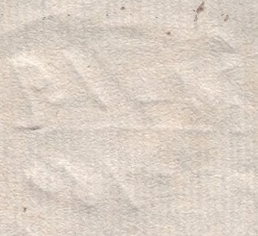

ROSA AVREA, SEV MARGARITA THEOLOGICA, OMNIA TOTIVS

anni Euangelia complectens, Authore Siluestro à Prierio, Pedemontano, Theologo & pio & integerrimo.

Quid in hac postrema editione præstitum sit, proxima pagella docebit.

LVGDVNI,
Apud Hæredes Iacobi Iuntæ.
M. D. LI.

BIBLIOPOLA INGENVO LECTORI S.

HAVD tibi est obscurum, Ingenue Lector, quàm gnauiter & sedulò hactenus tua, atq; adeò vnius Reip. literariæ causa laborauimus, oēis curas, omneis cogitationes, omnia deniq; rei familiaris dispēdia ex animo subeuntes, modò conatus noster & tibi probaretur, & quidquam vtilitatis studijs communibus adferret. Itaq; quò hunc nostrū in Rempubl. animum adhucdum integrum alacrémq; perspicias, en tibi damus Rosam Auream, seu potius sacrarum literarum thesaurum, Authore D. Siluestro, singulari cum Theologo, tum homine doctissimo. Nos autem, partim vt tanti viri nomini dignitatíq;, partim nostro in Rempubl. officio, quoad fieri posset maximè, responderemus, curauimus, vetustiss. exemplarium beneficio, & doctorum hominum opera adiuti, primùm, vt Author ipse suis partibus integer prodiret in lucem. Proximè, vt in totum corpus concinnaretur Index, non minùs copiosus, quàm fidelis, isq; duplex, alter Quæstionum, alter rerum & vocum maximè insignium. opus aliôqui impensè desideratum. Hoc quantulumcunque est, Ingenue Lector, putabimus certè maximum, si æqui boníque consulas: maiora, Dijs iuuantibus, in dies accepturus,

Vale.

IACOBI HVYON Trecensis, in Aureæ Rosæ commendationem Epigramma.

❧

Hæc rosa, nectarei quæ fluxit ab vbere fontis.
Nunc viget, ar rutilo clarior igne micat.
Tempore continuo varios diffundit odores.
Purpureúmque suum tollit ad astra caput.
Argutum specimen producens explicat omne.
Quod fuit obscurum pluribus antè viris.

INDEX QVAESTIONUM in Euangelia totius anni.

Quæ

Sab

Feria

Dom

Index Casuum

Finis Indicis Quæstionis seu Casuum.

INDEX RERVM ET Vocum maximè insignium in totum hocce corpus Rosæ Aureæ.

A.

b † 5 Aetas

Bonorum

D

Diui

Filius

G

Gall

H

I.

Iudas

Lapis

N

Offen

S.

V

Vita

X

Z

F I N I S

Series chartarum Indicis

a† b† c† d† e† Omnes quaterniones.

AD INCLYTVM COMITEM MILITEMQVE CLARISSIMVM LVDOVIcum Thieneum Vincentium Reuerendi patris Magiſtri Silueſtri Prieratis, almi ordinis prędicatorũ in Auream Roſam Præfatio.

NOn poſſum, generoſe Comes, miléſque clariſsime, natura, profeſſione, necnon inuidorũ inuſitationibus præpeditus: mei pectoris arcana reſerare, nec, quem mente concepi, lingua proferre ſermonem. Nam cunctis execrabilis eſt nõ ſolum falſus atque adulatorius ſermo: ſed verus quoque, modo blandientis ſpeciem præ ſe ferat: mihique præcipue cui adeò ſemper horrori fuit ſubdola, & palpãs adulatio, vt plerũque ac ſepius affabilitati, qua quis ad amicos verbis ſeſe habet, & moderatur (vt decet) minus quam virtus ipſa requirat, indulgeam. Sed neque me veritatis inſuperabilis, & immenſa virtus (tam etſi Ioãne os auri teſte, inuictis pectoribus violentiam facit, atque illa cogit in laudes) arctiſsima ſilentia rumpere, & effringere compuliſſet, ſi non te vnum præſtantiſsimo, & ampliſsimo honore, & noſtro qualicunque munuſculo dignum merito & iudicaſſem, & delegiſſem. Nemo quippe niſi demens aut inuidus ægre tulerit, quin potius æquo animo prudens & optimus quiſque ſuſcipiet, ſi iudicii mei & pro hæreſis cauſas

I edisseram: ac perinde calamo quippiam dilabatur, quod laudem sonuisse contigerit. Quis enim credi velit inscius vel iudicasse vel delegisse? Profecto tam vecordis animi est nemo. Raptissime nihilominus & q̃ breuissime, si qua emerserint, seu verius irrepserint, actionũ
K merita, virtutumque splendores attingam. Neque enim is sum, aut me esse crediderim, qui huius almæ ciuitatis seu Thienei generis, vel certe magnificentiæ tuæ preconia, quæ per omnem Italiam nunc, & olim celeberrima sonuere, elucubrare aut velim aut possim:
L quippequi id mihi & incongruum & impossibile iudicarim. Grandes etenim rerum materias ingenia parua non sufferunt, nec possunt epistolari breuitate vel angustia comprehendi. Paucissimis nihilominus meam obseruantiam in te, ac Thienenses vniuersos:
M quidque animo nuperrime cælitus illapsum sit, innotuisse velim. Si autem (quemadmodum philosophorum princeps Aristoteles testatur) homines incognita prius insolitaque mirantur, præcipue verò cùm repente mentis ante aciem magna ardua, ingentiave constiterint: sique stupor ac extasis indagatricem rerum mentem constituit, acri iudicio omne quod tuum, quod Thienensium, quod Vincentiæ est explorare me vis naturæ cogit. Nam cum ex studiorum matre Bononia, quò me disciplinarum gratia contuleram, Vincentiam remeassem: præterea quinimo & contra omnem meum cogitatum agrum non modò amænissimum, quippe qui campester ac montuosus est, & viuacibus aquis irriguus: sed & omni pomorum ac frugum genere fertilissimũ deprehendi. Ciuitatem verò ipsam tanta diuitiarum copia, tanto nobilitatis splendore, tãta morum elegantia suffertam, vt sereni ac rutilantis ridentisque cœli typum meis oculis inferret hæc regio, & contemplari quæque, tanta tamque inopina rerum varietas impulerit etiam repugnantem: Hic familias quàmplures nobiles, ingenuas, inclytasque sanguinis vetustate, gloria diuitiarum, &

vin

A virtutum ſplendere conſpexi. Sed quonam pacto ſit hominum naturæ confertum: e plurimis, quæ placēt, bonis vnum præcæteris beneuolentia, dilectione & à more proſequi ipſa me tunc magiſtra rerum experientia docuit. Nam ex illis omnibus vna Thienenſis meos B affectus in ſe conuertit, ſiue claritate ſanguinis, ſiue morum facilitate, ſeu certè quia nihil tam incertum naturæ, quàm diligētem ſe diligere. Hanc etenim meæ religioni deditiſsimam ſi negarint linguæ, opera teſtantur: quanquã ſe quoque propter ſe obſeruãdiſsimam præ- C beat: quippe quam non modo Vincentiæ, ſed totius Emiliæ, necnon Liguriæ, &, vt ita dixerim, Italiæ decus, gloriam, & ſpecimen fuiſſe regum priuilegia apud nos depoſita, Imperatorũ, Pontificũ teſtantur. Verum præclaras illuſtrésq; pro- D ſapias nonnunquàm cerni datur, ſed quæ ſtipitũ nebuloſitate maculentur. De hac verò nihil nõ magnificum, nõ glorioſum, nõ inclytũ legeris. Cuncti ferè generis huius alumni, ductores armorũ, ſeu iuriſperiti, vel equeſtri ordine clari, ſæpiſ- E ſime quoq; comites fuere. Nec vera loquenti præſentiũ memoria ſimul & veterum monimenta teſtimonio deſunt. Et quidē perplures hoc præclarum genus ab Athenis vrbe græciæ florentiſsima, oppido agri Vincētini nomen attuliſſe, ac temporum ſucceſſu ſublata colliſio- F ne, vocabuloque corrupto: nec non latino ſermone cõſequente vulgare ab eodem nomen Thieneum ſuſcepiſſe volunt. Sed quia id nec verum, nec impoſsibile facilè affirmauerim, ad mihi exploratiſsima cõuertor. Tres quippe germanos (ſilentio præmiſsis antiquioribus) claros equeſtri atque aurato ordine extitiſſe, Vincentiũ, G Marcum, & Meliorãtiam ſcripturæ veteres aſtruunt: Inclyto martyri Chriſti Vincentio in Thienarũ oppido baſilicam cũ iurepatronatus iſti fundarunt, quo præſenti quoque tēpeſtate H clarus miles ac doctor Leonardus, necnon celeberrimus iuris interpres Alouiſius, fratrésque potiuntur. Sed, ne volumē cogamur efficere, Vincētii ac Meliorãtiæ genus tãtũmodo, quã-

I tum præſentis eſt operis, ex
parte tetigiſſe ſuffecerit. Hic
generoſus eques Vincentius
duo clara ſydera generauit,
Marcum ſcilicet auratũ militẽ
& Simonẽ Petrũ nõ militẽ ſo-
lum, ſed omnis quoque huma
ni iure doctiſsimũ. Is ſub do-
minis ſcaligeris tanta gloria,
K tanta autoritate, tanta denique
potentia claruit, vt Maſtinum
Veronenſium principem eli-
minatũ principatu à fratre de
genere propriis viribus ad per
ditum iam primum reuocarit
quo motus facinore Maſtinus
totius imperii vices eidem con
tulerit. Huius ſobolem ſi per-
L ſequi velim, mihi citius tẽpus
defuerit quã geſtarum rerum
glorioſa facinora. Hic nãque
maximus ille iuriſconſultus
Vgutio prodiit, qui virtutis
probitate romam accitus pri-
mum ſacri palatii auditor effe-
ctus, de hinc vero rotæ, & tan-
dem ad Hiſpaniarũ regem le-
M gatus cum geſtarum rerũ glo-
ria clarus euaſiſſet pileo dona-
tus: in ipſo regreſſu vita fun-
ctus eſt. Hinc quoque Ioannes
ille cognomẽto Taurus Vgo-
tionis germanus. Iuriſcõſultus
acerrimus, & vir per cuncta
laudabilis. Hic à rege Carolo
Neapolim conſiliarius accerſi
tus, primum quidem eſt mili-
tari gloria in ſolẽni triumpho
necnon multis oppidis ciuita-
tibuſque donatus. De hinc ve-
rò adoptatus in regem: & filiũ
reginæ Pannoniæ ſed negatus
a populo Parthenopẽ denuo
petens: necdum pubeſcentem
Ladislaum Caroli filium: quẽ
donandi libidine apud Caie-
tã mater relegarat? ſuo conſi-
lio quoque fretum ſuffragio ſe-
dibus, & regno paternis, illa
negante, reſtituit: à quo præro
gatiuis innumeris decoratus:
& vicerex in expeditionẽ con
tra Tuſcos rege properante de
latus eſt. De hinc quoque poſt
regis interitum Mediolanum
per virtutem comitem cũ ma-
xima gloria deductus Philip-
pi Mariæ ducis tutor & guber
nator fauſtè & quam glorioſe
fuit. Ac tandem longo ſenio
fatigatus, plenus dierum, ple-
nior gloriæ pleniſsimus meri-
torum dulcem patriam reui-
ſens poſtea quam in cœno-
bio ſanctæ coronæ prædicato-
rum ordinis ſacellum perfecit

A quod Apoſtolorum inſcribi-
tur, auroque veſtiuit ſumptu
magnifico, vniuerſam ciuita-
tem ſuffuſam lachrymis dere-
linquens in ea, quam fabrefe-
cerat, baſilica tumulatus, ſuo
cum nepote Marco requeuit ſal
uatorem expectans, & aduen-
tum gloriæ magni dei. Hic qa
B orbis imperium, & immorta-
les laudes meruiſſe videbatur
modò lectio me vera docue-
rit rei familiaris, & probitatis
ſuæ filios tres hæredes potiſsi-
mum reliquit. Valerianum ar
morum imperatorem: à quo
hi, quorum paulo ante memi-
C nimus: Aloniſtus fratreſque
prodiere, necnon Odoardum
iuriſconſultum, ex quo Vgu-
tio, Conraduſque. Simonem
quoque iuris hũanidoctiſsimũ
qui celebri Philoſopho Caie-
tano autor vitæ fuit: cuius do-
ctrinis: magna fuit ex parte nu
tritus. Quippe quoniã præcla
D ra volumina in librum phiſico
rũ, nec nõ in librũ de anima de
cœlo, & quoque mũdo & in li
brũ metheororũ & multa gene
ris eiuſdẽ poſteris legenda reli
quit. Gregorio quoque & Ro
berto ductoribus armorũ fra-
tribuſque vitæ munus is con- E
tulit. Cũcta nihilominus poſt-
habenda: ſunt clara facinora:
quoniam in clementem omnis
noſtra vergit oratio. Hic nam-
que generoſus eques Melio-
rantia ſatus glorioſiſsimũ mi-
litem Iacobum Thieneum ge-
nerauit: cuius eximiam pro-
bitatem, nec non excellen- F
tiam ſingularem, & immorta-
tale decus verbo vnico expreſ
ſiſſe velim. Totius quippe ciui
tatis voto hunc illuſtriſsimo
Venetorum ſenatui Vincẽtiæ
claues ciuitatum quod dediſſe
annui & perennes redditus
aurei mille teſtantur: quibus
ſua cum poſteritate donatus G
eſt. Ab hoc quatuor effluxe-
re viri ſyderibus clariores: quo
rum plurimi potuere memi-
niſſe, Marcus ſuo genitori
comparandus in gloria. comes
inclytus quinti milleſque tu-
us Ludouice, mutuique ger-
mani Iacobi militis parens H
necnon illius qui rebus huma-
nis: necdum maturus exceſ-
ceſsit galeam iuriſconſulti, e-
legantia corporis, ingenii ce-
lebritate, & ſermonis facun-
dia præſtãtiſsimi. Is veluti ſin-

E gulare iubar generi Thieneo perpetuum ſplendorem attulit: dum probitatis eius ornamentis impulſus Cæſar inſigne Iouis aquilam bicipitem ferre epiſtolas candida cera imperiale conſignare: efficere tabelliones, & eos quos illegitimos appellamus, legitimos &
K acultatum ſucceſſores inſtituere, plurimaque id genus, quinimo] comitem eſſe, comitéſque naſci per eum poſteros cõtulit Secundo loco Ioannes emicuit eques, ac iuris interpres: ex quo Leonardus miles, doctorque, Iacobus quoque iunior: æquè miles. Tertio vero Clemens
L comes milesque: ex quo Antonius ac Ioannes comites claruere. Poſtremò verò Antonius eques, & celebratiſsimus vtriuſque iuris interpres, quo Frãciſcus comes milesque vitæ primordia ſumpſit. Quid plura? Deficiet & abibit potius tem-
M pus quam huius inclytæ familiæ viros præclaros enumeraſſe contingat. Sed iam (vt reor) quiſque perſpicuè cernit quod huius magnificæ ciuitatis, ac totius Italiæ decus, & gloria fuit iſta progenies. O glorioſam & omni laude efferendam N propaginem! O clarum, & ſumma veneratione proſequendũ ſanguinem! O vere nobiles viros! Nam ſi nobilitas ſanguinis eſt antiquatæ diuitiæ: animi vero probitas virtuſque: quantum ſunt nobiles hi quorum non modo diuitiæ verum etiã O nobilitas antiquã probatur: & qui animi virtutem hæreditatis vt ita dixerim, iure poſſederint Si nobiliores hi dicuntur, qui nobilibus venerationi & obſeruationi ſunt, qui principio magno pretio ſemper fuere: eiuſmodi profecto Thienenſes, conſtat. Nam ſub Scalanis Simon Petrus, Ioannes Taurus ſub comite virtutem, ſub comite virtutem, ſub illuſtriſsimo quoque Venetorum imperio Iacobus floruit. Dum iſta me contemplantem rapuere ſolem ac lunã: clarumque ſydus ab vtroque deductum conſpexi. Nam te Ludouice mi gloria probitaſque genitoris: & aui ſanguinis claritas, affluentia diuitiarum ſumptumque magnificentia; inumeroſa & compta familia ſed longe amplius morum venuſtas, & ſingularis clemen

A mentiæ ac benignitatis splendor, ac si sola, inter sydera extulere. Cui Deus optimus maximus necnon ostentis ac mala testens sanguinis consortē non minus ornatam moribus quã sanguine claram Adrianam contulit. Accedit insuper vtriusque splendoribus generosa.
B sobo es Ioannes Galeam æquè comes, corporis elegantia simul & animi virtute donatus: qui cum omni morum honestate & sanctimonia, ac si omnipotenti Deo in religione famuletur, præpeditus & ornatus sit. Tanto studio virtutes
C omnes, præcipueque studia literarũ insequitur, vt arridente sibi vndique secunda fortuna, voluptates omnes ac vitia, quibus affluere solet effrenata iuuentus, calcasse videatur. Et nedum parentum; sed iuuentutis ac patriæ decus, & honor non modo mea verum
D etiam omnium sententia, censeatur. Quapropter me vobis tanta charitate deuinxistis, vt nil gratius duxerim, quàm vestris affectibus facere satis, quibus omne quod valeo, deuoui. Quum vero cuncta quæ retuli, & mul- E
toplura mirarer: præcipuè verò quantum tu tuaque coniux tuusque natus diuinis verbis oblectamini, adeò vt pene cuncta vestra iucunda colloquia de diuinis sint rebus: & quàm maximè si qua vigilantiorem sensum efflagitant, forte me tua in- F
clyta consors rogarit, quod offerre debissem, lectionem scilicet Euangelicam qua sese animus qua otium recreatur, & spiritualibus delitiis refocillatus aduersus vitia fortius dimicaret. Tale
profecto aliquid me factu- G
rum, dum inclyta ciuitas Ferraria turbinibus quateretur: lætali valetudine laborans, altissimo tota mente deuoueram. Meæ igitur spõsioni, illius vero religiosæ petitioni, necnon spirituali solatio, atque honori tuo volens consulere; tanta animi promptitu- H
dine, tanta mentis iucunditate, tanto denique cordis iubilo id explendum suscepi, vt tametsi grauissimum onus id sit, leuissimũ dixerim. Diuina igiť gratia suffragante ma-

I num vltimam laboribus inie-
ci. Suſcipe igitur comes incly-
te, paruitatis meæ per exiguũ
quidem, ſed magno corde te
propter elaboratum opuſcu-
lum: quod per amplius caſti-
gare & replere floribus, quam
pandere maluiſſem, ſi non me
preces amicorum coëgiſſent.
K Morſibus autem plurimorum
me obiicio (de inuidis loquor) qui propriis malis & bonis alienis torqueri ſolent: ſed ſi amicorum votis obtemperem, ſi quoque vos hac lectione profeciſſe nouerim, quemadmodum & appeto & ſpero, id mihi ſatis ſuperque gratulabor.

Vale felix.

INCIPIT ARGVMENTVM IN AVREAM ROSAM VIRI ERVditissimi Magistri Syluestri de Prierio ordinis prædicatorum.

*

CONSVEVERE DIVINI verbi proclamatores ac innumera fidelium christi multitudo, sancti euangelij sensum literalem symbolicumq; perquirere. Vtrorumq; igitur votis pro posse facere satis institui & auream Rosam, quæ centum circiter latis folijs constet, & quæ literalis sensus odores, mysteriorumq; redoleat nõ solùm prædicatorum ordine verumetiam Romanæ curiæ (tabula suffragante) communem elucubrare. Quatuor autem partibus siue tractatibus opus omne absoluam. Horum primus de sensibus erit diuinorum eloquiorum: ac regulis exponet scripturas. Quia enim spirituales sensus in infinitum excrescere, atq; multiplicari possunt, ne in immensum opus nostrum cresceret, id egi vt primo tractatu suffragante, necnon quorundam euangeliorum quadripartita expositione quisque vel rudis huiusmodi sensuum genera & agnoscere & excogitare possit. Secundus verò temporalium euangeliorum expositionem semper quidem literalem: sæpe vero etiam Allegoricam & Anagogicam & Moralem cõtinet. Tertio verò loco quæstiunculas tum theo-

logicas ac pertinentes, tum etiam morales euangelijs quidem impertinentes, sed tamen euangelij doctoribus oportunas veluti quodlibet vnum subijciam. Postremo sanctorum euangelia erunt perstringenda breuissimè, his tamtummodo elucidatis, quæ difficilioribus nodis essent implicita. Ea verò post antiquorum doctrinam tanti laboris necessitas fuit, vt omnes sanctorum expositiones vno loco congestæ elucidatæ, & consonantes quantumlibet habeantur. Sanctæ vero Romanæ ecclesiæ omnia dicenda committo.

Finis argumenti.

I INCIPIT AVREA ROSA.

*

De regulis exponendi sacram scripturam. Cap.j.

K PROPTER Diuini sermonis
profunditatẽ quibusdã regulis ad
intellectum, & expositionem euan-
geliorum opus est
quas adducit. Isi.
In li.de summo bono. c.xx. quæ claues
sanctarum scripturarum dicuntur: eo
quòd per ipsas ad intellectum earum
introducimur.¶ Prima ergo regula est.
L quod propter connexionẽ capitis ad re
liqua membra, seu ad suum proprium
corpus sacra scriptura quasi sub vno
contextu & sub vna persona loquens,
modò loquitur de vno, modò de alio.
Huius exemplum habetur Esa. lxj. ca.
Induit, inquit, me dominus vestimento
salutis, & indumento iustitiæ circun-
dedit me, quasi sponsum decoratum
corona & quasi sponsam ornatam mo-
M nilibus suis. Quod enim ibi dicit̃ quasi
sponsum intelligitur de capite.i.Chri-
sto.& quod subditur quasi sponsam in-
telligitur de corpore christi spirituali,
seu mystico.i.ecclesia. Similiter Can.j.
c.vbi dicitur. Osculetur me osculo oris
sui quia meliora sunt vbera tua vino.
Cum enim dicitur osculet̃, verbum est
sponsæ.i.ecclesiæ frui desyderantis am N
plexu sponsi.i.christi. Cum vero subiun
gitur quia meliora sunt &c. verbũ est
sponsi sponsam commendantis. Vnde
in talibus sic connexis ratione prędicta
debet prudens lector attendere quid ca
piti & quid membris conueniat.
¶ Secunda regula est ꝙ diuina scriptu-
ra aliqñ simul cũ bonis cõmendat ma-
los & cũ malis vituperat bonos. Et ali-
quando in eodẽ cõtextu exprimit quid
ad malos, & q̃d ad bonos pertineat. Rõ O
istius regulæ est q̃a corpus xp̃i ꝙ est ec
clesia multipliciter sumi põt videlicet
ex hic q̃ docet.s.Th.iij.q.viij.ar.iij. Cũ
enim corpus christi dicant̃ creaturę rõ
nales quę ei sunt vnitæ siue sint hoíes,
siue angeli sicut multipliciter aliqui di
cunt̃ xp̃o vniti, ita multiplex est eccle-
sia & corpus christi. Vniuntur autem,
vt ibidem dicitur aliqui quæ christo.
¶ Primò ꝑ gloriã vt sancti qui iam sunt
in patria. ¶ Secundo per charitatem vt
iusti qui adhuc sunt in via. ¶ Tertiò per P
fidem vt fideles peccatores. Quartò ali
qui vniuntur, quia sunt in potentia vt
vniantur & de facto aliqñ vnientur, vt
prædestinati qui tñ adhuc non credunt
sed credent in futurum.
¶ Quinto aliqui vniuntur, quia pos-
sunt vniri, & tamen nunquam vnien-
tur Christo, vt qui non credunt, neque
credent in posterũ. Quamuis autẽ quin
que modis aliqui Christo dicant̃ vniri,
tamẽ actualiter vniti non sunt nisi qui Q
vniuntur aliqui triũ primorũ modorũ
Et sic triplex põt distingui corpus chri
sti mysticũ.s.gloriosum vt sancti q sunt
in patria & non gloriosum sed tñ verũ
vt sunt membra vnita per charitatẽ, &
iterum

I iterum non gloriosum, neque verum, sed fictum: vt membra vnita per solam fidem: quæ sunt membra mortua, & arida. Verum tamen vniti per solam fidé, & vniti per fidem, & charitatem omnes sunt ecclesia: si cõsideretur modus vnionis, qui est per fidem, qui vtrisque communis est non autem si cõsideretur modus vnionis, qui est per charitatem. Sed quia iste modus vnionis per charitaté est nobis incognitus. Hinc est quòd duę

K tantũ dicuntur esse ecclesię scilicet triũphans, quæ est vnitorum per gloriam, & militans, quæ est vnitorum per fidé: siue tales sint vniti per charitatem, siue non. Et ideo ecclesia militans continet bonos & malos: vnde assimilatur sagenæ missæ in mare in qua sunt boni pisces, cum malis antequam ad littus trahatur. Mat. xiij. Et similiter assimilatur agro, in quo crescunt cum tritico

L etiam zizania, seu lolia. Mat. xiij. Hac ergo ratione aliquando cum bonis cõmorantur mali commixti. vt Ose. xj. Puer israel, & dilexi eum. Aliquando èconuerso boni vituperantur cum malis: vt Esa. j. Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Aliquando etiã in eodem contextu exprimitur quid ad

M bonos. & quid ad malos pertineat. sicut Cañ. j. dicitur Nigra sum sed formosa filiæ hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pellex salomonis. Verba enim ista sunt sponsę idest ecclesiæ quæ ratione malorum contentorum in ea dicitur. Nigra sum sed ratione bonorum subiungit: sed formosa. Et quod subditur quasi pro exemplo: sicut tabernacula Cædar: ad malos refertur. Cædar N enim fuit filius Hismael, vt habetur Ge. xxv. à quo descenderunt saraceni. Quod verò subditur, sicut pellex salomonis. refertur ad bonos. Per salomonem enim hic intelligitur ipse deus, secundùm expositores cathol. & hebræos. Et ideo pellex eius dicuntur pellex qui quibus tabernaculum domini operiebatur: in quo boni colebant deum Tertia regula est, quòd aliquando sub eadem litera accipitur sensus historicus O seu literalis: & mysticus. Pro cuius notitia sciendum est quòd sicut infrà patebit. Aliquando vna litera, seu vnus textus, habet duplicem sensum literalem. Verbi gratia dicitur. j. Paral. c. xvij. & sunt verba dei. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium. Iste enim textus ad literam intelligitur de Salomone filio Dauid, cui deus fuit pater per adoptionem: & similiter ad literam intelligitur de Christo filio dei per na- P turam. Et quidem quòd intelligatur ad literam de Salomone filio. Dauid: patet legenti capitulum illud. Nullus enim nisi stolidus aliter seriem illius textus accipiet. Vnde & de Salomone ab omnibus Hæbreis literaliter exponitur, & similiter à catholicis. Quod autem etiam ad literam intelligitur de Christo probo. Nam sicut docet Augu. contra Vincem. donatistam, nullus sufficienter potest ex verbis sacræ scripturę arguere, & probare, nisi sumat illa in Q sensu literali. Apostolus autem ad Hæbre. primo arguit ex prædictis verbis quòd Christus fuit maior Angel. Et quia sufficienter supponitur probare consequens. est quod prædicta verba

accl

A accipiat in sensu literali:cum ea dicit de Christo esse dicta.Licet autem literaliter exponatur iste passus de Salomone,& de Christo,tamen secunda expositio quæ scilicet præponitur de christo est aliquo modo spiritualis,& mystica idest secundùm quid, inquantum Salomon fuit figura Christi,& sic intelligenda est regula. Quarta regula est, quòd diuina scriptura aliquando in eadem verborum serie de genere transit
B speciem,& de toto ad partem, velè conuerso.Nam Esa. decimotertio primo loquitur contra Babylonem specialiter dicens.Onus Babylonis: & transit statim ad loquendum de toto mundo generaliter,dicens. A summitate cœli dominus:& vasa furoris eius,vt disperdat omnem terram. Posteà iterum regreditur ad loquendum contra Babylonem specialiter,dicens.Ecce ego suscitabo super vos Medos, qui argentũ
C non quærant &c. Nam darius medus cum Cyro nepote suo cœpit Babyloniam,& Balthasar regem eius occidit. vt habetur. Dan.v. Quinta regula est, quòd diuina scriptura aliquando ponit vnum tempus pro alio. Hoc autem quatuor modis contingere solet. Vno modo per synecdochem: quando pars temporis pro toto ponitur sicut dicitur Christus tribus diebus in sepulcro iacuisse:& tamen constat quòd prima
D & vltima dies integræ non fuerunt alio modo propter minutias temporis quæ in sacra scriptura aliquando computantur,aliquando verò non & consequenter scriptura loquens de aliquo numero annorum in diuersis locis non ponit pręcisè eundem numerũ vbique eo scilicet quòd prędictæ minutię in vno loco cõputantur, nõ in alio. E
Hoc autem frequenter patet in libris Regum ,& paralip. tertio Modo contingit eo ꝙ cõputatio annorumm incipit vno loco à priori termino, in alio à posteriori:sicut Gen.xv.dictum fuit Abraæ ꝙ semen eius futurum erat peregrinum quadringentis annis: & tamen de ista peregrinatione seu mansione in ægipto dicitur Exod.decimo F
secundo quod fuit quadringentorum & triginta annorum : quia computatio huius maioris numeri incipit à tẽpore quo dictum fuit Abraæ Gen.decimo secundo. Egredere de terra tua &c.Computatio autem minoris incipit à natiuitate Isaac : qui fuit trigesimo anno post egressum Abrahæ de Aram. Quarto modo cõtingit:eo quod diuina scriptura aliquando de futuro loquitur per modum pręteriti,propter certitudinem prophetiæ,& diuinæ prę G
scientiæ:ex quo fit reuelatio ipsi prophetiæ.Huius exemplum habetur Lu.j.vbi beata virgo volens docere quòd dominus disperderet Iudæos superbos de regno Iudææ, & dispergendo per mundum humiliaret eos, & exaltaret humiles gentiles in Christum credituros,ait loquens in præterito. Dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede &c.Aduertendum tamen est,quòd duplex est prophetia sci- H
licet comminationis,& absolutæ prænuntiationis.In prima non prædicitur id quod deus videt esse futurum:seu id quod est in præsciẽtia dei:sed id quod est in ordine causarum secundarum.In secunda verò prædicitur id quod deus

videt

I videt esse futurum. Huius exemplum habetur tertii Reg. vigesimo vbi dicitur quòd Esaias prædixit Ezechiæ ꝙ de illa ægritudine moreretur. Certum est autem quòd mors Ezechiæ erat in causis secundis: quia illa ægritudo erat mortalis, & causa sufficiens mortis sed tamen non erat in præsentia dei, quia deus non videbat mortem ex illa infirmitate futura, alioquin deus fuisset deceptus: cum Ezechias fuerit ab illa
K ægretitudine liberatus. Quæ ergo prędicuntur primo modo non eueniunt semper: vt patet de prædicta morte: & de subuersione Niniuę Ionæ.iij. Ideo in talibus non habet locum iste modus loquendi de futuro, ac si esset præteritum: sed solum in his quæ prædicuntur secundo modo: quia talia infallibiliter eueniunt. ¶ Sexta regula est, quòd in sacra scriptura non semper eodem ordine gesta scribuntur & fiunt: sed aliquando
L do per anticipationem, posterius gesta prius scribuntur. Aliquando verò per recapitulationem fit è conuerso: quia scilicet prius facta, posterius scribuntur. Exemplum huius habetur in Genesi. Nam Gene. decimo dicitur de filiis Noe. Ab his diuisæ sunt insulæ gentium in nationibus suis, vnusquisque secundùm linguam suam. Et post in capitul. vnde dicitur, Erat autem terra labii vnius, & sermonum eorundem. Ex
M quo patet quòd illud quod in capitul. decimo dicitur de diuisione linguarum est dictum per anticipationem: cum in sequenti idest in vndedecimo dicatur (quòd terra erat vnius labii) idest vnius linguæ. Similiter in Genesi postquam Moyses in capitul. primo descripserat creationem cœli & terræ & ornatum, N
& distantiam partium mundi: statim in capitu. sequen. idest secundo dicitur. Istæ sunt generationes cœli, & terræ in die quo createç sunt. Ex quo patet quòd hoc dicitur per recapitulationem. Septima regula est de diabolo, & eius corpore. Sicut enim dicit beatus Grego. in quadã Homel. certè iniquorum omniũ diabolus caput est, & huius capitis membra sunt omnes iniqui. Ideo propter connexionem capitis ad membra, scri- O
ptura loquens de vno in eodem contextu, transit ad loquendum de alio. sicut Esa. decimoquarto loquens de rege Babylonis qui erat diaboli membrum transit ad loquendum de principe demonum: cum subditur ibidem. Quomodo cecidisti lucifer de cælo qui mane oriebatis? & similiter Ezechi. vigesimooctauo loquens de principe Tyri transit ad loquendum de diabolo: cum subditur ibi. Tu signaculum similitudinis P
plenus sapientia: perfectus decore, in delitiis paradisi dei fuisti. Omnibus igitur his regulis: vel quibusdam earum necesse est frequenter vti ad intellectum sancti euangelii, vt in processu patebit. Quid autem sit regula docet Iureconsultus in.l. regula. ff. de regulis iuris & ibi Bart. & nouissimè Philippus decius dicitur autem regula breuis sententia, quę plerunque prægnans est & ducitur à regendo & gręci illam Q
appellant canonem vt non minùs doctè quàm eleganter adnotauit Gratianus in.c. regula. j. distin.

Quòd sacra scriptura habet plures sensus sub eadem litera ca

A [illegible]rá Capitu.ij.

EST AVTEM RVRSVS aduertendum quod diui-na ſcriptura plures habet ſenſus. Senſus quidē mul tis modis ſumi conſueuit Sed tamen quantum ad præſens perti-net, per ſenſum accipimus id, quod mēs quauis oratione, ſeu propoſitione, vel ſententia audita, vel lecta in ſemetipſa
B concipit. Eſt ergo ſenſus idem quod ſententia, ſeu conceptus mentalis com-plexus: eo modo quo dicere conſueui-mus, quòd oratio perfecta perfectum ſenſum in animo auditoris generata Habet ergo diuina ſcriptura plures ſen ſus: quia ex oratione eadem audita mul tæ concipiuntur in animo ſententiæ, & veritates. Vnde beat. Hieronym. lo-quens de Apoſto. ait. In ſingulis verbis multiplices latent intelligentiæ. Huius
C autem rationem aſsignat doctor San-ctus Thom. in prima parte quęſtione prima quam in quodlibetis, quodlibet. ſeptimo quęſtione ſexta Ex cuius do-ctrina, ſciendum eſt quod ſacra ſcri-ptura ad hoc eſt diuinitus ordinata: vt per eam nobis veritas manifeſtetur ne ceſſaria ad ſalutem: Dupliciter autem poteſt aliqua veritas exprimi, & mani-feſtari: verbis ſcilicet & rebus, in quan-tum verba res ipſas ſignificant: & vna
D res etiam poteſt eſſe ſignum alterius rei. Deus autem cum ſit omnium re-rum autor: non ſolum verba: ſed etiam res poteſt accommodare ad ſignifican-dum, vt vna ſit in figura alterius. Vn-de diuina ſcriptura veritatem nobis, & per verba manifeſtat, quòd pertinet ad ſenſum literalem: & etiam per res, E quod pertinet ad ſpiritualem. Sed for-tè diceret aliquis. quòd hoc non vide-tur conuenienter fieri. Nam diuina ſcri ptura ordinatur ad hoc, vt veritatem cognoſcamus. Hanc autem ſcilicet co-gnitionem veritatis facit nobis diffi-cilem iſta ſenſuum varietas: quia con-fundit intellectum. Ad hoc reſpondet Sanctus Thomas quòd ſecundùm Au-guſtinum libro de doctrina chriſtiana. Deus ad noſtram vtilitatem ſtatuit, vt F veritas nobis per ſcripturam cum ali-quali difficultate innoteſcat. Primò enim ex hoc tollitur faſtidium. quia difficultas attentionem excitat: quæ fa ſtidium expellit. Secundò tollitur oc-caſio ſuperbiendi, ex hoc quòd homo videt ſe veritatem aut nullo modo, aut cum difficultate poſſe percipere. Et tertiò ex hoc fidei veritas ab infidelium irriſione tuta eſt & ſecura. Vnde mo-net dominus Matthęi ſeptimo Nolite G ſanctum dare canibus. Item contra prædicta arguitur. Nam ſi in diuina ſcriptura eſſet iſta ſenſuum multiplici-tas, eſſet nobis magna erroris occaſio. Quilibet enim poſſet diuinæ ſcriptu-ræ aſsignare ſenſum pro libito ſuo, & dicere quòd ille eſt ſenſus ſpiritus-ſancti. Ad hoc dicit Sanctus Thomas quòd ſecundùm Auguſtinum libro de doctrina chriſtiana, Nihili diuina ſcri-ptura traditur per ſenſum ſpiritualem H in aliquo loco quod ſit neceſſarium ad ſalutem: quod non tradatur per lite-ralem in alio. Vnde non poteſt quiſque ad libitum ſuum aſsignare ſenſum ſpi rualem: quia oportet quod talis ſenſus ſemper habeat fundamentum in ali-

quo

I quo literali, alioquin repudiatur. Item contra. Nam secundum Philosophum: licet multa possimus simul scire: tamen non possumus simul nisi vnum intelligere. Prophetæ ergo qui diuina verba scribebant, dum scribebant non intelligebant nisi vnum. ergo neque exprimebant nisi vnum quia voces & literæ seu scripturæ sunt signa conceptuum mentalium, & eisdem subordinantur. Ad hoc respondet qui supra: quod prin-
K cipalis autor diuinæ scripturæ est spiritussanctus: qui omnia simul intelligit: sed & vnus homo potest duo simul intelligere, quando vnum est figura alterius, sicut simul apprehendimus imaginem & imaginatum. Prophetæ ergo simul intelligebant præsentia & futura per præsentia significata. Vnde & beatus Hieronymus, dicit super Ose: quòd prophetæ ita loquebātur de præsentibus, & intendebant futura signifi-
L care. Imo sicut innuit idem Sanctus Thomas, in quæstione de po. quæstione quarta, articulo primo, non est inconueniens quòd diuina virtute Moysi, & aliis prophetis fuerint reuelatæ omnes veritates: quas nos de aliquo textu concipere possumus: & eas sub vna serie literæ fuisse ab eisdem positas. Sed tamen dato quòd aliquid per verba Moysi significetur, quod Moyses non intellexit: stat quòd spiritus-
M sanctus illud significauerit, & expresserit per Moysen. & sic de aliis prophetis. Item contra: quia secundum Augustinum, super Genesim, ad lit. Maior est scripturæ authoritas quàm humani generis capacitas. Sed sensus spiritualis nullius est authoritatis, cum ex eo nihil probari possit: vt dictum N est. Ergo talis sensus non est sensus diuinæ scripturæ. Ad hoc dicitur: quòd sensus spiritualis quantum est in se: est maximæ authoritatis. Sed quia nos illum ex certitudine non cognoscimus: ideo ex illo arguere non possumus. Quod verò illud non cognoscimus causa est: quia iste sensus est secundum quòd vna res significat aliam, per quandam assimilationem. Potest autem vna res assimilari diuersis: sicut O Leo assimilatur Christo ratione fortitudinis: & diabolo ratione rapacitatis. Si ergo aliquid dicat scriptura de Leone non sum certus si de Christo loquitur, an de diabolo: & non possum inferre, & concludere quòd talia sint dicta de Christo, vel diabolo. Sic ergo patet quomodo sacra eloquia plures continent sensus, quod nulli scientiæ humanæ conuenire potest. Licet enim P homo possit fingere aliquam similitudinem ad aliquid significandum, vt poetæ faciunt: tamen non possunt ordinare sic res, quòd vna res facta, sit signum necessarium, id est, infallibile fiendæ, sicut potest Deus. Quando autem aliquæ per similitudines fictas significantur: quæ solum ad significandum sunt factæ: talis significatio pertinet solum ad sensum literalem, qui solus in scientiis humanis inuenitur. Q Vnde dicit beatus Gregorius. iij. moral. Sacra scriptura omnes scientias, atque doctrinas ipso locutionis suæ more transcendit: quia vno eodémque sermone, dum narrat gestum, prodit mysterium. vbi alia multa de effectu Hahiographię oculis subiicit. Hęc ille.

Quod

A *Quod omnes sensus scripturæ ad quatuor reducuntur. Cap.ij.*

RVRSVS autem scire oportet, quòd omnes sacræ paginæ sensus, ad quatuor reducuntur qui sunt, Literalis, & Allegoricus, Moralis, & Anagogicus. Dicitur autem literalis sensus eo quòd ab ipsa litera, seu ab ipsis vo-
B cibus, accipiatur immediatè eo modo quo infrà dicetur. ¶ Allegoricus verò dicitur ab allegoria. Est autem Allegoria tropus seu figura, qua dicitur vnũ, & aliud significatur. Hac vsus est vergilius cũ ait. Claudite iam riuos pueri, sat prata biberunt. i. imponite finem carminibus, & canticis vestris: quia satis dixistis, & cantastis. Similiter saluator. Ioã.iiij. Respicite, inquit, regio-
C nes quia albæ sunt ad messem. s. populi sunt dispositi, & propinqui vt per fidẽ qua credituri sunt Deo congregentur in horreum, seu gremium ecclesiæ militantis: ac tãdem etiam triumphantis: bonis operibus succedẽtibus fidei. Dicitur autẽ allegoria secũdum aliquos, ab allon, quod est alienũ: & logos sermo: vel gorein dicere. Vnde Allegoria quasi alieniloquium dicitur. Elegantes
D vero inuersionem interpretantur quia s. vt dictũ est: aliud dicitur & aliud significatur. Quando igitur ista Allegoria fit rebus, & non verbis, ad sensum spiritualem pertinet, qui Allegoricus dicitur. Quando autem fit verbis ad literalem. Sed de hoc dicetur diffusè in sequentibus. ¶ Moralis verò dicitur, eo quòd ad instructionem morum trahatur. Exemplum huius habetur. Ioã.vij. vbi dicitur. Ambulabat Iesus in Gali- E
læam. Non enim volebat in Iudæam ambulare. Iesus enim interpretatur saluator, & significat moraliter eum qui se, & alios quærit ad æternam salutem perducere. Galilæa verò interpretatur rota, vel transmigratio, significat tribulationes huius vitæ. Sed Iudęa quæ interpretatur glorificatio: significat adulationes, & applausus. Qui ergo salutem quærit potius debet in Galilæam, F
quàm in Iudæam proficisci: quia vtilius est probratores quàm adulatores audire. Anagogicus autem dicitur ab anagoge: seu anagogia quod idem est. Est autẽ anagogia sermo de supernis, ac summis rebus. Dicitur enim ab ana quod est sursum. & goge: quod est ductio. inde anagoge vel anagogia sursum ductio: vel sursum ducens. Huius exemplum habetur: & omnium alio- G
rum in hac dictione Hierusalem: quæ secundum sensum literalem significat quandam ciuitatem, quæ fuit sedes regni in Iudæa. & fuit per Melchisedech fundata: & per Salomonem dilatata, & fortificata: & per Neemiam reædificata. ¶ Sed moraliter significat animam fidelem, secundum quem sensum dicitur Esaiæ.lij. Consurge, sede Hierusalem &c. Allegoricè verò significat ec- H
clesiam militantem: secundum quem sensum dicitur Apoc.xxj. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendẽtem de Cælo, sicut sponsam ornatam viro suo. Anagogicè verò significat ecclesiam triumphantem: secundum quem sensum dicitur Gal.iiij. Illa quæ sursum est Hierusalem, est libera: quę est mater nostra. Et sicut exem-

I ipsum positum est in vna dictione, ita poni potest in vna oratione. Vnde cum dicitur in Psal. Lauda Hierusalem dominũ, lauda Deum tuum Syon. Quoniam confortauit seras portarum, &c. quatuor modis exponi potest. ¶ Notandum est tamen, quod cum aliquid traditur nobis de futura vita immediatè per voces, iam illud non pertinet ad sensum Anagogicum: sed literalem.

K Cùm verò per res traditur, tunc Anagogicum pertinet. Cùm igitur quatuor sint sensus. Literalis est secũdum quod per voces aliquid gestũ, seu aliqua veritas exprimitur propriè, vel metaphoricè. Anagogicus verò, quando per res significatur aliquid in patria sperandum. Allegoricus verò, secũdum quòd per res significatur aliquid, in noua lege credendum. Moralis autem, secun-

L dum quòd res significatur, per aliquid operandum. Vnde de hoc extant versus tales. Litera gesta docet, quid credas allegoria. Moralis quid agas, quo tendas Anagogia. Ad hos quatuor sensus pertinent omnes sensus, de quibus mentio fit in doctrina sanctorum. Vnde cùm dicit August. in libro de vtilitate credendi, quod scriptura quæ testamentum vetus vocatur, quadrifariam

M traditur. s. secundum Historiam, secundum Etymologiam: secundum Analogiam. & secundum Allegoriam. Tres primi sensus. s. Historia, Etymologia, & Analogia pertinẽt ad Literalem. Nam Historia est (vt ipsemet August. exponit) quando aliquid simpliciter proponitur. vt Deuter. xxiiij. Si acceperit homo vxorẽ, & odio habuerit eam, & non inuenerit gratiã ante oculos eius propter aliquam fœditatem: scribet libellum repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Etymologia autem est cum causa dicti assignatur. sicut Matth. xviij. assignatur causa quare Moyses permisit libellum repudij, cum dicitur: Ad duritiam cordis vestri, &c. i. ideo permisit Moyses vt possitis repudiare vxores, non quia sit licitũ: sed propter duritiam vestri cordis, ne malum grandius. i. vxoricidium perpetraretis. Analogia verò est: cùm veritas vnius scripturæ ostenditur alteri non repugnare. Sicut Act. ix. dicitur, quòd comites Pauli erant audientes quidem vocem, neminem autem videntes. Sed in sequentibus. i. c. xxij. dicitur. Et qui mecum erant lumẽ quidem videbant: sed vocem non audiebant. Ecce repugnantiam apparentem: quæ tamẽ tollitur cum subiungit Paulus, eius qui loquebatur mecúm. i. audierunt quidem vocem meam cum dicerẽ, Domine quid me vis facere? Sed non audierũt vocem Christi dicentis: Saule, Saule, quid me persequeris? Vel certè huius exemplum habetur conuenientius ad Roma. x. vbi Apostolus ostẽdit quòd illud verbum, Esa. Inuentus sum &c. non repugnat promissionibus factis patriarchis dicens. Nunquid repulit dominus populum suum? absit. Nam & ego Israelita &c. Et deinde adducit aliam scripturam, per quam facit concordiam: quia. s. licet sint aliqui Iudæorum repulsi, tamen reliquiæ saluatæ sunt, vt patet ibi: Porro in prędictis verbis Augustinus per Allegoriam tres reliquos sensus, qui sunt spirituales, accipit. Sensus etiam Parabolicus

A licus ad literalem pertinet, vt patebit. Tropologicus verò sensus idem est quòd moralis. Et dicitur à tropos, id est, conuersio quia, scilicet, ad conuersionem, & informationem morum pertineat. Ex omnibus autem in hoc capitulo dictis talem possumus diuisionem colligere. Sensus enim sacræ scripturæ est duplex, scilicet, Spiritualis, & literalis. Spiritualis est tri-
B plex, scilicet, Allegoricus, Anagogicus. & Moralis. Sed literalis est duplex; scilicet, Improprius, vt Parabolicus, quo per voces aliquid significatur, & figuratè & metaphoricè. & Proprius, quomodo aliquid per voces significatur propriè. Et iste, scilicet, proprius est triplex, scilicet, Historicus. Etymologicus: & Analogicus. Et rursus historicus est tam mul-
C tiplex, quàm multiplices sunt veritates, quæ possunt literæ adaptari, salua circunstantia eius: vt in sequentibus patebit.

Quis sensus sit literalis. Cap. iiij.

D AD MAIOREM AVtem prædictorum euidentiam oportet diligenter discutere, quis propriè dicatur sensus Literalis. Est enim in hoc non mediocris inter peritos concertatio. Quidam ergo dicunt, quòd sensus Literalis, est secundum quem aliqua historia narratur ad literam. Confirmant autem dictum suum, quia hoc videtur innuere beatus Gregorius. in E
iij. moralium: qui de sensu literali loquens ait. Dum narrat gestum, prodit mysterium: & similiter idem habetur in prædictis versibus, scilicet, Litera gesta docet. Sed ista opinio est valde irrationabilis: quia ex ea sequitur quod sola historialia in diuina scriptura haberent sensum literalem, & consequenter doctrinalia seu sapientialia: cuiusmodi: sunt parabolæ, Sapientia, F
Ecclesiastes: Ecclesiasticus, & omnes Epistolæ beati Pauli carerent sensu literali: & consequenter omni alio sensu: cum spiritualis super literali fundetur. Idem etiam sequitur de omnibus libris Prophetarum. Motiuum autem istorum inualidum est. Nam tam Gregorius, quàm Metrista per rem gestam accipiunt rem veram: quæ solum ad significandum non est ficta: G
sed est à Deo, vel ab aliqua creatura ad alium finem effecta. Quidam verò alij dicunt, quòd sensus quidam literalis est, secundum quem voces significant res immediatè: sed tamen non omnis sensus literalis est talis. Nam sunt quædam in diuina scriptura tradita: quæ si accipiantur secundum quod voces immediatè significant res, sunt falsa: vt patet in locutionibus H
parabolicis: vt puta Daniel. viij. vbi dicitur quod hircus caprarum ab occidente cum impetu ferebatur habens cornu insigne inter oculos: & contriuit cornua arietis stantis ante paludem. Hoc enim nunquam verũ fuit sicut sonant verba. Sed hircus ille fuit regnũ græcorum. Et cornu eius fuit Alexan-

I magnus primus eiuſdẽ regni rex. Ideo
dicunt iſti, quòd oportet ſuper addere,
& dicere ꝙ ſenſus literalis eſt ille quẽ
autor intendit: qui autor, inquiũt, deus
eſt. Sed iſta opinio quãuis ſit cuiuſdã
magni viri, & tam latinè quã hebraicè
docti: tamen ſtare non poteſt: & arguo
ſic. Si ſenſus literalis eſt quem inten-
dit deus: aut eſt ille quem intendit im-
mediatè per voces: aut quem intendit
K mediantibus rebus. Si dicas primum,
ſic vera eſt opinio quam negaſti, ſcili-
cet ꝙ omnis ſenſus literalis, eſt qui im
mediatè per voces accipitur. Si verò di
cas ſecũdum, ſic ſequitur quod omnis
ſenſus ſpiritualis ſit literalis, cũ omnis
talis ſit mediantibus rebus intentus à
deo. Non ergo eſt iſta opinio vera, ne-
què motiuum eius eſt efficax: vt pate-
bit. Dico ergo quòd ſenſus literalis, eſt
L ille, quem autor ſcripturæ intẽdit im-
mediatè per voces: & quem intellectus
prudentis immediatè concipit, auditis
vocibus dum proferuntur: aut viſis dũ
ſcriptæ leguntur. Hoc autem & ratio-
ne ſuadeo, & authoritate probatur. Ra
tione ſic. Suppono enim primò, quòd
omnis ſenſus ſacræ ſcripturæ ſit lite-
ralis, vel ſpiritualis. Secundo ꝙ litera-
lis eſt primus ante omnes, cum ſecun-
M dum ſanctos ſit fundamentum omniũ
aliorum. Tũc ſic. Iſta opinio quam ſe-
quimur non habet inſtantiam neque
falſitatem, niſi in parabolicè traditis.
Sed in talibus non habet falſitatem.
Nam prudens audiens aliquem para-
bolam vel fictam ſimilitudinem: vt
eſt prædicta recitata de hirco, aut con
cipit primo aliquid ſignificatum per
tales voces, propriè aut non. Si primũ,
ſequitur, quòd primus conceptus ſeu
ſenſus à diuina ſcriptura ſumptus ſit
falſus: & tamen eſt ſenſus literalis. vt
patet ex vtroque præſuppoſito. Nihil
enim propriè ſignificatum per tales vo
ces poteſt concipi: quod ſit verum. Et
ſi dicatur quòd ſenſus literalis non eſt
primus ſimpliciter, ſed inter veros: ta-
men non eſt probabile, quòd aliqua ſit
ſcriptura, quæ prima fronte habeat a-
pud prudentes ſenſum falſum aliquẽ,
nullum, autem verum: cum hoc videa-
tur repugnare fini, propter quem tra-
dita eſt. Si autem ſecundum, habeo in-
tãtum, ſcilicet quòd aliquid poteſt im-
mediate per voces concipi, quod per
ipſas voces non ſignificatur propriè.
Vnde dico quòd audiens prædicta nõ
concipit per intellectum, quòd fuerit
quędam hircus vnum tantummodo
habens cornu in fronte: ſed hoc imagi-
natur tantum, & per intellectum con-
cipit aliquid ſignificatum per iſta in
ſpeciali, vel ſaltem in generali: intelli-
gendo quòd talia non ſunt res, ſed re-
rum ſigna. Et quãuis forte aliquis ru-
dis ita conciperet, tamen communiter
homines aſſueti ſcripturis, non ſic con
ciperent aliquid ſignificatum per talia
immediatè. Et hoc ſufficit ad hoc, quòd
talis cõceptus dicatur immediate ſum-
ptus à vocibus, quia ſcilicet docti com
muniter immediatè ſic concipiunt per
intellectum: quãuis per phantaſiã ima
ginentur propria vocũ ſignificata, pu-
ta hircum vnius cornu tantum. Pro-
batur etiam authoritate. Nam doctor
ſanctus quod libro. vij. quæſtio. vj. ar-
ticu. ij. ſic dicit expreſſè. Et ſimiliter. j.
quæſtio. j. arti. vlti. Et ſimiliter idem
tenet

A tenet magister Nico. de Ly. in. j. suo prologo super diuinã scripturam. Ad motiuum autem oppositæ opinionis, dico quòd per voces dupliciter significatur aliquid immediatem: vno modo propriè, alio modo transumptiuè, seu metaphoricè, sicut risus significat actũ ridendi propriè, & metaphoricè pulcritudinem, seu decorem, vel floritionem prati. Et similirer hircus propriè: significat animal brutũ tale. Sed metaphorice significat regnum Græcorũ: quod fuit magnæ lasciuiæ, præcipuè in suo primo rege Alexandro. Dico ergo ꝙ parabolicè tradira in diuinis libris si sumantur quo ad significata immediata, & propria, vocum continent falsitatem. Modo nullus est qui ita cõcipiat nisi stolidus, sicut cum dicitur: pratum ridet, non concipimus ꝙ pratum habeat os & more hominum rideat: sed quòd floribus, & viriditate sua decoretur. Istam solutionem expresse innuit S. Tho. in locis præallegatis. Sed contra ista arguo sic. Si sensus parabolicus, ideo literalis est: quia metaphoricè per voces significat propter aliquã conuenientiam metaphorici significati ad proprium, sequitur quòd omnis sensus spiritualis eadem ratione erit literalis. Sicut enim hoc nomen Hierusalem, propriè significat materialem ciuitatem, in qua Christus est realiter, & corporaliter immolatus, & in qua ignis Apostoli spiritũsanctũ in forma susceperunt: ita metaphoricè significat ecclesiam militantem: in qua immolatur Christus in sacramento: & triumphantem, in qua sancti inebriantur ab vbertate diuini amoris. Ad hæc respondetur secũdum mentem doctoris sancti sic: Res enim sunt in duplici differentia, quædam enim sunt veræ res, seu fuerunt: & productæ sunt ad suos fines proprios: vt Ismael, & Isaac filiij verè fuerunt Abrahæ. Quædam vero sunt, seu fuerunt res non veræ, productæ ad proprium finem, sed fictę vel productæ solum ad significandũ: & non ad aliquem finem eis propriũ. Sicut ea quæ dicit Daniel de hirco caprarum vbi suprà. In primis ergo omnis sensus sumptus iuxta significatum secundarium vocum, est sensus spiritualis: eo ꝙ præcedat vnus alius sensus, seu intellectualis conceptus, sumptus secundum propria vocum significata, non autem in secundis propter oppositam rationem. Sed rursus arguo quòd ista non sunt bene dicta. Nam sicut habetur. Matth. xxj. Christus ex Bethania in Hierusalem quodam mane ad prædicandum proficiscens esurijt. & accessit ad arborem fisci, si fortè in ea aliquos fructus inueniret. Et tamen sicut dicitur Mar. xj. non erat tẽpus, in quo talis arbor posset, aut deberet habere sua poma. Cũquè eam plenam folijs, & fructibus vacuam inuenisset, maledixit ei dicens: Nunquã ex te nascatur fructus in sempiternũ. Certũ est autem, quòd omnia ista verè & non fictè gesta fuerunt, quia fuit vera esuries, & verus accessus, vera arbor, vera maledictio, & vera arefactio secundum doctrinam sanctorum. Et nihilominus sensus literalis, non sumitur hic secundũ propria vocum significata, sed secundum secũdaria. Nam omnes sancti, & non sancti hunc

I ctii hunc possum literaliter exponunt de Synagoga Iudeorum. Ad quā Christus esuriens, seu desiderans eius salutem, fructus bonorum operum quæsiturus aduenit. Sed eam folijs verborū refertam, & fructibus bonorum operū vacuam inueniens maledictioni subiecit, & arefacta est id est, dissipata, & vbiquè terrarum longè latéque dispersa. Inconuenienter ergo dictum est, ꝙ
K in veris rebus nunquàm literalis sensus penes secundaria significata accipiendus est. Ad hoc dico, quòd argumētum procedit ex inconsideratione eorum quæ dicimus. Licet enim ista fuerint verè res: nō tamē fuerunt ad proprios fines factæ, sed solum ad significandum. Illa enim Christi esuries non fuit naturalis secundum Nicolaū de Ly. Vnde & S. Tho. super Matt. dicit, quòd esurijt quando voluit In se-
L rò enim fuerat hospitatus in domo nobilissimę & ditissimę matronę Marthæ. Et quando esurijt erat valde mane. Ideo esuries illa nō fuit causata ad proprium finem esuriei, puta vt per assumptionem cibi restauretur deperditum, sed ad significandum desideriū Christi pro salute Iudæorum. Similiter illa quæsitio fructuum, non fuit
M ad proprium finem, puta ad inueniendum. quia tempus nō erat illorum fructuum, nisi fortè quis dicat, quòd ignorabat Christus, quod nō ignorabat rusticus colonus, scilicet ficum ante pascha priuari fructibus. Similiter etiam illa maledictio, & arefactio fuerunt ad significandum maledictionē & dispersionem Iudeorum, & non arboris, quæ non erant in culpa. Non autem dicimus nos in omnibus veris rebus literalem sensum esse, secundum propria vocum significata: sed in omnibus veris, & ad proprium fiuē productis. Secus in rebus fictis, aut in veris, sed tamē solum ad significandum factis.

De sensu allegorico specialiter. Capitu. v.

RVRSVS expedit nobis circa Allegoricū sensum specialiter insistere: vt plenius agnoscatur. Est enimde hoc etiā nō parua quęstio plerunque. Sciendum est ergo quòd allegoria, de qua supra diximus, ꝙ est figura qua aliud dicitur, & aliud significatur: In multas species diuiditur, ex quibus septē eminent: quæ sunt Ironia, Antiphrasis, Enigma, Charientismos, Parœmia, Sarcasmos. & Antismos Ironia est figura per contrarium ostendens quod conatur. id est, quod appetitur & desideratur: vt cum quis sic laudat, vt vituperare intelligatur: ex verbis quidē laudem significans, sed ex circunstantijs vituperationem sicut Mar. xij. dicebatur christo. Aue rex Iudeorum. Et dicitur ab iron quod est contrarium, & onomia: quod nomen seu notamentis. Facit enim pronuntiationem menti contrariam. Vel secundum alios dicitur ab iron, quòd est eleuatio: eo quod cum quadam vocis eleuatione fiat. Vnde & à Tulio dicitur exclamatio. Antiphrasis est sermo è contrario intelligendus sicut lucus à lucendo dicitur, cum sit tenebrosus, & Parcæ à parcendo. quod nulli pa-

A li parcant, & Manes quasi mites: cùm
sint terribiles. Et differt ab Ironia se-
cundum ab aliquos: quia fit in vnica
dictione: sicut Ironia in oratione. secū-
dum alios verò, quia Ironia sola pro-
nuntiatione indicat, quod cupitur in-
telligi: vt cùm male agenti dicitur, be-
ne operaris. Antiphrasis autē nō pro-
nuntiatione, sed voce pronuntiantis si-
gnificat contrarium. Nam componi-
B tur ex anti, quod est contra & phrasis
locutio. Enigma verò est obscura sen-
tentia per occultam rerum similitudi-
nem, sicut dixit Sanson Iudic. xiiij. de
comedente id est leone exiuit cibus id
est fauus mellis in leonis ore post eius
mortem ab apibus congestus. Item
Enigma est: cùm dicitur: mater me ge-
nuit, eadem mox gignitur ex me: cùm
significetur aquam in glaciem conuer
C ti & rursum ex eadem effluere. Dici-
tur autem secundū aliquos ab e, quod
est extra, & nigmos: quòd est liquidum
seu manifestum eo quòd enigma sit
quid immanifestum: seu non patens:
nisi difficulter. Secūdum alios autem
dicitur ab, en, quod est in: & nigma
quod est imago: quasi sententia in ima
gine, seu obscuritate posita. Sed Cha-
rientismos est tropus seu figura, quo
D dura, & aspera dictu gratius mitius pro
feruntur: sicut cùm aliquem & spuriū
& filium sacerdotis asserere volentes
dicimus hic est de stirpe Aaron. Et si-
militer Gen. xxix. cum Iacob. seruisset
pro sua dilecta Rachel septem annis:
& nocte per dolum dormisset cum Lia.
dixit socero. Quare imposuisti mihi:
id est quare me decepisti. Vnde lenis-
simo verbo grauissimam quam patie-
batur: expressit iniuriam. Et dicitur à, E
charis, quod est gratia, & mos moris
quasi gratiosus mos, & vrbanitatis
plenus. Parœmia autem est accommo-
datum rebus, temporibusque prouer-
bium. Rebus quidem: vt Act. ix. durum
est tibi contra stimulum calcitrare id
est fortiori te resistere. Temporibus
vero: vt lupus est in fabula. id est. tace.
Vnde dicitur Lupus est in fabula: cū
quis in media, locutione tacet. Sicut F
enim dicit beatus Ambrosius in hexa-
meron: lupus si prior hominem vide-
rit vocem aufert. Huius rationem assi-
gnant quidā naturales: eo quod lupus
tanquam animal venenosum, aerem
inficit: qui attractus ab homine ad vo-
cales arterias ingreditur, & formandæ
vocis virtutem eripit. Quod si homo
prior videbit lupum, naturaliter con-
fortatur, adeò vt infici nequeat. Hic G
tropus adeo latè patet vt liber Salo-
monis quem nos parabolas appella-
mus, apud græcos ex eo nomen su-
mat. Et dicitur secundum aliquos,
parocinia: scribentes à para, quod
est iuxta, & cinium, quod est mo-
dulus, seu cantus quasi accommo-
datum prouerbium secundum res, vel
tempora: eo modo quo bene, & ac- H
commodatè loquentes consueuimus
dicere, bene cecinisse. Sed tamen
cùm sit dictio græca, & scribatur
parimia quod interpretatur prouer-
bium, talem, reuera non recipit ethy-
mologiam. Sarcasmos autem est ir-
risio plena odio: atque hostilis: au-
xiliante modo dicendi significata po-
test interpretari iocus cum amaritu-
dine, vt Matth. xxij. Alios saluosfecit,

I ſeipſum non poteſt ſaluum facere? Si
rex iſrael eſt, &c. Dicitur autem ſecun-
dum quoſdam à ſarcon, quod eſt cor-
roſio: & mos moris: quaſi mos corro-
ſius. Porro, Antiſmos eſt figura q̃ quid
faceta vrbanitate expolitur: vt cùm di-
cit Saul. j. Reg. xx. fili mulieris vtro vi
rum rapientes. i. fili meretricis & ſimi-
liter cum vulgo dicitur & fili mulieris
baſsiatæ. Et dicitur ab antos quod eſt
K flos, & mos Inde antiſmos tropus flori
dæ ſeu vrbanæ virtutis. Cum igiť mul
tę & variæ ſint allegoricę ſpecies, opor
tet rurſus ſciri quòd tribus modis alle-
goricè ſignificatur ſecundum venerabi
lem. Bedam: ſcilicet rebus tantum, ver-
bis, tantum, & rebus ac verbis ſimul.
Exemplum primi habetur in duobus
filiis Abrahæ, per quos iuxta doctri-
nam Apoſtoli ad Gal. iiij. duo teſtamẽ
L ta, ſcilicet vetus, & nouum allegoricè
ſignificatur. Exemplum verò ſecundi
Eſa. xj. vbi dicitur. Egredietur virga de
radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcen
det. Et ſimiliter Io. iiij. Reſpicite regio
nes &c. Exemplum verò tertii habere
in Chriſti venditione, quæ ſignificatur
factis in vẽditione Ioſeph. Ge. xxxvij.
& verbis in Zachar. xj. vbi dicitur. Ap-
penderunt mercedem meam triginta
M argenteis. Cùm ergo dicimus ſenſum
diuinæ ſcripturæ allegoricum dici ab
Allegoria: non loquimur de Allegoria
facta per verba immediatè. Talis enim
in omni ſua ſpecie pertinet literalem,
ſiue illo modo ſignificetur aliquid hi-
ſtorialiter geſtum, ſiue pertinens ad ſi-
dem, vel mores: aut ad futuram felici-
tatem. Sed tunc per Allegoria intelligi
mus eam quæ fit rebus tantum imme-

diatè. Et ſic patet quis ſenſus ſit dicen-dus allegoricus. Quia verò ſenſus Moralis, & Anagogicus non habent ſpeciales difficultates, de his nihil ſpecialiter dicendum putamus.

Quod in eadem litera ſunt plures ſenſus literales. Cap. vj.

POSTQVAM vidimus quot & qui ſunt diuinæ ſcripturę ſenſus reſtat vna difficultas enucleanda. An ſcilicet, diuina ſcriptura ſub eadem litera contine re poſsit multos ſenſus literales hiſtoricos. De hoc enim viri magni nonnunquam diſſentiunt. Et omiſsis aliis etiã eorum qui ſequuntur doctrinam. S. Tho. quidam tenent partem affirmatiuam, quidam verò negatiuam. Et ſecundam tenentes partem mouẽtur ex verbis eiuſdem. S. Tho. Nam ipſe in 1. parte q. j. arti. vlti. quærit, vtrum ſacra doctrina ſub vna litera habeat plures ſenſus, ſcilicet literalem, allegoricum, &c. Et primo loco arguit quod non, ſic: Multiplicitas, inquit, ſenſuum in vna ſcriptura parit confuſionẽ, & deceptionem, & tollit arguendi firmitatem. Vnde ex multiplicibus propoſitionibus, non procedit argumentatio, ſed ſecundum hoc aliquæ fallaciæ aſsignantur. Sacra autem ſcriptura debet eſſe efficax, ad oſtenſtendum veritatem abſq; omni fallacia. Non ergo debent in ea ſub vna litera plures ſenſus tradi. Ecce argumentum Sancti Thom. Sequitur reſponſio eiuſdem. Ad primum, inquirendum quod multiplicitas horum ſenſuum non facit æquiuocationem,

aut

A aut aliam speciem multiplicitatis, quia sensus isti non multiplicantur, propter hoc quod vna vox multa significet sed quia ipse res significatæ per voces alia rum rerum possunt esse signa. Et ita etiam nulla confusio sequitur in sacra scriptura, cùm omnes sensus fundentur super vnum, id est, literalem: ex quo solo potest trahi argumentum. Hæc Sanct. Thom. in forma. Ex qui-
B bus arguunt quidam sic. Si sensus mul tiplicarentur in scriptura, ex hoc quod vna vox multa significat, in diuina scri ptura esset aliqua multiplicitas. Sed si sub eadem litera sunt plures sensus literales historici. hoc est, quia vna vox multa significat: ergo si ita est in diuina scriptura esset multiplicitas: quod est impossibile. Sed ista opinio sustineri non potest, & motiuum etiam est
C inefficax, vt patebit. Primum, scilicet quod hæc opinio sit inanis: patet ratione supra inducta quo ad illa verba: ego ero illi in patrem. Nam ab omnibus expositoribus exponuntur ad literam de Salomone. Et Apostolus ad Heb. primo ad literam de Christo illa verba allegat. Patet etiam autoritate. ipse doctor sanctus prima parte, vbi supra, in corpore arg. & sunt vltima eius
D verba, sic dicit. Quia verò sensus literalis est ille quem intendit autor. Autor autem sacræ scripturæ Deus est: qui omnia simul suo intellectu comprehendit, non est inconueniens: vt Angel. dicit decimasecunda confessio. si etiam secundum literalem sensum in vna litera, sacræ scripturæ plures sunt sensus. Hæc ille in forma. Item in quæstionibus de po. Dei quæstio.

quarta articu. primo loquens de sensu literali, ait. Omnis veritas, quæ potest diuinæ scripturæ adaptari sola circunstantia literæ est, sensus eius. Ex quo infert, quod cum doctores sancti exponendo primum capitulum Genesis. in duos sensus diuidantur, quilibet illorum est sensus diuinæ scripturæ, & clarum est, quod loquitur de literali, vt patet intuenti. Idem autem sensit Augu. xij. confessi. & Nicol. de Lyra, & Paul. burgensis, & multi alii solennes Doctores. Dico ergo quod multos sensus potest diuina scriptura sub eadem litera habere literales: nec tamen aliquis eorum potest esse falsus, quia ille sensus est literalis quem Deus immediate per voces intendit significare: potest autem Deus simul multas veritates intendere, non autem aliquam falsitatem. Ad motiuum autem alterius opinionis responsurus præmitto quædam. Sciẽdum ergo est, quod aliud est æquiuocatio: & aliud fallacia, seu deceptio secundum æquiuocationem. Et similiter aliud est multiplicitas, & aliud fallacia, secundum multiplicitatem. Vbicunque enim est fallacia æquiuocationis est etiam æquiuocatio: non autem econuerso. Exempli gratia. Ista dictio canis dicitur ęquiuoca quia multa significat sęcundum rationes diuersas scilicet canem terrestrem, marinum, & cælestem. Si ergo fiat tale argumentum. Omnis canis potest latrare, cæleste sidus est canis: ergo cæleste sidus potest latrare. Si quis nesciat argumentum dissoluere: erit hic fallaciá æquiuocationis: & etiam æquiuocatio. Si verò arguatur sic: omnis canis

(margin letters E, F, G, H)

I nis est substantia: ergo cæleste sidus
est substantia: erit quidem hic æqui-
uocatio: non autem fallacia æquiuo-
cationis: eo quòd omnes propositiones
sint veræ in omni suo sensu. Licet au-
tem in diuina scriptura nulla possit es-
se fallacia: potest tamen in ea esse æqui
uocatio: cum multæ dictiones æquiuo-
cè vel analogicè in ea ponantur, vt pa
tet legenti sacros codices. Et multipli-
K citatem ergo sensus literalis & spiri-
tualis: neque deceptio seu fallacia: ne-
que multiplicitas accessit, in diuina
scriptura, vt testatur Sanctus Thom.
vbi ab aduersariis allegatur. Sed ex
multiplicitate sensuum literalium se-
quitur quidem multiplicitas, puta ęqui
uocatio, sed non sequitur aliqua falla-
cia, puta omnes propositiones sacræ
scripturæ in omni sensu, quem possunt
L habere, veræ sunt. Nihil enim est sen-
sus scripturæ literalis, nisi sit verum, &
adaptabile literæ: salua eius circun-
stantia. Ex his autem patet solutio ar-
gumenti. Dico enim quod illud quod
ibi infertur, scilicet quod in diuina scri
ptura esset multiplicitas: non est im-
possibile, vt isti credunt: sed est ve-
rum quamuis in ea non sit deceptio ex
multiplicitate: vt dictum est. Et si
M quæratur quomodo sit ista multiplici-
tas. Dico quod tribus modis esse po-
test vt occurrit ad præsens. Vna mo-
do per dictionem merè æquiuocam.
Alio modo per Analogiam. & Tertio
modo, ex eo quod proprium signifi-
catum vnius vocis est figura, & imago
(vt ita dicamus) alterius rei, sicut Sa-
lomon fuit expressa figura Christi.
Tunc enim licet quæ de tali dicitur, vt

res est, de nullo alio intelligantur, nisi specialiter, tamen quæ dicitur de figura, vt figura est, immediatè intelliguntur dici de figurato etiam literaliter. Sed tamen isto tertio modo non causatur sensus merè literalis, secundum aliquos. Ad intellectum autem horum sciendum est: quod quando aliquis fuit figura alterius, puta Salomon Christi: tripliciter potest consyderari. Vno modo solum inquantum est figura. Alio modo, inquantum est, quædam res in se præcisè, & solum. Tertio modo, inquantum est quædam res, & figura alterius. Quæ ergo dicuntur de Salomone, primo modo, id est, solum inquantum est figura Christi, verificantur solum de Christo, vt Psalm. lxxj. dicitur. & dominabitur à mari, vsque ad mare. & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Ista enim Salomoni de quo dicuntur conuenire nõ possunt. Quæ verò dicuntur de eo solum, vt quædam res fuit, conueniunt ei soli: & non Christo, sicut quod fecit templa idolorum tertij regum. xj. Quæ vero dicuntur de eo vtroque modo, verificantur de vtroque sed verius, & principalius de Christo. sicut est illud. Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium primi Paralip. vigesimo & primi Reg. octauo. His autem tribus modis potest aliquid dici de quacunque imagine. Vnde de cruce dicimus, quod est redemptio mundi: quo ad primum, & quod est lignum: quo ad secundum, & quod est, aliquid quo ad tertium. Arguitur autem contra ista quæ dicta sunt, sic: Nam licet ex multiplicitate sensuum literalium in di-

uina

A uina scriptura, non sequatur fallacia, vel deceptio, sequitur tamen quod ipsa sit inefficax ad arguendum, quando habet plures tales sensus, quia arguere ab ipso: textu ad aliquem illorum sensuum, erit arguere à tota disiunctiua ad vnam partem eius determinatam, quod secundum regulas dialecticæ reputatur illicitus. Ad hoc: respondetur, quod licet à solo sensu literali su-
B matur efficax argumentum: non tamen ab omni sensu literali, neque ad omnem literalem sensum sumitur argumentum efficax: sed solum ab illo sensu. & ad illum sensum qui euidenter constat, aut constare potest, quod per voces exprimatur immediatè, propriè: vel figuratiuè. Ad maiorem tamen horum euidentiam sciendum est, quod quando sub eodem textu tradun-
C tur sensus diuersi. vt tradunt sancti quo ad primum capit. libri Geneseos si huiusmodi sensus diuersi in aliquo concordant: potest sumi inde argumentum efficax saltem in hoc in quo concordant. Exemplum huius habere. Daniel. decimo, in computatione. lxx. Hebdomadarum, vbi licet expositores tam Latini quam Hæbrei diuersimodè se habeant, quo ad terminum, in
D quo Hebdomadę incipiunt: & quo ad progressum computationis: quia tamen secundum omnes terminus earum vltimis tandiu transiuit in pręteritum: ideo ex ipsa autoritate argumentum efficax sumitur, ad cōcludendum quod iamdiu Christus aduenit. Et quibus sequitur quod cum sensus literalis sacræ paginæ in quibusdam locis non sit idem apud omnes: ideo potest contingere: quod ex aliquo sensu litera- E
li posset sumi argumentum validum contra quosdam: puta contra tenentes eiusdem sensum literalem: non autem contra alios non tenentes illum, nisi quando voces, ita illum prætendunt, quod rationabiliter negari non potest. Ista autem diuersitas sæpe contingit inter nos, & infideles. Sunt enim quidem scripturæ textus, quorum sensus, qui est verus, & literalis apud F
Catholicos, non sufficit, vt ex eo sumant validum argumentum contra infideles, seu hæreticos. Talis est ille textus Psalmistæ. Verbo Domini cæli firmati sunt. Sensus enim verus, & literalis apud Catholicos est: quod verbo domini, id est, filio patri cæli sunt firmati. Vnde & Ioan. primo dicitur. Et verbum erat apud Deū. Et infra. Omnia per ipsum scilicet verbū facta sunt G
Sed ex prędicto textu infideles nullam realem distinctionē in diuinis admittētes, sed oēm multitudinē personarū negantes cōuinci nō possunt. Dicūt enim quod loquit̄ propheta more humano, sicut cū de mādato alicuius dñi aliqua fiunt dicit̄ ꝙ sunt verbo eius facta. Sumitur tamen ex huiusmodi textu argumentum validū apud fideles qui distin
ctionem diuinarū personarū in diuinis H
admittunt. Et similiter fortè argumentabatur, Apostolus ad Hæbreos fideles ex sensu quem ipsi admittebant. Est tamen aliquis sensus diuinę scripturæ vbiq; aut ferè vbiq; qui ita patēter est, literalis, quod negari nisi proteruendo non potest. Ex ex tali sumitur argumentum apud omnes admittentes textum. Et aliter arguerę non est arguere à

I re à tota disiunctiua ad alteram partem: cùm non accipitur textus: vt communis duobus sensibus. sed vt limitatus ad vnum Quando autem textus accipitur videtur communis pluribus sensibus, quorum quilibet supponitur verus tunc textus non tenet locum disiunctiuæ virtualis, sed copulatiuæ, à qua ad singulas partes est consequentia bona.

K *An quilibet scripturæ textus secundùm quatuor sensus exponatur. Capitu. vij.*

Post præmissa videre restat: an Quilibet passus diuinæ scripturæ possit secundùm omnes quatuor: prædictorum sensus exponitur, vel non Ad intellectum autem istius difficulta
L tis sciendum est, ex doctrina sancti doctoris vbi suprà quòd isti quatuor sensus sic accipiendi sunt. Dictum enim est quòd propterea isti sensus multiplicantur: quia deus non solũ potest significare vocibus, vt homines, sed etiã rebus: eo modo quo prophetæ multoties actibus suis futura prædixerunt. Sensus ergo literalis, vt dictum est: ille est quem deus intendit immediatè per
M voces significare. Vel, est ille quem prudens seu rectè accipit ex ipsis vocibus immediatè. Alii vero sic accipiendi sunt. Sensus enim spiritualis, vt dictum est, consistit in hoc, quòd quædam res per alias exprimuntur. Ideo autem talis sensus spiritualis dicitur, quia figurari consueuit inuisibilibus. & spiritualibus ascribit: sicut figuratè conuenit visibilibus, & corporeis: secundùm beatum Dionysii. Veritas autem, quam deus nobis sic manifestat scilicet per rerum figuras, ad duo ordinatur scilicet ad rectè credendum, & rectè operandum. Si ergo ad rectè operandum ordinatur: sic est sensus moralis: qui alio nomine Tropologicus appellatur. Si vero ordinatur ad rectè credendum, oportet distinguere, secundùm ordinẽ credibilium. Sicut enim dicit beatus Dionysius quarto capitul. de cæle. hierar. status ecclesiæ militantis medius est inter statum synagogæ, & statum ecclesiæ triumphantis Vnde vetus testamentum fuit figura noui, & nouum simul & vetus sunt figura cælestium. Sensus ergo ordinatus ad rectè credendum, fundatus in illa figuratione. qua vetus testamentum figura est noui, dicitur Allegoricus: qui alio nomine Tropologicus appellatur. Sed fundatus in figuratione reliqua dicitur Anagogicus in. Nec ea quæ hîc dicuntur repugnant dictis quibus asserimus, quòd Anagogia docet speranda. Nam ea quæ de futura vita credimus, etiam nos quandoque visuros speramus. Cum ergo quæritur, an quilibet passus diuinæ scripturæ omnibus prædictis sensibus exponendus sit. Dicendum est quòd non Dicit enim Angel. secunda super Gen. quòd in quibusdam solus sensus literalis est quærendus. Hoc autem manifestè patet. Sunt enim multa in libris canonicis tam veteris, quàm noui testamenti: qui solum hunc habent sensum, vt sunt duo præcepta charitatis, in quibus tota lex pendet, & prophetæ: vt dicitur Matthæi vigesimosecundo. Licet enim in illis duobus præceptis scilicet

Dilig

A Diliges dominum deum tuum,ex toto
corde tuo,& proximum tuum sicut te-
ipsum,multa contineantur expositione
digna:tamde obiecto charitatis, quàm
de actu,& ordine eius:omnia tamen il-
la ad sensum pertinent literalem. Non
enim per hanc rem proximus vel dili-
ges:aliæ iterum figurantur.Et idem est
communiter de aliis præceptis decalo-
gi.In euangelio etiam multa tradun-
B tur hoc solo sensu exponibilia,quem ad
modum sunt tradita per modum præ-
cepti:vt Ioannes vigesimoquarto.Cre-
ditis in deum,& in me credite. Vel per
modum consilii:vt Matthæi decimono
no.Si vis perfectus esse vade,& vende
omnia quæ habes,& da pauperibus. Si-
militer cum Luc. octauo christus in-
terpretatur parabolam suam dicens:se-
men est verbum dei:manifestũ est quòd
C illa verba interpretatiua non est neces
se habere alios sensus spirituales, cùm
ipsamet interpretatio sit expositiua prę
cedentis parabolæ.Cùm his tamen stat
quòd illa perabola fortè multos habe-
bat sensus literales secundum quòd se-
men potest significare multa.Idem etiã
est de episcopis beati Pauli vbique vel
quasi scilicet vnicum habent sensum.
D Sic ergo patet responsio ad quæsitum
Vnde doctor sanctus quodlibet octauo
vbi suprà,sic concludit hoc dubium, &
dicit Sacra scriptura quandoque expo
nenda est istis quatuor sensibus,quando
que tribus,quandoque duobus, quando
que vno tantùm. Vnde ea quæ secun-
dùm literalem sensum ad facta veteris
testamenti spectãt:possent quatuor sen
sibus exponi.Similiter ea quæ ad lite-
ram de christo,capite dicuntur,possent
exponi literaliter de christi gestis,& al E
legoricè referendo ea ad eius corpus
mysticum,& moraliter referendo ea ad
mores nostros,qui secundùm eum regu
lari debent:& Anagogicè inquantùm
in ipso christo est nobis inter gloriæ de
monstratum.Illa autem quæ literaliter
de ecclesia dicuntur possunt exponi mo
raliter,& Anagogicè:non autem allego
ricè:nisi fortè secundùm quòd gesta pri
mitiuæ ecclesiæ exponuntur de futuro F
statu ecclesiæ præsentis.Quæ verò se-
cundùm literam domini moraliter nõ
consueuerunt exponi:nisi anagogicè.
Et illa quæ secundùm sensum litera-
lem pertinent ad statum gloriæ,nullo,
alio sensu consueuerunt exponi. Hæc
sanctus Thomas.ex quibus multa patet
ad propositum.Et vlterius etiam patet
quomodo omnia quæ immediatè per
voces traduntur, ad sensum literalem G
pertinent,siue ad mores,siue ad fidem,si
ue ad spem pertineant.

De dignitate sensus literalis.
Capitulum. viij.

QVAERITVR autem cum
multi sint eiusdẽ literæ sen
sus,vtrum literalis sit inter
omnes præstantior: Argui-
tur enim quòd non Primò sic.Nam sen H
sus qui occidit,non est dignior viuificã
te:sed sensus literalis occidit,cũ sit fun-
datus in litera quæ occidit secunda Co
rin.tertia spiritualis autem viuificat,
quia fundatur super spirituali significa
tione.Vnde ibi subditur. Spiritus autẽ
viuificat. Secundò ille sensus est di-
gnior, per quem habemus doctrinam
digniorem, vt de se patet: sed sensus
spiri

I spiritualis est huiusmodi. Nam per sensum literalem habemus gesta, per Allegoricum antem habemus ea quæ pertinent ad fidem, per Anagogicum sperãda quæ ad spem: & per moralem agenda quę ad charitatem similiter pertinent. Tertiò finis nobilior est his, quę sunt ad finem: sed spiritualis sensus finis est literalis, qui est fundamentum spiritualis. Quartò ille sensus in quo
K aliqua falsitas reperitur, nõ est dignior eo, qui omnino est sine falsitate, sed in sensu literali aliqua inuenitur falsis. puta, quòd deus localiter moueatur descendendo ad videndum turrim. &c. Gene. decimoprimo non autem in spirituali. Quintò illa quæ sunt interiora, sunt digniora, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus. In corporalibus enim interiora sunt, in quibus prin
L cipaliter consistit animalium vita, vt cor. Et similiter in spiritualibus interiora sunt digniora, vt patet de arca fœderis domini. Exo. quadragesimo. vbi dicitur quòd ipsa fuit in sancta sanctorum: alia autem magis, vel minus appropinquabant secundùm ordinem sanctitatis. Similiter in sacramentis ecclesiæ inuisibilis gratia quæ interius datur, dignior est visibili forma, quæ quid
M exterius. Sensus autem literalis dicitur esse scriptus extra librum, & spiritualis intus: vt patet Apocalipsis capitulo quinto vbi dicitur. Vidi librum scriptum intus, & foris, secundùm expositores. Sextò humana notitia communiter procedit à minus perfectis ad perfectiora: in studio autem scripturæ incipitur à sensu literali. Septimò, Ille sensus est dignior. qui supplet defectum alterius: sed talis est spiritualis aliquando respectu literalis. Nam dicit Grego. in mora. Cùm ordo historiæ deficit sese nobis intellectus mysticus quasi apertis ianuis ostendit: ac si patenter clamet. Quia rationem literæ defecisse cognoscitis, restat vt ad spiritualem sensum, sine dubitatione redeatis. In contrarium arguitur: quia propter quod vnumquodque & illud magis est, primo posteri. Sed sensus spiritualis non est honorabilis, nisi ratione alicuius literalis cui concordat. Nã si nulli literali concordat reprobatur, vt ex dictis patet. Igitur literalis inter omnes est dignissimus. Respondeo. Istã quæstionem bene disputat dominus Paulus Burgeñ. in additiõibus suis ad Nicolaum de Lyra super Gene. bene etiam determinat. Ex eius ergo doctrina sciendum est, quòd sacra doctrina vna existens speculatiua est, & practica. Loquendo ergo de ea. vt est speculatiua, dico quòd sensus literalis, & spiritualis possunt dupliciter comparari. Vno modo vniuersaliter respectu totius scripturæ in communi. Alio modo particulariter secundùm particularia loca scripturæ. Si computentur primo modo, sic, vno modo præeminet sensus literalis: & alio modo spiritualis, & literalis sunt sunt æqualis dignitatis. Nam sicut dicit Arist. capitulo primo de anima: vna scientia, loquẽdo de speculatiua, est dignior alia vel ratione materiæ: de qua tractat. vel ratione suæ certitudinis. Vnde dicit Philosophus in decimoprimo de animalibus, quòd minimum quod potest haberi de cognitione rerum altissimarum,

desid

A desiderabilius est, quàm certissima cognitio quæ habetur de minimis rebus, puta quòd duo, & tria sunt quinque. Itaque si vniuersaliter isti sensus comparentur, sunt æquales quantum ad dignitatem materiæ de qua agitur. De eo dem enim agitur, secundùm vtrunque sensum scilicet de deo, & de creaturis, secundùm quòd in deum referuntur. Quantum. verò ad certitudinem, sic,
B dignior est literalis, quia ab eius certitudine dependet aliorum sensuum certitudo. Vnde dicit Angel. de doctrina christiana. Nihil est quod occultè in ali quo loco sacrę scripturæ traditur: quod non alibi manifestè exponatur. Vnde & secundùm sanctum Thomam, vbi suprà Spiritualis expositio semper ab aliqua literali debet habere fulcimentum. Si verò comparentur particulari-
C ter, sic, carum & apertnm est quòd plerumque spiritualis literalem dignitate vincit materiæ subiectæ sicut cùm legitur de Abraham Gene. vigesimoprimo quòd duos filios habuit: quod vt dictum est suprà. exponitur ab Apostolo, Gala. quarto allegoricè de duobus testamentis. Patet enim quòd sensus Allegoricus ibi dignior est historiali. Si verò loqua-
D mur de sacra scriptura, secundùm quòd comprænhendit sub se practicam scientiam, sic etiam illi sensus possunt comparari vniuersalitèr, & particulariter, & si quidem vniuersaliter fiat comparatio, eiusdem dignitatis sunt vterque. Illa enim scientia practica, vel etiam ars dignior est quæ ad vlteriorem finem ordinatur: sicut ciuilis dignior est militari primo & hic. eo quòd prima habeat pro fine E
bonum ciuitatis, secunda verò bonum exercitus. Constat autem quòd finis vltimus totius sacræ doctrinæ, vt est practica, est vnus & idem secundùm vtrumque sensum, æternam scilicet felicitas. Si autem comparentur secundo modo, sic dico quòd in quibusdam locis sensus spiritualis, est dignior tanquàm propinquior vltimo fini, vt patet in multis præceptis F
cerimonialibus, sicut cùm dicitur Deuteronomii vigesimoquinto capitulo. Non ligabis os bonis terentis in area fruges tuas. Quod exponitur ab aposto lo. Corin. nono capitul. spiritualiter de prædicatore, qui ostendit, quòd sensus literalis modicæ sit vtilitatis in hoc passu dicens. Nunquid de bobus cura est deo: quasi diceret. Non habet deus talem curam de bobus, vt pro- G
pter eos daret legem homini, qui est bene dignior. Sed sicut subiungit Apostolus propter nos vtique dicit. Sunt tamen multæ aliæ consyderationes, secundùm quas sensus literalis præeminet spiritualibus quarum vna est ex parte extensionis, quia scilicet quælibet particula scripturæ habet sensum literalem, non autem spiritualem: vt patet ex dictis. Alia verò est H
ex parte vniuersalitatis, seu communitatis. Nam sensus literalis est communior, quia omnis percipiens spiritualem, percipit necessario literalem, sed non è conuerso Vnde nullus est adeo rudis, quin ex literali sensu fructum possit reportare. Iuxta istud Augustinus de sententi. pro spe. Doctrina, inquit, apostolica est tam,

I salubris atque vitalis, vt pro capacitate vtentium neminem sui relinquat exortem: siue enim sint parui, siue magni, habent in ea vnde allantur, & vnde satientur. Hæc ille. ad argumēta autem facta respondetur. Et ad primum quidem dico, quòd Apostolus non intelligit per literam, sensum literalem, neque per spiritum, sensum spiritualem: sed per literam intelligit legem
K Moysi, quæ data fuit in literis scriptis in tabulis decalogi, & libris Moysi. Dicitur autem hæc lex occidere occasionaliter, inquantum faciebat peccati notitiam: ex qua notitia occasionaliter augebatur peccatum ex malitia humana. Nitimur enim in vetitum semper: non autem dabat gratiam, quia sacramenta veteris legis non conferebant gratiam. Et ideo dicitur quòd litera occidit. Per
L spiritum autē intelligit legem nouam datam in spiritusancto in forma ignis: & inuisibiliter in cordibus hominum: iuxta prophetiam Hier. xxxj. dabo, inquit, legē meam in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribā eam. Hæc lex dicitur viuificare: quia est lex gratiæ sanantis vulnera peccatorum. Sacramenta enim nouæ legis sunt causa gratiæ. Ad secūdum autem dico: quòd
M in argumēto assumitur vnum falsum: scilicet quòd per sensum literalem nō tradantur nobis credenda, & speranda, & agenda: sed solum gesta: imò dico quòd per illum traduntur gesta: vt patet de se. Et similiter gerenda, seu facienda, vt patet de duobus præceptis charitatis. Et similiter speranda, vt Apoc. ij. vbi dicitur. Esto fidelis vsque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ. Et similiter credenda: vt Deut. vj. Audi Israël, Deus tuus Deus vnus est. Et similiter. Matth. xxviij. docemur trinitatem personarum cum dicitur Baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiritussancti. Ad tertium dico, quòd sensus literalis non est propter spiritualē: sicut propter suum finem: quamuis sit fundamentum eius. Nam & Christus
B est fundamētum Apostolorum: & substantia est fundamētum accidentium: & tamē talia fundamenta nō sunt propterea in eis quæ fundantur: sicut propter suos fines principales quicquid fit de fundamento in materialibus. Ad quartum dico: quòd neque in literali, neque in spirituali sensu diuinæ scripturæ est aliqua falsitas. Sciendum tamen est quòd in diuina scriptura multa traduntur parabolicè seu metaphoricè: id est, sub aliqua similitudine rerū
C corporalium. Et hoc propter duo. Primò propter necessitatem. Sicut enim dicit beatus Dionysius. j. c. cælestis hierar. debilitas nostræ cognitionis tanta est quòd diuina intelligere non potest: nisi varietate sacrorū velaminum circumuelata sint. Secundò propter vtilitatem, vt. s. rudes qui non possunt diuina etiam velata capere. eo quòd sola
D corporalia quodam modo sub talibus corporalium similitudinibus doceantur. Vnde saluator Matth. xiij. postquā proposuit similitudinem dicens. Exiit qui seminat &c. ait discipulis ad partē. Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, cæteris autē in parabolis. Nec tamen in talibus est falsitas: quia literalis sensus non est is quem voces propriæ exprimūt, sed quē metaphoricæ

Cum

A Cum enim dicitur Deus descẽdere ad videndum: nõ est sensus literalis quòd tanquam magnus quidam dominus vadat spaciatum passim, sed sensus est quòd Deus ad modum hominis sic facientis se habeat. Et nota quòd quando diuina scriptura aliquid parabolicè de Deo tradit: vtitur similitudine creaturarum vilium, & magis distantium à Deo. ne, scilicet, credatur quòd sensus B scripturæ sit ille quem voces propriè exprimunt. Et idem credo in qualibet parabola, quòd, scilicet, semper diuina scriptura vtitur, aut talibus verbis, aut tali similitudine, quòd animus cuiuslibet prudentis intelligit communiter quòd talia non dicũtur propriè: sed metaphoricè. Et hanc doctrinam intendit sanc. Tho. j. parte. q. j. artic. ix. in responsione ad tertium argumẽtum: vbi C dicit. Sicut docet Dionysius. c. ij. cœlestis hierar. magis est conueniens quòd diuina in scripturis tradantur sub figuris vilium corporum, quàm corporũm nobilium: & hoc propter tria. Primò, quia propter hoc magis liberatur humanus animus ab errore. Manifestum enim apparet, quòd hæc secũdum proprietatẽ non dicuntur de diuinis, quòd posset esse dubium, si sub figuris nobi- D lium corporum describerentur diuina, maxime apud illos qui nihil aliud à corporibus nobilibus excogitare nouerunt. Secundò, quia hic modus conuenientior est cognitioni, quam de Deo habemus in hac vita. Magis enim manifestatur nobis de ipso quid non est quàm quid est. & ideo similitudines illarum rerum, quæ magis elongantur à Deo, veriorem nobis faciunt æstimationem quòd sit supra illud quod de eo E dicimus vel cogitamus. Tertiò, quia per huiusmodi diuina magis occultantur indignis. Hæc ille. Ad quintum dico: quòd si liber sacræ scripturæ, de quo habetur Apoc. v. & Ezech. ij. dicatur scriptus foris ratione sensus literalis: non tamẽ dicitur scriptus intus solum ratione spiritualis: imò ratione literalis est scriptus intus, & foris: quia per sensum literalem traduntur nobis, F quædam summè intima, & secreta pertinentia ad sensum allegoricum, & anagogicum. Vnde ex hoc habetur: quòd literalis sit potior: vtpote vniuersalior & communior: iuxta illud ad Ro. j. Sapientibus, & insipientibus debitor sum. Ad sextum dico, quòd sicut studium humanarum scientiarum incipit à principiis naturaliter notis, sic studium sacræ scripturæ rectè ordinatum incipit ab articulis fidei, diuinitus G in sacrâ scriptura reuelatis qui fundãtur in eius sensu literali. Ex his vna cũ aliis in sacra scriptura literaliter traditis, seu per veram, & rectam rationem inuentis proceditur ad aliqua alia probanda. Per istum autem processum deuenitur ad omnia. quæ in sacra theologia veraciter tradũtur à magistris: quæ omnia ad literalem sensum ipsius scri- H pturæ reducuntur. Ex his autem patet, quòd studium scripturarum à sensu literali incipit: & in his, quæ ab eo argumentatiuè deducuntur, consummatur. Ad argumentũ ergo cum dicitur, quòd cognitio nostra incipit ab imperfectis, verum est qui ad simplicium intelligẽtiam: quæ ab vniuersalioribus incipit. Notitia autem cõplexa incipit à per-

I fectioribus. Nam incipit ab intellectu i.habitu principiorũ: & terminatur ad scientiam.i.habitum cõclusionum. Ad septimum dico, quòd ex illa autoritate Grego. non debemus existimare, quòd sensus literalis in aliquo loco scripturæ deficiat: sic quòd vel falsum includat: vel sit penitus inutilis. Nam ex primo infirmaretur tota diuinæ scripturæ autoritas: vt Augu. dicit Secundum
K etiam est contra Apostolum dicentem ad Rom. xv. Quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinã scripta sunt. Sed intendit beatus Greg. quòd sensus aliquãdo qui per voces propriè exprimitur, falsus est, quem literalem appellare, licet impropriè, aliquo modo possumus. Et quando incidit talis sensus: vt puta cum dicitur hircũ habere tantum vnum cornu: tũc ad sensum mysticum oportet recurrere. i. ad literalẽ sed impropriè per voces expressum: qui ideo mysticus dicitur, quia parabolicus quãuis verè sit literalis. Et hoc idem asserit beatus Hieronymus dicens. Cum historia aut impossibilitatem habet, aut turpitudinem: ad altiora transmittitur. i. ad sensum mysticum, modo exposito. Et hæc de quæstione.

M

Quis sensus literalis sit potior.
Cap. ix.

VLTIMO RESTAT, VT circa sensum literalem adhuc vnam soluamus difficultatem. Cum enim idem textus plures habeat literales sensus: vt cùm ab expositoribus plures expositiones traduntur quænam erit cẽsenda potior. Ad hoc sic respõdendum est.

Dico enim quòd literales expositores A
aliquando tradunt sensus incompassibiles: & tunc necessario alter seu vnus eorum tantum est literalis: quia vnus eorum necessario est falsus. Exemplum huius habetur Dañ. x. vbi Angelus missus ad docendum Danielem: dicit ei. Princeps regni Persarum resistit mihi. xxj. diebus. Vbi per principem Persarum secundum beatum Grego. intelligitur Angelus bonus, qui habet curam B
illius regni, qui nolebat quòd filii Israel liberarẽtur, & egrederentur de regno Persarum, in quo multa bona faciebant docendo fidem vnius Dei. Sed secundum aliquos alios fuit Angelus malus, qui resistebat bono. Quid autem horum verum sit, nõn spectat ad præsentem consideratione. Cum verò sensus plures sunt compossibiles, ille videtur cæteris paribus magis præferendus, qui magis innititur rationi. Vnde C
quo quisque magis rationi innititur, eo maioris autoritatis eius verba esse videntur, vt dicitur in decretis dist. xx c. decretales. Item qui magis consonat literæ. Vnde secundum Aug. de doctri. Christiana, dubia sunt determinanda, secundum sententiam: quæ de scripturarum planioribus locis accipitur. Planiora autẽ loca sunt in quibus planior D
est cõsonantia ad textum. Item præferendus est quem tradũt sancti his quæ à non sanctis traduntur. Vnde in decretis in prædicto cap. dicitur. In sacrarum literarum expositionibus sancti doctores summis pontificibus præponuntur. Maximè autem si nõ sancti sint infideles. prędicta intelliguntur habere veritatem, quia semper sensus sanctorum

imò

A imò catholicorũ omnium proferendus est. Tum quia magis præsumendũ est, quòd illi qui in gremio ecclesiæ sunt, cui ecclesiæ Christus promisit spiritũ veritatis, verum sensum habeant scripturarum, quàm infideles qui veritati fidei cõmuniter aduersantur. Tum ne per hoc detur infidelibus occasio credendi, quòd ipsi melius, quàm catholici sacram scripturam nouerint explanare.
B Quia tũ vbi pluralitas sensuum literalium occurrit, rarò cõtingit quòd vnus eorum secũdum omnia prædicta antecellat reliquos: sed potius vnus eorum præcellit in vno, alius in alio. Idcirco in talibus videtur habere locum illud ad Roma.xiiij. Vnusquisque in suo sensu abũdet, salua semper sanctorum reuerẽtia, & autoritate. His igitur prælibatis iam ad expositionẽ sanctorum
C Euangeliorum accedamus à dominica prima de aduentu inchoantes.

Tractatus primi finis.

Tabula ad Euãgelia perquirenda in Aurea rosa iuxta morem Curiæ.

D Qvicunque Euangelium secundum curiam Romanam currens in hoc opusculo suo loco minime inuenerit annotatũ: ad subiectam tabulam recurrat.

Agitur dominica prima in aduentu Euangelium curiale require in dominica.ij.in aduentu. E

Do.autem.ij.require in domi.iij.eiusdem aduentus.

Domi.autem.iij.require in domi.iiij.

Domi. autem.iiij. require in sabbato quatuor temporum.

In octaua autem Epiphaniæ require in fine libri.

Feri.iij.primæ hebdomadæ in quadragesima require in.ij.quadragesimæ. F

Domi. autem.ij. in quadragesima require in sabbato præcedenti.

Sabbato autem post dominicã in passione require in fine libri,

In vigilia vero ascensionis require in sabbato ante dominicam palmarum.

Notandum est verò quòd domi.in qua est festum sanctæ Trinitatis curia appellat domi.j. post Penthecostem : ita quòd.j.domi.post festũ Trinitatis est G ij post Penthe. Igitur domi.ij post Penthe.require Euangelium curiale in domi.ij.post festum Trinitatis.

Domi.autem.iij. post Penthe. require in domi.iij.post festũ Trinitatis.& domi.iiij.require.in.v.&.v.require in.vj. &.vj. in.vij. &.vij. in.viij. & sic deinceps vsque ad domi.xxiij.

Domi.autem.xxiiij.post Penthe.require in fine libri.

In festo autem.S.Tho.martyris require domi.j.post octauas Paschæ. H Euangelium autem sancti Ant.de padua ordinis beati patris Francisci require in festo beati patris Dominici. Sanctorũ verò Ciriaci Largi & Smaragdi require in die Ascensionis.

Sancti autem Petronii require domi.j. post octauas Paschæ.

I Beati verò patris Francisci require in festo.S.Matthiæ.
In communi verò Apostolorũ Euãgelium.Hæc mando:vobis:require in festo Simonis & Iudę.
Et euangeliũ.Ecce mitto:in festo Triburtij & Valeriani.
Et euangelium.Ecce nos.in commemoratione beati Pauli.
Et Euangeliũ Designault:in festo beati Luc.In communi autem vnius martyris Euangeliũ.Nolite arbitrari.require in festo sancti Valentini.
K
Et euangelium.Nihil opertum.in festo sancti Theodori.
Et Euangelium.Si quis venit ad me.require in fine libri.
In communi autem plurimorum martyrum Euangelium.Confiteor.require in festo beati Matthiæ.
L Et euangelium.Qui vos audit.require in festo sancti Felicis.
Et Euangelium.Sedente.require in fine libri.
Et similiter Euangelium.Ve vobis.
In communi autem confessorũ Euangelium.Vos estis:require in festo beati patris Dominici.
Euangelium autem.Videte require in fine libri.
M Et similiter euangelium. Nolite timere.Cetera non mutantur.

¶ Finit Tabula.

Incipit tractatus secundus: Aureæ Rosæ. A

Dominica prima in aduentu. Matthæi. xxj.

CVm appropinquasset Iesus Hierosolymis, & venisset bethphage ad montem Olıueti: tunc misit duos Discipulos, dicens eis: Ite in castellum, quod contra vos est: statim inuenietis asinam alligatã, & pullum cũ ea: soluite & adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit: dicite, quia dominus his opus habet: & confestim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictũ est per Prophetam dicentem. Dicite filiæ Syõ: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium subiugalis. Euntes autem Discipuli fecerunt sicut præcepit illius Iesus: & adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem

B C D

A ma autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Aliȷ́ autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebãt in via. Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine do

B mini.

CVM APPROPINQVASSET Ieſus Hieroſolymis & veniſſet Bethphage &c. Matthæi. xxj. Poſtquàm de quatuor Euangelicę lectionis ſenſibus tractatum præmiſimus: quo quiſque Literalem ſenſum ab Allegorico, & Anagogico, & Morali diſcernere poſ

C ſit: necnon etiam tabella qua quiſque Euãgelia ſecundũ curiã occurrentiam hoc volumine perquirat, quod ſecũdũ ordinẽ prędicatorũ primo, deinde verò etiam ſecundũ curiã conditur: supereſt vt ſecundũ eoſdem ſenſus Euangelicas lectiones exponamus. Circa lectionem verò præſentem, & circa alias quęſtiones mouendas ad tertium tractatum reſeruantes, ipſum textum primò, auxiliãte deo, tentemus aperire. Iſtud autem

D ſacrum Euãgelium legitur bis in anno, ſcilicet in dominica Palmarũ ſecũdum ſenſum literalem: & in hac ſecũdum Allegoricum: vel melius ſecundũ quandam adaptationem, & repreſentationẽ Eccleſiæ, quæ per aduentũ Chriſti in Hieruſalem ad paſsionem, repreſentat eius aduẽtum ad humanam naturam per incarnationem. Quẽadmodum autem patet ex dictis quatuor

E recipit expoſitiones. Et circa ipſum videnda ſunt tria puncta quæ in eo tanguntur, & dicuntur: miſsio: executio, & proceſsio: in quibus tanguntur multa pulchra documenta ſpectantia ad ſpiritualem aduentum domini noſtri Ieſu chriſti per gratiã ad aĩas noſtras. Quantum: ergo ad primum, pro intellectu omnium dicendorum in præſenti euãgelio, & in multis ſequentium oportet

F aliqua præmittere de ſitu, & ædificio ciuitatis prædictæ. Sciendum eſt igitur, vt ex varijs autoribus colligitur, quòd duo ſunt iudea montes, & vnus eorum orientalis dicit mons olíueti. Alius autem occidentalis dicitur mons Syon. In radice montis Olíueti à parte Oriẽtali eſt Bethania: quæ diſtat ab Hieruſalem ſtadijs xv. vt dicitur Io. xj. ſiue

G quaſi duobus miliaribus. In decliui autem eiuſdem montis ab Occidẽte, erat vna villa quæ dicebatur bethphage, quæ erat ſacerdotum. Inter iſtos autẽ duos montes eſt vallis media, quæ dicitur vallis Ioſaphat, quæ eſt latitudinis mille paſſuum, vel circa, ſeu vnius miliarij. Per medium iſtius vallis labitur torrens Cedron, qui Fluit à Septentrionem Meridiem. In reliquo autem monte. id eſt Syon ſunt tres colles

H à ſe inuicem diſtincti vallibus interuenientibus. Vnus eorum ſuper omnes excelſior ad Meridiem erat, qui, vt mihi videtur ex decurſu diuinæ ſcripturæ, maxime primi & ſecundi libri Machabeorum, retinuit ſibi nomen proprium totius montis Syon. Et in hoc colle erat vna pars ciuitatis Hieruſalem, quæ dicebatur ciuitas ſuperior.

I deinde ad Septentrionem erat alius collis humilior, qui dicebatur actu: secundum Iosephum, supra quē erat alia pars ciuitatis, quæ dicebatur ciuitas inferior. Est & tertius collis, qui dicebatur moria ad Orientem, & imminēs valli: & torrenti: super quem erat templum: de cuius fabrica suo loco dicemus. Omnes autem illi tres colles erāt infra muros Hierusalem: ad orientem K habentes torrentem Cedron. ad Occidentem verò erat magnum præcipitium. Erat ante hæc ciuitas parua, adeo quod circuitus eius etiam ad quintum miliare non attingebat: teste Iosepho, qui ait. Totum ciuitas in giro spatium triginta tribus stadijs finiebatur. Octo enim stadia vnum miliare faciūt iuxta doctrinam illorum versuum. Ex quatuor granis componitur digitus vnus. L Est quater in palmo digitus, quater in pede palmus. Quinque pedes passum faciunt: passus quoque centum. Vigintiquinque stadium dant sed miliare. Octo dabunt stadia, duplatum dat ibi leucam. Non obstante autem tā paruo murorum ambitu super his tribus muris erant. clxxiiij. turres pulchrę teste Iosepho, absque his quas Herodes fecerat: quæ erant multæ, & mirabiles. M Ex his sequitur quod hæc ciuitas castrum seu fortalicium videbatur. His ergo visis dicamus (Cum appropinquasset &c.) Sciendum est autem quòd verus textus habet (cum appropinquassent) in plurali scilicet Iesus & discipuli eius. Ecclesia tamen recitat in singulari: quia non voluit quòd repeterentur tot nomina: maximè quia necessariò bis fuisset hoc nomen Iesus repetitum secundum quod sunt ibi duo verba: vnum pluralis numeri: & aliud singularis scilicet appropinquassent & misit (cum ergo iesus appropinquasset Hierosolymis) scilicet distraret circa per miliare. Est autem sciendum quòd vt ex varijs autoribus, & locis scripturæ colligitur, licet hæc ciuitas olim multa habuerit nomina, tamen quantum ad præsens pertinet dicta est primo Sale, à Sem filio Noë qui eadem ædificauit, & primus regnauit in ea. Nec est contra hoc quod supra eam diximus ædificasse Melchisedech: quia secundum hæbreos, & secundum Sanctum Thomā Hæbreorum octauo idem fuit Sem, qui & Melchisedech. Deinde dicta est Hiebus: à quodam, qui Hiebus dicebatur. & eam dilatauit vel à Nebuseis habitatoribus eius. Ex Mebus autem & Salem per compositionem dicta est tertio Hierusalem. Quartò verò à Salomone, qui eā cinxit triplici muro, dicta est Hierosolyma, quasi Hierosolymonia. Et quinto à poëtis per corruptionem dicta est solyma. Sequitur: (& venisset bethphage) Bethphage erat secundum Hiero. quædam villa sacerdotum: qui licet non habuerint hæreditatem seu agros ad colendum: tamen habuerunt domos ad habitandum: ad quas declinabant peracto officio suo in templo: & etiam animalia pro sacrificijs nutrienda. Vnde secundum Origi. interpretatur domus maxillarum. quia maxilla propria pars erat socerdotum. vt idem ait. Sequitur: (ad montem Oliueti hi

A hic mons sic dictus est: quia sit oliuis consitus. Habet etiam palmas .quia vt dicitur Ioannis duodecimosecundo hæc turba de qua in præsenti euangelio legitur, quòd cedebãt ramos de arboribus: habuit in manibus ramos palmarum. Dicebatur autem etiam mons trium luminum: quia habebat ab Occidente lumen ignis lucentis in templo, & ab oriente lumen solis: qui
B ex hoc monte oriebatur ciuitati ex aduerso posite, & ex se producebat oleum vnde nutritur lumen. Ex hac autem parte venit dominus Iesus ad ciuitatem. Primò, quia habebat multos familiares scilicet in illo monte. Secundo quia inde ex eodem passionem adscensurus erat in cælũ christo fuit passio, nobis autem humilis patientia. Tertiò mysticè, secundum Ambro. vt
C nouellas oliuas in sublimi virtute plantaret id est se plantaturum ostenderet. Et per nouas oliuas intelligit gentes nouiter conuersas. Inde autẽ misit discipulos duos primo propter fraternam societatem. Secundò propter verbi authoritatem Tertiò secundum Bedam, & Victorinum, vt significet prædicatores debere habere scientiam & munditiam. ¶ Vel in signum quod
D apostoli erant soluturi duos populos: vt dicetur. Et ideo sequitur (tunc misit duos de discipulis.) Qui fuerint hi duo discipuli certum non habetur. Dicit tamen Chry. & Magister Hystoriarum, quod credũtur fuisse Petrus & Philippus & intellige de Philippo apostolo secundum Sanctum Thomam. Iste enim fuit qui prædicauit samariæ Actorum octauo Innuunt etiam Chrysostomus & Magister, quòd iste Philippus sit apostolus: ex hoc quòd cum appellant Philippũ simpliciter: nisi limitando. Et licet in iiij. distinctio. ij. qõ. ij. argumẽ. iiij. ad primum: dicatur quòd fuit vnus ex septem diaconibus: tamen ibi loquitur Sanctus Thomas secundum opinionem quam ibi recitat: vt patet intuenti. Hoc autem, vt dicũt Chrysostomus & Magister, fuit in signum quòd ibi primò adducerentur Dentes ad christum. Petrus quidem Cornelium cum sua domo Philippus vero Samariam. Sequitur (ite in castellum) id est in Hierusalem quæ dicta est castellum: eo quòd esset sicut vnum fortalicium. castellũ enim aliqñ portat fortalicium Vnde dicuntur ecclesiæ incastellatæ idest fortificatæ ac muniæ contra hostes. Vel secundum aliquos hęc ciuitas dicitur castellum, despectiuè propter suas iniquitates) Quod cõtra vos est) Nota contra non solum secundum suũ localem: quia isti erãt super vno mõte à parte Oriẽtis, & ciuitas super alio ex opposita parte Occidẽtis: sed etiam secundum voluntatis affectum: quia isti erant christi discipuli: illi verò inimici. (Et inuenientis asinam alligatam. Hæc asina erat pauperum: vt dicit Rabanus: & qui ea vtebatur, eã pascebat. (Et pullũ cũ ea.) Hic pullus erat filius eius: & super eũ adhuc null⁹ sederat vt dicitur Lud. xix. (Soluite, & adducite mihi. & si quis vobis aliquid dixerit: dicite: quia domin⁹ his opus habet.) Secundũ Chryso. super Matth. nõ dixit dominus noster, vel domin⁹ tuus, sed domin⁹ simpliciter, vt intelligatur

I Christus esse dominus omnium. (Et cõfestim dimittet eos) Secundũ Chry. intelligitur quia Christus dimitteret iumenta ad loca sua peracto opere. secundum glossam verò intelligitur de domino iumẽtorum: quia ea statim dimissurus erat in obsequium Christi. Sed si asina erat pauperum quomodo habere poterat dominum. Ad hoc dicitur quòd habebat dominum custodien
K tem: sed non possidentem. Vnde Luce xix. c. dicitur quòd dixerunt domini. i. custodes: quid soluitis pullum. Seruabatur autem, vt Petrus de scala dicit, vt seruiret pauperibus in deferenda aqua de qua ibi erat pœnuria. Est autẽ notandum quod secũdum Magistrum histor. in hac die scilicet palmarum. & in hoc itinere Christus arbori maledixit: Nam secundum Mar. ista maledi-
L ctio narratur ante eiectionem venden tium de templo, quam cõstat exercitatam fuisse in die oliuarum. Quod verò alia die ista maledictio dicitur facta secundum Matth. & Mar. intelligitur per recapitulationẽ dictum, secundum eundem Magistrum histor. Sequitur (hoc autem totum factum est) vt impleretur quod dictum est per prophetam. i. per Zachariam. ix. c. dicentem. Est autem
M sciendum quòd propheta videns malitiam Iudæorum quòd Christus cõtradicturi erãt, vt inexcusabiles essent. dedit eis duo signa aduentus eius in Hierusalem. Primum quòd ascenderet super asinam. Secundum quòd cum iubilo populorum intraret, & exaltatione. Et vtrunque in præsenti Euangelio narratur impletũ. (Dicite filiæ Syon) id est, Hierusalẽ: quæ, secundum Rabanum, erat sita in monte Syon. & hac ratione dicit eius filia. Vel secundum aliquos, hic Syon non stat pro monte: sed pro colle. in quo erat superior ciuitas: cuius inferior dicebatur filia, eo quod ab illa parte protegeretur: dum ille mons esset sicut fortalicium. (Ecce rex tuus venit tibi) Chrisostomus. Si intellexeris vt saluet te. Hæc ille. si nõ intellexeris venit contra te (Mansuetus) vt scilicet plus ametur, quã timeatur: secũdum Chriso. Et loco eius quod hic dicitur mansuetus: propheta habet iustus: & saluator & pauper: quæ sunt insignia regis nostri scilicet iustitia, pietas, & paupertas dantis nobis exemplum paupertatis, & temperãtiæ. vt scilicet necessariis simus contenti. Vnde subditur. (Sedens super asinam, & pullum filium subiugalis) non super equũ frementem litis ac discordiæ amatorẽ sed super asinam pacis, & tranquillitatis amicam, secundum Chry. Et secundum Magistrum historiarum asina Latinè: græce subiugalis dicitur. Non ergò illa asina dicebatur subiugalis quasi esset sub iugo onerum posita, sed vocabulum græcum est: & asinam significat vt sit idem filius subiugalis quòd filius asinæ. Est tamen notandum quod beatus Marcus allegans istã prophetiã in nonnullis verbis dissonat à textu: sed tamen est eadem sententia omnino: & per alia verba aliquantulum explanata. Et de hoc non est curandum: quia secundum Hilarium nõ sermoni res: sed rei sermo subiectus est, ¶ Est autem hic triplex dubitatio. Prima: quia Zacharias dicit sedens super pullum nihil dicens de asina: sicut allegat Matthæus.

Et

A Et Magister quidem historiarum dicit
quod ita est: sed Mattheus addidit asi-
nam propter mysterium. de quo infra
dicetur: sed non est rationi consenta-
neum, quod propter aliquod mysteriũ
significandum falsè allegauerit scriptu
ram. ideoq; non dicit magister, vt cre-
do, simpliciter ita esse: sed iuxta septua
ginta interpretes, secundum quod de
pullo tantum fit mentio. Vnde Augu.
B de consensu euangeli. dicit quod Mat-
thæus scripsit Hæbraicè: ideo adduxit
prophetiam, vt iacet in Hæbraico: vbi
de vtroque animali fit mentio. Septua
ginta verò interpretes non transtule-
runt nisi de pullo: inspirati vt dicit eo
spiritu, quo fuerat scriptura dictata,
quod ex ipsa mirabili, quæ prædicatur
consensione firmatum est. Sed aduerte
quod ea quæ Augu. dicit sunt optimè
C dicta, & vera excepto eo quod dicit de
consensione interpretum. quam Hiero
nymus rationabiliter reprobat, in pro-
logo super Pẽtatheu. quamuis nec ipse
Augustinus ea affirmet, sed dicit quod
prædicatur, id est dicitur, & affirma-
tur. Quidam enim dicunt quod existẽ-
tes in septuaginta cellulis omnes sepa-
ratim eodem modo transtulerunt: sed
est fictio, quia vt allegat Hieronymus,
D Iosephus dicit eos in vna basilica fuis-
se. Et erant, vt quibusdam placet, se-
ptuagintaduo, videlicet sex ex quali-
bet tribus licet communiter dicatur
septuaginta propter denariorum inte-
gritatem. Siue ergo spiritu sancto in-
spirati, siue non, aliter transtulerunt
quam habeatur in Hæbraico. Secunda
dubitatio est, quomodo est probabile,
quod in vno miliario duo, iumenta
Christus ascenderit? Respõdetur quod E
vt dicit Remigius potuit super vtrun-
que animal succedere. Et communiter
secundum expositores de facto ita fuit
quia primo sedit super pullum secun-
dum Nico. de Lyr. in signum quod po-
pulus gentilis quem significabat, sub-
iiceretur Christo per fidem prius, quã
Iudaicus hoc autem non est sic intelli-
gendum, quasi totus, vel maior pars po
puli gentilis crediderit plus, quam Iu- F
daici sed quia ille populus, qui subie-
ctus est Christo primum pro maiori
parte fuit ex gentilibus & quia capita
gentilium, id est Roma, & Cæsares cre
diderunt, non autem Hierusalem, &
principes Iudeorum nisi fortè postquã
ex ea Iudæi expulsi sunt per Titum.
Sed quia, vt dicit Hierony. pullus erat
lasciuus, & frenorum impatiens, & iu-
xta Lucam erat indomitus, & conse- G
quenter ostendebat aliquam insolen-
tiam, ideo descendens de pullo domi-
nus ascendit asinum. Sed beatus Hier.
sic dicit. Sed videtur, quod super vtrun
que animal in paruo itineris spatio do
minus sedere nequiuerit. Ergo cum hi-
storia aut impossibilitatem habeat aut
turpitudinem ad altiora trãsmittimur:
quasi ad mysticum sensum. Hæc ille.
Et intendit quod dominus super vtrun H
que sedit ad significandum id quod sta
tim dicã. Et siquidem solum ad signifi-
candum fecisset, sequẽs allegoria esset
sensus literalis. Tertia dubitatio est,
qua euangelistæ ita dissonant: quia de
asina solus Mat. facit mentionem. Et re
spondet August. de consensu euange.
quod nulla est, repugnantia si super
vtrunque sedit, quod dicatur super al-

I tero eorum ſediſſe. Ideo autem ſecundum eum & Chryſo. Lucas Marcus & Ioannes tacent de aſina: quia tacetur in tranſlatione Septuaginta interpretũ ſecundum quam loquebantur. Mat. verò commemorat aſinam, quia Hæbraicè ſcripſit. Eſt etiam alia cauſa ſecundum Rabanũm quia ſcilicet iſta aſina ſignificat ſynagogam, cui Mat. euangelium ſcripſit, eo quod, ſcilicet Hæ-
K breis ſcripſit. Et idem vt credo, intendit Magiſter hiſtoriarum. Allegoricè autem ſciẽdum eſt, quod in Allegoriis, & Anagogiis non oportet ſimilem quã tum ad omnia velle perquirere, vt patet de ſe in multis. Vide de hoc dominica. x. poſt feſtum trinitatis. Sciẽdum etiam quod vita glorioſa quam Chriſtus poſt reſurrectionẽ habuit, eſt mons Olivueti, ſcilicet miſecordiæ: in quo eſt
L bethphage. i. domus ſacerdotum, ſeu beatorum qui dicunt̃ ſacerdotes. Apoc. j. Feciſti nos deo noſtro regnum, & ſacerdotes. ſed duo diſcipuli miſsi ſecundum Remigium, ſunt duæ partes diſcipulorum Chriſti: qui diuiſerunt ſe, vt quidam in gentibus, quidam in circunciſione, ſeu in Iudæa euangelizarent. Caſtellum iſtud ſecundum Hieron. eſt mundus contra apoſtolos exiſtens, eo
M quod iugum doctrinarum nollet ſuſcipere. Et ſimiliter ſecundũ eundem aſina domita eſt Synagoga hębreorũ qua iugum diuinæ legis traxerat: ſed pullus indomitus eſt populus gentilis, qui legem non acceperat à Deo Aſsimilantur autem ſecundũ Chry. homines ante aduentum Chriſti iſtis iumentis quę ſunt immunda rudia, ſtulta, & infirma, & alligata. Fuerunt enim tunc homines immundi conſcientia, rudes intelligentia diuinorum, ſtulti veſania idolorum, infirmi in bono opere, ligati ſub diabolica poteſtate. Dominus ergo de monte Olìueti miſit ad ſoluendum aſinam à diabolica poteſtate: & ad ducendam ad ſe: quando poſt reſurrectionẽ dixit Marci. xvj. Euntes in mundũ vniuerſum prædicate Euangelium omni Creaturæ. i. gentibus & Iudeis. Notatamen quod in Hilarium per aſinam, & pullum etiã duos gentiles populos poſſimus intelligere, ſcilicet per aſinã Samaritanos: qui aliquo modo ſeruiebant ſub lege Moyſi: quos philippus ſoluit. Per pullũ verò reliquos gentiles: quos Petrus ſoluit in Cornelio: qui fuit primitiæ gentium aliquo modo. ¶ Anagogicè verò ſciendum eſt quod hiericho, à qua veniebat Chriſtus interpretatur luna ſignificat præſentẽ vitam inſtabilem tanquam lunam Hieruſalem verò dicitur viſio pacis: & ſignificat futurã beatam vitam in qua videt̃ Deus. Ipſe quippe eſt pax noſtra: ad Eph. ij. Ieſus verò interpretatur ſaluator, & ſignificat eum qui ſe, & alios vellet fieri ſaluos, Iſtum volente à hierico ire in Hieruſalem oportet tranſire per montem olìueti. i. venire ad meditationem de miſericordia. Ex quo monte debet mittere duos diſcipulos id eſt vt Hier. dicit ſcientiam, & opera. Oportet enim quo ad miſericordiã Dei habere ſcientiam id eſt, credulitatem, quod per illam ſolam ſaluetur. vnde Augu. de ſententiis proſperi ad cęleſtis Hieruſalem conſortium non aſcendit, niſi qui toto corde confitetur non proprii operis, ſed diuini muneris eſſe, quod aſcendit.

A Hæc ille. Quo ad misericordiam suam propriam oportet quod habeat opera pietatis exhibita proximo saltem in voluntate vt Mat. xxv. illi qui non fecerunt eleemosynam in die iudicii adiudicabuntur æterno supplicio. Isti duo discipuli adducunt asinam & pullum id est spem & timorem. Opera quædã enim adducunt spem, quia vt dicit Magister sen. & S. Tho. iij. dis. xxvj. spes ex
B gratia Dei, & meritis prouenit. Et spes quæ incitat significat velocem pullum Scientia verò adducit morem retardãtem. Et his duobus iumentis anima securè vehitur: non autem sola spe, aut solo timore. Moraliter autem sciendũ est quod Hierusalem, est anima, Asina verò onerifera & stolida est caro. Pullus vero carnalis affectus. Et vtrunque à diabolo per peccatum ligatur, vt ser-
C uiat peccato. vnde dicit Chry. sup Mat. Antequam peccemus liberũ habemus arbitrium sequi voluntatem diaboli, an non quod si semel peccantes obligauerimus nos operibus eius: iam nostra virtute euadere non possumus: sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur vbi tempestas voluerit: sic & homo diuiuæ gratiæ auxilio perdito per peccatum nõ quod vult agit: sed quod
D diabolus vult: & nisi dominus valida manu misericordiæ suæ soluerit eum, vsque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit hęc ille. Hãc asinam Christus per duos discipulos. i. duos motus soluit, & adducit ad se antequam velit intrare animam. nam amor impetrat veniã, & tradit Luc. secundo dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilixit multum. Per timorem autem soluitur. Timor enim domini E
expellit peccatum. Sap. j. Debet ergo anima assiduè orare Deum, vt soluatur suus malus affectus, & trahatur ad Deum. Augu. i. hom. Nondum traheris Mora vt traheris. hæc ille. Debet etiam non calcitrare quando Deus soluit per motus prædictos. Verbi gratia: quando immittit tibi timorem mortis & gehennæ vult soluere: noli ergo resistere diuinæ motioni calcitrando. Significan- F
tur autem in prædictis multa alia allegoricè anagogicè, & moraliter, sed hæc pauca expressi vt quisque per seipsum discat excogitare istos sensus spirituales quos omnes si vellẽ exprimere nostra expositio non esset portatilis, vt intendo. Et hæc de primo. ¶ Secundum punctum Euangelii est, quod discipuli executi sunt imperium Christi: cum dicitur euntes autem discipuli fecerunt G
sicut præcepit illis Iesus, & adduxerũt asinam, st pullum: & imposuerũt super eos vestimenta sua, & eum de super sedere fecerunt). Et quidam literaliter ista pars: ex dictis & ex sepatet. Allegoricè verò patet ex dictis vnde Apostoli impleuerunt, Imperium Christi, quando dispersi ad prædicandum mundum conuerterunt ad fidem: vnde Marc. vbi supra illi profecti præ- H
dicauerunt: vbique &c. vestes apostolicæ quibus ornarunt iumenta, vt Christus de super sederet, sunt ipsa apostolica doctrina quam apostoli & doctores tradiderunt, secundum Hiero. Possumus etiã dicere, quod sunt virtutes sanctæ maximè charitas Christus enim dupliciter regnat in aliquo: vno modo per fidem solã quæ regnat in to-

to

I Et tunc videbunt filium homi
nis venientem in nube cum po
testate magna, & maiestate.
His autem fieri incipientibus
respicite, & leuate capita vestra
quoniam appropinquat redē-
ptio vestra. Et dixit illis simili
tudinem. Videte ficulneam, &
K omnes arbores cum producũt
iam ex se fructum: scitis quo-
niam prope est ęstas. Ita & vos
cum videritis hæc fieri: scitote
quoniam prope est regnum
dei. Amen dico vobis, quia nõ
præteribit generatio hæc: do-
nec omnia fiant. Cælum, & ter
L ra transibunt: verba autē mea
non transibunt.

ERVNT SIGNA IN SOle. Lu. xxj. Dominus ac redēptor noster peratos non inuenire desiderans senescēte mundum quæ mala sequantur denuntiat: vt nos ab eius amore compescat. Appropinquante eius termino quartæ
M persecutiones] perueniant innotescit: vt si deum metuere in tranquillitate nolumus, vicinũ eius iudiciũ, vel p̄ secutionibus attriti timeamus. Hęc. Grego. in hom. Vñ in p̄nti euãgelio, quod totũ est de iudicio generali, tria facit christus. Primò ei p̄dicit q̃dã terribilia, secundo reddit cãm taliũ. Tertiò cõsolatur corda electorũ Quãtũ ad primũ sciẽdũ est ꝙ p̄ns euãgeliũ nõ p̃ot exponi allegori cè, quia oĩa q̃ in eo tradũtur literaliter A
pertinet ad credẽda in noua lege. Quãuis aũt aliqñ ea quæ tradũtur literaliter pertinẽtia ad sensum allegoricũ possint exponi anagogice, tñ nõ est semper hoc necesse, nec aliqñ possibile: vt videtur esse in proposito. Literaliter ergo & moraliter vel literaliter tãtũ exponamus presens euãgelium: Dicitur ergo (Erũt signa) Vbi aduertendũ est: ꝙ signa pręcedẽt futurũ iudiciũ. Primo se- B
cundũ Chrys. vt ostendatur tunc dominus propter quē facta sunt corporea interire. s. hõ vel genus humanũ. Secũdo secũdũ Greg. quia iuste nos omnia feriunt. vt quot prius in mundo habuimus gaudia tot postmodũ sentiamus tormẽta. Hec ille. Tertio vt ostendatur deus offensus sicut offenso domino turbatur familia. Et quarto secũdũ doctri- C
nã. S. Tho. iiij. di. xlviij. aduẽtum domini ad iudiciũ aliqua signa præcedẽt q̃a hoc facit ad autoritatē quã tãtus iudex habere debet, vt per talia iudicia disponantur homines ad se ei subiiciẽdũ. Vnde & propter hoc in forma gloriosa, iudicabit. Nec tamen cõtra hoc est illud apostoli. j. The. v. Cum dixerit pax & securitas: tũc repẽtinus veniet interitus. D
Verbum enim apostoli secundũ Augu. ad Esich. intelligitur de persecutoribus sanctorum: nam tunc boni arescent pręe timore, vt dicitur hîc. Vel potest dici quòd post mortem antichristi & ante initium signorum: impii non videntes consũmmari mundum: vt timebant & credebant, dicent: pax est, & securitas: & tunc statim incipient signa terrere. Et quia totum tempus quòd sequitur initium signorum, dicitur dies iudicii

conti

A cõtinere,Iõ dicit interitus repẽte veni-re:qa illa signa repẽte venient.Et isto etiã mõ intelligit,ꝙ veniet illa dies,vt fur,s.quo ad initiũ signorũ,& etiã quãtum ad ipsam diem,quam illa signa nõ manifestabũt determinate. Hæc omnia S.Tho.quibus additur secundùm Ioã. do.ꝙ in primo aduentu, christus venit occultus:quãuis tempus esset per scripturam determinatum:sed in secundo, B veniet manifestus:& tempus erit incertum ideo primum aduentum non præcesserunt signa,sicut precedent secũdũ. Quæ autem sint ista signa non est certũ secundùm.S. Tho. Beatus quidem Hier.dicit se in annalibus hebreorum. vt etiam testatur Magister hist.reperit se.xv.signa que diebus. xv. precedent iudicium.vtrum verò illi dies erunt cõtinui,vel interpolati. non est certum. C Primaaũt die eriget se mare cubitis.xl. super altitudinem montium,stans tamen in loco suo, quasi murus. Secunda vero tantũ descendet,vt vix possit sit videri.Tertia autem,omnes marinæ beluæ super aquam maris apparentes dabunt mugitus,vsque ad celum.Quarta,ardebit mare,& omnes aquæ Quinta,herbæ,& arbores dabunt rorem sanguineum. Sexta,ruent omnia ædificia. D Septima,petræ adinuicem collidentur. Octaua,fiet generalis terræ motus,Nona æquabitur terra. Decima exibunt homines de cauernis,& ibũt velut amẽtes:& non poterunt mutuò loqui.Vndecima, surgent mortuorum ossa,& stabunt super sepulcris. Duodecima, cadent stellæ de cælo.Tertiadecima,morietur homines viuentes vt cum mortuis resurgant. Quartadecima, ardebit cælum idest aer & terra.Quintadecima E omnes resurgent:& fiet cælum nouum terra noua.Ista tamen signa:vt dicit. S. Thom.Hie. non asserit:nec videntur multum,sed parum probabilia.Similiter etiam signa quæ videtur dominus in euangelio dare:secundùm Augu. ad Esich.forte non pertinent ad diem illũ, nisi dicatur,quòd tunc illa signa erunt maiora,quàm ante. Quod secundùm quam mensuram fiat incertum est.Sequitur(in sole)quia scilicet obscurabi- F tur,vt dicetur.Sed quare potius nõ fiet in eo tale signum,vt stet sicut tempore Iosue?eiusdem decem vel retrocedat:sicut tempore Ezechie?Esa. xxxviij. Ad hoc dicit dominus Petrus de Scala. quòd sic vt culpæ idest peccato quod est tenebra respondeat pœna:vnde obscuratus fuit pro peccato Aegyptiorũ. Exo.x.& pro peccato Iudæorum,& in G passione domini:& tunc obscurabitur, pro peccato omnium.Ista autem obscuratio alienum dicitur erubescẽtia. Esa. xxiiij.Erubescet sol.Aliquando obtenebratio Ioel.ij.Sol.conuertetur in tenebras.Apoca. vj.Aliquando denigratio. Sol factus est niger,quasi saccus sillicinus.Hæc ex illo (& luna & stellis)idest in pulchriori & euidentiori parte mundi,sicut hominis turbatio,primò appa- H ret in facie.Licet enim deus in se semper sit quietus,tamen tunc ostendet se turbatum, quando volet exercere vindictã, & facere effectum irati. Est autem sciendum, quòd in ipso christi aduentu,christo veniente,& resurgentibus sanctis,secũdùm.S.Tho.vbi suprà fient quædam mirabilia in Cælestibus corporibus. & in aliis. Nam totus mund

I mundus ponetur in quodam statu in-
corruptionis: quia corrumpentur o-
mnia mixta: vt animalia, plantæ, & mi-
neralia. Et nunquàm decętero erit ge-
neratio, aut corruptio: quia cessabit
causa omnis motus. s. motus cœli: quia
firmabitur cœlum sole existente in
Oriente: & Luna plena in Occidente,
in quibus locis, sunt creata: & conse-
quenter in eisdem complēt circulatio-
K nes suas, quæ non debent incompletè
manere: deinde remanebunt tenebræ
solum apud infernum. vnde pars inte-
rior terræ notabiliter per rationales
spiritus allegatos. Exterior verò erit
peruia, vt vitrum, aqua, vt crystallum:
aer, vt cœlum. Ignis lucebit vt lumina
ria cœli. Et ipsa luminaria cœli mul-
tòmagis lucebūt quàm modo Esa. xxx.
Erit lux Lunæ sicut lux Sol. & lux so-
L lis septempliciter sicut lux septem die-
rum: ita quòd lux vnius diei tunc erit
tanta, sicut est modo lux septē dierum,
si simul poneretur. In die qua alligaue-
rit dominus vulnus populi sui. i. in die
resurrectionis, quando sanabimur, quo
ad corpus, remotis pœnalitatibus: sicut
modo sumus sanati, quo ad animā, per
sacramēta. Et sic patet, quòd totus mū-
dus innouabitur. Omnia prædicta, &
M ratio prædictorum ex. S. Tho. vbi su-
prà patent. ¶ Sed ista fortè propriè nō
possunt dici signa futuri iudicij, quia
simul cum aduentu fient iudicis. Quæ
autem sunt ista signa de quibus loqui-
tur Euangelium: dicitur Matth. xxiiij.
nam Sol, inquit. obscurabitur, & Luna
non dabit lumen suum, & stellæ cadēt
de cœlo. Erit tamen præter hoc vnum
signum istis cōmune toti corpori cœli,
id est, omnibus spheris, & stellis quia
cum omnia nunc moueantur præter
cœlum empyreum. tunc omnia moue-
ri cessabunt, secūdum doctrinam fidei,
& sanctorum: vt patet. iiij. tracta. c. vlt.
Fient autem, & multa alia in cœlo quæ
non dicūtur signa quia non præcedent
iudicem, saltem diu, vt innouatio, & nu-
bes & huiusmodi. ¶ Ista verò obscura-
tio Solis, & Lunæ dupliciter accipitur.
Vno modo secūdum quòd Euse. Chrys.
& Hier. dicunt. quia tanta erit claritas
Christi quòd luminaria cœli, eo præ-
sente non videbuntur, quamuis erunt
lucida tunc plus quàm modo: sicut ne-
que modo videntur stellæ orto Sole.
Non est autem intelligēdum, quòd isti
sancti velint necare, quin præcedat ad-
uentum Christi alia obscuratio Solis
& Lunæ: quia hoc expressè dicit scri-
ptura. Ioelis. ij. Sol, inquit, conuertetur
in tenebras, & Luna in sanguinem an-
tequam veniat dies domini magnus. Et
ideo quamuis sit verum quod dicunt:
tamen, vt dicit Rabanus &. S. Tho. vbi
suprà hoc poterit esse alio modo: quia
scilicet in rei veritate Sol & Luna ob-
scurabuntur successiuè, vel simul diui-
na virtute. Sed. S. Tho. vult hoc fieri
ante iudiciū: vt sonat verba Ioel. Rab.
autem non habet pro inconuenienti
quòd etiā fiat præsente Christo ad ter-
rorem. Perfecto verò iudicio erit lux
Lunę vt lux solis: sicut dicit Esa. sed ta-
men non est repugnantia inter. S. Tho.
& Rab. quia hoc poterit esse antè, vt sit
signum, & etiam tunc ad terrorem. Vel
hoc erit vsque quo Christus appareat
quo apparente lumen restituetur Soli,
& Lunæ: sed non apparebunt propter
Christi

A Christi claritatem. Quomodo verò stellæ de cœlo sint casuræ oportet indagare. & certum est quòd in rei veritate de cœlo cadere nequeunt. Primò, quia cœlestia corpora sunt incorruptibilia, & consequenter indiuisibilia. Secundò, quia non esset locus in quo recipi possent. Quod patet. Nam sicut docet Aristot. in libr. de generatione: Aqua est decuplo maior Terra:& Aer decuplo maior Aqua:& Ignis decuplo maior Aere. B Ex quo sequitur, quòd totũ spatium quòd est infra cœlum potest cõtinere totam terram milies cẽties,& vndecies præcisè. Est rursus sciendum quòd secundum sapientes, vt testatur Origenes,&.S.Tho.& multi alii. Omnes stellæ sunt maiores terra: vel saltem illæ quæ sunt visu notabiles: vt dicit Alfraganus. Huius au- C tem signũ est, quòd quælibet stella respectu cœli est alicuius qualitatis, vt patet ad sensum. Terrà vero respectu cœli nullius est sensibilis quantitatis: sed se habet vt pũctum. vt patet ex vsu astrolabii. Quia astrologus ita eo vtitur in superficiæ terræ: ac si esset in cẽtro eius. Cum ergo stellæ etiam notabiles sint multo plures quàm mille c. & xj. non possunt habere locum nisi in D cœlo. ¶ Argueret autem fortè aliquis cõtra prædicta. Nam sol est maior terra. vt tradunt sapientes: & etiam probatur. Nam si esset ei æqualis: vmbra terrę ab eo causata esset cõtinuè æqualis,& protenderetur in infinitum,& sic eclipsaret superiores planetas, & stellas fixas. Quod ad sensum, est falsum. Idem sequitur si sol esset minor terra: quia tunc vmbra terræ quanto magis à terra distaret: esset maior, & hoc in E infinitum, vt ex perspectiua patet. Luna verò est minor terra, secũdum eosdem, & probatur. Nam sol est maior terra: ergo vmbra terræ quàmprimum elongatur à terra, est minor terra. Et tamen ipsa vmbra est maior quàm Luna: vel saltem ei æqualis. vt patet ad sensum, quia aliquando in eclipsi lunæ occupat totam lunam. Ex his autẽ sequitur, quòd si stellæ sunt maiores terra: quòd sint maiores luna: quod est cõ- F tra diuinam scripturã, quæ dicit quòd fecit Deus duo luminaria magna. Geñ. j. Respondeo,& concedo quòd luna est minor stellis in veritate. sed quia est vicinior nobis: cùm sit in primo cœlo videtur maior. Et secundum. S. Tho. ij. dist. xv. &. j. parte. q. lxx. ratione huius apparẽtiæ, vel ratione suæ virtutis. diuina scriptura lunam appellat luminare magnum. G Cùm ergo verè stellæ de cœlo cadere nequeant. verbũ prædictum exponitur multipliciter. Primò secundum Chrys. Hier. Orig. & Rab. exponitur, quia cadent de cœlo. i. priuabuntur sua luce: vel propter præsentiam maioris luminaris. s. Christi: vt dicũt Chry. & Hiero. vel propter fumũ ascendentẽ, quando purgabitur mundus, vt dicit Orige. vel diminutus quocunque modo. H Alii verò exponunt de stellis quæ cadunt continuè secundum apparentiam in nocte. Sunt enim quidam vapores sicci, & calidi, qui à sole eleuãtur: vsque ad superiorem partem aeris. vnde cũ fuerint calefacti à sphera ignis vicina, incenditur illa materia à parte superiori incipiens vsque ad inferiorẽ,& sic videtur cadere ignis vel

I stella. Sed ista frequentius, & cum maiori admiratione fient instăte iudicio. Sequitur (& in terris) maximè maritimis (præssura gĕtium præ cōfusione sonitus maris & fluctuũ). Ex signis enim apparĕtibus in cœlo, & cōsequenter in parte inferiori homines aliquod magnum futurũ verebuntur: pręcipuè verò ex insolita maris turbatione. Vnde (arescent).i.tabescent squalore & ma-
K cie: tam boni quàm mali: secũdum Eusebium. Vnde subditur. (Arescentibus hominibus præ timore & expectatione) eorũ.s. (quæ superuenient vniuerso orbi) quæ autem sint ista dicetur infra. ¶ Est autĕ aduertendum quòd secundũ Augu. & Ambro. prædicta habĕt alium sensum: quem quidã dicunt mysticum, seu allegoricũ. Sed reuera fortè est literalis significatus per voces metaphori-
L cè. Stella enim cadens nō est vera res: sed ficta. Vnde ait Aug. ad Esech. Sed ne dominus appropinquante secundo aduentu suo ea pro magno dixisse videatur, quæ huic mũdo etiam ante eius primum aduentũ fieri cōsueuerant: & irrideamur ab eis qui plura in historia gentium & maiora legerunt. Hæc quæ dicta sunt melius existimo intelligi. Hæc ille. Vnde secũdum eundĕ Augu.
M ecclesia est sol. & luna & stellæ cui dictum est: pulcra, vt luna: electa vt sol: quæ tunc nō apparebit persecutoribus vltra modũ sæuientibus. Hæc ille. Ambr. verò per solem Christum intelligit: cuius radius est fides. Obscuratur ergo sol, secũdum eum, cùm deficit fides. Et luna.i.ecclesia: quando inter ipsum, & Christum carnalia, & terrena vitia opponuntur. Per stellas verò intelligũtur viri gloriosi in ecclesia: qui persecutionis tĕpore cadunt, vt idem dicit. Quod vero subditur: (& in terris pressura gĕtium) secũdum Augu. vbi supra, nō intelligitur, de gĕtibus benedicĕdis in semine Abrahæ, sed quæ in iudicio stabũt ad sinistrã. Videtur aut mihi quòd si ista pressura sumatur actiuè: sic pertinet ad malos: qui tũc præment.i.persequĕter bonos. Si verò sumatur passiuè: sic erit omniũ, quia erit propter illa quę superueniĕt vniuerso orbi.i.omnibus bonis, & malis: vt videtur velle Eusebius. Sed tamen pressura bonorũ citius incipiet: quia lumine fidei, & inspirationis diuinæ citius agnoscet futura mala aliis dicĕtibus: pax & securitas: & citius terminabitur per eleuationĕ capitũ.i.cordium exhilarationĕ Deo cōfortante. Pressura verò malorum nunquam finietur, & semper ex quo incœperit proficiscetur de malo in peius. Et hac ratione ista secũdum Greg. & Aug. sunt dicta cōtra reprobos. Quod verò subditur (nam virtutes cœlorũ mouebuntur) secundũ Aug. intelligitur, quia aliqui fortes in persecutione turbabuntur. ¶ Moraliter hic significãtur multa hominũ genera, in quibus erũt, & sunt multa signa. Nam in sole.i.in prælatis qui sunt lux mũdi (vt dicitur Matt. v.) est obscuratio per ignorantiam, & vitã infamĕ. In luna verò.i.in principibus secularibus, quorũ potestas ad ecclesiã se habet, vt luna ad solĕ. extra de maio. & obed. solitæ. est apparitio sanguinis per crudelitatĕ, & impudicitiã. In stellis verò.i.religiosis est casus à cœlo per apostasiam, & inobedientiã. In terra autem.i.in agricolis, seu rusticis est pre-

A pressura passiuè: illata à cœlo.i.superioribus eorũ. In hominibus autem.i. mercatoribus,sic dicti propter politicã ciuilitaté,& astutiam est arefactio cordis,propter cupiditaté,& auaritiam. In virtutibus auté cœlestibus.i.prædicatoribus est cõmotio propter pusillanimitaté.quia sunt canes muti nõ valentes latrare. Esa.lvj.& propter inutiles discursus: cùm deberent in cõtempla-
B tione quiescere: exẽplo Christi se credentis in desertũ post sermoné.Ioã.vj. In mari auté.i.in peccatoribus habétibus cõscientiam amaricatam.est sonus malorum verborũ, & fluctus varius vitiorum. ¶ Quantum ad secũdum punctum sciendum est: quod cum dicitur. Nam virtutes cœlorũ tangitur duplex causa prædictorũ. Vna est effectiua.i. angeli qui immediatè procurabũt ta-
C lia. Et alia finalis.i.aduẽtus Iudicis, ad cuius autoritaté prædicta ordinantur. Est etiam sciendum quòd per virtutes cœlorũ multa possumus intelligere:sicut docet.S.Tho.vbi supra.Primò per virtutes cœlorum intelligũtur omnes angeli, qui, vt ipse, & Magi.sen.dicit, mouebũtur.i.admirabuntur,quia habebunt nouam cõsyderationem de rebus ad quam per species naturales pertin-
D gere non poterant. Nec tamé sequitur quòd in eis modo sit ignorantia, sed nescientia inquantum nesciunt quæcunque Deus facere potest, cum illum nõ comprehendant. Vel secundum Chrys. & Bedam mouebuntur, quia nõ intrepidè stabunt in iudicio videntes tãtam multitudinem condemnari. Vnde Iob. xxvj. Columnæ cœli contremescent ad nutum eius. Sed dictum istorum oportet intelligere impropriè: vt.s.sit E
timor reuerentiæ,& admirationis. Vel secundum Greg. mouebuntur: quia in aduentu districti iudicis visibiliter apparebunt ad nos puniendos. Alio modo,vt dicit idem.S.Thom.per virtutes cœlorum potest intelligi vnus ordo angelicus, sic dictus, qui tunc mouebitur: quia eorum est mirabilia facere, secundum Gregor.quod tunc maximè accidet. Vel quia, vt dicit.S.Tho.eo- F
rum est mouere cœlos. Vnde& cœlorum virtutes dicuntur, & tunc mouebuntur, quia mouere cessabunt quasi.s. à suo officio mouendi amotæ. Tertiò secũdum Chrys.per virtutes cœlorum possunt intelligi omnes angeli, qui præsunt rebus sensibilibus, qui absoluentur à suo ministerio. Vide si vis.j.q. cix.quomodo singulis speciebus rerum corporalium præponuntur angeli, & G
prouinciis, & hominibus. Sequitur.(& tunc videbunt: filium hominis) Videbunt,inquam,secundum Augu.tam fideles, quàm infideles, vtpote quia erit sole splendidior. Et secundum Theo. videbitur tam ipse quàm crux sua: vt dicitur Matth.xxiiij.& cõsequenter ab omnibus cognoscetur. Quomodo auté apparebit crux est triplex opinio. Prima,quòd apparebit in signo suo.i.in ci- H
catricibus Christi. Secunda, quòd apparebit in se ipsa crux,in qua Christus pependit ab angelis delata,ad consolationem fidelium, & infidelium confusionem. Tertia, quòd apparebit in aliquo signo suo formato in modum crucis.Et ista mens videtur Euangelistæ Matthæi dicentis: quòd apparebit signum filii hominis in cœlo. Et vt cre-

I do erit lux quædam instar Crucis densior reliqua Cæli luce:vel lux remissior instar vmbræ. Vocat autẽ se Christus filium hominis secũdum aliquos, eo quòd sit filius solum vnius, qui verò ex masculo,& fœmina generantur, sunt filij hominum. Sed quia etiã Ezechiel dictus est filius hominis forte melius dicitur quòd Christus sic se vocat in signum humilitatis,eũ posset se vo-
K care filium Dei. Qnidã autem faciunt sicut multis: qui interrogatus(vt fingitur)de genere suo noluit se fateri filiũ asinæ.sed dixit se filium equi Regis Franciæ. Notanter dicitur (filium hominis:)q̃a iudicabit in forma humana quia etiã legẽ euãgelicã dedit in forma humana. Eiusdẽ enim est legẽ condere,& secundum eam iudicare. Itẽ quia in eadem forma iudicatus est, & con-
L sequenter in eadẽ iudicabit, vt possit ab impijs videri secundum glo. Ioã.v. (venientem in nube) secundum aliquos per istam nubem intelligitur societas sanctorum existentium cum eo, qui nubes dicuntur,eo quòd à terrenis fuerunt eleuati. Erunt autem in societate christi venientes saltem Angeli,& fortè illi sancti,qui ante iudicium resurrexerunt,si qui sunt, & quicunque
M sint illi De reliquis verò dicit Apostostolus.j. Theolog. iiij. Rapiemur eum illis, scilicet qui ante dormierant, obuiã christo in aera. Ex quo videtur quòd christo veniente aliqui sancti erunt in terra,& eleuabuntur vt aues obuiam christo: quod maximè cõtinget illis,qui modo sunt pauperes, & viles propter dominum: diuitibus tũc sine numero remanentibus in terra.

Reposita est hæc spes mea in sinu meo Iob.xix. Secundum alios verò per nubem intelligitur nubes materialis quæ christo præbebit obsequium ad decorẽ non ad necessitatem. Vnde Ange. ad Esichium. Sic veniet sicut abijt, nubes autem suscepit eum ab oculis eorum, Hæc ille. ad quem autem locum christus tunc sit venturus. Vide.j̃. feria.ij post.j. dominicam quadragesime. (cũ potestate magna.& maiestatę) accepta à deo patre propter suæ passionis meritum Gre. in homi. In potestate,& maiestate visuri sunt, quem in humilitate positum audire noluerunt. vt virtutem eius tanto tunc districtius sentiant quanto nunc ceruicem cordis ad eius patientiã non inclinant. Hæc ille. Apparebit autem ista potestas christi primo ex mundi cõflagratione psal: Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. ¶ Secundò ex iudicandorum multitudine: quia congregabit omnes gentes in valle Iosaphat: vt patet Ioel.iij. ¶ Tertiò, ex corporum suscitatione: quia omnes resurgemus cum corporibus nostris. vt patet.j. Cor.xv. ¶ Quartò ex vocis magnitudine. Chrys. Vere magna vox cui omnia obediunt elementa: quæ petra scindit portas inferi, aperit,& vincula mortis dirũpit. Hæc illæ. ¶ Quinto ex obsequio nubiũ: vt hic patet. ¶ Sextò ex innouatione cæli,& terræ & omnium elementorum. Apoca.xxj. Ecce noua facio omnia. ¶ Septimò ex iudiciaria authoritate: quia pater omne iudicium dedit filio Ioan.v. ¶ Octauò electorum glorificatione. Matthæi vigesimosecundo, Tunc fulgebunt

A gebunt iusti sicut sol. ¶ Nono ex societatis nobilitate: quia dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui. Esaie.iij. Itẽ omnes Angeli eius cum eo. Matthæi.xxv. capit. Maiestas etiam ex prædictis apparebit,& rursus ex gloria humanitatis suæ quæ erit gloriosa. Primo, quia debet iudex eminere iudicandis: quorum aliqui, scilicet electi habebunt corpora glorio-
B sa id est dotata dotibus claritatis, agilitatis, impassibilitatis,& subtilitatis. Secundo, quia in primo aduentu Christi, qui venerat iudicandus, apparuit in forma infirmitatis, ergo veniens iudicare apparebit in forma opposita, sicut iudicare,& iudicari opponuntur. ¶ Moraliter autem hic admonemur, vt toto tempore vitæ nostræ quæramus Christo regi, pro sanguine fuso,
C & cruce tolerata:& ore,& opere gratias agere, ne confundamur in die iudicij: quando in aere videbimus signa Crucis,& vulnerum eius. Tunc enim secundum Chrisosto. sic loquetur. Ego propter vos Homo factus sum, propter vos alligatus, delusus, cæsus & crucifixus. Vbi est tantarum iniuriarũ mearum fructus? Vbi seruitus, quam mihi pro sanguinis pretio reddidistis? Hæc
D ille. ¶ Quantum verò ad tertiũ punctum sciendum est, quòd Christus electos suos consolatur. Grego in Homil. Quia præmissa contra reprobos dicta sunt, mox ad electorum cõsolationem verba vertuntur. Nam subditur (his autem fieri incipientibus leuate capita vestra) id est exhilarate corda: quia dum finitur mundus, cuius amici non estis, prope fit redẽptio quã quæsistis.

In sacra enim scriptura sæpe caput pro mente ponitur: quia sicut capite regũtur membra: ita cogitatiões mente disponũtur. Capita ergo leuare, est mentes nostras ad gaudia patriæ cælestis erigere. Hæc ille. (quoniam appropinquat redemptio vestra) Theo.i. perfecta corporis,& animæ libertas. Sicut enim primus aduẽtus domini fuit ad reformationẽ animarum nostrarũ. sic secundus ad reformationem corporũ celebratur. Hæc ille. Græg. in Homil. Quod autẽ calcari mundus ac despici debeat, prouida dominus comparatione manifestat: cũ subdit: Videte ficulneam,& omnes arbores: cũ producunt iam ex se fructum: scitis quoniã ppe est estas: ita & vos, cum videritis hæc fieri scitote (quoniã prope est regnũ dei) quasi dicat. Sicut ex fructu arboris vicina estas cognoscitur. ita ex ruina mũdi prope esse cognoscitur regnũ dei. Ex hoc ostenditur. quia fructus mũdi ruina est. Ad hoc enim germinat. vt quæcũque germinauerit cladibus consumat. Bene autẽ regnũ Dei æstati cõparatur. quia meroris nostri nebulæ transeunt,& vitæ dies æterni solis claritate fulgescunt. Hæc ille. Euse. Sicut enim in hac vita sol hyeme recedente, ac succedente vere radium calidũ mittens fouet, ac viuificat humi cõdita semina exuentia pristinã figurã, pullulãt autem noua varium virorem habentia. sic & gloriosus vnigeniti dei aduentus viuificatiuis radijs illustrás nouum seculũ, dudum condita per totũ mũdum semina, scilicet dormientes in puluere terræ potioribus corporibus, quã prius producet in lucem, ac confutata mor

E (beside line 1), F (beside line 11), G (beside line 21), H (beside line 31)

I te regnabit deinceps vita seculi noui Hæc ille. Omnia autem prædicta concludit domin⁹ secũdum Græg. sub magna certitudine. imo secundũ Bed. si dicere licet sub suo modo iurauit. cũ dicit: Amen dico vobis) amen quippe, vt dicit Bed. interpretatur verũ ac si dicat. verũ dico vobis. vtrum verò sit iuramentũ? Dico ꝙ non. Licet magister hist. dicat ꝙ sic. quia Christus non ita
K frequẽtasset illud (quia nõ præteribit generatio hęc donec omnia fiãt) id est nõ præteribit genus Iudeorũ. secundũ aliquos, vel humanũ genus. secundum eundẽ. Bed. vel ecclesia nouiter generãda. secundum Euse. & Theo. qui ex hoc elicit, ꝙ ipsa Christianitas nunquã deficiet: neque fides Iesu Christi (celũ, & terra transibunt: verba autem mea non trãsibunt) id est, vt videtur innue
L re Greg. & Hiere. dicit. Facilius est ista perire: quod tamẽ est impossibile: quã mea verba nõ impleri. Vel possumus dicere ꝙ reuera trãsibit cælũ quãtũ ad accidentia sua, quia cessabit moueri: & ampliorẽ lucem suscipiet: & similiter terra: vt ex dictis patet, tamen quãtum ad essentiã, & substantiã suã vtrumque stabit inæternũ. Vnde. Eccle. j. Terra inæternum stat. Beda. Aperta ratione
M Cælum, & terra, per eam, quã nunc habent imaginẽ, transeunt: attamen per essentiã sine fine subsistũt. hæc il. ¶ Moraliter autẽ hic instruimur vt mũdum transeuntẽ despiciamus. Si enim trãseunt incorruptibilia, vt cælum & terra, quãto magis corruptibilia, & vana. Hie. ad Hielio. de morte nepo. Xerses ille rex potẽtissimus qui subuertit mõtes. maria constrauit, cũ de subliui loco infinitam hominũ multitudinẽ, & innumerabilẽ vidisset exercitum: fleuisse dicitur ꝙ post centum annos nullus eorũ, quos tũc videbat, supfuturus esset. Quod si possemus in talẽ conscendere speculam, de qua vniuersam terrã sub nostris pedibus cerneremus. Iam tibi ostenderẽ totius mũdi ruinas, gẽtes gentibus, & regnis regna collisa, alios torqueri, alios necari, alios absorberi fluctibus, alios ad seruitutẽ trahi. Hic nuptias, ibi planctũ, illos nasci, istos mori, alios affluere diuitijs, alios mendicare, & non Xersis tantum exercitum, sed totius homines mundi breui spatio defuturos. Vincitur sermo rerũ magnitudine, & minus est omne quod loquimur. Redeamus igitur ad nos: & quasi è celo descendẽtes paulisper nostra videamus. Sentisne obsecro quando infans, quando puer, quãdo iuuenis, quãdo robustæ ætatis, quando senex factus sis. Quotidie morimur, quotidie commutamur, & tamen æternos nos esse credimus. Hæc ille.

Dominica tertia aduentus. Matthæi. xj.

CVm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi. Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Ioanni quæ audi-

A distis,& vidistis. Cæci vident, claudi ambulant, Leprosi mundantur, Surdi audiunt, Mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur. Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Illis autem abeũtibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne.
B Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitũ? Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis,& plus
C quàm Prophetam. Hic est enim de quo scriptũ est. Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam: qui præparabit viã tuam ante te.

CVM AVDISSET IOannes in vinculis. tanguntur tria puncta. Primum est
D Ioannis interrogatio. Secũdum Christi responsio. Tertium Ioannis commendatio.¶ Quantum ad primum sciẽdumest, quòd tres fuerunt Herodes Chronica. Primus dictus est Ascalonita, cuius pater Idumęus,& nõ Iudæus fuit. Hic fuit rex in Iudæa,& occidit innocentes. Secundus dictus est Antiphas, qui fuit huius primi Herodis filius:& non fuit Rex, sed Tetrarcha: vt dicitur Luce.iij. id est dominus E in quarta parte regni patris sui: à Tetra, quod est quatuor:& Archos, princeps. Mortuo enim Herode Ascalonita, Ro. diuiserunt regnum eius, in duas medietates:& vnam dederunt Archelao. Reliquam autẽ diuiserunt in duas: dantes vnã Herodi:& reliquam Philippo fratri suo. Hic occidit Ioannem. Tertius dictus est Agrippa: qui fuit filius Aristoboli filij Herodis Ascalonitæ. Hic fuit Iudæus: vt testatur Iose- F phus, id est fuit circũcisus, sicut & Aristobolus pater suus.& à Romanis factus fuit Rex in parte vna regni Iudæorum: non tamen regnauit in Hierusalem: sed vltra Iordanem. Nam, vt dicitur in historia Ecclesiastica, dum Hierusalem erat euertenda. fideles ibidem existentes admoniti sunt per Angelum transire Iordanem ad regnum Agrip- G pe confœderati Romanis. Hic Herodes occidit Iacobum fratrem Ioannis. versus. Ascalonita necat pueros, Antipa Ioannem, Agrippa Iacobum. claudens in carcere Petrum. Ioannes ergo incarceratus est ab Herode Antipa. Huius causam potissimam tangnut Marcus.vj. & Matthæus decimoquarto. Hærodias enim filia Aristoboli, vt tradit Iosephus,& Magister hi- H storiarum nupsit Philippo fratri patris sui. Sed Herodes frater patris,& mariti eius amore captus rapuit illã. ea tamen consentiente, sed non marito: quod illicitum fuit. Hoc ergo Ioannes arguebat. Metuens ergo Herodias ne Herodes ad prædicationem Ioannis eam dimissam marito restitueret. suggessit Herodi, vt Ioannem carceri-

I bus traderet. quod & fecit. Alii autem, Iosephus vltra hoc aliam aſsignãt cauſam, quia ſcilicet Ioannes prædicabat iuſtitiam, & ſobrietatem & baptiſmum & ideo multus populus eum ſequebatur. Herodes ergo tumultum popupi timens recluſit illum. Tertia cauſa ſolet aſsignari quia Ioannes magnum regem poſt ſe venturum prædicabat. Ordinauerant autem Romani ne quis ſine Senatus autoritate rex diceref. Vnde Herodes offenſa Cæſaris timuit, & Ioan. in vinculis detinuit. Dicitur ergo (cùm audiuiſſet Ioan.) per diſcipulos ſuos, ſcilicet vt patet Luc. vij. (in vinculis opera Christi.) ¶ Sciendum enim quod christus licet ante Ioannis carcerem prędicauerit, & fecerit aliqua miracula, & baptizauerit: vt patet Io. iiij. tamen non prædicauit multum publicè: vt quidam dicũt. Vnde beatus Mat. videtur prædicationem Christi ab Ioãnis carcere inchoare Matt. iiij. Sed Ioãne tradito Chriſtus propter doctrinam & miracula magna, & frequẽtiam fuit in magna fama, & opera eius vbiq; diuulgabantur. vnde & ad Io. incarceratum peruenit hoc: & propterea dicitur audiuiſſe opera Chriſti. Sequitur: (mittens duos de diſcipulis ſuis, ait illi: tu es qui venturus es, an alium expectamus?) Sed hic eſt magna quæſtio, quã beatus Greg. mouet di. Quærẽdum nobis eſt Ioannes propheta, & plus quàm propheta, qui venientem ad baptiſmũ dñm oſtẽdit dicẽs: Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi: cur in carcere poſitus mittẽs diſcipulos requirit: tu es qui vẽturus es, an aliũ expectam? tanquam ſi ignoraret quem oſtenderat & an ipſe ſit neſciat. quem prophetando, baptizando, oſtendendo ipſum eſſe clamauerat. Hæc ille. ſicut autem recitat. S. Tho. ij. ij. q. ij. ar. vij. ad ſecũdum: tres fuerunt ſolennes modi reſpondendi ad iſtam quæſtionẽ. Primus eſt beati Ambr. dicentis. Non fide ſed pietate dubitauit. Dubitabit etiam Petrus dicens. Propitius tibi eſto domine nõ fiat hoc. Hæc ille, & videt velle Amb quod Io. ſciuit quidem mortem Chriſti eſſe phophetatam, ſed compatiebatur, & admirabatur: quod tantum vellet ſuſtinere opprobrium. Sed Chryſo. in homil. videtur impugnare iſtam reſponſionẽ: verumtamen ipſe eam non impugnat: ſed intendit aſſerere quod Ioannes credidit Chriſtum moriturum: quod opinio iſta cõcedit, çum quo ſtet quod nõ ex rei ignorantia ſed ex rei magnitudine admirabatur, & cõpatiebatur. Alius modus eſt, Chryſ. in homil. & Hiero. & Nico. de Ly. & Hila. quod Ioannes non dubitauit: ſed diſcipuli ſui qui zelãtes pro magiſtro ſuo: tanquam Chriſtus ei faceret concurrentiam habebant aliqualem inuidiam ad Chriſtum, & diſcipulos eius: vt Io. iij. elicitur: & etiã increduli erant. vnde ſe phariſeis aſſociebant: vt patet Mat. ix. Moriturus ergo Ioannes voluit eos ab errore: & ab inuidia liberare: ideo miſit illos ad Chriſtum, vt videntes eius miracula ſaciarentur in ſpiritu. Sed contra hunc modum arguit Paulus burgen. quia non videtur, inquit, conſonare literæ ſequẽti: non enim reſponſio Chriſti dirigitur ad diſcipulos, ſed ad Ioannem. Sed ad hoc dicit ꝙ ſicut Ioannes cauens diſcipulorum confuſionem interrogat in per

A persona sua, ita Christũ ciuilitate vtẽs eadem ratione respondet verbis quidẽ Ioanni, sed factis miraculorum discipulis. Tertius modus est Gre.in homil. & beati Hier. Ait enim Gre. Quærit vt sciat si is qui per se immundum venerat, etiam ad inferni claustra descendat. Hæc ille. Vnde sciendum est, quod Ioannes sciuit virtute passionis Christi, vsque ad limbum debere pertinge-
B re quia hoc prædixerat zacha.ix.di. Tu quoq; in sanguine testamenti, emisisti vinctos tuos de lacu, in quo non erat aqua. sed tamẽ nesciuit an Christus personaliter illuc descẽsurus esset, nec hoc credere tenebatur, antequam esset impletũ, vt dicit S. Tho. vbi supra de hoc ergo dubitat & quęrit secundum Hier. & Greg. vt Christi aduentum nuntiet apud inferos non ad conuertendum po-
C pulos, sed ad consolandum: vt dicit gl. Contra istum modum videtur arguere Chry.in homil.& reuera nihil dicit cõtrarium, sed ipse intendit solum quod Io.nolebat prædicare fidem apud inferos, vt aliquis nouiter crederet. Et hoc eidem Hier.& Gre.non negarent. Contra beatum Gre.specialiter arguit Nico.de Lyr.dicens. Greg.dicit quod Ioã. dubitauit an Christus esset passurus, &
D moriturus: sed hoc non est rationabile: quia plus quam propheta ignorasset, quod prophetæ sciuerunt, & prædixerunt in multis locis.¶Item quia ipse dixit. Ecce agnus Dei & secundũ Chrys. agnum vocans crucem diuulgat. Ad ista respondetur: quod iste falsè allegat Greg. & hoc patet primo ex verbis eius suprà allegatis. Secũdo, ex S.Tho. vbi supra. Non enim Greg.di. Ioãnem dubitasse de morte Christi sed de eius E descensu ad inferos in persona. Verum est tamen quod in vno loco homil. videtur Gre.dicere ꝙ istę ei imponit. Ait enim loquens in persona Ioannis ad christi: sicut pro hominibꝰ nasci dignatus es, etiam & pro hominibus mori, & ad inferni claustra descendere digneris, insinuat. Hæc ille. Sed intẽdit Gre. dicere ꝙ Ioannes dubitauit de ista copulatiua, scilicet Christus morietur, & F Christus descendet ad inferos personaliter ratione secundæ partis: facit tamẽ mentionem de prima, quia mors erat christo via ad ꝑsonalẽ descensum. Vnde patet ꝙ allegaẽ contra mentẽ suam & truncatè. Dicitur tamen ꝙ aliqua antiqua homiliaria bene correcta non habent ly mori.¶Allegoricè sciẽdum est quod Ioannes significat populũ hębraicum. Primò quia fuit præcursor christi G sicut & ille populus modum disposuit ad credendũ christo prænuntiãdo illũ. Secundò quia interpretaẽ gratia dei: & significat illũ cui dedit deus multa dona vel gratias sicut fecit huic populo. psal. Nõ fecit taliter oĩ.i.nulli nationi. scilicet ante nouã legẽ. Hic populus circa mortẽ suam.i.finẽ mũdi, siue in vltima ætate est in vinculis erroris, & diabolicæ potestatis sed appropinquante H mundi termino totus cõuerteẽ ad xp̃m psal. Cõuertenẽ vesperã Ro. xj. Cæcitas ex parte contingit in Israel donec plenitudo gentiũ subintrauerit, & tunc oĩs Israel saluus fiet. Hoc aũt credo futurũ, qñ totus mundus suscipiet fidem christi per sancta prędicationẽ euãgelii: de qua vide infrà dñica.x.post festũ Trinitatis. Et tunc mittet ad Christum

I duos diſcipulos. Intellectum. ſ. & Affe-
ctum : vt informetur, & inflametur de
christo per intellectum ſcrutãdo facta
eius:& per voluntatem approbando,&
amando. Vel aliter. Vt enim ait Hilari.
in Ioanne forma legis lata eſt, Chriſtũ
enim lex annũtiauit & remiſsioné pec
catorum prædicauit : & regnũ cœlorũ
ſpopondit,& Ioannes totũ hoc opus le
gis expleuit. Igiť ceſſante iam lege, quę
K peccatis plebis incluſa ne Chriſtus poſ
ſet intelligi quaſi vinculis & carcere in
cludebatur ad euangelia conſuléda lex
mittit: vt infidelitas fidem dictorũ con
templeť in factis. Hæc ille. Amb. & for
taſſe iſti diſcipuli quos miſit ſunt duo
populi: vnus qui ex Iudæis credidit: &
alter ex gentibus. Hæc ille. ¶ Anagogi-
cè vero Ioannes ſignificat fidelé mori-
turum quidem, ſed tñ adhuc exiſtenté
L in carcere corporis gratiã gratũ; facien
tem, vel gratis datã habenté & tñ inter
ſpem deſperationé ſuæ ſalutis vacillan
tem. Hic ad chriſtũ docenté, & ſanãté
mittit duos diſcipulos chriſtus eñ exi-
ſtens in dextera patris docet beatos de
ſecretis ſuæ diuinitatis, & eoſdé ſanat
ex omni corporis, & animę languore.
Apoc. xxj. Abſterget Deus omnem la-
chrymam ab oculis ſanctorũ. Iſti duo
M diſcipuli ſunt deſyderiũ ſuæ ſalutis, &
eiuſdem petitio. Tu es, inquit, qui ven
turus es in perſona vel in effectu ad li
berandũ me in puncto mortis: an aliũ
expectamus, ſcilicet inimicũ, quaſi dice
ret Deſydero,& peto vt tu ipſe mihi aſ
ſiſtas,& liberes me. Pſal. Saluũ me fac
Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſ-
que ad animam meam. ¶ Moraliter Ioã
nes id eſt habens gratiam gratum facié

tem, vel gratis datam exiſtens in carce
re peccatorum propter reatum præte-
ritorum, vel periculũ futurorum: debet
ad chriſtũ mittere intellectũ & affectũ,
vt liberetur. Mittit autem iſta, qñ intel
lectum, & voluntatem exercet in diui-
na ſcriptura, quæ docet,& ſanat. Amb.
Sermo chriſti medicamentum eſt. Hęc
ille. Si verò ſit in vinculis tribulationũ
debet iſtos mittere, vt conſoletur. pſal.
Quã dulcia faucibus meis eloquia tua.
ſuper mel ori meo. Et ſi ſit in vinculis
regionis debet mittere, vt conſeruetur.
Hie. Ama ſcientiam ſcripturarũ, & car
nis vitia non amabis. Hæc ille. Nota ꝙ
Hie. non dicit habeto: ſed ama ſcientiã
quia non ſufficit ad Chriſtum mittere
intellectũ, ſed oportet mittere affectũ.
Et per ſcientiã ſcripturarum intelligit
rem ſcitam ex ſcripturis, quæ docét o-
mnes virtutes: ſed præcipuè humilita-
tem & charitatem. Qui tamé etiã ipſa
ſcripturarũ eruditione vehementer li-
cet inaniter lætaretur, eoipſo à carnali
bus vitiis remotior eſſet: ipſa exercita-
tione mitigatus. ¶ Quantum ad ſecun-
dum punctũ ſciendum eſt, ꝙ Chriſtus
non ſtatim eis dedit reſpõſum, ſed mul
tos curauit antequã exponerét legatio
nem ſuã: eis tñ præſentibus, vel ſaltem
antequã eis rñderet. alioquin non po-
tuiſſent renuntiare quæ vidiſſent, ſed
tantũ q̃ audiuiſſent. Vnde Luc. vij. dicit
in ipſa hora curauit multos à languori
bus,& plagis,& ſpiritibus malis, & cæ-
cis multis donauit viſum. Deinde di-
xit. (Ite renuntiate Ioãni quæ audiſtis
& vidiſtis: cæci) non ſubiectiuè, ſed de-
nominatiuè. i. qui prius cæci erant: vi-
dent, claudi ambulant leproſi mũdati

ſun

A surdi audiunt,mortui resurgunt paupe res euangelizantur)passiuè.i.docentur secundum dñm Petrũ de scala.Vel euã gelizantur actiuè, vt hoc verbũ deponens sit secundũ antiquã grammaticã, vt vr̃ sentire Hier.di. pauperes euangelizantes ostendit (& beatus non fuerit scandalizatus in me) In his verbis secundũ Gre.saluator dedit istam rñsionem.Ego multa beneficia exhibeo mũ
B do:& in meritum eorũ turpissima morte condẽnabor Gre.acsi aperte dicat.Mira quidẽ facio: sed abiecta perpeti non dedignor.Ex quo patet ꝙ rñsio christi potest adaptari tribus modis supra dictis exponendi interrogationẽ Ioannis Nam Ambr.diceret ꝙ christus Ioanni compatienti,& admiranti an mori dñs pro suis inimicis dignaretur:ipse rñdit affirmatiuè,ꝙ omnino moreretur etiã
C post miracula & doctrinam quibus efficeretur famosus,quod grauius est, quã simpliciter mori.Quãto enim erat magis cognitus christus tanto habebat de pluribus erubescere.Chryso.verò dicit quod christus vidẽs incredulitatẽ discipulorum Ioannis nõ dicit eis:ego sum quia forte non credidissent, sed factis ostendit se esse christũ: curãdo multos vt diximus.Illa enim miracula proba-
D bant eum esse christũ filium dei multipliciter.Primò ratione prophetiæ quia ista miracula,& alia sub propria forma esse fienda per xp̃m olim Esaias prædixit.xxv.ca. Deus inquit, ipse veniet,& saluabit nos. Tunc aperient oculi cæcorum & aures surdorũ patebunt. Tũc saliet sicut ceru⁹ claudus & aperta erit lingua mutorum.Et.c. lxj. dicit Euangelizare pauperibus misit loquens scilicet in persona christi.Secundo ratio- E
ne abundantiæ : quia nullus propheta tot signa fecerat.Vnde(Ioã.vij.dicitur Christus cum venerit nunquid plura signa faciet,quam hic facit? Tertiò ratione modi faciendi quia ex potestate, & imperio suo multoties,& non rogando faciebat.Quarto ex fine faciendi Faciebat enim ad probandum ꝙ sua doctrina continebat veritatẽ.Vnde Mat. ix.Vt autem sciatis ꝙ filius hominis ha F
bet potestatem in terra dimittendi peccata:tũc ait Paralytico tibi dico surge. Licet autem forte aliqua istarum rationum non arguant christum fuisse Deũ per se præcise:tñ omnes simul, vel aliquæ earũ hoc arguũt:precipuè vltima. Cum ergo miracula fierent à deo:deus reddebat testimonium doctrinę christi qui se dicebat deum.Aug.ergo illa doctrina erat vera aut deus affirmabat fal G
sum esse verũ,ꝙ est impossibile. Et nota ꝙ hac rõne Iudęi insolubiliter cõuincunt.Ipsi eñ concedũt in libro suo qui intulat de Iesu nazareni gñatione ꝙ Iesus nazarenus suscitauit mortuos ĩ virtute nõis dñi tetragrãmaton, quia ipse sciuit illud optime ꝓferre cũ inuenerit illud in quodã lapide tẽpli optime scriptũ.Et quicũq; nosset illã ꝓlationẽ posset idẽ facere,vt dicunt. Rñdit etiã xp̃s H
istis verbis scd̃m Chry.cũ dicit(beatus qui nõ fuerit scandalizat⁹ in me)Latẽter eñ istos,q in eo scãdalizabant, tetigit Gre.verò diceret ꝙ xp̃s affirmatiuè rñdit Ioanni ꝙ.s.ꝓsonaliter descẽderet ad inferos.Vñ ait ex persona xp̃i.Quia ego moriendo te subsequor, cauendum valde est, hominibus ne in me mortem despiciant, quæ signa venerantur.

Hæc

I Hæc ille. Et videtur velle beatus Gre. quòd chriſtus fecit argumentum à maiori ſic. Si mori poſt tantam gloriam,& & miracula facta non dedignor. multo minus ad infernum victor mortis deſcendere dedignabor.

¶ Allegoricè autem ſignificatur quòd Iudęis conſulentibus chriſtum in ſcripturis ſanctis ipſe per illas prophetias, quas videbunt.& facta quæ audiant e-
K narrari,ſe affirmabit eſſe illud quem prophetæ venturum prædixerant.

¶ Anagogicè verò ſignificatur quòd chriſtus animam agonizantem in morte confortat reducendo ei ad memoriã vel inſpirando ea quæ ipſa vidit in vita exempla de miſericordia, & beneficiis dei.& quæ audiuit ab aliis,maximè à libris ſanctis,& ſic eam cõſolatur.

¶ Moraliter verò ſignificatur quòd ani
L ma exiſtens in prædictis vinculis:in diuinis ſcripturis inuenit quod quærebat vt ex dictis poteſt eſſe manifeſtum. Quantum ad tertium ſciendum eſt ꝙ ſicut dicit Chry. diſcipulis Ioannis ſatiſfactum erat per ſigna quæ viderant: ſed tamen turbis ſatiſfaciendum erat quæ ex verbis Ioannis,quæ per diſcipulos miſit,multa inconuenientia ſubintellexerant. Poterant enim cogitare, vt
M idem dicit quòd Ioan. cum Ieſu vellet altercari ex inuidia:vel quod eſſet factus timidior ex carcere:vel quòd inaniter fuiſſet locutus quando perhibuit teſtimonium chriſto:vel etiam ſecundũ Hila. quòd id quod præmiſerat de ſcãdalo dictum propter Ioannem eſſent. ideo chriſtus vult Ioannem commedare. Non tamen erat iſta commendatio fienda coram diſcipulis Ioannis. Primò ſecundùm Chry. ne videretur adulatoriè loqui. Secundò. ſecũdùm alios qui diſcipulos Ioannis confirmaſſet in ſuo errore,quo crediderant Ioannem eſſe chriſtum. Ideo dicitur illis autem abeuntibus cœpit Ieſus dicere ad turbas de Ioanne) Sed quare chriſtus non reprehendit hæſitationem turbarum & diſcipulorum. Ioannis ſicut Matt. ix. arguit Iudæos dicens: vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Ad hoc dicit Chri. quòd Iudæi ex malitia peccabant: illi verò ex infirmitate. ¶ Eſt autem ſciendum quòd chriſtus tria dicit de Ioanne per quæ omnem ſiniſtram opinionem turbarum excludere voluit. Primò enim dicit,quòd non erat leuis: vt modo vnum modo aliud diceret. Vñ ſubditur (Quid exiſtis in deſertum videre) quando ſcilicet ſecundùm glo. Ioannes in deſerto C prædicabat (arundinem vento agitatam) Gre. in homil. Quod non aſſerendo,ſed negando in tulit. Arundo enim mox, vt aura contingit in partem alteram ideſt flecti per quam carnalis animus deſignatur,qui mox, vt laude,vel detractione tãgitur in partem quanlibet inclinatur. Arundo ergo vento agitata Ioannes non erat: quem a tu ſua rectitudine nulla rerum varietas inflectebat. Hæc ille. Secundo dicit D quòd non erat adulator ; vt falſitatem dixiſſe ad complacendum videretur. Adulatores enim ideo in magnatum adulantur, vt fruantur delitiis ciborum & veſtium. Nam & ab aula adulator citur. Vnde vt narrat Vale. lib. iiij. quidam diceret Diogeni olera lauanti Si Dionyſio adulari velles iſta non ederes: Ille reſpondit. Si iſta edere velles

Dic-

A Dionysio adulari nolles. Ioannes ergo qui omnes delitias contempserat: non erat adulator: ideo sequitur (sed quid existis videre hominem molibus vestitum?) Quasi dicat: non. Hier. locustis vescitur, & melle syluestri: pili camelorũ sunt tegmen eius. Hæc ille. Vnde subditur: (ecce qui mollibus vestiuntur: in domibus regum sunt) quia scilicet eis fauent, & adulantur. Grego. in carcere
B enim detrusus non fuisset, si sciuisset fauere principibus. Hæc ille. Tertiò dicit quòd fuit plus quàm propheta: ac per consequens non fuit in christi cognitione deceptus. Vnde subditur (sed quid existis videre, prophetam: etiam dico vobis plus quàm prophetam) Ioannes secundùm Greg. plusquàm propheta dicitur: quia christum non solùm prædixit futurum, vt cæteri prophetæ: sed
C etiam præsentem monstrauit. Sed secũdùm Hie. dicitur. & propter hoc: & quia suum dominum meruit baptizare: Secundum Chry. verò quia fuit angelus: idest nuntius propinquus christo. Nam secundùm Greg. angelus græcè latinè nuntius dicitur. Et intendit Chryso. ꝙ fuit nuntius de re præsenti. & non solùm de ventura. Vnde dicit quòd fuit
D prope christum, & ob hoc cæteris maior prophetis. Vnde subditur (hic est enim de quo scriptum est) scilicet. Malah. iij. Vbi deus pater alloquitur filiũ dicens (ecce ego mittam angelum) id est Ioannem (ante faciem tuam) id est prope te secũdũ Chry. (qui præparabit viã tuã ante te) idest prædicãdo, & baptizando reddet tibi peruia auditorum corda, vt dicit gl. ¶ Dicitur autem Ioannes angelus. Primò propter dignitatẽ officii, secundùm Remigi, quia scilicet E
fuit diuinorum annuntiator. Angelus enim dicitur nuntius. Secũdò, quia fuit sacerdos domini. Oĩs enim sacerdos angelus dei exercituum est. Malach. iij. ¶ Tertiò, ratione puritatis, secundùm Chry. quia scilicet vitam angelicã duxit. Alii dicunt enim esse plus quã prophetam, non quia fuit angelus: sed quia prophetauit de christo: & alii prophetæ prophetauerunt de eo: & ad hoc probãdum dicunt christum adduxisse, autori- F
tatem. Malach. iij. Vel secundum alios ꝙ non prædixit christum futurum: sed præsentem monstrauit. Et adhoc secũdùm eos christus adduxit illam autoritatem. Christus igitur secundùm Chry. arguit sic. Fuit plus quã propheta, quia fuit angelus: secũdũ alios autẽ sic fuit plus quã propheta, quia prophetatus fuit. Et secundùm alios: quia christum G
digito monstrauit. De hoc autem vide etiam infra dominica. iiij. aduentus.

¶ Allegoricè postquã fuerit satisfactum per diuinas scripturas discipulis Ioan. idest intellectui, & affectui hæbreorum quando scilicet iste populus christum suscipiet, & amabit. tunc istemet populus erit tãtę virtutis, vt meritò à christo posit cõmẽdari de firmitate in fide: & de pñtia, & sciẽtia scripturarũ. Vñ apo- H
stolus. ad Rom. xj. Sed aliorũ. s. Iudæorũ delicto salus est gẽtibus. s. occasionaliter: inquãtũ ex hoc apostoli relicta Iudæa trãsierunt ad cõuertẽdũ gẽtiles: vt illos. s. gentiles: emulent. s. Iudęi: ꝙ si delictũ diuitiæ sunt mundi, occasionaliter & diminutio eorũ. i. pauci. viri. s. apostoli: diuitiæ gentiũ: quãto magis plenitudo eorũ qñ. s. oẽs ad dñm cõuertentur.

¶ Ana

I ¶ Anagogicè. postquā diabolus egressurā animā in agonia constituerit christus laudat eam per se, vel per angelo. i. facit vt opera bona, & laudabilia q̄ exercuit. aducantur in iudicio cōtra mala obiecta. Vnde dicitur Da. v. Appēsus es in statera, & inuentus es minus habens Quod de malis intelligitur. Boni enim habēt satis, vel plus quā sit necesse ad mori in gratia: & si non ad statim euola-
K re aliqñ. ¶ Moraliter instruimur ¶ Primò ꝙ aīa libēter debet velle cōsulere diuinas scripturas legēdo, vel audiēdo verbū dei: qa vt experientia docet tales cōiter sunt viri morigerati, & laude digni. ¶ Secūdo, vt dicit Hier. rigidā vestē: & austerā prædicationē: vitare debere aulas regum, vel molliumhominū palatia declinare Hæc ille. ¶ Tertiò instruimur de cultu vestiū. Gre. in homi. Ne-
L mo existimet in fluxu, & studio prætiosarū vestium peccatū deesse: quia si hęc culpa nō esset: nullo mō dñs Ioannē de vestimēti sui asperitate laudasset: & nequaquā Petrus Fœminas pretiosarū vestiū appetitū cōpesceret dicēs. Non in veste pretiosa. Hæc illæ. Verba tamen ista sunt intelligenda quando est notabilis excessus. aliter enim non potest dici vestis pretiosa comparatiuè ad perso-
M nam quæ ea vtitur.

Feria. iiij. post domi. iij. Aduentus. Luc. i.

Missus est angelus Gabriel à deo in ciuitatē galilææ, cui nomen Nazareth: ad virginem desponsatam viro, A
cui nomen erat Ioseph de domo Dauid: & nomen virginis Maria. Et ingressus angelus ad eam, dixit? Aue gratia plena, dominus tecum: benedicta tu in mulieribus. Quæ cùm audis-
set turbata est in sermone eius, B
& cogitabat qualis esset ista salutatio. Et ait angelus ei. Ne timeas Maria: inuenisti enim gratiam apud deum. Ecce concipies in vtero, & paries filium: & vocabis nomen eius Iesum. Hic erit magnus, & filius
altissimi vocabitur. Et dabit il- C
li dominus deus sedem Dauid patris eius: & regnabit in domo Iacob in æternum: & regni eius non erit finis. Dixit autem Maria ad angelum quo modo fiet istud quoniam virum non cognosco? Et respon-
dens angelus dixit ei: Spiritus D
sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque, & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei Et ecce. Elizabeth cognata tua, & ipsa cōcepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus illi, quæ vocatur sterilis
qu

A quia non erit impossibile apud
Deum omne verbú. Dixit au
tem Maria: Ecce ancilla domi-
ni: fiat mihi secūdū verbū tuū.

MISSVS ANGELVS GA-
briel &c. Luc. j. In præsenti
euā. quatuor puncta tan-
guntur quæ dicuntur salu-
B tatio: perturbatio, interrogatio, respon
sio. ¶ Quantum ad primum sciēdum est
ꝙ ea quæ in præsenti euangelio scribū
tur fuerūt gesta sexto mense à conce-
ptione præcursoris: vt prius dixerat Euā
gelista: & infra dicet angelus. fuit autē
Ioannes conceptus circa finem septē-
bris: vt tradunt sancti: ideo christus vt
dicit magister histo. &. Beda: fuit concœ
ptus. xxv. die Martii, & eadem die pas-
C sus reuolutis. xxxiij. annis secundū eun
dem mag. &. xxv. decēbris natus, secūdū
eundē. Bed. ¶ Quæritur verò, quare do
minus voluerit tali tempore nasci in
vtero. i. concipi, & mori? Et respōdet Ni
co. Gorrā quod sic voluit primò pro-
pter mūdi in illo tempore creationē. sci
licet vt eo tempore recrearetur: quo
fuerat creatus scilicet secundùm com-
muniorem, quam iste hic videtur se-
D qui. Secundò propter solis ad nos reuer
sionem: quia tunc timentibus deum or-
tus est sol iustitiæ. Malach. vj. Tertiò
propter noctis diminutionem. & diei
augmentationem: quia tunc aucta est
dici cognitio Rom. xiij. Nox præcessit,
dies autem appropinquauit. Quartò,
propter temporis dulcedinem quia tūc
stillauerunt montes dulcedinem. &c.
Amos. ix. Quintò, propter auium modu
lationem: quæ in vere incipiunt gaude E
re: sicut tunc gauisi sunt sancti, iuxta il-
lud Esa. ix. Letabuntur coram te. Sextò,
propter illius temporis sanctificatio-
nem: quæ magis indigebat quàm aliud:
quia est magis dissolutum, vt vbi solet
abundare delictum, superabundet, &
gratia. Ro. v. Beata autem virgo tunc
fuit annorum. xiiij. quando. s. eam ga-
briel salutauit. Nam sicut tradunt hi-
sto. Epiphanius: quartodecimo anno F
cepit: & in quinto decimo peperit chri
stum: & cum eo fuit triginta tribus. &
secundùm eundem Epiphanium post
eius passionem vigintiquatuor super-
uixit: vel quod probabilius est secundū
alios duodecim tantum modo: vnde; &
sexagenaria mortua est. ¶ Quærit autē.
S. Tho. iij. part. quæ. xxx. vtrum neces-
sarium fuerit annuntiari virgini à deo
quòd in ea futurum erat? Et concludit. G
quòd sic? Primo, vt seruaretur congruus
ordo: vt. s. virgo prius mente quàm cor
pore deum conciperet: cùm hoc sit lon-
ge melius, secundùm Aug. lib. de virgi.
Secundò, vt ipsa certior testis esset Ter
tiò, vt voluntariè se ad obsequium of-
ferret dicendo. Ecce ancilla domini.
Quartò, vt ostenderetur matrimonium
spirituale fieri inter deum, & humanam
naturam: dum expectatur virginis con H
sensus. ¶ Debuit autē ista annūtiatio ꝑ
angelū fieri: vt ibidē dicitur. Primò, q̄a
hoc cōuenit diuino ordini, quo deus re-
uelat infimis per medios. Nec tamen se
quitur ex hoc, quòd esset edocenda per
virum, quia, ei non erat subiecta: eo ꝙ
cum integritate peperit: ideo prius fuit
edocta quàm Ioseph. Et secundò, hoc cō
uenit humanæ reparationi: vt sicut

I prima perditio fuit diabolo ad mulie-
rem mittente serpentem:ita reparatio
fieret Deo ad virginem mittente An-
gelum. Et terriò,conuenit hoc virgini-
tati Mariæ:quia secundum Hiero.sem
per est angelis cognata virginitas.Exi-
stimant autẽ quidam istum Angelum
fuisse de supremo Angelorũ ordine.i.
Cherubin : eo quòd Greg.dicat sic.Ad
hoc quippe mysterium summum An-
K gelum venire dignum fuerat qui sum-
mum omnium nuntiabat.Hęc ille.Sed
vt dicit.S.Tho.vbi suprà, ex hoc non
habetur quòd fuerit summus inter o-
mnes : sed solùm inter Angelos : quia
fuit Archangelus vt ecclesia cantat. Et
etiam Greg.dicit quòd Archãgeli sum-
ma nũtiant.Et subiungit. S.Tho.quòd
credibile est quòd inter Archangelos
fuerit summus. Debuit autem virgini
L sub corporali specie apparere:secundũ
S.Tho.vbi suprà, quia hoc cõuenit rei
nuntiatæ.s.vt ista visio conformaretur
visibili Dei apparitioni in carne, ad
quam omnes priores apparitiones vi-
sibiles fuerant ordinatæ.Et etiam con-
uenit dignitati virginis,vt mẽte,& sen-
sibus visione Angelica frueretur quæ
mente, & corpore fuerat dominum su-
sceptura. Et etiã certitudini eius, quod
M nuntiabatur:quia certius apprehendi-
mus quæ oculis subiecta sunt : quàm
quæ imaginamur tãtummodo. Et non
est dubium theologo quomodo posit
Angelus bonus, & etiam malus corpo-
raliter apparere : quia potest corpora
inferiora localiter ad nutum mouere:
& consequenter figurare:dũmodo non
varietur ordo naturæ quod fieret,si ele
menta secundum totum mutarẽtur lo-

caliter. Vnde potest quidem etiam dia-
bolus mouere montem, sed non totam
terrã. Narrauit autẽ mihi quidam reli-
giosus fidedignus se vidisse oculis pro-
priis nicromantẽ : qui fecit in aere ap-
parere quasi nubem:quæ descẽderet,&
paulatim ingrossaretur:deinde ibi ap-
paruere papillones, & tandem quando
fuerunt in terra videbãtur quindecim
scrutiferi pulsantes varia instrumẽta
deinde pari modo affuerũt quindecim
puellę cũ pulsantibus cantãtes. Iste re-
ligiosus optimus est pulsator in lyra:&
tamẽ se nihil scire dicit postquàm ill...
sensit melodiã, nec se vnquàm nisi t...
vidisse pulcras creaturas. Quod si ...
potuit diabolus,quid credendum est ...
angelo beato? ¶ Dicamus ergo (Miss...
est)sub specie corporali(angelus)ex...
so nomine:reuera autẽ,fuit archãgel...
(Gabriel)Greg.idcirco priuato nomi-
ne cẽsetur, vt signetur per vocabulũ ...
operatione quid valeat. Gabriel enim
Dei fortitudo nominatur. per Dei er-
go fortitudinẽ nuntiãdus erat:qui vir-
tutum dominus & potens in prelio: ...
debellãdas potestates aëreas veniebat.
Hæc ille.(adeo) Basi. Adeunt ante no...
cœlestes spiritus, non quasi ex seipsis:
sed ex eo quòd diuinæ sapientiæ deco-
rem cõspiciunt. Hæc ille. Id est hoc ...
in diuina sapientia videt Deum velle
nobis aliquid per eos esse manifestum
(in ciuitatẽ Galilææ cui nomẽ Naza-
reth) vt retraheret nos à superbia. qui
voluit in ciuitate villi cõcipi:& in glo-
riosa.i.in Hierusalẽ cõfundi. Et vt im-
pleretur prophetia. Quoniã Nazaræus
vocabitur:non à natiuitate:sed à concc-
ptione & cõuersatione sua. Porro di...
pro...

A propheta secundum beatum Hiero.& beatum Tho.sumpta est, Esa.xl.Egredietur,inquit,virga de radice Iesse:qui scilicet fuit pater Dauid. & flos de radice eius ascẽdet. Vbi veritas Hæbraica habet:& nether.i.nazareus de radice eius ascendet. (ad virginem) sicut docet Tho.iij.par.q.xxviij.beata Maria fuit semper virgo. nam fuit virgo in concipiendo Christum. Primò,quia B Christus est filius naturalis Dei : ideo propter reuerentiam tanti patris non debuit alium habere. Secundò,quia est verbũ:ergo sicut sine corruptione cordis concipitur : ita & sine corruptione matris. Tertiò, quia debuit Christus esse sine peccato:quod esse non potuit, nisi sine seminum commixtione conciperetur. vnde vt recitat Augu.contra Iulia. lib.iij. Beati Ambrosij expressa C sententia est, Christum aliter non potuisse expertem esse delicti:nisi expers esset illius conceptionis quam commixtio viri, & mulieris operatur. Hæc ille. Quartò : quia ipsa sua Christi natiuitatis exemplar fuit nostræ spiritualis qua Deo nascimur ex ecclesia virgine:& non ex voluntate carnis. Dicere autem oppositum pertinet ad hæresim Ebionitarum, & Terentii : qui di- D cunt Christum ex virili semine natũ. Fuit etiam, secundum eundem, virgo in partu : iuxta prophetiam. Esa.vij. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Et hoc primò,quia verbum sine corruptione concipitur,& profertur. Secundò,quia venit tollere corruptionem,& non sufferre illam. Tertiò, quia non debebat minuere honorem matris:qui eam præcepit honorare. Nec obstat quòd Ambr.super Luc.dicit Christum E aperuisse matris vuluã. Nam per apertionem intelligit exitum,vt dicit idem S.Tho. qui tamen exitus fuit clauso vtero, sicut in resurrectione clauso sepulcro. Fuit etiam virgo post partum, vt idem dicit. Primò, quia oppositum derogat christo, scilicet dicere vt dicit Heluidius hæreticus:quòd post Christum genuit alios filios. Dicunt enim patris, ita & matris debuit esse vnigenitus tanquàm germẽ perfectissimum. F Secundò,derogat etiam spirituisancto: quia sacrarium eius,in quo Christi corpus formauerat : poneretur fuisse violatum. Et etiam beatæ virgini, quæ ingratissima videretur, si tanto filio non fuisset contenta:& virginitatem miraculosè conseruatam sponte voluisset amittere. Et etiam derogat Ioseph:qui tentasset maculare id vnde angelo re- G uelante cognouerat ipsi corpus à spiritusancto formatũ. Nec obstat his quòd dominus dicitur habere fratres ab Euãgelistis : quia more scripturarum consanguinei. i. sororum filii fratres appellantur. secundum Hier. Non obstat etiam illud Matth.j. Non cognoscebat eam donec peperit filium : quia ly donec aliquando dicit tempus certum, post quod fit aliquid quod ante non H fiebat,sed aliquando importat tempus infinitum: vt in Psal. Oculi nostri semper ad dominum, donec misereatur nostri. Et rursum. Dixit dominus domino meo,&c. Dicitur etiã Christus primogenitus : eo quòd priorem fratrem non habuerit:non quia habuerit sequẽtem.(desponsatam viro)sicut docet.S. Tho.vbi supra.q.xxix.debuit Christus

I de virgine desponsata nasci. Primò, ex
parte sua: ne s. more illegitimi repelle-
retur, & vt consueto modo sua genea-
logia per virum posset describi: & vt
Ioseph gereret pueri curam: & vt hoc
mysterium diabolo celaretur: ne con-
tra puerum durius sæuiret. Sicut enim
dicit Orig. si non habuisset virum sta-
tim diabolo surrepsisset cogitatio: ꝙ
talis partus qui videbatur diuinus es-
K set aliquid humana natura sublimius.
Secundò, hoc etiam fuit conueniens ex
parte virginis: ne velut adultera lapi-
daretur. Hac enim pœna etiam puella
nubilis plectebatur, vt patet Deuter.
xxij. Et ne infamaretur, & vt à Ioseph
nutriretur. Et tertiò, fuit conueniens
ex parte nostra vt, scilicet, Ioseph esset
testis quòd Christus sit de virgine na-
tus. & vt credibiliora essent verba bea-
L tæ Mariæ, se virginem asserentis: & vt
tollatur virginibus fatuis excusationis
occasio, cùm ex sua in cautela infa-
mentur. Dixissent enim etiam matrem
domini fuisse infamatam, & vt signi-
ficetur ecclesia virgo vni viro Christo
desponsata: & vt virginitas, & nuptiæ
in vna persona honorarentur, contra
hæreticos alteri eorum detrahentes.
Diabolus autem (vt idem sanctus
M Thom. dicit) prohibebatur diuinitus
à perscrutanda eius virginitate. De
ista materia loquens Ambro. ait. Bene
autem vtrunque posuit scriptura, & vt
desponsata esset, & virgo. Virgo: & vt
expers virilis consortii videretur de-
sponsata: ne temeratæ virginitatis adu
reretur infamia, cui grauis alius corru-
ptelæ videretur insigne præferre. Ma
luit autem aliquos dominus de suo or-

tu, quàm de matris pudore dubita A
Sciebat enim teneram esse virgi
verecundiam: & lubricam famam p
doris. Nec putauit ortus sui fidem
tris iniuriis astruendam. Nec decuit
nistra virginibus opinione viuenti
velamen excusationis relinqui: qu
infamata quoque mater domini v
retur. Quid autem Iudæis, quid H
di posset adscribi, si natum videret
ex adulterio persequi? Quemad B
dum autem ipse diceret: Non veni
gem soluere, sed adimplere, si vid
tur cœpisse à legis iniuria: cum par
innuptæ lege damnetur? Quanq
etiam fides verbis Mariæ magis a
scitur, & mendacii causa magis re
uetur. Videretur enim culpam ob
brare voluisse mendacio innupta p
gnans. Causam autem mentiendi
sponsata non habuit, cùm coni C
præmium, & gratia nuptiarum pa
sit fœminarum. Non mediocris q
que causa est, vt virginitas falleret
riæ principem mundi, qui cum
sponsatam viro cerneret: partum
potuit habere suspectum. Hæc
(cui nomen erat Ioseph de domo
uid) secundum Bedam hoc quod d
tur, de domo Dauid, non solum
sponsum, sed ad sponsam quoque)
fertur: quia præceptum legis era
de sua tribu, vel familia accip
quisque vxorem. De hoc autem m
dicit Paulus burgeñ. in addition
ad Nico. de Lyra, super Matth. j. ca
tamen fortè breuiter posset dici:
beatus Matthæus voluit ostédere
stum ex Dauid descendisse fideli
qui tempore Christi viuebant.

A sufficiens fuit quòd ostenderit Ioseph descẽdisse à Dauid, quia fidelibus tunc constabat, quòd Maria erat de eadem familia, cum Ioseph. & fortè ista est mens glossæ,& sanctorum : in illo passu. (& nomen virginis Maria.) Dicit autem.S.Tho.super Matth.quòd Maria interpretatur stella maris: vel illuminatrix: syriace vero domina. Beda Maria hæbraice stella maris : syriacè
B verò domina vocatur. & meritò: quia hæc totius mundi dominum lucem seculis meruit generare perennem. Hæc ille. Virgo autem quæ istam vult imitari, debet habere multa. Primò, debet esse clausa, non vagabunda. Eccl.xlij. Filia patris abscondita est : nequando polluatur in virginitate sua. Vnde Dina, quia egressa est, vt videret alias mulieres : oppressa est à Sichem. Geñ.
C xxiiij.Et secundò,tacita in cogitatione diuinorum semper existens.ij.Corint. v.Innupta virgo cogitat quę Dei sunt, quomodo placeat Deo. Vnde Eccles. xxvj.Datum Dei mulier sensata,& tacita. Et tertiò , honesta, & composita cum disciplina. Hieremiæ.ij.Nunquid obliuiscitur virgo ornamenti sui ? Ex quo elicitur quòd naturale est mulieri ornari: sed faciat, vt fecit Hester : quæ
D contenta fuit ornatu, quem sibi tradidit virginum custos Egeus : nec aliud quæsiuit, vt patet Hester.ij. Et quartò, humilis, & deuota.Esa.xlvij. Descende, sede in puluere virgo filia Babylon.Et quintò,sollicita in sui custodia: maximè per abstinentiam, & mortificationem corporis, & solitudinem, & sensuum,maxime oculorum,continentiam.Hieremię.xxx. Vsquequo delitiis dissoluêris filia vaga.Omnia enim ista E fuisse in ista virgine testatur Ambr.libro de virgine, & elicitur ex hoc quòd clausa manebat : quod esse non posset, nisi haberet prædicta. Et de hoc subditur (& ingressus angelus ad eam) Ex hoc elicit Bernard. quòd in cubiculo erat imo debebat esse in maxima contemplatione, & eleuatione mentis : vt probat Albertus magnus super Missus est. Nam si præcursor debuit annun- F tiari, patre occupato in sacrificio Dei, multo fortius simile de Christo oportet credere. Vnde rationabile est quòd de mysterio incarnationis cogitaret, propter quod &.S.Vincen.contemplatur quòd legerat illud Esa. vij. Ecce virgo &c. (Dixit : Aue) .i.sine ve.supple sis:ab à quod est sine : & ve: secundum Gorram. & in hoc salutat eam: quia salutare est salutem, seu bonum G optare.q.d. O beata virgo sis sine ve pudoris in concipiendo: laboris in portando:& doloris in pariendo. Item sine ve cõcupiscentiæ, & culpæ.s.actualis,& pœnæ eiusdem. Qualis autem sit cui talia optat subdit dicens (gratia plena.) Hierony.Et bene gratia plena, quia cæteris per partes præstatur.Mariæ verò simul se totam infudit gratiæ plenitudo. Hæc ille. Quomodo autem H sic dicatur, propter gratiæ plenitudinem.S.Thomas.iij.quæstio.xxij.artic. v.sic dicit. Quanto aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tanto magis participat effectui eius, sicut angeli magis participant de bonitatibus diuinis,quàm homines: secundum Dionysium. iiij.cap. cœlestis hierar. Cum igitur principiũ gra-

I tiæ ſit christus authoritatiuè,ſecundum diuinitatem,& ſecundum humanitatē inſtrumentaliter:ſecundum illud Ioā. j.Gratia, & veritas per Ieſum chriſtū facta eſt: cui chriſto beata virgo fuit ſecūdum humanitatē propinquiſsima, quia ex ea naturā humanā accepit,præ ceteris ipſa debuit à chriſto gratię plenitudem obtinere:ita quod recipiendo in ſe authorem gratiæ:de cuius ſcilicet
K plenitudine,omnes accipimus Ioan.j. Ipſa quoque quodam modo gratiā ad omnes deriuaret. Ibi etiam ad ſecūdū diſtinguit pulchrè triplicem perfectionem gratiæ eius.& ibi vide,ſi placet.In tertio etiā di.xiij.q.j.arti.ij.q.j.vbi intendit virtualiter ſic dicere.Cum illud plenè habeatur,quod ſecundum omnes differentias,& modos,& effectus ſuos habetur, chriſtus habuit triplicem ple
L nitudinem gratiæ.Prima,eſt finis,quia cū finis gratiæ ſit coniungere deo:ipſe ſecundum ꝙ homo fuit coniunctus diuinati per cognitionem,amorem ,fruitionem,& per vnionem in perſona. Secunda eſt efficientiæ , quia ſic in ſe eſt gratia perfectus,ꝙ ex ipſo tamen alios omnes deriuatur,quorum aliquos facit cooperatores dei,vt & ipſi per miniſterium alios ad gratiā inducant:vt dici-
M citur.j.Cor.iij.Tertia eſt formalis cauſæ quia data eſt ei gratia perficiens ipſum,quātum ad omnes virtutes,& vſus omnes virtutum,& omnes effectus gratiæ gratis date,& remotionem omnis peccati,etiam originalis.Prima reſpicit graliam vnionis , ſecunda capitis, tertia verò gratiam ſingularem ipſius. Et tertia quadruplex eſt ſcilicet ſingularis quæ eſt chriſti.Et ſufficiētiæ:quæ

fuit in Stephano,& in alijs ſanctis p[…] fectis gratia formaliter,quantū ad o[…] nes virtutes,& expulſionē omniū m[…] talium.Et ſpecialis prærogatiuæ:ꝙ eſt beatæ virginis,quæ habuit grati[…] repellentem:etiam venialia.Et co[…] quæ eſt eccleſiæ , cui nulla gratia[…] deeſt,quin ſit in aliquo mēbrorum[…] rum,de quo Eph.iiij.vt adimpleret[…] nia,hoc ibi virtualiter,& quaſi ver[…] nus.¶ Sed adde ex Nic.Gor.ꝙ eius i[…] tellectus fuit plenus veritate:quia c[…] ſeruabat omnia verba hæc,Luc.iij[…] ſecūdo,affectus plenius charitate.i[…] illud Cano ij.nuntiare dilecto meo[…] amore langueo.Et tertio caro pur[…] te,iuxta illud Cano.iiij.Tota pul[…] es amica mea,& macula non eſt in[…] ſpiritualis,vel corporalis,poſt ſan[…] cationem,Et quarto manus pietat[…] cundum id prouer.vlti.Manum ſ[…] aperuit in opi.imo ipſa faciebat c[…] ſtum pro pauperibus . Et vocab[…] quæſtuaria.vnde Hieron.ad Heli[…] contemptu ſeculi.Hic ſcilicet Chri[…] eſt ille fabri , & quæſtuariæ filiu[…] quintò mores honeſtate,ſecundū i[…] Can.vij.Quā pulchri ſunt greſſus[…] Et ſexto,lingua dulcedine , ſecun[…] illud.Can.iiij.& Mel & lac ſub lin[…] eius. Et ſeptimò vita ſanctitate,ſec[…] illud Prouer.xxx.Multæ filiæ con[…] gauerunt diuitias , tu ſupergreſſ[…] vniuerſas , eſt autem ſciendum vt[…] cet S.Tho iij.par.q.xxx.ꝙ Angel[…] tendebat virginem attentam red[…] ideo curauit eā in admirationem i[…] cere ex qua attentio ſequitur.Vn[…] lutauit eam nouo modo , & cum[…] gna reuerentia , quia vt idem c[…]

A Verè humili cuiusmodi erat beata virgo nihil est tam insolitum,& mirabile, quàm sua exultatio (dominus tecum) Quidã existimant ꝙ quando Angelus virginem salutauit,statim conceperit: aut iam conceperat dominũ.Vnde dicit Hierony.Præcessit nuntium suum deus.Hæc ille.Et Augu.in sermone de natiuitate domini. Dominus tecum: magis quã mecum. Ipse enim in tuo B est corde:in tuo sit vtero:adimplet mẽtem,adimpleat ventrem.hec ille.Item idem asseritur in quadã lectione,quæ legitur in ecclesijs aliquibus cathedralibus in die annuntiationis: & ibi pro probatiõe adducitur,quia Angelus nõ dicit? Aue Maria replenda,sed plena. nec dominus veniet in te,sed dominus tecum. Sed ista sunt expressè cõtra magistrum.in.iij.distin.iij.vbi dicit,quòd C post consensum virginis venit in eam spiritussanctus:potentiam dei verbi receptiuã præparans,& generatiuam. Et concordat Bern. super missus est:qui homil.iij.volens ostendere consensum virginis fuisse tunc necessarium ad cõceptionem alloquens virginem ait. Statim liberabimur si consentis.& infra. Responde angelo: imò per angelum domino:verbum profer tuum, & con-D cipe diuinum.hæc ille.Item est contra santus Tho.iij.parte quæstio. xxx. qui dicit:quòd requirebatur consensus virginis.Item est contra Euãgelium:quia Angelus postquàm virginem salutauit dixit.Ecce concipies.Item dixit.Vocabis nomen eius Iesum,& tamen Lucæ. ij.dicitur:quòd hoc nomen fuit vocatum ab Angelo, priusquàm in vtero conciperetur.Igitur Christus fuit conceptus statim post consensum Virginis,vel in ipso consensu.Ad motiua E autem dictæ opinionis,dico quòd beatus Hierony.loquitur de existẽtia Dei in Virgine per essentiam,præsentiam, & potentiam:& per gratiam specialem: non autem per incarnationem. Dictũ verò Augusti.est pro nobis: quia non dicit est in vtero tuo:sed sit:ac si dicere vellet Angelus.Opto vt consentias Maria.& consequenter concipias. Ad F probationes contentas in lectione patet ex dictis (Benedicta tu in mulieribus) Grego. vna. scilicet præ cunctis mulieribus. ¶ Moraliter: quia Maria interpretatur stella maris:significatur quòd quilibet debet habere semꝑ oculum ad hoc cæleste sidus, si non vult submergi fluctibus huius mundani,& procellosi maris. Bernar. in secunda homel.super Missus est.Maria est nobilis illa stella ex Iacob orta:cuius radius vniuersum orbem illuminat,cuius splẽdor,& fulget in superis, & inferos penetrat,terras etiam perlustrãs, & calefaciens magis mentes,quàm corpora:fouet virtutes,excoqt vitia. Ipsa, inquã,est preclara & eximia stella,super hoc mare magnum & spatiosum necessariò sublimata:micans meritis, illustrans exemplis.O quisquis te intelligis in huius seculi profluuio magis H inter tempestates,& procellas fluctuare,quàm per terram ambulare:ne auertas oculos à fulgore huius sideris, si non vis obrui procellis.Si insurgunt venti tentationum si incurris scopulos tribulationum,respice stellam,voca Mariam. Et infra in periculis, in angustijs,in rebus dubijs,Mariam co-

I gita, Mariam inuoca. Non recedat à
corde, non recedat ab ore. Et vt ora-
tionis eius impetres suffragiū, ne de-
seras conuersationis exemplum. Ip-
sam sequens nō deuias, ipsam rogatis
non desperas, ipsam cogitās non erras,
ipsa tenente non corruis, ipsa protegē-
te nō metuis, ipsa dulce non fatigaris,
ipsa propitia ad portū salutis perue-
nis. Sic in temetipso experiris, quā me
K rito dictum sit & nomen virginis Ma-
ria. Hæc ille. Et hoc de primo. ¶ Quan-
tum ad secundum sciendum est quòd
vt dicit Ambr. super Lucam. & S. Tho
mas iij. par. quæstio. xxx. Tremit ho-
mo ad visionem corporalem: & etiam
imaginariam angeli. Et ratio est quia
homo super se eleuatur sicut etiam fit
calore ad interiora recurrente, quoties
homo timet, aut aliquid simile patitur.
L Propter hæc autem: vt dicit Sanctum
Thomam non debet nobis subtrahi
angelica visio. Primò quia hoc est di-
gnitatis. Secundo quia, vt ait Orige.
semper angelus apparens medetur tali
timore, si est bonus: & in hoc ipso, in-
quit, cognoscitur esse bonus. Timuit
ergo beata virgo, sicut & alij & specia-
liter, vt ait b. Tho. quia angelus sub
forma hominis intrauit, ad cuius aspe-
M ctum trepidare virginū est, vt ait Am-
bro. potuit enim esse vt prima facie
non cognouerit angelum esse, sed vi-
rum eum, qui videbatur: credide-
rit esse. Et subiungit Sanctus Tho-
mas Quidam tamen dicunt quòd
non est turbata in visione Angeli-
ca: cum assueta esset Angelos vide-
re, Sed in his quæ nuntiabantur. Ista
est sententia Gregorij, qui ait. Cum
assueta esset his visionibus, Euange-
lista turbationem non visioni sed re-
latis attribuit dicens (turbata est in
sermone eius. Hæc ille. Vnde subdi-
tur. Et cogitabat qualis esset ista salu-
tatio.) Vnde in hoc secundum Gre-
gorium. vitauit incredulitatem Za-
chariæ: & leuitatem Eue, quia nec fuit
incredula, nec statim credidit: sed di-
ctum examinauit. Cogitabat autem
secundum eundem si salutatio erat à
viro contra suum pudorem, vel diui-
na ad aliquam sanctitatem, cum de
deo faceret mentionem, dicens domi-
nus tecum. Secundum Amb. autem
mirabatur etiam nouam salutandi for-
mam, quæ nunquàm ante comperta
fuerat. vnde ait Orige. quòd si sciuis-
set Maria ad alium quempiam simi-
lem esse factum sermonem, vt potè
quæ habebat legis scientiam nun-
quàm esse quasi peregrina talis saluta-
tio terruisset. Hæc ille. Sed quia eam
Angelus ex noua salutatione territam
vidit, quasi familiaribus notam, secun-
dum Bed. vocans ex nomine eam con-
fortat. Vnde sequitur (& ait Angelus
ei: Ne timeas Maria.) quasi diceret
secundum eundem, non veni decepto-
rus quasi minister sathanæ, neque vi-
laturus: sed diuina mysteria reuela-
rus. Chrysosto. Qui apud deum mere-
tur gratiam non habet quod timeat.
Vnde sequitur. (Inuenisti enim gra-
tiam apud deum.) Grego. Inuenit gra-
tiam virgo coram deo, quia splendo-
re pudicitiæ propriam exornans ani-
mam, gratum deo se habitaculum pr-
parauit, nec solum cælibatum inuio-
labilem conseruauit: sed etiam imma-
cul

A culatam conscientiam custodiuit. Hec ille. ¶ Est autem sciendum, quòd secundum modum loquendi scripturæ, quando aliquis alicui placet, dicitur inuenire gratiam apud illum, vel in oculis eius. Quod verò virgo summè placuerit deo ostenditur cum subiungitur. (Ecce concipies in vtero, & paries filium & vocabis &c. Notanter dicit concipies in vtero: quasi diceret.
B Non concurreret masculus ab extra. sed in te formabitur partus, sicut nucleus in nuce auellana. Hiere. xxxj. Nouum faciet dominus super terram: fœmina circundabit virum. (& vocabis nomen eius Iesum.) Non dicit impones sed vocabis, quia istud nomen fuit impositum à Deo genitore: vt dicit Grego. Et secundum Bedam, Iesus
C interpretatur saluator, siue salutaris, ideo optime conuenit Christo: quia solus fuit spiritualis, & vniuersalis saluator. Vnde vt docet. S. Tho. iij. q. xxxvij. hoc nomen est nouum ratione talis salutis scilicet spiritu[illegible]lis, & vniuersalis: alijs autem cõuenit secundum aliquas speciales, & nõ vniuersales salutes. Vnde secundum Cyril. quia hoc nomen aliquo modo alijs commune est: ad significandum ꝙ iste, qui concipitur dis
D similis est alijs subiũgit angelus. (Hic erit magnꝰ, & filius altissimi vocabitur) Filij dei in diuina scriptura per adop[illegible]nem dicuntur, omnes qui sunt in gratia: iuxta illud Psalmi. Ego dixi dij estis: & per creationem generaliter omnes: & per assimulationẽ in natura incorporea soli angeli, secũdũ illud Iob. j. Cũ venissent filij dei, vt assisterent corã domino. Sed per naturã iste solus est filius altissimi. Sequitur. (Et dabit
E illi dominus deus sedem dauid patris eius.) Est autẽ sciẽdũ ꝙ sicut materialis hierusalem significauit ecclesiã militantẽ, & triũphãtẽ: ita regnũ Dauid, cuius sedes fuit in Hierusalem, significauit regnũ christi super vtranque ecclesiam. Non ergo ista sic debẽt intelligi, quasi velit angelus dicere ꝙ deus daturus nõ esset christo tẽporale regnũ dauid, hoc enim est contra scripturã Io.
F xviij. vbi ipse dicit. Regnũ meũ nõ est de hoc mũdo id est nõ est tẽporale, seu materiale. Itẽ Hiere. xxij. vbi de Iechonia rege dicitur. Scribe virũ istũ sterilem, nõ erit de semine eius vir, qui sedeat super soliũ Dauid. Beata autem virgo ex qua natus est christꝰ descẽdit à Iechonia, vt patet Mat. j. Post Iechoniam ergo nullus de semine eius fuit
G rex in regno materiali Dauid, secundũ Nico. de ly. vnde Io. Hircanus & alij q̃ ante Herodẽ ascalonitã fuerũt reges in iudęa: secundũ eũ fuerũt de tribu sacerdotali & non de tribu iuda. Sed tamẽ illa quæ iste dicit videntur esse contra illud Gene. xlix Nõ auferetur sceptrũ &c. Vbi habetur ꝙ vsque ad christum semper debuit esse rex, vel dux de tribu Iuda. Vnde & magister Histo. dicit dicit quod vsque ad captiuitatem ba-
H bylonicam gubernauerunt reges de tribu Iuda, post illa verò immediate gubernauerunt duces, & post duces iterum reges vsque ad herodem. Sed vt patet Gen. xlix. ad hoc diceretur secundum cum quã verbum Iacob intelligitur de regibus & ducibus descendentibus à Iuda per lineam masculinã, vt Zorobabel, vel per fœmineam,

I vt Machabæi quæ sacerdotes fuerunt, & consequenter de tribu Leui: quæ tamen fuit mixta cùm tribu regia: vt multipliciter patet. Hie. verò loquitur de linea masculina. secūdum quā beata virgo descendit à Iuda. & sic etiam credo quod loquit̄ magister. De regno ergo spirituali loquitur angelus. Vnde Basi. Non in materiali sede Dauid sedit dn̄s translato iudaico regno ad Herodē, sed
K sedē Dauid appellat, in qua residet indissolubile regnum eius. Hæc ille. Et secundum Chry. per domum Iacob intelligūtur illi, qui ex Israel crediderunt: cum dicit̄ (& regnabit in domo Iacob in ęternum.) Vel secundū Bedam, intelligit̄ tota ecclesia quæ descendit ex bona radice, vel incerta est (cū esset oleaster) in bonā oliuam: vt habet̄ Ro. xj. Et intendit ꝙ ex bona radice descēderint
L aliqui de ecclesia. i. apostoli & cæteri descendentes à Iacob: alii verò (vt gentiles) sunt incerti prædictis, qui sunt ecclesiæ fundamenta. (& regni eius non erit finis.) Gre. Non solum inquantum deus: sed & in eo quod homo. Et in pręsenti quidem habet regnū multorū finaliter verò vniuersorum cum ei omnia subiicient̄. Hæc ille. Nota ꝙ regnū christi, in quo per vicarium regnat, nō
M habebit finem ante finē mūdi sed illud in quo regnat personaliter: carebit fine simpliciter. ¶ Moraliter docentur virgines iuxta doctrinam Ambrosii dicētis. Disce autem virgo verecundiam: quia pauebat. Trepidare enim virginum est & omnes viri ingressus pauere omnesq́; viri affatus vereri. Disce virgo verborum vitare lasciuiam. Maria etiam salutationem Angeli verebatur. Hæc ille. ¶ Quartum tertium sciendum est ex doctrina. S. Tho. iij. q. xxix. quod beata virgo vouit virginitatem suam Deo quia laudabiliora cæteris paribus sunt quæ fiunt ex voto. Non tamen vouit absolutè ante desponsationem: quia ante christi ortū Dei populus carne propagabat̄: sicut modo per baptismū ideo generationi oportebat insistere. Dicit tamē sanctus Tho. in. iiij. di. xlix. quod Helias & Hieremias traduntur semper fuisse virgines quia licet tunc virginitas non esset in tanto pretio, vt modo tamen dicit. S. Tho. iij. di. xxxiij. quod post sufficiētem multiplicationem humani generis fuit licita in lege Moy. & naturæ integre: non autem ante sufficientiam tale. Sed quia vt dicit in tertia parte videbatur lege prohibita: ideo vouit cōditionatè, si deo placeret. Quo cognito post despōsationem per diuinam inspirationem vouit absolutè de communi cōsensu antequam salutaretur ab angelo. Vnde dixit angelo (quia virum non cognosco) quod non dixisset, si votum virginitatis nō habuisset. Sciens ergo beata. Maria votum suum ait ad angelum: (quomodo fiet istud?) Ambrosius. Temperatior est ista responsio, quam verba sacerdotis: qui ait. Vnde hoc sciam? Negat ille se credere: & quasi fidei adhuc alium quærit autorē: ista se facere profitetur, nec dubitat esse sciendum, quod quomodo fieri possit inquirit. Legerat Maria ecce virgo concipiet, & pariet filium: ideo credidit futurum: sed quomodo fieret ante non legerat. Non enim quemadmodum fieret, vel prophetæ tanto fuerat reuelatum. Tantum enim mysterium non ho

A minis fuit,sed angeli ore promendum. Hæc ille. Qui videt velle quod Esaias præsciuerit quidem virginem parituram sed ignorauerit modum: an, scilicet virtus Speritusancti suppleret vicem masculi,vel aliter.(Quoniam virum non cognosco) secundum Greg. Nazan. in hoc innuit quod suum corpus,quasi quoddam sacrificium, obtulerat deo.¶Moraliter docemur quantã
B sollicitudinem debeat quisque habere implendi votum suum, siquid est Deo promissum: quia virgo licet ab angelo ex parte Dei moueretur de filio concipiendo tamen in oppositum allegauit votum suum. Item quantum placeat deo, quod homo adhibeat fidem dictis suis:quia maria credendo meruit edoceri,& eligi in matrem. Vnde ait Helisabeth.Luc.j.Beata quę credidisti;quia
C perficientur ea quæ dicta sunt tibi à domino. E contrario infidelitas, ei valde displicet:vnde percusit Zachariam incredulum,vt patet Luc.j.Quantum ad quartum ait Grego. Consydera qualiter virgini soluit dubium angelus,& explanat intemeratum connubium,& ineffabilem partum. Sequitur enim. Et respondēs angelus dixit ei Spiritussanctus superueniet in te.Hęc ille.Q. d.se
D cundum Chry. Noli quærere naturalem ordinem, qui est per concubitum viri imò si virum cognouisses, electa non fuisses.Notanter autem dicitur, superueniet,quia vt testatur Nico. de Lyra.prius in eam venerat, eam à peccato originali mundando adhuc dum esset in vtero, vt communius exponitur Eodem modo exponere docet Magister sen.iij.dist.iij.dicens.Mariam quo que totam Spiritussanctus in eam præ E
ueniens à peccato prorsus purgauit, & à fomite peccati etiam liberauit, vel fomitem ipsum penitus euacuando, vt quibusdam placet vel sic debilitando, & extenuando, vt ei peccandi occasio nullatenus postmodum extiterit. Hæc ille. Pro his vide Sanct.Thom.iij.par. quæst.xxij.&.iij.dist.iij.Deinde superueniet secundum maiorem gratiæ plenitudinem in conceptione filii. Nam F
vt docet Sanct. Thom. vbi suprà cum in vtero matris esset: tantam accepit abundantiam gratiæ quod fuit ab originali mundata, & fomes id est inclinatio habitualis ad malum remansit in ea ligatus. In ipsa verò conceptione Christi,in qua debuit primò apparere immunitas à peccato, fuit ab ea fomes sublatus ex toto, quia ex prole in matrem facta est redundantia immunitatis: vnde dicitur Ezechi.xliiij. Glo- G
ria Dei ingrediebatur per portam orientalem,id est virginem, & terra, id est caro virginis,splendebat à maiestate eius,scilicet domini Iesu Christi.Sequitur (& virtus altissimi) id est Christus:qui secundum Chrys.altissimi.regis virtus est obumbrauit tibi.) hoc autem tripliciter exponit. Nam Grego. xviij.mora.exponit hoc dupliciter sub H
his verbis dicens. Per obumbrationis vocabulum, incarnandi Dei vtraque natura significatur. Vmbra enim à lumine formatur,& corpore. Deus ergo per diuinitatem lumen est. Quia ergo lumen incorporeum in eius erat vtero corporandum, rectè ei dicitur: virtus altissimi obumbrabit tibi id est corpus in te humanitatis accipiet incorporeũ

I lumen diuinitatis. Hoc etiam Mariæ dicitur propter mentis refrigerium cælitus datum. Hæc ille. Qui intendit primò sic dicere. Obumbrabit tibi, id est, vmbram faciet in te, per lumen deitatis, & corpus humanitatis. Et secundo. obumbrabit tibi, id est, per gratiam refrigerabit mentem tuam: totaliter auferēdo à te æstrū concupiscentię. id est fomitem: & dando cælestem consola-
K tionem. Ac si diceret: Pudori tuo ne timeas: quia castior, & purior remanebis. Grego. autem Nazan. exponit sic. Nam sicut vmbra demonstrat figuram corporis à quo procedit, ita filius in carne demonstrat paternam, seu formatiuam virtutem ideo corpus Christi assimilatur vmbrę, quia in eo erant iudicia formātis diuinitatis. Sequitur. (Ideoq; quod nascetur ex te sanctum)
L non dicit sanctus homo, vel sanctus Deus: sed sanctum neutraliter, vt complectatur vtrunque: & sanctum absolutè, vt intelligatur quod persona nascēs intelligitur vniuersaliter omnem sanctitatem habere. Hac enim ratione dicitur etiam deus absolutè, qui est. Exo. iij. vt intelligatur vniuersaliter habere in se totam perfectionem essendi. Sequitur (vocabitur filius Dei) scilicet
M Dei patris, & hoc per naturam, non per adoptionem: vt alii Greg. Tu autem attende qualiter virgini totam Trinitatem angelus edidit: dum Spiritum sanctum commemorat virtutem, & altissimū. Hæc ille. Sed quia, vt dicit Chry. ista sunt alta, & profunda, ideo subdit exemplum sensibile dicēs. (Et ecce Helizabeth cognata tua) id est consanguinea. Vbi aduertendum est quod vt idē dicit angelus non commemorauit mulieres antiquas puta Saram, Rebeccam, aut Rachelē, sed p̄sentes, vt magis corroboraret virginem. Et eadem de causa secundum eundem cōmemorat ætatem dicens: (& ipsa concepit filium in senectute sua:) & defectum naturæ, cū subdit (& hic mensis est sextus illi, quę vocatur sterilis.) est autem notandum secundum eundem, quod non statim à principio conceptionis Helizabeth angelus apparuit virgini: sed sexto mense, vt grauis aluus præberet argumentum. Et nota etiā quod iste sextus mensis est. Martius, qui sextus est à conceptione præcursoris: non computatis vltimis diebus septembris secundum morem scripturæ vt dicit Gorram, quæ non consueuit computare nisi menses integros. vel, vt idem dicit, est sextus computando more hæbreorum, qui nō incipiunt à capite mensis, sed lunationis. Est autem dubium quomodo helizabeth potuerit esse cognata, id est consanguinea eius à cognatione, quia beata virgo fuit de tribu Iuda, vt sancti, & histo. tradunt: & Helizabeth de tribu Leui quia fuit de filiabus Aaron, Luc. j. Ad hæc dico quod secundum scripturam tribus Leui, & Iuda: siue tribus sacerdotalis, & regia fuerunt mixtæ: eo quod Leuitæ non haberent hæreditariam possessionem, & consequenter ex tali matrimonio non confundebantur tribuum sortes, propter quam confusionem tollendam prohibitum erat matrimonium inter tribum, & tribum. Sciendum est ergo quod secundum historias duæ fuerunt sorores: scilicet Anna & Ismeria. Et secundum Beatum

A tum Hiero.vna earum.i.Anna,& con-
ſequenter reliqua fuit de Betlheem,
quæ eſt de tribu Iuda. Iſmeria ergo ge
nuit Helizabeth ex aliquo viro de tri-
bu Leui. Anna verò tres habuit viros:
ex quorum quolibet vnam genuit fi-
liam,nomine Mariam.Et primam quę
Chriſtum peperit genuit ex Ioachim,
qui fuit de tribu Iuda. Vnde verſus,
Anna ſolet dici tres concepiſſe Marias.
B Quas genuere viri, Ioachim Cleophas
Salomeq́;.Has duxere viri Ioſeph,Al-
pheus Zebedeus. Prima parit Chriſtũ,
Iacobum ſecunda maiorem. Et Ioſeph
iuſtum peperit cum Simone Iudã.Ter
tia maiorem Iacobũ,volucremq́; Ioan
nem.Finaliter autem angelus conclu-
dit virgini dicens. (Quia non erit im-
poſsibile apud Deum omne verbum)
Deus enim ſecundum doctrinam ſan-
C ctorum poteſt omne, quod contradi-
ctionem non implicat. Iſta autem ſola
quæ implicant contradictionem Deus
nequit,ſed talia non poſſunt mente cõ-
cipi,& ſi poſsint ore proferri : vt teſta-
tur Ariſt.iiij.Metaphiſicæ: puta quod
aliquid ſit & non ſit:& cõſequenter ta-
lia non poſſunt dici verbum cordis, id
eſt conceptus.Deus ergo quamuis non
poſsit contradictoria,tamen poteſt om
D ne verbum id eſt, omne quod concipi
poteſt ab homine vel angelo,vel etiam
à ſeipſo. Auditis ergo his virgo mẽtem
ſuam cum ſumma deuotione ſubmiſit
deo. Ambro. vide humilitatem virgi-
nis vide deuotionem. Sequitur enim.
(Dixit autem Maria. Ecce ancilla do-
mini) Ancillam ſe dicit,quæ mater eli
gitur, nec repentina exaltata eſt pro-
miſsione.Mitem enim humilemq́; pa-
ritura : humilitatem debuit etiam ipſa E
proferre.Hæc ille.Orauit autem vt do
minus dignaretur implere, quæ dixe-
rat:dicens. (Fiat mihi ſecundum ver-
bum tuum.) Et tunc ſtatim Chriſtus
fuit in eius ventre conceptus: & ange-
lus ſecundum Bedam cælum repetiit.
¶Moraliter in prædictis de multis in-
ſtruimur, quæ Euſebius ſub his verbis
includit,dicens: Alius aliud quoddam
in præſenti ſermone virginis extollet F
apicibus:hic quidem conſtantiam, hic
obedientem promptitudinem, alius
quod non allecta eſt tam ſplendidis, &
arduis per magnum Archangelum pro
miſsis pollicitis: alius quòd non ex-
ceſsit modum in dando inſtantias, ſed
æqualiter cauit Euæ leuitatem, Za-
chariæ inobedientiam,mihi autem hu-
militatis profunditas non minus con-
ſpicitur admiranda.Hæc ille. G

Feria ſexta poſt Domini-
cam.iij.Aduentus.
Luc. j.

EXurgẽs Maria abiit
in montana,cum fe-
ſtinatione in ciuita- H
tẽ Iuda:& intrauit in
domũ Zachariæ, & ſalutauit
helizabeth.Et factũ eſt vt audi
uit ſalutationem Mariæ Heli-
zabeth,exultauit infans in vte
ro eius. Et repleta eſt Spiritu-
ſancto Helizabeth,& exclama
uit

I uit voce magna,& dixit? Bene-
dicta tu in mulieribus,& bene
dictus fructus ventris tui:& vn
de mihi hoc,vt veniat mater do
mini mei ad me. Ecce enim vt
facta est vox salutationis tuæ
in auribus meis, exultauit in
gaudio infans in vtero meo. Et
K beata quæ credidisti, quoniam
perficientur ea,quæ dicta sunt
tibi à domino, Et ait Maria:
Magnificat anima mea domi-
nũ. Et exultauit spiritus meus
in Deo salutari meo.

EXVRGENS MARIA
abiit in monotana &c. Luc.
L j.) Sicut dicit Lucas post-
quàm angelus habuit vir-
ginis consensum discessit ab illa. Maria
autem quia audiuerat ab angelo, secun
dùm Ambrosium, quòd Helizabeth cõ-
cepisset. statim præ gaudio ad visitan-
dum illã perrexit, vt tangitur in præ-
senti euangelio. In quo sunt tria pun-
cta. quæ sunt Visitatio, Exultatio,& gra
tiarum Actio. Quantum ad primum di
M citur. (Exurgens autem Maria) à quie-
te orationis.& contemplationis, cui in
sua camerula vocans cùm deo,& ange-
lis versabatur. (abiit in mõtana) Iudee.
vbi erat Hierusalem (cum festinatio-
ne)& hoc propter gaudium, secundùm
gloss. vel quia Iesus secundùm Ori. fe-
stinabat sanctificare Ioannem adhuc
existentem in vtero. Vel secundùm Am
brosium ne diu moraretur in publico:
quia scilicet virgo solitudini vacare sol
lita erubescebat in publico (in ciuitatẽ
Iuda.) Hæc ciuitas secundùm Bedam &
mag. hist. est Hierusalem. Vnde vt idẽ
magister dicit: hic Iuda stat pro regno,
& non pro tribu, quia Hierusalem non
fuit in tribu. Iuda, sed beniamin. Et re-
uera confinia Iudæ.& beniamin trans-
ibãt per Hierusalem, vt patet Iosue.
xv.&.xviij. sed tamen maior pars ciui-
tatis erat in tribu Beniamin, & minor
in tribu, Iuda (& intrauit in domũ Za-
chariæ) vt seruiret prægnanti Heliza-
beth: secundùm Ambrosium & glo. Vel
secundùm Chry. vt conferret cum He-
lizabeth de his ita mirandis quæ aliis
dicere nolebat. tum quia fidem non ad
hibuissent, tum quia dixissent eam sui
velle palliare peccatum. Vnde, vt ait
Greg. ad solam confugit Helizabeth.
Vñ subditur (& salutauit Helizabeth.)
¶ Moraliter Maria concipiens Iesum
idest anima pœnitens statim vadit in
montana idest ad conuersationem cæ-
lestem: in ciuitatem Iuda idest confiten
tium domino idest vicario domini sua
peccata confitetur. Item moraliter do-
cẽtur hic virgines: id quod Ambro. tra-
dit di. Discite virgines non demorari
in plateis, nõ aliquos in publico misce
re sermones. Discite vos sanctæ mulie-
res sedulitatem, quàm prægnantibus de
beatis exhibere cognatis. Mariam enim
quæ sola in intimis penetralibus versa
batur: non à publico virginitatis pu-
dor: non à studio asperitas montium:
non ab officio prolixitas itineris retar-
dauit. Discite etiam virgines humilita-
tem Mariæ, venit propinqua ad proxi-
mam: iunior ad seniorem: nec solùm ve
nit,

A nit.sed & prior salutauit. Decet enim vt quanto castior virgo, tanto humilior sit, noueritque deferre senioribus: sit magistra humilitatis in qua est professio castitatis. Hæc ille. ¶ Quantum ad secũdum, sciendum est quòd circa istam exultationem præcursoris est dubitatio. Vtrum facta fuerit à deo præcursore hoc nesciente: vel fuerit in eo miraculosè acceleratus vsus rationis, & libe-
B ri arbitrii? Augusti. ergo ad dardanum hoc sub dubio derelinquit di. quòd siue sic, siue sic factum sit vtrunque diuinæ omnipotentiæ ascribendũ est: Græcus vero expositor sentit: quòd Ioannes tũc habuit rationis vsum. Ait enim prophe ta parente acutius videt, & audit: salutatque prophetatum. Hæc ille. Item videtur Ambros. sentire: sed tamen hoc non dicit expresse: quia verba eius faci-
C liter possunt exponi, ad oppositum sensum. Sanctus autem doctor tenet quòd vsum rationis tunc non habuit, aut liberi arbitrii. vt patet tertia parte quæstio. xxvij. articu. sexto. & hoc ideo, quia August. ad illam partem declinat: quia dicit euangelium. Exultauit infans: & non dicit credidit. Exultare enim etiam pecorum est, iuxta illud psalmus. Montes exultastis sicut arietes. Vnde dicitur
D (& factum est, vt audiuit salutationem Mariæ Helizabeth exultauit in gaudio infans in vtero eius.) ¶ Est autem rursus sciendum: quòd tantùm quatuor fuerunt in vtero sanctificati. Primus est christus. vt patet Luc. primo Deinde. beata virgo. Et licet hoc scriptura non dicat, tamen sic creditur: quia non fuit in gratia minor Hieremia, vel Ioanne. Tertius fuit Hieremias. Et quartus Io-

annes: Et licet videatur Augu. dubiè lo- E
qui ad Dardanum de horum duorum sanctificatione, tamen vt dicit sanctus Thom. vbi suprà sic tenendum est: quia de Hieremia dicitur Hieremi. primo antequam exires de vulua sanctificaui te. Et de Ioanne Luc. primò Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Origenes. Non ante repletus fuerat spiritusancto, donec assisteret, & christum gerebat in vtero. Tunc autem F
& spiritu erat plenus, & resultabat in parentem. Vnde sequitur: (& repleta est spiritusancto Helizabeth) Non auté dubium est: quin quæ tunc repleta est spiritusancto: propter filium sit repleta. Hęc ille. Dicitur autem repleta: quia magnus impetus amoris, & spiritussanctus inuasit eam: quia ad istum effectũ concurrit Ioannes: & præsentia Christi: & ipsa oratio virginis salutantis? Sa- G
lutatio enim includit deprecationem, & petitionem aliquam pro salutato. Ideò subditur (& exclamauit voce magna) cordis, & corporis (& dixit? Benedicta tu inter mulieres). idest super omnes mulieres. Orige. Nulla enim fuit vnquàm tantę gratiæ particeps, aut esse poterit. Vnius enim diuini germinis parens est vnica. Hæc ille (. & benedictus fructus ventris tui) secundũ Theo. H
ideo est benedictus, quia sine peccato conceptus. Ideo ergo illud subiungit: quia aliæ sanctę fœminę genuerunt filios quidem, sed non sine peccato. Vel, secũdùm eundem, ideò hoc subiungitur, quasi assignando causam benedictionis Mariæ inter omnes mulieres. Nam in scriptura aliquando, vt dicit idem ly, & stat pro quia. ¶ Sciendum vero ex

sancto

I sancto Thom. Rom. decimosecundo libro tertio quòd benedicere contingit tripliciter. scilicet enuntiatiuè laudando: & imperatiuè causando bonum in persona benedicta: & optatiuè desiderando. Licet igitur imperando solus deus benedicat per authoritatem, & sacerdos per ministerium, tamen primo modo possumus deum, & creaturam benedicere, & ab eisdem benedici. Et similiter
K militer tertio modo: licet deo propriè non optemus bonum, nisi extrinsecè optando gloriam eius creaturarum sciamus illum omnia habere, quæ habere potest: sed congaudemus ei. Sic ergo patet quomodo benedictio competat, & virgini & fructui eiusdem. Fructum autem ventris Mariæ, dominum dixit, secundùm Origenem. Vnde sequitur (& vnde hoc mihi, vt veniat mater
L ter domini mei ad me) secundùm Ambrosium hoc non dicit quasi ignorans, cum sciret esse spiritussancti opus: vt sanctificaretur pręcursor: sed vult dicere se hoc non promeruisse. Sequitur (ecce enim vt facta est vox salutationis tuæ in auribus meis: exultauit in gaudio infans in vtero meo.) Ista exultatio, vt dictũ est, fuit diuinitus in infante: non humanitus ab infante per
M vsum rationis. (& beata quæ credidisti: quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à domino.) Ex his autem patet, secundùm Orige. quòd Helizabeth fuit tacta à spiritu prophetico de præterito, & de præsenti, & de futuro. quia cognouit Mariam credidisse angelo, & esse redemptoris matrem, quem vocauit dominum suum, & perficienda esse diuina promissa. Quanuis posset dici, quòd ex lætitia Ioannis arguitiuè cognouit adesse eum, cuius secundùm angelum erat præcursor: & hoc in spiratione diuina licet non prophetica. Primum tamen est melius, quia dicitur fuisse repleta spiritusancto. Et dicit gloss. quòd repleuit eam filius suus: non quidem authoritate, vt deus: aut ministerio, vt exibens sacramenta: nec merito, vt ieiunans pro aliquo: sed priuilegio: quia scilicet deus repleuit matrem gratia filii idest vt esset idonea mater tanti filii. vt videtur velle Gor. dixit autem Mariam beatam, quia crediderit: eo quòd fides valeat, secundum Gor. ad multa. Primò ad cognoscendum diuina, sicut lux ad videndum colorata. Esa. septimo secundum aliam literam, nisi credideritis non intelligetis. Secundò. ad defendendum cognita. sicut notitia ad defendendum vera. psalm. Credidi, propter quod locutus sum. Ephesi. sexto In omnibus sumentes scutum fidei. Tertio ad imperandum miracula, sicut consensus ad contrahendum coniugia. Ioannis vndecimo Si credideris videbis mirabilia. Vnde etiam hodie deuoti vident miranda: quæ increduli videre non merentur: quia scilicet non credunt, cùm tamen habeant sufficientem causam credendi: vt pote, quia vident miracula apostolorum, & christi in suo effectu: id est subiugatione Romæ, & Romani imperii: & mundi conuersione, & apostolorum, ac euangelistarum, atque doctorum conscriptione, quia si gentilibus idololatris conscribentibus historias fides adhibetur: quare non adhibeatur christianis,

A stianis,maxime talibus, quales prædicti fuerunt? Quartò ad sustinendum aduersa: sicut firmum fundamentum ad standum contra tempestuosa. Sap. decimosexto. Sermo tuus hos, qui credunt in te, confirmat. Et secunde ad Thimoteum primum Patior, & non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum. Quintò, ad viuendum in gratia sicut radix ad viuificandum ar-
B busta. Abac. secundo Iustus in fide viuit. Sextò, ad vitandum pericula extrema: sicut aspectus iaculi ad vitandum illud. Ioannis vndecimo Omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum scilicet morte infernali. Et licet hoc faciat fides formata charitate: tamen etiam informis maximè ad hoc confert: sicut ad recedendum à malo. Septimò, ad lucrandum gaudia æter-
C na: sicut adoptatio in filium ad habendum bona paterna. Mar. quadragesimo Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit.

¶Moraliter docemur, quòd anima concipiens Iesum, & in alta se recipiens per contemplationem: & sanctam, siue cælestem conuersationem letificat Helizabeth, & Ioannem. Helizabeth enim interpretatur, dei mei salus: &
D significat deum saluatorem. Ioannes verò interpretatur, cui datum est, vel in quo est gratia: & significat angelos, & alios beatos habentes gratiam consummatam: qui omnes super sanctitate nostra letamur.

¶Quantum ad tertium est sciendum quòd consueuerunt antiqui patres, quādo aliquod beneficium singulare recipiebant à deo, facere canticum aliquod ad gratias reddendas. Vnde submersis E
Aegiptiis in mari rubro: cantauit Maria soror Moysi canticum decens. Cantemus domino: Exodi decimoquinto. Similiter Anna mater Samuelis cum esset sterilis cantauit pro Samuele filio dicens: Exultauit cor meum in domino primi Reg. secundo capitul. Similiter cantauit Zacharias pro Ioanne dicēs Benedictus dominus deus Israel. Luce primo Et similiter multi alii. Vn F
de & quidam dicunt quòd propterea egrotauit Ezechias vsque ad mortem. quarti Reg. vigesimo. quia tanquàm ingratus non cantauit domino, quando prostrauit exercitum innumerabilem. Sennacherih. quarti Regum. decimonono. Sic etiam beata virgo cantauit: ideò dicitur (& ait Maria) Istud est virtualiter titulus cantici. Intitulatur enim canticum Mariæ. (Magnificat G
anima mea dominum) quasi diceret. O Helizabeth tu me magnificas: sed ego magnifico idest laudo dominum attribuens eius bonitati omnia hæc. Vel secundùm Gregorium anima Mariæ dominum magnificat: quando ipsa seipsam fructibus bonorum operum ad dei laudem exornat. Vnde dicit. Origenes. quòd deus in se neque magnificari, neque diminui potest: H
sed dicitur magnificari, magnificata sua imagine, hoc est, anima (& exultauit.) Exultare extra salire est: & certè significat immensitatem gaudii tantam esse, vt non possit in secreto subticere & celari, sed signis manifestetur. (spiritus meus) id est anima mea secundùm Do. Basilium. Sciendum est enim quòd, vt colligitur

I ex sancto Tho.j.q.xxxvj.art.j.dst.x.& iiij.contra.c.xviii. ly spiritus impositum est ad significandam subtilitatem naturæ alicuius, quæ subtilitas attenditur per remotionem à materia. vnde propter subtilitatem incorporeã.id est, Deum : angelum, & animam dicimus spiritus. Inde est etiam quòd amantes, & concordes dicimus esse conspiratos, vel vnius spiritus:quia etiam dicimus
K eos esse vnum cor, & vnam animam, dicente Aristo,ix.Eth.quòd proprium est amicorum vnam animam in duobus corporibus esse. Corpora etiam aliqua propter subtilitatem dicuntur spiritus : vt aer, & Adam alia corpora in animalibus ex alimentis generata. Et inde est quòd attractio aeris, & expulsio dicitur inspiratio & respiratio. Et inde etiam ventus dicitur spiritus.
L Et vt dictum est subtilissimi vapores, per quos animæ virtus diffunditur ad corporis partes.Igitur beata virgo hic spiritum dicit animam, quantum ad partem superiorem,id est, vt est intellectualis : & communicat cum angelis (tu Deo.)In hoc virgo docet suum decantare:& suum gaudium non esse vanum, sed esse in Deo.i.de Deo.Cogitans enim diuinam pietatem,& benefi-
M cium exhibitum à Deo,& exhibendum humano generi : gaudẽs de suo,& aliorum spirituali bono exultauit(salutari meo.) Salutare idem est quod saluator. Et in hoc ipsa dicit Christum pro se quoque venisse moriturum. Vnde Christus dicitur redemptor omnium. Deinde subiungit causam suæ laudis, & exultationis dicens (quia respexit humilitatem ancillæ suæ.)Humilis dicitur quasi humi accliuis, siue ad terram inclinatus. Humilis ergo est aliquis dupliciter. Vno modo per virtutem se sponte propter Deum deprimendo : & de se non præsumendo magna.Isto modo humilitas est virtus:& humilis virtuosus. Alio modo aliquis est humilis per necessitatem : vt qui est pauper vel tribulatus & iste non est virtuosus : quia ipse non seipsum humiliat:vnde verius dicitur humiliatus quàm humilis : nec humilitas isto modo est virtus. Isto modo loquebatur Daniel.iij.c.dicens, Humiles sumus in vniuersa terra hodie propter peccata nostra.Beata ergo virgo,secundũ græcum expositorem, & Aug.& Orig.Bedam. & Bernardum & communiter secundum omnes:loquitur de humilitate quæ est virtus.Vnde sensus est.Bene laudo,& meritò exulto : quia Deus respexit.i.approbauit humilitatem ancillæ suæ : ex me sumendo carnem. Nec ista dicit ad iactantiam : sed ad ostendendam veritatem ad Dei laudem,& commendationem humilitatis:quia vt dicunt sancti : plus fuit disposita,vt esset Dei mater, quàm ex quacũque alia virtute. Possumus autem etiam exponere de humilitate,secundo modo,quæ est quædam modicitas & obscuritas. Beata enim virgo erat modica,& obscura, quo ad homines mundi,qui eius merita nesciebant:sed Deus exaltauit eam super omnes mulieres. Ideo dicit Bene laudo,& merito exulto:quia deus respexit oculo pietatis & clemẽtiæ humilitatem.i.modicitatem,& obscuritatem ancillæ suæ. Secundum autem vtrunque exponendi modum meri- subiu-

A subiungitur quædam eius prophetia de futuro. cum dicitur (ecce enim ex hoc)id est ab hinc,seu ex hoc tempore: vel ex hoc: id est propter hoc beneficium quod Deus mihi contulit. (Beatam me dicent omnes generationes) non solùm fidelium : sed & infidelium: nõ hæbraicorum:sed etiam latinorum, & græcorum. Sciendum enim quòd generatio aliquando sumitur pro populo:vt si dicamus Iudæos esse vnam generationem, & gentiles aliam,& Christianos aliam. Aliquando verò sumitur pro ætate maximè qua consueuit vnus homo durare:sicut Geñ.xv.dicitur. Generatione quarta reuertentur huc. Et vtrunque modo loquitur virgo. Nam magnificabitur in populo Dei : quandiu durabit ista vita,& futura:& similiter magnificabitur ab omnibus populis. Nam saraceni in suo Alchorano habent scriptum:& sunt verba Mahumeti : Dixerunt angeli ad Mariam. O maria Deus elegit,& purificauit te, & elegit te super mulieres seculorum. Et multa alia ad laudẽ eius vtpote, quòd eius filius fuit verus propheta : & quòd viuus cœlum ascendit : quòd venturus est iudicare viuos,& mortuos : & similia. Vnde apud eos blasphemans eam grauiter punitur. Iudæi quoque perfidi beatificant eam multipliciter. Primò quidem quando conuertuntur. Secundò in scripturis quas in synagogis legunt quæ illam laudant. Tertiò,laudabunt in fine seculi, quando omnes conuertentur. Quartò, laudant eam in suis historiis : quia Iosephus Iudæus valde magnificat filium eius.xviij.lib. antiqui.c.ix.dicens : Fuit iisdem temporibus Iesus sapiens vir : si tamẽ eum virum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector.& doctor omnium eorum hominum, qui libenter audiunt quæ vera sunt. Et multos quidem Iudæorum:multos etiam ex gentibus sibi adiunxit. Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostræ gentis virum cum Pilatus in crucem agendum decreuisset:non deseruerunt, hi qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertia die iterum viuus, secũdum quòd diuinitus inspirati prophetæ, vel hæc, vel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerant. Sed & in diem hodiernum Christianorum,qui ab ipso nuncupati sunt,& nõmen perseuerat,& genus.hæc ille. Propter tales ergo laudes lætatur virgo nõ inaniter:sed inquantum in talibus laudibus resultat honor Dei, & bonũ animarum. Subdit autem secũdum Theo. causam quare laudanda foret dicens. (Quia fecit mihi magna) Theo. Quæ tibi magna fecit ? Credo (vt creatura æderes creatorẽ,famula dominũ generares : vt per te mundũ Deus redimeret, per te illuminaret, per te ad vitam reuocaret. Hæc ille. Vel secundum Titum (fecit ei magna) vt esset virgo & mater:non cuiuscunque,sed Dei. Hæc enim est vera, & catholica sententia. Maria est verè, & propriè mater Dei. vt patet per.S.Tho.iij.parte.q.xxxv.& q.xxxv,&.iij.dist.iij.&.iiij.contra cap. xliij. Subiungit autem quis ista fecerit:quia est ille(qui potens est).s.simpliciter sine limitatione.i.omnipotens (& sanctum nomen eius) non ratione syllabarum:vt dicit Hylar.sed ratione

I rei significatæ. Est enim sanctus Deus in se: & effectiuè, quia alios facit sanctos. vnde dicitur sanctus sanctorum. Sicut enim docet. S. Tho. iiij. q. lxxxj. art. viij. Sanctitas dicit duo. Primò, dicit munditiam à peccato: quòd patet. Nam agios græcè quod latinè dicitur sanctus: ab a quod est sine: & gion siue ge (vt aliis placet) quod est terra. Et sanctus latine secundum Isidor. dicitur
K quasi sanguine tinctus: sanguine, inquam, hostiæ ad purificandum. Secundò, dicit firmitatem. Vnde antiqui dicebant sancta quæ ita erant lege munita, vt nullo modo liceret ea violare. Deus ergo est sanctissimus: qui nec habet, nec habere potest iniquitatem. Deinde beata virgo conuertit se, secundum Bedam, à specialibus donis à generalia dicens (& misericordia eius à
L progenie in progenies). i. secundum eundem Bed. non solum mihi contulit Deus dona: sed omni tempore vsque in æternum largitur beneficia. Sed ista beneficia non exhibet omnibus: secundum Græcum expositorem: sed (timentibus eum) qui. s. in timore casto, & filiali seruiunt Deo. Sed ista verba Græci oportet intelligere de collatione gloriæ & gratiæ. Nam Deus malis
M multa præstat alia beneficia: tam quo ad bona fortunæ, quàm quo ad bona naturæ. Quia verò non omnes timent Deum, ideo beata virgo prophetando de futuro, & tamen vtens verbo præteriti temporis: eo quòd talia ita haberet certa acsi peracta iam fuissent: subiungit (Fecit potentiam in brachio suo). i. Christo, seu filio suo secundum Theo. & Bedam. Deus enim pater per filium operatur: sicut homo per brachium. Vel, verbum Dei dicitur brachium, secundum alios: quia sicut brachium est à corpore, & manus ab vtroque: ita filius, & à patre, & spiritussanctus ab vtroque. In Christo ergo fecit potentiam Deus: quia eum fecit potentem. Vel per potentiam intelligitur effectus potentiæ: puta victoria de inimicis, quam Deus fecit in brachio. i. per brachium suum, per quod omnia facta sunt. In brachio igitur suo. i. in Christo fecit potentiam. i. opera miræ potestatis. Primò mundum creans, quia omnia per ipsum facta sunt. Ioan. j. Sicut artifex fecit scutellam de luto per conceptum suum: filius enim Dei est conceptus seu verbum patris. Vnde Esaiæ. xlviij. Manus mea fundauit terram: & dextera mea mensa est cœlos. Et Eccles. xxxviij. In brachio suo formabit lutum. Secundò, diabolum, & suos deiiciendo à regno quod super homines sibi per tyrannidem vsurpauit. Psalmista tu humiliasti sicut vulneratum superbum: in brachio tuo dispersisti inimicos tuos. Tertiò, mundum redimendo non solum à potestate diaboli, sed ab omni malo culpæ: & finaliter etiam pœnæ. Psal. Redemisti in brachio tuo populum tuum. Quartò, ouem perditam in cœlum reportando. Esa. iiij. In brachio suo congregauit agnos. Quintò, totum mundum iudicando. Esa. v j. Brachia mea populos iudicabunt. i. Christus & assessores in iudicio vniuersali. s. apostoli, & alii qui paupertatem voluntariam seruauerint. Sextò, Iudæorum regnum euertendo: & Iudæos superbos & obstinatos

A tos per mundum dispergendo. Vnde
subditur (dispersit superbos mente cor
dis sui) id est superbos in mente sua,
quamuis haberent humilitatem ad ex-
tra: vt Iudæi:& maximè Pharisæi, Hy-
pocritæ. Et per superbos secundùm
Theo.& Cyril.non solum Iudæos: sed
etiam demones possumus intelligere
quos Christus moriendo separauit, &
ab eis abstulit predam: id est iustos in
B inferno detentos, detinentes demones
effugando. Ferè autem eadem senten-
tia sub aliis verbis subiungitur, cum
dicitur (deposuit potentes) id est pote-
state abutentes. Potestas enim est à
Deo: vt patet Roma.xiij. sed abusus
eius à diabolo, & malitia humana (de
sede, & exaltauit humiles) quæ expo-
nens Cyril. ait, magna sapiebant de-
mones, & diabolus gentilium sapien-
C tes: Pharisæi,& scribæ. Hos tamen de-
posuit,& erexit humiliantes se sub po-
tenti manu Dei: dans illis virtutem
calcandi serpentes: & scorpiones: o-
mnémque potestatem inimici. Erant
& quandoque Iudæi potestate super-
bi: sed prostrauit hos incrudelitas, ex
gentibus autem ignobiles, & humiles
per fidem ad apicem conscenderunt.
Hæc ille. Vel secundum Græcum, de-
D posuit potentes demones dominus de
sede.i.de voluntate humana: cui inse-
derant merito peccati Adæ: & exalta-
uit humiles. i. homines humiliatos à
diabolo. Quod verò sequitur (esurien-
tes impleuit bonis: & diuites dimisit
inanes) duplicem habet expositionem
literalem. Primò enim exponitur se-
cundum glos.& Basilium. de esurie, &
diuitiis corporalibus: quia Deus ple-
runque humiliat vnum, & subleuat E
alium, pauperem facit eum, qui erat
diues: & ditat pauperem, vt dixit An-
na.j. Reg.ij. Alio modo exponitur de
esurie spirituali: quæ erat in toto mun
do excepta Iudæa. Totus enim mun-
dus esuriebat veritatem diuinæ cogni-
tionis, & illa non habebat cum serui-
ret idolis. Hac veritate erant Iudæi
pleni, propter scripturas, & dimissi
sunt inanes propter infidelitatem, va- F
cui fidei veritate. E conuerso gentiles
esurientes merito fidei sunt veritate
repleti. Post generalia autem benefi-
cia specialiter descendit virgo ad in-
carnationem filii Dei, dicens: (susce-
pit.) Hoc autem tripliciter exponitur.
Primò, benedicendo sic: Israël, id est,
populus Israëliticus suscepit puerum,
id est, Iesum Christum suum, id est, si-
bi promissum: & sibi specialiter mis- G
sum, & exhibitum, Et quia illum su-
scepit Israël, non recordatus supple est
misericordiæ suæ, id est, sibi à Deo re-
promissæ, & præsentialiter exhibitæ.
Iuxta illud Esa.ix. paruulus natus est
nobis, & filius &c. Loquitur enim in
persona illius populi, & de futuro per
modum præteriti propter certitudi-
nem prophetiæ. Vnde idem Esa.lxiiij.
Miserationum domini recordabor. Se- H
cundò, melius sic. Deus qui diuites di-
misit inanes suscepit per incarnatio-
nem Israel non quasi totum illum po-
pulum assumpserit: sed quia assum-
psit illam humanitatem Christi, quæ
fuit de semine Israel: eo modo quo
dicit Apostolus Hæbreos, cap. secun-
do. Semen Abrahæ apprehendit. Is-
rael, inquam, puerum suum, scilicet,

I ſeruum humilem & obediētem. Et hoc quia ipſe deus fuit memor miſericordiæ ſuæ id eſt ſibi conſuetæ, & à ſe promæ Abrahæ & ſemini eius. Iſti duo modi exponendi poſſunt haberi à Gorram, ſed exponitur tertiò optimè. vt ſit ſenſus ſecundum Bedam, & baſilium. Deus ſuſcepit ad amicitiam, & gratiā (Iſrael puerum ſuum) id eſt populū Iudaicū. qui in parte credidit, & ſi non
K in toto, inquantum eum ſibi per incarnationem ſui filij reconciliauit: & non ſolū ipſum ſed totum mundum. Eſt autem ſciendum, quod quilibet habet duplicem offenſam contra deum. Vna eſt communis: quæ dicitur offenſa, vel peccatū naturæ. vt eſt peccatū originale. Alia eſt propria, quæ dicitur perſonalis, vt peccatum actuale Deus ergo in chriſto reconciliauit ſibimetipſi to-
L tum mundum, quo ad primam offenſam: & quo ad ſecundā ſufficienter: q̄a paſsio chriſti fuit ſufficiens ſatiſfactio pro omnibus peccatis actualibus factis aut factibilibus, & pro originali. Non autē reconciliauit ſibi totū mundum efficaciter, quia ſanguis eius non habet efficaciam niſi in his qui baptizantur, & conuertuntur ad deum. Non ergo ſuſcepit Deus totum populum
M Iſrael per recōciliationem efficacem, ſed ſolum per ſufficientem. Appellat tamen beata virgo populum iſtū puerum dei. id eſt humilem, & obedientē, dicens puerum ſuum. hoc autem facit per ſecundam regulam ſuperius aſsignatam: quia ſcilicet cum bonis aliquando laudantur mali. Iſtam autem reconciliationem, & ſuſceptionē Deus fecit propter duo. Primò propter ſuam miſericordiam. Secundò, propter promiſsionem quam fecerat patribus: præcipuê Abrahæ, dicens. Gene. xij. In te, id eſt ſemine tuo benedicentur vniuerſæ cognationes. Hæc autem duo tangit beata virgo dicens (recordatus) id eſt ad modum recordantis ſe habens (miſericordiæ ſuæ. ſicut locutus eſt) id eſt repromiſit (ad patres noſtros) ſcilicet patriarchas, & prophetas. Vnde ſubiungitur (Abraham, & ſemini eius) per ſemen autem eius ſcilicet Abrahæ, intelliguntur illi, qui ſequuntur fidem Abrahæ. Quod autem ſubditur (in ſecula) referendum eſt ad illud, quod dixerat, ſuſcepit, quia, vt dicit gloſſ. promiſsio hæreditatis nullo fine laudetur. Eſt ergo ſenſus (Deus recordatus ſuæ miſericordiæ ſuſcepit Iſrael puerum ſuum in ſecula) id eſt æternum (ſicut locutus eſt ad patres noſtros) id eſt ſicut dixit) Abrahæ & ſemini eius) Amen.

Sabbato poſt dominicam tertiam aduentus. Luc. iij.

Anno quintodecimo imperij Tyberij Cæſaris procurante Pōtio Pilato Iudæam Tetrarcha autem Galilææ Herode: Philippo autem fratre eius Tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regionis & Lyſania Abilenæ tetrarcha ſub principibus Annæ

A na & Caypha, factum est verbum domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto. Et venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptismũ pœnitentiæ in remissionem peccatorum: sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ pro-
B phetæ, Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis humiliabitur. & erunt praua in directa, & aspera in vias planas: & videbit omnis caro salutare dei.

C

ANNO QVINTODECIMO imperij Tyberij Cæsa. Luc.iij. (Hic incipit tertium capitulum euangelij Luc. In quo postquã egerat de his, quę circa Christum, & à Christo facta erãt vsque ad.xij. annum prætermissis omnibus gestis eius à.xij. vsque ad.xxx. transit ad narrandum ea quæ Christus
D gessit tribus vltimis annis vitæ suæ. In præsenti ergo Euangelio tanguntur tria puncta: quæ sunt temporis assignatio: prædicatoris descriptio: & prædicationis explicatio. ¶ Quantum ad primum literaliter sciendum est. Primò, secundum Chronicas. quòd Tyberius successit Octauiano Augusto: sub quo natus est Christ⁹, scilicet.xlij. anno imperij sui. Et similiter sub eodem natus est Ioannes bap. ante per dimidium annum. Augustus autem imperauit.lvij. annis, & mensibus septem: secũdum magistrum histo. Ex quo patet ꝙ anno.xv. imperij Tyberij Ioãnes fuit.xxx. annorum vel circa. Hoc autẽ est tempus prædicationi debitum, quia tunc incipit vigere virilis ætas. Vnde Ioseph.xxx. annorum erat quando stetit coram Pharaone, Gene.xlj. & Ezechiel quando incœpit prophetizare, Ezechi.j. Sciendum est secundo, quòd secundũ historias Herodes Ascalonita cum regnasset in Iudæa.xxxvij. annis mortuus est. Sub isto natus est dominus. & iste pueros innocentes occidit. Habuit autem sex hos filios, scilicet Antipatrũ ex Doside. Habuit etiã Alexandrum, & Aristobolum ex Marianne, vel mariamen. Ista Mariannes: secundum Iosephũ fuit immensæ pulchritudinis, & castitatis: & immensè ab Herode dilecta, sed Salome soror Herodis suis detractionibus fecit eam suspectam de incontinentia, & eo vsque negotium productum est, quòd Mariamen rex decapitari fecit. Postmodum verò ex amore quasi insaniuit: & in solatium sui doloris ordinauit famulis, vt interdum per domũ regina Mariannes vocaretur. Nec cessauit lingua. Salome donec filios Mariannes Alexandrum, & Aristobolum matri sociauit. Spargebat enim in populo, ꝙ stomacati essent animo aduersus matris interfectorem, ac tãdem eo vsque res acta est, ꝙ duo iuuenes nobilissimi, & doctissimi vitã laqueo finierunt. Antipater quoque ab eodẽ morte dãnatus est: eo quòd exultauerit in vinculis

I culis nuntiata sibi, licet falso, morte
patris. Habuit autem & alios tres, scili-
cet Archelaum ex Methaca: & Hero-
dem Antipam, & Philippum ex Cleo-
patra. Quidam tamen dicunt ꝙ Phi-
lippus fuit ex Mariane. Mortuo ergo
Herode magno seu Ascalonita dissen-
tio fuit inter tres filios eius superstites
de regno habendo Archelaus dicebat
sibi regnum deberi merito ætatis: &
K vltimi seu secundi testamenti voto.
Antipas e cōuerso dicebat primum te-
stamentum debere seruari, quia illud
Herodes magnus fecerit mentis suæ
compos. secundum verò fecerat men-
te alienatus. Et multa huiusmodi hinc
inde allegata fuerunt. Tandem cæsar
de consilio senatus monarchiam Hero
dis magni diuisit in quatuor Tetrar-
chias. Duas eorum dedit Archelao, sci
L licet Iudæam, & Idumeam, & Samariā
tertiam dedit Herodi antipæque Ga-
lileam: quartam verò Philippo, scili-
cet Ituream & Traconitidem regio-
nem. Vnde Archelaus, nunquā fuit mo
narcha, sed fuit Diarchus: & secundum
magi. histo. ix. anno. sui principatꝰ fuit
missus in exilium apud Viennā, vbi &
mortuus est. Glo. tamen dicit eum. x
annis regnasse. quia, scilicet tetigit de
M decimo. Contra: quia alij dicunt quòd
fuit missus Lugdunum. Ad hoc dicitur
quòd successiuè potest quod dicūt isti
fuisse: & quod dicit magister: cum quo
est Iosephus. Si verò aliquando dica-
tur fuisse monarcha, intelligitur secū-
dum opinionem vulgi, & suam spē: vt
dicit magister histo. quia Imperator
promiserat ei, quòd efficeretur rex, si
hoc mereretur. Et sic intelligitur di-
ctum Augu. dicentis eum tenuisse mo-
narchiam, quāuis dici possit quòd te-
nuit monarchiam id est principatum
vnum, seu regnum: quia tenuit maio-
rem, & principaliorem partē eius Mor
tuo autem Archelao Iudæa regebatur
per romanos præsides, quorū primus
fuit Pomponius. Secundus Marcus
Tertius annius Ruffus: quartus Vale-
rius, Quintus Pontius Pilatus. De Ly-
sania verò de quo hic fit mentio: qui-
dam vt Bed. hic in glo. dicunt ipsum
fuisse filium Herodis Ascalo. quidam
vt Iosephus filium Ptolomei de Liba-
no, & Alexandria sorore Antigoni fi-
lij Aristoboli filij Alexandri filij Io
annis. Sed cuiuscūque filius fuerit no
mutatur historiæ veritas. & potuit e...
quòd duo fuerunt Lysaniæ, & de e...
qui fuit Herodis filius agitur hic. Hi...
visis accedamus ad textum. Descri...
ergo Beatus Lu. tempus quo præcurs...
suam incœpit exercere prædicationē
dicit anno. xv. Imperij Tyberij Cæ...
secundū Grego. & Ori. in visioni...
prophetarū mentio fiebat solū de prin
cipibus Iudæorum: vt cum dicitur vi...
sio Esaiæ in diebus Oziæ Ioathā a...
cham, & Ezechiæ regum Iuda. Sed in
euangelio ꝙ gentibus, & Iudæis præ
dicandum erat vtriusque gentis princi
pes cōmemorantur. Et quia, vt subi...
git Greg. Iudæa erat pro culpa per...
diæ dispergenda. Gentilitas verò p...
fidem in vnum colligēda. In regno Iu
deæ multi per partes principari dic...
tur. In romana verò Republica tan...
vnus id est Tyberius. Omne enim re
gnū in se diuisum desolabitur. (pro...
rante Pontio Pilato Iudæā) secundū

Ni...

A Nico.de Ly.Pōtius est nomen ꝓpriū, Pilatus verò est cognomen,ꝙ ex duobus suadet.Primò quia nomē propriū cōsueuit præmitti cognomen.Itē quia Pontius pro nomine proprio est,valde vsitatum in Burgundia.Vnde fuit Pilatus qui fuit Lugduñ.Quomodo autē sit cognominatus Pilatus non est certum.tamen legitur in quadam Histo. quod fuit spurius filius cuiusdam Re-
B gis qui Tirus dicebatur:qui concubuit cum quadā muliere q̄ dicebat̄ Pila filia cuiusdā molēdinarij q dicebat̄ Atus: inde ex nomine patris,& filiæ filius filie est Pilatus appellatus,sed à Pontio insula quæ est vicina Cretæ accepit cognomen propter sagacitatē quā in ea vsus est,quicquid tā de hoc sit quod videbitur fabulosum,cetū est ꝙ tēpore Tyberij procurauit id est gubernauit
C Iudeā,& incepit,secūdum Be.gubernare anno.xij.Tyberij.& per.x.annos cōtinuos gubernauit eandem (tetrarcha autem galilææ Herode) scilicet existēte. Monarchia dicitur vnus principat⁹ à monos quod est vnum, & archos princeps.Tetrarchia verò dicit̄ quarta pars principat⁹,à tetras ꝙ ex quatuor: & archos inde tetrarcha dictus est qui erat princeps in quarta pte vn⁹ princi-
D pat⁹,vel regni,& talis fuit hærodes iste Antipas in regno Hęrodis Ascalonitę. & similiter Philipp⁹ hui⁹ Herodis frater vnde subdit̄ (Philippo autē fratre ei⁹ tetrarcha Iturææ, & Traconitidis regiōis)supple existēte.Est aūt sciēdū ꝙ vt dicit .Bed.romani semoto Archelao de sua diarchia:ad minuēdā Iudęorum superbiā:principatū Archelai diuiserunt in duas Tetrarchias:& sic remanserūt,vt ait quatuor Tetrarchæ.s. E Pilatus,Hærodes,Phillipp⁹:& Lisania. Vnde subditur (Et Lisania)ꝙ est nomē viri (Abilinæ) q̄ secundū Glo.interl. est,regio (tetrarcha) supple existēte. Animaduertendū est aūt ꝙ Bed.Pilatū procuratorē largè tetrarchā dixit : cū tetrarchia ex hæreditaria succesione debeatur,nō autē procuratoris officiū. Et qa,vt ait Greg.redēptor noster,quē Ioānes prædicabat,simul rex fuit,& sa- F cerdos,ideo tēpora prædicationis Ioannis nō solū per regnū:sed etiam per sacerdotiū designātur.Vnde subditur (sub principib⁹ sacerdotū)nō similiter sed succesiue existentibus (Anna,& Caypha) Est autē sciendū, vt testatur Iosephus, & Magister Histo.ꝙ tūc tēporis sacerdotiū,secundū genealogiā, & generis dignitatē non dabat̄,vt erat mos in lege,sed passim à Romanis vē- G debatur:adeo ꝙ nō solū singulis annis. sed etiā pluries in vno anno summus sacerdos mutabatur.Et ideo à.xv .anno Tyberij, in quo Ioannes incœpit prædicare : vsque ad . xviij. eiusdem: in quo passus est christus:fuerunt plures quàm duo summi sacerdotes.Fuerunt enim quinque secundum Bed.& Iosephum : sed secundum Bed . Annas fuit sacerdos summus quando Io- H an . incœpit prædicare : & Cayphas quando Chrystus est passus : ideo isti duo nominantur tribus in medio dimissis:& etiā quia duo contulerunt ad christi pasionē ecce primū.Sed moraliter hic instruimur,ꝙ qui suis se cōsolationibus propter deū priuat̄, merentur diuinas,vt Ioannes , qui in deserto recepit illuminationem prophe-

I ticam: vt hic dicitur: & similiter qui
propter deum aggrediuntur aspera: vt
fecit ipse & Esaias:& alii. Vnde Hiero.
ad Amicũ de scientia legis. Dicat vnus
quisq; quod velit: ego interim de me
pro sensus mei tenuitate iudicaui me-
lius esse confundi coram peccatoribus
super terram, quam coram angelis san
ctis in cœlo: vel vbicunq; dominus iu
dicium: suum voluerit demonstrare.
K Esaias vir in sua gẽte nobilissimus, qui
socer regis Ezechiæ fuisse refertur, ius
su domini deposito cilicio nudus ince-
dit: nec tam ardui præcepti pudore de-
territus est, quo minus dei imperium
sequeretur: quia nihil honestius esse ho
mini, quam creatori suo parere iudica-
bat. Ioannes quoq; nobilis, & in carne,
& in spiritu natus, cilicium à pueritia
in habitũ: & locustas elegit in cibum:
L qui nec peccati conscientia, nec pau-
pertatis inopia ad huius gloriam one-
ris, sed sola futura seculi beatitudine
trahebatur. Hæc ille. Vnde non est mi-
rum si fuerunt dei amici, & secretarii.
¶ Quantum ad secundum literaliter
sciendum est, quod descriptio tempore
prædicationis præcursoris describitur
persona eius. Vbi aduertendũ est quod
sicut dicit Ambr. volens beatus Lucas
M ostendere Ioannem esse prophetã: vsus
est modo loquẽdi quo scriptura vtitur
circa prophetas dicens (factum est ver
bum dei) Chryso. Verbum domini hic
mandatum esse dicitur: quia non à se
venit Zachariæ filius, sed à deo ipsum
mouente. Hęc ille. Sequitur (super Ioã
nem Zacharię filium.) Oportet autem
hic dicere aliqua pro notitia huius per
sonæ: & qualitate eius. Sciendum est er

go quod quidam, vt Be. Amb. & ma[g]
ster histo. dicũt istum Zachariam fu[is]
se summum sacerdotem in pupillo h[e]
breorum, nec est aliquis sanctorũ: q[ui]
hoc neget, verumtamen Nico. de ly[ra]
istud non approbat, sed tenet eum si[m]
plicem sacerdotem fuisse propter qu[o]
do. Paulus burg. longam concertatio[nem]
facit aduersus eundem Nico. Quæ a[u]
tem sit veritas incertum est mihi: cr[e]
do tamen quod esset distinguendum
cut elicitur ex Gor. & Iac. de vora, q
dicit quod Dauid volens diuinum c
tum ampliare, vt habetur. j. Paral. xx
iiij. ordinauit vigintiquatuor summ
sacerdotes, inter quos tamen vnus e
omnium illorum summus. Ex quib
videtur ꝙ summus sacerdos diceret
aliquis simpliciter, & iste erat tantu
vnus: & secundum quid, & isti era
xxiiij. qui dicebantur summi: quia n
erant simplices sacerdotes, & fortè
nes erant æquales in ordine: sed vn
de numero eorum vel extra præemi
bat iurisdictione: eo modo quo epis
pus, & archiepiscopus se habent. N
ergo Zacharias fuit simpliciter su
mus sacerdos secundum Nico. de ly
quod rationabile est: cũ ipse esset fa
ctus & sacerdotium venale. Quicq
sit secundum Bedam & Amb. sed ta
quod esset vel simpliciter summus
saltem secundum quid: non videtur
bitabile: quia vt patet Luc. j. fuit de
ce, Abia: qui fuit de numero illo. xxi
summus inter eos secundum aliqu
Vnde, secundum sanctos Ioannes f
valde nobilis. Vnde Hiero. ad amic
de scientia legis ait. Ioannes nobilis
carne, & in spiritu natus. Nota in ca

A propter prædicta,& in spiritu quia fuit sanctificatus in vtero. Vnde tanquam deo cõsecratus in sua pueritia desertũ petiit.Et quidẽ qua ætate fuerit in desertum uon est certum:sed tamen certum est ꝙ in sua pueritia.Nam Luce.j. dicitur. Puer erat in desertis locis vsq; in diem ostensionis suæ ad Israel. ideo etiam sequit̃ in præsenti euangelio (in deserto)scilicet existẽtem. ¶Moraliter
B Ioannes qui interpretat̃ in quo est gratia filius Zachariæ, qui interpretat̃ memorans dominum, vel auxilium domini:existens in deserto pœnitẽtiæ & solitæ contemplationis dei suscipit in se verbum dñi.i.diuinas inspirationes, vt dictũ est:& cõsequenter letat̃ psal.Renuit consolari anima mea.s.temporalibus voluptatibus affectãs asperitatem pœnitẽtiæ.Et sequit̃.Memor fui. dei.s.
C per cõtẽplationẽ,& delectatus sum per cælestẽ cõsolationẽ.¶Quantum ad tertium sciẽdum est, quod vt tradit sanct. Tho.iij.par.q.xxxiij.fuit valde conueniens vt Ioãnes præcederet Christum baptizãdo. Primò,quia Christus debebat & ipse veniret ad baptismũ vt cõsecraret aquas.Secundò.vt Christũ venisse nuntiaret turbis concurrentibus ad baptismũ.Tertiò vt assuefaceret ho
D mines ad baptismum Christi. Quartò, vt inducendo homines ad pœnitẽtiam prępararet eos ad dignè suscipiendum baptismũ christi.Fuit autẽ illud baptisma à deo quantũ ad ritũ , & modũ baptizãdi:quia ex familiari instinctu spiritussancti sic faciebat : sed quo ad suũ effectum fuit ab hominibus:quia nihil ibi fiebat quod homo facere non posset nam secundum sanctos per illud non

remittebantur peccata,neq; gratia con E
ferebat̃: quod patet quia forma in qua baptizabat erat hæc? Ego te baptizo in nomine venturi.Hic autem non exprimitur præsens gratia , sed futura. Hæc ex S. Thom. Dicit ergo beatus Lucas quod Ioannes accepto mandato à domino,vt prędicaret exiẽs desertum(venit in omnem regionem Iordanis) id est circa Iordanem.vbi iam poterat ha
bere auditores (prædicans) antequam F
christus.& hoc secundum Chry.quia licet Christus esset persona venerabilis: tamen in sua causa,non erat testis idoneus, ideoq; præcessit Ioannes prædicans(baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum)Greg.Cunctis legentibus liquet : quia Ioannes baptismum pœnitentiæ non solum prædicauit verumetiam quibusdam dedit : ta-
men baptismum suum in remissionem G
peccatorum dare non potuit,Hæc ille. Et intendit beatus Greg. quod baptismus Ioannis fuit quidẽ baptismus pœnitẽtiæ,& secundum magistrum historia. quia baptizandos hortabatur pœnitere. & non nisi pœnitentes baptizabat:sed tamẽ non fuit in remissionem peccatorum:quia in eo non remittebãtur peccata. Vnde non dicit euangeli-
sta quod venit baptizãs in remissionẽ H
peccatorum:sed venit prędicãs baptismum pœnitentiæ.i. baptismum Christi in remissionem peccatorum. Nam baptizabat secundum suum : & prædicabat baptismum Christi.Verumtamẽ secundum S.Tho.vbi suprà& secundũ Chrys.etiam baptismus Ioannis potest dici in remissionem peccatorum datus non effectiuè, dispositiuè inquãtum ad

E poenitentiam disponebat. ¶ Sed nunquid baptizati isto Ioannis baptismate denuo tenebantur baptizari baptismo Christi, vel non. Ad hoc respondet. S. Tho. vbi suprà. Pro, quo sciendum est, quod magister sen. iiij. di. ij. sensit quod taliter baptizati scilicet baptimo Ioannis, qui spem ponebant in eo, nesciētes spiritumsanctum, tenebantur denuo baptizari non autem qui sciebāt Patrem
K Filium, & Spiritumsanctum, & ponebant spem in baptismo Christi: tales enim vt dicit non rebaptizabantur sed tantum apostoli imponebāt eis manus. Sed hoc non tenetur verum. Nam ille baptismus non imprimebat gratiam, neque characterem: cum esset in aqua solum istos autem defectus fides, vel spes baptizati supplere nequit. Manuū autem impositionem acceperunt baptizati
L à Philippo: qui dabat baptismum Christi. Vnde secundum Chrys. etiam ipse Ioannes fuit à Christo baptizatus saltem in spiritu: secundum Hiero. & similiter apostoli, vt vult Augu. ad Seleucium. hæc ex S. Tho. Et idem de beata virgine credendum est: non obstante quod in vtero fuerit ab originali mūdata. Nam vt probat Alber. magnus, super Missus est ipsa suscepit omnia sa-
M cramēta quæ omnibus hominibus erāt promulgata. Primò, ad sui humiliationem. Secundo, ne scandalizaret ignorātes suam sanctificationem. Tertio, vt obediret. Et quarto, vt confutaret hæresim dicentium, quod non erat homo, vel fœmina: sed angelus. A baptismate autem accepit characterem & augmētum meritorum: & similiter à confirmatione aliam characterem, & augmētum similiter: vt prius. Ab Eucha- A
stia verò memoriam passionis fil[ii] solatium de absentia eius, & actu[m] deuotionem. A matrimonio habu[it] dem, prolem & sacramentum, & [au]gmentum, vt prius. Ab extrema [vn]ctione habuit signum perfectæ vi[cto]riæ & futuræ gloriæ: & loco remi[ssio]nis venialium remissionem dolori[s] morte. Sua confessio non fuit pec-
torum, sed recognitio meritorum D[ei]. B
Hæc ex Alber. Possumus tamen dic[ere] quod conditionaliter cōfitebatur, q[uia] nesciebat forte se esse immunem à v[e]niali peccato. Sequitur (sicut scriptu[m] est in libr. sermonum Esaiæ prophet[æ]. Dicitur autem prophetia Esaiæ lib[er] sermonum potius, quam aliorum pr[o]phetarum, secundum Gorram Prim[ò] quia ille liber est aliis propheticis el[o]quentior. Secundò, quia est etiam m[a]- C
ior. Tertio, quia procedit moraliter, [si]cut fit in sermonibus modo, scilicet c[om]minando, & modo consolando. Et qua[r]tò, quia loquitur ad præsentes, id e[st] cōtribules suos. Sermo enim fit ad pr[æ]sentes. Hæc ex illo, qui videtur vel[le] quod sermo sit oratio eloquens long[a] exhortatoria morum, & vocalis præ[ci]cipuè. ¶ Est autem sciendum quod duæ
personæ fuerunt excellentes: quæ ta- D
men in vita sua miracula non leguntur fecisse, scilicet Beata virgo, & Ioannes baptista. Nam sicut dicit Sanctus Thom. tertia per quæstio. vigesimasexta art. quinto Beata virgo excellentissimè habuit gratiam miraculorum, sed non vsum eius: & similiter Ioannes signum fecit nullum, vt dicitur Ioann. x. Miracula enim facere conue-
nit

A niebat ſolum prædicatoribus fidei quę per illa erat fundanda. Hinc eſt, quod vt idem Sanct. Thom. dicit. iij. parte quæſtio.xxxiij. art. ij. Ioannes doctrinam ſuam dupliciter confirmauit. Primò per ſanctitatem vitæ. Secundò per ſcripturam, vt patet Ioann. primo vbi inquirentibus, quis eſſet dixit. Ego vox clamantis in deſerto: dirigite viam domini: ſicut dicit Eſaias propheta. Et hoc
B eadem ratione beatus Lucas hic allegat Eſaiam. Quid autem ſcriptum ſit in Eſaia. ſubiungitur (vox clamantis in deſerto.) ¶ Pro quo ſciendum eſt, quod iſtam prophetiam, quæ habere Eſai. xl. Iudæi exponunt ad literam, ſecundum Nico. de Lyra. ſuper Luc. de reditu à captiuitate Baby. Tunc enim dicunt fuiſſe montes humiliatos, & repletas valles vt Dei populus commo-
C dius ambularet, Verum idem Nico. de Lyra. ſuper Eſa. inuehitur contra quoſdam catholicos Iudaizãtes plus, quam Iudæi: qui prædicta exponunt de ritu à prædicta captiuitate: cùm vt dicit Iudæi totum hoc capitulum exponant ad literam de Christo. Quicquid autem ſit de verbis eius tamen hæc prophetia ad literam intelligitur de aduentu Meſſiæ, vt patet Mar.j. & Ioan.j. & Mar.iij.
D & Luc.iij. & ſic exponitur. Nam vt dicit Sanct. Thom. ſuper Io. vox origine poſterior eſt verbo, ſed notitia prior. Vnde ſecundum Ambro. beatus Io. dicitur vox: quia ſicut per vocem manifeſtatur verbum cordis id eſt cõceptus noſtræ mentis: qui eſt voce dignior, ita per Ioã. manifeſtatus eſt Chriſtus: qui eſt verbum ęterni patris. Quod autem ſequitur: (clamantis in deſerto) dupli-

citer exponitur ſecundum. S. Thom. ſuper Ioan. ¶ Pro hoc ergo ſciendum eſt quod per deſertum ſecundum aliquos hic ad literam intelligitur Iudæa: quæ erat derelicta à Deo. Deſertum enim ſecundum Grego. dicitur quaſi derelictum. Erat autem tunc derelicta quantum ad quinque notabilia quæ erant in primo templo, & deficiebant in ſecundo vt dicitur in Canhendri hiero- E
ſolymitano qui apud Iudæos eſt liber autẽticus. Primum eſt ignis continuus in altari holocauſtorum: qui etiam ſub diuo (vt dicitur) non extinguebatur à vento, vel pluuia. Secundum eſt Arca teſtamenti. Vnde hiere.v. In diebus illis non dicent vltra Arca teſtamẽtį domini: nec aſcendet ſuper cor, nec recordabuntur illius. Tertium eſt vnctio regum, & pontificum, & quia pontifices F
qui fuerunt poſt captiuitatem Babylonicam: non fuerunt inſtituti per vnctionem ſacram: ſed frequẽter per Reges vendentes Sacerdotium: ſimiliter nec reges, Quartum eſt diuinitas: quæ in primo templo. i. Salomonis dicebatur, pro tanto habitare: quia ibi à ſacerdote audiebantur diuina reſponſa: non autem in ſecundo. Quintum eſt Vrim, & Thumi. i. doctrina, & veritas. Erat au- G
tem ſecundũ Ioſephũ quidã fulgor ſubito proſiliens de lapidibus rationalis, & ſuperhumeralis, quãdo deus accepta bat preces ſummi ſacerdotis. De quo dicit idẽ Ioſephus.iij.li.antiqui. ꝙ defecit per.cc.annos antequã inciperet ſcribere librum illum quem ſcripſit ad minus per. xlij. poſt paſſionem domini. Quod autem dicitur in prædicto libro de Arca: videtur dubiũ: quia magiſter H

histo.

I histo.probat cubitum de quo fit mentio in fabricatione Arcæ:non esse cubitum geometricum:sed humanam ex altari lateranensi:in quo vt dicitur est inclusa.Sed tamen primum videtur verius:quia tradunt Hæbrei,quòd à tempore captiuitatis Babylonicæ nescitur vbi sit,arca illa.Et Hugo cardinalis in postilla super Hier.cap.iij.dicit quòd Iudei reuersi decaptiuitate Babyloni-
K ca:fecerunt arcam similem ei quam fecerat Moyses: quam loco eius posuerunt templo secundo:& nunc est Romæ.Et idem dicūt quædam aliæ postille sine titulo:in eodem passu,& idem innuit, & continet textus Hiere.bene intellectus.Similiter etiam.ij.Mach.ij.c.dicitur ꝙ tempore dictæ captiuitatis Hiere.abscondit eā in mōte in quo mortuus est Moyses.Et tamen fortè quòd
L illa non sunt vera:& fortè quòd sic. De hoc tamen tene vt placet, quia libri Macha.non sunt de canone, vt patet per Hiero.in prologo galeato.Quia tamen ecclesia eos suscepit legendos: vt ipse dicit in prologo super libros Mach.licet inter apocripha scripturarum computantur: vt idem innuit in prologo galeato:videtur ꝙ ista sint vera.Et licet contra hoc aliqua fiant ar-
M gumenta tamen nullius sunt momenti?Quod ergo dicit magister hist.necessariam non habet rationem, nisi ad hunc sensum : quòd Romæ est Arca Moysi.non quam ipse fecerit:sed quædam similis quæ fuit in templo secundo:loco illius quā m Moyses fecit:sicut & ipsa mensa aurea quæ erat in sancta sanctorū:quæ licet non esset eiusdem quantitatis cum arca.tamen mensurabatur cubito eiusdem rationis. Io-phus autem.vij.de bello Iudaico.cap.xxvj.in fine enumerans ea,quæ in templo reperta sunt Hierosoly.& ad tri-phum vespasiani:& Titi Romam de-uecta : nominat mensam: & cande-brum,legem Iudeorum idest vt cre-Arcam cum tabulis lapideis scrip-humanitus.Vnde in fornice trium-eorum videntur excisa marmorea bella,quasi vna ex duabus quæ era-in Arca fæderis:tamen debet dici q-fuit similis illis ab hominibus scrip-vel fuit tabella continens aliquid honorem Cæsaris vtriusque.Si aute ibi fuisset vera Arca Moysi,aut ibi fu-sent veræ tabellæ lapideæ scriptæ di-gito dei,& non similes illis : nullo p-cto Iosephus hoc tacuisset.De hac a-tem sicut recitat Hugo super.ij.Mac Epiphanius sic scribit Hiere.templ-euertendum prenoscens Arcam testa-menti cum his quæ in eadem erant-lit:precibus suis eam absorberi fec-in petram:petram verò digito design-dei nomen impressit:& factum est si-gillum in similitudinē sculpturæ qu-ferro cauatur:& ipsum dei nomen nu-bis operimento ita celatum est. vt ex tunc nec locum quis cognoscere que-at, nec nomen legere vsque in hunc diem,& vsque in finem.Et pristinæ fi-guræ instar illic sæpe nubes,& ignis fit nocturno tempore, eo quòd gloria dei ab eius lege non designat. Est autē petra illa in eremi terra:inter duos montes in quibus iacent Moyses & Aaron.Hæc Epiphanius, cum multis aliis de Arcæ huius manifestatione fienda,quæ vix possunt intelligi : quia viden

A videntur propheticè,& allegoricè di-
cta. Idem autem Hugo tenet quòd tũc
manifestabitur, quando conuertentur
ad christi fidem omnes Iudei. Si autẽ
deus aliquo modo mihi incognito eam
voluit esse Romæ. ergo de hoc nihil
temere affirmo. sed ex his, quæ recita-
ui quisque formet sibi fidem, vt ei pla-
cet. Quidam ergo, vt Chry. sic expo-
nunt: vt ipse Ioann. fuerit, qui in deser
B to clamauerit idest in Iudæa, vel ad li-
teram in deserto Iudææ. Et tunc ly cla
mantis stat intransitiuè idest vox cla-
mans: sicut dicitur: ciuitas vincentiæ.
Alii verò exponunt vt christus fuerit
clamans in deserto idest in Iudæa: &
Ioan. fuerit eius vox, & sic dicitur vox
clamantis in deserto: ac si dicatur vox
christi. Nec huic expositioni repugnat
quod subditur. (parate viam domini.)
C Licet enim christus hoc non clamaue-
rit per seipsum, clamauit tamen per
Ioann. vocem suam: vel etiam per se-
ipsum: vt aliqua dicunt: hoc prædica-
uit in sententia: cum dixit, pœnitentiã
agite. Sequitur ergo: (parate viam do-
mini, rectas facite semitas eius) Dixit
autem Sanctus Thomas super Ioann.
quòd via ad recipiendum deum para-
ta, & recta est via iustitiæ, secundum il
D lud Esa. vigesimosexto. Semita iusti re
cta est Tunc autem semita iusti recta
est, inquit, quando homo totus subiici-
tur deo intellectu scilicet per fidem:
voluntate per amorem: operatione,
per obedientiam. Sed secundùm Am-
brosium & Orig. per vias, & semitas do
mini intelliguntur corda. Greg. Via do
mini ad cor dirigitur, cùm veritatis ser
mo humiliter auditur. via domini ad
cor dirigitur: cum ad præceptum vita E
præparatur. Hæc ille. Et si obiiciatur:
quia dicitur Hiere. decimo Scio domi-
ne, quòd non est hominis via eius, nec
viri, vt dirigat gressus suos. Respondet
Gorram dicens quòd solus deus diri-
git viam hominis per gratiam: sed nos
dirigimus præparando nos ad dirigi.
idest faciendo quod in nobis est vt ad-
iuuemur à deo. Sequitur (omnis vallis
ad implebitur: & omnis mons, & collis F
humiliabitur) Secundum Greg. in ho-
mil. (per colles, & montes intelligun-
tur) superbi Iudæi. per valles verò hu-
miles Gentiles, qui per fidem eleuati
sunt, & plenitudinem gratiæ recepe-
runt. Vel, secundum Chry. per montes,
& colles generaliter intelliguntur su-
perbi: quos christus humiliat. per val-
les, humiles quos exaltat. Sequitur (&
erunt praua in directa, & aspera in vias G
planas) Nota quòd erunt, idem est acsi
dicat, & conuertentur praua idest in-
iusta corda in directa idest sancta, & iu
sta. & aspera idest mentes iracundæ in
vias planas idest in mansuetudinem.
Greg. in homil. Praua directa fiunt, cũ
malorum corda per iniustitiam detor-
ta: ad iustitiæ regulam dirigũtur Aspe-
ra autem in vias planas immutantur,
cùm immittes, & iracundæ mentes per H
infusionem gratiæ ad lenitatem, man-
suetudinis redeunt. Hæc ille. Sequitur
(& videbit omnis caro) idest omnis ho
mo, secundùm Chry. vt Iudæi, & Gen-
tiles. est enim distributio pro generi-
bus singulorum, & non pro singulis ge-
nerum (salutare) idest saluatorem Ie-
sum (dei nostri) idest dei patris, qui il-
lum misit in mundum. Vel secundùm
Greg

I Greg.in homil.hoc refertur ad diem
iudicii,in quo omnes videbunt chri-
ſtum. ¶Moraliter Ioannes ſignificat
eum in quo eſt gratia. Iſte exiens de
deſerto ſuæ contemplationis:cum fue-
rit inter homines clamat,& hortatur
dirigere corda ad chriſtum per pœni-
tentiam ſuſcipiendam. Vnde Matthei
decimoſecundo Ex abundantia cordis
os loquitur.

K

Dominica quarta Aduentus
Ioann.i.

MIſerunt Iudæi ab
Hieroſolymis Sa-
cerdotes, & Leui-
tas ad Ioannem, vt
interrogarent eum. Tu quis
L es?Et confeſſus eſt,& non ne-
gauit.Et confeſſus eſt:quia nõ
ſum ego Chriſtus. Et interro-
gauerunt eũ. Quid ergo?He-
lias es tu? Et dixit, non ſum.
Propheta es tu? Et reſpondit
Non.dixerunt ergo ei, Qui.
eſt, vt reſponſum demus his,
M qui miſerunt nos? Quid dicis
de teipſo?Ait:Ego vox clamã
tis in deſerto dirigite viam do-
mini:ſicut dixit Eſaias prophe
ta.Et qui miſsi fuerant erant
ex Phariſeis. Et interrogaue-
runt eum,& dixerunt ei:Quid
ergo baptizas,ſi tu non es chri
ſtus neque Helias,neque pro- A
pheta? Reſpondit eis Ioan.di-
cens: Ego baptizo in aqua: me
dius autem veſtrum ſtetit, quē
vos neſcitis. Ipſe eſt qui poſt
me venturus eſt: qui ante me
factus eſt:cuius ego non ſum
dignus,vt ſoluam eius corri-
giam calciamenti. Hæc in Be- B
thania facta ſunt trans Iorda-
nẽ,vbi erat Ioannes baptizans.

MISERVNT IVDEI AB
Hieroſolymis ſacerdotes
& leuitas.) Ioan.j.apud Iu-
dæos tres opiniones de Io-
anne eſſe videbantur.Quidã enim di-
cebant ipſum eſſe chriſtũ propter ſan- C
ctitatem,& authoritatem baptizandi.
Quidam verò,quòd erat Helias pro-
pter habitationem in deſerto,& aſperi
tatem in victu,& veſtitu:& zelum dei.
Aliqui verò,quòd eſſet vnus magnus
propheta de prioribus reſuſcitatus pro
pter gratiam prophetandi.ſicut gloſſa
videtur innuere.Ideo ad eum nuntios
miſerunt Iudæi,vt ſuper his ſcirent ve
ritatem:vel propter aliã cauſam quæ D
dicetur:Continet autem præſens euā-
gelium tria puncta,quæ ſunt, legatio:
interrogatio:diſceptatio. ¶ Quantum
ad primum literaliter ſciendum eſt,q
vt dicit magiſter hiſto.& Orig.tempo
re quo Ioannes baptizabat, erat opi-
nio communis: quòd adeſſet tempus
Meſsiæ præſens, vel ſtatim futurum:
& maximè in Hieruſalem:vbi erat ſtu
dium legis,& prophetarum. Videbant
enim

enim se perdidisse regnum, cùm regnaret super eos Herodes Idumeus. hoc autem erat datum pro signo aduentus Mesiæ ad Iacob. Gen.xlix.c. vbi dicitur. Non auferetur sceptrum de Iuda. & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est. Idem videbant hebdomadas, quæ ab angelo fuerant assignatæ. Dan.ix. post quas habebat mori christus: esse completas vel statim
B complendas. Nam secundum vnam computationem fuerunt completæ in natiuitate christi: secundum aliam verò in passione eiusdem. Ex alia autem parte videntes conuersationem, & sanctitatem Ioannis, & authoritatem: miserunt ad eum legationem. Causa autem missionis secundùm Chrys. potuit fuisse duplex, prima quia crediderunt, vel saltem suspicabantur vehementer,
C Ioannem esse christum. In hanc causam cōsentit vt aliquibus videtur Orige. qui vult quòd Iudæi cum reuerētia & simplici corde legationem fecerunt ad illum. Cur verò magis crediderint Ioannem, quàm Iesum esse christum? est dicendum secundùm Chry. quòd ex triplici causa fuit. Primò, propter asperitatem habitus: quia christus habuit vestes communes. Ioannes autem
D de pilis camelorum. Secundò, propter parcitatem victus: quia Ioannes vtebatur locustis, & melle siluestri. & vitabat consortia iniquorum: christus verò viuebat communiter: & cum peccatoribus manducabat. Christus enim sicut dicit Sanct. Thoma. tertia parte quæstio. quadragesima fuit datus in exemplum omnium. vnde communem vitam duxit. Tertiò, propter generis claritatem: quia Ioannes fuit filius summi pontificis: Iesus autem putabatur filius fabri & pauperculæ mulieris. Alia causa secundum Chryso. potuit fuisse. E
Nam Ioannes multum deferebat christo: & multos ad illum mittebat. Iudæi verò superbi indignabantur subiici christo. & potius volebant subesse Ioanni: propterea ab illis dictū est, quòd potius credebatur christus, quàm Iesus: & ideo miserunt legationem. vt F
allicerent eum ad hoc, vt se vellet fateri christum: quanuis non esset. In hanc causam videtur declinare Chryso. vt & Sanct. Tho. & aliquid imponūt. Quicquid tamen sit de hoc certum est, quòd ista legatio fuit solennissima, & in ea magnam reuerentiam exhibuerunt ei Iudæi. Hoc autem notatur secundum Sanctum Thomam super Ioannem ex quatuor. Primò, ex persona mittentiū: G
quia (miserunt Iudæi) id est viri de Tribu Iuda: quæ erat Tribus regia. Secundo, ex loco missionis: quia (ab Hierusalem) quæ erat ciuitas regia in qua vigebat cultus dei, & studium diuinæ legis. Tertiò, ex persona eorum, quos miserunt: quia (sacerdotes, & leuitas) in quibus tam mores, quàm scientia legis dicebant eminere. Quartò, ex modo proponendi suam legationem, H
quia (vt interrogarent eum) tanquàm parati credere (tu quis es?) Econtrariò dicebant christo: tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum. Hæc ex illo qui de hacre rectè edisserit.

¶ Moraliter Ioannes significat personam fidelem: maximè religiosam. Ista efficitur in opinione san

I ſanctitatis per ea,quę populi vident ab extra.vnde cum Chriſtus eſſet ſanctior Ioanne in veritate : è contrario erat in ſententia hominum. Stulti ergo ſunt qui volunt credi quòd ſint boni, & tamen volunt exempla mala monſtrare. ¶Quantum ad ſecũdum ſciendum eſt, quòd tres interrogationes iſti fecerũt. Prima iam tacta eſt : nam dixerunt(tu quis es?)Sed quare fecerunt iſtas in-
K terrogationes ? nunquid erat ignotus cum eſſet nobiliſsimus ? & vt dicitur Luce.j. Factus ſit timor magnus ſuper omnia montana Iudææ.i.in Hieruſalem. tempore. ſ. natiuitatis eius. Item ipſi videntur fuiſſe ab eo baptizati : quia Marc.j.dicitur. Egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio,& Hieroſolymitæ vniuerſi, & baptizabantur ab illo. ¶Ad hoc reſpondetur, quòd ſecun-
L dum Chry.non interrogant quaſi ignorantes,ſed vt alliciant eum,vt ſe Chriſtum eſſe dicat. Vel dicendum eſt,quòd licet cognoſcerent perſonam eius, tamen ignorabant officium. Vel ſicut dicit Orig. quamuis ſcirent eum filium Zachariæ : tamen dubitabant ſi fortè qui expectabatur Helias apparuiſſet in Ioanne : ſicut & de Chriſto erat varia opinio,quibuſdam dicentibus quòd
M eſſet Helias : aliis verò quòd Hieremias :aut vnus ex prophetis. Et intellige quòd dubitabant an eſſet Helias,ſed magis pendebant quòd eſſet Chriſtus, ſi ſimpliciter intendebant. Eo enim tẽpore erat apud Iudæos in authoritate dogma illud, quòd animæ à corpore migrarent in corpus , ideoque credebant animam Heliæ in corpore apparuiſſe Ioannis : & hoc idem quidam hæretici crediderunt, vt referunt Origen.&.S.Tho.ſed dicunt Ioan.negaſſe ſe eſſe Heliam ex ignorantia. Sed contrà, inquit Orig.quia irrationabile videtur prophetam illuminatum à ſpiritu ſancto, & de vnigenito tanta narrantem ignoraſſe,an ſua anima aliquando fuerit in Helia.S.Tho.autem videtur ſentire,[vt patebit quòd ipſi credebant Ioannem eſſe Heliam in corpore, & anima : quòd licet in eius natiuitate mirati ſint vniuerſi:tamen non eſt credibile eos ſic credidiſſe, quia & Mar. xij.habetur ſimile de Herode : qui credebat Chriſtum eſſe Ioannem quem decollauerat, & tamen diu ante decollationem Ioannis Chriſtus prædicauerat,& fuerat notus.Et ideo,inquit, ſimili amentia, & craſsitudine Iudæi quærebant ab Ioanne an ipſe eſſet Helias.hæc ex illo. Et intellige quòd credebant ipſum eſſe Heliam : ſed cum aliqua hæſitatione,& ſuſpitione de opoſito : ideoque diuerſa interrogant. Sequitur (& confeſſus eſt) ſcilicet veritatem,ſecundum Origen,& ſanctum Tho. (& non negauit) .ſ. veritatem quamuis negauerit ſe Chriſtum. Vel quod dicitur (& nõ negauit) poteſt intelligi, quia poſtquam vnum confeſſus eſt non negauit poſtea illud : ſed firmus ſtetit in confeſsione. Quid vero ſit confeſſus oſtenditur cum ſubditur (& cõfeſſus eſt,quia non ſum ego Chriſtus)Licet enim de hoc ſpecialiter non interrogaſſent:tamen reſpõdit ad mentem eorum, ſiue ſimpliciter, ſiue maliotiosè ĩnterrogarent. Sequitur interrogatio ſecunda (& interrogauerũt eum quid ergo ? Helias es tu ?) Quod ...

Intern...

A interrogant ſecundum Augu.& Chryſo.quia nouerant quòd Helias præcurſurus erat Christum. Malach.iiij. Ecce ego mittam vobis Heliam prophetam ante quam veniat dies domini. S.autẽ Tho.dicit eos ſic interrogare:quia habentes ex ſcripturis Heliam non fuiſſe mortuum, ſed raptum viuum per turbinem in cœlũ:crediderunt eum ſubito inter eos apparuiſſe: & redit in idẽ.

B Sed contrà, quia erat eis notus: vnde dicitur Luc.j.quòd mirati ſunt vniuerſi. Ad hoc dicit. S.Tho. eodem modo quo ſupra dictum eſt. Vel ſicut dicunt aliqui: puta Orige.occaſio interrogationis potuit eſſe: quorundam Iudæorum error,qui animam crediderunt de corpore in corpus trãsferri.Vnde quia Ioannes ſimilis Heliæ in multis videbatur, dubitauerunt an eſſet Helias.

C Sequitur (& dixit non ſum). ſ.Helias. Sed Greg.hic mouet quæſtionem,quia dominus requiſitus à diſcipulis de Heliæ aduentu, de quo dicebatur, quòd Christum deberet præcedere: reſpondit dicẽs Ioannes ipſe eſt Helias.Matt.xj.Ad hoc autem reſpõdet idem Greg. & communiter alii, & iſtam quæſtionem ſoluit angelus. Luc.ij.ipſe,inquit, præcedet ante eum,in ſpiritu,& virtu-

D te Heliæ.Non ergo fuit Helias in perſona,ſed in ſpiritu,& virtute,& ſimilitudine vitæ:vt patet ex dictis.Vterque enim fuit eremita: & vterque conſequenter parcus in cibo,& potu:& vterque duris veſtibus opertus: & vterque virtutis zelator.Vnde ille cõtra Achã: iſte cõtra Herodem pugnauit, & vterque alicuius dominici aduentus præcurſor. Sequitur tertia interrogatio cùm dicitur (propheta es tu?) Pro quo

E ſciendum eſt, quòd Iudæi ſicut expectabant Heliam:ita expectabant quendam magnum prophetam: de quo putabãt prophetaſſe Moyſen.Exod.xviij. Prophetam,inquit,ſuſcitabit vobis dominus de fratribus veſtris. & tamen iſta prophetia intelligẽda eſt de Christo.Sicut enim dicit Orig.Iudæi malè ſcripturam intelligentes:tres perſonas excellentes expectabant. ſ. Christum,

F Heliam,& iſtum prophetam.Tripliciter ergo poteſt intelligi iſta tertia interrogatio. Primo modo intelligitur ſecundum Origen. de iſto propheta de quo dicitur.Exod.xviij. Vnde in Græco ponitur ly propheta cum articulo denotante quòd ſtat antonomaſicè pro illo propheta excellente.Secũdum verò aliquos alios intelligitur de Heliſæo.quia vt dicit.S.Tho.ad tres perſo-

G nas videbatur pertinere officium baptizandi:quod Ioannes exercebat.ſ.ad Christum:de quo dicitur Ezec.xxxiij. effundam ſuper vos aquam mundam, & ad Heliam, qui dimiſit aquas Iordanis. iiij.Reg.ij. & ad Heliſæum, cuius præcepto Naamam ſe lauit in Iordane: qui etiam Heliſæus dicitur excellens propheta, propter miranda ſigna quæ fecit. Tertiò, intelligitur ſecun-

H dum Grego. de propheta in communi. Secundum ergo primam, & ſecundam acceptilationem: nulla eſt difficultas: cum Ioannes reſpondet. Non ſum.ſ. propheta ille de quo prophetauit Moyſes:neque ſum Heliſæus. Sed ſecũdum tertiam eſt quæſtio:quia ipſe fuit plus quàm propheta. Soluitur autem à.B. Augu.&.S.Tho.quia non eſt Ioannes

I propheta, ſed maior quàm propheta. Sed contra hoc arguit Nico. de Lyra, quia minus includitur in maiori, ſicut quaternarius in quinario. ideo qui eſt plus quàm propheta: eſt etiam propheta. Sed ad hoc ſic dico. Et ſi enim ſi maius includat minus, non tamen eſt minus: neque quinarius eſt quaternarius. Et eodem modo, neque plus quàm propheta eſt propheta: quamuis includat
K virtualiter prophetam: & hoc ſi ſumamus prophetam, ſecundum rationem nominis à procul fando: ſcilicet quia prædicit futura. nam pluſquàm propheta non ſolum prædicit futura: ſed monſtrat præſentia. Et ſi contra hoc obiiciatur, quia ad prophetam ſpectat etiam præſentia occulta dicere quia talia ſunt procul à cognitione humana. Dico quòd magis diſtant futura,
L quia non eſt aliquod pręſens quod non poſsit ab aliqua creatura cognoſci. Et ſi arguatur quia ſecundum hoc maioris virtutis erit cognoſcere futura, quã præſentia tantum. Dico quòd verum eſt, ſed cum hoc ſtat quòd ſit minoris dignitatis cognoſcere, & demonſtrare hoc præſens quod eſt Chriſtus, quàm futura cognoſcere. Maioris, inquam, non rationis cognitionis, ſed ratione
M rei cognitæ: vel ratione officii ad quod talis demonſtrator eligitur. Vel aliter dico ad obiectionem quòd futura ſunt magis procul, quàm præſentia extenſiuè, quia. ſ. diſtant cognitione & euentu ſimul: præſentia verò occulta cognitione ſolum. Hæc igitur ſecundum rationem nominis dici poſſunt: & ſic intelligitur ſolutio Augu. dicentis quòd pluſquàm propheta. ſ. vt ſic. i. vt oſtendit præſentia, non eſt propriè, & ſtrictè propheta. Sed tamen in rei veritate Ioannes fuit propheta: vt patet teſtimonio patris eius. Luc. j. quamuis non debeat denominari propriè propheta: ſed plus quàm propheta. i. baptiſta vel præcurſor, & angelus: quia propriæ res denominatur à ſua vltima perfectione & dignitate: puta ſacerdos à ſacerdotio: & non à diaconatu. Dato autem quòd plus quàm propheta ſit propheta: non tamen eſt propheta tantum. & ſic ſoluit Greg. Et ſic intelligitur etiam ſolutio Auguſtini. &. S. Thom. qui dicunt, quòd negauit ſe eſſe prophetam ſimpliciter. i. præcisè. Sed quia nihil adhuc affirmatiuè reſponderat Ioannes: ideo faciunt quartam interrogationem qua de nullo ſpecialiter interrogant dicentes. (Quis es? vt reſponſum demus his qui miſerunt nos, quid dicis de teipſo?) ſecundum Chryſ. hac non interrogant, vt poſsint dare reſponſum mittentibus: vt dicunt. Nam habita reſponſione affirmatiua tacuiſſent, & non fuiſſent conuerſi ad reprehenſiones Sed tamen beatus Ioannes reſpondit: (ego vox clamantis in deſerto:) Iſta patent ex dictis in præcedenti in Euangelio. Sed tamen adhuc ſciendum eſt ſecundum. S. Tho. ſuper Ioan. quòd ratio literalis quare Ioannes clamauerit in deſerto: eſt vt iſ deſerto manens immunis eſſet ab omni peccato: & conſequenter dignius Chriſto teſtimonium ferret: & illud ex ſua vita eſſet credibilius. Myſtica verò eſt, vt oſtendatur quòd deceret doctrina Dei non deberet eſſe tantum in Hieruſalem: ſed in deſerto gentilitatis.

A ratis.¶ Clamabat autem secũdum eundem propter quatuor. Primò, ad ostendendum quòd Christus in se, & in Ioanne manifestè loquebatur: quia clamor manifestationem importat: in prophetis autem non clamauit: quia tenebrosa aqua in nubibus aëris, id est, scientia in prophetis. Secundò, quia Iudæi erant distantes. Tertiò, quia erant surdi. Quartò, quia cum indi-
B gnatione loquebantur, quasi iram demeruissent. ¶ Moraliter, Ioannes qui interpretatur gratia domini, significat virum iustum: ad quem ex Hierusalem: scilicet cœlesti mittuntur nuntii, id est, angeli: interrogantes eum. Tu quis es? id est, inspirantes eum ad cognitionem propriæ fragilitatis, & iniquitatis? & ipse confitetur veritatem: quia iustus est accusator sui. Item in-
C terrogant: si est Helias: quod interpretatur robustus dominator: scilicet passionum suarum. Item interrogant, si est propheta, id est, præuidens, & præconsyderans futura in morte, & in iudicio? & respondet. Non quando ita est, vel quando est quidem, sed non vt debitum est. & hæc responsio est in cogitatione, & in sacramentali confessione. ¶ Quantum ad tertium, in ter-
D tia parte Euangelii tangitur quædam disceptatio, quia isti acriter reprehendebant Ioannem. & ille humiliter se excusabat. Est autem sciendum quòd Euangelista curauit ostendere quòd isti calumniosè, & ex inuidia interrogabant, & amouere à mentibus nostris admirationem de tam præsumptuosa temeritate istorum dicens: (Et qui missi fuerant erant ex Pharisæis.)

Quasi diceret. Non est mirandum de E temeritate eorum: quia erant ex Pharisęis: quod interpretatur diuisis. Erant enim quidam religiosi diuisi ab aliis per cultum exteriorem, quibus, vt ait sanct. Thom. sua religio ausum præbebat. Et vt idem dicit inter omnes alios insidiosè, & calumniosè habebant ad Christum. Et nota secundum Origen. quòd isti sunt alii: nuntii à prædictis, ideo illi tanquàm sacerdo- F tes, & leuitæ modestè locuti sunt: sed secundum Augu. & Chryso. illi iidem fuerant: qui simul Pharisæi erant, & sacerdotes, & Leuitæ: quod apertè innuit Euangelista qui dicit prius: quod miserunt Iudæi sacerdotes, & Leuitas: & deinde dicit, & qui missi fuerant erant ex Pharisæis. Sequitur (& interrogauerunt eum: quid ergo baptizas, si tu non est Christus, neque Helias, G neque propheta.) Ex hoc videtur quòd illimet nuntii fuerunt: qui de Helia, & propheta interrogauerant: & nunc secundum mentem Chrysost. aperiunt dolum suum, qui latuerat: quia cùm non potuissent illum blanditiis subuertere, ad dura se conuertunt. Gregor. Sanctus quisque cùm peruersa mente requiritur, à bonitatis suæ studio non mutatur. Vnde Ioannes con- H tra verba inuidiæ prædicamenta respondet vitæ. Hæc ille. Vnde subditur: (Respondit dicens, ego baptizo in aqua.) quasi diceret. non miremini de meo baptismate. quia est solum præparatorium ad baptismum Christi. Nam ego baptizo in aqua, id est, secundum sanct. Tho. corpora tantum, & non animas lauo, quod non suffi-

I eit ad completum baptiſmum, ſed il-
le qui erit deus, & homo lauabit cor-
pus,& ſpiritum. Vnde de christo ſubdi
tur (medius autem veſtrum ſtetit, quē
vos neſcitis.) Hoc autē exponitur pri-
mò ſecūdū Chry. ſic vt ad conuerſatio
nem referatur. Medius ergo veſtrū ſte
tit cōmuniter conuerſando: quem vos
neſcitis; quia neſcitis quis ſit & vnde
ſit, quia deus eſt, à deo, & à matre tan-
K tummodo. Secundo, exponitur ſecūdū
Ori. quātū ad deitatē. Nā dicitur Hie-
re. xxiiij. Cælum, & terram impleo, di-
cit dominus. Medius ergo. i. in medio
veſtrum ſtetit, ſecundū deitatē eo mo-
do quo anima ſtat in medio, & in om-
ni parte, corporis, quē vos neſcitis etiā
ſi videatis eū humanitatē. Tertio mo-
do exponitur, ſecundū eundem Ori.
quantum ad efficientiā, ſeu influentiā:
L nam cor eſt in medio animalis, & po-
nitur aliquādo pro intellectu iuxta il-
lud Pſalmographi Dixi inſipiēs in cor
de ſuo. licet intellectus non ſit poten-
tia alligata Organo, quia à corde, ſicut
à principali membro, procedit vita, &
motus, & operatio animalis. Chriſtus
ergo cùm ſit verbum, & ſapientia: per
effectum ſuum eſt in omni intellectu,
cum omne verbū: & omnis ſapiētia ſit
M quædā participatio diuini verbi. Et q̄a
intellectus pro corde ponitur, ſequitur
ꝙ per effectum ſuum. ſit aliquo modo
medius id eſt in corde, quod eſt in me-
dio omnium: quem vos o ſuperbi Pha
riſæi neſcitis exæcati ſuperbia, & ma
la volūtate. Quartò ſecūdum S. Tho.
& aliquos ſic exponitur, vt in hoc ar-
guantur ſacerdotes, & Leuitæ: qua ſcie
bant chriſtum venturū per ſcripturas.

Medius, inquit. veſtrum ſtetit ſcilicet
in ſcriptura, quā quotidie legitis, quē
tamen vos neſcitis, adeo vt non agno-
ſcatis præſentem, quē futurum putatis.
Sequitur: (ipſe eſt qui poſt me venit:
qui ante me factus eſt.) Hoc autē ex-
ponit primò ſecundū Gryſ. Grego. &
Orige. ſic. (Poſt me venit) naſcendo:
baptizando: prædicando. nam tota vi-
ta, & conuerſatio, & prædicatio, & ba-
ptizatio Ioannis fuit ordinata ad ſu-
ſceptionem chriſti. Venit enim vt om-
ner crederent per illum. Io. j. (qui ante
me factus eſt) dignitate, & ſanctitate,
quia me oportet minui, illum autem
creſcere Io. iij. Vel ſecundò modo po-
teſt exponi referendo ad ipſam perfe-
ctionem chriſti inquantū erat homo
quæ fuit per gratiā, & virtutes, & ſcien-
tias. Licet enim Io. prius fuerit conce-
ptus & natus: tamen antequā Ioannes
naſcerēt chriſtus fuit factus: perfectus
homo, & multò excellētius, quā aliquo
tēpore fuerit Ioannes. Vnde ſubditur:
(Cuius nō ſum dignus, vt ſoluam cor-
rigam calciamenti eius.) quod allego-
ricè dictum eſt. Hoc enim ſecundum
Chry. voluit dicere: ꝙ non eſſet dignus
eſſe miniſter eius. ſecundū Grego. vero
voluit dicere, ꝙ non erat dignus vſur-
pare ſibi nomen Chriſti: qui eſt ſpon-
ſus Eccleſiæ. Nam ſecundū morem le-
gis Moſaicæ. vt patet Deute. xxv. cum
quis relicta vxore ſine ſemine morie-
batur: propinquior ei accipiebat vxo-
rem eius, & ſuſcitabat ei ſemen. quod
ſi propinquiſsimus hoc facere renue-
bat, ille qui ſecundo loco erat accipie-
bat eam: ita tamen quòd prius ſolue-
bat calciamētum de pede prioris. Vel
aliter

A aliter secundũ eundẽ,qa per calciamẽ
ta,quę ex mortuorũ animaliũ pellibus
fiunt,humanitas nostra mortalis desi-
gnatur:per pedes verò diuinitas.Solue
re igitur corrigiam calciamenti est
enucleare mysterium incarnationis,
quod nullus sufficit.Licet autem isti
duo sensus Gregorij videantur spiri-
tuales : tamen credo quòd sint litera-
les:maximè primus. Ad certitudinem
B autem huius rei subiungitur locus cũ
dicitur (Hæc in Bethania facta sunt
trans Iordanem,vbi erat Ioannes ba-
ptizans.) in media,scilicet multitudi-
ne:vt dicit Chry.Et secundum eundẽ
exemplaria emendata non habent Be-
thania,quia est in monte Oliueti:sed
habent Bethabora:quæ est villa trans
Iordanẽ.& idem tenet Orig.Verũta-
C men potest dici,vt dicit. S. Tho.super
Ioan.ꝙ cum libri tam græci,quam la-
tini non Bethabora,sed Bethania dicat
duplex est Bethania.vna in monte Oli
ueti:alia trans Iordanẽ.Sed hæc pro-
priè nõ Bethania,sed Bethabora dici-
tur secundum Origi.& Chry.vt dictũ
est.¶ Moraliter,Ioannes, qui præpa-
rat viam Christo ad cor humanum si
gnificat prædicatorem . Debet ergo
prædicator esse vox perfecta . Est au-
D tem perfecta vox secundum Isy.si est
alta:suauis.& clara.debet ergo prædi-
catio propter cælestia esse feruens , &
non obscurata scandalis:vel ignoran-
tia . Debet etiam clamare,& dirigere,
sicut Ioannes . Quomodo autem est,
an Christus incederet calciatus vel
discalciatus?Videtur enim quòd discal
ciatus incederet aliquibus : quibusdã
verò videtur oppositum,& magna est
concertatio de hoc inter Nico.de Ly. E
& Paulum Burgen.Mar.j.Sed veritas
est id quod Augu.dicit in li.de verbis
domini:vbi ait . De his calciamentis
quibus calciati sumus confortat me
domin⁹ Iesus,quia nisi calciatus fuis-
set:de eo Ioãnes nõ dixisset. Cuius nõ
sum dignus corrigiam calciamẽti sol-
uere.Surrepat ergo humana præsum-
ptio dicens:ego Euangeliũ seruo:quia
nudo pede ambulo.Hæc ille.Quod ve- F
rò dicitur. Matthæi.x. quòd Christus
præcepit apostolis ne portarent calcia
menta:intelligitur secundum.S. Tho.
super Mat.& Augu.de con.Euange.ne
portarent calciamenta alia ab his,q̃-
bus actu erant calciati.Vnde & secũ-
dum Mar.capitu.vj.erant calciati san
dalijs:quæ vt dicit.S. Tho.super Mat.
erant calciamenta pauperum:¶ Pro his
aduerte quòd illa verba quæ ibi ponũ- G
tur.s. Matt. x. vbi virtualiter dicitur.
Nolite possidere aurum,neque argen
tum,neque pecuniam in zonis vestris,
non peram in via,neque duas tunicas,
id est vestes duplices . vel exponit.S.
Tho.super Matt. neque calciamenta,
neque vergam:dignus est enim opera-
rius mercede sua.Ista,inquã,verba du
pliciter exponuntur.Primò secundum
Hiero.& Chryso.qui dicunt quòd ista H
fuerunt Apostolis tradita per modum
præcepti:solũ pro eo tẽpore,quo præ-
dicabant Iudæis , qui prædicatoribus
prouidere consueuerunt , id est vsque
ad Christi passionem. Et huic conso-
nat dictum Christi tempore suæ mor-
tis:quod habetur Luc. xxij. Quando
nisi vos,inquit,sine sacculo,id est bur-
sa, & pera, & calciamentis , nunquid

I aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis. Sed nunc qui habet sacculum tollat, similiter, & perā. & hoc ideo quia ex tunc habebant gentibus prædicare. Augu. verò exponit vt in istis verbis nihil fuerit præceptū Apostolis neque consultum, sed fuerit eis data licentia. consequenter (vt dicit) melius faciebant, qui ista non accipiendo sumptus ab his, quibus prædicabant, & seruabant, quàm seruantes.
K Vnde & Paulus lucrabatur manibus suis, ne acciperet ab alijs. Sciendum est etiam, quòd Marc. vj. dicitur quòd Apostoli deberent portare virgā quod hic. Mat. negat. sed, vt dicit Augu. vnus metaphoricè: & alius ad literam sumit virgam. Mat. ergo, vt quidam dicunt, per virgam intelligit subsidium temporalium. Mar. verò ad literam accepit: qa
L Iudæorū doctores virgā in signum doctrinæ ferre consueuerunt. Amen.

In vigilia natiuitatis domini. Matthæi. j.

M Vm esset despōsata mater Iesu Maria Ioseph antequā conuenirent inuenta est in vtero habens de spiritusancto. Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eā traducere voluit occultè dimittere eam. Hæc autem eo cogitāte: ecce Angelus domini in somnis apparuit ei dicens. Ioseph filij Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natū est: de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomē eius Iesum, Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

CVM ESSET DESPONsata mater Iesu. Matthęi. j. In præsenti Euange. tangūtur tria pūcta: quæ sunt Cōceptio: fluctuatio: reuelatio. ¶ Quantum ad primum sciendum est literaliter, ꝙ secundum doctrinam. S. Tho. iij. parte. q. xxix. artic. ij. beata virgo quando concepit Christum erat desponsata, & etiā domi habita quia scilicet iam adduxerat eam Ioseph ad domū suā. Aliter enim nō fuisset sufficiēter prouisum famæ eius, scilicet si non fuisset tempore sui conceptus in domo sponsi: quia secūdū Chryso. dedecus est puellæ etiam desponsatæ in domo paterna concipere. Sed hic est duplex dubitatio. Prima, quare Christus voluit desponsata nasci. Ad hoc respondetur. vt supra feria quarta post tertiam dominicam. Secunda, quare fuerat iam in domo sponsi non conuenerat carnaliter: ad hoc dicitur ꝙ mos fuit apud Iudęos habere desponsatas per aliquot dies in domo sponsi ante carnalem copulam. In his autem diebus orationibus vacabant: implorando misericordiam domini, vt patet Thob. viij. Res ergo ita acta est. Maria enim vouit virginitatem

A tem deo,si ei placeret,deinde committens se diuinæ dispositioni nupsit,& cōsentit in copulam coniugalem explicitè:quæ consistit in vinculo animorū, & non corporum:glo.institu.de pa.po. §.j.In carnalem autē implicitè si deo placeret.Vnde fuit ibi verū matrimoniū.vt patet per.S.Tho.vbi suprà Deinde fuit p aliquot dies in domo spōsi, in illis diebus ante carnalem copulam B Ioseph cognouit votum Mariæ,vt creditur de virginitate seruanda,& absolutè tunc vterque vouit.Ipse enim Ioseph tunc erat virgo:quia nunquā credendū est Christum matrem commendare voluisse nisi virgini.Deinde Angelus apparuit virgini,& cōcepit.Post conceptū verò virgo fuit cum Helizabeth.tribus mensibus ideo cum redijt apparuit grauida. Dicitur ergo (cum C esset desponsata) imo,& ad domum sponsi adducta (mater Iesu),id est saluatoris. (maria) quæ dicit stella maris (Ioseph) qui fuit faber lignarius. Et in hoc significatur,secundū Chrys. ꝙ Christus per lignū Crucis saluaret mundū (antequā conuenirent) carnaliter,secundū Chrys.quāuis conuenissent in vna domo (inuenta est) scilicet ab ipso Ioseph,secundū Hiero. (in D vtero habēs) id est grauida (de spiritu sancto) id est virtute spiritussancti, secundū Chrys.Qui spiritussanctus in conceptione suppleuit locum maris. ¶ Pro hoc nota ex doctrina.S.Tho.iij. par.qō.xxxj.ꝙ in fœmina triplex est sanguinis superfluꝰ in indiuiduo.¶ Primus,est sanguis qui iam trāsiuit in semen.Iste est imperfectus in genere feminum.vt dicitur in lib.de generatiōe animaliū.Vnde ad generationem non E requiritur:nec de tali cōcepit virgo:qa iste non deducitur ad matricem per resolutionem:nisi interueniente concupiscentia.¶ Alius est sanguis menstruus, qui est quoddā naturæ purgamentū,& per singulos menses emittitur.Est autem tertius sanguis valde digestus.qui non transit in semen:& tamen est porgatus per expulsionē menstrui.Istū natura preparat generationi:& ex isto cō F cepit virgo spiritusancto deducēte illū ad matricē:sicut in alijs deducitur pro semen maris.¶ Et nota ꝙ tota Trinitas fecit istum effectum: quia indiuisa sunt opera Trinitatis ad extra. secundum regulā Theologorū.sed tamē attribuitur spiritusancto,secundum.S. Tho.vbi suprà.q.xxxij.Nā istā incarnationē fecit Deus ex bonitate,& natura hūana est assumpta ex gratia.Et ad G hoc facta est assumptio,vt ille hō esset sanctus.¶ Manifestū est autē ꝙ bonitas & gratia attribuuntur spiritusancto,& sanctificatio fit per spiritūsanctū.¶ Itē, nota ꝙ iste ꝑpositio (de) importat efficientiā,& cōsubstātialitatē,& vtrūque cōuenit spirituisancto,respectu Christi.Cōsubstātialitas quidē rōne personæ,efficiētia verò ratiōe naturæ assumptæ:vt patet vbi suprà.Aug.tñ dicit,ꝙ H qñ vna diuina ꝑsona nominat̄:s.in rebꝰ ad extra,de qbus loquit̄,tota Trinitas intelligit̄.Vñ esse cōceptū de spūsancto est esse conceptū virtute dei.¶ Est autē sciendū ꝙ sicut dicit beatꝰ Hier.Heluidius hæreticus,qui existimauit beatā Mariā post xp̄m multos filios habuisse hūc sumit argumētū:sic arguēs:si Maria,& Ioseph nūquā cōuenissent Euā-

 gelista

I gelista non dixisset (antequam conue-
nirent) Ad hoc respondet beatus Hie-
ron. per distinctionem. Nam ista dictio
(antequam) importat ordinem ad fu-
turum dupliciter. Vno modo realiter.
vt si dico. Heri ante quam veniret ve-
spera p̄cessit meridies. Sensus est enim
quod prius venit meridies, deinde ve-
spera. ¶ Alio modo secundum rationē,
vel intentionem: vt si dico antequam
K Romæ pranderem in portu, nauigaui
ad Africam. Non enim est sensus quod
post nauigationē ad Africam sim prā-
sus Romę, in portu, sed sensus est quod
intēdebam prandere, & præoccupatus
sum à ventis, non prāsus nauigaui. Re-
migius autem exponit: (antequam con
uenirent) ad solennem celebrationem
nuptiarum, & non antequam conueni-
rent carnaliter. & sic cessat obiectio.
L ¶ Moraliter instruimur, quod si absti-
nent à voluptatibus corporalibus, sicut
ista sponsa quæ in domo mariti se con
tinebat, concipiunt de Spiritusancto,
quia percipiunt in mentem delectatio
nem spiritualem. Psal. Renuit consola-
ri anima mea, scilicet sensualiter: & se-
quitur memor fuit Dei, & delectatus
sum. ¶ Quantum ad secundum, dicitur
(Ioseph autem vir eius, cum esset iu-
M stus, & nollet eam traducere) id est pro-
palare, secundum glo. vel ducere in cō
iugiū. secundum Orig. (voluit occultè
dimittere eam.) Pro quo sciendum est,
quod postquam Maria regressa est ab
Helizabeth post tres menses. Ioseph vi
dens eam turgido ventre habuit argu-
menta insolubilia ex vtraque parte, vt
ita dicam.. Ex vna enim parte videbat
ventrem, & sciebat se non esse in causa

& quod sponsa fuerat absens tāto tem- A
pore ex alia verò nouerat voluntatem
virginis cum qua vouerat virginitatē
& secundum Chry. existimabat impos
sibile Mariam cecidisse. Circa hoc er-
go est triplex opinio. Quidam enim, vt
Ambro. & Augu. dicunt quod declina-
uit ad illam partem, qua suspicabatur
quod Maria adulterasset. & huic opi-
nioni, S. Thom in. iij. parte. iij. quæstio
xxix. arti. ij. ad tertium videtur facere B
Sed cōtra hoc statim oritur dubitatio
Si enim suspicabatur quod esset adulte
ra: quomodo erat iustus, si nolebat eam
traducere id est propalare ad hoc sol-
uit primò Chrys. di. quod Euangelista
nominat eum iustum à iustitia legali
vel generali: quæ dicitur de omni vir-
tute, ita quod ideo dict⁹ est iustus, quia
pius non autem dictus est iustus à iusti-
tia, quæ est virtus cardinalis, & spiri- C
tualis. Secundò, soluit Aug. quod istud
peccatum erat occultum: ita quod ipse
solus de hoc poterat aduertere: ideo non
erat publicè denuntiandum. Tertiò sol-
uit Raba, quod iustus fuit in hoc quod
nolebat ei cohabitare: sed pius in hoc
quod noluit eam traducere. Quidā ve-
rò, vt Orige. & Remi. dicunt quod de-
clinauit ad aliam partem, quia sciebat
Christum de virgine nasciturum: & D
quod Maria esset de semine Dauid, &
tantæ sanctitatis credit, quod esset illa
ideo indignum se reputauit eius coha-
bitatione, vnde nolebat eam traducere
id est, ad se ducere in coniugem, sed vo-
lebat eam repudiare. Et huic opinioni
S. Tho. fauet in. iiij. di. xxx. q. ij. ar. ij. ad
vltimum. Quidam verò dicunt quod
erat perplexus, & huius sententiæ vide-
tur

A tur esse Hier.qui ait.Hoc testimonium
maximum est quòd Ioseph sciens eius
castitatem, & admirans quod euene-
rat,celat silentio, cuius mysterium ne-
sciebat. Hæc ille. Mihi apparet quod
suam opinionem destruat angelus, qui
volens suadere Ioseph ne timeret acci
pere eam,dicit quod conceperat de spi
ritusancto.Hoc enim fuisset magis eũ
terrere,si ratione sanctitatis eam dese-
B rere volebat. Sed nec est rationabile,
quod absolutè,& certitudinaliter iudi-
cauerit eam esse adulteram, cum sciret
vnam virginem parituram: vt dicit
Hiero. & verisimiliter posset dubitare
de ista.Relinquitur ergo tertia opinio,
vt vera.Et sic ex humilitate nolebat co
habitare tantæ sanctitati ex vna parte.
vt di.S.Tho.in.iiij.& ex pietate nole-
bat eam traducere,id est publicè diffa-
C mare,vt idem dicit in.iij. par. Angelus
autem iussit eum non timere contra il
lam humilitatem & dicit conceptionẽ
fuisse sanctã contra suspitionem. Sed
quare virgo fluctuanti secretum Dei
non reuelauit? Respondet.b.Vin. quod
nesciebat si placeret deo,& firmiter cre
debat quod deus hoc reuelaret cum es-
set oportunum sicut & fecit.Est autem
hoc vnum euidens signum quod alicu-
D ius reuelationes à deo sint quod eas nõ
manifestat etiam vbi videt oportunũ:
quia sunt cum humilitate. ¶Moraliter
instruimur quod qñ quis est perplexus
super alicuius delicto:potius ad miseri
cordiam quam ad iustitiam declinan-
dum est.Cum enim sunt partium iura
obscura:reo fauendum est potius, quã
actori.extra de reg.iur.li. vj. Et primũ
debemus deum imitari,qui in præsenti
vita est ad misericordiã pronior,quam E
ad iustitiam, ¶Quantum ad tertiũ sciẽ
dum est, quod sicut dicit Remigius, si
Ioseph consilium suum perfecisset, o-
mnino beata virgo fuisset aliquo mo-
do infamata.Ideoq; deus statim muta-
uit eius consilium.Vnde dicit (Hæc au
tem eo cogitante)gl.in quo notat ani-
mus sapientis,qui nil timere vult inci-
pere.Hæc ista Chry.in homil.Notatur
etiam mansuetudo Ioseph, quia nulli F
enarrauit suam suspitionem, neque ei
quæ suspecta erat: sed in se cogitabat.
Hæc ille.Sequitur)ecce angelus appa-
ruit in somnis Ioseph dicens)tũc enim
anima quietatis sensibus aptior est, ad
percipienda diuina. Et in somno quidẽ
non habetur vsus rationis,quantum ad
iudicare:eo quod iudicium fiat per re-
solutionem ad prima principia cogni-
tionis id est,ad sensus, qui tunc ligant G
omnes autem quidam habẽt tamen tũc
quantum ad percipere.¶Est autem no-
tandum secundum Chry.quod angelus
non apparuerit ei manifestè, quia erat
valde fidelis. Pastoribus autem appa-
ruit manifestè,quia indigebant,tanquã
rudes sicut & Zacharias propter incre-
dulitatem.Et.b.virgo propter ea quod
prima erat quæ de summis rebus in-
struebatur,& iterum quia erat vera ma H
ter,nõ autem Ioseph verus pater. ¶Est
autem notãdum pro dicto Chry. quod
secundum beatum Diony. ad diuinam
prouidẽtiam pertinet rerum naturam
non destruere, sed saluare. Igitur deus
vult naturales suas operationes & suos
effectus habere nec præter illas aliquid
facit sine necessitate, & vbi illæ defi-
ciunt,ipse supplet:quia nec abundat in

I superfluis, nec deficit in necessariis: sicut nec natura, quam ipse instituit. Nũquam igitur deus facit miracula, vbi vel quando naturales causæ producere, & efficere possunt aliqua. Vbi quando & quomodo deus vult illa produci: sed lætatur intueri creaturas facientes suos effectus: sicut nec prudens rex se intromittat de officiis subditorum, nisi vbi illi deficiunt. Similiter etiam deus
K nõ admonet aliquem spiritualiter, vbi sufficiunt scripturarum, & sanctorum monitiones: neq; ostendit visionem in somnis, vbi sufficit inspiratio cordis: neque ostendit visionem corporalem & sensibilem vbi sufficit imaginaria, & in somnis: vt in ꝓposito: nec facit duas vbi sufficit vna secundum illud Iob. xxxiij. Semel loquitur deus, & secundo idipsum non repetit. ¶ Est etiam notan
L dum quod sicut credere faciliter somniis leue est, & periculosum. ita etiam nimis tardè credere, vbi concurrunt signa bona de quibus sancti loquunt̃, & de quibus fortè dicet in quæstionibus, videt̃ infidelitatis. vnde Chry. commẽdat Ioseph, quod crediderit angelo apparenti in somnis, & Zacharias fuit punitus: quia non credidit angelo apparenti tempore sacrificii, quod signum
M erat bonæ apparitionis. In hac tamen re generalem regulam omnibus sufficientem dare credo impossibile: nisi quod se quisq; spiritualis patris consilio humiliter committat (Ioseph fili Dauid) ideo Dauid commemorat secũdum Chry. quia de christo loqui volebat qui promissus fuerat Dauid. (Noli timere accipere) .i. intus retinere secũdũ Chry. quia iam mente dimissa erat.

Vel secundum Rab. noli timere accipere ad assiduam cohabitationem (Mariam cõiugem tuam) secundum Ambr. Maria dicitur cõiunx celebratione nuptiarum: non corporum copulatione. ¶ Et nota secundum Chrys. super Mat. quod triplici causa angelus apparuit Ioseph. Primò, ne iustus peccaret. Secundo, propter honorem Mariæ. Tertiò, vt diligentius se custodiret ab illa quam prius. Apparuit tamen post conceptionem virginis, nõ ante, secundum eundem, ne Ioseph dubitaret, sicut Zacharias cum maius sit virginem concipere, quam sterilem. (Quod enim in ea natum est.) Non dicit de ea. quia loquitur de natiuitate in vtero, non de vtero (de spiritusancto est). Nam sicut dicit. S. Tho. super Mat. in semine maris, est virtus formatiua quę est in spiritibus & deducit materiam ad matricem & eam ibi fouet: & corpulenta substantia. Spiritussanctus ergo tenuit vicem seminis quo ad primum, non autẽ quo ad secundum. Sed quare nõ dicit̃ spiritussanctus pater christi? Rñdet Aug. quod etiã de homine aliquid nascitur quod tñ non est hominis filius, vt vermis, & capillus. Et intendit Augu. quod oportet filiũ esse eiusdẽ naturæ cum patre. Christus ergo vt dicit. S. Th. vbi s. non est filius spũssancti, quo ad naturã humanã, cũ non sit eiusdẽ naturæ cum eo nec quo ad diuinã quia nihil accepit filius à spiritusancto sed bñ e cõuerso. Sed. iij. par. q. xxxij. assignat aliã rationem. S. Th. de hoc dicẽs. Quod aliquis dicit̃ de aliquo sc̃dm propriã, & perfectam rationẽ nõ debet dici secundũ imperfectã sicut quia socrates est propriè hom

homo,nõ dicit̃ homo;eo modo quomodo imago hominis dicit̃ hõ etiã si ipse alteri homini asimilet̃.Quia ergo chri stus est filius dei verè,& perfectè& propriè per æternã generationẽ non debet dici filius dei secundũ creationẽ vel iustificationẽ in natura humana.Ideo solius æterni patris est filius non aũt spiritussancti,vel totius trinitatis.(pariet autẽ filiũ,& vocabis:)scd̃m Rab.nõ dicit impones, sed vocabis quia impositum est hoc nomẽ à deo(nomẽ eius Iesum)saluatorẽ. Nam scd̃m Hier. Iesus hæbreo sermone saluator dicit̃.vñ subditur(ipse enim saluũ faciet populum suũ).i.populũ sanguine suo sanctificatum.s.christianũ:non aũt suũ.i. Iudaicum,qui consueuerat esse populus dñi. Nã dicit̃ Daniel.ix.c. Non erit eius populus qui eũ negaturus est (à peccatis eorũ.)Ergo ista salus spiritualis est nec vnquã hactenus fuit talis saluator & cõsequenter illud nomẽ fuit nouũ, quantũ ad significatũ.¶ Moraliter docemur, quod cùm iustus hõ bono fine mouet̃ si nõ sit præceps,sed deliberet secũ an bñ vel malè faciat:non deest ei diuinum consilium,quo retrahatur à malo.

In nocte natiuitatis domini. Luc.ij.

Exiit edictum à Cæsare augusto vt describeretur vniuersus orbis. Hæc descriptio prima facta est à præside Syriç Cyrino. Et ibant oẽs vt profiterẽtur singuli in suam ciuitatẽ. Ascẽdit aũt & Ioseph à Galilæa ad ciuitatẽ nazareth in Iudęã ciuitatẽ Dauid quę vocatur bethleẽ, eo ꝙ esset de domo, & familia Dauid:vt profiteretur cũ Maria despõsata sibi vxore prægnante. Factũ est autem cum essent ibi impleti sunt dies vt pareret. Et peperit filium suum primogenitum. Et pannis eú inuoluit & reclinauit eũ in pręsepio:quia nõ erat ei locus in diuersorio. Et pastores erãt in regione eadẽ vigilãtes & custodientes vigilias noctis supra gregẽ suũ. Et ecce angelus dñi stetit iuxta illos, & claritas dei circũfulsit illos: Et timuere timore magno. Et dixit illis angelus. Nolite. Ecce enim euangelizo vobis gaudiũ magnũ,quod erit omni pplo quia natus est vobis hodie saluator, qui est xp̃s dñs,in ciuitate Dauid. Et hoc vobis signũ. Inuenietis infantẽ pannis inuolutũ, & positũ in præsepio. Et subito facta est cũ angelo multitudo militiæ cælestis laudantiũ deũ & dicentium: Gloria in altissimis deo,& in terra pax,hominibus bona voluntas.

Exiit

I EXIIT EDICTVM A Cæſare auguſto) Lu.ij. In præſenti euangelio tangun tur tria puncta quę ſunt,deſcriptio:parturitio:reuelatio. ¶ Quantum ad primum literaliter antequàm veniamus ad text.ſciendum eſt quòd ſecundùm Chronica,& ſanctos: dominus Ieſus natus eſt ſub imperio Auguſti,ſub quo tanta fuit pax.xij.an.circa
K tempus natiuitatis chriſti ſcilicet antę & poſt,quòd ad literam videbatur impletum illud Eſa.ſecundo Conflabunt gladios ſuos in vomeres.Et in hac pace fecit ædictum Auguſtus,vt orbis deſcriberetur:mittens per vniuerſas regiones præpoſitos generale promulgans ædictum : vt ciuitatum præſides ad ſuam præſentiam omnes pertinentes ad ciuitates conuocarent dę caſtel-
L lis,& villis,& quòd quilibet pro capite ſuo ideſt pro inſcriptione capitis ſui offerret argenteum nummum prætii x.nummorum vſualium & Romano imperio profiteretur etiam ore ſe eſſe ſubiectum.Voluit enim Auguſtus ſcire numerum prouinciarum orbe, & ciuitatum in prouinciis,& capitum in ciuitatibus,vt ſcilicet tributa honeſta, & congrua imponerentur : ſecundùm:
M aliquos:vel fortè humana curioſitate, aut leuitate ductus.Huius autem ſubiectionis exhibitio,dicta eſt profeſsio qa ſe ſubdictos profitebantur homines imperio romano.Dicta eſt etiam deſcriptio, quia profitentium nomina ſcribebantur.Voluit antem dominus naſci tempore talis pacis.Primò,vt oſtenderet ſe pacem inter deum,& homines facturum.Secundò,vt oſtenderet ſe pa

cem diligere.Tertiò,vt diſcipuli li... A
rius poſſent per orbem ad prædicar...
diſcurrerere.Licet enim tempore p...
dicationis eorum,non eſſet tanta p...
amplius in flore:tamen remaneb...
veſtigia eius.Iſta ergo tangit Euan...
liſta breuiter d.(Exiit ædictum) id...
cõſtitutio ſeu decretum(à Cæſare ...
guſto)Cęſar fuit primus Romanus i...
perator,à quo omnes romani impe... B
tores Cæſares ſunt appellati:ſicut ...
libet rex Aegypti Pharao.Auguſtu...
tem fuit Octauianus,ſic dictus ſec...
dum Bed.& multos ab augendo rẽ p...
blicam:vel fortè verius,ſecundũ a...
ab augurio,ſeu quadam diuinati...
ſpecie,qua per volucrum guſtum a...
qui diuinabant: quæ dicebatur au...
ſtus:quaſi auium guſtus. Proiicie...
enim auibus eſcã cõtemplantes q... C
& qualiter guſtarent. (vt deſcrib...
tur vniuerſus orbis) ſecundùm gl...
terlinearem,inuenitur alius textus...
lis(vt profiteretur vniuerſus orbis...
ræ)& idem ſonat.Eſt autem hic p...
bolæ vel ſynedochæ: quia nunq...
vniuerſum orbem ſubiugarunt R...
ni:ſecundùm ꝙ dicit Hugo de ſa...
Iaco.ſed maiorem partem tantũ.(H...
deſcriptio prima facta eſt à præ... D
Syrie Cyrino) ſecundùm Bedam ...
deſcriptio prima dicit̃:vel qa fuit p...
ma vniuerſalis. Nã ꝑticulares fue...
aliæ vt patet de ea quã fecit Ioab...
ꝓcepto Dauid.Vel ſecũdũ alios:p...
oĩm facta eſt de ſcriptio in Syria,q...
eſt in medio mundi.& deinde ꝑ circ...
tũ vſq; ad fines terrarũ : Vel ſecũ...
mag.hiſto.quia ſingulis annis fiebat...
iuſmodi deſcriptio poſt natiuitatẽ...

ſti,(& ibant oẽs;vt profiterẽtur ſinguli in ciuitate ſuam) vbicũq; habitarẽt, ſecundũ magi.hiſt.quod intelligo dummodo eſſent in prouincia. Et vt dicit Bed.diuina prouidẽtia factũ eſt,vt ſcilicet dominus alibi cõceptus, & alibi natus.incidiãtis herodis furorẽ facilius euaderet.Vel ſecũdũ Chry.vt impleretur prophetia illa.Mic.v.Et tu Bethleem Effrata paruula es in milibus Iuda.Ex te enim egrediẽt,qui ſit dominator in Iſrael,& egreſſus eius à principio à diebus æternitatis.Vide infra in die Epiphaniæ.(Aſcẽdit aũt & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazaret in Iudæam ciuitatem(Nota ꝙ hæc Iudæa ſtat adiectiuè: quia dicitur Bethleem Iudæa ciuitas,eo ꝙ in tribu ſit Iudæ (Dauid)hoc dicitur ſecũdũ grecum,vt oſtẽdatur cõpleta promiſſio factã Dauid,de fructu vẽtris ſui ſeſſuro per ſedem eius(quæ vocatur Bethleẽ) Aſcendit in quam Ioſeph(eo ꝙ eſſet de domo.& familia Dauid, vt profiteretur cũ Maria deſponſata ſibi vxore ꝑgnãte) Dubiũ eſt aũt vtrũ mulieres profiterentur:& veriſimile eſt ꝙ non.beata tamen maria ſecundũ aliquos fuit vnica patri,& hæres:& conſequenter habebat profiteri.Quod ſi verum eſt,ly cum maria,referendum eſt ad ly profiteretur:& non ly aſcendit.

¶Allegoricè ex doctrina Bedæ Theo. & Ambro.ſciẽdum eſt,ꝙ Auguſtus eſt chriſtus.Beda.Chriſtus vocabulũ,Auguſti perfectiſsimè compleuit:vt pote ſuos,& augere deſyderans,& angere ſufficiens.Hæc ille.Hic fecit ædictum, vt ſubuerſis vbique terrarum culturis idolorum, vbi regi chriſto ſubiugato mundo omnes profiteantur in baptiſmate.Mar.vl.Qui crediderit,& baptizatus fuerit,ſaluus erit:qui vero non crediderit,condemnabitur.In hac profeſsione fidei argenteus,& nouus cenſus offerendus eſt.i.cenſus Eccleſiæ: ſecundum Ambro.Abolito cenſu veteri ſynagogæ.Et iſte cenſus de quo loquitur Amb.eſt cenſus iuſtitiæ,quæ in noua lege eſt abundantior,quã in veteri. E

Oportet autem profiteri in ſua ciuitate.i.ciuium vnitate quæ eſt Eccleſia: & non in conuenticulis hæreticorum, vel ſchiſmaticorum. F

¶Anagogicè verò ex doctrina Bedæ ſciẽdum eſt:ꝙ ciuitas noſtra eſt ſuperna Hieruſalem.Duas enim habemus ciuitates.ſ.temporalem.i.eccleſiam militantem:& æternam ſcilicet,eccleſiam triumphantem.Hæb.xiij.Non enim habemus hic manẽtẽ ciuitatem.Ad hãc G quotidie de Galilæa, quæ interpretatur rota:& ſignificat mundanam conuerſationem,debemus accedere per bona opera,& per ſpem,& deſyderium:& tandem offeremus deo cenſum.i.animam noſtram, in qua eſt dei imago: quam tunc deus perfectè poſsidebit, & conſequenter tanquam verus dominus aſſumet nos in ſuam protectionem.

¶Moraliter ciuitas noſtra eſt vel materialis eccleſia, vel ipſa anima noſtra. H Ad hanc quilibet ex volubilitate occupationũ debet ſœpe aſcẽdere,& profiteri.i.cõfiteri diuinã bonitatẽ,& ſuã iniquitatem:& debet offerre denarium ideſt propoſitum faciendi voluntatem. dei:ſeu offerre cor ſuum.Hic autẽ nũmus valet virtualiter obſeruantiam. decem pręceptorum legis.

¶Quan

I ¶Quantum ad secundum dicitur Fa-
ctum est autem, cùm essent ibi, impleti
sunt dies, vt pareret) isti dies sunt di-
uersimodè à diuersis asignati. Nam se
cundùm aliquos à creatione mundi,
vsque ad christi natiuitatem fluxerunt
anni, vj. milia. Ista fuit opinio Metho-
dii: sed potius mysticè, quàm historiali
ter loquitur. Secundum alios verò v.
milia. ccxxviij. secundùm Eusebium
K verò Cæsarieñ. in chronicis quinque
milia &. cxcix. secundùm Mag. verò
hist. qui hoc dicit esse secũdùm lxx. in
terpretes, fluxerunt anni. v. milia &
cxcvj. Ab Abraham verò duo milia, &
cxij. secundùm Hæbreos tamen sunt
multo pauciores. Et fuit anus. xlij. im-
perii. Aug. ita tamen vt regno Augúst.
addamus duodecim annos qui fluxe-
runt morte Iulii Cæsaris vsque ad At-
L ticum bellum. Fuit etiam annus. xxx.
Herodis. Et fuit nox dominicæ diei: se-
cundùm Magistrum histo. Et fuit sol-
stitium. hye male secundùm compotũ.
Et tunc secundùm aliquos inchoata
est ætas vj. secundùm alios verò in ba-
ptismo christi, & secundùm alios in
pasione. Sed quæritur: quare christus
voluerit nasci non alio, sed tali tempo
re. Respondetur secundùm Greg. quòd
M voluit nasci in prædicto solstitio, quã-
do dies incipit crescere, & nox minui:
ad significandum quòd ignorantiæ, &
peccatorum tenebris effugatis, imple-
retur terra scientia domini, & operibus
virtutum. Sed contrà quia solstitiũ prę
cedit natiuitatem christi per dies ali-
quot. Ad hoc dico quod sicut ex cõpoto
patet sol suum cursum annualem agit
in. ccclxv. diebus & fere sex horis, quæ

sex horæ de quarto in quartum ann
siue computatione reseruatæ in qua
anno faciunt vnã diem naturalẽ, q
dicitur Bissextilis: eo quòd bis pronu
tiamus illo anno. vj. Kal. Martii vbi
terponitur illa dies: vel quia est ex
sis momentorum talis dies colle
Pro hoc autem vide compotum. ¶S
dum est etiam rursus ex eodem q
Ioannes Baptista in solstitio natus
æstiuali, quando incipiebat decresc
dies, sicut & christus in hyemali, q
do crescere incipiebat. Vnde dixit i
Ioanes, vt habetur Io. iij. Illum op
crescere me autem minui. Nunc v
retrocesserunt solstitia: & hoc quia
nus solaris non completur præcisè
ccclxv. dies, & sex horas, sed defic
octo momenta, quæ sunt quinta
vnius horæ: & ita in quinque annis
ramus in computando vna hora &
cxx. annis vna die. Et nisi veniat
mundi: vel corrigatur iste error: a
festum natiuitatis christi cælebrabi
vbi nunc celebratur festum Ioãnis B
ptistæ: & econuerso: & omnia festa h
malia erunt æstiualia: & ecõuerso. S
cundum Bedam verò tunc nasci vo
quãdo mox natus census redderetur
sari: vt propter liberationem nost
ipse subderetur seruitio. Sed quare v
luit nasci in Bethleem? Respondet. S
Tho. iij. per quæst. xxxv. artic. vij. di
Christus in Bethleem nasci debuit.
voluit: vt ex loco natiuitatis promi
facta Dauid de christo ostenderetur
se completa. Secundò, quia Bethle
interpretatur domus panis ipse en
est panis viuus. Elegit autem Hieru
lem pasioni: sicut elegit eam vt

A sedes regni,& sacerdotii: Nam regnum & sacerdotium Christi præcipuè sunt in passione confirmata. Et vt confundat eos, qui de nobili ciuitate gloriantur,& in ea volunt honorari. Ipse enim voluit in humili nasci:& in gloriosa cõfundi, per ignominiam passionis. Non autem elegit Romam, ne cõuersio mũdi ascriberetur romanorum potentiæ: sed tamen in ea posuit caput ecclesiæ
B suæ: in signum perfectæ victoriæ, & suæ potentiæ. Iuxta illud Esa.xxvj. Ciuitatem sublimem humiliabit scilicet roman. conculcabit eam pes pauperis. scilicet christi, gressus egenorum scilicet discipulorum eius. Hæc ex. S. Tho. (& peperit filium suum.) Licet enim deus sit, qui natus est, tamen verè est filius virginis,& ipsa verè est mater dei.
C vt patet per. S. Thoma.iij.par.quæstio. xxv. (Primogenitum.) Primo genitus hic dicitur secundùm Hie.& Magistrũ histo. nõ post quem alius natus est, sed ante quam nullus. Vnde & Nu.iij. mandatur redimi primogenitus post mensem. Constat autem quòd tunc non poterat habere alium post se. (& pannis eum inuoluit) per seipsam sine Ioseph, propter reuerentiam,& sine obstetricibus. Nam requiruntur obstetrices pro-
D pter dolorem parientis. Beata autem virgo sine dolore peperit, sicut & sine peccato concepit. vt patet.iij. q.iij. vnde liber de infantia saluatoris, qui asserit ibi fuisse mulierculas, non est autẽticus: sed apocriphus. Hieronimus. Nulla ibi obstetrix, nulla mulierularum sedulitas intercessit. Hæc ille. ¶ Nota quòd panni sunt vile genus vestimenti secundùm aliquos: vnde pannosus dicitur. qui vilibus induitur. Videtur
E autem quòd pannosus sonet abundantiam panni:& propriè competit pauperibus: qui simul cum nouis induunt vetera,& multipliciter resarcita. Ideo hic Grego. exclamat di. O admirabilem coartationem,& peregrinationem quam subiit qui continet orbem. Ab initio captat pœnuriam, vt eam in se ipso doceat. Nimirum si voluisset, ve-
F nire, poterat in mouendo cælum & terram concutiendo emittens fulmina. Non autem sic processit. Non enim perdere, sed saluare volebat:& ab ipsis primordiis humanam conculcare superbiam: atque ideò non tantũ homo sit. sed etiam homo pauper: & pauperem matrem elegit: quæ caret his quibus infantem natum reclinet. Hæc ille (& reclinauit eum in præsepio.) Quo-
G modo ibi fuerit præsepe assignat magister histo. quia Ioseph illud fecerat asino,& boui quos duxerat secũ. Asinum quidem secundũ Nic. de ly. ad vehẽdã sponsam: Bouẽ verò ad vendẽdũ, vt ex pretio faceret expensas. Ista tamen nõ sunt certa: sed tamẽ persuadet ea Mag. hist. Primò per prophetiam: maximè Abach.iij. secundùm Septuaginta interpretes, vbi dicitur. Dñe audiui audi-
H tũ tuũ,& timui: cõsideraui opera tua,& expaui in medio duum animaliũ innotesceris. Et secũdò p cõsuetudinẽ pictorũ q sic pingũt. Pictura eñ vniuersali tempore & loco idest vniformis semp, & vbiq; facit probabile argumẽtũ, qa picturæ libri sunt idiotarum. ¶ Est aũt sciendum quòd multa sunt quę scripta nõ legimus:& tamẽ certa ea tenemus: qa ab antiquis ad iuniores p gñatio-

I nes deuenerunt : vt patet præcipuè in
formis sacramentorum : secundum. S. Thom.in multis locis:& tale quid fuit forte de isto Asino, & Boue. Dicit autem magister histor. quòd fœnum super quo iacuit Christus translatum dicitur:& est Romę in sancta Maria maiori. Quia verò Christus natus est saluo pudore matris : ita ventrem exiuit, sicut vitrum penetrat radius solaris:
K ita quòd fuerunt duo corpora simul.
Posuit autem se Christus mox natus: vt quibusdam placet super nudam terram ante oculos matris orantis, propter humilitatis, & austeritatis exemplum:(quia non erat ei locus in diuersorio) id est in hospitalaria secundum aliquos à diuertendo. Hospitium enim vocatur diuersorium secundum consuetudinem scripturæ. vt patet Genes.
L xcij.à diuertendo. Vel secundum Magi.hi. diuersorium est locus inter duas domos coopertus in quo cõuenire consueuerant ciues ad confabulandum. Idem videtur dicere glo.Be.vt dicatur diuersorium quia diuersa orificia habeat.i.duas portas : quamuis Isid.dicat quòd sic dicitur : quia diuersi ad illud conueniant, siue secundum alios à diuertendo.quia.s.homines post viam
M illuc diuertant : quod idem est. Sed reuera prima expositio videtur rationabilior : quia si secundo modo sumatur diuersorium, vtique habuisset dominus locum in diuersorio:vbi etiam iumenta manebant. In hospitio autem non habuit locum secundum. S. Vinc. Primò propter multitudinẽ nobilium qui ad profitendum conuenerant, cum illa ciuitas esset ornata nobilibus de

genere Dauid. Secundò, quia tardè ve- A
nerant vt pote Maria prægnante. Tertiò, quia erant pauperes,& hospitalari[i] libenter diuites recipiebant. Possem[us] tamen dicere quòd cum diuersorium à diuertendo dictum sit significat hosp[i]tium ad quod diuertebant peregri[ni] & quòd tale reductum ad quod diu[er]tebant ciues:etiam dicebatur diuer[so]rium, & in vno habuerint locum B
in eo natus est Christus:sed nõ in a[lio] & de hoc loquitur Euangelista. V[nde] Nic.Gor.vult Christum natum esse [in] diuersorio. Et quòd dicitur. non era[t] locus in diuersorio : exponit sic, q[uia] nõ erat locus in diuersorio alius à [præ]sepio, in quo reclinaret filium:& sic [su]mitur diuersorium secundo modo. [Sed] tamẽ nota quòd cum dicitur Chri[stus] natus in diuersorio, secundo modo C
mitur diuersorium per quandam [si]militudinem, quia natus est in scriptu[ra] non in porticu inter duas domos. ¶ [Al]legoricè diuersorium medium i[nter] duas domos : est ecclesia media in[ter] paradisum,& mundum, vel infernu[m]. In hac in præsepio.i.in altari pon[itur] Christus in sacramento ante bouem [&] asinum.i.Iudæum,& Gentilem con[uer]sum tamen : & hoc vt homines mu[tati] D
bestiali vita:non fœno voluptatis [sed] pane cœlestis cõsolationis pascant[ur]. Cyril. Reperit Christus hominem [fa]ctum bestialem in anima : & ideo [in] pręsepio loco pabuli ponitur:vt vit[am] bestialem mutantes ad consonam [ho]mini perducamur scientiam:perting[en]tes non fœnum, sed panem cœleste[m] vitæ corpus. Hæc ille. ¶ Anagogicè [di]uersorium in quo peregrini consu[mant]

mato suo cursu diuertunt: est vita beata,& in eo ante bouem,& asinum ponitur Christus in cibum sempiternum. Significant autem ista animalia viros operatiuos, & non doctos. Non enim docti,ex hoc quòd docti saluantur : sed ex hoc quòd operatiui. Iac.j.Estote factores verbi, & non auditores tantum. Et per bouem habentem arma inuasiua intelliguntur potentes : per asinum
B verò minores. ¶Moraliter autem hic diuersorium significat cõscientiam ad quam quilibet recurrit post suas operationes. In hac qui operantur inueniunt Christum cõsolantem & pascentem. Nullus est enim ita malus quin de bono opere gaudeat,secundum Philosophũ.& multo magis bonus gaudet. ¶Moraliter etiam Christus voluit significare multa ad quorum nos opera-
C tionem conari debemus: quæ Be.exprimit dicens. Qui totum mundum vario velit ornatu : pannis vilibus inuoluitur, vt nos primã stolam percipere valeamus.Per quem omnia facta sunt,manus,pedesq; astringitur: vt nostræ manus ad opus bonum extente:pedes sint in viam pacis directi. Duri præsepius angustia continetur:cui cœlum sedes: vt nos per cœlestis regni gaudia dila-
D tet.Qui panis est angelorum:in præsepio reclinatur: vt nos quasi sancta animalia carnis suæ fruměto reficiat. Qui autem ad dexteram patris sedet in diuersorio loco eget: vt nobis in domo patris sui multas mansiones præpararet.Hęc ille.¶Quantum ad tertium literaliter sciendũ est quòd Deus in ipsa hora natiuitatis Christi multa per diuersas partes mundi ostědit mirabilia. Nam sicut tradũt hist.in illa nocte vi- E
neæ engaddi quæ balsamũ producunt: fecerunt flores, & fructus, & liquorem protulerunt. Et similiter iuxta Iaco.de Vora. quãuis aliquibus sit dubium an intelligatur de populo Iudæorum. Dicit beatus Hiero.super illo verbo. Lux orta est eis quòd in eadě nocte omnes Sodomitæ mortui sunt. Noluit enim Christus tantum nefas impunitũ manere in humana natura: eo nascente in F
eadem.Item sicut tradũt historiæ: Romani propter magnam pacem quæ in mundo fuerat templum pacis ædificarunt : & responso accepto ab oraculo, quòd tunc rueret, cum virgo pareret: existimãtes impossibile virginem parere posse posuerunt titulum in fronte eius tale. Templum pacis æternũ. Sed in eadem hora corruit : & modo ibi est ecclesia sanctæ Mariæ nouæ.Item Ro- G
mæ(vt testantur Horosius, & Strabo) fons aquæ in liquorem olei versus est, & vsque in tyberim fluxit : & tota illa die largissimè emanauit. significãs Romam futuram esse, in qua sedes Ecclesiæ poneretur in cuius medio fons est oleum diuinæ misericordiæ manans.i. baptismus.Item(vt testatur Chry.)legitur in quibusdam historiis quæ tamě non sunt autenticæ : quòd eadem hora H
magis secundum quendam ritum orãtibus: stella habens in se infantem cum cruce in fronte apparuit : & alloquens eos misit in Iudæam quęrere,& salutare nouum regem. Item eadem die (secundum hist. &.S.Tho.iij.parte.) tres soles apparuerũt in Hispania: qui paulatim in vnum cõuersi sunt significãtes diuinitatě animam, & corpus in vnam

I conueniſſe perſonã. Item (vt ait Inno. iij.) Octauianus Auguſtus intantũ Senatui placuit, vt cum pro Deo colere vellẽt: quod prudẽs imperator reuerebatur, ſe mortalẽ intelligẽs. Ad inſtantiam autẽ Senatus vocata eſt ſibylla: vt ſciretur ſi poſt eum aliquis maior futurus eſſet. Cũ ergo in die natiuitatis cõcilium cõuocaſſent: & Sibylla in camera ſuper hoc oraculis inſiſteret in me-

K dia die circulus aureus apparuit circa ſolẽ, & in medio pulcerrima virgo puerum geſtãs in gremio. Cumq; imperator Sibylla hoc monſtrãte miraretur: audiuit vocẽ dicentẽ. Hæc eſt ara cœli. Et Sibylla ait. Hic maior te eſt, hunc adora. Illa camera modo dicit̃ ſancta Maria ara cœli. Item ſecundũ multos præcipue. S. Vin. & Nic. de Ly. Chriſto exeunte virginis vterũ, nox in clarita-

L tem diei cõuerſa eſt, iuxta prophetiam Pſal. Et nox ſicut dies illuminabitur. Et hoc videtur conſonũ his quæ dicunt̃ de apparitione angelica, quã Dei claritas cõcomitata eſt, & in multò magis circa loca vicina Soli Iuſtitiæ, & lumini gẽtium lux ſubito coruſcauit. Nã dicitur (& paſtores erãt in regione eadẽ.) Diſtabãt enim per miliare ſecundũ Mag. hiſt. (vigilãtes, & cuſtodientes vigilias

M noctis ſuper gregẽ ſuũ.) Dicit magiſter hiſto. ꝙ mos antiquorũ fuit, in vtroque ſolſtitio vigilare ad reuerentiã Solis: & fortè hoc vſq; ad Iudæos erat deriuatũ & extẽſum. Sed quia hoc erat idololatrare. forte melius dicitur ꝙ propter particula gregis vigilabãt, vt videt̃ dicere textus. Et erãt viri ſimplices, & boni. Vnde ait Chryſ. Non autẽ angelus iuit Hieroſolymã: non requiſiuit Scribas, & Phariſæos. Erãt enim corrupt[i] præ inuidia cruciarẽtur: ſed hi erãt [...] turi antiquã conuerſationẽ Patriar[cha]rum, & Moyſi colentes. Eſt autẽ ſem[ita] quædã ad prophetiã perducẽs inno[cen]tia. Hæc ille. Vnde ſubdit (& ecce an[ge]lus dñi ſtetit iuxta illos.) & hoc in c[or]pore aſſumpto in hora natiuitatis C[hri]ſti: vt rationabiliter credi poteſt (& [cla]ritas Dei circũfulſit illos.) Dicitur c[la]ritas Dei, claritas ſupernaturalis: & [mi]raculoſa quã Deus inuſitato modo [pro]duxit. Et nota ſecundũ Bed. ꝙ nũquam ante angeli cũ luce apparuiſſe legũtur quia hoc priuilegiũ ſeruabatur illi t[em]pori, qñ exortũ eſt lumẽ in tenebris. timuerũt timore magno) quia natur[a]liter præſentia angelica hũc produc[it] effectũ in homine: maximè cõcomita[n]te inuiſitata luce. Sed angelus bonus [ta]lem timorẽ fugat ſecundũ Græcum, S. Tho. & alios ſanctos. ideo ſubditur: (& dixit illis angelus: nolite timere, ecce enim Euãgelizo). i. annũtio (vobis ga[u]dium magnũ quod erit omni populo ſ. Gẽtili, & Iudaico, (quia natus eſt vobis). i. hominibus (hodie ſaluator.) Dicit, hodie: licet eſſet nox: quia nox par[s] eſt naturalis diei: vel quia illa nox in diem conuerſa erat ratione claritatis vel quia nũtiabat ſolem exortũ, vel ſe[cundũ] aliquos quia nũtiabat læta. N[am] in triſtibus cõſueuit nominari nox: iu[]xta Illud Matth. xxvij. Omnes vos ſca[n]dalũ patiemini in me in iſta nocte. Sed quare hoc nũtiatum eſt paſtoribus dicente Paulo. j. Corint. ij. Sapientiã loquimur inter perfectos? Ad hoc dic[endum] Gorrã ꝙ ſapientiã ſubtili indagatione loqui nõ debemus, niſi inter perfectos ſed

A ſed ſecus ſimplici narratione. Chriſtus igitur ſuam natiuitatē diuerſis diuerſimodè manifeſtauit: vt Scribis, & Sacerdotibus per ſcripturā quam nouerant. Magis verò qui aſtrologi erāt per ſtellam: paſtoribus autē qui quo ad vtrunque erant ignari: per apertam locutionem. Hoc autē fuit. Primò ratione innocentiæ eorū, vt dicit Chry. Secundò ad approbandum officium paſtorale.
B Tertiò, ad oſtendendū quòd natus erat agnus. Quartò ad oſtendendum quòd natus erat paſtor: ouem perditā quæſiturus. Quinto ad oſtendendū quòd ſpirituales paſtores vigilātes præ cæteris merenē videre ſublimia. Sed quare angelus dixit illud gaudium eſſe magnū? Ad hoc dico quòd eſt magnū intenſiuè: ita quòd in vno apud rectè ſentientem non poteſt eſſe maius. Quia enim
C ſummū deſiderium noſtrū eſt aſſequi finē vltimum: id quod facit nobis impoſsibilitatē acquirendi illud eſt maxime doloroſum, & pœnoſum: puta clauſio cœli: & incarceratio inferni: & cōſequēter id quod remouet hoc malum oportet eſſe maxime gaudioſum. Eſt etiam maximum extenſiuè in ſurſum. Ber. Magnum eſt hodiernæ feſtiuitatis gaudium quòd cœlū replet antequàm
D terrā. Item etiā in deorſum: quia vſque ad infernū penetrauit: vt poſsimus de exiſtentibus in lymbo dicere illud. Heſter. viij. Iudicis noua lux oriri viſa eſt. Et in latum quia replet mundum: quia eſt commune omni populo. i. Gentili, & Iudaico: vt dictum eſt, vt conueniat ſingulis de populo, vel omni populo. i. Eccleſiæ quę integratur ex omni populo: vt exponit Gor. Et in longū: quia à principio mūdi vſque ad finē extenditur. E
Sicut enim nos lætamur de nato: ità antiqui de naſcituro: iuxta illud. Io. viij. Abrahā exultauit vt videret diem meū, vidit, & gauiſus eſt. (Qui eſt Chriſtus dn̄s) Sicut autē dicit. S. Th. iij. par. q. xvj. Ieſus ſignificat naturā humanā: ſicut Deus diuinā: ſed Chriſtus ſignificat vtrūque. Et Chriſtus græcè, latinè dicitur vnctus. Inungebātur autē Reges, & Pōtifices. Ideo Chriſtus tanquā F
Rex, & Pōtifex iniūctus eſt à Deo, ſecūdum humanitatē plenitudine gratię, & charitatis, quæ dicit vnctio. j. Io. ij. Vnctio docet vos (in ciuitate Dauid). i. Bethleē. vn̄ ortus eſt Dauid. (& hoc vobis ſignū) ſupple eſt, vel erit, quo ſcietis ita eſſe, vt dico (inuenietis infantē pannis inuolutū, & poſitū in prę ſepio.) Per hoc ſignū voluit angelus innuere paſtoribus, ꝙ Chriſtus nō venerat ad tēpo- G
raliter regnandū: vt Scribę, & Phariſæi expectabāt: vel pōt dici quod hoc erat propriū ſignū ſaluatoris nati. ¶ Ad cuius euidētiam ſciendū eſt ꝙ tātum duo fuerūt ſaluatores populi Iſraël, qui eū exiſtentē extra ſuam terrā liberauerūt, ſ. Moyſes, qui liberauit eum à ſeruitute AEgyptiaca. Exo. xiij. & Cyrus, qui eū liberauit de captiuitate Babylonica. j. Eſdr. j. & vterque fuit Chriſti figura: & H
ſimiliter vterq; nouiter natus fuit inuētus in magna paupertate. Nā Moyſen inuenit filia Pharaonis in fiſcella iuncea. Exod. ij. De Cyro verò legitur quòd Aſtiages rex Perſarum vidit in ſomnis vitē exeuntē de vtero filiæ ſuę: & totā Aſiam occupantē. Et per coniectores ſomniorū intellexit ꝙ illa eſſet paritura regem. Quamobrem timens

I perdere regnum illam tradidit paupe ri militi:deinde iussit partum occidi. Sed compassione ductus is cui mandatum dederat:exposuit infatem fortunę relinquens eũ,in quadã sylua quẽ Pastoris cuiusdam catula lactauit. Pastor autẽ volens scire quo catula frequẽter declinaret:obseruauit eam,& puerum inuenit:quẽ vxori suæ nutriendũ tradidit ... Rex persarũ & Medorũ
K factus est. Cum ergo figuratum & figura conũeniant, Christus in paupertate natus est. Et postquã Angelus annũtiauit Christi natiuitatem secuta est multa exultatio Angelorũ,quia gaudebã, ꝙ sedes vacuæ in cælo essent implẽdę. vnde subditur.(& subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis) id est Angelorum bonorum. qui secũdum Bed. eo quòd pro nobis cõtra demones
L pugnent dicuntur exercitus:cum sint valde multi. Vel dicuntur exercitus, non ab ipsa pugna solũ:sed ab exercẽdo omnia diuina opera,& officia exceptis duntaxat his quæ à solo Deo fieri possunt.¶ Et nota ꝙ in veteri testamẽto aliquando legitur apparuisse vnus Angelus tantum, vt Iudic. xiij. Aliquãdo duo. vt Gene. xix. Aliquando tres, vt Gene. xviij. quando Abraam tres vi
M dit,& vnum adorauit. Aliquando sex. vt Ezec. ix. Ecce viri &c. Aliquãdo plures indeterminatè, vt Gene. xxxij. fueruntque obuiam Angelo Dei Aliquãdo exercitus eorum:sed per modũ visionis:vt iiij. Reg. vj. dicitur Ecce mõs plenus curruũ. sed hic apparuit exercitus nõ tantũ in visione:sed in remediãtibus corporibus assumptis,& cũ luce. vel si nõ oẽs apparuerunt,tamẽ fuerũt verè præsentes,& sunt auditi. hoc aut fuit in signum ꝙ aliquid maius soli... nuntiabatur (laudantiũ Deum,& di... tiũ gloria in altissimis Deo.) Licet ... Deus vbique sit gloriosus,& à creat... ra glorificatus:hoc tamẽ specialius ... in cælo vbi sunt nobilissima corpor... & beati diuinitatem contẽplantes, vn... de super cælos dicitur esse gloria ei... ... quia quod per superabũ... tiam dicitur vni soli cõuenit ergo ... est nisi vnus altissimus. Solutio. V... est altissimus simpliciter,sed secu... quid,& in diuersis generib⁹ sunt di... sa altissima : puta in corporibus c... lum,in Angelis vnus:& in homini... multi ęquales sibi,quãuis hic per al... simi simpliciter, sunt tamẽ altissim... est valde alti. Vnde autẽ sumptum ... residuũ illius hymni. Dico,quòd se... dũ Gor.& Chronica illud addidit ... la.& deinde Thelesphor⁹ Papa sta... illum esse à solis episcopis incipiend... deinde Simachus à solis sacerdot... in diebus festis:eo ꝙ ipsi Angeli ... dei. Notanter autem Angeli dant ... riam Deo,quia vt dicit Gor. Deus ... detur sibi tria reseruasse. Primò, vin... ctam. Ro. xij. Mihi vindictam,& eg... tribuã.& Deute. xxxij. Mea est vlti... ego retribuam eis in tempore. Sec... iudiciũ de omnib⁹ bonis & mali... xiiij. Tu quis es,qui iudicas alien... uum. Tertiò,gloriã de bonis Esa... Gloriam meam alteri non dabo ... terra pax hominibus.) Chrisosto... autẽ pax per Christum facta est. R... ciliauit,enim non per se Deo,& P... culpam hostilẽ de medio auferẽs. ... populos in vnũ hominem pacific... ac...

ac cælicolas.& terræ nos in vnum gregem cōposuit.Hæc ille.Bede . Quibus autem hominibus pacē poscant Angeli exponunt dicentes (bonæ voluntatis) eis,scilicet qui Christum suscipiunt natum.Non enim est pax impijs.sed pax multa diligētibus nomē Dei.Hæc ille. Ex quibus patet ꝙ ista intelligūtur de pace bona & spirituali quā Christus venit mittere in terram.non autē de ma-
B la.quæ est concordia in malo.hanc eñ venit auferre . vnde Matthæi.x.dicit. Non veni pacē mittere in terram,sed gladium.¶ Allegoricè sciendum est ꝙ pastores vigiles in nocte,sunt secundū Greg.boni prælati,& doctores sollicitā curam de animalibus gerētes in nocte præsentis exilij,cōtra tentamenta Luporū,id est demonū Illi merētur de cælestibꝰ mysterijs edoceri,& gaudio ma
C gno per frui. Itē,nato Christo per fidē in cordibus fidelium laus magna secuta est per vniuersum orbē.& lux immēsæ intelligentiæ supernorū.¶ Anagogicè verò sciendū ꝙ Christus significat eum qui se & alios vult saluari.Iste nascitur dum moritur.quia aliā ingreditur vitā.Egressa ergo aīa iusti de vtero Mariæ.i.de corpore,tenebræ vetrūtur in lucē.qā statim intelligit modo
D Angelico.etiā si sit mala vt patet ꝑ . S. Tho.j.par.q.lxxxiij.& si sit bona perficitur beatifica visione statim , vel post plenā purgationē.¶ Moraliter instruūtur pastores.i.prælati ꝙ si volūt percipere claritatē æternæ visionis,& cōsabulationē Angelicā.vel cōsortiū debēt vigilare:q̄a ꝓ grege administrato redditurí sunt rōnē,Instruunt etiā mēbra Xpi,vt paupertatē,& asperitatem vitæ cū suo capite amplecti debeant.Itē in- E
struunt iuxta doctrinā Be.di.Vno Angelo,vno Euāgelizātē nuntio natū in carne Deū,mox multitudo militiæ cælestis in laudē cōditoris prorūpit:vt & Xpo deuotionē impēdā,& nos suo exēplo instruāt quoties aliqs firmū sacræ eruditionis verbum sonuerit:vel ipsi quæ pietatis sunt ad mentem reduxerimus,deo statim laudes ore corde,& opere reddamus.hæc ille. F

In aurora missæ natiuitatis domini. Luc. ij.

PAstores loquebātur ad inuicē. Trāseamꝰ vsque ī Bethleem,& videamus hoc verbū,quod factū est:ꝙ fecit dñs,& ostendit nobis. Et venerunt festinātes,& inuenerūt Mariā,& Ioseph,& Infantem positū in præsepio. Videntes autē cognouerunt de verbo,ꝙ dictum erat illis de puero hoc. Et oēs qui audierunt mirati sunt:& de his quæ dicta erāt à pastoribus ad ipsos.Maria aūt conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo.Et reuersi sunt Pastores glorificantes,& laudantes Deū in omnibus quæ audierant:& viderāt: sicut dictum est ad illos.
G
H

I PASTORES LOQVEbãtur adinuicem.) Luc.ij.
In præsenti Euãgelio tangunt tria pũcta: q̃ sunt Inquisitio, inuẽtio, **exultatio**. ¶ Quãtũ ad
primũ literaliter sciẽdũ est ꝙ pastores
nocte venerũt in Bethleẽ: qa dicit Lucas ꝙ recedẽte Angelo loquebant adin
uicẽ dicẽtes. Trãseamꝰ vsque Bethleẽ,
& videamus hoc verbũ.) Per verbum,
K secundũ Bed. intelligit verbũ æternũ,
& sic exponit secundũ eũ. Videamꝰ hoc
verbũ, ꝙ factũ est. i. verbũ ꝙ semp erat
videamꝰ, quomõ sit caro factũ. Si qdẽ
secũdũ aliquos fuerũt intus illuminati
à Deo. Sequit (ꝙ fecit dñs, & ostendit
nobis) .i. secundũ Bed. Videamꝰ quomodo verbũ ipsum se fecit, s. hominẽ,
& ostẽdet nobis carnẽ suã. Nã secundũ
Amb. cũ caro videt, verbũ videt, & in-
L tellige ꝙ videt verbũ: non tamẽ quãtũ
ad oẽm suã naturã: sed solũ quo ad humanã. Põt etiã exponi secũdò, sic, vt ꝑ
verbũ intelligat res: nõ q̃cũque: sed digna, & magna iuxta illud. Esa. xxxix.
Non fuit res digna verbo. i. ꝑtiosa quã
nõ ostẽderet eis. Verũtñ in diuina scriptura verbũ cõsueuit accipi, pro facto,
siue ꝑ quacunque re gesta. Isto modo
dixit Dauid. ij. Reg. j. fugienti de ꝑlio.
M Quod est verbũ, quod factũ est. i. quomodo se res habuit: & sic patet textus.
¶ Sciendũ tamẽ ꝙ in græco, nõ habet
quod fecit, sed solũ quod dñs ostẽdit nobis. (Et venerunt festinãtes) principaliter ex desiderio videndi Xp̃m; & secundario, vt citius redirẽt ad gregem:
forte sine custodia derelictum. Sed ad
pleniorẽ dictorũ intelligentiã sciendũ
est ꝙ S. Tho. in. iij. q. xvj. ar. vj. quærit
vtrum hæc propositio sit verã. Deus fa-
ctus est Homo. Et respondet ꝙ sic. q-
vnũquodque dicitur esse factũ, illud
de nouo incipit prædicare de Xp̃o. &
eodẽ modo potest dici, ꝙ Bed dicit v-
bũ esse factũ hominẽ, vel carnẽ. i. ho-
nẽ à parte denominando totũ: qa i-
esse hominẽ verè prædicat de Deo
etiam vere prædicatur de verbo Dei
¶ Moraliter instruimur ꝙ si volu-
Xp̃m inuenire nõ debemus, q̃rere
cum desidia, & negligentia: sed festi-
ter, vt dicit Ambro. ¶ Quãtum ad s-
dum sciendũ, ꝙ patet vsque ibi (co-
rens in corde suo.) Secundum eñ d-
ctrinã Bed. cõferebat quæ per Proph-
tias sciebat futura de Xp̃o, cum his
videbatur impleta: quod beatæ virg-
erat valde delectabile: & nobis va-
vtile, quia beata Virgo plenissimè p-
tuit de Xp̃i misterijs alios docere. C-
tera quæ dici possent circa hoc Eu-
gelium literaliter, patere faciliter p-
sunt ex dictis.

In die Natiuitatis Domini, ad
Missam maiorem. Ioan. j.

IN principio er-
verbum: & ver-
erat apud Deũ.
Deus erat verbu-
Hoc erat in principio ap-
Deũ. Omnia per ipsum fa-
sunt: & sine ipso factum est n-
hil, quod factum est. In ip-
vita erat: & vita erat lux ho-

A num. Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehẽderũt. Fuit homo missus à Deo cui nomẽ erat Ioãnes. Hic venit in mũdũ vt testimonium perhiberet de lumine: vt oẽs crederent per illum. Nõ erat ille lux: sed vt testimoniũ perhiberet
B de lumine. Erat lux vera quæ illuminat omnẽ hominem venientẽ in hunc mundũ. In mũdo erat, & mundus per ipsum factus est: & mundus eum non cognouit. In propria venit, & sui eum non receperũt. Quotquot autem receperunt eũ de-
C dit eis potestatem filios Dei fieri: his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus: neque ex voluntate carnis: neque ex voluntate viri: sed ex Deo nati sunt. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam
D eius, gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ, & veritatis.

IN PRINCIPIO erat verbum) &c. Ioan. j. Ioannes Euangelista dictus est Aquila: quia cæteris Euangelistis altius insonuit; & maximè in præsenti Euangelio, quod diuiditur principaliter in duas partes. In prima enim agit de verbi diuinitate. In secunda de eius humanitate: ibi (fuit Homo missus à Deo) Prima pars diuiditur in duas. Primò enim manifestat verbum quantum ad eius essentiam. Secundo, quantum ad eius potentiam: ibi (omnia per ipsum facta sunt.) ¶ Quantum ad primũ soluit Ioan. iiij. mirabiles quæstiones. Prima enim quæstio quæ de verbo formari potest, est quando erat verbũ, scilicet ab æterno, vel ex tẽpore: & hãc soluit dicens (in principio erat verbum.) Pro intellectu autem solutionis declaramus tria verba posita in ea quæ sunt. Verbum, In principio, & Erat. ¶ Sciẽdum est ergo quòd secundum Augustinum decimoquinto libro, de Trinitate. & Dama. primo libro. in nobis est triplex verbum, scilicet intelligibile: quo rem ipsam per suã speciem cogitamus, secundum quòd homo actualiter sibijpsi quodam modo loquitur, intuendo quod latebat in memoria. Et istud verbum nihil aliud est, quàm conceptus mentis, qui est quædam imago rei existentis extra animã, quam imaginem intellectus format: vt possit in ea videre re, in cuius est imago: etiam si talis res non sit præsens imo etiã si nullo modo sit existens in rerum natura. Et secundo verbum imaginabile: quo speciem vobis præferendæ apud nos formamus. Est & tertio verbum sensibile: secundum quod vocem ipsam proferimus. Cum primo verbo habet similitudinem verbum æternaliter genitum: Cum secundo vero verbum, vt in carnali: præuisum, cũ tertio autẽ ipsum verbũ in-

E F G H

I carnari inquantum incarnatum. Vnde sicut dicit Augustinus, vbi suprà nec verbum imaginabile, nec verbum vocale gerit similitudinem verbi increati: sed solum verbum intelligibile. Hæc autem similitudo potest attendi quo ad hoc: quia sicut verbum intelligibile in nobis habet expressam similitudinem: imò est expressa similitudo illius rei quæ latebat in memoria
K ita verbum dei est expressa similitudo patris. Et sicut in verbo facienda dispo nimus: nec aliquid facimus quod non prius verbo mentali nobis loquamur, ita deus nihil facit, quod non prius in verbo disposuit. Et omnia ista habẽtur ab August. vbi supra. Est etiam quantũ ad hoc similitudo: quia sicut filius Dei emanat à patre, & est ista emanatio intellectualis non materialis: ita verbum
L emanat ab intelligente, non materialiter, sed intellectualiter. Est ergo similitudo inter verbum creatum, & increatum quo ad emanationem & emanationis modum seu immaterialem, & quo ad emanantis similitudinẽ, quia vtrũq; verbum est simile intelligenti: quando idem intelligit se, quia semper verbum est similitudo intellecti per verbũ. Modus autem originis, & emanationis ver
M bi sic aliqualiter videri potest. Homo enim per sensus cognoscit res. Sensus autem exteriores qui sunt quinque visus, olfactus, auditus, gustus & tactus nuntiant sensui cõmuni, cuius officium est percipere omnia quæ percipiuntur à singulis quinq; sensuũ exteriorum & inter illa diiudicare, sed tamen nihil apprehendit nisi sit præsens id quod apprehẽdit. Iste autem annuntiat Phantasiæ, quæ est de re etiam ab sente, & illa intellectui. Similitudo ergo rei quæ primò fuit accepta per sensum exteriorẽ: quanto ad altiorẽ pot tiam deducitur, tanto efficitur puri Vnde cum peruenerit ad phantasiã ta tum est iam deputata ꝙ superuenien luce spirituali intellectus agentis cau satur in intellectu possibili species qu dam rei intelligibilis per quam intelle ctus re intelligit: sicut ignis per calor calefacit. Sicut enim forma naturali est principium actus cõsimilis in re na turali: ita prædicta forma intelligibili in intellectu existẽs, est principium co similis conceptus in intelligente. Sicu enim calidum per suum calorem cale facit causando alium calorem: ita intel lectus per talem speciem intelligend causa in seipso aliam speciem eiusde rei quæ propriè dicit̃ verbum siue con ceptus intellectualis, qui similis est illi formæ per quam intellectus intelligi quo ad hoc quod ambo idem represen tant: tamen verbum seu secũda speci perfectior est, quam prima & ab ea di fert realiter, & specificè, licet non diffe rat realiter ab intellectione qua produ citur: quia se habet ad eam, vt termi nus ad motum: si tamen produceretur per intellectionem effectiuè differet ab ea realiter. Modo producitur ab ea per modum causæ materialis, seu disposi tionis, sicut & terminus per modum e quod imperfectum sit via ad perfect Sic ergo in ista intelligibili origine for ma seu species intelligibilis accepta phantasia, est id quo intellectus intel git, & intelligendo verbum produxit. Ipse verò conceptus elicitus ab intelle

A ctu intelligentis, dicitur verbum genitum. Per istum ergo modum similiter in diuinis dici potest ꝙ diuina essentia vel substantia quæ se habet ad paternũ intellectum quasi per modum formæ intelligibilis est id formale principiũ, quo pater intelligit,& intelligendo verbum producit.i.format in seipso similimum conceptum,qui dicit̃ verbũ. Ipse verò pater intelligens est generans sed B id quod concipit iu intuitu suę essentię est verbum genitũ,ab ipso perfectè totã patris essentiã repræsentans.¶ Est autem sciẽdum ꝙ hoc verbũ dei à nostro differt in trib⁹.Primò, quia scd̃m Aug. verbum nostrum prius est formabile quam formatum.Nam cum volo concipere verbũ seu lapidis rõnem oportet ꝙ ad hoc rõcinando perueniam. Et hoc requirit̃ in omni eo ꝙ volumus in C telligere,nisi fortè in primis principiis quæ statim,& sine discursu intelligim⁹ vt puta ꝙ totum est maius sua parte & in primis conceptibus notissimis nobis. Quandiu autem intellectus sic ratiocinando discurrit iactat̃ hac atq; illac,& formatio verbi necdum perfecta est nisi qñ ipsam rõnẽ rei perfectæ cõceperit,& tunc primo habet perfectam rõnẽ verbi. Et hinc est ꝙ in aĩa nostra D est ipsa cogitatio.i.discursus inquisitionis & est verbũ formatũ scd̃m perfectã cõtemplationẽ veritatis. Et sic patet ꝙ verbum nostrũ de potẽtia ad actũ progredit̃.Sed verbũ dei semp est in actu: alioquin deus cognosceret nouiter quę prius ignorabat, ideo nomen cogitationis verbo dei ꝑpriè nõ conuenit.Vnde dicit Aug.in lib.de trini. ꝙ sic dicendũ est verbũ dei vt cogitatio non dicat̃ ne quid quasi volubile credat̃ in deo.Se- E cunda differẽtia est quia verbũ diuinũ perfectissimũ est,nostrũ verò imperfectum.Quia eñ non possumus oĩa quæ sunt in oĩa,& sciẽtia nostra vno verbo exprimere oportet ꝙ sint plura verba imperfecta per q̃ diuisim exprimamus quæ in nostra sciẽtia continent̃.In deo autem non est sic:nã ipse vno simplici intuitu seipsum cognoscẽdo oĩa cognoscit.'Et ideo est vnicũ verbũ diuinũ ex- F pressiuum totius ꝙ in deo est & etiam oĩm creaturarũ: aliâs esset imperfectũ. Vnde dicit Aug.ꝙ si aliquid min⁹ esset in verbo quã in dicentis scientia contineat̃ imperfectũ esset.Cùm ergo sit perfectissimũ,est tm̃ vnũ.Tertia differentia est , quia verbũ nr̃m non est eiusdẽ naturæ nobiscũ:diuinũ aũt est eiusdem nature cũ deo,& subsistit in natura diuina.Nam cõceptus intellectualis siue G rõ intellecta:quẽ intellectus noster format de re intellecta habet esse intelligibile tm̃ in aĩa nr̃a cui⁹ intelligere non est idẽ,ꝙ suũ naturale esse vel essentia quia aĩa nõ est sua operatio.Et iõ verbum ꝙ format intellect⁹ nr̃ non est de essentia aĩæ sed est eius accidẽs.In deo autẽ idẽ est intelligere & esse iõ verbũ in diuinis nõ est accidẽs sed ad essentiã ipsam diuinã pertinet.Vñ oportet ꝙ sit H subsistẽs & deus quia quicquid est natura dei,est deus.Vñ dicit Damas.ꝙ verbũ diuinũ substantiale est in hypostasi existens reliqua verò verba.i. nr̃a sunt virtutes aĩæ.Ex præmissis patet ꝙ verbũ ꝑpriè loquendo semp accipit̃ personaliter in diuinis cũ importet quid expressum & originatũ intelligente origo aũt in diuinis nõ nisi ad personã pertinet.

I net. Patet etiã hoc verbum esse coæter
num ei à quo procedit quia non prius
fuit formabile, quã formatũ, sed semp
est in actu. Patet etiã ꝙ est pr̃i æquale
per oĩa cum sit verbũ perfectissimũ: to
tius essentiæ patris expressiuũ & contẽ
tiuum. Patet ẽt ꝙ cùm in qualibet natu
ra id ꝙ procedit hñs verã similitudinẽ
eius à quo procedit vocet̃ filius, & hoc
verbũ procedat in similitudine, & idẽti
K tate naturæ eius à quo procedit: verè &
ꝓpriè dr̃ filius & eius ꝓductio dr̃ gña-
tio. Et sic patet declaratio primę dictio
nis. Sed hic occurrunt quatuor q̃ones.
Prima est Chry. quare Ioãnes dimittẽs
p̃rem statim incœpit à filio dicens. (In
principio erat verbũ.) Ad hoc dicit̃ ꝙ
ideo est quia per filium dicimur in no
titiã p̃tis. Vnde. ĩ. x. Pater manifestaui
nomen tuũ. Ideo volens euangelista fi-
L deles adducere ad notitiã patris statim
incœpit à filio, & cõtinuo subiungit de
patre dicẽs (& verbũ erat apud deũ). s.
patrẽ. Pȏt etiã dici ꝙ pater in veteri te
stamẽto erat oĩbus cõiter notus in rõne
dei, & si nõ in rõne patris. fili⁹ aũt igno
rabat̃. Ideo in nouo testamento in quo
agitur de cognitione verbi ab eius no-
titia incipit euangelista. ¶ Secunda qõ
est etiã Chry. Cùm eñ verbũ ꝓcedat
M vt fili⁹ quare dixit verbũ & non filius?
Ad hoc r̃ndet̃ scd̃m aliquos tripliciter.
Primò dicendo ꝙ hoc fit ad tollendam
carnalis gñationis concupiscentiã quẽ
filius dat intelligere. Dicit̃ ergo verbũ:
ne credat̃ per cõcupiscentiam deus ge-
nuisse. Secundo fit ratione actus, quia
verbum habet nũtiare quod occultum
est in corde & ad hoc fili⁹ venit in mun-
dum, & ideo dicitur verbũ. Tertiò quia
in euangelio Ioãnis agitur de Filio se-
cundum quod per⁹ ipsum creatura ra-
tionalis reducitur ad patrem, tanquam
ad primam similitudinẽ, & exemplar.
Sed verbum est prima similitudo intel
lectus: qui patri attribuitur vt dicit sci-
licet Ansel. Est etiã tertia quęstio Aug.
in libr. lxxxiij. quæstionum talis. Nã in
Græco vbi nos habemus verbum habe
tur logos ꝙ significat & verbum & ra-
tionem. Quare ergo translator transtu
lit verbum potius quam rationẽ cum
vtrunq; sit in mẽte? Ad hoc dicit̃ quod
similitudo quæ est in mente, est princi-
pium cognoscendi rem extra etiam fa-
ciendi illam. Quando ergo est princi-
pium cognoscendi tantũ & non facien
di, dicitur ratio; vel ideo aliquo modo
quia ratio propriè secundum. S. Tho.
nominat cõceptum mentis: secundum
quod in mente est etiã si per illã nihil
exterius fiat. Quãdo verò est principiũ
cognoscendi & faciendi simul dicitur
exemplar, & verbum per ꝙ secundũ. S.
Thom. super Io. significat respectus ad
exteriora. Vnde. S. Tho. ij. dist. xij. dicit
quod verbũ in diuinis ꝓpriè importat
rationẽ formæ exẽplaris q̃ est ars. Et
iiij. contra Ge. c. ij. dicit ꝙ verbũ dei re-
spectu dei est imago sed respectu crea-
turarũ est exẽplar. Sic ergo quia euan-
gelista intendebat ꝙ deus per verbum
suũ non solũ sciret sed etiã faceret oĩa,
ideo conuenientius verbum quã ratio
translatũ est. Est autẽ & quarta qõ. Ori
gi. Nam diuina scriptura de hoc verbo
in pluribus locis loquens nõ appellat
ipsum verbum absolutè, sed verbum
Dei: quare ergo Ioannes appellat i-
psum verbũ absolute. Ad hoc dicitur
quod

A quod licet ſint multæ veritates: tamen vna eſt veritas abſoluta: quæ per eſſentiam ſuam eſt veritas id eſt ipſum diuinum eſſe quo omnia vera ſunt vera: & eodem modo eſt vna abſoluta, ſeu abſtracta ſapientia. i. diuina, & ſimiliter vnum verbum cuius participatione omnia alia verba ſunt verba. Sicut autẽ Græci quando talẽ rem abſolutã ſignificare volunt apponunt articulum: ita
B hic ad talẽ eminentiã ſignificandã dictum eſt verbum abſolutè ſine limitatione. ¶ Cõſiderãdum eſt ſecundo quid ſignificetur per hoc ꝙ dicitur in principio. Eſt autem principium originis: ſicut fons eſt principiũ riuuli ab eo procedentis, & principium durationis ſicut mane eſt principium diei. Primo modo accipiendo principium non de principio ſtat pro perſona patris qui eſt fons
C deitatis, & principium non ſolum creaturarum, ſed etiam omnis diuini proceſſus vt dicit beat⁹ Diony. Pater enim eſt principium Filii & Spirituſſancti. Secũdum hoc ergo dicit. (In principio erat verbum). i. in patre filius cõtra errorẽ Arrii: qui dicit filiũ eſſe creaturã. Hęc autẽ expoſitio eſt Aug. & Orig. Dicitur autẽ filius eſſe in patre, qa eiuſdẽ eſt ſubſtantiæ cum pr̃e. Cùm enim fi-
D lius ſit ſua eſſentia in quocũq; eſt eſſentia filii eſt ipſe fili⁹. Quia ergo in patre eſt eſſentia filii per conſubſtãtialitatẽ: conſequens eſt vt etiã in patre ſit filius Nec tñ ſequitur ꝙ filius ſit in filio ſi in filio eſt eſſentia filii quia ad eſſe in aliquo iſto modo non ſufficit identitas ad illud quod eſt in aliquo ſed requiritur diſtinctio rationis inter illud quod eſt in aliquo & in quo aliquid eſt. Vnde dicimus deitatem eſſe in deo: non autem in deitate: nec deum eſſe in deo licet ſit idem deitati quæ eſt in deo. Secundum autẽ ꝙ principium ſumitur pro principio durationis ſic eſt ſenſus. In principio erat verbũ. i. ante oĩa ſcilicet etiã imaginabilia creabilia ſiue in æternitate erat filius vt Aug. exponit contra errorẽ Neſtorii & Claudii qui ponunt filium habere durationis principium. Et E
deſignatur per hoc verbi æternitas, ſecundum Baſt. & Hela. Per hocẽ quod dicitur in principio erat verbum oſtenditur ꝙ quodcũq; principium durationis accipiatur ſiue rerum corruptibilium, ꝙ eſt tp̃s ſiue æuiternarũ vel incorruptibiliũ ſiue totius mundi: ꝙ eſt æuum, ſiue quodcũq; tp̃s imaginatum extẽſum per infinita ſecula in illo principio iam erat verbum. Vnde dicit Hila. ij. de Tri. Pone quod voles tuæ opinionis principium iam erat verbum. F
Prouer. viij. Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum antequam quicquam faceret. Quod autem præcedit omnis durationis poſsibilis principiũ eſt ęternum. Sic ergo ſecundum primã expoſitionẽ intelligitur verbi ad patrẽ cõſubſtãtialitas, ſecundũ ſecundã verò coæternitas. Cõſiderãdũ eſt tertiò quare dicat erat & nõ fuit. Ad hoc dicendũ eſt ꝙ erat eſt præteritum imperfectum & ideo bene congruit ad ſignificãdum diuinam æternitatem, quam oportet ſignificare per verba temporalia & licet ſit ſupra eſſe tempus. Quod enim futurum eſt nondum eſt actu ſed per hoc non deſignatur fuiſſe. Præteritum autẽ perfectum deſignat aliquid extitiſſe, & iam eſſe terminatum, & eſſe deſiiſſe. G H

I se.Sed præteritum imperfectum designat aliquid extitisse,sed terminatum non esse:nec esse desiisse,sed adhuc remanere,quia prçteritum imperfectum designat præteritum terminatum ad præsens & consequenter quod adhuc nunc est.Et ideo ly erat quod est præteritum imperfectum conuenienter ponitur:ad significandam æternitatem,& permanentiam diuini esse quod compe-
K tit verbo diuino.Et vniuersaliter hoc verum est in his quæ in deo nõ importantur per modum motus vt patet per S.Tho.j.dist.viij.q.ij. ¶ Sed quærunt hæretici:quomodo esse potest gentium coæternum generanti?Ad quod dicendum est quòd causa producens aliquẽ effectum per motum successiuũ mensuratum tempore, necessariò præcedit suum effectum:sicut pater in humanis
L filium suum,quia necesse est causam esse in principio illius motus quo mouet cum mouere non possit quod non est: effectus vero poni non potest nisi in fine eiusdem quia cessat omnis motus producto effectu,& consequenter in toto tempore illius motus est causa,& nõ effectus.Sed quando causa producit sine motu successiuo:in eodem instanti ponitur possibiliter causa & effectus:
M sicut si nunc deus crearet vnum alium solem:in primo instanti sui esse illuminaret aerem, quia non illuminat per motum sed per subitam mutationem: & multo magis:si causa non produceret per motum nec per mutationem: sed per simplicem emanationem, sicut deus creat,vel per operationem manentem in agẽte sicut deus generat filium,& spirat spiritũsanctũ. ¶ Sciendũ

est igitur ꝙ deus ab æterno seipsum perfecte intelligit.aliter enim nõ esset purus actus si de potentia intelligentiæ fieret actu intelligens.Et ideo necesse est ꝙ ab æterno semper verbum perfectum producat.Non enim quandoque intelligit,& quandoq; non intelligit,sed semper intelligit vt habetur xij.Metaph.Et ita ab æterno,& semper verbum producit.Huius autem re aliqualis similitudo apparet in igne, in splendore ab igne producente: qu non procedit successiuè sed subito.Vide si ignis,vel sol esset,æternus, splendor ab illo procedens esset coæternus propter quod & filius dicitur splendor patris,ad.Heb.j.Qui cum sit splendor gloriæ,& figura substantiæ Patris &c. Sed in hac similitudiue deficitur connaturalitas:sicut in filiatione humana deficit coætermitas,eo quòd filius non subito,sed successiuè per motum generetur.Oportet ergo ex diuersis similitudinibus sensibilium in diuinam cognitionem peruenire,quia vna non sufficit.Et hoc est quod dicitur in libro Ephesini concilii,Coexistere semper Patri filium splendor tibi denuntiet: impassibilitatem natiuitatis ostendat verbum, consubstantialitatem verò tibi nomen filii denuntiet.Nominamus ergo filium diuersis nominibus ad exprimendam perfectionem eius quæ nomine vno exprimi non potest. Vt enim ostendatur Patri connaturalis dicitur filius, vt ostendatur omnino similis, siue in nullo dissimilis dicitur imago vt ostendatur coæternus dicitur splendor: vt ostendatur immaterialiter genitus dicitur verbum. ¶ Secunda autem qu

A quæstio est: vbi erat verbum: quã Euã gelista so luit cum subiungit: (& verbũ erat apud deum). In hac autem solutio ne dat intelligere distinctionem perso nalem verbi geniti à suo genitore: quę distinctio consurgit ex opposita rela- tione originis. Genitum enim opponi- tur relatiuè ad genitorem. Oppositæ autem relationes non possunt in esse ei dem supposito, vel personæ: & ideo ne
B cesse est genitum verbum esse distin- ctum in persona à generante, q deno- tauit Euangelista cum ait: (& verbum erat apud deum.) gloss. j. filius apud pa trem sicut vna persona apud aliã. Ista enim distinctio significatur p ly apud: quod est præpositio, & ideo distinctio- nem importat: quia omnis præpositio est trãsitiua. Conuenienter autem ver- bum dicitur esse apud deum, & non
C apud deitatem: quia hoc nomen deitas significat diuinitatem absolutè, & in abstracto: sed hoc nomen deus signifi- cat diuinitatem in supposito, & quasi concretiuè. Si ergo verbum diceretur esse apud deitatem: per hoc significare- tur verbum esse distinctum, non solum à persona Patris sed etiam à deitate ab solutè sumpta, quod est absurdũ. Ver-
D bum enim dei est idem quod sua dei tas cum inter verbum, & deitatem nul la cadat oppositio relatiua: quæ posit esse causa realis distinctionis. Sed hoc nomen deus cum significet deitatem, vt in supposito habet virtutem signifi- cationis vocabuli supponere pro quo- cunque supposito diuinæ naturæ: sic hoc nomẽ homo potest supponere pro quocunque supposito humanitatis. Quod autem hoc nomen deus suppo- nat determinatè pro persona patris, & E filii: habet ex natura termini cui adiun gitur: vt cum dicitur deus generat deũ. In subiecto enim supponit pro perso- na illa cui conuenit generare. s. perso- na patris e conuerso in prædicato stat pro persona cui cõuenit generali idest pro persona filii. Et similiter cum dici tur verbum erat apud deum necesse est quòd ly deum stet ibi pro persona Pa- tris, propter distinctionem verbi, quod F dicitur esse apud deum: quæ distinctio importatur ex virtute huius præposi- tionis, apud. ¶ Est autem sciendum q ly apud significat quatuor: per que qua tuor obiectiones contra fidei veritatẽ moueri posibiles determinantur. Si- gnificat enim subsistentiam in recto, quia ea quæ subsistentiam non habent, nõ dicũt propriè esse apud aliqd: sicut non dicimus albedinem esse apud ho- G minem dicimus autem hominem esse apud hominem. quia vterque subsistit. Secundò, significat authoritatem in ob liquo. Non enim propriè dicitur rex esse apud militem, sed miles apud re- gem. Tertiò, dicit distinctionem. Non enim propriè aliquis dicitur esse apud seipsum, sed vnus homo apud alium. Quartò, significat cõiũctionẽ quãdã, & societatem. Cũ eñ aliquis dicitur esse H apud aliũ: significat inter eos qdã socia lis cõiunctio. Secũdũ aũt istas cõditio nes importatas in significatione huius præpositionis apud, conueniẽter Euan gelista hãc clausulam secũdã. s. (verbũ erat apud deum) subiungit primæ clau sulæ. s. (in principio erat verbũ.) vt sic p istã secũdã clausulã excludant qua- tuor dubitationes: quæ insurgebant ex dupli

I duplici expositione clausulæ primæ.
Si enim exponatur sic:in principio
idest ante omnia insurgunt duæ dubi-
tationes,quarum prima talis est. Ante
omnia nihil erat.vbi ergo seu in quo
loco verbum erat:si ante omnia erat?
Hæc obiectio procedit secundùm ima
ginationem eorum qui ponunt nihil
posse consistere sine loco.Credunt eñ
quòd omne quod est alicubi idest in ali
K quo loco sit.Hæc autem obiectio exclu
ditur cum dicitur:(apud deum.) Desi-
gnat enim ly apud socialem coniun-
ctionem,vt sit sensus secundùm Basi.
Vbi ergo erat verbum?Respondet Euã
gelista.Apud deum:nõ in aliquo loco:
cum circunscriptibile sit,sed apud pa-
trem:qui nullo loco circunscribitur,
vel comprehenditur.Secunda quæstio
est talis.Tu dicis quòd verbum erat in
L principio idest ante omnia. Sed quod
est ante omnia:non videtur ab aliquo
procedere,cum illud à quo aliquid pro
cedit videatur prius eo,quod procedit
ab illo.Ergo verbum non procedit ab
alio.Sed hæc obiectio excluditur per
hoc quòd ly apud importat authorita-
tem in casuali seu obliquo, vt sit sen-
sus secundùm Hila.A quo est verbum,
si est ante omnia?Respondet Euangeli
M sta ꝙ verbũ erat apud deum:quasi dice
ret.Licet verbum careat principio du-
rationis:non tamẽ caret principio ori-
ginis,vel authore:erat enim apud au-
thorem ante omnia.¶ Si verò expona-
tur in principio idest in patre:insurgũt
duę aliæ Quarũ prima talis est.Si ver
bum erat in principio idest filius in pa
tre:verbum non videtur esse subsistẽs.
nam quod in alio est nõ subsistit in se.

Soluitur autem secundùm ly ꝙ apud
dicit subsistentiã in recto,& sensus est
secũdũ Chry.Verbũ erat in principio
nõ vt accidẽs:sed erat apud deũ vt sub
sistens,& hypostasis diuina. Secunda
quæstio est talis. Quod est in aliquo
nõ est ab eo distinctum: si ergo filius
est in patre:non est distinctus à patre.
Soluitur autẽ secũdũ ꝙ ly apud dicit
distinctionẽ,vt sit sensus secũdũ Alcui
& Bed.Verbũ erat apud deũ.i. sic erat
in patre per cõsubstantialitatem naturæ.
ꝙ tñ est apud ipsum:per distinctio
nem personæ:Sic ergo per hãc clausu
lam,& verbũ erat apud deũ ostenditur
coniunctio verbi ad patrẽ in natura:se
cundũ Basi.distinctio aũt in persona se
cundũ Bed.& Alcui.& subsistentia ver
bi in natura secũdũ Chrys. & authori-
tas originis patris ad filium secũdũ Hi
lariũ.¶ Tertia autẽ quæstio est: quid
erat verbum,quã soluẽs Ioannes ait(&
deus erat verbũ)Hęc aũt est tertia clau
sula q̃ cõueniẽtissimè ponit post secun
dã.Quia eñ dixerat de verbo:quñ erat
& vbi erat:restabat dicere. quid erat:
quod dicit dicende(& deus erat verbũ)
i.verbũ erat deus.Quia eñ dixerat ver
bũ esse apud deũ,& ly apud dicit distin
ctionẽ:potuisset qs credere ꝙ verbum
apud deũ patrẽ distinctũ ab ipso in na-
tura:ideò ad hoc excludẽdũ statim sub
dit cõsubstãtionalitatẽ verbi ad patrẽ,
di.(& deus erat verbũ).q.d.Nõ erat se
paratum à patre per naturæ diuersita-
tem:cum esset deus sicut & pater,¶ Sed
notandum est ꝙ circa hanc clausulam
Orig.turpiter errauit:ex modo loquẽ-
di quæ habẽtur in græco. Consuetudo
est enim in græco quòd præponunt no
mini

A mini articulum.quãdo voluit designare distinctionẽ quandam.Quia ergo in euãgelio Io.huic nomini,quod est verbum:cum dicitur in principio erat verbum.& similiter huic nomini,quod est deus cum dicitur.& verbum erat apud deũ:apponitur articulus,vt dicatur ly verbum,& ly deum ad signandum distinctio.& eminentiam verbi diuini ad alia verba.& principalitatem patris in
B diuinitate.sed tamen cũ dicit̃ verbum erat deus:nõ apponitur articulus huic nomini deus quod supponit pro persona filii.ideo blasphemauit Orig.dicẽs: ꝙ verbũ non esset ille deus,qui est pater idest deus per essentiã.licet sit verbum per essentiã,& deus participatione solus verò pater est deus per essentiã. Et sic ponebat filiũ minorẽ patre. Sed hoc non est verum secundùm Chry.Si
C enim nũquã poneretur articulus ad ly deus:nisi quãdo prædicatur de patre, nunquã apponeretur qñ prędicatur de filio. Sed cõtrariũ huius apparet per duas authoritates Apostoli.Dicit enim in epistola ad Tit.Expectantes beatam spem', & aduentũ gloriæ magni dei: quod de filio intelligitur. & tamen in gręco apponitur articulus ad ly dei. Item ad.Ro.ix.dicitur christus est
D super omnia deus beus benedictus in secula,vbi etiam in græco apponitur articulus.Et sic patet falsum quod Orige.finxit,Ratio autem quare nõ apponitur hic articulus assignatur à Chry. quia scilicet Euangelista iam bis nominauerat deum cum appositione articuli.& ideò nõ erat necesse iterũ replicare.¶Quarta aũt quæstio est quomodo erat verbum:& hãc soluit per quartã clausulã.d.(hoc erat in principio apud E deum)Hæc aũt clausula pulcherrimo ordine introducitur post præcedẽtem. Ex hoc enim ꝙ Euãgelista dixerat ꝙ ipsum verbũ erat deus duplex falsus intellectus insurgebat apud nõ rectè intelligẽtes.Vnus apud quosdã Gentiles qui ponebãt duo cõtraria principia,& eorũ cõtrarias volũtates:vnde introducunt Iouẽ pugnasse cũ Saturno.Et hũc errorem secutus est Manicheus,qui po F suit duo contraria principia.s.deũ lucis,& deum tenebrarum.Et cõtra istũ errorem dicit dominus:Exo.xxx. Dñs deus tuus deus vnus est. Possent ergo isti in verbis Euãgelistæ sui erroris fulcimentũ sumere:dũ aliũ crederent deũ esse apud quẽ erat verbũ,& aliũ ipsum verbum.Hoc ergo excludit Euãgelista dei.(hoc erat in principio apud deum) G quasi di.secundùm Hyla.Ita dico quòd verbum est deus:quod tamẽ nõ est habẽs diuisam deitatẽ:sed est apud deũ in vna,& eadẽ natura in qua ipse est.Itẽ ne per hoc ꝙ dixerat,verbũ erat deꝰ intelligeret̃ ꝙ haberet cõtrariã volũtatẽ addidit ꝙ hoc scilicet verbum erat in principio apud deũ,scilicet patrem nõ diuisam ab ipso,nõ ei cõtrariũ,sed habẽs cũ eo idẽtitatẽ naturæ,& cõcordiã voluntatis.¶Alius error poterat elici H ex præmissis verbis ab Arrianis: qui ponunt filium minorem patre:quia dicit̃ infra.ix.Pater maior me est. Dicũt eñ puersè intelligẽtes filiũ esse minorem patre.& quãtũ ad æternitatem, & quãtũ ad diuinitatẽ. Vt ergo Euãgelista hoc excludet & addidit. Hoc erat in principio apud deum. Arrius enim primã clausulam scilicet in principio

erat

I erat verbum:admittit:non tamen vult quòd principium accipiatur ibi pro patre: ſed pro principio creaturarum,dicens quòd verbum erat in principio creaturarum ſicut dignisſima creatura: ſed nequaquam patri coæternum. Sed hoc excluditur ſecundum Chryſ. per iſtam clauſulam: quia hoc erat in principio,non ſolum creaturarum: ſed apud Deum.i.ex quo Deus fuit. Nun-

K quã enim pater fuit ſolitarius ſine verbo. Item Arrius cõcedit, quòd verbum eſt aliquo modo Deus: ſed tamen minor patre. ſed hoc excluditur per ea quæ ſequuntur. Duo enim propria magni Dei quæ Arrius ſingulariter patri attribuebat.ſ.æternitas,& omnipotentia:in quocunque ergo eſt inuenire illa duo,ille eſt verus, & magnus Deus. Sed iſta duo Euãgeliſta filio attribuit.

L Nam ei attribuit æternitatem:cum dicit. Hoc erat in principio apud Deum i.verbum non ſolum erat in principio creaturarum:ſed in principio.i.ab æterno apud Deum, accipiens eſſe & æternitatem ab ipſo. Omnipotẽtiam verò per hoc quod ſubdit omnia per ipſum facta ſunt. Si quis ergo diligenter conſyderet has quatuor clauſulas,inueniet per illas deſtrui omnes errores qui in-

M ſurgunt cõtra verbi diuinitatem. Nam quidam hæretici ſicut Ebion, & Cherintus dixerunt Chriſtũ non præextitiſſe beatæ virgini, ſed ab ea ſumpſiſſe eſſendi, & durationis principium, ponentes eum eſſe hominem purum: ſed diuinitatem per bona opera meruiſſe. hoc ergo excluditur cũ dicitur:in principio.i.ab æterno erat verbum. Sabellus autẽ confitebatur illum eſſe verum

Deum æternum: dicebat tamen q[...]
non erat alia perſona patris, & fili[...]
vna & eadem confundens Trinitate[...]
perſonarum. Hoc autẽ excluditur c[...]
dicitur, & verbum erat apud Deum.
filius apud patrẽ ſicut alius apud ali[...]
Eunomius verò omnino poſuit filiu[...]
diſsimilẽ patri. Et hoc excluditur c[...]
dicitur,& Deus erat verbũ. Arrius [...]
rò dicebat filium patre minorem:q[...]
excluditur cũ dicitur:hoc erat in pri[...]
cipio apud Deum. Omnia per ip[...]
facta ſunt,&c. Hic Euangeliſta oſte[...]
dit verbi virtutem, & potentiam. Pr[...]
mò,reſpectu exiſtentium. Secundò,[...]
ſpectu viuentium:ibi (quod factũ e[...]
Tertio reſpectu rationabilium: ibi [...]
vita erat) Hoc enim verbũ eſt eſſe e[...]
ſtentiam. Vita viuentium:& Sapien[...]
rationalium. ¶ Dicit ergo quantum[...]
primum(omnia)ſcilicet viſibilia.&[...]
uiſibilia. Aug. Omnis forma:omnis[...]
pago: omnis concordia partium p[...]
ipſum.ſ.verbum à patre genitum fa[...]
ſunt.i.condita & in eſſe producta. [...]
hoc arguit Augu.filium non eſſe c[...]
turam cõtra Arrium:quia ſi omnia p[...]
ipſum facta ſunt, ergo ipſum verb[...]
non eſt factum. Non eſt enim intelli[...]
bile quòd aliquid ſit ſibiipſi princip[...]
& cauſa eſſendi. Si autẽ non eſt factu[...]
ergo eſt patri conſubſtantiale, & co[...]
ternum. Sed vitãdus eſt hic duplex e[...]
ror Origen. Vnus eſt:quia blaſphem[...]
ſpiritumſanctum dicens illum eſſe [...]
ctum inter omnia: & ſic eſſe creatu[...]
Hoc autem eſt hęreticum cum ſit e[...]
dem ſubſtantiæ naturæ, & gloriæ c[...]
patre & filio. Iuxta illud Marc.vj. D[...]
cete omnes gentes baptizantes eo[...]
nomi[...]

A nomine Patris & Filii & Spiritusſancti. Et iuxta illud. j. Io. v. Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo Pater, Verbum, & Spiritusſanctus : & hi tres vnũ ſunt. Cum ergo dicit Euangeliſta : omnia per ipſum facta : non eſt intelligendum ſimpliciter omnia : ſed in genere creaturarum, & rerum factarum, tãquam dicat. Omnia facta per ipſum ſunt facta. Secundus error Origen. eſt:
B quia ipſe ſic dicit. Omnia facta à patre per verbum, ſicut aliquid fit à maiori per minorem. Vnde ponit filium in rerum productione fuiſſe quaſi inſtrumentum, & organum Patris. Sed quòd per iſtam præpoſitionem per : non ſignificetur minoritas in obliquo ſeu verbo, patet ex pluribus ſcripturæ locis. Dicit enim Apoſtolus. j. Cor. j. loquẽs de Patre. Fidelis Deus per quem
C vocati eſtis in ſocietatem filii eius. Ergo ſi ly per ſemper ſignificaret minoritatem in obliquo : ſequitur quòd Pater ſit minor filio. Ad huius autem dicti maiorem euidentiam oportet intelligere: quòd cum dicimus patrem operari per filium, ly per notat aliquam cauſam operationis. Hoc autem poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ita ꝙ filius ſit cauſa, & principium operandi
D ipſi patri: quòd nullo modo cõceditur. Sicut enim filius ipſi patri nõ eſt principium eſſendi : ita nec operandi. Alio modo, ita quòd filius habeat à patre virtutem operandi, & hoc verum eſt. Nec tamen ſequitur propter hoc quòd filius ſit minor patre. Nam cũ dico aliquid operari per virtutem quam accepit ab alio, dupliciter intelligitur. Aliquando enim illa virtus nõ eſt eadem dantis, & accipientis: & tunc accipiens E
illam eſt dãte minus : & inſtrumẽtum, vel organum eius : ſicut Deus dicitur per cœleſtia corpora quibus virtutem operatiuam contulit multa in iſtis inferioribus agere: aliquando verò vna numero virtus eſt dantis illam, & accipientis : ſicut eſt in propoſito : quia. ſ. vna numero virtus eſt Patris, & Filii: licet illam habeat filius à patre: & tunc non oportet accipiens eſſe minus dante: & conſequenter nec patre minor eſt F
filius, nec patris inſtrumentum. Igitur ly per: nõ dicit habitudinem cauſæ inſtrumentalis: nec ſuper principalis: ſicut cum dicitur rex operari per miniſtrum, ſed cauſæ ſubautoritatiue. i. habentis virtutem ab alio in quo eſt autoritas. Et ad hunc ſenſum dicit etiam habitudinem cauſæ mediæ. Licet autẽ omnia dicantur facta per ſpiritumſanctum : tamen magis propriè dicuntur G
per verbũ omnia facta ſunt : quia cum ly per : dicat habitudinem cauſæ efficientis, & exemplaris: omnia ſunt facta per filium vtroque modo : ſed per ſpiritumſanctum primo modo tantũ, cum ſpiritusſancto vt ſic nõ dicat exemplar & ſimilitudinem ſicut verbum. Poſſunt etiam omnia dici facta in filio ſecundũ illud Pſal. Omnia in ſapientia feciſti, H
vt ſit ſenſus in ipſo. i. virtute eius, non tamen propriè ab ipſo, vel ex ipſo verbo ſecundum aliquos: quia hæ præpoſitiones in ſuo caſuali notãt principalitatẽ caſualitatis. quæ nõ eſt in filio: ſed in patre. ¶ Et aduertẽdum eſt ꝙ notãter dixit Euãgeliſta facta: & nõ genita. ad excludẽdum errores eorum qui dixerunt Deũ omnia produxiſſe de ſub-

I stantia sua (Et sine ipso factum est nihil.) Istam clausulā aliqui peruerse intellexerunt sicut Manichæi: qui ponebāt duo principia. Vnum .s. corruptibilium: & aliud incorruptibilium. Dicit ergo peruersus Manicheus: ꝙ postquā Ioānes dixerat omnia per ipsum facta sunt. ne crederetur verbum esse rerum corruptibiliū, causam statim subiūxit. & sine ipso factū est nihil .i. corruptibi-
K lia quæ dicūtur nihil eo ꝙ eorum esse cōtinue trāsmutatur, & in nihilum tēdit. Sed iste error procedit ex peruerso intellectu literæ. Nō enim ly nihil ponitur. ibi affirmatiue nisi forte respectu priuationū, quæ sunt in malo culpæ, sicut ipsi intelligūt: sed negatiuè, vt sit sensus. ita omnia sunt facta per verbum vt nihil sit participās esse seu factum, quod nō sit factum per ipsum. Et
L ratio huius est euidēs. Quicunq; enim aliquid facit, oportet ꝙ præcōcipiat illud in sapientia sua quæ est forma, & ratio rei factæ sicut forma in mēte artificis præcōcepta est ratio domus faciendæ. Sic ergo Deus nihil facit nisi quod in intellectu suo præconcepit: & hæc præcōceptio est verbum; quo se ipsum dicit, & oīa quæcunq; facit: vt dicit Aug. Vnde impossibile est ꝙ pa-
M ter aliquid operetur nisi per filiū: qui est sapiētia ab æterno præcōcepta. Vnde dicit Aug. lib. de Trinitate. Verbum est ars plena oīm rationū viuētium. Et sic patet ꝙ pater omnia facit per filiū, qui est verbū eius. Iuxta illud Prouer. ix. Cum eo erā cuncta cōponens. ¶ Sed cōtra. Nam si ly nihil: tenet negatiue: superfluè additū est: & sine ipso factū est nihil: quia hoc poterat intelligi per

id: omnia per ipsum facta sunt. So-
A tio. Illa clausula addita secūdum m... tos multipliciter introducitur. Prim... secundū Chry. ne aliquis per verbū in... telligeret facta solum illa, quæ enarr... Moyses .i. visibilia. Et hac ratione Ap... stolus dixit oīa per ipsum facta sunt... ue visibilia, siue inuisibilia. Et secū... secundū eundē, ne quis crederet p ver... bum facta solū oīa illa, quæ alii Eua...
B listæ narrāt eum fecisse: vt illumina... cæcos &c. ¶ Tertiò, secūdum Hylar... ostēdendū ꝙ verbū habet virtutē op... ratiuā ab alio: ne .s. intelligaī pater c... cludi ab ista causalitate. Nam ly si... ipso: valet ly nō solus: vt sit sensus... ipse solus est per quē facta sunt oīa... ipse est vnus sine quo factū est nihil... d. Sic per eū facta sunt oīa: vt tū pa...
C oīa cū eo fecerit: Hæc. S. Tho. de m... Hylarii. Et videtur mihi ꝙ intēdat i... modum loquēdi esse similē ei quo... mur circa principē, & cōsiliarium: q... consiliariū dicimus oīa facere .i. sine c... fieri nihil: ita ꝙ secūdum exponit p... mū, vt .s. nō intelligatur oīa facere p... cipaliter vt rex. In quadā autē hom... quæ incipit. Vox spiritualis aquila... à quibusdā attribuitur Orig. ponit... alia expositio satis pulchra. Quod...
D apud nos dicitur sine ipso, in græco... cundū aliquos ponit extra ipsum. D... cit ergo Euāgelista ꝙ ita oīa p ipsu... facta sunt: ꝙ tū sine ipso .i. extra ipsu... factū est nihil. vt ostēdat per verbū... in verbo omnia cōseruari. Iuxta illu... Hebr. j. Portās oīa verbo virtutis su... Artifex enim creatus nō est causa r... nisi quantū ad fieri, sicut ædificator... causa fieri domus, sed nō essendi. Se...

A ſiſtit enim in ſuis principiis poſtquàm facta eſt. Et ideo ſubtracta influentia ædificationis domus nihilominus in eſſe cõſeruatur. quia eſſe ſuum nõ depẽdet ab artifice. Sed artifex increatus. i. verbum diuinũ (quod ita eſt ars ꝙ etiã eſt artifex) eſt cauſa totius eſſe rei: quãtum ad ſua principia in quibus ſubſiſtit vnaquæq; res. Et ideo quęlibet res in eſſe producta indiget eius cõſerua-
B tione, & continua influentia ad hoc vt ſubſiſtat. Vt ergo oſtẽderet Euãgeliſta omnia depẽdere à verbo quantũ ad fieri, & quantũ ad eſſe: dixit (ſine ipſo factum eſt nihil). i. nihil factũ eſt extra ipſum, quia ipſum ambit oĩa ſua virtute mirabili, oĩa in eſſe cõſeruans: ſicut ſol cõſeruat in aere lumen. Tertio modo exponitur hæc particula ſecũdũ Aug. & Orig. & multos alios: vt per ly
C nihil intelligatur peccatũ. Quia enim Euãg. dixerat oĩa per ipſum facta ſunt: poſſet aliquis intelligere, ꝙ etiã peccatum fieret per ipſum: ad quod excludẽdum ſubditur: nihil. i. peccatũ factũ eſt ſine ipſo. peccatũ enim nihil eſt, & nihil fiunt homines cũ peccãt. Nam peccatũ eſt actus humanus. i. deliberatus: malus. i. deordinatus. Iſta autẽ deordinatio eſt priuatio debiti ordinis: omnis
D autẽ priuatio nihil eſt. Cum igitur iſta deordinatio ſit formaliter peccatũ ſicut ipſe actus materialiter, ſequitur ꝙ peccatũ formaliter, & eſſentialiter nihil eſt. Videmus autẽ ꝙ ars nõ eſt cauſa alicuius defectus per ſe in artificiatis: ſed eſt cauſa perfectionis, & formæ defectus autẽ in artificiatis cõtingit ex duobus. ſ. ex peruerſa volũtate artificis, qui agit præter regulas artis. vel forte ex hoc quòd nõ bene ſcit regulas artis. E
Verbum autẽ diuinum eſt ars perfectiſſima plena oĩm rationum viuẽtium & incõmutabilium, & habet voluntatem rectiſsimã. Et ideo nullo modo poteſt eſſe cauſa alicuius inordinationis mali culpæ, quod ab vltimo fine deordinat. Sed cauſa mali culpæ eſt ipſa volũtas ex libertate ſua deuians ab arte incõmutabili. Sic ergo iſta vltima particula additur ad oſtendendum verbi vni- F
uerſalem cauſalitatẽ: ſecundum Chryſo. vel virtutẽ verbi cõſeruatiuam, ſecundum Orig. vel cauſalitatis puritatem: quia ſcilicet ſic eſt cauſa boni ꝙ nullo modo peccati: (quod factum eſt in ipſo vita erat). Hic Euãgeliſta oſtẽdit verbum eſſe principium viuẽtium. Eſt autem hic multiplex punctuatio. ¶ Prima eſt manichei qui ex hoc motus eſt ad dicendum etiam lapides vi- G
uere ſic punctuans. Quod factum eſt in ipſo, punctus, id eſt, per ipſum: vita erat: & cõſequenter viuebat. Sed hoc experientia docet falſum. ¶ Secunda eſt Auguſt. in hoc ſenſu (quod factum eſt) ex tẽpore, id eſt, creatum in prima conditione: locis tẽporibuſque diſcretum: generibus & formis numeriſque diſtinctum: ſenſibilibus & intelligibilibus ſubſtantiis compactum, & congre- H
gatum. hoc totum (in ipſo vita erat) Licet enim in ſe nõ omnia ſint vita: imò nec viuant: tamen vt ſunt in verbo omnia ſunt vita: quia ſunt dietas. Iſte autẽ terminus vita tripliciter poteſt exponi. Primò, per verbũ: & tunc eſt ſenſus. Quod factũ eſt in ipſo verbo erat vita. i. viuebat per verbum: ſeu permanẽtiam, & cõſeruationẽ in eſſe habebat.

I Vnde Chryso. Nomẽ vitæ non solum conditionis est:sed etiam prouidentiæ, scilicet quæ est secundũ permanentiã. Vnde etiã Philosophus dicit quòd oẽs res viuunt per vitam primã. Vel potest exponi per participiũ:& tũc est sensus. Quod factũ est in ipso vita erat, id est erat viuens in ipso secundum rationẽ intelligibilem:quia in eo sunt rationes omnium viuentium,secundum Augu.
K Quæ rerum ratiões seu similitudines dicuntur res nõ simpliciter,sed in esse intelligibili. Sicut enim hæc res demõstrata:puta Aristoteles est homo in esse reali,ita similitudo eius,quæ est intellectu dicitur homo in esse intelligibili. Vnde,& si nuli⁹ homo existat in esse reali:adhuc ille,qui per intellectum cõciperet hominẽ,verè posset dicere,homo est animal,scilicet in esse intelligi-
L bili,non in esse reali. Hominem autem esse animal in esse intelligibili nihil aliud est,quã animal esse de intellectu hominis. Sed hominem esse animal in esse reali:est hominem actu extrà intellectum habere materiã sensitiuam. Sic ergo cum diuinum verbum ab æterno omnia intellexerit: omnia ab eterno erant in eo:nõ secundum esse reale rerum, sed secundum esse intelligibile.
M ¶ Sed contra. Aut esse rerum reale erat in verbo,aut non. Si primum: ergo res erat in verbo,secũdum esse reale antequã fierent. Si secundũ,ergo nõ omnia erant in verbo. Ad hoc dico, ꝙ ipsum quoque reale esse erat in verbo:sed in verbo nõ erat reale esse rerum,sed intelligibile:ita quòd & ipsum in verbo fuit intelligibiliter,sicut & alia. Semper enim effectus sunt in causis,nõ secundum modum proprium,sed se- A
dum modum suarum causarum: effectus interiores continentur in secundũ modum solaris virtutis, ergo prima,& vniuersalis causa e- entium, scilicet verbũ diuinum vita purissima intellectuali.ideo ter dicit Euangelista, ꝙ vniuers non solum viuentia,sed omne q ctum est in ipso vita erat.quia o creata præexistebant in puriss B
ce intelligẽtiæ eius,secundũ quã vita nobilissima,& voluptuosiss hære.xij.meta. Vel potest expon ta per aduer.secundum Ori. Et sensus. Quod factũ est in ipso v id est vitaliter seu æternaliter. E tas enim propriè est vita æterni Dei. Nã dicit,ꝙ omnia in verbo ter:causaliter,& vniformiter lu C
Et dicit vitaliter id est æterna creatis videatur derogare imm tati creantis:ex hoc scilicet,qu quid de nouo ꝓductũ est. Hoc e sine aliqua mutatione voluntatis bi diuini,quod ab æterno immo disposuit in vitali luce suæ sap ꝙ creatura inciperet in tali tem & non ante. Et sic creaturæ tem productio est nouus effect⁹ æterna D
luntatis verbi diuini semper im ter ꝑmanẽtis. Et istã immutabili nitatem optimè determinauit vitæ. Per vitam enim significatur nitas,quæ ex vita cõtinuans e æternitas secundum Boetium in minabilis vitæ tota simul,& perfe sessio. Item dicit causaliter:ne tio videatur derogare potestati tota ratio facti est potentia fa

A vnde non eguit materia: quia cuncta creatura produxit per actum, qui in agente eſt, & non in re acta. Item dicitur vniformiter: ne videatur derogare diuinæ ſimplicitati: quia tam multiplicia, & varia fecit. Omnia enim ſunt in ipſo vniformiter: ſicut docet in tribus exemplis. Primũ eſt de ſole in quo eſt vniformiter ſecundum vnam ſimplicẽ virtutem, & cauſaliter omnis multitu-
B do terræ naſcentium. Secundum eſt de puncto: quod eſt centrum, ad quod concurrit infinitus linearum numerus ab ipſo productarum: quãuis ipſum ſit ſimplex. A centro enim ad circunferentiã infinitæ lineæ trahi poſſunt cum circuli ſuperficies in infinitum ſit diuiſibilis. Tertium eſt de arte artificis: in qua res multiplices vnum ſunt, & in anima eius viuunt. Verbi gratia. Faber qui fa-
C cit arcam, primò habet in mente ſua: deinde fabricando extra ponit. Archa autẽ facta putreſcit: ſed tamen ex illa quæ eſt in mente ſua poteſt aliã fabricare. Archa enim in opere nõ eſt vita, ſed in mente: quia ſcilicet viuit in mẽte artificis, vbi eſt artificiatum, antequã fiat. Et ſic cum dicit (vita erat in ipſo) ly in: ſecundum primã expoſitionẽ dicit habitudinem cauſæ efficientis, ſecũ-
D dum autẽ aliam dicit habitudinẽ eſſendi in aliquo: ſed ſecũdum tertiam dicit habitudinem ad exemplar æternum in quo omnia præexiſtebant vita intellectuali: & inde prodibat vt ſubſiſterent in proprijs naturis. ¶ Tertia punctuatio eſt Origenis pro qua ſcito: quòd cũ de Deo vel Filio Dei aliquid dicatur tripliciter, ſcilicet ſecundum ſe tantũ, ſiue abſolutè: vt Deus, & comparatiuè ad nos tantum: vt redemptor: & vtro- E
que modo, vt ſapiens viuens in ſecundis ac tertijs, poteſt addi ly factus: & ſi nõ in primis vt dicatur factus nobis ſapiẽtia & redemptor non autẽ Deus. Igitur Orig. ſic legit. Quod factũ eſt in ipſo: punctus: vita erat volens per hoc ſignificari factum eſſe, vt verbum quod in ſeipſo erat vita, ſit nouiter factum vita nobis: inquantum nos viuificauit. Ideoque ſtatim ſubditur (& vi- F
ta erat lux hominum.) Sed licet ſententia ſit vera: tamen expoſitio eſt extorta. ¶ Quarta eſt Hylarij. ij. de Trinitate virtualiter. Pro qua ſciendũ eſt quòd ſi quis eſſet pater habens filium paulatim pertingentem ad perfectam virtutem patris, vt in humanis: pater multa faceret per ipſum, quæ tamen non faceret ſine eo. Quia ergo aliquis
ſuſpicari poſſet: quòd qeædam alia ab G
illis omnibus quæ per filiũ facta ſunt: fuerint facta, non per filium: nec ſine filio: ideo poſtquàm dixerat Euangeliſta: omnia per ipſum facta ſunt. & ſine ipſo factum eſt nihil. ſecundum Hyla. ad excludendum illum ſenſum ſubiungitur: quod factum eſt. punctus in ipſo, id eſt per ipſum, ſcilicet factum eſt, & non ſolum non ſine ipſo. Et ratio huius ſubiungitur cum dicitur: Vita erat. H
Licet enim viuens poſsit eſſe imperfectum. tamen in ipſa vita abſolute non poteſt procedere imperfectum: vt aliquid fiat nõ ſine ipſo: & non per ipſum filium qui eſt vita. ¶ Quinta punctuatio eſt in qua ly in: dicit habitudinem ad materiam ſiue ſubiectum: & tunc punctuatur ſic: (quod factum eſt in ipſo) id eſt circa ipſum vt incarna-

 tio,

I tio,passio, resurrectio,secundum Hy-
la.& Amb. (vita erat) id est causa vi
tæ nobis. Vnde infra.ix. Ego sum resur
rectio,& vita. Vnde ait Ambro. Ipsius
diuinitas vita est : ipsius passio,mors,
vulnus,sanguis,sepultura, & resurre-
ctio vita est vniuersorum . Hæc ille.
¶ Sexta punctuatio est omnino diuer-
sa secundum Chrysost. Ipse enim vult
quòd id quod dicitur,quòd factum est,
K totum includatur sub prima clausula:
vt dicatur sic (sine ipso factum est ni-
hil quod factum est) . Et hoc dicitur
secundum eum ad excludendum illo-
rum errorem:qui dicebant spiritūsan-
ctum esse factum à verbo,& consequē-
ter esse creaturam. Quia ergo Euange
lista dixerat sine ipso factum est nihil:
ne crederet aliquis quòd prædicta lo
cutio se extenderet ad personam Spi-
L ritussanti:Euangelista determinat in-
tellectum proprium cum addit ad prę
dictam clausulam (quod factum est)
ac si dicat. Sine ipso factum est nihil:
nihil dico quod factum sit:& non inclu
ditur persona spiritussancti : quæ non
est facta,sed originata à patre,& filio
per pcessum amoris. Quod verò post-
ea sequitur (in ipso vita erat) intro-
ducitur secundum eum propter duo.
M Vnum est vt post productionē omniū
rerum ostendatur indeficientia causa-
litatis non solum ad res productas:
sed etiam producendas:quasi diceret.
In ipso vita erat,qua non totum pro-
ducere potuit,sed etiam qua indeficien
tem in fluxum,& causalitatem absque
minorationis dispendio habet ad res
continuè producendas. vt pote sicut
fons viuus,qui non minoratur ex con-

tinuo de fluxu. Aqua verò non viu A
collecta cum fluit minoratur,& de
Psal. Apud te est fons vitæ. ¶ Secu
vt ostendatur gubernatio rerum,et
esse per verbum. Quia enim in ip
ta erat,ostenditur,quod non proc
res per necessitatē naturæ:sed per
luntatem , & intellectum,& quòd
productas gubernabat. Et quia Ch
est tantæ autoritatis in suis exposi
bus apud græcos.quòd vbi aliquid B
posuit in sacra scriptura nullam ali
expositionem admittūt:ideo in om
bus libris græcis sic inuenitur pū
tum sicut punctuat Chrysosto. sci
hoc modo. Sine ipso factum est ni
quod factum est . Aliqui autem ist
modum legendi reprehendendum
tant : quia ly quod factum est, sec
dum eum esset superfluum:cum ly
hil seu nullum ens,quod ei æquipol
habeat ly ens destributum solum p
factis. ¶ Sed posset dici quòd superf
apud bene concipiētes:& tamen nec
sario apponitur propter alios : vt ip
dicit. Credo autem cum sub vna li
ra scripturæ sint multi sensus litera
vt supra dictum est:& tamen vnus
quando sit alio planior,& principal
in scribentis intentione:quòd prin
paliter sensus Euangelistæ sic punct
do eo modo quo punctuant latini
multi alij gręci,scilicet sic. Et sine ip
factum est nihil,punctus. Quod fa
est.&c. Et ratio est : quia Euangel
In prima parte Euangelij vsque.
cet ad illum locum:fuit homo:sic c
catenat sententias omnes . Primò
essentia verbi.& Secundò de eius p
tētia:ibi. Omnia per ipsum facta su
vt i

A vt finis primæ ſit principium ſecundæ. Quam concathenationem punctuatio Chryſoſtomi ſoluit. Nec eſt inſtantia de illa ſententia,: hoc erat in principio apud Deum: quia ly hoc, ſumitur pro verbo quod fuerat finis prioris. (Et vita erat lux hominum.) ¶ Hic oſtendit Euangeliſta quòd verbum diuinum eſt principium illuminarium, per quod producuntur rationalia, &

B ponit tres clauſulas in quarum prima deſcribit quandam vniuerſalem lucem dicens. (Et vita) id eſt verbum vel filium in quo viuunt omnia. (Erat lux hominum.) Non autem dixit Angelorum: licet ſit lux eorum. Primo, ſecundum Chryſoſtomum. quia intendit tradere notitiam de verbo, ſecundum quòd ad ſalutem hominum ordinatur. Secundo, ſecūdum Orige. qui

C à nomine hominum intellexit omnem intellectualem creaturam: & hoc à fortiori, quia Angeli magis illa luce participātur. Erat inquàm, lux, ſcilicet manifeſtans ſeipſam mundo tripliciter. ¶ Primò, per ſcripturam. Vnde Orige. Eloquia diſce diuina, & eorum omnino concipies intellectum: id eſt cognoſces verbum. Hæc ille. ¶ Secundò per creaturam. Senſu, inquit, corpo

D reo formas ac pulchritudines perſpice ſenſibiliū, & in his omnibus nihil tibi veritas declarabit præter ipſum, qui fecit omnia. In pulchritudine enim, & decore artificiali relucet pulchritudo, & decor artificij. Hæc ille. ¶ Tertiò, per aſſumptam humanitatem. Vnde dicit idem Origenes. Lux eſt dominus Ieſus Chriſtus, qui in humana natura omni rationali naturæ ſeipſum

E manifeſtauit: ſuæque diuinitati, qua patri æqualis eſt abdita myſteria. Hæc ille. ¶ In ſecunda clauſula ponit eiuſdem lucis irradiationem dicēs (& lux in tenebris lucet). Hoc autem exponitur primò ſecūdum naturalem theoricam: ſicut enim aër per ſe non lucet, ſed tenebroſa ſubſtantia eſt: capax tamen radij ſolaris: ita natura noſtra per

F ſe conſiderata eſt quædam tenebroſa ſubſtantia, ſed tamen capax lucis diuinæ ſapientiæ. Inſuper aër dum ſolis radios percipit non dicitur per ſe lucere: ſed lux ſolis quæ in eo apparet. Quemadmodum & in Luna receperūt Philoſophi, quæ à Solis lumine lumen ſuum capit. Similiter noſtra rationalis naturalis dum diuinum lumē poſſidet: & non per ſe res intelligibiles,

G vt Deum, & ea quæ ſunt fidei recognoſcit, non dicitur lucere per ſe: ſed lux diuina in eam ſuperueniens, & apparens. Lux ergo in tenebris lucet, dum verbum, quod eſt lux, & vita hominum, in noſtra natura, que tenebroſa eſt, lucere non deſinit: eam continendo, & conſeruando per naturam, & reformando per gratiam. ¶ Notandum eſt autem quòd verbum eſt lux hominum. Primò, per modū obiecti: quia à

H ſolis hominibus id eſt intellectualibus creaturis eſt conſpicabile. Secundò, per modum cauſæ efficientis: quia eſt cauſa noſtri luminis. Tertiò, formaliter, nō in ſe, ſed in ſua participatione, & ſimilitudine: qa ipſum lumē, quo formaliter videmus, eſt quædā participatio, & ſimilitudo luminis diuini ſecūdū

 illud

I illud Psalmographi. Signatum est su-
per nos lumen vultus tui domine. Sed
quoniam ipsa lux increata omni crea-
turæ incomprehensibilis est: subdit ter
tia clausula in qua declaratur lucis sub
tractio: cum dicitur (& tenebræ eam nō
comprehēderunt) quod exponitur. Pri-
mò secundum Orig. quia nulla creatu-
ra potest comprehendere ista lucem id
est intelligere: quid vel qualis sit deus.
K Illud enim intellectu comprehenditur
quod perfectè, & totaliter intelligitur.
Secundò, exponitur per allegoricā sic.
Tenebra est humanum genus origina-
li peccato infectum. Quasi ergo si ali-
quis quærat: quare non omnes illumi-
nantur, cùm verbum dei sit lux? Re-
spondet tacitè dicens. Lux quātum est
de se lucet in tenebris: id est in huma-
no genere cui ostendit suæ veritatis co
L gnitionem per scripturam: per creatu-
ram & per præsentiam suam, qua mun
do visibiliter corporalis apparuit in
carne assumpta: sed tenebræ id est oēs
vniuersaliter peccato obscurati, vel
specialiter Iudei: eam scilicet lucem se
offerentē non comprehenderunt. i. co-
gnitionē eius non acceperunt, quia ocu
los aperire noluerunt, se præparando.
Chry. Sicut solari radio non est frui nō
M aperiētem oculos ita nec claritate hac
participare, nisi expandentem vehemē
ter animæ oculum. Hæc ille. (Fuit ho-
mo missus à deo.) ¶ Tractaturus Euan
gelista de humanatione verbi. Primò
pertractat de eius præcursore, qui mis-
sus est tanquam lucifer ante solem, vt
homines disponeret ad lucis inacces-
sibilis verbi susceptionem & perceptio
nem. De Ioanne antem loquens Euan

gelista tria declarat, scilicet eius digni- A
tatem, & eius vtilitatem ibi (hic venit)
& eius à verbo distantiam: ibi (nō era
ille lux.) Quantum ad primū dicit (fuit
homo). i. natura humilis. sed officio su-
limis: qa (missus à deo) quasi eius nun-
tius honorabilis vocabulo. vtpote (cui
nomen erat Ioanne) deo. s. disponente
& ordinante. Dicitur enim Ioannes id
quod in quo est gratia. ¶ Est autem sci-
dum quod peritiores grammatici inue- B
dum ad ostentationem sui ingenii præ-
termisso communi vsu excogitant no-
ua: non tamen meliora veteribus: sed
qui iudicio carent, existimant quod nō
bene dicatur, nisi per nouitatē. Dicunt
igitur moderni: cui nomen erat Ioann
quo modo loquēdi Hiero. quoq; vtitur
in vita beati Pauli primi eremitæ: sed
codices sacri grauitatis causa vtuntur C
nominatiuo casu. Dicit̄ ergo homo ad
tollēdam Hæreticorum perfidiam, qui
dixerūt illum fuisse angelum: eo quod
dominus de ipso introducit illud Ma-
lac. ij. Ecce mitto angelum meum. Sed
homo fuit: vt dicitur quantum ad natu-
ræ conditionem: angelus autem ibi di-
ctus est: aut propter officii dignitatem.
Quia angelus idem est, quod nuntius,
& ille nuntiauit christum: aut propter D
vitæ puritatem, quia licet homo fuit:
tamen habuit angelicā puritatē. Item
dicit̄ homo ad ostendendum conuenien
tiam officii eius. Debebat enim de luce
increata testificari hominibus, & ideo
debuit homo esse connaturalis aliis, vt
sit eam possent intelligere. Tertiò, ho-
mo dicitur ad subleuandam hominum
fiduciam. Sic enim hominē fragilem,
& infirmum Deus tantùm sublimauit,
vt

A vt cum suum faceret præcursorem nullus homo de seipso desperare debet. Sed ne quis dubitaret huic homini credere: quia omnis homo mendax: ideo dicitur (missus à deo vt ex hoc secundũ Chry. credas quæcunq; dicit esse verba mittentis. Vnde angelus dicitur, cuius proprium est nihil proprium dicere. Cùm autem secundum. S. Tho. tripliciter aliquis mittatur à deo. s. per inspira
B tionem, Esa. xl viij. Misit me dominus, & spiritus per interiorem inspirationẽ & per apertam visionem Esa. vij. Audiui vocem domini dicentis quẽ mittam &c. Et per prælati misionem qui gerit personam dei secundum illud. ij. Cor. ij. Si cui donaui propter vos in persona Christi. Ioannes potest dici missus duobus primis modis. Cauendus est autem Originis error. Dicit enim omnes
C animas simul ab initio fuisse creatas: sed postmodum secundum diuersa merita diuersis corporibus alligatas. Sic ergo posset quis intelligere Ioannem missam à Deo in hunc mundum quasi prius extitisset in alio, sicut & filius dei dicit missus in carne. Hic ei sensus est hæreticus: quia humana anima creando infunditur corpori, & infundendo creatur. Nam de Iacob, & Esau dicitur
D Rom. ix. Cum nondum nati essent, aut aliquid egissent boni, aut mali. In his enim verbis Apostoli habetur, quod animæ illorum paruulorum ante natiuitatem suam nulla habuerunt merita. Dicitur ergo missus, quia postquã fuit homo natus Deus ex spirituali reuelatione misit illum ad prædicandum, & baptizandum. Vel potest dici missus: non quia præfuit in alio mundo, sed

quia præfuit ab æterno in diuina prouidentia. Fuit ergo magnæ humilitatis & homo magnæ authoritatis, quia missus à deo magnæ sanctitatis, quia nomen ei erat Ioannes. i. in quo est gratia sic enim interpretatur. Competebat autem ei hoc nomen. Primò, quia maximè in eo diuina gratia abundauit. Luc. j. Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ. Item secũdo quia ab ipso incœpit tempus gratiæ. Matt. F
xv. A diebus Ioannis baptistæ regnum cœlorum vim patitur. Vel tertio ad ostendendum quod à deo non fuit propter sua merita missus, sed propter diuinam gratiam & misericordiã. i. Corũ xv. Gratia dei sum id quod sum. Deinde Euangelista declarat vtilitatem missionis Ioannis. Dicit ergo (hic venit) voluntariè obediendo mittenti eum à deserto (in testimonium vt testimoniũ G
perhiberet de lumine. s. verbo quãtum ad eius miraculosam Conceptionem, & Natiuitatem. Et nota quod verbum supra lucẽ dixit hic autẽ appellat lumẽ quia lux dicitur in suo fonte consistẽs puta in Sole: sed lumen vt in alieno corpore est, puta in aëre. Et similiter verbum in se lux est: sed in humana natura lumen. & sic de eo nunc tractat (vt omnes crederent per illum.) Ecce finis H
& fruct⁹ huius, & testis testimonii eius vt scilicet omnes homines susciperent irradiationem veri luminis. Duplex est autem eius irradiatio, vel participatio, scilicet per fidem, & per apertam visionem. Ex prima est via ad secundã quia nisi credideritis, non intelligetis. Esa. vij. secundum aliam literam ideo dicit, vt omnes crederent per illum.

I Non enim statim apertè eum cognoscerent. Crederent, inquam, per illum: sed non in illum, quia fides innititur primæ veritati, quæ infallibilis est.

¶ Sed hic oritur, quæstio Manichæi: qui negat omnia testimonia prophetarum de christo. Dicit enim quod frustra Ioãnes, & alii ei testimonium perhibent: quia est lumen purissimum lumen autem se, & alia manifestat: ideo
K non indiget manifestari ab aliquo. Vnde videtur superfluè dictum (vt testimonium perhiberet de lumine.) Sed à Sanctis multiplex assignat̃ ratio quare Christus voluit à prophetis habere testimonia. Vna est secundum Chrys. & Diony. Quia quod in se clarum est, & certum, alicui potest esse dubium: & obscurum & consequenter indiget manifestari: non propter se, sed propter in
L firmitatem alterius. Si ergo Christus non propter se egebat Ioannis testimonio, vel alterius vnde. Ioan. ij. dicitur. Ego testimonium ab homine non accipio. Sed huiusmodi testimonia fuerunt necessaria propter humanam infirmitatem cui ipsum lumen improportionatum erat. Ideoque quidam homines præ aliis sunt de rebus diuinis illuminati, vt aliis ab eis humano mo-
M do cognitionem acciperent diuinorum Et ideo dicitur (vt omnes crederẽt per illum. Origenes autem assignat tres alias rationes. Et prima est. Quia licet ipse propter se huiusmodi nõ indigeat tamen hoc voluit fieri vt quosdam homines exaltaret. Sicut enim Deus potest omnia per seipsum immediatè producere sine adminiculo alicuius creaturæ & tamen communicauit causis creatis vt possint, & ipse causare, & facit vt nobilitentur creaturæ: quasi coagentes creatori. Sic etiam maiorem sui cognitionem dedit quibusdam hominibus. Et per illos alios ad se adduxit... se eis manifestauit, quamuis totum... seipsum potuisset explere. Secunda... quia miracula per quæ Christus ma... festauit seipsum mundo temporali... facta transierunt, & pauci illa vider... Testimonia autem scripturarum... bilia sunt, & ad posteros peruenerunt & hac de causa miracula sunt adiunc... Tertia est: quia homines ad fidem co... uertendi diuersimodè dispositi era... Quidam enim per miracula: quid... per rationes, & argumenta magis... uentur. j. Cor. j. Iudæi signa petunt... Græci sapientiam quærunt. ideo C... stus vtroq; modo voluit manifesta... vt omnibus prouideret congruente... medicinã. Sed hic obiicitur contra... quod dicitur (vt omnes crederent p... illum) quia cum non omnes credid... rint: videt̃ quod beatus Ioannes, & a... sint suo fine frustrati. Sed ad hoc d... quod duplex est finis, scilicet in se, & ... altero: sicut finis medici in se est me... ri, in altero verò est sanari. Frustr... ergo fine in se dicit imperfectionẽ... autem finem alio. Nam sicut dicit Ph... losophus: non semper sanat medicus... Rhetor semper persuadet, sed si ni... omiserit de contingentibus eum per... cte operatum dicimus. Testimonium... go, & doctrina Ioannis ordinabatur... hoc vt omnes homines in Christ... crederent: sed quod nõ omnes cre... rint: fuit ex stultitia, & peruersi... eorum, & sic habuit finem in se qu...

A nis non in altero. Vel dicendum quod finis Ioannis fuit facere, quod in ſe erat vt omnes crederent. & ſimiliter eſt fru ſtratus ſecundo, non primò & principa li. Finis autem Dei ab eo volitus in miſsione Ioannis antecedenter fuit vt omnes crederent, non autem conſequẽ ter. Quæ autem vult antecedenter, non ſemper implentur. Dicitur autem quis velle antecedenter illud quod vult quã
B tum in ſe eſt, & ſecundum ſuam naturam conſideratum: vt iudex vult vitam omnium ciuium. Conſequenter autem vult quis illud quod vult omni bus conſideratis: vt iudex latronem mori conſyderata eius malitia. Deinde ponit diſtinctionem inter verbum, & Ioannem dicens (non erat ille lux) id eſt Ioannes non erat verbum, in quem credere deberent: ſed ſupple miſſus
C erat (vt teſtimonium perhiberet de lumine) id eſt verbo incarnato. Sed contra. Videtur enim quod Ioannes eſſet lux: quia dicitur Mat. quinto. Vox eſtis lux mundi? Reſpondeo: videmus in corporalibus quod quædam lucent, & lucem habent à ſe vt ſol: quædam verò lucent, & lucem habent ab alio: vt Luna. Sic etiam in ſpiritualibus vna lux eſt fontalis, & prima: lucens qui-
D dem, ſed non illuminata: quę eſt Deus. Alia eſt ſecundaria, & participata: quæ eſt in ſanctis. Sancti ergo dicuntur lux, inquantum habent lucem, quandam ſpiritualem gratiam, ſcilicet & ſapientiam: per quam etiam alios illuminant. Magis propriè tamen dicuntur luminaria, id eſt vaſa lucis contentiua. Vnde & Ioannes dicitur lucerna. Ioan. quinto. Erat ergo lux per participationem, & non erat lux per eſſentiam. Orig. Lucerna ardens erat: ſed non proprio igne ſuccenſus, ardebat lucens, ſed non propria luce lucebat, ſtella matutina erat: ſed non à ſeipſo proprium lumen acceperat: ſed gratia ipſius quem præcedebat in eo ardebat & fulgebat. Hæc ille. (Erat lux vera.) Hic agit Euangeliſta de incarnatione verbi: de quo dicit: (erat lux vera.) E

¶ Eſt autem ſciendum quod verum ſali quando diuiditur contra falſum: aliquando contra figurale: aliquando contra participatum vel participans. In mundo ergo fuit multiplex lux. Prima fuit falſa, ſcilicet ſcientia mundana: quam habuerunt Philoſophi: de quibus dicitur ad Rom. primo Euanuerunt in cogitationibus ſuis de quo vide Agrip. in lib. de vanita. ſcient. Alia fuit vera quidem, ſed figuralis, vt ſcientia legis & prophetarum. Tertia fuit non falſa neque figuralis: ſed tamen participata. vt ſcientia Apoſtolorum. Verbum igitur eſt lux vera non falſa, neque figuralis, neque participata, ſed per eſſentiam ſuam. Item lux vera, id eſt, puriſsima, & clariſsima: quæ omnia reſpicit, & nullis inficitur ſordibus. Vnde Auguſtinus ſecundo libro de libero arbitrio. Veritatis, & ſapientiæ pulchritudo, nec peragitur tempore, nec migrat locis, nec nocte intercipitur, nec vmbra includitur, nec corporis ſenſibus ſubiacet. Cernentes ſe mutat in melius: à nullo in deterius commutatur. Hæc ille. Vel vera, id eſt, incommutabilis: quia (vt dicit Auguſtinus.) veritas eſt incommutabilis. Id enim ſolum vera eſt quod in F G H

I commutabile eſt. Eſt autem notandum
quòd lux corporalis eſt principium ge
nerationis in iſtis inferioribus: quia ra
dius ſolaris, ſecundùm Diony. ad gene
rationem corporum viſibilium cōfert,
& ad vitam ipſam mouet, nutrit, & au-
get. Secundò eſt principiū manifeſta-
tionis omnium viſibiliū. Vnde ad Ephe
ſios. v. Omne quod manifeſtatur lumē
eſt. Vnde & omnis color in lumine. i.
K per lumen videtur, ſecundū Philoſo-
phum. Tertiò, eſt principium pulchri-
tudinis omnium corporū. Pulchritudo
enim cōſiſtit in debita proportione par
tium: & claritate decenter ſuperfuſa, id
eſt, ſecundùm conuenientem colorem.
Sic etiam lux ſpiritualis. i. diuinū ver-
bum, vel diuina ſapientia: eſt prīcipiū,
& cauſa quare aliquid producitur. Pſal
mus. Omnia in ſapientia feciſti. Et qua
L re aliquid ſcitur, & manifeſtatur. ſecū-
dū illud Eccle. j. Fons ſapientiæ verbū
dei in excelſis. Et quare aliquid decora
tur. Vnde Diony. dicit ꝙ deus dicitur
pulcritudo ſicut omnis conſonantiæ &
claritatis cauſa. (Quæ illuminat omnē
hominem venientem in hunc mundū.)
Omne enim quod eſt per participatio
nem deriuatur ab eo, quod eſt per eſſen
tiam: ſicut omne quod eſt ignitum, eſt
M ignitum ab aliquo, quod eſt per eſſen-
tiam ignis. Quia ergo verbum eſt per
eſſentiam lux, oportet ꝙ omne lucens
luceat per eius participationē, & ideo
verbum illuminat omnem hominem.
¶ Eſt autem notandū ꝙ Origines hic
diſtinguit triplicē mundū, ſcilicet Su-
periorē, qui eſt ſubſtantiarum immate
rialiū. Inferiorem, qui eſt corporeorū,
& Mediū, quoniā eſt hominum ex cor-

pore, & ſpiritu compoſitorum. Poteſt
autem addi quartus qui eſt peccatorū
rebus mundi fruētium: de quo quarto
dicitur. j. Io. ij. Omne quod in mundo
eſt, cōcupiſcētia carnis eſt, aut cōcupi-
ſcētia oculorū, aut ſuperbia vitæ. Item
Ioan. xvj. Plorabitis, & flebitis vos: mū
dus autem gaudebit. In primum venit
homo per contemplationem, vel ſpiri-
tualem generationē. In ſecundum per
generationem carnalem. In tertium vi
uendo ſecundo ſecundùm rationem. In
quartum inhæredo creaturæ per inor-
dinatum amorem. Si ergo quod hic di-
citur intelligatur de aduentu hominis
in primum mūdū: ſic poteſt dupliciter
exponi Primò. ſ. de homine veniente
in ſuperiorem mundum per baptiſmi
regenerationem: & talis illuminatur ni
ſi ponat obicē, ſeu fictus accedat: quia
recipit lumen gratiæ. ſic exponit Ori-
ge. Secundò. vt venit in illum per con
templationem: ſic per homines intel-
guntur mentes. Mens enim hominis cū
ſit principale in eo: dicitur totus homo
ſicut rex totum regnum: & vnunquod-
que dicitur eſſe illud quod eſt principa
le in eo: ſecundùm Philoſophum nono.
Ethicorum. Tunc autem præcipuè
mens à deo illuminatur, cùm aſcēditur
in contemplationem diuinorum. ij. ad
Corin. iij. Nos autē reuelata facie &c.
Si autem intelligatur de aduentu in ſe
cundum mundum: ſic poteſt exponi tri
pliciter. Vno modo, vt intelligatur de
illuminatione naturali. Omnis enim
homo qui naſcitur in hoc mundo, ab
eterna luce recipit lumen intellectus,
vel rationis. Alio modo, vt intelliga-
tur de gratuita. Omnibus enim homi
nibus

A nibus quantum in se est lumen infundit: quamuis non omnes illud recipiant. Dionysius. ij. ecclesiasticæ Hierat. Semper intellectualibus vultibus. diuinum expansum est lumen: nostrumque est recipere vel non recipere de lumine sibi præsente, & isto modo exponit Chryso. Tertiò iterum exponitur de lumine gratiæ: vt sit accommoda distributio: & sit sensus quòd prædicta lux illuminat
B lumine gratiæ omnes qui illuminantur. Licet ergo non illuminentur omnes: tamen nullus illuminatur nisi per hoc lumen: hæc autem est expositio Augu. Et ponit exemplum de magistro, qui docet omnes pueros ciuitatis: non quia omnes pueri doceantur: sed quia nullus nisi per ipsum docetur. Si autem intelligatur de aduentu hominis in tertium mundũ: sic exponit Am-
C bro. de viuentibus modo humano rationabiliter sic dicens. Illuminat illis qui ad imaginem, & similitudinẽ dei viuit: qui se hominem esse cognoscit, vt refugiat equorum libidinem, ferarum rabiẽ Lepusculorum formidinem, Vulpium fraudem, rapinam Luporũ. Hæc ille. Potest etiam exponi de aduentu in quartum mundum. s. in peccatũ. Tales enim cæci sunt: indigentes lumine, non
D vt intrent talem mundum: sed vt inde exeant, & intrent ad primum mundum vel ad secundum, vel tertium. Ad hos autem illuminandos spiritualiter christus venit. Matthæi. ix. Non veni vocare iustos: sed peccatores ad pœnitentiã. Sed si qui non illuminantur inexcusabiles sunt: qui ista lux vera est: & illuminat quãtum est de se omnem hominem venientem in hunc mundum. Vnde ad maiorem expresśionem inexcu- E sabilitatis eorum, qui non illuminantur. subiungitur (in mundo erat) quasi diceret. Hoc visibile præsens eis aderat. Posset enim aliqs dicere. Si lux illuminans est: quomodo illuminat cum non omnes illuminentur lumine suo? Ex respondet, quia debuerant cognoscere. (Nam in mundo) idest in vniuersitate condita (erat) etiam ante incarnationem scilicet per præsentiam suæ di F uinitatis: & potentiam regendo, & gubernando mundum, non vt pars mundi: sed vt factor eius. Vnde erat, mundo vt in speculo suo, vt in domo sua, vt in opere suo: (Et mundus per ipsum factus est.) Hoc dicitur: quia ista est causa quòd in mundo esset: quia mundus per ipsum factus est. Semper enim causa debet esse coniuncta effectui: si est causa in fieri, & in esse. Vel hoc dicit ne G aliquis, ex hoc quòd dixerat lucem esse in mundo crederet, quòd ab æterno in mundo fuisset. Si enim mundus factus est postquàm scilicet non fuit, habet initium, nec erat lux in mundo ab ęterno, sed postquàm factus est mundus. ¶ Et notandum est quòd cùm dicit per ipsum: quinque possunt notari, ratione huius præpositionis, Per, scilicet identitas operationis in patre, & filio: Distin H ctio personalis vtriusque. Autoritas in patre respectu filii, causa efficiens in filio, respectu facturæ: & causa exemplaris. Quamuis autem sic cognoscere potuerint: tamen noluerunt: vnde subditur. (Et mundus) mundi amatores, secundùm Grego. & Augu. & Chrysosto. vel secundùm Orig. mundus idest homines mundum inhabitantes (eum) scilicet

I licet esse creatorem, & redemptorem mundi(non cognouit.)cognitione speculatiua:quia nec per scriptę legis symbola:nec per visibilis creaturæ paradigmata:vt dicit Ori. Nec cognitione practica siue per affectum: quia cum deum cognouissent,non sicut deũ glorificauerunt.Ro.j.¶Et nota quòd licet Philosophi cognouerint deũ naturaliter:tamen mysterium Trinitatis igno-
K rauerunt:& consequenter Verbi personam similiter.Quia ergo in mundo existens per diuinitatem non est agnitus ideo(in propria venit)per assumptionem humanitatis:in propria inquam prima idest in mundum:qui ab eo factus est,secundùm Orig. Vel secundò, in propria scilicet inter Iudæos. secundùm Chrysosto.qui fuerunt dei populus peculiaris:& dicuntur eius proprii,
L ratione electiõis in Abraham ratione redemptionis ab Egypto, ratione dationis legis,ratione cultus specialis,ratione missionis filii,qui non est missus nisi ad oues quæ perierant domus. Israel.Matthæi decimoquinto vel tertiò,in propria venit idest in naturam humanam:quam condidit,& assumpsit (& sui) scilicet quicunque homines: qui sunt sui creatione, eum non rece-
M perunt scilicet in carnis infirmitate miraculis coruscantem: non receperunt, in quam per fidem.Vel sui idest, Iudæi vel eius cognati eum non receperunt: sicut Messiam,& creatorem suum:imo offenderunt ciecerunt,& occiderunt. secundùm Chrys.Vel non receperunt per amorem,quia gratiæ obicem posuerunt.Quia tamen non omnes eum repulerunt:sed quidam receperunt per fidem,& amorem subditur.(Quotquot autem idest omnes cuiusq; sexus, vel conditionis,vel ætatis, vel status, vel gentis(qui receperunt eum).scilicet intellectu per fidem:& in affectu per amorem:(dedit eis potestatem filios dei fieri.(Ad cuius euidentiam sciendum est & filii dei dicuntur aliqui per assimilationem ad deum.Est autẽ triplex assimilatio spiritualis hominis ad deũ. Vna quidem est in præsenti vita per infusionem gratiæ qua adoptamur in dei filios.ad Rom. viij.Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore &c.Alia est per operum perfectionem Matthæi.v.Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos,vt sitis filii patris vestri.Alia est per adoptionem gloriæ perficitur in beatis,& quãtum ad animam: quia vt dicitur j.Ioan.iij.Cũ apparuerit similes ei erimus: quia videbimus eum sicuti est.Et quãtum ad corpus:quia reformabit corpus humilitatis nostræ.ad Philip.iiij.Si ergo loquamur de potestate,qua quis potest fieri dei filius per gloriam & perfectas operationes:ista verba non habent difficultatem : quia ista potestas est gratia:quia habita potest facere homo opera meritoria,& consequenter adipisci gloriam.Si verò loquamur de filiatione per gratiam insurgit dubitatio:quia gratia non est in nostra potestate:vt videtur loquendo de potestate naturæ loquendo autem de potestate gratiæ,tunc hoc ipsum quod est habere talem potestatem scilicet gratiam est esse filios dei.Ideo dicendum est q̃ iustificatio per gratiam,quæ fit in adultis,requirit motum liberi arbitrii,& con-

sen.

A sensus. Et quia in potestate hominis est vt consentiat: ideo dedit eis potestaté filios dei fieri. Dedit igitur potestatem suscipiendi gratiam dupliciter. Vno modo gratiam præparando. & hominibus proponendo sicut qui facit librum, & proponit homini ad legendum: dicitur dare potestatem legendi. Gratia autem est facta per christum, & nobis proposita: non quasi seorsum ab anima B christus gratiam creauerit cùm sit accidens: quod in substantia creatur, vel potius concreatur: sed quia instituit sacramenta quibus gratia in nobis fit. Vnde gratiam fecit dupliciter. Primò, quasi remouendo prohibens idest placando deum sicut medicina facit sanũ, quæ remouet malos humores. Et secundò fecit eam in sua causa idest in sacramentis. Alio modo, mouendo liberum C arbitrium ad susceptionem gratiæ: iuxta illud Threñ. vlti. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur quasi dicat ipsa oblata bona recipere non valemus, nisi ad ea recipere largiaris. Ista potestas non est ipsa gratia gratum faciens: sed est inuitatio, & motio seu vt ita dicam adiuuatio ad gratiam consequendam. Ista autem duo deus omnibus quãtum in se fuit exibuit, sed qui- D dam non consenserunt motioni diuinæ. Vnde dicit Chry. Non dicit Euangelista fecit eos filios, quia opus est studio nostro. Hæc ille (Dedit eis ergo potestatem filios dei fieri) per gratiam adoptionis: quod est magnæ dignitatis primæ Ioann. tertio videte qualem charitatem &c. Item magnæ vtilitatis: quia si filii, & hæredes. Roman. octauo. (his qui credunt in nomine eius) idest in re, & virtute nominis eius: quod est E Emanuel. secundùm gloss. scilicet his qui credunt christum esse verum deũ, & verum hominem. His in quam data est hæc potestas Et licet sint multi alii articuli quos oportet credere. iste tamẽ specialiter facit filios dei. Congruum enim est vt qui credunt filium dei esse filium hominis: ipsi propter dignitaté suæ naturæ quam in illo adorant: fiant filii dei per adoptionem (Qui non ex F sanguinibus) supple nati sunt. filii per adoptionem Grammaticè autem loquendo: sanguis non habet plurale: pluraliter tamẽ dicit ex sanguinibus: quia in græco habet plurale, vel vt ostendat quòd plura currunt materialiter idest plura materialia ad generationem carnalem. Concurrit enim semen maris, & fœminæ, licet vnum horum secundùm Philosophum sit materia ex qua G fit proles scilicet semen, vel sanguis Fœminæ aliud autem licet sit quid materiale, tamẽ non est causa materialis: sed est causa efficiens proxima. Vnde in hoc ostendit quòd spiritualis filiatio non conuenit cum carnali in causa materiali, & consequenter quòd neque in causa motiua: cum subiungi: (neque ex voluntate carnis) Augu. j. ex cõcupiscentia mulieris, quæ debet esse H subiecta homini: sicut caro spiritui. Et dicitur mulier secundum aliquos caro. quia prima. s. Eua formata est de carne, idest costa viri. Geñ. secundo (Neq; ex voluntate viri) idest ex concupiscẽtia virili. Ori. Carnis nomine fœmineum: viri verò nomine masculinũ designauit habitũ. Hæc ille. Appetitum verò omnẽ vocat voluntatem. Et isto

mod

I modo concupiſcentia carnalis tam viri, quàm mulieris dicitur voluntas. S. Tho. autem vult quòd per hæc duo intelligãtur duo principia, ſeu motiua ad carnalem generationem: quæ ſunt. voluntas, & appetitus ſenſitiuus: quorum primus dicitur voluntas viri, & ſecundus voluntas carnis. Sed ſiue ſic, ſiue ſic intelligatur ex his non naſcimur filii Dei: ſicut neque ex ſanguinibus (ſed
K ex Deo nati ſunt). i. ex diuina virtute, & operatione. Vnde ly ex, nõ dicit cauſam naterialem ſed effectiuam: quæ eſt diuina virtus filios Dei efficiens per baptiſmi regenerationem: per fidem & internam inſpirationem. Vel dicit cauſam exemplarem. i. ex Deo nati ſunt per imitationem. Sicut enim dicit. S. Tho. ly a: denotat ſemper cauſam mouentem: & intellige quando dicit cau-
L ſam, & nõ principium motus. Et ly de: cauſam materialem & effectiuam conſubſtãtialem: quia dicimus fabrum facere cultellum de ferro: & patrem generare filium de ſeipſo: quia ſcilicet aliquid concurrit aliquo modo ad generationem filii. Et ly ex, cauſam materialem & efficientem non tamen con ſubſtantialem: & intellige neceſſariò, licet aliquando eam poſsit dicere: quia
M filius Dei proceſsit ex Patre. Igitur viri iuſti dicuntur nati ex Deo, quia non ſunt de eius ſubſtantia: ſed de filio naturali ſingulariter dicitur, quòd de Deo patre natus eſt. Hæc ex illo. Ex his autem verbis arguũt hæretici quòd generatio hominũ non ſit à Deo. Nam vt dicunt filii Dei non naſcuntur ex ſanguinibus. i. ex commixtione ſeminis maris, & fœminæ: ſed filii diaboli.

Ex hoc autem arguunt conſequenter quòd matrimonium ſit peccatum. Sed error iſte procedit ex manifeſta ignorantia. Ioannes enim facit diſtinctionem inter carnalem, & ſpiritualem generationem: vt preferat ſpiritualem carnali: quia ſpiritualis eſt à Deo immediatè: carnalis vero mediante commixtione maris, & fœminæ. Non autẽ ſequitur, quòd ſi ſint iſtæ duæ generationes alio, & alio modo, quòd propter hoc vna ſit à Deo, alia à diabolo: ſed vtraque eſt à Deo: vna tamen immediatè, alia verò mediantibus cauſis ſecundis id eſt, maſculo, & fœmina: quibus deus virtutem generatiuam contulit, & c[onſeruat.] ſeruat. (Et verbum carò factũ eſt.) Hic docet Euãgeliſta modum, quo verbum venit ad nos, ne alicui incredibile videretur quòd nos ſumus effecti filii Dei. Orige. Si filius Dei factus eſt homo, quid mirum ſi homo credens in filium Dei, filius Dei futurus ſit? Hęc ille. Verbum ergo quod erat in principio apud Deum (caro factum eſt). i. verus homo per Synedochem. Vel ſecundum Chry. ſubiungitur (& verbum caro factum eſt.) Ad oſtendendum quòd verbum habet poteſtatem, vt det poteſtatẽ filios Dei fieri. Sed cum verbum Dei ſit incommutabile, quo modo poteſt in eo intelligi aliqua factio, vt dicatur caro factũ? Ad hoc dicitur quòd debet ſic exponi litera (Verbum caro factum eſt). i. factum eſt, vt verbum eſſet caro, ſeu verus homo, non quia deitas ſit conuerſa in humanitatem, vel econuerſo: ſed quia deitas traxit humanitatem ad participationem ſui: i. e. ſicut & anima trahit cibum dãdo ei eſſe hum[anum]

A humanum, inquantum facit cibum esse carnem humanam, vel os, & huiusmodi. Vel verbum caro factum est. i. carnem assumpsit. sicut homo fit albus per assumptionem albedinis. Verbum igitur caro factum est, non per sui mutationem: sed per carnis assumptionem, ita quòd factio non ponit mutationem in verbo, sed in assumpta natura. Dicitur enim verbum caro factũ per vnio-
B nem ad carnem: vnio autem est relatio: relationes autem nouiter dictæ de Deo per respectum ad creaturas non important mutationem ex parte Dei: sed ex parte creaturæ nouo modo se habentis ad Deum. (Et habitauit in nobis). i. in nostra natura: secundũ Chry. & Hilar. s. habitu inuentus vt homo. Et in hoc notantur tria. Primò, diuinæ, & humanæ naturæ distinctio per hoc
C quod dicitur in nobis. i. in natura nostra. Quod enim inhabitat aliquid distinguitur ab eo, quod inhabitatur. Sed verbum diuinum inhabitat naturam humanam in Christo: quia in ipso habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. Colos. ij. Ergo natura verbi, secundum quam est Deus, remanet distincta à natura humana, secundum quam est homo. Et in hoc excluditur error eo-
D rum, qui dixerunt aliquid verbi in carnem conuersum: sicut cum ex farina fit panis: & consequenter naturas esse permixtas. Et eorum qui dixerunt naturam diuinam conuersam in humanam. Cùm enim credamus animã incorpoream vniri corpori: ita quòd ex his fiat verè vnum: similiter credere debemus substantiam diuinam incorpoream vniri animæ, & carni: ita quòd ex tribus substantiis. s. deitate, anima, & E
carne sit vnus Christus. ita tamen quòd nec natura deitatis conuersa sit in animam, vel carnem, nec è conuerso: sicut nec caro in animam, neque anima in carnem conuertitur, nec ambæ naturæ intelligantur cõstituere vnum tertium distinctum ab vtrisque. ¶ Secundò, notatur naturæ diuinæ impermutatio, in hoc quod dicitur, & habitauit, quia habitare dicitur ab habitu secundum ali- F
quos. Vel saltem ista habitatio fuit per hoc, quòd habitu est Christus inuentus vt homo. Habitus autem non mutat habentem, sed è conuerso quia habitus participat formam habentis: & non è conuerso. Sic quodammodo sed habet in ista beata vnione verbi ad naturam humanam. Ipsa enim eleuatur ad participandum esse suppositi æterni, ipso tamen supposito impermutabili G
permanente omnino. Tertiò notatur vnionis perpetuitas: per hoc quod dicitur: & habitauit in nobis. Semper enim (vt dicit Chryso.) filius Dei hoc tabernaculum inhabitauit: ita quòd etiam in mortis triduo verbum diuinum remansit personaliter vnitum illi beatæ animæ existente in inferno, & etiam corpori iacenti in sepulcro. Nunquàm enim verbum diuinum reliquit sub- H
stantiales partes humanæ naturæ. Vel habitauit in nobis. i. inter nos Apostolos familiariter conuersatus est. Quod ideo additur: vt ostendatur mirabilis condescensio filii Dei ad homines inter quos sic conuersatus est: vt videretur quasi vnus ex illis. Non solũ enim voluit hominibus assimilari in natura sed etiam in cõuersatione, & familiari

I conuictu:absque tamen peccato:vt sic
hominès dulcedine suæ conuersationis
allecti ad ipsum conuerterētur. Est au-
tem circa illam sentētiam verbum ca-
ro factum est:multiplex error deuitan
dus, secundum diuinas scripturas:& fi-
dei Christianæ sententiam. Primus est
Euticetis,qui dicit diuinam, & huma-
nam naturam sic in Christo fuisse com
mixtas, vt eadem fuerit natura Dei, &
K hominis:ac si verbum vel aliquid eius
sit conuersum in carnem,& non assum
pserit carnem, contra illud:Ego Deus,
& non mutor. Malach.iij. Secundus est
Arrii. qui licet non crediderit verbum
in carnem mutatum, sed quòd eam as-
sumpserit:tamen dixit quòd assumpsit
carnē sine anima:loco cuius animæ ibi
erat verbum:contra illud Matth.xxvj.
Tristis est anima mea &c. Tertius fuit
L Apollinaris,qui dixit verbū assumpsis-
se animam,sed sensitiuā tantum,& non
intellectiuā:loco cuius in corpore Chri
sti dixit esse verbum:contra illud Mat.
viij.Miratus est Iesus; quod nec in di-
uinitate, nec in anima sensitiua, nec in
carne Christi inueniri potest. Iste ali-
quādo secutus est Arrium, sed propter
authoritates coactus est in Christo ali-
quam animā ponere. Præterea Chri-
M stus secundū hoc nō assumpsisset carnē
humanā:quia sicut nō est caro sine ani-
ma, ita nō est caro humana sine anima
humana, quæ est intellectiua. Sed con-
tra. Si enim assumpsit carnē sic anima-
tam,quare Euāgelista mentionē nō fa-
cit de anima intellectiua. Rñdeo. Pri-
mò,vt ostēderet veritatē incarnationis
cōtra Manicheos dicētes verbū assum-
psisse carnē phantasticā tantum. Secū-
dò,vt ostēderet maiorē dignationē Dei A
assumētis non solū animam rationalē,
verū etiam carnē magis à se distātem.
Tertiò,vt ostēderet veritatē,& singula
ritatē vnionis in Christo : quia in aliis
hoībus vnitur Deus, quantū ad animā
solū. Quartò, vt ostēderet congruitatē
humanæ reparationis, quia homo per
carnē infirmabatur. Sed cōtra. Si verbū
caro factū est, quia carnem assumpsit, B
quare nō dixit Euāgelista, verbū carnē
assumpsit,sed caro factū est? Rñdeo,vt
excluderet errorē Nestorii dicentis in
Christo fuisse duas personas,& duos fi-
lios.s.Dei & virginis.qui si esset verus,
falsa esset hæc, Deus factus est homo,
quia impossibile est alterū duorū singu
larium diuersorū supposito prædicari
de altero.& iste est quartus error. Quin-
tus est eorū qui non intelligētes modū C
incarnationis, dixerūt in Christo esse
quidē vnam personā Dei, & hoīs: sed
duas hypostases, vel duo supposita.s.hu
manum tēporale:& diuinū æternū. Sed
secūdū hoc ista saluari nō potest:Deus
factus est homo,& ista:homo factus est
Deus : & ideo hæc opinio dānata est in
quinto cōcilio. (Et vidimus &c.) Hic
Euāgelista declarat diuini verbi excel-
lentiam. Cōtinuatur autē ista pars ad D
præcedētia,vt sic quasi argumentū eius
quod dixerat verbū caro factū est.q.d.
Ex hoc scio quod verbū Dei est incar-
natū,quia ego & alii Apostoli(vidimus
gloriā eius,)Cùm autē de quibusdā ho
minibus legitur,quòd apparuerūt glo-
riosi:sicut de Moyse dicit. Exo.xxxiiii.
quòd facta est facies eius splēdida. vel
cornuta secūdum aliā literā.posset ali-
quis dicere, ꝙ ex hoc nō potest argu-

A quòd ille homo fuerit filius Dei, quia glorioſus apparuit. Ideo ſubiungitur. (gloriam quaſi vnigeniti à patre.) ac ſi dicat. Gloria eius non eſt quaſi angeli vel Moyſi, vel Helię, aut Heliſei, ſed quaſi vnigeniti. eſt autem hæc gloria quam Ioannes, & quidam alii viderunt ſingularis, & eius ſingularitas conſiſtit in quatuor. Primò, in teſtimonio Patris quod reddit filio in monte Thabor. Secundò, in ſubiectione angelorum miniſtrantium ſibi. Matth. iiij. cum antè homines eſſent angelis ſubiecti. Tertiò, in obedientia totius naturæ. Matthæi. ix. Qualis eſt hic, quia mare, & venti obediunt ei. Quartò, in modo docendi, vel operandi: quia loquebatur tanquàm dominus, & poteſtatem habens. Matthæi quinto. Ego autem dico vobis. Vnde in fine illius C ſermonis dicitur quòd erat docens: quaſi poteſtatem habens. Moyſes autem dicebat Hæc dicit dominus. Item faciebat propria authoritate miracula. Matthæi primo. Quænam eſt hæc noua doctrina: quia ſpiritibus &c. Illud autem quaſi non eſt nota ſimilitudinis, ſed eſt expreſsiuum veritatis. Et eſt ſimile ſecundum Chryſoſtomum, ſicut ſi aliquis vidiſſet regem D cum multiplici gloria incedentem, & interrogatus ab aliquo qualis rex fuiſſet: volens totam illam multiplicem gloriam breuiter aperire vnico ſermone explicaret dicens: quòd ipſe incederet ſicut rex, id eſt, ſicut regem decebat. Et ita fecit Euangeliſta de verbo incarnato: quia non valens gloriam eius exprimere: dicit eam fuiſſe quaſi vnigeniti, id eſt, ſicut decebat vnigenitum ſanctitate vitæ pollere: doctrina E ſitum Dei Patris. ac dicat. Ita vidimus præclara, & glorioſiſsimis miraculis coruſcare: ſic in morte ſua cœleſtia corpora immutare, ſic victorioſe à mortuis reſurgere, ſic mirabiliter ad cœlos, imò ſuper omnes cœlos ſua virtute conſcendere, ſic denique in miſsione ſpiritusſancti corda diſcipulorum plena cognitione veritatis illuſtrare, vt nullus niſi inſanus dubitare poſsit F ipſum fuiſſe verum filium Dei vnigenitum, ſingulari, & ineffabili gloria decoratum. Vnde ſubiungit adhuc de iſta gloria dicens. Vidimus inquàm (Plenum gratiæ & veritatis.) Quod exponitur primò, ſecundum Bedam, & Origen. ſic Plenum gratiæ quantum ad humanitatem, & veritatis quantum ad diuinitatem: quæ eſt veritas prima, & puriſsima. Secundò ſic. Plenum gratiæ in effectu, quia plenus fuit chariſ- G matibus ſpiritusſancti, & veritatis intellectu: quia ab inſtanti conceptionis habuit ſcientiam diuinam & humanam. Vel plenum gratiæ, vt remittat peccata: & veritatis: vt impleat promiſſa. Vel poſſunt quartò ſecundum Sanctum Thomam iſta verba exponi de vnione perſonali humanæ naturæ ad verbum diuinum: & de H perfectione animæ eius, & de capitis dignitate. Quantum enim ad primum fuit Christus plenus gratia. Ad hoc enim alicui datur gratia, vt vniatur Deo per illam. Tunc ergo aliquis gratia plenus eſt: quandò perfectiſsimè Deo vnitur. In Chriſto autem eſt vnita humana natura naturæ diuinæ in vnitate ſuppoſiti. Et ideo eſt in-

I uenire ibi plenam & perfectam cõiunctionem ad Deum: quia talis fuit illa vnio, vt omnes actus tam diuinę quàm humanæ naturæ essent actus eiusdem suppositi seu personæ. Fuit ergo plenius gratia Christus, secundum humanitatem, inquantum hoc singulare donum ex mera gratia nullis præcedentibus meritis accepit, vt esset illa natura in persona filij Dei. Fuit etiam ple-
K nus veritate, quia humana natura in Christo peruenit ad ipsam veritatem diuinam ratiõe vnionis personalis: ita vt veraciter dicatur, quòd ille homo demõstrato Christo est veritas prima. Vnde dicitur Col. ij. quòd in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei absconditi. Nec mirum: quia vt ibi post pauca subdit. In ipso habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. Et si-
L militer, quantum ad secũdum, fuit plenus gratia inquantum eius anima fuit plena gratia: quia omnia dona spiritus sancti accepit absque mensura. Ioan. iij. Non enim ad mensuram dat Deus spiritum. Et sicut dicit Ange. sicut in singulis mẽbris corporis est vnus sensus cõmunis, id est tactus: in capite verò sunt omnes, ita omnes gratiæ sunt superabundanter in capite Christi: in
M alijs verò sanctis est vnum commune donum gratuitum, id est charitas, in diuersis verò sunt diuersa specialia: quia diuisiones gratiarũ sunt. j. ad Cor. xij. Et plenus veritate, q̃a eius anima pretiosa aliquo modo cognouit omnẽ veritatem, & scientiam. Vnde dixit ei Petrus. Domine tu omnia scis. Ioan. vlti. Quantum etiam ad tertium inquantũ est caput ecclesiæ dicitur plenus gratia: inquantum fecit gratiam iustifi[cando], quod lex non poterat vt patet R[o]ma. viij. Fecit etiam veritatem, inqu[an]tum figuras legis, & patrum prom[is]siones adimpleuit. Item dicitur ple[nus] gratia, quia ipsam in nos gratiosis v[er]bis effudit dicendo. Lucę. xxj. Om[nis] populus manicabat, id est mane v[eni]re studebat &c. Et veritate, quia n[on] docebat in figuris, & enigmate: sed [in] veritate, & apertè. Hæc ex illo. B

Dominica infra octauam Natiuitatis Domini. Luc. ij.

ERãt Ioseph & Maria mater Iesu [mi]rãtes super his q[uæ] dicebantur de il[lo]. C
Et benedixit illis Symeon [&] dixit ad Mariam matrẽ ei[us]. Ecce positus est hic in ruin[am] & in resurrectionem multor[um] in Israel, & in signum, cui c[on]tradicetur. Et tuam ipsius an[i]mam pertransibit gladius, vt re[]uelẽtur ex multis cordibus c[o]gitationes. Et erat Anna pr[o]- D
phetissa filia Phanuel, de tr[i]bu Aser: hęc processerat in d[ie]bus multis, & vixerat cum v[i]ro suo annis septem à virgi[ni]tate sua. Et hæc vidua erat v[s]que ad annos octogintaqu[a]tuor, quæ non discedebat d[e] tem[plo]

A templo ieiunijs, & obsecrationibus seruiens nocte ac die. Et hæc ipsa hora superueniẽs confitebatur deo, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel. Et vt perfecerunt omnia secũdum legem domini, reuersi
B sunt in Galilæam, in ciuitatem suam Nazareth. Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia. Et gratia Dei erat cum illo.

ERANT IOSEPH ET MAria mater Iesu mirantes
C &c.) Luc. ij. In præsenti Euange. tangũtur tria puncta quæ sunt. Pronuntiatio: confirmatio, & consummatio. ¶ Quantum ad primum literaliter sciendum est quòd ea quæ in præsenti Euangelio dicuntur: sunt facta quando beata virgo post partum, & circuncisionem filij in die suæ purificationis iuit ad templum, & Simeon accepit Christum in brachijs suis. Dicit ergo, scilicet. Luc. (Erãt pa-
D ter eius, & mater.) ¶ Sciendum est secũdum Bedam. quòd Ioseph dictus est pater Christi, quia ita erat communis fama: non quia vere ita esset: secundũ Augu. verò in lib. de bono coniug. Hoc ideo est, quia Ioseph verè fuit maritus, & coniunx Mariæ: vnde multo melius potuit dici pater Christi, quàm si filiũ aliunde adoptasset (Mirantes super his quæ dicebantur de illo) non solum à Symeone, vt dicit, scilicet Luce sed E
etiam ab Angelo, & à pastoribus, secũdum Orige. & à Magis, secundũ alios. ¶ Est autem hic vna magna dubitatio quomodo, scilicet Maria poterat mirari de his, quæ audiebat. nam admiratio est de re insolita, & incognita: vt patet j. Metaphi. Beatæ autem virgini ista non erant incognita, quia erat edocta per Angelũ, & per prophetias quas secundum Origen. & Amb. & legebat, & F
intelligebat. Ideo consequenter est ꝙ mirari non potuerit. Ad hoc respõdetur primò, quòd licet beata Virgo sciret talia, verè tamen potuit admirari: quia quod vno modo scitur, alio modo ignoratur: sicut Christus multa sciebat per inspirationem, quæ ignorabat per experientiam. Vnde quando illa experiebatur verè mirabatur secũdũ quosdam. vt habetur Matthæi. viij. de fide G
Centurionis. Alio modo respondet S. Tho. secundũ ea quæ dicit super Matt. scilicet, quòd duplex est admiratio. Vna quæ est ex ignorantia, & ista non cadit in habente scientiam. Alia quæ est ex magnitudine rei: vt cum aliquid per imaginationem appræhenditur vt magnum: & ista conuenit habenti notitiam rei, de qua miratur. Possumus etiam dicere tertiò, quòd beata Virgo H
licet sciret quædam eorũ quæ de Christo dicebantur: tamen etiam quædam ignorabat: vt puta quòd esset Symeoni reuelatus, & promissus: & de his mirabatur. Postquàm autem Symeon (de cuius verbis istis mirabantur) compleuerat quæ de eo dicere voluit: conuertit se ad Ioseph, & Mariam. vnde dicitur. (Et benedixit illis Symeon) Sed

I contra. Quia beata Virgo maior erat
Symeone: ergo ab eo non debuit bene-
dici. Ad hoc respondetur primo quòd
Symeon fuit minor beata Maria quā-
tum ad meritum: sed non quantum ad
effectum: quia erat sacerdos secundum
aliquos. Vel dico secundò, quòd bene-
dicere secundum. S. Tho. super episto-
la ad Romanos. xij. contingit triplici-
ter, scilicet enuntiatiuè laudādo & ma
K gnificando: & imperatiuè causando bo
nitatem, & sanctitatem in eo quæ be-
nedicitur, & optatiuè, scilicet optando
& desyderando bona. Benedicere ergo
imperatiuè conuenit soli deo per au-
thoritatem: cuius benedictio est causa
bonitatis, & sanctitatis in nobis: per mi
nisterium autē conuenit ministris dei:
sed benedicere laudando aut optando,
conuenit cuilibet: vnde & .S. Lucas di
L cit quòd Symeon benedixit Deum, sci
licet laudando, & optando gloriam ei,
vel in eius gloriam complacendo. Si
ergo benedixit Deum, quid mirum si
isto modo benedixit Mariæ, & Ioseph.
Sed quia benedictio ista fuit commu-
nis Mariæ, & Ioseph: eo ꝙ pater esset
putatiuus: ideo secundum Augu. lib. de
bono coniug. vt ostendat Euangelista
quòd solius Mariæ sit filius veraciter
M dominus Iesus Christus: subiungit. (Et
dixit ad Mariam matrē eius. Ecce po-
situs est hic in ruinam, & in resurrectio
nem multorum in Israel) Ista autem
autem multipliciter exponuntur. Pri-
mò vt recitat Orige. vt dicatur salua-
tor in ruinam infidelium, & in resurre
ctionem credentium Apostolorum, &
aliorum esse à Deo positus: quod secū-
dum Gregorium. intelligendū est quā-
tum ad temporalem destructionem A
dispersionem Iudęorum: & etiam q
tum ad spiritualem salutem: à qua c
derunt per infidelitatem. Sed cor
istum modum exponendi arguitur
Nam si saluator positus est in spir
lem ruinam, esset causa peccati: q
est falsum. Ad hoc ergo respondet (
go. Nazā. dicens. Diuinum propos
est salus, & deificatio singulorum: B
sus subleuatio consistit in pluriū
tentione credentium, & non cred
tium, Hæc sunt Grægorij verba. Et
tendit dicere, quòd aliqui ex b
operibus Christi sumpserunt occa
nem ruinæ: cum tamen Christus i
deret eos exaltare, quantum in se e
vnde Chryso. dicit quòd saluator e
sicut lux, quæ delectat oculos sano
infirmos conturbat. Non ergo fuit C
sa ruinæ, sed occasio: non data, sed
sumpta. Item arguitur sic. Si Chri
est positus in rüinam multorum, se
tur quod aliqui boni cecidissent in
uentu Christi: quia ruere non po
nisi qui stabant: quod est falsum: &
tra Grego. Nazan. Ad hoc dicit Gr
quòd dicuntur aliqui tunc cecidiss
quia de bonis sint facti mali: sed q
de malis facti sunt peiores: & cons D
ter merebantur maiorem pœnam
ta dānationem æternam, & temp
lem ruinam ciuitatis Hierusalē. A
modo exponitur secundum eundē (
ge. vt aliquis dicatur ruere, quādo i
peccatum occiditur: & destruitur
gere verò quando post peccata vi
sè conuersatur. Chrisosto. Resurre
quidem est cōuersatio noua. Cū e
lasciuus castus efficitur: auarus m

ricors:atrox mansuetus:resurrectio celebratur. Moritur quidem peccatũ:resurgit verò iustitia. Hęc ille. Sequitur. (Et in signum cui contradicetur) non quidem quãtum ad eius voluntaté beneplaciti:iuxta illud Iob.xj. Si subuerterit omnia, quis cõtradicet ei:sed quãtum ad voluntaté signi, quæ est præceptum, vel consiliũ,& quantũ ad aliqua alia. vnde hoc tripliciter exponitur secundum glossas. Nã signum tripliciter sumitur. Primò, ꝑ re aliquod aliud significante:eo modo quo circulũ tabernæ signũ dicimus. Alio modo sumitur signum pro miraculo. eo modo quo dicitur Actuũ.vj. ꝙ Stephanus faciebat ꝓdigia,& signa magna in populo. Tertiò modo sumitur ꝑ eo quod signat, id est distinguit, & discernit aliquid ab alijs:ad quod aspiciendum est:sicut vexilla quæ discernunt milites,& quarta quæ distinguit locum ad quam sagitta est iacienda. Glossa ergo sumendo signum primo modo:dicit Christũ esse positam in signum ratione Euangeliũ quod significat facta Christi:cui Euangelio contradicitur à multis in multis, vt puta in hoc quod dicitur Matth.x. Veni separare hominem aduersus patrem. Sed secundo modo sumendo positus dicitur in signum ratione miraculorum, quæ fecit,& quæ circa eum facta sunt. Omnia enim, vt dicit glo. quę de Chrysto narrantur sunt signa:puta quòd natus est de virgine, ꝙ resurrexit:& huiusmodi quibus ab infidelibus contradicitur. Sed tertio modo sumendo, secundum glo. positus est in signum ratione crucis, quæ est Christianorum vexillum: ad quod respicere debent oẽs Christi milites existẽtes in prælio aduersus inimicum. Huic signo cõtradicitur:quia cum sit mundi salus,& redemptio ab aliquibus dicitur esse aliquid ridiculosum,& latronum supplicium. Possumus autem & aliter exponere. Nam signum aliquando est aliqd ad quod aspiciunt homines, vt signum ad sagittandum:& sic Christus ratiõe miraculorũ,& doctrinæ,& cõuersationis suæ dictus est metaphoricè signũ: quia in se conuertebat oculos omniũ. Huic signo contradixerunt Iudei quo ad miracula dicẽtes. Mar.iij. (in Beelzebub) id est virtutem maximi demonis, eijcit demonia,& quo ad doctrinam, & conuersationé dicentes:quòd erat seductor turbarum: vt patet Ioan.vj.& quòd erat malefactor: vt patet eiusdem. xviij. Vnde reprobauerunt eum, & cruci affexerunt:ideo subditur (& tuam ipsius animam pertransibit gladius.) Construitur autem ista sententia dupliciter: vt dicitur magister Historiogra. Primo sic: O Maria. gladius ipsius, scilicet Christi:animam tuam pertransibit. Secundò sic: O Maria gladius pertransibit animam ipsius Christi, quæ tua est, propter immensitatem tui amoris ad illum:& ecõtra. Exponitur autem ista prophetia. Symeonis tripliciter. Primò secundũ Orige. per gladiũ intelligẽdo doloré, quem ex passiõe Christi suscepit:q. pertrãsiuit animam ex modo quo materialis gladius pertrãsit corpus:quia, scilicet ille dolor fuit intimus. Vnde ait Orig. Oportet intelligi gladiũ dñicæ passionis animã Marię pertrãsiuisse:qua & si Christũ, vt potẽ dei filiũ spõte propria mori:

I mori: mortemq́; ipſam non dubitaret
ſua morte deuicturũ: ex ſua tamen carne
pro genitum non ſine doloris affectu
potuit videre crucifigi. Hæc ille.
Secundo, exponitur ſecundum Ambr.
per gladium ſumendo verbum dei vnde
ait. Prudentiam. Mariæ non ignarã
myſterii cœleſtis. Symeon oſtendit.
Viuum eſt enim verbum Dei & validum,
& acutius omni gladio ancipiti,
K pertingens vſque ad diuiſionem animę
& ſpiritus. Hæc ille. Et intendit quod
Chriſtus efficacia ſui ſermonis diuideret
inter ſpiritum & animam. i. inter rationem,
& carnem vel ſenſum, ne ratio
ſenſualitati conſentiret. Tertiò exponitur
ſecundum Aug. per gladium ſumendo
dubitationem, quæ ex ſtupore conſurgit:
& dolorem infligit. Vnde ait. Vel
per hoc intelligiẽ quod Maria in mor-
L te domini ſtupore quodam dubitauit:
videns filium Dei ſic humiliatum vt
vſq; ad mortẽ deſcenderet. Et ſicut gladius
pertranſiens iuxta hominẽ timorẽ
facit, nec percutit: ita & dubitatio mœſtitiam
fecit non tñ occidit quia nõ ſedit
in animo, ſed pertranſiuit quaſi per
vmbram. Hæc ille. Et intendit vt dicit
S. Tho. iij. par. q. ij. vij. ar. Quartò quod
dubitatio illa non fuit infidelitatis, ſed
M ſtuporis, dum compararet mirifica, &
excelſa quę de Chriſto nouerat: vilibus
& contemptibilibus, quæ patiebatur.
Vtrum verò B. Maria ſit occiſa corporali
gladio, videtur incertum. Vnde dicit
Iſido. li. de vita & obitu ſanctorum.
Incertũ quidẽ eſt vtrum Symeon pro
materiali gladio dixerit an pro verbo
dei valido & acutiore omni gladio ancipiti.
Spiritualiter tamen nulla docet

hiſtoria Mariam gladii animaduerſione
peremptã, nec obitus eius vſq; legitur
quamuis reperiatur ſepulchrũ. Hęc ille.
Alb. autem ſuper miſſus eſt: probat
quod ex amore ſit mortua ita ꝙ cõtemplando,
& ardendo tantũ illa beata anima
ferebatur in deum per amorẽ quod
limites corporis penitus exiuit. Vnde
dicta verba quartò exponit Ber. de gladio
amoris dei qui inquit. Animã Mariæ
non tantũ confixit, ſed pertrãſiuit. B
vt veniret vſq; ad nos qui per eam in
diuinũ amorẽ cõſurgimus: & ſic de plenitudine
eius oẽs acciperemus. ſequitur
(vt reuelenẽ ex multis cordibus cogitationes).
Eſt aũt ſciendum ſecundum
Greg. ꝙ ly: vt aliqñ ſtat cauſaliter, vt ſi
dicam: Chriſtus eſt mortuus: vt nos redimeret.
Nam ly vt dicit cauſam finalẽ
propter quã chriſtus moriebaẽ. Aliquã-
do autẽ ſtat concomitatiue vel conſe- C
cutiue, vt ſi dicã, quod Iudæi occiderũt
Chriſtũ vt per Romanos diſperderentur.
Hæc autẽ ſtat conſecutiuè ſecundũ
Greg. ſcđm primã expoſitionẽ quia ex
Chriſti paſsione euenit, vt manifeſtarentur
odia Iudeorum in Chriſtũ: qui
eum non ſolum affixerunt cruci, ſed
etiam ſic affixum deridebant, & blaſphemabant.
Vel reuelatæ ſunt dubita- D
tiones diſcipulorum qui fidem perdiderunt.
Iuxta etiam expoſitionẽ, quia gladius
dubitationis non pertranſiuit animas
eorum ſed ſe in illis firmauit, Vel
ſtat ly. vt finaliter iuxta ſecundã expoſitionẽ.
Ad hoc enim fit verbum ad animam
vt reuelenẽ cogitationes. i. confiteantur
hoĩes ſua peccata. ¶ Moraliter
ſciendum eſt ꝙ quilibet debet ſemper
aſpicere ad Chriſtũ per contẽplationem

ita quod non deficiat oculus de capite tuo.i.de christo. Vnde Eccl.ij. Sapientis oculus in capite eius & hoc ideo: qa positus est nobis in signum, qin praesepio quidē in signum paupertatis,& humilitatis:in cruce in signum patientiæ & obedientiæ in sepulchro in signum quietis,& contēplationis,in inferno in signum charitatis in cœlo in signū victoriæ Apocal.iij. Qui vicerit dabo ei sedere,& sedebit mecū in throno meo: sicut ego vici, & sedi cum patre meo. Huic signo cōtradicunt mali homines: non per verba sed facta quia signo humilitatis contradicunt superbi:& sic de aliis.¶ Quātum ad scdm sciendū,quod Anna vidua confirmauit quæ Symeon senex de christo prædicauerat. Ambr. Prophetauit Symeō,prophetauerat copulata coniugio prophetauerat virgo debuit etiam vidua prophetare:ne qua pfessio deesset aut sexus.Hęc ille.Ideo dicitur (& erat Anna prophetissa filia Phanuel.)¶ Notandum verò ꝙ licet secundū iura humana:mulier plerunque non recipiat in testimonium:tā secundum glo.in præconio christi per quem vita reddita est ipsa viro.i.Symeoni cō iungitur quia vita mundi per virum & mulierē perdita erat. Vel dicēdum est quod licet testimonium mulieris sit imperfectum rōne sexus, qui est fragilis, secus tamen ratione sanctitatis(de tribu Aser(secundum The.euangelistam seriose describit istam Annam per patrem & tribum propter certitudinem historiæ.Vel secundum Greg. Nazan. vt distinguat eam ab aliis, quæ fortè tunc temporis eodem nomine vocabātur.De hac Anna sic dicit Ambr.Anna verò stipendiis viduitatis, & moribus E talis inducitur vt digna fuisse credatur quæ redemptionē oīm nuntiaret. Hæc ille. Vnde euāgelista commendat eam. Primò ab ætate dicens. (hæc præcesserat in diebus multis.) Secundò virginitate seruata ante matrimonium dicēs. (& vixerat cum viro suo annis.iij.à virginitate sua.)Tertiò à viduitate seruata post mortem coniugis di. (& hæc vidua erat vsq; ad annos octoginta quatuor.) Quartò, ab assiduitate visitandi F templum domini dicens (quæ non discedebat de templo) secūdum modum, scilicet loquendi quo assiduè cōuersantem in aliquo loco dicimus ab illo non discedere.Quintò, ab assiduitate ieiunii,& orationis dicens (ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte ac die). Iustè ergo,vt ait Orig. facta mulier spiritum prophetādi meruit accipere : quia G longa castitate longis ieiuniis ad hoc culmen ascenderat.Hæc ille.Sequitur. (Et hæc ipsa hora)qua Symeon ista dicebat(superueniens confitebatur domino.) ¶ Est autem sciendum sicut dicit. S.Tho.ij.ij.q.iij.arti.j.quod triplex est confessio. Prima, scilicet quæ est actus fidei,vt cum quis confitetur se credere in vnum Deum.Secunda quę est actus latrię.i.gratiarum actio & laudatio dei H ad quam hortatur Psalmographus. di. Cōfitemini domino id est,laudate deū. Tertia est actus pœnitentiæ qua quis confitetur peccata sua. Hic autem loquitur Euangelista de secunda confessione secundum Grego. Nazan. Vnde sequitur(& loquebatur de illo) scilicet domino Iesu Christo quem magnificabat & prædicabat(omnibus qui expe

I ctabāt redemptionem Israel).i.Messiam regem per quem redimerētur vere à seruitute spirituali id est peccati & diaboli vel à seruitute temporali secūdum opinionem aliquorum qui existimabant christum venturum tanquam regem carnalem.Dicit autem Gre.Nazan.ꝙ ideo in euangelio non exprimit quid Anna de christo dixerit.quia forte dixit aliquid modicum,& non clare.
K Vel secundum alios ad innuendū quod mulier in ecclesia loqui non debet sed tacere iuxta doctrinam Apostoli.j. Corint.xiiij.Sicut tamen paucorum priuilegia non faciunt legem communem ita è conuerso lex communis non tollit quin alicui fiat priuilegium gratia sanctitatis.Et quod dicit glo.eam ieiuniis,& orationibus accepisse prophetiā sed non autoritatem docendi. intelligi
L tur inquantum mulier secundum Gorram non inquantum sancta: quia tamē mulier erat non extendit sermonē suū. ¶Allegoricè secundū Gre.Nazan. Symeon interpretatur secundum aliquos obedientia,vel auditor mœroris significat legem Moysi cum sene morituro morituram. Sed anna quæ interpretaī gratia significat legem nouam quæ est lex gratiæ quam christus fouet viuen-
M tem.In medio horum christus fuit. Est autem notādum quinquè fuisse Annas qui sunt mater Samuel.j.Re.j.& vxor Raguelis.Tho.iij.& Vxor Thobiæ.senioris Tho.j.& filia Phanuel de qua habetur hic & mater beatæ virginis de de qua non habetur in canone. Et quia Anna interpretatur gratia vt dictū est & oēs prædictæ fuerunt sanctæ & gratiosæ significant quinq; gratias Prima significat gratiam orandi.Vnde di A
Reg.j.effudi animam meam in co
ctu domini.Secunda gratiam alio
ficandi:quia Raguel interpretaī p
Dei.Tertia,gratia fiendi peccata
colatúm huius vitæ : quia Thobia
terpretatur ductus ad luctum.Qu
gratiam reuelationis secretorum:
Phanuel interpretatur facies dei.Q
ta,gratiam resurgendi à peccatis
fuit vxor Ioachim quæ interpre B
responsio.Qui enim resurgit à pe
rñdet deo vocanti , & non facit
surdorum.¶Similiter notandum
cundum scripturā quatuor fuisse
phetissas quæ sunt Maria soror M
Exo.xv.& Delbora.Iudicum.iiij.
da.iiij.Re.xxij.& Anna vidua hic
gnata.Prima interpretatur dux
da Apis,quæ scilicet in principio
git : & in fine vngit. Tertia di C
mea.Quarta,rñdens. s.reddendo
vnicuiq;. Prima significat fortit
Secunda tēperantiā. Tertia,pru
& Quarta Iustitiā. ¶Anagogicè
na vidua ecclesiā significat sancto
duata præsentia sui sponsi ieiun
& obsecrationibus vacat,& in fine
rum vitæ suæ illum cum gaudio
rede meretur & in tēplo cœlestis H
rusalem.Significat etiam singulas D
ctorum animas eadem ratione.
dum est etiam quod præsentatio
mini in templo interfuerunt qui
personæ significantes illos qui in
plo vitæ æternæ videbunt Chr
astantem,vel melius sedente ad
tiam patris in dextra. Hæ fuerunt
sus significans innocentes. & Ma
est amarum mare significans p

tes, & Ioseph. i. accrescẽs, significãs proficientes, & Symeon. i. audiens, scilicet miserias proximorum: significans perfectos in vita actiua & Anna significãs perfectos in vita contemplatiua. ¶ Moraliter hic instruuntur coniugati per Mariam, & Ioseph, vt simul pergant ad templum supernæ Hierusalem portantes Christum in cordibus suis per amorem mutuum secundum Deum vt tandem audiant in eodem templo laudes
B dei. Et virgines in Anna virgine, vt se immaculatas viris suis conseruent: vt tandem Christum videre mereantur in matrem. viduæ quoq; in anna vidua, vt pudicitiam conseruent per ieiunia, & orationes. Et similiter senes in Symeone, vt Christum quærant in templo, & non in prædiis suis. Et similiter pueri in puero Iesu, vt permittant se
C portari id est gubernari à parentibus. ¶ Quantum ad tertium tangitur consummatio siue adimpletio diuinæ legis: cùm dicitur (& vt perfecerunt omnia secundum legem domini,) scilicet de oblatione facienda domino pro Mariæ purgatione (reuersi sunt in Galilæam ciuitatem suam Nazareth.) Est autem sciendum, quod Beatus Matthæus hic dicit Christum angelo mo-
D nente fuisse delatum in Aegyptum: & postmodum ex Aegypto in Nazareth. Sed Beatus Luc. secũdum Bedam quia sciebat Beatum Matth. hoc diffusè narrasse: illud omisit scilicet fugam Christi ad Aegyptum. Quando autem angelus monuerit Ioseph, quidam dicunt, quod in via, cum à virginis purificatione reuerterẽtur, quidam verò quod in Nazareth: quia cum Herodes non esset quæsiturus puerum statim post E
purificationem, sed post annum, vel amplius: non est probabile quòd angelus eum fugere coegerit cum puero statim acta purificatione. ¶ Rursus sciendum est: quod Galilæa aliquando est nomen substantiuum significans prouinciam. Aliquando verò adiectiuum significans rem prouinciæ. Hic autem secundum aliquos stat adiectiuè. Aliqui tamen textus habent in Ga- F
lilæam in ciuitatem suam Nazareth: & sic stat substantiuæ. Et hæc est litera Græci textus. ¶ Sciendum verò quod sicut concipi, ita & nutriri voluit in Nazareth: secundum Gorram: vt significaret quod sicut sua conceptio fuit florida sine originali, sic & conuersatio fuit florida sine actuali peccato. Sequitur (Puer autem crescebat) scilicet corpore. Ex quo patet, secundum Atha G
nasium, quod caro non erat conuersa in deitatem (& cõfortabatur) spiritus secundum Cyrillum, inquantum secundum progressum ætatis ostendebat sapientiam: secundum eundem Cyrillum, & Theophi. Possumus autem hoc exponere de viribus corporis, quæ in eo erant dietim fortiores (plenius sapientia) scilicet, diuina: & humana Beatifica: & humana infusa, & H
humana experimentali Et vide de hoc quæ scribuntur infra, Dominica infra octauas Epiphaniæ. (& Gratia Dei erat in illo,) scilicet gratia gratum faciens, id est, gratia singularis personæ: gratia capitis: & gratia vnionis. Vide ibidem. Reliqui sensus quos ista pars patitur faciliter patent ex dictis.

In

I *In circuncisione domini. Luc. ij.*

POstquàm consummati sunt dies octo vt circuncideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum est ab angelo, priusquā in vtero conciperetur.

K

POSTQVAM CONSVMMATI sunt dies octo vt circunciderentur puer. &c. Luc. ij. Circa circa circuncisionem, de qua in præsenti Euangelio agitur tria puncta sunt vidēda: quæ sunt Temporis diffinitio. vulneris illatio, & nominis impositio. & hæc tria tanguntur in Euangelio. ¶ Quantum ad pri-
L mum sciendum est ex doctrina sancti Tho. in. iiij. distinct. prima quæstio. secunda per totum. quòd secundùm successionem temporum quanto magis appropinquabatur ad Christum: tanto magis debebant articuli fidei explicari. Ideo necessarium fuit, vt daretur à deo præceptum de circuncisione fienda propter duo. Primò, vt populus dei per aliquod corporale signum distin-
M gueretur ab aliis. Secundò, quia expressus significabat ablationem originalis peccati esse fiendam: quàm ante fuisset per aliquod signum significata. Et hoc propter multa. Primò, ratione mēbri in quo fiebat, quia per illud descēdit originale. Secundò, quia fiebat secundùm circularem figuram quæ circulatio fuit in originali dum persona infecit naturam: & natura personam.

A Tertiò: ratione pœnæ contra delectationem concupiscentiæ. in qua viget fomes, quamuis illa pœna non fuerit ad satisfaciendum. Quartò, quia sanguis ibi fusus significabat christi passionem, qua originalis culpa sublata est. Debuit autem dari hoc præceptum de circuncisione ante legem scriptam idest ante legem mosaicam: quia dari non potuit nisi populo adunato
B distincto: quæ distinctio per circuncisionem fuit. Debuit autem differri vsque ad tempora Abrahæ: qui primus accepit præceptum de hac circuncisione. Ante enim fere omnes erant fideles. Nam tunc scilicet tempore Abrahæ dicitur idololatria incœpisse, abundauit infidelitas: & vitium contra naturam. Ideo tūc debuit fieri promissio de nascituro christo, qui peccata mundaret. & signum fidei atque castitatis contra infidelitatem, & luxuriam poni. Non autem debuit dari omnibus populis: qnia data fuit, vt populus de quo christus erat nasciturus specialiter sanctitate præ omnibus populis fulgeret. ¶ Econtra: quia dabatur contra originale peccatum, quod omnibus erat commune. Item contra: quia dabatur in signum fidei Abrahæ quam omnes imitari tenebantur. Respondetur. Ad primum quidem dicitur: quòd nō erat solum contra originale, sed etiam erat in signum nascituri ex Abraham. Contra originale autem remanebant alia priora remedia. Ad secundum, dicitur quòd non omnes tenebantur imitari Abraham, quia non erat notus omnibus: neque omnibus datus in exēplum, licet omnes tenerentur ad fidē, eius [illegible]

maël aũt & Esau tenebantur ad circũcisionem, solum dum erant de familia parentum: non autem post separationẽ ab eis, quia solus populus peculiaris circuncidebatur. Nec etiam dandũ fuit hoc præceptum fœminis: quia dabatur contra originalem culpam, quæ est à generante actiuè.i.à patre. non autem dabatur contra pœnalitatem corporis quæ sunt ab administrante materiam.
B i.à matre. Et licet transgresio prima à fœmina incœperit: tamen ipsa nõ fuit causa peccati originalis: quia si vir nõ peccasset: etiam peccante fœmina non contraheremus illud. Et etiam distinctio populi est principaliter per viros. ¶ Est autem sciendũ ꝙ circuncisio erat sacramentum veteris legis, & erat etiã sub præcepto. Inquãtum ergo erat sacramentum omni tempore poterat fie
C ri, & habebat suum effectum. inquantũ verò erat præceptũ requirebatur dies octaua necessariò. Causa huius determinati temporis est multiplex. Prima est teneritudo pueri. Vnde non licebat anticipare octauam diem in aliquo casu sicut dicit Hugo de sancto Victo. quãuis alii dicant oppositũ. Quid id quod alii asserũt neque scriptura, neque ex consuetudine Iudeorum habetur. ¶ Et
D si obiiciatur ꝙ populo dei existente in deserto multi non sunt circuncisi, & cõsequenter poterat, tardari vltra octo dies. Dicitur secundùm Nicol.de ly. quòd cum illis fuit dispensatum, quia erant in itinere, & nesciebant quando haberent mouere castra: & quando quiescere: quia ad imperium domini ibant, & stabant. Similiter etiam qui moriebantur incircuncisi non ob hoc damnabantur: quia erant contra origi- E nale peccatum alia remedia. Quanuis etiam posit secundùm alios dici probabiliter, quòd in desertonullus sit mortuus, qui ibi fuerit natus: quia non erat in tribubus eorum infirmus: vt dicit Psal. Sic ergo patet illa particula euangelii qua dicitur (& postquàm consummati sunt dies octo.)

¶ Quantum ad secundum est ꝙ circuncisio erat circularis, incisio anterioris F pellis mentulæ. Et hoc membrum conueniẽter determinatum est ad hoc vulnus suscipiẽdum inquantum circuncisio erat præceptum: & in quãtũ erat sacramentum: quia erat signum originalis aboléndi: & christi nasciturí: & seruãdæ castitatis. Fiebat autem cultello lapideo: sed non erat hoc necessarium: vt patet ex Iudæorum vsu. Verumtamen aliquæ formosæ vt ea qua fecit Iosue G fuerunt factæ cultro lapideo in signũ ꝙ perfecta circuncisio omnium malorum fieret per petrã spiritualem idest christum. ¶ Sed quem effectum habebat huiusmodi vulnus? Respondetur ꝙ in rei veritate non imprimebat characterem in anima. Est autem character spiritualis signum distinguens per hoc ꝙ in aliquo statu profectionis constituit. Circuncisio autem principaliter H ordinabatur ad purgandum per se: nõ autem ad distinguendum: sed solum ex consequenti, & per accidens inquãtum aliqui erant circuncisi, aliqui non. In anima ergo habebat solum principalẽ effectum. Et non poterat iterari: non quia maneret character impressus in ea: sed quia non iterabatur causa eius. Qui verò fictus accedebat ad eam: re-

ced

I cedente fictione consequebatur effe-
ctum non propter spiritualem chara-
cterem:sed propter exteriorem corpo-
ralem. Purgabat autem ab originali
peccato,sicut omnes dicunt:quia sem-
per oportuit esse aliquod remedium
contra originale virtute passionis chri
sti in quolibet statu.Nam quia ab alio
siue per alium illud contrahimus, etiã
per alium ab illo liberamur.Item ante
K vsum rationis oportuit esse contra pec
catum aliquid habens efficaciam ex
opere operato: & hoc est circunci-
sio. Aliter tamen auferebat originale
quàm baptismus. In peccato quidem
originali tria sunt scilicet culpa & rea
tus priuationis visionis dei:& fomes
idest concipiscentia habitualiter incli-
nans ad malum.Prima ergo duo tã per
baptismum quàm per circuncisionem
L tolluntur ex toto:secundùm Greg. sed
concupiscentia solum ex parte.Circũ-
cisio ergo quę erat particularis incisio:
directæ causabat,& significabat dimi-
nutionẽ fomitis: & consequenter alia
duo.Baptismus verò, qui est ablutio:
primo culpam,deinde alia aufert.¶ Est
autem sciendum quòd per circuncisio
nẽ nõ cõsequebatur quis fructum per-
fectæ liberationis ab originali:quia nõ
M aperiebat ianuam cæli.Vnde Ioannes
circuncisus:est etiam baptizatus. Au-
ferebat enim solum impedimentũ per
sonæ stante impedimento naturæ. Si
tamen tunc fuisset baptismus non ape
ruisset ianuam:& modo si esset circun-
cisio apareret:eo quòd passio christi sit
peracta:virtute eius baptismus ianuã
cæli aperit.Potest autem aliquid corpo
rale esse instrumentum motiui quod
aliquando fuit,licet modo non sit sic
formæ sunt velut instrumenta gene-
tium:non autem eius quod nec est, nec
fuit.Tollebat autem peccata actua-
si illa inueniebat:quia deus non part
ex parte.¶ Sed contra:quia vt dicitur
Ad Ro.v.Ex operibus legis nullus iu-
stificatur.& tamẽ alia sacrificia,& ope-
ra non erant minus honesta,quàm cir-
cuncisio.Quia ergo illa nõ iustificab- B
ergo neque circuncisio.Ad hoc dicitur
quòd illa sacrificia non ordinabantur
ad tollenda peccata:sed ad satisfacien-
dum pro eis:circuncisio verò ordina-
batur ad tollenda peccata:ideo illa non
auferebant peccata sicut circuncisio.
Sed nunquid circuncisio conferebat
gratiam? Solutio.Ad hoc dicitur quod
sacramenta nouæ legis sunt causa in-
strumentalis gratiæ:per quæ deus iu- C
stificat animam:secundùm Augu. con-
tra Faustum.Sacramenta autem vete-
ris legis non causabant gratiam pro-
pria virtute:quia ex lege fuisset iusti-
tia:& consequẽter christus gratis mor-
tuus fuisset. Neque virtute passionis
christi:quia passio christi non pote-
applicari homini per sacramenta, nisi
mediante vsu rerum exteriorum per
quas agit.Est autem impossibile quod D
passio christi,vel quodcũq; agẽs ante
quã sit,vel fuerit:tactu moueat p res
exteriores:vt dictũ est quamuis possit
mouere p interiorẽ apprehẽsionẽ. Vn
de isto modo scilicet p fidẽ passio chri
sti iustificabat veteres.nõ aũt per sacra
mẽta,q̃ erãt solũ q̃dã protestationes il-
lius fidei.¶ Sed cõtra:q̃a dicit Beda q̃
effectũ baptismi olim habuit circũci-
sio.Ad hoc dicũt q̃dã,q̃ circũcisio ha-
buit

buit effectum baptismi, quo ad hoc ꝙ delebat peccatum: sed non quo ad hoc ꝙ conferret gratiã. Sed hoc est impossibile: quia peccata nõ tollũtur nisi per gratiã. Iuxta illud Ro.iij. Iustificati igitur gratis per gratiam ipsius. Quidam verò dicunt quòd conferebat gratiam quãtũ ad effectus remotiuos culpæ: nõ autem quãtum ad positiuos. ¶ Contra: primò, quia secundũ ordinem causæ
B formalis effectus positiui sunt priores remotiuis: quia forma nõ excludit priuationem nisi informando secundùm tamen causam materialem est econuerso. ¶ Item contra quia potestas perueniendi ad gloriam, quæ tunc dabatur est vltimus effectus positiuus gratiæ. Quidam verò dicunt ꝙ cõferebat gratiam, etiam quantũ ad effectus positiuos aliquos: sed non omnes: quia non
C reprimebat impellentem concupiscentiam. ¶ Sed contra: quia omnis gratia quãtuncunq; minima ad hoc sufficit. Ideo dicendum est, ꝙ circuncisio sicut & alia sacramenta illius legis: non iustificabat: sed solũ erat signũ & protestatio fidei iustificantis. ¶ Est autem sciendum ꝙ ante circuncisionẽ valebat ad remissionem originalis peccati sola fides propria in adultis: & in paruulis
D aliena qua per fidem coniungebatur homines ad passionem christi, etiam si talis fides fuisset informis. Vnde licet adultus non iustificaretur per suã fidẽ informẽ, tamen per illam erat causa iustificationis paruuli: quia iustificabat ratione obiecti & non ratione credentis: formitas autem, & informitas sunt conditiones fidei ex parte obiecti. Et eadem ratione iustificabat fides, & non charitas: quia fides ad cognitionem pertinet: ideóque magis potest E
mediatorem, & causam salutis respicere, quam charitas: quæ ad effectum pertinet, & est de eo quod est sibi bonum. Sufficiebat autem paruulis aliena fides id est, motus fidei relatus ad salutem pueri à quocunque quamuis magis hoc pertineret ad parentes nec requirebatur exterior protestatio fidei secundum opinionem communiorem. F
Nec tamen sequitur quod possent pueri iustificari in vtero, quia quo ad hominum cognitionem non erant à matre distincti. ¶ Sed contra quia modo sola fides non sufficit, ergo esset modo minoris efficaciæ, quam tunc: quod est falsum. Respondetur, negando argumentum. Nam lex non est minoris efficaciæ in religioso, quam in laico: & tamen religioso non sufficit obseruare decem legis præcepta: quod sufficit laico. Est enim aliquid annexum G
fidei quod necesse est obseruare: videlicet ablutio baptismalis. In adultis autem requirebatur sacrificium, vel aliquod huiusmodi: quia licet illa sacramenta non essent de necessitate, sed voto celebrarentur: tamen tempore oportuno ipsa fides instigabat ad se propalandũ ad honorẽ dei & tunc efficacia H
remissionis nõ erat ex signis exterioribus, sed ex sola fide quæ sola sufficiebat sicut: & tunc ei qui nõ ex contẽptu sacramenta dimittebat; sicut etiam de charitate dicimus quod sufficit motus interior: sed si tamẽ tempus ad est requiritur exterior. Sic ergo patet quid sit circuncisio: & quis eius effectus: & consequẽter patet illa particula euangeli

I gelii qua dicitur (vt circuncideretur
puer.) Sed quare voluit Christus cir-
cũcidi, si peccato caruit? Berñ. Ad quid
tibi necessaria circuncisio domine Ie-
su : qui peccatum nec commisisti, nec
contraxisti? Quod enim ipse non fece-
ris ætas ipsa manifestat: quòd verò nõ
contraxeris multo certius, probat pa-
tris diuinitas, & virginitas matris. Hæc
ille. Ad hoc dicitur: quòd hoc voluit fa
K cere. Primò, vt ostenderet in se carnis
veritatem contra Manichæum, qui di-
cit quòd illa caro fuit phantastica. Et
contra Apollinarem: qui dixit eam cõ-
substantialem esse diuinitati. Et contra
Valentinum, qui dixit illam de cœlo
fuisse allatam. Secundò, vt approbaret
circuncisionem. Tertiò, vt se ostende-
ret de genere Abraham. Quartò, ne il-
lum Iudæi tanquàm in circũcisum re-
L pellerent. Quintò, ad exemplum obe-
dientiæ. Sextò, ne respueret remedium
carnis peccati, cuius similitudinem ha-
bebat. Septimò, vt substinẽdo onera le-
gis alios liberaret. ¶ Sed contra : quia
soluebat sabbatum ergo à simili debe-
bat soluere circuncisionem: Respõde-
tur, quòd nõ est simile: quia cõueniens
erat vt se dominum legis ostenderet, in
ætate perfecta soluẽdo legem, non au-
M tem in puerili. Item contra, quia non
fuit in Abraham decimatus secundum
glo. Hebr. vij. eo quod decimatio est fi-
gura medicinæ contra originale pec-
catum, ergo à simili non debuit circun
cidi. quia etiam ipsa circuncisio fuit si-
gnum eiusdem medicinæ. Responde-
tur, quòd non est simile, quia decima-
tio fuit solum signum talis medicinæ:
non auté circuncisio: quia habuit alias

vtilitates & causas. ¶ Quantum a...
tium sciendum est, quòd in circ...
sione imponebantur nomina, sicu...
do in baptismo : quia ante pueri b...
bant imperfectum esse. Ideo glo...
uerb. iiij. dicit quòd Salomon di...
fuisse vnigenitum coram matre...
quia scilicet habuit quidem vter...
fratrem : sed ille mortuus est sin...
mine, quasi nunquàm fuisset. Co...
nientissime autem in circuncisio...
uator dictus est Iesus. Nomina...
specierum debent rerum propr...
bus conuenire, vt patet. iiij. Met...
ratio quam nomen significat est...
nitio quæ dicit rei naturam. No...
verò singularium imponuntur à...
prietate eorum, vel à tẽpore: sicu...
tus in die sancti Nicolai dicitu...
quando Nicolaus: vel cognatione...
Ioannem quidam volebant nomi...
Zachariam. Luc. j. vel ab euentu...
Ioseph primogenitum suum app...
uit manassem: dicens: Obliuisci...
cit Deus laborũ meorum. Geñ. xlj...
nasses enim interpretatur obliu...
vel qui oblitus est. Vel ex qualitate...
scentis sicut Esau quia rufus natu...
sic fuit nominatus. Geñ. xxv. quia E...
interpretatur rufus. Quando erg...
mina imponuntur à Deo significat...
quod domum gratiæ collatum ei...
nomen imponitur. Christo autem...
gratiam datum est vt saluaret om...
ideo Iesus dictus est, quod interpre...
tur saluator. In omnibus auté alii...
minibus eius significatur aliquo m...
id quod importatur hoc nomine...
auté nomen fuit ei nouum ratione...
ritualis & vniuersalis salutis, quæ...

A alii potuit cōpetere : quamuis alia ratione fuerit hoc nomē aliis cōmunicatum. Sic ergo patet litera, cùm dicitur (vocatū eſt).ſ.primò à Deo, qui illud impoſuit : & ſecundò ab angelo(nomē eius Ieſus).Et nō dicit vocauerunt:ſeu impoſuerunt : ſed vocatū eſt (eo quòd vocatum eſt ab angelo priuſquàm in vtero conciperetur).quia angelus hoc nomen protulit antequàm Maria con-
B ſentiret.Sed poſſet aliquis quærere. Si Chriſtus eſt circunciſus : quare & nos non circuncidimur ? Ad hoc reſpondetur,quòd circunciſio debebat ceſſare in aduētu perfectionis ſacramēti ad idem ordinati.i.baptiſmi alioquin gratia faceret per duo id ad quod ſufficit vnū. Eſt autē circūciſio imperfectior baptiſmo. Primò quia nō ſignificabat ita expreſsè ablutionē,& emundationē à pec-
C cato. Secundò quia in ea non cōferebatur gratia in tanta abundantia.Tertiò, quia non erat ita omnibus populis cōmunis, ſicut baptiſmus, cùm ſolis Iudæis cōueniret. Sed cōtra quia figuratiua quæ ſignificabāt tūc aliquid quod ſemper faciendū eſt:ſemper durant vt patet de thurificatione:quæ deuotionē ſignificat.Sed exterior circūciſio ſignificat cordialē ſeu circunciſionē cordis
D quæ ſemper facienda eſt : ergo ſemper debet durare ? reſpōdetur quòd principale ſignificatū exterioris circunciſionis erat ablatio originalis quæ nō ſemper facienda erat per circunciſionē:ſed aliquando per baptiſmū ex conſequēti autem ſignificat circunciſionē cordis.

¶ Et ſciendum quòd nō ſolum circunciſio,ſed etiam alia legalia, cerimonialia, & ſignificatiua debuerunt ceſſare. Primò,quia ſicut pręſente corpore ceſſat vmbra : ſic præſente veritate debet ceſſare figura. E Si enim adhuc agnus paſcalis immolaretur, adhuc ſignificaretur quòd Chriſtus eſſet crucifigendus, quod eſt hæreticum. Secundò,quia nō conferebatur gratia in eis in tanta copia quantā requirit ſtatus noui Teſtamenti. Tertiò, quia talia data ſunt illi populo tanquàm imperfecto:vt retraheretur ab idolorū cultura:ideo huma F no genere exiſtēte in perfecta ętate debuerunt alia perfectioria inſtitui.Sed contra quia nunquàm legitur Deus illa reuocaſſe. Ad hoc dicitur quod dominus iſta reuocauit in ipſo ſuo facto adimplēs illud, quod in figuris præceſſerat obſeruādum. Iuxta illud cōſummatum eſt.Chriſtus enim impleuit totam legē, moralia quidam elucidando, & eis apponēdo conſilia : cerimonialia G autē, & figuratiua eis apponendo veritatem.Quomodo autē legalia aliquando ſine peccato potuerint obſeruari:& quomodo nō:eſt multiplex opin.Hier. enim tenet quòd circunciſio, & alia huiuſmodi legalia ſtatim poſt Chriſti paſſionem fuerūt mortifera:nec poterant ſine peccato obſeruari.& quando obiiciebatur ei quòd Petrus Apoſtolus ea ſeruauit : vt patet Gal.ij.propter quod H paulus eum coram hominibus repræhendit:dicebat beat.Hier.quòd Petrus diſpēſatoriè.i.ſimulatè illa ſeruauit:ne Iudæi ſcandalizarētur de hoc quòd cū gentibus comedens cibis gētium vteretur : & Paulus eum diſpenſatoriè reprehendit ne gentiles quorū ipſe Paulus erat Apoſtolus neceſſarium crederent talium ciborū vſum. Ideo Petrus

I à culpa: & Paulus à procaci reprehen-
sione excusatur. Sed contra: quia secun
dum hæc Apostoli propter scandalum
dimisissent veritatẽ doctrinæ: & Paulus
qui ad Gal. dicit Petrũ fuisse reprehen
sibilẽ fictè loqueretur. Ideo melius di-
cit Aug. distinguẽs tria tempora. Dicit
enim quòd ante passionẽ non fuerunt
ista mortua, nec mortifera, sed necessa-
ria ad salutẽ. Sed post passionẽ statim
K antequàm esset Euãgelium diuulgatũ,
fuerunt mortua. i. nõ necessaria ad sa-
lutem: non autẽ mortifera: quia pote-
rant à Iudæis sine peccato obseruari:
nõ quasi essent alicuius virtutis: aut si-
ne eis gratia Christi haberi nõ posset:
sed ne videretur lex vetus reprobãda:
si statim quasi idololatria fugeret. Vn-
de fuit propter hoc mater synagôga ad
tumultũ cum honore ducẽda. Sed post
L diuulgationẽ Euangelii fuerunt morti-
fera. Ideo apostoli medio tẽpore talia
verè non dispẽsatione, vel simulatoriè
seruauerunt. Paulus vero Petrũ repre-
hendit: quia ita i caute se habuit, vt
eius exemplo aliqui obseruarent hæc
quasi necessaria. Ideo dixit ei Paulus.
Si tu Iudæus cùm sis gentiliter viuis:
quia. s. cum gentibus existens comede-
bat de cibis eorũ: quomodo cogis Gen-
M tes iudaizare: quia. s. propter aduẽtum
aliquorum Iudæorũ quos timuit scan-
dalizare: dimisit cibos gẽtilium vten-
do cibis Iudæorum. Hæc tamen culpa
fuit leuis. Sed cõtra. Ista enim nõ sunt
de se mala: quia nunquàm licuissent:
quæ autẽ non sunt de se mala: possunt
bona intentione fieri. Ad hæc dicitur,
quòd vna circunstantia variata puta
tẽpus actus sit de se bonus, vel malus.
Ideo ista tempore diuulgati Euangeli A
sunt de se mala nec possunt bona inte
tione fieri. Item cõtra: quia Act. xv. di-
citur quod fuit magna dubitatio inter
christianos an gentiles tenerentur cir-
cũcidi: & quæstio delata est ad Aposto-
los in Hierusalem. Et respõderunt sic
Visum est spirituisancto, & nobis, nihil
vobis imponere oneris, quàm hæc ne-
cessaria: vt abstineatis vos ab immola- B
tione simulacrorũ, & sanguine, & suf-
focato, & fornicatione. à quibus absti-
nentes bene facietis. Et glossa ibi dic
quòd ista sunt necessaria. Ad hoc respõ
detur, quòd de his quæ hic dicũtur tri-
plex est opinio. Prima est, illud præce-
ptum Apostolorum ad literam man
Sed cõtra: quia nihil est immundũ per
Christũ, & nihil reiiciendũ quod cum
gratiarũ actione percipitur: vt dicitur C
ad Titum. iiij. Item contra: quia illud
præceptum de nõ comedendo suffoca-
to est cerimoniale, sicut & alia. Al
opinio est, quòd intelligitur specialiter
de sanguine humano, & suffocatione
pauperum. Sed cõtra istam opinionem
est Hiero. super Ezech. qui dicit, qu
Apostoli non spiritualiter, sed ad litera
loquebãtur. Alia opinio est quòd Apo-
stoli non respõderunt præcipiendo ab- D
solutè vt illa obseruarẽt Gentiles: sed
intendebãt prouidere, vt simul pacifice
Iudæi, & Gentiles possent conuersari.
Ideo prohibuerunt fornicationẽ: tan
quàm per se malam, quam Gentes non
credebant peccatũ: & suffocatum: quia
erat abhominabile Iudæis propter con-
suetudinem: & immolatum idolis, quia
faciebant suspitionem de idololatria.
Glossa verò illa quæ dicit quòd sunt
neces

A necessaria loquitur quo ad sensum mysticum: vel quo ad cõmunitatem vitæ & pacẽ. Vbi enim vel quando ista conturbabant communem Iudæorum, & Gentilium vitam, erant prohibita: ita quòd sine peccato quis talia non poterat exercere. ¶ Allegoricè sciendũ est, quòd circũcisio significabat purgationem fiendam propter Christũ in passione. ¶ Anagogicè verò depositionem
B carnis & sanguinis corruptibilis in beata resurrectione. ¶ Moraliter verò fuit signum seruandæ castitatis. Quæcunque super hoc Euangeliũ dicta sunt ex doctrina. S.Tho. sumpta sunt. iiij. distinct.ij. &.iij. parte.q.lxij. &.quęst. xxxvij. Quid autem actum sit de illa carne ablata per circuncisionem vide in die Paschæ.

C *In vigilia Epiphaniæ. Matth. 2.*

DEfuncto Herode ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph in AEgypto dicens: Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & va-
D de in terram Israel. Defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri. Qui cõsurgens accepit puerum, & matrem eius, & venit in terram Israel. Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Hærode patre suo timuit illo ire. Et admonitus in somnis secessit E
in partes Galilææ. Et veniens habitauit in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, vt adimpleretur quod dictum est per prophetas: quoniam Nazareus vocabitur.

DEFVNCTO HERODE F
ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph. &c.) Matth. ij. In hoc Euang. tãguntur tria puncta: quæ sunt Iussio, Executio, Admonitio. Quãtum ad primum ad intellectum sequentium sciendum est quòd res de qua dicturi sumus, ita fuit gesta. Postquàm Magi adorauerunt Christum, beata virgo (vt creditur) fuit vsque ad purificationem in il- G
lo tugurio: & deinde ipsa simul cum Ioseph tempore suo portauerunt puerum Iesum ad templum, vt offerrent par turturum, aut duos pullos columbarum: quod fuit factum in die Purificationis. Et quia ad testimonium Symeonis, & Annæ factum est murmur in Hierusalem, quòd Christus aduenisset: ideò Herodes valde timuit: & de occisione puerorum ciuitatis Beth- H
leem cogitauit. Sed quare hoc non cogitauit in aduentu Magorum? Ad hoc dicit Magister Histor. quòd Herodes videns magos non reuersos ad se credidit eos fuisse delusos ex fallaci stella: & ob hoc erubuisse ad regẽ venire. Sed post quàm ad aures eius peruenerunt dicta Pastorum & Symeonis, & Annæ tũc credidit se illusum à Magis,

I vt dicit beatus Mattheus, & cogitauit perse quia Saluator est: ideò Angelus monuit Ioseph,& fugit in AEgyptum in ciuitatē Hierapolim,vbi fuit vsque ad obitum Herodis, id est septem annis:vt dixit Magister Histo. Nam trigesimo anno regni Herodis secundum chronicas natus est dominus; & trigesimoseptimo regni sui ille interijt:& dominus regressus est de AEgypto eo
K defuncto. Et sic fuit ibi septem annis completis,& fortè parum plus:quia nō cōsueuerūt minutiæ computari. Quidam tamen dicunt quòd in AEgypto fuit quinque annis. Sciendum est etiā, vt tradit Iosephus,& Historia ecclesiastica & Magister histo. quòd Herodes post multa flagitia ita à Deo percussus est: vt manifesta in eo appareret vindicta diuina. Nam cum septuagin-
L ta,vel circiter esset annorum:infirmatus est. vnde desperans se posse liberari irrationabili furia & amaritudine mentis accensus est,eo quòd filiū suū, Antipatrem cognouerit de sua morte tractasse:& iterum quia à Iudæis se cō tēnit putabat, mortem suam libenter expectantibus. Porrò morbo eius Iudæis amarior reddebatur,habebat intolerabilem ignem in visceribus. Ap-
M petebat infinitum cibum:nec vnquàm poterat satiari Intestina erant vlcerata,& putrida,& fœtida. Doloribus cholicis:sæuissimis cruciabatur:pedes tumebant: verenda putredine corrupta scatebant vermibus:pruritus incredibilis totā occupauerat autem:in omnibus membris erat contractus. Denique à medicis in Olei dolium missus: ita ibi defecit vt mortuus ab omnibus

putaretur. vnde grandis seruorū vi- A
latus concitatus est,propter quod An-
tipater filius ei⁹ in vinculis exulta
Quod Herodes comperiens statim
iussit occidi;occisis prius duobus
elegantissimis filijs: cum regina
riame eorum genetrice. Hunc tam
vlulatum quem Iosephus excita
tunc dicit Magister historia. dicit
ortum; quia seipsum voluit iugu B
gladio quo pomum purgabat. Res
go fuit vera:sed rei causa incerta
forte bis iste clamor. Deinde mil
bus erogauit pecuniam,& ex omni
gno suo principales Iudæorum c
cauit sub pœna mortis:quos in hip
dromo,id est in claustro sui palatij
cundum aliquos iussit includi, vel
loco vbi equorum cursu certatur C
hippos equus & dromos cursus. Et
uocans sororem suam Salome,&
rum eius Alexandrum,dixit sibi in
grauissimum dolorem: quo Iudæi
sua morte,quam futuram cito vide
lætarentur. Vt ergo (inquit) Iu
plorent ex animo: omnes inclusos
hippodromo sagittis afficite. Et po
quàm sic ordinauit ille infelix p
quinque dies à morte sui filij m
tuus est. Et tunc Angelus monuit Io D
seph,vt rediret ad terram Israel. V
de dicitur. (Defuncto autem Hero
Angelus domini apparuit in som
Ioseph in AEgypto dicens) Et hoc
cundum Dionysium in cœlesti Hi
rar. apparet quod dominus Iesus
ctus Homo subijciebatur ordinatio
diuinæ per Angelos exercitæ, vt hom
nes. Et secundum Chrisostomum ap
paret quòd Ioseph fuit electus in m
nisterium

A nisterium.Mariæ eundo ad AEgyptũ, & inde redeũdo.Et videtur velle Chrysosto.quod hæc sit ratio:quia Angelus apparuit Ioseph,non Mariæ:quia ipse erat ductor,& gubernator eius:quãuis etiam potuerit prius apparuisse Mariæ. Apparuit autem in somnis:quia tunc mens quietior est,quietatis exterioribus sensibus:ideoque supernis reuelationibus aptior est ex consequenti.
B (Surge,& accipe puerum,& matrẽ eius:& vade in terram Israel.) Nõ specificat aliquam ciuitatem: vt ex frequenti apparitione Angeli Ioseph cõfortaretur.Apparuit enim secundo Angelus cum fuit in terra Israel:docens eũ specialiter de loco. Sequitur (Defuncti sunt enim,qui quærebant animã pueri.) Hiero. Ex hoc loco intelligimus non solum Herodem: sed etiam
C sacerdotes & scribas eo tempore necem domini fuisse meditatos: hæc ille.Nam Euangelium non dicit defunctus: sed defuncti. Isti autem secundum Remigium & Chrysosto.fuerunt occisi per Salomen,& Alexandrum in hippodromo in vindictam puerorum innocentium.Veruntamen quia Iosephus dicit quòd Salome & Alexander Iudæos ex hippodromo liberos reli-
D querunt: ideo aliter dici potest sicut & dicit ibidem Remig.& . S. Tho. super Matth.quòd plurale pro singulari ponitur: vt dicatur defuncti, id est defunctus:& ista videtur esse veritas: quia non est verisimile Iudæos conspirasse in mortem pueruli.¶ Allegoricè exponendo secundum venerabilem Bed.in Homelia. cum dicitur ꝙ occisis innocentibus non longè post obijt Herodes: & saluator redijt ad
E terram Israel significatur quòd occisis Martyribus pro Christo deficerent Imperatores,& pax redderetur Ecclesiæ:& sancti qui latuerant ad sua loca redirent.Vel secundum eundem significatur quòd defuncto Herode, id est sopita flama moderne inuidiæ Iudæorum fides recipietur à Iudæis prædicantibus Enoch, & Helia. Isti duo enim viuunt.vt patet per sanctũ Tho. F
iij.parte quæstio.xlix.arg.v.&.iij. dist. xviij.&.j.parte quæstio. cij. argumen. ij.Vnde de Enoch dicitur Gene.v.Nõ apparuit quia tulit eum Deus.De Helia verò habetur.iiij. Regum.ij. quòd est in corru igneo. Et secundum sanctum Tho.in locis præallegatis: non fuit raptus in cœlum empyreum, sed in aereum & viuit cum Enoch in paradiso terrestri.¶ Anagogicè significa- G
tur quòd defuncto Herode,id est superato Diabolo illi qui fuerant in AEgypto,id est in tenebris tribulationũ:nã AEgyptus interpretatur tenebræ siue tentationem recipiunt Angelum,id est nuntium: siue inspirationem magnæ spei in somnis,id est tempore mortis: quando iam sensus omnes ligantur: vt vadant in terram.Israel,id est vidẽtium deum cum puero:& matre,id est H
cum misericordia Christi, & meritis beate Virginis.¶ Moraliter instruimur vt suportemus patienter aduersa,sicut & Christus. Quòd si fecerimus Deus post aduersa dabit quietam mentis, vel etiam corporis. Tho.iij. post tempestatem tranquillum facis.¶ Quantũ ad secundum, literaliter sciendum est quòd Herodes magnus,seu Ascalonita duo

I ta duo fecit testamenta: vt tradunt hi-
storici. In primo hæredem regni insti
tuit Antipatrum: & ei substituit Hero
dem Antipam. Sed quia ille per vene-
num conspirauit in mortem Herodis.
Herodes illum vinculis alligauit: &
moriturus occidit: vt. s. dictum est. eo
quòd audita eius morte in vinculis
exultasset. Et tunc aliud condens testa-
mentum: Herodem regni constituit Ar
K chelaum: repudiato Herode Antipa: ita
tamen quòd Archelaus ab Augusto su-
sciperet diadema. Iuit ergo Archelaus
Romam, vt coronam susciperet regni.
Sed & Antipas similiter iuit Romã: &
similiter Philippus, vt partẽ regni ob-
tinerẽt. Archelaus deberi sibi regnum
dicebat ætatis merito: & vigore secun-
di testamenti. Econtra Antipas dicebat
primum testamentum esse seruandum:
L eo quòd illud pater mentis cõpos edi-
disset: reliquum verò cum iam esset
mente captus vtpote qui seipsum gla-
dio voluisset iugulare. Denique Augu
stus diuisit Herodis regnũ in quatuor
partes & duas dedit Archelao, & alijs
singulis vnam. Quia ergo Archelaus
constitutus erat Rex à patre quantum
in se erat fauebat rebus gestis à patre:
ideo Ioseph timuit ire ad terras Arche
M lai. Dicitur ergo. (Qui consurgens) ad
imperium domini: sicut verus obediẽs
(accepit puerum, & matrem eius) nõ
dicit filium suum: sed puerum & ma-
trem eius: quia non erat verè pater: (&
venit in terram Israel. Audiens autem
quòd Archelaus regnaret in Iudea ꝑ
Herode patre suo.) Sed quæritur: si
Archelaus non fuit factus rex ab Augu
sto: sed Diarchus: quãuis fuerit sibi re-
gnũ promissum si illud mereret: qu-
modo hic statim post mortem Herod-
regnauit in Iudæa: ad hæc dicit qu-
secundum sanctum. Tho. super Ma-
thæum post mortem patris statim ...
occupauit regnũ, & vsurpauit: & qu-
uis Iosephus dicat, quod tunc anteq-
Augustum consuleret abstinuerit no-
mine regis & diademate: tamen de fa-
cto se gerebat vt regem: vt ex eode-
iosepho patet. Vel dici potest, secun-
Gloss. quòd Diarchum regem appel-
uit Euangelista. (timuit illo, id est ...
locum illum. (ire.) Illo enim est a-
uerbium loci, & acuit vltimam. ¶ S...
Augu. de consen. Euan. mouet quæstio-
nem: quomodo verum est quod dic-
tur Luce. ij. quòd per singulos anno-
parentes eius ascendebant in Hieru-
lem: si timore Archelai illuc prohib-
bantur accedere: & soluit ipse ibidẽ ...
pliciter. Primò, quia aliud est semel i-
anno per vnam diem in tanta popu-
multitudine ire in Hierusalem: aliu-
continuè ibi conuersari. Primo enim
modo facillimè potuissent latere: non
secundo. Alio modo soluit: quià quo-
dicitur per singulos annos ascendisse
in Hierusalem accipi potest postquàm
iam non metuebatur Archelaus, qui so-
lum nouem annis secundum Iosephu-
regnauit. ¶ Allegoria, & anagogia hu-
ius partis cum sequenti traditur. ¶ Mo-
raliter autem instruimur quòd nullus
ita debet in Deo confidere quin faciat
totũ quod potest, sicut Ioseph, qui quã-
uis præceptum domini haberet eundi
ad terram, Israel: tamen non ibat ita se-
curus quin sollicitaret de loco in quo
posset melius latere. Itẽ moraliter hic
signi-

A significatur quòd qui est in AEgypto id est tenebris peccatorum, & mundanæ conuersationis ad Angeli monitionem, id est instinctum diuinæ inspirationis: quæ per Angelum aut semper aut in pluribus fit: debet inde recedere & accipere Mariam, id est amaritudinem pœnitentiæ: & Iesum saluatorem, id est spem & desyderium salutis: & proficisci in terrã Israel, id est vi-
B dentium deum: per lumen gratiæ & gloriæ. ota etiam hic felix consortiũ Mariæ, scilicet pœnitẽtiæ: & pueri Iesu, id est puritatis cõscientię: & Ioseph, id est profectus iustitiæ. Quod consortium inuenitur in statu, vt in Bethleẽ Lu.ij. inuenerunt Mariam: & Ioseph, & infantem &c. Et ingressu ad AEgyptũ: vt Matthæi.ij. sicut supra dictum est.
C Et ingressu ab AEgypto vt hic. Et hoc in signum quod siue stes, siue fugias, siue regrediaris nunquàm hos comites deseras.¶ Quantum ad tertium, literaliter sciẽdum est quòd vt ex dictis patet postquàm Ioseph ingressus est terras Israel: fuit perplexus: ideo dicitur (Et admontius in somnis) ab Angelo ei secundò apparente: & specificante locum ad quem declinaret secundũ sanctũ Tho. super. Matth. (secessit in
D partes Galileæ.¶ Sed quare nõ timuit ire in Galileam cũ ibi alius filius Herodis regnaret, scilicet Herodes Antipas? Respõdet Nico. de ly. quòd iste Herodes erat indignatus patri: qui eum quantum in se erat sua regni parte priuauerat. Sed. S. Tho. vbi. s̃. dicit quòd ista fuerũt statim post mortẽ Herodis quando totũ regnũ occupauerat Archelaus.¶ Sed tunc insurgit alia q̃stio. q̃a si in regno pręerat Archelaus: etiam in E
Galilea regnabat, quare ergo non timuit ire in Galileã? Respõdet. S. Tho. vbi. s̃. & glo. quòd facilius poterat latere in illa parte: quia ibi non erat sedes regni sed in Hierusalem. Sed iterum est alia quæstio: q̃a videtur Matthæus dicere ꝙ Ioseph quasi per accidens secessit in Galilæam cũ intẽderet ire in Iudæam? Lucas verò dicit quòd in Galilea habuit proprium habitaculum: & F
consequenter si ibi erat proprium habitaculum. & ibi etiam securius morabatur: videt̃ ꝙ ex principali intẽtione voluerit ire in Galilæã. Soluit autem. Aug. de cõsen. Euã. &. S. Tho. vbi. s̃. q̃a Angelus in AEgypto dixit Ioseph vt iret ad terrã Israel: q̃ principaliter erat terra Iuda, quãuis largè, includeret etiã Galileam, & si non strictè: ideo voluit ire in Iudeam: quãuis habitaculũ habe G
ret in Galilæa? Aliter iterũ soluit Aug. ibidẽ: quia. s. fortè parẽtibus Christi dignum videbatur, ꝙ puer habitaret vbi erat tẽplũ domini. s. in Hierusalẽ, & fortè fieri procurassent, nisi ibi regnasset Archelaus. (Et veniẽs habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth, vt adimpleretur ꝙ dictũ est per prophetas, q̃m Nazareus vocabitur. Istud dictũ q̃m Na
zareus vocabit̃, secundũ Nico. de Ly. & H
S. Tho. iij. parte. quæstio. xxxv. articu. vij. & beatum Hier. sumptum est Esaie xj. vbi dicitur. (Egredietur virga) id est beata Maria quæ fuit virga gracilis paupertate, & humilitate flexibilis. (de radice Iesse) id est de Dauid, cui⁹ pater dicebatur esse: filius enim dicit̃ radix patris, nõ q̃a det ei nutrimentũ, sed q̃a mortuo patre remanere solet fili⁹,

I ctu textus oportet videre multa, & ante omnia qui fuerint isti Magi. Quantum ergo ad nomen, vt inuenit in historiis, latinè dicuntur Gaspar, Balthasar, Melchior, hebraicè verò secundũ Mag. histo. dicti sunt Apellius, Amecus. Damascus, Græcè verò secundum eundẽ Galgalat, Magalath, Saracim. Quantũ verò ad officium, & conditionem, vel qualitatem suam, qui essent triplex est

K opinio secundum quod hoc nomen Magus quod est græcum scilicet Magos tripliciter sumitur. Aliquãdo enim magus idem est quod illusor, & sic vt recitat Mag. hi. quidam dicunt ab effectu dictos fuisse Magos solum postquã illuserunt Herodi, non regrediendo ad illum, vt rogauerat & etiam vt promiserant illi, secundum quod rationabiliter creditur: quia simpliciter ambula-

L bant. Aliquando verò Magus idem est quad maleficus, vel incantator: & sic Chry. & Aug. dicunt istos fuisse Magos sed ad Christũ venisse pœnitentes, & in spe misericordiæ sequendæ. Aliqñ autem persicè Magus hebraicè dicitur scriba, græcè philosophus, latinè amator sapientiæ vel sapiens & sic communis opinio est ꝙ dicti sint Magi à sapiẽtiæ suę magnitudine, & sic tenet S. Th.

M vt vr̃ & Mag. hist. & Rab. & Nic. de Ly. qui etiã dicit eos fuisse reges quia tunc sapientes philosophi regnabãt. Vtrum aũt fuerint reges deferẽtes coronas, nõ habeo certũ, quãuis sit probabile ex cõsuetudine vniuersali pictorũ. Et si eñ pictoribus & poetis videaꝛ cõcessa licẽtia fingendi tñ consuetudo pingẽdi vtiliter vno modo rẽ pertinentẽ ad diuina videꝛ facere probabile argumentũ. Vnde ex hoc Magister histo. arguit q[...] Christi natiuitate fuerint asinus &[...] Probabile est etiã beatũ Geor. cu[...] pente dimicasse etiã si nullibi aute[...] cè legitur propter vniuersalitatem[...] cture: non autẽ est probabile ꝙ la[...] capiti vel aluo admouerit quia h[...] pinguiꝛ vniuersaliter vno modo [...] ci consueuit ꝙ in ea parte corpori[...] percussit, quæ pictoribus placet. F[...] runt tñ reges à regendo. i. dñi quia[...] S. Tho. ꝙ fuerunt potentes. Qua[...] aũt ad patriã vnde venerũt licet[...] tum ꝙ ab oriente venerint, qu[...] dicit Euangelista tñ à qua determ[...] ta parte orientis venerint, non est[...] Quidã enim dicunt, ꝙ venerũt de[...] ba: quidã verò ꝙ de Arabia: qdã[...] de Chaldæa, quida quod de Persid[...] dicit S. Tho. ¶ Sed sciẽdum est vt [...] Isido. xiiij. ethy. ꝙ saba, & Arabi[...] vnamet regio, ad orientẽ habens p[...] dem, & septentrionem Caldeam. [...] omnia possunt faciliter cõcordar[...] veniendo de Arabia poterunt dici [...] quo modo de omnibus prædictis lo[...] venisse, vel quia fuerunt potentes [...] venerunt omnes ab eadẽ regione, c[...] derata vniuscuiusq; habitatione: q[...] uis oẽs venerint ab vno loco, in quo[...] mul conuenerunt in vnũ. Videꝛ aute[...] quod sint congregati in Perside secu[...] dum S. Tho. & tñ à multis aliis locis [...] nerunt. ¶ Quantũ verò ad causam [...] aduentus, sciendũ est ꝙ Deus Chri[...] venturũ esse reuelauit Iudæis per pro[...] phetas: & non solũ Iudæis sed etiã m[...] tis gentilibus: secundũ S. Tho. Vn[...] ipse narrat. ij. ij. temporibus Const[...] & Helenæ (aliâs birene) matris eius [...]

pertus est homo in sepulchro laminam auream habens in pectore qua scriptum erat, Nasceret Christus de virgine, & credo in eum. Sub Constā. & Helenę tpibus, ô sol iterum me videbis. Et similiter Iob. ix. ait Scio ꝙ redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & tñ fuit Gentilis. Similiter etiā Sibyllæ multa prædixerūt. Isti ergo magi aliquā prophetiam sunt secuti. Sicut ante testať. S. Th. iij. q. xxxvj. Chris. refert quod in extremis Orientis gens fuit, vt idem Chry. dicit se audiuisse: hñs prophetiā ex nomine geth filii Adæ de ortu huius stellæ quę Magis apparuit, & de muneribus offerendis regi nascituro. Et posuerunt duo decimi exploratores, qui de nocte certis temporibus ascendebant in montē, vbi post eam viderunt. Alii verò dicūt
C vt ibi dicit S. Th. ꝙ isti sunt secuti prophetiā Balaam, cuius fuerūt successores & hoc verius est quia habeť in libro veteris, & no. testa. & hoc tenet Remigius, & Mag. histo. & cōiter expositores Prophetia autē Balaam habeť Nume. xxiiij. vbi dicit ipse Balaam prophetādo licet non solū gentilis verum etiam pessimus non fuerit. Deus enim cogebat eū benedicere populo dei, & loqui
D veritatem. Ait ergo (videbo eū.). s. christum (sed non prope intuebor eum, sed non modo,) quia scilicet vidit eum per successores suos) orieť stella ex Iacob) id est à parte Iudæę: quam habitant filii Iacob: apparebit stella (& consurget virga de Israel) id est Christus nasceť de semine Israel seu Iacob (& percutiet oēs duces Moab). i. demones quos priuauit imperio, vel duces Moab. i. idololatras, quos exterminauit (Apud E
Moabitas enim multum vigebat idolo latria (& erit Idumea possessio eius). i. Roma, quæ secundum Rab. Salomon Iudęum per Idumeam significatur. Isti ergo Magi viderunt stellam istam vbi cunq; vel quandocunq; viderūt & statim inspirati à Deo cognouerunt natū esse Christum. Nam Ecclesia cantat. Videntes stellā Magi dixerunt. Hoc signum magni regis est eamus, & inqui- F
ramus eum: & offeramus ei munera. s. aurū thus, & myrrhā. Dicit ergo Euangelista (Tum natus esset Iesus in Bethleem Iudæ.) Sicut enim dicit glo. duæ sunt Bethleem, vna in terra Iuda: alia in terra zabulon: ad cuius differentiā additur Iudæ. In hoc autē Euangelista notat impletam prophetiā Michææ. v. de qua infra diceť. Et similiter secundū Ra. prophetia Iacob Gen. xlix. cū sub- G
iungit. (In diebus Herodis regis.) Iste enim Herodes fuit alienigena: quia fuit filius Antipatri Scalonitæ proseliti: secundum historias & à Romanis factus est Rex. Prophetauerat autem Iacob hoc esse signum Messiæ: quando Iudas perderet principatum dicens. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius: donec veniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio H
Gentium. Ideo ad ostendendum prophetiam completam dicitur: Herodis, & non Cæsaris. Ostenditur etiam in hoc secundum Chrysosto. completa prophetia Danielis de septuaginta hebdomadibus annorum; quia vt dicit tempore regni Herodis fuerunt consummatæ. Additur autem regis secundum Chrysostom. quia alius fuit Herodes

qui

I qui occidit Ioannem:sed ille non fuit
rex.Et quãuis Herodes, Agrippa fuerit
rex triũtetrarchiarum:secundùm Ma-
gistrum hist.tamen fuit multo tempo-
re post.Vide de his in euangelio sabba
to ante quartam dominicam aduẽtus.
(Ecce magi ab oriente venerunt Hie-
rosolymam).idest Hierusalem ciuita-
tem regiam,in qua natum crediderũt
regẽ. Venerunt,in quam,sequẽtes stel
K lam quam dixerunt se vidisse:quæ eos
præcedebat:quãuis hoc(vt dicit Tho.)
apud aliquos non sit certum scilicet ꝙ
stella præcesserit eos antequam appu-
lissent Hierosolymam.Nam Magister
histo.videtur dicere,quòd Magi.existẽ
tes in oriente viderunt stellam super
Iudęam immotam quę tũc primò cœ-
pit moueri,quando egressi sunt de Hie
rusalem:vt euangelium videtur dicere
L Sed Chrys.&.s.Tho.& communiter
expositores tenent,quòd in toto itine-
re eos duxerit præcedendo, sicut filios
Israel in deserto præcedebant nubes
per diem,& ignis per noctem:vt dici-
tur Exod.iij.& ꝙ disparuit ipsis appro
pinquãtibus ad ciuitatẽ regiã idest hie
rusalem.¶ Sed hic est quæstio vna quã
mouet Beda.Si enim isti fuerunt Chal
dei, vel persæ aut de vltimis finibus
M orientis quomodo in tam paruo tempo
re potuerunt vsque in Iudæam venire
Nam in tredecim diebus venerũt:quia
festum de aduentu eorum celebratur
tredicima die à natiuitate christi :/&
fuit eodẽ anno,quo christus natus est,
quia aliter si fuisset anno sequenti non
inuenissent eũ in Bethleẽ,sed in Aegy-
pto.Ad hoc dicit Remigius,ꝙ aliquid
hoc solent attribuere potentiæ christi.

Glo.verò dicit, ꝙ est quia habe
equos arabicos,& dromedarios
sunt veloces.Remigius verò dicit
fuerunt successores Balaam,corum
gio non multum distabat à Iudæa
sumus autem nos dicere,ꝙ omnes
tres causæ concurrerunt.s.diuina
tus adiuuans:& velocitas iumento
& distantia moderata itineris.¶
tunc mouet Remigius quæstion
quomodo dicuntur venisse ab ori B
si venerunt ex regno Balaã parum
stante?Ad hoc autem dicit.S.Tho.
per Matth.ꝙ possunt dici ab oriẽte
nisse dupliciter.Vno modo,quia v
runt ab aliqua regione orientali re
ctu Iudææ:sed propinqua.Alio mo
quia venerunt in extremis orienti
tibus.Et isto modo loquitur Chry
per Matthæum dicens,ꝙ stella ap
ruit eis,& præcessit eos.per bienni C
ante christi natiuitatẽ. quãuis
Chryso.non loquatur assertiuè,sed
citatiuè.(Dicentes. Vbi est qui n
est rex Iudæorum:)Multi nati fue
& mortui reges Iudæorum,vt dicit
gu.in sermo.de Epipha.sed nullũ a
randum quæsierunt Magist.Non e
quærebant regem quencunq;:sed r
gnum qui salutis humanæ author e
steret:quem cælo teste natum dici D
sent.Vnde ait idem August.Iacebat
præsepio puer ortu recens,exiguus
pore: contemptibilis paupertate,
magnũ aliquid latebat in paruo:quo
illi homines primitiæ gentium non
ra portante,sed cælo narrante didic
runt.Hæc ille,¶ Sed quare isti mag
gnante Herode non timebant alium
gem quærere?Respondet.S.Tho.
Ma

Matth. quod zelo fidei mouebantur. Vnde dicit Chryſ. quod iam parati erāt pro tali rege mori. Vel dicere poſ ſumus, quòd ſicut hunc puerum crediderunt in regia vrbe natum: ita crediderunt ex ſtirpe regia deſcendiſſe per virile ſemen: vel virtute dei: ſicut multæ nobiles fœminæ tradebantur concepiſſe ex concubitu deorum: & cōſequēter crediderunt prima facie regem, & & populum de tali infante gaudere.
B Nec videtur incōueniens dicere, quòd à principio non cognouerunt ſpecialiter omnem modum generationis tam magni regis: licet crederent eū ſpeciali dei prouidentia ſeculo deſtinatum ad aliquid magnum, & non ſolum ad materiale regimen. vt cæteri reges (Vtuntur verbo præteriti perfecti: quia deſierant ſtellam videre ſecundùm o-
C mnes, ſiue eos aliquando præceſſerat, ſiue non. Sed quare deus eos priuauit tanto ſolatio? Ad hoc communiter adducunt doctores duas rationes. Et prima eſt propter iſtos magos. vt ſcilicet adirent regiam vrbem: in qua edocerētur prophetico teſtimonio de rege naſcituro, & loco natiuitatis eius: ſicut prius edocti fuerant cæleſti ſigno. Alia eſt, vt natiuitas chriſti in vrbe regia a-
D nuntiaretur, & conſequenter Iudæi inexcuſabiles eſſent. (Stellam eius) Gloſ. j. propria, quia hanc creauit ad oſtenſionem ſui. Non enim iſta ſtella fuit vna cæleſtium ſtellarum, ſecundū Remig. Chryſoſto. & ſanctum Thomam quod probat Chryſoſt. & ſanctus Thom. iij. par. quæſtio. xxxvj. multis rationibus. Prima, quia ferebatur ab Arcto. id eſt Septētrione vbi eſſe Arctos id eſt. Vrſa ſtellarum in cælo in meridiem, quia E
ſic iacet Iudæa ad Perſidem, vnde venerunt. Sed ſi verum eſt hoc quod dicit Iſido. & ſanctus Tho. quomodo venerunt ab oriente? Ad hoc dico quòd ſi veniſſent directe à ſeptentrione: non poſſent dici veniſſe ab oriente: ſecus ſi ab aliquo loco venerunt: cuius meridianus ſi magis ad Oriētem, quàm meridianus Iudææ, etiam ſi tali loci circulus paralellus equinoctiali, vel tropico F
eſſet borealior, quam circulus Iudææ eidem paralellus. Dicerentur enim à Septentrione, & ab Oriente veniſſe: & ita fuit de facto. Secunda ratio eſt, quia apparebat non ſolum in nocte, ſed etiā in media die. Tertia: quia exiſtens in noſtro hemiſpherio, non ſuperuenien te aliquo impedimento occultabatur aliquando. Quarta, quia non habebat continuum motum: ſicut neque colum G
na in deſerto: ſed ſtantibus Magis ſtabat. Quinta, quia erat prope terram, aliter enim non potuiſſet diſtinctè oſtendere locum in quo latebat chriſtus. Et ſubiungit. S. Tho. quód hoc ipſum, ꝙ prope terram ferebatur eſt ſignum, ꝙ Magi exiſtentes in oriente, non viderunt illam exiſtentem in Iudæa, quāuis hoc ab aliquibus dubium relinquatur. Vnde quod ſubditur ſcilicet (in H
Oriente) ſecundùm glo. dubiū eſt vtrū ſic ſit intelligendum, quaſi ipſi exiſtentes in oriente. viderint ſtellam etiam in oriente exiſtentem: vel exiſtentem in Iudæa. Quid autem fuerit hæc ſtella dubium eſt. Chryſ. dicit quod videtur fuiſſe victus rationalis. Vnde aliqui dicunt quod fuit ille angelus, qui paſtoribus apparuit: Alii verò vt Remi. dicūt

cunt fuit spiritussanctus, qui etiam in specie columbæ super christum baptizatum apposuit. Sed tamen. S. Tho. iij. par. q. xxxvj. art. v. & super Matth. dicit probabilius esse, ꝙ fuerit vera stella nouiter creata, seu condita in aere. Et ratio est primò: quia hoc conueniebat christo. Cælestis enim rex debuit per celeste indicium manifestari. Iudæis quidem per celestes angelos, per quos
K legem acceperant: vt dicitur Gal. iiij. Gentilibus autem per cæleste sydus: quia ex creaturis maximè cælestibus in dei cognitionem venerant, vt dicitur ad Rom. j. Secundo: quia hoc conueniebat ipsis magis seu gentilibus: quia eorum vocatio ad fidem promissa est Abrahæ in similitudine stellarũ innumerabilium. Geñ. xiij. Vel potest addi ad dicta sancti Tho. ꝙ secundùm
L Greg. Iudæis tanquã ratione vtentibus rationale animal. i. angelus debuit anuntiare christum: Gentes verò quia ratione vti nesciebant non per voces, sed per signa perducũtur ad christum, quando ipse adhuc paruulus non loquebatur: quando autem iam loquebatur per loquentes apostolos sunt conuersi. Dicit autem Greg. angelum animal rationale: vel loquens secundùm
M opinionem eorum qui angelos habere corpora dicunt; vel quia apparebat in forma animalis rationalis idest hominis, vel quia aliquid habet commune cum tali animali. s. potẽtiã altiorẽ sensitiuis, siue sit intellectus, siue ratio: eo modo quo etiam homo aliquo modo dici potest angelus. Et hoc metaphoricè propter aliquam similitudinẽ. Tertia autem expositio est de mente Gregorii. vt patet. j. q. lib. ar. j. ad secu[…]
Sed tamen ad prædictorum noti[…] aduerte quod prædictæ opinione[…] la stella non sunt vsquequaque c[…] nantès. Licet em̃. S. Tho. dicat ꝙ[…] vera stella: non tamen negaret c[…] moueretur ab angelo: sed hoc dic[…] quia secundùm doctrinam eius, c[…] non operatur motum localẽ corp[…] immediatè: sed mediantibus creat[…] quarum nulla præter angelum p[…] stellam illo modo mouere: nisi dic[…] contra omnem philosophicam doc[…] nam, ꝙ ipsa ex sui natura tali m[…] moueretur. Qui autem dicunt, ꝙ[…] angelus: intendunt fortè dicere quo[…] lud corpus quod videbatur: erat ae[…] angelo condẽsatus: eo modo quo eti[…] demones cũ luce apparẽt. Vtrum[…] S. Tho. diceret ꝙ erat de natura c[…] C
sti formata in aere, vel de natura a[…] miraculosè formata, melius quã q[…] sint angeli aerem condensare: non h[…] beo certum: sed magis credo secũd[…] Sed de ista stella quid factum est: R[…] spondeo, ꝙ Magister histo. de hoc fa[…] cit. Stella hæc peracto officio suo m[…] esse desiit. reuertens in præiacentẽ m[…] teriam vndesumpta fuerat. Quidam[…] mẽ tradũt Be. voluisse quod in pu[…] D
bethleem itẽ ceciderit, & post in d[…] bus Paulæ, & Eustochii quasdã vir[…] nes deo dicatas eã miraculosè vidis[…] Quod quia fabulosum existimauer[…] fratres, cũ quibus monasticã duceb[…] vitã, eũ à cõione qñq; separauerũt. H[…] ille. ¶ Circa prædicta sciendũ est, qu[…] in prędictis verbis qdã occasionẽ err[…] di sumpserũt. Et primò Priscianistæ: q[…] ex hoc dixerũt ꝙ oẽs hoim act' regun[…]
fato.

fato. Secundò Manichæi, qui ſicut reprobant fatum, ita reprobant euãgeliũ beati Matthæi: quia dicunt ꝙ in hoc loco affirmat fatum. Ad horũ ergo intellectum ſcire oportet, quid ſit fatum, & quomodo eſt, & quomodo non. Sciẽdũ eſt ergo, ꝙ in rebus humanis multa videmus caſualiter, & per accidens accidere: ſicut quod aliquis quærẽs vnũ hominẽ: inueniat alium, de quo non cogitabat. Quod aũt eſt caſuale, & fortuitũ reſpectu vnius cauſæ aliqñ reſpectu alterius cauſæ ſuperioris eſt per ſe intentum, & non fortuitum, vel caſuale: ſicut ſi aliquis dominus mittat duos ſeruos ad eundẽ locũ per diuerſas vias, & vnus eorum neſciat de alio. Quod cũ ſibi inuicem occurrant in tali loco: eſt per accidens: & caſuale reſpectu intẽtionis: non quidem domini: ſed ſeruo-
C rum. Secũdũ, hoc ergo duplex fuit opinio, de fato. Dicitur enim fatum, à faris, vel fare, fatur: quaſi quoddam prælocutiuum, & præordinatiuum. Quidã ergo dixerunt ꝙ iſta caſualia, & cõtingentia nõ reducuntur in aliquã ſuperiorẽ cauſam illa ordinantẽ. Iſti aũt abſtulerunt, & negauerunt fatum, & vniuerſaliter prouidentiam diuinam circa huiuſmodi. Et ſecundum Aug. hæc fuit
D opinio Tulii. Quidam verò reducũt ea in aliquam cauſam illa ordinantem, ſed à qua cauſa iſta ordinatio fiat eſt differentia. Quidam enim dixerunt quòd corpora cæleſtia omnia iſta contingentia ordinant, & ſecundum iſtos fatum nihil aliud eſt, quàm influxus ſyderum. Alii verò iſta contingentia reducunt in diuinam prouidentiam. Primò ergo modo fatum negandum eſt:

quia actus humani non reguntur qua- E
ſi ex neceſsitate ſecũdum ſyderum diſpoſitionem, vel influxum: quod multipliciter patet. Primò ſic. Impoſsibile eſt enim quòd virtus corporalis directè agat in incorpoream, quia inferius in ordine nature non agit in ſuperius. In anima autem, vt patet per Ariſt. in libro de anima ſunt quædam potentiæ eleuatæ ſupra corpus, vt voluntas, &
intellectus. Quædam verò ſunt orga- F
nis affixæ, vt ſenſitiuæ, & vegetatiuæ. Corpora igitur cæleſtia quanuis directè agant ſupra corpora inferiora, & immutent ea per ſe potentias organicas per accidens, eo modo quo hominem iracundum, ſiue pronum ad iram dicimus ex cæleſtibus corporibus, tamen directè electio eſt in voluntate. Vnde
nunquàm poteſt fieri diſpoſitio in G
corpore humano, quin ſuperueniat electio, & iudicium liberi arbitrii. Vnde quicunque poneret liberum arbitrium ſub corporibus cæleſtibus: neceſſariò poneret intellectum à ſenſu non differre. Secundò, quia per hoc excluditur omnis cultus diuinus, & regimen rei publicæ, quia omnia eſſent de ne-
ceſsitate, & conſequenter non opor- H
teret conſiliari, vel aliquid prouidere, quod eſt contra naturalem inclinationem hominum: quæ vana eſſe non poteſt: cum ſit à deo datore naturæ: qui nihil vanum poteſt efficere, Tertiò, quia hoc eſſet attribuere deo malitias hominum: quod eſſet ipſum infamare, quia ſydera creauit. Auguſt, Accuſans deum creatorem ſyder

I ſyderum, dum excuſant reum perpetratorem ſcelerum. Hæc ille. De huiuſmodi Dicit Chryſ. ſuper Matth. Si aliquis adulteria, & homicidia facit per ſtellam, magna eſt iniquitas ſtellarum illarum, maior autem illius, qui creauit ſtellas. Nam cum ſit præſcius futurorum Deus : ex quo tanta iniquitas erat futura per ſtellas : ſi noluit emendare, non eſt bonus: ſi autem voluit, &
K non potuit, impotens eſt. Si etiam ſtellæ eſt, quòd boni ſimus, aut mali : ergo nec bonum noſtrum laudandum eſt: nec vituperandum malum, quia nec in nobis eſt voluntarius actus. Vt quid enim mali mei pœnam ſuſcipiam: qui non voluntate, ſed neceſsitate commiſi. Ipſa denique mandata Dei ne peccent homines : aut hortamenta vt faciant bonum ,hanc inſipientiam de-
L ſtruunt. Quis enim iubet aliquem ne faciat malum, quòd non poteſt declinare: aut vt faciat bonum ad quod non poteſt peruenire? Hæc ille Et nota quòd iſta verba Chry. multum faciunt contra quoſdam phantaſticos dicentes: ſi Deus ſit me damnandum fore, aliter eſſe non poteſt. Iſto ergo modo negandum eſt fatum. Vnde Grego. dicit. Abſit à fidelium mentibus, vt fatum ali-
M quid eſſe dicant. Hæc ille. Si verò ſumatur fatum pro diuina prouidentia: ſic aliquid eſt, ſed quia cum infidelibus nihil debemus habere commune, ideo non debemus diuinam prouidentiam hoc nomine vocare. Vnde ait de hoc Aug. Scientiam teneas, linguam corrigas. Cum ergo.b Mat. recitat dicẽs: vidimus ſtellam eius: non affirmat fatum primo modo, quia illa ſtella nõ dicitur

fuiſſe Chriſti: quia vita Chriſti depe[...]
deret à ſtella: ſed è cõuerſo motus ſte[...]
læ dependebat à Chriſto. Sequitur. [...]
venimus adorare eum) Porro ly, ve[...]
mus, debet proferri media breui: v[...]
citur determinaſſe Biſariõ. Primò q[...]
in greco ponitur præteriti tẽporis. [...]
cundò, quia ipſi credebãt iam ſe ve[...]
ſe ad locum vbi puer eſſet. Hic qu[...]
Aug. in ſer. Epiphaniæ. A quo Magi[...]
dicerunt quòd ſtella viſa ſignifica[...]
natum eſſe regem adoratione dig[...]
Ad hoc dicit ipſe ibi, quòd angelus [...]
edocuit. Leo verò dicit, quòd fuerũt [...]
trinſecus inſpirati. Credo autẽ vtru[...]
que fuiſſe verũ aliquo modo, quia [...]
gelus nõ apparuit eis ſub rationali [...]
ma, vt videtur velle. Greg. ſed eos [...]
cuit reuelando per viſionẽ, & inſpir[...]
do : ſicut etiam fecit poſtquàm ad [...]
uerunt Chriſtum. Item Aug. lib. q. [...]
& ve. te. dicit quòd ex prophetia Bal[...]
id cognouerunt viſa ſtella inſinua[...]
Vnde qualitercunq; cognouerit te[...]
dum eſt, vt dicit. S. Tho. iij. q. xxxvi[...]
diuinitus fuerunt edocti reuereri Ch[...]
ſtum, quem non quærebãt ſicut reg[...]
terrenum. Erubuiſſent etenim viden[...]
præſepe, & pannos viles. Et intellig[...]
non quærebant eum, vt regẽ terren[...]
i. conſueto more regio natum, & reg[...]
turum. cum quo ſtat quòd crediderũ[...]
eum tẽporaliter regnaturum, & natu[...]
ſub diſtinctione ex ſemine humano, v[...]
opere Dei: & ad aliquid magnum or[...]
natum. i. ad ſpiritualẽ mundi ſalutem[...]
Vnde nõ erubuerunt pannos: quia [...]
bebant teſtimonium ſtellæ, quòd e[...]
ſpiritualiter miſſus à Deo. Vnde au[...]
eum quæſiſſent, vt regem aliquo mo[...]
terre[...]

A terrenum:nõ existimasset eum natum in vrbe regia:& omnibus esse notã natiuitaté eius: vt videtur. Credo igitur quòd à principio crediderũt eum regẽ terrenum magnũ præ cæteris & mirabiliter à Deo missum præter cæteros: & deinde sunt paulatim de mysteriis eius edocti. Quærebãt eñ vt regẽ Messiam expectatũ à Iudæis vt innuitur in sequẽtibus.de quo consueuerant cõmu B niter Iudæi,& alii sentire quòd regnaret etiam tẽporaliter. Vnde etiam Herodes turbatus est, quod nõ fuisset si dixissent se regẽ spiritualem quæsiuisse aut quęrere. Non autẽ est prædicandũ, quod hęc stella apparuit in forma crucis:vel crucifixi, vel hominis:secũdum S.Tho.in opuscul.quia nõ est certum. Sed quia, vt dicit Aug.sicut Magi desyderãt redemptorẽ:ita Herodes timet C successorẽ.ideo sequitur. (Audiens autem Herodes rex turbatus est.) Propter duo turbatus est Herodes. Primò secũdum Chrys.ne regẽ Iudæorum ex Iudæis nato, ipse tanquàm idumeus, & alienus,cum sua posteritate pelleretur à regno. Secũdò, vt dicit gl.timuit propter iram romanorũ Decreuerunt eñ Romani ne quis rex,vel Deus sine eorum consilio diceretur. Hæc ille (Et o- D mnis Hierosolyma cũ illo).i.tota Hierusalẽ. Timebat enim ne Herodes propter regẽ Iudæorum natũ omne genus iudæorũ insequeretur. secundũ Chrys. Vel turbati sunt illi, qui fauebant Herodi. vnde sumitur hic totũ pro parte. Vel turbati sunt apparenter tantum. ¶Moraliter docemur iuxta doctrinam Chry.super Matt.dicẽtis. Semper grãdis potestas maiori timori subiecta est.

Aurea

Sicut enim ramos arborum in excelso E positarum in siluis cum aura flauerit, mouet:sic & sublimes homines etiã leuis nuntii fama perturbat:humiles autem sicut in cõualle plerunq; in tranquillitate cõsistunt. Hæc ille. ¶ Quantũ ad secũdum, sciendum est, quòd Herodes auditis Magis statim cogitauit perdere Christũ: Ideo voluit diligẽter inuestigare locũ natiuitatis eius ab illis, qui scripturas,& genealogias nouerant F Iudæorum. Vnde subditur. (Et cõgregans omnes principes sacerdotum, & Scribas populi).i.legis doctores secũdum Remig.qui etiam dicit quod non sunt dicti solum ab officio scribẽdi:sed ab interpretatione scripturæ (sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur.) Intellexit enim hunc regẽ dictum esse Christum ex cõuersatione cũ Iudæis. Sed si Herodes nõ credebat scripturæ: G quare sciscitabatur? Si credebat quare sperabat se posse perdere Christũ? Ad hoc dicit Chry.super Matt.& similiter S.Tho.quòd credebat quidẽ, sed imperfectè: quia diabolus, vt dicit Chry.incitabat eum:sicut multi peccatores nõ perfectè credunt tormẽta inferni. Sciscitabatur autẽ,& interrogabat Iudęorum principes, & Scribas publicè. vt testes haberet apud Romanos, quòd di H ligentẽ fecisset inquisitionem. sed Magos,quos noluit habere testes,nõ interrogauit de tẽpore stellæ palã:sed clanculum.(At illi) habita collatione inter se(dixerũt ei In Bethleẽ Iudæ.) Quare Christus voluerit in Bethleem nasci: vide in Euãgelio natalis ad mediã noctem. Est autẽ sciendum, vt dicit Chry. quòd cum isti Iudęi debuissent Herodi

Rosa. m cel

I celare mysterium Dei: nõ solum illud
prodiderunt, sed adducũt propheticum
testimonium dicentes. (Sic enim scri-
ptum est per prophetam). s. Micheam
v. c. Et tu Bethleem terra Iuda: nequa-
quam minima es in principibus Iuda.
Ex te enim exiet dux, qui regat popu-
lum meum Israel. Est autem notãdum
quòd ista prophetia non allegatur ab
istis, vt iacet in propheta: vbi sic dici-
K tur (Et tu Bethleem effrata paruulus es
in milibus Iuda. Ex te enim mihi egre-
dietur, qui sit dominator in Israel) ex
quo patet quòd aliqua mutauerunt. Et
hæc secundum glossam, & Sanctum
Thomam super Euangellio Matthæi
fecerunt vel ignorantia, vel, vt planius
regi alienigenæ loquerẽtur. Vnde mu-
tauerunt verba, & seruauerũt sensum.
Loco enim effrata: quod erat nomẽ an-
L tiquum, quo distinguebatur ab alia
Bethleem: & ignotum regi posuerunt
terra Iuda. ¶ Est autẽ sciendum, vt te-
statur magister Histo. & Nico. de Lyra:
quòd Bethleem primò dicta est Effra-
ta ab vxore Caleph. sed post magnam
sterilitatem quæ fuit tempore Noemi
vt patet Ruth. i. succedente magna fer-
tilitate dicta est Bethleem. i. domus pa-
nis. Nec valet quod contra hoc obiicit
M Pau. Burgen. dicẽs, quòd ante Caleph.
i. tempore Iacob vocabatur Effrata. eo
quòd Genes. xlviij. dicitur. Sepeliui
eam iuxta viam Effratæ: quæ alio no-
mine appellatur Bethleem. Ista enim
sunt forte per anticipationem dicta
quamuis etiam hoc dubium sit, & ad
hoc sustinendum oporteret multa di-
cere. Posset autem dici quòd Iacob di-
xit quidem iuxta viam Effratæ, & sic

Effrata fuit nomen antiquum: & fu[illegible]
impositum ab vxore Caleph. quòd [illegible]
rò subditur: quæ alio nomine appe[illegible]
tur &c. nõ sunt verba Iacob: sed ea [illegible]
terposuit scriptor canonis. Quod [illegible]
dicit propheta: paruulus es scilicet [illegible]
cus: secundum situm in milibus Iu[illegible]
inter milia virorum Iuda, ad te p[illegible]
nentium, maximè quia ex te exiet [illegible]
populi mei Israel: importat dig[illegible]
ciuitatis quam dignitatem isti ex[illegible]
serunt, dicentes: nequaquam min[illegible]
es: scilicet dignitate: quamuis sis p[illegible]
situ (in principibus Iuda) id est. q[illegible]
principes Iuda, quia inde ortus e[illegible]
uid: & etiam Christus, qui fuerunt [illegible]
gnissimi principes. Ideo sequitur [illegible]
in propheta, quàm in Euangeli[illegible]
ortu Christi ducis. ¶ Est autem [illegible]
dum quòd ista prophetia ad literam [illegible]
potest exponi nisi de Christo: quod [illegible]
duobus patet. Primò, quia in trãsla[illegible]
ne chaldaica, cui nullus Iudæorum [illegible]
sus est vnquàm contradicere, hab[illegible]
ex te egreditur Messias. Secundò [illegible]
statim subiungit propheta (& egre[illegible]
eius à principio à diebus æternit[illegible]
Et dicit Chryso. quòd si isti pro[illegible]
tiam complere recitassent Herod[illegible]
tellexisset istum regem non esse te[illegible]
num, & consequenter non exarsi[illegible]
tantum furorem. Vnde fuerunt ca[illegible]
vt ait, mortis innocentium. ¶ Mor[illegible]
ter Iudæi in lege docti, qui docue[illegible]
Magos, & tamen ipsi non crediderunt [illegible]
significant prædicatores bene loqu[illegible]
tes, & malè operantes similes fabri[illegible]
chæ Noe: qui præstiterunt aliis vt [illegible]
uarentur, & ipsi introierunt diluui[illegible]
¶ Quantum ad tertium sciendum [illegible]

A quòd Chrysost. ait postquam audiuit Herodes responsum duplici modo credibile. Primum, quia à sacerdotibus fuerat dictum: deinde quia exemplo prophetico fuerat comprobatum: non ad deuotionẽ flectitur nascituri regis, sed ad malitiam interfectionis eius per dolum. Vidit enim quia non poterat Magos nec blandimentis flectere, nec minis terrere, nec animum corrum-
B pere, vt consentirent in interfectionem regis futuri: ideo illos decipere cogitauit. Hæc ille. Ideo subditur. (Tunc Herodes clam vocatis magis) clam inquam, id est, occulte.& hoc secundum Chrysostomum, quia non con fidebat de Iudæis, ne forte quasi amantes regem natum, proderent consilium eius (diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis.) Et hoc se-
C cundum Remigium, quia timuit quod euenit, id est, quòd non reuerterentur ad eum: ideo voluit cum loco scire tempus regis nati, vt eum posset inuenire. Apparuit autem stella secundum Chrysostomum, vt dictum est: & secundum Augustinum, in sermone de Epiphania, biennio ante Christi natiuitatem. Sed Augustinus dicit quòd solum tunc incœperunt iter: quan-
D do in die natiuitatis Christi eis reuelatum est, cuius esset illa stella, Chrysostomus verò vult quòd multo ante venire cœperunt. Sed alii tenent quòd in die natiuitatis Christi primò apparuit. (Et mittens eos in Bethleem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero). Magi eum regem dicunt, iste verò puerum: quia ex abundantia, id est, affectu cordis os loquitur. (Et cum inueneritis renuntiate mihi, vt E
& ego veniens adorem eum). Omnia hæc dixit vt deciperet Magos: quia intendebat occidere Christum. (Qui cùm audissent regem, abierunt) recedentes de Hierusalem, vt irent in Bethleem. (& ecce stella quam viderant in oriente) sed ad ingressum Iudææ fuerat occultata (antecedebat eos) ita propè terram, quòd viam ostendebat continuè (vsque dum ve- F
niens staret supra, vbi erat puer.) Stetit enim secundum Chrysostomum, super caput pueri quasi dicat. Hic est quem quæritis. (Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno valde.) Remigius. Non satis fuit Euangelistæ dicere, gauisi sunt, sed addidit gaudio, & magno, & valde. Hæc ille. Gauisi sunt secundum Chrysostomum: quia spes eorum non erat decepta, sed G
confirmata. Gauisi sunt gaudio, secundum Glossam, quia gaudebant propter Deum, qui est verum gaudium. & gaudio magno secundum eundem. quia de magno gaudebant, & valde, secundum Remigium: quia de re perdita, & inuenta magis, quàm de semper possessa gaudemus. (Et intrantes domum inuenerunt puerum) Leo Papa in sermone Epiphaniæ. Quantitate H
paruum, alienæ opis indignum, fandi impotentem, & in nullo ab humanæ infantiæ generalitate discretum: quia sicut sydera erant testimonia, quæ in eo maiestatem inuisibilis diuinitatis assererent, ita probatissimum debebat esse sempiternam illam essentiam filii Dei personam hominis suscepisse. Hæc ille. (Cum Maria) sola si-

I ne Ioseph,secũdum Rabanum,ne qua
sinistra suspitionis occasio daretur gen
tibus (matre eius) in veste paupere,
qualem poterat habere vxor carpenta
rij peregrè constituta:vt dicit Chryso
sto.Vnde si terrenum regem,id est ter
reno more natum, & regnaturum ni-
hil amplius cæteris regibus habentem
quæsiuissent,fuissent confusi.Sed stel-
læ testimonio contenti gaudebant con
K temptibilem puerum aspicere:quẽ ter-
ribilem eis spiritus ostendebat. Vnde
subditur. (Et procidentes adorauerũt
eum) scilicet adoratione latriæ : quia
secundum sanctum Tho. iij. parte.q.
xxxvj.intellexerunt eum esse Deum,ꝙ
ego intelligo tunc cum illum viderũt:
quia verisimile est quòd paulatim ma-
gis,ac magis fuerint diuino lumine,&
amore perfusi : tunc autem maximè
L quando veraciter aderat Rex,& Regi-
na cælorum.(Et apertis thesauris suis)
Per thesauros debem⁹ intelligere pre-
tiosa quæ ferebant ad offerendum, &
non ad exponendum pro suis expen-
sis.Et hos thesauros non aperuerunt in
via,sed tunc cum voluerũt offerre mu-
nera Christo:vt dicit sanctus Tho.su-
per Matthæum. quãuis etiam & ape-
ruerint thesauros suos cum recesserunt
M de patria, quia tunc inde acceperunt
quæ reponerent ad offerendum.(Ob-
tulerunt ei munera aurum,thus,& myr
rham) Consuetudo enim fuit apud
Persas vt sanctus Tho.testatur vbi su-
prà,quòd semper cum munere adora
bant. ¶ Est autem sciendum, vt dicit
idem.tertia parte vbi suprà,quòd ma-
gi diuinitus fuerunt edocti de mune-
ribus offerendis,& reuerentia exhibẽ-

da. Et dato,vt dicit Chrysosto. quod
ipsi non intelligerent significata fu-
rum munerũ: Spiritussanctus qui eos
eduxerat ad Christum ordinabat il-
munera ad aliquid significandum.
sicut dicit Remigius.Cum reges fu-
rint tres,& munera tria non obtule-
singuli singula:sed singuli omnia.id
aurum,thus,& myrrham. Ratio i
munerum literalis, secundum scil
quòd sine significatione consydera-
tur.duplex consueuit assignari.Pri-
quia de talibus consueuerunt R
Arabum facere xenia,Vnde dicit G
quòd morem seruant suæ gentis.
cunda quia obtulerunt aurum con
paupertatem : quam videbant in
tre,& filio.thus contra fœtorem l
myrrham ad confortandum,& con
landum pueri membra.Mystica au
secũdum,scilicet quòd munera ali
significant assignatur ab Augu
mone Episcopi.qui ait. Aurum
soluitur quia regi congruit ma
thus imolatur vt Deo:myrrha p
tur tanquàm pro salute omnium
rituro. Hæc ille. (Et responso
responsio non fit nisi ad interro
tem. Hic innuitur secundum qu
cit Gloss.quòd clamauerunt per a
ctum ad Deum:& interrogabant.q
diuina iuberet voluntas. (Accep
non à puero secundum gloss. ne a
tempus reueletur.& vt vera hum
tas habeatur:sed per ipsum Deum
dicit eadem gloss. quæ tamen vt
ctus Tho.dicit super Matthæi.lo
tur secundum morem scripturæ
quæ Angelus dicit,quia Deum d
quia in persona Dei loquitur. V
D

A Diony.probat φ istud responsum fuit per Angelos. (In somnis ne redirent ad Herodem: per aliam viam reuersi sunt in regionem suam). Nam descẽderunt ad mare,& inde per nauem trãsfretantes in Tharsis abierunt propter quod, vt testatur Nico.de Ly. Herodes iratus naues tharsensium incendit: iuxta illam prophetiam. Psal. In spiritu, id est ira vehementi conteret, scilicet
B Herodes, vel conteres ô Deus, id est conteri permittes naues Tharsis.¶ Allegoricè Magi isti cum sint primitiæ gentium significant gentes quæ Christo erant crediturae: sacerdotes,& scribæ populum iudaicum: qui pro maiori parte remansurus erat in infidelitate. Et quia traduntur fuisse tres: significãt secundum gloss. gentes ex tribus mundi partibus Asia, Aphrica, Europa ad
C Christum venientes. Hærodes verò significat Diabolum. Leo in ser. Epi. Herodes Diaboli personam gerint cuius sicut tunc fuit incentor: ita nunc quoque est indefessus imitator. Cruciatur enim vocatione Gentium,& quotidiana potestatis suæ destructione torquetur. Hæc ille. qui hoc loco nõ dixit Herodem esse Diaboli imitatorẽ: sed ecõuerso Diabolum Herodis. Vterque er-
D go tam herodes quàm diabolus secundum Chrysosto. timet sui regni successorem.¶ Anagogicè Magi à Christo distantes,& obseruantes prophetiã, significãt viatores studiosos verbi Dei. Istis apparet stella, id est lumen fidei,& gratiæ Dei. ducens eos ad Christũ existentem in Bethleẽ, id est domo panis. seu in loco vberi pleno omni solatio, Hoc lumẽ fidei formatæ,& gratiæ Dei perdunt hoĩes, qui ad Herodẽ, id est Diabolũ declinãt, sed illud recuperãt cum redeunt ad quærendũ Xp̃m: & tũc tãdẽ eũ inueniunt.& adorãt in cælo. Et post nunquã reuertũtur per viã, in quã Diabolũ inuenerũt, id est per viã peccati: sed semp̃ gradiuntur per aliã, id est per viã voluntatis Dei.¶ Moraliter instruimur in multis. Primò, φ cõfidentes in auxilio humano nõ requirẽdo,& p̃ponendo diuinũ: perdũt diuinũ eo modo quo Magi stellã declinãdo ad ciuitatẽ regiã. Secundo instruimur, vt offeramus Xp̃o tria munera. Greg. in homil. auro sapientia designatur. Salom. teste qui ait. Thesaurus desyderabilis requiescit in ore sapientis. Thure autẽ quod Deo incẽditur, virtus orationis exprimitur: secundũ illud. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Per myrrhã verò carnis mortificatio figuratur. Nato ergo regi aurum offerimus, si in conspectu eius sapientiæ lumine splendemus. Thus offerimus, si per orationẽ stustia deo recolere valeamus. Myrrham offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificamus. Hæc ille. Tertiò instruimur iuxta doctrinã eiusdem Grego. dicentis. Magnũ nobis aliquid Magi innuunt: qui in regionẽ suã per aliã viã reuertuntur. Regio quippe nostra Paradisus est: ad quã Iesu cognito redire per viam qua venimus, prohibemur. A regione etenim nostra superbiẽdo, inobediendo, visibilia sequẽdo, cibũ vetitũ gustando discessimus: sed ad eam necesse est vt flendo, obediendo, visibilia contẽnendo, atque appetitum carnis refrenando redeamus. Amen.

(Right margin letters: E, F, G, H)

I *Dominica infra octauas Epiphaniæ.* *Luc. ij.*

CVm factus esset Iesus annorū duodecim: ascendentibus parētibus eius Hie
rosolymam: secundū consuetu
K dinē diei festi, cōsummatisque diebus cū redirēt, remāsit puer Iesus in Hierusalem: & nō cognouerunt parētes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu venerunt iter diei, & requirebāt eum inter cognatos, & notos. Et non inuenientes re
L gressi sunt in Hierusalem: requirentes eum. Et factum est post triduum inuenerunt illū in tēplo sedentem in medio doctorum: audientem illos, & interrogantem. Stupebāt autem omnes, qui eum audiebant: super prudentia, & respōsis eius.
M Et videntes admirati sunt. Et dixit Mater eius ad illū. Eili, quid fecisti nobis sic. Ecce pater tuus: & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est quod me q̄rebatis? Nesciebatis, qa in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? & ipsi nō intellexerūt verbum quod locutus est ad illos. Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subdit⁹ illis. Et mater eius conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Et Iesus proficiebat sapiētia, & æta
te, & gratia apud Deum & homines. B

CVM FACTVS ESSET Iesus annorum.xij.&c.) Lucæ.ij. In presenti Euangelio tanguntur tria puncta quæ sunt Perditio, Inuentio, Interrogatio. ¶ Quantum ad primum literaliter sciendum est: quòd sicut habetur Exo.
xxv. ter in anno omnis mascul⁹ populi C
de Israel tenebatur cōparere in Hierusalē in tēplo ante cōspectū Dei. s. in die Paschæ: in die Pēthecostes: & in die festo Tabernaculorū. Sed cū his q̄ ... tum distabāt ab Hierusalē erat dispensatū quo ad duo vltima festa: & tales erant Galilæi, Vnde Luc.ij. dicitur. Et ibant parentes eius. s. Xp̄i per oēs annos in Hierusalē in die solēni Paschæ. Et ...
dicitur. Mat.xj. lex, & Prophetæ v... D
ad Ioannem nō sic intelligitur: quasi ... natiuitate, aut morte Ioānis lex desierit habere videtur obligationis: vt ... ctum est in die Circuncisionis. sed ... vsque tūc sola lex vigebat, & ... vsque ad Passionem Xp̄i currebat ... Euāgelio, sic ꝙ ipsa obligabat. Vide ... his si vis rē habere subtiliter. c. iiij ... j. q. iij. Dicit ergo beat⁹ Lu.) Cū ... esset Iesus annorū.xij.) Sicut autē ... cit beatus

cit beatus Greg. Xps secūdū ętatis mēsuram ostēdebat sapientiæ signa. Vnde eo tēpore cœpit ostendere sapientiam suā sapiēter interrogādo doctores quo apud nos consueuit habetur rōnis vsus in xij. anno. Sciēdū est autē ꝙ anni discretionis quāuis assignentur cōmuniter esse quo ad masculū xiij. & quo ad fœminā xij. tamē ingenia excellentia cuiusmodi erat ingeniū Xpi, hoc tempus anticipabant: nec reputabatur miraculosum, seu supernaturale ꝙ puer in anno xij. ostenderet vsum rōnis: sed erat signū excellentis ingenij. Sed cōtra: qa ex his videtur sequi, ꝙ ante hoc tēpus homo nō possit mortaliter peccare, quod est falsum. Ad hoc dicitū ex doctrina sancti Tho. iiij. dist. xxvij. qō. ij. ꝙ secundū Arist. j. Ethi. triplex est stat⁹ hominis secundum rationē. Primus est ante primū septēniū: secundus est ante secundū septennium: & post primū: tertius est ante tertiū, & post secundū. In primo homo neque per se, neque ꝑ aliū potest intelligere: vnde & communiter peccare nō potest, quāuis aliqn̄ etiam ante primū septēniū aliqui peccēt mortaliter, eo ꝙ acceleratur in eis vsus rationis. Vnde & puer de quo narrat Grego. in dialogo, qui fuit dānatus nō erat annorū septem. Et dicit S. Tho. ꝙ cum sponsalia possint contrahi in septēnio: nō est mirū si ante possit quis peccare mortaliter, quia minus iudiciū requiritur ad peccandū mortaliter quā ad cōtrahendū sponsalia: quia ad primū sufficit iudicare de præsenti: & ad secundū oportet iudicare de futuro, quod quis spondet. In secundo autem statu homo iam potest intelligere ab alio: nō tamē per seipsum solū inueniendo, sapiētiā. Ideo tunc pueri mittuntur ad scholas, & possunt peccare mortaliter. In tertio vero homo habet perfectū vsum rationis, intelligendo ab alio, & per seipsum inquirendo veritatem. Hæc omnia ex S. Tho. (Ascendentib⁹ parētibus eius Hierosolymā secundū consuetudinem diei festi) Ista patent ex dictis. (Consummatisque diebus) Diebus inquām septē quibus solēnitas durabat quāuis nō omnes essent ęqualiter solēnes. Sed glo. dicit quod durabat diebus octo: cōputans illā diē à cuius vesperis incipiebat solēnitas (Cū redirēt remāsit puer Iesus in Hierusalē) nō à casu, vel obliuione: sed studiosè: vt à pueritia ostēderet zelum suū circa spiritualia (& nō cognouerunt parētes eius) Beda. Sed quæreret aliquis quomodo Dei filius tanta parentum cura nutritus: potuerit obliuiscendo relinqui? Respondendum est. quia filijs Israel moris fuit, vt temporibus festis: vel Hierosolymam confluentes, vel ad propria redeuntes: seorsum viri, & seorsum fœminę incederent. infantesque vel pueri cū quolibet parente indifferenter ire potuerunt. ideoque Mariam vel Ioseph vicissim putasse puerum Iesum: quem secum non cernebant cum altero parente reuersum. Hæc ille. Vnde sequitur. Existimantes autem illum esse in comitatu mulierum quo ad Ioseph: vel virorum quo ad Mariam (venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos) videntes ꝙ secum non erat. ¶ Moraliter instruimur, quod Christū ꝓpter quatuor perdimus sæpe. Primò propter ineptam

 lætitiam,

I lætitiam, & mundana proſperitatem.
Nam virgo fugiendo in Aegyptum il-
lum non perdidit, ſed eundo ad ſolen-
ne feſtum. ¶ Secundò, propter diſtra-
ctionem, & perturbationem, quia virgo
illum amiſit in turba recedẽdo ab Hie-
ruſalẽ quæ interpretatᷓ viſio pacis. Ter
tiò propter vanam fiduciã in ſapientia
in fortitudine, in conſtantia in diuitiis'
& huiuſmodi, quia beata virgo perdi-
K dit eum confidens ꝙ eſſet cum Ioſeph.
Quartò, propter ignorantiã eorum quę
Dei ſunt: quia dicitur ꝙ non cognoue-
runt parentes eius. ¶ Quantum ad ſecũ
dum ſciendum eſt literaliter, ꝙ nemo
ſine dolore perdit, quod cũ amore poſ-
ſidet, vt dicit Greg. Iſti ergo valde do-
luerunt de amiſſo Ieſu. Vnde ſequitur.
Et non inueniẽtes regreſſi ſunt in Hie
ruſalem (feſtinanter) requirentes eum.
L Et factũ eſt poſt triduum inuenerũt il-
lũ (quia dicit gl. ꝙ vna die egreſſi ſunt
ab Hieruſalẽ ſecunda verò quæſierunt
eum inter cognatos & notos; tertia ve-
ro regreſſi ſunt in Hieruſalẽ & inuene
runt quod nõ eſt ſic intelligẽdum, qua-
ſi ipſa tertia die inuenerint, ſed quarta
quia dicit textus quod poſt triduum in
uenerunt illum (in tẽplo) nõ in theatro
vel in foro, vel in ludo ſicut ſolẽt pue
M ri inueniri, ſed in loco orationi, & do-
ctrinæ deputato (ſedentẽ in medio; do-
ctorum) vt melius omnes poſſet audire
& interrogare. De qua materia loque-
rentur & quare ſic conueniſſent docto-
res in templum ad conferendum nõ eſt
certum. Probabile tamẽ eſt quod dicit
S. Vincentius. ſ. quod loquebantur de
tempore aduentus Meſſię an eſſet com
pletum (vt tunc erat opinio communis

vel non & fortè de hoc fiebat diſpu- A
tio (audientem illos) quia, decet pue-
quamuis eruditum, vt dicit Orige. po-
tius audire magiſtros, quam velle do-
re. (& interrogante) Interrogabat au-
vt idem Orig. ait: nõ vt aliquid diſ-
ret: ſed vt erudiret. Et vno quippe do-
ctrinæ fonte manat, & interrogare ſa-
pienter & reſpondere. Hæc ille. Eſt a-
notandum ꝙ S. Tho. iij. q. xij. arti. ..
net ꝙ Chriſtus nihil ab homine di- B
cit: quia ipſe eſt caput omnium ho-
num non ſolũ in gratia, ſed etiam in v-
ritate, & doctrina, iuxta illud Io. xvj.
hoc natus ſum & ad hoc veni in mun-
dum vt teſtimonium perhibeam ve-
tati. In quolibet autem genere mot-
primum mouens nõ mouetur illo mo-
tu fuit autẽ quantum ad ſcientiam a-
quiſitam doctus à deo qui ſic docet p-
res factas à ſe ſicut homo per voces. ...
contra. Nam cum Chriſtus à princip-
neſciuerit omnia ſecundum ſcientiam
experimentalem: ipſe, ſicut & quilibet,
audiendo ſermonem ſignificatiuum p-
terãt diſcere ꝙ neſciebat. Sol. Non ac-
commodauit auditum doctrinæ term-
nibus, niſi eo tempore quo iam pote-
talia experimentaliter didiciſſe: quia
oportuna ætas requiritur adhoc vt ho-
mo accipiat ſcientiã ſicut per inuent-
nem ita & per diſciplinã. Ipſe autẽ ni-
hil fecit, quod nõ cõgrueret ætati. Hæc
ex illo. Vide de his infrà feria. iij. poſt
dominicam. iiij. in quadrageſima. (Stu-
pebant autem omnes qui eum audie-
bant ſuper prudentia & reſponſis eius)
Græcus. Quærit rationabiliter, audit
prudẽter, reſpondetq́; prudentius quod
ſtuporem faciebat. Hæc ille. (Et viden-
tes

A tes admirati sunt. Ex his elicitur, quod dominus licet in sua pueritia non fecerit miracula, tamen mirabilis habebatur. Beda. Diuinam linguam sapientia prodebat: sed infirmitatem ætas prætēdebat humanam. Hęc ille. Sed quo modo potuit admirari virgo quæ sciebat eum esse Deum? Respondeo quod licet sciret eum scire omnia per fidem, & sapientissimum esse tamen hoc non viderat per experientiam ante. Ideo autem B ista fuerunt ei magna, & aliquo modo incognita, & consequenter causa admirationis ratione magnitudinis, & ratione ignorantię. ¶ Moraliter Iesus ab anima perditus recuperatur per quatuor cōtraria his quibus perdit. Primò enim inuenitur per mundani gaudii exclusionem quia virgo dolens quæsiuit eum. C Secundò per cordis pacificationē quia reuersa est in Hierusalē, vt eum inueniret. Tertiò, per deuotam orationem, & audientiam verbi Dei: quia inuenit eum in templo, id est in loco orationis, & doctrinæ. Quartò, per completam satisfactionem, & spiritualium contemplationem: quia inuenit eum post triduum in medio doctorū. Hi enim tres dies sunt, cōtritio cordis, confessio oris satisfactio operis, & sine his tribus in D actum vel proposito non inuenit Christus. Notandum est etiam Christus tanquam media persona in diuinis, & tanquam mediator Dei & hominum, quantum semper dilexerit medium, in quo consistit virtus: quam extrema excellentia corrumpunt. Nam conceptus est in medio dierum, & noctium, id est æquinoctio, quia mense. vj. à conceptione Ioannis quæ fuit in æquinoctio autumnali. Et natus in medio noctis Sap. xviij. dum medium silentium tenerent E omnia. Et positus secundum aliquos in diuersorio: quod est platea in medio domorum: vel si fuit natus in crypta ibi fuit reclinatus in medio duorum animalium: vt posset dici illud Esa. j. Cognouit bos possessorem suum, & asinus &c. Et in medio doctorum inuentus, & crucifixus in medio latronum: in medio terræ. i. in quarto climate. iuxta illud Psal. Operatus est salutem in medio terræ scilicet nostræ habitabilis. Et F post resurrectionem stetit in medio discipulorum. Io. xx. Et post ascēsionem apparuit Ioanni in medio candelabrorum aureorum. Apoc. j. ¶ Quantum ad tertium literaliter sciendum est, quod beata virgo interrogauit Christum nō autē Ioseph: quia non est ausus: cū firmiter crederet eum esse deum beata autem virgo ausa est: propter excellentissimum amorē ad filiū. Excellens em̄ amor dn̄m nescit. De hoc ait Græcus. G Miranda dei genitrix Maria Maternis affecta visceribus quasi cū lamentis inquisitionē dolorosam ostēdit & omnia sicut mater, & fiducialiter, & humiliter & affectuosè exprimit. Hæc ille. Vnde dicitur (Et dixit mater eius ad illum) Ioseph enim nunquam legitur eum allocutus, sed mater, quæ in hoc erat maioris fiduciæ. secūdum Gorram. Primò H quia erat vera mater, & secundò, quia erat maioris charitatis quæ foras mittit timorem. j. Ioan. iiij. c. (Fili quid). j. propter quid fecisti nobis sic:) quasi diceres intulisti nobis maximum dolorē. Vnde subditur. (Ecce pater tuus) Appellat autem Ioseph patrem secūdum

I Orig. Vel quia ita erat in opinione vulgi. vel quia educaui puerum(Et ego) Ecce qualiter virgo honorat coniugem eum sibi præponendo (dolétes quærebamus te)non quia crederét posse perdi puerum:quem Deum credebant, vt dicit Orig. sed quia timebant, vt idem ait: ne ascendisset cœlum, quando postmodum voluisset descensurus. Vel secundum Glo. timebant ne sicut Hero-
K des voluit,& non potuit occidere:& ita alii occidissent. (Et ait ad illos. Quid est quod me quærebatis) scilicet inter consanguineos. q.d. Magis sum quærendus in occupatione circa spiritualia. Vnde subditur. (Nesciebatis: quia in his quæ patris mei sunt oportet me esse:) Et in hoc secundum Cirillum, voluit se asserere verum Dei patris filiũ quem plus sua matre, & suo putatiuo
L patre diligebat. (Et ipsi non intellexerunt verbũ quod locutus est ad illos.) Et hæc secundum Bedam, quia de sua diuinitate loquebatur. Vel secundum Orig. quia nesciebant si per ea quæ patris sui sunt vellet intelligere templum vel aliquid altius templo id est animas iustas quę sunt possessio Dei,& in quarum medio est Deus. Vel forte potest dici ꝙ ipsi intellexerunt quidem quod
M de suo cœlesti patre loquebatur: sed tamen quid per illa verba vellet innuere non intellexerunt. Et sic non intellexerunt hæc verba quantum ad finem gratia cuius ea puer Iesus est locutus. Et forte hoc voluit dicere. Orige. Volebat enim innuere, secundum Gorram, quod ad ipsum pertinebat templi, & spiritualium gubernatio, sicut ad patrem & hoc ratione diuinitatis suæ. Et

forte etiam sic intellexit Beda: quamuis etiam possit dici quod Beda ex[...] mauit eos non intellexisse quod de [...] diuinitate id est patre diuino loquere[...]tur: quia licet crederent eum filium Dei, tamen non consueuerat adhuc de sua diuinitate loqui. Et hoc magis cre[...]do eum sensisse. Igitur illa verba n[...] intellexerunt in se iuxta Bedam: q[...] non bene acceperunt illud non m[...]ter, vel non intellexerunt ea quan[...] B
ad eorum finem, iuxta Origenem. [...] descendit cum eis) ad eorum conso[...]tionem)& venit Nazareth, & erat su[...]ditus illis: ad nostræ superbiæ conf[...]sionem. (Maria autem conseruabat o[...]mnia verba hæc) quæ intellexerat [...] quæ nondum intellexerat. vt ait Be[...] (conferens in corde suo vt intelliger[...] non intellecta, & lætaretur in intel[...]
ctis, secundum illud Lętatus sum in [...] C
quæ dicta sunt mihi. Nam vt ait Be[...] fuit discipula christi, cuius verba n[...] vt pueri: sed vt Dei ruminabat. [...] intellectum autem eorum quæ sequ[...]tur oportet videre de gratia & sapien[...]tia Christi. Quãtum ad primum scien[...]dum ex doctrina Sancti Thom. iij. par[...]te quæstio. vij.&.viij. quod in Chris[...] fuit triplex gratia, scilicet gratia vni[...]
nis: quæ est ipsum vniri humanæ natu[...] D
ræ ad personam diuinam: & gratia ha[...]bitualis id est gratum faciens,& gratia capitis, id est secundum quem est eccle[...]siæ caput: sed istæ duæ sunt essentia[...]ter eadem. Prima gratia est infinita [...] cut & illa persona. Secunda verò e[...] quidem finitum quoddam ens: sed ta[...]men est illud ens infinitum secundum rationem gratiæ: quia scilicet non [...]

mitatur in ratione gratiæ, sed habet omne quod potest ad gratiam pertinere Et enim nulla alia gratia puri hominis potest æquari: licet sit finitum ens: quia non sunt vnius rationis: cum vna ad aliam cõparetur sicut particularis virtus ad vniuersalem, sicut etiam nec virtus ignis crescendo potest æquare virtutem Solis. Ista autem gratia augeri non potest quod sic patet. Nam aliqua
B est forma quæ augeri nõ potest ex parte quando scilicet, non est apta perfectius inueniri in aliquo: sicut calor ignis non potest esse maior. Est enim in omnibus formis aliquis terminus præfixus vltra quem non possunt inueniri. Aliqua verò est quæ augeri non potest ex parte subiecti: quia scilicet natura subiecti non patitur maius augmentum: sicut calor summus, quem
C aeris natura patitur augeri non potest isto modo. Ista ergo gratia neutro modo potuit augeri. Nõ primo modo quia terminus formarum sumitur à fine ad quem ordinatur. Ordinatur autem ista gratia ad vnionem ad Deum, quę vnio ibi tanta fuit quod non potuit esse aut inueniri maior: quia fuit in persona. Similiter neque secundo: quia illud subiectum semper fuit in termino: quia
D Christus semper fuit gloriosus. Hæc omnia ex Sanct. Thom. Quantum ad secundum sciendum est quod ex doctrina eiusdem tertia parte quæstio. ix. & x. & xj. & xij. quod in Christo fuit quadruplex scientia. Prima fuit diuina secundum quam scit omnia, quę fuerunt sunt, & erunt, & esse possunt quacunque virtute. Alia fuit scientia beata: quia inquantum homo gloriosus videt in verbo omnia, quæ fuerunt, sunt, & erat: quia omnia ista ad ipsum pertinẽt cum sit omnium dñs: & consequẽter ad beatitudinem eius pertinet, quod illa cognoscat. Non tamẽ nouit omnia quę esse possunt quacunq; virtute. s. creaturæ, & Dei quia sequeretur quod inquãtum homo cõprehenderet totum quod Deus potest facere: & consequenter totam potentiam Dei: & consequenter Deum. Cognoscit tamen omnia quæ esse possunt virtute creaturæ quam cõprehendit. Et quia in potentia creaturæ sunt infinita, secundum hanc scientiam scit infinita. Tertia est scientia indita vel infusa qua cognoscit eo modo, quo angeli boni & mali & animæ separatæ per species infusas à deo: & nõ acceptas, & sensu Assumpsit enim animam perfectam: & consequenter intellectus eius non fuit priuatus eo ad quod erat in potentia. Per istam cognouit omnia: quæ naturaliter scire possumus: & omnia quę per potentiam obedientiæ scimus: vt omnia mysteria gratiæ quæ reuelantur hominibus, & etiã ipsas substantias separatas: eo modo quo anima separata, & etiam omnia singularia. Quia enim illa anima erat perfecta, fuit actuata omnis eius potentialitas, tam naturalis, quam obedientiæ. Sed intellige hoc dictum S. Tho. de potentia obedientiæ in ordine ad potentiam Dei ordinatam: non ad absolutam: quia Deus posset etiam modo species creare: & earum similes intellectui Christi imprimere. Quarta fuit scientiam experimentalis, seu acquisita: per hoc qudd intellectus eius agens: abstrahebat à sensibilibus, spe

I ſpecies intelligibiles. Nō enim debuit tam nobilis potentia eſſe otioſa. Secundum iſtam ſciuit omnia ſcibilia lumine naturali intellectus agentis ideſt omnia ſenſibilia: quanuis non omnia ſit expertus: quia propter excellentiam ingenii ex paucis ex partis cognouit alia. Dicit ergo beatus Luc. (Et ieſus proficiebat ætate) & in hoc non eſt dubiũ quo ad aſſumptam naturam (& ſapiē-
K tia & gratia) hoc quidam vt Grego. Nazan. & Theo. exponunt, quo ad ipſam apparentiam, & manifeſtationem ſapientiæ & gratiæ & non quo ad verum augmentum ipſorum habituum Quæ expoſitio vera eſt, quo ad primũ: quia chriſtus in omni ætate operabatur cōgruentia tempori: ſed tamen quantum ad ſecundum, eſt etiam vera de gratia quæ ſecundùm habitũ non potuit au-
L geri: non autē de ſapientia: quia ſecundũ ſcientiã acquiſitam verè, & realiter profecit, vt patet ex dictis. Dicendũ eſt ergo ꝙ proficiebat ſcientia experimētali & gratia non quo ad ipſum habitũ. ſed quo ad ipſos effectus gratiæ: vt dicit. S. Tho. vbi ſuprà quia ſcilicet continuè exercebat opera virtuoſa in qui bus merebatur. De hoc ſcilicet chriſti merito vide. S. Tho. iij. par. q. xix. quæ.
M xxij. q. xxxiiij. q. xlvj. & q. xlviij. & iij. diſt. xviij. & de veri. q. xxvj. Ibi enim tenet quòd chriſtus merebatur quolibet actu: & ꝙ meruit ſibi gloriã corporis, ſcilicet immortalitatem, & impaſsibilitatem, & huiuſmodi: & ea quæ pertinent ad excellentiam eius exteriorem ſicut eſt aſcenſio: non autem gloriam animæ, nec ſcientiam, nec gratiam, nec deitatem, nec virtutes. Gorram tamen

expon it ꝙ proficiebat in aliis: ſic
ſueuit dici ꝙ talis magiſter mult
ficit: quia ſcilicet proficiunt diſc
eius (coram deo & hominibus.) id
his quæ ſunt dei, & hominum. Ve
ram deo, & hominibus ideſt appa
quo ad homines: vt vere quo ad
Hominibus enim non conſtat eu
ter aliquis horum profectum lic
per exteriora appareat. Sed contr
dicta arguitur per Nic. de ly. quia
habitus eiuſdem rationis non p
ſimul eſſe in eodem ſubiecto, vt c
affirmant: ſed ſcientia indita, & a
ſita ſunt eiuſdem rationis: ſicut &
lus productus a natura, & mirac
datus: ideo chriſtus, inquit, non h
experimentalem ſcientiam. Iſta d
cultas prolixum exigit ſermonē.
de hoc certant Pau. Bur. & Repli
contra eum ſed qui ſubtiliter vol
gere veritatem, videat c. iij. ſ. di. x
Quantum ad rationem tamen Ni
de ly. dico. Primò ꝙ aliqui habitus
ſunt vnius rationis: licet ſint de e
obiecto materialiter. Nam tam na
lis quã aſtrologus demonſtrat ean
concluſionem ſcilicet ꝙ terra eſt r
rica: & conſtat ꝙ ille ſcientiæ non
eiuſdem rationis, eo ꝙ ſunt per di
ſa principia. Vnitas enim ſcientiæ
mitur ex vnitate obiecti: diuerſitas v
rò ex diuerſitate principiorum: vt p
tet j. poſteriorum. Dico ſecundò. q
ſecundùm aliquos ita eſt in prop
ſic ꝙ ſcientia indita, & acquiſita
per diuerſa media. ideſt per ſpēs in
ſas, & acquiſitas, quæ licet ſint aliq
do eiuſdem rationis. i. qñ repræſent
idem eodē modo. vt ſpēs geometri

A les quas habuit Salomon diuinitus, vel saltē Adam, & quas nos habemus: vt patet j.q.xciiij.ar.iij.ad primum: tamen aliquādo differunt ratione & specie: vt christo, & qualibet anima separata: vt patet iij.q.ix.ar.iij. Dico tertio ꝙ quicquid sit de hoc: tamen istæ scientiæ in christo.s.scientia indita, & acquisita nō fuerunt de eodem formali, & adæquato obiecto, vt patet vbi supra imò nec de
B eodem partiali eodem modo. quia aliter repræsentant: vna scilicet naturam communem tantum: reliqua verò.i.infusa etiam indiuidua. Nec est simile de oculo, quia à quocūq; producatur habet idem obiectum adæquatum & formale: non autem habitus, & ex eisdem principiis visus fertur in rem visam, non autem illi habitus: quia differunt
C spēs infusæ ab acquisitis in repræsentādo: cum repræsentant naturam vniuersalem non præcisè: vt acquisitè: sed cū indiuiduis, & accidentibus: vt dictum est. Si tamen inter species istas non esset differentia nisi per esse acquisitas à rebus, & datas à deo: vt iste credidit nos credere, essent eiusdē rōnis, sicut & oculus datus à natura, & à deo. ¶ Moraliter in toto isto Euangelio mater in-
D struit matres quomodo se habeant ad filios: quia dicunt ad eos habere discretum amorem: eos à pueritia assuefaciēdo spiritualibus, & timorem ne cadant in manus Archelai, vel alterius inimici, idest diaboli. & correctionem maternā quæ est cū amore, & discretione interrogādo potius, quā cōuiciādo, maximè qn̄ sunt māsueti. Secūdò, filius instruit filios, vt ad patrē cælestem se habeant reuerenter, eū præponendo aliis

Ad patres verò spirituales vt sunt docto E res: ita se habeant quasi audientes, & interrogantes, & rn̄dētes: non vt arguētes neq;, quod frequēter accidit: vt beneficiū nō recognoscētes. Ad patrē verò & matrē carnalē se habeant obedienter. Erat enim christus subditus illis.

In octaua Epiphaniæ. Mat.iij.

VEnit Iesus à Galilæa in Iordanē ad Io F annem, vt baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum, dicēs: Ego à te debeo baptizari. & tu venis ad me. Respondens autē Iesus dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnē iustitiam. Tunc dimisit eum. G Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei cæli: & vidit spiritum dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cælis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. H

VENIT IESVS A GAlilea in Iordanē &c) Matt. iij. In præsenti Euan. tanguntur tria pūcta, quæ sunt Recusatio, Reprobatio, Potestatio. Quantum ad primum literaliter sciēdum est: quòd Ioannes ex humilitate baptizare christum recusabat. Porro de

isto

I isto Ioannis baptismate multa scripsimus super Euangelio in sabbato ante quartam dominicam Adnentus. Nunc etiam sciẽdum ex doctrina. S. Tho. iij. par. q. xxxviij. quòd christus debuit baptizari. Primò, secũdùm Amb. & Chry. & alios sanctos, vt sanctificaret aquas. Secundò, vt dicit Chry. quòd susceperat naturam peccatricem, & similitudinem carnis peccati: ideò voluit explere quæ tali naturæ congruebant in
K aliis, & si non in se. Tertiò, secundũ Augu. vt faceret ꝙ præcipere valebat, Sũt autem aliæ causæ præter istas, secundũ Chrys. scilicet, vt testimonium acciperet à Ioanne & vt eius prædicationem confirmaret, & vt ostenderet testimonium eius fuisse verũ, quo dixerat veniet fortior me, &c. quod factum, est in cæli apertione. Et præter has ponit ad
L huc alias Damascenus: vt. S. Trinitatis mysterium reueletur in voce, & columba, & assumpta humanitate: & vt sit typus & subscriptio nobis ad baptizandum idest vt nos exemplo eius baptismum suscipiamus. Non autem debuit baptizari baptismo spirituali: quia in tali ipse est primum mouens, & sanctificans ideo non debuit moueri ab alio. Sed baptizari debuit baptismo Ioan-
M nis, cum ipse suo proprio baptizaret. Primò quia ipsi nõ competebat baptismus in spiritu. Secundò: secundùm Bed. & magistrum hist. vt approbaret baptismum Ioannis tertio secundùm Gregor. Nazan. vt sanctificaret aquas: & propter alia supradicta. Est autem sciendum quòd secundùm Augusti. & Chrysosto. christus quando baptizatus est compleuerat trigesimum annũ, & incœperat trigesimũprimum tre[...] cim dies habens de illo. Et secu[...] istam opinionem Christus vixit [...] gintaduo annis & dimidio idest [...] tum plus quantum fluxit à nata[...] pascha. Sed secundùm Magistrum [...] & alios quorum opinio commu[...] tenetur tunc christus incœperat tri[...] simum annum tredecim dies hab[...] de illo: & secundùm hoc vixit [...] gintaduo annis cum dimidio: q[...] vt testatur idem Magister histo. ca[...] die anno reuoluto conuertit aqu[...] vinum: & sequenti paschate trige[...] primi anni incarceratus est Ioann[...] in paschate sequenti trigesimiseu[...] anni decollatus est, & in tertio pascha[...] te vigesimitertii anni crucifixus est d[...] minus. Conuenienti ergo ætate ba[...] zatus est dominus secundùm. S. Th[...] vbi suprà Primò q̃a baptizabatur q[...] si ex tunc incepturus prædicare: [...] quod requiritur ætas perfecta quæ [...] xxx. annorum. Nam Ioseph domin[...] Aegypti, & Dauid regnum Israel[...] Ezechiel. prophetiam xxx. anno acce[...] pit. Secundo quia in tali ætate posse[...] omnia peccata cadere in homine[...] ideo vsque tunc seruauerat legem, qu[...] soluere volebat: ne dicerent Iudæi q[...] soluebat legem, quia eam implere no[...] poterat. Tertiò, vt ostendat baptism[...] viro perfectos generare. Nec tamen [...] quibus periculum imminet debent v[...] que ad illam ætatem differre bapti[...] mum. Et nota quòd Daniel sapientia in pueritia est monstrata: quia nõ fuit datus omnibus in exemplum, vt christus existens ergo. xxx. annorum, venit Iesus à galilea in Iordanem ad Ioannem

A nem vt baptizaretur ab eo.) Vbi sciendum est ꝙ secũdùm.S.Tho.vbi suprà christus debuit in Iordane baptizari: quia per illum filiũ Israel terram promissionis intrauerunt:sicut nos regnũ cælorũ per baptismum intramus. Vnde & helias rapiendus in cælum in curru igneo eius aquas diuisit, vt habetur iiij.Reg.ij.significans ꝙ per aquam baptismi,& ignem spiritussancti patet no
B bis aditus in cęlum. Non autem debuit baptizari in mari rubro:quia significauit baptismum inquantum in eo remittuntur peccata,non inquantum aperit ianuam quòd est principalis eius effectus:sed ista modo illum figurauit trãsitus Iordanis. Et nota quòd.vt dicit Augu.in ser.Epipha.multa miranda facta sunt in hoc flumine Nam aquæ eius abierunt retrorsum:& sic modo pecca-
C ta retrorsum cõuersa sunt:& aquæ eius fuerunt diuisæ:& sic modo in eo christus fecit diuisionem peccatorum. Ioannes autem prohibebat eum sciens cũ verum deum,& lauacro non indigere: secundùm Hila. Sed contra quia si sciebat eum verum deum, tenebatur concordare eius voluntati:& non prohibere eum. Ad hoc dicitur quòd Ioannes nesciuit an christus requirens baptiza-
D ri:faceret tentando eius humilitatem: an exprimendo suam diffinitam volũtatem. Ideo prohibendo non discordabat à voluntate diuina:volendo seruare humilitatem. Quia tamẽ secũdũ gl. spiritus in momento eum docuit quod prius nesciuit, ideo benefecit illum admittẽdo (dicens, Ego à te debeo baptizari, quãuis esset ab originali mũdatus rône dicta in prędicto euãgelio. Vel, vt dicit magister histo. Ioan. loquitur in E persona humani generis. Vel secundũ glo. à te debeo baptizari idest mundari ab originali: quòd secundũ.S.Tho. super Mat. intelligitur quãtũ ad infectionem naturæ, non personæ: cũ iam esset sanctificatus (& vt venis ad me quasi diceret secundũ Chry. super Mat. Est aliqua ratio vt tu me baptizes quatenus iustus efficiar: non aut ꝙ ego te baptizem: quia neque tu indiges: neque F ego sum dignus.

¶ Moraliter: qui vult baptizari debet venire à gallilea.i.trãsmigratione vitæ præteritæ in Iordanem.i.descẽsum humilitatis Qui enim ad baptismum fictus accedit non consequitur gratiam dei:& si consequatur characterem. De hoc vide.iij.q.lxix.&.iiij.di.iiij.

¶ Quantum ad secundũ literaliter sciẽdũ est: ꝙ christus nõ acceptauit sed re- G pudiauit excusationẽ Ioãnis. vñ sequitur (respondens autem Iesus dixit ei Sine modo) idest permitte nũc.s.me baptizari à te: Hiere. Pulchrè dixit modo: vt ostenderet christũ in aqua ab Ioanne. Ioannẽ aũt à christo in spiritu baptizandũ Hęc ille. Et in hoc dicit Chryso. super Mat. ꝙ ostẽdit christũ postea baptizasse Ioannẽ etiã in aqua. & hoc expresse scriptũ legitur in quibusdã li- H bris apocriphis Cum enim dicitur sine mõ.s.in præsenti subintelligitur. q.d. alias.i.in posterũ ego signantè baptizari baptismo meo à me. (Sic enim decet nos) maiores qui exemplum sumus aliorum implere omnem iustitiam (.i. humilitatem sufficientem,& perfectã, & superabundantẽ secundũ Raba. Iusticiã eñ aliqñ sumitur, vt est specialis virtu

I virtus cardinalis. Aliquando sumitur
pro omni virtute, & sic humilitas est
iustitia, cuius sunt tres gradus secun-
dum.S.Tho.vbi supra & Hugo.cardi.
Primus est subiicere se maiori: & non
præferre æquali, quod est humilitatis
sufficientis. Secundus est subiicere se
æquali & nõ præferre minori: quod est
humilitatis perfectæ. Tertius est subii-
cere se minori: quod est superabundã-
K tis. Et hæc fuit in Christo respectu Io.
Vel sic.i.cũ humilitate, & supernè de-
cet nos implere omnẽ iustitiã, & omnẽ
veritatem,& omne præceptũ Dei: acsi
dicatur quòd humilitas in omnibus de-
cet. Vel secũdum Chrys.sic.i.prius fa-
ciendo, & postea docẽdo: decet nos im-
plere,&c. Vel sic.i.dãdo bonum exem-
plum.decet nos implere omnẽ iustitiã.
i.inducere ad implẽdum omne præce-
L ptum: secũdum glo. Vel secundum Be-
dam implere omnẽ iustitiam.i.induce-
re ad baptismũ in quo datur plena iu-
stitia.(Tunc dimisit illum).i.permisit
eum vt à se baptizaretur. ¶Moraliter
instruimur quòd veræ humilis cuius-
modi erat Ioannes est etiam obediens.
Pertinaciter enim resistere nõ humili-
tatis, sed superbiæ indicium est: quod
etiam experimẽtum probat, quia com-
M muniter qui cõtra obedientiam digni-
tates fugiunt etiam cõtra obediẽtiam,
& contra virtutem easdem requirunt,
vel suã humiliationẽ ferunt impatien-
ter.sicut filii Israel recusantes arma su
mere, pro terra promissionis ad impe-
rium domini eandẽ sine eius licẽtia ar-
mati voluerũt intrare: vt patet Nume.
xiiij.& Deut.j.c. ¶Quãtum ad tertium
sciendum est literaliter quòd baptiza-

to Christo debuerũt aperiri cœli...
doctrinam S.Tho.iij.par.q.xxxix.q...
Christus baptizabatur ad dãdam e...
caciam baptismo nostro: ideo debue...
tunc ostendi ea quę ad baptismi ne...
efficaciam pertinẽt: quæ sunt cœle...
virtus:& fides ecclesiæ cum fide bap...
zati à quibus habet efficaciam:& ap...
tio cœlestis ianuæ: quæ fit per eius...
ficaciam. Apertũ est ergo cœlum ad...
gnificandum quòd cœlestis virtus sa...
ctificat baptismum,& quòd per fidẽ...
tuemur cœlestia: & quòd cœlum vi...
tute baptismi intramus. Aperti sunt a...
tem Christo oranti ad significand...
quòd oratio est nobis necessaria p...
baptismum propter fomitẽ remane...
tem, & propter varia tentamenta. V...
ad significandũ quòd nobis aperiunt...
virtute orationis Christi. Dicit er...
(Baptizatus autẽ Iesus: cõfestim a...
dit de aqua) quia alueus fluminis ha...
bat eminẽtes ripas. Cõfestim in qu...
signũ quòd baptizatus si moriatur f...
tim euolat: vel fit particeps vitæ cœ...
stis secundũ Chry.(Et ecce aperti su...
ei cœli non secundum corporalẽ ap...
turam: vt dicit beatus Hier.sed secu...
dum spirituales oculos. Et rationẽ a...
gnat Chrys.super Matt.quia si fuisse...
cœli corporaliter aperti non dixiss...
Euangelista: aperti sunt ei cœli: qu...
quod corporaliter aperitur oĩbus ap...
ritur. Aperti sunt ergo vt dicit S.Th...
vbi supra secundum visionẽ vt innu...
Mar.qui dicit quòd vidit cœlos ap...
tos. & hoc secundum visionẽ corpora...
lem secundum glo.& Bed.inquantu...
tantus fulgor circa ipsum apparuit, v...
cœlum patuisse videretur, vel secund...
ima...

A imaginariam: vel secundum intellectualem vt dicit: inquantum scilicet Christus vidit cœlum quod humano generi fuerat clausum tunc esse reseratum. Nec obstat si dicatur, quòd secundum hoc cœlum non fuisset apertum Christo, sed humano generi. Ad hoc enim dicit Chrys. vbi supra. & S. Tho. super Matth. quòd id quod meritò alicuius sit dicitur ei fieri sicut rex alicui
B pro alio supplicanti dicit. Concedo tibi hoc vel illud, non autem illi. Et sic cœlum apertum fuit Christo: quia merito eius fuit apertum. Fuit autẽ apertum cœlum per splẽdorem siue secundum visionẽ baptismo: in signum quòd per baptismũ patet nobis auditus eius. In passione verò per impedimẽti amotionem: & per pretii solutionem: & in resurrectione: per gloriæ collationem
C in qua Christo collata est gloria corpori consequenter ius habendi locum in cœlo, secundum corpus: & in ascensione per effectus ostensionẽ: quia tunc Christus quasi nos in possessionem posuit, & in baptismo nostro per virtutis perfectionem. quia. s. in eo dantur nobis virtutes, quibus digni reddimur ad ingressum. Verumtamen vt probat S. Tho. iij. parte. q. xlix art. j. in passione
D proprie apertum est nobis cœlum in qua absoluti sumus à pœna, & culpa peccati naturę quod est peccatum primi parentis. Imo etiam liberati sunt à peccatis propriis qui per fidem: charitatem, & sacramẽta communicant passioni Christi. Hęc ex illo. (Et vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam) Vbi aduertendum est iuxta doctrinam S. Tho. iij. parte. quòd conuenientissimè tunc apparuit spiritussanctus. Nam secundũ Chrys. ea quæ tunc E
gerebantur erant figura eorum quæ in nostro baptismo erant gerenda, in quo spiritussanctus inuisibiliter descendit: in illa autem columba apparuit spiritussanctus. Nõ eo modo quo filius Dei in homine assumpto: quia sicut filius Dei dicitur homo: ita spiritussanctus diceretur colũba ratione vnionis personalis. Nec visione imaginaria: quia F
nũquàm vllus dubitauit (vt dicit) quin oculis visa sit. Neque sicut Christus in petra se significante. quia ista columba tunc repente extitit postea repente cessauit: sicut flamma rubi. Apparuit ergo, vt dicit, spiritussanctus in columba: non ratione vnionis ad illã sed ratione significationis. quia. s. illa columba significabat spiritum sanctum, vel ratione spiritualis gratiæ à Deo per modum descensus deriuatur, iuxta illud: G
Omne datũ optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Iac. j. Apparuit autem. secundum. S. Tho. vbi supra in columba, & non inigne propter multa. Primò quidem propter dispositionem quę requiritur in baptizando: vt. s. quis non fictus accedat, quia sicut dicitur Sap. j. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum. Columba enim est animal simplex: secũdum illud Matt. x. estote simplices sicut columbæ. Secundò ad designandum septem dona spiritussancti, quæ columba suis proprietatibus designat. Nam secus fluenta habitat, vt viso accipitre se mergat. per quod significatur donum sapientię: per quod sancti secus diuinæ scripturæ fluenta resi- H

I dent:vt incursus euadant diaboli. Item colũba meliora grana eligit: quod pertinet ad donũ scientiæ, qua sancti sciẽtias sanas quibus pascãtur eligũt. Item alienos pullos nutrit, quod ad donum cõsilii pertinet, quo sancti eos, qui fuerant pulli alieni. i. imitatores diaboli doctrina nutriunt, & exemplo. Item nõ lacerat nostros quod pertinet ad donũ intellectus: quo sancti bonas sententias
K lacerando non peruertũt hæreticorum more. ¶ Item felle caret quod pertinet ad bonum pietatis, quod sancti ira irrationali carẽt. Item in cauernis petræ nidificat: quod pertinet ad donum fortitudinis: quæ sancti plagis mortis Christi, qui est petra firma nidum ponunt. i. suum refugium & spem. Itẽ gemitum habet pro cantu: quod pertinet ad donum, timoris, quo sancti delectan
L tur in gemitu pro peccatis. Tertiò propter effectũ proprium baptismi, qui est remissio peccatorum, & recõciliatio ad Deum. Est enim animal mãsuetum. Et ideo sicut Chry. dicit super Matt. in diluuio apparuit hoc animal ramum ferens Oliuæ: & communẽ orbis terrarũ tranquilitatẽ annũtians: & inde etiam apparuit in baptismo liberationẽ nobis demõstrans. Quartò ad designandũ
M omnem effectum baptismi, qui est constitutio ecclesiasticæ vnitatis. Est enim animal amicabile, & gregale. Super Apostolos autem apparuit in specie ignis propter duo. Primò ad ostendendum feruorem, quo corda eorum erant commouenda ad hoc quòd Christum vbique inter pressuras prædicarent. Et ideo etiam in linguis igneis apparuit. Secũdò quia sicut dicit Chry. cũ oportebat delictis ignoscere: quod fit in baptismo mãsuetudo necessaria erat quæ demonstratur in colũba: sed vbi accepimus gratiam restat iudicii tempus quod significatur per ignẽ. Vtrum autem illa columba fuerit verũ animal vel non, tenendum est quòd sic: quia sic dicit S. Tho. in summa: vt patet in parte vbi supra & super Io. vel. xx. Difficultates autẽ qui circa hoc sunt in S. Tho. si Deus vitã dabit alibi dissoluemus. Sequitur. (Et venientẽ super eum) Hier. Sedit autẽ columba super caput Iesu: ne quis putaret vocem patris ad Ioannẽ factam non ad dominum. Hæc ille (Et ecce vox de cœlis dicẽs: Hic est filius meus dilectus) Debuit autẽ [illegible] patris vox audiri secũdum S. Tho. vbi supra, & secũdum Aug. in ser. de Epiph. eo quòd noster baptismus perficit inuocata Trinitate. ideo in Christi baptismate tota Trinitas debuit manifestari, sicut & factũ est. Hier. Mysterium Trinitatis in baptismate demõstratur: Dominus baptizatur: spiritus descendit in habitu columbę, patris vox testimonium filio perhibẽtis auditur. Hæc ille. Dicitur autem secundum Hylar. de Trini. hic filius dilectus: quia proprius & verus est filius origine, non adoptione (In quo mihi complacui), i. in quo, siue de quo lætor, & gaudeo, sicut in naturali, & sicut in adoptato, secundum Augu super Ioannem. Vel in quo mihi complacui, si referatur ad humanitatem secundum Remigium, intelligitur in quo solo peccatum non inueni. Si autem legatur, in quo mihi complacui, secundum eundem subaudiendum est placitum meum cõstituere, vt per eum

opus

A opus redemptionis explerẽ. Est autem sciendum secundum Augu.de consen. Euang.quòd Luc.& Marcus habent sic (Tu es filius meus dilectus:in te complacui mihi) & sic fit concordantia secũdum eum. Non enim dictũ est Christo: tu es filius meus, vt ipse adisceret, quod nesciret:sed hoc ei propter circũstantes dictum est. Et hunc sensum expressit Matth.dicens. Hic est. Exponi-
B tur autẽ hoc tripliciter. Primò de gratia vnionis vt dictum est: quia.s.in eo Deus placitum suum de nostra redemptione perfecit. Et secundò. de gratia singularis personę.q.d.Tanta est huius mei dilecti filii gratia,quòd in eo nunquam inueni aliquid mihi displicens.i. peccatum mortale:veniale:vel origine. Et tertiò, de gratia capitis vt dica-
C tur complacui. i.beneplacitum meum constitui: secundum Glo. vt tu in quo nihil est nisi bonum placeas per te, & alii non per se sed in te: tibi fide, & charitate vniti placeant.Hæc ille.¶ Allegoricè significatur quòd hi qui suscepturi erant baptismum Christi per aquam baptismalem suscepturi erant in se spiritumsanctum: & consequenter omnia eius dona, & virtutes infusas: dummodo orarent, id est,mentem
D eleuarent in Deum per displicentiam peccatorum si forent adulti. ¶ Anagogicè verò significatur,quòd baptizatus si decedat statim aperto cœlo euolat ad illud, sicut & martyres: & qui dignam egerunt pœnitentiam. ¶ Moraliter instruitur baptizatus secundum Chry.vt post baptismum statim ascendat ad virtutes. Et maximè orationi vacare debet. Et tunc meretur doceri de cœlo per internam inspirationem. E

Dominica prima post octauas Epiphaniæ. *Ioan.ij.*

NVptiæ factæ sunt in cana Galilææ: & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem Iesus, & discipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino:di- F
xit mater eius ad eum. Vinum non habent. Et dixit ei Iesus. Quid mihi, & tibi est mulier? Nondum venit hora mea. Dicit mater eius ministris. Quodcunque dixerit vobis, facite. Erant autẽ ibi lapideæ hydriæ sex:positæ secundum purifica- G
tionem Iudæorũ capientes singuli metretas binas,vel ternas. Dicit eis Iesus Implete hydrias aqua. Et impleuerũt eas vsque ad summum. Et dixit eis Iesus. Haurite nũc:& ferte Architriclino: Et tulerunt. Vt autẽ gustauit Architriclinus aquã vi- H
num factũ,& non sciebat vnde esset:ministri autẽ sciebant,qui hauserant aquam:vocat sponsum Architriclinus,& dicit ei. Omnis homo primum bonũ vinum ponit:& cùm inebriati fuerint: tunc id quod deterius

I est, Tu autem seruasti vinum
bonum vsque adhuc. Hoc fecit
initium signorum Iesus in Ca-
na Galilææ : & manifestauit
gloriam suam. Et crediderunt
in eum discipuli eius.

NVPTIAE FACTAE sunt
in Cana Galilææ.) Ioan.
K ij. Nuptiæ de qbus in præ-
senti Euang. fit mentio se-
cundum textum Euangelij Ioannis di-
cuntur factæ tertia die. Quod duplici-
ter intelligitur. Vno scilicet modo vt
dicantur sicut dicit. S. Tho. factæ tertia
die à testimonio quòd Ioannes perhi-
buerat Christo, Alio modo vt dicantur
factæ tertio die, id est eadem die tertio
repetita. Nam secundum Hiero. & Au-
L gu. & ecclesiæ sententiam & consuetu-
diné, vt dicit. S. Tho. tertiodecimo die
à natiuitate sua dominus adoratus est
à magis, & eadem die. xx. annis reuolu-
tis Baptizatus est. & eadem die reuolu
to anno vno: hoc miraculo glorificatus
est: & eadem die reuoluto anno panes
multiplicauit: vt dicit Bed. Ex quo se-
quitur secundum. S. Tho. quòd ad mi-
nus annus vnus elapsus sit à baptismo
M vsque ad nuptias. In quo quidem anno
nihil legitur Christũ fecisse nisi quod
dicitur Matt. iiij. de ieiunio in deserto:
& ea quæ Ioan. ij. capitu. refert de testi
monio Ioannis, & conuersatione Di-
scipulorum. A nuptijs autem, inquit,
cœpit publicè prædicare, & miracula
facere Secundum tamen eos qui dicũt
inter baptismum Christi, & eius pas-
sionem fluxisse duos annos cum dimi-

dio, hoc quod hic loquitur de nupti
eodẽ anno factum est quo Christus
ptizatus est. Sed his contrariatur
tentia ecclesiæ prædicta vt dicit
ctus Thomas. Circa hoc autem mi
lum quod in Euangelio narratur
runt tria puncta, quæ sunt. Præpar
Perpetratio, Comprobatio. ¶ Q
ad primum literaliter sciendum
tenetur communiter quòd istæ n
fuerunt Ioannis Euangelistæ: quo
detur sonare dictum Hierony. in p
logo super Euangelio eiusdem: qu
cit quòd dominus eum volentem
re, id est consummare matrimo
vocauit de nuptijs. Non enim le
dominum fuisse in alijs nuptijs. R
nabile est etiam quòd mater Iesu
semper amauit secretum, secundũ
brosium. non fuisset ibi: nisi sibi
mè alter coniugum præcipuè sp
attinuisset: vtpote nepos suus. Di
men magister Histo. quòd hoc no
certum. Dicitur ergo (Nuptiæ
sunt) Nuptiæ aliquãdo sumuntu
carnali corporum coniunctione.
Hierony. Cũ Ioseph virum audis
riæ non tibi suspitio subeat nupt
Aliquando verò nuptiæ appellatu
ptiale conuiuium. vt hic. (In Cana
lilææ) Cana viculus est in prou
Galilææ secundum Rab. ideo ac
Galilææ, quia sic dicebatur forte
qua alia villa. (Et erat mater Iesu
inuitata, scilicet ad nuptias: vt ea
honorabili præsentia decoraret.
autem testatur magister Histor
dam dicunt quòd tunc mortuus
Ioseph, & virgo trãsierat in custo
filij. Vnde non fuit Ioseph voca
nup

nuptias: nec deinceps aliquid legitur de illo in Euangelio. Quicquid tamen sit de hoc certum est quòd tēpore passionis Christi secundum eundem erat mortuus: quia aliter Christus virginē non commendasset alij. S. Ioan. Sicut autem dicunt aliquid ex hoc apparet quòd Iesus nondum manifestus erat: quia mater principaliter inuitata est: ipse verò non nisi pro reuerentia matris. B Vnde vt dicit sanctus Tho. præmittitur de matre: vt ostendatur quòd Iesus adhuc ignotus erat: & non fuit vocatus quasi insignis persona: sed ex quadam familiaritate sicut vnus aliorum. Vel forte non fuerunt ausi inuitare Christum propter eius summam religionem: quia non erat solitus conuiuia frequentare & nuptias. Vocata est ergo primo mater Dei. de consilio C eius vocatus est filius: ideo subditur. (Vocatus est autem Iesus & discipuli ad nuptias.) Et vocatus venit. Primò secundùm Chrysostomum. vt daret nobis humilitatis exemplum, quia non est dedignatus ad nuptias venire seruorum. Ideo dicit Augusti. Erubescat homo esse superbus: quoniā factus est humilis Deus. Ecce inter cætera filius hominis venit ad nuptias; qui cū apud D patrem esset instituit nuptias. Hæc ille. Secundò vt condēnet hæreticos qui nuptias illicitas dicunt. Et secundum Bedam tales hæretici fuerunt Tacianus & Marcianus: contra quos ait. Si thoro immaculato & nuptijs debita castitate celebratis culpa inesset: nequaquàm dominus ad has venire: nequaquàm eas signorum suorum initijs consecrare voluisset. Nunc autem quia bona est castitas coniugalis: melior continentia vidualis optima perfectio virginalis: ad comprobandum omnium electionem graduum: discernendum tamen meritum singulorum: ex intemerato Virginis vtero nasci dignatus est à prophetico viduæ Annæ ore mox natus benedicitur à nuptiarum celebratoribus iam iuuenis inuitatur; & hos præsentiæ suæ virtutis honorat: Hæc ille (Et deficiente vino) F ex diuina prouidentia: vt hoc signorum principio Christus innotesceret (dicit mater Iesu ad eum mota compassione: & certa de filij potestate (Vinum non habent) scilicet ministri ad propinandum. Ecce quàm dulcis inuitatio ad subueniendum per miraculū, quia aliter congruè fieri non poterat. Et in hoc secundum sanctum Thomā notatur reuerentia matris ad filium, G quia vt dicit ex reuerentia quam habemus ad Deum: sufficit defectus nostros tantum exponere: secūdum illud Psal. Domine ante te omne desyderiū meum. Qualiter autē nobis Deus subueniat nō est nostrum inquirere: quia quid oremus sicut oportet nescimus. Et ideo mater aliorum defectum Christo simpliciter exposuit nihil petendo. Sed quærit hic Chrysosto. Quid mo- H uit matrem ad aliquid magnum imaginandum de filio: cum adhuc nullum fecisset miraculum, vt patebit? Et soluit idem: quia ea quæ in conceptione, & natiuitate Christi viderat, & audiuerat: conseruabat in corde suo. Sed tunc vlterius quærit idem, quare non ante inuitauerat filium ad miracula faciēda. Et soluit quòd Christus vsque

I ad hoc tempus communiter se habuerat, vt alij homines: salua tamen omni modestia, & religiositate. Iam autē cœperat manifestari. Nam iam vocauerat discipulos aliquot: & receperat testimonium ab Ioanne Baptista. Mater autem obsequebatur voluntati eius: & ideo quādiu sciuit quòd volebat tacere: non induxit, vt faceret miracula: sed solum tunc quando vidit quòd volebat
K suam gloriam manifestare. Vel etiam possumus dicere non esse incredibile, nec irrationale quòd Christus suæ matri reuelauerit, quod erat facturus. Vnde cum infrà visus fuisset proponenti defectum vini dedisse responsum negatiuū dicens: quid mihi, & tibi: illa quasi certa de futuro miraculo: dixit. Quodcunque dixerit vobis facite. Ex his ergo patet quomodo fuit præparatū seu
L occasionatum miraculum. ¶ Allegoricè secundum Augustinum. & Bedam per has nuptias significantur quædam nuptiæ spirituales: quę licet iam essent tunc factæ aliquo modo: tamen erant futuræ secundum suam manifestationem, & consummationē prędicantibus Apostolis. Vnde secūdum Augusti. istæ nuptiæ sunt factæ in thalamo ventris Mariæ: & sponsus fuit verbum patris
M sponsa humana caro seu humana natura, & cōsequenter ecclesia, quam sibi in humanitate vniuit. Hæ nuptiæ secūdum Bedam tertia die fiunt, id est tempore gratiæ: non tempore naturæ vel legis scriptæ. Discumbente autem domino defecit vinum: vt melius succederet. sunt enim sacramenta digniora in noua lege, quàm in veteri: & scripturarum sensus suauior. Factæ autem sunt in Galilæa, id est transmig[ra]tione, qua Deus factus est Homo: & Cana, id est zelo feruente diuini a[mo]ris qui eum ad nuptias cōduxit. [Ana]gogicè in Galilæa, id est trāsmigra[tio]ne: qua ex hoc seculo migramus: [...] nuptiæ in Cana, id est eo qui habe[t ze]lum seu amorem Dei: quę nuptiæ [...] æterna gaudia: in quibus est. Iesus [...] mater & discipuli eius. In his defic[it vi]num imperfectum, vt miraculosum optimum succedat: quia fidei succ[edit] aperta visio spes perfecta compre[hen]sio: charitati autem imperfectè suc[ce]sit charitas patriæ consequens [...] consummatam, & beata fruitio: q[ua] fit vt animus inebrietur gaudio. D[e hoc] vide sanctum Thom. iiij. distinc[tione] xlix. distinctione. iiij. articu. v. quæ[stiuncula] ne tertia: si vis. ¶ Moraliter in hoc q[uod] nuptiæ fiunt in Cana quòd interpre[ta]tur zelus: significatur quòd coniu[ges] debent habere zelum discretum ad [in]uicem. Est autem triplex zelus, [...] nimius cum alter eorum est zelot[ypus] quod repræhēditur in viro. Eccle. Non zeles vxorem sinus tui. Et in [...] re. Eccles. xxvj. Dolor cordis & luc[tus] mulier zelotipa. Et secundus zelus [...] dicus quo alter alterum fornica[ntem] sustinet: cum tamen secundum Au[gu]stinū. li. l. homel. debeat vxor qua[tuor] modis virum corrigere de hoc, & [...] tiori vir vxorem. Admonendo. [...] obiurgando ecclesiam interpel[lando] & Deum exorando. Est tertius [...] discretus: de quo Apostolus Ephe[s.] quinto. Viri diligite vxores vestra[s si]cut Christus dilexit ecclesiam: vt sci[licet] licet si peccauerint & pœniteant [...]
pia[...]

A piatis eas. Et prime Corinthios. vij. Viri debent diligere vxores suas: vt corpora sua vt, scilicet corpus suum nunquam alteri diuidant. Et Ephesios quinto. Vnusquisque vxorem suam, vt seipsum diligat, scilicet cordiali & affectuoso amore. Et è conuerso de vxoribus intelligẽdum est. ¶ Moraliter etiã sciendum est quòd in nuptijs quæ fiũt inter animam & Deum: est secundum,
B sanctum Thomam mater Iesu sicut nuptiarum cõciliatrix. quia eius intercessione coniungimur Christo per gratiam. Eccle. xxiiij. In me omnis spes vitæ & virtutis. Et Iesus sicut verus sponsus. Ioan. iij. Qui habet sponsam sponsus est: Et discipuli vt paranymphi quasi cõiungentes ecclesiam Christo. j. Corinth. xj. Despondi vos vni viro &c. Hæc ille. In his nuptijs aliquando defi
C cit vinũ. Pro quo sciẽdũ est, quòd quadruplex est vinum. Primum est dementantis lasciuiæ. Esaie. v. Cithara, & Lyra, & Tybia, & Tympanum, & vinũ in conuiuijs vestris. Secundum lætificantis Innocentiæ. Psal. Vinum lætificat cor hominis. Tertium exercitantis pœnitentie. Luc. x. Aligauit vulnera eius infundens Oleum, & Vinum. Quartũ felicitantis gloriæ. Matth. xvj. Donec
D illud bibam vobiscum nouum in regno Dei. Et de tribus vltimis Matr. rogat pro nobis filium dicens. Vinum non habent. Qui iubet vasa cordis nostri impleri aqua lachrymarum quæ conuertitur in Vinum cælestium consolationum: cuius suauitas nisi gustetur ignoratur: iuxta illud Psalmus. Gustate, & videte quoniam suauis est dominus. ¶ Quantum ad secundum tangitur perpetratio miraculi. Circa quod E
sciendum est quod responsio Christi ad Virginem est aliqualiter obscura. Nam sequitur. (Et dicit ei Iesus. Quid mihi, & tibi est mulier)? In his autem verbis, vt testatur sanctus Thomas, occasionem sumpsit multiplex heresis Maniche⁹ enim dicit Christum non habuisse verum Corpus. sed phantasticum, & apparens tãtum: ideo
sensus est secundum eum. (Quid mihi, & tibi est mulier) quasi diceret. F
Nihil: quia non habeo illam naturam, quam me credis habere. Valentinus autem dicit Christum habuisse quidẽ verum Corpus: sed illud de cælo attulisse: nec aliquid assumpsisse de Virgine: ideo sic exponit. (Quid mihi &c.) quasi diceret. Nihil habeo ꝙ à te acceperim. ꝙ est falsum ca. firmiter cre
dimus de sum. tri. Hæbion autem dixit G
Christum ex virili semine conceptum, vt cæteri fuisse, & matrem eius post partum Virginem non fuisse. Heluidius autem infelix dixit Christum cõceptum & natum de Virgine: sed illam post de Ioseph habuisse alios filios: & consequẽter Virginitatem post partum perdidisse. Et hi duo in argumentum suæ perfidiæ accipiunt hoc
quòd Christus dicit Mulier. Dicitur H
enim, mulier, quasi molliens herum, vel virum: & sonat corruptam. Constat autem ista esse contra veritatem sacræ scripturæ. Dicitur enim. Romanor primo. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnẽ. Non enim Christus dicitur factus ex semine Dauid ratione diuinæ naturæ: nec etiam ratione animæ: quia illa non est ex se-

mine:licet infunditur à Deo per crea-
tioné.Eſt enim anima intellectiua ab
extrinſeco,vt dicit philoſophus in lib.
de animalibus ergo hoc dicitur ratio-
ne corporis ergo habuit verum corpus
contra Manichæum,Iterum ex hoc ſe-
quitur ꝙ illud corpus non fuit cœle-
ſte,ſed ex ſemine Dauid. i. ſumptũ de
virgine quæ proceſsit ex ſtirpe Dauid
contra Valentinum præterea ſecundũ
K vtrumq; iſtorum virgo non fuiſſet ma
ter Chriſti: quia de ratione matris eſt,
miniſtrare materiam vnde formeť cor
pus filii.Mẽtitur ergo ſecundũ iſtos vel
decipitur Euangeliſta dicẽs, quod erat
mater Ieſu ibi.Et ſic tolliť veritas ſcri-
pturæ:& conſequenter fundamentum
fidei.Notandum etiã quod mulier non
ſemper ſonat in carnis corruptionem,
ſed aliquando notat ſexus diſtinctioné.
L Vnde Gen.iij.dixit Adam.Mulier quã
dediſti mihi &c. & conſtat ꝙ tunc erat
virgo. Erant enim ambo in Paradiſo,
vbi nunquam ſe carnaliter cognoue-
runt.Et ſic accipitur hic.& Gal.iiij.fa-
ctum ex muliere. Hæc omnia ex illo.
Quod verò ſequitur nondum venit ho
ra mea.) Priſcianiſtæ aſſumunt ad con
firmationem ſui erroris vt S.Thomas
teſtatur.Dicunt enim omnes actus hu
M manos regi,& diſponi ſecundum diſpo
ſitionem ſtellarum:& ideo certis horis
ſecundum eos homo cogitur aliquid fa
cere quod aliâs facere nequiuiſſet : ſe-
cundum quod ſtellæ diuerſimodè diſ-
ponuntur. Vnde ſenſus eſt ſecundum
eos. Nõdum venit hora mea, fatalis
ſcilicet in qua aliquid tale facere poſ-
ſum.Patet auté hoc falſum eſſe in quo-
libet homine.Impoſsibile eſt eñ quod
corpus quodcunq; directè agat in ſpiri-
tum, quia omne agens eſt nobilius pa-
tiente & omnis ſpiritus eſt omni corpo-
re melior, & nobilior. Sed in anima
ſunt quædam potentiæ omnino imma-
teriales,& in corporeæ.ſ. intellectus &
voluntas. Et conſequenter nullum cor-
pus directè poteſt in illas imprimere
Actus autem aliarum potentiarum im-
perantur à voluntate.Ambulo enim &
loquor, quia volo, & ſic de aliis. Exci-
piuntur tamen potentiæ vegetatiuæ
partis vt digeſtiua, & expulſiua & hu-
iuſmodi:quarum actus non ſubſunt vo-
luntatis imperio. Cum ergo voluntas
ſit libera,homo liberam habet electio-
nem in omnibus actibus ſuis tam potẽ-
tiæ intellectiuæ,quam appatitus ſenſi-
tiui,& huiuſmodi potentiarum.Verum
eſt tamen quod corpora cœleſtia dire-
ctè agunt in omnia corpora inferiora:
& ideo etiam humana corpora habent
diuerſas cõplexiores,ſecundum diuer-
ſas conſtellationes,ſub quibus ſunt ge-
nera ex complexione an corporis etiã
animus ad aliquid inclinať.Vnde vnus
eſt magis diſpoſitus ad iram,& alius ad
triſtitiam libertas tamen eligendi ſem
permanet penes voluntatem. Vnde vi-
demus, ꝙ aliquis magis diſpoſitus ad
luxuriã eligit habitum caſtitatis : alius
verò minus diſpoſitus ad luxuriã eligit
vitam luxurioſam, Ideo dicit Ptolo.
quod ſapiens dominabitur aſtris.Si er-
go nulli homini neceſsitatem impo-
nunt multominus impoſuerunt Chri-
ſto.Hæc omnia tradit Sanct.Thom.in
locis quam pluribus. Sciendum eſt er-
go, vt dicit Alchuinus quòd Chriſtus
nõ venit ad nuptias vt doceret matres

A contemnere:quia vt dicit Chry. Valde venerabatur matrem, cui sponte erat subiectus.Vnde prædicta verba non dixit quasi contemnens matrem.Habent autem duplicem expositionem. Prima est Augu.Pro qua sciendum est: quod Christus est vna persona in duabus naturis:diuina,scilicet & humana,& quædam ei conueniunt secundum vnam naturam:quædam secundum aliam,si-
B cut idem homo intelligit secũdum animam,& ambulat secundum corpus. Facere ergo miracula cõpetebat Christo, secundum diuinam naturam, quam accepit à patre:sed pati,& mori, secundũ humanam,quam accepit à matre. Roganti ergo matri, vt faciat miraculum: respõdet.(quid mihi & tibi est mulier) quasi diceret secundũ Aug.Ex eo quod accepi a te quod mihi, & tibi est,cõmu
C ne non habeo,quod miracula faciã sed quod possum mori:& tunc recognoscã te sicut veram matrem.(nondum enim venit hora mea) non quidem hora fatalis secundum Aug.sed hora meæ passionis: vt appareat quid habeam à te. Alia est expositio Chry.secundũ quam sensus est talis(quid mihi,& tibi est mulier) quasi diceret, Iste defectus vini non pertinet ad me, vel ad te: sed ad
D eos qui debuerunt prouidere. Si tamẽ vis, vt ex abundanti suppleam defectum eorum expecta quia (nondum venit hora mea)oportuna, scilicet ad faciendum miraculum. Licet enim deficiat vinum,tamen adhuc non est manifestus iste defectus:quem tamen oportet esse manifestum, vt etiam manifestum sit,& gratius sequens fiat miraculum.Beata autem virgo intellexit suã petitionem non esse repulsam: imo se- E
cundum aliquos credendum est, quod nunquam aliquid ab eo petiit,quod ille nõ fecerit.Quod est verisimile:quia cum habuerit sapientiam,& omnia dona spiritussancti excellentissimè fuit discreta in petendo.¶ Sed quare Christus genitricem suam non appellauit materno nomine? Dico quod beata virgo tanto amore ferebatur in filiũ quod interdumdebilitabatᷓ in corpore.Quod F
filius sciens à verbis dulcibus interdũ cauebat:ideoq; eam hic appellauit mulierem ne dulcedine verbi materni alteraretur: & similiter in cruce positus ne crepuisset. (Dixit mater eius ministris: quodcunq; dixerit vobis facite) quasi diceret secundum Bedam. Licet videatur negare quod petitur tamen faciet.(Erant autem ibi lapideæ hidrię sex.Hydria propriè est vas aquaticum G
secundum Bedam dicta ab hydor græce quod est aqua latinè. Et ideo ex hoc sicut dicit Chrys. tollitur omnis suspitionis occasio. Si enim illa vasa prius continuissent vinum,posset quis suspicari quod parum vini remansisset,& illud saporem aliquem dedisset aquæ: quod tamen fuit impossibile in vasis aqueis? & in tanta aquæ multitudine. Ideo ponitur numerus vasorum & quã H
titas eorum infra positæ secundum purificationem Iudeorum.Iudei de facili contrahebant quasdam immunditias, seu irregularitates legales: vt puta ex tactu animalis mortui qua plerunque aquarum lotione mundabantur. Illa autem regio, id est palestina inaquosa est vt dicit Chrysosto. Et ideo in conuiuiis parabant aquam in hydriis, vt

I posient se lauando ab illis immundi-
tiis purgare.(capientes singulæ metre-
tas binas, vel ternas) id est aliæ capie-
bant binas,& aliæ ternas. Vel secundũ
glos. hoc verbum est existimantis, &
necientis si singulæ caperent binas,vel
ternas.Metreta autem est quædam mẽ
sura dicta à metron quod mensura est
Huius quantitatis diuersimodè à di-
uersis traditur: sed verius est, vt dica-
K mus quod de mensurarum quantitate
nihil certum habemus: quia secundum
tempora,& regiones variantur. Alicu-
bi tamen metreta est onus muli vnius.
(Dicit eis) id est ministris. (Iesus im-
plete hydrias aqua) secundum Chrys.
iubet ministros implere hydrias: vt sint
miraculi testes)& impleuerunt eas vs-
que ad summum, & subaudi statim in
vinum cõuersa est. ¶ Sed hic solet quę
L ri.vtrum illud vinum esset album vel
nigrum. Et communiter consueuit re-
spondere: quod erat nigrum vt mira-
culum appareret non solum secundum
saporem: sed etiam secundum colorẽ:
quod euidentius secundum nigrum,
quam secundum album fit. Et hoc vi-
detur sentire ecclesia quæ cantat:aquę
rubescunt hydriæ. Ista tamen non co-
gunt. Nam ad primum diceretur quod
M non oportet miraculum esse euiden-
tissimum, scilicet sufficit esse euidens
taliter,vt nullus ambigat, quod potuit
esse secundum saporem solum: & se-
cundum saporem & colorem vini albi
qui à colore aquæ distinguitur commu
niter. Ad secundum dicitur dupliciter.
Primò quod illa autoritas est ad oppo-
situm potius, quã ad propositum quia
non dicit quod hydriæ ruberent: sed

quod rubescerent id est incipere[nt ten]dere ad rubedinem: quod propriè [est] conuenit ratione coloris vini albi. Secundò quod causa metri sic dictum e[st] rubescunt: acsi dicatur colorem vini s[u]munt: qui vt plurimum est rubeus. V[n]de & vinum sanguis dicitur vuæ. Q[ui]dam verò videntur tenere, quod fuer[it] album. Nam Architriclinus illud no[n] cognouit donec gustauit. Vnde dicit[ur] Hugo cardinalis: quod credebat e[sse] aquam, id quod erat factum vinu[m]. Sed neque ista ratio cogit: quia in e[uan]gelio non habetur, quod ille cogno[ue]rit esse vinum, antequam gustasset, [sed] postquam gustum cognouit illud e[sse] vinum bonum id est melius. Hugo au[tem] dictum suum non probat. Et re[ue]ra circa hoc videtur tenendum, q[uod] fuerit nigrum propter rationes præ[di]ctas, quæ licet sint solubiles: tamẽ [sunt] probabiles,& rursum, quia secundu[m] doctrinam medicorum omnibus com[putatis] vinum nigrum simpliciter e[st] melius albo. Vnde vinum nigrum [dici]tur vinum simpliciter, quia vinum [sim]pliciter appellatur sanguis vuæ, v[t pa]tet Gene. lix. Christus autem fecit v[i]num optimum inter omnia: quæ [vn]quam produxerit natura: quia sicut a[rs] non potest attingere ad perfectione[m] naturæ in operando: ita nec natura de[i] potest imitari perfectè in operibus suis vt dicetur. Et quamuis ad hoc p[os]sit dici quod Christus fecit optimum vinum non simpliciter sed in genere suo, scilicet nigri, vel albi tamen verisimile est quod fecerit optimum simpliciter, id est nigrum seu declinans ad nigredinem, & tanto magis quanto in

regio

A regione illa vina communiter sunt alba: quia cæteris paribus rariora sunt pretiosiora: & à fortiori si rariora etiã sint in rei veritate meliora: vt in proposito. Si enim non declinasset ad nigredinem ecclesia, nõ vteretur illo verbo rubescunt: quia vinum album non rubescit sed flauescit. ¶ Hic etiam quærit Chryso. Quare non creauit vinum: quod est signum maioris potentiæ: quã B vinum ex aqua facere? Et respondet assignando duas causas. Prima est: quia licet illud sit maius, non tamen est euidens, & credibile multis: ideo humanæ capacitati condescendens potius ex aqua quam ex nihilo fecit vinum. Alia est vt confundat errorem Manichei, & Marcionis, qui dixerunt diabolum esse omnium visibilium creatorem: Deum autem bonorum non nisi inuisibilium. C Si enim hoc esset verum: Christus non fuisset vsus visibilibus creaturis: quia in hoc apparuit filius Dei: vt dissoluat opera diaboli. Ioan. iij. Sed vltra has rationes. S. Thom. addit tertiã mysticam: vt scilicet Christus ostenderet se non condere nouam doctrinam veteri reprobata, sed impleta, dum quod illa figurabat & promittebat ipse exhibuit. ¶ Moraliter docemur: quoniam D aliquando aliquid à Christo patimus quod tunc non dat: & tamen postea dabit, propter aliquem bonum respectũ sicut durè visus est respondere matri, cuius tamen petitionem fecit August. Quædam petita non negantur: sed vt congruo dentur tempore differuntur. Hæc ille. Item instruimur vt quæcunque iusserit Deus: nihil disceptantes de eo quod iusserit exemplo istorum ministrorum. ¶ Quantum ad tertium E sciendum est, quod conuersa aqua in vinum (dixit eis) scilicet ministris (Iesus Haurite nunc) quasi diceret: quia est hora opportuna (& ferte Architriclino.) ¶ Sciendum est autem vt ex decursu diuinæ scripturæ patet & testatur Sanct. Thom. quod antiqui solebant comedere in lectis: vnde comedentes in scriptura dicuntur accumbere, vel recumbere. Et inde scamna F quibus ad mensas sedemus lecti dicuntur siue thori. Et inde locus habens tres ordines mẽsarum & scannorum vt refectoria religiosorum dicitur triclinũ tris id est, tres & cline id est lectus vel thorus. Dicitur ergo Architriclinus à tribus dictionibus quæ sunt clinæ: & tris, & archos, princeps vel principalis. Inde Architriclinus princeps tri- G clinii. Fuit enim iste secundum Alchuinum primus inter conuiuas: vt puta aliquis ex sacerdotibus Iudeorum: qui quidam opinantur. Sed secundum Chrysostomum, fuit is qui præerat conuiuio: qui adhuc erat ieiunus: ideo dominus voluit quod iudex esset vini. Ieiuno etenim stomacho & palato vinum meliùs gustatur. (Et tulerũt) id est portauerunt obedientes. Sed quare non mandauit eis vt dicerent Archi H triclino. quod ipse aquam mutasset in vinum? Respondet Chrysostomus, quod ad humilem non pertinet sua facta gloriosa narrare. Habet enim hoc superbiæ speciem. (Vt autem gustauit,) id est: statim postquam gustauit: (Architriclinus aquam vinum factum) idest: conuersum in vinum (& nõ sciebat vnde esset quod ad-

ditur

I ditur ne credatur aliqua fictio ex par-
te Architriclini commendans vinum:
(ministri autem sciebant qui hau-
serant aquam) vnde veraciter pro-
priis oculis viderant aquam puram in
vinum conuersam(vocat sponsum Ar-
chitriclinus)scilicet ignorans virtutem
miraculi,& admirans suauitatem vini.
Vocat,in quàm,vt ipsum arguat,vel vt
veritatem inquirat(& dicit ei: Omnis
K homo)secundùm consuetudine genera
lem(primum).i,in principio conuiuũ
quãdo sensus sunt ex ieiunio viuaces
ad discernendum(bonum vinũ ponit,
& cum inebriati fuerint).i.cum multũ
potauerint:tunc supple ponit vinum
(quod deterius est quia vini deteriori-
tas non ita percipitur infecto palato:
& quia vt dicit.S.Tho . minus bibunt,
& quia vinum bonũ in quantitate sum
L ptum cum quantitate cibi nimis gra-
uat:vt dicit idem(.Tu autem) contra
generalem consuetudinem , & contra
rationem(seruasti vinũ bonum) idest
melius vsque adhuc.i.vsque ad hãc ho
ram qua sumus in fine conuiuii. Nun-
quàm fuit in natura vinum isto pretio
sius:quia nunquam agẽs inferius ęqua
tur superiori.Tria autem sunt agentia
subordinata.s.deus natura,& ars : sicut
M dictũ est.Ideo sicut ars nũquã põt ęqua
ri naturæ,sed illã imitatur vt potest:vt
patet,qui rosa artis nũquã est æque p-
fecta vt rosa naturæ.ita natura in ope
re suo:nũquã põt æquari deo.Et ideo
sicut dicit Chry.hoc est generale in o-
mnibus miraculis christi:ꝙ terminan-
tur ad aliquid perfectius quã possit na
tura causare.Nunquã enim natura pos
set dare ita clarum,& acutum visum:si
cut ipse dedit cæco nato,& nũquã fecit [...] A
vinum,ita bonũ sicut fuit istud(hoc fe
cit initium signorum Iesus in cana Ga
lileæ.)Ista verba exponũtur à diuersis
diuersimodè.Primò sic.Hoc fecit ini-
tium signorum in publico:s. quia alia
fecerat in priuato sicut creationem,vel
miraculosam formationem stellę:& vo
cationem Magorum.Vel secundò,quia
hoc fuit primum signum ad manifesta
tionem suæ gloriæ.Nam quòd stellam B
creauit,& ꝙ idola Aegipti corruere fe-
cit:non ista manifestauerunt eum esse
deum.quia non fuerunt ita nota,& pu-
blica,vt multis constaret hæc esse ab
illo.Vel hoc fuit primum in Cana Ga
lilææ:quia iam alibi fecerat alia , sicut
in baptismò & ieiunio. Et istum sen-
sum prætendunt verba euãgelii . Nam
dicit Euangelista:ꝙ hoc fecit initium C
signorum Iesus in Cana Galilææ non
absolutè & vniuersaliter.Sed in.iij.par
te.q.xliij.dicit.S.Tho.ꝙ christus non
debuit per miracula suam deitatem,&
doctrinã asserere ante perfectam æta-
tem:quæ est triginta annorum . Nam
ante istud tempus non competit doce
re secundùm sanctos.Nec etiam mani
festare debuit deitatem,quia fuisset de
credita humanitas.Vnde tenet ibi . S. D
Tho.& similiter super Ioan.ꝙ cœpit
facere miracula in nuptiis. Sed quãtũ
ego capio in hac re ista est sentẽtia san
cti Tho.Primum miraculũ quod chri-
stus fecit publicum,& ad publicandũ
deitatem,& confirmandam doctrinam
suam fuit istud.& hanc sententiam te-
net magister hist.Vel possumus dicere
& redit in idem, ꝙ licet ante præsens
miraculum deus fecerit multa miracu

la in

A la in christo:& circa christũ tamẽ primum quòd fecit deus per christum fuit istud (Et manifestauit gloriam suã).i. latentem deitatem.& hoc quãtum in se fuit secundùm Chry. licet multi tunc illam non cognouerint. Vel gloriã suã secundũ sanctum Tho.j. potentiã suã qua est gloriosus. Et crediderunt in eũ discipuli eius. ¶ Sed Aug.de consen.euãge.hic mouet quæstionẽ. Si em̃ tũc cre B diderũt in eum:quomodo erant discipuli quando sunt ad nuptias vocati? Et soluit idem, ꝙ discipuli essent tempore inuitationis:sed quia futuri erant. Nõ est autem intelligendum secundũ hãc expositionẽ. Aug. quę etiã est.S.Tho. ꝙ tunc nullo modo essent discipuli vel à christo vocati:quia iam multos vocauerat.s. Andream. Petrũ, Nathanaẽlẽ, Philippum & vnum alium:sed dicẽdũ C est vt communiter dicitur:& dicit Magister hist.quòd multi eorum fuerunt tribus vicibus vocati à christo, quarũ vocationum duæ, vel vna videtur fuisse post has nuptias:non autem prima. Primo enim sunt vocati ad christi notitiam, de qua vocatione habetur Ioan.j. vbi habetur quòd duo ex discipulis Ioannis audientes eum dicentem de Iesu. Ecce agnus dei quæsierunt locum D vbi maneret:& manserunt apud eũ die illo.&c. Secundò ad christi familiaritatem:quando scilicet turbis irruentibus ascendit in vnam nauem, quæ erat Simonis, & capta multitudine piscium vocauerunt socios.s. Iacobum,& Ioannem vt patet Luc.iij. Tunc enim secuti sunt eum sed tamen ad propria redierunt secũdùm aliquos. Tertiò ad christi discipulatum sicut quando ambulans iuxta mare Galilææ vocauit eos E de piscatione dicẽs. Venite post me &c. vt patet Mat.ij. Tunc enim vocauit Petrum,& Andream, Iacobum,& Ioannẽ. & secuti sunt eum perseueranter. Quãuis dici possit ꝙ adhuc nullus esset vocatus:sicut innuit Magister hist. Et ꝙ Ioannes præmittit nuptiis vocationẽ aliquorum:intelligitur anticipatiuè dictum. Sed primum est verius. Vel sicut exponit.S.Tho.crediderunt tũc in eũ F sicut in verum deum:quod ante non fecerant:sed crediderant ei tanquàm viro bono,& prædicanti sana ac iusta. Vel crediderunt viso miraculo : magis quã ante sine miraculo crediderant solo Ioannis testimonio. Allegoricè ex Augu.Bed.& Alchitr.sciendum est : ꝙ per vinum intelligitur scripturarum sensus. Bed. Apparente domino incarne:vinosa legalis sensus suauitas pau- G latim cæperat ob carnalem Pharisæorum interprętationem à pristina sua virtute deficere. Hæc ille.& deficiente hic vino christus fecit ex aqua vinum secundùm Aug . quando aperuit illis sensum; vt intelligerent:scripturas. Sic enim sapit,& inebriat.quòd neque sapiebat, neque inebriabat. Nil enim sapit diuina scriptura, nisi in ea intelligatur christus. Sed hydrie secundùm eũ- H dem sunt sex etates in quibus loquitur lex & prophetia:quæ sex ætates inter istos terminos computantur : qui sunt Adam: Noe: Abraham: Dauid: Transmigratio Babilonis: Ioannis baptista: Finis mundi. Impleri autem hidrias secundùm eundem est impleri prohpetias. Et secundùm Alchuinum:ministri sunt doctores noui testamenti. Architricli

I triclinus autem est aliquis principalis inter eos.¶ Moraliter ista aqua significat lasciuiam iuuenilem: quæ debet nuptiarum die conuerti in vinum bonum & deo gratum idest vsum matrimonii licite: & similiter obseruatum. Debet inquam, conuerti quantum ad substantiam. vt iam non sit in opere, & quantum ad saporem, vt iam non sit in voluntate: & quantum ad colorem,
K vt iam non sit in malo exemplo. Non enim debet coniunx familiaria colloquia habere cum personis suspectis.

Dominica.ij.post octa.epipha. Mat.viij.

CVm descẽdisset Iesus de monte secutæ sunt eum turbæ
L multæ. & ecce Leprosus veniens adorabat eum dicens: Domine si vis potes me mundare. Et extendens Iesus manum tetigit eum dicens: Volo, Mundare. Et confestim mũdata est læpra eius. Et ait illi Ie
M sus. Vide, nemini dixeris: sed vade ostende te sacerdoti, & offer mun⁹ quod, præcepit Moyses in testimonium illis: Cùm autem introisset Capharnaum accessit ad eum Centurio rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur: & ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum. Et respondens centurio, ait: Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites. Et dico huic, vade, & vadit: & alio veni, & venit, & seruo meo, fac hoc, & facit. Audiens autem Iesus miratus est: & sequentibus se dixit. Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Israel. Dico autem vobis, quòd multi ab oriente & occidente venient: & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cœlorum. Filii autem regni eiicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurioni, vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

CVM DESCENDISSET Iesus de monte &c.) Matth. viij. In præsenti euangel tangũtur tria puncta. Quæ sunt Emundatio, Supplicatio. Exauditio.¶ Quantum ad primum literaliter sciendum est secundùm Hiero. quod chri

A christus in monte docuerat,& promul
gauerat legem euangelicam:ideo vole
bat eam confirmare miraculis: quia
per naturalem rationem probari non
potest. Dicitur ergo (cum descendisset
Iesus de monte) in quo discipulos do-
cuerat (secutæ sunt eum turbę multę:)
Aliqui propter deuotionem, & doctri-
næ suauitatem. Aliqui propter curiosi
tatem: vt scilicet audirent noua:& vide
B rent miracula. Aliqui propter inuidiã,
vt ei insidiarentur: cuiusmodi erant
Pharisei. Aliqui propter infirmitatem
vt sanarentur: sicut iste Læprosus de
quo sequitur. (Et ecce Læprosus ve-
niens) qui scilicet in monte ascendere
non valebat: secundùm Chry. ¶ Scien-
dum verò, vt dicit Chrys. quòd domi-
nus post sermonem in monte factum
fecit miracula sanando: vt doctrinam
C confirmet, & primo sanando Læpro-
sum post descensum: vt significet legẽ
euangelicam datam in monte, secun-
dùm Aug. supra legem Moysi esse quæ
Leprosam excludit. Vel primò sanat
Iudæum Læprosum:& secundò seruũ
Centurionis gentilem:& tertiò, socrũ
Petri: in signum quòd primi credentes
fuerunt Iudæi deinde Gentiles:& vlti-
D mò reliqui credent Iudæorum. In
signum cuius missa incipit in dextro
cornu altaris:& in euangelio tendit ad
sinistrum:& tandem reuertitur ad dex-
trum (Adorabat eum dicens) Adoratio
multipliciter sumit. vt patet tertia par-
te quæstio. vigesimoquinto. Est enim
adoratio latriæ, qua aliquid venera-
mur: sicut principium omnium rerum,
& ista soli deo conuenit. Est & adora-
tio duliæ: qua adoramus creaturas ex
cellẽtes: quibus communicatur diuina E
excellentia: aut ratione regiminis: aut
ratione sanctitatis. Et isto modo sepius
leguntur etiam sancti adorasse reges:
sicut Natham adorauit Dauid. Est &
alia adoratio quæ est species duliæ: &
hy perdulia dicitur, qua adoramus ra-
tionales creaturas habentes spiritualẽ
vnionem & rationalem ad deum: vt
beatam virginem. ij. ij. quæstion. ciij.
Iste autem læprosus secundùm Chry. F
super Matth. adorauit christum latria:.
quia cognouit eum esse deum: vt mani
festat: cum dicitur (Domine, si vis, po-
tes me mundare) ac si dicat secundùm
Orig. Domine omnia per te facta sunt
tu ergo, si vis, potes me mundare. Volũ
tas enim tua opus est:& opera tuæ vo-
luntati obediunt. Hæc ille. Et secundũ
Chrysosto. cum dicit: si vis non dubi-
tat quin christus velit omne quod bo- G
num est: sed dubitabat an sibi expediat
curatis. (Et extendens manum tetigit
eum dicens (Cum autem posset solo
verbo curare: voluit eum tangere: vt
ostenderet manum suam esse diuini-
tatis organum. Et secundùm Chryso-
stomus vt ostenderet se esse supra le-
gem quæ læprosum tangere prohibe-
bat Vnde & Hæliseus non tetigit Na-
aman. Et licet secundùm quod dicit H
idem Chrysostomus christus videre-
tur facere contra verba legis: tamen nõ
faciebat contra intentionem eius: quia
lex prohibuit hoc ne tangens infice-
retur. Non erat ergo prohibitum ei
qui tangendo curaret, Vnde, & He-
lias & Hæliseus tetigerunt mortuum
ad suscitandum vt patet tertii Regũ
decimoseptimo,&. iiij. Regu. iiij. dicit
autẽ:

I autem.S.Tho.iij.q.ciij.art.ij.ad quartum quòd tactus læprosi erat in lege prohibitus: quia ex eo incurrebat homo quandam immunditiam irregularitatis: sicut ex tactu mortui,quam incurrere non poterat læprosi mundator Christus. Vel secundum Chry.vt indicet mundo nihil esse immundum. Vel secundum Orige.& Rabanum tetigit propter humilitatem, vt doceret nul-
K lum debere sperni. Vel secundum Rabanũ,vt ostendatur se non habere corpus phantasticum(Volo.Mundare)secundum Hier.ly mundare.non est infinitiui, sed imperatiui modi:& est principium versus: sic quòd illæ duæ dictiones.Volo:Mundare:sunt virtualiter duo versus: siue duæ sententiæ. Quia enim illi dixerat,si vis,dixit.Volo,& quia dixerat: potes me mundare:
L dixit.Mundare:(& confestim mundata est læpra eius.) ¶Est autem sciendum: quòd præcepta veteris legis cerimonialia vsque ad Christi passionem durauerunt. Ideo Christus illa seruauit, & seruari mandauit aliis. Erat autem scriptum in lege Leui.xiiij.quòd mundatus à læpra non debebat restitui ad communem habitationem hominum nisi prius iudicaretur mũdatus per sa-
M cerdotis iudiciũ:& facta oblatione domino pro sua emundatione. Sequitur ergo(& dixit illi Iesus vide, nemini dixeris)supple te esse mundatum.s.antequàm peregeris quæ in lege iubentur. secundum Chrys. & iudicio sacerdotis diiudiceris mundatus, ad quem pertinet sic iudicare:ne sacerdotes audientes eum tactu sanatum odio Christi repellerent illum.Sed secundum Chrys.

in homil. hoc dicit, vt discamus propias laudes non quęrere:sicut alii [...] sit, vt diceret quãta fecisset ei Deus [...] discamus quęrere gloriam Dei.Vel secundum Raba.vt doceret nõ esse [...]ganda nostra beneficta. Vel secundum eundem:& Hier.quia ipsum factum sufficienter declarabat. Sed restat [...]bium quia iste tenebatur obedire Christo: & tamen approbatur vt videtur [...] beato Marco.j.c.dicente:quòd [...] diffamauit eum. Ad hoc dicũt quidam quòd triplex est domini præceptum. Primum ad exequẽdum:vt illud Ex. xx.Honora patrem tuum &c.& Secundum ad probandum: vt præceptum Abrahæ de occisione Isaac.Gen.xx. Tertium ad instruendum:vt istud [...] quod Christus voluit nos instruere his quæ supra dicta sunt. In primo [...] voluntas diuina de actus impletione in secundo de præparatione ad im[...]dum. Vnde Amb.lib.de patriar.pertractans illud: ne extendas &c.dicit Affectum inquisiuit nõ factum exigit:& [...] tertio est solum respectu alicuius:quod erat in illo præcepto: puta exemplum humilitatis, vt latere velimus. Et illis consonant. S.Tho.ij.ij.q.ciiij.arti.ij. primum sic dicenti in simili. Dominus cæcis dixit,vt miraculum occultarent Matth.ix.non quasi intendens eos [...] virtutem diuini præcepti obligare: sed sicut dicit Gregor.xx.moral.seruis [...] exemplum dedit,vt ipsi quidem virtutes suas occultare desyderent:& tamen vt alii eorum exemplo proficiant, pro[...]dantur etiam inutti. Hæc ex illo. (Sed vade ostende te sacerdotibus) Hier. Mittit autem eum ad sacerdotes p[...] pter

A pter humilitatem, vt sacerdotibus deferre videatur. Deinde vt viderent mundatum læprosum, si crederent saluatori, saluarent: si non crederent inexcusabiles fierent: & similiter ne quod in eo sepissime criminabantur legem infringere videretur. Hæc ille. (Et offer munus tuum quod præcepit Moyses) s. Leuit. xiiij. s. pullos turturum &c. (in testimonium illis) secundum Chryso. B super Matth. non est sensus quòd præcepit in testimonium illis: sed offert in testimonium illis: id est in accusationem & attestationem: quoniam quæ nunc erant fienda, feci. Prouidebat enim Christus, vt idem in homil. dicit quòd ex hoc nihil proficerent illi in bonum emendationis: & tamen non omisit facienda. Vel secundum Orig. offer munus tuum, vt omnes qui viderint te illud portare miraculo credant. Vel secundum Chry. super Matth. vt si vellet illum quasi immũdum repellere dicere posset: quare munus accipitis si mũdus non sum. Quare autem modo ista lex non obseruatur: vide supra in die circuncisionis. ¶ Sed restat dubium circa hoc miraculum: quia glo. dicit illud factum antequàm intraret Iesus Capharnaum: & tamen dicitur Luce. v. Actum D est in vna ciuitatum. Glo. in Capharnaum, & ecce vir plenus læpra. Ad hoc dicit Beda super Luc. quòd Christus in Capharnaum bis venit. Primò incarcerato Ioanne quando fecit tria miracula quæ narrat Lucas. s. iiij. c. vbi dicit quòd sanauit demoniacum: & socrum Petri: & concludi fecerit multitudinem piscium: sicut ibi dicitur. c. v. & deinde mundauit istum læprosum. Et secundò, quando descendit de monte: vt hic dicitur & habetur Lucæ. vij. E Est igitur hoc miraculum factum in Capharnaum, vt dicit Lucas, & antequàm intraret Capharnaum Christus secũda vice: vt dicit illa glo. Item glossa videtur velle quòd primò sanatus sit iste læprosus, deinde seruus Centurionis: & tamen glo. Mar. videtur velle quòd iste sit sanatus quarto loco. Sed respondetur quòd fuit sanatus primo F loco secũdum ordinem historiæ quem Matth. sequitur: sed quarto loco secundum ordinem mysticum quem sequitur Lucas præmittens curationem demoniaci: quia maior est cura Deo de anima, quàm de corpore. Nam Euangelistæ multa anticipando. & recapitulando scribunt. Et ita facit hic alter Euangelistarum: &, vt credo, Luc. sicut patet ex ordine quem seruat magister G Histor. ¶ Allegoricè hic significatur quod Bed. exprimit dicens. Vir iste genus est humanum, qui non solum læprosus, verumetiam iuxta Euangelium Luce plenus læpra fuisse describitur. Omnes enim peccauerunt, & egẽt gloria Dei: ita. s. vt extenta manu saluatoris: hoc est incarnato Dei verbo, humanámque contingente naturam: ab erroris prisci veritate mundetur: & quæ H diutius abominabiles, & à castris populi Dei deiecti iam aliquando templo reddi: & sacerdoti quanto offerre hostiam viuentem illi. s. cui dicitur. Tu es sacerdos inæternum. Hæc ille. ¶ Anagogicè autem hic significatur, quòd Christo post incarnationem, & prædicationem suam descendente de monte. i. veniente de cœlo ad iudiciũ: perfectè

I mundatur læprosus.i.peccator in Capharnaum.i.in villa cõsolationis. Licet enim genus humanũ.s.per Christi passionem sanatum à peccato: sic quod remedium habet contra omnia peccata: tamẽ stat inclinatio ad malũ, quæ tunc tolletur, & similiter passibilitas, atque mortalitas corporũ. ¶Moraliter significatur: quod Remig. exprimat dicens. Per læprosum: designatur peccator. Nã
K peccatum immundam, & variam animam facit. Qui ante Christũ procidit quando de pristinis peccatis confunditur. & tamẽ debet cõfiteri: & remedium pœnitentiæ postulare. Nam læprosus vulnus ostendit: & remediũ postulauit. Extendit autẽ dominus manum, quãdo auxilium diuinæ miserationis intẽdit: & statim consequitur remissionẽ delictorum nec debet ecclesiæ recõciliari,
L nisi iudicio sacerdotis. Hæc ille. Quantum ad secundum tangitur supplicatio Centurionis. Literaliter ergo sciendũ est: quòd iste Cẽturio sicut habetur Lu. vij. nõ accessit primò personaliter ad Christum sed misit seniores Iudæorũ: quia vt ibi dicitur reputabat se indignũ accedere ad Christũ: cum esset gẽtilis. Iesus autẽ ibat cum senioribus ad domũ Centurionis, & cũ prope domũ
M esset, misit, vt idẽ Luc. dicit, amicos suos dicens. Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meum, & etiam ipse postmodum amicos secutus est: secundum aliquos, & quæ per amicos mandauerat proprio ore replicauit. Et secundum ista quæ dicit Luc. oportet intelligere verba Matth. qui breuiter historiam tetigit dicitur ergo (Cum introisset Capharnaum quæ erat princi-

palis ciuitas Galilææ (accessit ad eum Centurio) Centurio iste secundũ A... & Chry. erat gentilis. i. miles roma... habens sub se milites centum ad ... diam ciuitatis: ne rebellaret. Hi... tis miraculis Christi plus credi... audiuit: vt dicit Chry. ideo acce... dominum. ¶Contra quia Luca... quòd misit. Ad hoc dicit Aug. qu... cessit per amicos: non autem per... liter. Quod enim per aliũ facimus... nosipsos facere dicimur: secũdum p... losophum in. ij. Ethi. Chrys. autem... cit, quòd misit primo seniores, & p... modum ipse secutus est. Et vtrunque... dictum Aug. & Chry. forte fuit ver... (rogans eum, & dicens) per os ... rum (Domine, puer meus). i. seru... cundum Chry. (iacet in domo paral... cus). i. membris dissolutus, & desti... tus (& malè torquetur) secundum ... ba; omnia ista de puero suo dixit ... animæ monstraret angustias: & ... ret dominum. Chrys. autem in ... dicit quosdam asserere quod ista dix... Centurio: quasi se excusan, quòd eum non adduxisset ad dominum. ¶Et ... quòd iste Centurio secundum ... Chrys. ostendit bonitatem in hoc qu... solicitatur pro seruo: & fidem se... dum glos. quia credidit Christum ... sentem posse conferre salutem, & ... pientiam secundum Glo. inquan... nihil rogauit, sed tantũ exposuit ... dens se scire quòd Christus esset p... ad faciendũ: sapiens ad intelligen... & misericors ad exaudiendum. ¶Alle... gorice secundum Aug. Capharnaum ... villa pinguedinis & consolationis. i. sp... ritualis est ecclesia militans. Centu...

iste

Aiste significat primitiuos Christianos secũdum Remi.ad quorũ fidem compa rata fides Iudæorũ: est infidelitas. Hic rogat pro seruo secũdum Remig.quia primi gẽtiles cõuersi, rogarunt pro cõ- uersione totius gẽtilitatis:vel pro con- uersione Iudæorũ secundũ aliquos qui erant romanorũ serui. ¶ Moraliter per centurionẽ prælati significãtur, qui de salute subditorũ debẽt esse solliciti. Isti B debent pro salute subditorum accedere ad Christum per cõtemplationem:& ei supplicare per orationẽ &c. ¶ Quãtum ad tertium sciendũ est literaliter, quod Christus audita petitione Cẽturionis, statuit ille exaudire. ideo dicitur.(Et ait illi Iesus).s.per seniores Iudæorũ (ego veniam,& curabo eum) secũdum Chrys.Christus cõsueuit vbique volũ- tatem sequi supplicantium: hic autem C plus spondet,quãm rogatus fuerit:quia non fuit rogatus, vt personaliter acce- deret.(Et respondens Centurio ait illi) non per os suum primo,sed per os ami- corum,vt dicit Lucas: quãuis postmo- dum & ipse post amicos veniens:vt ait Chry.eadem verba protulit dicẽs(Do- mine non sum dignus, vt intres sub te- ctum meum)secundũ Rab.iste propter conscientiam vitæ gẽtilis, grauari ma- D gis se dignatione putauit domini quàm iuuari:maximè:quia vt dicit Magister Hist.Iste forte idola habebat in domo: ideo verebatur recipere Christũ.(Sed tantum dic verbo,& sanabitur puer meus)secundum Hiero.in hoc ostendit se Christi diuinitatem credidisse:& si- mili.secundum Chry.super Matth.qui dicit.Sciebat quoniam astabant illi inui- sibiliter Angeli ministrãtes:quæ verba eius vertunt in opus. Quod & si angeli E cessent: tamen infirmitates præceptis eius iuuantibus expelluntur. Hæc ille. Ideo subditur:(Nam & ego homo sum sub potestate) imperatoris & præsidis (cõstitutus habẽs sub me milites,& di- co huic vade,& vadit:& alio veni:& ve nit: & seruo meo fac hoc:& facit) ac si dicat secũdum Chry.super Matt.Sicut ego sum sub alterius potestate:& tamẽ iubendi potestatẽ habeo: ita & tu quã- F uis sis sub patris potestate inquantũ ho mo:habes tamen potestatẽ iubendi an- gelis.Vel secũdum Augu.de verbis do- mini.Si ego sub potestate cõstitutus ha beo iubendi potestatẽ:quantũ potenta- tui omniũ seruiunt potestates. Hæc il- le. Glossa.potes ergo per angelorũ mi- nisterium sine corporis præsentia di- cere infirmitati vt recedat & recedet: & sanitati vt veniat & veniet. Hæc il- G le. (Audiens autem Iesus verba scili- cet.Cẽturionis fide plena miratus est.) ¶ Sed contra: quia admiratio ex igno- rantia prouenit ad hoc dicunt Augu.& Chrys.quòd illa admiratio fuit exem- plum & ostendendum quòd Centurio erat mirandus.Sed.S.Tho.super Euã. Matth.dicit: quòd duplex est admira- tio.Vna scilicet,quæ prouenit ex igno- rantia & ista non cadit in Deo. Alia H quæ prouenit ex apprehensione alicu- ius magni:quæ apprehensio est secun- dum imaginationem, vel phantasiam: & ista fuit in Christo.Nicol.de Lyra, ponit in hoc loco scientiam quadru- plicem in Christo: iuxta ea quæ scri- psimus supra, dominica infra octauas Epiph.& dicit,quòd secundum experi- mentalem, potuit vere mirari sicut &

I Ignorare:licet autem Christus ab æter
no cognouisset centurionis fidem & fi-
dei causam:fidem tamẽ illam non erat
expertus:nec tunc fidei causam per istã
scientiam sciuit nisi arguitiue & Syllo
gizando:ideo miratus est.Et ista expo-
sitio Nico.de Ly.est valde pulchra:&
secundum mentem.S.Tho.iij. parte.q.
xij.Sed ipsemet Nico.postmodum Lu
ce.ij.istam scientiam experimentalem
K negat in Christo.(Et sequentibus se di
xit:amen) id est fideliter & verè dico
vobis.(non inuenit tantam fidem in
Israel.) Sed contra:quia Patriarchæ &
prophetæ fuerunt fidelissimi. Ad hoc
dixit Hiero.& Magi.histo.quòd domi
nus non loquebatur,quo ad præteritũ
tempus:sed quo ad illud quod presens
erat.Sed iterum cõtra videtur esse in-
stãtia de Apostolis & Martha & Maria.
L Ad hoc dicitur secundum Magistrum
histo.quod nomine Israel non intelli-
guntur illi,qui Christum sequebantur:
quibus loquebatur.Loquebatur autem
vt videt omnibus suis discipulis:quã-
uis ibi forte omnes nõ essent:quia illi
qui ibi aderãt representabant totũ col-
legium discipulorum. Chrysosto.autẽ
dicit,ꝙ fides aliqua dicitur magna ab-
solute,& comparatiuè.Fides ergo Cen
M turionis,fuit magna,& mira cõparati-
uè:non absolute: sicut si rusticus ali-
quid sapienter dicat : est mirum non
autem si hoc dicat philosophus.Et in-
tendit Chryso.quod fides Centurionis,
absolute,fuit minor fide discipulorũ:
sed consyderando quòd gentilis erat
fuit maior:quia neque miraculum vi
derat,neque sermonem audierat.Secũ-
dum Hiero.fides Centurionis commẽ

datur non sicut fides illius personæ:
sed sicut fides gentium quam signi-
cat:fuit autem maior fides gentiũ fide
iudeorum.Nico.de Ly.videtur dicere,
quòd per Israel intelliguntur prin-
pales populi illius qui non credide-
runt:sed alios auerterunt à fide. Sed
quid dicemus de beatã Virgine? Dico
quòd quelibet predictarum responsio-
num adaptatur beatæ virgini.Vlterius
dico quòd Christus cõparat cẽturionẽ
eis qui crediderunt postquàm ipse cœ-
pit predicare & discurrere per popu-
illum:& hoc notatur in illo verbo in-
ueni.Non eñ inuenitur nisi quod quæ-
ritur.Beata autem virgo credidit an-
tequàm Christus nasceretur.Sequitur
(Dico autem vobis quod multi) im-
autem omnes:vt ait Augu.(ab orien-
te & occidẽte veniẽt) , id est Ab omni-
bus partibus mundi secundum Aug.
Hic Orige.mouet questionem: quare
dicitur hic multi:cũ alibi dicatur pau-
ci sunt electi.Soluit autem ꝙ per sin-
gulas generationes pauci sunt electi:
sed simul sunt multi.Vide de hoc infra
dominica in septuagesima.(Et recum-
bent) non carnaliter iacendo:sed spi-
ritualiter quiescendo : secundum Au-
gusti.(cum Abraam & Iacob,in reg-
celorum) , id est in ecclesia triumpha-
ti post labores perpessos in ecclesia
litanti.Filij autem regni) id est Iu-
quia filij regni dicuntur secundũ Hi-
rony.quia in eis Deus ante regnaue-
rat,secundum Chrysosto. autem , quia
eis erat regnum præparatum,cum
eos principaliter fuerit Christus m-
sus.(eijcientur in tenebras exteriores
Interiores sunt tenebre ignorãtiæ ve
culpæ

A culpæ exteriores sunt tenebre gehennæ. Dicitur autem culpa tenebra secũdum. S. Tho. super Ioan. j. quia caret lumine rationis. secundo: quia fit in tenebris. tertio quia ducit ad tenebras exteriores, id est gehennæ. Nam in inferno erunt tenebrę, vt patet per. S. Tho. iiij. distin. xxv. & non lux, nisi quantum sufficit ad videndum aliqua afflictiua. Et si queritur: quare ignis ille non lu-
B cet: Dicũt aliqui quod hoc est: quia ille ignis est in medio terræ: Ideo famosus est & obscurus. Vel potest dici ꝙ hoc est diuinitus. Vnde secundum Grego. lucet ad pœnam & non ad solatiũ. Vel potest dici melius quod ignis ille naturaliter non lucet: licet sit ibi diuinitus quod vt patet. iiij. distin. xliiij. quæstio. iij. articu. ij. quæstio. ij. ignis nõ lucet accensus in propria materia ne-
C que in aliena terrestri vt in sulphurea nec in fumo grosso. Et intellige quòd non lucet in istis clare: licet aliqualiter luceat. Reuera tamen, ad hoc concurrit virtus Dei inquantum illum tenet ibi: & materia in qua est accensus: quia est in propria vel terrestri: & circunclusio terræ non permittentis lucẽ solarem per aliquod spiraculum ingredi ad illum: & consequenter repri-
D mentis ex halationem fumi, qui vt videtur ibi: est & grossus: quia ille ignis videtur accensus in materia sulphurea quantum ad suas extremitates saltem secũdum illud Psal. Ignis sulphur &c. (Ibi erit fletus & stridor dentium (Haymo. per metaphoram membrorum pœnas describit tormẽtorũ. Sciẽt enim oculi fumo torti lachrymas producere: dẽtes vero à nimio frigore stridere. Ostenditur ergo quòd reprobi in
E inferno & calorem intolerabilem & frigus subsistinebunt: secundum illud Iob. xxiiij. Transierunt ab aquis niuium ad calorem nimium. Hæc nimium. Hæc ille Sicut autem patet ex. S. Tho iiij. dist. l. & iiij. contra gentiles. clxxxix. & quolibet. vij. q. v. in fletu est aliquid spirituale. s. tristitia: & hoc erit in omnibus dãnatis: etiam spiritibus. Est etiam aliquid corporale: quod est sine genera- F
tione & corruptione: vt turbatio capitis & oculorum: & hoc etiam in omnibus damnatis post resurrectionem. Et etiam aliquid corporale quod habet generationem & corruptionem annexam: vt resolutio, lachrymarũ hoc non erit cessante primo motu: qui est omnis generationis & corruptionis causa. Stridor quoque dentium eadem ratione ibi erit: vt patet in locis allegatis: G
quia non importat alterationem sed solum motum localem: sicut capitis turbatio & oculorũ (Et dixit iesus centurioni. Vade & sicut credidisti fiat tibi). q. d. secundũ Chry. secundũ fidei mẽsuram remetietur tibi (Et sanatꝰ est puer ex illa hora) Chry. Vbi velocitatẽ admirare: neque enim solum curare: sed inopinate & in momento temporis hoc facere virtutem christi ostẽdebat. Hæc H
ille. ¶ Allegorice patet ex dictis. ¶ Anagogice vero significatur ꝙ in capharnaũ id est in celo sanabitur paralypsis nostra. s. defectus corporalis: quia tunc reformabitur corpus humilitatis nostri: secũdũ illud Phil. iij. Saluatorẽ expectamus &c. ¶ Moraliter autẽ docemur iuxta doctrinã Grego. dicẽtis. Hic superbia nostra retũditur: qui in homi-

I nibus non naturã quo ad imaginẽ Dei facti sumus: sed honores & diuitias veneramur. Redemptor autem noster vt ostenderet quoniam que alta sunt: hominibus sanctis despicienda sunt: & que despecta sunt hominibus: sanctis despicienda non sunt. Ad filium reguli ire noluit: ad seruum autem cẽturionis ire paratus fuit. Hec. ille. ❡ Item moraliter sciendum est quòd iste qui erat
K seruus & paralyticus & male torquebatur significat peccatorem. Nam peccator est seruus Diaboli & peccatorũ iuxta illud. ij. Petr. ij. A quo quis &c. & Ioan. viij. Omnis qui facit peccatum &c. quis &c. & Ioan. viij. Omnis qui facit peccatum &c. Et etiam paralitycus. nam paralysis est morbus reddens mẽbra mollia & dissoluta & dissipata. Similiter peccator: est mollis cedẽs omni
L tentationi & aduersitati & dissolutus non habens vinculum timoris vel amoris: & dissipatus, id est confractus: nullum bonum propositum valens retinere. Similiter etiam torquetur in prospe ris per curam superfluam: & male torquetur in aduersis per impatientiam: & pessime torquetur inter peccata; iuxta illud Ambro. Que pœna grauior quã interius vulnus conscientię?

M

Dominica. iij. post octaua. Epipha. Mat. viij.

ASCENDENTE Iesu in nauiculam secuti sunt eum discipuli eius & ecce motus magnus factus est in mari ita, vt nauicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accesserũt & suscitauerũt eum dicentes Domine salua nos perimus. Et dicit eis Iesus. Quid timidi estis modicę fidei. Tunc surgens imperauit ventis & mari: & facta est tranquillitas magna. Porro homines mirati sunt dicentes. Qualis est hic Quia vẽti & mare obediũt ei.

ASCENDENTE IESU in nauiculam &c. Mat. viij. In isto Euangelio tanguntur tria pũcta que sunt: periclitatio: excitatio: liberatio. ❡ Quantum ad primum literaliter sciendum est quòd sicut dicit Orige. cum multa magna & admiranda ostendisset Christus in terra transijt ad mare vt ibidem excellentia opera demonstraret quatenus terræ marisque dominum se esse cunctis ostenderet. Hæc ille. Ideo dicitur: (Ascendente Iesu in nauiculam) Christus vt dicit beatus. Matth. paulo ante videns turbas multas circa se ... tas circa se propter miracula quæ fecerat in Galilea: vbi sanauerat leprosum descendens de monte. & seruum centurionis cum introijsset capharnaum & socrum Simonis: quæ tenebatur magnis febribus: voluit deserere Galileam & transire mare Galileæ, Ascendit ergo nauiculam vt iret vltra laicum ... lum: propter multa secundum. S. Tho. super Matt. Primo vt ostenderet infirmitatem

mitatem humanæ naturæ:quæ aliquā-
do indiget repausatione. Vnde dicitur
Mar.vj. Venite seorsum in desertum
& requiescite pusillum. Secundo vt cō
placeret Discipulis:ideo aliquādo ibat
in desertum:aliquando in nauem. Ter
tio vt daret nobis exemplum declinā-
di fauores humanos. Quarto ad miti-
gandum inuidiam iudeorum. (Secuti
sunt eum Discipuli eius.) Secundum
B Chryso. accepit Christus discipulos.
Primo vt in fluctibus assuescerent non
timere pericula. Secundo vt dum vide-
rent se fructuare & periclitari: nō ele-
uarentur in superbiam ex hoc quod
ipsos ceteris dimissis assumpserat. (Et
ecce motus magn⁹ factus est in mari.)
idest in lacu more Hebraici sermonis:
quo omnis aquarum congregatio ma-
re nuncupatur:siue dulcis siue salsa vt
C ait Beda. (ita vt nauicula operiretur
fluctibus) idest, vndis:& consequen-
ter spes salutis erat ablata. ¶ Est autē
sciendum secundum Orige.& sanctos,
quòd ista tempestas non est facta ex
naturali causa quæ est sydus aliquod
maxime de erraticis vel ventus aut a-
liud conturbans fundum maris:vel vē-
tus generatus alibi & flans supra mare.
Fundum autem maris conturbat ven-
D tus ibi generatus:& etiam Balena: vt
dicit. S. Tho. super Iob:sed ex virtute
& ordinatione diuina fuit & hoc ꝓpter
duas rationes propter quas voluit di-
scipulos ascendere in nauim, secun-
dum Chrysostomum.& tertio secun-
dum Origenem. vt manifestaretur vir
tus Christi. Vnde magna tempestas fa-
cta est, vt magnum appareret mira-
culum. ¶ Allegorice ista nauis, secun-
dum sanctum Thomam. super Matth. E
est ecclesia, super quam ascendit Chri
stus per fidem:& in qua cum Christo
sunt discipuli tanquam pastores. Tem
pestas verò significat futuras discipu-
lorum angustias: de quibus dicitur.
ij. Corinth. primo. Supra modum gra-
uati sumus supra virtutem: ita vt te-
deret nos etiam viuere. Et similiter tri
bulationes persecutorum & heretico-
rum. Mare verò est presens seculum in F
quo fluctuare habebat ecclesia agitata
ventis passionum & illisa scopulis tri-
bulationum:exposita rapinis piratarū,
id est demoniorum. Pro hoc autē scien-
dum est allegorice Deum multas na-
ues fecisse, id est nauem innocentiæ:in
qua posuit Adā qua & naufragiū per-
tulit quando Adam peccauit. Deinde
nauem synagogæ:in qua posuit homi-
nes terrenos, id est iudeos: quibus so- G
lum terrena expresse promisit: qua &
naufragium pertulit quando Guberna
torem Christū negauit & occidit. De-
inde nauem ecclesiæ: quæ ad instar na-
uis fuit angusta in principio:& simili-
ter erit in fine tempore antichristi ꝓ-
pter credentiū paucitatem:in medio ve-
rò tempore est:fuit & erit valde dila-
tata. Chrysost. Nauigat ecclesia instru
cta fidei Gubernatore felici cursu per H
huius seculi mare habens Deū Guber-
natorem: Angelos remiges: portans
choros omniū sanctorum:erecta in me
dio ipsa salutari arbore crucis:in quo
Euangelicæ fidei vela suspendes flan-
te spiritusancto ad portum Paradisi
& securitatem quietis æternæ deduci-
tur. Hæc ille. Egredienti hanc nauē:em
per mortale nullū remedium superest

I nisi pœnitentia: quæ est secunda tabula post naufragium vt colligitur de pe. di. j. ca. multiplex. & ca. secunda tabula. & ca. super tribus. Comparatur autem pœnitentia tabulæ: licet & ipsa sit nauis. quia respectu innocentiæ prospere non ducit ad portum. ¶ Moraliter ista nauis pœnitentiam significat qua ad salutis portum ducimur. In hac qui sequens Christum ascenderit: licet qua-
K tiatur tentationibus mundi carnis & & diaboli: tamen perueniet tandem ad portum salutis ad quem sine ipsa nullus post peccatũ potest attingere. Vnde est sicut arca noe: extra quam nulli li potuit salus tempore diluuii. In hoc tamen est differentia secundum Chry. de lau. Pau. quia in arca noe leo intrauit & leo exiuit: sed per pœnitentiã leo id est superbus ingressus mutatur in
L ouem id est mansuetum, & sic de aliis. Existentem in hac naui exigat motus magnus causata procella tentationis primo à superiori, scilicet stella id est à deo permittẽte ad humiliationem & conseruationem gratiæ & secundò à causa inferiori, scilicet fundo maris id est aliquo tyranno persequente. & propria inclinatione vel passione interius innata. Et tertio à causa media scilicet
M vento. i. demone seuiente. ¶ Quantum ad secundũ literaliter sciendũ est quod sicut christus studio se mouit mare: ita studiose subtraxit solatiũ pœnitentiæ suæ quodãmodo. vnde dicit. (ille verò (s. christus dormiebat (Chr. Si enim eo vigilãte facta fuisset tempestas: vel nõ timuissent vel non rogassent vel neque ipsum posse aliqui tale facere crederẽt Hæc ille. Dormiebat ergo primo vt discipulos constitueret inter timorem & speciem secundum Chry. & S. Tho. & secundo secundum S. Tho. vt ostenderet se verum hominem. Quando enim volebat probare se esse Deũ faciebat aliquod humanitatis signum ne decrederetur humanitas. Sed tantum præualebat tempestas quod coacti sunt excitare Christum. Ori. Tanto autẽ metu discipuli fuerunt conterriti: & pene animo alienati vt irruerent in eum & non modeste ac leniter suggererent: sed turbulenter suscitarent eum. vnde sequitur. (Et accesserunt ad eum & suscitauerunt eum: dicentes. Domine. salua nos perimus) O veraces discipuli saluatorẽ vobiscum habetis & periculum timetis: Vita vobiscum est & de morte solliciti estis. Sed respondeant. Paruuli sumus & adhuc infirmi ideoq; timemus. vnde sequitur. (Et dicit eis Iesus. Quid timidi estis modice fidei) quasi dicat. Si potentem me super terram cognouistis quare non creditis ꝙ in mari potens sum. Et si mors irrueret nonne eam debuistis constantissime sustinere? Qui modicum credit: arguet: qui nihil credit contemnet. Hæc Orig. Sed quomodo isti fuerunt modicæ fidei qui dixerunt, salua nos? Ad hoc dicitur secundum S. Tho. super Mat. ꝙ si habuissent magnam fidẽ ipsi potuissent imperare mari. Vel secundum eundem & Chrysost. quia non crediderunt ꝙ dormiens posset saluare. Vnde etiã secundum eundem Chrys. propter hoc Christus non fecit hoc signum præsentibus turbis ne accusarentur discipuli modicæ fidei: sed seorsum voluit eos arguere & emendare. ¶ Allegorice hic secundũ Hie. significa

ficatur quod ecclesia fluctuante Christus quiescit & dormit: patientiā nostrā & impiorum pœnitentiā expectans vt dicit Ori. Excitat̃ autē ad succurrendū̃ orationis sanctæ clamoribus sanctis pastoribus orãtibus pro grege commisso. ¶ Moraliter vero significatur ꝙ existētibus nobis in naui pœnitentiæ & flante vento tentationum subtrahitur nobis auxilium diuinum non adeo vt sub-
B mergamur: sed vt timeamus submergi & tunc debemus christum excitare clamoribus cordis. Aug. Excita Christum in corde tuo: vigilet fides tua tranquilletur conscientia tua: & liberabit̃ nauis tua. Hęc ille. ¶ Sciendū̃ est tamen quod Christus seu Deus alicubi semper dormit. s. in inferno: quia damnatos perpetuæ obliuioni tradidit: nullo modo eos liberando: alicubi vero semper vigilat.
C s. in cœlo quia omne sanctorū̃ desideriū̃ statim quietat alicubi vero quã doque dormit & qñq; vigilat, vt in vita præsenti: vbi vigilat seruos suos à tē tationibus custodiendo. Psal. Ecce non dormitabit neq; &c. Et dormit eos tribulationibus exponendo ideoque dicit idem propheta. Exurge quare obdormis domine. ¶ Quantū̃ tertium literaliter sciendum est ꝙ christus visa opor-
D tunitate perpetrandi miraculum voluit ostendere potentiã suam ideo sequitur (Tunc surgēs imperauit ventis & mari) Tempestas enim seu inquietudo maris causat̃ vt plurimum effectiue à ventis materialiter autē ab aquis ideo vtriq; imperauit. Et istud imperium seu præceptum non fuit factum principaliter propter ipsa elementa insensibilia: sed propter ipsos homines astã-

tes vt scilicet per hoc perciperēt quod eius virtute & imperio quieuit mare. (Et facta est tranquillitas magna) scilicet statim secundum Chryso. Et in hoc apparuit miraculum: quia vt idem dicit cum mare quietatur naturaliter nō statim efficitur quietum. (Porro homines mirati sunt dicentes.) Isti homines secundum Ori. non erant discipuli sed naute. Nam discipuli propter honorem
domini nullibi appellant̃ homines sed F
discipuli vel apostoli. Si tamen vt ait. Hiero. quis velit contendere eos fuisse discipulos. Dicendum est ꝙ recte dicti sunt homines: quia necdum nouerant potentiã saluatoris. (Qualis est hic.) Vt dicit Glos. Chry. ponit talem textū̃. Qualis est hic homo? Somnus enim & figura monstrabant hominem. sed mare & tranquillitas Deum arguebant.
Non autem vt ait Orige. interrogando G
dicunt qualis est hic sed asserētes quod talis sit. (Quia mare & venti obediunt ei.) ¶ Allegoricè significatur quod nauis ecclesiæ conturbatur, sed non submergitur: & cessant venti persecutionum & heresum Christo deiiciente tyrannos & hereticos: & quod vsq; in finem durabit. de hoc vide Dominica. x. post festum trinitatis. ¶ Moraliter significatur quod tentatis clamãtibus ad deū̃ H
fit tranquillitas mentis. Tob. iiij. post tempestatem tranquillum facis & post fletum & lachrymas consolationem inducis. Est tamen notandum quod allegorice secundum Rab. ista nauicula significat crucem: quam Christus ascendit & facta est turbatio in morte eius sed per resurrectionem excitatus hoc desiderantibus discipulis quietauit omnia.

o. s. mnia.

I mnia. Vnde cantat ecclesia Claro pa-
schali gaudio sól mundo nitet radio:
cum Christum iam apostoli visu cer-
nunt corporeo.

*Dominica.iiij.post octa.Epi-
pha.Matth.xiij.*

K Imile factum est re
gnum cœlorum ho
mini qui seminauit
bonũ semen in agro
suo, Cum autem dormirent ho
mines, venit inimicus eius &
superseminauit zizania in me
dio tritici, & abiit. Cum autem
creuisset herba & fructum fe-
cisset tunc apparuerunt, & zi-
L zania, Accedentes aũt serui pa
trisfamilias dixerunt ei. Domi
ne nonne bonum semen semi-
nasti in agro tuo. Vñ ergo ha-
bet zizania? Et ait illis inimi-
cus homo hoc fecit. Serui au-
tem dixerunt ei. Vis imus, &
colligimus ea. Et ait. Non: ne
M forte colligentes zizania era-
dicetis simul cum eis & triti-
cum. Sinite vtranque crescere
vsque ad messem: & in tempo-
re messis dicam messoribus col
ligite primum zizania & alli-
gate ea in fasciculos ad conbu-
rendum, Triticum autem con-
gregate in horreum meum.

SIMILE FACTVM EST
regnum cœlorũ homini qui
seminauit bonum semen in
agro suo. Matth.xiij. in præ
senti euangelio tanguntur tria puncta
quæ sunt. Gemina seminatio. Gemina
interrogatio. Gemina congregatio.
¶ Quantum ad primum sciendum est
quod totum istud euangelium est p[ara]
bolicum vnde sensus literalis non est
ille quem voces exprimũt proprie sed
quẽ improprie. Non enim hic per mes
sores intelliguntur aliqui homines s[e]
cidentes messem falcibus, sed messores
significant improprie & metaphorice
angelos: & hoc ad literam iuxta not[ata]
in principio huius operis. Sciẽdum
etiam ex S. Thō. super Mat.c.iij. quod
regnum cœlorum: siue regnum Dei in
scriptura sumitur quatuor modis. Quan
doq; enim regnum cœlorum dicitur pro
prie societas sanctorũ in patria vt Mat.
viij. Recumbent cum Abraam Isaac &
Iacob in regno cœlorum. Et secundo
ipse Christus habitãs in nobis per gra
tiam Luce.xviij. Regnũ Dei intra vos
est. Et dicitur regnum cœlorũ quia per
gratiã qua nos inhabitat: inchoat in no
bis viã cœlestis regni. & in nobis quan
dam participationem illius gloriæ fa
cit illuminando intellectum per notitiam
& per amorem inflammãdo affectum.
Gloria enim illa consistit in cognoscen
do & amando Deum. Tertio dicitur re
gnum Dei scriptura sacra: sicut Mat.
xxij. dicit Christus Iudeis. Auferetur a
vobis regnum Dei id est, sacra scriptu
ra quæ dicitur regnum quia lectio eius

A ducit ad regnum. Quarto ecclesia militans vt Mat.xiij. Simile est regnũ cœlorum sagenæ missę in mari. Et dicitur regnum cœlorũ quia ad modum cœlestis ecclesiæ est ordinata vt in ea per superiores illuminentur inferiores. Item quia in ea regnat rex cœlestis per vicarium suum. Item quia in ea sola est via veniendi ad cœleste regnum. Dicitur ergo (Dixit Iesus discipulis suis parabolam hanc) Parabola secundum Hier. est rerum natura discordantiũ sub aliqua similitudine facta comparatio. Vnde volunt aliqui ꝙ secundum hoc esset parabolica locutio: quoties res diuersæ genere comparantur & assimilãtur vt cum dicitur Io.iij. Sicut moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Proprie tamen parabola videtur esse historia ficta ad aliud significandum transumptiuè siue aliquando fuerit aliquid tale in natura siue non vt cum dicit Lu. viij. Exiit qui seminat seminare semen suũ. Vnde dicitur parabola iuxta sententiã à para quod est iuxta: & bole sentẽtia. Non enim parabolæ sensus est id quod voces pretendunt proprie sed est id quod iuxta est: quasi secundarium & transsumptiuum significatum. ¶ Est autem notandum secundum Ori. ꝙ parabola est similitudo sumpta à re quã esse vel fuisse non est necesse: sed tamen est possibile. Enigma vero sumitur à re quæ nec fuit nec potuit esse sicut cum dicitur. Iudicum capi.ix. quod ligna iuerunt vt inungerent sibi regem. Exemplum autẽ videtur sumptum à re quæ vere est vel fuit. Similitudo autem est quoddam omnibus istis commune. Loquebatur autem dominus in parabolis E secundum Sanct. Thom. vbi supra. Primò vt sacra in fidelibus celarentur: & consequenter non irriderentur. Iuxta illud Matthæi.vij. Non mittatis margaritas vestras ante porcos. Secundo vt rudes faciliùs addiscerẽt & retinerent spiritualia. Et potest addi tertio quia in palestina vbi predicabat: ita erat consuetum secundum Hiero. ad succurrendum memorie. Et quarto secundum F Theo. vt attentiores faceret homines ex auiditate intelligendi occulta & parabolarum significata. Sed cõtra. Nam secunda ratio sancti Thom. videtur destruere primam. Non enim est possibile quod per eandem sententiam doceatur rudis: & veritas celetur astuto. Ad hoc dicere videtur Gorram quod ideo indignis celatur veritas in parabola: quia ea audita non curant sensum in- G uestigare: vel ab alio edoceri: sicut boni. Vnde isti ad veritatem perueniunt interius vel exterius edocti: & hoc frequenter. (Simile est, regnum cœlorum,) id est, filius Dei secundum Remigium. (homini qui seminauit bonum semen in agro suo) Nam ipse Christus in agro suo, id est, mundo vt ipsemet exponit seu ecclesia militanti exculta eius labore & sanguine (semi- H nauit) per prædicationem suam & apostolorum bonum semen,) id est, doctrinam & fidem Catholicam. Deinde tangitur alius seminator cum dicitur dicitur. (Cùm autem dormirent homines) id est, negligentius agerent prælati secundum Augustinum, de consensu Euangelistarum. Cùm autem tria sint hominum genera quibus dormire

I mire periculoſum eſt ſcilicet paſtorũ. gubernatorum nauium:& ianitorum: prælati ſunt domini & gregis paſtores nauis eccleſiæ gubernatores:& vrbis eccleſię ianitores:quę ab hoſtibus ideſt a malignis ſpiritibus obſepta eſt. Vel cum dormirent.i.mortui eſſent homines ideſt chriſtus & apoſtoli:qui ſeminauerunt.¶ Venit inimicus eius) ideſt diabolus qui venit ad ſeminandũ,Sed
K cõtra:quia diabolus ſi eſt inimicus dei odit deum:ergo odit bonum.Ad hoc dicitur ꝙ deus in ſe audiri non poteſt:cũ ſit bonitas nihil de malo habens. Vnde videns deum clare non poteſt illũ odire.In ſuis tamen effectibus deus odio habetur per accidens:puta in ſua iuſta punitione: ita quòd deus oditur vt punitor.Hæc eſt eſt doctrina.ſ. Th. ſuper Mat.viij.&.iiij.di.l.ſubtiliter ta-
L men hanc materiam habens à cap.j.di. j.q.iij.(Et ſuperſeminauit zizania).i. lolium quod ſimile eſt tritico.Per zizania ſecundùm Augu.de conſenſu euangel.duo poſſumus intelligere.ſ. hereticos vel hereſes:& ſcandala vel male viuentes chriſtianos.Sed contra:quia hereſes ſeminatæ ſunt etiam viuentibus apoſtolis:vt patet.I.Io.ij.Nunc inquit antichriſti multi facti ſunt.Non ergo
M poſt dormitionem eorum.Ad hoc dicitur quòd pro maiori parte fuerunt ſeminatæ poſt apoſtolorum mortem(in medio tritici).i.in medio fideliũ. Non enim curat diabolus quòd ſint heretici ci intra infideles:quia oĩno poſsidet illos oẽs)Et Abiit).i.occultus factus eſt ſecundùm Aug. Transfigurat enim ſe in angelum lucis.ij.Cor.xj.& ſub ſpecie veritatis ac deuotionis ſeminat & fouet hereſes & perfidiã.)Cũ aũt cr[euiſſet] uiſſet herba & fructum feciſſet:tũc ap[paruerũt] paruerũt & zizania)quia ſecundũ al[i]quos cũ fides catholica vel fideles catholici per orbẽ cepiſſent multiplica[]ri:tũc hereſes quæ latuerat ſimul apparuerunt.Vel aliter ſecundũ Chry. In principio enim heretici obumbrat ſe[]pſos:cum autem acceperunt liber[] & ſermone aliquis cum eis particip[]rit:tunc venenum effundunt.Hæc i[] Et intendit Chry.v.S.Tho.ſuper Mat. declarat:ꝙ per herbã intelligunt zi[za]nia ſiue heretici in principio ſuo. T[] enim nõ apparẽt:quia à principio p[ræ]dicant aliqua bona laicis:& poſtmod[um] prædicãt aliqua mala de clericis:q[] laici libenter audiunt & eos auertu[nt] à dilectione clericorum & per conſe[]quens eccleſiæ & tunc aperiũt doctri[]nã ſuã quæ eſt venenũ Ang.aũt de c[on]ſenſu euang.per herbã accipit triti[cum] in principio ſuo. Homo enim paru[] eſt in principio & non diſcernit:ſed c[um] ceperit ſpiritualis eſſe diſcernit q[] quid legerit vel audierit diiudicãdo [in]ter verũ & falſum.¶ Moraliter iſte a[ger] eſt mũdus:in quo deus ſeminauit in [] mis ſuppoſitis ſciẽtiã innocẽtiã & fe[]licẽ vitã.Diabolus aũt ſuper induxit ſe[]minando ignorantiã:culpam & mi[ſe]riam.Sed chriſtus tanquã cæleſtis a[gri]cola de cælo attulit ſemina tria cont[]ria.ſ.ſciẽtiã:gratiã & gloriã. Ioan.j.[]dimus gloriã eius:ecce tertium:p[lenum] gratię:ecce ſecũdũ:& veritatis:ecce p[rimum].Vel ager eſt anima noſtra:in q[ua] chriſtus ſeminauit ſemẽ optimũ in ba[]ptiſmo:quia ſeminauit gratiã & vir[tu]tes quæ producũt fructus bonorũ ex[]

A Sed diabolus suggerendo super seminat zizania.i.lolium quod significat omne peccatum.Nam omne peccatũ tã quã lolium facit animã somnolentã & pigram,Precipue vero significat superbiam:auaritiam:& luxuriã:quia zizania habent vim ventosam vt superbi ad ascẽdẽdũ:& acutã:vt auari ad decipiendum: & venenosam vt luxuriosi ad inficiendum.Et ista seminantur dor B mientibus hominibus.i.prelatis & parentibus & maioribus & intellectu & voluntate. Et apparent cum creuerit herba.i.in etate perfecta:vbi homo ceperit esse sui dominus: non autem in puerili.Vel tertio iste ager est quilibet seruus dei:& habet tres partes que tanguntur figuraliter Iosue.xv. f. terram australẽ & arentẽ.i.corpus mortificatũ & purificatũ obscenis humoribus & ir C riguũ inferius.i.animã afflictã & emittentem lachrymas doloris:& irriguum superius.i.spiritũ siue superiorem animæ partem emittẽtem lachrymas cælestis cõsolationis.In tali agro pullulãt bonũ semẽ:& germinat liliũ castitatis in porta arida & rosa patientiæ in parte inferius irrigua:& viola supernę cõtẽplationis in parte vltima.Sed diabolus nititur ista suffocare:& plãtare vel D seminare contraria.¶ Quantum ad secundum literaliter sciendũ est ꝙ semper boni habẽt zelũ dei contra peccata & vitia:& hoc innuitur cum subditur. (Et accedentes serui patrisfamilias dixerunt ei.Domine,nonne bonum semẽ seminasti in agro tuo:vnde ergo habet zizania (Sicut dicit Aug.de consen. euan.conuenientius per istos seruos intelliguntur homines sancti:quã angeli: quia nullus facile audebit dicere ange E los nesciuisse quis superseminauerit zizania.Accedunt autem iusti secundùm Remi.ad patrẽfamilias.i.deũ non corpore sed corde & mẽtis desyderio. Patres enim antiqui ecclesiæ primitiue admirãtes perfidiã heresum insurgentium:ad deum accesserunt per orationem inquirentes vnde ager haberet zizania.i.quę esset heresum causa.Et fuit eis diuinitus reuelatum vel inspiratũ F quòd hoc erat diabolicum opus deo ꝑmittente.Vnde sequitur. (Et ait illis. Inimicus homo hoc fecit).i. diabolus secundùm Hier.Ang.Chry.& alios.Dicitur autem inimicus secũdũ Chryso. propter iacturã quã infert hominibus Vexatio eñ diaboli aduersus nos est. Principium aũt vexationis factum est nõ ab inimicitia quæ est ad nos:sed q̃ est ad deum.Hæc ille.Secundo etiam G quia primam inimicitiam inter nos & deum fecit.Dicitur autem diabolus homo non ratione corporis.sed ratione mentis:in qua cum spiritibus conuenit homo & secundo quia primas inimicitias voce humana vt creditur expressit.& tertio ab homine deuicto dicitur homo secundùm aliquos:vt ab aphrica scipio aphicanus dictus est.Vel quarto propter vnitate membrorum & ca H pitis.sicut enim homo malus & diaboli membra nomine diaboli appellantur. Ioan.vj.Vnus ex vobis diabolus est.Et similiter membra Christi nomine christi.Psal.Nolite tangere Christos meos ita econuerso caput assumit personam membrorum.act.ix. Saule saule quid me persequeris?Et aliquãdo nominatur eorum nomine vt hic. ¶ Sequitur

autẽ

I nem iniquitatum?: vel vtroque modo antequam triticum.i.iusti congregentur in horreum vitæ æternæ (Et alligate ea in fasciculos) vt secundum varietatem criminum sit varietas tormẽtorum secundum Aug.(Ad comburendum) in inferno : secundum Hiero.El hæc est prima cõgregatio.Secunda vero notatur cum dicitur Triticum autẽ. i.fideles iustos(congregate in horreum
K meum).i.in vitam æternam vbi messis & triticum iam non exponuntur grandini tribulationum aut vento vrenti tentationum aut rapinis demoniorum. ¶ Sed notandum est quòd ad messores istos(vt colligitur ex præsenti Euangelio) tria spectant.s.primo messio:quæ est in separatione malorum à terrenis ac temporalibus bonis:quæ dilexerunt tantum secundum Aug.vt ea fecerint
L membra sua : ideoque tunc sic dolebũt sicut homo in abscisione membrorum. Et secundo collectio quæ erit in segregatione malorum à bonis. Et tertio alligatio : qui erit in associatione reproborum ad reprobos & ad spiritus malignos in inferno Grego. Sicut in domo patris mansiones multæ sunt pro diuersitate virtutis:sic dãnatos diuerso supplicio gehẽnæ ignis subiicit disparitas
M criminis.¶ Moraliter licet Deus in nobis modo cũ bonis nostris toleret multa mala:tamen non prius congregabimur in horreum vitæ æternæ quàm zizania.i.venialia comburantur in purgatorio:& similiter mortalia de quibus habuimus contritionem sine plena satisfactione.Quomodo autem remittantur venialia post mortem vide.S.Tho. iiij.dist.xvj.&.iiij.parte.q.lxxxvij.

Dominica in septuagesima. Matth. xx.

SImile est regnu cœlorũ homini trifamilias qui e iit primo mane c ducere operarios in vineã su Conuẽtione autem facta cu operariis ex denario diur misit eos in vineam suam, egressus circa horã tertiam dit alios stantes in foro otios & illis dixit,Ite & vos in vin meam:& quod iustũ fuerit d bo vobis. Illi autem abierũ Iterum autẽ exiit circa sexta & nonam horam & fecit sim liter, Circa vndecimam ve exiit & inuenit alios stantes dixit eis quid hic statis tota d otiosi? Dicunt ei. Quia nem nos conducit. Dicit illis. Ite vos in vineam meam Cum ro autem factum esset dicit d minus vineæ procuratori s Voca operarios & redde il mercedem:incipiens à nouis mis vsque ad primos. Cum v nissent ergo qui circa vnde mam horam venerant accep runt singulos denarios. Ven

A tes autem & primi arbitrati sunt quòd plus essent accepturi: acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant aduersus patrẽfamilias dicentes. Hi nouissimi vna hora fecerunt: & pares illos nobis fecisti: qui portauimus pondus diei & estus. At B ille respondens vni eorum dixit: Amice non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conuenisti mecũ? Tolle quod tuum est & vade. Volo autẽ & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut nõ licet mihi facere quod C volo? An oculus tuus nequam est: quia ego bonus sum. Sic erunt nouissimi primi & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati: pauci vero electi.

SIMILE EST REGNVM cœlorum homini patrifamilias: qui exiit primo mane &c. Matth. xx. In præsenti Euang. tanguntur tria puncta: qui sunt. Vocatio: remuneratio: murmuratio. D Quantum ad primum literaliter sciendum est quòd istud Euangelium est parabolicum: & ideo sensus literalis non est quem voces prætendunt propriæ sed quem transsumptiue. Et quia eadem dictio transsumptiue multa significare potest: vt puta sero mortem hominis & tempus gratiæ ideo multas E expositiones literales asignant sancti huius parabole quas omnes prosequemur. Dicitur ergo (Simile est regnum cœlorum). i. status Christianitatis vel ecclesiæ militantis. Quot modis autem dicatur regnum cœlorum: vide supra dominica.iiij.post octa.Epiph. (homini patrifamilias) Iste est Deus cuius domus est mundus: in quo secundũ Chry. tres habet familias: cœlestium: terre- F strium & infernorum. Prima est filiorum: secunda militum: tertia incarcera torum (qui exiit) Deus non exit mutãdo locum: quia vbique est cum vbique operetur conseruando res conditas: sed exit operando nouos effectus. Vnde dicitur venisse in mundũ quando assumpsit carnem & ad hominem venire dicitur quando nouiter in eo operatur & infundit charitatis amorẽ. (Primo ma- G ne) Sciendum quòd hic per diem accipitur tota duratio præsentis: seculi vt dicit. S. Tho. super Mat. & Orig. Diuersæ autem ætates sunt diuersæ horæ huius diei. Mane ergo mundi vt Greg. dicit fuit ab Adam vsque ad Noæ. Et in illa ætate siue in illo mane huius mundi Deus exiit primo (conducere operarios in vineam suam.) Ista vinea secundum Chry. est iustitia & intellige quòd H est iustitia legalis. Sed per hoc sciendũ est ex.ij.ij.q.lviij.art.vj. quòd iustitia legalis dicitur dupliciter. Vno modo quædam virtus specialis quidem in essendo; sed generalis in causando quia s. mouet omnes alias virtutes & earum actus ordinat ad suum finem. i. bonum commune. Et in principe principaliter quasi & architectonice in subditis autẽ

I secundario & quasi administratiue. Et
secũdo quælibet virtus particularis se-
cundũ quod mouetur à prędicta virtu-
te. Chrys. ergo loquitur de iustitia pri-
mo modo & etiã secũdo: sic tamẽ vt iu-
stitia sit quasi quoddã nomen collecti-
uum includens in se virtualiter omnes
virtutes. sicut cũ dicitur Exod. viij. Ve-
nit musca grauissima. i. magna multi-
tudo muscarũ. Et diuersæ vites sunt di-
K uersæ virtutes secundũ eum: quæ sunt
diligẽter colendæ. Sed secundũ Greg.
ista vinea est vniuersalis ecclesia. in
qua videtur velle Greg. quòd sit vnica
vitis. i. Christus: sed habet quasi infini-
tos palmites. quia quot sanctos protu-
lit quasi tot palmites misit. Sed tamen
saluator Ioã. xv. distinguit tria genera
palmitũ. Quidã enim sunt viti. i. Chri-
sto adherẽtes per fidẽ: sed nõ fructificã-
L tes per operationẽ: vt fideles peccato-
res. Quidam vero nec fructificãtes nec
adherẽtes sed excisi: vt heretici & scis-
matici. Quidã vero & adherent & fru-
ctificãt: vt sancti existẽtes in gratia Dei
& sancta charitate. De primis dicit, O-
mnẽ palmitẽ in me. s. manentẽ non fe-
rentẽ fructum. De secũdis autẽ. Si quis
in me non manserit &c. Et vtrique ad
nihil nisi ad ignem sunt apti. De tertiis
M vero dicit. Qui manet in me & ego in
eo &c. Operarii vero cõducti secundũ
Chry. & Greg. sunt omnes rectę operã-
tes. quãuis secundũ Greg. proprie ope-
rarii sint prælati & doctores qui singu-
lis ætatibus vocãtur ad erudiendũ ple-
bem fidelium. Vnde mane cõducti fue-
runt. Adam Seth. & Enoch. Licet autẽ
operarii. sint prædicatores. tñ quilibet
fidelis est operarius quia est prędicator

dicẽdo aliqua bona vel saltẽ bene ope-
rando. Nam bonus sermo & bona præ-
dicatio est bene operari: quia plus mo-
uent exẽpla quàm verba: secundũ Gr.
(Conuentione autẽ facta cũ operar.
quæ cõuentio est promissio premi
tæ æternæ: quę qñ facta sit statim d
tur (ex denario diurno). i. pro dena
diurno. qui. s. pro dieta dabatur. Re
Denarius dicit̃ qui antiquitus pro
nũmis cõputabatur: & figurã regis
bet. Recte ergo designatur per dena
obseruati decalogi præmiũ. Hæc
Et intẽdit Remi. ꝙ istud præmiũ
tur denarius. Primo quia pro dece
ceptorũ obseruãtia datur. Secũdo
cõsistit in impressione diuinę ima
in mẽtibus nostris: quia. s. ipsa deita
nobis erit. ita ꝙ ipsam immediate
alia specie videbimus. & cõseque
perfecta tunc in nobis erit Dei n
imago. Potest addi tertia ratio. qui
ptura quæ est circa denariũ signi
perfectã notitiã quã habebimus in
Et quarta: quia circularitas den
æternitatis possessionẽ. (Misit eos in
neam suã) vt laborãdo se præmi
gnos efficerẽtur. ¶ Sciendũ tamen
vinea materiali aliqñ laborat: nec
quod solatiũ habet in ea nec in sp
turi præmii. Aliquãdo vero habetur
cũ est frondosa vel fructibus onusta
spirituali autẽ semper habetur sola
quia delectabilissimũ est bene opera
cũ virtus sit secũdum naturã hois q
ad principalẽ eius partẽ: & etiã mag
cõsolatio est credere: & vt ita dicã se
tire Deum sibi propitium & amicũ.
egressus circa horã tertiam) quæ hora
tertia secundũ Greg. est decursus iuu

i Nota

A à Noæ vsq; ad Abraã.in qua sunt con-
ductu Noæ:Sem:Heber:Thare:& cõsi-
miles(vidit alios stãtes in foro otioso)
forũ secundũ Orig.est omne quod ex-
tra ecclesiã est.In hoc enim mũdo ven-
dendo & emẽdo viuunt hoĩes:& inuicẽ
sibi fraudẽ facientes:vitã suam susten-
tãt.Hæc ille.¶ Sed hic est quęstio:quo-
modo sancti isto tẽpore cõducti potue-
runt esse extra ecclesiã & otiosi?Ad hoc
B dico ꝙ fides per naturã haberi non po-
test:sed per reuelationẽ habetur & infu
sionẽ: ideo oĩs homo in se cõsideratus
infidelis est & extra vineã.Vnde etiam
ipse Adã qui cũ fide & gratia fuit cõdu
ctꝰ.vt patet.j.parte.q.cxv.&.ij.di.xxix.
fuisse cõductus à sanctis dicitur:& cõ-
sequẽter fuit extra vineam quantũ erat
de se.Similiter dico ꝙ nullus homo suf
ficit sine adiutorio Dei speciali agere
C aliquod opus meritorium vitæ æternæ
Imo neque perfecte bonũ moraliter vt
patet ex.ij.sentẽ.dist.xviij. Ideo omnis
homo quantũ est de se otiosus est:quã-
cunque sit iustus: sed per gratiam Dei
otiosus nõ est: quæ eum ad operãdum
adiuuat.Quia ergo homo potest dici
otiosus & nõ otiosus:ideo qui hora pri-
ma sunt cõducti non sunt dicti otiosi:
quia non cõpetebat tempori cõductio-
D nis tamẽ vere erãt de se otiosi.Nec hoc
dico quasi essent de se peccatores: quia
vt dicit Chrys.peccator nõ est otiosus:
sed occisus. Otiosus autem est qui nec
bonum nec malum facit.(Et illis dixit.
Ite & vos in vineam meam)Isti sic di-
cit Chry.in homi.sub incerto pacto cõ-
ducuntur.Vnde subditur.(Et quod iu-
stum fuerit dabo vobis) huius causam
assignat idem ibidem dicẽs. Sciens do-
minus quia præuaricaturus fuerat Adã E
& omnes postmodum in diluuio fuerãt
perituri certum pactum fecit ad eum:
nequando dicat ideo se neglexisse iu-
stitiam: quia nesciebat quæ præmia
fuerat recepturus. Istis autem non fe-
cit pactum:quia tãtum paratus est tri-
buere quantũ mercenarii recipere non
sperabãt.Hæc ille.Licet autem hoc pa-
ctum de quo. Chryso.loquitur in scri-
ptura non habeatur expresse:tamen ra- F
tionabile est quòd Deus quãdo posuit
Adam in paradiso ad operandum ex-
posuerit ei operis mercedem.Orig.ve-
ro assignat causam: quia vocati hora
tertia tantum potuissent si voluissent
exercere vires quòd æquale opus fecis-
sent cum prioribus ideo præmium cõ-
ductor suo statuit iudicio. Et videtur
velle Orige.quòd hoc sit factum ad si-
gnificandum quòd quacunque ætate G
vt hora quis à Deo vocetur ad vineam
potest feruenter amando multum me-
reri. (Iterum autem exiit circa sextam
& nonam horam & fecit similiter) Se-
xta hora secũdum Greg.est ab Abraam
vsque ad Moysen.nona autem à Moy-
se vsque ad aduentum domini. Hora
sexta fuit conductus Abraam:Isaac:&
Iacob: & duodecim patriarchæ nona
vero Moyses.Aaron:Iosuæ:iudices re- H
ges: prophetæ & sacerdotes. Ideo au-
tem coniunxit sextam & nonam secũ-
dum Chrysost.super Matth.quia in eis
vnus populus vocatus est, scilicet, Iu-
dæorum. In vndecima autem est vo-
catus alius scilicet gentilis (Circa vn-
decimam vero exiit) Est autem scien-
dum quòd hora sicut dicit Isidor.&.S.
Thom.super Euang.Ioan.est ascensus

I dimidij signi,id est spacium quo super
orizontem ascendit arcus dimidij signi
zodiaci.Et quia duodecim signa in die
naturali oriũtur.xxiiij.sunt horæ eius:
sed inæquales sunt quia:inequaliter a-
scendunt signa.Quia verò in qualibet
nocte & in qualibet die artificiali siue
longa siue breui:ascendunt sex signa
que non æque recte vel obliqua ascen
dunt. Hinc est quòd duodecim sunt ho
K ræ diei artificialis: sed illæ sunt in-
equales. Vndecima ergo hora est quam
nos.xxiij.dicimus cui succedit vltima,
id est duodecima. Sumuntur igitur
istæ horæ inequales secundum ascen-
sum zodaici supra orizontem:quia nõ
semper vniformiter ascendit. Equales
sumuntur secundum ascensum æqui-
noctialis. Sed quare in meridie dicam⁹
horam esse nonam:cum tamen hac ra-
L tione sit tunc hora sexta credo esse cau
sam:quia totã diem partimur in qua-
tuor partes æquales:quarum duæ sunt
ante meridiem & duæ post, & quarum
quelibet continet horas tres. Ex hoc
enim fit vt numeremus horas per tri-
plicitates,id est accipiendo extrema il-
larum quatuor partium:& dicẽdo pri-
ma:tertia:sexta:nona:duodecima. Sic
igitur factum est vt primum spatium
M post meridiem continens tres horas di-
catur hora nona.Et secundum hoc ho
ra nona incipit in meridie & termina
tur in puncto medio inter meridiem
& occasum,id est hora horologij. xxj.
Vndecima ergo hora secundum Greg.
est ab aduentu domini vsque ad finem
mundi. Huic enim horæ succedit vl-
tima,id est futura vita quæ est vltimũ
durationis mundi.Nõ oportet tamẽ in

parabolis vsque ad vnguẽ omnia qua-
drare.In hac vocati sunt gentiles
licet hora sexta & nona aliqui genti
fuerint vocati : tamen fuerunt pau
(Et inuenit alios stantes,) scilicet ge
tiles (& illis dixit.Quid hoc statis to
ta die otiosi?) Grego. Qui enim tra
cto tam longo mũdi tempore pro
ta sua laborare neglexerant:quasi to
die otiosi stabant.Hæc ille Isti no
lum erãt otiosi:sed occisi.& non so
erat extra vineam considerati secun
se:sed etiam de sancto absolute ex
vineam erant per infidelitatem. (D
cunt ei.quia nemo nos conduxit) Gre
go. Nullus quippe ad eos patriar
nullus propheta ad eos venerat.(Et
est dicere:nemo nos conduxit nisi
tæ nobis viam nemo predicauit.Hæ
ille. Dicit illis(Ite & vos in vineã m
(sicut supra dictum est:quod omnis
mo de se est otiosus:ita de se nihil
retur de premio æternæ vitæ. Ope
nostra non sunt merita ex condigno
lius premij:nisi vt sunt à spiritu
cto mouente nos siue à gratia:vt pate
iij.distin.xviij.&.ij.distin.xxvj. & p
ma secundæ quæstio.cxiiij.Ideo pot
dici Deum promisisse redditurum
æternam mercedem operibus nostr
sed vt sunt à gratia:& non promi
scilicet vt in se considerantur. Vocat
ergo ad vndecimam horam nullũ pre
mium promittitur:quia tẽpori quo
cũtur vocari nõ congruebat.Vix enim
videbatur ꝙ cænã mererentur.vel h
sit ea ratione qua dictum est quòd vo
catis hora tertia nihil certum promi
titur secundum Orige.¶Moraliter
per istam vineã intelligitur secundum
Bern.

A Berñ.anima sine conscientia in qua labore debemus amputando palmites luxuriantes carnalis concupiscẽtiæ : eijciendo lapides superbiæ & extirpando spinas auaritiæ.in hac vinea sic purgata nascuntur gemmæ bonarum cogitationum & flores bonarum voluntatũ: & fructus siue vuæ bonorũ operum:& vinũ spiritualium cõsolationũ. Dicit tamen Ambro.ad simplici.Vinea recisa
B fructificat semiputata frõdescit:neglecta luxuriat. Hæc ille. Ad hanc vineam dupliciter intramus, scilicet ad vindemiandũ:quod fit in morte:& ad laborãdũ:quod fit dũ penitemus de male cõmissis.Per penitentiã ergo ad hãc vineã diuersis horis conducuntur operarij.Hora enim prima significat pueritiam in qua aliqui vocantur ad vineã. tertia verò iuuentutẽ:in qua calor na-
C turalis incipit in se stare.sexta virilitatem:in qua homo est in perfecto statu ac si sol esset in medio cœli.Nona senectutem in qua iam declinat calor naturalis.Vndecima est in qua homo est prope mortis occasum.Vocãtur autem homines diuersis ætatibus secundũ. S. Tho.inquãtũ datur eis occasio veniendi ad Deũ ideo quidã dicũt:quia nemo nos cõduxit:nec tamẽ excusantur:quia
D Deus eos cõduxisset si per eos non stetisset.Ad hũc.ingressum hortatur hodie ecclesia verbis in Epistola quidem hortando ad certamen cõtra Diabolũ. & in Euãgelio ad laborẽ bonorũ operũ.& etiam exemplis.Adducit enim in exemplũ tres magnos peccatores qui totã missam composuerunt:Dauid,scilicet qui peccauit per luxuriã:& Paulum qui per superbiam.& Mattheum que per auaritiã.Licet enim non fuerit
E vsurarius:tamen fuit telonarius,id est exactor tributorũ.Huiusmodi aũt aliena rapere consueuerunt sub vmbra dominorũ.Hortatur etiã promissis:quia laborãtibus aliqbus promittitur denarius diurnus,id est qui pro tota die debetur:vt his qui in pueritia vocantur. Aliquib° quod iustũ est:vt vocatis hora tertia : sexta & nona.Aliqbus nihil vt vocatis in senectute : eo ꝙ tales ex
F debito nihil petere possunt.vel ad innuendũ ꝙ periculosum est vsque in tẽpus illud differre penitentiã.Debemus ergo ecclesiã hortantẽ sequi deponẽdo letitiã vanam:sicut ipsa deponit cãtica letitiæ eo ꝙ representet tẽpus preuaricatiõis adę & pœnitẽtiæ nostræ.¶ Quãtum ad secundũ post vocationẽ ad laborẽ venitur & ad remunerationis tẽpus. Vnde dicitur.(Cum sero autẽ factum
G esset.) Hic sunt duę expositiones solẽnes.Prima est cõmunis fere omniũ sanctorũ:vt Chryso.Augu.Bed. Remig.& similiũ ꝙ per sero intelligat finis mũdi.& secundũ istã sic fit expositio. (Cũ sero factũ esset,) id est cũ venisset dies iudicij:quæ secundũ Chryso. erit sero & nõ mane:qa erit in fine huius seculi stante isto seculo antequã incipiat futurũ.Et intellige stãte isto seculo,id est
H isto statu huius seculi qui est status vitæ & laborũ.Ipsum autẽ seculũ seu vniuersum semp stat.Et hoc ꝑpter duo vt Dicit.Primo qa beatitudo futuræ vitę est merces retribuẽda:& ideo ante beatitudinẽ fit iudiciũ.Secundo ante beatitudinem præmittitur iudicium ne videant peccatores diei illius beatitudinem.Sed nunquid in die iudicij sancti

I non erunt beati qui sunt beati etiam
modo.Dico ꝙ sic:quia beatitudo non
amittitur.sed tamẽ iudicium precedet
beatitudinem accidentalem quæ habe-
tur ex loco:quia beati non ascendẽt in
cœlũ in corpore & anima nisi per acto
iudicio.& præcedente etiã beatitudinẽ
forte quantum ad multa alia : maxime
in his quos dies iudicij inuenerit ad-
huc non felicitatos.sed Apostolus vi-
K detur velle.j.ad Corinth.xv.quòd san-
ctorum corpora resurgent gloriosa cũ
dotibus quatuor.(Dixit dominus pro-
curatori suo,) filius spiritusancto se-
cundum Chrysosto.Vel vt dicit glo.pa
ter filio.Et ratio horum est quia filius
operaretur per Spiritumsanctũ:& Pa-
ter per Filium.Vel secundũ Orige.iste
procurator est:aliquis Angelus consti-
tutus super mercedes retribuẽdas.Vel
L secũdũ Remig.ipse Christus est domi-
nus & procurator:quod sic intelligẽdo
quia quãtũ Deus est dominus & pater-
familias inquantũ homo autẽ est pcu-
rator missus ad procurandã salutẽ hu-
manã.& in die iudicij vocabit opera-
rios vt tribuat illis mercedem (vocat
operarios,) id est resurgere iube mor-
tuos (& redde illis mercedem) tãquã
iudex viuorũ & mortuorum.quia talẽ
M te constitui incipiens à nouissimis vs-
que ad primos(Hoc autem dicitur se-
cundũ Chrysosto.ad ostẽdendũ quod-
dam speciale gaudiũ quod fit in cælo
super penitentia peccatoris.Libentius
enim & alacrius facimus ꝙ ex miseri-
cordia & liberalitate quã quod ex iusti
tia facimus.Deus autẽ sanctis patribus
reddẽs mercedẽ ostẽditur iustus:gẽtibꝰ
autẽ reddens quæ nouissime venerunt
ostenditur misericors:dicente Apostolo:gẽtes autẽ super misericordia hono- A
rate Deũ.Vel vt idẽ dicit ergo dicitur
ad ostendendã maximã misericordiã
Dei.Nimia enim misericordia ordi...
non aspexit:vt dicit.Vel secundũ Au-
gu.de spiritu & litera:ideo priores ...
periuntur minores : quia minus dila...
sunt.Hęc ille.Et intendit ꝙ cum vsque
ad Christi passionẽ clausum fuerit cę- B
lum:non potuerunt sancti patres per-
cipere operis suis mercedẽ statim p...
mortem sicut gentes quæ Christo m...
tuo crediderunt.Nouissimi ergo ad ...
dem vocati priores remunerãtur:quia
breuiori tempore post suum opus sunt
premiati.Vel secundum sanctum Th...
super Matth.ista prioritas non po...
tempus sed dignitatẽ vt dicantur ge- C
tes prius remuneratæ,id est copiosius
eo quòd abundantior fuerint gratia in
noua lege quàm in veteri:& consequ...
ter etiam merita potiora.¶ Est autem
alia expsitio huius partis quæ per sero
accipit tempus gratiæ : secundum qu...
sic exponendum est.(Cum sero factum
esset,) cum tempus gratiæ & diuulga-
tionis nouæ legis aduenisset (dicit do- D
minus vineæ.) id est Deus pater (pro-
curatori suo,) in homini Christo.(Vo-
ca operarios & redde illis mercedem.)
id est gratiam quæ est pars premij. Est
enim gloria inchoata sicut econuerso
gloria est gratia cõsummata.incipiens
à nouissimi) Priores enimꝰ v. c..t fue-
runt iudei quibus prius data est lex &
prius predicatũ est Euãgelium:gentes
verò nouissime. Sed ecõtrario fuit in
primo:quia prius data est gratia nouæ
legis,id est copiosa:populo gentili qui
crediait

A credidit quã iudaico qui pro parte maiori in infidelitate permansit: cui tamẽ dabitur in nouissimis temporibus vel magna vel exigua.¶ Moraliter laborãtes in vinea cõscientiæ aliquãdo vocantur ad premiũ, id est sero tempore mortis quo vocantur à Christo procuratore ad cœnam ad requiem & ad mercedẽ. Et per ista tria significatur vna perfecta merces in patria quæ erit oĩa
B hæc. Dicuntur autem prius remunerati qui tardius venerunt secundũ Chrysostо.& sanctum Tho. ad significãdum ꝙ gaudium est speciale super peccatore penitentiam agente. Et nota ꝙ intelliguntur ista de operarijs & nõ de otiosis in vinea. Vnde dicit Chryso. quòd sumus conducti mercenarij ideo non debemus operari solum quæ habemus manducare, id est nõ debemus querere
C solum pertinentia ad nostrum commodum: sed pertinẽtia ad gloriam Dei cõductori. Et prius debem⁹ ad opus, id est gloriã Dei quã ad cibum respicere, id est propriũ commodum. Et totã diem, id est vitã debem⁹ occupare circa op⁹. & modicũ quid circa cibũ, id est cõmodum nostrũ. Et sicut mercenarius qui die nõ fecerit opus suũ erubescit intrare domũ & stare corã domino suo ita
D & nos debemus facere: erubescendo intrare ecclesiam & stare ante Deũ. Hæc Chryso. sententialiter. Quantũ ad tertiũ tangitur murmuratio.& habet ista pars duplicẽ expositionẽ vt precedens. Prosequẽdo ergo primã dicamus. (Cũ venissent autẽ qui circa vndecima horam venerant, id est gentiles acceperũt singulos denarios,) acceperunt mercedem pro qua cõuenerat dominus cum operarijs prima hora conductis. Dici- E
tur autem ꝙ acceperunt singulos denarios: cũ tamẽ vnus sit deus qui est merces nostra: propter duo. ¶ Primò quia licet deus sit vnus denarius: tamen ita singulis sufficiet ac si esset eorum proprius: imo plus gaudent sancti quanto fuerint plures possessores huius denarij: quia quilibet eorũ gaudebit de bono suo & sociorum. Imo dicit, scilicet
Tho. in. xlix. distin. quarta: ꝙ superior F
beatus plus gaudebit de bono inferioris quã ipse inferior: quia cũ ratio gaudendi in eis sit deus: quanto quis plus gaudebit de deo plus etiã gaudebit de alijs. Secundò quia licet sit vna beatitudo obiectiue, id est vnum obiectũ beatitudinis. quod est deus: non est tamen vna subiectiue: quia diuersæ sunt singulorum visiones: & fruitiões. Visio au-
tem est formaliter & essentialiter feli- G
citas: quia secundum Augu. visio Dei est tota merces. (Venientes autẽ & primi: arbitrati sunt quòd plus essent accepturi.) Sed hic est quæstio. Nullus enim potest scire quantam gloriã habeat alius nisi & ipse sit beatus: quod patet: quia nullus potest videre quantum aliquis videat aliquid: nisi & ipse videat illud. Qui autem est beatus nõ
potest credere quòd plus sit acceptu- H
rus quàm acceperit. quia iam in beatis esset error: nec eorũ desyderiũ naturale esset quietatũ. ꝙ est, cõtra beatitudinis rõnẽ. (Quomõ ergo potuit Hebraic⁹ populus videre gẽtiũ mercedẽ: & credere se plus esse glorificandũ Cõfirmat rõ: qa nõ est sic imaginandũ quasi apta sit ianua cęli ĩ passiõe Xpi: & prior intrauerit gẽtilis popul⁹: & deinde post ĩps

I intrauerit hebraicus. puta sancti patres qui erant in lymbo omnes enim illi patres intrauerunt antequam gentes conuerterentur & morerentur: sed est imaginandum eo modo quo exposuimus. Ad hoc dicitur ꝙ hic oportet vti secunda regula quã supra tetigimus qua dicitur quod diuina scriptura in eodem contextu exprimit aliquid pertinẽs ad bonos & aliquid pertinens ad malos.
K Consideratato ergo toto populo hebraico quidam eorum recipiebant denariũ puta patriarchæ & prophetæ, quidam verò credebant se plus accepturos: puta iudei conuersi tempore apostolorũ. Et si dicatur: quomodo isti cognoscebant gloriam gentium qui moriebãtur cum ipsi nõ essent gloriosi? Dico quod eam nõ poterant videre in se sed in suo principio id est in gratia spiritussancti
L quæ æquæ dabatur gentibus sicut & iudeis cæteris patribus. Ideo ipsi credebant quód multo maior gratia deberet sibi dari & consequenter gloria. & credebant se futuros esse primos in populo Christiano: & gentes esse in proselitorum loco. Vel potest dici ꝙ non oportet in parabolis omnia scrutari: sed quę pertinent ad principalem intentionem loquentis. Dicamus ergo. (Veniẽtes er-
M go autem & primi): s. ad ingrediendum regnum cœleste (arbitrari sunt quædã. scilicet eorum qui adhuc viuebant in carne (quod plus essent accepturi) quã gentiles vel non sunt quædam hoc arbitrari: sed tamen tanta est Dei largitas quod si per impossibile sic fuisset arbitrati: nihilominus æqualem eis mercedam alii accepissent. Vnde subditur. (Acceperunt autem & ipsi singulos denarios). i. æqualẽ retributionem secundum Gre. & intellige nisi affuerit personalis differẽtia meritorũ. Ex eo enim quod iudeus vel ꝙ græcus est quis non est distinctio (Et accipientes murmurabant aduersus patremfamilias dicentes.) Hic est qõ quam Gre. mouet dicit. Sed potest quæri. quomodo murmurare dicti sunt qui ad regnũ vocant. Cælorum enim regnum nullus qui murmurat accipit & nullus qui accipit murmurare potest. Hæc ille Ad hoc dicitur rñdendo ꝙ murmur accipit multipliciter: Primò pro querela iniusta cum impatientia. Secundò pro confusione v... cum & consequenter pro admiratione que est causa talis confusionis aliquando & tertio pro intẽso desyderio: quod similiter aliquando est causa eiusdem & quarto pro suspensione cordis expectantis eadẽ ratione. Primo modo secundum oẽs nõ potest esse in accipiente regnum cœlorum. non quia murmur est semper mortale, sed quia etiã venialiter talis peccare non põt. Quidã ergo dicunt ꝙ sancti patres murmurabant. i. admirabanẽ diuinã clementiã: in glorificatione sua & gentium. & sic exponit beatus Vincentius. Quidã verò ꝙ murmurabant. i. valde desiderabãt regnum quod multo tpe expectauerũt in lymbo & sic exponit magister Iacobus de v... Quidã vero vt Be. & Gre. dicunt quod murmurabant. i. suspensi multo tpe expectabant. Sed omnes iste expositiones sunt insufficientes quãuis vera aliquo modo dicãt. Nam vnus ex talibus murmuratoribus à patrefamilias est notatus de inuidia vt videbiẽ & etiã dicebat se pati iniuriã vt innuiẽ in textu quando non

non esset verum secundum prædicta. Posset tamen adhoc dici quam in parabolis non oportet omnia scrutari.& sic stabunt dictæ opiniones seu expositiones. Secundò modo soluit Chry.dicens quod in parabolis non oportet omnia, quæ dicunt velle inuestigare.sed facere vim in eo propter ꝙ dicitur aliquid. Intendit ergo saluator dicere ꝙ tanta erit remuneratio ꝙ si possibile esset aliquis murmuraret. Pro intellectu autē huius expositionis vide quæ notantur dñica.x.post trinit. in expositione allegorica. Tertio modo soluit Magr̄ hi. & alii dicentes ꝙ est hic locutio per synecresim.i.spontaneā cōfessionē:seu quod est idem ex præsuppositione vt si dicat presupposito quod aliqui sic voluissent murmurare sic rn̄deretur. (Amice non facio tibi iniuriā)&c. Potest autem forte dici iuxta predictam secundā regulā quod alii accipiebant denariū felicitatis & alii murmurabant. s. illimet qui credebant se plus accepturos. Ad literā enim in primitiua ecclesia iudei cōuersi murmurauerunt de hoc ꝙ consimilē spiritussancti gratiā viderunt dari gentibus sicut & sibi. Nam Act. xj. dicitur, quod cum Pet.rediisset in Hierusalem baptizato Cornelio gentili, & amicis eius desceptabant aduersus illum quæ erant ex circuncisione.i.iudei dicentes. Quare communicasti cum illis qui habent præputium.i. cum gentilibus? Et licet istud murmur videret contra Petrum:tamen erat contra dn̄m qui miserat Petrum. Licet autem ista expositio forte alicui videamur noua tamen mihi apparet ꝙ prius eam tetigi Magr̄ hi. dicens. Vel pōt trahi murmur ad statū præsentem. Interrogatio autem cur pares fecisset ad futurū. Hæc ille. Et simile Hiero.dicēs. Omnis retrouocatio gētilibus inuidet:& in euangelii torquet gratia. Hæc ille. vbi nota ꝙ retrouocatio dn̄r iudei retroactis temporibus ad cultum & vineā dei ante gentiles vocati. Dicamus ergo(& accipientes)aliqui hebreorum mercedē(murmurabāt)nō illimet sed alii de eodē populo adhuc in carne viuentes (aduersus patremfamilias).i.deum(dicentes) in corde suo per indignationem & inuidiā. (Hi nouissimi). i.gentiles qui fuerunt nouissimi vocatione sed gratia & gloria primi (vna hora fecerunt).i.parum laborauerūt(& pares illos nobis fecisti:qui portauimus pondus diei & estus) multo. s. tempore laborando. Sed cōtra quia gētiles portauerunt pondus quandiu vixerunt similiter autem & iudei. Quare ergo illi dicūt se plus laborasse? Ad hoc dicitur primo secundum Chry.quia antiqui hebrei quamuis non per omne seculū vixerint.tn̄ vident laborasse à principio suæ natiuitatis vsq; ad tp̄s in quo acceperunt mercedē semp in lymbo expectantes. Et in hoc errauerunt: quia spes quæ differt affligit animum. Prouerb.xiij. Secundo dicit scd̄m eundē ꝙ pundus diei & estus dicunt onera legis mosayce:quæ gentiles non portauerūt. intellige mentem Chry.esse ꝙ hoc pondus iudei portauerunt longiori tpe quā gentiles laborassent nouiter conuersi: quia iam ille populus & si non singuli de populo per duo milia annorum:vel circa illam legem portauerat. Tertio dicitur secundum Greg.quod aliqui illius populi vixerunt longissimo tempore

I pore.& hoc intellige accipiendo quod
vnus fuerit fidelium populus à princi-
pio mundi vsq; ad conuersionem gen-
tium:qui hebraicus dicitur quamuis nō
sic semper fuerit dictus.(At ille respon
dens)per reuelationem apostolis factā
(vni eorum dixit)secundum Remigiū.
Per hunc vnum intelliguntur oēs qui
ex iudeis crediderunt:quos amicos per
fidem vocat. Sicut enim aliqñ Petrus
K loquebatur in persona omnium aposto
lorum:ita quod vni dicitur intelligitur
dictum multitudini. Et hoc factum est
Act. xj. vbi Petrus reddidit rationem
iudeis murmurantibus de hoc ꝙ bapti
zauerat Cornelium dicens quod ex di-
uina reuelatione fecerat.& quod descē
dentem spiritumsanctū viderat super
gentiles sicut super iudeos. (Amice nō
facio tibi iniuria) si do tibi quod tuum
L est,& aliis idem volo dare ex liberali-
tate mea.(Nonne ex denario conueni-
sti mecum? Tolle ꝙ tuum est & vade)
Remi.i.tolle mercedē tuam, & vade in
gloriam.(Volo autem & huic nouissi-
mo).i.gētili populo)dare sicut ibi.Aut
non licet mihi ꝙ volo facere)Quasi di
cat sic qa si ex misericordia & gr̃a tra
do quod non debeo non peccato (Aut
oculus tuus).¶.intentio secundum Re-
M mi.(nequam est).i.peruersus(quia ego
bonus sum).q. d.sic quia iudei vt idem
Remi. dicit malam habebant intentio-
nem.i.malam voluntatem quia de salu
te gentium dolebant.Consequenter po
nit id propter quod dicta est tota para
bolam cum dicitur (Sic erunt nouissi-
mi)vocatione.i.gentiles(primi)remu-
neratione eo modo quo expositum est
supra scilicet dignitate.Vel hoc intelli

gitur etiam quantum ad præsentē sta
tum ecclesiæ in quo iudei non recum
bunt in primo loco:sicut olim in syna
goga. Vnde Remi. Iudei de capite mu
tantur in caudam & nos de cauda mu
tamur incaput.Hęc ille.Vel secundū
Chry.hoc dictū ad significandum ꝙ i
populi æquales erunt:& neuter erit a
tero prior ratione temporis.Quod a
sequitur(multi sunt vocati pauci ve
electi)secundum Chry. nō ad superio B
res sanctos pertinet sed ad gentes qu
niam ex ipsis gentibus multis voca
pauci sunt eligendi. Vel secundū N.
de Lyra intelligitur de iudeis: quia
fuerunt vocati & pauci crediderunt,&
pauciores eligunt ad regnum. Alia
positio huius partis tota ex dictis pa
Aliqui tñ contra istam secundā arg
quod sero non possit dici tps gratie
illud est tps laboris & nō mercedis.Sed C
ad hoc dicitur ꝙ tps gratiæ non est te
pus cōsummatæ mercedis: sed inchoa
tæ & idē est tps laboris qui natura tan
tum & non duratione præcedit grati
si per laborem ipsum vltimā præpara
tionem ad gratiā intelligimus quæ e
contritio.¶Quæritur autem vtrū Chr
stiani eligendi ad gloriam sint pauci
res damnandis ad pœnam. Videt en
quod sic.Primo quia hoc vr̃ hic dicere D
saluator dicēs:ꝙ pauci sunt electi. Se
quia posset aliquis dicere ꝙ loquit
paratiue ad infideles qui multi damna
tur.Arguitur secundo.quia dicit Greg.
Ad fidem plures veniunt & ad cœleste
regnum pauci perducuntur. Hæc ille.
Tertio arguitur : quia quod est supra
naturalem facultatem alicuius natura
non conuenit omnibus neque pluribus
sup

ppositis ejus sed paucioribus sicut uciores sunt aues loquentes quã non quentes. Sed felicitas est supra natu- lem facultatem Christianorum. ergo uciores sunt saluandi. Sed contra qa latt. xiij. dicitur quod angeli separa- ant malos de medio iustorum, & lo- uitur de fidelibus qui proprie iudica- untur per discussionem. Si aut iusti ssent pauciores malis: dicendum fuis- et vt videtur separabunt iustos de me lio malorum. Respondeo. Deo soli cre lo esse nota huius quæstionis veritatẽ, probabiliter tamẽ dici potest quod ma or pars Christianorum habentium fi- dem rectam & viuentium in obedien- tia sanctæ Romanæ ecclesiæ saluatur. Et hoc suades ratione & autoritate. Ra tione sic. Nam secundum theologos maxime. Sanctus Thomas quarta di- stinctione decimaoctaua, absolutio sa- cerdotis de attrito facit contritum, id est dolorem imperfectum & insufficien tem de peccatis eundẽ numero vel spe cie facit esse perfectum & sufficientem ad salutem ita scilicet, quod si sint duo attriti æqualiter dolentes: & vnus mo- riatur sine sacramentis: ille damnabi- tur. alius verò si recipiat sacramẽta sal uabitur. quia in susceptione eorum sal- tem pœnitentiæ: & baptismi veram ac cipiet contritionem, quamuis forte nõ sentiat. Videtur autem satis rationabi- le quod saltem media pars Christiano- rum qui venerunt ad vsum rationis tempore suæ mortis recipiant sacramẽ ta: & cum attritione id est aliquali do- lore de pecca licet insufficienti ad sa- lutem: & proposito cauendi de futuro. Et licet si viuerent forte non cauerent: tamen tunc de hoc non cogitẽt. Iustifi- cantur ergo tunc isti nec est rationabi- le quod post derelinquantur à domino nisi forte raro. Si ergo his adiungamus pueros decedentes ante vsum rationis & post baptismum de quibus non est dubium: & decedentes in regulari ob- seruantia religionis de quibus est val- de probabile quod saluentur, & rarissi- mi pereant: maior vtique pars saluabi- tur. Authoritate verò sic. Nam Matth. xxij. dicitur quod de vocatis ad nu- ptias id est ad fidem secundum exposi- tionem omnium: vnus solus videtur reclusus in carcerem ad innuendam paucitatem eorum qui damnantur. Et si arguatur quod quinque virgines fue runt sapientes & quinque fatuæ. Matt. vigesimoquinto. Dico quod si talis nu- merus ponitur ad exprimendam quan titatem saluandorum & damnatorum per virgines exeuntes obuiam spon- so, & portantes lampades, intelligun- tur solum illi, qui venerunt ad vsum rationis: vt possent habere lampades propriarum operationum non autem pueri qui non proprie exeunt obuiam sed ducuntur per fidem alienam. Et hoc ergo non habetur nisi quod me- dietas vel circa adultorum saluatur. Ad primum ergo contra dico: quod totus mundus est, vocatus ad fidem & gloriam: sed pauci sunt electi ad gratiam: & paucissimi ad gloriam. Et sic intelligit Christus: quamuis e- tiam possit dici, quod loquitur de Iudæis, vt visum est. Ad secundum dico quod Gregorius ibi dicit paucos Christianos saluari comparatiue, ad omnes Christianos nõ autẽ comparati

ue

I ue ad damnandos: vt:& hoc est dicere ꝙ si mille sint vocati qui venerunt,& sunt christiani, & sexcenti saluentur: isti sunt pauci ad mille comparati: sed non ad quadrigentos. Ad tertium dico ꝙ sub illa maiori male subsumitur mutando quid in quale siue naturam in gratiam alioquin æqui posset subsumi debeatis:& concludit ꝙ maior pars eorum damnatur. Debet igit̃ sic subsumi.
K Sed felicitas est supra naturalem facultatem: non quidem christianorum quod sonat gratiam: sed hominum, sequitur tunc vera conclusio. Tamen dico ꝙ concluditur ꝙ minor pars hominum saluatur: quia felicitas de qua loquimur excedit naturam humanam in se consideratam. non autem concluditur de christianis qui consequũtur gratiã dei pro maiori parte: quia licet im-
L possibile sit homini in puris naturalibus constituto mereri illã gloriã, nõ tamen est impossibile existente in gratia. Vnde acquirere illã gloriã non est supra naturam existentis in gratia inquantum est in gratia nec est supra naturã christiani, Inquantum christianus sed inquantum homo. ¶ Moraliter hic significatur quod quantum est exparte dei non est differentia qua ætate quis
M accedat ad vineã conscientiæ laboraturus: quia si maiora fuerint nouissimorũ merita: nouissimi in vocatione erũt primi in pręminatione Chry. Composita est hæc parabola vt eos auditores faceret qui in vltima senectute conuertuntur: ne existimarent se minus aliqd habituros. Hec ille. Debet tñ quisq; diligẽter aduertere ne suum laborẽ ꝑdat vel ne otiosum cõtẽnat. quia dicit Gre. Duo pẽsare debemus. Primũ est vt se quisq; minime pręsumat: quia & iam ad fidem vocatus est vtrum ad regnum eligendus sit nescit. Secundo ro est. vt vnusquisq; proximum quem iacere in vitiis conspicit de re non audeat: qa diuinæ diuitias rat. Hec ille. Amen.

Dominica in sexagesima.
Luce viij.

CVm turba plurima conueniret & de ciuitatibus pro pera sent ad Iesum dix per similitudinem: Exiit qui minat seminare semen suum. Et dum seminat aliud cecidit secus viam & cõculcatum est & volucres celi comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram:& natum aruit: quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas:& simul exortæ spinæ suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam:& ortum fecit fructum centuplum. Hęc dicens clamabat: Qui habet aures audiendi audiat. Interrogabãt autem eum discipuli eius quæ esset hec parabola. Quibus ipse dixit. Vobis datum est nosse mysterium regni dei: ceteris autem in para-

bo-

olis:vt videntes non videant: [et] audientes non intelligant. [E]st autem hæc parabola. Semē [e]st verbum dei. Qui autem se[c]us viam: hi sunt qui audiunt. [D]einde venit diabolus & tollit [v]erbum de corde eorum: ne cre[d]entes salui fiant: Nam quod [s]upra petram: qui cum audie[r]int: cum gaudio suscipiūt ver[b]um. Et hi radices non habent [q]uia ad tempus credunt. & in [t]empore tentationis recedunt [q]uod autem in spinis cecidit: [h]i sunt qui audierunt & a solli[c]itudinibus & diuitiis & volu[p]tatibus vitæ euntes suffocan[t]ur: & non ræferunt fructum: [q]uod autem in terram bonam [h]i sunt qui in corde bono, & [o]ptimo audientes verbum reti[n]ent: & fructum afferunt in pa[t]ientia.

Cum turba plurima cōueniret &c. (Luc. viij. In p̄nti euā. tangunt tria pūcta quæ sunt figuralis locutio. [D]isciplinalis interrogatio: & Magistra[li]s explanatio. Quātū ad primū scien[d]um est ꝙ hoc euangeliū est per aboli[c]um: ideo sensus literalis sumendus est [p]er improprium significatum. Qua[r]e autem in parabolis christus loquere[t]ur vide dominica. iiij. post oct. epi. Dicamus ergo (Cū turba plurima conueniret) propter causas dictas dominica. ij. post octa. epi. (& de ciuitatibus properarent ad Iesum (predicantem interdum in deserto vel in cāpestribus: in quo ostenditur maxima reuerentia & deuotio quā populi habuerunt ad christum: quāuis postea sacerdotes & pharisei: & scribe deceperint populum hierosolymitanum vt eū peterēt crucifigi. Nnnc tamē quādo ista dixit prædicabat in mari galilææ in naui: turba existente in littore vt patet ex textu euang. (Dixit per similitudinem) idest parabolice loquendo. Nam secundùm Hier. parabola grece: latine dicitur similitudo. Ponit aut similitudinem de quedam seminante: cum dicit (Exiit q̄ seminat seminare semen suum.) Istum seminatorem materialis seminis nō est necesse fuisse in rerū natura: quia christus non narrat histo. sed fingit similitudinem ad significandum. Deinde dicit ꝙ seminis eius quatuor factæ fuerunt partes. Primam tāgit dicēs. (Et dū seminat aliud). s. semen (cecidit secus viam: & conculcatum est & volucres cœli comederunt illud.) Secundam vero dicens (& aliud cecidit supra petrā & natum aruit: q̄a nō habebat humorē.) Tertiā aūt dicēs. (Et aliud cecidit inter spinas & simul exortę spinæ suffocauerunt illud.) Quartā quoque dicens. (Et aliud cecidit in terram bonā: & ortu fecit fructū centuplū) idest cētū pro Vno. Sed quia ista dicta sunt obscure: ideo subdit. (Hec dicens clamabat eleuata voce vt magis excitaret auditores. Nec tamē est cōtra illud Esa. xlij. non clamabit nec audietur vxor eius

I eius foris:quia ibi est sermo de clamo-
re contentionis nō predicationis.(Qui
habet aures audiendi audiat) Sicut aūt
dicit Greg.aures corporis omnes qui il
lic aderant habebant Vnde secundùm
eum & Bed.& Hier.quādo inuenitur ta
lis modus loquendi:signum est in ver-
bis dictis aut statim dicendis sit intelle
ctus mysticus.i.literalis quidam sed pa
rabolicus.Huic autem parti euangelii
K nullum sensum habeo assignare : quia
in tertia parte ponemus expositionem
christi.Vnū tamē documētū habet hic
prædicator:vt non velit omnibus oīa
proponere:sed formare debet sermonē
secundū ꝙ auditoribus congruit sicut
& christus.Quin.li.j.Vascula oris an-
gusti superfusam humoris copiam re-
spuunt:sensum autem influentibus vel
etiam stillantibus complentur.¶ Quā-
L tum ad secundum sciendum est litera-
liter:ꝙ discipuli christi tanquā idiotę:
non intellexerunt sensum parabolæ li
teralem quem christus intendebat:quā
uis intellexerint propria vocū significata:& ideo sequitur.(Interrogabant
autem eum discipuli eius quę esset hęc
parabola).i.quid significaret. Interro-
gabant inquam vt ait Beda:non statim
postquā dixerat parabolam:sed cū es-
M set singularis.i.sine turba : siue esset in
domo:vt dicit Nic.de ly.siue in naui
secundùm magi.hist.&.s.Tho. Sicut
autem dicit beatus Mat.non solum di-
scipuli interrogauerunt de sensu para-
bolę:sed etiam quare parabolice loque
retur:sed beatus Luc. tacuit de secun-
da interrogatione.& tamen secundùm
Eusebiū ponit causam principalē qua-
re dn̄s loquerēt in parabolis dicēs.(Vo
bis).i.bn̄ volētibus secūdū Grecum &
simpliciter dignis(datū est nosse myste
rium regni dei)Apostoli eñ erant qua
si fundatores ecclesiæ post christum
vnde Apoc.xxj.dicitur ꝙ murus ciuita
tis habebat fundamenta.xij.& in ipsis
xij.nomina apostolorum & anni scri-
pta.Et ideo ad ipsos pertinebat scire se
creta ecclesię:q̄ futura erant in proces
su eius a predicatione christi vsq; ad
finē mundi:q̄ secreta vocantur hic my
sterium regni dei.i. ecclesiæ milita.
Et licet in ista parabola nulla vide-
tur secreta cōtineri quæ tūc essent futu
ra:tamen cōtinentur in aliis que fu-
cū ista dixerat:vt patet videnti tex.
euangelistarum.Vel secūdùm aliq.
mysteria regni dei sunt secreta scriptu
ræ:quæ dicitur regnū dei:& in huius si
gnum sacerdos osculatur euangeliū
aptū. Aduertendū est autem ꝙ in ista
prædicatione quā christus fecit in na
ui quatuor dixit parabolas.Et vt dicit
beatus Mart.sine parabola non loque
batur.quod non sic est intelligendum
quasi nihil diceret nisi parabolice:sed
quia aliqua dicebat clare quę turbis...
re debebat.aliqua autem interponebat
parabolica quę.s.pertinebant ad secre
ta ecclesiæ, Sed tamen istas parabolas
secundū.S.Tho.super Matt.non dixit
christus antequā fecisset miracula:sed
post.Nam a principio suæ doctrinæ
christus clare docebat & aperte locu-
tus est:quia dicitur Io.xv.Si eis locu-
tus non fuissem peccatum non haberēt
Similiter etiam fecit aperte miracula
q͙a dicitur ibidē.Si opera non fecissem
in eis q̄ nemo alius fecit peccatū nō ha
berēt Sed multi fuerāt per inuidiā ex-

cecat

ecati: & peruertebant miracula eius attribuentes ea beelzebub & detrahebant doctrinę Et talibus christus volebat abscondere misteria regni dei & hoc secundũ. Theo. ne maius peccatum haberent si cõtemnerẽt illa postquàm agnouissent, vel secundùm alios ne ea contemnerẽt vel forte quia secundũ iustitiam dei: propter magnam suã malitiam tam diuinam veritatẽ nõ erãt audituri. O quot sunt quibus deus multas sub trahit bonas inspirationes: quia alias despexerunt. Sequitur ergo (Cæteris autem) iuuidis & indignis in parabolis. (supple loquor (vt videntes). i. videre se putantes: secundũ Theo. (nõ videant) veritatem (& audientes non intelligunt) quę ego loquor. Vel aliter vt videntes. s. oculo corporali miracula mea: & me docentẽ & conuersantem inter homines (non videant oculo spirituali ipsa mysteria regni dei & fidei veritatẽ. Hoc enim merentur ratione inuidiæ exequentis (Et audientes) auribus corporis verba mea parabolica (nõ intelligant) q̃ per illa significantur mysteria. Beda. Recte enim in parabolis audiunt qui clausis sensibus cordis non curant cognoscere veritatem. Hæc ille. Et secũdũ hũc sensum ly vt. stat causaliter. Cũ eñ in auditoribus christi essent quidam quibus nolebat doctrinã subtrahere. i. boni: & quidã quibus nolebat eã tradere ne irriderent: vel quia hoc diuina iustitia exigebat loquebatur ipse parabolice: vt boni venirẽt ad veritatem: principaliter adiuuãte deo: & secundario ex suo desyderio & conatu intelligendi parabolas: inuidia vero eum nõ attingerent: deo deserente: & eis non curãtibus in vestigium quid E parabola significaret. Vnde: quod dicitur: vobis datum est &c. non solum de apostolis sed de omnibus discipulis intelligitur & de omnibus bonis. Vel vt exponit Gorram ly vt stat consecutiue: non causaliter quia indigni verba parabolica derident: quibus tamen digni melius docentur: sed iste sensus nõ æquè bene congruit. ¶ Moraliter in hoc habemus documentum quòd qui F diuina beneficia non cognoscunt cum gratiarum actione: spiritualiter excecantur & priuantur cognitione multorum spiritualium. Caueant ergo qui diuinas inspirationes non mandant executioni. Prouerb. primo Vocaui & renuistis. extendi manum meam: & nõ fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum: & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interi G tu vero ridebo & subsannabo cum vobis id quod timebatis aduenerit. Quãtum ad tertium literaliter sciendum est quòd apostolis & discipulis competebat scire secreta ecclesiæ & scripturæ. ideo saluator exponit ei parabolam. Est tamen sciendum quòd illam saluator compendiose exposuit: relinquens multa expositoribus: ideo nos debemus dicere H quod nobis dicendum reliquit. Nam ipse est iste seminator ad literam: & tamen hoc ipse in hoc euangelio non dixit Dicamus ergo quòd iste seminator est christus secundùm Bedam & Ioannem Chrysostomum & Theologos & Eusebium & Titum & omnes. Iste sator vt dixit in principio parabolę (exiit) secundùm Bedã de sinu patris ad

I ad mundum istum per|incarnationem.
vt testimonium perhiberet veritati.i.
vt doceret veritatẽ prædicando & ver-
bum Dei seminãdo.Et secũdum Chry.
recte aduentus Christi in carnem ad
nos dicitur exitus.quia nos nõ eramus
cum Deo sed distantes à Deo. Et nota
quòd ante Christum nullus exieret se-
minator.Euse.Exierunt autem nõnulli
à patria cœlesti.& ad homines descen-
K derunt : non tamen vt sererent : neque
enim satores erant sed administratores
spiritus in ministerium missi Moyses
etiam & prophetæ post eum non seru-
erunt hominibus misteria regni cœlo-
rum:sed retrahendo incipientes ab er-
rore nequitiæ & idolorum cultu:quasi
colebant animas hominum & in noua-
lia redigebant. Solus autẽ omnium sa-
tor verbum Deĩ exiuit Euangelizatu-
L rus noua semina.s.mysteria regni cœ-
lorum. Hæc ille. Prædicator autem est
velut cophinus seminatoris.Augu.Ego
quid sum nisi cophinus seminatoris.
Ille in me ponere dignatus est qui vo-
bis spargo Nolite attendere ad vtilita-
tem cophini:sed ad claritatem seminis
& potestatẽ seminatoris.Hæc ille. (Se-
minare semen suum) & non alienum.
Titus.Exiit autem vt seminaret semen
M suum.Non enim accepit verbum quasi
mutuatum:cum ipse naturaliter sit ver
bum diuinum. Nõ est igitur suum pro-
prium semen Pauli vel Ioannis:sed ha
bent cum acceperint : Christus autem
habe. proprium semen : proferens do-
ctrinam ex sua natura. Vnde & Iudæi
dicebant. Qualiter hic literas nouit
quas non didicit?Hæc ille:His visis ac-
cedamus ad expositionem Christi. Di-

cit' ergo (Est autem hæc parabola
iste est sensus parabolæ quem stat[im]
dicam(Semen)seminatum à semina[n-]
te.i.à me (est verbum Dei) Est aute[m]
multiplex verbum Dei. Primum quo[d]
Deus pater dixit immediate per se
ipsum quod nihil est aliud quàm co[n-]
ceptio quam Deus pater ab æterno
seipso fecit & alii fiendis aut facti[s]
bus ab eo. Secundũ est quod ipse De[us]
dixit per creaturas puta angelos. vt
mosaica.& propheta.vt libri prophe[ta-]
rum. Verba enim horum erant ver[ba]
Dei ex cuius persona loquebãtur. Ter-
tium est verbum quod Christus per
ipsum immediatè prædicando di[xit.]
Quartum est illud quod Christus di[cit]
per prædicatores ministros suos. De
hoc dicit Apostolus.j.Thes.ij.cum ac-
cepissetis à nobis verbum auditus De[i]
accepistis illud non vt verbum hom[i-]
num:sed sicut est vere verbũ Dei. Pri-
mum verbum fuit seminatum in ve[n-]
tre virginis.vnde processit ille bene[di-]
ctus fructus Iesus qui vere est gran[um]
frumenti:quod cõtusum per varios la-
bores & crucis pristinum:tres dedit fa-
rinas. s.sanguinem quo nos redem[it]
aquam qua mundum lauit. & lachry-
mas quibus Deum placauit lachrym[a-]
batur enim in cruce vt dicit Aposto[lus]
Hebr.c.v. Secundum fuit semen semi-
natum in gente Iudaica. sed pro ma[io-]
ri parte fuit terra sterilis & petrosa
spinosa & conculcata à diabolo. Qua[r-]
tum seminatur in fidelibus populis. De
tertio tamen proprie loquitur Chr[i-]
stus.) Semen ergo verbum Dei).i.præ-
dicatio quam prædico. Per terram au-
tem secundum Euseb. i. intelliguntur
anima

nimæ vel corda auditorum : seu ipsi
uditores. Est autem verbum Dei si-
nile semini iacto in terram :|propter
nulta. Primo propter virtutem princi-
piandi. quia sicut semẽ est principium
n naturalibus:ita verbum Dei in mo-
alibus Ro.x.Fides ex auditu : auditus
uté per verbum Christi. Secũdo pro-
pter similitudinẽ spargẽdi. Sicut enim
emen manu accipitur antequàm spar-
gatur sic verbum debet primo manu.i.
pere accipi:& postea ore spargi:secũ-
dum illud Act.j. Cepit Iesus facere &
docere. & Matth.x. Qui autẽ fecerit &
docuerit magnus vocabitur in regno
cælorum.Tertio propter vtilitatẽ fru-
ctificandi.Esa.v. Verbum meum quod
egredietur de ore meo non reuertetur
d me vacuum. Quarto propter neces-
sitatẽ reficiendi quia.s.est materia quia
eficitur anima sicut semen quo refici-
ur corpus.Deut.iiij.Non in solo pane
iuit homo : sed in omni verbo quod
rocedit de ore Dei. Quinto propter
imilitudinem periclitãdi vt patet hic.
t si contra hoc arguatur. quia Matth.
iij.dicitur quòd bonum semen sunt
lii regni. Dicitur quòd quadruplex
t semen.s.seminatum pro nobis : vt
hristus Gene.xxij. In semine tuo be-
dicẽtur omnes gentes & seminatum
nobis:vt verbum Dei de quo hic:&
militer gratia & virtute & seminatum
nobis.i.opera bona & documenta sa-
.Psal. Euntes ibant & flebant mitten
s semina sua & seminatum de nobis.
nosipsi quos Christus seminauit in
clesia sua & hoc habetur Matth.xiij.
ud semen secundum Euseb.diuisum
principaliter in duas partes. quia

quoddam cecidit in terram bonam & E
illud vt idẽ dicit fuit in tres partes di-
uisum : vt videbitur quoddam vero in
malam & istud similiter est diuisum in
tres partes.Et prima pars tangitur cum
dicitur.(Qui autem secus viam) Scien
dum quòd ly. qui in duabus primis
clausulis habetur in quibusdam texti-
bus quidam vero non habent qui sed
quod in omnibus clausulis. Et si quidã
textus habeat quod ly. quod refert se- F
mẽ vt dicatur (Quod autẽ secus viam)
supple cecidit.Si vero habet qui sic le-
gantur (Qui autem secus viam) .i.illi
auditores qui significantur per terram
secus viam positam : siue illi qui susci-
piunt semen : acsi illud susciperetur in
terra secus viam (hi sum qui audiunt)
s.verbum Dei deinde venit diabolus)
Vbi aduertendum quòd saluator dia-
bolum assimilauit aui:& volucres cœ- G
li appellauit demones. & hoc propter
multa. Primo quia habitant cœlum.i.
aerem qui est locus auium, Non enim
omnes demones sunt in inferno : & si
omnes patiantur pœnam inferni. sed
quidam sunt in aere ex diuina permis-
sione ad exercitium hominum vt patet
per.S.Tho.j. parte. q.lxix. art.iiij. Se-
cundo propter naturam cœlestem seu
spiritualem. ex qua debetur eis locus H
cœli:eo modo quo spiritibus compete-
re potest locus.Locus enim substantia-
rum immaterialium secundum omnes
creditur cœlum vt dicit.Arist.l.de cœ-
lo & mundo.Aer autem dicitur cœlum
ratione diaphanitatis. Tertio propter
velocitatem motus. Licet enim diabo-
lus non possit in instanti moueri vt pa
tet.j.parte.q.iiij.art.iij.tamen potest in

I tempore in perceptibili moueri de cœlo ad terram : quia in vno instanti potest esse in cœlo & in alio in terra non pertransito medio vt patet. j.parte. q. iiij.artic.ij.&.j.dist.xxxvij. Et ideo est. quia ipsum moueri est ipsum applicari locis diuersis successiue. Cum autem ex se sint spiritus possunt ex se esse nusquàm. Vnde & greci ponunt eos ante mundum corporeum & consequenter
K ante omnem locum creatos : cum quibus sentit Hiero. Et si ex se sunt nusquàm : cum se ab vno loco absoluunt æque propinqui sunt omnibus aliis locis & possunt cui volunt se applicare. Et huius similitudo est in nostra cogitatione : quasi se absoluat ab omni obiecto nihil cogitando de se æque potens est vt deinde applicetur huic vel illi obiecto : & absoluendo se ab vno
L potest applicare se distanti non se applicãdo propinquo. Venit inquam non quia illabatur in essentia animæ sed extra suggerit nihil violentãdo etiam tollit verbum de corde eorum. Vbi aduertendum est quòd istud semen dicitur conculcatum & comestum & sublatum à diabolo. Duo autem vltima sunt idem. quia vnum dicitur ad exponendum aliud. Isti enim auditores
M sunt illi quorum mentes patent vanis cogitationibus. Per istas enim mentes transeunt omnes cogitationes voluptatum : & consequenter transeunt demones illas mentibus inserentes. Vnde conculcant verbum Dei ne fructificet. Et non solum conculcant: sed comedũt id est, auferunt inquãtum tales ex diabolica suggestione obliuiscuntur verbi diuini non quasi illud possunt demones violenter auferre. Vnde tollunt procurando vt tollatur (Nam qui supra petram). id est, illi auditores qui significantur per petram siue petrosam terram: vel illi qui sic suscipiunt ac semen, si illud susciperetur super petram, hi sunt qui cum audierint : cum gaudio suscipiunt verbum & hi radices non habent : quia ad tempus credunt & in tempore tentationis recedunt. Per terram ergo petrosam saluator ipse exponit inconstantes in aduersis. Beda Humor ad radicem seminis est amor: & perseuerantia virtutis. Hæc ille. Gregor. in homil. Multi bonæ operationis initia proponunt sed mox vt fatigari aduersitatibus vel tentationibus cœperint inchoata derelinquunt. Petrosa ergo terra humorem non habuit : quæ hoc quod germinauerat ad fructum perseuerantiæ non produxit. Hæc ille. Sed contra Hieremiæ.xxiii. Nunquid non verba mea quasi ignis desuper & quasi malleus conterens petras. Ergo videtur quòd verbum Dei debeat præualere etiam in petris. Ad hoc dico quòd conterit petras, id est, dura quando ipsa desyderant conteri nõ aliter de communi lege : quia Deus mouet hominem ad salutem cum libertate arbitrii. Vnde eadem ratione licet bonum sit fortius malo : tamen spinæ suffocant verbum: quia ista suffocatio non est ex impotentia verbi: sed ex spinarum malitia. quòd autem in spinis cecidit : hi sunt qui audierunt & à sollicitudinibus & diuitiis & voluptatibus vitæ euntes suffocantur & nõ afferunt fructum. Et sic patet quòd dominus spinas appellauit sollicitudines

secun

A secundum Chrysostomum, & diuitias secundum Gregorium, quod intelligendum est in quantum solicitudinem ingerunt. Vnde ait mirum autem est quomodo dominus spinas diuitias interpretatus est: cum illę pugnant istæ delectent. Et tamen spinæ sunt quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant: & cum vsque ad peccatum pertrahunt: quasi inflicto vul-
B nere cruentant. Duo autem sunt quæ diuitiis iungit: sollicitudines & voluptates: quæ per cura mentem opprimunt: & per affluentiam resoluunt. Suffocant autem semen: quia importunis cogitationibus gutturmentis strã gulant: & dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt quasi aditum vitalis status vetant. Hæc ille. (Quod autem in terram bonam, hi sunt, qui in
C corde bono, & optimo verbum retinent) nec sinunt rapere diabolum vt hi qui secus viam (& fructum afferunt) nec sinunt suffocare semen vt hi qui in spinis (in patientia) nec sunt inconstantes vt qui supra petram. Et sic patet vt dicit Chrysostomus, quòd terra bona contrario modo se habet ad viam & petram & spinas. Gregor. Terra ergo bona fructum per patientiam
D reddit quia nulla sunt bona quæ agimus si non æquanimiter etiam in proximorum mala tolleramus. Fructum ergo per patientiam reddunt: quia cum humiliter flagella suscipiunt ad requiem sublimiter suscipiuntur. Hæc ille. Est autem sciendum quòd sicut dicit beatus Matthæus, semen quod cecidit supra terram bonam attulit fructum aliud centesimum: aliud sexagesimum: aliud tricesimum. ¶ Ad huius E
notitiam sciendum est quòd ista triplex fructuũ differenti tripliciter considerari potest. Primo secundum quosdam quantum ad tres status fidelium qui sunt: incipientes: proficientes: & perfecti. Incipientes proferunt trigesimum: quia sufficit quòd habeant fidem trinitatis cũ impletione decalogi. Proficientes autem sexagesimum: quæ vltra prædicta implent sex misericordiæ F
opera. s. necessariora: quæ enumerantur. Mat. xxv. Vel sub vno includuntur duo. s. cibare & potare. perfecti. vero cẽtesimũ qui numerus est perfectus quia duplicem seruant perfectionem. s. veteris legis præcepta & Euangelica consilia. Secundo quãtum ad tres status saluandorum. s. coniugatos: viduas: & virgines secundum Aug. de consen. Euan. vt. s. trigesimus ad cõiugatos pertineat G
sexagesimus ad viduas: centesimus vero ad virgines. Tertio potest consyderari quantũ ad triplicem victoriæ modum: vt dicit Aug. ibidẽ. Quidam enim sic pugnant cum amore mundi vt non vincant. Alii vero sic illum superant: vt si denuo insurrexerit facile vincant. Alii vero sic vincũt vt se omnino nulla ex parte commoueant. Primi habent fructum tricesimum: secundi sexagesi- H
mum: tertii centesimum. Vide de his sanctum Thomam, iiij. distin. xlix. q. v. art. ij. q. iij. Est autem hic vna quæstio quia videtur esse stultitia proiicere semẽ inter spinas. Ad hoc sic dicit Chrysostomus. Increpandus esset agricola qui super sensibiles spinas & petram & viam seminaret. Non enim possibile est petram terram fieri: nec viam

I non esse viam:nec spinas non esse spinas. In rationalibus verò secus est. Possibile est enim petram conuerti in terram pinguem & viam non conculcari:& spinas dissipari. Hec ille. The. verò dicit. Seminans non proiecit semen secus viam sed cecidit. Qui enim seminat docet rectum sermonem:sed sermo diuersimode cadit in audiẽtes vt quidam eorum via dicantur. Hec ille. Et
K intendit quòd ex parte auditorum est quòd semen non cadat in terram bonam. quòd possunt esse bona terra si volunt. Quelibet ergo debet se preparare si vult quòd verba dei faciant fructum in eo. Amen.

Dominica in quinquagesima. Luc. xviij.

L Assunpsit Iesus duodecim discipulos suos: & ait illis. Ecce ascendimus Hierosolymam;& consummabuntur omnia que scripta sunt per Prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus &
M illudetur:& flagellabitur & cõspuetur. Et postquã flagellauerint occident eũ. & tertia die resurget. Et ipsi nihil horum intellexerũt. Et erat verbũ istud absconditum:ab eis:& non intelligebant quæ dicebantur. Factum est autem cũ appropinquaret Hiericho: cecus qui[dam] sedebat secus viã mendicans[.] [Et] cũ audiret turbã preterеun[tem] interrogabat quid hoc esset. D[i]xerunt autẽ ei ꝙ Iesus Naza[re]nus trãsiret. Et clamauit dic[ens.] Iesu fili Dauid miserere me[i.] Et qui preibant increpab[ant] eum vt taceret. Ipse vero m[ul]to magis clamabat. Fili Da[uid] miserere mei. Stans autẽ Ie[sus] iussit illum adduci ad se. Et [cum] appropinquasset: interrog[auit] illum dicens. Quid vis tibi [fa]ciam? At ille dixit. Domine [vt] videam. Et Iesus dixit illi. R[e]spice. fides tua te saluum fec[it.] & confestim vidit:& seque[ba]tur illum magnificans Deum. Et omnis plebs vt vidit de[dit] laudem Deo.

ASSVMPSIT IESVS[.] Discipulos suos &c. Luce. xviij. In pre[senti] Euangelio tanguntur [...] puncta:que sunt Prenuntiatio[.] V[...] ratio: Miseratio. ¶ Quintum ad pr[...] literaliter sciendum est quòd Chr[istus] moriturus longè ante predixit D[isci]pulis passionis sue ignominiam:& [...] riam resurrectiõis. Et hoc propter [...] ta. Primò secundũ Theo. Grec. & C[hry]sosto. vt exercitati per expectation[em] in die Passiõis essent firmiores [...] secun[...]

A secundo secundum Cyrillum vt sciret quia voluntarie patiebatur. Et hoc est quod dicitur (Assumpsit Iesus.xij. Discipulos suos) Assumpsit inquam, id est ad se sumpsit: quia vocauit eos: duxit seorsum à turba & ab alijs discipulis: vt secreto loqueretur eis: secundum quòd dicit Matth. Erat hoc secūdum Chrysosto. quia istud non fuerat reuelandum infirmioribus ne turbarentur.
B Erat autem ibi Iudas quia nondū conceperat malum; vt dicit. S. Tho. super Matth., quem secundum Gorram Christus voluit interesse vt audita pnuntiatiōe passionis vel sic ab ea pcuranda suo tēpore cessaret (& ait illis. Ecce ascendimus Hierosolymā) quare sic dicitur hec ciuitas vide dominica.j. aduentus. Erat autē in alto sita respectu totius terre promissionis: quia erat
C in montanis. Ideo vndique ad eam accedentes ascendebant: recedentes verò descendebant (& consummabuntur omnia que scripta sunt per Prophetas, Fuerunt quidam heretici qui dixerunt Christum legi & prophetis docuisse cōtraria. quod Christus preuidens vt ait. Bed. ostendit ꝙ per Prophetarū presagia sue passionis & posterioris gloriæ sit celebrata perfectio. Hec ille. Voluit
D autem Christus cōsummari Hierusalem ciuitate sacerdotali & regali propter multa: secundū. S. Tho. sup Matt. Pa qa ipse tanquā verus sacerdos debebat in sacerdotali ciuitate offerre Hostiā deo p salute generis humani. Obtulit autem seipsum super altare Crucis. Secundo qa per suā passionē acquireret sibi regnum. Vnde post resurrectionē dixit. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Hoc autem congrue factum est in regia ciuitate. E
Tertia potest addi ratio tacta in Euāgelio natiuitatis in nocte: ad exēplum, scilicet humilitatis. Voluit enim in vrbe villi concipi: & in nobili confundi: non querēs honorē ex patria: neque fugiēs confusionem ex loci nobilitate accrescentem in quo cōfundebatur (de filio Hominis,) id est de ipso Christo. Quare autem sic se appellat: dicunt quidā F
quòd ideo est: quia vnius tantum, id est Virginis Filius est sed melius dicitur ꝙ gratia humilitatis, hoc fecit: qa etiā alij vt Ezechiel dicti sunt filij hominis. Que autem sint ista que prophetæ predixerunt: patet ex. B. Mat. qa fuerūt tria, scilicet proditio discipuli: quam predixit Dauid dicens, Qui edebat panes meos significauit, id est magnā fecit super me supplantationem. secūdo G
condēnatio ad mortem, à senioribus & scribis: que predicta fuit Sapien.ij. vbi dicitur Morte turpissima condēnemus eum. Tertiò ꝙ traderetur gentibus, id est gētilibꝰ. puta Pilato & ministris eiꝰ. Et de hoc tertio etiam. B. Luc. hic facit mentionem. vnde sequitur. (Tradetur enim gentibus) Ioan, xviij. Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi (& illudetur:) Primo in pretorio principis H
sacerdotium, dicendo (Prophetiza nobis &c.) Luc.xxij. Secundo in pretorio Pilati presidis Matth.xxvij. Genu flexo ante eum illudebant ei &c, Tertio in pretorio Herodis Luc.xxiij. Spreuit illū Herodes cum exercitu suo & illusit &c, Quarto in patibulo Crucis. Luce.xxiij. Illudebant autem ei & milites accedentes & acetum &c. (& flagellabitur

I bitur)scilicet Colaphis in facie.Matth.
xvj.& secundo arūdine in capite.Matt.
xxvij.& tertio flagellis in toto corpo-
re.Ioan.xix.quando erat Cruci affigē
dus.imo communiter tenetur ꝙ etiam
ante iam fuerat alias flagellatus. Di-
cunt enim quidam Christū fuisse pri-
mo flagellatū tota nocte in domo Cay
phe.& secundo mane à Pylato ad pla-
candum Iudeos quando dixit.Emenda
K tum illum dimittam.& tertio iterum &
Pilato quando Populus non contentus
de Christi flagellatione & coronatione
& irrisione publica coram eodem Po-
pulo:petiuit eum Crucifigi. quia data
sententia de Cruce & morte iterum est
flagellatus,eo quòd sancitum esset à ro
manis hominem affligendum: Crucis
prius flagellis esse cedendum.De secū-
da tamen flagellatione sola expresse le
L gitur.& hoc Ioan.xx.licet Matth.xxv.
innuat de tertia: dicens quòd Pilatus
dominum flagellatum tradidit Crucifi
gendum:sed forte recapitulando loqui
tur (& conspuetur) primo à Iudeis in
atrio Pontificis.Matth.xxvij.secundo à
gentibus in atrio prȩsidis ibidem. (Et
postquàm flagellauerint occident eū.)
Et in his tanguntur tria que maxime
homines appetunt,scilicet honorem:&
M quietem & vitam:quibus Christus fuit
priuatus:quia fuit illusus & flagellatus
& occisus.Hec autem omnia Prophe-
tæ predixerant Cstrysosto.Hec Esaias.
predixerat dicēs.Obtuli scapulas me-
as ad verbera:genas meas ad alapas,
& faciem meam nō auerti à sputorum
dedecore.Sed & Crucis patibulū pre-
dixit Propheta vbi ait.Tradidit in mor
tem animam suam: & cum sceleratis

deputatus est.Hec ille.(Et tertia di A
resurget) iuxta illud quod Dauid pre
dixerat dicens.Non derelinquens a
mam meam in inferno.Quomodo
tem tertia die resurrexerit:& qua
vide Feria.iiij.post primam domi
cam.Quadra.(Et ipsi nihil horum
tellexerunt) & hoc secundum Ci
quia nesciebāt exq̄site scripturas q
usque post resurrectionem suā ape B
illis sensum vt intelligerent illas.
autem tres alias rationes assignat
cēs.Quia enim discipuli maxime
vitam diligebant:eius mortem au
non poterant.Et quia non solum ho
nem innocentem:sed & Deum ver
sciebāt:hunc nullatenus mori po
tabant.Et quia per parabolas eum
pe audire cōsueuerant:quoties ali C
de sua passione dicebat:ad aliud
gorice referendum esse credebant.
de sequitur.(Erat autem verbū ist
absconditum ab eis & non intellig
quj dicebantur.) Iudęi verò quia
eius morte conspirauerunt:quando
sua passione loquebatur dicens in
anne.Oportet exaltari filium hom
intelligebant.Vnde dixerunt.No
diuimus ex lege:quia Christus ma
ineternum.Hec ille.¶ Moraliter D
dum est quòd Iudas Christum
dit:salutando:amplexando,osculan
& secum comedēdo.Multi in ista
dragesima salutabunt Christum
tionem dominicam dicendo:&
ctentur brachijs timoris & amoris
stringendo.& osculabuntur veritate
in confessione dicendo:& Christo
misericordiam occurrente.Psal.Mi
ricordia & veritas osculatę sunt
med

A medent cum illo communicando: & tamen prodent eum quidã statim post Pascha ad vomitum reuertendo. Auari autem symoniaci: & vsurarij tanquàm Iudas tradent quia illum tradidit Iudeis ex auaritia. Sed inuidi & maligni: velut Iudei. Pilato & inuidia. Pusillanimes autem & plus cesaretur, id est hominem quàm Deum timentes sicut Pilatus illum tradidit Crucifigẽ-
B dum ex timore. Item sciendum est moraliter quòd Christus venditur à symoniacis tanquàm à Iuda quo etiam sunt peiores aliquando: quia ipse pecuniam restituit aliquando: sed multi istorum nunquàm: quorum figura fuit Lepra giezi nunquàm satianda. iiij. Reg. capitulo quinto. Illuditur autem ab Hypocritis de quibus dicitur. ij. parte. iij. In nouissimis diebus venient illuso-
C res &c. Flagellatur verò à tyrannis. Psal. Circundederunt me canes multi. Conspuitur etiam à blasphemis. Iob. xxx. faciem meam conspuere non verentur. Occiditur autem ab apostatis. Hebræ. sexto. Rursum crucifigentes sibimetipsis fiunt Dei. Item sciendum est quòd Christus quatuor vicibus fuit illusus. Primo in domo Caiphe cum velamine capitis. Secundo in domo He-
D rodis cum Veste alba. Tertio in domo Pilati Cum purpura. Quarto à Iudeis in Cruce: qui eius verba peruertentes dicebant. Vah qui destruis templum Dei &c. Primo modo illudit sacerdos seruiens pro temporalibus quãdo assumit amictum, qui significat spem celestium. Secundo immundus sacerdos induens que albam munditiam significat. Tertio ma euolus induens casulam: que significat latitudinem charitatis. Quarto contemnens verba Dei cum assumit stolam: que Gladiũ, id est verbum Dei significat. Item sciendum ꝙ quatuor vicibus fuit Christus percussus. Primo in capite per arundinem. Secundo in facie per alapas. Tertio in collo per colaphos. Quarto in toto corpore per flagella. Per caput Christi significantur prelati: per faciem contemplatiui: qui sunt pulcrior ecclesiæ pars per collum predicatores: per Corpus actiui. Qui ergo istos iniuste perturbãt Christum in illis membris percutiũt & flagellant. Item sciẽdum quòd Christi conspútio que fuit magna vilipensio secundum glo. significat contumelias iustis illatas in eorũ presentia per turpia & inhonesta verba: que sunt immundi oris sputa. Occisores autẽ Christi sunt qui pauperes spoliant. Eccle. xxxiiij. Qui aufert in sudore panem: quasi qui occidit proximum suũ. Item qui pauperibus nõ tribuunt in extremis necessitatibus. Ambr. Pasce fame morientem si nõ pauisti occidisti. Hec ille. ¶ Quantum ad secundum literaliter sciendum est quòd in via Christus fecit miraculum quod in presenti Euãgelio narratur. Primo secundum Greg. ad solidandam Discipulorum fidem. Secundo secundum Theop. ne incessus domini inutilis esset in via: hoc documẽtũ Discipulis suis dans vt in omnibus simus proficui: & nihil sit in nobis otiosum. Hec ille. Sequitur ergo. (Factũ est autem cũ appropinquaret hiericho.) Est autem Hiericho ciuitas per Iosue euersa prius: cũ ad clangorẽ tubarũ & vociferationẽ populi Dei mu-

E (margin) F (margin) G (margin) H (margin)

I ri eius corruerunt. vt patet Iosue cap. vj.& post redificata per Abiel: vt patet iij.Reg. xvj. cecus quidam sedebat iuxta viam mendicans. Hic est, duplex questio. Prima quia dicitur cum appropinquaret hiericho. Nam beatus Matt. dicit hoc miraculum factum in exitu de hiericho. Secundo: quia hic dicitur fuisse vnus cecus: ibi verò quod fuerũt duo. Ad has quæstiones dupliciter re-
K spondet Aug. de consen. euange. Ad primam enim dicit primo quod Christus dictus est à.b. Luc. hic appropinquare hiericho: non ingrediendo sed egrediẽdo, licet iste modus loquendi sit inusitatus. Ad secundam dicit quod vnus eorum fuit famosior & importunior vnde &.b.Mar. ponit nomen eius & patris eius dicens. Bartimeus filius Timei. & hunc solũ nominat Luc. Sed in secũdo
L modo idem soluit vtranq; quæstionem & consentit magister hist. dicens quod in ingressu sanauit vnum in egressu vero duos: inter quos vnus erat famosior quam beatus Marcus sanatum dicit: de alio tacens. Sed mihi magis placet prima expositio. Nam eædẽ interrogationes & responsiones & increpationes factæ sunt circa eum quem secundũ Marcum sanauit in exitu ciuitatis: & circa
M eum de quo loquitur Luc. Ideo vnus & idem videtur fuisse quem Beatus Lucas anticipatiue loquẽs dixit sanatum & post narrat quod prius erat factum scilicet dominum perambulasse hiericho. (Et cum audiret turbam prætereuntem.) Cum Christo enim egredien te de hiericho fuit multa turba: vt Matthæ. testatur, primo quia iam Christus erat famosissimus in doctrina & miraculis. Secundo: quia ascendebat ad festum paschæ in Hierusalem: ad quod A
illo tẽpore omnis populus Israel ascẽdebat. Tertio quia vt dicit magister hi sto. pauci non audebant ingredi desertum medium inter hiericho & Hierusalem: ideo multi sociarunt se Christo. (Interrogabat quid hoc esset) & secundum Chry. responderunt ei oculati secundum quod credebant: ideo sequitur (dixerunt autem ei quod Iesus Naza- B
renus transiret. Et clamauit) ex magno desiderio sanitatis (dicens. Iesu fili Dauid miserere mei) Iste cecus in verbis istis prætendit se habere magnam fidẽ ad Christum: & eum credere Deum. & hoc quia de eo forte sæpius audierat & de miraculis eius. Sed vnde nouerit iste cecus Iesum esse filium Dauid. Respondet Ciril. In Iudaismo nutritus nõ C
ignorauit quod de progenie Dauid Deus secundum carnem nasceretur, & ideo ei vt deo loquens dicit miserere mei. Hęc ille. Seruos enim Dei oramus vt pro nobis orent: Deum vero vt nobis misereatur. Vel dicere possumus quod apud Iudeos Messias expectatus, quia expectabatur de semine Dauid, ideo per excellentiam dicebatur filius Dauid & secundum hoc dicere. Iesum D
filium Dauid est dicere eum esse Christum. Et hoc innuitur Matth. xij. vbi dicitur. Et stupebant omnes turbæ & dicebant. Nunquid hic est filius Dauid. Et ad hunc sensum turbæ dicebant: Osanna filio: Dauit Matth. xxj. Quod vero dicit. Miserere mei posset quidem dici quod tali vtitur modo loquẽdi doctus à spiritusancto: sed tamen etiam dici posset quod rudes: eo maxime tempore

A pore etiam sanctos sub tali verborum forma aliquando inuocabant. Vnde & Iob.xix.dicitur. Miseremini mei miseremini mei, saltem vos amici mei. (Et qui preibant) Christum (increpabant eum vt taceret) Christus enim tunc in viam cum non esset otiosus: aut docebat turbam, quæ eum sequebatur, vt eum audiret: aut certe cogitabundus & cõtemplatiuus incedebat. Et ideo quia
B cæcus vtroque modo videbatur Christum impedire increpabant cum turbæ. (Ille vero multo magis clamabat. Fili Dauid miserere mei) Timebat eñ ne voces increpantium impedirent vocem suam ne corporaliter audiretur à Christo: ideo vocem eleuauit multo magis clamando. ¶ Allegorice hiericho interpretatur luna; quæ est quoddam variabile: & significat nostrã mor
C talitatem secundum Grego. Ideo Christus venit hiericho, quãdo suscepit carnem: & tũc cecus illuminatus est. Quis vero sit iste cecus exprimit Amb. dicẽs In hoc ceco typus populi gentilis est qui sacramento dominico recepit amissi luminis claritatem. Nihil autem interest vtrum in vno ceco medicinam an duobus recipiat: quoniam ex cham & Iaphet Noe filiis originem ducens
D in duobus cecis duos generis sui prætendebat authores. Hæc ille. Et nota quod est tertio filio Noe scilicet Sem descendit Abraam vt patet Luc. iij. & consequenter populus Iudaicus. Vel per istum cecum significatur genus humanum quod in duos populos diuiditur scilicet gentilem. & Iudaicum Grego. Cecus est genus humanum, quod in parente primo, à paradisi gaudiis expulsum: claritatem supernæ lucis ignorans damnationis suæ tenebras patitur hiericho autem interpretatur luna quę dum menstruis momentis decrescit: defectum nostræ moralitatis designat. Dum igitur conditor noster appropinquat hiericho cecus ad lumen redit. quia dum diuinitas defectum nostræ carnis suscepit humanum genus lumen quod amiserat recepit. Hoc ille. E
F ¶ Anagogice cecus sedens extra hiericho est, populus sanctorum Patrum iam exutus carne moralitatis: quo stat secus seu extra viam ascendendi in Hierusalem cœlestem: quia stabat in lymbo sub terra deorsum: & tamen credebat in Christum qui est via. & mendicabat: quia continue orabat Deum pro sua liberatione. Sed transeunte domino id est dum dominus peregrinaretur in carne multo magis clamabat: G per intentionem vel extensionem sui desyderii. Et in ipso egressu Christi ab hiericho, id est, in morte qua reliquit mortalitatem: & per diuinitatem stetit recepit primo lumen corporale quantum fuit ex parte Christi, quia Christus carcerem illum tenebrosum cum luce corporali intrauit vt patet ex Sancti Thomas in tertia seu. Secundo lumen spirituale: quia peracta pasione H aperta est ianua cœli: & omnes fuerũt in paradiso per beatificam visionem: quamuis non fuerint statim in cœlo per localem ascensionem omnia ista patent ex Sanct. Thom. in diuersis locis. ¶ Moraliter iste cecus significat peccatorem priuatum lumine fidei vel gratiæ Dei. De hoc sic ait Gregor. Qui æternæ lucis claritatem nescit: cecus

 est

I est. Si autem iam in redemptorem credidit qui dixit: ego sum via. & vt lumē veritatis recipiat postulat: iuxta viam sedet & mēdicat. Illi autem qui Iesum venientem precedunt designant carnalium desyderiorum turbas tumultusq; vitiorum: qui priusquam Iesus ad cor nostrum perueniat: cogitationem nostram dissipant: & in ipsa nos nostra oratione perturbant. Ipse vero magis
K clamabat: quia quanto grauiori tumultu cogitationum premimur: tanto orationi insistere ardentius debemus. Hęc ille. ¶ Quantum ad tertium literaliter sciendum est, quod Christus ostendit se hoc loco ad miseras personas fuisse pium & misericordem: quia auditis vocibus ceci: intermissa via & prædicatione vel contemplatione: animum vertit ad eius consolationem. Dicitur ergo.
L (Stans autem Iesus) Stare aliquando opponitur ei, quod est sedere vt proprie dicatur stare qui est rectus super pedes suos. Aliquando vero opponitur ei quod est moueri: & vtroq; modo stetit Christus: ne cecus haberet causam currendi post se. Et in hoc innuit quomodo, se debeant habere principes & prælati quando audiunt pauperes querelantes misericordiam: vel iustitiam.
M (iussit illum adduci ad se.) Non enim potuisset habere aditum ad Christum ratione turbæ. nisi Christus dedisset viam. Si autem iste est de quo loquitur Marcus vt est rationabile dixerunt ei comites Christi. animæquior esto surge: vocat te. Quia proiecto vestimēto in quo scilicet mendicabat: exiliens venit ad eum: vt testat̃ Marcus in quo apparuit magnus salutis ardor, quia venit ad Christũ cursim cum esset cecus. Exilire enim est extra salire vel saltare (Et cum appropinquaret) cecus saluatori (interrogauit illum) saluator (Quid tibi vis faciam) quasi diceret. Vis eleemosynam vel salutem. Ciril. Dispensatiue interrogat: non quasi ignorans: sed vt scirent à stantes quod non petebat pecuniam sed diuinam efficaciam. Vel quia calumniatores veritatis Iudęi possent dicere vt in ceconato non est hic sed similis eius voluit vt cecus prius ostenderet defectum naturæ: & tunc cognoscat gratiæ maiestatem. Hæc ille. Vel interrogat vt eum magis accendat & suspendat ad desiderium sanitatis: & consequenter gratius habeat Christi beneficium (At ille dixit. domine vt videam) Tunc Christus volens se Deum ostendere: curare eum voluit imperatiue & propria authoritate. Vnde sequitur. (Et dixit illi Iesus respice.) Sciendum tamen quod licet Christus omnia posset tamē ex cognitate requirebatur aliqua dispositio in recipiētibus eius beneficia. Ideo sequitur (fides tua te saluum fecit) dispositiue scilicet & congruenter. Fides enim est sicut vas quo ex fonte diuinitatis haurimus gratiam & beneficia: ideo quanto fuerit maior tanto magis haurit. Ciril. Diffunditur gratia quam suscipit fides: & sicut ex aliquo fonte hi quidam paruis vasis modicum aquæ hauriunt hi vero maioribus multum fonte non distinguente mensuras. & sicut secundum fenestras quæ aperiuntur magis vel minus splēdor solis infunditur: ita secundum capacitatē intentionis hauritur gratia. Hęc ille. (Et cōfestim vidit.

cia

A clarius quã vnquã videre potuisset per naturã. Sicut enim ars non põt æquari naturæ in operãdo ita neq; natura deo. Ante nunquã fuit visus ita clarus sicut ille quẽ De⁹ dedit scd͂m Chr.& S.Th.) Et sequebat̃ illũ magnificãs Deum(Ex quo patet secundum Cirillum quod sanus erat in corpore & in spiritu. Sed hic mouet Chryso.quæstionem.Quare permisit cecum sequi se non autem de
B moniacum liberatum & sequi volentem vt Luc.viij.Et ad hoc ipse Chry.dicit. Neutrum irrationabile puto. Demoniacum enim mittit præconem vt ex sua consistentia benefactorem prędicet.Erat enim excellens miraculum, furiosum videre sanę mentis effectum. Cecum vero permittit sequi, quia Hierosolymam ascẽdebat per crucem perfecturus altum mysterium, vt recentẽ
C habentes miraculi mentionem non existimarent eum infirmitate potius quã misericordia pati.Hæc ille. (Et omnis plebs vt vidit) miraculum tam gloriosum(dedit laudem deo)magnificando Deum & Christum eius. ¶ Allegorice & anagogice patet ex dictis. ¶ Moraliter verò significatur quod Greg.exprimit dicens.Cum adhuc turbas Phantasmatum in oratione patimur Iesum ali
D quatenus transeuntẽ sentimus.Cũ vero orõni vehemẽter insistimus deus in corde figit̃,& lux amissa reparat̃.Hæc ille.

Feria.iiij.in ca.ieiunij. Mat.vj.

Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminãt enim facies suas vt pareant hoĩbus ieiunantes. E
Amen dico vobis quia recepe rũt mercedẽ suam. Tu autẽ cũ ieiunas, vnge caput tuum & faciem tuam laua:ne videaris hominibus ieiunans sed patri tuo qui est in abscondito : & pater tuus, qui videt in abscondito reddet tibi. Nolite thesauriza- F
re vobis thesauros in terra, vbi erugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furãtur: thesaurizate autẽ vobis thesauros in cœlo vbi neque erugo neque tinea demolitur & vbi fures non effodiunt nec furantur. Vbi enim est thesaurus tuus: G
ibi est & cor tuum.

Cvm ieiunatis Mat. vj. Sciendum est antequam ad euangelium descẽdamus quod quamuis solẽnitas. xl. in sequenti dominica inchoetur tamen ecclesia addidit quatuor dies precedentes.Cuius ratio literalis est vt quadra- H
genarius numerus impleretur secundum aliquos: quia a sequenti dominica vsq; ad pascha sunt solum. trigesimasexta dies ieiunabiles: sed additis quatuor resultat numerus quadragenarius, quem Christus suo ieiunio consecrauit. Sunt & duæ rationes mysticæ : quare in quarta Feria inchoetur.Prima, quia passio Christi ea die fuit

I fuit pertractata & cum deliberatione
firmata quãuis etiam ista posſit eſſe li-
teralis. Secunda in ſignum quòd tem-
pus ieiunii maxime quadrageſimale:
eſt tempus perfecte claritatis illumi-
nans intellectum quo ad naturale lu-
men & quo ad ſupernaturale. Quarta
enim feria factus eſt ſol & alia lumina
ria: cum ante mundũ illuminaſſet quæ
dam nubecula debilitet quam fecerat
K deus cum dixit Fiat lux. Tertia quia
eſt die mercurii vulgariter dicta. Mer-
curius autem ſecundùm aſtrologos eſt
planeta regnans in virgine & qui domi
natur aquæ: & qui ſemper ſimul fertur
cum ſole & preeſt facundiæ vt autem
patet Act. xiiij. in ſignũ. ſ. quòd homi-
nes hoc tempore debẽt eſſe mundi cor
pore vt virgo: & hùmidi lachrymis. &
perſeuerantes in bono quod eſt eſſe cũ
L ſole ſemper ideſt chriſto. & predicato-
res debent eſſe facundi. Igitur ecclesia
vt feruentius hoc ieiunium ſuſcipia-
mus: reducit nos per cineres ad memo-
riam mortis. & chriſtus in euangelio
docet quomodo ieiunemus ne meritũ
perdamus. Igitur in præſenti euang. in
tendit principaliter chriſtus à nobis
excludere inanem gloriam qua perdi-
tur meritum bonorum operum: & ſua-
M dere quòd ponamus. finem in deo ne
committamus mala. Et in eo tangun-
tur tria puncta quæ ſunt Reprehenſio.
Admonitio. Exhortatio. ¶ Quantum ad
primum chriſtus reprehendit hypocri
tas. Dicit ergo (Cum ieiunatis: nolite
fieri ſicut hypocritæ triſtes) Vbi ſecun
dùm Chryſoſtomũ aduertendum eſt:
quòd aliud eſt eſſe triſtem: aliud ſe fa-
cere ſeu oſtendere triſtem. Qui enim
ieiunat eo ipſo quòd ieiunat eſt triſtis N
ſed non ſe fecit triſtem ſed ſoſum quá-
do qui ſe quid facit vt triſtis videatur.
Et iſto modo dicit chriſtus: nolite fieri
triſtes: quia iſto modo hypocritæ ſe fa-
ciebant triſtes. Ideo ſubditur (Extermi
nant enim facies ſuas) Exterminare ſi
cut Hier. teſtatur eſt extra terminos po
nere: ideo proprie ſecundùm eum ex-
terminantur exules. large tamen omne O
quod extra ſuos conſuetos terminos po
nitur exterminatur. Qui ergo triſtio-
rem ſolito ſe fingit, ex figura faciei vel
de aliquo ſuco exterminat faciem ſuá.
Et ita hypocritæ faciunt (vt pareant)
ideſt videatur (hominibus ieiunantes)
Grego. viij. morali. Nihil tanto labo-
re aliquod niſi exterminatio humana
cogitatur. Hæc ille Chryſoſtomus ſu-
per Matthæ. Si ergo qui ieiuna & tri- P
ſtente facit hypocrita eſt: quanto ma-
gis nequior eſt qui non ieiunat: ſed ar-
gumentis quibuſdam in facie ſua pin-
git venalem pallorem quaſi ieiunii ſi-
gnum. Hæc ille (Amen) ideſt vere (dico
vobis: receperũt mercedem ſuam) quia
ſcilicet vt Remig. ait receperunt id
propter quòd ieiunauerunt. Vel eſt mo
dus loquendi quo ſignificatur quòd
apud deum nullam mercedem tales me
reantur. ¶ In hac parte ſunt duo docu-
menta primum: quia ſecundùm Ange.
ex hoc apparet quòd inanis gloria non
ſolum in rebus pulcris & glorioſis lo-
cum habet: ſed in vilibus puta faciei
ſqualore & veſtium ſordibus. Imo vt
dicit in ſecundis eſt periculoſior: quia
non poteſt ita conuinci cum ſit ſub no
mine ſanctitatis & humilitatis. Secun-
dum eſt: cum in noſtro bono opere
duo

A duo sint scilicet meritũ & gloria: deus vult pro se gloriam tanquam principalis causa omnis boni:& nobis tradit meritum. Qui ergo vult surripere partem dei:perdit suam:deo seipsum vindicante. ¶ Quantum ad secundum admonet & docet nos christus qualiter & quo fine debemus ieiunare cum dicit. (Tu autem) qui non vis perdere ieiunii meritum cum ieiunas: vnge caput tuum:& faciem tuam laua) Sed contra

B primo:quia deferre caput inunctum videtur esse contra honestam conuersationem cum sit turpe. Et præterea si ieiunantes semper vngant caput æque manifestabitur eorum ieiunium per talem vnctionem sicut & per hypocritarum fictionem. Ad ista duo argumenta respondet Hiero. dicens quòd loquitur christus iuxta ritum prouinciæ palestinæ:vbi diebus festis solent vngere capi-

C ta. Hæc ille. Ex quo patet quòd in iudea seu palestina vbi christus predicabat non est turpe sed honestum & pulcrum inungere caput & erat tristitiæ signum. Et quia ita erat consuetum non fuisset ex honore ieiuniũ deprehensum Chrysostom. vero super Matthæ. dicit quòd ista sunt per exaggregationem dicta:& sensus non est quòd ista fiãt sed quòd quantum possumus ieiunia no-

D stra celemus. Et idem dicit sententialiter. Hierolo. Sed arguo contra solutionem vtriusque: quia ex hoc sequitur quòd bonum sit scandalizare proximum qui crederet me non ieiunare quando ieiunare debuissem. Ad hæc dicendum est quòd christus nihil aliud intendit nisi vt inanem gloriam fugiamus. Ieiunia ergo quę sunt de precepto nullus debet cela- E

re ratione prædicta:ne scilicet aliquẽ scandalizet. Et si insurgat motus inanis gloriæ:ille non potest tollere meritum cum homo in tali casu manifestet ieiunium ex principali intentione ne scandalizet proximum suum. Sed dicatur quòd saltem se exponit periculo mutandi intentionem dico quòd non est certum quòd peccabit mutando intentionem: est tamen certum quòd F

peccabit scandalizando fratrem suum. Si vero sint ieiunia votiua imperfecti quibus periculum imminet inaniter gloriandi debent ea abscondere propter periculum inanis gloriæ & sic loquitur christus & prædicti doctores perfecti vero possunt & debent illa ostendere vt glorificetur in eis deus & luceant cora hominibus vt innuit christus Matthæ.v. (ne videaris) idest ne sis G

(hominibus ieiunans) Videri & si aliquando importat incertitudinem cognitionis:vt cum in rę dubia dicimus videtur mihi sic. Aliquando vero existẽtiã rei & expressionẽ veritatis vt cũ dicit Porphirius. Videtur neq; species neq; genus simpliciter idest vno modo dici. (Sed patri tuo qui est in abscondito) idest patri celesti qui est inuisibilis & habitat in corde per fidem secundũ H

gloss. Huic autem patri ieiunat qui eius amore ieiunat: vt eadem gloss. dicit Sed quare christus ita sollicite monet de modo ieiunandi: Dicitur quòd ex ratione maximi fructus qui exprimitur per hos versus. Sanant gratificant: ieiunia forma reuelat. Attenuantque docent:mortem penalia vitant. Quem christo seruant:dogmata carne tuẽtur.

I Dæmoon ſubiicitur: refouent ieiunia
multos. Vbi nota quòd(ſanant) ſcilicet
mente & corpore(gratificant ieiunia)
ſcilicet deo & hominibus forma ſcili-
cet ſunt ieiunantes ad prouocandum
alios ad bonum(reuelāt)ideſt ſunt cau
ſa ꝙ reuelentur ſecreta dei. Attenuant
quæ)ideſt ſubtiliant intellectum (do-
cent)ideſt prebent fucultatem & gra-
tiam docendi legem dei(mortem) ſcili
K cet vitant(penalia vitant.)ideſt penas
& peſtes corporis vitare faciunt. (quē
chriſto)ideſt in ſeruitio chriſti (ſeruāt
dogmata carne:tuētur) ſcilicet ad pa-
triam. (Dæmoon ſubiicitur. refouent
ieiunia multos)ideſt pauperes. Et hec
omnia ex ſcriptura colligūtur. Et ideo
ſubditur:(Et pater tuus qui videt in
abſcondito reddet tibi)mercedem æter
nam & alios fructus.¶ In hac ſecunda
L parte euangelii habemus duo pulcra
documenta in ſenſu morali. Primū tan
git Chryſo. ſuper Matth. dicens Spiri-
tualiter facies animæ conſcientia intel
ligitur. Sicut enim in conſpectu homi-
nem gratioſa eſt facies pulcra. ſic in
oculis dei ſpecioſa eſt conſcientia mū-
da. Hanc faciem hypocritæ qui pro-
pter homines ieiunant exterminant fal
lere volentes deum & homines. Nam
M ſemper vulnerata eſt conſcientia eius
qui peccat. Si ergo abſtuleris nequi-
tiam ab anima tua. bene lauaſti faciem
tuam & bene ieiunas. Hæc ille. Secun-
dum vero tangit idem ibidem dicens.
Spiritualiter caput tuum chriſtus eſt.
Sitiētē pota. eſuriētem ciba, & ſic oleo
miſericordiæ caput tuum vnxiſti chri
ſtū q clamat in euāgellio. Quod vni de
minimis meis feciſtis mihi feciſtis. Hec

ille. Tūc accepta erunt ieiunia noſtra: N
quia dicit Greg. ꝙ illud ieiunium deus
approbat quod ad eius oculos manus
eleemoſynarum leuat. Hec ille.¶ Item
moraliter notandum ꝙ ſcriptura mul-
tiplex oleum nominatur quo inungi
debet caput ideſt mens noſtra. Primo
eſt oleum myrtinum ideſt nitoris con-
ſcientiæ, qui inunge dantur virgines:
vt patet Heſter. ij. Secundum eſt oleū
compaſsionis & miſericordiæ quo de- O
bent inungi prælati. Chry. Eſuriente ci
ba: & ſitientem pota &c. Tertium eſt
oleum ſpiritualis letitiæ quo inungun
tur reges ideſt contēplatiui. Exo. xxix.
Sanctificabis vaſa tabernaculi oleo. fa
cies etiam ideſt conſcientia lauāda eſt
Primo lotione contritionis. Hie. iiij. la-
ua a malitia cor tuum hieruſalem: vt
ſalua fias. Secundo lotione confeſsionis P
Eſa. j. Lauamini mundi eſtote. Tertio
lotione tolerantiæ tribulationis. Apoc.
vij. Lauerunt ſtolas ſuas & dealbaue-
runt eas in ſanguine agni. Vnde deus
dicit animabus bonis illud Gene. xviij.
Afferam pauxillum aque lauētur & la
uamur pedes veſtri ideſt affectus ve-
ſtri a ſordibus terrenorum. ¶ Quantū
ad tertium chriſtus hortatur nos vt fi-
nem noſtrum ponamus in creatore &
non in creatura precipue in diuitiis di-
cens. (Nolite theſaurizare vobis the-
ſauros in terra.) Vbi eſt aduertendum
quòd theſaurus dicitur theca. ideſt re-
poſitorium auri: & theſaurizare eſt au-
rum reponere ſeu congregare quod fit
ſeu fieri debet vt homo poſsit habere
ſufficientia ad neceſsitatem & decen-
tiam ſui & ſuorum. qui ergo congregat
diuitias ex auaritia & amore diuitiarū
in ſe:

A in se:indebite & iniuste thesaurizat:qa impeditur finis propter quem fit thesaurizatio:cum ex hoc reddatur homo insufficientissimus.Qui enim si congregat diuitias non audet eis vti: sed iuxta illas moritur fame. Vnde dicit Hier.ad Pau.Antiqua dictum est.Auaro deest tam quod habet quam quod non habet.Hec ille.Hoc ergo est quod prohibuit hic christus: quia illicitum B est:& quia instabile & periculosum est Vnde subditur(vbi erugo & tinea demolitur & vbi fures effodiunt & furantur)Rab.Tria ponit secundùm tres diuersitates diuitiarum. Metalla erugines.vestes tineæ demoliuntur.Sunt autem alia que neque eruginem neque tineam timent.sicut lapides preciosi:& ideo ponit generale detrimentum scilicet fures qui omnes diuitias rapere pos C sunt.Hec ille)Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo)non in cœlo corporeo secundùm Aug.quia omne corpus contemnendum est:sed in spirituale firmamento quod non transibit sicut corporale.Est autẽ spirituale cælũ ipse deus in quo omnem spem collocare debemus)Vbi neque tinea de molitur nec fures effodiunt:nec furantur.)Sed D quia posset aliquis dicere ꝙ non omnis thesaurus dissipatur erugine vel tinea non subiungitur) Vbi est thesaurus tuus ibi est & cor tuum)Hie.in homil. A.si dicat,& si nihil priorum eueniat: non paruam sustinebis iacturam inferioribus affixus & eorum seruus factus a celestibus cadens & nihil excelsorum cogitare potens.Hec ille.¶ In hac parte sunt multa documenta.Primum literaliter quod Chrysosto. tangit super Matthæ.dicens.Quid ergo melius est E super terram reponere vbi incertus est conseruationis euentus: aut in cœlo vbi certa custodia.Que autem stultitia est ille relinquere vnde exiturus est:& illuc non præmittere quo iturus es. Illic ergo substantiam tuam colloca vbi patriam habes.Hæc ille.Aliud moraliter quod Rab.tangit di.Erugo significat superbiam quæ decorem virtutum offuscat.Tinea quæ vestes latenter rodit inuidia est: que bonum studium F lacerat:& compassionem vnitatis dissipat.Fures sunt heretici & demones qui semper ad hoc sunt intenti vt spirituales viri spolientur.Hæc ille. Aliud est documentum vt vnusquisque ponat cor suum in cœlo: quod ad literam christus monet in dicto suo dicens. thesaurizate &c. & ecclesia idem significat moraliter facto suo dum cineres imponit digni. Memento: quia G cinis es scilicet principaliter. Nam cum deus hominem fecerit ex quatuor elementis multum posuit de luto terre:& parum de aliis elementis: vt docet ipsa grossities & grauitas corporis nostri. Parum igitur in homine posuit de igne: vt parum haberet de igne concupiscentiæ & auaritiæ & iracundiæ & tamen aliqui ita sunt inflati quod vi- H dentur de aere creati. Parum etiam de aqua vt parum haberet de inconstantia circa bona opera:tamen aliqui videntur de aqua facti:quia nimia leuitate sunt agitati:multũ autem posuit de terra vt multum haberet de humilitate quæ est via ascendendi in cœlum quia homo est vt aqua que nõ ascendit nisi

I nisi quantum descendit & tamen pauci videntur de terra facti: quia multi semper volunt esse sublimes & eleuati. Dixit etiam & in cinerem reuerteris: vt discas non amare quod diu tecum habere non valebis. Amen.

Fer. v. post domi. quinquage.
Matth. viij.

K CVm introisset Iesus capharnaũ: accessit ad eum centurio: rogans eum & dicens. Domine puer meus iacet in domo paralyticus: & male torquetur Et ait illi Iesus. Ego veniã & curabo eum. & respõdens centurio ait. Do-
L mine non sum dignus vt intres sub tectum meum sed tantum dic verbo & sanabitur puer meus. Nam & ego sum homo sub potestate constitutus habẽs sub me milites & dico huic vade: & vadit: & alio veni: & venit: & seruo meo: Fac hoc: &
M facit. Audiens autem Iesus miratus est: & sequentibus se dixit: Amen dico vobis non inueni tantam fidem in Israel. Dico autẽ vobis quòd multi ab oriẽte & occidente venient & recũbent cum Abraam Isaac, & Iacob in regno cœlorũ. Filii autẽ regni eiicĩetur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Et dixit Iesus centurioni. Vade: & sicut credidit fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

CVM INTROISSET Iesus capharnaum &c. Matth. viij. Vide expositionem huius Euangelii dominica post octa. Epiphaniæ.

Fer. vj. post domi. quinquage.
Matth. v.

AVdistis quia dictum est antiquis. Diliges proximũ tuum & odio habebis inimicũ tuum. Ego autẽ dico vobis. Diligite inimicos vestros benefacite his qui oderunt vos & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: vt sitis filii patris vestri qui in cœlis est qui solem suum oriri facit super bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt quam mercedem habebitis Nonne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum: quid amplius facietis? Nonne & ethnici hoc faciunt?

A faciunt? Estote ergo vos perfe-
cti sicut & pater vester cœle-
stis perfectus est. Attendite ne
iustitiam vestram faciatis co-
ram hominibus, vt videamini
ab eis: alioquin mercedem non
habebitis apud patrē vestrum
qui in cœlis est. Cum ergo fa-
B cis eleemosynam noli tuba ca-
nere ante te sicut hypocritæ fa-
ciunt in synagogis & in vicis:
vt honorificentur ab homini-
bus. Amen dico vobis recepe-
runt mercedem suam. Te au-
tem faciente eleemosynam: ne-
sciat sinistra tua quid faciat de-
C xtera tua: vt sit eleemosyna tua
in abscondito: & pater tuus
qui videt in abscondito reddet
tibi. Et cum oratis non eritis
sicut hypocritæ qui amant in
synagogis & in angulis pla-
tearum stantes orare: vt vi-
deantur ab hominibus. Amen
D dico vobis receperunt merce-
dem suam. Tu autem cum ora-
ueris intra in cubiculum tuum
& clauso ostio tuo ora patrem
tuum in abscondito. Et pater
tuus qui videt in abs-
condito reddet
tibi.

Aurea

AVDISTIS QVIA DI- E
ctum est antiquis &c. Matt.
vj. in presenti Euāgelio tā-
guntur tria pūcta qui sunt:
dilectio, miseratio, deprecatio. ¶ Quan-
tum ad primum Christus tradit mo-
dum dilectionis proximi. Vbi aduertē-
dum est quòd Christus voluit discipu-
los: quòd nisi essent iustiores scribis &
pharisæis, non saluarentur. ¶ Dixit er-
go (Audistis) à prædicatoribus & lecto- F
ribus legis (quia dictum est) à Deo. Le-
uiti.x. (antiquis) quibus data est lex.
(Diliges proximum tuum.) Primo ra-
tione præceptionis. Secundo ratione
conformitatis, sicut ouis ouem diligit.
Tertio ratione diuinæ dilectionis, sicut
amasia amat amicos amici. Quarto ra-
tione mutuæ necessitatis: sicut mem-
brum sonet: membrum (& odio habebis
inimicum tuum.) Sed contra. Videtur G
quòd male dominus mandauerit ini-
micum odiendum quē ipse diligit pri-
mo quia inimicus est proximus quan-
diu est in via, vt declaratur dominica
xiij. post festum trini. Proximus autem
est diligendus: ideo videtur esse con-
tradictio quòd diligatur proximus &
odiatur inimicus. ¶ Secundo: quia ratio
qua debemus diligere proximum ex
charitate secundum sanctos est: quia H
communicat nobiscum in felicitate su-
per naturali actu vel potentia. ista au-
tem ratio inuenitur in inimicis nostris
quandiu sunt in via: quia saluari pos-
sunt. Sunt ergo amandi sicut & proxi-
mi peccatores. Ad primum dico quòd
in Leuitico dicitur: diliges amicum
tuum. & Christus pro amico posuit
proximum. quia Iudæi non credebant

I omnes inimicos esse proximos. Nõ er-
go inimicus est proximus isto modo
sed amicus: Ad secũdum dicit. S. Tho.
iij. sentẽ. di. xxx. & glo. quòd nunquàm
inuenitur in scriptura quòd Deus di-
xerit inimicũ esse odiendum: sed scri-
bis visum est hoc addendum secũdum
glo. quod non sic est intelligendũ: quasi
hoc addiderint verbis Dei per modum
textus cum expresse mandet Moyses
K Deute. iiij. quòd verbis scripturæ nihil
addatur sed addebãt per modum glo. à
cõtrario sensu arguendo. Ideo nõ dixit
saluator dictũ est: sed audistis quia di-
ctum est antiquis. cũ quo stat quòd in
veritate nihil tale fuerit dictũ. Sed sup
positio quòd ita sit dictũ: dicitur secun-
dum Aug. de ser. do. in mõte quòd hoc
non fuit dictũ imperãdo iustis: sed per-
mittẽdo infirmis. Vel dicitur: secũdum
L eundẽ contra Faustũ quòd hoc intelli-
gitur de inimico inquãtum inimicus si
peccator est. Sed quia Iudæi hoc male
intelligentes odiebant naturã non pec-
catum: ideo vt ait dominus mãdat dili-
gi inimicos. s. inquãtum ad naturã: non
quantum ad peccatum. Ideo subditur.
(Ego autẽ dico vobis. diligite inimicos
vestros) quantũ ad naturã: non quantũ
ad culpã secundum Aug. quia inquan-
M tum peccatores nõ cõmunicant in bea-
titudine secundum. S. Tho. sed ei repu-
gnant. Diligitr inquã inimicos primo
propter perfectionis consummationẽ.
Nam sicut amare propter amorẽ reci-
procũ est naturale: & propter obiecta-
mẽtum mutuæ familiaritatis est vanũ:
& propter peccati cõsensum est mali-
gnum: & propter beneficiũ est mercena
rium: & propter carnis delectationẽ est
libidinosum: & propter Deum & veri
bonũ amici est virtuosum, ita diligere
inimicũ est summæ perfectionis Au
Beatus qui amat te & amicum in te
inimicũ propter te: cæteris paribus ta-
men semper melior est dilectio am
sicut etiam peius est odiũ amici qu
inimici. ¶ Est autẽ notandũ ex doctrina
eiusdẽ. ij. ij. q. xxv. quòd de necessita
charitatis est quòd diligantur inim
nõ inquantũ inimici: quia hoc esset di
ligere malum: sed quantũ ad naturam
nõ in particulari: vt ad eos moueam
motu dilectionis. quia nec iustum q
libet sic diligere est necesse: nisi secun
dum præparationẽ animi. s. si esset ne
cesse: sed solũ in vniuersali. quia. s. à ge
nerali dilectione qua diligimus vniuer
saliter homines ipsi nõ sunt exclude
nisi essent in termino. i. dãnati. Et eod
modo vt dicit nõ tenemur signa dile
ctionis eis in particulari ostendere: se
solũ in generali ita. s. quòd si quis facia
beneficiũ cõmunitati aut pro illa ore
non excipiãtur inimici. Signa enim di
lectionis sunt dilectioni proportiona
ta: in eodẽ modo necesse est talia exhi
bere quo necesse est amare. Si quis ta
men à generali dilectione vel dilectio
nis signo exciperet inimicum peccare
mortaliter. & sic oportet intelligere
quod sequitur (Benefacite his qui ode
runt vos & orate pro persequẽtibus
calũniantibus vos) vt. s. calũniatores
generali dilectione oratione nõ exclu
dantur. ¶ Est autẽ rursus sciendũ quòd
diligere est velle bonũ. Cum ergo dici-
tur quòd diligere inimicos in generali
est necessarium intelligitur quãtum ad
hoc: vt eis velimus bonũ gloriæ & gra-
tiæ:

A tiæ:non autẽ est necessarium quòd eos velimus habere alia bona nisi in quadã generalitate secundũ quòd esset expediens saluti eorũ. Et eodẽ modo tenemur eis benefacere & pro eis rogare. Sed cõtra ista arguit. Primo quia istud præceptũ repugnat humanæ naturæ:& cõsequenter est impossibile. Ad hoc dicit Hier. Sciendũ est Christum nõ impossibilia præcepisse:sed perfecta:quæ B fecit in Dauid in Saul & Absalon. Stephanus quoq; martyr pro lapidãtibus deprecatus est.& Paulus anathema cupit esse pro persecutoribus suis. Hæc ille. Secũdo quia prophetæ inueniuntur sepe maledixisse siue imprecatos fuisse mala cõtra inimicos?ergo nõ tenemur eos diligere. Ad hoc dicit Aug. quòd talia dixerũt prædicãdo nõ optando. Vel vt dicit. S. Tho. ij.ij.q.lxxxiij. hoc fece- C runt ex cõformitate suæ voluntatis ad diuinã:quam videbant talia mala velle ex sua iustitia vel ad correctionem peccatorũ:vel vt destruatur regnũ diaboli. Vel etiam potest dici hoc esse propter bonum bonorũ : quæ prosperãtur dum mali opprimuntur. Tertio arguitur : quia dicitur. j. Io. v. quòd pro peccante ad mortẽ non est orandũ. Ad hoc dicit beatus Tho. vbi supra quòd pec- D cantes ad mortẽ sunt præsciti in quibus effectũ non habet nostra oratio vel correctio. Ideo si de aliquo constaret quòd ad mortẽ peccaret : non esset pro illo orãdum : sed hoc non cõstat quandiu viuit (vt sitis filii patris vestri qui in cœlis est) Filii inquam nõ per naturam sed per adoptionẽ & gratiã secundum Hier.& Aug. qui solem suum, (id est, quẽ ipse fecit:secundum Aug.) facit oriri super bonos & malos & pluit su- E per iustos & iniustos:sic quòd cõmune beneficium nõ subtrahit inimicis suis. Ad intellectũ vero sequentium sciendũ est ex doctrina. S. Tho. ij.ij.q.xxvij.& iij.dist.xxx. quòd cæteris paribus multo melius est diligere amicũ ex charitate quàm inimicũ:vnde & maius malum esse odisse amicũ quàm inimicum. Si quis tamẽ amaret amicum nõ propter Deum:sed solũ ex hoc quòd ami- F cus est illa dilectio nõ haberet mercedem super naturalẽ. Signum autẽ quòd ametur amicus ex eo quòd amicus & nõ charitate est quãdo amatur amicus tantum & nõ inimicus. Nam charitas facit vtrũque diligere. Dicitur ergo (Si enim diligitis eos qui vos diligũt). s. ratione prædictæ dilectionis & non propter Deum vel propter cõmunicationem in æterna felicitate (quã mercedẽ G habebitis) : quasi dicat nullã alioquin etiã peccatores in cœlo haberẽt mercedem. Vnde sequitur. (Nonne & publicani) .i. secũdum Raba. qui publica vectigalia exigũt vel qui publica negotia seculi vel lucra sectantur (hoc faciunt) & tamen communiter sunt homines peccatores. (Et si salutaueritis fratres vestros tantum:quid amplius facietis) quàm scilicet facient infideles ? quasi H dicat nihil. Et intellige quando salutantur fratres solum : quia sunt fratres. Est autem salutatio ista secundum glossam quædam species orationis. Et videtur velle glossa, quòd sit imprecatio salutis (Nonne & ethnici hoc faciunt ? Ethnici autem secundum Rabanum sunt gentiles seu infideles. Ethnos enim Grece Latine gens dicitur.

I (Estote ergo vos perfecti in charitate
& amore & omni sanctitate (sicut &
Pater vester cælestis perfectus est) sci
licet per imitationem: non autem per
æqualitatem vel propriam similitudi-
nem. Cum enim ly sicut importat simi
litudinem similia dicuntur proprijssi-
me que in vna perfectione vniuoce &
æqualiter conueniunt. vt duo æquali-
ter alba. proprie verò qui conueniunt
K vniuoce quedam in aliqua perfectione
sed nõ æqualiter: vt duo alba: sed inæ-
qualiter. Large verò que neque æquali
ter neque vniuoce cõueniunt vt Deus
& creatura. Nihil eñ quòd est in Deo
est in creatura vniuoce seu secundum
eandem rationem: vel econtrario. Vn-
de sapientia diuina est substãtia. sapiẽ-
tia autem creaturæ est accidens in hac
parte est hoc documentum quòd per
L amorem assimilamur Deo efficimur
eius filij: & per maiorem magis. Quili
bet ergo debet conari ad summum in
amore quantum potest diligendo non
solum amicos: sed etiã inimicos oran-
do pro eis etiam particulariter. Augu.
Hoc autem Iesus & docuit & fecit di-
cens. Pater ignosce illis. Sed perfecto-
rum sunt ista filiorum Dei: quo quidẽ
se debet omnis fidelis extendere & hu-
M manam animam ad hunc effectũ oran-
do Deum secũque luctando perduce-
re. Hec ille. Sciendum est etiam quòd
sicut naturalis calor aliquando est ni-
mis paruus vt in puero: aliquando ni-
mis defectiuus: vt in sene. aliquando ni
mis inordinatus: vt in febricitante. ali-
quando autẽ est magnus & perfect⁹ &
ordinatus: vt in viro bene completio-
nato. Similiter etiã amor Dei aliquã-
do est paruus: vt cũ amatur solum vt
amicus. Aliquãdo defectiuus: vt cũ im-
perfecte diligitur Deus: aliquando in-
ordinatus: vt dũ quis inordinate amat
se. Igitur dominus in hac parte inducit
nos ad amorem latũ & magnũ: qui se
extendit etiam ad inimicũ & ad amorẽ
perfectum exẽplo Dei. Nã Christus di-
lexit nos perfecte, id est plus quã suam
scilicet domum & plus quã suos, id est
Angelos quos dimisit & nobiscum pa-
rentelam contraxit & plus quã se: quia
se morti tradidit pro nobis. Vnde ipse
dicit Hiere. xij. Reliqui domum meã
quo ad primum. dimisi hereditatem
meã. quo ad secundũ. quia Angeli sunt
regnum suum: dedi dilectam animam
meam in manus inimicorum eius: quo
ad tertiũ. Qui igitur perfecte diligere
vult Deum diligat plus quã sua & suos
& seipsum. ¶ Quantũ ad secundũ Chri-
stus nos ad opera misericordiæ horta-
tur: sed primo mouet ad cauendum ab
inani gloria que maxime talibus insi-
diatur. Chry. super Matth. Vbi res agi-
tur gloriosa ibi facilius inuenit locũ
gloriationis occasio: que magis vexat
seruos Dei quã Diaboli. Hec ille. Dicit
ergo (attendite,) id est diligẽter caue-
te. quia sicut dicit Chrys. inuisibilis est
serpens & latẽter ingreditur (ne iusti-
tiam vestram,) id est opera de se bona.
Iustitia enim legalis pro omni virtute
sumitur: non autẽ iustitia specialis (fa-
ciatis corã hominibus.) Sed contra quia
Matth. v. dicitur. Sic luceat lux vestra
corã hominibus: vt videant opera ve-
stra bona & glorificent patrẽ vestrum
qui in cœlis est. Ad hoc dicitur dupli-
ter. Primo ꝙ ibi Christus loqtur pre-
latis

A latis, qui sunt in statu perfectionis. quibus non ita de facili imminet periculũ inanis Gloriæ, hic auté loquitur imperfectis de quibus secundum secus est & quibus secundũ Greg. in moral. hic cõsulitur vt sua occultẽt: bona opera, que scilicet non sunt de necessitate præcepti. Secundo dicitur secundũ Chrys. & Grego. & Augu. ꝙ hic prohibentur solum fieri bona opera ad laudem huma
B nam: nõ autem prohibentur fieri corã hominibus ad laudem Dei. Ideo secundom eosdẽ additur (vt videamini ab eis.) Qui enim operatur publice propter Deũ operatur solum coram Deo quem solũ habet præ oculis secundum Chrysosto. & Gre. nec talis operatur vt ipse videatur: sed vt opus suũ videatur secundũ Aug. (Alioquin mercedem nõ habebitis apud patrem vestrum qui in
C cælis est.) Chrysost. super Matt. Quid à Deo recipies qui nihil dedisti: Nam quod propter Deum fit deo datur: & à Deo recipitur: quod autẽ ꝓpter homines fit in ventos effunditur. Hec ille. (Cũ ergo facis eleemosynam) que est opus gloriosissimum. Nã vt ait Ambr. omnis summa disciplinæ Christianæ in pietate est. Hec ille. (noli tuba canere ante te) Per tubam autem secun-
D dum Chrysosto. super Matt. & Augus. de ser. do. in. mon. intelligitur omnis actus vel sermo per quẽ operis iactantiam demonstramus & gloriã quærimus. Vel intelligitur turba materialis qua Iudei vtebantur loco Campanæ: & cum ipsa hypocritæ ad ostentationẽ vocabãt pauperes ad eleemosynã. Vnde subditur sicut Hypocritæ faciunt.) Sicut autem dicit Isido. nomen Hypocritæ tractum est ab his qui in spectaculis representant alienas personas & fingunt se esse aliquos & non sunt. E
Vnde secundum Isido. Hypocrita grece: latine dicitur simulator. Et dicitur secundũ aliquos ab hypo quod est sub & chrysis quod est aurum: quia sub auro apparente sanctitatis latent iniquitates hypocritæ. Vel dicitur secundũ alios Hypocrita quasi Hypocrita ab hyper quod est super & chrysis aurũ: quasi super vel eximius deauratus. Sed secundũ. S. Tho. ij. ij. q. iij. articu. ij. argumento in oppositũ Hypocrita secundũ Isido. debet scribi sine, h, & dicitur ab ipo quod est falsum & crisis sine, h, ꝙ est iudicium: quia de se falsum iudiciũ facit dum se ostendit bonũ & est malus Vnde secundum Augu. de ser. do. in mon. quicunque fingit se esse quod nõ est, Hypocrita est. Qui tamen sub habitu sanctitatis iniquus est: non est Hypocrita secundũ. S. Tho. nisi illũ assumeret ad significandũ suã sanctitatem: quia ille habitus nõ significat sanctitatẽ personæ suæ sed sui status. (Amẽ dico vobis: receperunt mercedẽ suam.) Hier. non Dei mercedem sed suã. Laudati enim sunt ab hominibus quorum causa exercuere virtutes. Hec ille. (Te H
autem faciente eleemosynam: nesciat sinistra tua qd faciat dextra tua.) Iste est modus loquendi quando aliquid fit secrete. Chrysosto. in homil. Ac si dicat. Si possibile est teipsum ignorare: & ipsas manꝰ tuas latere possibile esset studiosius est tibi. Hec ille (vt sit eleemosyna tua in abscõdito,) id est propter Deum facta. Est autem notandũ quòd eleemosyna sicut debet esse oc-

 culta,

I culta, ne perdatur meritum: ita vt sit grata Deo: debet habere conditiones istis versibus contentas. Compatiens: dulcis: letus: da propria: quantum. Discretus dandi: rectus: & esto citus. Nota (Compatiens,) id est debet esse cor dantis (dulcis,) scilicet sit eius sermo (letus,) id est sit vultus eius. (da propria,) id est non aliena (quantum) scilicet patitur tua facultate (discretus
K dandi,) id est sis: vt videas cui des. iuxta illud Eccle. xij. Si benefeceris videto cui (rectus,) id est visis in intentione (& esto citus,) scilicet vt velociter tribuas. Et hæ omnes colligũtur ex scriptura. Eleemosyna autem sit facta: vt etiam ex scriptura colligitur. habet effectus contentos his versibus. Mittigat ardorem carnis: peccata remittit.
L Virus serpentis ꝓfugat supplicia mortis. Tribuat omne bonum quadruplex: largita reseruat. Ad se versa vocat multos eleemosyna tutat. Nota (Mitigat ardorem carnis,) scilicet fomitem concupiscentiæ (peccata remittit, virus serpentis profugat.) scilicet dando tentationem victoriam (supplicia mortis,) id est æternæ: subaudi profugat (tribuit omne bonũ quadruplex,) scilicet fortunæ corporis gratiæ: & glo-
M riæ (largita reseruat,) id est conseruando omne bonũ etiam temporale si expedit: quia feneratur domino qui miseret pauperis. Prouer. xix. (Ad se versa vocat multos,) scilicet multiplicando intercessores (eleemosyna tutat,) id est dando fiduciam, eternæ salutis. Et de istis omnibus subditur. (Et pater tuus,) id est Deus qui pater Christi per naturam & omnium hominũ per creationem: & istorum per adoptioné seu gratiam (qui videt in abscõdito,) id est qui solus nouit intentionem cordis (reddet tibi.) Sicut auté dicit Augu. multa exempla latina habent: (reddet tibi palam) Chrysosto. Impossibile est vt opus bonum hominis in abscõdito dimittat Deus sed in hoc seculo manifestat: & in alio glorificat: q̃a gloria Dei est, sicut & Diabol⁹ manifestat malum in quo malitiæ eius virus ostenditur. Proprie tamen publicat Deus omne bonũ in seculo illo cuius bona nõ sunt cõmunia bonis & malis. Hec ille. In has parte hoc habemus documentũ quod inanis gloria summe cauẽda est: quia est vitiũ periculosissimũ. Aug. ex sententijs prosperi. Quas vires noceãdi habeat humanæ groriæ amor non sentit: nisi qui ei bellũ indixerit: quia & si cuiquã facile est laudẽ non capere cũ denegatur: difficile est ei non delectari cum quod delectat offertur. Hæc ille.

¶ Quantũ ad tertium Christus presupponens ꝙ assidui simus in oratiõe: admonet ne oratiõis nostræ effectũ perdamus, cum ipsa sit summè necessaria. Est enim secundũ Chryso. quasi quoddam spirituale tributum, quod anima offert Deo de visceribus suis. Quanto ergo gloriosior est tanto cautius est seruanda: nec propter homines facta vilescat Hec ille. Ad intelligentiã autem eorum que sequuntur. Sciendum est quod duplex est oratio. Quedam, scilicet communis & publica: que per ministros Dei fit ꝑ toto populo. Et de ista non est hoc sermo cum ita debeat fieri vt populus possit se conformare orando cum ministris: orantibus. Alia est priua

A est priuata. Et hec debet fieri in secreto propter multa. Primo secundũ Cypria. de oratione dominica: quia hoc cõuenit fidei: qua Deum etiam in locis abditis presentem credimus. Secundo secundum alios: quia facilius eleuatur mens in Deum. Tertio ne propter inanem gloriam meritum perdamus. Et hoc est quod dicit saluator. (Et cum oratis,) scilicet priuate (non eritis si-
B cut Hypocritæ qui amant in synagogis,) id est cõgregationibus. Nam synagoga grece: congregatio dicitur latine. vel in synagogis, id est in locis in quibus conueniebat populus ad audiẽdum verbum Dei. vel alia ratione: à syn quod est con. & goge populus. (& in angulis) vt videantur nolle videri (platearum,) id est atriorũ quæ erãt
C circa templum. de quibus habes in sequenti dominica. Vel anguli isti sunt secundum glo. vbi viæ se intersecãtes spatium quadrum faciunt (stantes,) scilicet super pedes recti & eleuati vt melius videri possint: quanuis etiã dicatur esse mos Iudeorum orare stando (orare) & hoc (vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis receperunt: mercedem suam) quã quæsierũt, id est hominum laudem. Vel est mo-
D dus loquẽdi quo significatur quod nullam mercedem sunt habituri. Et hoc videtur melius: quia non semper tales recipiunt laudem humanam: sed interdũ vituperium: quãuis dici possit, ꝙ suam mercedem, id est laudem humanam ab eis intentam receperũt in facto vel in opinione vel in intẽtiõe sub spe. (Tu autem cum oraueris: intra in cubiculum tuum,) id est in locum secretum secundum Cypria. (& clauso ostio) nõ solum materiali: sed etiã typico, id est ore. Silenter enim orãdum est propter tria secundũ Cypria. vbi. s. primo quia Deus non voce sed conscientia pulsatur. Secundo quia petitionem tuam nõ oportet aliquem scire: nisi te & Deum. Tertio ne socium prepedias. Quarto ex colla. patrum: ne petitiones tuæ innotescant Diabolo. Aliquando tamen priuate laudabiliter quis prorumpit in vocem: secundum, scilicet Tho. ij. ij. q. lxxxiij. Primo ad excitandum affectũ. Secundo vt seruiamus Deo de omni quod habemus etiam de corpore. Tertio ex redundantia superioris in inferiorem partem (ora patrem tuum in abscondito,) Licet autem Deus omnia scientia: tamen ei loquimur. Primo vt profiteamur quòd scimus nos ab eo habere quod ab eo petimus quod profiteri est Deo valde charum: quia est profiteri eum esse omniũ datorem. Secundo vt mens nostra excitetur. Tertio vt excitetur deuotio astantium aliquãdo. Quarto vt animus circa sancta verba occupatus retrahatur à cogitationibus vanis. In his autẽ verbis secũdũ Hier. Xp̃s nihil aliud intẽdit nisi vt inanẽ gloriã declinem⁹: vnde ꝑ hoc nõ excludit quin debeam⁹ orare ĩ ecclesijs: imo bonũ est iuxta illud Psal. In ecclesijs bñdicite dñm & hoc q̄a cæteris paribus oratiões ibi facili⁹ exaudiunt. Prĩo q̄a ad hoc est sacrat⁹ & deputatus loc⁹. Secũdo q̄a ibi sunt reliq̄æ sanctorũ. Tertio q̄a ecclesiæ sunt intitulatæ ad honorẽ alicui⁹ sancti q̄ ad impetrãdũ suffragantur. Quarto q̄a ibi est Corpus Xp̃i saltẽ tẽpore missæ. Quinto q̄a Angeli

E F G H (margin letters)

I talia loca frequentant. Sexto quia demones qui orationem appetunt impedire non ita audent sacris locis interesse. Septimo quia ibi sunt imagines conferentes ad mentis eleuationem. Vide de his si placet Ioannem Nider. iij. præcep. c. xiij. Debet ergo quilibet habere secretum locum in desyderio :;& vti ecclesia pro necessitate: ita scilicet quod si in cubiculo suo haberet omnia
K quę habet in ecclesia non vellet stare in ecclesia ad orandum maxime si sic imperfectus. Vnde Chry. super Mat. ait puto quod non ad locum hoc referat dominus: sed ad propositum orantis. In conuentu enim fidelium orare commẽdabile est sicut dictum est in ecclesiis benedicite dominum. Hæc ille. Est autem notandum quod oratio si debeat esse deo accepta debet habere multas
L conditiones quæ colliguntur ex scriptura: & his versibus continentur. Compunctus purusq́: mitis rectusq́; quietus: Orans deuotus terminet omnis homo. Nota (compunctus) scilicet sit orans, vt oratio sit lachrimosa (purus) scilicet per munditiam conscientiæ (mitis) .s. per cordis humilitatem rectusq́;) scilicet per cordis simplicitatem quietus) .s. per secretum (orans deuotus terminet)
M scilicet ducendo ad terminum per perseuerantiam (omnis homo.) Multi autẽ sunt eius effectus si bene fiat ex scriptura collecti: qui his versibus continentur: scilicet Tranquillus gratus: sit noscens, corpore sanus. Venia, vita datur: solans opprobria tollit. Vitantur casus grauis torporq́; reatus. Conseruat pacem: dat formam, lenit &, iram. Auget rem mundi: feruens oratio iusti

Nota (Tranquillus) scilicet efficitur in A
mente orator (gratus) scilicet deo impetrando ab eo gratiam sit noscens) scilicet impetrando sapientiam (corpore sanus) scilicet sanitatem corporalem impetrando (venia) scilicet culparum (vita datur) scilicet longior (solans scilicet consolando) opprobria tollit scilicet dando bona. vt patet de Anna Thobie tertio (Vitatur casus) scilicet
in peccatum (torporq́;) scilicet exci- B
tando ad bonum (reatus) scilicet tollendo & abolendo pœnam debitam culpis (conseruat pacem, dat formam) scilicet agendi & viuendi (lenit & iram. Auget rem mundi) scilicet temporalia obtinendo feruens oratio iusti. Sed his omnibus addi potest quod oratio est fons omnium liquorum & arbor omnium fructuum productiua, quia ipsa est medium ad obtinendum omnia bona. Et de istis omnibus subditur. (Et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi.) In hac parte hoc habemus documentum: quod stante ordinatione Dei quilibet potest facere quod Deus ei aliquomodo sit debitor. Licet enim absolute Deus nulli sit debitor: tamen ex suppositione secus est sicut rex debet militi equum, eo ipso quod militẽ cum
fecit quamuis proprie tunc res dicatur D
debitor sibi potius quam militi. Et hoc dicit Sanctus Thom. secunda distinct. xxvij. Et licet prima parte quęstio. xxj. videatur oppositum dicere tamen non dicit Chrysosto. in homil. Non autem dicit: gratis dabit: sed reddet tibi. Debitorem enim seipsum tibi constituit. Hæc ille. Est & aliud documentum in hac parte & in priori. quia Christus

retra

A retrahit nos ab amore inordinato dum docet nos cauere gloriam propriam. Nam inordinate se diligit, qui ea quæ facit in se reflectit,& inde gloriã quęrit. Sed tamen sciendum est quod secundum aliquos si bonum opus incipiat ab inani gloria, interimendum est potius quam prosequendum: quiaꝗ radix est vitiata. Si autem accidat ei in medio non debet interimi: quia radix B est bona. Vnde Bern. prædicans tentatus elatione dixit. Nec propter te incepi:nec propter te dimittam. Complacentia autem quæ accidit operi facto, non potest illud vitiare,sed est naturalis de propriis operibus maxime bonis Psalmo. In custodiendis illis retributio &c.etiam in presenti. Amen.

Sabbato post dominicam quinquagesimæ. Matth. sexto.

C Vm sero esset factũ erat nauis in medio mari, & Iesus solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando: D erat enim ventus cõtrarius eis. Et circa quartam vigiliam noctis, venit ad eos ambulans super mare, & volebat præterire eos. At illi vt viderunt eum ambulantem super mare: putauerunt phantasma esse. Et exclamauerunt: Omnes enim viderunt, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit illis. Confidite ego sum. nolite timere. Et ascendit ad illos in nauem:& cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebant. Non enim intellexerant de panibus:erat enim cor illorũ obcecatum. F Et cum trãsfretassent peruenerunt in terram genezareth:& applicuerunt. Cumque egressi essent de naui: continuo cognouerunt eum. Et percurrentes vniuersam regionem illam, ceperunt in grabatis eos qui se male habebãt circunferre, vbi audiebant eũ esse. G Et quocunque introibat in vicos vel in villas, aut ciuitates in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum salui fiebant.

H C VM SERO ESSET FActũ erat nauis in medio maris &c. Mar. vj. In presenti euangelio tangunt tria puncta: quæ sunt. Conturbatio: Confortatio: Consolatio. ¶Quantum ad primum sciendum est: quod vt patet ex textu Euangelistarum & ex magistro historiæ Christus peracto miraculo, de

I quinque panibus & duobus piſcibus:
aſcendit in montem ſolus orare, quia
populi volebat eum facere regem: cre-
dentes quod ſub tali rege non poſſent
penuriam pati. Diſcipulos autem ſuos
iuſsit aſcendere nauem: & ire vt expe-
ctarent eum in quodam loco vltra la-
cum illum. Et ſecundum Thomã per-
miſit eos fere tota nocte periclitari: vt
diſcerent compatientes eſſe in tribula-
K tionibus, & non ſtatim à principio ex-
pectare ſubſidium ergo. (Cum ſero fa-
ctum eſſet: erat nauis in medio mari)
hebraico more ſumpto mari pro omni
aquarum congregatione etiam ſi ſit
dulcis. Erat enim in quodam locum (&
Ieſus ſolus in terra) qui poſt prædica-
tionem ceſſet & ad orandum vt ſe præ-
dicatori formam preberet: qui in ora-
tione haurire debet à deo quod effun-
L dat in populo. (Et videns eos laboran-
tes in remigando non poterant velum
dare vento.) Erat enim ventus contra-
rius eis, & circa quartam vigiliam no-
ctis venit ad eos. Sicut auté dicit Chry
ſoſto. & magiſter hiſtoriç, quatuor ſunt
vigiliæ noctis: & vna quæque diuidi-
tor in tres horas quæ tamen horæ non
ſunt æquales. Vide hoc ſcilicet hora-
rum inæqualitatem dominica in. lxx.
M Prima vt dicit idem magiſter vocatur
canticinium. Secunda intempeſtum.
Tertia gallicinium. Quarta ante luca-
num. In prima vbi vigiliæ cuſtodiun-
tur, vigilant omnes in ſecunda adole-
ſcentes, in tertia viri in quarta ſenes.
(Ambulãs ſupra mare) ex diuina aut
alias dotes corporis glorioſi: quia eas
non habuit ante reſurrectionem: vt pa
tet ex Sanct. Thoma tertia diſtinctio

ne decimaſexta & tertia parte quæſtio. xxvij. (Et volebat preterire eos) In rei veritate volebat aſcendere nauim: ſed tamen fingebat ſe eos velle preterire, quaſi alienos, & hoc non ad decipiendum, ſed ad ſignificandum, quod erant paruæ fidei, & non perfecti diſcipuli ſui. Nam poſt tot & tanta miracula viſa credebant eum eſſe phantaſma: cum debuiſſent credere ipſum ſuper aquas ambulare potuiſſe. Fingere autem ad ſignificandum non eſt peccatum. vnde autem Luc. vlti. finxit ſe longius ire. eadem ratione. Auguſt. de conſ. Euangel: ſt. Eos volebat tanquam alienos præterire à quibus ita non agnoſcebat vt phantaſma putaretur. Hæc ille. Sequitur. (At illi vt viderũt eum ambulantem ſupra mare, putauerunt phantaſma eſſe) id eſt, aliquam illuſionem vel apparitionem diabolicam. Phantaſma enim dicitur à phanos quod eſt apparitio. Et licet omne idolum rei corpore formatum à virtute phantaſtica dicatur phantaſma: tamen ſecundum aliquos proprie phãtaſma eſt idolum vel apparitio rei in cognitæ & inſolitæ. (Et clamauerunt) omnes ſimul. (Omnes enim eum viderunt.) Eſt autem confuſus clamor & incerta vox ſignum & effectus magni timoris in quo vtique erant apoſtoli ratione loci quia erant in medio maris & ratione venti: quia erat contrarius eis, & ratione abſentiæ naucleri: quia Chriſtus aberat. & ratione temporis quia erat nox, & ratione viſionis inſolitæ quia putauerunt ibi phantaſma eſſe. ¶ In hac parte habemus vnum documentum in ſenſu allegorico: quod nobis debet eſſe cauſa

ma

A magnæ consolationis & spei. Et illud tangit Theo. Dicens. Labor discipulorum in remigando, & ventus contrarius labores sanctæ ecclesiæ designat: qui inter vndas seculi aduersantes & immundorum flatus spirituum ad quietem patriæ cœlestis peruenire conatur. Quando autem dicitur, quia nauis erat in mari, & ipse solus in terra ostenditur, quia nunquam ecclesia B tantis gentilium pressuris est afflicta, vt redemptor ipsius eam prorsus deseruisse videretur: sed videt Dominus suos laborantes in mari: quia eos ne in tribulationibus deficiant suæ inspectu pietatis corroborat: & aliquando manifesto adiutorio liberat. Quarta autem vigilia venit ad eos diluculo, appropinquante: quia cum homo mentem ad superni luminis presidium ere- C xerit aderit dominus & tantationum pericula sopientur. Hæc ille. Quarta igitur vigilia noctis primo circa finem mundi nauis saltem quantum ad errores infidelium quietabitur: quia denuo prædicabitur Euangelium in toto mundo: & totus mundus conuertetur ad Christum & subiicietur eius vicario: vt patet ex dictis Sancti Thomæ secunda secundæ quæstione centesi- D maſexta articulo quarto. ¶ Quantum ad secundum ponitur confortatio, qua Christus discipulos timentes statim confortauit. vnde dicitur. (Et statim locutus est eis) vt eum, scilicet in voce cognoscerent & cessaret statim timor sicut & factum est: vt dicit Chrysostomus. (dixit eis. Confidite: ego sum: nolite timere.) Non dixit autem quis esset: quia hoc poterant ex voce percipere: vt dicit magister historiæ, vel vt se ostenderet esset illum cui dixit: ego sum qui sum, vt idem magister dicit. (Et ascendit ad eos in nauim: & cessauit ventus) qui secundum Theologum appositus erat, vt maius appareret miraculum ambulationis super aquas. (Et plus magis intra se stupebant (supple quam fecissent de quinque Panibus: vt ait Theologus, quia plenius Christi potentiam cognouerunt. (Non enim intellexerant) Christi potentiam secundum Theologum propter miraculum factum (de quinque panibus. Erat enim cor eorum obceçatum (quia secundum Theolog. & si stupebant virtutum magnitudine, nec dum tamen meo virtutem diuine maiestatis cognoscere valebant. Hæc ille. ¶ Sed non videntur vera quæ dixit Theolog⁹, quia communiter tenetur, quod in primo miraculo quod Christus fecit in nuptiis crediderunt in eum discipuli eius sicut in Deum: vt supra habitum est. Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, quod non est certum tunc vt in Deum crediderint. Secundo, quod hoc dato potest dici quod fidem non habebant firmam: sed vacillantem (id quod multis noui testamẽti locis & argumẽtis probari potest primò dum Christus iussit Petrum ad se super aquas venire & dubitãs clamauit ad Christum qui illi dixi modicæ fidei quare dubitasti & præterea christo relicto, oẽs fugerunt) ita vt modo vnũ modo aliud crederent de Christo secundũ quod eis occurrebant motiua vñ in passione fidem perdiderunt adeo quod in eum

I eum neque vt in deum: neq; vt in re-
demptorē iam credebant.¶ In hac par
te habemus documentum in sensu my-
sticum partim: quidem in anagogico:
partim vero in morali. Quo ad primū
Hiero. sic dicit. Dicit autem eis confidi
te ego sum: quia videbimus eum sicuti
est. Cessauit etiam ventus & procella
Iesu sedente in naui: id est regnante in
naui qua est vniuersalis ecclesia. Hæc
K ille. Hoc autem regnum perfecte erit
post iudicium. Quātum vero ad secun
dum Beda ait. In quocunq; etiam cor-
de per gratiam sui amoris adest nox
vniuersa vitiorum & aduersitatum mū
di siue spirituum malignorum bella cō
pressa quiescunt. Heç ille. Et intendit
ꝙ quiescunt christo in anima existen-
te in perfecta possessione. quia scilicet
omnia quæ sunt in homine mouentur
L secundùm imperium christi vt in pa-
tria. Vel quiescunt tentationes & tribu
lationes: quia desinunt impedire & con
uertuntur in ventum prosperum ac se-
cundùm. Vel quiescunt: quia non deii-
ciunt asperæ victoriæ.¶ Est autem sciē
dum quòd hæc dies est dicata virgini.
Primo ergo passa est martyrium men-
tis tota feria. vj. & sabbato. Ideo sicut
martyrium: & filii recolitur feria sexta
M ita virginis sabbato. Secundo quia si-
cut in sabbato quieuit deus creando:
ita in ventre virginis recreando; Nam
spiritussanctus nunquam quieuit in pu
ro homine nisi in Maria. quia in aliis
habuit aliquid repugnās saltem venia
le peccatum. Tertio: quia sicut deus in
sabbato compleuit creationem ita in
virgine expleuit recreationem. Quar-
to quia illa dies est benedicta inter o-
mnes dies: & hæc inter omnes mulie
res. Quinto: quia sicut illa dies media
inter diem gaudiosum & dolorosum
ita hæc virgo inter deum & homines
Sexto: quia ea die in ea sola mansit fi
des. Igitur anagogice ex intentione ec
clesiæ ista nauis significat virginem
quæ fuit nauis onusta mercantiis vir
tutum de longe afferens nobis panem
christum cuius arbor fuit christus iux
ta illud Eze. xxviij. Cedrum de libano
tulerunt vt facerent tibi malum. Ce
drus enim est arbor sublimis: cuius fru
ctus habet saporem dulcem: acetorum
& medium in diuersis partibus: & signi
ficat triplicem substantiam christi. Ve
lum fuit etiā ipse christus de quo Eze
xxviij. Bisius varia de egypto conte
ta est tibi in velum. Nota varia quæ
triplicem habuit colorem scilicet album
in carne ratione puritatis: rubeum in
animá ratione charitatis: aut eum in
deitate ratione preciositatis Canti. v
Dilectus meus candidus & rubicun-
dus: electus ex milibus. Hec nauis chri
sto existente in terra. i. in securitate fe
citatis post ascensionem remansit in
medio maria huius seculi: & in ea erāt
apostoli. quia sub vmbra & magisterii
remanserunt. Vel per mare intelligun-
tur peccatores penitentes repleti ama-
ritudine peccatorum. Hæc nauis est in
horum medio: quia est eorum media-
trix constituta ad deum. Et inquantum
mediatrix assimilatrix auroræ in qua
bestiæ ad latibula: & homines ad opus
vadunt Et lunæ quæ lucet in nocte. &
est vicina terræ: & efficit supra mare.
Et soli qui est inter tres superiores pla
netas: & tres inferiores. Vnde Cāti. vj.
Que

Que est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens pulcra vt luna; electa vt sol auroræ quidem: quia adueniente aurora idest virginis gratia bestiæ idest tentationes: & demones ambulantes per mentem peccatoris dum erat in nocte peccati recedunt. Lunæ vero qa influit lumen peccatoribus tenebrosis & est eis vicina per subitum auxilium & ostendit suam virtutem super afflictos & amaricatos. Soli vero: quia supra se habet trinitatem: & infra se habet virgines continentes & coniugato quo reconciliat. Igitur circa finem noctis idest tempore mortis venit Iesus ad deuotos virginis ambulans supra mare quasi liber a doloribus. & illi turbantur in morte propter phantasmata demonum vera vel estimata: & deus eos confortat. & statim sunt in terra genezaret idest patriæ celestis. in qua cognoscit & sanat omnes infirmos. ¶ Quantum ad tertium ponitur consolatio infirmorum: cum dicitur? Et cum transfretassent idest lacum seu fretum trãsiuissent (peruenerunt in terram genezareth) idest cuiusdam regionis: quæ dicebatur secundùm Iosephum genezaria: a qua dicebatur & mare genazareth: secundùm eundem Iosephum. Et ab aqua genezareni dicuntur: que regio est trans mare galilæ: ex opposito ipsius gelileæ (Et applicuerunt. Cumque egressi essent de naui: continuo cognouerunt eum) scilicet christi genezareni. & hoc secundùm. Bedam vel ex signorum magnitudine: vel etiam quia pluribus erat facie notus. & ostenderũt illi magnam fidem ad dominum secundùm Bedam in hoc quòd non fuerunt contenti salute præsentium infirmorum. sed miserunt ad alias per circuitum ciuitates: vt omnes currerent ad medicum. Vnde subditur. (Et percurrerentes) idest ipsi genezareni: secundùm Bedam vniuersam regionem illam ceperunt in grabatis idest in lectis infirmorum) eos qui se male habebant circum ferre vbi sciebant eum esse) ita quòd vt dicit Thomas. non inuitabant eum ad infirmos sed deferebant ad illum. (Et quoque introibat in vicos aut villas aut in ciuitates in plateis ponebant infirmos: & deprecabantur eum vt vel fimbriam vestimẽti eius tangerent. Christus enim tanquàm Iudeus & habitu Iudaico vtens habebat fimbrias in angulis pallii sui iuxta preceptum quod mandauerat dominus. Nu. decimoquinto vt populus israel sicut carne per circuncisionem: ita & vestitu p huiusmodi fimbrias ab aliis populis esset distinctus Et quotquot tangebant eum: saluti fiebant merito suæ fidei dispositiuæ & potestate christi effectiue. ¶ In hac parte est documentum in sensu anagogico quia genazareh interpretatur initium natiuitatis & significat tempus quo quis ingreditur regnũ dei & nascitur vite æternæ. Et tunc videntes christum cognoscent eum quantum ad omnia quæ nunc de illo credunt. quia visio erit in patria de his qui credimus in via & sanabuntur tunc perfecte omnes infirmi deuoti christo. Hiero. Quod autem dicitur quotquot tangebant eum salui fiebant implebitur quando fugiet dolor, & gemitus: Hæc ille id est in dies resurrectionis. ¶ Moraliter ista nauis significat penitent

I tentiam quia penitentiā hominē portat
ad cœlum & portum paradisi cōtinue:
siue dormiat: siue vigilet: siue comedat:
siue ieiunet siue quescat: siue moueatur
quia vere penitens omnia ista in deum
ordinat & propter cū facit Ideo enim
vt dormit vel ad laudandum deum ex-
urgat & consequenter in omnibus tali
bus meretur. Qui in hac sunt naui pa-
tiuntur quatuor aduersa scilicet Ven-
K tum tentationum a diabolo. Phantas-
mata illusionum seu vanitatum à car-
ne: Vndas persecutionum à mundo.
Ignorantiam diuinorum à præsenti
statu quod notatur quia erat sero. Sed
contra ista pericula habent multa ad-
iutoria. Primum est fiducia de deo con
tra diabolum quam deus dat: quia di-
xit christus confidite. Secundum est
oratio clamosa contra phantasmata
L malarum cogitationum: quia clama-
uerunt. Tertium est asidua meditatio
dominicæ pasionis: quod notatur cū
dicitur quòd sanabantur tangentes
fimbriam vestimenti christi idest vlti-
mum vestimenti sui corporis quod est
posio quæ fide & deuota meditatio-
ne tangitur & tangit. Et hoc est con
tra amaritudinem mundi. Quarta est
illuminatio diuina contra ignoran-
M tiam: que venit quarta vigilia noctis
idest in fundit cognitionem mediam
inter claram beatorum & tenebrosam
viatoribus naturalem. Vigilandum est
igitur. ne efficiamur similes virginibus
fatuis & imprudentibus quibus dictum
fuit nescio vos & rationem reddit ali-
bi Euangelista quia necimus diem ne-
que oram Vnde dicebat christus passu
rus. vigilate ne intretis intentationem.

Dominica. j. in Quadragesima [cut off]
Matth. iiij.

DVctus est Iesus in desertum à spiritu vt tentaretur a diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus postea esuriit. Et accedens tentator dixit ei. Si filius dei es dic vt lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit. Scriptum est Non in solo pane viuit homo: sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem: & statuit eum supra pinnaculū templi: & dixit ei. Si filius dei es: mitte te deorsum: scriptum est enim. Quia angelis suis mandauit de te: & in manibus tollent te: ne forte offendas ad lapidem pedem tuū. Ait illi Iesus rursum. Scriptum est. Non tentabis dominum deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde: & ostendit ei omnia regna mundi: & gloriam eorum: & dixit illi. Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris

ueris me. Tunc dixit ei Iesus.
Vade sathana. Scriptum est
enim. Dominum deum tuum
adorabis: & illi soli seruies.
Tunc reliquit eum diabolus:
& ecce angeli accesserunt & mi
nistrabant ei.

DVCTVS EST IESVS
B in desertum à spiritu &c.
Matthæ.iiij. Est sciendum
ex doctrina, S.Tho.iij. par
te.q.xlj.quòd conuenientissimum fuit
christum tentari. Primo vt sicut sua
morte nostram superauit: ita nostras
tētationes superaret sua tentatione Se
cundo ne etiam sancti credant se à tē-
tatione immunes. Tertio vt discamus
tentationibus vincere. Quarto vt cō
C fidamus de sua misericordia cum & i-
pse sit tentatus. Debuit autem vt dicit
tentari in deserto, quia voluntarie se
obtulit tentationi. Ideo debuit ire ad
campam certaminis idest solitudinem
in qua diabolus magis audet inuadere.
Nec tamen solum in deserto tentatus:
quasi imaginarie & non realiter fuerit
in Hierusalem. Debuit etiam tentari
vt dicit post ieiunium. Primo vt nos
D contra tentationes discamus armari ie
iuniis. Secundo vt discamus ieiunium
displicere diabolo. Tertio quia pro-
pter esuriem diabolus sumpsit audaciā
inuadendi illum: cum esset de diuinita
te eius dubius. Quomodo autem illum
diabolus statim tentauerit post baptis-
mum: & quare tunc voluit tentari est
multiplex ratio: vt patebit in hac par-
te. Quomodo autem illum cognouit
esse deum: & quomodo non: in hoc ea- E
dem euangelio dicitur. Cōueniēter er-
go in principio nostri ieiunii proponi-
tur nobis euangelium de ieiunio & ten
tatione christi: in quo tanguntur tria
puncta iuxta tres tentationes christi
quæ fuerunt circa gastrimargiam: ina-
nem gloriam: & superbiam. ¶ Quantū
ad primum literaliter dicitur. (Ductus
est Iesus) scilicet statim post baptismū
suū (in desertū) quod. s. est inter hierusa F
lē. & hierichò secūdū mag. hist. in quo
figuraliter adam incidit in latrones se-
cundū glo. (à spūsancto) secūdū Greg.
nō quasi minor pcepto aut ptāte maio
ris sed secūdū Chry. eo mō quo aliqs
rōnabili exhortatione placat: & hoc. i.
in quātū homo (vt tētaretur à diabolo)
qa em vt ait Chry. diabolus cōtra chri
stū ire nō poterat: ideo christus proces
sit cōtra diabolū. Datur em ei occasio G
tentandi vt idem ait per hoc ꝙ quis va
dit ad solitudinem quia maxime tunc
tentando instat quando hominem soli
tarium viderit. vnde etiam aggressus
est solam. Greg. in homil. Sed sciendū
nobis est quòd tribus modis tentatio
agitur. Suggestione, delectatione, con-
sensu. Et nos cum tentamur plerum-
que in delectationem aut in consen-
sum labimur. quia de carnis peccato H
propagati: in nobisipsis gerimus vn-
de certamina toleramus. Deus vero
qui in vtero virginis incarnatus in
mundum sine peccato venerat: ni-
hil contradictionis in semetipso to-
lerabat. Tentari ergo per suggestio-
nem posuit sed eius mentem pecca-
ti delectatio non momordit: atque
ideo omnis diabolica illa tētatio foris
non

I non intus fuit. Hæc ille. Et intendit
quòd Christus fuit conceptus sine peccato originali:& consequenter non habuit fomitē.i.habitualem concupiscentiam seu malam inclinationē sicut nos habemus. Vnde eius vires non prorumpebant in actum, nisi secundum rationis imperium. (Et cū ieiunasset.xl.diebus ita.s.quòd nullū cibum in toto isto tēpore sumpsit. vt dicitur Luc.iiij.imo
K nec esuriit vt innuit hic.b.Matt.qui dicit quòd cū ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus (postea esuriit).q.d.nō ante hoc tempus, istum esuriisse · sicut secūdum aliquos esuriit Moyses & Helias. Non autē vltra trāsiuit secūdum Chry.in homil.ne incredibilis videretur carnis assumptio: & etiam vt alii dicūt quatenus eius diuinitas diabolo celaretur. Nā etiā Moy-
L ses & Helias tanto tempore ieiunarūt: qui tamen puri homines fuerunt. Sed quare Moyses: Helias: & Christus.xl. diebus ieiunarunt.& similiter nos tanto tempore ieiunamus. Ad hoc dico quòd nos hunc numerum obseruamus in ieiunio multiplici causa. Primo quia Christus illud multipliciter consecrauit.s.sua conceptione:quia quadraginta septimanis fuit in virginis vtero sua
M prædicatione.quia.xl.mensibus prædicauit in mundo.sua ieiunii obseruatione:quia.xl.diebus ieiunauit in deserto. sua passione:quia.xl.horis iacuit in sepulcro:& sua resurrectione: quia post illam.xl.diebus fuit cum discipulis in mundo. Secundo quia per hunc numerum seruimus Deo de corpore nostro. Quia enim corpus nostrū cum stat ex quatuor elementis: & per voluptates

eius trāsgredimur decem præcepta legis:ideo quaterdecies carnem nostram affligimus. Item tertio quia per hunc numerum seruimus Deo de tēpore nostro dando decimam. Nam à præsenti die vsque ad pascha sunt sex hebdomadæ:à quibus si subtrahātur sex dies dominici in quibus minime ieiunamus remanent.xl.dies abstinentiæ:qui sunt decima pars anni: qui habet.ccclxvj. dies completos quidem si sit annus bissextilis: incompletos vero si cōmunis quia annus solaris habet dies.ccclxv.& vj.horas. Item Quarto quia per hunc seruimus Deo de operibus nostris:quia opera nostra debent esse circa adimpletionem decem præceptorū & quatuor Euangeliorum. Istæ tres vltimæ rationes sunt.b.Greg.in homil.Item Quinto secundum Augu.quia partes aliquot xl.sunt.j.ij.iiij.v.viij.x.&.xx.quę simul iunctæ faciunt.l.Status autem beatitudinis etiam.l.diebus præfiguratur.à pascha vsque ad pentheco. In hoc ergo significatur quòd per.xl.dies pœnitentiæ ad fœlicitatem æternam conscendimus. Christus autē numerum istum seruauit vt daret formam & mēsuram ieiunio nostro:secundum Chrys.super Matth. Vnde ex magister hist.non ieiunamus statim post epiphaniā vt Christus, sed circa.xl.dies post vt ostēdatur ieiunium nostrū à Christi ieiunio deriuatum. Moyses autē & Helias istum numerum obseruarunt in figurā ieiunii Christi. Differebat autē ieiunium illorum à ieiunio Christi. Primo secundum Augu quia illi non ieiunauerunt ex virtute sua vt Christus:sed Moyses quidem sustentabatur eloquio Dei: vt patet

A patet Exo.xxxiij.Helias autem fortitudine cibo præassumpti. iij.Reg.xix. Secundò iuxta Chry.quia illi ieiunando esuriebant:non autem Christus:sed post ieiunium : vt dicitur (&.xl.noctibus.) Hoc dicitur secundum.S.Tho.super Matth.ne quis eum crederet nocte comedisse: vt comedunt saraceni tempore sui ieiunii (Postea esuriit.) Et hoc secundum Chry.&.S.Tho.vt diabolus B tentandi audacia sumeret: quia esuries eum verum hominem demonstrabat: sicut ieiunium.xl.dierũ sine esurie, arguebat diuinam virtutem. ¶ Ad intellectum autẽ sequentium est sciendum ex doctrina. S.Tho. iij.parte. q.xlvij. quòd maiores in populo Iudęorum cognouerunt Christum esse Christum sicut & demones: vt dicitur in libro noui & veteris testa. sed non cognouerunt C Christum esse filium Dei per naturã. quia si cognouissent nunquàm dominũ glorię crucifixissent.j.Corin.ij.Ista tamen ignorantia fuit affectata quodammodo: quia peruertebant euidentia signa. & nolebant verbis credere saluatoris.Minores autem neque Dei filium neque Christum eum esse cognouerũt. Et si aliquando dubitauerunt quòd esset Christus propter signorum frequen D tiam tamẽ à principibus decepti sunt. Sed contra: quia coloni cognouerunt eum esse hæredem.i.Christum in lege promissum vt Matt.xxj.patet ergo cognouerunt esse filium Dei : quia de eodem dicitur. Dabo tibi gẽtes hæreditatem tuã,& ego hodie genui te.Et Chry. etiam dicit Christũ in cruce non orasse pro eis qui sciebant se filiũ Dei crucifigere. Ad hoc dicitur quòd ista probant quòd eum cognouerũt filium Dei E per gratiam excellentem inter homines omnes:non autem per naturã. Vel cognouerunt Dei filium illum esse.i. cognoscendi sufficientia signa habuerunt. Hæc ex.S.Tho. Et videtur idem dicendum de demone quòd nõ cognouit certe eum esse filium Dei & si aliquando hoc dicebat per os obsessorum loquebatur suspicando secundum bea. Tho.iiij. dist.xxx.q.ij.art.j. &.iij.parte F q.xxix.art.j.ad tertium Sed contra.S. Tho.arguit Nico.de Lyr.quia in multis locis scripturæ expresse habeṫ quòd Christus esset Deus:ideoque cognouerunt eum esse Christum. Ad hoc dico solutionẽ parere ex dictis.Probat enim argumentum quòd cognouerunt eum esse filium Dei per gratiam,vel Deum participatiue eo modo quo dicitur in Psalmo. Ego dixi dii estis.Et ratio hu- G ius est : quia hebrei non solum moderni, sed etiam antiqui existimantes impossibilem esse vnionem diuinitatis ad humanitatem:crediderunt omnes scripturas asserentes deitatẽ Christi transsumptiue & metaphorice loqui. Vnde secundum eundem Nico.de Lyr.super Matt.xxj.ex istis scripturis Iudæi non habebant notitiam euidẽtem de Christi diuinitate : sed coniecturalem. Et in H quæstione contra Iudæos tenet quòd ex scripturis non potest concludi efficaciter & insolubiliter diuinitas Christi:sed apparenter & rationabiliter tãtum. Est autem in ista materia magna concertatio inter prædictum Nico.& Pau.bur.& replicatorem quam vide si vis Matth.xxj. Causa ergo quòd diabolus voluit tentare Christum secundum omn

I omnes, vna fuit, vt eum præcipitaret in peccatum si posset: sed alia fuit vt cognosceret aliquid quod ignorabat. Et secundum Nico. de Lyra. voluit scire si esset Christus: quia cum videret completas prophetias varias de tẽpore aduentus Christi: & videret sanctitatem Christi dubitauit si ipse esset. Sed hoc non solum est contra. S. Tho. sed etiam est communiter contra omnes sanctos:
K qui dicunt quòd voluit scire si esset filius Dei. Vnde Chryso. super hoc passu dicit quòd sciebat eum esse Christum ex testimonio angelorum ad pastores. & stellæ ad magos: & Ioannis ad Christum. Est etiam vt videtur cõtra Euangelium quia Lucę. iiij. dicitur quòd demones sciebant eum esse Christum: quod licet sit dictum post tempus ieiunii Christi: tamen non est ratio quare
L etiam eo tempore, scilicet, ieiunii scire non potuerint si Deus post voluit illos hoc scire cum tunc iam habuissent omnem causam & medium sciendi illud, scilicet, notitiam prophetarum & experientiam miraculorum attestantium Christi natiuitatem: cuiusmodi fuit illuminatio noctis: & apparitio stellæ: & Euangelizatio angeli ad pastores: & huiusmodi. Vnde & hic non
M dixit: si Christus es: sed si filius Dei es. Quod ideo dicit secundum magistrũ Histor. quia audierat illam vocem. Hic est filius meus dilectus. Dicendum est ergo secundum magi. Histo. & Chry. & Ambr. & Hier. & S. Tho. & alios; quòd voluit scire si esset Dei filius: quod vsque ad Christi passionem nunquam sciuit. Et hoc est quod dicitur. (Et accedens tentator). i. diabolus: cuius officiũ est tentare homines ad malum: secundum. S. Thom. ij. dist. xxj. q. j. artic. j. [...] enim dicit quòd solius diaboli est tentare ad nocendum: non quia semper immediate tentet: sed quia primum [...]minem tentauit, & vicit: ex qua tent[a]tione parata est via aliis tentationi[bus]. Vel quia ei soli & membris eius conuenit impugnare virtutem cum inte[n]tione occidendi hominẽ. Vel quia m[un]do, & carne tanquàm instrumentis v[ti]tur in tẽtando. Hæc ex illo. Vide etiam de hac prima parte. q. cxiiij. & ij. i[...] xcvij. Accessit autem in humana ef[fi]gie secundum magi. Histor. vt colloq[ui] posset cum Christo. Sed quare etiam Euang. non est aggressus in effigie [hu]mana? Ad hoc dico quòd secundum [S.] Tho. ij. vbi supra fuit: quia Deus v[o]luit: vt Eua eum magis abhorreret: [&] consequenter facilius vinceret. Di[cit] tamen Beda quòd serpens ille est [de] quodam serpẽtum genere quod faciem virgineam habet. Et magister Hist. [di]cit quòd tunc serpẽs rectus incedeb[at]: sed fuit in maledictione prostratu[s]. Quod tamen non est rationabile: q[uia] verba Dei ad serpentem erant dicta ad diabolum: secundum sanctos. Sed qua[re] sic diabolus suadebat? mouendo lin[]guã illius serpẽtis ab extra? Dico quod hoc fuit: quia intus tentare non pote[]rat per phantasiam aut alias vires se[n]sitiuas: quia omnes erant rationi subie[]ctæ stante innocentia. (Dixit ei. Si filius Dei es). s. naturalis: & per consequens ei æqualis in potestate: dic vt lapides isti panes fiant. Luc. iiij. dicitur dic lapidi huic. & idem est quia si p[lu]res demonstrauit lapides: & vnum de[]mon[]

A monstrauit. Sed hic est vna quæstio,
quia secundum Amb.& magi.hist.dia-
bolus ex scripturis intellexerat filium
Dei venturum. Aut ergo filium Dei per
gratiam: aut per naturam. Si primum
quare vult scire an sit filius Dei per
gratiam: cũ sciret eum esse Christum.
Si secundum: cum illæ scripturæ quæ
eum dicunt esse filiũ Dei loquantur de
Christo:& ipse cognouerit Christũ se-
B quitur quòd eum etiã cognouit esse fi-
lium Dei per naturam. Videtur ergo ꝙ
supposito ꝙ cognouerit eum esse Chri
stum: hæc quæstio solui non posit. Ad
hoc dico quòd cognouit venturũ filiũ
Dei:& credidit quòd esset filius Dei ꝑ
gratiã: sed nato Christo: ex multis du-
bitauit an esset filius Dei per naturã:&
hoc voluit scire: vt si inuenisset eum fi-
lium Dei per gratiam tantũ: sperasset
eum posse sicut cæteros superare. Et li-
cet scripturæ de Christo loquẽtes dicãt
eum esse filiũ Dei & Deum: tñ & Iudęi
& diabolus intelligebãt hoc dictũ per
excellẽtiam gratiæ. Et licet de Christo
aliquando dicãtur in scriptura nomi-
na, quæ de solo Deo dicũtur in tetra-
grammaton: tamẽ eis non cõstabat ista
de solo Deo dici sicut nos modo credi-
mus. Sed cõtra hoc arguitur quia dicit
magist. Hist. ꝙ ex scripturis nouerat se
per filium Dei venturũ perditurũ esse
principatũ, ergo cognouit eum esse ta-
lem quẽ superare nõ posset,& cõsequen
ter esse filium Dei per naturã. Ad hoc
dico ꝙ non credidit se ab illo superan-
dum propria eius virtute: sed diuina:
sicut superatur à sanctis: & sicut idem
magist. dicit: nõ credebat se per illũ per-
dere principatũ nisi post iudicium: &
ideo interim credebat quòd eum pos- E
set saltẽ per aliquod veniale superare,
& ad purgatoriũ & lymbũ perducere.
Sed postquàm timuit illũ esse Deum
in passione: procurauerat per vxorem
Pilati ne moreretur. Sicut per Iudã op
positũ quæsiuerat. Est etiam sciendum
quòd licet quo ad naturalia, diabolus
non fallatur, vt dicit S.Tho.j.parte.q.
lviij.&.ij.dist.vij.& magister.q.xvj.se-
cus quo ad gratuita quæ ex voluntate F
Dei pẽdent. Et in talibus potest succes-
siue ad eundẽ finem ordinare opposita
tentatiue pure ad stabilitatẽ sui regni:
vel ad finem suæ superbiæ ipsam mor-
tem & ipsam vitam Christi. Vnde dicit
Chrysosto. super Matth. quòd hic dia-
bolus fuit excecatus, quia ex ieiunio
quadraginta dierum debuisset conclu-
dere Christi diuinitatem potius quàm
ex eius esurie humanitatem. Et vt di- G
cit quamuis Moyses,& Helias tanto
tempore ieiunauerint: tamen ieiunan-
do esuriebant: non autem Christus:
sed solum post ieiunium. ¶ Sed iterum
arguo quòd diabolus ante Christi pas-
sionem cognouerit Christi diuinita-
tem. Nam Christus se Deum dicebat
& hoc miraculis probabat: ergo neces-
sario diabolus hoc credebat. quia ipse
scit Deum non posse attestari falsitati: H
& scit, si aliquod fit miraculum fit à
Deo in testimonium doctrinæ alicu-
ius. Nam cum agnoscat totam natu-
ram: si quid fiat supra naturam hoc no-
uit. Et ideo cogitur credere: non autem
nos quibus non cõstat quòd hoc mira-
culum vel illud sit à Deo. Ad hoc dico
quòd argumentum forte concluderet si
Deum per naturã Christus se clare &

I patenter dixisset:quod non faciebat sal
tem quando miracula faciebat in testi
monium suæ doctrinæ. Vel si aliquan-
do hoc dixit clare tūc prohibuit id de-
monem percipere. sicut & prohibuit eū
scrutari Virginitatem suę matris: vt a-
lias dictum est. ¶ Itē contra: quia Chri
stus propria autoritate faciebat mira-
cula quod est dei proprium. Ad hoc di-
co quòd Diabolo non constabat clare
K de hoc. Potuit enim Christus etiam da-
to quòd esset Homo purus facere mi-
racula ex potestate, id est aliqua super-
naturali virtute existente in eo ad tem
pus vel etiam semper si Deo placuis-
set: per quam effectum miraculi perdu
xisset eo modo quo nunc sacramenta
noue legis per virtutem spiritualem
in eis existentem agunt ad gratiam.
Vnde Gregorius. dicit quòd sancti vi-
L ri miracula faciunt aliquando oran-
do, aliquando verò ex potestate: sicut
beatus Benedictus aspectu oculorum,
rusticum duris loris alligatum absol-
uit. Et sic Diabolus credidisse potuit
Cristum imperare ventis ex potesta-
te sua quæ tamen aliam maiorem pre-
supponeret. Vel dicendum quòd po-
tuit Christus in corde orare & secun-
dum mētem suam facere precepta de-
M monibus vel infirmitatibus per Dei
virtutem: de qua tamen in suis verbis
non faciebat mentionem, & sic posse
fieri Diabolus sciebat. Potuit etiam
Christus imperia & miracula sua ce-
lare Diabolo. Ex dictis autem patet
quid dicendum sit ad id quod obijci
posset: quia dicebat & probabat se ha-
bere authoritatem dimittendi peccata
quod est Dei proprium. Dicatur enim

quòd Diabolus prohibebatur ista au-
dire: vel dubitabat vtrum illa authori-
tas esset principalis vel subministrato-
ria. Voluit autem Christus secundum
Leo. Papam ex humilitate & non ex po-
testate aduersarium vincere, vt homi-
nem plus honoraret & Diabolum plus
confunderet. Ideo sequitur. (Qui re-
spondens) mansuete, & forte, ac si eum
non cognosceret. (Dixit ei. Scriptum
est.) Deute. viij. Non in solo pane, sci-
licet corporali (viuit homo; sed in o-
mni verbo quod procedit de ore Dei
vt patet de Moyse qui verbo Dei fo-
xl. diebus specialiter & corporaliter
stentatus. Et sic Diabolus neque pot
eum ad peccatū Gulæ inducere: neque
eius cognoscere diuinitatē. ¶ Sed qu
re Christus Diabolū repellit per s
pturam? Ad hoc dico quòd fuit p
secundum Gregor. vt doceat nos
gis doctrina quàm miraculis pug
Et secundo iuxta Ambro, vt osten
quibus armis impugnetur Diabol
Hæc ille. Sunt autem hec arma ie
nium oratio doctrina. Et tertio iuxta
Raba. quia proponebat Diabolum
militate vincere non potentia: & no
bis exemplum tribuere, vt quoties
uis hominibus aliquid patimur: ad
ctrinā excitemur potius quàm ad vi
dictam. Temperat autem responsi
iuxta glo. ne Deum illum esse cog
sceret, ¶ In hac parte sunt multa
menta. Primum tangit Chrysosto.
Homel. dicens. Quisquis post Bapt
mum maiores sustines tentationes
turberis: etenim propter hoc accepi
non vt vaces: sed vt prelieris. Ideoque
tentationem Deus à te non prohi

Primum

A Primum vt discas quoniam multo factus es fortior. Deinde vt magnitudine donorum extoilaris. Tertio vt diabolus experientia cognoscat quòd perfecte ab eo recessisti. Quarto vt per hoc fortior reddaris. Quinto vt crediti thesauri agnũ accipias. Neque enim Diabolus superueniret tibi ad tentandit, nisi te in maiori honore effectum videret. Hæc ille. Et idem est iudicium
B de quolibet sancto & iusto & redeunte ad penitentiam sicut de baptizato dicente Remigio. In sanctificatis Diaboli tẽtamẽta grassantur. Hec ille. Secũdum tangit idem ibidem dicens. Vt autem cognoscas quòd magnum bonum est ieiunium: & qualiter scutum est aduersus Diabolum Christus ieiunauit non eo indigens sed nos instruens. Hęc ille. Tertium tangit idem dicens. Si ie-
C iunaueris, & tenteris: non dicas quia perdidi fructum ieiunij mei. Nam & si non pro fuit tibi ieiunium tuum vt non tenteris: tamen proficiet vt à tentationibus non vincaris. Hæc ille moraliter etiam sciendum est, quod Christus semel esurijt & ad comedendum non habuit nisi lapides: vt hic. Hi sunt viri duri qui non possunt ad penitentiam frangi: & frigidi qui non possunt
D diuino amore inflãmari & aridi qui nõ possunt rore diuinæ gratiæ aut lachrymarum infundi. Hi etiam non possunt incorporari Chrysto. sed diabolo. Alia etiam vice esurijt & non habuit ad comedendum nisi folia: vt Marc. vigesimoprimo. legitur de ficulnea. Sicut autem Christus non comedit lapides, ita, nec folia, id est verba sed bona opera. Quotidie etiam esurit nostram salutem, & conuersionem. Nã dicit Chrysosto. Sicut concupiscibile est nobis comedere: sic Christo saluare. Istum autem cibum tantum esurijt quòd ostiatim illum mendicat. Appoca. iij. Ego sto ad ostium & pulso. Si quis audierit vocem meam & aperuerit mihi ianuã scilicet cordis intrabo ad illum & cenabo cum illo & ipse mecum, id est ponemus ad scotum siue ad symbolum E
ita quòd peccator ponat contritionẽ: confessionem: & satisfactionẽ: & Deus remissionem culpæ collationem gratiæ: & promissionem gloriæ. Sed multi vellent comedere solum de alieno. & tractari bene & exponere parum. F
¶ Quantum ad secundum sciendum est ex doctrina, scilicet Th. quarta parte quæstiõe quadragesimaprima. quòd Diabolus tentãdo Christum talem ordinem tenuit: vt à leuioribus inciperet: quod semper facit secundum Gorram in viris spiritualibus. Vnde sicut primos parentes primo tentauit de Gula dicens. Cur precepit vobis Deus ne comederetis, &c. Secundo de mali gloria, dicens aperientur oculi vestri. Et tertio de superbia, dicens. Eritis sicut dij. ita & circa Christum fecit Chriso. super Matth. Cum ex premisso Christi responso nihil certum discere diabolus potuisset vtrum Christus Deus esset Homo assumpsit eum ad aliam tentationem: dicens apud se. Iste qui fame non vincitur & si non est Filius Dei tamen sanctus est. Valẽt enim homines sancti, fame non vinci: sed postquam communem carnis necessitatem vicerunt per vanam gloriam cadunt. Ideo cepit eum tentare in gloria vana. G H

I Hec ille. Ideo sequitur (Tunc assumpsit eum diabolus) Assumpsit inquam secundum aliquos, id est portauit Gregoriũ. quid mirum si se à diabolo permisit in montem duci qui se permisit à membris illius Crucifigi. Hec ille. Qui communiter exponitur quod per assumpsit intelligitur portauit. quod & Chrysosto. resensit: qui dicit quòd diabolus voluit quòd Christus videretur
K quasi volans: & inde inaniter eleuaretur. Et similiter idem sensit etiam Rab. Vel secundam alios assumpsit, id est duxit secum eũ ad se, id est ad societatem suam sumendo: sicut Christus dicitur assumpsisse Petrum, & Iacobum. & Ioannem: quos tamen non portauit. vt patet Matth. decimosecundo. (In sanctam ciuitatẽ) Rabanus. Sancta ciuitas Hierusalem dicebatur, in qua templũ Dei
L erat: & sancta sanctorũ: & cultus vnius Dei secundum legem Moysi. Hec ille. Non ergo erat sancta, ratione ciuium. (Et statuit eum supra pinnaculũ templi.) ¶ Ad intellectum huius sciendum est ex Iosepho. vj. de bello Iudaico & alijs authoribus quòd templum dupliciter dicitur. Vno, scilicet modo domus facta in vertice montis moria. de qua habes in dominica prima aduẽtus. Alio
M modo sumitur templum pro atrijs, id est plateis quæ erant circa istam domum. Nam cum ille mons esset ex aliqua parte preruptus triplici muro, erat circũdatus quasi corona Papæ, & à primo muro ad secundũ erat magna planicies: & similiter à secundo ad tertiũ: & à tertio ad templum. In prima platea poterant esse etiam gentiles. In secunda verò solum Iudei & erat diuisa in duas partes pro viris & fœminis. In tertia verò soli sacerdotes & leuitæ: qui in ea sacrificabant & psallebãt & conuersi ad Populum existentem in secunda platea predicabant. Quid ergo sit pinnaculum templi non est clarum: quãuis cõstet, quod erat locus eminẽs. Glossa quædam dicit quòd erat sedes doctorum. Alij verò vt Ansel. & Raba. & Nicolaus de lyra. & multa alij dicunt quòd erat tectum templi siue quoddam deambulatorium vel apodiamentum (vt ita dicam:) ne ambulantes per tecti extremitatem propter incautelam caderent. Tecta enim in regionibus illis erant plana, sicut quoddam pauimentum. Beda verò dicit erat quoddam tabulatum, siue deambulatorium. Et omnia ista possunt esse sona. ¶ Pro quo sciendum est quod istud pinnaculum quicquid fuerit non potuit esse in templo interiorũ: si sedes doctorum, vel locus prope vt communiter tenetur: propter hoc illa sedes erat locus accommodatus Diabolo de inani gloria tentare percupientium quia tectum eius erat teste Iosepho plenum verubus. acutissimis ne aues super illo insiderent: ideo ibi non erãt deambulatoria. tum quia dato ibi fuissent: cum illa domus esset a... centum cubitis non poterat ibi esse ... cus vel sedes doctorum. Et dato ... ibi potuisset esse sedes talis in imo ... aliquo tabulato extra murum templi tamen. ad planteam illam non intrabant laici vt audirent verbũ Dei. Vnde omnes dicunt quòd in secundo atrio fiebant Sermones ad populum. Dicimus ergo quòd prima est summitas

cuiusque

A cuiusque rei: sed propriè domus aut muri. In muro ergo diuidente, sacerdotes à laicis; erat deambulatoriũ vel tabulatum: aut super muro: aut super extremitate alicuius porticus contingue muro: & ibi erat sedes doctorum quæ non dicebatur pinnaculum: sed erat in pinnaculo, id est tecto vel deambulatorio: hic ergo Diabolus eum statuit, id est deposuit: secundum Chry-
B sosto. mentem & Gregorij: vt dicitur Vel statuit, id est vsque illud duxit ibi sistendo. Et secundum glo. volens Diabolus de inani gloria Christum tentare beatus eum statuit vbi multos se nouerat hoc vitio decepisse. ¶ Et nota ꝙ Dicit Chrysosto. Diabolum portasse illuc Christum vt inani gloria eleuaretur, dum Populus videret eum quasi volantem: sed ipse egit vt à nullo vi-
C deretur. (Et dixit ei. Si filius Dei es mitte te deorsum Hierony. In omnibus tentationibus hoc agit Diabolus, vt intelligat si filius Dei sit. Hæc ille. Non dixit: ascende in celum, aut vola per aerem, sed mitte te deorsum secundum Raba. quia illa vox illi conuenit, qui omnes satagit precipitare. Et idem dicit Chrysosto. (Scriptum est enim) de te in psalmo (qa Angelis suis man-
D dauit de te: & in manibus tollent te ne forte offendas ad lapidem pedem tuũ) Vbi sciendum secundum Hieronymũ quòd Diabolus male allegat scripturam. quia non intelligitur de Christo sed de viro sancto. Non enim vt ait Chrysost. filius Dei portatur ab Angelis, sed econuerso. Exponitur autem illud secundum glossam: quia Deus mãdauit Angelis suis de iusto viro: vt in manibus, id est auxilijs suis tollent eũ. E
ne forte offendat pedem, id est affectum mentis ad lapidem, id est ad occasionem peccati vel ruinæ. Christus verò scripturam conuenienter allegat cum subditur. (Ait illi Iesus rursum. Scriptum est) Deuterono. vj. non tentabis dominum Deum tuum. Est autem sciendum ex sancto Tho. secunda secũdę, quæstione nonagesimaseptima. F
quòd tentare Deum factis, explicite est committere se diuino auxilio, sine necessitate, vel vtilitate intendendo experimentum sumere de Deo. Interpretatiue verò hoc fit, quando non est talis intentio si sit tale factum vt dictum est. Cum ergo Christus aliter potuisset descendere & non esset aliqua vtilitas, ꝙ se precipitaret si hoc fecisset tentasset dominum saltem interpretatiue Au- G
gu. contra Faustum. Pertinet autem ad sanam doctrinam quando homo habet quid faciat: ideo tentare deum suũ. Hęc ille. ¶ In hac parte sunt aliqua documenta in sensu morali. Primum tangit Hieronymus dicens. Dicit autem Diabolus. mitte te, quia vox Diaboli qui semper homines cadere deorsum desyderat: persuadere potest: precipitare non potest. Hęc ille Am- H
brosium, libro de Paradiso. Accepit quidem tentandi licentiam. Sed non copiam subruendi: nisi sua sponte labatur infirmus animus qui sibi auxilium non nouit accersire. Hec ille. Secundum tangit Ambrosium, super Lucam dicens Sathanas transfigurat se in Angelum lucis: & de scripturis ipsis diuinis laqueum fidelibus parat, Vtitur enim testimonijs scriptura-

I rum non vt doceat, ſed vt fallat. Hæc
ille. Tertium vero tangit Rabanus di-
cens. Notandum eſt autem quod Sal-
uator noſter licet permiſiſſet ſe à dia-
bolo ſupra pinnaculum templi porta-
re: tamen renuit ad imperium eius de-
ſcendere, nobis exemplum donans, vt
quiſquis imperauerit viam veritatis
arctam nos aſcendere obtemperemus.
Si quis autem vult nos de altitudine
K veritatis & virtutum ad ima erroris &
vitiorum precipitare non imum au-
diamus. Hæc ille. Eſt autem & aliud do
cumentum, ſed quod multum debemus
de Chriſti pietate intentione conſide-
rare. Nam ipſe licet propter multa vo-
luerit tentari tamen apoſtolus: nam ra
tionem ad Hebrai. quarto aſsignat di-
cens. Non habemus pontificem, qui
non poſsit compati infirmitatibus no-
L ſtris, tentatum per omnia quaſi velit
dicere. Ideo tentare voluit vt compati
ſciretur. Nemo enim mouetur ad com
patiendum niſi paſsionē nouerit: quod
tripliciter contingit ſcilicet auditu, vt
cum audio paſsionem illatam eſſe gra-
uem & viſu vt cum video patientem
eiulantē & tunc magis cognoſco & cō
patior: & per experientiam quæ ge-
nerat perfectam cognitionem & com-
M patientem. Igitur Chriſtus experien-
tia noſtrarum miſeriarum eſt, factus
valde miſericors iuxta illud Hebræ.
ſecundo Debuit per omnia fratribus
aſsimilari, vt miſericors fieret. Vnde
apoſtolus tandem ad Hebræ. quarto
poſtquam dixerat pontificem tenta-
tum &c. ſubiunxit. Adeamus igitur
cum fiducia) ad thronum gratiæ eius,
ſcilicet Ieſu Chriſti Domini noſtri.

¶ Quantum ad tertiam ſic dicit Chryſoſtomus Diabolus ex ſecundo reſponſo incertus tranſit ad tertiam tentationem. Quia enim Chriſtus rhetia ventris diruperat: rhetia vanæ gloriæ tranſierat, ponitur ei rhetia auaritiæ. Hæc ille. Nec hoc eſt contra id quod diximus: tertiam tentationem fuiſſe ſuperbiam: quia ſecundum nomen licet auaritia videatur ſolum ad pecuniam pertinere: cū dicatur auarus quaſi auidus eris. Vnde & Græcè auaritia dicitur philargyria, id eſt, amor argenti tamen extentio nomino etiam auaritia eſt, quando ſupra modum ſublimitas ambitur: vt dicit Beatus Gregorius. Et probat: quia Paulus Philipp. ſecundo dicit de Chriſto non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem deo id eſt ſi ſe æqualem deo arbitratus eſt ex hoc nihil rapuit alienum, quaſi dicat. Si nō eſſet Deus, & ſe deo æqualem crederet rapinam committeret, vſurpando ſibi quod Dei eſt, quia vero Deus eſt: nihil ſe credens vſurpauit. ¶ Dicitur ergo (Iterum aſſumpſit eum diabolus) vel portando vel quod rationabilius eſt ſecundum Sanct. Thom. eum ducendo (in montem excelſum valde (vt ſcilicet plura poſſent inde videri ſecundum Chryſoſtomum. Quis aut fuerit iſte mons non eſt certum, quamuis magiſter hiſtoriæ. dicat eum fuiſſe in galilea. (Et oſtendit ei omnia regna mundi) non determinate ſecum Chry. ſed ſicut ſi quis extenſo digito diceret: in tali parte eſt tale regnū & in tali talem (& gloriā eorum) .i. aurum: argentum lapides precioſos & temporalia bona ſecūdum Rab. Remigius

au

A autem dicit,quod ista ostẽsio fuit subi-
to & in ictu oculi seu in momento tem
poris vt dicitur Luc.iiij. Et dicit quod
fuit miraculosa in supra naturam ho-
minis per aliquã præstigiosam appari-
tionem diabolo mouente phantasiã vel
subiiciendo oculis aliquas imagines si-
cut beato Benedicto ostensus est, totus
mundus in quodam lumine. Sed vt di-
cit beatus Tho. super Mat. ista exposi-
B tio non est bona: quia hoc potuisset in
valle fieri,& non fuisset necesse conscẽ
dere montem. Vnde secundum Raba.
diabolus ostendit loquẽdo: non autem
visum amplificando. Non tamen est in
conueniens dicere istam ostensionem
fuisse quidem in monte.& etiam secun
dum visionem naturaliter homini pos-
sibilem.& secundum expositionem fa-
ctam verbotenus, à diabolo & vlterius
C per aliquod opus diabolicum per quod
supplebatur illud,quod naturaliter vi-
sus Christi non poterat,quia hoc videt̃
velle Lucas qui dicit ista fuisse ostensa
in momento temporis. Quomodo autẽ
diabolus possit facere istas apparitio-
nes miraculosas.i.mirabiles& prestigio
sas:forte alibi dicemus diffuse. Sed nũc
breuiter sciendum est: quod sicut ani-
ma humana quæ est infima inter spiri.
D tus immortales aliquod corpus.s.huma
num mouet ad libitum sed tamen ad il
lud est limitata propter suæ virtutis
exiguitatem.ita alii spiritus superiores
creati possunt: aliqua corpora ad nutũ
mouere localiter modo tamen vsq;qua
que sed vsq; ad certum terminum pro
pter suæ virtutis limitationẽ quæ| fini-
ta est. Vnde nullus eorum posset| moue
re totum vnum elementum: quia esset
peruertere ordinem naturæ. Quilibet E
tamen eorũ potest mouere omnia cor-
pora generabilia & corruptibilia secun
dum. S.Tho.& Aug.& vnam partẽ ele-
menti alicuius puta montem vnũ quia
si inferiores inter eos mouent corpora
cœlestia respectu quoq; ista fere mihi
(sunt multo magis possunt mouere ista
saltem illi qui sunt superiores motori-
bus orbium ordine naturæ. Igitur dia-
bolus potest facere omnes effectus qui F
fiũt per naturalia corpora: quia illa po-
test mouendo applicare ad effectũ pu-
ta sanitatis vel infirmitatis. Igitur po-
test primo facere apparitiones in phã-
tasia: imprimendo ei, non phantasma-
ta noua, sed antiqua mouẽdo quæ sunt
in spiritibus. i.quibusdam corporibus
subtilibus sicut fit in somno. Et hoc tan
vehementer vt aliquis credat se etiam
exterioribus oculis videre: sicut appa- G
ret in dormientibus qui quandoque se
credunt ire ad ludum & in freneticis.
Et secũdo quo ad oculos exteriores fi-
gurando & colorando aerem sub diuer
sis speciebus rerum sicut beato Anton.
apparuit sub forma argenti. Et tertio
eadem ratione faciendo apparere ima-
gines in aliquo corpore terso puta vn-
gue vel aqua sicut fit in prestigiis qui-
bus furca exquiruntur. In christo autẽ H
potuit locum habere secundum & ter-
tium sed non primum nec christo volẽ
te: quia vires eius animæ subiiciebant̃
omnino. Vt dicit Gre. quod oĩs illa tẽn
tatio foris non intus fuit. (Et dixit ei.
Hęc omnia tibi dabo.) Presupponit hic
diabolus ꝙ ipse possit ista distribuere
ad libitum. Vnde & secundum Luc.iiij.
dicit cui volo do illã: sed mentit̃ Chri-

I sto secundum Hier.&Chry.quod patet
quia ista regna aliquando à deo dara
sanctis hominibus legitimus. Nec ta-
men est negandū quin permittente deo
diabolus possit aliquibus suggerere, vt
aliquem regem faciāt:& ei prebere au-
xiliū in diuitiis & huiusmodi cum ipse
sciat omnes thesauros absconditos: &
de eis habeat curam vt eos reseruet an-
tichristo aliquos. Ex hoc autē loco ma-
K nichei non aduertentes, quod diabolus
mendax est dixerunt eum omnium vi-
sibilium sicut dominum ita & creatorē
esse: ꝙ falsum patet in genesi vbi ista à
deo condita leguntur (si cadens adora-
ueris me.) Glos. Ecce antiqua diaboli
superbia. Sicut enim in cœlo voluit se
similem deo facere: ita nunc volebat
diuinum cultum sibi vsurpare. Hæc il-
le. ¶ Est autem sciendum ex doctrina.
L S.Tho.allegata per Ioannem capreolū
ij.dist.iiij. quod diaboli peccatum fuit
quia appetiit bonum. i. supernaturalē
felicitatem: sed malè siue indebitè ap-
petiit: quia non cogitauit de modo ha-
bendi illā cum debuisset cogitare quod
ex misericordia Dei illam accipere de
buisset: ideo diabolus non appetiit se
esse Deum: quia sciuit hoc esse impos-
sibile neq; esse equalem deo simplici-
M ter: quia etiam hoc sciuit naturaliter es
se impossibile, sed appetiit se esse æqua
lem vel similem secundum quid, quia
scilicet sicut deus est beatus nō ab alio
beatificatus, ita ipse appetiit se esse bea
tum non appetendo hoc ab alio. Nec
qui a propria virtute crediderit, aut vo
luerit: sed felicitatem supernam habi-
turum: sed quia nec de sua nec de diui-
na virtute cogitauit. Perseuerat autem
semper in isto appetitu: quia post vnā
electionem est in termino & penitere
non potest: sicut neq; homo post mor-
tem vt patet ex Sancto Tho. vbiq;. Vn-
de dicit Damas. Quod facit hominibus
mors hoc angelis fecit casus, scilicet in
peccatum. Addit autem multa peccata
post istud inter cetera peccatum inui-
diæ vt patet per S.Tho. j. parte quæst.
xliiij. ideo vult quantum potest vsurpa
re honorem diuinum. Et quamuis ido-
lolatria quam seminauit sit extincta: ta-
men quærit semper occultè qui eum
venerētur. (Tunc dicit ei Iesus) ita vo
lens finem tentandi ei imponere secun
dum Chrysosto, super Matt. (Vade sa-
thana.) Sathanas secundum aliquos la-
tine sonat aduersariū: ideo Petrus: quia
voluit contradicere Christo Matth. vj.
vocatus est ab eo sathanas. Sed secun-
dum Hiero. beato Petro dixit: vade re-
tro me sathanas. i. sequere me vt velis
quod volo: & ne sis contrarius meæ vo
luntati. Diabolo autem tanquam obsti
nato non dixit vade retro me: sed vade
scilicet in abissum seu ignem æternum
Remi. Vel secundum alia exemplaria.
(Vade retro sathana). i. reminiscere &
recordare quanta gloria conditus fui-
sti, & in quantam miseriam cecidisti.
Hæc ille. (Scriptum est ei) Deut. vj.
(Dominum Deum tuum). i. sanctā tri
nitatem secundum Aug. (adorabis) ado
ratione latriæ: quæ debita est soli prin
cipio omnium bonorum) & illi soli ser
uies). i. cultum latriæ exhibebis secun-
dum Aug. x. de ciui. dei. Nam latria in-
terpretatur seruitus. Possumus autem
& hominibus seruire: sed non tali cu-
tu & seruitute: sed possumus eos dubia

vene

A venerari. Ego puto quòd sicut Christus celauit se esse filium Dei:ita & dissimulauit se cognoscere sathanam : & quod sathanas transformatus est in aliquam effigiem Sancti viri : puta eremitæ vt aliqui dicunt. Nunc autem Christus ostendit se eum cognoscere. Vnde diabolus statim confusus discessit tanquã deprehensus. Quamuis etiam posset dici: vt dicit Chrys. quod spiritussanctus
B excussit illum à Christo. Igitur (Tunc reliquit eum diabolus) abiens tristis & confusus. ¶ Notandum vero has tentationes fuisse tres, quia diabolus habet tria rhetia scilicet precipua super mundum: vt quicunque euaserit de rhetibus gulæ incidat in rhetia superbiæ, & qui hæc euaserit incidat in rhetia vanę gloriæ. Et si queras. Quare Deus permittat diabolum habere tot rhetia: respon.
C Gorra: quod expedit nobis vt per ea tẽtemur primo ad humilitatem & cautelam, Eccl. 34. Qui non est tentatus quid scit? Secundo ad compassionem addiscendã. vnde Paulus ad Hebr. iiij. postquam dixerat quod non habemus pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris: subiunxit tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Tertio ad coronam promerendam
D Iaco. j. beatus vir qui suffert tentationes. Notandum est etiam quod tunc reliquisse eum diabolus dicitur non simpliciter, sed ad tempus vt dicit Lucas: quia scilicet tempore passionis regressus est ad eius mortem procurandam. Et quia victores cõsueuerũt honorari. ideo sequitur. (Et ecce angeli accesserunt) secundum Chry. Non dicitur descenderunt sed accesserunt : quia cum semper essent in obsequium Christi in E
terra: recesserant ab eo vt darent diabolo locum, & audaciam inuadẽdi (& ministrabãt ei) sicut serui domino ex quo Christi diuinitas manifestatur Greg. i. homi. Homo est quem diabolus tentat: & idem ipse Deus est cui ab angelis ministratur. Hæc ille. Statim autem post tentationem dicuntur angeli accessisse. Primo secundum Chry. vt ostenderet dignitas Christi cui angeli semper F
in ministerium adessent. Secundo iuxta eundem: ad ostendendam angelicã custodiam fieri circa homines. Potest autẽ addi tertio ad ostendendum quod ei qui diabolum vicerit statim adest spiritualis consolatio maior solito. & Quarta ad ostendendum quod dum sumus in pugna adest quidem auxilium diuinum : sed tamen ad bonum nostrũ G
expectat Deus videre certamen vt christus dixit Antonio Chry. super Mat. In quibus autem rebus illi ministrabant scire non possumus. Vtrum ad sanationes infirmitatum an ad correctionem animarum an ad effugationem demonum, qui omnia per angelos facit vnde ei facientibus ipse facere videtur tamen manifestum est quod non propter necessitatem impotentiæ eius H
ministrabant: sed propter honorem potentię ipsius, ¶ Non enim dicitur ꝙ adiuuent eum, sed ꝙ ministrent. Hęc ille. Sed quia in diuina scriptura frequẽter per ministeriũ accipitur exhibitio alimentorum & quia Christus esuriebat & erat solus in monte credo quod ministrabãt ei: quia detulerũt ei cibum & etiam ministrabant ei eo modo qui dicit Chryso. ¶ Aduertendum est autem quod

I quòd sicut dicit Augu. de consen. euan. Lucas non narrat istas tentationes factas isto ordine quo Matt. sed dummodo facte sint nihil refert: quia nec Lucas illum ordinem asserit licet illo ordine ex aliqua causa narret. sicut autem dicit glo. Matth. videtur consyderasse ordinem tentationis Adæ: & illo ordine exposuisse tentationem christi. Sed in rei veritate ordinem fuisse quē
K tetigit Lucas. v. s. prima fuerit de gula. secunda de superbia in monte tertia de de inani gloria in hierusalem. S. Tho. autem nec super Matt. nec in. iij. parte. q. xlij. videtur determinare quis fuerit verus ordo: sed mihi videtur quā ille sit, quem tenuit Mat. quia post increpationem sathanæ nulla fuit tentatio cū abscesserit à christo. increpatio autem fuit quando ille tetigit honorem dei:
L vt diceretur. hoc autem fuit in monte secundùm Matt. & Lucam. & consequēter in monte fuit vltima tentatio. Est etiam notandum quòd ex scriptura colligimus quater angelos christo seruisse & astitisse. Primo tempore tentationis vt hic. Secundo tempore passionis seu tribulationis in orto: vt Luce vigesimosecundo capite Tertio post resurrectionem vt Matthæi vigesimo-
M octauo capite & Quarto tempore ascensionis in cœlum iuxta illud preuenerunt principes &c. Et hoc in signum quòd debeamus eorum auxilium maxime implorare tempore tentationis ne succumbamus, & angustiæ ne impatientet feramus & tempore, quo surreximus à peccato ne recidiuemus & tēpore mortis ne periclitemur: sed itinere recto ducant nos ad dominum. Adiuuant nos orando per compassionem & dirigendo per illuminationem & inflammando affectum per interiorem locutionem seu exhortationem: & comprimendo diabolicam potestatem ne seuiat quantumlibet. ¶ In hac autem parte sunt adhuc multa documenta in sensu morali. Primum tangit Amb. super illo verbo: hæc omnia dicens. Habet autem ambitio domesticum periculum. Vt enim dominetur aliis prius seruit. Priuatur obsequio vt honori donetur: & dum vult esse sublimior fit remissior. Hæc ille. Secundum tangit Chry. super Matthæ. super illo verbo. Vade sathana: di. Videndum autē quia christus passus fuit tentationis iniuria dicente diabolo. Si filius dei es, mitte te deorsum: & non est turbatus: nec diabolum increpauit. Nunc autem quando diabolus dei sibi vsurpauit honorem exasperatus est & eum repulit dicens. Vade sathana: vt illius exemplo discamus nostras quidem iniurias magnanimitate sustinere, dei autem iniurias neque ad auditum sufferre: quoniam in propriis iniuriis esse quempiam patientem laudabile est: iniurias autem dei dissimulare nimis est impium. Hæc ille. Tertium tangit idem ibidem super illo verbo: tunc reliquit eum diabolus dicens Hoc ad nostram proficit consolationem: quia non tandiu homines dei diabolus tendat quandiu vult sed quandiu christus permittit. Et si cum permittat paulisper tentare tamen repellit propter infirmam naturam. Hæc ille. Filius perditionis diabolus neminem tentare potest: nisi id diuina permiserit volunta-

A *Feria.ij.post dominicam primam in Quadragesima.*
Matth.xxv.

CVm venerit filius hominis in maiestate sua & omnes angeli eius cū eo:
B tunc sedebit super sedem maiestatis suæ. Et congregabuntur ante eum omnes gentes & separabit eos abinuicem: sicut pastor segregant oues ab hedis Et statuet, oues quidem à dextris suis: hedos autem à sinistris. Tunc dicet rex his qui à
C dextris eius erunt. Venite benedicti patris mei possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: Esuriui em̄ & dedistis mihi manducare. Si tiui: & dedistis mihi bibere. Hospes eram: & collegistis me. Nudus & operuistis me.
D Infirmus: & visitastis me. In carcere eram: & venistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti Dicentes. Domine quando te vidimus esurientem: & pauimus sitientem: & dedimus tibi potum. Quando autē te vidimus hospitē & collegimus te. Aut nudum & cooperimus te. Aut E
quādo te vidimus infirmū: aut in carcere & venimus ad te. Et respōdens rex dicet illis. Amē dico vobis quādiu fecistis vni de his fratribus meis minimis mihi fecistis Tunc dicet & his qui à sinistris eius erunt. Discedite à me maledicti in ignem F
eternū qui preparatus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim: & non dedistis mihi mā ducare. Sitiui: & non dedistis mihi potū. Hospes erā & non collegistis me. Nudus: & non operuistis me. Infirmus & in carcere & non venistis ad me. G
Tunc respondebunt ei & ipsi dicentes. Domine quādo te vidimus esurientem: aut sitientē: aut hospitem: aut nudū: aut infirmum: vel in carcere & nō ministrauimus tibi? Tūc respōdebit illis dicēs. Amē dico vobis: quādiu nō fecistis vni de mino H
ribus his: nec mihi fecistis. Et ibunt in supplicium æternum iusti autem in vitam æternam.

CVM VENERIT FILIVS hominis in maiestate sua &c.) Mat.xxv. In presenti euangelio tanguntur tria pun

I punƈta.quæ ſunt Segregatio: Præmia-
tio:& Condẽnatio.¶Quantum ad pri-
mum Chriſtus dicit quanque fienda ſe
parationem malorum a bonis.Dicitur
ergo(Cum venerit)ſcilicet in die iudi
cii generalis futuri. Scut enim docet.
S.Tho.iiij.di.xlvij . dupliciter aliquis
poteſt iudicari.Vno modo vt hæc per
ſona ſingularis:& ſic iudicatur proprio
iudicio.Alio modo vt pars ciuitatis vel
K humani generis.& ſic iudicatur aliquis
iudicio generali quando iudicatur ciui
tas vel quando iudicabitur humanum
genus:quod fiet in extremis. Eſt enim
futurum generale iudicium vt ibidem
dicit. Sicut enim Dei operatio cir-
ca creaturas pertinet ad rerum princi-
pium quo producuntur in eſſe:ita iu-
dicium ad terminum quo in ſuum finẽ
producuntur.¶Diſtinguitur autem du
L plex dei operatio. Vna ideſt qua res
produxit vniuerſaliter in eſſe a qua ſe-
ptima die quieuit.Aliam quæ res pro-
duƈtas adminiſtrat etiam non operan-
do.Similiter ergo debet duplex iudi-
cium diſtingui: ordine tamen contra-
rio.Vnum eſt in morte quod reſpõdet
operi gubernationis quoquiſqui iudi-
catur ſecũdũ quod competit ſibi & gu-
bernationi vniuerſi. Vnde premiatio
M vnius ſecundùm hoc iudicium differ-
tur pro vtilitate aliorum & pene vnius
ſunt ad profeƈtũ alterius. Aliud eſt ex
aduerſo reſpondens primæ rerum in-
ſtitutioni:quo dabitur vltima comple
tio modo vno quoque accipiente ꝙ ei
debetur ſecundùm ſeipſum non ordi-
ne ad gubernationem.& erit vniuerſa-
lis ſeparatio malorũ à bonis:quia iam
non erit opus vt boni per malos profi-
ciant. Sed in.iij.par.q.lix. aſsignat hu-
ius aliam rationem dicens . Iudicium
perfeƈtum ideſt verum & manifeſtum
de aliqua re dari non poteſt:niſi re fini
ta & cõpleta in ſe & in ſuis effeƈtibus.
Ex effeƈtibus enim aƈtio quæ videba-
tur bona : oſtenditur aliquando mala
fuiſſe.Vita autem hominis poſtquã ter
minata eſt in ſe dependet aliquo mo-
do ex futuris:quæ ad aliquod præmiũ
vel ad aliquam punitionem hominis
pertinent.Primo quidem ex fama bo-
na vel mala.Secundò ex filiis.Tertio
ex effeƈtibus ſuorum operum: ſicut ad
premium beati Domini pertinent o-
mnia bona quæ ex ſuo ordine proue-
niunt.Quarto ex corpore quod inter-
dum honorifice ſepelitur:interdũ ma-
net inhumatum.Quinto ex temporali
bus infixerat cor . Omnia autem hæc
ſubiiciuntur exiſtimationi diuini iudi-
cii:quod fiet eis conſummatis . Iudica-
tur tamen homo poſt mortem ſtatim
quo ad pertinentia ad animam:quia in
talibus ſortitur quendam ſtatum im-
mobilem. Corpus autem remanet mu-
tabilitati ſubieƈtum tranſiens de for-
ma in formam vſque ad finem tempo-
rum:& tunc recipiet premium. Et licet
hoc iudicium ſecundùm diuinam ſcri-
pturam ſit futurum : incertum tamen
eſt quando:quia non poteſt ſciri ratio-
ne:cũ à dei volũtate dependeat:neque
etiã inuenitur deus illud reuelaſſe. Et
valet iſta incertitudo ſecũdũ.ſ.tho.iiij.
vbi ſupra etiam ſuppoſita incertitudi-
ne mortis propter duo.Primo:quia ne
ſcit homo ante tempus mortis eius iu-
dicium veniãt. Secundo quia homo nõ
ſolũ curã gerit ſui:ſed etiã ſuorũ & ci-

nitat

A uitatis,ecclesiæ quibus habet prouidere:ne sint imparati. (Filius hominis.) Sic se vocat christus: vel quia est filius vnius tantum idest virginis: vel ex humilitatis: quod melius est. Dicit vero filium hominis venturum ad iudicium propterea quòd in forma humana iudicabit secundũ omnes sanctos quia cõpetit ei dominiũ nõ solũ ratione creationis, sed etiam ratione redemptionis B quæ conuenit ei vt homo: secundùm. S.Tho.vbi.supra(In maiestate sua).i. in diuinitate secundùm Remi.& intellige patenter. Patebit enim eius maiestas in signis deitati: que sunt societas angelorum & sanctorum & effectus mirabiles tunc apparentes. Vel in mastate.i.in gloria sui corporis secundùm Orig.vt.s.talis appareat qualis in trãsfiguratione. Iudicabit enim secundùm C S.Tho.vbi forma humanitatis gloriosa quia est mediator: & consequenter sicut in primo aduentu, quando gerebat vices nostras, recõciliando nos deo apparuit in nostra infirmitate: ita quãdo exequetur iustitiam patris in secũdo aduentu apparebit in gloria quæ in est & ex communione ad patrem quæ gloria malis erit in supliciũ. Pro his sciendũ quòd sunt quinque modi iudicãdi qui ex scripturis colliguntur Primus est primariæ authoritatis: quo iudicabit tota trinitas. Secundus est authoritatis delegatæ quodammodo & prolationis sententiæ quæ iudicabit christus. Tertius est assessoriæ dignitatis quo iudicabunt apostoli. & qui cũ que paupertatem voluntariam sunt secuti. Quartus est approbationis, quo iudicabuntur omnes electi. Quintus est comparationis facti melioris quo E iudicabuntur minus mali puta niniuitæ iudeos. Vide de his omnibus. S. Th. iiij.di.xlvij. vnde omnia ista sum: possunt.(Et omnes angeli eius cũ eo) ad honorem iudicis secundùm aliquos vel vt sint testes secundũ. S. Tho. vbi supra Chry.in homil. omnes angeli cũ christo aderunt: testantes & ipsi quãtũ administrauerũt missi à domino ad hominum salutem. Hæc ille. Non autem F vt sint iudices secundùm eundem. S. Tho. quia assessores debent iudici proportionari qui erit christus inquantũ homo quo ad authoritatem acquisitam & secundariam. Et licet sit tota trinitas quo ad naturalem & principalem: tamen iudicium attribuetur christo qui omnibus apparebit. Iudicabunt tamen approbando sententiam iudicis. Vel secundùm Augu. libro de peniten G tia: per angelos intelliguntur homines qui cum christo iudicabunt: qui angeli.i. nũtii erunt quia bonis æternam salutem nuntiabunt iudicabunt autem aliqui homines cum christo.i. apostoli vt habetur Mat. xix.& qui voluntarie fuerunt pauperes secũdùm sanctos & hoc secundùm. S. Thom. vbi. suprà Primo ratione congruitatis: quia cũ relictis omnibus adhereant christo: non H est quo à iustitia flectanẽ. Secũdo rõne meriti: qa hũilitati debeẽ exaltatio. Paupertas aũt ĩter oĩa facit despectũ in presenti. Tertio: rõne dispositionis. Nã sancti iudicabũt inquãtũ habebũt cor edoctũ oĩ diuina veritate: vt illũ possint aliis manifestare: ducẽdo eos in notitiã diuinæ sñiæ vt patet vbi.s. Prima aũt dispositio ad pfectionẽ idest ad tale cor:

Icor: est contemptus diuitiarum: quia
vltimo acquiruntur: & consequenter
primo deferuntur in motu ad perfe-
ctionem (Tunc sedebit super sedē ma-
iestatis suæ) Ista sedes maiestatis me-
taphorice dicitur & secundum Orige.
erit congregatio aliquorum perfecto-
rum hominum qui dicuntur sedes in
iudicio: aut quędam virtutes angelicæ:
siue throni sint: siue dominationes. Vn-
K de & in Psal. dicitur sedere super che-
rubin. Et siue sint homines siue angeli
dicuntur sedes secundum. S. Tho. super
Matth. quia per illos Deus suum iudi-
cium exercet. Alii vero per sedem in-
telligunt authoritatem iudicandi quæ
duplex est: vt dictum est. Vel sedes ista
est illa gloriosa nubes, in qua venturus
est: in qua non est irrationabile Chri-
stum iudicaturum sedendo, vel saltem
L astare sibi sedem paratam. Sedebit au-
tem Christus in ista sede supra mon-
tem olitueti: cui adiacet vallis Iosaphat
secundum. S. Tho. vbi supra, quia licet
certe sciri nequeat tamen ex scripturis
probabiliter creditur, quòd ibi videbi-
tur, vnde ascendit in cœlum. Multitu-
do autem hominum in circuitu erit vt
possit Christum videre: quia longe vi-
debitur: quia erit in aere & fulgidus vt
M sol. Ideo sequitur: (Et congregabuntur
ante eum omnes gentes.) Omnes in-
quam etiam pueri nihil præter origi-
nale habentes: vt videant gloriam iu-
dicis. Et hæc cōgregatio erit vt dictum
est in valle Iosaphat secundum san-
ctos: & secundum scripturam Ioel. iij.
Et licet magister in. iiij. dist. xlviij. di-
cat ridiculosum esse quòd Christus de-
scendat in vallem: tamē ibi sentit quòd

erit in aere supra montem oliuarum
vt etiam videtur velle scriptura Zac.
xiiij. vbi dicitur. Stabunt pedes domi.
in die illa supra montem oliuarum.
Congregabūtur inquam vt omnes iu-
dicentur quātum ad receptionem præ-
mii vel pœnæ: non autem vt omnes
discutiantur: vt dicetur. Et notanter di-
citur gentes: non angeli quia non pro-
prie iudicabuntur. Fiet autem ista con-
gregatio secūdum Aug. ministerio an-
gelorum. Pro his notandum est ex S.
Tho. iij. parte. & .iiij. vbi supra ꝙ Chri-
sto inquātum homo competit potesta
iudicandi angelos. Tum quia est pro-
prior verbo: tum quia humilitas pas-
sionis meruit vt sibi omne genu flecta-
tur. Tum quia ministrant circa homi-
nes, quorum est caput. Iudicat autem
eos quantū ad tria vt dicit Primo qu-
tum ad dispensationē eorū quæ agun-
Secundo quantum ad pręmia acciden-
talia & accidentales pœnas quibus
demones affliguntur: aut excluduntur
ab hoc mūdo in abyssum: quod eis va-
de displicet vltra suam essentialē pœ-
nam. Tertio quātum ad essentiale præ-
mium & essentialem pœnam: quod
principio factum est per Christum
quantum est verbum Dei. Non tamen
vt dicit iudicabuntur directę: quia n
discutientur: cum in bonis angelis n
sint mala admixta bonis: neque in ma-
lis bona admixta malis: neque etiā pr-
miabuntur pro meritis propriis: cum
principio fuerint pręmiati. Sed iudica-
buntur indirecte secūdum præmiatio-
nem: quia recipient accidentale præ-
mium, pro his quę procurauerunt qu
scilicet, boni amplius gaudebunt de sa-
lute

A lute eorum quos inuerunt:& è conuerso mali dolebunt de his quos subuerterunt.Iudicabimus tamẽ angelos.j.Corint.iij.s.comparatione:inquãtum quidam homines quibusdam angelis erunt superiores. Sed ne hominibus loquendo:omnes quidem ante Christum comparebunt non solum.xij.tribus Israel: sed& omnes gentes per.xij.tribus acceptæ & significatæ : vt omnes videant
B exaltationẽ eius qui pro omnibus sanguinẽ fudit. Et omnes etiam adulti iudicabuntur quantum ad receptionem præmiorũ.Aliqui vero boni discutientur.s.qui cum bonis & meritoriis operibus habebunt mixta notabilia mala: vt omnibus pateat iustitia iudicantis. Aliqui vero nõ.s.reliqui.Similiter erit in malis.Aliqui enim iudicabuntur discutiue.s.qui fidẽ habuerũt cuius actus laudabilis est,& de se ordinatus ad merendum:ideoque sicut ciues saltem numero,& si non merito:non condemnabuntur morte,sine discussione:sed infideles non habent mixtionem talem bonorum & malorum quæ discussionem requiret. Sublato enim fidei fundamẽto:omnia sequentia opera carent rectitudine intentionis perfectæ. Et ideo vt hostes sine audientia cõdemnabuntur.
D Omnia prædicta sunt.S.Tho:doctrina vbi supra, vel alibi. De ista autem discussione dicetur infra. (Et separabit eos adinuicem) & hoc secundum Ori. inquantum cuilibet erit manifesta iustitia, vel iniustitia cuiuslibet. Vnde ista prima separatio nõ erit secundum situm:sed eo modo quo alibi ægris dicuntur separati : etiam si localiter sint commixti. Ista autem separatio licet modo sit. tamen non constat nobis, sed E
tunc constabit:ideo dicetur fieri vel dicetur non fieri habito respectu ad separationem situalem, quæ ad istam sequitur & fiet tunc.de qua etiam dicitur secundum alios idemmet.s.& separabit eos abinuicem.s.situaliter.quod secundum:S.Tho.super Matt.dupliciter potest intelligi. Vno modo quia boni habebunt nobiliorem situm:quia erunt in aere: vel quia ad literam erũt in dextera iudicis.Ego autem credo quòd vtrũque erit vt intelligamus iustos esse ante faciem iudicis in nobiliori loco:etiã si nõ essent in aere eleuati (sicut pastor segregat oues).i.iustos sic dictos secundum Orig.propter mansuetudinem secundum Chry.vero propter vtilitatem vel innocentiam. Homo enim iustus, instar ouis est,mansuetus in tolerando, est vtilis in fructificando verbo & opere:ita quòd quicquid eius est:totum est vtile, & ædificatorium : & innocens in offendendo (ab hedis) .i.iniustis sic dictis secundum Orig.quia per saxa dura & peccatorum præcipitia gradiuntur.secundum Chryso,quia infructuosi sunt:vel secundũ Hier.quia hedus semper feruet coitu. ideo etiam pro peccato principis offerebatur (Et statuet oues quidem à dextris : hedos autem à sinistris) vel ratione nobilioris, & ignobilioris situs : vel quia ad literam sic fiet: vel propter vtrũque:vt dictum est. Ad intellectum tamen horũ vide in Euangelio de ascensione domini.In hac parte est literaliter vnum documentum: quod beatus Paulus tangit dicens.ij. Cor,j. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi : vt referat vnusquisq

F (beside "aere: vel quia ad literam erũt in dextera")
G (beside "est vtilis in fructificando verbo & opere")
H (beside "quidem à dextris : hedos autem à sinistris")

quisque propria corporis prout gessit: siue bonum siue malum. ¶ Quãtum ad secundum tangitur præmiatio iustorũ. Ad intellectum autẽ sequentium sciendum est quòd. S. Tho. iiij. vbi supra dicit: nõ esse certum vtrum iudicium illud quo ad accusationẽ & disceptationem seu discussionẽ & sententiam fiat vocaliter vel mẽtaliter: sed probabilius creditur quòd fiet mẽtaliter quo ad illa
K omnia quia si singulorũ facta oretenus deberẽt enarrari: nimis prolixum tẽpus requireretur Sed ca. iij. di. xlvj. ad argumenta contra quartã conclusionẽ dicit quòd duplex erit sentẽtia ibi. s. Vna singularis: qua quisq; seipsum videbit tãtæ pœnæ vel glorię destinatũ. Alia generalitas: quæ duplex est, vna. s. pro bonis, alia pro malis. Et ista nõ exigit multum tẽpus: & vocaliter fiet. Sed videtur
L esse dissonãtia inter illũ & S. Tho. qui post prędicta subiũgit quòd ea quæ dicuntur. Matt. xxv. i. in præsenti Euãgelio filii mẽtaliter & tamen cõstat quòd ad generalẽ sentẽtiam pertinẽt. Soluitur autẽ sic. Primo. Nã ista quæ hic narrantur. s. discussio & sentẽtia dupliciter fiet. Primo circa singulos seorsum. & Secũdo gñaliter circa multos. Et primũ erit mẽtale, ratione prolixitatis tẽ-
M poris, secũdum autẽ erit vocale nõ solum quo ad sentẽtiam. sed etiã quo ad illud examẽ. Esuriui &c. Et secũdo sic. Nam: S. Tho. vt ex sua ratione patet. loquitur de his quæ circa singulos fient. seu de examine. Beatus autẽ Mat. ponit aliqua quæ fient circa singulos. s. discussionẽ seu examen quo ad opera misericordiæ, per quæ oĩa alia intelligũtur. Quædã vero quę fient gñaliter quo ad omnes: vt illa sentẽtia. Venite &c. & illa. Ite &c. Et de istis loquitur Capreolus. Et licet iste scientiæ ponãtur ante examẽ, tñ hoc est anticipatiue dictũ vel his illa dicentur. vel sentẽtia vocaliter præcedet: & discussio sequetur mẽtalis. Primo igitur Christus discutiet singulorũ cõscientias. deinde sequetur apud singulos propria sentẽtia quã Matt. tacet: & tertio cuilibet diuina virtute fiet manifesta cõscientia cuiuslibet eo modo quo. b. Benedicto est totus mundus ostẽsus vel alio. Et quarto sequetur generalis illa sentẽtia & vocalis ex duabus cathegoricis cõposita. s. Venite & ite. & discussio. s. Esuriui &c. quæ etiam erit vocalis. iuxta primũ modũ soluendi: vel saltẽ sententia. iuxta secundum ideo dicitur. (Tunc facta discussione & particulari sentẽtia) dicet rex vocaliter loquendo vel mentaliter (his qui à dextris eius erunt. Venite benedicti patris mei). i. à patrę meo: quia imperatiue benedicit efficiẽdo in benedicto bonum quòd ei dixit. homines autẽ benedicunt secũdum. S. Tho. Roma. xij. lectio lij. indicatiue laudãdo: vel optatiue optando non autẽ imperatiue nisi inquantum ministri Dei. Sunt autẽ iusti benedicti actu ratione gratiæ in via. & benedicẽdi ratione gloriæ. Ideo sequitur. (Possidete paratum vobis regnum ab origine mundi.) Vbi notandũ quòd non dicitur: accipite sed possidete. i. intrare in possessionẽ. Secundum. S. Tho. enim super Matth. dicitur possessio in quam habetur ius. Habemus autem in hoc regno ius ex ordinatione diuina, & ex acquisitione Christi. Item secũdum eundem dicitur possessio quia pacificè habe

A habetur cum plenario dominio. Sed secundum Chrys. dicitur possidere quod sunt hereditaria bona cum simus filii Dei: & nobis antiquitus præparata: ideo subditur (quod vobis paratum est ab origine mundi) imo quod ab æterno, quia secundum Hier. hoc intelligitur secundum prædestinationẽ. Est autem hoc regnum nobis paratum ipsa sanctorum societas quod regnum dici-
B tur possidere quilibet beatus multipliciter. Primo ratione regnãtis: de cuius regno gaudet: ac si ipse vt ita dicam regnaret. Bona enim amicorũ nostra dicimus. Secũdo ratione societatis cuius ipse est membrũ eo modo quo dicimus italos possidere regna italiæ. Sequũtur autẽ aliqua quæ saltẽ quo ad singulos mẽtaliter fient cũ dicitur. (Esurui enim & dedistis mihi mãducare. Sitiui & de-
C distis mihi bibere. Hospes erã & collegistis me. Nud. & o. me. Infir. & vi. me. Incar. & ve. ad me.) Est autẽ aduertendum quòd opera misericordiæ corporalia sunt septẽ iuxta doctrinã. S. Tho. ij.q.xxxij. & cõtinentur in isto versu. Visito: poto: cibo: redimo: tego: colligo: condo. Et ratio est: quia septem sunt corporales defectus hominis ad quos alii reducũtur. s. famis: sitis: habitaculi: ...ditatis: sanitatis: libertatis: & defectus sepulturæ. Omisit autem dominus sepulturam secundum sanc. Tho. ibi: quia enarrabat opera necessariora: vt quo ad damnatos euidentior eorum damnatio fieret tamẽ in aliis locis scripturæ commendantur sepelientes cadauera hominum vt Thobias. (Tunc respondebunt ei iusti dicentes.) Ex quo patet quo ista discussio erit mentalis, quia si totus mundus vocaliter Christo E
responderet aut omnes iusti: esset confusio vocum. Et sic secundus modus respondendi supradictus est melior quãuis dici possit quòd Christus vocaliter loquetur: & alii mentaliter respondebunt. Domine quando te vidimus esurientem, & pauimus? sitientem & dedimus tibi potum? Quando autem te vi. ho. & colle. te. aut nu. & cooperuimus te? Aut quando te vi. infir. aut incar. & F
ve. ad te?) Ista interrogatio non procedit ex ignorantia: quia iusti certitudinaliter scient quòd opera misericordię facta mẽbris Christi: Christus sibi reputat fieri: & se pro talibus saluari. Sed secundum. S. Tho. super Matth. & Raba. procedit ex admiratione magnitudinis gratiæ datæ à Christo & paruitatis boni facti ab eis. (¶ Et respondens rex dicet illis Amen) id est, verè (dico vobis G
quandiu fecistis vni de his fratribus meis meminis mihi fecistis) fratres domini secundum. S. Tho. super Matthæ. sunt non solum boni per gratiam sed etiam mali per naturam, quibus etiam dandum est in necessitate, sed cæteris paribus magis dandum est melioribus: quia & verius sunt fratres domini. quia fratres sunt qui Dei faciunt voluntatem Matth. xij. Vnde & Hierony. dicit H
quòd de talibus loquitur. qui & secundum Chr. dicũtur minimi, quia sunt humiles, quia pauperes quia abiecti. Non autẽ hic fit mentio de vij. operibus misericordiæ spiritualibus, quia illæ pro maiori parte pertinent ad prælatos. Sunt autẽ Prima oratio. Secũda doctrina in speculatiuis. Tertia, consilium in practicis. Quarta, cõsolatio in tristitiis.

I Quinta correctio in delictis Sexta remissio in iniurijs Septima supportatio in fastidijs. Et continentur in hoc versu. Consule: castiga, solare, remitte fert, ora: ita tamen quod sub eodem intelligatur consilium & doctrina Vide. ij.ij. quæstione.xxxij. Sed si fratres domini sunt omnes & maxime iusti, quæritur quid in verbis domini demonstret ly his cum loquitur iustis. Et di-
K cēdum quòd ista locutio omnibus fiet in singulari: & tunc ly his demonstrat alios iustos & iniustos: quia pro operibus misericordiæ exhibitis etiā iniqui, facti percipient retributionem à domino secundum doctrinam sanctorū. Sed si hominibus in singulari loqtur quare dicitur, dicet illis? Dico quòd quia singulis seorsum dicetur, ideo pluraliter dicitur dicet illis & ly his non de-
L monstrat aliquid seorsum ab omnibus iustis & iniustis sed à singulis. Vel potest dici quòd ista verba que discussionem sonant non dicentur omnibus iustis, sed hic solum qui discutientur. Et tunc ly his, demonstrat reliquos sanctos, maxime assessores pauperes, q̄ speciali ratione dicuntur fratres Christi, quia eadem vitam seu cōuersationem duxerūt, scilicet pauperem & maximè
M mendicam & similiter ministrat omnes alios iniustos.¶ In hac parte est literale documentum quod opera misericordiæ sunt in precepto, quia de his fit discussio in iudicio vt dāneris vel salueris. Remi. Et notādum quòd in hoc loco opera misericordiæ à domino connumerantur quæ quicunque implere studuerint regnum à cōstitutione mundi preparatū electis percipere merebi-

tur. Hec ille.¶ Quantum ad tertiū tan-
gitur maiorum condēnatio cum dici-
tur. (Tunc dicet & his qui à sinistris
eius erunt.) Discedite à me maledi-
cti in ignem æternū, qui para. est Dia-
bolo & Ange. eius.) Hec verba autem
dicet Iudeis his: aut dicet vocaliter
postea que sequuntur quāuis antepo-
sita sint. vel si dicet ea vocaliter, & ante
ea que sequuntur: tunc que sequuntur
dicet mentaliter, vt videtur. Ex his au-
tem patet vt dicit Aug. xxj. de ciui. Dei
quòd ignis idem demones & homines
cruciabit. Quomodo autem corporalis
ignis possit affligere spiritum aut Cor-
pus sine eius corruptione: vide domi-
nicá prima post festum trini. (Esuriui
enim & nō dedistis mihi man. Si. & non
dedistis mihi po. hosp. eram & non col.
me. Nu. & non cooper. me. Infir. & in
car. & non vi. me. Tunc respondebunt
ei & ipsi dicentes. Domine quando te
vidi. esu. aut siti. aut hosp. aut nu. aut
infir. aut in car. & non ministra. tibi.
Ista interrogatio potest procedere ex
admiratione magnitudinis penę illatę
sicut & de iustis dictum est suo modo
& etiam ex ignorantia qua iniqui non
intellexerunt se Christum in suis pau-
perculis contempsisse. (Tunc respon-
debit illis di. Amen. dico vobis quādiu
non fecistis vni de minoribus his nec
mihi fecistis (Et ly his potest hic retine-
re aliquid seorsum ab omnibus ma-
de quibus est sermo. (Et ibunt) non
spōte, sed coacti ab Angelis malis ex-
quētibus sententiā iudicis: vt. S. Th.
iiij. vbi suprà videtur velle quāuis ...
qui dicant quòd sua sponte velut ...
sperati recedēt à Deo (hi,) id est ...
li (in

A li (in supplicium æternum: iusti autē in vitā æternā,) ibunt ad visionē Dei secundum Aug. quia cōtemplatio promittitur nobis actionū omniū: finis. at æterna perfectio gaudiorum. Hec ille. Ibunt autem tunc sancti ad vitā æternam duobus modis secundū quòd vita sumitur dupliciter, scilicet ꝑ essentia viuentis: & pro operatiōe vitali. Resurgent enim ad vitam immortalē & ele-
B uabuntur ad illam visionem quæ & est vita & est æterna; nō solū quia semper durabit: sed q̄a in ea nulla est variatio: itaq̄ sancti inæternū nō plus videbūt in deo quā in primo instāti quò videbunt secūdū. S. Tho. vbique & hæc virtute predictę visionis: cū quo tamē stat q̄ videtibus Deū cōtinue aliqua noua reuelentur quādiu durāt illuminationes. Dicitur autē vita beatorum potius
C æterna quā damnatorū quāuis vtraque semper duret: quia inuariabiliorē maxime quo ad ipsum intelligere beatū quòd semper vnū numero erit & ęque intensum semper. & dicitur vita cū sit operatio vitalis. ¶ In hac parte est documentū morale: quod Grego. tangit. xxv. mora. di. Si tantā pœnā minatur ei qui sua nō dedisse conuincitur. qua pœna feriēdus est qui redarguitur ob-
D tulisse aliena? Hec ille. ¶ Est autē iterū aliud documentū. Nā ex hoc Euāgelio patet q̄ iudex primo opa examinabit cū dicitur, esuriui &c. Examinabit aūt quātū ex scriptura colligitur omnia cogitata & dicta & facta & cōmissa nobis circa q̄ omiserimus. Ista autē cōmissa sunt quatuor, scilicet tēpus de quo malā rōnē reddent otiosi & res tēporales de quibus malā rōnē reddent auari & corpus de quo luxuriosi: & anima de qua superbi: qui abiecta Dei imagine super induxerūt diabolicā. ¶ Patet secundo q̄ examinata ponderabit: q̄a dicet Amē dico vobis quādiu &c. Michael igitur ponderato animaliū secundū repræsentationē ecclesię aliquas inueniet nullius ponderis, que nulla bona habebūt. Cuilibet tali dicetur illud Dan. v. Appensus es in statera: & inuentus est nō quidē minus vt ibi dicitur. sed nihil
F habens: & proijcietur in fornacē. Quedam autē erūt semiplene quæ, scilicet penitētes nō cōpleuerunt satisdationē. Iste inuenietur minus habere & ibunt ad purgatorium. Quędā verò erūt plenæ & satis habentes quæ, scilicet quātū deliquerūt tantū satisfecerūt. Quędam verò super plenæ multū habentes. Ambo autē ista genera animarū ab illo cāpsore ponētur in thesauro celesti. Ter- G
tio ponderata. sententiabit. quia dicet: discedite. Quarto sentētiata executioni mandabit: q̄a ibunt &c. ita q̄ nō euadent per appellationē aut supplicationē: aut per querelā falsi: aut per satisfactionem quin damnentur iniqui.

Feria. iij. post Dominicam. j. in quadragesima. Matth. xxj. H

CVm intrasset Iesus Hierosolymam: cōmota est vniuersa ciuitas, dicēs. Quis est hic, Populi autē dicebant. Hic est Iesus propheta à Nazaret Galileę. Et intrauit Iesus

 in

in templum Dei & eiiciebat omnes vendētes, & ementes in templo, & mensas numulariorum & Cathedras vendētium columbas euertit. Et dicit eis. Scriptum est, Domus mea domus oratiōis vocabitur: vos autem fecistis illam spelūcam latronum.
K Et accesserunt ad eum ceci, & claudi in templo & sanauit eos. Videntes autē principes sacerdotum, & scribæ mirabilia: que fecit: & pueros clamantes in templo & dicentes Osanna filio Dauid, indignati sunt, & dixerunt ei. Audis
L quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis, vtique. Nunquam legistis quia ex ore infantiū, & lactantium perfecisti laudem? Et relictis illis, abijt foras extra ciuitatē in Bethaniā ibique docebat eos de regno Dei.

M CVM INTRASSET IEsus Hierosolymā &c. Matt. xxj. In presenti Euang. tanguntur tria puncta q̄ sunt Comotio, Eiectio. Indignatio. ¶ Quātum ad primū sciēdū est ꝙ vt ex textu Euangelij patet, iste ingressus domini in Hierusalem de quo in Euangelio est sermo. fuit quando cū tanta gloria descendit de monte Olineti vt habetur dominica. j. Aduentus. Ideo ad intellectum p̄sentis Euangelij. ij. oportet presupponere fere omnia que in illo dicuntur. Procedebat ergo Christus stipatus caternis populorum magnificantiū ei vocibus, & ramis letitiæ & cum tanta gloria intrauit ciuitatem. (Et cum intrasset Hierosolymam,) scilicet cū solēnitate de qua ibi dictū est (cōmota est) id est, cōturbata est ex inuidia: vel commota est id est admirata secūdum alios: vel forte fuit vtrūque (vniuersa ciuitas) id est principales ciuitatis qui dolebāt & mirabantur de honore exhibito Christo qa homo laudabat quasi Deus. Et tamen vt dicit Chryso. etiam ipsi laudantes non intelligebāt quæ dicebant sed spiritussanctus ingressus in eos verba formabat. Vel mirabantur de suscitatione Lazari. item de doctrina propter quā etiam ascenderat Christus in templū licet de hac nō miratur in ingressu ciuitatis (edict⁹. Quis est hic) quasi dicerent. Iste non est [illegible] saltē non videtur talis ac tantus vt has laudes mereatur. (Populus autem,) id est vilis plebs secundū Hier. (dicebāt. Hic est Iesus propheta) nō quicūque secundū Hier. sed quē singulariter suscitandū predixerat Moyses (à Nazareth Galileæ) qui ibi fuerat educatus. Pro intellectu autē eorū quæ hic dicuntur. Notandū est secundū Augu. ꝙ Xp̄s non operabatur cōtraria: sed ꝓ temporum congruitate diuersa. Vnde prius se occultauerat? quia nondū venerat hora eius. & nūc se manifestat. Itē prius honorem regiū refutauerat & nūc illū suscipit. Primo secundū Raba. vt ostendat se sponte passurum. Secundo iuxta Chrysosto. vt ostēderet quis sit ille rex de quo

A de quo ante propheta clamauerat. Ecce rex &c. Tertio iuxta eundem, vt amplius in se Iudeorū inuidia insaniret: sed vt mihi videtur Chrysost. capit ly vt consecutiuè: non causaliter. & Quarto ad humilitatis exemplum. quia quāto maior fuit eius honor, in Hierusalē tanto etiam maior fuit subsequēs ignominia passionis in hac parte est vnum documentū in sensu morali quòd Iesu B intrante Hierusalem, id est animā peccatricem post peccata: tota ciuitas, id est ipsa quantum ad omnes eius potentias cōmouetur & ingemiscit: & aliter conuersatur quàm prius. ¶ Quantum ad secundum tangitur eiectio eorū qui tēplum prophanabant cum dicitur. (Et intrauit Iesus in templum Dei) Chrysosto. Hoc erat proprium boni filij vt ad domum curreret patris & illi honorem redderet. Et tu imitator Christi factus cum aliquam ingressus fueris ciuitatem. Primum ad ecclesiā curras. Hoc etiam erat boni medici: vt ingressus ad infirmam ciuitatem saluādam: iam primum ad originem passionis intenderet. Nam sicut de templo, omne bonum egreditur. ita de templo omne malum procedit. Si enim sacerdotium integrū fuerit, tota ecclesia floret. si autem cor- D ruptum fuerit: omnium fides marcida est. Sicut enim cum videris arborē pallentibus folijs, intelligis: quia vitiū habet in radice. sic cum videris populum indisciplinatum: sine dubio cognosce, quia sacerdotium eius non est sanum. Hec ille. Est autem notandum quòd non intrauit Iesus in tertium atrium: cum non esset sacerdos leuitas. sed so-

lum in secundum vbi fiebāt orationes E & sermones. Oues autem & boues vendebantur in primo: vt credo rationabiliter. De his autem atrijs habes dominica precedenti. (¶ Et eijciebat omnes vendentes & ementes in templo: & mēsas nummulariorum & cathedras vendentium columbas euertit.) Super his verbis sic dicit Hiero. Sciendum est quod iuxta mandata legis venerabili in toto orbe templo Dei: & de cunctis penę F regionibus Iudeorum illuc populo cōfluente: innumerabiles immolabantur Hostiæ: maxime festis diebus taurorū: arietum: hircorum: pauperibus, ne absque sacrificio essent pullos columbarum, & turtures offerentibus. Accidebat autem eos qui de longe veniebant victimas non habere. Excogitauerunt igitur sacerdotes, quomodo predictā de G populo facerēt: & omnia animalia quibus opus erat ad sacrificia vendebāt, & vt venderent non habentibus, & rursus ipsi empta susciperent. Hanc ergo stropham, id est fraudem se in diuersa vertentem, crebro venientium inopia dissipabant. qui indigebant sumptibus, & non solum Hostias non habebunt: sed nec vnde emerent. Posuerunt itaque & nummularios qui mutuo sub cautione darent pecunias. H Sed quia erat lege preceptum vt nemo vsuras acciperet, & prodesse non poterat pecunia fenerata quæ commodi nihil haberet: & interdum perderet sortem excogitauerunt, vt pro nummis colibistas, id est vilia munuscula susciperent. verbi gratia: frixi ciceris vnarumque passarum, & po-

I ma diuersi generis vt quod in nummis
non licebat in his rebus exigeret, quæ
nummis emuntur: Istiusmodi Domi-
nus in domo patris cernens negotiatio
nem seu latrocinium ardore spiritus
concinatus tantam hominum multitu-
dinem eiecit de templo. Hæc ille quasi
formaliter. Dicit autem hic Magister
histo. quod secundum hoc recte faciunt
qui faces cereas in ecclesia vendi non
K permittunt nisi dicatur quod dominus
eiecit de templo vendentes propter my
steriũ. Hæc ille. Verumtamen quia ista
venditio non est mala de se dico quod
duobus modis est illicita. Vno modo
quando fit ad decipiendum seu immo-
derate lucrandum. Hoc enim est face-
re speluncam latrocinii ipsam ecclesiã
Alio modo quando fit causa mercandi:
ita quod finis talis venditionis est ven-
L dendo moderate lucrari, Mercari enim
in ecclesia est prohibitum extra de im-
mu. eccl. domũ tuam. li. vj. Sed si prin-
cipalis intentio sit vt populus habeat
ad offerendum; licita est: etiam si secun
dario moderatum lucrum intendatur
sine quo tamen nihilominus fieret ven
ditio: si constaret de indemnitate ven-
dentis. Omne enim opus ad Dei gloriã
factibile est licitum in ecclesia nisi sit
M prohibitum. (Et dicit eis. Scriptũ) est
scilicet Esa. lvj. Domus mea domus ora
tionis vocabitur. Vnde Aug. in regula.
In oratorio nemo aliquid agat nisi ad
quod factum est vnde & nomen acce-
pit. Hæc ille. Vos autem fecistis illam
speluncam latronum) Hier. Latro est &
templum dei in latronum cõuertit spe
luncam qui lucra de religione sectatur
Hęc ille. Sed quare non restituerũt ei.
Ad hoc si dicit idem. Mihi inter omnia
signa quę dñs fecit: hoc videtur esse mi
rabilius quod vnus homo & illo tempo
re contemptibilis intantum vt postea
crucifigeretur scribis & Phariseis con-
tra se seuientibus & videntib' lucra sua
destrui poterit ad vnius flagelli verbe-
ra tantã eiicere multitudinem. Igneũ
enim quoddam atq; sydereum radia-
bat ex oculis eius & diuinitatis maie-
stas lucebat in facie. Hæc ille. Vel po-
test dici ꝙ adderat ei populi multitudo
quæ fauebat ei: etiam cum eo quod di-
cit Hiero. (Et accesserunt ad eum adiu
torio ministrorum suorum ceci, & clau
di in templo, & sanauit eos, In hac par-
te est documentũ in sensu morali ꝙ qui
vult in ecclesia recipere sanitatem ca-
ueat simoniacos. Hier. Nisi autem men
sas nummulariorum subuertisse cathe-
dras quã vendentium columbas ceci &
claudi lucem pristinã & concitũ gradũ
non meruissent accipere. Hęc ille. ¶ Est
& aliud. Nam cum ista contigerint in
die palmarum quando Christus fuit in
Hierusalem cum magno honore susce-
ptus: Christus propter reuerẽtiam sibi
exhibitam non omisit iustitiã, sed mox
intrauit templum: illudq́; purgauit eie
ctis inde mercatoribus malis. nec pro-
pter seuerã iustitiam omisit misericor-
diam; quia languidos curauit significãs
iudices & prelatos idem facere debere.
Est & aliud. Nam cum Christus intra-
uerit animam mouendo ipsam ad con-
tritionem mox etiam illam purgat per
confessionem eiiciendo de templo cor-
dis columbas. i. luxuriam est enim ani-
mal libidinosum. & nũmularios. i. aua-
ritiam & boues cornibus ventilantes. i.
sup

superbiam & oues.i. accidiam & inertiam vel hypocrisim. Vel per vendentes columbas intelliguntur simoniaci vt dictum est. ¶ Quantum ad tertium tangitur indignatio principum sacerdotum & scribarum cum dicitur. (Videntes autem principes sacerdotum & scribæ).i.legis doctores (mirabilia quæ fecit) ex quibus debuissent ad fidem & deuotionem ad Christum prouocari (&
B pueros clamãtes in templo & dicentes Osanna filio Dauid: indignati sunt) vt pote qui odium & rancorem aduersus Christum iam conceperant. (Et dixerunt) calumniando opera autem secundum Hie. quia in eum manus non audebant imponere. Nam Luc.ix. dicit quod querebant eum apprehendere, sed non inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens
C illum. (Audis quid isti dicunt quasi dicerent. Homo purus non debet sustinere laudari vt deus Chry. sicut columna si modicum obliquata fuerit accepto pondere amplius vadit in latus. Sic & cor hominis cum peruersum fuerit: si alicuius viri iusti opera videat vel audiat: non confirmatur, sed magis ad inuidiam concitatur. Hæc ille. Hier. christi responsio moderata fuit. Non enim
D dixit quod scribæ audire cupiebant: bene faciunt pueri vt mihi testimonium perhibeant: nec rursum errant & pueri sunt vnde debetis ætati ignoscere: sed profert exemplum de.viij. Psal. vt tacẽte domino testimonium scripturarum: puerorum dictum confirmaret. Hæc ille. Vnde sequitur Iesus autem dixit eis Vtique (scilicet audio & intelligo quid dicant dicẽdo me esse Christum. Nam & de hoc extat prophetia (Nunquam legistis) in scriptura diuina. (Ex ore infantium).i. per os infantium non ratione ætatis secundum Chry. sed simplicitatis (& lactantium) qui scilicet vt idem dicit mirabilibus Christi tanquã lacte nutriebantur & delectabãtur. Vel lactantes sumuntur hic pro paruulis secundum communem loquendi modum quo dicitur. Hic adhuc lac habet in ore (perfecisti laudem).i. perfectam fecisti laudem Christi filii tui ô pater æterne. Chrys. super Matth. Tanquam si dicat. Esto culpa esti quia isti clamant, sed nunquid mea culpa est: ante tot milia annorum futurum propheta predixerat. Hæc ille. Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem Bethaniam / quæ erat post modo rem olíueti secundo milliario ab Hierusalem. Chry. Huic intelligendum est, quod dominus tantæ fuit paupertatis: & ita nulli adulatus sit: vt in vrbe maxima nullum hospitem nullam inueniret mansionẽ. Hæc ille. Iuit igitur Bethaniam. Primo: quia non habuit inuitantes in Hierusalem. Secundo iuxta etiam Chry. vt ibi corporaliter quiesceret vbi etiam spiritualiter quiescebat.s. apud Lazarum & sorores se diligentes: relicta infideli ciuitate. Tertio propter exẽplum nostrũ Chry. Sanctorum virorũ est non ibi querere mansionem vbi clariores sunt viri sed vbi fideliores. Nec gaudent vbi epule largæ sunt, sed vbi sanctitas floret. Hęc ille. Sed contra primã rationẽ videtur esse quia christus habebat in hierusalẽ illum amicũ apud quẽ manducauit pascha. Sed ad hoc posset dici quod licet ille acceptauerit christũ seipsum inuitãtem

(Right margin: E, F, G, H)

I tem:non tamen ipſe inuitauit eum con ſulens ſalutis Chriſti quem nolebat ho ſpitari intra eos quos in mortem eius ſciebat conſpiraſſe: vel timens ſaluti ſuæ propter inuidiam phariſeorum vel alia rationabili cauſa. Si autem Chriſtus fuiſſet phariſeis adulatus: & hi & alii eum forte inuitaſſent: hi ratione amicitiæ: & alii ratione laudis concupite.(Ibiq; manſit) nocte apud Lazarum
K & ſorores eius (& docebat eos de regno Dei) vt ſemper aliquid boni faceret:cōtra quoſdam predicatores qui ſolum hora ſermonis dicunt verba dei: & per totam diem vacant nugis. ¶ In hac parte eſt vnum documētum in ſenſu morali:quod Chryſo. tangit dicens. Malum hominem:melius locumdando quam reſpondendo:poteſt aliquis vincere,quia malitia nō inſtruitur ſermo-
L nibus, ſed excitatur. Et ideo dominus recedendo compeſcere ſtuduit quos reſpondendo non compeſcuit. Vnde dicitur.Et relictis illis abiit foras.Hęc ille.

Feria.iiij.poſt dominicam primam in Quadrageſima.

Matt.xij.

M ACceſſerūt ad Ieſum ſcribæ,& phariſæi dicentes. Magiſter volumus à te ſignū videre. Qui reſpondens,ait illis. Generatio mala & adultera ſignum querit, & ſignum non dabitur ei niſi ſignum Ionæ prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in vētre ceti trib⁹ diebus & tribus noctibus ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in predicatione Ionæ. B
Et ecce plus quàm Ionas hic. regina auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta & condemnabit eam quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis. Et ecce plus Salomone hic. Cum autē immundus ſpiritus exierit ab homine ambulat per loca arida & inaquoſa C
quærens requiem & non inuenit. Tunc dicit Reuertar in domum meam vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacantē ſcopis mundatam & ornatā. Tūc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe: & D
intrantes habitant ibi & fiunt nouiſsima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic peſsimæ. Adhuc eo loquente ad turbas ecce mater eius & fratres ſtabant foris quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam

A quidam. Ecce mater tua & fratres tui foris stant querentes te. At ipse respondens dicenti sibi ait: Quæ est mater mea: & qui sunt fratres mei. Et extendens manum in discipulos suos dixit. Ecce mater mea & fratres mei. Quicunque enim fecerit
B voluntatem patris mei qui in celis est: ipse meus frater & soror & mater est.

ACCESSERVNT AD IEsum scribæ &c.) Mat.xij. In presenti euangelio tanguntur tria puncta quæ sunt Postulatio Comminatio & consolatio.
C ¶Quantum ad primum sciendum est quod vt ex textu euan. patet: Christus fecerat miranda & eiecerat demonem de obsesso: sed pharisei dixerunt quod in Beelzebub eiiciebat demonia, Christus auté rationabiliter ostendit se virtute Dei eiicere demonia deinde acriter eorum malitiã increpauit & tũc vt hic dicitur quidã eorum simul cum scribis petiuerunt signũ non quodcunque
D sed circa cælestia corpora vt dicit Luc. x. quia signum de cœlo querebãt ab eo puta quod sol firmaret vt tempore Iosue vel retrocederet vt tpe Ezechię. Et in hoc tentabant dominũ vt dicit idem Lucas quod dupliciter potest intelligi. Vno modo quia tentabãt vt deciperét. Alio modo vt experirentur potentiam christi. Dupliciter enim detrahebãt miraculis christi. Vno modo dicédo quod ea faciebat virtute maioris demonis
E qui potest expellere minorem: & procurare aliquas sanitates mirabiliter. Et sic petiuerunt signum in cœlestibus corporibus in quibus diabolus miracula non videtur posse facere, vt sic appareret Christus virtute diaboli operari: cum in talibus corporibus nihil posset, sed solum circa ea ad quæ diaboli potestas se potest extendere. Alio modo detrahebant dicentes quod erant miracula parua: quia communiter erant circa hominum sanitates: ideo volebant experiri si poterat maiora. Dicitur ergo.
F (Accesserunt ad Iesum scribæ.) id est, legis doctores non à scribendo dicti: sed à docendo scripturas (& pharisei) scilicet quidam religiosi dicti à phares quod est diuisio: eo quod diuisi essent per religiosam conuersationem: quantum ad exteriora à cæteris. Ad Iesum
G autem vtique accesserunt vt deciperent eum vel vt sumerent experimentum de eius potestate (dicentes) adulatoriæ loquendo secundum Chrysostomum (Magister volumus à te signum.) id est miraculum quod in pluribus dicitur signum veritatis rei ad quam asserendã fit, vel sanctitatis eius per quem fit (videre) de cœlo, scilicet
H quasi priora miracula non fuissent quę viderant & quasi ista non possent calumniari. Hier. Qui calũniaris ea quæ vides oculis manu tenes, vtilitate sentis: quid facturus es de his quæ de cœlo venerint. Vtique respondebis, & magus in Egypto multa signa fecisse de cœlo. Hæc ille. Vide auté: Phariseorum Scribarumq; superbiam & quam imperiose loquuntur: dicentes volumus

I mus:& non vellemus aut precamur.
Qui respondeus dure & acriter Chry.
Et quidem cum ei conuitiabantur:mā-
suete respondebat.cum autem adula
bantur, conuitiose demonstrans quòd
vtraque passione erat superior & neq;
cōuitiis in irā deducitur:neque adula-
tione mollitur.Hæc ille.(ait illis. Ge-
neratio mala)Chry.Mala in quā quo-
niam ingrati semper facti sunt circa
K benefactores.& bene patientes deterio
res fiunt quod est vltimæ malmæ.Hæc
ille.(Et adultera) idest idololatra vel
ex idololatris descendens. Idololatria
enim in scriptura dicitur adulterium
secundùm Hiero.eo quòd relicto verò
proprio idest deo anima sequatur alie-
num idest Diabolum(signum quærit)
bonis verbis & malo fine idest vt me
decipiant vel probēt.Ideo vt dicit Ra
L ba.indigni erant videre signum de ce-
lo:vnde datur eis de profundo inferni
Discipulis autem secundùm eundem
dedit signum de cœlo prius ostenden-
do cælestem:gloriam:dum transfigura
tus est in monte Thabor.& deinde ascē
dendo in cœlum cum magna gloria.
Ideo subditur(.Et signū non dabitur ti
bi)nūc de cœlo vel de terra vel de abys
so(nisi signum Ionæ prophetæ) quod
M est de abysso:cum de cælo non mereā-
tur accipere.Et licet postmodum chri-
stus fecerit multa miracula:puta in su-
scitatione Lazari: illuminatione ceci
nati:& obscuratione solis:tamen illa
non sunt data illis idest ad eorum peti
tionem exhibita.Et dato quòd eis fue-
rint data:non fuerunt data tunc. Vel
secundùm Tho.super Matth.nō est eis
datum signum quale petebant: neque
ad eorum vtilitatem. In hoc autem q
dat signum Ionæ secundùm Chry, late
ter minatur eis ruinam suæ ciuitatis
propter mortem christi quam erant
executuri ac si diceret.Ita estis rebel-
les & increduli quòd omnino oportet
impleri figuram quæ præcessit in Io-
na:eo quod iniqua morte me condem-
nabitis sed ve vobis quia resurgam.Et
Et sic christus dedit eis signum pro-
sticum:quod semper est de futuro.De-
dit etiam eis signum rememoratiuum
quod est de preterito. Sicut enim act
Ionæ fuit signū futuræ sepulturæ chri
sti:ita sepultura christi fuit signum co
memorans præteritam actionem Ionæ
¶ Est enim vt ad præsens pertinet tri-
plex signum scilicet Ostensiuum de
præsenti pronosticum de futuro.& Re
memoratiuum:de præterito.Sacramē-
ta enim nouæ legis primo modo signi-
ficant effectum suum: puta baptismus
ablutionem à peccatis. Secundo modo
autem significant suum finem idest glo-
riam,& Tertio modo significant prin-
cipalem suam causam idest christi pas
sionem,vt passionem vt patet per.S.
Tho.in.iiij.di.j.q.j.ar.j. Ideo sequitur
sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tri-
bus diebus & tribus noctibus:sic erit fi-
lius hominis in corde terræ tribus die-
bus & tribus noctibus. ¶ Sed cōtra quia
sepultus est feria sexta ad vesperam &
resurrexit die dominico de manæ. Ad
hoc dicunt quidam vt testatur Aug. de
consen.euang. ꝙ ille tres horæ quibus
sol obscuratus est christe existente in
patibulo à.vj.hora vsque ad.ix. cōpu-
tantur pro vna nocte:& reliquę à.ix
vsque ad occasum pro vna die,sed isti
non

A non intelliguntur modum loquendi scri
pturarum vt idem dicit: quæ à patre
denominant totum. Soluit ergo Augu:
ibi.& similiter.x.de trini.& Hiero.&.S.
Tho.super Math.quòd dies naturalis
est.xxiiij.horarum:& diem artificialé
simul cum nocte tanquàm partes com-
prehendit.christus autem tetigit in se-
pulcro de tribus diebus naturalibus:de
fine scilicet feriæ.vj.& principio domi
B nicæ:& de toto sabbato. A parte ergo
extrema feriæ sextæ computatur tota
illa dies & consequenter nox precedés
& sic fuerunt tres noctes. scilicet quæ
præcessit feriam sextam:& quæ præ-
cessit sabbatum:& quæ dominicam. Et
similiter tres dies artificiales vt patet.
¶ Sed contra hec arguitur quia pari ra
tione ab extrema parte diei dominicæ
idest à mane debuit ipsa tota denomi-
C nari:& consequéter computabitur nox
sequens:& sic erunt quatuor noctes. Ad
hoc dicitur: quòd dies tunc incepit cō-
putari a sero: ideo nox quę dominicam
sequebatur non erat pars dominicæ.
Vnde Aug.x.de trinita. vbi suprà., Si-
cut inquit primi dies propter futurum
hominis lapsum à luce in nocte: ita isti
propter hominis reparationem à tene-
bris in luce computantur. hæc ille. Vi-
D detur autem secundùm eum iste ordo
mutatus quando fuit saluator captus
secundùm alios autem in noctæ resur-
rectionis, ita quòd secundùm eos illa.
nox dominicæ computatur cum die
præcedente inquantum finis prioris or
dinis:& cum sequente inquantum ini-
tium sequentis. Et sic secundùm eos
vna dies naturalis fuit parasceues cum
nocte sequente tertia autem dominica
cum noctæ præcedente. Sed primum E
est melius. ¶ Et nota secundùm Chryso
sto. quòd christus non dixit se resurre-
cturum manifeste: quia eum derisissent
sed occulte vt crederent quos pręsciuit
credituros. Et non dixit in terra sed in
corde terræ, vt & sepulcrum ostendat,
& nullus solam mortis apparentiam
suspicetur. ¶ Sed & tres dies propter
idem posuit. In hac parte est documen
tum in sensu morali: quòd si volumus F
aliquid obtinere à christo oportet cum
humilitate non cum superbia postula-
re: neque ad malum finem sed ad bonū
Iaco.iiij. Deus superbis resistit humili
bus autem dat gratiam idest rem postu
latam & gratiose exhibitã. Est & aliud.
¶ Nam quantum ex hoc euangelio col
ligit̃ tria sunt genera malorum. Primi
sunt curiosi qui nec credere nec cōuer
ti volunt nisi videant signa quia consi- G
derare deberent quòd miracula christi
apostolorum ipsi vident si volunt in ef
fectu suo qui est mundi conuersio & fe
des Petri: subiugatio. Romæ: reliquiæ
& templa sanctorum: sepulcrum domi
ni, & hmōi & quòd non debent modo
fieri eadem miracula, quia fides iam est
plantata & roborata: non autem tem-
pore christi. ¶ Secundi sunt duri qui
non volunt conuerti propter efficaciã H
dominicæ mortis: quod notatur cum
datur signum de christi sepultura in
corde terræ isti sunt duriores petris:
quæ passionis tempore scissę sunt. Nec
similiter volunt conuerti propter ver-
ba dei vt nīniuitæ: sed ea fastidiūt. Nec
propter odorem famæ christi vt regi-
na austri propter famam Salomonis.
Hic autem odor christi in scripturis as

simil

I fimilatur odori cedri qui fugat ferpentes:& eft odor fuæ paupertatis: qui deberet fugare ferpentes terream commedentes ideft motus auaritiæ ex odore myrrhæ quæ fugat vermes:& eft odor fuæ humilitatis quæ debet fugare motus fuperbię : quæ corrodunt omnia interiora animæ merita ex odore vineæ quæ fugat bufones. Et eft odor fuæ puritatis quæ debet fugare

K motus luxuriæ. Bufones enim ad literam dicuntur fepe nafci de genitatibus mortuorum.¶Tertii funt fepe recidiuantes:quod notatur cum dicunt. Cum immundus &c. Sed caueant ifti malum finem fcilicet ne fiant nouifsima &c.¶Quantum ad fecundùm fciendum eft: quòd chriftus comparat iudeos. Niniuitis & comminatur eis:quia erant in breui cafuri nifi pœniterent.

L Sed ne aliquos crederet quod penitèrent Niniuitæ audito Iona. ita ifti vifa chrifti refurrectione. Ideo fecũdùm Chry. fubditur. (Viri Niniuitæ furgẽt in iudicio) ideft in die iudicii. vel in iudicio ideft ad iudicium fiue vt iudicentur (cum generatione ifta.) Ex quo patet fecundum Remig. quòd non folum boni:fed etiam mali refurgent & fimul ideft in eodem tempore refurgent

M contra quofdam hereticos qui dixerũt: vnã effe bonorũ & aliam malorum refurrectionem. Et fimiliter fecũdùm eũ hic excluditur iudeorum error: qui cõfueuerunt dicere quòd ante diem iudicii celebrabitur refurrectio & quod reedificabitur Herufalem. Et fimiliter fecundùm. S. Tho. error millenariorum ideft eorum qui dixerunt iuftos & martyres per mille annos anã iudiciũ furrecturos:quia iufti. Niniuitæ furgent cu generatione ifta iniufta (Et condemnabunt eam) fecundùm Hiero. non fententiæ poteftate: fed comparationis exemplo. Nam fequitur. Quia penitentiam egerunt in prædicatione Ionæ) cum tamen effent ipfi prius infideles : & ille ideft Ionas vt dicit. Remig. fimplici voce fine attentione fignorum loqueretur & tantummodo tribus diebus prædicaffet Ifti autem non penitẽt qui fuerũt populus dei, vifis tot miraculis:& auditis tot fermonis:& præfente tanto viro: imo & deo (nam ecce plus quàm Ionas) ideft plus quàm homo (hîc) ideft in ifto loco fecundùm Hiero quia hic hic vt dicit non eft pro nomen fed aduerbium loci. Deinde adducit faluator aliud exemplum quod magis vrget de (Regina auftri) ideft regina fabba cuius regnum eft in parte auftrali refpectu hierufalem (furgeț in iudicio cum generatione ifta & condem. eam quia ve. a. fi. ter. au fap. fal. & ecce. plus quàm fa. hic.) Iftud plus fuit quàm factum Niniuitarum: vt dixit Chryf. quia Ionas iuit ad eos. iftas autẽ venit mulier barbara & remota: non formidans mortem cupiditate fapientiæ: Et ficut dicit Hiero. in hac regina & niniuitis : fides nationum præfertur ifraeli. Et quia ifti fuerunt ne quàm ideft fubiungitur pœna ideft excecatio & poffefsio à diabolo.¶Ad cuius euidentiam fciendum eft quòd circa iftum textum de exitu fpiritus immundi funt duæ opiniones : vt teftatur beatus Thom. fuper Matthæũ Vna eft beatus Hieroni. quòd hic non fit comparatio inter diuerfas res geftas: fed folum ꝙ chriftus narret quid

iudeis

A iudeis acciderit & quid futurum esset: & hoc non ponendo exemplum ex re gesta: sed ex parabola.i.ex re quæ fuisse potuit quantum non est necesse fuisse. Alia est Aug.& aliorum multorum, quod hic adducatur exemplum ex regesta: & fit comparatio diuersarum rerum gestarũ vel gerendarum. Secundo prima ergo via exponitur sic.(cum spiritus immundus exierit ab homine) id
B est populo iudaico qui nomine hominis hic signatur. Nam potestas diaboli fuit electa ab eo quando legem suscepit: secundum Hiero. quia lex demonũ cultum destruebat. (tũc) secundum eũ (ambulat per loca arida(.i. gentilium corda quæ secundum Remi. arida erat ab humore gratiæ & salutaris aquæ id est scripturę. Et ista diabulus plenas exinde possedit(quęrens requiem.) In
C his enim quesiuit requiem: secundum Remig. quia putauit se in gentili populo perpetuam habere quietẽ vel si hoc non putauit saltem apetiit & procurauit(& non inuenit) sed inde fuit repulsus secundum Hier.& Remi. quãdo ad predicationem apostolorũ gentes abiecta demonum cultura, domino crediderunt. Et tunc dicit reuertar in domũ meam vnde exiuit.i.in gentẽ iudaicam
D secundum eosdẽ Hier.& Remi. quia. s. credentibus gentilibus infideles remãserunt iudei: & ad eos regressum parauit spiritus immundus & veniens inuenit eam vacantem.i.vacuam. fide & bonis operibus. Vel secundum Hier. quia carebat Christo, hospite & angelorum præsidio dicentium. Surgite eamus hic. Sicut enim Iosephus sacerdotes post christi mortem nocte in templo audieruni strepitum deinde voces E
dicentium. Ttranseamus ab his sedibus, quas voces Hier. hic angelorum esse testatur.(Scopis) idest superfluis & exterioribus obseruationibus legis & traditionibus phariseorum secundùm Hieron.(mundatam & ornatam) exterius.(Tunc vadit & assumit septem alios spiritus nequiores se id est assumit vninersitatem vitiorum(& ingressi habitant ibi) posidens gentem illam F
& fiunt nouissima hominis illius) idest gentis vel populi huius(peiora prioribus(quia sunt in peiori statu quàm ante legem datam. Hiero. Multo nunc maiore demonum numero posidentur: blasphemantes in synagogis suis Iesum christum: quàm in egypto possesi fuerant ante legis notitiam quia aliud est venturum esse non credere: aliud non suscepisse qui venerit. Septenarium au G
tem numerum adiunctum diabolo vel propter sabbatum intellige vel propter numerum spiritussancti. Hæc ille Qui videtur velle quòd ideo dicuntur assumi septem spiritus: quia iudei superstitiose obseruant diem septimum. Vel quia septem sunt dona spiritussancti quibus aduersantur illa extinguendo si possunt. Vel secundùm alios vt designetur vni- H
uersitas vitiorum: quia septenarius est est numerus vniuersitatis temporis. quæ vitia significantur per septem spiritus nequi ores. Dicuntur autem isti spiritus nequiores secundùm Bedã. ratione effectus: q̃a scilicet grauiora sunt peccata sequẽtia quã priora. Et idẽ videt dicere Greg. super illud Iob. xxxix Procul odoratur bellũ(sic erit) idest sic

euen

I eueniet ficut dictum est (& generationi
huic pessimę) Erit inquàm vere & rea-
liter sicut fictitie accidit homini de quo
composita est parabola. Sed exponen-
do secundum aliam viam quidam vt
testatur Hier. istum locum deherencis
dictum putant: quòd immundus spiri-
tus, qui in eis aliquando habitauerat,
quando gentiles erant: ad cōfessionem
veræ fidei eiiciatur: postea vero cum se
K ad hęresim transtulerint. & simulatis
virtutibus ornauerint. in domū suam:
tunc alii. vij. nequam spiritibus adiun-
ctis: reuertatur ad eos diabolus & ha-
bitet in illis: fiantque nouissima eorum
peiora prioribus: Multo quidem peiori
conditione sunt heretici, quàm gētiles:
quia in illis spes fidei, & in istis est pu-
gna discordię. Hæc ille. Sed contra hoc
arguit idem Hiero. quia ex eo quod se-
L quitur. Sic erat. & generationi huic pes
simæ compellimur nō ad hereticos sed
ad iudæos referre parabolam. Ad hoc
dicitur quòd verum concluderet argu-
mentum si esset parabola: secus si est
res gesta in hereticis: quibus assimilan-
tur iudei. Sic enim oportet hoc intelli-
gere de vtroque: non autem de hereti-
cis tantum, vt forte quidam intellige-
bant, contra quos procedit argumentū.
M Secundum alios autem puta Grego. &
Rab. & Aug. intelligitur hoc non de he
reticis tantum, sed de quolibet pecca-
tore à quo exit diabolus in iustificatio-
ne. Et ambulat per loca arida. i. iustorū
corda, arida ab omni humore carnalis
concupiscentiæ: sed non inueniens re-
quiem: redit ad illum per recidiuum: &
inuenit talem animam secūdum Raba.
vacantem per negligētiam: mundatam
per priorem iustificationē: & ornatam
simulatis virtutibus: & efficitur peior
quàm prius: Et secundum Aug. de con-
sensu Euan. hoc est: quia non solum ha-
bebit. vij. vitia capitalia vt prius: sed
etiam per hypocrisim se simulabit ha-
bere virtutes oppositas: ideoque dici-
tur. vij. spiritus nequiores assumpsit.
Sed secūdum Chry. intelligitur hoc de
eo à quo expellitur diabolus corpora-
liter. quia si talis efficiatur segnior, gra-
uiorem trahit aduersus se phātasiam: &
si mereatur vt secundo diabolus inua-
dat eum: grauius torquetur. ¶ In hac
parte est documētum vt pœniteat qui-
libet vt niniuitæ: & caueat iudæorum
recidiuum: quia consuetudinem facies
in qua mosieris nisi quod magnum ac-
cidat Greg. Tenent malæ consuetudi-
nes quē semel ceperint, & non nisi cum
peccatoris vita finiuntur. ¶ Quantum
ad tertium ponitur confortatio & con-
solatio, eorum qui Christo acquiescunt
cum dicitur (Adhuc eo loquēte ad tur-
bas ecce mater eius & fratres.) Sicut
dicit beatus Hiero. Heluidius hereticus
hic sui erroris fomentum sumpsit. vt
dixerit beatam virginē post Christum
alios filios habuisse ex Ioseph. non in-
telligens quòd secundum scripturam
quatuor modis aliqui dicuntur fratres.
scilicet. Natura, vt Iacob & Esau. Gēte,
vt omnes iudei. Cognatione, vt Abraam
& Loth de eadem familia existentes, &
Affectu, vt omnes Christiani. Fuerunt
ergo isti fratres domini secundum san-
ctos consobrini Christi. filii sororum
matris domini, non autem filii Ioseph
ex Maria neque alia vxore, melea vel
ella nomine, quam quidam fingunt, vt
dicit

A dicit Hiero.sectantes apocripha. (Stabant fori quærentes loqui ei.) stabant inquam foris secundum aliquos: quia non poterant intrare præ turba. Vel secundum Chry.isti volebant humanum fauoré captare ex eo quòd tantus prædicator & propheta ad eos pertineret: & hoc notatur: quia potuissent ingredi & audire cum turba & expectare finem sermonis: & tamen extra eum vocant B coram omnibus. Vbi aduertendum est: quòd Chryso.non solum hic sed etiam Io.ij.vbi in nuptiis beata virgo inuitauit filium vt miraculum in vno faceret, notauit eam de peccato inanis gloriæ saltem veniali. dicens quòd per filium volebat se reddere clariorem. Sed S.Tho.iij.parte.q.xxvij.dicit quòd excessit Chry. in verbis illis quantum ad virginem duntaxat: quicquid fuerit de fratribus eius. Vnde sancti communiter tenent quòd nunquàm venialiter peccauit. Quidam tamen tenent aliud extremum & non solum sentiunt contra Chry.qui eã voluit peccasse actualiter, sed tenent contra Chry.& omnes alios doctores sanctos qui eam tenent nullo discrepante fuisse in originali conceptam: & priuilegium Christi.s. quòd solus sit sine peccato conceptus, D ex quadam fatua deuotione volunt attribuere virgini. Restat ergo vt superueniant aliqui dicentes quòd fuerit de spiritusancto concepta. Hoc enim videtur sequi ad illud quia de Christo dicit beatus Ambr.vt refert Augu.iiij. lib.contra Iulianum. Christus non aliter potuit expers esse delicti: nisi expers fuerit illius conceptionis quam commixtio viri & mulieris operatur.

Aurea

Hæc ille. (Dixit autem ei quidam) non E ex simplicitate loquendo secundũ Hiero.sed insidiando: volens experiri si spirituale exercitium prædicationis propter affectum carnalem interrumperet. (Ecce mater tua & fra.tui foris stãt querentes te.) Sed statim Christus illum confutauit. (Vnde sequitur.) At ipse respondens dicenti sibi ait. Quæ est mater mea & qui sunt fratres mei. Sicut autem dicit. Hilar.in his verbis F non est fastidio se de matre sua sensisse existimandus: de qua tãtam in cruce positus habuit curam: imo si voluisset negare matrem: vt ait Chryso.tunc negasset quando iudei exprobrabant ei de matre dicentes. Marc.cap.vj. Nonne hic est fabri & mariæ filius? Nihil ergo aliud voluit dicere secundũ Hier. nisi quòd spiritualia carnalibus præferebat Vnde subditur (& extendens ma- G num in discipulos suos dicit. Ecce mater mea & fratres mei) quasi diceret. Non cognatio sed deuotio mihi reddit aliquem propinquum. Vnde subditur (quicunque enim fecerit voluntatem patris mei qui in cœlis est:) ipse per charitatem & amorem (meus frater & soror & mater est.) ¶ Est autem notandum circa ista quòd aliquis efficitur mater frater vel soror Christi dupliciter. Vno modo faciendo Dei voluntatem, inquantum quilibet eorum diligitur affectu fraternali, vel sororio, vel materno. Et alio modo habẽdo eandem naturæ cõformitatem cum eo: propter quod Christus homines fratres suos vocat dicens, narrabo nomẽ tuum fratribus meis in Psalmo. Sed quia is qui est frater, primo modo inter homines est H

Rosa. v etiam

I etiam secundo modo: è conuerso: ideo simpliciter frater dicitur. Vtraque autem fraternitas simul iuncta debet nobis præbere fiduciam in iudicio: iuxta illud Ber. ad Christum. Puto quia iam me spernere non poteris: os ex ossibus meis & caro de carne mea. Vnde in iudicio demones videbunt eum vt iudicem punientem: angeli vt dominum possidentem: nos vt Deum creantem,
K vt dominum & regem gubernantem, vt redemptorem redimentem, vt fratrem de nostro sanguine descēdentem. Præbebit etiam magnam fœlicitatē in regno. In signum cuius Ioseph Beniamin fratri suo ex parte patris & matris dedit partem duplicem, Gen. xliij. Angeli enim sunt fratres Christi ex parte patris cœlestis solum à quo imaginem habent Dei. Nos autē etiam ex parte ma-
L tris. Ideo dabit nobis refectionem intellectus in deitate, & sensum in humanitate, sed angelis non dabit secūdum. In hac parte tangit Chrys. documētum dicens. Multæ mulieres beatificauere sanctam virginē illam & eius vterum. & optauerunt fieri tales matres. Quid igitur quòd prohibeat? Ecce latam constituit vobis viam: & licet non mulieribus solum sed & viris fieri matrem
M Dei. Hæc ille.

Fer. v. post Domi. primam Quadragesimæ. *Ioan. viij.*

DIcebat Iesus ad eos qui crediderunt ei iudeos. Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem: & veritas liberabit vos. Responderunt ei, Semen abrææ sumus & nemini seruiuimus vnquam. Quomodo tu dicis: liberi eritis? Respondit eis Iesus, Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum; filius manet in æternum. Si ergo filius, vos liberauerit vere liberi eritis. Scio quia filii abrahę estis: sed quæritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis. Ego quod vidi apud patrem meum loquor, & vos quæ vidistis apud patrem vestrum facitis. Responderunt & dixerunt ei. Pater noster Abraam est. Dixit ei Iesus: si filii Abrææ estis: opera Abrææ facite. Nunc autem quæritis me interficere hominem qui veritatem locutus sum vobis, quam audiui à Deo. Hoc Abraam non fecit. Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei, Nos ex fornicatione non sumus nati: vnum patrem habemus Deum. Dixit ergo eis

A eis Iesus. Si Deus pater vester esset, diligeretis vtique me. Ego enim ex Deo processi, & veni. Neque enim à meipso veni: sed ille me misit, quare loquelam meam non cognoscitis, Quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex pa-
B tre diabolo estis: & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio & in veritate non stetit: quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium ex propriis loquitur: quia mendax est, & pa-
C ter eius. Ego autem quia veritatem dico non creditis mihi.

Dicebat Iesvs ad eos qui crediderunt ei iudæos &c. (Ioannes octauo. In præsenti Euangelio tanguntur tria puncta: quæ sunt. Magistralis admonitio. Curialis repræhensio. Filialis obiurgatio. ¶ Quantum ad primum Christus aliquos iudæos
D credentes in eum, & se tanquam discipulos Christi quodam modo gerentes magistraliter seu paternaliter admonuit, vt starent in veritate seu in vera fide. Vbi aduertendum est, quòd Christus multa docuerat in templo die quadam & multi crediderunt ei. (Dicebat ergo Iesus ad eos qui crediderunt ei iudæos) qui imperfecte crediderant secundum Chrysostomum, & confirmatione indigebant (si vos manseritis in E
sermone meo.) id est, in fide quam ex meo sermone concœpistis: ita quòd neque fallaciis hominum: neque contentationibus demonum inde moueamini. Primo (vere discipuli mei eritis.) Perfectum discipulum faciunt tria: secundum Thomam, super Euangelio Ioannis, scilicet. Præparatio vel bona dispositio ad percipiendum verba magistri: & Assensus ad credendum & F
stabilitas ad retinendum seu perseuerandum in doctrina magistri: ita scilicet quòd non faciliter omni vento flectatur. (Et) Secundo (cognoscetis veritatem,) id est, meipsum qui sum veritas secundum glossam. Vel veritatem quam per fidem tenetis: secundum Augustinum, quia quæ nunc credimus in via: visuri sumus in patria. Vel secundum Sanctum Thomam, cognoscetis veritatem meæ doctrinæ quæ G
multis videtur obscura & meæ gratiæ quæ gratia dicitur veritas comparatiue ad figuras & meæ æternitatis. Iuxta illud Psalm. In æternum domine permanet verbum tuum: in generatione & generationem veritas tua quæ multis videtur obscura. (Et) Tertio veritas liberabit vos.) Primo à terrore. secundo à peccato secundum Theologum, & Tertio à morte & corruptibi- H
litate & mutabilitate secundum Augustinum, & hoc inquãtum ad patriam finaliter ducit. Est & aliud veritatis commodum, vt, ea comperta, confessio errore facta etiam in causa capitali renocetur: ídque Iureconsulto placuit l. qui seruum. ff. de interro. actio. veritas enim erroribus præferenda venit.

I Dicit autem. S. Tho. quòd liberare hic
non importat ereptionem à quacũque
angustia prout sonat in latino: sed vt
liberum facere. Et hoc à tribus, scilicet
Ab errare: per veritatem doctrinæ. &
à seruitute peccati per veritatem gra-
tiæ & à corruptione per veritatẽ æter-
nitatis. Hæc ille. Quia æternitas dicit
veritatem: quia quantum aliquid par-
ticipat de ænitate tãtum participat de
K entitate siue existentia: & consequen-
ter tantum de veritate. Insinuat autem
Christus eos sine doctrina, carere noti-
tia veritatis, & libertatis honore: de
quibus tamen se precipue iactabant.
Erant enim serui peccatorum: & etiam
in lege non habebant veritatem: sed fi-
guram. Verũtamen secundum Chryso-
stomum conuenientius fuisset eos con
turbari, cum dixit. Cognoscetis verita-
L tem: quasi tunc non cognoscerent, quã
cum dixit. Veritas liberabit vos. Quod
non fecerunt: quia plus de minoribus
curabant, id est mũdana seruitute quã
solam nouerant: quàm de ignorãdo ve
ritatem. Vnde irati vel indignati. (Re
sponderunt ei Iudei) illi, scilicet qui
prius crediderãt secundum Chrisosto.
vel secundum Augu. alij de turba qui
nondum crediderat. (Semẽ Abraæ su-
M mus.) ¶ Est autem notandum secun-
dum Chrisostomum. ꝙ qui in se nihil
habent preclarum de parentibus glo-
riantur. Vnde iste sunt gloriationes iu-
deorum: semen Abraæ sumus Israelitæ
& huiusmodi. His autẽ sunt qui inani-
ter gloriantur de nobilitate parentum:
& in se sunt vtiles. (Et nemini serui-
uimus vnquàm.). Et in hoc ostendunt
secũdum. S. Tho. se esse hebetes & ru-
des: quia dictum de seruitute spũali
intelligũt de carnali & mendaces: quia
seruierant Romanorum August. Secũ-
dum huius temporis libertatem: quo-
modo verum dixistis? Ioseph non est
venundatus. Prophetæ sancti nõ sunt
in captiuiratem ducti. O ingrati q...
est quòd Deus vobis assidue impu...
quòd vos de domo seruitutis liber...
rit si nemini seruiuistis? Vos autẽ q...
loquimini quomodo tributa solue...
tis Romanis: si nemini seruiuisti...
(Hæc ille.) Quomodo ergo tu dicis li-
beri eritis? Respondit eis Iesus) oste-
dens quòd non de carnali: sed de spiri-
tuali loquebatur seruitute à qua no...
ipsi per ipsum poterunt liberari.
(Amen amen dico vobis) secundum
Augusti. est quasi iuramentum iste lo-
quendi modus. Amen enim vt ait He-
braicum est: & interpretatur: vere vel
fiat: sed neque grecus neque latinus in-
terpres est ausus interpretari: vt hono-
rem haberet velamento secreti. Nõ ta-
men est iuramentũ: quia Christus nõ
ita frequentasset talem modum loque-
di. Geminatur autem ad maiorem ani-
mi excitationem: (quia omnis qui fa-
cit peccatum,) id est qui cõmittit v...
detur omittit: quia omissio ad cõmis-
sionem reducitur: (seruus est peccati
Seruus autem & liber differunt secu-
dum Philosophum: quia liber mouetur
modo proprio, seruus autem alieno,
Quomodo ergo homo dicitur seruus
peccati: cum post peccatum adhuc ha-
beat liberum arbitrium. & motũ pro-
prium. Ad hoc dicit. S. Tho. vbi suprà
ꝙ hoc est propter duo. Primo quia ho-
mo peccans non mouetur motu ꝓprio,
hominis

A hominis inquãtum homo est,id est rectus ratione.sed motu alieno,id est sensualitatis:& quanto minus quis motu ratiõis participat:tanto magis est seruus peccati.Secundo quia admisso peccato homo non potest se à peccato liberare: nisi per auxilium gratiæ,ideo quo ad hoc non est liberi arbitrij(seruus autem specialis,) id est peccator non manet,id est non habet ius manẽ-
B di in domo,id est in ecclesia vel in societate sanctorũ:secundum. S.Tho. & alios (in æternum) & si aliquando ibi sit ad tempus vnde tandẽ sine veste nuptiali deprehensus in tenebras exteriores recluditur.(Filius autẽ naturalis) id est Xp̃s (manet,) id est habet ius manendi tãquã dominus omniũ (in æternũ) quia sine peccato est & cõsequenter potest ipse solus alios à peccato li-
C berare (si ergo vos filius liberauerit: vere liberi eritis.) Augu.de verbis domini.Nõ à barbaris sed à Diabolo:nõ à corporis captiuitate sed ab animę iniquitate.Hæc ille.In hac parte est documentũ in sensu literali:quod tãgit Augu.dicens.O miserabilis peccati seruitus.Seruus hominis aliquando sui dñi duris Imperijs fatigatus fugiendo requiescit,seruus peccati quo fugit:seq-
D tur enim hunc quocunque fugerit.Peccatũ enim quod facis intus est:volũtas transit:peccatũ nõ trãsit.Pręterit quod delectabat:remãsit quod pungat. Hæc ille.Et intellige ꝙ peccatũ manet quo ad reatum penæ transeũte actu qui est peccatum & manet quo ad effectũ qui est deordinatio & mala inclinatio vitium animæ:& vermis ac remorsus cõscientiæ. Iuxta illud Augu.iussisti dñe & ita est:sit subijpsi sit pœna inordina-
E tus animus.¶ Quãtum ad secũdũ sciẽdum est ꝙ quia forte isti potuissent dicere nos sine peccato sumus:ideo nõ sumus serui speciali seruitute. hoc Xp̃s vult excludere.Vnde curialiter & gratiose eos reprehendit,ostẽdens ꝙ peccatores erant:ideo dicitur (Scio ꝙ filij Abraæ estis) Aug:Carnis origine:non cordis fide.ideo subditur (sed queritis me) innocentẽ (interficere) iniuste;
F & ideo serui estis peccati. Sed quomodo credebant in eum:si eũ volebãt occidere?Respondet Chryso.ꝙ erant ex cõuersis factis peruersi.Vel vt dicit Augu. Xp̃s multitudini loquebaẽ in qua erãt quidã credentes:& q̃dã non:q ista perpetrare cogitabant.Et causa subditur (quia sermo meus nõ capit in vobis) id est capitur Augu.id est nõ capit in cor vestrũ:quia nõ recipitur à cor-
G de vestro. Sic enim est sermo Dei fidelibus tanquã pisci hamus tunc capit quando capitur.Nec fit iniuria illis q capiũtur Ad salutẽ quippe nõ ad perniciem capiũtur.hæc ille.Vel nõ capit secũdũ.S.Tho.id est cõgruit iuxta illud Luc.xiij.Nõ capit prophetã perire extra Hierusalẽ.Et causa huius secũdum Chryso.erat altitudo doctrinæ quã illi
H tanquã rudes capere non poterãt:& ex hoc tanquã blasphemum volebant occidere illum.Sed quia potuissent dicere:tu ista finxisti quæ p̃dicas : sequitur (esto quod vidi apud patrem meũ,) id id est Deũ patrẽ:qui filio omnẽ notitiã cõmunicauit ante secula(loquor)Vnde nõ solum & audita sed etiã visa loquor (& vos quod vidistis apud patrẽ vestrũ,) id est Diabolũ quẽ tamẽ non

 nominat:

I nominat:quia curialiter loquitur apud quem Iudei viderũt oculo fidei & experiẽtia testẽ esse oẽm iniustitiã:cũ semã illũ populũ prouocauerit ad sanctorũ insecutionẽ (factis. s. volũtate:facturi etiã opere qñ venerit hora mea secũdũ Chry.alia litera habet.(Et vos quæ vidistis apud patrẽ facite,) id est seruate legẽ & prophetarũ monita quæ per eos Deus est locut⁹ & per eos vos audistis
K à Deo.Sed prima litera magis cõsonat sequẽtibus cũ dicitur. (Respõderũt & dixerũt ei.) Quia eñ dominus eos arguerat ꝙ facerẽt mala opa patris sui: intelligens de Diabolo.Ipsi secundum Aug.iterato gloriãtur de patre Abraã: vt inducant eũ ad aliquid dicẽdũ contra Abraã:& consequẽter occasionẽ faciendi quod cogitabãt.Vnde dicũt:Pater noster Abraam est) quasi dicerent.
L Quid vis dicere de illo.Sed ipse laudauit Abraam & ostendit illos esse degeneres dicens. (Si filij Abrahæ estis: opera Abraæ facite) quasi diceret.Nõ estis filij Abraæ sicut neque opera eius facitis:quia illa secundũ Chry.fuerũt. Fides,obediẽtia,mãsuetudo.Vestra aũt sunt Infidelitas : impietas: & crudelitas.Nõ tenemur autẽ secundũ.S. Tho. facere omnia opera Abraæ secũdũ spe-
M ciẽ operis : qa duxit plures vxores:sed secundũ radicem operum eius:quæ est charitas ex qua omnia fecit : oĩa debemus imitari.¶ Sed cõtra:quia supra dicit scio:quia filij &c.Ad hoc dicitur primo secundũ Augu.quod in quod supra dominus affirmauit:de carnali propagine hoc negat hic de spirituali quę est per imitationẽ:secũdũ quã isti nõ erãt: Abraæ filij.Dicitur Secundo ꝙ secũdũ Orige.in greco dicitur:ꝙ semẽ Abraæ estis.Semen autẽ vt idẽ dicit est quid imperfectum habens naturã generãtis solum impotentia:filius autẽ est quid perfecta habẽs illã in actu . Erant ergo semẽ Abraæ:quia aliqualiter retinebat aliquã rationẽ eorũ quæ Deus infuderat Abraæ.Credebant enim ex Abraã processurum semen benedictionis.Sed non erant filij qui non peruenerant ad perfectã similitudinẽ eius . Nã habentes ipsum benedictionis semẽ ante oculos:illud non agnoscebant. (Nunc autem quæritis me interficere hominem) quod ideo secundùm.S.Tho.dicitur:& non filiũ Dei:quia si cognouissent nũquã dominũ gloriæ Crucifixissent.Et ne dicatur quòd hoc meruerat sequitur. (Qui veritatẽ locutus sum vobis)hãc, scilicet veritatẽ secundũ Chrys.ꝙ esset patri æqualis : propter quã voluerunt occidere illũ (quam audiui à Deo)per scientiã inditã & beatam inquantũ homo sum.& per diuinã quã inquantum Deus accepi à patre cõmunicãte mihi illã . Hoc enim accipere metaphoricè est audire.Et his patet ꝙ dominus pro veritate docenda sit passus . Duo enim docuit ex quibus isti sunt moti,scilicet suam deitatem.Vnde Ioan.v.dicitur:ꝙ voluerunt eũ interficere : quia patrem suũ dicebat Deum:& iniquitate scribarum & Phariseorũ quã acriter reprehẽdebat (hoc Abraã non fecit:) quia nũquã occidere quesiuit innocentem.nisi Deo iubente vt imolaret Isaac. (Vos Vos facitis opera patris vestri,) id est Diaboli quem tacet ratione predicta.
¶ In hac parte est documentũ literale: quòd si volumus peruenire ad sinum Abraæ,

A Abraæ,scilicet vitam æternã debemus
esse eius filij imitando virtutes eius:
quas Ambr.lib.de offi.enarrat dicens.
Abraã fide primus iustitia præcipuus:
in prelio strenuus,in victoria non aua-
rus,domi Hospitalis:vxori sedul⁹.Hec
ille.¶ Est & aliud morale,scilicet quòd
qui vult esse magnus corã Deo:sit par-
uus corã se,& ecõuerso.In cuius signũ
isti dixerunt se habere libertatẽ propa-
B gatiõis quæ est ex patre libero dicẽtes
Abraam patrem suum & libertatẽ quæ
causatur ex animi virtute,cum dicunt.
Nemini seruiuimus vnquã,quasi dicãt,
hoc esse ratiõe suæ magnanimitatis &
virtutis & libertatẽ diuinæ filiationis:
& adoptionis dicentes.Vnum patrẽ ha
bemus Deũ:sed ostendit Christus nul-
lam harum eos habere.Nõ quidem pri
mam:quia ab Abraam degenerauerãt:
non imitãdo opera eius.Nam ille Dei
precepto voluit filiũ immolare.& isti
contra Dei preceptum Christum occi-
dere.Ille obediuit dicẽti.Egredere &c.
Gene.xij.isti non capiebãt verbũ Chri
sti nec ab eo capiebantur. Ille credidit
Deo dicenti. Semini tuo dabo terram
hanc.Gene.xij.isti Christum veritatẽ
dicentem occidere volebant.Nec secũ
dam:quia erant serui peccati.Nec ter-
D tiam:quia diligerent filiũ Dei si Deus
esset pater eorum.Vnde quidã sanctus
pater requisitus quomodo esset orandũ
pauperes inquit me docuerũt qui elee..
mosynam petentes non robur sed pla-
gas & infirmitates pretendunt. quasi
diceret. Qui aliquid vult obtinere à
Deo coram eo recognoscat & confi-
teatur infirma sua. ¶ Quantũ ad ter-
tium postquàm vidit Dominus, quòd
sua curialis reprehensio non prodesset: E
finaliter fortius adhibuit medicamen,
id est apertam obiurgationem.Dicitur
ergo.(Nos ex fornicatione.) idolola-
tria seu ex parentibus idololatris secũ-
dum augustinum. (non sumus nati)
Iam enim intelligunt quòd Christus
de carnali generatione non loquitur.
(Vnum patrem habemus Deum.) Vbi
secundum Chrysostomum. admiranda
est Iudeorum stultitia.nam ipsi dicunt F
Deum suum patrem esse. & quando
Christus idem vult de se dicere volunt
eum tanquàm blasphemum lapidare.
Dicunt autem Deum suum esse Pa-
trem secundum aliquos:vt prouocent
eum ad aliquid dicendum contra Deũ,
& consequenter occidant. (Dicit er-
go eis Iesus.Si deus pater vester esset)
per gratiam adoptionis.diligeretis vti-
que me:) quia signum infallibile tã- G
lis filiationis est charitatiua dilectio ad
proximum:& multo magis ad verum
Deum:cuiusmodi erat. (Ego enim ex
Deo patre processi) per æternam ge-
nerationem idẽtitate naturæ & distin-
ctione personæ) & veni per tempora-
lẽ incarnationem secundum Augusti-
num. (Neque enim à meipso veni)
propria,scilicet & singulari authorita-
te:quia inquantum Deus non sum si- H
ne genitore & mittente,& inquantum
homo non sum sine mittente.¶ Est au-
tem aduertendum ex doctrina sancti
Thomæ, scilicet distinctone decima-
quarta.quòd ad missionem tempora-
lem diuinæ personæ duo requiruntur.
primum, scilicet quod persona missa
sit ab aliquo: ideo Pater vel Trinitas
non mittitur.Secũdũ quòd per nouum

 effectum

J effectum sit in creatura. Ad hoc autem quod vna persona mittat aliam: non oportet quod sit principiū eius sed sufficit quod sit causa illius effectus secundum quem fit missio. Et ideo eadē persona potest seipsam mittere dummodo sit ab alio. filius ergo Dei misit se & venit sed non venit à seipso id est, propria authoritate quasi nullus eum misit sed authoritate sua: & patris & spiri
K tussancti quia trinitas operata est illū effectum secundum quem venit id est, incarnationem & vltra hoc pater spiritualiter est ei principium essendi. Sed quia potuissent dicere: nos non credimus quod sis à deo missus, quia hoc nō probas ostendit quod ex doctrina potuissent eum cognoscere dicens, (Quare loquelam meam non cognoscitis?) id est, modum & efficaciam & rationa-
L bilitatem doctrinæ meæ. Non enim doceo nisi consona rationi & honestati & prophetis: & quæ dico miraculis & prodigiis affirmo sed vos non aduertitis (quia nō potestis audire). i. scrutari examinare: vt & conferre ad dicta prophetarum (sermonem meum) ex odio & superbia & mala voluntate. Vel secundū Aug. quia non vultis corrigi iuxta normam mei sermonis: illum audire non
M potestis. Consequenter autem acriter eos increpat dicens. (Vos ex patre diabolo estis) per imitationem non originem: & existimauerunt manichæi de quorum opinione hoc solum nunc dico quod crediderunt Deum esse conditorem inuisibilium: diabolum vero visibilium. Nam sequitur. (Et desyderia patris vestri vultis facere) & hoc est vnde erant filii diaboli vt dicit Aug. (ille homicida erāt ab initio) creationis mūdi: ex quo fuit homo qui posset occidi. Homicida inquam non ferro sed verbo: vt ait Aug. Et non solum adam: sed & totum genus humanum ad mortem perduxit vt dicit Ori. (& in veritate nō stetit.) Cum enim sicut dicit S. Tho. veritas sit duplex. s. oris vt cum vera dicitur & operis: vt cum fiunt congruentia naturæ operantis: iuxta (illud Ioannis. iij. Qui facit veritatem venit ad lucem) diabolus non stetit, in prima, quia mentitus est dicens. Eritis sicut dii. Gen. iij. neq; etiam in secunda quia non seruauit ordinem suæ naturæ à deo præfixū vt. s. esset per humilitatem & reuerentiam subditus deo & ab eo gloriam & benedictionem suam haberet. Et notā secundum eundem ꝙ diabolū non stetisse in veritate dupliciter intelligitur. Vno modo quia nunquam fuit in veritate operis autoris. Et hoc primo: quia naturaliter est malus, quod est manicheorum error, Deus enim fecit cœlū & terrā mare omnia quæ in eis sunt vt dicit Psal. omnis autem creatura dei bona est. j. Timo. iiij. vel secundo quia vt alii dixerunt licet non natura sed voluntate sit malus tamē semper fuit malus: quia in primo instanti peccauit. Et hoc etiam vt dicit S. Th. alibi putatur hæreticum, ratio est quia operatio quæ cōsequitur rem in primo eius instanti attribuitur factoris sicut motus ignis sursum generanti ignem Deus ergo esset causa peccati. Alio modo intelligit: quia fuit quidem aliquando in ea: sed non permansit quia in primo instanti sui esse habuit rectitudinem saltē naturalē sed post morulā statim declinauit ab

A ab ea per peccatū de hoc vide.j. per. q. lxiij. ¶ Sunt enim circa hoc multæ: & subtiles disputationes & opiniones in in sacra theologia: sed planior & iudicio meo verior est ꝙ in primo instanti sui esse habuit operationem naturalem quia se cognouit & amauit & Deum vt principium boni naturalis: quæ operatio fuit quidem meritoria: quia fuit associata gratia: sed nō perfecte, quia non
B fuit libera. In secundo vero peccauit & boni meruerunt. In tertio autē isti fuerunt in gloria: & isti in miseria. Nec est contra hoc quod S.Tho. videt̄ dicere & dicit: & si malus angelus non peccasset in secundo instāti in eo accepisset beatitudinem quā meruerat in primo & cōsequenter videt̄ velle ꝙ illud meritum primi instantis fuit perfectum: quia intendit ꝙ in secundo instanti ea accepis
C set in sua dispositione necessaria & infallibili. i. in merito perfecto quod habuisset tunc. Et ideo sequitur. (Et veritas in eo non est) quasi diceret. Non dicitur non stare, quia vacillet & dubitet non tamen totaliter auertatur à veritate, sed quia sponte & totaliter aduersus est. Est tñ in eo aliqua veritas sicut & aliqua natura, sed non est in eo veritas oris quantum ad suā intentionem quia
D & si aliquando veritatem dicit tñ intendit tandē fallere: nec operis: quia omne opus eius est malum. i. ad malum finem ordinatū. Vel hoc dicit̄ ad ostendendū quod non solum cecidit sed etiam non surrexit vel pœnituit. Et quia nō habet in se veritatem opinionis etiam caret veritate oris quantū est in se. Ideo subditur. (Cum loquit̄ mendaciū ex propriis loquit̄. Vbi aduertendū secundum

S.Tho. quod solus Deus est ipsa veri- E
tas & sapientia essentialiter omnis autē veritas & sapientia creaturæ est participata ex prima, Ideo solus deus dicit veritatem ex propriis: omnis autē creatura ex participatione diuinæ veritatis veritatē cognoscit & loquit̄ ex propriis autem loquitur mendacium. Vnde. Omnis homo mendax vt dicit Psal. scilicet ex se seu ex propriis. Licet autē homo semper dicat mēdacium eum lo- F
quitur ex propriis, tamen econuerso vt dicit. S. Tho. cum dicit mendacium nō dicit illud ex propriis sed aliquādo hoc ab alio accipit. i. ex diaboli suggestione. Vnde loqui mendacium ex propriis attribuitur diabolo principaliter, quia fuit primus mendax omnes autem alii loquuntur mendacium vel eius suggestione vel eius imitatione, (Quia men-
dax est). s. quo ad se (& pater). i. inuen- G
tor vel suggestor. (eius). s. mēdacii, quo ad alios. Manichei autem teste. S. Tho. hoc male intelligentes & credentes diabolum patrem eius mendacis. i. diaboli ponunt demonum adinuicem generatione. Sed intelligendum est inquit pater eius. s. mendacii sui. Non enim omnis qui mentitur est mendacii pater secundum Aug. sed diabolus est eius pa-
ter: quia primo illud inuenit. Et quia su H
pra ostenderat eos filios esse diaboli in quantum erat homicida: ostendit nunc idem inquantum erat mēdax cum subditur. (Ego autem qui veritatem dico vobis non creditis mihi) quasi diceret. In hoc vox diaboli filios probatis quod improbatis veritatem. Sed si crediderunt ei vt supra dictū est: quomodo dicitur non creditis mihi ad hoc dicitur

I secundum Chry. quia erant perpersi secundum Aug. voro quia erant alii de turba. secundum Ori. vero quia credebant aliqua: puta ea quæ videbantur signorum factorũ: sed aliqua non credebant: puta profunda quæ loquebatur. ¶ In hac parte est documentum in sensu literali ꝙ sicut imitatores Dei dicũtur filii Dei: ita imitatores diaboli, dicunt eius filii & consequenter sicut filii
K Dei dicunt dii: iuxta illud ego dixi dii estis & filii excelsi omnes: ita filii diaboli dici possunt diaboli. Aug. de consen. euan. Diabolus non speciale est nomẽ: sed commune. In quocunq; enim diaboli opera fuerint inuenta diabolus est appellandus. Operis enim nomen est nõ naturæ. Hæc ille. Est etiam aliud. s. audiendi libenter verbum dei: quia sicut dicit Ambro. super Beati immacu-
L la. verbum Dei habet triplicem virtutem. s. inflammatiuã. Hiere. xxiij. Nunquid nõ verba mea sunt quasi ignis &c. Et illuminatiuam Psal. Lucerna pedibus meis verbum tuum. Et mundificatiuam. Ezech. xxvj. Effundã super vos aquam mundam &c. Et vt patet in hoc euangelio habet in nobis triplicẽ effectum. Primum quia facit hominem discipulum Christi. Vnde dicit. Vere di-
M scipuli &c. Cuius discipulatus signum est quãtum ex euangeliis habet primo ipsa auditio verbi Dei. & secundo ipsa respitio triplicis amoris illiciti, s. domestici quo ad parentes carnalis quo ad alios & terreni quo ad mũdana. & appetitio amoris diuini. Et scd̃m quia facit cognoscere veritatẽ. Et qa vt dicit Au. veritas opponit falsitati: duplicitati & vanitati facit nos in mundanis ista tria cognoscere. Sunt enim falsa: quia promittũt delectationẽ & dant tandẽ amaritudinẽ: & duplicia. i. mixta. s. gaudium dolore sapientia obliuione &c. & vana ratione principii, quia de nihilo & medii: quia mutantur. & termini quia cito deficiunt. Et tertiũ quia facit animũ liberũ in arguendo & in non peccando quia veritas inquit liberabit vos.

Feria. vj. post dominicam. j. in Quadragesima.

Ioan. v.

ERat dies festus iudeorum & ascendit, Iesus hierosolymam. Est etiam hierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur hebraice bethsaida quinque porticus habẽs. In his iacebat multitudo magna languentiũ cecorũ: claudorum aridorũ expectantiũ aquæ motum. Angelus aũt domini secundum tẽpus descendebat in piscinam, & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionẽ aquæ sanus fiebat à quacũque detinebatur infirmitate. Erat aũt quidã hõ ibi triginta & octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Iesus iacentem & co-

cognouiſſet: quia multum iam tempus haberet dicit ei. Vis ſanus fieri? Reſpondit ei languidus. Domine hominem nõ habeo, vt cum turbata fuerit aqua mittat me in piſcinã. Dum venio enim ego alius ante me deſcẽdit. Dicit ei Ieſus. Surge tol
B le grabatũ tuum & ambula. Et ſtatim ſanus factus eſt homo, et ſuſtulit grabatũ ſuum & ambulabat. Erat autẽ ſabbatum in illo die. Dicebant ergo Iudei illi qui ſanatus fuerat, Sabbatũ eſt non licet tibi tollere grabatum tuũ: reſpõdit eis. Qui me ſanũ fecit ille mihi dicit tolle grabatum tuum & ambula. Interrogauerunt ergo eum. Quis eſt ille homo qui dixit tibi tolle grabatum tuum & ambula. Is autem qui ſanus fuerat effectus neſciebat quis eſſet. Ieſus autem declinauit à turba con-
D ſtituta in loco. Poſtea inuenit eum Ieſus in templo: & dixit illi. Ecce ſanus factus es: iam noli peccare: ne deterius tibi aliquid contingat. Abiit ille homo & nuntiauit iudeis quia Ieſus eſſet qui fecit eum ſanum.

ERAT DIES FESTVS E
iudeorum &c.) Io.v. in pręſenti euangelio fit mẽtio de miraculo celebri quod ſaluator circa languidum quendam exhibuit. Et circa hoc tangũtur tria puncta quæ ſunt miraculi præparatio: miraculi perpetratio, & miraculi publicatio. ¶ Quantum ad primum dicit̃. Erat dies feſtus iudęorum. i. penthecoſtes ſecun-
dum Chry. & Magi. hiſto. licet hoc non F
ſit certum (& aſcendit Ieſus hieroſolymam) ne videret̃ legi contrarius: & vt ſimplicẽ multitudinẽ: qui tũc maxime concurrit paſceret doctrina & miraculis: & ſecundũ Chry. (Erat autem hieroſolymis ꝓbatica). i. ouilis Græce enim probatũ ſcd̃m Alchuinũ latine dicitur ouis. (piſcina) per antiphraſim ſecundũ mag. hiſto. qui dicit ꝙ collecta aqua ad
piſces non habens conſueuerit dici pi- G
ſcina. Erat autem ſecundum Sanctum Thom. prope templum ex aquis pluuialibus collecta. In iſta piſcina ſecundùm Alchuinum lauabantur cadauera deo offerenda: non ſolum ouium: ſed etiam omnium hoſtiarum. Et hoc intellige primo. Nam lauabantur etiã ſecundo in laterioribus templi. Quæ cognominatur hebraice bethſaida) id
eſt domus ouium: eo quod inter ho- H
ſtias notabiles oues magis frequentabantur. Ideo enim ab ouibus probatica, id eſt, ouilis: & bethſaida. id eſt, domus ouium nuncupata eſt (quinque porticus habens) opertas tecto ad loci commoditatem. (In his) porticus (iacebat multitudo magna languentium: cecorum claudorum: & aridorum expectantium aquæ motum) vt tunc

ſe in

I se in piscinam proiicerent:& causa sub
ditur cum dicitur(Angelus autem do-
mini secundùm tempus (determinatũ
& non continue(descendebat in pisci-
nam:) applicando virtutem suam a-
quæ vel alteri corpori ibi existenti : &
vt credo inuisibiliter.Est autem scien-
dum quòd angelus caret quãtitate cor
porea:cum sit spiritus,& consequenter
indiuisibilis est:& ex se ab omni loco
K separatus & inde pẽdens,& ideo potest
esse nusquàm idest in nullo loco, sicut
intellectus dormientis & non somnian
tis in nullo est obiecto:sed tamen est
angelus in loco quando in eo operatur
Mouetur autem localiter solum quan-
do suam virtutem applicat alicui cor-
pori primo.deinde alteri ita quòd ipse
motus eius localis nihil est aliud quàm
diuersæ eius operationes sibi inuicem
L succedentes:seu vicissitudo operatio-
num sibi inuicem succedentium.Et du
pliciter mouetur.Vno modo cõtinue si
cut angelus ducens thobiam.& iste mo
tus nõ est hic imaginandus sicut si indi
uisibile(vt punctus)fluat:nã realiter in
diuisibile moueri nõ põt ꝑ se:vt proba
tur.vj.Phys.Sed dupliciter fit iste mo-
tus.Vno mõ.qa angelus ꝑ accidẽs mo-
uet̃ moto corpore cui est coniunctus si
M cut mouet̃ anima nostra motis nobis.
Alio mõ qa angelus applicat virtutẽ
suam alicui corpori nõ secũdũ vnũ pũ
ctũ indiuisibile:sed secũdũ vnã partem
eius diuisibilẽ:quã successiue relinquit
& successiue occupat aliã ęqualẽ.Licet
eĩn ipsa virtus angeli in se & ex parte
angeli sit indiuisibilis tamen recipiunt̃
ex parte obiecti diuisibiliter idest ap-
plicatur diuisibili:sicut & aĩa indiuisi-
bilis applicat̃ diuisibili corpori.Et ide
ipsa virtus diuisibiliter. i.in diuisi
suscepta vel ei applicata ad illud com
paratur sicut aliud corpus dicto diuisi
bili coextensum vñ stãte tali corpor
ipsa potest moueri vel angelus secũ
ipsum vnã partẽ deserendo & aliã oc
cupanpo.Alio modo angelus moue
motu discreto composito ex plurib
quorum singulũ est pars motus & n
est motus:sed taliũ successio est mo
vt cũ nũc applicat se huic corpori
ta.a.& simul.& semel relinquens
a applicat se corpori.b.Istæ eñ ap
cationes sunt partes motus & succ
eorum est motus.non autem ipsa
aliqua est motus.Est autem angelus
dictum est in se absolutus ab omni
co:& põt cui vult se applicare ex c
bus corporibus:sicut cogitatio mea
se absoluta ab omni obiecto:ideoq;
desino cogitare vnũ possum oẽ aliud
quod voluero cogitare:& appeti
meus desinẽs mouere vnũ digitũ:pot
oẽm aliũ quẽ voluerit mouere.Et ide
cũ angelus relinquit.a.remanet qu
in se est absolutus ab omni loco:& c
sequenter põt se applicare.b.vel.c.v
d.vt vult.Hinc est ꝙ ab extremo ad e
tremũ põt moueri non trãseundo me
diũ:& in vno instanti potest esse in ce
lo:in alio in terra seu in probatica pi
scina.Hec doctrina est de mente.s.T
j.par.q.iiij.Quomodo autem anima se
parata moueatur vide in die paschæ.&
dominica.j.post tri.(Et mouebatur a
qua)vel ab angelo immediate vel ab
angelo mediãte quodã ligno quod ibi
dicebatur esse.Sicut enim recitat M
gister hi.quidã tradũt ꝙ regina sab
gnum

A gnum viderit in domo saltus libani in hierusalem cum visitasset Salomonem in quo ligno diuinitus cognouit suspẽdendũ fore quẽdam propter cuius mortem interiret regnum iudeorum:& hoc ipsum Salomoni significauit cum abscessisset. Quod saso mon veritus duralitati regni sui cõsulẽs infodit lignũ illud iuxta templum vbi magna præcipitia replebat aggeribus. Sed processu tẽ-
B poris facta est ibi piscina:& appropinquante christi tempore lignum illud diuinitus ascendit: vt esset in aqua:& eo modo ab angelo:aqua mouebatur. Inde autem judei ex illo ligno crucem domini fecerũt. Sed vt idem sit hoc nõ est certum. In quadam enim historia sanctæ crucis dicitur:ꝙ Seth filius Adę ex precepto patris iuit ad paradisum: vnde fuerat eiectus:& petiuit ab ange-
C lo custode oleum misericordiæ Qui dedit illa tria grana ligni veriti: quæ plantauit super sepulcrum Adæ & in tres virgulas coaluerunt:quæ postmodum coierunt in vna arborem quæ succisa fuit in ædificiũ templi:licet nunquàm potuerit operi cõgruere. Semper enim quãtũcũq; variet runcaretur:aut prolixior nimis aut breuior erat quàm necesse foret. vnde tandẽ relicta est ve-
D luti inutilis in atrio templi. Ceperunt autem homines instinctu diuino lignũ illud reuereri quapropter sacerdotes indignati ac veriti nequa superstitio idololatriæ suboriretur:proiicerunt illud in vicinam piscinam:& madefactũ aqua descendit ad fundum. donec christus temporibus enatauit:& accidit vt supra. Sed neque hoc certum habetur quanquã probabile fiat ex angeli descẽsu & aquæ mirabili motione:nec nõ à
E sanatione infirmorum aliquid magni in illa piscina latuisse. (Et qui prior descẽdisset in piscinam) per se vel proiectus ab alio:(post motionem aquæ) forte si iam cessasset aqua moueri (sanus fiebat à quacũque detinebatur infirmitate) curabili vel incurabili per naturam. Causa autem quare deus hoc mirabile per aquam operabatur assignatur à doctoribus pręcipue à Chrys. Voluit enim deus homines assuefacere:& inducere ad baptismum qui incipere debebat. Vnde præcesserunt multæ figuræ vt puta aqua quę in lege purgabat immunditias corporales:non veras sed opinatas quæ erant irregularitates quædam:puta eas quæ erant à cadauere facto vel lepra vel huiusmodi. Deinde dedit expressiore:vt aquã istã quæ lauaret corporis sordes:& expelleret infirmitates eiusdem occulta quadam virtute:sicut & baptismus virtute occulta passionis christi per aquam abluit animæ sordes & aliquando etiã confert corporalem sanitatem. Verũtamen quia figura deficit à figurato:ista aqua nõ sanabat nisi corpus & nisi vnũ corpus:baptismus autem sanat animas & infinitas. Habebat autem efficaciam sanandi ista aqua secundùm aliquos. Primo ab hostiis sacratis vel sacrandis quæ ibi lauabantur:& Secũdo à prædicto ligno si illa vera sunt.& Tertio à motu angeli mouentis. S. Tho. autẽ super Ioan. dicit quòd sanabat virtute angeli sed non est intelligendum virtute eius naturali:quia nequiuisset sanare infirmitates per naturam incurabiles cum non operet nihil per causas naturales: puta

I puta adhibendo naturales medicinas:
sed à virtute angeli supernaturali qua
vt minister dei illa miracula operaba-
tur est potestate:sicut faciunt aliquan-
do sancti viri quomodo etiam sacra-
menta per virtutem in eis intentiona-
liter existentem à deo operantur ad iu
stificationem animarum.¶ Sed pro his
aduertendum est:ꝙ ista miracula duo-
K bus possunt dici fuisse facta immedia-
te.Primo scilicet a virtute dei:ita quòd
nec in aqua nec in angelo esset ad hæc
aliqua virtus:sed solum signum & cō-
comitari adiuinæ virtutis : sicut tuba
est signum belli quod non exercetur
per tuba sed per regem & milites.Et se
cundo à virtute existente à deo in ange
lo & aqua:sicut in instrumentis inten-
tionaliter.Et hoc est verius:& doctri-
L næ sanctorum conformius:vt sicut in
aqua baptismi est virtus ad sanandum
animam:ita in aqua piscinæ illius es-
set virtus ad sanādum corpora. In hac
parte habemus ex sensu allegorico do-
cumentum quemadmodum nouæ le-
gis sacramenta reuereri debeamus quę
gratiam conferunt:& sanant consequē
ter infirmos.Nam secundum Augusti.
hæc piscinę ouilis aqua populum signi
M ficat iudeorum qui etiam vt ait Beda
nomine ouium appellatur iuxta illud.
Oues pascuæ eius. Quinque autem
porticibus idest quinque libris Moysi
secundùm Auge. clauditur in quibus
infirmi quidam iacent:sed non sanan-
tur.quia lex peccatores conuincebat:
sed non absoluebat:quia illa sacramen
ta non conferebant gratiam vt habes
in die circuncisionis.Ista aqua turbata
fuit secundùm Aug.quod fuit in chri-
sti passione concitata:& christi doctri-
na & conuersatione & miraculis:sed oc-
culte christus eam turbauit:quia si co-
gnouissent nunquam dominum gloriæ
crucifixissent.Sanabatur ergo descen-
dens in aquam turbatam idest creden
in christi passionem virtute cuius per
fidem sanabatur infirmi.Adueniente
autem christo sanantur infirmi verbo
eius idest per sacramenta nouæ legis
quæ ex verbis constant:& signis idest
corporeis elemētis.¶ Moraliter autem
ista piscina significat penitentiam in
qua sanantur infirmitates spirituales.
Est autem tunc ista piscina virtuosa ad
sanandum peccata quando in ea inue-
nitur primo hostia salutaris idest mor-
tificatio carnis. iuxta illud Roma. duo
mosecundo Exhibeatis corpora vestra
hostiam sanctam . Et secundo lignum
crucis idest meditatio passionis chri-
sti quæ sanat languidos idest desideria
cuius signum terra mota est in passio-
ne & cecos idest peccantes ex ignoran-
tia:in cuius signum guta sanguinis pu-
rificauit oculum obtusum Longini tan
quàm collyrium & clandos idest pecca
tes ex infirmitate.in cuius signum chri-
stus in passione Petrum sic peccantem
sanauit:& aridos idest peccantes per
malitiam:sicut patet in dextero latro-
ne etiam illum qui trigintaocto annos
habet infirmitatem qui scilicet ha-
bet consuetudinem peccandi. In cuius
signum multa corpora putrida in pas-
sione surrexerunt.Et tertio quando in-
uenitur in ea motus angeli : quia scili-
cet anima quantum ad omnes suas po-
tentias mouetur secundùm angeli in-
spirationem : quia scilicet mouetur
memo

A memoria ad ruminandum propria maleficia & diuina beneficia. intellectus ad credendum: voluntas ad amandum &c.

¶Quantum ad secundum: post præparationem miraculi eius tangitur perpetratio: cum dicitur (erat autem ibi quidam homo) Sicut dicit Chrysostomus hunc quidam esse putant paraliticum de quo refert. Matthæi sed non est il-
B le quia iste ministrum non habebat qui proiiceret illum in piscinam. ille habebat multos sui curam agentes sed & locus vtrorunque vt ait diuersos est (trigintaocto annos habens in infirmitate sua) quæ propter sua peccata acciderat: ei vt patebit: vnde diu fuerat punitus. Sed tamen quia patienter dei flagellum tolerauit congruum: fuit
C vt sanaretur. ¶Est autem sciendum ꝙ .q. habens potest construi cum ly ibi: & est sensus: quòd in illis porticibus infirmi. trigintaocto annis iacuerit. Potest etiam construi aut legi cum ly in infirmitate & sensus est: quòd fuerat infirmus trigintaocto annis ibi vel alibi. Primus sensus est dubius quanuis videatur esse. Chrysosto. Secundus vero certus (hunc cum vidisset Iesus iacen-
D tem & cognouisset) non solum in quātum deus, sed etiam inquantum homo ex se vel ex relatu eius vel astantium (quia multum tempus haberet) scilicet in infirmitate: vel forte in loco illo (dicit ei vis sanus fieri) Vbi est aduertendum secundùm Chrysosto. & S. Thom. quòd non statim eum à principio sanauit sed primo sibi familiarem facit: vt ad fidem futuram disponat. Nec vt idem dicit exigit ab eo præsentem fidem vt aliquando fecit à quibus-
E dam dicēdo creditis ꝙ hoc possim &c. Iste enim non dum nouerat manifeste quis esset. Requiruntur autem de fide qui eum cognoscebant. Nec etiā vt idē dicit: quærit si vult sanari ex ignorantia: quia esset superfluum: sed vt ostenderet aliis eius patientiam: quòd & dignior esset sanari qui triginta octo annos habens per vnum quemque annū eripi ab ęgritudine expectās: assidebat
F & nō desistebat. Et secundū. S. Tho. sic interrogauit. vt magis excitaret aīm eius ad sanitatē: & cōsequenter gratius ei foret diuinū bñficiū (Rñdet ei lāguidus tranquille & quiete: in quo etiam eius patientia ostenditur secūdū Chry. q.a.s. nō est exasperatus: christo dicēte vis sanus fieri: cū tñ talis interrogatio derisoria videri potuisset (dñe hominē
G nō habeo) seruitorē. (vt cū turbata fuerit aqua: mittat me in piscinā) añ alios. (Dū venio eñ ego) ex quo patet ꝙ se mouebat: sed tarde vñ subdit alius ante me descendit (quasi diceret. Si me velles iuuare & esse hic in obsequiū meū vsq; ad aquę motionē semp tibi obligaret. Nā secūdū Chry. nesciebat quis esset christus: vel quid facturus esset: sed sperabat eū fore sibi vtilem ad salutem
H per corporale ministerium. Sed christus malus aliquid ei contulit. i. perfectam & integrā sanitatē animæ & corporis: & ideo subditur. (Dicit ei Iesus. Surge tolle grabatum tuum). i. lectum quo iacebat secundùm Mag. histo. qui dicit ꝙ grabatū est lectus pauperū: in quo capiti tm̄ supponitur aliquid. Et dicitur à graba quod est caput. (& āmbula) vt miraculū sit euidens: vt ait Chryso.

&nō

I & non videatur phantaſia. Iſte autem
non deriſit vt dicit Chryſ.dicens nun-
quid es maior angelo vt imperio tuo,
vt me velis ſanare ſed credidit iubenti.
Et ſtatim ſanus factus eſt homo. Ex
quo patet ſecundum Bedam quòd ſa-
natio Chriſti differt ab ea quam fa-
ciunt medici quia illa eſt in tempore
longo & mediantibus medicinis. hæc
autem ſtatim & ſolo verbo. Vnde iſta
K miraculoſa eſt:etiam ſi talis infirmitas
per naturam eſſet curabilis:quia natu-
ra curare non poteſt illo modo. ſ. ſta-
tim. Aliquid enim eſt ſupra naturam
quantum ad rem factam : vt ſtatio vel
retroceſsio ſolis aliquid quantum ad
rem factam in hoc non ſimpliciter : vt
conferre viam mortuo : natura enim
poteſt vitam infundere ſed non cada-
ueri : aliquid quantum ad modum fa-
L ciendi ſolum : vt conferre ſubito ſani-
tatem ei qui naturaliter erat ſanabilis
proceſſu temporis. Prima ſunt miracu-
la maxima. ſecunda media tertia infi-
ma : vt patet.j.parte.q.cv. (Et ſuſtulit
grabatum ſuum & ambulabat.) in ſi-
gnum perfectæ ſanitatis:& ad Dei glo-
riam & honorem. ¶ Et tamẽ notandum
ſecundum Aug.quòd cum tot ibi eſſent
languidi nũ ſanauit Chriſtus niſi vnũ:
M quia ſanabat corpora : ſecundum quòd
congruebat animabus in hac parte eſt
documentum morale:quòd qui patien-
ter tolerant Dei flagella : tandem me-
rentur à Deo conſolari:qui vero impa
tienter ferunt à præſentibus tormentis
ad futura ducuntur. Augu.j.de ciuitate
Dei. Patientia Dei ad pœnitẽtiam in-
uitat malos:ſicut flagellum Dei ad pa-
tientiam erudit bonos. Itaque miſeri-

cordia Dei fouendos amplectitur bo- A
nos:ſicut ſeueritas Dei puniendos cor-
ripit malos. Placuit quippe diuinę pro-
uidentiæ præparare in poſterum bona
iuſtis : quibus non fruentur iniuſti:&
mala impiis quibus non excruciabun-
tur boni. Hæc ille. ¶ Moraliter etiam ſi-
gnificatur modus quo Deus ſpiritua-
infirmitates curat. Primo enim exhibe
medicinam purgatiuam à malis humo-
ribus.dicens ſurge.ſ.per contritionem B
& confeſsionem. Deinde ſecundo con-
fortatiuam quæ eſt ſpes veniæ : dicens
tolle grabatum tuum. ſ. ſpem menta-
lem. Dicitur enim grabatum à grabat
quod eſt caput:vt dictum eſt. Et tertio
melioratiuam : quia eſt ſatisfactio:di-
cens & ambula, & quarto præſerua-
uam : quæ eſt cautio circa occaſiones
peccandi, dicens : iam noli peccare ne
deterius &c. Periculoſa enim eſt reci- C
diuatio. Primo ex parte Dei : quia gra-
uius offenditur ratione ingratitudinis.
Et ſecundo ex parte diaboli : quia tan-
quàm miles caſtrum perditum & recu-
peratũ cautius munit. Et tertio ex par-
te hominis:quia poſtquàm ſe frequen-
ter labi videt : iam ex quadam conſue-
tudine peccare pro nihilo ducit, iuxta
illud. Prouerb.xvij. Impius cũ in pro-
fundum peccatorũ venerit contemnit. D
¶ Quantum ad tertium ponitur mira-
culi publicatio : cum dicitur.(Erat au-
tem ſabbatum in illa die) in quo non
licet opera ſeruilia ſeu corporalia fa-
cere,& in quo facilius poterat multitu-
do confluere ad videndum prodigium
iſtud. (Dicebant ergo iudæi illi qui ſa-
nus fuerat factus)& videbatur non ob-
ſeruare feſtum portando grabatũ (ia-
bat

A batum est, non licet tibi tollere grabatum tuum.) Isti secundum Aug. nō calumniabātur domino quòd languidum sanasset in sabbato, quasi eis potuisset respondere quòd si ipsi curabant,& abstrahebāt de puteo sabbato pecora, ipse posset homines curare, sed illum reprehendebāt qui grabatum portabat, quasi diceret. Si sanitas non erat differenda nunquid & opus fuerat imperandum?
B Decipiebantur autem iudei, quia opus corporale ad gloriam Dei factum cuiusmodi erat hoc, non soluit sabbatum, vt patet, quia sacerdotes sine peccato in templo occidebant & lauabant & offerebant hostias. (Respondit eis. Qui me sanū fecit, ille mihi dixit, tolle grabatum tuum & ambula) quasi diceret secundum Aug. Quare non acciperem iussionem à quo acceperam sanitatem?
C Ille enim vt dicit. S. Tho. per opus miraculi ostendit se habere authoritatem & virtutem diuinam, qua iussit sanatum deferre grabatum. Iste secundum Chry. cognouit iudeos non esse principaliter motos ex sabbati solutione, sed ex infirmitatis sanatione.i.ex inuidia, & ideo ipsam sanationem publicauit, & in medium adduxit dicens, qui me sanum fecit. Sed illi maligne interro-
D gauerunt: cum subditur. (Quis est ille homo qui dixit tibi tolle grabatū tuum & ambula?) Non dicunt secundum Chry. quis te sanauit, sed quis iussit, & hoc ex eadem inuidia vt dicit & liuore moti. Nolebant enim confiteri miraculum factum à Christo, sed de ipso diminutiue loquebantur. Is autem qui sanus fuerat effectus nesciebat quis esset quia diu languidus iacuerat, nec Christum cognoscebat (Iesus autem E declinauit à turba constituta in loco.) Et hoc secundum Chry. primo vt testimonium languidi esset credibilius de sua liberatione. Secundo vt non plus iudeorum furor accenderetur. Tertio secundum aliquos vt daret exemplum aliquando fugiendi calumniatores & iactantiam de operibus gloriosis (Postea inuenit eum Iesus in templo) ad quod accesserat gratias Deo reddituF rus. Ex quo patet quòd etiā anima eius erat sanata. Cum enim Christus esset principaliter medicus animarum: nunquàm vt dicit. S. Tho. attulit salutem corpori, quin prius tempore vel natura attulerit etiam animæ. (Et dixit illi. Ecce sanus factus es: iam amplius noli peccare.) Vbi patet secundum Chryso. quòd illa egritudo ex peccatis eius prouenerat: quamuis plerunque ab G aliis causis oriatur. Dedit etiam Christus vt idem dicit, signum suæ deitatis: quia ostendit se eius peccata sciuisse. S. Thom. autem dicit Christum ideo quibusdam sanitatis talia dixisse & non aliis. Primo propter rationem quam tangit Chry. quia. s. aliquæ infirmitates proueniunt à peccatis prioribus aliquę vero non. Secundo quia aliqui erant paratiores ad correctionem: secundum H illud Prouerb. ix. Noli arguere derisorem &c. Vel tertio, quia in istis hoc mandauit omnibus aliis (ne deterius tibi contingat).i. ne incurras grauiorem pœnam. Vel quia vt dicit. S. Tho. recidiualis grauius punitur, ratione beneficii præaccepti: vel ratione prioris pœnæ: quæ illū non emendauit Chry. Si grauem sustineamus pœnam pro

I prioribus peccatis, deinde in eadem incidimus: grauiora patiemur, & hoc decenter. Qui enim neque supplicio factus est melior, vt insensibilis de reliquo & contemptor ad maius ducetur tormentum. Si autem hic non omnes pro peccatis torquentur, non confidamus. Nihil hic nos pati pro peccatis, signum est maioris illic futuri supplicii. Hæc ille. (Abiit ille homo & nuntiauit
K iudæis.) Secundum aliquos iste nuntiauit iudæis maligne tanquàm Christi accusator, & isti dicunt quòd propter hoc Christus tanquàm præmonens dixerit ei, iam amplius noli peccare &c. (Sed Augustinus, dicit quòd hoc fecit vt euangelizaret dominum) & similiter Chrysostomus, qui hoc argumentatur ex hoc quòd non dixit iudæis quòd Iesus esset qui iusserat eum tolle-
L re grabatum, sed dixit quòd eum sanauerat tacens de grabato. Vnde sequitur: (Quia Iesus erat qui fecit eum sanum.) Et Sanctus Thomas, dicit non esse probabile quòd post tantum beneficium ingratus extiterit: maxime quia vt dictum est, fuit etiam in anima sanatus. ¶ In ista parte est documentum in sensu morali vt Augustinus, quòd Iesus cognoscitur in templo: sed non
M in turba. Alicuius. Si gratiam redemptoris cognoscere volumus: & ad eius visionem venire: fugienda est turba cogitationum: & affectuum prauorum declinanda sunt conuenticula. ¶ Fugiendum est ad templum nosipsos templum Dei studeamus facere: quos deus inuiscere: & in quibus manere dignetur. Hæc ille. Amen.

Sabba. post primam Do. in quadragesi. *Matth. xvii.*

ASsumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioãnem fratrem eius & duxit illos in mõtem excelsum seorsum: & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerũt eis Moyses & Helias cum eo loquentes. Respondens autem Petrus dixit ad Iesum. Domine bonum est nos hic esse. Si vis: faciamus hic tria tabernacula. Tibi vnũ, Moysi vnum: & Heliæ vnum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube, dicens. Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Ipsum audite. & audientes discipuli ceciderunt in faciem suam: & timuerunt valde. Et accessit Iesus & tetigit eos: dixitque eis. Surgite, nolite timere. Leuantes autem oculos suos neminem viderũt nisi solum Iesum. Et descẽdentibus illis de monte præcepit Iesus

A Iesus dicens. Nemini dixeritis visionem: donec filius hominis à mortuis resurgat.

ASSVMPSIT IESVS Petrum & Iocobum & Ioannem &c.) Matt.xvij. In praesenti Euangelio tanguntur tria puncta quae sunt. Exultatio: conturbatio: & cõfortatio. ¶ Quantum ad primum tangitur magna exultatio, quae fuit in discipulis: quia viderũt gloriam Christi in transfiguratione. Est autem sciendum quòd Christus vt patet ex textu Euangelii: ante suam transfigurationem: vt habetur. Matt.xvj. promiserat discipulis dicens. Sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem: donec videant filium hominis venientem in regno suo. i. apparentem eis C in forma gloriosa: qua regnauit in regno suo. Et subiũgit beatus Matt. quòd post dies sex apparuit gloriosus in trãsfiguratione aliquibus. Sed.b. Lucas cap. ix. dicit post ferè dies octo. Soluit autem.b. Hiero. quia Matthaeus non computat diem promissionis neque diem transfigurationis: sed medios. Lucas autem omnes. Factum est autem hoc conuenienter post dies aliquot à promissione: secundum Chry. vt mitigaret inuidiam eorum qui fortè erant conturbati: quia se non putabant esse de illis quibusdam: qui visuri essent ante mortem gloriam Christi: vel vt interim maius accenderetur desyderium. Fuit autem hoc post dies sex secundum Sanctum Thomam, & Rabanum: quia post sex aetates futura est resurrectio. Vel secundum Origen. quia non videbit gloriam resurrectionis: qui nõ E eleuatur super omnia facta sex diebus. Dicitur ergo. (Assumpsit Iesus). s. post dies sex vel octo praedictos. (Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem eius.) Sed contra. quia Ambro. super Lucam dicit: quòd fuit Iacobus qui primus inter apostolos sacerdotale solium ascendit. & Austustinus, super episto. ad Galathas dicit: quòd fuit Iacobus episcopus. & consequenter videntur velle F quòd fuit Iacobus Alphei: non Iacobus Zebedei: qui fuit frater Ioannis. Ad hoc dicitur quòd in rei veritate fuit Iacobus Zebedei frater Ioannis: seu Iacobus maior sic dictus: quia fuit prior vocatus quàm alius Iacobus: & familiarior Christo & primus inter omnes apostolos martyrio coronatus. Ambros. autem sicut dicit Hugo cardinalis per sacerdotale solium accipit G coelum: in quo omnes sunt sacerdotes: quod Iacobus maior ante omnes apostolos tenuit: licet non ante Stephanum: quia inter apostolos primus occubuit morte. Augustinus autem non loquitur assertiue, sed ex aliquorum opinione. Non autem assumpsit Christus omnes apostolos: ad significandum secundum Hieronymum, & Rabanum: quòd non omnes vocati eligentur ad H gloriam: eliguntur tamen tres secundum eosdem: ad significandum quòd nulli ad gloriam peruenient nisi per fidem sanctae Trinitatis. Assumpsit autem hos tres prae caeteris secundum Chrysostomum: quia erant caeteris peritiores. vel secundum Sanctum Thomam: quia Petrus feruentior erat & Ioannes purior: & Iacobus aduersus

I inimicos Christi maior erat bellator:
vnde habuit secundum eum. iij. parte
xlv. primatum Martirij inter Aposto-
los. Occidit enim enm Herodes: credés
se aliquid magnum facere atque prę-
stare Iudeis si talem eorum prosterne-
ret hostem. (Et duxit illos in montem
excelsum,) id est in montem Thabor
distantem à Nazareth tribus milliari-
bus secundum magistrum histo. Et hoc
K primo ad significandum ꝙ qui Deum
contemplari volunt: in infimis volupta
tibus iacere nō debent. Secūdo vt ostē-
datur gloriā Diuinę claritatis non esse
in huius seculi profundo quærendam:
secundum Bed. vel secundum Hier. &
& Raba. in signum ꝙ resurrectionem
beatam expectantes: debēt habitare in
excelsis. Vel etiam forte ideo: quia ille
locus erat secretus. (seorsum.) à turba:
L ad significandum secundum Remig. &
S. Tho. ꝙ sancti viri nunc à malis sunt
corde separati: sed in gloria erunt sepa
rati omnino, id est corde & corpore seu
loco (& trāsfiguratus est:) cum esset in
oratione secundum Luc. non mutando
figuram vel lineamenta: secundū Hier.
sed mutando claritatem (ante eos.) id
est ipsis videntibus. ¶ Ad euidentiam
autē horum sciendum est ex. S. Tho. iij.
M parte. qō. xlv. ꝙ conueniens fuit Xp̄m
transfigurari: & ostēdere Apostolis glo
riam corporū futurā: quia debuit Apo-
stolis ostendere finem ad quem ipsum
sequendo peruenirent. Cuilibet enim
viatori debet finis esse aliqualiter præ-
cognitus maxime quando via est labo-
riosa: & finis letus. Per figurā tamē ac-
cipitur, vt dicit in Christi transfigura-
tione: non ipsa figura: sed color vel lux
existēs in extremo corporis: vbi etiam
est figura. Et secundum hoc vt ibi dicit
mutauit figuram, id est claritatem: se-
cundum quam solam dicitur: transfigu-
ratus inter quatuor gloriosi corporis
dotes: quia hæc sola percipitur in perso-
na. Aliæ enim percipiuntur in aliquo
actu. Non tamen decuit secundum ali-
quos secundum præmonstrare pœnas
futuras iniquorum sicut iustorū præ-
mia: quia venerat principaliter ad sal-
uandum: & non perdendum: & iterum
quia isti qui testes debebant esse visio-
nis: non erant mali sed boni nec indige-
bant induci timore pœnarum qui du-
cibiles erant amore præmiorum. ¶ Ad-
denotandum autem quòd Christus non
mutauit figuram: sed claritatē: subiun-
gitur quomodo sit trāsfiguratus cum di-
citur. (Et resplenduit facies eius sicut
sol) imo plus quàm sol: sed non potuit
aliud lucidius exprimi. Vnde Remig.
Si facies domini resplenduit sicut sol:
& sancti sicut sol fulgebūt: nunquid erit
æqualis claritas domini & seruorum.
Nequaquā: sed quia nihil inuenitur lu-
cidius sole: idcirco ad manifestādū exē-
plum futuræ resurrectionis, & faciem do-
mini resplendere: & iusti fulgere dici-
tur sicut sol. Hæc ille. ¶ Est autē notan-
dum secundū. S. Tho. vbi suprà. ꝙ illa
claritas fuit claritas gloriosa, id est quā
habebūt sancti in gloria, & hoc quantū
ad essentiā: quia secundū Damasce. fuit
deriuata in Corpus ab anima Christi.
quæ ab instanti cōceptiōis fuit glorio-
sa: sed nō glorificauit corpus ex diuina
dispositione: vt posset pro nostra salu-
te pati: sed tunc glorificauit illud per
modum transeuntis Christo volente.
Ideo

A Ideo nō fuit gloriosa claritas quantum ad modum habendi illam quia nō fuit qualitas immanens per modū habitus vt nominat dos. Ideo etiam ille fulgor fuit miraculosus, sicut & miraculosum fuit ꝙ super mare ambulauit: nō autē est miraculum ꝙ Corpꝰ gloriosum fulgeat, quia immanentē & per modū habitus habet fulgorē. Hæc ex. S. Tho. Dominus tamē Petrꝰ de scala sensit ꝙ illa
B claritas nō fuit gloriosa: nisi dicat gloriosa, id est similis gloriosæ: sed fuit inquit formata in Corpore Christi diuinitate: & discipuli per illam visibiliter apprehēsam intellexerunt sensu interiori claritatem gloriæ quā non videbant. Facit autē aliqua argumenta nullius momēti. Vestimenta autem eius) quę secundū. S. Tho. significabant sanctos (facta sunt alba velut nix.) In quo
C videt notari gradus claritatis inter sanctos & Christum: cū ille soli: isti niui cōparentur: & ille splendere isti albere dicātur. (Et ecce apparuerunt illis,) id est discipulis. (Moyses & Helias) qui venerūt vt testimoniū redderent Christo. ¶ Est autē aduertēdum ex. S. Tho. vbi supra ꝙ isti Christi testes non debuerūt esse Angeli, sed homines; qa ibi manifestabatur gloria Corporis tantū
D qua angelicarēt. Et debuerunt ipsi esse quidā ex his qui Xp̄m sequebantur: vt Apostoli, & qui illū p̄cesserūt vt Moyses & Helias: quia per Xp̄m adducunt ad gloria isti & illi. Quomodo autem Moyses & Helias ibi fuerint docet idē ibidem dicens quòd glossa quedā dicit quòd modo fuerūt ibi vere: neque quo ad animam neque quo ad Corpus; sed illa glossa est sumpta ex libro de mirabilibus scripturæ: qui autenticus non est nec est Augu. vt ei falso attribuitur. E
Hiero. vero super Matth. dicit Heliam vnde erat descendisse, Moysen autē resurrexisse, id est animā eius apparuisse in assumpto corpore. Et sic secundū. S. Tho. Helias erat ibi in corpore & anima. Moyses autem in anima, sed nō in corpore suo ꝙ viuificauerat ante: sed in assumpto eo modo apparens quo & Angeli in corporibus assumptis apparent. ¶ Sed cōtra: quia Hiero. dicit nullam animā ab inferis ascendisse: donec Christus ad inferos descēderit. Sed ad hoc dicitur ꝙ per infernum: accipit priuationem diuinæ visionis: à qua nulla anima est liberata nisi per mortē Christi. Glo. autem Lucæ quæ dicit ibi vere non fuisse illas animas: sed illas apparitiones fuisse formatas Angelico ministerio in subiecta creatura, id est in corpore: aut est abolita aut abolēda: vt patet ex. S. Tho. Et multomagis illa opinio q̄ dixit illos duos apparuisse imaginariè tantum: quia expresse Luc. ix. dicitur ꝙ Apostoli erāt Vigilātes quādo viderūt maiestatē eius, scilicet Christi & duos viros cum eo. Quidā autem dixerunt ꝙ ibi nō fuit anima Moysi sola sine suo corpore: quia non potuisset dici vir: & tamen Luc. dicit Apostolos vidisse duos viros. Dicit ergo aliq. eorum qui fuit in suo corpore, sed illud nō viuificabat, quia fuisset in statu merendi, sed tantum mouebat. Alij vero dicunt quòd illud viuificabat, & tamē non erat in statu merēdi, quia ad illud non fuerat suscitata, vt Lazarus, sed ad testificādum de Christo. Sed quicquid sit de opinionibus, horum tamen mo-
F G H

tiuum est nullum, quia illa anima appellata est vir eo modo quo Angelus apparens in assumpto corpore sæpe dictus est vir, scilicet quia in specie viri videbatur. (Loquentes cum eo.) Quid autem loqueretur exprimit Lucas dicēs: quòd loquebantur de excessu quē expleturus erat in Hierusalē, id est de excessiuo dolore passiōis eius. Ipsa eñ Christi passio excessus dicitur propter
K excessiuum dolorem pudorem: & amorem: quia nunquàm fuit vel erit passio tanti doloris: tanti dedecoris: & tanti amoris: sed oēs alios excessit. ¶ Quare autem isti magis quàm alij Prophetæ apparuerint in testimoniū Christi est multiplex ratio secundum. S. Tho. & Christo. Prima quidem huius ratio est hæc. Quia enim turbæ dicebant eū esse Heliā vel Hieremiam, aut vnū ex pro-
L phetis: capita prophetarum secum ducie: vt saltē hic videatur differentia seruorū ad eū. Et licet Luc. dicatꝙ fuerūt visi in maiestate: tamen intelligitur in maiestate Christi: qui apparebat gloriosus: nō in maiestate sua ꝓpria. Alia ratio est. Quia enim cōtinue Iudei accusabant eum tanquàm trāsgressorem legis, & blasphemum: patris sibi gloriā vsurpantem: vt ostendatur ab vtraque
M accusatione innoxius: eos qui in vtroque fulserūt in medium ducit. Etenim Moyses legem dedit: & Helias pro gloria Dei emulator fuit. Alia ratio est vt discant Homines: quoniam mortis & vitæ potestatem habet, siue quòd Iudex est viuorum & mortuorum. Propter hoc enim & Moysen qui in morte defecerat: & Heliam qui nondum mortem passus fuerat in mediū ducit. Sunt & multæ aliæ puta secundum Hieronymum. vt ostendatur ille esse quē lex & Prophetæ annūtiāt. Helias enim fuit inter Prophetas celeberrimus in miraculis: & zelo & authoritate: vt patet ex scriptura: licet forte in aliquo horū habuit excelsiorem. Et alia secundū Amb. vt ostendatur omnis veritas esse suspecta: quæ legis vel Prophetarū aut Euāgelij veritate firmatur. Item quia forte volebat Discipulos informare, vt essent mansueti sicut Moyses: & feruētes vt Helias. Cognouerunt autem eos Apostoli ex interna inspiratione secū dum aliquos vel forte verius: quia apparebant in habitu vel effigie tali qualem de eis fama spargebat puta Helias cum zona pellicea: & Moyses facie cornuta. ¶ Sed quare non voluit Christus habere testimonium alicuius eorū qui fuerunt in lege naturæ: puta Enoch, Adā & hoc dicitur secundum aliquos: ꝙ tempore legis naturæ non erat expressum an redemptio humana esset futura per Angelum vel hominem, ideoque tantū implicite credebatur in filium Dei venturum, sed Abraæ explicatum est hoc ideo consequenter non debuit apparere. Enoch vel alius. Sed qa cōmuniter tenent doctores quòd Adam cognouit mysterium Christi cum dixit: hoc nunc os ex ossibus meis. Gene. ij. ideo forte dici potest quòd isti duo sufficiebant fini intento à Christo iuxta rationes supra allegatas: nec oportebat adesse alium: alioquin pari ratione argueretur quòd ibi fuisset aliquis de statu innocentiæ puta Adam & aliquis Angelus. (Respondens autem Petrus,) id est loquens (dixit ad Iesum: Domine bonum

A bonum est nos hic esse) Hæc dixit cũ discederent illi duo vt dixit Lucas.& ad duo referuntur. Chrysosto.enim dicit quòd Petrus ante fuerat hortatus dominum vellet mori: sed Christus increpauit eum appellans eum sathanã, id est aduersarium:& nunc Petrus idẽ fecit: sed caute ne de nuo increparetur. Voluit ergo quòd dominus lateret ibi: & quòd ibi essent illi duo quorum so-
B cietatem Christum gaudere videbat, scilicet Moyses & Helias. Sed Remi.& alij dicũt.quòd ideo sic dixit quia gloria humanitatis Christi in qua est nostra felicitas accidentalis: sicut essentialis est in visione diuinitatis ita fuit delectatus quòd voluit ibi perpetuo esse, (si vis faciamus hic tria tabernacula: tibi vnum) in quo, scilicet volebat & ipse manere. (Moysi vnum: & Heliæ
C vnum) cum quibus volebat morari in ccelos. Sed vt testatur Luc.loquebatur ne sciens quid diceret. Sed secũdum Chrysostomum.non est reprehensus à Christo: sicut filij Zebedei quibus dixit Ne scitis quid petatis: quia non improbe locutus erat sed imprudẽter. Sicut enim ex magnitudine iræ vel timoris homo prorumpit in verba non premeditata: sic & Petrus ex nimia suauitate quam
D experiebatur prorumpit in verba non rationabilia. Non est enim substantia nostrę felicitatis in terra vel Christi humanitate: sed in visione Deitatis. Remi. Errauit: quia voluit vt regnum electorum cõstitueretur in terra quod dominus promiserat dare in cœlis. Errauit etiam quia oblitus est se & socios suos esse mortales,& absque gustu mortis voluit subire æternam felicitatem.

Et in eo quòd cælesti conuersationi tabernacula facienda putauit in qua domus necessaria non erat cum scriptum sit. Templum non vidi in ea. Hæc ille. ¶ In hac parte habemus documentum in sensu literali: quod Remi.tangit di. Visa domini maiestate, & duorum seruorum Petrus adeò delectatus est: vt cuncta temporalia obliuioni tradere & ibi in perpetuum vellet manere. Si autem tunc Petrus sic accensus est: quanta est suauitas & dulcedo videre regem in decore suo, id est interesse choris Angelorum & omnium sanctorum. Hæc ille. ¶ Quãtum ad secundum tangitur discipulorum conturbatio. Ad cuius intellectũ sciendum est ex doctrina sancti Thomæ tertia parte vbi supra quod conuenienter in transfiguratione sicut,& in Baptismo pater testificatus est naturalem filiationem Christi dicens. Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui &c. Et ratio est quia adoptio filiorum Dei consistit in conformitate ad naturalem filium cui cõformamur imperfecte per gratiam in Baptismo:& perfecte per gloriam quę in transfiguratione monstrata est: ideo tam hic quã ibi debuit manifestari naturalis Christi filiatio In baptismo autem vt dicitur apparuit spiritussanctus in colũba: quia ibi datur innocẽtia: sed in trãsfiguratiõe apparuit in nube lucida. quia cũ gloria dabitur claritas & refrigeriũ ab æstu cõcupiscẽtiæ. Dicitur ergo. (Adhuc eo loquente) . S. Petro. (Ecce nubes lucida.i.spiritussanctus: scd'm Ori.obũbrauit eos).i.occupauit (& vox) pr̃na: scd'm Hie. sed tñ Ange-

 lico

E F G H

I lico ministerio formata (de nube) vt
ista vox credatur esse à deo: secundum
Chry. quia semper solet apparere Deus
in nube: iuxta illud. Nubes & caligo in
circuitu eius (Dicẽs hic est filius meus)
naturalis (dilectus) inquantũ deus quia
summa bonitas, & inquãtum homo nõ
quia summa bonitas, sed quia summè
bonus. s. inter hoĩes & angelos & crea-
turas (in quo mihi complacui). i. in quo
K placitum seu propositum meum com-
plebitur Dei redemptione generis hu-
mani (ipsum audite.) ¶ Contra videtur
quod hoc debuerit dici in baptismo. q̃a
tunc incepit predicare. Ad hoc dicit. S.
Tho. vbi supra quod Christus venerat
gratiã quæ in baptismo confertur dare
actu non autem promittere verbo: econ
trario gloriam quæ in transfiguratione
monstrabatur, venerat nõ dare sed pro
L mittere verbo, ideo cõgrue dictum est
ipsum audite. s. promittẽtem cœlestia.
(Et audientes discipuli ceciderũt in fa
cies suas) quod secundũ Remi. fuit iudi
cium sanctitatis, quia sancti in faciem
cadere dicuntur impii vero retrorsum
(& timuerũt valde.) Fuit autem conue
niens quod timerent secundũ. S. Tho.
vbi supra ad ostendendum q̃ illa glo-
ria excedit humanum sensum. Sed qua
M re timuerunt? Ad hoc sic dicit Hier. tri-
plicem ob causam pauore terrentur:
vel quia se errasse cognouerãt vel quia
nubes lucida operuerat eos aut q̃a Dei
patris vocem loquentis audiuerant, Hu
mana enim fragilitas conspectum ma-
ioris gloriæ ferre non sustinet ác toto
animo & corpore contremiscens ad ter
ram cadit. Hæc ille. Euangelista tamen
videtur paternę voci attribuere in hoc
quod dicit & audientes ceciderunt. Sed A
quare in baptismo audita tali voce nul
lus timuit sicut modo Chry. Quia & so
litudo & altitudo & silẽtium erat mul-
tum & transfiguratio stupore plena &
lumen purum & nubes extensa ex qui-
bus omnibus stupor in eis congrega-
tur. Hæc ille. Sed si erant grauati som-
no vt dicit Lucas : quomodo ita time-
bant? Ad hoc dicunt aliqui quod ille
somnus veniebat à magnitudine visio- B
nis quasi velint dicere quod si somnus
improprie pro alienatione sumptus.
Sed forte melius dicitur quod quando
Christus fuit in monte non subito est
trãsfiguratus sed posuit se in oratione:
& interim illi obdormierũt & ipse trãs
figuratus est, & deinde illi euigilarent
& viderunt visionem. Istum autem sen
sum clare innuit. Luce. ix. ¶ In hac par- C
te est documentum literale: vt quilibet
diligentes audiat verba Christi & eis
assentiat: quia hoc nobis cõsulit ille qui
nec fallit nec fallere potest. Ambr. Cre
de quia veritas est acquiesce quia me-
cus? Hæc ille. ¶ Quantum ad tertiũ tan
gitur eorum confortatio cum dicit (&
accessit Iesus & tetigit eos) familiari-
ter ad consolandum & confortandum
(dixitq; eis) confortando verbo, sicut D
prius fecerat manu (surgite nolite ti-
mere. Leuantes autem capita sua ne-
minem viderunt nisi solum Iesum &
hoc rationabiliter secundum Hierony.
quia si adhuc alii duo affuissent : testi-
monium videretur incertum an esset
de Christo intelligendum vel de alio
(& descendentibus illis de monte præ-
cepit eis Iesus dicens. Nemini dixeri-
tis visionem : donec filius hominis) id
est

A est ipse Christus sic se vocans eo quod vnius tantum hominis. id est, virginis sit filius: vel melius causa humilitatis à mortuis resurgat. Et hoc secundum Hierony.ne res prę magnitudine videretur incredibilis: & cum dominus pateretur maius scandalum fieret. Vel secundum Remig.ne populi impedirent eius passionem. ¶ Est autem sciendum quod hoc euangelium legitur in die dicata beatę virgini, quia in sensu allego-
B rico vel secundum quandam similitudinem tota secunda pars competit ei.

¶Pro quo sciendum quod vt patet ex li.metheororum:nubes ex terra & aqua generantur inquantum virtute solis à terra humectata vapores eleuãtur: qui rursus in pluuias vel aliquid tale resoluuntur. Vnde significant viros sanctos: qui de terra fiunt: & super terram per
C affectum & contemplationem eleuantur, & deinde spargunt pluuiam doctrinæ ac miraculorum. Quædam igitur nubes sunt albæ significantes virgines. & quædam rubee solis radiis illuminatæ & inflammatæ significantes martyres qui sanguinem ex charitatis ardore fuderunt quædã vero tenebrosę maximam pluuiam afferentes: & apostolos ac reliquos predicatores significan-
D tes quædam vero sunt lucidæ significantes aut Deum aut homines participantes deitatem. Hæ autem vt reperi fuerunt tres, scilicet illa quæ castra dei pręcedebat in deserto: quæ in dei tenebrosa & in nocte lucida videbatur: significans deitatem quæ in die id est eo modo quo maxime est volibilis, id est, quantum in se est hominibus tenebrosa est: sed in nocte.id est in creaturis visa nobis est clara. Secunda vero fuit E illa de qua secundum sanctos dicitur Gen.j.& facta est lux.i.nubes lucida: & significat humanitatem Christi quia secundum sanctum Tho.illa post fuit assumpta ad formam solis: sicut illa humanitas fuit assumpta ad participandum esse dei in persona Christi. Tertia vero est de qua habet, & significat beatam virginem, quæ in participatione deitatis fuit super omnes creaturas ele- F uata: non solum per gratiam sed per veram maternitatem habendo in vtero verum deum. Hæc nubes obumbrauit apostolos splendoribus suarum virtutum & sanctitatis & de ea venit talis vox. Hic est filius meus scilicet ratione humanæ naturę. Fuit enim vera mater Christi vt alias dictum est dilectus. Nã Christum dilexit dulciter: sic quod sicut aurum liquescit ad ardorem ignis: G ita & anima eius liquefacta est ad diuini amoris ardorem. Et tam dulcis fuit ille amor quia extasim fecit in filio qui in cruce sua vulnera oblitus de matre cogitabat & in matre quæ stabat in medio carnificum inter arma & cruorem mulier nec eos expauebat. Dilexit etiã eũ fortiter sic quod ei facilius fuit mori quam non amare. Nam tempore passionis quidam fuerunt fortes in amore: H sed debiles in associatione ad mortem: & similiter in fide, vt apostoli fere omnes. Quidam quo ad duo prima sed nõ quo ad fidem vt sanctę mulieres. Beata autem virgo fuit fortis in omnibus Dilexit etiam eum sapienter: quod patet. Primo quia non pepercit teneritudini eius quin eum doceret ad ea quæ Dei sunt: idem ad templum in diebus

 festis.

I festis. Secundo quia ei nunquam vo-
luit deliberare, & serio suadere: quin
ascéderet pro omnibus patibulum cru-
cis. Tertio quia eidem nunquam sua-
sit vt de cruce descéderet: quamuis ibi
sciret eum grauissima pati, in quo mihi
&c. quia in tota sua vita nihil sibi pla-
cuit nisi Christus vel propter Chri-
stum Iesum audire. Hæc est vox virgi-
nis ad apostolos: quibus suadebat Chri
K sti veritatem: vt patet in epistola quam
scripsit Ignatio. Discipuli autem cor-
ruerunt in terram præ reuerentia tan-
tæ sanctitatis: & nihil viderunt in vir-
gine nisi solum Iesum quia scilicet tan
tum fuit in eum transformata per a-
morem quod quæcunque eius verba:
& facta: & vestimenta amorem Chri-
sti redolebant. ¶ In hac parte est docu-
mentum in sensu morali. Isti enim di-
L scipuli significant eos qui visa per fidé
magnitudine gloriæ, & audita voce
pręceptorum Dei: & considerata cen-
sura & austeritate sociorum Christi id
est sanctorũ: cadunt per pusillanimita-
tem & desperationem: sed Christus eos
confortat tactu Spiritussancti & ver-
bo suo dicens. Iugum meum suaue est:
& onus meum leue &c. Mat. xj.

M *Dominica secunda in xl.*
Mat. xv.

EGressus Iesus secessit in partes tiri & sidonis. Et ecce mulier Chananea à finibus illis egressa clamauit dicens. Miserere mei Domine Filii Dauid: filia mea male à
demonio vexatur. Qui non re-
spondit ei verbum. Et acce-
dentes discipuli eius rogabant
eum dicentes. Dimitte eam:
quia clamat post nos. Ipse au-
tem, Respondens: ait. Non sum
missus: nisi ad oues quæ pe-
rierunt domus Israel. At illa B
venit & adorauit eum dicens,
Domine adiuua me. Qui re-
spondens ait. Non est bonum
sumere panem filiorum & mit-
tere canibus. At illa dicit: Etiã
domine. Nam & catelli edunt
de micis: quæ cadunt de men-
sa dñoroum suorũ. Tunc respõ- C
dens Iesus ait illi. O mulier ma
gna est fides tua. Fiat tibi sicut
vis. Et sanata est filia eius ex
illa hora.

EGRESSVS IESVS secessit in partes tiri & sido-
nis &c.) Matth. xv. In præ- D
senti Euangelio tanguntur
tria puncta quæ sunt. Supplicatio: Con
tinuatio: Impetratio. Quantum ad pri-
mum ponitur supplicatio facta Chri-
sto à muliere Chananea: cum dicitur.
(Egressus Iesus) de terris iudaici po-
puli. Nam sicut ex textu Euangelista-
rum patet Christus fuerat reprehen-
sus à phariseis quod discipuli sui ali-
quando manducabant non lotis mani-
bus,

A bus, quibus ipse respondit quod hoc non erat peccatum nec reddebat hominem coinquinatum coram deo: quãuis non negauerit esse quandam in ciuilitatem quam tamen in Christo notare non potuerunt. Illi autem scandalizati fuerunt & Christus eos acriter reprehendit, dicens quod erant hypocritæ, facientes grauem casum de minimis: non autem de magnis. Et tan-
B dem vt ex deuotione gentilium ostenderet quanta esset iniquitas iudæorum egressus est ab eis & (secessit in partes tiri & sidonis) quæ secundum Remig. erant ciuitates gentilium: quia tirus fuit metropolis Chananeorum & sidon erat terminus vt idem dicit. De his ciuitatibus vide dominica. xij. post festum trinitatis. ¶ Sed contra arguit Chrysosto. quia hoc videtur esse con-
C tra illud preceptum Matth. x. in viam gentium ne abieritis vbi prohibuit apostolis ne gentibus predicarent. Et soluit idem Chryso. dupliciter. Primo scilicet, quia ipse non erat subiectus illi precepto. Et ex hac solutione prima Chrys. haberi potest quod Christus nõ fecit quecunq; precepit. Quod autem dicitur Actuum. j. cepit facere & docere intelligitur quod cepit facere omnia
D quæ docebat si erant congruentia personæ & statui suo. Secundo. soluit quia non iuit ad predicãdum. Vnde & Mar. vij. dicitur ꝙ ingressus domum neminẽ voluit scire non voluntate bene placiti quæ semper impletur: sed signi quia inhibuit discipulis ne eum manifestarent. Et tamen vt idem dicit non potuit latere. s. potestate cõgruentię secus potestate absoluta. Ad quid vero iuerit docet Remigius dicens quod iuit ad
E sanandum tirios & sidoneos: vel filiam huius mulieris: vt per eius fidem condemnaret phariseorum & scribarum nequitiam. De hoc tamen plura habentur dominica vbi supra ita quod aliter solui potest. (& ecce mulier Chananea) Chananei terram promissionis incoluerunt ante iudeos, sed ab eis partim fuerũt occisi: partim fugati: partim in seruitutem redacti: & partim in ter-
F ra promissionis relicti in aliquibus locis quæ euertere aut nõ potuerunt aut neglexerunt. Samaritani autem eadem terram incoluerunt post iudeos, id est, post captiuitatem decem tribuũ missi à Nabuchodonosor rege Babylonis. Hæc autem mulier fuit Chananea & non Samarites. Et secundum Beatum Marcum fuit syrophenissa genere, id
G est, de syria phenicis. Est enim syria nomen generale prouinciæ phenix autem nomen cuiusdam specialis contratę, ideo dicit syrophenissa de tali cõtrata vel parte syriæ oriunda. Quidam tamen vt recitat magister histo. legunt tyrophenissa: vt in hoc exprimatur patria & regio, quia sic erat de phenissa regione quod etiam erat de Tyro ciuitate sicut & dido. (A finibus illis egressa.)
H Christum enim sequebatur in via vt impetraret sanitatem filiæ. Marcus tamen, dicit quod ad Christum accessit existentem in domo: quod verum est: primo secundum Augustinum quia tamen eam ibi non exaudiuit sequebatur eum in via. Chry. Chananei quę expulsi fuerãt vt non peruerterent iudæos, hi iudæis apparuerunt prudentiores: vt exirent à terminis

suis

I suis & accederent ad christum . Cum autẽ hæc mulier accessisset nihil aliud quam misericordiam postulauit . hæc ille. Vnde sequitur (clamauit) tanquàm vehemẽter anxiata (dicens) ei (miserere mei domine fili Dauid) & in hoc secundùm glo. ostenditur magnitudo fidei eius. quia christum confessa est deũ di. Miserere mei domine. Non enim dicimus miserere mei ad sanctos: sed ora
K pro me beate Paule: aut Petre ad deum autem miserere mei secundùm sanct. Tho: Vnde etiam vt dicit. iiij. di. xv . q. iiij. ar. vj. q. ij. ad primum. non dicimus christe ora pro nobis: sed inquantũ homo oret. sed christe miserere nostri: q̄a christus supponit suppositum æternũ cuius nõ est orare: & etiam ad euitandũ errorem Arrii: vt dicit ibi & iterum in dist. xlv. quæstio. iij. ar. ij . ad tertium.
L Quamuis etiam dici possit ꝙ eo tempore tali modo loquendi etiam ad homines puros miseri vtebantur. Et hominem cum subdit: filii Dauid. i. christi. Nã vt elicitur. Matth. xij. Iudei christũ quem ex Dauid semine expectabant: appellabant antonomasice filium Dauid. Et vt magis eum ad misericordiã flectat: subdit (filia mea male à demonio vexatur. ¶ In hac parte est morale
M documentum quod Orig. tangit dicens Vide prudentiam feminæ. Non iuit ad homines seducto res: non quæsiuit inanes ligaturas. sed omnes relinquẽs diaboli cultus: venit ad domum. Hæc ille. Est & aliud quia ista mulier petens misericordiam : non dixit miserere mei deus sed filii Dauid. Licet enim deus semper fuerit misericors tamen quantum ad effectum & si non in se fuit magis postquam fuit filius Dauid sumpta humanitate: q̄a oleo spiritussancti fuit sic inũctus vt effectus sit mollis. & mansuetus. Esa. lxj. Spiritus domini super me: eo ꝙ vnxerit me. Illa vnctio mollificauit quatuor olim durissima & inflexibilia scilicet cœlum quæ nullum hominem volebat suscipere & angelum qui nullam animam volebat in cœlũ portare & deum qui humanum genus sibi nolebat reconciliare: & morte quæ bonos & malos ad inferos deducebat. Et quæ hominibus erat odiosa nũc est sanctis amicabilis quæ mansuetudine & nulli eorum dominatur. Itaque confidamus valde in christũ secundum illud. Heb. iiij . Adeamus cum fiducia ad thronũ gratiæ eius. i. gratiosum. ¶ Quartum ad secundum tangitur perseuerantia mulieris in petendo christo eam non exaudiẽte statim. Vnde subditur. (Qui non respondit ei verbum) non ex superbia vel indignatione : sed vt nobis ostenderet patientiam & perseuerãtiam mulieris secundùm glo. Hiero. autem ait. Non autem de superbia pharisaica nec scribarũ supercilio. s. hæc proficiebantur sed ne ipse sententiæ suæ contrarius videretur: p quã iusserat in viã gẽtiũ ne abiciritis. Nolebat eñ calũniatoribus occasionẽ dare pfectãq; salutẽ gẽtiũ passionis & resurrectionis tpi reseruabat. Hæc ille. Et tertio nõ respodit ei verbum: vt desideriũ mulieris accenderet. Et quarto quia volebat discipulos pro ea exorare ad significãdũ ꝙ peccator aliquãdo indiget sanctorum orationibus ad veniam promerẽdũ. Et quinto vt eius orationis instantiam cõmendaret: & nos ad idẽ eius prouocaret

A ret exemplo. (Et accedētes discipuli) Hie. Vel quia igurabant mysteria domini: vel quia fuerant misericordia moti vel quia voluerunt eius importunitate carere rogebant eum dicentes (dimitte eam) secundū Chry. voluerunt dicere vt exaudiret eam: sed per contrariū sunt locuti. Vel possumus dicere quòd locuti sunt propriè, vt eam dimitteret s. consolatam ac si diceret. Expedias eā
B eam dādo quod petit (quia clamat post nos) q.d. Non recedet nisi exaudiatur (Ipse autem respondens ait.) In domo nihil dixerat propter calumniatores iudeos: ne ei improperassent quòd gentiles curabat vel docebat. (Non sum missus). s. ad curandum & prædicandū personaliter secundùm Remi. Vel non sum missus primo & principaliter secū dùm Hiero. sed secus ex rationabili &
C perticulari causa (nisi ad oues quæ perierant domus israel Iudei olim fuerūt oues de quibus Esa. xxxiij. Omnes nos quasi oues errauimus: sed modo sunt effecti canes de quibus Psal. Circundederunt me canes multi. Aliquando tamen christus gentibus prædicauit vt samaritanis. Io. iiij. ad significādum ꝙ etiam in gentibus ecclesia fundaretur: sed ad eas christus non accessit per
D sonaliter: nisi per transitum vel ex alia speciali causa. Ad eas autem accessit per apostolos suos post passionem & resurrectionē suam. (At illa venit) quādo. s. videbatur angustiata recedere secundùm Chry. (& adorauit eum dicēs Domine adiuua me Chry. Ista chananitidis perseueranter: primo filium Dauid: deinde dominum vocat: & ad extremum deū adorauit. Hæc ille. Sed quanto plus illa petebat tanto plus christus E negabat vt accēderetur eius desideriū & perseuerantem patientiam manifestaret. Vnde sequitur. (Qui respondens ait. Non est bonum) regulariter: & vniuersaliter (sumere panem). i. doctrinā & miracula (filiorum) idest debitum filiis seu iudeis secundùm glo. generatis & educatis sub cultu vnius dei cuius filii dicebantur (& mittere canibus). i. gē tibus cuiusmodi erat ista qui secundū F Hilarium canes dicti sunt quia esui sanguinis dediti erant velut canes Chry. Vide etiam mulieris prudentiam qualiter neque contradicere ausa est: neq; tristata est in aliorū laudibus: neq; molestata est in proprio conuicio. Hæc ille. Vnde sequitur. (At illa dixit. Vtique domine). i. bonum est aliquando. s. in casu de re panē filiorum canibus propter petentis deuotionem: vel in signū G fundationis ecclesiæ in gentibus futurę. Et in hoc se canem vult appellari: non contradicens christo. (Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de mē sa dominorū suorum) Vnde se minus quā cane. i. catellum seu paruum canē dicit secundùm Chry. iudeos autē plus quā filios. i. dominos. Ac si dicat secundum eundem. Si canis sum non sum aliena. Canem me dicis ergo nutri me H vt canem. Non possum relinquere mē sam domini mei. Hæc ille. Vnde secundū Hier. si quis consideret verba & gesta huius mulieris videbitur fuisse magnæ fidei in credendo & patiētiæ in tolerando repulsam & humilitatis vbi micis seu reliquiis se contentam dicit. Est autem mica parua seu minima reliquia vel fragmen panis. Sed quare

I ita rigidus stetit fons pietatis christus hucusque? Ad hoc dicitur primo secundum Chry. quòd hoc fecit ad nostram vtilitatem: quia sciebat mulierem ita esse dicturam vt dixit: & secundo iuxta Hiero. ne daret iudeis causam calumniandi. vt dictum est. ¶ In hac parte est documentum morale: vt si quid vis obtinere à Domino non statim desistas in prima vice si nõ exaudiaris. Vn
K de Grego. xxvj. moral. Nemo quia tardius auditur: credat q̃ à superna cura negligatur Sepe enim nostra desyderia quia celeriter fiunt: non exaudiuntur quod impleri concite petimus ex ipsa melius tarditate properatur. Hæc ille.

¶ Quantum ad tertium tangitur impetratio quam fides: humilitas: patientia & perseuerantia meruit. Vnde dicitur. (Tunc) visa omni eius virtute (re
L spondens Iesus) fons pietatis & clemẽtię qui oẽs cupiebat a se discedere consolatos. (ait illi. O mulier magna est fides tua. Fiat tibi sicut vis) ac si dicat secundùm Chry. Fides tua maiora his audire potest. verum interim fiat tibi sicut vis. Hæc ille. (Et sanata est filia eius ex illa hora: quia chistus tanquam deus vbique est & vbique operatur. ¶ In hac parte est morale documen
M tum quòd mulier id est persona cuius filia idest anima vexatur à diabolo per peccatum mortale: non debet confidere tantum in auxilio apostolorum id est seruorum dei: sed ipsamet debet adire christum & misericordiam petere Chrysostomus Intendant qualiter apostolis non impetrantibus impetrat illa. tam magnum quid est instantia oratiõis. Et enim pro nostris noxis à nobis vult magis rogari quàm ab aliis pro nobis. ¶ Allegoricæ autem ista mulier significat ecclesiam sanctam vel humanam dignitatem: quæ ex ipsa sua humilitate supplicat christo ne per idololatriam & varia peccata vexetur à diabolo sua filia idest gentilitas: quam tandem christus curauit quantum ad sufficientiam per suam passionem. ¶ Anagogice vero significat ecclesiam triumphantem quæ supplicat pro filia idest pro militante vt eam deus educat de hoc seculo in quo tam multipliciter per culpas & pœnas à diabolo vexatur. ¶ Moraliter vero significat quamlibet personam supplicantem pro anima vel etiam ipse ecclesiam cuius singulæ animæ sunt filiæ generaræ per baptismum quæ lamentabiliter plorat peccata & transgressiones animarum. Anima autem peccatrix aliquando vexatur male: dum in prosperis est intemperans: & in aduersis impatiens. Aliquando autem peius in peccatis scilicet superbiæ auaritiæ: luxuriæ: quia sicut colligitur ex dictis Salomonis tria sunt quæ non sinunt hominem quiescere in domo sua scilicet fumus id est superbia: & stillicidium idest auaritia quæ stillat anxietates varias in corda mala vxor. idest concupiscentia carnalis. Aliquando pessime quando scilicet iam consueuit peccare: quia secundùm August. consuetudo est fortissima catena: necessitas ad malum. durum est etiam assueta relinquere vnde exageratur delictum consuetudine multiplicatum & ita grauiùs puniendum. Sed ista delinquendi assuefactio est potius corruptela quã consuetudo.

Feri

A *Feria secunda* *Ioan.viij.c.*

Ego vado & quæretis me:& in peccato vestro moriemini quò ego vado vos non potestis venire? Dicebant ergo iudei. Nunquid in
B terficiet semetipsum. Quia dicit quò ego vado vos non potestis venire. Et dicebat eis. Vos de deorsum estis: ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris.
C Si enim non credideritis quia ego sum moriemini in peccato vestro. Dicebāt ergo ei: Tu qs es: Dixit eis Iesus Principiū: q & loquor vobis Multa habeo de vobis loq & iudicare. Et q misit me verax est & ego q̄ audiui ab eo hæc loquor in mūdo
D cognouerunt: quia patrem eis dicebat deum Dixit ergo eis Iesus. Cum exaltaueritis filiū hominis tunc cognoscetis quia ego sum:& à me ipso facio nihil: sed sicut docuit me pater hæc loquor. Et q me misit mecū est:& nō reliqt me solū: qa ego q̄ placita sūt ei facio semp. E

Ego vado et quaeretis me) Io.viij. In præsenti euangelio tangūtur tria puncta quæ sunt Commitatio: interrogatio & prenūtiatio. Quātum ad primum christus comminatus est iudeis si non crederent: esse magnā pœnam idest mortem in peccato mortali:& consequenter gehēnam. Dicitur F
ergo (Dixit Iesus turbis iudeorum) in publica prædicatione (ego vado) ad cœlum per mortem secundùm Be. Vado inquā idest non impellor aut trahor: sed sponte vado idest morior. Vado inquam de præsenti idest in proximo est vt vadam (& quæretis me.) Contra qa si quæsiuissent quomodo dicitur quod morientur in peccato vt sequitur Ad hoc dicitur secundùm Chrysostom. & G
Augu. quòd non erat eum quæsituri desiderio sed odio: quia eum post morté persecuti sunt in membris sicut ante mortem in persona: occidendo apostolos:& de ciuitate in ciuitaté persequendo (& in peccato vestro) in singulari secundū Bedā: vt ostendatur quòd illud scelus erat omnibus cōe.s. infidelitas (moriemini.) Cōtra qa multi eorū crediderūt in eū vt post dicit. Ad hoc dicit H
Chr. q iste sermo ad illos dirigebatur quos nouerat christ° nō eē credituros. Vel pōt dici ꝙ loquit cōminatorie & cōditionaliter.s.si no penitere᷑t. Vel secūdū Ch. (q̄retis).s.tpe destructiōis hierusalé oppressi (& nō inue.) qa nō feram vobis auxiliū. Erant enim tépore illius destructionis quidam memores christi quia facta est circa.xiij. annum à passio

I fione eius & poterant cogitare quòd propter ſanguinem Chriſti deſolabatur ciuitas infidelis. (Et in peccato veſtro).i.in infidelitate vel ſcelere mortis meæ (moriemini)morte.ſ.animæ & corporis & morte gehēnæ. Dicitur autem quis in aliquo peccato mori vel quia in eo ſine pœnitentia finit vitam, vel quia impunitionem eius moritur, vt mori in peccato ſit mori propter pec
K catum. Et vterque ſenſus congruit in propoſito.¶ Et nota quòd Chriſtus mortuus eſt pro peccato.ſ.delendo : ſancti autem moriuntur in peccato illud in ſe mortificando:ſcelerati vero in peccato ei ſubiiciendo:ſicut veſtitus moritur in veſtimento : vel in peccato. i. propter peccatum. Eſt etiam notandum ſecundum. S.Tho. quòd ſi intelligatur hoc de morte corporali:in peccatis ſuis mo
L ritur qui vſque ad mortem in illis perſeuerat. Si vero intelligatur de morte peccati de qua in Pſal. Mors peccatorum peſsima : hanc mortem præcedit quædam infirmitas ſicut & mortē corporalem. Nam quandiu peccatum eſt remediabile.eſt quaſi quædam infirmitas: ſed quando eſt irremediabile ſimpliciter:vt poſt hanc vitam:vel quo ad ipſum : vt peccatū in ſpiritumſanctum
M tunc cauſat mortem.j.Io.v.eſt peccans peccatum ad mortem : non pro illo dico vt roget quis.Et ſecundum hoc pronuntiat dominus iudæis infirmitatem peccatorum eſſe ad mortem. Hæc ille. Eſt vero notādum pro his quòd vt elicitur.ij.ij.q lxxxiij.art.vij.ad tertium: imo vt ibi expreſſe dicitur orationes noſtræ non habent efficaciam in præſcitis vt ſaluentur.ſ.ſed ſolum in prædeſtinatis. & ideo dicitur.j.Ioā.v. Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem petat, & dabitur ei vita,peccāti peccatum non ad mortē &c. Sed quia reprobatos à prædeſtinatis hic diſtinguere non poſſumus, ſecundum Aug.de cor.& gra.quādiu viuunt orationis ſuffragium non illis ſubtrahendum eſt. Hæc ille. Dupliciter ergo ſcitur aliquis peccare peccatū ad mortem.ſ.quia ſcitur damnatus : vel quia ſcitur præſcitus ex reuelatione Dei. & neutro modo pro eo orādum eſt.Quod ergo videtur.S.Tho.hic dicere nō eſſe orandum pro peccante in ſpiritumſanctum.i.per finalem impœnitētiam: intelligendum eſt ſi ſciatur quòd in tali impœnitentia ſit moriturus non aliter ſicut.j.Reg.xvj.dixit dominus Samueli. Vſquequo tu luges Saulem:cum ego abiecerim eum. Lugebat autē eum: quia neſciebat an Deus illum comminatoriè, vel diffinitiuè repuliſſet. Sed contra quia videtur dominus eis prædicere ſuam damnationem : & conſequenter cogit eos deſperare.Ad hoc dicitur dupliciter. Primo quòd hoc non fuit prædictum ſecundum Chry.abſolute ſed comminatiuè, vel conditionaliter : ſi non reliquiſſent propoſitum in quo erant. Et ſic intelligitur illud Ionæ.iij. Adhuc.xl.dies & Niniuæ ſubuertetur. Et ſimiliter etiam cuicunque reuelaretur quòd eſſet damnandus intelligeretur ſecundum.S.Tho.cōditionaliter ſi moreretur impœnitens. Secundò ſecūdum.S.Tho.quòd dominus generaliter loquebatur omnibus non autem alicui ſingulariter : ideo omnes habebant quidem timere : ſed nullus

debe

A debebat desperare (quò ego vado) ibat enim ad gloriam (vos non potestis venire) non poterāt secundum Chry. vel quia non videbant, vel quia non poterant tales quales erant. Vel secundum S.Tho.& idem est: quia nolebant, & quia impediebantur à cœlesti gloria: ratione contrarietatis propter sua peccata, sicut & Petrus & quilibet iustus viator ratione imperfectionis: quia.s. B erat peregrinus in carne: quando ei dictum est Ioā.xiij. Non potes me modo sequi. Auditis autem his carnaliter iuxta suam consuetudinē secundum Augu. cogitauerunt. (Dicebāt ergo iudæi. Nunquid interficiet semetipsum: quia dicit quò ego vado vos nō potestis venire.) Hoc autem dupliciter exponitur vno modo secundum Augu. vt sine ratione loquerētur. Vnde ait. Stulta C verba, & omnino insipientia quid enim: non poterant illi venire quo ipse perrexisset si interficeret semetipsum: nūquid ipsi non erant morituri? Ergo ego quo vado dixit: non quo itur ad mortē: sed quo ipse ibat post mortem. Hæc ille. Alio modo secundum Ori. vt aliqui sint ratione locuti. Quia enim scripturæ & præcipue Esaiæ.liij. dicunt quòd Christus traderet animā suam in morD tem, audierant quòd sua voluntate & propria potestate Christi anima relinqueret corpus. Et quia suspicabantur quòd Christus iste esset: hoc voluerunt illis verbis significare sed in dedecus Christi non dixerunt nunquid quando ipse voluerit eius anima exibit? quod vtique ipsi facere nō poterant (sed nūquid interficiet semetipsum) Et dicebat eis: vos de deorsum estis), i. terrenā habetis originem: & sola terrena sapitis. vnde verba mea spiritualiter intelligenda, semper carnaliter intelligitis. E (Ego de supernis sum). i. à patre, quo nihil superius: secundum Aug. ideo sursum vado habens cœlestē à patre originem: & hoc secūdum dictalem: à spiritusancto autem imo à tota trinitate secundum humanitatem: & non solum ea ratione qua omnis creatura à Deo est: sed etiam spirituali ratione: quia il- F lud humanum corpus formatum non fuit, vt cetera sed sine viri semine de spiritusancto: ideo dicit de supernis in plurali: quia pater & filius & spiritussanctus sunt plures superni adiectiue licet vnus supernus substantiue. Si tamen dicatur esse de solo patre; dicitur de supernis sumpto plurali pro singulari. Vel sumēdo totum pro parte: quia Deus pater est quidem supernus spiri- G tus: sed cum eo etiam angeli dicuntur superni. Alia tamen litera habet de superius sum. Exponit autem quomodo essent de deorsum: dicens (Vos de mundo hoc estis) quia post mundum creati fuerāt secundum Bedam. Omne enim quod non fuit factum in principio: est factum per ea quæ tunc facta sunt vel secundum totum vel secūdum partem. Vel quia habebant mundanas affectio- H nes secundum Chry. (Ego non sum de hoc mundo) quia per ipsum factus est mundus secundum Bed. Vel quia non habebat mundanos affectus secundum Chry. ¶ Hic autem duplex est cauēdus error ex istis verbis insurgens. Primus est apollinarii: qui dixit quòd corpus domini de cœlis fuit allatum. & idem sensit Valentinus: Secundus est mani-

I cheorum qui dicunt duas esse creatio-
nes: vnã boni Dei qui inuisibilia crea-
uit. Alteram diaboli: qui creauit visibi-
lia. Vnde dixerũt Christum nõ habuis-
se verã carnẽ: ne videretur aliquid ha-
bere à diabolo creatore visibilium: sed
phantasticã: nec vere comedisse aut bi-
bisse: sed apparẽter tantũ. ¶ Cõtra pri-
mum errorẽ arguitur: quia eodẽ modo
apostoli habuissent cœlestia corpora:
K vt dicit Theo. quia de eis dicit Ioã. xv.
Vos nõ estis de hoc mũdo. ¶ Contra se-
cundum arguitur ex. j. c. Geñ. vbi narrã
tur visibilia esse à Deo creata. Ad mo-
tiuum autem eorum dicit. S. Tho. & est
mens Theo. ꝙ in scripturis esse de hoc
mundo aliquis dicitur dupliciter. Vno
modo quia habet mundanã originem.
Alio modo quia habet mũdanam affe-
ctionem. Primo modo vere fuit de hoc
L mundo Christus inquantum homo &
quãtum ad originem passiuã siue ma-
ternam: quia originẽ de virgine traxit.
Non autẽ secundo modo neq; Christus
neq; aliquis sanctus. Nihil enim sancti
amant in mũdo sicut vltimũ finẽ: imo
dicuntur non esse in mũdo isto modo:
quia nostra cõuersatio in cœlis est. Phi
lip. iij. Neq; in carne: quia qui in carne
sunt, Deo placere nõ possunt. Ro. viij.
M Vel aliter dicitur: quia Christus secũ-
dum duplicẽ suam naturã. s. diuinã &
humanã duplicẽ habuit originẽ. s. à pa-
tre cœlesti & à matre: sed quia mater
sola nõ potuit generare. sed necessaria
fuit virtus spiritussancti: ideo secũdum
vtranq; originẽ Christus fuit de super-
nis saltẽ quantũ ad principium effecti-
uum: quia quod actiue facit in aliis ho
minibꝰ sperma masculinũ: hoc fecit in
Christo spiritussanctus. (Dixi ergo vo-
bis: quia moriemini in peccatis vestris)
in plurali: quia infidelitati vel morti
Christi addiderũt multas alias iniqui-
tates. Et ne illi qui crerãt postmodũ cre-
dituri desperarẽt addidit. secũdũ Chr.
(Si enim nõ credideritis quia ego sum
s. per essentiã: quę est ipsum esse pri-
quod est Deus. Creaturæ enim nõ su
per suã essentiã: sed per esse superac-
tum essentię & participatũ. Per hoc etiã
ꝙ dicit sum: & nõ fui: ostẽdit suã æter-
nitatẽ: quã Aug. ostẽdit exemplo ignis:
qui nõ potest esse sine splẽdore: & vir-
gulti nascẽtis super ripã aquæ quod nõ
posset esse sine imagine: & similiter nec
Deus pater sine suo verbo: alioquin ni-
hil intelligeret. (Moriemini in peccato
vestro) per excellẽtiam dicto. i. infideli-
tate vestra: vel in scelere meæ mortis
quã ex infidelitate cogitatis. ¶ In hac
parte est morale documentum ꝙ multi
tarde quærũt Christũ: & ideo inueniũt
quia iusto Dei iudicio pmittit ꝙ per-
fecte nõ quærant. Vnde Greg. Qui n
vult cũ potuerit,: iustũ est vt instigan-
ci nõ posse cũ voluerit. Hæc ille. Et o-
tẽdit ꝙ cum nõ possumus sine Dei au-
xilio pfecte quęrere Deũ: aliqñ Deus
nõ vult illud auxiliũ dare & dicit infli-
gere nõ posse: quia. s. nõ dat posse. Si e
quis pfecte vellet: iã posset: quia velle
benefacere nõ solũ est posse, sed etiã est
facere bene. Aliqui tñ volẽtes benefac
re nõ possunt: quia nõ perfecte volunt
nec possunt pfecte velle: supposita sua
in dispositione & diuina desertione. Et
& aliud quia incedẽtes per viá contra-
riam viæ Christi: vt isti iudęi: quo ipse
vadit ire nõ possunt: nisi via mutẽt. Iesu
autem

A autem Christus per viã humilitatis & paupertatis & puritatis & obediẽtiæ & patientiæ & omniũ virtutũ.¶ Quãtum ad secundũ ponit interrogatio iudeorũ violentiũ scire vt dicit Aug. in quẽ credere deberẽt ne in suo peccato morerẽtur: cũ dicitur (Dicebãt ergo ei tu qui es) quasi diceret secundum Aug. Dicis Indeterminate: quia tu es: quis ergo es tu.i.secũdum Chry. cuius authoritatis B aut sapientiæ es: vt credamus tibi sicut suades (Dixit eis Iesus. Principium).s. sum.i.Deus (qui & loquor vobis) quia sum factus verus homo. Est autẽ notãdum quòd cũ de ratione principii inquantũ principiũ: siue sub ratione principii primi sit ꝙ non sit ab alio: & alia sint ab ipso solus pater cœlestis isto modo dicitur in natura diuina primũ principium.i.principium nõ de principio. C Vnde & secundũ Diony.ij.de di.no.est fons deitatis. Filius autẽ dicitur principium nõ quia nõ sit ab alio: cũ sit à patre: sed quia alius est ab illo.s.spiritussanctus: cuius pater & filius sunt vnum principiũ. vnde est principiũ, de principio. Spiritussanctus autẽ nullo modo est principiũ in natura diuina: quia nulla persona est ab eo: & ipse est ab alio: sed tamẽ est principium primũ respe- D ctu creaturarum, sicut & tota trinitas. Appropriatur tamẽ nomẽ principii effectiue patri qui nõ est ab alio: sed exẽplariter filio.j.parte.q.xlvj eo ꝙ sit sapiẽtia patris: per quã agit sicut artifex per artẽ vel per conceptionẽ suã. & hoc ad excludendum errorẽ eorũ qui dixerunt eũ esse purã creaturã. Si enim hoc esset: nõ posset esse principiũ creaturarum. (Multa habeo vobis) sine ly de vt quidam textus habẽt (loqui) ad eruditionem vestrã: quæ si credere nolueritis: multa habeo (& iudicare.) Sed cõtra quia filius nõ iudicat quẽquam. Ad hoc dicit Aug. quòd aliud est iudicare aliud habere iudicare.i.habere potestatẽ iudicãdi. Primum non conueniebãt tunc Christo: sed bñ secundũ (Vel multa habeo de vobis) vt alii textus habẽt (loqui & iudicare) in futuro iudicio: vt dicit Aug. Dicit autẽ S. Tho. quòd loqui vobis: est loqui ad vestrã vtilitatẽ non autem loqui de vobis sed est loqui ad iustitiam Dei. Sed quare tũc non iudicabat. Rñdet ipse dicens (Sed qui me misit verax est) imò veritas. & cõsequenter secundũ Chry. expectat diem quam statuit: & prius vult redimere mũdum sicut promisit secũdum Theo. Et si vos infideles estis tñ pater meus verax est. qui diẽ stabiliuit in qua vobis retributio fiet. Hæc ille. (Et ego quæ audiui ab eo).i.accepi per æternam generationẽ inquantũ Deus: aut per beatificã visionem. inquãtum homo cõprehensor: aut per scientiæ infusionẽ inquãtum homo viator. Quæ inquã sic accepi loquenda (hæc loquor in mundo) quæ.s.non ad condemnationem: sed ad saluationem pertinent.¶ Hic habemus morale documentũ vt admiremur patientiam Dei: quia cum multa habeat iudicare de nobis: patiẽter expectat. An ignoras quòd benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit Romano. secundo. Et timeamus iudicium futurum. Nam vt dixit Valerius maximus, lento quidem gradu ad sui vindictam diuina procedit ira: sed tarditatem, supplicii grauitate compensat. ¶ Quantum ad tertium

(right margin letters: E, F, G, H)

I tangitur quædã prænũtiatio qua Chri-
ſtus prænũtiauit eis,ſcilicet quòd poſt
mortem ſuam cognoſcerét aliqua quæ
tunc non cognoſcebant. Dicitur ergo.
Et non cognouerunt,)ſcilicet Iudei (ꝙ
patrem,) ſcilicet ſuũ (eis,) ſcilicet iu-
deis (dicebat Deum,) ſcilicet eſſe vt
cum dicebat qui me miſit. Sed tamẽ ſe-
cundum Auguſti.propter quoſdã quos
ibi Chriſtus videbat poſtea credituros
K ſubditur.(Dicit ergo eis Ieſus. Cum
exaltaueritis) in Cruce eleuando (fi-
lium Hominis) & nõ Hominum,id eſt
Chriſtũ qui eſt vna homine ſola,id eſt
Virgine cõceptus eſt.Vel filium homi-
nis ſe ex humilitate dicit (tunc,) ſcili-
cet me patientem, cum ſol obſcurabi-
tur:& Petræ ſcindentur:& reuertimi-
ni percutientes pectora veſtra:vel tũc,
L id eſt poſt reſurrectionẽ ſecundũ Chri
ſoſto.(cognoſcetis) aliqui vel oẽs ſecũ
dum S.Tho.per miracula viſa :& pœ-
nam à Deo per Romanos inflictã (qa
ego ſum) primũ & ſimplex eſſe & ve-
rus filius Dei.Predicantibus enim Apo
ſtolis aliqui ſunt cõuerſi:& iſta cogno-
uerunt per fidẽ.Et qa dixerat ego ſum:
ne quis per hoc crederet ꝙ nõ eſſet ab
alio ſubiungit.(Et à metipſo facio ni-
hil) quaſi di. ſecundũ Augu.à meipſo
M nõ ſum.Nã vnũquodque eo modo quo
eſt:eo modo operatur. Filius autẽ non
eſt à ſe:ſed à patre:ideo à ſe non opera-
tur.vnde Ioan.v.Non poteſt filius à ſe
facere quicquã . (Sed ſicut docuit me
pater) cõmunicando mihi ſapientiam
nõ expellẽdo ignorantiã. Filius enim
Dei nunquã fuit ignorãs:cũ ſit ſapien
tia genita ab æterno ſed tamẽ Pater di-
citur eũ docuiſſe:quia ab æterno cõmu
nicauit ei eſſentiã ſeu Deitatẽ:quæ eſt
idẽ quod ſapientia Dei:quia ibi omnia
ſunt vnũ ſimpliciſsimũ.Sic autem do-
cuiſſe eſt doctũ genuiſſe.Vel ſicut do-
cuit me,id eſt doctrinã tradidit in mea
cõceptione tam inditã quã beatificam.
(Et qui me miſit) per incarnationem,
ſcilicet Deus pater & ſpirituſſanctus
(mecum eſt) per eſſentiæ & naturæ &
voluntatis idẽtitatem. Vnde nõ ſum ei
contrarius vt putatis.Et in hoc oſtẽdit
Chriſtus quantũ erat ſecurus.Nos nec
in vita nec in morte nec poſt mortem
ſumus ſecuri:ſed Chriſtꝰ fuit in omni-
bus ſecurus:quia pater fuit cũ eo in vi-
ta:miranda per eũ faciendo:& in mor-
te,demones per eum debellãdo:& poſt
mortẽ:ipſum reſuſcitando.(Et non re-
linquit me ſolum) & inquãtum homo
ſum:quia ſemper virtus & gratia eius
mihi aſsiſtit:& hoc (quia quæ placita
ſunt ei facio ſemper) ac per hoc nun-
quã me eius gratia derelinquit Chri-
ſtus enim nihil vnquã faciendũ omiſit
nihil negligẽter egit Pſal.Exultauit vt
Gygas & Nihil etiã aliquando contra
Deum cõmiſit vel ly quia ſecundũ S.
Tho.nõ ponitur pro cauſa meritoria:
ſed pro ſigno quaſi dicat.Hoc ipſum ꝙ
ſemp ſine intermiſsione facio Deo pla-
cita eſt ſignum ꝙ me non dereliquit.
¶ In hac parte eſt morale documẽtum
ꝙ Deus amicos ſuos nũquã deſerit:niſi
deſeratur ab eis.Vnde ipſe deus de vi-
ro iuſto loqtur in Pſal. Quoniã in me
ſperauit liberabo eum:protegam eum
quoniam cognouit nomẽ meum. Cla-
mabit ad me & ego exaudiam eum : cũ
ipſo ſum in tribulatione eripiam eum
& glorificabo eũ.Eſt & aliud Chriſtus
enim

A enim voluit Crucē in ea exaltādus scā-
dere.Primo tanquā magistralem cathe
dram in qua docuit nos electionem ma
gnæ pietatis ad parentes:dum matrem:
commēdauit Discipulo.& magnæ cha-
ritatis ad inimicos:dum orauit pro suis
occisoribus.& magnæ compassionis ad
ipsum patientem : dum post discessum
propinquorum discipulorum tandem
dixit se etiam à patre derelictum vt vi
B debatur:& nihil ei restabat nisi sola ma
ter:cuius dolor & gemitus forte erat ei
grauior vulneribus proprijs.Et electio
magnæ deuotionis ad Deum dicēs.Pa-
ter in manus &c.in quo significabat ho
minē in more omissis omnibus debere
solum de sua anima curare.Et secundo
ascendit crucem tanquàm speculam,id
est turrim custodiæ:in qua clamat no-
bis viatoribus vt caueamus ab hosti-
C bus. Et ibi clamauit clamore valido,
scilicet oris & lachrymarum:vt patet
Heb.quinto.Et clamore sanguinis me-
lius clamantis quā Abel Eiusdem.xij.
quia,scilicet clamat misericordiam vt
ille vindictam.Et clamore etiam cor-
dis quod aperto latere patefecit. Et
tertio tanquàm spectaculum. vt nos
tanquàm aues euolantes ad se reuocet
ostensa carne cruenta. Et quarto tan-
D quàm paxillum in quo antiquo more
omnia perdita bona inuenta esse mon-
strauit,scilicet gratiam Dei & faculta-
tem redintegrandi ad regnum cæleste.
Olim enim consueuerant inuenta su-
spendi in paxillo vt ea viderent qui ea
perdidissent.

Feria.iij. post Dominicam.
ij. quadra. Matt.xxiij.

LOcutus est Iesus E
ad turbas & ad Di
scipulos suos di-
cens.Super cathe-
dram Moysi sederunt scribæ,
& Pharisei : omnia ergo qui-
cunque dixerint vobis seruate
& facite.Secundum vero ope-
ra eorum nolite facere.Dicunt F
enim & non faciunt . Alligant
autem onera grauia:& impor-
tabilia & imponunt in hume-
ros hominum:digito autē suo
nolūt ea mouere.Omnia enim
opera sua faciunt vt videantur
ab hominibus . Dilatant enim
philateria sua : & magnificant G
fimbrias.Amāt autem primos
recubitus in Cænis:& primas
Cathedras in Synagogis & sa-
lutationes in foro:& vocari ab
hominibus rabi.Vos autē no-
lite vocari rabi.Vnus est enim
Magister vester. Omnes autē
vos Fratres estis & patrem no- H
lite vocare vobis super terram.
Vnus est em̄ Pater vester qui
in Cælis est.Nec vocemini ma
gistri qa magister vester vnus
est Christus. Qui maior est ve
strum erit minister vester. Qui
autem se exaltauerit humilia-

I bitur . & qui se humiliauerit, exaltabitur.

LOCVTVS EST IESVS ad turbas & ad Discipulos suos &c.) Matth. xxiij . In presenti Euange. Christus vult prelatis dare tres regulas . Prima est quòd subditos verbis & exēplis instruant. Secunda quòd sibijpsis fortia
K & subditis leuiora imponant. Tertia ꝙ de potestate sibi non collata nō glorientur vel superbiant. Contra primam faciunt prelati verbosi:& contra secundā superstitiosi:& cōtra secundam superstitiosi:& cōtra tertiam ambitiosi. Igitur in eodem presenti Euangelio tanguntur tria puncta quæ sunt admonitio:reprehensio:& exhortatio.¶ Quantum ad primum tangitur admonitio:
L quia Christus admonet Discipulos,& omnes fideles:vt quādo predicator bene dicit , & male facit:doctrinæ & non operibus attendamus.¶ Pro quo sciendum est quòd quando saluator ista dixit. Scribæ & Pharisei magnas persécutiones ostenderant contra eum detrahentes doctrinæ , & miraculis & vitæ eius Et sicut dicit Chrysosto.peccabāt ex malitia & erant incorrigibiles.Chri
M stus ergo dicebat publice eorum iniquitates:quia auertebant populum à fide. Dicitur ergo(Locutus est Iesus ad turbas & ad Discipulos suos dicens. Super Cathedram Moysi) Ista Cathedra dupliciter accipitur Moyses enim fuit doctor Populi & Iudex:& sic duplicē habuit Cathedram,scilicet docendi & iudicandi. Sedere ergo super Cathedram Moysi secūdam est succedere ei in authoritate iudicādi Populum sicut successerunt quidam scribæ & Pharisei. Nam à tempore Moysi fuerunt constituti à Deo septuaginta Senes ętate & scientia prouecti:qui cum Moyse haberent curam Populi:& dicebātur Iudices ordinarij:quia ad ipsos fiebat recursus in dubijs causis:& sine eis magnæ causæ non tractabantur. Et istud apud Iudeos fuit obseruatum quandiu fuerunt in sua potestate:vt patet in li- O
bro Chanhedrim Hierosolymitano in capitulo de iudicijs pecuniarum. & in libro Abodozara capitulo primo. Sedere vero super Cathedram Moysi primam:est habere officium docendi legem & doctrinam Moysi. Et sic loquitur Saluator hic:quia super istam (sederunt scribæ,id est legis Mosaycæ doctores dicti non à scribendo sed à do- P
cendo scripta (& Pharisei,) id est religiosi quidam qui etiam habebant officium docendi , & exhortādi Populum. Omnia ergo quęcunque dixerint vobis consona legi Moysi seruate & facite) opere exequendo : quia vt dicit Chryso.non docent sua,sed quæ Deus per Moysen mandauit. Sed hic mouet Origenes questionem, quia isti docebant esse seruanda legalia:puta quòd circuncidamur:& sacrificemus Tauros Q
& Hircos & huiusmodi:quæ obseruare in noua lege est peccatū . Ad hoc dicit idē Orig.&.S.Tho. ꝙ doctrina istorū debebat obseruari quo ad legalia vsque ad Christi Passionē tantū:quia vsque tūc obligabantur oēs Iudei seruare legalia , sed precepta moralia semper erant obseruanda:quia non erant vmbra futurorū vt legalia cerimonialia.

A Sed de pertinentibus ad mores hic loquitur Christus. secundum Origenem simpliciter: de alijs verò ad tempus iuxta intentionem legislatoris. Item contra: quia isti dicebant quedam quibus filij retrahebantur à debito honore parentum vt patet Matthei decimoquinto. Item docebant doctrinas hominũ: vt dicitur ibidem, id est doctrinas tam impudicas, in quibus multa continen-
B tur dissona moribus bonis. Ad hoc dico quòd Saluator loquitur de his quæ docebant ex persona Moysi. quæ, scilicet erant à Moyse dicta vel consona dictis eius sicut si ego dicam quòd predicatores nouæ legis sunt audiendi: intelligendum est inquantum predicant consona nouæ legi: & non aliter (secundum vero opera eorum nolite facere) quia opera eorum mala sunt, &
C doctrinam bonam Chrisostomi. sicut aurum de terra eligitur, & terra relinquitur: sic auditores doctrinam accipiant & mores relinquant. Frequenter enim de homine malo bona doctrina procedit. Hæc ille. Sed quare Christus ita patenter coram omni Populo viros religiosos. Phariseos diffamabat. Ad hoc dicitur secundum sanctũ Thomam. tertia quæstione quadragesima-
D secunda. quòd hoc ideo fecit. quia erãt impedimentum salutis Populo: verbis impugnando eius doctrinam: & factis vitam Populi corrumpendo. Et ideo detegenda erat eorum simulatio & malitia quæ in damnum Populi vertebatur. Sed contra. Seniorem ne increpaveris: vt dicit Apostolus primę Timothe. quarto. Ad hoc dicitur à Sanctum Thomæ. vbi suprà quòd verum est de sene, etate, ac honestate. Iuxta illud E
Nume. xj. Quos tu scis quòd senes sint: sed si autoritatem senectutis vertant in instrumentum malitiæ publicę peccando sunt publice, & acriter reprehendendi iuxta illud Danie. decimotertio. Inueterate dierum malorum. Hæc ex illo. Peccata autem istorũ erãt publica puta detractio ad doctrinam Christi, licet nõ esset publicum omnibus quòd male dicerent. Ideo Chri- F
stus habuit declarare quòd ei iniuste detrahebant quod facere non potuit nisi eos infamando. Infamabat ergo eos ad finem bonum & licitum (Dicũt enim) bona (& nõ faciunt) bona sed mala. ¶ In hac parte est documentum quod tangit. Chrysosto. dicens. Sicut sacerdotes melius iudicant: propter bonos malos docere: quàm propter ma- G
los bonos negligere: sic & subditi propter bonos sacerdotes etiam malos honorent ne propter malos boni etiam contemnantur. Melius est enim malis iniusta prestare: quàm bonis iusta subtrahere. Hæc ille. ¶ Quantum ad secundum ponitur reprehensio vitæ phariseorum, & scribarum qui propterea quòd boni videbantur multos, & auertebant à fide cum dicitur. (Alligant enim onera grauia importabi- H
lia) id est mandata legis Mosaycæ secundum Chrisostomum super Mattheũ. quæ lex à beato Petro Acto. decimoquinto. dicitur iugum quod patres nostri portare non potuerunt. Ista autem mandata acriter, & scrupulose docebant: quod est onera alligare. Sed cõtra, quia secundum Hierony. Deus nihil mandauit impossibile, & consequẽ-

I ter neq; importabile. Ad hoc dico quod mandata legis dicta sunt importabilia per exaggerationem, quia difficulter erant portabilia maximè eo modo quo isti docebant. Vel secundum. S. Thom. ista onera sunt superflue ordinationes & statuta quæ isti super addebant legi. fingentes quod fuit Moysi data quædam lex quæ ab eo non est redacta in scriptis, sed postmodum fuit pel talmu
K distas scripturæ mandata. Alligatur autem spiritualiter domus cum sit statutum. Prima ergo onera alligabant isti quia alligata declarabant scrupulose: sed secunda vero alligabant simpliciter ipsi vel patres eorum. (Et imponũt in humeros hominum) Metahaphorice loquendo inquantum asserunt homines ad huiusmodi statuta esse obligatos. (Digito autem suo nolunt ea mo-
L uere) id est, non volunt minimam partem oneris sentire & multo minus volunt supponere eis humeros, totum portando. Et per hæc vult innuere saluator quod non sunt sancti sed hypocritæ: & hoc ne credatur eis quando detrahunt sibi & euangelicæ doctrinæ. Sed nunquid discipuli & turbæ debebant portare ista importabilia onera. Dico quod sic si erant onera legis recte tradi
M ta: quia non peccabãt illi in hoc quod imponebant humeris hominum: nisi aliud addidissent: sed peccabant in hoc quod ipsi eadem non portabant. Secus autem de oneribus talmudicis, & pharifeicis: quia erant fictiones. Et quia non solum isti cessabant à portandis oneribus, id est, à bonis operibus exercendis, sed etiam mala faciebant & erant non solum non boni: imo etiam mali: ideo

subditur. (Omnia verò opera sua faciunt vt videantur ab hominibus.) Et consequentur sunt cupidi inanis gloriæ: imo valde cupidi. quod notatur secundum Chry. quia non tantum quædam, sed omnia opera sua faciunt propter hominum applausum & fauorem (Dilatant enim phylateria sua vt melius videantur ipsa phylateria breuia. i. vel chartulæ in quibus scripta erant decem pręcepta legis à philaxe quod ser- B
uare: & thorath lex quasi quedam memoralia seruãdæ legis nam secundum Hiero. dominus cum dedisset: mandata legis per Moysen: ad extremum intulit Deute. vj. Ligabis ea in manu tua: & erunt semper ante oculos per hoc volens significare quod corde quisq; meditaretur in eis & opere complere. Sed hoc vt dicit pharisei male interpretan
tes: & scribebant decem precepta legis in chartulis literis magnis vt quidam alii dicunt: & ligabant in fronte in modum coronæ vt semper ante oculos mouerentur: & similiter ligabant in brachiis. Et magnificant) id est, præ cæteris magnas faciũt (fimbrias) vt sanctiores cæteris videantur. Iudei enim vt non solum chare. s. per circuncisionem sed etiam vestibus ab aliis distinguerẽtur: precepto domini fimbrias in qua- D
tuor angulis palliorum portabant: in quibus pharisei. Hie. teste ligabant spinas acutissimas: vt dum ambulãdo vel stando pungerẽtur preceptorũ dei memorarent. Et reuera est his omnibus vt idem ait fauorẽ populi & lucra muliercularum sectabantur. Reprehendit autem hic Chry. eos qui verba euangelii suspensa ponunt ad collum propterea quod

A quod virtus euangelij non est in figuris literarum: sed in intellectu: ac per hoc melius in corde quam in collo reponitur. Ad quod dicitur quod non creditur hoc esse peccatum cum sine superstitione fiat secundum. S.Tho. quia de beata Cecilia legit quod semper euangelium gerebat in pectore. Sanctus etiã Barnabas per euangelium beati Matt. sanabat infirmos: & meretrix super Ni
B colaum senem habentem euangelium vidit mirabilia: vt patet in legẽda sancti Andreæ. Ad rationem Chryso. dico quod verũ dicit ꝙ melius reconduntur in corde verba sancta quam in collo. sed non possunt semper in corde teneri. Ideo melius est habere in collo & in corde: quam in corde tantum vel in collo tantum quã neq; in corde neq; in collo. Nec est inconueniens ꝙ in signis &
C figuris gratia significatorum sit aliqua spiritualis virtus intentionaliter & diuinitus infusa. Sicut enim secundũ sanctos deus eam dedit verbis sacramentalibus: quod prohibet credere ꝙ etiam dederit eam figuris maxime cũ etiam dederit eam fimbriæ vestimenti christi & quod est fortius vmbræ petri. i. aeri in quo erat vmbra petri. Non enim est vero simile quod omnes infirmi qui ad
D vmbram petri sanabantur: orationibus petri sanarentur: sed fiebant illa miracula ex potestate. i. per virtutem à deo collatam Petro: & à petro per subiectũ vmbræ eius vsque ad infirmãtium corpora deriuatam. Quod vero pharisei opera sua agãt propter inanem gloriã probat iterum dominus à signo cum dicit (Amant autem primos accubitus in cænis). i. primas sedes ad mẽsam. Quia enim antiqui comedebant in lectis comedentes dicuntur recumbere vel accumbere: & sedes mensæ dicunt accumbitus: (& primas cathedras in synagogis & salutationes) cum inclinatione capitis & flectione genuum secundũ Chry. (in foro) vbi sunt multi potius quã in priuato: licet vbiq; hoc appetãt & vbique sit culpa secundum Raba. (& vocari ab hominibus rabbi). i. magister siue doctor. In omnibus tamen his secundum Chry. nõ vituperatur factum: sed ambitio. Non enim est malum recumbere in primo loco sed ipsum primatũ ambire & sic de aliis. In hac parte habent documentum confessores imponentes excessiuas penitentias. Dicit enim Chry. loquẽs de alligantibus onera grauia. Tales inquit sunt qui graue pondus venientibus ad pœnitentiã imponunt, & sic dum presens pœna fugit contemnit pœnitentia futura. Si enim fascem super humeros adulescentis nõ potest baiulare posueris necesse habet vt aut fascem reiiciat aut suscipiẽs dũ plus ferre non potest scandalizatus amplius peccet. Deinde si erramus modicam pœnitentiã imponẽtes nonne melius propter misericordiã reddere rationem quã propter crudelitatẽ. Vbi paterfamiliâs largus est dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus: vt quid sacerdos eius austerus. Vis apparere sanctus? circa vitam tuam esto austerus: circa aliorum benignus. Audiant te homines parua mandantem & grauia faciẽtem. Talis autem est sacerdos qui sibi indulget: & alios exigit quẽadmodum malus descriptor tributiq; in ciuitatibus: qui se releuat & onerat im

Marginal letters (right column): E, F, G, H

I potentes. Hæc ille. ¶ Quantum ad ter-
tium hortatur nos Christus ad humili-
tatem: cum dicitur (Vos autem nolite
vocari rabbi.) Vbi aduertendum est
secundum Chry. quod multa reprehen
derat in phariseis minima, de quibus
discipuli non indigebant turbari: ideo
illa Christus pretermisit: sed quod erat
omnium malorum causa scilicet thro-
num appetere magistralem hoc addu-
K cit in medium. Sed contra: quia aposto
lus. ij. Thi. j. appellauit se magistrum:
dicens. In quo positus sum ego predi-
cator & apostolus & magister. Ad hoc
dicit. S. Tho. in libro contra impu. rel.
quod dominus hic prohibuit solũ am-
bitionem circa magisterium: non autẽ
prohibuit officium magistri: quod est
docere vel etiam nomẽ magistri: quod
confert ad vtendum scientia iam habi
L ta in docendo. Aliter idem soluit super
Mat. & Chryso. ibidem & Hie quia ma
gister proprie & simpliciter est qui à se
habet doctrinam non autẽ ille qui eam
habet ab alio & aliis dispergit, quia est
discipulus eius qui sibi tradidit illam.
Solus autem Deus habet à se doctrinã.
Item magister est proprie qui docet ho
mo autem nõ docet proprie hominem
alioqui omnes habentes doctores addi-
M scerent: sed deus docet interius per in-
tellectum: & homo coadiuuat exterius
proponendo aliqua eo modo quo medi
cus adiuuat naturam. Est ergo homo vt
dicit. S. Tho. in. q. de veritate. q. xj. ma-
gister ministerialiter tantum tanquam
instrumentũ vel adiutor magistri prin
cipaliter & essentialiter dicti de quo
subditur. (Vnus enim est magister ve-
ster) propriè & principaliter & simpli-
citer & essentialiter (omnes autem vos
fratres estis:) quia filii Dei per adoptio
nem vel creationem. (Et patrem nolite
vocare vobis super terram.) Sed con-
tra hoc est consuetudo antiqua mona-
steriorum in quibus seniores patres ap
pellantur. Ad hoc dicitur secundũ men
tem Hiero. &. S. Tho. quod super terrã
non debemus cognoscere patrem prin
cipalem nisi Deum qui est omnium pa
trum pater: & animam nobis dedit ab..
siue tamen & secundario possumus ali
quos appellare patres ratione ætatis:
vel etiam corporalis generationis. Nã
vt ait. Hiero. sicut vnus filius Dei per
naturam non preiudicat cæteris quin
possint dici filii dei per adoptionem: ita
& vnus pater & magister non preiudi-
cat alii quin abusiue vocẽtur & patres
& magistri, licet vnus sit principalis de
quo dicitur. (Vnus est enim pater ve-
ster qui in cœlis est. Nec vocemini ma
gistri.) Contra quia iam hoc superius
dixit. Ad hoc dicunt quidã quod repli-
cat idẽ propter periculũ magnũ ambi-
tionis & eleuationis circa magisterium.
Alii autẽ dicunt & melius ꝙ supra di-
ctum est de magistro docente verbo:
hic autem de docente exemplo sancti-
tatis. Christus autem est, qui datus est
omnibus in exemplum viuendi: vt di-
cit. S. Tho. iij. par. q. xl. non autem alii
sancti nisi quatenus fuerunt imitatores
Christi vnde subditur. (Quia magister
vester vnus est Christus.) Non dicit
Deus quia Deum quem non videmus:
imitari non possumus. Aug. Homo imi
tandus non erat qui videbatur Deus
imitandus erat qui non videbatur. Vt
ergo deus exhiberet homini eum qui &
ab ho

A ab homine videretur & quem homo se
queretur Deus factus est homo. Hæc
ille. Et quia hactenus dominus induxit
ad fugam elationis: nūc inducit ad am-
plexum humilitatis dicens (qui maior
est vestrum: erit vester minister) quod
S. Thom. dupliciter exponit. Primo sic.
Erit vester minister. i. sed debet exhibe
re ministrum. Vel secundo erit vester
minister ī sua existimatione Aug. Qui
B præest nō se existimet potestate domi-
nante sed charitate seruiente felicem.
Hæc ille. Vel aliter secundū alios. Qui
maior est. i. vult esse in veritate erit ve
ster minister se in vilibus excercendo:
secundum decentiam suæ personæ &
officii. (qui autem se exaltauerit hu-
miliabitur: & qui se humiliauerit: exal-
tabitur) Remig. Quod sic intelligitur.
Omnis qui se de suis meritis extollit:
C apud deum humiliabitur: & qui se de
beneficiis humiliat: apud deum exalta-
bitur. Hæc ille. Vel aliter. Qui se exal-
tat ambiendo primatum: humiliabitur
ab hominibus: vel à deo vel ab vtrisque
& qui se humiliat appetens subesse, &
fugiens elationem exaltabitur ab homi
nibus vel à deo vel ab vtrisq;. ¶ Morali
ter sciendum est euidens signum esse
quod aliquis sit cœlestis patris filius
D vel terreni primo respicere cœlum vel
terram, & secundo esse album per puri
tatem vel nigrū per operationem. Filii
enim assimilātur patri. Vnde & secun-
dum gl. super illud. Pullis coruorū &c.
Filii corui quādiu sunt albi erectis ad
cœlum rostris pascuntur à deo sed vbi
sunt nigri per plumas: pascunt̄ à paren
tibus. Et tertio honorare parentes. Vn-
de & filii ciconiæ parentes pascunt sed
filii viperæ eius latera dirumpunt. E
Quia dicta est vipera: quia vt pa-
riat: & partu ipso ruptis lateribus mo-
riatur.

*Feria.iiij.post do.ij.Qua-
dra.Mat.xx.*

ASCendens Iesus hie
rosolymam assum-
psit duodecim disci F
pulos suos secretò
& ait illis. Ecce ascendimus
hierosolymam: & filius homi-
nis tradetur principibus sacer-
dotum & scribis: & condemna
bunt eum morte. Et tradent eū
gentibus ad illudendum & fla-
gellandum & crucifigendum: G
& tertia die resurget: tunc acces
sit ad eū mater filiorū zebedei
cum filiis suis: adorās & petēs
aliquid ab eo. Qui dixit ei.
Quid vis? ait illi. Dic vt sedeāt
hi duo filii mei vnus ad dextrā
& vnus ad sinistram tuā in re-
gno tuo. Respondēs autē Iesus H
dixit. Nescitis quid petatis: Po
testis bibere calicem quem ego
bibiturus sum? Dicunt ei. Pos-
sumus. Ait illis. Calicem qui-
dem meum bibetis: sedere au-
tem ad dextram meā & ad sini
stram nō est meum dare vobis:
sed

I ſed quibus paratum eſt à patre meo. Et audientes decem indignati ſunt de duobus fratribus Ieſus autem vocauit eos ad ſe: & ait. Scitis quia principes gentium dominantur eorum & qui maiores ſunt poteſtatē exercent in eos. Non ita erit inter
K vos. Sed quicunque voluerit inter vos maior fieri ſit veſter miniſter. Et qui voluerit inter vos primus eſſe: erit veſter ſeruus. Sicut filius hominis non venit miniſtrari ſed miniſtrare & dare animam ſuam redēptionem pro multis.

L

ASCENDENS HIEROSOlymam &c. Mat. xx. In præſenti euangelio tanguntur tria puncta: quæ ſunt. Prænuntiatio: poſtulatio, & indignatio. ¶ Quantum ad primum tangitur prænuntiatio paſsionis chriſti: cum dicitur (Aſcēdens Ieſus Hieroſolymam) ideſt hieruſalem quæ erat in montibus &
M eminebat in tota terra promiſsionis (aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos) Ex quo patet quòd inter eos erat Iudas. Forſitam enim adhuc erat dignus: vt dicit Orig. audire cum aliis. Et. S. Tho. dicit quòd nondum conceperat malum quod videtur intelligendum de proditione: vtrum autem iam eſſet latro: credo quòd ſic: ſed erat occultus (ſecreto) Primo ſecūdùm Chry. quia paſſio chriſti eſt pretioſiſsimus theſaurus cum vt ait nihil ſit propter quod magis debeamus deo gratias agere ideo in vaſis electis erat recondendus. Et intendit quod propter reuerentiam paſsionis chriſtus primo eam debuit publicare dignioribus perſonis ideſt apoſtolis familiarioribus chriſto. Secundo ſecundùm eum (quia cæteri erant imperfecti & conturbati & aduerſi ab eo fuiſſent ſi eius mortē audiuiſſent: & mulieres etiam tumùltum feciſſent. Et tertio ſecundùm eundem Chry. quia ſciebat matrem filiorum zebedei aliquid petituram, & ideo declinauit a via: vt ei daret locum ad petendum: & inde diſcipulos inſtrueret. Et quarto vt elicitur à Cypriano in exemplum tuum: quia ſi vis aſcendere ad crucem religionis non manifeſtes multis conſilium tuū. Et quinto ad condemnandam hypocriſim: que ad crucem penitentiæ non vadit ſecreto ſed patēter (Et ait illis) prædicēdo paſsionem ſuam & reſurrectionem: ſecundùm Cyrillum: vt ſcirent eum voluntarie pati: & propter alia quæ dicentur. (Ecce aſcendimus hieroſolymam & filius hominis) ideſt ipſemet ſic ſe appellans vel quia vnius tantum ſit filius ideſt virginis: vel humilitatis cauſa: cum ſe poſſet dicere filium dei (tradetur) a iuda (principibus ſacerdotum:) Forte iſti principes ſunt qui ſucceſſerunt illis viginti quatuor: quos ordinauit Dauid: de quibus habes dominica. iiij. aduentus (& ſcribis) ideſt legis doctoribus & condemnabunt eum morte.) qui dixerunt & iudicauerunt eum reum mortis. ſed non potuerunt exercere iudicium quia poteſtas ſanguin

A guinis eis fuerat à romanis ablata: vn-
de dixerunt. Nobis non licet interfice-
re quemquàm.(Et tradent)ipsi princi-
pès & scribæ(eum)à se prius ad mortẽ
sententiarum,& durissime vt creditur
flagellatum:(gentibus)idest pilato gẽ-
tili & potestati romanorum:secundùm
Raba.(ad illudendum & flagellandum
& crucifigendum)Et in his verbis secũ
dùm.S.Tho.ostenditur christus fuisse
B priuatus tribus:quæ maxime appetunt
homines,honore,quiete sensuum,& vi
ta.(Et die tertia resurget(computando
eam in qua passus est.Hoc autem secũ
dùm Chry.dicitur vt cum tristia vide
rent resurrectionem expectarent.Præ-
dixit autem christus discipulis passio-
nem.Primo secundùm Greg.Hiero .&
Chryso.vt fortiores essent in die para
sceues:quia iacula præuisa minus læ-
C dunt.Vel secundo secundùm Hiero.vt
ex reuelatione mortis de resurrectione
non dubitẽt.Vel tertio secũdùm Chry
sosto.vt ex hoc cognoscant prescien-
tiam christi & ex prescientia deitatem:
& ex deitate voluntariam & nõ coactã
passionem.In hac parte est documen-
tum Rabani dicentis.Ideo autem do-
minus in mundo noluit prosperari:sed
D grauia pati:vt ostenderet nobis qui per
delectationem cecidimus: cùm qua a-
maritudine redire debeamus.Hæc ille.
Vnde Aug.de ciuita.dei ait . Passione
ostendit quid substinere pro veritate
surrectione quid sperare in veritate de
bemus.Hæc ille.Vide etiam de his su-
pra in dominica in Quinquagesima.
¶Quantum ad secũdùm tãgitur postu-
latio filiorum zebedei idest Ioannis
euangeliste & Iacobi maioris:qui fue-
runt filii mariæ sororis mariæ matris E
domini:ex zebedeo patre. Sicut enim
dicit Magist . hist . filii zebedei audit a
morte & resurrectione christi credide
runt eum ilico regnaturum in populo
iudaico:& suggesserunt matri: vt pete-
ret gratiam vnum à christo:illam non
exprimendo: qua obtenta exprimeret
illam de qua dicitur infra.Et sicut di-
cit Hiero.& etiam mater eorum simili-
ter credidit christum ilico regnaturum F
ideo consensit filiis.Et ideo dicitur.
(Tunc)audita scilicet morte & resur-
rectione christi dicta mulier (accessit
ad eum)suggestione Ioannis & Iacobi:
vt dicit Magister hist.& Hier.Sed qua
re non accesserunt ipsi filii zebedei?Re
spondet Chryso.Ne in quit ceterorum
discipulorum corda conterent volen-
tes sibi prouidere de regna dixerunt er
go.Submittamus matrem vt suo nomi G
ne deprecetur pro nobis.Si enim res
fuerit reprehensibilis:facile merebitur
veniam:quia mulier:si autem non fue
rit facilius impetrabit mater pro filiis
rogans quia prius deus facilius exau-
diet maternum affectum.)Mater filio-
rum zebedei) Nota quòd.b.Anna ma-
ter virginis mariæ:tres habuit viros:&
ex singulis singulas habuit filias:qua-
rum quamlibet appellauit Mariam: & H
quælibet habuit virum:& genuit filios
aut ex viro aut sine viro.De hoc sunt
versus tales.Anna solet dici tres conce
pisse Marias.Quas genuere viri ioachũ
cleophas:salomeque. Has duxere viri
ioseph:alpheus:zebedeus. Prima parit
christum.Iacobum secunda minorem:
& Ioseph iustum peperit cum simone
iudam.Tertia maiorem iacobum vo-
lucrem

I lucrumque Ioannem. Sed contra ista quæ communiter vera tenentur videtur esse dictum Chrys. qui dicit super Matt. quòd ista mulier dicta est salome: & idem dicit. S. Thom. qui addit ꝙ salome est nomen mulieris. Ad hæc potest dici quòd intendit Chry. & S. Tho. quòd ea persona quæ in euangeliis exprimitur per ly salome est mulier & non masculus: sed tamen quo-
K ties in euangelio dicitur salome subauditur maria vt dicatur maria iacobi & salome idem maria iacobi & maria salome: sic dicta à patre salome appellato: cum ipsa maria diceretur. (cum filiis suis) idest reuerentiam faciens vt obtineret quod optabat (& petens) Beatus Marcus dicit quòd petiuerunt filii: sed sicut dicit. Tho. filii petiuerunt mediante matre (aliquid ab eo: non expri-
L mendo quid vellet: sed dicendo volo vt des mihi vnum. In hoc videtur manifestum ꝙ ista mulier multum posset apud christum: quia duo ex. xii. posuerunt eam exoratricem pro se: & tamen illi erant christi secretarii. Et sicut dicit Chry. ista sequebatur christũ continue: siue maritus viueret siue non quòd certum non habetur. Dicit autẽ. S. Thom. quòd talis petitio in qua non
M exprimitur petitum non est admittenda: & qui eam admittit stultè admittit. Vnde herodes stulte promisit puellæ: & tanquàm stultus non reuocauit. Salomon autem promisit quidem matri stultæ: sed tanquam sapiens reuocauit postquàm ipsa petiuerat pro adonia qui latenter insidiabatur regi Salomoni. Christus autem sapientior Salomone non voluit promittere nisi exprimeretur res petita. Vnde sequitur (qui dixit ei. Quid vis?) secundùm Chrysost. non interrogabat ex ignorãtia: sed vt ex responsione ostendat irrationabilé esse petitionem. (At illa. Dic vt sedeant hi duo filii mei vnus ad dexteram tuã & vnus ad sinistram in regno tuo. A

¶ Pro quo aduertendum est quòd iudæi scripturas de christo sequentes corporaliter intelligebant: ideo cum corporaliter regnaturum putabant in hierusalem. Apostoli quoque tanquam rudes idem credebant: existimantes quòd rebellare faceret christus populum & auferret dominium romanis restituens illud Israel. Vnde & Act. j. christo ascensuro interrogabant. Domine si in tempore hoc restitues regnum israel. Vnde secundùm Hie. & Orig. petiuerunt illi aliquid carnale. vt. s. essent collaterales christo: & nullum haberent maiorem. Volebant enim Petrum deiicere de primatu idem sentit Chry. qui ait. Videbant seipsos honoratos prę aliis. & audierunt quòd super. xij. thronos sedebunt. Vnde primatum ipsius cathedræ petebant accipere. Et quidẽ quòd plus aliis honoris apud christum habebant nouerant: timebant vero Petrum sibi præferri. Vnde manifestum est: quòd nihil spituale petebant: neque intelligentiam superioris regni habebant. Hæc... le. Vel aliter potest dici secundũ Chrysosto. quòd petebant aliquid spirituale puta primatum in cœlesti regno. (Respondens autem Iesus) nõ quidem matri quæ supplicauerat: sed filiis. Tum quia filii fuerunt primi motores. Tum ad innuendum quòd non est honor homini contendere cum muliere. Tum quia B C D

A erat vetula:& consequenter pium erat eam consolari:impium vero conturbare.Tumen quia erat amita, & consequenter erat ei deferendum.Tum quia erat mater:& consequenter erat ei parendum si pro filii supplicabat. Respondens igitur ad discipulos:ex quorum suggestione secundùm Hiero. nouerat matris supplicationem processisse dixit.(Nescitis quid petatis.)Et hoc B ideo,quia nihil spirituale petebant secundùm Chry.vel quia si petebant spirituale vt idem dicit:si nouissent quid petebant non ausi fuissent tãtum quid petere quod super excedit superiores virtutes.Nulli enim creaturæ competit sedere à dextris:vt dicit.s.Tho.Vnde & regina dicit̃ in psalmo non sedisse à dextris:sed adstitisse. Vel hoc ideo secundũ eundẽ quia a sinistra ad dexterã C erant vocati:vnde ad sinistram non debebant velle redire.Et intendit Chry. quòd esse in sinistra est malarum. Vel hoc ideo secundùm Hila.quia de gloria apostolorum non erat ambigendũ cum iudicaturi essent cum christo vt iam poterat ex dictis eius esse manifestum.Vel hoc ideo secundùm magistrũ histo.quia regnare petebant qui non D meruerant: & prælationem volebant cœlo vbi non est:(Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?) Beatus Mar.dicit dominum addidisse(aut baptismo quo ego baptizor.)idest baptizabor in proximo(baptizari) Per baptismum autem dominus significauit mortem ad similitudinem lanæ secundum magi. histo. que dum baptizata mergitur:extrahitur post cum alicuius nobilioris coloris splendore.Sic & nos per mortem mergimur in terram sed E clariores & nobiliores resurgemus.per calicem vero significauit secundùm eũdem passionem circa mortem tamen. Est autem calix vt dicit Macrobius genus poculi quod cilices inuenerunt: & dictus est quasi cilix: mutata i in a Significat vero amaritudinem tribulationis:quia vt dicit idem magister est scyphus quo calidam potionem idest medicinam sumimus.Vnde & secundùm F aliquos dictus est calix:quia caleat calore amore potionis.Vel secũdùm Cassi.super psalmus.significat passionem: quia est genus poculi quo potus distribuitur bibentibus mensuratus: sicut tribulationes à deo nobis mittuntur secundùm mensuram possibilitatis nostræ ad sufferendum secundùm tamen alios puta Hiero. Chry. Hilarium & multos alios idem significatum est nomine calicis quod & nomine baptismi G martyrium scilicet seu passio ad mortem vsque protracta & terminata. Cũ autem dominus sciret quòd isti poterant suam passionem imitari interrogat tamen si id possunt secundũ Chryso.vel vt significet neminem posse cũ christo regnare nisi passionem christi fuerit imitatus:saltem contra peccati certamen:vel vt tacite increparet eos: H ac si diceret.Vos de honore & coronis loquimini:ego vero de agonibus & sudoribus cogito.Non enim hoc premiorum est tempus (dicunt ei possumus) respondendo scilicet & de passione & de morte: seu de calice: & baptismo. Sic autem respondent secundùm Hila.quia iam martyrii constantiam habebant.Vel secundùm Chyso. hoc

I hoc dicunt non tam ex fiducia ſuę fortitudinis : quàm ex ignorantia. In expertis enim leuis videtur eſſe tentatio paſsionis & mortis. Hæc ille. Vel ſecundum eundem hoc dicunt ex deſyderio eius quod petiuerant : quia niſi ſperaſſent audiri, non ſic dixiſſent. Vel ſecundum. S. Tho. ex intenſo amore ad Chriſtum ſicut & Petrus dixit paratus ſum tecum & in carcerem & in mortem ire.
K Sequitur (Calicem quidem meum bibetis.) Et in hoc ſecundum Hilar. collaudauit fidem eorum ſecundum magiſt. autem hiſtor. dominus reſpondet de calice & tacet de baptiſmo quia Ioannes multa quidem propter dominum paſſus eſt, ſed non mortem violentam. Sed ſecundum alios qui per calicem mortem accipiunt, etiam ipſe Ioannes calicem bibit : ſicut prædixerat dominus. Et hoc ſecundum Hiero. ſecundum animum & voluntatem quæ non defuerũt martyrio: vt teſtatur feruentis olei dolium : de quo narratur in eccleſiaſtica hiſtor. & flagella quæ pertulit vt legitur in actibus apoſtolorum. Martyrium tamen defuit eius animo: quia in pace vitam finiuit. Vel. ſecundum alios actu & non ſolo animo bibit calicem mortis : ſed non completæ &
M perfectæ : ſed ſolum ſecundum paſsiones ad mortem diſpoſitiuas vel ſecundum exilium quod ſuſtinuit in pathmos inſula. Eſt enim exilium mors ciuilis. inſtit. quib. mod. ius pat. po. ſol. relegati ſi mortuo. De reliquo fratre dubium non eſt: quia vt habetur Act. xij. ab Herode Agrippa gladio occiſus eſt Chriſtus autem vt dicit Hiero. neque negauit quod poſtulabant ne eos triſtes efficeret : neque etiam ſpoſpondit ne decem alios irritaret ſed ait: (Sedere autem ad dextram meam vel ad ſiniſtram non eſt meum). i. non pertinet ad me (dare vobis) ſubandi ſecundum magi. Hiſtor. & Remig. talibus quales eſtis: quia ambitioſi eſtis. Vel ſecũdum S. Tho. & magi. Hiſt. non eſt meum dare vobis pro vobis ſeu ratione perſonarum vel propinquitatis : quia dignitas in regno cœlorum conſequitur ſolum copiam meritorum. Igitur Chriſtus eis diſcrete reſpondit: quia non dixit dabo, ne alii indignarẽtur : nec non dabo: ne iſti confunderentur : ſed dixit virtualiter non dabo quia eſtis mihi propinqui : ſed dabo ſi fueritis digni. Vnde & ſubditur. (Sed quibus paratum eſt à parte meo) ex prædeſtinatione ſecundum quam nõ perſonæ propinquitas ſed charitas penſatur. Et in hac ſe. P cundum Hier. etiam ipſos ad hoc quod poſtulabat non excludit: quia ſi meritis & operibus tales fuerint vt digni ſint regno cœlorum accipiunt illud ¶ Sed hic eſt duplex quęſtio. Prima quam facit Arrius hereticus. Si enim non eſt Chriſti inquit dare iſtis regnum ſed quibus pater parauit, ſequitur, quod filius non ſit patris æqualis. Ad hoc autem dicitur primo quidem quòd filius non eſt æqualis patri ſecundum naturam qua eſtis erat propinquus, & ſecũdum quam iſti credebant obtinere poſtulata, ſecus autem ſecundum diuinitatem. Et præterea Chriſtus non negat ſe daturum regnum cœlorum : imo affirmat ſe daturum illud. non quidem iſtis, ſed his quibus pater pręparauit illud. ¶ Et ſi inſtetur quia ex hoc habetur quòd

A quòd pater præparat regnum aliquibus & non filius. Dico quòd verum est, secundum humanitatem, nõ autem secundum diuinitatem, quæ vnum est cum patre. vt ipsemet dicit Ioan.x. Sic enim ipse præparat illud cum patre prædestinando. ¶ Alia quæstio est: quia Christus innuit quòd aliquibus hoc sit concessurus vt ad dexterá eius sedeant, quod nullius videtur creaturæ esse se-
B cundum prædicta. Ad hoc dicitur secundum Chryso. quòd non intendebat dominus dicere: quòd hoc aliquibus sit dandum secundum quòd verba sonãt: quæ importare videntur æqualitatem in deitate sed secundum quòd illi duo credebant quæ per hoc nihil aliud intelligebant nisi eminentiam super omnes alios in regno Dei. Si etiam sedere ad sinistram, non est accipiendum hic, vt sonat in malum: sed importat consistere personæ regis: quia sic isti intelligebant. ¶ In hac parte est documentum moraliter vt caueamus ne dicatur nobis nescitis quid petatis. Si enim petentibus regnum cœli dictum est sic multomagis hoc poterit dici petentibus temporalia nisi sane petant. Chrys. Ideo dicit nescitis quid petatis: quia nõ solum debemus cogitare qua-
D iem gloriam consequamur: sed quomodo euadamus ruinam peccati: quia & in seculari bello qui semper prædam victoriæ cogitat: difficile vincit. Ideo petendum erat da nobis auxilium gratiæ tuæ vt omne malum vincamus. Hæc ille. ¶ Quantum ad tertium tangitur apostolorum aliorum indignatio cum subditur. (Et audientes decem, sententiam domini prædictos duos increpantis: secundum Chrys. (indignati E
sunt) quòd alii se eis vellent ante ferre. Et secundum. S. Tho. ex quadã elatione: sicut & illi ex elatione petiuerũt. Erant enim omnes adhuc carnales secundum Chrys. & ista carnaliter gesserunt (de duobus fratribus) Sed quare sunt indignati cum illi non petiuerint, sed mater. Ad hoc dicunt Chry. & Hie. quòd ex domini responsione qui ad filios, non ad matrem respondit: intelle- F
xerunt matrem submissam fuisse à filiis. Sed quare non sunt indignati statim, cum dixit: nescitis quid pietatis. Ad hoc dicit Chry. Donec Christi sententia incerta erat non tristabatur alii discipuli: sed tunc tristati sunt quando illos increpauit. Hæc ille. Intendit autem Chry. quòd nõ sunt ante indignati. i. non ante ostenderunt indignationem suam propter reuerentiam Chri- G
sti. Vnde dicit idem in homil. Quando autem eos à domino præhonoratos viderunt in transfiguratione: & si secundum mentem dolebant, in medium afferre non audebant venerantes doctorem. Hæc ille. (Iesus autem) aduertens eorum indignationem, & volens eos blandè consolari (vocauit, eos ad se tãquàm magister dulcis ac pius qui nullum triste videre voluisset. Chry. Quia H
enim turbati erant: vocatione eos consolatur de propinquo eis loquendo. Et enim duo, à societate. x. seipsos separantes: propius stabant seorsum domino loquentes. Hæc ille. (Et ait.) ¶ Ad euidentiam autem sequentium sciendum est, quòd gentiles erant horrori iudeis. iuxta illud. Sit tibi sicut ethnicus & publicanus: ideo Christus induxit exem-

I plum non est imitādum. Sciendum est etiam secundum. S. Tho. quòd dominari dupliciter sumitur. Vno modo vt est idem quòd præesse ad bonum subditorum. Et sic dominium verum est: ad hoc fiunt principes. Alio modo vt correlatiue dicitur ad seruum esse: vt dicatur dominus qui seruiliter subdit sibi aliquē, ad bonum suum proprium. Hoc autem est degenerare à vero principatu, in tyrannidem. secundum ergo
K beatorum Tho. & Chry. mentem: quæ. sequuntur sic exponenda sunt (Scitis quia principes) qui.s.ex officio præsunt (gentium).i.gentilium (dominantur eorum) non vero dominio ad bonum eorum: sed tyrannizando ad bonum suum: & hoc & si non semper tamen frequenter (& qui maiores sunt) i.nobiles & potentes. qui sunt maiores
L non dignitatem principatus vel officii sed potētiam diuitiarum & amicorum (potestatem exercent in eos) non adiuuando sed opprimendo plerunque. Si tamen exercerent potestatem in beneficium minorum: dicerentur benefici (non ita erit inter vos) in ecclesia mea: vt maiores non debent esse quando dominaturi (sed quicunque voluerit inter vos maior fieri).i.habere præsidiū
M spiritussancti quo fit tanquàm potens & si nō primus (sit vester minister) exhibendo aliis quæ accepit à Deo: & sua potestate vtendo in bonum & non in malum aliorum (& quicūque voluerit inter vos).i.in ecclesia (primus esse).i. habere primatum vel prælaturam: eo modo quo in gentibus sunt principes (erit vester seruus) Quod dupliciter potest intelligi. Primo, sic. Erit vester seruus.i.per seruitutem & humilitatem aliis exhibitam disponatur vt aliis prior merito: & prælatione, non autem armorum aut diuitiarum potentia, vel sanguinis nobilitate, vt in mundano principatu. Chryso. Primatus gratē fugiente se desyderat, desyderantē se horret. Conuersatio ergo melior desyderanda est, nō melior gradus. Hæc ille. Secundo melius sic. Erit vester seruus. i. sciat quòd habere primatum in ecclesia nō est habere dominium, sed seruitutem. Serui enim est, quòd se totū ad seruitium domini impendat. Sic etiam prælati ecclesiæ totū & quod habent & quod possunt & quod sunt subditis debent. Chry. Volens ergo dñs & duorum filiorum Zebedei & aliorum indignationem extinguere, introducit differentiam inter principes mundiales, & ecclesiasticos: ostēdens quia primatus in Christo nec ab aliquo appetendus est non habente: nec alteri inuidendus est habēti: quia principes mundi ideo sunt vt dominetur minoribus suis: & eos seruituti subiiciant & expolient & vsque ad mortem eis vtantur ad suam vtilitatem, & gloriam. Principes autem ecclesiæ fiunt vt seruiant minoribus suis: & ministrent eis quæcunque acceperunt à Christo, vt suas vtilitates negligant & illorum procurent: & mori non recusent pro salute inferiorum. Primatum ergo ecclesiæ concupiscere neque iustum est neque vtile. Quis enim sapiens vult vltro se subiicere seruituti & periculo tali. vel det rationem pro omni ecclesia nisi forte qui non timet Dei iudicium: abutens primatu suo ecclesiastico seculariter ita vt conuertat

illud

A illud in secularē. Hæc ille. Consequenter dominus proponit se in exemplum humilitatis dicens (Sicut filius hominis non venit ministrari).i.vt sibi ministretur Et si aliquando ei ministratum est ab angelis, vel hominibus non tamen propter hoc venit secundum Orig.&.S.Tho. (sed) venit (ministrare) verbum Dei & gratiam eius & gloriam (& dare). i.exponere (animam B suam) .i. vitam corporalem (redemptionem pro multis) efficaciter & pro omnibus sufficienter. Licet enim Christi passio sufficiens pretium fuerit ad redimendum omnes homines qui fuerunt: sunt: & erunt: & esse possunt: tamen non habet efficaciam: nisi in his qui coniunguntur Christo. Chry.in homil. Quantumcunque ergo tu humiliatus fueris non poteris tantum de- C scendere quantum dominus tuus. Hæc ille. ¶ In hac parte Orige. tangit documētum vnum moraliter dicens. Ecclesiarū ergo principes imitari debēt Christum accessibilē: & mulieribus loquentem & pueris manus imponentē: & discipulis pedes lauantē: vt & ipsi similiter faciant fratribus. Nos autē tales sumus vt etiam principū excedere superbiam videamur vel non intelligentes: D vel cōtemnentes mandatum Christi: & quærimus sicut reges acies præcedentes: & terribiles nos: ac accessu difficiles: maxime pauperibus exhibemus nullam affabilitatē habentes vel habere ad nos permittentes. Hæc ille. ¶ Est etiam sciendum moraliter quòd Deus in hac vita habet tres calices vt colligitur ex scripturis. Primus est plenus balsamo, id est, innocentia & gratia: in quo bibit Christus & omnes sancti. Et vt colli- E gitur Ioan.iiij. in illis verbis qui biberit &c. signum quòd aliquis biberit de isto calice: est primo mundanæ sitis extinctio. Et secundo est, mente in cœlestibus habitatio. & tertio est mentis exultatio. Sicut enim supra nubes, semper est serenum: ita & semper est gaudium in mente leuata. Secundus autem est plenus absinthio pœnitentiæ: in quo bibit Magdalena & omnes pœ- F nitentes qui perdiderunt gratiam potatam in primo & eam inuenerunt per potum secundi. Tertius est plenus sanguine: & est calix dominicæ passionis: de quo hic dicitur: in quo bibit Christus & omnes martyres. Hic sanguis dealbat sicut alii maculant: quia habet naturam lactis. Sicut enim lac est sanguis bis coctus, scilicet, in venis & in mammillis cuius decoctionis virtute G versus est in albedinem, sic sanguis Christi est albus vt lac: quia fuit bis coctus: igne amoris & igne duræ passionis ac dolorosæ imaginationis. Nam Christus mox vt fuit conceptus: inquantum homo suam passionem totam vidit: Vnde semper eam in memoria sic retinuit: quòd nec vnam diem vel noctem sine dolore transiuit. Psalmo. Defecit in dolore vita H mea: & anni mei in gemitibus. Habet etiam post hanc vitam tres alios. Primus est plenus mero, id est, cœlum in quo est gloria sanctorum: in quo bibunt sancti in patria: nos vero aliquas guttulas prægustamus. Secundus est plenus vino mixto vt purgatorium, in quo bibunt aliquæ animæ: & ibi immiscentur gratię pœnæ & spes timoris

I delationis gloriæ:& conſolatio cũ dolore. Tertius eſt plenus fece, id eſt infernus in quo bibunt aliqui cum mortali decedentes in quo ſunt vel erunt ſecundum aliquos feces omnium elementorum,& mixtorum purgato mundo in die Iudicij.

Feria. v. poſt dominicam. ij. Quadrage. Luce. xvj.

K HOmo quidã erat diues,& induebatur purpura & byſſo: & epulabatur quotidie &c.

HOMO QVIDAM erat diues &c. Luce. xvj. Vide dominica prima poſt feſtũ
L Trinitatis.

Feria. vj. poſt Dominicam. ij. Quadrage. Mat. xxj.

HOmo erat Paterfamilias qui plãtauit Vineã & ſepẽ circũdedit ei: & fodit
M in ea torcular:& ædificauit turrim:& locauit eã agricolis: & peregre porfectus eſt. Cũ aũt tẽpus fructuú appropinquaſſet miſit ſeruos ſuos ad agricolas vt acciperent fructus eius. Et agricolæ apprehẽſis ſeruis eius:alium cederunt:aliũ occiderũt:aliũ vero lapidauerunt. Iterũ miſit alios ſeruos plures prioribus,& fecerũt illis ſimiliter. Nouiſsime aũt miſit ad eos filiũ ſuũ dicens. Verebũtur filium meũ. Agricolæ autẽ videntes filium dixerunt intra ſe. Hic eſt hæres: venite occidamus eum:& habebimus hereditatem eius. Et apprehenſum eũ eiecerunt extra vineã:& occiderunt. Cũ ergo venerit dominus vineæ quid faciet agricolis illis? Aiũt illi. Malos male perdet:& vineã ſuam locabit aliis Agricolis qui reddant ei fructum tẽporibus ſuis. Dicit illis Ieſus. Nũquã legiſtis in ſcripturis:lapidem quẽ reprobauerunt ædificantes hic factus eſt in caput anguli. à domino factum eſt iſtud,& eſt mirabile in oculis noſtris. Ideo dico vobis:quia auferetur à vobis regnum Dei:& dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit ſuper lapidẽ iſtum confringetur:ſuper quem vero ceciderit conteret eum. Et cũ audiſſent principes ſacerdotũ,& Phariſei:parabolas eius:cognouerũt quòd de ipſis diceret. Et querentes

A querentes eũ tenere timuerunt
turbas quoniam sicut Prophe
tam eum habebant.

HOMO ERAT PATER-
familias qui plãtauit vineã
&c.) Mat. xxj. in presenti.
Euan.tanguntur tria pũcta
que sunt: Locatio: Exactio: & Extermi
natio. ¶ Quantum ad primũ tangitur
B locatio Vineæ qua paterfamilias lo-
cauit malis agricolis. Et quia Euange-
lium est Parabolicum oportet sensum
literalem sumere iuxta tria assumpti-
ua significata dictionum Xp̃s ergo vo
lens declarare ꝙ principes, & maiores
Iudeorũ erant occisuri Xp̃m: non ex
ignorantia quasi eũ nõ cognoscerent:
sed ex malitia peccantes: & ꝙ pro tali
a tanto scelere merito erant perituri:
C dixit parabolice: (Homo erat paterfa-
milias,) id est Deus secũdũ Chrysosto.
Qui homo dicitur nomine non natura
similitudine nõ veritate. Et intellige de
Deo patre. Pater vero familias dictus
est: quia vt ait lactãtius: Deus homines
pro liberis habet: quos produxit nõ ge-
neratione, sed creatione. (Qui planta-
uit vineam,) id est populũ iudaicũ se-
cundũ Hier. quẽ plãtauit in terra pro-
D missionis translatum de Egypto iuxta
illud. Psal. vineã de Egypto trãstulisti.
De hac vinea dicitur. Esa. v. Vinea do-
mini Sabbaoth domus Israel est. (&
sepẽ circundedit ei) ad custodiam vi-
neæ. Est autẽ sepes huius vineæ secũ-
dum Hier. vel murus vrbis vel Angelo
rũ presidiũ. Et loquitur Hiero. de vrbe
regia, id est Hierusalẽ: quæ septa muro
potest dici tota vinea septa: quia ipsa
erat caput & pars principalis. secũdum E
Chryso. vero est custodia sanctorũ pa-
trum, qui pro muro fuerunt illi populo
secundũ Orige. autẽ est Dei custodia:
sed hæc consueuit esse per Angelos seu
mediantibus Angelis: maxime secundũ
Hugo. Cardi. qui ꝙ Deus habuit imme
diatã custodiã Populi vsque ad confla
tionẽ vituli: & abinde eam cõmisit Mi
chaeli. ¶ Nota tamen ꝙ aliud est custo
dia: aliud regimen Populi. Deus enim F
secundũ. S. Tho. in. j. ij. regnauit super
Populũ immediate: vsque ad petitionẽ
regis tẽpore Samuelis: (& fodit in ea
torcular,) id est altare holocaustorum
sanctorũ. S. Tho. & Hiero. & forte mo-
uetur hac ratione. Quia sicut per tor-
cular exprimitur sanguis vuarũ, id est
vinũ ita, per altare exprimebatur san-
guis hostiarũ non effectiue sed finali-
ter: quia propter hoc iugulabãtur effu G
so sanguine vt in altari offerre potuis-
sent. secũdũ Hila. vero est Prophetarũ
doctrina in qua magis exprimitur, id
est declaratur virtus verborũ Moysi in
lege secundũ Chryso. autẽ est verbum
Dei: quod hominẽ cruciat contradicẽ-
te carnis natura. Verbũ autẽ Dei copio
sum fuit in Populo: tam vocale quàm
scriptũ. (Et ædificauit turrim,) id est
templũ secundũ Chryso. quod in scri- H
pturis appellat̃ turris. Iuxta illud Ma-
lachie. iiij. Et tu turris nebulosa filiæ
Syon. Vel cognitio nominis Dei secũ-
dum. S. Tho. Vel secũdũ Hila. in turre
eminẽtia legis exprimit̃ eo ꝙ in cœlũ
proueheret: & ex ea posset quis aduen-
tum Christi speculari. (& locauit eã,)
id est sub certa mercede cõstituit (agri
colis,) id est Moysi & Aaron secũdum

I sanctũ Tho.& successoribus eorũ quorum erat regere Populũ & vineã gubernare. Chryso. Tunc vineã locauit quando per legẽ cõstituti sunt sacerdotes & leuitæ:& procurationem regendi populũ susceperunt. Hæc ille. Intendũt ergo isti dicere ꝙ dominus curã Populi cõmisit sacerdotibus hac lege: vt ipsi sacerdotes ex vinea, id est Populo haberent decimas & primitias,& alias obla-
K tiones temporales Deus vero haberet in gloriam suã opera bona quæ produceret vinea mediante sacerdotum culturæ: quæ cõsistebat in exhortãdo Populum verbo,& edificando exemplo & adiuuando oratiõis & sacrificiorũ suffragio (& peregre profectus est) non mutando locum cum vbique sit sicut & vbique operatur. sed secundũ Hiero.&
L sanctũ Tho. relinquẽdo vinitoribus liberum arbitriũ operandi vel otiandi. Vel secundũ Chryso. in homi. peregre profectus est id lõganimitatem habuit nõ semper inducens pœnam pro peccatis eorum. Vel secundũ Orig. quia dominus qui in deserto vbi legẽ dedit & locauit vineam cum eis erat in colũna nubis per diem & in colũna ignis per noctem nequaquã postea similiter apparuit illis. ¶ In hac parte est documentũ
M allegorice pro sacerdotibus nouæ legis: quod Chry. tãgit dic. Sicut colonus quãuis de suo munere obtulerit domino non sic eũ placat quomodo si de vinea eius reditus ei obtulerit: sic & sacerdos non tantum propter suam iustitiam placet Deo quomodo si populum Dei in sanctitate docuerit quoniã ipsiꝰ iustitia vna est Populi autẽ multiplex. Hæc ille. Et non intendit Chrisosto.

quòd plus placeat Deo sacerdos ma lus faciens populum esse bonum: quam bonus habens populum malum: sed Deus plus letatur in bono Populi quam in bono sacerdotis: quia communia sunt meliora. Intendit etiam Chrysosto. quòd allegorice ista intelligun dicta de christianitate: sicut literaliter de synagoga. Huiꝰ vineæ palmites sunt homines quorum aliqui hęrent vitis est Christo per fidem sed non fructificant per charitatem: vt mali Christiani. Alij vero nec hęrent nec fructificant vt heretici & omnes infideles. Quidam vero hęrent & fructificant: vt sancti. Sepes est angelica custodia. Torcular est crux in qua Christus est calcatus vt vua nata de vite quæ est virgo. Quæ vua fuit alba in natiuitate per puritatem: rubea in cruce per cruorem: & nigra in sepulcro per mortis liuorẽ. Turris est ipsa fides qua resistitur hostibus & qua futura preuidemus antequam fiat ¶ Moraliter autem ista vinea est anima: vitis potentiæ: palmites sunt virtutes,& opera sepes liberum arbitrium ocular timor. turris sepes agricola homo, serui requirentes fructuum sunt prelati & Angeli. Ista vinea secundum Chrysostomum producit gemmas bonarum cogitationum: & flores bonarum volitionum: & fructus bonarum operationum. Est autem plantata in corpore. Primo vt nullo modo deesset vniuerso substantia quæ simul esset corporalis: & spiritualis. Secundo vt per corpus acquirat scientiam & virtutes quibus naturaliter est priuata: sic quòd huiusmodi non habet nisi in quibusdam principijs. & Tertio vt glorificetur in

A tur in contemplatione deitatis per in-
tellectum:& humanitatis per sensum.
¶ Quantum ad secundum tangitur ex-
actio fructuũ à colonis. Vbi aduerten-
dum est quòd Deus à colonis huius vi-
neæ vt erant coloni:nihil aliud exige-
bat quàm vt populum erudirent & te-
nerent in timore & amore Dei:inquã-
tum vero erant quædam personæ exi
gebat ab eis nõ sanctitatem populi:sed
B propriam. Vbi ergo tales coloni auer-
tebant à deo non solum non reddebãt
fructum de vinea:sed illum negabant
quod peius est:pessimum autem cede-
re fructuũ exactores. dicitur ergo.) Cũ
autem tempus fructuum appropin-
quasset.) Istud tempus secundum san-
ctum. Tho. est tempus sequens legem
datam & plantationem vineæ in terra
C promissionis. (misit seruos suos, id est
Prophetas secundum sanctum Thomã,
& Chrysostomum & Hilariũ. (ad agri
colas,) id est sacerdotes & rectores Po-
puli (vt acciperẽt fructus eius.) San-
tus Vincentius. ¶ Est autem sciendum
ꝙ fructus isti expectatiui à domino de
vinea:vt dictũ est nihil sunt aliud qua
timor& amor Populi à ad Deum isti
autẽ potissimum de pendebant à sacer
dotibus Vnde Chrysosto. sacerdotium
D assimilat stomacho quo languente in-
firmãtur omnia membra:& radici quą
vitiata pallescunt folia. ¶ Ad hoc ergo
quòd ista vinea fructificaret secũdum
beneplacitum Dei requirebatur. Pri-
mo quod sacerdotes essent in se boni &
iusti. Secũdo quòd docerent populum
in via veritatis arguendo quo ad ma-
la:& exhortando quo ad bona verbo,
& exemplo. Tertio quòd orarent & sa-

crificarent pro illo. Quando ergo pro- E
phetæ arguebant sacerdotes in aliquo
horum trium negligentes, exigebãt ab
eis fructum vineæ inde dependentem.
Hoc autem fecerunt multi ex primis
Prophetis, sed fuerunt male tractati.
vnde sequitur (agricolæ autem) id est,
rectores populi (apprehẽsis seruis eius
alium occiderunt, alium vero lapida-
uerunt.) Nam secũdum Hieronimum.
Hierimias fuit Cæsus. Esaias occisus: F
imo vt tradunt Hæbrei fuit tanquam
lignum ferratus ad pręceptum regium
Manasse. & Zacharias lapidatus inter
templum & altare ad præceptum scili-
cet Regis Ioas vt patet. ij. Paralipome
nôn vigesimoquarto. (Iterum mi-
sit alios seruos plures prioribus) quia
secundum Hilarium post prædicatio-
nem primorum prophetarũ dominus
magnum prophetarum numerum mi- G
sit. Non vt patet ex libris Regum:erãt
in populo dei Prophetarum collegia
sicut modo sunt in sancta ecclesia mo-
nasteria religiosorum. Et sic deus non
abstulit ab eis suam miseriam propter
occisionem primorum Prophetarum
secunndum Chrysostomum & aucta
dei misericordia augebatur iudeorum
malitia. Vnde vt idem dicit: con-
tra dei clementiam malignitas huma- H
na certabat. Hæc ille. Ideo sequitur (&
fecerunt illis similiter.) Quidam ta-
men vt Rabanus volunt per primos
seruos posse intelligi Moysen & Aa-
ron qui Cæsi fuerunt linguæ flagel-
lo per secundos vero Prophetas. Sed
ista expositio non multum con-
gruit textui (nouissime autem misit
ad eos filium suũ dicẽs Chrysostomus

I in homil. Quare autem non confestim misit. Vt ex his inquit quæ ad alios fecerant seipsos accusarent: & furorem dimittentes verecundarentur propter filium venientem. Hęc ille. Vnde sequitur. (Forte verebuntur filium meum) Dicit autem forte secundum Chry. nō quia ignoret pater familias quid futurum sit: cum ipse sit deus: sed vt ostendat arbitrii libertatem. Poterant enim
K agricolæ vereri filium & non vereri. Dicit autem verebunť secundum eundem: vt ostēdat ꝙ ad presentiam Christi sibi promissi debuissent confundi & erubescere: quia peccatum eorum magnum erat & omni excusatione priuatum. Quidam autem eorum secundum Orige. veriti sunt filium vt qui in eum crediderunt sed tamen maior pars verita est, de quibus sequitur (Agricolæ
L autem videntes filium dixerunt: hic est hæres) cui scilicet non solum vinea Synagogæ Iudeorū: sed etiam gentes sunt promissæ in hæreditatem: tanquam omnium regi & dño. Ex his patet secundum Hie. & Chry. quod Iudeorū principes non per ignorantiā: sed per malitiā & inuidiam peccauerunt: quia cognouerunt illū quem crucifixerūt esse filiū dei. Non est aūt intelligendum ꝙ Hie.
M & Chry. dicūt ꝙ isti cognouerint Christum esse filium dei per naturā: & verū deū vt patet per. S. Th. iij. par. q. xlvij. si enim cognouissent nunquā deum gloriæ crucifixissent vt diciť. j. Cor. ij. sed dicunt quod cognouerunt illum filium Dei per excellentiā gratiæ. Dicit tamē S. Th. super Mat. ꝙ cognouerūt eū dei filiū. s. per naturā ex cōiecturis: sed non certe. Vide de hoc dominica. j. in Quadragesima. De verbis tamen patrisfa. concludit Chry. quod sit filius Dei per per naturam & non per gratiam solum alioquin & prophetiæ possent dici filii dei. Sed tamē vt dicit Chrys. postquam intrauit in templum & eiecit vendētes & ementes sic cogitauerunt. Iam cessabit cōsuetudo hostiarum quæ ad lucrū nostrum pertinent: & incipiet populus offerre sacrificiū iustitiæ quod ad gloriam pertinet dei. vnde iam nō erit populus iste nostra possessio. Vnde tunc cogitauerunt illū occidere dicens. (Venite occidamus eum: & nostra fiet hæreditas) id est nos fructum ex populo percipiemus, secundum mentem Chry. vel secundum Raba. nostra fiet hæreditas. id est stabit fides nostra quæ est secundum legē & non illa quę est secundum eum. Et intendit Raba. id quod dicit S. Tho. s. quia timuerunt perdere dominium populi: quod habebant ex lege. Vnde & propter hoc conspirauerūt in mortem Christi: ne venirent romani & auferrēt eis locum ipsorum.) Et apprehensum eum) in ortu (eiecerunt extra vineam). i. extra hierusalem secundum Hilarium. Vel secundum Orig. hoc dicitur quia habuerunt eum quasi alienum à vinea, & à colonis. ¶ Sed nota quod Mat. diciť eiecerunt & occiderūt: in signum quod primò eiecerunt extra cor suum: deinde crucifixerunt. Mar. verò dicit: occiderunt & eiecerunt in signum scilicet quod post mortem eiecerunt eum dum apostolos ad gentes ire compulerunt. (& occiderunt) in ligno crucis suspendentes. ¶ In hac parte docomentum allegoricę est pro sacerdotibus auaris, & malis, de quo dicit Chry.

A Chry.Hæc cogitatio: & nostra erit hæreditas communis est omnium sacerdotum carnalium: qui non sunt solliciti quomodo populus viuat sine peccato, sed aspiciunt quid in ecclesia offeratur & hoc existimãt sacerdotii sui lucrum. Hæc ille.¶ Quantum ad tertium tangitur exterminatio, quæ fienda erat de ingrato & contumaci populo: cum dicitur.(Cum ergo venerit dominus vi-
B neæ) ad faciendum computum, & vindictam de illa agricolis quod tunc fuit quando Titus obsedit Hierusalem. Vel secundũ Orig. quando Christus à mortuis resurrexit: quid faciet agricolis illis?) Orig. Interrogat quidem dominus non quod ignoret quid responsuri sint: sed vt propria responsione damnẽtur. Hæc ille (aiunt illi: Malos) colonos (male).i.acerbi (perdet) gladio, fame, & ca-
C ptiuitate (& vineam suam).i. populum suum vel eos qui ex Iudeis crediderũt (locabit aliis agricolis).i.apostolis secundum S.Tho.& Orig. qui curam susceperunt regendi populũ domini: non solum eum qui ex iudeis, sed etiã eum qui ex gentibus credidit: quia factum est vnum ouile: & vnus pastor. (Qui reddãt ei fructum temporibus suis).i. qui conseruẽt populũ dei in timore &
D amore ad deũ.: culturando vineã modo præexposito Apostoli eñ vniuersũ mũdum subiecerunt timori & amori Iesuchristi: subuersa & destructa penitus nephandorum demonum cultura. Sicut autem dicit Chry. isti verum respõderunt: quia veritas ipsis violentiam fecit. Hæc ille. Et vt dicit Orig. verũ dixerunt contra se: sed non ex se sicut, & neque Caiphas. ¶ Sed hic est quæstio quam mouet August. de consen. euangeli. quia Marcus dicit illa verba: malos male perdet: dixisse dominum Mattheus vero dicit illa dixisse iudeos. Ad hoc dicit August. vbi supra dupliciter. Primo quod verba ista in Marco taliter sunt posita quod possunt intelligi dicta à domino & à Iudeis: quia post Christi interrogationẽ qua dixit: quid faciet dominus vineæ: statim sequitur perdet malos colonos. Et licet ibi non dicatur quod illi hoc dixerint tamen potest subintelligi. Secundo quod ista verba primo protulerunt iudei & secũdo ipse Christus ea reassumpsit: & sic attribuuntur potius domino: quia verum dixerunt, & veritas etiam dixit eadem resumendo. Et isto secundo modo soluit etiam Chrysost.& Sanct. Thom. scilicet quod illa verba bis fuerũt prolata. Sed est alia quæstio quam etiam mouet Augu. quæ vt dicit magis vrget nam Beatus Lucas dicit quod prædicta verba dixit dominus iudei vero dixerunt. (Absit) id est, non occidentur cultores: vel ipsi non occident Christum vt consequentur etiam talia non patiantur. Ergo nullo modo iudei illa verba dixerunt sed cõtrarium. Ad hoc dicit Augusti. vbi supra & Chrysosto. & Sanct. Thom quod ibi multi erant: & quidam dixerunt malos male perdet, scilicet amici Christi secundum August. vel qui non intelligebant parabolam secundum Chrysost. quidam vero dixerunt absit scilicet illi qui contra se intellexerunt: dictam esse parabolam secundum August. & Chrysost. Vel secundum Chrysostomum & Magister histo. illimet ore dixerunt absit:

E

F

G

H

I corde vero dixirunt malos malè perdet: quia beatus Mattheus retulit eos dixisse quod mente dicebant. Vel secundum S. Tho. primo dixerunt malos male perdet: post videntes hoc esse contra se dictum dixerunt: absit. Qualitercunq; tamen fuit: dominus approbauit sententiam dicentium malos male perdet: & per scripturã probat quod ipsi erant reprobaturi Christum & con
K sequentur perituri. Ad huius ergo euidentiam sciendum est quod quidam dicunt quod ad literam lapis fuit in templo salomonis multoties reprobatus: sed post in fine ędificii in angulo omnibus stupentibus mirabiliter est coaptatus. Hoc videtur sentire Magister hist. quamuis hoc non affirmet sed recitet. Quidam vero dicunt hoc non esse verum. Vnde hebrei apud iudeos autenti
L ci exponentes passum illum nunquam tale aliquid retulerunt: sed illum lapidem metaphorice sumunt. Et hoc videtur rationabilius quia secundum istam viam dictum Psal. quod allegabat fuit parabolicum consequentur literaliter exponitur de Christo & Christus allegabat ad literam: secundum quod consueuit facere. Secundum aliam vero dictum illud est historicum: & Christus
M allegaret in sensu spirituali & cõsequẽter non argueret vel probaret efficaciter: quamuis etiam ista ratio nõ cogat. dicitur ergo. (Nunquam legistis in scripturis) id supple quod dicam. Quasi di. vtique legistis in Psalmo. (Lapidem) id est, Christum secundum Chrysosto. & Raba. (quem reprobauerunt edificantes) id est prædicti agricolæ & doctores iudeorum secundum Hiero. & Raba. Dicti sunt autem ædificantes: quia ad ipsos pertinebat cõstruere templum spirituale id est, synagoga quasi docendo legem ampliabant & reparabant. Et secũdum. Chry. quia sicut ædificator dolat nodosos lapides ita doctor corrigit vitia circa homines. (Hic factus est in caput anguli.) i. vt sic caput anguli. Hila. Est enim caput anguli factus, quia est inter legem atq; gentes interis vtriusque coniunctio. Hæc ille. Vtrunq; enim populum Iudaicum & gentilem in sua fide coniunxit vt dicit Raba. (à domino factum est istud) qui misit filium suum ad redemptionem & conuersionem mundi, & est mirabile (caput ecclesiæ: secũdum Chry. in oculis nostris). i. ante oculos nostros quicum possumus videre per fidem vt ipse dicit. Vel ly istud non demonstrat personam capitis, sed factionem eius. i. prelationem qua factus est caput vt sit sensus. Ad non factum est istud non quidem istud caput: sed istud quod hic lapis fit caput quod fuit mirabile in oculis iudeorum qui ita gentes parui faciebant vt non modo cum eis non manducaret sed etiam iudicabant eos indignos quibus Dei verbum predicaretur vt patet per Apostolum. S. Tho. ij. dicenté. Prohibentes nos gentibus loqui. s. verbum salutis. Et tanta erat ista despectio, vt etiam postquam aliqui eorum ad fidem fuerant cõuersi desceptarent aduersus Petrum qui cornelium virum gentilé baptizauerat, quod cum eo manducasset vt patet Act. xi. (Ideo dico vobis) qui Christum reprobatis quia auferetur à vobis regnum Dei id est, regimen populi sui qui est regnũ eius. Regnum enim

A enim Dei ecclesia militans in qua regnat Deus quæ ablata est ab eis (& dabitur genti facienti fructus eius) id est, apostolis & successoribus eius. Vel secundum Sanct. Thom. & Orig. per regnum Dei intelligitur sacra scriptura: quæ ablata est ab eis quantum ad verũ & sanum intellectum eius: & data est fidelibus Christi qui ex ea producũt fructum fidei & operũ bonorum. (Et qui

B ceciderit super lapidem istum confringetur super quẽ vero ceciderit: conteret eum) quod plus est quã confrigi: secundum Chrys. quia est confringi minutatim. Et secundum Hier. & Augu. & S. Th. cadit super lapidem quicunque peccat. Talis enim non confringitur à Christo: sed ipse seipsum frangit: sicut vas cadens super lapidem ex suo modo cadendi se frangit. Cadit vero lapis su-

C pra aliquem quando illum punit. Isti ergo casuri erant super lapidẽ per peccatum & lapis super eos per suppliciũ: malos male perdendo. Vel secundum Chry. & S. Tho. cadit super lapidẽ quę credens in lapidem peccat. Iste non toliter confringitur: quia stat vera fides: & reseruatur per patientiam ad salutẽ: vt dicit Chryso. ille autem super quem cadit lapis: est ille qui Christum negat.

D Iste ex toto comminuitur: nec in se aliquid habet vnde reparari possit: stante priuatione luminis fidei: ex qua est primus motus in iustificatione impii. Sed quare Christus dicit lapis. Respondet Chry. Quia est fundamentũ forte quod nec aliquis seductionũ nec tempestatibus persecutionẽ mouetur. Et secundo propter similitudinẽ ad comminuendũ & conquassandũ (& cũ audiuissent principes sacerdotum & pharisei parabolas eius cognouerunt ꝙ de ipsis diceret) & tamen non penituerunt. Vnde sequitur. (Et quærentes eum tenere) vt occiderent) timuerunt turbas: quoniam sicut prophetam eum habebant) ipse turbæ & consequentur tumultus fuisset. In hoc autem est, morale documentum quod Chrysosto. tangit dicens. Hæc est differentia bonorum hominum & ma- E

lorum. Bonus enim comprehensus in peccato gemit quia peccauit. malus autem fremit: non quia peccauit: sed quia comprehensus est in peccato & non solam penitentiã non agit: sed magis aduersus corripientẽ irascit. Vnde isti deprehensi magis ad malitiam sunt excitati. Hæc ille. F

Sabbato post domi. ij. Quadrag. Luc. xv. G

HOmo quidã habuit duos filios: & dixit adulescentior ex illis patri. Pater da mihi portionem substantiæ quæ mihi contingit. Et diuisit illis substantiam. Et non post multos dies congregatis omnibus adulescẽtior filius peregre profectus est in regionẽ lõginquã & ibi dissipauit substantiã suã viuendo luxuriose. Et postquam omnia consummasset facta est fames valida in regione illa & ipse cœpit egere. Et abiit H

& ad

I & adhesit vni ciuium regionis
illius:& misit illum in villam
suam vt pasceret porcos:& cu-
piebat implere ventrem suum
de siliquis quas porci mandu-
cabant & nemo illi dabat:in se
autem reuersus dixit. Quanti
mercenarii in domo patris mei
K abundant panibus:ego autem
hic fame pereo. Surgam & ibo
ad patrem meum & dicam illi.
Pater peccaui in cœlum & co-
ram te:iam non sum dignus
vocari filius tuus:fac me sicut
vnum de mercenariis tuis : &
surgens venit ad patrem suum.
L Cum autem adhuc longe esset
vidit illũ pater suus & miseri-
cordia motus est:& accurrẽs ce
cidit super collũ eius & oscula
tus est eũ. Dixitque ei filius. pa
ter peccaui in cælum & coram
te:iam nõ sum dignus vocari
filius tuus. Dixit autem pater
M ad seruos suos. Cito proferte
stolam primam & induite illũ:
& date annulũ in manu eius &
calciamẽta in pedes: & adduci
te vitulũ saginatũ & occidite
& manducemus & epulemur:
quia hic filius meus mortuus
erat & reuixit:perierat & inuẽ

tus est. Et cæperũt epulari. Erat
aũt filius eius senior in agro. Et
cũ veniret & appropinquaret
domui audiuit symphoniã &
chorũ. Et vocauit vnũ de seruis
suis & interrogauit quæ hec es
sent. Isque dixit illi. Frater tuus
venit & occidit pater tuus vi-
tulũ saginatũ quia filiũ illũ re- O
cepit Indignatus est aũt & no-
lebat introire. Pater ergo illius
egressus cæpit rogare illũ. Et il
le respõdens dixit patri suo Ec
ce tot annis seruio tibi & nun-
quã mãdatũ tuũ preteriui:& nũ
quã dedisti mihi hedũ vt cũ a-
micis meis epularer. Sed post- P
quã filius tuus hic qui deuora-
uit substãtiã suã cũ meretrici-
bus venit:occidisti illi vitulũ sa
ginatũ. At ipse dixit illi. Fili, tu
semper mecũ es & omnia mea
tua sunt. Epulari aũt & gaude-
re oportebat: quia frater tuus
hic mortuus fuerat & reuixit: Q
perierat & inuentus est.

HOMO QVIDAM HAbuit duos filios &c. (Lu. xv. In præsenti euã. tãgunt tria puncta : quæ sunt prodiga dissipatio:& benigna miseratio:& stolida seu inuidiosa indignatio. ¶ Quãtũ ad primũ tangitur dissipatio prodiga

A iuuenis lasciuientis. Est aũt euangeliũ hoc totum parabolicum secundũ Mag. hist. & alios ideo literalis sensus sumẽdus est iuxta metaphorica dictionum significata. Agitur ergo in toto isto euã gelio secundùm aliquos de duobus populis: gentili. scilicet & iudaico ad literam: sed hoc non placet Cyrillo quia non potuisset vere dicere filius senior idest populus iudaicus: nunquàm mãdatum tuum præteriui. Est ergo secun-
B dùm eum literalis sensus parabolę: vt per duos filios intelligatur iustus & peccator: & hoc videtur esse verum: quia istam parabolam dixit dominus contra phariseos murmurantes ꝙ susciperet peccatores: & cum eis manducaret. tra quos etiam dixerat immediate ante parabalam de centum ouibus & decem drachmis: de quibus constat quòd
C ad hoc propositum dicuntur. Potest tamen dici quòd etiam ille sensus est literalis vt videntur quidam velle. Et ad argumentum Cyrilli dico ꝙ secũdùm Chry. in parabolis non oportet omnia scrutari tanquã vera: sed sufficit attendere ad id quod intendit parabolæ fictor. Sed tamen exponamus primo modo sicut &. S. Tho. in catena aurea: & dicamus (Homo quidam) idest deus di-
D ctus homo quia cum eo conuenit homo in habere intellectum vel ratione assumpte humanitatis habuit duos filios) vnus est numerus iustorum ab initio iustitiam sequẽtium secũdùm Cyrillũ: alius est numerus peccatorũ ꝑ penitẽtiã qũq; redeũtiũ (& dixit adulescẽtior ex illis). i. peccator: q est iunior, secũdũ Cyri. & Basi. nõ defectu etatis. sed sed sensus & intellectus (patri). i. deo.

(Da mihi portionẽ). i. partẽ (substãtiæ) E
tuæ (q̃ me cõtingit). i. q̃ ad me pertinet hæreditario iure. Sicut autẽ dicit Titus dũ homo petit id quod contingit & cõpetit ei: quãdo petit vt nõ ex necessitate seruiat: sed sic in sua potestate: cũ sit rationalis & liber. Secundũ Aug. aũt ista pars sunt illa quæ dantur nobis à deo immediate & non ab agente naturali anima scilicet & potentiæ eius. In tellectus enim. i. anima intellectiua est F
ab extrinseco: vt dicitur in lib. de animalibus idest nõ educitur de potentia materiæ ab agente naturali: sed à deo immediate datur per creationem vnde ait. Anima potestate sua delectata id quod est illi viuere: intelligere: meminisse: ingenio alacri excellere petit quę diuina sunt munera. Hæc autem in sua potestatem accepit per liberũ arbitriũ. Hæc ille. Sed est hic qõ qũo homo pos G
sit ista petere q̃ ei dantur à deo: cũ ab instãti cõceptionis suæ quo primũ verum est dicere ꝙ est homo: habeat animã & omnes eius potẽtias? Ad hoc dico dupliciter. Primo ꝙ parabola est similitudo quędam vel comparatio. filiũ Omnia aũt similia sunt dissimilia & differẽtia. Nam similitudo est rerũ differentiũ eadem qualitas. i forma. Non H
ergo in parabolis oportet quo ad omnia accipere similitudinẽ & cõueniẽtiam. Dico ergo ꝙ filius hominis potest à patre suo petere quæ ei debenĩ temporalia bona & potest etiã ea accipere: filius aũt dei per creationẽ potest quidẽ naturalia bona a patre suo deo accipere in sua cõceptione sed non põt ea petere ratione iã dicta. Est ergo vtrobique similitudo quo ad accipere sed nõ

quo

I quo ad postulare. Secundo dico ꝙ oē quod ad aliquid est ordinatum: seu est in potentia vt habeat illud appetit illud sicut materia appetit formam ad quam est in potentia: vt patet.ij. Phy. Omnia enim appetunt suum bonum: bonum aut potentiæ est actus ad quē ordinatur. Omne aūt appetens aliquid petit illud interprætatiue ab eo cui suus appetitus seu suum desyderiū est
K patens: si talis potest implere talem affectum sicut dicimus infantem vagiētē petere mām̄illas. Homo ergo generatus antequā habeat rōnis vsum & arbitrii libertatem: est in potentia ad ista. Ergo & illa appetitu non quidem appetitu rationali vel animali sed naturali. Ergo interpretatiue petit a deo cui appetitus ille est patens & qui ilium potest implere. Hoc est petere partem suam
L idest animam & potentias. Non ꝙ tūc petat homo vt illa fiant & sibi dentur. sed vt iam facta sibi dentur: & sint sua. i. possit eis libere vti sicut & filius hominis non petit a patre vt pars suæ substantiæ fiat sed vt iam facta sibi detur vt sit sua. i. in sui potestate. Possumus tamen etiam dicere ꝙ ipse homo antequā suscipiat rationalem animam iā est in potentia ad illam per suū cor-
M pus: & cōsequēter illā appetit. & cōsequēter etiā interpretatiue petit. (Et diuisit illis substantiā.) qa secūdū Chry. substātia rationalis æqualiter oībus nascētibus dat & scīa boni & mali. Et nō post multos dies (à susceptione libertatis (adulescentior filius per ægre) i. peragrando vel peragrūdum regiōes (profectus est) à patre Chry. Profectus est: non localiter deo recedēs: q vbiq: est: sed affectu. Fugit eīn deū peccator vt a longinquo stet. hæc ille. In quo secundū eundē ostendit libertas arbitrii: qa pater istū exire vel stare neq; prohibuit neq; coegit (in regionē longinquā, i. vsque ad obliuionē dei secūdū Augu. vel vsque adeo vt extra se iret secūdū Amb. Nā infra dicitur ꝙ reuersus in se fuerit Amb. Quid enim longinquius quàm à se recedere: nec regionibus sed moribus separari. Et enim qui se à christo separat exul est patriæ & ciuis mundi. Hæc ille. Hoc aūt secūdū Aug. factū est nō post multos dies à cōstitutione generis humani vt accideret. s. dei obliuio. Vel posset dici ꝙ post multos dies susceptione vsus libert arbitrii: qa plerunq; & si nō semp in ipsa pueritia vel adulescentia incipiūt vitia: vsus aūt arbitrii in principio pueritiæ. i. in septēnio vel etiā aliqn̄ añ à deo nobis cōfertur secūdū. S. Th. in. iiij. ¶ Notādū etiā ꝙ triplex est regio. Prima lōginqua respectu paradisi: vt status huius mundi etiā si qs sit sanctus. Psalmus. Aduena ego sum apud te & peregrinus. Secūda longinquior vt status peccati Psalmus. Longe à peccatoribus salus. Hæc est regio vmbræ mortis de qua Esa. ix. Tertia longinquissima: vt status infernalis. Est enim ita longinqua ꝙ nullus sufficit inde reuerti nisi miraculose: vt traianus. (& ibi dissipauit substantiam suā (. i. naturales animæ suæ vires quas malis habitibus peccator dissipat & assue facit ad malū appetēdū quo ad appetitiuas & reddit hebetes quo ad percipiēdū ipsas cognoscitiuas. Vnde & cecitas mētis filia est luxuriæ Titus. Dissipanit substātiā suā. i. intellectū rectū:

A castimoniam: documenta: veritatis notitiam: genitoris memoriam: creatoris sensum. Hæc ille.) viuendo luxurio se) i. prodige & turpiter. Nam secundùm glo. luxuria consumit omnia bona naturæ. Et si dicatur ꝙ secundũ Diony. nihil existẽtiũ corrũpitur per malũ dico iuxta Gorrã. & S. Tho. sententiã ꝙ bonũ naturæ sumitur tripliciter. s. primo intrãsitiue pro bono quod est natu-
B ra. & trãsitiue pro bono quod inest naturæ: vt sunt habitus vel accidentia. & tertio medio modo quodã mõ pro habilitate naturæ ad bonũ accidẽtale seu aptitudine subiecti ad bonũ accidẽtale. Luxuria primũ nullo mõ tollit nisi forte per accidens. secũdũ vero tollit totaliter processu temporis: & inducit contrariũ habitum. s. vitiũ: tertium vero diminuit, sequi non totaliter aufert. Hic
C tamen sumitur luxuria pro luxuria simul & aliis vitiis adiunctis: sicut solet cõiter accidere ꝙ luxuriosi etiã in aliis vitiis occupant Aug. de cõ. euã. luxuriosam vel prodigã vitã vocat amãtẽ fundere sac spatiari exterioribus pompis manescẽtẽ: cũ ea quisque sequit quę ad alia procedunt & relinquit eũ q sibi est interior. Hæc ille. (Et postquã cõsummasset oĩa facta est fames valida in re-
D gione illa) idem indigentia verbi veritatis: secundùm Titium. Non enim sumitur hic fames proprie pro appetitu: sed large etiam pro indigentia. Vel secundùm Amb. facta est in regione illa fames: non epularum: sed bonorum operum atque virtutum: quæ sunt miserabiliora ieiunia. Et enim qui recidit à verbo dei esurit: quia non in sollo pane viuit hõ: sed in oĩ verbo dei. Qui recedit à thesauro eget. Vnde sequitur. E
(Et ipse cœpit egere) Merito enim egere cœpit qui thesauros sapientiæ & sciẽtiæ Dei diuitiarumq; cœlestium dereliquit. Egere ergo ideo cepit: quia nihil prodige satis est voluptati. Hæc ille (& abiit: & adhesit vni ciuium regionis illius.) Iste ciuis secundum Ambr. est princeps huius mundi. i. lucifer secundum Aug. est aliquis princeps demonũ commorantium in aere qui ad militia F
diaboli pertinet Demones enim sunt in regione peccati & longe distãt à deo & sunt ciues in ea quia ab initio mundi illam incolũt regionem & sunt quasi domini hominũ iniquorum: imo diabolus omnium malorum est caput secundum Greg. (& misit illum in villã suam. Per hanc villam intelligitur aliquod speciale peccatum inter septem peccata capitalia. Nam lucifer septem G
habet principes iuxta numerum prædictorum vitiorum: qui singuli de singulis tentant & in eis occupant homines. Videtur autem ista villa fuisse luxuria: & iste ciuis vel princeps fuisse Asmodeus: quia iste luxuriose viuebat. Misit autem istum in villam suam tanquàm dominus quando irretiuit cum peccato vel consuetudine mala tanquàm vinculo seruitutis (vt pascere- H
ret porcos) idest immundos spiritus qui erant sub isto principe secundùm Augu. Nam sicut lucifer habet duces: ita duces habent milites suos. Vnde & Beda ait. Porcos pascere: est ea quibus immundi spiritus gaudent operari. Hæc ille. Theophilactus. Hos ergo pascit qui alios præcellit in vitio: vt sunt leones archipredones.

arch

I archipublicani qui aliis ſunt doctores
operationes obſcuræ.Hæc ille : (& cu-
piebat implere ventrem ſuum de ſili-
quis) Siliqua quatuor ſignificat. Primo
folliculos & purgamenta leguminum.
Secundo quoddam genus leguminis.
quo Aphrica ſues reficiuntur de quo
ait Ambr. Siliqua genus eſt leguminis:
intus inanis foris mollis : quo corpus
non reficitur ſed impletur hæc ille.
K Tertio eſt quædam arbor habens fru-
ctum dulcem qui eſt porcorum cibus:
Quarto ſiliqua dicitur arbor : ſiliquæ
fructus. Secundo ergo vel quarto mo-
do ſumitur hic:& ſignificat aliquid quo
demones delectentur & ſtulti ſiue ſint
poetarum carmina: vt Hier. ait ſiue cor
poris voluptates (quas porci manduca-
bant).i.quibus demones delectantur:
non propter eas cum non habeant ea-
L rum ſenſum : ſed quia per eas homines
lucrantur. Chry. Iunior filius ſpiritua-
libus deſtitutus opibus, quaſi pruden-
tia, & intellectu, porcos paſcere dici-
tur : hoc eſt ſordidas & immundas in
anima ſua cogitationes nutrire : & edit
eſcas irrationabiles praue conuerſatio-
nis dulces quidem egenti bonorum :
quia ſuaue peruerſis videtur eſſe opus
carne voluptatis quæ virtutes animæ
M penitus eneruat & perimit. Huiuſmodi
cibos quaſi porcinos & male dulces.i.
carnalium delectationum illecebras ſi-
liquarum nomine ſcriptura deſignat.
Hæc ille (& nemo illi dabat) .ſ.volu-
ptates ad ſaturitatem. ſecundum Theo.
Student enim vt ait demones ne vn-
quam ſaturitas malorum proueniat,
Vel ſecundum gloſ. hoc dicitur : quia
diabolus poſtquàm viderit aliquẽ eſſe
ſuum : iam non procurat ei abundan-
tiam (in ſe autem reuerſus dixit) attri-
tus.ſ.ſeruitute & laboribus & porcino
cibo ſtomachatus ſecundum Greg. na-
zan. & Augu. de conſenſu Euang. In ſe
autem reuerſus eſt cum ab eis quæ ſe-
rinſecus fruſtra illiciunt, & ſeducunt in
conſcientiæ ſuæ interiora ſuam inten-
tionem reduxit. Hæc ille. ¶ Ad intelle-
ctum vero ſequentium ſciendum eſt
quòd ſecundum Baſilium aliqui fa-
ciunt bonum timore pœnę: aliqui gra-
tia mercedis : & intelligit de tempora-
li: aliqui propter amorem legis : & ipſo
bono opere delectari. Primi ſunt ſerui.
ſecundi mercenarii. tertii vero vt ait
filii. Nam ſecundum Ambr. Filius qui
habet ſancti ſpiritus pignus in corde,
ſecularis mercedis lucra non quærunt:
ſed ius ſeruat heredis. Hæc ille. Nota
autem Ambr. duo genera mercenario-
rum. Nam vt ait: quidam ſunt boni qui
conducuntur ad vineam. Iſti non fili-
quis ſed panibus abundent: Hæc ille. Et
in hòc innuit quòd quidam ſunt mali:
qui.ſ.ſeruiunt Deo pro temporalibus:
in quibus finem operis ſui boni conſti-
tuunt: & conſequenter ſiliquis paſcun-
tur quantum ad ſuam finalem inten-
tionem licet abundent & ipſi panibus
quantum ad ſubſtantiam operum bo-
narum & bonorum, cogitationum. Fa-
ciunt enim & cogitant ea quæ ſunt bo-
na de genere ſuo: ſed illa ex intentione
peruertunt. Sic ergo exponendus vide-
tur text. (Quanti mercenarii).i. homi-
nes ſeruientes Deo pro temporali mer
cede (in domo patris mei).i. in exerci-
tio operum bonorũ quantum ad ipſam
ſubſtãtiam operum vel ex genere ſuo:
ſicut

A sicut enim luxuriam est villa Asmo-
dei:ita sancta conuersatio est palatium
Dei in quo multæ sunt mansiones se-
cundum genera diuersa virtutũ:(abun
dant panibus).i.operibus bonis ex ge-
nere:quæ sunt cibus animæ rationalis:
qua homo est homo: & consequenter
sunt cibus hominis inquantum est ho-
mo:tanquam panes sicut siliquæ cibus
porcorum sunt. (ego) autem qui sum
B filius: (hic fame pereo) factus peior
mercenario:quia ille saltem habet sub-
stantiam bonorum operum & si recta
intentione careat ego autem neutrum
habeo:quia careo veritatis cognitione
quantum ad rationalem vel apprehen-
siuam virtutem: & charitatis dilectio-
ne,& maiestatis veneratione,quantum
ad appetitiuam.i.voluntatem. Sed hic
est quæstio quia iste videtur se præfer-
C re mercenario tanquàm alius:& tamen
mercenarius æque est filius sicut ipse:
quia vterque est Dei filius per creatio-
nem: neuter vero per gratiam, cum
vtriusque finis sit creatura. Ad hoc di-
co dupliciter. primo quòd in ista para-
bola non oportet accipere similitudi-
nem: quantum ad hoc quòd sit aliqua
creatura rationalis seu aliqua persona:
quæ seruiat Deo in domo Dei & sit vi-
D lior homine, filio, per creationem: &
peregre profecto per peccatum. sicut
in domo hominis est dare mercena-
rium minorem filio contumaci. Non
enim est inuenire talem personã quia
sub homine peccatore immediate sunt
bruta. & irrationabilia iumenta. Sed
accipitur similitudo in hoc quòd sicut
ille filius hominis, cum posset abunda-
re panibus,comedebat siliquas ita filius
Dei per creationem cum possit abun- E
dare bonis operibus,conuersatur in ma
lis, & turpibus. Dico secundo quòd li-
cet tam homo filius Dei per creatio-
nẽ quàm homo mercenarius Dei pro-
pter peruersam intentionem sint æqua
les in natura,imo etiam præcellat mer-
cenarius qui ad substantiam operum:
tamen filius secundum suam naturam
& maxime secundum quòd potest ha-
bere gratiam patris, mediante eius au- F
xilio, dignior est mercenario, inquan-
tum est mercenarius: quia vt sic est
peccator. Dicit ergo. (Quanti merce-
narii in domo patris mei abundant pa
nibus).i.habent desideria sua vel fa-
ciunt bona malo fine: quia seruiunt
Deo, pro temporalibus: quæ Deus ei
largitur ego:autem qui habeo naturam
liberam & possum me ad Deum pa-
trem mecum eius auxilio conuertere G
& habere desyderia mea hic & in futu-
ro seculo: sum adeo demens quòd hic
fame pereo nunque potens meum sa-
tiare desyderium. Deinde, secundum
Augu.incipit de confessione peccato-
rum suorum cogitare quam post mo-
dum facturus est cum dicitur. (Surgã)
à peccato: in quo iaceo. (& ibo ad pa-
trem meum) à quo longe disto (& di-
cam ei).i.eius vicario. (Pater peccaui) H
recedendo à te:& dissipando bona quæ
mihi dedisti (in cœlum & coram te)
quod secundum Aug.intelligitur vt sit
idem peccare in cœlum:i.contra sum-
mitatem patris & peccare coram te.
Vel vt idem dicit in cœlum.i.coram
sanctis animabus: coram te vero.i.in
ipso penetrali cõsciẽtiæ. (Iam nõ sum
dignus vocari filius tuus) quia quãtum

I in me est mereor: perdidisse gratiam
tuam,cum te offendi, & mereor perde-
re ipsam naturam quam à te accepi.
eum ea male & in contemptum tuum
vsus sim. Non sum dignus inquam vo-
cari filius tuus. Primo quia recedendo
te contristaui, contra illud prouerb.x.
filius sapiens letificat patrem. Secun-
do quia prodige viuendo: extra disci-
plinam fui:contra illud Heb.xij.si estis
K extra disciplinam iam non filii. Tertio
quia peccando seruum diaboli me feci:
contra illud Roma. Qui spiritu Dei
aguntur hi filii Dei sunt. Quarto quia
pascendo porcos degeneraui contra il-
lud Roma.ix. Non qui filii Dei hi filii
carnis: Quinto quia te contemnendo
ingratus apparui iuxta illud Esaiæ. j.
Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem
spreuernnt me. Fac me)ex tua pietate:
L quia ego nihil sum vel mereor (sicut
vnum de mercenariis tuis) Non autem
dicitur ista quasi nollet esse in gradu
filii habendo gratiam Dei si hoc Deus
vellet, sed in hoc ostendit quòd ex se
peccator hoc non meretur. Et quia etiã
sine Deo adiuuante non potest facere
opera de genere bonorum, quibus est
aliqua retributio annexa, puta ipsa
temporalia quæ Deus largitur inter-
M dum propter talia & etiam ipsa animi
consolatio, quæ ex talibus prouenit,
ideo rogat vt eum pater ponat in statu
mercenarii.i.adiuuet ad exercendum
opera bona. ¶ In hac autem parte sunt
multa documenta sed tamen vnum li-
teraliter tangit Gregor.nazan.dicens:
Hunc autem filium prodigum spiritus
sanctus nobis descripsit vt instruamur
qualiter debeamus cordis deplorare
peccamina. Hæc ille. ¶ Quantum ad se-
cundum tangitur benigna miseratio
cum dicitur (Et surgens) per contritio-
nem (venit ad patrem suum) .i.ad vi-
carium patris sui.s.sacerdotem,vt con-
fiteretur. (Cum autem adhuc longe es-
set) quia 4. tribus partibus pœniten-
quæ sunt contritio cordis confes-
oris: & satisfactio operis:non habe-
nisi vnam scilicet contritioné,& sic p-
desertum pœnitentiæ non fecerat iter
nisi vna die, cum haberet facere per
tres. iuxta illud Exod.v. Eamus viam
trium dierum in solicitudinem, vidit
illum pater suus) oculo misericordiæ.
Chry. Sensit autem pater pœnitentia
nec expectauit recipere confessionis
verba, sed præuenit petitionem mise-
corditer agens (& misericordia mo-
est.) Confessionis enim meditatio p-
cuit ei, patrẽ vt obuiam ei iret, & oscu- P
la collo cõferret. Hæc ille. Sequitur (&
occurrens cecidit super collum eius, &
osculatus est eum) suscipiendo ad gra-
tiam suam. Est autem sciendum ad in-
telligentiam doctorum quòd sicut di-
cit. S. Tho.iiij.dist.xvij.q.ij.per contri-
tionem veram, & perfectam remittitur
peccatum, ita quòd contritus iam non
est in peccato mortali. Dicitur tamen Q
confessio quæ sequitur contritioné re-
mittere peccatum dupliciter. Vno mo-
do vt est in proposito & voluntate. Nã
quicunque est contritus habet proposi-
tum confitendi, quod si non haberet, nõ
iustificaretur, neque esset vere cõtritus.
Ipsa ergo confessio in proposito habi-
ta, iustificat. Alio modo quia perficit at-
tritionem si non præstetur impedimen-
tum clauibus. ¶ Pro hoc nota quòd con-
tritus

A tritus est qui perfecte dolet ita quòd tantum sibi displicet peccatū: quantum debet placere Deo. i. super omnia: attritus vero qui dolet quidē sed nō perfecte dolet: quia. s. nō super oīa odit peccatū: quāuis doleat de præterito & velit cauere de futuro. Iste sic attritus cū subiicit se clauibus ecclesiæ. de attrito fit vere cōtritus: ita quòd ille suus dolor si ipse nō impediat ponēdo obicem B spirituisancto perficitur, & attritio efficitur vera, cōtritio licet non sentiatur forte ista mutatio. Ante confessionē ergo Deus mouet misericordia super cōtrito: quia ei peccata remittit: & amplexatur eum in filiū. Similiter etiā super attrito mouet misericordia, inquātum vult, quantū in se est iustificare eū per claues: & osculat aliquo modo eum: nō quidē remittendo peccatū: quia adhuc C est in eo: sed adiuuādo eū, vt cōteratur & cōfiteatur: & proponēdo eū iustificare si se clauibus ecclesiæ sine impedimēto subiecerit: & sic vidētur intelligēda verba Amb. dicētis. Occurrit igit tibi quia audit te intra mētis secreta tractantē. Et cū adhuc lōge sis occurrit: ne quis impediat. Cōplectitur quoq; in occursu: & quasi quodā amoris patrii affectu supra collū cadit, vt iacentē erigat, D & oneratū peccatis atq; in terrena deflexum reflectat ad cœlū. Hæc ille (Dixitq; ei filius. Pater peccaui in cœlū & corā te. & iam nō sum dignus vocari filius tuus.) Ecce ergo confessionē peccatorū. Sed quare nō repetiit fac me sicut vnū de mercenariis tuis. Quia vt dicit Aug. post osculū patris iam generosissime dedignabatur esse mercenarius. (Dixit autē pater ad seruos suos) Chry.

Pater autē ad filium sermonē non dirigit sed ministris loquitur: quia qui pœnitet, orat: sed respōsum verbo nō accipit: misericordia vero efficaciter in effectu intuetur. Hæc ille. Sunt autē isti ministri & serui secundū Theo. vel angeli vel sacerdotes: qui baptismate & doctrina animā vestiunt ipso Christo (Cito proferte stolā). i. vestē (primā). i. pulcrā & electā inter omnes. Est autem ista stola prima secūdum Theo. Christus: secundū Aug. de cōse. Euāg. dignitas quā perdidit Adam. secundū Amb. vero est sapientia diuinorū. Sed quomodo potest dignitas Adæ dari pœnitēti: vt dicit Aug. Ad hoc dico quòd datur ei imperfecte. i. quo ad gratiā gratū facientē quam iustitia originalis includebat, sed in resurrectione dabitur aliquid maius. (Et date annullū in manu eius). i. fidem in operibus secūdum Bedam & Chry. Fide enim fit animæ despōsatio. Vel pignus spiritussancti secūdum Aug. propter gratiæ participationē quæ digno signatur. Hæc ille. Et intēdit Aug. quòd digitus sit gratia: sed annullus sit spiritussanctus quē per gratiam habemus. (Et calciamenta in pedes). i. exempla sanctorū præcedētium: quibus sine offensa gradiatur. Calciamenta eñ ex mortuis fiunt aīalibus (Et adducite vitulū saginatū). i. impinguatum, & significat sacramētum eucharistiæ: in quo Christus cōtinetur, quo est vitulus saginatus propter pinguedinē gratiæ. Vel secundum Chry. significat ipsum Christum, qui fuit immolatus & occisus, non à patre: sed ab aliis non eo iubente: sed permittente. Hunc ergo ô vos angeli per inspirationem: & vos

E
F
G
H

I ſacerdotes per exhortatiuam admoni-
tionem adducite ad memoriam pœni-
tentis (& occidite) id eſt,occiſum præ
dicate pro peccatis eius(& manduce-
mus & epulemur) id eſt gaudeamus
ſimile: ego quidem de recuperatione
filij ille vero de amicitia patris & gra-
tia mea (quia hic filius meus) per
creationem(mortus erat) per peccatũ
(& reuixit) per gratiam (perierat)
K recedendo à Deo (& inuentus eſt)red
eundo ad illum (Et ceperunt omnes)
ſcilicet deus & angeli & peccator con-
uerſus(epulari) id eſt letari.Et in hoc
eſt documentum ꝙ deus vult quãtum
in ſe eſt omnes ſaluari:non tamẽ vult
cogere voluntates:ſed quando aliquis
reuertitur ad eum:letantes ſuſcipitur.
Vnde ipſe dicit Exe.xviij. Nolo mor-
tem peccatoris:ſed magis vt conuerta-
L tur & viuat. ¶ Quantum ad tertium
tangitur ſtulta indignatio quorundã:
vt pote Phariſeorum: contra quos iſta
dicuntur qui indignabantur contra
chriſtum ſuſcipientem alacriter:& ple
homines peccatores:cũ:dicitur. ¶ Erat
filius eius ſenior)id eſt iuſtus(in agro)
id eſt in exercitio plantandi arbores
ſpirituales ſecundũ Titium id eſt,vir-
tutes. Vel ſecundũ Theo.erat in agro
M ideſt in mundo:colens terram ſui cor-
poris: vt producat fructum boni operis
& ſeminans in lachrymis: vt in gaudio
metat. (Et cum veniret & appropin-
quaret domui.id eſt eccleſiæ (audiuit
Symphoniam & chorum) id eſt ſolẽ-
nitatem quam eccleſia & ſancti Angeli
in conſpectu dei faciunt pro conuer-
ſione peccatorum (Et vocauit vnum
do ſeruis & interrogauit quæ hæc eſ-

ſent)Per iſtum aliquem poſſumus in-
teiigere angelũ: quia ſeruiunt nobis
propter deum & deferunt nobis reuela-
tiones. Conſulimus autem eos quando
conſulimus ſcripturam quãm deus per
illos nobis tradidit. (Iſque dixit ...
frater tuus venit:& occidit pater tuus
vitulum ſaginatum:quia ſaluum illum
recepit) Tradit enim nobis ſcriptura
ꝙ deus gaudet & Angeli eius ſuper ſa-
lute peccatorum. (Indignatus eſt autẽ
& nolebat intrare) Ad ſimul gauden-
dum. Sed cõtra: quia videretur ꝙ iuſti
dolerent de pœnitentia iniuſtorum. Ad
hoc tripliciter dici poteſt. Primo enim
dicit Chryſ.ſic. Quæritur autem ſi af-
ficitur iuſtus paſsione liuoris dolens in
proſperis aliorum. Dicendũ eſt autem
ꝙ nullus ſanctorum dolet in talibus
imo bona aliorum ſua exiſtimat. Non
autẽ oportet omnia quæcunque Para-
bola continet ad literã pertractare:ſed
ſenſum elicientis cuius cauſa compo-
nitur nihil aliud perſcrutari. Hæc er-
go parabola ad hoc eſt compoſita quod
peccatores non diffidant reuerti ſcien-
tes ꝙ magna conſequentur. Vnde intro
ducit alios turbatos in eorum bonis:
non vt iudicet eos liuore tabeſcentes:
ſed tanto decore honoratos reuertẽtes:
vt etiam inuidioſi poſsint alijs fieri. Q
Hæc ille, Secundo dicit Theo.ꝙ domi
nus in præſenti parabola contra pha-
riſeos loquitur:quos nomine filij iuſti
vult intelligi nominans ex hypotheſi
ſiue ex ſuppoſitione quaſi di. Eſto ꝙ
vos ſitis iuſti quod tamen non eſt ve-
rum:et nũquam exceſſeritis in mandan
tis domini: nunquid propter hoc non
debetis gaudere de conuerſione maio-
rum.

A rum. Tertio dici quod per filiū seniorem intelliguntur iusti verè vel apparéter seu in sua existimatione tm̄. Sicut autem dicit Grego. vera iustitia compassionē habet falsa dedignationē. tātū Pharisei autem quibus dominus loquitur in hac parabola apparenter erant iusti, vere autem iniquissimi: vnde magni fuerunt Hypocritæ. (Pater ergo illius Egressus cepit rogare eum) vt &
B ipse simul congauderent. Hoc autem facit Deus & per scripturam: & per internam inspirationem nos admonens. (At ille respondens dixit patri suo. Ecce tot annis seruio tibi: & nunquàm mandatum tuum preterini.) Mentitur autem iste filius iustus apparens vel ex hypothesi ista verba accipiēda sunt secundum mentem Theo. id est supposito quòd ita esset vt dicit responden-
C dum esset vt respondebit pater. Vel nō sunt perscrutanda secundum mentem Chrysosto. (& nunquàm dedisti mihi hedum: vt cum amicis meis epularer. Sed postquàm filius tuus hic qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus venit occidisti illi vitulum saginatum) id est aliquod gaudium ostendis in conuersione istius. quod nunquā voluisti ostendere in mea innocentia.
D De hoc vide dominica tertia post festum Trinita. (At ipse dixit illi. Fili: tu semper mecum es: & omnia mea tua sunt) Iste tamen textus eodem modo tripliciter exponitur. Primo vt accipiatur secundum mētem Chryso. id quod Christus intendit scilicet ꝙ iustus non habet causam vt doleat de salute iniusti, quia ex hoc nihil sibi deperit de sua parte: imo accrescit sibi cōsolatio: si gaudeat super fratre & patre suo. Secū-
E do secundum mētem Theo. vt ex suppositione si sermo iste quasi dicatur. Si ita est vt dicis: tu semper mecū es: & omnia mea tua sunt. Tertio vt sit sensus. Tu semper mecum es: apparenter & secundum existimationem tuā: & eodem modo omnia mea debes credere esse tua sicut credis te iustum. Quare ergo tristaris cum sit tibi gaudendum? epulari autē gaudere oportet: quia fra-
F ter tuus hic mortuus erat: & reuixit: perierat & inuentus est) In hac autē parte est literaliter documentum: de quo ait Augu. Quid vero sibi vult illud & omnia mea tua sunt: quasi nō sint & fratris. Sed sic a perfectis & immortalib⁹ filijs habenī omnia vt sint omnīū singulā & omnia singulorū. Vt enim cupiditas, nihil sine angustia ita nihil cū angu-
G stia ita nihil cum angustia charitas tenet. Sed quomodo omnia: cū enim beatitudinē illā obtinuerimus nostra erūt ad videndum superiora ad conuiuendū æqualia ad dominandum inferiora. Congaudeat igitur securissimus maior frater. Hæc ille. ¶ Allegorice autem secundum quosdam & secūdum alios (& forte verius) ad literam exponitur hæc ad parabola de duobus populis scilicet
H iudaico & gentili: iudaicus autem est filius senior. Dicitur autem senior multiplici causa. Primo propter cultus antiquitatem: quia alijs ad idola declinantibus tenuit cultum antiquorum patrum. Secundo propter prærogatiuam sapientiæ Eccle. ix. In sensu sensorum verbum Deu. iiij. En populus sapiens. Tertio morum honestate de qua Sapi. iiij. Senectus venerabilis nō diuturna

I &c. ¶ Quarto hereditaria portione: quia accepit partem egregiã id eſt terram promiſsionis egregiã inter omnes terras: vt patet Deuter.iij. Vnde & dictus eſt primogenitus dei Exo.iiij. Populus enim hebraicus videtur dici multitudo iuſtorum a principio mundi vſque ad Chryſtum. Vnde & Greg. dicit in quadam homi. & hebraicus populus hora prima id eſt à principio mundi
K conductus ſit ad vineam. Iunior autẽ eſt gentilis: qui cõſtitutus eſt per declinationem a cultu dei per idololatriam quod tẽpore Abraæ factum eſt. Hic filius petiuit & conſumpſit ſubſtantiam ſuam eo modo qui de peccatore expoſitum eſt: ſuper addita idololatria. Secũdum hanc ergo ſententiam quod Euangelij verba exponemus: quæ expoſitione indigent. Paſſus gẽtilis populus eſt
L famen id eſt penuriam ſcripturarũ diuinarum: quia nulam habuit. (In ſe eſt reuerſus) ſcilicet prædicãtibus apoſtolis (quanti mercenarij) id eſt iudei qui deo pro terreno regno & diuitijs ſeruiebant (panibus) ſanctarũ ſcripturarũ (ſtolam primam.) Eadẽ enim gratia dabatur gentilibus conuerſis ſicut & iudei. (Erat filius ſenior in agro) occupatus in terrenis (appropinquaret do-
M mui) id eſt eccleſiæ per cõuerſionem (ſymphoniam & chorum) id eſt gaudium quod erat de conuerſione gentilium; & gratiam qua deus illos iudeis pares effecerat. (Interrogauit vnũ de ſeruis) id eſt apoſtolis & ille pro omnibus reſpondit (nolebat introire) ad fidem: quo ad iudeos infideles: vel ad congaudendũ quo ad aliquos iam conuerſos: qui diſceptabant aduerſus Petrum quod ad gentiles declinaſſet: vt patet Act.xl. & videbantur ſaltem ſecũdũ ſenſualitatẽ dolere ꝙ gentes eis æquarentur (Pater vero egreſſus rogabat eum) per apoſtolos (ſeruio tibi) ſub lege Moyſi (& nunquã mandatũ tuum pręteriui). Sed contra quia populus fuit durę ceruicis. Exod.xxxij. Ad hoc dicitur primo ꝙ non eſt neceſſe omnia ſcrutari. Secũdo ꝙ mentitur iſte filius ſenior. Tertio ꝙ nunquam præteriuit mandatum de cultu vnius dei quo ad aliquos: nam ſemper in hoc populo fuerunt aliqui & multi deum colentes (Et nunquam dediſti hedũ) id eſt nunquã tantum beneficium cõtuliſti mihi ſub lege: quantũ modo iſto filio tuo prodigo & diſsipatori (ſemper mecum es) quia aliqui eorum ſemper adheſerunt deo. Cetera omnia exponantur vt ſ.
¶ Eſt autem ſciendum ꝙ hoc euangelium recitatur in die quæ eſt virgini Mariæ conſecrata. Primo: quia ipſa eſt mater mĩæ: & aduocata peccatorum: qui diſsipata ſua ſubſtantia volunt ad deum reuerti. Secundo quia ei ad ſuum fitium optimè congruunt verba illa patri ad filium iuſtum. Fili tu ſemper mecũ es: & omnia mea tua ſunt. Et in eis tangitur primo vera maternitas: ibi: Fili. nam beata virgo reſpectu chriſti Q fui vera mater: quia dedit materiã carnis & conuenientem locum in vtero & conueniens nutrimentum: que tria faciunt veram matrẽ: & ad hoc ſufficiunt ſecundum mentem Ariſt. in lib. de animalibus. Fuit etiam ſollicita & ſtudioſa mater. adeo ꝙ ſecundũ Bern. omnia opera miſericordiæ filio exibuit: quia illũ induit carnis indumẽto: & collegit

in ven

A in ventris hospitio:& pauit ac potauit facte virgines:& infirmum ætate pueri li fouit & in carcere crucis alligatum visitauit atque eius interfuit sepulturæ.Fuit etiam pia mater tota pietate plena:quia nouem mensibus plenis in ventre eius pietas habitauit. Tangitur etiam cohabitatio:ibi tu semper mecũ es.Nam fuit cum ea in vtero eam sanctificando:& in vita eã ab omni actuali& veniali conseruando : & in morte
B in corpore & omnia glorificando.Tangitur etiam bonorum communicatio ibi:omnia mea tua sunt & simulè conuerso.Nam cum filius habuerit tria.s. carnem:animam ,& deitatem,illa caro fuit virginis per generationem:& anima per amorem & deitas per fruitionem,Et similiter omnia quæ fuerunt filij id est à filio scilicet humilitas: quæ
C tantã fuit vt deum ad se traheret,& virginitas quę etiam in alijs malos motus extinguebat,qa vt dicit.s.Tho.licet esset corpore pulcra, tñ à nullo potuit vnqñã concupisci,& fecũditas qne tãta fuit ꝙ totum mũdũ satiauit suauissimo illo fructu qui est dom.Iesus Christus.

Dominica.iij.in Quadragesima. Luc.ij.

D ERat Iesus eijciens dæmoniũ : & illud erant mutum.Et cũ eiecisset demonium locutus est mutus:& admiratæ sunt turbæ:Quidam autem ex eis dixerũt.In beelzebub principe demoniorum eijcit demonia. Et alij tentantes signum de Cœlo quærebãt ab eo.Ipse autem vt vidit cogitationes eorum dixit eis.Omne regnũ in seipsum diuisum desolabitur: & domus supra domum cadet. Si autẽ & sathanas in seipsum diuisus est:quomodo stabit regnum ipsius? Quia dicitis in F
beelzebub eijcere me demonia.Si autem ego in beelzebuh eijcio demonia : filij vestri in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt,Porrò si in digitò dei eiicio demonia profectò peruenit in vos regnũ dei:Cũ fortis armat⁹ custodit atriũ suũ G
in pace sunt ea que possidet.Si aũt fortior : illo supueniẽs vicerit eũ.vniuersa arma eius auferet in quibus cõfidebat:& spolia eius distribuet.Qui non est mecũ:aduersum me est.Et q nõ colligit mecũ dispergit.Cũ immũdus spiritus exierit ab homine ambulat p loca in aquo- H
sa quærẽs requiem & non inueniens & dicit,Reuertar in domum meã vnde exiui.Et cum venerit inuenit scopis mũdatã & ornatam:& tũc vadit & assumit septẽ alios spiritus secum

I nequiores se: & ingressi habitant ibi: & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Factum est autem cum hæc diceret: extollens vocem quædã mulier de turba dixit illi. Beatus venter qui te portauit & vbera quę suxisti. At ille dicit.
K Quinimo beati qui audiunt verbũ Dei: & custodiunt illud.

ERAT IESVS EIIciens demonium &c.) Luc. xj. In presenti Euangelio tanguntur tria puncta quæ sunt Malignatio. Confutatio: & Comminatio. ¶ Quantum ad primum aduertendum est: quod miraculis Christi
L pharisei dupliciter detrahebant. Vno modo adscribẽdo ea potestati diabolicæ. Dicebant enim Christum habere demonium principẽ demoniorum sibi familiarẽ: & virtute eius expellere demones inferiores. Potest enim superior demon inferiorem expellere & alligare: vt patet quol. ij. q. vij, & quol. iij. q. x. Forte idem dicebant de curationibus infirmatum, scilicet quod eas effice
M ret per demonem illum: sed hoc nõ habere expresse. Alio modo detrahebant: quia dicebant ea esse parua: quia erant communiter circa curationes infirmorum. Vnde petebant quod faceret signũ in corporibus cœlestibus. Vtraque autem calumniatio tangitur in præsenti Euangelio. Dicitur ergo. (Erat Iesus eiiciens demonium) id est eiiciebat demonẽ de humano corpore & illud erat mutum.) Non dicitur autem demon mutum: secundum Titum & quasi ipse habeat in se hanc passionem: sed quia eam inferat homini obsesso. Erat ergo iste homo mutus: & similiter erat cecus: vt habetur. Mat. xij. Quidam etiam dicunt quod fuit surdus: & hoc expresse dicit Theo. & Chryso. & idem innuit etiam magister histo. qui dicit quod in greco melius sonat surdus quam mutus. Quidam autem huius rationem assignant: quia in euãgelio dicitur fuisse mutus omnis autem naturaliter mutus naturaliter est surdus. Sed ista ratio nõ valet propter duo. Primo quidem quia non habetur autenticè quod fuerit iste naturaliter mutus. secundo quia vt dicit. S. Tho. super li. de sen. & sen. naturaliter surdus est etiam naturaliter mutus: quia homines non addiscunt loqui nisi audiendo loquentes: non tamen vt ait ibidem est necesse quod naturaliter mutus sit etiam surdus. Sicut enim aliquis audiens potest esse balbutiens: ita & elinguis. Ideo dicendum quod vere fuit surdus sicut dicũt supradicti: quia vt dicit Theo. mutus dicitur & qui non loquitur: & qui nõ audit: sed magis proprie qui nec audit nec loquit. Sed quare diabolus ingressus hominem impedit hos sensus. Ad hoc dicit Chry. quod impedit auditum: ne cõuertatur & linguã ne confiteatur. (Et cum eiecisset demonium: locutus est mutus.) & Beda etiã dicit quod recepit visum & hoc rationabiliter: quia nõ est vero simile quod Christus eum imperfecte sanauerit: & consequẽter habemus etiã dicere quod recepit auditum: ideo ibi fuerunt quatuor miracula: quia fuit eiectus demon

A restituta loquela: & visus & auditus. Beda tamen dicit quod fuerunt tria: quia de auditu non facit mentionem. (Et admiratæ sunt turbæ) attolentes Christum laudibus: quia scilicet nulla inuidie passione aduersus Christum te nebantur. (Quidam autem ex eis.) Isti vt dicitur Matth. xij. fuerunt pharisei qui hic dicuntur fuisse ex eis id est, de turba: non quia simul cum turba credã B tur laudasse factum: sed quia cum turba erant permixti: & aliis laudantibus ipsi dicebãt (in beelzebuth principe demoniorum eiicit demonia) ac si dicant. Iste Iesus non eiicit demones virtute dei quasi sanctus homo sed in beelzebuth. i. virtute beelzebuth principis demonum: cui alii demones obediunt imperanti. ¶ Est autem notandum ex Magistro hist. & aliis authoribus quod pri C mum nomen idoli fuit belus. Fuit enim belus pater nini regis Babylonis cui. Ninus idolum & diuinos honores instituit. A belo autem primo idolo variegentes, secundum idiomata sua appellauerunt idola sua Babylonii quippe dixerunt bel. Moabite beel. Palestini baal: & quandoq; aliquid super addebant; vt beel phegor. i. Deus lentiginis qui est priapus. quandoque baalim qui D est Deus Sidoniorum. Beelzebuth autẽ nullius idoli nomen erat sed iudei vicinum sibi idolum acharonitarum dicebant beelzebub irrisorie: quia sonat idem quod deus muscarum sequẽtium scilicet sanguinem immolatarum bestiarum quas forte illi non: aut non bene lauabant: sicut sacerdotes domini in Hierusalem qui erant mundiores lauabant hostias bis, scilicet in probatica piscina & in lateribus templi. E ¶ Sciendum est etiam quod ly demon: ex vsu sonat in malum: sed institutione significat tam bonum quam malum angelum. Nam Græce demon latine dicitur sciens. Vnde grecus dicit eudemon id est bonus vel felix demon & cacodemon. i. malus vel in felix demon. Idẽ est, autem iudicium vt videtur de hoc nomine diabolus. Est enim idem quod accusator vel criminatorum: & dicitur F à diaboli verbo Greco. i. accuso. Vnde cum dicunt sancti: quod nõ est nomen naturæ sed culpæ: quia scilicet dicit naturam vt peccato deformis est, forte debet intelligi ex vsu non ex institutione quia iusti & sancti raro accusant. (Et alii tentantes signum de cælo). i. in corporibus cœlestibus (querebant ab eo) quasi ea quæ viderant fuissent exigua. Et isti etiam fuerunt pharisei simul cũ G scribis vt patet Mat. xij. Isti autem ten tabant Christum. i. volebãt sumere experimentum de eius potestate si posset cœlestia corpora immutare. De hoc Cyril. Alii vero paribus stimulati liuoris aculeis petebant ab eo cœleste videre portentum: quasi diceret. Quamuis ab homine demonium eiecit: non tamen hoc est diuinæ operationis argumentum. Nondum enim vidimus aliquid prioribus miraculis simile. Moyses enim traduxit populum per mediũ H maris. Iosue vero successor eius solem retardauit in Gabaon. Tu vero nihil horum ostendisti. Quærere enim prodigia de cœlo innuit quod huiusmodi cogitationibus tunc temporis efficiebantur erga Christum. Hæc illc. ¶ In hac parte est morale documentũ quod

I diabolus intrat in cor peccatoris qui per istum hominem significatur facit tanquam latro ingrediens domum ad spoliandum : quia extinguit lumen ne videatur: & silenter ingreditur ne quis audiat & obstruit ora ne quis auxilium vicinorum inuocet : & ita diabolus extinguit lumen fidei:& claudit auditum cordis ne audiat verbum dei:& claudit os ne quis confiteatur & ingreditur in-
X tus : & spoliat omnes bonas cogitationes : & exit foras & tollit omnia bona opera Oseæ.vij. Fur ingressus est spolians latrunculis foris. ¶ Quantum ad secundum tangitur quomodo Christus eos confutauerit. Est autem aduertendum quod cum suspitio phariseorum esset irrationabilis non audebant eam propalare secundum Chryso. eo quod turbam cauebant:sed eam in corde suo
L vertebant. Et hoc notatur cum dicitur. (Ipse autem vt vidit cogitationes eorum) non autem dicitur vt audiuit verba(dicit eis)arguendo contra eos. Probat enim Christus quod non erat verum quod cogitabant per quatuor rationes. Sed quare contra eos non arguebat ex scripturis? Ad hoc dicit Beda quod ideo est: quia non attendebant eis : sed falso exponebant. Prima ergo
M ratio est talis. (Omne regnum in seipsum id est contra seipsum (diuisum) per bella intestina & ciuilia (desolabitur:& domus supra domũ cadet.) Hoc enim docet experientia: est etiam ratio quia pax in regno est sicut sanitas in homine quæ facit quod omnes humores stent in gradu suo · & pax quæ homines stent in ordine suo. Ergo sicut abeunte sanitate destruitur homo : ita abeunte pace desolatur regnum & ciuitas & domus. Beda. Firmat enim regna & domos : subditorum concordia. Hæc ille. Sed si sathanas eiicit alium sathanam vt isti dicebant : erat discordia in regno diaboli : ex quo sequebatur quod regnum eius stare non posset. Et hoc est quod dicit.(Si autem) si pro quia secundum istos (& sathanas in ipsum) id est : contra seipsum (diuisus est) dum vnus demon alium violenter & contra eius voluntatẽ eiicit vt experientia docet (quomodo stabit regnum ipsius ? Quia dicitis in beelzebuth eiicere me demonia) quasi dicat Nullo modo posset stare: si esset verum quod dicitis. Et tunc subiungendum est secundum Hieronymum quod cum stet regnum diaboli & stabit vsq; ad diem iudicii super peccatores: sequitur quod non sit contra se diuisus: nec vnus diabolus eiiciat alium: sed Christus eiicit omnes virtute propria. ¶ Est tamen sciendum quod regnum diaboli consistit principaliter in possessione humanarum voluntatum : & non humanorum corporum : ideo nunquam vnus diabolus querit expellere alium ab anima seu voluntate hominis : quia poneret diuisionem in regno suo quod nunquam facit. Potest tamen cum pace regni sui alium expellere de corpore ad illudendum homines vt credant cum sanitatem dare languentibus. Christus autem expellebat ab anima & à corpore simul: ideo : illa expulsio non poterat esse à Diabolo nisi cum scissura regni sui atque discordia. Et quod expelleret ab anima testabatur conuersatio liberatorum : & etiam ipsa conuersatio

A tio & predicatio Christi quæ erant secundum virtutem. ¶ Secunda autem ratio tangitur ibi. Si autem ego &c.) ¶ Pro qua aduertendum est, quod tria genera huminum tunc inueniebantur: qui demones effugabant. Primo ipsi Christi discipuli: qui Christum: inuocabant: & virtute nominis eius preualebat in demones. ¶ Secundo quidam exorcistæ: de quibus habetur. Act. xix.
B inter quos Magister histor. dicit fuisse etiam magos. Vnde dicitur vbi supra quod libros conbusserunt. Isti vt facilius eiicerent demones adiurabant eos in nomine Iesu quem Paulus predicabat: & diabolus semel adiuratus dixit: Iesum noui: & Paulum scio: vos autem qui estis. Et aggressus est eos demoniacus & spoliauit & vulnerauit. Et licet tunc ira fecerit: tamē vt dicit Magister
C hist. multos demones eiiciebant: inuocato nomine Christi. Isti etiam viuente Christo sic faciebant. Vnde dicitur Luc. ix. quod apostoli viderunt quendā in nomine Christi eiicientem demonia, qui tamen non adherebat Christo. ¶ Tertio exorcistæ exercentes exorcismos Salomonis: & per illos demones fugātes maxime si radix cuiusdam herbæ ponebatur in naribus obsessi. Vnde
D & Iosephus dicit: tempore quo Vespasianus iudeam vastabat se vidisse quendam exorcistam captum: & ad Vespasianum adductum qui annulum sub cuius gemma radix erat: posuit in naribus cuiusdam obsessi & adiurauit demonem & egressus est. Vt autem probaret eiectum demonem: posuit peluim plenam aqua in medio & adiurauit demonem vt subuerteret peluim

quod & fecit. Et licet aliquando isti exorcistæ essent illi met qui inuocabat Christi nomen: vt facilius eiicerent: sicut Magister historię. dicit tamen non est absonum quin & alii vtpote magi vel curiosi hoc facerent. Est ergo secunda ratio talis. Multi eiiciunt demones in nomine meo: vt de se manifestum est in meis Apostolis & in vestris exorcistis & magis: ergo multo magis ego possum istos mea virtute expellere. F
Cyrillus. Quando alii in nomine meo sathanam conterunt: quomodo non habet multam amentiam dicere me à Beelzebuth habere virtutem. Hæc ille. Vel secundum Sanctum Tho. sic formatur ratio ista. Multi eiiciunt demones in nomine meo: & tamen illis non detrahitis dicendo quod virtute demonis hoc faciant ergo neque de me debetis hoc dicere vel suspicari. Ait ergo G
(si autem ego in Beelzebub eiicio demonia) vt dicitis (Filii vestri) id est Apostoli secundum Chrysostomum & Hieronymum, quos dicit eorum filios quia de Iudæis secundum carnem sunt exorti: non autem eos dicit Apostolos secundum Chrysostomū & San- Sanctus Thom. volens eorum mulcere sorores. vel filii vesti. i. exorcistæ & vobis nati secundum eosdem: vel filii H
vestri. id est omnes iudei eiicientes demones: etiam si non erant exorcistæ (in quo). i. virtute cuius (eiiciunt) quasi diceret secundum Cyrillum. Constat quod virtute mea eiiciunt. Vel quasi diceret: secundum Sanctum Tho- Constat quod non dicuntur eos eiicere virtute diaboli: sicut dicitis de me propter inuidiā & liuorē (ideo ipsi iudices vestri

I vestri erunt.) Apostoli quidem erunt
eorum iudices in iudicio autoritate &
potestate secũdùm.s.Tho.quia cũ chri
sto iudicabunt sed eorum exorcistæ
vel magi erunt eorum iudices:non po-
testate sed cõparatione:secũdùm Bed.
dum illi expulsioné demonum ascri-
bunt deo & virtuti nominis christi pha
risei autem ascribunt beelzebub. facta
autem ratione sua christus & probata
K conclusione iam duabus rationibus in
fert corollarium vnum dicés.(Si auté)
si pro quia (in digito dei).i.in spiritu
sancto secũdùm Aug.de consen.euan.
qui probat ꝙ per digitum intelligitur
spiritussanctus.quia vbi Luc dicit si in
digito dicit Mat.si in spiritusancto qui
ideo dicitur digitus secundùm eundem
ibidem;quia patitur dona sua homini-
bus & angelis:partitio autem magis in
L digitis quã in aliis nostris membris ap
paret.Vel secundùm Cyril.ideo est ꝗ
filius dictus est brachium & manus eo
quòd per filium operatur pater. Vnde
eodem modo cũ filius per spiritumsan-
ctum operetur dicitur digitus originé
ducens à filio:sicut digitus à manu.Di-
cit auté christus se virtute spiritussan-
cti expellere demones secundùm Atha
na.propter suam humanitaté: quæ ex
M se demones expellere non posset. Dici
tur ergo.(Si in digito dei).i.in virtute
spiritussancti(eiicio demones) imperã
do propria autoritate: vt patet probauit
(profecto peruenit in vos regnũ dei).i.
christus secũdũ Cyril.&.s.Th.qui erat
rex & prædicator regni dei in quo de-
bebat esse deitas per quã ille homo ex-
pellere demones imperatiue & nõ de-
precatiue. Vel per regnũ dei secũdũ.s.

Tho.intelligitur dominium dei super
cordibus hominũ suppeditato diabolo.
¶ Et nota ꝙ secundum.s.Th.ista expul
sio fiebat a tota trinitate:sed tñ attri-
buit spũsctõ quia ei etiã attribuitur bo
nitas ad quã videtur pertinere expul-
sio inimici obsidétis animã.¶ Tertia au
té ratio tãgitur ibi(cũ fortis armatus.)
Ad cuius intellectũ sciendum est ꝙ dia
bolus ante christi aduentum dñs huius
mũdi dicebatur Io.xiiij.Venit pricepsˇ
mũdi huius &c.Et hoc ideo quia tyrani
dem exercebat in omnes homines & o-
mnes ad infernũ captiuos ducebat:&
etiam tentãdo facilius superabat quãté
pore gratiæ Christus auté venit in hũc
mũdũ pugnare cũ eo per gladium ste
predicationis expellẽdo eũ de audiẽtiũ
cordibus:& etiã de corporibus virtute
suæ diuinitatis.Expellendo autem chri P
stus diabolum de corde expellebat non
solũ inferiores:sed etiã superiores de-
mones omnes & beelzebub & alios:
quia iustificabat homines per gratiam
cum qua in corde hominis:nullus pot
demon habitare.Quod autem oém dia
bolũ expelleret ab anima testabantur
opera eorũ quos sanabat:ꝗa quãtuncũ
que fuissent flagitiosi videbatur post-
modum bñ opantes.Est ergo ratio ta-
lis.Ego sum fortior beelzebub:quia ex
pello eũ & oés demones a cordibus ho Q
minũ ergo opera mea nõ sunt per vir-
tuté beelzebub.sed per fortioré.i.diui-
nã.Hãc ergo rationé tangit dicés.(Cũ)
supple homo:(fortis)idest diabolus si-
gnificatus p hominé forté secũdũ oés
sanctos:rõne cõueniẽtiæ in intellectu:
& rõne sue magnæ potentiæ (armatus
telis oim peccatorũ secũdũ Thea.& q-
bus

A bus tentat vel armatus astutia & dolo & nequitia secũdũ Bedã (custodit atriũ suum).i.hunc mundum secundùm Bedam.quẽ custodit non vt canis gregem sed vt lupus predã ad deuorandũ.s.(in pace sunt ea quæ possidet).i. sine contradictione dominatur hominibus. Cyril. Erat autem ante saluatoris aduentũ violẽtia multa rapiens alienos greges. s.dei & quasi ad propriũ ducens ouile
B hæc ille:(Si autẽ fortior illo superueniens vicerit eũ) propria virtute sicut ego facio(vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat)illuminando cor da scientia dei secũdũ Cyril. vel prohibendo peccata per suam exhortationẽ & gratiã: vel reprimendo potentiã eius ne tantum possit contra genus humanum vt prius secundùm mentẽ. Theophil.(& spolia eius distribuet.) Spolia
C quæ diabolo christus rapuit sunt sancti qui erant in carcere lymbi:de quibus dicitur in psalmo. Ascendens christus in altum captiuam duxit captiuitatem Hos ergo sublatos de faucibus diaboli distribuit diuersis ordinibus angelorũ vt eos haberẽt concíues. Vel sunt ipsi iusti qui fuerunt peccatores quos ecclesiis distribuit in pastores.& doctores. Vnde ibidem subditur:Dedit dona ho-
D minibus.Bed.Victor christus spolia distribuit:quod est insigne triumphantis: quia captiuam ducens captiuitatem dedit dona hominibus:quosdam quidam apostolos:alios autem euangelistas hos prophetas:illos pastores ordinãs & doctores.hæc ille.Quarta ratio tangitur ibi(qui non est mecũ &c.& est confirmatio præcedentiũ rationum. Posset enim aliquis dicere quòd ideo christus superauit fortem: & spoliauit ar- E mis:quia ille sic voluit cum esset eius amicus.Sed contra arguit sic christus. Quicunque sunt contrariarum voluntum & contrariarum actionum non sunt cõcordes & amici. Sed ego & beelzebub habemus contrarias voluntates & actiones:quia ego diligo bonam vitam & charitatem & ad illam colligo homines quantum possunt:ille vero appetit malam vitam & odium & disper F git homines ab vnitate dilectionis quãtum potest. Hanc ergo tangit dicens. (Qui non est mecum)per concordiam voluntatis: secundùm Chrys. (contra me est)siue est contrarius & inimicus meus:& qui non colligit mecum homines ad fidem veram & dilectionem:iuxta suum modum & posse (dispergit) per falsas opiniones & odia. Cætera q̃ sequuntur scilicet cum immundus spi- G ritus &c.sunt suprà exposita. Sed contra ista videtur esse quod dicitur Matt. ix. Qui non est contra vos est pro vobis. Nam ibi loquitur saluator de quodam eiiciente demones in nomine christi qui tamen non adherebat apostolis: & creditur fuisse malus: quia apostoli prohibuerunt eum expellere demones in nomine christi:vt ibi dicitur. Iste er go non erat cum christo quia erat ma- H lus:ergo erat contra christum per ea quæ hic dicuntur. Ergo non erat pro christo contra ea quæ dicuntur Matth. ix. Ad hoc dico quòd quando dicitur ille non erat cum christo cum esset malus:negatur hoc. Dico enim quòd erat cum christo quantum ad substantiam operis:quia bona operabatur:& sic non erat contra christum sed pro christo.

Non

I Non autem erat cum christo quãtum
ad intentioné:& sic erat contra christũ.
Et quãdo dixit christus ꝙ erat pro se:
intelligitur quantum ad substantiam
operis.¶ In hac parte est documentum
morale:ꝙ non est mirandũ si interdũ
iustis bene operantibus detrahat: per
uertendo intentionem aut modũ facié-
di quando ipsum opus peruerti non po
test. Sic enim accidit capiti nostro chri
K sto vt dicitur in præsenti euãgelio: qa
bona operabatur:& dicebant quidam
hæc esse virtute diabolica. Contra tales
dicit Aug. de occultis alieni cordis te-
mere iudicare peccatum est. Et enim
cuius opera non videntur nisi bona ini
quum est ex sola suspitione reprehen-
dere. Hæc ille. Est & aliud scilicet quòd
debemus esse vigiles & obseruatores
nostri:quia ex illo verbo principe de-
L moniorum &c.& ex illo cum fortis ar-
matus &c. colligitur ꝙ est vnus demon
princeps aliorum qui ordinat alios ad
pugnam contra nos. Et secundùm ꝙ ex
variis locis scripturæ colligitur ipse
quidem vocatur lucifer:& præ est su-
perbiæ vt patet Esa.iiij.& sub se habet
alios principes scilicet asmodeum: qui
præest luxuriæ vt patet Iob.iij.& mã-
mona qui auaritiæ:vt patet Mat.vj.&
M beelzebub idest vir muscarum qui prę
est muscis malarum cogitationũ]: odii
& rãcoris. Cum igitur in scripturis dia
bolus dicatur serpens:isti quatuor prin
cipes expelluntur eo modo quo serpés
Qui expellitur primo per odoré vineę
qui significat humilitatis odoré:fugan-
tem luciferum. Secundo per sputũ ieiu
nantis:quod secũdũ Ambr. in hexa. est
venenum serpétis & significat carnis
mortificationé:qua fugatur asmode-
Et tertio per hominis denudationem
quia vt dicit hist. schol. serpens vesti-
hominem nudauit:nudum fugit & sign
ficat paupertatem & contéptum tépora
lium quo fugatur mãmona. Et quarto
per carmina incãtatoris qui eum mo-
uet vt vult. Vnde cũ sentit se incãtari
claudit aurem vnã terra & aliam cau-
da. Iuxta illud Psalm. Sicut aspidis sur
dæ &c. significat ista incantatio absolu
tionem sacerdotis qua expellitur beel-
zebub. Et quia diabolus scit se per con-
fessioné & absolutioné expelli:ideo i-
psam confessioné nititur impedire ad
similitudiné lupi qui non capit oui.
hominem per pedem:quia eũ dimittit
ecclesiã adire:neq; per aurem:quia eũ
verba dei permittit audire:neq; per ma
num quia dimittit eũ eleemosynas fa-
re:sed per guttur ne possit confessioné
emittere. Habet autem secundùm san-
ctos diabolus alios principes præter
istos variis iniquitatibus perfectos:sed
de eis nõ ita clare exprimitur in libris
sanctis.¶ Quãtum ad tertium tangitur
comminatio facta incredulis iudeorũ
& patet ista pars ex his quæ dicta sunt
feria iiij. post. j dominicam . xl. vsque
ibi (factum est autem &c.) Scribis eis
& phariseis dominum tentantibus &
blasphemantibus quædam mulier ad
eorum confusionem publice & alte lau
dauit christum:adeo vt matrem eius
beatam ex filii sanctitate diceret & prę
dicaret. Est autem sciendum quòd secũ
dùm sanctos doctores ista dicitur fuisse
beata Marcella pedissequa Marthæ so
roris mariæ magde.& Lazari. Ex quo
sequitur ꝙ irrationabile nõ est magda
lenam

A lenam inter fuisse huic prædicationi: & in ea secundùm aliquos fuisse cõuersam. Vnde & magi. hist dicit secundùm quosdam dominum fuisse tũc inuitatũ à Symone phariseo in nazareth: & magdalenam ad eum lachrymis suffusam venisse. Sed ista certa non sunt quæ de magdalena dicuntur: sed rationabilius est quòd in hierusalem fuerit conuersa licet huic sermoni potuerit interesse:
B quia iam eius conuersionem Luc. recitauerat. Dicitur ergo: (Factum est: cum hæc diceret) cum gratia populi in confusionẽ phariseorum (extollens vocẽ) in altum vt clare ab omnibus posset audiri (quædam mulier) sexu quidem femina sed animo virilis (de turba) quæ exultabat in gloria christi inuidos confutantis dixit illi. (Beatus venter qui te portauit: & vbera quę suxisti.) Sicut
C autem dicit Beda sicut christus tunc confutauit iudeos christum dei filium negantes: ita hæc confutat nunc hereticos qui dixerũt eum carnem non sumpsisse de matre. Si enim inquit est eius lacte nutritus, quare negatur eius semine conceptus: cum ex eodem fonte secundùm physicos vterque humor emanare probetur. Hæc ille. Per semen tamen Beda sanguinem siue materiã ge-
D nerationi necessariam accipit. Virgo enim nõ ex semine sed ex sanguine cõcepit purissimo: vt patet .iij. par. q. xxxj ar. v. (At ille dixit. Quinimo: Beati qui audiunt verbum dei & custodiunt illud). Et in hoc secundùm Chry. nõ repudiat matrem: sed ostendit non ei profuisse: si fuisset mater siue iustitia & sanctitate. ¶ In hac parte est documentum literale: quod tangit Chryso. d. Si Mariæ non proderat sine dotibus animæ E
christum. Ab ea ortum traxisse: multo magis siue patrem siue matrem siue fratrem siue filium virtuosum habeamus: nos autem absistamus ab eius virtute nequaquam hoc prodesse valebit. hęc ille.

Feria .ij. post dominicam .iij. Quadrage. Luc. iiij.

QVanta audiuimus F
facta in capharnaũ fac & hic in patria tua. Ait autẽ: Amẽ dico vobis quia nemo propheta acceptus est in patria sua. In veritate dico vobis: multæ viduæ erant in diebus heliæ in G
israel, quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex: cum facta esset fames magna in omni terra: & ad nullã illarũ missus est helias nisi in sareptam sydoniæ ad mulierem viduã. Et multi leprosi erãt in israel sub heliseo propheta: & nemo eorũ mũdatus est nisi naamã syrus. H
Et repleti sunt oẽs in synagoga ira, hæc audiẽtes. Et surrexerũt & eiecerũt illũ extra ciuitatẽ: & duxerunt illũ vsque ad superciliũ montis: super quẽ ciuitatis illorũ erat ędificata: vt præcipitarent eum: Ipse

I Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat.

QVANTA AVDIVIMVS facta in capharnaum &c.) Luc.iiij.in præſenti Euang. tanguntur tria puncta quæ ſunt. Inuitatio. Excuſatio. Indignatio. Quantum ad primum tangitur inuitatio quam fecerunt Chriſto ſui compa-
K triotæ ad prodigia facienda. Pro hoc ergo aduertendum eſt : quòd iſtam inuitationem non fecerunt phariſei ore: ſed corde. Nam ſaluator cum ingreſſus fuiſſet ſynagogam ſabbato in Nazareth dederunt ei librum ad legendum: in quo legit prophetiam Eſa.xij.Spiritus domini ſuper me &c. Et cum legiſſet eam : poſtea ſedit:dixítque illam in ſe completam, & oculi omnium erant
I verſi.ad eum. & valde gratioſe prædicauit ita quòd vt dicit Lucas (omnes dabant teſtimonium : & mirabantur in verbis gratiæ quæ procedebant de ore eius.) Dicuntur autem Chriſti verba eſſe verba gratiæ. Primo originaliter: quia erant à gratia Eſa.c.lxj. Spiritus domini ſuper me propter ea quòd vnxit me Euangelizare pauperibus miſit me : & hoc ſecundum tranſlationem.
M lxx.interprætum. Secundo materialiter : quia erant de gratia. Vnde dicitur ibidem. Prædicare captiuis indulgentiam &c. Tertio formaliter quia erant gratioſa Ioã.vij. Nunquam ſic locutus eſt homo Pſal. Diffuſa eſt gratia in labiis tuis. Quarto finaliter : quia erant propter gratiam habendam Ioan.xiiij. Iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis. Quinto cauſaliter quia erant gratiæ collatiua. Ioan.j, Verba quæ ego loquor ſpiritus & vita ſunt.multi autem ſunt qui habent quandam gratiam verborum quia ſunt eloquentes:ſed non verba gratiæ. i.gratia & ad gratiam ordinata. Contra quos. Ephe.iiij. Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat. ſed ſi quis bonus eſt ad ædificationem fidei. vt Dei gratiam audiendi.(Et dicebant: Nonne hic eſt filius Ioſeph)Et ait illis. Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem : medice cura teipſum. ¶Eſt autem notandum quòd Chriſtus aſsimilat ſe medico corporali ſananti corpora per naturales medicinas, quia ipſe fuit vere medicus corporis & animæ habens multas medicinas. Nam medicatiua ſunt primo eius verba. Eſa.lxj. Ad annuntiandum manſuetis miſit me vt medere : contritis corde:quo ad animam.ſ.Et Matth.viij.Dic tantum verbo & ſanabitur puer meus:quo ad animam.ſ.& corpus ſimul quia neutrum ſine altero ſanabat maxime corpus ſine anima : quia principaliter erat medicus animarum.Et ſecundo eius veſtimenta.Matth.ix. Si tetigero fimbriam veſtimenti eius:ſalua ero.Erat enim in eius humanitate virtus deriuata à deitate,& in veſtibus ac verbis:& forte in oĩbus corporibus mediis inter ipſum & infirmum quẽlibet ab eo curandum. Et tertio eius amor tam actiue quàm paſsiue.Eccle.v. Amicus fidelis medicamentum vitæ & immortalitatis. Et quarto eius dolor. Eſaiæ.liij.diſciplina pacis noſtræ ſuper eum cuius liuore ſanati ſumus.Et quinto eius caro. Mat.viij.Tetigit eum dicẽs.Volo.Mundare.

Et ſex

A Et sexto eius aspectus.Luc.xxij.Respexit Petrum & fleuit amare. Quædam tamen horum sanabantur meritorie vt suus dolor.quędam effectiue: vt sua caro & vestis. & quædam vtroque modo: vt cor passionis: vt diffuse in die resurrectionis in digressione pertractabitur. (Quanta audiuimus facta in capharnaum: fac & hic in patria tua. Ex quibus patet quòd non inuitauerunt F eum sui compatriotæ: sed inuitare volebant: ipse vero assumpsit verba quæ illi dicere volebant: & ea protulit ore suo. ¶ Etiam sciendum est: quòd vt quidam dicunt conciues eius non voluerunt ista dicere illa die quando prophetiam legit: tunc enim libenter audiuerunt illum: sed alia die. Nam saluator frequenter ibat vt Euangelistæ di- G cunt capharnaum: & redibat in Nazareth: sed in capharnaum faciebat miranda & non in Nazareth: propter quod quadam die cœperunt despicere eum & dicere. Nonne hic est filius Ioseph &c. Quidam tamen alii dicunt quod eadem die factum est: & quod dicitur. Omnes testimonium illi dabant. id est, laudabāt eum intelligendum est: quòd omnes.i.maior pars. Quod vero H sequitur & dicebant: nonne &c. intelligendum est quòd quidam inuidi sic dicebant. Qualitercunque aut fuerit: dicit tamen ecclesia phariseos id dixisse quod dicere cogitabant. Dicitur ergo (dixerunt).id est, dicere voluerunt: sed Christus eos præoccupauit: dicendo id quod illi dicere volebant (pharisei) inuidi (ad Iesum. Quanta) miracula (audiuimus facta per te in capharnaum) quæ erat ciuitas principalis Galileæ (fac & hic in patria tua) vbi E es nutritus. Et hoc est idem quod dicere medice cura te ipsum.i.si faceres vera miracula vt dicitur libentius ea deberes facere inter tuos quàm inter extraneos: sicut & medicus magis de se & de suis quàm de aliis curat. Et sic secundum aliquos detrahebant eius miraculis: secundum alios tamen hoc dicebant volentes vt honoraret patriam suam: & vt ipsi quoque possent videre B quæ audiuerant per famam. ¶ In hac parte est morale documentum quòd Deus dat gratias suas varie: secundum varias animorum præparationes. Est enim tanquàm sol qui tantum illuminat quantum aperis fenestram. Et si dicas. Non possum me disponere nisi ille dederit. Dico quòd verum est, sed ipse semper est paratus te adiuuare & nulli deficit: sed nolumus consentire eius C motioni Apocap.iij.Ego sto ad ostium. s.cordis: & pulso. Et licet ipse posset si vellet tuam voluntatem mutare: tamen vult quòd libere ei assentias: quia hoc requirit natura tuæ voluntatis: sicut vult ignem calefacere: quia hoc requirit sua natura. Ideo ait Augu. Qui fecit te sine te non saluabit te sine te. Hæc ille. Et intelligitur quòd non saluabit te sine te consentiente: quamuis D saluet te sine te saluante. ¶ Quantum ad secundum tangitur excusatio quam fecit saluator: & intendit dicere quòd non ideo non facit miracula: quia non posit: aut quia contemnat patriam sed quia ipsi erant indispositi. Dicitur ergo.(Ait autem amen).i.vere (dico vobis: quia nemo propheta acceptus est in patria sua.) Cyrillus. q. d. Vultis

I multa prodigia inter vos à me fieri pe-
nes quos sum nutritus: sed nõ latet me
quadam communis quæ cũctis accidit
passio. Contemnuntur enim quodam-
modo semper etiam optima quæque:
quando non raro contingunt alicui sed
suppetunt ad velle & sic etiam cõtingit
in hominibus. Familiaris enim qui sem
per prẹsto est debita reuerẽtia priuatur
à notis. Hæc ille. Probat autẽ saluator
K sentẽtiam suam duplici exẽplo scriptu
ræ cum subditur. (In veritate dico vo-
bis) Iste modus loquendi est iuramen-
tum: si intentio loquentis sit ipsam pri-
mam veritatem inuocare vt sit sensus.
In veritate .i. in Deo vel per Deum seu
secũdum Deum dico vobis. Potest etiã
non esse iuramentum si non prima ve-
ritas quæ Deus est: sed ipsa veritas in
communi accipitur: vt sit sensus: vere
L dico vobis. Et vtroque modo hic potest
accipi: sed tamen credo quòd saluator
non iurauerit: quia non erat necesse: cũ
ea quæ dicebat constarent ex scriptu-
ris (Multæ viduæ erant in Israel) .i. in
populo in quo Helias erat nutrius &
natus (in diebus Heliæ) .i. in quibus He
lias hic cum hominibus conuersabatur.
Chrys. Helias terrestris angelus cœle-
stis homo quæ nec tectum nec mensam
M nec amictum habebat vt multi, clauem
cœlorum gerit in ligna. Hæc ille. Vn-
de sequitur. (Quando clausum est cœ-
lum) ad orationem Heliæ. iij. reg. xvij.
(& facta est fames in omni terra). Basi.
Vt enim aspexit Helias ex saturitate:
non modicum generari opprobrium:
per famem illis ieiunium attulit quo
culpam eorum qui immensum cresce-
bat cohibuit. Corui autem facti sunt
iusto sibi ministri: qui consueuerunt
aliorum pabula vsurpare: Hæc ille. (Et
ad nullam earum) viduarum quę erant
de populo suo (missus est Helias) quan-
do fuit compulsus extra desertum: &
hoc quantum ex scriptura habetur: se-
cundum quan[illegible]loquitur saluator. Sicut
enim habetur vbi supra cum Helias la-
teret in quodam torrente à facie regis
Israel: ibi pascebatur à coruis, & bibe- O
bat aquam torrentis: sed eo exiccato
dominus misit eum ad quandam vi-
duam gentilem deuotiorem viduis Is-
raeliticis. Ideo subditur (Nisi) pro sed
(in sareptam sydoniorum) .i. ad quan-
dam ciuitatem, vel terram gentilium
(ad mulierem viduam) Hoc etiam vt
dicit Chry. factum fuit non solum pro-
pter viduę huius fidem, & deuotionem:
sed etiam diuina misericordia: vt scili- P
cet Helias dum longa spacia terrarum
transiret videret mundi calamitatem:
& pluuiam à domino postularet. (Et
multi leprosi erant in Israel sub Heli-
seo propheta). id est, in diebus Helisei
(& nemo eorum mundatus est) ab He-
liseo: (nisi Naamam syrus) qui scilicet:
non erat de populo Helisei. Et in o-
mnibus his vult saluator inferre quòd
ipse non faciebat ipsis miracula: quia Q
non habebant ad eum debitam reue-
rentiam, & deuotionem, & fidem: imò
ei inuidebant. Vnde dicitur Marc. vj.
Et non poterat ibi virtutem vllam fa-
cere. Non poterat inquam secundum
congruentiam: quamuis potuisset ab-
solutè. ¶ In hac parte est morale docu-
mentum: quantum malum sit inuidia.
Ambr. Hoc autem exemplo declaratur
quòd frustra opem misericordiæ cœle-
stis

A stis expectes: si alienæ fructibus virtutis inuideas. Aspernator enim Deus inuidorum est: & ab his qui diuina beneficia persequuntur in aliis: miracula suæ potestatis auertit. Dominicę quippe carnis actus diuinitatis exemplum est. & inuisibilia eius nobis per ea quæ sunt visibilia demonstrantur. Videte igitur quid mali inuidia afferat. Indigna propter inuidiam patria iudicatur:
B in qua ciuis operatur quæ digna fuit in qua Dei filius nasceretur. Hæc ille. Et nota quòd cum duplex sit natiuitas s. in vtero: quæ est conceptio: & ex vtero. Ambr. loquitur de prima. Est & secundum documentum. Nam ex historia Heliæ quæ habetur. iij. Reg. xvij. vbi patet quòd dum erat in deserto Deus vespere & manè per coruos mittebat ei panem, & carnes, & bibebat
C aquam torrentis, instruimur quòd fugientes mundanos strepitus, & vacantes salitudini diuinæ contemplationis pascuntur à Deo pane deitatis, & carnibus humanitatis: sed tamen bibunt aquam torrentis: quia suæ consolationes sunt admixtæ in via doloribus: & pascuntur manè & vesperè non in meridie in quo est perfectus calor: quia eorum consolationes sunt imperfectæ.
D Et aliquando ad tantam miseriam deuenniunt quòd indigent bucella panis: quia eis consolationes diuinæ subtrahuntur aliquando: vt nõ superbiant: & vt eas diligentius inquirant: & cautius custodiant. Est & tertium: quia ex historia viduæ instruimur eleemosynas facere: quia pro paruis magna recipiuntur etiam temporaliter si expedit: quia ex quo vidua cepit Heliam pascere nõ defecit nec diminuta est hydria farinæ, nec olei lechitus. Est & quartum: quia ex historia Naamam instruimur: quòd si lauemur septies in Christi sanguine ab omni lepra mundabimur. Lauamur autẽ septies: si deuotè meditemur quomodo septies sanguinem fudit: primò, in circuncisione contra luxuriam: secundò, in sudore contra gulam: tertiò, in coronatione cõtra superbiam: quartò, in lanceatione contra iram, quæ. s. F
est accensio sanguinis circa cor: quintò, in flagellatione contra inuidiam: inuidi enim sunt sicut canes mordentes. Si igitur timet leo quando flagellatur canis: multòmagis debent isti canes timere quando vident leonem. i. Christum flagellatum. Sextò, in manuum perforatione contra auaritiam: & septimò, in pedum crucifixione cõtra accidiam. G
¶ Quantum ad tertium tãgitur indignatio ciuiũ de Nazareth: cũ dicitur: (Et repleti sunt omnes in synagoga ira. hæc audiẽtes.) Et hoc secundũ Gre. ver. quia prauã intentionẽ eorũ redarguerat: quia de inuidia eos notauerat quæ inter pares regnare solet: vel quia in eo quod dixerat illã prophetiam in se completam, arbitrati sunt quòd seipsum prophetis cõpararet: vel secundum alios: quia Christus deuotionẽ gẽ- H
tilium puta Naamã & viduę sareptanę præferebat deuotioni Iudeorũ: qui tñ ipsos gẽtiles abhominabãtur vt canes. Prouer. xv. Non amat pestilẽs eum qui se corripit. Fuerũt etiam irati secũdum Gorrã propter mysteriũ, quod in dictis exẽplis innuebatur quòd. s. beneficium prædicationis esset transferendũ ad gẽtes. Vnde Act. xxij. hac de causa vole-

I bant Iudei occidere Paulum: quia dixit dictum fuisse sibi:ad nationes longè mittam te. Et surrexerunt,& eiecerunt illum extra ciuitatẽ tanquam dignum morte. Ambr. cum dominus per populos beneficia diffunderet : illi iniurias irrogabant. Hæc ille. (Et duxerunt illũ vsque ad supercilũ mortis : super quo ciuitas illorum erant ædificata vt præcipitarent eum.) In hoc maxime appa
K ret quã bestialis.& ferialis sit ille populus: quia certum est ꝙ tota regio dominum magnificabat:& ipsi hoc nouerunt:& audierunt cùm libenter, saltem maior pars eorum : & nullam dixit eis contumeliam : nec reprehendit eos de aliquo vitio apertè: nec aliquam habuerunt iræ causam: nisi ꝙ eos notauit sibi esse minus deuotos quã alij forent ex irreuerentia, & inuidia quæ regnare so
L let in paribus, & intantum exarserunt furorem: vt à furore populi velìet præcipitare quẽ nouerant piè conuersatũ cum eis Beda. Peiores sunt Iudei discipuli Diabolo magistro. Ille verbo ait. mitte te deorsum: isti facto mittere conantur. Hæc ille. (Iesus autẽ transiẽs) virtutæ suæ diuinitatis (per medium illorum) visibiliter: vt videtur aliquibus: nam dicit Beda quam quæsiuit la
M tere postquã elapsus est de manibus eorum. Dicit autẽ san. Tho. super Io. viij. c. ꝙ cum vellent christum Iudei lapidare: abscondit se id est se inuisibilem reddidit:& exiuit de templo.& subiungit. Simile fecit Lu. iiij. quando voluerunt eum præcipitare. Qui tamen tenet quòd visibiliter transiuit per istos: dicat ad san. Tho. quòd intendit hoc factum fuisse simili illi quantum ad recedere ab inimicis: non quantum ad modum recedendi. Cum autem vt Bed. ait & testator Magi. histo. dominus de manibus eorum elapsus descẽderet de monte, & sub rupe vellet latere in eo loco qui nunc dicitur saltus domini subito ad tactum dominicæ vestis saxum illud subterfugit:& instar ceræ solutum quendam sinum seu receptaculum efficit: in quo dominicum corpus O reciperentur. In que loco omnia lineamenta,& rugæ vestis,& rugæ calciamẽtorum eius. (vt dicit idem Mag. Hist. apparent adhuc : & sic etiam modo testantur, qui viderunt. vt dicit Nico. de ly. ¶ In hac parte est documentum ꝙ non debemus vindictam facere de his qui nobis mala aut appetunt aut inferre conantur exemplo christi: qui declinauit inimicos cum illos potuisset occi P dere Amb. Malebat Iudeos adhuc sanare, quã perdere: vt inefficaci furioris exitu desinerent velle quod implere non possent. Hæc ille.

Feria. iij. post dominicam. iij. Quadra. Mat. x viij.

SI peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter Q te, & ipsum solum. Si te audierit: lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit: adhibe tecũ adhuc vnũ, vel duos, vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Quod si nõ audierit eos, dic

A dic ecclesiæ. Si autem ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Amen dico vobis quæcunque ligaueritis super terrã: erũt ligata, & in cœlis. Et quæcũque solueritis super terram, erunt soluta, & in cœlo. Iterũ dico vobis, quia si
B duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quancũque petierint, fiet illis a patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo, vel tres congregati in nomine meo: ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eũ, dixit. Domine quo
C ties peccabit in me frater meus & dimittã ei: vsque septies? dicit illi Iesus, nõ dico tibi vsque septies: sed vsque septuagies septies.

SI PECCAVERIT in te frater tuus &c. Matth.
D xviij. In præsenti Euan. tangũtur tria puncta, quæ sunt fraternalis admonitio, cœlestialis iurisditio: & paternalis miseratio. ¶ Quãtum ad primum tangitur admonitio, seu correctio fraterna quantũ ad suum ordinem, secundũ quem fienda est. Pro quo notandũ est ꝙ quando christus dixerat ista verba: præcesserat sermo eius de oue perdita, & in fine concluserat, dicens, Sic non est voluntas ante patrem vestrum qui in cœlis est: vt
E pereat vnus de pusillis istis. Et statim subiungit. (Si autem peccauerit &c.) quasi volens nos exhortari: imo & nobis, & præcipere vt patebit: ꝙ de salute fratris simus semper solliciti. Ista autẽ verba fuerunt dicta omnibus apostolis audientibus: vt innuit textus, nec ibi erãt turbæ vt videtur: ideo ecclesia pro introductione Euangelij: dicit, Respiciẽs Iesus in discipulos suos? Ista enim
F non sunt verba Euangelij: sed, vt dictũ est, sic dicit ecclesia vt introducat Euangeliũ. Et verè ita fuit: quia christus ad Apostolos loquebatur (dixit Simoni Petro) ista etiam non sunt verba Euãgelij: nec ab eo habetur quod loqueretur soli Petro, sed ecclesię sic dicit, propter duo. Primò: quia dicit Christus (vade, & corripe) singulariter loquẽs singulis apostolorum. Vnde quia inter
G eos Petrus primus erat: & prælatus primus ad quem spectat Zelus de proximi salute: ideo ecclesia dicit eum Simoni Petro locutũ. Secundò: quia in fine Euãgelij dicitur ꝙ Petrus singulariter interrogauerit Christũ in persona omnium ex quo satis est rationabile quòd etiam ei ante in persona omnium loqueretur. Sequuntur deinde verba christi. Pro quibus sciendum est ex doctrina san. Tho. ij. ij. qõ. xxxii. Et. iiij. dist.
H xix. & q. de verita. qõ. iij. ꝙ duplex est correctio. Vna quæ est ad peccantis punitionem propter conseruationem iustitiæ: & ista non semper ordinatur ad correctionem delinquentis: cum aliquando sibi infligatur pœna mortis: sed ad conseruationem iustitiæ & terrorem aliorum: & pertinet solum

I adsuperiores,& est actus iustitiæ & nõ charitatis elicitiuæ:& si interdum imperatiuæ.Alia est quæ ordinatur ad bonum,& emendationem peccãtis:& est actus charitatis,& pertinent ad omnes. Et de ista principaliter est sermo christi in præsenti Euangelio.Dicitur ergo. (Si peccauerit) scilicet in præteritum.Dicit enim san.Tho.super Mat.ꝙ in peccatis quæ imminent in futurum
K non est necesse seruare ordinem,quem habemus in præsenti etiam.Sed contra.quia ij.ij.dicit ꝙ quando peccatum habet inferre in furură aliquod dãnũ proximo corporale:vt proditio,vel spirituale:vt cum quis vult alium trahere ad peccatum:licet statim denuntiare prælato:nisi firmiter speretur correctio.Et.q.de veritate.q.iij.dicit nisi periculum sit in mora.Ergo etiam in fu-
L turis oportet quòd seruetur iste ordo secretæ monitionis:quando cessat periculum more:vel quando est firma spes correctionis.Ad hoc dico,ꝙ in ista materia de correctione fraterna.S. Tho. habet vnum regulam:secundum quam mensurat omnia quæ dicit :& tradit eã de verita.vbi.s.argu.ij.& est hec.Proximus noster habet duo quæ conseruare tenemur,quantum possumus conscien-
M tiam,scilicet,& famam:sed principaliter tenemur ad conscientiam ,quotiescunque ergo possumus vtrunque conseruare, debemus hoc facere, Si vero oportet alterum periclitari, conteneda est fama ꝑ salute cõsciẽtiæ, Dico ergo ꝙ peccatũ futurũ dupliciter publicamͦ Primò ita nulla sequaĩ infamia de ꝑterito scilicet si ego scio ante ꝙ periculum imminere fratri meo qui iustus,& innocens est quod forte ipse non credit periculum:ego sine peccato statim dicere possum prælato peccato quod futurũ video,& omne aliud.Sic enim saluatur conscientia:& nullum dãnum infertur famæ.Non enim infamia est aliquem esse in periculo cum hic non sit peccatum.Alio.non ita ꝙ publicando futurum : ego infero infamiam de præterito.Primo modo loquitur super Mat.secundo modo in alijs locis.(In te) id est tibi soli iniuriam,aut damnũ faciendo : & te solo sciente.Ista enim duo requiruntur ad hoc vt sit in te:& deficiente altero eorum non est in te. Sicut enim dicit san.Tho.in locis præallegatis:quãdo peccatum est publicũ non est solum in te:& si aliis est illaturum nocumẽtum:non est solum in te: ideo publicum potest statim denuntiari sine secreta monitione : & similiter occultum nocens:nisi speretur correctio ratione prædicta.¶ Et nota quòd in peccato publico læditur cõsciẽtia peccantis : & quantum in se est : lædit etiam conscientiam astantiũ qui inde possunt occasionem ruinæ sumere:ideo tunc est fienda denuntiatio vt succurratur vtrique conscientie.Si quis tamen speraret emendare peccantem,& satisfacere scandalo : æquè bene per omnia vt prælatus deberet,vt credo,etiam cõseruare famam peccantis apud prælatum,& alios qui nesciunt:propter regulam prædictam.Si tamen prælatus exigeret,& de hoc veritatem tenetur eam cõfiteri:quia aliter derogaret iuri eius: cũ sit iudex publicorum.(frater tuus) idest omnis quem tenemur diligere: etiã si sit in prælatos:secundũ sanctum Tho.

A Tho.vbi.s.Tamen cum reuerentia e st corrigendus vt idē dicit: quia ista correctio est charitatis effectus. (vade corripe eum.) Loquitur dominus imperatiuè: quia hoc est præceptum. Est enim fraterna correctio sub præcepto: vt docet.s.ij.ij.vbi suprà: quia sicut tenemur diligere proximum: ita & quærere bonorum eius, secundum quòd congruit. ¶ Sciendum tamen ꝙ vt idem, & Ang.
B dicit: quando debemus aliquid determinatæ personæ puta decem aureos. Petro tenemur illum quærere: quando vero debemus quidem sed non Petro vel Ioanni: vt puta si eleemosynā pauperi debeo: non tenemur quærere: sed qui nobis occurrerit ille est cui debemus. Licet ergo teneamur corrigere delinquentes non tenemur tamen illos inquirere. Omittere quique illā, quādo
C corrigendus occurrrit: non semper est mortale. Nam vt dicit.s.Tho.vbi suprà tangitur omittitur vno modo, vt alio tempore oportunius fiat. Secundò, ex quadam negligentia, & tepiditate vel alio respectu quē tamen non præferimus charitati: quia.s.licet ista retardēt à fraterna correctione: tamen nō totaliter retrahunt: quia si firmiter speraremus emendationem: efficemus corre-
D ctionē. Tertiò, omittitur propter timorem mundanū, aut cupiditatē quæ præferuntur charitati: ita ꝙ si speraretur emendatio: nihilominus propter ista omitteretur correctio. Primo modo est bonum. secundum veniale. tertio mortale. Tempus ergo in quo obligamur sub pena peccati mortalis corrigere, secundum sanè. Tho. est cum occurrit corripiendum cum commoditate corripiendi, & spe emendationis, & deest E
superior qui corrigat: vel si adest negligens est. (inter te & ipsum solum) .i. secretè. & de hoc est præceptum sicut, & de corrigendo secundū san. Tho. Vnde quotiescunque publicas peccatum: quod est in te sine ista monitione secreta: facies cōtra præceptum christi. Sed contra. Nam secundum hoc qui ex loquacitate reuelaret occultum peccatū: peccaret mortaliter: contra doctrinam. F
san. Tho.ij.ij.qō.lxxiij. Ad hoc dico ꝙ reuelans peccatum occultum dupliciter potest mortaliter peccare. Vno modo ex peruersa intentione: puta ad infamandum, vel qualitercunque iniunste nocendo proximior: & sic mortaliter pecat etiam qui dicit aliquid prælato præmissa omni secreta monitione. Alio modo nō ex intentione: sed ex ipso facto: quia.s.infert notabile damnū proximo iniustè: licet leui vel bono fine moueatur: & sic mortaliter peccat qui reuelat aliquid notabile prælato: vt prælatus est.s.qui habet vlterius procedere ad iudiciū contra subditum. Et sic dicit.s.Tho. ordinē correctionis esse in pręcepto. Peccat etiā mortaliter isto modo secundum.s. Tho.ij.ij.qō.lxxiij. quicunque prælato. vt est priuata persona, vel cuicunque alij dicit aliquid H
ꝙ notabile dānū infert honestati, & famæ proximi: vt puta si dicet eum esse lenonem vel sodomitam & huiusmodi etiam si non malo fine: vel si incaute faciat: sicut, & qui in cautè occideret virum. Debuit enim & potuit aduertere. Qui vero diceret prælato vt est priuata persona aliquod mortale occultum: non multum de honestans

I ex loquacitate vel leuiter: non peccat mortaliter. Si ergo prælatus præcipiat alicui vt reuelet crimen fratris quod in te est contra prædictum ordinẽ peccatum esset ei obedire saltem extra iudicium: quod dico quia. S. Th. iiij. dist. xix. q. ij. art. iij. q. j. ad quintum videtur quod in iudicio vbi accusator hoc exigeret: prælatus posset precipere: & teneretur appellare, vel obedire: si præcipiens seruet ordinem iuris. Sed hoc di-
K ctum. S. Th. ego intelligo, quando non solum prælatus præcipit secundum ordinẽ iuris ex parte sui, sed etiam ex parte accusantis procedentis iuridice. Si enim calumniatur imponẽdo crimina falsa, non procedit iuridice vt patet. ij. ij. q. lxviij. Falsa inquam etiã secũdum opinionem suam licet vere ita sit. Vnde si omnino occultum sit peccatũ meũ
L vel proximi ita ꝙ nec adest testis, nec infamia ego non teneor dicere: verum etiam conuictus per testes: licet verum à casu dicẽtes. Vnde & ipse docet in. v. quoli. q. viij. art. ij. quod mulier accusata de adulterio penitus occulto in iudicio verum dicere nõ debet. Sed quid si persona quæ peccauit sit oculta: & factum publicum. Videtur enim ꝙ tunc subditus tenereĩ obedire prælato præ-
M cipienti super dicenda veritate. Primo, quia peccatum est publicum. Secundo quia oportet satisfacere conscientię eorum qui scandalizanĩ quod semper subditus facere non potest. Tertio: quia eo casu prælatus põt præcipere. ergo subditus teneĩ obedire. Ad hoc dico quod legitur. S. Thom. quandoq; in quodam generali capitulo cũ esset baccalarius sensisset quod tenetur subditus obedire sed omnes magistri fuerunt cõtra eum. Secundum verò ea quę S. Tho. scripsit dicendum est vt videtur quod non tenetur secũdum regulam supra assignatam. Nam salua fama peccatoris eo casu potest satisfieri conscientiæ eius per admonitionem secretam: & etiam conscientiæ eorum qui scandalizantur per modum qui dicetur. Non ergo tunc est proximus infamandus. Ad primum cõ-
O tra hoc dico quod stultitia est dicere quod peccatum sit publicũ &, velle habere eius notitiam per præceptum. Dicitur enim peccatum publicum, vt patet per Pet. de pal. iiij. di. xix. q. iiij. quando est publicum quis fecerit peccatum non autem si est publicus effectus peccatoris vel peccati. Peccatum enim nõ est id quod in tali casu videtur: puta cadauer: sed est actio occidẽtis hominem
P quæ non videtur. ¶ Ad secundum dico quod eo casu prælatus debet præcipere super dicenda veritate, & procedere ad inquisitionem peccatoris: sed suum præceptum intelligendũ est saluo charitatis ordine ex tali autem inquisitione debent ædificari scandalizati cum res sit iam punita quantum est in voluntate iudicis & ſi vlterius scandalizantur tunc certum est, quòd scanda-
Q lum phariseorum & non pusillorum. ¶ Ad tertiũ dico quod eo casu aliquis indeterminate. i. hic vel ille est infamis ex ipsa euidentia facti. Et ideo prælatus indeterminate: potest præcipere nõ autem specialiter, nec sic specialiter aliquis de hoc infamis aut semicõuicius. Tenetur autem subditus obedire quandocunq; prælatus specialiter ei præcipere potest secundum aliquos licet etiã hoc

A hoc sit falsum vt alii negant vniuersaliter. Tenetur etiam q̃n potest indeterminatè præcipere si subditus sit infamis de hoc licet non apud prælatum vel semiconuicius: quia. s. vnus est testis. Si autem cessent omnia ista: puta quia est omnino occultus puta quia aliquis solus scit peccatum suum vel alterius & nullatenus peccator est infamis & ea infamia qui requiritur ad posse procedere contra aliquem non tenetur. Et tamen prælatus licitè præcipit: sed præceptum intelligitur quantum se pôt extendere eius authoritas. Sicut etiam licitè præcipit quando accusator procedit malitiose contra aliquem falsa crimina imponẽdo, aut imponendo vera quę nescit esse vera: nisi fortè per leues coniecturas: & tamen non est ei obediẽdum nisi adsit vnus testis vel infamia, vt dictum est. (Si te audierit lucratus es fratrem tuum.) Ex quo patet secundum Chry. ꝙ discordia est malum non solum offendentis sed offensi & ꝙ amicitia est cõmune bonum. Non enim dicit ꝙ ille lucratus sit se: sed fratrẽ tuũ. (Si autem te non audierit adhibe tecũ vnum vel duos.) Est aũt aduertendum quod scd̃m S. Th. testes in fraterna correctione debent induci ante publicã denuntiationẽ & post secretã monitionem tandiu factam quandiu sperat̃ emendatio probabiliter vt ab extremo ad extremũ per medium eatur. Inducunt̃ aũt testes secundũ Hie. ad ostẽdendũ quod malũ sit id de quo frater arguit̃ & cõsequenter facilius corrigat̃. Vel secundũ Aug. ad cõuincendũ de actu si iteretur. Vel secundũ Chry. vt sint testes ꝙ corrigens fecerit debitum suum. Si tamen crederetur quod ex testium inductione peccator proficeret in peius non essent inducendi: secundum S. Tho. Sed cõtra ista videtur esse dictum Aug. in regulã dicentis. Si admonitus. s. secretè neglexerit corrigi. prius pręposito debet ostẽdi ne &c. Ad hoc dicit. S. Tho. quod debet ostendi præposito siue prælato: vt est quædam singularis persona: de qua præsumitur quod melius poterit prodesse quam alius testis. Vnde subiungit. Ne. i. si fortè possit secretius correctius non innotescere cæteris. Non autem intendit quod debeat dici ei per publicam denuntiationem. vt iudex est. (Vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum) s. ad conuincendum quod malũ sit id ꝙ facit: vel ꝙ aliquod malum fecit vel ꝙ tu debitum fecisti. (Quod si nõ audierit eos: dic ecclesiæ) id est his quæ ecclesiæ president, secundum Chry. Vel secundum glo. ecclesiæ idest vniuersitati fideliũ: vt magis erubescant. (Si autem ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus). i. gentilis. vel infidelis. (& publicanus). i. publica vectigalia exigens. quod genus hominum solet esse vitiosum. Hier. Publicani vocantur qui seculi sectant̃ lucra, & exigũt vectigalia per negotiationes & fraudes ac furta patent periuria. Vnde sensus est secundum gl. ꝙ excõicetur & euitetur ab omnibus. Vel secundum Aug. iam non computetur in numero fratrũ & idẽ est. ¶ In hac parte est documentũ literale ꝙ Aug. tangit dicens lib. de verbis do. Admonet nos deus noster nõ negligere inuicẽ peccata nostra non quærendo quod reprehendas, sed videndo quod corrigas. Debemus enim amando cor

I corripere non nocẽdi auiditate sed stu-
dio corrigendi. Si neglexeris peior eo
factus es. Ille iniuriam fecit & iniuriã
faciendo graui seipsum vulnere percus
sit:tu fratris contemnis. Peior es tacen-
do quã ille cõuiciando. Hæc ille. ¶ Quã
tum ad secundum tangiẽ iurisditio da-
ta apostolis & successoribus eius:& hoc
ne quis leue putet se esse excõicatum.
Hier. Quia dixit si ecclesiã non audie-
K rit sit tibi sicut ethnicus & publicanus
& poterat contemptoris fratris hæc es-
se responsio, vel tacita cogitatio: si me
despicis & ego te despicio: si me cõtem
nis & mea sentẽtia condemnaberis. po-
testatem tribuit apostolis vt sciant qui
à talibus condemnanẽ:humanã senten-
tiam diuina sentẽtia corroborari. Hæc
ille. Vnde dicitur. (Amẽ). i. vere vel fi-
deliter (dico vobis quæcunq; ligaueri-
L tis super terram). s. condemnando (erũt
ligata & in cœlis) quia sic ligati vt ex-
ponit Chry. æterno alligãtur supplicio
(& quæcunq; soluerint super terram:
erunt soluta & in cœlo.) Est autẽ notã
dum sicut dicit S. Tho. s. iiij. dist. xviij.
quod sacerdos est minister & instrumẽ
tum dei: ideo ligata soluit sicut & deus.
Deus autem circa pœnam operatur:&
eam remittendo & eam infligendo. cir-
M ca culpam vero solum eam remittẽdo.
Ideo sacerdos virtute dei & instrumen
taliter vel ministerialiter absoluit à
pœna quam remittit: & ligat ad eam
quam imponit. Similiter & absoluit à
culpa: sed non ligat nisi ostendendo li-
gatum. Et ideo non potest sacerdos pro
libero arbitrio ligare, & soluere: sed so-
lum inquantum operatur conformiter
deo: quia sine principali mouente nihil
potest instrumẽtum. Sciendum est etiã
quòd hic data est omnibus apostolis si-
mul potestas ligandi, & soluendi: sed
Matt. xvj. data est soli Petro vt dictum
est. Et tibi dabo claues regni cœlorum
ad ostendendum secundum S. Th. q in
ecclesia autoritas omnium ab vno de-
pendet. Non solum autẽ Christus dicit
esse ratam excommunicationem eccle
siæ: sed & omnem petitionẽ consentien
tium in vnitate ecclesiæ secundum gl.
Ideo dicitur (Iterum dico vobis: quia
si duo ex vobis consenserint). i. simul
senserint per vnionem voluntatum (si-
bi inuicem) remittendo iniurias:& reci
piendo penitentem:& abiiciendo super
bum secundum Glo. (de omni re quan
cunq; petierint) pro se:& perseuerãter
& pie ad salutem vt dicit S. Thom. in
iiij. dist. xv. q. iiij. ij. ij. q. xiij. iij. contra
gen. ca. xcvj. (fiet illi a& patre meo qui
in cœlis est.) Vel secundum Hiero. in
his verbis vult ostendere præmium &
fructum concordiæ ad quam supra fue
rat hortatus. (Vbi enim sunt duo, vel
tres congregati in nomine meo) id est,
se amãdo propter me secundum Chry.
sibi sum in medio eorum) ideo non est
mirum si exaudiã eos. Et in hoc est do-
cumentum de quo Hila. Ipse enim qui
pax atq; charitas est sedem, atq; habita
tionem in bonis, atq; pascificis volun-
tatibus collocauit. Hæc ille. ¶ Quãtum
ad tertium tangitur paternalis misera-
tio Christi qui vult quod nobis dimit-
tantur peccata multoties quia enim di
xerat dominus vt ait. Hie. remittendas
esse iniurias:& præmiũ etiã concordiæ
demonstrauerat. Tunc accedẽs ad eum
Petrus, prouocatus ad interrogandum,
dixit

A dixit domine quoties peccabit in me frater meus,& dimittam ei? (Et cum in terrogatione:) vt ait Hiero. profert sen tentiam dicens.(Vsq; septies)putans se aliquid magnum dicere: vt ait Chryso. Dixit ei Iesus. Non dico tibi vsq; septies sed vsque septuagies septies(.i.toties quoties secundum Augu. Chrys.& Hie.quia ponitur numerus determinatus pro indeterminato. Sed quare ma-
B gis ponitur hic numerus determinatus quam alius? Ad hoc dico secundum Augusti. de verbis domini qui vult quod septuagies septies sit idem quod septua ginta septem vicibus quod hoc est quia iste numerus significat omnia peccata. Nam per decem significatur lex qui decem continet præcepta: per vndecim verò peccatum quod est trāsgressio legis, per septem vero totum quia septē
C diebus omne tempus voluitur. Septies autem vndecim.i.omnia peccata sunt septuagies septies.secundum Hie. vero qui vult quod septuagies septies sit idē quod quadringentis nonaginta vicibus quia scilicet, ducit vnum aduerbium in aliud hoc ideo est vt significet quod toties in die remittendum est peccatum fratri quoties peccare non potest in hac parte est documentum literale,
D de quo ait Augu. libr. de verbis domini. Si septuagiesocties peccauerit ignosce.& si centies,& omnino quoties peccauerit ignosce: si enim Christus millia peccatorum inuenit: & in omnia donauit: noli subducere misericordiā. ait enim Apostolus donantes vobismetipsis si quis aduersus aliquem habet querelam sicut Deus in Christo donauit vobis.Hæc ille.

Feria.iiij.post do.iij.Quadrag.Mat.c.xv. E

ACcesserūt ad Iesum abhierosolymis scribæ,& pharisei dicētes, quare discipuli tui transgrediūtur traditiones seniorum. Non enim lauant F manus suas cum panem manducant.Ipse autem respondens ait, illis, Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?nam Deus dixit, Honora patrem tuum & matrem & qui maledixerit patri vel matri morte mo G riatur, vos aūt dicitis, Quicūq; dixerit patri vel matri munus quodcūq; est ex me tibi ꝓderit & non honorificabit patrē suū aut matrem suam. Et irritum fecistis mādatū dei ꝑꝑ traditionem vestrā hypocritæ bn̄ prophetauit de vobis Esa.dicēs,po H pulꝰ hic labiis me honorat: cor autē eorū longè est à me. Sine cā aūt colūt me, docētes doctrinas & mandata hoīm. Et cōuocatis ad se turbis dixit eis. Audite & intelligite.Nō quod intrat in os coinquinat hominem

sed

I sed quod procedit ex corde,
hoc coinquinat hominē. Tūc
accedentes discipuli eius dixe-
runt ei, Scis quia pharisei audi
to hoc verbo scandalizati sunt.
At ille respondens ait, Omnis
plantatio quam non plantauit
pater meus cælestis eradicabi-
K tur. Sinite illos, Cæcus aut ēsi
cæco ducatum præstet, ambo
in foueam cadunt? Respōdens
autem Petrus dixit ei, Edissere
nobis parabolam istam. At il-
le dixit, Adhuc & vos sine in-
tellectu estis. Non intelligitis:
quia omne quod in os intrat in
L ventrem vadit: & in secessum
emittitur. Quæ autem proce-
dunt de ore, de corde exeunt:
& ea coinquinant hominē. De
corde enim exeunt cogitatio-
nes malæ homicidia, adulteria,
fornicationes, furta, falsa testi-
monia, blasphemiæ. Hæc sunt
M quæ coinquinant hominem.
Non lotis autem manibus man
ducare, non coinquinat ho-
minem.

ACCESSERVNT AD IEsum ab Hierosolymis &c. Matth. xv. Marci. vij. In præsenti euangelio tanguntur tria puncta quæ sunt Phariseorum cōfutatio, populorum confirmatio, & discipulorum informatio. ¶ Quantum ad primum sciendum est quòd à tempore Moysi de volūtate dei constituti sunt septuaginta senes ætate & moribus maturi. & scientia præditi super quos erat Moyses: & sic erant septuaginta vnus. Et ex illo tempore statutum est quòd tot essent ad regimen populi ordinati: qui & dicebantur iudices ordinarii: & per impositionem manuum instituebantur: & residebant in Hierusalem: & ad eos fiebat recursus in quæstionibus difficilibus: & eorum determinatio habebatur pro lege firma quam transgredi non licebat: vt habetur Deut. xxviij. Isti etiam statuebant aliqua tanquàm necessaria, & quædam sub monitione tanquàm decentia, & honesta. De talibus autem erat statutum quòd hic tangitur: q. s. accedentes ad mensam prius lauarent manus. Verumtamen scribæ & pharisei hoc mandatum trahebant ad falsitatem: quòd scilicet per talem lotionem acquireretur aliqua munditia spiritualis. Et mouebātur ad hoc: q in lege per corporales ablutiones aliquæ immunditiæ dicebantur aboleri. Et quia discipuli christi illa quæ non erant necessaria: sed magis secundùm istorum intellectum superstitiosa non observabant: christum in suis discipulis arguebant tanquàm contemptorem doctrinæ seniorum. vt sic redderent cū populo odiosum. Omnia hæc testatur Nic. de ly. Fortè tamen q illi seniores qui fecerunt hoc statutum non fuerūt illi iudices ordinarii: qui videntur fuisse magnæ autoritatis: sed fuerunt talmudistæ: vt videtur velle Pau. burgen.

A hebreus qui finxerunt multa vana & inutilia,& irrationabilia quia vt ait Beda.scripturas non sane intelligebant. Verbi causa: Cùm dicitur Esa.j. Lauamini,mundi estote: hoc accipiebant de latione corporali. Et inde vt ait venit ista superstitionum diuersitas. Ista etiã lotio manuum fortè non fuit lotio,quę communiter est in vsu hominum: sed quædam lotio secundùm specialem ritum vt innuitur Mar.vij. Vbi dicitur. Pharisei & omnes Iudæi nisi crebro lauent manus non manducant tenentes traditiones seniorum:& à foro scilicet venientes nisi baptizentur idest lauentur non comedunt. Existimabant enim se fieri immundos ex conuersatione cũ aliis. Pharisei ergo: & scribæ tenentes hoc statutum tãquàm legem voluerũt cõfundere christum super eo:& ad hoc C ab Hierosolymis in terra genezareth venerunt. Et licet Marcus videatur innuere quòd simpliciter venerunt:tamẽ non est sic:sed malitiosè venerunt:& secundùm doctores precipue Chrys.& Remi. eorum malitia aggrauatur ex multis:cum dicitur) Tunc) siue,vt ait, ecclesia(in illo tempore)quando.s.christus miranda multa fecerat quibus con D uerti debuissent secundùm Chry. (accesserunt ad Iesum)malo animo:vt pugnarent cum eo secundùm Raba.& ad reprehendendum eum:secũdùm Rem. (ab Hierosolymis)quæ erat: metropolis & ciuitas sancta.& consequenter secundùm Remig.debebant isti aliis esse meliores & secundùm Crysost.erant peiores:quia maiorẽ superbiã posidentes(scribe)id est legis doctores: secundùm Remi.(& pharisei).i.seniores po

B (placed beside "tùm vt innuitur Mar.vij.")

puli:secũdũ eundem,vel secũdũ verita E tem,& senes,& viri religiosi ac magnæ autoritatis in populo. Seniores autem populi possunt dici generaliter senes: & specialiter iudices ordinarii(Dicentes,Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones).i.ordinationes (seniorum).i.sacerdotum:secundũ Chry.qui multa noua inducebant vt essent terribiliores:dum & ipsi viderentur legislatores sicut & Moyses. Vel seniorum.i. F iudicũ ordinariorum:qui fortè omnes. aut maior pars erant sacerdotes.(Non enim lauant manus suas cùm panem manducant)O magnam querelam, & dignam vt primates regalis ciuitatis fatigentur. Et hoc secundùm Chrysost.& Bed.intelligitur de lotione manuũ quę est in vsu cõi:quã omittebant apostoli secũdũ Chry.propter duo. Primò, quia attẽdẽtes necessariis desupfluis parum G curabãt:ideo lauabãt manus vel nõ lauabãt:secũdũ ꝙ cõtingebat illis. Secũdo qa vt dicit Marc.vj.tñ erãt occupati circa prædicationem,& respõsiones dãdas ꝙ nõ habebãt spatiũ mãducãdi. Secũdũ Remi.aũt pñt prædicta intelligi non de lotione cõi manuũ:sed desuperstitiosa,quã adinuenerant seniores: & hoc intellige qualitercunque sumãtur seniores:quia lotio ista,aut erat su H perstitiosa in se:aut secũdũ intellectũ, & vsum phariseorũ christus aũt nõ dixit lotionẽ manuũ esse malã:neq; excusauit apostolos quasi bñfacerẽt:sed secundũ Chry.statim reaccusauit phariseos:ostendẽs quoniã eũ qui magna peccat pro paruis peccati aliorum sollicitum esse non oportet. Vnde sequitur. (Ipse autem respondens ait illis. Quare,&

I re,& vos tranſgredimini mandatũ dei)
ſcilicet de honore parentum. Nec attẽ-
dit chriſtus ad excuſandum apoſtolos
ſecundùm Chry. ſed ad obiurgandum
phariſeos: vt oſtendat eos friuola dixiſ
ſe:& quòd propter homines hoc fecerẽt
(propter traditionem veſtram) q.d. ſe-
cundùm Hie. Cum vos propter tradi-
tionem hominum præcepta dei negli-
gatis: quare diſcipulos meos arguendos
K creditis: ꝙ ſeniorum iuſſa perimpẽdãt:
vt dei præcepta cuſtodiãt. Hæc ille. De
clarat autem quomodo tranſgrederen-
tur præceptum dei dicẽs (Nam deus di
xit). i. præcepit: (honora patrem tuum
& matrem:) non ſolum quò ad reueren
tiam ſecundùm. ſ. Tho. ſed quo ad vitæ
neceſſaria? Hier. Honor in ſcripturis ta
men nõ tantũ in ſalutationibus,& offi-
ciis deferendis: quãtũ in eleemoſynis,&
L oblatioẽ ſeruatur. Hæc ille. (Et qui ma
le dixerit patri vel matri morte moria
tur) in quo ſecundũm Chry. multo ma-
gis oſtendit morte dignos iſtos qui nõ
verbo: ſed opere dehonorabant paren-
tes:& alios hoc ipſum docebant. At in-
tellectum aũt ſequẽtiũ quia valde ſunt
obſcura nũc in noſtro idiomate: credo
autem in hebraico fuiſſe clara tunc qñ
talis loquendi modus erat in vſu: ſcien-
M dum eſt primo ꝙ vbi in latino habetur
munus: in hebreo habetur corbã: quod
ſignificat nõ tantum munus, ſed munus
votiuum: ſecũdũ Ma. hiſt. i. rẽ quã quis
deo vouit, vel conſecrauit. Dicere er-
go munus quodcũq; eſt ex me tibi pro-
derit: eſt dicere: id quod ego cõſecraui,
vel voui deo proderit tibi:& hoc dice-
bãt filii patri,& matri ex doctrina pha-
riſaica ad eum finem qui dicetur. ¶ Eſt
ſciendùm ſecundo ꝙ phariſei auari ſũt
ſtudentes cupiditati: ſicut teſtatur Hie
ro.& Ma. h. dicebant ꝙ filius quilibet
poterat vouere deo ea quæ erant ſuo
patri. vel matri neceſſaria: quia deus eſt
principalis:& verus pater & ꝙ poſtquã
ſic fuiſſent aliqua deuota deo parentes
non poterant eis vti in ſuis neceſsitati-
bus: vnde vt ſacrilegii crimen euitarẽt
egeſtate conficiebantur. ¶ Eſt etiã ſcien
dum tertiò, quòd filii qui ſic vouebant O
deo ſignificabant parentibus ſe voluiſ
ſe,& tunc eran ſecundùm phariſeorum
doctrinam abſoluti ab obligatione qua
tenebantur parentum neceſsitatibus
ſubuenire. Significabant autem hoc
multis modis: ſed vnus erat dicendo
(munus quodcunq; eſt ex me tibi pro-
derit) ſiue hoc quòd ego voui deo tibi
proderit. Dicebant ergo phariſei ꝙ ſic P
licitè poterant filii dicere & tunc erãt
abſoluti: vt dictum eſt. Hoc ergo obſcu
re ſignificant verba ſequentia: quæ ſe-
cundùm. S. Thom. poſſunt habere du-
plicem conſtructionem ſcilicet perfe-
ctam & defectiuam. in qua oportet ſup
plere. Perfecta eſt talis. (Vos autem) o
hypocrite phariſei (dicitis) dicendo fal
ſitatem (quicunque) ideſt quilibet fi-
lius (dixerit (ideſt ſine peccato cum bo
na conſcientia poterit dicere, (patri
vel matri hoc dictum ſcilicet munus Q
ideſt votiuum ſeu deo deuotum (quod-
cunque eſt ex me) ideſt per me ſupple
deo conſecratum tibi proderit. Alia eſt
defectiua talis. Vos autem dicitis qui-
cunque dixerit patri vel matri munus
& ſupple ſatis fecit præcepto dei:&
eſt abſolutus: vt ſupra. ¶ Eſt autem ſciẽ
dum quòd quando filii dicebant patri:
id

id quòd ego voui deo. proderit tibi illud filiorum dictum poterat tres sensus habere. Primus est secundùm gloss. legendo interrogatiuè seu admiratiuè: quasi diceret filius. Id quod ego consecraui deo tibi proderit idest tu audebis conuertere in necessitates. Et consequenter patres credebant se sacrilegii reos ex doctrina pharisaica: si talis in suos vsus conuertissent. Secundus est
B secundùm Hiero. etiam legendo interrogatiue: quasi diceret filius. Munus quod deo offerre debeo in tuos ne vsus consumam. q.d. non. tertius est secundũ Aug. de conse. euang. legendo plane. q. d. filius. (Munus quodcũque est ex me) idest quod tuo pater propter me offerre consueuisti deo (tibi proderit) idest iam habeto illud pro te: & non vltra offeras pro me quia iam sum in tali ætate,
C vt ego pro me offerre possim. Cùm autem filius sic dixisset secundùm phariseorum doctrinam: erat absolutus vt suprà. (Et non honorificabit) filius propter vestras suasiones (patrem suum) prouidendo ei de necessariis in ægestate (& irritum fecisti mandatum dei) de honore parentum (propter traditionẽ vestram) idest à vobis factam & ad vestram auaritiam ordinatam. deinde sal
D uator ostendit per scripturam quòd malitia istorum contra eum & eorum falsa doctrina erat prophetata dicens (Hypocritæ (idest simulatores: qui sub specie cultus diuini coacernatis diuitias bene) idest verè (De vobis prophetauit Esaias) ex persona mea loquens secundum Rab. vel ex persona dei secundum Remi. (populus hic) scilicet Iudeorum secundùm Remig. quod intelligendum est potissimè qui ad phari-
E seos (labiis) idest verbis (me) christum: honorat quando volunt decipere secũdùm Raba. dicentes. Magister scimus quia verax es. Vel (me) deum secundũ Remig. quia vnius dei cultum se habere gloriantur (cor autem eorum longe est à me:) quia secundùm Remi. visis miraculis quæ diuinitatem christi afferebant: nec diuinitatem agnoscere neque christum suscipere voluerunt. Vel
F secundùm mentem Raba. cor eorum longe est à me: quia christum morti tradere libentissimè voluissent (Sine causa autem colunt me) idest sine fructu & merito: secundùm Raba. Et quare. Quia sunt (docentes doctrinas, & mãdata hominum) idest seniorum: præter missis & irritatis mandatis dei. ¶ In hac parte est morale documentum contra quosdam laicos: quia sunt homines pes-
G simi pleni omni vitio, & tamen quædã minima obseruant quæ non sunt necessaria: vt non comedere carnes in quarta feria, vel oua. vel lacticinia in die veneris: & si quis religiosus cauens mortale peccatum de huiusmodi non curauerit: scandalizantur tanquàm pharisei qui christum volebant occidere: & reputabant apostolos irreligiosos: qa manus non lauabant. Vnde ait Greg. j. q. j.
H Multi secularium hominum cùm plus sacerdotum vitam quàm suam discutiũt: magnum cõtẽptus diuinorũ sacramẽtorũ crimẽ incurrũt. Magna eñ trabe vulneratos oculos habẽtes eamq; negligentes: festucam tenuem in aliorũ oculis inspiciunt quam dum incaute euellere festinãt ĩ erroris foueã dilabũtur. Hęc ille. ¶ Quãtũ ad secũdũ tãgitur

I gitur populorum, vel turbatum confir-
matio. Licet enim Christo crederent:
quia tamen pharisei erant magnæ fa-
mæ: ingerebant eorum mentibus ali-
quam titubationem. Dicitur ergo. (Et
conuocatis ad se turbis) quæ fortè paſ-
ſim ſeorſum de hoc muſitabant: hæſi-
tantes an bene, vel malè facerent diſci-
puli Chriſti. (Dixit eis. Audite) corpo-
ris aure. (& intelligite) mente. Dicit au
K tem hoc vt firmius imprimat dicta ſua.
(Non quod intrat in os) corporis (co-
inquinat hominem). b. Mar. c. vij. dicit
communicat. Et ſicut dicit Hiero. pro-
priè ſcriptura ſic conſueuit loqui. Iu-
dei enim communes cibos vocant qui-
bus omnes vtuntur exceptis ipſis, vt eſt
caro ſuilla & lepus, & oſtreum, & iſtiuſ
modi animalia, quę vngulam non ſcin-
dunt: nec ruminant, nec ſunt ſquamoſa
L in piſcibus. Idem tamẽ eſt ſenſus: quia
ſecundum iudeos cibi communes co-
inquinabant manducantem.) Sed quod
procedit ex ore) cordis ſecundum Ma-
giſt. Hiſto. nam & vomitus procedit de
ore corporis. Vnde & quidam libri ha-
bent quod procedit de corde (hoc coin-
quinat hominem.) ¶ Sed contra arguit
primò Augu. contra Fauſtum. Si cibus
nullus inquinat hominem, quare Deus
M prohibuit in lege veteri multos cibos:
puta, carnem ſuillam & huiuſmodi. Se-
cundò arguit, Si inquit, quod intrat in
os non inquinat hominem, quare non
veſcimur idolotitis. i. his quę idolis fue
rint immolati. Ad hæc dicitur ſecundũ
Aug. & Hiero. quòd Chriſtus loquitur
de cibis in ſe & in ſua natura conſide-
ratis. Sic enim omnis creatura Dei bo-
na. j. Tim. iiij. Ad primũ ergo dicit Au-
gũ. & S. Tho. quòd aliqua erant in ve-
teri lege animalia immunda: non in ſe:
ſed ratione ſui ſignificati, vt porcus, qui
luxuriam ſignificabat, ſicut agnus in-
nocentiam. Adueniente autem veritate
in lege noua debebant ceſſare illæ ob-
ſeruationes ſignorum. Ideo dixit Chri-
ſtus quòd non coinquinant. ¶ Sed con-
tra, quia quando Chriſtus ſic dixit ad-
huc durabant illæ obſeruationes: quæ N
vſque ad Chriſti paſsionem durauerũt
ſecũdum ſanctos. Ad hoc dico quòd li-
cet durarent tamen cum hoc ſtat quòd
nullus cibus de ſe coinquinet hominẽ:
ſed coinquinat ſolum ratione ſignifica-
ti: vel ex eo quòd contra obedientiam
Dei manducatur. Ad ſecundum dicit
Magiſter Hiſt. & Hier. & Remig. quòd
non eſt prohibitum veſci idolo immo-
latis ſecundum ſe: ſed ſolum ratione
ſcandali: quando homo ex hoc daret
proximo infirmo ſcandalum vel ratio-
ne conſcientiæ erroneæ quæ hoc cre-
deret peccatum. Ex iſtis autem verbis
Chriſti valde fuerunt pharisei ſcanda-
lizati, & conſequenter etiam fortè apo-
ſtoli aliqualiter vt turba ſupra vacil-
labant: ſed Chriſtus eos conſolidauit
in fide, & fortè cum apoſtolis ſimul &
turbam. Dicitur ergo (Tunc acceden- O
tes diſcipuli eius dixerunt ei, Scis quia
pharisei audito hoc verbo (ſcilicet quo
dominus omnes eorum obſeruationes
ſubuertebat ſecundum Hier. vel ſecun-
dum Magi. hiſt. qui dicebat quòd cibus
non coinquinat hominẽ: quod videba-
tur contra legem dixiſſe (ſcandalizati
ſunt.) Sed tamen nihil ſunt auſi cõtra-
dicere. ſecundum Chry. quia vehemen-
ter illos conuicerat non redarguendo
ſolum:

A solum:sed & dolum eorum propalãdo. Hæc ille.¶Est autẽ sciendum secũdum Hier.quòd scãdalum significat offendiculum,ruinam,vel impactionẽ pedum: & scandalizare est dare occasionẽ ruinæ.Scãdalizari vero est accipere occasionẽ ruinæ.Et innuit Hier.quòd scandalum dicitur ipsa impactio, & res ad quã impingitur:puta scamnum,aut lapis. Et ita est secundum.S.Tho.ij.ij.q.
B xliij.¶Est ergo duplex scãdalum secundum.S.Tho.super Matth.&.ij.ij.vbi.s. s.actiuum, & passiuũ. Actiuum est dictum aut factũ minus rectum præbens occasionẽ ruinæ.Non dicitur cogitatũ: quia oportet quòd constet.Nec dicitur malum:sed minus rectũ:quia sufficit si habet speciẽ,vel apparẽtiam mali. Passiuum verò est ruina ex tali dicto, vel facto.Aliquãdo ergo vt dicit est actiuũ
C sine passiuo:aliquãdo econuerso passiuum sine actiuo, vt in proposito, quia Christus docebat veritatẽ:& illi ex inuidia, & malitia sumebant occasionem ruinæ:& cõcitabant seditionẽ in populo quantũ in se erat. (At ille respõdens ait.Omnis plãtatio).i.falsa doctrina,& superstitiosa obseruatio:secundũ Hila. & Remi.(quã non plãtauit pater meus cœlestis eradicabitur:)Hæc secundum
D Manicheos de lege dicta sunt, vt dicit Chrys.sed nõ aduertunt;quo modo superius dñs pro lege pugnauerit, dicens. Quare vos transgredimini mandatum Dei.s.in lege propter traditionem vestram. (Sinite illos.) Quasi diceret. Si scãdalizantur nõ curetis. Plura de ista materia habẽtur. ij.ij.vbi.s.&.iiij.dist. xxxviij. Tamẽ quantũ ad pręsens pertinet. Sciendũ est secundum.S.Tho.ꝙ cum scãdalo actiuo nihil est faciẽdum
E propter scãdalum autẽ passiuum aliorum nõ sunt omittẽda spiritualia:& ea quæ sunt de necessitate salutis, puta eleemosynæ tempore necessitatis:quia quilibet tenetur plus se quàm aliũ diligere.Si verò nõ fuit de necessitate salutis,vt puta aliqua oratio,vel exhortatio ad bonũ distinguẽdum est:quia aut ex hoc aliqui scãdalizantur ex infirmitate vel ignorãtia:& tũc ista sunt differenda, vel occultãda donec reddita ra- F
tione auferatur ab eis scandalũ. Quod si reddita ratione perseuerãt in scandalo,iam ex malitia scãdalizantur. Cum autẽ quis ex malitia scãdalizatur nõ est curãdum.i.nõ sunt spiritualia bona dimittẽda propter hoc.Si autem scãdalizabantur pharisei de doctrina dñi.s.ex malitia vt eam impedirẽt.Temporalia autẽ quæ de necessitate salutis sunt cõseruanda,vt deposita,& cõmissa præla- G
tis,& rectoribus nõ sunt propter scãdalũ relinquẽda ratione supradicta. Alia verò sunt dimittẽda propter scãdalum pusillorũ.i.qui ex infirmitate scãdalizantur:non autẽ propter scãdalum phariseorũ:qui ex malitia scandalizantur: quia hoc nõ expedit bono cõmuni, neque ipsis raptoribus. Hæc ex san.Tho. vbi.s.(Cœci sunt)carẽtes.s.vero intellectu legis secundũ Raba. (& duces cœ H
corum)alios in errorẽ mittentes, & ad præcipitiũ ducẽtes (Cœcus autẽ si cœco ducatũ præstet:ambo in foueam cadũt)Et hic est documentũ contra quærentes sacerdotes ignorãtes : ne cogant eos restituere:quę per occultas fraudes acquisiuerũt.Aug. Qui vult cõfiteri vt inueniat gratiã:quęrat sacerdotẽ scien-

I tem soluere,& ligare.¶Quantū ad tertium sciendū est:ꝙ quia Christus multoties parabolicè loquebatur apostoli existimauerūt eum parabolicè locutū, qñ dixit: quod intrat in os nō coinquinat hominē: vnde Petrus pro se,& pro oībus quęsiuit intellectū parabolę. Dicitur ergo (Rñdens autē Petrus) .i. interrogās dixit.) Edissere nobis parabolam istā.) Sed quia in persona omniū
K loquebatur: cum oībus est reprehēsus à Christo dicēte. (Adhuc & vos) sicut.s. pharisei (estis sine intellectu) Increpat autē eum dñs, inquit, Hier. eo ꝙ parabolicè dictū putet quod perspicuè est locutus. Ex quo aīaduertimus vitiosum esse auditorē: qui aut obscura manifestè: aut manifestè dicta obscurè velit intelligere. Hæc ille. Vel increpatur secundū Chry. quia nō erat ex incertitu-
L dine quod quæsierat: sed quia & ipse,& alii apostoli cū phariseis erāt scādalizati: & à principio quasi pro phariseis interrogare volebant: sed retracti fuerunt: quia dixit oīs plantatio &c. Petrus tñ quia vbique feruēs est nō ita silet vt cęteri. (Nō intelligitis quia omne quod in os intrat in ventrē vadit: & in secessum emittitur.) Hic autē vt dicit Hier. obiiciunt quidā dominū ignarū fuisse
M naturalis Philosophiæ: quia nō totum alimentū in secessum emittitur. Quidā autē vt Magister Histo. ad hoc dicūt: ꝙ nihil de alimēto cōuertitur in veritatē humanæ naturæ: sed id quod ad Adam tractū est augetur, & id solum resurgit. Sicut autē aurifices argēto in igne apponūt plumbū ne cōsumetur argentū, vel aurū: ita dicūt assumi cibos,& calor naturalis consumat eos: & relinquat id

quod ab Adam tractū est. Sed hoc stare nō potest: quia hominē crescere nihil esset aliud quàm hominē rare fieri. Et præterea homo animā vegetatiuam habet cōmunem cū brutis, & plantis. in quibus augmētum fit ex alimēto. Vide de hoc. j. parte. q. cxix. &. ij dist. xxx. & iiij. dist. xliiij. & quolibe. vij. q. iij. Ideo ad hāc obiectionē dicitur. Primò, quòd omne quod ex cibis aduenit eiicit per secessum processu tēporis: ita tamen vt per secessum secūdum Hier. intelligamus omnē modum expellēdi superflua. Non enim manet caro hominis secundum materiam: sed secūdum speciem: sicut ignis in quo successiuè subiiciuntur ligna manet idē numero secūdum speciem, vel formā: non secundum materiam: quia continuè vna pars abiicitur,& alia generatur: & ita est in homine, Vnde multos sumit cibos qui quādoque ex toto elabūtur ab eo. Et si obiiciatur quòd in morte aliquid reperitur in homine ex cibis generatū nondū resolutū. Dicendum est secūdum istam expositionē quòd ideo est: quia homo finitur. Si enim perpetuo duraret: nulla esset in eo pars materialis generata quæ non corrūperetur aliquando. Secundò, dicitur quòd accipitur ibi totū pro parte vt sit sensus quòd de omni cibo, aliquid vadat in secessum quantumcūque sit purus,& nobilis: vnde nō dicit totū sed omne. Licet enim omnis humana caro quæ nūc est in hac ecclesia sit intra vestes: quia scilicet nullus est nudus: non tamen est tota: quia manus sunt extra. Vnde ly omne distribuit suppositā: & ly totū partes: Et hoc est arguere sic. Si cibus inquinare homin

A minem:hoc esset maximè quantum ad feces,& superfluitates quæ sunt in illo. Sed ille nõ coinquinant hominẽ: quia natura separat illas & expellit per secessum: ergo multo minus aliæ partes ciborũ inquinant. Tertiò, posset fortè dici quòd saluator non loquitur de omni quod intrat in os:sed de omni immũdo. Tale enim expellitur à natura. Et similiter quando dicit quòd id quod B exit de ore coinquinabat hominẽ: hoc intelligitur si sit immundũ. Bona enim verba nõ coinquinant.(Quæ autẽ procedunt de ore,de corde) id est,de mẽte (exeunt: & ea coinquinant animam) si sint mala: quia non expellũtur à corde sicut superflui cibi expelluntur à natura per secessum vt inde cor remaneat purum: sed remanẽt in eo quantum ad C suam radicem quæ est mala voluntas. (De corde enim exeunt cogitationes malę)ex quibus proueniunt mala verba,& mala facta. Vnde subditur(homicidia,adulteria,fornicationes,furta,falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc sunt quæ coinquinant hominẽ)coram Deo. (Non lotis autem manibus manducare non coinquinát hominem)coram Deo, siue spiritualiter.¶ In hac parte est documentum quòd Diabolus non est qui D immittat in nos malas cogitationes.i. malos cõsensus,quamuis possit inflammare concupiscentiam, & possit malas reprehensiones,& apparitiones immittere:& hoc habes.j.ij.q.lxxx.de malo.q. iij.artic.iij.Hier. Arguendi sunt ex hac sẽtẽtia qui cogitationes à diabolo immitti putant, & non ex propria innasci voluntate. Diabolus adiutor esse, & incentor malarum cogitationum potest, author esse non potest. Si autem sem- E per in insidiis positis leuem cogitationum nostrarum scintillam suis fomentis inflammauerit, non debemus opinari eum quoque occulta cordis rimari: sed ex corporis habitu, & gestibus æstimare quid versemus intrinsecus. Verbi gratia. Si pulchram mulierẽ nos crebro viderit inspicere, intelligit cor ab oculis vulneratum. Hæc ille. F

Feria.v.post Domi.iij.in quadragasi. Luc.c.iiij.

SVrgens Iesus de synagoga introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. Et rogauerũt illum pro ea. G Et stans super illam impetauit febri: & dimisit illã.& cõtinuò surgẽs ministrabat illis. Cũ sol autẽ occidisset omnes qui habebãt infirmos variis lãguoribus ducebãt illos ad eũ. At ille singulis manus imponẽs curabat eos. Exibãt autẽ demonia à H multis clamãtia,& dicẽtia:quia tu es filius Dei. Et increpãs nõ sinebat ea loqui: quia sciebant ipsum esse Christũ. Facta autẽ die egressus ibat in desertũ locum, & tubæ requirebãt eũ. Et venerũt vsque ad ipsum:& de-

I tinebant eum ne discederet ab eis Quibus ille ait: Quia & alijs ciuitatibus oportet me Euãgelizare regnum dei:quia ideo missus sum. Et crat prædicans iu synagogis galilææ.

K SVRGENS IESVS DE synagoga &c.Lu.iiij.In præsenti Euan. tanguntur tria puncta quæ sunt. Specialis liberatio, Vniuersalis curatio:& Spiritualis contemplatio.¶ Quantũ ad primum tangitur spiritualiter liberatio quã fecit Christus circa socrum Simonis in Caphernaum,cum dicitur (Surgens Iesus de synagoga) in quæ mirãda fecerat scilicet demoniacum liberã-
L do (introiuit in domum simonis:secũdum Chry. (vt reciperet corporalem refectionem.) Licet autem Petrus esset de Betsaida:tamen vt dicitur Magister Hyst.potuit habere domum in Caphernaum ration e vxoris suæ. Socrus autẽ Symonis tenebatur magnis febribus, & rogauerunt illum pro ea. Et stans super illam imperauit febri,& dimisit illam) scilicet statim. Vnde sequitur (ei
M consurgens ministrabat illis) & in hoc apparuit miralũ. Licet enim illa infirmitas fuisset fortè curabilis ã natura: non tamẽ erat isto modo curabilis secũdum Chry,& Hie. vti subito & fortis surgeret. Ideo miraculũ fuit hoc quoad faciẽdi modũ nõ quo ad rẽ factã. Vnde glo.ꝙ sanitas q̃ domini credit impetur tio tota similiter redit: & si objjciatur quia Matt. viij.dicitur ꝙ cœcus in cuius oculis Christus expuit primo vidit homines quasi arbores ambulantes & postea iterum impositis manibus cœpit clare videre:respondent quidam ꝙ dictum huius glo.est verũ solũ aliquando,sed non vniuersaliter. Et intendunt vt mihi videtur ꝙ tunc est vera gl. quãdo non apparet miraculum,nisi sanitas subito rediret, vt in proposito de ista febri:secus in cæci illuminatione,quia siue statim,siue non statim fiat est mi- O raculosa euidenter,cũ natura hoc non possit,nec subito,nec magno tempore perficere.¶ Est aũt in hac pte documẽtum in sensu morali. Ista enim mulier febricitans moraliter est anima peccatrix quæ nõ potest moueri ad bene operandum:& babet paratum infectũ ad gustandum dullia id est diuina quę ei videntur amara. Hæc debet dum Chri- P stus imperat febri.i.vocata peccato statim surgere,& ministrare Christo,alioqui infirmitas faciet profectum,& de peccato cadet in peccatum. Primò quia peccatum est ponderosum. Secundò, quia peccator excecatus est vt altur Sanson perditis capil.id est gratia,& virtutibus in quibus erat sua fortitudo:& consequenter ligatus huc illucque detrahitur illudendus. Et tertiò, quia peccato sunt connexa: quia Q auaritia trahitur ad rapinam, gula ad luxuriam:& sic de alijs Est etiã in hoc ꝙ dicuntur aliqui rogasse pro ista, vt documentũ morale: vt peccatores adhibeant iustos pro se rogantes: quia ipsi de congruo merentur alicui peccatori veniam interdum & impetrant. Hiero. super Matt. Modò saluator rogatus,modo vltro curat egrotos,: ostendens se contra

A contra peccatorũ quoque passiones super præcibus sæpe annuere fideliũ.& ea quæ ipsi minime in se intelligũt, vel intelligenda dare vel nõ intellecta dimittere. Hæc ille. Et videtur innuere ꝙ ista mulier excessum mentis, ac frenesim ab infirmitate pateretur.¶ Quantum ad secundũ tangit vniuersalis curatio infirmorum: cum dicitur. (Cum sol autem occidisset omnes qui habe-B bant infirmos varijs langoribus: ducebant eos ad eum) Sed quare expectauerũt solis occasum? Ad hoc dicit Ori. ꝙ hoc ideo fuit: quia verecundabantur in die: vel quia timebant Phariseos: vel quia de die intenti erant circa alia: vel quia putabat ꝙ cũ esset sabbatum sanare infirmos esset illicitum nisi trãsacta die.& hãc vltimam rationem assignat C etiam Theo. addens ꝙ in hoc apparet turbarum deuotio ꝙ ab incõmoditate temporis non repellebantur. Imo dicit beatus Mar. ꝙ tota ciuitas erat congregata ad ostium (At ille singulis manus imponẽs curabat omnes) Beatus Mar. dicit ꝙ curauit multos: non quasi velit dicere ꝙ aliquis non curauit: sed quia curauit omnes in veritate: vt dicit Lucas: cũ tamẽ essent multi. vt dicit Mar. Hic notat. Gorram infamiam Iudeorũ D quia & si nolebant Christum habere vt deum: debuissent tamen eum sustinere vt medicũ sanantẽ omnẽ infirmitatem. Apparent vt negligentia nostra. quia illi erãt magis soliciti ducere ad Iesum suos infirmos in corpore quam nos infirmos nostros in mente: imo aliquid à Christo prauis consilijs retrahunt. vt pote suadendo ne quis intret religionẽ,& huiusmodi cõtra illud prouer.iij. Noli prohibere benefacere illũ E qui potest. Apparet etiam virtus manuum Christi quæ ex suo tactu omnem morbum curarẽt.¶ Pro quo nota ꝙ manus Christi apparet virtuosissima. Primo, in morborum curatione, vt dictum est. Secundo, quia ex sua præuisione ostupescere prophetam fecit. Zachari.xiij. Quæ sunt plagæ istæ in medio manuum tuarũ? Et tertiò, quia illæ manus ex suppositione mortuos suscitabant. Matt.hix. Filia mea modo defuncta est, F sed veni impone manum &c. Et quartò, quia per eas petrum apprehensum eripuit Christ⁹ de naufragio. Mat.xiiij. Mat.xiiij. Et quintò, quia tactu manuũ auriculã abscissam restitui seruo pontificis. Luc.xxij. Et sextò, quia ex suarũ manuum cruxifixione Diabolũ præstauit Iob.xxvj. Obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus.s.de cor G dibus fidelium. Et septimò, quia ex palpatione, vel inspectione Thomam incredulium credere fecerit. Io.xx. Nec mirum, quia erant organũ deitatis (Exibant autẽ demonia à multis.) ad imperium Christi qui ex sua persona imperabat eis. Vnde etiam beatus Marcus dicit ꝙ mirabantur dicentes quia in potestate spiritibus immundis imperat:& obediunt ei. (clamãtia,& dicentia: qa H tu es filius dei) Nec tamen ista cõfessio fidei à Diabolo, vel cõsimilis erat deo grata: quia nec propter dei amorẽ facta: sed aliquo malo fine puta timore maioris pœnæ: vel vt Christum permanem gloriam eleuaret si posset. Sicut autẽ dicit Beda: Diabolus videns Christum ieiunio fatigatum verũ hominẽ intellexit: sed quia tentatio non præ-

I ualuit:vtrum dei filius esset dubitabat.
Nunc autē per signorū potentiam, vel
intellexit,potius suspicat⁹ est esse filiū
filium dei.Non ergo ideo Iudeis eum
crucifigere persuasit :quia Christum
siue dei filium nō esse putauit:sed quia
se morte illius non præuidit esse dānā
dum.De hoc enim mysterio dicit apo-
postolus: ꝙ nemo principium huius
seculi cognouit.Si enim cognouissent
K nūquā dominum gloriæ crucifixissent.
Hæc ille.Qui non audet asserere Dia-
bolū cognouisse Christi deitatē:sed ma
gis declinat ad hoc vt suspicando Dia-
bolus loqueretur,Igitur secūdū.s.Tho.
veritas est ꝙ Diabolus ista dicebat per
coniecturas vel tentatiuè.Veruntamē
non cognouit certò ꝙ esset dei filius
per naturā vsque ad Christi paßionē.
Sciuit autem eū esse Christum:vt dicit
L hic beatus Luc.dicit autē Nico.de lyr.
super isto passu Mar.s.ꝙ Diabolus nū
quā cognouit eū esse filiū dei vsque ad
mortem:& tamen idē tenet ꝙ à princi-
pio Pharisei hoc cognouerunt contra.
sanct.Tho.est mirabile ꝙ isti melius à
principio cognouerunt illum quā ma-
gister eorum,& pater Diabolus in tota
vita eius.Vide de hoc dominica .j.in
quadragesima.Et licet Beda videatur
M dicere ꝙ in paßione cognouit eū esse
deum.tamen hoc non dicit: sed verba
eius significare videntur quod erat per
plexus.Et de facto in paßione videns
ordinē eius,& patientiā Christi,& san-
ctos patres exultantes in lymbo:voluit
eam impedire:vt Mag hist.testatur: qa
scilicet magis declinabāt ad hanc par-
tem ꝙ deus esset,vel,quia erat perple-
xus,& partē securiorē eligere volebat.

Statim vero egressa anima illa Sanctiss.
de corpore virgineo.atque deifico co-
gnouit eam Diabolus.(Et increpans
non sinebat ea loqui : quia sciebant eū
esse Christum) Chry.Non enim dece-
bat Christi mysterium lingua fœda pu
blicari.Hæc ille.Vel secundū Theo.qa
nolebat accendere inuidiam Iudeorū
ex hoc ꝙ ab omnibus laudaretur.Vn-
de & secundū Bedam etiam ipsi apo-
stoli præcipiuntur reticere de illo quā O
do eum viderunt in transfiguratione
gloriosum ne diuina maiestate publica
ta paßio differretur.¶ Sed contra ra-
tionem Chryso.arguitur,quia Mar.ix.
noluit ꝙ prohiberetur eiectio demonū
ei qui non erat eius discipulus. Vnde
Philip.Siue per occasionē,siue per veri
tatem annuntietur Christus : in hoc
gaudio,& gaudebo.Ad hoc dicit Gor- P
ram:ꝙ ista procedunt de eo qui erat in
via:sed non in doctrina. ¶ Sed cōtra:
quia etiam ista demonia non errabant
in doctrina : sed dicebant veritatē.Ad
hoc dicit ipse ꝙ ideo isti prohibuit.Pri
mò,ne veritati falsitatē immiscerēt.&
Secundò,ne verbis eorum autoritatē si
ea loq permitteret.Et tertiò,vt instrue
ret non appetere ab alio laudari.Vnde
post ista miracula facta recessit de lo-
co in quo ea fecerat hæc ex illo qui vi Q
detur velle dicere ꝙ nō est simile de ho
mine:cuius nō est proprium velle sem
per inducere ad falsitatē etiā cū verū
dicit:& de Diabolo qui sic semper intē
dit.ideo compescitur vnus ne loquatur
etiam si in doctrina non erret:& nō re-
liquus.Et sic patet ꝙ propter quinque
rationes demonia ista cōpescuit Chri-
stus.¶ Est autē in hac parte sensu mo-
rali

A rali documētū ꝙ varia sunt peccatorū genera diuersam exigētia medicinam. sicut sunt diuersi corporales langores. Est enim quędam febris quotidiana significans: gulā: quæ quotidie hominem inuadit. Quæ vero dicitur effimera ab effimero pisce: qui eodem die nascitur & moritur: & significat subito ire motum: q̄ debet finiri ante solis occasum. Quædam etiam est erratica. quæ acci- B dit horis incertis: & significat inuidiā quæ recidit quando aliquis vituperatur: sed quoties audit laudationes, toties innouantur accessiones, Quædam etiam dicitur tertiana: qua laborant cō triti, & confessi: sed satisfacere non volentes. Quædam etiam dicitur cōtinua qua laborant auari, & maximè vsurarij qui spoliant pauperem continuè nocte & die etiam in diebus festis: quia sem- C per currit interesse. Quædm etiam est etiam est quartana significās superbia: quæ quatuor species habet vel significat peccatum ex consuetudine: vt prima dies sit suggestio, secūda consensus, tertia opus, quarta cōsuetudo. Ista difficulter curatur. Quædam etiam etiā est ethica quæ fundatur, & radicatur in mēbris & naturalē humiditatem cōsumit: & significat tristitiam illam de qua di- D citur. ij. Corin. vij. Seculi tristitia mortem operatur: ¶ Aliud est morale documentum: vt nunquā credamus Diabolo onbrusi etiam si vera loquatur, qui qui semper ad decipiendum loquitur. Et ad hoc significandū Christus eū tacere iubebat. ¶ Quantum ad tertium tangitur spiritualis cōtēplatio cū dicitur (facta aūt die egressus) extra frequentiā populi (ibat in desertum locū)

adorandū: sicut dicit beatus Marcus: & E etiā vt dicit Chry. quia oportebat post miracula facta eū aliq̄n absentari q̄ ma iora putantur: vt ait, miracula post absentiā operantis. Et turbæ requirebant eū) Ecce in quāta erat veneratione: q̄ multitudo exibat ad eū in desertū etiā nesciēdo vbi esset. sed requirendo. (Et venerunt vsque ad ipsum) Contrà: quia dicit Mar. ꝙ apostoli sunt qui venerunt vsque ad illum? & dixerūt, quia F dicit Mar. ꝙ apostoli sunt qui venerūt vsque ad illū: & dixerunt, quia omnes quærūt te. Ad hoc dicit Græcus: ꝙ post apostolos etiam populi peruenerunt ad illū, apostolorum sequendo vestigia (& detinebant eum) quantum in se erat (ne discederet ab eis) & hoc quia attrahebantur dulcedine aspectus, & verborum eius, & miraculorū gloria. G Isti autē vt ait Chry. neque scribe, neque Pharisei erant: quia illi in miraculis eius scandalibantur. ¶ Quibus ille. ait, quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare) id est, prædicare (regnum dei) id est Euangelium siue annuntiationem regni dei (quia ideo missus sum) Beatus Marcus dicit, quia ad hoc veni: sed vtrunque verum est. Non enim repugnat aliquē mitti ab alio, & ipsum venire cōsentiēdo missio- H ni. Imo dico ꝙ filius dei seipsum misit, vt dictū est, feria quinta, post primum dominicā quadragesimæ (& erat prædicans) assiduè, & frequēter (in synagogis galilææ.) ¶ In hac parte habet prædicator morale documentū vt post sermones suos ad desertum contemplationis secedat, vt hauriat à deo quod spargat populo psal. Dominus dabit verbum

I bum euangelizantibus. Multi autē nunquam bona loquuntur nisi in ambone: tota die vacantes nugis, aut leuitatibus & consequentur non hauriunt contemplando quæ docent: sed legendo, & consequenter docent insipidè: quia illa verba non veniunt à corde sed à codice.

Feria. vj. post do. iij. xl.

Io. ca. iiij.

K VEnit Iesus in ciuitatem samariæ quę dicitur Sichar iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi, fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem. Hora autem
L erat quasi sexta. venitq; mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus, Da mihi bibere. Discipuli autem eius abierant in ciuitatem vt cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana. Quomodo tu Iudæus cū sis bibere à me poscis quę sum
M mulier Samaritana, non enim coütuntur Iudæi Samaritanis? Respondit Iesus & dicit ei. Si scires donum Dei, & quis est, qui dicit tibi da mihi bibere tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam Dicit ei mulier, Domine, neque in quo haurias habes: & puteus
N altus est: Vnde ergo habes aquam viuam? Nunquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum hunc, & ipse ex eo bibit, & filii eius, & pecora eius? Respondit Iesus, & dixit ei: omnis qui biberit ex aqua hac sitiet iterum. Qui
O autem biberit ex aqua quā ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed aqua quam ego dabo ei fiet in eo fons aquæ salientis in vitam ætern. Dicit ad eum mulier. Dn̄e, da mihi hanc aquam vt non sitiam, neque veniā huc
P haurire. Dicit ei Iesus vade voca virum tuum, & veni huc. Respondit mulier, & dixit. Non habeo virum. Dixit ei Iesus. Bene dixisti: quia non habeo virum. Quinque enim viros habuisti, & hunc quem habes nō est tuus vir. Hoc verè dixisti.
Q Dixit ei mulier, Domine video quia propheta es tu: Patres nostri in monte hoc adorauerunt: & vos dicitis quia Hierosolymis est locus vbi adorare oportet. Dicit ei Iesus, mulier crede mihi, quia venit hora qn̄ neque in mōte hoc neq; in Hierosolo

A rosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis ꝙ nescitis nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est, sed venit hora, & nunc est, qn̄ veri adoratores adorabunt patrem in spiritu, & veritate. Nam & pater tales quærit qui adorēt eum. Spi
B ritus est deus & eos qui adorāt eum in spiritu, & veritate oportet adorare. Dicit ei mulier, scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit ille nobis anuntiabit omnia. Dicit ei Iesus ego sum qui loquor tecum. Et continuo venerunt
C discipuli eius, & mirabantur: quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit quid quæris aut quid loqueris cum ea. Reliquit ergo hydriam suā mulier, & abiit in ciuitatem & dicit illis hominibus. Venite, & videte hominē, qui dixit mihi
D oīa quæcunque feci. Nunquid ipse est xp̄s. Exierunt de ciuitate & veniebant ad eū. Interea rogabant eū discipuli dicentes, Rabbi manduca. Ille aūt dixit eis. Ego cibum habeo manducare: quē vos nescitis. Dicebāt ergo discipuli ad inuicē. Nūquid aliquis attulit ei mā̄ducare. Dicit ei Iesus Meus cibus est vt faciat volūtatē eius qui misit me vt perficiam opus eius. Nonne vos dicitis ꝙ adhuc quatuor mēses sunt, & messis venit? Ecce dico vobis Leuate oculos vestros & videte regiones: quia E
albæ sunt iam ad messes. Et qui F
metit mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam, vt & q seminat simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est verbū verum: quia alius est qui seminat & alius est qui metit. Ego misi vos metere quod
vos non laborastis. Alii labora G
uerūt & vos in labores eorū introistis. Ex ciuitate aūt illa multi crediderūt in eum Samaritanorum propter verbū mulieris testimoniū perhibentis quia dixit mihi omnia quæcūque feci. Cum venissent ergo ad illū
Samaritani rogauerūt eum vt H
ibi maneret. & mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderūt propter sermonem eius. Et mulieri dicebant quia iam non ꝓpter tuā loquelā credim⁹. Ipsi enim audiuimus & scimus q hic est verè saluator mundi.

I VENIT IESVS IN CI-
uitatem Samarie &c.) Ioan.
iiij. In præſenti Euangelio
tanguntur tria puncta quæ
ſunt Chriſti cognitio. Dubii prepoſitio
& populi illuminatio. ¶ Quantum ad
primum tangitur quo modo Samarita-
na chriſtum agnouit eſſe prophetã cum
dicitur (Venit Ieſus) non ex principali
intentione: ſed quia volens à Iudea de-
K clinare propter phariſeorum inuidiam
& ire in Galileam: oportebat eum vt
dicit. B. Io. tranſire per mediam Sama-
riã. i. per mediã regionem ciuitatis quæ
olim Samaria: nunc autẽ Sebaſte dice-
batũ. Vnde & S. Tho. dicit euangeliſtam
prius dixiſſe oportebat eum trãſire per
mediam Samariã: vt oſtenderet ꝙ non
ex propoſito: ſed ex neceſsitate illuc
iuit: & conſequenter non videretur cõ-
L trarius ſibiipſi dicenti Mat. x. In viam
gẽtium ne abieritis: (in ciuitatẽ Sama
rie). i. regionis ſic dicte à Samaria ciui-
tate: (quæ dicitũ Sichar) corrupto voca
bulo: vt dicit Mag. hiſt. ꝙ ſecundum lin
guam Samaritanorum. Nam ſecundũ
linguam hebraicã dicebatũ Sichẽ. & eſt
ſecundum Chryſ. & S. Th. locus in quo
Simeon & Leui fecerunt vindictã pro
Dina ſorore ſua vi oppreſſa: vt dicitur
M Gene. xxxiiij Hanc ciuitatẽ ſecundum
Theo. deſertã factã ab iiſdem filiis Ia-
cob dedit ipſe Iacob. Ioſeph extra fra-
tres ſuos. Et hoc eſt quod ſubditur. (Iu
xta prædium quod dedit Iacob Ioſeph
filio ſuo.) ¶ Nota vt dicit. ſ. Tho. quod
iſta ciuitas non fuit illud prædium: ſed
fuit iuxta illud predium id eſt agrum:
ſecundum S. Thom. vel villam ſecun-
dum Chryſ. Et re vera ſunt idem ager
ſeu villa, id eſt, ager habitatus & prę-
dium aliquod: quia tunc villa ſeu ager
ſumit rationem prædii quando præ
aliis bonis datur: ſiue, vt vulgò dicitur
ante partem. Pro hoc nota quod Iacob
veniens de Meſopotamia emit agrum
ab Emon principe ciuitatis Sichem, vt
habetur Gen. xxxiij. ſed propter raptũ
Dinæ filiæ ſuæ fuerunt habitatores ci-
uitatis occiſi à filiis Iacob: & ſic ciuitas
ceſsit in poſſeſsionem eius. Vtrunque O
ergo agrum ſcilicet & ciuitatem dedit
Ioſeph filio ſuo ante ſeu præter vel vl-
tra partem ſuam. De prædio habetur
hic de ciuitate verò Gene. xlviij. (Erat
autem ibi fons Iacob) id eſt puteus, teſte
Aug. Omnis enim puteus fons eſt: non
è contrario: niſi ſit in profundo terræ.
Sicut autem teſtatur magiſter hiſtor.
Quidam dicunt hunc locum eſſe in
quem ſemel in anno radius ſolis dire- P
ctè deſcendit in puteum. Sed hoc eſt im
poſsibile: quia extra tropicum eſt id eſt
in quarto climate in quo eſt Hieruſalẽ.
¶ Sed quare euangeliſta facit mentio-
nem de iſtis? Ad hoc dicit Theo. quod
eſt. Primo, vt non mireris quando infra
mulier dicet Pater noſter Iacob dedit
nobis hunc fontem. Secundo vt intelli
gas Iudeos per infidelitatem perdidiſ-
ſe quod patriarchæ per fidem acquiſie- Q
runt. & Tertio ſecundum S. Th. vt de-
tur occaſio diſputandi de fonte ſpiri-
tuali qui eſt ſpirituſſanctus: de quo
Chriſtus differere volebat (Ieſus ergo
fatigatus ex itinere. Sed quare fatiga-
tus? Quia ſine iumento, & velociter in-
ceſſaret ſecundum Chry. Sed quare ve
lociter? Vt fugeret phariſeorũ inuidiã,
& Samaritanorum procuraret ſalutem
ſede

A (sedebat sic supra fontē) lassus propter laborem:& sitiens propter calorem: & vtrunq; volens releuare sedendo iuxta fontem.In hoc autem secūdum Sanct. Tho.dat nobis exemplum non fugiendi laborem pro salute aliorum:quia fatigatus,& exemplum paupertatis,quia sedebat sic.i.super nudam terram.Hæc ille.(Hora autem erat quasi.vj.(.i.erat quasi media dies. Nam dies artificialis
B habet.xij.horas,sed inæquales,quia hora secundum Isido.est ascensus dimidij signi zodiaci. Ascendunt autem in die siue longa,siue breui sex signa, & sex in nocte secundum Ptol. & omnes astrologos:non antem omnia signa æquè velociter aut tarde ascendunt? ideo variatur quātitas horarum.Sedit ergo Christus propter laborem:& propter calorem & vt expectaret discipulos qui iuerant in
C ciuitatem & mulierē quam sciebat venturam: ad quam volebat effundere sapientiam suam.(Venit mulier de samaria).i.Samaritana siue de Sichar, quæ est ciuitas Samariæ:non autem de Samaria.i.ciuitate sic dicta(haurire aquā. Dicit eis Iesus)sitibundus ex itinere & calore:sed magis ex charitatis ardore: quærens occasiones salutis eius. (Da mihi bibere.)Sed quia posset aliquis di
D cere,quare non magis imperabat discipulis vt haurirent. Respondet euangelista quod solus erat dicens, Discipuli enim eius abierant in ciuitatem vt cibos emerent:& super fontem tanquam pauperes comederent propter humilitatem:vel vt declinarent hospitia gentilium. Scilicet quare dominus solus remansit? Ad hoc dicitur Chrysosto. & Sanct.Thom.quod hoc fecit ad exemplum humilitatis discipulis suis. Sed E contra quia cùm fuerint vilis conditionis:non erat necesse eos assuescere humilitati. Sed dicit Sanct. Thom. quod huiusmodi piscatores repēte facti sunt reuerentiores omnibus regibus facundiores philosophis,& domini orbis terrarum: & tales sic repente promoti cō sueuerunt superbire:vtpote tanti honoris expertes. Sed quomodo emebant cibos gentilium: cum essent cibi immun F di secundum legem. Ad hoc dico. Primo,secum habebant dominum qui poterat dispensare. Vel secūdo dico quod licitum erat viatoribus aliquos cibos emere,scilicet mundos.Vnde noluit discipulos mendicare: quia mendicantis est omnem accipere cibum mundum: & immundum quod si fecissent scandalizassent Samaritas)tanquā legis transgressores.Et iterum ne viderent verbū G prædicationis sub commodo temporali ponere. Vel fortè:quia non inuenissent gratis. Vnde & Luc. ix. dicit quod discipuli intrauerunt ciuitates Samaritanorum vt pararent illi:& non receperunt eum.¶ Sed quare tunc christus habuit pecuniam: cum dixerit Matth.x. neq; pecuniam in zonis? Ad hoc Chrys. & Hiero. dicunt quod pecunias habuit propter necessitates pauperum.Et secū H dum August.in hoc voluit dare exemplum ecclesiæ seruandi necessaria, ne propter inopiam fideles iustitiam deserant.Quod autem dicitur Matt.x. dico secundum ea quæ diximus dominica.iiij.aduētus quod in illis verbis christus nihil præcepit secundum Aug. sed licentiam dedit accipiendi sumptus ab auditoribus. Dato tamen, quod fuerit

I rit ibi præceptum vt dicit Hiero. Dico
quòd illud intelligebatur quò ad singu
los apostolorum: vt scilicet non habe-
rent pecunias:cum quo stat quòd habe
rent in communi:sicut in religionibus
patet:& hoc quandiu prædicabant in
populo dei qui consueuerat doctoribus
prouidere. Vnde tempore passionis qñ
missurus erat eos paulò pòst ad gentes
ista reuocauit dicens. qui habet saccu-
K lum idest bursam tollat. similiter & pe
ram. Luc. xxij. cap. (Dicit ergo ei illa
mulier Samaritana.) ¶ Vbi notandum
est sacra scriptura & variis chronicis,
& doctoribus quòd Iudeorum populus
j. decem tribus Israel propter suas ini-
quitates ab Assyrorum rege captiua-
tus: in babyloniam aductus est. Sed ne
terra redigeretur in solitudinem sub-
latis inde cultoribus: missi sunt genti-
L les ab eodem rege in Samariam, vt in-
colerent regionẽ: à qua & Samaritani,
vel Samaritæ dicti sunt. Tunc vero
Dominus Deus vt ostenderet populũ
suum non propter suam impotentiam:
sed propter eius nequitiam fuisse capti
uatum: immisit leones qui istos Sama-
ritas idololatras passim vastabant Ha-
bito verò consilio conclusum est hoc
ideo illis accidisse: quia non seruabant
M legitima dei terræ idest dei omnipotẽ-
tis qui terram illã dederat populo suo.
Quamobrem misit rex aliquos ex Dei
sacerdotibus: vt populum istum doce-
rent deum cœli colere: & ipsi quidem
legem, idest quinque libros Moysi rece
perunt: & Dominum simul idolaque
colebant: saltem à principio. Post spa-
tium vero temporis etiam reliquus Iu
dæorum populus idest duæ tribus sunt
captiuatæ, & in babyloniam ductæ vbi
per lxx. annos fuere in dura seruitute:
duorum criminum pœnas exoluentes.
Post quod tempus ipsis reuersis à Baby
lone in Hierusalem: semper infesti fue
runt Samaritæ: & tanta inter eos fuit
discordia, & inimicitia vt nunquàm be
ne conuenirent. Iudæi etiam Samarita
nos exosos habebant propterea quòd
tanquàm gentiles immundos cum cæ-
teris reputabant, & tanquam excom- O
municatos. Tum quia colebant idola.
Tum quia adorabant Deum extra tẽ-
plum Hierosolymitanum idest in mõ-
te Samariæ qui dicebatur Garizim. Tũ
quia priuauerant eos hæreditate Iacob
patris sui idest prædio prædicto. Vnde
nec vasculis eorum vtebantur. Quam
obrem ista mulier ex loquela, & habi-
tu cognoscens christum esse Iudæum
dixit ei, (Quomodo tu cùm Iudæus sis P
bibere à me poscis quæ sum mulier Sa
maritana) Quod verò sequitur. (Non
enim conueniũt Iudæi Samaritanis)
potest esse verbum mulieris, & euange
listæ: & sensus est: quòd Iudæi nõ vtu-
tur vasis Samaritanorum. hic mouet
Chryso. quæstionem. Quomodo scili-
cet christus ab ista petiuit bibere lege
non concedente? Ad quam dicitur: ꝙ
in tali necessitate cuilibet licuisset ne- Q
cessaria à gentibus accipere: & quòd i-
pse erat dominus legis vt dicitis. Tho.
Vnde aliquando legalia obseruabat:
ostendens ea fuisse bona. aliquando nõ
obseruabat: ostendens quia in breui de
ficerent. Possumus fortè etiam dicere
quòd nunquàm hoc fuit in diuina lege
expresse prohibitum: quamuis interdi-
cta fuerit Iudæis amicitia, & fœdus cũ
tali

A talibus(Respondit Iesus,& dixit ei, Si scires donum dei)idest quanta gratia, & quantum bonum sit hoc quòd ego volo bibere aquam tuam. Vel si scires donum Dei,idest gratiam Spiritussancti qui est primum domum in quo alia dona donantur. Vnde secundùm Aug. donum dei est Spiritussanctus. Vel secundùm eundem est,gratia facta mundo illo tempore quando deus sic dile-
B xit mundum,vt filium suum vnigenitū daret. Si scires,inquit,donum Dei. (& quis est qui dicit tibi da mihi bibere) quia est creator aquarum.& dominus vniuersorum:licet gerat formam mendici(forsan petisses ab eo)qui in gratia,& misericordia est copiosus(& dedisset tibi)Ex quo notat Augu.neminē accipere diuinum donum ex non quærentibus illud. Ipsum enim saluatorem
C iubet pater petere:vt det illi : iuxta illud. Postula à me,& dabo tibi gentes hęreditatem tuam. Et saluator dicit: Petite,& dabitur vobis. Hæc ille. Dicit autem forsan secundùm. S. Tho.ad innuēdum arbitrii libertatem:qua cognoscētes Dei donum possunt id petere, & nō petere. Sed est dubitatio verbis Augu. Paulus enim in sua conuersione accepit donum Dei quòd non petebat. sed
D impugnabat,& similiter multi peccatores. Sed dicendum est quòd nunquam, Deus homini suam gratiam infundit secundùm modum consuetum iustificādi:nisi illam desyderet habere quod est petere donum dei cùm apud deum ipsum desyderium sit oratio, & petitio quædam. Sed tamen istud desyderium habendi donum Dei quod ex nostra libertate stante dei generali influentia procedit aliquando Deus statim mentibus infundit,vel ad illud mouet:vt in Paulo aliquando paulatim nos ad illud prouocat. Augu.ergo loquitur secundū consuetum modum iustificandi:non secundùm miraculosum qui fuit in Paulo:quauuis etiam Paulus non fuerit iustificatus nolens:sed volens:quia qui fecit te sine te scilicet faciente,& consentiente non saluabit te sine te consen- F
tiente:licet saluet te sine te saluante. Et idem videtur de iustificatione adulti: quòd verum est de habituali,vel actuali consensu. de Paulo tamen. S. Thom. in secunda distinctio.decimooctauo articul.quarto.ad tertium tenet quòd ipse ad gratiam se præparauit sumpta occasione ex luce corporali: quæ illum deiecit,ac terruit. Et tamen hoc non obstante illa conuersio fuit miraculosa vt
patet.j.ij.quæstio.ciiij.articu.x. Et hoc G
quantum ad duo:vt ibi innuitur: scilicet quātum ad ipsam exteriorem occasionem:& quantum ad subitam perfectionem magnam gratiæ:ad quàm Paulus statim ex statu peccati mortalis peruenit,quod est contra consuetum modum iustificandi.(Aquam viuam)idest gratiā Spiritussancti quæ abluit à peccatis:refrigerat à carnalibus desyderiis
& fœcundat in productione bonarum H
herbarum idest bonarum cogitationū, & locutionum.& actionum. Dicitur autem aqua viua secundùm Augu. super Ioan.quæ continuatur, & coniungitur suo principio:vnde manat. Mortua vero omnis aqua collecta etiam si de fonte manasset:dummodo sit meatus interruptus. Gratia autem Spiritussancti cōiungit Deo:tanquàm omnium bonorū

fonti:

I fonti:cùm nunquàm ſit in anima niſi
deo eam ſpecialiter inhabitante: ideo
aqua viua eſt:ſed fides,& alia dona ſine
gratia non coniungunt Deo:vnde mor
tua dicuntur.(Dicit ei mulier)quæ nõ
dum intelligebat ſecundùm Aug.quòd
de aqua ſpirituali,& non de corporali
loquebatur.(Domine neq; in quo hau-
rias habes,& puteus altus eſt)hæc mu-
lier ex locutione chriſti paulatim ad
K altiora eleuatur.Nam primo:recogno-
uit eum tanquàm Iudæum.Nunc autẽ
exhibens ei reuerentiam dominum eũ
vocat:& ſe ad eius doctrinam humiliat
nec audet ei contradicere:ſed oſtendit
quòd eit de puteo illo aquam dare non
poteſt.& quærit quomodo eam dare
poſsit dicens,(Vnde ergo habes aquam
viuam)ſcilicet iſta meliorem,quaſi di-
ceret,Libenter hanc haberem: ſed non
L video quomodo poſsis tribuere.Augu.
Pulſat,vt aperiat magiſter quod clau-
ſum eſt.Hæc ille(Nunquid tu maior
es patre noſtro Iacob)q̃ fuit iſta aqua
contentus.&(qui dedit nobis puteum
iſtum)Quaſi di.Meliorem aquam Ia-
cob vtique dediſſet ſi eam habuiſſet.Et
ne quis dicat quod Iacob retinuit me-
liorem pro ſe.Ideo ſecundùm Chryſo.
ſubiungit.(Et ipſe ex eo bibit & filii
M eius,& pecora eius.)In quo ſecundùm
Theo.& pretioſitas,& abundantia nota
tur aquarum.Sed quare iſta cùm eſſet
gentilis Iacob dixit patrem ſuum? Ad
hoc dicitur ſecundùm Chryſo. Primo
quòd Samaritæ ſe in nobilitatẽ Iudai-
cam impellebant ideſt faciebant ſe de
domo Iudæorum & Abraam dicebant
patrem ſuum:quia fuit Caldeus.& ipſi
etiam de Chaldea fuerunt adducti in
Iudæam per regem Aſſyriorum.Sed &
Iacob etiam patrem vocabant quaſi
Abraam nepotem.Secundò, ſecundùm
S.Thom.& Bed.quia Deum Iudæorũ
colebant:& legem Moyſi quantum ad
ritus,& ſacrificia ſeruabant:licet ſimul
cum hoc idola colerent, & adorarent.
Secundò, ſecundùm Sanctum Thoma
quia continuè beneficia Iacob. experie
bantur:quia bibebãt aquam.& inhabi-
tabant terram,quæ fuerat Iacob.) Re-
ſpondit Ieſus,& dixit ei) volens iam
eam ad ſpiritualem aquam eleuare(o-
mnis qui biberit ex aqua hac) corpora
li(ſiti & iterum)ſcilicet,niſi mors cito
interuenerit:quia iſta non habet effe-
ctum perpetuum.(Qui autem biberit
ex aqua,quam ego dabo ei) ideſt gu-
ſtauerit gratiam Spirituſſancti.(non
ſitiet in æternum)Quaſi diceret,ſecun P
dùm Chryſo. Si mirabilis fuit Iacob
qui hanc aquam dedit:ſi dabo tibi mul
tò,ac potiorem quid dices?Non autem
ab accuſatione:ſed ex ſupereminentia
comparationem facit.Hæc ille.Et in-
tendit quod Chriſtus non vilificat a-
quam Iacob:ſed oſtendit ſuam eſſe me
liorem. Quòd eſt contra illos qui cõ-
parationes facere neſciunt niſi detra-
hendo,Sed contra iſta videtur illud Ec
cleſiaſtici vigeſimoquarto.Qui bibunt Q
me.adhuc ſitient.Ad hoc dico quòd ſi-
tis ſpiritualis tripliciter accipitur.Vno
modo, prout ſitire ſit idem quòd cum
auiditate, ſiue faſtidio bibere : & ſic
beati Deum ſitiunt videre. Secundo,
pro appetitu.melius,& perfectius habẽ
di id quod inperfectè habetur: & ſic
qui bibunt Deum per gratiam : adhuc
ſitiunt illum per gloriam. Qui autem
ſunt

A sunt in gloria, non sitiunt isto modo: quia contenti sunt non solum de re habita: sed etiam de modo habendi: quasi totaliter conformes diuinæ voluntati. Et istis duobus modis loquitur Ecclesiasticus. Tertio modo dicitur sitis, appetitus alterius rei ab ea quæ iam est habita. Et sic qui biberit ex aqua gratiæ: stante illa non sitiet: quia non desyderabit rem finaliter, siue tāquàm vlti-
B mum finem, aliam ab ea quam per gratiam bibit idest aliam à Deo: quia talium appetitus quiescunt in deo tanquàm in suo fine: quod est quiescere quietæ desyderii, & non quietæ motus in desyderatum (Sed aqua) id est Spiritussanctus secundùm Sanctus Thoma. (quam ego dabo ei) per gratiam gratum facientem (fiet in eo fons) Sicut enim ex fonte continuò emanant aquæ
C ita ex mente habente Spiritum sanctum continue profluunt bonæ cogitationes. Et sicut habens fontem in stomacho sitire non posset: ita secundùm Chrysostomum qui hanc habet aquam in corde, non potest aliud sitire (aquæ salientis) idest salire facientis (in vitam æternam.) Primò, per desyderium. Aqua enim tantum potest ascendere
D quantum descendit. Vnde quia gratia Spiritussancti de cœlo descendit: facit in cœlum conscendere. Secundò, per meritoria opera quibus æternam vitam meremur: vt sunt facta in gratia Spiritussancti. Tertiò, per gustum & quandam præmii participationem. Est enim tanquam pignus, & arra, & consequenter pars æternæ felicitatis, nihil enim aliud est gloria quā gratia consummata: & gratia est gloria inchoata. Et hæc dico sumendo glo E riam vt pertinet ad essentiam animæ gloriosæ: quia sic est gratia. Vt verò pertinet gloria ad potentias animæ gloriosas: quasi habitus est essentialiter lumen gloriæ existens in intellectu: & quasi actus: est ipsa beata visio per illum habitum, & speciem increatam elicita: quia visio est tota merces secundùm August. scilicet essentialiter: licet consequatur gaudium magnum. Vt ve F rò gloria pertinet ad corpus gloriosum: est claritas, & aliæ dotes eius. (Dicit ad eum mulier) necdum scilicet plenè luminata: sed carnaliter intelligens secundùm August. ea quæ dicebantur. Verumtamen secundùm Chrysostomum iam præponebat christum ipsi Iacob. quia hanc aquam superiorem sensibili credebat: attamen quid esset ignorabat. (Domine da mihi hanc a- G quam, vt non sitiam, neque veniam huc haurire) Vtrumque enim erat ei onerosum scilicet sitire, & deferre aquā (Dixit ei Iesus: Vade voca virum tuū) idest illum quo vt viro vteris: qui est tuus per vsum, non per matrimonium (& veni huc.) Quod secundùm Chrysostomum dixit christus vt etiam vir particeps esset huius doni: secundùm alios vero: quia ista mulier non plenè H capiebat verba christi: voluit eam eleuare per hoc quòd secreta & occulta scire se posse demonstraturus erat. Ista enim adulterum tenebat qui maritus putabatur: & hoc christus se scire volebat ostēdere. Id quæ manifestissimè ex verbis euangelici textus nostri elicere possumus cuius verba superiùs retuli ideo nō refero, Illa verò secūdū Chrys.

I auida habendi illud donum : & volens
occultare adulterium, quasi ad hominẽ
loquitur dicens (Non habeo virum) in
quo ſecundum Chry.mentitur. Cõtrà:
quia ſtatim ſequitur. (Dicit ei Ieſus.
Bene dixiſti : quia non habeo virum.
Quinque enim viros habuiſti) legiti-
mos coniuges) & nunc quem habes nõ
eſt tuus vir) In quibus verbis Chriſtus
oſtendit ſe ſcire ſecreta : & mulierem
K vera dixiſſe : contra Chryſ. Ad hoc dici
poteſt quòd mulier nõ habebat virum
verè, ſicut dicit Chriſtus:ſed tamen ha
bebat illum ſecundum hominum opi-
nionem : quod ipſa negare voluit cre-
dens, quòd Chriſtum lateret tam hoc
quàm illud. Chry. Mulier, autẽ à Chri-
ſto reprehenſa, non contriſtata eſt, ne-
que dimittens fugit:ſed admiratur ma-
gis,& immoratur. Vnde ſubditur (Di-
L cit ei mulier. Domine video, quia pro-
pheta es tu) quaſi diceret. In hoc quòd
mihi occulta dicis oſtenderis propheta
eſſe. Hæc ille. ¶ In hac parte eſt docu-
mentum morale. quod Chry. tangit di-
cens: Chriſtus in Samariam accedens:
facilem, & delitioſam vitam abiiciens:
doloroſam verò ſequens non ſubiuga-
libus vtitur : ſed ita difficulter incedit.
vt ex itinere fatigetur:erudiens nos, ita
M à ſuperfluis alienos eſſe : vt multa ne-
ceſſaria abſcindamus à nobis. Hæc ille.
¶ Quantum ad ſecundum punctum
Euangelii tangitur dubii propoſitio :
quia mulier agnito quòd Chriſtus eſ-
ſet propheta : ſtatim propoſuit ei du-
bium ſpirituale de ſalute animæ. Scien
dum eſt autem ſicut teſtatur Aug. quòd
contentio fuit inter Iudæos & Samari-
tas de loco adorationis. Sicut enim Iu-
dæi in Hieruſalem habebant templum
Salomonis:ita & iſti habebant tẽplum
ſimiliter in monte Garizim. Cauſa ve-
rò huius templi in monte Garizim ſe-
cundum aliquos fuit : quia Iudæi re-
uerſi à captiuate Babylonica nolue-
runt Samaritanos ſocios habere in re-
ædificationẽ templi. vt habetur. j. Eſdr.
iiij. ideo illi fecerunt ſibi locum adora-
tionis alium in dicto monte. Sed ſecun
dum Ioſephum cauſa fuit : quia quidã
Iudæus nomine Manaſſes duxit vxo-
rem filiam principis Samaritanorum.
Et quia apud Iudæos ſummum ſacer-
dotium erat valde honorificum roga-
uit ſocerum ædificare tẽplum in mon-
te Garizim vbi ſacerdotio fungeretur:
vt habetur. xj. Antiqui Iudæi ergo vt
dicit Aug. in templo à Salomone facto
adorandum Deum eſſe dicebant. Sa-
maritani econtrà adorandum dicebant
in monte vbi adorauerant patriarchæ:
de quibus conſtabat quòd Deo placue-
runt. Hæc ergo mulier agnito quòd
Chriſtus propheta eſſet ſtatim hanc ei
propoſuit quæſtionem. Vnde ſequitur.
(Patres noſtri). i. Abraam ſecundum
Chry. & alii patriarchæ (in monte hoc)
qui dicebatur Dominus videbit ſecun-
dum Chryſo. in quo. ſ. Abraam obtulit
Iſaac. Vel ſecundum Magiſtrum Hiſt.
loquitur de mõte Garizim in quo ado-
rauerunt filii Iacob : vt habetur Deut.
xj. Sciendum autem quòd mons in quo
Abraam obtulit Iſaac : ſecundum Ma-
giſtrum Hiſt. fuit mons Moria : in quo
poſt fabricatum eſt templum ſecũdum
Hebreos: vnde non potuit fuiſſe in Sa-
maria cùm eſſet intra muros Hieruſa-
lem Chry. autẽ non loquitur aſſertiuè:
ſed

A sed dicit quòd aiunt hoc.s.ipsi Samaritani. Ideo iste mons fuit Garizim.(adorauerunt) & consequẽter videtur quòd locus sit adorationis. (Vos autem), scilicet Iudæi dicitis quia Hierosolymis est locus vbi oportet adorare.) Quasi diceret, Dissolue mihi hanc quæstioné. Erat autem ista veritas: quia si per adorationem intelligamus omnes actus latriæ etiam sacrificium sicut videbãtur B isti intelligere sic Iudæi erant pro veritate: quia post ædificationem templi solùm in Hierusalé erat licitum sacrificare populo Dei, & eadem ratione vt videtur omnibus aduenis qui incolebant terram Dei: & subiecerant se legi Moysi vt Samaritæ. Nam Deut.xij.expressè hoc lex mandauit. Dato tamen quòd potuissent fortè licitè sacrificare in Garizim Samaritani: cõuenientior C tamen locus erat electus à Deo.i.templum in Hierusalem. Si vero per adorare intelligantur actus latrię circa sacrificium: vbique licebat adorare. Vnde Iudæi habentes vnicum tẽplum habebãt multas synagogas. Sed Christus non dissoluit quæstioné vt alterum locum præferret: sed ostendit quid esset futurum, & etiam Iudæos præfert Samaritis. Vnde sequitur. (Dicitur ei Ie- D sus Mulier, crede mihi.) Fidem exegit secundum Fulgentium: quia quædam spiritualia erat ei dicturus(quia venit) i.in proximo est, vt veniat (hora).i.tépus Euangelicæ doctrinæ secundũ Raba.(quando, neque in monte hoc, nepue in Hierosolymis) plus quàm in aliis locis (adorabitis patrem.) Quasi diceret, Hucusque fuit quæstio de loco adorationis: sed modo in ianuis est tempus, vt vbique adoretur. Deus congruè: & E in toto mundo sacrificetur. Vel hoc dicit: quia in breui gentilium cultus erat destruendus, & templum in Hierusalem comburendum: vt ex vtroque populo fieret vnus, scilicet gẽtium, & Iudæorum. Dominus tamen neutrum locum prætulit, verumtamen reuerẽtiores Iudæos iudicauit secundum Chry. non à loco: sed à fide, & mente: cùm dicit, (Vos) scilicet Samaritani (adoratis F quod nescitis) quia vt dicit Chry. duplicem circa Deum habebant errorem: quia Deum corporeum credebant, & consequenter in vno loco tantum adorandum. Et iterum Deos plures credebant: vnde etiam forte tunc idola simul cum Deo colebant. (Nos autem).s.Iudæi quibus Christus secundum Chrys. se connumerat: quasi vnus ex adorantibus, cùm sit adoratus propter mulie- G ris opinioné (adoramus quod scimus) quia tales errores non habemus. imò apud Iudæos est vera Dei cognitio (quia salus) totius mundi (ex Iudæis est.) Tripliciter auté est salus est ex Iudæis. Primò, quantum ad doctrinam veritatis: quia acceperunt legé: per quam idololatria, & omnis error circa Deum condemnantur. Secundo, quantum ad dona spiritualia: quia prophetia, & alia H dona Spiritussancti primò data sunt eis.i.apostolis, & fidelibus primis qui omnes, vel quasi omnes fuerunt Iudæi: & ex eis deriuata ad gentes. Tertiò, quantum ad ipsum autorem salutis qui ex eis secundum carnem processit. Veruntamen, quia etiam ille modus adorandi Iudæorum, & sacrificandi habebat cessare, subditur. (Sed venit hora) idest

I id est, veniet tẽpus gratię:& ne æstimes quòd in longũ prophetã vt alii prophetæ secundũ Chry. Ideo addo ꝙ (& nũc est).i.in proximo secundũ Chry.vel in præsenti secundũ Aug.quia iam aliqui spiritualiter adorabãt perfectè credentes:vt apostoli,& Simeon,& Anna. Sed melior est expositio Chry.(vt patet cũ subditur. (Quando veri adoratores).i. Christiani,qui veri dicũtur,adoratores
K respectu Samaritanorũ quorum adoratio erat ex parte Diabolica. & respectu Iudæorũ secundum Chry.quorum adoratio erat vmbratica, & figuralis. cùm Deum quibusdã carnalibus sacrificiis colerẽt. Vel veri adoratores secũdum eundẽ Chry.sunt qui pro veris.i. æternis bonis adorãt, vt Christiani maximè(adorabunt)in futurũ:per adorationem etiam intelligendo sacrificium
L (in spiritu, & veritate).i.spiritualiter, & veraciter:& nõ carnaliter: neq; vmbraticè vt Iudæi, (Nam & pater).i. Deus(tales quærit: qui adorarẽt eum) scilicet spiritualiter,& verè. Nam sicut dicit Chry.S.Tho.imo & Rabbi Moyses Iudæus. Carnalia sacrificia veteris legis Deus nõ instituit quasi sibi essent grata: sed ne ille populus qui ad talia pronus erat offerret eam idolis iuxta
M consuetudinẽ totius mundi: iussit Dominus ea offerri sibi.assignat autẽ Dominus rationẽ quare Deus spiritualem diligat cultũ dicẽs (Spiritus est Deus) i.spiritualis substantia:omnis autẽ spiritualis substãtia non est in loco,vel nõ dependet à loco secũdum Boet.& communem sapientum conceptionẽ: & similiter est immaterialis secundum saniorem opinionẽ:& similiter immixta, & separata à phãtasmatibus,& cõcupiscentiis, Quia ergo Deus est Spiritus non circũscriptibilis loco,non debet in vno tãtum loco adorari. Et quia immaterialis: non debet carnaliter coli. Et quia immixtus,debet cum puritate coli cõtemplationis,& affectionis:sicut colunt Christiani.ideo subditur. (Et eos qui adorãt eum in spiritu).i.spiritualiter.ac per hoc excludũtur tria prędicta (& veritate oportet adorare)id est, veraciter:non vmbraticè. hac per hoc excluduntur specialiter carnalia Iudæorum sacrificia:quæ vmbra erant futurorum. Sed cõtra:quia videntur secundum ista malefacere Christiani: cõstituentes ecclesias ad orãdum etiam vocaliter, & cantibus. Ad hoc dico quòd aliquæ sunt orationes bonæ cõditionis essentiales: vt recta intẽtio,& iusta petitio:quædam accidẽtales:vt tempus,& P
locus, & voces. Dominus ergo non voluit dicere locũ esse abiiciendum quasi superfluum; sed non esse quærendum quasi necessarium:quia veri adoratores vbiq; habent Deum pręsentem:& possunt vbiq; orare.aptior tamen locus est ecclesia. Et rationẽ huius vide supra, feria.vj.post caput ieiunii. Et adde illis rationibus quòd homo ab aliis ibi orantibus prouocat & orationibus vniuer- Q
salis ecclesiæ sociatur. Impossibile est autem multorũ orationes non exaudiri secundum Hier. Possumus tamẽ & aliter dicere:quia etiam dato quòd solùm in ecclesia sit orãdum:vel solum in altari celebrãdum: tamen ex hoc non est determinatus locus orationis,vel sacrificii:quia vbiq; potest ecclesia cõstrui, & fundari altare quãtum est ex vigore

leg

A legis si loci natura requirat, vel patiatur. Sed quia ista mulier ad plenum Christi verba capere nequibat: vel etiam quia fortè sibi non placuerunt: quia voluisset eum dixisse, quòd in illo monte esset adorandum: ideo dicit se, & alios tempore Messiæ magis de hoc instruendos cum subditur. (Dicit ei mulier. Scio, quia Messias) Hebraicè.i. Christus Græcè secundum Aug.& latinè vnctus (venit).i.in proximo est vt veniat: vel iam venit, sed adhuc non est manifestatus. Sed vnde sciuit, cũ prophetas Samaritani non recipiant quòd veniret Christus? Ad hoc dicit Chryso. quòd ex lege scire potuerunt: quia Iacob Geñ.xlix. Dederat signum aduentus eius ablationem principatus à Iuda. Et si idem Chryso.& Augu.dicant hoc eos ex prophetis sciuisse: per prophetas accipiunt Abraam Isaac & Iacob. Possumus etiam dicere quòd licet à principio Samaritani tantùm quinque libros Moysi recepissent & idola colerent: tamen processu temporis susceperunt prophetas: & fortè colebant Dominum tantum omnes, aut multi. Vnde sicut testatur Iosephus asserebant se Iudæos, quando Iudæi prosperabantur: & sicut etiam habetur Esdræ D ij.lib.cap.iiij. quando populus Dei reuersus est de captiuitate Babylonica: voluerunt habere partem in ædificio templi domini. Et quia ista mulier in verbis Christi intellexerat quòd cessare debebant sacrificia carnalia: & consequenter quòd alibi quàm in Hierusalem coleretur Deus: dixit (Cùm ergo venerit ille nobis annuntiabit omnia) scilicet, necessaria ad salutem. Vnde etiam Samaritani sperabãt saluari per E Christum: (Dixit ei Iesus) tunc postquàm eam in memoriã reduxerat Christi. non autem à pincipio: quia visus fuisset ex vanitate loqui secundũ Chr. (Ego sum) .s.Messias (qui loquor tecum.) Et ne fortè mulier ideo non crederet eum Christum esse quẽ solum videbat: sequitur. (Et continuo venerũt discipuli eius, & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Non mirabantur F secundum Aug.& Chry.propter suspitionem: sed propter clementiam,& humilitatem eius. Videbatur enim eis mirum quòd tantus doctor quẽ etiam magnates vsque in desertũ sequebantur vt audirent: loqueretur cum vna paupere muliere,& gentili. Non enim videbant vtilitatẽ quæ inde erat secutura. (Nemo tamen ipsorũ) .s.discipulorũ (dixit) ad mulierẽ (Quid quæris) aut ad Chri- G stum (quid loqueris cũ ea) Licet enim vt ait Chry. Christũ plenè non cognoscerẽt: tamen habebãt eum pro magno viro: nec audebant facta eius scrutari. ¶ Contrà: quia multoties leguntur eum confidenter interrogasse: Respondet Chryso. quòd verum est de pertinentibus ad eos: non autẽ de aliis, cuiusmodi erant ista. ¶ In hac parte est morale documentum quòd multi sunt qui non H curant de aqua spirituali gratię & gloriæ: nec curant conscientiam suam puram coram Deo seruare: quia nesciunt donum Dei. Qui enim est amicus Dei, habet in isto mundo partem paradisi: & in futuro totum. Nam cùm gloria æternæ vitæ sumatur pro gratia consummata quæ est in essentia animæ: & pro habitus existentibus in potentiis,

I ęuiusmodi sunt lumen glorię in intelle ctu,& charitas patriæ in voluntate quæ ã gratia fiunt:& pro operationibus quę ab illis habitibus eliciuntur: quæ sunt visio Dei, atque fruitio: serui Dei habent hic omnia prædicta inchoatiuè idest gratiam inchoatã in anima,& fidẽ in intellectu quæ est luminis illius scintilla,& charitatẽ ac spem in volũtate: ac spem in volũtate:& cognitionem ac
K suauissimam diuini a moris consolationem. Ideo Psal. Gustate,& vide quoniã suauis est dominus id est seruitium Domini. Et saluator Mat. xj. Venite ad me omnes q laboratis,& onerati estis. peccatis s.& aduersitatibus seculi. Tollite iugum meum super vos id est obseruantiã meæ legis:& discite à me, quia mitis sum,& humilis corde. Et sequitur & inuenietis requiẽ animabus vestris.
L Et ne credas ꝙ loquatur de requie futura subditur. Iugum enim meũ suaue est,& onus meũ leue, s. ad portandum. ¶ Quantum ad tertium tangitur illuminatio populi huius ciuitatis Sichar; quæ tunc secundum Iosephum erat Samaritanorum metropolis cũ dicitur (Seliquit ergo hydariam suam) id ęst aquarum vasculum: secundũ Aug. Gręcè enim hydor: latinè aqua dicitur. In-
M dria quasi aquaria (mulier) inebriata suauitate verborum Christi: vt expeditior ad ciuitatẽ curreret. (Et abiit in ciuitatem.& dicit illis hominibus, Venite,& videte) non dicit credite: quia sciebat si portarent de fonte vnde ipsa pontauerat ꝙ ipsi quoque inebriarẽtur (hominem) non dicit autẽ prophetã, vel messiam secundũ Chry.& Alcuinum, vt paulatim illos edocere sicut paolatim fuerat edocta per Christum (qui dixit mihi omnia quæcunque feci) id est adulteria mea cũ falso viro: & sic non erubescit propter gloriam Christi sua peccata publicè fateri. Chry. non verecundata est hec dicere. Anima enim cum ignita fuerit igne diuino, ad nihil eorum quæ in terra derelinquo inspicit, neque ad gloriã, neque ad verecundiam: sed ad vnam solent quæ detinet eam flammam. Hæc ille. Vel omnia quæcunque fecit id est totã seriem vitæ meæ cũ quinque viris. Et sic dedit eis euideus signũ ꝙ ipse esset Messias. nec tamẽ se fatetur adulterã. Et consequenter etiã vt eos magis credendum prouocet requirit de hoc eorũ sententiam dicens (Nunquid ipse est Christus. Si enim apertè dixisset illum Christum esse fortè viri fuissent indignati per mulierem doceri,& exire noluissent. (Et exierunt de ciuitate & veniebant ad eum.) Discipuli autẽ circa magistrum succensi amore secundum Chry. videntes eũ itinere,& calore fatigatum;& etiam secundum Ori. timẽtes ne è ciuitate superuenientes ciues eius refectionem impedirent, voluerunt eũ prandere. ideo sequitur (Interim scilicet dum mulier prædicarẽt in ciuitate in ciuitate magnalia Christi rogabant eum) cum magna reuerentia (discipuli eius: dicentes. Rabbi) id est magister (manduca) ille autẽ sciens secũdũ Theo. ꝙ illa mulier totã ciuitatẽ ad se retraheret (dixit eis. Ego cibum habeo manducare) id est Samaritanos per amorem,& fidẽ mihi incorporare (quẽ vos nescitis) secundũ Theo. vel quia nescitis ꝙ salutẽ hominũ cibũ appello. vel

A vel quia nescitis ꝙ Samaritani sunt credituri. Vel secundum alios: quia nescitis quantum sit desyderium meũ de salutate populorum. Illud autem desyderium pôt patere hic aliqualiter. Na labore itineris, & esto soli debilitatus hora etiam comedendi transacta: non curat de corporali cibo: sed desyderat Samaritanorum salutẽ Chry. Sicut cõcupiscibile est nobis comedere: sic &
B Christo saluare. Hæc ille. (Dicebant ergo discipuli adinuicem) non interrogantes magistrum propter reuerẽtiam: secundum Chryso. (Nunquid aliquis attulit ei manducare) Aug. Quid mirũ si mulier Samaritana nõ intelligebat aquã. Ecce discipuli nõdum intelligũt escam. Hæc ille. Ex hoc autem sicut dicit Chry. patet ꝙ Christus oblatos sibi cibos ab aliis accipere solebat vt illi
C merentur: & vt daret paupertatis exẽplum: quo nõ esset nobis graue ab aliis enutriri. Hoc, inquit, propriũ, & necessarium est doctoribus alienos habere procuratores ciborum, vt ipsi de nullo curantes: verbi ministrationem curẽt sollicitè. Hęc ille. (Dixit eius apertè eos docẽs, & non per circuitum: vt mulierẽ secundũ Ang. (Dixit eis Iesus apertè eos docens, & non perr circuitũ: vt mu
D lierem secundum Ange.) Meus cibus est, vt faciam voluntatẽ eius qui misit me) quæ voluntas est (vt perficiã opus eius) quod mihi imposuit. s. illuminationẽ infideliũ, & conuersionem peccatorum. Quod secundũ Chry. expressius declarat subdens exemplum de messe materiali dicẽs, Nõne vos dicitis ꝙ adhuc quatuor mẽtes sunt) id est futuri extant: erat enim tunc quãdo Christus ista dicebat hyems secundũ Magistrũ E
hist. & de mente decẽbri, vel ianuario vt videtur: quia in pascha offerebat nouas fruges (& messis) corporalis id est tempus congruum ad metẽdũ (venit. Ecce dico vobis) Adaptat similitudinem ad propositum. (Leuate oculos vestros) id est mentis considerationẽ, & cogitationem secundũ Ory. & Chry, Et secundum eundẽ Chry. vltra oculos mentales iubet leuare etiã corporales, F
vt videant multitudinẽ Samaritanorũ ad se venientem. (Et videte regiones) id est multitudines animarum & turbarum secundum Chri. (quia albæ sunt ad messem id est dispositæ & paratę ad credendum: vt per fidem congregentur in domum ecclesiæ: & tribulationibus triturate purgentur grana: & tandem cælesti horreo collocentur. Chry. Sicut enim spicæ cum dealbatæ fuerint ad G
messem sunt paratæ: ita & hi ad salutẽ sunt parati. Hæc ille. ¶ Sed quare Christus hic nõ loquitur apertè sed per similitudinem. Ad hoc dicit Chryso. ꝙ hoc facit primò, vt melius intelligatur: qa ipsa similitudo est quasi scriptura in qua legere possumus quod dicitur. Secundò, quia & narratio est dulcior, & melius retinetur ex cõsonãtia similitudinum congruarum. Deindẽ inuitat apo H
stolos ad metẽdum spiritualiter dicẽs, ¶ Et qui metit) id est cõuertit animas prædicando (mercedem accipit) in præsenti tẽpore. s. gratiã, & cõsolationẽ cõscientiæ (& congregat) sibiipsi (fructum id est gaudium de fruitione Dei (in vitã æterna) terminadũ & perficiẽdũm. Vel (congregat) ad ecclesiam (fructum) id est animas cõuersas (in

 vitam

I vitam æternã) reponendas (vt & qui seminat) id est patriarchę & prophetæ secundũ Chrys. quia seminauerunt diu ante fidẽ quã apostoli collegerunt (simul gaudeat & qui metit) id est aposto li congregantes ad ecclesiam infideles, & eorũ sequaces. Est enim hoc gaudiũ vtrorunque commune. Et in materiali quidem messe qui seminat tristatur si alius metit: sed nõ in spirituaii. Tẽpo-
K ralia enim bona ex participatione minuuntur: non autẽ spirituali: sed augentur saltem accidentaliter: quia vnusquisque gaudet bono proximi. i. ideo qnanto plures sunt beati tanto quilibet eorum magis gaudet extensiuè: qa de pluribus gaudet: & fortè etiam intẽsiuè accidentaliter. Vide de hoc. ii. ij. q. iiij. arg. v, ad quintũ. & . iiij. dist. xlix. q. j. ar. iiij. q. x. (In hoc enim) id est pro-
L pter hoc (est verbum) vestræ prædicationis (verum) id est magis apparẽs verũ, & credibile (quia alius est qui seminat) id est chorus prophetarũ. qui alii fuerunt ab apostolis: non fide: cũ eadem fuerit vtrorumque sed conuersatione : cum sub legalibus cerimoniis conuersarentur : (alius qui metit) id est apostolorum. ¶ Qanto enim plures attestantur id em illud apparet verius.
M Prophetæ autem semiuando prædixerunt quæ apostoli merẽdo cõpleta esse dicebant. Vel aliter. Erat enim prouerbium apud Iudæos vt dicerẽt: alius seminat : alius metit : quando ex labore vnius alius reportabat fructũ. Dicitur ergo. (In hoc enim) id est in messe spirituali (est verbũ verũ) id est verificatur vsitatũ prouerbiũ ꝙ sequitur, scilicet quia alius est qui seminat: alius qui metit.) Et hæc expositio magis cõsonat sequẽtibus. ¶ Ad quorũ intellectũ sciendũ est ꝙ messis ista spiritualis tripliciter sumi potest. Vno modo pro populo Iudeorum. Alio modo pro populo gentilium Samaritanorum. Et tertio modo pro aliis populis gentilibus. De prima & secũda non est dubiũ ꝙ patriarchæ & prophetæ eam seminauerunt saltem scripto exhortando: &
O ad suscipiendum Christum per fidem disponendo. Sicut enim hoc spirituale metere est conuertere ad fidem Christi. Ita spirituale seminare istud est ad hanc fidem populos præparasse. Tertiam vero messem seminauerunt prophetæ: inquantum dicta eorum ad cõuersionem gentilium conferebant. Facilius enim credebant videntes ea quę sunt fide fuisse ante Christi passionẽ:
P vt habetur Matth. x. sed non ad secũda & tertiam: quia dixit eis tunc: vt ibidẽ habetur. In viam gentium ne abieritis: & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis sed misit illos ad secundã, & tertiã post resurrectionem suã quãdo dixit eis. Act. j. Eritis mihi testis in Hierusalem, & in omnia Iudea & Samarmaria, & vsque ad vltimũ terræ. &
Q Mat. vlti. Euntes in mundum vniuersum prædicate euangeliũ omni creaturę idest omni homini indifferẽter. Sequitur ergo. (Ego misi) de præterito quò ad messem Iudaicam: non autem quò ad reliquas: nisi secundum prædestinationem, & intentionem suam (metere) id est ad fidem conuertere) quæ non seminastis) id est animalia rationabilia quæ ad fidem non disposuistis. (Alii) id est patriarchæ & prophetæ

A phetæ (laborauerunt) vt mundus ad Christum disuoueretur [& vos in labores eorum] id est in fructus laborũ introistis] quia iam præparatos ad cõuersionem per prophetarum labores habetis conuertere. Videtur autem hîc innuere Dominus ꝙ grauiores fuerũt prophetarum quã apostolorum labores,& fortè verũ est quo ad populũ Iudaicum. Tum quia diutius circa illum B occupantur. Tum quia sine fructu laborant quod est graue. Tum quia non habebant gratiam,& charitatem abundanter quæ faciunt labores dulces. Tũ quia fructum quem sperabant expectabant in lõginquum id est tẽpore Messiæ percipere. Nec tamen sequitur ꝙ maiora essent eorum merita quã apostolorum: quia meritum non mensuratur C essentialiter secundum laborem: sed secundum charitatem: quã Apostoli habuerunt maiorem: vt patet per.s. Tho.j.ij.q.cvj.de veri.q.xij.Rom.viij. vel.v. Redit autem euangelista ad narrandum de muliere dicens [Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eũ Samaritanorum.] Ex quo patet quòd regio erat parata ad messem [propter verbum mulieris] cui Dominus efficaciam loquendi dedit testimonium D [perhibentis: quia dixit mihi omnia quæcunque feci] Existimabat enim secundum Chrys. quòd nequaquã mulier gratanter audiuisset eum qui adulteram illam dixerat: nisi aliquid magnum fuisset in illo quo potuisset secreta cognoscere. Vel fortè existimabant Christum magistrum est hoc quòd absentis mulieris vitam cognouisset. In hoc autem Samaritani iudęis præferũtur in credendo propter duo. Primò, E siquidem ad eos non erat Christus personaliter missus sicut ad Iudæos. Secũdò, quia non viderant tot eius miracula vt Iudæi. [Cùm venissent ergo ad illum Samaritani: rogauerunt illum vt ibi maneret] reputantes se felices si eius præsentia potirentur: nec mirum: quia eius conuersatio erat honesta, doctrina fructuosa, societas iucunda, & nulli propter quæstum onerosa. [Et mansit ibi duos dies] vt eis ex parte satisfaceret, & non plus: ne Iudei murmurarent,& dicerent eum esse F factum ciuem Sichar: & Samaritanum [& multò plures crediderunt propter sermonem eius] quàm propter sermonem mulieris. Sermo enim Christi erat efficacitur, & grauior, & sapientior [& mulieri dicebant: quia iam non propter loquelam tuam credimus] quia habemus efficacius lu- G men [Ipsi enim audiuimus, & scimus] id est certi sumus. Ambrosius. Fidei simplicitas argumentis omnibus antecellit [quia hic est saluator] spiritualis,& vniuersalis [mundi] & non solum Iudæorum. Et ratio esse potest, Deus etenim vult omnes saluari. ¶ In hac parte est documentum morale contra quosdam qui dicunt se non H ideo bene viuere quia miracula nulla viderunt. Mentiuntur enim. Ecce Iudæi visis tot miraculis dominum perdiderunt: imo repulerunt, vt ita dicã. Samaritani vero cũ tãta facilitate crediderũt,& hoc, q̃a sine inuidia,& superbia erãt. Vnde Luc.xvj. Si Moysen & prophetas nõ audiũt, neque si q̃s ex mortuis resurrexit credant. Igitur non

I ideo malè viuunt:quia signa non viderunt:sed quia volunt. Est & aliud in toto hoc euangelio notandum. Nam christus fecit mentionem de duplici aqua & vnam docet contemnere: reliquam appetere. Prima est quæ sitim excitat: de qua dicit. Qui biberit ex aqua hac sitiet iterum:& significat amorem mundi id est amorem diuitiarum, delitiarũ & honorum. Ista aqua est turbida:iuxta
K illud Hiere.ij.Quid tibi in via Egypti vt bibas aquam turbidam:& consequenter non est apta ad speculandum, siue cognoscendum defectus suos quia turbida:nec ad bibendum:quia amara: si turbida, nec ad lauandum: quia immunda. Secunda vero est quę sitim extinguit illa, scilicet quam ipse dat.i. Spiritussanctus qui est dulcis ad bibendũ, clara ad speculandum seipsum:& mun
L da ad lauandum: quia Spiritussanctus in corde facit lixiuium, ex aqua lachrymarum,& cineribus peccatorum: & sic illud emundat.¶ Est etiam & hic notandum quod allegoricè loquendo: hora sexta.i.ætas seculi sexta Christus venit ad putei profunditatem.i.ad terras. Et eo super illoquiescente.i.dormiente in cruce: venit ad eum mulier Samaritana.i.gentilitas:cui ipse offert aquam vi
M uam. i. sacramentum baptismi, & alia sacramenta quæ de latere dormientis in aqua,& sanguine emanauerunt. & illa in ipsum credens à se hydriam. i. terrenorum cupiditatem repellens, Christum cupit prædicare, sed iubet vocare virum.i.adducere rationẽ, qua in omnibus suis operibus dirigat. In figuram etiam huiusmodi: de latere dormientis Adæ Eua formata est.

Sabbato post do.iij.Quadr.
Ioan. viij.

Perrexit Iesus in montem oliueti, & diluculo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & sedẽs docebat eos. Adducunt autem scribæ, & pharisei mulierem in adulterio deprehensam: & statuerunt eam in medio,& dixerunt, Magister hæc mulier modo deprehensa est in adulterio. In lege autem Moyses mandauit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? hæc autem dicebant tentantes eum vt possent accusare eum. Iesus autem inclinãs se deorsum, digito scribebat in terrã. Cùm autẽ perseuerarent interrogantes eum, erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Et iterũ se inclinãs, scribebat in terram. Audientes autẽ hæc vnus post vnũ exibãt incipientes à senioribus. Et remãsit Iesus solus,& mulier in medio stans. Erigens aũt se Iesus dixit ei, Mulier vbi sunt qui te accusabant? Nemo te condẽnauit? Quæ dixit, Nemo

A mo domine. Dixit autem Iesus Nec ego te condẽnabo. Vade & amplius noli peccare.

PERREXIT IESVS IN montem oliueti &c.) Ioan. viij. In presenti Euangelio tanguntur tria puncta quæ sunt: Insidiatio, Confutatio, & Miseratio. ¶Quantum ad primum tangitur in
B sidiatio phariseorũ aduersus Christum ¶Est autẽ sciendum quod saluator noster post suum aduentum in Hierusalẽ vltimum: quãdo scilicet ad passionem venit in die palmarum hoc obseruauit vt in die quidem predicaret in templo nocte vero exiret in Bethaniam. Die ergo dominico post doctrinam sero exiit extra ciuitatem Hierusalem, ¶& iuit in Bethaniam: similiter fecit die lunæ &
C die martis. Die autem mercurii fuit in Bethania: vt iudei haberent locum conciliandi de morte sua: sicut volebãt facere, & fecerunt. In vna autem harum dierum contigit historia de qua in præsenti agitur euangelio: & traditur fuisse die lunæ. Et licet. B. Ioannes narret eam ante vltimum aduentum prædictum: tamen hoc dici quidam dicit anticipatiuè. Vnde Mag. hist. ponit secun-
D dum ordinem historiæ hanc quæ hîc narratur facta post vltimum aduẽtum prædictam. Sciendum est tamen quod de hac historia adulteræ mulier Chry. nullam penitus facit mentionẽ: & causam assignat traductor eius, quia ipsa in antiquis voluminibus Græcis non habetur. nec in Græciæ ecclesiis recitatur. Vnde Græci eam dicunt apocripham: & ita Ioanni addita: sicut Danieli fabulam draconis & Susannæ histo- E
riam. Sed quia sancti latini eam tanquã de Ioannis textu exponunt, & in ecclesiis latinorum recitatur dicendum est, Græcis quod potuit ipse Ioannes eam operi suo iam completo inseruisse: & propterea in quibusdam antiquis voluminibus non habetur. Quis enim esset tantæ temeritatis, vt ea fingere voluisset. Et si quis eam voluisset fingerẽ, quæ causa potuit fuisse. Dicitur ergo F
(Perrexit Iesus in montem oliueti) id est in Bethaniam secundum Alanum, quæ vt ex euãgelistis patet est in monte oliueti sita in latere orientali distans ab Hierusalẽ quindecim stadiis: in qua hospitabatur in domo marthæ & mariæ sororum lazari. Sed quare non remansit Hierusalem vbi predicauerat, & in crastinum prædicaturus erat. Ad G
hoc dicit Chrys. quod nullus inuitauit eum: & fortè causa fuit quia nulli magnatum adulabatur, vel quia licet ibi haberet amicos: vt patet de eo qui fecit ei cænam in quinta feria sequenti: tamen ipsi timebant magnates. Vnde & ipse Nicodemus, qui erat vnus de principibus & credebant in eum non est ausus se ei iungere: sed venit occultè de noctè ad eum (& diluculo) .i. diei lucu- H
lo siue parua luce ante scilicet solis ortum (iterum venit in templum) scilicet ad prædicandum in quo eius sollicitudo in docendo patet. Sed ex hoc videtur quod malum sit post prandiũ prædicare. Ad hoc dicitur secundum quosdam quod prædicatio ad duo ordinatur scilicet ad retrahendum homines à malo: & ad prouocandum ad bonum Ratione primi tunc magis congruit,

I quando homines sunt prouioreres ad
vana.i.post prandium. Ratione vero se
cundi quando sunt magis sobrii. (Et
omnis populus venit) qui erat in tem-
plo ad orãdum: secundum aliquos. Vel
secundum alios omnis populus ciuita-
tis id est maior pars & hoc est rationa-
bile: quia euangeliste innuunt quod il-
lis diebus prædicationes mirabiles fa-
ciebat. Vnde Luc. xxj. dicitur. Et omnis
K populus manicabat id est manè venie-
bat ad eum in templo. Et Ioan. xij. di-
xerũt inimici eius. Ecce totus mundus
post eum abiit (ad eum) vt audiret ser-
monem eius. Nam die alia præceden-
ti fecerat sermonem ita mirabilẽ. quod
milites, qui venerant comprehendere
eum stupefacti in verbis eius nihil ei
dixerunt: sed reuersi ad eos qui mise-
rant illos, dixerunt. Nunquam sic locu
L tus est homo. Vnde populus memor li-
bentius denuo veniebat. Vel causa fuit:
quia in populo erat dissentio quibusdã
dicentibus, quia bonus est, quibusdam
negantibus ideoq; vt ex verbis eius de
prehenderent qualis esset veniebant ad
eum. (Et sedens) in cathedra, vel loco
doctorum vel sedens id est assiduus exi
stens (docebat eos) & non tenebatur:
quia nondum pati dignabatur. Addu-
M cunt autem ei scribæ) famosi in sapien
tia: quia legis doctores (& pharisei) fa-
mosi in vita: quia plus quam cæteri re-
ligiosi erant apparenter & vtrique ma-
ximo zelo inuidiæ contra christum cõ-
citati (mulierem in adulterio depreh̃e-
sam.) Isti pessimi viri videbant secun-
dum Augu. quod dominus mansuetudi
nem habebat: & laudabat, & prædica-
bat misericordiam, & ob hoc populo
amabilis reddebatur. Ideo proposuerũt
ei casum in quo videbatur eis quod ne
cessario aut cõtra mansuetudinem aut
contra legem diceret: & consequenter
odiosus populo redderetur: qui & man
suetudinem, & legem amabat credebat
tamen, vt ait, quod pro mansuetudine
responderet vt populi sibi fauorem cõ
ciliaret: vnde sequitur. (Et statuerunt
eam in medio) id est in publico: non vt
seruarent formam iudicii: quia Chri- O
stus secundum existimationem eorum
non erat iudex sed quia putabant quæ-
stionem insolubilem & Christum pu-
blicè confundere cogitabant. ¶ Sed qua
re non adduxerunt simul, & adulterum
cùm quo erat comprehensa. Ad hoc di
citur quod huius potuit esse multiplex
ratio. Primò, quia forte volebant pone
re in corde populi quod esset aliquis di
scipulorum eius, vel secundo forte erat
diues: & pecunia corrupit eos: vel ter-
tiò, fortè aufugit. (Et dicũt ei, magister
hæc mulier modo) cum sint dies sacri
(deprehensa est) ita quod res est certa
(in adulterio) quod lex valde abhorret
Vnde sequit̃. (In lege autem Moyses. i.
dominus per Moysen (mandauit nobis
huiusmodi peccatores fidem matrimo-
nii violantes (lapidare) Leui. xx. Per la Q
pidationem tamẽ potest intelligi omne
genus mortis, & per mortem lapidatio.
Vnde aliqñ lex dicit huiusmodi occidẽ
dos: aliqñ lapidandos. Sed quare in le-
ge noua adulteri non lapidantur. Ad
hoc dicitur ꝙ lex vetus data est homi-
nibus quasi imperfectis, & paruulis, &
promissione temporaliũ inducebat ad
sui obseruantiã: iuxta illud Esa. j. Si vo
lueritis, & audieritis me: bona terræ co
medе

A medetis,& per comminationem temporalium malorum reducebat à peccatis. Lex vero euangelica data est hominibus quasi perfectis: & promittit spiritualia & spirituales siue æternas pœnas principaliter comminatur ideo in ea adulteri æternæ pœnæ reseruantur & non occiduntur temporali morte. Sed quare magis lapidat mulier adultera quàm vir adulter. Ad hoc dicit secundum Aug. in Enchiri. ꝙ mulier habet plura se à malo retrahentia.s.custodiam viri, confusionem mundi: terrorẽ legum,& Dei timorẽ: vir aut habet vltimum tantũ. Vel potest dici ꝙ hoc fit: quia magis est contra certitudinẽ prolis si fornicetur mulier, quam si vir, & consequenter sequitur maius malũ ipsi proli quæ nescit parentem suum à quo habeat nutrimentum & doctrinam. Vnde nunquã vna vxor habuit duos maritos sicut econtrario. (Tu ergo quid dicis) vtrum sit lapidanda; vel non (hoc autem dicebant tentantes eum) vtrũ.s. propter habendã opinionẽ de mansuetudine consuleret contra legem vt appetebant,& credebant (vt possent accusare eum.) Pilato præsidi quasi transgressorem legis diuinæ: vel vt possent accusare eum populo, cuius timore eũ capere non audebant. ¶ Moraliter est in hac parte documentum pro peccatoribus qui iniusta agunt cõfidentes quia se occultè operari putant. Deus enim permittit eos aliquando publicari vt ratione confusionis resipiscant. Et licet hoc homini sit bonũ tamẽ melius esset vt cõseruares famam tuã, & spontè delicta corrigeres Greg.ij.mora. Qui sæpe volens cadit in culpã: quandoq; nolens capitur ad pœnã. Hæc ille. ¶ Quãtum ad secundum tangitur confutatio istorum hypocritarum: quia Christus ita respondit ꝙ iniustitiam seruauit:& misericordiam, & illi qui volebãt eum confundere penitus sunt confusi. Dicit ergo (Iesus autẽ inclinãs se deorsum.) Non enim statim ostendit. Primo, vt ostenderet maturitatem seruandam in iudiciis. Sene. Optimum iudicẽ existimo qui cito intelligit, tardè iudicat. Secundo, vt daret eis spatium resipiscẽdi à malitia. Tertio, vt ostenderet se, neq; ad hãc quæstionem libenter respondere: neq; quærere confusionem eorum (digito scribebat in terrã) in terrã scribebat scd̃m Augu. vt ostenderet ꝙ oẽs praui scribent in terra, iuxta illud Hie. c.xvij. Recedentes à te in terra scribẽt sicut iustorũ noĩa scribi dicunt in cœlo. Et secundo secundũ. S. Tho. vt ondẽret se traditurũ legẽ dulciorẽ,& molliorẽ siue mitiorẽ antiqua q̃ fuit in duro lapide scripta: qa irritã faciẽs qs illã absq; miseratione occidebat: vt patet Heb.x. Scribebat autẽ digito secundũ eundem vt ostendat se esse illũ cuius digito lex dicit scripta:& ꝙcõsequent frustra tentãt accusare eũ de lege cũ sit legislator? Quid vero scriberet incertum est. Sed tñ diuersi diuersa dicũt probabiliter. nã scd̃m Amb. in quadã epistola ad studiosum scribebat. Terra absorbe hos viros abdicatos.i. digne cõdemnandos, & sumit Hie.xxij. Sed secundũ eũ in epistola ad Ireneũ: scribebat. Terra terrã accusat.i. peccator peccatorem. Secundum Augu. verò scribebat quod postea protulit. Sed secundum glos. scribebat istorum crimina & faciebat aliquam

lucra

I literam, vel figuram, in qua vnusquisq; sua tantùm peccata, & suam dignã cõdẽnationem videbat: vt sic consequenter misericordiam peterent, & scirent aliis misereri. Sed quare nõ potius aperte dicebat. Ad hoc dicitur nolebat occulta publicare. Vel possumus dicere ꝙ secuta fuissent in astantibus infinita mala spiritualia, puta appetitus perpetrandi similia vt odia, inimicitias, &
K homicidia. Fortè enim ibi erant multi viri quorum vxores ab eis erant violatæ. Quid autem horum verius sit incertum est. Verum tamen secundùm Sanctũ Thom. dictum Augu. est probabilius primo Amb. sed vtraque illius glossæ dictum videtur mihi probabilius. Nam scripsit: terra absorbe, quare non sunt absorpti. aut etiã quare illud scripsit. Terra enim etiam cogitationi obe
L disset christi. Si dicatur ꝙ scripsit propter eos vt viderant se digni absorberi Dico quòd hoc redit in opinionem illius glossæ quæ dicit quòd faciebat aliquam figuram in qua scelera viderent quia ista figura potuit esse scriptura, vel alia. Et similiter non scripsit terra terram accusat nisi in ista scriptura aliquid mirabiliter apparuisset quia facilius poterat ista verba dicere eis: similiter neque id quod postea protulit: quia superfluè, aut protulisset, aut scripsisset. christo eutem scribente, & non respondente illi valde instabant vt respõderet: credentes eum esse perplexum, & nescire quid responderit. (Cùm aũt perseneraretnt continuè (interrogantes eam quid vellet respondere (erexit se) fortè iudicando digito ea quæ scripserat: & tacitè monendo vt legerent (& dixit eis. Qui sine peccato est vestrum primus in illã lapidẽt mittat.) O gloriosa responsio. Amb, Ille iudicet de alterius errore qui non habet in se quod condẽnet. Hæc ille. Aug. Si diceret non lapidetur adultera, iniustus conuinceretur si diceret, lapidetur: mansuetus non videretur. Dicat ergo quòd debet dicere mansuetus, & iustus. Qui sine peccato &c. Hæc vox iustitiæ est: puniatur peccatrix sed non à peccatoribus. impleatur lex: sed non à præuaricatoribus legis. Hæc ille. ¶ Sed nunquid peccator O
potest alium peccatorem corrigere: Ad hoc dicendum est ex doctrina sancti Thõ. ij. ij. q. liij. & iiij. dĩ. xix. cum distinctione. Aut enim loquimur de correctione fraterna: aut de iudiciaria quæ ad superiores pertinet. Nam de prima dicendum est quòd si peccator cũ humilitate, & gemitu corrigit quasi hortando vt simul ambo corrigant sua delicta non peccat: quãuis se condemnet. i. P
cõdẽnabilẽ ostendat in sua conscientia vel fratris. secus si ex superbia, contẽnẽdo sua peccata, vellet aliena reprehendere. Est enim triplici ratione peccator indignus corrigere. Primò, ratiõe præcedentis peccati: maximè si sit maius peccato fratris. Hoc autem intelligo, quando peccator de suo peccato non dolet. & intelligo etiam si non sit maius sed Q
æquale. Secundo, ratione scandali. puta si suum peccatum sit publicum. Nõ enim præsumitur odisse peccatũ, quod intellige: nisi etiam publicè ostenderet se de suo dolere. Tertiò, ratione superbiæ, vt dictũ est. Hæc ex. ij. ij. Si vero loquamur de secunda sicut videt ipse loqui. in. iiij. Dicẽdũ est ꝙ existẽs in venial

A niali peccato pôt corrigere:qa nõ redit hominẽ indignũ executione officii: nec ita est causa scandali vt mortale.vt cũ sine eo nullus vitam ducat.Si verò sit in mortali etiam occulto secus: quia reddit hominẽ inhabilẽ ad executionẽ officii cuiuslibet.Posset tñ corrigere nõ vt minister ecclesiæ exequẽs,scilicet,officium sed vt priuatã personã nisi ratione scandali.Loquitur aũt.S.Tho.de B existenti in mortali actualiter: quia.s. nõ est contritus:& loquitur de ministris & ecclesiæ,seu prælatis quãtũ ad spiritualia.De iudice vero laico dicẽdũ videtur ꝙ si existẽs actualiter in mortali corripit aliquẽ motu proprio peccat quia nõ mouet zelo Dei cõtra peccatũ quia illud in se corriperet:maximè si suũ sit æquale,vel maius sed videt moueri ex superbia.Si verò iudicat lege C existẽtẽ,& ex mẽte legis non peccat:vt aliqui dicunt:nec condẽnabilẽ se ostendit in eo quod fert sentẽtiã:sed in eo ꝙ facit id per quod sentẽtiã simile meret. Et hæc determinatio videtur cõformis doctrinæ.S.Th.iij.q.lxiiij.&.iiij.di.v. & di.xix.&.di.xxiiij.& quod li.vij. qõ. iiij.vbi tenet ꝙ exhibẽs se ministrũ ecclesiæ in aliquo spũali & existẽs in D mortali peccat mortaliter: quia nõ se cõformat Domino cuius est minister. Ista aũt ratio non tenet in ministro laici.vnde ipse super Io.expresè sic determinat vt hic determinatum est(Et iterũ se inclinans scribebat in terra)Iterato se christus inclinauit secundũ gl.parcens corũ verecũdiæ.ne,s.tantũ erubescerent de aspectu eius. secũdũ Alchuinum verò vt libere possent exire.secũdũ Aug.vero vt ostenderet quòd erant indigni videre vultũ eius.& ab eo videri.vel hoc fuit vt ostẽderet primã sentẽtiam esse immutabilem:quia Deus nõ mutatur.Sed quid scribebat secũda vice.Ad hoc dico ꝙ scribebat idem quod prius vt videtur.Et credo ꝙ sicut scribebat aliquid in quo diuinitus videbãt sua potestate;ita scribebat ordinate:ita ꝙ vnus post vnũ illa cognoscebãt.ideo sequitur(Audientes aũt)id quod dixerat.& supple videntes id quod scripserat:erubescẽtes de turpitudine suorum peccatorũ(vnus post vnum exibant)sicut vnus post vnũ scripturã fortè legebant,incipiẽtes à senioribus,vt qui primi fuerant in culpa,primi essent in pœna.& quorũ fortè peccata erãt grauior. Aug.Sic igitur illi voce iustitiæ tãquã trabali telo percussi se se inspicientes, & reos inuenientes,vnus post vnũ oẽs recesserunt.Hæc ille.¶ In hac parte est morale documentũ:quanta erit in die iudicii peccatorum erubescẽtia,cũ non solũ ipsi:sed totus mundus videbit eorum peccata si isti tantũ erubuerũt videntes ea ipsi solũ simul cum christo.Iusti autem tunc non erubescẽt:sed erit eis gloria:qa pœnituerunt sicut nec nõ erubescit Magdalena,ꝙ sua peccata publice prædicantur.Hie.Dicat vnusquisque quod velit,ego interim pro sensus mei prauitatem iudicaui melius esse cõfundi corã prætoribus super terram,quam coram angelis sanctis in cœlo:vel vbicunque Dominus iudicium suum voluerit demonstrare.Hæc ille.Quantũ ad tertiũ tangitur miseratio,quã peccatrici christus exibuit:cũ dicitur(Et remansit Iesus solus)idest sine scribis.& phariseis:non aũt sine discipulis,& plebe:

E F G H

I be: quia dictio exclusiua, vt dicit. S. Th. hic non excludit nisi respectu extraneorum idest inimicorum. Oportet etiam dicere quòd ibi remanserint aliqui Iudæi, imo aliqui pharisei: quia sequitur immediatè post istam historiam quòd christus allocutus est Iudæos. & quòd aliqui pharisei contradixerunt ei: vt patet infra sabbato ante dominicam de passione Aug. Relisti sunt duo: misera
K & misericordia. Hæc ille. (& mulier in medio stans) discipulorum, & plebis. vel in medio idest in ambiguo secundũ Sanct. Tho. ignorãs quid sibi futurum esset: vnde secundùm Aug. timuit se ab illo puniri, qui sine peccato erat (Erigens autẽ se Iesus.). s. ascribendo postquàm omnes aduersarij recesserant (dixit ei) temperando rigorẽ iustitiæ per misericordiã (Mulier vbi sunt qui te
L accusabãt) Non quærit quasi ignorans sed vt consoletur. Ad hoc mulier stupefacta nõ respondit timore mortis, ideo statim Dominus vt eam respirare faciat, & securè respondere subiungit. Nemo te cõdemnauit. Quæ dixit. (Nemo Domine. Dixit ei Iesus (Nec ego te cõdemnabo). Sed ne videretur fauere peccatis adiunxit secundùm Augu. (Vade & iam amplius noli peccare.)
M Sanctus autem Tho. dicit christũ istã absoluisse à culpa nulla imposita pœna quia cũ absoluẽdo exterius iustificaret interius, potuit eam tanta contritione immutare: vt ab omni pœna efficeretur immunis. Nullus tamen exemplo christi sine confessione, & pœnæ iniunctione quemquam debet absoluere: quia christus tantam in sacramentis habuit excellentiam potestatis: vt sine sacramento effectum sacramenti conferre potuerit, quod nullus purus homo potest efficere. Cum aũt in ista muliere duo essent scilicet natura, & culpa: vtrũq; potuit christus condemnare: naturam quidem iubendo eam lapidari, & culpam eam non absoluẽdo, & vtrunque absoluere: puta si licentiam peccandi tribuisset spondens se eam decætero non condemnaturum. Sed Deus odio
O habens culpam, & amans naturam: dãnauit alterum tantum, dicens, amplius noli peccare, vt sic appareat quàm rectus est Deus per veritatem, & quàm dulcis per mansuetudinem. Hæc ille virtualiter. ¶ Est autem sciendùm quod in die virgini dedicata conuenienter legitur hoc euangelium. Primò, quia opposita iuxta se posita magis elucescunt. ideo magis commendabilis apparet innocentia virginis. Secundò, quia hoc
P commendatur misericordia christi quod existens virgo & filius virgini, & virginum sponsus adulteram non horruit pœnitentem. Ideo in die virginis hæc historia recitatur vt hoc cogitemus. Tertiò, quia ad propositum virginis: sunt illa verba Iesus inclinans se &c. & hoc in sensu quasi allegorico. Nam virgo in scriptura appellatur terra propter suam stabilitatem, & fœcunditatẽ
Q iuxta illud. Rorate cœli de super &c. Inclinatio vero christi est eius incarnatio: qui cũ forma dei esset semetipsum exinaniuit. Iesus igitur se inclinans. i. humilitatem assumere disponens, digito idest virtute Spiritussancti scribebat in terram idest in beata virgine. Sed quid scripsit. Respondeo Aliqua quibus illa pulcherrima. charta decoraretur

A retur. Nam Deus pater in ea scripsit,&
impressit suã potentiã: faciens cã potẽ
tem nos adiuuare in vita iustis conser-
uando gratiam, & iniustis obtinendo
misericordiam,& in morte nos defen-
dendo à Diabolo:& post mortem nos
suscipiendo in cœli palatio. Ideo dici-
tur Maria mater gratiæ mater miseri-
cordiæ: tu nos &c. Filius vero scripsit
B in eam suam sapientiam ad pro nobis
scire aduocare: ideoque significata fuit
per illam mulierem quæ apud regem
Dauid aduocauit sapienter pro filio
Absalõ exulante.ij. Re.xiiij. Spiritus-
sanctus suam bonitatem faciens eam
clementem ad miserandum. Vnde ipsa
de se dic. Ecclesi.xiiij. Quasi oliua spe-
ciosa in campis. Ex quo patet quòd sua
misericordia est excellens, sicut oleum
C eminet omni liquori. Et congruens:
q̃a speciosa in tempore oportuno idest
tribulationis Eccle.xxxv. Speciosa mi
sericordia in tempore tribulationis. Et
patens omnibus iustis,& iniustis: quia
in cãpis. ¶ Est autem in hac parte mora
le documentum quòd qui in præsenti
habet punire debet attẽdere solũ, vel sal
tẽ principaliter ne de cætero cõmittan
tur scelera. Pœnæ eñ præsentis vitæ
sunt medecinæ p̃seruatiuæ. Iõ secũdũ
D Platonis sñiam: nullus sapiẽs punitur:
q̃a peccatũ est: sed ne peccetur. Amen.

Dominica.iiij. in quadrage. Ioan.c.vi.

ABiit Iesus trans ma
re Galileæ quod
est Tyberiadis, &
sequebatur eũ mul
titudo magna &c. E

ABIIT IESUS TRANS
mare Galileæ &c. Ioan.vj.
Vide dominica vltima post
festum Trinitatis.

Feria.ij.post dominicam. iiij. in.xl. Ioan.c.ij.

PRope erat pascha
Iudæorũ,& ascẽdit F
Iesus Hierosolymã
& inuenit in tẽplo
vẽdẽtes oues,& boues,& colũ-
bas & nũmularios sedentes. Et
cũ fecisset quasi flagellũ de fu-
niculis oẽs eiecit de tẽplo, Oues
quoq;,& boues,& nũmulario-
rũ effudit oẽs mẽsas subuertit. G
Et his q̃ colũbas vẽdebãt dixit
Auferte ista hĩc:& nolite face-
re domũ patris mei: domũ ne-
gotiatiõis. Recordati verò sunt
discipuli ei⁹, q̃a scriptũ est, zel⁹
dom⁹ tuæ comedit me. Rñde-
rũt ergo Iudæi,& dixerunt ei,
Quod signũ ostẽdis nobis, q̃a H
hec facis? Rñdit Iesus, Soluite
tẽplũ hoc,& ĩ trib⁹ dieb⁹ exci-
tabo illud. Dixerũt ergo Iudęi
Quadraginta & sex annis ædi-
ficatũ est templum hoc:& tu
in trib⁹ diebus excitabis illud?
Ille autem dicebat de templo

I corporis sui. Cùm ergo resur-
rexisset ex mortuis, recordati
sunt discipuli eius, quia hoc
dicebat, Et crediderunt scriptu
ræ, & sermoni quem dixit Ie-
sus. Cum autem esset Hierioso-
lymis in die festo : multi credi-
derunt in nomine eius, viden-
K tes signa quæ faciebat. Ipse au-
tem Iesus non credebat semet-
ipsum eis : eo quòd ipse nosset
omnes : & quia opus ei nõ erat
vt quis testimonium perhibe-
ret de homine. Ipse enim scie-
bat quid esset in homine.

L PROPE ERAT PASCA
Iudæorum &c.) Ioan.ij. In
præsenti Euangelio tãgun-
tur tria puncta : quæ sunt
Expulsio, Interrogatio, & Conuersio.
¶ Quantum ad primum sciendum est
quòd multa ad hoc Euangelium perti-
nentia habetur supra dominica.j.qua-
dragesimæ.& feria.iij.sequenti. In pri-
mo igitur puncto tangitur quomodo
Christus eiecit de templo vendentes,&
M ementes. Pro quo sciendum est : quòd
ista eiectio de qua Euangelium loqui-
tur facta fuit inter conuersionem aquę
in vinum, & pascha : quia.s. fuit post
prædictum miraculum, & ante pascha.
In Euangelio autem Ioã.fit mentio in
tribus locis de pascha.s.hic.&.vj.c.vbi
recitatur miraculum de panibus.&.c.
xiij.vbi dicitur dicitur ante diem festũ
paschæ. Secũdum hoc ergo à miraculo
conuersionis quæ vsque ad mortem
Christus duobus annis prædicauit :
tantum plus quantum ab illo vsque ad
pascha fluxit. Nam præsens eiectio fuit
facta prope pascha, vt hîc dicitur. Et se-
quenti anno eodem tempore fecit mi-
raculum de panibus. & Ioã.fuit decol-
latus. vnde: Ioannes fuit decollatus
prope pascha. quia vt dicitur Mat.xiiij.
statim post decollationẽ Ioannis Chri-
stus secessit in desertum:& ibi fecit mi- O
raculum circa panes. quod fuit factum
prope pascha vt patet Io.vj. Festum ta
men decollationis eius à die celebratur
quo caput eius inuentũ est. Et sequenti
anno eodem tẽpore fuit dominus cru-
cifixus. Secundum eos ergo qui dicunt
Christum fecisse miraculum cõuersio-
nis aquæ, & ea qui hic narratur eodem
anno quo fuit baptizatus Christus. tã-
tum duobus annis cum dimidio prædi- P
cauit. qui ab eius baptismo vsq; ad eius
mortem fluxerũt. Sed communiter te-
netur quòd prædictum miraculum cõ-
uersionis nõ sit factum in anno bapti-
mi: sed post baptismum reuoluto anno
eadem die:& hoc secundum Mag.Hist.
&.S.Tho. tenet ecclesia. Nam, vt aiunt,
secundum sententiam eius ea die qua
Magi Christum adorauerant, eadẽ die
reuolutis.xxx.annis, Christus est bapti- Q
zatus, & eadẽ die reuoluto anno Chri-
stus aquã mutauit in vinum,& sequen-
ti anno prope pascha decollatus est Io.
& sequenti Christus crucifixus. Sic er-
go inter Christi baptismum,& conuer-
sionem aquæ fluxit vnũ pascha de quo
nullus Euangelista facit mẽtionem. Et
sic secundum quòd ecclesia tenet Chri-
stus tribus annis, ac dimidio prædica-
uit.

A nit. Omnia supra dicta quasi de verbo ad verbum sunt.S.Tho.in sua postilla super Ioã. Et sententialiter idem dicit Magi.Hist.excepto quòd vbi dicit.S. Tho.reuolutis.xxx.annis,ipse dicit reuolutis.xxx.vel.xxxj.annis.Dicitur ergo (Prope erat pascha.) Est autem pascha nomen Hebraicum,secundũ Aug. & interpretatur transitus: tunc enim Angelus domini transiuit per AEgyptũ
B percutiens AEgyptios, & saluans Hebreos. Et idem significat phase. Secundum Amb.vero est Græcum. & significat passionem(Iudęorum)quod nõ dicitur quasi aliæ nationes pascha celebrarent: sed Iudæorum dicitur secundum.S.Tho. Vel quia non erat Domini sed hominum:quia nòn sanctè,& ad Dei gloriam:sed ad hominum volupta
C tem illud celebrabant. vel vt dicit ad differentiam nostri paschæ in quo non figuralis: sed verus agnus est immolatus (Et ascendit Iesus Hierosolymam) vt legem impleret quam ipse tulerat. Iubebat enim quòd ter in anno,i.in pascha,in penthecoste,& in scenophegia omne masculinum de genere Iudæorum appareret coram domino in Hierusalem. Cum remotioribus tamen dispensabitur,secundum aliquos:quo ad
D penthecostem, & scenophegiam. ¶ Est autem sciendum, secũdum Alchuinum quòd bis legitur in Euãgeliis Christus post baptismum Hierosolymam ascendisse.s.semel ante incarnationem Ioannis,& semel ante passionem: & vtraque vice purgauit templum eiiciendo vendentes,& ementes de illo. Vnde sequitur (Et inuenit in templo).i.in atrio templi.Nam templum habebat triplex atrium.i.spatiũ circa se:& eorũ vnum
E diuisum in duo,vnum immediate circa templum quod erat sacerdotum:aliud virorum mundorum:aliud mundarum mulierum:aliud immundorum, & gentilium.De hoc eiecit dominus vendentes.patent autẽ ista ex dictis suprà fer. iij.post.j.dominicam. xl. exceptis quæ sequuntur (quasi flagellum de funiculis)Quærunt hic aliqui.s.Nic.de Lyra, quomodo Christus in tẽplo funiculos
F inuenerit?Et soluunt dicẽtes quòd probabile est eũ vsum fuisse funiculo pro zona: sed multo probabilius est quòd ibi essent funes quibus iumenta ibi vendenda ligabantur.Nam apostoli leguntur zonas habuisse Matt.x.& ex multo probabilius de Christo qui datus fuit in exemplum omnium: propter quod & sicut cæteri est conuersatus, & indutus, vt patet ex his quæ docet.S.Tho.
G iij.par.q.xj. (Auferte ista hinc) Leuius autem corripuit venditores columbarum: quia non ita dehonestabant templum. ¶ Notãdum verò quòd Christus nunquam fuit ita seuerus in puniendo sicut hic:quia erat illud factum in iniuriam Dei patris, quam nullo modo ferebat: licet sufferret suam (Recordati verò sunt discipuli eius) .i. post eius passionem.vel tunc secundum Chrys.
H quando ista viderunt(quia scriptũ est) in psal.lxviij. (zelus) vt in bonum sumitur.qui secundũ Alchuinum,est feruor animi,quo mẽs relicto humano timore pro defensione veritatis:accenditur.Hæc ille. (domus tuę).i.quem habui pro honore domus tue siue templi tui:ô pater(comedit me).i.vehementer accendit.vel comedit me,i.cõsumit per

I mortẽ. zelus eñ Christi pro Deo pro-
uocauit magnates Iudæorũ, vt illũ oc-
ciderẽt.¶ In hac parte est morale docu-
mentũ.quod Aug.tãgit di.Comedit ze-
lo domus Dei qui oĩa, quæ vidit ibi
peruersa cupit emẽdare:& si emendare
non potest tolerat, & gemit. Si ergo in
domo tua ne quid peruersum fiat sata-
git: in domo Dei vbi salus ꝑposita est
debes pati quantũ in te est, si quid per-
K uersi videris.Amicus est, admoneat le-
niter:vxor est, seuerissime frænet: an-
cilla est, etiã verberibus cõpescat. Fac
quicquid potes pro ꝑsona quãtum por
tas.Hæc ille.¶ Quantũ ad secundũ tan-
gitur interrogatio quã Iudæi Christo
fecerũt: cũ dicitur.(Rñderunt Iudæi)
facto,s.eius,nõ verbis:quia magis gra-
uabãtur eius facto, quàm dicto. (quod
signũ).i.quod miraculũ (ostẽdis nobis:
L quia hoc facis).i.quia habeas potestatẽ
ista faciẽdi:seu autoritatẽ?In correctio-
ne enim secundũ, S.Tho.duo requirũ-
tur.s.zelus,& autoritas.Et quia in facto
Christi de primo nõ apparebat dubiũ:
de secũdo quæsiuerũt ac si dicerẽt.Quo
miraculo probas ꝙ habeas autoritatẽ
immutãdi quę ordinauerũt sacerdotes,
quasi principalis Dñs templi, vel quasi
propheta missus à Deo.Et quia vt dicit
M S.Thó.insidiosè signũ quærebãt quasi
desperãtes de exhibitione signi: vt ca-
lumniam inferrẽt nõ vt scirẽt:ideo dat
eis signũ occultũ quo non illuminẽtur
magis, sed magis excecãtur. Vnde se-
quitur(Rñdit Iesus,& dixit eis.Soluite
templũ hoc: & in tribus diebus excita-
bo illud)Aug.in gl.sic videtur cõtinua
re.Ego nõ do vobis signũ meę potesta-
tis:sed expono vobis ꝗd significet hoc
quod ego feci.Et tunc intelligit (Quod
signũ ostendis nobis:quia hæc facis).i.
vis significari, vel ĩtelligi in hoc facto.
(Et ille.Soluite &c.).i.sicut templũ hoc
corporale vos inquinatis,& ego emun-
do: sic corpus meum vos dissoluetis,&
ego resuscitabo (vel soluite &c.) i.hoc
argumentũ & signũ do vobis meæ au-
toritatis(Soluite).i.vos soluetis, me ꝑ-
mittẽte, & nõ soluẽte, neq; soluẽte na-
tura. Non enim dixit soluã,vel soluet:
sed soluite (templũ hoc).i.corpus meũ
(& ego)mea virtute secũdum Titũ (in
tribus diebus).i.post triduũ (excitabo
illud)à somno mortis ad vitã.Hoc autẽ
fuit infallibile signũ deitatis. Appella-
uit autẽ Christus corpus suũ templũ:
quia in eo habitauit plenitudo diuini-
tatis:nõ solùm per gratiã vt in aliis:sed
corporaliter, vt dicit ad Colos.ij.s.per P
vnionẽ in persona:qua & anima,& cor-
pus deitati fuerũt vnita. Ex hoc autem
credidit Apollinaris ꝙ sicut templũ est
res inanimata:ita Christus corpus sine
anima assumpserit:& ꝙ in eo diuinitas
loco animæ fuerit.Sed si hoc esset verũ
Christus nõ fuisset homo plus quàm ca
dauer sit homo.Secũdò etiã nõ habuis-
set humanã carnẽ:nec cõsequenter ali-
quid pertinẽs ad naturam humanã. Est
autẽ deceptus in hoc ꝙ Christus corp' Q
templũ dicit metaphoricè:& cõsequen
ter nõ oportet similitudinẽ quãtum ad
oĩa intelligere:quod autẽ Christus ani-
mam habuerit patet: quia dicit, Pote-
statẽ habeo ponẽdi animã meã. Ioã.x.
quod de diuinitate nõ potest intelligi:
quia eam deponere nõ potest (Dixerũt
ergo Iudęi)hoc signũ nõ intelligẽtes,&
propterea reprobare volẽtes (Quadra-
ginta

A ginta & sex annis ædificatũ est templũ hoc: & tu in tribus diebus excitabis illud?) quasi diceret. Impossibile vis facere. Non autẽ intelligãtur ista secundum Chry.de templo Salomonis quod septẽ annis completũ est vt habetur.iij. Reg.vij. & Nabuchodonosor fuit destructũ: sed intelligũtur, vt dicit, de eo quod post captiuitatẽ Babylonicã filii Israel ædificauerũt: quod multis annis B ædificauerũt: quia à finitimis impediebãtur: vt patet in lib.Esd. Idẽ cũ Chry. tenet Alchuinus, & omnes ferè expositores. Sed hic magna quæstio de qua nullus expositor facit mentionẽ. Si eñi ista nõ possunt intelligi de tẽplo Salomonis: quia destructũ erat eadẽ ratione: nec de secũdo templo ædificato post captiuitatẽ sub Zorobabel possunt intelligi: quia vt dicit Iosephus.xv.anti-C qui.c.vlti. Herodes destruxit illud: & ædificauit aliud quod octo annis consummauit. Ad hoc dico primò, quòd ista verba esse vera nõ est necesse: quia nõ sunt verba Christi, vel Euangelistę: sed Iudæorum. Dico secundò, quòd habent veritatem de templo Salomonis: non quò ad ædificationem tãtum quæ septem annis cõsummatum est secundùm quòd loquuntur prædicti docto-D res: sed quãtum ad materiæ præparationem, & actualem ędificationẽ simul. Nam Dauid præparauerat materiã: & Salomon fabricauit, vt patet.iij.Reg. vij. Sicut autẽ dicit Orig. A tẽpore quo Natham propheta consuluit Dauid, vt templum fabricaret, & Dauid cœpit sumptus præparare vsque ad tempus quo Salomon illud templum consummauit fluxerunt.xlv.anni. Nec tamen quia illud erat destructum: ideo de eo E ista non possunt intelligi: quia ly hoc potest impropriè demonstrare: demonstrãdo aliquid in eadem specie cum eo quod tunc videbatur: sicut & cùm dicitur. Hæc herba crescit vbiq;. Dico tertiò, quòd etiam intelligi possunt de secundo templo: vt dictum est eadem ratione. & tantò amplius quanto in tẽplo quòd demonstrabãt, erat materia multa prioris. Non autem intelliguntur de F tertio quod ædificauit Herodes. Primò, quia ipse minori tẽpore ædificauit. Secundò, quia propria illa nõ fuit totaliter noua fabrica: quia non præparauit totam materiam. Habuit enim lapides, & ligna templi quod deposuit: quamuis superaddiderit multa. Posset tamen dici quòd ipse octo annis substantiam fabricæ compleuit: sed tamen post per multos annos aliquid modicũ fuit sem- G per fabricatum ad decẽtiam pertinens. Quamuis autẽ Iudæi prædicta referrẽt ad templũ materiale: tñ Aug.li.lxxx.q. dicit esse vera de tẽplo corporis Christi. Formatio enim, & conceptio, vt ait, humani corporis.xlv.diebus perficitur. Primis enim sex diebus habet similitudinẽ lactis, nouẽ aliis cõuertitur in sanguinẽ.xij. aliis solidatur in carnẽ, xviij. aliis perficitur organizatio quantũ ad H omnia lineamẽta. Ista aũt addatur vnũ propter sacramentum vnitatis faciunt. xlvj. Vnde versus. Tres bis lacte dies: tres sunt in sanguine terni. Bisseni carnem tresseni mẽbra figurãt. Deinde autem est puer in vtero matris cõmuniter vsque ad cõplementum noni mensis, & initium decimi, dicente Vergil. in Buc. Matri longa decem tulerũt fa-

 stid

I ftidia menses.Vnde illa verba.f.Mach. vij.matris ad filiũ.f.Te nouẽ mẽsibus in vtero portaui:videntur corrupta:q̃a libri correctiores habent decem, & nõ nouem.sumendo.f: totum pro parte. Ista tamen sanè sunt intelligẽda,Nam simul in christo fuerunt formatio corporis:creatio animæ:& vnio animæ ad carnem:vt vnio verbi ad carnẽ,& animam.Quamuis autem in ipso instanti
K vnionis corpus Christi fuerit perfectũ quantum ad integritatem omniũ membrorum:ad quantitatem tamen humano corpori debitã peruenit in prędicto numero dierum.Est enim sciendũ ꝙ in ipsa conceptione est maioris quantitatis qui futurus est maior.Cum igitur Christus fuerit mediocris staturæ in ipsa conceptione debuisset etiam esse mediocris quãtitatis.Sed istam quanti
L tatem tunc nõ habuit : sed eam quam tunc habent illi qui futuri sunt parui: & deinde xlvj.diebus peruenit ad illã mediocrem quam habuisset:tũc si fuisset naturaliter conceptus.Vide de hoc. Tho.iij.par.q.xxxiij.Ille autẽ dicebat de templo corporis sui id est de corpopore suo quod templum propter deitatis vnionem,seu inhabitationẽ. & propter reconciliationem:quia sicut in tẽ
M plo,ita & in Christo homines reconciliantur Deo,& propter fabricationem. xlv.diebus perfectam & propter sacramentorum administrationem . & propter excellentem sanctificationem (Cum ergo resurrexisset à mortuis IESVS Christus recordati sunt discipuli eius) id est intellexerunt quia secundum Alchuinum tunc aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas

Luc.vj.& clarius etiam ex resurrectio ne cognouerunt eum esse Deum qui illo corpore habitabat,velut in tẽplo (quia hoc dicebat de corpore suo) q̃ viderunt tertia die excitatum. (Et crediderunt per euidentiam facti magis solidati in fide (scripturæ) prophetarum quæ multipliciter hoc prædicit (& sermoni quẽ dicit Iesus) scilicet soluite &c.In hac parte est documentum morale : quia Christus in hac sua iustitia que eiecit de templo oues & boues dedit documentum prælatis.Nam seruauit seueritatem eijciens ea quæ templum fœdebãt vt oues,& boues: & & lenitatem in hoc ꝙ non sic eiecit columbas, quæ sic non fœdabant sed vendentibus leuiter dixit,Auferte ista hinc.Et discretionem:quia nõ est vius gladio, aut baculo : sed flagello:innuens quod prælatus in corrigendo debet esse seuerus malis:mansuetus bonis, & discretus omnibus.Vnde in archa quæ prælatum significabat erat virga,& manua,& tabulæ in quibus sapientia Dei erat inscripta :vt patet ad Hebr.ix.Et eadem ratione in basibus templi quæ significabunt prelatos erat sculpti leones, & boues, & Cherubin. iiij.Reg.vij.¶ Anagogicè autem istud templum significat cœlum siue cœleste templum quod est Christus:vt placet Apoca. xxj .de quo eiiciuntur boues cornibus ventilantes id est superbi:& nummularii id est auari,& columbæ quæ sunt aues libidinosæ id est luxuriosi, & oues id est hypocritæ qui sunt in vestimentis ouium.Eiiciuntur, inquam,vt excommunicati iuxta illud Apoc.xxj.Foris canes &c. Vnde cum eis

A eis non participabant sancti in loquela, nec officio nec, salutatione id est salutis exoptatione. ¶ Allegoricè vero significat ecclesiam de qua eiiciũtur eadem genera peccatorum: sed alio modo. Est autem in hoc sensu allegorico documentum morale quod tangit Alcui. dicens, Quotidie Deus spiritualiter ecclesiam suam intrat & qualiter vnusquisque ibi conuersetur attendit.
B caueamus ergo ne in ecclesia Dei fabulis, vel risibus, vel odiis, vel cupiditatibus vacemus ne improuisus & veniens non flangellet: & de ecclesia sua eiiciat, Hæc ille. ¶ Quantum ad rertium tangitur conuersis multorum: cum dicitur (Cum autem esset Hierosolymis in pasca in die festo (id est solẽnitate quæ septem diebus durabat) inuiti crediderunt in nomine eius.) Credẽtes. s.
C ꝙ esset Christus) videntes sina. (Sicut enim doctrina humana fit nota per resolutionem ad principẽ a prima: ita doctrina fidei per resolutionem ad signa quæ fiunt in testimonium eius. Cum enim miracula solus Deus faciat: oportet dicere vel quòd talis doctrina sit vera. vel ꝙ Deus esset testis falsitatis: quod absurdum est. Sed si miraculum ita cõuincit quare vidẽdum.
D idem miraculũ alius credit: alius vero non credit. Ad hoc dico ꝙ ideo est: quia aliqui non credunt miraculum illud esse verè a Deo in testimnnium talis doctrinæ. Vnde demones quibus constat miracula esse verè miracula id est diuina virtute facta: eo ꝙ totã virtutẽ naturalẽ siue creatam comprehendũt: si miraculum aliquod fierint viderint credere compelluntur (quæ faciebant) Contra: qui nulla tunc legitur fecisse signa. Ad hoc dicit Orige. quod no nomina facta saluatoris sunt scripta vt patet Io. xx. Non enim intendebant Euangelistæ scribere omnia gesta Christi: qui non sufficiebãt. sed ex multis voluerunt aliqua scribere, quibus probaretur vera diuinitas, & humanitas. Vel dicendũ est secũdũ eundẽ ꝙ mirabile signũ visum est eis ipsa ejectio. E
vendentium: vt dictum rst, vbi supra. F
(Ipse autẽ Iesus non credebat semetipsum eis) id est non confidebant in eis secundum Chry. Sed si credebãt in eum quare ipse non crebat eis. Ad hoc dicit Chrys. ꝙ isti erat rudiores. Nam propter signa crediderat quod pertinet ad rudes: rationabiles autem per doctrinam, & prophetas trahebantur. Quia ergo erant rudes, & imperfectè credebant: non credebat se eis exhibendo familiarem: à secreta fidei reuelando, sicut apostolis faciebant. Vnde vt Euangelista insinuet eos imperfectè credidisse non dixit: crediderunt in eum: quia scilicet necdum credebãt eius deitatem, sed dixit: crediderunt in nomine eius id est crediderunt id quod de eo dicebatur nomine tenus id est cũ esse iustum, & bonum. Vel secundum alios hoc est: quia illi erant imperfectè credentes, & cum hoc eis quidem fictè se immiscebant. Vel secundum Ange. ista sunt propter mysterium facta. Nam vt dicit, isti gerunt formam cathecumi- G H
norum in ecclesia eorum scilicet qui credunt, sed adhuc non sunt Baptizati: sed instruentur, vt Baptizentur. Et si isti enim credunt in nomine Christi: Iesus tamen non credit se eis: quia ec-

 clesia

I clesia Christi:quod sicut nullus nisi sacerdos potest conficere:ita nullus nisi Baptizatus potest suscipere.Non ergo talibus exhibebat se familiarem (eo ꝙ ipse nosset omne) quod ad interiora.imo secundum Aug.plus nouerat de eis quã ipsemet:quia & ipse Petrus nõ nouit fragilitatem suam quando pro Chrysto non volebat: quã tamen sciuerat Christus : & quia opus ei non
K erat) id est non erat necesse (vt quis testimonium perhiberet de homine) dicendo Christo qualis esset aliquis homo (Ipse enim sciebat quid esset in homine) Imo quid futurum esset : & quid accidere potuisset.¶ In hac parte est morale documentum : de quo ait Bed. Qua propter mouemur,vt nunquam de nostra consciẽtia securi simus sed semper sollicitj formidemus , quia
L quod nõ latet æternũ arbitrium latere non valet.Hæc ille.

Feria.iij.post domi.iiij.in Quadra. Io.vij.

IAm die festo mediante,ascendit Iesus in templum,& docebat.Et mirabã
M tur Iudei dicentes, Quomodo hic literas scit,cum non didicerit? Respondit eis Iesus ,& dixit,Mea doctrina,non est mea sed eius qui misit me , Si quis voluerit voluntatẽ mea facere, cognoscet de doctrina mea: vtrum ex deo sit,an ego à meipso loquar . Qui à semetipso loquitur:gloriã propriam quærit qui autẽ quærit gloriam eius qui misit illum:hic verax est & iniustitia in illo non est.nonne Moses dedit vobis legẽ & nemo ex vobis facit legem quid me quæritis interficere? Respõdit turba,& dixit: Dæmonium habes:quis te quærit interficere? respondit Iesus , & dixit eis, Vnum opus feci,& omnes miramini.Propterea Moyses dedit vobis circuncisionem.non quia ex Moyse est, sed ex patribus,Et in sabbato circũcidi tis hominem,Si circuncisionẽ accipit homo in sabbato vt nõ soluatur lex Moysi:mihi indignamini : quia totum hominẽ sanũ feci in sabbato? Nolite iudicare secundũ faciem:sed iustum iudiciũ iudicate? Dicebant ergo quidam ex Hierosolyminis? Nonne hic est quem quærunt interficere.Ecce,palã loquitur,& nihil ei dicunt.Nũ quid verè cognouerũt principes,quia est hic Christus. Sed hunc scimus vnde sit: Christus verò cũ venerit nemo scit vnde sit.Clamabat ergo Iesus docẽs,

A in tēplo,& dicens Et me scitis, & vnde sim scitis, & à meipso non veni:sed est verus qui misit me, quem vos nescitis. Ego scio eum,quia ab ipso sum, & ipse me misit. Quærebant ergo eum apprehēdere: & nemo misit in illum manus,quia nō-
B dum venerat hora eius. De turba autem multi crediderunt in eum.

IAM DIE FESTO mediante &c.Io.vij.In præsenti Euang.tanguntur tria puncta quę sunt, Admiratio Reprehensio,& Dubitatio.¶ Quantum ad primum tangitur admiratio qua,
C Christo docente, Iudæi tenebātur. Circa quā sciēdū est quod eā quæ in præsenti Euangelio narrantur cōtingerūt in festo Scenophegiæ: vt dicit Beatus Io.Erat autem Scenophegia festū tabernaculorum:quo septem diebus comedebant in vmbraculis frondium in memoriam beneficiorū,quæ à Deo receperunt:ambulando per desertum. Dicitur antem à scenos, quia est vmbra-
D culum: & phagin,quod est comedere. Ad hoc festum fuerat Christus cū suis fratribus inuitatus: vt habetur infra feria.iij.post dominicam de passione: sed voluit ire ad festi principiū:licet ascendit circa mediū eius id est quarto die, Dicitur ergo (Iam die festo.) Sumitur autē hic dies festus secuudū Chry. & Au.pro toto tēpore solēnitatis quod vij.dies continebant (mediante) id est existente in medio: quia.s. vt ait Augu. E
tot dies prætericrant de festo:qu futuri quot
erant (ascendit Iesus in templū,& docebat) publicè & patenter: non obstante ꝙ vellēt eum Iudæi occidere.¶ Sed quare non incepit à principio festi docere. Ad hoc dicit Chryso.ideo sic eum fecisse: vt attētiores haberet auditores. Nam in principio festi fuit quæsitus: & quidam dicebant ꝙ bonus erat, quidam vero ꝙ non, sed seducit turbas. Re F
petente autem eum præsente videntes vtrique magis ei intendebant dicenti. illi, vt aliquid lucrarentur,& isti, vt illum comprehenderent. Theo.autē dicit ꝙ in principio festi magis erant intent in his: quæ erant festi: ideo ita attenti nō fuissent. Quid verò docere incertum est: sed tamen talia,& taliter docebat: vt qui dixerunt seducit turbas:, secundum Chry.mirarentur. Nam sequi G
quitur (Et mirabantur Iudæi) Aug. Et vnde admiratio? Quia multi nouerat vnde natus: quemadmodum fuerat educatus, Nunquam eū viderūt literas discentem, audiebant tamen de lege disputantem: legis testimonia proferentē: quæ nemo proferre posset, nisi legisset: nisi literas didicisset. Et ideo mirabātur dicentes, (Quomodo hic literas scit cū non didicerit) Hæc ille. Et est autem H
sciendum secundū.s.Cho.iiij.per.q.xij. s.th.3.
ꝙ Christus licet habuerit sciētiā expe p.q.12.
rimentalem,& acquisitā secundū quam ꝓfecit: tn̄ nihil ab hoīe didicit: qa fuit à Deo cōstitut⁹ caput in gratia, & doctrina cōferēda hoīb⁹ qa ideo venit, vt doceret veritatē. Nullū aūt primū mouēs mouet ea specie mot⁹ qua mouet ab aliqua eorū q̄ mouet. Fuit aūt Christus

 secundum

I ſecundum iſtam ſcientiam edoctus à
Deo : quæ per creaturas ſenſibiles do-
cet ſicut alii magiſtri per verba. Sed
contra : quia ſecundum iſtam ſciẽtiam
non omnia ab initio : ſciuit ergo ſi ab
alio audiuiſſet ſermonem de re quam
neſciebat illam didiciſſet. Ad hoc dicit
S.Tho.vbi ſupra quod cum in illa ſciẽ
tia ſicut in ætate proficeret non accom
modabat auditum ſcientiæ niſi vt con-
K gruebat ætati:& tũc iam didicerat quæ
cunque audiebat. Iſta tamen quæ dicit
S. Tho. intelligo quantum ad artes : &
ſcientias & omnia quæ docentur ſup-
poſita vocum impoſitione. Ipſam autẽ
impoſitionem vocum,& lectionem lite
rarum:aut non didicit per experientiã:
aut didicit audiendo alios loquentes,&
legentes vt videtur non audiendo do-
centes.Sed contra hoc quia dicit Aug.
L quod Iudæi nunquam eum viderunt li
teras diſcentem. Ad hoc dico quod ſic
dicit Augu.quia non viderunt eum li-
teram,ſcholas,& magiſtros frequentan
tem:cum quo ſtat quod aut per experiẽ
tiam iſtã non didicit,aut didicit audien
do loquentes,& legẽtes puta matrẽ, vel
alium.Ipſa enim experimentalis ſcien
tia Chriſti fuit naturalis. Naturaliter
autem nullus ſcire poteſt prædicta niſi
M prædicto modo. Nullus tñ, nec mater,
nec alius ex intentione docuit eum iſta
quia cum aderat ætas conueniens,vt di
ſceret à matre verba formare,iam pro-
pter eminentiã ſuę imaginationis,& in
genii cuius vſum ſemper habuit iſta di
dicerat : loquente matre ad aliũ finem,
quàm ad filiũ docendum. Sed eo caſu
mater non ſe habebat, vt magiſtra: ſed
vt res ſcibilis : ſicut & leo viſus ab eo,

vel auditus.Ab angelis quoq;, vt habeᵗ
vbi ſupra, nihil didicit Chriſtus. (Re-
ſpondit eis Ieſus,& dixit.Mea doctrina
non eſt mea : ſed eius qui miſit me).q.
d.Non miremini:quia iſta doctrina eſt
mihi data à deo. Contra hoc arguit Au
guſt.quia iſta ſententia implicat cõtra-
dictionẽ.ſ.mea non mea. Soluit autem.
Primò.ſecundum eundẽ ſic.Quæ eſt in
quit,doctrina patris,niſi verbũ patris?
Ipſe ergo chriſtus eſt doctrina patris,ſi O
verbũ patris eſt. Sed quia verbum non
poteſt eſſe nulliꝰ,ſed eſt alicuius:& ſuã
doctrinã dixit ſeipſum,& non ſuã:quia
patris eſt verbum. Quid enim eſt tam
tuum quam tu: & quid tamen non tuũ
quàm tu:ſi alicuius eſt quod es. Hæc il
le.Iſta autem ſolutio videtur obſcura:
ſed eſt pulcherrima:& ſub aliis verbis,
ſic ponĩt à S.Th. Aliquid dicĩt eſſe tuũ P
dupliciter.Vno modo per identitatẽ:&
ſicut tu es,tuus.Alio modo,per cauſali-
tatem,vel originẽ:& ſic tu non es tuus:
quia non cauſaſti teipſum : ſed filius
quem genuiſti eſt tuus, qui tñ non eſt
tuus per idẽtitatem. Chriſtus ergo qui
eſt doctrina.cum ſit verbum dicit Do-
ctrina quæ eſt mea per identitatem.i.
ipſum verbum non eſt mea per origi-
nem:quia à meipſo non ſum ſed à pa-
tre.Mea ergo,& non mea diuerſimodè, Q
non ſunt oppoſita,Vnde Augu. prædi-
cta concluſit di. Breuiter ergo hoc mi-
hi dixiſſe videtur. Ego non ſum à me-
ipſo Hęc ille.Chry.verò ſic ſoluit quia
doctrinam dixit ſua,quia eam docebat
& non ſuã quoniã patris erat doctrina,
qui eam tradiderat filio.Sed contra qa
omnia quæ ſunt patris:ſunt etiam filii.
Ad hoc dicit ipſe quod cùm dicit filius
non

A non est mea,idem est acsi dicat, non ha
beo aliquid diuisum à patre. Et inten-
dit Chry. quod christus sic vult dicere
Doctrina mea. i. quam ego prædico:
nõ est mea propria, sed est eadem cum
scientia patris mei:& patri mihi quoq;
communis. Absoluta enim in diuinis
sunt communia. Ista autem non contra
dicunt.Iterum autem Aug.in.j.de Tri-
ni.sic soluit.vt sit sensus.Doctrina quę
B est mea,inquantum sum Deus: non est
mea inquantum sum homo.Sed contra
omnes istas solutiones arguitur. Nam
doctrina acquisita in Christo erat sua
per causalitatem contra primam solu
tionem & per proprietatem, contra se-
cundam & secundum humanitatem cõ
tra tertiã.Ad hoc dico tria.Primò quod
christus cõiter docebat ea q̃ fidei sunt
quę per scientiam experimentalem nõ
C cognoscuntur : & vero simile est tunc
quando mirabãtur illum aliqua de spi-
ritualibus docuisse.Dico secundo quod
per scientiam experimentalem non po
tuit per seipsum præcise addiscere lite
ras legere:quia per istam scientiam nõ
possunt sciri ea quæ ab alicuius volun-
tate dependent cuiusmodi est significa
tio literarum nisi alio docente , vel lo-
quente vt supra dictum est: si ergo ista
D ab homine docente, vel loquente non
didicit. etiam ista experiendo non co-
gnouit,sed per infusionem.Si autem ea
didicit ab homine loquente non autem
docente vt verum est habuit quidẽ istã
scientiã à proprio, & in proprio inge-
nio humano,sed tamen fuit à deo , vt à
prima causa & fuit dei vt efficentis : &
si non dei vt per eam formaliter scien-
tis.Aliquid enim est alicuius, vt subie-
cti:sicut albedo socratis est eius. Et ali E
quid vt causæ,& principii actiui : sicut
filius Socratis , dicit̃ esse filius eius. Id
ergo de quo Iudæi mirabantur nõ per-
tinebat ad experimentalẽ scientiã: vel
si pertinebat ipsa scientia non erat pro
pria christi:nisi vt subiecti non autẽ vt
principii primi. Tertiò , dico quod oẽs
prædictæ solutiones loquuntur de do-
ctrina christi diuina quã docebat,quæ-
cunq; docebat : quia omnia quæ noue- F
rat scientia experimentali nouerat etiã
scientia diuina:non ẽ conuerso. Si qua
ergo eius doctrina erat experimentalis
& diuina erat sua,& non sua tribus mo
dis prædictis inquantum erat diuina
non inquantum erat experimentalis.
Probat autem christus suã doctrinã es-
se à deo:& non esse suã propriam quasi
ipsam finxerit,ex hæc quod deponẽtes
passiones contra christum clarè vide- G
bant lumine fidei illam doctrinã esse à
deo.Vnde dicit.(Siquis voluerit volũ-
tatem eius).s.qui misit me(facere) de-
ponendo,vt dixit Chry.omnem inuidiã
& omne odium contra me: & credendo
in me quod est voluntas dei secundum
(Aug.cognoscet de doctrina)mea, scili
cet(virum ex deo sit)tanquam confor-
mis diuinæ voluntati. imò tanquã mi-
hi cõicata à patre quo ad diuinitatẽ, & H
tanquã indita quo ad humanitatẽ. (an
ego à meipso) .i. ex proprio capite lo-
quar.Et hoc dicit, quia licet verè in ali
quo à patre discordare non possit , po-
terat secundum opinionẽ illorũ.Quod
autem ex suo capite non loquat̃ probat
à signo dicens.Qui à semetipso loquit̃)
.i.qui vult propriã instruere doctrinam
& relicta illa quam Deus reuelauit glo

I riam propriam quærit.(Qui autẽ quærit gloriam eius qui misit illum).i.Dei (hic verax est) quia non fingit. vanam doctrinam(& iniustitia in illo nõ est.). Præsupponit autem christus in his verbis quod eis esset per signa notũ quod ipse propriam gloriam non quærebat: sed tantummodo Dei: & consequenter quod non fingebat mendacia. ¶ In hac parte est literale documentum de quo
K Aug.ait.Si quis autem parum intellexerit audiat consilium quod dominus dat di.Si qs voluerit &c.Quid est? Si quis voluerit volũtatem eius facere: hoc est credere in eum. Ipse enim supra dixit. Hoc est opus dei vt credatis in eũ quẽ ipse misit. Quis autem nesciat hoc esse facere voluntatem Dei operari opus eius? Cognoscere autem, hoc est intelligere.Ergo noli quærere intelligere, vt
L credas:sed crede,vt intelligas:quia nisi credideritis non intelligetis. Hæc ille. Et videtur velle ꝙ qui aliquid credit intellige illud in patria videndo illud in se:in via verò intelliget illud quantum postquam semel crediderit illud apparebit ei credibilius quam prius.¶ Quãtum ad secundum tangiᵼ quædã reprehensio quã christus fecit Iudæis, & in ea vult se excusare. de vno de quo cri-
M minabanᵼ eum. Sicut enim,dicit Chry. duo christo obiiciebant Iudæi. Primo, solueret sabbatum: & consequenter legem. Secundo, ꝙ se æqualem faceret deo.Hic ergo excusat se de primo ostẽdens quod ipsi potius soluunt legem dicens.(Nonne Moyses dedit vobis legẽ & nõ gentilibus:ita quod vos estis qui tenemini illam adimplere (& nemo ex vobis facit) id est implet (legem) quia

estis homicidæ. Ideo subditur.(Quid) id est quare (me queritis interficere?) quasi diceret secundum Chry.Et si ego dissolui legem hominem sanans,transgressio fuit in salutem. Vos autem trãsgredimini in malum.¶ Et nota qualis fuit Iudæorum stultitia. Existimabant enim licitum hominem in sabbato lapidare: non autem sanare quod patet: quia quando lutum fecit Christus ex sputo:& infixit oculos cæci erat sabba- O
tum:& tamen eadem ferè hora voluerunt eum lapidare.vt patet Io:ix.& certum est ꝙ est magis seruile opus hominem lapidare quàm illuminare oculos. Et si dicant ꝙ bono fine faciebant: dicendum est: quòd multo melius potest bono fine hominis salus quam hominis mors procurari.(Respondit turba) turbata(& dixit demoniũ habes) ideo tanquam amens loqueris.(Quis te quærit P
interficere? quasi diceret. Nullus: putabant enim forte quod laterent sui cogitatus Christus autem non reddidit maledictum pro maledicto, neq; etiã concussit eos qui eum quærerent interficere sed tranquille respondit: & quærit dissoluere id quod ei de sabbati solutione obiiciebant.Dicitur ergo (Respondit Iesus,& dixit. Vnum opus).i.vnam sanationem fecit in sabbato,quando.s. Q
sanauit languidum in probatica piscina:vel forte alias sanando alium[& oẽs Miramini].i.turbamini, & tumultuatis secundum Chryso. Arguit autem quod licebat ei curare in sabbato,& intendit tale argumentum. Si sanare hominem in sabbato esset contra legem.,etiam & circuncidere hominem,esset contra legem.imo multò fortius, quia est opus ma-

A magis seruile. Nam sanatio fiebat solo verbo interdum. Non autem est contra legem secundum : eo quod ad gloriam Dei fiat ergo neque primum. Et si dicas quod secundum. s. circuncisio erat ad gloriam Dei: vel salutem circuncisi spiritualiter. idem dicam de sanatione. Et hoc est quod dicit. Propterea Moyses dedit vobis]. i. præcepit in lege [circuncisionem non quia ex Moyse est]. i.
B non quia ipse eam accepit à deo primo & immediate. [sed] supple, quia est [ex patribus] ad Moysen deriuatum : quia data fuit Abraæ Gene. xvij. [Et in sabbato circunciditis hominem]. s. & si sabbatum fuerit dies octauus nati infantis vt dicit Aug. Lex enim sicut sabbatum custodiri, ita & octaua die puerum circuncidi mandabat. [Si ergo circuncisionem] quæ non iustificat animam sicut
C neq; gratiam confert ex opere operato: vt dictum est in die circuncisionis: sed solum est signaculnm salutis, secundum Aug.] accepit homo in sabbato [. s. sine solutione legis : vno] vt non soluatur lex Moysi: mihi indignamini qui totum hominem sanum feci in sabbato] totum, inquam id est, quantum ad corpus & animam: secundum sanctum Thom. August. Sunt autem prohibita
D seruilia opera in sabbato. Nunquid seruile opus est hominem sanare sabbato? Manducatis quidem etiam bibitis sabbato: quia pertinet ad salutẽ : per quod ostenditis opera salutis nullo modo esse omittenda sabbato. Hæc ille. Licet autem secundum Chrys. Christus non dicat apertè scilicet mando se aliquid maius fecisse circuncisione, qua erat particularis sanitas tamen narrat factum, deinde hortatur vt rectè iudicent dicens. [Nolite iudicare secundum faciem : sed iustum iudiciũ iudicate] E
quasi diceret secundum Chryso. Non quia apud vos Moyses est maioris gloriæ quam sim ego ex personarum dignitate feratis sententiam : sed ex rerũ natura quod est iuste iudicare. Nullus autem incusauit Moysen quod iussit sabbatum solui propter mandatum circuncisionis, quod non ex lege, licet a- F
liunde : erat. ¶ In hac parte est morale documentum de Christi patientia in iniuriis de quo Beda ait Christus nobis patientiæ reliquit exemplum : vt quoties nobis ab aliquibus falsa obiiciuntur conuicia: patienter toleremus: & vera quæ possumus non obiiciamus, sed salutaria monita prædicemus. Hæc ille. Sunt autem secundum Senec. quatuor remedia contra illatas iniurias. G
Primum est esse magnanimum & consequentur se recepisse iniuriam non reputare Senec. Quid faciet sapiens colaphis percussus? Quod fecit, inquit, Cato, qui percussus in ore negauit se iniuriam recepisse. Secundum, est dissimulare se non audire, vel videre. Senec. Non expedit omnia audire, aut videre. Non vis esse iracundus : non sis curiosus. Tertium est in ludum, & so- H
latio iniurias conuertere. Senec. Circunscribenda est iniuria, vt in ludum, iocunque vertatur. Sic secundum eum Diogenes consputus à Lentulo, Affirmabo [inquit] ô Lentule falli eos, qui negant te os habere. Quantum est, obliuio. Senec. Iniuriarum remedium, obliuio est. ¶ Allegoricè tamen iste homo totus sanatus in

sab

I sabbato idest in requie mortis christi: est humanum genus, vel principiũ eius Adam in quo fuerunt quatuor infirmitates (Vna, scilicet causata ex nimia comestione scilicet pomi vetiti. quàm christus curauit ieiunio, xl. dierum. Et alia causata ex nimio frigore, seu carẽtia charitatis quam sanauit sudore ex immenso caloris amore prodeunte. Et quædam causata ex abundantia, & cor-
K ruptione sanguinis idest copia terrenorum quam sanauit per minutionẽ qua totum sanguinem suum effudit. Et quędam quæ causatur ex humorum idest
vitiorum viorum corruptione quam sanauit per amarę potionis idest fellis, & aceti sumptionem. ¶ Anagogicè verò significat idem: Sanabit autem totum hominem perfectè in resurrectione corporũ gloriosa. ¶ Quantum ad tertium tangitur
L dubitatio quæ fuit in populo. an christus esset christus: cùm dicitur (Dicebãt ergo quidam ex Hierosolyma) scilicet oriundi, vel qui Hierusalẽ inhabitabãt, & melius nouerant consilia principũ: secundùm Chry. hic magis erant christi signis potiti: & tamen erant miserabiliores aliis quia videntes signa deitatis eius omnia peruertebãt iudicio corruptorum principum. (Nonne hic est
M quem quærunt Iudæi) idest principes Iudæorum (interficere: Ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt) Aug. nouerãt enim qui sæuitia quærebatur. mirabãtur qua potentia non tenebatur. Igitur non plene intelligẽtes christi potentiã putauerunt esse principum sentẽtiam ꝙ ei pepercerunt. Hæc ille. Vnde
Subdit subduut. (Nunquid verè cognouerũt principes: quia hic est christus?) Quasi, dicerent, Fortè pœnitent: quia cognoscunt istum esse christum. Sed eis occurrebãt argumentum ad contrarium: vnde dicunt. (Sed hunc scimus vnde sit) quia de Nazareth Galileæ (christus autem cùm venerit nemo scit) idest sciet: vt sit) Quærit autem Aug Vnde isti habebant hanc credulitatem de christo, cũ scriptura pronuntiet quòd Nazareus vocabitur. & quòd in Betthleem Iudæ nasci deberet. Et dicit quòd scriptura O de christo prædixit vnde esset quantum ad humanitatem, sed quantum ad diuinitatem dictum est per Esa. Generationẽ eius quis enarrabit: Et hinc processit hæc opinio. Christus autem secundùm Aug. declarauit quòd & scirent vnde esset, & nescirent vnde esset cùm subditur. (Clamabat ergo Iesus docens in templo vt omnes eum possent audire, qui de hac re musitabant, & P vt eos faciat verecundari secundùm Chry. (dicens. Et me scitis) idest secundùm humanitatem (&) eodem modo (vnde sim scitis) quia secundùm ꝙ dicit Augu. in hac re solus latebat virginis partus quo excepto totum nouerunt in Iesu quod ad hominem pertinet. scilicet patriam, & parentes, & effigiem quam gerebat. sed quantum ad diuinitatem subiungitur secundùm eundem Augusti. (& à me ipso non veni) Q quia scilicet à seipso non est secundùm sanctum Tho. (sed est verus qui misit me) quasi, dicat: Non sum de numero eorum qui sine causa venerunt nõ missi. scilicet à deo secundùm Chryso. Iste autem mittens est deus pater qui misit christum ratione noui effectus in creatura, & ratione originis diuinæ simul.

Spiri

A Spiritus autem sanctus ratione primi tantũ.Imo & ipse,& seipsum misit. Vide.S.Tho.j. di.xv. Quia autem verus est pater,vere misit filium secundum Chry.idest in vera carne,& non phantastica:secundùm ꝙ dixerunt hæretici (quem vos nescitis)& consequenter vt dicit Hil.vj.de Trini nescitis vnde.i.à quo sim.Nesciebant autem isti Deum neque comprehensiuè,neque beatificè.
B Primo enim modo solus Deus nouit Deum,Secundo autem modo soli beati.Sciebant autem de Deo:quia est vel saltem scire poterant:sed de Deo patre,vt sic nihil penitus sciebant: quanuis per fidem scire potuissent quòd in diuinis erat pater,filius,& Spiritussanctus:quia de hoc scripturæ loquebantur:vt dicitur fortè in die Trinitatis, vel alias(Ego scio eum)ideo si vultis
C eum scire,à me quærite. Patrem enim nemo nouit,nisi filius(& si dixero,quia nescio eum:ero similis vobis mendax) Quanuis autem sit impossibile Christũ esse mendacem,si tamen diceret mẽdacium esset mendax Nihil enim prohibet veram esse conditionalem cuius omnes partes sunt falsæ,& impossibiles.Vnde Deus potest peccare si vult: quanuis velle non possit.Si enim vel
D let peccare, peccaret: & consequenter posset peccare. Sed scio eum) comprehensiuè beatificè.Primum patet per.s. Tho.j.q.xiiij.Secundum verò.iij. parte.q.xxxiij.fuit enim ab instanti suæ conceptionis semper comprehensor simul,& viator vsque ad mortem (quiã ab ipso sum).i.procedo per generationem diuinam ab eo in identitatem deitatis:secundùm Hil.& consequenter eã dem habeo scientiam cùm eo.(& ipse E me misit)in hunc mundum secundum carnem,vt dicit Aug.Sed quare dicit: ab ipso sum in præsenti:& ille me misit in præterito?Ad hoc dico quòd filium esse à patre nihl aliud est quàm filium generari à patre: quæ generatio in æternitate fit,& non in tẽpore æternitatis autem est infinita duratio : ideo licet indiuisibilis sit:tamen coexistit omni tempori.Non est ergo intelligen- F dum quòd aliquando filium generauit fieter.nunc autẽ non generet:quia semper generauit,& semper generat:& semper generabit:sicut semper dicit verbũ suum.Si enim aliquando non generaret:non diceret tunc verbum,& consequenter non haberet conceptũ:& consequenter nihil intelligeret.Filium verò mittit à patre dicit duo scilicet filio originari à patre.& nouo modo esse in G creatura quorum secundum est in tempore.Ideo ita aliquando fuit Christus incarnatus in præterito quòd non incarnatur in præsenti: sed incarnatus est,(Quærebant ergo cum apprehendere.) Sed quare.Videbatur enim bñ de eo dubitare,an esset christus . Ad hoc dicit Chrysosto.ꝙ fuerunt irritati in eo quòd dixerat : quem vos nescitis tanquã superbi.Vel fortè quia eos di- H xerat mendaces.Vel possumus dicere ꝙ alii fuerunt qui erant ad eum dispositi.& alii qui contra eum.(Et nemo misit in illum manus)quia ipse noluit (quia nondum venerat hora eius) in qua:scilicet vellet pati secundùm.Aug. non in qua fato vrgẽte cogeretur pati. (De turba autem multi crediderũt in eum) quia non ita odio:& inuidia præ

pe

pater

I pediebatur, vt principes. ¶ In hac parte est documentum quòd multi sunt quibus vitia placent: & correctio, vel obiurgatio displicet. sicut isti fuerunt irritati: quia christus eos notauit de mēdacio. Bern. Esse peccatores volumus: & nolums existimari. Hæc ille.

Feria. iiij. post dominicam. iiij. in Quadra. Ioan. ix.

K PRæteriens Iesus vidit hominem cæcū à natiuitate. Et interrogauerunt eum discipuli sui, Rabi quis peccauit: hic aut parentes eius, vt cæcus nasceretur? Respondit Iesus, Neque hic peccauit, neque
L parentes eius sed vt manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox, quando nemo poterit operari. Quandiu in mundo sum: lux sum mundi. Hæc cum dixisset expuit in terram, & fecit lutum
M ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius, & dixit ei, Vade, & laua in natatoria Siloë: quod interpretatur missus. abiit ergo & lauit, & venit videns: Itaque vicini, & qui viderāt illū prius quia mēdicus erat, dicebāt, nōne hic est q sedebat, & mēdicabat. Alii dicebāt, qa hic est, alii autē, nequaquā: sed similis est ei. Ille vero dicebat, quia ego sum. Dicebāt ergo ei, Quomō ergo aperti sunt tibi oculi? Rn̄dit, Ille homo q dicitur Iesus lutū fecit, & vnxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad natatoria Silo, & laua, & abii, & laui, O
& video. Et dixerunt ei, Vbi est ille? Ait? Nescio. Adducunt eum ad pharisæos qui cæcus fuerat. Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos eius. Iterū ergo interrogabāt eū pharisæi quō vidisset: Ille aūt dicit eis, Lutū P
posuit mihi super oculos, & laui, & video. Dicebāt ergo qdā ex pharisæis, nō est hic homo à Deo q sabbatū nō custodit. Alii aūt dicebāt, Qūo pōt hō pctōr hæc signa facere? Et scisma erat inter eos. Dicūt ergo cæco iterū, Tu qd dicis de eo q apuit oculos tuos: ille aūt dixit Q
qa propheta est. Nō crediderūt ergo Iudæi de illo: qa cæc9 fuisset, & vidisset, donec vocauerūt parētes eius q viderāt: & interrogauerūt eos, dicētes, Hic est fili9 videtur quē vos dicitis qa

cæcus

A cæcus natus est. Q̃uo ergo nũc
videt? Rñderũt eis parẽtes eius
& dixerũt, Scimus quia hic est
filius noster, & q̃a cæcus natus
est: q̃uo aũt nũc videat nescim⁹
aut quis ei⁹ aperuit oculos, nos
nescimus: Ipm̃ interrogate æta
tem habet, ipse de se loquatur.
B Hæc dixerũt parẽtes eius, q̃a
timebãt Iudæos. Iam em̃ cõspi
rauerãt Iudæi, vt si q̃s eũ cõfite
retur esse christũ extra synago
gã fieret. Propterea parẽtes ei⁹
dixerũt, q̃a ætatẽ habet, ipm̃ in
terrogate. Vocauerũt ergo rur
sum hominẽ q̃ cæcus fuerat, &
C dixerũt ei, Da gloriã deo. Nos
scimus quia hic homo, pecca-
tor est. Dicit ergo eis ille, Si pec
cator est, nescio: vnũ scio, quia
cæcus cũ essem, mõ video. dixe
runt ergo illi, Quid fecit tibi:
q̃uo apuit tibi oculos? Rñdit
eis, Dixi vobis iã, & audistis:
D Quid iterũ vultis audire? Nũ-
q̃d & vos vultis discipuli eius
fieri? Maledixerũt ei, & dixe-
rũt, Tu discipulus eius sis: Nos
aũt Moysi discipuli. Nos scim⁹
quia Moysi locut⁹ est de⁹: hũc
aũt nescimus vñ sit. Rñdit ille
hõ, & dixit eis, In hoc em̃ mira
bile est: quia vos nescitis vnde E
sit, & aperuit oculos meos. Sci-
mus aũt quia peccatores deus
nõ audit. sed si quis dei cultor
est, & volũtatẽ eius facit: hunc
exaudit. A seculo nõ est audi-
tũ quod aperuerit oculos quis
cæci nati. Nisi esset hic à Deo,
non poterat facere quicquã. Re F
sponderũt ei, In peccatis natus
es totus, & tu doces nos: Et eie
cerunt eum foras. Audiuit Ie-
sus quia eiecerũt eum foras: &
cũ inuenisset eũ, dixit ei, Tu
credis in filiũ dei? Respondit il
le, & dixit, Quis est dñe, vt cre
dã in eũ? Et dixit ei Iesus, Et vi G
disti eũ, & qui loquitur tecũ i-
pse est. At ille ait, Credo dñe.
Et procidens adorauit eum.

PRAETERIENS IESVS
vidit hominẽ cæcum &c.)
Io.ix. In præsenti euange.
tangitur historia cæci nati,
& illuminati. Et diuiditur in tria pun-
cta quæ sunt Oculorum miraculosa re H
stitutio, Pharisæorum rigorosa concer
tatio, & malignorum opprobriosa ma-
ledictio. ¶ Quantum ad primum scien
dum est q̃ præsens historia à beato Io-
anne narrãtur post absolutionẽ adulte
ræ quæ creditur facta in diebus passio
nis post dominicã palmarũ: sed q̃a il-
lud fuit anticipatiuè dictũ: quo tp̃e hęc
historia cõtigerit ignoratur. Sciendum

rur

Irursus est quòd die quadam Christus fuit in longa disputatione cum Iudæis in templo: vt dicit beatus Io.c.viij.quã disputationem Iudæi voluerunt lapidibus concludere: sed Christus abscondit se,& exiuit de tẽplo,& in ipso egressu contigit præsens historia quę in hoc Euangelio recitatur. Et hoc secundum Chry.& glo.duplici causa. Iudæi enim volentes lapidare Christum, & crude-
K les erant,& increduli. Recessit ergo ab eis,vt mitigaret eorum furorem: & recedendo fecit inauditum miraculum vt expelleret eorum incredulitatẽ. Dicitur ergo (Et præteriens Iesus) in ipso suo egressu de templo secũdum Chrys. (vidit hominem) oculo corporis,& oculo misericordiæ, & pietatis: vel secundum Chrys.vidit.i.diligenter inspexit: quasi aliquid circa ipsum facturus: vt
I discipulos ad inspiciendum induceret: & interrogandum de causa infirmitatis eius (cæcum à natiuitate). Iste vt dicitur in legenda beatæ Mariæ Magda. dictus est cedonius:& fuit tũc cum ea in naui, quando Massiliam venit. Tunc autem quando Christus eum sanauit sedebat pro eleemosyna ad ianuã templi. Discipuli vero Christi videntes quòd Christus ita eum aspexisset:
M secundum Chry.& quia paralytico dixerat,iam noli peccare,crediderunt ex aliquo crimine ista cæco cõtigisse: ideo sequitur. (Et interrogauerunt eum discipuli eius) compatientes longæ cæcitati secundum Chry.(Rabbi) id est,magister (quis peccauit: hic aut parentes eius: vt cæcus nasceretur) Quasi dicerent, Omnino ex aliquo peccato hoc prouenit. Et iste fuit error amicorum Iob.qui crediderunt homini omnia in- N commoda propter aliquod peccatum actuale euenire. Vnde dixit Eliphan. iiij.cap.Quis vnquàm innocens periit. Erat autem apostolis ambiguitas circa hoc: quia videbatur eis quòd ante natiuitatem peccare non debuerit: nisi fortè secundum errorem quem Orige.tenuit dicens animas præextitisse corporibus:& secundum diuersitatem meritoriũ diuersis corporibus alligari. Quẽ O tamen errorem secundum Theo.apostoli non habuerunt, sed mouebantur ex verbis dictis paralytico: vt dictum est. Ipsum autem errorem destruit Apostolus dicẽs de Iacob, & Esau, cùm nondum nati essent, nec aliquid boni egissent. Videbatur etiam eis quòd peccato parentum iste puniri non debuerit: quia filius non portabit iniquitatẽ patris Ezech xxviij. Est autem sciendum P ex doctrina.S.Tho.j.ij.q.lxxxj.&.ij.ij.q.cviij.&.ij.dist.xxxiij. & super Ioannem quòd duplex est pœna. Vna.s.spiritualis qua homo, punitur quantum ad animam: quæ nunquàm infligitur, nisi propter proprium peccatum. Sicut enim anima filii non est ex anima patris: sed à Deo per creationem. Ita nec propter patrem punitur filius ista pœna de qua & loquitur Ezech.vbi supra. Q Vnde ibi dicitur anima quæ peccauerit ipsa morietur. Alia est pœna corporalis qua etiam filius punitur propaIatre: quia secundum corpus est aliquid patris. Vnde & cũ Sodomitis sunt eorum paruuli occisi. Gẽ.xix.& similiter cum Dathan,& Abiron.nume.xvj.& secundùm leges humanas iustè exheredantur filii committentium crimẽ læsæ maiest.

A maiestatis: licet non puniantur in persona. De omnibus autem prędictis diffusè agitur vbi suprà. (Respōdit Iesus. Neq; hic peccauit, neq; parentes eius) vt scilicet cœcus nasceretur. Vbi secundum Aug. aduertendum est quòd Christus non negauit simpliciter istum habuisse peccatum ante natiuitatem: cùm fuerit in originali conceptus: sed negauit ipsum, & parentes eius habuisse pec B catum quod fuerit causa cœcitatis. Quod intelligendum est non quin originale fuerit huius causa sine qua non: sed quia non est ei à Deo illata hæc infirmitas ad puniendum illud peccatum (sed vt manifestentur opera). i. miracula (Dei in illo). i. vt inde glorificetur Deus. Et sicut dicit Chrys. quidam dicunt quòd ly vt non stat causaliter sed consecutiuè: sicut dicitur Roma. v. Lex C subintrauit vt abundaret delictum sed hunc nō bene dicitur quia discipulis quærentibus causam cœcitatis: Christus secundum hoc nullam causam assignasset. ideo dicēdum est quòd secundum prouidentiam diuinam principalis causa cœcitatis fuit vt Christus istū illuminando sanaret: nec tamen Deus iniustè egit cum isto si pro sui gloria hanc ei calamitatē inflixit: quia vt di D cit Chrys. nulla fuisset iniustitia etiam si illum non creasset. Fuit ergo ei beneficium quòd natum quāuis cœcum esse voluit: quia etiam cœcitas corporalis fuit causa ei visionis spiritualis. Est autem notādum quod culpam Deus nunquam facit. sed tamen permittit: quod etiam non faceret secundum Aug. nisi inde posset elicere bonum: & nisi intentione alicuius boni secundum. S. Tho. sicut permisit sæuire tyrannos vt clarerent martyres. Pœnam autem Deus permittit & facit: sed semper propter aliquod bonum. Quinque autem causis Deus hominem flagellat secundum. S. Tho. de quibus habes. iiij. dist. xv. & ij. dis. xxxvj. Vide dominica. xix. post trini. Iste autem Deus cuius gloria in cœco isto debuit manifestari secundum Chrys. est ipse Christus, vnde subditur (Me oportet operari opera eius qui misit me). i. miracula secundum Chryso. quæ diuina virtute fiebant ab eo: vt gloriam suam. i. deitatem & æqualitatem ad patrem monstraret (donec dies est). i. secundum Chryso. donec hominibus credere licet: & aspicere, seu conuerti ad solem iustitiæ: ex quo est dies spiritualis: sicut ex materiali sole materialis est dies. (Veniet nox quando nemo poterit operari). i. tempus futurę vitæ post mortem, secundum Chry. Est autem duplex nox spiritualis vna quæ est per subtractionem actualem gratię & consequentur per veri solis amissionem. Alia per subtractionem gratiæ & possibilitatis conuertendi se ad gratiā. In prima est omnis existens in mortali nec talis potest operari meritoriè respectu æternæ vitæ. Valent tamen talia bona facta in mortali ad multa. Primò, quia disponunt ad pœnitentiā de pœ. di. v. Falsas. Secundo ad tolerabilius iudicium futurum de pœ. dist. iiij. Si quis. Quod non est sic intelligēdum quasi pœnā debitam minuant sed quia impediunt ne quis ea mereatur: quia. s. non omittit. Hæc patent per S. Th. iiij. dist. xv. art. ij. Tertiò, ad temporalē prosperitatem. de pœ. di. iij. Canendum, &

E F G H

I ij.ij.q.ij.Si quælibet.Quartò,ad assue-
faciendũ bonis moribus:sicut olim ba-
ptismus Ioannis de confe.dist.iiij.Non
generabatur. Quintò , quia Diabolus
non habet super eo tantam potestatem
vt patet de Iudeo signato cruce Dialo-
go Greg.Sexto,quia si ibis ad vitã æter
nam semper gaudebis te talia fecisse.
De his tamen fortè alias dicetur diffu-
sius.In alia autem sunt damnati : quia
K nec mereri possunt in illo statu,neq; se
ad gratiam preparare:sed sunt in malo
obstinati cum sint in termino(Quãdiu
in mundo sum,lux sum mũdi)quasi di-
ceret.Ego sum sol faciens diem quãdiu
sum in mũdo. Est autem secundũ Aug.
nobiscum vsq; ad consummationẽ se-
culi:vt ipse dicit Mat.vlt.s.per possibi
litatem habẽdi gratiam,& vsq; tunc du
rat secundum eundẽ ista dies existẽti-
L bus in via seu in isto mũdo (Hæc cum
dixisset expuit in terrã) vt faceret lutũ
quo sanaret:& hoc secundũ Chry.vt se
ostẽderet illum qui hominẽ de limo fe-
cit.(Et lutũ fecit ex sputo)non ex aqua
alia secundũ Chry. ne crederetur illu-
minatiua virtus in illa aqua fuisse quã
in terra esse non cõstat (& liniuit super
oculos eius) qui sunt nobilissima pars
humani corporis, quibus etiã anima in
M scientiã perficit:potissimè inter omnes
sensus in inuẽtione scientiarũ:sicut per
auditum in addiscendo ab alio. Ideo in
hoc,& animæ,& corporis voluit se de-
clarare creatorem. Chry. videtur velle
quòd iste careret organo visus quod ei
per linitionẽ datũ est.(Et dixit ei,vade,
& laua in natatoria Syloë:ꝙ interpre-
tatur missus.) Sicut dicit Magist.Hist.
Syloa est fons ad radices montis : sion

qui non iugibus aquis : sed certis horis N
ebullit cuius aqua cùm exciperet quasi
stagnum non longe à fonte cõstitutum
erat:quam collectionẽ modò piscinam:
modò natatoriã vocat scriptura. Hæc
ille.Et nota secundũ aliquos : quòd idẽ
sunt natatoria Syloe:& probatica pisci
na,quod ex dictis verbis Magi.hist.ha-
beri videt.Erat autẽ iuxta tẽplum. Si-
cut autẽ testatur.S.Tho. super Esa.tri-
plex piscina fuit in Hierusalẽ.s.proba- O
tica,pro sacrificiis:& mũda, pro cõmu-
nitate : & immũda,extra ad lauandum.
Sed quare Dñs istum non curauit sta-
tim ? Ad hoc dicit Chry.ꝙ fecit primò,
vt ostẽderet cœci patientiã, & fidẽ qui
non cogitauit ꝙ lutũ solet excecare, &
ꝙ multoties lauerat in Syloe:& nihil ei
profecerat.Secundò,vt fieret miraculũ
clarius,& manifestius. Multi enim illũ
viderũt oculis linitis euntẽ,& redeuntẽ P
statim clarissimo visu conspiciendo.
¶ Sed hic est quæstio iuxta mentẽ Chr.
quia si nõ debuit ex aliqua aqua facere
sputũ : ne crederetur aqua cõtulisse vi-
sum : quare mittit ad natatoriã Syloe.
Ad hoc dicitur secũdum ꝙ idem dicit:
ꝙ timẽdum nõ erat de aqua Syloe ꝙ
sibi hãc gloriã vsurparet:quia multi ibi
lauabãt oculos;& nõ potiebãtur tali be
neficio:secus de aliqua aqua quę nõ ita Q
fuisset in vsu.Nec obstat ꝙ omnis infir
mitas in Syloa seu natatoriis eius cura
batur:quia hoc erat solùm certo tẽpo-
re,& vnus tantũ sanabatur singulis An-
geli motionibus(quod interpretat mis-
sus) quod addit Euãgelista vt insinuet
mysteriũ Christi.Per hoc eñ significa-
batur ꝙ Syloa.i.Christus missus à deo
immũdum : cœcũ humanũ genus illu-
mina

A minauit(Abiit ergo,& lauit,& venit videns)vt gratias ageret Christo. ¶In hac parte est documentũ morale in sensu literali.de quo Apostolus Ga.vj.ait. Dũ tẽpus habemus operemur bonũ ad oẽs. Et Ecc.ix.Quodcunq; potest facere manus tua instãter operare.Chry.cũ viuis fac si quid facturus est:vltra enim neq; fides est,neq; labores, neq; pœnitentia. Hæc ille. ¶Quantũ ad secundũ tãgitur B rigorosa cõcertatio quã fecerũt pharisæi cũ dicit. Itaq; vicini,& qui viderãt eum prius: quia mẽdicus erat,dicebãt, (Nõne hic est qui sedebat ad ianuã tẽpli,& mẽdicabat)?Vnde secundũ Chr. Christ' sicut discipulos nõ insignes elegit, sed viles:ita bñficia sua maximè, & pręcipuè pauperibus exhibuit.Venerat enim pro salute oĩm. Vnde quia diuites aliã habebat viã.s.abundãtiam C diuitiarũ,pauperũ miserias per miracula subleuabat. (Alii dicebãt. quia hic est) cõsyderantes diligẽter notã prius effigiem.(Alii autẽ nequaquàm:sed similis eius est)quia secundũ Aug.aperti oculi vultũ mutauerãt (Ille aũt dicebat:quia ego sum) non veritus Iudæorũ furorẽ. (Dicebãt ergo ei. Quomodo apti sunt tibi oculi) secũdum aliquos isti ex malo animo interrogãt vt quia factũ re- D prehẽdere nõ poterãt:reprehẽdant modum. (Rñdit) nesciens modũ sed factũ (ille homo.)Ex quo patet quod nõ credebat perfectè: quia nõ credebat eius diuinitatẽ(qui dicitur Iesus)quẽ ex voce cognouit secũdum Chry.quãdo ante factũ cum discipulis cõferebat. Fortè enim(licet Chry.nõ dicat)multoties cũ audiuerat prædicantẽ in tẽplo (lutũ fecit,nõ dicit ex sputo:quia hoc nõ cognouerat visu sicut lutũ pceperat tactu E secundũ Chry. [& vnxit oculos meos] i.oculorum loca si carebat organis. vel oculorũ organa si habebat [& dixit mihi. Vade.ad natatoria Syloe, & laua. Et abii,& laui,& video] Aug.Cœcus : ille confitebatᷓ:& cor impiorũ stringebatur: quia nõ habebãt in corde quod iam ille habebat in facie.Hæc ille. [Et dixerũt ei. Vbi est ille?] Non exprimũt nomen eius secundũ Chry. quia sicut ad vidẽ- F dum:ita & ad nominãdum erat eis grauis. Vnde ista dicũt secundũ eandẽ occasionẽ, meditãtes aduersus illum [ait, Nescio]Redditur per hoc insuspicabile testimonium cœci:quia nõ perhibet testimonium Christo quasi adulator. Christus etiã multitudinẽ sanctorũ secum nõ ducebat, vt gloriã inanẽ doceret declinare. Interdũ tamẽ aliquos ex speciali causa sequi se pmittebat.Quia G vero Christũ inuenire nequiuerunt secũdum Chry. [adducũt eum ad pharisæos qui cœcus fuerat].i.ad quosdã religiosos famosissimos,& superbissimos vt,s.aerius eum interrogarẽt. Vnde subditur[Erat autẽ sabbatum quando lutũ fecit Iesus,& aperuit oculos eius]quod subdit Euãgelista secundũ Chry.vt demõstraret eorũ malã voluntatẽ,& causam propter quã eũ quærebãt vt.s.oc- H casionẽ cõtra eũ inuenirẽt : & detraherent miraculo per æstimatã, vel apparentẽ legis transfigurationẽ. Vel fortè adduxerũt eum ad eos vt territ' ab eis qui multa poterãt,nõ auderet fateri tale miraculũ fuisse à Christo perpetratum. [Iterũ autẽ] post interrogationẽ vicinorũ[interrogabãt eũpharisęi,quõ vidisset,vt calũniam inferrẽt modo.Nã

I quòd sabbatum esset iam cæteri erant (Ille autem) non timens excõmunicari extra synagogã (dixit eis. Lutũ posuit mihi super oculos, & laui, & video) Breuius ista respondet quã plebi. Primò quia iam audiuerant Secundò, quia non interrogabant vt scirent veritatẽ. Tertiò, ne facilius caperetur in verbo (Dicebant ergo quidam ex Pharisæis) non omnes, sed quidã: quia aliqui iam
K intus iungebantur, secundum Chryso. (Non est hic homo à Deo qui Sabbatũ non custodit) Non dicunt qui Sabbato curat: sed qui Sabbatum non custodit: quia ex malitia quantum possunt par ui faciũt opera Christi. secundũ Chr. & erant isti stulti Zelatores legis saltẽ apparenter. Opera enim seruilia ad Dei magnificẽtiam ordinata cuiusmodi fuit ista linito oculorum non solue-
L bant Sabbatum, sed sanctificabantur. Vnde Alii dicebant) qui rationabiliores erant sed tamẽ imperfectè dispositi secundũ Chry. Vel quia amabant principatũ, vel, quia nondum videbãt quod iste Deus qui posset soluere Sabbatũ si voluisset, & consequenter non audebant clarè dicere mentem suam, sed dicebãt. (Quomodo potest homo peccator hæc signa facere) Timebant
M enim excommunicari à pharisæis aliis Sed contrà, quia miracula etiam mali faciunt: vt patet Mat. viij. Ad hoc dico ꝙ miracula Deus tripliciter facit scilicet, primò, in testimoniũ veritatis sicut Moyses fecit signa corã filiis Israel in Aegypto ad probandũ ꝙ Deus illum misisset Exo. iiij. Secũdò, in testimoniũ sanctitatis. sicut cadauer proiectũ in sepulchrũ Helisæi vt eius ossa tetigit reuixit: vt patet iiij. reg. xiij. Tertiò, ad N consolationem fidelium, sicut Deus populo suo aperuit mare in quo submersit Pharaonem cum Populo eius Exo. xiiij. Nunquã autẽ Deus inuenitur miracula facere per malos ad consolationem bonorum: neque in testimonium sanctitatis: quia testificari nõ potest falsum: sed solũ in testimonium veritatis. mali fecerunt miracula, vt fides probaretur. Christus autem quia prædicabat se Deum siue faceret miracula ad consolationem bonorum, siue in testimonium sanctitatis, siue veritatis sequebatur omnino ꝙ esset: quia frequebatur si faciebat in testimoniũ veritatis: quod esset Deus & consequenter sanctus: vel potest dici quod hoc dictũ non oportet esse verum: quia non est Christi neque Euangeliste sed Pharisæorum. (Et scisma erat inter eos) scilicet Phariseos secundũ Chry. sicut prius fuerat in populo quibusdam dicentibus illum esse bonum. quibusdã vero negantibus (Dicunt ergo cœco iterũ) illi. s. qui erant pro Christo. secũdũ Chry. Glossa verò dicit ꝙ fuerũt aduersarii Christi qui quærebãt aduersus istũ calũniã, vt eum extra synagogã pellerẽt. Si primũ videtur probabilius, vt patebit (Tu quid dicis de eo qui aperuit tibi oculos) Nõ O dicũt secũdũ Theo. quid dicis de eo qui soluit Sabbatũ sicut faciebãt alii. sed cõmemorãt miraculũ quasi cõcitãtes eũ ad dicẽdũ pro Christo. (Ille autem dixit. quia propheta est) nõ quecũque, sed antomonasice. i. ille de quo scripsit Moyses: & qui expectatur: vt mundum saluet. Et sic iste cæcus in fide proficit: quia quem prius hominem dixerat nũc appellat

A appellat prophetam. Chry. Quia vero Iudæi cœcum attonitum facere non valebant: sed videbant eũ cũ omni pro palatione quando factorẽ suũ prædicã tem: per parẽtes putabant annihilare christi miraculum, Hæc ille. Vnde sequitur (Non crediderunt ergo Iudæi illo quia cœcus fuisset? vidisset donec vocauerunt parẽtes eius qui viderat) post cæcitatem ꝙ fuit Deo ordinante: B vt magis publicaretur, & certificaretur miraculum secundum Chry. Et interrogauerunt eos dicentes) cum magno furore secundũ Chry. (Hic est filius vester quem vos dicitis) id est fingitis in fauorẽ Christi (quia cœcus natus est. Quomodo ergo nũc videt? Quasi dicerent secundum Chry. aut falsum est ꝙ nunc videat: aut ꝙ prima fuerit cœcus C (Responderunt parentes eius, & dixerunt Scimus quia hic est filius noster: & quia cœcus natus est. Quomodo autem nũc videat ne scimus aut quis eius aperuerit oculos nescimus (Et sic secũdum Chr. interrogati de tribus: ad duo prima tantum respondent. & tertiũ se dicunt ignorare dispensante Deo: vt is qui fuerat curatus, & certissimè illud nouerat iterum de hoc interrogaretur: vt idẽ ait. Vnde dicunt. (Ipsi interroga D te: ætatẽ habet ad testimonium ferẽdũ. Ipse de se loquatur, ex quo loqui põt, & scit.) Hæc dixerunt parẽtes eius semiplenè confitentes veritatẽ quia time bant Iudeos. Iam enim conspirauerunt Iudæi id est simul spirauerant, vel pro posuerant: vt si quis eũ cõfiteretur esse Christum extra Synagogã fieret) id est esset excommunicatus à societate Iudæorum, & priuatus omni honore, & officium: quod valdæ opprobriosum E fuit Iudæis. Per hoc autem volebant extinguere nomẽ Christi Aug. Iam nõ erat malum fieri extra Synagogã. Illi expellebant, Christus suscipiebat. Hæc ille, Ambr. Synagoga perfidię locus, impietatis domus, amentiæ recepraculũ. Hæc ille. (Prepterea parentes eius) imbecilliores cœco, secundũ Theo. qui intepidè veritatem fatebatur (dixerũt ætatem habet: eum interrogantes) timentes de synagoga expelli sicut etiã F dicitur Io. xij. quod multi ex principibus crediderũt in eũ: sed propter Pharisæos non confitebantur illum, vt de synagoga non eiicerentur. (Vocauerunt ergo rursus hominem qui cœcus fuerat) nihil valentes ex parentibus extorquere. Non vt autẽ, vt ait Chry. dicunt ei apertè, nega Chrystũ: sed sub ꝑtextu religionis ad hoc eũ volũt induce G re. Vnde dicitur (& dixerunt Da gloriã Deo) id est secũdũ Chry. curationẽ tuam diuinę ascribe virtuti: quasi Christus ad hoc nihil sit operatus Vel Da gloriam Deo id est confitere veritatẽ. dicit enim Glo. Io. vij. ꝙ dare gloriam Deo est veritatẽ de aliquo Deo quasi præsenti dicere. Vnde videtur fuisse modus exigendi iuramentum, vel quasi iuramentum. Volebant ergo ꝙ confi- H teretur veritatẽ id est id quod ipsi volebant, & illud diceret esse veritatẽ: puta quod malè dixisset dicendo eum esse prophetã. vel ꝙ fuisset magicè curatus, vel huiusmodi (Sic autẽ loquuntur sicut qui dicit potestati. Domine faciatis ius: sed detis mihi victoria. Et vt magis ad hoc alliciant dicũt (Nos) qui sumus bonæ cõscientiæ: vt puta religiosi: &

I & qui ſcimus legẽ(ſcimus)certè & ex-
ploratiſsimè(quia hic homo)qui.ſ.ſab-
batũ ſoluere videbatur ſecũdũ Chryſ.
(Peccator eſt)Chry.Quare nõ argui-
ſtis eum dicẽtẽ,quis me arguet de pec-
cato.Hæc ille,(Dixit ergo ille) quaſi
attediatus,& fatigatus verbis eorũ,(Si
peccator eſt neſcio.)Sed contra : quia
dixerat:ꝙ propheta eſt:nunquid eſt fa
ctus timidus.Abſit ſecundũ Chry.Se-
K quentia eñ nõ indicãt eum timuiſſe:
ſed vt idem dicit voluit ipſo facto de-
clarare quòd erat iuſtus,& ſanctus:non
aũt ſuo teſtimonio.Vnde ſubdit (Vnũ
ſcio:quia cæcus cũ eſſem,nõ video)quã
ſi diceret.Iſtud eſt ſignũ ꝙ nõ eſt pec-
tor,ſicut dicitis.Vel ideo ſic dixit vt im
poneret finem quæſtionibus eorũ qui-
bus erat tædio plenus.Si enim apertè
dixiſſet ꝙ iuſtus eſſet Chriſtus, viſus
L fuiſſet eis velle contradicere.& nouum
bellum verborum fuiſſet exortum.Vel
ſic dixit eos irridendo:quia enim dice-
bãt ſe ſcire ꝙ Chriſtus homo peccator
eſſet:ipſe negat hoc ſe ſcire,& laten ter
& irriſoriè dicit ſe ſcire oppoſitum : cũ
dicit ſe ſcire ꝙ poſt cæcitatẽ per eum
receperat viſum.Quia ergo miraculũ
infringere non poterant,rurſus conuer
tuntur ad modum curationis(Dixerũt
M ergo illi.Quomodo aperuit tibi ocu-
los) nunquid aliquo præſtigio : inuo-
cando Beelzebuh . aut alium dæmo-
nem.Sed vt ait Chryſoſtomus quan-
diu res egebat inquiſitionem ,cœcus
remiſſe loquebatur : quia vero iam
vicerat audacter de reliquo eis loqui-
tur.Vnde ſequitur(Reſpondit eis. Di-
xi vobis iam:& audiſtis:quid iterũ vul
tis audire).q.d.ſecundùm Chryſo. Vl-
tra non reſpondeo vobis inaniter inte N
rogantibus,& non volentibus adiicere.
ſed calũniari quæ dicuntur.Hæc ille.
(Nunquid & vos) Nam,vt ait Augu.
Iam ipſe implicite ſe diſcipulum Chri
ſti aſſerit) vultis diſcipuli eius fieri)
Augu.Hæc loquebatur iam ſtomacha
tus aduerſus duritiam Iudæorum : &
ex cæco videns non ferens cœcos.Hęc
ille.¶ In hac parte literale eſt documẽ
tum :quòd homo pro ſe habens veri- O
tatem eſt conſtans , & animoſus Chry.
Ita fortè quid eſt veritas ita imbecille
mendacium.Nam veritas quidem:& ſi
deſpectos aſſumpſerit:claros eos facit,
& oſtendit.Mendacium autem & ſi cũ
fortibus fuerit,imbecilles eos mõſtrat,
Hæc ille.¶ Quantum autem ad tertiũ
tangitur opprobrioſa maledictio ſecun
dum mentem maledicentium , reuera
autem fuit glorioſa.Dicitur ergo (Ma P
ledixerunt ergo ei) id eſt maledictio-
nem legis imprecati ſunt ſuper eum,
tanquam ſuper blaſphemum.Vel ma-
ledixerunt id eſt imprecati ſunt ei ma
lum ſecundum ſuam opinionem . Et
quid ſit illud malum ſtatim ſubiungi-
tur.(Et dixerunt.Tu diſcipulus eius
ſis) O grande malum.Vtinam mũdus
totus ſub tua ſit diſciplina Ieſu Chri-
ſte ſaluator.Auguſti.Maledictum eſt ſi Q
cor diſcutias :non ſi verba perpendas.
Tale maledictum ſuper nos , & ſuper
filios noſtros. Hæc ille. (Nos autem
Moyſi diſcipuli ſumus) Voluerũt per
hoc oſtendere Chriſtum contrarium
Moyſi quaſi non poſsit quis eſſe vtri-
uſque diſcipulus.Quod contradicit do
minus Ioan.v.Si crederetis Moyſi,cre-
deretis & mihi.Ex quo patet ſecundum
Chry.

A Chry,ꝙ nec Christi nec Moysi erant discipuli. (Nos scimus ꝙ Moysi locutus est Deus:in hoc verum dicentes: vt patet Exo.xxx.& nu.xij. (hunc autem nescimus vnde sit) Chry.Ea quæ per visum cognoscitis : auditu , minora existimatis.Illa enim quę nosse vos dicitis à progenitoribus audistis.Sed nõ ne fide dignior est quę certificauit ꝙ à Deo venit per miracula : quæ non solum audistis:sed vidistis.Hæc ille.Sed
B contra: quia Ioan.vij.dixerunt hunc scimus vnde sit.Ad hoc potest dici primò, quòd mentiuntur, Secundò ,quòd dicũt se nescire vnde sit id est vnde habeat autoritatẽ,vel si sit à Deo missus. Tertiò,quòd despectiuè loquuntur secundum ꝙ tunc erat loquendi modus (Respondit ille homo,& dixit eis) cũ
C quadam indignatione, & impatientia super eorum stoliditate. (In hoc enim mirabile est ꝙ vos nescitis vnde sit : & aperuit oculos meos) Chryso.Vbique signũ inducit quia hoc de prauare nõ poterant,sed ab eo cõuincebantur.Hęc ille.Et quia aliqui eorũ dixerant.Quomodo potest homo peccator hæc signa facere secundum Chry.de cætero assumit sententiam eorum & dicit. (Scimus autem quia Deus peccatores nõ
D exaudit) quasi dicerent secundũ Chrysosto.Opinio hæc,& mea,& vestra cõmunis est.Sed contra : quia secundum quod dicit Augu.publicanus peccator rogauit veniam , & obtinuit iustificationem à Deo.Ad hoc dicit Augu. ꝙ adhuc non erat plenè illuminatus:quia Deus peccatores exauduit:vt de publicano patet.Fortè autẽ posset aliquis ad probationem Augu.dicere ꝙ publicanus erat contritus : & petebat non remissionem culpæ sed pœnæ : ratione

E cuius dicebat se peccatorem id est obligatum ad pœnam pro peccatis præteritis.¶ Sed contra : quia dicit saluator ꝙ descendit iustificatus scilicet ex humilitate & oratione : iustificatio autem non opponitur pœnæ sed culpæ : quia & iusti aliquando puniti dicuntur à Sanctis.Ad idem dicit Theo.
F quòd intendit dicere quòd Deus peccatoribus facere miracula non concedit. Cum vero veniam implorant de commissis iam non peccatores : sed pœnitentes sunt , vt scilicet Deus exaudiat pœnitentes : sed non in peccatis persistens , vt dicit sanctus Thomas . Sed contra Theo.arguitur quia etiam mali leguntur fecisse miracula : vt patet Matth. ix . de eo qui eiiciebat dæmones , & non sequebatur Christũ.Act.
G xix.iuxta notata per Magi. Histo.aliquid Magi inuocato Christo dæmones expellebant.Ad hoc dico vt patet ex dictis quòd Deus pecatoribus facere miracula non concedit propria eorum autoritate : vt Christus faciebat: sed vel ad consolationem bonorum : vel in testimonium sanctitatis suæ sicut Christus faciebat secundum Thomam,Cum enim Deus nõ possit esse
H testis falsitatis :cùm sit miraculum in testimonium personæ necesse est quòd sit bona sicut cùm sit in testimonium doctrinæ necesse est quòd sit vera.Hęc ille. Nec etiam hoc eis concedit ad petitionem ipsorum quasi eos exaudiendo. Miracula enim quæ fiunt per malos fiunt ad confirmandum veritatem propter ipsam veritatem prædicatam

I dicatam:non propter orationem peccatorum. Ad idem dicit secundum. S.Th. quod dupliciter exaudit peccator. Primò, vt dicit.ij.ij.q.liij. qñ orat ex bono desyderio naturæ. Licet enim ipse non mereatur exaudiri,tñ auditur interdum quia impetratio, vel exauditio non fit ex iustitia deprecantis:sed ex mia Dei. Si tamen vt ibi dicit oraret ex desyderio peccati. s. petendo aliquid conferes
K ad pctm:nunquã exaudit:nisi ad vindictam,& punitionem, vt amplius labat. Secundo exaudit vt dicit.iiij. di.xv. & iij.per.q.lxxxij. propter deuotioné eorum pro quibus fit vel ex quorum persona fit: vt cùm malus orat in persona ecclesiæ. Iste auté qui cæcus fuerat omnino adhuc non bene videbat secundũ glo. Licet autem peccatores impetrent interdum: nunquã tñ orãdo merentur.
L Iusti auté merent semper, & interdum impetrant.(Sed si quis Dei cultor est, & voluntaté eius facit: hunc exaudit) semper obseruato ꝙ pie,& ad salutem, & perseueranter,& pro se petat, vt habes.iiij.di.xv.q.iiij.ar.vij.q.iij. Si auté hæc omnia non obseruantur: exaudit quidem Deus aliquando sed non semper.(A seculo).i.ab initio mundi (non est auditum ꝙ apparuerit quis oculos
M cæci nati)quasi diceret. Sicut res noua est & mirabilis:sic noua & mirabili virtute est facta(Nisi esset hic homo à deo non poterat facere quicquam) tale ad consolationem seruorum Dei,vel in testimonium personæ & propriæ bonitatis. Et quia erant obstinati non receperunt persuasioné. vnde ad peiora sunt prouocati,& ad opprobria conuertunt. Ideo sequit(Responderunt, & dixerũt ei,In peccatis natus es totus)In hoc autem exprobrant ei cæcitaté, quod de se est peccatum mortale. s. dicere opprobrium. Nam secundum Aug. ideo dicũt totus:quia oculis clausis natus est secundum Chry. verò dicunt totus. acsi dicát à prima ætate habuisti insignia peccati idest cæcitaté(Et tu doces nos?quasi dicerent. Superbus, & temerarius es qui talis talia præsumis Beda. Solet maiorum consuetudo à minoribus aliquid
O discere dedignari. Hęc ille.(Et eiecerũt eum foras)extra synagogam: & excõicauerũt:quia non dixerat quòd voluissent. quãuis interrogatus ab eis sit professus veritaté.(Audiuit Iesus)aliis referentibus quamuis omnia sciret(quia eiecerunt eum foras:& cum inuenisset eum)Et quo secundum Chrys. patet ꝙ christus iuit eum quærere. Nam quæsitum inuenio:reperio ꝙ sors parat vltro (dixit ei. Tu credis in filium dei).s. qui tibi aperuit oculos. Non auté interrogat secundum Chry. quasi ignorans sed vt se ei notum faciat(Rñdit ille) paratus iamdiu ad credẽdum in eum (& dixit,quis est Dñe vt credam in eum.) Sicut enim dixit Chry. adhuc personaliter non cognoscebat christũ:quia post- Q
quam fuit illuminatus ita fuit à iudeis detentus ꝙ christum videre non potuit (Et dixit ei Iesus. Et vidisti eum)secundum Theo. reducens ei ad memoriam quod ab illo acceperat videndi potestatem(& qui loquitur tecum ipse est) Augusti. Modo lauat Christus faciem cordis eius. Denique facie cordis lota: & mundana conscientia agnoscit illum non filium hominis tantum, quod ante crediderat sed iam filium Dei secundũ

car

A carnem susceperat. Vnde sequitur. (At ille ait Credo domine). Parum est autē credo. Vis videre qualē credat (Et procidēs adorauit eum.) Hæc ille. ¶ In hac parte est morale documentum de quo Chryso. ait, Qui propter veritatem, & Christi confessionem iniuria opprimū tur ibi maximè honorant: quod in cæco factum est. Eiecerunt enim eum de templo Iudæi, & inuenit eum dominus
B templi: & eum suscepit sicut Agonothena athletam multum laborantē, & coronauit. Hæc ille. ¶ Allegoricè hic cęcus natus significat humanum genus in suo principio. i. patrē cæcatum sed per saliuam, & lutum. i. deitatem, & humanitatem quando adinuicem coniuncta sunt posita tali mixtione in oculis. i. in cordibus, seu intellectiuus fidelium, & facta lotione in piscina Syloe. i. missi
C Iesu Christi quæ piscina est fons sacri baptismatis. ¶ Anagogicè vere significat idem vt illuminatum est: non iam ad fidem & gratiā vt prius sed ad visionem & gloriam virtute eiusdē mixtionis, sed locum in piscina mortis per expoliationem carnis: vel in piscina deitatis missi per abiectionem luti existentis in oculis. i. credulitatis incarnationis. Cum enim quis deum viderit sta-
D tim elabitur fides visioq; succedit. ¶ Moraliter verò significat peccatorem qui cæcatur à tribus. Primò à stercore hirundinum, vt Thobias eiusdē secundo idest à puluere terrenarum cupiditatū. Secūdum ex igne carnalis concupiscētię eo modo quo vrsus cæcatur ad aspectum pellis candentis. Tertio, ex tumore superbiæ dicente. Greg. Tumor mētis obstaculum est veritatis. ista est cæcitas nobiscum nata. vnde in paradiso E
cælesti statim superbiuit. Lucifer: & in terrestri, Adam: & in hoc mundo Cain. Prima cæcitas debet curari per collyrium dulcissimum: i. Iesum cōsyderatum in regno eo modo quo gustu mellis sunt oculi Ionathæ illuminati. i. Regum. xiiij. quia secundum Aug. oēs diuitiæ deberent cōtemni vt saltem vna hora diei facies posset videri. Secunda vero per collyriū amarissimū eo modo F
quo Thobias per fel piscis est illuminatus. Tho. xj. & significat Christum in cruce: tanquam piscē assatum. Tertia vero per collyriū mixtū ex saliua dulci, & terra amara. i. christū cōsyderatū in iudicio vbi dulcis bonis, & malis erit amarus. Signū autē restitutæ lucis est ire per viā rectam. i. virtutū: & videre in se maculas etiam paruissimas peccatorum. Et sic cognoscit, seu discernit ea G
quæ sibi obiiciuntur vtrum sint bona, vel mala.

Feria. v. post do. iiij. in. xl.

Luc. vij.

IBat Iesus in ciuitatē quæ vocatur Naim & ibant cū illo discipuli eius & turba copiosa. Cum aūt appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris suæ &c. H

IBAT IESVS IN CIuitatem quæ vocatur Naim &c. Vide dominica. xvj. post festum Trinitatis.

I *Feria.vj.post do.iiij.in Quadrage.Io.xj.*

ERat quidā languens Lazarus, à bethania de castello Marię:& Marthæ sororū eius Maria autē erat quæ vnxit dominum vnguento, & extersit
K pedes eius capillis suis cuius frater Lazarus infirmabatur. Miserūt ergo sorores eius ad eum, dicentes, dn̄e, ecce quem amas infirmatur. Audiēs aūt Iesus dixit eis, Infirmitas hæc non est ad mortē: sed pro gloria Dei: vt glorificetur filius Dei p eam
L Diligebat autem Iesus Marthā & sororē eius Mariā, & Lazarum. Vt ergo audiuit qa infirmabatur, tunc quidē mansit in eodem loco duobus dieb⁹, deinde post hæc dicit discipulis suis, Eamus in Iudeā iterū. Dicunt ei discipuli, Rabbi, nunc
M quærebāt te iudæi lapidare: Et iterum vadis illuc. Rn̄dit Iesus, Nōne duodecim horæ sunt diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem mundi videt: si autem ambulauerit in nocte, offendit quia lux non est in eo. Hæc ait & post hęc dicit eis lazarus amic⁹ noster dormit sed vado vt à somno excitē eū. Dixerūt ergo discipuli eius dn̄e si dormit saluus erit. Dixerat aūt Iesus de morte eius. Illi autē putauerūt quia de dormitione somni diceret: Tūc ergo dixit ei Iesus manifestè, Lazarus mortuus est, & gaudeo pro O
pter vos: vt credatis qm̄ non eram ibi: Sed eamus ad eū: Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus ad cōdiscipulos, Eamus & nos, & moriamur cū illo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento hn̄tem. Erat autē betha P
nia iuxta Hierosolymā quasi stadiis quindecim multi autem ex Iudæis venerāt ad Marthā, & Mariā, vt consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo vt audiuit quia Iesus venit occurrit illi. maria aūt domi sedebat. Dicit ergo Martha ad Iesum, Q
dn̄e, si fuisses hic frater me⁹ nō fuisset mortu⁹. Sed & nūc scio quia quæcūq; poposceris à deo dabit tibi Deus dicit illi Iesus Resurget frater tuus. Dicit ei martha, Scio qa resurget in resurrectione in nouissimo die.

A Dicit ei Iesus, Ego sum resurre ctio & vita, qui credit in me ẽt si mortu⁹ fuerit viuet & oĩs qui viuit & credit in me, nõ morie tur in æternũ, Credis hoc? Ait illi, Vtique dñe ego credidi, qa tu est xp̃s filius dei viui, qui in hũc mundũ venisti. Et cũ hæc B dixisset abiit & vocauit Mariã sororẽ suã silentio dicẽs magi ster adest & vocat te. Illa vt au diuit surrexit citò, & venit ad eũ. Nondũ em̃ venerat Iesus in castellum sed erat adhuc in illo loco vbi occurrerat ei Martha. Iudæi igitur q erãt cũ ea in do- C mo & cõsolabãtur eã cũ vidis- sent mariam ꝙ cito surrexit, & exiit secuti sunt eã dicẽtes qa va dit ad monumẽtũ vt ploret ibi. Maria ergo cũ venisset vbi erat Iesus vidẽs cũ cecidit ad pedes eius, & dixit ei dñe si fuisses hic frater meus nõ esset mortu⁹. Ie D sus ergo vt vidit eã plorantẽ, & iudeos q venerãt cũ ea plorãtes infremuit spũ & turbauit seip- sum & dixit. Vbi posuistis eũ? Dicunt dñe veni & vide. Et la- chrymat⁹ est Iesus. Dixerũt er go iudæi, Ecce qũo amabat eũ. Quidam autẽ ex ipsis dixerũt: Nunquid non poterat hic qui E aperuit oculos cœci nati face- re, & vt hic non moreretur. Ie- sus ergo rursum fremens in se- metipso venit ad monumen- tum? Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei. Ait Iesus Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius, qui mor- F tuus fuerat Domine iam fœtat quatriduanus enim est. Dicit ei Iesus, Nonne dixi tibi: quo- niam si credideris, videbis glo- riam Dei. Tulerunt ergo lapi- dem. Iesus autem eleuatis sur- sum oculis, dixit, Pater gratias ago tibi quoniam audisti me. G Ego autem sciebam quia sem- per me audis: sed propter po- pulum qui circunstat, dixit, vt credant quia tu me misisti. Hęc cum dixisset, voce magna cla- mauit, Lazare veni foras: Et statim prodiit qui fuerat mor- tuus, ligatus pedes, & manus in H stitis, & facies illius sudario e- rat ligata: Dicit eis Iesus, So- luite eum, & sinite abire. Mul ti ergo ex Iudæis, qui vene- rant ad Mariam, & Martham & viderant quæ fecit Iesus cre diderunt in eum.

I ERAT QVIDAM &c.)
Io.xj.In præsenti euã. tan-
guntur tria pũcta quę sunt.
Inuitatio Profectio & Susci
tatio.¶ Quantum ad primum tangitur
inuitatio qua sorores Lazari infirman-
tis ad eũ visitandũ, & sanandum chri-
stum inuitarunt.Est autem notandum
quòd historia de qua in euangelio agi-
tur facta fuit per dies quindecim ante
K christi passionem idest tali die qualis
est hodierna.Nam secũdùm Mag.hist.
eadẽ die hoc fastum creditur qua in ec
clesia recitatur. Est etiã sciẽdũ ꝙ iste
Lazarus,& sorores eius fuerunt nobilis
simi:& vt tradunt historiæ de stirpe re-
gia descenderunt.Fuerunt etiã diuites:
quia habebant duo castella.s. Bethaniã
quæ secundo miliario à Hierusalem,&
Magdalũ quod est secundo miliario à
L Nazareth & magnam partem ciuitatis
Hierusalẽ Fuerunt etiam oẽs christo
valde dilecti:vt patebit.Ipse enim erat
pauper:& isti de suis diuitiis prouide-
bant ei.Cùm ergo vt tradit beatus. Io-
annes christus in festo dedicationis tẽ-
pli esset in Hierusalem in templo in
porticu Salomonis Iudæi circunstete-
runt eũ rogantes vt diceret eis veritatẽ
si erat Christus.Quibus ille respondit
M taliter vt viderent quòd se dicebat deũ
& statim voluerunt eũ lapidare:sed il-
le fugit trãs Iordaneum dimissa Iudęa
& cũ esset extra Iudæam Lazarus in Iu
dæa infirmabatur.Dicitur ergo (Erat
quidam languens)Languor propriè est
infirmitas grauis:& vt dicunt quidã in
curabilis per naturã(Lazarus à Betha
nia).s.oriundus additur aptem(de ca-
stello Mariæ & Marthe sororum eius
secũdũ aliquos vt intelligamus ꝙ non
fuit a Bethania qui est circa Iordanem
sed de ea quę est prope Hierusalẽ. Et
quia istæ eius sorores erãt notiores in
euangelio,& familiores christu:per eas
notificatur frater earum minus notus
etiã dato ꝙ castrũ esset cõe.Vel põt di
ci ꝙ additur de castello ad denotandũ
ꝙ erat nobilis,quasi dicatur ꝙ nõ erat
natus in villa illa:sed in castello.i.in
arce,In quibusdam enim locis nobiles O
dicuntur de castro ad differentiã subdi
torũ sicut,& de terra ad differentiã fo-
rensiũ:& hoc qñ sunt domini habentes.
s.homagiũ.sicut Marchiones cœnæ di-
cuntur de cœna & de castro. Additur
aũt sororũ eius:ratione prædicta.Et qa
plures fuerunt Marie nẽ erremus in no
mine:vt dicit Alchui. ista describitur
ex notissima actione.(Maria aũt erat
quæ vnxit Dominium vnguento:& ex P
tersit pedes eius capillis suis cuius fra-
ter Lazarus infirmabatur) Ad horum
autem euidentiam sciendum est quòd
Chry.& Hie.& Ori.dicũt ꝙ hec Maria
sor cr Lazari non est illa quæ Luc.vij.
appellatur peccatrix:quia ista,vt dicũt
fuit nobilis,& honesta dominica.Et il-
la quidem peccatrix vnxit christũ bis
s.in domo pharisæi:vt habetur Lu.vij.
& in domo Simonis leprosi,vt habetur Q
Mat.xxvj.Hæc aũt soror Lazari vnxit
eũ in domo sua:vt habetur Io.xij. licet
ipse dicat hoc idẽ.c.xj.Maria aũt erat
etiã quia vt dicuot anticipatiuè loqui-
tur.Et sic secundũ istos duæ fuerũt quę
vnxerũt Dominum:& vna earũ vnxit
eũ bis.Sed Ori.dicit ꝙ sicut ter christ'
vnctus fuit in vita:ita tres fuerũt mu-
lieres vngẽtes:scilicet peccatrix in do-
mo

A mo pharisæi.& soror Lazari in domo sua,ante sex dies paschæ vt dicit Ioannes.& alia in domo Simonis leprosi. & per biduum tm̃ ante pascha.vt dicitur.Matt.xxvj.Iste aũt duæ vltimæ fuerunt,vt dicit,q̃ vnxerũt illũ post mortẽ Aug.aũt de consen.euan.& Gre.tenent quòd nõ fuit nisi vna de qua oẽs euengelistæ narrãt:& illa vnxit eũ tãtũ bis s.qñ conuersa est:& peccatrix dicta à B pharisæo.Lu.vij.& alia vice instante passione in domo simonis leprosi: de qua referũt Mar.Mat.& Io.Nec fuit vnctus tertia vicem domo Lazari:& sororũ:qa licet hoc Ioãnes videat tñ nõ dicit.Vnde illa vnctio fuit eadem cum ea quæ fuit in domo Simonis leprosi: quod patet ex hoc:quia de vtraque subditur ꝙ discipuli murmurauerunt de perditione vnguẽti.Sumit aũt Aug.ar- C gumẽtũ:quia antequã Maria dominũ instante passione perungeret euãgelista dicit.Maria autem erat quæ vnxit dominũ vnguẽto.Ista ergo est veritas, & vna fuit:quæ vnxit in vita christũ:& tantũ bis vnxit:& ista fuit peccatrix,& soror Lazari,vt ecclesia cantat dic.Maria soror Laxari quæ tot cõmisit crimina.Motiua aũt aliorũ ad oppositũ non sunt efficaciam habẽtis.Nã ad id quod D obiicitur de dissonantia tpis:dicit Augu.ꝙ reuera ante sex dies paschæ facta est vnctio,vt dicit Io.Matthæus autem & Marc.per recapitulationẽ loquuntur ita quòd nõ intendũt dicere ꝙ per biduũ solum ante pascha sit facta vnctio sed ante biduum christus prædixit suã proditionem sui,annectunt vnctionem ex qua sumpsit exordium. Quod vero obiicitur de domo Simonis leprosi qui erat auunculus Lazari.Dicendũ quod E fortè erat vna domus eius & Lazari:& sororum eius tanquàm communis,& ipse Simon erat pater familias:vt dicit san.Tho.vel erat vna cõtiguitate:& ab vna in aliam erat transitus immediate. quod verò de vnctione capitis,& pedũ solet obiici:quia.s.vna pedes:& alia caput innuxit:dixit Aug.& eadem mulier vtrunque vnxit.Nec obstat quod dicit Mar.quod fracto alabastro effudit su- F per caput eius:quia non fuit ita fractũ quin aliquid pro pedibus potuerit remansisse, Vel fortè vt dicit.S. Thom. prius vnxerat pedes.Posset tamen breuius dici ad omnia ꝙ fuit eadẽ persona sed non eadem vnctio Augu.de verbo. dñi.Inuaserat Lazarum pernicies inimica languoris miserandi hominis corpus quotidie edax febris scendiũ assumebat.Auderat autem duæ sorores lan G guenti:& casum dolentes iuueuis ægrotantis lectulo iugiter inhærebant.Hæc ille.Vnde subditur (Miserunt ergo)& non fuerũt personaliter sicut Regulus, & Centurio secundũ Chry.quia ex familiaritate ad Christũ multã habebant in eo cõfidentiã.Secundò,secũdũ eũdem quia erant in luctu,& infirmi seruitio.Vel secundum The.quia non decet mulieres extra domum faciliter va H gari:vel quia timebant quod euenisset. scilicet mortem fratris sine sua pręsentia aduenire (Sorores eius) id est Lazari volentes se à dolore:& frater langore liberare (ad eum) id est Iesum existentem vltra Iordanẽ.de quo, & & si hoc Euangeliũ non sit facta mentio:facta tamen erat ante,dicentes(Dominæ ecce quem amas infirmitatur,) quasi

I quaſi dicerent ſecundùm Auh.ſuper Io
an. Sufficit vt noueris.Hũc enim amas,
& deſertis.Amãti tantummodo fuerat
nuntiandum.Hæc ille.Vnde nihil peti
uerunt confidentes in amore chriſti.
Per hoc autem ſicut dicit Chryſ. volũt
chriſtum ad miſericordiam flectere,
(Audiens autem Ieſus dixit eis.ſ.ſoro-
ribus Lazari per inter nuntios(Infirmi
tas hæc nõ eſt ad mortem)vt,ſ. detinea
K tur à morte(ſed pro gloria Dei.i. chri-
ſti ſecundùm Theo.)Ordinabatur aũt
hæc mors ad reſurrectionem per chri-
ſtum fiendam ex qua chriſtus fuit glo-
rificatus:ideoque ſubditur(vt glorifice
tur filius Dei per eam)reſuſcitãdo mor
tuum.Vbi aduertendum ſecũdũ Chry.
quòd cum ly vt aliquãdo cauſaliter &
aliquando cõſecutiue teneatur:hic ſtat
ſecundo modo.Nã illa infirmitas eue-
L nit aliunde:ſed eã chriſtus eſt vſus in
gloriam Dei.Hæc aũt verba Chryſoſt.
ſunt vt dicit.S.Tho.vera in ordine ad
cauſas naturales quæ illã infirmitatem
in gloriam Dei per reſurrectionem nõ
ordinabant:non autẽ in ordine ad pro-
uidentiam diuinam:quæ illam infirmi
tatem ad gloriã chriſti ordinauit.Dicit
enim.S.Tho.ꝙ Deus omnia mala pe-
ne ordinat in aliquos fines bonos. Ad-
M miranda eſt autem ſecũdùm Chry. iſta
rum mulierũ fides:quia cùm fratrẽ ex
verbis Chriſti intellexerunt non mori
turum:cùm poſtea viderũt illum mori
non ſunt ſcandalizatæ: nec crediderũt
illum fuiſſe mentitum:ſed vel parabo-
licè locutum:vel ſperabant illum ab eo
reſuſcitandum.(Diligebat autem) ſpi-
rituali,& ſpeciali affectu (Ieſus Mar-
tham,& ſororem eius Mariam & Laza
rum.) O beatæ ſorores, atque felices
quæ gaudium mundi chriſtum etiam
in exilo familiariter poſſederunt. Hæc
autem ſecundùm Chryſ.interponũtur:
ne miremur ſi amici Dei aliquando tri
bulantur.Aug.Ille languens,ille triſtis
omnes dilecti.Habebant ego ſpem,quo
niam diligebantur ab eo qui eſt dolen-
tium conſolatio,languentium ſanator.
Hæc ille.¶ In hac parte eſt documentũ O
quod etiam iuſti viri flagellantur.Vn-
de Greg.ix.moral.Ab electis ſuis Deus
iniquitatum maculas ſtudet temporali
afflictione detergere:quas in eis in per
petuum nõ vult videre Hæc ille.¶ Mo
raliter autem hic ſignificatur quòd
ſunt tres viæ veniendi ad cælum chri-
ſto dilectæ ſcilicet via contemplatiua,
ſignificata pro Mariam,& actiua.ſigni-
ficata per Martham:& via pœnitentiæ P
quis per peccatum mortale perdiderit
aliquam illatum ſignificata per Laza-
rum.¶ Quantum ad ſecundum tangit
profectio Chriſti ad Iudæam:eo quod
exaudierit ſupplicantes cùm dicitur.
(Vt autem audiuit quia infirmabatur.
tunc quidem manſit in eodem loco)
ſcilicet Iordanem(duobus diebus) vt,
ſcilicet.enim inueniret quadriduanum
in monumento Quidam autem dicunt
vt.S.Theo.quòd Lazarus ea die mor- Q
tuus eſt qua venerunt ad Chriſtum nũ
tii:& poſt chriſtus quieuit duobus die-
bus:& quarto die inuenit eum in monu
mento. Non autem chriſtus ad eum
iuit ſtatim,ſecundùm Augu.vt eum in
ueniret mortuum,& reſuſcitaret. Nam
vt dicit.S.Tho.non haberet locũ mors
vbi eſſet vita pręſens.¶ Secundũ Chry
ſo.veronę miraculũ aliquã calũniã pa-
tere

A teretur. Si enim statim mortuus, fuisset resuscitatus dixissent fortè pharisæi illum verè mortuum non fuisse: sed aliquo accidéte factũ insensibilem (Deinde post hæc dicit discipulis suis. Eamus in Iudæã iterum) vnde.s. discesserat: vt ait Aug. pene ladidatus. Dicit autem Chry. nunquã christũ dixisse discipulis quò vellet ire nisi modo: quia pluries fuerant in Iudea cum christo
B quasi lapidati ideo formidabãt: & christus non voluit propter hoc eos improuisos illud ducere ne nimis timeret (Dicunt ei discipuli (pro eo, & pro seipsis formidantes: vt ait Chry. Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare: & iterum vadis illuc. Sic autem loquuntur quasi soli magistro timerent: sed reuera timebant etiam sibi. secundũ Chry. (Respõdit Iesus. Nonne duodecim horæ) in-
C æquales (sunt diei) artificialis. De hoc dictũ est dominica in.lxx. Sicut enim dicit.s.Tho. horæ inæquales sumuntur secundùm ascensum zodiaci: ita ꝙ hora est ascẽsus signi dimidii. Sunt autem omni tẽpore.xij. diei artificialis: & .xij. noctis: quia semper ascendũt sex signa in die: & sed in nocte. Horæ autẽ æquales quæ secundũ equinoctialis ascensum mensurantur nõ sunt semper. xij.
D diei. & .xij. noctis: sed solùm in æquinoctio. Causa verò ꝙ illæ inæquales: istæ vero æquales sint: est quia partes zodiaci supra orizõtẽ difformiter equinoctialis aũt ptes vniformiter ascẽdũt. Hęc illę virtualiter. Exponit aũt hoc tripliciter. Primo, qa dicũt qdã ꝙ erat tũc sicut, & mõ prouerbiũ ꝙ volẽs dicere homines esse mutabiles dicebat, Nõne.xij horę sunt diei. Sensus est ergo. Licet nu perrimè vellent me lapidare Iudæi: tñ E sunt mutabiles ideo sequimini me securè. Huic aũt expositiõi etiã Chry. cõsentit: Secũdo. exponit Chryso. sic Nonne xij. sunt horæ diei in qbus.s. securè homines incedũt. Fortè eñ apostoli suadebãt ire nocte. Tertiò, exponit Au. Nõne xij. sunt horę diei. i. xij. apostoli christi Se eñ appellat diẽ cũ sit lux. Nã dies sumitur pro motu cœli: quia est elatio solis. & pro tempore mensurante illum F quia est pars anni. & pro p̃sentia lucis qa qñ sol est sup terrã dies est apostolos aũt dixit horas. Est ergo sensus secũdũ Aug. Dies cõtinet horas: sed nõ ẽcõuerso: sic & vos debetis me seq: nõ ecõtra. [Si qs ambulauerit in die nõ offendit: qa lucẽ huius mũdi videt: si qs aũt ambulauerit in nocte offendit: quia lux nõ est in eo.] Secundũ primã expositionem est sensus quod Iudæi poterant es G se aliter dispositi pro maiori parte. & è conuerso nullum erat periculum ambulare in Iudæam per diem: sed solum per noctem: vel non quieuerant omniũ furores, vel alia causa. Secundũ secũdã verò est idem sensus, & vlterius est sensus quòd qui ambulat in die. idest in serenitate, & luce cõscientiæ sine qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter Chry. Qui sibi nihil conscius est nequi H tiæ: nihil patitur versutiæ. Itaque non oportet formi dare. Nihil enim dignuz morte gessimus. Hęc ille. Secũdũ Chryso. verò qui secũdo mõ exponit est etiã prędictus sensus. Et vlterius alˀ talis. vidẽs lucẽ huius mũdi est secutus: multomagis qui mecũ est: nisi amouerit se à me. Et idem sensus est secundũ tertiã expositionẽ. Theo. tamẽ etiã quartã ex

posi

I expoſitionem tangit vt per diem meta-
phoricè Chriſtus ſignauerit præſentiã
ſui in terra vſque ad paſsionem: in quo
tempore apoſtoli habuerũt timere. Vi-
de in paſsione, dixit, Si ergo me quæri-
tis, ſinite hos abire. Per noctem vero tẽ-
pus, ſequens paſsionem. Et ſecundum
hanc eſt idem ſenſus qui & tertiæ ad
quem reducitur: vel illa ad iſtam. (Hęc
ait: & poſt hæc dixit, Lazarus amicus
K noſter dormit.) Et in hoc ſecundũ Chr.
alio modo confortat diſcipulos: ex hoc
ſ. quòd non habebant aſcẽdere in Hie-
ruſalem ſed in Bethaniam. Mortem au
em dixit ſomnum, & dormitionẽ. Pri-
mò, propter futuram reſurrectionem. &
Secundò, propter facilitatem reſuſci-
tandi ſecũdum Aug. & Tertiò, propter
meliorationem poſt reſurrectionem.
Mortui enim boni reſurgunt melius ſe
L habentes. (Sed vado, vt à ſomno excitẽ
eum) non autem vt diſputem cum Iu-
dæis. (Dixerunt ergo diſcipuli eius) vo
lentes eum retrahere ab inſtituto ſuo:
ſecundum Chry. vel quia ſolet ſomnus
in ægrotantibus ſignum eſſe ſalutis ſe-
cundum Aug. vel fortè reuera propter
vtrunq; (Domine, ſi dormit ſanus erit)
quaſi dicerent. Sine tua pręſentia libe-
rabitur. Dixerat autem Ieſus de morte
M eius: illi vero putauerunt quòd de dor-
mitione ſomni diceret. Sed quomodo
erant ita rudes vt crederent Chriſtum
tantum iter velle perficere vt à corpo-
rali ſomno languidũ excitaret? Ad hoc
dicit Chry. quòd exiſtimauerunt eum
parabolicè locuturum. Sed hæc reſpõ-
ſio patitur difficultatem: quia dicit te-
xtus quod putauerunt quòd de dormi-
tione ſomni diceret. Ideo alii dicunt
quòd erant in tanto timore quòd non
bene capiebant quæ dicebãtur. Alii ve
rò: & quaſi redit in idem, dicunt quòd
conſyderãdum id quod dictum eſt dor-
mit: ſed non illud vado, vt à ſomno ex-
citem eum (Tunc ergo dixit eis Ieſus
manifeſtè. Lazarus mortuus eſt.) Sed
quare non eſt apertè locutus in princi-
pio. Ad hoc dicitur quòd non fecit hoc
ne videretur iactanter, & ſuperbè loqui
de ſua potentia reſuſcitandi: ſed poſt-
quam diſcipuli erant tardi ad intelli-
gendum: manifeſtat eis mortem, & re-
ſurrectionem. (Et gaudeo propter vos)
de hoc quòd vobis poſſum abſentia pa-
tefacere, ſecundum Aug. vel ſecundum
alios gaudeo: quia nõ eram ibi: & ſic ſe-
cuta eſt mors. & ego eum reſuſcitabo
vt firmius credatis (propter vos) inquã
i. propter veſtrum profectum in fide (vt
credatis) in me firmius, & robuſtius P
quàm priùs ſecundum Aug. (quia non
erant ibi) & tamen mortem vidi quod
eſt argumentum meæ deitatis. Vel ſe-
cundum aliquos ly, quia, reddit cauſam
gaudii, vt dictũ eſt.) Sed eamus ad eum
vt ſuſcitẽ eum) & conſequenter habea-
tis aliud deitatis argumentum. (Dicit
ergo Thomas) Thomas eſt Hebraicũ:
& interpretatur geminus ſed Gręcè in-
terpretatur didymus: quòd latinè ſonat Q
dubius. Sed quare Euangeliſta poſt no-
men eius ſubiunxit (qui dicitur Didy-
mus). i. geminus vel dubius quod idem
videtur: quia. ſ. dubius ad vtrãque par-
tem contradictionis habet argumentũ.
Ad hoc dici poteſt. Primò, quia Græcè
dicebatur Didymus, & proprium eius
nomẽ Hebraicum nouerat vulgatum:
vt ſciretur de quo Euangeliſta loque-
retur.

A retur. idcoque expressit nomen quo in Græco nũcupabatur: dicens qui dicitur apud Grecos passim Didymus. Secũdo dicitur secundum mẽtem Chry. ꝙ hoc fit: quia ceteris erat infirmior in fide: & magis timebat. Nam ꝙ sequitur (Eamus & nos, & moriamur cũ illo) secundum Chry. ex timore dictũ est ab eo. Et videtur velle Chry. ꝙ ironicè loquitur, quasi diceret. Nunquid si magister vult
B mori, debemus eũ sequi? Sed secũdum Aug. est ista vox magnæ constantiæ & hortãtis alios: & non retrahẽtis. Idem cũ Aug. sentit Beda: & gl. quæ dicit. Ecce verus amãtium affectus: vel cum eo viuere: vel cum eo mori. Hæc ille. (Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumẽto habẽtem) cõpletos, vel incompletos (Erat autẽ Bethania iuxta Hierosolymã). i. iuxta Hieru
C salẽ: quasi stadiis quindecim, id est, fere duobus miliaribus. Nam octo stadia cõplent miliare vnũ. De hoc vide dñicam j. aduentus. Hoc autẽ dicit Euangelista secundum Chry. vt intelligatur ꝙ congruũ erat multos ex Hierosolymis cõuenisse illuc cùm essent nobiles. Vnde subditur (Multi autẽ ex Iudæis venerãt à Hierusalẽ ad Mariam, & Marthã: vt consolarẽtur (eas de fratre suo) Cõtra:
D quia erãt inimici Christi: & statuerant vt extra synagogã fieret qui eum confitebatur Christũ.) Quomodo ergo cõsolabãtur istas de quibus notũ erat eas esse Christo dilectas? Ad hoc dicit Chr. quòd fuit: vel propter magnã earũ calamitatẽ cui cõpassi sunt: vel quia eas vt nobiles reuerebãtur: vel quia isti Iudæi non erãt mali: multi enim ex ipsis credebãt. Martha autem vt audiuit: per nuntios præcedẽtes: quia Iesus venit. i. E
quia esset in veniendo, occurrit illi: antequàm ingrederet̃ castellũ. Erat enim magis circa exteriora domus occupata: ideo citius quàm Maria percepit rumores de aduẽtu Christi secundum. S. Tho. Non autẽ assumpsit secum sororẽ secũdum Chry. quia voluit Christo secretè nuntiare factum. Vnde postquàm verbis Christi cõcepit spem de resurrectione fratris vocauit eam. Vel secũ- F
dum Theo. hoc fecit: quia si eam vocasset Iudæi eam fuissent cõcomitati: & cognouissent aduentum Christi: quod Martha nolebat. Maria autẽ domi sedebat. Dicit autem Martha ad Iesum, lachrymis profusa: quamuis non eiularet more stultarum, (Dñe si fuisses hic: frater meus nõ fuisset mortuus) Sicut autem dicit Chry. Ista nõdum credebat, vt debebat. Nam, vt dicit Theo. diffide G
bat quòd Christus existẽs trans Iordanem potuisset mortẽ fratris impedire distãtis. Et iam secũdum Chry. nõdum credebat, ꝙ Christus propria virtute posset. Vnde subditur. (Sed & nũc scio: quia quæcunq; poposceris à Deo dabit tibi Deus) sic. s. loquẽs de Christo sicut de aliquo homine sancto. Non autẽ est causa secundũ Aug. fratris petere resurrectionẽ: quia ignorabat an ei foret vti- H
le: vnde Christo causam commisit. Et ideo. Dicit ei Iesus (Resurget frater tuus.) Non autẽ dixit secundum Chry. petam vt resurgat. Neq; etiã dixit mea virtute resuscitabo: quia fuisset hoc graue mulieri: sed mediũ tenuit. Verumtamen secundũ Aug. quia nõ dixit: resurget modò: & ambigua fuit sentẽtia. sequit̃. Dicit ei Martha: (Scio). i. secura

I sum, secundum Aug.q.edocta erat per
Christũ,vel prophetas, secundũ Chry.
quia resurget in resurrectione generali
omniũ in nouissimo die:sed supple ne-
scio dulcis magister & Dñe an de tali
resurrectione loquaris. Sed Christus
sumpta occasione paulatim instruit eã
de sua deitate. Vnde sequitur. (Dicit ei
Iesus.Ego sum resurrectio,& vita).s.ef-
fectiuè: quia.s.sine alterius adiutorio
K possum iuxta placitũ meũm viuificare
secundũ Chry.& Alchui.quasi diceret,
Tu quidẽ scis resurrectionẽ: sed nescis
me esse resurrectionis causam.Quæ ve
ro sequuntur sic exponuntur, secũdum
Aug.(Qui credit in me)perfectè & fide
formata (etiã si mortuus fuerit)in car-
ne(viuet)in anima donec resurgat caro
nunquàm postea moritura. (Et omnis
qui viuit)in carne(& credit in me)etiã
L si moriatur ad tẽpus propter mortẽ car
nis(non morietur in æternũ).s.propter
vitã gratiæ & immortalitatẽ resurre-
ctionis secundum mentẽ eiusdẽ Aug.&
sentẽtiam Alchui. (Credis hoc?) Verba
sunt Christi interrogãtis:non ex igno-
rãtia:sed vt mulier cõfiteatur quod cre
debat secundum Aug.(Ait illi).s.Mar-
tha.(Vtique Dñe).s.credo prædicta o-
mnia. ¶ Et nota ꝙ secundum Chry.nõ
M intellexit verba Christi. Et si enim in-
tellexit aliquid magnũ:non tamẽ intel
lexit qd esset:ideo interrogata de vno:
respõdet de alio di. (Ego credidi quia
tu es Christ⁹ filius Dei viui qui in hũc
mundũ venisti)secũdũ Aug.vero opti-
mè intellexit.& assignãs causam quare
vera credebat esse verba Christi dixit:
ego credidi &c. (Et cûm hæc dixisset)
exhilarata sermone Christi: & soluto
luctu secundũ Chry. (abiit, & vocauit
Mariam sororẽ suam silẽtiò).i.silẽter.
Aug. Suppressam vocẽ silẽtium nũcu-
pauit. Nã quo modo siluit cùm subdit
(dicẽs:magister adest) Ideo autẽ secun-
dum Chry.silẽter vocauit:ne Iudęi p-
pter odiũ ad Christũ recederẽt:& cõse-
quẽter miraculi testes nõ essent(Et vo-
cat te) Hoc autẽ addidit Martha: quá-
uis sufficeret dixisse magister adest vt
Mariæ tristitiã subleuaret: quæ nõ so- C
lùm adesse dilecti magistri præsentiã:
sed etiã se;ab illo quasi amico dulcissi-
mo euocari pcepisset. Euãgelista tã nõ
dixit ꝙ Christus vocauerit eam secun-
dum Aug.sed causa breuitatis in verbis
Marthę voluit illud intelligi. Vel secũ-
dum Theo.ipsam Christi præsentiam
Martha vocationẽ appellauit:quasi di-
ceret. Inexcusabile est vt eo præsente
nõ exeas obuiã Chry. Oĩbus autẽ assi- P
dẽtibus illa lugẽs & plangens nõ expe-
ctauit ad se venire magistrũ,neq; digni
tatẽ seruauit,neq; à luctu detẽta est.sed
surgẽs cõfestim obuiauit.Hæc ille.Vn-
de sequitur (Illa autẽ vt audiuit surre-
xit citò.& venit ad eum.) Ex quo patet
secundũ Aug.ꝙ si not⁹ ei dñi fuisset ad-
uẽtus Martha eam nõ preuenisset(Nõ-
dum enim venerat Iesus in castellũ:sed Q
erat adhuc in illo loco vbi occurrerat
ei Martha.) Dñs enim vt dicit Chr.mo
rosius ibat ne ad faciendũ miraculũ se
ingerere videret.& hoc vult euãgelista
insinuare. Vel hoc dicit ad ostẽdendum
feruorẽ Mariæ:quã nihil potuit retine-
re:vt dictũ est Iudęi igit qui erãt in do
mo cũ ea:& cõsolabantur eam:cũ vidis
sent Mariã: quia citò surrexit, & exiit
crediderũt eã nouo dolore.s.ex fratris
morte

A morte occupatam.& ideo ex reuerentia nobilitatis eius,& ex cõpassione(secuti sunt eã dicẽtes)quia vadit ad monumẽtum:quod sic secundũ Isidor.dicit:quia moneat mẽtẽ,s.vt simus memores mortis, & fundere pces pro defuncto,& imitari virtutes eius(vt ploret ibi) Ista aũt secundũ Aug.interponit Euãgelista, vt intelligamus quæ fuerit occasio ꝙ multitudo Iudæorũ interfuerit miraculo.
B [Maria ergo, cùm venisset vbi erat Iesus vidẽs eũ cecidit ad pedes eius]Chr. seruẽtior hæc sorore erat.Non eñ turbam verecũdata est : nec suspitionẽ timuit quã de Christo Iudæi habebãt cũ aliqui inimicorũ ibi interessent:sed omnia cõtempsit humana præsente magistro,& sole se dabat ei ꝗ ad magistrũ honori.Hæc ille.Tamẽ secundũ Theo. etiã ista imperfectè credidit. Ideo se-
C quitur [dicens, Dñe si fuisses hic,frater meus nõ fuisset mortuus.] Ex hoc autẽ ꝙ vtraq; soror similia dixit elicitur ꝙ hunc sermonẽ super morientẽ frequẽtabãt Christi præsentiã exoptãtes. Nõ autẽ dixit Maria oĩa quæ dixerat Martha secundũ Bedam.eo ꝙ lachrymis,& gemitu fuerat præpedita. ¶ Est autẽ in hac parte documentũ in sensu anagogico ꝙ amici Christi in hac vita tribu-
D lantur:sed cõfugiendo ad auxiliũ Christi & eo interius per illustrationem, & amoris excitationẽ adueniente : & spe futuræ resurrectionis cõsolantur consolandi : multò fortius in ipsa resurrectione Lazari.i.corporis in terra iacẽtis.Vnde ait Greg.Si cõsyderamus quę nobis promittũtur in cœlis : vilescunt animo omnia quæ habentur in terris. Hæc ille. ¶ Quantũ ad tertium tãgitur miraculi ppetratio seu resuscitatio Lazari cũ dicitur [Iesus ergo vt vidit eam plorãtem] quam diligebat [& Iudæos qui venerãt cum ea plorãtes] nihil dixit tale quale dixerat Marthæ. quia secundum Chry.non erat tẽpus. Si enim aliqua sublimia dixisset recessissent Iudæi,& miraculum nõ vidissent [infremuit] Fremitus, est effectus, & signum iræ.& videtur esse vox cõfusa,quã iratus tacitè secum loquẽs emittit.Est au- E
tem sciendũ quòd passiones animæ in Christo fuerũt:sed nũquàm præueniebant rationis iudicium:sed sequebãtur. quòd est laudabile nisi ratio malè imperaret. Nam sicut dicitur.iiij.eth.ita à fortitudine impetrata actũ fortitudinis adiuuat. Et sic intelligit illud Esa.xxij. Non erit tristis, neq; turbulentus.s.secundum ꝙ istæ passiones præueniunt iudiciũ rationis. Infremuit ergo Iesus G
sed [spiritu].i.volũtate,& ratione. Spiritus enim dicitur mens. Hic fremitus fuit cõtra Diabolum qui mortẽ induxit:quẽ cito erat debellaturus.& turbauit.i.cõmouit secundum affectum sensitiuum, [semetipsum] ex iudicio rationis secũdum Aug.vt veram ostenderet humanitatẽ secundum Theo.vel secũdò,vt doceret modũ seruandũ in aduersis dum tristatur & tñ se cohibet. Dicit H
enim hic.S.Tho.ꝙ Stoici dixerũt nunquã sapientẽ tristari:sed est,inqt,inhumanũ non esse tristẽ in morte alicuius. Quidã verò in tristitiis excedunt.Dñs autẽ tristari voluit cõtra primos,& modũ seruiũt cõtra secũdos secundũ illud The.iiij.Nõ cõtristemini sicut cęteri ꝗ spem nõ habẽt.i.incõsolabiliter secundum gl.vel tertio scdm eundẽ vt doceret

I ret nos corporaliter tristari pro mortuis. Vt quarto secundum alios,& cohiberet lachrymas,donec compleret interrogationem de qua sequitur. (Et dixi: Vbi posuistis eum) Non interrogat ex ignorantia. sed secundũ Augu. vult astãtiũ fidẽ approbare id est cõfirmare dum. s. Lazarus asseritur mortuus,& sepultus. Vel melius approbare fidẽ quã de resurrectione habuerũt tumulatores
K cadaueris. vel secundũ Chry. ne videatur se ad miraculũ ingerere : sed rogetur ab astantibus. (Dicunt ei). s. Iudęi, & astantes (Domine veni,& vide:) Inuitant autem eũ secundũ Chry. vt ploret,non vt resuscitet (Et lachrymatus est Iesus) ex pietate,& compassione secundum Ang. quia erat fons pietatis secundum. s. Tho. Petrus Chrysologus, O vis o potentia lachrymarum quæ cœli
L & terræ dominum ad lachrimandi humilitatem deposuerunt . Hæc ille. Sed quare fleuit quem statim volebat viuificare? Ad hoc dicitur ꝙ fleuit secundũ glo. vt ostenderet quantũ homo debeat pro se flere: qui mortem meruit. Secñdò, feuit secundũ Hiero. quia eũ ad erũnas seculi reuocabat. Tertio potest dici ꝙ flebat peccatũ vnde homo contraxerat mortẽ. Quartòꝫ, quoque fleuit mot⁹
M ex pietate sororũ nec patrẽ nec matrẽ nec fratrẽ habentiũ:& dilectæ mariæ lachrymis. Dixerunt ergo Iudæi) credentes eum secundum Bedam more humano super charo lugere. (Ecce quomodo amabat eum) pro quo. s. luget:& cuius vult videre sepulchrum. Per hoc etiam secundum Tho . mystice datur intelligi quod Deus etiam hominẽ existentem in peccatis amat secũdũ illud Hie. xxxj. In hac chartate perpetua dilexi te: ideo attraxi te miserans. Aliter enim non dixisset. Non veni vocare iustos &c. (Quidam autem ex ipsis dixerunt) volentes, s. ostendere quòd non vere eum amabat. Vel vt alii dicũt volentes ostẽdere ꝙ si potuisset tenuisset ipsam viuum. & consequenter per hoc volentes annihilare miraculũ de cæco nato. Erant enim secundũ Chry. isti de numero inimicorũ Christi. (Nõ poterat hic qui aperuit oculos cæci nati facere vt & hic non moreretur) Aug. Potuit quidẽ sed noluit : quia plus est mortuũ resuscitare que ne moreretur faceret Hec ille. Dominus autẽ ad ista non respondit secundum Chry. quia cõtinuo volebat respondere per opus mirabilius quam sit vitæ conseruatio (Iesus ergo rursus fremens in semetipso) indignatus cõtra Iudæorũ malitiã. Virtuosum enim est contra malos indignari obstinatos ex rationis iudicio, sicut & bonis applaudere. Vel secũdũ. s. Tho. infremuit ex misericordia & cõpassiõe ad Iudęos: sed hoc reddit idẽ. q̄a sancti aduersus iniquos nec misericordia sine idignatiõe: nec indignationẽ siue misericordia habẽtur: vt vnũ peccatũ,& aliud naturã respiciat [venit ad monumentũ] ostensurus veritatem diuinæ naturæ sicut in fremitu & Q lachrymis ostenderat veritatẽ humanæ. [Erat autem ipsum monomentum speluñca] id est fossa magna effecta in rupe ad sepelliẽdũ omnes de parentela [& lapis suprapposit⁹ erat ei] ne inde fœtor exhalaret. [Ait Iesus, Tolite lapidè] Chistus eatm, vt ait Chry. voluit ad monumẽtum venire:& voluit quòd ipsi

A ipsi Iudæi anferrent lapidem, & viderent cadauer: ne miraculo aliquam possent inferre calumniam: quod fortè fecissent si absens suscitasset, aut lapi lapide non sublato [Dicit ei Martha soror eius qui fuerat mortuus, Domine iam fœtet: quatriduanus enim est secũ dum Bedã ista sunt verba admirãtis. secundũ Tho. vero, & is. Tho. sunt ver ba admirantis secundũ Tho. vero, & is.
B Thò. sunt verba desperantis fratris resurrectionẽ. Licet enim inquit .s. Tho. Christus alios suscitasset tamen suscitari credebat impossibile propter diuturnitatem. ¶ Sed contrà quia non videtur rationabile: cum sit professa Dei filiũ esse Christũ ꝙ sit oblita fidei suæ tam citò, & consequenter ꝙ miraretur, vel desperaret suscitationem fratris. Ideò fortè dici posset ꝙ credebat Chri
C stum velle videre cadauer: & timuit ne ex fetore grauaretur: sed non credebat ꝙ Chrystus vellet eum suscitare; credens tamẽ ꝙ potuisset, si voluisset. & sic aliquo modo desperabat: quia non sperabat. Et ista videtur esse mens Chry. qui dicit ꝙ erat oblita eorũ quę sibi dixerat Christus. Sed cõtra: quia non est verisimile ꝙ tale promissum quale est suscitatio fratris fuerit tam cito obli-
D ta. Ad hoc dicitur ꝙ Christus sibi expresse hoc non promiserat. s. ꝙ frater resurgeret tunc: sed occultè, & erat oblita verborũ eius. & sic sentit Chry. Sed san. Tho. vt dictum est, dicit ꝙ illam suscitationem credidit impossibilem Christo nec obstat ꝙ eum sit professio filium Dei: quia credidit eũ Dei filium per excellentiam gratiæ: & non per naturam. Et huic cõsonat quod subditur [Dixit ei Iesus, Nonne dixit tibi: quia E
si credideris videbis gloriam Dei?] quasi dicat, Quare non credis, vt videre merearis. Sed non dixit gloriã meã, ne Iudęi ægrè ferrent: cum tamẽ suprà dixerit: vt glorificetur filius dei vel per gloriam Dei intelligitur operatio gloriosa. Sed contrà: quia Christus non legitur dixisse. Ad hoc dicitur dupliciter Primò, quia Christus ista suprà dixe- F
rat: sed Euangelista illa non suprà posuit. quia ea hic habebat replicare. Vel secundò, dicitur ꝙ ista Christus nõ dixit explicitè, sed implicitè [Tulerunt ergo lapidẽ] ad præceptum Christi. Iesus autem eleuatis sursum oculis, vt daret nobis formã orandi, eleuata ad Deum mente [dixit? Pater gratias ago tibi quoniã audisti me] Ex hoc arguũt Arriani ꝙ sit filius patre minor: quia G
orando impetrauit vt posset mortuum suscitare. Quibus dicimus ꝙ licet inquantum homo orare, & impetrare potuerit: tamen inquantũ Deus poterat concedere quod prostulabat; & propria authoritate poterat omnia facere sine impetratione. Quod ex duobus patet. duobus patet. Primò, ex modo quo sæpe fecit miracula. s. impetrando nulla oratione præmissa. vnde Ioan. v. Surge H
tolle grabatũ tuum, & ambula. Et Luc. vij, Adulescens tibi dico surge. Secundò, idẽ patet: quia apostoli sine oratione inuocato nomine Christi miracula faciebant Act. iij. in nomine Iesu Christi nazareni surge & ambnla. Ergo etiã multominus ipse Christus oratione indigebat. Orauit ergo non propter se: sed propter astantes. Quod patet cum subditur [Ego autẽ sciebam quia sem-

I per me audis [secundum & inquantum homo oro. & inquantum sum Deus secundum Chryso. quia vt dicit .s. Tho. is auditur cuius voluntas impletur. Filius ergo ergo etiã inquantum Deus dicit semper audiri à patre. Quasi dicat secundum Chry. Oratione non egeo: quia vna est mea, & tua voluntas. Ideo adhuc subditur. (Sed propter populũ, qui circunstat, dixi.) Orauit ergo vt
K ostendere se Deo non esse cõtrarium: secundum san. Tho. August. & Chryso. ideo sequitur. (vt credant quia tu me misisti) Est autẽ sciendũ ꝙ in miraculis magnis Christus non consueuit orare, vt dicit sau. Tho. iij, q. xliij. vt Deũ se probaret orauit tamen tunc ex speciali causa: quia aliqui astantium non credebãt eum, nec Deum, nec Dei amicum Dei oranit: vt autem se probaret
L Deum Lazaro imperauit. Vnde sicut dicit Chry. ista fuit sapiẽtia Christi in verbis humilitatẽ ostẽdere & in operibus potestatẽ: Sequitur enim (Hęc cũ dixisset voce magna clamauit) vt oẽs qui aderant possent audire. & intelligere ꝙ solo imperio suscitararet (Lazare) Nomen dicit secundũ Aug. ne omnes cogantur exire (Veni foras) extra infernum, quò ad animã, & extra sepul
M crhum quo ad animã, & corpus: per infernũ tamen intelligendo omnẽ locũ animarum subterraneũ. (Et statim prodiit qui fuerat mortuus q̃a sermo Christi erat potestate plenus. Quid vero mirum si verbũ verbo significabat, quod de nihilo cuncta crearat? (Ligatus manus, & pedes institis) id est lineis falciis. Vnde ibi duplex fuit miraculũ secũdũ Chr. .s. quia mortu⁹ vixit. & quia ligatus prodiit (Dicit eis Iesus: Soluite eum) vt. .s. appropinquando, & atractãdo videant, quia Lazarus est, & nõ phãtasma secundũ Chry, (& sinite abire.) In quo secundũ Chry. apparet Humilitas Christi. Si enim superbus fuisset, secum illud ad ostentationẽ duxisset. (Multi ergo ex Iudæis qui venerãt ad Mariã, & Marthã, viderant quæ fecerat crediderũt in eũ. ¶ In hac parte est morale documentũ. de quo ait Aug. super O
Ioã. Intelligimus tres mortuos quos in corporibus dominus suscitauit aliquid significare de resurrectionibus animarum. Hæc ille. Et Greg. iiij. mora, Puellam enim in domo, puerum extra portam: in sepulcro aũt Lazarũ suscitauit, Adhuc quippe homo mortu⁹ iacet, qui iacet in peccato. Iam quasi extra portã ducitur, cuius iniqnitas vsque ad inue- P
recundiã publicæ perpetrationis operatur. Sepulturæ vero agere præmitur qui in perpetratione nequitiæ etiã viu cõsuetudinis pressus grauatur. Sed hos plerunque diuina gratia respectus sui lumine illustrat. Hæc ille. Et intendit Grego. illum facere præcisè in peccato, qui adhuc illud opere non cõpleuit,

Sabbato post dominicam.
iiij. in Quadra. Ioã. vij. Q

DIcebat Iesus turbis Iudæorũ, Ego sum lux mũdi, qui sequitur me non ambulat in tenebris: sed habebit lux vitæ. Dixerũt ergo Pharisæi, Tu de teipso testimoniũ perhibens:

A hibes: testimonium tuum nō est verum: Respondit Iesus, & dixit eis, Et si ego testimoniū perhibeo de meipso, verum est testimonium meum: quia scio vnde venio, aut quò vado. Vos autem nescitis vnde venio, aut quò vado. Vos secundū carnē
B iudicantis: ego nō iudico quēquā, Et si iudico ego, iudicium meum verū est: quia solus non sum, sed ego, & qui misit me, pater. Et in lege vestra scriptū est: quia duorum hominū testimonium verum est. Ego testimonium perhibeo de meipso:
C & testimoniū perhibet de me qui misit me, pater. Dicebant ergo ei, Vbi est pater tuus. Respōdit Iesus, Neque me scitis, neque patrem meum. Si me sciretis, forsitan, & patrem meum sciretis. Hæc verba locutus est Iesus in gazophylacio, docens
D in templo & nemo apprehendit eum: quia nondum venerat hora eius.

DICEBAT IESVS Turbis Iudæorum. Ego sum lux mundi &c. Io. vii. In præsenti Euan. agitur de quadā Christi disputatione ad Iudæos habita: in qua tanguntur tria puncta, scilicet Contradictio, Confutatio, Interrogatio. ¶ Quanto ad primum tangitur quomodo contradixerunt Christo Iudæi. Est autem sciendū ꝙ illa quæ hic narrantur contigerunt statim post absolutionem adulteræ mulieris dicitur ergo (Dicebat Iesus turbis Iudæorum) Ista verba non formaliter in textu Euangelii: quāuis sit ibi ista sententia. Mutauit autē ecclesia verba, vt melius introduceretur Euangelium præsens. Verus autem textus postquā dixerat Iesus. Noli peccare hic est (Iterum ergo locutus est eis) scilicet Iudæis qui remanserat: abeuntibus pharisæis cōfusis ex scriptura quā viderat (Iesus dicens.) Quia enim poterant astantes mirari quàm ei peccata sine satisfactione dimisisset: & dicere, vnde iste talem habet potestatē. ideo Dominus voluit suam excellentiam declarare: & suam deitatem: & secundum Alchuinū ostendens se esse Deum id est lucem expellentem omnes tenebras. Sunt autem secundum sanc. Tho. triplices tenebræ scilicet ignorantie. Psalmus. Nescierunt, nec intellexerunt: in tenebris ambulant. Et culpæ. Ephe. v. Eratis aliquando tenebræ. Et pœnæ Mat. xv. Inutile seruum proiicite in tenebras exteriores. (Ego sum lux mūdi, inquit: quia per Christum fugantur peccatorum, & errorū, & tormētorū tenebræ, & feræ. i. Demones recluduntur in caverna abyssi expulsi de hoc mundo, & omnibus ostēditur via veritatis, & iustitiæ diffusis vbique terrarū radiis doctrinę. Non autem dixit lux galileæ, vel palestinæ secundum Chrysost. sed mundi. Est autem sciendum quòd sicut dicit

Marginal letters in right column: E, F, G, H.

I Aug. Manichæi delirantes sicut Deum crediderunt esse quandam lucem corpoream infinitam:,ita Christum crediderunt esse solem istum quē oculis carnis aspicimus. Sed isti non intelligunt, quod Christus sit spiritualis lux. (Qui sequitur me(credendo,& immitendo(nō ambulat in tenebris)errorum vel peccatorum, vel pœnarum infernalium. Nam Christus cū sit prima veritas nō
K potest mentiri,& cùm sit prima voluntas non potest peccare vt patet per. S. Tho.j.par.q.xxv.&.j.di.xlij. & cùm sit ipse qui est caput in gloria mēbra eius non possunt esse in miseria. Vel aliter secundum S.Tho.Qui sequitur me nō ambulat intenebris ignorantiæ: quia sum veritas.Nec culpæ, quia sum via: nec damnationis æternæ:quia sum vita(sed habebit lumen)fidei, & gratiæ.
L Quorum primam dirigit intellectum: secundo vero per charitatem dirigit affectum.i.voluntatem.vtrunq; vero dicitur lumen(vitæ).i.quod est à vita infusum.i.à Deo,& ad vitam æternā perducens. Vel ideo vitæ,quia principaliter est operationis vitalis, quæ dicitur vita.i.intellectionis secundum.S.Tho. (Dixerunt ergo Pharisei).i. quidem religiosi magnæ opinionis apud Iudæos
M Sed quare magis isti,quàm alii volunt contradicere? Quia christus dicens se lucem dixit se Deum, vel aliquid magnum vt putabāt vltra alios homines ipsi autem erant qui volebant videri magni,& sancti:ideoq; tanquam inuidi contradicunt. Sed quomodo ibi fuerūt Pharisæi? Nam de eis dictum est ante immediatè quod adduxerunt adulterā cum scribis, & quod vnus post vnum exierunt: & quod Iesus remansit solus, & mulier in medio stans? Dico ꝙ quidam mulierem adduxerunt, & quidam ante ibi erant audientes Christum & isti etiam remanserunt: illis abeuntibus,& isti sunt qui nunc christo contra dicunt dicentes(Tu de teipso testimonium perhibes). Potest autem hoc legi interrogatiuè:& sonat indignationem: & remissiuè:& sonat irrisionem: quasi dicant,Malos habes vicinos qui te lau- O dibus efferre non curant (Testimoniū tuum non est verum.)Quia enim natura humana prona est ad laudes,propriū testimonium suspectum est: ideo dicit non esse verum.i.firmum & stabile vel autenticum.¶ Est autem in hac parte literale documentū, quod quilibet debet conari sequi Christum: quia sine errore conducit ad requiem.j.Pet.ij. Christus passus est pro nobis vobis relin- P quens exemplum vt sequamini vestigia eius.¶ Quantum ad secundum tangitur confutatio Pharisæorum: cum dicitur. (Respondit Iesus & dixit eis: Et si ego testimoniū perhibeo de me ipso verum est testimonium meum.(Quasi dicat. Multi alii à me testimonium perhibent de me, vt Ioannes & omnes prophetæ. Dato tamen quod ita sit ꝙ ego solus mihi perhibeam testimoniū: ad- Q huc verum dico(quia scio vnde venio) quia Deus sum à patre missus per originem,& incarnationem & consequenter testimonium meum idoneum est, quod Deum nemo,nisi Deus potest sufficienter cōmendare(& quo vade)quia homo sum tendēs ad mortē, vt per crucem acquiram mihi omnē potestatem in cœlo,& in terra sup homines & angelos

A gelos, & omnem creaturam: ideo sum dignus fide. Vel secundum Chrys. sensus est. Ex eo sum:& Deus & Dei filius Redit autem in idem eum prioribus (Vos autem nescitis vnde venio, aut quò vado(quia scilicet hominem videbant: Deum non credebant: vt dicit Augu. ideo nesciebant à quo processerat æternaliter, vel missus fuerat, temporaliter. Vos secundum carnem iudicatis)
B id est iniustè secundum Chrys. sicut & secundum carnem viuere, est iniustè viuere. Vel secundum apparentem, & visam humanitatem secundum Theo. & Aug. dicentem. Quia enim deum nõ intelligitis, & hominem videtis: ideo vobis arrogans videor: quia de me testimonium perhibeo. Omnis enim homo quando de se vult perhibere testimonium laudabile superbus & arrogãs
C videtur. Homines enim infirmi sumus: verum dicere, & mentiri possumus: lux mentiri non potest. Hæc ille. (Ego non iudico quẽquam) quod secundum Aug. dupliciter intelligitur. Vno modo subaudiendo nunc, vel modo, quia non venit in primo aduentu iudicare: sed liberare. Alio modo subaudiendo secundũ carnẽ, quia non iudicabit secundũ carnem, sicut ab hominibus iudicabatur.
D Et vr̃ velle. Aug. ꝙ christus quia nõ iudicabat scđm carnem. i. scđm extrinsecus apparentia iudicabat secundum veritatẽ. (Et si iudico ego). i. posito quod iudicarẽ secundũ Aug. vel qñ iudicabo secundũ alios (iudiciũ meũ verum est) id est esset vel erit (quia non sum solus Si in deo esset tantũ vna persona esset solus dato ꝙ millia angelorũ assisterẽt ei: quia solitudo non tollit per cõsortiũ differentis naturæ. Vnde & hõ solus di-
E citur in orto etiã si sibi sint mille herbę. Quia ergo in diuinis est pluralitas personarũ in essentię identitate ideo nulla diuina persona dicit sola vt patet per. s. Th. j. di. xxj. & j. q. xxj. (Sed ego, & qui misit me pater.) imo & Spiritussanctus. Et deinde arguit ad propositum suum dicens. (Et in lege vestra). i. vobis data & malè seruata. (scriptũ est) Deut. xix.
(quia duorum hoĩm) & multofortius duarum personarum diuinarum (testimonium verum est). i. pro vero in iudicio habendum est: vt vr̃ velle S. Th. & Aug. quãuis falsum esse posit. Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso.) Ecce vnum testẽ (& testimoniũ perhibet de me qui misit me pater.) Ecce aliũ Sed contra arguit Chry. quia nõ est q̃s idoneus testis in propria causa: nec proprie tunc duo testant sed vnus. Non er- F
go Christus efficaciter arguit. Ad hoc ergo rñdet idem Chry. ꝙ christus pista nihil aliud facere voluit quã seipsum. asserere patri æqualẽ in perhibendo testimonium per miracula. Sed ista non videntur consonare literæ, in qua saluator videtur velle arguere modo dico. Ideo alii dicunt quod Christus inquantum persona diuina reddebat testimonium sibi inquantum homo erat, & sic G
duæ personæ ibi testificabãtur. Sed hoc nihil est: quia non constabat Iudæis in diuinis esse duas personas, sed hoc negabant: ideo argumentum erat inefficax. Et præterea illud cui testimonium perhibebatur per ly me: quod pro persona tenetur cum sit pronomen. & non pro natura. Ergo eadem erat persona testificans, & cui testimonium reddeba- H

I tur,ergo idem quod prius. Ideo dicen-
dum est ſicut dicit Alchui. quod Chri-
ſtus intendit arguere à minori affirma
tiuè ſic. Si duobus hominibus creditur,
qui mentiri poſſunt:qua ratione refel-
li debet meum, & patris mei teſtimo-
nium quod irrefragabile eſt. Dato eñ
(licet hoc non dicat Alchuinus) quod
filius taceret plus valet teſtimonium:
Dei patris per ſe ſolum dum per mira-
K cula chriſto fert teſtimonium quã mil
le hominũ. Vel poſſumus dicere quod
teſtimonium eius qui in propria cauſa
teſtatur eſt ſuſpectum: quia Deus non
aſſerit talem vera teſtificari. Vbi verò
Deus redderet teſtimonium de verita-
te teſtis:tũc in nullo teſtimonium eius
eſt ſuſpectũ: & ſic eſt in propoſito. Sed
quare Chriſtus non ſumpſit argumen-
tum à Ioanne. Statim enim eos conui-
L ciſſet. Ad hoc dico quod fecit ſic. Pri-
mò:quia volebat de ſua deitate diſpu-
tare. Secundo quia potuiſſet eius teſti-
monium Ioannis,quem hominem cre-
debat eſſe ſuſpectũ niſi allegaſſet quod
Deus ei teſtimonium perhibebat. ¶ In
hac parte eſt documentum morale, &
nunc multi ſunt phariſei. i. peccatores
à Deo diuiſi: quos dominus nõ iudicat
per iuſtitiam vt ſaluet per miſericor-
M diam:ſed continuè efficiuntur peiores.
Eccle. viij. Quia non cito profertur cõ-
tra malos ſententia abſq; vllo timore
filii hominum perpetrant mala. ¶ Quã
tum ad tertium ſequitur interrogatio
quam Iudæi fecerunt chriſto cum dici
tur (Dicebant ergo ei) carnaliter. ſ. chri
ſti partẽ accipientes vt dicit Aug. (Vbi
eſt pater tuus? Hoc aũt ſecundum Aug.
dicunt quaſi vellent dicere. Non vide-
mus patrem tuum de te teſtificari, vt di-
cis. Vbi enim eſt. Sed ſecundum Theo.
hoc dicunt improperantes ei quod pa-
trem tanquam ſpurius non cognoſcat:
vel tanquã ignobilis ignobilẽ habeat:
ſed vt ait,quia id non ſciendi, ſed ten-
tandi animo dixerunt. Ad præmiſſam,
quæſtionẽ chriſtus non rñdet. Vnde ſe-
quitur. (Rñdit Ieſus. Neq; me ſcitis) ſe-
cundum originẽ diuinam, licet ſecun-
dum humanitatẽ verum ſit illud Io. vij. O
& me ſcitis:& vnde ſim ſcitis neq; pa-
trem meum) q. d. ſecundum Aug. Quæri
tis ſcire patrẽ meum quaſi me cogno-
ſcatis; quia effigiem vultus videtis, ſed
me neſcitis: & conſequenter patrẽ meũ
vobis oſtendere nolo. Prius enim eſt vt
me noueritis:& tunc patrẽ meum ſcie-
tis quia (ſi me ſciretis) qui. ſ. per omnia
ſum ſimilis patri : imò qui ſum vnum, P
cum patre (forſitan,& patrẽ meum ſci-
retis (Cauſa enim vt ait Chry. neſcien-
di patrem eſt ignorantia filii. Sed dicit
forſitan ſecundum Aug. non dubitatio
nis cauſa: ſed eo modo qui indignatus
certa dubitando profert : ſicut ſi domi-
nus iratus ſeruo dicat. Contemnis me,
conſydera : forſitan dñs tuus ſum. Sic
etiam dominus dubitando increpat in-
fideles. ¶ Eſt autẽ ſciendum quod licet Q
Iudæi crederent vnum Deum, nec ta-
men iuſti,& maiores, vt Symeon com-
muniter myſterium Trinitatis ignora-
bant,quia nondum erat plenè reuelatũ
Quidam igiſ vt dicit Origenes, ex his
occaſionem ſumentes erroris,dixerunt
patrem Chriſti non eſſe Deum veteris
teſtamenti,quem Iudæi cognouerunt,
ſecundum illud Pſal. Notus in Iudea
Deus. Sed dicendum eſt primo Iudeo
Deum

A Deum patrem Christi ignorasse: quia ad modum ignorantium se habuerunt inquantum mandata eius non seruarunt. Secundo, quia ei spiritualiter per amorem non adhæserunt sicut cognoscens adhæret bono cognito. Tertiò, quia licet cognoscerentur eum per fidé non tamen habebāt de eo plenam sciétiam secundum illud Io.j. Deum nemo vidit vnquam vnigenitus &c. Quartò, B quia in veteri testamento innotuit pater sub ratione Dei omnipotentis: non tamen sub ratione patris, habentis filiū consubstantialem. Hę quatuor rationes sunt S. Th. in apostilla: sed quartā intellige de Iudæis minoribus, vel malis qa mysterium Trinitatis super maioribus fuit cognitum nisi essent mali nescientes, quæ scire tenebantur vt patet. ij. ij. q.ij. ar. viij. (Hæc verba locutus est Iesus in gazophilacio). i. in loco vbi erat C gazophilacium. i. arca. secundum Magist. hist. in qua offerebant, & seruabantur munera pro templi reparatione: à gaze persicè Latinè diuitiæ & phylace quod est seruare. Habebat auté vt idem dicit foramen desuper. per quod dum clausa erat pecunia inferebatur. Corbona vero vel corba erat arca in qua munera reponebantur votiua, sicut in muD sach regia vel dierum solennium. Quelibet tamé harum generali nomine gazophylacium dicebat. Hoc auté introducit euangelista, vt sciamus quod christus publicè loquebatur (docens in templo). i. in atrio templi vbi consueuerūt isti docere, & ob hoc magis indignabantur. (Et nemo apprehendit eum) quamuis haberent apprehendendi voluntatem (quia nondum venerat hora eius) id est in qua pati vellet secundum Augu. non autem eius. i. in qua fato vrgente pati cogeretur. ¶ Et in hac parte est literale documentum quantum teneamur Christo quia sponte se pro nobis obtulit Hier. ad Oceanū Christus pro salute nostra dorsum verberibus sputaminibus faciem, maxillas palmis, nō confunditur præparare, & nos pro eo etiam leuem confundimur audire conuitium. Hæc ille. ¶ Est autem notādum F quod hoc euangelium legitur in die virgini consecrata: quia in sensu quasi allegorico ei conueniunt illa verba, ego sum lux mundi &c. Et per hoc etiā apparet differentia maior inter ipsam, & cæteras mulieres quæ non sunt castæ: vt ea de qua sabbato præcedenti dictū est. Quomodo autem sit lux mundi osté di Salomon Cant. vj. dicens. Quæ est G ista quæ progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra vt luna, electa vt sol, terribilis &c. Nam peccatoribus est aurora fugans peccatorum tenebras, & adducens gratiæ splendorem. Vnde dicitur mater misericordiæ. Trinitatis autem est quasi luna, quæ dominatur super mari id est amaritatis: & lucem nocte id est, tribulationem: & est pulchra id est plenè lucens scilicet tota nocte in principio tribulationis dando constan- H tiam, in medio perseuerantiam: & in fine coronam. Et tantò melius compatitur quantò, & ipsa est passa. Sicut enim secundum August. luna obscuratur tripliciter, scilicet qa est vacua: aut nube tecta aut eclypsata. Sic beata vergo triplicé habuit tribulationé singularem scilicet quando fugiens in egyptū fuit vacua omni cōsolatione & qn perdito

I dito filio fuit nube doloris occupata,& quãdo Christo pẽdẽte fuit ſanguinolẽ ta.Vnde etiã reſpectu horũ dicitur ma ter miſericordiæ.Iuſtis aũt eſt velut ſol emittẽs radios gratiarũ,& cõſolationũ: vnde & mater gratiæ dicitur.Lucet aũt per exẽplum ſuarũ virtutũ:& beneficiũ ſuarũ gratiarũ:de quibꝰ Eccleſi.xxiiij. Ego mater pulchræ dilectionis,& timo ris,& agnitionis,& ſanctæ ſpei.Tẽtatio

K aũt eſt ſicut acies armata. Nã eius nominatio eſt baculus in dorſo. Diaboli. Num.xxiiij. Cõſurget virga dei Iſrael &c.Eius aũt ſalutatio eſt tonitruus rotans diabolum. Pſalmus. Vox tonitrui tui in rota.Eius laudatio eſt pugio truncans caput Holofernis: Iudith.xlv.Et ideo ad eam dicimus. Tu nos ab hoſte protege.

L *Dominica de paßione.Io.viij.*

DIcebat Ieſus turbis Iudæorum,& principibus ſacerdotũ Quis ex vobis arguet me de peccato?Si veritatẽ dico quare vos non creditis mihi? Qui eſt ex Deo, verba

M Dei audit.Propterea vos non auditis:quia ex Deo non eſtis. Reſponderunt ergo Iudæi: & dixerunt ei:Nonne bene dicimus nos quia.Samaritanus es tu,& Dæmoniũ habes? Reſpõdit Ieſus,Ego Dæmonium nõ habeo:ſed honorifico patrem meum,& vos inhonoraſtis me. Ego autẽ non quæro gloriam meam:eſt qui quærat,& iudicet.Amen amen dico vobis,ſi quis ſermonem meum ſeruauerit mortem nõ videbit in æternũ.Dixerũt ergo Iudæi,Nunc cognouimus quia demonium

habes. Abraham mortuus eſt O
& prophetæ:& tu dicis:ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum.Nunquid maior eſt patre noſtro Abraham,qui mortuus eſt,& prophetæ mortui ſunt.Quem teipſum facis?Re-

ſpondit Ieſus,Si ego glorifico P
meipſum,gloria mea nihil eſt. Eſt pater meus qui glorificat me,quẽ vos dicitis quia Deus noſter eſt:& non cognouiſtis eum.Ego autem noui eũ,Et ſi dixero quia non ſcio eum ego ſimilis vobis mendax,Sed ſcio eũ:& ſermonẽ eius ſeruo.Abra

ham pater veſter exultauit,vt Q
videret diẽ meũ:vidit,& gauiſus eſt. Dixerunt ergo Iudæi ad eũ,Quinquaginta annos nõdũ habes & Abrahã vidiſti? Dixit eis Ieſus,Amen,amẽ dico vobis:antequã abrahã fieret

ego

A ego sum. Tulerunt ergo lapides Iudæi vt iacerent in eum. Iesus autem abscōdit se, & exiuit de templo.

DICEBAT IESVS TVRbis Iudæorū,& principibus sacerdotum.(Quis ex vobis &c.Io.viij.In presenti Euā. narratur quædam saluatoris cōtra Iu- B dæos disputatio:quæ in tria puncta diuiditur,qui sunt. Increpatio) Exprobatio,& Comēdatio.¶ Quātum ad primū Christus acriter increpauit Iudæos super eo,ꝙ eius doctrinæ nō credebāt, cū dicit, (Quis ex vobis) ô principes plebæi(arguet me de peccato).i.cōuincet, vel verè dicere potetit tale quid malè egisti.Orig.Habet autē hoc verbū christi magnā fiduciā : cùm nullus hominū C fiducialiter hoc dicere potuerit nisi solus Deus noster, qui peccatū non fecit. Hæc ille.Hec autē ideo Christus dixit, ne Iudæi possint tergiuersando dicere, Ideo tibi non credimus:quia aliter doces,atq; aliter viuis.Greg.Pensate man suetudinem Dei.Non dedignatur ex ratione ostendere se peccatorem nō esse,qui ex virtute diuinitatis poterat pec D catores iustificare.Hæc ille.Et intendit Greg.ꝙ Christus tantum erat humilis qòod si quid ei voluissent opponere nō renuisset subire iudicium.& rationabiliter se purgare,(Si veritatem) idest veram doctrinam dico vobis:(quare non creditis mihi.) Quasi diceret. Ex quo ego iustus appareo:& doctrina mea sancta est,& rationabilis vera:non est ex parte mea causa, ꝙ non suscipiatis eā: sed causa est:q̄a (qui ex Deo est) id est qui ex parte Dei tāquā amicus eius per E fidē,& gratuitū amorē. qui est charitas (verba Dei audit)delectabiliter,& obedięter. Primò, q̄a propriū est amicorū mutuis colloquiis delectari, secundum Philosophū in lib.Ethi.Secundò, quia vt dicit san.Tho.Omne animal diligit sibi simile.Eccle.xiij.Sed omnis qui est ex Deo inquātum huiusmodi habet similitudinē eorū qui sunt Dei,& eis inhæret:& cōsequenter verba Dei audit: F præcipuè ab his qui ex Deo sunt.(Propterea vos nō auditis:quia ex Deo non estis)quò ad vitis:& si quo ad naturam: vt ait Aug.¶ In hac parte autē est literale documentum de quo Greg.ait.Interroget se vnusquisque si verba Dei, ore cordis percipit,& intelligit vnde sit. Nā sunt nōnulli, qui præcepta Dei nec ore corporis percipere dignātur. Et sunt nōnulli qui hic quidē corporis au G re percipiūt:sed nullo ea mētis desyderio cōplectuntur.Et sunt nōnulli qui libenter verba Dei suscipiunt:ita etiā vt in fletibus cōpungantur:sed post lacrimarum tēpus ad iniquitatem redeunt. Hi profecto verba Dei nō audiūt: quia hic exercere in opere cōtenunt.Hæc ille Qui secundū san.Tho.tāgit tres differentias malè dispositorū.¶ Moraliter autē hic significatur:ꝙ inimicis Dei ve H ritas est odiosa. Veritas enim est sicut lux,quæ est odiosa oculis lippis.i.superbis,qui se bene nō vidēt,seu cognoscūt. Et sicut odor q̄ homines recreat:& serpentē fugat.i.luxuriosum,qui cōsueuit stare in fœtore.Et sicut sapor panis qui pœna est in sano palato.i.auaro. Prædictis enim est odiosa veritas:de humilitate, puritate, & paupertate.¶ Quantum

I tum ad secundũ tangitur opprobrium, & contumelia, quam Iudæi intulerunt Christo. Chrys. Cum aliquid altũ Dominus diceret hoc apud Iudęos qui val de insensibiles erãt, insania videbatur, vt ex eorũ respõsione colligitur. Nam sequitur. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt. (Nõne bene dicim⁹ nos quia Samaritanus es tu, & Dæmonium habes.) Samaritani fuerunt gentiles qui

K decem tribus captiuatis missi sunt à Nabuchodonosor colere terram eorũ: & simul cum Deo etiam idola aliquo tempore coluerunt. Isti quãuis libros Moysi recepissent: tamen non receperant prophetas: nec recti erant in fide Iudæorum: & apud eos fuerunt semper viles reputati, & odiosi. Quãuis autem certum sit, quòd Iudæi per ista verba Christo inferre voluerint cõtumeliam

L tamẽ causa quare eum Samaritanũ dixerũt diuersimodè assignatur. Nam secũdùm Orig. hoc est: quia alitur docet Christus, quã ipsi sentirent: sicut & Samaritani futuram vitam, & animæ rationalis immortalitatem negãtes. Vel est secundùm eundẽ: quia credunt eum sentire cum Samaritanis in prædictis erroribus: licet ad complacentiã Iudęorum futuram vitam, & animæ rationa-

M lis immortalitatem prædicaret. Vel secundùm Tho. est: quia aliquando serua bat legem, aliquãdo soluebat, vt eis videbatur sicut & Samaritani pfectè Iudaizabant. vel fortè hoc est: qa eos acriter increpabat: & Hierusalem, ac templi ruinam minabatur: ideoq́ue Samaritanũ. i. Iudæorũ, & populi Dei inimicũ appellabant. Dæmoniũ verò illum habere dicebãt secundũ Orig. vel quia sermones eius capacitatẽ eorũ trãscendebant. Vel secundũ eundẽ: quia ex eo ꝙ soluebat legẽ credebãt eũ Deo contrarium: & miracula facere Diabolica virtute. Vel secundum Theo. quia eius cogitationes eorũ dicebat. Est tamẽ aduertendũ, ꝙ sicut dicit Chry. nõ legitur superius ꝙ eũ Samaritanũ dixerint, cũ tñ hic dicãt se hoc dixisse. Ex quo colligitur ꝙ nõ omnia Christi improperia scripta sunt. Vel ideo dicũt nõne bene dicimus nos &c. quia de hoc inter se tunc musitabant. Gre. in homi. Ecce in- O

iuriã suscipiens Deus: nõ cõtumeliosa verba respõdet. Sequitur enim. (Respõdit Iesus, & dixit ego Dæmonium non habeo.) Ex qua re quid nobis innuitur nisi vt eo tẽpore quo à proximis, & falsitate contumelias accipimus eorũ: etiã verba mala taceamus: ne ministeriũ iustæ correctionis vertatur, in arma furo- P

ris. Hæc ille. Cùm verò duo falsa fuerint ei obiecta tamẽ vnum negauit. s. se habere Demonium: nõ autẽ se esse Samaritanum. Et hoc primo: quia manifestum erat illũ esse Iudæum. Secũdo vt ostenderet ꝙ Samaritanos nõ despiciebat sicut Iudæi. Tertiò secũdũ Aug. ne videretur negare se de omnibus habere custodiã, & prouidentiã. Samaritanus enim interpretatur custos. Quarto se- Q

cundũ Chry. vt doceret nos, tacendum esse, qñ obiicitur nobis aliquid quod famæ nõ derogat: puta paupertas, & q possumus, negare impositas nobis culpas, quæ famam nostram obnubilant. (Sed honorifico patrem meũ (quod sci licet non facerem si dominũ haberem. Honorificauit autem patrem secũdùm Theo. in eo quòd non tolerauit, ꝙ homicidè,

A micidê,& mendaces se filios Dei appellaret: sed eos dixit Diaboli esse filios, & nõ Dei: quia Deus tales filios nõ habet. Vel in eo ꝙ in omnibus suis operibus gloriam eius quæsiuit. Greg. in homil. Sed quia quisquis Dei zelo vtitur, à prauis hominibus dehonestatur. In semetipso dominus patiẽtiæ præbuit exẽplum. qui ait (& vos inhonorastis me.) Hæc ille. Augu. Quasi dicat, Ego facio
B quod debeo: vos non facitis quod debetis. Hæc ille. ¶ Sed quia posset aliquis dicere: quare non sumebat de eis vltionẽ: subditur (Ego non quæro gloriam meam). i. meã exaltationẽ nunc. Nam Christus ante passionem abiectionem quæsiuit. Amatores glorię tẽporalis iniurias ferre nõ possunt Hiero Qui non quærit gloriam, non sentit contumeliam. Hæc ille. ¶ Est autem notandum
C quòd Christus: inquantum Deus in omnibus suam gloriam quærebat: sicut & suam bonitatem. propter quã communicandam omnia operatur. Nõ autem inquantum homo quærebat gloriam suam quam homines querere cõsueuerũt, in vestibus scilicet in honoribus, & huiusmodi. ¶ Est etiam notãdum ꝙ solus Deus potest quærere gloriam suã: & in seipso sine vitio gloriari: quia
D ex se & in se habet omnia bona imo est summũ bonũ. Creatura autem ex se nõ habet nisi defectum: & omne bonum nostrum sicut dicit Aug. aut Deus: aut ex Deo est. Et ideo tota gloria creaturæ debet esse in Deo: & non in se: nisi relatiue ad Deum: secundùm illud. j. Corinth. ix. Qui gloriam &c. Licet aũt ego gloriam meam non quæro: tamen (est qui quærat.) scilicet Deus, (& iudicet) inhonorantes me. ¶ Sed contrà E
quia, vt dicitur Io. v. Pater non iudicat quẽquã. Respondet san. Tho. quòd non iudicat seorsum à filio: sed ambo simul. Vel non iudicat condemnando: quia solus filius in iudicio apparebit in forma visibili (Vel hic sumitur iudicium pro discretione: secũdùm illud psalmus. Iudica me Deus, & discerne &c. q. d. Est pater qui gloriam meã à vestra discernat: quia vestra est secularis, & mea se- F
cundùm Deum. Hæc ille virtualiter. ¶ In hac parte est documentum morale. Iudæi enim tria opera optima Diabolo ascribebant scilicet, parce viuere: quia habetur Luc. vij. ex hoc dicebant Dæmonium habere Ioannẽ: Dæmonia eiicere: vt Mat. xij. In Beelzebuh eiicit Dæmonia. Rectè docere, vt hic. Sic quidam peruersi laici modo detrahunt religiosis circa obseruationes: circa con- G
fessiones, & circa prædicationes. Est & aliud documentũ: quia Christus in prædictis, & sequẽtibus ostẽdit nobis quinque remedia contra iniurias alienas, quæ ipse erga Iudæos seruauit. Primũ fuit patientia: quia impatientiam non ostendit signo, verbo, vel facto. Secundum fuit silentium: quia cùm dixissent: Samaritanus es tu: non respondit: non sum: ne daret eis materiam H
litigandi: quia dixissent: imò es: quia iuisti Samariam, & cum eis manducas, & bibis, & moraris. Tertium fuit responsio pacifica, & mollis: vt cùm pacificè dixit, ego Dæmonium nõ habeo. Quartum fuit se absentare: sicut absentẽ ab igne vas ne superfluat. Quintum fuit eis reddere bona pro malis: quia acceptis iniuriis respondebat

sancta

I sancta documenta. Ro.xij. Si esurierit
inimicus tuus &c.¶ Quantũ ad tertium
tangitur cõmendatio, quã Christus de
sua doctrina fecit cum subditur. Amẽ,
amen.i.verè,& geminatur causa maio-
ris certitudinis (dico vobis si quis ser-
monem meum seruauerit) in corde per
fidẽ,in ore per cõfessionem,& in opere
per sanctam cõuersationem [mortem]
s.peccati mortalis [nõ videbit].i.nõ in-
K curret [in æternum] nisi deficiat obser-
uantia sermonis mei, vel mortẽ damna
tionis [nõ videbit].i.nõ experietur se-
cundũ Aug. quia visus ratione suę per-
fectionis solet pro omni sensu poni.j.
q.lxvij.iij.contra.c.v.iij. di.xxiiij. Alii
textus habent [non gustabit] & est ferè
eadem sententia: Damnati enim expe-
riuntur,& gustãt illã: quia semper actu
illam sentiunt.& nũquàm deglutitur.i.
L finitur [in æternum].i.quæ est æterna.
Dicit autẽ hic.S.Tho.quòd vita æter-
na est beata visio Dei secundum illud
Io.xvij.Hæc est vita &c.cuius visionis.
verbum Christi est seminarium quod-
dam.& principium in nobis secundum
illud Mat.xiij.Semem est verbum. Si-
cut ergo qui plantæ semẽ ne corrum-
patur obseruat, ad fructus perfectionẽ
peruenit.ita qui seruat verbũ Dei,per-
M uenit.ad vitam æternã: secundum illud
Leuiti.xviij. Quæ faciens homo venit
in eis. [Dixerunt ergo ei Iudæi intelli-
gentes quòd de morte corporis loque-
retur secundũ Orig. [Nunc] ex his tuis
verbis [cognouimus] Certè sicut antè
credebamus [quia Demonium habes]
stolida, & insana loqueris. Quis enim
viuit, & non videbit mortẽ. Glossa. Si-
cut accepta contumelia bonus melior
fit: ita mali de beneficio peioris. Ha[bet]
ille. [Abraham mortuus est, & prophe-
tæ: & tu dicis: si quis sermonem meum
seruauerit mortem non gustabit] Dicit
autem hic.S.Tho.quòd cùm dominus
dixisset: nõ videbit: isti retulerunt non
gustabit: quæ idem sunt quãtum ad il-
lorum intentionem: sed non quantum
ad verum intellectum. Nam mortẽ vi-
dere, est perfectè eam experiri: sed eam
gustare, est aliquam eius participatio-
nem habere. Sunt autem aliqui eam nõ
videntes mortaliter peccãdo: sed tamẽ
eam gustantes per aliquam leuem ter-
renorum affectionẽ [in æternum] quasi
dicerent, Isti seruauerunt sermonem
Dei: quo nullus est maior: & tamẽ mor-
tui sunt. Nunquid maior est Deo cuius
sermonẽ seruantes moriuntur: imò nõ
es maior omni homine. [Nunquid tu
maior es patre nostro Abrahã qui mor-
tuus est] quasi dicerent, Non pro certo.
Et consequenter si es minor Abraham,
mortalis es: & nõ potes immortalitatẽ
largiri [Et prophetæ mortui sunt.] Si-
cut autem dicit Chry. ex verbis Domi-
ni poterãt sic arguere, Nunquid maior
es Deo, vel seruantes sermonem tuum
sunt maiores Abrahã,& prophetis: sed
noluerunt: volentes inferre quòd nec
etiam maior erat quàm Abrahã [Quẽ
teipsum facis].i.fingis. Quasi dicãt, Vi-
detur quòd pręferas te omni homini,&
inaniter velis gloriari: [Respondit Ie-
sus. Si ego glorifico meipsum, gloria
mea nihil est] Hoc autẽ exponitur pri-
mo, de Christo inquantum Deus. vt sit
sensus. Omnia à parte meo habeo: à
meipso autem nihil. Vnde si volo glo-
rificare me per gloriam meam quam à
me

A me habeã:ipſa nihil eſt:quia ſicut deitatem:ita & gloriã deitatis accepi à patre.Secundò,de eodẽ inquantum homo ſic. Si glorifico meipſum : ita quòd iſtã gloriam non referã ad gloriam, & honorem Dei:ſed ad me finaliter, & vltimatè (gloria mea nihil eſt) corã Deo: quia vana eſt,& falſa.Nulla enim creatura debet in ſe gloriari:ſed in Deo ſicut nihil boni habet à ſe, ſed tantum à B Deo.Tertiò de eodem inquantũ homo ſit(Si ego)ſingulariter,& ſolus(glorifico meipſum).i.glorioſum dico (gloria mea nihil eſt)ſecundum exiſtimationẽ veſtrã:quia me purum hominem putatis.Sic enim ſecundũ Chry.etiam ante dixerat:ſi teſtimoniũ perhibeo de meipſo,teſtimonium meum nõ eſt verũ,ſ. ſecundũ veſtrã ô Iudæi exiſtimationẽ. C (Eſt pater meus qui glorificat me)ideo non ſolus me glorifico.Glorificauit autem pater filium ſecũdum Alchui.per ſuam vocem in baptiſmo:& in trãsfiguratione,qñ dixit,Hic eſt filius meus &c. & tempore paſsionis cũ venit ad eum Ioan.xij.& poſt paſsionem ſuſcitando eum,& collocãdo in dextera ſua.Poſſumus autem addere quòd glorificauit eum.i.glorioſum produxit, inquantum eſt Deus communicãdo ei ſapientiam, D & omnipotẽtiam ſuam, qua tot mirabilia fecit, & inquãtum eſt homo in conceptione conferendo tantam gratiam, ſapientiam,& gloriam.Arguunt autem Arriani quòd pater ſit maior filio:quia glorificat filium quibus dicimus quòd ſi ſua ratio bona eſt etiã filius eſſet maior patre : quia clarificauit patrẽ ſuper terrã.Io.xvij.Idem enim eſt ſecundum Augu. glorificare, & clarificare. Vnde gloria importat quandam claritatẽ : & E dicitur quaſi claria.& eſt ſecundũ Ambro.clara notitia, cum laude. Dicimus ergo quòd glorificãs alium eſt eo maior : ſi non conferat ei eandem gloriam quam habet. Vbi autẽ glorificãs totam ſuam gloriam communicant glorificato, & non aliam vt eſt in propoſito ibi nõ eſt maioritas:ſed æqualitas. Quantum tamen ad humanitatẽ pater filio gloriam aliam dedit à ſua:& ſic maior F eſt (quem vos dicitis,quia Deus noſter eſt, & nõ cognouiſtis eum) Sed contra: quia ex lege habebãt eius notitiam. Nã dicitur Deut.vj. Audi Iſrael dominus Deus tuus,Deus vnus eſt. Ad hoc dicitur tripliciter,Primò,ſecundum Theo. quòd non cognoſcebant Deum ſub ratione patris : quia myſterium Trinitatis ignorabãt.Et licet à maioribus ſemper fuerit myſteriũ Trinitatis creditũ G explicitè in lege Moyſi:tamẽ hoc verũ eſt quando erãt iuſti nõ ignorãtes quæ ſcire tenebãtur.Secundò,ſecundũ eundem:quia nõ cognoſcebant eum factis: ſed negabant : quia erant homicidæ,& contemptores Dei.Tertiò,ſecundũ Alchui.dicitur quòd nõ cognoſcebãt eum eo modo, quo cognoſcendus erat : ſed quodãmodo eum carnaliter.i.tanquàm carnalẽ Dominum:& cui pro tẽporali- H bus deſeruirẽt. (Ego autem noui eum) omnibus modis prædictis. Ego,inquã, ſingulariter,& nullus alius intellectus creatus illum cõprehendit vt patet per S.Tho.j.q.xiiij.(& ſi dixero quia neſcio eũ,ero ſimilis vobis,mẽdax) Quaſi dicat.,Iſta dico nõ ad iactãtiam : ſed vt veritatẽ loquar.Sed ſcio eum naturaliter cum mea ſciẽtia ſit ab illo mihi na-

I turaliter per gñationem cõmunicata in
ea perfectione in qua illã ipse habet, &
hoc inquantũ Deus, inquantũ vero ho-
mo, scio eũ notitia beatifica : sed nõ cõ-
prehensione: quia anima mea finitæ est
capacitatis. & deus est infinitũ obiectũ.
Vide. S. Tho. iij. parte. q. ix. &. x. &. xj. &
xij. (& sermonẽ eius seruo) ita ꝙ facto
nõ nego illũ : nec sum in doctrina mea
mẽdax. quod verò dixerãt, nunquid tu
K maiores &c. ideo subdit secundũ Chry.
(Abrahã pater vester exultauit). i. cùm
læta fiducia optauit (vt videret diem
meũ) ideo minor me est: à quo suã per-
fectionem expectat (& vidit, & gauisus
est) propter beneficiũ. s. quod à me vt à
maiore habet: sicut dicit Chry. Iste au-
tem dies multipliciter à multis sumit,
& assignatur. Quidã dicũt, primò, ꝙ est
dies æternitatis, qui secũdum Aug. ne-
L scit occasum, quẽ vidit Abrahã per fi-
dem. Sed hoc nõ videt bene dictũ: quia
quãdo exultauit : hoc est optauit vt vi-
deret iam istã diem. isto modo videbat
cùm iam haberet fidẽ de Christo: cuius
diẽ optabat. Potest autẽ dici ꝙ hunc diẽ
vidit, qñ Deum vidit corporali visione
cum ipsa æternitas, & cõsequenter dies
æternitatis sit ipse Deus. Vnde dicit
Greg. in homil. Tunc Abrahã diem dñi
M vidit, cùm in figura summę Trinitatis,
tres angelos hospitio suscepit. Hęc ille.
Sic vt autẽ vult Aug. li. de Trini. (tunc
vidit tres personas diuinas, in quas du-
cebant angeli ibidẽ apparẽtes in perso-
na earũ.) Secundo dicit Aug. ꝙ est dies
Incarnationis : quã futura fide cogno-
uit, Deo dicente, Ex te nascetur in quo
omnes gẽtes benedicentur. Hunc diem
credo Abrahã vidisse dũ esset in lym-
bo, vel Dei reuelatione, vel Ioannis te- V
stimonio. Tertiò, dicit Chrys. quod est
dies passionis quẽ (vt idẽ dicit) Abrahã
nõ viderat adhuc in se sed in sua figu-
ra: qñ voluit immolare Isaac: & de quo
die gauisus est cùm à sanguine passio-
nis agui salus mundi pẽdeat. Possumus
etiã dicere ꝙ dies Christi est ipsa visio
qua videtur Christus, sicut dicit Luc.
xvij. Venient dies qñ desyderetis vnũ
diẽ filii hoĩs, i. videre eũ, & habere vna C
die. Vidit ergo talẽ diẽ Abrahã si vidit
Christũ. quod potuit esse multis modis.
Sicut enim Moyses illũ vidit in trãsfi-
guratione, potuit alias & ipse Abrahã
illũ vidisse, & ante incarnationẽ, & post
(Dixerũt ergo Iudęi ad eũ) consydera-
tes secundũ Greg. in eo ætatẽ corporis,
& nõ æternitatẽ deitatis (Quinquagin-
ta annos nõdum habes: & Abrahã vidi-
sti ?) quasi dicerent, Insanis. Sed quare P
non dicũt Abrahã vidit te: sicut videba
tur exigere sermo Christi. Dicitur ꝙ
hoc faciũt vt ostendãt Abrahã Christo
maiorẽ. Sed cum dñs esset. xxxiij. anno-
rum, vel circa : quare non dixerũt qua-
draginta annos sicut quinquaginta. cũ
intenderent dominũ ostendere modici
esse tẽporis respectu dierũ Abrahæ. Ad
hoc dicitur secũdum The. Primò, ꝙ sic
dixerũt, quia sic occurrit eis. Secundò, Q
secũdum alios vt idem recitat propter
reuerentiam anni iubilei qui est quin-
quagesimus. Tertiò, secũdum Chry. di-
citur quòd dñs Iesus propter delicatã
naturæ complexionẽ : propter laborũ
multitudinẽ, propter illius terræ cali-
ditatẽ, propter multã paupertatẽ con-
sumptus, & attenuatus videbat maio-
ris ætatis quàm esset. (Dixit illis Iesus,

Amen,

A Amen,amen dico vobis:antequã Abraham fieret ego sum) secũdum Greg.nõ dicit fui: quia æternitas nõ habet præteritum,neq; futurum:sed indiuisibilis est, & tota simul duratio:& coexistit omnibus tẽporibus,vt patet per.S.Tho. j.q.v.Sed quare nõ dixit eram:quod significat præteritũ,& præsens simul.Ex quo enim æternitas coexistit oĩbus tẽporibus quãto aliquod verbũ dicit plu-
B ra tẽpora videtur magis cõuenire ęterno,ad hoc dico quòd totũ quod dicit ly ante,cũ ly sum, quia ly ante,præteritũ, & ly sum, præsens indicat. Sed contra quia frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora. ¶ Ad hoc dico ꝙ verum est si æquè bene fiat: quod non est hic: quia dicẽdo ante ego sum ostendit sicut dicit se esse illũ qui dixit ego sum, qui sum:quod nõ æquè bene fecisset di-
C cendo:ego eram. Per hoc autẽ quòd dicit sum cõuincitur Arrius qui filiũ negauit coæternũ patri, tanquàm puram creaturã quæ initium essendi habuerit: & Ebion, ac Cherintus qui dicũt eum ex virgine habuisse principiũ essendi: Et Nestorius qui dicit ,aliam esse personã filii Dei, & filii virginis. Nam filius virginis est qui ista dicit,& huic nõ competit ante Abraham esse inquãtum
D natus de virgine:sed inquantum Deus est.Tulerunt ergo lapides Iudæi vt iacerent in eum tanquàm in hominẽ blasphemum qui se Deo ęquaret. Iesus autem nolens exercere potẽtiam, sed patientiam demonstrare:secundum Aug. & nolens tali tẽpore,vel morte occumbere:secundum.S.Tho. & volẽs fidelibus exẽplum præbere persecutores declinandi quandoq;. secundum eundem

(abscondit se) .i.inuisibilem,secũdum S.Tho.diuinitus se eis reddidit. (& exiuit de templo) & in ipso exitu illuminauit cœcum à natiuitate: vt aliâs dictum est. ¶ In hac autem parte est morale documentum: de quo Gregor.ait. Imitatione Dei gloriosus est, iniuriam patiendo fugere quàm respõdendo superare. Hæc ille.Est,& aliud.Nam hodie sunt multi quatuor modis Christum occidere tentantes:sicut olim Iudæi. Nam qui nouiter conuersos ad Christum scandalizant:Christum paruuluum in eorum cordibus cum Herode quærunt occidere. Sed hæretici negantes eius deitatem,ipsum voluit pręcipitare cum Nazarenis:& ei frangere caput: quia Caput Christi Deus.j.Corinth.ij.Qui vero malis cogitationibus occupãtur eum lapidare quærunt cum Iudæis: hoc Bed. Quot malas cogitationes quasi assumit quasi tot lapides in Christum mittit.Quum vero ad vomitum redeunt: quantum in se est illum crucifigunt. Hebræos. vj. Rursus crucifigentes &c. E F G

Feria secunda post Dominicam de passione.

Ioan. vij. H

MIserunt principes, & Pharisæi ministros,vt apprehenderent Iesum. Dixit ergo eis Iesus,adhuc modicũ tẽpus vobiscũ sum, & vado ad eum qui me misit. Quæretis

I me,& nõ inuenietis:& vbi ſum
ego vos nõ poteſtis venire dixe
rũt ergo Iudæi ad ſemetipſos,
Quo hic iturus eſt,quia nõ in-
ueniemus eum? Nunquid in di
ſperſionem Gentiũ iturus eſt,
& docturus gẽtes? Quis eſt hic
ſermo quem dixit Quæretis
K me, & non inuenietis : & vbi
ſum ego,vos non poteſtis veni
re? In nouiſsimo autem die ma
gno feſtiuitatis ſtabat Ieſus &
clamabat dicẽs, Si quis ſitit ve-
niat ad me,& bibat. Qui credit
in me ſicut dicit ſcriptura : flu-
mina de ventre eius fluent a
L quæ viuæ. Hoc autẽ dixit de
ſpiritu ,quem accepturi erant
credẽtes in eum.

MISERVNT PRINcipes & Phariſæi miniſtros
&c, Io.vij. In præſenti Euã.
tanguntur tria puncta quæ
ſunt Miſsio, Stupefactio,& exhortatio.
¶ Quantũ ad primũ tangitur quomo-
M do miſerunt principes , vt comprehen-
deretur dominus. Eſt autem ſciendum
ſecundũ Magi.hiſt. ꝙ ea quæ in præ-
ſenti Euangelio narrantur cõtigerunt
inter dominicam palmarũ, & diẽ paſ-
ſionis Chriſti, vt patet ex ordine nar-
rationis eius. ¶ Contrà, quia iſta fue-
runt facta in feſto Scenophegię id eſt,
tabernaculorum, vt videtur dicere Io-
annes. Ad hoc dicitur ꝙ nõ omnia quæ
narrantur in.c.vij.a beato Ioan.con- N
gerunt , ſecundum aliquos in die Sce-
nophegiæ de quo in principio eius fit
mentio. Nam videtur etiam innuere ꝙ
in ſero illius feſti perrexit in montem
oliueti & diluculo iterum venerit in
templum craſtina die: & tunc abſol-
uerit adulteram ; de qua dicunt aliqui
ꝙ in diebus paſsionis fuit abſoluta.
Vnde beatus Ioan. ſecundum eos di-
cit aliqua anticipatiuè. Sed quicquid C
de hoc : certum eſt quòd aliquando
(Miſerunt principeres) id eſt iudices
ordinarii , de quibus habet feria. iiij,
poſt .iij . dominicam Quadrageſi. Vel
principes ſacerdotum , id eſt, viginti
quatuor ſummi ſacerdotes. Vnde infra
iſti met vocantur Pontifices : vbi dici-
tur. Venerunt ergo miniſtri ad Pontifi-
ces, & Phariſæos . Vel principes id eſt P
eſt magnates , ſeu optimates ciuita-
tis. Vel principes id eſt omnes prædi-
cti ſimul. Igitur miſerunt dicti princi-
pes (& Phariſæi) id eſt quidam reli-
gioſi valde boni apparenter : & valde
mali latenter (miniſtras) quia ſecun-
dum Chryſo. ipſi propter periculum
accedere non audebant (vt apprehen-
derent Ieſum) cauſam vero miſsionis
aſsignat beatus Ioannes paulo antè:
quia ſcilicet de turba multi crediderãt Q
in eum & dicebant, Chriſtus cũ venerit
nunquid plura ſigna faciat quam hic
facit. Audierunt ergo Phariſæi tur-
bam murmurantem de illo hæc , &
miſerunt ipſi , & principes miniſtros
prædictos . Quia vero non poterant
apprehendere nolentem miſsi ſunt au-
dire dicentẽ. Hæc ille. Sequitur enim.
Dixit ergo Ieſus. Adhuc modicum tem
pus

A pus vobiscum sum (Chryso.ac si diceret quid festinatis me interficere: paruum expectate tempus. Hæc ille. Aug. Quod ergo modo vultis facere facturi estis: sed non modo: Impleri enim debeo dispensationem meam:& sic præuenire ad passionem. Hæc ille. Est autē notandum ꝙ cum Iudæi voluerunt apprehendere Christum in persona sua, vt hic, ostendit magnam potentiam. Et
B quando in sermone suo vt Matth.xxij. ostendit magnam sapientiam, di. Reddite quæ sunt Cæsaris &c. Et quando in opere suo Mar.iij. ostendit, magnam eorum cæcitatem, dist. (Licet Sabbato benefacere, an non.) Et sanauit statim infirmum. Et quando in iudicto suo: vt Io.viij. præsentata adultera ostendit simul misericordiam.& iustitiam dicēs,
C Qui primus &c. Et deinde: nec te condemnabo. vade,& amplius noli peccare. Ostendit autem hic magnam potentiam: quia solo suo sermone ita efficaciter tetigit armatos se capere volentes, vt omnino immutaret. vnde regressi ad mittentes dixerunt, Nunquam sic locutus est homo. Voluit autem Christus iuxta san.Tho. exiguo,& breui tempore prædicare. Primo, ad ostensionem suæ virtutis, qua breui tempore totum
D mundum innouauit. Secundò, vt auditores sui discipulos faceret: quasi breui tempore secum corporaliter illum essent habituri: Tertiò, ad eorundem spiritualem profectū. Quia enim Christi humanitas est via tendendi in Deum, ne dissipulorum corda ad Christum carnaliter affecta, in eo vt in hoīe sicut quiescerēt: sed tēderent in Deū in terminū: ideo humanitatē cito subtraxit. Sed quia nō coactè sed spōtaneè moriebatur: sequitur. (Et vado ad eū qui
E
misit me) mediante morte quam nihil feretis per hæc autem autem verba sicut dicit Chry. in amicos suos auidiores facit ad audiendum tanquam exiguo tempore essent audituri quem auidè audiebant:& inimicos etiam, vt idē dicit terruit: quia vt dicit Then. videbatur eis minari quòd Deo ad quem ibat de eis quærelam faceret, & vltra
F
hoc secundum Chry. prædixit eis ꝙ eo adhuc indigerent di. (Quæretis me, & non inuenietis.) Chrysosto. Sed vbi quæsierunt eum Iudæi. Dicit Luc. quoniam plangebant mulieres super eum. Probabile autem est, & multos alios. hoc positos esse, & præcipuè cum ciuitas caperetur eos meminisse Christi, & miraculorū eius,& præsentiam eius quærere. Hæc ille. à passione enim
G
Christ. vsque ad destructionem illius populi per Vespasianum, & Titum nō fuerunt nisi.xliij. anni vnde supererāt multi habentes de Christo memoriā, & cogitantes propter mortem Iesu desolatam ciuitatem Hierusalem, & sic quæsierunt eius præsentiam corporalem id est desiderauerunt: vel saltem eius adiutorium, & non inuenerunt. Aug. autem dicit ꝙ quæsierunt eū post
H
resurrectionem compuncti vnde dicebant. Quid faciemus, Viderunt enim Christum suo scelere morientem, & crediderunt in Christum suis sceleribus ignoscentem: quousque biberunt sanguinem, quem fuderunt de sua salute desperauerunt. Hæc ille. Et tunc oportet dicere quòd inuenerunt quidē eum per gratiam sed non per corpora-

 lem

I lem præſentiam quã quærebant,id eſt
deſiderabant.ſicut dicit Magiſter hiſt.
(Ei vbi ego ſum,vos non poteſtis veni
re.) Sed quare non dixit quo vado nõ
poteſtis venire,quod videbatur conue
nientius dici.ad hoc dicit Aug.ꝙ Chri-
ſtui ſic ad nos venit miſſus per incarna
tionem,& humanitatem, quod tamen
patrem non reliquit,ſecundum deita-
tem.Similiter etiam ſic ibat ad patrẽ
K etiam ſecundũ humanitatẽ ꝙ apud cũ
erat per deitatẽ.Ibi ergo erat quo ibat:
licet diuerſimodè.ideo dixit vbi ſum.
vel ſecundnm Chry.ſic dicit:quia ipſe
ibat vltimatè per mortẽ ad vitam etiã
corporalem glorioſiorem.Iam ergo ha
bebat illud ad quod per mortem ibat:
licet non ita perfectè.Dicit autem ſecũ
dum Aug.non poteritis:vt intelligatur
quòd tales quales erant in præſenti:ad
L Deum ire nequibãt:cum eſſent iniuſti
Vel ſecundum mẽtem Chry.quia licet
poſſent mori non tamen reſurgere.Vn
de ait.Si Chriſtus in porta maneret:
poſſent ad illum ire.Illud enim omnes
ibimus.Hæc ille.¶ In hac parte eſt mo
rale documentum vt qui tempus habet
non perdat illud expectãdo aliud: quia
interdum quæritur dominus,& non in-
uenitur:quia.ſ.ipſe non quæritur perfe
M ctè:vt maximè accidit ſerò pœnitenti-
bus Deo permittente.Multi enim quæ
runt Chriſtum.ſed non inueniũt :quia
nõ debito modo,& tpe quærũt aliq ẽm
q̃rũt eũ vbi non eſt:de quibus põt intel
ligi illud Iob.xxxviij.Nõ inuenitur in
terra ſuauiter viuentium: quo ad deli-
tioſos:abyſſus dicit,non eſt in me : quò
ad auaros:& malè loquitur:non eſt me
cum quo ad tumidos,& ſuperbos.aliqui
autem inueniunt.de quibus Luc.v.In- N
uenietis infantem, quo ad humiles pã-
nis inuolutum quo ad pauperes poſitũ
in præſepio:qui ad durè corpus ſuum
macerantes.Et in iſtis quærere debe-
mus illum dum poſſumus iuxta illud
Eſa.lx.Quærite dominum dum inueni
ri poteſt.¶ Quantum ad ſecundũ tan-
gitur admiratio,ſeu ſtupefactio Iudæo
rum.in his enim verbis Chriſti,& in ſe
quentibus tantum fuerũt omnes ſtupe- O
facti ꝙ miniſtri ſine eo reuerſi ſunt.Et
vt dicit bea.Io.quærentibus pontifici-
bus & Phariſæis cur eum nõ duxiſſent,
dixerũt,Nunquã ſic locutus eſt homo,
ſicut hic loquitur.Dicitur ergo.(Dixe-
runt ergo Iudæi ad ſemetipſos) ſermo
nem.ſ.Dei admirantes,& non intelligẽ
tes : & tamen credentes illum eſſe verũ
Chry.Iam enim iram ſubmiſerant,&
his quæ dicta credebant.Nequaquam P
enim niſi crediddiſſent quæſiſſent ad ſe-
ipſos : quis eſt hic ſermo.Hæc ille.
(Quò hic iturus eſt,quia non inuenie-
mus eum ?) Et in ira ſe arguebant.ꝙ
vellet Iudeam deſerere,& ire prædica-
tum Gentilibus:vnde ſubditur. (Nun-
quid in diſperſionem Gentium) id eſt
ad gentiles diſperſos per orbem iturus
eſt,& docturus Gentes.Sicut autem di-
cat Chryſo.Iudæi in vnum collecti re- Q
gnum opprobrioſe Gentiles diſperſos
dicebant,ſed opprobrium poſtmodum
ipſi ſubſtinuerunt eis vbique diſperſis,
& omnibus filijs Dei ex Gentibus col-
lectis ad eccleſiæ & fidei vnitatẽ.(Quis
eſt) id eſt quid ſignificat (hic ſermo
quem dixit:quæretis me, non inuenie-
tis , & vbi ſum ego : vos non poteſtis
venire) quaſi dicerent.Hoc nullo me-
de

A do possumus intelligere. Licet enim illa verba quæretis me & non inuenietis illum sensum prætenderent, vt Gentiles Christus adiret: tamen hunc intellectum excludebāt que sequuntur, & vbi ego sum &c. ¶ In hac parte documētū literale ꝙ Deo valde sumus obligati: quia nos ex prædicto opprobrio liberauit vocando ab idolatria. Quod Dauid præuidens in spiritu ait. Laudate id est
B laudabitis dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi. Quoniam cōfirmata est super nos misericordia &c. Prophetæ enim sæpissime de futuris loquuntur per modum præsentis propter certitudinem prophetiæ. ¶ Quātū ad tertium tāgitur inuitatio, quā Christus fecit ad sequendū se; cum dicitur (In nouissimo autem die magno festiuitatis). Vbi aduertendum est ꝙ qui
C dicunt ista contigisse in diebus passionis qui dicta sunt: habent dicere ꝙ hic non loquitur euangelista de solēnitate Scænophegiæ: sed de alia: quā fingere non est facile. Et ideo melius est vt dicatur ꝙ prædicta non fuerunt anticipatiuè dicta quicquid sit de Historia adulteræ mulieris Loquitur ergo Ioannes de festiuitate Scœnophegiæ id est tabernaculorum: quæ.vij.diebus agebatur:
D sed prima, & vltima erant celeberrimæ: & in die octaua erat festum cœtus vel collectæ quod erat solēnissimum. ¶ In nouissimo ergo die, id est, septimo, vel octauo (magno) id est celebri (stabat Iesus) id est, super pedes, vt ab omnibus videretur. Dicit autem.s.Th. ꝙ Chrystus discipulos suos docuit sedēs. Mat.v. sed turbas docuit stans: vt hic, Et ideo, inquit, inoleuit consuetudo vt turbis stando prædicetur: & clero se- E dēdo. quia prædicatio ad turbas est per modum exhortationis ad eas conuertēdas: sed ad clerum est, vt ad iam existēs in domo domini per modum commemorationis. (Et clamabat) quia multa astabat turba secūdū Chry. The. Clamabat simul vt audibilis fieret atque, vt confidentiam largiretur: & quia neminē formidabat. Hæc ille. ¶ Sed quare ista nō clamauit ante finē solēnitatis F Respondet Chry. quia in fine erat dispositiores ad verbum dei suscipiendū. medios enim dies magis ad voluptatē consumebāt: & de conceptu verbū per vanitates sequentiū dierū de cordibus aboleretur vt dicit.s.Tho. (di. Si quis sitit) spiritualiter secūdū Chry. id est si quis desiderat salutem, & doctrinam salubrem (veniat ad me, & bibat) q̄a vtrūque exhibeo credentibus in me, & G si solū ad sufficiētiā, sed etiā ad redūdātiam ad alios? Vnde sequitur (Qui credit in me sicut dicit scriptura) i. eo mō quo scriptura docet, vt in me credat̄. s. tāquā in Christū & naturalē filiū Dei. Est aūt hic pūctuādū secūdū Chr. q̄a si volum⁹ pūctuare ibi. q credit ī me erit falsum. Nusquā enim inuenies in scriptura id ꝙ sequit̄ (flumina de vētre ei⁹ fluēt) ad alios. s. ꝑ redūdātiā: q̄a credēs H in Christū. & lumine fidei illuminat ꝓximū quo ad ītellectū docēdo: & ardore charitatis ī flamat quo ad effectū exhortādo (aq̄ viuę) .i. sapiētię, pluuiæ, & diui ni amoris. Vtrūq; eñ horū dr̄ aque. q̄a mitigat ardorē vanitatū, & dr̄ viua: q̄a cōiūgit suo pricipio. i. Deo: licet diuersimodè. Dicit̄ eñ ęque viua q̄ cōtinuat̄ cùm suo fonte, & principio à quo fluit.

I Gre. Cum à mente fidelium sanctæ prę dicationes defluunt: quasi de ventre cre dentium aquæ viuæ flumina decurrūt. Hæc ille. Secundum Hiero. autem pro-Io. super Gen. possumus punctuare aliter, & dicere quod istud sumptū est de prouerbiis. v. c. vbi dicitur. Deriuentur fontes tui foras. Exponit autem euangelista secundum Aug. ad quem potum inuitauerit Christus, cum subdit. (Hoc
K autem dicit de spiritu). s. sancto) quem recepturi erant credentes in eum) in tanta, scilicet copia vt inde deriuare ad alios possit non per modum riuuli vel vnius tantum fluminis, sed multorum. Licet enim ante fuerit spiritussanctus datus multis: non tamen eo modo quo datus est Apostolis post christi ascensionem, vt Aug. dicit. Nam tunc, & copiosior, & visibiliter datus est. Vide de
L hoc S. Tho. j. di. xv. & xvj. Dicit autem idem hic sic. Qui aquam corporalem bibit, nec fluuium habet in se, nec fontem vnde flumina procedunt: quia particulam aquæ gustat. Sed qui bibit credendo in christum hauriet fontē aquæ & in ventre. i. conscientia eius fit fons secundum illud Io. iiij. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo &c. Hic autē fons est spiritussanctus. de quo in psal. Apud
M te est fons vitæ. Si quis ergo sic biberit vt sibi soli sufficiat: de ventre eius flumina. i. dona spiritussancti non fluunt: sed fluunt de vētre eius qui festināt recepta dona cōicare proximis. Vnde. j. Pe. c. iiij. Vnusquisq; sicut accepit gratiam in alterutrū &c. Dicunt. autē hæc dona flumina. Primo propter abundantiā Spiritussancti promissam fidelibus. psal. Flumen dei repletū est aquis: & secundo propter eorum impetum. Esa. N
xxvj. Qui egredient impetu à Iacob. & Tertiò diuisionem. j. Cor. xij. Alii gratia linguarū &c. Hæc ille. ¶ In hac parte est documētum morale φ qui bibit aquā spiritussancti: cōtinuè aliquid boni operant & otiositas est siccitatis indicium. Chry. Viuentē aquam christus dicit agentē semper. Spiritus enim gratia cum in mentem intrauerit, & firmata fuerit, & omni fonte magis manat, & O
nec deficit, nec euacuat. neq; stat. Vide quis vtiq; hoc ad sapientiā. Stephani: ad Petri linguā: ad Pauli fluxum inspiciens. Nihil enim eos detinebat sed sicut flumina multo impetu delata, oīa secum trahentes abibant. Hæc ille. Est etiam aliud vt. s. quisque audiat vocem christi inuitantis ad potum gratiæ suæ vt colligitur ex scripturis: ille potus, & P
gustus est tantæ virtutis φ extinguit omnem sitim mundanā. Nam extinxit in Magdalena sitim luxurię: in Mattheo auaritiæ: in Paulo superbiæ, & iracundiæ: in Ioanne & Iacobo amorē terrenum & domesticum. & proprium: quia reliquerunt rhetia, & patrem & seipso: sequendo. s. christum & non suas volūtates. Est etiam tantæ suauitatis quod omnia tormenta vertit in dulcedinem. Q
Nam propter hoc lapides fuerunt dulces Stephano: crux Andreæ: ignis Laurentio: apostolis verbera, & contumelię Act. iiij. ibant &c. Est etiam tantæ dulcedinis φ animum à terrenis ad cœlestia trahit. In cuius signum Petrus in monte tabor gustata vna gutta: statim quasi ebrius nesciēs quid diceret voluit in æternum esse in illo monte dicens. Domine bonum est &c.

A *Feria.iij.poſt do.de paßione.*
Ioan.vij.

AMbulabat Ieſus in Galilæam,nō enim volebat in Iudeam ambulare,quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autem in proximo dies fe
B ſtus Iudæorum Scenophegia. Dixerunt autē ad eum fratres eius,Tranſi hinc, & vade in Iudæam,vt & diſcipuli tui videāt opera tua q̄ facis,Nemo quippe in occulto aliquid facit, & quærit ipſe in palā eſſe. Si hæc facis: manifeſta teipſum mun-
C do.Neq; enim fratres eius credebant in eum. Dicit ergo eis Ieſus Tempus meum nondum aduenit tp̄s autē veſtrum ſemper eſt paratū. Non poteſt mūdus odiſſe vos,Me autem odit, quia ego teſtimoniū perhibeo de illo,qa opera ei⁹ mala ſunt.
D Vos aſcendite ad diem feſtum hunc,ego autē non aſcendā ad diē feſtum iſtū,quia tp̄s meum nondum impletū eſt.Hęc cum dixiſſet ipſe manſit in Galilea. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè ſed quaſi in occulto. Iudæi ergo E
quærebant eum in die feſto, & dicebant,Vbi eſt ille? Et murmur multus erat de eo in turba Quidam enim dicebant, quia bonus eſt. Alii autē dicebant, Non ſed ſeducit turbas. Nemo tamen palā loquebatur de illo propter metum Iudeorum. F

AMBVLABAT IESVS IN Galilæam &c.)Io.vij.In pręſenti euangelio tangunt̄. tria puncta quæ ſunt Inuitatio, Excuſatio, & Occultatio. ¶ Quantum ad primum tangitur quomodo fratres Chriſti illum inuitauerunt ad feſtum, Dicitur ergo.(Ambulabat Ieſus in Galilæam).i.per Galiliam quam prędicādo peragrabat. (Non enim volebat in Iudæam ambulare.) Eſt autem Iudea vt dicit. Beda regio Paleſtinæ ſicut & Galilæa:dicta à tribu Iuda:quāuis etiā terram includeret Beniamin. Galilæa verò ſecundum eundem dicta eſt: quia lacteum.i.candidum populum gignat. Gala enim græcè latinè lac dicit̄.Vnde & galatia dicitur circulus lacteus in cœlo qui vulgo dicitur via ſancti Iacobi(quia quærebant eum Iudæi interficere) quia ſoluebat ſabbatum:& patrē ſuum dicebat Deum vt patet Ioan. v. Sed quare fugit perſecutores ſuos cum ſecurus potuiſſet eſſe inter eos ſi voluiſſet? Ad hoc dicitur quod id fecit.Primò ſecundum Auguſt.(ne ſanctis qui tempore perſecutionum ſe abſconſuri erāt pro culpa obiiceretur latibulum. Se-

I cundò,secundum Chrysost.vt se homi-
nem ostenderet latitando, & Deum se-
curè se præsentando. Si autem conti-
nuè inter persecutores maneret illęsus
sic fuisset diuinitas credita quod huma
nitas decredita fuisset. Et ideo fugiens
vt homo affirmat suam humanitatẽ.Et
ideo Chrys. habet aliam literã.s.(Non
enim habebat potestatem si vellet in
Iudæam ambulare) quod : secundum
K modum humanum dicitur sicut sidica-
tur quod aliquis non potest aliquò ire
si vellet propter insidias.Tertiò secun-
dum Theo.quia nondum tempus pas-
sionis erat:& vanum putabat permanẽ
do inter inimicos eos magis inflamma-
re.(Erat autem in proximo dies festus
Iudæorum Scenophegia). i.festum ta-
bernaculorum.Est autem Scenophegia
Græcum secundum Sanct.Tho. à Sce-
L nos quod est vmbraculum , & phagin,
quod est comedere:quia septem diebus
comedebatur in vmbraculis in memo-
ria beneficiorum quæ dominus Israëli
contulit in deserto (Dixerũt autem ad
eum fratres eius. (Isti non fuerunt filii
Marię vel Ioseph ex alia vxore: vt ha-
bes feria.iiij.post.iij.dominicam aduen
tus:neq; etiam fuerunt cognati sui con
sanguinei christi ad apostolatum voca
M ti:quia apostoli credebant in eum. isti
vero non,vt hic dicitur Chry.tamen di
cit inter istos fuisse Iacobum,& Iudam
sed S.Tho.& alii sancti exponunt de re
motis cognatis qui discipuli non erant
Christi. Erant ergo de eius cognatione
& tamen non erant discipuli. Consue-
uit autem scriptura cognatos , fratres
appellare (transi hinc ,& vade in Iu-
dæam) id est Hierusalem metropolim

Iudeæ. Hortantur autem eum ad hoc. N
Primò,secundum Bedam ex inani glo-
ria:quia volebant eum & seipsos per eũ
in vrbe regia magnificari.Secundo se-
cundum Chry.ex crudelitate: & vtraq;
causa innuitur in textu cùm subditur.
(Vt & discipuli tui) non ipsi duodecim
sed alii quorum multi erant in Iudæa
secundum Bedam (videant opera tua)
id est miracula quæ facis vt si fuerunt
vera approbentur : & inde gloriam cõ- O
sequaris(Nemo quippe in occulto ali-
quid facit : & quærit ipse in palam) id
est in publico(esse). Et in hoc secundũ
Chryso.notant ipsum Christum inanẽ
gloriam ex miraculis quærere, & tamẽ
timidum esse:& etiam secundum Aug.
notant:se eandem appetere: si hæc fa-
cis)verè(manifesta teipsum mundo).i.
fac eã coram principibus, & principali
bus populi in Hierusalem vbi possint P
discuti: & non facias in angulis. Et in
hoc notatur eorum incredulitas. Vnde
subditur:(neq; enim fratres eius crede
bant in eum)Aug.Iesum enim consan-
guineum potuerunt habere: credere au
tem in eum ipsa propinquitate fastidie
runt.Hæc ille.¶ In hac parte est litera-
le documentum quod euangelistæ ple-
na,& sincera veritate christi facta nar-
rauerunt Chry. Dignum est autem mi Q
rari euangelistarum morem veritatis
amicum qualiter non verecundantur
dicere ea quæ magistro videntur ferre
iniuriam:sed hæc maximè studuerunt
enuntiare. Non paruam habet detra-
ctationem quòd fratres ei non crede-
bant. Et videtur quidem initium ver-
borum quasi amicorum esse: multæ au
tem amaritudinis erant quæ dicebant:

quia

A quia & de formidine:& de amore gloriæ eum notant. Hæc ille. ¶ Allegoricè autem: quia Galilæa interpretatur transmigratio siue volubilis: significat præsentem vitam in qua Christus multo tempore cum discipulis ambulauit: nolens in Iudeam id est in terram confitentium, siue laudes exoluentium domino ambulare. id est ad patriam: dein
B de vero ascendit in Iudæam interueniente morte, & in baculo crucis transiuit Iordanem. Et deinde apparuit discipulis in Galilęa id est in hoc mundo sed præcedēs eos id est immortalis existens cum omni potestate in cœlo & in terra. ¶ Quantum ad secundum tangitur excusatio quam fecit Christus, cum dicitur. (Dicit ergo Iesus) Chrys. Christus mansuete eis respondit docens nos non indignè ferre si aliquid etiam viles
C nobis concilientur. Hæc ille. (Tempus meum nondum aduenit) id est, tempus meæ exaltationis, & gloriæ secundum Bedam, & August. (tempus autem vestrum) qui gloriam mundanam quæritis (semper est paratum) quia Iudæi magis vacabant conuiuiis, & vanæ lætitiæ circa principium quàm circa finē secundum Theo. vel aliter secundum Chryso. Quia enim isti fortè volebant
D eum tradere Iudæis, dixit tempus meū idest tempus crucis & mortis nondum aduenit: tempus autem vestrum semper est paratum, vt possitis ascendere: quia Iudæi non occidēt vos. Vel aliter dici potest. Tempus meum. i. tēpus pro me opportunum vt ascendam ad festū: nōdum aduenit quia in principio festi Iudæi obseruabant si ascenderet non autē post quā viderunt eum non ascendisse,

Et ideo melius potuit occultus incedere. Vtriq; autem vltimarū expositionū consonant sequentia. Nam sequit. (Nō potest mundus). i. homines mundani puta Iudæi (odisse vos) quia estis eiusdem voluntatis cum eo: ideo potestis ascendere quando vultis. Dicit autē S. Tho. quòd vnus mūdanus in particulari odisse potest alium mundanum inquātum impedit eum in his quæ vellet habere. E
Sed nullus inquantum mundanus oditur à mundo (Me autem odit) quia non sabbatum soluo vt dicit Chry. sed (quia ego testimonium perhibeo) publicè de illo, quia opera eius mala sunt) Vnde & secundum Theo. hoc se purgat de formidine. Quādo enim formidolosus auderet rectores totius Iudaicæ gētis tam patenter, & tam acriter, & cum tanta autoritate reprehendere. Purgat etiam se F
de gloriæ vanæ cupiditate cum illos sine se mittit ad festum, di. (Vos ascendite ad diē festum hunc) quasi diceret. Si me gloria inanis vexaret vos mecū pro meo honore retinerē. Sed ego hac passione non moueor. vos autem quia hac laboratis ascendite ad diem festum hunc in quo extendere vultis carnalia gaudia. (Ego autem non ascendam ad diem festum hunc) Contra; quia postea ascendit. Ad hoc dicit Chrysostom. G
quod dixit se nolle ascendere, scilicet cum eis. Vel non ascendam moriturus: secundum Chrysostomum. Vel non ascendam eo modo quo vultis id est, gloriam mundanam quæsiturus secundum Augu. Vel dicitur quod dixit se non iturum ad diem primum festi quod septem diebus durauit, & ad illum etiam non ascendit: sed posteà H

circa

I circa medium festi, quãdo incepit tem-
pus habile esse doctrinæ secundũ sanc.
Tho. Vnde sequitur (quia tẽpus meũ)
i. mihi congruum, propter doctrinam.
Vel tempus mortis, secundũ Chrys. vel
tempus gloriæ meæ secundũ Augu. nõ-
dum aduenit. ¶ In hac parte est docu-
mẽtũ literale, ꝙ mali homines odio ha-
bent corrigentes se, Vnde dicitur Pro-
uer. ix. Qui arguit impiũ sibi maculam
K generat: quia, scilicet detrahit corrigen
ti. Est & aliud: quia cũ Christus ha bue
rit tria tempora oĩa tribui tDeo. Nam
tempus præteritum natiuitatis fuit ad
gloriam Dei, & pacẽ mundi, i. hominũ
bonæ voluntatis qui erant in mundo.
Præsens aũt. i. suæ vitæ fuit totũ ad no-
strain vtilitatem, sed futurum. i. tẽpus
mortis fuit ad nostram salutem impen
sum. Multi autẽ sunt qui dederũt Dia-
L bolo præteritum & dãt præsens per va
nitates, & Deo spondent futurum. Sed
sicut dicitur Augu. Qui promisit veniã
pœnitenti: non spopondit diem crasti-
nam differenti. ¶ Quantum ad tertiũ-
tangitur occultatio Christi in suo ascẽ
su ad diem festum, cùm dixit (Hæc cũ
dixisset ipse mansit in Galilæa) donec
fratres eius ascenderent (vt autẽ ascen-
derunt fratres eius tunc & ipse ascẽdit
M ad diem festum) Augu. ascendit autem
non gloriari temporaliter (sed aliquid
docere salubriter. i. de festo æterno ad-
monere. Hæc ille. Non manifeste licet
quasi in occulto. Et hoc primò, secun-
dum Theo. vt vitaret iram feruentium
Iudæorum. Secũdo secundũ Chrys. vt
eius humanitatis certior fieret: & vt eru
diret nos qui persecutores tenere, aut
terrere non possumus: quid in persecu-

tionibus facere debeamus. Vnde nõ di- N
citur ascendisse in occulto: sed quasi vt
ostẽdatur hoc dispensatiuè propter nos
esse factũ. Tertiò, secũdũ Alchui. vt hu-
manum fauorẽ declinaret: dum solus
sine stipantibus turbis ascendit. Quar-
to secundũ Augu. vt dum latet in festo
tabernaculorũ: se ostẽdat latere in vm-
braculis. i. figuris veteris legis: Iudæi er
go quærebant eum in die festo quidam O
vt audirẽt illum: quidã verò vt occide
rent, & dicebant. Vbi est ille? secundùm
autẽ ꝙ dicit Chrys. ex multo odio qui-
dam nolunt eũ nominare: sed dicũt, vbi
est ille? Alij vero nõ nominabat eũ: qa
erat famosus: nõ autẽ ex odio moti. Et
murmur multus in genere masculino:
vt posuit Hiero. teste. s. Tho. quia sic ha
bebat antiqua grãmatica, vel vt osten-
dat diuinã scripturã non subesse regu- P
lis Prisciani: vt idem dicit secundũ mo
dernos tamẽ neutri generis est: erat de
illo in populo propter cõtrarietatẽ opi
nionum. Quidam enim dicebant, quia
bonus est. Alij aũt non, sed seducit tur-
bas. Sumitur autẽ hîc murmur, pro mu
ssitatione. vt sit idem de aliquo esse mur
mur: quod de multa priuatè dici à mul-
tis. Vide autẽ de murmure quædam do-
minica. iij. post festum Trinita. Nemo
tamẽ palam loquebatur de illo: in lau- Q
dem eius secũdùm Augu. (Propter me
tum Iudæorum) id est eorum qui erant
de tribu Iuda: qui principabãtur in po-
pulo secundum Chry. Qui vero dice-
bant quòd seducebat turbas clarè recla-
mabant secundùm Augu. Et isti vt di-
cit san. Tho. erant in principes. Hoc
enim, inqt, datur intelligi in hoc quòd
dicunt seducere illum turbas. Est autẽ
in hac

A in hac parte morale documentum de quo ait Augu. Quicũque emicuerit in aliqua gratia, alij dicunt bonus est, alij non: sed seducit turbas: Quod autem dictum est de Deo valet ad consolationẽ de quocunque hoc dictum fuerit Christiano. Et quidem si seducere decipere est: nec Christus seductor, nec quisquã seductor debet esset christianus. Si au-
B tem seducere est aliunde aliquem ad aliud persuadendo ducere quærendum est vnde, & quo. Si à bono ad malum: malus seductor est. Si à malo ad bonũ: bonus. Et vt sic omnes seductores, & vocemur, & simus. Hæc ille. Est & aliud. Nam colligitur ꝙ est quoddam festum nõ celebrandum scilicet mundanorum qui tempus exponunt in peccatis quod facere non debemus. Primò, quia tota
C hæc vita est vigilia respectu futuri festi. Vnde hic facientes festũ faciunt vigiliam in futuro. Secundò: quia ista vita est tempus exilij, & tempus laboris. Gal. vj. Dum tempus habemus &c. Et est secundum festum celebrandum occultè: quo scilicet est gaudendũ de statu animæ habentis gratiam Dei corpore: sed nõ est faciendum publicè: sed cũ maxima cautela propter periculum ca-
D dedi, & incertitudinẽ prædestinationis, & admixtionẽ multiplicis doloris. Est & tertium celebrandum. s. quo congaudemus animabus iam securis quod semel in anno rationabiliter celebratur. Primò, vt ex hoc sanctos imitemur. Et secundò, vt scimus participes meritorum, & precum eorum: sed tamẽ etiam istud non debet celebrari pompaticè: sed in cordis deuotiõe. Illud vero quod erit in patria post resurrectionem erit iugem, & continuum: & cum maximo amore, & tripudio.

Feria.iiij.post dominicam de paßione. Ioan.x.

FActa sunt Encænia in Hierosolymis: & hyems erat. Et ambulabat Iesus in tẽ- F
plo in porticu Salomonis. Circundederunt ergo eũ Iudæi, & dicebant ei, Quousque animã nostrã tollis. Si tu es Christus: dic nobis palam. Respondit eis Iesus, loquor vobis, & nõ creditis: Opera que ego facio in nomine patris mei: hæc testimo- G
niũ perhibẽt de me. Sed vos nõ creditis: qa non estis ex ouibus meis. Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me. Et ego vitam æternã do eis: & nõ peribũt in æternũ: & nõ rapiet eas q̃squã de manu mea. Pater meus ꝙ H
dedit mihi, maius omnibus est: & nemo põt rapere de manu Patris mei. Ego, & Pater vnũ sumus. Sustulerunt lapides Iudæi: vt lapidarent eũ. Respõdit eis Iesus, Multa bona opera ostẽdi vobis ex Patre meo, propter quod eorũ opus me lapi-

datis?

I datis? Responderunt ei Iudæi,
De bono opere non lapidamus
te, sed de blasphemia: & quia tu
homo cum sis, facis teipsum
deum. Respondit eis Iesus, Nõ
ne scriptum est in lege vestra,
quia ego dixi, dii estis? Si illos
dixit deos ad quos sermo dei
K factus est, & non potest solui
scriptura: quem Pater sanctifi-
cauit, & misit in mundum, vos
dicitis, quia blasphemas? quia
dixit filius dei sum. Si non fa-
cio opera Patris mei: nolite cre
dere mihi. Si autem facio: & si
mihi non vultis credere, operi-
L bus credite: vt cognoscatis, &
credatis quia in me est Pater,
& ego in patre.

FACTA SVNT ENCE-
nia in Hierosolymis &c.)
Io. x. In præsenti euãgelio
tãguntur tria puncta, quæ
sunt. Interrogatio, Responsio, Maligna
tio. ¶ Quãtum ad primũ tangitur inter
M rogatio quã Christo, Iudæi malitiosè
fecerũt. Est aũt sciendũ ꝙ Encænia idẽ
est quod innouationes, & initiationes:
ab en, quod est in: & cænos, vel cænon
nouũ, secundum Aug. est innouatio, vel
initiatio quãdo res nouitur suo vsui ap
plicatur. Vnde induens nouam vestem
nouiter dicitur encæniare vestem. Ista
ergo Encænia de quibus est sermo erat
festum dedicationis tẽpli: quia templũ
quãdo dedicatur suo vsui applicatur. N
Dicitur ergo (Facta sunt) circa mẽsem
decembris (Encænia). i. festum dedica-
tionis templi. quod tamẽ dicitur plura
liter Encęnia, quia pluribus diebus illa
solẽnitas agebatur (in Hierosolymis) i.
in Hierusalẽ: & hyems erat) Additur au
tem hoc de tẽpore huius solẽnitatis. Pri
mò, secũdũ Greg. vt in esse malitie fri-
gus Iudæorũ cordibus indicaretur. Se-
cundò, secundum Theo. ad ostendendũ O
ꝙ Christus esset passioni propinquus:
quia vt ait in vere sequenti passus est.
Tertio secundũ Alchui. & Bed. vt intel
ligatur ista esse dedicatio tẽpli quã Iu-
das Machabæus fecit, triplex enim fuit
in Hierusalẽ templi dedicatio: vt isti di
cunt: & Mag. hist. & s. Tho. & omnes. Pri
ma facta est sub Salomone x. decẽbris.
de qua habetur. iij. Re. viij. & vsque ad P
subuersionẽ templi singulis annis eadẽ
die festa duo celebrabantur: Dedicatio
nis. s. expiationis. de qua habetur. Leui.
xxiij. Secundo vero sub Zorobabel: Iu
dæis à captiuitate Babyloniæ reuersis:
& reędificato templo de qua habetur.)
Esd. vj: Et hæc facta est in vere. xij. die
martij. Tertia aut sub Iuda Machabeo
à Salomone seu Malachię filio. Anthio
chus enim Epiphanes polluit templum
sordibus idolorũ, & vtensilia eius pro-
phanauit: sed Iudas mundauit templũ: Q
& vtensilia restituit in locis suis. Et hęc
fuit quidẽ templi dedicatio facta. xxv.
die mensis decembris de qua habetur. j.
Mach. iiij. Est tamẽ sciendum quòd se-
cundum Chry. ista dedicatio nõ est ter
tia, sed secunda. Et tunc oportet dicere,
quòd erat hyems eo modo quo mediũ
potest dici extremum. Erat enim tem-
pus

A pus medium inter hyemem, & ver.cir-
ca,scilicet finem vnius,& principiũ al-
terius:ideoque poterat dici tempus ve-
ris,& tempus hyemis. Quamuis etiã di
ci possit quòd hyems, dicitur omne tẽ-
pus frigidum.& humidũ etiam si sit in
vere,vel autũno. (Et ambulabat Iesus
in templo).i. in atrio templi secũdum
Alchui.& Mag.hist.& intellige in atrio
secundo in qui Iudaicus populus mun-
B dus orabat:non autem in primo ꝙ etiã
Gẽtilibus patebat. De quibus atriis ha
bes dominica scilicet,in quadra.(in por
ticu Salomonis).i.in qua completo tẽ-
plo erexit columnã æream supra quã
dominũ in die dedicationis eius flexis
genibus adorauit secundum Alchui.&
Mag.hist.cũ tamẽ Iudæi soleant orare
stantes,& in qua etiam post semper cõ-
suenerat orare. Et licet illud templũ to
C tum fuerit destructum vt habetur in fi-
ne iiij.Reg,& in fine Hiere.tamẽ aliud
simile fuit reparatum.ideoque & atriũ,
& porticus idem nomẽ retinuit.(Circũ
dederunt ergo eum Iudæi) quasi com-
primentes eum,& terrere volentes (&
dixerunt ei)volentes non addiscere sed
capere,& decipere secundũ Aug.(quis-
que animã nostram tollis).i.suspensos
D detines:& in ambiguo sed Alchui.non
declarãdo nobis: apertè quis sis.Et hoc
secundũ,scilicet Tho.adulatoriè dicũt
ostendentes se desyderare,quòd ab eo
audiant veritatem. Mentiuntur tamen
secundum Chrys.quia ipse semper pa-
lam loquebatur:& in locis, & in tempo
ribus solennibus Chy.Et aduerte per-
uersitatem illorum.Nam cum per ser-
monẽ erudit dicunt ei,quod signum fa
ciũt aũt per opera demonstrat.dicũt
ei,si tu es Christus dic nobis palã quasi E
semper ad cõtrariũ stantes.Hæc,ille.Se
cundò,autẽ ꝙ debet Aug.Christũ purũ
hominẽ credebãt:diuinitatẽ eius in pro
pheti intelligere non valentes: & ideo
vt dicit Alchui.& etiam Aug.si se Chri
stum professus fuisset statim quasi con
tra Cæsarẽ sibi Iudæorum regnũ vsur-
pare vellet:præsidi eum occidendũ pre
sentassent.¶ In hac parte est morale do
cumentũ.de quo Theo.ait, Satagas tu F
quoque dum hyems imminet.idest vi-
ta præsens turbinibus iniquitatis con-
cussa spirituales Encænias tui templi
celebrare,semper renouando teipsum,
& ascensiones in corde tuo disponens.
Tunc Iesus erit præstò tibi in porticu.
Salomonis pacificum statum tibi tri-
buens sub regimine proprio. In regno
autem futuro nemo renouationis solẽ-
nia perficere poterit.Hæc ille.¶ Quan- G
tum ad secundum tangitur christi re-
sponsio de qua dicit Alchui. Dominus
autem ita temperauit responsionem, vt
& calumniatorum ora concluderet:&
quia christus est fidelibus panderet : &
de homine quærentibus diuinitatis my
steria narrat.hæc ille. Vnde sequitur.
(Respondit eis Iesus.) Loquor vobis,
& non creditis quasi dic. Quare peti-
tis,vt dicam vobis si sum christus? Nõ H
enim crederitis mihi si dicerem vobis
veritatem : sicut neque creditis, mihi
in aliis quæ doceo. Si enim non credi-
tis mihi testantibus operibus. vt dicit
Chrysostomus quomodo solis verbis
credetis? Nã opera idest miracula(quæ
ego facio in nomine Patris mei) idest
ad gloriam patris mei secundũ. S.Tho.
vel in nomine idest virtute patris mei
idest

I rd eſt,Dei,vel Dei patris. nã Chriſtus
vt homo operabatur in virtute Dei, vt
Deus vero in virtute Dei patris.i.quã
Deus pater ei cõicauit illa teſtimoniũ
perhibẽt de me:quantũ ad veritatẽ do-
ctrinæ & ſanctitatẽ vitæ.Licet eñ ma-
li poſsint miracula facere in teſtimo-
nium veritatis:tamẽ ſi falſa prędicarẽt
nũquàm poſſent miracula facere : quia
ſ.Deus à quo principaliter ſunt mira-
K cula nõ poteſt reddere teſtimoniũ fal-
ſum.Chriſtus autem faciebat miracula
ergo prædicabat veritatẽ. Et quia ſine
peccato, & Deũ ſe dicebat : ſequitur ꝙ
ita eſſet etiã ſi nõ feciſſet miracula im-
perãdo, ſed orãdo(Sed)non obſtãtibus
tot,& talibus miraculis vos nõ creditis:
quia nõ eſtis ex ouibus meis.i.quia nõ
eſtis de numero prædeſtinatorũ ſecun-
dum Aug. Sed cõtra primò. Nã ſi pro-
L pterea credimus:quia ſumus prædeſti-
nati.i.à Deo æternaliter dilecti, & ele-
cti ad credendũ,& ad fœlicitatẽ:nullus
credere poteſt niſi Deus hoc dederit:&
cõſequenter infidelitas, nõ erit pecca-
tum. Ad hoc.S.Tho.ſic dicit. Infideli-
tas eſt peccatũ : quia in infidelibus eſt
cauſa,quare nõ datur eis credere.i.pec-
catum originale,vel actuale. Exẽplum.
Videre nõ poſſum niſi me ſol illumina
M uerit : ſi tñ oculos clauderẽ,non viderẽ
nõ ex parte ſolis : ſed ex parte mea qui
cauſam huic præbeo,oculos claudẽs.Et
quia hæc cauſa in oĩbus eſt quicunque
deſerũtur iuſto Dei iudicio deſerũtur:
& quicunq; eliguntur Dei miſeratione
eligũtur.Hæc ille.Quomodo tñ infide-
litas ſit peccatũ contrariæ : & nõ puræ
negatiuæ vt in his qui de Chriſto nihil
audierũt.vide.ij.ij.q.x.art.j.vbi tenet ꝙ

infideles negatiuè nõ damnantur pro N
pter infidelitatẽ : ſed propter alia pec-
cata quæ ſine fide nõ remittuntur. Se-
cundò, quia videretur eos inducere ad
deſperationẽ. Ad hoc diciẽ dupliciter.
Primò, ꝙ cum Chriſtus videret eos nõ
eſſe prędeſtinatos:& in pręſenti malos:
propter vtrunq; dixit prædicta:ſed al-
terum tantum voluit ab eis intelligi.ſ.
quod erãt mali,nõ autẽ quòd erãt præ-
ſciti:à nobis autẽ voluit intelligi vtrũ-
que.Alio modo dicitur ſecundũ.S.Th.
quòd dñs loquebaẽ multitudini in qua
erãt aliqui cõuertendi:aliqui in ſua p-
fidia relinquẽdi. Et his ergo verbis oẽs
timere debuerũt : nullus vero deſpera-
re.Et etiã dato quòd ſingulari perſonæ
fuiſſet locutus, dicens, tu es præſcitus:
adhuc nõ debuiſſet deſperare :quia ta-
lia verba cõditionatè debuiſſent intel-
ligi,ſ.ſi nõ pœniteret. Hæc autẽ patent P
ex.S.Tho.j.di.xlviij.Primæ autẽ expo-
ſitioni videtur congruere quod ſequiẽ
(Oues meæ vocẽ meam audiũt).i.prę-
ceptis meis ex animo, ſiue lætãter obe-
diunt:ſecundũ Alchui.Aug.Non recu-
ſaẽ labor ſi aderit amor : quia qui amat
nõ laborat. Omnis labor nõ amãtibus
grauis eſt ? Hæc ille. Ex hoc autẽ patet
quòd oues de quibus Chriſtus Iudæos Q
volebat intelligere nõ ſunt ſolũ præ-
deſtinati : quia tales aliquando ſunt in
mortali peccato:neq; audiunt vocẽ do-
mini:vt Paulus quãdo eccleſiã Dei in-
ſequebatur : niſi dicatur audiunt ſecũ-
dum prædeſtinationẽ.i.audient (& ego
cognoſco eas)nõ ſolùm notitia ſimpli-
citer quaſi etiã lupos cognoſco:ſed no-
titia approbationis, & electionis ad vi-
tam æternã(& ſequuntur me.) Alchui.

Oues

A Oues Chriſti Chriſtum ſequuntur hic manſuetudinis & innocentiæ viam incedendo:& poſt ad gaudia vitæ æternę intrando.vnde ſequitur (Et ego vitam æternam do eis) Eſt autem notandum quod ſicut dicit.S.Tho.j.par.q.xviij.& eſt ſententia ſumpta ab Ariſt.in lib.de anima.vita dupliciter ſumit̃. Vno modo pro ipſa eſſentia, vel natura, ſeu ſubſtantia rei viuentis ſicut humanitas di-B citur vita. Alio modo pro operatione rei viuentis: ſicut ſentire, & intelligere. Primo ergo modo tam beati, quàm damnati, ſiue homines, ſiue angeli habituri ſunt æternã vitam: quia vtriq; erunt incorruptibiles. Secũdo verò modo damnati homines non habebunt fortè vitam æternam: quia nullam fortè habebunt operationem perpetuam. Angeli etiam habebũt æternam vitam aliquo C modo: quia habent aliquam operationẽ perpetuam: ſemper enim ſe intelligunt ſecundum Theo. Sed tamen propriè illa operatio non dicit̃ vita æterna: quia vita ſonat in bonum: cognitio autẽ eorum eſt eis ad malum, & pœnam (& nõ peribunt inæternum) & ſubaudiendũ eſt ſecundum Aug. vos autem peribitis in æternum qui nõ eſtis ex ouibus quę me ſequuntur. ¶ Sed contra quia Iudas D periit. Ad hoc dicit Tho. quod dominus loquitur de perſeuerãtibus, & volentibus paſtorem ſequi. Nihil enim poteſt eas auertere à paſtore niſi eis volentibus. Augu. verò videtur velle quòd dominus loquatur de prædeſtinatis. vnde ait. De illis ouibus de quibus dicitur: nouit dominus qui ſunt eius: nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. ſecurus eſt de numero earum qui pro eis nouit quid dedit. Hæc ille. Sed contra Augu. arguitur quia prædeſtinati aliquando mortaliter peccant: vt Petrus negando Chriſtum. ergo & rapiuntur: contra illud quod ſubditur (& non rapiet eas quiſquàm de manu mea) Ad hoc dico quòd nõ rapiuntur niſi ad tẽpus. Vel dico quòd neq; vi, neq; aſtutia rapi poſſunt: niſi ipſis volentibus, & Chriſto permittente: ſicut neq; etiam non prædeſtinati. Licet autẽ non perire F inęternum ſit prędeſtinatis proprium: tamen non rapi eſt omnibus commune: quia Chriſtus vult omnes ſaluari ſi velint qui omnipotẽs eſt. Quod probat conſequenter di. (Pater quod dedit mihi maius omnibus eſt). i. fortius Diabolo & omni creatura. Dedit enim ſecundum Aug. pater filio deitatem: & cõſequenter ſuam potentiam, & ſuam ſcientiam, & nõ omnem ſuam perfectionem G vnde eſt Patri ęqualis. Eſt inquam maius omnibus, vt dicit. S.Tho. Primo natura. Ioã.v. Sicut pater habet vitam in ſemetipſo &c. ſecundo poteſtate. Io.vj. Poteſtatẽ dedit ei iudicium facere &c. Tertio reuerẽtia, & honore. Phil.ij. Dedit illi nomẽ &c. Maius eſt ergo omnibus quod dedit mihi pater: vt.ſ.ſim verbum eius vnigenitus eius ſplendor lucis eius. Hæc ille. Ex hoc autem vult H Chriſtus probare quòd nemo poteſt oues ſuas rapere. Probat autẽ idem adhuc alia ratione ſic. (Et nemo poteſt rapere de manu patris mei.) Manus autẽ Dei ſecundum Augu. tribus modis ſumitur. Vno modo pro Dei poteſtate: ſicut poteſt poni exemplum de eo quod dicitur de AEgypto ſuum populum in manu valida eduxiſſe. Alio modo pro

I Dei verbo:quo Deus operaī sicut arti-
fex per artē suam. Solent enim, vt ait,
homines dicere manus suas etiā alios
homines per quos faciunt quod volūt.
Tertiò,ipsum Dei opus sicut diciī (vt
ait) quis cognoscere manū suam:cū scri
pturā suam cognoscit.Hic autē vt dicit
primo modo sumitur.Et ex hoc vult fi-
lius inferre ꝙ etiam de manu sua nul-
lus rapere potest:cum sit eadē vtriusq;
K manu,vel potētia. Vnde subditur (Ego,
& pater vnū sumus).s.in virtute,& po-
tentia:quia de hoc est sermo secundum
Chry.¶ Est autē sciendum ꝙ Arrius di-
xit filium esse patre minorē:& ab eo in
essentia diuersum,& in persona.Sabel-
lius vero tenuit aliud extremū dicens:
quod neq; in natura, vel essentia, neq;
in persona distinguūtur. Veritas eū in
medio:quia sunt vnū in essentia : & di-
L stinguūtur in personis. Vnde vtrunq;
errorē Christus in his verbis destruxit.
Nam sicut dicit.S.Tho.j.di.ix.&.iij.di.
vj.neutrū genus ad naturā : masculinū
verò ad personā pertinet.Cū ergo dicit
saluator : vnū in genere neutro signifi-
cat vnitatē naturæ : cùm verò dicit:su-
mus in masculino, & in plurali signifi-
cat vnitatem personarū Aug.Verùmq;
audi:& vnū,& sumus:& à Caribdi,& à
M Scylla liberaberis. Quod dixit:vnū li-
berat te ab Arrio. Quod dixit sumus:
liberat te à Sabellio. Si vnum:nō ergo
diuersum.si sumus ergo pater, & filius.
Hæc ille.Sicut autē dicit Hilar.viij.de
Trinita.ad hoc dicūt sectatores Arrii.
quod pater, & filius sunt vnū volunta-
te:quia scilicet idem volunt:nō autem
natura deitatis quasi vterq; sit Deus.
Vnde Deus & creatura etiam aliquo
modo vnum dicuntur. ¶ Sed cōtra hoc N
arguiī : quia Christus nō probasset se-
cundum hoc ꝙ nemo de manu sua po-
test oues rapere amplius quàm possit
quis rapere de manu Moysi, vel vlte-
rius. Et præterea.S.Tho.ad idē arguit
sic,Quæcunq; sunt vnū simpliciter.i.si-
ne additione sunt vnū secundū substā-
tiam : quia cū vnū dicatur sicut & ens:
sicut nihil dicitur ens simpliciter nisi, O
secūdùm,substātiam,vel naturā:ita ne-
que dicitur simpliciter vnū. Sed hic pa
ter, & filius dicūtur vnum simpliciter:
igitur sunt vnū secundum substātiam.
Vnde nūquàm inuenitur quòd Deus,&
creatura.s.pura dicūtur vnum nisi cum
additione secūdum illud.j. Corin.vij.
Qui adhæret Deo vnus spiritus est.Et
ideo Iudæi melius Christi doctrinā in-
telligētes in hac parte quàm miseri Ar- P
riani:intellexerunt ꝙ se Deum fateba-
tur : quia hoc ipsa Christi verba sona-
bant.Hoc enim Iudæorū lapides testā-
tur.qui ideo voluerūt cū lapidare.quia
intellexerūt in his verbis ꝙ se Deum
astruebat. ¶ In hac parte est documen-
tum literale:ꝙ non oportet Diabolū ti-
mere : quia talē habemus adiutorem ꝙ
capi non possumus, nisi volētes. Greg.
debilis est hostis qui nō potest vincere, Q
nisi volentē.Hæc ille.¶ Est & aliud.Nā
vt ex verbis Christi patet aliquæ sunt
oues,nō suę:sed Diaboli quę.s.sunt lu-
pi sub veste ouina. Cognoscitur autem
secundū Chry.lupus sic cōtectus.Pri-
mò,si mordet dētibus.i.detrahit.Secun-
dò,si nō clamat versus terrā:sed vlulat
versus cœlū vt hypocritæ se extollētes,
& viros cœlestes per infamiā deprimē-
tes. Tertiò, si nō pascūtur herbis cœle-
stium

A stium cõsolationum: sed carnibus voluptatum. Sunt antem & quædam oues Christi: quæ cognoscuntur. Primò, ex operibus bonis. Iuxta illud. Opera quę ego &c. Secundò, si vocem pastoris audiunt: quę est quadruplex: vt colligitur ex scripturis: scilicet, Exterior exhortatio, Interior inspiratio, Beneficiorum elargitio, & Corporalis flagellatio. Tertiò, si cognoscuntur à Christo pastore
B quòd facit per imaginem suam, quam eis impresit, & per arma virtutũ quibus eas ornauit: & per doctrinam charitatis qua eas instruxit. Si autem istis careant non cognoscuntur ab eo. Et quarto si pastorem sequũtur per viam virtutum. Hæc quatuor signa ouium Christi ponuntur in hoc Euangelio, vt patet intuenti. ¶ Quantum ad tertium
C tangitur Iudæorum malignatio. Pro qua aduertendum est quòd Leui.xxiiij. mandatur vt blasphemus lapidetur. Est autẽ blasphemia si quod est Dei, creaturæ attribuatur, vel ẽ conuerso. Quia ergo intellexerunt quòd Christus se Deum dicebat: tanquàm blasphemum voluerunt eum occidere: ideo dicitur. (Sustulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.) Sed quæ malignitas erat ista, si credebant se obedire Deo?
D Dico quòd erat maxima malignitas: quia ista sua ignorantia quòd, scilicet, nescirent Christum esse Deum: erat quodam modo affectata: vt dicit. S. Tho.iij. quæstione.xlvij. & ex inuidia, & odio procedebat. Miracula enim sua eum clamabant Deum: sed isti viri flagitiosi passionem sectantes: eis nolebant attendere. (Respondit eis Iesus) non timens lapides: sed volens eorum furorem rationabiliter mitigare. Per E
hæc tamen quæ sequuntur, vt dicit Chrysost. non vult verba sua sua quasi maledicta excusare, aut reuocare: sed affirmare, & ostendere quòd malè de eo sentiebant. (Multa bona opera ostendi vobis) secundum Alchui. sanando.i. firmos: & docendo indoctos (ex patre meo) Potest autem ly ex, dicere habitudinem causæ finalis: & est sensus, secundum Alchui. quòd in omnibus suis ope F
ribus gloriam Dei quæsiuit, & propter ipsam opera bona fecit sicut si dicamus ex diuina bonitate procedere omnia bona.i. propter Dei bonitatẽ sicut propter causam finalem. Vel habitudinẽ causę, seu principii efficientis: & est sensus, quòd à patre accepit virtutem suam qua miracula facit, & docet. (Propter quod eorum opus me lapidatis:) quasi diceret. Opera mea merentur quòd à G
vobis debeam amari: non lapidari: & si aliquid feci reprehensione dignum dicatis quid est illud opus propter quod me vultis lapidare (Responderunt ei Iudæi) Credo nisi Christus eos inuisibiliter cohibuisset: quòd non verbis, sed lapidibus ei respondissent propter nimiam inuidiæ, & furoris rabiem: maximè quia existimabãt se iustam causam habere mortis eius, quam tantùm appe H
tebant (de bono opere non lapidamus te) secundum enim quod dicit Alchui. Christi beneficia negare non poterant: vnde ea quamuis inuiti confitentur (sed de blasphemia &) pro.i. (quia tu homo cùm sis: facis teipsum Deum). s. dicendo vnum sumus. Augu. Ecce Iudæi intellexerunt quòd Arriani non intelligunt. Hæc ille. Dicunt autẽ secundũ. S.

I Tho.contradictoria.ſ.bona illum opera facere & vſurpare ſibi diuinos honores. Non enim poſſet miracula facere, ſi Deum Blaſphemaret falſa prædicãdo, quia Deus non approbat falſitatẽ. (Reſpondit ei Ieſus. Nonne ſcriptum eſt lege veſtra id eſt in Pſalmis qui debent eſſe vobis leges. Sicut enim dicit Chryſo.&.ſ.Tho.ſcriptura veteris teſtamenti aliquãdo in legẽ:& prophe-
K tas, & pſalmos, diuiditur. Iuxta illud Luc.vltimo. Oportet impleri quæ ſcripta ſunt in lege, & prophetis,& Pſalmis, de me :ſed aliquando diuiditur in legẽ,& prophetas includuntur.ſecundũ illud Matt.xij. In his duobus mandatis vniueſa lex pedet,& prophetæ. Aliquãdo omnes illæ partes, ſeu tota ſcriptura veteris teſtamẽti nominis legis ſignificatur; vt hic. (Ego dixi Dii eſtis). Di-
L citur autẽ Deus tripliciter. ſ.p naturã & ſic caret plurali Deus eñ eſt vnus: vt habetur Deu.vij. Per nuncupationem, & ſic idola dicuntur dii. Et per participationem & ſic dicuntur Dii q a Deo habet ſanctitatẽ, vel autoritatẽ, vel aliud diuinum donum. Et ſic dicitur Exo.xxij. Diis non detrahes. Et ſic etiã in pſalmo de iudicibus, & prophetis dicitur. Ego dixi Dii eſtis. Ex his ar-
M guit Chriſtus.ſecundum Chry. Poteſt autẽ ratio Chriſti dupliciter formari. Vno modo vt velit ſe tanqũ naturaliter Deum præferre Diis participatiuè dictis ſic illud à quo aliqua participatiuè talia dicuntur, eſt per eſſentiã tale id eſt ipſa ſua eſſentia eſt talis, vel ex ipſa ſua eſſentia, & habet ꝙ ſit tale, & ab aliquo extrinſeco. Sic enim videm⁹ ꝙ omnia lucida, propter ſolẽ:& omnia calida. calore, igneo ſunt calida, propter ignem. Sed prophetæ dicti ſunt tales id eſt Dii participatione diuini verbi. Ergo diuinum verbum eſſentialiter De⁹, & conſequeuter ſi ſe Deum facit non blaſphemat:& tunc ſic legitur. (Si illos dicit) ſcriptura.ſ, ſeu lex (deos ad quos ſermo) ſeu verbũ (Dei factus eſt) id eſt reuelatus (& non poteſt ſolui ſcriptura) id eſt nõ poteſt falſitatis argui, vel blaſphemiæ (quẽ pater ſanctifica-uit) id eſt ſanctũ genuit æternaliter: ſecundm Aug. Vel factum fecit, ſecundũ humanitatem: ſecundũ Theo.& hoc ex non, ſancto negatiuè:& non contrariè, vel priuatiuè. Chriſtus enim nunquam fuit peccator: neque etiã aliquãdo fuit potens habere gratiam Dei, & non habens inquantũ homo: quia primo inſtã ti ſuæ conceptionis fuit ſanctus, & beatus. Vide de hoc.ſ.Tho, iij. par.q.xxiiij. (& miſit in mundum) tanquã ſaluatorem ſecundũ Theo. (vos dicitis quia blaſphemas) tu.ſ.quem pater ſanctificauit,: (quia dixi filius Dei ſum, quaſi dicerent. Iſta eſt magna ſtoliditas. Sed q̃a potuiſſent dicere: quomodo probas eſſe Dei filium. ideo probat hoc conſequenter per ea quæ ſubduntur... poſtea exponentur. Alio modo poteſt formari ratio taliter. vt in ea Chriſtus non ſe aſſerat Deũ per naturã: ſed per participationem, ſed tamen excellẽter inter omnes Prophetas. facta vero ratio ne probat ſe Deũ per naturã, Formatur ergo ſic. Si abſque peccato blaſphemiæ prophetæ potuerũt dici Dii ſecundũ ſcripturã: multomagis ille quẽ Pater ſ... Deos ſanctificauit ſpiritualiter, & ex cellenter, tanquã.ſ. Chriſtũ, quẽ ... to...

A totem misit in mundū; potest sic dici. Constabat autem Iudæis & ipsi credebant ꝙ dominus Iesus erat Christus: licet purum hominum crederent. vt multipliciter ex Euangeliis patere potest. Sed contrà, quia secundum hoc videbitur ꝙ Christus possit dici Dei filius per adoptionem si se dicit Deum participatiuè quód repugnat.s.Tho.iij.parte.q.xxiij. Ad hoc autē dico ꝙ Christus B dicere potuit se Deum participatiuè: secundum opinionē Iudæorum qui eū Christum esse credebant. Vel dico ꝙ cum formatur ratio secundo modo: nō sic est intelligēdum quasi Christus voluerit se dicere deū participatiuè. Sed se habere id vnde aliqui dicti sunt dum participatiuè id est, gratia dei. Modo stat quod haberet illud tale: & tamē ab C eo non debet denominari talis: sed ab excellentiori forma id est deitate. Quā quia Iudæi in eo non negabant: nō tamen propter hoc habebant sufficientē causam currendi ad lapides. quia poterant credere ꝙ se Deum diceret participatiuè per gratiam Dei: quod non est lapidatione dignū? quamuis se taliter Deum non diceret: sed intendebat dicere ꝙ vel sic poterát dici Deus si nō excellentiori modo, vt illi credebant. Sed D vnde habuerunt Iudæi ꝙ Christus filius dei esset. Respondet.s.Tho.ꝙ dominus hoc dicit virtualiter: licet nō expresse quia dicit, ego, & pater vnum sumus: & quod dedit mihi pater &c. Accipere enim naturā ab aliquo, & esse vnū in natura cum eo: rationem filiationis habet. Hæc ille. ¶ Sed contra: quia secundum hoc Spiritussanctus esset filiꝰ. Dico quod loquitur de acceptione per generationē. quomodo solū Iudæi credebant alicuius naturā alteri cōmunicari: cū nihil scirent per modū amoris in identitate naturæ procedere: quod est E Spiritussancti. ¶ Sed iterū contra: quia secundum hoc ignis genitus esset filiꝰ. Dico ꝙ.s.Tho. loquitur de acceptione naturæ à viuente: cuiusmodi est Deus pater. Igitur non primo sed secūdo modo videtur formanda ratio secundum Chryso. dicentem. Interim quidem, vt F susciperetur sermo: humilis locutus est. Postea autē ad maius eos reduxit, ostēdens ꝙ in nullo minor est patre: cum subditur. (Si nō facio opera Patris mei nolite credere. ¶ Hæc ille. Opera autem Patris Christi appellat ea, quæ nullus facere potest nisi pater, vel aliquis patri æqualis. (Si autē facio) propria autoritate alia quæ sunt soliꝰ Dei G (si mihi) id est propter me, seu propter verba mea (non vultis credere) me esse Deum (operibus credite) quę apertè meam diuinitatem loquuntur: quia nullum est euidentius indicium, de rei natura quā propria eius operatio: secūdum san. Tho. (vt cognoscatis) (&) pro id est (credatis quia pater in me est, & ego in Patre) Hila. Hoc est Dei filius sum, hoc est, ego, & pater vnum H sumus. ¶ Est autē sciendū ꝙ filius est in Patre ratione suæ essentię: quia.s. essentia quæ est filius, est in patre cum sit eadem similiter ratione relationis: quia vnum relatiuè oppositorū est in alio secundum intellectū. Et similiter secūdū originē: quia illa origo est manens in dicente. E conuerso pater est in filio, ratione essentiæ, & relationis eadē rationem: & ratione etiam originis: quia in

I verbo quod dicitur est omne, q; verbo dicitur. Eadem autem est rãtio de Spiritusancto. Vide de his. s, Tho. j. part. q. xiiij. Et concordat. s. Tho. cũ Hilario. & Ang. & Ambr. qui tenent Patrẽ esse in filio, & ecõuerso eo quod vnusquisque horum essentia. & eadẽ est vtriusque, & in vtroque. Est ergo Pater in filio per essentiæ identitatẽ: & per æqualitatem ex consequenti. homo vero in Deo per
K gratiæ similitudinẽ, & cõsequenter aliter, & aliter. Et de hoc est documentũ morale: de quo ait Aug. Non enim sic si ius dicit in me est Pater, & ego in illo: quomodo possunt dicere homines. Si enim bene cogitamus, & ne viuamus, in Deo sumus: & deus, in nobis est, qua si participantes eius gratiam, & illuminati ab ipso. Vnigenitus autem filius in Patre est: st pater in illo tanquã æqua-
L lis. Hæc ille.

Feria. v. post dominicam de paßione. Luc. vij.

Rogabat Iesum quidam Pharisæus, vt mãducaret cum
M illo. & ingressus domum Pharisæi discubuit. Et ecce, mulier, q̃ erat in ciuitate peccatrix vt cognouit quod accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum vnguenti. & stans retro secus pedes eius. lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, N
& vnguento vngebat. Videns autem Pharisæus qui vocauerat eũ, ait intra se, dicens. Hic si esset propheta sciret vtique q̃; & qualis est mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Iesus, dixit ad illum, O
Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait, Magister, dic duo debitores erat cuiusdam fœneratori. Vnus debebat denarios quingentos: & alios quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtrisque. Quis ergo eũ plus diligit. Respondens Simon dixit, Existimo quia is cui plus donauit. P
At ille dixit ei. Rectẽ iudicasti. Et conuersus ad mulierẽ dixit Simoni, Vides hãc mulierem. Intrauit in domum tuã. aquã pedibus meis non dedisti. hæc autem lachrymis rigauit pedes Q
meos, & capillis sui tersit. Osculum mihi non dedisti: hæc aũt ex quo intraui nõ cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxisti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi, remittuntur

A tuntur ei peccata multa: quoniam dilexit multùm. Cui autem minus dimittitur: minus diligit. Dixit autem ad illam. Remittuntur tibi peccata tua. Et cœperunt qui simul accumbebant, dicere intra se. Quis est hic qui etiam peccata dimittit. Dixit aũt ad mulierẽ. Fides tua te saluã fecit, Vade in pace.

B ROGABAT IESVM quidam Pharisæus &c. Luc. vij. Circa conuersionem Magdalenę quæ in præsenti Euangelio recitatur, tanguntur tria puncta, quæ sunt Compunctio. Excusatio, & Absolutio. ¶ Quantum ad primũ

C sciendũ est ꝙ sicut dicit Magister Hyst. ea quæ hic narrãtur secundũ aliquos contigerant in Nazareth: secũdũ alios vero in Bethania: sed tamẽ vt idem dicit, & locus & tẽpus horũ ignorabatur. veruntamẽ existimo ꝙ quia dicitur intrà, Et ecce mulier quæ erat in ciuitate, peccatrix: cum nulla ciuitas exprimatur hoc de Hierusalem ciuitate regali debere intelligi. Si tamen ista conti

D gerũt in Bethania possunt dici contigisse in Hierusalẽ. quia cum Bethania minus, quã per duo milliaria distaret a Hierusalẽ erant quasi suburbium eius. Quia ergo Christus consueuerat prædicare in Hierusalem: & hospitari in Bethania: credo Magdalenã cõuersam in Hierusalem ad sermonẽ Christi. sed postmodũ in Bethania in domo auũculi sui Simonis Pharisæi, & olim leprosi attulisse cor suũ: & alabastrũ vnguenti:

E nisi fortè Simon tanquã potẽs dominꝰ palatiũ dicatur habuisse in Hierusalem. Dicit̃ ergo (rogabat Iesum quidã Pharisæus) .i. religiosus dictꝰ a Phares ꝙ est diuisio: eo ꝙ habitu, & cõuersatione tales ab aliis distinguebant̃ (vt mãducaret cũ illo) Vtrum autẽ bono, vel malo fine ista inuitauerit Christum nõ est certũ. Christus aũt mãducauit cum

F Pharisæis, vt eorũ superbiam reprimeret: vt patet hic. & cũ Publicanis vt eos ad pœnitentiã prouocaret Matth. ix. & Luc. v. & cum amicis familiaribus san. Maria. Mar. & Lazaro vt eorũ amorem nutriret, & augeret. Io. xij. & cũ suis cognatis pauperibus: vt eorũ amorẽ nutriret, & augeret. Io. xij. & cũ suis cognatis pauperibus, vt eorem inopiã suppleret aquã mutando in viuũ vt Io. ij. Sed cũ

G magis sit iustorũ appetẽda societãs, quã iniquorũ: quare dominus Zacheũ spõtè adiit, nõ autẽ Pharisæũ apparẽter iustũ nisi inuitatus: ad hoc dicit Gorrã Christum hoc fecisse Primo, vt ostendat ꝙ non egent: qui sani sunt medicõ, & Secũdò: ꝙ dominus plus diligit humilẽ peccatorẽ, scilicet olim quã iustũ superbũ Vel posset dici ꝙ hoc fuit Zacheus nõ audebãt rogare vt iste Pharisæus (Et in

H gressus domũ Pharisæi) Erat eñ Christus pauper. ideo inuitationẽ acceptauit (discubuit) quia enim antiqui in lectis comedebãt, seu iacentes, vt dicit Alchui. ideo sedentes ad mensam dicũtur accumbere, vel recumberet, vel discũbere (Et ecce, mulier quæ erant in ciuitate) hec mulier fuit Maria Magdalena soror Lazari, & Marthæ vt habes. s. fo. vj. post. iiij. domini. xi. Sed hæc non

I nominatur: quia secundum hominum opinionem adhuc erat peccatrix: vt dicit Gorram. Ex hac ratione secundum eandem opinionem subiungitur (peccatrix) secũdum hominum. s. opinionem sed iam coram deo iustificata merito contritionis. ¶ Est autem sciẽdum quod Aug. super illud. j. Cor. xv. inueniuntur multi falsi testes: sic dicit, Perhorrendũ est ne aliquid falsi de Deo dicatur licet
K ad eius laudem pertinere videatur quia non minori, sed maiori fortassis scelere in Deo laudatur falsitas quàm vituperetur veritas. Hæc ille. Et idem dico de sanctis. Quidam ergo ex quadã stulta pietate dicunt Magdalenam nõ corpore: sed mente tantùm fuisse peccatricem: ex quo magna inconuenientia sequuntur. Primo: quia peruertitur sanus euangelii, & sanctorum intellectus. Nã
L Luc. vij. dicitur Maria quæ vocatᷓ Magdalene. de qua. vij. Demonia exierant, idest vitia vniuersa quibus plena fuerat, vt dicit glo. Idem dicitur in textu, & in gl. Mar. vlti. & gl. Hiero. dicit eam fuisse meretricem. Et in euan. hode. dicitur peccatrix: quod scriptura dicere non consueuit nisi de publicis peccatoribus. Secundum, quia tollitur peccatoribus magna spes veniæ: cùm ista sit da
M ta in exemplum pœnitentiæ sicut Maria virgo in exẽplum innocentiæ. Sed quare fuit ita peccatrix? Nam sicut dicit beatus Vincentius. xij. annis fuit in voluptatibus. Ad hoc dico quod tria habuit, quæ consuerunt mulieribus esse causa ruinæ. Primo & principaliter, habuit libertatẽ post parentum mortem. Secũdò, habuit diuitias, & delitias. Tertiæ, dicit habuisse pulchritudinẽ. Martha autẽ licet etiam ista habuerit: sem- N
per tamen fuit virgo secundum beati Vincen. quia fuit infirma. Nam secundum Ambro. fuit illa quæ. xij. annis fluxum sanguinis passa est quamuis fortè quidem fuerit Martha: sed non ista. Et etiam quia suum castrum fuit tanquã hospitale pauperũ. Deus enim & naturalem pietatem, & merita, ac supplicationes pauperum suorum libenter aspicit. Fuit etiam religiosa. i. Pharisæa se- O
cundum aliquos (vt cognouit quod Iesus accubuisset in domo Pharisæi) compuncta: & vt creditur ad prædicationẽ christi (attulit alabastrum vnguenti) i. vnguentũ contentum in vno vase de alabastro. Est autem sicut dicit Bede Alabastrum genus marmoris varii coloris quod optimẽ seruat vnguenta. Consue-
uerunt autem viri regionis illius variis P
vnguentis vti pro corporum recreatione, & solatio. Ista ergo mulier corde cõpuncta post sermonem statim venit ad Christum refouendum vnguentis quò ad corpus, & consolandum lachrymis quò ad animam quæ peccatorum sitiebat salutem. Gre. in homil. Quia enim hæc mulier turpitudinis suæ maculas aspexit, lauanda ad fontem misericor-
diæ occurrit. Non iussa venit conuiuã- Q
tes non erubuit. Nam quia semetipsam grauiter erubescebat intus: nihil esse credidit quod verecundaretur foris. Discite quo dolore ardet: quæ flere etiam inter epulas non erubescit. Hæc ille. Greg. nazan. In se indignitatem suam ostendẽs stábat post tergũ deiectis luminibus, effusa coma pedes amplectẽs lachrymisq; eos perfundens, rebus tristem animum ostendebat veniam implo

A plorans. Hæc ille. Vnde sequitur (& stans retro secus pedes eius, lachrymis) Hæc beata peccatrix fuit valde lachrymosa. Nam habuit lachrymas compassionis in morte fratris quæ Christum induxerunt ad fletum, & suscitationem Lazari. Et lachrymas doloris in morte Christi: cùm fuerit inter mulieres quæ illum flendo sequabantur ad crucem de quibus Luc.xxiij. quæ induxerunt chri
B stum ad compassionem vt diceret filię Hierusalem nolite flere &c. Habuit & lachrymas amoris post Christi mortẽ: vt patet Io.xx. quæ meruerunt angelicam visionem: & Christi primam apparitionem. Habuit & lachrymas compunctionis de quibus dicitur hic, quæ meruerunt absolutionem à tot sceleribus. Sequitur (cepit rigare pedes eius) fatigatos ex itinere, & deturpatos ex pulue
C re vtrum vero Christus discalciatus incederet: dic quod non vt habes dominica.iiij. aduentus. Et si dicatur quod ista mulier pedes christi nudos attractauit. Dico quod eos potuit ipsa nudasse siue habuerit perfecta calciamenta siue sandalia quæ sunt calciamenta pauperum in illa regione, vt dicit S. Thom. super Matt. (& capillis capitis sui tergebat.) Inter omnes eius capillos isti soli qui
D Christum tetigerunt manent incorrupti (& vnguento vngebat) sed contra. Nam cum esset facta, & deuota Christus dicit ei noli me tãgere. Io.xx. Quare ergo nunc se tangi permittit ab ea? Ad hoc dicit Gorram quod tunc Christus voluit ostendere se esse altioris status quàm credebat & maiori reuerẽtia dignum dum esset glorificatus. Et nota secundum Bedã quod semel vnxit Mariam pedes Christi in domo Pharisæi: E & semel caput in domo propria. Io.xij. imo vt ibi patet etiam tunc vnxit pedes eius. Ista mulier semper Christi pedibus fuit affecta. nec mirum quia istis pedibus omnia subiecta sunt secũdum illud psal. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Secundo, quia ipsi mare quasi terram calcauerunt, vt patet Matthæ. xiiij. Tertiò, quia ad tactũ eorum fuit absoluta à pœna, & culpa, & sanctifica- F ta: vt hic patet. Quartò, quia pro nostra eruditione sunt discurrendum fatigati secundum illud Ioan. iiij. Iesus fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. Quinto, quia pro nostra redẽptione fuerunt vulnerati: secundum illud psal. Foderunt ma. me. & pe. meos &c. Greg. Oculis enim terrena concupierat sed hoc iam per pœnitẽtiam conterens flebat. Capillos ad compositionẽ G vultus exhibuerat: sed iam capillis lachrymas tergebat. Vnde sequitur (& capillis capitis sui tergebat) ore superba dixerat, sed pedes Domini osculas hoc in redemptoris sui vestigia figebat. Vnde sequitur (& osculabatur pedes eius) Vnguentum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Quod ergo sibi turpiter exhibuerat: hoc iam Deo laudabiliter offerebat. Vnde sequitur. (Et vnguento vn- H gebat.) Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se inuenit holocausta. Conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum, vt totum seruiret deo in pœnitentia: quicquid ex se Deũ contempserat in culpa. Hæc ille. Chry. Et hæc quidem quæ dicta sunt agebantur exterius quæ verò reuoluebat eius intentio multò feruentiora his erant.

I quæ ſolus Deus inſpiciebat. Hæc ille.
¶ In hac parte eſt morale documentũ
pro peccatoribus : vt de venia non de-
ſperent dummodo imitari velint Ma-
gdalenam ſicut in culpa:ita & in pœni
tentia. De hoc Ber. ſuper Can. ſermo.
iij. Fleuit amarè: & de intimis viſceri-
bus longa ſuſpiria trahens ſalutaribus
intra ſe concuſſa ſingultibus fellos hu-
mores euomuit. Huius igitur beatũ pœ
K nitẽtis exemplo proſternere & tuo mi-
ſera · vt deſinas eſſe miſera. Proſterne-
re & tu in terra , amplectere pedes pla-
ca oſculis. riga lachrymis, quibus tamẽ
non illũ laues, ſed te: & fias vna de gre-
ge tonſarum quæ aſcendunt de laua-
cro. Hæc ille. ¶ Quantum ad ſecundum
tangitur excuſatio quam Chriſtus pro
ſe, & Magdalena facit Phariſęo de vtro
que malè ſentienti: cum dicitur. (Vidẽs
L autem phariſæus qui vocauerat eum)
quod ſcilicet permitteret ſuos pedes at
trectari à meretrice (ait intra ſe dicens
Hic ſi eſſet propheta) vt dicitur (ſciret
vtiq; quæ & qualis eſt mulier quæ tan-
git eum: quia peccatrix eſt.) Ex hoc au-
tem patet falſum eſſe quod dicitur Ma
gdalenam ſola mẽte peccaſſe : quia iſte
hoc neſciuiſſet. Iſte autem Phariſæus
diſpiciebat Magdalenam tanquam pec
M catricem: & dominum tanquam non eſ
ſet propheta, & circa vtrunq; decipieba
tur. Circa Magdalenam quidem : quia
neſciebat eam eſſe iuſtificatam : & eis
fuiſſe multa peccata dimiſſa : quod ta-
men cogitare debuiſſet ſingultibus eius
& lachrymis. Circa chriſtũ verò : quia
chriſtus non ſolum ſciebat eam fuiſſe
peccatricẽ, ſed etiam eſſe pœnitentẽ. &
dato ꝙ illam non agnouiſſet: adhuc po

tuit fuiſſe propheta: quia prophetę non N
ſciunt omnia. Vnde & Hæliſæus igno-
rabat propter quid ſunamitis mulier te
neret pedes eius. iiij. Reg. iiij. & dixit.
Anima eius in amaritudine eſt, & domi
nus celauit à me. Chriſtus ergo ſimul
vtrũq; excuſat cum ſubditur (& rñdens)
cogitationi ſecundum gl. quia intra ſe
phariſæus loquebat̃ (Ieſus dixit ad illũ
Symon habeo tibi aliquid dicere. At il
le ſecundum glo. factus attentus ex ver O
ba dñi (ait Magiſter dic) Subiunxit aũt
dominus parabolã vt conuenientius cõ
tra phariſæũ ex eius rñſione concludat
di. (Duo debitores erant cuidã fœnera
tori.) Eſt aũt ſciendũ ſecundum Chry.
quod inparabolicis nõ oportet oĩa ſcru
tari, & cuiuſlibet verbi ſumere ſenſum
ſed ſufficit attendere quid chriſtus in-
tendat. Per hanc ergo parabolã non in
tendit niſi ꝙ ſicut homo aliqñ relaxat P
maius & minus debitum pecuniarũ. Si
tamẽ hæc parabola per oĩa debet expo
ni dicamus, ꝙ duo debitores ſunt duo
peccatores. fœnerator autẽ dupliciter
accipit̃. Vno modo pro vſurario. Alio
modo pro viro miſericordiæ qui gratis
mutuat. Nam etiã fœnus non ſolum ſi
gnificat vſurã: ſed aliqñ ſtat pro mutuo
iuxta illud Deut. xv. Fœneraberis gen Q
tibus multis, & ipſe à nullo accipies fœ
nus. Iſte ergo fœnerator eſt Deus vtro
que modo quia mutuauit nobis oĩa bo
na naturalia, & gratuita & acquiſita, &
fortuita quaſi nõ reddimus ei recogno
ſcendo nos ab ipſo iſta poſsidere & re-
gratiãdo ei: ſumus pœnę debitores. Exi
git etiam à nobis rationẽ non ſolum de
recognitione doni mutuati : ſed etiam
de vſu eius. Vnde ſi donis eius non vti
mur

A mur ad gloriã eius: ꝙ est vsum eorũ soluere: contrahimus debitũ pœnæ. Et tã nihilominus dr̃ fœnerator etiã secũdo mõ: qa ad vtilitatẽ suã nihil exigit pro tali vsu: sed solũ ad vtilitatẽ nostrã: vel ꝓ bono iustitiæ. (vnꝰ debebat denarios quingentos: alius). s. qui minus peccauerat (quinquaginta) Titus. q. d. Neque tuo Simon absq; debito es. quid igitur si in paucioribus teneris. Nõ superbias quia tu quoq; venia eges. Hæc ille (non habentibus illis vnde redderẽt) gl. Nullus enim põt per seipsum à debito peccati liberari: nisi diuina gratia veniam cõsequit̃. Hæc ille. Hoc etiã est propter duo vt patet per S. Th. iiij. di. xv. Primò quia opera nostra sine charitate nõ sunt satisfactoria sicut neque accepta deo. Charitatẽ etiã à nobis habere non possumus sine diuino auxilio. & dato quod
C eam habeamus adhuc secundũ aliquos non possumus satisfacere deo per ęqualitatem simpliciter: suæ quantitatis sed solum per æqualitatẽ proportionis ex acceptatione diuinæ misericordiæ (donauit vtrisq;) Dicitur Deus nobis donare debitũ pœnę ꝓ pctĩs multipliciter. Primò qñ ad primũ contritionis genitũ pœnã æternã infernalẽ cõmutat in tpalem purgatorii. Secũdò qñ pœnã purga
D toriã cõmutat in mundanã: quam. s. hic possumus explere. Tertiò, qñ aliqd satisfactoriũ opus facimus, & Deus illud ex sua mĩa acceptat licet illud non sufficiet ad æqualitatem iustã faciendã. Quartò, qñ rogamus eũ vt nobis illud dimittat. Tũc eñ sẽp aut totũ aut partem remittit vel per viã impetrationis, vel per viã meriti. Vtroq; enim modo contra reatum oratio operatur sed pri

mus est ei per prius secundus vero est E
cõis ei, & omnibus operibꝰ bonis factis in gratia saltẽ rõne pœnæ adiũctæ. (qs ergo eum plus diligit). i. quis habet plus causam diligẽdi. (Rñdens etiã Simon) apertũ credens ꝙ dicebatur ei &. & nesciens quod cõtra se dicturus esset (dicit. existimo quia is cui plus donauit. (Gre. in homo. Quia notãdũ est, qa dũ sua sententia Pharisæus cõuincit̃ quasi
freneticus funẽ portat ex quo liget̃. Hic F
ille. (At ille dicit. rectè iudicasti.) Sed contra. Nam Au. vr̃ dicere vt ei imponit Gorrã. ꝙ multò ardentius diligere debes eum qui flagitiosis ad se conuersis quęcunq; dimisit si in ea te caderẽ nõ permisit. Et rñdet idem ꝙ peccator plus tenet̃ ex dimisso: & innocens plus ex omisso & cæteris paribus maior ratio dilectionis est in omisso quàm in di
misso, sicut melior est status innocentis G
quã peccãtis cæteris paribus. Quod ergo dicit̃ cui minus dimittit̃ minꝰ diligit intelligit̃ cæteris paribus alioqui vero minus oĩbus hoĩbus diligeret deus. ¶ Ad intellectũ vero sequẽtiũ sciendũ est: ꝙ in pctõ duo sunt scdm culpa & reatus siue obligatio pœnæ & quo ad vtrunque deus remittit pctm̃ sed nõ semper. Nã quo ad culpã statim remittit̃ in primo
contritionis gemitu. post quẽ stat aliqñ H
obligatio ad pœnã multo tpe donec satisfactio cõpleatur. Dilectio ergo qua peccator deum diligit est causa remissionis peccati quò ad pœnã vt de se planum est. Vtrum vero sit etiã causa quo ad remissionẽ culpæ distinguendũ est. Si eñ dilectio tempore sequit̃ remissio culpæ non est causa eius sed è cõtrario dũ homo cogitas sibi esse multa peccata

dimis

I dimissa accenditur in dei amorē. Si vero fit simul cū ea: puta in instanti iustificationis, & remissionis culpæ. sic duplex est ibi dilectio scilicet habitualis: quæ est principium diligendi; siue sit charitas, siue aliud: & Actualis quæ est actus à voluntate elicitus: quo voluntas detestatur peccatum, & Deū amat. Sic ergo remissio peccati est causa materialis habitualis dilectionis: sed econ
K trario dilectio ista est causa remissionis formalis, & aliquo modo efficiens, finalis. Actualis autem dilectio est causa materialis habitualis dilectionis & econtrario illa est huius causa formalis & effectiua: & finalis. Dispositio enim se tenet ex parte causæ materialis respectu formæ ad quam disponit. Est autem remissio culpæ dispositio ad gratiam, & charitatem. In eodem ergo in-
L stanti iustificationis sunt ista ordinata: secundum ordinem naturæ scilicet motus liberi arbitrii in peccatū quod detestatur & motus liberi arbitrii in Deum qui licet sit actus fidei: tamen habet annexam actualem voluntatis dilectionē. & tertiò est ibi remissio culpæ quarto infusio generæ Primum est causa materialis secundi secundùm tertii, tertium quarti, quartum verò est causa-
M formalis, & effeciens, & finalis tertii: & tertium secundi, & secundum primi. Quia enim efficiens, & finalis cum forma coincidunt in idem numero, vel specie: quod præcedit formaliter præcedit etiam effectiuè inquantum est similitudo formæ agentis. & finaliter in quantum principaliter intendit. Vide de his omnibus. S. Tho. iiij. dist. xvij. Christus ergo ex. prædicta perabola vult duo inferre. Primū ꝙ maria multum dilexit N
christum dilectione cōsequēter tempore remissionē culpæ: quia sc multa debita debuisse cognoscebat: secundū ꝙ ei multa peccata ipse qui ad pœnā dimiserat propter prædictā eius dilectionē. Primū aūt horū christus declarat per signa dilectionis: cū dicitur (& conuersus ad mulierē) vt eam cōsolaretur suo dulci aspectu qui tā diu plorabat (dixit O
simoni) vt cognosceret quā parua dilectionis signa ipsa domino exhibuisset (videns hāc mulierē). q. d. Vides quidē quo ad corpus: sed non quò ad animā Tu enim existimas eam magnā peccatricem. & ego tibi dico ꝙ quāto fuit maior in peccato: tantò nūc est maior in amore: quia videt saltē per spē sibi dimissa esse multa quæ debebat. Et vt noueris ꝙ valde deligat & plus te qui paucíora cōmisisti: saltē: secundū iudicium P
tuū audi. (Intraui in domū tuā, aquam pedibus meis nō dedisti) quod tamē facere debueras: & rōne laudabilis consuetudinis: & ratione necessitatis. Quādo Abraham Geñ. xviij. dicebat angelis quos homines credebat: vel saltē ad quos sicut ad homines hospites se habebat, Afferam pauxillū aquę & lauentur pedes vestri. Et. j. Ti. v. Si sanctorū pedes lauit (hæc aūt lachrymis rigauit pe- Q
des meos: & capillis suis tersit) quod est signū magni ad me amoris. Titus, Facilis est vsus aquarū, non est facilis lachrymarū effusio. Hæc ille. (Osculū mihi non dedisti) quod tamē facere debuisti secundū laudabilē cōsuetudinē, & in signū amoris: Iuxta illud Ro. vj. Salutate inuicē in osculo san[illegible] Hæc aūt ex quo intrauit, nō cessat [illegible]

A pedes meos)in quo magnũ feruorẽ ostẽdit:quia osculabatur diu.quia lex quo intrauit.& continuè:quia non cessat,& humiliter:quia pedes.(Oleo caput meũ non vnxisti)quòd tamẽ facere debueras ratione consuetudinis,& necessitatis:& in signũ hilaritatis quæ debet esse in hospitalitate(hęc aũt vnguento) quod meli⁹ est oleo(vnxit pedes meos) qui sunt capite minus digni.Ecce ergo B quòd ipsa multũ diligit.Greg.Probatio dilectionis est exhibitio operis.¶ Est autem in hac parte documentũ morale ꝙ sicut dicit Grego.Vera iustitia compassionẽ habet:falsa vero dedignationem.Grego.Ecce Pharisæus veraciter apud se superbus,& fallaciter iustus ægrum reprehendit de ægritudine:medicum de subuentione: Hæc profecto mulier si ad pedes Pharisæi venisset: C calcibus repulsa discederet. Inquinari enim se alieno peccato crederet: quia hunc verè sua iustitia non replebat. Sic & quidam sacerdotali officio prædicti si quid fortasse iustè exterius,vel tenuiter egerint:protin⁹ subiectos despiciũt: & peccatores quosq; in plebe positos dedignantur.Necesse est autem vt cũ peccatores quosq; cõspicimus,nosmetipsos prius in illorum calamitate defleamus: D qa fortasse in similibus aut lapsi sumus aut labi possumus.Et infra. Districtionem debemus vitiis,compassionẽ naturæ Si enim ferendus est peccator, nutriendus est proximus.Hæc ille.¶ Moraliter etiã per pedes saluatoris significantur pauperes:qui sunt inferior pars corporis mystici per deiectionem:& cruci affixi per afflictiõnem.Magdalena verò significat diuitem volẽtem cõsequi veniã, & gratiam,ac gratiam.ac E gloriam.Debet ergo diues stare secus istos pedes per amicitiã,& familiaritatem:vt ad eum possint securè, & facile accedere Lu.xvj. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.Et rigare lachrymis,per compassionem Ioã.ix.Flebãt quondam super eo qui afflictus erat & compatiebatur anima mea pauperi. Quomodo contrà de aliquibus dicitur. Iaco.v.Nõne diuites opprimunt vos F per potentiã.Et capillis tergere,per tẽporalium cõicationem.Iob.xxxj.Si comedi bucellam solus.Et dare osculum, per blandã allocutionem.Prouerb.xvj. Congregationi pauperum affabilem te facito.Et(vngere vnguẽto per miserãdi hilaritatem.Eccle.xviij.In omni dato hilarem fac vultum tuum.¶ Quãtũ ad tertium tangitur absolutio quam christus peccatrici exhibuit non quidẽ G absoluendo à culpa à qua iam per præcedentem pœnitentiam erat absoluta: sed à pœnæ reatu.Ideo sequitur) Propter quod dico tibi)o Simon(remittuntur ej peccata multa) quò ad pœnam (quoniam dilexit multum) cõsiderans magnitudinem peccatorum,sibi dimissorum quo ad culpam Chry.Nam qui vehementer se ingesserunt malis rursus & bonis vehementer insistent con- H scii ad quot debita se obligauerint.Hęc ille.Greg.in homil.Tãto ergo amplius peccati rubigo consumitur quanto peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.Hæc ille.(Cui autem minus dimittitur)quo ad culpam:(minus diligit)sicut tu:ideo etiam minus dimittitur tibi quo ad pœnam.(Dixit autem ad illam quæ iam alacrior verbis eius

erat

I erat affecta.(Dimittuntur(ideſt ſcito ti
bi eſſe dimiſſa prius:ſed nunc dimittun
tur ideſt dimiſſa eſſe nuntiantur(pecca
ta tua.)Contra ſi peccata:ſunt enim di
miſſa:adhuc illa habuit.Ad hoc dico ꝙ
peccata dicũtur dimitti quò ad pœnã
ad ſimilitudinẽ debiti materialis.Quã-
to enim quis liberatur ab exburſatiõe
pecuniæ dicitur ei debitum remitti: cũ
non remaneat in eo debitum:ſed pecu-
K nia qua ſoluendũ erat debitũ:& ſicetiã
pœna remittitur:non quia ſit in eo cui
remittitur:ſed quia eam ſoluere nõ co-
gitur:vel qa in eo remanet illud quod
per pœnam dediſſet:aut quo ſe priuaſ-
ſet puta aurum in burſa:& quies in ſen
ſibus,ac membris corporeis. Similiter
remittitur culpa:non quia perſeueret
in eo in quo erat ſed quia pro ea nõ da
bit quis pœnas æternas damni & ſen-
L ſus.(Et cœperunt qui ſimul accumbe-
bant)& non intelligebant ꝙ deus erat
qui loquebatur(dicere intra ſe. Quis
eſt hic qui etiam peccata dimittit)quod
ſolius dei eſt:in quem peccata commit
tuntur.Chryſtus verò ad iſtos non re-
ſpexit: ſed ſcandalizabantur propter
ſuas paſsiones: quibus tenebantur ne
deum illum agnoſcerent Greg. in ho-
mil.Cæleſtis medicus ęgros non reſpi
M cit:quos etiam de medicamento fieri de
teriores videt,eam autem quam ſana-
uerat per pietatis ſuæ ſententiam con-
firmat.Hæc ille.Vnde ſequitur. Dixit
autem ad mulierem,fides tua te ſaluã
fecit)diſpoſitiue,& ex congruo:ſicut &
ego perfectiue & efficienter (Vade in
pacem)ideſt in iuſtitia,ſeu cum iuſti-
tia.Theo.Iuſtitia eſt pax hominibus ad
deum ſicut peccatum eſt inimicitia in-
ter deum,& hominem. Hæc ille. ¶ In
hac parte eſt documentum: de quo ait
Chryſo.Opus eſt nobis feruenti anima
quia nihil impedit hominem fieri ma-
gnum:nullus ergo conſtitutus in pecca
tis deſperet:nemo virtuoſus dormit,&
neque confidat. Sepe enim meretrix
præcedet eum.Nec ille diffidat.Poſsibi
le namque eſt eum etiem primos ſuper
are.Hæc ille. Eſt & aliud.Nam lachry- O
mæ præſente in maria habuerunt mul
tiplicem effectũ.Primo ſecundùm Gre
go.lotionem conſcientiæ vt dictum eſt
ſecundo quia animum eius fecerunt ſe
renum & tranquillum Chryſoſto. Si-
cut vbi vehemens imber prorumpit ſit
ſerenitas:ſic lachrymis effuſis apparet
tranquillitas:& perit caligo reatuum.
Hæc ille. Tertiò,quia ſubmerſerunt o-
mnia peccata eius. Pſalmo Contribu- P
laſti capita &c.Quartò,quia abinde pa
cem habuit chriſto remittente in pace.
Pacem,inquam,inquam,in conſcientia
quæ decætero eam in tanta conſolatio
ne conſtituit,vt ſemper voluiſſet eſſe
ſola:ne ab illa interiori conſolatione
diſtraheretur.prouerb.v. Secura mens
quaſi iuge conuiuium.Multa alia per-
tinentia ad iſtam ſanctam habes infra
poſt paſcha ſuper illo euãgelio. Maria Q
ſtabat &c.

Feria. vj. poſt dominicam de paßione. Ioan. xj.

COllegerunt Ponti-
fices & Phariſęi cõ
cilium: & dicebãt.
Quid facim⁹: quia
hic

A hic homo multa signa facit, si mittimus eū sic omnes credent in eum. Et venient Romani: & tollent nostrum locum, & gentem. Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine: cū esset pontifex anni illius dixit illis. Vos nesci tis quicquā nec cogitatis quia B expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo: & non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso nō dicit: sed cū esset pontifex anni illius prophetauit: quia Iesus moriturus erat pro gente. Et non tantum pro gente, sed vt filios dei qui erant C dispersi: congregaret in vnum. Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Iesus ergo nō in palā ambulabat apud Iudæos: sed abiit in regionem iuxta desertum in ciuitatē quę dicitur Effrem: & ibi morabatur cum discipulis suis.

D COLLEGERVNT principes & Pharisæi cōci.&c.) Io.xj. In pręsenti euang. in quo agitur de concilio habito super morte christi tria puncta tagū tur, quæ sunt Consultatio, Determinatio, & Occultatio. ¶ Quantùm verò ad primum sciendum est, quod vt habet ex textu Euangelistarū & expressè ex Magi. histo. bis fuit factū cōciliū super morte christi. Primo post Lazari resuscitationē statim. i. die sequenti siue sabbato ante dominicā de passiōe, vel in ipsa dominica secūdū aliquos. Vnde ex tūc incipimus memoriā de passione E Secūdò, feria. iiij. ante passionē eius in atrio Caiphæ. Quia enim christus prædicauerat non me videbitis amodo &c. cogitauerunt vt recedere vellet: ideoq; fecerūt cōsiliū: in quo interfuit iudas. De primo aūt agitur in præsenti euangelio. ¶ Circa quod etiā notādū est, ꝙ vt dicit beatus Ioānes, quidā ex Iudeis qui interfuerūt suscitationi Lazari abierūt ad phariseos ad nuntiandum eis miraculū: bono fine secundū aliquos vt conuerterentur: vel secūdū alios malo fine, vt illud miraculū simul cū christo extingueretur. Dicitur ergo. (Collegerunt (.s. statim audita morte ac suscitatione Lazari (pontifices). i. summi sacerdotes: qui vigintiquatuor erant maioris authoritatis, quàm alii simplices sacerdotes: inter quos tamen erat semper vnus principalis (& Pharisæi) qui apud populum erant maioris sanctitatis quā alii religiosi (concilium). i. omnes principales populi vel ciuitatis Hierusalem (aduersus Iesum) vt scilicet eum interficerent quia miraculum factum in Lazaro multum diuulgabatur, Chrysostomus. Vnde oporteret stupere, & admirari audito miraculo cogitant interficere eum, qui mortuum suscitauit Hæc ille. reddebāt malumpro bonum. ¶ Sciendū est aūt ꝙ pharisæi de tribu Symeon pro maiori parte fuerunt: quia ex illa tribu initium habuit illa secta vt dicit Sanctus Tho. sacerdotes verò de tribu Leui: vt dicit. Hiero. super

I super Esa.ideo in eis secūdum.S.Tho.
impleta est illa prophetia.Geñ.penult.
Simeon & Leui fratres vasa iniquitatis
bellantia:in concilium eorum non ve-
niat anima mea.¶ Sciendum tamen est
quod secundum aliquos prædicta pro-
phetia loquitur de Leui solùm quo ad
Aaron, & successores eius:qui sacerdo-
tes fuerunt. Leuitæ enim, qui non fue-
runt sacerdotes,fuerūt immunes à pec-
K cato vituli cōflatilis,quem fecerat Aa-
ron.Exo.xxxij.& Deu,xxxv.Et secun-
dum Hebræos fuerunt immunes ab o-
mni idololatria:vt tradit rabbi Moyses
in suo Deut.& etiam similiter à crimi-
ne mortis Christi,vt habet in glo.Deu.
vbi.s. (Et dicebant. Quid facimus).i.
quid pigritamur (quia hic homo multa
signa facit) Ex quo apparet secundum
Orig.Iudęorū stultitia:quia & credunt
L Christum multa miracula facere:& ta-
men credebant se aduersus eum posse
proficere.(Si dimittimus eum sic).s.vi-
uentem:& prædicantem(omnes).i.fere
totus populus(credent in eum)& tracti
miraculis,& doctrina. Et consequenter
vt dicit.S.Tho.timebant perdere pote-
statem spiritualem : quasi credentes in
Christum, istis obedire recusarent. (Et
venient Romani)qui tunc erāt domini
M Iudæorum(& tollēt locum nostrum).i.
ciuitatem & templum (& gentem.i.po-
pulum quem occidēt vel captiuabunt.
In his autē verbum secundū Magi.hist.
voluerunt sic dicere. Venerabilis est,&
sanctus in gētibus locus iste:quia Ale-
xāder, & Pompeius, & alii venerati sunt
ipsum:& reges Persarū & AEgypti. Ille
autē homo docet sacra nostra esse va-
na,& abolendā. Vnde Romani scientes
opes templi tollēt eas audientes impu- N
nè tollendas. Sed ista aliquibus nō vi-
dentur bene dicta:quia, si propter opes
templi ista fuissent dicta nō fieret men
tio de gente, sed de loco, vel loci orna-
tu secundū Chry.verò dicere voluerūt
quòd Romani ex Christi sequela cōci-
perent quòd Iudæi Christum regē no-
uum facere & rebellare cogitarēt & cō
sequenter contra eos arma mouèrent.
Sic autē secundum eundem dicebant: O
vt populum cōtra Christum prouoca-
rent. Et sub pallio tyrannidis abscōde-
bāt passiones suas:quæ in mortē Chri-
sti eos impellebant potius quàm timor
de prædictis. Secundum Augu.verò ti-
muerunt ne si omnes in Christum cre-
derent : nemo remaneret qui aduersus
Romanos ciuitatē Dei templúmq; de-
fenderet : quoniam contra ipsum tem-
plum,& paternas suas leges Christi do- P
ctrinam sentiebant.sed.S.Tho.præfert
dictū.Chry.quia Iudæi adhuc seruie-
bant Romanis:ne rebellare cogitaue-
rant. Sed notandum est hic Iudæorum
iniquitas. Nam prius dicebāt Christo:
vt patet Ioā.vj Quod signum ostendis
nobis vt credamus tibi : nunc verò di-
cunt eum multa signa facere : & tamen
non solum in eum credere nolunt : sed
volunt occidere:honorum ac diuitiarū Q
cupiditate superati. Sunt autē etiam-
modo multi similes Iudæis.¶ Ideo in
hac parte est documentum morale : de
quo ait Augu. Temporalia perdere ti-
muerunt : & vitā æternam non cogita-
uerunt,& sic vtrunq; amiserunt. Nam
Romani post domini passionē, & glo-
rificationē tulerunt eis,& locum, & gē-
tem. Hæc ille. ¶ Quantum ad secūdum
tang

A tangitur determinatio quam fecerunt. Circa quam sciendum est quòd in isto concilio fuisse creduntur multi amici Christi: inter quos fuit Ioseph ab Arimathia nobilis Decurio: de quo dicit beatus Luc.xxiij.quòd nō consensit cōsiliis Iudæorum. Iste sicut dicit beatus Vinc.creditur fuisse locutus in fauorē Christi:ita quòd multi vacillabāt propter verba eius. Vnde Caiphas stomachatus cum vehemētia aduersus Christum locutus est, incipiens à reprehensione eorum qui vel hesitabant, vel dissentiebant. Vnde dicitur (Vnus antē ex ipsis Caiphas nomine,cum esset pontifex anni illius) Sed quomodo erat pontifex illius anni cum videret esse consuetudo illius populi quòd per totam suam vitam duraret summus sacerdos. Nam & Deus præceperat quòd in morte eius redire possent fugitiui. Ad hoc dicit Aug.quòd crescente sacerdotum ambitione, & contentione statutum est vt plures essent: & per annos singulos singuli ministrarent: & forte etiam vt aīt:vnum annū plures administrabant. Iosephus verò dicit quòd à tēpore Herodis Ascalonię fuerat summum sacerdotium venale. Vnde ad maius lucrum pluries vendebatur. Et idem Iosephus de isto Caipha testatur sicut recitat Alchui.quòd sibi pecunia vnius anni sacerdotium redemerat. Sed vtrunq; dictum Iosephi.s.& Aug.potuit fuisse verum(dixit) Secundum aliquos iste fuit primus in loquendo:quia erat etiā primus dignitate:sed secundū alios fuit vltimus, quia videtur quòd eius sentētiæ acquieuerint, & steterint omnes tanquàm cōclusioni.Item quia reprehēdit aliquorum dictum,vt patebit:& consequēter post eos est locutus. Ego autem credo vtrunq; verum:quia primò dixit sentētiam suam quòd Christus deberet occidi:sed quia postmodū aliqui musitabant:ideo ipse inuerecunde & cū credulitate clamauit, vt dicit Chry. Quæ autem clamādo dixit dupliciter exponūtur.Primò secundū.S.Tho.sic(Vos) ô ciues (nescitis quicquàm) .i.nescitis legem in hoc casu:quæ Deut.xxx.mādat prophetam & somniatorē auertentem populum à cultu Dei interficiendum(nec cogitatis quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo) .i.iste Iesus qui à cultu Dei populum auertit (pro populo, nec tota gens pereat) .i.ne totus populus seducatur.Secūdò verò secūdum alios sic(Vos)qui timetis istum occidere(nescitis quicquàm)de his quę expediunt regimini ciuitatis (nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo) etiā si sit innocens(& non tota gens pereat)Iudęorum:Bonum enim cōmune præponendum est priuato. Et sic propter istā rationem,& autoritatem Caiphæ summi pontificis præualuit ista sentētia in cōcilio, & conclusum est, vt occideretur. Sed tamen ista sua ratio patet quātum sit stolida, nam in nullo casu licitū est pro salute patriæ occidere iustum,quia hoc non est procurare bonum commune,sed perdere. Vnde & iusto Dei iudicio id quod timebant,eis per Titum,& Vespasianum euenit.¶ Est autē sciendū vt dicit.S.Tho.quòd Caiphas interpretatur.Primò,inuestigans,& secundo,sagax,& tertiò, ore vomens. Primum cōuenit & attestatur sua presumptio,cum

I dixit, adiuro te per Deum viuum, vt dicas nobis si tu es Christus. Secundũ verò, eius astutiæ qua nisus est mortem Christi procurare. Tertium autem eius stultitiæ prouerb. x. Sicut canis qui reuertitur ad vomitum &c. Hęc ille. ¶ Ad intellectum verò sequẽtium sciendum est: quòd sicut dicit. S. Tho. iiij. di. ix. In litera in prædictis verbis Caiphæ fuerunt quatuor. Primò, inspiratio immis-
K sa, per quam vtilitas passionis Christi cordi eius inspirata fuit à Spiritusancto. Secũdò, intellectus, quem ipse ex illa inspiratione cõcepit. Tertiò, intẽtio exprimendi intellectũ suum, & ad effectum producendi. Quartò, verba ipsa prolata. Primum fuit quædam participatio prophetiæ. Secundum fuit falsus intellectus à seipso. Tertiũ fuit iniqua intẽtio. Quartũ fuit vera locutio: quã-
L uis non secundum intellectum eius. Et ideo primum si sit à Spiritusancto, non tamen secundũ, neq; tertium, sed quartũ aliqualiter fuit à Spiritusancto regulante verba illius: vt cõsonarent inspirationi à Deo factæ. Hęc ille. Intendit autẽ. S. Tho. quòd Caiphas motus à superiore virtute cõcepit quòd bonum erat Christum mori, pro bono iudaicæ gentis, sed huius rei causam ignorabat,
M & à seipso cõcepit, quòd hoc esset bonũ pro salute tẽporali, & errauit. Sic enim aliquãdo nobis accidit, quòd mouemur à Deo vel ab angelo malo, vt videatur nobis quòd aliquid sit agendũ, & nescimus quare & tunc cõsueuimus dicere. Cor dicit mihi sic. Sed arguitur contra dictũ. S. Tho. Nam sentẽtia Caiphę falsa fuit quia nõ expediebar eis vt Christus moreretur. Ergo nõ fuit motus ad eam à spiritu veritatis. Respõdendo. S. Tho. hic sic dicit. Quãdo homo loquitur ex propria ratione, loquit̃ à semetipso, quia per rationẽ est illud quod est. Non autẽ quando loquitur superiori & exteriori instinctu. i. diuino spiritu vel etiã maligno: sicut arreptitii loquũtur, qui & cõsequenter prophetare aliquãdo, vt patet Hier. xxix. Arripitur autem quis solũ quando vsus rationis amittit, O
nec manet liber, vt qñ virtutes sensitiuę superabũdant ex superiori impressione, & ratio ligatur. Et quia diabolus sic in phantasiam potest imprimere, vt ratio ligetur, licet nõ cogatur ad cõsensum, adeo tunc homo à maligio spiritu dicitur arreptus. Caiphas autẽ si motus à spiritu maligno fuisset Euãgelista nõ addidisset quæ addidit, vt patebit. ¶ Ad argumentũ dicitur dupliciter. Primò, q̃ P
mors Christi de se fuit omnibus expediens, & Caiphas verũ dixit. Secũdò, vt dicatur expedit vobis. i. populo. Vnde vbi Caiphas dixit vobis Euãgelista dixit pro gente. Hæc ille. Sed intellige q̃ Christũ mori omnibus erat cõueniens, non autẽ Christum occidere. Dicit ergo Euãg. (Hoc autẽ à semetipso, nõ dixit) hoc. s. q̃ expedit, vt vnus moriatur pro populo, nec tota gens pereat. Quod Q
verò in mente sua addidit: ne tota gens pereat: tẽporaliter per manus Romanorũ: dixit à se ipso apud seipsum, & si nõ forte apud alios (sed cũ esset põtifex anni illius prophetauit) ac si dicat. Ratione officii, & consecrationis spiritussanctus eo instrumẽtaliter vsus est: quãuis esset malus. Licet autẽ prophetauerit: non tũ fuit propheta secũdum aliquos, sed ideo ꝓphetauit: quia prophetiam

A tiã protulit:sicut & qui recitat scripturam quã non intelligit.Ad prophetiam enim sicut dicit S.Tho.in multis locis: requirit ꝙ propheta intelligat quæ videt, & dicit. Nã intelligẽtia opus est in visione.Dañ.x.Vnde Pharao vidẽs spicas, & vaccas. Geñ.lxj.nõ fuit propheta:qa nõ intellexit significatũ. Sic etiã iste secundũ Orig.nõ fuit ꝓpheta, quia sua verba nõ intellexit secũdũ sensum ad quẽ ea ordinabat spiritussanctus.S. Tho.autẽ hic dicit sic.Quandoq; alicui cõceditur actus rei alicuius:& tamẽ rei cõditio nõ conceditꝰ:sicut nõ est iustus, quicunq; facit aliquod iustũ.Ad ꝓphetandũ autẽ concurrũt duo actus.s.videre:vnde propheta olim dicebatꝰ videns: & annũtiate. Vnde.j.Cor.xiiij. dicitur Propheta oĩbus loquitur ad ædificationem:cõtingit autẽ ꝙ aliqs vtrunq; habeat, & nõ sit propheta. Pharao eñ habuit propheticã visionẽ:& similiter Nabuchodonosor, Dañ.ij. & Caiphas habuit,nõ quidẽ visionẽ sed denũtiationẽ rei ꝓpheticæ:inquantũ denũtiauit vtilitatẽ mortis Christi. & modũ quo populi salus cõpleretur:quia spiritussanctus quãque mouet ad totũ quod ꝑtinet ad prophetiã:quãdoq; ad aliquid tantũ, Non dicitꝰ autẽ Caiphas propheta plus D quã Asina Balaã.i.inquãtũ habuit propheticũ actũ in denũtiatione : quia nec rationẽ, nec imaginationẽ eius spiritussanctus illuminauit : sed vtrunq; mãsit ad malũ intentũ, & sola lingua à spiritusancto mota est.Hæc ille virtualiter. Non tñ est incõueniens si dicatꝰ malus prophetare : qa ꝓpheria est donũ,quod stat sine gratia gratũ faciẽte secũdũ.S. Tho.& alios Theo.(ꝙ Iesus moriturus erat ꝓ gẽte).s.Iudaica (& nõ tantũ pro E gẽte) prædicta subintellige moriturus erat(sed vt filios Dei).i.gẽtiles (q erãt dispersi) ꝑ varias mũdi partes, & ꝑ varios ritꝰ & errores(cõgregaret in vnũ) catholicũ populũ q vnus est rõne vnitatis Dei:& capitis,& legis & sacramẽtorũ & vicarij Christi capitis nr̃i. Erãt autẽ tũc gẽtiles Dei filii:scd̃m Aug.secũdũ diuinã prędestinationẽ:nõ aũt secũdũ pręsentẽ iustitiã:nisi pauci:vt Cẽ F turio:& si qui erãt similes (ab illo ergo die cogitauerũt).i.firmiter deliberauerũt(vt occiderẽt eũ) quã citius possent, licet eũ ante hoc cogitassent. ¶ In hac parte est morale documẽtũ : de quo ait Chry. Vide quãta spũsancti virtus est. A mẽte enim mala valuit verba ꝓferre ꝓphetiæ.Vide etiã quãta est põtificalis virtus ꝑtãtis. Põtifex eñ effectus :.& si indignus existẽs:ꝓphetauit nesciẽs qd G diceret. Ore eñ solũ vsa est gratia:cõtaminatũ autẽ cor nõ tetigit. Hæc ille. ¶ Quãtũ ad tertiũ tangit Christi occultatio:cũ dicitꝰ(Iesus aũt sciẽs)oĩa cõcilia eorũ ex se,& ꝑ amicos scire potẽs(iã nõ in palã ambulabat apud Iudæos.) Sed quare se occultauit q securus poterat inter tela cõuersari. Ad hoc dicitur Christũ ideo sic fecisse. Primò,secundũ Chry.vt se verũ hoĩem probaret.Secũ H do,scd̃m Aug.vt cùm veniret in Hierusalẽ perciperẽt ꝙ sua sponte veniebat. Tertiò, scd̃m Glo.vt doceret ꝑsecutionibus quandoq; & furori esse cedendũ (sed abiit in regione iuxta desertum) quod vtrũ sit illud quod est inter Hierusalẽ,& Hiericho, vel aliud nõ est mihi certũ.(in ciuitate quæ dicitur Effrẽ) quæ.s.parua erat, & parum populata.

I In hac degēs recepit epistolam à regè
Abagaro, qui regnabat in Edissa vrbe
Mæsopotamiæ. in hæc verba Alba-
garus Eucharie filius Iesu salua-
tori bono: quia apparuit in locis Hie-
rosolymorum salutem. Auditum mihi
est de te, & de sanitatibus, quas facis, ꝙ
sine medicamentis aut herbis fiant ista
per te, ꝙ verbo cœcos facis videre, clau
dos ambulare, læprosos mundari, &
K mortuos reuiuiscere. Quibus omnibus
auditis de te statui in animo meo vnū
esse ex duobus: aut quod tu es deus, &
descenderis de cœlo, vt hæc facias: aut
ꝙ filius dei sis, qui hæc facis. Propter-
ea ego scribens rogauerim te, vt digne
ris fatigari vsque ad me, & egritudinē
meam qua diu laboro curare. Nam &
illud comperiri: ꝙ Iudæi murmurant
aduersum te, & volunt insidiari tibi, ve
L ni igitur ad me: quia est mihi parua ci
uitas, sed honesta: quæ vtrisque suffi-
ciet. Dominus verò in hæc verba re-
spondis et Beatus es quia credidisti in
me cum ipse non videris me. Scriptū
est enim de me: quia hi qui me non vi-
dent, credent. Et hi, qui vident, nō cre-
dent. De eo autem quod scripsisti ad
me, vt veniā ad te. oportet me hic om-
nia cōplere, propter quæ missus sum,
M & postea recipi me ab eo, quo missus
sum. Cū ergo assomptus fuero, aliquē
de discipulis meis mittam ad te: vt cu-
ret, & viuificet te. Hæc omnia legūtur
in ecclesiastica Historia. Missus fuit
autem ad istum regem, Iudas qui &
Taddeus (& ibi morabatur cum disci
pulis suis) donec veniret tempus suæ
passionis. Fuit enim ibi à dominica de
passione, vsque ad Sabbatum ante do-
minicam palmarum: in quo Sabbato N
exiens de illo deserto venit in Betha-
niam, vt dicitur Io. xij. & in crastinum
iuit in hierusalem, cum solennitate de
qua dictū est dominica. j. de aduentu.
¶ In hac patre est morale documentum
ꝙ veri amici in tribulatione non dese
runt. Chry. Discipuli Christi quādo
omnes lætabantur & festū celebrabāt
tunc occultantur, & in periculis sunt:
sed tamen permanebāt cū eo: secundū O
illud. Vos estis qui permansistis mecū
in tentationibus meis, Hæc ille.

Sabbato post dominicam de passione. Io. xvij.

SVbleuatis Iesus ocu
lis in cœlum, dixit:
pater venit hora, cla- P
rifica filium tuum,
vt filius tuus clarificet te, Sicut
dedisti ei potestatē omnis car-
nis: vt omne quod dedisti ei,
det eis vitam æternam, Hæc est
autē vita æterna vt cognos-
cant te solum vere deum, &
quem misisti Iesum Christum, Q
Ego te clarificaui super terrā:
opus consummaui, quod dedi-
sti mihi, vt faciam. Et nunc cla-
rifica me tu pater, apud temet-
ipsum claritate, quā habui pri
usquam muudus esset apud te
Manifestaui nomen tuam ho-
minibus

minibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, quia omnia quæ dedisti mihi abs te sunt: quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis. Et ipsi acceperunt, & cognouerunt verè, quia a te exiui: & crediderunt quia tu me misisti. Ego pro eis rogo: non pro mũdo rogo: sed pro his quos dedisti mihi: quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt: & tua mea sunt, & clarificatus sum in eis. Etiam non sum in mundo: & hi in mundo sunt, & ego ad te venio.

SVBLEVATIS IEsus oculis in cœlum &c. Ioan. xvij. In præsenti Euãgelio in quo agitur de quadam allocutione Christi ad patrẽ, tanguntur tria puncta, quæ sunt: Optati tẽporis appropinquatio. Iniuncti operis consummatio, & Commissi gregis conseruatio. ¶ Quantum ad primum tangitur tempus passionis, & resurrectionis Christi. Est autem sciendum. ꝙ ista quæ in hoc Euangelio tanguntur Christus dixit in die cœnę post cœnã antequã egrederetur trans torrẽtem Cedrôn. Dicitur ergo (Subleuatis oculis in cœlũ Iesus.) Interior mẽtis dispositio maximè in oculis apparet. Illos ergo Christus oraturus in cœlum legauit, secundũ Chry. vt doceret nos quod orando mentem debemus attollere ad Deum. Oratio enim illa secundũ s. Tho. fuit magis ad instructionem, quã Christi necessitatem: qui licet inquantum homo oraret, tamen inquantum homo oraret, tamen inquantum Deus exaudiebat. (dixit. Pater venit hora (scilicet passionis & mortis, secundum Hilariũ & Augu. quæ venit non fato vrgente sed deo ordinante secundum Augusti. Absit inquit vt sydera mori cogerent syderum conditorẽ (clarifica filium tuum) quo ad humanitatem: quia quantum ad diuinitatẽ erat, equè clarus, vt pater. Clarifica, inquam. s. in passione mea, ostendẽdo miracula. Hylarius. Iam conspuendus, flagellandus, crucifigendus erat, clarificas inquit pater filium. So. de cursu operis deficit, & interitum suum cum eo reliqua mundi elementa senserunt. Ad onus dei in cruce pendentis terra contremuit: eum qui moriturus erat intra se contestata non capere. Proclamat Centurio: Verè filius dei erat iste: prędicationi consentit effectus. Hæc ille. Sed quare Christus petit ista fieri in sua passione? Dico ꝙ hoc facit primò ad incredulorum conuersionem. Secũdo ad suæ matris, & amicorum consolationem. Tertiò, fortè ista etiam vt homo petit ad solatium suum in tantis opprobriis, eo modo quo etiam dicebat si possibile est, vt transeat à me calix iste. Tripliciter autem per passionem Christus est clarificatus. Primò per miraculum in obscuratione Solis, scissione veli Tẽpli, apertione monumen

I numentorum,& ſciſsione petrarum ad
eo vt Centurio clamauerit verè filius
Dei erat ille. Secuddò,inquantum per
ipſam venit ad corporis gloriã in re-
ſurrectione. Ang.lib.confeſ.Si paſsio-
ne clarificatur dicitur, quanto magis
reſurrectione.Hæc ille. Tertiò, quia
per hoc venit in totius mundi notitiã
gentibus ad eum conuerſis.ſecundum
illud Phil.iiij. Propter quod & Deus
K exaltauit.Sed contrà.Si filius clarifi-
cationem expectat à patre, videbitur
eo minor.Ad hoc dicit Hyl.iij.de Tri.
ꝙ non plus inconuenit filium eſſe mi-
norem patre: quã patrẽ eſſe maiorem
filio.quod ſecundũ humanã naturã ve
rum eſt. (vt filius tuus clarificet te)
apud omnem carnem ſine omnẽ homi
nem.¶ Quærit autem Aug.quomodo
L potuerit pater clarificari cum ſempi-
terna eius claritas,nec diminuta fuerit
in humana naturam,nec augeri potue
rit in diuina.Et reſpondet ꝙ claritas
patris nõ eſt aucta in ſe,ſed in homini
bus:quibus per filium pater innotuit.
cũ per Euangeliũ Chriſti vbique fides
eſt diffuſa Trinitatis Clarifica,inquã,
eũ (ſicut dediſti ei poteſtatẽ omnis car
nis)ſiue ſuper omnẽ carnẽ id eſt homi
nem apertè totũ appellando: ſecundũ
M Aug.Sicut enim dicit.ſ.Th.omne agẽs
quod agit ab aliud intendit effectũre
ducere ad manifeſtationem cauſę,quia
in executione principii,ꝙ eſt de princi
pio,manifeſtat ipſum principium.Sed
filius dei,quicquid habet,à patre habet
& ideo per ea quæ facit patrẽ manife-
ſtat.Vnde dicit: vt filius clarificet te,
ſicut dediſti ei poteſtatẽ omnis carnis.
Hæc ille.Eſt aũt aliqualiter ſimile de

inſtrumẽto artificis,puta calamo ſcri- N
ptoris:quod ſuo opere artificẽ,à quo ha
bet ꝙ agat,manifeſtat: & tantũ mani-
feſtat qnantũ accipit ab eo de motu,&
virtute cauſandi.Dediſſe aũt pater fi-
lio hãc poteſtatẽ,ſecũdũ Aug.ſane in-
telligẽdũ eſt.Intelligit autẽ dupliciter,
Vno modo,quia ipſe Chriſtus inquãtũ
homo accepit à patre ꝙ virtute diuini
tatis poſſet mortuos viuificare, tanquã
inſtrumẽtũ deitatis.Et hoc pculdubio O
verũ eſt.Sicut eñ docet.ſ.Tho.iij.par,
q.xiiij.anima.Chriſti vt deitatis inſtru
mẽtũ põt omne miraculũ ordinatũ ad
incarnationis finẽ:qui finis eſt inſtaura
re omnia:quæ ſunt in cœlo,& q̃ in ter
ra:tamẽ annihilare nõ põt:quia hoc eſt
propriũ dei,ſicut & creare ꝙ creaturæ
nõ eſt cõmunicabile à Deo, vt patet p
ſ.Tho.ii.diſ.j.Alio modo intelligitur: P
quia Chriſtus in quãtũ Deus à patre
accepit poteſtatẽ:nec tamẽ eſt eo mi-
nor:quia totã patris poteſtatẽ accepit.
Dicit aũt ſecũdũ Chr.omnis carnis,vt
oſtẽdatur ꝙ prædicatio Chriſti nõ ad
Iudæos ſolũ:ſed ad omnẽ carnẽ extẽde
ret.Et quãtũ fuit ex parte Chriſti vt di
cit:omnes crediderunt (vt omne) ſcili
cet ens,vel ſuppoſitũ rationale (quod
dediſti ei) in hæreditate tanquã.ſ.ad fi-
liũ cõuertẽdũ: ſic enim oẽs gẽtes datæ Q
ſunt filio (det eis vitã æternã).i.ſicut
dediſti mihi poteſtatẽ ſuper omnẽ car
nẽ,ita clarifica me,vt omnib',quos de-
diſti docẽdos,& cõuertẽdos, dẽ æternã
vitã.Sumit aũt vita ſecũdum philoſo-
phos duobus modis.ſ.Primò,pro eſſen
tia rei viuẽtis.Et ſecũdo,pro operatio-
ne eiuſdẽ.Hominẽ autẽ viuere primo
modo eſt eſſe hominẽ ſiue habere ani-

man

A mam vnitã corpori humano: sed secundo modo est vegetari, sentire, vel intelligere. Vtroque aũt modo in patria erit vita æterna: quia & anima inseparabiliter erit vnita corpori: & ipsa intellectio seu visio Dei, & fruitio perpetua erit, vel aliter. Sicut dedisti ei potestatem oĩs carnis. i. fecisti eũ omniũ hominum caput, vt omne ꝙ dedisti ei. s. filio det eis. s. hominibus vitã ęternã. i. sit ob B iectũ in æterna vita: deitas quidẽ essentialiter. & humanitatis accidentaliter. Vtrũque eñ datũ est filio à patre. Deitas quidẽ immediatè, humanitas verò mediãte deitate, qua eã assumpsit: & vtrunque dat nobis vita æternã obiectiuè: quia deitas erit obiectũ intellectus beati, humanitas aũt & intellectus, & sensuum. ¶ Ad intellectũ verò sequentiũ, sciẽdũ est, ꝙ æternã vitã seu felici C tatẽ humanã oportet cõuenire homini inquantũ homo est, siue vt à bestiis distinguitur: alioqui nõ esset propria hominis, sed ei & brutis cõmunis. Secũdũ mentẽ ergo cõuenit homini. Et idẽ quidam existimãtes voluntatẽ esse intellectu nobiliorẽ, dicũt eã cõsistere in operatione volũtatis quæ est fruitio. Quidam verò dicunt ꝙ consistit in operatione intellectus: quia nobiliorẽ illũ D volũtate creduntur, Omnes enim fideles: imò & Peripatetici rectè sentientes in hoc cõueniũt, ꝙ est nobilissima operatio nobilissimæ potẽtiæ respectu nobilissimi obiecti. Opinio ergo. s. Tho. est ꝙ in operatione intellectus consistat, qua Deũ nobilissimo modo id est, per essentiam cognoscit. Hæc autẽ via rationibus insolubilibus concludit ab eo esse vera. j. ij. q. ij. cõtra Gentiles. c. xxvj. Hanc ergo sequimur. Tripliciter E ergo quantũ attinet proposito nostro modo potest humana beatitudo sumi. Vno modo. s. obiectiuè. & est Deus quã tum ad essentialẽ beatitudinem: & humanitas Christi quantũ ad accidentalem. Alio modo subiectiuè vel essentia liter: & intellectualis visio Dei. Vnde secũdũ Aug. cõtemplatio promittitur nobis actionũ omnium finis. Et rursus idẽ dicit ꝙ visio est tota merces. Ter- F tio, pro eo per quod ad hanc visionem venitur, & sic fides Iesu Christi dicitur felicitas. Verba ergo Christi quibus dicit (hæc est autẽ vita æterna, vt cognoscant te solũ verũ Deũ: & quẽ misisti Iesum Christũ) triplicẽ possunt habere sensum. Si enim sumatur beatitudo primo modo, sensus est, ꝙ humana felicitas obiectiuè sit Deus cognitus: & Christus eius. Si secũdo modo sensus G est: ꝙ sit ipsa cognitio Dei, & Christi: q̃ subiectiuè in nobis est. Tertio aũt modo: ꝙ sit cognitio. i. fides qua credimus in Deũ & in Christũ eius quę põt vocari beatitudo dispositiuè: quia est via ad illã, & participatiuè: quia est quædã participatio illi⁹ clarę cognitiõis quã expectamus in patria. Quilibet autem horũ triũ sensuũ diuiditur in duos sensus. Nã illa dictio, & potest copulare in H ter Deũ patrẽ, & Christum missum, inquantũ est homo: & nõ inquantum est Deus: & tunc omnes sensus intelligẽdi sunt de beatitudine, vt includit essentialem, & accidẽtalẽ simul. Põt etiã copulare inter Deũ patrẽ & Christũ. inquãtũ persona diuina. & tunc duos primos sensus oportet de essentiali beatitudine intelligere. Tertius verò est falsus

I falsus nisi accipiatur christus, vt missus
ita quod fides de incarnatione includa
tur. Non enim sufficit credere myste-
rium Trinitatis: sed oportet etiam cre-
dere mysteria christi: per quæ ducimur
in salutem vt docet S. Tho. ij. ij. q. Sed
sumendo christum pro persona diuina
remanet in prędictis verbis magna quę
stio propter illam dictionem exclusiuā
solū. Si enim solus pater est verus deus
K filius non erit deus: neq; spiritussanctus
erit deus, vt ex hoc loco deducunt Ar-
riani teste Hyla. iiij. li. de Trini. Dicūt
enim filium esse à patre essentialiter di
uersum, & nobilissimam eius creaturā,
Sed cōtra eos arguit idem in. v. de Tri.
sic. Quicquid habet & virtutē auri: ve-
rè est aurum. Sed filius verè habet natu
ram, & virtutē dei: quod patet quia ha-
bet operationem Dei: quia quæcunque
L operatur pater operatur & filius vt pa-
tet Io. v. Propria autem operatione co-
gnoscitur virtus & natura rei. Hæc aūt
ratio Hyla. valde contra Arrium susci-
pientem euangelium: & etiam contra
Iudæos valuisset quando constabat eis
quod propria autoritate suscitaret mor
tuos hoc enim erat habere operationē
dei. Ad qōnē ergo tripliciter dicit. Pri-
mò, secundum Hyla. ix. de Trini. & Au
M gu. super Ioan. ꝙ ly solum determinat
ly verum deum non autem ly te: & est
sensus; vt cognoscant te esse Deum qui
solus es verus Deus. Vnde tunc non ex
cluditur filius vel spiritussanctus: sed
excluditur omnis creatura, & omne
idolum. Vnde statim subditur: & quem
misisti Iesum christum. s. cognoscāt so-
lum verum deum esse. & idem intelligē
dum est de spiritussancto: qui est chari

tas cōsubstantialis amborum. Vnde di- N
cit hic. S. Thom. ꝙ fit mentio solum de
patre & filio, quia vbicunq; isti ponunt
præcipuè in pertinentibus ad maiesta-
tē diuinitatis, intelligit spiritussanctus,
qui est amborum nexus ordo ergo ver
borum est vt dicit Augu. vt te & quem
misisti Iesum christum cognoscant so-
lum verum deum. Secundo dicitur se-
cundum. vj. de Trini. quod hoc dictum
est ad excludendum errorē eorum qui O
dixerunt quod nulla diuina persona so
la sit deus: & ꝙ tota Trinitas est deus:
& nihil aliud. Contra quod dicit Chri-
stus ꝙ pater solus est verus Deus. In-
tendit autē Aug. ꝙ ly solum potest de-
terminare ly te: & stare cathegoremati
cè: ita & solitudinem ponat circa patrē
& est sensus. Pater solitariè sumptus nō
intellecta alia persona diuina: vere est
deus. Sed contra quia istum sensum ne P
gat S. Tho. j. dis, xiij. Ad hoc dico quod
S. Tho, loquit de solitudine reali, quæ
in deo non est. Aug. verò de solitudine
secundū rationē quæ pōt esse in intel-
lectu nostro prædicante aliquid de vna
persona: & nō de alia. Tertiò dicitur se
cundum. S. Tho. primo vbi supra quod
ly solum potest determinare ly te, & te
neri syncathegorematicè, & excludere
neutraliter, & participationem ꝓdicati Q
vt sit sensus. Nihil aliud à patre est
deus: quod verum est: quia sola creatu-
ra est aliud à patre: non autem masculi
nè, vt sit sensus. Nihil aliud à patre est
Deus: quia filius est alius à patre: licet
non aliud & est Deus. Potest etiam vt
ibi dicit excludere masculinè à partici
patione subiecti: vt sit sensus. Vt cogno
scant te, qui solus est pater esse verum
Deum

A Deum,¶ Sciendum est autem quod o-
mnes diuinæ personæ conueniunt in
vna essentia:ideo quando dictio exclu-
siua additur vni earum respectu alicu-
ius, essentialiter non excluditur alia.
Non enim cum dicit:patrem nemo no
uit nisi filius:excluditur pater à notitia
sui:quia notitia est terminus essentialis
& omnibus communis. ¶ In hac parte
est documentũ morale:de quo ait Chry
B so.Quod enim dixerat dominus. In mũ
do pressuram habebitis:post admonitio
nem subleuatis oculis in cœlum ad ora
tioné conuertitur : erudiens nos in tri-
bulationibus omnia dimittentes ad deũ
refugere.Hæc ille. Vnde. S. Tho. dicit
quod christus pro discipulis oraturus
conuenienter interponit tribulationes
in passione sibi imminentes,quia in tri
bulationibus maxime deus exaudit se-
C cundum illud psal.Ad dñm cum tribu-
larer clamaui,& exaudiuit me.¶ Quan
tum ad secundum tangit impositi ope-
ris consummatio quæ erat ratio, quare
debebat exaudiri.Licet enim qui à deo
vult exaudiri:debeat potius peccata cõ
fiteri,quam merita:iuxta exemplũ Pha
risæi & Publicani. Lu. xviij. tamen ad
se excitandum in maiorem feruoré in-
terdum expedit etiam merita corã deo
D recitare,sicut Ezechias Esa.xxxviij.di-
xit obsecro domine meméto &c. Igitur
dicitur(Ego te clarificaui)docẽdo igno
rantes de te secundum Hyla.(super ter
ram) quia in cœlo deus notus erat : vt
idem dicit Contra quia supra dixit vt
filius tuus clarificet te. Ad hoc dico ꝙ
filius clarificauerat patrem personali-
ter,& clarificaturus erat apostolos per
orbem mittendo. Vel secundum Aug.

loquitur per modum præteriti.(Opus E
consummaui)quod dedisti mihi vt face
rem pro redemptione & illuminatione
mundi. Sed contra:quia adhuc restabat
passio.Ad hoc dicitur quod saluator di
cit se passionem consummasse. Primò,
secundum Aug.quia se eam cõsumma-
turum certissimè nouerat. Secundò,se-
cundum Chry.quia ex parte sua omnia
fecerat & intendit Chry.quod Christus
iam non habebat facere,sed pati. Ter- F
tiò,secundum eundé ꝙ maior pars ope
ris erat facta dicit totum factum. Quar
tò,secundum eundem quia iam aderat
passio,& incipiebat:principium aũt di-
citur dimidium totius.iiij.Pol. (Et nũc
clarifica me tu pater)secundum huma-
nitatem:illam glorificãdo apud temet-
ipsum). i.in patria siue in gloria Chri-
stus enim erat adhuc aliquo modo via-
tor. Vel dicitur apud temetipsum:quia G
corporis sui gloria, quam postulabat,
huic mundo non est patens (claritate,
quam habui prius quam mundus fieret
apud te).i.per virtutem diuinitatis se-
cundum Hyla. à qua humanitas glori-
ficata est:& quam filius æternaliter ha
buit apud patrem. Vel secundum Aug.
per claritatem creata : quam filius ab
æterno secundum humanam naturam
habuit apud patrem per diuinã præde- H
stinationé. Optat ergo sibi dari, gloriã
corporis in resurrectione sibi ex præde
stinatione debitam. Quidam autem in
his vel intellexerunt quod humanitas
à verbo suscepta, quandoq; cõuertatur
in verbum,& cõmutetur in deum. Sed
contra hos arguit. S. Tho. quia ipsa hu-
manitas secundum hoc annihilaretur.
Nam omne quod in aliquid cõuertitur

I vel ipſum annihilatur , vel illud quod
conuertitur augetur:verbum autem di
uinum augeri non poteſt.Hæc ille.Sed
contrà,quia ſecundum eum in. iij.par.
& in.iiij.panis cōuertiť in corpus Chri
ſti,& tamen neq; illud corpus augetur:
neq; panis,ſecūdum eum, annihilatur.
Dico quod hic loquitur de annihilatio
ne largè:vt dicatur annihilari omne cu
ius nihil manet , quanuis maneat id in
K quod conuertitur.Propriè autem anni-
hilatur cuius nihil manet:& quod in ni
hil cōuertitur:& ſic loquitur in. iij.par
te.&.iiij.non autem hic , quia ſufficie-
bat ei ſumere annihilationē largè.Qui
dam tamen dicunt poſt illam ſuper Io.
non eſſe eius totam vt etiam patet in fi
ne eius , quia fuit collecta per fratrem
Raynaldum diſcipulum S. Th. ſub eo-
dem ſancto Th.legente. Manifeſtat au
L tem conſequenter ꝙ opus conſumma-
uerit dicens.(Manifeſtaui nomē tuum)
prædicando,& cōuerſando(hominibus
quos dediſti mihi).i.apoſtolis : quibus
ſpecialius ſecreta dei reuelauit , quam
aliis(de mundo).i.de mundana cōuer-
ſatione ex qua ſunt vocati.Volens aūt
pro ipſis Chriſtus orare adducit mul-
tas rationes,quod deberet pro eis orare
Prima eſt , quia erat eorum magiſter,
M cuius erat ꝓ diſcipulis.Dicit ergo(Tui
erant)ſecundum diuinitatē vt dicit Au
gu.& intellige quo ad prædeſtinationē
(& mihi eos dediſti)ſecundum humani
tatem,vt idem dicit: non autē ſecundū
diuinitatē quia nihil habuit pater quod
nō habuerit filius ſemper licet à patre.
Sunt dati Chriſto homini per conuer-
ſionem ad fidem eius , & vocationē ad
apoſtolatum:cū prius fuiſſent Dei per
per prædeſtinationem & nō chriſti, v.ſ
homo eſt.Secundam rationē tangit ei
ſubditur.(Et ſermonem tuum ſeruaue-
runt).i.meipſum ſecundum Bedam:qui
ſum verbum tuum:quod memoriæ cō-
mendarunt.Vel ſermonem tuum.i.præ
cepta tua ſecundum eundem Bedā quę
ſeruauerunt credendo in me.Vnde ſub
ditur(Nunc cognouerunt.)Vt dicit Be
da.quidam dicunt ꝙ iſte ſit textus: nūc
cognoui : ſed hoc non habet rationem.
Quomodo enim,inquit,poterat ignora
re filius,quæ ſunt patris.(Quia omnia
quæ dediſti mihi)tam natura,quam do
ctrina ſecundum Bedā(abs te ſunt)ſci-
licet procedentia.Accepit enim omnia
filius à patre inquātum homo & inquā
tum deus.(Quia verba quæ dediſti mi
hi,dedi eis)docendo eos (& ipſi accepe
runt).i.intellexerunt atq; tenuerunt:ſe
cundum Aug.Tunc enim vt ait, verbū
accipitur cùm mente percipiť. (Et co-
gnouerunt verè)per fidē(quia à te exi-
ui)per incarnationē(& crediderūt)ſub-
audi verè ſecundū Aug.i.firmiter quaſi
iam non ad propria redituri. Loquitur
enim de eis ſecundū id ꝙ futuri erant,
ſecundū eundem(quia tu me miſiſti) ꝙ
idem eſt ſecundū Aug. quod à te exiui.
Sed contra : nam ſecundū Hyla. exire
pertinet ad æternam gňationē:mitti ve
rò ad incarnationē: ergo nō ſunt idem.
Soluit aūt S.Tho. quia ſi loquimur de
xp̄o quantū ad diuinitatē,quantū ad fi-
lium dei aliud eſt exire,aliud mitti: ſed
ſecundum humanitatē quantū ad filiū
hoīs idē ſunt vt dicit Aug.Hęc ille.¶ In
hac parte eſt morale documentū quod
qui propter deū ſe humiliant,& explēt
opera quæ deus eis iniunxit perducun-
tur

A tur ad clarificationẽ.i. glorificationem quæ apud deum est. De hoc ait Apostolus Ro.viij. Non sunt condignæ passiones huius tpis ad futurã gloriã quæ reuelabitur in nobis. ¶ Quantũ ad tertiũ positis rationibus orandi: ponit ipsa discipulorũ confirmatio, quã xps eis petiuit cum dicit (Ego pro eis rogo) Non exprimit aũt qd pro eis petat. Et quia vt dicit S.Th.iij.parte.q.xxxj.oĩs orõ xpi
B quę ratiõe deliberata fuit, exaudita est. Dicendũ vr ꝙ petiuit ea quæ apostolis dedit deus, puta ꝙ post passionẽ nõ remanerẽt in infidelitate, & huiusmodi. (Nõ pro mũdo).i. hominibus carnaliter viuentibus secundũ Aug. qui non sunt in ea forte gratia, vt ab illo eligant ex mũdo. Vr autẽ Aug. velle, vt per mundum intelligant præscripti, qui eligendi nõ erant pro talibus enim nõ est orandum
C ei cui constat tales esse pscitos. Sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt) secundum æternã prædestinationẽ. Vel aliter. Rogo pro eis vt.s. in sua voluntate prosperent quæ bona est nõ pro mũdo: quia eorũ voluntas est mala: & mihi aduersa. Ne verò quis existimet Christum nouũ habere principiũ, & nouiter istos à deo accepisse inquãtũ deus erat subiungit. (Et mea oĩa tua sunt, & tua
D mea sunt) ꝙ secundum Aug. dicitur qa & ipse filius deus est patri æqualis. Vel scdm alios ideo dicit quia pp vnionem in persona sit idiomatũ cõicatio: ita ꝙ eã q sunt diuinitatis attribuũtur hoĩ: & quæ hoĩs deo. Dicimus eñ ꝙ hõ creauit stellas & ꝙ deus est crucifixus. Vide de hoc. S.Th.iij.par.q.xv. (Et clarificatus sum in eis). i. apostolis inquantũ.s. credebãt in xpm scdm Chrys. eius gloriã partim cognoscentes. (Et iam non sunt in mũdo).i. in pximo sum vt à mũdo recedã. Vñ subditur (& hi in mundo sunt & ego ad te venio) ꝙ est quodãmõ non esse in mundo à quo recedo: quasi diceret. Cùm essem cũ eis ego seruabã eos in noĩe tuo nũc aũt tibi eos cõmendo. Et in hoc est morale documẽtũ quãtum curã xps de salute fideliũ habebat: & cõsequenter quantã nos habere debeamus. Vñ amorẽ suũ materno cõparat, & præfert. Esa. lxix. Nunquid põt obliuisci mulier infantẽ suũ, vt non misereatur filio vteri sui. Et si oblita fuerit ego nunquã obliuiscar tui. Est autẽ sciendũ ꝙ hoc euãgeliũ legit in die virginis: quia ei illa verba Christi conueniunt omnia mea tua sunt vt si vox dei ad virginem. Deus enim ei cõmisit oĩa officia sua. Nam pater fecit eam thesaurariã suã cõmittendo ei thesaurum suę potentiæ. Nam aliquis est potens in curia alicui⁹ vel rõne parẽte vel rõne gratiæ quam habet apud dñm vel rõne obsequii exhibiti dño Beata aũt virgo est mater regis: sicut Bersabeæ Salomonis cui ipse dixit pete mater mi. iij. Reg. secundo & inuenit gratiam apud Deũ, septem opera misericordiæ exhibuit regi. vt supra dictum est: Ideo est potentissima. Filius quoque fecit eam camerariam suam: quia venter eius purgatus sancto spiritu, & pictus donis cœlestibus fuit camera filii Dei, quem habendo in vtero habebat ignem inextinguibilem: lucem inaccessibilem: & dulcedinem ineffabilem. Et Spiritussanctus fecit eam eleemosynariam suam. Pater enim & filius dant nobis sua dona per amorem: & consequenter

ter per ſpiritũ ſanctũ,qui eſt amor, & primũ donũ:ſed ipſeſpiritusſanctus dat nobis ſua dona per virginẽ. Vnde ipſa in corpore miſtico cõparaturcollo:per quod caput influit aliis mẽbris: Vnde ſecundũ Berñ.nulla gratia de cælo deſcendit ad terrã niſi trãſeat per manus Mariæ.Quod intelligitur inquantum ea quæ facit Chriſtus dicitur facerevirgo,quæ dedit chriſto eſſe hominẽ, ſiue
K humanitatẽ:per quã Chriſtus eſt mortuus,& vos deo reconciliauit, & nobis meruit.

Dominica in ramis palmarum.

SCitis quia poſt biduum paſcha fiet, & filius hominis tradetur, vt crucifigatur:tunc congregati ſunt prin-
L cipes ſacerdotum, & ſeniores populi &c.

SCITIS QVIA POST &c. In hac dominica legitur paſſio ſed illam & omnes alias quæ leguntur in ferialibus diebus vide infra in fer.vj.Legitur etiã illud euãg.cum appropinquaret:ſed vide illud ſupra dominica. j. in aduentu.

M *Feria. ij. poſt dominicam palmarum. Ioan. xij.*

ANte ſex dies Paſchæ venit Ieſus Bethaniam:vbi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. Fecerũt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat. Lazarus verò vnus erat ex diſcunbentibus cũ eo. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi & vnxit pedes Ieſu; & extersit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Dicit ergo vnus ex diſcipulis ſuis Iudas ſcariothis, qui erat eum traditurus. Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denariis, & datum eſt egenis? Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eũ ſed quia fur erat:& loculos habens,ea quæ mittebantur, portabat, Dixit ergo Ieſus. Sine illã, vt in die ſepulturæ meę ſeruet illud. Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum: me autem nõ ſemper habebitis vobiſcum. Cognouit ergo turba multa ex Iudeis,quia illic eſſet: & venerunt nõ propter Ieſum tãtum, ſed vt lazarum viderent, quem ſuſcitauit à mortuis. Cogitauerunt autem principes ſacerdotum, vt lazarum interficerent:quia multi propter illũ abibaut ex Iudæis,& credebãt in Ieſum. In craſtinum autem

turba

A turba multa quæ conuenerat ad diem feſtum cum audiſſet, quia venit Ieſus Hieroſolimã, & acceperũt ramos palmarũ: & proceſſerũt obuiã ei, & clamabant: Oſanna benedictus qui venit in nomine dñi rex Iſrael. Et inuenit Ieſus aſellũ, & ſedit
B ſuper eũ, ſicut ſcriptũ eſt. Noli timere filia Sion. Ecce rex tuus venit ſedẽs ſuper pullũ aſinæ. Hoc nõ cognouerunt diſcipuli eius primũ: ſed quãdo glorificatus eſt Ieſus: tũc recordati ſunt quia hæc erãt ſcripta de eo: & hæc fecerũt ei. Teſtimoniũ er-
C go perhibebat turba, quæ erat cum eo, quãdo lazarũ vocauit de monumẽto, & ſuſcitauit eũ à mortuis. Propterea & obuiã venit ei turba. quia audierũt eũ feciſſe hoc ſignũ. Phariſæ ergo dixerũt ad ſemetipſos: Videtis quia nihil proficimus. Ecce mũ
D dus totus poſt eũ abiit. Erãt autem gẽtiles quidam ex his, qui aſcẽderãt, vt adorarẽt in die feſto. Hi ergo acceſſerũt ad Philippũ: qui erat à Bethſaida Galilææ: & rogabant eũ dicentes. Domine volumus Ieſum videre. Venit Philipp9, & dicit Andrææ. Andræas rurſum, & Phi E
lippus dixerunt Ieſu. Ieſus autem reſpondit eis dicẽs: Venit hora, vt clarificetur filius hominis. Amẽ amẽ dico vobis, niſi granũ frumẽti cadens in terra mortuũ fuerit, ipſum ſolũ manet. Si autẽ mortuũ fuerit, multum fructuũ affert. Qui amat F
animã ſuã, perdet eã. Et q odit animã ſuã in hoc mũdo, in vitã æternã cuſtodit eã. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. Et vbi ſum ego illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit: honorificabit eum pater meus. Nũc anima mea turbata G
eſt, & quid dicã. Pater ſaluifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horã hãc. Pater clarifica nomẽ tuũ. Venit ergo vox de cœlo dicẽs. Et clarificaui, & iterũ clarificabo. Turba ergo quæ ſtabat, & audierat, dicebat tonitruũ factũ eſſe. Alii dicebant: H
Angelus ei locutus eſt. Reſpondit Ieſus, & dixit. Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos. Nũc iudicium eſt mundi. Nũc princeps huius mũdi eiicietur foras. Et ego ſi exaltatus fuero à terra omnia traham ad

meipſum.

I meipſum. Hoc antẽ dicebant ſignificãs qua morte eſſet moriturus? Reſpondit ei turba. Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternũ. Et quomodo tu dicis, oportet exaltari filiũ hominis? Quis eſt iſte fili⁹ hominis? Dixit ergo eis Ieſus
K Adhuc modicũ lumẽ in vobis eſt. Ambulate dũ lucẽ habetis: vt nõ tenebræ vos cõprehẽdãt. Et qui ambulat in tenebris, neſcit quo vadit. Dũ lucẽ habetis, credite in lucẽ, vt filii lucis ſitis. Hæc locutus eſt Ieſus, & abiit, & abſcondit ſe ab eis.

L

ANTE SEX DIES PAſchæ &c. Ioã. xij. In præſenti euan. in quo narratur quomodo chriſtus ſabbato ante dominica palmarũ exiẽs de deſerto in quo latuerat, venit Bethaniã: & ſequenti die in Hieruſalẽ: & ibi prædicauit: tãguntur tria pũcta: quæ ſunt Murmuratio aſſociatio: & Prædicatio.
M ¶ Quantũ ad primũ in quo tãgitur murmuratio Iudæ pro effuſione vnguenti: oportet ſolũ aliqua declarare verba: (Ante ſex dies Paſchæ). i. ſexto die ante Paſcha. i. ſabbato ante dominicam palmarum. Dicit autem Theo. quòd tunc incipiebant continuare, & ſolennizare: quia in craſtinum. i. in die palmarum erit. x. dies menſis in qua agnus immolandus ſegregabatur à grege (venit Bethaniã vbi erat Lazarus mortuus, quem ſuſ. tauit Ieſus. Fecerũt autẽ ei cœnam in domo Simonis leproſi: vt dicitur. Mat. xxvj. Nec obſtat quòd Martha miniſtrahat, vel Lazarus recumbebat. quia vtrunq; potuit in domo auunculi vicina fuiſſe (& Martha miniſtrabat: Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram vnguenti) Ecce magnificẽtiã. Mariæ (nardi piſtici pretioſi) Dicit autem piſtici ſecundù Ang. à loco vnde erat vnguentum. Vel piſtici. i. fidelis ſecũdùm Alchuinũ. Piſtis enim grecę, latinè dicitur fides. Non enim erat adulteratum aliis ſpeciebus, ſeu ſophiſticatũ (& vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis pedes eius: & domus impleta eſt ex odore vnguenti. Dicit ergo vnus ex diſcipulis ſuis Iudas ſchariothis) ſic dict' eſt à ſcharioth vico. inde enim dicitur. hic & hęc ſchariotis, & hoc ſchariothe (qui erat eũ traditurus. Quare hoc vnguentum non veniit trecentis denariis, & datum eſt egenis.) Sed contra quia alii dicunt diſcipulos, & non ſolum Iudam murmuraſſe. ad hoc dicit Ange. de conſen. Euã. quod alii ponunt pluralem numerum pro ſingulari: vel, vt dicit Io. de ſolo Iuda meminit q̃a latro erat: alii verò propter pauperum curam murmur conceperunt. aut & verba expreſſerunt (Dixit autem hoc: non quia de egenis pertineret ad eum) ſcilicet quantum ad effectum, pertinebat autem quantum ad officium, quia erat diſpenſator (ſed quia fur erat, & loculos habens) i. cuſtos exiſtens loculorum, ſiuæ burſæ domini ac condiſcipulorum. Et ſecundum Ange. dominus admiſit, & tolera-

ait

A uit furé, vt discamus malos tollerare. Et ei loculos dominus cõmisit, secundũ Chry. ne aliquã heberet occasioné, & diceret, pecuniarum desyderio dominum prodidi. Vel secũdum Theo. quia minimus erat. Minor enim est pecuniæ dispensatio, quã doctrinæ. Habuit autem loculos dominus. secundũ Au. vt sciret ecclesia quãdo loculos habere potest, & secũdũ. S. Tho. in signũ quòd hoc nõ
B derogat summæ perfectioni, & secundum eundé in signũ quòd illud Matt. vj. Nolite soliciti esse: non significat ꝙ nihil in crãstinũ reseruetur (ea quę mittebãtur christo) pauperi, & collegio suo (portabat) & cõsequenter cupiebat habere semper bursam plenam, vt melius inde subtraheret (Dixit ergo Iesus) volens rationabiliter excusare Mariam. Dicit enim Chry. &. S. Tho. quòd mul-
C ta bona sunt, de quibus si consilium peteretur antequam fierent, ea non consuleremus: quia possent fieri meliora: sed tamé suã cœperint fieri non sunt prohibenda, dum modo sint bona. Et sic dicunt quòd dominus antequã Maria effudisset vnguentũ: forte illud dari pauperibus maluisset: sed tamé postquã iã res agebatur, dixit (Sinite illã.) Ex hoc patet quod plures erant murmurantes.
D (Vt in dié sepulturę meę seruet illud) non idem numero, sed specie, vel genere: secundum. S. Thom. Beatus autem Mat. dicit. Prȩuenit vngere corpus meũ in sepulturam. i. morte sepulturæ. Exponitur autem iste passus tam varie, vt melius iudicem propriam tantum expositionem ponere. Sciendum est ergo quòd dubium est an Maria præsciuerit mortem christi. Quidam enim ideo dicunt quod non: quia ex scriptura non E
habetur. Et sic sensit. S. Tho. dicens, hoc illam fecisse: ex quodam instinctu naturæ, sicut frequenter aliqui ad aliquid faciendum mouentur: cuius rationem nõ intelligunt. vt Caiphas, Io. xj. Verũ nõ inconuenit quòd sciuerit eam, quia fuit familiarissima christo: & verbum eius audiebat libentissimè. Si ergo christus duodecim discipulis prædixit passioné quam & mater filiorum Zebedæi intel F
lexit, non est irrationabile quòd etiam huic cui primo voluit post resurrectionem apparere eam prædixerit. Tum quia etiam potuit, quia à beata virgine quæ ibi proculdubio aderat, sicut & post aderat cruci in die passionis, de his edoceri. Dato tamen quod illam nõ sciuerit, tamé cũ esset nobilissima non potuit eam latere consilium Iudęorum de morte christi. Timuit autem ne chri G
sto occiso illũ inungere non permitteretur, nec tamen erat sine spe vngendi cadauer. Et ideo & præuenit inungere corpus, & tamé seruauit etiam aliquid de vngento ad vngendum si posset in sepulchro. Vnum ergo fecit, quia vnxit. & de hoc dicit. Matt. præuenit vngere corpus &c. aliud facere cogitabat. & de hoc dixit Ioannes. Vt in diem &c.
Discipuli autem reprehendebant eam, H
de eo quod fecerat: & residuum vnguenti forte vendi volebant: & christus eos de vtroque conmpescuit. De primo quidem vt dixit Matth. de secundo vt dicit. Ioan. (Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me autem semper non habebitis.) scilicet quantum ad præsentiam corporalem. Quãtum enim ad diuinitaté:
et

I & quantum ad præſentiam eius in ſa-
cramento Euchariſtiæ : & quantum ad
præſentiam, per gratiam,& amorem in
cordibus ſe amantium : & quantum ad
ſpecialem prouidẽtiam,quam habet de
bonis dicitur Matth.vlti.ecce ego vo-
biſcum ſum &c. (Cognouit ergo turba
multa ex Iudæis, quia illic eſſet:& ve-
nerunt non propter Ieſum tantum,ſed
vt Lazarum viderent, quem ſuſcitaue-
K rat à mortuis) Deſyderabant enim vi-
dere ſuſcitatorem quatriduani mortui,
& ipſum ſuſcitatum de futura vita ali-
quid intelligere ab eo, qui inde redie-
rat.i.Lazaro.quia huiuſmodi deſyderiũ
innatũ eſt homini:vt dicit.S.Tho.Co-
gitauerũt autem principes ſacerdotum
vt & Lazarum interficerent. quoniam
multi propter illum abibant ex Iudęis
(à Hieruſalem in Bethaniam) vel à ſy-
L nagôga ad fidẽ(& credebant in Ieſum)
O ſtultitiam. Sed quare non ita actum
eſt circa alios reſuſcitatos, & ſanatos à
domino. Reſpondit Chry.&.S.Tho.ꝙ
propter quatuor. Primò,quia hoc mira
culum fuit patens coram multis,& ma-
gnum. Secundò,quia Lazarus erat per-
ſona inſignis. Tertiò,quia tunc erat fe-
ſtum in quo totus populus erat prope
Bethaniam. Quartò,quia non poterant
M calumniari hoc factum fuiſſe cõtra le-
gem, quaſi in ſabbato perpetratũ : ſicut
fecerant de cœco nato. Iſtis enim con-
currentibus totus quidem mundus con
uerti debuiſſet : ſed corda quæ fuerant
vitiorum inuidiæq;,vel maxime armis
occupata cõtra Deum armantur ad pu-
gnam. ¶ Quantum ad ſecundum tangi-
tur quomodo Chriſtus ſolenniter fuit
aſſociatus in Hieruſalem in die palma-
rum ibi (In craſtinum autẽ turba mul-
ta quæ venerat ad diem feſtũ cum au-
diſſet,quia Ieſus venit Hieroſolymam:
acceperunt ramos palmarum,& proceſ
ſerunt obuiam ei,& clamabãt:O ſanna
benedictus qui venit in nomine domi-
ni rex Iſrael. Et inuenit Ieſus aſellũ,&
ſedit ſuper eum:ſicut ſcriptum eſt.No-
li timere filia Syon,ecce rex tuus venit
ſedens ſuper pullum aſinæ. Hoc nõ co-
gnouerunt diſcipuli eius primũ).i.ante
paſsionẽ ſecundum.S.Tho.(ſed quan-
do glorificatus eſt Ieſus).i.quando glo-
rioſus reſurrexit,ſecundum Aug.(tunc
recordati ſunt.i.intellexerunt noviter.
ſicut qui recordatur)intelligit de nouo
actualiter quod prius nouerat habitua-
liter, (quia hæc erant ſcripta de eo; &
hæc fecerunt ei;quæ ſcilicet erant ſcri-
pta (teſtimonium ergo perhibebat tur-
ba quæ erat cum eo, quando Lazarum
vocauit de monumẽto. & ſuſcitauit eũ
à mortuis) Vbi patet tot interfuiſſe ſu-
ſcitationi Lazari,quot poterãt dici tur-
ba.quod ſonat multitudinem magnam.
(Propterea & obuiã venit ei turba quæ
audierant eum feciſſe hoc ſignum.Pha-
riſæi ergo dixerũt ad ſemetipſos.Vide-
tis quia nihil proficimus(Ecce mundus
totus poſt eum abiit).i.quaſi totus po-
pulus. Eſt enim hyperbole. ¶ Quantum
ad tertium tangitur prædicatio quã il-
le die fecit Hieruſalem:ibi: Erant autẽ
gentiles quidam ex his qui aſcenderãt,
vt adorarent in die feſto.Licet enim eſ-
ſent gentiles : tamẽ idola non colebant
ſed verum Deum. (Hi ergo acceſſerũt
ad Philippum) quem.ſ.mitem videbant
(qui erat à Bethſaida Galilææ:& roga-
bant eum dicentes. Domine volumus

Ieſum

A Iesum videre.) Sicut autē dicit.S.Tho. Christus Iudęis tātum prędicauit personaliter: quod intelligitur regulariter, & principaliter: gentibus autē per Apostolos: secundum illud Esa.vlt. Mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes, & annuntiabunt gloriam meam gētibus. Hoc autē iam præfigurabatur inquantum gentiles Christo deuoti non adierunt illum immediatè, sed vnum discipulorū eius.
B Sed sicut gentes conuersæ per apostolos vident Christū in gloria: ita isti, vt credo, tunc Christū viderunt, & allocuti sunt. (Venit Philippus, & dixit Andrææ) Quia enim Andtæas erat eo prior, cum esset primus Christi discipulus: & etiā quia per ipsum Philippus fuerat cōuersus: vt habetur ex primo ca.Io. ideo eius concilio dirigi voluit: maximè, secundum Chry. quia
C audierāt in viam gentiū ne abieritis. (Andræas rursum, & Philippus dixerūt Iesu. Iesus autē respondit eis dicēs: Venit hora, vt clarificetur filius hominis) ex conuersione gētilium. vt dicit Aug. quā annuntiat occasione horū qui eum videre volebant. Sed tamen vt idem ait: quia gloriā exaltationis debuit præcedere humilitas passionis: ideo dixit se granum mortificādum infidelitate Iu-
D dæorū: & multiplicādum gentilium fidelitate, dicens (Amen, amē dico vobis nisi granum frumēti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solū manet. Si autem mortuum fuerit, multū fructum affert.) Sicut enim granum seminatum non fructificat: nisi prius in terra marcescat: & vehemēter alteretur & corrūpatur: nō quidem perdendo virtutē seminatiuā: sed vt dicit.S.Tho. speciem mutando. s. per suam conuersionem in E
herbā: sic nec Christus qui grano comparatur reddidit fructum conuersionis gentium nisi à Iudæis occisus. Deinde Christus hortatur ad imitationem passionis suæ dicens. (Qui amat animam suam perdet eam.) Secundum autem mentē Aug. hoc dupliciter exponitur: siue per animā accipimus hominis formam, siue hominis vitā. Primò sic. (Qui amat animā suam) verè volēdo ei bona F
spiritualia (perdet eam) moriendo pro Christo, si fuerit opportunū. In morte enim quodā modo perditur anima quo ad mundū istum. (Et qui odit animam suam in hoc mūdo) eam. s. mortificādo vel morti exhibēdo pro Christo: (in vitam æternā). i. ad vitam æternā (custodit eam). Aug. Si cupis vitā tenere cū Christo, noli mortē timere pro Christo: Hæc ille. Alio modo sic. (Qui amat G
animam suam) non verè sed apparenter: volendo ei sensibilia bona (perdet eam) in futuro: quia. s. æterna vita priuabitur. (Qui autē odit animam suam in hoc mundo) odit, in quam, apparēter priuando eam sensibilibus bonis (in vitam æternā custodit eam) & ad hūc sensum dicit idem. Noli amare animā in hac vita, ne perdas eam in æterna vita. Hæc ille. Est autē secunda expositio, vt H
ait, melior: quia cum dicitur prius perdet eam: subaudiendū est in futuro. Sed pro his sciendū est, vt dicit.S.Th. quòd amare aliquid est velle ei bonū: & amare animam simpliciter est ei velle bonum simpliciter. i. bonū quo anima fit bona. i. summū bonum quod est Deus: vel bonum spirituale. Amare autē eam secūdum quid: est velle ei bona, secun-

I dum illud Psal. Qui diligit iniquitaté, odit animã suam. Hęc ille. (Si quis mihi ministrat) .i. qui quærit quæ mea & non quæ sua sunt: vt dicit. S. Tho. (me sequatur) .i. subeundo morté, vt afferat fructum multum: si oportuerit, (& vbi sum ego, illic & minister meus erit) .i. in gloria, in qua tũc erat Christus, quo ad animam, & si nõ quo ad corpus: ideo non dixit vbi ero: sed vbi sum. Et ideo
K subditur (si quis mihi ministrauerit honorificabit eum pater meus) Aug. Ministrat autem Iesu: qui nõ sua q̃rit: sed quæ Iesu Christi. Hæc ille. Videtur ergo propriè dici minister Christi: qui relictis suis saluti vacat animarũ, licet etiã minister eius dicatur prælatus inquantũ ministrat sacraméta. secundum illud .j. Cor. iiij. Sic nos estimet &c. & quilibet fidelis seruans mãdata Christi, secundũ illud .j. Cor. vj. In omnibus
L exhibeamus &c. Est auté sciendũ quòd Christus ab instãti suę cõceptionis fuit gloriosus in anima: non auté in corpore, neq; in corporeis sensibus, vt posset mysteriũ redemptionis operari: vt dicit. S. Tho. iij. q. xxxiiij. & q. lxvj. Relinquebat auté Christus in passione viribus sensitiuis agere quod suũ erat: dolendo, & fugiendo, & abhorrẽdo dolorosa, vt idé dicit. q. lxvj. vbi. s. Quia er-
M go Christus fuerat hortatus ad se per morté sequendum: & aliquis potuisset dicere, tu secure potes mortem subire (quia nihil mali times) voluit oppositũ ostendere: cum subditur: (Nunc anima mea turbata est) horrore mortis. Quæ turbatio nõ erat contra rationé sed secundum rationé excitata: ad ostensioné veræ humanitatis: & ad instruendũ nę recusemus morté etiam cũ turbamur. Turbatur auté propriè, quod commouetur excedens modũ suę tranquillitatis: sicut mare commotũ turbatum dicimus: secundũ. S. Tho. turbatur igitur sensitiua pars animæ: qñ aliquibus motibus mouet: vt spe vel timore: vel huiusmodi passionibus. Sed hæc turbatio quandoq; sistit sub ratione: & quãdoq; limites eius excedit cũ .s. ipsa ratio perturbatur quod in nullo sapiente fit. Vnde secũdum Stoicos sapiens nõ turbatur .s. quantum ad rationem, & maxime Christus qui est sapiẽtia Dei. In eo ergo nõ fuit turbatio supra, vel cõtra sed secũdum rationé: quia in eo nulla fuit passio, nisi quam ipse cõcitauit: quia in eo vires inferiores ita rationi subdebãtur: q nihil agere vel pati poterãt: nisi quod ratio ordinabat. Vnde dicitur Io. xj. q turbauit semetipsum. Hæc omnia. (& quid dicã?) quasi diceret secũdum affectũ sensualitatis dicã (pater saluifica me ex hac hora) sed tñ secundum rationé dico (sed propter hoc) vt morirer (veni spõte) in hanc horã. Pater clarifica nomẽ tuum) per morté meam faciẽdo tuam voluntaté: & nõ meum appetitũ sensitiuũ. Sed cõtra. Nam, vt dicit Apostolus ad Heb. v. Christus exauditus est pro sua reuerentia .s. in oĩbus. Ergo si petiuit saluari. & liberari à passione, nõ fuisset passus: quod est falsum. Ad hoc dicit. S. Tho. q istam petitioné ratio non proposuit proprio motu, sed quasi aduocata, & ex persona naturalis effectus recusantis mori Est auté exauditus in his quæ ratio ex sua parte petebat: & vt exandiẽda. Et ideo Chrys. legit interrogatiuè. Quid dicã? Nonquid hoc

A hoc:Pater saluifica me ex hac hora.q.d.
nō sed propterea veni in hanc horā.q.
d.Non est iustum, vt liberet à passione
qui veni pati. Petitionē autē suam pro-
ponit ratio(pater clarifica nomen tuū)
i.filium tuū secundū. S.Tho.quia cum
nomē dicatur à notitia quasi notamen
est, quo manifestatur res:& filio mani-
festatur pater. Vel nomē tuum secundū
eundē.i.potētiam,& gloriam tuā. Et in
B hoc petit filiū pati, per cuius passionē
nomē Dei erat clarificandū.(Venit er-
go vox)formata per angelū immediatè
secundū Greg.(dicēs.Et clarificaui)se-
cundū Aug.ante mundū:& in natiuita-
te ex virgine:& in baptismo : & in mi-
raculis(& iterū clarificabo)in resurre-
ctione,& ascēsione : & mundi cōuersio-
ne. Ista autem vox secūdum Chry.fuit
bene significatiua, & expressiua : sed
C adeo velox quòd rudes & desidiosi eam
non perceperūt. ideò variè de ea sentie
bant.Fuit autē à tota Trinitate per an-
gelum formata:sed tamē vox patris di-
citur, quia ad eam repræsentandā for-
mata est. Et venit propter turba : quia
dicebant Pharisæi,quòd à Deo iste ho-
mo non est. Dicitur ergo (Turba ergo
quę stabat,& audierat,dicebat tonitruū
factū esse)Alii dicebant : angelus ei lo-
D cutus est (Respōdit Iesus,& dixit.Non
propter me vox hæc venit:sed propter
vos) vt credatis quia à Deo sum. Ego
enim ista voce instrui nō indigeo:quia
nihil mihi attulit quod nescirē. Osten-
ditur autem secundum Chry.cōsequen
ter & modus istius gloriæ:cum dicitur:
(Nunc iudicium est mundi)Est autem
secundum Aug. Dei duplex iudicium:
cōdemnationis.s.& pręmiationis:& ge-
nerale in fine mūdi:& speciale in mor- E
te cuiusq;. Aliud est iudiciū discretio-
nis fidelium ab infidelibus:& de isto,vt
ait,hic est sermo. (Nunc).i.statim post
hoc(princeps huius mūdi).i.hominum
mundanorum, secundum Aug.non au-
tem huius mundi.i.cœli, vel terræ.i.
diabolus(eiicietur foras)à cordibus in-
fidelium,& peccatorum, quibus domi-
natur:dum ad me cōuertentur. Vel ali-
ter:nunc iudicium est mundi.i.pro mū- F
do:non contra mundum : vt scilicet li-
beretur à diabolica potestate:& nullus
ei subdatur in culpa, vel pœna nisi vo-
lens : quia diabolus per passionem eie-
ctus est.i.perdidit solitam potestatem.
Sed arguitur contra prædicta. Nam si
diabolus eiectus est foras,iam non ten-
taret sicut prius : quod est falsum. Re-
spondet. S.Tho.quòd diabolus, quan-
do homo est in peccato:regnat in eo, & G
tentat illum ab interiori. Vbi verò ho-
mo desinit esse de mundo:solum ab ex-
teriori regnat, & tentat. Sic ergo eie-
ctus est foras : quia effectus peccati in
homine non est ab interiori:sed ab ex-
teriori. Hæc ille. Qui obscurè videtur
loqui,sed vt colligitur. tertia quæstio-
ne.xlix.articulo secundo.ad secundum
intendit sic dicere. Diabolus superato
homine per peccatum habebat pote- H
statem impediendi hominem à sua sa-
lute quantum ad tertium, Primò, in-
quantum poterat ex iustitia Dei homi
nem in peccato tenere,siue in statu pec
cati:non quia homo non posset pœni-
tere:sed quia non poterat se educere de
statu peccati. Et secundo,inquantū po-
terat hominē non liberatū à statu pec-
cati deducere ad alia peccata:quæ oīa,

I existens in tali statu, cauere nõ potest
diu:& si singula. Vnde quodam modo
ab interiori præcipitabat hominem in
mortale peccatũ nõ quia moueret vo-
luntatẽ:sed quia ad talẽ statum suadẽ-
do deduceret,in quo quis nõ potest nõ
peccare. Tertiò,inqu. nõ poterat deti-
nere in limbo etiã iustos. Per passionẽ
ergo Christi eiect⁹ est quo ad duo pri-
ma, etiã antequã ipso fuisset expleta,
K quia virtute eius homo surgebat à sta-
tu peccati,& cõsequẽter cauebat à pec-
catis cõsequẽtibus alia peccata. Quo
ad tertium verò est eiectus,quãdo ipsa
fuit cõsummata. Secũdo arguitur,nã si
princeps huius mundi eiicitur foras
nunc,nõ ergo ante passionem Christi:
& cõsequenter tunc iusti non fuerunt
liberati à peccato? Respõdet.S.Tho.ꝙ
ante passionẽ fuit eiectus à singularib⁹
L personis,sed nõ à toto mũdo sicut post
quia quod tunc factũ est in paucis:post
factum est in multis, Vel vt dicit: ante
passionẽ fuerunt iusti liberati à pecca-
to,sed non totaliter:quia non induce-
bantur in regnũ sicut post sublato flã-
meo gladio:quod dictũ est:hodie mecũ
eris in paradiso.(Et ego si exaltat⁹ fue
ro) id est cũ fuero exaltatus, secundũ
Aug.non enim dubitat se exaltandum:
M vt ait in cruce per passionem (omnia
trahã ad me ipsum) omnia,inquã secũ
dum Augu.vel spiritũ,& animã & cor-
pus vel.secundũ eundẽ omnia: omnes
homines prædestinatos vel secundum
eundẽ: omnia genera hominũ. Credo
autẽ tunc fuisse prouerbiũ,ꝙ qui suspẽ
batur,exaltari à terra dicebatur, ideo
turba intellexit quàm Christus de sua
morte loqueretur. Vel secundũ Chry.

hoc intellexerunt quod facere cogita- I
bant:non ex infusa sapientia: sed sti-
mulante conscientia, Hoc autem dice-
bat:significans qua morte esset moritu
rus. Respondit ei turba. Nos audiuim⁹
ex lege,i.ex scriptura:quia Christ⁹ ma
net in æternũ.In multis enim locis scri
pturæ fit mentio de Christi æternitate,
vt Dan.vj. Et potestas eius, potestas
æterna (& quomodo tu dicis oportet
exaltari filiũ hominis.?) Non dixe- O
rat nunc statim Christus.oportet exal
tari filium hominis, vt dicit San-
ctus Augustinus sed quia suprà fi-
lium hominis dixerat,cum dixit.ve-
nit hora vt clarificetur filius hominis:
ideo illud retinentes sic dicunt (Et
quis est iste filius hominis) quasi dice-
rent.si tu es ille, non est Christus,qui
æternũ manet:si est alius,dic qs est ille P
Christ⁹ autẽ cõmendauit eos de hoc ꝙ
nouerant Christũ æternũ dicens (Ad-
huc modicum lumen in vobis est) per
hoc.s.vt dicit Augusti.quia intelligitis
Christũ esse æternum. Sed ista cognitio
est imperfecta:quia nõ percipitis quòd
mors eius stat cũ æternitate eius, post
resurrectionem,(Ideo ambulat (id est
proficite in cognitione(dum lucẽ habe
tis) id est,dum ego sum præsens,& di-
cens:vel secundum Chrysost.dum du- Q
rat præsens vita (vt nõ tenebræ igno-
rantiæ,& culpæ vel tenebræ damna-
tionis (vos compræhendant. Et qui
ambulat in tenebris: nescit quo va-
dat. Dum lucem habetis: credite in
lucem, vt filij lucis sitis) id est filij
Dei per gratiam. qui Deus est lux.
(Hæc locutus est Iesus, & abijt, &
abscondit se ab eis) ostendens ꝙ
tex

A tenebris infidelitatis remanerent.

In Cœna domini. Ioan.xiij.

ANte diem festum Pasche sciens Iesus quia venit eius hora, vt transeat ex hoc mũdo ad Patrẽ cũ dile-
B xisset suos, qui erant in mundo: in finem dilexit eos. Et cœna facta, cum diabolus iam misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Scariothis: sciens quia omnia dedit ei pater in manus: & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit: surgit à Cœ-
C na, & ponit vestimenta sua. Et cum accepisset lintheũ, præcinxit se Deinde misit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere lintheo, quo erat præcinctus. Venit ergo ad Symonem Petrũ. Et dixi ei Petrus. Domine: tu
D mihi lauas pedes? Respondit Iesus, & dixit ei. Quod ego facio tu nescis modo: scies autem posteà. Dicit ei Petrus. Non lauabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus: Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes E
meos: sed & man⁹, & caput. Dixit ei Iesus. Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet: sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset: qui traderet eum, propterea dixit: non estis mundi omnes. Postquàm F
ergo lauit pedes eorũ, accepit vestimenta sua, & cum recubuisset iterum, dixit eis. Scitis quid fecerim vobis vos vocatis me magister & domine, & bene dicitis: Sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros dominus & magister: & vos debetis G
alter alterius lauare pedes, Exẽplum enim dedi vobis, vt quẽadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.

ANTE DIEM FEstum Paschæ &c. Io.xiij. In præsenti Euang. tanguntur tria puncta, quæ sunt. Præ- H
paratio, Ablutio, & Admonitio. Quantum ad primum tangitur quo Christus præparauit se ad abluendum discipulorum pedes. Dicitur ergo (Ante diem festum paschæ) id est.xiiij.luna: siue fe. v. in qua incipiebat solẽnitas paschalis ad vesperũ. quia à vespera ad vesperã celebrantur festa, vt patet Exod.xiiij. Sicut ergo factum in vigilia Natalis

I domini potest dici factum in natali
domini:ita vt dicit.s.Tho.alii Euange-
listæ dixerunt cœnā factam primo die
azymorum quia factū fuit die præcedē
ti ad vesperam:quia iam pertinebat ad
ad diem Azymorum.Io.autē dicit ante
diem Paschæ.i.ante Fe.vj.quæ erat pro
priē prima dies celeberrima. Est autē
pascha nomen irregulariter declinatū,
quia est neutri generis:& tamen est pri
K mæ declinationis:item quia est primæ
declinationis,& tamen facit in tis,quia
declinaī pascha,pascatis vel pascha,pa
chæ:secundū antiquos codices .Et secū
dum Amb.grecum nomen est,& passio
nē significat Hebraicè vero dicit Pha-
se.id est transitus:quia trāsiuit domin⁹
per AEgyptum percutiens AEpyptios,
& saluans, vel conseruans Hæbreos.
Augu.vero dicit:ꝙ pascha Hæbraicum
L est,& sonat trāsitum.quia tamē vt ait,
Grecè paschin passio dicitur ideo pa-
scha passio putata est.Videtur aūt vel-
le Aug.ꝙ pascha descendat à phase se-
cundum aliquorum existimationē per
corruptionē vocabuli, vt dicaī pascha
quasi phasea,seu phase addita e & sub-
lata h litera:quā multi latinorum etiā
modo sub trahunt de phase:quos tamē
condēnāt oīa antiqua exēplaria.Et idē
M videtur sentire Hie.dicēs:ꝙ pascha he-
braice dicit phasæ.S.Tho.aūt sic dicit
hoc festū quidā putāt vocari pascha a
passione dñi:q̄ tunc celebraī:& concor
dār cū greco:q̄a pascha grece:idē est ꝙ
pati:sed prima origo vocabuli habetur
eb hebreo q̄a pascha dicitur quasi pha
se.i.transitus.vt dicitur Exo.xij.Inter-
pretatur autem hoc Euangelista pro-
pter duplicē transitū.s.Angeli percu-

tientis primogenita Egypti,& filiorum N
Israël transeuntium mare rubrum.Et
ideo hoc festum vocant pascha : vt pa-
scha nostrum habeat vtriusque linguę
significationem Hebraicæ.s.& græcæ:
quia in ipsa passione domini transitus
fuit ipsius ex hoc mundo,ad patrem:&
omnium nostrum sequentium Christū
Hæc ille.Pascha tamē cū sumatur pro
agno paschali, & pro panibus azymis: O
& pro septem diebus azymorū :& die
prima quæ erat celebris:hic sumitur vl
timo modo secundū.S.Tho.Dies ergo
ante diē paschæ fuit feria.v.& nō feria.
iiij.vt volūt Græci,& cōsequēter Chri
stus nō cōsecrauit in fermentato:vt di-
cūt (sciens q̄a venit hora eius,vt trās-
eat ex hoc mundo ad patrē)& cōseque-
ter faciat pascha id est transitum (cum
dilexisset suos)familiares pręcipuè.Di P
cit enim.S.Tho.ꝙ aliqui sunt sui per
creationem.Io.j.Sui eum non recepe-
runt Aliqui per redemptionē id est da-
ti ei per fidem Io.xvij.Tui erat,& mihi
eos dedisti.Aliqui speciali deuotione.j.
Parali.xij.Tui sumus ô Dauid.Primos
diligit conseruando eis bona naturæ.&
& secundos conseruando eis bona gra-
tiæ alios verò spiritualiter consolando
Hæc ille (qui erant in mūdo)ad diffe- Q
rentiam mortuorū,qui etiā erant sui,in
quātum sperauerunt liberari per eum:
qui nō tātum indigent dilectione eius
vt existentes inmundo secūdum sanc.
Tho. (in finem) id est circa finem vi-
tæ suæ dilexit eos , maiora.s.dilectio-
nis signa ostendens,ꝙ prius secundum
Chry.vt præparet eos ad tristia super-
uentura.Vel secundum Augu.in finem
id est in se, vel in æternā vitam : quæ
est

A est finis id est causa finalis quasi diceret. Ad hoc dilexit, vt saluaret. Vel secundum eũdẽ: in finem, id est vsque ad hoc, vt pro eis mortem sustineret quæ est fidis id est terminus, (Et cœna) in qua edebant agnum paschalem (facta) id est præparata secundũ Augu. non autem consumpta, & transacta. Adhuc enim, vt ait, cœnabantur quando pedes discipulorum lauit permanẽtia enim
B vt puta homo dicuntur facta etiam si sint præsentia: non autem successiua: vt motus, quę fieri est transire: & facta esse transiuisse (cum Diabolus iam misisset in cor.) Est autem notandũ quòd omnia inferiora corpora obediunt spiritibus Angelicis: etiam malis ad nutum: sicut humanum corpus animæ vt docet. s. Tho. j. q cv. ij. di. vij. iij. contra Geñ. c. ciij. Quæ ergo fieri possunt mo-
C tu locali horum corporum subsunt eorũ potestati. Nullam tamẽ potest Diabolus imprimere formam si e motu locali. Si ergo per cor intelligamus intellectum: non potest Diabolus in illud imprimere aliquam formam immediatè: sed tamen potest mouere spiritus corporeos in quibus sunt phantasmata, & sic reducere imaginationem in actum imaginandi: & conse-
D quenter imprimi per illam intellectui possibili speciẽ intelligibilem: vel ad actũ reducit iam impressam: qua actu cõsideret rem imaginatam. Nec obstat ꝙ ad istam impressionem non sufficit phantasia: sed requiritur intellectus agens: quia iste intellectus necessario agit præsente phantasmate. Ideo nisi voluntas auertat imaginatiuam: necessario intellectus possibilis considerabit de re imaginata. Nec tamen ex hoc E sequitur quòd Diabolus sciat particulariter quid cogitẽ: licet sciat de quo cogitẽ: quia eadem specie intelligibili: potest intellectus possibilis vti ad diuersos conceptus formandos: secundum quod placet voluntati, vt dicit. s. Tho. in multis locis. Sicut autem actum voluntatis scire non potest: ita neque hunc, vel illum vsum speciei: licet nouerit vsum speciei in communi. F Stante enim phãtasmate mulieris scit ꝙ de illa cogito: sed non scit quid: vtrum scilicet abhorrendo peccatum: & imperfectionem muliebrem: vel cõplacendo in corporalibus illecebris. Si autẽ per cor intelligatur voluntas dupliciter potest aliquid mitti in cor. Vno modo mouendo ipsam voluntatẽ ab intra, vt illud velit: & sic solũ à se & à Deo mouetur: vt docens. Tho. j. q. G cv. ij. q. vj. Mat. iij. ar. iiij. cõtra Gen. iij. c. lxxxviij. Alio modo suggerendo voluntati: quod fit dum aliquid ostenditur ei, vt bonum: & sic immittit homo in cor per sensus corporeos suadendo. Diabolus autẽ & per sensus corporeos, & vlterius mouendo imaginatiuam & intellectum modo prædicto. Quia tamen voluntas potest auertere imaginatiuam ab imaginando: intelle- H ctum à considerando aliquid: & quia stante consideratione de aliquo potest mouere intellectum ad bene, vel malè de illo cogitandum ideo voluntas libera est: nec cogitur tali suggestione (vt traderet eum Iudas Simonis) scilicet filius proditor nequissimus, atque homicida sui ipsius (Scariothis) Describitur autem

L 4 hoc

I hoc tempus vt magis appareat inde ne
quitia secundū Chry. qui inter tot cha
ritatis,& humilitatis signa tam nefan-
da cogitabat. Et etiā ad ostendendā xp̄i
ad inimicos charitatē secundum S.Th
(sciens quia oı̄a).i.prodito rē & inse-
cutores secundum Aug.& Gre. Vel oı̄a
idest opera & potētiā patris scd̄m Ori.
Vel omnia.i.salutē oı̄m secundū Chry
so.& Theo.(dedit ei pr̄ in manus) quia
K inquantū homo & inquantū deus acce
pit à patre quicquid habuit licet inquā
tum homo acceperit à patre & à se,& à
spiritussancto, inquantum autē deus à
patre solū(& quia à deo exiit) per æter
nam gn̄ationē,& mirabilem corpis sui
formationem & mirabiliorē imo sum-
mæ mirabilē carnis assumptionem(ad
deum vadit) per immensam dilectionē
qua gloriā corpis meruit & per doloro
L sam passionē. quia redemit omne sup-
positum humani gn̄is,& per gloriosam
resurrectionē in qua viuet inæternum
(surgit à cœna) vt.s.lauaret discipulo-
rum pedes. Sed quare præmittit̄, sciēs
quia oı̄a &c. Dico ꝙ hoc factū est pri-
mò vt cōmēdabilis: appareret actus hu
militatis statim exercendus. Secundò,
ne quis crederet ꝙ eius glorię aliquid
deperiret ex actu vili. Ecce ergo præpa
M rationē lotionis. ¶ In hac parte est mo-
rale documentū, vt quilibet habeat cu-
stodiam suæ mentis: quia diabolus pōt
immittere multa mala, vt dictum est
Prouer. iiij. Omni custodia serua cor
tuum.i.mentem qm̄ ex ipso vita proce
dit: imo & mors. ¶ Quantum ad secun-
dum tangitur ipsa ablutio. cum dicitur
(Et ponit). i. deponit (vestimenta sua)
superiora.i.pallium vt expeditior esset

(Et cū accepisset lintheum præcinxit N
se) vt inde lotos pedes detergeret. (De-
inde misit aquā in peluim) manibus pro
priis (& cœpit lauare pedes discipulo-
rum: & extergere lintheo quo erat præ
cinctus) Chry. vide qualiter humilita-
tem dn̄s ostendit non solum in lauando
pedes sed etiā aliter. Nō enim antequā
recumberet licet postquam recesserunt
omnes nunc surrexit. Deinde non solū
lauit sed vestimenta deponit lintheum O
præcingit & peluim implet,& non alii
implere iussit, sed omnia operatur ostē
dens ꝙ cum omni studio oportet talia
facere. Hæc ille. (Venit ergo ad Simo-
nem petrum: & dicit ei Petrus. Dn̄e, tu
mihi lauas pedes. ¶ Est autē hic qō: quia
videtur ꝙ iā alii fuerint loti ante Pe-
trum quia pręmissum est cœpit lauare
&c. quare ergo alii non contradixerunt
christo? Ad hoc dico ꝙ circa hoc est tri P
plex opinio. Orige. enim dicit ꝙ sicut
medicus plurimorū infirmantium cu-
ræ intentus incipit curā à magis indi-
gētibus, ita christus cæpit lauare pedes
sordidos à sordidis magis: ita ꝙ vltimo
venit ad Petrum qui.s. ratione magni
feruoris pedes spirituales habuit mun-
diores. Et hoc vident̄ sonare verba euā
gelii dicentis cæpit lauare pedes disci- Q
pulorū.& deinde sequit̄. venit ergo &c.
Chrys. autē dicit ꝙ lauare cœpit à pri-
mis sed proditor tanquam stultus,& su
perbus ad pedum lotionē præuenit Pe
trum qui magistrum reuerebatur. Ali-
quis enim præuenit Petrū: quia cœpit:
quit lauare pedes discipulorū & nullus
hoc præsumpsisset nisi Iudas Aug. verò
dicit quod pri⁹ venit ad petrū. ita quod
euangelista more suo proponit totum

i.

A factum di. Cæpit lauare pedes discipulorum:& postmodum ponit modum dicens. Venit ergo &c. ¶ Ad quæstionem igitur dicũt Theo. & Chrys. quod solus Iudas stultus ante petrũ lauit, quod colligitur, quia aliquis antequam Petrum fuit lotus, vt innuit textus. & nullus nisi stultus proditor hoc præsumpsisset. Orige. autem dicit quod omnes alii cogitauerunt quod tantus doctor sine causa id non B faceret:& timore quodam verebantur. Petrus autem semper feruidus ad insinuanda quæ sibi meliora videbantur,& nihil aliud cogitans nisi reuerẽtiam ad magistrum & ex amore magno fiduciã assumens contradixit. Augu. verò dicit quod petrus tanquam primus lotus est prior. Quãdo ergo pedes lauare cœpit venit ad eum à quo cæpit. videlicet Petrum qui expauit sicut & quilibet alio- C rum expauisset (Rñdit Iesus, & dixit ei. Quod ego facio). i. propter quod hoc facio: tu nescis modo: scies autem postea.) Faciebat enim illud non propter ablutionem pedũ, sed in exemplum humilitatis quod sciuit Petrus posteà christo docente: & in mysterium internæ ablutionis quæ solum fit per christum instituentẽ sacramẽta nouæ legis quod etiam posteà Petrus sciuit repletus spi- D ritusancto. Aug. Nec tamen ille dominici facti altitudinem exterius permittit fieri quod cur fieret ignorabat, sed vsq; ad suos pedes humilem Christum videre non potest subsistere. Hæc ille. Nam sequitur. Dicit ei Petrus, non lauabis mihi pedes in æternum) hoc est: nunquam hoc patiar secundum Augu. Hoc quippe, inquit, in æternum non fit quod nunquam fit. Ex hoc autem secũdum Originem patet quod aliquis secundum purum propositũ propter ignorantiã potest velle quod non expedit: E & nolle quod expedit. (Rñdit ei Iesus. Si non lauero te) id est pedes tuos totũ sumendo pro parte (non habebis partẽ mecum) idest in cœlo. Et hoc planum est de lotione signata. i. interrori, quia in paradisum nihil inquinatum ingreditur. Et etiam de lotione significante, & exercitata. i. de ista corporali, quia licet secundum se non esset necessaria ad F salutem tamẽ ex præcepto christi quod virtualiter in eius verbis continebatur erat necessaria. Dicit enim S. Th. quod sicut quædã sunt prohibita, quia mala: quædam vero mala, quia prohibita: ita quædam sunt prȩcepta, quia necessaria & quædam necessaria: quia prȩcepta vt ista ablutio. Et vt dicit Chry. Christus non dixit cuius gratia id faceret sed im G posuit minas: quia aliter non fuisset petrus suasus (Rñdit ei Petrus.) Qui inter omnia maximè timebat à Christo separari secundum Chry. (Domine non tm̃ pe. m. sed & manus & caput.) Dicit autem Th. quod sicut in homine sunt tria scilicet supremum, medium, & infimũ idest caput, manus, & pedes: ita in homine interiori similiter sunt tria: id est, ratio superior qua anima inhæret deo: & H inferior quæ vacat operibus vitæ actiuæ & sensualitas. Sciebat autem dominus discipulos esse mundos quò ad caput quia erant deo coniuncti per fidem & charitatem: & quantũ ad manus quia eorum opera erant sancta, sed non quò ad pedes. i. aliquos effectus terrenorũ. Et ideo subditur. Dixit ei Iesus. Qui lotus est). s. per baptismum secundum

I Augu.(non indiget) si non superueniat
mortale (nisi vt pedes lauet). i. huma-
nos affectus secundũ Augu.sine quibus
post baptismum præsens vita non du-
citur.ideo alia membra non est necesse
lauare.(Et vos mũdi estis).s.per baptis
mum.Sicut enim Dicit Aug.& S.Tho.
ex hoc loco intelligimus illos fuisse ba
ptizatos baptismo Ioannis secundum
aliquos vel baptismo christi ꝙ rationa
K bilius est, vt dicunt. Sed cõtra quia chri
stus non baptizabat : sed discipuli eius
Io.iij.ad hoc dicit S.Tho.ꝙ non bapti-
zabat turbas,baptizauit tamen discipu
los tanquam familiares. Hæc ille.Põt
etiã dici ꝙ se inuicẽ baptizaret: sed pri
mum est verius. Vnde dicit Augu. Nec
christus tenuit,inquit, baptizandi my-
steriũ,vt baptizatos haberet seruos per
quos alios baptizaret qui nõ defuit hu
L militatis ministerio qñ eis pedes lauit
(sed non oẽs)quia munditiæ baptisma
li Iudas superaddidit mortalẽ peccatũ
à quo solo dicitur homo immundus si-
cut à veniale dicit immundos habere
pedes.(Sciebat enim quisnam esset qui
traderet eum propterea dixit non estis
mundi oẽs.¶ In hac parte est morale do
cumentum vt frequenter pedes ablua-
mus per confessionẽ etiam si sine mor-
M tali viuamus,quia non põt cum pedum
munditia terra calcari. i.pñs vita duci,
Orig. Impossibile puto nõ contamina-
ri extrema animæ & infima eius quan-
quam quo ad homines perfectus quis es
se putetur. Plurimi autem etiam post
baptismum replentur puluere scelerũ
vsq; ad virticem.Qui verò legitimè di
scipuli christi sunt erga solos pedes in-
digent lotione. Hæc ille. ¶ Quantũ ad

tertium tangitur admonitio quam christus de facto suo fecit,cum dicitur(Postquam ergo lauit pedes eorũ accepit vestimenta sua) vt decẽtius doceret. Alius enim habitus decet ministrantẽ qui debet esse expeditus.& alius docentẽ, qui debet esse grauis. (Et cum recubuisset iterum dicit eis) volens Petro exponere quod nesciebat secundum Aug. (Scitis quid fecerim vobis.) Ori. Quod vel interrogatiuè proferatur vt ostendat facti magnitudinẽ, vel imperatiuè vt eorum erigat intellectũ. Hęc ille.(Vos vocatis me)hoc noĩe quod est(magister & dñe & bene).i.verè(dicitis. Sum etenim) quia ipse illuminat oẽm hominẽ. Ioã.j. & cõsequenter est principalis magister & omnia non solũ sunt sua: sed sunt ab illo facta. Nec tñ in hoc christus est arrogans secundũ Aug. quia qui super oĩa & non potest superbire, & vt idẽ dicit: nullus deũ nosset si non se indicet ipse quæ nouit. Ideo nõ propter se sed propter eos seipsum laudat. Et intendit ꝙ seipsum cõmẽdare est cõmendabile qñ non adest periculũ superbiendi & hoc ipsum vtile est aliis sicut & apostolus se cõmendauit.ij. Cor.xj.& idẽ dicit.S. Th.(Si ergo ego laui pedes vestros dñs & magister, & vos) à fortiori,vt dicit Chryso.(debetis)debito necessitatis in necessitate: alias autem debito honestatis tantum modo(alter alterius lauare pedes).i. pietatis efficia inuicem exhibere. Multi etiam vt ait Aug. hunc habẽt mortem, vt etiam ipsos pedes fratrum in hospitum manibus lauant opere ipso visibili. Spiritualiter tñ pedes inuicem lauamus qñ inuicem crimina cõfitemur & ꝙ inuicem oramus vt idẽ dicit. ¶ Est

A autem in hac parte docu̅me̅tum litera-
le humilitatis,& pietatis ad proximos:
de quo dn̄s, ait. (Exemplum enim dedi
vobis)non vt illud solum memoriæ cō
mendetis aut prædicetis.(sed vt quem-
admodum ego feci:ita & vos facietis.

In die parascæues.

B *Paßio domi.nostri Iesu Christi secundum Matt. cap.xxvj.*

SCitis quia post biduum pascha fiet & Filius hominis tradetur vt crucifigatur
Tunc cōgregati sunt principes
C sacerdotum & seniores populi
in atrium principis sacerdotum
qui dicebatur Caiphas: & cōci
lium fecerunt vt Iesum dolo te
nerent & occiderent. Dicebant
autē, Non in die festo ne fortè
tumultus fieret in populo. Cū
aūt esset Iesus in Bethania ī do
D mo Simonis leprosi,accessit ad
eum mulier habēs alabastrum
vnguenti p̄tiosi : & effudit sup
caput ipsius recūbentis. Viden
tes aūt discipuli indignati sunt
dicētes. Vt qd p̄ditio hæc? Po
tuit enim vnguentum istud ve
nundari multò & dari pauperi
bus. Sciens autem Iesus ait illis E
Quid molesti estis huic mulie-
ri? Opus enim bonum operata
est in me : nā semper pauperes
habebitis vobiscum, me autem
non semper habebitis, mittens
enim hæc vnguentum hoc in
corpus meum, ad sepeliendum
me fecit: Amen dico vobis vbi- F
cunque prædicatum fuerit hoc
Euangelium in toto mundo di
cetur, & quod hæc fecit in me
moriam eius. Tunc abiit vnus
de duocecim qui dicitur Iudas
Scarioth, ad principes sacer-
dotum : & ait illis, Quid vul-
tis mihi dare,& ego vobis eum G
tradam? At illi constituerunt
ei triginta argenteos. Et ex-
inde quærebat oportunitatem
vt eum traderet. Prima autem
die Azimorum accesserunt di-
scipuli ad Iesum dicentes, vbi
vis paremus tibi, comedere
Pascha. At Iesus dixit, Ite in H
ciuitatem, ad quendam : &
dicite ei, Magister dicit, tem-
pus meum prope est : apud
te facio Pascha cum discipulis
meis. Et fecerunt discipuli si-
cut constituit illis Iesus, & pa-
rauerunt Pascha. Vespere au-

tem

E tem facto discumbebat cũ duo
decim discipulis suis. Et edenti
bus illis dixit, Amẽ dico vobis
quia vnus vestrũ me traditurus
est. Et contristati valde cœpe-
runt singuli dicere. Nunquid
ego sum domine? At ipse respõ
dens, ait. Qui intingit mecum
K manũ in parapside, hic me tra-
det. Filius quidẽ hominis vadit
sicut scriptum est de illo. Væ
autem homini illi per quẽ filiꝰ
hominis tradetur, Bonum erat
ei, si natus non fuisset homo il-
le. Respondens autẽ Iudas qui
tradidit eum, dixit, Nunquid
L ego sum rabbi? Ait illi, Tu di-
xisti. Cœnãtibus autem eis: ac
cepit Iesus panẽ, & benedixit,
ac fregit: deditque discipulis
suis, & ait, Accipite, & comedi
te: Hoc est corpus meũ. Et acci
piens calicẽ, gratias egit: & de-
dit illis dicens, Bibite ex hoc
M omnes. Hic est enim sanguis
meus noui testamenti, qui pro
multis effundetur in remissio-
nem peccatorũ. Dico autẽ vo-
bis, Non bibã à modo de hoc
genimine vitis vsq; in diem il-
lum, cũ illud bibã vobiscũ no-
uũ in regno patris mei. Et hym
no dicto eierũt in mõtẽ oliueti 5
Tunc dixit illis Iesus, Omnes
vos scãdalũ patiemini in me in
ista nocte. Scriptũ est enim per
cutiã pastorẽ, & dispergentur
oues gregis. Postquã autem te
surrexero præcedã vos in Ga-
lileã. Respondens autẽ Petrus,
ait illi, Et si omnes scãdalizati 6
fuerint in te: ego nunquã scãda
lizabor. Ait illi Iesus, Amen
dico tibi quia in hac nocte an-
tequã gallus cãtet, ter me nega
bis. Ait illi Petrus, etiã si opor-
tuerit me mori tecũ, non te ne-
gabo. Similiter & omnes disci-
puli dixerunt, Tũc venit Iesus
cum illis in villam que dicitur
Genthsemani: & dixit discipu
lis suis, Sedete hic, donec vadã
illuc, & orẽ. Et assumpto Petro
& duobus filiis Zebedei, cœpit
contristari, & mestus esse. Tũc
ait illis, Tristis est anima mea
vsque ad mortẽ: Sustinete hic,
& vigilate mecũ. Et progressus
pusillũ, procidit in faciẽ suam,
orãs, & dicẽs pater si possibile
est, transeat à me calix iste. Ve
rũtamẽ nõ sicut ego volo, sed si
cut tu. Et venit ad discipulos
suos, & inuenit eos dormientes
& dixit

A &dixit petro, Sic nō potuiſtis
vna hora vigilare mecū: Vigila
te,& orate vt non intretis intē-
tationē. Spiritus quidē prom-
ptus eſt: caro autē infirma. Ite-
rū ſecūdò abiit, & orauit dicēs
Pater mi ſi nō poteſt hic calix
trāſire niſi bibā illū: fiat volun-
B tas tua. Et venit iterū, & inue-
nit eos dormientes. Erant enim
oculi eorū granati. Et relictis
illis, iterū abiit, & orauit tertiò,
eundē ſermonē dicēs: Tūc ve-
nit ad diſcipulos ſuos, Et dicit
illis, Dormite iam, & requieſci
te: Ecce appropinquabit hora
C & filiꝰ hominis tradetur in ma
nus peccatorū. Surgite, eamus:
ecce, appropinquabit qui me
tradet. Adhuc illo loquente, ec
ce Iudas vnus de duodecim ve-
nit, & cū eo turba multa cū gla
diis, & fuſtibus, miſsi à princi-
pibus ſacerdotū, & ſenioribus
D populi. Qui autē tradidit eū, de
dit eis ſignū, dicēs. Quēcūque
oſculatus fuero, ipſe eſt tenete
eū, & confeſtim accedens ad Ie
ſum, dixit, Aue rabbi: & oſcu-
latus eſt eū: dixitque illi Ieſus,
Amice, ad quid veniſti? Tūc ac
ceſſerūt, & manus iniecerūt in
Ieſum & tenuerunt eū, Et ecce E
vnus ex his qui erāt cū Ieſu: ex
tendēs manū exemit gladium
ſuū, & percutiēs ſeruū princi-
pis ſacerdotū: amputauit auricu
lā eius. Tunc ait illi Ieſus. Con
uerte gladiū tuū in locū ſuum.
Omnes enim q̄ acceperint gla
diū gladio peribunt, An putas F
quia nō poſſum rogare patrem
meū. & exhibebit mihi modò
plus quā duodecim legiones an
gelorū? quomodo ergo imple-
buntur ſcripturę, quia ſic opor
tet fieri? In illa hora dixit Ieſus
turbis, Tanquā ad latronē exi
ſtis cū gladiis, & fuſtibus cōpre G
hendere me: quotidie apud
vos ſedebā in tēplo docens: &
nō me tenuiſtis. Hoc autē totū
factū eſt vt adīplerētur ſcriptu
ræ prophetarū. Tūc diſcipuli
omnes, relicto eo fugerunt. At
illi tenētes Ieſum, duxerunt ad
Caiphā principē ſacerdotū, vbi H
ſcribæ & ſeniores cōuenerant.
Petrus autē ſequebatur eū à lō
ge, vſque in atriū principis ſa-
cerdotū. Et ingreſſus intro, ſe-
debat cum miniſtris, vt videret
finē. Principes autē ſacerdotū,
omne cōcilium quærebāt fal-

ſum

I ſum teſtimoniũ cõtra Ieſum, vt eũ morti traderẽt:& nõ inuenerũt cũ multi falſi teſtes acceſſiſſent: Nouiſsimè aũt venerũt duo falſi teſtes.& dixerũt, Hic dixit, Poſſum deſtruere tẽplũ dei:& poſt triduum reedificare illud. Et ſurgẽs princeps ſacerdotũ, ait illi, Nihil reſpõdes ad

K ea quæ iſti aduerſum te teſtificãtur? Ieſus aũt tacebat, Et princeps ſacerdotũ, ait illi, Adiuro te per deũ viuũ, vt dicas nobis ſi tu es chriſtus filius dei. Dicit illi Ieſus, Tu dixiſti. Verũtamẽ dico vobis, à modo videbitis fi

L liũ hoĩs ſedentẽ, à dextris virtutis dei, & veniẽtẽ in nubib⁹ cœli tũc princeps ſacerdotũ ſcidit veſtimẽta ſua dicẽs, Blaſphemauit: qd adhuc egemus teſtibus? Ecce nũc audiſtis blaſphemiã? qd vobis videtur? At illi rñdentes, dixerunt, Reus eſt mortis.

M Tũc expuerũt in faciẽ ei⁹, & colaphis eũ ceciderunt. Alii palmas in faciẽ eius dederũt, dicentes, prophetiza nobis chriſte, qs eſt q te percuſsit? petrus verò ſedebat foris in atrio. Et acceſſit ad eũ vna ancilla dicẽs, Et tu cũ Ieſu Galileo eras. At ille negauit corã omnib⁹ dicẽs, Neſcio qd dicis. Exeunte aũt illo ianuã: vidit eũ alia ancilla: & ait his q erãt ibi, & hic erat cũ Ieſu Nazareno. Et iterũ negauit cũ iuramẽto: qa nõ noui hominẽ. Et poſt puſillũ acceſſerunt q aſtabãt, & dixerũt Petro. Verè & tu ex illis es, nã & loquela tua manifeſtũ te facit. Tũc cœpit deteſtari, & iurare, qa nõ nouiſſet hominẽ. Et cõtinuò gall⁹ cãtauit. Et recordat⁹ eſt Petrus verbi Ieſu qđ dixerat, priuſquã gallus cãtet: ter me negabis. Et egreſſus foras fleuit amarè. Manè autẽ facto cõcilium inierunt omnes principes ſacerdotũ, & ſeniores populi aduers⁹ Ieſum: vt eũ morti traderẽt. Et vinctũ adducerunt eũ, & tradiderunt Põtio Pilato præſidi. Tunc videns Iudas q eũ tradidit qđ dãnatus eſſet pœnitẽtia duct⁹ retulit triginta argẽteos principib⁹ ſacerdotũ, & ſeniorib⁹ dicẽs, Peccaui tradẽs ſanguinẽ iuſtũ. At illi dixerũt. Quid ad nos? tu videris: & proiectis argẽteis in templo receſsit: & abiens laqo ſe ſuſpẽdit. Principes autẽ ſacerdotũ acceptis argẽteis dixerunt.

Non

A Nõ licet mittere eos in corbo-
nã:qa p̃tiũ sanguinis est: Cõci-
lio autẽ inito emerũt ex illis a-
grũ figuli,in sepulturã pegrino
rũ. Propter hoc vocat⁹ est ager
ille Haceldama, hoc est ager san
guinis, vsque in hodiernũ diẽ
Tũc impletũ est, qđ dictũ est p
B Hieremiã prophetã, dicẽtẽ. Et
acceperũt triginta argẽteos pre
tiũ appretiati quẽ appretiaue-
rũt à filiis Israël: & dederũt eos
in agrũ figuli, sicut cõstituit mi
hi Dñs. Iesus autẽ stetit añ pre
sidẽ: & interrogauit eũ dicens,
tu es rex Iudæorũ? Dicit ei Ie-
C sus, Tu dicis. Et cũ accusaretur
à principib⁹ sacerdotũ, & senio
ribus, nihil rñdit. Tũc dicit illi
Pilat⁹, nõ rudis quãta aduersũ
te dicũt testimonia? & nõ rñdit
ad illũ verbũ: ita vt miraretur
præses vehemẽter: per diem aũt
solẽnẽ cõsueuerat præses dimit
D tere populo vnũ vinctũ quẽ vo
luissent. Habebat aũt tunc vnũ
vinctũ insignẽ q dicebatur Ba-
rabas. Cõgregatis ergo illis Pi
latus dixit, Quẽ vultis dimit-
tã vobis Barrabã, an Iesum qui
dicitur christus? Sciebat enim
q̃ p inuidiã tradidissent eũ. Se-
dente autem illo pro tribunali: E
misit ad eum vxor eius dicens,
nihil tibi, & iusto illi: multa e-
nim passa sum hodie: p visum
propter eũ. Principes ãt sacer-
dotũ, & seniores persuaserunt
populis vt peterent Barrabam:
Iesum verò perderẽt. rursus ãt
præses ait illis, Quẽ vultis vo- F
bis de duobus dimitti? at illi di
xerũt: Barrabã. Dixit illis pila
tus. Quid igitur faciã de Iesu
q̃ dicitur christ⁹. Dicũt omnes,
crucifigatur. Ait illis præses,
quid enim mali fecit? At illi ma
gis clamabãt dicentes. Crucifi-
gatur. Vidẽs autẽ pilatus quia G
nihil proficeret sed magis tu-
multus fieret accepta aqua la-
uit manus coram populo, dicẽs
Innocens ego sum à sanguine
iusti huius: vos videritis. Et re-
spondens vniuersus popul⁹ di-
xit, Sãguis eius super nos, & su
per filios nostros: Tũc dimisit H
illis Barrabam: Iesum autẽ fla-
gellatum, tradidit eis vt crucifi
geretur. Tunc milites præsidis
suscipientes Iesum in prætorio
congregauerũt ad eum vniuer
sam cohortẽ. Exeũtes eũ chal-
midẽ coccineã circũdederũt ei.

Et

I Et plectentes coronã de ſpinis
poſuerunt ſuper caput eius: &
arundinem in dextera eius. Et
genu flexo ante eum illudebãt
ei, dicentes, Aue rex Iudæorũ.
Et expuẽtes in eum acceperũt
arundinẽ: & percutiebãt in ca-
put eius. Et poſtquàm illuſe-
K runt ei exuerunt eum chlamy-
de: & iuduerunt eum veſtimẽ-
tis eius, & deduxerunt eum vt
crucifigerẽt: Exeuntes autem
inuenerũt hominẽ Cyreneum
nomine Simonem: hunc anga
riauerũt vt tolleret crucẽ eius,
& venerunt in locũ qui dicitur
L Golgotha, quod eſt Caluariæ
locus. Et dederunt ei bibere vi-
num cum felle mixtũ, & cum
guſtaſſet noluit bibere. Poſt-
quàm autẽ crucifixerunt eum,
diuiſerunt veſtimẽta eius, ſortẽ
mittentes: vt impleretur quod
dictum eſt per prophetã dicẽ-
M tem, diuiſerunt ſibi veſtimẽta
mea: & ſuper veſtẽ meam miſe
runt ſortẽ. Et ſedẽtes ſeruabãt
eum. & impoſuerunt ſuper ca-
put eius cauſam ipſius ſcriptã,
Hic eſt Ieſus Rex Iudæorum.
Tunc crucifixi ſunt cũ eo duo
latrones: vnꝰ à dextris, & vnus
à ſeneſtris. Prætereuntes autẽ N
blaſphemabãt eum: mouentes
capita ſua, & dicẽtes, Vah qui
deſtruis tẽplum Dei: & in tri-
duo illud reædificas. Salua te-
metipſum. Si filius Dei es, de-
ſcende de cruce. Similiter &
principes ſacerdotũ illudentes
cum Scribis, & ſenioribus, di- O
cebãt, Alios ſaluos fecit: ſeipm
non poteſt ſaluũ facere. Si Rex
Iſrael eſt deſcẽdat nunc de cru-
ce, & credimus ei. Confidit in
Deo: liberet eum nunc ſi vult.
Dixit eñ, quia filius Dei ſum.
Idipſum autẽ & latrones qui
crucifixi erant cũ eo, imprope- P
rabant ei. A ſexta autẽ hora te-
nebræ factę ſunt ſuper vniuer-
ſam terrã: vſque ad horã nonã,
Et circa horã nonam clamauit
Ieſus voce magna dicens, Heli
heli lamazabathani, Hoc eſt,
Deus meus, Deus meus, vt qd
dereliquiſti me. Quidã autẽ il-
lic ſtãtes, & audientes, dicebãt,
Heliã vocat iſte: & cõtinuo cur
rens vnus ex eis acceptã ſpon-
giam impleuit aceto, & impo-
ſuit arũdini, & dabat ei bibere.
Cæteri verò dicebant, Sine vi-
deamus an veniat Helias libe-
ra-

A rans eum. Iesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum. Et ecce velũ templi scissum est in duas partes, à summo vsq; deorsum: & terra mota est, & petræ scissæ sunt: & monumẽta aperta sunt: & multa corpora sanctorum qui dor-
B mierũt surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionẽ eius venerunt in Sanctam ciuitatem: & apparuerũt multis. Centurio autem, & qui cum eo erant custodientes Iesum: viso terrę motu & his que fiebant: timuerunt valde dicen-
C tes, Vere filius Dei erat iste. Erant autem ibi mulieres multæ à longè: quæ secutæ erãt Iesum à Galilæa: ministrantes ei. Inter quas erat Maria Magdalenę: & Maria Iacobi & Ioseph mater: & mater filiorum Zebedæi. Cum autẽ sero factum es-
D set, venit quidã homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. Hic accessit ad Pilatum, & petijt corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in syndone munda. & posuit il-

lud in monumento suo nouo E
quod exciderat in petra. Et aduoluit saxũ magnũ ad ostium monumẽti, & abiit. Erãt autem ibi Maria Magdalene & altera Maria sedẽtes cõtra sepulchrũ.

SCITIS QVIA POST biduũ Pascha fiet &c.) Mat. xxvj. Circa passionem do- F
mini nostri Iesu Christi ab Euangelistis tanguntur tria puncta. s. Quomodo Christus fuit ꝓditus, Quomodo captus, Et quomodo sentẽtiatus. ¶ Quãtum ad primum sciendum est ꝙ principium huius proditionis fuit vnguentũ effusum. Sicut enim narrat. b. Io. Euãgelista. Christus Lazarũ quatriduanũ resuscitauit, & hoc secundũ Ma. hi. fuit factũ fer. vj. ante dñicam de passione: quia tali die creditur factũ quali G
die legitur. Istud miraculũ fuit magnũ & patens ita ꝙ negari nõ potuit: cũ fuerit pręsens multitudo Iudæorũ notabilis. Vnde totus mundus post Christum abiit vt dicitur Io. xij. i. tota gẽs Iudaica. Et est hyperbole. quia. s. maiòr pars illius populi admirabat̃ Christũ. Ideo Iudæorũ principes statim in dñica sequenti quæ dicitur de passione: vel se- H
cundũ aliquos in sabbato pręcedẽti cõgregati sunt ad cõsiliandum de morte Christi, dicẽtes, Quid facimus: quia hic homo multa signa facit &c. vt dictũ est fer. vj. præcedẽti. Christus ergo abiit in regionẽ iuxta desertũ &c. vt ibi habes. Sed sicut idẽ Io. narrat. ante sex dies Paschæ. i. sabbato ante dñicam oliuarum Christ' exiit de deserto & venit in Be-

I thaniã vt habes fer.ij.post diem oliuarum. Et in crastinũ.i.die oliuarũ intrauit Hierusalẽ cum magna gloria, & sero rediit in Bethaniã. Et idem fecit die lunæ,& die martis in die autẽ mercurii quæ fuit in Hierusalẽ.In die ergo martis seu fer.iij.dixit discipulis suis(Scitis quia post biduũ).i.die iouis, seu fer.v. (Pascha fiet)secundũ Amb.Pascha est nomẽ Græcũ & significat passionẽ se-
K cundũ Aug.vero & Hie.est Hebraicũ & significat transitũ eo.s.vt dicit Hier.ꝙ angelus percutiẽs AEgyptios vidẽs domos filiorum Israel signatas sanguine agni trãsibat eas nõ lædẽs. vel quia vt dicit. Ipse dñs præbens auxiliũ populo suo desuper ambulauit. Vel fortè:quia populus Dei transiuit mare rubrũ:& à seruitute in libertatẽ. de hoc dictũ est. s.fer.v.Est autem sicut ibi dictũ est pa-
L scha nomẽ equiuocũ in diuersis linguis diuersa significans. imo in eadẽ lingua hebraica est equiuocũ,vel analogũ.Nã sicut dicit Ma.Hist.&.S.Th.iij.q.xlvj.& colligit̃ ex diuersis locis scripturæ pascha significat quatuor.s.agnũ paschalem:& panes azymos & primã diẽ azymorũ,& omnes dies azymorũ sequẽtes. Hic autẽ sumit̃ Pascha pro agno vt dicat̃ (Pascha fiet),i.immolabit̃ agnus q
M vt dicit Theo.in die palmarũ.i.decima die mẽsis segregabatur à grege &.xiiij. i.die iouis ad vesperã immolabat̃. Et si quærat̃:vnde ortũ habet ista festiuitas. Dicit Gorrã:ꝙ eam Deus instituit ꝓpter tria. Primò, propter mũdi illo tẽpore creationẽ:& eiusdẽ animã renouationẽ. Et secũdò, propter populi Israelitici de AEgyptiaca seruitute liberationẽ. Et tertiò, propter filii futurã tẽpore illo incarnationẽ. Et quartò, pro- N
pter mũdi liberationẽ: qa secundũ Gl. Luc.ij.xxv.martii cõceptus est dñs, & eadẽ die crucifixus ¶ Sed hic est quæstio: quare dicit̃ Scitis quia post biduũ Pascha fiet:deinde subdit̃ post pauca de cõuiuio facto in Bethania: de quo dicit Io.ꝙ fuit ante sex dies paschę.Aug.autem de cõsen.Euã.soluit.quia Io.de illo cõuiuio locutus est secũdum ordinẽ hi.Mat.autẽ & Lu.recapitulãdo tantũ.s. O
vt ostẽdant occasionẽ proditionis(& filius hoĩs).i.ipse Christus:q sic se appellat causa humilitatis: cùm se posset dicere filiũ Dei(tradet̃)Christus sicut dicit Ori.fuit traditus primo à Deo Patre passioni propter misericordiã. Sicut enim dicit.S.Tho.iij.q.xlvij.Deus Christũ tradidit passioni inquãtum eũ præordinauit pati:& inquantũ ei dedit charitatẽ qua voluit pati: & inquantũ P
ei auxiliũ in passione nõ attulit liberãdo eum à morte.Secũdò,à Iuda Iudæis propter auaritiã.Tertiò à Iudæis gẽtilibus:Pilato.s.& eius ministris propter inuidiã. Quartò à Diabolo morti:propter timorẽ ne prędicãdo totũ gen⁹ humanũ de manibus eius liberaret:nõ aduertẽte ꝙ hoc magis per mortẽ quàm per doctrinã faceret:possumus etiã addere Q
ꝙ ipse seipsum tradidit ex charitate & ꝙ Pilatus eũ tradidit ministris vt crucifigeret̃ timẽs perdere officiũ suũ (Vt crucifigat̃) Ly vt, respectu oĩm prædictorũ videt̃ importare finẽ propter quẽ tradebat̃:nisi respectu Iudæi: qui non tradebat eũ vt moreret̃ ille: sed vt ipse lucraret̃:quãuis cõsecutiuè traderet eũ, vt moreret̃.(Tũc).s.ante Pascha secũdum Remig.i.fer.iiij.secundũ Mag.hi.

congr

A (cōgregati sunt) illi.s.de qbus dicit̃. & hoc quia dicit Ma.hi.audierāt Christū dicētē.Nō me videbitis amodo &c.Vnde timuerūt ne vellet aufugere. In hac die autē vt dictū est voluit Christus esse in Hierusalē:vt haberēt cōsiliādi tēpus(Principes sacerdotū).i.xxiiij.summi sacerdotes:de qbus frequēter dictū est(& seniores populi).i.iudices ordinarii:de qbus dictū est fer.iiij.post tertiā
B dominicā quadrage.)in atriū principis sacerdotū) qui aliter erat princeps quā prædicit,quia erat simpliciter summus sacerdos sup omnes qui dicebat̃ Caiphas)q vt dicit Iosephus:emerat summum sacerdotiū:(& cōcilium fecerūt) nō vt occiderēt Christū:quia iā in alio cōcilio erat cōclusum:sed de modo occidēdi eum sine euasione.Vnde dicit̃(vt
C Iesum dolo)& in hoc innuit̃ innocētia Christi(tenerēt).i.caperēt(& occiderēt) nō dolosè:sed parēter:dicebāt autē:Nō in die festo).s.teneret eum debemus(ne forte tumultus fieret in populo) propter diuersas populi volūtates. vt dicit Orig.Quidā enim eum valde amabāt: & quidā valde odiebāt.Vel forte nō timebant seditionē popularium inter se sed totius populi cōtra principes:quia
D maior pars populi fauebat Christo : licet postmodū fuerit suasi ad oppositū. Leo Papa in sermone Paschali..Prouidētibus igitur principibus ne in sancto die tumultus oriretur : non festiuitati sed facinori studebat̃. Seditiones enim fieri turbarum in præcipua solennitate metuebant:non vt populus non peccaret sed ne Christus euaderet. Hæc ille. Sicut autem dicit Chry.mutati sunt ab isto cōcilio. Nam inuento eo qui eum traderet illis in ipsa solēnitate Christū, & tenuerunt, & occiderunt. Solennitas E
paschalis incipiebat feria quinta ad vesperam : & septē diebus durabat. Sicut autē dicit Mag.Hist.traditorē sic inuenerunt : quia Iudas audiens eos cōgregatos:iuit ad eos actualiter existētes in concilio.Et quia audiuerat Christū moriturum existimauit quòd nō resurgeret : ideo interim voluit aliqd pro eius morte lucrari,& eum vēdidit illis.(Cū F
autē esset Iesus in Bethania) Ista quæ hic narratur fuerūt facta sabbato ante dominicā oliuarū, vt patet Io.xiij. Sed tamē beatus Matt.recapitulat ea : quia vult dicere occasionē proditionis Christi quæ fuit vnguentū vt dictū est. Frequentabat autē dominus Bethaniā, vt dicit Rab.instante passione. Primo vt resurrectio Lazari altius omniū memoriæ traderet̃. Secūdò, vt Marie deuotio G
approbaretur. Tertiò, vt Iudæorū obstinatio inexcusabilior redderet̃ (In domo Simonis leprosi) qui fuit auūculus Lazari,& sororū eius. Et vt dicit Hier. & Mag.hi.iam nō erat Leprosus nisi nomine. Fuerat em̃ curatus à dño. Quomodo autem in illa domo facta fuerit Christo cœna in sabbato prædicto habes.s̃.fer.ij.post diem palmarū. (Accessit ad eū mulier) quæ fuit Maria soror H
Lazari:vt patet Ioā.xij.& habes etiā.s̃. fer.vj.ante dñicam de passione(habēs alabastrū).i.vas de alabastro. Est autē alabastrū secundū Rab.genus marmoris cādidi varii coloris:quod optimè cōseruat vnguēta (vnguenti).i.vnguento plenum (pretiosi) Dicit beatus Ioannes quòd erat nardi pistici.i.fidelis nō adulterati. s.ex mixtione alterius naturæ.

I turæ.Piſtis enim græcè:latinè, dicitur
fides.Vel piſsici ſecundũ Ce.i.mitti ex
ſpicis,& foliis:quod prætioſitatem ar-
guit.Vel ſecundum alios,& ſecundum
Aug.dicitur ſpicis à loco.Marcus vero
dicit nardi ſpicati, quia.ſ.pigmentarii
ſpicas,& folia huius herbæ plus cõmen
dant quã alias partes.Et addidit prętio
ſi:quia vt dicit Magi.Hiſt.fuit iſta nar-
dus Indica ſeu de India.Fuit ergo præ
K tioſum:quia fuit nardo.& quia de In-
dia:& quia de ſpicis eius,vel de ſpicis
& foliis.(Et effudit:) Ecce magnificen
tiam Mariæ (ſuper caput ipſius recum
bentis.) Vnxit etiã pedes,vt alias dictũ
eſt:& habetur Io.xij.Quare autem iſta
mulier hoc fecerit?& quomodo intelli-
gantur verba quæ hic dicit Chriſtus:
vide.ſ̃.feria.ij.poſt palmas.Sed quare
non tardauit vſque poſt cœnã;Ad hoc
L dicit Aug.de verbis domini ꝙ cum in
illa cœna eſſet Lazarus qui fuerat mor
tem expertus:vt de ipſa vel eius dolo-
re ab aſtantibus interrogaretur: Chri-
ſtus ſciens ſe moriturum in breui tam
violenta morte alteratus eſt in menſa.
Quod Maria perpendens ad confortan
dum eũ acceleuerauit vnctionem.(Vi
dentes autem diſcipuli:indignati ſunt
dicentes) Sed quare indignabãtur alii
M a Iuda qui non erant latrones cum vi-
derent Chriſtum patienter ferre? Ad
hoc dicit Aug.ꝙ Euãgeliſta poſuit plu
rale pro ſingulari per ſynecdoché:quia
videtur ſolus Iudas fuiſſe locutus con-
tra hoc.vt patet Ioã.xij.Vel ſicut dicit
Rabanus alii indignati ſunt Iuda ſug-
gerente:nou propter lucrum vt Iudas,
ſed propter pauperes in veritate (Vt
quid perditio hec potuit enim vnguen-
tum iſtud venũdari multo,& dari pau- N
peribus.Sciens autem Ieſus diſcipulo-
rum quærelas (Ait illis:Qnid moleſti
eſtis huic mulieri? opus enim bonum
operata eſt in me) quia Chriſtus erat
pauper,& laſſus, & delicatus;& triſtis
ex memoria futuræ mortis.Et ideo illa
eleemoſyna fuit bene, & oportunè fa-
cta: quia alia debent exhiberi nobili
pauperi:& alia ruſtico, & tanto magis
quanto Chriſtus erat in vitæ extremis. O
Vnde ſubditur (Nam ſemper habebi-
tis pauperes vobiſcum:me autem non
ſemper habebitis) ſcilicet præſentem
corporaliter:ſecus in ſacramẽto altaris
& per gratiã:iuxta illud,Ecce vobiſcũ
ſum vſque ad cõſummationem ſeculi,
Mat.vlt.(Mittens enim hæc vnguentũ
hoc in corpus meum ad ſepeliendũ me
fecit) id eſt, præuenit vngere corpus P
meum,more ſepeliendorum,quod face
re non poterit quando ſepeliat ratione
feſti. & accelerationis reſurrectionis
meæ.Quod quidem fecit,vel ſcienter,
vel inſtinctu Dei. (Amen dico vobis,
vbicunque prædicatum fuerit Euan-
gelium hoc) id eſt fides mea (in toto
mundo dicetur & ꝙ hæc fecit) id eſt
narrabitur iſta vnctio (in memoriam
eius)id eſt ad laudem,& gloriam ipſius
Marię.Et hoc dixit ne ipſa Dei diſcipu Q
lorum reprehenſione erubeſceret, vel
doleret (Tunc abiit vnus de duode-
cim)hoc ꝙ dicit tũc ſecũdũ Aug.nõ eſt
referendũ ad id quod,& recapitulatio-
nem interpoſuit Euãgeliſta de iſta vn-
ctione.Non enim ſtatim poſt illã Iu-
das abiit:ſed refert ad id ꝙ.ſ̃.dictũ eſt
cõgregati ſunt principes.Tũc enim ad
eos abiit Iudas (qui dicebatur Iudas
Sca

A Scarioth) ad differentiā.s.alterius Iu- fratris Iacobi minoris. Erat autē Scarioth villa vnde iste proditor ortus est secundum Rem. (Ad principes sacerdotum) quos audiuerat esse in cōcilio supradicto.(Et ait illis, Quid vultis mihi dare: & ego vobis eū tradā)? s.sine strepitu (At illi) mutantes cōcilium secundū Chry. (constituerunt) id est, promiserunt (ei triginta argenteos)
B Glo.hic dicit ꝙ eodem pretio venditus est Ioseph.quod secundū aliquos verū est iuxta.lxx.interpretes:tamen secūdū hebraicam veritatē Ioseph est vēdit⁹. xx.argenteis:vt patet Gen.xxxvij.Hoc tamen non obstante fuit figura venditionis Christi: quia in similibus non oportet esse omnia similia Argenteus autem valet x.nūmos vsuales: & cōsequenter xxx.argenti valebāt trecētos:
C & sic in morte Christi recuperauit Iudas valorē vnguenti. (Et exinde) id est ab illo tunc (quærebat oportunitatē) s.temporis,& loci (vt illū traderet) sine strepitu, & turbis (Prima autē die Azimorum)id est in die iouis quę erat xiiij.mensis secundū Hie.in qua ad vesperam immolabatur Pascha,sen agn⁹. & tunc tenebātur Iudæi vesci panibus azymis vsque ad xij.diem eiusdem mē-
D sis,vt habetur Exod.xij. ¶ Sed contra. quia Ioannes dicit hoc faciūt ante diē festum paschæ.Ad hoc ꝙ Ioannes per Pascha capit feria.v.quæ erat solēnis inter dies Azymorum.eo ꝙ in eius vespera immolabatur agnus: secūdum, s.Tho.iij.pari. Alii autē Euangelistæ prima die Azimorum dicunt illam in qua agnus immolabatur, vt patet per san.Tho.super Io.xiij.&. iij.q.lxvj.arti.ix.ad primum circa fi.¶ Sed aduerte vt ab eodem elicitur super Io.vbi.s. quòd prima dies Azimorum dicebabatur feria sexta quæ erat Pasca.& feria.v.q̄ erat vigilia eius.sed feria sexta primo & per se dicebatur prima dies Azimorum:feria autem quinta solum gratia partis id est siue vespere quæ ad sequentem diem pertinebant.Hanc distinctionem græci non cōsiderantes dirunt ꝙ Christus vna die anticipauit comedere agnū: quē comedit xiij.luna: & cōsequēter ꝙa adhuc Iudęi nōvescebantur Azimis cōsecrauit,vt dicūt,in fermentato.Vide autem de his omnibus iij.par.q.xlvj.art.ix. (Accesserunt discipuli ad Iesum dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha) id est, ad comedendum agnum pascalē. (Et Iesus dixit.Itē in ciuitatē) scilicet Hierusalem (ad quendam) cuius Christus non expressit nomen:sed tamen vt dicit beatus Mar.dedit discipulis signum quomodo illum cognoscerent,dicēs, ꝙ dum introirent ciuitatem occurreret eis homo baiulans amphoram aquę ad domum illam,in qua volebat agnū comedere. Secundum tamen quod dicit Augu.ly ad quendam:non sunt verba Christi,sed Euangelistæ:Christus autē dixerat quod irent ad patrēfamilias domus,ad quā ferretur aqua (& dicite ei Magister dicit:Tēpus meū prope est) scilicet moriendi (apud te facio)id est facere volo(pascha cū discipulis meis) q.d.Para locū,& necessaria.Iste creditur fuisse discipulus Christi:sed occultus.(& fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus & parauerūt pascha.Vespere autem facto, qua hora debebat

E (beside "Sed aduerte"); F (beside "anticipauit co-"); G (beside "rusalem"); H (beside "patrēfamilias do-")

I agnus manducari) discubebat cum xij.discipulis suis.) Ex quo patet quòd proditorem quantũ in se erat reuocabat à scelere:quia non repellebat à cõuiuio.& in hoc ipso ꝙ etiam ostendit se eius proditionem non ignorare : dum dicit (& edentibus illis dixit,Amen dico vobis:quia vnus vestrum me traditurus est.Et contristati valde cœperũt singuli dicere.Nunquid ego sum domi

K ne:Apostoli:quidẽ de præsenti sciebãt se non habere conscientiam de tali crimine:sed timebant ne in futurum laberentur in illud,& de hoc interrogabant Quidam tamen dicunt eos tantum verbis Christi credidisse ꝙ timebãt ne illũ traderent de præsenti directè,vel indirectè:licet hoc in suam conscientia non viderent(At ipse) volens magis in particulari exprimere proditorem:nec ta-

L men volens eum determinare (respondens ait.Qui intingit mecum manũ in parapside) Beatus Marc.dicit : in catino.Sicut autẽ dicit Raba.Parapsis est vas escaruim quadratũ à paribus apsibus id est æquis lateribus dictum.Catinum vero est vas fictile aptum ad cõtinendum liquorem.Et sicut dicit san. Tho.forte idem vas fictile ,& æqualiũ laterum erat,& in eo erat succus lactu-

M carum agrestium secundũ Mag.hist.in quem succũ intingebant bucellas.Secũdum tamen prædictum Magistrũ,non dicitur Parapsis:quia quadrangulũ vas esset sed quia parium erat laterum ita quia videtur velle ꝙ latera plura quã quatuor haberet : licet omnia essent æqualia.Et hoc videtur verum quia de illa scutella quæ modo monstratur Ianuæ,& creditur esse istud vas cõstat ꝙ non est quadrilatera,modo,qui eam N viderunt dicunt ꝙ videtur figuræ rotundę quasi plures habeat augulos quã quatuor,Quod autẽ sit illud vas signũ est:quia est lapis prætiosissimus tantæ magnitudinis , vt in natura reperi nequeat eiusdem naturæ.Vnde creditur christus vas fictile,aut alteri⁹ materię in hunc lapidem cõmutasse in lapidẽ.s. Smaragdum : vt dicitur (Hic me tradet.¶ Et sic secũdum Mag.illud dictũ O Vnus vestrum &c.quod poterat intelligi de duodecim , & aliis per hæc verba restringitur ad duodecim soli cũ Christo intingebant.Et tũc.vt dicit Ioãnes, ipse Ioannes innuẽte Petro quæsiuit a domino : quis esset Qui dixit esse illũ cut daret panẽ intinctum.Sed hoc alii discipuli non aduerterunt:quia silenter dictum est secundũ Mag.Hist.ipse vero P Ioannes , aut obdormiuit.aut reuelare aliis non est ausus.Et si queratur quare Petrus per seipsum non interrogauit. Dicitur ideo esse quia prius fuerat in lotione pedum increpatus , timuitque iterum increpari.Sed qa neque ex hoc Iudas à scelere reuocatur:ideo subditur pœna (Filius quidẽ hominis vadit sicut scriptũ est de illo.Vę autem homini illi per quẽ filius hominis tradetur. Bonum ei erat si natus nõ fuisset homo Q ille) ¶ Sed contra:qui dicit Aug.lib.de libero arbitrio,Considera quantũ bonum est esse:quod beati , & miseri volunt.Maius est enim esse & miserũ esse quã omnino nõ esse. Hæc ille,Ad hoc etiam est ratio talis.Malũ enim est negatio boni debiti in esse sicut cæcitas ideo quanto plura bona per aliquam negationem remouentur tantò ipsa est maius

A maius malũ. Vnde peius est mors quã cæcitas, Ipsum autem nõ esse remouet omne bonum. Ergo est in summũ malum. Nã si quid esset peius illud remoueret plura aut maiora bona: quod est impossibile? Ad hoc dicitur ꝙ duplex est natiuitas, scilicet ex vtero, cũ homo prodit in lucẽ ex ventre materno. Alia est in vtero, cum homo prodit in lucẽ ex ventre materno, Alia est in vtero cũ B animaꝫ rationanalis infunditur corpori. De vtroque natiuitatum genere vide Aristotelẽ & Plinum. Et de paima quidem non est dubium ꝙ melius est non fuisse natum quã esse damnatum. Qui enim moritur ente primã natiuitatem, & post secundã moritur cũ solo originali peccato: & consequentur nullam pænã sensus experitur: sed tantũmodo pœnã dãni. Sed loquendo de se-C cunda: adhuc non est dubium ꝙ melius est sic nõ esse natum id est essetomnino nihil quã esse dãnatum: si in dãnatione intelligimus. & cõsyderamus æternam pœnam & æternã culpã. Potius enim quilibet deberet eligere nihil esse quã committere vnum peccatum mortale: imo etiam veniale. quia quilibet debet plus Deũ quã se & se in Deo quã se diligire cum illũ sit bonum suũ ma-D ius. Si vero in dãnatione consyderetur sola pœna: sic est dubiũ Hie. enim tenet ꝙ meliꝰ est omnino non esse: quã male esse. Idem videtur tenere. s. Tho, in. iij. di. i. q. ij. vbi videt̃ velle ꝙ dãnati recta ratione appetunt non esse. Sed tamen di. xlvj. q. ij. ar. ij. q. j. dicit ꝙ Deus punit citra condignũ originale nõ annihilando naturam: allegans illud The. iij. Misericordiæ domini quia non sumus consumpti: & idẽ videt̃ de actuali mor-E tali à fortiori. Quibusdã videt̃ ꝙ esse dãnatũ sit aliquod bonũ omnino autẽ non esse sit nullũ. & consequẽter simpliciter illud est melius. vt dicit Aug. vbi supra vbi dicit ꝙ si Diabolo daretur optio potiꝰ deberet eligere semper miserum esse quã omnino non esse. Vnde ad Hier. põt dici ꝙ loquitur de dãnatione vt includit principalem miseriam id est culpam Ad. s. Tho. in. iiij. di. l. dici F posset licet ibi quærat. vtrũ dãnati recta ratione possint appetere non esse tamen in responsione dicit quidẽ: ꝙ hoc possunt ratione deliberata: sed nihil decit de recta nisi intelligetur de recta per accidẽs q̃ est secũdũ ꝗd inquãtũ ꝑ non esse priuantur aliqua pæna naturę vel loquatur de miseria gratia pœnæ & culpæ simul. Quod aũt per se est tale simpliciter est tale: & cõseq uẽter ipm̃ G nõ esse simpliciter peius Vnde concludit Leontiꝰ in suo q̇libet ꝙ dãnati appetunt nõ esse ratione deliberata: sed tñ errãte, & non recta. ꝙ verũ fortè est nõ cõsyderata culpa. Quia tñ q̃ dicunt̃. pro hoc aliquo modo nõ cõcludũt. Ad dictũ Aug. dicit. s. Tho. ꝙ intelligit̃ de ipso nõ esse ꝑ se: sic em̃ nullo mõ habet rõnẽ boni. aut appetibilis. ipm̃ aũt esse miserũ habet aliquã rõnẽ appetibilis. s. ipsum esse. Sed tñ vt dicit ipm̃ nõ esse ꝑ accidẽs. i. inquantũ est priuatiuũ mali. i. pœnæ sic est quoddã bonũ & appetibile. Vnde & dãnati sic appetũt illud. Secundũ aliquos tamẽ Aug. loquit̃ de miseria eorũ qui solũ pro originali puniũtur: sed hunc sensum ea quæ Diabolo dicit euerterunt. ¶ Ad rationem dici potest quòd concludit quòd ipsum

 non

I non esse per se,& secundum se est pessi
mum,& nullo modo appetibile:sed se-
cus per accidés:sicut è conuerso ipsum
esse per accidens.i.ratione mali annexa
est malum,& odibile.Illa igitur verba
bonum erat &c.multipliciter exponun
tur.Primò,secundum Rabanũ, & Hie.
quia melius est omnino non esse quam
miserum esse,& bonũ ei fuisse non esse
natum ex vtero,vel in vtero.Secundò,
K iuxta alios exponitur de natiuitate ex
vtero.Si enim fuisset ei bonũ. i. minus
malum,quia solum pro originali puni
retur.Et similiter de natiuitate in vte-
ro; quia melius ei fuisset omnino non
esse quã esse miserum perfecte. in quò
ad pœnam & culpã licet nunquã esset
miserumquò ad pœnã tantũ.Tertio ex
ponitur de natiuitate spirituali bona
per vocationẽ apostolatũ. quia melius
L idest minus malum fuisset ei non esse
vocatum quia ille non commisisset il-
lud scelus:vel mitius fuisset.Et quartò
de spirituali mala qua. s. natus est dia-
bolo.(Rñdit autẽ & Iudas qui tradidit
eum dicés)ne.s. suo silẽtio seipsum per
deret(Nunquid ego sum rabbi)Chrys.
Quanuis dñs poterat dixisse argentum
es paratus accipere & adhuc audes in-
terrogare,nihil eorumdixit mitissimus
M Iesus nobis regulas & terminos præfi-
gens.Sequitur enim.(Et ait illi.Tu di-
xisti.Hæc ille. Et secundum Raba. ipsi
Iudæ significauit se hoc scire, sed non
aliis qui nõ aduerterũt quid dictũ esset
Postquã verò dñs typicũ Pascha man-
ducauit voluit instituere sacramẽtum
Eucharistiæ.Item vt dicit S.Tho.iij.q.
lxxx.&.iiij.di.xj.christus sumpsit cor
pus suũ & sanguinẽ secundũ Hie.& gl.

Ruth.iij.non solum sacramẽtaliter sed N
etiam spiritualiter:quia licet nõ fuerit
in eo augmentata gratia,tñ habuit spi-
ritualem dulcedinẽ in institutione hu-
ius.Vñ dixit.Desyderio desyderaui hoc
pascha manducare vobiscum antequã
patiar.Et similiter illud dedit Iudæ se-
cundum Diony.in ecclesiastica Hierar
chia.& Aug.super Io.ꝗlicet Hyla. super
Mat.dicat appositum. Ipse enim nobis
fuit exemplum iustitiæ:ideo nõ debuit O
peccatorem occultum repellere. Sub
bucella tamẽ Iudas simpliciter panem
post quã cõmunicauerat accepit:secun
dum Aug. & post bucellã augmentatũ
est peccatum eius vel quia exasperatus
est vidẽs se deprehensum: vel quia præ
sumpserat manum cũ magistro ad scu-
tellam porrigere vt bonã conscientiam
mentiretur. Hæc ex illo. Dicitur ergo
(cœnantibus autẽ eis accepit Iesus pa- P
nem)ex quomodo apparet secundũ Au
gu.ad Ianuariũ ꝙ non cõicauerunt ie-
iuni.Et hoc vt dicit saluator fecit vt il-
lud sacramentum maximè eorum im-
primeret memoriæ ꝙ non ita fuisset fa
ctum si à principio ista fecisset. Vltimo
rum enim magis consueuimus remini-
sci. Placuit tñ spiritussancto vt dixit, ꝙ
nos ieiuni cõicemus. Secundum Gorra Q
aũt post esum agni christus dedit suum
corpus discipulis. Primò vt ostenderet
finiri legalia sacrificia,& institui nouũ.
Secundò vt veritas immediatè succe-
deret figuræ & vmbræ. Tertiò, vt osten
deret hunc cibum esse animæ non cor-
poris: per hoc ꝙ corpore iam saturato
datus est. (Et benedixit) quæ benedi-
ctio secundum quod innuit S.Th.non
fuit consecratio vt patebit(ac fregit,de
ditq;

A ditq; discipulis suis & ait. Accipite, & comedite. Hoc est corpus meum) Contra: quia secundū hoc videt quod prius dederit panē ad manducādum quod cō secrasset, vel ꝙ nō consecrasset his ver bis, quoq; neutrum conuenit. Ad hoc di cit. S. Tho. in. iiij. dist. viij. sic. Quidā vt etiam Inno. quanuis recitando opinionem aliorū: dicunt ꝙ christus per pote statem excellentiæ sine forma cōsecra
B uit: deinde protulit formā qua nos con secraremus. Sed contra quia dicit euan gelista quod benedixit ꝙ vtiq; aliquibus verbis factum est. Alii dicunt quod consecrauit sub aliquibus verbis, sed ignotis nobis: nō sub his hoc est corpus meum. Sed contrà, quia sacerdos consecrando ista verba profert, vt tūc à christo prolata. ergo sicut neq; tūc ita neq; nunc efficiunt conuersionem. Alii di
C cunt ꝙ confecit sub prædictis verbis occulte: & postmodum ea protulit secundo publicè. Sed contra quia sacerdos cōsecrās profert ea in persona christi, vt publicè dicta. Ideo alii melius di cunt ꝙ per dicta verba consecrauit, & semel tantum ea protulit. s. tanquā corpus suū exhiberet discipulis, sed tū euāgelistæ non semper narrant res eo ordine qui gestæ sunt. Hæc ex illo (Et acci
D piens calicē gratias egit, & dedit illis di cens. Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus.) ¶ Sciēdum est ꝙ ista nō est preciosa forma sanguinis. Euangelistæ enim non intendebāt tradere sacramentorum formam quæ secundū Dio ny. & S. Tho. in primitiua ecclesia debuerunt esse occulta (noui testamenti) subaudi confirmator. Dicitur autē hoc testamentum. i. ordinatio & pactum seu lex Dei nouum quia nouiter ordinatū: E
& quia à nouo rege factum: & quia no ua habet sacramenta & quia hominem innouat & quia continet nouum mandatum dilectionis vel antiquum nouo modo & noua præmia exponit & spon det: vel antiqua nouo modo (quæ pro multis effundetur in remissionem pec catorum) non dicit pro paucis neq; pro omnibus sed pro multis, quia non vene
rat vt dicit Remi. vnā gentē tantū saluare sed multos de omnibus gentibus F
Et quidem quantum ad sufficientiam, & quantum est ex parte christi ille sanguis pro omnibus fusus est: sed quo ad efficaciam solum pro multis) Dico autem vobis non bibam à modo (. i. post hanc cœnam (de hoc genimine vitis). i. de vino quod gignitur à vite. Dicitur enim genimen à gino: sicut germen à
germino (vsq; in diem illum). i. post re- G
surrectionem (cum illud bibam, vobiscum nouum). i. in nouo modo secundū Chry. (in regno patris mei) post resurrectionem. Tunc enim vt idem Chrys. ait, christus bibit vinum nouo modo: quia non indigebat cibis, vt ante nec cibum, vel potum sibi incorporabat. Tūc autem christus bibit in regno Dei quia iam apertum erat: cœlum & ipse erat
in anima & in corpore gloriosus. Vel in H
regno intelligitur. i. in ecclesia militanti quæ formata est in Christi passione quantum ad istum statum, quem modo habet: licet eadem fuerit à principio mundi cum per passionem acquisiuerit sibi regnum (Et hymno dicto:) scilicet pro gratiarum actione (exierunt in mōtem olиueti.) Beatus Marcus dicit quod venerunt ad prædium, quod dicitur

I gethſemani.Beatus autem Ioannes di-
cit:qu òd egreſſus Ieſus ibat trans tor-
rentem cedron.Et omnia ſunt vera:q̃a
in radice montis oliueti erat illud præ
dium:ad quod ex ciuitate non patebat
acceſſus : niſi tranſito torrēte prædicto
Sic ergo patet primũ. ſ.quomodo chri-
ſtus fuit proditus à Iuda. ¶ Quantũ ad
ſecundum. ſ. qũo chriſtus fuit captus.
Sciendum eſt , ꝙ Iudas poſt bucellam
K ſumptam de manu chriſti vt dicit b.Io.
exiuit foras ad accipiendum milites vt
caperet chriſtum quem credebat iturũ
illuc quò frequenter ibat.ſ.in montem
oliuarum(tunc dicit illis Ieſus.Omnes
vos ſcãdalum).i.ruinam (patiemini in
me).i.occaſione mei(in iſta nocte)quia
ego capiar,& vos fugietis. (Scriptũ eſt
enim)Zacha.xiij. (Percutiam paſtorē)
ideſt chriſtum,(& diſpergenī oues gre
L gis).i.diſcipuli.Eſt tñ ſciendũ : vt dicit
Mag.hiſto. ꝙ in zacharia non ſunt iſta
verba,ſed iſta ſententia.Nam ibi poni-
tur oratio prophetæ ad dñm dicentis,
Percute paſtorē & diſpergenī oues gre
gis.Hic autem ponitur vt ait reſponſio
domini.exaudientis orationē prophetę
& dicentis, Percutiam &c. (Poſtquàm
autem reſurrexero præcedam vos in
Galileam) cum iſta dicat ad conſolan-
M dum deſtitutos ſpecialiter de Galilea
facit mentionem, vt intelligerēt quod
eum viderent in loco,in quo non time
rent Iudeos vt ait Chryſ. Reſpondens
autem Petrus)tanquam feruens, & qui
ſe fortem putabat (ait illi , Et ſi omnes
ſcandalizati fuerint in te, ego nũquam
ſcandalizabor.) id eſt non te deſeram.
Et in hoc non mentiebatur: quia crede
bat ſe dicere verum ſed tamē præſum-

ptuosè loquebatur : non conſiderans N
ſuam fragilitatem. Vnde propter hoc
grauius permiſſus eſt cadere,quam alii
& iterũ propter hoc quia futurus erat
paſtor eccleſiæ:vt ſuo caſu aliis compa
ti sciret(Ait illi Ieſus. Amen)id eſt ve-
rè(dico tibi quia in hac nocte antequã
Gallus cautet ter me negabis.)Solet au
tem hic quæri quare Chriſtus permiſ-
ſerit cadere Petrum. Et reſpondetur
quod hoc permiſit : primò,vt oſtende- O
ret quod poſt habitam gratiam poteſt
quis peccare mortaliter.Secundò vt ho
mo plus Chriſto quàm ſibi credat.Ter
tiò,vt nemo de ſe præſumat. Quartò,
vt diſcant prælati ſubditis eſſe compa-
tiendum. ¶ Eſt autem ſciendum quod
Matt.Luc.& Io.quo ad hoc eodem mo
do dicunt. ſ. quod Petrus erat negatu-
rus ter ante primum cantum Galli.Sed P
beatus Marcus dicit quod erat negatu-
rus ter ante ſecundum Galli cantum:
ita quod ſecunda , & tertia negatio de-
bebat eſſe poſt primam vocem galli: &
ante ſecundam.& ſic videtur diſſonan-
tia eſſe,hic & ibi.Soluit autem Aug. de
conſen.euange.& Mag. hiſt. Nam ipſa
trina negatio Petri:eſt vnum quoddam
totum ex tribus partibus integratum:
quod eſt negatio Petri. Quæ Petri ne-
gatio ante primum galli cantum eſt in Q
choata,& aute ſecũdum finita:ita quod
duæ eius partes:id eſt duæ negationes
partiales fuerunt inter primam,& ſecũ
dam vocem galli:& vna ante primam.
Matthæus ergo Luc.& Io. conſyderan-
tes trinæ negationis principium quod
primã vocem galli preceſsit: dixerunt,
Non cantabit gallus donec ter neges
me id eſt donec incipiat trina negatio.

A Marcus verò quia consyderauit eiusdem finem dixit. antequam gallus bis vocem dederit:ter me negabis. Per ista autem quæ dicit Aug.declaratur optime quomodo res gesta sit. ¶ Sed remanet quæstio de verbis Christi. Vtrum scilicet dixerit:antequam gallus cantet vel antequam gallus bis vocem dederit.Et dicendum est quod successiuè dixit vtrunq;.Nam vt dicit Marcus, Pe-
B trus audita sua negatione amplius loquebatur:quod si etiam secum oporteret illum mori:non negaret Christum: & tunc Christus iterum replicauit de negatione sub aliis verbis.Possumus tamen totam istam difficultatem aliter soluere:distinguentes inter cantum galli,& vocem galli. Nam cantus multas voces includit. Cum enim dicimus gallum multis vicibus cantare in die: pu-
C tabis.s.semel in media die,& semel in aurora:vel huiusmodi : non est sensus, quod tantum vnam vocem in aurora emittat.Dixit ergo christus: antequam gallus cantet.i.compleat cantum emittendo omnes suas voces, ter me negabis. Sed quia Petrus hoc audito amplius loquebatur:ideo Christus volens aliquid plus dicere:subiunxit quod ter erat negaturus ante secundam vocem
D galli cum tamē in vno galli cantu plures voces quam duæ contineri soleant. Beatus ergo Mar.retulit hoc secundum alii verò primum.(Ait illi Petrus. Etiā si oportuerit me mori tecum:non te negabo.) Quid ad hoc Christus dixerit, Matth. non exprimit : sed credo quod replicauerit illud quod dixit Marcus scilicet antequam gallus bis &c. (Similiter)sicut Petrus(& omnes discipuli dixerunt)credentes se dicere verum: E
quia parati erant mori(Tunc venit Iesus cum illis in villam, quæ dicitur Gethsemani) quæ erat quoddam prædium in radice montis olіueti: &(dixit discipulis suis)qui scilicet eum indiuisibiliter sequebantur.(Sedete)id est expectate(hic:donec vadam illuc,& orē) in secreto. Innuebat autē in hoc quod in tribulationibus oratio debet esse refugium nostrum.(Et assumpto Petro, F
& duobus filiis Zebedæi.) Isti tres fuerunt Christo familiariores cæteris ,& magis ad secreta admittebantur. Petrus quidem propter fidei feruorem: Ioannes propter puritatem. Iacobus verò quia inter apostolos primus erat Martyrio coronandus (cœpit tristari, & mestus esse)ad ostensionem veræ humanitatis . Tristabatur autem Christus quò ad voluntatem, vt natura, id G
est non deliberatam secundum rationem,siue absolutè sumptā. Licet enim ex iudicio rationis deliberatè vellet mortem : imò & de ea gauderet:tamen absolutè sumendo mortem in se enim displicebat : quia placebat vita. Tristabatur ergo secundum voluntatem propter proditoris nequitiam propter Apostolorum fugam : propter matris suæ tristitiam : & propter Hierusalem H
ruinam, & propter suam mortem quæ omnia apprehendebat. Secundū appetitum autē sensitiuum tristabaт valde ex redundātia prædicti doloris.(Tunc ait illis:Tristis est anima mea vsq; ad mortem & hoc dupliciter. Vno mō extensiuè:quia.s.vsq; ad mortē erat illa tristitia duratura : vt dicatur. Tristis est id est tristis erit. Alio modo intensiuè:

vt

I vt sit modus loquẽdi qeo dolorẽ maxi
mum exprimere cõsueuimus. Erat aũt
tũc christus in maxima animi anxieta-
te: quia apprehendebet futurũ malum
maximũ, & videbat impossibilitatẽ eua
dendi illud propter diuinã præordina-
tionẽ. (Sustinete hic(.i. expectate.) & vi
gilate) in oratione(mecũ) tanquã amici
quorũ est assistere. & cõpati amicis tẽ
pore anxietatũ. (Et progressus pusillũ.)
K Oratio enim est eleuatio mẽtis in deũ
ꝙ melius fit dũ q s est ab aliis seque-
stratus quã cũ quis est in societate. vo-
luit autẽ orare in secreto, Primò, vt o-
stenderet suæ orationis distantiam ad
nostram: quia orat: & oratur vnde sepa
rauit se. Secũdò, vt ostẽderet quòd non
solùm pro apostolis, sed pro omnibus
est sua oratio. Tertiò, ne videretur fa-
cere cõtra doctrinã suã. Mat. vj. Clauso
L ostio ora &c. Quartò, vt doceret nos ad
orandũ secretũ inquirere. quod nõ di-
co quasi ecclesia sit fugiẽda, imò est am
plectẽda: sed quia & in ipsa ecclesia de
bet quis secretũ appetere (procedit in
faciẽ suã) humiliãdo se(orans, & dicẽs.)
Ad intellectũ tamen sequentis oratio-
nis sciendũ est ex doctrina. S. Tho. iij.
di. xvij. quòd christo, inquantum homo
erat, orare cõpetebat. Primò, vt ostende
M ret, se hominẽ, secundum quod est patre
minor. Secundò, vt orare doceret. Ter-
tiò. vt ostenderet se à Deo esse. Nec ta-
men eleuabat mẽtem ad aliquid cõtem
plandum nouiter: quia eadẽ semper no
uit: sed ad implorandum superiorẽ. Cõ
petebat etiã ei pro se orare: nõ pro ali-
quo defectu suo in bonis spiritualibus:
quia nullũ talẽ habuit: sed in corporali
bus: quia fuit in corpore passibilis. Et
licet nihil in se haberet quod nõ vellet N
in esset: tamẽ aliquid habebat quod post
mortẽ volebat abesse. s. possibilitatem
Vnde dicendo resuscita me, vt dicit
Psal. orabat pro se. Oratio autẽ quã in
præsenti passu orasse dicitur: non fuit
sensualitatis vt orantis: sed vt eius pro
quo orabat. Cum enim tam sensuali-
tas quàm voluntas, vt natura abhorre-
ret mortẽ: ipsa ratio seu volũtas vt ra-
tio. i. vt cõ sequens deliberationẽ ratio O
nis concludẽtis mortẽ illã esse bonam
pro salute mundi effecta est aduocata
sensualitatis, & volũtatis naturalis. Et
pro vtrisque orauit: nõ ꝙ vellet fieri id
quod petebat: sed quia volebat ostende
re affectũ sensualitatis, & naturalẽ in-
clinationẽ voluntatis: & quòd in omni
angustia ad eũ est recurrendũ: & tamen
omnis voluntas eius volũtati est subii-
cienda. Vnde quæratur, vtrũ omnis ora P
tio christi fuerit exaudita. Respõdetur
quòd sic loquẽdo de illa quam christus
ita facit: vt eã absolutè voluerit exaudi
ri: & ea sola exaudita est. Talis autẽ nõ
fuit nisi de eo quòd ipse absolutè, & de
liberata ratiõe volebat(Mi pater si pos
sibile est trãseat à me calix iste). i. pas-
sio quã dicit calicem. i. medicinã amarã
& sanatiuã. Consueuit enim medicina
dari in calice. Et quia ista sunt dicta ex Q
parte sensualitatis, & naturalis inclina
tionis: ideo statim secundũ iudiciũ ra-
tionis, & voluntatẽ deliberatã subiũgit
(verũtamẽ nõ sicut ego volo) volũtate.
s. naturali, aut sensuali: sed sicut tu(sup
ple vis fiat.) Et venit ad discipulos suos
quia tanquã homo cõsolabatur ex lo-
cutione cũ amicis(& inuenit eos dor-
mientes) duplici ex causa secundum
Chry-

A Chry.Primò.s.quia nox erat. Secundò, quia ex tristitia erãt grauati. (Et dicit Petro) qui feruentiorẽ cæteris se monstrabat (sic.) Hic punctuandũ est:& legẽdum est, interrogatiue quasi dicat Reprehensibilis es. (nõ potuisti vna hora vigilare mecũ?) q.d. Hoc multo minus est quã mori pro me (vigilate. & orate vt nõ intre. in tẽ.) i. ne à tentatione superuẽtura superemini. secundũ Hier.
B Nõ enim idẽ est tẽtari,& intrare in tentationẽ. (spiritus quidẽ) vester (prõptus est ad deliberandũ) caro autẽ. i. affectus & omnis potẽtia corporalis (infirma) ad exequendũ, tentationẽ futurã. Aliud est enim dicere quòd volebãt pro christo mori, aliud facere. Hie. Hoc autẽ est aduersus temerarios: qui quod crediderũt putãt se posse cõsequi. Itaque quãtum de ardore mẽtis cõfidimus tãtũ de fra-
C gilitatæ carnis timeamus. Hæc ille. (Iterũ secundò, abiit,& orauit) vt ostenderet, quòd oratio debet esse continue. & vt verius probaret veritatẽ humanitatis (dicẽs) Pater mi si nõ põt hic calix transire, nisi bibã illũ: fiat volũtas tua. Et venit iterũ,& inuenit eos domiẽtes. (Erãt enim oculi eorũ grauati). s. ratione tristitiæ maximæ.& etiã ex cibi digestione.& ex hora dormiendi. Et chri-
D stus ista secũda vice nihil dormiẽtibus dixit: fortè cõpassus eorũ fragilitati. Et sicut dicit magister historiarũ: angelus de quo Lucas dicit quòd apparuit ei cõfortans eũ apparuit ei dum secũdò, oraret. (Et relictis illis, iterũ abiit,& orauit tertiò eundem sermonẽ, dicens (Et hoc primò, secundũ Rabba. vt doceret nos orare cõtra pręterita,& pręsentia,& futura mala. Secũdò, vt doceret orationes ad patrẽ,& filiũ,& spiritũsanctum dirigendas, secundũ aliquis. Tertiò, vt ostẽ- E
deret quòd nulla oratio nostra sine perseuerantia decet esse, sed debet habere principiũ medium,& finẽ. (Tunc venit ad discipulos suos,& dixit illis. Dormite iã,& requiescite.) Sicut enim dicit Mag. histo.& innuitur. Mar. xiiij. christus voluit discipulos aliquantulũ dormire:& post paululũ dixit vt dicit ibi Mar. sufficit.& tũc excitauit eos, di. (Ec- F
ce appropinquabit hora:& filius hominis tradetur in man⁹ peccatorũ) Chry. autẽ dicit quòd tũc cum dixit dormite &c. erat maximè vigilãdũ, sed christus dicit domite vt dicit. Primò, ostenderet quòd neque visum possent sufferre futurorum malorũ. Secundò, quòd nõ indiget eorũ auxilio. Tertiò, quòd omnino oportebat eũ tradi. (Surgite, eamus, obuiã proditori.) ecce appropinquabit G
qui me tradet. Adhuc eo loquente ecce Iudas vnus de duodecim venit:& cũ eo turba multa). Habuit enim secũ cohortem militum: quam dedit ei præses ad requisitionem principium:& multos ministros quos dederãt principes sacerdotũ vt habetur à beato Io. (cũ gladiis) i. ensibus. Consueuit enim in scriptura vocari gladius quo pugnatur (& fustibus). i. lignis vt dicit Mar. seu baculis. H
Milites quidẽ habuerunt arma. serui autem, seu famuli sacerdotũ, & seniorum habuerunt fustes (missi à principibus sacerdotum,& senioribus populi. Qui autem tradidit eum dedit eis signũ di. Quencunque osculatus fuero, ipse est tenete eum) Hoc autem facit ne loco christi caperent Ia. minorem qui domino similimus erat. Vnde & propter hoc

et

I & propter alia frater Domini diceba-
tur.(Et confestim accedēs ad Iesum di
cit, Aue rabbi)Modus erat salutandi, si-
cut & nunc dicimus: bonum vesper.
(Et osculatus est eum)quia fortè disci-
puli christi sic eum salutare consueue-
runt. In hoc tamen apparet maxima
Christi mãsuetudo, qui proditoris oscu
lum non repulit.(Dixitq; illi Iesus.
Amice)Amicũ vocat proditorem: quia
K tãtopere diligebat naturam vt eum ad
amicitiam recipere paratus erat si pœ-
nituisset. Et quia etiã christus præten-
debat se illi esse amicum. Vel fortè sal-
uator ironice loquitur:(ad quid veni-
sti)quasi dicat secundùm aug. Bene no
ui quare veneris. Oscularis, & insidia-
ris amicum te fingi, cum proditor sis.
Vnde & secundùm Lu. dicit dominus,
Iuda osculo filiũ hominis tradis. (Tũc
L accesserunt, & manus iniecerunt in Ie-
sum).s. illi qui erant cũ Iuda. Prius ta-
men quã eũ caperent fuerũt prostrati
ab eo vt dicit. Io. ipso dicente Quem
quæritis &c. Ego sum. Et similiter dixit
vt discipulos sinerent abire (& tenue-
runt eũ:& ecce vnus ex his qui erãt cũ
Iesu)idest Petrus (extendens manum
eximit gladium suum) De isto gla-
dio dicunt communiter expositores
M quòd fuit gladius mẽsalis magnum. In
cœna enim fuerunt duo tales quibus
agnus fuerat decisus. Sed mihi videtur
quòd fuerit ensis. Nam sicut narrat Lu
cas christus in cœna dixit. Qui non ha
bet vendat tunicã suam, & emat gladiũ
Apostoli autem tunc sicut dicit. Theo.
& Chry. assumpserunt animum defen-
dendi magistrum: ideo dixerunt. Ecce.
duo gladii hic. & hos gladios in auxiliũ
tulerunt secundũ chry. ad pugnandum. N
Vnde & quando milites voluerũt chri
stum capere: apostoli voluerunt eum
defendere. Vnde vt dicit Lu. dicerunt.
Domine si percutimus in gladio idest
nunquid debemus istos aggredi cũ gla
diis. Ex quibus rationabiliter apparet
ꝙ erãt gladii apti ad pugnam: non er-
go mensales: quia melius fuisset habe-
re fustes: de quibus in villa, & in orto O
est verisimile potuisse inueniri copiã.
¶ Sed quare Petrus arripuit gladium:
cum Deus dixisset non esse resistendũ
malo? Mat. v. respondet. S. Tho. super
Io. ꝙ Dominus prohibuerat defensio-
nẽ sui nõ autem Domini. vel ꝙ aposto
li adhuc erant imꝑfecti. Hæc ille. ¶ Sed
quare christus permisit discipulos suos
armá portare? Dico quod hoc potuit
fecisse: vt Petrus percuteret seruũ quẽ
ille sanaret ac per hoc euidenter appa-
reret ꝙ non defendi, sed mori volebat.
Sed vnde enses habere potuerunt? Di-
co ꝙ in domo vbi cœnauerãt (& percu
cutiens seruum principis sacerdotum,
amputauit auriculam eius) Petrus eũ
voluit scindere caput eius, vt dicit. s.
Th. super Ioan. sed ille declinauit. Et li
cet ante petiuisset licentiam à Christo
pugnandi tamen petrus non expecta- Q
uit Christi responsum. (Tunc ait illis
Iesus, Conuerte gladium tuum in locũ
suum: omnes enim qui acceperint gla-
diũ: gladio ꝑibũt). i. ꝑpter gladiũ quod
acceperint, secũdũ Magistrũ hist. Intel
ligẽdũ tñ est secũdũ eũdẽ, & secũdũ Au
gu. ille solus accipere dicitur gladiũ q
accipit illũ sua authoritate: secus qui
vtitur gladio iubente, seu ꝑmittẽte le-
ge, vel iubente Deo. Vel possumus dice
re ꝙ

A re q̄ saluator intendit dicere sic. Ego nolo armis defendi. Et si quis ex vobis voluerit nūc cū istis gladio pugnare: peribit gladio istorum militū (An putas quia non possum rogare patrē meū & exhibebit mihi modo plus quā xij. legiones angelorū) Legio continet sex milia sexcentos sexaginta sex. Si autē vnus angelus in vna nocte potuit occidere in exercitu Sennacherib. clxxxv.
B milia virorū, vt patet, iiij. Reg. xix. qd potuissent duodecim legiones? Nec tū christus ista dicit quasi indigeret angelorum suffragio: sed ad ostendū q̄ euadere potuisset si voluisset. Sanauit aūt eū secundū Lu. j. ad conuersionem astātiū: Secundò, ad confirmationem discipulorum dubitantiū: Tertio, ad instructionem nostrā: vt discamus bn̄facere inimicis & quartò, ad ostendendā vo-
C luntariā passionē. Nec tamē propter hoc cessauerunt impii secūdū Chryso. quia cùm esset nox, fortè nō viderunt: vel propter odiū: vel potius: quia tanquā milites, & serui potius obedire voluerūt hominibus quā Deo. (Quomodo ergo implebuntur scripturæ? quia sic oportet fieri In illa hora dixit Iesus turbis. Tanquā ad latronē existis cum gladiis, & fustibus cōprehendere me.
D Quotidie apud vos sedebā docens in templo) sine armis, & militibus (& non me tenuistis. Hoc aūt totū factum est vt implerentur scripturæ prophetarū. Tūc discipuli omnes relicto eo fugerūt At illi tenentes Iesum duxerūt ad Caipham principē sacerdotū, vbi scribæ, & seniores cōuenerāt.) Sicut autem dicit beatus Io. isti duxerūt Iesum primò, ad domum Annæ. sed tamen hoc bea. Mat thæus tacet: quia Annas non erat summus sacerdos illo anno: sed erat socer summi sacerdotis. i. Caiphe. ideoq; propter quandā reuerentiā cū trāsire haberent prope domum eius præsentauerūt ei christum. Et etiam secundū. S. Tho. super Io. hoc fecerunt de mādato. Caiphæ: qui hoc iussit vt se excusabiliorē redderet cōdēnando condēnatū. ¶ Est aūt sciendum ad intellectum seq. q̄ secundùm Mat. Mar. & Lu. trina negatio Petri videtur facta in domo summi sacerdotis. i. Caiphę: quia de Anna quidā non faciūt mentionē. secundū Io. verò facta est in domo Annæ. Et quidā Hie. super Mat. & Beda super Luc. videtur velle q̄ Petrus in domo Caiphæ negauerit. Aug. verò de consen. euā. vult q̄ negatio tota factū sit in domo Annæ & q̄ euāgelistæ videntur dicere q̄ sit facta in domo Caiphæ loquuntur per recapitulationē. Quidā alii dicūt q̄ vna negatio fuit in domo Annæ. aliæ duæ in domo Caiphæ. Ioānes autem dicit eas factas in domo Annæ: quia ipsa propter rationes quæ dicentur replicabatur domus Caiphæ. Mihi videtur quòd sententia Aug. sit vera: sed tamē est dubium vnū secundùm istā sentētiā. Nā qn̄ euangelistæ recapitulāt istud: nullā faciunt mētionē de domo Annæ: sed tā tū de domo summi sacerdotis: quod videtur incōueniēs: maximè apud Matt. qui iam ante dixerat christum esse ductum ad Annā. ¶ Ad hoc dico q̄ vt patet ex Ioanne tam Annas, quàm Caiphas dicebatur pontifex: & sicut dicit Augus. & Sanct. Tho. quādo christus ductus est ad Annā: dictus est duci ad Caidhā: quia erat Caiphæ voluntas Et hoc

I hoc innuit Io.qui dicit ideo eum fuisse
ductum ad Annã : quia erat socer Cai-
phæ. Et potest addi quòd dum duceba-
tur ad Annam : ducebatur vltimatè ad
Caiphã:quia illa erat via sua:nõ incon
uenit autem idem simul ire,vel moueri
ad medium,& vltimũ?quia ergo vterq;
erat põtifex & summus sacerdos : licet
diuersimodè:& erãt vnius volũtatis:ita
quòd vnus deferebat alteri : & domus
K vnius in via ad domum alterius : ideo
Mar.& Luc.quæ facta fuerunt in domo
vtriusq;,dicunt facta in domo sacerdo-
tis:nõ expresso vtrum esset Annas, vel
Caiphas. Similiter Mat.ipsam domum
Annæ videtur dicere atrium Caiphę:&
quando ductus est ad Annã dixit du-
ctum ad Caiphã ratione dicta. & quæ
sunt facta in vtraq; domo videtur di-
cere facta in domo Caiphę. Dicitur er-
L go. (Petrus autem) & cũ eo alius vt di-
cit Ioannes qui creditur fuisse ille (se-
quebatur) propter amorem (à longe)
propter timorem (vsq; in atrium prin-
cipis sacerdotũ) primò, vsq; in atrium
Annæ:vt dicit Ioannes. Deinde vsq; in
atrium Caiphæ:vt creditur. Quomodo
autem Petrus potuerit intrare in domũ
Annæ declarat ipse Ioannes di. quòd
alius discipulus sequebatur cum Petro:
M & ille erat notus põtifici & impetrauit
ab ancilla ostiaria ingressum Petro. In
hac autem prima domo.s.Annæ Chri-
stus est interrogatus de doctrina, & di-
scipulis suis. Ad quod eùm responde-
ret suscepit alapam vt dicit Io.ab vno
seruo : & Petrus ter negauit. Deinde
Christus fuit missus ligatus ad domum
Caiphæ:in qua omnes alias contume-
lias,& sententiam mortis accepit : ideo

dicitur.(Et ingressus intro, sedebat) Ad N
ignem(cum ministris: vt videret finem.
Princeps autem sacerdotũ).i.Caiphas,
& nõ Annas(& omne cõcilium).i.mul-
titudo principum sacerdotum,& senio-
rum,& scribarum(quærebãt falsum te-
stimonium cõtra Iesum)quia veros te-
stes se posse inuenire desperabant.(vt
eum morti traderent:& nõ inuenerunt
cùm multi falsi testes accessissent.) Nõ
enim quærebant falsos testes simplici- O
ter:quia multi tales accesserunt:sed fal-
sos apparenter veros, & iustificabiles
quos non erat facilè inuenire. Nouissi-
mè autem venerunt duo falsi testes,&
dixerunt, Hic dixit, Possum destruere
templum Dei, & post triduum reædifi-
care illud.) Sed quomodo isti testes
fuerunt falsi:quia dixerũt id quod ipse
Dominus dixerat Io.ij.soluite templũ
hoc, & in tribus diebus excitabo illud. P
Ad hoc dicit Hier.quòd falsi testes fue-
runt:quia nõ eo sensu acceperunt ver-
ba quo dicta fuerunt.s.de templo cor-
poris Christi;vnde & quędam mutaue-
runt vt possent inferre calumniam. Nã
pro soluite posuerunt, possum destrue-
re,& pro excitabo posuerunt, reędifica-
bo. Vnde & Marc.dicit quòd non erat
conueniens testimonium illorum. (Et
surgens) de tribunali ex impatientia Q
(princeps sacerdotum) videns quod ex
nihilo poterãt eum condemnare(ait il-
li, Nihil respondes ad ea quæ isti aduer
sum te testificantur ? Iesus autem tace-
bat) quia ea quæ opponebantur non
erant respõsione digna. Et vt impleret
illud Esa.liij. Quasi agnus coram ton-
dente se obmutescet (Et princeps sacer
dotum, ait illi, Adiuro te per Deum vi-

A vt di.no.si tu es Christus nō Dei. ¶ Est sciendum sicut dicit.S. Tho.ij.ij.q.xc. quòd adiurare est ordinare aliquid ad aliquid per diuina. Est autem duplex modus adiurandi.s.coactiuus,& deprecatiuus. Adiurare autem subditos per Deum cogendo,& deprecando est licitum:sed superiores deprecando solùm, & non cogendo. Demones tamen licet adiurare cōpellendo,ne nobis noceant: non autem deprecando. Et eodem mo-
B do.s.compellendo:licet adiurare creaturas irrationales ne per eas Diabolus nobis noceat : & similiter deprecando: vt per eas Deus nobis auxilietur. Adiurare autem eas secūdum seipsas non vt motæ sunt à Deo, vel Diabolo est vanum,& illicitum. Iste autē summus pontifex adiurauit Christum coactiuè, & peccauit.Hæc omnia ex.S.Tho. Sed contra : quia licet Christus non esset subditus sommo sacerdoti : tamen hoc
C non constabat ei:ideo licitè videtur potuisse cogere Christum. Ad hoc dico secundum.S.Tho.quòd summis sacerdotibus cōstabat Iesum esse Christum: & etiam si non constabat eis quòd esset filius Dei:eorum ignorantia erat affectata,& crassa:quia signa,& doctrina,& interior motio eius euidenter hoc ostēdebant. (Dicit illis Iesus) ne.s.videretur cōtemnere nomē domini:per quod fuerat adiuratus.(Tu dixisti) supple ve-
D ritatem. Iste enim erat modus loquendi affirmatiuus. Vnde & beatus Marc. dixit quòd dominus respondit, dicens, Ego sum (Verūtamen dico vobis amodo.i.post hoc (videbitis filium hominis, qui modo à vobis non magnipenditur sedentem à dextris virtutis Dei: & venientem in nubibus cœli) quod fiet in die iudicii. ¶ Sed quare dicitur amodo? Videtur enim significare quòd statim post passionē hoc visuri essent. E
Ad hoc dico secundum Orig.quòd totum tempus à passione Christi vsq; ad diem iudicii quasi pro momento sumitur respectu æternitatis. ¶ Sciēdum est autem quòd vt elicitur ex Luc. simul cum Mar. Iudei in isto concilio cùm Christus nihil rn̄deret testibus prius interrogauerūt illum si esset Christus, vt dicit Luc. Et ad hoc vt idem dicit: ipse respōdit. Si dixero vobis,non creditis mihi:si autem interrogauero:non F
respondebitis mihi timentes.s.conuinci,neq; dimittetis.s.me abire. & posteà subiunxit id quod dictū est.s. (Verumtamen &c.) Et tunc in illis verbis quia dixisse sessurum à dextris Dei intellexerunt quòd se filium Dei faceret:ideò secundò,vt dicit Luc.interrogauerunt eum omnes simul,dicentes, Tu ergo es filius Dei:siue hoc dixerunt non interrogando:sed cōcludendo ex dictis eius. Et tunc princeps sacerdotum adiurauit eum,dicēs,Adiuro te &c. vt dictum G
est.Et Christus respōdit secundū Matt. Tu dixisti.Vel secundum Luc.Vos dicitis. Omnes enim concluserant quòd erat filius Dei. Sed Matt.solùm nominat Pontificem:quia erat principalis:& quia post communem omnium conclusionem ipse solus adiurauit. Ex his ergo patet quòd beatus Matth.non recitat primam interrogationem,sed secūdam,& tamen recitat verba quæ Christus dixerat ad primam. s. Verumtamen &c. (Tunc princeps sacerdotum H
scidit vestimenta sua) ad significādum quòd Christus blasphemasset Deum: attribuendo homini.i.sibi id quod est Dei.s.esse Deum. Consueuerant enim Iudei in signū doloris scindere vestes: sicut nunc aliqui proiiciunt biretū ad terrā (dicens,Blasphemauit:quid adhuc

I egemus testibus? Ecce, nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur. At illi respõdentes, dixerũt, Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius: & colaphis eum ceciderunt.) Est auté colaphus propriè pcusio colli: sicut alapa genarũ: vnde & colaphizare est collum percutere. quod tunc opprobriosum erat apud Iudæos: sicut & modo apud Mauros: vt fertur. (Alii auté palmas in faciem eius dederunt, dicentes, Prophetiza nobis Christe quis est qui
K te percussit.) Hoc derisoriè dicebant quasi dicerent, Si es propheta, vt dicebatur, diuina nobis quis pcussit te. Habebat enim faciem velatã, vt dicit Lu. (Petrus verò sedebat foris) nõ extra domum: sed extra locũ in quo illudebatur Christus. Stabat enim (in atrio).i.domo. Et enim atriũ domus spatiosa: cui solebãt addi extrinsecus aliquæ porticus. Videtur autẽ quòd esset Petrus in claustro, seu spatio quod solet esse sine
L tecto in domib⁹ magnis: quia ignis erat in medio omnium accensus, secundum Luc. Et erat in atrio deorsum, secũdum Marc. Vel erat in atrio.i.in aliquo loco ignis. Nam secundũ aliquos dicitur atriũ.s.à caligne. Sciendũ tamen est ꝙ istę negationes Petri de quibus dicetur fuerũt factæ in domo Annæ. & ea quæ immediatè antè dicta sunt in domo Caiphæ. Vnde Matth. non tenet ordiné historiæ: sed recapitulat secundũ Aug.
M (Et accessit ad eum vna ancilla dicẽs. Et tu cũ Iesu Galileo eras) Ista fuit ancilla hostiaria: vt dicit Io. ad cuius vocẽ Petrus primam negationẽ fecit: non in ipso ingressu domus: sed post ingressum cùm staret ad ignẽ: vt dicit Marc, seu ad lumé: vt dicit Lu. & idẽ est. Vnde subditur (At ille negauit corã omnibus, dicẽs, nescio quid dicis) Nõ enim fortè illũ ad ianuã cognouit: cùm esset nox: N
sed cùm eum fuisset intuita ad lumé, vt dicit Luc. Sed quare nõ sic interrogauit de Ioanne. Fortè hoc fuit: quia Ioãnes erat familiaris in domo: ideo deferebat ei: nec tamẽ deferebat socio: quia fortè nesciebat quòd ille esset pro quo rogauerat Ioãnes. Vel fortè non cõstabat ei quòd Ioannes esset Christi discipulus. Deprehendit auté hoc de Petro: fortè quia tristis stabat, aut flebat. Quantum
ad istã primam negationẽ conueniunt O
omnes euãgelistę: quantũ ad alias duas differunt: quia vnus dicit eas factas ad vocẽ vnius personæ: alius ad vocẽ alterius: sed tamẽ reuera omnes dicunt verum: quia multę personæ cõcurrebant, & vnus exprimit vnã, alius aliam. Post istam auté primam negationé: vt dicit beat Marc. Petrus exiit.i.exibat foras ante atriũ, & gallus cãtauit vt dicit idẽ
Marc. sed creditur quòd Petrus nõ au- P
diuerit: quia erat suspẽsus animo. Nam timebat. Et dũ exiret: alia ancilla etiã incusauit eũ, & rediit ad ignẽ vt se purgaret: ideo sequitur (Exeunte autẽ illo iaпuã).i.dum exiret: non autẽ postquã exierat: Timuit enim Petrus: ideo exire voluit: Exeunte autẽ illo.i.cũ se ad exeundũ præpararet. dicit Aug. erat tamen adhuc prope ignẽ: vt dicit Io. (vidit eum alia ancilla: & ait his qui erant
ibi. Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et Q
iterũ negauit cum iuramẽto: quia non noui hominẽ) Matt. & Mar. vidẽtur dicere: quod ad vocẽ huius ancillæ negauerit secũdo: sed Io. dicit quòd ad vocẽ astãtium. Luc. quod ad vocẽ cuiusdam: sed reuera fuit ad vocẽ astantium: qui tamen fuerãt excitati ad vocẽ ancillæ: ideo omnes verũ dicunt (& post pusillum).i.post spatiũ horæ vnius: vt dicit Luc. iã enim Petrus stabat securus (accesss

A cesserũt qui astabant:& dixerũt Petro. Verè,& tu ex illis es: nã & loquela tua manifestũ te facit.) Matt. videtur dicere quòd ista tertia negatio fuerit facta ad vocẽ astantium,& similiter Mar. Lu. verò ad vocem cuiusdã. Io. autem ꝙ ad vocẽ cognati eius cuius abscisa fuerat auricula, qui dicebat se eum vidisse in orto cũ Iesu. Et omnia ista vera sunt:& simul concurrreunt: vt de se potest esse manifestũ. (Tunc cœpit detestari,& iu-
B rare quia nõ nouisset hominẽ). i. cœpit iurare iuramẽto execratorio : quod est grauissimũ: vt pote dicendo, nunquam benefaciat mihi Deus, si ita est. Secũda autẽ negatio fuit cum iuramẽto assertorio simpliciter: puta dicẽdo: per Deũ ita est. In hoc autẽ iuramẽto inducitur Deus solùm vt testis : sed in execratorio inducitur vt testis, & iudex. Vel fortè vtroq; iuramento in tertia negatione vsus est vt innuit textus dicens: ꝙ cœ-
C pit non solùm detestari. i. execrari : sed etiã iurare. (Et cõtinuò gallus cãtauit) secũda. s. vice: vt dicit Mar. & istã secundam vocẽ Petrus creditur audiuisse vnde subditur (recordatus est Petrus verbi Iesu quod dixerat : prius quàm gallus cantet : ter me negabis.) Dicit hic beat. Luc. quod Christus Petrũ respexit: & tunc Petrus cõpunctus est. Istum tamen respectũ Aug. dicit fuisse spiritualem : quia. s. eius misertus est. Nam
D corporaliter videtur fuisse impossibile quòd eum aspexerit : quia Petrus erat foris, & deorsum: vt ex dictis patet. (Et egressus foras) extra domum. Iuit enim vt dicit Magi. Hist. ad cauernã quæ modo dicitur galli cantus : & in ea (Fleuit amarẽ) & extunc consueuit semper ad primum gallorum cantum surgere ad orationem vsq; ad horam matutinam: vt habetur in itinerario Clemẽtis pro ista negatione. Non tamen videtur E
quòd ad speluncam illam iuerit subitò: vel si iuit, in ea parum stetit quia Marcus videtur velle quòd fuerit in domo Annæ. ¶ Quantum autem ad tertium, id est, quomodo Christus fuit sententiatus dicitur (Manè autem facto) Nam tota nocte illuserãt ei postquam se Dei filium dixerat. (Concilium inierunt omnes principes sacerdotum, & seniores populi aduersus Iesum vt eũ morti traderent.) Hoc concilium hic à F
beato Matth. ponitur per recapitulationem. Fuit enim factum antequam Iesus se fateretur filium Dei: vt innuit Magi. Histo. Et hoc est rationabile. Ex quo enim iam cum ad mortem condemnauerant tanquam reum mortis : ad quid fecissent concilium vt eum morti traderent. Fecerunt ergo hoc cõcilium quando voluerunt inuenire testes ad conuincendũ eum. Quamuis etiam rationabile sit vt cõcilium fecerint quo- G
modo præsidi reum mortis probarent. (Et vinctum adduxerũt:& tradiderunt Pontio Pilato.) Hiero. Habebant enim hunc morem vt si quem adiudicassent morti ligatũ iudici traderent. Hæc ille (pręsidi). i. potestati. De nomine autem Pilati diximus sabbato post. iij. domin. Aduentus. (Tunc videns Iudas qui tradidit eum quòd damnatus esset: pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum : & senio- H
ribus, dicens. Peccaui tradens sanguinem iustum.) Sicut autem dicit Augustinus, non est certa dies in qua Iudas argenteos retulerit. Vnde quidam dicunt : quòd hoc fecit audita resurrectione quam futuram non credebat. Quidam quòd visis prodigiis in hora mortis Christi. Quidã autem ꝙ quàm primũ vidit Iesum datũ in manus pꝛ̃si-

I dis. Tunc enim erat iam morte damna
tus quo ad Iudæos:& credidit ꝙ etiam
à Pilato dãnaretur ad complacentiam
principum. Istud autem magis videtur
consonum euangelio. Qualitercunque
tamen fuerit ipsa eius pœnitẽtia inuti
lis fuit: quia caruit spe veniæ, vt patet
in textu (At illi dixerũt. Quid ad nos)
scilicet pertinet (Tu videris) id est,
videbis si bene, vel malè fecisti (& pro
K iectis argenteis in tẽplo abiens laqueo
se suspẽdit) & crepuit vt dicit beatus
Petrus act.ij. Sicut enim dicit Magi.
Hist. creditur rupto laqueo cecidisse,&
sic crepuisse. (Princeps autem sacerdo
tum acceptis argenteis dixerunt. Non
licet eos mittere)id est remittere secũ
dum Mag.histo.(in corbonam vnde.s.
eos tulerant vt idẽ dicit. Est aũt corbo
na vas in quo vota,& oblationes popu
L li reponebantur quia corbã hebraicè,
idem est quod munus votiuum latinè
dicit Magister Hi st.(quia prætiũ san
guinis est.) Isti stulti reputabant mor
tem Christi iustissimam :& tamẽ pre-
tium eius reputabant prophanum, vn-
de conuerterunt illũ in vsum pro mor
tuis. Concilio autem inito emerunt ex
illis agrum figuli) .i. cuiusdã viri qui
sic dicebatur: eo ꝙ figulus esset secũdũ
M Mag. Histo. vel ly figuli, vt idẽ dicit est
proprium nomen: vel secundum alios
ager figuli dicebatur: quia ibi quilibet
figulus inuenire poterat terram aptã
vsui suo (in sepulturã peregrinorum.
Propter ꝙ vocatus est ager ille hacel-
damach, hoc est, ager sanguinis: vsque
in hodiernum diem. Tunc impletũ est
quod dictum est per Hieremiã prophe
tam dicentem.) ¶ Contrà: quia in lib.
Hie. ista nõ inueniũtur. Ad hoc dicitur
Primò, secundũ Hier. ꝙ ly Hieremiam
non est de textu: nec in antiquis libris
inuenitur. Et tũc quod dicitur prophe N
tam: debemus intelligere Zachariam.
quia Zachariæ x. habetur ista senten-
tia quãuis nõ ista verba. Apostoli eñ
plerunque allegauerunt sentẽtiam cõ-
temptis verbis Secundo, dato quòd ly
Hieremiã, sit de textu dicitur, ꝙ licet
ista autoritas nõ reperiatur in li. Hie-
roni. quem habemus: tamen reperi-
tur in alio qui non est de canone
Bibliæ. Vnde Hie. refert se in quodã li O
bello qui Hieremie ascribebatur ista
legisse de verbo, ad verbum. Tertiò,
dicitur quod secundũ Hiero. in libr. de
optimo genere interpretandi: ista au-
toritas sentẽtialiter sumpta est partim
Zach. xj. partim Hie. xxxiiij. sed tamẽ
Mat. totam attribuit Hie. sicut frequen
ter faciunt autores intelligitur autem
sic (Et acceperũt) Christi sacerdotes
(triginta argenteos) qui sunt (pre- P
tium appretiati) .i. Christi (quẽ) Chri
stum (appretiauerunt) ipsi .s. sacerdo
tes (à filiis Israël) id est à Iuda, põnẽ
do pro singulis maximè: quia ipse tene
bat personam olim Iudæorum quibus
placebat ista ꝓditio. Vel à filiis Israël.
id est Iuda,& complicibus, seu consen-
tientibus. Credendum est enim ꝙ ali-
quos socios habuerit ad malum. Vel ly
à filiis Isaël nõ refertur ad ly appretia Q
uerunt: sed ad ly acceperunt: quia tale
pretiũ fuit primo acceptum à plurale
qui illud offerebat pro votis domino.
(Et dederunt eos in agrũ figuli) id est
pro agro figuli (sicut constituit mihi
dominus) idest constitutum reuelauit
Istud autem vltimum non habetur in
Zacharia: habetur autem in lib. Hiere.
quem non habetur Hiere. quẽ uõ habe
mus. & etiam sententialiter habetur
Hiere. xxxij. vbi dicitur ꝙ de mandato
domini emptus est ager quidam, per
quam

A quam emptioné intellexit Matthęus istam figurari Augu.tamen de consen. euan.qui ad tertiam declinat: dicit ꝙ hoc vltimum est intelligendum dictũ esse ab Euangelista.s.sicut cõstituit mi hi dominus,qui voluit dicere sibi à do mino inspiratum ꝙ hæc prophetia ad Christi venditionem pertineret.(Iesus auté stetit ante pręsidem.) Tacet hic Mattheus qd dixerint isti quãdo Chri B sti præsentauerunt Pilato. Dicit tamẽ Ioan.ꝙ Pilat⁹ dixit eis,Quã accusatio nem affertis aduersus hominẽ istũ.At ille sicut dicit Lu.accusauerunt eũ in tribus.s.quia cõmouebat gentẽ:& quia prohibebat tributum dari Cæsari. & quia se fecerat regem Iudæorũ.quasi vellet sibi regnum vsurpare. Sed Pila. tus de duobus primis non curauit.Nõ quidẽ de primo: quia cũ esset gentilis C non curauit si Christus cõmouebat po pulum prædicando opiniones noua in fide Iudaica.Neque de secũdo:quia ex publica fama nouerat,vt rationabi liter credit ꝙ ipse dixerat Matt.xxij. Reddite quæ sunt Cęsaris cęsari.Ideo solum interogauit de tertia.Et hoc est quod dixit Matt.(Et interrogauit de tertia.Et hoc est quod dixit Matth.(Et interrogauit eum præses,di.tu es rex D Iudæorũ?) Et Christus dixit.(Tu dicis).i.verũ est.& vt dicit Be.Ioã.dixit ei,ꝙ erat quidã rex sed suũ regnũ nõ erat de hoc mundo.Vnde Pilatus intel lexit ꝙ non erat contrarius imperatori.Sicut aũt dicit Ioã.Pilatus exiit de prætorio vbi in secreto examinauerat Iesum:& dixit Iudæis.Ego nullam inuenio causam in eo quæ dign⁹ sit morte.Et tunc: vt dicit Luc.replicuerunt primam accusationem,dicentes,Commouit populũ per omnẽ Iudæam incipiens à Galilæa vsque huc.Et tũc vt idem Lu.dicit.Pilatus audiens ꝙ Galilæus esset,misit eũ ad Herodẽ,qui erat dominus Galileæ:& tunc erat in Hierusalẽ.Herodes aũt eum libẽter vidit, sperans se aliquod signum ab eo videre:sed reputauit fatuum:quia nihil respondebat.Ioã.remisit eum ad Pilatũ: illusum prius in veste alba.Et tunc vt idẽ Lu.dicit pilatus dixit populo.Ecce ego nihil in eo inueni,sed neque Hero F des.Ideo castigabo eum: sed tamen nõ occidã:sed dimittam illum.Et illi omnino petebant, vt crucifigeretur.Ideo dicit Mat.s.post regressum Christi ab Herode.) Et cũ accusaretur à principibus sacerdotum,& seaioribus) qui replicabaui,& aggrauabãt priores accusationes quãtũ poterant,(nihil respõdit.Tunc dixit illi Pilatus,Non audis quãta aduersum te dicũt testimonia& nõ respondit ei ad vllum verbum: ita G vt miraretur præses vehementer.Per diem autẽ solẽnẽ).i.in die Paschæ(cõsueuerat præses dimittere populo vnũ vinctũ quẽ voluissent)Erat enim à Romanis cõcessum Iudæis vt in Die Pascæ:in quo recolebantur beneficiũ regressionis de Aegypto posset vnus de carcere liberari in memoriã dictæ liberationis.Pilatus ergo sciẽs eos ad ser uandũ istã consuetudinẽ inclinatos,& H ex alia parte credẽs ꝙ nunquã peterẽt Barrabbã:quia homicida erat,& seditiosus,& pessimus, vt habetur Lu.xxiij.proposuit eis quẽ vellẽt dimitti de his;duobus.s.Christũ an Barrabã,credens se hac via Christũ liberare.Dicit ergo.Habebat autem tũc vnũ vinctũ insignẽ.i.famosum in malo.(qui dicebatur Barrabas.Cõgregatis verò illis, dixit Pilatus,Quẽ vultis dimittã vobis Barrabbam, an Iesum,qui dicitur Christus sciebat enim ꝙ per inuidiã

I tradidissent eũ. Sedente autem eo pro tribunali).i.in tribunali. Est aũt vt dicit Raba. tribunal iudicũ, soliũ regum, & cathedra magistrorũ, seu doctorum. (Misit ad eũ vxor eius, di. Nihil tibi, & iusto illi).i. nihil habes cum eo facere, nec debes te deo intromittere: quia iustus est. (Multa enim passa sum hodie per visum propter eũ.) Ad cuius euidentiã sciendũ est secundũ Magist.
K hist. & alios sanctos ꝙ Diabolus vidẽs ordinẽ passionis Christi, & patiẽtiam eius. & fortè etiam sanctos in limbo exultantes timuit per mortẽ Christi perdere principatum. Ideo sicut antè procurauit eius mortẽ, ne per eius prædicationẽ cõuerterẽt animo ita postmodum procurauit eius liberationem per vxorem Pilati quæ adhuc dormiebat. Apparuit eñ, vt cõmuniter tenẽt,
L in somnis opere Diabolo, quod terribile, ꝙ sibi, & marito, immineret ex morte huius sancti viri. (Principes aũt sacerdotũ, & seniores persuaserũt populis, vt peterent Barrabam. Iesum verò perderent. Respondens aut præses, ait illis, Quẽ vultis vobis de duob⁹ dimitti? At illi dixerunt, Barrabã. Dixit illis Pilatus. Quid igitur faciã de Iesu qui dicitũ Christ⁹.i. vnctus. Loco hui⁹ dicit
M Mar. quid igitur faciam regi Iudæorum? Et hoc ideo quia soli reges Iudęorum iniungebantur. Dicunt omnes, Crucifigatur Ait illis pręses. Quid eñ mali fecit? At illi magis clamabãt, dicentes, Crucifigatur. Videtur aũt Pilatus quia nihil proficeret accepta aqua lauit manus coram populo, dicẽs, Per hoc tamen non excusatur, quia cũ iudex esset iustitiã obseruare tenebatur: & tamẽ propter fauorẽ populi, & timorem Cæsaris dãnauit eũ sine testibus. & cõfessione, & processu defensionib⁹ iuridicis. (Innocẽs ego sum à sangui- N ne iusti huius vos videritis. Et respõdit vniuersus populus dicẽs, Sãguis eius,) idest vindicta, & pœna quæ infligenda est pro sanguine, seu morte eius (super nos, & super filios nostros).s. sit, & ita factum est: quia vsque hodie propter hoc peccatũ sunt dispersi. Matt. autem Marcus, & Luc. hîc multa omittunt: & ponunt conclusionẽ quã vltimatè fecit O Pilatus ꝙ crucifigeretur: sed Ioã. supplet. Sciẽdũ ergo est ꝙ Pilatus voluit liberare Christũ multiplici causa. Primò, quia videbat eũ iustum, & Iudæos odio, & inuidia moueri. Secundò, quia vxor sua hoc petiuerat. Voluit aũt liberare primo, dicẽdo, ꝙ erat iustus, & non habebat causam mortis, Secundò, proponendo, quẽ dimitti vellent. Tertio, reprehendendo Iudæos qñ petebãt P Barrabã, di. Quid enim mali fecit &c. Vnde tunc voluit eos multis verbis auertere. Quartò, flagellando, & confundendo Christum vt sic satiati parcerent ei morté. Et hoc tangit Io. di. ꝙ pilat⁹ flagelauit Christũ, & coronauit spinis, & induit purpura, & dedit ei arundinẽ pro scepto regro, & sub ista forma duxit eum ad populũ dicens, Ecce homo. Et tunc illi multomagis clamauerunt, vt crucifigeretur: quia se Q cũdũ legẽ mori deberet. Et addiderũt quartam accusationẽ: quia filium dei se fecit. Quod cũ audiuisset Pilat⁹ valde timuit viri sanctitatẽ. & iterũ introduxit eum intus in prætorium: & interrogauit, Vnde es tu? &c. Et statuit Pilatus omnino liberare eum: sed Iudæi clamauerunt. Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris. Quod cũ audisset Pilatus dominum suum Cæsarem timẽs offendere dedit sententiã, ꝙ Christus crucifigeretur. Omnia prædicta diffusè

A fusè narrat Io. sed alii omittunt tangẽtes breuiter ꝙ Pilatus eũ flagellauit, & illusit, & cõdẽnauit. Dicit ergo Matth. (Tunc dimisit illis Barrabã. Iesum autem flagellatum tradidit eis vt crucifigeretur. Tunc milites presidis suscipiẽtes Iesum) Ista nõ sunt facta post sententiam de morte eius. sed ante, vt dicit Io. sed tamen Matth. hic ea recapitulat (in prætorio) id est domo in qua
B prætor iudicium facit) congregauerũt ad eum vniuersam cohortem. Et exeũtes eũ Chlamydẽ coccineã circũdederunt illi. i. vestẽ rubeã in similitudinẽ purpuræ qua reges vtunt. Vnde Marcus dicit eũ indutũ purpura, vel fortè in ea aliquid purpuræ fuit. (Et plectẽs coronam de spinis) idest iunctis manibus, vt dicit Mag. Histo. ꝙ iuncti pũgũt vt spinæ. (posuerũt super caput eius, & arundinem in dextra eius. Et genu
C flexo ante eũ illudebant ei, dicentes, Aue rex Iudæorũ) quasi dicerent, Voluisti quidem sed nequiuisti regnare. Istã faciebant Gentiles: sed tamẽ vt dicit Magi. Hist. quia Iudæis autoribus ista fiebant ideo in parasceue ad orationẽ pro Iudæis genua non flectimus quãuis vt idẽ dicit fortè etiam aliqui Iudęi cũ Gentilibus idem fecerunt (Et expuentes in eum acceperunt arundi-
D nem, & percutiebãt caput eius. Et postquã illuserunt) ei corã populo. Sicut enim dicit Ioã. & alligatũ est. duxerũt eum in conspectu populi indutũ purpura, & rationabile est ꝙ dixerũt etiã, Aue rex Iudęorũ videti populo ꝑ quo quietando ista fiebãt exuerunt clamidem coccineam. & induerunt eũ vestimentis eius (in quibus ductus est ad mortem, vt cognosceretur ab omnib⁹ (Et duxerunt eum vt crucifigerent, ipse tamen portabat crucem suam, vt dicit Io. (Exeuntes autem) de prætorio Christ⁹, & duo latrones, & milites: post quos secutæ sunt nobiles mulieres: vt dicit huc. (inuenerunt hominẽ Cyreneum (à cyrene ciuitate nomine (Simonem hunc angariauerunt) id est, iniustè coẽgerũt ad personale onus vt s. vt personaliter seruiret in portando crucem Christi. Et enim Angaria on⁹ personale tantũ perangaria verò onus personale, & reale. vt cũ quis aliquid suis expensis facit (vt toleret crucem eius) sed quia dicit Io. ꝙ Christus portauit crucem suam oportet dicere ꝙ Christus eam per aliquã viæ partem portauit: sed quia fessus erat imposuerunt, eam alii. Vel oportet dicere ꝙ si non adiuuerit Christum: ita ꝙ ambo portabant. & hoc innuit Luc. dicens Et imposuerunt ei crucẽ portare post Iesum. (Et venerunt in locũ qui dicitur Golgotha: quod est caluariæ locus:) Secundum Magi. Hist. ille locus dicebant caluariæ vel caluariarum locus: quia ibi decollabantur rei, & erant ibi multa ossa capitum humanorum. Caluaria eñ proprie est os capitis humani. Sanctus autẽ Amb. super epistolam ad Ro. dicem ibi sepultum esse Adam, & ab eius caluaria sic appellatum esse locum Sed vt idẽ dicit Magi. Hist. ista creduntur à falsariis fuisse inserta dictis Amb. Licet eñ Adã habitauerit ĩ Hierusalẽ vt dicit Mer. Ad Marcellã ĩ epistola q̃ incipit mẽ surã charitas. in qua ẽt dicit ꝙ fuit sepultus ĩ loco caluariæ: & ex aliorũ opiniõe loqẽs vt credo: tamen idẽ super Matt. dicit. ꝙ Adam fuit sepultus in Ebro: vt patet Iosue. xiiij. Vnde Ebro antiquitus dicebatur Cariarharbe id est, ciuitas quatuor. quia quatuor magni Patriarchæ sunt ibi sepulti cum vxoribus suis

A scilicet. Adam & Eua. Abraam & Sara. Isaac & Rebecca: Iacob & Lya. Et licet Ebron non sit Hierusalem est tamen: ei vicina. Vnde in eadem terra passus est dominus & habitauit ac sepultus est Adam. Et paradisus etiam terrestris videtur sub eadẽ regione esse versus oriẽtem quia illa regio est temperatissima vt dicitur ab Alberto de natura locorũ qui dicit quod optima habitatio est sub paralello transeunte per Rhodũ insu-
B lam. Dicit autem S. Tho. iiij. q. xlvj. ar. x. ad. iij. quòd conuenientius est christũ esse crucifixum in loco damnatorum quam iuxta sepulchrum Ade, in signũ quod non solum pro originali peccato sed etiam pro actualibus moriebatur. Est autem notandum quod non esset contra fidem neq; cõtra scripturam expressè tenere quòd Adam sepultus fuerit in Hierusalem, licet sit falsum. Sed contra primo quia Ebron dicebatur an
C tiquitus Cariatharbe. i. ciuitas quatuor S. Patriarchatum Dico quod secundũ aliquos dicebatur Cariatharbe. i. ciuitas Arbe patris s. Enoch. vel ciuitas quatuor gigan tum ibi sepultorũ S. Achimansir. Et Scai: Thalmai: & patris eorum. Sed contra iterum secundo: quia Iosue. xiij. dicitur quod ibi s. in Ebron Adã maximus sepultus est. Dico quod Adam secundum aliquos est nomẽ appellatiuum, licet approprietur primo
D homini vnde idẽ est dicere: Adam maximus quod homo maximus Et sic secũdum aliquos ibi Adam stat pro homine primo secundũ aliquos pro quodã gigante secundũ alios pro Abraam. Et cõfirmatur quia dicit Adam maximus ad differentiam minoris: quem non est facile fingere quis fuerit nisi sumatur Adam pro hominis. Confirmatur etiã quia Amb. etiã in. xix. epistola ad Orũ

cianum tenet Adam sepultum fuisse in E monte Caluariæ. (Et dederunt ei bibere vinum cum felle mixtum) Io. dicit quod erat acetum Mar. vero quod erat vinum myrrhatum. Dicit autem Aug. de consen euan. ꝙ Mat. posuit fel pro Amaritudine. Vinum enim myrrhatũ est amarissimum. Quod aũt dicit Ioan. quod fuit acetum dicit dupliciter. Vno modo quia illud vinum erat acetosum. Ad cuius euidentiã sciendum est ꝙ in F quodam libro hebreorũ qui intitulatur Iudicũ ordinariorum scribitur: ꝙ quia Salomon dixerat Prouerb. xxxj. Date siceram. i. potũ inebriatiuum merentibus, & vinũ his qui amaro sunt animo, vt bibant, & obliuiscantur egestatis suę & doloris sui non recordent amplius. Ideo seniores Iudeorum occasione dicti Salomonis statuerunt vt morte dãnatis daretur vinũ aromaticum vt possent facilius mortem tolerare. In Hie- G rusalem aũt erãt mulieres deuotæ, quę ex pietate, & deuotione hoc vinum dabat Iudæi ergo cupiditate, & crudelitate ducti tale vinũ pro se acceperunt, iuxta illud Amos. ij. Vinum damnatorũ bibebant. Loco autem eius posuerũt vinum acetosum cum felle. i. mirrha per mixtum. Possumus etiã dicere secundo quod illud vas de quo dicit Ioã. ꝙ erat aceto plenum non continebat vinũ aut potionẽ quæ dabat damnatis ad exhi- H larandum, sed erat ibi pro fetore cadauerum vel alia causa puta quia fortè vt dicit Mag. histo. milites tulerant secum vile vinum ad bibendum: quod ex solis calore versum fuerat in acetum. Vnde Mat. qui dicit illud vinum non fuisse felle mixtum postmodum in sequentibus facit etiam mentionem de aceto. Vnde illud secundum videt verum. Primum de isto aceto Io. dicit ꝙ illud acce

I accepit:quod de vino myrrhato vel felleo negatur.Primum vinũ quod damnatis dabatur à principo passionis dabatur vt videt̃: istud autẽ acetum fuit Christo in fine passionis oblatum.Vnde eo accepto dixit: consummatum est secundum Io. (Et cum gustasset noluit bibere) Marcus dicit ꝙ non accepit. s. ad bibendum:accepit tamen ad gustandum(postquam aũt crucifixerunt eum) in medio duorũ latronũ & dicentẽ pa-
K ter ignosce illis (Diuiscerunt vestimenta eius). s.in quatuor partes secundum quatuor milites qui eum crucifixerunt vt dicit Io.(mittentes sortem)super tunica inconsutili : vt dicit Io. quia eam diuidere noluerũt (vt impleretur quod dictum est per prophetã) s.Dauid.quãuis secundum Hier. hoc nõ sit detextu Mat.sed Io.(dicentẽ.Diuiscerũt sibi vestimenta mea)alia.s.à tunica inconsutili(& super vestẽ meã).i.tunicã prædi-
L ctam(miserũt sortem)nolẽtes eám per diuisionem destruere(& sedentes seruabant eum)ne ante mortẽ de cruce raperetur.(Et imposuerũt super caput eius causam ipsius).i.cãm mortis suæ(scriptam) Consueuerãt enim sic iudæi facere morte damnatis.Hæc aũt fuit causa.(Hic est Iesus Nazarenus vt addit Io.)rex Iudeorũ).i. qui ideo damnatus est:quia contra Cæsaris voluntatẽ voluit sibi vsurpare regnũ Iudeorũ.Scri-
M psit aũt hæc Pilatus secundum aliquos derisoriè:quia nõ credebat ita esse.Vel ad informandũ aspicientes de malitia Iudeorũ qui suũ regẽ crucifixerũt.Vnde ad eorũ instantiã noluit titulũ mutare.Fuit autẽ iste titulus scriptus hebraice,græcè & latinè secundũ Lucã & Io.vt oẽs legere possent.Fuit autẽ controuersia inter Pilatũ & Iudæos pro eo quod illi nolebant ꝙ scriberet̃ rex Iudeorum sed quia se dixit regem iudæorum,sed Pilatus non acquieuit eis : vt dicit Io.Sicut aũt dicit Mag.hist.in cruce dñi quatuor ligna dicuntur fuisse.s. truncus,lignum transuersum & tabula cum clauilla infixa super caput Iesu & lignum defossum in terra cui infixa erat crux. Et forte vt dicit, omnia illa ligna erant diuersa quia lignum crucis inuenitur esse Palmæ & Cypresi & vt quidã tradunt Oliuæ & cedri.Dum autem crucifigeretur dñs sicut dicit Luc. orabat pro crucifixoribus) tunc crucifixi sunt cũ eo duo latrones vnus à dextris & vnus à sinistris) vt videret̃ & ipse tanquam latro vel vitiosus iustè damnatus.(Prætereuntes aũt blasphemabant eum).s.vulgares(mouentes capita sua & dicentes, vah)interiectio est subsannantis vel irridẽtis(qui destruis templũ dei,& in triduo reædificas.Salua temetipsum si filius dei es,)descende de cruce.)Similiter & principes sacerdotum illudentes cum scribis,& senioribus dicebant. Alios saluos fecit seipsum non potest saluum facere. Si rex Israel,est descendat nunc de cruce, & credimus ei. Confidit in deo liberet eũ nunc si vult.Dixit enim quia filius dei sum.Idipsum,aũt & latrones qui crucifixi erant cum eo improperabãt ei) Cõtra quia Lu.dicit ꝙ vnus alium increpabat.Ad hoc dicit̃ dupliciter . Primo, secundum Aug. ꝙ Mat. dicit latrones id fecisse quia vnus eorũ fecit eo modo quo societas dicit̃ facere ꝙ aliquis de societate facit. Secundo secundũ Hierony.quod à principio ambo id faciebant sed postmodum a ter mirabilibus quessiebant & cõfessus est regnũ Christi & statim & dominus paradisum promisit(A sexta aũt hora) hac enim hora secundũ Mat.& Luc. & Io.videtur dñs

N
O
P
Q

I crucifixus, sed Mar. dicit ꝙ hora tertia. ¶ Pro horum aũt intellectu sciendũ est quod dies artificialis duodecim habet horas inæquales & hora sexta complet̃ meridie, sed tñ hæ horæ ita computant̃ vt duæ vel tres simul pro vna ponãtur sicut dicimus prima tertia, sexta, nona. Secundo ergo Aug. hora tertia fuit crucifixus linguis Iudeorũ quia. s. supplicauerunt vt moreretur ex qua supplicatione secuta est mors tandẽ multis ad-
K iunctis. Hora vero sexta manibus militum, sed secundũ rei veritatem fuit tp̃s medium inter tertiã & sextã horã ideo ab vtroq; extremo põt denominari. Vnde Ioã. dicit ꝙ erat hora quasi sexta. s. quia iam transierat tertia, & currebat mediũ inter tertiã & sextam. Et reuera credo dñm crucifixũ paulò ante. vj. & ĩ vj. incœpisse tenebras vt dicit Mat. cùm subiũgit (tenebræ factæ super vniuersam terrã). s. iudeę secundũ aliquos
L (vsq; ad horã nonã) Hier. dicit Has tenebras fuisse: quia sol retraxit lumen suũ sed loquitur impropriè vt dicat̃ sol lumen retraxisse quia omnibus non lucebat impeditus. Ori. autem dicit huius cãm fuisse densissimas nubes sed Dio. ad Policar. dicit huius cãm fuisse lunã quã ipse vidit vt dicit eclypsantẽ vtraque causa fuisse in Iudea: vt. s. simul essent nubes, & eclipsis. Fuerunt autẽ circa istam eclypsim multa miracula quę
M elicit. s. Tho. ex verbis Diony. iij. q. xliiij.) Primum quia facta est in oppositione luminariũ cum nunquã naturaliter fiat nisi in coniunctione. Secundum quia de sero luna fuit visa in loco suo in oriente opposita soli diametraliter: ita quòd miraculo remota est ad occidentem vt solẽ eclipsaret & post miraculosè restitutũ est ei deperditum, ac si nõ retrocessisset. Tertiũ, quia incœpit obscurare solem à parte orientali cum
N naturaliter fiat ecõtrario. Quartũ quia illa pars solis quæ vltimò fuit obscurata primo cœpit lucere cum naturaliter econtrario fiat. Quintum addit Chrys. quia tribus durauit. s. à vj. vsq; ix. Et si quæratur quare de hoc astrologi non fecerunt mentionem. Dicitur quod tũc non aduerterunt quia non consyderabant de eclypsi sed ex alia causa talem passionem crediderunt accidisse. Sed
O Dion. Existẽs in Egypto vbi raro sunt nubes vidit illam. Quamuis etiã quidã historicus de hoc videtur facere mentionem. Hæc omnia ex illo. Post prædicta autem vt colligitur ex Ioã. & aliis euangelistis Christus Ioanni commendauit virginem. Deinde dixit, Sitio vt videt̃ (& circa horam. ix. clamauit Iesus voce magna di. Helyhely, lamalazabacthani. Hoc est. Deus meꝰ deus meus vt quid dereliquisti me) Sicut autẽ di-
P cit Gl. non dereliquit deus christũ quasi diuinitas fuerit ab humanitate separata sed quia cùm non defendit ab aduersariis videbat̃ quodam modo eum dereliquisse. Et tamen notandũ ꝙ sicut orauit. Transeat ad me calix iste ad exprimendum sensualitatis motum: ita eodem modo hic expressit hanc vocem s. ad ostendendum suum magnum dolorem in sensu & consequenter veram humanitatẽ. (Quidã aũt illic stantes &
Q audientes dicebãt Heliã vocat iste) isti fuerũt Romani vt dicit ma. hist. & Hiero. qui non intelligentes habraicũ cùm dñs dixit hely: crediderunt ꝙ vocaret heliam. (Et continuo currens vnus ex eis acceptã spongiam impleuit aceto, & imposuit arũdini, & dabat ei bibere.) Sed quare hoc fecit. Dico quod hoc fuit: quia vt dicit Ioannes Christus dixerat. Sitio. Sed si iste erat vnus ex Ro

A manis quomodo intellexit hoc? Ad hoc dico quod ibi ante crucem erat mater Christi & multi quia vt dicit Io. immediatè ante prædictũ verbum Christus matrem Ioanni commendauerat. Ideo isti ex posuerunt ei. (Cæteri vero dicebant. Sine videamus, an veniat Helias liberans eum) Isti derisoriè loquebanẽ. Vel fortè iam incipiebant interius tangi ex inspectione tenebrarum & ex magno clamore quem existẽs in extremis
B emittebat quæ erat insolitus (Iesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritũ) & in hoc clamore videtur dixisse secundum lucam. In manus tuas domine &c. secundum Io. Consummatum est, & vtrunq; sine dubio dixit: sed prius vt credo consummatum est. Deinde vltimate cum traditurus esset spiritum commendauit illum patri di. In manus tuas &c. Ex his patet dominus in cruce septies est locutus. Primo ad
C patrem pro crucifixoribus orans. Secundo ad latronem promittendo paradisum. Tertiò iterum ad patrem, clamans se derelictum. Quartò, ad matrẽ, & discipulũ. Quintò dicens, Sitio. Sexto dicens. Consummatũ est. Septimo dicens. In manus tuas &c. (& ecce velum templi) quod erat duplex vt patet Exo. xxvj. vnum s. quod pendebat ante faciẽ templi. Aliud quod pendebat ante sancta sanctorum siue intelligatẽ de
D hoc siue de illo (scissum est in duas partes à summo vsque deorsum) & scisio eius significauit ꝙ per mysterium christi completæ, & consummatę erant figuræ & consequenter quæ in veteri testamento latebant sub velo figurarum erant publicanda. (Et terra mota est, & petræ scissæ sunt: & monumenta aperta sunt & multa corpora sanctorũ qui dormierant surrexerunt) Et si quidam surrexerunt tunc quando monumenta E sunt aperta. i. ante resurrectionẽ Christi iterum mortui sunt: quia Christus est primo genitus mortuorum. Vide de hoc in die Paschæ (& exeuntes de monumẽtis) hic fiat punctus si surrexerũt ante christũ & consequenter iterũ sunt mortui quod rationabilius vr̃ (post resurrectionẽ eius venerunt in sanctã ciuitatem). i. Hierusalem (& apparuerũt multis. Centurio autem & qui cum eo erant custodientes Iesum viso terręmotu & his quæ fiebant timuerunt valde, F dicentes. Verè filius dei erat iste. ¶ Sed nota ꝙ centurio maximè motus est ex clamore christi in morte quia impossibile est hominem ita fortem vt clamare possit. & statim expirare per vulnus prius illatum. Et hoc innuit Mar. di. Videns quod sic clamans expirasset dixit verè &c. Vide de hoc. s. Th. si vis in principio primi quodlibeti.) Erant autem ibi mulieres multæ à longe.) Contra quia dicit Io. ꝙ stabant iuxta crucẽ. G Ad hoc dicitur dupliciter. Primò ꝙ stabant à longe respectu militum, sed tamen ita prope erant, vt audirent loquẽtem vt dicit Io. Secundo, ꝙ à principio qũ fuit tumultus stabãt à longe & post eã stabant prope q̃ secutæ erãt Iesus à Galilæa, ministrãtes ei. Inter quas erãt Maria magd. & maria Iacobi & Ioseph mater & mater filiorũ zebedęi. Cũ sero aũt factũ esset venit quidã homo diues H abarimathia). i. de Arimathia ciuitate quæ olim dicebaẽ Ramata (nomine Ioseph qui & ipse discipulus erat Iesu. Hic cum esset nobilis, & decurio) vt dicit Marc. primo habens sub se. x. milites, vel decurio id est de curia, siue curialis (accesit ad Pilatũ) audacter vt dicit Mar. q̃a morte christi erat factus animosior (& petiit corpus Iesu. Tũc Pilatus

iussit

I iussit reddi corpus.] Tūc quia Ioseph erat nobilis. Tum quia sciebat Christū ininste crucifixum [& accepto corpore Ioseph inuoluit illud in syndone munda] idest in panno lineo. Vnde & statutum est ꝙ solum in tali pāno consecratio fiat eucharistię: & non in serico, vel alio: eo quod in tali fuit Christi corpus inuolutū in sepulcro (& posuit illud in monumento suo) & cōsequenter
K magnifico (nouo) propter reuerentiā domini: & ne dicerent Iudæi si fuisset ibi prius aliquis sepultus: quòd iste surrexisset, & nō Christus (quod exciderat in petra.) Erat aūt vt dicit Beda factū tanquā quædā parua canirula: & intus erat locus ad reponendū corpus (& aduoluit saxum magnū ad ostium monumenti, & abijt. Erant autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria sedētes cō-
L tra sepulchrum) de istis dicetur in sabbato sancto. (Altera autem die quę est post parascenē) Est autē pasceue feria. vj. quæ dicebatur parascene. i. præparatio: quia scilicet in ea preparabantur cibaria pro sabbato. Cōuenerūt principes sacerdotū, & Pharisæi ad Pilatū dicētes. Domine recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc viuens, ꝙ post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri
M sepulcrū vsq; in diē tertium: ne fortè veniāt discipuli eius: & furentur eū, & dicā, plebi. surrexit à mortuis. Et erit nouissimus error peior priore. ait illis Pilatus, Habentis custodiē (.i. habeatis siue accipiatis milites meos qui custodiāt, & (custodite sicut scitis.) quia non eritis Deo cautiores (Illi autem abeuntes mnnierunt sepulchrum) militibus armatis (signātes vt viderent si aliquo modo moueretur) cum custodibus non quidē signatis: sed ad signum deputatis: Hæc autē quo ad historiam, & literalem sensum dicta sunt breuiter: quia N si diffundere voluissem de Hoc solo oportuisset librum conficere.

Passio domini nostri Iesu Christi secundum Mat.

ERat autem Pascha, & azyma post biduum: & quærebāt summi sacerdotes, & Scribe quomodo Iesum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem, Non in die festo, ne fortè tumultus &c. O

ERAT autē Pascha, & azyma post biduum) &c. (Adulescens autem quidam &c.) P Iste secundum aliquos fuit Iacobus frater domini. secundum alios Ioannes euangelista: secundum alios autem adulescens de domo in qua comederant agnum (Abba pater) Abba idem est quod pater, & secundum aliquos est hebraicum: secundum alios chaldaicum (Anathematizare) id est, iurare per execrationem (decurio) .i. vnus de curialibus. Decuriones enim Q dicuntur qui sunt decuria. vel decurio dicitur qui sub se.x. milites habet: sicut centurio qui habet centum (& audacter &c.) Prius enim erat discipulus Christi: sed occultus. Verum exemplo mortis Christi factus est animosior. Cætera patent de dictis in passione secundum. Mat.

Passio domini nostri Iesu Christi secudum Lucam.

APpropin-

A APpropinquabat di-
es festus azymorū
qui dicitur Pascha:
& querebant prin-
cipes sacerdotum, & Scribæ:
quō Iesum interficerent &c.

APPROPINQVABAT
B dies fest⁹ azymorū q dicit
Pascha)&c.(Intrauit Satha
nas in Iudam.) scilicet per
effectum suggerendo:quia induxit eū
ad maiū(meā cōmemorationem.)Nam
eucharistię cōsecratione est quędā pas-
sionis Christi commemoratio. vt patet
j.Co.xj.(cōtentio).i.inquisitio superba
(maior).i.aptior ad regimen(benefici)
à beneficiendo(vocantur) à subditis a-
dulantibus secundum Cyril. (Non ita
C erit inter vos).i.non ambietis prima-
tum:nec ex hoc vos maiores reputabi-
tis quòd aliis prælati eritis(expetiuit)
idest aggressus est suis tentationibus
(Ego rogatum pro te petre:vt nō defi-
ciat fid.tu).s.finaliter.Licet enim nega
uerit tamen pœnituit. Vel per pecca-
tum intelligitur non persona:sed offi-
cium:vt Petrus sit idem secundùm ali-
quos quod pontifex Romanus,cuius fi
D de nunquàm deficit.Sed ista expositio
patitur infinitas quæstiones (confir-
ma)idest confirmabis memor propriæ
fragilitatis(qui habet sacculum) Vide
de his dominica.iiij.aduētus:quòd scri
ptum est scilicet Esa.liij.(oportet im-
pleri de me.Et cum iniquis deputatus
est.Ecce duo gladii hic)Obliti peræ
de gladiis loquuntur:quia magistrum
defensare volebat. (Scitis &c.) Vnus
enim ensis euaginatus quem iussit re-
poni sufficienter ostendit quòd chri-
stus voluntariè patiebatur. Alius non
euaginatus ostendit quod apostoli nō
sunt permissi facere, quòd licuisset:& E
consequenter quòd melior patientia
quàm defensio,etiam licita (confortās
eum)eo modo quo confortatur homo
ad præsentiam amicorum. non autem
quasi doceret eum aliquid quod nesci-
ret(in agonia)dicit autem agonia ab a-
gone.non quia sensualitas pugnaret cū
ratione:sed quia pugnabat cum morte
quam horrebat. Sicut enim docet.S. F
Tho.in.iij.sen.&.iij.par. sensualitas in
christo mouebatur sicut ratio volebat.
Vel dicitur angonia per in,ab angogis,
quod est præmere,& contristare:sed
primum est verius(sicut guttæ sangui-
nis &c.)secundùm aliquos ex magna
agonia exiuit aliquid de sanguine post
sudores:secundùm alios fuit hoc super
naturale ad significandum:vt dicit Au
gu.de corpore suo manatura martyria.
¶ Notandum vero est quòd sanguinem G
fudit christus.Primo,in circuncisione,
vt discas resecare carnalia.Secundò,in
oratione vt ores feruenter. Tertiò in
flagellatione.Io.xx.vt sustineas aduer
sa.Quarto in crucifixione ante morté.
Mat.xxvij. In remedium peccatorum
nostrorum.Quinto,in lanceatione.Io.
xix.insignum sacramentorum. Sexto,
in impositione coronæ.Io.xix.vt scias H
coronā regni non te posse delitiis com
prehendere(præ tristitia) Tristitia est
de malo præsenti quod repelli non po-
test.Ergo est cum aggrauatione animi
depressi sub pondere mali.& consequē
ter cum impedimento motus spiritum
ad organa sensuum : quibus spiritibus
exercentur opera vitæ Ideo in tristitia
cessant ista opera. Sicut etiam fit in som
no causato ex euaporatione ciborum
ad cerebrum.Humores enim ingrossa-
ti à cerebro ratione frigiditatis descē-
dunt

I dunt ad organa sensuum:& obstruunt meatus spirituum,& sequitur somnus. (Sinite vsque huc) idest. permittendi sunt vsque ad hoc vt me comprehēdāt vt dicit Aug.(Principes sacerdotum). Ex quo patet ꝙ licet maior pars princi pum expectarent in ciuitate:tamen ibi fuerunt aliqui eorum vt diligētius res ageretur.(velauerunt)idest posuerunt velū præ oculis(signum aliquod) idest
K miraculum(At ipse nihil respōdebat.) Tum quia ille erat indignus videre mi racula:quia curiositate mouebatur. Tū quia liberasset christum si fecisset mira cula:aut fuisset locutus quæ ei placuissent(indutum veste alba) Sic enim tūc illudebatur fatuus(Nam antea inimici erant adinuicem) Causa autem erāt: quia vt dicit Cyrillus. quidam Iudas Galilæus de quo habetur Act. v. suasit
L multis ne Cæsari tributa præstarent:& quadam die eo sacrificante cum sociis (licet non habeatur vbi) Pilatus eos oc cidit. Sed Magi.hi.dicit quòd quidam magus dicens se Dei filium multos Ga lileos seduxit. Et dum sacrificarent in monte Garizim: vnde dixerat se ascensurum in cœlum: Pilatus eos occidit. Et fuit indignatus Herodes quod subditis suis Pilatus inferret mortem (venient dies) idest destructionis Hierusa
M lem(Beatæ steriles) Nam quædam ma ter tunc filium suum comedit. vt testatur Iosephus(Cadite) idest vtinam caderent super nos montes,& occiderēt: ne tantis malis afficeremur.(Quia si in viridi ligno) idest ī christo apto ad fru ctificandum(hęc faciunt) Iudæi: qui. s. me occidunt in arido,i. in populo Iudaico arido,& incisiōe digno(quid fiet) id est quæ vindicta erit super eum, qua si di. magna(nequam). i. iniqui, & mali (quia nesciunt q̄d faciūt). s. simplices, & illiterati dicepti à maioribus, qui bene sciebant se occidere christum quem cognouerunt Hæredem (in paradiso) idest in visione Dei. Statim enim mortuo christo omnes sufficienter purgati viderunt deum. Vnde si latroni sunt in cruce peccata dimissa quò ad culpam, & pœnam, vt innunt verba christi: statim post mortem fuit beatus: licet non fuerit in paradiso. i. in loco paradisi, seu in cœlo(& sabbatum illucescebat) O i. incipiebat. quia. s. solennitas sabbati incipiebat in vesperis præcedētis diei.

Paßio Domini nostri secundùm Ioannem.

EGRESSVS IESVS)&c. (Sciebat autē & Iudas qui tradebat eum locum.) Sed quomodo hoc præsciuit cū ante cœnam completa exiuerit. Respō P det S. Tho.& Chry. quòd christus in magnis festiuitatibus consueuerat discipulos ducere seorsum:& die festo dicere aliqua sublimia quæ fas non erat alios audire. Ideo Iudas existimauit quod tunc illud faceret in monte: & in horto. Hæc ille. Quibus addere possumus: quia secundùm Luc. consueuerat christus post cœnam illuc ire:& quod Q habebat exploratores Iudas post christum sicut habebat armatos(Cum accepisset cohortem &c.) Dixit sanc. Th. quòd Iudas tenuit omnem modum ne effugeret. Nam & contra turbas arma, & contra tenebrarum latebras lumina habuit:& contra potentes habuit cohortem ne scilicet quis impediret operan tem per potestatem publicam: & contra zelantes pro lege habuit ministros Pharisæorum & pontificum. ne scilicet quis ęgrè ferret quòd eum caperet per Romanos.(Ego sum) In hoc secundùm

A Sanct. Tho. ostenditur quòd etiam à Iuda non cognocebatur etiam ad vocem, quia etiam secunda vice idem repetiuit scilicet ego sum (ceciderunt in terram) prostrati verbo christi. Ex quo euidenter patuit quòd fugere nolebat Sed quare non fuerunt conuersi viso tali miraculo? Ad hoc dico quòd erant duræ ceruicis. Nonne multa alia fecerat maiora quàm fecit in suo transitu:
B & tamen non sunt conuerunt? (vt impleretur sermo quem dixit) scilicet ipse Dominus ante passionem (Nō perdidit ex eis quenquam idest non permisi mori corpore, vel spiritu finaliter). Hoc enim dixerat etiam de salute corporali discipulorum. Inde tamen ipse excepit Iudam qui spiritualiter, & corporaliter periit. (Et alius discipulus) idest Ioannes erat (notus pōtifici) quia
C scilicet portabat ibi pisces. vt dicit S. Tho. missus à patre. (Ego palam locutus sum.) ¶ Sed contra, quia multa proposuit discipulis seorsum in parabolis vt patet Matth. xvj. Respondet S. Tho. i. quod dicta duodecim apostolis non reputabantur dici in occulto. Secundo, quod non proponebat ea discipulis in tentione occultandi. Tertiò, quod Do-
D minus hic loquitur de doctrina quam populo tradidit quam illi non proposuit in conuenticulis (Interroga eos qui audierunt:) qui in hac re tibi sunt credibiliores (si malè locutus sum &c.) Sed contrà, quia videtur christus facere contra doctrinam suam. Matt. v. vbi dicit. Si quis te percusserit in vna maxilla præbe ei & aliam. Ad hoc dicit Aug. quòd illud preceptum & similia non intelliguntur data absoluitè: sed solùm secundùm præparationem animi vbi expediret ad honorem dei, & vtilitatem ecclesiæ vbi verò expedit respō-
dere respondendū est: vt hic fecit christus (A Caipha in prætorium aliqui textus habent ad Caipham: sed sunt incorrecti vt patet in græco teste. S. Thó. Dato tamē hoc dicit. S. Tho. posse dici quòd Anna præuenerat eos qui ducebant christum ad Pilatum, vt eum informaret. Vel quòd prætorium præsidis erat in domo Annæ: in quasi tāquā in spatiosas ædes præses hospitabatur. E
Sed vt dicit in græco habetur à Caipha in prætorium. Sed contra: quia adhuc euangelista non dixerat christum fuisse ductum ad Caipham & consequēter non debuit dici à Caipha. Dico, ꝙ hoc dixerat implicitè cùm dixerat ꝙ duxerunt eum ad Annam primū. Erat enim socer Caiphæ. In hoc enim quòd dicitur primum. subintelligitur quod secundo ductus fit ad Caipham. Item F
contrà: quia dicit Io. quā ipsi, s. sacerdotes non introierunt prætorium, ergo Caiphas non præcessit: quasi Pilatum informaturus. Dico, ꝙ verum est: sed tamen si illud dicatur dici potest quod erat prope prętorium & ibi præsidē informabat (manducarent Pascha). i. panes azimos quod secundū. S. Th. licitè solū mūdi edebant (nobis nō licet interficere quēquā) quia. s. secūdū. S. Th. Romani eis abstulerāt ptātem sanguinis. G
Vel hoc dicunt ratione solēnitatis. sed primū est melius: quia vtiq; poterant eum conseruare vt post Pascha produceretur ad mortem. ¶ Sed quomodo occiderunt Stephanū Act. vij. Respondet Chrys. ꝙ Romani concesserant vt Iudæi legitimis suis vterentur. Erat autē mors lapidationis inflicta per legem, & consequenter eis concessa. non autem mors crucis quæ erat execrabilior: & quā tanquā turpissima intendebāt (nūquid ergo Iudæus sum, quasi. d. ex me H

I ista non concepit(Regnum meum non
est in hoc mundo).i.tẽporale quasi di.
Sum quidem rex, sed non talis, qualis
Cesar. (Omnis qui est ex veritate) .i.
qui ex parte est veritatis:quia.s.eã di-
ligit,& sequitur. (Quid est veritas. Ad
hoc non respondit Christus:quia Pila-
tus coactus est exire ad clamores Iu-
dæorum (Ecce homo).q.d.Et si in ali-
quo malè egit satis:& vltra punitus est
(Iesus autem responsum non dedit ei)
K Primò, quia erat idololatria, & conse-
quenter secũdum aliquos indispositus
ad audiendam generationem verbi.Se-
cundo,ne impediretur sua passio (Nisi
tibi datum esset desuper).i.nisi Deus
permitteret:nã de iure nihil potes con
tra me cùm sim innocens. (Propterea
qui tradidit me tibi). i. populus iste
(maius peccatum habet).s.quantũ qui
solo respectu humano duceris (litostra
tos)vel meliùs perit(lithostratos).i.la-
L pidum seratura à lithos lapis,& stratos
pauimentum : & est nomen Græcum.
(Erat autem tunica inconsutilis) Hoc
dupliciter exponitur. Primò, secũdum
Chrys.mentem sic. Erat inconsutilis.i.
paucas habens suturas. In palestina
enim:vt ait,pauperes accipiebant duos
panos,& eos conferendo faciebant ve-
stem(desuper contexta alio panno ad
maiorem fortitudiné. Tales enim erãt
pauperum vestes. Et sic notatur vilitas
M vestium Christi. Alio modo secundum
Mag.hist.sic. Erat incõsutilis.i.sine su-
tura. Erat enim reticulato opere facta:
desuper contexta per totum.i.in supe-
riori parte super humeros habens pan-
num ex transuerso admodum corrigiæ
in pelliceis.De hac tunica fertur, quòd
eam puero Iesu fecerit mater, & quòd
cùm crescẽte creuerit. Hoc autem non
est incredibile quo ad hoc quòd mater
sic fecerit si consideremus quantum di-
lexerit talem filium : neq; qui ad hoc
quòd sic creuit:si tales quid legimus fa
ctum circa filios Israel in deserto vt pa
tet Dent.viij.(Maria Cleophe &c.) Ex
hoc loco patet quòd cùm legitur:Cleo
phe inter mulieres quæ inducũtur cir-
ca Christi mortem, & resurrectionem:
semper subaudiendum est,ly Maria (in
suam). s.curam, & diligentiam vel in
suam matrem. Aliqui autem legunt in
sua neutraliter:sed malè:quia Ioannes
nihil habuit vbi virginem exciperet
(hysopo circum)Quidã vt dicit Theo.
per hysopum intelligunt arundinem in
qua secundum alios Euangelistas ob-
tulerunt Christo spongiam:quia habet
folia similia arundini.Magi.autẽ Hist.
dicit quòd spõgia fuit in arundine per
hysopum circumligata.Forte autem q
arundini erat vinctus baculus ex hac
herba.vt altius spongia eleuaretur. Crux
enim Domini fuit eminens:quia vt di-
cit Mag.Histo.opinio est quòd consur-
geret in altum pedibus quindecim.erat
enim magnus dies ille sabbati) quia.s.
& erat sabbatum:& erat solennitas pa-
schalis (Exiuit sanguis, & aqua) Dixit
autem Mag.Histo.quòd iste miles cum
casu de sanguine oculos tetigisset qui
iam ferè caligauerãt clarè vidit (Et qui
vidit).i.ego ipse : qui interfui (vt scri-
ptura impleretur).s.Exod.xij.quæ lo-
quitur de agno paschali qui fuit expres
sa figura Christi dicens, quòd eius ossa
frangi non deberent (& iterum alia)
Zach.xij.(Videbũt).s.Iudæi in die iu-
dicii cicatrices Christi (in quem trans-
fixerunt)lanceam mediante milite.Li-
tera tamen Hiero.habet. Aspicient ad
me quem confixerunt:sed est eadẽ sen-
tentia : quia propheta loquitur in per-
sona Christi : ideo loquitur in prima
perso

A persona: sed Euangelista refert hoc ad Christum loquens in tertia persona. Vnde idem diuersis verbis expresserunt De hora autem cœnæ Domini:& Passionis eius. Pau. bur. facit longum sermonem in suis additionibus ad Nico.de Lyra. Aliter tamen soluunt doctores quàm ipse. Vide de hoc S.Tho. iij.q.lxvj.articu.ix.vbi videtur omnia enucleare.

B *Sabbato sancto Paschæ.*

VEspere autem sabbati quæ lucescit in prima sabbati venit Maria Magdalena,& altera Maria videre sepulchrum. Et ecce terremotus factus est magnus. Angelus au-
C tem Domini descendit de cœlo:& accedens reuoluit lapidē, & sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimēta eius sicut nix.præ timore autē eius exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui. Respōdens autem angelus dixit mulieribus, Nolite
D timere vos. Scio enim quòd Iesum,qui crucifixus est, quæritis Non est hic: surrexit enim sicut dicit, Venite,& videte locum vbi positus erat dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius quia surrexit. Et ecce præcedet vos in Galilæam ibi eum videbitis: ecce prædixi vobis. E

VESPERE AVTEM SABbati quæ lucescit in prima sabbati &c. Matt.xxviij. In præsenti Euangelio incipit narrari Christi resurrectio,quæ tamen in sequenti nocte facta fuit. & hoc fortè: quia sicut dixit.b.Tho.super Ioā.in nocte resurrect. fideles solennizant. & in.iiij.dist.xiij.dicit quòd in primitiua F
ecclesia in illa nocte missa cantabatur: & ex hoc arguit: quia in missa hodierna in oratione dicitur. Dominus qui hanc sanctissimam noctem &c. Ex his autem verbis.S.Tho.patet quòd nunc dicitur missa in die: quæ tunc dicebatur in nocte. ideo præsens Euāgelium institutum est primò recitari in nocte illa:& nunc recitatur in die;habito tamen respectu ad noctem in qua institutum est legi. Tanguntur ergo in ea G
tria puncta,qui sunt. Visitatio, Apparitio,& annuntiatio. ¶ Quantum ad primum tāguntur quomodo mulieres sanctæ voluerunt visitare Christi sepulturam. Sciendum est autem quòd principium Euangelii huius est aliqualiter obscurum,& tam variæ sunt super eo expositiones quòd si omnes adducerentur omnino confunderetur ingenium. Sciendum est ergo primo: quòd hesperus stella est quæ sero apparet post solis occasum:& manè etiam ante solis H
ortum:sed diuersis tēporibus. est enim idem quod Venus quæ ratione magnitudinis sui epicicli nunc est sole orientalior,nunc occidentalior:& cōsequenter nunc apparet post solis occasum. nunc ante ortū quāuis ipsa eius sphera similiter vt sphera solis moueatur motu proprio: vt alibi dictum est:& linea

I medii motus eius sit eadẽ in linea medii motus solis. Quidam tamen dicunt ipsam apparentiam esse in eodem anni tempore non ratione epicicli : sed ratione altitudinis Veneris quę est supra solem. Altiora enim siue remotiora citius ascendere videmus, & tardius occumbere. Sed ista falluntur : quia Venus est sub sole immediatè: vt alibi scripsimus. Sed & si esset altior: ideo nõ sequeretur si esset simul cum sole in ea-
K dem linea : quia propter paruitatẽ terræ respectu cœli videmus semper medietatem cœli, acsi essemus in centro terræ, vbi si essemus cõstat quòd simul vtrunq; videremus in casu illo: quia linea egrediens ab oculo nostro trãsiret per vtrunq;. Ab hespero autem mutata h, in v, consonãtem, dicitur vespera vesperæ: & vesperus vesperi, id est tẽpus, quod est inter diem & noctem : vel secundum aliquos inter noctem, & diem
L in quo scilicet illa stella solẽ sequitur aut præcedit. i. mane, & serò. Vnde licet omne extermũ noctis, & quodlibet extermum diei secũdum aliquos dicatur vespera : propriè tamen dicitur prima pars noctis: & vltima diei : quia hesperus vt præcedit solem in manè propriè non dicitur hesperus: sed lucifer : quia s. lucem solarem antecedẽs illam quodammodo mortalibus afferat. Dicitur etiam hoc vespere : vel hoc vesperis, &
M significat horam qua sol incipit declinare ad occasum sub Orizonte: & vsq; ad crepusculum durat. i. vsq; ad manè sequens : ita quòd nox ipsa, dicitur vesper. Sciendum est secundò, quòd sabbatum dicitur secũdum aliquos à sabbe Hebraicè: vel à sabba Syriacè, quod Latinè est septem : & interpretatur requies. Est eñ dies septima in qua etiã Deus à creandis nouis rebus dicit̃ quieuisse. Significat autẽ tertiam. s. septi- N
manam, & diem vltimã eius: & quamlibet eius diẽ addito aliquo termino numerali. vt si prima sabbati dicatur dies dñica. & secũda sabbati dies lunæ. & sic de aliis. ¶ Sciendũ est etiam ꝙ feria dicitur secundũ aliquos à ferio, rias, quod est cessare ab operibus seruilibus : sed secundũ alios à feriendis victimis. Et vtroq; modo propriè significat diẽ festum: licet ad omnẽ diem extẽdatur: secundũ alios autẽ dicitur à fando : quia O
s. in singulis feriis Deus creãdo aliquid fabatur : vel quia in die habemus tempus fandi. Et sic omnis dies est feria. ¶ Sciendũ est quartò, ꝙ secundum Hebræos dies septimanæ sic nominantur Sabbatũ : prima sabbati. i. prima dies à sabbato, vel post sabbatũ secunda, tertia, quarta, quinta, & sexta, sabbati. Secundũ Christianos vero sic, Dies dñica i. in qua Christus dñs resurrexit : siue P
prima feria, secũda, tertia, quarta, quinta, sexta, & septima fer̃. Secundũ gentiles autẽ idola colentes septẽ dies denominãtur, à. vij. planetis, & singuli ab illo qui in prima eius hora dominat̃. Dicitur ergo dies solis, dies lunę, dies martis, dies mercurii, dies iouis, dies veneris, dies saturni. ¶ Nec tamen credendũ est ꝙ secundum istum ordinẽ sint positi cœli istorũ planetarum: quia iste est eorũ ordo in cœlo incipiendo ab inferioribus, & ascẽdendo. Terra quæ est in Q
medio mundi: aqua, aer, ignis, luna, mercurius, venus, sol, mars, iupiter, saturnus, octaua sphera, seu stellarũ fixarum primum mobile, seu primus motus vel cœlum cristallinũ: & cœlum empyreũ. Quidam tamẽ inter octauã spheram: & cœlum empyreũ ponunt duos, sed licet fortè non sit necesse, vt alias dictũ est: tamen probabile, & probabilius. Et hoc tenet

A tenet ſanctus Thom.In.ij.ſent.& com-
muniter aſtrologi. Hæc autem patent
in ſubiecta figura.

B

¶Sciendum eſt etiam quintò, quòd iſte
mulieres licet Ioannes tãtum de Maria
Magdalena facit mentionẽ, fuerunt ſe-
cundum Matt.duæ.ſ.Maria Magdale-
na,& altera Maria.i.mater Iacobi mi-
C noris ſecũdum.S.Tho.quæ erat ſoror
matris Chriſti.ſecundũ Mar.verò fue-
runt duæ prædictæ : & cum eis tertia.ſ.
Salome. Eſt autẽ Salome nomen viri.
Aliquando etiã vt hic eſt nomẽ mulie-
ris.ſed ſubintelligitur Maria. Vnde ꝙ
Marcus dicit : & Salome.Mag.Hiſt.di-
cit:& Maria Salome.Vel ſecũdũ Chry.
mater filiorũ Zebedæi quę fuit filia Sa
lome vocata eſt Maria & Salome qua-
ſi binomia.Et hoc videtur in idẽ redire
D quia dicebatur Salome à patre ſubin-
tellecto tamẽ proprio nomine filiæ.De
hoc vide feria quarta poſt primã domi
nicam quadrageſimæ. Dicit autẽ Ma
giſter prædictus quòd quidã dicunt eas
fuiſſe duas tãtùm. & ly Salome eſt ex-
poſitio alterius Mariæ tacitæ. Sed vt
dicit contra hoc eſt vſus eccleſiæ : quæ
tres repræſentat.& etiam beatus Lucas
qui dicit, Erant autem Maria Magda-
lena,& Ioanna:& Maria Iacobi:& cæ- E
teræ quæ cũ eis erant. Vnde erant plus
quàm quatuor:ſed fuerunt tres Mariæ
ſ.Maria Magdalenæ : & Maria Iacobi:
& Maria Salome. Ioanna autẽ: vt idem
Magiſter dicit tradit fuiſſe vxor Chu-
ræ procuratoris Herodis. Sicut autem
dicit beatus Lucas quædam iſtarũ mu-
lierum: vt ait Mar.i.Maria Magdalena:
& Maria Ioſeph ſeu Iacobi minoris:
quando ſepeliebatur Chriſtus conty-
derabant vbi ſepeliretur: vt poſſent il- F
lum more Iudaico aromatibus condi-
re. Et vt dicit beatus Luc.feria ſexta
aromata,& vnguenta parauerunt quod
intelligendum eſt ipſa ſexta feria fa-
ctum quouſq; eis licuit operari. Nam
ſubiungit quòd ſabbato ſiluerunt ſe-
cundum mandatum,id eſt,nihil opera-
tæ ſunt propter feſtũ peracto vero ſab-
bato in ſero quando iam feſtum ceſſa-
uerat,parauerunt ſe vt ad ſepulchrum
accederent. ¶His viſis veniamus ad te- G
xtum. Dicitur ergo. Veſpere ſabbati.)
Reuera iſte mulieres ad monumẽtum
venerunt in diluculo diei dominicæ.
Quod ergo dicitur, Veſpere ſabbati ex-
ponitur.i.nocte, ſiue quia veſper dicit
nox, ſiue quia veſpera dicit prima pars
noctis: à parte denominãdo totum. igi-
tur Veſpere ſabbati). i.ſeptimanæ. Et
quia in ſeptimana ſunt multæ veſpe-
ræ:& eadem veſpera habet duas partes
ſcilicet ſero & manè: vt hæc ab aliis di-
ſtinguatur ſubiungitur (quæ).ſ.veſpe- H
ra luceſcit in prima ſabbati, id eſt, in
prima die ſeptimanæ, ſcilicet in die
dominico de manè. Luceſcit inquam
gratia ſuæ partis extremæ ſeu vltimæ:
vt per hoc quòd dicitur prima ſabbati.
excludantur veſperæ aliorum dierum
à dominica. per hoc vero quòd dicit,
luceſcit : excludatur ſero ipſius domi-

I nicæ, Lucescere enim est incipere lucere: ꝙ non conuenit ei horæ quæ à luce tendit ad tenebras. sed ei quę e contrario. Vnde manè lucescit, sero autē tenebrescit. Sciendum est autē ꝙ sumitur hic secundū aliquos vesperè aduerbialiter. & sequēs relatio fit ad nomen in aduerbio intellectū. Vel ponitur genitiuus huius nominis vespera pro ablatiuo. vel ponitur ablatiuus huius nomi
K nis vesper. (Venit Maria Magdalena) id est, soror Lazari dicta Magdalena, vel Magdalene à Magdalo castro suo: vel quia ibi orta est, vel quia ibi dominabatur. A magdalo enim dicitur Magdalenus a. um. & hęc Magdalene, nes. (& altera Maria) scilicet Iacobi minoris seu Cleophe (Videre sepulchrum) fuit aūt sepulchrum domini vt fertur tale. Sumpto enim
L vno latere per intellectū sic statuat, vt latera lōgiora respiciāt meridiē & septētrionē breuiora aūt oriētē etiā occidētem: & diuidatur in tres partes, quarum maxima sit ad orientem: minor in medio; & minima ad occidentē secundum istam figuram.

M

¶ Sic tria spatia fuerunt in monumēto domini: quorū maximi erat sine tecto: sed claudebatur muro cubiti, ac semis, vel circa, & lapideo sedili: alia verò duo erant camerulæ excauatæ in petra ad quas erat introitus per portulas excisas à parte orientis & ante portulam prima fuit in spatio magno columna cubiti vnius, ac semis circiter, supra, quā reclinabatur lapis claudens portulā, in spatio autem minimo à dextris. siue ad aquilonem fuit mensa ex cisa eleuata duobus cubitis. circiter à pauimento: & super ea positū fuit corpus saluatoris. Bed. dicit ꝙ eleuabatur tribus psalmis. Porta aūt qua intrabat ad spatiū minimū est in angulo meridionali. sed à qua intrabatur ad spatium medium nō est in angulo sed in medio parietis siue muri spatia diuidētis. Non est aūt intelligēdū ꝙ venerūt solū videre sepulchrū, sed vt vngerent Iesum, vt dicit Mar. Et hoc secundum Theo. vt corpus eius odoriferū manēret: & nō scaturiret humiditatē quam aromata desiccant, & absorbent. vnde corpus incorruptū conseruant. Vnde venerunt ergo videre quomodo illud corpus à Nicodemo erat cōditum qui iuxta Ioā. illud condierat myrrha, & aloe. Et vt supplerēt si quid deficiebat vel etiā superadderent. ¶ Est autē hic triplex quæstio. Prima, quia hic dicitur ꝙ vespere venerunt ad monumentum. & Ioan. xx. dicitur quòd manè. & Luc. xxiiij. ꝙ diluculo. Ad hoc sic vt dicit Hier. ꝙ diuersa tēpora istarū mulierum in euangelistis de scribuntur non mendacii signum est vt impii obiiciunt: sed sedulæ visitationis officia dum crebro abeunt, & recedunt, & nō patiuntur à sepulchro domini diu abesse, vel longius. Hæc ille. Et intendit secundum. f. Tho. ꝙ venerunt vespere &

A & manè, Sed contra: si enim quæ in hoc euangelio narrāt vespere non mane contingerūt: quomodo potuit angelus dicere: surrexit domin⁹: Ad hoc dico ꝙ per vespere Hie. nō intēdit sero, sed nocte. Venerūt enim nocte cùm adhuc tenebræ essent: & etiā mane orto iam sole. Et sic per vespere intelligit noctē: vel sero: & sequitur: & viderunt reuolutū lapidē intelligit in manè quā
B do denuo venerunt. Non est enim extra rationē ꝙ etiā sabbato transeunte venerunt de sero ad sepulchrū visitandum. Sed quomodo potest Hier. dicere quæ lucescit: cū sero tenebrescat? Ad hoc dicit. s. Tho. quòd secūdū Iudæos dies incipit à vespera: quia obseruabāt dies secundū lunā: quæ sero incipit lucere Beda autē soluit: quia in vespere sabbati dicuntur venisse: quia
C separauerant ad veniendū: & in mane de facto venerunt Ang. autem de con sen. euan. soluit: quia venerunt vespere sabbati. i. nocte denominando totā noctē à prima eius parte. Potest etiam solui secundum aliquos ꝙ per vespere intelligit mane iuxta vnum modū exponendi textum. Secunda dubitatio est quare non eędem mulieres ab omnibus euangelistis ad sepulchrū fuisse
D dicuntur? Ad hoc dico ꝙ Ioan. de sola Magdalena mentionem facit: quia cæter. s erat feruentior. Matth. verò addidit Mariā Iacobi. quia illa simul cúm Magdalena sedebatur vt dicit contra sepulchrū in parasceue. vt viderent. s. vbi eum ponerent: sicut etiam. b. Marcus testatur. Marcus autem addit Salome duabus prædictis: quia erat soror Mariæ Iacobi & amica Christi: & cū domino ascenderat de Galilæa. Luc. vero addidit Ioanē, & multas alias: q̄a retulit factum nominando principa-

les. Tertia dubitatio est: quare beata virgo non iuit cum eis? Ad hoc dicitur cōiter ꝙ iste aliæ: non permiserūt eā: quia erat semiuiua ex dolore passiōis filii. Vel fortè ipsa melius sibi iudicabat contēplari in cubiculo mysteria Christi: quā ad sepulchrum pergere: sicut & quædā aliæ qui ex quadā pietate mouebantur. Vel tertiò, quia ipsa sciebat iam Christum surrexisse: quia ei primo, apparuit vt dicetur. Vel quartò, quia non potuisset sine doloris gla- F
dio sepulchrū videre. ¶ In hac parte est documentum morale. ¶ Maria em̄ quæ animā pœnitentē significat sepulchrum domini ab Euangelistis dicitur venisse ad vidēdum vt hic. & ad vngēdum, vt Mat. xvj. & ad plorandum. vt Ioan. xx. Sic igitur anima debet circa Christi passionem, & sepulturā videre per meditationem: vngere per deuotio- G
nem, & flere per compassionē. ¶ Quantum ad secundum tangitur visio angelica quā habuerunt, cū dicitur. (Et ecce terræ motus factus est magnus) Terræ motus aliquando fit a natura. & sic causa à vento impellente alium vētum intra viscera terræ, & cogentē locum exire. vnde non potest esse simul in tota terra. sed p. cc, miliaria ad plus. Eua portat aūt talis vēt⁹ sole sub- H
tilante. Ante talem terre motū qui exeunt venti: & post illum fiunt: quia exeunt de terra. Vnde & animalia quæ portant caput iuxta terram, tunc inficiuntur: quia continuè exiit vapor de terra venenosus Sicut autē dicit Sene & talis terremotus diuisit Siciliam à Calabria: & Hispaniam ad Aphricā. Omnia p̄dicta testatur. s. Tho. super psal. xvij. Aliquando autē fit à voluntate: & sic fit à Deo. Pōt etiā fieri naturaliter ab Angelo bono, & malo: q̄a in-

 feriora

I feriora corpora obediunt eis ad mutũ quo ad motum localem, vt dicit sanct. Tho. in multis locis. nõ tamen possent totam terram mouere: vt idem dicit in q. de ma. q. xvj. In terræ motu autem nõ mouetur tota terra: nec mutatur de loco ad locum: sed mutatur in se: vt dicit supra psal. vbi. s. ideo videtur temere. Præsens autẽ terræ motus vt videtur angelo factus est, Vnde euãgelista quasi eius causam assignans, ait. (Angelus
K autẽ domini descendit de cælo) Quomodo autem moueatur angelus vide feria. vj. post. j. domini. quadr. Sed quare iste terræ motus est factus? Ad hoc dicitur ꝙ est factus primo, secundum Chry. quia cum ista nocte fierent: probabile est ꝙ aliqui istarum mulierum obdormissent. ideo Angelus voluit eas excitare: & intellige ꝙ probabile est
L probabile est aliquos obdormisse idest esse somnolentas, Secundò, vt sicut sepultura humanitatẽ Christi. ita terræ motus diuinitatem probaret. Tertio, secundũ Seuerinũ ad significandum qualis erit ille terremot⁹, quãdo Christus ad iudicium descendet ad iudicãdum: si talis fuit iste quando descendit angelus christo resurgente ad iustificandum. Quartò, cũ his etiã dici posset
M ꝙ voluit Angelus terræ custodes, ne contra sanctas mulieres aliquid molirentur: & à sepulchro prohiberant (& accedens reuoluit lapidẽ) Sed quare. Nam dominus, iam surrexerat secũdũ Bedam. Sicut enim dicit Magis. Histo. dominus surrexerat in terremotu. vnde & angelus dixit mulieribus cũ surrexisse. Ad hoc dicitur ꝙ angelus reuoluit lapidem. Primò, secundũ prædictũ Magistrum Hist. & Bedã vt mulierib⁹ indicaret iam dominũ surexisse. Secũdò, secundũ Remigium vt significaret ꝙ sacramenta Christi in lege abscondita reuelarentur. Significatur enim per lapidẽ lex in lapide scripta (& sedebat super eum) Sed quare sedebat cũ non esset fessus. Ad hoc dicunt doctores ꝙ sedebat propter mysterium. Sedebat enim Primò, secundũ Seuerinum, vt ostenderet se doctorem & magistrum resurrectionis Christi. Secũdo secũdũ Bedam vt ostenderet Christum supera
O Diabolo regnũ obtinuisse. Sicut enim dicit. s. Tho. sedere est docentiũ, & dominantium, & quiescentium. ¶ Est aũt hic vna quæstio: quia Mat. dicit vnum angelũ super lapidem reuolutumle. disse Mat. autẽ dicit ꝙ mulieres introeuntes in monumẽtum viderũt iuuenem sedentẽ in dextris. Ad istã quæstionem dicit Ange. de consensu euangelistarũ quod aut istæ mulieres duos P viderunt angelos: à quibus successiuè audierunt eadem verba. Sed Mar. tacet de eo qui. super lapidem sedebat. Aut reuera idẽ angelus fuit qui super lapidem, & qui in dextris sedisse dicitur, & ille erat intra monumẽtũ. i. intra spatium clausum: in quo erat petra in qua sus erat locus sepulchri. Dextra autem pars secundum Bedã est australis, siue meridiana. Corp⁹ eñ, vt ait, supinũ iacens. i. verso vultu ad sydera caput ha- Q bebat ad occasum cõsequẽter dexterã ad meridiẽ. Sed insurgit alia qõ: q a dicit beat⁹ Lu. ꝙ postquã intrauerũt monumẽtum duo viri steterũt iuxta illas in veste fulgẽti: & cõsequẽti angeli fuerũt dos int⁹. Ad istã qõnẽ dupliciter possum⁹ dicere secũdũ Aug. Primò, ꝙ ibi apparuerũt tres angeli: vnus sedẽs super lapidẽ: & duo intra monumẽtũ. Alio modo vt ibi apparuerunt duo tantum intra monumentum: & vnus eorum sedebat super lapidem in parte de

A dextra sepulchri. Et licet Ang. non dicat tamẽ hic solus aliquando nominatur, quia ipse mulierib⁹ locutus est ex persona sua & socii. ¶ Est autẽ & alia quæstio quia Luc. dicit eos stetitisse, & non sedisse. Soluit autẽ Chry. quia primo, sedebant: sed assurrexerunt mulieribus: & steterunt iuxta illas. Erat autẽ aspectus eius sicut fulgur.) Est fulgur a fulgendo dictũ. sicut & fulgor: ꝙ est
B splendor. Est aũt fulgur species fulminis, & est propriè splendor. Est autem fulgur species fulminis, & est propriè splendor inflammans. Nam fulminis, sunt tres species. s. fulgur afflãs, & tangens: sed nõ comburẽs fulgur ꝙ vrit: & fulmen ꝙ scindit. Interdũ tamen dicit fulguriaculũ existẽs in caligine. Apparuit ergo Angelus in aspectu id est, in facie sicut fulgur vel ignis: quia sicut
C dicit. s. Tho. fulgur de cælo est, & claritatem, & timorem incutit: & sic angel⁹ est naturę cœlestis. & habet claritatem cognitionis: & apparẽs terrorẽ ingeri. quem tamẽ postmodũ expellit, si bon⁹ est Apparuit vero in veste candida secundũ Hie. vt significaret gloriã christi resurgentis, & secundum alios vt mulieres ferrent eius aspectũ. Vel secũdum Grego. in vultu seueritatem Dei
D contra peccatores, in candore vestium benignitatem eiusdem ad iustos voluit exprimere. (Præ timore autem eius exterriti sunt custodes & facti sunt velut mortui.) Raba. Timoris anxietate sunt exterriti ꝗ amoris fiduciã nõ habebãt. & facti velut mortui qui resurrectionis veritatem credere soluerunt. Hæc ille. ¶ In hac parte est morale documentũ ꝙ ꝗ vult ad resurrectionem peruenire gloriosam debuit indui albis Lact. Nihil aliud ab hoie reqrit sancta & singularis illa maiestas pter solã cordis innocẽtiã quã si quis obtulerit deo satis pie satisque religiose litarit. Hæc ille. ¶ Quantũ ad tertium tãgitur annullatio quã fecit angel⁹. cũ dicitur (Rñdẽs auem angelus). i. loquẽs Licet enim responsio proprie sit ad interrogantem tamen vocabulum extensum est ad omnem locutionem (dixit mulieribus) nihil dicens ad impios custodes. (Nollite timere vos) Hiero. q. d. Illi timeant in quibus permanet incredulitas. ceterũ vos quia Iesum quæritis crucifixum audite: quia surrexit: & promissa perfecerit. Hæc ille. Vnde sequitur. (Scio enim ꝙ Iesum qui crucifixus est quæritis. Non est hic. s. per per præsentiam carnis secundũ Rab. quãuis vbique sit per diuinitatẽ (Surrexit enim sicut dixit) Chry. quasi diceret. Et si mihi non creditis illius memẽtote verborũ. Cõsequẽter aliã adducit ꝓbationẽ dic. (Venite & videte locũ vbi posit⁹ erat dñs) quasi diceret. Locus vacu⁹ est: iõ scitote quia surrexit. (Et cito eũtes discipulis eius) Beatus mar. dicit ꝙ addidit (& petro. Hie. Dicit aũt spãliter petro qa se indignũ iudicabat discipulatu: dũ ter negauit magistrũ. Sed peccata præterita nõ nocẽt qñ nõ placẽt. Hęc ille. (qa surrexit) Est aũt sciẽdũ ex doctrina. s. Tho. iij. p. qõ. lv. ꝙ supposito ꝙ xpi resurrectio manifestari nõ debuerit nõ debuit manifestari seu reuelari. Sicut eñ dicit. b. diony. li. de cele. hiera. diule reuelatiões ꝑ superiores ad inferiores deriuãtur. Et intellige superiores amore: nõ aũt ordine nisi ceteris pib⁹: & publice. Mittunt aũt mulieres quib⁹ primo reuelata est. testificari illã. nõ ad populũ qa eis nõ licet publice loq: sed addomesticos: vt sicut mulier primũ nũtiũ detulit mortis ad virũ: deferret ẽt vite xpi

I resurgentis in gloria: ac per hoc pateret nō ex sexu, sed ex meritis in gloria futuram esse differentiam. Non autem fuit conueniés vtilium aliqui viderint resurgentem quia illa resurrectio transcendit communem hominum notitiā quantum ad terminum à quo & ad quē quia à statu mortis ad immortalitatem fuit, ideo debuit primo per angelos notificari. Resuscitatio autem lazari cognoscibilis fuit à nobis quo ad terminum ad quem quia fuit ad vitā mortalem & ascensio christi quo ad terminū à quo ideo vtrunq; horum fuit videntibus discipulis. (Et precedet vos in Galileam.(Sed quare dicit̄ in galileā cum primo non in galilea: sed in Hierusalé sit visus. Ad hoc dicit. S. Tho. ꝙ hoc fit primo ad ostendendū ꝙ ille erat qui cō sueuit cum eis conuersari in galilea secundo vt liberarentur à timore: quia in galilea securius conuersabant̄ quàm

L in iudea. Tertio potest dici ꝙ in hierusalem visus est ab aliquibus discipulis sed non ab omnibus simul, sed in galilea vt dicet̄ (cras ibi eum videbitis) oés simul. (Ecce prædixi vobis) quasi diceret. Explete & vos nuntium vestrū sicut ego feci.¶ In hac parte est morale documentum ꝙ christum gloriosum videre desiderantes debent in galileā proficisci quæ interpretatur transmigratio. Oportet enim à vitiis ad virtutes trāsire & à presenti vita ad futuram.

M

In die sancto pasche.
Mar. xv.

MAria Magdalene & Maria Iacobi & salome emerunt aromata vt veniētes vngerent Iesum. Et valde mane N vna sabbatorum veniūt ad monumentum orto iam sole & dicebant adinuicē. Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes viderunt reuolutum lapidem. Erat quippe magnus valde & introeuntes in monumentū viderūt iuuenem sedentem in dextris O coopertum stolla candida: & obstupuerunt. Qui dicit illis. Nolite expauescere: Iesū quæritis nazarenum crucifixū Surrexit nō est hic. Ecce locus vbi posuerunt eum. Sed ite dicite discipulus eius & petro qa præcedet vos in galileam ibi eum P videbitis sicut dixit vobis.

MARIA MAGDALENE & maria Iacobi &c. Marc. xvj. Totum presens euangelium ex dictis in præcedenti patet excepto eo quod dicitur valde mane orto iam sole. Non enim vr̄ quod esset ortus sol. Primo quia Mat. dicit ꝙ erat valde manè. Secundo quia Lu. dicit ꝙ valde diluculo. i. in aurora. Diluculum enim dicitur quasi die luculum Q id est die parua lux. Io. autem dicit. cū adhuc tenebrę essent. Soluit auté Aug. de consen. euan. ꝙ venerunt in aurora, quæ aliquid de luce & aliquid de tenebris retinet. Et tūc vt ait ortus iam erat sol in suis radiis & non in sua substantia. Vel secundum alios manè à domo sua recesserunt, sed orto sole venerunt id est peruenerunt ad monumentum.

Omil

A Omisso autem euangelio, circa christi resurrectionem de qua in eo agitur videnda sunt tria. s.resurrectionem præcedentia committantia & sequentia. ¶Quãtum ad primum dico quod christus post mortem & ante resurrectionẽ descendit ad inferos.¶Est autem sciendum circa hoc ꝙ secundum quod probat tam naturali philosophus quam astrologus totus mundus est sphericus & integratur ex.xiiij.spheria vel.xv.se
B cundum aliquos vt in precedenti euangelio tactum est. Et in medio omnium est terra quę non perfecte circundatur ab aqua maris vt patet quia vbi nos sumus non est cooperta. Quidam autem dicunt ꝙ in omnibus aliis suis partibus est operta. Sed dominus albertus super lib. metheo. tenet ꝙ sicut est hic discooperta,ita & à parte opposita: & mare duo facit littora vnũ hic & aliud ibi,& ipsum remanet sicut zona trans-
C iens per polos mundi. & per orientem & occidentem. Sicut autem dicit San. Th.iiij.di.xliiij.q.iij.non est certũ vbi sit infernus vt dicit Aug.& magister recitat vnde & Gre.in li.iiij.dial.non audet vbi sit diffinire.Quidã ergo vt ibidem Gre.dicit illũ esse asserunt in qua dam parte terræ quidam vero dicunt quod est sub orbe tristi.i.in parte opposita nobis ꝙ Isido. vr̃ sentire cum dicit. Sol & luna in ordine quo creati sunt
D stabunt ne impiis in tormẽtis positi eorum luce fruant̃. Hæc autẽ ratio nulla esset si damnati essent sub terra infra terram. Pythagoras verò locum penarum dixit in sphera ignis esse alii dicũt quod sub terra est in medio vel circa mediũ ipsius terræ ꝙ Gre.probabilius inter oĩa prædicta probat. Tum quod dicit̃ infernus eo ꝙ subtus taceat. Tum quia apo.iij.ad significandam triplicem rationalium creaturarũ mansionem dicitur neq; in cœlo neq; in terra neque sub terra. Idem ostendit Augu.x. super Gen.multipliciter. Sunt aũt plures inferni:sicut docet S.Th.vbi supra.Sunt enim quatuor.s.infernus damnatorum in quo sunt tria. s.tenebræ priuationis gloriæ & pœna sensus. Infernus puerorum in quo sunt duo prima. s.priuatio gratiæ & gloriæ non aũt pœna sensus. Infernus purgandorũ in quo est secundum & tertiũ non autẽ primum. i.priuatio gratiæ. ¦Et infernus patrũ in quo est secundũ tm̃ s.priuatio gloriæ.Quidam aũt ista inferna quatuor. loca distincta in medio terræ esse existimant sicut sunt distinctę camerulę in medio pomi.Quidã vero existimant ꝙ vna & eandem sit domus in qua predicta pœnarũ varietas inueniт̃ & hoc vt dicit probabilius est. Christus ergo vt patet ex dictis s.Th.iij.parti.q.lij. ad infernum descendere fuit conueniens. Primo vt G
sicut nostrã mortẽ sua morte fugauit ita fugaret suo descensu nostrũ descensum.Secundo vt dicto diabolo inde captiuos educeret.Tertia vt suã potestatem in inferno monstraret visitando & illuminando,sicut fecerat in mundo viuendo & moriendo.Licet aũt vt idẽ dicit.iij.di.xij.in passione soluerit pretiũ & amouerit impedimentũ visionis diuinæ vnde & sancti statim viderunt: deũ tamen cõueniens fuit ipsum descendere vt assumeret oẽs defectus nostros & H
cõsequentèr ipsum descẽsum nõ enim sonat in malum descendere ad infernũ spoliandũ.Non autẽ descendit ad infernum damnatorum per essentia: sed solum ad limbũ patrũ quia solum illos visitauit loco quos visitabat gratia. Et intellige dictum s.Th.de gratia cõsummata. i. gloria qua patres tantũ visita-

I uit. In vno tamen inferno existens per
essentia per effectum erat in omnibus.
Vnde damnatos increpauit de crudeli-
tate & malitia : & purgãdis dedit spem
gloriæ statim peracta purgatione iu-
stis autem dedit lumẽ gloriæ. Quid au
tem pueris dederit à S. Tho. non habe-
tur: nisi ꝙ aliquando dicit ꝙ omnibus
infernalibus suam deitatem patefecit.
Contraxit autem ibi aliquam morã sic
vt simul anima de inferno & corpus
K exiret de sepulchro. Et hoc primo vt in
hoc fratribus assimilaret. Secundo vt
in resurrectione nouam vitã inchoaret
quantum ad animarum liberationẽ &
corporum resurrectionem in sua resur
rectione inchoatam. Istos tñ subito li-
berauit illuminando per gloriã & con-
fringendo vectes. i. reatus à quibus im-
pediebant: non autẽ educendo. de infer
no. Vnde latro fuit cum eo in paradiso
id est visione diuina non aũt in paradi
L so terrestri, neq; in cœlo vt importat
locum in quo deus videt ex congruo.
Liberauit aũt inde sanctos patres quia
eis dedit aditũ ad gloriã soluẽdo à rea-
tu pene peccati Adæ, qui erat mors cor
poris & priuatio gloriæ. Nam peccati
mortem deus fuerat comminatus: & cũ
de paradiso eiecerat. A reatu aũt actua
lium & personalium peccatorum : per
fidẽ christi fuerant liberati. Non autẽ
inde liberauit damnatos quia eis passio
M sua non fuit applicabilis per charitatẽ:
sine qua non est remissio peccatorum.
Ille autem descensus non erat liberato
rius nisi virtute suæ passionis. Neque
etiam pueros cum originali descenden.
tes quia carebat gratia & fide propria:
& fidei sacramento adhibito per fidem
alienã ideo non erãt ab originali pecca
to mundati. Neq; etiã liberauit animas
à purgatorio, nisi si quas inuenit tales

quales sunt illæ quæ non liberant: quæ N
scilicet essent plene purgatę. Sua enim
passio non habuit tunc maiorem virtu
tem quam modo. Sed contra quia tales
liberauit à reatu originalis peccati: er-
go ab omni alio. Debuit enim perfecte
illos liberare sicut & in hac vita perfe-
cte sanabat. Ad hoc di. S. Tho. quod nõ
est simile: quia ea à quibus in hac vita
liberauit erat personalia pertinentia. s.
ad liberatos tantũ. Purgatorii aũt ani-
mas non liberauit ab aliquo reatu per- O
sonali: sed à reatu naturę & cõmuni o-
mnĩbus qualis erat reatꝰ originalis pec
cati. Ista tamen sunt intelligenda vt di
cit bea. Vin. secundũ rigorẽ iustitiæ se-
cus autem secundum misericordiam &
specialem gratiam. Et hoc idem innuit
S. Tho. iij. di. xxij. q. ij. ar. ij. q. vlti. Oĩa
prædicta sunt S. Tho. in iij. par. vel in
iij. sententiarum. ¶ Si quis autẽ quærat
quomodo anima separata localiter mo
uetur. Dico quod mouet eo modo quo P
angelus applicando suam virtutẽ loco
tangendo locum vel eo ꝙ à loco tanga
tur. Vtrunq; enim sufficit ad talẽ mo-
tum localem siue naturaliter hoc fiat
siue diuinitus: quod magis verum vide
tur quibusdã. Non autẽ mouetur mo-
uendo aliquod corpus quia anima sepa
rata non põt nisi diuina virtute corpo
ra mouere localiter vt dicit S. Tho. j.
par. q. xvij. ¶ Sed pro his sciendum est:
quod si motus localis anime separate Q
fit per contactum corporis quo anima
mouendo tangit corpus non potest mo
ueri nisi diuinitus si vero fit per conta
ctum quo tangatur à corpore illa deti
nente vel circunscribente hoc põt quo
dam fieri naturaliter virtute angeli sed
non virtute animæ vel corporis: quia
corpus non potest naturaliter agere in
animam vel econtrario sed angelus se-
cun

A cundum aliquos saltem diuinitus cum
posit angelum alligare etiam poterit
animam alligare corpori. Ex quo vlte-
rius vñ quod corpus agere posit in a-
nimam vt instrumentum angelicũ illã
circunscribendo & detinendo. De mo-
tu aũt prædicto angeli habes supra fe-
ria.vj.post.j.dñicam quadrag. Et de mo
tu animę christi dicit Capreolus.iij.di.
xxij.potest ergo dici: ꝙ anima Christi
toto aliquo tempore est in corpore li-
B cet in eo nõ quiescat sed ad exitum dis
ponatur puta triginta tribus annis &
in vltimo instãti illius temporis extra
corpus est. Et in illo instãti potest esse
in inferno vel in cœlo vel in alio loco
vbi deo placuerit. Cum enim absoluit
à corpore quantum in se est remanet
nusquam quia à nullo loco dependet,
ideo applicabilis est ad omnem locum
indifferenter, quia ab omnibus æque
distat cum à nullo distet. ¶ Est autẽ no-
C tandum ꝙ si quod toto aliquo tempore
quiescat alicubi: necessario etiam est
ibi in vltimo instanti illius temporis:
vt probat S. Th. j.q.liij.ar.iij.sed si ibi
non quiescebat sed disponebatur ad es
se alibi, secus est quia in vltimo eius in
stanti potest esse alibi siue sub alia dis
positione sicut toto aliquo tempore li
gnum est sub forma ligni à qua moueť
per ignẽ calefacientẽ & in vltimo eius
instanti igniť. Sciendũ est etiam quod
D nõ dico animam à corpore ad infernũ
moueri in instanti sed mouetur in toto
tempore qua disponebať ad mortẽ & in
vltimo eius instanti sicut ignis generať
in toto tempore quo lignũ disponebať
ad combustionẽ & in vltimo eius instã
ti. Vel moueť in tpe discreto cõposito
ex instãtibus quorũ quodlibet põt co-
existere multo tpi physico. Vnde in vno
instãti fuit in corpore quod coextitit.
xxxiij.annis in alio autẽ fuit in limbo. E
Et istud secundum simul incepit. cum
vitio instanti prædictorũ annorũ. Nul-
lum aũt istorũ duorũ instantiũ est tps
sed vtraq; simul sunt vnum tps. Et sic
etiã applicatio animæ ad suum corpus
vel ad ignẽ inferni non est motus: sed
pars motus. Vtraq; autẽ simul vel suc-
cesio vtriusq; est motus in talibus eñ
pars motus non est motus & pars tpis
non est tps. Nec tñ dico ꝙ anima in in
stantia separationis necessario sit in in F
ferno vel purgatorio vel cœlo, sed di-
co ꝙ potest esse quamuis etiam posset
esse alibi & in magno tpe ad dicta loca
mouerit: si iustitia diuina requirat. Sciẽ
dum est etiam ꝙ anima christi ad infer
num cũ luce corporali descendit vt ha
bere in euangelio. Nicodemi. & affir-
mat. S. Tho. iij.di. xxv. vbi dicit ꝙ fuit
conueniens vt sicut interiores tenebras
expulit ostensione suę deitatis: ita & ex
teriores expelleret propter p̃sentia suę G
humanitatis. ¶ Quantum ad scd̃m tria
sunt cõsiderãda. s. resurrectionis neces
sitas resurrectionis oportunitas: & re-
surrectionis qualitas. Quãtũ ad primũ
sciẽdũ est ex doctrina. s. Th. iij.p.q.liij.
quod cõueniẽs fuit Christũ resurgere.
Primò pp iustitiã dei ad quã pertinet
ex altare se pp deũ humiliãtes. Secũdo
ad cõfirmationem fidei nostre vt xp̃m
deum credamus. Tertio vt nos mẽbra
speremus resurgere ex quo caput surre H
xit. Quarto vt discamus in nouitate vi
tæ ambulare. Quinto vt sicut per suam
humiliationem nos liberauit à malis
sic promoueret ad bonum per suam
glorificationem. Debuit autem resur-
gere tertia die: quia debuit resurge-
re cito ne decrederetur eius diuini-
tas: & tamen debuit contrahere mo-
ram in morte: vt vera mors appareret
& ve

I & vera humanitas. Hæc autem mora fuit trium dierum: quia non contingit eum quia non contingit eum qui videtur mortuus & est viuus infra hoc tempus non ostendere signa vitæ. Item ad commendationem ternarii numeri: qui est numerus omnis rei: vt patet lib.. de cœlo & mundo. Item vt nos à duplici morte liberaret. s. aïæ & corporis: quia sunt tenebrosæ propter culpam. Vna
K sua quæ est lux propter iustitiam. vnde fuit in morte vna die integra & duabus noctib⁹ & propter multa alia. Quomodo autem tribus diebus & tribus noctibus fuit in corde terræ vide fe. iiij. post. j. dominicam. xl. ¶ Et nota quod christus primus inter omnes homines perfecte resurrexit: quia ipse primus resurrexit a morte & necessitate & possibilitate moriendi omnes autem qui an
L te christi aduentum vel præsente christo resurrexerunt denuo sunt mortui. De his autem qui in eius passione surrexerunt, dubium est secundùm Hier. in sermone assumptionis virginis. Et si non sunt denuo mortui post christi resurrectionem surrexerunt: vt idem dicit super Mat. ang. autem ad euo. tenet assertiuè quòd denno sunt mortui cuius rationes sunt efficaciores. Causa au
M tem principalis resurrectionis christi fuit diuina virtus instrumentalis vero fuit anima & caro eius: inquantum erant diuinitati vnita. corpus enim animã & anima corpus reassumpsit. Hæc oĩa sunt. S. Th. vbi. s. ¶ Quãtũ ad secũdũ de oportunitate siue de hora resurrectionis sunt variç opiniones. Hier. enim in lib. xij. q. sic dicit. Vespere sab. ait Matt. Mar. vero & valde mane vna sabbatorum veniunt ad monumentum Huius qõnis duplex est solutio. Aut eñ nõ recipimus hoc Marci oĩbus grecis libris pene hoc capitulũ in fine habentibus. Aut vterq; verũ dixit. Mat. qñ dñs surrexit id est vespere sabbati. Mar. qñ vidit eũ maria magdalena id est mane. Hçc ille. ¶ Et nota ꝙ per vespere Hier. accipit sero. i. nocte. Idem cũ Hier. videtur sentire. Amb. qui super Luc. ait. Non vesperascente die: sed noctis vespere dominus surrexit. Deniq; grecus sermo pro vespere habet sero. Sic ergo dñs nõ vespertino tempore diei: sed sero. i. profunda nocte surrexit. Hæc ille Motiua aũt Ambro. sunt. quia sic mulieres potuerũt adire monumẽtũ quiescẽtibus custodibus: & quia principes sacerdotum dixerunt. quòd discipuli nocte tulerunt illud: & quia quædã mulieres christi surrexisse sciuerunt quæd. nocte vigilarũt. quædã nõ: vt illa Maria de qua Ioan. narrat. quæ secundùm Amb. non est eadem cũ ea de qua loquitur Mat. & de qua infra. Item quia Sanson in typum resurrectionis media nocte tulit portas gaza. Item quia vt dixit mag. hi. apostoli tradiderãt ea nocte non dimitti populũ ab ecclesia vigi ad profundã noctẽ Aug. autem in. iiij. detri. tenet ꝙ surrexit in diluculo. & idẽ tenet. s. Tho. Et huic attestatur vt dicit magister hist. & assentire videtur ecclesia: quæ matutinas laudes pro dominici resurrectione celebrat. Credo tamen ꝙ oĩm istorum fuit vna sentẽtia quòd dñs surrexerit in diluculo: ita quòd in ipso instanti eruptionis auroræ christus verus lucifer erupit de sepulchro: sicut & eadẽ hora veniet ad iudiciũ secundũ. S. Th. in. iiij. Et sic christus quadraginta horis fuit mortuus. s. quatuor vespertini parasceues: & triginta sex duarũ noctiũ & vnus diei. sicut etiam quadraginta diebus fuit in terris post resurrectionẽ. Tũc aũt põt dici & pro-

A funda nox quæ vſque ad illum pũctũ
durat:& dies qui in illo puncto incipit
mediũ eq̃ pot ab extremis de nomina-
ri vtriuſq; vt patet.v. phiſico. Motiua
aũt vtriuſque partis nihil aliud quàm
hoc probant. Tũc eñ potuerunt custo-
des quieſcere & tunc venientes nocte
venerũt. Quãuis dici poſsit ꝙ princi-
pes ſacerdotũ mẽtiebantur & ſiue eadẽ
fuerit materia ſiue alia:nihil intereſt:
B quia rem oĩno ſciuit poſt factum:& nõ
ante neq; tũc. Nullus ergo nocte ſciuit
christũ ſurrexiſſe:quãuis oẽs ſciuerint
eũ ſurrexiſſe nocte.i.diluculo. Ad factũ
aũt Sanſonis dicitur primo ꝙ nõ opor
tet figurã & figuratũ in omnibus con-
uenire cũ ſint ſimilia & nõ idẽ. Oĩa.n.
ſimilia ſunt diſsimilia in aliquo. Dicit̃
ſecundo ꝙ media nox non ſolũ dicitur
inſtãs mediæ noctis:ſed totũ tẽpus ei
C ex vtraq; parte coniunctũ quod eſt in-
ter vltimũ & primũ inſtãs luminis diei
preteritæ & ſequentis.& in hoc tempo-
re.i.i termino huius temporis chriſtus
ſurrexit. Ad alia etiam patet faciliter.
¶Quãtũ autẽ ad tertium de qualitate
reſurrectionis ſeu reſurgentis ſciendũ
eſt ex doctrina.S.Th.iij. per.q.liij. ꝙ
chriſtus ſurrexit cũ corpore vero: quia
D de ratione reſurrectionis eſt vt idem nu
mero reſurgat quod per mortẽ cecide-
rat. Quia tñ corpus glorioſum eſt ſpũa
le.i.ſpũi ſubiectũ:in ptãte beati eſt vi-
deri vel non videri. Et ſub hac vel illa
effigie poterat chriſtus videri à vidẽti-
bus. Et virtute diei potuit ſimul cũ alio
corpore eſſe:& cũ exiuit clauſo ſepul-
cro:& cũ intrauit ad diſcipulos clauſis
ianuis. Et reſurrexit cũ corpore glorio
ſo. Primo quia illa reſurrectio fuit exẽ-
plar noſtræ quæ erit glorioſa. Secundo
quia humilitas paſsionis hoc meruit.
Tertio quia ſi ante reſurrectionẽ non
fuit glorioſum:hoc eſt factũ diſpẽſati E
ue ad pagẽdũ myſteriũ redẽptionis vt
pati poſſet. Peracto ergo illo anima &
ſuã gloriã cõicauit. Sed tamẽ in ptãte
beati eſt vtrũ ſua claritas videatur vel
non, Sed contra quia illud corpus erat
palpapabile:ergo & corruptibile. Ad
hoc dicitur ꝙ corpus dicitur palpabile
non quia tactui reſiſtat:vt cœlum quia
nihil prohibet per naturã eſſe incorru-
ptibile ſed quia:& reſiſtit & afficitur:tã
gibilibus qualitatibus:vt corpus chri- F
ſti. Et tale eſt quidẽ per naturã corru-
ptibile, ſed incorruptibile per gloriam.
Et cũ corpore integro.i.habẽte oĩa quę
ſunt de veritate & integritate humani
corporis. Nõ eñ perfecte ſurrexiſſet ſi
aliquid per mortẽ cecidiſſet quod non
ſurrexiſſet. De carne enim ablata ab eo
in circunciſione dicit Iaco.de vo.ꝙ di-
citur angelus eã attuliſſe carolo ma-
gno qui eam primo Aquiſgrani:deinde G
Carolii collocauit. nũc aũt dicitur eſſe
rome in eccleſia quæ dicitur ſancta ſan
ctorũ, vnde ibi extant tales verſus. Cir
cunciſa caro chriſti ſandalia clara. A cũ
bilici viget hic pręciſio chara. Vnde &
ea die ibi fit ſtatio. Sed ſubiũgit ꝙ quia
caro eſt de veritate humanæ naturæ
credimus quòd chriſtus reſurgẽte ad lo
cũ ſuũ rediit glorificata. Hæc ille. Et id H
quod ipſe credit eſt verũ aliquo mõ: vt
patebit in quæſtionibus. De ſanguine
etiã chriſti vtrũ aliquid eſſe poſsit in
terris: infrà in quæſtionibus patebit.
Et ſurrexit cũ cicatricibus: Primo in ſi
gnũ victoriæ. Secũdo ad confirmandũ
diſcipulorum fidẽ. Tertio vt patri ſup
plicãs oſtendat quale genus mortis ſu-
ſtinuit. Quarto vt ſciamus quã miſeri-
corditer ſumus adiuti. Quinto vt in iu
dicio videãt iniuſti quã iuſte dãnentur.
Et in apturis vulnerũ ſpãlis ſplẽdor ap
pare

I parebit. Et licet ibi sit discontinuitas
corporis tamen hoc per gloriam ibi ap
parentem recompensatur. Hæc omnia
S. Tho. exceptis his quæ de circuncisio
ne dicta sunt. Sed in verbis eius latent
profunda quæ vereor. Nam quòd dixit
christum ostendere patri cicatrices: nõ
sic intelligitur quasi pater ignoret quid
filius pertulerit: sed quia ipse filius in
quãtum homo ad cicatrices aspiciens
K excitatur ad feruorem supplicandi pro
nobis sicut & nos coram deo recitamus
nostras necessitates non vtilium docea
mus, sed vt nos excitemus. Sed contra.
quia beati non crescũt neq; decrescũt
in bona voluntate vel affectione. Solu
tio. verum est in affectione siue fruitio
ne beatifica quæ semper eadẽ & æque
intensa est: sicut & beatifica visio: quia
toto conatu & toto posse beati ferun-
L tur in illam charitatẽ & bonitatem di-
uinam. sed tamẽ habent aliquas volitio
nes non beatificas sicut & aliquas intel
lectiones: quæ abeunt & adueniunt &
intenduntur & remittuntur: non pro-
pter augmẽtum luminis gloriæ vel cha
ritas aut gratiæ: sed maiorem vel mino
rem conatum potentiarum ad agendũ.
Quomodo etiam sint in corpore chri-
sti vulnerum aperturæ vtrum. s. sic vt
M fuerunt in sepulcro: vel quia loca vul-
nerum sunt depressiora reliqua cute:
non est facile dicere: licet possit vtrun-
que teneri. ¶ Quãtũ ad tertiũ principa
le videnda sunt ea quæ resurrectionẽ
sunt consecuta: quæ sunt manifestatio
eius & approbatio. Et quidem quantũ
ad primũ sciẽdũ est: ꝙ licet discipuli
non debuerant christum videre resur-
gentem vt dictũ est: tamen debuit eis
apparere. Apparuit autem vt ex diuer-
sis locis euangelii colligitur septies di-
uersis personis specialiter & semel o-
mnibus simul. Primo enim apparuit N
Mariæ magdalenæ remanenti extra se
pulcrũ aliis recedentibus vt habetur
Io. xx. & mar. xvj. Secundo eidẽ mariæ
magdalenæ cum aliis mulieribus a se-
pulcro reuertentibus: quia postquam
viderant christum secuta est alias: & in
uenit eas in itinere. Et cum diceret eis
se vidisse dominũ tũc christus eis ap-
paruit dicens. Auete. vt habetur Mat.
xxviij. Tertio petro: secundùm quòd
habetur Mat. xxviij. Tertio petro: secũ
dum quòd habetur Luc. vj. Vbi aũt ap-
peruerit ei: expresse non habetur sed
tamen quia vt habetur Lu. vlt. postquã
cucurrerat ad monumentũ abiit secũ
mirans: probabile est quòd ei existenti
in tali admiratione apparuerit. Nõ au
tem est probabile quod dicũt quidam
ꝙ apparuerit in cauerna in qua post
negationem fleuit: quia iã de illa erat
egressus: & ad monumentũ cucurre-
rat antequam viderit dominum. Quar
to apparuit duobus euntibus in emaus
vt dicitur Luc. vlti. Quinto decem apo
stolis absente Thoma vt habetur Io.
xij. Iste autẽ quinque apparitiones fa-
ctæ sunt oẽs in die paschæ: vt patet in
tuentibus euangelia hoc representat
sacerdos in missa quinque vicibus se
vertendo ad populum sed in tertia ve:
tit se cum silentio. quia apparitio facta
petro nascitur quãdo vel vbi fuerit.
Sexto apparuit in octaua resurrectio-
nis vndecim apostolis existente ibi
Thoma. Ioã. xx. Septimo petro & so-
ciis ad mare tiberiadis. Io. vlti. Octauo
in galilea. s. in monte thabor vt patet.
Mat. vlt. Vbi enim incõpicte & paucis
gloriam resurrectionis sue in transfigu
ratione ostenderat ibidẽ illa ostẽdit o-
mnibus discipulis. Et de ista creditur
loqui Pau. di. j. Corĩ. xv. Deinde visus

A est plus quã quingentis fratribus simul
Sed quo tũc potuit apparuisse quingẽ
tis fratribus cũ christiani essent fere
centũ viginti tempore ascensionis . vt
dicit Luc.in actibus apostolorũ. Solu-
tio erant fere cẽtũ viginti in hierusalẽ
sed quãdo isti fuerũt in galilea ibi erãt
multo plures. Iterũ aũt his apparuit
in die ascensionis: semel in hierusalem
discipulis cõuescẽs & semel in monte
B oliueti in hora ascensionis: vt habetur
Act.j.& Heb.vl.& Mar.vlt.primo tamẽ
& ante oẽs apparuit beatæ virgini : vt
dicit Amb.in lib.de virginibus Maria
inquit virgo vidit christiani resurgen
tẽ & prima vidit.Quia tamẽ ista appa
ritio fuit secreta:nec virgo eam publi-
cauit ideo tacent euangelistæ. Nec est
simile de ea quæ facta est petro. quia
ipse erat electus testis Christi & baiu-
C lus doctrinæ eius non autem virgo ma
ter.¶ Est tamẽ sciendũ circa prædicta
ꝙ secundũ amb.super Luc.non est ea-
dem magdalena de qua dicit Matt. &
de qua.Io.Conatur aũt hoc probare:
quia de ista de qua Matth.narrat: dici-
tur quòd tenuit pedes christi & alii di-
ctum est:noli me tangere. Hæc vidit
angelũ cũ primo venit illa neminẽ vi-
dit Ista discipulis dominũ surrexisse
D nuntiat:illa raptum esse. Hæc gaudet:
illa raptum esse.Hæc gaudet : illa plo-
rat.Sed tamẽ cõmuniter tenetur ꝙ sit
eadẽ,ad motiua autem am,dicitur ꝙ ea
dem maria sicut det.mag. hist post vi-
dit Christum informa ortulani : dum
iret hoc alijs nuntiare facta est digna
vt cum alijs tangeret dominum . Et li-
cet beatus Ioan.non dicat vt viderit an
gelum:quando primo venit ad mona-
mentum:tamen etiam non negat eam
angelum vidisse.sed dicit ꝙ vidit lapi-
dem reuolutũ : cum quo stat ꝙ etiam
angelũ super sedẽtẽ vidit : licet taceat E
euãgelista.Et eadẽ plorabat antequam
dominum vidisset : postea vero gauisa
est Maxima vero difficultate soluitur
illud ꝙ vna nũtiat Christũ surrexisse:
alia fuisse raptum Sed forte dici posset
ꝙ ipsa magdalena primo nũtiauit illũ
sublatũ:sed deinde veniẽs ad monumẽ
tũ secũdo cũ Ioanne:& petro: & ibi re-
manẽs christo viso in forma ortulani
cũ nũtiauit surrexisse. Sed cõtra quia F
cũ primo venit ad monumẽtũ. audiuit
ab angelo ꝙ resurrexit.ad hoc potest di
ci.quod ipsa quã primũ vidit sublatũ
lapidẽ relictis alijs mulieribus non vl-
tra processit,sed stati iuit apostolis nũ-
tiare.vnde Io.dicit ꝙ currit:ideo angelũ
loquẽtẽ nõ audiuit:vel eius verba non
accepit.verba angeli.postquã vero illa
nũtiauerat superuenerũt aliæ referẽtes
verba angeli.Vnde quia angelum non G
cognouit angelũ esse postquã secũda vi
ce cũ ioanne & petro venit ad monumẽ
tũ et ibi flebat ad angelos querẽtes quid
ploraret sicut ad homines loquebatur:
quia etiã aliis referentibus angelica
verba ipsa tamẽ nõ credidit verba esse
angelica:sed dominũ de monumẽto cre
didit sublatum.Vnde res ita acta est.
Ipsa enim venit cum aliis dominabus
ad monumentum quod patet: quia cũ H
nũciabat apostolus dũm sublatum lo-
quebatur in plurali dicens & nesci-
mus vbi posuerunt eũ.Sed tamẽ ipsa
prior aliis retrocessit quia vbi monu-
mẽtũ vidit aptũ & angelũ in forma ho
minis sup lapidẽ sedentẽ:statim cucur
rit apostolis nũtiare:nec cognouit an-
gelũ esse:licet forte verborũ eius prin-
cipium audiuerit.Post eã vero venerũt
aliæ dicẽtes se angelorũ vidisse visionẽ
quia.s.viderunt eo mõ quo in sabbato
sancto dictum est.Et sic Petrus & Io.

I currentes & mulieres post ipsos festi-
nantes:iterum venerunt & viderũt se-
pulcrum vacuũ & lintheamina. Et de-
inde ceteris abeuntibus Maria remãsit
sola:& vidit duos angelos & Christum:
& statim insecuta alias dominas in via
deprehendit ea:& tunc Christus secun
do apparuit eis.Et licet Matt. videatur
dicere istam apparitionem factã quan-
do mulieres à monumento prima vice
regrediebantur viso angelo : tamẽ vti-
K tur tali modo loquendi. Vel quia ista
apparitio facta est in regressu & si non
in primo.Vel quia primus regressus nõ
fuit completus:sed obuiauerũt illis Pe-
trus & Io.cum quibus regressi sunt ad
sepulcrum & inde cum regrederentur
nuntiare aliis apostolis quæ viderant:
dominum viderũt in via. Si autem di-
catur vt dicit Ambr.quòd fuit alia Ma-
ria nulla est difficultas : sed primũ te-
netur verius. ¶ Quantum ad tertium
L sciendum est vt dicit.S.Tho.iij.par.q.
lv. quòd Christus resurrectionẽ suam
debuit per argumenta declarare. non
quidem vt argumentum est ratio rei
dubiæ faciens fidem : nam talis ratio si
fuisset ex notis discipulis non excede-
rent rationem humanã:ac per hoc non
sufficienter probarent resurrectionem
quæ humanam rationẽ excedit. Opor-
tet enim principia ex eodẽ genere as-
sumi:vt dicitur.j.Posteriorum. Si autẽ
M fuisset ex ignotis:nihil notificasset.Ista
ergo argumenta fuerunt (vt dicit)sen-
sualia signa quæ etiam Arist.vocat ar-
gumenta.Per quæ resurrectio astruen-
da erat vt dicit. Primo quia non erant
discipuli dispositi ad facilè illam cre-
dere. Secundo vt efficacius esset illo-
rum testimonium. Nec tamen propter
hoc debuit cum eis post resurrectionẽ
continue cõuersari vt idem dicit : quia
credere potuissent eum adhuc secũ esse N
& ad priorem vitam illum surrexisse
sed ad resurrectionis gloriam astruen-
dam sufficiebat frequenter apparere:
maxime à principio quando in eis ha-
bebat resurrectionis fidẽ fundare. Est
autem incertum vbi illis.xl.diebus fue
rit:vt dicit.S.Tho.Et idem dicit Magi.
Hist.de patribus quos eduxit de limbo.
Dicit tamẽ.S.Tho.iij.di.xxij. quòd il-
lis.xl.diebus fuit in paradiso terrestri
cum animabus sanctorum patrum.Ar-
gumẽta autem illa omnia sufficienter
ostendebant veritatem resurrectionis.
Ostendit enim vt idem dicit.S.Tho.se
verum corpus.i.non phantasticum vel
rarum habuisse : quia palpabile & ho-
manum:quia hoc videbãt : & idem nu-
mero per cicatrices & vulnera : & ani-
mam per opera vitæ nutritiuæ : quia
verè comedit : & vitæ sensibilis : quia
ostendebat se audire : videre & intelle-
ctualis:differendo de scripturis:& ciui-
nitatem in miraculo piscium & ascen-
sione:& se esse gloriosum:intrando ia-
nuis clausis & euanescendo. Non autẽ
eis apparuit in sua claritate:quia illam
ferre nequiuissent : & forte eum alium
credidissent quãuis hoc fecerit in trans
figuratione ante passionis humilitatẽ:
ne illam despicerent. Contra : quia si
spiritus assumpsisset corpus potuisset
eos in istis decipere. Ad hoc dicit. Sanc.
Tho.in.iij.quod non est verum : quia O
ars non potest æquari naturæ:ideo ope
ra vitæ non potest spiritus in corpore
ita bene exercere sicut anima ideoque
ex longa conuersatione illum cogno-
uissent.Hæc omnia ex sancto Tho.

Feria.ij.infra octauas Paschæ.
Luc.xxiiij.

A DVo ex Discipulis Iesu ibāt ipsa die in castellum quod erat spatio stadiorū sexaginta ab Hierusalem nomine Emaus. Et ipsi loquebantur ad inuicē de his omnibus quæ acciderant. Et factum est dum fabularentur & secum quærerent & ipse Iesus appropin-
B quans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebātur ne eum agnoscerēt. Et ait ad illos. qui sunt hi sermones quos confertis adinuicem: ambulantes & estis tristes? Et respōdens vnus cui nomen Cleophas dixit ei.
C Tu solus peregrinus es in Hierusalem & nō cognouisti quæ facta sunt in illa his diebus? Quibus ille dixit, Quæ? Et dixerunt de Iesu Nazareno qui fuit vir propheta potēs in opere & sermone coram Deo & omni populo. Et quomodo tradiderunt eum summi sacerdo-
D tes & principes nostri in dānationem mortis & crucifixerūt eum. Nos autem sperebamus quia ipse esset redempturus Israel. Et nunc super hæc omnia tertia dies est hodie quo hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos quæ ante lucem fuerūt ad mo- E
numentū: & non inuento corpore eius: venerunt dicentes se etiam visiones angelorum vidisse quæ dicūt eum viuere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentū & ita inueuerunt sicut mulieres dixerunt: ipsum vero non inuenerūt. Et ipse dixit ad eos. O stulti & tardi cor- F
de ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetæ. Nōne hæc oportet Christum pati ita intrare in gloriam suam? Et incipiēs à Moyse & omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis quæ de ipso erant. Et appropinquauerunt castello quò ibant & ipse G
finxit se longius ire. Et coegerunt illum dicentes. Mane nobiscum domine quoniā aduesperascit & inclinata est iā dies. Et intrauit cum illis: Et factū est dum recumberet cum illis accepit panem & benedixit ac fregit & porrigebat illis. & ap- H
ti sunt oculi eorum & cognouerunt eum. Et ipse euanuit ex oculis eorum. & dixerūt ad inuicem. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via & aperiret nobis scripturas: & surgentes eadem

I hora regressi sunt in Hierusa-
lem & inuenerunt cõgregatos
vndecim & eos qui cum ipsis
erant dicẽtes quòd surrexit do-
minus verè & apparuit simo-
ni:& ipsi narrabant quæ gesta
erãt in via:& quomodo cogno
uerunt eum in fractione panis.

K DVO EX DISCIPVLIS
Iesu &c.) Lu.xxiiij.In præ-
senti Euã. in quo vna Chri-
sti apparitio post resurre-
ctionem suam narratur:tanguntur tria
puncta quibus se vere surrexisse pro-
bauit:quæ sunt Ambulatio Locutio &
Manducatio. ¶ Quantum ad primum
sciẽdum est quòd ordinata progressio
est signum vitæ in corpore humano.
Vnde Io.xij.dominus dans signũ vitæ.
L Lazari dixit soluite & sinite abire. &
petrus dum cum Simone mago pugna
ret : & visus esset propter Simonis in-
cantationes caput agitare defunctus
quidam ait. Si viuit surgat & ambulet:
alioqui sciatis phãtasma esse. Ratio est:
quia tria sunt agentia subordinata. s.
Deus natura & ars. Vnde sicut natura
Deo æquari nõ potest:ita neq; ars na-
turę,Ideoq; nullus spiritus potest quo-
cunq; ingenio ita bene corpus huma-
M num mouere sicut anima:quæ natura-
liter est eius forma. Et ideo ambulatio
ordinata est resurrectionis signum : &
pillã Christus se surrexisse, probauit.
Dicit ergo (Duo ex discipulis Iesu)nõ
ex duodecim : sed ex.lxx. De vno autẽ
horum non est dubium quod ipse esset
Cleophas : Alium autẽ vt dicit Theo.
& Magi.Hist.aliqui vt Greg.in prolo.
super mor.tradunt esse Lucã qui more

scriptorum qui scripturas.s.historiales N
ediderunt nomen suum tacet. Sed ta-
men. s. Ambro. dicit quòd vocabatur
Amaon.(Ibant ipsa die) resurrectio-
nis.s.Christi (in castellum)quod vt di-
cit Aug secũdum Marcum appellatur
villa. (quod erat in spatio stadiorũ.lx.
ab Hierusalem.) Secundum autẽ quod
dicit Mag.Historiarũ:Greci scriptores
tradunt herculem gigantẽ vno anheli-
tu.cxxv.passus cucurrisse & deinde ste
tisse:& à stãdo spatium huiusmodi vo- O
catum stadium. Cum autẽ octo stadia
faciant miliare:in summa.lx.faciũt se-
ptem milia passuum & quingentos: id
est septẽ milliaria & quatuor stadia.i.
leucas tres & tres partes quartæ. Hæc
ille. Et idem innuit Bed.(noĩe Emaus)
Sicut autem dixit Bed. Emaus ipsa est
nichopolis ciuitas insignis palestinæ:
quæ post vastationẽ iudææ sub marco
aurelio instaurata. mutauit nomẽ. sed
si erat ciuitas vt dicit Beda quomodo P
potuit appellari villa: vt dicit Aug. Ad
hoc dicitur quòd absolute nõ fuit vil-
la:sed comparatiue ad Hierusalem:ra-
tione nobilitatis Hierusalem & vicini
tatis Emaus ad illam.(Et ipsi loquebã-
tur adinuicem)nõ quasi credentes se-
cundum Tho.sedquasi stupẽtes (de his
omnibus quæ acciderant).i.de Christi
vita & morte. Beda. Loquentes autẽ de
se dominus appropinquans comitatur: Q
& vt fidẽ resurrectionis mentibus eorũ
incendat : & vt quod se facturum pro-
miserat impleat.s.vbi duo sunt vel tres
congregati in nomine meo ipse sum in
medio eorum. Hæc ille. (Et factum est
dum fabularentur) Fabula propriæ est
res quæ nec vera nec verisimilis est:&
à fando dicitur:eo quòd in solo fato cõ
sistat. Fabulari autẽ proprie est fabulas
vel falsa recitare : sed extẽso vocabulo
omn

A omnes simul stantes & colloquentes fabulari dicũtur:& ita sumitur hic. Non enim fabulas. sed Christi facta recitabant(& secum).i.adinuicẽ(quęrerent.) Nullus enim eorũ tenebat locum magistri vel discipuli:sed vterq; vicissim interrogabat & respõdebat.(Et ipse Iesus appropinquãs ibat cum illis)quasi peregrinus.Theo.Obtẽto iam spirituali corpore non obstabat loci distantia: quin adesset quibus volebat : nec vlte-
B rius naturalibus legibus corpus suum regebat : sed spiritualibus & supra naturam.Hæc ille. Quomodo autẽ possit gloriosum corpus per maximũ spatiũ ad libitũ quasi imperceptibiliter moueri:vide.S.Tho.iiij.dist.xliiij. (Oculi autem eorũ tenebantur ne eum agnoscerent.¶ Est autẽ sciendũ: quòd secundum.S.Tho.in.iij.sen.dis.xxj. Christus istis ostẽdit suam naturalem formam.
C ¶ Sed contra quia ipse in.iij.parte.imo & beatus Marcus dicit : quòd apparuit in alia effigie. Ad hoc dico quòd effigies fuit aliena quo ad habitũ:quia videbatur peregrinus non autẽ quo ad lineamenta & colorẽ vultus : vt ipsemet innuit. Sed quare nõ cognouerunt eũ. Ad hoc dicitur secundũ eundem quòd hoc potuit esse quia eum mortuũ credebant.Non enim quis facile cognosceret illum quẽ mortuum crederet si in
D alieno habitu videret. Secundo potuit esse vt idẽ dicit per acrisiam vel secundum alios per aurisiã:vel melius aorasiam de qua habetur in gl.Geñ.xix.Est enim acrisia vt dicit Mag.Hist.cecitas quæ facit nõ videre nõ omnia:sed quæ non est opus.secundũ quam.vt ait forte aliquãdo accidit quòd quærimus id quod manu tenemus.Hac autẽ percussi sunt à Deo sodomitæ.Geñ.xix.& volẽtes cõprehendere helisẽum.iiij.Reg. vj.Aliquãdo etiam est à diabolo vel à E
magis. Et sic accidit istis.Vnde notandum est verbũ quòd oculi eorũ tenebãtur : & hoc vel à Deo efficiente : vel à diabolo Deo permittẽte:vt dicit Aug. de cõsensu Euang.Sed pro his notandũ est quòd prædicta cecitas apud diuersos diuersimode nominatᷣ:siue scriptorum inscitia : siue alia qualibet causa. Solum autẽ hi duo modi scribẽdi vidẽtur initi veritati.s.dicẽdo cũ Aug.aorasia:quia cecitas grece aorasia dicitᷣ:vel F
dicẽdo cum.S.Tho.acrisia : ab à quod est sine & crisis iudicium. Sed Aug.sic scribit cõsulens verborũ lepori.S.Tho. autem seruauit proprietatẽ vocabuli: quia ista passio nõ est cecitas per defectum visus siue potẽtiæ:quæ grece dicitur aorasia:sed per ligationẽ sensus vel impedimẽtum iudicii. Vel tertio potest dici quòd in ipso transitu ad immortalitatem aliquo modo fuit alteratũ corpus Christi:vt dicit Magi.Hist.sicut & puero accidit cũ sit vir.Quomodo autẽ G
possit videri corpus gloriosum ab oculo nõ glorioso dicũt aliqui quòd põtest illud videre quo ad suũ colorẽ:sed non quo ad lucẽ gloriosam:sed oppositũ tenet.S.Tho.in.iiij.di.xliiij.quia illa claritas non differt à naturali nisi quo ad causam.Vnde cũ beatus se ostẽdat plus vel minus lucidũ : vt sibi placet potest ab omni oculo videri si vult.Sed quare Christus nõ voluit ab eis agnosci: Dicitur quòd secundũ Theo.fuit propter H
multa. Primo vt totã suam dubiam intentionẽ reuelent:& vulnus detegentes recipiant medicinã.Hæc ille. Secundo vt cognoscerẽt quòd quamuis corpus ipsum quod passum fuerat surrexerit non tñ erat amplius tale vt esset oĩbus visibile:sed tantum his à quibus vellet videri.Hæc idẽ.Tertio vt nõ dubitent

I quare de cetero non conuersatus intra plebē quia scilicet post resurrectionē cōuersatio eius erat digna hominibus: sed diuina magis. Hæc ille. Quarto secundū. s. Cho. & Greg. fuit quia diuina nobis manifestantur secundū ꝙ sumꝰ dispositi Gregu. Conuenienter etiā eis speciē quā nō agnoscerēt ostendit: hoc agens foris in oculis corporis: ꝙ apud ipsos intus agebatur in oculis cordis.
K Ipsi namque apud semetipsos & amabant & dubitabant. De se ergo loquentibus præsentiā exhibuit. sed de se dubitantibus cognitionis suæ speciē abscondit. Hæc ille. ¶ In hac parte est documentum morale ꝙ semper bona nobis loquenda sunt vt nobiscum sit Christus. ¶ Moraliter autē Hierusalē quæ dicitur visio pacis: significat patriam in qua videbitur rex in decore q
L est pax nostra: Emaus vero ꝙ interpretatur mater festinans significat ecclesiam militantē quę fideles generat prędicando. balneat baptizando & nutrix exhortando, & consolatur promittēdo. j. Cor. ij. Tāquam paruulis in Christo lac vobis dedi nō escam. Festinat autē in patriā ingredi. Isti ergo perditā fide formata Iesu cum Iam essent in hierusalem per spem qua erant quasi securi
M reuertuntur ab ea ad emaus. sed vbi illum recognoscunt cognitione spirāte amorem: reuertuntur in hierusalē vbi etiam vident Christū. ¶ Quantum ad secundum sciendum est ꝙ resurrectionis vere signū est loqui bene. Et huius est eadem ratio sicut & in ambulatione. Vnde & Diabolus incusatus ꝙ per arrepitium incongrue loqueretur dixit quod iste rusticus ita grossam haberet linguam ꝙ suo modo non poterat illam mouere. Et de adulescente suscitato Lu. vij. dicitur ꝙ cepit loqui in signū. s. verę resurrectionis. Dicitur ergo (& ait ad illos. Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem ambulantes estis tristes? Greg. conferebant quidem intra se quasi nō amplius expectātes Christū videre: sed dolorosi quasi per empto saluatore. Hæc ille. ¶ Interrogat autem nō ex ignorātia: sed vt responsione eorū incredulitas. cōuenientius arguatur (Et respondens vnus cui nomen cleophas: dixit ei) credēs quod esset peregrinus qui ad pascha venisset in hierusalē (tu solus peregrinus es in hierusalē & non cognouisti que facta sunt illa his diebus.) Vbi aduertēdum ꝙ ly solus non excludit alios peregrinos ab isto cū multi fuerint in pascha ex quasi innumerabiles: sed excludit istum à cognitione mortis Christi cū aliis peregrinis: vt sit ordo. Tu es peregrinus est solus id est inter peregrinos non cognouisti in hierusalē: quæ facta sunt in ea. q. d. Mirum est ꝙ solus nescias quod omnes sciunt (quibus ille dixit. Quæ? Et dixerunt ei. de Iesu nazareno qui fuit vir propheta) Beda. Prophetā fatentur filiū dei tacent vel nondum perfectè credentes vel solliciti ne inciderent in manus iudæorum prosequentium quia nesciebant quis esset quod verū credebāt celātes. Hæc ille (Potens in opere) miraculorum (& sermone) pręd icationis (coram deo) i. in veritate (& omni populo) id est etiā apparenter (& quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes) idest principes sacerdotum: qui erant. xxiiij. (& principes populi) id est nobiles. Vel summi sacerd otes ipsi sunt principes & ly & istat pro id est. Isti enim tradiderunt Iesum (in damnationem mortis & crucifixerunt eum) quia persuaserunt populo vt à pilato petereul barrabam &

A et Iesus crucifigeretur. Greg. Subditur autem desperationis vox cũ subditur. (Nos autẽ sperabamus ꝙ ipse esset redempturus israël) Sperabamus inquit non speramus: ac si mors domini similis esset mortibus aliorum. Hæc ille. Theo. Expectabant enim Christũ saluaturum & redempturum populum israël ab ingruentibus malis & à seruitute romanorum. Ipsum quoque cre-
B debant terrenum regem fieri qui putabant nec promulgatam in se morris sententiam cauere potuisse. Hæc ille. Beda. Meritò ergo tristes incedebant: quia & seipsos quodã modo arguebãt. ꝙ in illo redemptionem sperauerunt quem iam mortuum viderant: nec resurrecturum credebãt: & maxime dolebant eum sine culpa occisum quẽ nouerant innocentem. Hæc ille. Theo. vi
C dentur tamen hi viri non omnino increduli esse per hoc quod subditur. (Et nunc super hæc omnia tertia dies est hodie ꝙ hæc facta sunt) in quo videntur habere memoriã eius quod eis dominus dixerat se die tertia resurrecturum. Hæc ille. Vnde & relatã à mulieribus resurrectionis famam cõmemorant: cũ subditur: sed & mulieres quædam ex nostris terruerunt nos narrantes factum tam insolitum. Vel terrue-
D runt non de resurrectione quã nuntiabant, sed de ablatione corporis quam apostoli timebant. Vel per terrorem secundũ Gre. intelligitur stupor. Apostoli enim nõ existimatũ firmũ quod referebant illæ, & tamẽ stupebant quę ante lucẽ fuerunt ad monumentum & non inuenerunt corpus eius dicentes se etiam visionem angelorum) id est, angelos visibiles in assumptionib⁹ corporibus apparẽtes (vidisset: quæ dicũt eum viuere) scilicet tamẽ apostoli ple-

ne non credebãt: timẽtes ne tãquã mu- E
lieres fuissent delusæ) & abierunt quidam ex nostris (.i. Petrus & Ioannes & forte alii (ad monumentum, & ita inuenerunt) sepulchrũ vacuũ (sicut mulieres dixerunt ipsum vero nõ inuenerunt) Alicubi circa sepulchrum & sic patet ꝙ isti non erant ex toto incredu li vel disperati: sed erant fluctuantes. & plus forte ad incredulitatẽ & despe-
rationem quã ad oppositam partẽ de- F
clinabant. Ideo ipse incipit eos redarguere cũ subditur (Et ipse dixit ad eos, ostuli) propter mẽtis cecitatẽ. Nec hoc dixit quasi inferens contumeliam: sed ostendẽs magnam eorũ ignorantiam. Nec ad iniuriandum sed ad corrigẽdũ & ad eorum vtilitatẽ. (& tardi corde) id est duri voluntate. (ad credendum in omnibus quę locuti sunt prophetę)
de Christo. quasi diceret. Ista quæ cre- G
dere non vultis omnia sunt prædicta a prophetis. Et quia deus mentiri non potest: necessariũ fuit ex supposito q̃ ita fieret licet non absolute. Vnde subditur? (Nonne hæc) quæ dixistis (oportuit pati Christi (scilicet si deus sic p̃dixit; & ad redẽptionẽ generis humani (& ita per humilitatẽ passionis (intrare in gloriã suã) .i. in locũ in quo vide
tur gloria sua. s. cælestæ vel in gloriã H
suam. i. in locum in quo videtur gloria sua. s. ecclesiæ, vel in gloriã suã id est ibi in suo corpore debitã. Surrexit enim gloriosus in corpore: cũ ante solũ esset gloriosus in anima. Isido. Sed sic oportebat Christũ pati: tamẽ qui eum crucifixerũt rei sunt. Nõ eñ satagebãt perficere ꝙ Deus disponebat. Vnde & eorum executio fuit imperia. dei vero dispẽsatio prudẽtissima qui nequitiã eorum in beneficia gñis humani conuertit quasi vtens vespere is carnibus

ad antidoti saluriferi confectionem Hæc ille. Ex his patet quãtũ fatui sunt qui per tribulationes nolũt intrare in gloriam alienã: sicut si quis nollet intrare ciuitatem per regiam portam. Oportuit aũt Christũ pati ꝑpter multa. Primo propter patris prçordinationem. Mat. xxvj. Calicẽ quem dedit mihi pater no vis vt bibam illũ? Secũdo propter scripturarum impletionem.
K Vnde ibi dicitur. Quomodo ergo implebuntur scripturæ? Tertio propter suam exaltationẽ vt hîc dicit. Quarto ꝑpter nostrã ĩformationẽ. s. vt discamus illud ac. xiiij. ꝑ multas tribulatiões oportet reos ĩgredi ĩ regnũ dei. Quinto propter nostram redemptionem. j. Pe. j. non corruptilibus auro & argẽto redempti estis. Sexto propter nostram reconciliationem. Roma. v. Cum ini-
L mici essemus recõciliati sumus deo per mortem filii eius. Septimo propter inferũt spoliationem. Zacha. ix. Tu vero in sanguine testamẽti eduxisti vinctos tuos de lacu. Octauo propter cçli apertionem & repletionem præsens. Ascẽdens in aliam captiuam duxit captiuitatem. Vt autẽ ostẽderet ꝙ ita scriptũ erat sequitur (Et incipiẽs à Moyse) .i. a quinque libris moysi (& omnibus pro-
M phetis interpretabatur (.i. declarabat illis (in omnibus scripturis) .i. in omnibus libris scripturæ (quæ de ipso erant) non omnia: puta tam breue spatium non sufficeret. sed ea quæ erãt ad suum propositum pro discipulorũ instructione oportuna. In hac parte est morale documentũ de quo ait Bed. Si autem Moyses & prophetæ de Christo locuti sunt. & eum per passionẽ intraturum prædixerunt quomodo gloriatur se esse christianũ q nequequaliter scripturæ ad Christũ ꝑtineãt inuestigetur neque ad gloria quã cũ Christo habere
N cupit ꝑ passionẽ attingere desyderat! Hæc ille. Quãtũ ad tertiũ sciẽdũ est ꝙ manducatio est signum resurrectionis. Vnde & Luc. viij. puellæ suscitatç iussit dominus vt darent manducare in signum resurrectionis. Dicitur ergo (Et appropinquauerunt castello quò ibant.) & supple rogabant vt cum eis maneret (& ipse ostendens se ibi nolle esse finxit (non verbis mentiendo:
O sed corpus componendo (se longius ire) ad ostendendum secundũ Greg. & Augu. ꝙ à cordibus eorũ distabat nec sic fingere. s. ad significandum est peccatum: vt isti dicunt sed ad decipiẽdũ. Sicut enim vt dicit Aug. licitũ est fingere verbis: vt cã dicitur parabola ita & factis quando fit ad aliquã veritatẽ exprimendam Gre. sed quãdo esse ex-
P tranei à charitate non poterant hi cum quibus charitas gradiebatur: eum ad hospitium quasi peregrinum vocant. Vnde sequitur. (Et coegerunt illum) Ex quo exemplo colligitur ꝙ peregrini non solum ad hospitium inuitandi sunt: sed etiam trahendi. Hæc ille. (Dicentes: Mane) id est, volumus ꝙ maneas (nobiscum quoniam aduesperascit: & inclinata est iam dies) scilicet ad
Q occasum. Et per diem intelligitur causa diei. s. sol. (Et intrauit cum illis.) Grego. Mensam ponunt: cibos offerũt: & deum quẽ in scripturæ sacræ expositione non cognouerant: in panis fractione cognoscũt. Hæc ille. Et videtur velle Grego. quòd aliquãdo maius lumen nobis confert eleemosyna: quàm lectio scripturarum (& factum est dum recumberet cum illis.) Quia enim antiqui in lectis comedebant: edẽtes ad mensãm dicuntur accumbere vel recumbere. (Accepit panẽ &) sicut ante pas

A passionem con suerat (bene dixit.) Be-
nedicendus est autem cibus propter
tria Primo ne in eo sit diabolus & eũ
deglutiamus:sicut de quadam moniali
narrat.Gre.in dia.ꝙ cũ deglutiuerit cũ
lactuca quam sine benedictione auide
momordit.Secundo ne ibi sit venenũ
aut aliud corporaliter nocẽs sicut erãt
in potu qui beato benedicto oblat⁹ est
vt idem dicit in eodem.Tertio vt vir-
tus cibi diuina inuocatione fortificata
B magis nobis conferat vt expedit.Sum
pto vero cibo sunt deo gratiæ referen
dæ:sicut & Christus post cœnam dixit
hymnum:vt dicitur Mat.xxvj.vt ite-
rato nos reddamus diuino beneficio di
gnos (ac fregit) sic sine gladio sicut
alii incidunt gladio vt videtur attesta
ri.s.Tho.in.iij.qui dicit hoc (& porri-
gebat illis.& aperti sunt oculi eorum)
mentales secundum Chry.quia corpo
C rales non habebant clausos.Sed quia
ista cognitio fuit sensibilis:melius est
vt de oculis corporis accipiamus hoc
sicut Augu.videtur accipere de cõsen-
sa euan.qui dicit ꝙ licet oculos clau-
sos non haberent:tamẽ inerat aliquid
non signans eos cognoscere quod vi-
debant. Possumus ergo eorum oculos
tunc apertos fuisse dicere:vel quia re-
mota est acrisia:vel quia per fractionẽ
D panis reducti sunt in cognitionem in-
cogniti (& cognouerunt eum esse ma-
gistrum suum (& ipse euanuit ex ocu
lis eorum) Hoc enim facere potuit cũ
haberet gloriosum corpus. Et debuit
propter multa secundum Theo.Primo
quia non erat in tali statu vt diutius
cum eo commorari deberent.Secũdo
vt eorum affectum augeret ex subtra-
ctione sui.Vnde sequitur (Et dixerũt
adinuicem.Nonne cor nostrũ ardens
erat in nobis de Iesu dum loqueretur
in via & apperiret nobis scripturas)
Iste autem ardor dupliciter causatur.
Vno modo ab ipsis verbis vt dicit Ori.
& Theo.quibus isti illuminabãtur vt
crederent magistrum suum esse verũ
redemptorem & cõsequenter insurge-
bat amor.Cognitio enim proprii boni
est amoris causa Alio modo poterat
causari à domino intrinsecus inflam-
mante (Et surgentes eadem hora) sine
cœna: contẽnentes noctis tenebras & E
odia Iudæorum (regressi sunt in hie-
rusalem) vt nũtiarẽt ista inclusis pro-
pter metum iudeorũ discipulis Et in-
uenerunt congregatos vndecim (quia
erat adhuc ibi Thomas (& eos qui cũ
ipsis erãt dicentes:quia surrexit domi-
nus vere & apparuit simoni)cui fidem
plus quã mulieribus adhibebant.Sicut
autẽ dicit Bed.ex modo loquendi euã-
gelistarum & Pauli apostoli.dominus G
intelligit Petro primo inter oẽs viros
apparuisse.Sicut eñ dicit Chry.pri-
mo apparebat digniori:& cũ ille visa
referebat alius min⁹ dignus disponeba
tur ad visionẽ & ei apparebat postmo
dum:& sic de aliis (Et ipsi narrabãt q̃
gesta erant in via & qũo cognouerunt
eũ in fractiõe panis.¶ In hac parte est
morale documẽtũ libẽter audiẽdi ver-
bũ dei.De quo ait Gre.Ex audito ser- H
mone inardescit animus :cordis frigus
recedit fit mens in superno desyderio
anxia:audire libet præcepta cœlestia.
& quot mandatis instruitur quasi tot
facibus inflammantur.Hæc illc.

Feria.iij.infra octa.Paschæ.

Luc. xxiiij.

STetit Iesus ĩmedio di
scipulorum suorũ.&
dixit eis. Pax vobis:

I ego ſum nolite timere. Contur
bati vero & conterriti exiſtima
bant ſe ſpiritum videre. Et di-
xit eis. Quid turbati eſtis? &
cogitationes aſcendunt in cor-
da veſtra? Videte manus meas
& pedes meos, quia ego ipſe
ſum palpate & videte quia ſpi-
ritus carnem & oſſa non habet
K ſicut me videtis habere. Et cũ
hoc dixiſſet. Oſtendit eis ma-
nus & pedes: Adhuc autem il-
lis non credentibus & miranti
bus præ gaudio dixit. Habetis
hic aliquid quod manducetur?
At illi obtulerunt ei partem pi
ſcis aſſi & fauum mellis. Et cũ
manducaſſet corã eis: ſumens
L reliquias dedit eis. Et dixit ad
eos. Hæc ſunt verba quæ locu-
tus ſum ad vos cũ adhuc eſſem
vobiſcum quoniam neceſſe eſt
impleri omnia quę ſcripta ſunt
in lege moyſi & prophetis &
Pſalmis de me. Tunc aperuit
illis ſenſum, vt intelligerent
M ſcripturas. Et dixit eis. Quo-
niam ſcriptum eſt: & ſic opor-
tebat Chriſtum pati & reſur-
gere à mortuis die tertia: &
prædicari in nomine eius peni
tentiam & remiſsionem
peccatorum in om-
nes gentes.

STETIT IESVS IN ME-
dio diſcipulorum &c.) Luc.
xxiiij. In preſenti euange-
lio tanguntur tria puncta:
quæ ſunt Apparitio. Conturbatio. Illu
minatio. ¶ Quantum ad primum ſcien
dum eſt quod ea quæ in præſenti euan
gelio narrantur contigerũt ſtatim poſt
illa quæ dicta ſunt in præcedenti euan
gelio. Sicut enim habetur à beato Lu-
ca dum illi duo qui iuerant in emaus
quæ eis contigerant enarrarent & alii: O
diſcipuli dicerẽt ſimiliter quod Petrus
viderat dominum ſtatim Ieſus affuit.
Et hoc eſt quod hic dicitur (Stetit Ie-
ſus in medio diſcipulorum ſuorum) .i.
ſubito apparuit ſine apparenti ambula
tione vel motu. Sed eſt hic duplex q̃o.
Quomodo enim potuit ibi apparere
ſubito quia vt dicitur Io. xx. fores erãt
clauſæ. Ad hoc dicunt ſancti quod diui
na virtute poſſunt ſimul eſſe duo cor- P
pora & qualiter fiat vide in ſequenti
euangelio. ¶ Alia quæſtio eſt quia ſecũ
dum Lucam iſti diſcipuli erant vnde-
cim. Dicit enim ꝙ illi qui regreſsi ſunt
de emaus inuenerunt congregatos vn-
decim. ſecundum Io. vero non erãt niſi
decem. Nam dicit ꝙ Th. non erat cum
eis & clarum eſt quod iudas crepuerat
ſuſpenſus. Ad hoc autem ſoluit Augu.
de conſen. euan. dupliciter. Primo quia
Tho. exiuit foras antequã chriſtus ap- Q
pareret qui tamẽ Th. interfuit relatio-
ni cleophæ & ſocii eius qui iuerant in
emaus ſed eis non credidit: imò nec
aliis decem credidit dicentibus vidi-
mus dñm. Secundo quia cum dicit Lu.
quod inuenerunt cõgregatos vndecim
non loquitur de apoſtolis ſed generali
ter de diſcipulis qui ibi vndecim erant
ſine Tho. Sed iſtum mundum ſoluendi
ipſemet reprobat ibidem per hoc quod
dicit

A dicit Luc. & eos qui cũ ipsis erant quia quia patet quod plus quam vndecim erant. Possumus autem tertio soluere quod nomine vndecim intelligit̃ ipsum collegiũ. xj. apostolorũ etiã si ibi vnus aut duo defuissent dummodo ibi esset maior pars eorum. ¶ Alia qõ est quia vt testatur Matt. & Mar. dñs dixerat se videndum à discipulis in galilea, & hic dicitur quod in Hierusalẽ eis apparuit congregatis. Ad hoc soluit Amb. dupli

B citer. Primo dicens ꝙ dñs quidẽ dixerat se forte in galilea videndum sed discipuli territi sẽ concluserunt propter metum iudeorũ ideo eis christus ad eos confortandos apparuit & post in galileam eos duxit. Et dicit Grecus hoc nõ est transgressio promissi, sed festina ex benignitate impletio. Secundo dicens, quia dñs paucis apparuit in Hierusalẽ sed multis in galilea in monte. (Et dixit eis) volens timidos confortare. (Pax

C vobis) supple ad sit. ¶ Est autem sciendum ꝙ sicut dicit S. Th. super Io. & iij. q. xlix. & iij. dist. xxvij. pax est tranquilitas ordinis. Tunc enim aliqua dicunt̃ pacem habere qñ eorum ordo inturbatus manet in homine autem est triplex ordo vt ibi. s. super Io. dicit. s. ad deum ad se & ad proximum. Et sic triplex est hominis pax. Vna qua pacificat̃ deo totaliter eius ordinationi subiectus. Alia quæ pacificatur sibiipsi per consonan

D tiam virium. i. intellectus & voluntatis & appetitus sensitiui. Aliqua pacificat̃ proximo per hoc quod non habet contrariam voluntatẽ. Nullus tñ dicit̃ simpliciter habere pacem nisi oẽs tres habeat quia vt idem dicit. ij. ij. q. xxix. pax supra concordiã ꝙ dicit vnionem appetitus cum proximo: addit vnionẽ habentis pacem ad seipsum qui autem habet pacem ad seipsum habet etiam illam cum deo: cum viuat secundũ rationem. Vnde Ang. lib. de verbis domini. diffiniens pacem sanctorũ dicit. Pax est serenitas mentis vt. s. ratio sit libera & nulla affectione religata, tranquilitas animi vt. s. affectus sensitiuus sit à molestia passionum liber. simplicitas cordis vt. s. voluntas in deum obiectũ suum totaliter feratur amoris vinculũ vt. s. diligat̃ proximus consortium charitatis vt diligatur deus Christus ergo E

omnibus discipulis suis pacem optat, & imprecatur quia quilibet prædictarum erat eis necessaria. Nam facti erãt inimici dei per infidelitatem aut negationem & habebant in intellectu dubietatem in voluntate frigiditatem: & in sensu timiditatem & iterum eos iudei insequebantur. Discipuli autem quia prius timebãt iudeos viso domino etiã timebãt adesse spiritum quem sub forma domini viderent. ideo istum secundum timorem voluit remouere di. (ego F

sum). s. magister vester in veritate: & non res phantastica: ideo (nolite timere.) Quod dupliciter intelligitur. Vno modo quasi velit dominus à discipulis excludere metum quem antequam loqueretur incurrerant. Alio modo quasi velit eos præseruare à metu, qui rationabiliter debebãt accidere eis. ¶ In hac autem parte est morale documentum quod pacem diligamus quam dominus G

moriens commẽdauit & resurgens imprecatus est. De hoc grecus Pudeat nos pacis munus deserere. Quã nobis christus hinc discedens reliquit. Pax est res & nomen dulce commendatum ab omnibus obseruatum à paucis. Quæ autem est causa fortassis ambitio dominii aut liuor aut odium: aut contemptus aut aliquid huiusmodi ex his quæ dei ignaros videmus incurrere. Dei H

I quippe precipuè pax est quæ confederat omnia cuius nihil est adeo propriũ sicut vnitas naturæ & pacificus status. Transsumitur verò ab angelis & diuinis potestatibus quæ ad deum & adinuicem pacifice se habent. Diffunditur vero per totam creaturam cuius est decor tranquillitas. In nobis autem manet secundum animam quidem per inuestigationẽ virtutum & communicationem secundum corpus vero in mem
K brorum & elementorum commensuratione quorum alterum pulchritudo alterum sanitas appellatur. Hæc ille.
¶ Quantum ad secundum tangiẗ discipulorum conturbatio cum diciẗ. (Conturbati vero & conterriti.) Sicut enim dicit Theo. per verbum pacis non est sedatus turba discipulorum qui nõ credebant veram carnem potuisse de sepulchro resurgere. Et ideo non fuerunt à primo metu liberati vel saltem non
L fuerunt à futuro præseruati. Causa vero timoris subditur. (Existimabant se spiritum videre). s. quẽ christus in passione emisit. secundum Th. Vel per spiritum possumus intelligere non spiritũ christi sed generaliter omnem immaterialem substantiam præcipue angelum bonum vel malum. ¶ Sciendum est autem quod sicut dicit. S. Tho. super Iob. natura inferior semper timet ad præsentiam superioris quod intelligẽdum
M est si superior apprehẽdaẗ. Actus enim appetitus cuiusmodi est timor non elicitur nisi præuia cognitione. Tripliciter autem apprehenditur natura superior. Vno modo in generali dũ fit imaginatio alicuius potentis nocere & nescit quid sit. vt cum quis in nocte vel solus timet nihil videndo vel spiritualiter cogitando sed solum concussus silentio tenebroso à solitudine. Alio mo-
do in spirituali dum apprehendiẗ: dia- N
bolus aut alius spiritus adesse licet non videatur. Tertio modo qñ apprehenditur in spirituali sub aliquo corporali signo repẽtino & insolito: vt cum quis sub aliqua vmbra spiritum videt & tũc maxime causaẗ timor. Anima autem rationalis dum separaẗ à corpore transit quodam modo in statum angelicũ vnde & eodem modo intelligit vt angelus ideo est superior aliquo modo coniun-
cta & ab ea timeẗ. Vnde quia cadauer O
facit nobis separatæ animæ apprehensionem timemus in locis cadauerum. Similiter quia loca sancta inhabitant angeli timemus in eis. Sed hic est qõ: quomodo potuit petrus cõturbari qui sciebat dominum surrexisse. Ad hoc dupliciter soluit Ambr. Vno modo vt dicanẗ discipuli conturbari. i. maior pars eorum. Alio modo vt dicaẗ cõturbatus
petrus de hoc ꝙ clausis ianuis christus P
intrauit. (Et dixit eis) volens. s. dei filiũ se probare secundum Theo. eo quod mentis agnoscere posset arcana. (Quid turbati estis) propter timorem. Hoc autem dixit non increpando eos de timore quia cum iste timor esset naturalis: non erat peccatum licet non ostendendo quod non habebant rectum iudiciũ de eo qui apparebat. Vnde subdiẗ (& cogitationes falsæ & perniciosæ secundũ
Bed. (ascendunt in corda vr̃a). i. in men Q
tes quæ dirigunt alias vires: sicut cor dirigit alia membra. ¶ Sed quare isti quasi increduli secundum Lu. dicuntur reprehensi cum dicat. b. Ioã. quod viso domino gauisi sunt. ¶ Ad hoc dicit Ambro. quod à principio non crediderunt vt dixit Luc. sed crediderunt in processu & gauisi sunt vt dicit Io. Sed põt dici quod stant simul ista quod non crederent firmiter & tamen gauderẽt imo valde

A valde gauderent. Vnde & lucas infra dicit. Adhuc autem illis non credentibus & mirantibus prę gau.&c. Deinde christus vult eis facere fidem quod verè resurrexit in vera carne & non in apparenti tantum. Et hoc fecit primo offerēdo visui accidentia corporis sui: puta cicatrices. Secundo se exhibendo palpabilem. Tertio exercendo opera vitæ puta comedendo. Opus enim vitæ dicitur omne opus animæ quæ principiū vitæ in materialibus viuentibus. D Primum arguebat identitatem suppositi probando. s. quod ille qui videbať erat ille idem numero qui patiebatur. Sicut enim dicit S. Tho. in iij. identitas suppositi cognoscitur ex collectione accidentium eius quæ in alio non reperiť. Quam collectionē siue vniuersitatem accidentium optime visus percipit qui annuntiat & percipit plura quàm faciant alii sensus vt patet. j. Metaph. hoc C tamen vt ibidem dicit facit visus supposita carnalis veritate quæ non per visionem corporalē sed per alia argumenta monstrabitur. Per secundum autem. i. palpationem monstrabať veritas carnis. Nam vt idem dicit ibidem per hoc excludebatur falsa cognitio quæ est vmbratica visio aut secundum immutationem visus ab imaginatione. Aliquando enim ex vehementi imagitione res imaginata vt dicit videbitur D esse præsens etiam si homo vigilet, & corpora obiecta visui videbuntur hominum & animalium effigies. Excluditur etiam per hoc vt dicit visio spirituum in corpore sensibili apparētium Corpora enim quæ assumunt consueuerunt esse ex ære condensato: in quo non sentiuntur ossa. Sed cōtra prę missa arguitur multipliciter. Primo quia dominus incongrue videtur probando incessisse. De prioribus enim prior debet esse speculatio vt dicitur. j. Phy. Primus autem est hoc quod dicebatur esse veram carnem quam esse carnem crucifixi cum sit communius. Ergo etiam prius hoc debuit probari. Ad hoc dico quod non inconuenit quod probando aliquid prius secundum ordinē cognoscendi præsupponatur tanquam verū & postea probandum quod tamen non esset verum probationem non valeret vt patet ex. vij. Phy. vbi Aristo. in prin. lib. probat conclusionem suam: & post in processu probat quæ supposuerat ex quibus conclusionis veritas dependet. Sic etiam fecit Christus & hoc rationabiliter vt non statim licet paulatim rudes discipulos ad resurrectionis adduceret veritate. Secundo quia ista probatio non videtur fuisse efficax: quia si spiritus assumpsisset corpus solidum eos decepisset. Ad hoc dicit Sanctus Thomas vbi supra quod in corpore sic assumpto nō potuissent opera vitæ ita perfectè apparere: sicut in corpore vere viuente: quia opus artis, id est, quod fit per intellectum voluntatem non potest adequare opus naturæ cuiusmodi est comestio, & visio & locutio. Ideo & si non statim: tamen vt ait per longam in conuersationem fuisset fictio deprehensa. Tertio, quia visus perfectissimus est inter omnes sensus: ex primo Metaphisi. ergo inconuenienter post probationem sumptam ex visu: introducitur probatio ex tactu. Ad hoc dico dupliciter. Primo, quod probatio per visum & factum simul efficacior est quam per visum tantum: ideo vna est supra addita alteri & dictum est palpate & videte Secūdo dico ꝙ licet propria obiecta visus perfectus quam tactus percipiat.

I tamen visus facilius decipitur circa aliqua obiecta per accidens: eo ꝙ per medium extrinsecum immutet. Vt verbi gratia si sit aer ingrossatus & figuratus & coloratus secundùm humanum colorem vere & realiter: talé colorem perfectius percipit visus quã tactus humiditatem. sed tamen tangendo perfectus deprehenditur quòd cedit & non habet ossa quã per visum. quãuis etiam in ta
K ctu quo ad hoc possit esse deceptio vt dictum est & vt de septé in demõe incubo: qui in coitu ita femina deludit vt videatur esse vir sicut & succubus virum Ita & viro videatur esse mulier de hoc. s. Tho. j. q. xlix. ar. iij. & ij. dist. viij. de po. q. vlt. & Iob. xj. Et ideo dominus addidit tertiam probationem per opus vitæ. i. comestioné quæ non fuit necessitatis vt dicit. S. Tho. in. iij. sed
L potestatis inquãtũ per illam ostendebat se vere naturam humanã & potentiam comedendi & habere naturalem. ad quod ostendendũ nõ comedunt angeli. Fuit tamé vera & non ficta comestio: vt dicit idem. iij. quolibe. q. iij. Vera inquã veritate signi: quia significat in christo naturam humanã esse & veritate naturalis speciei: quia fuit actio à principiis speciei naturalis comestio
M nis. Sicut enim vox est vera vox etiam si non audiatur qnod est vocis effectus ita & comestio vera est etiam si non sequatur conuersio cibi in comedentem quod est comestionis effectus. Non autem fuit vera veritate incorporationis sibi quia christus erat extra generationis statum. Ideo vt ait ibi. s. in tertio cibum illum couuertebat christus in spiritualem. i. aeream materiam siue in vaporem sicut aqua a sole. Ex his autem patet textus qui subditur. Videte manus meas & pedes meos, in quibus vt ait Bed. clauorũ vestigia clarebát quia N ego ipse sum: idem numero qui prius fui suspensus in cruce. Vt autem ostendat veritatem carnis subditur (Palpate) per tactum: & videte per oculos Vel ponitur videre pro sentire cognosceret (quia spiritus) apparens in aereo vel alio inanimato corpore (carnem & ossa non habet sicut me videtis habere). i. videre seu rationabiliter cognoscere potestis. Visus enim ratione suæ O perfectionis pro omni sensu accipi cosueuit. Sicut cum dicimus: vide quàm suauiter redolet hæc rosa (habere) Est autem sciendum ꝙ sicut dicit. S. Tho. iiij. di. lxiiij. ad esse palpabile duo requiruntur. i. habere qualitates tangibiles quæ sunt calidum frigidum: & huiusmodi & non cedere tangenti ideo terra est tangibilis sed non palpabilis. ignis vero tangibilis sed non palpabilis. Cælũ aũt neque tangibile neque P palpabile. Omne ergo corpus palpabile: vt idem dicit in. iij. di. xx. (est per naturam corruptibile: licet per gloriam possit in corruptibile esse vt corpus christi. Ex quo patet vt dicitur Gre. in iij. mora quòd christi corpus quod palpabile fuit non erat subtile ad instar venti aut aeris sicut dixit Euricius. Dicitur tamen corpus gloriosum subtile Q quia perfecte subiicitur animæ. De hoc vide. iiij. dist. xliiij. (Et cum hoc dixisset ostendit). i. adpalpandũ exhibuit sicut prius exhibuerat ad videndũ cum dixit videte &c. (manus & pedes) imo & latus secundùm Io. Videtur autem ꝙ discipuli cum tetigerant: quia Beda sic dicit ad insinuandam: ergo resurrectionis suæ veritatem: non solum tangi à discipulis: sed etiam conuesci cũ illis dignatur nę arbitrarentur non solidc sed imaginabiliter sibi apparere. Hæc

A Hæc ille.Sed verum est quòd ipse qui
dem dignatus est tangi:sed tamen for-
te ipsi non ausi sunt tangere.Aduerten
dum est autem quod gaudium(cũ perti
neat ad potentiam appetitiuam cuius
obiectum est bonum apprehensum)es-
se non potest nisi id quod apprehendi-
tur apprehendatur vt bonum discipu-
li ergo qui cum spiritum se videre cre
debant turbati sunt non potuerunt gau
B dere nisi deposita tali fide dominum es
se crederent illum qui videbatur . Sed
tamen tantum bonum existimabat prę
sentiam magistri:& tantum de illa gau
debant quòd habentes securitatis cau-
sam non erant securi.ideo dicitur.(Ad
huc autem illis nõ credentibus).i. sine
omni hesitatione(& mirantibus ex tan
to & tam insolito bono(prę gaudio(.i.
C propter magnum gaudium quod erat
eis causa timendi ne forte ille dominus
nõ esset(dixit ipsis).s.dominus qui eos
volebat per efficacissimum signum cõ
fortare.i.per opus vitale (Habetis hic
aliquid quod manducetur)Sicut enim
dicit Mag.histo.illi quos magi suscitãt
positis quibusdam herbis sub ascellis
neque comedere neque bibere possunt
quod tamen est intelligendum ꝙ.s.fa-
D cere nequeunt virtute demonis:ita be-
ne vt fiunt virtute animæ:aliter ista es
sent falsa cum ad nutum inferiora cor
pora obediant diabolo quo ad motum
localem duntaxat.(At illi obtulerunt
ei partẽ piscis assi & fauum mellis)For
te enim adhuc seruabant consuetudinẽ
victus christi:de quo non legitur ꝙ car
nes manducauerit nisi ex mandato le-
gis propter mysterium in esu agni pa-
schalis:& ideo in tanta solennitate ca-
rentes carnibus offerunt piscem. ¶ In
hac parte est documentum in sensu al
legorico ꝙ post christi resurrectionem

tẽpore gratiæ cibus animæ.i.bona ope- E
ra:& bona conuersatio dulcissima est:
quæ tempore legis annexam amaritu-
dinem habebat:& hoc propter duo.Pri
mo:quia in operando tunc nõ erat tan
ta copia gratiæ quæ animam consola-
tur.Secundo quia post laborẽ non sta-
tim ibant ad requiem æternæ consola-
tionis sed ad limbum.Vnde Grecus.Et
iussu quidem legis pascha cum amari-
cantibus edebatur quia adhuc amaritu F
do manebat.Post resurrectionem vero
cibus fauo mellis dulcoratur.Hæc ille.
¶ Quantũ ad tertium tangitur illumi-
natio qua christus discipulos suos edo-
cuit per scripturas vt in omnibus certi
essent:cũ dicitur.(Et cum manducasset
coram eis)ad docendam veram huma-
nam naturam.nõ ad ostendendũ quòd
in resurrectione necessarius sit vsus ci-
borum)sumens reliquias dedit eis : & G
dixit ad illos.Hæc)quæ.s.in me videtis
expleta (sunt verba) idest significa-
ta verborum . Vel hæc verba quæ di-
cam sunt verba (quæ locutus sum
ad vos cum adhuc essem vobiscum)
idest cum adhuc essem in carne morta
li:in qua estis vos : vt ait Beda(Quo-
niam necesse est) non absolute sed ex
suppositione ꝙ Deus ita statuerit vel
prouiderit.Absolute necessarium dico H
id cuius oppositum deus facere nõ po-
test eo quod cõtradictionem includat
vt duo & tria esse quinque.Ex suppo-
sitione vero necessariũ est cuius oppo-
situm facere inquit supposito quodam
quo non supposito posset vt socratem
saluari si est prædestinatus.Supposito
enim ꝙ socrates prædestinatus : Deus
eum damnare non potest:quia seque-
retur ꝙ Deus eum damnare ideo põt:
quia sequeretur quòd deus eum vellet
peruenire ad vitam æternam : & non
per

I peruenire ad illum: secundùm ad miseriam æternam. Absolute tamen deus potest socratem dãnare quia nihil vult necessario nisi seipsum (Impleri omnia que scripta sunt deo reuelante in lege moysi: & prophetis & psalmis de me.) Q̃uo autẽ in has tres partes diuidatur scriptura verus: vide supra feria quarta post dominicam de passione. Tunc aperuit illis sensum vt intelligerẽt scri-
K pturas. Hoc aũt põt intelligi tripliciter fuisse factum. Vno modo quia eis habitualem notitiam tradidit scripturarum quæ ad christum pertinebant: ac si illas memoriter didicissent: alio modo quia ita illuminauit eorum sensum. i. intellectum vt scripturas prius auditas vel in posterum audiendas funditus penetrarent: & forte aliqua tunc allegauit. Vel tertio fuit vtroque mo-
L do Est autem sciendũ ꝙ christus sex multum clausa aperuit. Primo virginis vterum saluo signaculo virginitatis. Esa. xlv. Aperiatur terra & germinet saluatorem. Secũdo latus proprium. s. permissiue. Ioã. xix. Tertio infernum. Esa. xlv. Aperiam corã eo ianuas. Quarto cœlũ. Act. vij. Ecce video cœlos apertos: & Iesum stantem. Quinto intellectum legis & prophetarum Apoc. v. Di-
M gnus est domine deus aperire librum. Sexto cor humanũ ad credendum & intelligendum vt hic. (Et dixit eis quoniã sic scriptũ est: vt. s. consummatum est. (& sic opportebat) ex suppositione (christum pati) sicut. s. passus est: (& resurgere à mortuis die tertia: & prędicari in nomine eius). i. per nomẽ seu significatũ nominis eius (penitentiã). i. virtutem: & sacramentum pœnitentiæ (& missionẽ peccatorum.) quam vtraque præsentia virtute christi operatur (in omnes gentes). i. per vniuersum mũdũ.

Fuerunt autem hæc omnia ex suppositione & non absolute necessaria. Q̃uo N
autem semel sit euãgeliũ prædicatum: & iterum prædicabitur: vide do. x. post festũ tri. ¶ In hac parte est documentũ vt spirituali diuinorum intelligentiam queramus à deo: ita tamen ꝙ id quod nostrum est non negligamus: quia esset tentare deũ. Deus enim & scientiam infundit & illuminat intellectum vel per se vel per angelum suũ. Iaco. j. Qui in- O
diget sapientiam postulet a deo.

Feria. iiij. infra octa. Pascha.
Ioan. xx.

MAnifestauit se iterũ Iesus discipulis suis ad mare tyberiadis. manifestauit aũt sic. P
simul Simon petrus & thomas qui dicitur dydimus & nathanael qui erat a chana galileæ & filii zebedei & alii ex discipulis eius duo. Dicit eis simon petrus. Vado piscari. Dicunt ei. Venimus & nos tecum: Et eiecerunt & ascenderunt in na- Q
uim: & illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem iam facto stetit Iesus in littore: non tamẽ cognouerunt discipuli quia Iesus est. Dicit ergo eis Iesus. Pueri nunquid pulmentarium habetis? Respõderunt ei: non. dixit eis. Mitte in dexterã nauigii rhete & inuenietis. Miserunt ergo & iam non valebãt illud

illud trahere præ multitudine piscium. Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus petro. Dominus est. Simon ergo petrus cum audisset quia dominus est: tunica succinxit se: erat enim nudus: & misit se in mare. Alii autem discipuli nauigio venerunt: non enim longè erant a terra sed quasi cubitis ducentis: trahētes rhete pisciū. Et ergo descenderunt in terra viderunt prunas positas & piscem superpositum & panem. Dicit eis Iesus. Afferte de piscibus quos prendidistis nunc.
C Ascendit simon petrus & traxit rhete in terram plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus: Et cum tāti essent non est scissum rhete. Dicit eis Iesus. Venite prendete Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: tu quis es scien-
D tes quia dominus est. Et venit Iesus & accepit panem & dabat eis & piscem similiter. Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis cum resurrexisset à mortuis.

MANIFESTAVIT SE ITErum iesus &c.) Io.xx. In hoc præsenti euā.tagūtur tria pūcta quæ sunt. Allocutio: recognitio: & cōsolatio: qa tamē ferè oīa parēt ex dictis solū aliqua pauca exponē- E
da sunt. (Vado piscari. Sed hic mouet quæstionem Greg. quia videtur Petrus post missam manum ad aratrū per discipulatū domini retro aspexisse per reditum ad officium piscationis. Sed ad hoc idem Greg. ꝙ ad officium occupatiuū mētis & à spiritualibus retrahens: post conuersionē nō est redeūdū: sicut est vectigal ad quod matthęū rediisse non legimus. Secus autem de eo quod sine peccato & mentis implicatione ex- F
erceri potest. vt piscatio. Sed cōtra: qa cū ad hoc nō redierit petrus christo viuente videtur quod omnino aliquā mutationē circa mentē passus sit. Ad hoc aūt dicit Augu.&.S.Tho.ꝙ rediisset ad illud ante christi resurrectionem & vulnerū inspectionem videre ex desperatione fecisse. Sed nūc post christum sibi de sepulcro reditum viuum post inspecta vulnerū loca: post acceptū eius G
in suffiatione spiritūsanctū facti sunt apostoli sicut antea pisciū piscatores. Et hoc in signum ꝙ predicator sui apostolatus integritate seruata: potest necessarium victum arte iusta querere: si aliunde non habeat exemplo Pauli qui ne alios grauaret artem quam non nouerat didicit secundùm. S. Tho. super Ioan. Sed contra: quia victum semper H
aliunde habet dicente domino. Hæc omnia scilicet temporalia adiicientur vobis. Ad hoc vero dicitur quod seruo dei omnia adiiciuntur eo cooperante: in cuius signum petrus quidem hic dicitur laxasse rhete: sed dominus fuit qui illud piscibus adimpleuit. (Dicunt ei Venimus & nos tecum) in signum scilicet quòd omnes pręlati & prędicatores summo pontifici coopera ri debent. (Et exierunt & ascenderunt in nauim: & illa nocte nihil prendider

I derunt)in signum quòd sine luce diuinæ inspirationis rhete prędicãtium est inanè. (Nunquid pulmentarium habetis).i.cibum alium à pane:puta pisces. Vnde.S.Tho.dicit quòd credebant illum esse piscium mercatorem. Secundum aliquos autem dicitur à puls pultis:& proprie:est cibus liquidus. Alloquitur autē eos vt paulatim ad sui notitiam producat.¶ Quantum ad secundum tangitur quomodo Christum di-
K scipuli agnouerunt:cum dicitur.(Dicit ergo discipulus ille quem diligebat Iesus.Dominus est) Io.secundum Bed.cognouit dominum ex consueta voce vel ex miraculo. Et secundum Chrys.quia erat perspicacior.s.intellectu & sensibus quàm petrus citius illum recognouit(Succinxit se).i.vestiuit propter reuerentiam magistri (erat enim nudus) ratione caloris & expeditionis operis. (Et misit se in mare) vt citius veniret
L ad Christum secundum.S.Tho. Dicit autem Beda.quòd petrus ad dominum aut natando aut peditando venit. Alii autem dicunt quòd memor quomodo ante iussu domini super aquas ambulauit:tūc idem fecit spiritu feruens.Nō enim cum tãtum distaret & esset in tali fundo tam distãte à terra:in quo nauis onusta posset incidere est rationabile quòd peditauerit:& multominus quòd natauerit : quia non citius sed tardius
M venisset quàm nauigio.Sed etiã est verisimile quòd si sic fuisset tantum prodigiũ quòd vno verbo potuisset exprimi euangelista non tacuisset : ideo qui vult sentire cũ Bed. dicat quòd potuit peditare : quia multoties longe littore aqua non est profunda:nec ibi natauit nauis onusta quia adhuc rhete erat in aqua vt innuitur hic. Potuit etiam natare : & tamē citius venire quàm naui-
gium : quod trahendo rheti & piscibus N
insistebat. (Alii autē discipuli nauigio venerunt:nō enim longe erant à terra sed quasi cubitis ducētis trahentes rhete piscium) Secundum Bed.hic causa redditur quare petrus natauit aut peditauit:secundum alios vero quare alii non venerũt super aquas sed nauigio. ¶ Est autem hic morale documētum:vt qui vult agnoscere Christũ & ad illum eruenire:audiat vocē eius qua loqui-
tur:interius inspirando recessum à ma- O
lo:& progressum ad bonũ : & inspiciat miracula eius quæ sunt in nostrũ beneficium : & non immergatur totus in aquas delitiarũ & vanitatum. ¶ Quantum ad tertiũ tangitur quomodo Christus consolatus est discipulos in anima per suam gratiam præsentiã & in corpore per corporalē refectionem.(Accepit inquit panē)quem.s.ipse cum pisce & prunis parauerat : vt dicit.S.Tho. Hoc autē quod dicitur in tertio &c.secundum aliquos.i.secũdum Aug.lib.ij. non referī ad apparitiones factas:quia iam fuerunt quatuor:sed referī ad dies quibus factę sunt qui sunt dies pasche & eius octaua & dies hæc. Secundum alios vero refertur ad apparitiones factas discipulis quæ fuerunt tres quibus additī quarta qua apparuit magdalenæ.

Feria. v.infra octa.Pascha.

Ioan.xx.

MAria stabat ad monumentũ foris plorans.Dum ergo fleret inclinauit se & prospexit in monumētum : & vidit duos angelos in albis sedentes : vnũ ad caput & vnum ad pe-

A ad pedes: vbi positum fuerat corpus Iesu. Dicunt ei illi. Mulier qd ploras? Dicit eis. Quia tulerunt dominum meum: & nescio vbi posuerũt eum. Hæc cum dixisset: conuersa est retrorsum & vidit Iesum stãtem: & nesciebat quia Iesus est. Dicit ei Iesus: Mulier quid ploras? Quem quæris? Illa existimans quia ortulanus esset dicit ei: Domine si tu sustulisti eum dicito mihi vbi posuisti eum: & ego eum tollam. Dicit ei Iesus. Maria. Conuersa illa, dicit: ei Rabboni Quod dicitur magister. Dicit ei Iesus: Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad patrem meum: Vade autem ad fratres meos & dic eis. Ascendo ad patrem meum & patrẽ vestrum: Deum meũ. & Deum vestrum. Venit Maria Magdalenæ annũtians Discipulis: quia vidi dominum & hæc dixit mihi.

D MARIA STABAT AD monumentum &c.) Ioã.xx. Quia fere totum hoc Euangelium ex dictis est patens tamen aliqua verba exponenda sunt (Maria stabat ad monumentum foris) i. extra illum saxei sepulchri locum: sed tamen erat intra illud spatium in quo cum aliis mulieribus fuerat ingressa circa quod erat clausura quædam: imo vt videtur ingressa erat primam cellulam: stans ante portam secundæ: & sic quodam modo erat intus & foris (plorans.) Cum enim vt dicit S.Tho. sint duo genera lachrymarum s. Compunctionis pro peccatis: & deuotionis pro cœlestibus consequendis: sicut Maria abundauit primo genere in sua conuersione ita & secundo in dominica passione abundauit. (Dum ergo fleret inclinauit se) vt per portulam humilem intus monumentum aspiceret. (Tulerunt dominum meum) .i. corpus domini mei denominans à toto partem. Sic enim secundum. S. Tho. etiam filium Dei sepultũ dicimus: cum sola eius caro sepulta fuerit: quia diuinitas carnem non deseruit. Existimabat autem angelos homines esse: vt dicit. S. Thom. (Et nescio vbi posuerunt eum. Hęc cum dixisset conuersa est retrorsum.) Et hoc secundum. S. Tho. angeli exhibuerunt reuerentiam Christo apparenti post tergum Mariæ & aspexerunt quasi ibi aliquid viderent & tunc illa conuersa est. vt videret quid illi viderent. ¶ Et propter hoc etiam nõ expectauit angelorum responsum (existimans quia ortulanus esset) quia sciebat custodes aufugisse: & consequenter arguebat nullum ibi esse debere nisi ortulanus secundum. S. Tho. Vel forte in effigie ortulani dominus apparebat. (Dicit ei. Domine) Dominum eum vocat vt caperet beneuolentiam (si tu sustulisti eũ dicito mihi vbi posuisti eum vt ego eum tollam.) Ex magno amore credidit quòd omnes cogitarent de domino suo vt ipsa: ideo illi non nominat quis sit dominus suus quem quærebat. Hæc. S. Tho. Vel forte ideo fuit: quia sciuit ortulanum interfuisse sepulturæ: aut credidit (Dicit ei Iesus.

I Maria conuersa illa) Contra:quia iam ad illam loquebatur:ergo erat ad illum conuersa. Ad hoc dicit Aug.quòd conuersa est secundum mentem : cognoscendo quem non cognoscebat. Vel vt dicit S.Tho.quia eum ortulanum credebat sollicita de eo quod gerebat in corde non respiciebat eum continue: sed potius respiciebat hincinde : si aliquod signum videret sepulcri : sed vocata proprio nomine statim illum re-
K cognouit. Dicit ei Rabboni:quod dicitur magister : & statim prostrata voluit osculari pedes eius : sed Christus tunc extendit manum dextram:vt patebit & tetigit eam in fronte inter capillos:& supercilium sinistrum: (& dixit ei Iesus: Noli me tangere : nondum enim ascendi ad patrem meum.) ¶ Sed dubitatur quare ante resurrectionem & post permisit se tangi à discipulis & etiam à mulieribus quæ tenuerunt pe-
L des eius inter quas erat istamet:nō autem modo ab ista sibi dilectissima. Ad hoc dicitur tripliciter. Primo secūdum Aug.quòd non voluit se osculari in signum quòd ecclesia gentium quam significabat hæc mulier non coniungeretur Christo per fidem nisi post eius ascensionem. Secundo secundum eundem:quia ista Magdalena nōdum credebat Christum ascēdisse ad patrem.i. esse ei æqualem quia de eo vt dicit S.
M Tho.sicut de sancto viro sed non vt de Deo sentiebat. Tertio secūdum Chry. vt induceret eam ad sui reuerentiam maiorem quàm ante passionē. Credebat enim eum ad priorem vitam surrexisse quam habuit ante passionē. Ideo dicit Christus, Nondum ascendi ad patrē:vt coniungatur mihi ecclesia per fidem:quo ad primū. Vel nondū ascendi:supple in corde tuo:quo ad secundū,

Vel nondum ascēdi : ideo appareo sine A
qualitate gloriosa : & talis qualis ante passionem quamuis sim gloriosior quo ad tertiū. (Vade autē ad fratres meos.) Ecce regis nostri mansuetudinem : qui discipulos à se creatos fratres suos appellauit (& dic eis. Ascendo ad meum patrem vestrum) meum quidem naturalem:vestrum autē adoptiuum (Deum meum & Deum vestrū) quem ego inquantū homo adoro & ei supplico (Venit Maria Magdalenæ annūtians disci- B
pulis:quia vidi dominum. & hæc dixit mihi) Est autē notandum secundum S. Tho.quòd ista beata Magdalena bis vidit angelos ad sepulchrū. Primo vnum sedētem super lapidē cum aliis mulieribus sicut dicit Mar.& Matt. Et secundo duos in regressu quādo Petro & Ioanne abeuntibus remansit plorans : vt dicit Ioan. Similiter bis vidit Christū. Primo in forma ortulani. Et secundo in via quando currebat nuntiare di- C
scipulis cum aliis mulieribus : quando secundum Mar.& Matth.tenuerunt pedes eius. Occasione vero dictorum in hoc Euangelio de hac mirabili sancta quædam volo narrare quæ nec in eius legenda : nec in chronicis volgatis habentur. Cum anno domini. M.cccxc. vij.deuotionis gratia antrum vbi pœnituit:& sacras eius reliquias apud sanctum maximianum visitassem : ostensum est mihi pluries sacrum & venerabile caput eius grande valde, & totum vndique ad os vsque denudatum:excepta ea parte frontis quam saluatorem omnium diximus tetigisse, Ibi enim pellis ad instar quasi ethiopissæ seu cadaueris iandiu occisi clare apparet & in pelle duæ fossæ duarum extremitatum digitorum : quarum altera multo est reliqua euidentior atque profundior.

dior. Et sub pelle caro ad albedinem declinans. Ostensi sunt & in vitrea ampullo eius capilli non omnes sed qui pedes Christi tersere necnō & ampulla vitrea plena terra habente colorem medium inter rubeum ac nigrum. quā in parasceue. b. Magdalena sub cruce collegit que vt omnes mihi sine hesitatione affirmabant: singulis annis in die parasceues perlecta passione euidenter & clare ebullit: acsi ibi videatur sanguis ebulire. De qua quid sentiendum sit alias. Vidi & brachium eius magnum & cerei coloris. Ossa vero eius in capsa argentea reclusa videre non potui. Alabastrum quoq; vnguenti nardi spicati pistici pretiosi monstratum est mihi marsiliæ in ecclesia sancti victoris. Cum ergo diligentius de omnibus prædictis veritatem scrutari voluissem chronicam huius sententiæ reperit Carolus rex Siciliæ secun-
C dus: & comes prouinciæ circa annum domini millesimum ducentesimum septuagesimumnonum bello nauali cum rege Arragonum congressus: victus & captiuatus est. & apud barchinonam moriturus viro carceri mancipatus. Cumque omni humana spe destitutus indubitatam morté expectaret in breui à magistro Gulielmo de tonnais ordinis predicatorum confessore suo monitus est vt Magdalenam quæ in terris
D sibi subiectis prædicauerat pœnituerat & obierat: in auxilium aduocaret. Qui statim firma spe de meritis eius conceptā: ieiunio & confessione & lachrymis eis se commendauit. Ecce autem in ipsa vigilia festiuitatis beatæ Magdalenæ nocte astitit ei matrona pulcherrima: Carolum voce sonora & proprio nomine vocans: preces eius exauditas commemorans & vt se velocius sequeretur indicans. Cumque E
pro captiua familia sua ille precaretur: sequere inquit me: & sequentur tui omnes. Sic autem factum est. Post paululum vero cum aliquātisper processissent illa firmato gradu & se inuocata Magdalenam esse commemorans: scis ait vbi sis modo. At ille. Intra muros adhuc sumus barchinone: si non fallor. Falleris inquit sed iam es infra terminos tui principatus & prope Narbonam ad vnam leucam. F
idcirco ne expauescas: tutus etenim es. Sunt autem inter Narbonam & Barchinonam tres magnæ dietæ, id est, triginta leuce superque. Tunc ille perfusus lachrymis. Quid inquit ô domina gratum rependere pro tanto beneficio possum? Dicam inquit. Cum instante bello quoddam corpus meum de meo sepulchro sublatum: & loco eius aliud suppositum fuisset: vt fallerentur inimici si meum corpus asportare voluissent ita factum est. Vnde G
adhuc apud talem locum iacent reliquiæ meæ aliis loco earum sublatis. Illuc perge & has talibus signis inuenies. Nam in tali loco vitis est: quam sequens de ore meo prodiisse videbis: & ibi est caput meum totum nudum excepta ea carne quam saluator mundi in orto tetigit cum eius volui tenere vestigia. Capilli omnes interierunt exceptis his qui Iesu Christi pedes tetigere. Iuxta caput est ampulla plena terra madefacta sanguine H.
Christi: quam sub cruce collegi. & semper quo ad vixi in memoriam domini mei seruaui. Cum hæc inueneris honore digno eleuabis. Et locum meæ mortis & meæ pœnitentiæ fratribus meis, id est, prædicatoribus trades. Ego enim peccatrix & apostola fui: conuentui

I loci in quo decessi redditur pro centũ fratribus assignabis: vt semper ibi vigeat studium generale. Et his dictis disparuit. Ille verò facto iam narbonam cernens: in eo loco in quo magdalena disparuit: crucem figi iussit quę vsque in pręsens crux de leuca dicitur. Et sanctum maximinum adiens omnia per ordinem reperit & iussa perfecit. Nã
K cum in illis duobus locis monachi habitarent: eis contributionẽ fecit: & loca illa fratribus predicatoribus tradidit assignans redditus super gabellis ciuitatis nicensis & aliis: iuxta præcepta magdalenæ. Templum verò reliquiis eius regium incepit: sed nõ plene perfecit. Profectus vero ad regnũ: monasteria duodecim plura ordinis eiusdem prædicatorum fabricauit atque dotauit: in quibus de magdalena vsque hodie memoria quotidie agitur
K ac tandem moriẽs cor suũ ordini eidẽ legauit ꝙ vsque hodie in conuẽtu sancti dominici de neapoli ineburnea pyxide reseruatur. illudque anno millesimo quadringẽtesimo nonagesimo quinto propriis luminibus inspexi. Igitur mirabilis Deus in sanctis suis. ¶ Alibi tamen vt mihi digni fide retulerũt legitur (imo forte in eadẽ chronica quã quia semel & cursim perlegi forte ad plenum retinere memoriter nequiui:
M precipue quia de his scribendis nõ cogitabam) megdalenã dicto regi ea nocte ter apparuisse & primo. Dixisse. Si te hinc liberauero facies quod iubebo? Quo spondẽte disparuit. At ille semetipsum reprehendẽs: ait Heu nec quid velit inquisiui. Qua secundo apparente & repetente eadem: quid inquit ipse iubes o domina? At illa. Locũ inquit meæ mortis & meæ pœnitentiæ meis fratribus tradas. Quo id se facturum

spondẽte: disparuit. At ille semetipsum N
reprehendens. Heu inquit nec, qui sint isti eius fratres inquisiui. Sed beata magdalena tertio ei modo supradicto apparuit. & narbonam vsque in suo festo populo in honorẽ magdalenæ solẽnizante deportauit. Nam in ea ciuitate & in tota regione summæ venerationi habetur. Ex his autem perspicuũ credo: quantũ prædicatorum ordinem O
Magdalena diligat & magnipendat: quia s. predicatores suos fratres appellauit: & eis thesaurum suum id est sua loca suasque reliquias commendare curauit: quin & magistro generale iusdem ordinis tunc apparuisse dicitur dũ Carolum e carceribus exemit dicens. Vos legi thesauri mei custodes atque cultores. Propter quod etiam ipse Carolus tantum ordinem dilexit vt suæ. s. liberatrici se conformẽ effecerit. Sed quia P
de magdalena sermo nobis exorsus est vt tanto amori iuxta posse & vices & gratias referam: nonnulla alia quæ legi recitabo. Nam anno Christi millesimo tricentesimo septuagesimo sanctam baumam seu italice balmã id est antrum in quo magdalena penituit: quidã mercatur tuscus deuotionis gratia visitauit. Hinc inde sit diuino succẽsus amore regressus est: vt ebrius amoris spiritu verba eius relegenti videatur extitisse. Hic egressus in patriã suæ viæ itinerariũ vulgari metro confecit: pulcherrimę veridicęque describẽs & loca & reliquias omnes quæ in sancto maximino in Marsilia & Areiate & Auinioni & reliquis locis vicinioribus continentur: iuxta ea quæ oculis nostris inspeximus. Sc quoque præsente fratrem Aeliam ordinis prædicatorũ qui magdalene longo tempore id est annis. lxxxvj. in sancta bauma seruierat

A rat multa quæ subinferam reuelasse & post paululum vitã finiuisse testatur Huius opusculum ad me per venerabiles patres ordinis nostri fratrẽ Petrum Veronensem prioremque brixiensem:& fratrem Ioannem fabrianensem diuini verbi præconem :à fratre honofrio florentino:à quo illud se habuisse asseuerant deuenit.Igitur visitatis reliquiis & spelunca dum conso B latus mercator discessum meditaretur fratres pœnes quos gratiam forte inuenerat:(cum Beati patris Heliæ:sermone amplius consolari voluerunt. Eumque manibus fratrum beatus pater Helias delatus fuisset : nam totus contractus nil ferè præter linguam habuit vitam participans: visos peregrinos dulciter salutauit .ac fratri se deferentia ait.Ad locum meum me de C feras: quia secreta dei volo reserare quę tacui. Locũ vero suum dixit eum in quo ad orationem:in spelunca super petra in qua nocte magdalena quieuit ! stare consueuerat. Pro hoc vero sciendum est montem esse in prouincia ab oriente Niciam:ab occidente vero marciliam & a meridie mare & à septẽtrionem habentem Autnionem Hic ad altitudinem trium D milium passuum assurgit. Et deinde iubam seu Cristam gerit lapideã ab occidente in orientem decem milibus passuum & eo ampliùs extensam quæ ab occidente sic præcise cernitur, vt murum vastissimum dixeris.Nam ad instar fere duarum præcelsarum turrium eleuatur. In rupis huius radice spelunca est eleuata quã tum magnus imo maximus iactus est lapidis: ore prospiciens occidentem: & clibani formam præ se ferens.Ante speluncæ in breue spatiosum:intus vero ad leuam intrantis & ad spe- E luncæ medium lapis à solo surgens in cumulum eleuatur : & paulatim ac sensim versus interiora speluncæ euanescit inter quem & extrema & speluncæ fons pulcherrimus pa tet frigidissimus tactu & gustu dulcissimus:nũquam deficiẽs & nũquam patenter ad extra prosiliens.Super eo lapide magdalena & contemplatione & quieti F nocte vacabat vt communis fama :& imago ibi quasi magdalene apertis oculis quiescentis beato maximino au tore reposita testatur. vnde cum tota spelunca interdũ guttulis ac generati humoris humectetur lapis ille solus (vt dicitur) omni tempore immunis ab iniuria stillicidũ conseruetur.Huc igitur dum pater Helias fuisset delatus sequentibus peregrinis :& ad lachrymas scitatis eius aspectu concitatis ait (Fratres) dies venit & hora G mihi diu expectatæ mortis.Igitur qui ad beatæ magdalenæ gloriã & vestræ salutis augmentum enarro :percipite.Cum beatæ magdalenæ seruiturus desertũ istud : & rupem horridã petiuissem.exacto hinc mẽse solitudinẽ fastidiens pœnitui : & discessum tacitus cogitaui. Quadam igitur nocte cogitatibus agonizans subito instar H crucis montem hũc lapideũ in partes quatuor diuisum inspexi atque mihi quatuor mũdi partes oriẽs occidens merides & septentrio patuere & cœlũ sursum abyssusque deorsum. Igitur timore per territus in terram excors cecidi.Cumque verbis quibusdã dulcib⁹ eleuatur spiritũ collegissem:toto corde magdalenã in auxiliũ aduocaui. Hæc statim affuit tã sereno:& radianti vultu : vt in eã intendere non possem operta oculis & nuda brachia ac

Q 3 pedes

I pedes floribus redimita dicens. Incon
ſtans ac rudis te propter apertus eſt
mons & te propter ego aſſum : & per
me modo velis tua anima in æternam
vitam dirigetur. Tu hic a meo serui-
tio diſcedere cogitaſti ſed audi quę di-
cam:& demum age quodlibet . Vt no-
ſtri inquit e hieruſalem marſiliã mul-
ti deo volente & naui ſubuehẽte deue-
nimus. At vbi m arſilia & pars non par
K ua regionis Ieſu Chriſti fidem ſuſce-
pit:tantum circa nos humanus fauor
& inquietudo creuerunt vt hominum
conſortis fugere cõgitarunt: Rapta ve
ro diminutus ſub huius auri ſui ore de
poſita. Cũ hinc inde per locum mihi à
deo paratum lumina direxiſſem draco
nem quem mea ſoror martha occidit:
repente lucem iter & tenebras aſpexi:
cuius horrorem ſufficienter exprime-
L ret nemo erat bubalo maior . Vidit &
omnis generis viperas. De hoc mõſtro
de quo ſic loquitur Magdalena Vincẽ.
dicit in ſpe. Hiſto. ꝙ draco monſtruo-
ſus extiterit:anterior enim pars feralis
erat:poſterior piſcea & viperea cauda
fuit magno boue maior & ꝓlixo equo
prolixior:caput leoninum habuit : iu-
bas equinas pedes ſenos & vngues vr-
ſinos. Fortitudine & ferocitate. xij. cre-
M ditur ſuperaſſe leones. Fuit ex leuiathã
ſerpente maritio & bonacho animali
generatus in ponte galatiæ aſię in quę
ſunt eiuſmodi monſtra Per mare aũt
venit ad rodannum fluuium : per quẽ
ad ea loca conſcendit in quibus fuit
occiſus. Hæc omnia ille. Non eſt vero
mirum, ſi in ſpelunca verſabatur ma-
gdalene. quia in medio eſt deſerti va-
ſtiſsimi quãuis tamen Diabolica for-
taſsis inuidia id actum ſit. Subito in-
quit igitur Magdalena me apparente

in ſpelunca:& diaco & viperea multi-
tudo excitantur me in oculis ac ſibili
ſuum furorem pre ſe ferentes. Nam vi-
perę quidem innixę caudis pectoribus
aſſurgebat ſed draco omnibus imma-
nior ita me conterruit:vt timerẽ eius
aſpectũ:imo nec ferre poſſem:qui mor
tem non timebam. heu me tũc inquio
Ieſu mi niſi mihi ſtatim affueris aut
deuorabor:aut pauore ſpiritũ efflabo
contraxit tunc ſubito draco caput qua
ſi me non curaret. ſed denue ſtatim ex-
tenſo ac dilato vaſtiſsimo gutture &
concuſsis alis me deuorandum in-
uaſit. Cumque iam deglutiendum in
ſua ora traxiſſet:quia lingua non po-
teram ſic ſum profundo & ſecuro cor-
de locuta:dulcis amor Ieſu triſtem ne
ac ſolam in deſerto poſt innumera tua
dona me draconis eſcam effeciſti:tunc
ſubito Angelus de ore draconis educta
me allocutus eſt dicens. Beata quæ fi-
dem tenes. Ac draconem calce percu-
tiens egredere inquit hic draco & om-
nes vipere tecũ ad repẽte ſe dedit dra-
co & reliqua turba pręcipitẽ & volans
ac peditans deſertũ adiuit in quo illũ
mea ſoror martha ſuperauit. Igitur
Angelus michael ſpiritum efflauit odo
riferum : qui in flammam conuerſus
totam baumam lambens immundas ac
fetidas viperarum feces aſſumpſit. &
locum omnem mundum ac redolen-
tem effecit. Deinde vero in me con-
uerſus. Deus inquit quem tantum o
magdalena concupiſcis & ſemper ha-
bes:te vult hunc locum lachrymis irri
gare profuſis : vt futuris ſeculis exem-
plum pœnitentiæ perpetuo fias. Re-
manſi eo diſparente perterrita : & lo-
co luſtrato hominibus inuium aſcen-
ſum deſcenſumque rupe vetante co-
gno-

A gnoui.Tunc amoris dulcedine ad lachrymas resoluta me ad terrã prostraui: adorans ac dicens. Gratias tibi Christe ago ꝙ me omnia mea affectione replesti. Sed oro fontem in rupe ac exhibeas deprecanti. Crepuit statim sub meis oculis immane hoc saxum i& quas cernis Helia aquæ e duro silice scaturiere. Cumque ante ipsum limpidissimum fontem genu flexo Christo
B gratias agere:ecce plus quã mille spiritus vidi in speluncæ dextera stetisse verba suauissimi amoris hebraica lingua decantãtes. Cã igitur postremo subintulissent:non expedite animę tã assiduam orationum frequentiam eleuatis oculis plenum aërem foras speluncam ex similibus inspexit Igitur cum eos demones suspicata Iesum nimium territa ac clamassem: repetente cum suis militiis angelus michael af-
C fuit dicens. Assum magdalena ne timeas. Denique malignis spiritibus cõgressus:eos omnes in fugam compulit reclamantes. Non eris tamen ideo beatatu quæ orationibus vacas in antro. Crucem igitur in ore speluncæ Angelus erexit s dicens. caue ne extimescas in posterum:quia custos tui altissimus Igitur ante crucem eo disparente tunc taui: sed oratione timore nimio ex sic-
D catis visceribus instare attenta non præualens: collectas duas radices in ipso ore speluncæ & lotas comedens aquam de fonte bibi:postquam humanum aliquid non gustaui crucem deinde rursus complexa ea die ac nocte sequenti orans horto solo visum ad crucem ipsam leuaui coloris vt videbatur cristallini & radiis fulgẽtibus coruscam. Cumque in me vehemẽtissimi amoris Flammã peremissem:ecce tam læta & iubilãs angelorum tur- E
ba affuit vt æternam vitam in hoc antro credidisses. Repente igitur ab his ad infernalia loca delata:pœnarumque genera & punitorũ turmas inspexi. Cumque ad loca purgatorii & ventũ esset: tanta dulcedine me spiritus deuoti circunsterunt:vt mihi viderer esse in patria:& tum magna teneritudine dixeruut. Ora pro nobis magdalena nostra F
Quibus ergo vtinam inquio vestra voluntas per me impleatur. Animaduerto quantum vobis auxilii sit oportuũ. Deinde vero ad crucem iterum repositæ mihi Angelus ait. Quanto tempore tuus ac noster amor Iesus in terris te propter euixit: tanto tu quoque hac spelunca moraberis. Steti igitur eo disparente ad crucem orans & Christus salutem meam contemplabat: Omni igitur euoluto die G
Angelorum affuere militiæ: & me tam sublimen in aëra sustulerunt: vt cœlestes audiuerim resonare melodias quod ab inde citra septies semper intra diem & noctem effecerunt. Frigus ac gelu igne succensa iam non curabam. Cumque meæ vestes paulalatim vetustate deciderent. paulatim quoque diuina pietate mei creuere capilli: ac demum cum semicinctia è rupe deiecissem se soadeo diffunderunt vt à me lapidibus succidendi gressum præpedirent. In ipsa vero cruce mysteria Christi cuncta videbantur. Ibi Anne ac Ioachim Historias ibi Mariam, Iesum meum mihi parientem ibi crucifixi tetrũ liuorem:ibi pium cruorem ibi dura vulnera:ibi crucem ac mortẽ eiusdabatur intueri: & eundem regredientem ab inferis: & cœli sydera pœnetran- H

 tem:

I tem.Cum his cibata ferculis nocte die-
que flerem cum lauandi vultus gratia
fontem petiuissem obuium mihi huma
na forma Iesum me his verbis alloquē
tem vidi te propter maria loca ista cō-
stitui. Circunsteterant celestes militiæ
regem suum florum serta gestantes. &
oliuarum palmarumq; ramos tenentes
in manimus.Et ecce resplenduit subi-
to assumpta humanitas: & seipsum ad
instar sui cum esset in monte thabor
K saluator transfigurauit adeo vt me ocu
los inflectere tanta maiestas impule-
rit.Me quidem ad vultū dilectum ocu
los attollere dulcis amor inflāmabat:
sed minime valui. Cumq; mecū mul-
ta contulisset illapsus est cœlo: & quo
ad vixi centies ac decies me in spelun-
ca sua pietate visitauit.Itaq; Helia tibi
consulo teq; rogo:vt in hac rupe chri-
sti laudes exoluas quò te ad vitæ portū
tandem adducam.Sterilem locum sola
L ac nuda ego adiui:tu vero fratrē habes
solatia & victui vestituiq; abundanter
oportuna.Igitur de perseuerantia co-
gita. His dictis ab oculis meis inquit
Helia magdalena euanuit,& ego in hāc
vsq; horam omnibus hominibus prædi
cta celaui.His dicitis post horulā bea-
tus ille pater expirauit, statimq; ipsæ
causa panulæ in ea rupe suspensæ nul-
lo hominum mouēte iubilarunt. Om-
nia hæc ex dicto libello fideliter assum
M psit.Mirabitur autem fortasis vir ani
malis diuinam pietatem peccatricem
animam tam præclaris donis extulisse.
Sed si viderit quæ eiusmodi est prædi
cantem christum & fortę lasciuientem
in sermone.Mariam subito diuini ser-
monis iaculo ꝑcussam:sui pectoris ar-
cana lachrymis & singultibus resera-
re.Si viderit repente agitatam dolori-
bus & amore liquefactam torques ar-

millas dextralia margaritasq; depone- N
re:& effusis comis lugubres assumere
vestes. Si inquam viderit hāc Iesu chri
sti tenuisse vestigia & hæc lachrymarū
flumine lota excitare capillis & cordia
libus osculis ac miserandis vocibus mi
sericordiam suis sceleribus implorare.
Si à maculis absolutam in pace christi
pietate remissam. Si prędicantem vbi-
que christum & Mariam comitantem,
haurientem quidem christi doctrinam
sed substantiam effundentem. Si hunc O
viderit pauperem ac itinere fatigatum
saluatorem mundi excipere domo, fo-
uere vnguentis dapibus recreare & di-
scipulorum eius turbam suis facultati-
bus substentantem. Si propinquis imò
& discipulis fugientibus carnifices in-
ter intrepidā cruci astitisse cruentam
sanguine lachrymis infusam aeream
eiulatibus adimplentem. Si contempla
ri sepulchrum & vnguenta parare. Si
mulierem fragilem sexu noctis tene- P
bras & arma custodum non extimuisse
(O vim amoris immensam) quæ dile-
ctum extinctum quæ serit in sepulcro.
Si postremo hanc viderit vacuo sepul
chro colligatam & nulla iam preter la
chrymas habere solatia, videbit pariter
diuinam pietatem hanc ab extremo in
extremum non nisi per oportuna me-
dia deduxisse. Quæ enim crimina pos-
sent tot gemitibus:tot lachrymis tanto
ardore nō esse abolita? Si animas scele Q
stisimas baptismalis vnda sanguinis
christi operante virtute pulcherrimas,
& in oculis dei optimi maximi splen-
dentes restituit quid in Maria sanguis
christi è cruce stilans effecit? Mirari
igitur magis oportet ignauiam homi-
num atque secordiā qui in Maria chri-
sti pietate perfecta subitò quamuis at-
troces, quamuis scelestes & flagitiosi
non

A non atteruntur vt vbi superabundauit delictum superabundet& gratia. Vnde & Franciscus petrarcha visa Mariæ spelunca & lapides cubili huius beatæ peccatricis consyderans plenitudinem compunctus ait.

Dulcis amica Dei lachrymis inflectere nostris:
Atq; humiles attende preces nostræq́; saluti.
B Consule:namq; potes nec enim tibi tãgere frustra.
Permissum gemituq; pedes perfundere sacros.
Et mundis siccare comis: fere oscula plantis.
Inq; caput domini pretiosos spargere odores.
Nec tibi congressus primos à morte resurgens.
C Et voces audire suas, & membra videre.
Immortale deum lumenq́; habitura per æuum.
Ne quicquam dedit ætherei rex christus olympi.
Videret illa cruci hęrentem nec dira pauentem.
Iudaicę tormenta manus turbæq́; furentis.
Iurgia,& insultus æquãtes verbera linguas.
D Sed mœstam intrepidamq́; simul, digitisq́; cruentos.
Tractantem clauos, replentem vulnera flectu.
Pectora tondentem violentis candida pugnis.
Vellentem flauos manibus sine more capillos.
Viderat hæc inquam dum pectora fida suorum.
Diffugerent pellente metu:memor ergo reuisit. E
Te primam ante alios:tibi se prius obtulit vni.
Tu quoque digressus terris:te ad astra reuersus.
Bis tria lustra:cibi nunquam mortalis egentem.
Rupe sub hac aluit,tam longo in tempore solis.
Diuinis contentam epulis & rore salubri. F
Hæc domus antra tibi stillantibus humida saxis.
Horrifico tenebrosa situ tecta aurea regum.
Delitiasq́ue omnes: ac ditia vicerat arua.
Hic inclusa libens longis vestita capillis.
Veste carens alia terdenum passa decembres.
Diceris: hic non fracta gelu nec vita pauore. G
Namq; famen: frigus durum quoque saxa cubile.
Dulcia fecit amor:spesq́; alto pectore fixa.
Hic hominum non viso oculis stipata cateruis.
Angelicis septemq́ue die subiecta per horas.
Cœlestes audire choros alterna canentes. H
Carmina corporeo de carcere digna fuisti.
Hæc ille.

Feria sexta infra octauas Paschæ.

Mat.vj.

I VNdecim discipuli
abierũt in galileam
in montem vbi con
stituerat illis Iesus.
Et videntes eum adorauerunt,
quidam autem dubitauerunt.
Et accedens Iesus locutus est
eis dicens. Data est mihi omnis
potestas in cœlo & terra. Eun-
K tes ergo docete omnes gentes
baptizantes eos in nomine pa-
tris & filii & spiritussancti. do-
centes eos seruare omnia quæ-
cunque mandaui vobis. Et ec-
ce ego vobiscum sum omnibus
diebus vsque ad consummatio
nem seculi.

L VNDECIM DISCIPVLI
abierũt &c.) Mat. vlti. Quia
fere totum hoc euan. patet
ex dictis: pauca de eo expo-
nenda sunt. Dicitur ergo.) Vndecim di
scipuli abierunt in galileam in montẽ
vbi constituerat illis Iesus) in montem
scilicet thabor, secundum mag. hi. Con
stituerat autem hoc per angelum dicẽ-
tem: quia pręcedet vos in galilea: ibi
eum videbitis &c. (Quidam autem du
M bitauerunt) permittente domino ad bo
num nostrum vt simus certiores. (Da-
ta est mihi omnis potestas). s. in tempo
ralibus & in spiritualibus (in cœlo) su-
per angelos (& in terra) super homines
& oĩa alia. ¶ Est autẽ sciendum ꝙ chri
stus neq; inquantũ deus neq; inquantũ
homo aliquid habuit quod non dederit
ei pater, sed inquantum homo aliquid
nouiter accepit: quia non fuit semper
homo. Sed nunquid accepit potestatẽ N
vt esset omnium iudex post passionem
vel ante. Ad hoc dicit. s. Th. super Mat.
quod hanc potestatem dicit̃ tunc & nõ
ante accepisse dupliciter. Primo quia
tunc & non ante innotuit vniuerso mũ
do christo. s. resurgente, & ascendente
& apostolis prædicantibus. Et secundo
quia tunc accepit possessionem & exe-
cutionem talis potestatis. Multa autem
pulchra ad hoc propositum dicit. iij. q.
xlix. art. vlti. (Euntes) ergo per mundũ O
ad prædicandum (docete omnes gentes
non obstante quod à principio prædi-
cationis dixerim vobis: in viam gentiũ
non abieritis (baptizantes eos in nomi
ne patris & filii & spiritussancti) regu-
lariter. Aliquando enim ex spirituali
consilio spiritussancti baptizauerũt in
nomine christi, qñ. s. voluerunt hominẽ
cruci affixum amabilem reddere. (Do
centes eos seruare omnia quæcunque P
mandaui vobis. Et ecce ego vobiscum
sum vsq; ad consummationem seculi)
Hoc autem secundum Chry. non est di
ctum tantum apostolis, quia vsq; in fi-
nem seculi non erant duraturi: sed om
nibus fidelibus sequentibus. Est autem
secundum Raba. nobiscum per gratiã
semper quo ad aliquos de ecclesia. Po-
test etiam dici quod est nobiscum per
spiritualem prouidentiã & regimen, &
per sacramentum eucharistiæ. Q

*Sabbato infra octa. pa-
schæ. Io. xx.*

VNa sabbati Maria
Magdalenæ venit
manè cum adhuc te
nebræ essent ad mo
numentum, & vidit lapidem

A sublatum à monumento. Cucurrit ergo & venit ad simonē Petrum & alium discipulum quem diligebat Iesus: & dicit eis. Tulerunt dominum de monumento, & nescio vbi posuerunt eum. Exiit ergo Petrus & ille alius discipulus, & venerūt ad monumētum. Currebāt au-
B tem duo simul & ille alius discipulus pręcurrit citius petro: & venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset vidit lintheamina posita, non tamen introiuit. Venit ergo simon petrus sequens eum: & introiuit in monumentum, & vi-
C dit lintheamina posita, & sudarium quod fuerat super caput eius non cum lintheaminibus positum, sed separatim inuolutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit & ille discipulus qui venerat primus ad monumētū & vidit & credidit. Nōdū enim sciebāt scripturā q̃a opor-
D tet eum à mortuis resurgere.

VNA SABBATI MARIA magdalena &c.) Io.xx.) Vna sabbati).i.die dominica. Sed vt dicit. S.Tho. cum dixerit Mat. prima sabbati: Ioannes dixit: vna sabbati: vtens illo modo loquendi quo Ge.j.dicitur factum est mane & vespere dies vnus & hoc in signum quod hac die in qua resurrectio inchoauit facta
E est quasi quædā noua creatura & renouatio mūdi. Itē vt dicit quia in hac die inchoabat dies æternitatis quæ est vna (Maria magdalenæ) cū qua erāt & aliæ sed ista vt feruētior noīatur (venit mane cum adhuc tenebræ essent ad monumentum.) Sed cōtra quia dicit marcus orto iam sole. Adhoc dicit.s.Th. ꝙ erat ortus in suo signo q̃a erat aurora. Quia enim aurora inter lucem ac tenebras mediat habet aliq̃d luminis & tenebra-
F rū. Ideo tunc erāt tenebrę & tñ sol erat ortus in suo signo.i. in exili luce auroræ. (Et vidit lapidē sublatū à monumēto.) Nihil dicit de angelo sedēte super illo quia vel ipsum nō vidit sed statim viso ostio patenti retrocessit. Vel q. verius est vidit quidē sed nō audiuit verba eius vel saltē non accepit vt angelica verba quia postea nō q̃siuisset viuētem cū mortuis. De his dictū est.s̃.(cucurrit ergo & venit ad simonē petrū &
G ad alium discipulū quē amabat Iesus: & dicit eis. Tulerunt dn̄m de monumēto.) Nō dicit eū surrexisse q̃a nō crediderat vel veri⁹ ex festina retrocessione nō audiuerat plenè angelica verba angeli sedentis sup̄ lapidē quē audierunt reliquæ cū ea existētes & nō statim retrocedētes (& nescim⁹).s.nos mulieres. Vñ patet ꝙ nō erat sola (vbi posuerūt eum. Exiit ergo Petrus & ille ali⁹ discipulus & venerūt ad monumentū) cum
H maria magdalena & aliis q̃ post eā statim retrocesserūt. Licet forte petrus & Ioannes obuiam eas habuerit. (Currebant aūt duo simul & ille alius discipulus præcurrit citius Petro & venit primus ad monumentū. Et cū se inclinasset) ad videndū p̄ humilimā portulā (vidit lintheamina posita). i. deposita de dorso & corpore christi. (non tñ introiuit) in camerulā corpis christi cōtentiuam

I uam:licet introierit ſpatium clauſum
ſine tecto & primam camerulã.(Venit
ergo ſimon Petrus ſequens eum & in-
troiuit in monumentũ.Et vidit linthea
mina poſita:& ſudarium quod fuerat
ſuper caput eius;non cũ lintheamini-
bus poſitum ſed ſeparatim inuolutum
in vnũ locum.Tunc ergo introiuit &
ille diſcipulus qui venerat primus ad
monumentum:& vidit & credidit.Nõ-
K dũ enim ſciebant ſcripturã quia opor-
teret eũ a mortuis reſurgere. (Abierũt
ergo iterum diſcipuli ad ſemetipſos).i.
ad ſuas habitationes.Maria magdalena
ibi remanente vt ſuprà dictum eſt.Ce-
tera literaliter patent.¶ Sed tamen no
randum eſt quòd diligenter euangeli-
ſta exprimit curſum petri & Ioannis
propter myſterium vt dicit.S.Tho.Nã
L petrus antiquior gentilem populum ſi
gnificat:ex quo deſcendit iudaicus ſi-
gnificatus per Ioannẽ iuxta illud Gẽ.
xix.Egredere de terra tua&c.Iſti ſimul
currebant ſub diuerſis legibus.ſ. natu-
ræ & moyſi decurſu huius mundi : vel
currebãt deſyderio felicitatis & cogni
tiõis.Sed iudaicus prior currebat:quia
prius vidit veritatem & prior venit ad
monumentum per deſyderium myſte-
M riorum chriſti.Et cũ ſe inclinaſſet ſub-
iugo legis vidit lintheamina figurarũ
poſita:non tamẽ introiuit quia in mor-
tuum credere noluit.Petrus vero eum
ſequitur ſenior.quia eccleſia gentiũ in
ſerenda erat eccleſiæ iudeorũ:& intra
uit credendo:& vidit lintheamina quæ
& Ioannes:quia figuras non repudia-
uit ſed vlterius vidit ſudariũ quod fue
rat ſuper caput eius.i. credidit deitatẽ
chriſti quia caput chriſti deus.j.Co.xj.
quæ diuinitas eſt inuoluta.i. occulta &
ſeparata ab omni creatura per excellẽ
tiam ſuam & in vno loco:quia non ha
bitat vbi eſt ſciſma mentium vel ſciſſu N
ra.Deinde introiuit Ioannes:qui litera
liter propter reuerentiam reſeruaue-
rat primum ingreſſum petro ſeniori.
Et hoc eſt ſignum quòd in fine mundi,
etiam iudaicus populus conuertetur ſe
cundùm Chryſ.tamen ita diligenter
iſta deſcribuntur vt nouerint iudei ꝙ
corpus non fuit ſublatum furtim:quia
vtique raptores non contraxiſſent mo-
ram in ſpoliando illud ſed feſtinaſ- O
ſent.Amen.

Dominica in octa.Paſcha.

Ioan.xx.

CVm eſſet ſero die il-
la vna ſabbatorum
& fores eſſent clauſę
vbi erant diſcipuli P
cõgregati propter metum iu-
deorum:venit Ieſus & ſtetit in
medio:& dixit eis.Pax vobis:
Et eum hoc dixiſſet oſtẽdit eis
manus & latus.Gauiſi ſunt er-
go diſcipuli viſo domino : Di-
cit ergo eis iterum.Pax vobis.
Sicut miſit me pater & ego mit
to vos.hæc cum dixiſſet in ſuf Q
flauit & dixit eis.Accipite ſpi-
ritum ſanctum quorum remiſe
ritis peccata remittuntur eis:&
quorum retinueritis reten-
ta ſunt.

CVM ESSET SERO DIE
illa &c.) Io. xx.In præſenti
euan.tanguntur tria puncta
quæ ſunt.Apparitio.Dubita
tio:& liberatio.¶ Quãtũ ad primũ tan
gitur

A gitur apparitio:qua christus discipulis sero apparuit postquàm Cleophas & socius ex emaus fuerant regressi. Et quia hæc apparitio de qua hic Io.loquitur est eadē cū ea de qua preterita hebdomata feria tertia egit Lu.ideo tota prima pars patet ex dictis exceptis paucis.Primū est ꝙ christus ianuis clausis ingressus est.¶ Circa hoc ergo sciendū
B est ex doctrina.S.Th.j. quodlibet.q.x. &.iiij.sententia:& di.xliiij.ꝙ.inter quatuor dotes gloriosi corporis vna est subtilitas.à qua quidā dicūt corpus gloriosum hoc habere vt simul esse possit cū cum alio corpore sed hoc vt dicit non est intelligibile:quia talis dos auferret à glorioso corpore id quod prohibetur esse cū alio.i.dimensiones hoc enim prohibens non est qualitas.quia nō est dare
C aliquā quā remota duo corpora simul esse possint.Neq; à materia vel forma:quia gloriosum corpus non esset integrum.est ergo dimensio cui primo & per se competit distinctio situale:& eius diuisio potentiale facit distinctas partes vnius corporis:sicut& actualis facit distincta corpora actu. Habet autem gloriosum corpus diuina virtutem qua possit simul esse cum alio.vt s.duo corpora distincta secundùm esse
D sint in vno situ.Deus em̄ quacūq; agit per causas medias potest & sine eis facere sicut efficere hominem sine masculo & femina sicut aūt cōseruat accidēs per subiectū:ita cōseruat & distinctionem in esse per materiā distinctā secūdum sitū.ideo sicut pōt sine subiecto cōseruare accidēs ita pōt sine distictione situs cōseruare distinctionē in esse. Sed cōtra istā doctrinā.S.Th.ar.quia deus sed possit supplere vicem alterius causæ efficiētis nō tn̄ causæ formalis nō ei possum albū facere sine albedine. Situs etiā videtur esse distinctionis causa for- E
malis & nō effectiua.ad hoc aūt dicitur quod duplex est rerū distinctio. Vna situalis siue mathematica.& ista formalis per situm & sine eo esse non potest. Alia est realis vel physica seu perspectiua vn̄ superficies duorū cœlorum immediatorū qua mathematicæ sunt vna quia in vno situ physico sunt duæ:quia sunt in diuersis subiectis.& isto modo distinctio ipsius esse est effectiue à situ. F
non sicut à causa sed sicut à concausa. principia essentialia sub situ officiunt esse.quāuis ista efficientia nō sit propria sed sit potius sequela.proprie aūt ipsum etiā effecit quod principia essentialia sub situ efficit.i.generans secundum est quia dicitur(Dicit ergo eis iterum.Pax vobis).Bed.Iteratio cōfirmatio est:siue:iō repetit. quia gemina est virtus charitatis: vel quia ipse est G
qui fecit vtraq; vnū.Hæc ille.vel dixit primo:vt sciant se deo pacificatos per sua vulnera vnde ostendit eis manus & latus secundo replicuit ne timerēt persecutiones quibus ad gloriam venirent vt ipse.vnde subditur.(Sicut misit me pater & ego mit.v.)Gre.i.ea charitate vos diligo cū inter scandala persecutorum mitto.qua me charitate pater dili- H
git quem venire ad tolerandas passiones fecit.Hæc ille vel sicut misit me pater ad prędicandum etiā absoluendum & ego mitto vos vt doceatis & absoluatis a peccatis ministerialiter. sicut ego & in quātū hō instrumētaliter & inquātū deus autoritatiuè.Vn̄ subdit(Hæc cū dixisset insuf.)vt ostenderet spm̄sctm̄ à se procedere secūdū aug.iij.de trini.Dicitur aūt ma.hist.ꝙ tribus vicibus christus spm̄sctm̄ dedit.Primo ante mortē ad miracula facienda septuaginta discipulis.Secūdo inter mortē & ascensionē

I ad remiſsionẽ peccatorũ vt hic Tertio ad robur vt in die penthecoſtes. Dicit aũt Chr. ꝙ quidam dicũt per iſtam inſufflationẽ diſcipulos fuiſſe preparatos ad ſuſcipiendũ ſpiritũ ſanctum: quia ſi angelũ videns Daniel exceſſum mentis paſſus eſt: quid paſsi eſſent ſuſcipiẽtes illã ineffabilẽ gratiã niſi primitus fuiſſent inſtructi. Et ſubdit. quod non eſt peccatum dicere eos tũc ſuſcepiſſe

K quãdã ſpũalis gratiæ poteſtatẽ ad remittẽda pctã. Sicut enim dicit. S. Tho. iiij. per. q. lxiij. ſolus deus operatur ad effectũ interiorẽ ſacramẽtorũ principaliter: chriſtus aũt inquãtũ homo vt inſtrumentũ cõiunctũ & principale: alii vero miniſtri vt inſtrumenta ſecũdaria. Ideo ſubditur. (Quorũ &c.) ¶ In hac parte eſt morale documẽtũ. de quo Greg. ait in homiliis. Libet intueri ꝙ il

L li diſcipuli ad tãta onera humilitatis vocati: ad quãtũ culmẽ gloriæ ſunt perducti. Ecce non ſolũ de ſemetipſis ſecuri fiunt ſed & principatũ ſuperni iudicii ſortiuntur; vt vice dei quibuſdã peccata retineant quibuſdam relaxẽt. Hũc nũc in eccleſiam chriſti locũ tenẽtes ſoluẽdi atque ligandi autoritatẽ ſuſcipiũt: qui gradũ regiminis ſortiuntur. Grandis honor: ſed graue pondus iſtius eſt

M honoris. durũ quippe eſt vt qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ: iudex fiat alienæ. Hæc ille. Chryſ. Sacerdos enim & ſi propriam bene diſpenſauerit vitã: aliorum vero non cũ diligentia curam habuerit cũ pernicioſis in gehẽnã vadit. Hæc ille. ¶ Quãtũ ad ſecũdũ tangit dubitatio Tho. cum dicitur. (Thomas aũt vnus ex duodecim qui dicitur didymus). i. gemin⁹: vel dubius vt dictũ eſt feria. vj. ante dominicã de paſsione (nõ erat cũ eis quãdo venit Ieſus) quia diſceſſerat auditis his quę dicebat Cleophas & ſocius. Et hoc ſecũdũ N

Greg. deus permiſit propter nos vt firmius credamus. Vnde ait. Egit miro mõ ſuperna clemẽtia vt diſcipulus dubitãs dũ in magiſtro ſuo vulnera palparet carnis: in nobis vulnera ſanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidẽ: quã fides credentiũ diſcipulorũ profuit: quia dũ ille ad fidẽ palpãdo reducitur: noſtra mẽs oĩ dubitatione poſt poſita in fide ſolidatur (Hæc O ille. Ex quibus patet Gre. ſenſus quòd Thomas nõ ſolũ vidit ſed etiã tetigit loca vulnerũ chriſti. Dicit autẽ Chryſ. ꝙ ſicut qualitercũq; credere leuitatis eſt ita multũ inueſtigare groſsiſsimę mẽtis eſt: & taliter fecit Thomas. Nam ſequitur (Dixerũt ergo ei alii diſcipuli Vidimus dñm. Ille aũt) nõ tãtũ illis decredẽs quã rẽ putans impoſsibilẽ ſecũdũ Chry. (dixit eis. Niſi videro in manibus eius fixuras clauorũ) ex quo videtur quod alii apoſtoli dixiſſent ei chriſtum reſurrexiſse cũ fixuris: nõ ſolũ cũ P cicatricibus: (& mittam digitũ meũ in locũ clauorũ: & mittã manus meas in latus eius non credã) Chry. Aliis iſte groſsior exiſtens: eã quę eſt per ſenſum groſsiſsimũ. ſ. tactũ quærebat fidẽ & neque oculis credebat. Hæc ille Videtur aũt in his verbis Chry. in cõuenienter Q illum imputare: quia duorũ ſenſuum notitia certior eſt. Vnde & ſupra chriſtus ad magis certificandum diſcipulos poſt viſum iuſsit eos palpare. Ad hoc dici poteſt ꝙ per tactũ certius cognoſcitur an aliquid cedat vel nõ. Ideo ad probandũ an in chriſti corpore oſſa eſſent & caro: iuſsit dominus palpare diſcipulos. Sed Thomas per tactũ noluit hoc cognoſcere: ſecundũ vulnerũ figuram. Certus aũt per oculũ quam per tactũ cognoſcitur figura. Et licet ſit ma-

ior

A ior certitudo saltem extensiue illã duplici sensu cognoscere: tamẽ signũ mẽtis obtusæ est non credere figurã quæ percipitur oculis. ¶Est aũt in hac parte morale documentũ: vt quilibet quã tũcunq; debilis multum cõfidat in deo. Nam de isto Tho. sic dicit Chrys. Infirmior erat aliis iste & in fidelior ante christi passionẽ: postea oĩbus fortior factus est & irreprehensibilis qui solus
B orbem terrarũ percurrit & in mediis plebibus voluebatur volentibus eũ interficere. Hæc ille. De hoc etiam apostolo tẽporibus nostris narratur mirãda ab Indis ad nos venientibus vt potẽ ꝙ in festo eius mare prębeat siccum accessum ad eius ecclesiam: & ꝙ sua manu corpus eius sacrã porrigat communionem: & ꝙ diebus passionis de
C quodã foramine crucis quam tenet manu exeat vitis quæ in die paschæ fructum maturum habeat: & multa similia. ¶Quantum ad tertiũ tangitur liberatio quæ christus illum ab infidelitate liberauit: cum dicitur. (Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus) Tantum autem tardauit dominus ei apparere secundùm Chry. vt interim ab aliis Tho. admonitus accederetur
D (& Thomas cum eis) propter quem solum veniebat christus Chryst. Considera domini clementiam: qualibet & pro vna anima ostendit seipsum vulnera habentem: & accedit vt saluet vnum. Hæc ille. (Venit Iesus ianuis clausis.) ¶Notandum est autem quòd venire videtur importare progressionem seu motum organicum. Duplex autem est localis motus. Vnus organicus quo pars post partum mouetur vt est motus: quo anima in præsenti statu mouet corpora. Nam primo mouet cor: & per illud alia membra. Alius est organicus. quo. s. totum corpus motum simul E
monetur: vt cum cadit lapis. Vterque autem motus inesse potest glorioso corpori. vt videntur velle Durandus Scotus: Petrus de palude &. S. Tho. de hoc vide capreolum in. iiij. dist. vlti. (Et stetit in medio & dixit eis. Pax vobis.) Et vt dicit Chrys. volens quòd cum Tho. ad condiscipulos loquebatur ipse dominus aderat: non expectauit vt ab eo interrogaretur: sed eisdem verbis ei im- F
propcrat. Vnde sequitur (Deinde dicit Thome infer digitum tuum huc & vide manus meas: & affer manum tuam & mitte in latus meum) notandũ quòd Tho. dixerat se velle videre figurã clauorum & mittere digitum in loca clauorũ & mittere manũ in latus. Ad ista autem tria inuitat eum christus: licet non eodem ordine: vnde ly huc: non videtur demonstrare latus sed loca cla- G
uorum. & nota quòd christus in suo corpore non solum habuit vulnerum cicatrices id est signa: sed etiam habuit aliquas aperturas: alias: Thomas per tactum nihil fuisset certificatus. Et hoc innuit Sanctus Thomas vt patet si bene inspiciantur dicta eius tertia parte quæstione quinquagesimatertia articulo quarto. Et etiam hic innuitur cum dicitur in latus meum. Talis tamen H
apertura & continuitatis solutio forte non fuit penetrans penitus: sed per aliqualem humilitatem carnis in locis vulnerum: & ita credo sed per spiritualem gloriam in prædictis locis apparentem recompensatur secundùm Sanctum Thomam ibidem. Et quia ibi dicitur post resurrectionem non fuit illud corpus immutatum non etiã nunc talia vulnera sunt in eo: & causæ horum habentur supra in die paschæ. Sicut autem dicit Augustinus

I xxij.de ciui.Dei etiam in martyrũ corporibus erũt vulnerum cicatrices : sed
sine omni diminutione membrorum.
(Et noli esse incredulus sed fidelis.)
Vtrum vero Thomas Christum tetigerit aut non:ex Euangelio non habetur.
Sed tamen secundum.S.Tho.iij.parte
vbi.s̃.&.iij.dis.xxj.& sanctum Leonem
papam:& Theo.& Aug.tetigit:sed non
propter se : quia ad visum credidit secundũ.S.Thò.iij.vbi.s̃.sed propter nos
K vt testis esset resurrectioni. Et contra
hoc videtur dicere Aug.quòd credebat
quia tangebat tamen intẽdit quòd credebat deitatem quia tãgebat hominem
cum quo stat quòd solo visu crediderit
hominis resurrectionẽ. Respõdit Tho.
& dicit ei.dñs meus & Deus meus.s.es
tu. In quibus verbis secundum Theo.
duas naturas & vnam personã expressit (Dixit ei Iesus;quia vidisti me Th.
credidisti)Sciendum est autem secun-
L dum Aug.&.S.Tho.j.q.lxvij.quòd visus ratione suæ perfectionis pro omni
sensu capi cõsueuit.Sicut dicimus.Audi & vide quàm bene sonet cithara &
sic de aliis sensibus. Si ergo ad solum
aspectum credidit : ly vidisti sumitur
proprie.Si vero ad tactũ:sumitur largè
pro tetigisti.¶ Sed contra.Si vidit quomodo credidit:cum fides sit non apparentium? Ad hoc dicit Greg.quòd hominem quidem vidit sed tamen Deum
M confessus est(Beati qui non viderunt &
crediderunt)Greg.in ho.In qua sentẽtia nos spiritualiter significati sumus
qui cum quẽ carne non vidimus:mente retinemus : si tamen fidem nostram
operibus sequimur. Ille etenim vere
credit qui exercet operando quod credit.Hæc ille.Sicut autẽ dicit Aug.verbo præteriti temporis circa rem futuram vsus est propter rei incertitudinẽ.

Sed cõtra:quia dicit.Luc.x.Beati ocu- N
li qui vident quæ vos videtis. Ad hoc
dicit.S.Tho. hic quòd cum duplex sit
beatitudo.s.rei quæ consistit in dono
Dei.i.in aliquali præmio & spei quæ
consistit in merito quãtum ad primam
beati sunt qui vident Christũ & quantum ad secundũ beati qui credunt non
videntes. Hæc ex illo qui intẽdit quòd
visio humanitatis etiam passibilis esset
pars nostri præmii accidẽtalis:& quòd
cęteris paribus est magis meritorium O
credere sine visu quàm cum visu.¶ Sed
contra hæc obiicit Nico.de Lyra : quia
apostoli quibus Christus dixit. Beati
oculi &c. non erant beati in re:sed fallitur quia erant beati in re participatione aliquali sui præmii accidentalis
licet non essent perfectæ beati. Possumus etiam aliter exponere:vtrunq; referendo ad meritum.Nam beati.i.beatiores qui non viderunt ceteris paribus : quia magis merentur sed beati.i. P
beatiores qui vident : non quidem ceteris paribus:sed quia communiter habuerunt fidem firmiorem Chrys. Quia
verò Ioannes pauciora aliis Euangelistis dixerat subiungit(multa quidem &
alia signa fecit Iesus)scilicet post resurrectionem secundum Chrys.ideoq;
subditur(in conspectu discipulorũ suorum) cum quibus.s.solis post resurrectionem conuersatus est(quæ non sunt Q
scripta in libro hoc) Vt vero sciamus
quòd non discipulorum tantum gratia
miracula faciebat:totam naturam humanam alloquens secundum Chry. dicit(Hæc autem scripta sunt vt credatis
quia Iesus est filius Dei) Quia enim
vna persona subsistit in diuina & in
humana natura de eodem vere dicitur
quòd filius est Dei & virginis. Licet
enim Iesus dicat naturam humanam
sicut

A sicut Deus diuinam & Christus vtranque quia tamen dicit eam in concreto: supponit pro supposito diuino in quo talis natura subsistit. Et ideo vocare Iesum in testem est iurare per Deum (Et vt credētes) fide formata charitate (vitam æternam) quæ sola simpliciter est vita (habeatis in noīe eius) .i. per ipsum qui est vita. Et hoc est documentum quod in hac parte habetur. Videtur autem beatus Euangelista aliquando hoc
B suo libro finem imposuisse deinde vero superaddidisse aliam manifestationem Christi factam ad mare tyberiadis. Et idem forte accidit de historia adultere mulieris de qua .s. dictum est. Amen.

Dominica prima post octa. Paschæ. Ioan. x.

EGo sum pastor bonus, Bonus pastor
C animā suam dat pro ouibus suis. Mercenarius autem & qui non est pastor cuius non sunt oues propriæ: videt lupum venientem & dimittit oues & fugit. Et lupus rapit & dispgit oues. Mercenarius autem fugit quia Mercenarius est: &
D non pertinet ad eum de ouibus. Ego sum pastor bonus: & cognosco oues meas: & cognoscunt me meæ. Sicut nouit me pater & ego agnosco patrē & animam meā pono pro ouibus meis. Et alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere & vocem meam audient. & fiet vnū ouile & vnus pastor. E

EGO SVM PASTOR BOnus &c.) Ioā. x. In præsenti Euang. tangitur comparatio quæ est inter verū pastorem & Mercenarium & interseruntur quædam de lupo & ouibus intelligitur autem per pastorem prelatus: per mercenarium prælatus: per ouem subditus: per lupum diabolus & quilibet F eius minister intendens malum ouium vt sunt hæretici. ¶ Dicitur ergo. (Ego sum pastor bonus.) Sicut autem dicit Chry. dominus ante ista quædā magna promiserat infuturū vt puta fœlicem vitam. Ideo ne aliquis decrederet hic agitur de sua passione: vt sic discamus arguere. Si iste pro nobis moritur: & mortem suam prænuntiat: quare non G potest aut non volet futuram vitam prænuntiare & dare. Sed contra: quia bonus pastor intrat per ostium: vt dicit Ioan. ipse vero non potest intrare per ostium cū sit ostium: vt idem dicit. Ad hoc dicit Aug. Sicut per se nouit patrē: nos autem per illum. sic intrat in ouile per seipsum & nos per ipsum. Nos quia Christum prædicamus per ostium intramus: Christus autem seipsum prædicat. Lumen enim & alia demonstrat H & seipsum. Hæc ille. Et intendit quòd non incouenit spiritualiter quòd vnus sit pastor principalis & ostium. Nec tamen ostium cōuenit omnibus pastoribus bonis sed tātum principali. ¶ Item contra: quia saluator se laudat: quod & non videtur benefactum in se: & etiam nobis est exemplum malum: vt .s. nosipsos laudemus & magnificemus. Ad hoc dicitur quòd nullus purus homo

I debet velle laudari à se vel ab alio.
quia si cogitet vitam suam præteritam
habet dolendi & erubescendi causam: si
futurã timendi. Non sic autẽ Christus:
ideo vult à nobis laudari propter nos.
Vnde Aug. super Psal. Laudari se vult
Deus vt tu proficias: non vt ille subli-
metur. Non hoc à te amat quòd illũ au
geat: sed quid de te ad illum perducat.
Hæc ille. & similiter seipsum laudat
K propter nos. Vnde Gre. in moral. Deus
qui nos prohibet ne proprio ore laude-
mur per scripturã sacram laudes suas
loquitur: nõ quia ipse indiget qui pro-
ficere laudibus nescit: sed dum suã. no-
bis magnitudinẽ narrat: nostram ad se
imperitiã subleuat & bona sua laudan-
do nos edocet: quæ omnino homo non
cognosceret si de se tacere voluisset.
Laudes igitur suas indicat vt valeamus
eum audientes cognoscere: cognoscẽtes
L amare: amãtes sequi sequentes adipisci
adipiscentes vero eius visione perfrui.
Hæc ille (bonus pastor) animarũ: non
pecorũ (animam suam).i. vitã corpora-
lem secundum Aug. quæ est ab anima
(dat).i. morti exponit pro ouibus suis
i. pro spirituali salute animarũ sibi cõ-
missarũ. Semper enim pro cõseruatio-
ne & recuperatione dignioris exhiben-
dum est vilius & nunquàm è conuerso.
Est autẽ melior vita vnius hoĩs quàm
M vita mille pecudũ imò omnium bestia-
rum: & melior spiritualis salus vnius
animæ quàm corporalis vita pastoris.
Ideo tenetur prælatus etiã sub pœna
peccati mortalis pro spirituali subdi-
torum vita periculũ mortis & mortem
ipsam si expedit sustinere. (Mercena-
rius autẽ).i. pro mercede inseruiẽs gre-
gi. Non est autẽ propriè secundũ Aug.
merces vita æterna: cũ illa sit hęreditas
sed res tẽporalis. Merces enim non de-
betur filio: sed operario cõducto Greg. N
in hoñ. Sunt nõnulli qui dum plus ter
renam substantiam quàm oues diligũt:
meritò nomẽ pastoris perdũt. Nõ enim
pastor: sed mercenarius vocatur qui nõ
pro amore interno oues dñicas sed ad
tẽporales mercedes pascit. Hæc ille. (Et
qui nõ est pastor) cuius.s. affectus non
est ad oues quia nõ est dñs ouium sed
est operarius cuius nõ sunt oues pro-
priæ: Sed ex hoc videtur ꝙ omnes bo-
ni prælati præter Christũ sint merce- O
narii. quia oues nõ sunt eorũ propriæ
sed Christi: qui dixit petro Io. xxj. Pa-
sce oues meas. Ad hoc dico dupliciter.
Primo. ꝙ similia nõ oportet esse in o-
mnibus similia. In corporalib' ergo pa
stor. i. dñs ouium & mercenarius distin-
guuntur per possidere, & nõ possidere
oues. In spiritualibus vero per amare
oues & amare mercedẽ quæ habet pro
ouibus. Secũdo quòd omnes boni pasto
res sunt vnius volũtatis cum primo. Et P
quia illũ plus quàm seipsos diligũt: o-
mnia propter ipsum diligũt & suũ pro-
prium bonũ iudicãt quicquid illius est
in quo seipsos plus quã in seipsis dili-
gunt (videt lupũ venientẽ).i. diabolũ &
ministros eius secundũ Aug. de verbis
domini. Et vt idẽ dicit super Io. ille lu-
pus videtur venire & oues iugulare: cũ
videtur adulteriũ & huiusmodi crimi-
na suadere Secundũ Greg. vero in ho.
est qlibet iniustus oppressor. Vnde ait. Q
Lupus super oues venit cũ quilibet in-
iustus & raptor fideles quosq; & humi-
les opprimit. Hæc ille. (& dimittit oues
& fugit) secũdum Aug. fugit dum non
audet peccata mulctare & vellere: ex-
communicãdo & puniendo: ita ꝙ sicut
ipse amor vel cupiditas & spiritualis
progressio: ita timor vt ait est fuga.
Sed & secũdum Greg. idẽ videtur esse
ista

A ista fuga. vnde ait. fugit auté? quia dum sibi ab iniusto periculū metuit resistere eius iniustitię nō pręsumit. fugit autem nō mutando locū: sed subtrahendo solatium. Hęc ille. ¶ In hoc auté est documentū quòd tēpore necessitatis probantur animorū qualitates. Gre. in homil. Lupus veniēs iudicat quo qs animo super gregis custodiā stabat. Hæc ille. (& lupus). i. diabolus vel tyrannus (rapit & dispergit oues) Diabolus qui-
B dem rapit ad se animas per peccatū: & eas dispergit p odia & inimicitias quas inter illas seminat. Tyrānus vero rapit tēporalia: & dispergit oues quas propriis bonis & ppriis locis expulsas vagari cogit. (Mercenarius autē fugit) & causa subdit (quia mercenarius est) nō diligens oues sed mercedē Greg. Ac si dicat. Stare in periculo ouium nō potest qui in eo quòd ouibus præest non oues diligit sed lucrū terrenū quærit.
C Et ideo opponere se cōtra periculū trepidat ne hoc quod diligit amittat. Hæc ille. Sed cōtra arguitur. Nam apostoli veri pastores fuerūt & tamen fugiebāt dicente domino. Cum vos persequētur in ista ciuitate fugite in aliā. Mat. x. Ad hoc respōdet Aug. ad honoratū dicens. quòd aliquādo etiam corporaliter fugere licitū est. non solum ex prædicta domini sentētia. sed etiam exēplis sanctorum patrū. Nam beatus Athanasius
D & multi alii sancti fugerant tyrannos. Vnde ex ipsis verbis dñi huius quæstionis veritas colligitur. Non enim vituperatur simpliciter pastor quia fugit: sed quia fugit: & dimittit oues in periculo. Si ergo sine ouiū periculo fugere posset non esset fuga vituperāda. Si ergo solum pastorem impetat lupus fugere potest. quia nullum periculum imminet ouibus quibus per alium prouidetur. & ipse se reseruat ad ouium
E vtilitatem quibus adest animo. Vnde isto modo fugit Paulus Act. ix. Si vero totus grex impetatur. & sunt ibi plures pastores seu prælati sufficientes ad ouium exhortationem & regimen possunt aliqui eorum fugere. Si vero sit vnus tantum ei non licet fuga quia oues exponeret periculo. Notandum est autem quòd is qui præest male: aut caret recta fide. & sic est lupus. omnis enim hęreticus est minister diaboli aut
F caret iurisditione. & sic est latro. Aut bona intentione. & sic est mercenarius. qui intrat per ostium: & veritatem docet quam non facit: & conseruat oues: ideo tolerandus est & sicut pastor amplectendus: & fur abiiciendus. (Ego sum pastor bonus) Hoc autem secundum Chryso. dicit quasi concludens ex præmissis. Nam duos malos pastores nominauerat. s. furem qui non intrat per ostium? & venit vt furetur & ma-
G ctet & perdat. Et mercenarium de quo dicit in præsenti Euangelio quòd imminente periculo fugit. A primo autem se distinxit dicendo se venisse non ad mactandum sed vt oues vitam habeant. A secūdo vero dicēdo quòd animam suam ponit pro ouibus suis. Ideo necessariò sequit quòd sit bonus & verus pastor. Et quia bonus pastor oues diligit: & ex frequēti visitatione eas cognoscit. & cōsequenter ab eis agnoscitur. ideo subditur. (Et cognosco oues
H meas: & cognoscunt me meæ) propter sollicitam visitationē. secūdum Theo. Vel secundum Greg. in homi. cognosco. i. diligo. Vnde ait ac si aperte dicat. Diligo oues meas: & ipse me diligentes obsequuntur. Qui enim veritatem non diligit: hanc ad hunc minime cognouit. Hæc ille. Et loquitur de cognitione

I affectiua qua spiratur amor & secundum quam dicitur mitti filius:aut venire ad mentes nostras.De hoc autem habes à sancto Tho.j.distin.xv.&.xvj. Quod vero dicit.& cognoscunt me meæ intelligitur de apostolis & aliis qui iam eum sequebantur.Vel loquitur de futuro per modum præteriti: propter rei certitudinem.Vel ideo sic dicit:quia in proximo erat cognosce-

K retur ab eis.¶ Notandum autem est ꝙ oues Christi eo modo illum sequuntur quo oues sunt.Si enim sunt oues actu:actu sequuntur.Si prædestinatione sequũtur:non actu aliquãdo.Nam etiam e cõuerso aliquę sequuntur actu & non prædestinatione ꝙ ad aliquod futurum tẽpus: vt præscitæ.Sicut nouit).i.amat secundũ Greg.(me pater: & agnosco patrem)cuius signum est

L quod subditur (& animam meam) ex eios amore(pono pro ouib⁹ meis)Gre. in homi.Ac si aperte dicat.Ea charitate qua pro ouibus morior quantũ patrem diligam ostendo.Hæc ille. Vnde & secundum Chryso.Paulus volens se verum esse pastoré contra pseudoapostolos demonstrare exemplũ induxit à periculis & morib⁹:quia vt ait Theo, seductores pro ouibus animã non ex-

M ponunt.Et nota ꝙ cum ly sicut :aliquãdo æqualitatem:aliquando similitudinem importat:hic stat primo modo loquendo de Christo quo ad diuinitaté & secundo modo quo ad humilitatem. Hic autẽ sic dubitat & dicit doctor Angelicus.Cum in Christo sint tres substantie.s.verbi:animæ:& corporis quęritur:quis hic loquitur cũ dicitur: animam meam pono.Non enim loquitur verbum:quia nunquam fuit ab anima separatũ.Nec anima:quia nihil separatur a seipso.Nec corpus vel Christus quantũ ad corpus quia corpus non habet potestatem iterum sumendi eã:Dicendum est ergo ꝙ in morte anima illa fuit separata à carne:cũm Christus sit verè mortuus:diuinitas autem nec ab anima nec a carne vnquã fuit separata.Et ideo corpus virtute diuinatis animam posuit & iterum re assumpsit. Hæc ille virtualiter.Sed quia hęc postilla non est tota sancti Tho.sed est est tota vel partim collecta p discipulum eius:possum⁹ dicere ꝙ verbũ siue suppositum æternũ est ꝙ loquit cuius.s.est agere & pati.Et verbũ anima posuit.i.depoiuit:nõ à se sed à corpore separãd opermissiue saltẽ.Et hoc loquẽdo de animali rationali p est pars hominis.Si eñ loquamur de anima id est vita q̃ est essentia viuẽtis.i.humanitas. sic cã deposuit.i.superauit à se adhuc sensum:qui in triduo nõ fuit vnita ver bo:quia nec fuit in rerũ natura in triduo mortis Christi : sed erat corrupta per mortẽ.Et istemet est sensus.s.Tho. s.ꝙ corp⁹ virtute diuinitatis.i.diuinitas q̃ erat in corpore hic loquit Gre.in homi.Quia vero nõ solũ iudeã sed & gentilitaté redimere venerat subiũgit (Et alias oues habeo)id est gẽtiles prędestinatos(q nõ sunt ex hoc ouili.) Si cut eñ dicit Aug.de verbis dñi prius domin⁹ loquebat de ouili ꝙ est carnale gen⁹(israẽl & ideo dicit:ex hoc ouili(& illas oportet) ex suppositione non absolute(me adducere)per apostolos meos secundũ Aug.ad cognitioné veritatis & cœlestem conuersationem . Et sicut dicit Chr.in hoc notat tã iudæos quã gentiles tunc fuisse dispersos : & vocem meã adiẽt.i.vocẽ apostolorum in quibus ego loquor quos illi audiẽt eis assentiendo per fidẽ & obediendo p conuersationẽ(Et fiet vnum ouile) id

est

A est vna ecclesia ex gentili & iudaico populo propter vnum baptismi signaculum secundũ The.(& vnus pastor) id est Christus imo vnus vicarius pastoris.i.papa.¶ Ex his aũt omnib⁹ patet ꝙ in præsenti euan. fit mentio de quatuor. Primo de vero & bono pastore. De quo ponuntur tria signa.s.pro ouibus pati oues cognoscere & oues ad ouile reducere. Huius officiũ est oues pascere verbo & exemplo: ac temporali subsidio. Secundo fit mentio de mer-
B cenario de quo etiam non gerere etiã tria signa ponuntur.s.de ouibus curã non gerere lupo veniente fugere lanã & tẽporalia q̃rere. Huius studium est mulgere & tundere. Vnde & Christus primo pastori nunquã dixit tonde: sed pasce. Semel aũt dixit ei: occide. Act. x. sed non loquebatur de ouibus: sed de volatilibus & reptilibus & quadrupe-
C dibus immundis per quæ significãtur superbi & auari & luxuriosi. Tertio fit mentio de lupo cuius ponuntur tria signa.s.inuadere rapere & dispergere oues. Eius autem officium est illas occidere, Primo decipiendo. De eo enim legitur ꝙ humanas voces & ouium latratus emittat vt pastores & oues decipiat: & in hoc est figura diaboli. Secũdo per impatiẽtiã frãgẽdo Legitur eñ
D de eo ꝙ contra ventũ vadit: nec canes eius odorẽ percipiant. Et idẽ facit diabolus dũ hominẽ in aduersitatib⁹ tanquã in ventis existentẽ. tentandũ & tribulandũ inuadit. Tertio per spẽ vanã alliciendo. Nã legitur de lupo ꝙ libenter ludit. Vnde & si puerũ rapere possit cũ eo ludit: sed tandẽ deuorat. Quarto de ouibus de quib⁹ tria signa ponũtur.s.pastorẽ cognoscere.s.cognitione: practica quæ etiam per operationem eius vocẽ audire & eũ sequi quæ omnia reducuntur aliquo modo in vnũ. E
Harum officium est simplicitatẽ habere in aspectu in affectu & in actu lupũ fugere: vtilitatem afferre sobrie & mãsuete viuere.

Dominica.ij.post octa.Paschæ.Ioan. xvi.

Modicum, & iam nõ videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me: quia vado ad patrem. Dixerunt ergo & discipulis eius adinuicẽ, quid hoc est quod dicit nobis, modicum, & non videbitis me & quia vado ad patrem. Dicebant ergo. Quid est hoc quod dicit modicum? nescimus quid loquitur. Cognouit autem Iesus quia volebant eum interrogare: & dixit eis, De hoc quæritis inter vos: quia dixi, modicum, & non videbitis me: & iterum modicũ, & videbitis me. Amen, amen dico vobis quia plorabitis, & flebitis, vos: mũdus autem gaudebit: vos autẽ contristabimini: sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cum parit, tristitiã habet: quia venit hora eius. Cum autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc

F G H

I quidem tristitiam habetis. Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum. Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

MODICVM, ET IAM non videbitis me. Ioã. xvj. In præsenti euan. tangũtur tria puncta quæ sunt, Dubitatio, dissolutio, & consolatio. ¶ Quã
K tum ad primum tangitur quædam dubitatio, quã discipuli Christi in eius verbo habuerunt. ¶ Pro qua sciendum est ꝙ ea quibus hic sermo eo fero contigerunt in quo captus est dominus. Quia ergo discipulos de sua absentia. & recessu tristes aliquantulũ resciuaret præmittendo eis aduẽtu spiritussancti iterũ incipit de tristibus loqui. Chrys. Hoc autẽ facit vt assue faciat eos per
L tristiũ auditionem bene ferre suã separationem. Ea enim quæ dolet animã & à tristitia multa detinetur nihil ita consueuit quietare vt qui tristitiã pariunt verba reuoluta continue. Hæc ille. Dicitur ergo (Modicum & iam nõ videtis me: & iterum modicũ, & videbitis me. secundũ Aug. aũt per primũ modicum, intelligitur tẽpus ab illa hora in qua loquebatur vsque ad pasсionẽ
M per quã eorũ aspectibus subtractus est Per secundũ verò modicũ, intelligitur tempus ab hora mortis vsque ad horã resurrectionis: quæ oculis eorum redditus est. secundũ Chry. aũt & Alchui. per primũ modicũ, intelligitur ipsius ab hora passionis vsque ad horam resurrectionis in quo illum non viderũt Per secundum vero, & tempus ab hora resurrectionis vsque ad horam ascensionis in quo eis apparuit loquens de regno Dei, & postea illum non viderunt nisi ex gratia speciali: ideo subdi-

tur (quia vado ad parrẽ secundum humanitatem) .s. quã assumpsi ascensur' in cœlum. Vel quia vado per mortẽ secundum mentẽ Aug. vt videtur. Hæc autem verba secũdũ Aug. obscura erãt discipulis antequã id quod dicit esset impletum. Vnde sequitur (Dixerunt ergo ex discipulis eius adinuicem) q̃a Christũ ex reuerẽtia interrogare nõ latis cito audebãt. (Quid est hoc ꝙ dicit nobis. Modicũ, & non vide. me: & iterũ modicũ videbitis me & q̃a vado ad patrẽ? Dicebãt ergo, Quid est hoc ꝙ dicit modicũ) de hoc eñ fortè plusquã de aliis verbis dubitabãt iõ, & pl' repetebant (Nescimus q̃d loquit̃) ista est bonarum mentium dispositio quæ cũ auctores autenticos præcipuè diuinas scripturas non intelligunt: id suæ ignorantiæ: & non illorum falsitati ascribunt Causa dubitandi secũdũ Chry. duplex erat. Prima ipsa tristitia qua erant oppressi: quæ mentes discipulorum ab his quæ dicebãtur amouebat. Secũda ipse contextus verborum Christi: qui videbatur oppositũ implicarè. s. videbitis, & vado vel secũdũ alios q̃a dicebat videbitis & nõ videbitis. Est & tertia causa: q̃a ignorabãt an parabolicè vt consueuerat loquereĩ ¶ In hac parte est documentum morale ꝙ qui vult afflictum vehementer circa aliquid consolari non debet ei statim. & quasi ex abrupto de lætis loqui: qui afflictum delectant tristia tanquã ei conformia dum est in tali statu: vt dicit Chryso. Vnde & dicit san. Tho. super Io. quòd qui vult aliquem consolari debet ostendere se ei compati: & talis compassio, vt ait, alleuiat: vel quia afflictus existimat quasi alium secum onus aduersitatis ferre, vel q̃a ei iucudũ est experiri amicitiã compa-

A patientis. Ro. xij. Flere cũ flentibus. ¶ Quantum ad secundum tangit quo, Christus dissoluit de eo dubitationem: cum dicitur. (Cognouit autem Iesus quia volebant eum interrogare) Ideo tanquã benignus,& clemens statim si-ne interrogatione loquitur : & vt se eorum secreta scire demonstraret. Vnde sequitur(Vnde dixit eis. De hoc q̃-ritis inter vos : quia dixi vobis modi-B cum , & non videbitis me : & iterum modicum , & videbitis me.) Possunt hæc legi interrogatiuè: vt Christus nõ ex ignorantia interrogauerit : sed vt introduceret verba quæ dicturus erat Potest etiam legi planè sine interrogatione : quasi Christus voluerit dicere se id scire quod illi loquebantur. (Amen,amen) id est verè:& geminatur ad maiorem certitudinem (dico C vobis) Sed nunquid sic loqui est iurare? Dicendum est quòd non: quia non inuocatur deus testis : imò quicunque loquitur implicitè etiam vtitur isto modo loquendi: vt quia dialectici probant omnis propositio mundi significat se esse veram siue sit affirmatiua, siue negatiua. Ideo idem est dicere sol eclipsatur.& solem eclipsari est verũ: dum vero dicitur. In veritate dico vo-D bis,erit iuramentum , vel non erit ex intentione loquentis : qui si intendat deum qui solus simpliciter est veritas testem inuocare , erit iuramentum: vt sit idem dicere in veritate quòd per veritatem seu per deum . Si vero sit idem dicere in veritate quod dicere secundum veritatem : sumendo illam in communi , & non prima :non erit iuramentum cum sit idem : quòd dicere verè dico . Vnde , & saluator aliquando sic locutus egitur in Luc. iiij. qui tamen consulit vt ser-mo noster sit est , est : non , non : vt E Matt.v, nec tamen in substantia plus est dicere Amen , amen dico vobis. sed plus est solum secundum explicationem (quia plorabitis,& flebitis) de morte : & passione mea : (vos qui me diligitis .) Et in hoc exponit eis illud modicum, post quod non videbitis me est tempus durans vsque ad punctum in quo de morte mea plorabitis. (Mundus autem) id est , homines F mundani, secundum Aug. siue Christi inimici) gaudebit) flentibus apostolis Iudæi leti Christum flagellis cædebant , & affigebant cruci : & affixo improperabant , & illudebant .

¶ Est autem in hac parte morale documentum , de quo ait Alchui . Sed & cunctis fidelibus conuenit hic sermo domini per lachrymas præssurasque præsentes qui ad gaudia æterna G contendunt. Flentibus autẽ istis mundus gaudet : quia in præsentibus delectantur : alterius vitæ nulla gaudia spectantes . Hæc Ille. ¶ Quantum ad tertium ponitur discipulorum consolatio verbo , & exemplo Verbo quidem cum dicitur (Vos autem contristabimini: sed tristitia vestra vertet in gaudium) .q.d. Sicut vobis flentibus illi gaudebunt ita econuerso: quia vos in H mea resurrectione & in futura gloria lætabimini . Illi verò in mea resurrectione dolebunt : & in pœnis infernalibus cruciabuntur . Exemplo autem quomodo : secundum Chrysosto. ostenditur quòd breuis ,& finita tristitia ad infinitam lætitiam terminatur, dum subditur (Mulier dum parit tristitiam habet : quia venit hora eius) scilicet ad dolendũ. Cum autem peperit puerum) quod gratius esse solet, quã femellã parere secundũ Augu.

 Et

I Et hoc propter duo ſecundum S. Tho.
ſuper Iob.j.quia perfectius eſt,& deſy-
derabilius. Eſt autem maſculinus ſexus
perfectior fœmineo. ſecundo, quia in
rebus gerendis magis quam filiæ con-
ſueuerunt eſſe in adiutorium (Iam nõ
meminit preceſſuræ propter gaudium
quia natus eſt homo in mundum) Aug.
Iſta autem ſimilitudo ad intelligendũ
non videtur eſſe difficilis,quoniam cõ
paratio eius in promptu eſt eodem ipſo
K exponente cur dicta ſit.Hæc ille.Nam
ſequitur (Et vos igitur nunc quidẽ tri-
ſtitiam habetis. iterum autem videbo
vos)in die meę reſurrectionis ſecundũ
Chry.vel ſecundum Aug.in die veſtrę
mortis.Et hic exponitur ſecundum mo
dicum diuerſimodè ſecũdum diuerſos
modos intelligendi illud.(Et gaudebit
veſtrum, & gaudium veſtrũ nemo tol-
let à vobis) quia illud gaudium ſecun-
dum Aug.erit chriſtus quod obiectiuè
L & nõ ſubiectiuè intelligendũ eſt. Iſtud
autem gaudium poſt ſuã reſurrectionẽ
fuit immortale,& conſequẽter per mor
tem iam non poterat auferri & multo
minus vbi non ſolum ipſe ſed & diſci-
puli ſunt immortales vt in gloria.Gau
dium verò noſtrum ſubiectiuè eſt de-
lectatio de viſione chriſti & noſtra feli
citas ſubiectiuè eſt ipſa contemplatio,
quam circa chriſtum Deum & hominẽ
habituri ſumus. Dicit̃ autem iſta con-
M templatio fructus ad quam per labores
volumus peruenire.Augu.Ad fructum
contẽplationis cuncta officia referun-
tur actionis.Ad hoc enim refertur quic
quid bene agit̃.Ibi eſt finis qui ſufficit
nobis.Aeternus igitur erit. Neq; enim
finis nobis ſufficit niſi cuius nullus eſt
finis.De hoc itaq; quod ſufficit nobis
rectiſsimè audimus gaudium veſtrum
nemo tollet à vobis.Hæc ille.

Dominica. iij. post octa. Paschæ. Io. xvj.

VAdo ad eũ qui miſit, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis. Sed quia hæc locutus ſum vobis triſtitia impleuit cor veſtrũ. Sed ego veritatem dico vobis expedit vobis vt ego vadã. Si enim nõ abiero Paracletus non veniet ad vos. Si autẽ abiero, mittã eum ad vos. Et cum venerit ille arguet mundũ de peccato & de iuſtitia & de iudicio. De peccato quidẽ quia nõ crediderũt in me. De iuſtitia verò quia ad patrem vado, & iam non videbitis me. De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus eſt. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare mõ. Cum autẽ venerit ille ſpiritꝰ veritatis docebit vos oẽm veritatẽ. Non enim loquetur à ſemetipſo: ſed quæcũque audiet loquetur & q̃ ventura ſunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annuntiabit vobis.

VADO AD EVM QVI miſit me &c. (Io. xvj. In præſenti euang. tanguntur tria puncta quæ ſunt. Profectio, Redargutio, & Suppletio. ¶ Quantum ad

A ad primum tangitur profectio qua christus ad cœlos se proficisci velle dicit: Vbi aduertendum est ꝙ ea quæ hic recitantur christus dicit ea nocte qua captus ē & paulò ante dixerat discipulis: absq; synagogis facient vos, & ex hoc, & ex eius recessu ita erāt deiecti quòd nihil eum interrogabant amplius. Ideo secundum Chrys. dominus discipulos de tãta tristitia vult eos increpare, & de aduentu Spiritussancti consolari di.
B (Vado) per mortem (ad eum qui misit me).i. ad deum. Videtur enim loqui de se inquantum homo (& nemo ex vobis interrogat me quo vadis) & eam nō interrogandi subditur (sed quia hæc locutus sum vobis tristitia) nimia & superabundans) impleuit cor vestrum. (Vel secundum Augu. quia supra dixerat se velle ire: & illi interrogauerant quo & ipse dixerat se iturum quo ipsi tunc ire non poterant nunc ita se promitti-
C titurum, vt nullus interroget quo vadat quia. s. ita patenter per ascensionē volebat conscendere vt opus non esset quo iret interrogare. Et cum Aug. sentit Be. Dicit ergo (Vado).i. post paucos dies ibo (& nemo ex vobis interrogabit (quo vadis. Sed quia hæc locutus sum vobis tristitia impleuit cor vestrum) Aug. Cōtristabatur humanus affectus quia carnalis desolabat̃ aspectus. Hæc ille. (Sed ego veritatem dico vobis ex
D pedit vobis vt ego vadam) Chrys. q. d. Si milles contristemini oportet vos audire, quia meum recedere vobis cōfert Hæc ille August. Expedit vobis vt hæc forma serui auferatur à vobis nolo vt semper me carnaliter diligatis, & isto lacte contenti semper infantes esse cupiatis. Hæc ille. (Si enim non abiero Paracletus) id est consolator (non veniet ad vos) quia scilicet non eritis idonei recipere illum. Augu. Si tenera ali- E
menta quibus vos alui non subtraxero solidum cibum non esurietis. Sic carnaliter esurietis capaces spiritus non eritis. Hæc ille. (Si autem abiero mittam eum ad vos). i. secundum Chryso. faciam vos idoneos ad eius susceptionem. Augu. hoc est. Non potestis capere speciem nisi secundum carnem nos se desistatis christum. Hæc ille. Non ergo christus existens in terra ideo non mittebat Spiritumsanctum, quia non F
posset secundum Augu. in. j. de Tri. sed quia illi dispositi non erant. Quomodo autē vna diuina persona possit mittere aliam vide. j. di. xv. & xvj. ¶ Est autem in hac parte morale documentum quod si volumus diuina dona à Deo recipere nosipsos studeamus illo dante præparare. Nam sicut dicit Augu. qui fecit te sine te, non saluabit te sine te. Hęc ille. Et intellige sine te consentiente licet saluet te, sine te saluāte. ¶ Quā- G
tum ad secundum tangitur redargutio quam spiritussanctus acturus erat. cū dicitur. Et cùm venerit ille. Licet enim filius eum mittat tamen ipse dicitur venire. Tum quia sponte vult mitti. Tū quia etiam ipse seipsum mittit quæ ad causare nouum effectum in creaturam non autem quo ad esse à se. quia nihil est sibi ipsi principium essendi. De hoc vide vbi supra (arguet mundum) per vosipsos vt dicit Augusti. inquantum H
scilicet diffundet amorē in vestris cordibus & fugabit timorem loquendi veritatem. Non autem vt idem dicit hoc sic intelligendum quasi Christus non arguerit mundum, sed gentem tantum Iudaicam: & Spiritussanctus totum mundum per apostolos: quia in vocibus Apostolorum resonabat Christus. Omnes ergo quos arguit Spiritussan-

I ctus arguit etiam Christus (de pecca-
to)infidelitatis(& iustitia)ipsius christi
quam mundus non acceptauit(& de iu
dicio)ipsius mundi principis.i.Diabo-
li.Vnde exponendo subiungit.(De pec
cato quidem:quia non crediderunt)ho
mines mundani (in me) sperando.s.&
diligendo:sine his enim propriè nullus
credit in christum secundum Augu.de
verbis domini.alias Demones crederēt
in christum Aug. Hoc enim peccatum
K quasi solùm præ cæteris posuit: quia
hoc manente cætera detinentur. & hoc
discedente cætera dimittuntur. De iu-
stitia verò quia ad patrem vado glorio
sus in anima,& corpore propter humi
litatem,& obedientiam & charitatem:
& alias virtutes (& iam non videbitis
me)mortalem:sed sempiternum secun
dum August. Ista verò iustitia de qua
mundus arguitur secundum Augu.sup
Io.est iustitia fidelium credentium in
L eum quem non vident.Ex hoc enim ar
guuntur dicere cōsueti.Quomodo cre-
demus in eum quem non videmus? se-
cundum Chry.verò & Augu.de verbis
dñi est iustitia ipsius christi qui ex hoc
iustus apparuit quod ad Deum conscē
dit gloriosus.(de iudicio autem quia
princeps huius mundi).i. Diabolus se-
cundum Aug.de verbis domini.qui est
iniquorum princeps(iam iudicatus est)
id est secundum Aug. de verbis domi-
M ni.est foras missus extra hominū corda
quod quasi exponens S.Th.dicit quod
per gratiam & fidem Christi expulsus
est Diabolus à fideliū cordibus vt iam
non tentet interius sicut ante sed solū
exterius per excitationem. Hæc ille.
Quod qualiter intelligendum sit vide
supra feria.iiij.post palmas. Et de hoc
mundus arguitur vt nullus possit de eo
conqueri si in christū non credat: quia
eum & viri & fœminæ,& senes, & pue- N
ri vincere possunt. Vel secundum eun-
dem sup Io.iudicatus est ignibus æter-
nis & de hoc arguitur mundus neceum
illo damneť quem imitať. ¶Est autē in
hac parte documentum de quo Aug.ait
super Io. Credāt itaq; homines in chri
stum ne arguanť de peccato infidelita-
tis suæ qui peccata omnia detinentur.
Transeant in numerum fideliū ne ar-
guantur de iustitia illorum quos iusti-
ficatos non imitantur. Caueant futurū O
iudicium ne cum mundi principe iudi
centur quem iudicatum imitātur. Hæc
ille. ¶Quantum ad tertium tangiť sup
pletio quam spiritussanctus adueniens
debebat facere pro christo: cum dicit.
(Adhuc multa habeo vobis dicere: sed
non potestis portare modo).i.non estis
capaces. Quærere autem quæ sint illa
multa quæ portare non poterat secun-
dum Augu.stultum est quia multo mi- P
nus nos possumus illa portare. hoc ta-
men quod hic dicit vt idem ait diuersi
hæretici assumunt ad sui erroris vela-
mentū dum his qui sibi adhęrent in oc
culto quidā dicūt turpissima quæ no
audent publicare: quasi hæc ipsa sint:
quæ tūc discipuli portare nō poterant:
& ea docuerit Spiritussanctus. Non est
ergo intelligendū quasi aliqua secreta
fidei taceanť fidelibus paruulis quę sint
dicenda maioribus seorsum quia omni
bus christi fidelibus oīa quæ sunt fidei
proponunť.iuxta illud Mat.x. Quod in
aure audistis in cubiculis prędicabitur
in tectis. Sed aliter rudibus. atq; aliter
peritis sunt proponenda sicut mysteriū
incarnationis non est proponendū ru-
dibus quò ad sublimitates eius: quia
cum intelligere non possent scandali-
zarentur. Omnia ergo quæ erant fidei
eis dominus proposuit sed nō illo mo-
do

A doquo poſt eis reuelauit maximè in patris. Iſta ergo ſunt quæ portare non poterant. ſ. plena notitia diuinorum puta æqualitas diuinarũ perſonarũ & huiuſmodi. Vnde & apoſtolus audiuit arcana verba quę non licet homini loqui j.Cor.xj. quæ non erant de alia veritate fidei: ſed de eadẽ altiori modo. Item ſpiritualis intellectus ſcripturarũ quẽ tunc nõ habebant ſed habuerũt qñ aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcri
B pturas. Luc.vl. Itẽ paſsionis pericula q̃ paſſuri erant quæ tunc tanquã imbecilles portare. i. æquo animo audire non poterant. (Cum autem venerit ille ſpiritus veritatis). i. docens veritatẽ ad differentiam Diaboli (docebit vos omnẽ veritatẽ) neceſſariã ad ſalutem pro vobis & pro aliis edocendis. Sed quia vt dicit Dydimus aliquis poſſet exiſtimare. hũc ſpiritũ filio eſſe maiorẽ eo quod ſuppleat doctrinã filii: ideo ſubdit. (Nõ
C enim loquet̃ à ſemetipſo). i. ſecundum Aug. & Didymũ non tradet doctrinam quam à ſe habet ſed quam ab eo à quo habet eſſentiã quæ in eo idem eſt cum ſcientia (ſed quæcunq; audiat) ſ. à patre & filio à quo eſt (loquet̃.) Accipitur autem hic audire pro accipere quia ſpiritusſanctus omnia quæ habet accepit à patre & filio. Nec tamen patre vel filio credendus eſt minor: quia totum quod habet pater, & filius cõicant ei. Non au
D tem debet ſecundum Aug. ſuper Ioan. quenquã mouere quod dictum eſt audiet in futurum quia illa audiẽtia æterna eſt: ideo, vt ait, circa eam poſſumus omnium temporum verbis vti: audit ergo & audiuit, & audiet. (Et quæ ventura ſunt annuntiabit vobis) nõ omnia ſed oportuna vt puta mala quæ paſſuri erant ſecundum Bedam & ſtatum totius eccleſiæ, vt Ioan. in Apoca. v. & pe

tro ſuum martyrium. ij. Pet. j. & Paulo E
futuras ſibi tribulationes in Hieroſolymis Act. xx. (Ille me clarificabit). i. glorificabit. & hoc dupliciter ſecundũ Augu. fecit vno modo inquantum apoſtolos docuit chriſti myſteria, vt ęqualem deo crederent quem hominem ſicut homines cogitabant alio modo inquantum repleuit Apoſtolos qui depoſito timore Chriſtum prædicauerunt. (quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.)
Spiritusſanctus enim ſicut dicit Didymus. & Auguſ. licet ſit idem in eſſentia cum filio & patre, tamen alius eſt in perſona, ideo ab eis accipit eſſentiam, & ſcientiam, & non ſecundum patrem ſed totum aliqui eis non eſſet æqualis. Vnde ſicut dicit Sanct. Thom. ſuper Ioan. hic ly de, non dicit participationem, ſed ſubſtantialitatem. ¶ Eſt autem hic morale documentum, vt non præſumant ſubtilitates fidei ſcrutari F
quia talia portare non poſſunt, iuxta G
illud, Altiora te ne quæſieris. Eccleſiaſti. iij.

Dominica. iiij. poſt octa. Paſchæ Ioan. xvj

AMen, Amen dico vobis, Si quid pe-
tieritis à Patre in H
nomine meò: dabit vobis. Vſque modo non petiſtis, quicquam, in nomine meo petite, & accipietis: vt gaudium veſtrum ſit plenum. Hęc in prouerbiis locutus ſum vobis. Venit hora cum iam

non

I non in prouerbiis loquar vobis:sed palam de patre meo annuntiabo vobis.In illo die, in nomine meo petetis. Et non dico vobis:qa ego rogabo Patrem de vobis.Ipse enim pater amat vos:quia vos me amastis & credidistis, qa à deo exiui.
K Exiui à patre,& veni in mundum.Iterum relinquo mundũ: & vado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius:ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullum dicis? Nunc scimus quia scis omnia:& non opus est tibi vt quis te interroget. In hoc
L credimus:quia à Deo existii.

AMEN AMEN DICO VObis,si quid petieritis &c.)Io. xvj.Circa præsens euangelium sciendum est quod sicut ex eo colligitur discipuli christi quædã scire desyderabant. de quibus christus eos edocuit absque hoc quòd illum interrogarent. Hoc enim patet
M ex eo quòd in fine euangelii postquam eos de multis docuerat:dixerunt, Nũc scimus quia scis oĩa:& non est opus tibi,vt quis te interroget.Vnde satis probabiliter dici potest ꝙ desyderabant scire tria puncta.Primũ,vtrũ deus eos faciliter exaudiret.Secundum, vtrum eos deus amaret.Tertiũ vtrũ christus ad Patrem haberet redire sicut exierat ab eo.De his autem oĩbus christus eos edocuit.¶ Quantũ ad primũ sciendum est quòd ea quæ dicuntur in præsenti euangelio dicta sunt ea nocte qua traditus est dominus.& ferè statim posteà N
quæ dicta sunt in euangelio quod precessit immediate ante præcedẽs: ideo à fine illius inchoanda nunc est expositio.Postquã ergo dixerat:iterũ etiã videbo vos &c.subiunxit.(In illo die.s. quãdo iterũ videbo vos(me non interrogabitis quicquã Sicut autẽ dicit Chryso.verbũ græcũ hoc loco positum sonare potest rogabitis,& interrogabitis:& consequenter hoc quod hic dicitur: du O
pliciter intelligi potest, Vno modo, vt loquamur secundũ Chryso. de die resurrectionis christi.Sic enim secundũ mentem eius dicendũ est ꝙ apostoli in christi resurrectione habuerũt sensum apertum ad intelligendas scripturas, vt dicitur Luc.vlti.ideo nihil christum eo tempore interrogabant irrationabiliter sicut prius:cum dicebãt, Domine quò vadis?Quãuis etiã tũc aliqua in- P
terrogarent.Nã & Petrus de Ioane quęsiuit.Domine hic aũt quid.Ioã.vlti.& Act.j.quidã interrogabant. Domine si in tempore hoc restitues regnũ Israel. Et vt idem dicit in eadem die resurrectionis:non rogabitis,id est non indigebitis mediatore,ad impetrandum: sed sufficiet nomen meum:quod inuocando omnia accipietis:Alio modo, secũdùm Ang.loquendo de die mortis, seu Q
visionis qua ad gloriam æternam erat ducendi:quæ vna die continua,& perpetua durat.Et tunc planus est textus quia beati in essentia diuina vident quecunque appetunt videre:& habent omnia quæ volunt:vnde non habent opus interrogare de aliquo,vel rogare ¶ Sed contra opinionem Chryso.arguitur.Primo, quia tempore resurrectionis apostoli aliqua interrogauerunt:vt dictum est.¶ Secundò, quia etiam eo tempore christum orauerunt,seu roga
ue

A nerunt:quia sciuerunt per scripturas il
lum esse Deum. Ad primum quod est
Aug. dupliciter dicitur secundùm men
tem Chry. Primò, quòd intelligendum
est de petitione irrationabili. vt dictũ
est. Secundũ, quòd sub die resurrectio-
nis includit. vt Sanct. Tho. super Ioan.
dicit etiam ipsum die quo à Spiritusan
cto edocti sunt omnem veritatem. Ad
secundum dicitur secundùm mentem
B eiusdem quòd christus dupliciter roga
tur. Vno modo scilicet vt mediator:
quod competit ei inquantum homo
est. Alio modo, vt Deus. Sic ergo illa
die eum rogabat: vt deum: non vt me-
diatorẽ. Et si ipse oret pro nobis: tamen
ecclesia non rogat illum interpellantẽ:
sed miserantem. Vnde nec dicimus chri
ste ora pro nobis: sed miserere nobis.
C ¶Contra expositionem vero Augu. ar-
guitur. Primò, sic nam sancti interro-
gant in gloria. Vnde secundùm Diony.
illa vox. Esa. lxxiij. Quis est iste qui ve
nit de Edon? est vox angelorum. Et san
cti etiam dicunt Quis est iste rex glo-
riæ: post christi mortem, cum tamẽ tũc
iam diuinã essentiã viderent, secũdùm.
Tho. iij. parte, & in aliis locis. Secundò
nã sancti orant pro nobis: vt de Hiere-
D mia dicitur. ij. Mach. vlti. & etiam pro
se quia dicitur Apoc. viij. Vsque quo
Domine nõ vindicas sanguinẽ nostrũ.
Solutio ad vtrunque horum dicitur si-
mul: quòd gloria sanctorum ante diem
iudicii est quidem inchoata: sed non est
consummata: quia expectant gloriam
corporis à cõpletione numeri electo-
rũ. Ideo vsque ad tempus illud rogant,
& interrogant de his quæ non spectant
ad essentiam beatitudinis. Sed post cõ-
summatam gloriam nihil restabit co-
gnoscendum, vel petendum: & pro illo
tempore ista sunt intelligenda. Quod
autem de angelis obiicitur dicendum B
est quòd angeli interrogant de myste-
riis humanitatis: sed non diuinitatis: &
hoc vsque ad diem iudicii respectu ali
quorum reuelandorũ esse potest. Sequi
tur modo præsens euangeliũ cui expo-
sitio Chrysost. videtur esse proximior
(Amen, amẽ). i. vere (dico vobis: si quid
petieritis patrem in nomine meo: dabit
vobis). q.d. secundùm Chryso. Licet in
die resurrectionis: & Spiritussancti nõ
interrogabitis me, s tanquã mediatorẽ: F
tamen habebitis meum auxiliũ: quia
petetis in nomine meo à patre ad quẽ
habebitis accessum per me. Dupliciter
autem in nomine christi petimus. Vno
modo, quia petimus pertinentia ad sa-
lutem: sicut & de hoc nomen Iesus in-
terpretatur saluator. Et sic in non præ
sens locus intelligitur propter id quod
inde sequitur: vsq; modo &c. Alio modo
quia ipsum christi nomẽ inuocatur cũ G
& idẽ ipse Iesus sit deus. Petere ergo pa
trem in nomine christi est inuocare pa
trem cũ filio quod fit multipliciter: cũ
filius sit æqualis patri Vno modo, &
Primò, quia ipse filius solus explicitè
inuocatur & cõsequenter tota trinitas
implicitè. cum omnes tres diuinæ per-
sonæ simul exaudiant: sicut, & habent
opera ad extra indiuisa: causa eadem H
numero sit omnium potentia: vt cũ di-
citur. Fili redemptor mundi deus, mise
rere nobis. Alio modo, quia tota trini-
tas inuocatur expresso ternario nume-
ro: vt Sancta trinitas vnus Deus, mise
rere nobis. Tertio. quia deus inuocatur
in quo est personarum trinitas. vt Ex-
audi nos domine. Quartò, quia explici
tè inuocatur pater. & filius: sed pater in
recto. filius in obliquo: vt Concede no
bis Domine per christũ dominum no-
strum. Hoc autem fit ad significandum

quòd

I quòd Pater per filium operatur ꝙ ipse
filius à patre accipit hoc ipsum ꝙ nos
possit exaudire:quia nihil habet filius
nisi quod accipit à patre:& nihil habet
pater quod nõ cõicauerit filio. vnde Io.
xvij. Omnia mea,tua sunt:& tua, mea
sunt. Nec obstat de relationibus pater
nitatis,& filiationis:quia illæ non di-
cunt aliquid:secundùm ad aliquid:vt
habes à. S. Tho. in multis locis. Aug. au
K tem præsentem textũ:sic introducit. In
die gloriæ meæ nõ rogabitis quicquã:
sed tantum interim dũ imperegrinatio
ne conuersamini(si quid petieritis pa-
trem in nomine meo:dabit vobis)& in
tellige dummodo cum debitis conditio
nibus postulassent:quæ sunt:vt primo
postuletur pro se. Aliquando enim ille
alius pro quo postulatur non est di-
gnus exaudiri.& Secundo,perseueran-
L ter:quia secũdũ Aug. quædam petita
non negantur:sed vt congruo dentur
tempore differuntur: & Tertiò,piè:
quod multipliciter intelligitur. Dici-
tur enim piè petere. Primò,ille qui pe-
tit ex habitu pietatis seu religionis qui
est virtus:quia quis est dei cultos. &
Secundò,qui petit pertinentia ad talẽ
habitũ,seu aliquid deo gratum. Et hos
duos modos tãgit. S. Th. ij. ij. q. lxxxiij.
M arg. xvj. ad. xij.& similiter in. iiij. di. xv.
q. iiij. ar. vij. q. iij.& tertiò,secũdum ali
quos piè petitur quãdo nõ petitur ali-
quid conferens ad peccandum. siue il-
lud sit gratum:siue nõ. iuxta illud psal.
Iniquitatem si aspexi in corde meo,nõ
exaudiet deus:quia. s. vt dicit Chryso.
nescit iustitia dei patrocinia dare cri-
minibus. Quarta conditio est:ꝙ res pe
tita sit necessaria. i. vtilis ad salutem.
(Vsque modo non petistis quicquàm
in nomine meo). i. nomine meo inuo-
cato.¶ Sed contra: quia Luc. x. dicunt

discipuli. Domine in nomine tuo etiã N
Dæmonia subiiciuntur nobis. Expelle-
bant autem Dæmones orando:ergo no
men christi inuocabant. Ad hoc potest
dici dupliciter. Vno modo ꝙ adhuc ni-
hil petiuerant magnum à patre in no-
mine christi. Sola enim spiritualia,&
æterna sunt aliquid:non autem tempo
ralia respectu spiritualium:nisi ad illa
ordinentur.¶ Et si obiiciatur quòd peti O
uerunt sibi ostendi patrem. Dico ꝙ hoc
non petiuerũt à patre de quo hic est ser
mone:sed à christo homine. Alio modo
vt dicantur apostoli inuocasse nomen
christi:sicut nos inuocamus nomen san
cti Nicolai:aut alterius sancti viri:non
aũt sicut nomen dei æqualis Deo patri
Vnde & videtur ꝙ mirarentur de tali
subiectione Dæmonum: quod non fe-
cissent si christum filium Dei nouissent
per naturam.& non solũ per excellen-
tiam gratiæ. (Petite & accipietis:vt
gaudium vestrum plenũ sit) quod du-
pliciter intelligitur. Vno modo, vt gau
dii plenitudo sit quoddam consequens
ad rẽ impetratã. Et sic loquitur Theo.
dicens Alacritas enim vestra tunc erit
integerrima:cùm ad votum vobis peti
ta succedent. Hæc ille. Alio modo:vt sit
ipsum gaudiũ id quod petitur. De hoc
Aug. ait, Hoc plenum gaudiũ nostrum
quo amplius non est: est frui deo tri-
nitate ad cuius imaginem facti sumus.
Hęc ille. (Hæc in prouerbiis locutus
sum vobis) Prouerbiũ propriè est quod
communiter est in ore hominum. vt di
cit sanct. Tho. sicut illud. Adulescens
iuxta viam suam &c. Sed quia talia ali
quãdo obscura sunt: omne quod meta
phoricè,vel parabolicè,vel obscurè di-
citur appellatur prouerbium. Vel se-
dùm aliquos prouerbium propriè est
dictum parabolicum:sed ampliatur ad

oma

A omne probatum verbum.& obscurum. Vnde.S.Tho.modo & modo,alio vt pa tet Ioan.x.& Io.xvj.Sic ergo secundũ Chry.ly hæc, demonstrat immediate ante dicta quæ eis tunc erant obscura: sed post resurrectionem per . xl.dies aperte eis loquebatur.& clara erãt qui quæ dicebantur.Ideo subditur (venit) i.in proximo est(hora).i.tempus resurrectionis(cũ iam nõ in prouerbiis).i.ob B scura(loquar vobis:sed palã de Patre meo)imo,& de meipso quomodo sum Patri æqualis(annuntiabo vobis.In illo die).i.in illo tẽpore(in nomine meo petentis)quia.s.me verũ Deũ inuocabitis.¶ Quantum ad secundum christus docet ꝙ valde eos Pater diligat dicens (Et non dico vobis)Aliqui textus habẽt nũc:sed sunt corrupti(quia ego ro C gabo Patrem pro vobis) Chry . Tantũ assero meum Patrem vobis fauere . ꝙ neque interuentu meo vlterius indigebitis.Hæc ille.Sed cõtra:quia.j . Io.ij. dicitur aduocatum habemus apud patrem:ergo pro nobis orat : quod videtur esse cõtra prædicta.Ad hoc dicitur secundũ Aug.ꝙ ista christus hic dicit. non quia interpellet pro nobis:sed qa non tantũ est interpellans,sed exaudiens:quod apostoli cognouerunt,quã D do eis de patre palam nuntiauit & non & non ante.Secundum Chry. vero sic dicit non:quia non interpellet pro nobis:sed ad ostendendũ ꝙ tãta esset apostolorum apud patrem fiducia:ꝙ ad ipsum immediate recurrere possent sine christo introducentem:nec tamẽ super flua est interpellatio christi.sed eorum preces facit exaudibiliores.(Ipse enim Pater amat vos.)Sed ne discipuli resiliant à Magistro quasi eo vlterius non indigentes subiungit(quia vos me amastis)Theo.Cum itaque excideritis ab amore meo confestim.& à Paterno decidetis.Hæc ille.¶ Sed contra.j . Ioan. iiij.ipse prior dilexit nos:ergo nõ ideo pater amat:quia nos amamus:sed econ uerso.Et confirmatur:quia amare christum est bonum:ergo inest nobis à deo. Ergo Deus vult nobis hoc bonũ , quod est amare christum.Ergo ideo christũ amamus:quia deus nos amat,idest vult nobis prædictum bonum. Vnde amor dei est causa bonitatis in nobis:nõ ecõ uerso.In nobis autem bonitas rei amatæ est causa amoris:non econuerso vt dicit sanct.Thom.j.q.xx.Ad ista dico: quòd verum probant . Probatio vero quæ hic tangitur per ly: quia , non est per causam sed per signum:quia nos amare christum est signum quòd nos amet deus.Vel possumus dicere quòd amor,dei quo vult nobis bonum charitatis est causa quòd christum amemus:& amor ad christum est causa ꝙ Deus nos amet volendo bonũm gratiæ consummatæ,Causa in quam saltem sine qua non quia sine charitate nulli vult deus cõferre salutem.¶ Quãtum ad tertium docet eos christus quod sicut exiuerat à Patre:ita & ad ipsum redibat . Ideo dicitur. (Et credidistis quia à deo exiui)quasi dicat.Eodẽ modo credere debetis : quia & ad ipsum redibito:cùm non merear ab eo separari ex hoc quòd ei obediui . Sed quia apostoli non intelligebant æternum exitum filii à Patre:sed temporalem tantum : quia credebant eum à Deo missum tanquam filium Dei per excellentiam gratiæ. Ideo de hoc christus instruit eos dicens(Exiui à patre) s.per æternam generationem, & personalem distinctionem.Est autem aduertendum ex doctrina.Sancti.Tho.j.par. q.xxvij.quòd in diuinis est processio sine

E F G H

I fine exitus : quia fcriptura hoc nomine vtitur iu diuinis. Non autem eft ibi per modum corporalium : quafi fit localis motus,aut actio tranfiens in exteriora: cuiufmodi eft fodere, vel arare. Quæ enim attribuuntur Deo qui eft fuper omnia corporalia, & fpiritualia : accipienda funt fecundum modum fpiritualium quæ ei funt viciniora : in quibus eft procefsio fecundum operationes immanentes:quæ funt intelligere,
K & velle. Cum ergo omnis procefsio fit fecundum aliquam actionem:ficut per actionem tranfeuntem fit procefsio ad extra:ita per immanentem ad intra: vt patet de intellectione fecundum quam procedit verbum, feu conceptus mentis:& de volitione fecundũ quam procedit amor. Et quia verbũ quod Deus intelligendo produci nõ poteft effe accidens oportet quod fubfiftat. Et quia in Deo non poteft effe diuerfitas fecun
L dum effentiam : oportet quòd eandem numero naturam, & deitatem habeat cum intelligẽte. Nõ enim oportet procedẽs effe diuerfum effentialiter ab eo à quo procedit:fed fufficit vt fit perfonaliter diftinctum. Talis autem procefsio, vt ibi probatur, poteft dici generatio. Sic ergo filius exiftens in patre per effentiæ identitatem exit ob eo per generationẽ, & perfonalem diftinctionem. Et exiens ab eo eft in eo:ita quòd
M femper exit,& femper eft in eo. (Et veni in mundum) per carnis affumptionem. Nam licet ficut docet. S. Tho. j. parte. q. viij. Deus fit vbique per effentiam inquãtum in omnibus rebus operatur dans ei effe:& per potentiam inquuantum omnia eius potentiæ fubiiciuntur:& per præfentiam inquantum omnia ita nouit ficut nos ea quæ nobis prefentia funt:tamen dicitur ad aliquẽ locum venire inquantum eft ibi nouo modo : ficut dicitur ad cor peccatoris venire, quãdo nouiter eft in eo per gratiam. (Iterum relinquo mundum) quo ad carnis præfentiam non quò ad modos illos quibus, vt Deus vbiq; eft neq; quò ad generalem mundi gubernationem,& facramentum altaris:& quò ad auxilium fpirituale fidelium:cum quibus eft vfq; ad cõfummationem feculi. Matt. vl. (& vado ad patrem) per cœli afcenfionem. Sed quomodo dicitur iuiffe ab patrem, cum pater vbique fit? Ad hoc dicitur quòd tripliciter ibat ad patrem. Primò fe ei offerẽdo in cruce. Secundo fe ei præfentando in immortalitate. Tertio afcendendo ad cœlum in quo Deus qui vbiq; eft fpiritualiter dicitur effe per oftẽfionem fuæ gloriæ: quia & in illa corpora pulcriora fecit: imo in cœlo empyreo corporalis gloria mundi inchoata eft, & in eis fe fanctis fruẽdum regulariter exhibet. (Dicũt ei difcipuli) qui apertius quàm antea de patre intellexerũt (Ecce nunc palam loqueris, & prouerbium nullũ dicis) Hila. v. de Trinit. Sciebãt difcipuli dominum à Deo miffum:exiffe tamen à Deo nefciebant. Inenarrabilem verò illam filii natiuitatem per virtutẽ dicti iftius intelligẽtes:tunc primum cœperunt aduertere cum illum viderũt fine prouerbiis effe locutũ. Non enim per confuetudinem humani partus Deus ex Deo nafcitur cuius à Deo potiùs quàm partus eft. Hæc ille. (Nunc fcimus quoniam omnia fcis) quia. f. vt ait Chry. ea quæ in eorum mẽtibus erant, dixerat (& nõ eft opus) tibi (vt quis te interroget) ad hoc vt fcias quid fcire quis velit:& quæ funt quæ nos fcandalizant vt ait Chry. Eft tamen opus fcire volenti vt interroget Chriftũ : ficut dicit

A dicit Augu. (In hoc credimus quia à Deo venisti) quia.s.præuidere hominum cogitatus potest. vt dicit Aug.

Feria.iiij.in Rogationibus. Luc.xj.

QVis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media no-
B cte, & dicet illi, Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum. & ille de intus respõdens dicat, Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, & pueri mei mecum sunt in cubili: nõ possum
C surgere, & dare tibi. Et ille si perseuerauerit pulsans: dico vobis, & si non dabit illi surgens eo quòd amicus eius sit: propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: Quærite, & inuenietis, pulsa-
D te, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, nunquid lapidem dabit illi? Aut piscem, nunquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpio- E
nem? Si ergo vos cum sitis mali, nostis boni data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester de cœlo dabit Spiritũ bonum petentibus se.

QVIS VESTRVM HAbebit ami. &c.) Luce.xj. pro intellectu huius euan. sciendum est quod vt patet ex te- F
xtu: hic quidam ex discipulis Iesu cùm vidisset illum orantem rogauit eum vt doceret quomodo orarent sui discipuli. Et ille dixit illis orationem dominicam. i. Pater noster. Deinde hortatus est vt magnam confidentiã orando haberent in deum: & ad perseueranter petendum & hoc sub quadam similitudine quæ in præsenti euangelio tangitur cum dicitur. (Quis vestrum habebit amicum &c.) Et sentẽtialiter intendit G
dicere: quòd si aliquis habeat amicum à quo aliquid petat: quod ille semel, aut bis neget: eo quòd sit sibi incõmodum præstare quod petitur: tamen si frequenter, & perseueranter petat: illa dabit omnino: aut propter amicitiam: aut propter importunitatem. Et in hoc vult inferre quòd multò magis Deus dabit nobis qui precibus nostris non molestatur: sed delectatur. Vnde Aug. de consen. Euan. Comparatio est à mi- H
nori. Si enim amicus homo surgit de lecto: & dat non amicitia: sed tædio cõpulsus quantò magis Deus dat qui sine tædio largissimè donat quod petitur. Hęc ille. Posita autẽ similitudine Christus infert vt ab amico nostro. i. Deo patre nostro petamus, & quæramus ab eo obtinere, & pulsemus ad ianuam misericordiæ eius. Vnde per ista tria petere

I tere, quærere, & pulsare significatur idē: omnis enim qui petit, accipit. i. si pe tit perseuerāter & ad salutem, & piè & pro se vt habes à. S. Tho. iiij. dist. xv. Et intellige piè. i. cum pietate siue latria: siue theosebia quæ est virtus qua Deus colitur corpore, & mente super omnia. Piè ergo petit qui Deo subiicitur per humilitatem & dolorē de peccatis suis: quibus Deo rebellauit. Vide in præcedenti Euangelio Deinde Christus qui dixerat Deum amicum nostrum: vult
K dicere fortius scilicet quòd ipse est pater noster: & clementior quàm pater carnalis. & consequenter maxima fiducia debemus ab eo petere. Dicit ergo (Quis ex vobis patrem). scilicet carnalem (petit panem: nūquid lapidem dabit). s. loco panis (illis) scilicet filio suo? quasi dicat: minimè. (Si ergo vos homines cum sitis mali). i. cum possitis peccare secūdum Chry. Vel secundum Bedam loquitur de patribus peccatori-
L bus qui sunt mali. Vel secundum eundem mali sunt homines omnes nō simpliciter: sed respectu Dei qui est essentia bonus. Vel possunt dici homines mali ratione peccati originalis, & fomitis. i. malè inclinationis (Nostis). i. cōsueuistis bona data vobis à Deo (dare filiis vestris) petentibus (quantò magis pater vester cœlestis) qui nō potest esse malus: & non est peccator & est essentialiter misericors, & nullam habet
M malam inclinationē (de cœlo dabit spiritum bonum petētibus se). i. dabit seipsum, & consequenter omnia alia bona. Aug. de verbis domini. Ergo auare quid quæris? aut si aliud petis quid tibi sufficit cùm Deus nō sufficit. Hæc ille.

In vigilia Ascensionis.

Ioan. xxij.

SVbleuatis oculis Iesus in cœlū, dixit, Pater venit hora clarifica filiū tuum: vt filius tuus clarificet te, Sicut dedisti ei potestatē omnis carnis: vt omne quòd &c.

SVBLEVATIS OCVLIS Iesus &c.) Ioan. xvij. vide in sabbato ante dominicam palmarum &c.

In die Ascensionis.

Marc. xvi.

REcumbētibus vndecim discipulis apparuit illis Iesus, & exprobrauit incredulitatem illorum, & duritiam cordis: quia his qui viderant eū resurrexisse, nō crediderūt. Et dixit eis, Eūtes in mundū vniuersum, prædicate Euāgelium oī creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui verò nō crediderit, cōdemnabitur. Signa autē eos q crediderint, hæc sequētur. In noīe meo Dæmonia eiiciēt, linguis loquētur nouis, serpētes tollēt. Et si mortiferū quid biberint: nō eis nocebit, Sup ægros manus imponēt, & bene habebūt. Et Dn̄s quidē Iesus postquàm locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.

A Illi autem profecti prædicauerunt vbique: Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

RECVMBENTIBVS vndecim discipulis apparuit illis Iesus &c.)Mar.xvj. In præsenti Euã.tangũtur tria pũcta quę sunt, Redargutio, Impositio, & Assumptio.¶ Quantũ ad primũ tan-
B gitur increpatio qua Christus de tarditate credẽdi discipulos ĩcrepauit. Sunt autẽ circa apparitionẽ de qua in præsenti Euãgelio agitur duo prænotãda: & prima est de loco in quo facta est. videt̃ enim ꝙ facta sit in monte in quo Christus in Galilęa discipulis apparuit quæ fuit mons Thabor. Nã.b.Matt.videtur dicere ꝙ statim post apparitionẽ in dicto mõte iusserit eos ire ad prædicandũ per totũ mundũ: sicut & fecit hic
C post istã apparitionẽ. ex quo sequi videtur ꝙ eadẽ sit hæc, & illa apparitio. Confirmatur: quia Mag.Hist.in eodẽ mõte videtur dicere factã ex probationem: de qua hic dicit̃. Ergo idẽ. Confirmatur iterũ: quia aut fuit in mõte aut in Hierusalẽ in die ascẽsionis. Non secundũ: quia iam discipuli nõ erãt increduli probata resurrectione ꝑ multa argumẽta. ergo idem quod prius. Ad hoc autẽ dico ꝙ fuit in Hierusalẽ: quod patet ex Mag.hist.in prin.hist. de aposto-
D lorũ actibus.& ex Aug.de cõsen.Euãg. qui dicit ꝙ fuit in die Paschæ in sero quando Cleophas, & socius regressi ex emaus visa referebãt. vel in die ascensionis. & vtroq; modo fuit in Hierusalẽ. Ad primũ contra hoc dico ꝙ Euãgelistæ interdũ aliqua media intermittũt, & dicũt extrema. Et sic.b.Matth.intermittit istã apparitionẽ: & tã refert verba quæ tũc Christus dixit, & propterea
E videt̃ ea in mõte dixisse: cùm nõ ita sit. Vel forte melius dicitur ꝙ reuera istã missionẽ Christus fecit in monte. Sed hãc Marcus hic ꝑ recapitulationẽ narrat. Vnde & Mag.hist. semel tantũ eam esse factã.& hoc in mõte videt̃ asserere: licet increpationẽ factã bis cõmemoret. Ad secundũ dico ꝙ cũ nõ sit verisimile tantũ virũ in breui spatio sensisse cõtraria existimauit Mag.hist. Christũ bis discipulos de cordis increpasse du-
F ritia: semel in die ascensionis: vt dicit Mar.& semel in mõte: qñ vt dicit Mat. quidã dubitauerũt. Satis enim probabile est ꝙ sicut prius Thomã: ita & tũc alios incredulos sit hortatus ad fidem. Vnde & prædictus Magister.& tunc, & nũnc Christũ dicit discipulos increpasse. Ad tertiũ dicitur post secundũ ꝙ est de tẽpore. Videtur enim ꝙ facta fuerit ante diem ascẽsionis. Primo, quia secũ-
G dum Mat. videt̃ facta in mõte in Galilæa vt dictũ est. Secũdò ꝙ iã in die ascẽsionis discipuli nõ erãt increduli: cùm tot argumẽtis resurrectio fuisset approbata: & cõsequenter neq; de incredulitate increpandi. Ad hoc dico ꝙ fuit in die ascẽsionis: vt patet ex Mag.hist. vbi s̃. qui sic dicit. Ipsa verò die ascẽsionis bis apparuit, semel vndecim apostolis comedẽtibus in cœnaculo. Omnes qui-
H dem tã apostoli quã alii: discipuli, necnon & mulieres habitabãt in illa parte Hierusalẽ quæ dicitur mello.s.in mõte Syon: vbi cõstituerat sibi Dauid palatium: & ibi cœnaculũ erat illud grãde stratũ in quo præcepit sibi Dominus dari Pascha. Et in cœnaculo illo tũc habitabãt vndecim discipuli. cæteri autẽ discipuli, & mulieres habitabant circumquaq; per diuersa hospitia. Et dum comederẽt vndecim in cœnaculo appa

I ruit eis dominus,& exprobauit incre-
dulitatem eorum duritiã cordis . Hęc
ille.Qui intẽdit ꝙ eadẽ die secundo ap
paruit in monte oliueti ascensurus .
Concordat autẽ cũ Magistro textus
Marci dicentis,Nouissimè recumben-
tibus &c.Et licet vt Aug.dicit : possit
dici nouissimè non simpliciter : sed in
die Paschæ:quia.s.hæc apparitio fuit
vltima illius diei:tamẽ contra hoc est:
K quia tunc ibi nõ fuit Thomas.& tamẽ
discipuli recumbentes hic dicũtur vn-
decim.Et licet ad hoc dicat Aug.ꝙ aut
Thomas reuersus affuit.aut ipsa socie
tas apostolorum hoc numero appella-
batur etiam si aliqui defuissent.tamen
non est verisimile eadẽ die ibi affuisse
Thomam:quia Christus fecisset ꝙ fe-
cit octaua die.Nec est verisimile quòd
Marcus locuturus de ascẽsione nouis-
L simam apparitionem dixerit eam quæ
fuit in die Paschæ : omissa ea quæ fuit
in die ascensionis. Ad primum contra
dictum est· Ad secũdũ vero dicitur ꝙ
increpauit incredulitatem.non aposto
lorum : sed aliquorum existentium cũ
eis . Sed contra hoc videtur esse te-
xtus dicens . ꝙ recumbentibus vnde-
cim apparuit eis,& exprobauit incre
dulitatem eorum.Et ideo dico ꝙ incre
M pauit incredulitatem apostolorũ:non
præsentem sed præteritam :& hoc con
uenienter in signum ꝙ gentes ad quas
mittendi erant congruè forent incre-
pandę se apostolis resurrectionẽ Chri
sti expertis credere noluissent dicitur
ergo.(Recumbentibus vndecim disci
pulis.s.in die ascẽsionis,& in prædicto
coenaculo (apparuit illis iesus.) Et
vt dicit.Lu.Act.j.cum eis vesci voluit:
vt.s.per effectum comestionis veritas
patesceret carnis:vt dicit Greg.vel vt
contristatis de suo abscessu:conuescen
do ferret solatiũ(& exprobauit incre- N
dulitatem eorum:& duritiã cordis)Ex
probare est obiicere præteritã culpã,
vel improprium obiicere Credo tamẽ
ꝙ Christus recessurus ab apostolis ta-
liter eis exprobauit vt ad amorem po
tius quã ad confusionem eos adduce-
ret.(Quia his qui viderant eum surre
xisse) id est postquã resurrexerat.vt
Magdalenæ,& Petro cleophæ,& socio O
quibus non crediderunt in die Paschę:
vt idem Marcus dixerat:& tamẽ vide-
derat nam resurrexisse:licet non resur
gentem (non crediderunt)quod facere
debuissent cum hoc ille prædixisset,
¶ In hac parte est documentum :quòd
reprehensibiles sunt qui credere nolũt
nisi visa.cũ velint nolint sine fide viue
re nõ possint.Que enim temeritas est
non velle credere his qui vitam in te-
stimonium eorum quę dicebant expo
suerunt.Hiero. Si apostoli creduntur
iocando passi,& creduntur, & iocando
locuti.Hæc ille.¶ Quantum ad secun
dum tangitur quõ Christus apostolos
misit ad prædicandum:cũ dicitur.(Eu
tes in mundũ vniuersum) Quasi di-
cat.Prius iussit vt Iudæis tantũ annun
tietis verbum Dei,dicens in viam gen
tium ne abieritis . sed nunc omnibus
debetis annutiare regnum dei : ideo p-
dicante euangelium omniũ creaturę.
Quidam rudes per euangelium solum
intelligunt dicta quatuor euangelista-
rum quæ dicũt esse prædicãda,ex quo
sequitur malum sit prædicare epistolã
Oportet ergo per euangelium intelli
gere omnẽ doctrinam fidei:quã annũ-
tiare populo missi sunt. Nam & Pau-
lus dicit se euangelizare .qui docebat
pertinentia ad fidem,& amores : & ad
hõc allegabat interdum etiam poetica
vt patet Act.xvj.vbi allegabat dictum
Arat

A Arati poetæ dicétis, Venus Dei sum⁹. Nota vero (omni creaturæ) id est homini secundũ Greg. & Magi. Hist. qui omnis creaturæ nomine significatur: eo ꝙ cum omnis creatura habet aliqd commune. vt esse cũ lapidibus, & aliis inanimatis. viuere cũ plantis; sentire cum brutis, intelligere cũ angelis. Vnde & secundũ Mag. Hi. dicitur. microcosmus. i. minor mundus quia. s. in se B quodammodo habet omnes gradus gradus vniuersi. Vel secundum eundé Magistrum: omni creaturæ, i. homini propter quem aliquo modo est omnis creatura. Vel secundum Theo. qui loquitur de credente in deũ, nõ in Christum. Vel secundũ eundé Greg. omni creaturæ id est, in natione hominum Ante enim eis pro hibitum fuerat Gentilibus prædicare: sed nunc hoc ipsum eis mandatur, vt & Iudæis. & Gentili- C bus prædicent. Et ista est omniũ optima expositio. vt scilicet homo simpliciter dicatur creatura eo ꝙ nobilissima sit creaturarũ visibilium: quæ solle à deo expsse creatæ leguntur: omnis vero creatura idem sit ꝙ omnis homo. ¶ Sed contra: quia si omni creatura. i. omni homini habebãt prædicare: prędicassent etiam credẽtibus. Solutio: negatur prima consequẽtia: quia ista ver- D ba dicuntur populo fidei: cui iniungitur: vt aliis euangelizet. Alii auté à fidelibus sunt infideles: vñ intelligẽdũ: est omni homini alio à societate vestra: in qua sunt viri, & fœminæ. (Qui crediderit) fide propria, vel aliena secundũ Bedam. ꝙ propter paruulos dicitur quib⁹ aliena fides suffragatur sicut & olim sub lege, & ante legé: vt diximus in die circuncisionis: & baptizatus fuerit saluus erit) fidé & baptismũ malis operibus non impedtat; secundũ Tho. Ista eñ dicũtur quia fides & ba- E ptismus quantũ in se est: sunt sufficiés causa salutis: quæ tñ impediri põt. Vñ si quis post baptisma non rectè susceptum moriatur, nullo super addito bono, vel malo necessario soluatur: vt patet in pueris, Si tamẽ super addat mortale crimẽ impedit causa salutis (Qui vero non crediderit cõdẽnabitur. Nõ aũt dicit, iudicabit: qa tales nõ discu- F tient: sed quò ad hoc iam iudicati sunt Nec tamẽ subdit: nec baptizat⁹ fuerit: qa, vt dicit Magister Hist. & s. Tho. iij. par. & iiij. senté. sine actuali baptismo põt esse salus si adsit baptismi volũtas & desijt baptizandi facultas. Vnde ꝙ dicit Ioan. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spũsancto &c. secũdũ eosdé intelligitur habita faculate baptismi. ¶ Sed contra textũ arguit: qa pueri baptizati nõ creduat: & tamẽ non cõ- G demnantur. Ad hæc dupliciter soluit Mag. Hist. Primò, vt legatur: qui vero non crediderit subaudiendo fide propria. vel aliena. Secundo, vt dicatur ꝙ Christus de illis loquitur quibus euãgelium erat prædicandum. i. de adultis: in quibus propria fides exigitur ad salutem. Ex prædictis autem patet quod verum est apostolos Christi fuisse baptizatos etiam baptismo chri- H sti: vt asserit Aug. & Beda. Et de paulo quidam, quando & vbi baptizatus fuerit scriptum est, vt patet Act. ix. sed nõ de aliis. Beata etiam virgo fuit eadem ratione baptizata secundum Alb. super Missus est Signa autem eos qui crediderint: hæc sequentur, ¶ Sciendum est autem quod quidam videntes quod sequentia signa non fiant ad literam ab omnibus baptizatis & credentibus exponunt illa spiritnaliter quasi omnino Christus de omni credente loqua-

I rur:ſed iſte ſenſus eſt rudis.Quia em̃
deus miracula nõ facit ſine cauſa:tunc
fieba nt iſta ſigna quãdo erant neceſſa
ria , ideſt in fundatione, & confirma-
tione catholicæ fidei . Ea ergo funda-
ta , & firmata iſta ſuperfluunt ſaltem
in tanta frequẽtia in quanta facta ſunt
à principio Gre.in hom.Nũquid quia
iſta non facimus minime credim⁹?Sed
hæc neceſſaria in exordio eccleſię fue-
K runt.Et em̃ fides fides creſceret creden
tium,miraculis fuerat nutrienda: quia
& nos cum arbuſta plantamus,tandiu
aquam infundimus quouſque in terra
iam conualuiſſe videamus.At ſi ſemel
radicem fixerint ,à rigando ceſſamus.
Hæc ille.¶ In nomine meo) id eſt , in
virtute nominis mei(Dęmonia eiiciẽt
de obſceſſorũ corporbus , vt patet de
Paulo act.xvj. (linguis loquentur no-
L patet de omnib⁹ diſcipulis in Actibus
apoſtolorũ (ſerpen tes tollẽt)de locis
vbi hominibus erunt infeſti. vt de Mar
tha patet apud Theraſconem.) Et ſi
mortiferũ quid biberint) vt patet de
Ioanne apoſtolo (non eos nocebit.Su-
per ægros manus imponent , & bene
habebunt) id eſt,ſanabũtur. Namq; per
ſolã ſui corporis vmbrã debiles ſana-
bat Petrus.vt patet Act.v.c.¶ Eſt autẽ
M in hac parte morale documentum , ne
vnam fidem occidamus , & cũ ea mor-
tua moriamur:Greg.Qui crediderit &
baptizatus fuerit,ſaluus erit verũ dicit
ſi fidem operibus teneat.Vera & enim
fides eſt quæ hoc ꝙ verbis dicit,operi-
bus non contradicit.Hæc ille.¶ Quan-
tum ad tertiũ tangitur Chriſti aſſum-
ptio.cum dicitur.(Ei dominus quidẽ
Ieſus poſtquã locut⁹ eſt eis.) Si tenea-
mus iſtam apparitionem fuiſſe ſimpli
citer nouiſsimam.& tunc fuiſſe dicta q̃
in hoc euangelio continentur.ſic ſecũ
dum Augu.intelligendum eſt poſtquã N
locutus eſt eis qui immediate relata
ſunt.Si vero teneamus opoſitum,intel
ligendum eſt vi idem dicit de omnib⁹
quæ Chriſtus cũ eis inter reſurrectio-
nẽ,& aſſumptionẽ locutus eſt.(Aſſum-
ptus eſt)nõ altena.ſed propria virtute.
Tum ratione glorificationis animę,&
corporis.Glorioſæ enim animæ obe-
dit glorioſum corpus.ad nutũ , quo ad
motum localẽ rõne agilitatis.Et ideo O
nubes ſuſcipient illũ,& angeli de qui-
bus habeẽ Act.j.nõ affuerũt Chriſto a-
ſcẽdẽti in ad tutoriũ ſed in ſignũ ꝙ cor
poralis & ſpiritualis natura ei ſubiecta
(in cœlum.) Reuera aſcendit ſuper
omnes cœlos in plurali.vt dicit Ephe.
iiij.Sed tamẽ omnes cæli à luna,& ſu-
pra aliquando vnũ cęlum ſingulariter
appellantur ratione identitatis nõ in
cõtinuitate,ſed incorruptibilitatæ.Cũ P
enim aſtra non ſic moueantur in cœlo
vt aues in aẽre:quia cœlum ſcinderet
& conſequenter corrumperetur:ſed ſi-
cut clauus infixus rotę mouetur in ro-
ta.neceſſarium eſt ꝙ ſeptẽ planetæ ſe-
ptem habeant cæ los adinuicem diſco-
tinuos. Si enim omnes à ſeptẽ plane-
tæ vel aliquæ eorũ eſſent in vna rota
ſemper æque diſtarent adinuicem eſt:
quod oculis cernimus falſum.Nam ali Q
quando luna eſt in coniunctione,ali-
quando in oppoſitione ad ſolem . &
idem patet de aliis.Supra hos ſeptem
neceſſe eſt eſſe octauum ,quot tot ſyde
ribus quia natũ cernimus: quia nullus
ſeptẽ planetarũ obſeruat ſemper eũdẽ
ſitũ reſpectu huius cœli ex quo neceſ-
ſariò ſequitur ꝙ nullus eorũ ſit in eo
fixus. Supra octauũ rurſus eſt neceſſe
eſſe nonum:quia cũ octauũ habeat plu
res motus non poteſt eſſe primum mo
bile viciniſsimũ.ſ.ſubſtantiis immobi
le

A libus: sed tale. s. primũ mobile oportet habere vnium motum, vt à substantiis nullo modo mobilib⁹. i. angelis ad substantias multipliciter mobiles. i. corruptibiles fiat transitus per media ordinate. Imò secundũ aliquos supra nonũ oportet esse decimũ: quia dicunt ꝙ cũ in octauo videamus tres motus scilicet diurnum ab oriente, in occidentem: & naturalem, siue longitudinis in zodiaco ob occidente, in orientem: & motũ B accessus: & recessus, siue trepidationis super capita arietis, & librę nonę sphærę necesse est, vt dicunt, ꝙ nonum habeat duos motus, & decimum vnicũ. Et licet fortè nõ sit necesse supra octauũ ponere duos motus: quia vnũ põt duos mot⁹ proprios habere ab vno, vel duobus mororibus: tamẽ est probabile, & videtur esse opinio sancti Tho. iij. ij. Et supra hos nouẽ, vel decẽ est empy- C reũ, ꝙ nulla ratione physica põt inuestigari: sed autoritate aliquorũ sanctorum tenẽ: vt pote Strabri: Bedæ & Basilii. sicut dicit. s. Tho. j. par. qõ. lxvj. Et hoc rationabiliter: vt sicut omnes cœli moti deseruiũt generationi rerum: ita sit vnum quiescens quod immobilibus spiritibus & incorruptilibus creaturis in contemplando, & congruentia non ex necessitate deseruiat. Ad hoc ergo D cœlũ Christus assumptus est. j. ad vltimum siue sit empyreum, siue aliud. ¶ Est aũt sciẽdum ex doctrina. s. Tho. iij. parte. q. lvij. & alibi quod cõueniẽs fuit Christũ ascendere ab isto loco qui est generationis & corruptionis: & cõsequenter improportionatus tali locato. Et talis ascẽsio pertinet ad bene esse gloriæ eius. Vnde vt ibi dicit de hoc Christus gauisus est, & nõ nouiter: sed nouo mõ. i. de re impleta. & hoc ipsum nobis est vtilius ꝙ illũ nobis esse præsentem vt augeatur fides, quæ est de nõ E visis: & spes perueniendi ad cœlum: & amor, vel charitas circa cœlestia. Et ly secundum importet conditionẽ ascẽdentis: non ascendit secundũ deitatem vt dicit. Tu qa ipsa est altissima: tum quia immobilis: tum quia nonest in loco: sed secundum humanitatem: vt patet. Sed si dicat ly secũdũ ascẽsionis causam ascendit secũdũ deitatẽ vt patet: Ascẽdit aũt propria virtute: vt idẽ F dicit: non q̃ esset causata ex principiis humanæ naturæ sed virtute deitatis, & virtute gloriæ vt dictũ est. Nec tamẽ in instãti ascendit: quia vt idem dicit licet infinita sit virtus deitatis: ad mouendũ tamẽ humanũ corpus nõ potest infinitè illum effectũ suscipere cũ spatio cõmensures. Imo vt idem dicit Idem in. iij. di. xxij. ille motus fuit tempore perceptibili: licet esse potuerit in G tempore imperceptibili. Vtrũ aũt fuerit naturalis: dicit ibi ꝙ sic: quia non habuit corpus eius inclinationẽ ad oppositũ motum cum virtute gloriæ totaliter animę subiiceretur & isto cœlũ naturaliter mouet quod tñ in se nõ habet sui mous actiuum principium. Si tamen in corpore animato sit inclinatio ad oppositum: motus eius non est H ei naturalis inquãtũ corp⁹. est sed quãtũ animatũ est. Et intelligo in corpore Christi nõ fuisse inclinationẽ ad oppositũ actualẽ sed habitualẽ tantũ, & remotam. ita ꝙ si fuisset sublata ab eo gloria cæcidisset. Ista tamen ad cognitionem humanam non pertinent. Nam vt ait diuus Augustinus quę supra nos nihil ad nos & Gato prudentissimus ille.

Mitte archana Dei. cœlum inquire-
re quid sit.

¶ Ascendit autem super omnes cœlos:

I los non quia sit extra cœlos quamuis
ibi esse possit vt idem dicit quodlibet.
vj. q. ij. Sed quia est in extrema parte
extremi cœli: ita quod nulla pars eius
notabilis est supra caput eius. Ascendit
etiam super omnes spiritus: quia omni
bus dignior est. ¶ Sed contra: quia qui-
libet spiritus quolibet corpore est di-
gnior ergo nullus est locus supra om-
nes spiritus, aut ille est vacuus. Ad hoc
dicitur secundum eundem quod licet
K spiritus sit nobilior loco non tamen in
ferior spiritus est in supremo loco sicut
neq; quilibet debet spiritus est supra
quemlibet locum & hoc est vt superio-
ra loca superioribus spiritus habeãtur:
& supremus christo. Negatur ergo con
sequẽtia. Est autem vt dicit ista ascen-
sio christi causa nostræ salutis ex par-
te nostra inquantum in ipsum semper
virtutes theologicas mouemur vt di-
ctum est: & ex parte sua. Primò: quia pa
L rauit nobis viam. Secundò quia ascen-
dit ad interpellandum pro nobis. Ter-
tio: quia inde mittit hominibus cœle-
stia dona. Vtrum autem aliquãdo post
modum de cœlo descenderit? Dicendũ
est quod sic. Vnde illum Paulus corpo
raliter vidit Act. ix. Et ne hoc credatur
secundum aliquam apparentiam & nõ
realiter factum. Ex hoc ipse. j. Cor. xv.
probat illum verè surrexisse di. Nouis
simè omnium tanquam abortiuo visus
M est etiam mihi. Hæc omnia ex Sancto
Thom. De modo autem quo Christus
ascendit hic tacetur. Sed dicitur Act. j.
& Luc. vlti. ex quibus locis habeẽ quod
eduxit eos de hierusalem ad montẽ oli
ueti: & inde videntibus omnibus Chri-
stianis habitantibus in Hierusalem sal
tem viris, & fœminis eleuatus est & a-
scendit. (Et sedet à dextris Dei.) ¶ Ad
horum autem in notitiã sciendũ est ex

doctrina S. Th. iij. per. q. lviij. quod se-
dens dicitur quiescens. habitans, & re-
gnans, & iudicãs. Sed ly ad importat cõ
uenientiam cum distinctione. Dextera
autem tribus modis sumitur. Vno mo-
do secundum Damascenum pro gloria
deitatis alio modo secundum Aug. pro
beatitudine Dei Patris. quæ duo licet
S. Th. nõ dicat sunt realiter idem. Ter
tio modo secundum Aug. est regia, & iu
diciaria potestas. Christo ergo conue-
nit sedere à dextris Dei: quia in eius
gloria: vel beatitudine quiescit, & est
iudex Patri conregnans. Hæc tamẽ se-
quitur ꝙ Deus sit in sinistra christi qa
non loquimur secundum modum cor-
poralis. Vnde vt dicit Aug. ibi homin.
est dextra quia nulla ibi est miseria. Se
dere autem à dextris dei conuenit chri
sto inquantum est Deus ita tñ quod ly
ad non dicat gradũ dignitatis: sed per-
sonalem distinctionem originis. Simul
enim filius habet cum patre gloriã dei
tatis & beatitudinẽ & omnẽ potestatem
immutabiliter. Et licet dextera appro-
priatè dicantur de filio: sicut & Deus &
tribus prædictis modis sit quid tribus
commune tamen sedere ad dexterã nõ
conuenit Patri cum non sit ab alio sed
conuenit filio, & Spiritussancto licet fi
lio approprietur sicut & æqualitas. Cõ
uenit etiã ista sessio christo inquãtum
homo. Nam cum ly ad distinctionẽ, &
conuenientiã est enim præpositio tran
sitiua & importans accessum: si distin-
ctio sit in personis &c. conuenientiã in
natura: sic conuenit ei inquantum deus
& secundum rationẽ qualitatis sedere
ad dexterã dei tribus dictis modis sum
ptam, ly inquantum dicente conditio-
nem naturæ. Si autẽ è conuerso distin-
ctio sit in natura conuenientia in per-
sona ita ꝙ ly ad dicat accessum secun-
dum

A dum gratiam vnionis & ly inquantum dicéte suppositum sic eodem modo cõuenit ei secundum rationẽ æqualitatis cum sit filius Dei. Si autẽ iste accessus sit secundum gratiã habitualẽ ly inquãtum replicantẽ naturã sit conuenit ei non secundum rationẽ æqualitatis sed æminentiæ super omnẽ creaturã. Vnde proprium est filio ita ꝙ nulli creaturæ conuenit sedere ad dexteram patris secundum æqualitatẽ vel pręminentiã

B Dicunt tñ omnes beati esse in dextra: sed non sedere: quia non habẽt beatitudinem cum quadã dominatiua potestate & quasi propriã & naturalem. Beata autẽ virgo vt idem dicit in.iij.di. xxij. dicitur assistere vel astare à dextris nõ autẽ sedere quia gloria filii ad ea deriuatur sed nõ plenariè. Non vero in cœlestibus sedemus quasi stabiliti in gloria, sed non in dextra. Hæc omnia ex S.Tho.(Illi autem profecti) post rece-

C ptionem Spiritussancti quem eius pręcepto in Hierusalẽ expectauerunt vbique.) ¶ Sed contrà quia vt dicit Augu, adhesi sunt gentes in quibus modo prędicatio cœpit & in quibus nondũ cœpit impleri. Et soluit ipse Aug. ibidem: quia sicut illud vobiscum sum vsq; ad consum. seculi, non de solis discipulis: sed de tota ecclesia intelligit: ita & hoc Posset autẽ & aliter dici: quamuis redeat idem. Dicit enim S.Tho. j. ij.q.&

D So.x. ꝙ prędicatio euangelii christi dupliciter intelligitur. Vno modo quantũ ad diuulgationem nominis christi & sic secundum Chry. etiã tempore apostolorum completa est, & post eius cõplectionẽ destructa est Hierusalẽ. Alio modo quantũ ad plenum effectũ & ecclesiæ fundationẽ. Et sic secundum Augu. vbi.s. non est cõpleta sed cum fuerit cõpleta. veniet mũdi desolatio (Domino cooperante) sicut principalis motor in- E strumenti cooperat (& sermonẽ) euangelium (confirmante) per miracula: cũ ad hoc ratio non sufficiat (sequentibus signis) de quibus dictum est in hoc euãgelio.

Dominica post ascensionem. Io.xv.

CVm venerit Paracletus quẽ ego mittã F vobis à patre, Spiritũ veritatis qui à patre procedit ille testimoniũ perhibebit de me. Et vos testimonium perhibebitis quia ab initio mecum estis. Hæc locutus sum vobis vt nõ scandalizemini. Absque synagogis facient vos. Sed venit hora vt omnis q̃ G interficit vos arbitretur obsequium se præstare deo. Et hæc facient vobis: quia non nouerunt patrem neque me. Sed hęc locutus sum vobis. Vt cùm venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis.

CVM VENERIT PARAclêtus &c.) Io.xv. In præsen H ti euan. christus intendit discipulos tristes de suo discessu aduersus futuras tribulationes animare. Et in eo tangunt tria puncta Primo enim pronuntiat eis, & promittit affuturum consolatorẽ. Secundo etiam affuturas esse tribulationes. Tertiò reddit tribulationum causam. ¶ Quãtum ad primum sciendum est quod christus

I ante apoſtolis dixerat Iudæos inexcu-
ſabiles eſſe eo quod ipſe perſonaliter
venerat:& erat eis locutus & opera in-
ſolita fecerat & tamen non erant con-
uerſi.Chry.poſſent autem diſcipuli di-
cere. Si verba à te audierunt quæ nul-
lus dixit ſi opera viderunt quæ nullus
alius fecit:& tamen pro fuerũt ſed ode
runt & patrem tuum & tecum eo:cuius
gratia nos mittis qualiter digni fide cri
mus.Nec igitur hoc cogitantes turben
K tur:conſolationem eis inducit. Hæc il-
le.Dicit ergo. (Cùm venerit Paracle-
tus).i.conſolator. Eſt enim amor Dei,
& ad hominem venit per gratiã , & dei
amorum : ideo facit deſpicere terrena,
& amare cœleſtia: & conſequẽtur non
ſentiĩ tribulatio pro terrenis: ſed gau·
diũ de cœleſtibus : vnde ſequiĩ magna
conſolatio (quem ego mittam vobis à
patre.) Ad intellectum autem iſtorum
ſciendum eſt ex doctrina S.Th.j. par.
L q.xliij.ꝙ diuinis perſonis cõuenit miſ
ſionis non ſunt niſi duo. ſ. habitudo ad
mittentem quæ in diuinis eſt per origi
nem,& habitudo ad terminum miſſio-
nis:in quo oportet miſſum eſſe nouiter
vel nouo,modo. Aliquæ autem diuinæ
perſonæ vt fili° & Spiritusſanctus ſunt
ab alio:& nouiter poſſunt eſſe in crea-
tura per nouum effectum : ideò mittit
poſſunt.Non autem pater quia non eſt
M ab alio.dat tamen ſe pater creaturę:nõ
ſecundum quod dare importet autori-
tatem dantis ſuper datum ſed ſecundũ
quod importat liberam cõicationẽ ad
fruendum. Vtrunq; autem tam miſſio,
quàm datio, eſt per gratiam gratum fa
cientem:quia nullus alius affectus po-
teſt horum eſſe ratio. Sicut autẽ filius
viſibiliter in carne miſſus eſt ita con-
uenit ei inuiſibiliter mitti: quia conue
nit ei eſſe ab alio,& nouo modo eſſe in
creatura per gratiã.Per gratiã enim to
ta trinitas inhabitat nos.Et iſta miſſio
filii attendiĩ ſcdm dona,q̃ ad intellectũ
pertinent quæ filio attribuunĩ ſecundũ
propriã rationẽ:puta ſapiẽtiæ:aut ſciẽ
tiæ licet attribuanĩ Spirituſancto in
quantũ ſunt dona:quia ipſe eſt primũ
donum. Non tñ per omnia talis mittiĩ
filius ſed ſolum per illa quæ ita perfi-
ciunt intellectũ vt homo prorumpat in
amorẽ:quia filius eſt verbum ſpirans
amorẽ.Ideo nunquã eſt miſſio filii ſine
miſſione Spirituſſancti & e conuerſo.
Et nota ꝙ miſſio filii,& Spirituſſancti
quò ad gratiã gratum facientẽ non di-
ſtinguunĩ ſed quantum ad origines &
quantum ad effectus gratiæ.Licet autẽ
ſolum duo mittanĩ tamen oẽs mittunt.
Vnde pater mittit filiũ quo ad duo quę
ſunt de ratione miſſionis & ſimiliter fi-
lius & pater Spiritumſanctũ.Sed ſpiri
tuſſanctus mittit filiũ,& filius ſeipſum,
& ſpirituſſanctus ſeipſum ſolũ quo ad
ſecundũ tantũ. i. effectum gratiæ non
quo ad originẽ. Ideo diciĩ ſpirituſſan-
ctus venire & tñ dicit filius cum ſe miſ
ſurum.Hæc omnia habenĩ à S.Th.vbi
s̃.&.j.di.xv.&. xvj. (Spiritũ veritatis)
ideſt Spm̃ filii qui eſt veritas.Vel ſpiri
tum docentẽ oẽm veritatẽ (quæ patre
procedit.)Ex hoc autẽ ꝙ hic dicit ſpiri
tum ſanctum procedere à patre, & non
à filio arguunt greci ꝙ à filio non pro-
cedât.Sed hoc eſt cõdemnatũ per eccle
ſiam vt patet ex ſymbolo:in quo dicit.
Qui ex patre filioq; procedit. Et huius
ratio eſt , quia ſpirituſſanctus realiter
diſtinguiĩ à filio ſecũdum fidem catho
licam & non per materiã:ergo per for-
mam oppoſitã formæ.Formæ enim nõ
oppoſitæ vt albũ,& dulce : non diſtin-
guunt ſuppoſita. Non autẽ poteſt ibi eſſe
oppoſitio niſi relatum,neq; realis rela-
tio:

A tio:nisi originis qua vnus est ab alio. Per hoc ergo distinguunt: quia vnus eorum est ab alio. Contra istos etiā græcos sunt eorum doctores: Athan.j.symbolo.& Didymus in lib.de spiritusancto.Chrys. Si autem ratio græcorum) valeret:eodem modo sequitur ꝙ pater non mittat spiritumsanctum: quia hic dicit filius quem ego mittā, & nō dicit quem ego & pater mittemus ille testimonium perhibebit de me).Et hoc du-
B pliciter.Vno modo docendo vas,& dādo loquendi fiduciam,& efficaciā.Alio modo inspirando & emoliendo audientium corda.(Et vos testimonium perhibebitis)tanquā eius instrumenta (quia ab initio.) Ex qui cœpit prædicare, & docere(mecū estis)& consequenť estis idonei testes quia de visu testimonium poteritis reddere.¶Est autē in hac parte morale documentum ꝙ qui vult viuere consolatus hic & in futuro quęrat
C in se spiritumsanctū) possidere: vnde ait Didymus spiritumsanctū venientē dominus consolatorem dici ab operatione ei:nomen imponens,quia non solum quos se dignos repererit ab omni turbatione reddit alienos:verum incredibile quoddā gaudiū eis tribuit.Sempiterna quippe lætitia in eorum corde versatur quorum spiritus habitator est Hæc ille. ¶ Quantum ad secundū tangit christus affuturas discipulis iniquo-
D rum persecutiones cum dicit.(Hæc locutus sum vobis)de odio mei: ꝙ est exēplum.& de aduētu spiritussancti:quod est firmamentū antequā eueniāt vobis persecutiones(vt)confortati per expectationē spiritussancti (non scandalizemini).i.non ruatis negando me: vel perdendo fidē meā.Scandalū eīn gręcè latinè dicit impactio, vel ruina. Vnde scandalū est & ipse casus, & res ad quā quis impingens,cadit.Sed cōtra si chri- E
stus ista dicebat,vt non scandalizarentur & tñ oēs fuerunt illa nocte scandalizati:videť quod christi voluntas impleta nōn fuerit.Ad hoc dico,ꝙ nō magis hoc inconuenit quàm ꝙ Iudæi non fuerint christo prædicante conuersi ad quos cōuertendos prædicabat. Ista eñ christi voluntas non erat beneplaciti, sed signi quę non semꝑ impleť.De hoc vide s.Th.j.di.xlvij.&.q.xix.&.iij. contra.c.xcj.(Absq; synagogis facient vos) F
id est excōicabūt extra synagogas secūdum Chry.Sed quod malum erat apostolis excōicari à iudeis. Ad hoc dicit Aug.ꝙ in hoc ipso significatur quoddā triste apostolis.s.ꝙ Iudei non suscipechristum aut fidē christi quāuis etiam dici possit quòd graue erat apostolis de synagoga expelli quando adhuc nō erant ecclesiæ.Et supple nō solum vos excōicabunt(sed venit hora).i. in proximo est(vt oīs qui interficit vos arbi- G
tretur obsequiū).i.rem gratam(se præstare).i.exhibere (Deo.) Ex qui patet quod de iudæis loquiť vt dicit Aug.qa non dicit dominus sed deo. Sed contra quia iudeorū principes ex inuidia: & non ex ignorantia tradiderūt dñm:quē nouerant esse hæredē Dei & christum eius vt ex dictis patet.Non ergo credebant se benefacere apostolos eius insequendo. Ad hoc potest dupliciter dici.Vno modo quod apostoli habebant H
ferè totum Iudaicum populum sibi inimicum , & mortalem hostem.Et populares quidam ex ignorantia insequebantur apostolos credētes quod omnes qui ad christum conuerterenť Deum Israel paucissimi autem istam persecutionem sciebant esse iniustam. Vnde & Paulus doctus in lege ignoranter sæuiebat in Christianos, vt ipse de se te

I se testatur.j. Timo.j.Est ergo modus loquendi vt dicatur omnes cùm pauci desint sicut & principes dicebant ꝙ totus mundus post illum abiit. Io.xij. apostolus ad Ph'.ij.Omnes inquit quę sua sunt quærunt:non quæ Iesu christi Alio modo vt dicatur dominus loqui: non de principibus mandantibus apostolos flagellari,vel occidi sed de ministris hoc exequentibus.Et redit in idē.

K ¶ Est autem in hac parte morale documentum quòd prælati facientes sentētias excommunicationis iniustas ex furore:quia odio mouentur:vel ex causa sunt Iudæis similes:qui ex odio excōmunicabant credentes in christum. ¶ Quantum ad tertium assignatur causa tribulationum futurarum apostolis: & in hoc ipso habent aliqualem consolationis causam.Dicitur ergo.(Et hæc

L facient vobis quia non nouerūt patrē, neque me.)Chry.quasi dicat. Sufficit vobis in consolationē propter me:& Patrem hæc pati.Hæc ille.Sed qūo dicitur,ꝙ non nouerunt patrem:cum notus esset in Iudæa deus?Ad hoc dico ꝙ nouerant illū in generali inquātū deus erat:sed nō inquātū erat pater habens filium naturalē qui eis prædicabat. Si enim cognouissent nunquā dominum

M gloriæ crucifixissēt.j.Cor.ij.(Sed hęc locutus sum vobis:vt cùm venerit hora:eorum reminiscamini:quia ego dixi vobis)& consequēter in ea fide persistatis:¶ Est autē in hac parte morale documētū,vt qui propter deū patitur, aut fatigatur:si vult cōsolari cogitet illū pro qui patitur: vnde Gre.ait in.ij. mora.Cū in hac vita ea qui nolumus patimur necesse est vt ad eū qui iniustum velle non potest studia nostrę voluntatis inclinemus Magna quippe est consolatio in eo quod displicet;quod illo ordinātè erga nos agitur cui non nisi iustum placet.Hæc ille.

In vigilia pentecostes
Ioan.xiiij.

SI diligitis me, mādata mea seruate. Et ego rogabo patrem, & alium Paracletū dabit vobis:vt maneat vobiscū in æternum,Spiritum veritatis quē mūdus non pōt accipere: quia nō videt eum,nec scit eū. Vos autem cognoscetis eum: quia apud vos manebit,& in vobis erit.Non relinquam vos orphanos:veniam ad vos.Adhuc modicum, & mūdus iam me non videt.Vos autem videbitis me:quia ego viuo, & vos viuetis.In illo die vos cognoscetis quia ego in patre meo,& vos in me,& ego in vobis.Qui habet mandata mea, & seruat ea:ille est qui diligit me, diligetur à patre meo:& ego diligā eū,& manifestabo ei meipsum.

SI DILIGITIS ME, MAN data mea seruate &c.) Ioā. xiij.Præsens euangelium ex septem,paucis exceptis,quę exponentur?Dicitur ergo.(Si diligitis me,mandata mea seruate).i.seruabitis. Hoc enim est effectus,& signum dilectionis: amici voluntatem complere (Et ego rogabo patrem,& alium paracletum dabit:vobis).i.alium consolatorem

A torem,& alium aduocatum. Nam Paracletus interpretatur conſolator,& aduocatus:& chriſtus fuit conſolator apoſtolum,& etiam aduocatus: inquãtum homo orans pro eis:& inquãtũ deus,nó orando:ſed faciendo,vt orarent ipſi. Similiter & ſanctus ſpiritus fuit eorum conſolator:quia cum ſit amor accendit eos amore dei:& conſequenter ſentiebant maximam dulcedinem de cæleſti
B bus ex quo ſequebatur quod minus ſentirent aduerſa mundi. Fuit etiam aduocatus,non orando;ſed prouocando apoſtolos ad orandum(Vt maneat vobiſcum in æternum.)Et in hoc ſecundùm Chry. innuitur quòd Spiritusſanctus non erat moriturus ſicut chriſtus qui eos per mortem deſeruit corporaliter. Manet autem Spiritusſanctus in æter-
C num nobiſcum:niſi eum per peccatum repellamus. Spiritum veritatis,quem mundus):i.homines mundani(non poteſt accipere(niſi conuertatur. Ggreg. v.moralis. Spiritusſanctus omnem quẽ repleuerit ad deſiderandum inuiſibilia accendit. Et quoniam mundana corda ſolum viſibilia diligunt:hunc mundus non accipit;quia ad diligenda inuiſibilia non aſſurgit. Seculares etenim men
D tes quanto ſe foras,& deſideria dilatãt: tantò ad receptionem illius ſinum cordis anguſtant. Hæc ille.(Quia non videt eum)purè & indubitatę fidei oculus(nec ſcit eũ)per experientiã ſuauitatis eius.(Vos autẽ cognoſcetis eũ).i.per experimẽtũ cõſolationis eius quũ o mũdani eũ cognoſcere nequeũt(quia apud vos manebit,& in vobis erit(& conſequẽter ad præſentiã ſuã intuet vobis fidẽ,& amorem: vt videatis.& ſciatis eũ.(Nõ relinquã vos orphanos: veniã ad vos. Adhuc modicũ, & mundus me iam non videt).i.nõ videbit. Et loquitur ſecundùm Theo.de tempore reſur- E
rectionis in quo ſoli apoſtoli illum viderunt. Vel ſecũdũ Chry. loquitur de tempore futuræ felicitatis. Vtroque autem tempore.ſ.reſurrectionis,& felicitatis apoſtoli habuerunt vitã.ſ.lætã & conſolatã. Et ideo ſubditur. Vos autem videbitis me quia ego viuo).i. ſum vita per eſſentiam & cõſequẽter dó vobis vitã participatã,quã modo viuitis per
gratiã:qua etiã(& vos viuetis)in futu- F
ra reſurrectione mea per fidẽ reparatã: & in futura reſurrectione veſtra per gratiã cõſummatã(in illo die).ſ.reſurrectionis,vel gloriæ(vos cognoſcetis) per apertionẽ ſenſus ad intelligentiam ſcripturarũ quò ad diẽ reſurrectionis: vel per viſionem deitatis quò ad aliã diem(quia ego in patre meo:& vos in me:& ego in vobis)ſupple ſum,vel ero
ſed alio,& alio modo,(Qui habet man- G
data mea,& ſeruat ea:ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo:& ego diligam eum,& manifeſtabo ei meipſum:) Ergo manifeſtatio.i.viſionis eſt,& præmium amoris.

In die pentecoſtes. Io.xiiij.

SI quis diligit me,ſermonem meum ſer-
uabit:& Pater meus H
diliget eum, & ad eũ veniemus,& mãſionẽ apud eũ faciemus. Qui non diligit me,ſermones meos non ſeruat. Et ſermonem quem audiſtis, non eſt meus:ſed eius qui miſit me, Patris. Hæc locutus ſum vobis,apud vos manẽs. Paracletus autem, Spiritusſanctus,

quem

I quem mutet pater in nomine
meo, ille vos docebit omnia, &
ſuggeret vobis omnia quæcun
que dixero vobis. Pacem relin
quo vobis, pacem meam do
vobis. Non quomodo mun-
dus dat, ego do vobis. Non tur
betur cor veſtrum: neque for-
midet. Audiſtis quia ego dixi
K vobis, Vado, & venio ad vos.
Si diligeritis me, gauderetis vti
que quia vado ad patrem: quia
pater maior me eſt. Et nunc di
xi vobis prius quàm fiat: vt
cum factum fuerit credatis. Iā
non multa loquar vobiſcum.
Venit enim princeps mundi
huius, & in me non habet quic
L quam. Sed vt cognoſcat mun-
dus quia diligo Patrem: & ſi-
cut mandatum dedit mihi pa-
ter, ſic facio.

SI QVIS DILIGIT ME,
ſermonem meum ſeruabit
&c.) Io.xiiij. Circa ea quæ
impręſenti euan. dicuntur.
Sciendum eſt ꝙ in nocte qua eſt ca-
M ptus multa apoſtolis dixit, & inter alia
quòd poſt modicū mūdus eum non vi
deret quāuis viſuri eſſent illū diſcipu-
li ſui. Et loquebatur chriſtus de viſiōe
fidei, & notitia diuinorum. Iudas autē
non ille Scariothis: ſed alius conſan-
guineus chriſti admiratus eſt tanquam
humilis ꝙ apoſtoli toti mūdo præferrē
tur: & iō interrogauit. di. (Dn̄e quid fa
ctū eſt). i. q̄ eſt cā (qa manifeſtaturus es

nobis teipſum, & non mūdo. huic aũt N petitioni chriſtus rn̄dit per verba præ ſentis euāgelii in quo tria pūcta tangū tur: q̄ ſunt Diſcretio, Manifeſtatio, & Exhortatio. ¶ Quātū ad primū chriſtus tāgit illud vn̄ diſcernitur mūdus à di- ſcipulis chriſti: quod eſt cauſa prædi- ctæ manifeſtationis. Eſt enim hæc cā vt Aug. dicit: ipſa dilectio: Dicitur ergo (Si quis diligit me, ſermonē meū ſeruabit). i. ea q̄ ego volo, & doceo faciē da, faciet. Proprium eſt enim amicorū eadē velle, & nolle. Et ſi duo ſint amici quorum alter non poſsit malè velle, neque malè iudicare, vt deus: iuſtū eſt vt alter amic⁹ ſe eius volūtati in omni bus ſubiiciat: ita quod nihil velit n̄ implicitè ſubintelligēdo quod illud Deo placeat: & omnia faciat quæ Deus iubet. (Et Pater meus diliget eum) Si Deus Pater hō eſſent: vtique diligentes filiū diligeret: qa nullus pōt dei filium ſine patre diligere rō eīn dilectionis fi- lii eſt ipſa eius bonitas ſine eſſentia: q̄ eadē numero eſt patris; & cōſequēter etiam pater diligitur. Nihil aūt, vt ait Amb. eſt tā inſertū naturæ quā diligētē ſe diligere: Verūtn̄ quia deus pater eū deus: nō ideo nos pater amat, quia nos filiū amamus; ſed e cōuerſo: ideo ama- mus quia ille amat ita ꝙ amor dei ad nos eſt cauſa noſtri amoris ad illū, vel filiū dei. Nō eīn amarem⁹ niſi deus ve- let nobis ineſſe hoc bonū quod eſt ama re deū. Velle aūt nobis bonū eſt nō ama re. Igitur dicit chriſtus (Si quis diligit me diligeē à patre meo) nō quia antece dēs iſtius cōditionalis ſic cā cōſequen- tis; ſed quia añcedēs, & conſequēs ſunt inſeparabilia in veritate (& ad eū ve- niemus) Pater quidē venit ſeipſum do- nādo, nō aūt miſſus ab aliquo: quia nō eſt ab aliquo. filius aūt datur, & mittitur

A Dicuntur aũt diuinæ personæ venire ad nos: quãdo faciũt in nobis nouiter effectũ gratiæ gratũ faciẽtis: per quã ipsas personas habemus. Vñ Aug. Veniunt subueniẽdo: venimus obediẽdo. Veniũt illuminãdo, venimus intuẽdo. Veniũt impellẽdo, venimus cupiendo. Hæc ille. Sed quare hoc nihil dicit de aduẽtu Spiritussancti: sed solũ patris, & filii? Ad hoc dicitur Aug. ꝙ cũ in deo sit
B vnitas essentiæ cũ pluralitate personarum: aliquãdo christus de tribus personis mentionẽ facit ad insinuãdã personarum distinctionẽ: aliqñ de duabus si ne tertia: ad insinuandã essentiæ vnitatẽ & nõ ad expellẽdã tertiã personã, scilicet spiritũ sanctũ: de quo dixerat supra vt maneat vobiscũ inæternum. Vel põt dici quod posito patre, & filio intelligitur Spiritussanctus: quia est
C amor vtriusq;. & quia est eiusdẽ substãtiæ cũ eis. (Et mãsionẽ apud eũ faciemus) i. morã cõtrahemus Gre. in hom. In quorũdã etenim cordibus venit, & mãsionẽ nõ facit: quia per cõpunctionẽ quidẽ respectũ dei percipiũt; sed tentationis tempore hoc ipsum quod cõpũcti fuerat obliuiscuntur. sicque ad perpetranda peccata redeũt: ac si hæc minime planxissent. Qui ergo deũ vere
D diligit: & ad eũ dñs venit: & mansionẽ facit, & sic eũ diuinitatis amor penetrat vt ab hoc amore tentationis tempore non recedat. Ille autẽ verè amat cuius mentẽ delectatio praua ex cõsensu nõ superat. Hæc ille. Idẽ quoq; ibidẽ. Tãtò aũt quisque à superno amore disiungitur, quantò inferius delectatur. Vñ subditur (q nõ diligit me: sermones meos nõ seruat.) & cõsequẽter ad eũ diuinæ personæ nõ veniũt per effectus gratiæ suæ. Chry. Vel aliter intelligendum est hoc totum. Existimauit enim Iudas sicut mortuos videmus in somno: ita & E
se eũ esse visuros. Vnde quærit. Quid est quòd debes te nobis manifestare nõ mũdo. Væ nobis quoniã morieris: & vt mortuus nobis debes assistere. Ne igitur hoc suspicetur: dicit (ad eũ veniemus) .q.d. sicut pater manifestat seipsum: ita & ego (& mansionem apud eũ faciemus) quod somniorum non est. Hæc ille. Ne autem aliquis credat ꝙ christus suum semonem haberet à se subdit (Et sermonem quem audistis nõ F
est meus) .i. non inest mihi à me. Et est similis modus loquendi vt cùm dicit Vergil. Vrbẽ, quã statuto vestra est (sed eius qui misit me patris) id est: illum à patre meo nascendo accrepi. Ex quo etiam sequitur quòd qui alem sermonem non seruat, patrem non diligit. ¶ Est autem sciendum quòd per sermonem christi quatuor possumus intelligere. Primò, ipsa verba quæ ex ore eius G
resonabant. Secundò, ipsam imaginationem verborum. Tertiò, ipsos mentales conceptus, intellectus possibilis eius: qui dicuntur verba mentis, seu cordis. Secũdum enim hæc tria in quo libet homine est triplex verbum: vt docet Sanct. Thom. j. quæstio. trigesima-quarta, ipsum verbum diuinum quod filius dei est: sed ipsam eius substantiã H
diuinam. Tria prima conueniunt christo inquãtum homo: & in sunt ei à se immediatè, & à deo principaliter: quia si deus est cã oĩs createę causę: est etiam cã oĩs creati effectus. Secũdũ aũt non est à christo: sed est christus. & est à patre. ¶ In hac parte est literale documẽtũ de quo Gre. ĩ ho. ait. Sed ecce si vnusquisque vestrũ requirat au diligat deũ tota fiducia, & secura mente respondet: diligo. In ipso autem lectionis exordio audistis quid veritas dixit. Si quis

dilig

I diligit me ſermonem meum ſeruabit.
Probatio ergo dilectionis,eſt exhibitio
operis.Hinc in epiſtola ſua idem Ioan.
ait. Qui dicit quia diligo Deum,& mã
data eius non cuſtodit:mendax eſt.Ve-
rè enim diligimus,ſi mandata eius ſer-
uamus. Nunquam eſt amor Dei otio-
ſus:operatur enim magna ſi eſt : ſi auté
operari renuit : amor non eſt.Et infrà.
De dilectionis cõditoris lingua, mens:
& vita requirat. Hæc ille. ¶ Moraliter
K autem ſciendum eſt quòd ſerui Dei in
hac vita tria potiſsimè deſyderant quæ
Chriſtus in hac prima parte Euangelii
promittit.Primum quidé eſt Dei amor
quem promittit cùm ſponde Spiritum
ſanctum ſe miſſurum : qui ſecundum
Grego.amor eſt.ſ.patris in filium,& è
conuerſo. Sed tamen vt ſuſcipiamus à
Chriſto mittendum:neceſſaria eſt pri-
mò cordis purificatio.Gregor. Certè ſi
domum veſtram quiſquam diues, au-
L tem præpotens amicus intraret omni
feſtinantia domus tota mundaretur:ne
quid fortè eſſet quòd oculos amici in-
trantis offenderet. Tergat igitur ſor-
des praui operis qui Deo præparat do-
mum mentis. Hæc ille. Et hoc quãtum
colligitur ex ſcriptura quo ad tria pec-
cata præcipuè. Primò, duplicitatis.Sa.
j.Spirituſſanctus diſciplinę effugiet fi-
ctum. Secundò, carnalitatis. ideo ſub-
ditur,& aufert ſe à cogitátionibus quæ
M ſunt ſine intellectu. Tertiò, elationis.
ideo ſubditur:& corripietur,i.expelle-
tur à ſuperueniéte iniquitate.i.inęqua-
litate.Nullus autem eſt inæqualis ma-
gis ſuperbo,qui non vult parem.Secun
do,neceſſaria eſt profunda humiliatio:
quia libẽter Spiritus ſicut & homo va-
dit ad hoſpitium in quo honorãdus eſt.
Eccle.iij.Magna potentia Dei ſolius:&
ab humilibus honoratur. Pſalm. Qui

emitis fontes in conualibus.Geñ.j.Spi- N
ritus domini ferebatur ſuper aquas.i.
ſuper corde dulci.& manſueto.Et con-
tra ſpiritus malignus requieſcet ſuper
terram.i.terrenos : datam ſibi ad man-
ducandum, & incorporandum Geñ.iij.
terram comedes. Et ſuper aerem.i.ſu-
perbos:datũ ſibi ad habitandum Ephe.
iij. Principé aeris huius. Et ſuper igné
gehennæ datum ſibi ad combuſtioné.
Matth.xxv. Diſcedite &c.Et ſuper igné
concupiſcẽtiæ.datum ſibi ad ſucceden-
dum. Oſee. vij. Omnes adulterantes
quaſi clibanus ſuccenſus à coquente.
Tertiò,neceſſaria eſt trãquillitas men-
tis. Eſa.lxvj.ſecundum aliam tranſla-
tionem. Super quem requieſcet ſpiri-
tus meus : niſi ſuper humilem,& quie-
tum? Secundum deſyderatum eſt amo-
ris conſeruatio:quam ſpopondit ibi:&
manſionem &c. Conſeruatur autem
ignis ſpirituſſancti ſicut & materiale
per tria.ſ.Super poſitionem cineris.i.
memoriam mortis:& per lignorum ap
poſitionem.i.bonorum operum conti-
nuationem.& ſufflationẽ.Sed tres ſunt
ſufflatores.i.ipſe homo feruentia deſi-
deria concipiendo.Eccl.xxviij.Si ſuf-
flaueris quaſi ignis exardebit.Et Chri-
ſtus hunc ignem ſpirans : ipſum magis
inflammando.Ioã.xx.Inſufflauit,& di-
xit.Accipite ſpiritumſanctum. Et dia-
bolus qui exſufflando extinguit. Eſa.
lviij. Ecce ego creaui fabrum ſufflan-
tem in igne prunas. Sed extinguendo
illum:accendit concupiſcentiam.Ter-
tium deſyderatum eſt per aliquem mo
dum ſcire ſe eſſe in amore Dei : & hu-
ius Chriſtus dat ſignum ibi. Si quis di-
ligit me ſermonem &c. Sunt autem iu-
per hoc ſignum tria alia.ſ.abundantia
lachrymarum, remiſsio iniuriarum, &
deſyderiũ ſupernorũ. In cuius ſignum
Spiri

A Spiritussanctus in triplici signo visibili apparuit.s.super Christum transfiguratũ in specie nubis habẽtis guttas humoris:& super ipsum baptizatũ in specie columbæ felle carẽtis : & super collegium apostolicum in specie ignis qui semper tendit sursum. ¶ Quantũ ad secundum Christus tetigit modum quo eis debebat manifestari quo ad fidem perfectam,& plenam notitiam diuinorum : cùm subditur(Hæc locutus sum
B vobis apud vos manens).s.secundum præsentiã corporalẽ quasi diceret.Modo non potestis propter indispositionẽ vestram illam plenã notitiam capere: vnde expedit vobis vt vadam à vobis corporaliter : vt cum patre, & spiritusancto veniam spiritualiter. Aug.Alia est illa mãsio quam promisit futuram: alia vero hæc quam præsentem esse testatur. Illa spiritualis est,atq; intrinsecus mentibus redditur. hæc corporalis
C forinsecus oculis,atq; auribus exhibetur.Hæc ille. (Paracletus autẽ spiritussanctus) Nota quòd Paracletus idẽ est quod aduocatus,vel consolator : & hic pro cõsolatore ponitur : quia Christus tristibus loquebatur.(quem mittet pater in nomine meo ille vos docebit omnia)necessaria ad salutem pro vobis, & pro docẽdis à vobis (& suggeret vobis omnia quæcunq; dixero vobis.)Est autem hìc multiplex dubitatio. Et prima
D est.Quęnam persona diuina sit ista de qua est hic sermo:nam quęlibet potest dici spiritussanctus. Ad hoc dicitur quòd secundum Didymum, & omnes sanctos:ista persona neq; est pater,neq; filius. Et hoc patet quia à patre mittitur,& in nomine filii mittitur.Est tamẽ aduertendũ ex doctrina.S.Tho.j.parte q.xxxj.quòd Spiritussanctus sumi potest in vi duarũ dictionum,& isto modo procedit argumẽtum factũ ꝙ quælibet diuina persona, dicitur Spiritussanctus,quia quælibet eorũ est spiritus & non corpus.& sanctus : & nõ malus. E
Sumitur etiã in vi vnius dictionis : sicut & hoc ipsum quod dico Ioãnes petrus.& sic ex accõmodatione vsus diuinæ scripturæ est nomẽ tertiæ personæ per modũ amoris procedẽtis.Processio enim amoris,& relationes ad eam pertinẽtes:& persona sic procedẽs propter ignorãtiam nostrã solùm ex accõmodatione habẽt propria nomina. Rationabiliter autẽ sic nominatur ista persona,vt dicit, Primò, quia pater, & filius cõmuniter sunt Spiritus : & sunt sancti. Vnde dicit Aug.xv.de Trini. Qui cõmunis est ambobus id ipse propriè vocatur quod ambo cõmuniter.Secundò,quia spiritus quod impulsionem.& motũ dicit amori cõpeti compellenti in amatum.Hæc omnia.j.Tho. ¶ Secũda dubitatio est cur dicatur Paracletus i.aduocatus, vel cõsolator cùm primũ etiam filius cõueniat.de quo.j.Io.ij.dicitur Aduocatũ habemus apud patrẽ. Secundo,verò cõueniat patri,de quo.j. Cor.j.dicitur Pater misericordiarũ, & Deus totius consolationis. Ad hoc dico quòd omnis effectus Dei in creatura siue ad extra cõmunis est omnibus diuinis personis,iuxta regulã theologicã: quæ est:ꝙ indiuisa sunt opera Trinitatis.s.ad extra.Aliquis tñ effectus alicui personæ appropriatur. Sicut enim patri appropriatur potẽtia, filio sapiẽtia, spirituisancto bonitas. Ita & appropriantur eis operationes in quibus ista præcipuè apparet : iuxta doctrinam.S. Tho.in.iij.di.iiij.¶ Ad argumentũ ergo dico ꝙ esse consolatorẽ quod omnibus commune est dicitur de spiritusancto. Primo, quia quod cõuenit oĩbus con-
F
G
H

I uenit etiã singulis:& specialiter de illo
dicit͂ qui tũc visibiliter mittẽdus erat.
Secũdò, quia bonitas cõsolantis, & be-
nignitas in cõsolãdo:magis quàm eius
sapiẽtia,aut potẽtia manifestari videt͂:
ideo esse consolatorẽ appropriat͂ ei cui
bonitas. Esse autẽ aduocatũ orãdo com-
petit solùm Christo, vt homo est : sed
orare faciendo cõpetit Spiritusancto.
Idcirco enim vt dicit Greg. Spiritus-
sanctus aduocatus dicit͂:quia pro erro-
K re delinquẽtium apud iustitiam Patris
interuenit. dũ eos quos repleuerit ex-
orãtes facit. Hæc ille. Cõperit etiá alii
cũ sit opus ad extra. ¶ Ad argumẽtum
autẽ cõtra hoc dico,ꝙ Christus spiritũ-
sanctũ dicit Paracletũ nõ principaliter
ratione aduocationis:sed ratione cõso-
lationis:qa merẽtibus loquebat͂ Chry.
Cõtinuè autẽ eum Paracletũ vocat ꝓ-
pter cõtinentes eos tribulationes. Hæc
ille. Dico secũdò,ꝙ cùm homo potissi-
L mum ex amore potius quàm ex potẽ-
tia,vel sapiẽtia prouocetur ad oratio-
nem, fortè ꝙ orare per nos appropriat͂
spiritui sancto. de quo dicit apostolus
Ro.viij.ꝙ postulat.i.nos postulare fa-
cit pro nobis gemitibus inenarrabili-
bus. ¶ Tertia dubitatio est, Vtrũ cùm
dicitur Spiritussanctus mitti à patre in
noĩe filii Spiritussanctus debeat dici,&
nominari filius. ad hoc dico primò, ꝙ
sic ideo dicit͂: quia spiritussanctus de-
M beatur fidelibus visibiliter aliqñ ad in-
uocationẽ nominis Christi. Licet enim
propria forma baptismi sit in noĩe to-
tius Trinitatis : tñ ex speciali causa, &
cõsilio spiritussancti apostoli aliquo tẽ
pore baptizauerunt in noĩe Christi ad
reddendũ nomẽ Christi amabile: vt pa
tet Act.xix.& per.S.Tho.in.j.parte.q.
lxvj. Dico secundò, melius:& secũdum
mentẽ Didymi : lib.de spiritusancto ꝙ

sicut filius dicit se venisse in noĩe pa- N
tris sui. Ioã.vij.nõ quia esset Pater: sed
erat filius patris eiusdẽ essentiæ, & non
personæ : & subiecit fideles suos patri,
Ita & Spiritussanctus venit in noĩe fi-
lii. nõ quia sit filius : sed quia est spiri-
tus filii:secundũ apostolũ Gal.iiij.eius-
dem essentiæ & nõ personæ:& subiecit
fideles suos patri. Ita,& spiritussanctus
venit in noĩe filii:nõ quia sit filius: sed
quia est spiritus filii.secũdum apostolũ
Gal.iiij.eiusdẽ essentiæ, & nõ personæ O
ab eo procedẽs, & ei fideles cõfigurans
inquãtum per illũ adoptamur in filios
Dei. Iuxta illud. Gal.iiij. In quo clama-
mus Abba, Pater. ¶ Quarta dubitatio
est. Cur dicat͂ ille vos docebit omnia,
cùm docere videat͂ appropriatũ ei cui
appropriat͂ sapientia.i.filio. de quo di-
citur. Io.j. illuminat omnẽ hominẽ ve-
nientẽ in hunc mundũ. Ad hoc autẽ vi-
detur dicere Aug.ꝙ cùm docere tribus
personis cõueniat : hoc attribuit Chri- P
stus spirituisancto : non quia ei appro-
prietur, sed vt in notitiã spiritussancti
venirẽt discipuli. Ait enim, Nunquid
autẽ discit filius & docet spiritussan-
ctus: vt dicẽre filio verba capiamus.do-
cente autẽ spiritu eadẽ verba intelliga
mus. Omnis enim dicit,& docet Trini-
tas:sed nisi etiã sigillatim cõmendare-
tur eam nullo modo humana capere,vt
oportet,posset infirmitas. Hæc ille. Vel
possumus dicere ꝙ filio appropriatur
docere immediatè illuminãdo:sed spi-
rituisancto docere mediante:inflãman-
do,& disponẽdo ad susceptionẽ illumi-
nationis filii. Nam animalis homo nõ
percipit quæ Dei sunt.j. Cor.ij. Ideo
spiritus cuius est nos bonos,& spiritua-
les facere : docet nos efficiendũ doctri-
næ capaces. ¶ Quinta dubitatio est.
Quomodo dicat͂ Spiritussanctus apo-
stolis

A stolis suggerere cũ vt dicit Greg. suggerere soleat esse minoris. Ad hoc dico: ꝙ cùm suggerere sit subministrare: & etiã latẽter suadere spiritussanctus sicut Greg. dicit suggerere dicitur, nõ ꝙ nobis scientiã ab imo afferat: sed ab occulto. Hæc ille. Et dicit ab imo. i. quasi inferior sicut seruus de aliquibus docet dñm. Vel secũdum Aug. suggerere est ad memoriã reducere. Sicut enim dicit Theop. spiritussanct⁹ docuit quæcunq; Christus nõ dixerat tanq̃ impor-
B tabilia: & cõmemorauit quæcunq; dixerat: sed obscuritatis causa, vel intellectus tarditate cõmendare memorię nequiuerũt. ¶ In hac parte est morale documentũ vt qui appetit notitiã diuinorum: studeat diuino amore, & morũ bonitate pollere. Greg. in homil. Nisi autem idẽ spiritus cordi adsit audientis: otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docẽti homini tribuat quod ex ore do-
C centis intelligit: quia nisi intus sit qui doceat doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Hæc ille. ¶ Iterũ moraliter sciendũ est: ꝙ Spiritus aduocatus dicitur. Est enim aduocatus bonus qui scit sapienter cõsulere, luculẽter suadere, & potẽter vincere: ideoq; tria requirit, sapientiã, eloquẽtiam, & constantiã. Et sapientia sine eloquẽtia est inutilis, & eloquẽtia, sine sapientia est garrula & vtraq; sine cõstantia est fraudulosa.
D Ideo dñs apostolis dedit Spiritumsanctum in linguis, & igne. In linguis quidem: quia dedit eis facũdiam. In igne verò qui lucet, & ardet: quia dedit eis lucidã sapientiam, & feruentẽ constantiam. Sed multi sunt habẽtes linguã inflammatã, quidem nõ isto igne: sed infernali. Iaco. iij. Lingua inflãmata gehenna. ¶ Nota quòd Deus secundũ triplicem prouinciã fecit triplex lingua-

gium, vt ita dicam, siue idioma. Et idio- E
ma cœlestis regionis est Deum laudare. Psal. In secula seculorum laudabũt te. Regionis verò terrestris est de terrenis tractare. Ioã. iij. Qui de terra est de terra loquitur. Infernalis verò est Deum blasphemare. Esa. viij. Irascitur scilicet, damnatus. & maledicit regi suo. cognoscitur autem quis ad loquelam cuius sit regionis. Nam loquela tua manifestum te facit. Matthęi. xxvj.
¶ Quantum ad tertium tangitur ex- F
hortatio Christi ad discipulos de perseuerantia. Ad cuius intellectum sciendum est quòd secundum quod dicitur ab Aug. super Ioan. & de verbis Domini & S. Thom. in diuersis locis: triplex est pax, scilicet, mundanorum, & sanctorum, & beatorum. Et secunda includit primam non è conuerso. & tertia secundam non è conuerso. Pax mundanorum non est vera nisi quatenus aliquid participat de pace sanctorum: G
quia extrinsecus tantùm modo est. Nam est apparens vnio animorum. Pax autem sanctorum, sicut dictum est supra feria quinta, post Pascha, tria requirit. Nam cùm sit tranquillitas ordinis secundum Augu. & homo habeat triplicem ordinem, scilicet, ad seipsum, & ad proximum, & ad Deum: ad eam requiritur, Primò, tranquillitas in seipso quantum ad tria quæ in homine debent ordinari, scilicet, quò ad intel- H
lectum ne errore aut affectione inordinata perturbetur quò ad volũtatem: vt secũdum intellectum dirigatur: quò ad sensum: & secundum voluntatem, & rationem reguletur: & non perturbetur inordinatis passionibus. Secundò, tranquillitas ad proximum per vinculum amoris. Tertiò, tranquillitas ad Deum per charitatis cõsortium. Vnde

I Aug.de verbis domi.diffiniens pacem
ſanctorum,ait.Pax eſt tranquilitas mē
tis ſcilicet,quo ad rationem: ſereni-
tas animi: quo ad ſenſum ſimplici-
tas codis:quoad voluntatē amoris vin
culum ad proximum conſortiū cha-
ritatis,quo ad deum.Pax verò beatorū
includit omnia quæ ſunt de ratione
beatitudinis. vt pote impoſsibilitate
amittendi tranqullitatē prædictorum
K ordinum.Sic ergo præſentē literā ex-
ponere debemus ſecundū mentē Aug.
(Pacē) ſanctorum relinquo vobis.vt
ſ.eā totis viribus āplecti velitis.Au.de
verbis domini.Non poterit ad hære-
ditatem domini peruenire qui teſtamē
tum pacis noluerit obſeruare: nec pōt
concordiam habere cum Chriſto, qui
diſcors voluerit eſſe cum Chriſtiano.
Hæc ille.(Pacem meā) id eſt pacem,
L quam habeo:& vos non habetis:neque
hic habere poteſtis: cum ſit beatorum
(do) id eſt dabo(vobis) in futura feli
citate per effectum:nunc autē do, per
ſponſionem,& infallibilem ſpem.(Nō
quomodo mundus dat ego do vobis:In
tribus enim pax Chriſti quā nobis da-
turus eſt:imo & quā dat in præſenti:à
pace mūdi diſtinguit.ſ.in perfectione,
in veritate,& in fine.Pax enim mundi
M eſt imperfecta:quia tantū exteri⁹ quie
ta. Vnde Eſa.xlviij.Nō eſt pax impiis
dicit dominus.ſ.perfecta.Eſt etiā ficta
quia loquuntur mundani pacē proxi-
mo ſuo:mala autem in cordibus eorū:
vt dicit Pſal.Et ordinatur iſta pax ad
quietem fruendum tēporalibus bonis.
Sed vtraque pax Chriſti eſt perfecta,
& vera: & ad æterna bona ordinata.
ſed qa dixerat domin⁹. pacē relinquo
vobis quod eſt recedētis ſecūdū Chry.
ne ex amore turbentur,vel timore for
mident:ſubditur (nō turbetur cor ve-
ſtrum neque formidet) eo ꝙ ſoli quaſi N
ſi agni inter lupos remaneatis.(Nam
audiſtis.quia dixi vobis vado & venio
ad vos (id eſt non ita recedo quin ve-
niā vos ſæpe inuiſere & viſitare. Sed
quia hoc totaliter nō conſolabāt eos:
& ſubditur.(Si diligeritis) me amore
amicitiæ veræ & rationabiliter gaude
retis vtique de meo diſceſſu. non vt
ſic:ſed eſt vt mihi bonum (quia vado O
ad patrem) ſecundum humanitatem.
& ſic gaudebo nouo modo de mea aſ-
cenſione,& ſeſsione ad dexteram pa-
tris.Vado autem illum(quia pater ma
ter maior me eſt) non quo ad meam
deitatē:quæ eadē eſt cum paterna:ſed
quo ad humanitatem.Pōt tamē ſecun-
dum Hila. Pater dici maior non pote-
ſtate ſed autoritate principali,vel do-
nantis: ſed filius non eſt minor: ſed
æqualis Ego autē addo ꝙ ſanè intelli-
gendo eo modo quo pater eſt maior fi-
lius eſt minor.ſ.origine.Nā ſicut eſſe
minorem eſt eſſe à quo alius ita mi-
nor eſt qui ab alio.Et hoc expreſſe ſen
tit.ſ.Tho.in ſuo ſimili de po.q.x.arg.j.
vbi cōcedit filium eſſe principiatum.
iſta tamē nō ſunt corā rudibus aſtruē
da:quia fortè malè ſonarent.(Et nunc
dixi vobis priuſquā fiat) de mea mor-
te,& reſurrectione, & aſcenſione (vt
cum factū fuerit) & completum totū
hoc (credatis) non ea ipſa quæ vide-
bitis ſecundū Aug.ſed etiam Chriſtū
filium Dei:qui hæc potuit facere & p-
nuntiare.¶ Sed hic eſt qō vna qnia ex
dicto Aug.videtur ſequi quòd paſsio,
vel reſurrectio,ait Aſcēſio Chriſti quo
ad apoſtolos:qui iſta viderunt:nō ſint
articuli fidei.Sed dicendum eſt quòd
licet viderent hominē mori tamē ꝙ
ille homo eſſet deus hoc non videbant
ideo fide credebant Deum mortuum:
&

A &fic de aliis.Subdit autem Christus aliam causam quia debebant apostoli de eius morte consolari quia non patiebatur propter aliquod suũ delictũ: sed innocẽter cum dicit (Iam nõ multa loquar vobiscũ quasi dicat secũdum Bedam. Tempus vrget vt capiar ad mortem.(Venit enim princeps mũdi huius)id est.hominum mundanorum. Est autẽ secundum Aug.iste princeps
B Diabolus.qui malis hominibus dominatur:non ratione creationis:sed seductionis.Venit aũt inquit ad cor Iudęorum vt mę prodat & ad cor Iudęorum vt me crucifigant (& in me non habet quicquam)quia.s.vt dicit Bern. Peccatum Christus neque contraxit, neque commisit.Sed quare moriebatur si non habebat peccatũ cum pœna peccati sit mors.Ad hoc respondet ip-
C se di.(Sed) supple morior (vt cognoscat mundus)ly vt stante consecutiuẽ, & non causaliter.Non enim hoc fine moriebatur vt id scimus sed eo moriẽte pro peccato aliorum consequenter hoc sciuimus (quia diligo patrem) cui ipse ad mortẽ obedio(& sicut mandatum dedit mihi pater) vt pro salute peccatorũ moriar (sic facio) In quo nobis reliquit obedientiæ documentũ
D ad quod semper debemus inspicere. Iuxta illud Hebre.xij. Aspiciamus in authorem fidei :& consummatorẽ Iesum qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem,confusione contempta.

¶ Moraliter autem sciendum est quod Christus postquam dixerat spiritum sanctum mittendum discipulis statim subdit.Pacem relinquo vobis ad significandum ꝙ in hoc mundo non est vera pax.nisi hominibus bonæ voluntatis qui.s.habent spiritum sanctum.Sed istam pacem,& consolationẽ non possunt recipere habentes mundanã Ioã. B
xiiij.Spiritũ veritatis:quẽ mundus nõ potest accipere.i.amatores mundi.Ratio:quia vt dicitur.j.Io.ij.Omne quod in mundo est , concupiscentia carnis est aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.Ista autem tria peccata.s.luxuria,auaritia,& superbia impediunt consolationẽ Spiritussancti sicut Chryso.super Ma.ostendit per tria exempla.Primum est.quia leo nõ mo- F
uetur ad aspectum herbarũ , seu prati virentis:& similiter habentes cos ani male per lasciuiã nõ appetunt herbas virentes.i.spirituales amenitates : sed voluptatis.j.Corin.ij.Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei. Secundum est:quia lapis cadente pluuia balneatur quidẽ à foris : sed intus aridus manet:& similiter habentes cor durum per superbiam: Spiritussancto intrinsecus nõ irrigantur. Ber.Quędã G
superbia inuẽta est in me , & dominus declinauit in ira à seruo suo : & ad lachrymas non cõpungor.Hæc ille.Tertium:quia si vasi pleno aceto infundatur gutta mellis:perditur mel , & acetum non dulcoratur:& similiter habentes cor acerbum per auaritiam quæ multas facit acerbitates in acquirendo,& conseruando non sentiunt dulcedinem melis. i .ad consolationem spi- H
ritus sancti.Aug.super illud Psal.Diligite dominũ omnes sanct eius.Discite non diligere mundum , vt discatis diligere Deum. Auertere vt conuertaris.Funde, vt implearis.Hæc ille.

Feria.ij.infra octa.
Pentecostes.
Ioan.iij.

SIc Deus dilexit mũ
dum, vt filium ſuũ
vnigenitum daret:
vt omnis qui credit
in eum non pereat: ſed habeat
vitam æternam. Non enim mi
ſit Deus filium ſuum in mun-
dum, vt iudicet mundum: ſed
K vt ſaluetur mũdus per ipſum.
Qui credit in eum: non iudi-
catur. Qui autem non credit,
iam iudicatus eſt: quia non cre
dit in nomine vnigeniti Filii
Dei. Hoc eſt autem iudicium:
quia lux venit in mundum, &
dilexerunt homines magis te-
L nebras quàm lucem. Erant
enim eorum mala opera. Om-
nis enim qui malè agit, odit
lucem, vt non arguantur ope-
ra eius. Qui facit veritatem,
venit ad lucem: vt manifeſten
tur opera eius: quia ideo ſunt
facta.

M

SIC DEVS DILE-
xit mundum. vt filium ſuũ
vnigenitum daret &c. Ioan.
iij. In præſenti Euan. tan-
guntur circa puncta quæ ſunt Condi-
toris benignitas: Hominis malignitas,
& Malignitatis qualitas. ¶ Quantum
ad primum tangitur magna dei beni-
gnitas qui filiũ ſuum dedit morti. pro
mundo. i. homine. Hanc autem beni-
gnitatem Ghriſtus poſtquã ſe dixerat
exaliandum. i. in cruce moriturum ne
quis miraretur de morte eius introdu- N
cit, dicens. (Sic Deus dilexit mundũ)
id eſt hominem ſecundum Chryſ. qui
dicitur minor mundus (vt filium natu
ralem: nõ adoptiuum (ſuũ) nõ alienũ
(vnigenitum) in quo ex conſequenti
totus erat amor patris nõ diuiſus in
plures filios (daret) liberè ſine præce
denti merito condigno vt patet per
ſan. Tho. iij. q. xxiij. di. j. & ſine ſpe re- O
munerationis. Deus enim non agit ad
acquirẽdũ ſibi ſed ad cõicãdũ aliis. Se-
cus de homine qui ſemper principali-
ter, vel ſecundario in ſuo opere inten-
dit aliquod bonũ acquirere. Ideo, vt di
cit Auice. ſolius Dei actio eſt mere li-
ralis (daret) inquantũ pretſũ in exem
plum: & in præmiũ. Notat autẽ hic. ſ.
Tho. ꝙ amor dei qui eſt cauſa omniũ
bonorũ noſtrorũ eſt magnꝰ ex quatuor
Primo ex perſona amantis: q̃ eſt Deus
infinitus & immenſus. Secũdo ex cõdi
tione amati. i. hominis: ꝗ eſt mũdanus
corpore & affectu exiſtens in peccatis.
Tertio ex magnitudine doni: ꝗa filiũ
ſum vnigenitum dedit. Quarto ex ma
gnitudine fructus: quia vt habeamus
vitã æternã, ¶ Sed eſt hic duplex q̃o.
Prima q̃uo filiꝰ dei dari potuerit i mor
tem cũ ſit Deus. Ad hoc dicit Theo. ꝙ
cũ in Chriſto ſit vna pſona ſubſiſtẽs in Q
diuina. & humana natura eadẽ fuit pe
ſona hominis, & Dei. Et ideo q̃ ſunt di-
uinitatis attribuũt homini: & q̃ huma-
nitatis Deo rõne idẽtitatis ſuppoſiti.
Vnde verè dicimꝰ ꝙ filiꝰ hoīs deſcen-
dit de cælo: & ꝙ filius Dei mortuꝰ eſt.
Dedit aũt eũ pater ad mortẽ ſecundũ.
ſ. Tho. inquãtũ dedit ei volũtatem pa-
tiendi: Et hoc dupliciter inqt. Primò:
ꝗa inquãtũ Deus habuit ab æterno vo
luntatẽ patiẽdi à patre. Et ſecũdo: ꝗa
inquãtũ homo inſpirata eſt à Deo ani-
ma

A me Christi volũtas moriẽdi pro nobis. Alia qõ est. Vtrum deus plus hominẽ quã Christũ dilexerit : quẽ pro hominibus tradidit ad mortẽ: Ad hoc dicit. s.Tho.j.par.q.xx.ꝙ Deus plᵒ Christũ quã totũ vniuersum diligit:quia vult ei maius bonũ.s.esse verũ Deũ.Neque eius excellẽtiæ aliqd:deperierit ex hoc ꝙ in mortẽ traditus est.imo ex hoc effectus est victor gloriosus Et videtur
B intẽdere.s.Tho.ꝙ si ita Deus Christũ pro hominibus tradidisset sicut nobis tradit bruta:quia.s.nullũ eis bonũ prouenit ex hoc ꝙ eis vtimur:christᵒ fuisset minoris prætii quã genus humanũ. (Vt omnis qui credit in ipsum) perpendite verba Saluatoris nostri non dicit:vt omnis qui credit ei vel eũ : sed in eum sine ipsum ad ꝙ non sufficit fides,sed oportet adesse motũ in Deum: vt patet.ij.ij.q.ij.) Nõ pereat.i.frustre
C tur suo fine adquẽ est factus à Deo:sed habeat vitã æternã quæ est finis eius. (Non enim misit Deus filium suũ in mundũ quãtũ ad aduẽtũ in carnẽ (vt iudicet mundũ.)Sed cõtra.Nã in iudiciũ ego veni.Io.ix.Ad hoc dicit.s.Th. ꝙ cũ duplex sit iudiciũ.s.discretiõis,& cõdẽnatiõis.filiᵒ dei ĩ primo aduẽtu venit ĩ iudiciũ discretiõis q̃tũc sũt homi
D nes obsecati,& qbusdã discret ĩ q̃busdã gratiæ lumine illum inatis: nõ autẽ in iudiciũ cõdẽnatiõis.(Sed vt saluetur mundᵒ p ipsum)quãtum in se est Au. Quare saluator dictᵒ est mundi,nisi vt saluet mundũ.Ergo quãtum in medio est:sanare venit ęgrotum.Ipse se interimit q pręcepta medici seruare cõtẽnit. Hæc ille.¶ Quãtum ad secundũ dicit. (Qui credit in eum)&'nõ solum ei vel eum (nõ indicat).i.nõ cõdẽnabit secundum Alchui.Et hoc intellige ĩ iudicio cõdẽnatiõis :secᵒ iudicio discussionis.

Discutient eĩ fideles mediocriter boni,& mediocriter mali,Quidã tñ hæretici ex hoc,& ex illo.Mar.vl.Qui crediderit & baptizatᵒ fuerit saluus erit dixerunt nullum fidelẽ æternaliter dãnandum.Sed secundum hoc etiom Dæmones saluerẽtur:quia credunt,& contremiscunt.Iac.ij.Est ergo hic sermo de fide viua.Intelliguntur ergo prędicta de credente in Deum.i.cũ fide fortè.Assumũt autẽ secundum.s.s.Tho.& aliud fundamentum.s.verba Apostoli j.Corin.iij.Fundamẽtũaliud nemo potest ponere.Et ibidẽ.Si cuius opus arserit:ipse quidẽ saluus erit,sic tamẽ quasi per ignẽ,Dicunt ergo ꝙ saluãtur fidei fundamẽto:licet purgentur igne. Sed soluitur per idẽ:qa fides informis non est fundamentum salutis.(Qui autem nõ credit iam iudicatus est) vel secundum meritum pręsentis iniustitiæ:vel secundum diuinam præscientiã. Aug. nondum apparuit iudicium : sed iam factum est iudicium.Nouit enim dominus qui sunt eius nouit qui pertineant ad coronam : & qui permaneant ad flammam. Hæc ille.Vel secundum Chrysosto. dicitur iudicatus talis : quia hoc ipsum quod est esse extra lumen fidei magnum supplicitũ est.Vel vt idẽ dicit : est iudicatus:quia habet vnde iustè iudiceiur:sicut Adam ea die qua de cibo vetito manducauit mortuᵒ est & hoc est esse iudicatũ secũdum præsentem iniustitiam . Vel secundnm Grego.& Chrysosto . dicitur iudicatus:quia habet manifestam cãm dãnationis:ideoque in iudicio non discutientis compatenter inciderit à salute ad quam non nisi per Christũ venitur.Ideo subditur (quia non credit in nomine vnigenti filii dei.(Alchui In hoc eĩ solo nomine est salus .Hæc

I ille.¶ Sed contra: quia paruuli cum ba
ptismo decedentes neq; crediderunt ne
que iudicati sunt. Ad hoc dicit Aug. li.
de baptis. par. ꝙ tales per sacramenti
virtutē,& responsionē offerentium cō-
putantur in numero credentium. Secus
vt ait de paruulis non baptizatis: quia
in numero sunt non credētium. Dein-
de secundum Alchuinum redditur cau
sa quare iustum sit tale iudicium: cùm
dicitur.(Hoc est autem iudicium).i. ista
K est causa iudicii. vel ex hoc apparet ꝙ
iustè infideles,& impii iudicantur. Vel
hoc est iudicium. i. causa maioris con-
demnationis ingratitudo, scilicet homi
num ad Deum (quia lux). i. ipse Chri-
stus secundum Bedam (venit in mun-
dum).i. ad homines ita quod eam quæ-
rere non habuerunt: vt dicit Chry. (Et
dilexerunt homines magis tenebras).i.
peccata secundum Bedam quæ ideo te
nebræ dicunt. vel quia omnis malus:
L ignorās est intelligibili particulari: vel
quia malè operantes quærunt in tene-
bris.i. in occulto operari,& latere com
muniter vel quia ad æternales tenebras
ducunt (quam lucē).i. christum. Ex quo
patet quod inexcusabiles sunt. Nam si
cut dicit Chrys. Qui in absentia lucis:
quia.s. non habet notitiam christi: in te
nebris residet aliquo modo excusabilis
est: qui vero in præsentia lucis hæret
tenebris: nullo modo. Beda. Moraliter
M etiam illi magis tenebras quam lucem
diligunt: qui suos prædicatores benedi
centes odiis,& detractionibus insequū
tur. Hæc ille. Quantum ad tertium tan
gitur huius tantæ ingratitudinis causa
secundum Bedam. cum dicitur. (Erant
enim eorum) scilicet hominum aliquo
rum (mala opera.) Habuisse tamen ma
la opera non fuit sufficiens causa fugiē
di à Christo. Nam quidam habētes ma
la opera christo ocurrerunt puta Publi N
cani,& peccatores. Sed fuit hæc occa-
sio,& sufficiens causa fuit habuisse in-
tentionem perseuerandi in eis. Chrys.
Nullus vtiq; eligit in errore vitens ad
fidem venire: nisi prius inscribat sibi-
ipsi vitam rectam. Hæc ille. Sed non vi
detur quod omnes infideles habeāt ma
la opera: quia Cato, & plures philoso-
phi operati sunt virtutem. Ad hoc dicit
Chry. vt allegat. S. Tho. quod aliqui
operant̄ bene ex naturali dispositione O
scilicet qui non impugnantur concupi
scentia. Alii autem ex virtute; scilicet
qui impugnantur. & hoc est proprium
fidelium. Vel potest dici secundum. S.
Th. quod licet infideles facerent bona
non tamen virtutis amore sed per ina-
nem gloriam. Et non operabantur om-
nia opera bona quia deo cultum debi-
tum non reddebant. Vel pōt dici quod
dn̄s dicit fuisse opera mala Iudæorum
maximè principalium: nō autem Gen-
tilium: quia adhuc eis non erat lux an-
nūtiata, nisi priuatè & in casu. Ideo sub
ditur.(Omnis qui malè agit) id est qui
est in intentione peccandi secundum
Alchuinum. Nam qui tam caret tali in
tentione: non agit malum, sed egit (odit
lucem) id est veritatem non per se: sed
per accidens. Augu. x. confessio. Quia
enim falli nolunt tales & fallere volūt
amant veritatem cùm seipsam iudicat Q
& oderunt eam, cùm eos ipsa iudicat.
Amant ergo veritatem lucentē, oderūt
eam redarguentem. Hæc ille. Vnde se-
quitur.(Et non venit ad lucem).i. ad ve
ritatem: seu ad hoc vt pareat veritas
quò ad opera eius (vt non arguant ope
ra eius. Qui autem facit veritatem) id
est opera recta: quæ dicuntur opera ve
ritatis: quia sunt conformia regulæ di-
uinæ sapientiæ. & indicio rationis ve-
rè

A rè iudicantis. Veritas enim est conformitas rei ad intellectum. Vel dicuntur opera veritatis: quia sunt ab homine vero id est qui talem se exhibet in operibus qualis est in verbis & signis. Quilibet autem in verbis, & signis communiter vult apperere bonus: cui apparentiæ in bonis concordat operum existentia: in malis vero discordat. (Venit ad lucem.) Sed nunquid ante christum aliquis sic fecit? Videtur enim quod non
B quia ante christum omnes peccauerũt vt dicitur Roma. iij. ad hoc autem dicit S. Tho. quod secundum August. is cui displicet malum quod fecit relinquens tenebras peccatorum facit in se veritatem, & venit ad lucem (vt manifestentur opera eius). (Sed contra quia nullus debet sua bona publicare: vnde & pharisei de hoc à domino reprehenduntur. Ad hoc autem dicit Sanct. Th. quod licitum est velle opera sua mani
C festari coram deo, vt approbentur & in sua conscientia vt gaudeat quis secundum illud. j. Cor. j. Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ & coram hominibus ad honorem Dei, & fidei vtilitatem secundum illud Mat. v. Sic luceat &c. non autem ad honorem propriũ. Hæc ex illo. Et intellige quod licet manifestationem apud homines quærere perfectis. Vnde. S. Tho. dicit quod sancti hoc appetunt. Vide de hoc
D feria sexta post dominicam quinquagesimæ. Vel dicit (vt manifestẽtur opera eius). i. non vereẽ publicari: quantũ est ex natura suorum operum quamuis fortè velit propter humilitatem, & non propter verecundiã latere (qa in Deo idest secundum deum (sunt facta) & cõsequenter non sunt reprehensibilia sed laudabilia quia deus malum velle non potest. ¶ In hac parte est documentum literale quod peccatum est causa, vel E
saltem occasio morãdi in peccato. Gre go. Peccatum quod statim per pœnitẽtiam non diluitur mox sub pondere ad aliud trahit.

Feria.iij.infra octa.Pentecost.Io.x.

QVi non intrat per ostium in ouile, ouium, sed ascendit F
aliunde: ille fur est, & latro. Qui autem intrat per ostium: pastor est ouium. Huic ostiarius aperit: & oues vocem eius audiunt. Et proprias oues vocat nominatim et educit eas. Et cum proprias oues emiserit ante eas vadit: & oues illum sequuntur: quia sciunt vocẽ eius. G
Alienum autem non sequũtur sed fugiunt ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis, Iesus. Illi autẽ non cognouerunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus, Amen, amẽ dico vobis quia ego sum ostiũ ouiũ. H
Omnes quotquot venerunt: fures sunt, & latrones, sed non audierũt eos oues. Ego sum ostiũ. Per me si quis introierit, saluabitur & ingredietur, & egredietur: & pascua inueniet. Fur nõ venit nisi vt furetur, & mactet, & perdat. Ego veni vt vitam ha

I beant & vt abundãtius habeãt.

QVI NON INTRAT
per ostium in ouile &c.) Io.
x. Præsens euangelium tria
continet puncta. In primo
tangitur quoddã prouerbium . In secũ
do exponitur illud. In tertio compara
tio fit inter furem,& bonum pastorem.
¶ Quantum ad primum sciendum est,
secundum Chrys.quod ante præsentia
K verba Chrystus arguerat Pharisęos de
cæcitate : quia in eum non credebant.
Sed quia potuissent dicere:ideo te non
sequimur:quia non tenemur cùm non
sis pastor,sed erroneus ideo vult se ostẽ
dere pastorẽ verum. Præmittit tamen
aliqua de fure : quia opposita iuxta se
posita magis elucescũt. Sed secundum
Augu. ista dicuntur contra Phariseos,
& similes qui quandam iustitiam ope-
rum habentes:& fidem christi non ha-
L bentes credunt se rectè viuere,quod nõ
est verum. Vnde ait. Nec bene viuere
dicendi sunt qui finem bene viuendi,
aut cæcitate nesciunt,aut inflatione cõ
temnunt.Hæc ille.Dicitur ergo.(Amẽ
amen).i.verè(dico vobis) geminaẽ au-
tem ly amen,causa maioris expræssio-
nis.(Qui non intrat per ostium in oui-
le ouium.)Secundum Aug.& Chrys.&
S.Th. & omnes istud ouile est ecclesia
idest congregatio fidelium:siue ecclesia
M siue synagoga dicatur.oues autem sunt
fideles. ¶ Sciendum est autem quod ad
ouile intrat ouis,vt conseruetur. & pa-
stor principalis. i. Dñs Iesus ac substi-
tutus.i.vicarius eius vt conseruet oues
& fur,vt furetur, sed duo primi per o-
stium intrant. De omnibus autem his
ingressibus loquitur dominus. Sed pro
intellectu dicendorum sciendum est
quod cùm duplex si spiritualis pastor
scilicet principalis.i.christus & substi- N
tutus.i.prælat⁹,& ipse christus sit ostiũ
respectu pastoris substituti : respectu
ipsius christi oportet aliud ostium in-
telligere.i.scripturã ipsam: & Dei vo-
luntatem expressam in scriptura, qua
destinauit christum in pastorem genti-
bus. Vnde ouibus,& pastoribus substi-
tutis ostium est christus,& scriptura lo
quens de christo,sed ipsi christo ostium
est scriptura,& deus. Istud igitur ostiũ
O secũdum Chry.est sacra scriptura quæ
facit fidelibus quod ostium facit oui-
bus. Vnde ait He. s. scripturæ Dei co-
gnitionem aperiunt:hæ oues custodiũt
& lupos superuenire non permittunt:
hæreticis introitum præcludentes.Hęc
ille. Augu. autem per ostium intelligit
christũ:sed reuera idem est sensus Aug.
& Chry. Nam in christo sunt impleta
scripturæ : ideo qui per scripturas in-
trat: intrat etiam per christũ.i.fidem & P
conuersationẽ christi per quã quis effi
citur de numero ouium Christi. Cùm
enim ipse christus se dicat ostiũ nõ est
rationabile quod Chry.aliud per ostiũ
voluerit intelligere:nisi dicaẽ quod lo-
quitur de ostio vt conuenit principali
pastor tantũ. Siue ergo sit scriptura, si-
ue fides,vel vita christi ideo dicit ostiũ
quia ad ouile ducit : & iterum ex ouili
ad pascua æternæ viriditatis.(Sed ascẽ
dit aliunde.) Hoc est secundum Chrys. Q
aliam sibi,& non legitimam vitam fa-
cit. Tales autem sunt multi : vnde non
specificat viam per quam sine ostio in
tratur : quia malũ multis modis fit. Et
quidem qui ingrediẽ,vt pastor princi-
palis, ascendit aliunde quando non est
per voluntatem Dei & sacras scriptu-
ras ordinatus caput,& redemptor gen-
tium vt antichristus,& multi alii. Sed
loquendo de quocunq; alio intrãte.Pri
mo

mo aliunde ascendit, siue velit intrare, vt ouis siue non: vt ouis, sed vt pastor: qui non credit intellectu recte secundũ scripturas. Secundo qui non imitatur affectu vitam christi. Augu. Intrat per ostiũ qui intrat per christum: qui imitatur passionem christi: qui cognoscit humilitaté Christi. Hæc ille. Vbi nota quod ter ponit ly qui sed primũ nõ ponit in numerum cũ reliquis: ita ꝙ secundum qui valet ly. i. & consequenť tangit duo per quæ intramus per christũ scilicet cognoscere, & imitari quorum primum est intellectus secundum affectus. Tales auté sunt multi. Primò, qui volunt intrare cũ scripturarũ ignorantia: maximè si volunt intrare vt pastores: quia cæcus quærit ducere cæcum. Secundò, quia nolunt Christũ imitari per viam humilitatis, sed volunt ingredi vt dominenť, velut superbi. vnde Augu. Qui ad ouile vult intrare per ostiũ non solũ christum prædicet: sed christi gloriam quærat: non suã. Humilis auté ianua christus est: qui intrat per hanc ianuã oportet humilẽ esse vt sano capite possit intrare. Qui auté se non humiliat sed extollit: per murũ vult ascendere: ideo exaltať vt cadat. Hæc ille. Hic. Lætamur ad ascensum. timeamus, & lapsum. Non est tanti gaudii excelsa tenuisse: quanti meroris est de excelso cecidisse. Hæc ille. Tertiò: qui contempta christi paupertate per pecunias & propter pecunias vult intrare vt simoniacus. Quarto, qui contẽpta veritate quæ xp̃s est per fictiones ingrediť vt hypocrita. Quinto q contẽpta xp̃i mansuetudine per violentiã vult ingredi, vt intrusus. (Ille fur est & latro (Hoc autẽ propriè nõ intelligiť de eo qui intrat vt ouis tm̃ nullã sup ouibus habiturus potestatẽ. Talis eñ si male ingreditur: nulli nisi sibi nocet. Sed qui intrat quasi aliquid supra oues ptãtis habiturus vt pastor principalis vel subrogat⁹ & si intrat per ostiũ est fur. Cum eñ ad ouiũ vtilitatẽ, & gloriã dñi deberet intrare: intrat ad suũ cõmodũ & suã gloriã consequendã. Ideo ex re aliena sine voluntate dñi lucrũ expetit ꝙ est furari. Vř autẽ Aug. & similiter. s. Th. sic inter ista distinguere vt furis sit rapere latronis occidere. Vnde & latro ꝓpriè diciť qui latẽs in syluis viatores aggrediť. Fur vero qui noctis tpe p̃dať. ¶ Sed est hic vna q. Si eñ per ostiũ xp̃m intelligim⁹. qũo ipse seipsum dicit pastorẽ. Ad hoc dř ꝙ in spiritualib⁹ nõ est incõueniẽs ꝙ idem sit ostiũ & pastor scđm operationes diuersas. Vñ Chrys. Qui eñ adducit nos patri ostiũ seducit: q̃a verò ꝓcurat pastorẽ. Hęc ille. (Qui aũt intrat per ostiũ mõ exposito sicut intrauit xp̃s per deũ, & scripturã & oẽs apostoli per christũ: & similiter p scripturã mõ suo (pastor est ouiũ). s. si nõ est tm̃ ouis (huic ostiarius). i. Moyses scđm Chry. cui eloquia dei primo sunt credita. Vel scđm Theo. spũssanctus per quẽ reseranť scripturæ q̃ nobis indicãt xp̃m (aperit). i. ip̃m christũ introducit in ouile p ipsas scripturas quo ad Moysen: vel etiã per illuminationẽ quò ad spiritumsanctũ qui interius & per scripturas verã notitiam tradit. Malè enim dispositus in credendo dum ad suũ sensum scripturã trahit repugnantẽ in ea multas falsitates intelligitur. neq; Moyse, neq; spiritussancto docente scripturas. Sic supra de græcis dictum est: quod cùm dicitur qui à patre procedit intelligunt quoddam falsum ꝙ. s. Spiritussanctus nõ procedat à filio. Nec tñ intelligo ꝙ Moyses bene dispositũ doceat interius illuminando vt spiritussanctus: sed extra tanquam præ

I præceptor loquendo inquãtũ eius scripta exterius proponuntur. Vel secũdũ Aug.per ostiarium intelligitur ipse christus: qui cũ etiam sit ostium ipse, vt ait, se aperit. cùm se exponit. Et nota quod cùm etiam ipse christus sit pastor intrat per ostium scripturarum, & tamen nullus aperit ostiarius, in quantũ deus est: sed intrat ianuis clausis nullo, scilicet ei differente scripturas. In quã
K tum aũt homo edoctus est à Deo multiplici scientia, vt dictum est, multoties suprà. ¶ Sed ad notitiam horum nota ꝙ sicut pastor, & ostium Ita & aperire multipliciter dicitur & sumitur. Nam ingredĩẽti, vt pastor principalis primò scripturam aperit testificando per verba prophetarũ. deus per miracula vera: & introducendo ipsum ad sceptrũ: & potestatẽ super oues obtinendam. iuxta
L illud Mat. vl. Data est mihi. s. à deo omnis potestas. Secundò, aperit ei scriptura. & deus non vt ipse intret: sed vt alii intrent ad ipsum: vt aperire huic sit aperire ad hunc. Et sic dicit. S. Thõ. ꝙ Moyses aperit christo: quia dicitur Io. v. Si crederetis Moysi crederitis. for. & mihi. De me enim ille scripsit. Ingredienti verò vt pastor subrogatus, vel vt ouis, aperit deus, siue spiritussanctus
M & scriptura, & christus modo exposito. (Et oues vocem eius audiunt). Ista autem &c. quæ sequuntur: licet cõueniãt cuilibet bona & subrogato pastori in quãtum est idem cum christo: cuius vicem gerit: tamen propriissimè conueniũt christo. Et ideo illa de eo exponemus primò. Oues ergo. i. fideles christi vocem eius audiũt: quia sicut oues ex imaginatione consueta pastoris vocem recognoscũt: ita fideles ex diuina inspiratione, & lumine fidei nouerunt vocẽ christi. i. veritatem doctrinæ suæ. Recte enim iudicant de his quæ sunt fidei per modum inclinati ouis nisi in affectu suo permittant affectiones malas dominari: (Et proprias oues vocat nominatim). i. propriis nominibus tãquã sibi cognitas. Nouit enim dominus, vt ait Aug. nomina prædestinatorũ. Quã uis etiam possimus dicere ꝙ loquitur de ouibus secundùm præsentem iustitiam (Et educit eas.) Primò, secundùm Chry. de ouili fidelium mittens ad infideles: sicut agnos inter lupos. Secundò, secundùm eundem de medio infidelium vocans ad lumen fidei. Tertio, secundùm Aug. de peccato educens ad gratiam. Vnde ait, Et quis alius oues emittit nisi qui earum peccata dimittit vt eum sequitur nisi duris liberatæ vinculis possint. Hæc ille. (Et cũ proprias oues emiserit) scilicet tribus prædictis modis (ante eas vadit) præbendo exempla bene operandi. Nec obstat ꝙ plerũque pastor oues sequatur. Primò, quia locutio est parabolica: & consequenter nõ oportet similitudinem quo ad singula cõsiderare. Secundò, quia vt, ferunt, in patria illa pastores oues communiter præcedunt sibilantes ore, & instrumento ad hoc ipsum fabricato: & maximè quãdo oues pastorem diligunt. (Et oues illũ sequuntur) quia sciũt vocẽ eius. alienum autem non sequuntur: sed fugiunt ab eo. quia non nouerunt vocem alienorum. Et intellige ꝙ alienum nõ sequitur cũ perseuerantia: secus ad tẽpus ex errore probabili. Aliqui aũt secũdùm Chry. dicũtur hic Theodas & Iudas. De his autẽ habetur Act. v. Magister etiã historiarũ: de his introducit Gamalielẽ sic dicentem, Theodas magus vt tradit Iosephus dicebat se esse prophetam à Deo missum, & scire sepulcrum

Moysi:& thesauros quos Iudæi in captiuitatem euntes in Synai monte absconderunt. Ad cuius persuasioné multi venditis omnibus suis,& sublatis ex Vrbe facultatibus ad ripas Iordanis venerunt,& promisit se facturum post triduum vt diuideretur Iordanis,& transirent sicco pede: sicut transierant filii Israel. Et dũ expectauerunt in illo triduo:superueniens procurator præsidis Syriæ cum multitudine equitum multos ex eis occidit:& caput ipsius Theo de Hierosolymã reportauit. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis.i.descriptionis generalis: qui vt tradit Iosephus suadebat Iudæis,vt negarent tributa Romanis.posteà periit ipse,& quotquot ei consenserunt. Hæc ille. Alieni etiam dicuntur hic secundũ eosdem per pseudo apostoli tũc futuri: quò & ipse Antichristus secũdũ Theo phi. qui de eo dicit: ꝙ paululũ decipiés non obtinebit sequaces post eius mortem. ¶ Est autem hic vna quæstio: quia videtur ꝙ vocem christi audiuerit aliquis qui non erat ouis: sed lupus, vt Iudas:& rursus aliqua ouis non audiuit eam: vt aliquis ex his qui eum occiderunt. Et si dicatur ꝙ quãdo nõ audiebant oues non erant. Contra hoc arguit Aug. Nam aliquæ oues dicuntur à Domino per Ezechielé errantes. Soluit autẽ ipse Aug.&.S.Tho.ꝙ dominus loquitur de ouibus secundũ prædestinationem & non secũdùm præsentem iustitiam.& dicunt ꝙ vna est vox christi quam omnes, & soli prædestinati audiunt.scilicet qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit. Possunt autem prædicta secundo exponit de quolibet bono pastore etiam ad literam: quia quã est vnum exemplar alterius,vt Salomon christi:& christus aliorũ pasto

rum sub vno textu possunt esse multi sensus literales. Sicut autem dicit. S. Thomas hic christus tangit signa boni pastoris. Primum est: quia ei aperit ostiarius iuxta præ exposita. Secundũ: quia oues vocem eius audiunt. Signum enim boni prælati est quòd diligatur ab ouibus, id est bonis: quamuis fortè odio habeatur ab hircis,& capris. Tertium: quia proprias oues vocat nominatim in quo secũdum sanctum Tho. notatur quòd respectu ouium habet cognitionem,& familiaritatem: quia illos ex nomine vocamus, quos familiariter cognoscimus.& eas educit de ouili diaboli, id est mundana conuersatione. vt vadit ante eas per exemplum bonæ conuersationis. ¶ Quantum ad secũdum ponitur expositio eiusdé: cùm dicitur.(Hoc prouerbiũ dixit eis Iesus) id est parabolam, vel sermonem obscurum. Licet enim communiter dicatur prouerbium id quod communiter est in ore omnium tanquã sententia vera quasi probatum verbum: Tamé secũdũ sanctum Thomam prouerbiũ est quãdo aliquid pro verbo.i.loco verbi ponitur. sicut si sententia vna exprimatur per verba parabolica, aut similitudinaria. Sed si volens dicere quòd malitiosi machinantur malum dicat, vulpes synodum faciunt. ¶ Vbi nota quòd quãtum ad ethimologiam prouerbium dicitur quasi probatum verbum. Sed quantum ad deriuationem, vel compositionem dicitur ex pro,& verbum. Et primo modo est dictum approbatum propriè. communiter verò parabola. Sed secundo modo est èconuerso: quia propriè est parabola, seu dictum parabolicum. communiter vero est omne dictum approbatum communi hominũ sententia.(Illi autem non cognouerũt quid

E F G H

I quid loqueretur eis) Augu. Pascit enim
dominus manifestis: exercet obscuris.
Hæc ille: Ideo verò præcipuè dominus
parabolice interdum loquebatur vt oc
cultaret pretiosas sententias indignis,
& exerceret studiosos. Dicit autem. S.
Thomas quòd ignorantia quæ proue-
niebat ex verbis Christi est vtilis bo-
nis: quia se exercent ad intelligendum
& non valentes intelligere. sed tamen
K credentes veras esse admirantur altitu
dinem sapientiæ diuinæ & consequen-
ter etiam laudant. Impiis autem est dã
nosa: quia non intelligentes blasphe-
mant. Ideo, vt ait Augu. inde plus lau-
dat, & blasphemat impius. (Dicit ergo
eis iterum) scilicet volens aliqua expo
nere ex quibus possint intelligere reli
qua. (Amen amen dico vobis: quia ego
sum ostiũ ouiũ) nõ solũ pastor: qa vter
L que per christũ ingrediũtur & egrediũ
tur (omnes quotquot venerunt). i. per
istud ostium non intrantes (fures sunt,
& latrones). i. animarum seductores: &
proprii commodi sectatores. Nec ta-
men secundùm Chry. & Aug. in his ver
bis intelligũtur Patriarchæ & prophe
tæ. quia secundùm Chryso. loquitur de
seditiosis. secundùm Augusti. verò de
his qui venerunt præter eum. prophe-
M tæ autem venerunt cum eo: quia cum
veritate. Sanctus Thom. autem dicit
quòd Manichei propter ista dixerunt
patres vet. testa. qui christum præces-
serunt, & malos, & damnatos fuisse. Sed
hoc inquit, apparet falsum ex tribus.
Primò quidem: quia parabola loqui-
tur de intrantibus, & venientibus non
per ostium. i. Christum. Omnes autem
Patriarchæ & Prophetæ intrauerunt
per christum qui eos vt præcones mit-
tebat: quia licet ex tempore carnẽ sum
pserit tamen ab æterno erat verbum
dei per quod illi mittebantur. Secun- N
do: quia dicit, venerunt: scilicet propria
autoritate se ingerentes: & non quasi à
deo missi. prædicti autem fuerunt mis
si à Deo. Tertio quia oues non audiue
runt fures: audiuerunt autem prophe-
tas: licet mali eos non audiuerint. ¶ No
tandum verò secundùm eundem quòd
fures sunt qui vsurpant non suum, id
est autoritatem docendi. Latrones ve-
rò qui per doctrinas prauas occidunt O
(sed non audiuerunt eos oues). i. illi se
cundùm Augu. de quibus dicitur, No-
uit dominus qui sunt eius, id est præde-
stinati. ¶ Quantum ad tertium ponitur
comparatio inter pastores, & furem, cũ
dicitur (Ego sum ostium) quo ad eccle-
siam, & quò ad gloriã intratur (per me
si quis introierit) ad ecclesiam (saluabi
tur) dummodo non egrediatur per apo
stasiam, vel culpam. Et ingredietur, &
egredietur: & pascua inueniet.) Ista au
tem verba multipliciter exponuntur.
Primò, sic secundùm August. & Theo.
Ingredietur interius, rectificando con-
scientiam: & egredietur exterius, ordi-
nando vitam. Secundo, sic secundùm
Chryso. Ingredietur. s. corpore ad fide-
les docendos: & inde egredietur ad fide
les conuertendos. Qui enim per ostium
intrat habet libertatem intrandi, & ex- Q
cundi melius quàm qui ascendit aliun-
de. Tertiò, sic secundùm Grego. super
Eze. & etiam Aug. Ingredietur ad eccle
siam militantem: & egredietur ad triũ
phantem. In omnibus autem prædictis
sensibus fidelis intrãdo, & exeundo in-
uenit pascua, aut futuræ felicitatis, aut
alicuius participationis eius. Quartò,
sic in li. de Spiritu, & anima. Ingredie-
tur ad contemplationem diuinitatis: &
egredietur ad considerationem glorio
sæ humanitatis in Christo: & vtrobi-
que

A que pascua, id est suauitatem inueniet. (Fur non venit, nisi vt furetur, modo præexposito, & mactet per malam doctrinam, & exempla flagitiosa (& perdat) in ęternam damnationem. (Ego veni vt vitam habeant) & hoc secundùm Aug. ingrediendo per fidem. ex qua iustus viuit (& abundantius habeant) egrediendo ad patriam secundùm eundem in qua nunquàm moriantur.

B

Feria.iiij.infra octa.Penteco. Ioan.vi.

Nemo potest venire ad me: nisi Pater qui misit me traxerit eum: & ego resu

C scitabo eum in nouissimo die. Est scriptũ in prophetis. Erũt omnes docibiles dei, Omnis qui audiuit à Patre meo, & didicit: venit ad me. Non quia patrem vidit quisquàm: nisi is qui est à Deo: hic vidit patrem. Amen, amen dico vobis: qui

D credit in me habet vitam æternam. Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt mãna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens: vt si quis ex ipso manducauerit, nõ moriatur, Ego sum panis viuus qui de cœlo descẽdi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

E

Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum, & ego resuscitabo eum in nouissimo die &c. (Ioan. vj. Circa præsens euangeliũ est multiplex dubitatio. Prima: quia cum ad christum vadamus credẽdo, credimus autem sponte: non videtur verum quòd ad ipsum trahamur:

F quia trahi est violentari. Ad hanc autẽ visõ. s. Tho. super Ioan. & ij. di. xxv. & j. q. xxiij. sic respondeo. Pater æternus ad suum filium homines trahit multipliciter sine violentia: sicut & homo hominem multipliciter trahit? Nam homo trahit hominem. Primò: ratione suadendo. Et deus pater similiter ad suum filium hominem trahit: demonstrando christum esse filium suum per

G scripturam, vel inspirationem: vel per miraculorum operationem. Secundò: alliciendo, & prouocando concupiscẽtiam: eo modo quo ramus virens trahit ouẽ. & eo modo quo dicit Ver. in buc. trahit sua quemque voluptas. Et sic deus in genere causæ finalis trahitur ostendendo quanta felicitas sit in futuro: & in præsenti animæ toto corde sequentis christum pastorem suum. Ostẽ

H dit autem hoc per scriptura, & prædicatores: & maximè per internam inspirationem faciens gustare scintillas tam dulcis amoris. Tertio homo trahit hominem effectiuè violentando: sic etiam deus trahit nos effectiuè, inquantum efficit in nobis voluntatem quæ se qui volumus christum iuxta illud Phi. ij. Deus operat in nobis velle, & perficere: sed Deᵒ et iã sic trahẽdo nõ violẽtat hominẽ vt hõ: qa nõ aliter sic trahit nisi quia facit nos velle.

I Si auté volumus, iam non cogimur. Si
auté etiam homo sic traheret hominem
non violentaret. Secũda quæstio est si
pater trahit ad filium: quomodo potest
filius trahere ad patré, iuxta illud Ioã.
xiiij. Ego sum via. & Io. xvij. Pater ma
nifestaui &c. Ad hãc dicit. S. Tho. super
Io. Primò, sic Christus inquantũ homo
trahit ad Patré eo modo quo via ad ter
minum: & è cõuerso Pater ad Christũ:
eo modo quo dans virtuté accedédi ad
K Christum. Vel dicitur secũdo, sic Chri-
stus inquantũ verbum trahit ad Patré
manifestãdo illum per prædicationem
exercitatã in assumpta humanitate. &
Pater trahit ad Christũ per mirãda ope
ra expleta infinita deitate: sicut enim
filio sapientia, & doctrina: ita Patri po-
tẽtia appropriatur quæ maximè in mi-
raculis apparet. Tertia quęstio est: quia
si non possumus Christũ adire nisi tra-
L cti: nõ est nostra culpa si nõ accedimus
ad illũ per conuersioné. Ad hãc autem
dicit. S. Tho. super Ioã. ꝙ Deus est pa-
ratus omnes trahere trahi volentes: ac
per hoc nullus si non trahitur excusã-
tur. Quidam auté sunt qui non volunt
trahi: & tamé Deus facit vt velint tra-
hi conuertendo eorũ voluntatem. Sed
hoc beneficiũ nõ exhibet omnibus: sed
quibus vult. Nec de hoc alii quibus hoc
non datur habét causam quærere. Suf-
M ficere eis enim debet, quòd in potestate
eorũ est, quòd trahãtur: quia debét vel-
le trahi: quod si facerét Deus eos trahe-
ret. Quare auté hunc aduersum cõuer-
tat faciendo vt trahi velit. & nõ illum:
noli vt dicit Aug. velle quærere si non
vis errare. In generali tamé aliquos sic
mouet, & aliquos nõ, vt suam misericor
diam manifestet in eis qui trahũtur: &
in aliis iustitiã. In speciali verò de hoc
vel illo nõ est ratio nisi, quia vult: sicut
non est ratio quare domificator velit N
aliquos lapides grauiores esse in fun-
damento: non auté quare hunc, vel il-
lum. Hęc ex illo sentẽtialiter. Vide etiã
prima parte: vbi. s. ¶ Sed cõtra prædi-
cta. Nam si in mea potestate est vt tra-
har. quare dicit Augu. semel accipe, &
intellige nõdum traheris, ora, vt traha-
ris. Non enim debemus orare Deũ pro
his quæ facere ipsi possumus. Ad hoc
dico. Primò, quòd ideo possumus trahi
quia possumus stante natura tradita à O
Deo, & generali eius influxa velle tra-
hi: quod aliquando volumus imperfe-
ctè, & cõditionatè: eo mddo quo piger
vellet esse extra lectũ, de quo tamé sur-
gere nõ curat. Talibus orandum est, vt
trahãtur. i. vt Deus det eis voluntatem
perfectã ad volendum trahi. Secundò,
dico, & fortè est idé, quòd propter ma-
las inclinationes, & obiecta sensibilia
quæ nos alliciunt habemus difficultaté
ad faciendũ id, quod facere possumus:
quo facto trahimur. Vnde plerunque
amando illicita experimur quod vix
possumus appetere, vt Deus à nobis ta-
lem effectũ secluderet. Igitur orãdum
est vt Deus det nobis vt prõptè, & per-
fectè, & facilius velimus, & faciamus
totũ quod possumus: vt trahamur, imò
si trahimur vt feruentius trahamur.
Quarta quęstio est cur dicat filius. Ego
resuscitabo eum, cùm resuscitare mor-
tuos sit opus cõmune toti Trinitati. Et
respõdetur quòd secundũ. S. Tho. iij. q.
lvj. art. j. resurrectio Christi est nostræ
resurrectionis causa quasi sicut diuini-
tatis instrumentũ. Nam primũ in quo-
libet genere est causa omniũ quæ sunt
post. ij. Meta. sed primũ in genere resur
rectionis, est resurrectio Christi: quia
ipse primus perfectè resurrexit. i. ad vi-
tam immortalé. Est auté ista resurre-
ctio

A ctio causa nostræ efficiens: inquãtum humanitas Christi: secundũ quam resurrexit est deitatis instrumentũ.& cõsequẽter sicut alia quæ Christus in humanitate egit, vel pertulit, sunt nobis virtute deitatis salutaria: ita & resurrectio est causa resurrectionis contractu virtuali. Est etiã causa exẽplaris: quia tãquam perfectissimam imitãtur. aliæ resurrectiones. Hæc ille virtualiter. Quia vero pater trahit ad filiũ: secun-
B dum Aug. per opera quæ facit: per quæ nõ debemus intelligere sola miracula: sed oẽm inspirationẽ: ideo saluator aliqua verba subdit, de quibus est quinta quęstio.s.(Est scriptũ in prophetis: erũt omnes docibiles Dei).i.docti de Deo. Hoc enim nullibi in prophetis reperit. Sed dicendũ est illud esse in prophetis scriptũ virtualiter. & secundũ aliquos elicit Ioel.iij.vbi Dñs filiis Israel spondet se daturũ eis doctorẽ.secundũ Aug.
C verò, & Bedã sic dicitur: quia ex diuersis dictis prophetarũ ista colligunt prę cipuè.Esa.liiij.vbi dicit. Ponã vniuersos filios tuos doctos à Dño.& Hie.iij. vbi dicitur Dabo vobis pastores iuxta cor meũ, qui pascent vos in scientia, & doctrina.Intelligitur autẽ sic secũdum S.Tho.super Io.Nã si ly omnes, distribuat eos qui sunt in regno: sunt docti à dño per visionẽ essentiæ eius: sed si intelligatur de his qui sunt in ecclesia sic
D sunt docti à Deo per fidẽ infusam. Et secundũ Aug.hoc ipsum quod docẽtur ab hoĩe est: quia docentur à Deo interius qui est principalis magister. Si verò intelligatur de oĩbus qui sunt in mũdo sic oẽs sunt docti.i.inspirati à Deo secundũ Cirillum: quia quantũ est ex parte Dei oẽs docent: licet ex parte sua aliqui nõ doceantur. Vel secundũ eundem ex Chry. intelligit omnes.i.multi, vel plurimi. Vel oẽs secundũ Aug.nõ
E simpliciter sed qui docti erũt vt sit distributio accommoda eo modo quo de magistro literarũ dicit. Iste docuit oẽs ciues huius ciuitatis. Omnes inquã eos qui didicerũt in ciuitate sequit(Omnis qui audit).i.inspirat à Patre(& didicit) i.credit, & cõsentit inspirationi (venit ad me)credẽdo in me & amãdo. Aliter autẽ venire nõ potest.s.nisi adiuuetur à Patre: sicut nec graue potest ascẽdere: quia excedit suã facultatẽ) Nõ quia pa
F trẽ vidit quisquã eo modo quo est nudè & apertè: quãuis aliqui viderint eũ per similitudines corporũ vt Abraham Geñ.xvij. Vel melius patrẽ nemo vidit perfectè.i.cõprehensiuè: licet aliqui eũ viderint apertè p miraculũ vt de Moyse, & Paulo tradũt. Aug.&.S.Tho.(nisi is qui à Deo).i.Christus qui inquãtum Deus est gñatus à Deo Patre:& inquãtum homo est formatus, virtute Dei in vtero virginis.(Amẽ, amẽ dico vobis: q
G credit in me)fide.i.charitate formata (habet vitã æternã)in sua radice,& cã. Gratia eiũ est quædã inchoatio glorię, & dispositio ad illã (Ego sum panis vitæ).i.dans vitã gratiæ & gloriæ. Hoc autẽ multipliciter intelligit. Primo vt panis sumat metaphoricè p eo quo viuit anima sicut obiecto cognito,& amato: secundũ illud Ioan.iiij. Meus cibus est &c. Secũdo, vt panis dicatur id in quod panis est cõuersus, aut cõuertendus. Primo igit modo Christus est pa-
H nis animæ inquantũ Deus,& inquantũ homo: sed secũdo modo solùm inquãtum homo: pro quãto in corpus eius cõuertitur panis(Patres vestri mãducauerunt mãna in deserto, & mortui sunt) corporaliter:& multi etiã spiritualiter (Hic est panis de cœlo descẽdens, vt si quis ex ipso mãducauerit: non moriat)

I morte gehẽnæ, vel culpæ nisi à se panẽ repellar. (Ego sum panis viuus qui de cœlo descẽdit si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum) quantum s.est ex parte panis nisi quis seipsum per peccatum postea occidat.

Feria.v.infra octa.Pentecost.
Lucæ.ix.

COnuocatis Iesus duodecim apostolis
K dedit illis virtutẽ,& potestatẽ super oĩa Dęmonia:& vt lãguores curarẽt. Et misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos. Et ait ad illos, Nihil tuleritis in via, neque virgã, neque peram, neque panẽ, neque pecu-
L niã, neque duas tunicas habeatis. Et in quãcunque domũ intraueritis, ibi manete: & inde ne exeatis. Et quicũque nõ receperint vos: exeuntes de ciuitate illa, etiã puluerẽ pedũ vestrorũ excutite in testimoniũ supra illos. Egressi autẽ circui-
M bant per castella Euangelizantes,& curantes vbique.

CONVOCATIS IESVS duodecim apostolis &c.) Lu.ix.Circa pręsens Euangeliũ duo sunt cõsyderanda. Primũ quomodo sit intelligẽda potestas collecta discipulis super oĩa Dęmonia seu ad facienda miracula secũdo verò quomodo intelligẽda sunt illa verba, Nihil tuleritis in via. ¶ Quantũ ad primum sciendũ est ex doctrina.S. N
Tho.po.q.vj.ar.iiiij.ꝙ dupliciter sancti faciũt miracula. Primo.s.impetrãdo. Secũdo coagẽdo: quod Gre.appellat facere miracula ex potestate. Hoc autẽ nõ est sic intelligendũ quasi in sanctis sit aliqua virtus realis habitualis qua facerẽt miracula: qa sic facerẽt ea quãdocunq; vellẽt quod falsum apparet in beato Benedicto, quẽ soror beata Scolastica inuitũ detinuit impetrata plu-
uia à Deo. Habẽt autẽ virtutẽ intentionalẽ & transeuntẽ: ita ꝙ in eis est solũ O
ad præsentiã agentis.i.qñ Deus actualiter ꝑ eos operatᷣ. Talis est virtus quæ inest baculo à brachio illũ mouẽte apostoli igitur sic habuerũt potestatẽ sup dęmonia, & super lãguores ad expellẽdum vtrunq;. Habuerũt insuper potestatẽ.i.licẽtiam adiurãdi dęmones. secundũ. S. Tho. ij.ij.q.xc. Adiurãdi tãquam nõ deprecãdo: sed impetrãdo: nõ P
vt prosint, sed vt nõ obsint. Ex spirituali tñ cõsilio Spiritussancti aliqui sancti vsi sunt seruitio dęmonũ: vt Iacobus in ligãdo philetũ, Licitè ergo eis imperamus ne nobis noceant non autẽ vt nos doceãt. Hæc ille virtualiter. ¶ Quantũ ad secũdum, vide dñicam.iiij.aduẽtus Dicitur ergo (Cõuocatis Iesus duodecim apostolis dedit illis virtutẽ, & potestatẽ super oĩa dęmonia:& vt lãguores curarẽt. Et misit illos prædicare re- Q
gnum Dei).i.aduẽtus regis institutoris regni Dei.i.Christianitatis (& sanare infirmos. Et ait,ad illos, Nihil tuleritis in via, neq; virgã, neq; perã, neq; panẽ, neq; pecuniã, neq; duas tunicas habeatis:& in quancunq; do.intraueritis ibi manete : & inde ne exeatis) curiosè, & leuiter cursitãdo per domos secundum Amb. vel ne exeatis secũdum Cirillum propter vitæ necessaria procuranda: quia

A quia prouidebūt vobis vestri recepto-res. Vel exec. secundum eandem ne hospitem contristetis: cætera patet.

Feria sexta infra octa. Pentec.

Luce. v.

FActū est in vna, dierum & Iesus sedebat, docens &c.

B FACTVM EST VNA DIERum &c.) Luce. v. Vide dominicam. ix. post festū Trinitatis.

Sab. infra octa. Pentec.

Luc. iiij.

SVrgēs Iesus de synagoga, ītroiuit in domū Simonis. Socrus autē Simonis
C tenebatur magnis febribus &c.

SVRGENS IESVS DE synagoga &c.) Vide fer. v. post. iij. dominicam quadragesimæ.

In festo sanctæ Trinitatis.

Ioan. iij.

ERat homo ex Pharisæis, Nicodemus
D noīe, princeps Iudæorū. Hic venit ad Iesum nocte, & dicit ei, Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister. Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cū eo? Rñdit Iesus, & dixit ei: Amē amē dico tibi: nisi quis natus fuerit denuo, nō B
potest videre regnū Dei. Dixit ad eū Nicodemus: Qūo potest homo nasci cū sit senex? Nunquid pōt in ventrē matris suæ iteratò introire, & renasci? Rñdit Iesus: Amē amē dico tibi: nisi qs renatus fuerit ex aqua, & spiritusancto, nō pōt introire in regnū Dei. Quod natū est F
ex carne, caro est: & quod natū ex spiritu, spiritus est. Nō mireris qa dixi tibi, oportet vos nasci denuo. Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis: sed nescis vñ veniat, aut quò vadat. Sic est oīs q natus est ex spiritu. Rñdit Nicodemus, & dixit G
ei. Qūo possunt hæc fieri? Rñdit Iesus, & dixit ei: Tu es magister in Israel, & hæc ignoras? Amē amē dico tibi: quia quod scimus loquimur: & quod vidimus testamur, & testimoniū nostrū nō accipitis. Si terrena dixi vobis, & nō creditis: qūo, si dixero vobis cœlestia, credetis? Et nemo ascēdit in cœlum, H
nisi qui descēdit de cœlo filius hoīs, q in cœlo. Et sicut Moyses exaltauit serpentē in deserto, ita exaltari oportet filiū hominis, vt oīs q credit in ipm, nō pereat, sed habeat vitā æternā.

I ERAT HOMO EX
Pharisæis Nicodemus no-
mine &c. Io. iij. In præsenti
Euange. narratur instructio
qua Christus instruxit Nicodemũ. Est
autem aduertendũ ꝙ ea quæ hic dicun
tur Mag. Hist. videtur cõtigisse post vl
timum domini aduentũ in Hierusalẽ,
ex quo vlterius videtur ꝙ à beato Ioã
ne, per anticipationẽ narrentur. Scien
K dum etiã est ꝙ iste Nicodemus est, qui
Io. vij. loquitur in fauorẽ Christi di-
cens Lex nostra nõ iudicat quẽquã &c.
Itẽ Christũ sepeliuit, eiusdẽ. xix. Ideo
Euangelista ista seriose eum describit,
vt sciatur quare hoc fecit: vel quomo-
do facere potuit. Fit enim magnus, &
honoratur inter Iudæos: ideo potuit
aliis contradicere, & fuit illuminatus à
Christo: ideo debuit pro ipso zelare.
L Vel hoc ideo Euangelista facit, vt ostẽ
dat causam debilitatis fidei eius, quia
s. erat princeps. Sicut enim dicitur. Io.
xij. multi ex principibus crediderũt in
Christum: sed eum confiteri nõ aude-
bant, ne de synagoga repellerẽtur. Sed
quia in hoc euãgelio tota sancta Trini
tas exprimitur: & propterea in eius se-
gitur antequã descendamus ad eius ex
positionem aliqua volo prælibare de
M ipsa sanctissima, & indiuidua Trinita-
te vt qui fide credunt, etiã aliquali ra-
tione vel explanatione recreantur.

¶ Sciendum est igitur ꝙ ad istam bea-
tam Trinitatem ostendendã, nec exem
plum. nec ratio, nec autoritas aliqua
veteris testamenti est omnino euidens
conuincẽs sed tenetur sola fide per scri
pturam noui testamẽti expressè: & per
scripturam veteris quasi expresse. s. sic
ꝙ non possunt scripturæ rationabili-
liter intelligi, nisi credita Trinitate Ad
hanc autem aliqualiter manifestãdam

pro consolatione fidelium vtemur Ra N
tione, autoritate, & Exemplo. ¶ Quan
tum ad primum sciendum est ꝙ nos,
qui ex corpore, & spiritu immortali
constamus: sumus ad imaginem Dei
secundum spiritum nõ secũdũ corpus.
In spiritu autẽ rationali secluso corpo
re non possunt esse nisi duæ potentiæ.
s. intellectus, & voluntas quæ in quali
bet creatura. i. in homine & Angelo di-
stinguntur realiter, sicut in igne splen- O
dor & calor. Et si dicatur ꝙ præter has
duas, spiritus habent potentiam moti-
uam. Dico ꝙ secundum sanctos, & phi-
losophos ista potentia motiua est vo-
luntas vnde & Angeli dicuntur moue-
re cælos per imperium voluntatis: si-
cut & anima mouet corpus humanũ
Quælibet autem istarũ duarum poten
tiarum producit aliquid distinctum à
producente. & cum producto: sicut in- P
tellectus producit verbum. i. cõceptio-
nem per quam res intelligit, voluntas
producit, seu spirat amorem quæ duo
distinguntur à potentiis quibus produ
cuntur: & abinuicem. Et vnum istorũ
dependet ab alio. s. amor à verbo, quia
nihil possumus amare, nisi cognitũ ita
ꝙ amor dependet à duobus. s. volunta-
te, & à verbo. Igitur si Deus gloriosus Q
esset, Deus sicut est, & cum hoc per im-
sibile, intelligeret, & amaret. sicut nos
idem in cognitione sanctæ Trinitatis
per naturalem rationem euidẽtissime
conscenderemus. Sed sicut Deus infini
tè distat à nostro. Et ideo in dictam co-
gnitionẽ nõ possumus cõscẽdere euidẽ
ter: sed solum probabiliter: sed solum
probabiliter, sic arguendo. Deus est
ens primum. & nobilissimum: ergo nõ
est corporeus, quia corporea non sunt
nobilissima: sed est spiritus immorta-
lis, & multo imò infinite præclarior
and

A anima. Si autem est spiritus immortalis: intelligitur, & amat: ergo intelligẽdo produxit verbum, & amando spirat amorem. Quod verbum, & quem amorem oportet distingui ab inuicem quia vnum est ab alio. s. amor à verbo; cum appetitus dependeat à cognitione. Inuisa enim diligere possumus, sed incognita nequaquam secundum Augu. Oportet etiam esse aliquid tertiũ praeter ista duo: quia ista sunt ab alio scilicet verbum à dicente, & amor ab amãte: & sic iam in deo habemus tres res distinctas realiter quarum. s. vna producit aliam. Et si quis dicat ꝙ sunt quatuor, quia dicens siue intelligens, & amans sunt duo. Dico ꝙ hoc impossibile est: quia probãt philosophi quod sit impossibile intellectum, & voluntatẽ in deo esse duo distincta, vt in nobis, Ista autem oportet esse tria subsisten-

C tia supposita: quia verbũ dei aut amor non potest esse accidens vt in nobis: qa philosophi probant in deo non posse esse accidens, cõsequenter oportet ꝙ subsistant. Oportet etiã ꝙ tam verbũ quã amor sit Deus: quia verbum est in dicente, & amor in amante. secundum philosophos, & experientiam: & consequenter verbum dei, & amor dei sunt

D in Deo in quo vt probant philosophi nihil potest esse, quod nõ sit deus. Sunt ergo tres subsistẽtes in deitate. Et oportet ꝙ vnus eorum. s. verbum dicatur filius: & sua productio dicatur generatio: quia ad rationem filii sufficit ꝙ aliquid procedat: sicut viuens à viuente coniuncto secundũ similitudinem in eadem natura, secũdum speciẽ ꝙ totũ conuenit verbo Dei. Et cõsequenter si verbum est filius, etiam ille qui verbum produxit est pater. Tertius autẽ amor appellatur spiritussanctus: qa nomine spiritus importãtur impulsio E

quædã in aliqd, & hoc idẽ sonat amor, qui est primus motus appetitus, impullens nos ad omnia. Ex istis sic arguit, Si deus intelligit ꝙ amat intelligendo producit verbum ꝙ est filius, & amando spirat amorem, qui est spiritussanctus, & consequenter in Deo est pater filius, & spiritussanctus. Sed deus intelligit, & amat, vt naturaliter probant philosophi, & sancti Igitur in Deo est F

pater, filius, & spiritussanctus. Nec plura hîc dico cũ infinita dici possent qa hanc rationẽ pro rudioribus formaui, sed vide (si vis de his omnibus. s. Tho. j. par. & in. iiij. contra Ge. ita principio. ¶ Quantum ad secundum primò induco argumentum. Magi. sententiarũ di. ij. primi li. qui probat pluralitatẽ personarum in diuinis. per illud ꝙ scribit in principio Geñ. in principio creauit G

&c. vbi Hæbraica veritas, sic habet. In principio creauit eloim cœlnm, & terram Eloim est plurale huins nominis ei vel eloi: quod significat Deum in singulari. Et hoc satis patet scientibus proprietares idiomatis Hæbraici. Per hoc autem ꝙ nomen plurale diuinum coniungitur: cum verbo singularis numeri cũ dicit: creauit eloim: ac si diceretur creauit dii: ostendit scriptura ꝙ H

in deo est aliqua pluralitas cum vnitate essentiæ: quia talis modus loquendi sepe in veteri testamento inuenitur de deo & de nullo alio. Ex quo patet ꝙ aliqua pluralitas in vnitate diuinitatæ essentiæ, est que in nulla alia inuenit natura. Et hæc est pluralitas personarum in vna essentia: quæ in prædicto modo loquẽdi designat ꝑ verbũ singularis numeri coniunctũ nomini pluralis numeri. Sed ad hoc respondẽt Hebræi dicentes, ꝙ hoc nomen eloim indiffe-

I renter accipitur in plurali,& in singulari,& quando dicitur de deovero sem per accipitur pro singulari:& sic est in proposito quando dicitur. In principio creauit eloim cœlum &c.¶ Sed contra istam solutionem arguo ex textu scripturæ ꝙ hoc nomen eloim,& alia nomina diuina dicuntur frequenter de deo vero in plurali:quod patet manifestè,quia coniungitur cũ adiectiuis plu-
K ralibus,& verbis numeri pluralis.Exẽplum de adiectiuis Iosue vl.Non poteritis seruire domino:quia dominus sanctus ipse. Vbi veritas hebraica. Non poteritis seruire domino, quia eloim sancti ipsi. Item Hiere.xxiiij.Peruertistis verba dei viuentis:domini exercituum dei vestri.Vbi veritas hebraica. Peruertistis verba eloim viuentiũ,domini exercituum dei vestri.Et nota ꝙ
L ibi ponitur nomẽ domini tetargrammaton:cum dicitur in autoritate allegata domini exercituum.Vbi enim habemus domini in hæbraico ponitur nomen domini tetagrammatõ:ꝙ significat diuinam naturã secundũ suas proprietates intrinsecas absque respectu ad extra.Et sic patet ꝙ in intrinsecis dininitatis est aliqua pluralitas ꝑ pluralitatem immediatè præcedẽtẽ signifi-
M cata:cũ diciť ĩ autoritate ꝑuertistis eloim hagim.i.deorũ viuẽtiũ Et cõiungiť ista pluralitas noĩ dñi tetragrãmaton cũ ĩmediate sequiť dñi exercituũ dei vestri in singulari.Et sic ꝑ hoc patet ꝙ in vnitate diuinæ essentiæ est aliqua pluralitas cũ summa simplicitate q̃ nõ est in aliis:quia semꝑ vbi scriptura ponit aliq̃d pluralitatẽꝑsonarũ significãs ibi deinde ponit aliquid ꝙ ostẽdit essentię vnitatẽ:vt ꝑ autoritatẽ ꝑdictã patet:& inde subsequẽter patebit.Itẽ Esa.xliij. dominabiť tui,q̃ te fecit dñs exercituũ

nomen eius.Veritas Hæbraica. Domi N
natores tui factores tui dominus exercituum nomen eius.in hac autoritate verbi ponitur dominus exercituũ nomen eius:ponitur nomen domini tetragrammaton.Et ideo ex hac autoritate potest argui sicut ex præcedenti. Similiter hoc verbum eloim frequenter iũgitur cum verbo pluralis numeri. Verbi gratia.ii.Re.xvj.dicitur. Quis est O
autem gens, vt populus tuus Iraël in terra propter quam iuit deus &c.vt redimeret eã sibi in populum.Hebraica veritas Quis est vt populus tuus Israël gens vna in terra propter quam iuerunt Eloim ad redimendum sibi populum.Item Ecc.ij.Quis est homo,inquam,vt possit sequi regem factorem suum.Hæbraica veritas.Quis est homo vt intret post regem,quæ iam fece P
runt eum.Patet igitur prædictis ꝙ prædicta respõsio est falsa:q̃a nomẽ Eloim dictum de deo vero accipitur frequenter in scriptura in plurali:vt patet ex autoritatibus prædictis quæ non possunt intelligi ad literam nisi de deo vero.Propter quod alii soluerunt aliter alibi.s.gl.super illud.Ecc.ꝙ dictũ est: Quis est homo &c.vbi inquit glo.hæbraica.Si quæratur qui fecerunt eum. Q
s.hominem potest dici ꝙ deus sanctus, & domus concilii sui.Et .consimiliter respondetur in gl.super Psal.xlix.deus deorum dominus locut⁹ est.In hæbreo em̃ sunt tria nomina diuina.s.Eloim,& nomen domini tetragrammatõ, loco cuius habem⁹ hoc nomẽ dñs.Quęrit ibi glossator:quare autor illi⁹ psalmi Asaph ter noĩauit deũ in principio huius psal.Rñdet aũt,vt ostẽderet q̃d Deus in tribus proprietatibus creauit. se.Si cõsyderentur istæ duæ responsiones sunt verissimæ.Prima enim quæ di

A dicit q deus,& domus concilii sui fecerunt hominẽ:& propter hoc dicitur in plurali.eccle.ij.Quis est homo &c.vera est qa De⁹ accipit hic pro patre domus concilii sui propriè dicitur filius: qui est verbũ mẽtis paternæ:& spiritussanctus amor ipsius pcedẽs. Similiter secũda respõsio q̃ dicit q asaph ter nominauit deũ:qa deus in tribus proprietatib⁹ creauit mũdũ:est verissima,
B quia tres sunt proprietates in diuinis. s.paternitas,filiatio,& spiratio, q̃ sunt proprietates constituentes personas, & creatus est mundus in tribus proprietatibus istis: quoniam indiuisa sunt opera Trinitatis.

¶ Vtrum autem proprietates habeant causalitatem inquantum huiusmodi vel gratia attributorum:non est præsentis speculationis. Pater etiam ex
C istis q nõ est cõtra intentionẽ hæbraicorũ doctorũ antiquorũ,q aliqua pluralitas ponaẽ in Deo,seu in diuinis dũ tamẽ seruet vnitas deitatis:quã vnitatem catholici verissimè confitentur. Hanc igitur vltimã responsionẽ: quæ vt visum est cõtinet veritatẽ:posteriores Iudæi deprauãt:dicentes q diuina sapientia:bonitas,& potentia sunt illę
D tres proprietates in quibus deus creauit mundũ,& omnia fecit.Et ideo dicitur im prin.Gen.in principio creauit eloim. in plurali:ad denotandum istas tres proprietates siue attributa in deo in quibus cuncta operatur.Et eodẽ modo exponũt autoritates prædictas.Sed ista rñsio non est rõnabilis. Primo qa sicut deus operatur per potẽtiam, sapientiam,& amorem:ita artifex creat⁹ operatur p artẽ suã sicut per regulã directiuam,& per potentiã transmutãdi materiam:& per lucri amorẽ sicut pp finem:Si igitur propter sapientiam, potentiã, & bonitatẽ diuinam nomen domini ponitur in plurali,quãdo operatur:eadẽ rõne.& maiori debet scriptura:sic loq de artifice creato, operationem ipsius exprimẽdo:qñ non inuenitur:& tamẽ talis modus loquendi in scriptura de deo frequenter habeẽ. & confirmatur rõ:qa sapientia:potentia, & amor plus differunt in artifice creato,quã in deo:qa differunt re absoluta:quod nõ põt esse ĩ deo:ergo mod⁹ E
loquendi in plurali magis cõpetit in expsiõe operis creati artificis:quã ipsius dei. Itẽ arguitur sic. Intentio moysi erat inducere populũ ad cultũ vnius dei:& ipsum ad idolatria reuocare,ad quã ille populus erat paratus,vt patet ex toto decursu veteris testamẽti. Cùm igitur per dictũ modũ loquendi in plurali posit haberi aliqua occasio cogitãdi absolutã pluralitatem in diuinis non est verisimile q moyses cognoscens G
pronitatem populi ad idolatriã vsus fuisset tali vocabulo,aut modo loquendi: & in scriptis reliquisset:nisi per hoc subtiliter sapientibus indicare voluisset,q cũ vnitate simplicis essentiæ in deo stat pluralitas personarum. Aliter enim suus modus loquendi esset cõtrarius suæ intentioni.

¶ Est autem sciendum quod in hebrayco mysterio abstrusissima & abscondita:& solum sapientibus nota:ex mõ H
scribẽdi incõsueto frequẽter designantur. Sed alii aliter soluunt dicentes, q illi q arguunt pluralitatẽ in diuinis psonarũ p hoc nomẽ eloim,q pluralitatẽ significat: & tñ dicit de deo:ĩnituntur sup baculo arũdineo cõfracto:quia talis modus loquendi alibi inuenitur de vno solo:sicut patet.j.Reg.xxxiij. vbi scriptura loqẽ de suscitatiõe Samuelis cũ dixit illa mulier Phitonissam, Vidi

I Eloim aſcendentes de terra:& ſequitur
verbum Saulis : qualis eſt forma eius.
Item non ſolum ſic loquitur ſcriptura
de hoc nomine Eloim:ſed etiam de ali
quibus aliis verbi gratia Ezec.xlvj.di-
citur ſic.In die autem Calendarũ vitu
lum de armento immaculatum.In hæ-
braico autem nõ ponitur Tamin quod
ſignificat immaculatum:ſed Tamimim
quod eſt plurale huius nominis tami,
vel tamau,& coniungiẗ cum vitulo in
K ſingulari : & per hoc non importaẗ ali-
qua pluralitas.Item aliqñ verba plura
lis numeri cõiunguñẗ cum nominibus
& pronominibus ſingularis numeri.
Verbi gratia Can.j. Trahe me poſt te,
curremus &c. Et ſic non valet argumẽ-
tum:quo concludebaẗ pluralitas perſo
narum ex hoc ꝙ nomina diuina con-
iunguntur,cum verbis pluralis nume-
ri,vt videtur.Et ſic per iſta prędicta lo
ca ſcripturæ arguitur contra prędicta.
L Sed per iſta nullo modo infringunẗ ea
quæ dicta ſunt:quia ſecundum expoſi-
tores hæbraicos Samuel non ſurrexit
ſolus:ſed Moyſes cum eo. Dicunt enim
quod Samuel ſurrexit tunc non virtu-
te magica:ſed virtute, ſeu permiſſione
diuina,quod dictum conuenit cum illa
opinione quam tetigit Aug.in epiſtola
ad Simplicianum:& habeẗ in gl.j.Reg.
xxiiij.Super locum illum dicunt iudęi
M quod Samuel timuit ad diuinum iudi-
cium euocari,ideo rogauit Moyſen ve-
nire ſecum: vt eſſet ſibi teſtis ꝙ integre
ſeruaſſet legem ab eo conſcriptam.Mu
lier igitur Philoniſſa quæ ſolum Sa-
muelem vocauerat, vides alium ipſum
aſſociantem admirans dixit in plurali,
Deos video &c.i.homines diuinos,& iu
dicauit modum ſuę viſionis Sauli licet
breuius exprimaẗ. j. Reg. xxviij. Saul
autẽ non quæſiuit niſi de figura ipſius

qui primo apparuerat,& non de aſſociã N
te ipſum. Et propter hoc quæſiuit in
ſingulari dicens.Qualis &c.quia cũ ſo-
lo Samuele volebat loqui. Et ſic patet
ex dictis doctorũ hæbraicorũ,qui hunc
paſſum exponunt,ꝙ non infringiẗ no-
ſtrum argumentum prædictũ ſed ratio
firmaẗ magis quia Eloim de duobus di
citur.Si autem dicaẗ ſecundum aliam
opinionẽ quã etiam tangit Aug.ꝙ non
fuit verè Samuel qui apparuit: tũc Re
ſpondeo quod duo alii apparuerũt ſci- O
licet demon cooperans illi mulieri ma
leficæ:& quædam forma repræſentans
Samuelẽ.Et propter hoc dixit in plura
li deos video.Saul aũt non niſi de vno
quæſiuit.Samuele, quem vocari fece-
rat.Ad ſecundum dicendũ eſt, ꝙ The-
mimim. quod ſignificat immaculatos
in plurali , non coniungitur cũ vitulo
in ſingulari,vt arguiẗ & malè ſed geni
tiuo pluralis numeri.Non enim habẽt
variationẽ caſuũ hebræi ſicut nos : ſed P
tantum varianẗ nomina ſecundum ſin
gularem numerum,& pluralem. Et eſt
ſenſus.In die autem calendarum vitu
lum de armẽto immaculatorũ.i.de nu-
mero illorum immaculatorum,qui ad
hoc ſeruabanẗ:faciet ſacrificiũ &c. Ad
cuius euidẽtiam eſt notandũ,ꝙ ex ſta-
tuto legis in principio cuiuſlibet men-
ſis debebat offerri vitulus vnus imma-
culatus: & ideo ordinauerunt ſacerdo-
tes,ꝙ in vno loco prope templũ tales Q
vituli ſaluarentur ſaltem.xij.ad minus
& de illis ſolũ ad hoc reſeruatis ſemp
accipiebaẗ ille,qui in principio menſis
ſeu calendarum quod idem eſt offere-
batur. De tali autem oblatione loquiẗ
Ezechi. in loco prædicto : ideo ad hoc
denotandũ poſuit themimim in plura-
li:ad innuendum ꝙ vnus de illis debe-
bat offerri.Et ſic patet ꝙ prædicta non
in

A infringũt ea, quæ dicta sunt de hoc nomine Eloim. Propter quod antiqui doctores intermitebãtur soluere dictum argumentum vt patuit ex prædictis. Ad tertium est dicendum quod liber Can. à doctoribus hæbraicis exponitur de deo & synagoga siue de deo & ecclesia, sicut etiam à catholicis. Igitur secũdum eos illa verba. Trahe &c. sunt verba synagogæ quæ dicitur sponsa Dei. Ideo talis sponsa non est, vna singula-
B ris persona: sed collectio fidelium. Ideo ad hoc denotandum subditur in plurali curremus &c. Et ideo hoc ponit̃ ad ad denotandum pluralitatẽ personarũ. Et ideo ex hoc non infringit̃ argumentum de hoc nomine Eloim: & aliis nominibus omnis, etiam de nomine dñi tetragrammaton quæ coniungũtur cum verbis pluralis numeri ad denotãdum ibi aliquam pluralitatem per modum prædictum sed magis per hoc dictũ ar-
C gumentum confirmat̃. Item non solum arguitur pluralitas personarum ex hoc nomine Eloim: vt ipsi supponunt, dicẽtes, innitimur baculo arundineo confracto: sed eandem pluralitatẽ clarius exprimunt prophetæ in multis locis. Verbi gratia. in psal. xliiij. qui non potest exponi ad literã nisi de christo dicitur. Sedes tua deus in seculum seculi &c. vsq; deus tuus. In hac authoritate exprimit̃ christus tanquã deus vnctus
D quia in humana natura assumpta vnctus est plenitudine gratiæ. Exprimit̃ etiam deus vngens ipsum tanquã persona distincta ab ipso vncto quia scriptura sacra loquit̃ de ipso vngente tanquam de alia persona. Notandum etiã quod ex parte dei vngentis duplicatur hoc nomen deus cum dicitur. Vnxit te deus, deus tuus ad denotandum personam patris, & spiritussancti. Et sic patet ex hac autoritate pluralitas personarum & diuinitas ipsius Christi. Propter quod ad idem propositum ostendendũ inducit ista. Apostolus ad Hæb. j. Item in Psal. cix. dicit̃. Dixit dñs dño meo &c. Et quòd sint verba patris ad filium, patet per translationem chaldaicam quæ dicit sic. Dixit dñs verbo suo sede à dex. &c. Patet etiam per id quod sequitur in eodem psal. Ex vtero ante luciferum genui te: quia non põt intelligi cõpetere nisi filio Dei. Per hoc eñi quod dicit̃ deus verbum ex vtero genitum id est de substantia, ostenditur vnitas diuinæ essentiæ quia deitas purificari non potest. Per hoc autem ꝙ dicit̃ genitus ostenditur distinctio personarum quia nulla res seipsam gignit. Similiter per hoc ꝙ dicit̃ sede à dextris meis. Vna enim persona nõ dicitur sedere ad dexterã suiipsius. Et sic ex hac autoritate patet) pluralitas personarũ, & maxime quia) hic psalmus non põt exponi ad literam nisi de Christo sicut declarat Nicolaus de lyr. in epistola ad hæbre. j. ca. Propter quod saluator allegat eam in hoc sensu. Mat. xxij. & Apostolus vbi. s̃. Item pluralitas personarũ non solum exprimitur in scripturis veteris testamenti sed etiam determinata pluralitas videlicet beata Trinitas. Vnde Esa. xlviij. Non à principio in abscondito locutus sum ex tempore antequam fierent vbi eram, & nunc dominus misit me, & spirit⁹ eius. Ista sunt verba dei loquentis vt patet ex textu immediatè pręcedente similiter ex hoc quod immediatè subditur. Hæc dixit dominus deus: redemptor tuus sanctus Israel. In hac autem autoritate præmissa Esa. expresse loquitur de datione legis, quæ fuit data in manifesto quia de die audiente toto populo vocem dei lo

(Right margin letters: E, F, G, H)

I quentis vt patet Exo.xix.&.xx. Et hoc
est quod dicit non à principio in abs-
condito locutus sum quando.s.lex pri-
mò fuit data. Et immediatè subditur.
Et nunc misit me deus,& spiritus eius.
vbi deus dicit se missum à deo & spiri-
tu eius.Hunc autem est ita quod inter
mittentem & missum semper est distin
ctio personalis.Igit est distinctio per-
sonarum in diuinis.s.Trinitas dei mit-
tentis,dei missi,& spiritus eius. Deum
K autem missum dicimus,deum incarna-
tum.s.filium.Deum autem mittenté,&
spiritum eius dicimus patrem & spiri-
tumsanctum.Et sic patet Trinitas per-
sonarum. Ad euadendum autem istud
inconueniens rabbi Salomon aduenit
vnum mendacium super locum istum
dicens quod omnes prophetæ fuerunt
cum Moyse in monte Synai : & ibi ac-
ceperunt prophetias suas sicut Moyses
legem sed postea illas denuntiauerunt
L populo tépore à deo determinato.Ideo
dicit quod verba prædicta sunt verba.
Esa.ab illo loco ex tempore antequam
fierent oc.i.à tempore dationis legis de
qua ibi fit sermo: ibi,fui in monte Sy-
nai.& quod sequitur & nunc me &c. re
fertur ad tempus quo Esaias missus est
ad denuntiandũ populo illa quæ prius
acceperat in mõte synai à domino.Sed
istud dictũ patet esse falsum multipli-
citer.Nam immediatè præmittitur ver
M bum dñi loquentis de datione legis.cũ
dicitur.Non à principio in abscondito
locutus sum & immediatè sequitur tpe
antequam &c.Et sic ex modo loquẽdi,
patet quod est verbum eiusdem. Et sic
patet ꝙ illud secundum verbum, non
est Esa. sed ipsius dei sicut & primum.
Quod autem primum sit verbum Dei
de datione legis,patet per literã præce
dentem:quia ibi præmittitur.Ego sum

primus,& ego nouissimus quod nõ po- N
test dici de Esa.Item Gl.hæbraica quæ
apud illos autentica reputatur super il
lum locum.Exo.xxviij. Ego sum domi
nus Deus tuus dicit sic.Si dicis in secre
to fuit sermo.s. legis nõne iam dictum
est.Esa.xlviij.non à principio in abscó
dito &c.Et sic patet per istam glo.apud
eos autenticam ꝙ istud verbum Esaię.
dicitur in persona loquentis dei.Et hęc
de datione legis.Item super illud Exo.
xix.Venerunt in solitudine Synai dicit O
glo.autentica hæbraica.Data est lex in
publico:vt omnis qui voluerit eam re-
cipere recipiat. Et sequit. Et ecce deus
sanctus,& benedictus dicit. Esa.xlviij.
Non à principio in occulto &c. vsque
antequã fierent ibi eram.Et idé habere
super illud Exo.xx.Ego dominus deus
tuus.Et sic patet non solũ ex textu præ
cedenti,& sequenti:sed etiam ex gl. hæ
braicis apud Iudæos autenticis: quod P
autoritas præallegata. Esa. à princi-
pio &c.nõ est intelligẽda de ipso.Esaia
loquẽte in persona propria: sed potius
in persona dei qui primo dedit legé in
mõte Synai & postea missus est in mũ
dum à deo patre,& spiritu eius ad redé
ptioné generis humani: secundum quã
manifestè exprimitur in prædicta auto
ritate.Et ideo in fine eius ponit hæc di
cit redemptor tuus &c.Item quod dicit
Esaiam fuisse in monte Synai: est val- Q
de absurdũ:quia Esaias nondũ erat na-
tus imò fuit natus post ferè p.dclxxx-
xj.annos., quia ab egressu de Aegypto,
vsq; ad.iiij.annum regni Salomonis in
quo fundatum est templum, fluxerunt
anni.cccc.lxxx.vt habet. iij. Re. vj.&
ex tunc vsq; ad primum annum Oziæ
regis Iuda sub quo cœpit Esa.prophe-
tare fluxerunt.ccvj.anni , vt potest ha-
beri de facili cõputando tempora Re-
gum

A gum intermediorum respiciendo tertium & quartum libros Regum. Si autem dicit quod Esaias post accepit prophetiam in monte synai mortuus sit, & postea tempore Oziæ suscitatus: illud videtur fictũ: quia sacra scriptura hoc nullo modo innuit: sed magis contrariam,& maxime quia oporteret secundum idem dici de omnibus prophetis: vt patet ex prędictis. Si autẽ quia quod anima Esaiæ fuit creata ante corpus & B sic fuit in monte Synai in anima, non in corpore:& postea illa anima fuit cõiuncta corpori tempore Oziæ per viã naturæ generato,& organizato: hoc dictum est cõtra scripturam. Gen.j. &.ij.ca. Formauit, inquit, deus hominem de limo terræ & inspirauit &c. Ex quo patet quod organizatio humani corporis præcedit origine infusionem animæ. Item Zacha.xij. dicitur, hęc dicit dominus extendens cœlos,& fundans terrã, C & fingens spiritum hominis in eo. Ex quo patet quod anima hominis creatur in ipso corpore organizato. Vnde & Gl. hæbraica super locum istum sic dicit. Creator creat animam cum perfectione figuræ humani corporis. Item arguitur contra vtranq; responsionem simul quia si Esaias fuit in monte synai tempore legis datæ & hoc siue in anima tãtum, siue in anima,& corpore simul: & ibi accepit prophetiam, quam postea D denuntiauit & sic alii prophetæ: sequitur quod scriptura veteris testamenti in magna parte sit falsa, quia sæpissimè prophetas accepisse spiritum prophetã di de nouo testatur: sicut patet de hælisco, iiij. Reg. ij. & de Ezechiele Ezechiel. j. & de multis aliis. Similiter dicit quod reuelationes sunt factæ ipsis prophetis de his quæ ignorabant, vt patet de Heliseo. iiij. Reg. iiij. vbi dicit de illa muliere Sunamite. Anima eius in E amaritudine est dominus celauit à me. Similiter de Daniele idẽ patet de quo scribitur Danie. j. quod deus dedit illi intelligentiam visionum.&.ij.c. qualiter reuelatum est ei somnium Nabuchodonosor,& eius interpretatio.& ix. ca. introducitur angelus Gabriel reuelans ei dictum mysterium hebdomadarum & in pluribus aliis locis eiusdẽ libri simile inducitur. Similiter etiã in aliis libris veteris testamenti, vt patet F intuenti: quæ omitto propter prolixitatem vitandam. Hæc autem omnia,& similia essent similiter falsa si prophetæ accepissent prophetias in monte Synai: quia ex tunc fuissent de omnibus illuminati siue fuissent ibi in anima tantum siue in anima,& corpore. Et sic patet quod ratio rabbi Salomonis non solum est, contra totam scripturam quæ dicit quod anima non præcedit corpus: sed etiam contra totam scho- G lam philosophorum: vt ex prædictis patet. Et sic ex prędicta autoritate. Esa. Trinitas personarum patet in diuinis. Ad idem facit illud Ecclesia. iiij. Funiculus triplex Glossa. hebraicè. Sensus videlicet Trinita. Dei & vnius non de facili discutitur. Sed hanc gloss. antiquam moderni Iudæi peruerterunt retorquentes hanc Trinitatem ad tria diuina attributa: quæ sunt sapientia, potentia, & bonitas: sed hoc est supra H improbatum. Idem patet etiã in Psalmo. xxxij. Verbo Domini cœli firmati sunt &c. Patet igitur principaliter qualiter pluralitas personarum possit probari per scripturam à Iudæis receptam similiter & trinitas determinata. ¶ Quantum autẽ ad tertium sciendũ est ꝙ nulla creatura illi beatę Trinitati similari valet profectè sicut nec vmbra

I bra aſsimilatur corpori: nec veſtium,
nec imago picta,ei cuius eſt imago.
Sed tamē aliqualis ſimilitudo inueni-
tur in creaturis ſuperioribus:ſicut ſecū
dùm Aug. in ſole tria conſyderantur
ſcilicet,quod eſt quod lucet: quod ca-
let.i.ſubſtantia:radius:& calor: Radius
igitur naſcitur de ſole:quia filius de pa
tre generatur:& calor procedit ab vtro
que:quia ſpiritusſanctus ſpiratur à duo
bus.i.patre & filio.Ipſe aūt ſol non eſt
K ſequela procedens ab alio. quia pater
non eſt ab alio.Eſt tamen omnia tria
ſunt vnus ſol: quia tres perſonæ ſunt
vnus deus.Secundò,in creaturis infe-
rioribus ſicut elemēto aquæ.Sicut eñ
fons riuum,ſic pater filium generat:&
ſicut fons & riuus faciunt ſtagnū:ita pa
ter & filius generant ſpiritumſanctum
Fons autem,ſicut & pater à nullo pro-
cedit,& tamen locorū trium eſt vna a-
qua &c.Tertiò,inuenitur in mediis.ſi-
L cut in homine,de quo Aug. in libr.de
Trinit.dicit Mens & notitia eius,& a-
mor tria quædam ſunt,mens nouit ſe,
& amat ſe.Et ipſa mens eſt quaſi pater,
notitia proles,& ſpiritusſanctus amor:
qui de monte,& notitia procedit : dum
mens cognoſcens ſe diligit ſe.Nec eñ
poſſet ſe amare niſi cognoſceret. Sed
pro his aduerte ex.S.Tho.j.q.xciij. ar.
vij.ꝙ imago Trinitatis primò & prin
cipaliter attenditur in mente ſecundū
M actus prout.ſ.ex notitia,quā habemus
cogitando interius verbum formamus,
& ex hoc prorumpimus in amorē quia
diuinæ perſonæ diſtinguntur ſecundū
proceſsionē verbi à dicente,& amoris
connectentis vtrūq;.Verbum autem in
anima noſtra ſine actuali cogitatione
eſſe nō pōt.Secundario aūt & quaſi ex
cōſequēti poteſt attēdi ſecūdū potētias.
ſ.memoriā:& intelligentiā:& volūtatē:
vt ſecūdū habitus prout.ſ.in prædictis N
actibus virtualiter cōtinentur. Sed ta-
men aduertendū eſt ꝙ exempla nulla
ſufficiūt:nec ingenii creati quāuis per
ſpicacitas ad hoc myſteriū pſcrutādū &
cōprehēdēdū.In cuius ſignū de Aug. le
gitur ꝙ cùm libros de Trinitate ede-
ret:& ad litus maris cogitabūdus deam
bularet: puerū inueneritparuo cochlea
ri ex mari ad foſſulam aquam deportā
tem.Cūq; Augu.perſcrutaretur quid-
nā facere vellet,reſpōdiſſe,ſe velle ma O
re exhaurire:& in illā foſſulā refunde-
re.Aug. in riſum concitatus, quō,in-
quit,fili hoc facere potes, cū mare ſit
magnum,& foſſa parua,& cochlear mo
dicū?At ille,Facilius,inquit, hoc mihi
eſt,quā tibi explere quod cogitas.ſ. ma
re Trinitatis in foſſà tui libri per co-
chlear tui ingenii cōcludere: ſtatimq;
diſparuit.Aſt Aug. deo gratias agens
quam verum ille dixiſſet recognouit.
Sed quia ingenia non ſufficiunt:deus P
hoc myſterium per infinita miracula
aſtruxit quæ adhuc videntur in ſuis ef
fectibus,puta in romani imperii ſubiu
gatione: Iudæorum diſperſione: genti-
liū conuerſione & martyrum occiſio-
ne:& in multis huiuſmodi:vt de fide du
bitare non poſsit:nec aut inſanus, aut
vitioſus.His viſis iam exponemus euā
geliū,in quo tanguntur tria pūcta quæ
ſunt diſputatio, ſolutio, confirmatio.
¶ Quantū ad primum tangit quædam Q
diſputatio inter magiſtrū,& diſcipulū.
i.chriſtum,& Nicodemū.Dicitur ergo,
(Erat ergo homo ex Phariſeis)qui erāt
quidam religioſi, qui reſurrectionem,
& ſpirituales ſubſtātias confitebantur:
& quia de huiuſmodi chriſtus loqueba
tur,ad eius doctrinam iſte aliqualiter
fuit diſpoſitus. (Nicodemus nomine
princeps).i.vnus ex principibus (Iu-
dæorum.

A dæorum.)Dicebantur autē Iudæorum principes,vel nobiliores,seu capita populi,vel certe ipsi iudices populi.Licet aūt vt dicit.S.Tho.christus à principio ad fidem suam vocare noluerit multos potentes,& sapientes.vt innuit Paulus j.Corū.j.& hoc ne fides humanæ potentiæ,aut sapientiæ ascriberetur.Tamen voluit aliquos vocare,vt istum ne contemptui haberetur tāquā fides rusticorū
B (hic)conuersus ad prædicationem christi(venit ad Iesum)secūdū Augu. plenius instruendus de fidei secretis,cuius aperta ostensione signorū iam rudimenta perceperat(nocte)& hoc secūdū Augu. Iudæorū timore:ne pelleretur ex synagoga.Sicut tamen dicit.S.Tho. circa aliquos in scriptura cōsueuit qualitas temporis describi.ad insinuandā conditionem eorum.Venit ego nocte:
C quia venit scientia obscurus, charitate frigidus,& inimicorum timore plenus quia fuit de illis principibus,de quibus dicitur Io.xij.quòd christum confiteri nō audebant.(Et dixit ei.Rabbi)quod latinè sonat magister (scimus, quia à deo venisti magister). i.scimus quòd tuum magisteriū à deo est,Beatus cuius magisterium à christo:& non à bursa,vel ambitione est. Appellat aūt cū
D magistrum:vt dicit Haymo.quia deum illum non credebat (Nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit deus cùm eo)nisi fuerit amicus dei.Non tamen dicit secūdùm Chry. nisi fuerit deus:& hoc iam dicta ratione.¶ Sciendū est autem ꝙ licet miracula non semper attestentur facientis,tñ qñ aliquis se dicit sanctū,vt christ⁹,qui dicebat se dei filiū necessario miracula attestantur sanctitati eius:quia vt dicit.S.Tho.ij.Thes.ij.prædicator prædicās falsum,nō pōt facere miraculum: quia deus non pōt esse testis falsitatis.
E In prędictis aūt verbis secūdū mag.hist Nicodemus petit à christo de fide plenius edoceri.Ideo sequitur(Respondit Iesus,& dixit ei.Amē amen).i.verè.Sed nullus latinus , aut grecus interpres propter reuerentiā voluit transferre vt dicit.S.Tho.Et vt idem dicit : solus Ioannes id geminat inter euangelistas quia solus tractat principaliter pertinentia ad verbi diuinitatē:quæ cum occultiora sunt maiori assertione indige-
F bant.(Dico tibi nisi quis renatus fuerit denuò).s.per baptismum(nō potest videre regnū dei).i.scire secreta ecclesiæ,& diuinitatis christi maximè, vel nō potest saluari:& hoc intellige in noua lege,cuius est baptismus sacramentum,& extra necessitatis casum . Vbi enim haberi non possit baptismus sufficit voluntās habendi.Sed videtur ꝙ
G respōsio christi nō sit ad propositū, Nicodemi.Dicit aūt.S . Tho.ꝙ Nicodemus confitebatur christum magistrum miracula facere tanquā hominē purū: quod christus voluit remouere ducendo ipsum ad cognitionē altiorē mãsuetè.q.d.Nō est mirū si me purū hominē credis:quia illa secreta diuinitatem nemo scire pōt,nisi spiritualem cognitio-
H nem a dipiscatur.Est aūt sciendū secūdū.S.Tho. quòd cùm sit duplex visio, sicut & duplex natiuitas.s. corporalis, & spiritualis:sicut visionē corporalem non habet nisi natus,ita nec spiritualē. nisi renatus.Regeneratio aūt spiritualis in lege veteri fuit:sed figuralis:quia vt patet Rom.xiiij . patres baptizati sunt sub Moyse,in nube & in mari . In noua autem est manifesta,sed imperfecta:quia renouamur interius per gratiam:sed non exterius per incorruptionem:vt patet.j.Corū.v.Lu.xviij.qui fo

ris

I ris &c.In patria verò erit perfecta:quia
renouabimur etiam exterius . In lege
igitur veteri videbant homines regnũ
dei.i.mysteria eius:sed imperfecte, & à
longe.In noua auté imperfectè.i . per
speculum.vt patet.j.Corum.xiij.In pa
tria aũt videbimus perfectè.j.Io.iij.Cũ
aũt apparuerit &c.Est aũt notãdum se
cũdũ.S.Tho.ꝙ in,græco non habetur
denuo.sed anothe.i.desuper.quod Hie-
K re.trãstulit denuo.vt.s.importet addi-
tionem.Chrys.auté dicit proprium esse
filii dei nasci desuper quãtum ad tem-
pus:quia ab æterno:& quãtum ad prin
cipium generationis:quia à patre cœle
sti.Sed quia nostra regeneratio est ad si
militudinem generationis eius . Ideo
etiam est desuper quãtum ad tempus
per æternam prædestinatienem.& quã
tũ ad principium:quia gratia qua rena
L scimur est donũ dei. Hæc ex illo vir-
tualiter.Sed iste Nicodemus quamuis
magister esset.i.doctor in lege: tamẽ vt
dicit Aug.solam nouerat carnalẽ nati-
uitatẽ.Ideo de ea arguit dupliciter.s.ex
ætate:& ex quãtitate . Vnde sequitur.
Dicit ad eũ Nicodemus.Quomodo po
test homo nasci cum sit senex?) vt ego
sum qui tamẽ volo saluari . Erat enim
senex secundùm Bedam,& de se protu
M lit exemplum(Nunquid potest in ven
trem matris suæ iteratò introire,& re-
nasci?)quasi diceret.Ista sunt imposi-
bilia.Non tamẽ vt dicit Chry.ista di-
cit quasi exciderit à fide:sed vt christũ
ad ampliorem doctrinam prouocet.
¶ Est autem moraliter sciendum quòd
triplex est hominis natiuitas.Prima est
naturalis,quæ est homini ad humilita-
tem.Vnde & puer mox nascens tria fa
cit,quæ sunt nobis ad exemplum humi
litatis.Primum est:quia nascitur flen-
do,Aug.de ciui.dei.Puer qui nascitur à
ploratu incipit,nascẽs prophetat quid N
malorum passurus sit.Solus quando na
tus est risisse fertur zoroastes:& tamen
ille resus monstruosus parũ sibi pro-
fuit.Fuit enim inuentor artiũ magica
rum,& cũ esset rex Batrianorum à Ni
no rege Assyriorum bello interfectus
est . Secundum quia bestiarum more
curuus:& quasi in quatuor pedibus na-
scitur.ad innuendum ꝙ cùm bestiis ha
bemus partem vitæ nostræ communẽ, O
scilicet corporalem:& ꝙ iumentis su-
mus,propter peccatum,comparati.Ter
tium,quia mox natus ponit manum ad
os:quasi nobis ad memoriam reducens
quid patiamur,pro delicto per gustum
perpetrato.Secunda natiuitas est spũa
lis ad salutem in baptismó,vbi spiritus
sanctus tenet locum patris:aqua sancti
ficata,locum matris:sed verbũ sacramẽ
tale est tanquã semen diuinũ. De quo
Aug.Accedit verbum ad elemẽtum,&
fit sacramentũ . Ter autem mergitur
pueri in aqua:licet non sit necessarium
& ad hoc repræsentandum vel triduã
christi sepultaram,vel totam Trinita-
tem ibi operantẽ.Vnde & tota Trini-
tas se manifestauit in baptismo christi
ad hoc innuendum.s.pater in voce, fi-
lius in carne,spiritussanctus in colum- Q
ba.Tertia est cælestis ad beatitudinem
qua sancti viri de vtero matris.i.eccle
siæ nudi tantum egressi nascuntur in
mũdo alio.i.in cœlo,ideoque mors san
ctorũ vocatur natale.Sicut enim puer
ex vtero matris nascitur cum peruene
rit ad debitum complementum : quia
requirit ampliorem locum ad manen-
dum,vberiorem cibum ad vescendum
liberiorem aerem ad respirandum , &
maiorem lucem ad videndum. Simili-
ter sancti appetunt nasci in cælo, quia
est locus capacior : cùm respectu eius
tota

A tota terra sit punctus secundùm Astrologos: Cuius signum est q; existentes in superficie terræ ita vtuntur astrolabio ac si essent in centro, nullam sensualé differentiam inuenientes. Et ibi etiam habebunt satietatem maiorem. Ps. Satiabor &c. Et aerem liberiorem ad respirandum, quia modo vix possunt respirare propter acerbitatem pugnæ in qua sunt, & laborant. Esa. xxxv. Fugiet
B dolor, & gemitus. Et maiorem lucé ad videndum, quia supra se habebunt infinitam lucem dei. Apo. xxxj. Claritas dei illuminabit illam. i. ciuitatem supernam. Et infra se locũ luminosum. Tobię. xiij. Lucespẽdida fulgebit. Et intra se animũ illustratum. Esa. lj. Implebit splendoribus animam tuam. Et extra se corpus glorificatum. Matt. xiij. Tunc iusti fulgebunt sicut sol. ¶ Quã-
C tum ad secũdũ, tangitur solutio disputationis quæ inter christum, & Nicodemum versabatur: cum dicit christus volens expresius declarare spiritualis natiuitatis modum (Amen amen dico vobis, nisi quis renatus fuerit). i. denuò natus (ex aqua) abluente corpus, & consequenter significante ablutionem animæ (& spiritusancto) intrinsecus animam purificante (non potest introire
D in regnum dei) hoc aũt intelligunt de regno ecclesiæ triũphantis. quia baptismus est necessarius ad salutem: & de regno ecclesiæ militantis: quia baptismus est ianua ad sacramenta percipienda, quæ nullus nisi baptizatus licitè percipit: & imprimit characterem, quo fideles ab infidelibus secernuntur, vt patet ex. Sanct. Thom. & aliis theologis. Sed quare homo nascitur per baptismũ quia sine baptismo actu, vel proposito habito homo nihil est in esse spirituali, & dei formi; sed per illum tale esse

acquirit sicut per generationem corporalem acquirit esse humanum. Vnde E
eo modo quo anima comparatur ad materiam & potentias, eodem comparatur gratiam, quam baptismus confert ad animam & virtutes: quia animę dat esse spirituale: & ab ea fluunt virtutes, sicut anima dat corpori corporale esse: & ab ea fluunt potentiæ suæ. Sed hic Sanct. Thom. mouet duplicem quæ
stionem. Prima quia antiqui patres se- F
cundùm hoc non essent salui: sicut nec baptizari. Et soluit, quia fuerunt renati, & baptizati in figura. Vel potest dici quòd christus loquitur, vt doctor, & institutor nouæ legis, in qua baptismus est necessarius. sicut circuncisio necessaria fuit in antiqua. Secunda, quia cum triplex sit baptismus scilicet fluminis, flaminis, & sanguinis: multos ba
ptizatos solum duobus vltimis modis G
vel altero eorum dicimus intrasse regnum dei. Et soluit, quia tales habuerunt baptismum fluminis idest aquæ in voto, & si non in actu alias nihil valeret baptismus sanguinis nec esse posset baptismus flaminis idest spiritussancti. Sed quia vt ait Haymo prædicta mysteria Nicodemus capere non valebat: ideo ex carnali natiuitate do-
minus dat exempla dicens (Quod na- H
tum est ex carne) idest homine carnaliter generante (caro est.) idest acquirit solum esse carnale (& quod natum est ex spiritu, spiritus est) idest cõstituitur in vita spirituali, & acquirit spirituale esse (Non mireris, quia dixi tibi oportet vos nasci denuò) quasi dicat, argumenta tua procedunt de carnali generatione, & sermo meus est de spirituali. Quod verò sequit̃ secũdũ Chry exponitur de spũ. i. vẽto: & de quo saluator ponit exẽplum: & secũdũ ei⁹ motẽ

sic

I sic exponitur (Spiritus).i.ventus (vbi
vult).i.in loco ad quem inclinatur ad
spirandum,sumitur enim hic voluntas
pro inclinatione(spirat).i.fiat(& vocē)
i.sonum (eius audis) aure corporis (&
non scis vnde veniat).i.in qua parte
mundi determinatè incipiat,(aut quo
vadat).i.vbi terminetur.(Sic est omnis
qui natus est ex spiritu)qa.s.eius prin-
cipium,quod est spiritussanctus, & eius
finis quæ est æterna felicitas à nobis
K ignoratur.Licet autē in hanc expositio-
nem Chry.& ferè omnes græci conue-
niant:vt dicit.S.Tho.tamen cōtra ar-
guit Aug. volens quòd nō de materiali
spiritu.i.vento exponatur, dicēs quòd
talem scimus vnde veniat, aut quo va-
dat.Nam scimus Austrū à meridie, ad
septentrionē spirare : Aquilonē vero è
conuerso.Ad hoc autē dici potest,vt di-
cit.S.Tho.quòd licet in generali scia-
tur vnde aut à quo ventus spiret:tamē
L in speciali nescitur motus eius princi-
pium,aut finis. Secūdum Aug.autē ex-
ponitur de spiritusancto sic (Spiritus)
sanctus (vbi vult spirat) quia.s.vt ait
Beda.in potestate habet cuius cor gra-
tia suæ visitationis illustret. Hæc ille.
(Et vocem eius audis).Ex hoc autē ob-
iicit Chry.contra expositionem Aug.
quia dominus loquebatur Nicodemo
imperfecto:cui vocē spiritussancti au-
dire non competebat. Sed secūdum.S.
M Tho.dicitur quòd solum sancti & per-
fecti audiunt vocem spiritussancti:qua
loquitur in corde sed alia est vox eius,
quia loquitur in scripturis,vel per prę-
dicatores vel etiam per habentem spi-
ritumsanctū.Vox enim in eius,qui spi
ritusancto plenus est, vox est spiritus-
sancti, secundum Aug.& Bedam quam
percipimus (Et nescis vnde veniat aut
quo vadat).i.vt dicit Alchuinus, Non

potes videre quomodo sic loquentē in- N
trauerit,aut inde redierit, cùm sit inui-
sibilis.Vel secundum Haymo.hoc dici-
tur quia nescis:quomodo fideles intro-
ducat ad fidem,aut spem.Vel secūdum
S.Tho.nescis vnde veniat, quia à pa-
tre,& filio,qui habitant lucem inacces-
sibilē:aut quo vadat : quia ducit ad in-
cognitum finem, & æternam salutem.
Vel secūdum eundem, nescis vnde ve-
niat.i.quomodo hominem introëat,aut
quo vadat.i.ad quam perfectionē du- O
cat. (Sic est omnis qui natus est ex spi-
ritu)quia.s.nascitur inuisibiliter secun
dum Haymo.sicut & spiritus est inuisi-
bilis.Vel ideo hoc dicitur secundū Au-
gu.quia si tu nascaris ex spiritu:ille qui
adhuc natus nō est, nescit vn̄, aut quo
vadas.Vel secundū.S.Tho.sic est.Oīs
qui natus est ex spiritu.s.sicut spiritus-
sanctus, quia in viro spirituali sunt p-
prietates spiritussancti, sicut in carbo-
ne accēso proprietates ignis.Sunt autē P
in eo tres spiritussancti proprietates.
Nam primo habet libertatē.j.Cor.iij.
Vbi spiritus dn̄i, ibi libertas. quia non
ducitur à spiritu Dei nisi ad sancta: &
quia liberat à seruitute legis. Secūdò,
quia de eo iudiciū sumitur per vocem
eius:ad quam cognoscitur spiritualitas
eius.Mat.xij.Ex abundātia cordis &c.
Tertia,quia habet originē occultam,&
finē similiter. Et hoc vel inquantū nul-
lus potest eum diiudicare : & ipse ciā Q
diiudicat.j.Cor.ij. Vel,quia nescit vn-
de veniat spiritualis natiuitatis eius
principiū,gratia.s.baptismalis,aut quo
vadat.i.quomodo dignus efficiat. Hæc
ex illo virtualiter.(Rn̄dit Nicodemus)
nō voto repræhendētis, vt ait Haymo,
sed affectu discētis. Nō enim intellige-
bat quæ dicebātur, & tā credebat illa
vera fore.(¶Quomodo pōt hæc fieri?)
Sicut

A Sicut autẽ dicit Chryſ.Chriſtus aſpe-
rius ei iam loquitur, nõ quaſi accuſans
huius viri nequitiá,ſed inſipientiam,&
ruditatem ſolum. Sequitur (R̃ndit Ie-
ſus,& dixit ei.Tu es magiſter in Iſrael,
& hæc ignoras.)Quaſi dicat reprehẽſi-
bilis eſt ignorátia tua.& hoc ſecundum
Chry.quia multæ ꝓphetiæ de hac ſpi-
rituali natiuitate pręceſſerent iuxta il-
lud Pſal.Renouabitur vt aquilæ iuuen
tus tua, & multæ figuræ in lege : cuius
B peritiam ipſe profitebatur. Aug.Quid
putamus dñm huic magiſtro Iudæorũ
quaſi inſultare voluiſſe. Volebat quidẽ
ipſum naſci de ſpiritu. Nemo autẽ ex
ſpiritu naſcit̃ niſi humilis fuerit. quia
ipſa humilitas facit nos naſci de ſpiri-
tu. Ille autẽ magiſterio inflatus alicu-
ius mõmẽti eſſe videbatur. quia doctor
erat Iudæorũ. Deponit ergo dñs eius
ſuperbiã,vt poſsit naſci de ſpiritu.Hęc
ille. Et intendit quòd dñs reprehendit
C eum,non vt cõfundat:ſed vt per humi-
litatem capacẽ ſpiritualis doctrinæ ef-
ficiat. Ex his autẽ patet quòd in præ-
ſenti euangelio fit mẽtio de tribus per-
ſonis diuinis, & earum appropriatis.
¶Sciendum eſt enim ſecũdum doctri-
nam.S.Tho.j.q.xxxix.art.vlt.quod li-
cet potentia, ſapientia, bonitas conue-
niant oĩbus & ſingulis ſuppoſitis, Tri-
nitatis tñ potẽtia, quæ habet rationem
principii, appropriatur patri. Primò,
D quia eſt principium nõ ſolum creatu-
rarum:ſed etiã filii,& ſpirituſſancti.Et
ſecũdò, ne credatur impotens ſicut pa-
ter terrenus ratione ſenectutis. Et ſa-
pientia filio. Primò, quia eſt verbũ in-
tellectus paterni.Et ſecundò,ne creda-
tur inſcius ſicut filius humanus ratio-
ne iuuentutis. Et bonitas quæ ſcilicet
obiectũ amoris. appropriatur ſpiritu-
ſancto.Primò,quia eſt amor. Secundò,

ne credatur impetuoſus, & volẽtus : ſi- E
cut ſpiritus humanus exprimitur:ergo
pater cum ſua potẽtia:cùm dicitur:Ne-
mo poteſt hæc ſigna facere, quæ tu fa-
cis,niſi fuerit Deus cum eo.Et perſona
filii cũ ſua ſapientia,cùm dicitur.Rab-
bi ſcimus quia à Deo veniſti magiſter,
& perſona ſpirituſſancti,cum ſua boni
tate,cùm dicitur.Spiritus vbi vult ſpi-
rat.Non enim noſtris meritis : ſed ſua
bonitate noſtris mẽtibus illabit̃. ¶ Mo-
raliter autẽ ſciendum eſt, quod pater F
omnipotens per tria vinci poſſe vide-
tur. Primum eſt ſua pietas viſceroſa.
Hiere.xxxij. Conturbata ſunt viſcera
mea ſuper eũ, miſerãs miſerebor eius.
Aug.Tardius videt̃ Deo peccatori ve-
niam tradere,quàm illi accipere.Secũ-
dum eſt ſua charitas affectuoſa quæ il-
lum de cœlo ad terrã depoſuit.Aug.O
charitatis, quàm magnas vires habes.
Deũ de cœlo ad terrã depoſuiſti ? Hæc
ille.Imo,& crucẽ aſcendere coegit.Lu. G
xij.Baptiſmo habeo baptizari. & quo-
modo coarctor.ſ.à charitate (vſq; dum
perficiatur.Tertium eſt oratio lachry-
moſa Ber.ô humilis lachryma, vincis
inuincibilẽ,& ligas omnipotentẽ. Si-
militer etiã filius Dei ſapientiſsimus
ſciẽter permittit ſe à nobis decipi. Pri-
mò,in vẽditione, quia regnũ cœlorum
dat vili pretio:vt apoſtolis pro naui,&
rhetibus:& viduę pro duobus minutis:
quibuſdam pro calice aquæ frigidæ. H
Matth.x.quibuſdã pro ſola bona volũ-
tate,Aug.Regnum cœlorũ tantum va-
let quantũ habet. Nihil vilius cum vẽ-
ditur:nihil charius cùm poſsidetur.Se-
cundò in emptione:quia corpus noſtrũ
emit pretio ſui ſanguinis.j.Cor.vj.&
animam noſtrã poſitione animę ſuę.j.
Ioã.iij,ille pro nobis animã ſuam po-
ſuit:& per pœnitẽtiam noſtram regno

I cœlorum Matth.iiij. Pœnitētiam agite &c. Tertiò, in cōmutatione: quia cōmutat aurū suæ gratiæ & gloriæ in lutum nostræ operationis. ¶ Quantū autem ad tertium tangitur cōfirmatio solutionis. Dn̄s enim (sicut dicit Chry.) imbecilitati condescendens Nicodemi sermonē suum ex alto facit credibilē. s. ex certissima sua notitia. Et vt patet simul ipsum reprēhēdit de tarditate credendi cum aliis Iudæis: dicens (Amen amen dico tibi: quia quòd scimus nos) scilicet pater filius, & spiritussanctus, secundū Haymo, vel scimus ego, & spiritus cuius vocē audis. Vel, scimus ego & renati ex spiritu, puta apostoli: secūdum Alchui. (loquimur: & quod vidimus). i. certissimè nouimus: secundum Chry. (hoc testamur) verbo, & miraculis (& vos) carnales, & superbi (testimonium nostrū non accipitis) credēdo his quæ docemus. ¶ Est autē hic multiplex questio. Prima, quomodo Apostoli cer-
L tissima cognitione non erat ea quæ sunt fidei. Ad hoc dico quod duplex est certitudo. Quædā est certitudo visionis, qua quis ideo certus est quia videt, i. totaliter cōprehendit per intellectū ita esse: sicut certus est: quilibet quòd totū est maius parte. Alia est certitudo ad hæsionis, qua quis est certus de aliquo nō quia videt ita esse: sed quia videt, & scit illud esse credibile: & adhæret testimonio alterius asserentis illud
M esse verū. Et sic in scientia subalternata sunt certa principia: & in fide articuli ipsius fidei quibus fidelis assentit firmissimè. Secunda est, quomodo ea quæ sunt fidei vidētur: cum fides sit de non visis ad hoc dico, quòd hic ponitur visus pro notitia certa. secundo modo: non primo: quamuis dici possit quòd articulos fidei Deus, & Christus vident in seipsis: Apostoli autem & alii fideles viatores non vident eos in seipsis, sed in generali tantum, secundū S. Tho. ii. ij. q. j. inquantum vident eos esse credibiles. Tertia quare dicitur: & testimonium nostrū non accipitis: cum de Nicodemo constet quòd erat fidelis. Ad hoc dicit Theo. quòd dominus non loquitur de Nicodemo, sed de toto genere Iudæorum: de quo pauci comparatiuè crediderunt. Vel potest dici quòd iste Nicodemus à principio tardus fuerat ad capiendum, credendum: & sic nō repræhenditur de infidelitate: sed de ignorantia, & ruditate: vt sit talis sensus. Vos duri estis, & tardi ad credendum: quia estis rudes ad capiendum, & tamen nisi capiatis, aut non creditis, aut tardè, & imperfectè creditis. Vnde subditur. (Si terrena dixi vobis) puta sententiam de spiritu, & vento secundum Chry. Ventus enim cum sit generabilis, & corruptibilis: numeratur, vt dicit. S. Tho. inter res terrenas. Vel secundum eundem sententiam de spirituali generatione, quæ licet sit cœlestis, & spiritualis ratione principii, sanctificatis, & ratione doni dati: quia ibi datur spiritussanctus, tamen est terrena ratione subiecti: quia homo terrenus est, qui ibi nascitur. Vel secūdum Aug. terrena appellat, corpus suum, de quo dixerat. Soluite templum hoc &c. (Et non creditis) nisi tardè, & imperfectè eo quòd ista ratione ruditatis non capiatis in generali esse incredibilia: quomodo si dixero vobis cœlestia credetis?) quæ sunt ad capiendum altiora. Accipiuntur autem hic cœlestia aliqua contra posita supra dictis terrenis: puta contra sententiam de spiritu sensibili, id est, vento alta, & magna quæ dici possunt de spiratione spiritussancti:

A sti: contra vero generationem terrenam ea quæ de æterna filii generatione dicuntur: & contra potestatem resuscitandi corpus mortuum: ea quæ de potestate Dei dici possunt in subita omnium annihilatione, & reparatione: & in conuersione substantiæ panis in corpus Christi: & in vnione personali humanitatis ad diuinitatem: & huiusmodi. Deinde saluator, secundum Aug. lib. de baptismo paruulorum: repræ-
B hensa superbia & tarditate Nicodemi: directè vult satisfacere quæstioni eius qua quæsiuit. Quomodo possunt hæc fieri? & hoc facit asignando causas quibus spiritualis regeneratio habet efficaciam quæ sunt duæ, vt dicit Sanct. Thom. scilicet mysterium incarnationis, & mysterium passionis Christi. Quæstio enim Nicodemi sic debet intelligi, vt dicit S. Tho. Quomodo possunt hæc fieri, scilicet vt aliquid de oc-
C culto cœlorum veniat: aut in occultum cœlorum conscendat: quia dicis occultum esse principium, & finem spiritualis generationis. Occulta enim sunt nobis quæ sunt in cœlis. Vnde dominus antequã satisfaceret quæstioni. hunc eius intellectũ aperuit dicẽs quo modo si dixero cœlestia credetis? Et statim incipit ostẽdere cuius sit proprium in cœlum ascendere. Ad intellectũ autem sequentium sciendum est quòd fi-
D lium hominis descẽdisse de cœlo sic intellexit Valentinus: quasi corpus suum de cœlo portauerit. Et similiter dicit illũ esse in cœlo. i. in corpore de natura cœlesti, sed hoc est expresse cõtra Apostolum dicentẽ eum factum ex semine Dauid secundum carnem. ad Roma. j. Orige. verò dixit hoc esse quia anima eius descẽdit de cœlo. Fuit enim, vt ait, anima eius simul ab initio creata cum aliis: & prius vnita verbo: deinde de
E cœlo descendens carnem assumpsit. Et hoc dicit quia credit omnes animas, & spirituales substãtias ęquales esse creatas, & secundum diuersitatẽ meritorum suorum diuersis corporibus fuisse alligatas. ¶ Sed cõtra hoc est quia Apostolus Ro. ix. dicit de Iacob & Esau existẽtibus in vtero: quod adhuc nihil boni aut mali egerant. quomodo ergo illæ animæ ante peccauerant quàm corporibus vnirẽtur. Simul ergo creatur ani
F ma, & infunditur corpori, cui nõ præexistit. Dicendũ est ergo quòd cum in Christo sit tantũ vna persona subsistẽs in duabus naturis de ea dicũtur pertinentia ad diuersas naturas. ita ꝙ idem crucifixus est, & creauit mũdum, & filius hominis, & Dei vnus est. Quia ergo Deus descẽdit de cœlo: dicitur etiã secũdum S. Tho. filius hominis descẽdisse de cœlo, & hoc secundum naturã diuinã non mutando locũ, quia vbiq;
G est sed per nouum effectũ nouo modo essendi in hoc mũdo. s. per assumptionẽ humanitatis. Vel vt dicit Hylarius: descẽdit de cœlo quoad corpus nõ ratione materiæ, sed ratione causæ efficientis: quia nõ virili semine: sed cœlesti virtute formatus est. ¶ Sciendũ est etiã ꝙ ista propositio: nullus præter Christum ascẽdit in cœlũ: est vera in multiplici sensu. Primò, vt intelligatur quòd ante passionẽ Christi nemo potuit ascẽ-
H dere in cœlũ, vel ibi esse præter ipsum: quia humano gñi cœlũ clausum erat. Secũdò, vt intelligatr virtute propria. Tertiò, secundũ S. Tho. vt per Christũ nõ accipiamus solũ caput, sed caput & membra quæ cum capite ascẽdunt. Sunt autẽ mẽbra Christi omnes electi. Dicitur ergo. (Nemo ascendit in cœlũ, nisi qui descẽdit de cœlo) modo prædi-

ēto (filius hominis).i.ipse Christ⁹ qui
I fic se vocat causa humilitatis,secundū
Aug.(qui est in cœlo) ratione deitatis.
Sed quomodo ex his respondetur Ni-
codemo? Dico ꝙ optimè respondetur
Nam saluator dixerat generationē se-
cundū spiritū habere occultū princi-
pium,& finē.& quia quæsierat Nicode
mus;quō hoc fieri posit; respondet ꝙ
cœlesti virtute homo regeneratur ad
cælestem vitā,& vtrunque eorū tā cæ
K lestis virtus quā cælestis vita occultū
est,Deinde etiā subiungit de passione
sua,cuius occulta virtute operatur ba-
ptismus,& generatur homo spirituali-
ter.dicens,(Et sicut Moyses exaltauit
serpentē) æneū (in deserto) eleuans
illum in altum super palū.Sicut enim
habetur numeri.xxj.populo Israël per
cusso frequenter à serpentibus;man-
dato dei Moyses serpentem æneū fe-
cit quē eleuatū aspicientes sanabantur
L Et fuit figura crucifixi, qui apparuit
serpens innominatus in crucem: & nō
erat sicut ille serpens videbatur.& ve-
neno carebat.Vnde ibi dicit.fuit posi-
tus in signū. (Sic exaltari) .i.in cruce
(oportet filium hominis) Secundum
Chry.ideo non dicit pendere oportet
filium hominis.sed exaltari:quia hone
stus hoc videbatur audienti condescē-
tes.Secundò,vt ostēderet hoc congrue
M re suæ figuræ.in qua nomine exaltatio
nis.seu eleuationis vtit scriptura.Ter-
tiò.vt ostendat se voluntariè ad passio
nem venisse:vnde multa nascitur salus
nobis:& exaltato Christo (vt omnis q̄
credit in ipsum per motū.s.spei & cha
ritatis tendendo in ipsum (non pereat
æterna morte:sed habet vitam) non
corporalem, tantum (sed æternam.)
Assimilat aūt se Christus serpēti.imo
assimulauit eū deus per Moysen.Pri-
mò quia licet non fuerat serpens per N
venenum peccati:tamē videbatur ser
pens,quia venit in similitudinē carnis
peccati : vt dicitur Ro,viij.Secundò,
quia sicut de serpente venenū,& tyria-
ca contra venenum fit.ita facto vene-
no de serpente diabolo deus voluit fie
ri,serpens,vt fieret tyriaca cōtra vene-
num diaboli,In cuius signum Exod.
vij,serpens Moysi deuorauit serpentes O
magorum,Tertiò,quia serpens cū ma-
gna custodia obseruatur oua.Quæ cū
non indigeant fori:tamen est semper
circa ea ne lædantur ab aliquo.Et si-
militer Christus semper custodit suos
Matth.vlti. (Ecce ego vobiscum sum
vsque ad consummationē seculi.Quar
tò,serpens per arctum foramen expo-
liat veterem pellē,vt induat nouam.
Similiter Christus per foramen mor- P
tis venit ad stolam immortalitatis.Lu.
vlti.Oportebat Christū pati &c.Quin
tò,serpens obturat aures ne audiat vo
cem incantantis. Et similiter Chri-
stus ne audiret vocem demonis tentan
tis:vel quotidie nos apud deum accu-
santis Apo.xij.Proiectus est accusator
Dicitur autem æneus Primò,quia to.
sionibus passionū expoliari potuit sed
non confringi.Secundò,quia æs nō est Q
vnius naturæ metallinæ:sed plurium:
sicut Christus qui diuinā habet,& hu-
manam.Tertiò propter sonoritatē p-
dicationis.Est autē notandū ꝙ cum di-
citur,& testimonium nostrum non ac-
cipitis,in hoc ingratitudo humana no-
tatur. Omnia enim quæ mentiri non
possunt perhibuerunt testimonium
de hac veritate, quod Deus est tri-
nus, & vnus.(ipse Deus:vt patuit su-
pra.& ipse Christus Mat.vl.Baptizan-
tes eos in nōie patris, & filii, & spiri-
sancti.Et angeli dicentes.Sanctus:san-
ctus:

A ctus: sanctus. Et prophætæ illuminati a deo. Et tamé hoc testimonium multi maximè Iudæi nō accipiunt. Et tamē ista fides deuotè recepta valet. Primò ad demonum expulsionē, Nā cum notario fidei apud Constatinopolim ducto à mago ad locum residentiæ demonum: vnus eorum sedens in throno dixisset, si vellet seruus esse suus. Et respondisset se seruum Trinitatis: & se
B signasset: omnes demones aufugerunt. Et secundo ad tribulationum propulsionem. Nam sicut dicit. Da. lib. iiij. Cum apud Constantinopolim tēpore grauis pestilentiæ raptus in cœlum audiuisset ab Angelis decantari. Sancte fortis sancte & misericors saluator miserere nobis. & rediēs corā populo decātasset cessauit oīs mortalitas. tertiò ad malorum confusionē. & conuersionem. Nam cum quidā legatus vir San
C ctus præcepisset episcopū simoniacum decantare gloria patri. &c rogās deum si erat simoniacus quod spiritum sanctum cui fecerat iniuriam non posset nominare. ita factum est. & sic ille deprehensus peccatum suum humiliter recognouit & pœnituit.

In die corporis Christi.

D *Ioan. vj.*

Caro mea verè est cibus, & sanguis me⁹ vere est potus. Qui māducat meā carnem, & bibit meum sanguine, in me manet, & ego in eo. Sicut misit me viuens pater & ego viuo propter patrem. Et qui manducat me, & ipse E
viuet propter me. Hic est panis qui de cœlo descendit. Nō sicut manducauerūt patres vestri māna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum.

CARO MEA VERE EST cibus &c.) Ioan. vj. Quia F
sacramentū Eucharistiæ nō potest humana lingua explicari: neque hūano ingenio cōprehendi, ideo pauca de ipso tractabimus: remittēs pro alijs ad S. Tho. iij. q. xxxvij. & iiij. dist. vij. ¶ Quātū ad præsens pertinet hoc solū volo declarare quomodo corpus Christi manens in cœlo est in terra sub parua quātitate: & in multis locis simul. ¶ Sciendū est ergo Primò G
intellect⁹ intelligit ꝙ corpus quod mutatur de colore in colorē. puta de albo in nigrū: aliud est ab albo colore, & nigro, eo ꝙ ipsum Corpus manet: & colores mutātur seu trāseunt. Et eodē modo intelligere oportet, ꝙ substātia est aliud à quātitate: quia eadē substantia mutatur de parua in magnā quātitatē: & e cōuerso. sicut patet in lactis ebulitione, & cōmixtione farinę. Hoc est ergo fundamentū magnū in ista materia H
intelligere ꝙ substātia nō est sua quātitas, sed aliud ab ea. Et quia sicut res habet ab albedine ꝙ fit alba ita habet à quātitate ꝙ fit quāta: & diuisibilis, & magna, & parua. ideo sicut sine albedine res non est alba: ita sine quantitate substantia non est magna, neque parua: sed est indiuisibilis. vt dicit Aristo te. in li. Phy. Substantia ergo corporis Christi consyderata sine sua quantitate est indiuisibilis. ¶ Sciendum est secundò

I cũdò quòd inter agens creatum.& in-
creatũ iſta eſt differentia.ꝙ agẽs crea-
tum nunquam facit naturã : ſed ſem-
per illam in omni ſua actione præſup-
ponit:& eam tranſmutat de forma in
forma. Vnde eſt cauſa ſolum formæ &
conſequenter compoſiti:non autẽ ma-
teriȩ,ſicut videmus ꝙ ignis nõ facit li-
gna,ſed illa conuertit in ignem : ita ꝙ
materia quæ erat prius ſub forma li-
K gnorum eadem tranſmutatur:vt poſt-
ea ſit ſub forma ignis,& nõ eſt ab igne
facta : ſed præſuppoſita. agens vero
increatum eſt cauſa non ſolũ formæ:
ſed etiam materiæ.Ex hac differentia
ſequitur alia:quia agens creatum non
poteſt in totum conuertere: ſed cõuer
tit ſolum ſecũdum partem;ſicut ignis
non conuertit totum lignum , quantũ
ad materiam & formam in ignẽ,ſed cũ
L uertit ſolum formam ad hunc ſenſum
ꝙ abiecta forma ligni inducit formã
ignis. Sed agens increatum totũ tranſ-
mutare poteſt in totum.Ad verba ego
conſecrationis in hoc ſacramẽto :deus
ſubſtantiam panis totam quo ad mate
riam,& formã cõuertit in corpus Chri
ſti:& tamen quatitas panis nõ cõuerti-
tur in quãtitatẽ Chriſti:ſed manet ſub
ſiſtẽs virtute dei ſiue omni ſubſtantia.
M Corpus ergo Chriſti eſt ſub quãtitate
panis , non quia ſit motũ de cœlo :ſed
quia ſubſtantia panis quæ erat ſub tali
quãtitate eſt effecta corpus Chriſti.Et
quia poteſt deus paruũ,& magnũ panẽ
ſic conuertere : poteſt etiã eſſe corpus
Chriſti ſub magna aut parua panis ,
vel hoſtiæ quantitate.Et ſimiliter quia
ſimul deus poteſt duos aut mille panes
couertere,pot ſimul ſub multis quãti-
tatibꝰ eſſe iſto mõ.ſ.ſecũdũ ꝙaliqd di
citᷓ eſſe ſub illa quãtitate ſub qua erat
aliqd ꝙ eſt cõuerſum ĩ ipſum. Vũ iſto

mõ Deꝰ poſſet ſubſtãtiá cœli ponere N
ſub quãtitate grani milii.ſ.ſi ſubſtãtiã
conuerteret in ſubſtantiam cœli.Dica
mus ergo (Caro mea verè eſt cibus,i.
verè ſumitur ſub ſpecie cibi.i.panis,q
vere in carnẽ meam eſt conuerſus(&
ſanguis meus verè eſt potus.verè ſumi
tur ſub ſpecie potus,ideſt,vini: quod
verè in ſanguinem meum eſt per con-
ſecrationem mutatum.Notanter dicit
verè.Primò,ſecundum Chry.vt intelli O
gantur iſta non eſſe dicta parabolicè
vel ſimilitudinariè,ſed realiter,& verè
Primo,ſecundum Chry.vt intelligãtur
iſta non eſſe dictã parabolicè,vel ſimi-
litudinariè,ſed realiter,& verè ita eſſe.
Secundò,ſecundum eundem,vt intelli
gatur caro iſta eſſe cibus animæ non
corporis.Tertiò ſecundum Augu.quia
cum cibus ſumatur ad ſuſtentandum
vitam excluſa fame, & ſiti nullus ci- P
bus vel potꝰ hoc verè facit,præter iſtũ
qui homines immortales efficit. Non
fit autẽ mẽtio de oſsibus,& neruis quã
uis ſint in iſto ſacramento quia nõ cõ-
ſueuerunt ita venire in cibũ hominis
(Qui manducat meam carnem ,& bi-
bit meũ ſanguinẽ)Ex hoc videtur q̄
ſub vtraque ſpecie ſit communicãdũ.
Vnde & alibi dicitur.Niſi manducaue Q
ritis carnem filii hominis , & biberitis
eius ſanguinẽ :non habebitis vitam in
vobis.Ad hoc dicit.ſ.Tho.iij.q.lxxx.q
licitum eſt cõmunicare ſub ſpecie pa-
nis tamẽ quantum eſt ex parte cõmu-
nicandis : inquo debet eſſe cautela ne
quid ſanguinis effundatur:quod facile
poſſet accidere in tanta multitudine
Chriſtiani populi , in qua multi ſunt
indiſcreti.Licitũ inquantũ eſt propter
periculum effuſionis,Et ſecundò, quia
pfectio huius ſacramẽti nõ conſiſtit in
vſum,ſed in cõſecratiõe.& tertiò,quia

ſacer

sacerdotes ex persona omniũ vtrũque offert. Quãtum autẽ ex ea parte sacramenti secus est, quia perficitur in vtroque ideo ad illum ad quẽ spectat perficere sacramẽtũ, quod vocant eucharistiam, spectat etiam vtrunque sumere, id est ad sacerdotem. Hæc ex illo. Ad id verò ꝙ dicit. Nisi mãducaueritis carnem &c. dicit idem super Io. sic. Si hæc sententia de spirituali manducatione intelligatur dubiũ nõ habet. quicũque
B enim participat de ecclesiastica vnitate, siue quicunque est in charitate suscipit spiritualiter sacramentũ sub vtraque specie. Qui verò spiritualiter manducat, & bibit, sine charitate. & cõsequẽter sine veritate spirituali est. Si autẽ intelligatur de manducatione sacramẽtali, qua scilicet ipsæ species suscipiuntur est dubium. quia videbit esse de necessitate corpus Christi, sicut & baptizari: ꝙ Greci concedũ, ei eucharistiã pueris baptizatis, exhibentes, habentes pro se dictum Dionysij dicẽtis: ꝙ perceptio cuiuslibet sacramenti debet ad cõsummari in communione Eucharistiæ. Sed dionysius loquitur de adultis, qui possunt habere actualẽ deuotionẽ, quæ ad Eucharistiam requiritur. Dicẽdum est ergo ꝙ baptismus est necessarius qui ad adultos secundum votum:
D quo ad alios autẽ secũdũ actũ. Eucharistia vero nulli est de necessitate salutis quo ad actum. Nam rẽ huius sacramenti adulti habere possunt voto proprio pueri vera vota ecclesiæ ꝙ eis cõmunicatur in baptismo. ¶ Sed contra: qa secũdũ hoc videbit ꝙ etiã sumptio sanguinis secundũ votũ erit de necessitate salutis: quod est contra cõsuetudinẽ aliquarũ ecclesiarum. in quib⁹ solus sacerdos sub vtraque specie cõmunicat. Ad hoc dicit ꝙ antiquit⁹ omnes

cõicabãt sub vtraque specie: ꝙ adhuc E
in quibusdã ecclesiis seruatur, vt etiã ministri altaris communicẽt sub vtraque specie. sed in aliquibus alijs seruatur vt solus sacerdos communicet sanguini propter periculũ effusionis. Nec tamen est contra sententiam domini: quia cõmunicãs corpori communicat etiã sanguini: quia sub specie panis est corpus ex vi sacramenti, & sanguis ex concomitantia. Hæc ex illo vbi, s. qui- F
busdam additis ex dictis eius aliunde. Est autem notandum ꝙ nulli inuenire possum ꝙ ecclesia ordinauerit sub vnica specie esse communicandũ, sed consuetudo est, quæ passim sic obtinuit. Dicunt autem aliqui ꝙ cũ aliqua res est de se laudabilis, sed cõsuetudo possit de obligare ab illa, non tamen obligat ad oppositum. sicut cõsuetudo excusat me si non communico omni die, G
vel omni die festo, vt consueuerunt Christiani: non tamen obligat me ad oppositum quin possim omni die communicare. Cũ ergo communicare sub vtraque specie sit laudabile: consuetudo non videtur ad oppositum obligare. Et ideo si laic⁹ ex deuotione cõicet sub vtraque specie cessante periculo effusionis, & omni falso iudicio quo ad fidem: dicunt ꝙ non peccat mortaliter: H
imò forte laudabiliter agit. Si enim in ecclesia fuissent omnes communicãdi discreti, & tanta fuisset sacerdotũ copia, vt pauci simul cõmunicare potuissent ad libitũ: nũquã fuisset introducta ista consuetudo quam cernimus. Mihi aũt videt ꝙ ista res habeat speciẽ mali & fortè ꝙ moraliter peccat communicans sic actiuè & passiuè; quia etiam si sit aliquid de se laudabile, tamen consuetudo ecclesiæ obligare potest ad oppositum: quando ad illud oppositum

I nō est peccatum. Et probatio huius est quia secundum S.Tho. in.iiij. ecclesia aliquando ad extinguendam quandam hæresim obligauit ad celebrandum ali quanto tempore in fermentato: quæ obligatio videtur fuisse per consuetudinem. Et eodem modo potest ex rationabili causa ordinare per statutum, vel per cōsuetudinem quòd sub altera tantum specie communicetur. Dicere autem quod consuetudo nō posſit adhoc ligare, est dicere quòd nec statutū & cō suetudinem princeps potest cōdere legem (In me manet:& ego in illo.) Per hæc autem verba exponit dominus secundum Aug. quid sit eius corpus man ducare Mãducare in.s. spiritualiter qui manet in christo per fidē charitate formatam. Qui verò nō sic manet in christo non manducat. Non tamen ista intelliguntur secundum eundem de his, qui sacramentaliter tantum manducant.i.

L qui suscipiunt quidē sacramentū & tamen non sunt in charitate. Vel secundum Chry. in his verbis vult dominus declarare quod ante dixerat: quod manducantes hunc panem haberent vitam æternam. Nā qui manet in Christo viuente, viuit. Ideo subditur. (Sicut misit me viuēs pater & ego viuo propter patrem) inquantum deus, quia ab eo habeo deitatem & vitā & similiter inquātum homo quia viuo in persona diuini

M verbi quam pater producit. (Et qui mā ducat me) sacramentaliter, & spirituali ter vel saltē spiritualiter tantū (& ipse viuet propter me) quia.s. talis efficitur membrum christi & vnitur fonte totius vitæ. (Hic est panis) scilicet caro mea (qui de cœlo descendit, quia).s. non se mine virili: sed cœlesti virtute propagata est: vt dicit Hyla. (Non supple mā ducatur hic panis (sicut manducauerūt patres vestri māna:& mortui sunt) mor N te temporali & ęterna, secundum Aug. quod non de omnibus, sed de quibusdam intelligo. Nam & Moyses in deserto mortuus est morte temporali: sed nō æterna. (Qui māducauerit hunc panē) modo prædicto: qui est veritas: & non vmbra, vt manna (viuet in æternum) vita gratiæ & gloriæ quamuis moriatur vita naturæ. Et intellige de manducan te perseueranter, ita quod interruptio nō interueniat quæ interruptio est per O mortale peccatum. ¶ Est autem sciendum ꝙ hoc sacramentum fuit institutum. Primò in recordātionem dominicæ passionis vt patet Luc.xxij. Et secundò, in signum præcipuę dilectionis. Nā magnus amor est dare sua: maior dare de suo: sed maximus dare se. Dando autem se magnus amor est dare in se fratrem & socium vt christus per incarnationē & maior cum hoc dare se in magistrum per prædicationem & adhuc P maior in exemplum per conuersationē & adhuc maior in pretium per passionem & maximus dare se in cibum per sacramenta cōionem. Nam in aliis donū est aliquo modo diuisum ab eo cui datur sed ex cibo & cibato fit vnum indiuisum. Vnde amantes tunc summè consueuerunt exprimere amorem suū cum dicūt darē ei de carnibus meis ad manducandum:& de sanguine ad bibēdum. ¶ Tertio institutum est in robur Q confirmationis: quia sicut panis corpus ita eucharistia animā confortat. Quartò in nutrimentum vitæ spiritualis iuxta illud Ioā. vj. Nisi manducaueritis carnem filii hominis &c. Quintò in viaticum peregrinationis vt patet in figura panis quo refectus est Hell. iij. Reg. xix. Sextò in pignus & arram æternæ hæreditatis: iuxta illud Mat. vlti. Ecce ego

A ego vobiscum sum vsq; ad consumma
tionem seculi. Septimò, in satisfactio-
nem pro peccatis. Si autem debet di-
gnè sumi oportet quod comedatur eo
modo quo agnus paschalis, qui figura
eius fuit. Vt igitur comedendo decline
tur à malo: & fiat bonum: debet primò
comedi à circuncisis per veteris con-
uersationis abolitionem. j. Cor. v. Epu-
lemur non in fermento veteri. Fermen
tum enim est massa corrupta: & Secun
B dò, cum lactucis agrestibus per amarã
contritionem. Iob. iij. Antequam come
dam suspiro. Et tertiò, cum panibus
azymis per conscientiæ sinceritatem. j.
ad Cor. v. sed in azymis sinceritatis, &
veritatis. Et quartò renibus accinctis
per strictam castitatem. j. Regum. xxj.
Si mundi sunt pueri maximè à mulie-
ribus &c. Et quintò pedibus calciatis
per immunitatẽ, à terrenis affectibus:
in cuius signũ etiam christus prius la-
C uit discipulorum pedes, quod commu-
nicarent. & sextò, cum baculis in mani
bus per suiipsius sollicitam custodiam
Esa. xxx. comedentes, & bibentes surgi
te principes, accipite clypeum &c. Et
septimò in domo vna per omnimodam
cōcordiam. Et octauo, simul cum vici-
nis per fraternam charitatem, & amo-
rem. Et nonò, debet esse assus igni: per
deuotionis præcedentẽ feruorem. Et
decimò, festinanter per auiditatem, &
D dulcedinem comitantem. Et vndecimò
totaliter per fidei integritatem voran-
do caput & pedes. i. credendo deitatem
& humanitatem Christi. Et duodeci-
mò sine ossium communione per sacra
menti venerationem. Sex autem vlti-
mæ conditiones videntur maximè per
tinere ad accessum ad bonum. Sed hæ
ad vnam reduci possunt, quæ ad regna
cælorum perducit.

Dominica. j. post trinitatem. E
Luc. xvj.

HOmo quidã erat di-
ues, & induebatur
purpura, & bysso: &
epulabatur quotidie
splendidè: Et erat quodam mẽ
dicus nomine Lazarus, qui ia-
cebat ad ianuam eius vlceribus F
plenus, cupiens saturari de mi-
cis quæ cadebant de mensa di-
uitis: & nemo illi dabat. Sed
& canes veniebant: & lingebãt
vlcera eius. Factum est autem
vt moreretur mendicus: & por
taretur ab angelis sinũ Abraæ.
Mortuus est autem & diues &
sepultus est in inferno eleuans G
autem oculos suos cum esset
in tormẽtis vidit Abrahã à lon
gè, & Lazarum in sinu eius. Et
ipse clamans dixit? Pater A-
brahã miserere mei & mitte la-
zarum vt intingat extremũ di-
giti sui in aquam vt refrige-
ret linguam meã quia crucior
in hac flamma. Et dixit illi A- H
brahã: Fili recordare quia rece
pisti bona in vita tua, & lazarꝰ
similiter mala. Nunc hic cōso-
latur: tu verò cruciaris. Et in his
omnibus inter nos, & vos cha-
os magnum firmatum est vt hi
qui volunt hinc transire ad vos

I non posſint: neque inde huc
transſmeare. Et ait Rogo ergo
te pater vt mittas eum in do-
mum patris mei: habeo enim
quinque fratres, vt teſtetur illis
ne & ipſi veniant in hunc locũ
tormentorum. Et ait illi Abra
ham. Habent Moyſen, & pro-
phetas, audiant illos. At ille di-
K xit? Non pater Abraham: ſed
ſi quis ex mortuis ierit ad eos:
pœnitentiam agent. Ait autem
ille, Si Moyſen, & prophetas
non audiunt: neque ſi quis ex
mortuis reſurrexit, credent.

HOMO QVIDAM ERAT
diues &c.) Luc. xvj. In præ-
ſenti euang. fit comparatio
L inter diuitem purpuratum
ac epulonem: & Lazarum pauperẽ: vl-
ceratum ac famelicum. Comparantur
autem quantum ad tria. ſ. Actum: Rea
tum, & Statum. ¶ Quantum ad primũ
literaliter ſciendum eſt: ꝙ vt ex textu
patet euangelii Chriſtus prædicaue-
rat cõtemptum diuitiarum: & ample-
xum eleemoſynarum: ſed phariſei: aua
ri deridebant eum. Ideo contra eos in-
ducitur præſens non quidem parabola
M ſed hiſtoria. Non enim quæ hic dicunt
ſunt parabolice dicta ſed fuerunt vere
geſta vt dicit mag. hi. & Amb. & Chry.
quod ex hoc patet quia pauperis nomẽ
exprimit. Dicitur ergo. (Homo quidã)
non autem exprimit nomen eius: ſicut.
j. nomen pauperis, ſecundum Grego. in
homil. quia deus humiles nouit atq; cõ-
probat: ſuperbos ignorat: non quia eos
non ſciat: ſed quia vitã eorum non ap-
probat. Fuit tamẽ iſte de genere iudeo
rum ſecundum mag. hiſt. quia inde di-
cunt fratres eius habere legẽ moyſi &
libros prophetarũ & Abraham eum fi-
lium vocat (erat diues) Eſt aũt ſciẽdum
quod licet qs poſsit diues eſſe ſine pec-
cato. Tamen quadrupliciter circa diui
tias eſt peccatum: ſcilicet Auare retinẽ
do. Indebite expendendo. Ardenter a-
mando. Iniuſte acquirendo. Et ſic qua-
tuor diuites in euangelio reprehenſibi
les inducuntur: qui circa eaſdem deli- O
querunt. De primo habetur Lu. xij. qui
dicebat. Anima mea habes multa bona
repoſita in annos plurimos &c. De ſe-
cundo Lu. iiij. de quo dicitur: ꝙ diſsipa
uit ſubſtantiam ſuam viuendo luxurio
ſe. De tertio Luc. xviij. cui dixit domi-
nus. Omnia quę habes vende & da pau
peribus. Et ſequit. His auditis contriſta
tus eſt: quia erat diues valde. De quar-
to habet Luc. xvj. & fuit villicus iniqui
tatis qui de bonis dñi ſui fuit ditatus. P
Iſte autẽ diues non ponitur in numero
cum illis: quia tribus primis modis fuit
ſe videtur reprehenſibilis. (Qui indue-
batur purpura.) Hoc autẽ exprimit ſe-
cundum Gorram nõ ſolũ propter pre-
tioſitatem veſtis ſed etiam propter my
ſterium. Purpura enim tincta ſanguine
ſignificat eccleſiaſtica beneficia ſangui
ne chriſti comparata vel ea quæ ſudo-
re & cruore pauperum ſunt acquiſita, Q
qua rapaces exponunt in veſtibus Hie-
re. ca. ij. In aliis eius inuentus eſt ſan-
guis. ſ. animarum pauperũ & innocen-
tium. Sequit. (Et byſſo.) In purpura au
tem pretioſitas & in byſſo mollicies ve
ſtium ſignat. Beda. Purpura color regii
habitus eſt: & conchis marinis ferro cir
cunciſis emiſſa Byſſus vero genus eſt
lini caudidi & molliſsimi. Hæc ille.
¶ Eſt autem notandum ꝙ in veſtibus
quinq;

A quinq; sunt reprehensibilia secundum Gorram. Primo sumptuositas quia indignum est vile cadauer superflue ornari. Eo enim multi pauperes Christi possent sustentari. Secundo multiplicitas. Hiero. Aliena rapere conuincit qui retinere superflua comprobatur. Tertio curiositas vel studium aut sollicitudo ornandi se superflue. Augu. in regu. Nec affectetis vestibus placere: sed moribus. Quarto indecentia vt si sacerdos
B induatur vt miles Sopho.j. Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina. Quinto ostentatio. s. ad inanem gloriam quæ semper est illicita. Potest addi.vj. inhonestas. Quidam enim viri sic vestiuntur inhoneste: vt mulieribus ingerant phantasias & è conuerso. Et hoc secundũ aliquos est mortale quod non est dubium qñ ea intentione fiat: sed factum ipsum vtrum sit mortale nõ dico sed tamen patresfamilias in hoc de
C berent vigilare. Excusat autẽ aliquis in pretiosa veste secundum eundẽ. Primo propter cõsuetudinẽ & secũdo propter personæ dignitatẽ & tertio propter necessitatem: quia. s. aliam non habet: & quarto ad celandam sanctitatẽ vt patet Sebastiano. (Et epulabatur). i. conuiuio vacabat. Nõ enim omne comedere est epulari. & hoc nõ ad satiandum pauperes vel bonorũ amicitias comparandas quod vr licitũ iuxta illud. Eccle. xxxj.
D Splendidum panibus &c. sed ad gulositatem. ¶ Pro quo notandũ est quod conuiuia sunt propter multa. Primo ex naturali dilectione: vt fecerunt filii Iob. vt patet Iob.j. Secũdo ex benigna pietate. vt Tobias. To.ij. Tertio ex honore, vt Leui. christo. Lu.v. Quarto ex liberalitate & honesta amicitia vt duo discipuli euntes in Emaus. Lu.vj. Quinto ex approbata consuetudine. vt in nuptiis Io.ij. Sexto ex ostentatione: vt Assuetus. Hester.j. Septimo ex gulositate. vt hic epulor: & Nabal.j. Regum.xxx. E
Octauo ex ambitione vt Adomas instante electione regis.iij. Re.j. Nono ex malignitate vt Absalon.iij. reg. xiij. Et quinque primis modis approbantur vel saltem non reprobantur: secus de aliis (quotidie.) & non semel in anno (splendide) quo ad multitudinẽ & pretiositatem escarum. Habuit ergo hic superfluitatem in censu, in vestitu: & F
in victu: sed Lazarus omnino & econuerso se habuit de quo subditur. (Et erat quidam mendicus) Ecce quanta paupertas ex quo sequitur quod neque diuitias neque vestes habebat superfluas & pretiosas (q iacebat) quia stare nõ poterat (ad ianuam.) Chryso. Ideo iacebat ad ianuam ne diues diceret: nõ vidi: nemo mihi nuntiauit. Videbat illum exiens & intrans. Hæc ille. (vlceribus plenus) id est, plagis putridis G
& ab intrinseco natis. Sicut enim vulnus est plaga vi illata: ita vlcus plaga nata. Ex quo patet quod lini mollicie iste multum indiguisset sed loco delicatæ, & pretiosę vestis habuit turpia & afflictiua vulnera (cupiens saturari de micis) id est, reliquiis minimis panis (quæ cadebant de mensa diuitis.) Ambro. In solentia autem & tumor diuitium in diuitiis compe- H
lentibus sub infertur. Subdit enim (& nemo illi dabat.) Ita enim sunt conditionis humanæ immemores vt tanquam supra naturam sint de miseriis pauperum incentiua suarum capiant voluptatum rideant in opem insultent egenti: & quorum misereri deceat: his auferant. Hæc ille. pauperem enim debito priuare auxilio &c. Ex his autem apparet ꝙ huius peccatum fuit

qua

I quadruplex.s.Auaritia diuitiarum.Ina
nis gloria vestium,Ingluuies ciborum
& pauperũ:misericordia vel crudelita
Apparet autem magna diuitis huius
crudelitas quia videtur fuisse crude-
lior quodam modo canibus de quibus
subditur(Sed & canes veniebant & lin
gebant vlcera eius.(Greg.in homil.Vi
debat pauper procedentem diuitẽ ab
obsequentibus circunfulciri:se aũt in
K infirmitate & in inopia à nullo visita-
ri.Nam quia nemo ei ad visitandum
aderat testantur canes qui licentereius
vulnera lingebãt.Hæc ille.Item idem
ibidem.Ex vna ergo re opus deus duo
iudicia exhibuit dum Lazarum paupe-
rem ante ianuam diuitis iacere permi-
sit vt & diues ipsius damnationis sibi
augeret vltionem & tentatus pauper
cresceret ad remunerationem quia cõ-
L spiciebat ille quotidie cui misereretur
videbat iste de quo probaretur. Hæc il
le.¶Moraliter circa istam partem sciẽ-
dũ est:ꝙ homo triplicem causam ha-
bet non gloriandi in vestibus prætiosis
Prima est respiciendo causam vestien-
di:quia illa fuit peccatũ quia enim pri
mus parens per peccatũ fuerat vulne-
ratus & excecatus & deprehẽsus in fur
to:deus ei apposuit ligaturã:& velamẽ
M & cauteriũ.Talis igitur est gloria ei de
vestibus pretiosis sicut si vulneratus
glorietur de pulchra ligatura:secus de
pulcro velamine & fulsi de pulcro cau
terio.Ber.Qui gloriatur de veste simi-
lis est furi qui de cauterio gloriatur.
Secunda est respiciendo ad personam
suam quia qui in his gloriatur similis
est ei qui alteri totum pomum dat: sibi
corticem retinens.Dant enim diabolo
grana & substantiã.i.animã & corpus:
sibi retinentes vestes.Sed aliquãdo ex-
coriato pomo proiicitur cortex & po-
mum comeditur:& grana sparguntur: N
quia dum moritur superbus denudatur
vestibus:& caro deuoratur à vermibus
& anima per diuersas penas dispergi-
tur.Tertia est respiciendo ad finẽ suũ:
quia qui induitur vestimento purpu-
reo:certe induetur sacco vilissimo:&
qui ornatur gẽmis circundabit vermi
bus.¶Quantũ ad secundum fit compa-
ratio vtriusque quãtum ad reatum seu
pœnam:ita quòd diuitis pœna compa O
ratur ad lazari quietem De hoc autem
dicit sic.Chry.Audiuimus quid vtriq;
in terra passi sunt videamus quid vter
que patiatur apud inferos.Quod tem-
porale fuit preteriit: quod sequitur
æternum est.Vterque mortuus est:illũ
angeli istum pœnæ suscipiunt Hæc il-
le.vnde dicitur.(Factum est autem vt
moreret mendicus & portaretur) non
ipse quia iam non erat.homo ei in mor
te desinit esse homo vt patet per. San.
Tho.iij.par.q.l.Sed anima quæ aliquã P
do dicitur homo:quia est eius principa
lis pars.Licet autem animam non sit
necesse portari secũdũ aliquos:quia po
test sicut & angelus localiter moueri
tamen animam portari ab angelo est
possibile imo etiam necesse: nisi deus
miraculose operetur. & hoc intelligo
duobus modis.Potest enim angelus suã Q
virtutem applicare corpori:vt patet de
eo qui Abacuch a iudea in babylonem
vexit & etiã spiritui.Nam secundũ do-
ctrinã sanctorũ diabolus superior po-
test inferiori inferre violentiam ali-
quando corpori:aut de corpore expel-
lendo & animas damnatorum demo-
nes rapiunt ad tormenta. Primo ergo
modo possibilis est ista portatio:vt ani
ma absoluta ab humano corpore spon-
te alteri corpori applicetur aut vi alli-
getur. deinde illud corpus ab angelo
me

moueatur. Secundo vt angelus suam virtutem ipsi nudæ animę applicet & eam ad locum quemuis vt libet impellat vel alliget. Hoc autem erit mouere animam sicut & mouet corpus.s.per applicationē virtutis. Sed in hoc erit differentia: quia corpus cui applicatur angelus cum subiiciatur loco non potest illud angelus de extremo ad extremū mouere sine transitu medii.secus autē
B de anima separata: quia & angelus & ipsa a loco non dependet & de se potest ab omni loco absolui: & esse nusquàm. quia potest eam angelus corpori alligare. quando absoluitur à corpore humano: potest illam immediate applicare igni infernali vel lapidi hic existenti. Vide etiam de his in die paschæ (ab angelis.) Sed quare ab angelis cum vnus
C sufficeret? Ad hoc dicit Chry. ideo sic fecisse angelos vt quorum letitiæ facerent (in sinum Abraæ) est autem sciendum quòd secundùm doctrinam sanctorum quatuor olim fuerunt animarum sub terra receptacula: de quibus aliqui dicuntur quòd distincta sunt sicut quatuor aulæ: sed vt dicit. S.Tho.in.iiij.rationabilius est quòd vna sit domus in qua tamen secundùm diuersas eius par
D tes sunt diuersa animarum loca quæ dicuntur Infernus damnatorum: limbus puerorum: purgatorium: & limbus patrum. Est autē limbus proprie fasciola quædam seu vita qua vestis extremitas ornatur circulariter sed extenso vocabulo generaliter omnis orbis & ora vel extremitas rei dicitur limbus. Et sic cum sunt quatuor partes inferni.duæ. s.habentium gratiam dei.i. purgatorū & purgandorum: & duæ priuatorum gratia.s.puerorum & damnatorum: superior illarum duarum dicitur limbus & similiter istarum. Sinus autem importat quietis locum.eo modo quo portus maris dicitur sinus. Sinus ergo abraę secūdū.S.Th.iiij.di.xl.est requies post mortem sanctorum qui idcirco dicitur abraæ.quia ad ipsum non nisi per fidē venitur & primum credendi principiū fuit abraam qui se ab idololatris separauit. Ante mortem autem chisti iste sinus erat limbus patrum in quo erat quies à pœna sensus sed nō quies à pœna damni: neque quies desyderii. Et vt
F dicit mag.hist.erat superior pars inferni in qua erat aliqualis lux.nūc autem vt dicitur.S.Tho.iam dictus sinus non dicitur limbus vel infernus quia sancti quiescunt in visione dei. Ideo paradisus nunc est sinus abraæ. (Mortuus est autem & diues) Chr Nullus aūt est qui sepeliendo diuiti ministrasse dicatur vt lazaro. Eo namq; ꝙ in lato itinere delectatus multos habuit obsequentes adu- G
latores vt perueuit.ad finē priuatus est omnibus Simpliciter enim sequitur (& sepultus est in inferno.) Sed etiā & anima eius dum viueret sepeliebatur obruta corpore quasi sepulchro. Hæc ille. Secundum Aug. autem sepultura inferni est pœnarum profunditas in quam diues.i.principalis eius pars.i.anima sepulta est.non a sibi ministrantibus sed ad se torquentibus.quid autem vel vbi H
sit infernus dictū est in die paschæ. De hoc ait Basilius. Est infernus locus quidam communis in intimo terræ obumbratus vndique & opertus cuius est quoddam orificium in profundum tendens per quod patet descensus animabus ad mala dānatis. Hæc ille. Chryso. Vel sicut regis carceres extra manēt: & sic extra mundum foris alicubi est infernus. Vnde & exteriores tenebræ dictæ sunt. Hæc ille. Videtꝰ aūt Chry. per mūdū intelligere terrā vel cœlū qa nō est ve

I est vero simile ꝙ extra cœlum voluerit aliquid ponere. Et sic opinio Chryſ. poteſt eſſe opinio Iſid. de qua habes vbi ſupra. Habent aũt hic pauperes exẽplũ patientiæ de quo ait. Chryſoſto. Sinus Abraæ paradiſus eſt. Ideo autem angeli: miniſtrantes tulerunt pauperẽ: & locauerunt eum in ſinũ abraæ. licet deſpectus iaceret quia nõ deſperauit: nec blaſphemauit di, Hic diues in nequitia viuẽs gaudet: & tribulationẽ nõ pa-
K titur. ego vero nec obtinere valeo neceſſariam eſcã. Hæc ille. ¶ Moraliter autẽ ſciẽdũ eſt quòd ex præſenti euangelio colligitur in generali punitio infernalis: quam quilibet diues auarus & delitioſus & crudelis pauperibus vt iſte fuit patietur ſaltem ante iudicium & eſt multiplex. Prima eſt ab inferiori: quia ſepelitur in inferno. i. in loco viliſsimo: cum tamen ſecũdũ Ariſt. lib. de cœlo & mundo: locus omnũ ſpũum im-
L mortaliũ ab omnibus credatur eſſe cœlum. Secũda eſt a ſuperiori: quia vidẽt bonos in gloria vſque ad diem iudicii ſecũdũ Greg. ſicut iſte vidit lazarum Greg. ſuper illud: inter vos & nos &c. Videre poſſumus: trãſire nõ poſſumus & nas videmus quod fugimns: vos videtis quod perdidiſtis: & noſtra gaudia accumulant veſtra tormẽta. & veſtra tormenta accumulãt noſtra gaudia. Tertia eſt ab exteriori. i. quãtũ ad deſpera-
M tionẽ remediorũ: quia cũ duo petiiſſet ſ. miſsionẽ lazari: & refrigerationẽ linguæ: in ſignũ quod diuites ibi nullũ habent ſolatium dicitur, iſti. Recordare quia recepiſti &c. Quarta iterũ eſt ab exteriori quantum ad damnationẽ amicorũ: quia. ſ. diuites crucientur pro amicis qui eorũ culpa dãnantur: vel ratione mali exempli quod eis prebuerunt: vel ratione iniquarum facultatũ quas ei reliquerunt vel alia quauis huiuſmodi cauſa. ¶ Quantum ad tertium comparantur iſti quo ad ſtatum quem vterque habuit immobilẽ poſt mortẽ vnus in bono: alius in malo. Eſt autem ſciendum ſicut dicit Chry. ꝙ ſicut delitiæ diuitis epulonis incendebãt & irritabãt lazarum pauperem ita gloria lazari diuitem damnatum. Ideo dicitur. (Eleuãs aũt) quia erat in imo (oculos ſuos) quos ſolos liberos à tormentis habet ſecũdũ Chryſ. vt letitiam alterius poſsit admaius tormentũ inſpicere (cũ eſſet in tormẽtis) plurib⁹, & nõ in vno (vidit abraã à longe). Sicut eñ docet. S. Th. iiij. di. dãnati vſq; ad diem iudicii beatos & gloriam videbunt beatorũ. Vnde non eſt mirũ ſi iſte vidit abraam in inferno & lazarũ in ſinu eius. Et omnibus autẽ iſtis colligimus quatuor quæ etiam continentur in doctrina. S. Tho. in diuerſis locis. Primo ꝙ poſt hanc vitam boni cognoſcũt bonos. ſicut Abraam lazarũ: & ecõuerſo. Secundo ꝙ etiam mali malos. Vnde diues ſciens ꝙ ſuos in inferno cognoſceret ſi deſcenderẽt illuc ſtudet eos reuocare ne amplius crucietur. Et tertio quòd boni malos & ecõuerſo: vt abraã & lazarus diuitẽ & ille illos. Et quarto ꝙ etiã boni cognoſcẽt illos quos nũquam in vita iſta viderunt: vt abraam diuitẽ ac lazarũ. (Et ipſe clamans.) Magne enim pœnæ magnã vocem reddebant ſecũdũ Grego. (dixit. Pater abraã.) Erubeſcebat forte iſte lazarũ implorare cui fuerat adeo crudelis. Vocat autem abraam patrem ratione communis originis (miſerere mei) Grego. Fruſtra agis penitentiam in loco vbi non eſt locus pœnitentiæ. Tormenta te cogunt: non mentis affectus. Hæc ille. (Et mitte lazarum) Grego. Erras miſer. Abraam mittere nõ poteſt

A tēst sed suscipere potest vt intingat extremunt digiti sui in aqua)Grego. Lazarum videre non dignabaris. & nunc digitum eius desyderas.Hoc quod petis tu ei debebas facere cum adhuc viueret:aquam desyderas qui delibutos cibos ante fastidiebas:instruimur autē quātum sit vtile in diuitiis non confidere.ecce diues indiget paupere qui quō que esuriebat.Hæc ille.(vt refrigeret
B linguam meam quia crucior inhac flāma)Est autem aduertendum quòd diues & Lazarus in inferno erant quo ad animas tantum:quæ quando est à corpore separata nullum est membrum corporale:imo nulla potentia vegetatiua aut sensitiua nisi radicaliter:sed solum in ea est intellectus & voluntas. Digitus ergo & lingua hic metaphoricè sumuntur per digitum quidem signi
C ficando virtutem auxiliatiuam:per linguam vero virtutem quæ pro peccato linguæ punitur.i.voluntatem. Specialiter autem de lingua fit mentio : quia plus per illam quàm per alia membra peccauerat.s. gustando delitias & loquendo inepte vt consueuerunt conuiuæ.sicut dicit Greg.& loquendo superba.vt dicit Chry.Est autem hic quæst.
D Quomodo possit anima pati ab igne corporeo.Ad hoc respondet.S.Thom. in.iiij.di.xl.ꝗ multi multos assignant modos.Quidam enim dicunt quòd ab igne patitur eo ipso quòd ignem videt. Sed contra:quia videre:vt sic est perficit & non affligit : nisi apprehendatur nociuum.Alii dicunt quòd anima illum ignem apprehendit vt nociuum: quamuis nocere nequeat & inde dolet. Sed contra:quia sequitur quòd anima vere pateretur:sed nō vere ab igne sed tantum ratione falsæ imaginationis. Item non est verisimile quòd anima & demones ratione vigentes estimarent
E ignem sibi posse nocere nisi eo grauarētur.Alii dicunt quòd ignis realiter animam affligit:vt instrumentum diuinæ iustitiæ.¶ Sed contra:quia iste modus dicendi non sufficit. Semper enim instrumentum habet propriam actionē: quam producendo efficit operationem quæ ei ex principali agente debetur:vt aqua in baptismo purgat animam lauādo corpus:quæ est eius propria actio: ideo oportet igni aliquam naturalem
F actionem dare. Dicendum est ergo ꝙ corpus spiritui non est graue:nisi quatenus ei spiritus vnitur vt forma vel motor vel locatum:itaque ignis ex sua virtute spiritum diffinit:sed ex virtute dei vt eius instrumentum diffinitum à se naturaliter sibi supernaturaliter alligat:vt non possit operari vbi & qualiter vult:& consequenter spiritus hoc concipiens tristatur . Vnde oportet o-
G mnes prædictos modos in vnum colligere.Proximum ergo afflictiuum est spirituale idest ignis vt conceptus.Remotum vero corporale idest ignis.Hęc ex Sanct.Tho.Quomodo vero corpus abigne patiatur non est difficile videre:sed bene est difficile quomodo perpetuo possit in igne durare:Ad quod dicit Sanctus Tho,vbi suprà ꝙ huius H
perpetuæ durationis erit principalis causa diuina iustitia:sed huic deseruient dispositiones agentium & patientium.Pro quo sciendum est ex doctrina eiusdem ibidem:quòd corpora habentia sensibiles qualitates illas agendo in alia imprimunt dupliciter . De vtroque latè disputant Aristoteles , & Plinius libro naturalis historiæ . Hos videto.Vno modo realiter & materialiter:sicut ignis ligna calefacit.Alio modo intentionaliter & spirtualiter sicut

I murus albus cauſat in aere & in ſpecu-
lo ſimilitudinem ſuæ albedinis inten-
tionaliter & quaſi ſpiritualiter: non au-
tem realiter & materialiter.i.ſecũdum
talem modum eſſendi qualem habet in
muro: alioquin aer eſſet albus. Forma
ergo aliquãdo eſt ſpiritualiter in mo-
uente: vt figurę literarum in calamo: &
materialiter in paſſo vt eędem in char-
ta. Aliquando ẽ cõuerſo vt patet de al-
bedine muri. Harum autem impreſsio-
K num prima eſt motus alteratiunis: ideo
ceſſabit ceſſante motu cœli. Non autẽ
ſecunda: ideo durabit. Vnde poſt iudi-
cium ſi eſſet ſpeculum in aere: recipe-
ret quidẽ ſimilitudinẽ & imaginem
ſolis: ſed non calefieret. Sciendum eſt
etiam ex.ij.de anima quòd ſenſus non
ſentit ſuſcipiendo formam materiali-
ter: ſed ſiue materia.i.intentionaliter
tantum. Si ergo modo manus mea ap-
plicata igni ſuſciperet ſpeciem caloris
L intentionaliter & nõ materialiter ſen-
tiret contriſtans: & tamen non altera-
tur: cum alteratio ſit ſecundum ſuſce-
ptionem materialem formæ. Et ita erit
poſt quietem cœli. Omnia iſta ſunt de
mente.S.Tho.vbi.ſ.(Et dicit illi Abra-
ham Recordare fili quia recepiſti bo-
na in vita tua).i.illa quæ vera bona pu
tabas.vt dicit Chry.(Et Lazarus ſimi-
liter malas) non ſecundũ iudicium La-
zari ſed diuitis: vt idem Chryſo.dicit.
M Hoc autem dicitur ſecũdum Aug.quia
ſuam felicitatem duxit in hoc ſeculo.
Vel dicitur recepiſſe bona pro paruis
ſuis bonis & Lazarum mala pro paruis
ſuis malis.(Nunc vero hic conſolatur)
propter magna ſua bona.(Tu vero cru
ciaris) iuſtè propter magna tua mala.
Vnde ſicut dicit Grego.timere debent
qui ſciunt ſe bona feciſſe: & vident ſe
etiam bona recipere: ne hic pro ſuis la-
boribus munerentur. Et cum videmus
pauperes qui bona faciunt & mala re-
cipiunt. non debemus deſperare quia
fortaſsis ſuperfluitas prauitatis coin-
quinat: caminus paupertatis purgat.
(Et in his omnibus) quæ me excuſant
vnum eſt inter cætera: quia (inter nos)
iuſtos (& vos) iniquos (chaos) vel ca-
bris: vt veteres codices habent teſte ma
giſt.Hiſto.(magnũ firmatũ eſt.) Chaos
propriè eſt confuſio ſiue hyle vel mate
ria in qua omnia confuſa ab aliquibus O
ponebantur: ſed hic ſumitur pro diſtan
tia meritorum firmata cum impoſsibi-
litate tranſeundi à ſtatu ad ſtatum. Eſt
autem ſciendum quòd per diſtantiam
quæ eſt inter iſtos ſiue per chaos: mul-
ta ſecundum multos intelligũtur. Pri-
mo differentia meritorum: quæ poſt
mortem mutari non poſſunt vt dictum
eſt. Ambr. inter diuitem & pauperem
chaos magnum firmatum eſt: quia poſt
mortem nequeunt merita immutari.
Secundo differentia voluntatum: quia
boni habent voluntatem in bono con-
firmatam: & mali obſtinatam in malo
ita quòd neutri à ſuo fine poſſunt auer
ti nec adinuicem participare.ij.Corin.
vj. quæ participatio iuſti ad iniquita-
tem. Tertio differẽtia volitionum: quia
boni habent perpetuum actualem Dei
amorem: mali vero perpetuum odium
quia boni tanquam fideles amici Deo
in vita ſemper habitualiter adheſerũt
licet interdum venialiter peccarent: &
mali ſemper ab eo habitualiter tan-
quam infideles receſſerunt: licet face-
rent aliqua de genere bonorum.ii.Co-
rint.vj. Quæ pars eſt fideli ad infidelẽ.
quarto diſtantia conſequentiarũ. quia
boni habent conſcientiam redolentem.
Cañ.j. Lectulus noſter.i.conſcientia in
qua anima pauſat floridus. Mali vero
conſci

A conſcientiam remordentem.ſecundum
illud Eſa.vlti.Vermis eorum non mo-
rietur. Vnde illorum conſcientia eſt
ſancta:horum verò canina.i.latrās. Ec-
cleſ.xiij. Quæ communicatio homini
ſancto ad canem? Ideo ſequitur (vt hi
qui volunt).i.ſi qui ſeu aliqui volunt
ſecundum Augu.(hinc).i.ab hoc ſtatu
(& tranſire ad vos).i.ad veſtrum ſta-
tum vel ad veſtrum adiutorium (non
poſsint) licet poſsint ad loca veſtra
B tranſire niſi Deo aliter videretur (ne-
queinde).i.à veſtro ſtatu(huc).i.ad ſta
tum iſtum (trammeare) Vel ſecundum
mentem Greg.exponitur ſic.(Vt hi qui
volunt) voluntate naturali & cōditio-
nata.i.ſi eſſet poſsibile(tranſire ad vos)
ad liberandum ſuos (non puſsit ſtante
conformitate voluntatis eorum ad di-
uinam : cui immobiliter adherent (ne-
que inde &c.)exponatur vt.s̃.Damna-
ti enim vellent ſi poſſent mutare ſta-
C tum : ſed non beati : ſed ſolum vellent
ire in adiutorium deſperans autem di-
ues de ſuo refrigerio obtinēdo & mul-
to magis de ſua liberatione conuerti-
tur ad rogandum pro ſuis. Vnde ſequi-
tur.(Et ait: Rogo ergo te pater vt mit-
tas eum in domum patris mei : habeo
enim quinque fratres.) Ex quo patet
quòd ſecundum Greg.quod mortui re-
cordantur viuentium. ad pœnā tamen
ſui ſi ſunt damnat:(vt teſtetur illis)qui
D patiuntur mali poſt mortem(ne & ipſi
veniant in hunc lo.tormento.) Scien-
dum eſt autem quòd damnati vellent
omnes damnati etiā propinquiſsimos
ſecundum doctrinam.S.Tho.iiij.diſ.&
viij.quolibet.vij.quia habent perfectiſ
ſimum odium & inuidiam. Ideo ſicut
beati ratione perfectiſsimæ charitatis
gaudent de omni bono : ita illi triſtan-
tur. Si qui tamen deberent ſaluari vel-

lent ꝙ eſſent ſui quia in hoc torquētur E
inuidia quòd dum alii ſaluātur dānan-
tur ſui. Et hac ratione iſte curā de fra-
tribus habebat. Eſt autē ſciendum quòd
iſtius petitio fuit. Primo iniqua Nā La
zarum quem ſic miſerū viderat:iterum
volebat miſerū reddere:dum ad vitam
iſtam illū reddi poſtulabat. Petrus ra-
uen̄. Sic vult vexare pauperē : ſicut di-
uites in hoc ſeculo vexare pauperes cō
ſueuerunt. Secūdo fuit fatua. Nam plus
mortuis quàm ſcripruris credendū pu- F
tauit:quod fatuum eſt aſſerere. Primo:
quia Lazarus & multi cū Chriſto ſur-
rexerunt. quibus iudei credere recuſa-
runt. Secūdo:quia cū magis Deo quàm
alicui viuo aut mortuo credēdum ſit:ſi
etiam angelus de cœlo cōtra ſcriptu-
ram loqueretur : nedū aliquis ex mor-
tuis reſuſcitatus:& magis ſcripturæ ſtā
dum eſſet vt dicetur. Tertio:quia ſi eſ-
ſet cōſuetudo credendi mortuis:diabo-
lus aliquos phantaſticè ſuſcitaret : qui G
falſitates diſſeminare poſſent. Tertio:
fuit partim prouida. Timuit enim ſuū
cruciatū augeri ex damnatione ſuorū:
ſecundum aliquos. (Et ait illi. Habent
Moyſen & prophetas).i.horū ſcriptu-
ras ſecūdum Chry.(audiant illos)ſi vo
lunt quia ſunt fidedigni. (At ille dixit.
Non pater Abrahā ſed ſi quis ex mor-
tuis ierit &c.) Iſte falſum dixit:quia La
zarus ſurrexit & Chriſtus & multa cor
pora ſanctorū:& apparuerunt multis: H
& tamen Lazarū cogitauerunt denuo
morti tradere:ideo verum ſubiungitur
cum dicitur. (Ait autem. Si Moyſen &
prophetas nō. Aut neq; &c.) Dicit autē
hic Chry.quòd ſcripturæ magis ſunt
fidedignæ quàm mortuus reſurgēs aut
cœlo deſcendens : quia earū Deus eſt
autor. Et vlterius dicit quòd non eſſet
vtile hoībus frequēter mortuos appa-

I rere.quia etiam hoc ipsum cõtemneretur & diabolus faciliter deciperet. Si ta
men esset vtile Deus hoc nõ omitteret
vt ait. Est autẽ sciendum secundũ Aug.
li.de cu.pro mor.quòd mortuis est cu
ra de viuis: vt hic patet attamẽ nesciũt
quid faciant viui: sicut è cõuerso est de
nobis respectu mortuorũ. Sed tamẽ vt
ibi ait tribus modis sciunt quid agunt
vni. Primo docẽtibus his qui hic moriẽ
do discedunt. Secũdo docentibus ange-
K lis. Tertio docẽte spiritu Dei. Ego ad-
do quartũ modum. Nam ex cõiectura:
si ex liberatione sua sentiat quis pro se
factũ suffragium potest ratiocinari de-
functus qui suã fecerit: & possunt oẽs
cõiectutari quomodo nã viuãt hi quos
nouerũt. Est etiam sciendũ quòd ani-
mæ separatæ cognoscũt singularia ali-
qua hic existẽtia: vt hic patet: quamuis
nesciant quid agãt: vt dicitur Aug. Nõ
tamen huiusmodi cognoscũt per spe-
cies abstractas quia tales non ducũt in
L singularia: nisi reflexiuè mediãte phã-
tasmate, quod in anima separata nõ est,
sed cognoscũt per infusas, vt patet per
S. Tho. iiij. dist. v. & j. parte. q. lxxxix.
Sed quia ille species, sunt animæ im-
proportionatæ non notificãt animæ o-
mnia singularia sed solum illa ad quæ
aliquo modo anima ordinatur & deter
minatur per pręcedentẽ cognitionẽ vel
affectionẽ vel ordinationẽ naturalem
aut diuinã, vt dicit S. Tho. j. par. vbi. s̃.
M ¶ Allegoricè secundũ Aug. de cõ. Euãg.
iste diues significat superbos iudeorũ:
purpura regnũ. Epulæ doctrinã legis.
Lazar⁹ gentilẽ populũ, canes verò prę-
dicatores ex populo iudaico ad gentes
missos secundũ Gre. Quinq; fratres se-
cundũ Aug. vbi. s̃. est populus iudaicus
sub quinq; libris Moysi viuẽs, vel secũ-
dum Chry. sunt quinq; sensus quibus
inseruierãt. ¶ Anagogicè vero hic diues N
significat corpus hoĩs iniqui quod in
hac vita habet suum splendorem, quia
prius de eo quàm de anima cogitat in
vestibus & in cibis per quos intelligũ-
tur etiã voluptates venereę quę sequũ-
tur. Pauper vero corpus hoĩs iusti, quod
in hac vita squalet pœnitẽtia & disci-
plinis vlceratur, licet canes illud lin-
guant. i. scripturæ resurrectionẽ polli-
ceantur. Sed post mortẽ glorificat: cor-
pore iniusti sepulto in inferno. ¶ Mora O
liter autẽ iste diues significat omnes di-
uites potẽtes in tribus de qbus in prin-
cipio dictũ est. Lazarus vero significat
omnes pauperes eleemosynã postulan-
tes: & cũ patientia Dei disciplinã tole-
rantes. Illi enim primo quidẽ habẽt o-
mnem consolationẽ: sed tandẽ priuati
illis omnibus habẽt infernalẽ sepultu-
ram: isti vero omni humano solatio de-
stituti: nullã consolationẽ habẽt præter P
linctionẽ canum. i. consolationẽ prædi-
catorũ, sed deinde beata requie pfruun-
tur. Sed per prædicatores eos cõsolan-
tes intellige. Primo p prædicatores pu-
blicos. Secũdo etiam priuatos. i. omnes
eos qui ad patientiam hortãtur. Tertio
etiam angelos qui talibus inuisibiliter
interius inspirando loquuntur.

Dominica. ij. post Trinitatem.

Luce. xiiij.

Homo quidam fecit Q
cœnam magnam &
vocauit multos. Et
misit seruum suum
hora cœnæ dicere inuitatis vt
venirent: quia parata sunt o-
mnia. Et cœperũt simul omnes
excusare. Primus dixit illi.

A Villam emi & necesse habeo exire & videre illam. Rogo te habe me excusatū. Et alter dixit Iuga boum emi quinque & eo probare illa. Rogo te habe me excusatum. Et alius dixit. Vxorem duxi: & ideo nō possum venire. Et reuersus seruus: nūtiauit hæc domino suo. B Tunc iratus paterfamilias dixit seruo suo: Exito in plateas & vicos ciuitatis: & paupe res ac debiles: cecos & claudos introduc huc. Et ait seruus. Domine factū est vt imperasti & adhuc locus est. Et ait dominus seruo. Exi in vias & sepes C & compelle intrare: vt impleatur domus mea. Dico autem vobis quòd nemo virorum illorum qui vocati sunt gustabit cœnam meam.

HOMO QVIDAM FECIT cœnam magnam &c.) Luc. xiiij. In præsenti Euangelio in quo agitur de conuiuio æternæ fœlicitatis tanguntur tria D puncta. quæ sunt Inuitatio: Recusatio: Subingressio. ¶ Quantum ad primam literaliter sciendum est quòd saluator ante ea quæ hic narrantur docuerat quòd ad nostra conuiuia debemus vocare pauperes qui nobis rependere nequeunt vt retribuatur nobis in resurrectione iustorū. Tunc quidem de astantibus intelligens idem esse resurrectionem iustorū & regnū Dei: dicit. Beatus qui manducabit panē in regno Dei. Et E iste secundum Cyril. per panē accepit materialem panē tanquàm rudis: credens vitam beatorū esse vitam animalem cibis vtentē: sicut tenent sarraceni & moderni iudei. Quidā antiqui iudei senserunt quòd in illa vita neq; cibis neq; venereis vterētur homines, vt patet in cantheredica. vl. secūdum Aug. autē iste suspirauit panē quem ante se habebat. i. Christū qui est panis regni Dei. Beda. Sed quia nōnulli hunc panē F fidetenus quasi odorādo percipiūt: dulcedini vero eius attingere veraciter gustādo fastidiant: subiecta parabola talium torporē celestibus epulis dignum nō esse redarguit. Hæc ille dicit ergo. (Homo quidā) Quia autē Euangelium parabolicū est literalē sensum oportet ex trāssumptiua verborū significatione percipere. Iste ergo homo secūdum Chry. Deus est qui secundū Gre. se hominē appellat. qñ vult suam misericor G diam significare. Leonē vero & huiusmodi qñ significare vult se velle exercere punitionē. Vel secundū alios iste homo est Christus additur autē quidā discretiuè qa Christus ab aliis hoībus fuit discretus. Primo ꝑpter immunitatē ab oī peccato mortali: veniali & originali. Eccle. vij. Virū vnū de mille reperi. s. sine originali: de mulieribus autē nullā. Secūdo propter redundantiā gratiæ. Ioā. j. De plenitudine eius nos oēs H accepimus. Tertio propter vnionē ad deitatē. Io. j. verbū caro factū est. Quarto propter singulare eius excellētiam super hoīes & angelos. Phil. ij. Dedit illi nomē qđ est super &c. Quinto ꝑpter vniuersalitatē potestatis Mat. vlt. Data est mihi omnis po. in cœlo & in terra (fecit cœnā magnā). i. parauit æternā & vltimā refectionem. Sicut autē dicit

I bea.Greg.Solet quæri an ista cœna sit
illud prandium de quo agitur Matth.
& de eo habes infra dominica.xx. Vi-
detur enim non quia prandium nõ est
cœna. Secundo quia de illo prandio
vnus carẽs veste nuptiali expulsus est
De hac vero cœna nullus.Et q̃dẽ Gre.
& Augu.credunt ꝙ non : sed ꝙ ibi per
pradium intelligitur cõuiniũ fidei q̃d
in ecclesia militanti agitur. Hic verò
K per cœnam æterna fœlicitas.Alii vero
vt videt̃ esse Chryso.sentiunt ꝙ sic:&
ad primum motiuum dicunt sicut etiã
ipse Gre.dicit q salua fide magis vult
alieno intellectui cedere quã cõtẽtio
nibus deseruire: ꝙ apud antiquos tãtũ
semel in die comedebatur & hora no-
na:& illa comestio & cœna & prandiũ
vocabatur.Ad secundum dicunt quod
id quod Luc.tacuit Matt.dixit.Sed re-
L uera sententia Augu.& Gre.est vera vt
ex ordine narrationis euãgelicę patet.
Nam quæ dicit Mat.post vltimum ad
uentum domini in hierusalem contige
runt in diebus.s.passionis . Quæ vero
dicit Lucas multo ante prædictum ad-
uentum (& vocauit multos) id est,om
nes iudæos principaliter:quos per pro
phetas dominus inuitauit . Et inter il-
los sacerdotes & principes populi potis
simum quibus cõmiserat populi curã
M Inuitauit etiam ad hanc cœnam & gẽ-
tiles sed non principaliter.Vnde iudęi
dicuntur filii regni Dei:vt patet Mat.
viij.(Et misit seruũ suum hora cœnę)
hora cœnę dicitur dupliciter.Vno mo
do hora in qua cœnandum est.Illa est
in qua patuit cœlum & ingressus ad
regnum : & incepit in Christi morte.
Alio modo hora in qua ad cœnã ve-
niendum est : & ista ad aliquantulum
præcessit vt pote quando Christus
cœpit prædicare . Penitentiam agite

appropi.enim re.cœlorum.Mat.iiij. N
Seruus autem iste missus ad vocãdum
inuitatos:secundum Chryso.intelligi-
tur Christus:secundum Greg.vero in
homi.intelligitur prædicatorum ordo
id est collegium vel chorus apostolorũ
Dicit autem seruum in singulari:quia
ex quo idem annuntiabant:& ex parte
vnus loquebantur omnes tanquã vnus
nominantur ponendo singulare pro O
plurali (dicere inuitatis) prius per
prophetas:vt venirent)scilicet inuita-
ti.i.iudeorum principes & plebei.& or
bis vniuersus.sed principaliter ipsi iu-
dæorum primi (quia iam parata sunt
omnia).i.in proximo:& statim parau
erunt si iste seruus sit Christus prædi-
cans in carne:vel reuera:quando occi-
so Christo & aperto cœlo apostoli prę P
dicabont:omnia parata erant.
¶ Est autem hic morale documentum
est quanta reuerẽtia audiendus sit prę-
dicator.Est enim missus Dei inuitans
non sicut apostoli inuitauerunt iudęos
ad cœnam eius.De hoc Grego.sic ait
Sepe euenire solet vt persona potẽs
despectum habeat famulum . Cũque
per eum dominus aliquid mandat: no
despicitur persona loquentis serui:
quia seruatur in cor de reuerentia mit
tentis domini.Nemo ergo me propter
me hoc in loco despiciat:quia & is ne
quaquam ad inuitandum dignus ap-
pareo:sed tamen magnæ sunt delitiæ
quas promitto.Hæc ille. ¶ Moraliter
autem sciendum est ꝙ Deus cœnam
magnam parauit in qua nobis appo-
nuntur fructus prætiosissimi significa
ti per illos quos exploratores tulerunt
in terra promissionis.Nu.xiij.Qui fue
runt ficus . vuæ & malogranata . Per
ficum intelligitur dulcendo causata à
cõtẽplatiõe deitatis quę omnes alias

A excedit sicut dulcedo ficus omnẽ dulcedinem fructuum, Per vnam vero dulcedo causata ex visione humanitatis: quæ fuit de vinea virginali. Ecce.xxiiij. Ego quasi vitis &c.& fuit igne charitatis excocta. Cant.j. Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis eugaddi.q. s.ad literam dicuntur exuri solaribus radiis. Et in torculari crucis fuit conculcata. Per malogranata: dulcedo cau-
B sata ex societate sanctorum. Malum enim habet candorẽ ruborẽ & ordinẽ granorũ. Sic sancti erunt corpore candidi: lucidi charitate: & ordinati: iucunda societate. Ad hanc deus nos vocat per legis documenta per beneficia: per inspirationes: per flagella. sed pauci veniunt. Ideo cõqueritur prouer.j. Vocaui,& renuistis &c.¶ Sed nota ꝙ ex sacra scriptura colligitur ꝙ quadruplex
C est cœna. Prima ex corporalis in qua habent participare pauperes saltem in reliquis. Lu.xiiij. Cum facis prandium ad cœnam vocat pauperes. Secunda est spiritualis quã deus in hac vita facit cum anima reuertẽte a peccato. De qua apo.vj. Ego sto ad hostiũ & pulso si quis aperuerit mihi introibo ad illũ & cœnabo cum illo: & ipse mecum.i.
D ponemus ad symbolum siue ad scotũ prata. In hac peccator pœnitẽs ponit tria.s.ad cõtritionẽ: cõfessionẽ & satisfactionẽ. Et de⁹ similiter tria.s.gratiã cõtra cõtritionẽ & misericordia relaxatiua pœnę totaliter vel secũdũ ptẽ cõtra cõfessionẽ: qui rõne verecundiæ est penosa & gloriã cõtra satisfactionẽ per bona operat vitam æternã morẽtur. Tertia est infernalis. de qua Apo.xix. Venite cõgregamini ad cœnã magnã dei vt manducetis carnes regũ. In ista dabit duplex pani.s.indigestibilis.i. i.mors æterna de qua Prou.xxvj. Suauis est hominis panis mendacii & post
E implebitur os eius calculo.i.paruo lapide a calcando qui est aliquid indigestibile. Alius est panis amarissimus. Iob.xx. Panis eorũ vertetur in fel aspidum intrinsecus. Et iste est vermis cõscientiæ. Ibi erit duplex vinũ.s.rubeũ. i.odiũ cõtra sanguinẽ inimicorũ quos ibi secũ in societate videbunt & albũ. i.dolor.i.de dãnatione inimicorum ex sua culpa vel aliter. Deu.xxxiij. Fel
F draconum vinũ eorum. Ecce vinũ rubeum & venenum aspidum insanabile. Ecce vinũ albũ. Quarta est cœlestis de quo Apo.xix. Beati qui ad cœnã nuptiarum agni sunt vocati. In hac erũt duos panes.s.deitatis & humanitatis. & vinũ optimũ.s.rubeũ.i.gaudiũ ex societate martyrũ & albũ.i.gaudiũ ex societate aliorũ electorũ pcipuè angelorũ. Et ista est de qua in præsenti agit euangelio.¶ Quantũ ad secũdũ tangi-
G tur excusatio. fecerunt inuitati cũ dicitur. Et ceperũt oẽs simul excusare. Ista excusatio nõ est facta verbis sed factis. Dũ enim docẽte pdicatore inspirabantur vel qualitercunque mouebantur ad obediendũ fidei vocabãtũr sed dum non consentiebant inspirationi ppter dulcedinẽ peccatorum quæ sequi volebet excusabãt. Licet autẽ omnes huiusmodi excusent tamẽ deus hic ad literã
H videt loqui de principalissimè inuitatis.i.iudæorum principibus quorum (primus dixit. Villã emi:& necesse habeo exire & videre il.) Istè secundum Aug.de verbis domini est superbus honores & põpas sequẽs. ait enim. In villa empta dominatio notatur, ergo superbia colligitur vitium primum. Hęc ille. Sed secundum Greg.& Ambro. est ille qui exterioribus occupationibus iugiter & intente terrenã substãtiã: x

I quirit rogo te habe me excusatum)
Greg.in homi.dum dicit rogo & veni-
re cótemnit humilitas sonat in voce:
superbia in actione.Hæc ille. Isto er-
go modo excusabant iudæi haben-
tes bona legis in ore: & pessima vita
in operatione & maxime hypocritæ
pharisæi. (Et aliter dixit) Hic poni-
tur alter improprie.vt sit idē ꝙ alius.
Proprie enim refert vbi sunt duo tātū.
K hic verò fuerunt tres (iuga boum se-
cundum Augu.de verbis domini dicū
tur quinque exteriores sensus quæ vt
dicit iuga dicuntur: quia omnes sunt
geminati vt patet in duob⁹ oculis:dua
bus auribus:& duabus naribus. Gustus
quoque geminationem quandam ha-
bet:quia non nisi lingua & palato tan-
gendo gustamus. Similiter autem volu
ptas carnis quæ ad tactum pertinet oc-
L cultè geminatur. Est enim & Forinse-
cus & intrinsecus. vel secundum alios
geminatur tactus in duab⁹ manibus in
quibus maximè vrget. Sunt autē iuga
boum i. terrena versantes & requirē-
tes. Iste ergo secundus excusator secū-
dum Aug.est curiosus & cupidus terre
norum:quia hic nō voluptas sed curio
sitas notata est. Non enim dixit.eo pa-
scere sed eo probare illa. Hæc omnia
M sententialiter secundum Grego.verò
iste curiosus tantum proficit ꝙ efficiť
explorator aliorum foris sua interio-
ra derelinquens.(Alius dixit vxorem
duxi &c.) Iste secundum omnes est is
qui carnis illecebras sequitur. Augu.
vbi.s̃.Qui vxorem duxi &c.) Iste secū
dum omnes est is qui carnis illecebras
sequitur. Aug.vbi.s̃. Qui vxorē duxit
carnem amplexatur:carnis voluptati-
bus incūdať:à cœna excusat: obseruet
ne fame interna moriať. Hæc ille. Vel
ad literā intelligitur hoc (Vxore duxi
& ideo nō possum venire.) Sed contra: N
qa coniungium bonū:ergo nō impedit
à regno adipiscēdo. Ad hoc dicit Gre.
ꝙ per iustū coniugiū significata est res
iniusta.i.luxuria eo ꝙ nōnulli per hoc
non fecūditatē sed desyderiū expetūt
voluptatis. Et intēdit ꝙ coniugium nō
prohibet ingressum ad regnum: sed id
q dr̃ per illū significatur.i.illicita vo-
luptas. Si autē ad literā accipitur con- O
iugium & vxor exponendus erit: non
possunt venire.i.difficulter inuenien-
do. Basilius intellectus humanus ver-
gens ad mūdanas illecebras? debilis est
ad agendū diuina. Hæc ille.j.Cor.vij.
Quj cum vxore est sollicitus est q̄ sunt
mundi. Ex his autē patet vt dicit Aug.
vbi.s̃.ꝙ isti excusatores sunt de quib⁹
Ioannes retrogrado ordine dicit. Om-
ne ꝙ in mundo est cōcupiscētia carnis P
est: aut concupiscentia oculorū id est,
sensuum aperte totū appellando: aut
superbia vitæ Ad ista enim impedimē
ta reducunť omnia q̄ impediūt à cœna
Dei. Secundū alios tamē tria prædicta
sic exponūtur, vt emptor villæ sint gē-
tiles qui terrenis liberent amore iuxta
illud Mat.vj. Hæc omnia gentes inqui
runt. ¶ Qui vero iuga emit sunt iudæi
euāgeliū respuentes propter qntuplex Q
iugū pentatheuci de quo Act.xv. Iugū
ꝙ neque patres nostri neque nos porta
re potuimus: Terti⁹ vero sunt heretici
habētes sensum lubricū & fœmineum
cum suauitate verborū dū per dulces
sermones seducunt corda innocētium.
¶ Est autē in hac parte documentū ꝙ
hi qui nō gustauerunt diuina ea fasti-
diunt: Greg.in ho. Hoc gustare inter de
litias corporis & cordis solet ꝙ corpo-
rales delitiæ cum nō habent graue in
se desyderium accendūt: cū vero habi-
tæ educuntur: comedentem protinus
in

A in fastidium per satietatem vertũt. Ad contra spirituales delitiæ cũ non habentur in fastidio sunt: cũ vero habent in desyderio. Hæc ille. Est etiam & alia differentia: quia delitiæ corporales in acquisitione & præparatione habet laborem sine delectatione nisi quatenus ex spe futuri homo lætatur. Sed spirituales semper habent annexã delectationem magnã etiã in præparatione.
B Habent enim spirituales delitiæ tres gradus subordinatos per quorũ vnum alius præparatur & acquiritur & tunc in omnibus sunt suaues. Primus est habens existentiam extra gratiã & exercens opus virtutis suæ de genere bonorum. Hoc enim est magnæ delectationis sicut quisque experitur quãdo dat eleemosynam. vel dicit plasmos: aut facit aliquid huiusmodi. Et est dispositio
C ad gradum secundum: qui est hominis operantis bona in gratia dei & charitatiue. Hoc autem est delectationis maioris: & dispositio ad tertium gradum: qui est hominis operãtis bona in gratia & charitate consummata patriæ. Hoc autẽ est delectationis summæ & vltimes hominis finis: iuxta illud. Ecc. vlt. Deũ time & mandata illius obserua: hoc est ẽm omnis homo. Nota hoc
D idem ad hoc vel propter hoc. q̃a. s. Deus fecit omnẽ hominem vt ei seruiat in operibus virtutum in via: primo & vltimo in patrię per actus q̃ finẽ vltimũ decãt. ¶ Quantũ ad tertium tangitur quomodo quibusdã excusantibus alii subingressi: sunt: cum dicitur. (Et reuersus seruus nuntiauit hæc domino suo.) Et si quidẽ per seruum collegium apostolorum accipimus sic reuersus p orationẽ ad deum nuntiat domino suo quod factum est non ad docendum: sed ad consulendum eum quiescit omnia secundum mentem Aug. vbi. s. Si vero
E intelligatur Christus: sic cum ei constaret de patris voluntate non nuntiauit ad sciendum sed solũ dicitur nũtiasse, quia deus cognouit cum expleuisse legationem commissam. Nõ enim oportet in parabolis omnimodam similitudinem quęrere: vt dicit Chrys. (Tunc iratus paterfamilias In Deo proprie non cadit ira vt est passio sic enim ad
F appetitum sensitiuum pertinet & eum cum ebulitione sanguinis & transmutatione corporali sed est in eo vt dicit. s. Tho. iij. dist. xv. & ij. ij. q. clxij. & primo contra. c. lxxx. secundum quod est actus voluntatis. i. voluntas puniendi aliquem. Vel secundum Basilium per iram intelligitur ipse effectus qui in nobis ad ira solet procedere. s. punitio. Est autem iratus deus secundũ Chrys.
G principibus populi & maioribus: qui vocanti venire renuerunt & venerunt pauperes illius populi multi. vt ex actibus Apostolicis patet. Ideo sequitur. (Dixit aũt seruo suo). i. Christo vel apostolis vel apostolorũ collegio (Exi) per doctrinã prædicationis (cito). i. id est feruenter (in plateas & vicos ciuitatis) id est synagogæ. Adhuc enim non dicit deus seruo vt vocet gentiles.
H Sicut enim principalissimẽ inuitati sunt primo loco & vocati iudæorũ primi: ita & populus iudaicus est vocatus secũdo loco: gentilis vero tertio: secundum illud Ac. xiij. Vobis. s. iudæis oportebat primũ loqui verbũ dei: q̃m repelletis illud & ĩdignos vos iudicatis ęternæ vitæ: ecce cõuertimur ad gentes vt s. eas per prædicationẽ inuitemus ad cœnam dei. Et nota q̃ ista sunt verba Pauli & Bernabæ dicta in Antiochia iudæis dolentibus quod gentiles conuenireat ad sermones eorum

I ita quod ly vobis dicitur ad iudeorum
plebeios:non autem primos : quia isti
erant in hierusalem regali ciuitate (&
pauperes & debiles cecos & claudos in
troduc huc).i.voca populum plebeium
iudeorum ex quo maiores & sacerdo-
tes venire recusant.Amb. Inuitat autẽ
pauperes & cecos , vt ostendatur quod
nullum debilitas porporis excludit à
regno: rariusq́; delinquat cui desit ille
cebras peccandi. vel quod infirmitas
K peccatorum per misericordiam dñi re-
mittatur.Hæc ille.Vel hoc fit in signũ
quod multi gratia infirmitatum, sal-
uantur Grego. Infirmi quoq; & in hoc
mundo despecti plerunque tanto cele-
rius vocem dei audiunt quanto in hoc
mundo non habent vnde delectentur.
Hæc ille.Sed hoc intellige quando in-
firmitas coniungitur paupertati : quia
quando coniungitur diuitiis plerunq;
est causa damnationis.Nam consueue-
L runt seculares diuites cum plures ha-
buerint filios vt omnes sint honoratio-
res quosdam ecclesiasticos facere.s.stul
tiores,& infirmiores,& turpiores , qui-
bus beneficia non solum procurant in-
dignis vt puta vitiosis & illiteratis , &
ambientibus primatum,sed etiã emũt.
Et tot simoniis & censuris , & luxuriis
irretiuntur , vt eos infeliciores iudeis
putes.(Et ait seruus)Postquã. s. hi qui
ex Israel conuertendi erant conuersi
M sunt vel postquam iudea euangelium
predicatum est(Domine factum est vt
imperasti &c.)Greg.i.intrauit iam fre-
quentia iudeorum,sed adhuc locus vo-
cat in regno vbi suscipi debeat nume-
rositas gentium.Hæc ille. (Et ait domi
nus seruo exi in vias & sepes(. i. ingre-
dere in ciuitatem synagogæ vel iudai-
cæ plebis Gre.cum conuiuas suos col-
ligi ex viis & sepibus precipit, agrestẽ
populum.i.gentilem quærit. Hæc ille. N
& compellere intrare)Notandum autẽ
nullus coactus saluatur : quia omnes
saluantur sponte.Sed tamen aliqui cõ
pelli dicuntur dupliciter. Vno modo:
quia immediate ipsa eorum voluntas
à deo mutatur:vt velint quod nolebãt
vt de Paulo declarat.S.Th.j.ij.q.cxiij.
cuius voluntas miraculose mutata est.
Alio modo quia homo tot aduersitati-
bus premitur vt eligat deo seruire qua
si coactus eo quod sua desyderia imple O
re non possit.Gre.Qui ergo huius mu-
di aduersitatibus fracti:ad dei amorem
redeunt compelluntur intrare.Hæc il-
le)vt impleatur domus mea).i.cœlum
quod tunc dicetur plenum quando se-
cundum iudicium dei completus erit
electorũ numerus qui ei sol natus est.
¶ Sciendum autem est quod deus nulli
deest facienti quod in se est:& perfecte
volenti conuerti.Quia tamẽ liberè ho- P
mo consentit diuinæ vocationi , licet
semper possumus cõsentire deo vocãti
propter nostram tamẽ imbecillitatem
aliquando cõsentimus aliquando nõ.
Sed tamen deus aliquos ad consentien
dum mouet interius inclinando vel ex
terius occasiones bene volendi dando
quos adiuuat ad faciendum quod face
re poterant sed nolebant quodam spiri
tuali auxilio quod aliis ex iusta causa
denegat qui non consentiunt motioni: Q
& tamen consentirent si sic adiuuaret.
Et ad istũ sensum intelligo verba Gre.
dicentis.Sed valde tremenda sententia
est quæ subdit.(Dico autẽ vobis quod
nemo virorum istorum qui vocati sunt
gusta cœnam meam.) Nemo enim con
temnat nedum vocatus excuset cum vo
luerit intrare non valeat.Hęc ille.Qui
libet tamen aliquid potest facere quod
si facit, deus illum iustificat semper &
infal

A infallibiliter.¶Moraliter autem scien-
dum est quod vt ex presenti euangelio
colligitur: triplex est differentia voca-
torum ad cœnam. Prima est eorum qui
vocantur & non veniunt:sed excusan-
tur;vt sunt auari: superbi & luxuriosi.
Secunda eorum qui vocantur & ve-
niunt vt pauperes & reliqui comites,
per quos etiam secundum gloss. spiri-
tualiter possunt intelligi peccatores:
vt sicut peccatores sunt qui excusant:
B sic etiam sint & isti, sed peccatores su-
perbi respuunt: humiles autem eligun
tur.Et horum quidam peccant per ne-
gligentiam id est,pauperes , id est, pa-
rum parantes. Quidam per fragilita-
tem scilicet debiles, vt Petrus qui mor
tis timore Christum negauit.Quidam
per ignorantiam,scilicet. cccj. vt Pau-
lus;secundum illud.j.timo. j.Ignorans
fecit incredulitate. Quidam per certã
malitiam scilicet, claudi & tenentes
C vnum pedem in cœlo : & alium in ter
ra,qui scilicet vellent saluari:& tamen
perseuerant in delictis. Tertia est eo-
rum qui compelluntur intrare qui sci-
licet consuetudine in peccatis indu-
ruerunt.Hi morantur in viis quia sunt
peruii demonibus. Iob. vigesimo. Va-
dent & venient super eum horribiles.
Et in sepibus & spinis : quia colligunt
peccatorem spinas : quibus combu-
runtur : & in quibus serpentes infer-
D nales commorantur. Isti vix conuer-
tuntur nisi compellantur aduersus. Se-
ne. Infirmitati me gratias ago : quæ
coegit me non posse quæ nõ debeo vel
le.Aug.Felix necessitas quæ ad melio-
ra compellit.Amen.

*Dominica.iij.post Trinita-
tem. Luc.xv.*

ERant appropinquã E
tes ad Iesum publi-
cani & peccatores
vt audirẽt illum. Et
murmurabant scribæ & Phari
sei dicentes quia hic peccatores
recipit & manducat cum illis.
Et ait ad illos parabolam istã
dicens. Quis ex vobis homo
qui habet centum oues & si F
perdiderit vnam ex illis: non-
ne dimittit nonaginta nouem
in deserto:& vadit ad illã quæ
perierat donec inueniat illam?
Et cum inuenerit eam impo-
nit in humeros suos gaudens.
Et veniens domum conuocat
amicos & vicinos dicens illis.
Cõgratulamini mihi quia in- G
ueni ouẽ meã quæ perierat. Di
co vobis quod maius gaudium
erit in cœlo super vno peccato
re pœnitentiam agente quàm
super nonaginta nouem iustis
quæ non indigent pœnitentia.
Aut quæ mulier habens dra-
chmas decem : & si perdiderit H
drachmã vnã nonne accẽdit lu
cernã & euerrit domũ & quę-
rit diligenter donec inueniat?
Et cum inuenerit cõuocat ami
cas & vicinas dicens. Congra-
tulamini mihi quia inueni dra
chmã quam perdiderã. Ita dico

I vobis:gaudium erit corã ange-
lis dei super vno peccatore pœ
nitentiam agente.

ERANT APPROPIN
quantes ad Iesum publicani
& peccatores &c.)Luc.xv. in
toto isto euangelio Christus
aduersus phariseos de peccatorum re-
ceptione murmurantes intendit vnam
conclusionem,quod peccatores tanquã
k aliquid proprium & perditum sunt sol
licite perquirendi & reducendi ad pœ-
nitentiam,& alacriter suscipiendi. Sed
tamen sit mentio de tribus generibus
hominum.s.infirmorum sanabilium in
firmorum insanabilium & perfectè sa-
norum. Dicitur ergo quo ad primum.
(Erant appropinquantes ad Iesum pu-
blicani) Glo.j.qui publica exigunt ve-
ctigalia vel conducunt & qui lucra se-
culi per negotia sectantur.Hæc ille.'Et
L cõiter isti erant homines mali & infa
mes(& peccatores)publicani seu malæ
famæ.In hoc autem quod dicitur erãt
appropinquantes notatur ꝙ prius lon
ge erant:quia aliud est appropinquan-
te.Aliud esse propinquum: cum primũ
sonat motum,qui semper est à distanti
non autem secundum.Et licet corpora
liter appropinquarent christo inquan-
tum erat homo per accessum corporis
tamẽ inquantũ erat deus ei appropin-
M quabãt per similitudinẽ à quo distabãt
per dissimilitudinẽ.Deus enim vbique
est per totũ mundũ:sicut anima per to
tum corpus vnde nihil dicit̃ ei propin
quius vel ab eo remotius nisi rõne simi
litudinis aut dissimilitudinis sicut dñr
angeli ei esse viciniores quã cœli rõne
incorporeitatis:& cœli quã elemẽta:&
elementa ratione incorruptibilitatis.
Aug.Deo qui vbiq; est neque per loca
propinquamus:neq; ab illo per loca re-
mouemur.Appropinquare illi est simi
lem illi fieri recedere ab illo dissimilẽ
fieri.Et subdit.Nonne cum vides duas
res ꝑpe sibi similes dicis appropinquat
Hæc ille. Quando aũt dissimiles quã-
uis vna manu teneant̃ dicis longè hæc
est ab illa. Si vis propinquare similis
esto.Si non vis esse similis longinqua-
bilis.Hæc ille(vt audirent illum)tracti
dulcedine sermonum & cõuersationis
eius.Erant aũt isti dispositi peccata re-
linquere.Vnde christus eos admittebat
ad colloquiũ & familiaritatẽ suã.Tho.
hoc exequebat̃ dñs cuius causa carnem
susceperat admittens peccatores sicut
medicus ęgrotantes. Hæc ille . Debet
aũt peccator summe desiderare verbũ
dei,quia primo peccator est fetidus ꝑ
maculã peccati & secundo tenebrosus
per ignorantiã malæ electionis. Quilibet enim peccator secundũ sententiam
Ari.& socratis est ignorans:quia eligit
vt bonũ quod nõ est bonũ simpliciter
sed malũ. Et tertio est frigidus. Verba
aũt dei secundũ Amb. sup Beati imma
culati habent mundare scd̃m illud Io.
xiij.Iã vos mundi estis &c. & illumina
re secundũ illud psal.Lucerna pedibus
meis,verbũ tuũ.Et accedere scd̃m illud
psal. Ignitũ eloquiũ tuũ &c. ¶ Morali-
ter aũt sciendũ est ꝙ nõ solum peccato
res à christo per dissimilitudinẽ distãt.
Licet enim iusti in via sint ei propinqui
similitudine vitæ distant tñ statu mise-
riæ quia ille habet corpus immortale &
dotatũ aliis dotibus nõ aũt isti peccato
res vero distant vtroq; modo.Sed post
resurrectionẽ boni erũt vtroque modo
similes mali vero neutro:quia habebũt
quidẽ corpus immortale sed tñ miserũ
& passibile.Debemus aũt q̃rere propin
quare ei qa in eo oĩa bona sunt Amb.
lib.

A lii de virgi. Oĩs anima accedat ad christum quia xp̃s est nobis. Si vulnere carere desideras medicus est si febribus æstuas fons est: si grauaris iniquitate, iustitia est: si auxilio indiges virtus est. Si morte times vita est si cœlũ desideras: via est si tenebras fugis lux est: si cibũ quæris: alimentorũ est. Hæc ille. ¶ Quãtum ad secundũ tangunt infirmi insanabiles: cũ dicit. (Et murmurabãt). i. iniuste cõquerebant. Est aũt sciẽdũ quod B de murmure fere nihil dicũt sancti. Videtur autẽ dicendũ sic. Nã murmurare secundum multos dictũ est per similitudinẽ ad mutire: quod est propriũ mutorum vel loqui non audientium. Ideo murmur primo dictũ est quælibet locutio submissa vel clanculo. aut certe & submissa & clanculo facta. Et inde metaphorice riuus etiã aquę dicit murmurare. Sed quia talis locutio frequenter fit iniuste: dictum est secundo murmur C querela iniusta. Et intellige clanculo & angulariter facta quia non est murmur si quis etiã iniuste quærat coram preside. ¶ Est aũt querela iniusta dupliciter. s. ratione obiecti: quia. s. quis quærulat de re iusta sicut iusti faciebãt quęrelam de mĩa saluatoris ad miseros: & rõne modi quia. s. licet quis quærat de re iniusta: tñ non debito mõ. i. non vbi qñ & qũo oportet. Et isto modo murmur est in cõi vsu loquentiũ sicut reli-D giosus dicit murmurator qñ aliquid iniustum quidẽ patiet sed tñ non exponit plato narrationẽ suã: sed aliis quorum nõ est ei prouidere. Et sic tribus modis sumit. Et primo quidẽ mõ potest esse sine peccato. Vñ Io. v. dr Murmur multũ erat in turba de eo. Et sequit. Quidam enim dicebant quia bonus est: alii autem non sed seducit turbas. Sed secundo & tertio modo semper est peccatum licet non semper mortale nec semper E veniale sed secundũ conditionẽ personarum cõtra quas murmurat & negotiorum & animorũ (pharisei) quidã scilicet religiosi apparent & non verè iusti: dicti à phares ꝙ est diuisio quia à reliquis erant vestitu aliqualiter & conuersatione diuisi (& scribæ). i. legis doctores dicti non ascribendo sed asciendo vel docendo scripta (dicentes quia hic). i. mundi saluator quem ex cõtemptu isti maligni nominare non volunt F (peccatores recipit) non ad hospitium: quia illud non habebat sed ad familiaritatem in quo notant eũ de mala vita (& manducat cum eis) in domibus eorum: sicut dicit de leui. Mar. & Luc. v. ¶ Est aũt sciendũ ꝙ christus ex magna displẽsatione cũ prædictis mãducabat. Inter iudeos enim erãt quidã superstitiosi diligentes vitæ austeritatẽ. Quidã assueti terrenis diligentes vitę cõitatẽ. Quidã curiosi diligẽtes miraculorum G nouitatẽ. Christus igitur fecit sicut venatores animal: aliquod cõtrariis viis insequentes vt in alterã incidat. Nam misit Ioannẽ cũ vita austera vt sic conuerteret superstitiosos venit ipse in cõi vita manducãs & bibẽs cum peccatoribus. vt sic cõuerteret assuetos terrenis. venit cum miraculis vt conuerteret curiosos. Sed contra oĩa prædicta stetit fortis iudeorũ malitia. Nã dicit Mat. xj. Venit Ioannes non manducans neq; H bibens & dicunt: demonium habet. Venit filius hominis manducans & bibẽs, & dicunt. Ecce homo vorax potator vini publicanorũ & peccatorum amicus. Miracula etiam eius dicebant fieri in virtute beelzebuh: vt frequenter dictũ est. ¶ Nota tñ ꝙ christus non dixit vitã communẽ solum propter hoc sed vt cũ omnes possent imitari quia datus est

à deo

I à deo in exemplum non solum religio-
sis:sed omnibus christianis. Et senten-
tia hæc est Sancti Tho.i[...].iij.parte.Exi
stimabit autem ibi christum & alios iu
stos inquinari ex conuersatione fami-
liari peccatorum:sicut & Simodo pha
riseus ex contractu magdalenæ.Petrus
rauen̄. Erras pharisee. Lutum tangit
sol sed non immutatur medicus tangit
vulnera:sed ipsum putredo non corrū-
K pit reus tangit iustum iudicem sed i-
psum maculare nō potest.Hæc ille.
Vbi christum dicit solē:medicū & iudi
cem.Greg.autē in homil. ex his elicit
ꝙ vere iusti sunt misericordes apparē
ter iusti crudeles. vnde ait:Ex qua re
aperte colligitur quia vera iustitia cō-
passionem habet: falsa dedignationē.
Quamuis & iusti soleant recte peccato
ribus indignari:sed aliud est quod agi-
L tur typo superbiæ:aliud quod zelo di-
sciplinæ,quia iusti & si foris increpa-
tiones per disciplinam exaggerant:in-
tus tamen dulcedinē per charitatē ser-
uant.Preponūt sibi in animo ipsos ple
runque quos corrigunt.Quod agentes
per disciplinam subditos:& per humi-
litatem custodiunt semetipsos,At con-
tra hi qui de falsa iustitia superbire so
lent:ceteros quousque despiciunt nul-
M la infirmantibus misericordia conde-
scendunt & quo se peccatores esse non
credūt:eo deterius peccatores fiunt.De
quorū numero:pharisei erant.qui diiu
dicātes dn̄m ꝙ peccatores susciperet
arenti corde ipsum fontē misericordiæ
reprehēdebāt.Hæc ille.Sed cōtra istos
christus arguit ex duplici similitudine
ouis.s.& drachmæ perditæ vt dicetur.
¶ Moraliter autem sciendum est ꝙ isti
infirmi insanabiles errabant: Primo:
quia istos reputabant peccatores: cum
essent penitentes.& Secundo quia se iu
stos putabāt cū essent superbi. Et qui-
bus proueniebat ꝙ non compatieban-
tur. Debemus ergo. primo vitare ne
quemquā condemnemus & iudicemus
suæ salutis immemorem. Imo semper
debemus hominem qui peccauit existi
mare esse penitentem:nisi euidenter cō
stet in oppositum. Debemus secundo
cauere peccata spiritualia: quia sunt
grauiora & periculosiora quantum ad
hoc quòd minus cognoscunt.Debemus
tertio compati infirmis.Cum autem in
proximo penitentię sit cōsyderare tria
s.naturam & culpam præteritam & gra
tiam quam est adeptus. Primo debe-
mus cōpassionem. & Secundo distri-
ctam correctionem.Greg. Oportet vt
discutiamus:quia districtionem debe-
mus vitiis:compassionem naturæ.Ter
tio vero debemus congratulationē iu-
xta illud Luce.xv. Epulari & gaudere
opotebat &c.¶ Quantum autem ad ter
tium dominus arguens contra istos ta
git eos qui omnino sunt sani.i. iustos
non indigentes penitētia.Vnde sequi-
tur.(Et ait ad illos parabolā istam) Ex
quòd literalē sensum oportet ex meta
phorico significato accipere:cum euan
gelium sit parabolicum dicens.(Quis
ex vobis homo) Est autē sciendū quòd
quantum ad propria significata termi-
norum ista parabola ad eos quibus lo-
quebatur pertinebat:sed tamen quan-
tum ad transsumptina quæ literalem
sensum faciunt pertinet ad deum.Vn-
de ait Gre. similitudinem dedit quam
& in se homo recognosceret:& tamen
ad autorem hominem pertineret. Iste
ergo homo est deus(qui habet centum
oues).i.j. vniuersitatem angelorum &
hominem:secūdum Greg.& Cyrillum.
Cētenarius enim perfectus est nume-
rus ex decē decadibus cōstitutus.Dici-
tur

A tur enim perfectus numerus quia est
quadratus.cuius radix est decē.iiij.di.
xliij.nam decem decies sunt centū.(Et
si)pro quia(perdiderit vnam ex illis.)
Gre.Vna ouis tunc periit quando ho-
mo pascua vitæ dereliquit . Hęc ille.
Non ne dimittit nonagintanouē.i . an-
gelorum numerum(in deserto).i.cœlo
secundū Greg.quod homo peccādo de
B seruit.dicitur enim desertum quasi de-
relictum(& vadit)ad terras per incar-
nationis mysterium(ad illā quæ perie-
rat donec inueniat illam?)Gre.vt per-
fecta summa ouium integraretur in cœ
lo:homo perditus quærebatur in terra
Hæc ille.Nec tamen secundùm Cyril-
lum fuit crudelis ad alias derelictas in
deserto:quia dimisit eas in tuto sub de-
xtera dei.Gre.Nile.Cum autē pastor-
C inuenisset ouem non puniuit:non du-
xit ad gregē vrgendo sed supponens hu
mero & portans clemēter:annumera-
uit gregi.Hæc ille.Ideo subdire.(& cū
inuenerit eam imponit in humeros(.s.
Bed.Humerus christi crucis brachia
sunt.Ille peccata mea deposuit:in illo
nobili patibulo requieuit.Hęc il.Greg.
Quem ergo humeris suis imposuit:qa
humanam naturam suscipiens peccata
D nostra ipse portauit.Hæc ille.(gaudēs)
in suis doloribus pro nostra salute.frue
batur enim in cruce iuxta doctrinam.
S.Tho.iij.part.q.xlvj.(Et veniens do-
mum)in cœlum per ascensionem(con-
uocat amicos & vicinos).i.angelorum
choros secūdū Greg.qui sunt amici ob
sequendo voluntati & vicini cōmuni-
cando eius luci & claritati.Sunt autem
secundū Theo.oues seu bestiales respe
ctu dei.sed vt rationales sunt vicini.
Sunt ergo dei amici.Primo quia eius
secreta vident iuxta illud Io.xv . Vos
autem dixi amicos quia omnia quæ au
diui a patre meo nota feci vobis.Secū- E
do quia suam voluntatem diuinæ in o-
mnibus conformant,Tullius . Vera a-
micitia est idem velle & idem nolle in
rebus honestis.Tertio quia eius volun
tatem semper adimplent,Ioan . xv.vos
amici mei estis si feceritis quæ pręci-
pio vobis.Sunt autem dei vicini ratio
ne propinquitatis in natura:quia mi-
nus ab eo distant quam cæteræ creatu-
ræ quamuis & ipsi in infinitum distent F
(Dicens illis . Congratulamini mihi:
quia inueni ouem meam quę perierat.)
In his apparet amor dei ad hominem
quo ad tria.Primo in creando quia i-
pse hominem fecit innocentē:quia ouē
sed ipse errauit vt ouis qua periit:& de
oue factus est lupus ita seruus vt pasto
rem occiderit:& oues iugulauerit.Mat.
x.Ecce ego mitto vos sicut oues inter
lupos.Secundo in recreando:quia per-
ditum cū magno labore recuperauit:
quod notatur inuentione. Et cum illa
inuentio sit redemptio per sanguinem
pastoris tamen ipse dicit eam inuentio
nem:quasi pro nihilo reputans id quod
dit.Cañ.vlti.Si dederit homo omnem
substantiam domus suæ pro dilectione
quasi nihil despiciet eam:& Tertio in
glorificando quod notatur in reporta-
tione & congratulatione.Sed quare nō
dicit congratulamini oui cui magis vi H
debatur esse de ista inuētione gauden-
dum?Gre.in homil.Hoc ideo dicit:qa
eius est gaudium vita nostra:& cū nos
ad cœlū reducimur solēnitatē letitiæ
illis implemus Hæc ille . (Dico vobis
quod ita)Iste textus videtur esse corru
ptus.Nam.S.Tho.j.par . q.xx. pro ly.
ita ponit maius.Si tamen verus textus
habet ly illa:Ponitur pro ly magis vel
maius.Et.S.Tho.allegat sententiam &
non verba(gaudium erit in cœlo) deo
& an

I & angelis.Gaudium de nostra cõuersio
ne est angelis.Primo quia vident suæ
custodie tam gloriosum fructum.Secũ
do quia vident ex peccatoribus suam
ruinam resarciri & restaurari. Tertio
quia vident se in laudando deum tale
habere consortium.Quarto quia com-
pletur eorum desyderium quo desyde-
rant nostram salutem:cum sint maxi-
me charitatiui & amorosi.Gaudet etiã
K tota trinitas.Et patet quidem quia si-
cut pater terrenus gaudet de filio suo
quando concipitur & oritur & ablacta
tur:& factus grandis ad mensam recipi
tur.Ita pater cœlestis gaudet super spi
rituali filio.cõcepto per contritionem
seu conceptionem boni propositi:& no
to in confessione:& ablactato in perfe-
cta conuersatione:& recepto ad men-
sam in glorificatione.Et filius similiter.
L Primo:quia videt effectum suæ passio
nis.quod notatur in parabola de oue
imposita humeris.& Secundo:quia vi-
det in peccatore reformationem imagi
nis dei:& consequenter assimilationẽ
ad ipsum filium qui est imago patris.
quod notatur in parabola de drachma
in qua imago regis refulget. & Tertio
quia videt reuersionem fratris sui per
diti:quod notatur in parabola de filio
M prodigo. Et similiter spiritussanctus.
Primo quia recuperat templum suum:
quod debet inhabitare. Secundo quia
recuperat membrum suum:quod debet
viuificare. Tertio quia recuperat vas
suum.quod debet implere. Vnum est ta
men gaudium patris filii: spiritussan-
cti sub omnibus istis rationibus pro-
pter vnam trium immensam charita-
tem:sed tamen istę rationes gaudendi
habent aliqualem assimilationem ad
propria personarum(super vno pecca-
tore penitentiam agente:quã sup nona
gintanouem iustis qui nõ indigent pe-
nitentia).i.plus quã supra aliquo eorũ
qui sunt de tali numero.Hoc autem vi
detur falsum:quia de maiori bono ma-
ius est gaudium.Est aũt maius bonum
semper continuare bonam vitam:quã
aliquã interrũpere per peccatũ & post-
ea penitere.Ad hoc dicit dupliciter.Pri
mo enim dicitur ꝙ deus super peniten
te plus gaudet quã super innocente nõ
simpliciter:sed quo ad aliquã ratione
gaudii:quæ est in penitẽte & nõ in in-
nocente:vt puta ratione penitẽtiæ Sed
secũdo.S.Tho.vbi.s. dicit pro cæteris
paribus magis semper amatur innocẽs
quã penitens.sed tamen aliquando est
ècouerso quando.s.pœnitens resurgit
melior & feruentior innocẽte. Et hæc
est sententia Gre.qui ponit exemplum
de milite post fugã melius pugnante:
quã is qui nunquã fugit.& de terra qui
post spinas vberior est nõ spinosa.De-
inde subiungit.Sed inter hæc sciendũ
est quia sunt plerique iusti in quorum
vita tantum est gaudiũ vt eis quilibet
peccatorum penitentia preponi nulla-
tenus possit.Hic ergo colligẽdum est
quãtũ deo gaudium faciat quãdo humi
liter plangit iustus.si facit in cœlo gau
dium quando hoc quod male gessit per
pœnitẽtiã dãnat iniustus.Hæc ille.Ta
les igitur indiget penitentia ornãte &
cõseruante:nõ aũt purgãte.Est enĩ tri-
plex penitẽtia.s.purgans:vt penitentia
Magdalenæ.& ornãs:sicut Ioãnis ba-
ptistæ Beñ. Confessio peccatorũ pur-
gat & iustũ ornat.Et cõseruãs secũdũ
illud.j.Cor.ix. Castigo corpus meum
& in seruitutem redigo: ne forte cum
aliis prædicauero reprobus efficiar. Et
intellige ꝙ nõ indigent purgãte inquã
tum iusti.secus inquãtũ aliquo modo
saltẽ venialiter delinquẽtes.sed hæc nõ
est

A est proprie penitentia cũ nõ requirant
venialia sacramentum penitẽtiæ: nec
etiã contritionem actualem sed virtua
lem. Alia est similitudo de perdita dra-
chma de quo est sciendum ꝙ medicus
cõstitutus inter infirmos sanabiles &
insanabiles ostendit penitẽtes esse reci
piendos tribus parabolis.s. de oue: de
drachma: & de filio prodigo: quæ post
illas duas sequitur Sicut enim tria in-
B ducunt hominem precipue ad miserã-
dũ.s. simplicitas propinquitas & vani-
tas. Ita etiã hæc tria inducunt: vt ita di
cã deũ ad miserandũ pœnitẽtibus Pri-
mum est nostra simplicitas respectu ho
stis tam astuti.i. diaboli. & ad hoc perti
net parabola de oue. Secundum propin
quitas quam nobiscũ cõtraxit Hebr.ij.
Nusquã angelos apprehendit: sed se-
C men abrahæ apprehendit. Et ad hoc per
tinet parabola de drachma: in qua est
imago regis & superscriptio nominis
eius: sicut homo est ad imaginem dei: &
à Christo dicitur christianus. Tertium
nostra vanitas & paupertas seu infirmi
tas. Et ad hoc pertinet parabola filii
prodigi dicentis. Quãti mercenarii in
domo patris mei abũdant panibus &c.
(Aut quæ mulier).i. aut si quæ seu ali-
D qua vel quis mulier: (habens drachmas
decem) supple est. Sicut aũt dicit magi
ster in histo. drachma drachmatis est gen⁹ car
minis. iuxta illud. Dulcia cãtica drach-
matis. Sed drachma drachmę est quar
ta pars stateris. Et vt subsequenter idẽ
ait est numus habens imaginem re-
gis & significat hominem ad imaginẽ
dei factum. Sicut autem supra pastor
deum significauit ita ista mulier signi-
ficat dei sapientiam: secundùm Grego.
in homil. quæ vt idem dicit decem ha-
bet drachmas idest nouem ordines angelorum & hominem. Dicitur autem

diuina sapientia mulier. Primo propter E
speciositatem delectabilem: Sapi. vij.
Cãdor est lucis æternæ & splendor si-
ne macula bonitatis illius. Secũdo pro
pter fecunditatem Eiusdem. viij. Vene
runt mihi omnia bona pariter cum il-
la. Tertio propter compassionẽ. Hiere.
xxxj. In charitate perpetua dilexi te:
ideo attraxi te miserans. Quarto pro-
pter dulcedinem verborum. Ps. quàm
dulcia faucibus meis eloquia tua super F
mel ori meo. Quinto propter interpre-
tationẽ nominis. Dicitur enim mulier
quasi molliens herum & sapientia dei
emolliuit nobis herum idest deum pa-
trem: sicut hester Assuerum. Hest.ij. ho-
mo vero in statu innocẽtiæ fuit drach
ma. Primo propter rotunditatem idest
immortalitatem. & Secundo propter
munditiam & claritatem: quia erat ve-
lut aurum purum non mixtum cupro. G
& Tertio propter pretiositatem sicut
& pecunia est pretiosa cui obediunt o-
mnia. & Quarto propter regalem ima-
ginem. & Quinto propter superscri-
ptionẽ idest omnium naturalium co-
gnitionem. (Et si perdiderit drachmã
vnam) sicut ei accidit quando homo
peccauit: vt dicit idem Greg. (Nonne
accendit lucernam) Grego. Accendit
mulier lucernam: quando dei sapien- H
tia apparuit in humanitate. Lucerna
quippe lumẽ in testa est. Lumen vero
in testa est diuinitas in carne. Hæc il-
le. (Et euerrit domum) idest concutit
naturam conscientiam secundùm Gre
go. (& quærit diligenter donec inue-
niat) Greg. Quia.s. cum perturbatur cõ
scientia hominis reparatur in homine
similitudo conditoris. Hæc ille. Vel do-
mum euerrit quando mũdũ prædicã-
do cõmouit. (Et cum inuenerit conuo-
cat amicos & vicinos) id est cœlestes
virtu

virtutes secundum Gregor.in homil.&
I Greg.Nazan.quæ secundum Grego.in
se amicæ sunt:quia obsequētes eius vo-
luntati & vicinæ quia incorporeæ (di-
cens. Congratulamini mihi quia inue-
ni drachmam quam perdideram). Ita
dico vobis gaudiū erit angelis Dei &c.
Greg.in homil. Pœnitentiam agere est
perpetrata mala plangere:& plangen-
da nō perpetrare. Nam qui sic alia de-
plorat vt iterum alia committat adhuc
pœnitentiam agere vt ignorat aut dis-
K simulat.Hæc ille.¶Moraliter ouis ani-
mal est innocens: non mordens denti-
bus vt canis & lupus detrahendo: nec
impetens cornibus vt aries & taurus
violentèr opprimendo: nec calcitrans
pedibus vt equus & mulus blasphemā-
do seu maledicēdo: nec dilacerans vn-
guibus vt leo & vrsus furendo. Quem
igitur Christi sciat se non esse qui ab
omnibus prædictis immunis non est.
L ¶Itē moraliter mulier potest dici præ-
latus propter solicitudinem & partum
& difficultatem in pariēdo fœtum tam
in se quàm in subditis. Hæc si vnam
drachmam.i.animam Dei imagine in-
signatam perdit:accendat lucernā prę-
dicationis orando:meditando: sanctæ
viuendo: & euertat domum conscien-
tiæ peccatoris:& quærat diligenter do-
nec eam inueniat eductam de tenebris
& pulueribus peccatorum.

M

Dominica.iiij.post Trinitatem. Luc.vj.

Estote misericordes sicut & pater vester misericors est. Nolite iudicare:& non iudicabimini:nolite cōdemnare: & non condemnabimini. Dimittite: & dimittebimini. Date & dabitur vobis Mensuram bonam & confertā & coagitatam & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadē quippe mensura qua mēsi fueritis remetietur vobis. Dicebat autem illis & similitudinem. Nunquid potest cecus cecum ducere?nōne ambo in foueam cadunt?Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem omnis erit si scit sicut magister eius. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: trabem autē quæ in oculo tuo est non consyderas. Aut quomodo potes dicere fratri tuo. Frater,sine, eiiciam festucā de oculo tuo: ipse in oculo trabē non vides?Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui.

ESTOTE MISERICORdes &c.)Luc.vj.in præsenti Euāgelio Christus admonet omnes fideles & specialiter prælatos:& continet tria puncta: quæ sunt Communis exhortatio Exhortationis ratio:& Specialis admonitio.¶Quantum ad primum exhortatur Christus omnes ad dulcem misericordiam:quia misericordiæ opera sunt de præcepto vt dictum est feria secunda post primam dominicam quadragesim

A gesimæ. Dicit ergo (Estote misericor-
des.) Est autē misericordia vt dicit.S.
Tho.j.par.q.xxj. &.ij.ij.q.xxx. cordia-
lis cōpassio seu tristitia de aliena mise
ria quasi possumus subuenire:cōpelli-
mus seu prouocamur.Bed.Magnū pręconium pietatis.Reddit enim hęc vir-
tus nos cōformes Deo: & quasi quædā
signa sublimis naturæ nostri imprimit
animabus.Hæc ille.Vnde subditur (si-
cut pater vester cœlestis misericors
B est.) Vbi notādum est secundū.S.Tho.
j.par.vbi.s̄.quòd in Deo nō potest esse
ipsa essentia misericordiæ vt est.s.pas-
sio appetitus sensitiui:cū nō possit tri-
stari vel pati & cōsequenter nec cōpa-
ti:sed est in eo misericordia metapho-
rice:sicut & ita inquātum habet effectū
misericordiæ:qui est subuenire misero.
Hunc enim ipse maxime efficit. Itē est
in eo misericordia vt sonat actū volun
tatis quo volumus subuenire misero:
C licet nō vt sonat actū sensualitatis: vt
dictū est. Et hæc plus in Deo quàm in
homine est: nec potest homo in hoc ei
æquari.Vnde ly.sicut:nō æqualitatem:
sed similitudinē & imitationē quādam
importat. Subiūgit autē modos quibus
proximo miseremur scilicet non iudi-
cādo seu non cōdemnando:& dimittē-
do:& exhibēdo.omnis enim misericor-
dia exhibita proximo est quoddā bonū
D quo subleuatur miseria eius. Duplici-
ter autē exhibetur bonū proximo. Pri-
mo.s.positiue dādo aliquid puta elee-
mosynam corporalē vel spiritualem &
quātum ad hoc dicitur:date & dabitur
vobis. Secūdo negatiue:quia.s.cessatur
ab inferēdo malum. Carere enim malo
est quoddā bonum.secundum Philoso-
phum in li.ethi.& similiter nō inferre
malū est benefacere quia est facere q̄
quis careat malo. Et hoc est dupliciter.

Primo quantū ad opus: sicut cum quis E
nō detinet vinctū cum possit: aut non
vlciscitur iniuriā:& quātum ad hoc di-
citur: dimittite & dimittetur vobis. Et
secūdo quantū ad cognitionē ipsam:si-
cut cū quis cessat male suspicari de fra-
tre cui suspicādo poterat inferre da-
mnū gloriā & famā eius apud seipsum
denigrādo. Et quantū ad hoc dicit. No-
lite iudicare & non &c. Dn̄s ergo assi-
gnat tres species misericordiæ exhibi-
tæ proximo ad quas oīs misericordia F
reducitur:secundū.S.Tho.j.par, vbi.s̄.
Dicit ergo.(Nolite iudicare) temere de
occultis: vel de his quæ bono & malo
animo fieri possunt. Vbi aduertendum
est duplex esse iudiciū. Quoddā large
dictū: quod est oīs vera determinatio:
eo modo quo dicere cōsueuimus q̄ ce-
cus de colore nō iudicat: & hoc licitū
est:& de hoc nō intendimus. Aliud ve-
ro quod est iudiciū propriæ & est iusti
tiæ actus: quo.s.de aliquo iudicamus: G
an bene vel male actum sit. Et hoc du-
pleh est. Vnū.s.quod est de seipso quod
vocatur iudiciū discussionis:quod lici-
tum est & laudabile:de quo etiā nō cu-
ramus. Aliud quod est de alio & est du-
plex.s.licitū & illicitum. Licitū est du-
plex.s.vtile.i.iudiciū suspitiosum sine
assensu rationis ad obuiandū & tolera-
bile: vt iudiciū determinationis de ap-
tis malis. Illicitū autē triplex est.s.vsur
patū: quod.s.fit ab eo qui nō habet au- H
toritatē: & puersum quod fit cōtra iu-
stitiā:& temerariū:quod ex leuibus p̄-
cedit signis interpretādo intentionē si-
ue iudicādo de futuro statu hoīs: s.ue
sentētiando de occultis. Et hoc habet
tres gradus. Primus est cū quis ex leui-
bus signis dubitat de alicuius bonitate.
Secūdus cum firmiter iudicat & sentit
de alicuius malitia. Tertius est quādo

I vlterius proceditur ad condemnãdum
ad pœnã. Est ergo peccatũ mortale iu-
dicare multis modis. Primo si iudex ex
leuibus signis cõdemnet aliquẽ de pœ-
na notabili. Secũdo si quis ex leuibus
signis firmiter credat aliquem peccare
mortaliter: vt accidit quãdo res occul-
ta vel in se indifferens: quia fit iniuria
proximo de quo teneor bene sentire
secus si iudicarẽ de veniali: quia iniu-
ria nõ est notabilis. Tertio quãdo iudi-
K cium est iniustũ de re notabili. Quarto
quando est vsurpatũ. Licitum est autẽ
iudiciũ. Primo quãdo iudex habet au-
toritatẽ & iudicat recte secundũ appro
bata per euidẽtiam testiũ: aut ex suspi-
tione violẽta. Si autẽ sit tãtum proba-
bilis licet indicere purgationẽ canoni-
cam. Secũdo licitũ est etiam nõ iudici
iudicare. i. credere in manifestis. Tertio
quando habẽtur probabilia signa: hoc
L enim nõ est mortale. s. ex probabilibus
signis credere firmiter quòd aliquis ali
quod mortale cõmiserit. secundũ Ar-
chi. ij. par. ti. iij. c. viij. Licet dicat hoc
esse cauendũ. Est autẽ probabile quod
videtur oĩbus aut pluribus & maximè
sapientibus. Et his aut oĩbus aut pluri-
bus aut præcipuis. vt patet ex j. Topic.
Vide de his. S. Tho. ij. ij. q. lx. Hic autẽ
loquitur dñs de iudicio temerario se-
cũdum Amb. Non iudicare námq; isto
M modo est misereri. Sicut enim carere
malo quod inesse potuit est quoddã bo
nũ: vt patet. ij. Phys. ita nõ inferre ma-
lum cũ quis possit est facere bonũ ali-
quo modo vt dictũ est. Hortatur ergo
dñs ne sic iudicemus maxime cũ seue-
ritate aliena discutiendo. Chry. Nec fa
cile reperies quẽquàm, neq; patrẽfami
lias: neq; claustralem expertẽ erroris
huius. Sunt autẽ hæc diabolicæ tenta-
tionis insidiæ. Nam qui seuere discutit
aliena: nunquàm propriorũ reatuum N
merebitur veniã. Vnde sequitur (& nõ
iudicabimini) Sicut enim pius & mise-
ricors præmit peccatorũ timorẽ. sic se-
uerus, & dirus adiicit criminibus pro-
priis. Hæc ille. Greg. Nazan. Non ego
cum acrimonia præcipitetis in cõser-
uos sentẽtiam. Hæc ille. (nolite conde-
mnare vt nõ cõdemnebimini.) Hic re-
peritur idem secũdum prædictũ Greg.
Vnde hic est sermo de cõdemnatione
mẽtali temeraria: non autẽ de iudicia-
li: quia malè faceret iudex non cõde-
mnãdo quem debet cõdemnare. Repe-
titur autẽ bis ne quis credat esse leue
peccatũ temerarium iudiciũ quod ho-
minem tangit in honorẽ. Non est autẽ
existimandũ quòd qui proximũ nõ iu-
dicat vel cõdemnat: ipse non sit conde-
mnãdus si male faciat: sed ideo sic dici-
tur: quia q iudicat temerarie: cũ ipsum
suum iudiciũ sit peccatũ pro eo iudica
bitur & cõdemnabitur: quod nõ esset si
non iudicasset. Vel hoc ideo dicit: quia
nõ iudicare est misereri: misericors au-
tem misericordiã cõsequetur plus vel
minus secundũ suæ misericordiæ quã-
titatem. (Dimittite) iniurias vt nõ in-
feratis pro eis mala quæ potestis (& di-
mittetur vobis) peccatũ vestrum. Vel
vt alia litera habet (& dimittemini. i. à
peccato quod vos tenet in seruitute: ad
cuius remissionem valet misericordia
proximo exhibita & à diabolo: qui vos
per peccatũ strauit & addixit seruituti:
& à Deo: qui vos alligauit pœnæ æter-
næ infernali: si non estis cõtriti vel tẽ-
porali purgatorii aut huius mundi si
estis quidẽ contriti: sed non exhibuistis
satisfactionem plenã (Date). s. eleemo-
synas & beneficia fratribus vestris (&
dabitur vobis). s. in præsenti gratia &
cõsolatio à Deo: & in futuro vita bea-
ta.

A ta.Bed. Hic dimittere nos iniurias dominus & dare beneficia iubet: vt & nobis peccata dimittantur: & vita detur æterna. Hæc ille. ¶ Moraliter non dixit Christus. Estote potẽtes sicut pater vester potens est: vel sapientes: vt diuites: sed misericordes: quia appetitus potentiæ habet deiectionem: iuxta illud Psal. Deiecisti eos dum eleuarentur: vt patet etiam in Lucifero. qui aliquo modo appetiit potentiam, id est, superiori-
B tatem & principatum: & appetitus sapientiæ inflationem: quia scientia inflat. j. Cor. viij. Et diuitiæ obliuionem: quia succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Geñ. xl. Sed misericordia spondet cœlestis regni possessionem. Vnde Christus in die iudicii vt patet Matth. xxv. non dicet venite potentes: sed ve qui potentes estis &c. Esa. v. nec venite sapientes: sed qui sapientes estis in oculis vestris: vt ibidẽ
C dicitur. nec venite diuites: sed ve vobis diuitibus qui habetis hic cõsolationem vestram. Dicet autem venite benedicti patris mei. i. misericordes. Esuriui enim & dedistis &c. Vnde Deus vt nos induceret ad hanc pietatem impressit eam omnibus creaturis nobis manifestis. s. sensibilibus. Vnde Iob. xij. Interroga iumenta. i. consydera: & docebunt te. s. pietatem. volatilia cœli & iudicabunt tibi. Loquere terræ & respondebit tibi?
D & narrabunt pisces maris. Nota primo iumenta. hoc enim patet elephantibus. quia si vnus ceciderit: alii currunt ad subueniendum: & in equabus: quia si vna moritur aliæ filium suscipiunt ad nutriendum & in leonibus: quia parcunt pueris & infinitis animalibus: nisi magna fame vrgeantur. Nota secundo in volatilibus cœli vt patet in ciconiis quæ secundum Ambr. in hexame. pa-

rentes suos senes collocant in nido ac E
nutriunt Et in aquila quæ sola prædicta non comedit sed patrem sequentibus se ouibus dimittit: & in cobar quæ auis sic dicitur arabice: quæ filium aquilæ ab ea reiectum (eiicit enim vnum è nido quod tres habuit propter laborem pascendi nutriendum suscipit Nota tertio terram. Ambr. Noli esse deterior insensibili elemento quod fructus quos affert non suis vsibus vendicat sed tuis ministrat obsequiis. Tu F
vero solus fructus illius cupis & tibi concludis. Et idem est de aliis corporibus simplicibus maxime cœlo. Nota vltimo pisces vt patet in delphinis: qui homines mortuos deferunt ad littus & in conchis. quæ cum semper sint clausæ: quidam piscis eis defert alimentum quod eis ad suam præsentiam apertis infert & recedit. vides igiť animantia bruta ratione vti. ¶ Quantũ ad secundum tangitur ratio quare debe- G
mus proximo misereri: præcipue quantum ad dare beneficia: & non irrogare actualiter mala. quia scilicet, misericordia apud Deum magnam obtinet remunerationem. Pro quo sciendum est quòd supra dominus est hortatus ad remittendum iniurias inimicis: & dandum eleemosynas pauperibus. Isti ergo dicuntur nobis retribuere inquantum sunt causa quòd nobis fiat retributio orando pro nobis: vel quia H
eorum meritis nobis retribuitur: quia sunt causa sine qua nõ. sicut ligna sunt causa quòd ignis comburat. Retribuuntur autem nobis multiplicia bona pro talibus operibus. Dicitur ergo (Mensuram bonam) quo ad bona fortunæ (& coagitatam) id est, concussam vt plus capiant: quo ad bona naturæ: puta sanitatẽ & huiusmodi: & con-

I fertam).i.non rasilē sed cumulatā quo
ad bona gratiæ (& supereffluentem)
id est, magnifice cumulata quo ad bo-
na gloriæ(dabunt)pauperes & inimi-
ci(in sinum vestrum)tanquā retribuē
tet pro ex quod exhibuistis eis. Vel per
hæc omnia significatur pro dictis ope-
ribus dominus retribuet nobis in bea-
titudine aliquid dignius quā fuerint
ipsa nostra opera ex se :sicut mensura
cōferta aliquid plus est quā bona.i.le-
K gitima tantū dominus Beda. Sicut si fa
rinā sine paucitate mensurare velles
& conferres & cogitares:& supereffun
deres abunde :sic mensurā magnā &
supereffluentem dabit in sinum vestrū
Hæc ille. Et per sinum intellige inte le
ctum in quo susciperentur subiectiue
felicitas:cū sit viso & voluntatē in qua
suscipietur ipsa cōsolatio immensa cō
sequēs visionē & ipsam essentiā animę
in qua suscipietur essentia gratiæ con-
L summatæ.quæ gratia causabit in mēte
lumē gloriæ ꝙ facit videre:& in volū-
tate charitatem que facit amare: dele-
ctari,& frui.(Eadē & quippe mensura
qua mensi fueritis) in bene operando
vel peccando vt ait Beda (remetietur
vobis) præmium aut pœna. Theo. in-
terrogabit sit aliquis fortaſsis subtili⁹.
Si enim supereffluenter redditur quō
eadē est mensura. Ad quod dicimus ꝙ
non dixit:in tanta mensura remetietur
M vobis:sed in eadem. Qui enim bene fe-
cerit bene fiet ei.quod est remetiri eā
dem mensura. Sed supereffluentē men
surā dicit quia milies bene fiet ei. Sic
est & in iudicando. Qui enim iudicat:
& deinde iudicatur accipit eandē men-
suram. Secundū vero ꝙ ad plus dii iu-
dicatur quia sibi similem iudicauit: se-
cundum hoc super effluens est mensu-
ra. Hæc ille. Potest dici etiam ꝙ est ea-

sura non secundum quantitatem sed ī
secundum proportionem: quia maiori
merito maius reddetur premium:& mi
nori minus:& sic de peccato & pœna.
Et secundū ꝙ quisque se habuit in ope
rando se habebit etiam proportionabi-
liter in recipiēdo.& hęc videtur esse in
tentio Theo. sed nota ꝙ essentiale præ
mium proportionabitur meritis.i.ope
ribus bonis non secundū se inquātum
opera sunt: quia non merētur illud prę O
mium: sed secundū eorū radicem quæ
sunt merita.i.charitatē & gratiam. Sed
pœna proportionabitur de meritis se-
cundū se: quia licet opus nostrum secū
dum se non mereatur præmium illud
tamen meretur pœnam. Et hoc loquen
do de pœna sensus. Pœna enim damni
cum sit priuatio visionis dei commen-
suratur visioni quæ debebatur:& con- P
sequē er gratiæ qua quis meruerat vi-
sionem. ¶ Moaliter sciēdum est quod
ad opera pietatis triplici premio indu-
cimus: sed Christus tangit maximum
quasi arguens à fortiori. Premium est
temporale quo ad multiplicationem
temporalium Prouer.iij. Honora Deū
de tua substantia &c. cum fratres cuiu
dam monasterii cuidam sancto patri
vt legitur in vitis patrum quærelam
facerent ꝙ monasterium olim abūdās
esset tenue: dixit. In hoc monasterio cō
sueuerunt esse duo fratres socii.s.date:
& dabitur & vos ꝙ expulistis fratrem
& dabitur indignatus ab-
scesit. Secundum est spirituale quod
consistit in peccatorū remissione. Eccl.
iij. Eleemosyna pauperis non erit in
obliuione & sicut in sereno glacies sol
uentur peccata tua. Secundo in gratię
collatione .ij. Corin.ix. Qui seminat
in benedictionibus de benedictionibus
& metet scilicet gratiam in præsenti
&

A & gloriam in futuro. Tertio in gratiæ conseruatione. Eccle.xxix. Eleemosyna gratiam hominis quasi pupillã conseruabit. Tertium est cœlestiale quod hic tangitur: cum dicitur. Mensurã bonam &c. Quidã enim dat pauperibus partẽ superfluorum. Quidam vero omnia superflua. de quibus Luc.xiij. Qui habet tunicas &c. Quidam dant partẽ maiorem vt Martinus: quæ dedit mediam necessariam clamydem. Quidã

B verò omnia necessaria scilicet ad decentiam de quibus Matt.xix. Ecce nos relinquimus omnia &c. Primi habent mensuram bonam nisi dari fuerint in necessitate extrema vel vrgente. Secũdi confertam. Tertii coagitatam. Quarti superefflluentem: quia secundũ quod mensuram in dando deus mensurã in dando deus mensurat in retribuendo.

C ¶ Quantum ad tertium sciendum est ꝙ deus vult magis reddere cãm quare debemus misericordiam exhibere proximo quantum ad primam misericordiæ speciem. Sed quia prælati & superiores præcipuè habent frequẽter maiores occasiones iudicãdi quã alii: siue quia plura vident & sciunt; siue quia videtur naturalis inclinatio rectoris suspicari de malis ad obuiãdum. Ideo

D ponitur specialis monitio prælatorum & omnium qui habent alios dirigere & iudicare. cum dicitur. (Dicebat aũt illis). s. apostolis qui vt dicit Cyri. futuri erat mundi doctores (& similitudinem) quo melius intelligerent qũo de aliis iudicarent: vt eos induceret spiritualius præ aliis ad remittendas iniurias: & eleemosynas dandas: quæ duo potissimè ad superiores pertinent. (Nunquid potest cecus cecum ducere) q.d. Hoc sine suo periculo racere non potest. Si enim vt dicit Chrys. periculum est ceco cecum habere ducẽ multo periculosius est cecũ velle esse ducẽ ceci. (Nonne ambo in foueam cadũt,) q.d. sic: nisi forte & raro & in paucioribus. Ista autẽ similitudo adaptatur ad premissa quadrupliciter. Primo secũdũ Cyri. adaptatur prelatis qui ad virtutes perficientes intellectũ: puta sapientiam & prudentiam. Non enim sufficit eis eleemosynã dare & iniurias remittere: sed oportet eos duces esse & alios ad hoc inducere. Non ergo debent esse ceci. quia nõ possent alios ducere quæ nesciũt. Vnde subditur. (Non est discipulus super magistrum) id est, doctior magistro. Est autẽ sciendũ quod omnis homo est discipulus dei docentis exterius per sensibiles creaturas. Discipulus ergo alicuius hominis si plus capiat ꝙ suus magister hoc nõ cõpetit ei inquantum discipulus eius est. sed inquantũ discipulus dei est. & tunc efficitur actu vel potẽtia magister sui magistri. vltima ergo perfectio ad quã potest venire discipulus hominis vt sic est: vt sciat quæ scit suus magister. qa ista sola potest ab percipere. & quã primum sic percipit desinit esse discipulus. & fit cum magister respectu aliorum. Ideo subditur, (Perfectus autem omnis erit discipulus) .s. vt sic (si sit sicut magister eius) id est si nouit ea & eo modo quæ & quomodo nouit suus magister. Secũdo adaptatur secundũ Theo. quo ad omnes vt non iudicent precipue eum sunt in simili vitio: & specialiter quo ad prælatos quorũ specialiter est iudicare. ait ergo: Si tu aliũ iudicas & ipse in eisdẽ peccas: nonne assimilaris ceco cecum ducenti. Quomodo enim ille a te ducetur ad bonũ: cum & tu pecces. Non est discipulus supra magistrũ. Si tu peccas. qui tema

E

F

G

H

I gistrum & doctorem putas: vbi erit
qui a te disciplinatur & ducitur: Hæc
ille. Tertio adaptatur secundum eūdē
quo ad dare eleemosynam: & iniuriam
dimittendam vt.s.aliquo inferente in-
iurias nō perdamus oculū per impatiē
tiā̄m. vel aliquo petente eleemosynam
non perdamus per auaritiā alioqui nō
poterimus vitia eorum curare cū no-
stra mens sit vitiata. Et subditur. Non
K est discipul⁹ &c. quasi diceret. Si Chri-
stus magister noluit vlcisci: sed pati:
quare vlcisci vis tu qui discipulus es?
Et si ipse voluit largitiua pfectio erit:
si tu & talis fueris vt ille fuit. Quarto
secundum Aug. adaptatur ad mensurā
de qua sermo pręcesserat. Ait enim vel
ideo subiunxit. non potest cecus cecū
ducere: vt non sperarent à leuitis acce
pturos mensuram illam de qua dixit.
L dabant eis quos cœcos dixit: quia euan
gelium non teneret vt illam remunera
tionem per discipulos domini potius
plebs inciperet iam sperare. Quos imi
tatores suos volens ostendere: addidit.
Non est discipulos supra magistrum.
Hæc ille. Inducit autē rursus dominus
aliam similitudinem contra iudicātes
temere: siue sint prælati: siue alii quan-
do ipsi grauioribus sunt criminibus ir
M retiti: cum dicit. (Quid aūt).i. quare
(vides).i. videre conaris) festucam)
i. leue peccatum comparatione ad ma
ius. Sciendū vero ꝙ venialia compa-
rantur festucæ. Primo secundum gl. qa
occulum mentis perturbant: sed non
non opprimunt vt mortale. Secundo
propter sui leuitatem. Vnde venialia
dicūtur modica. Eccl. xix. Qui spernit
modica paulatim decidet. Tertio pro-
pter sui multitudinem: vnde & dicun-
tur arena. Augu. Vitasti grandia: vide
ne obruaris arena. Mortalia vero op-

pter oppositas rationes dicūtur (trabes
in oculo).i. in voluntate (fratris tui)
quem temere iudicas (trabem autem)
id est maius peccatum (quæ in oculo
tuo est non cōsideras.) Hæc enim ma-
gna est stultitia. Si enim tibi diplicet
peccatum: debet tibi magis displicere
maius quā min⁹: & tuū magis quā alie-
num. (Aut quomodo potes) sine confu
sione & rubore (dicere fratri tuo. Fra-
ter sine eiiciā festucam de oculo tuo.
& ipse in oculo suo trabem non vides,
id est non videre fingis. Tales secun
dum Theo. sunt hypocritæ qui comu-
niter reprehendunt aliena peccata vt
iusti videātur. Vnde sequitur (Hypocri
ta erue primum trabē de oculo tuo &
tunc prospiciens) sine confusione pro-
priæ conscientiæ (vt educas festucam
de oculo fratris tui) Basilius. Videtur
reuera incognitio sui ipsius grauissi-
mum omnium, Neque enim solus ocu
lus exteriora videns super se) visu nō
vtitur: sed & ipse noster intellectus cū
alienum velociter coniectat peccatum
lenti est erga propriorū percepti omnē
defectum. Hæc ille. ¶ Moraliter in hac
parte Christus ostendit: Primo quales
debeant esse prelati. quia debēt oculos
habere: pro quo nota ꝙ in cœlo omnes
sunt videntes: & nullus indiget instru-
ctore. Hiere. xxj. Nō docebit vltra vir
proximum suum in inferno autem cū
sunt cæci. Ideo ꝙ ceciderunt in fouea.
i. pœnarum abyssum. Esa. xxiiij. Formi
do fouea & laqueus super te qui habi-
tator es terræ. s. infernalis. In præsenti
antem quidam sunt ceci. s. subditi & il-
literati & quidam videntes. i. prælati q
debent duos oculos splendentes habere
id est. vitam & doctrinam. Sed & si ipsi
sint ceci: ambo in foueam cadunt. Et
peius est cœco duci a cœco quā carere
ducto

A doctorem:quia ſi caret eo tentat viam
baculo ſcilicet naturæ inſtinctu.Greg.
Cum paſtor per abrupta graditur: ne-
ceſſe eſt:vt ad precipitium grex ſequa
tur.Nota.ij.Reg.v.quõ Iebuſei potue-
runt cœcos & claudos ſuper murũ hie
ruſalẽ in deriſum Dauid dicẽtes.Niſi
abſtuleris cecos & claudos :non ingre-
dietis huc.Idẽ niſi auferantur prelati
ignorantes & vitioſi qui ſunt conſtitu
B ti in culmine:non poteſt Chriſtus do-
minari in eccleſia. Et ſecundo quales
debeant eſſe ſubditi :quia debent eſſe
eſſe prælatis reuerentes & obedientes:
quod notatur cum dicitur:non eſt diſci
pulus ſupra magiſtrum.Et hoc etiam
ſi prælati ſunt mali quod Chry.ſuper
Matt.oſtendit dicens.Homines ab ini-
tio creati ſunt propter ſe:poſtea autem
ſacerdotes ordinati propter te ergo na
C tura ipſorum eſt ordinatio autem eo-
rum noſtra.Si bene vixerint eorum
eſt lucrum:ſi bene docuerint noſtrum.
Accipite ergo quod veſtrum eſt.fre-
quenter de homine malo procedit do-
ctrina bona.Ecce enim vilis terra pre-
tioſum aurũ producit nũquid propter
terram villẽ pretioſum aurum contẽ-
nitur.Sed aurum intelligitur & terra
D relinquitur. Nam & apibus herbę ne
ceſſariæ nõ ſunt ſed flores herbarũ flo-
res aũt colligunt & herbas relinquunt.

Domini.v.poſt Trini.

Luc. v.

CVm turbæ irrue-
rent in Ieſum, vt
audirent verbum
Dei: & ipſe ſtabat
ſecus ſtagnũ genezareth.Et vi-
dit duas naues ſtantes ſecus ſta
gnum:piſcatores autem deſcẽ- E
derãt & lauabãt rhetia.Aſcen-
dens autẽ in vnam nauim quæ
erat Simonis rogauit eum à ter
ra reducere puſillum : Et ſedẽs
docebat de nauicula turbas.vt
ceſſauit autem loqui : dixit ad
ſimonem.Duc in altum & la-
xate rhetia veſtra in capturã. F
Et rñdẽs ſimõ:dixit illi.Præce
ptor per totã noctẽ laborantes
nihil cœpimꝰ in verbo aũt tuo
lazabo rhete.Et cum hoc feciſ
ſent cõcluſerũt piſciũ multitu-
dinẽ copioſam Rũpebatur aũt
rhete eorum & annuerũt ſociis
ꝗ erãt in alia naui vt venirẽt & G
adiuuarẽt eos.Et venerũt & im
pleuerũt ambas nauiculas, ita
vt penè mergerentur.quod cũ
videret ſimon Petrus procidit
ad genua Ieſu dicẽs.Exi a me
quia homo peccator ſum domi
ne.Stupor enim circundederat
eum & omnes qui cum illo
erant in captura piſcium quã H
cœperant.Similiter autem Ia-
cobum & Ioannem filios Zębe
dei qui erant ſocii ſimonis.Et
ait ad ſimonẽ Ieſus noli timere
ex hoc iam homines eris ca-
piens & ſubdictus ad terram
nauibus relictis omnibus ſecų
ti ſunt eum.

I CVM TVRBAE IRRVE-
rent &c.)Lucę.v.In præſen-
ti euan.tanguntur tria pun-
cta quæ ſunt.Predicatio. Pi-
ſcatio.Vocatio. ¶ Quãtum ad primum
literaliter ſciendum eſt:quod ſicut di-
cit mag.hiſt.chriſtus trina vice diſcipu
los vocauit. primo vocauit Andræã &
vt crediť Ioannem & philippum & Na
thanaelem vt habere.Io. j.Secundo vo
cauit ſimonem:& vt crediť andream &
K filios zebedei vt dicitur hic.Et hoc fuit
poſt conuerſionem aquę in vinum ſecũ
dum eum ſed quia ad propria ſunt re-
uerſi:ideo res vocauit eoſdẽ dũ ambu-
laret ſec⁹ mare galileæ, vt habeť Matt.
iiij.& Mar.j.quidã tñ dicunť ꝙ iſta ter
tia vocatio & ſecunda fuerunt vna &
eadẽ.diciť ergo(cum turbę irruerent in
Ieſum) vbi aduertendũ eſt ꝙ irruere in
aliquẽ cõiter ſecundum conſuetũ mo-
L dum loquendi ſcripturarũ importat ag
gredi ad occidendum:ſed hic poniť iſte
modus loquendi ad ſignificandũ impe-
tum & feruorem turbarũ ad ſermones
chriſti. Non ita concurrebãt ſcribæ &
phariſei:quia vt diciť.Lu.x.abſcondiſti
hæc.ſ.dulcedinẽ verborũ chriſti à ſapiẽ
tibus & prudentibus.& reuelaſti ea par
uulis ideo adoleſcentulæ.i.animę fide-
les dilexerunt te nimis. Cauſa. j. vnde
ſubditur(vt audirent verbũ dei)& etiã
M propter qdã alia ſicut eñ dicit Chryſ.
chriſtus populũ per tria attrahebat. ſ.
gratioſam faciem, & dulcẽ ſermonẽ &
ſtupenda miracula(& ipſe ſtabat ſecus
ſtagnum genezareth)erat aũt ſecundũ
Ioſephũ hoc ſtagnũ lacus quidã per ꝙ
Iordanis affluit.de quo & de eius nomi
nibus habes infra dominica.xij. Dice-
batur autẽ aliqñ ſtagnũ:aliqñ mare, ſi-
cut & omnis aquarum congregatio he-
braico more.(Et vidit duas naues) qua
rum vna erat Petri alia zebedei(ſecus
ſtagnum.) Non enim erant in ſtagno:
ſed in terra:vel forte erant in aqua:ſed
ad littus & ſic dñr fuiſſe iuxta ſtagnum
(Piſcatores aũt deſcenderant) de naui-
bus.ſ.(& lauabant retia) iam nolentes
piſcari. Ex hoc videť ꝙ tertia vocatio
ſupradicta non ſit iſta ſecunda de qua
hic diciť quia de illa tertia dicit Matt.
& Marc. ꝙ ſimon & andreas mittebant
rete in mare:filii vero zebedei reficie-
bant retia:& ad hoc dici poſſet quod pe O
trus & andręas mittebant rete in mare
non ad piſcandũ ſed ad lauandum. De
aliis vero diciť ꝙ ſimul lauabant & re-
ficiebant retia ſecundum diuerſas par-
tes vel ꝙ dñr hæc piſcatores lauare re-
tia non oẽs:ſed qui ad nauem petri per
tinebãt.(Aſcendit aũt in vnã nauem)
primo ne ei turba corporaliter eſſet in
feſta nimis.Secũdo vt dicit Chry.qua-
tenus oẽs ante faciẽ haberet & nullum P
poſt tergum vt ſic oẽs viderent illam
glorioſam faciẽ:& perciperent ſuauiſ-
ſimum ſermonem (qui erat Simonis)
quia hũc volebat apoſtolorũ primũ ef-
ficere:& rogauit eũ à terra ducere puſil
lũ vt cõmodius ab oĩbus audireť & vi-
dereť(& ſedẽs docebat de naui turbas.
¶ Allegoricè iſtæ duæ naues ſignificant
duo populos. ſ. gentilẽ & hebraicũ vel
ſynagogam & eccleſiam.De hoc ſic ait
Beda.Duæ naues circuncifionẽ & pre- Q
putiũ figurãt quas videns dñs in vtroq;
populo nouit qui ſunt eius & ad futu-
ræ vitæ tranquillitatem quaſi ad littus
videndo hoc eſt miſericorditer viſitan
do:prouehit.Piſcatores ſunt eccleſię do
ctores qui nos per rete fidei comprehẽ
dunt:& quaſi littori ſic terræ viuentiũ
aduehunt. Sed hæc retia modo laxan-
tur in capturã modo lota plicãtur quia
non omne tempus eſt habile doctrinæ
ſed

A ſed nunc exercenda eſt lingua docto-
ris:& nunc ſuimet curam gerenda. Na
uis Simonis eſt eccleſia primitiua quę
bene vna dicta eſt: quia multitudinis
credentium erat cor vnũ & anima vna
Hæc ille. An.de conſ.euan. De aqua do
cebat turbas quia de autoritate eccle-
ſiæ docet gentes reducere autem à ter-
ra puſillum ſignificat temperare vten-
dum verbo ad turbas. vt nec terrena
eis præcipiantur nec à terrenis in pro-
B funda ſacrorum recedant vel prius in
proximis regionibus gentibus prædi-
candũ vt quod poſtea dicit duc in altũ
ad remotiores gentes poſtea prædican
do precipiat. Hæc ille. ¶ Item allegori-
ce ſecũdum interlinea. ſtagnum eſt lex
moyſi Chriſtus autem ſtetit iuxta per
obſeruationem ſed non intus per obli-
gationem & ſubiectionem. ¶ Moraliter
auditores verbi dei inſtruuntur & qua
tuor debent habere. Primo auiditatem
C in audiendo: quia irruebant turbæ. Se-
cundo velocitatem in obediendo: quia
petrus velociter obediuit roganti à ter
ra puſillum reducere. Tertio modeſtiã
in amando terrena, quia Petrum puſil-
lum à terra voluit reducere nauẽ. Quar
to reuerentia in audiendo verba diui-
na quia audierunt cum quiete quouſq;
ceſſauit loqui. ¶ Item moraliter iſtud
ſtagnũ iuxta quod ſtant auditores chri
ſti eſt mundus de quo exeunt tres aurę
D quibus periclitantur naues iuxta illud.
In ſpiritu vehemẽti &c. Et de his. j. Io.
ij. Omne quod in mundo eſt &c. Iuxta
ſtagnum ſtant qui in ſeculo eſt, ſed nõ
ſeculariter viuit. ¶ Quantum ad ſecun
dum tangitur piſcatio de qua ſic dicit
Cyril. Poſtquam ſufficienter populum
docuerat regreditur iterum ad muni-
ficentias proprias & per piſcatoria ma
giſteria piſcatur diſcipulos. Hæc ille.

Dicitur ergo (vt ceſſauit autem loqui) E
volens facere miraculum in conſpectu
totius populi vt non ſolum verbo ſed
etiam facto eos conſolaretur (dixit ad
Simonem. Duc in altum). i. ad profun-
dum & altitudinem aquæ. ¶ Sciendum
eſt autem quod intrantes mare tendũt
in altum dupliciter. Vno modo quia va
dunt ad maiorem altitudinem aquæ.
Alio modo quia reuera aſcendunt. Cũ
enim terra ſit ſpherica & ſit in medio
mundi quãto aliquis magis elongatur F
& diſtat à terra, tanto eſt vicinior cœ-
lo, & conſequẽtur altior. Magis autem
à terra diſtat quis quanto eſt aqua pro
fundior. Ideo tali modo loquendi vti-
mur in mari quem etiam ad lacus extẽ
dimus: licet intrantes lacum non aſcen
dat. i. vicini magis fiant cœlo. Nõ enim
eſt in lacu aqua profundior, quia ma-
gis elenet à ſphera terræ, ſed quia ſub-
tus eſt vallis profundior. (Et laxate re
tia in capturam. (Sicut autem dicit G
Chryſo. deus condeſcendẽs hominibus
conatur omnes conuertere per ea quæ
eis conueniunt vt magos per ſydus, &
piſcatores per artem piſcatoriam. (Et
reſpondẽs dixit ille Petrus. Preceptor
per totam noctẽ laborãtes nihil cœpi-
mus in verbo autẽ tuo). i. ad præceptũ
tuum laxabo rete) confidẽtes in tua ſan
ctitate. (Et cum hoc feciſſet concluſe-
runt piſcium multitudinem copioſam.
Rumpebatur autem rete eorum & an- H
nuerunt) quia loqui non poterãt ex ſtu
pore: vt dicit Theo. Vel propter diſtan
tiam (ſociis qui erant in alia naui) qui
creduntur fuiſſe filii zebedei (& vene-
runt & impleuerunt ambas nauiculas,
vt pene mergerentur.) Nec tamen vt
dicit Aug. de conſ. euan. exiſtimandum
eſt hoc factum eſſe illud quod Io. nar-
rat ad mare Tyberiadis, licet fuerit ſi-

 mile.

I mile. Illud enim fuit post christi resur
rectionem & rete fuit positum in dexte
ra nauigii & non fuit ruptum: secus au
tem hic. Fuit enim hic duplex miracu-
lum. quia & capta est piscium insolita
multitudo rete rumpebatur & non est
ruptum & pisces non fugerunt. ¶ Alle-
gorice sic dicit Amb. Nauis Petri secun
dum Mat. fluctuat: sed secundum Luc.
repletur piscibus vt principia ecclesiæ
fluctuantis & posteriora exuberãtis a-
K gnoscas. Non turbatur ista quæ Petrũ
habet: turbatur illa quæ iudam habet.
In vtraque Petrus, sed qui suis meritis
firmus est: turbatur alienis. Caueamus
igitur proditorem ne per vnum pluri-
mi fluctuemus. Hæc ille. Et infra dicit
quod soli petro dicitur duc in altũ di-
sputationis quamuis aliis dicitur laxa-
re retia per quod innuit secundum Be-
dam: ꝙ soli petro id est papæ conuenit
decisio dubiorum fidei: vt docet S. Th.
L ij. ij. q. j. quamuis omnes prælati docere
habeant. Ista autem retia non occiden
tia sed seruantia pisces, & ab infimis ad
suprema trahẽtia: sunt verborum com-
plexiones. quę vt ait: in verbo domini
& nõ in facundia humana comprehen-
dunt pisces. Ruptio retis significat se-
cundum Aug. abundantiam carnalium
in ecclesia: adeo vt rupta pace ꝑ hære-
ses. scinderetur & tñ rupto rete non la-
bitur piscis. secundũ Bedam ꝙ dñs ser-
M uat suos etiam inter angustias. Alia na
uis secundum Ambro. est iudea ex qua
Joannes & Iacobus eliguntur. Adiun-
cta est autem ista naui Petri: captis pi-
scibus. i. cõuersis gentibus, deinde enim
& ipsa piscibus. i. electis impletur & pe
ne merguntur. i. periclitantur & tamen
euadunt nec submergunt. ¶ Moraliter
piscatores legis veteris per totam no-
ctem nihil cœperunt. i. ad vitam addu-
xerunt secundum gl. & similiter nec la
borantes in nocte huius seculi: sed in
verbo dei quicunq; laxat rete capit pi-
scem maximum. i. opus meritorium in
qua virtualiter continetur regnũ cœlo
rum quod est denarius argẽteus inuen-
tus in ore piscis. Io. vj. ¶ Moraliter etiã
ista nauis in qua Christus prædicauit
significat cathedram prædicatoris. Isti
scilicet prædicatores aliquando non ca
piũt pisces, & hoc duplici causa. Primo
quia non piscãtur in alto. i. cœlo. s. pro
acquisitione cœlestium, sed piscaũt in
imo. i. in terra laborantes pro terrenis:
& solum lutum concludentes vel in me
dio. i. in aere laborantes pro honoribus
& capientes muscas quæ infestant & ci
to euolant. Secundo quia non piscãt
tempore congruo habendo scilicet lu-
men scripturæ, sed piscantur in nocte
ignorantiæ. Aliquando tñ causa est ex
parte piscium quod non capiunt, quia
scilicet sunt astuti fugientes rete præ-
dicationis ne audiant quæ facere nolũt
vel quia sunt magni & frangunt. i. con
temnunt idem rete, & omnia diuina in-
ra vel quia sunt lubrici vt anguilla fa-
ciliter de culpa in culpam ruentes vel
quia ita sunt parui ꝙ timent ex pusil-
lanimitate pœnitentiã aggredi. ¶ Quã
tum ad tertium tangitur vocatio qua
isti piscatores materiales vocati sunt
vt essent spirituales cum dicit (quod cũ
vidisset Simon petrus). i. multitudinẽ
piscium & conseruationẽ retis (proci-
dit à genua Iesu dicens. Exi à me: quia
homo peccator sum domine) Recorda
batur enim vt dicit Ciril. præteritorũ
delictorum & timebat esse cum tanta
sanctitate (Stupor enim circundederat
eum & omnes qui cum illo erant in ca
ptura piscium quos cœperãt. Similiter
autem & Ioannẽ & Iacobum filios ze-
be

bedei qui erant socii Somonis. (Secundum autem ꝙ dicit Aug.de conf.euan. ibi fuit Andræas: quod probat ex narratione Mat.& mar.Ex quo patet quod Aug.tenet quod secunda & tertia vocatio fuerunt eadem & hoc etiam expresse quibusdam interpositis videt̄ sentire (& ait ad Simonem Iesus. Noli timere.Ex hoc).s.tēpore.i.ab hic retro.(eris homines capiens) verbo sanctæ prædicationis:quod assimilatur hamo piscationis.qui non capit piscem nisi capiat à pisce.Et idem est de verbo dei)Et subductis ad terram nauibus relictis omnibus secuti sunt eum).s. Petrus & Andreas:& duo filii zebedei.vt dicit Aug. Sed contra quia in Mar.& Mat.dicitur dixisse dominum non solū petro vt hic sed omnibus ꝙ futuri essent piscatores hominū.Et respondet Aug.ꝙ his similia dn̄s dixit semel petro cū timeret deinde aliis. Quamuis vt dicit possit intelligi ꝙ post istam vocationē sit facta illa de qua dicit Mat.& Mar.nunc vero tantum associauerant eum paululū.ad propria tn̄ reuersuri.Nota vero triplicem horum fuisse vocationē à Christo Prima fuit ad simplicē notitiā de qua Io.j. Secunda vero ad familiaritatem, de qua hic. & Tertia ad apostolatū de qua Mat.iiij.& Luc.vj.¶ Allegorice secundum Aug.per Petrū significant̄ carnales & vitiosi qui sanctos christi ministros verent̄ & suis morib⁹ à se discedere suadent ne per bonos & sanctos regantur quamuis eos honorent verbis: quod significat ad genua cadere. Beda. Confortat autem dn̄s timorem carnalium ne quis vel de suę cōscientiæ culpa tremens vel de eorū innocentia stupens:sanctitatis iter formidet aggredi. Nolite timere. Hæc ille. Significauit autem Christus nō recedens ab eis vt dicit Aug.de conf.euang.non esse in sanctis viris competentē hanc voluntatem vt peccatis turbarum commotarum quo quasi securius tranquilliusq; viuant,munus ecclesiasticum deserunt Hæc ille. Quod verò dominum omnibus dimissis secuti sunt significat secūdum eundem eos qn̄q; ab hoc seculo ad dominum migraturas.moraliter sic dicit Ambr.Dic & tu exi à me dn̄e, quia peccator sum respondeat tibi deus.No li timere. Indulgēti domino peccatum fatere.Vides quam bonus dominus qui tantum tribuit hominibus vt vindicandi habeant potestatē.Hæc ille. Deinde facta confessione debemus dominum sequi toto corde omnibus (animo saltem) derelictis.

E

F

Dominica.vj.post Trinita. Mat.v.

G

NIsi abūdauerit iustitia vestra plus quàm scribarum & phariseorum non intrabitis in regnum cœlorum .Audistis quia dictū est antiquis. Nō occides. Qui aūt occiderit reus erit iudicio.Ego aūt dico vobis oīs qui irascitur fratri suo reus erit iudicio, Qui aūt dixerit fratri suo racha:reus erit concilio. Qui aūt dixerit fatue: reus erit gehēnę ignis.Si ergo offers munus tuū ad altare: & ibi recordatus fueris:qa frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuū ante altare: H

&

I & vade prius reconciliari à fratri tuo.& tunc veniens offeres munus tuum.

NISI ABVNDAVERIT IVstitia vestra &c.)Mat.v. In presenti euang. tanguntur tria puncta.quæ sunt comparatio:probatio:& monitio. ¶ Quantum ad primum comparat christus iu-
K stitiam eorũ qui saluandi sunt ad iustitiam scribarum & phariseorum: dicẽs discipulis suis.(Nisi abundauerit iusti. vestra).i.nisi fuerit magna & copiosa (plus quàm scribarum).i. legis mosaicæ doctorum(& phariseorum).i. quorundam religiosorum qui apud iudeos iustissimi videbantur.Erat autem iustitia horum primo in præsumendo de se & condẽnando alium .vt patet de il-
L lo qui dicebat Lu.xviij.Ieiuno his in sabbato &c.Secundo erat in ostentatione operis.& non in rectitudine intentionis.Tertio in munditia exteriori:nõ interiori.Quarto in afflictione corporis per ieiunia sed nõ in obseruatione charitatis.Et quinto erat in minimis: vt puta in soluendo decimam de mente:& non in magnis puta abstinendo à morte christi:quem nouerant heredem
M vineæ fore.Hæc omnia ex scriptura colliguntur.Si igitur o discipuli mei (inquit christus(talẽ iustitiam habueritis & non maiorem(non intrabitis in reg. cœlorum)Hic autem sumitur regnum cœlorum pro ecclesia triumphante & non pro militante in qua sunt multi pharisei & eis forte peiores. ¶ Est autẽ ad intellectum prædicatorum sciendũ ꝙ magna ignorantia regnauit in populo iudaico. Credebant enim peccata animi & voluntatis non esse peccata: nisi vbi lex talia spiritualiter prohiberet:vt facit de concupiscẽtia auaritiæ. Sola autem exteriora opera in aliis credebant diuina lege prohiberi. Vnde dicit Aug.contra Faustũ.quòd non intelligebant homicidium nisi per emptionẽ corporis humani. Sed contra quia S. Tho.j.ij.q.cviij.ar.iij.ad primum dicit quòd concupiscentiam adulterinã scribæ & pharisei non credebant peccatũ & tamen ista specialiter prohibentur in lege:cum dicitur. Non concupisces vxorem &c.Sol.sicut probat Nic. de lyra.Exo.xx.iudei dicunt vnum præceptum esse quo prohibetur vxoris alienę & aliarum rerum concupiscentia.s.quòd secundũ eos non prohibetur ibi concupiscentia vxoris propter venerem sed propter auaritiam. Vnde concupiscentia adulterina quam secundum S.Tho.non credebant peccatũ:est quæ prohibetur: non specialiter sed simul cum opere per illud præceptum. Non mechaberis.Quidam autem dicunt ꝙ nullam cogitationem iudei credebant esse peccatum:& ad hoc probandum inducunt:quia iosephus.xij. antiquitatũ reprehendit Polibium historiographũ dicentem:ꝙ Antiochus epiphanes misere est defunctus: quia tentauit templum quoddam expoliare dianæ.Nam inquit iosephus qui nullatenus egit peccatũ sed tñ cogitauit nullo reatu tali tenetur.Hæc ille.Non videtur aũt verisimile ꝙ tãtus vir quãtus erat iosephus sacerdos.s.& doctissimus:ignoraret illud præceptum legis in qua educatus erat.nõ cõcu.rẽ prox.t.Ideo nõ voluit dicere quin talis princeps vere esset apud deum reus pœnæ sed ꝙ nõ erat verisimile eũ talẽ qualem deus intuitus est meruisse ex solo motu voluntatis:quia non legitur deus talia cõsueuisse iudicia facere.Relinquitur ergo vt dictum

est φ sola exteriora opera intelligerēt
prohibita vbi concupiscentia vel volū
tas non prohibebatur vt innuit Augu.
Et hoc etiam patet ex alio. nam sicut di
citur. S. Tho. in. j. ij. cū in lege veteri es
sent præcepta iudicialia: cerimonialia
& moralia. j. x. præcepta decalogi: pri-
ma christus reliquit in arbitrio princi
pum: secunda exhibendo veritatem cū
essent vmbratica aboleuit. tertia vero
B confirmauit di. Si quis soluerit vnum
ex mandatis illis minimis: minimus vo
cabitur in regno cœlorū. i. secundùm
Chrys. non intrabit in illud. Quomo-
do ergo debet nostra iustitia supera bū
dare si nō sunt noua præcepta addita:
nisi quia moralia declarauit vt essent
nobis præcepta: etiā quo ad interiores
motus quòd iudei non credebant: nisi
vbi lex specialiter hoc prohibuisset. Et
C hoc plane christus in secunda parte hu
ius euangelii innuit vt patebit. Nec va
let dicere quòd sunt super addita consi
lia, quia illa non sunt necessaria ad in-
gressum regni cœlorum cum tñ chri-
stus hic dicat nisi abūdauerit &c. ¶ Sed
cōtra præmissam doctrinā videntur es
se verba Chrys. & persona christi dicē-
tis. Nisi quis supra legis mandata etiā
D hic mea præcepta quæ apud illos mini
ma existimantur impleuerit: non in-
trabit in regnum cœlorum. Hæc ille.
Ergo christus super præcepta decalo-
gi aliā addidit. Ad hoc dico φ addidit
alia secūdùm opinionem scribarū qui
credebant in aliquibus eorum sola ex-
teriora prohiberi nō autem addidit se-
cundū veritatem. Vnde dicit idem. Su-
per impletiones. i. cōpletæ pfecte im-
pletiones mādatorū moysi sunt māda-
ta christi. Vel pōt dici φ dupliciter ali
quid moyses prohibebat. Vno modo si
cut pertinēs ad forū iudiciale & cōtē-
tiosum. Alio modo secundùm cōsciētiā E
& quo ad forū dei. Et primo quidā mo-
do sola exteriora prohibita. Secūdo ve
ro tam exteriora quā interiora. Vnde
dicit idē. Illa mādata de pœna liberāt
quæ legis transgressoribus debebantur
sed non introducunt ad regnum. Quā-
uis dici possit φ ideo sic dicit quia in il
lis decem charitas non mandatur neq;
præcipitur. ¶ Moraliter sciendū est φ
vita veri christiani debet esse omnino F
vniuersa à vita & conuersatione scri-
barū ac phariseorū. Licet aūt debeat ei
aduersari in omnibus in quibus illa vi
ta non fuit bona tamen pręcipue quā-
tū ad tria. Primum est quia vt colligi-
tur ex textu euangelistarum vita illo-
rū fuit simulata quo ad deum quia fal-
so ostendebat se habere bonas oratio-
nes, vt patet. Mat. vj. & hoc quo ad pro-
ximū: quia falso ostendebat se facere
eleemosynas propter deū: vt pater ibi G
dem & quo ad se ipsus: quia simulabāt
se magna seruare ieiunia: vt etiam ibi
elicitur. Vt aūt ibidem patet orationes
christianorum debent esse cum cordis
attentione eleemosynæ cū recta inten-
tione & ieiunia cū cordis & vultus ex-
hilaratione. Secundum quia illorū vi-
ta seu iustitia fuit mercenaria: quia le-
gis mandata propter temporalia conse H
quenda obseruabant. Tria enim seruā
tibus ea tunc promittebantur vt colli-
gitur ex scriptura. s. Corporaliū diui-
tiarū copia: lōgitudo vitæ naturalis: &
pax. Sed iustitia christianorū expectat
diuitias gloriæ & vitā immortalē & pa
cē cōsciētiæ in præsenti & in futuro.
Multi tamen sunt hodie pharisei in po
pulo christiano. Tertium quia eorum
iustitia & vita erat nimis seuera. Mat-
thæ. v. Audistis quia dictū est antiquis
Oculum pro oculo: sed iustitia euange

I lica debet esse pia.¶ Nota ꝙ tunc deus
habuit duos officiales seueros scilicet
veritatem in discutiendo culpam:& iu
stitiam in puniendo : sed deus eisdem
dedit duos consiliatores.s.veritati mise
ricordiam quæ consuluit ei diligenter
inspicere in quis ignorantia vel infir-
mi ate humana aut diabolica suggestio
ne peccauerit & iustitiæ pacem quæ ei
consuluit ne intendat confusioni sed
K tm̄ reconciliationi cū deo:& pacifica-
tioni cum proximo : & tranquillitati
in seipso iuxta illud Hiere.ix.Et cogito
cogitationes pacis & .ps̄. Misericordia
& veritas obuiauerunt sibi per concor-
diam.scilicet idem sentiendo.iustitia &
pax osculatæ sunt.s.per amorem idem
volendo.¶ Quantum ad secūdum chri-
stus probat quod dixerat de declaran-
do præceptum homicidii di. (Audistis
L quia dictum est). i . præceptum (anti·
quis)patribus(non occides) Non autē
hic prohibetur occisio plantarum aut
brutorum secūdū ꝙ dicunt manichei.
quia vt dicit Aug.xij.de ci.dei.Iustissi-
ma ordinatione sicut plantæ vsibus
brutorum: ita planta & bruta vsibus
nostris subduntur sed occisio prohibe-
tur hominis:siue sui siue alterius . Nec
tamē cōtra hoc facit vt idem dicit:q̄ au
M thoritate dei hoc facit siue deo hoc per
sonaliter mādāte alicui vt Abraam iu-
stæ voluit occidere Isaac.siue deo mā-
dāte per legē Sanson verò occidēdo se-
ipsum cū inimicis:vt idē dicit:nō excu
satur rationabiliter nisi quia hoc spiri-
tussanctus iusserat.Sed nunquid iuste
potest deus mandare id quod ego iuste
facere nequeo:puta innocentem iugu .
lare.Ad hoc dico ꝙ id quod alicui est
malū.nō est alteri malū:sicut arborem
meū ego licite succido:nō autem pro-
ximus meus,qui tamē autoritate mea
iuste eā succideret.Et sic est in propo-
to.Nam deus est princeps vniuersi q
omnes homines iuste potest ad mort.
iudicare: vt dicit.S.Tho.j.ij.q.xci.ij
ij.q.lxiiij.&.j.di.xlvij.&.j.artic.vj.(
autem occiderit:reus erit iudicio) Iu
cium aūt dupliciter sumitur.Vno m
do pro sententia data secundū proba
& allegata.Alio mō pro processu q
dicta sententia inuestigatur qui con
stit in accusatione probatione: defen
sione·& huiusmodi.Et sic sumitur hic
quia nō omnis occidēs plectebatur per
legis sentētiā:sed quædā absolueba
(Ego aūt dico vobis)tanquā dn̄s &
bens.Isto enim loquēdi modo quo
lus alius homo vsus est ostendit se
dicit Chryso.in homi.esse legislatore
(quia omnis q̄ irascitur fratri suo
erit iudicio).i.discutione inuestiga
sententiæ dādæ in foro dei . Quantu
autem:vtrum omnis irā sit peccatum.
Videtur enim ꝙ sic:quia dicit be
ro.ꝙ quidam textus habent:qui ira
tur sine causa:sed tamen verus text
hoc nō habet:vnde vt dicit ira pen
tollitur.Si enim iubemur orare
cit pro inimicis:etiam tenemur non ira
sci:quia ira viri iustitiam dei non ope
ratur.Cōsimiliter quia sic etiā senti
stoici.Nam sic dicit Aug.x.de ciui
Duæ quidem sunt sententię de a
passionibus.Stoicis enim nō placet
iusmodi passiones cadere in sapient
Peripatetici vero has passiones in
pientem cadere dicūt:sed moderatas ra
tioniq; subditas.Hæc ille.Ad hoc autē
dic.S.Th.ij.ij.q.clviij . ꝙ in passio
bus est peccatū dupliciter.Vno mō q
passio est mala de se & sic pctm̄ e
uidia:sed nō ira:q; cū sit appetitus v
dictæ pōt aliqn̄ esse licita.s . si appeta
ita vt puniat is q̄ meruit:& quātū me
ruit

rult:& ab eo q̃ punire de iure põt:& ad honestũ & bonũ finẽ:puta emẽdationẽ delinquẽtis aut aliorũ. Alio modo qa passio est immoderata. Et sicomnis passio põt esse mala:quia rõnẽ perturbat. Qñ ergo vindicta debite appetit:& motus ire ratione regulatur:quã nõ præcedit sed sequitur & sub ea frenatur est ira per zelũ q̃ bona est.alias est ira per vitiũ quæ est mala vt puta: quia iniustum appetitur:aut passio rationẽ præcedit aut taliter sequitur ꝙ secũdũ eã & non secundũ rationẽ iudicat̃. Vñ dicit Chry. Qui sine causa irascitur reus erit.qui vero cũ cã,reus nõ erit. Nam si ira nõ fuerit nec doctrina perficit: nec iudicia stant:nec crimina cõpescũtur. Et infra. Patiẽtia irrationabilis vitia seminat:negligentiam nutrit:& non solũ malos sed etiã bonos inuitat ad malũ. Hæc ille. Ad motiuũ Hier.dicit primo Chry.ꝙ iracundia quæ est cũ causa nõ
C est ira sed iudiciũ: quia iracũdia proprie intelligitur cõmotio passionis & intendit ꝙ irasci est appetere vindictã ex passione & non ex iudicio rationis. Secundo dicit Aug.lib.retra.ꝙ qui iuste irascitur non fratri sed peccato irascitur. Vnde dicit idẽ.xiiij. & de ciui. dei. Irasci fratri vt corrigatur nullus sanæ mentis reprehendit. Huiusmodi enim motus de amore boni & sancta charitate venientes vitia dicenda non
D sunt cum rectam rationem sequãtur. Hæc ille. Ad id vero quod de stoicis dicitur rñdet. S. Th.j.ij.q.xxiiij. ꝙ stoici non oĩm motũ dicebãt passionem: sed immoderatũ vnde eadẽ est sententialiter stoicorum & peripateticorum opinio vt ibi dicit (qui aũt dixerit fratri suo racha) subaudi sine cã. Sicut aũt dicit augu.quidã dicũt ꝙ racha dicitur pannosus eo ꝙ grece rachos pãnus dicit̃

sed probabilius est vt ait:ꝙ nihil significet:sed est hebraica interiectio significãs indignati animi motũ.vt dicit se à quodã hebreo audiuisse. Vel secũdum Chry.est verbũ contẽptus:sicut nos famulo dicimus:tu & nõ vos. Nam qui syrorum vtuntur lingua pro ly tu vtũtur ly racha vt dicit. Vel secũdũ .s.Hiere.est hebraica dictio.& significat inanẽ aut vacuũ:quod nos possumus sine cerebro vulgata iniuria dicere Ista autẽ E
est veritas. Quia tamẽ ista valuitas de qua Hie.dicit sumitur pro vacuitate cerebri & rerum familiariũ:ideo aliqñ racha stat pro fatuo si est expressa iniuria aliqñ pro inope: vt Iudicũ.xj.vbi dicitur:ꝙ ad Iepte congregati sunt inopes in hebreo habetur rachim:quod est plurale huius nois racha (reus erit concilio).i.collatione iudicũ qua de genere pœnæ decernitur (qui aũt dixerit fatue) subaudi fratri suo & sine causa secũdũ aug. (reus erit gehẽnæ ignis.) Est F
aũt sciendũ ꝙ he nõ est nomẽ propriũ: geos vero terra, Inde dicta est vallis gehẽ nõ quasi terra hẽnõ q̃dã vallis iuxta hierusalẽ olim idolis & demonũ cultui cõsecrata in qua filios suos demonibus ĩmolabãt.& plena erat cadauerib⁹ mortuorũ. Et ab hac sicut dixit. Rab.qdã dictã putãt gehẽnã in qua sunt mortui sempiterni. Est aũt sciẽdũ: ꝙ prædicta tã varie exponunt̃ vt auditorib⁹ ipa ex G
positionũ varietas intelligẽtiã quodam mõ neget. Omissis ergo oĩbus secũdũ aug.dicẽdũ est sic. Nã ipsetres grad⁹ irę põt se includẽtes. Vn⁹ est cũ ira adhuc manet in corde nec voce propalatur. Secundo cũ ira exprimit̃ in voce: sine tamẽ contumelia: vt dicẽdo racha quod est secũdũ eũ interiectio indignãtis. Et si secundũ alios importet vacuitatẽ tñ põt dici cum iniuria & sine: vt patet ex H

dic

I dictis: & maxime quia licet ex institu-
tione sic significaret: tñ ex vsu sumeba-
tur forte vt interiectio. & sic cõcorda-
tur Aug. cũ Hier. Tertius cũ exprimi-
tur etiã ipsa vituperatio. Per iudicium
autem & cõcilium: & gehennã intelli-
gũtur tres pœnarũ gradus. quorum se-
cũdus maior est primo. & tertius secũ-
do. Nam in iudicio adhuc est defensio-
ni locus: nec certũ est quæ sententia sit
danda. s. cõdemnationis vel absolutio-
K nis. In consilio autẽ iam præsupponi-
tur quòd damnãdus sit reus: sed inqui-
ritur inter iudices de genere pœnæ in-
ferendæ. In gehenna autẽ iam certa est
damnatio & pœna damnati. Et ex his
quæ Aug. dicit patet ꝙ iustitia Christi
pharisæorũ iustitiam superat: qui de in-
teriori motu nullũ credebant punien-
dum: quod falsum est secundũ Christi
legẽ: quia qui iudicio dignus est si reus
inueniatur puniendus est. De his sic di-
L cit Chry. in homi. Multis hoc graue vi-
detur: si pro solo verbo tantã patimur
pœnã. Propter quod quædã dicunt hic
hyperbolice dictum esse: sed timeo ne
verbis nosmetipsos decipientes hic il-
lic opere vltimũ patiamur suppliciũ.
Nõ ergo estimetur hoc onerosum. Plu-
res enim pœnarũ & peccatorũ à ver-
bis habẽt principiũ. Et enim parua ver-
ba multoties homicidiũ pepererũt: &
ciuitates integras euerterũt. Non par-
M uum existimes fratrẽ tuum vocare stul-
tum: auferẽs ei prudentiam & intelle-
ctum quo homines sumus & ab irratio-
nabilibus distamus. Hæc ille. Sed cõ-
tra quia Christus discipulos suos stul-
tos vocauit. vt patet Lu. vl. O stulti &c.
Ad hoc dico quòd secundum. S. Tho.
peccatores ex intẽtione suam grauitatẽ
sortiuntur. Dicere igitur cõtumeliam
vel opprobriũ bono fine: puta ad cor-
rectionem nõ est malum. quando fit cũ
aliis debitis circunstãtiis. Sed quando
non fit aliquo bono fine: sed solũ ad in-
ferendum proximo confusionẽ vel da-
mnum aliquod notabile est mortale. Et
sic intelligũtur quæ dicũtur hic. Vnde
Isid. de sum. bo. dicit. quòd ratio loquẽ-
di quadriperdita eum. Nam aliquis lo-
quitur bonũ bene. vt qui recta humili-
ter annũtiat aliquis malũ male: vt qui
flagitiũ aliquod conatur suadere: ali-
quis bonũ male: qui. s. aliquod bonum
prædicat arrogãt & aliquis malũ bene:
vt qui aliquod vitium narrãdo detesta-
tur. Et sic Christus malũ. i. verbũ oppro-
briosum dixit bene. i. ad correctionẽ &
sic etiam secundũ. S. Tho. & alios licet
habentibus prouidẽtiam familiæ dice-
re opprobria dummodo fiat principa-
liter bono fide & cũ magno moderami-
ne: licet aliqualis surrepat ira. Sed ta-
men frequẽter delinquunt: qui cũ op-
probriis corrigũt: vt experientia docet:
quia ira qui deberet ratione duci fre-
quenter ducit rationẽ. ¶ Quantum ad
tertium tangitur àdmonitio quã Chri-
stus ex dictis corollariè infert. cũ dicit:
(Si ergo offers) si enim vt Aug. ait ira-
sci fratri non est fas: aut dicere racha:
aut fatue: multominus animo tenere
aliqui vt in odiũ indignatio cõuerta-
tur. Hęc ille. Ideo subditur. (Si ergo of-
fers munus tuũ). i. sacrificiũ vel omne
quod Deo offerẽ: siue decima siue ora-
tio vt dicit Aug. (ad altare) vt immoles
Deo per te vel per aliũ puta sacerdotẽ.
Per quod altare etiã ipsa fides intelli-
gitur qua Deo aliqua offerimus (& ibi
recordatus fueris: quia frater tuus ha-
bet aliquid aduer. te) Secundum autẽ
Aug. Hie. & Cyril, ille qui est læsus ha-
bet aliqd aduersus aliũ: ideo ire ad aliũ
nõ tenetur: sed è cõuerso vt hic dicit:

sed

sed tamẽ habet habet dimittere & percere offensam. Si tamen Iesus prius rogauerit Chry. magnam habebit mercedem. (Relinque ibi munus tuum ante altare:& vade prius reconciliari fratri tuo.) Vade inquam gressu corporis si commode potes sin autem non potes: quia forte est vltra mare vade secundũ Aug. saltem gressu mẽtis iturus gressu corporis tẽpore oportuno (Et tunc ve. offer munus tuum) & Deo acceptum erit. Chry. super Matt. Ecce Deus à discordantibus nõ vult accipere sacrificium. ...ergo perpendite quantum sit malum discordiæ propter quod & illud ...icitur per quod culpa relaxatꝛ. Vide autẽ misericordiam Dei quomodo hominũ vtilitates aspexit amplius quàm suos honores. Plus enim diligit concordiam fidelium quàm munera. Quãdiu enim fideles homines aliquam dissentionẽ habuerint munus eorum non suscipitur oratio non exauditur. Nemo enim inter duos inimicos potest esse fidelis amicus amborum. Ideo & Deus non vult esse amicus fidelium: quandiu inter se fuerint inimici & nos ergo fidẽ domini non seruamus si inimicos eius diligimus & amicos odimus. Qualis autem præcessit offensa talis debet sequi recõciliatio. Si cogitatu offendisti: cogitatu reconciliare: si verbis offendisti verbis recõciliare. Si operibus offendisti: operibus reconciliare. Omne enim peccatũ quomodo committitur: eo modo & pœnitentia de eo agatur. Hæc ille. ¶ Moraliter sciendũ est quòd secundum scripturas & sanctos quadruplex est munus quod Deo offerre nos decet & oportet. & nullum eorum sine proximi charitate gratum est Deo. Primum est munus à manu quod in eleemosynarum largitione consistit. Secundum est ab obsequio. quo. s. totum corpus nostrũ in Dei seruitio mãcipamus. E Tertiũ est munus ab ore: quod est munus orationis Deo valde odoriferum. Quartum est à corde quod est munus amoris: sine quo nullũ aliud munus acceptum est. In primo autẽ munere altare est cor nostrũ super quo eleemosynã immolamus quando fit cũ hilaritate: cum cõpassione: cum recta intentione: & fratres sunt angeli quos offendimus nõ assentiendo inspirationibus F eorum: & recõciliamus: cum eisdẽ assentimus: & tunc eleemosynas nostras deferunt ante Deum. Dicuntur autẽ fratres nostri quia eundẽ habent patrẽ: & ad eundẽ imaginẽ sunt facti: & ad eandem hæreditatẽ vocati. In secundo autem altari est fides qua hanc vitã propter aliam perdere nõ timemus. Frater verò noster est spiritus noster quẽ offendimus cũ ei sensualitatẽ præponimus: & recõciliauimus quando post G ponimus. In tertio vero altari est Christus super quo offerimus orationes dicentes per Christũ &c. quia fuit altare terreũ ratione carnis mortalis & æreũ ratione animæ inuictæ: & aureũ ratione deitatis pretiosæ. De his enim tribus altaribus legimus in scripturis. vt Exo. xx. iiij. Ae. xvj. & Apoc. viij. Frater noster est ipsemet quẽ offendimus peccato, & cõfessione vera reconciliamus. In quarto autẽ altari est altitudo trinitatis: de quo Exo. xxvj. Non ascẽdes ad altare meum per gradus In trinitate H enim nõ sunt gradus: sed omnia æqualia: frater autẽ noster est quilibet Christianus quæ recõciliare debemus alias etiã ipsa si qua esset Dei dilectio nõ esset sufficiens ad salutẽ: quia non est vera. Io. iiij. Si quis dixerit quoniã diligo Deum & fratrẽ suum odit mẽdax est.

I *Dominica. vij. post Trinitatem.*
Marc. viij.

CVm turba multa esset cum Iesu nec haberent quod manducarent: conuocatis discipulis ait illis. Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me: nec habēt
K quod manducent. Et si dimisero eos ieiunos in domū suam: deficient in via. Quidam enim ex eis de longè venerunt. Et responderūt ei discipuli sui. Vnde istos poterit quis hic saturare panibus in solitudine? Et interrogauit eos. Quot panes habetis? Qui dixerūt. Septem.
L Et præcepit turbę discumbere super terram & accipiens septem panes gratias agens: fregit & dabat discipulis suis vt apponerent & apposuerūt turbæ: & habebant pisciculos paucos: & ipsos benedixit: & iussit apponi. & manducauerunt & saturati sunt. & sustulerunt
M quod superauerat de fragmentis septem sportas, erant autem qui manducauerāt quasi quatuor milia: & dimisit eos.

CVM TVRBA MVLTA esset cū Iesu &c.) Mar. viij. In præsenti Euan. tangūtur tria puncta quæ sunt. Necessitatis intimatio. Impossibilitatis expositio: & diuinitatis operatio.

¶ Quantū ad primum Christus exponit turbæ necessitatē. ¶ Pro quo sciendum ꝙ bis Christus circa panes miracula fecit semel. s. prope pascha quādo ex. v. panibus satiauit quasi quinque milia hominū, vt habes dñica vlt. post trini. Secūdo post Pente. secundū mag. hist. & de hoc in præsenti Euāg. agitur. Dicitur ergo. (Cum tur. multa esset cū Iesu). s. in deserto (nec haberent quod O manducarent.) Sicut enim dicit Chry. detulerant quidā aliqua cibaria secū: sed primo & secūdo die consumpserāt illa. steterunt autē & tertia die cū Christo attracti dulcedine vultus & morū & doctrinæ eius & miraculorū gloria. Sicut enim di. beatus Mar. tūc sanauit multos cecos: mutos & claudos (conuocatis discipulis suis) vt ostendat ꝙ maiores debēt minoribus sua cōmunicare P cōsilia: in quo apparuit humilitas Christi (ait illis. Misereor super turbā) Misericordia proprie est tristitia cordis de aliena miseria: cui cū possumus subuenire cōpellimur. Est ergo ꝓprie sensitiua passio: & fuit vere & proprie in Christo inquantū homo inquantū vero Deus erat: fuit in eo effectus misericordiæ: qui est subuētio: & etiā affectus vt ad voluntasē pertinet: vt. s. est propositum liberādi à malo. nō autē vt pertinet ad sensum quia sensus non est vbi nō est corpus. (Quia iā triduo sustinent me). i. expectāt: (nec habēt quod mādu-cent). Sicut tñ dicit Theo. Christus circa alimēta non faciebat faciliter miracula: ne propter cibū illū sequerētur. sicut illi quibus ipse dicit Io. vj. Quæritis me nō quia vidistis signa sed quia manducastis ex panib^s & saturati estis. Erat enim panes quos Christ^9 faciebat suauis

A nissimi plus quàm alii. Sed tūc incumbebat necessitas faciēdi miraculū: nam subdit. (Et si dimisero eos) à me (in domum suā). i. ad domū suā ire (deficiēt) lassitudine & fame in via quæ prolixa erat. (Quidā enim ex eis de lōge venerunt). Ecce prouidētia diuina: quomodo se diligentiū curam & sollicitudinē gerit. ¶ Moraliter autē sciendū est primo quòd quatuor sunt hominū genera quæ maxime ieiuniū corporale refu-
B giunt. s. de magna ægritudine cōualescentes: itinerātes: pueri: & senes. Qui autē nouiter ad pœnitētiam cōuertuntur sicut cōualescentes de infirmitate peccati & aggressi sunt viā paradisi: & sunt pueri nouiter in gratia renati: & interdum senes in peccatis inueterati. Igitur indigēt frequētissima diuini verbi refectione. Sciendū est secundo moraliter q olim fuerūt quatuor sine misericordia dura: sed Christus ea, sua
C pietate mollificauit. Vide de hoc. s. dominica. ij. quadragesimæ. ¶ Moraliter etiam sciendū est tertio quòd qui vult cœlesti pane vesci: debet cum Christo esse in deserto & solitudine pœnitētiæ tribus diebus qui sunt tres pœnitentiæ partes. s. cōtritio: cōfessio: & satisfactio. Vel ad literā debet esse quantū potest: & quantū licet solitarius: quia dicitur Osee. ij. Ducā eam. s. animā deuotā in in solitudinem & loquar ad cor illius.
D ¶ Quantū ad secundū tāgitur quomodo apostoli exposuerūt Christo impossibilitatē satisfaciēdi necessitatib⁹ turbarū cum dicitur. (Et rñderunt ei discipuli sui) qui vt dicit Theo. adhuc nō intelligebāt nec virtuti eius propter priora miracula credebāt. Vnde istos poterit quis hic saturare panib⁹ in solitudine. Et intellige quòd nō credebant virtutē Christi plene & perfecte tantū quantū ipse merebatur: nec tātum quantū ipsi E
postea fecerūt vel nō ita firmiter The. Ipse autē dominus nō eos vituperat. ex hoc instruens nos q nō debemus ignorantibus & nō intelligētibus grauiter irasci: sed eorū ignorantiæ cōpati. Hæc ille. (Et interrogauit eos) nō ex ignorātia vt dicit sanctus Remigius. sed vt ex eorū respōsione miraculū clarius appareret. Quot panes habetis? Qui dixerunt: septē. Et præcepit turbæ discumbere super terrā. & non super fenū. Si- F
cut enim dicit mag. hist. ex feruore solis in terra illa iam post Pētecostem nō erat fenū sicut prius quādo prope pascha Christus aliquid simile legitur fecisse. Sic ergo patet quomodo naturaliter erat impossibile q apostoli turbæ satisfacerēt de alimentis: ideo oportebat adesse tertiū. i. operationē deitatis. ¶ Pro hoc autē sciendū est q secūdum Dio. ad prouidētiam diuinā spectat nō destruere rerū naturas sed saluare. Super quibus verbis & multis aliis ego co- G
gito q sicut homo nō debet sine necessitate inuocare Deū, vt miraculose faciant, quod aliter fieri potest. ita etiam nec Deus hoc facit: ita quòd facit miracula ad subueniendū necessitatibus hominū nisi vbi deficiunt causæ secūdæ sicut nec sapiens dñs exequitur officia seruorū nisi vbi illa non suppetunt. Et si dicatur quòd interdum facit aliquid miraculose ad fidem astruendā: quod aliter fieri poterat: sicut quando sana- H
uit socrum simonis. Dico primo quòd loquor de miraculis factis ad hominum temporalem subuentionem: & secundo quòd secundæ causæ non poterant facere id quod tunc miraculose factum est & fieri (vt in Euāg. Mat.) oportebat sicut est ipsa sanatio mulieris īfirmę: approbatio doctrinę christi:

I consolatio discipulorum &c. ¶ Morale autem documentum est hic ꝙ Christus docuit cum prius requisiuit de numero panum:ante quã aliquid diuinitus efficere voluerit scilicet vt nullus ita in diuina prouidentia,& virtute cõfidat:quin prius omni modo & via faciat quod facere potest:vt habeat oportuna. Sed cõtra:quia beata Agatha medicinam carnalem sui corpori exhibere recusabat. Ad hoc dicit beat. Tho.ij.ij.q.xcvij.art.j.ad tertiũ ꝙ beata agatha ex parte erat diuinam beneuolentiam erga se.vt vel non pateretur infirmitates pro quibus corporali medicina indigeret:vel statim sentiret diuinæ sanationis effectum. Hæc ille. Et esset simile de omni alio in simili casu. Nec tamẽ est peccatũ si quis in his quæ facere potest oret deũ vt sibi assistat & se adiuuet: quia in his etiã quæ possumus impedtri multipliciter possumus & deficere. ¶ Quantum ad tertium tangitur operatio deitatis: cum subditur. (Et accipiens septem panes gratias agens) in signum vt dicit Remigi. ꝙ de omnibus beneficiis gratias gratias deo refert debemus (fregit & dabat discipulis suis vt apponerent:& apposuerunt turbæ) Ipsi apostoli immediate in signum ꝙ diuina ad inferiores per superiores deriuãtur:iuxta doctrinam.s.Tho.& Dio. (Et habebant pisciculos paucos.) Erant ergo pisciculi.i. parui pisces quo ad quantitatẽ continuam:& pauci numero quo ad discretam. Et ipsos benedicens) Ipsa aut cõiunctio:& notat etiam panes fuisse benedictos. ¶ Est aũt cibus benedicendus propter tria. Primo ne cum eo diabolum glutiamus sicut eum deglutiuit monialis in lactuca.vt Gregorius narrat in lib.dialogus. Secundo contra venenum & alia corporaliter nociua, vt idem narrat de beato Benedicto ibidem qui signo crucis cõfregit vas in quo ei pot⁹ eũ veneno erat oblatus. Tertio vt ex diuina virtute cibus nobis fiat amplius salubris. (Iussit apponi. Sequitur autem diuina operatio cum subditur. (Et manducauerunt:& manducauerũt.& saturati sunt.) Quo aũt fuerint isti panes à Christo miraculose augmentati:vide infra dominica vlt.quia eodẽ modo & isti & illi fuerunt multiplicati. (Et sustulerũt quod supererat de fragmentis septẽ sportas) ad maiorem euidentiam:facti propter quam etiam euidentiã subditur. (Erat autem qui manducauerant quasi quatuor milia:& dimisit eos) saturatos in domum suam. ¶ Sed contra quia beat. Matt. dicit eos fuisse quatuor milia extra mulieres & paruulos. Quomodo ergo dicũtur fuisse quasi quatuor milia:cum ly quasi videatur diminutionem importare? Ad hoc ꝙ ly quasi aliquando diminutionem: sed non semper. Nam aliquando dicit similitudinem vt.ij.ad Corin.vj. Quasi tristes, semper autem gaudentes. Aliquando veritatẽ vt Io.j. Quasi vnigeniti a patre & sic sumitur hic. Quãuis dici possit ꝙ non erant complete quatuor milia & tamẽ dicuntur fuisse quatuor milia:quia deerat parum. ¶ Allegorice autẽ sciendũ est secundũ Bedã ꝙ per quinque panes hordeaceos de quibus habes infra dominica vlti. significata est litera veteris test. spiritualis gratia plena: sed in præsenti refectione gratia & veritas noui testamẽti Triduo vero dominum expectantes secundũ Theo. sunt quæ trina immersione baptizantur. quos vt Gre. dicit in li. mor. dominus vult verbi dei pabulo refici ne deficiant in præsen

A sentis vitæ laboribus de longè venien
tes secundum Bedam sunt quæ ex gen
tibus idolatris crediderunt: de prope
vero qui ex Iudæis fide. Et in priori
quinque panum refectione quæ statū
sub lege significabat super feno sede-
bant conuiuæ vt dicit Bed. quia carnis
desyderia cōprimere lex iubebat. Hic
B vero super terram: quia in nouo testa-
mento ipsas quoque terrenas faculta-
tes contēnere consuluit dominus. Se-
ptem panes secundum Hiero. septem
sunt dona spiritussancti. & horum fra-
gmenta sunt mystici intellectus huius
septenarii secundum eundem: vel sunt
diuersæ participationes eorū à diuer
sis hominibus post statum primitiuæ
ecclesiæ: in quo illa dona plenissimè: &
vt ita dixerim ad satietatem sunt ha-
C bita in visibili spiritussancti missio-
ne. Frangere panes secundum Bed. est
aperire sacramenta. Grarias agere
est de salute humani generis congaude
re: per discipulos distribuere est ad nos
per illos cœlestē scientiā deriuare. Di-
scipuli secundum Hier. sunt libri noui
testamenti: quoniam partem piscis assi
dominus resurgens postulat. Septem
sportæ ab apostolis collectæ septē sunt
D ecclesiæ secundum Hier. Et per septem
intendit Hie. vniuersitatē ecclesiarum.
Quatuor milia secundum Theo. sunt
quatuor virtutibus perfecti vnde & ve
lut fortiores plura comederunt paucio
ra reliquerunt quia hic septem sportę
ibi duodecim cophini super sunt & hoc
quia quinq; milia erant. i. quinq; sensi-
bus seruientes. Omnia prædicta in con
uiuio sunt noui testamenti. ¶ Moraliter
sciendum est secundum Bedam quod
id quod turba comedere. i. operari ne-
quit apostoli. i. perfectiores colligunt si
ne operantur. Saturatur tā turba quia

si seruet mādata ad vitam perueniet etiā E
si concilia non obseruet. item morali-
ter sic dicit Ambr. super Luc. cū domi-
nus panes frāgat & det discipulis. si tu
manus non extendas tuas vt accipias
tibi escas deficies in via: nec poteris in
eum culpam referre qui miseretur &
dederit. Hæc ille.

Dominica. viij. post
Trinitatem.
Mat. vij.

ATtendite à falsis F
prophetis qui ve-
niunt ad vos in ve
stimentis ouium:
intrinsecus autem sunt lupi ra
paces. A fructibus eorū cogno
scetis eos. Nunquid colligunt
de spinis vuas? aut de tribulis G
ficus? Si omnis arbor bona bo-
nos fructus facit: mala autē ar-
bor fruct⁹ malos facere: neque
arbor mala fructus bonos face-
re. Omnis arbor quæ non fa-
cit fructum bonum excide-
tur: & in ignem mittetur.
Igitur ex fructibus eorum
cognoscetis eos. Non omnis
qui dicit mihi domine, domi-
ne, intrabit in regnum cœlo-
rum. sed qui facit volun-
tatem patris mei qui
in cœlis est ipse in-
trabit in regnum
cœlorum.

I ATTENDITE A FAL-
sis prophetis &c.Matt.vij.
In præsenti euã.in quę de
falsis Prophetis Ma.vij.In
præsenti Euã.in quo de falsis prophe
tis agitur tanguntur tria puncta quæ
sunt.Præmonitio notificatio :& cõmi-
natio. ¶ Quantum ad primum præ-
nuntiat Christus discipulis suis: & per
illos toti ecclesiæ affuturos falsos pro-
phetas mouens ab eis esse cauendum.
K Causas autẽ huius admonitionis mul-
tipliciter reddit . Primo secundum
Chry.sic.Nam dixerat dominus eccle
siasticas orationes & ieiunia non esse
coram hominibus facienda:sicut hypo
critæ faciunt vt ergo ostenderet talis
ergo ostenderet talis in ecclesia pos-
se fieri per hyprocrisim:admonet ca-
uendos falsos prophetas , id est , hy-
pocritas.Sciẽdum ꝙ sub lege cõmuni
ter serui dei & sancti erant: erãt etiam
L prophetæ ex decursu scripturæ patet.
Erant autem multi prophetæ falsi qui
visiones suas nõ a deo sed diabolo su-
scipiebant:& populum aduertebant a
via dei:& tamen sanctitatem simula-
bant .ideoque simulatores sanctitatis
hypocritas prophetas Christus dicit
sed falsos: nõ quia visiones a diabo-
lo semper videant sed quia sanctita-
tem quæ prophetarum quodammo-
do videbatur ficte prætendunt & intẽ
M dunt fallere plebem. Secundo secundũ
Aug.sic.Nam dixerat dominus paucos
ingredi per arctã viam.Quia ergo hę-
retici cõmuniter pauci sunt respectu
fidelium:ne credant & dicunt se illos
esse qui arctam viã gradiuntur:admo-
net ab huiusmodi cauere & eos cogno
scere.Hos aũt ratione etiã dicta falsos
appellat prophetas. Semper eñ hære-
tici sunt hypocritæ.Tertio iterũ secũ-
dum Chry.sic.Nã dixerat arctam esse
viã vitę:& paucos per eã intrare.Licet
autẽ ita sit:tamẽ muti sunt quæ istam
vitam peruertũt:vt falsi doctores qui
falsi prophetæ appellãtur. Sed contra
q̃a Mat.xj.dicit ꝙ lex & ꝓphetę vsque
ad Ioãnẽ ergo post Christũ nõ erãt fu
turi prophetæ.Ad hoc dicit primo vt
supra dictũ est.secũdo etiã dicit Chry.
in homi.quia propheta quis dicitur:&
quia pronuntiat de Christo se quia in- O
terpretatur & elucidat prænũtiata:vt
doctores Christũ secuturi.Neque eñ vt
ait põt quis interpretari propheticos
sensus nisi per spiritũ prophetiæ.Pos-
sumus autẽ omnes has causas in vnũ
colligere & dicere:ꝙ quia via arcta ad-
cauendum est a falsis prophetis.i.a se-
ductoribus quicunq; sint illi. Sunt aũt
secundũ Tho.super Mar.falsi prelati
qui decipiunt ex intẽtione vel affectu
malo & hypocritæ intẽdẽtes ruinã ali- P
qnorũ & heretici falsa docẽtes.Hęc il-
le . Et nota ꝙ hypocritarũ venenũ est
valdæ nociuum:quia sub colore boni
omnia mala quodã modo persuadent.
Ecclesia quidẽ bellũ tyrannorũ vicit ꝑ
patientiã hæreticorũ aũt ꝑ sapientiã:
sed hypocritarũ bellũ vincere nõ pot
q̃a occultũ& domesticũ est.Dicit ergo.
(Attẽdite)Nõ aũt dicit videre:q̃a tales
nõ erant futuri manifesti : sed occulti
sub ouina pelle.Nã vt ait Chry.in ho.
Vbi res certa est aspicit.i.simpliciter
vr̃:vbi aũt ĩcerta est attẽdit.i.caute cõ
syderat.Itẽ dicit attẽdite.q̃a firma tu-
tela est scire.quẽ fugias.Nõ aũt sic di-
cit attẽdite quasi ĩuito dño diabol⁹ hę-
reses ĩtroducat sed eo ꝑmittẽte.Quia
eñ nõ sine iudicio vult seruos suos hr̃e
ideo ꝑmisit tẽtationẽ q̃a vero nõ vult
eos ꝑ ignorãtiã perire ideo pręmonet.
Hęc ille(á falsis ꝓphetis.i.ab oib⁹ qui
vo-

volūt aīas à veritate puertere & pcipue hæreticis. Et ne dicerēt heretici ꝙ de iudæorū vel gētiliū doctorib⁹ loqtur dñs ideo secūdū Chr.in ho.subdit (Qui veniunt ad vos in vestimentis ouiū) ouile qppe vestimētū: vt ait. est species Christianitatis & simulatę religionis. Nulla aūt sic exterminat bonū sicut simulatio. Nā malū sub specie relatum non cognoscitur: non cauetur. Hæc ille. Ne aūt rursus dicāt heretici qa de veris doctorib⁹ sed peccatorib⁹ inquit dñs: ideo secūdū eūdē subditur (Intrinsec⁹ aūt sunt lupi rapaces. Catholici enim doctores vt ait & si propter peccata sua serui carnis dicātur: nō tñ dicunt lupi: qa Christianos pdere nō qrūt. ¶ Moraliter ista vestis ouina sub qua lupi. i. hæretici abscōdūtur est triplex: sicut ex morib⁹ lupinis colligit. Prima est simulata locutio: quia lupus vt dicitur in li. de animalib⁹ aliqñ fingit vocē caninā: vt credat canis. Et sic aliqñ heretici fingūt verorū canū. i. prædicatorū verba: dicētes aliqua vera: vt sic ptrahāt ad falsa Rom.xvj. Per dulcens sermones & bñdictiones seducūt corda innocētiū. Secūda est simulata cōuersatio in moribus: quia vt in eodē in libr. dicit lup⁹ aliqñ voces humanas effingit vt hō credat. Et sic heretici fingūt cōuersationem humana. i. hūmilē ac modestā. Tertia est simulata operatio: qa lup⁹ sub virētib⁹ foliis se abscondit: vt pascentes oues deultiat. Et sic heretici sub foliis bonorum operū se abscōdūt quæ tñ faciunt intētione peruersa: vt homines electos decipiat. ij. Timo.iij. Habentes quidē speciē pietatis: virtutē aūt abnegātes. Qui aūt nō vult lup⁹ diaboli: sed Christi ouis existere debet verba bona & mores humanos & opera recta absq; omni simulatione exercere. ¶ Quantū ad secūdū Christ⁹ tales nobis p signa notificat: ꝙ necesse erat si eos debuit agnoscere: qa occulti sunt. Latent eñ vt lupi sub ouina specie & vestē. Dicit ergo dñs (A fructib⁹ eorū cognoscetis eos) Sed cōtra: qa dictū est ꝙ dñs de hæreticis potissime loquitur. Apud hereticos aūt aliqñ inueniuntur bonorū operū fruct⁹ apud istos aūt de qbus domin⁹ loquit nūqua ad hoc dicit secūdū Aug. de ver. do. ꝙ isti fruct⁹ à quib⁹ tales cognoscēdi sunt, bona opera q̄ istę exteri⁹ ptēdūt. Talia eñ cū bono aīo fiunt sunt vestimēta ouiū: oues tegētes seu protegentes cū vero fiūt malo aīo: sunt ouiū quidē vestes: vt ait: sed lupos tegūt. Isti ergo fruct⁹ qb⁹ agnoscimur (vt ait) sunt illi de qb⁹ ait apo. Gal.v. Manifesta sunt opera carnis q̄ sunt fornicatio imūditia &c. Et intēdit Au. dicere id ꝙ. s. Tho. dicit expsse. s. ꝙ sicut apparētia opera bona sunt vestes ouiū ita occulta opera mala sunt fructus quibus isti cognoscunt. Sed si sunt occulta: quomodo possunt deprehendi? Ad hoc dicit. s. Tho. ꝙ null⁹ hypocrita diu latere potest si prudenter, & diligenter omnia eius opera consyderentur. Cognoscatur autem maximè eorum mala opera. Primò, secundum sanct. Tho. in repentinis: quia tunc secundum habitum operantur, & non cauent. Secundo secundo secundum Greg. imò quando emergit tribulatio aut tentatio. Tertio, secundū Augu. Aug. de sermo. do. quando consequi nequeunt suum propositum. Quia ergo difficulter cognoscunt dominus dixit: Attēdite. i. diligēter cōsyderate. Tunc enim etiam apud hæreticos ista cognoscemus. Sed cōtra arguit qa possibile est esse hæreticū qui ex ignoran-

I tia fallatur & omnia opera bona ha-
bebat etiam occulta. Ad hoc dico quod
secũdum S.Th.ij.ij.q.xvij.hæresis sem
per nasciť ex superbia vel alia concu-
piscentia. Ideo si quis habet bona ope-
ra,& bonam voluntaté & solũ ex igno-
rantiam erret iste nunquam efficietur
formaliter hæreticus.s.obstinatus quia
suaderi potest ei.& consequenť non est
lupus sed ouis errans. Si tamen possibi
le est hoc aliquando esse raro est & in
K paucioribus, Dominus auté loquiť de
eo quod in pluribus accidit. Ité contra
quia secũdũ Bed.hoc ꝙ hic diciť. A fru
ctibus eorũ &c. de manifestis operibus
intelligiť de quibus licitum est indica-
re ergo modo non sunt dicenda opera
occulta. Ad hoc dico ꝙ Beda manifesta
dicit non ea quæ sunt publica sed quæ
sunt certa etiam si vnus solus sciat nos
auté talia dicimus occulta nõ quia nul
li sint certa sed quia non sunt publica.
L Ne verò aliquis dicat ꝙ impossibile
est cognoscere tales:ideo secũdũ Chry.
rursus rationé; ab humano exéplo po-
nit.di.(Nunquid colligũt) homines co
loni(de spi.vuas aut de tri. fi.)q. d. Si-
cut spinæ & tribuli qui etiã sunt genus
spinarum non possunt producere fru-
ctus bonos cuiusmodi sunt vuæ & fi-
cus sic etiã nec isti seductores possunt
producere bona opera nisi fortè in con
spectu hominũ apparéter tm̃ & non ve
M rè:neq; bono fine sed malo ideo subdi-
tur.(Si oĩs ar.bona.i.bona volũtas)(fru
ctus bonos).i.bona opera facit(inquan
tum est bona in sensu composito(mala
auté)inquantum mala (fructus malos
facit).i.mala opera.¶ Sciendũ est auté
quod duplex est arbor fructifera scili-
cet,in genere naturæ vt anima ex qua
pullulant potentiæ:& gñaliter oé sub-
iectũ ex quo proueniũt accidétia& ma-
teriales arbores ex quibus prodeũt fru-
ctus. Et isto modo omnis arbor est bo-
na,& omnis fructus bonus. Alio modo
est arbor in genere moris:& sic volun-
tas est arbor. Et sic arbor est quidé bo-
na in sua natura tam in homine quam
in angelo,sed ex sua libertate potest se
ipsam facere malã statuendo sibi malũ
obiectum aut malum finem: quo facto
omnes fact⁹. i.omnes operationes quas
per seipsum elicit vel imperat aliis po
tentiis inquantum est mala.i.in ordine
ad malum obiectum vel finem sunt ma
li.¶ Sciendum est vero ꝙ aliquid diciť
impossibile absolutè vt hominem esse
æquum & ex suppositione vt rem albã
effici nigram supposito ꝙ stet alba. I.
sic oportet intelligere quæ sequuntur
(Non potest arbor bona) manens bona
& inquantum bona (fructus malos face
re) secus si mutetur à bonitate. Item se
cus inquantũ est nõ bona: sed mala. Ni
hil enim prohibet voluntatem perseue
rante in bonitate habituali quo ad alia
quod obiectũ vel finé esse malã actu vel
habitu quo ad alia & econuerso. Vnde
quæ de fornicatione non pœnitet: sed
denuo intendit fornicari põt dare elee-
mosinã quod est bonum ex genere: sed
non dat inquantum fornicator & econ
uerso vir misericors quo ad hoc bonus
potest loqui otiosa. Vnde eodem modo
intelligitur ꝙ sequiť (neq; arbor mala
fruct⁹ bonos facere.) Deinde falsi. pro
phetis comminať dicens. (Oĩs arbor)
idest omnis voluntas seu homo qui ha
bet voluntaté (quæ non fa.fru.bo.exci.
& in ignem mitteť & ardet.) Vbi secun-
dum Chry.duæ notanť pœnæ. s.excidi
à regno:& includitur in gehenna ignis.
Vnde ait. Qui comburiť,& à regno ex-
cidiť omnino quæ pœna difficilior est.
Multi aũt solũ gehennã exhorrent: ego

autem casum illius gloriæ multo ama riorem pœnam gehẽna esse dico. Quis enim paruum vel magnum malum nõ suscipiet pater vt videant|& potia di lectissimo filio hoc itaque in gloria illa putemus. Nõ enim aliquis filius sua uis est patri vtiliorũ beatorum requies & dissolui,& esse cũ xpo. Intolerabilis pœna est,& gehenna. Sed si quis decem milia ponat gehennas: nihil tale dicet quale est à beata illa gloria excidere,& odio haberi à christo. Hæc ille. Conclu dit autem finaliter, dñs ex dicta similitudine id quod in ista parte intẽdit di. Moraliter hęretici,& hypocritę qui ex veste ouina cognosci non possunt cognoscunt ex fructibus qui sunt præcipue tres vt colligitur ex scriptura. Primus est doctrina pestifera. Cum enim quis docet dissonam scripturã & sanctis non est habendus pro bono, sed est hoc signum lupi latentis sub pelle ouina. Mat.xij. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bona. Secũdus est vita elata. Nec dico elata patenter quia iam non laterent sub veste ouina: sed elata latenter. Veri enim serui Dei in opinionibus quæ gloriam afferũt quęrunt latere: hypocritæ fingunt se velle latere: sed latenter quærunt oẽm viam apparendi. Mat. vj. apparendi. Matt. vj. Exterminant enim &c. Tertius est impia proles. Hæc enim est generalis regula philosophiæ: quia omne agens agit simile. Quando ergo hi qui ab aliquibus educant sunt viri maligni inuidi oliquentes &c. etiã patres eorum sunt similes. Sap. iiij. Ex iniquis omnes filii qui nascuntur testes sunt nequitiæ aduersus parẽtes suos. ¶ Quantum ad tertium christus comminantur nõ solum talibus prophetis, sed omnibus Christianis simul qui facta consentanea operibus non habent dicẽs. (Non omnis qui dicit mihi dñe, dñe). i. qui mihi verbis honorem exhibet: vera & non falsa docendo) Intrabit in regnum cœlorũ) nisi verbis facta concordent. Sed cõtra istã expositionem arguit Aug. de ser. do. Nã nemo potest dicere dominus Iesus nisi in spirituisancto. Ergo omnis dicens christo: dñe, dñe habet spiritumsanctũ: ergo intrabit regnum cœlorum. Adhoc tripliciter respondetur. Primò, secundũ Aug. ibidẽ ꝙ Paulus accipit dicere pro priæ. s. ꝙ est enuntiare vocẽ secundum quod intellectu concipitur, & amare, seu desyderatur voluntate. dñs autẽ hic accipit dicere generaliter pro sola vocis expressione: secundũ ꝙ dicens nec vult nec intelligit plenè quod dicit. Secundo, secundum Hie. ꝙ cum moris sit scripturarum dicta pro factis accipere iuxta illud. Factis autem negant apostolus de factis loquit, & redit ista expositio in idem cum priori. Tertio, secundum Amb. dicitur. ꝙ à quocunque dicat veritas est à spiritusancto. Et intendit quod possibile est vt aliquis loquatur veritatem motus à spiritusancto q̄ tñ caret gratia spiritussancti. Nõ ergo valet ista argumentatio. Dicit dominus Iesus. i. pręedicat de christo quod ipse sit dominus ergo habet spiritũsanctum per gratiam ad meritoriè operandũ: & si habeat ad verè loquendũ. (Sed qui facit voluntatem patris mei) Non dicit autem voluntatẽ meam nisi latenter vt pote quia eadem est Patris,& Filii: sed dicit patris mei secundũ Chrys. quia hoc gruebat auditoribus vt prius sic crederẽt cum essent imbecilles (qui in cœlis est) per manifestationem specialem suæ gloriæ. Nam illa corpora tanquam nobilissima arguũt maximè potentiã & sapientiã artificis ibiquoq;

I sunt spiritus nobilissimi, & ibi se ad
fruendum omnibus beatis exhibet, &
ibi vt dicit S.Tho.j.par. q.lxvij.ar.iij.
gloria spiritum à principio mundi in-
cœpit angelis & gloria corporũ futura
incœpit in ipso cœlo empyreo: quod
lucidũ est. Tota enim corporalis crea-
tura elucidanda est suo modo; exceptis
infernalibus partibus. Per essentiã autẽ
potentiam, si præsentiã deus vbiq; est:
vt habes.j.q.viij.quia cœlũ & terrã ego
K impleo: dicit dñs Hiere.xxiij. (Ipse in-
trabit in regnum cœlorum). Hila. Cæ-
lestis enim regni iter obedientia volun
tatis dei: non nuncupatio reperitiora.
est. ¶ Moraliter qlibet conari debet es-
se arbor fructuosa: quia bonorum ope-
rum fructibus quis apud Christũ adeo
magnificatur vt eum secum facias cor
regnare. Sed sciendum est quod vt ex
præsenti euan. colligitur triplex est ar-
bor. Prima est sterilis quæ non fructifi-
L cat de qua dicit. Omnis arbor quæ non
facit fructum &c. Sunt autẽ tres causæ
arboris non fructificandæ. Prima. s. ni-
mia frondositas foliorum. i. verborum
quia. s. humor qui debebat in fructus
conuerti: transit ad folia. Isti sunt ficul
nea maledicta à domino. Matt. xxj. Et
secunda nimia proceritas: quia humor
ad plura dilatatur. Isti sunt magni, &
prælati qui dant vanitatibus quæ debẽ
M tur pauperibus. Tertia nimia vetustas.
Dicit autem Arist. quod si perforetur
amigdalus vetus humor in medulla de
puratur. & efficitur arbor fertilior. Sic
inueteratus in peccatis debet in suo cor
de tria foramina facere, contritionis, &
satisfactionis &c. Secũda arbor est quę
facit fructus sed insipidos & malos. De
qua dicitur mala arbor &c. Sunt autem
necessaria multa vt hi fructus fiant bo
ni. s. labor transplantatio, tempus plan-
tationis, & sulculus. Nam secundũ Ari.
arbores syluestres aliqñ fiunt hortẽses
labore. i. cultura. & secundum eundem
arbor alicubi infructuosa fructificat ali
bi & secundũ eundẽ plures plantæ plan
tantur in veræ iuuentutis paucæ in au
tũno perfectæ ætatis, pauciores in hye-
me senectutis paucissimę in æstate ma
læ consuetudinis: quæ feruorẽ ad vitia
facit. Surculus autẽ est verbũ Dei. Ter
tia arbor est bona. de qua scdm Chrys.
nascuntur gẽmæ bonarũ cogitationũ,
& flores bonarũ deliberationum & fru
ctus bonorum operũ. ¶ Quia vero totũ
præsens euangeliũ principaliter ad hoc
tendit vt hæreticorum fugiamus erro
res adeo in præsenti passu recitare vo
lo hæreticos & hęreses secundum quas
variis locis doctrinæ. S. Th. colligunt.
Hæresis igitur vna Sabellii est, quod indi
uinis pater est filius vt natus de virgi-
ne & Spiritussanctus vt sanctificat crea
turã, & habet. iiij. contra Gen. c. v. & vj.
Hęresis Arrii quod filius dei est minor pa
tre secundũ deitatẽ & est creatura. ibi-
dem. Alia hæresis Arrii quod solum pater
est inuisibilis omni creaturę & filius vi
sus est à prophetis. Io. xij. lec. vj. Hære-
sis prima. Originis quod verbũ dei non est
deus essentialiter sed participatiõe tm
Io. j. lec. v. quod spiritussanctus est creatu-
ra facta per verbum dei. Ioan. j. lec. vij.
Quod anima christi cum aliis spiritua
libus creaturis fuit creata ante corpora
& à verbo assumpta, & in fine vnita est
corpori. iiij. contra Gen. c. xxxiij. Quod
animæ creatæ fuerunt omnes ante cor
pora: & diuersis corporibus vnitæ secũ
dum diuersitatẽ peccatorum quæ com
miserunt ante quòm corporibus vnirẽ-
tur. j. par. q. xxiij. Quod sanctorũ beati
tudo, & damnatorũ tam hominum quã
demonum damnatio aliqñ possibiliter
termi

terminabit.j.par. q.lxiiij. Hæresis eius & Arii. q diuinæ personæ deferunt in essentia.j.q.xxxij.Hæresis prima mani chæi.q principia rerum duo sunt.Vnũ bonorum & spirituum tantum.s.Deus. Alterum quod est principiũ malorũ,& corporalium.s.diabolus.ij.di..j.q. j. Quod deus noui testamenti est pater Christi. non autem deus veteris: sed est diabolus.Io.ij.lec.ij. Quod diabolus natura, & non voluntate est malus Io. viij.lec. Quod diabolus est generatus & habet patrem Io.ij.lec.vj.Quod quædam animæ sunt ex bona creatione: quædã ex mala ibidem. Quod quædã animæ sunt de substantia dei.Io.xj.Quod liberum arbitriũ ad peccatũ cogit: & illud vitare non potest de veri.q.xxiiij. arti. ij. Quod non licet comedere carnes, nec oua:quia natura Dei commiscetur eis.j.Timo.iiij.Quod in toto veteri testamento nulla est prophetia de christo & quicquid introducit in nouo de vetere est ex corruptione sup Matt. (Quod deus est corpus & lux infinita & Christus est iste sol visibilis. Io. viij. Quod non est curandum de fide:sed de operibus nec credendum est supra rationem Heb.xij.Quod omnes patres veteris testamẽti tam Patriarchæ quàm prophetæ fuerunt mali,& damnati.Io.x.lec.ij. Quod charitas,vel gratia semel habita amitti non põt quodlibet.iij.q.v.Quod omne matrimonium est damnãdum. j. Timo.iiij.Hæresis manichæi,& Montani & Priscillæ.Quod promissio Spiritus sancti non fuit completa in apostolis sed in eis:ideo negant actus apostolorũ in quibus in apostolis narratur cõpleta.ij.ij.q. cvj. Hæresis Pelagii quod omnia dei præcepta sine gratia obseruari possunt. j. Corin.xij. Quod principium bene operandi est ex nobis sed consummatio ex deo.j. q. xxiij. Quod homo potest mereri sine gratia. ij.dist. xxviij. Quod pueri Christianorum nõ contrahunt originale peccatum sed baptizantur propter regnum Dei.Io.iij. lec.j. Quod pueri non baptizati erunt in domo dei:sed non in regno. Io.xiiij. Hæresis Iouiniani quod homo necessario bene operatur nec potest peccata committere.ij. di.xxviij. Quod omnes beati sunt æquales in prœmio opu.xix. Quod matrimonium æquat virginitati.ij.ij. q. lij. Hæresis Nestorii quod in christo est tantum vna natura Dei, & hominis.j.Corin.v.Quod beata Maria non est mater dei Gal. iiij. Hæres. valentini quod verbũ dedit causam creatori quod mundum crearet.Io.j.lec.vj. Quod principia rerum sunt sex scilicet profundum id est pater, silentium, intellectus veritas,verbum, & vita: ex quibus sunt. xxx. secula. Ioan. primo lec.x.in princi.Hæresis Eulicetis quod in Christo est tantum vna natura composita ex diuina, & humana. Ioan. lec.xvij. Quod corpora resurgentium & Christi non erant palpabilia: sed vt ventus quarto contra Gene.cap. lxxxiiij. Hæresis Hebionis quod Christus conceptus est ex semine viri quarta distinct.xxx.Hæresis Hebionis,Fotini, Cherici : & Pauli famosaceni : quod Christus non fuit ante matrem: sed purus homo meruit deitatem. tertia parte quæstione decimasexta. Hæresis Gabaonitarum,quod Christus est compositus ex natura diuina, & humana ideo est semper immortalis,quodlibet quarta quæstione quinta Hæresis. Priscianistarum quod omnia facta hominum etiam Christi certis horis subiecta sunt Ioan. ij. Hæresis Theodori Mosuesteni : quod in veteri testamento nihil

I expressè dicitur de christo. In prologo super Psal. Hæresis Eunomii: ꝙ filius dei est omnino dissimilis patri. Io. lec. viij. Hæresis Nazaranorum quod fides christi sine operibus legis Moysi nõ sufficit ad salutem opti. iij. Hæresis Heluidii. Quod mater christi non mãsit virgo post partũ. iiij. di. xxx. Hæresis Vigilantii impugnantis voluntariam paupertatem. iij. contra Geñ. cap. cxxj. Hæresis Desyderii lombardi de secta Ca-
K tharrorũ dãnantis statum egentium cũ christo facultatibus relictis. opu. xix. Hæresis vilielmi de sancto amore: ꝙ paupertas habitualis est licita: non aũt actualis. ibidem. Hæresis Pauperum de Lugduno, quod quilibet iustus est sacerdos: & quilibet sacerdos iustus Heb. vij. Hæresis Græcorum ꝙ sancti nõ vadũt ad paradisum vsque ad diem iudicii. iiij. cõtra gentiles. ca. xcj. Hæresis Montani ꝙ prophetæ nõ habent lumen ad
L iudicandũ: sed sunt arrepticii. de veri. q. xij. Hæresis incepit apud Iudæos: & venit inter Christianos ꝙ serui dei nõ dei non debent esse serui hominum. Titum. ij. Hæresis Nouatianorum ꝙ peccans post baptismũ non potest resurgere ad gratiam per pœnitentiã. iij. parte q. lxxiiij. Hæresis Catafrigarum. ꝙ mulier põt habere ordines sacros. j. Tim. iij. Hæresis Abbatis Ioachim ꝙ in diuinis essentia generat essentiam: sicut deus
M generat deum. j. q. xxxix. Hæresis Macedonii ꝙ Spiritussanctus est minister patris & filii. Roma. vij. Hæresi Simonis magi ꝙ gratia spiritussancti est venalis. ij. ij. q. c. Quod mundus est factus à quadam superna virtute: non à deo. ibidem. Hæresis Petri albaialarei. quòd deus non põt facere nisi quæ facit propter ordinem iustitiæ & sapiẽtiæ eius. vel quia agit ex necessitate naturę depo. q. j. art. v. Hæresis Articlinitarũ ꝙ N
in sacramento Eucharistiæ materia offerenda est panis, & caseus. iij. q. xliiij. Hæresis Catafrigarum & Decianorũ ꝙ in eodem offerẽdus est panis, ex pueri sanguine confectus. ibidem. Hæresis Aquarior. ꝙ in eodẽ aqua offerenda est sine vino. Ibidem. Deum non esse autorem omnium bonorum est hæreticum. Matt. q. viij. Deum non videri per essentiam à beatis est hæreticum. ij. dist.
xxiij. In deo esse cõpositionẽ, vel accidẽs: vel aliquid præter deum esse æternum est hæreticum de po. q. viij. ꝙ aliquid sit non creator neque creatur est hæreticum. de po. q. viij. Diabolum nõ esse factum per verbum dei est hæreticum Io. lec. vj. Omnia redire eadem numero post multa tempora est hæreticũ iiij. cõtra gen. c. lxxxij. Dimensiones sacramentales esse æquales dimensionibus corporis christi est hæreticum. opu
xj. fuisse aliquid in Adam non infectũ P originali peccato ex quo formatum sit christi corpus est hæreticum. Ioan. iiij. Beatam Mariam nõ esse matrẽ dei est hæreticum. iij. q. xxxv. Melchisedech fuisse filium dei est hæreticum. He. vij. Gratiã dari ex meritis, est hæreticum. Ma. q. viij. ꝙ actus meritorius nõ excedat facultatem naturę: est hęreticũ. Virtu. q. ij. quòd Angeli aliquid creẽt est hæreticum. ii. dist. xviij. Animas descẽdere à comparibus stellis: est hæreticũ. Q opu. xxviij. Non omnes esse obligatos obedire Papæ est hæreticum. opu. xix. Episcopum non differre à simplici sacerdote: est hæreticum. ij. ij. q. clxxxiij. Aliquid in sacra scriptura esse falsum est hæreticũ. Io. xiij. Quod homo nõ resurgat idem numero est hęreticum. Io. xiij. Quod homo non resurgat idẽ numero est hæreticũ. iiij. dis. xliiij. Quod hom

A homo mouetur de necessitate ad ali-
quid eligendũ: est hęreticum. Mat.q.vj.
quòd melius est in seculo manere, &
operibus pietatis vacare quã intrare
religionem: est hæreticum, & diaboli-
cum quodli.iij.q.v. Votum vel iuramẽ
tum de aliquo bono posse sine peccato
dimitti: est hæreticum. quodlib.iij. q.v.
Omne iuramentum esse peccatum: est
hæreticum.ij.dis.xxix. Non esse pecca-
B tum illud quod est contra præceptum
dei: est hæreticum. quodli.iij.q.v. Nega
re prouidentiam dei circa ista inferio-
ra est hæreticum.j.q.viij. Fornicationẽ
simplicẽ nõ esse peccatũ: est hæreticũ.
quodli.iii.q.v. Omnem actum matri-
monii semper esse peccatum est hære-
ticum.iiij.di.xxvj. Aliquem descende-
re ex Adam per commixtionem viri &
& mulieris: & non contrahere origina-
le peccatum est erroneum.xij.quæstio.
C iiij.artic.iij.

Dominica.ix.post trinitatem.
Luc.xvi.

HOmo quidam erat
diues, qui habebat
villicum: & hic dif-
famatus est apud il
lum, quasi dissipasset bona il-
lius. Et vocauit illum, & ait il-
li, Quid hoc audio de te? Red-
de rationem villicationis tuæ.
Iam enim non poteris villica-
re. Ait autem villicus intra se,
Quid faciam? quia dominus
meus aufert à me villicationẽ.
Fodere non valeo, mendicare
erubesco. Scio quid faciam
vt cum amotus fuero à villica- E
tione, recipiant me in domos
suas. Conuocatis itaque singu-
lis debitoribus domini sui, dice
bat primo, Quantum debes do
mino meo? At ille dixit, Centũ
cados olei. Dixitque illi, Acci-
pe cautionem tuam: & sede-
cito, et scribe quinquaginta.
Deinde alio Dixit, Tu vero F
quantum debes? Qui ait, Cen
tum choros tritici. Ait illi, Ac
cipe literas tuas, & scribe octa-
ginta. Et laudauit dominus vil
licum iniquitatis quia pruden
ter fecisset: quia filii huius secu
li prudentiores filii lucis in ge
neratione sua sunt. Et ego dico
vobis, Facite vobis amicos de G
mãmona iniquitatis: vt cum de
feceritis recipiant vos in æter-
na tabernacula.

HOMO QVIDAM erant di
ues: qui habebat villicũ &c.)
Luc.xvj. In præsenti euange
lio cõtinẽtur tria pũcta: quę
sunt: Dura exactio, Astuta cautio, &
Amplectuda cõclusio. ¶ Quãtũ ad pri- H
mum tangitur exactio: quã dominus fe
cit à villico super ratione reddenda. Et
quia euangelium parabolicũ est: litera
lem sensum oportet ex methaphorica
significatione suscipere. Diciĩ ergo (Di
xit Iesus discipulis suis parabolã hãc.)
Quidam autem sit parabolam: & qua-
re dominus parabolice loquebatur: ha-
bes dominica vlt.post epi. (Homo qui-

I dam erat diues (Iste secundũ Chry. est deus qui est diues in thesauris corporalibus. ij. Corinth. iiij. Pro nobis egenus factus est cũ esset diues. Et spiritualibus. Eph. ij. deus aũt qui diues est in misericordia. Et cælestibus. Ps̃. Gloria, & diuitiæ in domo eius. Vel secũdũ alios est christus. Sed siue deus sit siue christus: solus est diuitiarũ dominus. Nos ei non domini sed dispensatores earũ sumus: ideo subditur. (Qui habebat vil-
K licum. i. hominem cui diuitias deus dedit: secundùm Theo. Et hic christi villicus secundùm Gorram est triplex. s. prælatus in spiritualibus: & princeps in temporalibus, & quilibet christianus in vtrisque. Est autem secũdũ Bed. & Hiero. villicus propriè villæ gubernator. œconomus aũt pecuniæ, & frugũ, & omnium habet dominus dispensatorem. Ex quo patet quòd villicus est quẽ nos castaldũ dicimus: quasi ville custo-
L stodem. œconomus aũt est factor vulgariter dictus. Sumitur aũt hic villicus pro œconomo: vt dicit magister hist. (Et hic diffamatus est apud illum). s. dominum suum (quasi dissipasset bona illius) expendẽdo in vanitatibus Theo. Dum nõ exercemus dispensationẽ opũ ad libitum domini: sed ad proprias illecebras: cùm ipsis abutimur, criminosi villici sumus Hæc ille. Diffamatur aũt homo apud deum: nõ quasi angeli vel
M homines annuntient deo occulta crimina quæ lateant eum: sed quia homo est causa sine qua non ꝙ deus ista nouerit dum facit esse quod deus scit esse factũ Si enim non homo peccaret: deus nunquã sciret eũ peccare. Et quia homo põt peccare, & nõ peccare, põt etiã facere ꝙ de⁹ sciat, vel nesciat suas iniqtates & hoc loquẽdo absolute. Supposito tñ ꝙ de⁹ sciuerit aliquẽ peccaturũ: iã iste nõ

põt facere ꝙ deus hoc nesciat. Sed tñ N
nõ est necesse ꝙ deus sciuerit in præteritũ: quia nihil apud deũ trãsit: vñ semp est liber in sciẽdo vel nõ sciẽdo. Vide de his capreolũ. j. di. xl. & infra in qõnibus Et nota ꝙ ista diffamatio, vel accusatio fit multiplici testimonio. primo, remorsu conscientiæ. Ro. ij. Testimonium reddam. &c. Secũdo, euidẽtia operũ. Geñ. viij. Clamor: Sodo. & Go. &c. Tertio clamore vicinorũ. Prouer. xj.
Qui abscõdit frumẽta maledicet in po- O
pulis. Quartò, quærela pauperũ pene occisorũ fame. Geñ. iiij. Vox sanguinis fratris &c. (Et vocauit illum, & ait illi, Quid hoc audio de te.) Vocat aũt dñs villicũ secũdũ Chry. qñ cũ timore mortis cõcutit & reprehendit eũ propria conscietia de rebus male cõsumptis: vñ ait. Quotidie talia p effectus nobis exclamat dñs oñdẽs fruẽtẽ in meridie sospitate: postquã vesperascit exanimem: & aliũ inter prãdia expirãtẽ: & diuersi di- P
uersimode ab hac villicatione discedimus. Hæc ille. Redde rationẽ villicationis tuæ). i. reddes in tpe mortis. Tũc enim ex toto amouetur homo ab administratione tpaliũ. Quilibet eñ villicus reddet rõnẽ de ingressu ad id quod habebat dispẽsare: & de progressu, & de egressu. Et qdem si sit prælatus. dicitur illi. Mat. xxij. Quõ huc intrasti. Quis te introduxit: virtus aut dolus: deus aut Diabolus: gratia vel nummus caro, vel spũs: redde ergo rõnẽ si p fraudulẽtiam, aut violentiã, aut pecuniã, aut carnalẽ intrasti ad locũ sinceritatis, & libertatis, & gratitudinis, & spiritualitatis. Et de pgressu. qũo vixit quò ad se, & alios. Hier. xiij. Vbi est grex qui datus est tibi. Et de gressu. quõ. s. in tota vita se præparauit ad mortẽ. Deut. xxx. Vtinam saperẽt, & intelligerent, ac nouissima prouide-

A uiderent.(Iam enim nõ poteris villica
re).i.bona temporalia dispensare. Nam
post mortẽ si anima est separata nõ vti
tur tẽporalibus: similiter neque si reas-
sumpserit corpus: quia ille status. s. re-
surrectionis non est animalis. vt tempo
ralibus egeat ad victum, aut vistitum.
Sciẽdũ est aũt ꝙ villicare secundũ an-
tiquos dictum est: modo autem villicor
dicitur. ¶ Moraliter iste villicus quẽli-
bet hominẽ significat, cui deus curã vil
B le.i. proprii corporis cõmisit, & virium
animæ: vt hæc exercẽs domino fructus
bonorũ operũ reddat. Hoc aũt in præ-
senti tñmodo vita facere põt, nõ in fu
tura Chry. post trãsmigrationẽ hinc fa
ctã nõ est tempus operandi. Vita præ-
sens habet exercitiũ mãdatorũ, futura
verò solatiũ. Si nihil operatus es hic: fru
stra in futurũ curas. Sed nec mẽdicãdo
proficies. Huius iudiciũ sunt virgines
fatuæ: quæ imprudenter à prudẽtibus
C mẽdicauerũt: sed reuersæ sunt vacuæ.
Quilibet enim suã cõuersationẽ vt tu-
nica induit. Nõ est aũt exuere, nec cãbi
re cũ alio. Hæc ille. ¶ Quãtũ ad secun-
dũ tangitur qũo villicus fuit cautus: cũ
dicitur. (Ait aũt villicus).i. homo diues,
& malus (intra se) timore mortis dante
cõsyderare de futuris. (Quid faciam:
quia dñs meus aufert).i. vult auferre,
vel auferet cito (a me villicationem).i.
D vsum diuitiarum mearum. q.d. Quid
erit de me cũ vita ista fuerit terminata
& deũ pro malè dispẽsatis facultatibus
inimicum habebo? (Fodere non valeo
i. propriis naturę meæ viribus nõ pos
sum mihi de salute post mortem prouĩ
dere (mẽdicare) a religiosis, & seruis dei
gratis petẽdo spiritualia suffragia (eru-
besco). Erubescet enĩ diues nisi sit stul-
tus velle à religiosis obtinere suæ ani-
mæ consolationem quibus subsidia tẽ-
poralia pro vita corporali eorum sustẽ E
tanda non exhibet. Statim autem quòd
diues ita consyderat non deest cœlestis
inspiratio, vt bonum consilium sumat:
vnde sequitur. (Scio) deo scilicet intrin
secus inspirante, & adiuuante (quid fa-
ciam) dum est tempus villicandi. Cogi
tat enim per diuitias quibus malè vten
do acquirebat dãnationem dando ex
eis eleemosynas pauperibus æternam
acquirere salutem, vt pauperes eum re
cipiant idest sint ei causa quòd recipia F
tur in vita æterna: vnde ait (vt cum a-
motus fuero à villicatione (in die ra-
tiocinii idest mortis (recipiãt me) ipsi
pauperes: meis copiis recreati (in do-
mos suas) in cœlestes mansiones: quæ
pauperum sunt qui in hac vita mala
suscipiunt: vt Lazarus de quo Luce.
decimosexto habetur. In has autem do-
mos pauperes diuitem misericordem
suscipiunt dupliciter. Primò, secun-
dùm Chrysostomum inquantum co-
ram iudice præbent testimonium de G
diuitis bonitate: non vocibus: sed osten
sione bonorum. Alio modo: quia meri-
tis, & orationibus eorum deus aliquan-
do de congruo diuiti contritionem, &.
gratiam largitur, iuxta illud Psalmo
gra. cor contritum & humiliatum &c.
non tamen merita sufficiunt.
¶ Ad intellectum verò sequentium
sciendum est: quòd similia non opor-
tet in omnibus esse similia. Vnde quia H
parabola est similitudo non oportet:
vt dicit Augustinus in parabolis o-
mnia significatiue sumere, & scrutari.
Quæ ergo sequuntur de conuocatione
debitorum dupliciter exponi possunt.
Vno modo vt dicatur quòd non est si-
militudo inter villicum istum, diui-
tem quò ad omnia: sed solũ quo ad hoc
quòd sicut ille per diuitias acquisiuit:

sicut

I ſicut manſiones in aliena domo: ita &
iſte. Alio modo vt ſimilitudinem quo
ad omnia ferè excogitemus, & dica-
mus: quòd vt dicit Chry. nihil eſt no-
ſtrum: ſed omnia ſunt ditionis diuinæ.
Hæc ille. Ex hoc autẽ ſequitur: quòd il-
li quos debitores noſtros dicimus ſint
principaliter debitores Dei. Sunt autẽ
debitores noſtri inquãtum nos ſumus
œconomi Dei diues ergo timens mor-
tem, & volẽs ſibi prouidere, ſtatuit pau
K peribus facere miſericordiã, dãdo elee-
moſynas: vel quod idẽ eſt relaxãdo de-
bita. Ideo dicitur (cõuocatis itaq; ſingu
lis debitoribus domini ſui). i. qui debe-
bant ſibi tãquàm œconomo Dei dice-
bat primo. (Quãtum debes dño meo). i.
mihi qui ſum diſpẽſator domini mei.
(At ille dixit, Centum cados olei.) Hoc
exempli gratia poſitũ eſt. Sicut autem
dicit Beda cados græcè, latinè ampho-
ra dicitur continens vrnas tres. i. tria
L quartaria. Vnde vt alii dicunt eſt idem
quod barrile. (dixítq; illi. Accipe cau-
tionem tuam). i. librum ratiocinii in
quo cauetur à deceptione (& ſede citò,
& ſcribe quinquaginta.) Dicit autem
citò: ſignificans quòd prompte eleemo-
ſyna ſit exhibenda. (Deinde alii dicit:
Tu verò quantum debes. Qui ait, Cen
tum choros tritici. (Licet autem cho-
rus multa ſignificet, vt puta multitudi-
nem pſallentium, & quendam ventum.
M tamen hic ſumitur pro menſura decem
modiorũ. (Ait illi, Accipe literas tuas,
& ſcribe octoginta. Et laudauit domi-
nus villicum iniquitatis) non de ſua
iniquitate: qua prius malè diuitias com
miſſas expendebat: ſed de ſua pruden-
tia, & ſagacitate (quia prudenter fe-
ciſſet) pro ſe, & non pro domino. Su-
mitur autem ſecũdum Originem pru-
dentia hic pro aſtutia, & calliditate, ad

malum inclinationem habẽte. ¶ Scien-
dum eſt autem quòd hic eſt diſsimili-
tudo inter materialem, & ſpiritualem
villicum: quia materialis fuit iniquus
dupliciter. ſ. diſsipãdo bona domini ſui
& debitoribus ſine eius autoritate rela-
xando. Spiritualis autem eſt iniquus
primo modo tantum: ſed ſecundo mo-
do eſt iniquus: ſed miſericors. Licet
enim ea quæ ſunt diuitis ſint Dei: ta-
men poteſt ea liberè pauperibus rela-
xare: quia dominus hoc gratum habet.
Sicut autem dicit Aug. de conſen. Euã.
& Magiſter Hiſtoriarũ intendit domi-
nus inferre, quòd ſi iniquus villicus
callidè ſibi proſpiciens, laudari potuit
à decepto domino: quanto magis, qui
ſine iniquitate, & dãno domini ſui has
diuitias pauperibus largiẽdo ſibi ami-
cos facit, poterit laudari. ¶ Ideo autem
prudenter fecit villicus. (quia filii hu-
ius ſeculi). i. qui huius ſeculi opera ſe-
ctantur ſecũdum Bedã: vel (quod idem
eſt) qui quærunt quæ ſibi cõmoda ſunt
in terra ſecundum Theo. Dicũtur au-
tem mali: filii huius ſeculi. Primo: quia
huic ſeculo ſe conformãt contra illud
Ro. xij. Nolite cõfor. &c. Secundò: quia
in ſecularibus ſe occupant. ij. Tim. ij.
Nemo militans &c. Tertiò: quia in hoc
ſeculo hæreditatem deſyderent. Ti. ij.
Abnegãtes omnem impietatem, & ſe-
cularia &c. Quarto: quia ſeculum dili-
gunt: cum dicatur Iac. iiij. Qui enim
voluerit eſſe amicus &c. Boni autẽ di-
cuntur filii lucis. Primò: quia faciunt
opera lucis ad Ephe. ij. Fructus lucis in
omni bonitate. Secundò: quia habent
conuerſationem lucis. Roma. xiij. Ab-
iiciamus opera tenebrarũ. Tertiò: quia
ſunt amatores lucis: quia qui malè agit
odit lucem. Ioan. xiij. Ergo à contrario
ſenſu &c. Quartò: quia ſunt hæredes
lucis.

A lucis.Tobiæ.xiij.Lucida splédebis &c.
(Prudentiores filii lucis).i.his qui spi-
rituales opes pertractant secundum
Theo.(in generatione sua sunt)id est,
in genere suo secundum Orige. Non
enim sunt prudentiores simpliciter:sed
in malo sunt prudentiores, quàm isti
in bono.Theo.Inuenimur autem in hu
manis quidem administrationibus pru
denter propria disponentes:ac summo-
pere satagentes vt si desierimus ab ad-
B ministratione:habeamus vitæ refugiũ.
Cùm vero dispensare debemus diuina
non præmeditemur quæ nobis post-
modum sunt futura. Hæc ille. ¶Mora-
liter exéplo illius villici : quilibet de-
bet meditari se rediturum rationẽ do-
mino suo : atq; semetipsum diligenter
discutere : & secum meditari quid fa-
cturus sit.Et quidem si potest facere.i.
multa bona opera exercere, seruiendo
Deo:de rebus corpore,& anima hoc fa-
C ciat exemplo formicæ, quæ grana pri-
mò congregat in æstate siue messe : &
secundo ea perforat ne germinent sub
terra.Vnde non dicitur solùm formica
quasi ferens : sed etiam quasi forãs mi-
cas. Tertiò,ea decorticat eadem causa:
vel vt sapiant magis. Et quarto si fue-
rint humectata exponit soli ne putre-
scant.AEstas,vel messis est tẽpus præ-
sens,hac ratione : quia possumus labo-
rare,non hac ratione:quia colligimus:
D quia sic æstas est vita beata. Perfora-
tio est auditio verbi Dei quod est gla-
dius : quia sine eo opera bona putre-
scendo germinant,& perdunt meritum
suum homines dum labuntur in putre..
dinem peccati. Decorticatio est expur
gatio peccatorum. Siccare verò ad so-
lem est iugiter intueri vitã Iesu Chri-
sti cuius intuitus siccat humiditatem
affectus terrenorum. Si verò non po-
test fodere,& erubescit mendicare:iam E
vacet eleemosynis quantum potest da-
mno bona domini sui.i.sibi à domino
suo commissa.Nam sic facienda proui-
det sibi in vita : quia eleemosyna est
ignis expurgans facinora. Eccl.iij. Si-
cut in sereno glacies soluentur pecca-
ta tua.Et in morte:quia animam asso-
ciat. Ambro.Non sunt hominis bona
quæ secum ferre non potest:sola mise-
ricordia comes est defunctorũ. Et post
mortem : quia liberat ab inferno.Tob. F
iij. Eleemosyna non patitur animam
ire in tenebras.¶Quantum ad tertium
ponitur conclusio,quam omnes debent
amplecti saltem voluntate si qui actu
non possunt, vt pauperes. De hac dicit
Greg.in lib.moral. Vt ergo in sua ma-
nu homines post mortem quicquam
inueniant eis ante mortem suam dici-
tur, diuitias suas in quorum manibus
ponant:cum subditur.(Et ego dico vo-
bis : facite vobis amicos de mammona G
iniquitatis)Hæc ille. est autem man-
mon dęmon quidam de diuitiis ten-
tans. Inde dicitur mãmona Hebraicè,
quod Latinè, secundum Aug.sonat di-
uitiæ. Dicuntur autem diuitiæ mam-
mona iniquitatis : multipliciter. Vnde
modo secundum Magi. Histo.quia de
iniquitate colligi solent. Vnde, vt ait
vulgata sententia,dicitur omnis diues,
aut iniquus,aut hæres iniqui.Alio mo-
do secundum eundem vt diuitiæ ini- H
quitatis dicantur quas tenemus contra
æquitatem quam proximo debemus :
illæ, scilicet quæ nobis sumpta neces-
sitate superfluunt . Tertiò secundum
Aug.de consen.Euang. dicuntur diui-
tiæ iniquitatis : quia solis iniquis sunt
diuitiæ.Iusti enim & si ista possideant:
tamen diuitias non habent nisi cœle-
stes.Quartò,possunt sic dici : quia sunt

I interdum iniquitatis occasio. Vnde dicit Ambr. Sicut diuitiæ impedimenta sunt reprobis: ita probis sunt adiumẽta virtutis. Hæc ille. Quintò, quia interdũ illicito actu, vel affectu acquirũtur: vt puta per meretriciũ: quãuis ipse tũc licitè percipiãtur. Qualitercũque aũt dicãtur dũmodo nõ dicãtur iniquæ: quia iniusto titulo tenẽtur tãquã alienæ res de quibus certũ est cuius sint, de eis potest: & debet eleemosina fieri. Quidã ta-
K men vt testatur Augu. & magi. hist. ista malè intelligentes rapiũt vni, vt largiãtur alteri: non intelligẽtes ꝙ qui offert sacrificium de substantia pauperis. acsi victimet filiũ in cõspectu patris. Vt cũ defeceritis, per mortẽ recipiãt vos in ęterna tabernacula) Hoc aũt dupliciter intelligitur. Vno mõ vt nostri receptores sint ipsi pauperes: quos amicos per eleemosinas facimus. Et sic videtur intelligere Aug. & Chry. recipiunt autem isti nos in æterna tabernacula dupli-
L ter, vt dictũ est, scilicet testimoniũ reddendo pro diuite misericorde. & etiam suis meritis, & precibus iuuãdo si beati sunt, & iusti. Alio modo secundũ Amb. intelligitur vt recipiãt nos nõ ipsi pauperes, sed angeli, & sanctipatriachę qui efficiuntur nobis amici dũ pauperũ miseremur. ¶ Sed quõ sancti suscipiũt animas. Dico ꝙ suscipiunt, primò, coassistendo deo suscipiẽti tanquã amici: &
M gaudẽdo de suscipiẽti tanquã amici: & gaudendo de susceptione. Secũdò, quia in ipsa hora mortis ad sunt angeli vt de Lazaro suprà patuit. & animas ad cœlum deferunt, vel saltem associant, vt lætitiam ostendant, & vt à dæmonibus defensent. Tertiò, quia allegant merita quibus animæ sunt dignæ suscipi, & pro eis ferunt testimoniũ. ¶ Sed quæritur. Quæ, & vbi sunt ista tabernacula. Non enim possunt esse in cælo, quia N esset foraminibus plenum: quod est irrationabile. Ad hoc dico quod secundũ doctrinam sanctorum, & precipuè S. Tho. in multis locis: cœlum est incorruptibile: & consequenter nõ frangibile: ideò beatum corpus nõ diuidet ipsum cœlum: sed sine diuisione penetrabit: ita quòd duo corpora erunt simul. vt idem dicit in multis locis. Nulla igitur erit actualis superficies cœli infra concauam, & conuexam ejus: sed in poten- O
tia tantùm. Tarbernaculum ergo cuiuslibet sancti proprium est ipsa superficies potentialis in cœlo, quã imaginamur æqualẽ superficiei corporis eius. Pro hoc vide Capreolũ. ii. di. ii. Tabernaculum autem commune est ipsa superficies cœli conuexã. Erũt ista tabernacula Viciniorã, aut remotiora à loco seu tabernaculo, in quo est christus secundũ differentiam meritorum: vt dicit Io. nider vnde in cœlo post resurrectionẽ erit etiam corporalis ordo. ¶ Sed dubitatur vbi erit sedes regia christi. vt circũquaque sanctorũ corpora possint assistere. Dico probabiliter quòd erit in ea parte cœli quæ est suprahierusalẽ siue montẽ oliueti. vbi est passus, & vnde ascendit, & vbi iudicabit. Hęc ergo tabernacula per eleemosinas Christus vult nos assequi. Cyr. Sic ergo docebat Christus affluentes diuitiis summopere diligere amicitiam pauperum: P
& thesaurisare in cœlis. Hæc ille. ¶ Moraliter saluator in hoc euangelio docet nos amicitiam facere. Dicit ergo primò, quòd amicitiam faciamus. Sed aliquando est amicitia bonorum cum bonis: quæ sola est vera amicitia, secundum Tullium. Sed tamen oportet obseruare hæc quæ obseruant qui volunt argentum per alchimiam incorporare

cum

F cum auro impedimenti veram, vnionẽ scilicet ventũ.id est superbiã,& padue res,id est,cupiditatem:& humiditates, id est,obscæna. Aliquãdo est bonorum cum malis,& e conuerso,quæ est periculosa bonis licet aliquando malis sit fructuosa:quia corrumpuntur in vita, inquinantur in conscientia,& offuscantur in fama. Sic vinum,secũdum Chry. super Mat.corrumpitur ab aceto: non econuerso.& lutũ farinam coinquinat, non econtrario.& aurum palescit argẽto,non est econuerso. Tertia est malorum cum malis,quæ raro cedit in bonum. Secundo docet quomodo eam faciamus:quia de mammona iniquitatis id est,dando magis quàm accipiende, si possibile est. Nam amicitia tantò est perfectior quantò diuino amori similior qui non est gratia accipiendi sed dãdi. Deus enim operatur propter suã bonitatẽ cõmunicandam:nõ autem acquirendam:cũ eam habeat,neque perficiendã:cùm sit infinitè perfecta. vnde secũdũ Auicennã solius primi principii actio est merè liberatis:quia omnis creatura operando intendit suam perfectionem acquirere,vel augere: licet nõ semper intendat commodum corporale. Tertiò,ostendit propter quid sit facienda cum pauperibus: quia vt cùm D defeceritis recipiam vos in æterna tabernacula,quæ,scilicet nos ædificamus eleemosynis. Vbi nota quòd aliqui sibi ædificant domum in inferno, vt valde mali. Quidam in cœlo, vt valde boni ædificantes auro amoris dei,& argento amoris proximi,lapidibus prætiosis bonorum operum. Quidam vero in cælo simul,& in purgatorio, vt mediocriter boni. Aedificant autem in purgatorio de ligno,fœno,& stipula vt patet.j. Corum.iii. Per quæ quidam gradus peccatorum designantur igne purgatorii purgandorum. E

Dominica.x.post Trinitatem. Luc.xix.

CVm appropinquaret dominus Hierusalem,videns ciuitatẽ fleuit super illam F dicens, Quia si cognouisses & tu. Et quidẽ in hac die tua,quæ ad pacem tibi:nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies in te circundabunt te inimici tui vallo, & circundabunt te, & coangustabunt te vndique, & ad terram prosternẽt te,& filios tuos qui G in te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ. Et ingressus in templum cœpit eijcere vendẽtes in illo & ementes,dicens illis, Scriptũ est,quia domus mea domus orationis est: Vos autẽ fecistis illam speluncam latronum. Et erat docens quotidie H in templo.

CVM APPROPINquasset Iesus Hierusalem &c.)Luc.xix. Sicut dicitur in libro. mitrali: præsens euange.mense augusti recitatur quia in

I mense tali ciuitas Hierusalē prius à Nabuchodonosor rege babylonis:post ea à Romanis euersa est. In eo aūt tanguntur tria puncta, quę sunt Cordialis cōpassio: Prophetalis præmonitio, & mortalis occasio. ¶ Primum igitur est quō Christus huic ciuitati cōpassus est ¶ Et quò ad literalē qdē sensum sciēdū est ꝙ iste aduētus domini ad Hierusalem est ille in quo cū ramis oliuarū, &
K populi clamorib⁹ intrauit, vt patet ex Euangelio Matt.xxj.& Luc.xix. ¶ Ad intellectū quoque pręsentis Euangelii præsupponunt oīa quæ scripsimus in prima dominica de aduētu domini. Cū ergo dominus descēdēs de mōte oliueti cū tāta gloria ciuitati ꝓpinquasset, & vidisset eā ex cōpassione fleuit. Nota ꝙ Christus legitur fleuisse pluries. Primo, ī natiuitate sua. iuxta illud Sa-
L pien.vij. Primā vocē similē omnibus emisi plorās. Secūdò, in Lazari suscitatione. Io.xj. Et lachrymatus est Iesus. Tertiò, in hac solēni ꝓcessione. Quartò, in sua passione. Heb.v. Cū clamore valido, & lachrymis &c. Hæc sunt quatuor flumina q̄ de paradiso ꝓdierunt Ge.ij. ad toti⁹ mūdi ablutionē, & refrigerationē, fecūdationē, & potatio. Sed videtur ꝙ hic incōgruè fleuerit: qa se-
M cundum Psal. lætabitur iustus, cū vicum viderit vindictam. Ad hoc dixit Gorrā ꝙ cū peccatores affliguntur: licet sit congaudēdū æquitati punientis: tamen etiā est flendū compatiendo naturæ patientis. Vel vt idē dicit: licet flere pro periclitantibus: sed pro dānatis iam periclitatis congaudendū iustitiæ & æquitati diuinę cōtra eorū pertinacē malitiam. ¶ Nota etiā ꝙ ciuitas tota videri poterat ex ipso mōte oliueti quo ad ædificia sed Christus ei appropinquans aliter eam vidit

puta: quia vidit homines ciuitatis in N
spectaculis lætos: quos breui tempore nouerat sua mala deploraturos. Gre. in homi. Fleuit pius redemptor: ruinā perfidæ ciuitatis quā ipsa ciuitas sibi non cognoscebat esse venturam. Hæc ille. Cyrill⁹. Miserebatur illorū Christus qui omnes homines vult saluari, quod nobis nō patuisset nisi per aliqd humanum fleret euidens. Effusæ tam O
lachrymæ sunt signa tristitię. Hęc ille Sequitur (dicēs, Si cognouisses & tu) scilicet fleres mecum ò Hierusalem: quæ modo. quia futura mala non nosti, lætaris. ¶ Sciendū autem ꝙ nostra sunt quibus ad libitum vti possumus. Dies ergo dicitur noster. & non Dei in qua complemētum habemus propriæ voluntatis in voluptatib⁹, & virtus Hierusalē ergo in tali sua die habe[bat] ea quæ pertinebant ad pacē eius temporalē diuitias. s. & delitias mundanos honores. Vnde subditur (Et quidem in hac die) non dicit: in hoc anno: vt ostendat tēporis breuitatē (tua, in qua. s. tuam cōples voluntatē ò Hierusalem, habes (quæ ad pacem tibi) i. ad tuam pertinent pacem. Vel aliter Hierusalem) & quidē in hac die tua lætaris (quæ) dies (ad pacē tibi) ... Causa verò ꝑsentis lætitiæ erat ignorantia futuri mali. q. s. nō cōsyderabat offensam dei præteritā, & præsentem & futuram quo ad mortē Christi: & & consequenter etiā nō cogitabat sui desolationē, ꝙ peste, fame, ferro, & ... mis euertenda esset. Ideo subdit (Nūc autē abscondita sunt ab oculis tuis) s. futura mala. Gre. Si à cordis eius oculis mala quæ īminent abscondita non fuissent læta in præsentibus prospe[ritas] non fuisset. Hæc ille. ¶ Quantum vero ad sensum allegoricum sciendū est

A ꝙ Hierusalem significat ecclesiã militantem: quæ per orbẽ dispersa est: quã Christianitatẽ dicimus. Huic ecclesiæ Christ⁹ appropinquat tripliciter. vno modo per carnis assumptionẽ: qa frater noster effectus est. Ber. Puto, ꝙ me iam despicere non poteris os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Alio modo per misericordiam. Vnde dicit Zacha. j. Cōuertimini ad me dixit do- B minus exercituum. s. per pœnitentiã, & ego conuertar ad vos. s. clementer, per misericordiã: & veniã. Alio modo per fidẽ. Fides enim est ianua, per quã intrat Christus ad animã. Vnde mot⁹ fidei in iustificatione impii est primũ. secundũ. s. Tho. in. iiij. sententiarũ. Et sine fide impossibile est placere Deo: ad Heb. xl. Christus ergo sedens super asinã nostræ humanitatis, & veniẽs ex C monte oliuarum, id est, misericordiæ quã diu nos tolerauit: & exercens per ministros suos officiũ sanctæ prędicationis quo de credẽdis, & agendis docemur: appropinquat ecclesiæ militãti. Et videns eam virtutibus vacuam quò ad multos, & plenã vitiis. i. luxuria superbia, auaritia. simonia, iniustitia. & huiusmodi. Videns quoque quia D in exilio lætat̃ vane & inaniter: ignorans quæ mala sunt ei ventura: quo ad singulos in vita, & in morte & quo ad omnes per bella, & famẽ, & pestem, & persecutionem; antichristi fiet super illã, non quia vere doleat: quia neque Deus, neque homo beatus potest dol e re: sed quia ad modũ flentis se habet. Isto enim modo possumus etiã dicere illud Hie. xxxiij. Angeli pacis amare flebunt; Vellent eñ Deus, & beati nostrã salutẽ volũtate antecedente. & si non consequẽte: vt patet ex. s. Tho. j. par. qõ. xix. arti. vj. Plorat etiã Christus verè super ecclesia sua non per se E se ipsum: sed per seruos suos:, quos replet amaritudinè super iniquitatibus quæ fiunt in clero. & in populo: quem sibi suo cruore comparauit. O quantũ modo ecclesia deflẽda est: sed post tenebras spero lucẽ. Verè annum nunc agimus. Mccccc. quando hoc opus vltimo castigatum est vere annũ agim⁹ Iubilæi in quo taliter in Christianos a gunt Christiani: vt inimic⁹ fidei teucer qui iã in viscera Italiæ parat ir- F rumpere: pro remedio expectet̃ imo, & expectatur, Sed omnipotẽtia, & infinita misericordia dei nostri, & saluatoris Iesu Christi, ex malis summis, vt credo, elicient maxima bona. Credo enim in vnum deũ, patrem, filium, & spiritumsanctum. Credo filium dei de virgine natum, crucifixum mortuum, & sepultum resurrexisse, & sedere ad G dexteram dei, ac spõsam, quã sibi suo sanguine comparauit dulciter amare.

¶ Quantum vero ad sensum Anagogicum sciendum est ꝙ quando aliqd est figura alterius non est necesse imo aliquando est impossibile: ꝙ ea quę dicuntur de figura verificentur de figurato: sed quæ de figura dicũtur inquantum est figura, illa dicuntur etiã de figurato. Exemplum huius est si Hercules habeat marmoream statuã: H si dicas hæc statua vel mago habet nasum aqlinũ, vel faciẽ venustã eadẽ, & de hercule dici poterũt Sec⁹ vero si dicas hæc statua est marmorea, non enim Hercules erat marmoreus. Eodem modo cum Hierusalẽ sit figura supernæ patriæ: quæ dicuntur de Hierusalem materiali inquantum differt à cœlesti vt puta ꝙ est scelerata ciuitas aut ꝙ est à Deo puniẽda ista non possunt intelligi de cœlesti.

I ¶ Sciendum etiam est ꝙ quæcũq; sunt in ali quo similia .: necessario etiam sunt dissimilia,in alio. Si eñ in nullo essent dissimilia iam non distinguerentur in aliquo,& consequenter non essent plura,& consequenter etiã non essent similia. Vnde & boni dialectici concludunt:ꝙ quæ sunt similia,inquã tum sunt similia,sunt dissimilia.stãte ly & inquantũ replicatiuè & non specificatiuè. Ex his sequitur ꝙ iste passus
K Euangelii non potest exponi anagogicè quantum ad omnia , vt puta quãtũ ad hoc quod dicitur ꝙ abscõdita sunt mala ab oculis eius sed solũ quãtum ad aliqua puta ꝙ Christus appropinquabat ei,& huiusmodi. Dicamus ergo ꝙ superna Hierusalẽ quando Diabolus peccauit fuit destituta suis ciuibus non qui iam illam intrauerant : quia diabolus nunquã fuit Beatus,vt patet. j.q.lxj.ar.iiij.sed qui illã mox fuerãt,
L ingressuri : quia Angelus :per vnicum opus meritoriũ meretur felicitatem: quã & statim accipit nisi præstituatur impedimentũ vt patet.j.q. lxij.art,v. Hinc est ꝙ saluator noster in parabola de habente centũ oues quarũ nonagintanouẽ reliquit in deserto : ipsum cœlum appellauit desertũ.i.de relictũ secundum beatum Gre. Saluator ergo noster ex sua misericordia.vt pote descendens ex mõte oliuarũ ? ascendens
M asinæ nostræ mortalitatis per incarnationem:& iter per mundũ faciens bene faciendo,& sanando omnes oppressos à Diabolo : vt dixit beatus Petrus Actuum.x. Appropinquauit Hierusalem cœlesti.quia in omnibus suis operibus deliberatis merebatur , vt patet iij.in di.xxiij.veri.q.xxvj. Cælesti autem patriæ per merita appropinquamus. Et licet semper Christus fleuerit ruinã supernæ ciuitatis.i.desyderauerit eius restaurationem:hoc tamẽ maximè fuit quãdo ei erat propinquus vt puta tẽpore suæ benedictæ passionis quando dixit sitio De hoc fletu.i.desyderio restaurandæ celestis Hierusalẽ quod Christus habuit.dicit sic,Aug.in li.supputationum. Quã benignus amator hominum filius tuus Deus noster cuius piis visceribus non latis visum est vt se inclinaret factus homo de vera virgine natus :nisi etiã subiret crucis suspendium,effuso sanguinę propter nos,& propter nostram salutem. venit pius Deus pro pietate: q̃rere salnum facere ꝙ perierat quæsiuit ouem perditam,quæsiuit , & inuenit in humeris suis ad causas gregis portãs pius deus , & verè pius pastor. Hæc ille, & multa alia.quæ prudentes prætermitto. ¶ Quantum vero ad sensum moralem sciendum est quod Iesus.interpretatur saluator.& significat eum qui se , & alios cupit salubri . In hoc ergo quod Iesus fleuit in tanta gloria positꝰ docetur quilibet qui vult ad cœlestẽ proficisci:vt lætitiã suum mundanã;& tpalẽ Hierusalẽ tẽperet cogitanda liquid triste.puta si quis habet lætitiã de vxore debet cogitare ꝙ poterit esse impudica. Ideo dicitur.Eccle.xj . In die bonorum ne immemor sis malorũ.Similiter etiam quilibet talis debet flere super Hierusalẽ.i.animam destitotam gratia dei:quæ effusa in lætitiam & vanitates non cogitat ventura sibi mala. & nota vt dictũ est ꝙ Christus fleuisse negitur quinquies : licet in scriptura non nisi quater tantũ scilicet . Primò, in infutili necessitate: & Secũdò,ex cõpassione vt hic:& tertio ex amore : vt super Lazaro mortuo.Io.xj.Et quartò, ex pietate viscerosa super peccato Iuda

Right margin letters: N (beside "ruinã supernæ"), O (beside "est vt se inclinaret"), P (beside "ralem sciendum est"), Q (beside "pudica. Ideo dicitur").

A dæ proditoris vt testatur Aug. in quodam sermone & Euãgelista innuit qui dicit ꝙ turbatus dixit. Vnus vestrum me tradet: quod tamẽ ex scriptura non habetur. Quintò, existens in cruce. Heb. v. Et hoc fuit ad significandum ꝙ quinque debemus plãgere. i. miseriam huius vitæ. & proximi calamitatẽ, & eos qui sunt in peccatis mortui, & prælatos, & clericos cadentes, velut Iudas, & etiam peccata nostra in cruce pœni- B tentiæ positi. Et hæc de primo puncto Euangelii de quo diffusius dictum est: quia ab hoc euangelio nostram aureã rosam edere cœpimus. ¶ Secundum punctum quod tangitur in euangelio, est quomodo Christus prædixit huius perfidæ ciuitatis ruinam cum dicitur (quia venient dies &c.) Et quantum ad sensum quidem literalem sciẽdum est, ꝙ circa. xlij. annũ à passione domini. Nero imperator Vespasianũ misit C vt Iudæam rebellẽ subiugaret imperio Qui iussa complens postquã omnem Iudææ regionẽ armis occupauit excepta Hierusalem, creatus est imperator & Titus eius filius bellũ pro parte suscepit. Et obsidẽs in hierusalem, & tres ageres. i. fortalitia ex lignis, & terra, & omni materia, quæ modo vocãtur bastioni fecit, & vallum super eos. i. reparum ex vallis. i. palis. Destructis aũt D aggeribus per Iudæos edificauit murũ in circuitu muri ciuitatis cum tredecim castellis, seu fortalitiis. Hæc enim omnia asserit Iosephus lib. v. de bello Iudaico. Et hoc est ꝙ dicit Saluator. (quia venient dies in te) .i. contra te (& circundabunt te inimici tui vallo) i. Romani. Dicitur aũt hic vallum secũdum aliquos fossa licet sumi possit etiã pro reparo facto ex vallo. i. palis, vel generaliter pro quacunque clausare (& circundabunt te) vallo vt dictũ est, & E coangustabant) sagittis armis (te vndique) vt ex nulla parte possis tibi accipere alimenta (& ad terram prosternent te) subuersis muris, & combusto templo, & palatiis (& filios tuos qui in te sunt) idẽ ciues tuos qui fuerũt occisi, vel capti. ¶ Est autẽ sciendũ ꝙ peracto Bello Iudæi qui latuerant in cauernis: sicut historiæ docent: reuersi sunt ad habitandum Hierusalem. Propter quod Romani indignati: miserũt F Helium adrianum: qui ciuitatem funditus vsque ad fundamenta dissipauit & ædificauit ibi prope ad aquilonem ciuitatulam: quã appellauit Heliam, & multo tempore sic dicta est. Et locum putibuli, seu iustitiæ quæ erant extra ciuitatem inclusit intra muros. Ideo subiungitur: (Et nõ relinquent in te lapidem super lapidẽ.) Subiungit autẽ causam euersionis eius, dicens (eo ꝙ non cognoueris tẽpus visitationis tuę) G id est, incarnationis: qua eam Christus personaliter visitauit. Hoc enim misterium hæc ciuitas non cognouit. i. se nõ cognoscere ostendit: quia Christum non suscipit: sed occidit. Sed tamen re vera cognouerunt maiores eum esse hæredem & Christum in lege promissum: vt patet per sanctum Tho. iij. q. xlvij. ¶ Est autẽ sciendum secundum Iosephum. vij. de bello Iudaico. c. xxv. ꝙ toto tempore obsidionis cęsa fuisse dicuntur deciescentena milia Iudęo- H rum, & captiuata nonaginta & septem milia, vel circa. iia ꝙ vt dicit Hug. Floriace. non defuerunt qui triginta mancipia vno numismate mercarentur. Et ne ista alicui videantur incredibilia: hoc ibi Iosephus.

¶ Probat: quia circa festum Paschæ facta est obsidio, & intra ciuitatem conclusus

I clusus est ferè omnis populus Iudeorũ
Nec debet alicui iste numerus videri
impossibilis : quia sicut idem dicit cir-
ca dies azymorum obsessa est ciuitas:
quando maxima multitudo ex longin-
quo ad sanctum Pascha aduenerat. Vn
de & idem dicit quod alias super cestio
in festo paschæ immolatæ sunt hostiæ
ducentæ quinquaginta sex millia & ta-
men ad quamlibet hostiam comeden-
dam saltem decem homines mundi cõ-
K currebant. In ciuitate autem obsidio-
nis tempore fuerunt seditiones maxi-
mæ & tanta fames, vt mater filium suũ
comederit vt testatur qui. s̃. ¶ Quantũ
ad sensum autem allegoricum sciendũ
est quod Christus est res, cuius regnum
non est de hoc mundo. i. non est tempo
rale sed spirituale: & habet duas prouin
cias. s. ecclesiam militantem & triũphã
tem & vtraq; dicitur regnum cœlorũ.
In vna regnat christus personaliter. in
L alia per vicarium suum. Vtrunq; autẽ
regnum æternum est, quia etiam ipsi
ecclesiæ militanti nunquam in hoc mũ
do succedet aliud regnum quia nauicu
la beati Petri periclitatur, sed non sub-
mergitur. Ista sententia patet Dan. ij.
vbi ad literam loquens de regnis huius
mundi ait. In diebus autem regnorum
illorũ suscitabit deus cœli regnũ quod
in æternum non dissipabit : & regnum
eius populo alteri nõ tradet. Cõminuet
M autẽ & consumet vniuersa regna hic &
ipsum stabit in ęternum. Et infra c. vij.
loquens de monarchis quatuor mundi:
subiungit de regno christi dicẽs pote-
stas eius, potestas æterna quæ non au-
feret & regnũ quod non corrũpet. Et in
fra in eodẽ, c. loquẽs de fine monarchię
Romanorũ & principio ecclesiæ, ait Re
gnum autẽ & potestas & magnitudo re
gni quæ est subter omne cœlorum det
populo sanctorũ altissimi: cuius regnũ N
sempiternũ & oẽs reges seruient ei, &
obedient. Vnde, S. Th. j. ij. q. vj. ar. vlti.
ad vltimũ & semper epistolã ad Ro. c.
x. lectione. iij. tenet cũ Aug. in epistola
ad Eusichiũ ꝙ adhuc prædicabit euan-
gelium in toto mundo cũ pleno effectu
ita. s. ꝙ ecclesia fundabit in toto orbe:
quo facto veniet mundi consummatio.
Licet autem ita sit tñ ecclesia passa est
multas tribulationes & patiet in poste-
rum quo ad aliquas sui partes propter O
cleri populiq; flagitia. Et isto mõ chri-
stus allegoricè pronuntiat ruinam ec-
clesiæ eo quod ipsa non cognoscit tem
pus suæ spiritualis visitationis qua à
christo visitatur per religiosos diuerso
rum ordinum magnæ sanctitatis & do-
ctrinæ & eloquentiæ. Quibus dum ci-
uitates aures non præbent interdũ fun
ditus destruuntur. Aug. Omne bonum
genus præcepta vitæ accepit quæ si ab P
omnibus seruarent respublica longa &
magna pace potiretur. Sed quoniã no-
luimus audire prædicatores sentimus
barbaros vastatores. Hæc ille. Sensum
anagogicum in hac parte non video. Et
ideo quantum ad moralẽ. Sciendum est
quod Hierusalem ciuitas iniqua anima
significat peccatricẽ ad quam christus
loquitur dicens Infelix anima venient
dies in te. i. dies mortis & circundabũt
te inimici tui. i. dæmones: vallo despe- Q
rationis obiiciendo tibi vndiq; pecca-
ta. Et ad terram prosternent te quia ca
ro in sepulchro: & tu in inferno sepelie-
ris. Et filios tuos qui in te sunt, id est
opera tua vel imitatores tuos vt tecum
sint in pœna. Et non reliquent in te la-
pidem super lapidem : id est cogitatio
nes omnes discutient & obiicient tibi:
eo quod non cognoueris, id est cogno-
scere nolueris, tempus visitationis tuæ,
quam

A quando te deus inspirabat ad bonum. Et hæc de secundo. ¶Tertium punctū quod tangitur in Euangelio est: quia Christus ostendit: vnde originem traxit exitialis malitia populi à sacerdotibus scilicet colentibus Deum in templo.& hoc ibi. Et ingressus in templum &c. ¶Quantum ergo ad sensum literalem vide primo quæ de templo scripsimus feria secunda, quartæ dominicæ quadragesimæ. Deinde scito ꝙ Chrys.
B sic dicit in homil. Quia narrauerat mala ventura protinus templum ingressus est vt de illo vendentes & ementes eiiceret ostendēs quia ruina populi maximè ex culpa sacerdotum fuit. Hæc ille. Sacerdotium enim vt idem dicit: est sicut stomachus in corpore quo languēte non potest esse sanitas, ¶Notandum etiam est vt ex euangelio elicitur quod Christus bis eiecit vendentes de templo semel post conuersionem aquæ in
C vinum in festo Paschę vt solus Io. testatur.ij.ca.& alia vice in die palmarum. de qua loquitur Lu.& Mar.xj.& Matt. xxj. Alia autem pertinentis ad sensum literalem huius partis dicimus vbi. s̃. ¶Quantum autem ad sensum allegoricum sciendum est quòd per templum significatur ecclesia in qua vendentes sunt simoniaci qui vendunt gratiā Spiritussancti, seu ordinata ad gratiam. i. res sacras. Vnde isti venditores dicunt
D vendidisse columbas vt testatur Matt. xxj. Per columbam autem significatur Spiritussanctus qui super christum apparuit in columba. Hos Christus eiicit aliquando per mortem aliquando priuando eos beneficiis de facto, vel saltē de iure & priuando gratia sua & infligendo multas pœnas de iure & aliquādo de facto. ¶Quantum ad sensum anagogicum hæc pars non videtur habere sensum multum congruum eo quod de
E cœlesti patria nullus possit expelli. Ideo moraliter sciendum est quod templum ecclesiam significat quæ ad quatuor est facta vt in præsenti euangelio colligitur. Primo vt sit habitatio Dei: ideo dicitur, (Domus mea). i. mihi ad habitandum electa. Secundò vt in ea Christum oremus: ideo subdit (domus orationis est.) Tertio, vt in ea Christus laudetur: vnde Matt., xxj. dicitur quod pueri laudabant Christum templo cla-
F mantes Osanna filio Dauid. Quartò, est facta ad docendum, vnde subditur. (Erat quotidie docens in templo) Nullus ergo debet ecclesiā ingredi in qua Deus habitat: qui in sit amicus dei per dolorem de peccatis suis neq; debet ibi esse nisi oret vel laudet deum vel audiat verbum dei quod est laudare deū: & suæ exhortationi consulere.

Domini.xj.post Trinitatem. Luc.xvij. G

DIxit Iesus ad quosdam qui in se confidebant tanquam iusti, & aspernabātur cæteros parabolam istam. Duo homines ascenderunt in templum vt orarent: vnus pharisæus: & alter Publicanus. Pha- H
risæus stans, hæc apud se orabat, Deus gratias ago tibi quia nō sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri velut etiam hic Publicanus. Ieiuno bis in sabbato decimas do omnium quæ possideo. Et pu-

I blicanus quę longè stans nolebat nec oculos ad cœlum leuare sed percutiebat pectus suum dicens, Deus propitius esto mihi peccatori. Amen dico vobis descendit hic iustificatus in domum suam ab illo. Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat exaltabitur.

K

DIXIT IESVS AD quosdam qui in se cōfidebāt &c.) Luc. xviij. Theo. Quia superbia plusquam aliæ passiones vexat hominum mentes: ideo dominus crebrius de hac monet. Hæc ille. Præsens ergo euangelium totum est contra superbos. Et in tanguntur tria puncta quæ sunt. Exaltatio: humiliatio iustificatio. ¶ Quantum ad primum li-

L teraliter sciendum est quod sicut testatur Iosephus & Mag. hist. apud Iudæos tres fuerunt religiosorum secte à communi conuersatione reliquorum vita, & opinione distantes. Pharisæi quidem id est diuisi dicti sunt quia à reliquis erant diuisi in habitu quia habebāt decem præcepta legis scripta in chartis: quas in fronte, & manibus portabant ostendentes se Dei legem in corde, & opere velle habere. quæ chartæ dice-

M bantur phylateria: à phylaxo quod est seruare & thorath, quod legem sonat. Habebant etiam in angulis palliorum fimbrias maiores aliis quibus alligabāt spinas vt dum ambulando purgerētur in calcaneis diuinæ legis recordarentur. Isti fuerunt superbi auari. & hypocritæ & tantæ autoritatis in populo vt tradit Iosephus vt facile possent suadere quæ voluissent. Hi licet ponāt libertatem arbitrii: tamen dicunt fatum, id N est influxum syderum multum hominem iuuare, vel impedire. Iudicium esse futurum dicūt & animas hominum solas immortales, solas autem animas bonorum in morte transire ad alia corpora viuificanda vsque ad resurrectionem malorum autem animas æternis carceribus detrudis affirmant. Sadocæi vero negant fatum omnia consistere dicentes in hominis arbitrio. Animarum post mortem generaliter negāt, vel supplicia, vel honores. Animas etiam cum corporibus mori putantes resurrectionem futuram negant. Hi seueri nimis erant nec inter se sociales ob quam seueritatem saducæos, id est, iustos se nominabant. Essæi vero ferè in omnibus ducebant vitam monasticā nuptias fastidiantes adeò vt rari noberent: non quia connubia perimenda censerent: sed cauendam intemperantiam fœminarum: nullam earum fidē seruare putantes. Hi viuebant in communi: & cum silentio manducabant. Iuramentum habebant pro periurio. Sectæ suæ nullum adhibebant nisi sub anni probatione receptum verò duobus annis experiri volebant. Deprehēsum in peccatis à se depellebant: & more pecudum herbas comedentes vsque ad mortem pœnitent. Cum decem simul sederent nullus loquebatur nisi nouem consentirent. Adeo obseruabant sabbatum quod ea die aluum non purgabant. (Cum egerebant superflua: obtegebantur vndique veste: ne splendorem diuinitatis offenderent: egesta vero sepeliebant in fossa prius ad hoc parata. Mortem pro iustitia iudicabant immortalitatem meliorem. Omnes animas à principio dicunt creatas: sed pro temporibus incorporari bonas exutas corpo

O P Q

A poribus vltra mare in locis amenis letari dicunt: malis loca procellosa, & hyberna deputantes pœnam. Hæc omnia habent à supradictis. Volens ergo Christus dare exemplum vel similitudinem de aliquo superbo induxit pharisæum in medium. Theo. Parabolam proponit ostendens quod iustitia quamuis approximet deo: si tamen assumat superbiam ad infimum deiicit homines. Hęc ille. Dicit ergo euangelista. (Dixit au-
B tem ad quosdam qui in se confidebant tanquam iusti.) Secundum Theo. isti sunt superbi qui sibi & non deo ascribunt bona quæ faciunt. Notanter autē dicit ad quosdā id est ad superbos quia multi sunt alii tanquam iusti, & non verè iusti. Quia quadruplex est iniustitia non iusta. Prima est præsumpta. Rom. x. Ignorant Dei iustitiam, & suam &c. Secunda falsa: de qua Greg. Vera iusti-
C tia compassionem habet &c. Tertia simulata de qua Aug. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas. Cuarta superstitiosa: de qua Ecces. vij. Noli esse nimis iustus. (Et aspernabantur cæteros) id est, contemnebant (parabolam istam dicens.) Ex hoc patet quòd non fuit vera historia: & consequenter sensus literalis nō est quem voces proprię significant: sed quem metaphoricę: quia per pharisæum intel-
D ligitur superbus: publicanum humilis: & hoc literaliter. (Duo homines ascendebant in templum.) Ad literam templum erat in monte, & per gradus ascēdebatur in illud vt patet ex Iosepho in multis locis (vt orarent) sed vnus orauit: alius merita iactauit. (Vnus Pharisæus) qui scilicet tanquam religiosus, erat iustus in oculis suis (alter Publicanus.) Quidam Publicanos credunt dici publicos vsurarios, & ob hoc beatum Matthæum tanquam publicanum vsurarium fuisse asserunt: sed hi falluntur: quia publicani dicti sunt qui publica vectigalia exigebant: quos nos datiarios dicimus. Ista enim est sentētia sancti Th. iiij. di. xvj. & Nico. de ly. & Hug. Cardinalis, & glo. Matt. v. & Remigii Communiter autem tales viri sunt homines diabolici. Sequitur (Pharisæus autem stans) scilicet, super pedes suos cum se debuisset coram deo humiliando prosternere. Theo. Per hoc quod di- F
cit stans elatum eius animum notat. Ipso enim habitu superbissimus videbatur. Hæc ille (apud se orabat.) Basilius Dicit autem apud se orabat quasi non apud deum quia ad seipsum redibat per peccatum superbiæ, vnde sequitur. (Gratias tibi ago &c.) Hæc ille.

¶Est autem sciendum quòd iustitia habet duas partes quibus integratur: & perficitur: quæ sunt declinare à malo, & facere bonum. Vtrunq; autem sibi G
iste superbus ascribit. Et primò, dicit se ma'a declinasse dicēs. Gratias tibi &c. Aug. de verbis dñi. Non reprehenditur quia deo gratias agebat: sed quia nihil sibi adiici cupiebat. Ergo iam plenus es, iam abundas: non est quod dicas dimitte nobis debita nostra. Hæc ille. ¶Et nota quòd iste non fuit bonus sacerdos: quia primò, se accusasset per confiteor: deinde orasset: deinde vltimo retulisset gratias, vt sacerdos, dicendo, H
Ite missa est: deo gratias Sequit (quia non sum sicut cœteri hominum) Augusti. vbi suprà. Diceret saltem sicut multi homines. Proh Deum immortalem, iste immeritis se laudibus effert cum esset peccator & improbus & nocens, & vitiosus. Quid est cæteri homines: nisi omnes præter ipsum? Ego, inquit, iustus sum cæteri peccato

I catores.Hęc ille(Raptores,iniusti,adul
teri.)Ecce ꝙ aliis à se tria vitia impo-
nit(Sed quia iusta se Publicanum vi-
dit:fuit ei secundùm August. de verbis
doloris tumoris occasio.vnde subditur
(Velut etiam hic Publicanus) Chrys.
Non satiauerat eius contemptum tota
humana natura:sed & Publicanum ag-
gressus est.Hæc ille.Gre.xxiij. moral.
Quatuor sunt species quibus omnis ar
K rogantium tumor demonstratur cùm
bonū aūt semetipsis habere se æstimāt:
aut si sibi datum desuper credunt pro
suis hoc accepisse meritis putant: aut
certè cùm iactant se habere quod non
habent:aut despectis cæteris singulari-
ter videri appetunt habere quod habēt
Vnde & Pharisęus hic bonorum operū
sibi merita tribuit.Hæc ille.¶ Cum aūt
superbia dicatur tripliciter.s. inclina-
tio ad superbiendū:quæ est radix vel
L initium omnis peccati:& elatio contra
præceptum: & appetitus excellentiæ
inordinatus.Loquendo de ea vt est pec
catum.s. secundū.s.secundo, & tertio
modo dicendū est secundùm doctrinā
sancti Tho.ij.ij.q.clxij. & mag.q.viij.
ar.ij.ꝙ superbia est inordinatus appe-
titus propriæ excellentiæ. Et vt patet
ij.di.v.q.j.ar.iij.&.j.ij.q.xliiij.arti.ij.&
in aliis locis præallegatis:superbia quę
est peccatum:& est inordinatus appe-
M titus excellentiæ:dupliciter dicitur, &
est peccatum.Nam si iste inordinatus
appetitus sit circa excellentiā, cui ex-
hibetur honor puta vestes,& diuitias &
huiusmodi:sic superbia est speciale pec
catum.Si verò sit circa excellentiam in
vna quaque re:puta delectatione forni
cationis:& sic de aliis.sic est quaddam
generale repertum in omni peccato:
quia est actualis eleuatio contra præce
ptū superioris.Hoc enim est inordina-

te appetere excellentiam, velle habere N
aliquid contra legem superiorum, cui
debet subesse.Iste enim appetitus ex-
cellentię generaliter si sit ordinatus nō
est peccatū:sed est naturalis.Est autem
inordinatus quando exceditur regula.
& mensura:secūdū quam deus vult nos
appetere excellentiam, vt si pauper, &
vilis appetat vti auratis vestibus, vel
habere diuitias per rapinam:vel habe-
re veneream delectationem extra ma-
trimonium:aut si generaliter aliquid O
vellet quis lege prohibente. Peccatū er
go quod est superbia generalis est con-
temptus diuinæ legis, vel diuini præce
pti quod excedimus.¶ Est aūt diligen-
ter consyderandū ꝙ dupliciter quis co
tēnit diuinam legem. Vno modo secū-
dū effectum vt quando quis fornicatur
ex fragilitate:dolēs tamen aliquo mo-
do ꝙ deum offendat, & agat contra di-
uinam legem:ita quòd libentissimè si
posset vellent complere desyderium
suum sine offensa dei.iste contemptus
est quidem peccatū superbiæ materia-
liter:sed non est ex superbia nec per su
perbiam:sed ex infirmitate. Isto mo-
do superbia inuenitur in omni pecato:
& est quoddam generale:vt dictum est
quia in omni pecato quis prosequitur
excellentiam aliquam vltra diuinam
legem puta excellentiam voluptatis,
aut diuitiarum, aut bonorum, vel huius
modi.sed isto modo non est maximum
pecatum.alio modo quis contemnit di
uinam legem,& regulam secundum af-
fectum:quia scilicet non peccat & in-
firmitate, vel ignorantia: vel huiusmo-
di:sed ipsam legem dei despicit & in
despectum dei operatur.& hoc propriè
est superbire formaliter,& ex superbia
peccare vnde dicit Boetius quòd cæte-
ra vitia fugiunt à deo:sed superbia et

se op

A ſe opponit. Vnde etiam Iaco.iiij dicitur
deus ſuperbis reſiſtit. Reſiſtẽtia autem
non eſt niſi ad contraria pugnantem.
Iſto modo eſt maximum peccatũ: quia
aggrauat omne peccatum cùm nullum
ſit ita magnum de ſe quòd non fiat gra
uius ſi ex cõtemptu fiat. Quomodo au-
tem intelligendæ ſint ſpecies quas aſsi
gnat Grego. & ad quem ſuperbiam per
tineant: vide ſanctum Tho. vbi ſuprà.
Quia ergo Phariſæus ſe dixit declina-
B re à malo: conſequenter ſe dicit proſe-
qui bonum: ſecundum Theo. Nam ſe-
quitur (Ieiuno bis in ſabbato). in ſe-
ptimana ſcilicet feria ſecunda, & quin-
ta: ſecundum Theo. His enim diebus,
vt dicit ieiunabant Phariſęi. Sabbatum
enim tripliciter ſumitur. Primò, quòd
ſeptima die ſeptimanæ vt Exo.xx. Me-
mento, vt diem ſabbati ſanctifices. Se-
cundò, pro tota ſeptimana vt hic. Ter-
tiò, pro qualibet die ſeptimanę vt Mar.
C xvj. Valde manè vna ſabbatorum. Vi-
de quæ de hoc dicuntur in ſabbato ſan
cto. (& decimas do omnium quæ poſsi
deo.) Phariſæi enim decimabant me-
tham, & cyminum Mat.xxiij. ad quæ ſe
cundum aliquos non tenebantur. Ex
his autem patet quòd iſte ſe perfecte iu
ſtum aſſeruit: quia ſcilicet non erat ma
lus per peccatum: ſed bonus per opera
bona. ¶ Allegoricè iſte Phariſæus fuit
religioſus, & ſuperbus, & in ſe confi-
D dens. Significat autem populum Iudai
cum religioſum ratione acceptæ legis
à Deo, & conſequenter ſuperbum. Gre
gor. Gentilem quenquam ad cognitio-
nem legis admittere ſuperbus ille po-
pulus deſpiciebat. Hæc ille. Fuit etiam
in ſe confidens propter ſanctitatẽ ſuo-
rum patrum. Vnde Mat.iij. Ne velitis
dicere patrem habemus Abraham &c.
Iſte populus deſpiciebat gentilem cũ
aſcẽdiſſet in templum .i. eccleſiam pri- E
mitiuam quia vt teſtatur Hiere. in pro
logo ſuper epiſtolam ad Ro. allegabãt
multa ſua merita poſtea concludebãt.
Ergo ne æquum eſt vt hodie idola de-
ferentes quibus ab initio deſeruiſtis no
bis comparamini & non potius in pro-
ſelyteorum locum ex legis autoritate,
& conſuetudine deputemini. Hæc ibi.
¶ Anagogice iſte Phariſeus. id eſt diui-
ſus ſignificat hæreticos. Hęreſis enim
idem eſt quod diuiſio, & omnes diuiſi a F
vera fide ſunt vt Sarraceni, & Iudæi.
Iſti credunt ſe ſaluari: & fidẽ ſuam eſſe
bonam: eo quòd ipſi viuant morigera-
te. Iactant enim merita dicentes ſe eſſe
miſericordes, ſollicitos in mandatis dei
& deſpiciunt chriſtianos dicentes quòd
ſunt omni vitio pleni. Et non intelligũt
miſeri ꝙ diabolus eos permittit multa
bona facere, vt teneat in vno malo infi
delitatis: propter ꝙ, damnantur. Vnde
ante aduentum chriſti quod populus G
Iudæorum ſaluabatur per veram fidẽ
erant peiores quàm modo, peccato in-
fidelitatis excepto, & his quæ conſequẽ
tur: ſcilicet odio, & inuidia in chriſtũ,
& chriſtianos: hoc ideo: quia diabolus
tunc eis inuidebat. Modo autem ſinit
eos facere bona: quia habet eos ligatos
in vno malo: ad quod ferè ordinant o-
mnia opera bona: & conſequenter non
ſolum peccant in malis: ſed etiam in
bonis, malo fine factis. ¶ Moraliter in- H
ſtruimur primo, ꝙ ad templũ .i. eccleſiã
quilibet debet aſcendere, vt oret non
vt contempletur domicellas. Aug. ne-
mo in oratorio aliqd agat niſi ad quod
factum eſt. Hæc ille. Secundoꝙ ſi re-
prehenſibilis eſt ille qui ſuperbe gra-
tias agit deo: multo magis eſt reprehen
ſibilis ille qui impie oppugnat gratiã
Aug. de verbis domini. Quis eſt igitur
qui

I qui imple oppugnet gratiam si reprehē
ditur qui superbè agit gratias? Audiant
qui dicunt: deus me hominem fecit e-
go me iustum facio. O peior, & detesta
bilior Pharisæo qui superbè iustum se
dicebat: sed tamē inde deo gratias age-
bat. Hæc ille. Tertiò, quòd nullū despi-
cere debemus, aut irridere. Est eñ q hu
miliat, & exaltat: circunspector Deus.
Quartò, mouemur vt caueamus ne ha-
beamus bonum principium, vt iste Pha
K risæus, in nostris operibus: & post ma-
lum progressum, & pessimum exitum.
Aug. de verbis domini. In verbis eius
nihil inuenies quòd deum rogauerit.
Ascendit quidem orare noluit deū ro-
gare: sed se laudaretur roganti insulta-
re. Hec ille. ¶ Quantum ad secundum
sciendum est quòd vt dicit Theo. Pu-
blicanus, cum Pharisæo in hoc conue-
niebat quod stetit: sed in multis differe
bat: quæ sunt humilitatis signum. Pri-
L mum, quia à lōge stabat. Secundū: quia
tanquā indignus non audebat oculos
ad cœlū leuare. Tertiū: quia percutie-
bat pectus suum. Quartū: quia confite-
batur se pecatorem. Quintū: quia roga
bat deum vt sui misereretur. Ideo dici
tur (Stans autem à longe Publicanus
non audebat nec oculos ad cælum le-
uare: sed percutiebat pectus suum di.
Deus propi. esto mihi pec.) Imo vt di-
cit Chry. audiuit Phariseum qui eum
M despiciebat dicentem: velut hic Publi-
canus: & tamen tanta fuit eius humili-
tas ꝙ exhoc, vt ait idem. non indigna-
tus est: sed compunctus. Augu. de ver-
bis domini. Quid igitur miraris si deus
ignoscit: quando ipse ignoscit de lon-
ginquo stabat: deo tamen propinqua-
bat, & eum dominus de prope attende-
bat. Excelsus est enim dominus, & hu-
milia respicit. Nec oculos ad cœlū le-
uabat, vt respiceret. Tremebant cōsci- N
entia: spes subleuabat. Percutiebat pe-
ctus suum: pœnas de seipso exigebat:
propterea dominus cōfitenti parcebat.
Hæc ille. ¶ Allegoricè hic Publicanus
Gentilem populum significat in iniqui
tatihus, & erroribus inuolutum. Sed
postquā ad tempus. idest ecclesiam per
fidem oraturus venit: pecata sua confi-
tetur deo ideo vicario Dei sacerdoti:
& memor suarum iniquitatum miseri-
cordiā domini deprecatur. ¶ Anagogi- O
cè vero fidelem populum significat qui
multa peccata facit: nouit tamen vnde
iustificetur: quia sacramentum pœnitē
tiæ habet ecclesia: vnde peccata omnia
abolentur, vt fidelibus pecatoribus pa-
teat salus per pœnitentiam. quæ sibi-
met iustis infidelibus denegatur. ¶ Mo-
raliter sciendum est ꝙ conscientia ho-
minis est quoddam speculum spiritua-
le in quo homo suam pulchritudinem
fœditatem potest inspicere Aliquando P
aūt speculū deprauatur per tumorem
superbiæ: & tū est speculū mēdax quia
nō indicat speculū homini veritatē, &
tales significantur per istum Phariseū:
qui sibi videbatur iustus, & erat inquus
Et significantur etiam per Namā. iiij.
Reg. v. qui interpretatur decorus sibi
cū tamen esset leprosus. Aliquādo ve-
ro tale speculum nullo modo est depra
uatum sed homini verè ostendit suam Q
fœditatem. Tales significantur per pu
blicanum. Vterq; tamen horum datus
est nobis in speculum scilicet probari
seu, vt videamus quātum elatio sit fu-
gienda: publicamus vt videamus quan
tum sit humilitas, & pœnitentia ample
ctenda. ¶ Quantum verò ad tertium di
cit Augu. de verbis domini. Audistis iu
perbum accusatorem. audistis humilē
reum, audite nunc dicentem iudicem

Amen

A (Amen dico vobis descen. hic iusti.in do.su.ab illo) Hæc ill. Nota iustificatus scilicet à pecatis In pecato duo sunt scilicet culpa, siue offensa: & reatus seu obligatio ad pœnã: vt patet.ij.di.xlij. &.ij.q.vij. Cõtritio ergo semper delet peccatũ quo ad primum totaliter: quia remissio peccati est effectus contritionis: vt patet.iiij.di.xvij.q.ij. non autem semper totaliter quò ad secundum hoc
B etiã patet in humanis: quia offensus ab aliquo aliquando facit pacem. & restituit amicitiã, & tamen vult post ꝙ solnat expensas. Sic & deus statim ꝙ homo per verã contritionem ingemiscit: iustificat eũ: ita ꝙ iam non est in mortali, quãuis non sit confessus: sed habeat solum propositũ confitendi, tempore suo: & tamen post vult ꝙ faciet pœnitentiã. Iste descendit iustificatus saltem quo ad primum (Ab illo) idest plus
C quã ille vt cõmuniter exponitur idest plus quã Pharisæus. Vel possumus dicere (ab illo) idest à deo à quo viuificari postulabat. Subiungitur aũt causa: (quia omnis qui se exaltat, humilitabitur: & q se humiliat exaltabitur) Chryso. Sicut humilitas per sui eminentiam peccati pondus superat, & saliens attingit deum sic superbia ob sui molem de facili iustitiam oppimit. Si ergo plura facta strenuè geras, puta autem te posse
D præsumere tota caruisti oratione: si verò mille feras in conscientia faces reatuum: & hoc solũ de te credas ꝙ es insimus omnium multum obtinebis ante deum fiduciam. Hæc ille. ¶ Nota ergo quod qui se exaltat per superbiam, humiliabitur per pœnam. Et qui se humiliat per peccatorũ cognitionem, & pœnitentiam: exaltabitur in præsenti per gratiã, & in futuro per gloriam. Mouet aũt hic Theo. dubiũ quare, scilicet iste Phariseus se parum laudauit, & fuit reprobatus. Iob verò multũ se laudauit: E
nec tamen deus eum reprobauit. Et respondet ipsemet Iob illud non fecit ex superbia: sed ad laudẽ dei, vt homines prouocarentur ad virtutes, & ad hoc fuit coactus ab amicis, qui ei imponebant multa crimina. Et addit Gre. quia etiam hoc facit ad seipsum confortandũ: quia timuit ne propter magnos dolores quos vndiq; patiebatur, & afflictiones animi laberetur in desperationem. F
¶ Allegoricè hic significatur ꝙ Gentilis populus est per fidẽ iustificatus Hebraicus verò reprobatus non tamen ex toto annihilatus: sed solũ dispersus: & hoc propter tria, propter etiam ecclesia eos nõ persequitur. Primò quia omnes in fine mundi cõuertentur, vt alibi dictum est. Secundò, vt sint nobis memoriale passionis Christi. Quoties enim eos videmus toties de morte christi recordamur. Ideo ipse christus in Psal. dicit dominus ostendit mihi super inimi G
cos meos scilicet Iudeos Et quid ostendit subiungit. Nec occidas eos idest nõ occides ne quando idest ne aliquando obliuiscantur, scilicet passionis meæ populi mei idest populi fideles. Deinde alloquitur patrem di. Disperge eos in virtute tua scilicet per mundum: & depone eos de regno. Quot sunt qui hodie non crederent christum passum ni viderent Iudæos qui asserunt se illum H
in suis partibus occidisse. Tertiò, quia sunt librarij nostri. Vñ Aug. super Psa. Ne fortè Pagani nobis dicãt, vos christiani literas istas cõposuistis: ꝓferimus codices à Iudeis inimicis, vt confundamus alios inimicos. Codicẽ portat Iudæus: vt inde credat christianus. Librarij nostri facti sunt quõ serui post dominos codices ferre solent. Hæc ille.

¶ Anago

I ¶ Anagogicè patet ex dictis,& similiter moraliter. Nam qui vult à Deo iustificari, & obtinere quæ postulat in sua oratione: non imitetur Pharisæum, qui opera bona considerabat: sed publicanum suas miserias commemorantem, damnabat. Vnde & sacerdos immolaturus sacrificium aute omnia, sua peccata confitetur. Vnde & in vita ve spa. legitur: quòd interrogãs quispiam vnũ ex senioribus quomodo deberet orare,
K tale responsum accepit, Pauperes hoc me docuere: qui non vestes pulchras, non vires magnas ostentant: sed paupertatem, ac vulnera.

Dominica. xij. post Trinitatem. Marc. vij.

EXiens Iesus de finibus Tyri, venit per Sidonẽ ad mare Ga-
L lilææ inter medios fines decapoleos. Et adducũt ei surdum & mutum: & deprecabãtur eum, vt imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digittos suos in auriculas eius: & expuens: tetigit linguã eius: & suspiciens in cœlũ, ingemuit, &
M ait. Epheta, quod est ad aperire, & statim apertæ sunt aures eius: & solutum est vinculũ linguæ eius: & loquebatur rectè: & præcepit illis ne cui dicerẽt. Quanto autẽ eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabãt: & eo amplius admirabãtur: dicentes, Bene oĩa fecit: & surdos N
fecit audire, & mutos loqui.

EXIENS IESVS DE FInibus Tyri venit per Sidonem &c. Marc. vij. In isto Euang. tanguntur tria puncta quæ sunt deprecatio, Exauditio, Glorificatio. ¶ Quantum ad primum sciẽdum est literaliter quòd filii Israel intrantes terram promissionis Dei: & O
armorum virtute, Deo disponente, non potuerunt totam illam regionẽ armis occupare: sed multæ remanserunt ciuitates per Gentiles habitatæ inter quas fuerũt Tyrus, & Sidon quæ prope montem libani sunt. Tyrus quidem fuit ciuitas fortissima in mari sita tanquã insula quamuis parũ à terra distaret. Hęc fuit ditissima: quia fuit optimus portus nauium deferẽtium merces. Rex Tyri tẽpore Salomonis fuit cõfœderatus populo Dei Israel sed quãdo populus Israel fuit per Nabuchod. captiuatus ista ciuitas debuit compati ei ratione antiquæ amicitiæ, & nõ fecit: sed gauisa est, & insultauit ei. vnde contra eam venit Nabucho. & voluit replere lapidibus & lignis illud spatium maris quod erat inter illam, & terram: & nõ potuit. Vnde cœpit eam nauali prælio, & destruxit. Sed post septuaginta annos reedificatam Alexãder magnus eam fecit contiguã terræ: repleto spatio prædicto: & eam sine nauigio cœpit, & destruxit postquam AEgyptũ subiugauerat. Nã autem id tẽtauit, & perficere nõ potuit. Deinde denuo ædificata est. Sidon auté fuit etiã ciuitas: quæ dicta est à primo filio Chanaan: qui dictus est Sidon: & ab eo Sidones: & Sidonia prouincia: & Sidũ ciuitas. Iesus ergo in finibus Tyri prædicauerat: recedendo à Pharisæis:

qui

A qui calũnias ei inferebãt: vt patet Mat. xv. Sed vt dicit Theo. ibi moram non traxit: ne Iudæi tanquam legis transgressorẽ calumniarentur eum: eò quòd gentibus se immisceret. Ideo dicit Mar. (Exiẽs Iesus de finibus Tiri), scilicet cito postquã intrauerat. ¶ Sed contra: quia ipse Mat. xj. præceperat discipulis di. In viam gentiũ ne arbieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Respondeo vt elicitur ex doctrina.
B Tho. super Matt. gentes erant in dupli ci differentia, quædã erant extra terrã promissionis: & dicebãtur absolutę gẽtes: quædã verò in terra promissionis: & dicebãtur Samaritani: saltẽ pro maiori parte. Sicut etiã dicitur ibi: cõueniens fuit prius prædicari Euãgelium Iudæis, deinde gentibus: quia oportet prius seruare iustitiam, quàm exhibere misericordiã. Quod autẽ Christus prędicaret Iudæis hoc iustitia quodãmo-
C do exigebat inquantũ hoc erat promissum eis à Deo: secus de gentibus. Ideo dicitur Rom. xiij. Dico Christũ Iesum ministrũ fuisse circũcisionis. i. Iudæorum: qui soli circuncidebãtur propter iustitiam Dei, ad confirmãdas promissiones patrũ: gentes autẽ super misericordia honorare Deum. Voluit ergo Christus quòd vsq; ad suam passionẽ tantũ in Iudæa fieret prædicatio Euãgelii: sed quia vt dicit. S. Tho. vbi. s. per
D Iudæam ire non poterãt discipuli: nisi per vias incederẽt Samaritanorũ: quia illę viæ erant cõmunes: ideo nõ dixit: in viam Samaritanorũ ne abieritis: sed prohibuit ingredi ciuitates eorũ: quo ad alias autẽ gentes extra terrã promissionis existẽtes prohibuit vtrunq;. Dicendũ est ergo quòd Iesus nõ exiit de Tyro: sed de finibus Tyri: quia fortè nõ prædicauerat in ciuitate: sed in finibus eius per loca vbi erãt aliqui Iu- E dæi inter gẽtiles habitãtes. Et isto modo etiã soluit Hugo card. Sed restat dubiũ: quia Ioã. iiij. habetur quòd ipse intrauit Sichar: quæ erat Samaritanorũ ciuitas: secundũ quòd significat Magi. Histo. Sed ad hoc dicendũ est quòd. S. Tho. & Hugo. intẽdunt quòd Christus prohibuit intrare discipulos ad tẽpus ciuitates Samaritanorũ ex principali intẽtione secus ex secũdaria: vtpote qñ euntes ad alia loca habebãt pertransire F per loca eorũ & sic Christus ingressus est aliquando ciuitates eorũ: & ista est expressa sentẽtia. S. Tho. super Ioã. Sequitur (venit per Sidonẽ) fortè intrãdo ciuitatẽ, & annũciando eis regnum Dei: quãuis esset ciuitas gẽtilium: quia erat in via vt iret (ad mare Galilææ). Secundũ Bedam. istud mare erat lacus aquę dulcis: sed dicitur mare Hebraico more: quo omnis aquarũ congregatio, mare nũcupatur: siue sit dulcis, siue sal- G sa. Et hoc mare habet tria nomina secũdum eundẽ Bed. dicitur enim mare Galilææ à Galilęa prouincia quæ illi est cõiuncta: & mare Tyberiadis à quadã ciuitate quæ olim Cenereth dicebatur: sed ab Herode tetrarcha instaurata Tyberias in honorẽ Tyberii Cesaris appellata est. Dicitur etiã tertio mare Genesareth gręco vocabulo à proprietate sua Genesar enim dicitur quasi generans aurã, siue ventũ: quia illa aqua H nõ est quieta: sicut aqua stagnorũ, seu paludosa: sed vẽtis agitatur qui de ipso lacu nascũtur. Dicit tamẽ Iosephus ꝙ sic dictus est à regione Generasa, sed hoc nõ est cõtra Bedam: quia talis regio sic dicta est proptereà ꝙ sibi auram generet mediante lacu illo. Vnde prima ratio huius vocabuli tam in regione quàm in lacu est generatio auræ: à

I qua primo nominata est religio quasi
totũ.& deinde loc⁹, quasi pars regionis
in qua generat͂ aura. Generatur aũt iste
vẽtus secũdũ.s.Tho.ex resolutiõibus a
quæ. Et sicut dicit idẽ super Psal. vẽtus
non ascẽdit vt appetit: quia reflectitur
à frigore medii.s.interstitii acris nec ta
mẽ descẽdit: quia ab ̧eo totaliter nõ vin
citur: ideo fertur medio modo. Erat aũt
hoc mare in longitudine distensum sta
diis.cxl.in latitudine verò quadragin-
K ta:& per illud transit Iordanis fluuius.
(Inter medios fines decapoleos.) Deca
polis dicitur à deca quod est decẽ,& po
lis ciuitas. Inde dicitur decapolis regio
habẽs in se decem ciuitates secundum
alios ciuitas habẽs sub se decem ciuita
tes. Et facit in genitiuo decapolis, vel
decapoleos vlima acuta secundũ grecũ
idioma. Ista ergo decapolis secundum
Magistrũ hist.est trãs Iordanẽ ad orien
tem cõtra Galileã: quæ est ad occiden-
L tem eiusdẽ maris. Secundũ verò Nico.
de Lyra est ista regio ex vtraq; parte
lacum includens. (Cũ ergo dicitur do-
minus venisse per medios fines decapo
leos: secundum Nic.de ly, intrauit præ-
dictos fines: non autẽ secundum Magi.
histo. sed tantum venit ad littus maris
ex opposito prædictæ regionis. Et cũ eo
sentit Beda: qui ait dominum venisse
ad locum qui medios fines decapoleos
ex alia parte maris positos respiciebat.
M (Et adducunt ei surdum,& mut) qui se
cũdum Theo. non patiebatur istam à
natiuitate: sed à demonio(& depreca-
bantur eum).s.homines regionis(vt im
ponat illi manum) firmiter credentes
quòd inde reportaret sanitatem. Ecce
ergo petitio qua petunt simul tria mira
cula fieri scilicet restituere loquelam,
& auditũ, & effugari demonem op-
pressorem infirmi. ¶ Allegatoricè scien

dum est quòd nunc Christus in genti- N
bus ei prædicat per seruos suos sed cir-
ca finem mundi reuertetur ad Iudæos
ad conuertendos:& tunc angeli,& san-
cti qui sunt patria,& qui erunt tunc in
via rogabunt pro populo Iudeorum:
surdo audiendam veritatẽ propter suã
obstinationem,& muto ad laudandum
Christum: sed non ad blasphemandum
& possesso à diabolo propter infidelita
tem. Rogabant, inquam, vt imponat ei
manum suæ misericordie,& sanetur. O
Potest etiam alia allegoria assignari.
Nam iste infirmus est genus humanum
secundum Hie.& Grego. quod in Adã
peccauit,& diabolo arreptum est, sed
Christo veniente ad mare huius seculi
ad prouinciam Galileæ quę interpreta
tur tota,& significat volubilitatem no
stræ mortalitatis. Christum exorant an
geli,& sancti vt sanare dignetur infir-
mum. ¶ Anagogicè sciendum est quòd
in hac vita omnes etiã sancti sunt qua- P
si surdi: quia pauca .i. sensibilia solum
cognoscimus quantum ad quidem: vt
patet per Pal. Tho.j.q.lxxxviij.& ista
etiã pro maiori parte ignoramus. Cre-
dimus autem aliis puta deo quædam
quæ non videmus nec doceri possu-
mus.i.ea quæ sunt fidei. Sunt ergo om-
nes surdi: quia oon possunt scientificè
doceri de omnibus. imo quasi de nullis
possumus habere scientiã. Sunt etiam Q
muti, quia ea pars temporis qua laudãt
deum vt plurimũ est minima propter
alias occupationes,& etiam à demone
vexantur per varia tentamenta. Sed
Christo veniente ad prouinciam de Ga
lileæ, id est rotæ vel transmigrationis:
sic enim interpretatur quod sit in trans
itu mortis: deprecantur sancti patriæ,
& iusti viæ vt Christus imponendo ma
num morienti doceat eum scientiam

A beatorum & perducat ad laudes ange-
lorum:& liberetur ab insidiis diaboli.
Quod vtique Christus facit si moritu-
rus efficaciter desiderat coram actu,
vel habitu.¶ Moraliter iste infirmus si-
gnificat quemlibet peccatorem. Talis
enim est surdus,quia non audit inspirã
tem,nec præcipientem, nec exhortan-
tem, nec comminantem. Tria autem
sunt quæ auditum corporalem impe-
diunt.s.inflatura,si nascatur in aure, &
B terra si ingrediatur illuc, & putredo si
ibi generetur,Et ista tria significant su
perbiam que turget.& auaritiam quæ
terram,id est aurum insequitur:& luxu
riã putrescentem coram deo & homini
bus.¶ Legitur quòd aspis quando incã
tatur tres habet astutias.Vna quia stat
firmus in cauerna.etiam si sit putrida.
Secunda:quia obturat vnam aurem cũ
terra.Tertia quia aliam claudit cum
cauda.Incãtator volens aspidem.i. pec
C catorem trahere ad deum:est prædica-
tor.Sed primam astutiã habet luxurio-
sus:qui cùm audit prædicatorem, cogi-
tat quãtum dulcis sit ei putrida cauer-
na luxuriæ.Secundam autem auarus,
qui de auro cogitat. Tertiam superiori
bus & omnibus alius peccator:quia cre
dit se longam habiturum vitam:& cum
spe longæ caudę.i.vitæ,claudit aurem.
Est etiam mutus:quia nec deum laudat
nec sua peccata cõfitetur. Iste debet of
D ferri Christo à prælatis:quibus non suf
ficit venire ad Christum: sed tenentur
adducere alios:& debent pro eo rogare
Christum,& deprecari.¶ Quantum ad
secundum literaliter sciẽdum est quòd
Christus exaudiuit istos.(Ideo appre-
hendens eum de turba,seorsum).Secun
dum Chryso.Christus facturus miracu
lum:seorsum à turba voluit secedere:
vt doceret inanem gloriam esse fugien
dam.Sed contra hoc arguitur,sic. Chri E
stus enim faciebat miracula ad confir-
dam suam doctrinam, probandam suã
diuinitatem.Ergo illa miracula debe-
bat facere coram eis quibus prædica-
bat suam doctrinam, & quos volebat
credere suam deitatem. Non ergo de-
bebat illa facere seorsum: quia impe-
diebatur finis eius. Ad hoc dicitur
quòd argumentum probat quòd illa
miracula debebant esse multitudini ma
nifesta.Est autem possibile quòd ali- F
quis curetur in occulto: & tamen post
sciatur ab omnibus: puta quando o-
mnes sciebant talem esse mutum, &
surdum. Seorsum ergo Christus cura-
uit vt doceret inanem gloriam decli-
nare: & tamen eo volente miraculum
fuit publicatum ad cõfirmationem suæ
doctrinæ. Sequitur.(Misit digitos suos
in auriculas eius) quamuis solo verbo
curare posset:& hoc secundum Chrys.
vt ostenderet suam humanitatem or- G
ganum, & instrumentum esse diuinita-
tis cui erat vnita:& consequenter osten
deret humanam naturam per ipsum
esse à suis passionibus liberandam quæ
iam in ipso tantæ erat dignitatis vt per
eam sanarentur infirmi.Et expuens te
tigit linguam eius).Theo.) Vt,scilicet
ostenderet quòd omnia membra sacri
corporis eius diuina existunt,& sancta
sicut & spiritum quod vincula linguæ,
dissoluit.Et enim omne spiritum qui- H
dem est superfluitas:sed in domino om
nia diuina fuerunt.Hæc ille.Ad intelli
gendum autem verba Theo est scien-
dum,quòd virtus spiritualis & super-
naturaliter operãs non solùm potest
esse in anima & membris animatis: sed
etiam in rebus inanimatis: vt patet
de aqua baptismali: quæ tantam
in se habet virtutem quòd expel-

I lens peccata, inducit gratiam. Est ergo
sentētia Theo. ꝙ Christus voluit ostē-
dere talē virtutē in suo sputo esse: vt
cōsequenter argueret ꝙ multò maior
erat in suis mēbris. Nō autē dicere vo
luit ꝙ sputū esset diuinum. i. diuinitati
vnitum: cū non sit de veritate huma-
næ naturæ: sed ꝙ esset diuinū, id est, ha
bens in se quādā diuinam, & super na-
turalē virtutē. Vel fortè potest dici ꝙ
dominus expuit propter mysterium ꝙ
K in allegoria dicemus Sequitur. (Et su
spiciens in cœlū) secundū Bedā vt do
ceret de cœlo omnem infirmorum me
delam esse quærendam (ingemuit Be-
da. Non quia ipsi opus esset aliquid
petere à patre: sed vt nobis gemēdi da-
ret exemplum: cū vel pro nostris, vel
pro nostrorum erratibus proximorū
supernæ pietatis præsidia inuocamus.
Hæc ille. ¶ Est autē sciendum secūdū
quod dicit. s. Tho. iij. par. q. xlvij. quòd
L Christus aliquando in miraculis faciē
dis orabat, vt se ostenderet à Deo mis-
sum: ad quem recurrebat. Sed hoc, vt
dicit, faciebat in minoribus: non autē
in maioribus, puta quando remitte-
bat peccata, aut suscitabat mortuos:
sed tunc suo imperio, & potestate fa-
ciebat miracula: vt ostenderet se æqua
lem deo patri. Et si obiiciatur ꝙ quan-
do voluit suscitare Lazarum, orauit: vt
patet Io. xj. dicit idē: ꝙ hoc fecit pro-
M pter exemplum circunstantium. Vnde
ibi dicitur vt credant quia tu me misi-
sti. Hæc ex san. Tho. qui intendit quòd
si Iudæi astantes credidissent Christū
à Deo missum non ostendisset se il-
lo missum orando: sed esse ei æqua-
lem imperando. Quia vero illi necdū
credebāt cū à deo missum: ideo ad hoc
ostendēdum orauit. Conueniens enim
erat ordo vt prius crederent eum esse

bonum, & iustū quā quod esset æqua- N
lis Deo. Sequitur, & ait imperatiuè.
(Epheta, quod est ad aperire) & hoc
quo aures, secundū Bedā. Lingua enim
non erat aperienda: sed soluēda (Et sta
tim apertę sunt aures eius: & solutum
est vinculum linguæ eius, & loquebat
rectè (Et sic secundum Bed. ingemi-
scendo, & suscipiēdo in cœlum docuit
se esse hominem: sed imperando deū.
¶ Allegoricè sciendū est digitus Chri- O
sti significat dona spiritussancti: secū
dum Hie. & Gre. Nā vbi Lu. xj. dicitur.
Si in digito dei eiicio demonia. Mat.
xij. dicit Si in spiritu dei eiicio demo-
nes. Saliua vero Christi secundū eun-
dem significat sapientiā: eo quod sicut
saliua à capite ad os & ad ventrē desce-
ita sapientia omnis à Deo est qui est
caput omnium & inde descendit ad vē
trem nostræ mentis. Sanatur ergo po-
pulus Iudęorū à Christo: vel genus hu P
manum: quādo per sapiētiā perficitur
intellectus, vt rectè credat: & per ardo
rem Spiritussancti voluntas inflāma-
tur; vt feruenter amet. ¶ Anagogicè
autem sciendum est quòd ex dictis pa-
tet sensus anagogicus huius partis. Si-
cut enim in via perficitur intellectus
noster per sapientiam fidei; & volūtas
per amorē viæ qui est tenuis & modi-
cus: ita in patria perficitur intellectus
per sapientiam visionis: & volūtas per Q
amorē cōsummatę gratiæ quo anima
to manet ebria. ita vt postmodum ęter
num laudet deum. Psal. beati qui habi-
tant in domo tua Domine, in secula
seculorū laudabunt &c. ¶ Moraliter
peccator surdus sanatur per immissio
nem digiti in auriculam. i. per hoc ꝙ
amor spiritussancti tangit cor. Statim
enim frangitur inflatura superbiæ:
vt patet in paulo elato: qui prostratus
de

A de lupo in agnū est conuersus :& abiicit terra auaritiæ vt patet in Matthæo qui in terrenis lucris inhiabat : & statim ad huius digiti tactū reliquit omnia: & similiter emundat fetorem luxuriæ:vt patet in Magdalena. Mutus vero sanatur per saliuā.i . sapientiam. Est autem saliua medium,vel dispositiua medii per quod gustus sentitur. Vnde si fuerit saliua corrupta, gustus male iudicet. vt patet de febricitāte, qui propter amaram saliuam quā habet

B in lingua iudicat dulcia amara.Est aūt triplex saliua.s.amara,insipida, & dulcis:quæ facit cibum apparere amara insipida,& dulcis:quæ facit cibum apparente amarum,insipidum,& dulcēs. Et significat triplicem sapientiam.Prima enim est diabolica,qua quis sapiēs est in peccādo. Secunda est humana, vel mundana:vt sapientia in acquirendis diuitiis vel cum quis est magnus

C philosophus.Tertia est diuina.Prima facit ꝙ dulcia opera pietatis,& virtuosa videntur amara.Secunda facit qđ videantur insipida.Tertia verò iudicat de rebus vt sunt ita ꝙ spiritualia iudicat dulcia,& carnalia amata : ista operit os muti,vt laudet deū,& confiteatur sua peccata.¶ Quantum ad tertium dicit Euangelista (quod præcepit illis,ne cui).i.alicui (dicerent) & hoc vt doceret inanem gloriam fugiē-

D dam esse secundū Chrys.& Hie.vt.s.dictum est.& ne ante tempus accēderet Iudæos ad homicidium in se per inuidiam perpetrandū:secundum eundem Chry.Sed contra ista arguitur vt.s.q̄a Christus per hoc hoc præceptum impediebat finē suū.s.manifestationē suę diuinitatis , & confirmationem suæ doctrinæ:ꝙ non debuit facere præsertim:quia ei quē à dæmonio liberauerat præcepit dicens.Mat.v.vade in domum tuam ad tuos,& narra q̄āta tibi fecerit Deus.Ad hoc dicit secundū.

E s.Tho.iij.par.q.xliiij.& secūdū Chry. ꝙ duplex gloria in nostro opere cōsideraī.s.nostra,& diuina Cū ergo præcedit nec cui dicatur docet propriā gloriam fugere cum verò præcipit vt res gesta prædicetur docet gloriam quærere Dei. Non autem sunt ista cōtraria.s.nolle aliquid dici: ad gloriā propria & velle illud dici ad gloriam F

Dei.Et videntur velle isti doctores ꝙ Christus prohibuit laudari opus suū: vt ostenderet se nō quærere gloriā de illo:& tamē sciebat ꝙ sine peccato illū publicarent.& sic sua deitas,& doctrina approbaretur.Forte autem ꝙ possumus aliter dicere.Sciendum enim est quod miracula tripliciter fiūt.Aliqua enim fiunt ad confirmādā doctrinā fidei.Isto modo mali possunt facere miracula , & de facto quādo fides primo G

fundabatur multi pessimi fecerūt miracula.Vnde dicitur Mat.vij.Multi dicent mihi in illa die.s.iudicii.Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & demonia eiecimus,& virtutes multas fecimus,Et tunc confitebor illis:q̄a nūquā noui vos.Prædicātes verò falsum non possent isto modo miracula facere:quia Deus nō pōt reddere testimonium falsitati.Aliqua vero fiūt ad H

probandā sanctitatē alicuius. Et isto modo post fundatā fidem sancti faciūt miracula cōmuniter.Vnde quādo sanctus est approbandus,seu canonizādus fit inquisitio de miraculis.Alio modo fiunt ad consolationē fideliū:qui postulantes aliquid siue à Deo immediatè, siue mediante aliquo sancto aliq̄ādo merentur:exaudiri possumus ergo dicere quòd Christus multoties illa pa-

I tria prędicauerant,& miracula fece-
rat vt patet ex Histo.Euangelia.ideo
credebant in eū omnes:vel saltem ha-
bebant credendi causam.Vnde hoc mi
raculum non fuit ad confirmandū do-
ctrinam eius,vel deitatem asserēdam:
sed ad exaudiendum deprecā tes.Ideo
in tali miraculo voluit ostēdere se glo
riam Dei,& nō suā quærere : & in illo
& in aliis sequitur:& in illo & in aliis.
Sequitur.(Quanto autē p̄cipiebat eis
K tantò amplius p̄dicabāt) Sed si Chri-
stus sciebat ꝙ ita facturi erant: quare
præcipiebat ne facerent.Ad hoc respō
det Aug.de consen.euan.dicens,ꝙ hoc
fecit.vt excitaret pigros.Si enim isti
quibus prædicatio prohibebatur præ-
dicabant quid facere debuerāt illi qui
bus iniungebatur vt prædicarēt.Vel
possumus fortè dicere ꝙ Christus sic
præcipiebat vt ostenderet ꝙ quātum
in se erat laudes ꝓprias nō q̄rebat.Sed
L cōtra prædicta arguo sic aut xp̄s vole-
bat ꝙ isti obedirent.aut nō.Si primū
isti peccauerunt:quos tñ euāgeliū vr̄
comēdare.Si secūdū sequit̄ ꝙ in Chri
sto fuerit duplicitas:quæ præcipiebat
quod nolebat obseruari.Ad hoc dico
ꝙ sicut patet per magistrū sentētiarū.
j.di.xlv.Duplex est in deo volūtas :&
similiter in Christo. Voluntas.s. bene
placiti qua aliq̄d vult esse vel nō esse.
Et volūtas signi qua nihil vult esse vel
M nō esse:sed si habet sicut aliquis volēs
aliquid esse vel non esse.Nos enim si
volumus aliquid esse: præcipimus vt
fiat ideo quādo Deus aliquid præci-
pit:sed aliqñ illud esse nō velit tamen
se habet vt homo volēs Et istud pręce
ptum quod Deus facit dicitur volūtas
signi.quia scilicet præceptū est signū
volūtatis in nobis quāuis nō in deo.Si
enim Deus nō vellet fieri omnia quæ
præcipit null⁹ posset agere cōtra præ-
cepta dei:sicut nullus potest eius volū
tati resistere.Volūtas ergo bene placiti
semper impletur : non voluntas signi.
Ad hoc argumentū ergo dico ꝙ Chri-
stus non voluit illos tacere voluntate
bn̄ placiti:q̄a oīno tacuissent:nec etiā
volūtate signi quasi eos obligaret ad
peccatū:q̄a dicit.s.Tho.sup Mat.ꝙ ta
les nō peccauerūt.Nec tñ in Christo
fuit duplicitas:q̄a ī suo p̄cepto nō oñ- O
debat nisi ꝙ ipse quātū ī se erat appete
bat latere:nō aūt oñdebat se eos velle
obligare vñ ipsi vidētes ꝙ ex hūilitate
p̄cipiebat:acceperūt illud p̄ceptū quasi
dep̄cationē : & nolētes eū exaudire ne
ipsi ī grati viderēt:sicut ille videbat hu-
milis:magnificabāt eū:& publicauerūt
factū.Vñ secuta est magna laus christo
in turba.Vnde subditur.(& eo ampli⁹
admirabantur).s.tā isti quā turbæ q̄ P
de humilitate christi,& miraculis eius
stupebant dicentes. (Bene omnia fe-
cit:& surdos fecit audire & mutos lo-
qui.) ¶Moraliter docemur ꝙ q̄ q̄runt
gloriā,humiliant̄:& q̄ humiliāt se exal
tant̄ ab aliis,vel à Deo.Hie.Ciuitas in
mōte posita vndique circū specta absco
di nō pōt & humilitas semp p̄cedit glo
riam.Hęc ille.Itē instruimur iuxta do
ctrinā Theo.dicētis,Docemur aūt ex
hoc sicut bñficia elargiunt̄ minimè ap Q
plausus,& laudes appetere Cū verè ac
cipimus bñficia bñfactores p̄dicare,&
laudare:quāuis noluerint.Hæc ille.

Domin.xiiij.post Trinita.

Luc. x.

BEati oculi qui vidēt
quæ videtis. Dico
enim , vobis quod
multi prophetæ.&
Reg

A Reges volunt videre quæ vos videtis. & non viderunt: & audire, quæ auditis, & nõ audierunt. Et ecce quidam legis peritus surrexit tentans illum, & dicens. Magister, quid faciendo vitam æternam posside bo? At ille dixit ad eum, In lege
B quid scriptum est. Quomodo legis? Ille respõdens dixit, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mẽte tua: & proximum tuum sicut te ipsum dixitque illi. Rectè respõdisti: hoc fac, & viues. Ille aũt
C volẽs iustificare se ipsum, dixit ad Iesum. Et quis est meꝰ proximꝰ? Suspiciẽs aũt Iesus dicit, Homo q̃dã descẽdebat à Hierusalẽ ĩ Hierico, & ĩcidit ĩ latrones q̄ etiã despoliauerũt eũ; & plagis impositis abierũt semiuiuo relicto. Accidit aũt vt sacerdos q̄dã descende-
D ret eadẽ via, & viso illo præteriuit. Similiter, & leuita, cũ esset secꝰ locũ, & videret eũ, pertrãsijt. Samaritanus aũt q̃dã iter, faciẽs, venit secꝰ eũ: & vidẽs eũ mĩa motꝰ est Et appropinquãs ligauit vulnera eius, infundẽs oleũ, & vinũ: & imponẽs illũ, in iumẽtũ suũ, duxit in stabulũ: & curã eius egit. Et altera E
die protulit duos denarios, & dedit stabulario, & ait, Curam illius habe: & quodcunque super erogaueris, ego cũ rediero reddam tibi. Quis horũ triũ videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit, Ille qui fecit misericordiã in illũ. Et ait illi Iesus, F
Vade, & tu fac similiter.

BEATI OCVLI QVI vidẽt q̃ vos videtis &c. Lu. x. Sicut dicit bea. Amb. lib. de officiis multiplex olim fuit de felicitate opinio. Quidã enim illam posuerunt in corporis voluptate, vt Epicurꝰ. Qui quãuis diligẽter excoluerit virtutes, vt testatur. s. Tho. super lib. Eth. tñ hoc ideo fecit, vt quie- G
tior frueretur corporis voluptate. Quidam vero illã posuerũt in animi virtute, & quadã exteriori honestate, vt Peripatetici. Quidã vero in cognitione Dei, & visione, vt Christiani cũ quibꝰ tamẽ etiã Peripatetici, potissimè Aristoteles conueniunt: quia principaliter dicũt illã cõsistere in nobilissima operatione: nobilissimæ potentiæ respectu nobilissimi obiecti, vt patet in li. Ethi. quãuis secũdario consistat in aliis virtuosis operibus. Ista autẽ nobilissima H
operatio est intellectio Dei quia intellectus est nobilissima potentia, & Deus nobilissimum obiectum, Hanc ergo opinionem saluator confirmat in præsenti Euange. in quo tanguntur tria puncta, quæ sunt Instructio, Tentatio, Iustificatio.

¶ Quantum ad primũ literaliter sciẽdum est: ꝙ Christus nos instruit vbi

I fit vera felicitas,& beatitudo dicens ad
discipulos suos,(Beati oculi qui vident
quæ vos videtis.) Sed contra:quia bea
ti qui non viderunt,& crediderunt.Io.
xx.Solutionem vide dominica in octa.
Paschæ.Vbi sciendum est quod aposto
li duo videbant.f.diuinitatem christi se
cundum mentem,& humanitatem eius
dem secundũ corporales oculos. In his
autem duobus consistit felicitas & præ
mium nostrum.In primo quid est feli-
K citas essentialis in secundo vero accidẽ
talis.Et licet humanitas Christi videaẽ
oculo corporali : tamen potest videri
oculo non glorificato: vt viderunt apo
stoli: & glorificato vt videbunt sancti
patria. Similiter diuitias potest videri
per apertã visionem patriæ & per fidẽ
viæ.Qui ergo videt diuinitatem Chri-
sti per visionem patriæ & eius humani
tatem per oculum gloriosum est perfe
ctissimè beatus. Qui autem videt diui
L nitem per fidem puram,& viuam bea-
tus est in spe,& si nõ in actu.Vnde psal.
Beati immaculati in via. Et si talis vi-
deat etiam christi humanitatem,vt fa-
ciebant apostoli : talis erit adhuc bea-
tior.Viderũt enim apostoli christi gra-
tiosam præsentiam verbi in assumpta
humanitate vt patet.j.Io.j. Secũdo san
ctitatem vitæ in eius conuersatione, iu
xta illud.Baruch.iij.Postea in terris vi
M sus est , & cum hominibus conuersatus
est.Tertio eius potestatem in miracu-
lorum operatione.Luc.ij. Repleti sunt
timore magno dicentes , quia vidimus
mirabilia hodie. Quarto eius gloriã in
transfiguratione vt patet Lu.ix.Quin-
tò eius pietatẽ in pauperũ miseratione
Mat.viij. Misereor super turbã. Sextò
eius mansuetudinẽ in opprobriorũ sup
portatione.Io.ix. Vos ĩhonorastis me.
Et sequit. Ego non quæro gloriã meam

Septimò eius feruorem in prædicatio- N
ne Io.viij.Iterum diluculo venit in té-
plum.Vnde vt patet ex euangelistarũ
decursu per multos annos continue &
incessanter docuit & discurrebat pedes
Octauo eius patientiam in vulneribus
& passione.Vnde dicitur Mat.xxvij.Ie
sus autem nihil loquebatur ita vt mi-
raretur præses &c.Omnia aũt hæc fide
& certitudine videbant. Et sic christus
beatos dicit apostolos. Non autem fue
runt beati Pharisæi:quia non viderunt O
diuinitatem per verã fidẽ & sed beati
potius à christo dictis sumus nos qui fi
de videmus,quæ apostoli fide & corpo
reo sensu viderunt.Cyrillus.Multi Iu-
deorum viderunt christum diuina ope
rantem corporali intuitu : nec tamẽ o-
mnibus beatificatio cõuenit.Non enim
crediderunt neq; viderunt gloriã eius
oculis mentis. Beatificati ergo sunt
oculi nostri qui fide videmus verbum P
pro nobis hominem factum. Hæc ille.
Et licet beatiores fuerint apostoli quã
prophę & reges tñ etiam illi fuerũt bea
ti:quia per fidem viderunt & desydera
uerunt videre oculo corporali christũ
sed non viderunt. Vnde subditur(Dico
enim vobis quod multi prophetæ &
reges voluerunt videre quæ vos vide-
tis)scilicet me incarnatum (& non vi-
derunt,& audirent quæ vos auditis),i.
secreta cœlestia ex ore meo(& non au Q
dierunt.)Et notanter euangelista dicit
multi,& non oẽs secundum Origenem
quia viderunt christũ aliqui eorũ licet
pauci. Vnde & Abraã dicit ꝙ vidit diẽ
christi & gauisus est.vt dr̃ Ioã.viij.Vel
secundum Chry.cum dicit multi debe
mus intelligere oẽs quia licet aliqui eo
rum viderint christũ non tñ viderunt
quæ viderunt apostoli.f.conuersantem
Deum inter homines & loquentẽ eis si
cut

A cut frater loquit̃ ad fratres. ¶ Moraliter instruimur quod semper debemus christum & eius doctrinam atq; opera contemplari & quia beati sunt talium oculi. Vnde dicit apostol⁹ ad Heb. xij. Aspicientes in autorem fidei, & consummatorẽ Iesum qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione cõtempta. ¶ Quantum ad secundũ literaliter sciẽdum est quod saluator dixerat ꝙ nomina discipulorum erant scripta in cælis

E ideo secundum Bedam quidam legisperitus. i. doctor in lege Moysi in hoc sumpsit occasionem tentandi christum idest sumendi experimentũ de eo quantum sciret, & quantum nesciret. Vnde sequit̃. (Ecce quidam legisperitus surrexit tentans eum & dicens.) Iste secundum Ciril. erat de numero aliquorum loquacium qui circumibant regiones detrahentes christo & dicentes ꝙ inutilia loqueretur. Voluit ergo eum prouo

C care vt dicit idem Ciril. quatenus aliquid diceret contra Moysen di. (Magister quid faciendo vitam æternam possidebo:) in qua, s. sunt scripta nomina iustorum. Sequitur. (At ille dixit ad eũ In lege quid scriptum est quomodo legis) Ad intellectum autem respõsionis quam legisperitus respõdet sciendum est iuxta doctrinam. S. Tho. ij. ij. q. xlij. quod Deut. vj. præcipitur vt deus diligatur ex toto corde ex tota anima, &

D ex tota fortitudine. Sed Mar. xij. & Lu. x. ponuntur eadem tria. s. cor, anima, & vires seu virtus quod idem est quod fortitudo & additur mens. Sed Mar. xxij. ponuntur duo. s. cor, & anima & dimittitur ex tota fortitudine: &, additur ex tota mente. Oportet ergo vt declaremus quatuor. s. cor, animam fortitudinem & mentẽ: quia si aliquod horũ alicubi omittit̃ hoc est quia in aliis intel-

ligitur. ¶ Est ergo sciendũ quod per cor E hic significatur volũtas. Nam sicut cor est principium omnium corporalium motuum: ita voluntas est principium omnium spiritualium maximè quantũ ad intentionem finis quæ est obiectum charitatis. Tria autem sunt principia spiritualia actuum quæ principia ad operandum ex voluntate mouent̃. s. intellectus qui hic dicitur mens, & appetitus sensitiuus qui hic dicit̃ anima, & vis executiua quę hic dicitur fortitudo F siue virtus vel vires. Præcipitur ergo nobis quod intentio nostra ferat̃ in deũ quod est Deum toto corde diligere, & quod intellectus subdatur deo credendo ea quæ Deus iubet credere & quod appetitus sensitiuus regulet̃ secundum Deum & quod actus exterior obediat deo. Dicitur ergo. (At ille rñdens dixit) supple in lege sic lego. (Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo) ita quod tuus finis sit deus (& ex tota anima tua G ita quod tuus affectus sensitiuus regulẽtur secundum rationẽ (& ex omnibus viribus tuis) ita quod actus tui exteriores sint secundum legem dei (& ex omni mente tua) ita quod intellectus tuus subdatur deo. Sed contra quia hoc mẽbrum non inuenitur in tota lege veteri Ad hoc dicit Gorram quod ideo dicit̃ ibi scriptum & quia deducit̃ ex scriptis (& proximum tuũ sicut te ipsum.) Est autem sciendum quod ly sicut aliquando H importat æqualitatem & sic amare proximum sicut seipsum est amare illũ tantum quantum quis seipsum amat. Isto autem modo nullus tenet̃ amare proximum vt seipsum quia ordo charitatis requirit vt quis se plus quàm proximum amet vt patet. ij. ij. q. xxvj. Aliquando vero ly sicut importat similitudinem & sic ille amat proximum vt se-

 ipsum

I ipsum qui illum amat ad eundem finē
vltimum secum, quia.s. vult ei felicita
tem æternam & illa per quæ ad illam
venit.s. virtutes & gratiam Dei & alia
inquantum sunt pro bono animæ eius.
Et isto modo tenemur amare proximū
sicut nosipsos. i. eo modo quo nosipsos
amamus: sed non tantum quantum nos
amamus. Sed nunquid potest homo ista
in hac vita implere. Respondet S. Th.
ij.ij.q.xliiij. quod possumus implere im
K perfectè nihil.s. agendo quod repugnet
perfectæ vnioni animæ ad deum quæ
est finis dei in hoc præcepto non autē
possumus implere perfectè pertingen-
do.s. ad prædictum finem: sed hoc erit
in patria. Dupliciter enim potest ali-
quod præceptum impleri, puta si dux
præcipiat vt pugnet. Vno modo perfe-
ctè perueniendo scilicet ad finem præ-
cipientis: puta victoriā. Alio modo im
perfectè quia.s. licet nō perueniat quis
L ad finē puta victoriam tā nihil facit re-
pignans victoriæ vt puta si pugnet se-
cundum ꝙ pugnare debuit.i. secundum
disciplinam militarē. Sicut ergo nō pec
cat miles qui rectè pugnat, & tamen nō
vincit, ita & qui nihil facit contra Deū
siue qui nullum mortale cōmittit & ta
men non toto corde vnitur deo eo mo-
do quo vniemur in patria non peccat:
quasi hoc præceptū nō obseruet. Quia
verò omnia præcepta diuina ordinanī
M ad dilectionē dei & proximi. iuxta il-
lud Mat. xxij. In his duobus mandatis
vniuersa lex pendet & prophetæ. ideo.
subiungit (Dixitq; illi. Rectè rādisti:
hoc fac, & viues) vita æterna, & immor-
tali. ¶ Moraliter docemur ꝙ nō est sem
per respondendum durè interroganti-
bus ex mala voluntate. Nam saluator
tentanti se benignè rādit: & dicta eius
commendauit. ¶ Quantum ad tertium
literaliter sciendum est quod tempore N
illo fuit magna quęstio inter phariseos
& scribas quod esset maximū mandatū
legis. Quidā enim dicebant ꝙ sacrifica
re deo erat maximum opus quod perti
net ad latriā. Quidā vero præferrebāt
opera pietatis. Iste ergo scriba siue do-
ctor interrogauit Christū de duobus.s.
quid faciendo vitā æternā possideret,
vt dicit hic Lu. & quod esset maximum
mandatum in lege vt dicit Mat. xxij. &
Mar. xij. Et hoc dico supposito ꝙ fue- O
rit idem scriba de quo iste & illi loquū-
tur quod tā non habeo certū: quamuis
teneāt cōiter expositores. Iste ergo scri
ba secundum Ciril. audita christi rāsio
ne eum commendantis in superbia ela
tus est sed secundum Nic. de ly. & ali-
quos alios non est elatus in superbiam
sed cōpunctus est in verbis christi quā
uis in principio interrogauit malo fine
Vnde christus dixit ei. Non longe es à P
regno dei vt patet Mar. xij. Secundum
ergo has duas opiniones dupliciter ex-
ponitur quod sequit.s. (Ille aūt volens
iustificare seipsum.) Nam qui dicūt eū
superbiisse dicūt ꝙ voluit se iustificare
id est ostendere iustum quasi nullū ha-
beret proximum.i. sibi in iustitia cōpa
randum vel ꝙ voluit se iustificare in-
quantum credidit se habiturū tale rā-
sum à christo per quod ostenderet se iu
stum. Alii vero dicunt ꝙ voluit iustifi- Q
care seipsum vere operæ adimplendo
mandatū de dilectione proximi. Verū
tamen etiā dato ꝙ sit idem scriba vt te
nendum cum sanctis ꝙ non sit cōpun-
ctus: sed elatus potius. Neq; hoc probat
per illud non longe es à regno Dei.
¶ Pro quo sciendū est ꝙ ille interroga-
uit quod esset maximū mandatū in le-
ge. & christus rādit ꝙ erat mandatū di
lectionis, & non sacrificii. Et quia ille
de

A doctor tenebat hanc opinionē cōmendauit opinionis Christi di. In veritate magister rectè rñdisti vt patet Mar.xij. Et è contra Christus videns ꝙ sapiēter ille respōdisset, dixit. Non lōge es à regno dei: quod ideo dixit non quia esset copunctus: sed quia rectā opinionē sequebat̃ in prædicta quæstione. Et ideo dicit glo. ꝙ longius distant ignorantes quam scientes. Et Chryso. dicit ꝙ licet non esset longe, tñ distabat à regno dei.
A Sequit̃. (Dixit ad Iesum. Et q̄s est meus proximus) quasi diceret ī animo suo secundū Cyril. & Theo. Parē non habeo in iustitia vt posit mihi esse proximus Vel scd̃m alios vt statim subiūgat, hūc se semper dilexisse si christus rñdisset, vt cogitabat. ¶ Notandum vero ꝙ proximus dicit̃ primo carnali propin quitate psal. Amici mei, & proximi mei ad versum &c. Secundò religione vt oēs christiani. Eccl.xv. Exaltauit illū apud
C proximos suos. Tertiò pietate vt soli boni, vt patet hic. Quartò naturę cōformitatæ vt oēs homines vt hic Christus concludere exceptis dānatis. (Suspiciēs autē Iesus dixit.) Fortè suspexit dñs ad cœlum suspirando quia id ꝙ volebat dicere significabat calamitatē humani generis. Nam sequitur. (Homo quidā.) Secundum aliquos istud nō fuit res gesta, sed parabola, sed secundū alios fuit res gesta quia inter Hierusalē & Hieri
D cho erat sylua magna, seu desertum in quo latrones cædes & prædas exercebant. Sed siue sic sit siue sic sciendū secundum Gorrā ꝙ statim saluator poterat rñdere & dicere. oīs homo est proximus tuus: sed voluit inducere exemplū vt ex responsione Scribæ conuinceret eum de falsa sua opinione. Iudæi enim nullū existimabāt ꝓximū nisi Iudæos. Christus autē voluit probare ꝙ omnis homo est ꝓximus omni homini arguēs E
à maiori vt patebit. Dicitur ergo ꝙ ille homo (descendebat à Hierusalē in Hiericho.) Hierusalē enim est in montibus & hiericho in cāpestribus (& incidit in latrones qui etiā despoliauerūt eum & plagis impositis abierunt semiuiuo relicto) vel quia ille voluerat se defendere, vel quia ab eo latrones cognoscebātur & consequenter timentes, ne proderet eos voluerunt illū occidere. His eñ de causis consueuerunt vulnerare. (Ac F
cidit autē vt sacerdos quidā descenderet eadē via.) Iste qui fuerat vulnerat⁹ credit fuisse Iudeus & hoc tenet Hugo. car. & videtur idem sentire. Aug. de verbis dñi. & consequenter ipse, & sacerdos qui illac transibat erant eiusdem gentis (& viso illo præteriuit) durus, & crudelis. Iste sacerdos videtur fuisse crudelior feris. Dicit enim Bea. Tho. super Psalm. xxxvij. quod nullus est, ita crudelis qui non compatiatur naturaliter afflicto. Vnde vt idem ait, & G
experientia docet: carnis non mordet iacentem. Iste ergo fecit contra naturam, & videtur fuisse crudelissimus. (Similiter & leuita.) Leuita est persona sacra quæ sacerdoti immediatè subministrat in sacrificiis diuinis. (Cùm esset secus locum, & videret eum pertransiit) quamuis esset ei genere propinquus: secundum Theo. & August. de verbis domini. (Samaritanus autem H
quidam) Samaritani & Iudæi intantū fuerunt inimici quod nō concilibātur. Vnde & mirabatur mulier Samaritana quod christus qui Iudęus erat postularet ab ea aquam literi faciens.) Erat enim extra regionem suam & peregrinus & consequēter cū magno incōmodo poterat gerere curam vulnerati, & tamen (venit secus eū) vt videret quid-

nam

I nam haberet (& videns eum) in tantis
doloribus (misericordia motus est) quã
uis esset de gente, & populo inimico (&
approprians).i.appropinquans secun-
dum locũ, & compassionem (Alligauit
vulnera eius infundens oleũ) ad dulco
randum (& vinum) ad purgãdum (& im
ponens illum in iumentum suum) ipse
enim pedes iuit, & fortè lætior quã an-
te iret in equo: quia amor fraternæ cõ-
passionis portabat eum (duxit in stabu
K lum.) Stabulũ dicitur statio boũ. & secũ
dũ aliquis erat locus pastorũ in deser-
to. sed reuera videtur fuisse hospitiũ in
quo itinerantes pausant, & reficiuntur.
Hoc enim expressè innuit Chry. qui sta
bulum ecclesiæ cõparans, ait. Est enim
stabulum ecclesia quæ itinere mundi
lassatos suscipit, & vbi viator lassus re-
ficitur. Hæc ille (& curam illius egit.
Et altera die protulit duos denarios, &
dedit stabulario).i. hospiti (& ait Curã
L illius habe). Denarius propriè fuit nũ-
mus argenteus valens decem nummos
vsuales.i. paruos sed tamẽ ampliato vo
cabulo omnis nũmus argenteus dictus
est denarius. Vnde denarij quos iste ob
tulit pro salute, & expensis infirmi cre
duntur fuisse magni valoris: sicut alicu
bi sunt nummi argentei valoris magni.
Vt quid enim iste samaritanus qui vide
tur fuisse homo nobilis: postquã in ho-
spitio habuisset infirmum per vnam
M diem protulisset .xx. obolos pro expen-
sis factis, & faciendis. Fuisset enim deri
sibile hoc, & rusticum. Sed credo quòd
duo denarij fuerant duo argentei: qui
argentei valebant duos aureos, vel cir-
ca. Et idem credo de argenteis quibus,
christus venditus: & ager Acheldemach
emptus est. (& quodcunq; super eroga
ueris ego cùm rediero reddam tibi) ad
ducto ergo exemplo christus intendit
concludere propositũ suum.i. istam cõ- N
clusionem: ꝙ omnis creatura rationa-
lis cui possumus exhibere mĩam, vel
à quia possumus misericordiã suscipe-
re est noster proximus. Dicit ergo (qs
horum trium videtur tibi proximus
fuisse & qui incidit in latrones.) Vtrũ
ne fuit sacerdos, aut leuita q erant gene
re vicin⁹ aut Samaritanus qui erat ini
micus. (At ille dixit. Qui fecit misericor
diã in illũ.) Ex hoc arguit dupliciter.
Primò sic. Si quis homo esse posset qui O
non esset noster proximus: ille maxi-
mè esset inimicus. Sed hoc est falsum:
quia Scriba testatur quòd Samarita-
nus fuit proximus Iudæo vulnerato
inimico. Ergo nullus homo est quę nõ
sit noster proximus. Si enim inimicus
est proximus: multò magis alij. Secun-
dò, arguit Augu. de doc. christiana sic.
Proximus est cui exhibẽda est miseri-
cordia: sed exhibẽda est oĩbus quibus
põt exhiberi etiam inimicis, dicente do P
mino. Benefacite his qui oderũt vos.
Ergo proximus est omnis cui potest
mĩa exhiberi. Et quia non possum esse
proximus tibi nisi tu sis proximus mi-
hi: cũ ista sint correlatiua sicut & vici-
nus. ideo sequitur ꝙ etiã proximus sit
qui põt misericordiã facere. Ex his se-
quitur ꝙ proximi nostri quos diligere
tenemur sint. Primò ipse Iesus christus
saltem inquantũ homo, quicquid sit in Q
quantũ deus. Secundò angeli beati. ter
tiò beatæ animæ. Hi sunt proximi qui
possunt impendere nobis misericordiã
Quartò animæ quæ sunt in purgato-
rio. & Quintò omnes viuentes in car-
ne. Hi aũt sunt proximi: quia eis possu
mus impendere misericordiam. Diabo
lus aũt & omnes dãnati non sunt pro-
ximi nostri. ideo tandẽ conclusit salua-
tor. (Hoc fac, & viues).i. impende mise
ricordiam

A ricordiam:quia illa facit esse proximũ potius quã generis propinquitas. Hæc omnia sunt de mente Aug. vbi.s. ¶ Est aũt sciendum ꝙ si prædicta nõ fuerunt res gestæ:sed parabolam dixit saluator: assignatur alius sensus literalis qui tamen esset allegoricus si res istę verè fuerunt gestæ.Sine ergo fuerit sic siue sic.Dicamus sic(Homo quidã). i. Adã secundũ Orig.vel genus humanũ secũdum alios (descẽdebat) per peccatũ(ab B Hierusalem). à cælesti vita,& felicitate secundũ Aug.de cõsen.euang.vel à paradiso in quo omnia quæ videbat erant ad pacem eius secundùm eundẽ contra Pela.(Hierico).i.in mundum secundùm eundem contra pelagi. Hierico enim interpretatur Luna : significat huius seculi variationem(& incidit in latrones).i.in diabolum,& angelos eius secundùm Chry.Amb.& Aug . contra Pelagium(qui etiam despoliauerũt eũ) C bonis.s.morũ ornamentis : & iustitia originali,& gratia dei:& omnibus virtutibus moralibus infusis:&breuiter secundũ Amb.omnibus indumentis gratiæ spiritualis(& plagis impositis) quã tum ad malas inclinationes quæ in natura remanserunt (abierunt semiuiuo relicto)secundũ Aug.cõtra Pela.homo aũt post peccatũ fuit semiuiuus.i. pro medietate viuus inquantũ habuit qui-D dem liberũ arbitrium: sed non taliter vt posset redire ad ęternam vitam quã perdiderat.ideo carens propriis tribus iacebat.Vel.secundũ Theo. semiuiuus est:quia anima quidem immortalis est sed corpus mortale.Vel semiuiuꝰ:quia plenè non poterat operari opera viui. i.virtuosa:quia licet ab eo non fuerit sublata natura:fuit tamẽ diminuta habilitas ad bonum in natura sua; & fuit inducta mala concupiscentia. Negligẽtia aũt ad bene operandũ,& inclinatio E ad malũ:sunt causa iacendi sine operibus.Secundũ Chry. aũt per sacerdotẽ intelligitur Aaron:& per leuitã Moyses:& neuter potuit curare vulneratũ. Vel secundũ Aug.per sacerdotem intelligitur tempus legis in qua mandabãt sacrificia.per leuitã vero tempus prophetarum:per Samaritanũ verò intelligitur christus secundũ Aug.de verbis domini:quia Samaritanus interpreta- F tur custos.hic Samaritanus secundum Amb.descendit non per peccatum:sed per incarnationis misterium:& venit cæcus.i.prope infirmitũ secundũ Aug. eo ꝙ venerit in similitudine carnis peccati:quãuis non in carne peccati. Alligare vulnera secundũ Aug. est cõdonare,& pacere peccata. Oleum secundũ ipsum est consolatio spei. Sed vnũ est exhoratio ad operandũ.Vt oleum secũdum Amb.est remissio peccatorũ Vnũ vero est præceptum quo mala cohiben G tur.Vel oleum secundũ Gre.est pietas. vinum verò iustitia,&timor iudicij.vel oleum secundũ Theo. est conuersatio humana christi.Vinũ vero diuina quo vtroq; nos saluat christus.Vel secundũ Chry.oleũ est Chrysma:vinum est sanguis passionis.Iumentũ secundũ Amb. est caro cui nos imponit dũ pro nobis in cruce patitur.Stabulum est ecclesia secundũ Chry.in qua peregrini, & qui H escunt in spe cælestiũ à terrenis laboribus,& reficiũtur verbo dei.Altera dies secundum Amb.est dies resurrectionis duo verò denarij secundũ eundem sunt duo testamenta quæ imaginẽ perferũt æterni regis. Stabularius est ecclesiæ prælatus Ambr. Beatus ergo stabularius qui alterius vulnera curare potest Beatus ille cui dixit Iesus quodcunque supererogaueris reddã tibi.Nã quãdo

reuerteris

I reuerteris domine.nisi iudicij die. Nã licet vbiq; sis semper & stans in medio nostrũ auertens à nobis. Erit tamen tẽpus quo vniuersa caro te respiciat reuertentem. Reddes ergo quod debes. Beati quibus es debitor. Vtinam nos simus idonei debitores: si quod accipimus possimus exoluere. Hæc ille. ¶ Moraliter prædicta exponuntur de peccatore quolibet descendens de statu iustitiæ in peccatũ mortale. Hic spoliatur
K à demonibus bonis gratiæ & vulneratur in bonis naturæ: & relinquitur semiuiuus: quia tollitur ab eo vita gratię remanente vita naturę. Cui christus appropinquans in sacramento pœnitẽtiæ alligat vulnera eius: infundẽs oleũ misericordiæ cũ vino iustitiæ ducitq; in stabulum.i.ecclesiam vbi simplices recipiũtur. Et altera die.i.in die cõfessionis: prima enim fuit contritionis: & tertia satisfactionis. Dedit prælato
L duos denarios idest intelligentiã diuinæ & humanæ legis dicens. Curã illius habe salutarem pænitentiam imponendo. & quodcunq; supererogaueris vltra præcepta ad quæ quilibet tenetur. reddam tibi in vita æterna.

Domi.xiiij post Trinitatem.

Lucæ.xvij.

M CVm iret Iesus in hierusalem, transibat per mediam Samariam & Galileam. Et cum ingrederetur quoddã castellum, occurrerunt ei decẽ viri leprosi, qui steterunt à longe: & leuauerunt vocem, dicentes, Iesu præceptor, miserere nostri. Quos vt vidit, dixit, Ite ostendite vos sacerdotibus. Et N factum est dum irent, mundati sunt. Vnus autem ex illis vt vidit quia mundatus est: regressus est, cum magna voce magnificans deum. Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens. Et hic erat samaritanus. Respondens autem Iesus, dixit, Nõne decem mũdati sunt? Et nouem vbi sunt Non est inuentus qui rediret. & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena, & ait illi, Surge, & vade: quia fides tua te saluum fecit.

CVM IRET IESVS IN HIErusalem transibat per mediã P Samariam & Galileam. Lu. xvij. In pręsenti euã. tangun tur tria puncta, quæ sunt. Postulatio, ia natio reprehensio. ¶ Quantũ ad primũ literaliter sciendum est q̃ Samaria aliquando significat regiã ciuitatem: aliquando prouinciã. Nam cum populus dei.xij.tribubus cõtineretur sub Roboã filio Salomonis stulto diuisum est regnum eius: & remanserũt sibi duæ tribus scilicet Iuda, & Beniamin. reliquæ Q autẽ.x. fecerunt sibi regem hieroboam: vt patet.iij. Reg.xij. & sedes regni.x. tribuũ fuit Samaria ciuitas. Sed captiuatis.x.tribubus per Nabuchodo. regẽ Baby. misit idem rex gentes quæ colerant terram illã, & dicti sunt Samaritani ab illa ciuitate vel prouincia. Et illi colebant simul deum, & idola. saltem aliquo tempore. Nam cũ prius colerẽt idola deus immisit bestias infestantes

eas

A eos:ideo sunt coacti colere deũ. Et sem
per fuerunt Iudæorũ inimici: & reci-
piebant quinq; libros Moysi: sed non
prophetas. Dicitur ergo.(Dum iret Ie-
sus in Hierusalem) scilicet vltima vice
quãdo ibat ad mortẽ (transibat per me
diam Samariã) sumendo Samariã pro
prouincia (& Galileam) Quomodo aũt
transiuit Iesus per vias, & ciuitates gen
tium. vide. s. dominica. xij. (& cũ ingre
deretur quoddã castellum) vt ibi effun
B deret cibũ animarũ. i. doctrinam suam
(occurrerunt ei decem viri leprosi) in
ipso, scilicet ingressu castelli: quia secũ
dum Titum extra ciuitates tanquã im
mundi morabantur. Occurerũt in quã,
quia audierant famã miraculorũ eius
(qui steterunt à longe) propter reueren
tiam christi. & etiã quia sanis appropin
quare verebantur propter immunditiã
suã erubescentes secundũ Theo. (& le-
uauerunt vocem) lamentationis, & de
C precationis ex magno desiderio sanita-
tis (dicentes Iesu præceptor.) Secundũ
Theo. in hoc ostendũt se Iesum deũ es-
se credere. Vnde subditur (miserere no
stri). q. d. Potes nos solo verbo curare.
¶ Allegoricè secundũ Aug. de cõs. euã.
& Bedã isti leprosi sunt hæretici: qui
in exterioribus. i. in verbis ostendũt va
rium colorem: dũ dicunt quædã vera,
quędã falsa. Lepra enim est vitiũ colo-
D ris in superficie prætendens varietatẽ.
ni taliter sunt ab ecclesia vitandi. vt
ipsa exclusione coacti Iesum pręcepto
rem magnis vocibus clament: & bene
præceptorem Iesum appellãt: quia in
eius verbis errauerant. ¶ Moraliter le-
pra significat generaliter omne pecca-
tum mortale: quia est morbus incurabi
lis abominabilis, & vilis. Si peccatum
mortale non potest curari nisi virtute
diuina. Vt patet. iij. dist. xix. arg. j. & fa-

cit abominabilem apud deum, & corrũ E
pit vniuersaliter omnia dona cõsequẽ-
tia gratiam dei: quia ipsum tollit gra-
tiam. Spiritualiter tamen significat lu
xuriam, auaritiam, & superbiam: quia
est morbus fœtidus sitibundus, & cõta-
giosus. Modus autem quo isti tales cu-
randi sunt est. Primò per humilem sui
cognitionem: quia steterunt à longe
velut Publicianus. Et secũdò per inten
sum desyderium, & clamosam oratio-
nem: quia leuauerunt vocem. Et tertiò F
per puram confessionem: quia missi
sunt ad sacerdotes: vt videbitur.
¶ Quantum ad secundũ literaliter sci-
endum est. ꝙ lex Mosayca mandauit
Leui. xiiij. vt mundati à lepra ostende-
rent se sacerdotibus propter duo. Pri-
mò: quia sacerdotis erat iudicare vtrũ
essent verè mundati, vel non. Secundò
vt offerrent pro sua mundatione sacri-
ficium in lege statutum. Legalia autem
habuerunt cursum vsq; ad christi pas- G
sionem in qua dixit. cõsummatum est.
Vnde christus ea seruauit. vt patet in
circuncisione, purificatione, & imola-
tione agni. Ideo quos à lepra sanabat,
ad sacerdotes mittebat. Sequitur ergo
(quis vt vidit dixit. Ite ostendite vos sa
cerdotibus) vt scilicet illi quorum in-
terest experiantur vestram emundatio
nem, secundùm Theolog. & vt opera-
tis legale sacrificium purgationis secũ
dùm Cæril. & vt publicetur miracu- H
lum secundùm Gorram. Vnde dixit
sacerdotibus non sacerdoti, & vt osten
datur spiritualis curationis ordo vt sci
licet post contritionem sequatur cõfes
sio. Dicit autem quædã gl. ꝙ vitia alia
ab infidelitate dominus per seipsum sa
nat in mente: sed per hoc non intendit
excludere secretã confessionem sed pu
blicã reconciliationẽ secundũ Gorrã.
Notat

I Notat autẽ etiam idem hoc quòd sicut
alienum:ita & proprium delictũ ei soli
debemus pãdere qui possit,& velit pro
desse. Et vt dicit Theo.dominus in hoc
suo præcepto ostẽdebat eos esse curan-
dos aliàs ad quid eos misisset vt iudica
rentur de emũdatione. Vnde sequitur.
(Et factum est dũ irent mũdati sunt)di
uina virtute,cõcurrente fide eorum, &
obedientia ad Christum. Cùm autẽ de
cem essent vnus eorum erat samarita-
K nus.& secũdũ Theo.reliqui iudæi. Sed
Samaritanus statim vt se mundum vi-
dit:regressus est ad regratiandum Chri
sto.Io sequitur.)Vnus autem,ex illis vt
vidit quia mũdatus est regressus est,cũ
magna voce magnificãs deum.)Titus.
Dedit autem ei appropinquandi fidu-
ciã suscepta purgatio. Vnde subditur.
(Et cecidit in faciem suam ante pedes
eius,gratias agẽs)fidem suã simul cum
beneuolentia pandens.Hæc ille. Et hic
L erat Samaritanus).Theo.Hic põt cõii
cere quòd mihi impedit quemquã pla-
cere Deo:etiam si de genere prophano
processerit dũmodo bonum gerat pro-
positũ.Nullus etiã natus est sanctis su-
perbiat nouem enim qui Israelitæ erãt
ingrati fuerunt.hæc ille. ¶ Allegoricè
sciẽdum est quòd peccatori nõ sufficit
contritio,seu dolor de pctõ vbi põt ha-
bere copiam confessoris: quia tenetur
cõfiteri, vt patet per omnes theologos.
M Iubet ergo dominus eos qui misericor
diampetũt à deo ire ad sacerdotes:vt.s.
confiteantur iniquitates suas:sed dum
vadunt mundantur:quia cõfessio iusti-
ficat in ꝓposito:habita antequã habea-
tur in actu:dũmodo dolor,sufficiens,sit
vt patet per,san.Tho.in.iiii.dist. xvij.
¶ Moraliter instruimur quantum de-
beat regratiari deo qui liberatur, à le-
pra pctĩ.Pal.Dirupisti vincula mea,ti-
bi sacrificabo hostiam laudis.Sed mul-
ti reperiuntur indeoque recidiuare per
mittuntur.¶ Quantum ad tertium lite-
raliter sciendum est secundum Nico.
de Ly.quòd isti nouem leprosi qui erãt
Iudæi non sunt regressi ad gratias agẽ
dum Christo:quia decepti fuerunt à sa
cerdotibus qui doctrinæ Christi,& mi
raculis detrahebant:& secundum eorũ
informationem attribuerunt emunda-
tionem suam obseruationi legis,& non
virtuti Christi.licet à principio fideli-
ter,& deuotæ,petiuissent ab eo sanari.
hos ergo reprehendit Christus tanquã
ingratos cùm dicitur.(Et respõdens Ie
sus,dixit.Nonne decem mũdati sunt.)
Non interrogat vt discat quod nescit
sed vt ostendat se scire quòd scit(& no
uem vbi sunt.Non est inuẽtus)ex illis
decem (qui rediret,& daret gloriã deo:
nisi hic alienigena),id est aliunde quã
in populo dei genitus. Legitur autem
dominus in Samaritanis tria laudasse.
primò fidei facilitatem.Io.iiij. Videte
regiones:quia iã albę sunt ad messem.
Secundò misericordiæ pietatem vt pa
tet Lu.x. de eo qui allegauit vulnera
sanciati. Tertiò beneficii recognitionẽ:
vt hoc.Quilibet igitur conetur esse bo
nus Samaritanus,id est. custos animæ
suæ per hoc tria.¶ Sed hoc est vna du-
bitatio. Tenent enim, sanctus Thom.
iij.q.xliiij.quòd Christus nunquàm ali
quem sanauit in corpore quẽ nõ prius
sanaret in anima:faciebat enim miracu
la virtute diuina.dei autẽ perfecta sunt
opera:vt dicitur. Deut.xxxij.ca.& con-
sequenter talia opera pertingunt ad fi-
nem operantis.Finis autem Christi cu
rantis corpora : quia erat salus anima-
rũ principalius venerat animas cura-
re quã corpora : sed cõtra ista videt es-
se instãtia de istis nouẽ leprosis,& etiã

de illo seruo cui Christus abscisam auriculã restituit de quo nõ habetur ꝙ fuerit iustificatus. Ad primũ horum dicitur dupliciter. Primò, ꝙ isti leprosi fuerũt prius iusti in anima quàm mũdati, vel tẽpore, vel natura. sed tamen post emundationẽ peccauerunt mortaliter: quia perdiderũt fidẽ suam si à sacerdotibus secundum quosdã. Secũdò, dicitur ꝙ fortè isti nõ peccauerunt per infidelitatẽ: sed per ingratitudinẽ tantum: quæ tamẽ fortè nõ fuit peccatum mortale. vt patet ex his quæ de ingratitudine dicit. S. Tho. ij. ij. q. cvij. Iustificatio autẽ quam Christus faciebat: nõ cõstituebat homines impeccabiles venialiter. imo nec mortaliter: vt patet in Petro negãte: de quo dubium nõ est ꝙ mortaliter peccauit. vel si hæc ingratitudo fuit peccatũ mortale tamen prius fuerunt iusti. vt dictũ est. Videtur autẽ rationabilius ꝙ mortaliter peccauerunt: sic, vel sic: quia nõ est probabile Christũ pro veniali sic eos reprehẽdisse. Ad secundũ de seruo dici potest similiter dupliciter. Primò, quòd fuit iustificatus & licet hoc Euãgelio non habeatur: nõ tamen habetur oppositũ. Secundò, ꝙ dictũ. S. Tho. intelligit de his quos Christus curabat quasi exhibẽdo beneficium. hunc autẽ curauit quasi satisfaciens debito apparẽter. Nam actus petri videbatur iniustitiam continere apud illos qui Christũ non nouissent: & consequẽter Petrus tenebatur apparenter tali satisfacere: etiã pro mẽbro absciso si potuisset. sed quia nõ poterat, satisfecit pro eo Christus. (Et ait illi. Surge, & vade: quia fides tua te saluum fecit) dispositiuè & ex cõgruo, Dei autẽ virtus effectiuè. ¶ Allegoricè secũdum Titũ hic significatur ꝙ gentiles susceptis beneficiis à Christo ad eũ deuotè confugerũt. Iudęis in sua duritia permanẽtibus. ¶ Moraliter in hoc ꝙ iste q fuit cõmendatus à Christo tanquã saluus clamauit ante suã mundationẽ, & post innuitur ꝙ peccator debet clamare ad Deũ per orationẽ ante suã cõuersionẽ: vt cõuertatur, & post conuersionẽ vt cõseruetur. Nam quatuor sunt propter quæ clamat homo. Clamat eñ à facie ignis, à violẽtia furis, ab impetu aquarũ, à terrore hostiũ. In nobis autẽ post conuersionẽ adhuc est ignis cõcupiscẽtiæ: & sunt in nobis fures. i. oculi & aquæ tribulationũ, & cõtinuum bellum aduersus inimicos. ¶ Est etiã moraliter sciendũ ꝙ lepra quinq; modis legitur fuisse mũdata primo per occultationẽ: vt patet in manu Moysi. Exo. iij. Et secundò, oratione: vt patet de lepra marię. Nume. vij. Et tertiò, ablutione vt lepra Naamã. iiij. Reg. v. Et quarto tactu manus diuinæ, vt patet Matth. viij. Et quintò, impletione obediẽtię: vt hic. Hæc autẽ significant quinq; requisita ad mũdationẽ spiritualis lepræ saltem de bene esse. Primũ fuit ipsius abscõsio à peccatis, & secũdũ intercessio sanctorũ, & tertiũ lachrymosa cõtritio, & confessio, & quartũ infusio gratię diuinæ, & quintum est humilis satisfactio.

Dominica. xv. post Trinitatem. Matth. vj.

NEmo potest duobus dominis seruire. Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnũ sustinebit, & alterum cõtemnet. Non potestis Deo seruire, & mãmonæ. Ideo dico vobis, ne solliciti

I sitis animæ vestræ quid mãdu-
cetis : neque corpori vestro qd
induamini. Nonne anima plus
est quàm esca ? & corpus plus
quàm vestimentum? Respicite
volatilia cœli quæ non serunt
neque metũt, neque cõgregant
in horrea:& Pater vester cœle-
stis pascit illa. Nonne vos ma-
K gis pluralis estis illis? Quis autẽ
vestrum cogitãs, potest adiice-
re ad staturã suam cubitũ vnũ?
Et de vestimento quid solliciti
estis ? Consyderate lilia agri
quomodo crescunt : non labo-
rant, neque nent. Dico autẽ vo-
bis quoniã nec Salomon in o-
mni gloria sua coopertus est si-
L cut vnũ ex estis. Si autẽ fœnũ
agri quod hodie est, & cras in
clibanũ mittitur, Deus sic ve-
stit : quãto magis vos minimæ
fidei . Nolite ergo soliciti esse
dicentes, quid mãducabimus,
aut quid bibemus, aut quoope
riemur ? Hæc enim omnia gẽ-
M tes inquirunt. Scit enim pater
vester quia his omnibus indi-
getis. Quærite ergo primum
regnum Dei, & iustitiam eius:
& hæc omnia adiiciẽtur vobis.

NEMO POTEST DVOBVS
dominis seruire &c.) Mat. c.
vj. In præsenti Euãg. Chri-
stus docet istã conclusionẽ,
s. Nullus debet habere sollicitudinẽ su- N
perfluã, vel anxiã circa tẽporalia: puta
cibũ, potũ, vestitũ, & huiusmodi. Et tã-
git tria pũcta quæ sunt. Ratiocinatio,
Exẽplificatio, & correctio. ¶ Quantũ ad
primũ literaliter sciendũ est: q duplici
ratione Christus conclusionẽ suã pro-
bat. Et prima est talis. Quando cũ fue-
rint duo dñi cõtrarii, cõtraria iubẽtes,
eligendũ est seruire meliori: cùm nõ sit
possibile seruire vtriq;. Si Deus, & ma-
mona i. demon qui diuitiis præest: seu O
ipse diuitię qñ dominãtur affectui: sunt
dñi cõtrarii: quia Deus iubet iustitiam,
alius rapinã. Ideo eligendũ est seruire
meliori. i. Deo p deuotiorẽ: & non ma-
monę per superfluã sollicitudinẽ. Hanc
ergo rationẽ tãgit Christus, dicẽs, (Ne-
mo potest duobus dominis seruire) qa
s. sunt cõtrarii, aut disparati & nõ sibi-
inuicẽ positi: vt in proposito: quia aua-
ritia quę est seruitus idolorũ nõ potest
stare cũ diuino obsequio: nec voluntas P
diaboli est cõformis volũtati Dei. Ad
intellectũ autẽ sequentiũ sciendũ est q
Deus secundũ se à nullo potest odio ha-
beri vt patet per. S. Tho. iiij. di. l. & j. q.
lx. & per Capreo. j. di. j. q. ij. & ratio vna
est · quia Deus est essentialis. & prima
bonitas. Nullus autẽ potest odire purã,
& primã bonitatẽ : qua qlibet vult bo-
num necessariò : & cõsequenter qlibet
amat ipsam bonitatẽ qua bonũ amatũ Q
est bonũ. & cõsequẽter amat primã bo-
nitatẽ quia oĩs bonitas est bona. i. Deũ.
Alia ratio est: quia Deus est essentialis
bonitas: ergo nullomodo habet rationẽ
mali. ergo nullo modo est odibilis. In
suis autẽ effectibus Deus odiri põt in-
quantũ illi apprehẽduntur vt mali: vt-
puta pœna quã infligit. Odiũ ergo ipsa
pœna, & cõsequenter Deus illator eius
oditur per accidẽs inquantũ punitor: &
non

A nō secūdum se vel p se. E cōuerso autē diabolus in se cōsyderatus.i.sine suo effectu: licet non sine sua mala volūtate est odibilis:quia est inimicus noster ad quē naturaliter,vt inimicus est,odiū habemus:vnde nō est pximus noster:nec tenemur:imo nec debemus illū ex charitate diligere: vt patet p.S.Tho.in.ij.ij. In suo tñ effectu aliquādo diligit vt cùm homini pcurat diuitias,aut corporis voluptates. Dicit ergo saluator.(Aut enim vnū odio habebit).s.diabolū:q in se nō est amabilis sustinet autē sicut dicit Aug eo modo quo aliqs odiens dominū & diligēs ancillā eius sustinet duram seruitutē propter amorē ancillæ. Sic etiam vani hoīes amore voluptatū sustinēt durā seruitutē diaboli quē non amant. (Et alterū cōtēmnet).i.Deū. Et nō dicitur odio habebit: quia Deus nō est odibilis. Contemnūt autē eum homines vani quasi de eius māsuetudine, C & bonitate securi, vt dicit beatus Aug. Exprimit autē specialiter saluator qui sint isti domini dicēs,(Nō potestis Deo seruire,& māmonæ. Mamona Syriacè latinè dicit diuitiæ. Per māmona ergo secundū Hier.intelligūtur diuitiæ:quibus simul cū Christo seruire nō potest. Sed secundū glo.per māmona intelligitur quidā demō: sic dictus quia præest diuitiis: nō quia possit eas dare nisi vt Deus pmittit:sed quia per eas hoīes D fallat: vt eadē glo.dicit. Sed reuera secundū Aug.qui seruit diuitiis vt dicit Hiero.seruit etiā demoni: vt dicit glo. Sunt autē hic duo sciēda. Primū est, ꝙ vt colligit ex variis scripturæ locis, & dictis sanctorū Lucifer habet septē duces: qui tētant de septē vitiis capitalibus. Leuiathā quidē de superbia, Mammona de auaritia, Asmodeus de luxuria, Belberit de ira, Belphegor de gula, & Beelzebub de inuidia, & de accidia E Astaroth. Secundū est ꝙ nō dixit Christus: nō potestis Deo seruire, & habere diuitias: qa aliud est habere diuitias,& aliud est seruire diuitiis. Hie. Qui diuitiarū seruus est, diuitias custodit, vt seruus: qui autē seruitutis excutit iugū distribuit eas,vt dñs. Hæc ille. Quidā cū amāt diuitias supra Deū,vt auari & serui illarū sunt quidā amāt eas: sed infra, seu minus quàm Deū, vt viri imperfecti. quidā eas nō amant: sed tenēt propter Deū: vt seruiāt de eis pauperibus, F & familiæ: vt viri perfecti. Deinde saluator conclusionē suam probat secūda rōne quæ talis est secundū Hier. Chry. &.S.Tho.sup Matt. Quicunq; dat maiora: dabit etiā minora: sed Deus dedit animā,& corpus quę sunt maiora cibo, potu, & vestimēto. igit ista minora dabit sine supflua sollicitudine. Hāc saluator tangit dicēs, (Ideo dico vobis ne solliciti sitis animæ vestræ quid māducetis) secundū Hier. in aliqbus textibus G additur neq; quid bibatis. Sed posito ꝙ nō sit de textu, saluator in cibo cōclusit etiā potū: quē cibus necessario requirit. (Neq; corpori vestro qd induamini.) Aduertendū est autē ꝙ secundū Chry. hic p animā accipit ipsa anima rōnalis cui māducamus: nō quasi ipsa egeat cibo: sed qa sine cibo deficit corpus & cōsequēter illa in corpore stare non pōt. Sed secūdū Aug.p animā hic accipit vita corporalis, & aīalis: sicut & ibi: qui H amat animā suā pdet illā. Hæc aūt anima p cibū cōseruat in corpore. Aduertendū est secūdò, ꝙ quidā hęretici Euchitę appellati Aug. teste li.de hęret.& li.de operib⁹ monachorū: ex his verbis dñi dicūt, ꝙ viro apostolico vtputa religioso nō licet opari manib⁹,& lucrari panē suū. Quorū error ex hoc ipso de-

I struitur: quia scriptura teste in multis
locis beatus Paulus operabatur mani-
bus suis, lucrādo sibi victū ne grauaret
pauperes Christianos, & vt daret, exē-
plum pseudoapostolis: qui indebitè vo
lebant à suis auditoribus stipēdia sur-
ripere. Licet ergo ista procurare: imo
quilibet qui nō habet tenetur procura
re sibi victū. Quilibet enim tenetur se
amare quia proximum. quilibet tenet
amare sicut seipsum. ergo quilibet te-
K netur conseruare vitā suā sicut & vitā
proximi: & magis. & consequēter quili
bet tenetur sibi prouidere de his sine
quibus viuere nō potest. Vnde qui ex
notabili negligētia permitteret se mo-
ri fame: esset dānatus. Quod vero di-
cit (ne solliciti sitis) sic debet intelligi.
Ne solliciti sitis. s. superfluè & inordi-
natè & anxiè. Sicut enim habetur ex
doctrina sancti Tho. super Matt. & ad
Phil. iiij. & .ij. ij, q. lv. & .j. q. cviij. & .iiij.
L dist. xv. & .iij. contra gen. cap. cxxxv. &
in variis aliis locis: sollicitudo duplici
ter sumitur: Vno modo pro diligen-
tia quærendi quod deest. Alio mo-
do sumitur pro anxietate animi cum
defectu spei & ista prohibetur: nec vn
quā potest esse laudabilis. Prima autē
potest esse laudabilis: sed est vitiosa
multis modis vt elicitur ex locis præ
allegatis. Primò, si ponatur finis in re-
quisita: & nō in deo: tunc enim est pec
M catum mortale. Secundo si quærātur
superflua necessitati & decentiæ sta-
tus. Tertio si quærantur necessaria cū
superfluo studio nimis imergendo mē-
tem in talibus. Quartò si quærantur
necessaria: cum debito studio: sed tamē
cum diffidentia diuini auxilii ita. s. ꝙ
homo nō speret ꝙ si ipse faciat: ꝙ pōt
Deus debeat supplere. Hier. Præcipit
nobis ne solliciti simus quid comedam⁹

Et quia in sudore vultus præparamus N
nobis panē labor exercendus est: solli
citudo tollēda. Hæc ille Chry. super
Mat. Non enim sollicitudinibus spiri-
tualibus sed laboribus corporalibus
acquirendus est panis: qui laborantib⁹
pro præmio diligentiæ domino præ-
stante abundat & negligentibus pro
pœna deo faciente subducit. Hæc ille.
Sequitur (Nonne anima plus est quā
esca). i. maioris pretii (& corpus plus O
quā vestimentū). q. d. secundū Hiero.
Deus qui dedit maiora: dabit etiā mi-
nora. Sicut etiā dicit Chry. Si deus fe-
cit hominē vt sit: cū esse nō possit sine
alimento vtique exhibebit ei alimētū.
Quod intelligendū est si homo faciat
ꝙ in se est quia Deus nō fecit hominē
vt sit, & viuat contra suā voluntatem:
sed vt sit, si velit esse. ¶ Quātum ad se-
cundum sciendū est ꝙ Christus conclu
sionem suā probat exemplariter: & ad- P
ducit duo exēpla. Primū de cibo, & po
tu, cū dicit (Respicite volatilia cœli)
i. cōsiderate aues quæ volāt in cœlo. i.
in aere.) Nō serunt, neque metūt, neq;
congregāt in horrea, & pater vester
cœlestis pascit illa (Sicut autē testat)
Aug. quidā dicūt ꝙ exēplo cœlestium
auium laborandū nō est: sicut illę, non
seminant, neque metunt. sed vt idē ait:
tales nolūt cōsiderare ꝙ sequit neque
congregant in horrea. Tales eni volūt
habere man⁹ otiosas, & repositoria ple
na. Intendit ergo saluator vt idē inuit
ꝙ sicut Deus pascit aues q̄rētes cibū se
cundū sollicitudinē suæ naturæ debi-
tam: ita pascet homines faciētes ꝙ in
se est: q̄a homo dignior est oīb⁹ aīalib⁹
Ideo subditur (Nōne vos pluris estis
illis). i. carius valetis secundū Aug. de
ser. domini. seu maioris estis pretii &
consequenter multò magis Deus vos
ser-

A conseruabit si faciatis ꝙ in vobis est. Sicut auté dicit Hie.qdē nimis alta sapientesꝑ volueres accipiunt Angelos: non intelligentes ꝙ tunc fallè diceret: nonne vos pluris estis illi. Possumus tamen secundū Hilar.per aues demones intelligere.qs sine sollicitudine Deus conseruat.& sunt minoris pretii quā sint homines serui Christi: & hoc in esse gratiæ:sed non in esse naturæ. Cōfirmat aūt dominus ꝙ dixerat ꝑ quod B dam expertū:vt dicit gl.cū subditur. (Quis autē vestrū cogitāt).i.cogitādo (potest adiicere ad staturā suā cubitū vnū).q.d.nullus deus per singulos dies nutriméta tui corporis facit Si ergo ĩ seipso quotidie dei prouidétia operať: quo in necessariis tuis cessabit? Si aūt vos aūt cogitando modicā partē corpori vestro addere nō potestis qūo cogitando saluandi estis in toto.Hæc ille.
¶ Oportet ergo excludere à nobis an- C xiam cogitationē,& superfluā. Secūdū exemplū est de vestitu:qui nō est ita necessarius sicut victus cū dicitur.(Et de vestimento quid).i.quare solliciti estis.s.cū superfluitate, & anxietate quasi diceret. Nulla est causa ꝙ ita sollicitemini.qnāuis per hoc nō excludať sollicitudo debita vt di.Chry.(Cōsiderate lilia agri.) Chrys.non aūt vtitur exemplo:volucrū vt induceret pauonem, vel cignū à quibus erat similia D exépla accipere:sed vtiť exéplo liliorum.Vult eñ ex duobus mōstrare supabūdantiā à magnificentia pulchritudinis & villitate participantiū tali decore.Hęc ille.Itē Chry.super Ma.ostē ditq̄ sit liliorū pulchritudo.di.lilia eñ statuto tépore formanť in frondib⁹:vestiunť candore,impleť odorib⁹ :ꝙ terra nō dederat,deus inuisibili opere largitur.Hæc ille.Si quis aūt dicat ꝙ iste liliorū ornatus non est ex diuina prouidentia,sed à casū,seu à fortuna.Cōtra hoc arguitur: quia ea q̄ à casu sunt rarò eueniunt:vt patet per Ari.ij.phy. E
Lilia aūt semper eodē modo vestiunť: & omnia lilia similiter Chryso.super Matt.in omnibus aūt eadē plenitudo seruatur vt nō ab euētu facta puteñť: seruatur vt nō ab euētu facta puteñť: sed dei prouidētia intelligātur esse disposita. Hæc ille. Sequiť (nō laborāt) vl viri (neque nent).i.filañt vt fœminę.Et vt magis in eis cōmendentur diuina prouidentia: subditur cōparatio de Salomone: qui fuit gloriosissimus. F
Nam fuit potentissimus: quia viuente Dauid patre suo factus est rex toti⁹ populi Dei.i.duodecim tribuum.Omnes autē reges alii post eū habuerint tantū duas tribus.Et vltra hoc regnū vt dicitur.iij.Reg.iiij.erat habens secū in ditione omnia regna à flumine terrę Philistim: vsque ad terram Aegipti.Habuit etiam tantā familiā ꝙ vt ibidē dicit scriptura per singulos dies sua curia volebat.xxx.choros simile.Chorus vt dicit dominus Archiepiscopus est mille librarū &.lx.choros farinæ &.x. boues pingues.&.xx.pascuales.i.vitulos,vt credo, & centū arietes excepta venatione caprarum,& ceruorum, & bubalorū, & auiū.Ista non sunt vana: quia scriptura sic testatur. Vnde vt dicit quæ.s.satis est rationabile, ꝙ.xxx. milia personarū haberet in atrio suo. G
Habebat enim.xl.milia equorū currulium:quos nostri leues appellāt &.xij. millia equestrium. Fuit etiā ditissim⁹: quia vt cōputat qui.s.ex his quę dicit scriptura vbi.s.suus introitus annualis certus erat.xlvij.millia non gente quinquaginta duæ libræ auri. Libra autem auri valet circa xc.ducatos. De H

 his

I his omnibus vide,si vis,Archiepisco-
pum.ij.parte tit.v.Fuit etiã sapiẽtissi-
mus:quia habuit sapientiam infusam
à Deo:vt dicit scriptura.Quęsiuit etiã
complacere mulieribus in omnibus:
quia propter amorẽ earum cũ iam es-
set senex:visus est sapientiã perdidisse
& adorare idola:& consequenter vero
simile est ꝙ se quãtũ potuit ornauerit:
& tamen nunquã æquauit lilia:ideo di
citur,(Dico aũt vobis ꝙ neque Salo-
K mon in omni gloria sua coopertus est
sicut vnum ex istis)Hie.Reuera ꝙ se-
ricum qui regũ purpura: quæ pictura
textricũ põt florib⁹ cooperari.Hęc il-
le Chrysostom.Quid ita rubet vt ro-
sa:quid ita candet vt lilium.Violæ ve-
ro purpura nulla superari muricę:ocu
lorũ magis quã sermonis iudiciũ est.
Quantum enim ad veritatis mẽdaciũ
tm̃ vestimẽtorũ & florũ differẽtię.Hęc
ille.Et notãter;dicit in omni gloriasua
L quia vt dicit Chry.non solum interdũ
Salomon superatus est à florum deco-
re sed semper ita ꝙ nec vna quidẽ die
æquatus est eis in pulchritudine.¶ Est
autem notandum ꝙ tria sunt agentia
subordinata quorum vnum est nobili⁹
altero deus.s.natura,& ars.Vnde ars
nunquã ita perfectè operatur, vt na-
tura, neque natura, vt Deus. Ideo
nunquam fuit ita bonũ vinum, vt
illud quod fecit Christus Deus,secun-
M dum sanctos neque ita pulchri flores,
velcolores:vt illi quis facit natura:nisi
eos faceret deus: Vnde Salomon non
æquauit lilia in decore.Etvltra hoc ve
stes Salomonis non fuerunt sine mole
stia factæ,vt vestes liliorũ.Chry.super
Math.Salomon & si non laborabat vñ
vestiret tamen videbat.Vbi autem est
visio illic & ministrãtiũ offensa,& iu-
bentis ita frequẽterinuenitur.Hęc ille.

(Si autẽ fœnũ agri.i.ista quę appellat N
fœnum secundũ Chry.vt ostẽdat eorũ
vtilitatem respectu hominũ (ꝙ hodie
est) pulchrũ.i.& decorũ (& cras).i.
quasi immediatè post suã pulchritudi-
nem.Vel cras secundũ Hiero.sumitur
pro futuro,secundũ consuetudinẽ scri
pturarũ (in clibanũ mittitur.i.in for-
nacem ignis:quia alicubi teste.s.Tho.
super Ma.pro lignis habentur stipulæ.
Vel vt dicit gl.alii textus loco clibani O
habent aceruum quiest similis clibano
cum eleuetur ad modum monticuli:si-
cut & clibanus qui à cliuo dicit (deus
sic vestit)sine eius superflua cura quã
tò magis vos modicæ fidei. Videt aũt
hic sumi fides pro quadã confidentia:
quãuis possit sumi pro vera fide: quia
ex magna fide magna confidentia na-
scitur.¶ Ex his patet ꝙ opinio illorũ
qui dicunt Deum non habere prouidẽ
tiam de omnibus in singula est hęreti- P
ca:quia est contra diuinam scripturã
vt hic patet de auibus,& liliis. Et etiã
ista opinio stolida:quia est expressè cõ
tra Philosophicã rationẽ: ꝙ sic patet.
Suppono enim primò, id quod dicit
Aristo.lib.j.Phy.& experientia docet:
ꝙ omne agẽs aliquid,aut mouẽs agit:
& mouet illud ad aliquem finẽ.Et pro-
batur omne agens aut agit per volũta-
tẽ:vt homo,angelus,& deus:aut per na
turam,vt bruta,& alia.vtrũque autem Q
horum agit propter finem.Vel sicut se
mouens in finem vt homo:vt sicut mo
tum,& directũ ab alio,vt sagitta.Secũ
dò,ꝙ omne quod fit,& mouetur fit,&
mouetur ad aliquem finem.Hoc enim
sequitur ex primo.Tertiò quod causa
principalis est causa effectus causæ se
cundariæ:vt puta Socrates tenens ba-
culum manu per illum voluat lapidẽ:
non solum baculus:sed & Socrates di-
citur

A citur mouere lapidem imò magis quã baculus: quia causa primaria plus influit quam secunda: iuxta regulã Philosopriæ traditã in libro de causis. Et ratio est quia secunda causa habet totã virtutem suam à prima. Vnde consueuit dici,& verũ est: quod quicquid est causa causæ, est cã causati p se. quartò qđ est vna prima causa effectiua quæ à nulla alia mouetur vt probatur .ij. Meta. Ista autẽ causa effectiua immobilis est: in quã vna: vt probat Aristo- B teles,vij. Metap.&.viij. Phy.& hoc ipsum isti cõcedunt. Ex hoc aũt sequitur ꝙ omnis alia causa mouetur ab ista quia si vna esset quæ nõ mouetur ab ista: iã essent duæ causæ immobiles contra suppositum. Quintò, ꝙ Deus quæcũq; facit per intellectum:& voluntatẽ facit in creaturis: quia est spirit⁹: & aliã non habet potẽtiam. Sextò, quòd prouidentia sit ratio, seu conceptus mẽtis C factus de rebus ordinandis in finem. Executio autem prouidentiæ est res ordinare in finem secundum prædictum conceptum vt patet ex sanct, Thom. j. parte quæstio. vigesimasecunda.

¶ Tunc arguo sic, Deus facit omnes causas per quartum præsuppositum: ergo facit omnes effectus per tertiũ præsuppositum; ergo facit omnia quæ fiũt à quocunque propter aliquem finem per primum & secundum præsuppositum: ergo conceptũ habet ordinis om- D nium in fines eorum per quintum præsuppositum. Si enim per intellectũ facit, oportet vt concipiat: sicut & quilibet artifex ideo Deus, nouit omnia quæ fuerunt, qui sunt,& qui erunt,& quæ esse possunt: & eius scientia est infinitorum. Patet ergo quòd Deus habet prouidentiam de omnibus quæ sunt: imò ipse exequitur prouidentiã suam: quia ipse mouet in omni mouẽ- E te,& sine eo tota natura non posset mouere capillum: sicut neque baculus lapidem sine manu: nec manus sine brachio: nec brachium sine homine. Mouere autem aliquid ad suum finem per intellectum: est habere & exequi prouidentiam circa talem rem motam. ¶ Quantum ad tertium Christus hortatur nos ad firmiter tenendum conclusionem suam, dicens, (Nolite ergo soliciti esse) id est, su- F perfluè & anxiè vt dicit gloss. (dicentes quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur) Sic enim quærere pertinet ad eos qui diuinam prouidẽtiam negant circa singulares hominum actus: vt dicit san. Thom. super Matth. ideo subditur. (Hæc enim omnia gentes inquirunt.) Quia scilicet in rebus humanis credunt esse fortunam, & non prouidentiam vt dicit Chrysosto. super Matth. G Et subditur, Qui autem credit se iudicio Dei gubernari, escam suam in manu Dei committat cogitat autem de bono & de malo. de quo nisi sollicitus fuerit neq; malũ fugiet: neq; bonum apprehendet. Hæc ille. Et nota ꝙ per victũ, & vestitũ omnia necessaria intelligũtur pro quibus sperare debemus in dño faciẽdo ꝙ in nobis est: ideò subditur. Sic enim Pater vester ꝙa his omnib⁹ indigetis. Et secũdũ Chr. nõ di- H xit scit de⁹: sed scit Pater: vt nos magis ad amorẽ & spẽ ducat: qualis eñ est pater qui sustinet necessaria filio nõ dare Si aũt essent superflua nõ ita oportere fidere. Hæc ille. (Querite ergo primũ) id est ex principali intentione secũdũ Aug. (regnũ Dei) .i. vitam æternam quæ est finis noster debitus (& iustitiam eius) .i. viã per quam venitur ad illud

I illud regnum secundum Chry.(& hæc omnia).s.temporalia secundum Augu. (adiicientem vobis) secundum ꝙ erit vobis expediens secundum Aug.supposita tamen debita sollitudine: quæ secũdum Augu.notaẽ in hoc ꝙ diciẽ primũ Significatur enim ꝙ secũdario temporalia sunt quærenda aliter deum tentaremus. Patet ergo conclusio intenta ꝙ sollicitudinem superfluã & anxiam vitare debemus.Ex qua sequiẽ corolariè:
K quod si quis ambulet in veritate coram deo, & faciat quod potest aut non deficietur in necessariis:aut veritas mentita est. Est & aliud ex dictis notandum quod hominẽ in omnibus aduersis sufficit consolari.s.quod deus habet omnẽ etiam in speciali prouidentiam. Hoc enim est dicere ꝙ nulla res tibi accidit quamtuncunq; minima nisi deo sciente,& volente vel saltem permittente ad aliquem bonum finem.

L

Dominica.xvj.post Trinitatem.Luc.vij.

IBat Iesus in ciuitatẽ quę vocatur Naim: & ibant cum illo discipuli eius,& turba copiosa.Cum autẽ appropinquaret portæ ciuitatis ecce de-
M functus efferebatur filius vnicus matris suæ. Et hæc vidua erat,& turba ciuitatis multa cũ illa. Quam cum vidisset Iesus misericordia motus super eam dixit illi.Noli flere.Et accessit, & tetigit loculum.Hi autẽ qui portabant steterũt,& ait. Adolescens tibi dico,surge.Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illũ matri suæ, Accepit autem omnes timor& magnificabant Deum dicentes Quia propheta magnus surrexit in nobis & quia Deus visitauit plebem suam.

IBAT IESVS IN CIuitatem quæ vocatur Naim O
&c.)Lu.vij.Circa suscitationem adolescentis de quo in præsenti euangelio fit mentio,tria prædicta tanguntur,quæ sunt Magna desolatio magna miseratio & magna consolatio. ¶Quantum ad primum literaliter tangitur magna viduæ desolatio cum dicitur.(Ibat Iesus in ciuitatẽ quæ vocatur Naim,)Est autem Naim secundũ P
Bed.quædã parua ciuitas Galileæ: secundo milliario distans à monte Thabor. Et ibant cum eo discipuli eius,& turba copiosa)ex diuina ordinatione secundum Bede. vt essent tanti miraculi testes.Ibant etiã turba cum Iesu quantum erat ex se propter varias causas dictas sæpissime, sed pcipuè propter deuotionẽ ad doctrinã & miracula eius. (Cum autẽ appropinquaret portæ ciuitatis ecce defunctus efferebaẽ) ad sepulturã quæ antiquitus erat extra ciui- Q
tates ne ex corruptione & putrefactione cadauerũ inficereẽ habitatio (filius vnicus).i.sol⁹(matri suæ & hæc vidua erat)Greg.nise Aerumnæ molẽ breuibus verbis explicuit. Mater vidua erat quæ non sperabat vlterius filios procreare. Non habebat in quem aspectũ vice defuncti dirigeret.Hunc solum lactauerat:solus aderat alacritatis causa in domo. Nihil matri dulce ac pretiosum

sem nisi hic solus extiterat. Miseranda passio & ad fletum & ad lachrymas potens prouocare. Hæc ille. ¶ In hac parte est documentum vt pietatis opera libenter sectemur. Turba enim huius ciuitatis: quia defunctum efferebat meruit videre mirabilia christi. ¶ Est etiã documentũ quia iste mortuus erat adolescens ideo caueant adolescentes quia sunt aliis ad mortem animæ proniores & frequentibus moriuntur nisi conentur habere conditiones virtuales refrenantes eorum conditiones naturales. Conentur igitur contra ætatem lasciuiorem habere disciplinatam conuersationem maximè per obedientiam ad seniores. Et secundo contra suam pulcritudinem habere elongationem à personis malè appetentibus maximè adulescentulæ. Et tertio faciliter assuescunt debent conari vt sua consuetudo sit circa bona iuxta illud Thren.iiij. bonum erit viro cum portauerit iugum dñi ab adolescentia sua. Et quarto: quia parũ sunt experti debent esse tardi & rari loquendo. Et quintò, quia sunt agiliores & magis in motu debent esse etiam seruitiales vt motus suos exerceant in seruitio seniorũ maximè in religionibus vbi patres occupãtur circa maiora puta studia & prædicationes & orationes & huiusmodi in quibus iuniores non possunt esse ita fructuosi. Vnde in signũ quod ad imperium dñi iste etiã à mortuis resurrexit & multo magis ad præceptum senioris debet adolescẽs à dormitione statim & alacriter euigilare. (Quantum ad secundum dicit. Quam cũ vidisset dñs misericordia motus super illam.) Christus enim sicut verè naturam humanam assumpsit omnes naturales effectus qui naturam consequũtur. Ideo fuit etiam inquantum homo naturaliter valde pius & compatiens: E
quia natus est de matre misericordiæ: & de patre misericordiarum & totius consolationis vt dicitur .ij. Cor.j. (Dixit illi. Noli flere) quasi dicere secundũ Bedam. Desiste quasi mortuum flere, quem mox resurgere videbis. Hæc ille. (Et accessit & tetigit loculum) .i. feretrum. Vt autem suam humanitatem ostenderet organum esse diuinitatis secundum Cyril. loculum tetigit cũ posset solo verbo sanare. Sicut enim vt idẽ F
ait: ferrum adiunctũ igni perficit opus ignis sic caro coniuncta verbo effecta est viuificatiua & mortis expulsiua. (Hi autem qui portabant steterunt) fortè sperantes quod futurum erat. ¶ In hac parte est documentum quod in funeribus nostris debemus ex futura resurrectione solatium capere. Titus iubemus autem cessa à lachrymis qui cõsolatur mœstos monet nos præsentibus defunctis consolatiõẽ recipere resurrectio- G
nem sperantes. Hæc ille. ¶ Quãtum ad tertium dicit Titus. Non est saluator similis Heliæ flenti filium Sareptanæ: nec qualis Helisæus qui proprium corpus super corpus posuit defuncti: nec qualis Petrus qui pro tabita orauit sed ipse est qui non entia velut etiam auocat qui mortuos & viuos alloqui potest. Hæc ille. Vnde sequitur: (Et ait, Adolescens) Sicut dicit S.Th.iiij. dist. xl. sex sunt hominis ætates secundum H
sex notabiles varietates in statu eius. Prima est infantia vsq; ad septimũ annum. Secunda pueritia vsq; ad decimũ quartum. Tertia adolescentia vsq; ad vigesimumoctauum. Quarta iuuentus vsque ad quinquagesimum. Quinta senectus vsque ad septuagesimum. Sexta vsque ad finem. Iste ergo ingrediebatur florem ætatis. Et sicut dicit Greg. nise.

I incipiebat emittere barbam.(tibi dico)
propria autoritate non orando vt He-
lias(surge)à statu mortis ad statum vi
tæ.Titus.Incunctanter autem erectus
est cui sunt mandata directa. Diuina
enim potestas est irrefragabilis nulla
mora nulla orationum instantia. Hæc
ibi.Vnde sequitur. (Et resedit qui erat
mortuus & incœpit loqui) in signum
veræ resurrectionis, secundum Titu.
Vnde & de Simone Mago legiť quod
K mortuum suscitauerit apparenter: sed
loqui non potuit.Quomodo autem lo-
cutio,& ambulatio,& comestio, & hu-
iusmodi possint esse signa efficacia ve-
ræ resurrectionis vide fe. iij. post Paf-
cha.(Et dedit illi matri suæ) & cum fi-
lio dedit ei consolationem infinitam.
quædam modo.(Accepit autem omnes
astante (timor) admirationis. Vnde &
hoc factum vt dicit euangelista.fuit di
uulgatum tanquam mirabile per totã
L Iudæam & in circuitu regionis (& ma-
gnificabant deum)in Christo filio eius
(dicentes,quia propheta manus)anto-
nomasti.è.i.ille de quo predixerat Mo
ses Deut. xviij. Prophetam suscitabo
eis quod de christo Messia intelligitur
(surrexit in nobis) Dicuntur autẽ spiri
tuales viri surgere quando eleuãtur ad
aliquam excellentem sanctitatem, vel
aliud domum Dei. Sic enim eleuantur
à communi statu hominum ad altiorẽ.
M (Et quia Deus visitauit plebem suam)
mittendo ei saluatorem expectatũ diu.
¶ Est autẽ notandum ꝙ sicut dicit Ma-
ximus idoneum est dicere ꝙ septem re
surrectiones ante dominicam narrãtur
quarii prima est filii Sareptanæ. Secũ
da filii Sunamitis.Tertia quæ facta est
in reliquiis Helisæi. quarta quæ facta
est in Naim.quinta filię archisynagogi
Sexta Lazari.septima in christi passio
ne multa nanq; corpora surrexerunt
Octaua est Christi. qui expers mortis
remansit vlterius in signum quod cõis
resurrectio quæ futura est non tolletur
morte, sed indissolubilis permanebit.
Hæc ille. Vtrum autem qui in Christi
passione suscitati sunt sint iterum mor
tui sicut dicit hic Maximus est dubium
apud aliquos. Nam sicut dicit S. Tho.
iij.par. q.liij. Hier. hoc sub dubio reli-
quit Augu. autem ad œno.dicit ꝙ sunt
denuo mortui cuius suscitationes sunt
efficaciores quàm rationes.Hier. Ideo
tenet.S.Th.ꝙ christus fuit primus qui
surrexit non moriturus. Et etiam ipse
Hiero.dicit quod si illi surrexerunt in
mortales: surrexerunt post Christum.
In hac parte exemplum habent viduæ
desolatæ sperandi in christum & recur
rendi ad ipsum & cõsolabitur eas,quia
non minus est misericors modo: quàm
tunc esset quando flentẽ viduã consola
tus est.Vnde.j.ad Tim.v.Quæ verè vi
dua est & desolata speret in dño & in-
stet orationibus & obsecrationibus no-
cte,& die.¶ Moraliter secundum omnes
sanctos iste defunctus significat pecca-
torem.Est enim peccator ad instar mor
tui primo frigidus quæ frigiditas pro-
uenit ex vento aquilonari suggestionis
diabolicæ & ex frigido veneno peccati
& extinctione ignis diuini amoris. Se-
cundò,est ponderosus adeo quod Deus
ipsum substinere non potest sed mergi
tur de peccato in peccatũ Gre.Peccatũ
quod per pœnitentiã non diluit mox
suo pondere ad aliud trahit.Hæc ill.Et
tandẽ mergit in abyssum. Tertio est fe
tidus.Vnde & per porcos significantur
peccatores in quos diaboli petierunt
mitti.Monumentum aũt peccatoris est
mala consuerudo:à qua quis cũ magna
difficultate reuocat in cuius signũ ciis
re

resuscitaturus Lazarū fleuit & orauit. Pœnitētes aūt ad malā consuetudinem deferentes sunt quatuor qui faciunt in peccato perseuerare.s. fiducia diu viuē di consyderatio alienæ culpę fiducia in misericordia dei & blanda adulatio. Vel sunt quatuor genera passionū animæ quæ nos ad mala impellunt. Primū est existentiū in irascibili respectu boni: vt amor desyderium delectatio vel gaudium. Secundū existentiū ibidem respectu mali vt odium fuga dolor vel tristitia. Tertiū est existentiū in irascibili respectu boni vt spes, & desperatio. Quartum verò existentiū ibidē respectu mali vt timor audacia & ira. De his vide.j.ij.q.xxiij. Porta aūt extra quā ferebatur scd͂m Bedā est quicunq; corporeus sensus per quē exercet. Vidua autē sui spōsi psentia destituta est sancta matre ecclesia quæ sup peccatoribus plāgit. Ad cuius lachrymas sæpe christus suscitat mortuos verā tribuēs eis pœnitentiam quam sine diuino auxilio facere nequirent. Cōfert aūt ad hoc turba q̄ erat cū vidua.i.fideles q sunt in via, & q̄ erat cū christo.i.sancti patrię qui pro nobis orant. ¶ Est aūt notandū q tres tm̄ xp̄s mortuos legit suscitasse quamuis scd͂m Aug. multò plures fuerint & hoc p magno mysterio scd͂m sanctos: nā filia Archisynagogi fuit suscitata adhuc existēs intra domū iste aūt adulescēs extra domum sed non de sepulcro lazarus autē de sepulcro. Per bos autē significantur tres peccatores. Primus est peccator in cogitatione tm̄ quasi in domo qui.s.cōsensit quidē in peccatū sed nō executus est illud. Secūdus est in opere tm̄ & nō habēs cōsuetudinē malā per sepulchrū significatur. Tertius est q iam intrauit hoc fetidū sepulcrū & magno difficultatis lapide clauditur. Nullus autē istorū fuit suscitatus fletu sed maior fuit in suscitatione tertii. Nam in primo mortuo vt dicit Mar.v. fuit fletus.s. parentum & similiter hæc flebant. Sed circa lazarū fleuit Martha fleuit Maria fleuerunt Iudei fleuit xp̄s. quia tales peccatores cū maiori difficultate curantur.

E

Dominica.xvij.post Trinitatem. Luc.xiiij.

CVm intraret Iesus in domum cuiusdā principis pharisæorum sabbato manducare panem, & ipsi obseruabant eum, ecce homo quidā hydropicus erat ante illum. Et respondēs Iesus dixit ad legisperitos, & pharisæos dicent. Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt: Ipse vero apprehensum sanauit eum ac dimisit. Et rn̄dens ad illos dixit. Cuius vestrum bos aut asinus in puteum cadet & non cōtinuò extrahet illum die sabbati. Et non poterant adhoc rn̄dere illi. Dicebat autem & ad inuitos parabolam intendēs quomodo primos accubitus eligerent: dicēs ad illos cū inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco: ne fortè honoratior te sit ab illo inuitatus: & veniens is qui te & illum vocauit, dicat tibi, Da huic locum. & tunc

F

G

H

incī

incipias cum rubore nouissi-
mum locum tenere. Sed cum
vocatus fueris, vade recumbe
in nouissimo loco: vt cùm ve-
nerit qui te inuitauit dicat tibi
Amice, ascende superius. Tũc
erit, tibi gloria coram simul di-
scumbentibus: Quia omnis
K qui se exaltat, humiliabitur: &
qui se humiliat, exaltabitur.

CVM INTRARET IESVS
in domum cuiusdam princ.
&c.) Luc. xiiij. In præsenti
euan. tanguntur tria puncta
quæ sunt. Malignatio, cõfirmatio, & ad
monitio. ¶ Quantum ad primum tangi
tur magna Phariseorũ malitia aduer-
sus christum. ¶ Est autem aduertẽdum
ꝙ Pharisæi fuerunt apud Iudæos reli-
L giosi magnæ opinionis: & qui extriuse-
cus prætendebant magnam sanctitatẽ:
sed erant hypocritæ, & auari, & super-
bi, & omni vitio pleni. Dicit ergo (Cũ
intraret Iesus) inuitatus (domum cuius
dam principis). i. viri nobilis (Phariseo
rum). i. qui erat de secta Pharisæorum
sabbata. i. in die festo: in quo non lice-
bat operari (manducare panem). i. refi-
ci. Nam panis & aqua nomine inscri-
ptura intelliguntur omnia quæ veniũt
M in cibum, & potum hominis. Vnde. iiij.
Re. vj. dicitur Pone panem, & aquam
coram eis & sequitur. Et apposita est ci
borum magna præparatio. (Et ipsi). s.
Pharisæi obseruabant eum. Ex quo vi-
detur ꝙ malitiosè eum inuitassent. Sed
quare iuit Respondet Cyril. Quamuis,
inquit dominus malitiam Pharisæorũ
cognosceret: tamen ad eorum vadit cõ-
uiuia: vt prodesset præsentibus per ver
ba, & miracula. Hæc ille. Sed quid ob-
seruabant? Dicit Cyrillus ꝙ obseruia-
bant si aliquid faceret eorum quæ erãt
prohibiti in sabbato: & præcipuè si cu-
raret, seu faceret miracula circa infir-
mos, vt dicit Magister historiæ. Vel si
aliquid diceret aut faceret in quo pos-
sent eũ notare tanquã veri inuidi &
eius inimici. Ecce ergo eorum malitia:
quia cum pascebant cibo: & volebant
eũ infamia mordere. Sed Christus vo-
lens eos in totum confutare: fecit vnũ
miraculum. Nam sequitur. (Et ecce qui
dam hydropicus) Est autem hydropi-
sis morbus Bed. & Mag. hist. testibus hu
mor succutaneus de vitio vesicæ natus
cum anhelitu fœtido, & inflatione tu-
gente. Vnde hic morbus ab aquoso hu-
more dicitur. Græcè enim hydor: lati-
nè aqua dicitur. (erat ante illum) fortè
insidiosè adductus à Pharisæis, vel for
tè ex se venerat ad medicum, vt sana-
retur. Et misericordiam petebat eo ipso
quòd ante medicum se ponebat. Nõ au
tem audebat petere verbo propter Pha
risæos secundum Cyrillum Videns au
tem eum christus misericordia motus
est. Vnde sequitur (Et respondens ie-
sus) Contrà quia nullus loquebatur cũ
eo. Ad hoc dicit. Bed. ꝙ loquebantur cũ
eo cogitationes istorum (obseruantiũ
eum quas ipse nouerat. quãuis dici pos
sit quòd hic ponitur responsio pro lo-
cutione. (dixit ad legisperitos). i. legis
doctores, seu Scribas (& Phariseos. Si li
cet subbato curare:) i. sanare infirmos
Et in hoc secundùm Theo. tanquã amẽ
tes eos deridet: quia illa dies erat à do-
mino benedicta, & cõsequenter in qua
debent bona opera fieri. Dies autẽ quæ
bona opera non admittit est maledi-
cta. Vnde etiam Mag. hist. dicit quòd mi
rum est de ipsis: quòd cũ in traditioni-
bus

bus suis habeant circa septuaginta ge-
nera operum quæ sabbato non licet:in
ter inter illa non habent curam infir-
morum maximè quæ flebat solo verbo
vt plerunque christus faciebat.(At illi
tacuerunt)Beda.Merito interrogati ta
cent quæ contra se dictum quicquid di
xerint vident.Nam si licet sabbato cu-
rare:quare saluatorem an curet obser-
uant?Si non licet quare ipsi sabbato
peccora curant.Hæc ille.Iesus ergo ne
glexit eorum insidias:& non interroga
uit etiā infirmum secundùm Cyri.qu a
videbat eum effectuosè desyderare,&
curare salūtem quam pharisæorū me
moretenus petere non audebat.ideo se
quitur (Ipse vero apprehensum sana-
uit eum,& dimisit)The.In quo nō hoc
prospexit dominus ne scandalizaret
pharisæos:sed vt benefaciat egenti re
mediis.Decet enim nos cùm magna re
sultat vtilitas,non curare si stulti scan-
dalizantur.Hæc ille. ¶ Moraliter iste
hydropicus significat multa peccatorū
genera.Nam hydropicus secundū Be-
dam habet tres miserias.s.inflationē q
significat superbiam:& inextinguibilē,
sitim quæ significat auaritiam:& exha-
lationem fœtoris quæ significat luxu-
riam.Hos christus apprehendit quan-
do de faucibus diaboli per contritionē
eripit.Et sanat quando facta confessio
absoluit(maximè si præcedens do-
lor non fuerat perfectus . Tunc enim
perficitur per claues Petri apostoli . Et
dimittit completa satisfactione:vt libe
re ad cœlum possint euolare. ¶ Quan-
tum ad secundum ponitur pharisæorū
confutatio cùm dicitur,(Et respondens
ad illos dixit . Cuius vestrum asinus,
aut bos in puteum cadet,& non extra-
het illum continuò).i.statim(de sabba-
to)q.d.magna est stultitia dicere ꝙ li-
cet animali succurrere ex auaritia , vt E
facitis vos & quòd homini nobilissimę
creaturæ.non licet succurre ex charita
te.(Et non poterant ad hæc respondere
Illi.)¶ Moraliter isti Pharisæi magis de
asino quā de homine curantes : signifi-
cat eos qui nō habent curam de anima
sua quam in peccatorum sordibus vo-
lutari patiuntur:& tamen multū curāt
de corpore quod tanquā asinus pigrum
est ad bonū.Volunt enim tales omnia
ad corp⁹ spectātia habere pulcherrima F
& de animæ pulcritudine non curant.
Sed confundentur sunt isti à christo in
die iudicii:taliter vt respondere nō pos
sint.¶ Quantum ad tertiū ponitur mo-
nitio quædā spectās ad humilitatē con
tra Pharisæorū superbiā.Non solū eīm
erant auari,sed & ambitiosi:quia mul-
tum curabāt de primo loco in locis vbi
plures cōueniebāt.Dicitur ergo.(dice-
bat aūt & adinuitatos)ab ipsorum Pha
risæorum principe(parabolā.)Est autē G
hic aduertendum ꝙ parabola vt habes
dominica vltima post octa. Epi . pro-
priè est quando aliquid ad significan-
dum fingitur.de quo siue fuerit,siue nō
non curamus.Et tunc vt ibi,dictum est
sensus literalis non est quem ,propriæ
voces exprimunt:sed quem metaphori
cę.Largè tamen aliquando parabola di
citur quæcūq; cōparatio rerum genere
dissimiliū etiam si vtrunque sit vera
res:vt si dicam.Sicut Moyses exaltauit H
serpētē in deserto:ita exaltari oportet
filium hominis.Et tunc illa parabola
habet duplicem sensum:vnū qui pro-
priè per voces exprimitur aliū qui me
taphorice.Et ita est in proposito.Dixit
ergo christus parabolam.i.aliquid simi
le alteri intendens significare duo:vnū
propriè:aliud transsumptiuè . Propriè
quidem locutus est de materialibus cō-
uiuiis

I niuiis,aut nuptiis(intendens).i. intelli-
gens secundum aliquos:vel intendens
supple docere(quomodo primos accu-
bitus).i.sedes ad comedẽdũ.Quia enim
antiqui comedebant in lectis , afsiden-
tes mensæ dicuntur accumbere:& ipse
sedes accubitus(eligerent dicens ad il
los,Cùm inuitatus fueris ad nuptias:nõ
discũbas in primo loco)Cyril.Prosilire
enim prompte ad honores quæ nobis
non cõueniunt iudicat nos temerarios
K & facta nostra vituperio replet.Hæc il
le.Vnde sequitur.(Ne forte honoratior
te sit ab illo inuitatus,& veniens is qui
te & illũ vocauit dicat tibi.Da huic lo-
cum:& tũc incipias cũ rubore nouissi-
mum locũ tenere.(¶ Est aũt notandum
ꝙ nõ debemus esse præsumptuosi in
possidendis incõgruis honoribus.Pri-
mò,quidem quia malũ est & displicens
deo.Secundo autem quia dato ꝙ deum
non timeamus adhuc est malũ secundũ
L id quod quærimus:quia vt dicit Chry.
satagens vt abundet honoribus non ho
noratur.Hæc ille.& si aliquando hono-
retur loco tamen apud mentes hominũ
aliqñ cõtennitur:vel saltem se exponit
periculo cõfusionis.Istis ergo qui deũ
non timebãt:saluator secundã adduxit
causam fugiẽdi talia.(Sed cum vocatus
fueris ad nuptias:vade,& recũbe in no-
uissimo loco.) Primo quidem propter
deũ,& humilitatẽ deinde si deũ nõ ti-
M mes:sed vis omnino honorari:etiã sic es
set tibi faciendũ maximè inter perso-
nas ciuiles(vt cũ venerit qui te inuita-
uit,dicat tibi.Amice ascende superius:
& tunc erit tibi gloria corã simul discũ
bentibus.In his autem verbis non hor-
tatur saluator vt vltimum locum te-
neamus finaliter propter hominũ glo-
riam:inde sequentem:sed ex presuppo-
sitione loquitur:ac si dicat.Si gloriam

quæris:stult⁹ es facere id propter quod
confundaris.Vel loquitur de gloria q
prouenit ex actu bono, & benefacto
quam tamen postmodũ in deũ referre
debemus.Sic enim quærere gloriam vt
glorificetur deus in bonis nostris non
est malũ,sed bonum:licet sit infirmis &
insipientibus periculosum(quia omnis
qui se exaltat)pręsumptuose vltra debi
tum:non solum in loco:sed in aliis(hu-
miliabitur)non solum à deo in futurũ:
sed interdum etiam ab hominibus in
præsenti qui ægreferunt tales tempera-
rios.Et e cõuerso(qui se humiliat exal-
tabitur)ab eisdem.¶ Est enim sciendũ
ꝙ quãdo aliquid est in communi con-
suetudine hominum vniuersaliter dici
mus sic fieri vel esse:quãuis aliquando
ita non sit.Vt si dicam ꝙ omni anno
fructificant vites,vel ꝙ omnis homo
primo bonum vinum ponit.Et simili-
ter est cum dicitur.Omnis qui se exal-
tat,humiliabitur : vel extrinsecus, vel
saltem apud mentes hominum despi-
cientium tales.Alius aũt literalis sen-
sus est hic transsumptiuè.Pro quo sciẽ
dum est quòd per nuptias intelligitur
ecclesia militans:ad quas nuptias quis
per baptismũ ingreditur. Per primum
locum autem intelligitur omnis digni-
tas ad quam nulius se debet ingerere:
sed debet quosq; se meliores sibi pre-
nere quãtũ in se est dũmõ cesset com-
natio:qa ait Basi.ꝙ maius est ex repu-
gnãtia superbiæ iudiciũ:quã ex primo
accubitu:qñ eũ cũ impio obtinemus.
Hæc illic.Si aũt ita nõ egerit inuita-
tor prĩcipalis.s.de⁹ a quo est oĩs ptãs &
dignitas:deiiciet talem à sua dignitate
saltẽ spiritualiter per sentẽtiã dãnatio-
nis:aliqñ etiã talẽ deiicit tpali deposi-
tione.Si aũt aliquis humiliter refugit
promotiones:sicut patres antiqui faciẽ
bant

bant:tandē ex obediētia susceperit dignitatem:& ex charitate fraterna bene vsus fuerit ea:tandem cœlestem gloriā obtinebit.Ideo dicitur.Et erit tibi gloria &c.cuius ratio subdit. Quia omnis qui se exaltat præsumptuosè se dignitatibus ecclesiasticis ingerendo, humiliabitur mō prędicto:& qui se humiliat verè & non fictè:exaltab ī hic p gratiā & in futuro per gloriā.¶ Est aūt notandum ꝙ in religionibus.multi cū magna potius obstinatione quá humilitate recusant prælationis dignitatē:quos non est dubium malè agere:quia sunt tardi ad obediētiam:quæ se extendit ad indignitates,& dignitates. Et si obiiciatur sancti ita fecerunt:dico ꝙ verum est quādo nō à suis superioribus promouebantur:sed populus aduersus maiores aut nullus sanctus est obstinatus in his in quibus certus est ꝙ bene facit obediendo,vel saltem est dubius. Et si quis ... scrutetur,talis obstinatio venit ex amore sui,quem præponunt amori diuino. Nā si diligis me:pasce oues meas ... enim opus maximæ charitatis ꝙ ... sibi vocare vellet suam consolationem negligat propter vtilitatē animarum iustificanda est ergo in prelatio... contentio:& deinde humiliter debet ... suscipere iniūctionē & patienter: ... alacriter ferre absolutionem. Sed ... iunctionem proteruè recusare: & de ... latione murmurare,imò in suo cor... ...ere: hypocritarū est,ac supborū.

Feria.iiij.quatuor temporum.
Mar.ix.

REspondens vnus de turba dixit ad Iesum,Magister,attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum: B
Qui vbicunque eum apprehēderit,allidit eum,& spumat & stridet dentibus, & arescit. Et dixi discipulis tuis vt eiicerent illum,& non potuerunt. Qui respondens,eis dixit,O generatio incredula quādiu ero apud vos:quàm diu vos patiar?afferte illum ad me, Et attulerunt F
eum. Et cum vidisset illum,statim spiritus conturbauit eum: & elisus in terram,volutabatur spumans. Et interrogauit patrem eius, Quātū temporis est ex quo hoc ei accidit? At ille ait, Ab infantia: Et frequenter eum in ignem & in aquā misit G
vt cū perderet. Sed siquid potes,adiuua nos,misertus nostri. Iesu aūt ait illi, Si potes credere omnia possibilia sunt credēti. Etcōtinuò exclamās pater pueri,cū lachrymis,aiebat, Credo Dn̄e:adiuua incredulitatē meā Et cū videret Iesus cōcurrentē H
turbā,cōminat⁹ est spiritui,mūdo dicēs illi, Surde,& mute spūs ego tibi præcipio tibi exi ab eo & amplius ne introeas in eū. Et Et clamās,& multū discerpens eū:exiit ab eo:& fact⁹ est sicut mortu⁹:ita vt multi dicerēt,qa mortuus est. Iesus autem tenens

man

I manum eius eleuauit eũ. & ſur
rexit: Et cum introiſſet in do-
mum, diſcipuli eius ſecretò in-
terrogabant eum, Quare nos
non potuimus eijcere eum? &
dixit illis, Hoc genus in nullo
poteſt exire: niſi in oratione &
ieiunio.

K MAGISTER ATTVLI FI
lium meum &c. Mar. ix.) In
hoc euã. tanguntur tria pun
cta, quæ ſunt præparatio,
Perpetratio, & Conſultatio. ¶ Quantũ
ad primum tangitur præparatio ad fa-
ciendum miraculum. Pro quo ſciendũ
eſt quod ante hoc euangelio ſic dicit.
Mar.) Ieſus veniẽs). ſ. de mõte Thabor
in quo fuerat trãſfiguratus (ad diſcipu-
los ſuos) non omnes. ſed ad eos quos nõ
aſſumpſerat ſecũ in monte (vidit turbã
L magnã circa eos) quia ibi aderat demo
niac⁹ quẽ diſcipuli curare volebãt. Nec
poterãt (& ſcribas). i. doctorec legis (cõ
querentes). i. diſputãtes cum illis. Et in
his notatur, præſſura, diſcipulos ꝓpter
erubeſcentiã: quia curare non poterant
quod eis tantò erat grauius quãtò erat
ibi turba copioſior: & quia æmuli ſcri-
be ſtimulabãt. (Et cõfeſtim omnis po-
pulus videns Ieſum ſtupefactus eſt: &
M expauerũt) & hoc ſecundũ aliquos reci
tat Theo, quia ex transfiguratione effe
ctus erat ſplendidior (Et occurrentes ſa
lutabant eum) quod tamen Scribæ non
fecerunt qui prius deridebant diſcipu
los non valentes curare (& interroga-
uit eos) non ex ignorantia: ſed vt habe
ret reſponſum, & cõfeſsionem proprie
neceſsitatis à patre pueri curãdi (quid
conqueritis inter vos? Et reſpondens
vnus de turba dixit Magiſter attuli fi-
lium magiſter attuli meum ad te) ſe
ſupple te non inueni (habentem ſpiri-
tum mutuum). i. cauſantem iſtam paſ-
ſionẽ in corpore obſeſſi. Matthæus au-
tẽ dicit quòd erat lunaticus, quia. ſ. de-
modo tempore nouilunii magis vexa-
bat eum. Primo: quia cerebrum diſpo-
ſitius eſt ad malas impreſſiones. & Se-
cundò: vt lunam infamaret quaſi mala
& per lunam factorem lunæ: ſecũdum
Aug. & Rabba. (Qui vbicunq; eum ap-
prehẽderit allidit, & ſpumat, & ſtridet
dentibus, & areſcit) diabolo ad omnia
hæc impellẽte. Imo vt dicit Mar. ſæpe
cadebat in ignẽ, & crebro in aquã. Ex
his autẽ patet acerbitas morbi: ſed dif-
ficultas curationis eius exprimitur cũ
ſubditur. (Et dixi diſcipulis tuis vt eii-
cerent illũ, & non potuerunt) Ibi enim
vt dicit Chryſ. nõ erant tres columnæ
qui fuerãt in monte cum domino. ſ. Pe-
trus, Iacobus, & Ioannes. Huius autem
impoſsibilitatis cauſa fuit. Primò: dif-
ficultas morbi: quia hoc genus nõ eii-
citur &c. Secundò: imbecillitas apoſto-
lorum ſecũdum Chry. Sed cõtra. quia
Lu. ix. dederat eis Chriſtus poteſtatem
ſuper omnia demonia. Ad hoc dicitur
ſecundum aliquos: quòd illa poteſtas
fuit quò ad illos qui erãt digni curati
cuiuſmodi nõ erat hic. Sed quare Chri-
ſtus curauit indignũ? Quia lachrymæ
patris hoc meruerũt. Tertiò, fuit indi-
gnitas curati & infidelitas petẽtis ſecũ-
dum Hier. Vnde dicit Chry. quòd qu[ia]
pater aſcribebat cauſam huius apoſto-
lis qui curare non poterant Chriſtus
aſcribit eam illi etiã dicens. (O genera
tio incredula) quãtum ad fidem (& per-
uerſa) vt dicit Mat quãtum ad mores:
& in hoc totum genus Iudæorũ repre-
hendit.) Quandiu apud vos ero? C...

In q

In quo ostẽdit & mortẽ se desyderare, & graue ei cõuersari cum illis. Hæc ille. Hanc autẽ grauedinem cõuersationis subdit dicens (Quãdiu vos patiar?) Et in hoc habemus exemplũ patienter sustinendi socios in sua conuersatione onerosos: q̃a vt ait. Bern. Christus istos non verbis cõtradictores, in factis obseruatores: & in suppliciis sustinuit illusores. ¶ Quantũ verò ad secũdum id est perpetrationẽ miraculi dicitur (Afferte illum ad me. Et attulerunt) vnde innuitur ꝙ demon priuauerat eũ gressu. (Et cum vidisset illũ: statim spiritus conturbauit illũ.) Sed videtur ꝙ potius debuisset tremere ad præsentiã Christi. Quare ergo hoc fecit? Ad hoc dici potest ꝙ hoc fecit. Primò: quia Christus sic voluit ad euidẽtiam miraculi. Secundò: quia vidit se expellẽdum: & consequenter voluit ei nocere dum poterat. Tertiò: quia fortè Christus aspiciendo aliqua spirituali virtute demonem afflixit qui ad pręsentiã contrarii excanduit in furorẽ: sicut fortificatũ frigus ad præsentiã caloris per antiperistasim. i. cõtra resistentiã sicut in æstate humor in nube ita fortiter cõgelatur, vt fiat grãdo: & loca subterranea quãdo aer est calidus sunt frigida: & quãdo aer frigidus, calida: quia. s. cõtrarium fortificatur in visceribus terræ. (Et elisus in terram volutabatur spumans.) O pietatem. Sed quare fons clemẽtiæ non statim curabat eum? Ad hoc dici potest quòd tam hoc fecit. Primò: vt curaret me. . .tates per miraculũ euidentius. Et . . . vt magis accenderet desyderiũ . . . propter ꝙ etiã subditur. (Et interrogauit patrẽ eius: quantum tẽporis est ex quo hoc ei accidit. At ille ait) Ab infantia. Et frequẽter eum in ignẽ, & in aquas misit: vt eum perderet (Sed & si quid potes adiuua nos, misert᾽ nostri.) Ecce imperfectionẽ fidei eius: quia cõditionaliter loqui est dubitãtis. (Iesus autẽ) volens eius desyderiũ, & fidẽ adhuc augere (ait illi. Si potes credere: omnia possibilia sunt credẽti). q. d. secũdum Chry. Ego quidẽ possum similia & maiora: dũmodo in te sit talis dispositio vt hoc merearis: imò & cõtra merita illius hoc absolutè potuisset; sed nõ expediebat. Et cõtinuò exclamans cũ lachrymis pater pueri: aiebat (Credo dñe). s. debiliter: ideoq; (adiuua incredulitatẽ meam). s. debilẽ fidem conforta: secundũ Chry. & Be. (Et cùm videret Iesus cõcurrentem turbã) ne videretur inani gloria expectare multitudinẽ populi (cõminatus est spiritui immũdo) Mat. dicit ꝙ increpauit eũ. & glo. Bedæ dicit eũ. i. puerũ. quia vt dicũt aliqui licet ab infantia peccato parentũ vexaretur: tamen factus adultus addidit peccata peccatis. Chry. tamen dicit ꝙ nõ increpauit puerũ, sed demonem: quod aliqui exponũt principaliter & bene: quia secũdum textũ Matth. dicẽtis, & increpauit eum Iesus, & exiit ab eo demoniũ: est necesse dicere ꝙ increpauerit puerũ (dicens illi: Surde, & mute spiritus) Ex quo patet quot mala patiebatur (ego tibi præcipio) propria s. autoritate (exi ab eo, & amplius ne intro eas in eum. Et clamãs). s. clamore cõfuso modo muti: cũ adhuc esset mutus (& multũ discerpẽs eum) & etiã peiora facturus si potuisset (exiit) ab eo (& factus est sicut mortuus) ex vehemẽtia doloris illati à demone discerpẽte (ita vt multi dicerẽt q̃a mortuus est). ¶ Ex quo patet quòd acrius eum cõturbauit quàm prius. ¶ Et in hoc est documentũ quod tãgit Rab. di. Dum de corde expellitur demõ: acriores tẽtationes exci-

tat

I tat. Quod auté dicitur Io.vij. In mũdo pressurã habebitis, intelligit̃ exterius. in me auté pacem: scilicet interius. vnde subditur (ꝙ Iesus tenuit manũ eius & surrexit) quia. s. militẽ suum Christus semper in statu rectitudinis mẽtalis sistit, & cõseruat. ¶ Quantũ ad tertiũ dicitur. (Et cũm introisset in domũ: discipuli eius) qui secũdum Chry. timebant ne gratiam quã acceperãt perdidissent (secretò interrogabãt eum.) Se-
K cretò inquam: ne Christus corã turba eos de aliqua imperfectione reprehẽderet. (Quare nos nõ potuimus eiicere illum). s. non obstãte incredulitate patris, sicut & tu. (Et dixit illis. Hoc genus). s. lunaticorũ (in nullo). i. à nullo (potest exire). s. violẽter impulsus: vel in nullo põt exire. i. cogi ad exitũ (nisi in oratione). i. ꝑ orationẽ (& ieiunio.) ¶ Pro quo sciendũ est: quod demones oẽs nõ sunt æqualis potẽtiæ. Vnde quidã difficilis expellunt̃: nõ ex parte vir-
L tutis Dei quæ cũ sit infinita facillimè oĩa põt: sed ex parte hoĩs in quo maior depositio requirit̃ ad hoc vt cõgrue ꝑ illũ Deus operet̃ ad expulsionẽ huius demonis: quàm ad expulsionẽ illius: vñ hoc genus lunaticorũ nõ expellit̃ nisi expellẽs habeat corpus subiectũ spiritui ꝑ ieiuniũ: & spiritũ eleuatũ in Deũ per orationẽ. Huius tñ causa Matt. vij. dicit̃ fuisse incredulitas apostolorũ. Et
M reuera vtraq; causa fuit: quia & pręsente spõso nõ ieiunabãt: & nõdum recepto Spiritusancto erãt imperfecti. Principaliter tamẽ causa dicit̃ fuisse infidelitas, & indispositio Patris & filii. ¶ In hac auté parte est documentum: ꝙ qui demonem de suo corde vult expellere oret, & ieiunet: & sit firmius in fide.

Feria. vj. quatuor temporum.

Luc. vij.

ROgabat Iesum quidã Pharisæus vt manducaret cum illo &c.

ROGABAT IESVM QVIdam Pharisæus &c.) Lu. vij. vide feria. vij. post dominicam de passione.

Sabbato. Luc. xiij.

ARborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit quærens &c.

ARBOREM FICI HABEbat quidã &c.) Lu. xiij. Totũ hoc Euãgeliũ ex his paucis quæ dicentur est patẽs. Hæc eñ parabola dicta fuit à Christo ad significandũ destructionẽ populi Iudaici: vt patet Luc. vbi. s. Per ficũ igit̃ significat̃ synagoga seu populus Iudæorũ plenus verborũ solus & vacuus fructib' operũ bonorũ. Vinea est terra Iudææ: & promissionis in qua iste populus habitabat. Cultor est angelus curã habẽs illius populi: qui fodit circa illã qñ inspirat ad perscrutandũ secreta cõscientiæ: & mittit stercora qñ ad mentem eius reducit putredines suorũ vitiorũ, vt inde educat displicentiam eorum, & fructus bonorũ operũ. Hæc arbor tandem per Romanos succisa est.

Dominica. xviij. post Trinitatem. Matt. xxij.

PHarisæi audientes quòd Iesus silẽtium imposuisset Saducæis: conuenerũt in vnum

vnum. Et interrogauit eũ vnus ex eis legis doctor, tẽtans eum: magister, quod est mandatum magnum in lege: Ait illi Iesus, Diliges dominũ Deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximũ & primũ mãdatũ. Secundum autẽ simile est huic, Diliges proximũ tuum sicut teipsum. In his duobus mãdatis vniuersa lex pẽdet, & ꝓphetæ. Congregatis autẽ Pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicens? Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Dicũt ei, Dauid. Ait illis, Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eũ dñm, dicẽs, dixit Dominus domino meo, sede à dextris meis: donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorũ? Si ergo Dauid vocat eum Dominum quomodo filius eius est? Et nemo poterat rñdere ei verbũ: neque ausus fuit quisquã ex illa hora eũ amplius interrogare.

AVDIENTES PHARIsæi quòd Iesus silentiũ &c.) Matt.xxij. In præsenti Euã. tanguntur tria puncta quæ quæ sunt, Interrogatio, Responsio, & Confutatio. ¶ Quantum ad primum litteraliter tangitur vna maligna & insidiosa interrogatio quã Pharisæi Christo fecerunt. Qui autem fuerunt Pharisæi: & qui Saducæi habes dominica xj. post festum Trinitatis. Quantum verò spectat ad præsens Euang. sciendum est quòd Saducæi fuerunt religiosi hæretici in lege Iudæorum. quia vt Iosephus refert credebant animam cum corpore mori, & nunquam futuram esse corporum resurrectionẽ. Istis Christus sic imposuit silentium. Nam vt dicit Matth.xxij. Pharisæi tentauerunt quadam die Christum vt eum caperent in sermone dicentes: Licet censum dari Cæsari, an non? Quibus ille ita respondit: quòd remanserunt muti. Et in eodem die vt ibidem dicitur: Saducæi qui erant inimici Pharisæorum conuenerunt & ipsi vt Christum confunderẽt. Et quia Christus prædicabat resurrectionem mortuorum quam ipsi non credebant: crediderunt se facturos argumentum insolubile. ¶ Pro quo aduertendum est quod in lege Mosayca quando aliquis accepta vxore sine liberis moriebatur frater eius relictã debebat accipere vt nomine fratris mortui filios generaret. Argumentati sunt ergo sic vt dicit Matth. ibi. Magister, Moyses dixit: si quis mortuus fuerit non habens filium: quòd ducat frater eius vxorem illius vt suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres. Et primus vxore ducta defunctus est: & non habens semen, reliquit vxorem suam fratri suo. similiter secundus, & tertius vsq; ad septimum. Nouissimè autẽ omnium etiam mulier defuncta est. In resurrectione ergo cuius erit de septem vxor. Omnes enim habuerunt eam. Isti ergo volebant ex hoc concludere quòd mortui non resurgent: quia videbatur eis sequi quòd ista vxor tãc septem haberet viros, aut nullũ: cum eadẽ sit de omnibus

I bus ratio:& vtrunque reputabant in-
conueniens.Christus aũt voluit dicere
ꝙ ligamen matrimonii durat solum
vsque ad mortem : & ꝙ in illo statu
vbi nullus mouetur non oportebit ꝙ
aliquis nascatur.ideo ibi non erit ma-
trimonium (Ait ergo eis.Erratis ne-
scientes scripturas,neque virtutẽ Dei.
In resurrectione enim neque nubent,
neque nubentur:sed erunt sicut Ange-
li dei in cœlo)& sic Christus soluit ar
K gumentum eorũ . Et deinde probauit
eis ex scriptura: ꝙ mortui resurgunt:
taliter ꝙ nesciuerunt quid dicerẽt.Vn
de eis silẽtiũ imposuit:de quo Pharisęi
doluerunt:quia licet essent inimici Sa
duceanis:tamẽ cõcordes erãt in perse
quendo ideo dicitur.(Audientes Phari
sæi.i.quidã Religiosi Iudæorũ (ꝙ Ie
sus imposuisset Saducæis).i.quibusdã
aliis religiosis eiusdẽ gentis Iudæorũ
(cõuenerunt cum ipsis Saducæis) in
vnum (vt simul Christum impugnarẽt
L Hier.Pharisæi & Saducei qui inter se
contrarii sunt ad tentandũ Iesum pa-
ri mente consentiunt.Hæc ille.Chrys.
Conuenerunt autem in vnũ vt mul-
titudine vincerent quẽ rõne superare
non poterant.A veritate vt nudos se
esse professi sunt qui multitudine se a
amauerunt.Dicebãt enim apud se.vn⁹
loquẽtur pro omnib⁹:& oẽs loquamur
per vnũ vt si q̃dẽ vicerit oẽs videamur
vicisse.si aũt victus fuerit vt sol⁹ videa
M tur confusus . Hæc ille. Ideo sequit̃,&
ĩterrogauit eũ eis legis doctor tẽtãs eũ
q a Mat.xij.dicit̃ ꝙ Christus huic do-
ctori dixit:non longè es à regno Dei:
non ergo tentabat dominus.Ad hoc du
pliciter de mente Aug.libr.de consen.
Euã.Primò,ꝙ iste doctor in principio
mala intentione venit ad interrogãdũ
sed postea audita Christi responsione

vera,& conformi suæ opinioni pœni- N
tuit , & approbauit dictũ Christi,dist.
Magister veritate benedixisti:vt habet
ibi Mar.xij.& tunc Christus subiũxit.
Non longe es à Regno dei.Simile ha-
betur Io.vij.vbi dicitur ꝙ principes &
Pharisæi miserunt ministros vt copre-
henderent Iesum.Qui audientes eius
prædicationem pœniterunt.& sic ad
principes sunt regressi.A quibus dum
percontarentur quare eum non addu- O
xissent,dixerunt,Nunquã sicut locut⁹
est homo.Alio mõ vt ipsa tẽtatio non
cipiat in malũ:sed in bonũ vt esset non
decipere volentis sed volẽtis experiri
ignotum.i.si talis erat Christus qualis
prædicabatur:& hoc nõ fuisset malum
secundum.s.Tho.Potest enim dici : ꝙ
ꝙ non erat longe à Regno Dei : quia
circa præsentẽ quæstionẽ cũ intẽtione
mala habebat bonã opinionẽ (Magi-
ster.quod est mãdatũ magnũ inter om P
nia.i.maximum (in lege.)
¶ Est autem sciendum : ꝙ vt testatur
Hugo cardinalis & Magist.Histo.tunc
temporis erat quæstio quid præemi-
neret , aut opera dilectionis , aut o-
pera legis seu sacrificiorum quæ mã-
dantur in lege Et iste doctor tenebat
ꝙ præcellerent opera dilectionis & de
hoc mouit quæstionem.Et si quidẽ ma
litiosè tentauit,vt probabilius credit. Q
cum fuerit in societate inimicorum
Christi.cogitauit ꝙ Christus statim re
sponderet de mandato primo primæ
tabulæ.s.non adorabis deos alienos :&
tunc statim habuisset argumentũ con-
tra eum de præcepto charitatis ꝙ ma-
ius est sicut & charitas maior est fide,
& latria sic ergo patet prima pars euã-
gelii.In qua hoc est documentum : ꝙ
passiones faciunt hominem cœcum,&
inuerecundum.Vnde Hie.Quia supra
Phari

A Phariſæi in oſtenſione denarii fuerãt confutati.& aduerſę partis viderant fictionem ſubruptam debuerunt exemplo moueri ne vltra molirentur inſidias:ſed maleuolentia & liuor nutrit impudentiam. Hæc ille.

¶ Quantum ad tertiũ tangitur Chriſti reſponſio, cũ dicitur. (Ait illi Ieſus, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo,& ex tota anima tua,& in tota mente tua.) Quomodo autem iſta
B ſint intelligenda vide,ſ.dominica. xij. poſt fe.Tri.(hoc eſt maximum,& primum mandatum:quia etiam charitas eſt potiſsima virtus, & Deus eſt eius potiſsimum obiectum :ſicut proximus ſecundarium.Hoc autem mandatũ ponitur Deu.vj.¶ Eſt autẽ ſciendum ꝙ Deus hoc mandatũ de dilectione principaliter dedit.primo propter facilitatem amandi & ſecundò propter eius ſuauitatem:quia omnia facit dulcia.& Tertiò propter eius glorioſitatẽ : quia amor ita Deo placet quod omnia alia facit placere.Nec hoc mãdatũ dicitur primũ generatione vt fides :ſed perfectione.Debemus autem conari diligere Deum & Ieſum Chriſtũ multiplici ratione.Primò.quia nos propter noſtram vtilitatẽ creauit.Et tamen dicitur feciſſe omnia propter ſuam bonitatem.ſ.cõmunicandã,& nõ acquirendã,
C ſuam quam.ſ.vult de creatura ad vtilitatem creaturæ & nõ ſui.Secundò, qa de noſtro patre eſt effectus noſter frater.Tertiò.quia pro nobis ſanguinẽ & vitã expoſuit.Quartò quia dedit nobis angelos tutores & cuſtodet.Quintò:qa nos rebelles clementer ad pœnitentiã expectat.Sextò:quia faciliter culpã, & pœnam nobis pœnitentibus remittit æternam commutando in temporalem & temporalem purgatoriam:in temporalem in hoc mundo ex plebilẽ.Septimo:quia ceſſantibus omnibus prædictis eſt ſumma bonitas : ita ꝙ ſicut nihil diligitur niſi inquãtũ bonũ ita non diligitur aliquid niſi inquãtũ participat de diligibilitate dei.(Secundũ autem ſimile eſt huic.Diliges proximũ tuum).i.omnẽ creaturã cui potes exhibere:aut à qua potes ſuſcipere miſericordiam ſecundũ Augu.de doct. Chriſtiana vt puta Chriſtũ inquãtũ homo: & omnes Angelos,& omnes beatos, & F
exiſtentes in purgatorio.& in hoc mũdo non autem in inferno. (Sicut ſeipſum).i.ad illum finem ad quem te deligis.ſ.beatitudinis,ſecundum.ſ.Tho. non autẽ ſicut.ſ.tantũ quãtũ te ipſum. Dicitur aũt ſecundum Chry.hoc mandatum ſimile primo:quia cũ homo ſit imago Dei : in homine amato amatur Deus.(In his duobus mandatis : tota lex pendet & Prophetæ).i.ſecundum
Raba.& Augu.de conſen.euan.omnia G
dicta legis,& prophetarum ad hunc finem ordinantur.vt diligatur Deus, & proximus.Vnde & præcepta decalogi ita diuiduntur: vt ea quæ ſunt primæ tabulæ ad dilectionem dei pertineant: quæ vero ſecundæ ad dilectionẽ proximi.¶ Eſt autẽ ſciendũ ſecundũ Aug.de conſen.Euã.ꝙ licet iſta præcepta ſint duo .propter duo charitatis obiecta: q̃ ſunt deus.& proximus tamen aliquando vnum ponitur pro vtroque tanquã
includens aliud:vt cum dicitur,omnis H
lex vno ſermone impletur . Diliges proximum tuum, & diligentibus deũ omnia cooperantur in bonum.Et ratio eſt:quia ex vna eadẽque charitate deum propter ſeipſum diligimus:nos autem & proximum propter Deum Et ſic patet ſecundum.In quo hoc habetur documentum quod Chryſo.tangit

 git

I git dicens, Diliges inquit, non timebis. quia diligere magis est quã timere. Timere enim seruorũ est. diligere filiorũ. Timor sub necessitate est, dilectio in libertate. Qui in timore seruit deo, pœnem quidẽ euadit: mercedẽ vero iustitiæ non habet: quia inuitus fecit bonũ propter timorẽ Non vult ergo Deus: vt timeatur seruiliter ab hominibus, quasi dominus: sed vt diligatur. quasi pater: quia adoptionis spiritum
K donauit hominibus. Hæc ille.

¶ Quantum ad tertium tangitur confutatio Pharisæorum, cum dicitur (Cõgregatis autẽ Pharisæis) Sed quare dicit cõgregatis: quia supra dictum est ꝙ cõuenerant in vnum. Ad hoc põt dici ꝙ cõuenerant in vnum in secreto, vbi inter se sunt cõsiliati: sed ad Christum sunt paulatim congregati donec ille doctor interrogabat non aũt venerunt omnes simul, ne patefacerent in-
L sidias suas. Congregatis ergo eis, vt dictum est (interrogauit eos Iesus) dicens (Quid vobis videtur de Christo cuius filius est? Hæc quæstio fuit difficillima: qui dicitur Esa. xlv. Generationem eius quis enarrabit. Fuit etiã congrua: quia æstimabant ꝙ esset purus homo, & non Deus: quia sic non tẽtarent eum, (Dicunt ei, Dauid.) Et sic insufficienter responderunt quia cum in Christo duplex sit generatio scili-
M cet secundũ diuinitatẽ, & secũdũ humanitatem ipsi responderunt de secũda tantum. Iõ Christus arguit contra eos ex autoritate Psal. dicẽs, (Quomodo ergo Dauid in spiritu). s. sancto secundum Hiero. vt tollatur omnis erroris suspicio (vocat eũ. Dominum, dicens, Dixit Dominus Domino meo sede à dextris meis: donec po. mi. tu. sca. pedum tuorum.) Si ergo Dauid vocat eum dominum. quomodo illius est? Ar- N
gumentum domini in his verbis est tale. Omnis dominus est maior seruo sed Christus est dominus Dauid: ergo est maior Dauid. Nullus autem filius est maior patre ergo vel Christus non est filius Dauid: vel habet vnam naturam qua est filius eius: & aliã qua est eo maior: quæ est diuina, In hac autẽ autoritate allegata patet. Primò præeminentia Christi ad san- O
ctos: quia dicitur dñs Dauid: & consequenter aliorũ sanctorum. Secundò æqualitas eiusdẽ ad patrem. Nam dixit Domin⁹ pater domino meo Christo: sede à dextris meis. i. in æqualitate ad me. Beda. A dextris dei sedere est in honore æquali paternæ dignitatis manere. Hoc autẽ dicere secundũ. s. Tho. patris ad filiũ, nihil est aliud: quã patrẽ filium in æqualitatẽ dicendo producere. Tertiò, tangitur quid P
agatur de inimicis Christi. i. de infidelibus. vel rebellis: quia ponentur scabellum pedum Christi. i. totaliter ei subiicientur. Et nota ꝙ ly donec non importat determinantum tempus secũdum. s. Tho. sed in infinitũ. ¶ Est autẽ notadũ secũdũ Hier. ꝙ Iudæi Christi deitatẽ negantes multa confingũt, vt hãc euadant autoritatẽ. Dicunt eñ ꝙ intelligitur de Abraã: & ꝙ Helizer d. s. pensator eius fecit hũc psalmũ: agẽs Q
deo gratias pro victoria quã habuit Abraã de quinque regib⁹ vt habetur Gen. xiiij. Et sic exponũt. Dixit dñs. i. Deus dño meo. i. Abraæ sede ad dextrix meis: quia, s. cõfortauit eũ dicens, Noli timere Abraam. Sed contra arguit Hie. quia de Abraã dicere nõ possunt quæ sequuntur. s. ꝙ ante Luciferum sit genit⁹. nec ꝙ fuerit sacerdos in æternũ secundum ordinem Melchisedech

Adech cũ pro eo Melchisedech obtulerit sacrificium. Item potest argui ex titulo psalmi q in hebræo talis est Psal. Dauid. (Et nemo poterat ei rũdere verbũ neque ausus fuit quisquã ex illo die eũ amplius interrogare) quia xps superauit eos respõdẽdo, & opponẽdo. In hac ptẽ est documẽtũ ꝙ Rab. tãgit, di. Et hoc intelligim⁹ venena inuidiç superari posse: sed difficile qescere. Hæc ille. Et intẽdit ꝙ illi siluerunt cõtra suã volũtatẽ: qa nõ habebant qd dicerẽt secũdũ Chry. non aũt siluerũt amore veritatis qua sapiẽtia diuina docuerat: qa inuidiç venena prohibebant.

Dominica.xix.post Trinitatem. Mat.ix.

AScẽdẽs Iesus ĩ nauiculã trãsfretauit & venit ĩ ciuitatẽ suã. Et ecce offerebãt ei paralyticũ iacẽtẽ ĩ lecto. Et vidẽs Iesus fidẽ illorũ, dixit paralytico. Cõfide fili: remittũtur tibi peccata tua. Et ecce qdã de scribis dixerũt intra se hic blasphemat. & cũ vidisset, Ies⁹ cogitationes eorũ, dixit, vt qd cogitatis mala ĩ cordib⁹ vestris. Quid est facilius dicere dimittũtur tibi peccata tua, an dicere surge, & ãbula, Vt aũt sciatis quoniã filius hoĩs habet potestatẽ ĩ terra dimittẽdi peccata. Tanc ait paralytico, Surge, tolle lectũ tuum, & vade in domum tuã. Et surrexit & abiit in domum suam. Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. E

ASCENDENS IESVS in nauiculam &c. Matt.ix. in præsenti euange. tanguntur tria pũcta quæ sunt. Remissio, Detractio, Confirmatio.

¶Quantũ ad primũ literaliter tãgitur remissio peccatorũ, quã Christus paralytico fecit. F pro quo sciendũ est: vt ex textu patet euangelii ꝙ Christus quãdo recedẽs de Galilea ascendit nauiculam, & facta est in mari tempestas magna tunc trãsiuit mare. i. lacũ Galilçç, & venit in regionẽ Herasenorũ. Et ibi eiecit demones de illis duobus hominibus habitãtibus in monumẽtis, & misit eos in porcos: qui se præcipitauerũt in mare & suffocati sunt. Et tũc incolç religionis reputãtes se indignos tanta & G sanctitate rogauerũt Christũ, vt discederet ab eis. Et ascendens nauẽ reuersus est in Galilæã. Et hoc est ꝙ in præsenti euangelio. Recitatur. Dicitur ergo. (Ascendens Iesus in nauiculã) vt recederet à Herasenis: & veniret in Galilæam (transfretauit) .i. trans fretum siue trans mare (& venit in ciuitatem suam). Ioãnes episcopus. Creator mũdi, orbis terræ dñs postea quã se ꝑpter nos nr̃a angustiauit carne cœpit hũanã patriã cœpit ciuitatis Iudaicæ H esse ciuis: parẽtes habere cœpit omniũ ipse parens: vt attraheret charitas, vinceret amor, quos metus disperserat. Hæc ille. Sed contra quia istud miraculum quod Christus fecit: est factum in Capharnaũ vt habetur Mar.ij. Capharnaũ aũt non erat ciuitas Christi, sed Nazareth. Ad hoc dicit ꝙ ista sua

I civitas ad quam venit secũdum docto-
res aliquos.s.Aug.& S.Tho. potest esse
Capharnaum : & potest esse Nazareth.
Et si quidẽ teneamus quod sit Caphar-
naum:sic dicit Chry.& S.Tho.quod si-
cut Bethlæem fuit christi civitas ratio-
ne nativitatis : sic & Nazareth ratione
nutritionis & Capharnaum ratione cõ
tinuæ habitationis & operationis & mi
raculorũ.Unde & cives Nazareth dice
bant ei.Lu.iiij.quanta audivimus facta
K in Capharnaum,fac& hic in patria tua
vel potest dici sicut dicit Aug. de cons.
euan.& Mag.hist.& S. Tho. quod Ca-
pharnaum erat principalis civitas Ga-
lileæ.Nazareth verò erat quasi quod-
dam oppidum,vel castrum,aut villa re
spectu eius.Io.qui erant de Nazareth:
poterãt dici etiam de Capharnaum eo
modo quo existens de aliqua villa vici
na Parisius dicitur de Parisius. Si vero
teneamus quod hæc civitas sit Naza-
L reth vt Hiero. videtur sentire dicendũ
est sicut dicit S.Th.& Aug.de cõ.euan.
quod christus primò venit in Nazareth
deinde Capharnaum, vbi hoc miracu-
lum fecit.Euangelista autẽ dicit eũ ve
nisse in civitatem suam : & statim sub-
iungit de miraculo quod non in civita
te sua sed in alia.i.in Capharnaum fe-
cit.Solent enim euangelistæ tacito ali
quo medio quædam extrema ponere:
quasi vnum sine medio consequatur ad
M aliud.(Et ecce offerebãt ei paralyticũ)
idest dissolutum membris modus autẽ
offerendi tangĩ Mat.ij.Portabaĩ enim
à quatuor. Et non valentes pervenire
ad præsentiã Christi præ turba,prędi-
cabat enim in quadam domo,ascende-
runt tectum & inde submiserunt eum
cum lecto suo seu grabato: vt ibi dicĩ
ideo sequitur(iacentem in lecto). i. in
grabato quod est lectus pauperum : in
quo capiti tantum aliquid imponitur. N
dictum à graba quod est caput secundũ
Mag.hi.¶ Et nota secũdum Chry.quod
iste paralyticus nõ est ille de quo nar-
rat Io.quia ille iacebat in natatoriis,&
carebat famulis. Iste autem erat in Ca
pharnaum & habebat sui curam geren
tes. Videtur autem velle Chryso.in his
verbis quod probatica piscina esset de
qua dictũ est vade ad natatoria Siloe.
(Videns autem Iesus fidem illorũ).s.
offerentium,secundum Hier.& episco- O
pum & non languidi.Non enim vt di-
cit Chrys.dñs semper exigebat fidem à
languidis, vtpote quando fuissent insa
niunt aliter propter ægritudinem in
excessu mentis.Vel secundum alios me
lius dicitur illorum.i.offerentiũ & pa-
ralytici quia etiam vt Chry.subiunxit.
Non dimisisset se submitti nisi credidis
set(dicit paralytico.Confide fili, remit
tuntur tibi peccata tua.) Ex quo patet P
quod paralyticus credebat. Licet enim
vt dicit Chry.corporalis sanitas sine fi-
de infirmi aliquando conferaĩ secus de
spirituali quæ est per remissionẽ pecca
torũ & hoc in adultis. Sed cum iste sani
tatem corporis petat vt qui dñs illi re-
mittit peccata? Ad hoc S. Th. ꝙ remo-
uebat ægritudinis causam vt post indu
ceret sanitatẽ vnde Hie.O mira humi-
litas despectũ & debilẽ totis membrorũ
compaginibus dissolutũ filiũ vocatquẽ Q
sacerdotes nõ dignabanĩ attingere: aut
certe ideo filiũ quia dimittunĩ ei pecca
ta sua vbi daĩ nobis intelligentia pro-
pter peccata plerisq; euenire corporũ
debilitates: & idcirco forsitam prius di
mittuntur peccata vt causis debilitatis
ablatis sanitas restituaĩ.Hæc ille.Et tã
git Hie.in his verbis documentũ quod
in hac parte evangelii habere. Pro his
tamen sciendum est ꝙ corporalis infir
mi

mitas à deo multis de causis infligitur.
Primò propter peccati punitionẽ sine
peccati purgatione & sic talis infirmi-
tas est quoddam præambulum gehẽna
lis tormenti. isto modo fuit punitus He
rodes Act.xij. qui propter elationẽ fuit
corrosus statim à vermibus & expira-
uit, & Pharao qui inter flagella est pe-
ior effectus. Secundò propter peccati
commissi purgationẽ sicut Nabucho-
donosor fuit percussus amentia ad tps.
Dan. iiij. & secundum aliquos Maria
magdalena fuit oppressa à diabolo. Ter
tiò ad gloriam dei manifestandã vt pa
tet in cæco nato Io.ix. Quartò ad con-
seruationẽ humilitatis vt patet de Pau
lo.ij.Cor.ij. Ne magnitudo (inquit) re-
uelationum extollat me datus est mihi
stimulus carnis meæ &c. Quintò pro-
pter probationem & ostensionẽ patien
tiæ: sicut patet de Iob.ij.c.eiusdẽ, vnde
versus Iob. probat inclinat Paulũ sese
manifestat. In cæco purgat Mariã pu-
nit Herodẽ. ¶ Moraliter ista nauis per
quã christus.i. qui animam suã & alio-
rum quærit saluare vadit ad patriam
suam est pœnitentia quã qui ascende-
rit perueniet Capharnaum.i. ad villam
consolationis cœlestis. Vel significat
religionẽ propter tria vota quę ibi ob-
seruantur cũ habeant nautæ parcũ vi
ctum nauclero oẽs obediant, & sine vxo
ribus fiat nauigatio. Quatuor autẽ ven
ti hanc nauem exagitant. s. inanis glo-
ria quæ ab oriente flat. Procedit enim
cõiter vel ex carnis origine vel lumine
scientiæ. Et carnalis cõcupiscentia quę
flat ab occidente.i. à carne tendẽte quo
tidie ad occasum. Et auaritia quæ flat à
meridie, propter æstum terrenorum. Et
accidia quæ flat à septẽtrione propter
suam frigiditatẽm. Imminente autem
tentationis tempestate debemus proii-
cere onus peccatorum & deponere ve- B
lum elationis & figere anchorã spei, &
inuocare sanctos vt faciunt nautæ. Ma
re autem significat mũdum propter in-
quietudinem & propter insatiabilita-
tem absorbet enim omnia flumina &
propter amaritudinẽ qui ergo per pœ-
nitentiã aut religionem nauigat ad pa
triam tendit vbi infirmitates curantur
vt videbitur statim. ¶ Quantum ad se-
cundum tangitur detractio facta chri-
sto à Scribis.i. doctoribus legis cum di- F
citur. (Et ecce quidam de Scribis dixe
runt intra se). s. cogitando. (Hic blas-
phemat) Blasphemare propriè est attri
buere deo quod ei non conuenit vel ab
eo remouere quod ei non cõuenit. Qui
autem attribuit creaturę ꝙ est propriũ
dei remouet à deo quod ei cõuenit. Est
autem proprium dei remittere peccata
iuxta illud Esa. xliij. Ego sum qui de-
leo iniquitates tuas. Isti ergo secũdum
Hier. quia Iesum purum hominem pu- G
tabant cum remittere peccata se dice-
bat, crediderunt blasphemare. Vnde si-
cut dicit Beatus. Mar. dicebãt. Quis po
test remittere peccata nisi solus Deus?
Christus autem vt dicit Hier. voluit se
ostendere esse Deum primò per hoc ꝙ
cordis eorum secreta penetrabat quod
solius dei est ideo sequitur. (Et cum vi-
disset Iesus cogitationes eorum dixit.
Vt quid cogitatis mala de me, in cordi
bus vestris (credendo. s. me esse blasphe H
mum & malum. Deinde secundo osten
dit se deum in sanatione paralytici &
hoc duplici ratione. Primò inquantum
illum sanauit propria virtute. Secundo
quantum illum sanauit in testimoniũ,
quod ipse qui deum se dicebat verum
dicere Illud enim miraculum non po-
tuit esse nisi à deo cum per naturam in
firmitas illa esset incurabilis. Si ergo

I est factum ad approbandum christi do
ctrinam qua se deum dicebat: oportet
quod illa doctrina sit vera aut ꝙ Deus
qui miraculum in testimonium eius fe
cit asseruerit mendaciũ esse verũ quod
est impossibile cum sit veritas prima,
& essentialis. Dicitur ergo. (Quid est fa
cilius dicere remittuntur tibi peccata,
an dicere surge, & ambula). i. quid est
maius remittere peccata aut sanare in-
sanabilem q.d. secundum Hie. Vtrunq;
K est æqualis virtutis: quia vtrũq; requi-
rit diuinam & infinitam potentiam sed
in hoc differunt ista quia si sanatur cor
poraliter languidus vos potestis aduer
tere: non autem si ei remisero peccata.
& ideo volo quod cognoscatis vnum
per aliud. Vnde subditur. Vt autẽ scia-
tis ꝙ filius hominis). i. ego ipse qui sic
se appellabat vel quia vnus tantum ho
minis erat filius. i. virginis vel causa hu
militatis: cum se posset filium Dei ap-
L pellare (habet potestatem in terra re-
mittendi peccata) autoritatiuè inquan
tum Deus & per potestatẽ excellentiæ
inquantum homo dñs humanitatẽ vni
tam diuinitati. iij. par. q. lxiiij. (tunc ait
paralytico. (Est autem sciendum secun
dum gl. & S. Th. ꝙ illa verba. Vt sciatis
&c. possunt esse christi vel euangelistæ
quasi euangelista di. Ipse Scribæ dubi
tabat eum posse peccata dimittere: sed
vt sciatis vos qui de christo estis audi-
M turi: quia filius hominis habet potesta-
tem domittendi peccata ait paralytico
&c. Si autem christus dicat̃ pronuntiaſ
se hæc verba sic sunt intelligenda. Vos
dubitatis me posse peccata dimittere
sed vt sciatis, quia filius hominis habet
potestatem dimittendi peccata supple
ego sanabo istum. Vnde est oratio im-
perfecta. Quod aũt sequit̃ tunc ait pa-
ralytico sine dubio sunt verba euange-
listæ narrantis actum Christi postquã
orationẽ imperfectam dixerat & sunt
interpositio per parenthesim respectu
verborum christi quæ statim postquã
dixerat vt sciatis &c. conuersus ad pa-
ralyticũ ait, (Surge tolle lectum tuum
& vade in domũ tuã.) Hæc autẽ omnia
mandauit secundũ Chry. vt miraculum
videret̃ verũ & non phantasticũ seu ap
parens tm̃ (Et surrexit, & abiit in domũ
suã (virtute & imperio christi. Sicut au
tem per literã habentem sigillum de-
clarat̃ scribentis voluntas sic per mira
culum ostendit̃ virtus diuinitatis qua
sola miracula fiunt quæ tũc apparet es
se in faciente miraculum: qñ neq; orat
deũ, neq; imperat ex parte dei sed pro-
pria autoritate. Itaq; se deum esse cla-
rius hoc facto monstrauit. (Videntes
autẽ turbæ timuerunt) timore admira-
tionis, & reuerentiali Scribæ autẽ con
tempserunt & glorificauerunt Deum
(qui dedit potestatẽ talẽ hominibus;. s.
remittẽdi peccata q̃ conuenit soli deo
autoritate & xp̃o homini excellẽter mi
nistris aũt eius sacerdotibus ministrali
ter vt patet. iij. par. q. lxiiij. Et sic patet
secunda, & tertia pars euangelii simul.
¶ Allegoricè sciendũ est secundum do-
ctrictam, & mentẽ Hila. & Io. ep̃i quod
in hoc quod christus repudiatus in Iu-
dæa: venit in Galilæã quæ tranimigra
tio interpretat̃ vel rota significat ꝙ po
pulo iudaico non credente & gentilis
transmigraret per fidẽ ab idolis ad deũ
& quod in ciuitate sua. i. ecclesia milita
ti remittit peccata, & sanat infirmos spi
ritualiter blaphemãtibus Iudæis: & Gẽ
tilium turbis eum mirantibus. ¶ Ana-
gogicè verò significat̃ ꝙ christus transi
to mari huius seculi per nauim. i. lignũ
crucis venit in Capharnaum. i. villam
cõsolationis cœlestis & ibi sanat infir-
mos

nos ab omni penitus miſeria liberãdo eos ſibi per ſanctos angelos tanquã iuſti præſentant & ibi laudat à beatis, & à damnatis blaſphematur quorũ figuram & typũ Scribæ præſciti præ ſe ferebant. ¶ Moraliter ſciendũ eſt ꝙ paralyſis cauſat aliqñ ex frigiditate cõſtringente aliqñ ex humore opilante aliqñ ex vulnere neruos incidentẽ. His enim impedit tranſitus ſpirituũ ad ſenſuum ...ſtiã. Iſte ergo paralyticus eſt auarus ratione frigiditatis: quia nihil habet de igne charitatis ad proximũ & luxurioſus ratione humiditatis in cibo, & potu & aliis, ſuperbus verò rõne incidionis, & ſeparationis à deo. Ad iſtam aũt infirmitatem ſequit primò tremor. ſ. faciendi pœnitentiã. Et ſecundo immobilitas. ſ. per bonorũ operum viã. Paralyticus enim ait non mouet aut retrocedit: aut vnum paſſum facit ad dextram & alium ad ſiniſtram. Et tertio, inſenſibilitas. Paralyticus enim ſpiritualiter non ſentit diabolicas tentationes: quia eis ſtatim conſentit. Nec ſentit diuinitas ſuauitates, nec ſuas imperfectiones. Hinc Chriſtus iubet vt ſurgat. Raba. Surgere, eſt animam à carnalibus deſyderiis abſtrahere. Lectum tollere, eſt carnem à terrenis deſyderiis ad voluntatem ſpiritus tollere. Domum ire eſt ad paradiſum redire: vel ad internam ſui cuſtodiam ne iterum peccet. Hæc ille.

Dominica.xx.poſt Trinitatem.Mat.xxij.

SImile factum eſt regnum cœlorum homini regi, q fecit nuptias filio ſuo. Et miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias & nolebant venire. E
Iterũ miſit alios ſeruos dicens, Dicite inuitatis. Ecce prandiũ meũ paraui, tauri mei, & altilia ſunt occiſa & omnia parata venite ad nuptias. Illi autem neglexerũt & abierunt alius in villã ſuã alius verò ad negotiationẽ ſuã: F
Reliqui vero tenuerunt ſeruos eius & contumeliis effectos occiderũt. Rex autẽ cũ audiſſet, irat⁹ eſt, & miſsis exercitibus ſuis perdidit homicidas illos & ciuitatẽ illorũ ſuccẽdit. Tũc ait ſeruis ſuis. Nuptię quidem paratæ ſunt ſed qui inuitati erãt nõ fuerũt digni. Ite ergo G
ad exit⁹ viarũ & quoſcũque inueneritis vocate ad nuptias. Et egreſsi ſerui eius in vias cõgregauerunt oẽs quos inuenerunt bonos & malos & impletæ ſũt nuptiæ diſcumbentium. Intrauit autem Rex, vt videret diſcumbentes & vidit ibi hominem non veſtitum veſte H
veſte nuptiali: & ait illi, Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialẽ? At ille obmutuit. Tunc dixit Rex miniſtris ligatis manibus & pedibus eius mittite eum in tenebras exteriores. Ibi erit fletus,

&

I & ſtridor dētium. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.

SIMILE EST REGNVM cœlorum homini reg.&c.) Matt.xxij.in præſenti euan. tanguntur tria pūcta quæ ſunt inuitati, vindicatio, & condemnatio. ¶ Quãtum ad primū tãgitur inuitatio, quam fecit rex ad conuiuium nuptiarum filii ſui. Sed quia euangelium
K eſt parabolicū: oportet literalem ſenſum ſumere iuxta ſignificatum metaphoricum dictionum. ¶ Eſt autē ſciendum ꝙ ante præſens euange. vt patet ex textu Mat. chriſtus dixerat multas parabolas principibus ſacerdotum & maioribus populi: poſt ſuum vltimum aduentū in Hieruſalem inſtante paſsione. In quibus parabolis illi intellexerunt quòd ad eos loquebatur: & ꝙ eis imponebat quòd occiſuri eſſent chri-
L ſtum ideo irati ſunt valde & voluerūt occidere illum niſi ipſe habuiſſet fauorem populi, qui pēdebat ab ore eius & tanquã prophetã illum habebat. Chriſtus ergo magis volens eis notificare peccatum eorum & pœnã, quam paterentur non ſolum in futuro ſeculo. ſed in præſenti dixit parabolam nuptiarū. Sed quia beatus Luc.xiiij.c. narrat parabolam huic ſimilem ſolet eſſe dubitatio: vtrum eadem, vel alia ſit: ſed breui-
M ter ſecundùm Aug. & Greg. non eſt eadem, ſicut patet ex ordine narrandi: ſed Luc. loquitur de nuptiis eccleſiæ triumphantis: vnde nullus ibi dicitur expulſus. Mat. verò militantis: vt patet quia ibi fuit quidam malus. Dicitur ergo (Simile eſt regnum cœlorum). i. ſtatus eccleſiæ militantis, ſeu chriſtianitatis. Quot modis autē dicatur regnū cœlorū vide dñica vl. poſt Epiphaniã (homini regi). i. deo patri qui regnat in cœlo, per gloriã. in hoc mundo, per gratiã: in inferno per iuſtitiã. Secundū Orig. aūt regnū cœlorū ſimile eſt homini regi quã tū ad regnantem in illo: quantū aūt ad corregnantē eſt ſimile filio regis: ſed quãtum ad eos ſuper quibus regnat eſt ſimile īuitatis ad nuptias. Hęc enim tria inueniuntur in regno cœlorum. Regnans, corregnans, & ſerui regis (qui fecit nuptias filio ſuo) Iſtæ nuptiæ ſecundū Gre. factæ ſunt, quando deus humanã naturã tanquã ſponſam filio ſuo in vtero virginis, tanquam in thalamo cõiunxit. Sed contra: quia coniunctio nuptialis, ſeu matrimonialis eſt inter duas perſonas: ergo ſequitur quòd alia ſit perſona diuina & alia humana in chriſto: quod nõ eſt ſecundùm ſanã doctrinam. Ad hoc dicit beatus Gre. ꝙ chriſtus ex duabus naturis, & in duabus naturis exiſtit: ſed nõ ex duabus perſonis cõpoſitum dicimus: quaſi velit dicere, ꝙ iſtud matrimoniū non fuit inter duas perſonas ſed inter vnã perſonã & vnã naturam. Subiungit tamē ꝙ ſecurius poſſumus dicere ꝙ hoc matrimoniū eſt inter chriſtum & ſanctã eccleſiam celebratū in eodē virginis vtero tanquã in thalamo: de quo chriſtus tanquam ſponſus proceſsit (& miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nuptias.) Iſti inuitati ſecūdū Hie. & Chry. fuerūt Iudæi qui fuerūt inuitati ab Abrahã ſecūdū Chry. cui promiſsio de chriſto facta eſt. Serui aūt miſsi ad vocãdū prius inuitatos ſecundū Hie. fuerūt prophetæ qui clarius pronuntiauerūt de chriſto quæ in lege obſcurius cõtinebantur: & hortabãtur populū ad expectationem chriſti, & ad credēdū in ipſum per fidē, & opa bona. Quidã tñ textus habēt: ſeruum ſuū: vt dicit Hie. & tūc ad Moyſen

sen vt dicit referendum est (& noluerunt venire) quia verbis prophetarum noluerũt obedire. vt patet ex libris sanctis. (Iterũ misit alios seruos, dicẽs) Isti secũdũ Chry. sunt apostoli. Idem dicit Hie. supposito ꝙ textus supra habeat: seruos & non seruũ. Et cum apostolis debemus etiã Ioannẽ intelligere: qui se tenet cum lege noua vt dicit. S. Th. iij. part. q. xxxviij. licet fuerit medius inter nouã, & veterẽ secundũ Ori. tamen per seruos primo missos possunt intelligi primi prophetæ: per eos verò qui sunt missi secundo loco: alia cõgregatio prophetarũ posterior. Vel secundum Hila. primi serui sunt apostoli qui vocauerunt inuitatos à prophetis. Secundi verò sunt apostolorũ successores (dicite inuitatis). i. obstinatis (ecce prandium meũ paraui) Istud prandiũ sunt ea quibus christus sponsus animas reficit: doctrina. s. euangelica: secũdũ Hie. & Origē. & ecclesiastica sacramenta secundũ alios potissimè eucharistiæ sacramentũ in quo nobis exhibetur corpus christi in cibũ: & sanguis in potũ (tauri mei & altilia occisa sunt) Altilia propriè significant aues saginatas siue impinguatas. secũdũ Greg. & S. Th. Dicta enim sunt altilia, quasi altilia vel quasi alita. Secundum Ori. ergo cũ per prandium intelligat̃ doctrina scripturarũ Tauri, sunt ratiões, vel autoritates fortes. i. firmæ & validæ ad sacrã doctrinã pertinẽtes: sed suaues & delectabiles affectui: sunt saginata siue altilia. Ista aũt dicũtur occisa qñ ita sunt in prædicatorum cordibus: vt promptè possint. & velint ea populis, tanquã spirituales delitias, apponere. Vel aliter secundum Greg. Per tauros inquit patres veteris testamẽti figurant: qui ex pmissione legis inimicos suos virtutis corpore cornu feriebant. Per altilia vero patres noui testamẽti, qui dũ gratiam pinguedinis. i. internæ dulcedinis percipiũt à terrenis desyderiis ad sublimia cõtemplatiõis suæ pœna subleuantur. Dicit ergo, Tauri mei, & altilia occisa sunt: ac si dicatur. Patrũ præcedentiũ mores aspicite. & remedia vitæ vestræ cogitate. Hæc ille. Est aũt notandũ ꝙ in prima inuitatione nõ fit mentio de tauris, & altilibus sicut in secunda: quia vt dicit Greg. Omnipotens deꝰ cũ verba eius audire nolumus adiungit exẽpla. Hæc ille. Vel per tauros secũdũ Th. intelliguntur sacerdotes: quia taurus est animal immolatitium: per altilia vero prophetæ q fuerũt saginati sapiña dei, & cõsolatiõibus spũssancti. Et oĩa parata sunt.) Chrys. quia. s. quicquid quæritur ad salutẽ iam adimpletũ est in scripturis. Qui ignorans est: inuenit ibi quod discat: qui cõtumax quod timeat: q nõ laborat, promissa quibus excitetur ad opus. Vel omnia parata sunt. i. introitus regni apertus est per fidẽ meæ incarnationis: qui ante fuerat clausus. Vel omnia parata sunt quæ pertinẽt ad mysteriũ dominicæ passionis & nostrę resurrectiõis. Venite ad nuptias nõ pedibus: sed fide, & moribus. Hæc ille. (Illi aũt neglexerũt) quia Iudæi pro maiori parte remanserunt obstinati: christo & eius apostolis prędicãtibus. (& abierũt: alius in vineã suã (se occupãdo in terrenis & corporalibus laboribus (alius vero ad negotiationẽ suã) se occupãdo in lucris terrenis. Greg. Qui intẽtus labori terreno: vel mũdi actionibus deditus mysteriũ incarnationis dñicæ pensare & secũdũ illud viuere dissimulat: quasi ad villam & negotiũ pergens venire ad regis nuptias recusat. Hæc ille. Vel secundùm Chrys. populares Iudæorum sunt qui abie

I abierunt in villã:sed sacerdotes & ministri templi quos auaritia separauit à fide abierunt ad negotiationem suã. Et de omnibus istis non dicitur ꝙ sint malignanti sed ꝙ venire renuerunt: sed qui odio: vel inuidia occiderunt christum, aut apostolos maligniati sunt de sua tamen morte dominus tacet: quia in priori parabola dixerat. De malignis ergo dicit Greg. Et plerũq; quod est grauius nõnulli vocat ad gratiam
K non solùm respuunt, sed etiam persequuntur. Hæc ille. Vnde subditur (Reliqui vero tenuerunt seruos eius).i. Ioannem Stephanum, & apostolos & cõtumeliis)imo etiam flagelliss vt patet Act.iiij.(affectos)prius:postmodũ etiã tandem (occiderunt) aut omnes, aut quosdam:puta Ioannem & Stephanũ & Iacobum maiorem & minorem. ¶ In hac parte habemus hic exemplum de patientia & misericordia cõditoris qui
L multoties animas ad nuptias.i.ad fidẽ & bonos mores reuocat Greg. Ecce peccando autori terga in faciem dedimus: & tamen vt reuertamur admonemur. Et quos ferire aduersantes potuit: vt reuertamur munerare promittit. Tanta ergo misericordia conditoris emoliat duritiam nostri reatus. Hæc ille. ¶ Quantum ad secundum tangitur vindicatio facta per regem cùm dicitur. (Rex autem cùm audisset, iratus est.) Ira pro-
M priè.& formaliter est appetitus sensualis vindictæ Dicit tamen. S. Tho.ij. cõtra Gõ.c.lxxix. ꝙ nomina passionum animæ dupliciter sumuntur. Vno modo pro actibus appetitus sensitiui. Alio modo pro actibus voluntatis. Si igitur sumatur ita pro appetitu sensitiuo vindictæ:sic non potest esse in deo:sicut neque sensus. Secus si sumatur pro volũtate, seu volitione vindictæ:sic enim ira est in deo:vt idem dicit.iij.di.xv. quia deus vult aliquorum vindictam. Attribuitur etiã deo ira quantum ad ipsum effectum: quia punit. Et missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos:& ciuitatem eorum succendit)Hie. Per hos exercitus Romanos intelligimus sub ducibus vespasiano, & Tito: qui occisus Iudææ populis præuaricatricem incẽderunt ciuitatem. Hæc ille. Et secundùm Chry. illi exercitus fuerunt dei:quia domini est terra & plenitudo eius: & quia ad destruendũ Hierusalem eos:dominus excitauit: Vel secũdùm Greg. isti exercitus sunt angelorum agmina per quæ in hominibus exercet iudicia sua. Qui etiam exercitus perdunt homicidas:dum fidei persecutores interimunt. Incenditur autem talium ciuitas:dum corpus in quo habitarent flamma gehẽnæ cõsumit. Quomodo aũt fuerint Iudæi occisi per dictos principes & Hierusalem combusta dictũ est alias.s̃.dominica.x.(Tunc ait rex seruis suis).i.apostolis aut angelis qui præerunt vocationi gentium.secundùm Orig.(Nuptiæ quidem).i.nuptiarũ prandium(paratæ sunt:sed qui inuitati erant).i.Iudæi(nõ fuerunt digni:quia dei iustitiam ignorantes, & suam statuere volentes:indignos se iudicauerũt æternæ vitæ. Act.xiij. Quia vero iudaicus populus repulit euangelicam doctrinam apostoli ex mandato domini fuerunt, gentibus prædicare. Vnde Act. vbi.s̃. dixit Paulus Iudæis induratis. Vobis quidem oportebat primum loqui verbum dei:sed quoniã repelletis illud:& indignos vos iudicatis æternæ vitæ:ecce conuertimur ad gentes:sic enim præcepit nobis deus. Et hoc est quod subditur (Item ergo ad exitus viarum).i.ad populum Gentilẽ.

Hiero

Hier. Gentilium namque populi non
erant in vias sed in exitibus viarum.i.
in suis erroribus secundùm Remi. Vel
secundùm Chry. vitæ sunt omnes pro-
fessiones: puta philosophiæ : musicæ &
huiusmodi. Ire ergo ad exitus viarum:
est ire ad homnes hominum varietatis
Vel aliter secundùm Greg. Nam viæ
sunt actiones, exitus viarum sunt defe-
ctus in actiõibus. In exitibus ergo sunt
viarum qui in suis actionibus aduersa
patiuntur. Et tales plerunque facilius
conuertantur ad deum. (& quoscunque
inueneritis (in populo gẽtili secundùm
Hiero. vel quacunque arte, seu profes-
sione secũdũ Chry. vel in quacunque
aduersitate secundùm Greg. (vocate ad
nuptias).i. ad fidem Iesu christi (Et e-
gressi serui eius).i. apostoli Hierusalem
egressi in vias).i. per vias. Licet enim
serui iuerint ad exitus viarum : tamen
iuerunt per vias.i. per veram fidem &
bonos mores (congregauerunt omnes)
gentiles (quos inuenerũt volentes ve-
nire ad fidem bonos & malos. (¶ Sed cõ
tra quia omnes gentiles erant mali.
quia idololatrę: quomodo ergo ex eis:
congregauerunt aliquos bonos. Ad hoc
videtur soluere Hie. quod boni dicun-
tur quidam eorum ex hoc ꝙ erant in-
clinati ad bonum. Greg. vero dicit ꝙ
hoc dicitur habito respectu ad id quod
fuerunt gentiles post vocationem: quia
dato, ꝙ ante omnes fuerint mali : tamẽ
post aliqui boni & aliqui mali fuerunt.
Possumus aũt dicere ꝙ etiã in ipsis gen
tilibus erant quidam boni deum col-
entes: qui vocati sunt ad fidem: vt pa-
tet. Act. viij. de eunucho. Cãdacis regi-
næ quem baptizauit philippum. (Et
impletæ sunt nuptiæ discumbẽtium)
quia ecclesia sancta vbique terrarum
diffusa est: & multo plures venerunt
ex gentibus quàm Iudæis. ¶ In hac par- E
te est documentum quòd licet deus sit
pius & misericors expectando ad pœ
nitentiam non tamẽ est iniustus: vt ini
quitates derelinquat impunitas: sed a-
crius contẽptores sui exterminat per
æternã pœnam gehẽnæ: aliquãdo etiã
per temporalem. Vnde Greg. ix. mora-
lium. Quandiu superna longanimitas
tolerat extrema iudicii seueritas necat
Hæc ille. ¶ Quantum ad tertium tan-
gitur condemnatio eius qui vestibus F
sordidis in conuiuio nuptiarum repe-
ritur cum dicitur. (Intrauit tunc rex)
non mutando locum secundum Chry.
cum vbiq; sit sed exercendo iudicium.
Intrat ergo secundum eundem in die
iudicii. Quia autem sit duplex iudiciũ,
generale. s. in fine mundi futurum : &
speciale in morte cuiusq; possũmus di
cere quod dupliciter rex intrat (vt vide
ret discumbentes) Chuistianos positos
ad mensam euangelicæ doctrinæ & sa- G
cramentorum nouæ legis. Ista autẽ vi-
sio est examinatio & discussio merito-
rum. (Et vidit ibi).i. in Christianitate
seu in ecclesia militanti hominem non
vestitum veste nuptiali).i. charitate se-
cundum Greg. Hanc enim dominus ha
buit vt associãdæ sibi ecclesię nuptias
veniret. Hæc ille. Augu. Intrat ergo ad
nuptias sine veste nuptiali qui in eccle
sia fidem habet sed charitatem non ha-
bet. Vel qui quærit ibi gloriã non spon H
si: sed suam. Hæc ille. Aug. tamen cõtra
Fau. videtur dicere quod ista vestis sit
gratia spiritussancti : sed reddit in
idem: quia sicut splendor cõsequit̃ ne-
cessario solẽ ita amor charitatis gratiã
spiritussancti. Similiter Hie. dicitꝙ ista
vestis sunt opera bona sed redit in idẽ:
quia bona opera sunt quæ ex gratia &
charitate procedunt. In veste ergo
nuptiali

nuptiali est q̃ est in gratia Dei,& amat
charitatiue Deum,& proximũ : & san-
ctè viuit,& operatur:si est adultus. Di-
citur autẽ iste fuisse vnus in singulare
secundum Orig.quia omnes mali sunt
vnius generis : quia sunt mali & serui
diaboli. Vel dicendum quòd hoc fit vt
denotetur paucitas eorũ,qui damnãtur
ex vocatis qui venerũt per verã fidem.
De hoc vide dominica in.lxx. (Et ait
illi,Amice)Amicũ dicit secundũ Hier.
K ratione fidei.qua vocatus venit.Vel se-
cũdum.S.Tho.quia ipse rex eum ama-
uit:sicut & dominus Iudã se tradẽtem
amicũ appellauit. Vel vt idem dicitur
amicum appellat, imperãdo vt se amet
(quomodo huc intrasti : nõ habens ve-
stem nuptialẽ.q.d.Ingratus es qui ho-
norãtem nõ honoras:& temerarius qui
nuptias meas temerare, & maculare
præsumpsisti. Sed cõtra. Si rex noluit
ibi esse malos: quare vocauit malos?Ad
L hoc dicit.S.Tho.quòd vocauit malos
vt essent boni. Ideo iste malè fecit in-
trando malus.s.sed fictus, & indisposi-
tus accedit ad baptismũ qui est ianua
qua intraĩ ad fidẽ:sed peius fecit perse-
uerãdo impœnitens:aut si semel habi
ta innocẽtiæ vestẽ candidam deposuit,
& assumpsit sordidã.i.vitiosam(At ille
obmutuit)Hier.in tẽpore enim illo nõ
erit locus impudẽtiæ nec negandi fa-
cultas:cùm omnes angeli & mũdus te-
M stes sint peccatorũ.Hæc ille.(Tunc rex
dicit ministris).i.angelis qui diuinã iu-
stitiam exequẽtur in iudicio generali
& priuato(ligatis manibus).i.omnibus
potẽtiis productiuis bonorum operum
quæ bona opera cessabũt post mortem
quãtum ad mereri præmium:maximè
in malis in quibus nullo modo erunt,
vel esse poterunt:in beatis enim erunt
quidẽ bonæ operationes:sed non erunt
propriè merita:sed pars præmii (& pe-
dibus).i.in omnibus potẽtiis electiuis
bonorũ effectuum:quæ sunt pedes qui-
bus ad Deum accedimus:vt pura volũ-
tas,& irascibilis,& cõcupiscibilis. Ipse
autem bonæ affectiones & volitiones
sunt tãquàm passus:quibus felicitatem
adire possumus in vita. Sed post mortẽ
in malis cessabit potestas bene volẽdi:
quia erunt in termino:& semper perse-
uerabunt in desyderio & mala volũta-
te cum qua morientur:vt patet.iiij.di.
iiij.& dist.l.(proiiciet eum in tenebras
exteriores.)Secundũ Greg.tenebræ in-
teriores sunt tenebræ cordis quas o-
mnis peccator etiã in vita patitur. Ex-
teriores vero sunt tenebræ damnatio-
nis quælibet Greg.nõ explicet.sunt du-
plices. s. corporales & spirituales quæ
sunt priuatio visionis diuinæ. Vel secũ
dum Chry.vtręq; tenebræ.s.interiores
& exteriores sunt gehennales:sed diffe
runt secundum plus,& minus. Nam vt
dicit ipse:per hoc designatur differẽtia
tormẽtorũ in peccatoribus. Sunt enim
primæ tenebræ exteriores : interiores
autẽ minores & nouissimi loci.Hæc il-
le.Est autẽ notandum quòd corporales
tenebræ in inferno nõ sunt ita densæ:
quin damnati oculis corporalibus pos-
sint aliqua videre:sed videbunt quædã
licet malæ & obscuræ & quæ terrorẽ,&
dolorem magis quàm consolationẽ in-
gerant vt patet per.S.Tho.iiij.dist.l.&
iiij.cõtra Gẽ.c.lxxxix.(Ibi erit fletus
& stridor dẽtium.) ¶ Est autem notan-
dum quòd motus cœli secundũ doctri-
nam fidei : quandoq; cessabit:& conse-
quenter cessabit omnis actio quæ depẽ
det à cœlesti motu. Est autem duplex
actio in inferioribus corporibus. Vna
quæ est propria corporis inquantũ cor-
pus est:quæ egit transmutãdo materiã
per

per proprium motum. Proprium enim est corporis vt motum moueat trāsmutando materiam de calido ad frigidum & huiusmodi. Alia quoq; quæ cōuenit ei inquātum participat aliquid de natura substātiarum separatarum: qua non transmutat materiam: sed similitudinē suam multiplicat in medio secūdum similitudinē spiritualis intentionis quæ reperitur in sensu, vel intellectu. Isto modo sol illuminat aerē & color emittit speciem & similitudinē suam ad speculum. Vtraq; autē harum actionū reperitur in elemētis virtute cœli. Vnde si vtraq; prædictarum actionū cessaret in cœlo cessaret etiā vtraq; in elementis. quia verò cessabit tātum cœli motus: cessabit etiā motus omnis elemētorum: sed nō alia actio. Vnde post iudicium si esset speculū in aere oppositū terræ: adhuc in eo terra videretur. Si autē sit aliquis motus inferiorū corporum: qui habeat causam quę à cœlo nō depēdeat talis motus stāte cœlo poterit esse, si talis forma in suo corpore inueniat. Cùm ergo rationalis anima à cœlo nō depēdeat: sed si immediatè à Deo vt etiā vult Philosophus in lib.de animalibus. vbi dicit quòd solus intellectus.i.anima intellectiua est ab extrinseco.i.nō educitur de potētia materiæ ab agēte naturali: sequitur quòd motus causati ab illa post resurrectionē esse poterūt. Ideo erit motus cordi & motus localis membrorū. Hæc omnia sunt S.Tho.sentētialiter de po.q.v. Cùm verò ipsemet velit quòd stāte motu cœli cessabit omnis corruptio: vt patet.iiij. cōtra Gentiles.c.vlt.& in multis aliis locis oportet secundū eius mentē dicere quòd fletus erit quidē possibilis in damnatis quātum ad motum localē: puta constrictionē cerebri: & cōtractionem vel conturbationē faciei non autē quātum ad resolutionē lachrymarum: quia illa nō est sine corruptione. Et sic ipse expressè tenet.iiij.di.l.&.iiij.cōtra Gentiles.cap.lxxxix.& quodlibet.viij.¶ Est autē ad euidentiam prædictorū sciendū quòd anima causat motū cordis in mēte: sed motū corruptionis proprii corporis prouenientē ab intrinseco causat per qualitates cōtrarias elementorum: quæ ipsam animā cōsequuntur & corpus simul. Ideo stāte motu cœli erit motus cordis possibilis: nō autē ille alius: quia anima sine cœlo agēte potest agere: cùm nō sit à cœlo: non autem tales qualitates: quia aliquo modo depēdent à cœlo: sicut & corpus nostrū. Vel potest melius dici quòd in tali statu corpus erit totaliter animæ subiectū ideo nō poterit suscipere aliquā formā realem, & absolutā contrariam dispositionibus corporis ad subesse animæ. Poterit autē suscipere intentionalē: vt sentiendo: & relatiuā vt in motu locali: in quo neq; perditur, neq; acquiritur aliqua absoluta forma & firma quod dico: quia mouēs localiter imprimit mobili ipsi impetū in motu saltē violento: qui impetus nō est forma relatiua: sed tamen est quasi intētionalis & instabilis. Sed quare in dānatis erunt ista duo fletus, & stridor? Rñ. S.Tho. quòd ibi erit fletus ex tristitia: & stridor ex ira & impatientia. Vel ibi erit fletus ratione caloris: & stridor ratione frigoris. Transibunt enim ab aquis niuiū ad calorē nimium. Iob.xxiij. Et intellige ꝙ ibi erit stridor quò ad motū localem dentium: non autē quò ad sonum: quia sonus cū sit per aeri fractionē causatus nō est sine alteratione. Poterit tamē ibi esse miraculosè. (Multi autē sunt vocati) ad nuptias præsentes in via (pauci verò

electi) ad futuras in patria: quia multi vocati non veniunt: & eorum qui veniunt aliqui inueniuntur in morte sine veste nuptiali. Verum autem eorum qui vocantur & veniũt multi eliguntur ad gloriam, vel pauci vide dominica in Septuagesi.

Dominica vigesimaprima, post Trinitatem.

Ioan. iiij.

K Erat quidã Regulus cuius filius infirmabatur Capharnaũ. Hic cùm audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum vt descenderet, & sanaret filium eius. Incipiebat

L enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum, Nisi signa, & prodigia videritis, non creditis. Dixit ad eum regulus, Domine, descẽde prius q̃ moriatur filius meus. Dixit ei Iesus, Vade, filius tuus viuit. Credidit homo sermoni, quem dixit ei Iesus, & ibat, Iam autem eo descendente, ser

M ui occurrerunt ei: & nuntiauerunt, dicentes: quia filius eius viueret. Interrogabat ergo horam ab eis in qua melius habuerat. Et dixerunt ei, Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater quia illa hora erat in qua dixit illi Iesus, filius tuus viuit. Et credi N dit ipse, & domus eius tota.

Erat qvidam regvlus &c.) Io. iiij. In præsenti Euang. tãguntur tria pũcta quæ sunt? Deprecatio, Increpatio, & cõuersio. ¶ Quantũ ad primum tangit literaliter deprecatio quã domino regulus fecit. Ad cuius intellectum oportet pręcognoscere quòd saluator noster dum primò prædicaret in Nazareth ciuitate sua cõpatriotæ eius inuidiæ zelo, & ira concitati cõtra eum voluerunt pręcipitare, vt habetur Luc. iiij. Qui ascendit in Iudæam & ibi prædicabat. discipuli verò eius baptizabant, & plures discipulos faciebat quàm Ioan. Quod audientes Pharisæi ex inuidia eum persequi cœperunt. sicut & secundum aliquos Ioannẽ. Nam ipsi procurauerunt, vt dicunt, Ioanni carcerem ex inuidia vt patet: quia dicitur Matt. xvij. de Ioanne Helias iam venit. & fecerunt in eum quæcunq; voluerunt. Vnde Christus recedens à Iudæa venit in Galilęam. dans locum inuidiæ Iudaicæ. Dicitur ergo (Erat quidem regulus) Non erat iste quidã paruus rex vt nomen sonat: quia sicut ex chronicis patet Romani volentes infringere superbiam Iudæorum priuauerunt eos nomine & dignitate regia: diuiso regno in quatuor tetrarchias. Secundum aliquos ergo vt Chry. recitat fuit officialis imperatoris: habens aliquam dignitatem: à qua sic dicebatur. Et vt dicunt fuit idem quod centurio: de quo dicit Matth. Sed vt idem dicit non fuit ille. primò, quia ille Iesum volentẽ eius domum ingredi prohibuit: iste autem rogat vt ad domum suam descendat. Secundò, quia ille oaius

A uiauit Christo descẽdenti de monte in Capharnaum: iste vero in Chana Galilææ. Tertiò, quia illius seruus, & huius filius infirmabatur. Addit autem, Sanctus Thomas, quartum: quia seruus centurionis erat paraliticus: filius autem reguli febricitabat: quia dicitur infrà. Heri hora septima reliquit eum febris. Iste tamen rationes possunt solui dicendo, quòd fuit ille dictus centurio à centenario militum quos sub se habebat, & dictus regulus, id est, paruus rex à regendo ciuitatem Capharnaum: sed alia vice pro seruo: alia pro filio rogauit. quis ergo iste fuerit: certum non est: sed tamen certum est quòd rex non fuit: secundum Chrysostomum, autem fuit aliquis de genere regali. descendens, scilicet ab Herode, vel habebat aliquem principatum: siue centurio, siue alius fuerit. & tunc dicere possumus quòd fuit verè rex: eo modo quo antiquitus sacra scriptura loquebatur: Reges enim videntur appellati fuisse olim omnes domini habentes aliquod homagium: & talis fortè fuit iste vt pote si ei Romani aliquam ciuitatem tradidissent. Sanctus Thomas autem dicit quòd tribus modis sumitur regulus. Primò, pro eo qui præest paruo regno. Et secundò, aliquis de stirpe regia. Et tertiò, aliquis officialis regis. Et primò modo non sumitur hic secundum illud Ioannis, decimonono. Non habemus Regem, nisi Cæsarem: nec secundo, & tertio. Fuit igitur quidam de familia Herodis tetrarchæ: siue officialis, siue nuntius imperatoris. Hæc ille. Vtrum autem Gentilis fuerit, vel Iudæus cùm sint variæ sententiæ nulla est certa (cuius filius infirmabatur Capharnaum) id est, in ciuitate quæ erat metropolis in prouincia Galilææ. Iste secundum E
Theologum, fuit præsens quãdo Christus aquam mutauit in vinum: ideo concepit fidem de eo: quòd si affuisset potuisset suum filium liberare: ideo sequitur. (Hic cum audisset quòd Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam) fugiens Pharisæorum stimulos (abiit ad eum, & rogabat, vt descenderet) à Chana in Capharnaum (& sanaret filium eius) quia, scilicet, secundum Augustinum, non credebat quòd ab- F
sens Christus posset conferre sanitatem. ¶ Allegoricè secundum Origenem, iste duplex aduentus domini in Galilæam vnus ad lætificandum conuiuas ex vini suauitate: aliud sanandum reguli filium pœnæ mortuum. significat primum aduentum Christi in mundum ad redimendum. & secundum in fine mundi ad conuertendum filium reguli, id est, populum Iudaicum filium Abraham qui continuè G
orat vt sanetur populus ille. Sicut & de Hieremia legitur. secundi Machabeorũ, vltimo. quòd orabat pro populo Dei. ¶ Anagogicè autem secundum eundem possunt figurari duo aduentus verbi Christi in animam. Primus quidem ex facto vino præbens animæ gaudium spiritualis conuiuii. Secundus verò omnis languoris, ac mortis reliquias amputans. Hæc ille. Et intendit quòd ad animam Christus ad- H
uenit per gratiam consolando, & per gloriam beatificando.

¶ Moraliter significatur quòd dicit Theologus, Regulus, inquit, est omnis homo non solùm quia regi vniuersorum propinquus existit secundum animam: sed quia & ipse super omnia principatum sumpsit: vnde & à regendo dicitur. Cuius filius. i. mens febrici-

I tat voluptatibus prauis & desyderiis.
Accedit autẽ ad Iesum & deprecatur
vt descendat.i.vt cũ descensu miseri-
cordiæ vtatur & parcat peccatis prius
quã a voluptatum infirmitate morti
ficetur. Sed dominus dixit vade.i.pro-
fectum continuũ circa bonũ ostendas
& tunc filius eius viuet. Si autẽ ambu-
lare cessaueris mortificabitur tibi in-
tellectus circa boni operationem. Hæc
ille. ¶ Quantum ad secundũ ponitur in
K crepatio infidelitatis in isto regulo à
Christo cũ dicitur. (Dixit ergo Ie-
sus) ad eũ nisi signa).i.miracula cõ
munia (& prodigia).i.miracula maio
ra secundum.s.Tho. Prodigiũ enim im
portat quoddã monstruosum plenum
admiratione. Et vt colligitur ex.ij.ij.
q.clxxviij.argu.j,ad tertium & super
Io.&.ij.The.ij,miraculũ dicitur q a sit
supra natura signum:quia diuinã vir
tutem demõstrat:prodigium verò,vel
L quia certissimè iudicat vt dicatᷣ, quasi
porto dictum.vel quia aliquid futurũ
portẽdit:vt dicatur prodigiũ quasi pro
cul ostendens effectum futurum. Hæc
ille. Secũdo ꝙ porro aliquãdo est idẽ
quod certe aliquãdo idẽ quod procul
sicut ipse dicit in primo ꝙ prouidẽtia
dicitur quasi porro.i.à longe videntia.
Et sumendo primo modo dicitur pro-
digium inquantũ certè indicat præ-
sens. Et secũdo modo inquantũ præsi-
M gnat futurũ quomodo etiam aliquod
miraculum excellens,vel res mõstruo
sa dicitur portentũ à portendo.quia.s.
aliquid in posterum significet (videri
tis) occulata fide(non creditis) Et in
his verbis secũdũ Aug. Christus arguit
istum modicæ fidei fuisse, aut nullius:
sed quasi vellet tentare quid Christus
posset de sui filii sanitate. Alii tamen
vt Grego.dicunt quod credidit Chry-
stum posse suum filium sanare: sed in N
fide dubitauit secundum Gre.ex hoc
quod non credidit ꝙ posse salutẽ ab-
senti tribuere vel secundũ Chrys.quia
credidit ꝙ eidem post mortẽ non pos-
set conferre sanitatem, & vitam mihi
videtur ꝙ textus innuit ꝙ dubitauit
in vtroque dum dixit: descende prius
quã moriatur. Imo dicit.s.Tho.ꝙ iste
non solum habuit defectum fidei:quia
non crededidit Christum virtutẽ ha- O
bere diuinam, efficacem etiam respe-
ctu distantium: sed etiam quia secũdũ
Chry.dubitabat an filium suum Chri-
stus ianare potuisset:cuius signum est:
quia non audit Christum extra terrã
suam existentem: sed eius expectauit
aduentum:& deinde quasi desperatus
adiuit eum nisi volens omittere quod
circa hoc facere posset sicut desperan-
tes de salute filiorum etiam medicos
imperitos non negligunt. Si enim pro P
certo credidisset christũ id potuisse ad
eum extra terrã suam perrexisset. Hęc
ille. Dicamus ergo quod de diuinitate
Christi qua posset operari circa absen
te etiam non cogitabat,& de virtute
suscitandi mortuum desperabatur,&
de virtute sanandi infirmum fructua-
bat,nec credebat pro certo ideoque di
citur credidisse. Et sic omnes doctores
concordant. Ex his autem verbis ar-
gui Magi.Hist.ꝙ Iudæus iste regulus Q
fuerit:quia Iudæi signa petunt secun-
dum apostolum.j.ad Corin,j.& græci,
sapiẽtiã:sed tamen ista ratio nõ cogit.
Non enim fuit intentio:apostoli dice-
re quod Greci credant ea quæ sunt fi-
dei propter sapientiã,& nõ propter si-
gnatur: imo est totum oppositũ quia
Diony.non credidit propter sapiẽtiã
Pauli:sed propter illuminationẽ cœci
vt patet.in eius Historia:sed intende-
bat

bat quod græci tanquam sapientes delectabantur doctrina.& viris doctis cũ quo stat ꝙ signo peterent, aliquando ad confirmationem fidei. (dicit ad eũ regulus) non attendens ad increpationem: sed iterato replicans suam petitionem sed iterato replicans suam petionem: (Domine descende prius quã moriatur filius meus) Iste vt quibusdam visum est quamuis non haberet perfectam fidem tamen deuotionẽ habebat ad Christum vnde & quàm primum audiuit de eo relicto infirmo accessit ad eum existentem in alia terra. Ideo christus simul & semel voluit nõ solum eum exaudire in eo quod petebat: sed etiam eius infidelitatem fugare. Vnde (dixit ei Iesus vade) Non dixit veniam: sed filius tuus viuit.i.viuet seu viuit perfecte.s. potius sanitate. Sed hic est quæstio quã mouet Gre. scilicet quare saluator non rogatus voluit personaliter accedere ad seruum centurionis: ad filium autem reguli rogatus accedere noluit. Videtur enim (licet Gre. hoc non dicat) quã dignior esset regulus (de quo tenetur communiter ꝙ aliquẽ principatum haberet) quam centurio, quia nihil habebat, nisi centum milites, non suos, sed sub se: & etiam dignior est filius, quã seruus cæteris paribus. Ad hoc dicit Chrys.& s.Tho. ꝙ centurio firmam, & sanam habebat fidem: quam firmare non erat necesse: ideo Christus tantum voluit eius deuotionem patefacere. Iste vero non sanè credebat, & ideo voluit eum ædificare, in fide vt crederet ꝙ etiam absens poterat sananare. Vnde ire noluit. Et potest addi ꝙ dum Christus ostendit se absentẽ posse sanare simul etiam ostendit se posse vitã post mortem conferre: quia se Deum ostendit cuius solius est operari suæ voluntatis imperio ad prope, & ad procul. Greg. autem sic dicit. Hinc superbia nostra retunditur quæ in hominibus non naturam quo ad imaginẽ Dei facti sunt, sed honores, & diuitias, veneramur. Redemptor autem noster, vt ostenderet quoniam quę alta sunt hominibus, sanctis despicienda sunt: & quæ despecta sunt hominibus despicienda non sunt sanctis ad filium reguli ire noluit: ad F seruum autem centurionis ire paratus fuit. Hæc ille.

¶ Moraliter quælibet homo est regulus: quia suorum actuum est dominus: sed iste cuius filius infirmabatur Capharnaũ.i. in agro pinguedinis & consolationis villa: sicut illi qui languent animo propter corporeas commoditates, & consolationes. Isti quia vellent non esse vitam præter istam sic etiam credunt: aut dubitant vel saltem non G firmiter credunt & dicunt ꝙ si viderẽt signa, & miracula crederent. Sed erat magna stultitia illius quia miracula Christi erant rationabiliter, & patentia cum ad hominibus narrarentur. sicut & stulti sunt isti: quia apostolorũ miracula adhuc rationabiliter nobis patent. Videmus enim mundũ ab idolatria ad Deum conuersum, credendo alta: & sperando ardua. Aut ergo ista H conuersio est per miracula facta, aut aut sine miraculis. Si primum ergo fuerunt ista miracula. si secundum ergo ipsa conuersio fuit maximũ miraculũ: ꝙ homines indiotæ sine miraculis conuerterint mundum. Et si dicas ꝙ isto modo esse posset Mahumet ista quisque arguere: dico ꝙ non est verum. Nam dicit.s.Tho.j.contra cap.vj. vbi prædictum argumentum facit inspectis apostolorum miraculis, non vi armo

I rum non voluptatum promifsione:cũ
propriæ vitæ periculo inter perfecu-
torum tyrannidem innumera turba
etiam doctifsimorũ hominũ ad Chri-
ftianam fidem conuolauit.In qua præ
dicantur excedentiam rationem,cohi-
bentur voluptates,& mundus conténi
docetur.Mahumet autem via cõtraria
ad conuerfionem fuæ gentis incefsit.
Promifit enim voluptates & promifsis
inftituens præcepta conformia volu-
K ptati habenas relaxauit,& nihil docuit
nifi quod faciliter quilibet capiat:imo
fabulofa multa doctrinæ fuæ inferuit
figna non adhibuit nifi qud etiam pof-
funt effe militum latronum ve,dicens
fe miffum in virtute armorum:& ꝙ
omnis alia fidei probatio eft inanis.
Sapientes vero nulli à principio ei cre
diderũt:fed homines vel potius beftiæ
rationales colẽtes heremũ quib⁹ alios
in fuam fidem coegit.Sacram fcriptu-
L ram & oracula diuina fuis legẽda pro
hibuit:ne falfitatis autor deprehende-
retur.Hæc omnia ex.f.Tho.ibidem vbi
latifsimè hoc difputat.

¶ Quantum autem ad tertiũ tangitur
cõuerfio huius reguli ab imperfecta fi
de ad perfectam:cũ dicitur.(Credi-
dit homo fermoni quem dixit ei Ie-
fus) Credidit inquãtũ plus quã prius:
vt ex dictis patet.Credidit enim abfen
tem fanatum,fed tamẽ fecundũ Chry.
M non credidit integrè neque fane,vt pa
tebit.(Et ibat)lætus ex concepta fpe
in verbo Chrifti:fed tamen fluctuabat
in animo.(Iam autẽ eo defcendente)
quia Capharnaum eft ciuitas in valle
fita (ferui occurrerunt ei)In hoc aũt
ꝙ feruos habuit,eius dignitas declaratᷓ
fecundũ Ori.(Et nuntiauerunt ei,dicẽ
tes quia filius eius viueret) ad confo-
landum eũ & contigiffet eũ fuperfluè

defatigare magiftrũ.i.Chriftũ.(Inter- N
rogabat ergo horam ab eis qua melius
habuerat) Ex quo fecũdum Chry.pa-
tet ꝙ nõ plene credebat quia volebat
fcire an hoc præcepto Chrifti vel alia
caufa contigiffet.(Et dixerunt:quia
heri bona feptima reliquit eũ febris)
ftatim & perfectè (Cognouit ergo pa-
ter ꝙ illa hora erat in qua chriftus di-
xit ei Filius tuus viuit.& credidit ipfe
& domus eius tota.) Beda.Vnde datur O
intelligi,& in fide gradus effe:ficut in
aliis virtutibus quibus eft initium,in-
crementũ atque perfectio.Huius ergo
fides initiũ habuit cũ filii falutẽ petiit:
incrementũ cũ credidit fermoni domi
ni deinde perfectionem obtinuit nũ-
tiantibus feruis.Hæc ille.¶ Moraliter
ferui reguli funt actus hominis qui ad
partem fenfitiuam qui fubduntur ra-
tionis imperio.Hi annuntiant filium.i.
animũ reguli viuere,quãdo occurrunt P
domino fuo.i.rationi per debitam fub
iectionem.Moraliter etiam ifta febris
qua laborat filius reguli.i.animus ho-
minis,eft peccatum mortale:ꝙ agitat
homines per variationẽ de calore mũ-
danę cupiditatis ad frigus timoris de
aduerfitatib⁹.Sunt aũt multæ eius fpe
cies.Prima eft febris quotidiana & fi-
gnificat gulæ peccatũ ꝙ quotidie in fe
quitur.Vel fignificat peccata venialia
Secunda eft ephimera dicta ab ephi- Q
mero pifce:quia eadẽ die nafcitur &
moritur:& fignificat fubitum iræ mo
tum qui ante folis occafum finiri de-
bet.Tertia eft erratica quæ ideo ac
cidit certis hotis:& fignificat inui-
diam qua cum quis laudatur accidit
cum vituperatur recedit:& quoties vel
quandocunque renouãtur laudatiões
renouantur accefsiones.Quarta eft
tertiana:quam patiũtur qui poft duas
pœ

pœnitentiæ partes.s.contritionem ,& confessionem non volunt tertiã.i.satisfactionem explere.Quinta est continua quæ tollit quietem,& cibũ , & somnũ,& consequenter cito occidit.Ista significat auaritiam,Auarus enim nocte,& die peccat,& maximè vsurarius, & videt peior,Iuda qui vẽdidit Christum:quia ipse vendidit Christum & omnes sanctos eorum festa in vsuris computãdo.Auarus etiã nec quiescitt, nec dormit,nec audet manducare. Sexta est quartana,& significat superbiã quæ quatuor species habet septima est ethica quæ est radicata in membris. Ista est mortalis omnino : & significat odium;quod est cum tristitia quædam de alieno bono.Prouer.xvij . Spiritus tristis exiccat ossa.

Dominica.xxij.post Trinitatem. Mat.xviij.

Simile est regnũ cœlorum homini regi qui voluit rationẽ ponere cum seruis suis.Et cum cœpisset rationẽ ponere:oblatus est ei vnus qui debebat decem millia talenta.Cum autem non haberet vnde redderet,iussit eũ dominus venundari . & vxorẽ eius, & filios , & omnia quæ habebat:& reddi .Procidẽs autem seruus ille rogabat eum,dicẽs, Patientiam habe in me,& omnia reddam tibi.Misertus autem dominus serui illius,dimisit eum.& debitum dimisit ei. E
Egressus autem seruus ille ,inuenit vnum de conseruis suis, qui debebat ei centum denarios.Et tenens suffocabat eum dicens,Redde quod debes.Et procidens conseruus eius , rogabat eum,dicẽs,Redde quod debes.Et procidens conseruus eius,rogabat eum,dicens , Patientiam habe in me,& omnia reddam tibi.Ille autem noluit: F
sed abiit , & misit eum in carcerem,donec redderet debitum. Videntes autem conserui eius quæ fiebant , contristati sunt valde.Et venerunt ,& narrauerunt domino suo oĩa,quæ facta fuerunt.Tunc vocauit illũ dñs su⁹.& ait illi,Serue nequã, G
oẽ debitũ dimisi tibi,qm̃ rogagasti me.Nõne ergo oportuit & te misereri cõserui tui,sicut & ego tui misertus sum.Et iratus Dominus eius tradidit eũ tortoribus quo adusque redderet vniuersum debitum.Sic & pater me⁹ cœlestis faciet vobis H
si non remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris.

SIMILE EST REgnum cœlorũ homini regi q̃ voluit rationẽ ponere cũ seruis suis Ma.xviij.In p̃sentieua.tãgunt tria pũcta,q̃ sunt miseratio:malignatio ,& castigatio.¶ Quan-

I tum ad primum literaliter tangiť mise
ratio magna.dñi aduersus debitoré ser
uum:qui inducias petebat relaxationé
integram obtinuit.Est autem aduerten
dum ꝙ dominus hortatus fuerat disci-
pulos suos vt sibi inuicem offensas re-
mitterēt vt eorum orationes essent ex-
audibiles dicens.(Si duo ex vobis con
senserint).i.idem senserint per vnani-
mitatem & concordiã super terram de
omni re quancunq; petierint fiet illis à
K patre meo.Tunc autem beatus Petrus
quæsiuit dicens, Domine quoties pec-
cabit in me frater meus,& dimittam ei
vsq; septies?Et respondit dominus, Nõ
dico tibi vsq; septies sed vsq; septua-
giesseptíes.i.toties quoties peccabit: se
cundum sanctos quia ponitur ibi nu-
merus determinatus pro indetermina-
to.Illi tamen duo numeri.s. septuagies
& septies dupliciter coniunguní. Vno
modo per aggregationem,vt vult Aug.
L i.lxxvij.vicibus.Alio modo per multi-
plicationem,vt vult Hier,multiplican-
do.s.vnũ aduerbium per aliud.i. qua-
dringentis & nonaginta vicibus seu to
ties in die quoties vix posset peccare.
Sed ne dominus videretur aliquod gra
ue nobis iniunxisse in tam frequenti re
missione secundùm Chry.adiexit para
bolã in qua comparatur patientia dei
ad humanam.Vel ideo adiecit secundũ
M Hier.vt iuxta cõsuetudinem Syrorum
maximè Palestinorum loquens facilius
memoriæ commendaretur,quod dixe-
rat,Dicitur ergo (Simile est regnum
cœlorum).i.status ecclesiæ militantis,
seu christianitatis quantum ad eum
qui in ea regnat(homini regi) secundũ
Remig.cum per hominem regem in re
gno cœlorum aliquando sumatur pa-
ter.vt ibi.Simile est regnum cœlorum
homini regi qui fecit nuptias filio suo.

Aliquando filius hic vterque potest in- K
telligi quia sunt vnus deus qui cuncta
quæ creauit regi,& gubernat (qui vo-
luit rationem ponere cum seruis suis.)
Secundum.j.Th.& Otig.isti serui sunt
prælati.secundum Remig. autem pos-
sunt esse omnes homines.Exigit autem
Deus istam rationẽ secundum S.Tho.
quando immittit aliquam tribulationé
pro peccatis commissis sed finis huius
ratiocinii quod in tribulatione incipit
in iudicio consummabitur. Et videtur
velle.S. Tho. quod tribulatio sit quasi
nuntius vocans ad ratiocinium facien-
dum deo.i.coram eius vicario qui du-
plex est.s.confessor & proprius animus
apud quem homo se accusat. (Et cum
cœpisset rationem ponere).i.examina-
re conscientiam secundum S.Th.(obla
tus est ei vnus qui debebat decem mi-
lia talenta).i.[s]diabolus secundum quos
dam vt refert Hiero. sed interpretatio P
est incompetens quia diabolo non di-
mittuntur peccata. Vnde ille seruus de
bet decem milia talenta qui est homo
peccans in Deum secundum Chry.vel
committens maiora crimina secũdum
Hier.vel trãsgrediens decem legis præ
cepta secundum Aug. Vnde ait de ver-
bis domini. Qnia lex in decem præce-
ptis commendatur:ille debebat decem
milia talentorum per quod omnia pec
cata significantur quæ.s.cõtra legé fue Q
rint.Hæc ille. (Cum autem non habe-
ret vnde redderet) Remig. Homo sua
voluntate & sponte peccans suo cona-
tu nullo modo surgere valet.Et non ha
bet vnde reddat : quia nihil in se inue-
nit p quod se à peccatis absoluat. Hæc
ille(Iussit eum dominus venundari, &
vxorem eius.)Sed quo iure potuit iste
rex vxorem vendere pro debito mari-
ti,Saluator enim vt videtur non ita lo

quereretur nisi consueuissent vendi vxores. Et fortè dici posset quod antiquitus viri quasi emebant vxores vt patet de Iacob qui pro Rachel seruiuit annis septem in gelu & æstu & cõsequenter eas vendebant maximè quando nõ erant principales sed quasi famulæ emptitiæ. Nunc autem propter fœminarum abundantiam & earum fastidia & importunitates habendi pompas: iam viri vxores non emunt quinimo nec habere volunt nisi sint onustę auro,& maritis ditiores(& filios & omnia quæ habebat & reddi)hic sunt duæ sanctorum expositiones.Prima est Remi.& Augu. & S.Th.quod peccatoris est carnis voluptas vel cõcupiscentia. Filii vero inde generati sunt mala opera. Omnia autem alia quæ habebat sunt dei dona quibus non est bene vsus.Pretium autem quo ista venduntur est ipsa pœna damnati.Iussit ergo dominus istum venundari secundum mentem istorũ sanctorum cum iussit vt traderet̃ diabolo pœnas pro his omnibus soluturus.¶ Et nota quod rectè isti sancti pœnam vocant pretium & quia per eam fit æqualitas eius quod deo per peccatũ subtractum est. Quia enim peccator subtraxit deo quantum in se fuit honorẽdum per pœnam aufertur ei quod suũ erat: puta qui es sensuum & potentiarum fit æqualitas iustitiæ vt patet per S.Tho. in.iiij.Alia est expositio Hier.talis iussit iusto iudicio eum venũdari. i. subdi diabolicę potestati ipsum & vxorẽ eius id est malam concupiscentiam,& filios id est opera mala & omnia quæ habebat etiam temporalia.Possumus autem addere tertiã fundatam in dictis Chrysost.& S. Tho. quod in parabolicis non oportet omnia scrutari. Nam omnia similia sunt necessariò dissimilia. Debemus ergo principaliter attendere ad id quod loquens intendit.Intendit autem Christus quod sicut rex tẽporalis vult debitum suum.& si subditus non habet vnde soluat iubet vt vendantur bona eius.Ita deus cum ei debemus pœnam pro aliquibus delictis vult quod exoluamus eam in præsenti vel in futuro: nec in hoc est crudelis sed iustus.(Procidens autem seruus ille) cum videret se in periculo damnationis (ad pedes eius rogabat eum dicẽs.Patientiam habe in me:& omnia reddam tibi)Remi. His verbis humiliatio sanctificatio peccatoris ostenditur dum dicitur procidens.In hoc verò quod dicit patientiã habe in me vox exprimitur peccatoris poscentis tempus viuendi spatium corrigendi.Est autem larga dei benignitas & clementia erga peccatores cõuersos: quoniam ipse semper est, paratus per baptismum aut pœnitentiam peccata dimittere.Hæc ille.Vnde sequitur (misertus autem dominus serui illius dimisit eum & debitum dimisit ei). i. relaxauit pœnæ reatum Chrys.Vnde autem diuini amoris superabundantiam. Petit seruus solius temporis dilationẽ ipse autem maius eo quod petiit dedit dimissionem, & concessionem totius mutui.Hæc ille.¶ Moraliter est hic documentum:quod ex quo rationẽ habemus reddere teneamus bene computũ nostrum & videamus qualiter tractemus ea de quibus habemus reddere rationem.Quatuor enim bona Deus nobis commisit de quibus conueniendi sumus animam scilicet vt eam honoremus, sicut imaginem Dei: corpus, vt mundum seruemus & temporalia vt pauperibus dispensamus, & tempus vt bene exponamus. De primo malè reddent rationem superbi qui bona animę

I per ſuperbiam perdiderunt. de ſecun-
do luxurioſi de tertio auari : de quarto
otioſi.exigetur etiam ratio de bonis o-
miſsis & de malis commiſsis. ¶ Quan-
tum ad ſecundum tangitur malignatio
& crudelitas quam conſeruus exercuit
in cōſeruum cum dicitur. (Et egreſſus
ſeruus ille) à facie domini ſui:per rela-
pſum & recidiuum in peccato(inuenit)
ſtatim poſt egreſſum ſecundum Chry.
quod grauius fuit quàm ſi poſt aliquot
K dies id egiſſet(vnum de conſeruis ſuis
qui debebat ei centum denarios) Iſte
debitor centum denariorum ſecūdum
Chry.eſt ille qui contra hominem pec
cat:ſicut alius decem milium talento-
rum & qui contra Deum deliquit.Gra
uiora enim ſunt peccata commiſſa in
Deum & ratione perſonæ vt ait & ra-
tione ſuſcepti beneficii. Vnde ait fecit
enim nos eſſe & omnia propter nos
operatus eſt. Animam rationalem no-
L bis inſpirauit filium ſuum miſit, cœlū
nobis aperuit & nos filios ſuos fecit.
Nunquid ergo vnaquaq; die morere-
mur pro illo retribueremus ei aliquid
dignum? Nequaquam. Sed hoc rurſum
ad noſtram vtilitatem pertinet.Nos au
tem è contrario in legibus eius offendi
mus. Hæc ille. Secundum Remigium
vero & Hier.iſti debitores diſtinguun-
tur ſecundum maiora & minora pecca
ta.Vnde ait Hiero.Si quis veſtrum cō-
M miſerit adulterium homicidium maio
ra crimina decem milium talentorum
roganti debitum dimittitur:ſi & ipſe di
mittat minora peccantibus. Hæc ille.
(Et tenens ſuffocabat eum)Remigium
id eſt, acriter inſiſtebat vt vindictam
ab eo exigeret. Hæc ille. Et vt dicit
Origin. ideo ſuffocabat : quia egreſſus
erat à domino, ſcilicet per peccatum.
Si enim non exiſſet non ſuffocaſſet.(Et

procidens) id eſt, ante vel præ oculis
cadens:per pœnitentiam(ſeruus ille ro
gabat eum dicens. Patientiam habe in
me,& omnia reddam tibi)id eſt dimit-
te mihi offenſam & ſatisfaciam pro
damno,vel iniuria.¶ Sciēdum eſt enim
quòd in peccato cōtra proximum ſunt
duo offenſa, ſcilicet & damnum illa-
tum in rebus vel honore vel perſona.
Primum quilibet tenetur dimittere ex-
pellendo de corde ſuo odium & iram
tendentem in vindictam iniuſtam non
autem ſecundum. Vnde reſtitutus ho-
mo ad amicitiam nihilominus ad emē-
dam tenetur, ſicut etiam & Deus pec-
catorem poſt iuſtificationem, ad purga
torium mittit vt ſoluat emendam ſtan
te non ſoluerat: quia quātum in ſe fuit
damnum intulit honori diuino. (Ille
autem noluit)offenſam remittere (ſed
abiit)magis exaſperatus ſecundum Re
migium vt vindictam exigeret (& mi-
ſit eum in carcerem donec redderet de
bitum)id eſt vindictam de illo ſumpſit
ſecundum Remigium.Vel quod in idē
redit:ſecundum Sanct.Thom. miſit in
carcerem id eſt in tribulationem, & in
anguſtiam deduxit animam eius. Ex
his autem omnibus apparet quod val-
de nequam & malus fuerit iſto in facto
ſuo.Primò ex eo quod ſtatim tale quid
egerit,poſt ſuſceptam miſericordiam.
Secundò quia circa conſeruum id eſt,
eiuſdem domini ſeruum.Tertiò, quia
pro centum denariis.Quartò,quia acri
ter inſtetit ſuffocando.Quintò quia il-
le procidit,& rogauit.Sexto, quia to-
tum debitum exegitur per carceris tor
mentum.¶ Moraliter ex iſto iniquo ſer
uo quilibet debet exemplum ad ſui in-
formationem ſuſcipere quomodo de-
beamus iugiter reddere domino quæ
debemus.Si enim ratione peccatorum
iſte

iſte tantum debuit deo multò maiora nos debemus propter peccata commiſſa,& reſuſcepta ab eo bñficia: ita quod ſecundum philoſophum deo non poſſumus condignè retribuere. Pſal. Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Bern. O ſi cognouiſſes quam multa & quam multis debeas: vt cerneres quod nihil eſt quod facis. Primò, debes Chriſto totam vitam tuam quia ipſe pro tua poſuit ſuam. Secundo exigunt præterita peccata futuram vitam tuam vt facias fructus dignos pœnitentiæ& recogites omnes annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Quid ſi tertium debitorem oſtendam qui vendicet ſibi eam? Puto quod deſyderans gloriam quam oculus non vidit. Nonne ad hanc emendante totum & quæcunque poteris dare oportebit & cum omnia complenueris dicens. Non ſunt condignæ paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quarto debitori debes quod es: à quo totum habens: qui te fecit,& benefecit,& tibi cuncta miniſtrat. Hæc ille. Quantum ad tertium tangitur ſerui nequam caſtigatio, cum dicitur. Videntes autem conſerui eius &c. id eſt, ſancti viri ſiue eccleſia ſecundum Auguſt. qui enim ſicut gaudent de bono, ita de malo triſtantur vel ſecundum Remigium ſunt angeli qui de talibus triſtantur quod intelligendum eſt ſane. Cum enim angeli dolentes de peccatis ſint boni, & non mali. ſunt etiam beati & conſequenter nec dolent, nec dolere poſſunt: ſed tamen dicuntur triſtari: quia vindictam appetunt zelo iuſtitiæ diuinæ, vel quia effectum faciunt triſtati. Vnde ſequitur. Et venerunt:) non corpore, ſed animo: ſiue fuerint homines, ſiue angeli (& narrauerunt hæc

domino ſuo(inquantum ſui cordis affectiones coram deo producunt petentes vt iuſtitia fiat (Tunc vocauit eum dominus ſuus.) Remigi. Vocauit quidem per ſententiam mortis: & ab hoc ſeculo migrare iuſsit. Hæc ille. Et primò exprobrat ei malitiam cum ſequitur. (Et ait illi. Serue nequam) id eſt qui non es iuſtus ſeu æquus. Secundo beneficium illatum dicens.) Omne debitum dimiſi tibi quoniam tu rogaſti me) non relaxatione : ſed dilatione. F (Nonne ergo oportuit & te miſereri conſerui tui : ſicut & ego tui miſertus ſum)& nihil legitur reſpondiſſe : quia ſecundum Chryſoſto. in iudicio & poſt hanc vitam omne argumentum excuſationis ceſſabit. (Et iratus Dominus) id eſt, appetens vindictam ſeu volens. Ira enim propriè eſt ſenſitiuus appetitus vindictæ : ſed largius etiam ipſa voluntas vindictæ dicitur ira.& iſta in deo eſt. Quamuis etiam ſecundum Re G migium dicatur Deus iratus : quia facit effectum irati id eſt, punit.(Tradidit eum tortoribus.) Remigius Tortores autem dicuntur dæmones : qui ſemper parati ſunt vt perditas animas ſuſcipiant : & in pœna æternæ damnationis torqueant. Hæc ille (quò ad vſque redderet vniuerſum debitum.) Sed nunquid reddito debito euadet tortorum manus? Ad hoc dicitur quod non ſecundum Chryſoſtom. quia nun- H quam reddet totum. Nam illa culpa pro qua quis in inferno punitur ſemper durabit. & conſequenter ſemper durabit pœna : vt patet per Sanctum Thomam quarta diſtinctione quartæ quæſtione prima tertio quòd ſecundum Remigium virum doctiſsimum (qui de rebus diuinis ſanctè & religioſe no minùs quàm doctiſsimè ſcripſit)

dicen

I dicendum est ꝙ non exibit aliquando: quia quousque hic accipitur pro æterno: vnde semper soluet, & nūquàm per soluet. Et redit hoc in idem. Sed nūqd peccata quæ prius huic fuerant dimissa redierunt? Videtur ꝙ sic: quia dicit Augu. de verbis domini. Dicit deus dimitte, & dimittetur vobis. Si ergo prior dimisi: dimittite vel postea. Nam si non dimiseritis reuocabo: & quicquid tibi dimiseram replicabo tibi. Hæc ille. Itē
K hic dicitur ꝙ iste seruus coactus est reddere vniuersum debitum. s. prius dimissum. Ad hoc dicitur ex doctrina, s. Tho. iij. parte. q. lxxxviij. & .iiij. distinc. xxij. quod peccata dimissa redire per sequēs peccatum est necesse dicere: quia multæ sanctorum autoritates hoc sonant. Duo autem sunt in peccato, s. conuersio ad bonum creatum: puta turpem delectationem: & auersio à deo. Ex hac autem parte in est peccanti priuatio gra-
L tiæ vel macula, & reatus pœnæ. Clarū est autem ꝙ sequens peccatum non reiterat primum quātum est ex parte cōuersionis: quia interdum primum & sequens sunt contraria: puta prodigalitas, & auaritia: & sic simul homo tenderet ad acquirendum habitum auaritiæ & habitum contrarium. i. prodigalitatis. Clarum etiam est ꝙ sequens reiterat primum dimissum ex parte auersionis? quantum ad hoc quòd est denuo in
M inducere priuationem gratiæ & reatū pœnæ quia ista duo inueniuntur in omni mortali, & sic intelligitur illud qui offendit in vno factus est omniū reus: quia scilicet ista duo sunt effectus communes omnium peccatorum mortaliū Sed hic est dubium: vtrum reatus pœnæ & priuatio gratiæ, reiterentur, & redeant propter eandem causam, propter quā prius inerant. i. propter peccatum dimissum. Et quidam dicunt ꝙ sic: sed dictum eorum stare non potest: quia secundùm hoc opus hominis puta sequēs peccatum irritum faceret opus dei: puta priorem remissionem quod est impossibile. Alii dicunt, deus non remittit peccata ei, quem scit postea peccaturū absolutè: sed tantū sub conditione, scilicet, ꝙ non peccet decætero: sed & hoc falsum est. Si enim talibus fit remissio sub conditione pendente in futurū non fit absolutè: ergo neque causa remissionis. i. gratia est obsolute causa: & consequenter gratia non causat remissionem sufficienter: quod est hæreticum. Redeunt ergo dimissa quò ad duo prædicta secundùm quid tantum: in quantum. s. peccatum sequens continet virtualiter aliquo modo reatum prius dimissum. Grauius ei est peccatū sequens quā si nullum fuisset, ante dimissum ratione ingratitudinis. Multa ad istā materiam pertinētia habes vbi suprà Sed ex his patet quomodo intelligendus sit iste passus. Iste enim seruus in inferno non punitur simpliciter pro peccatis dimissis quo ad culpam & pœnæ reatum: sed solum secundùm quid inquantum illa grauius reddiderunt sequens peccatum. Sed quid si alicui recidiuanti: erant priora peccata dimissa quidē quo ad culpam: non autem quo ad totā pœnam: quia scilicet adhuc tenebatur ad pœnam. vt. x. intensiue & extensiuè vt. xx. quæ vocetur. a. Nunquid iste recidiuans & statim moriens soluet. x. in inferno vsque. xx. solū. i. temporaliter: vel soluet. x. æternaliter. vel .a. sibi omni no remittitur. Solutio. S. Tho. in. iiij. distin. xxj. q. j. ar. ij. q. iij. in corpore. q. sic dicit. In damnatis non potest aliqua culpa dimitti: nec aliquis reatus talis cùm careant charitate, per quam & culpa

pa purgatur,& reatus tollitur.Et ideo culpa venialis in eis semper manebit vel reatus eius.Si etiam ante peccatum mortale veniale dimissum fuisset quã tum ad culpam manente reatu.& propter hoc æternaliter damnari de venia libus punientur.Hæc ille.Ex quibus patet quòd secundùm mentem eius partem pœnæ qui erat in mensa vt.x.& tamen erat temporalis:recidiuaus æternaliter in inferno soluet. Distinctione autem.x.ij.ij.q.j.ad quintum : quidam dicũt eum scribere opinionem : sed isti bene videant quòd ibi Sanct. Tho.ponit duas responsiones quarum prima, est sua,conformis prædictis . secunda verò est aliorum,qui tenent quòd reci diuans soluet a.in inferno temporaliter tantum,quam doctor sanctus, licet non teneat eam tamen non reprobat: quia sustentabilis est & ipse eam ibi sustentat.Hæc te moueat ꝙ ibi ponit dissimilitudinem inter à.& pœnam venialis:quia loquitur de veniali non ratio quò ad culpam.Et primum loquitur ex opinione eorum quos ibi allegat.(Sic & pater meus cælestis faciet vobis nisi remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris) idest non solum apparenter : sed & cordialiter. Hieronym. Ideo dominus addidit : de cordibus vestris. vt omnem simulationem fictæ pacis auferret.Hæc ille.

Moraliter quilibet nostrum debet exemplo huius serui facilis esse ad veniam largiendum:quia & ob hoc salua parabolam dixit.Orige.Vult docere nos dominus faciles esse ad indulgen tiam eis qui non nocuerunt nobis maxime si satisfacientes deprecentur veniam sibi dari.Hæc illæ. Huc pertinet quod not.in.l.Arrianus.ff.de actio.obl. quia potius debemus absoluere, quam condemnare. E

Domi.xxiij.post Trinitatem.

Mar.xxij.

ABeuntes Pharisæi consilium inierunt vt caperent Iesum in sermone.Et mittunt ei discipulos suos,cum herodianis:dicẽtes, Magister,scimus quia verax es:& viam dei in veritate doces:& non est tibi cura de aliquo.Nõ enim respicis personam hominum . Dic ergo nobis. Quid tibi videtur? Licet censum dari Cæsari, an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum,ait, Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait G illis Iesus, Cuius est imago hæc, & superscriptio? Dicũt ei. Cæsaris. Tunc ait illis. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari: & quæ sunt Dei Deo.

ABEVNTES PHARISAEI consilium inierunt &c.) H Mat.xxij.In præsenti euangelio tanguntur tria puncta quæ sunt Inuidiosa consultatio . Insidiosa interrogatio,& Gloriosa confutatio.¶ Quantum ad primum literaliter sciendum est quòd tangitur insidiosa consultatio Pharisæorum aduersus christum:cùm dicitur(Abeuntes)à prædicatione christi in qua audierunt parabo

I bolam de nuptiis,& conclusionem &
multi,sunt vocati.s. Iudæi & gentiles
pauci verò electi: quia Iudæi fuerunt
increduli.& fortè ista ægre tulerunt)
Pharisęi).i.quidam religiosi:dicti à Pha
res quod est diuisio:quia à reliquo po-
pulo,& habitu,& conuersatione erant
distincti. Isti fuerunt magni christi
æmulatores:quia eos condemnabat sua
sancta conuersatione & aperta prædi-
catione.Et etiam quia, vt dicit Iose-
K phus,erant in magna populi æstimatio
ne:cùm primum aliquis in populo ap-
parebat habens opinionem sanctitatis,
qui non esset de sua secta istatim morde
bantur inuidia.Vnde persecuti sunt Io
annem primum,vt dictum est supra:de
inde christum.(Concilium inierunt).s.
cum Herodianis secundùm Chry.quod
hinc patet:quiapost simul cum illis mi
serunt discipulos suos(vt caperent Ie-
sum in sermone)Tum quia in facto eũ
L capere vel reprehendere nõ poterant.
Tum quia facilius est in verbo quàm
in opere capere.Ex hoc patet sicut di-
cit Chry.ꝙ affectata malitia aliquan-
do quidem confunditur:sed non emen
datur quod duplici exemplo probat.s.
aquæ currentis: cui si obturatur vnus
aditus,statim alium reperit.Sic & isto-
rum malitia in vno confusa viam aliã
mollitur.& exemplo ingnis,qui crescit
exadditione lignorum, Et sic animus
M malus quãtò plus audierit veritatẽ:tan
tò plus etiam inflammatur ad malitiã.
(Et mittunt ei discipulos suos cum He
rodianis,dicentes.)Isti Herodiani se-
cundùm Mag.hi.fuerunt milites Hero
dis Tetrarchę.i.filii Herodis Ascaloni
tæ qui erat tunc præsens in Hierusalẽ
secundùm.S.Tho.cum ista quæstio fue
rit facta christo feria.iiij. ante passio-
nem suam & de Herode legitur quòd

venerat adsolennitatem Paschalẽ. Vel
secundùm eundem fuerunt milites, He
rodis Ascalonitæ iam defuncti. Secun-
dum Hierony.verò Herodes Ascaloni
ta sub quo descriptio orbis facta est:fuit
à cesare constitutus rex,& exactor tri-
buit in Iudæa.Fuernnt ergo secundũ
eum isti Herodiani,vel milites Hero-
dis deputati ad exactionem tributi: vel
illi quos Pharisæi illudendo Herodia-
nos appellabant:eo quod censum red-
derent cesari quem Herodes exigere
consueuit,Mittunt autem isti discipu-
los suos secundùm Chry.tanquam mi-
nus cognitos vt non deprehenderẽtur.
& Secundò,vt deprehensi minus erube
scerent.Subdit autem Chryso. dicens,
Discipuli autem illi magistris suis erãt
ætate minores malitia autem pares.Nã
& pulli serpentum statuta breuiores
sunt:veneno autem æquales.Et catuli
luporum,& si venationem tenere non
possint iam tamen sanguine gaudent,
& morsibus ludunt:Hæc ille. Mittunt
autem eos cum Herodianis secundùm
gloss.vt ignotiores adhuc facilius deci
perent:& deceptum per illos milites ca
perent,quod per se facere non audebãt
timentes turbam. ¶ Moraliter in hac
parte quilibet debet sibi sumere exem-
plum tacendi:quia Pharisæi idest dia-
boli & diabolici viri diuisi à deo quæ-
runt capere Iesum idest iustum virum
in sermone.Si enim conati sunt capere
Christum:multomagis tc. Cauendum
est autem multiloquium.Primò: quia
est occasio peccandi.Prouer.x.In mul-
tiloquio non deerit peccatum. Secun-
dò:quia est sinum stultitiæ.Ecclesi.x.
Stultus verba multiplicat.Tertio quia
est causa displicentię. Ecclesi.xx. Est
odibilis qui procax est ad loquendum.
Quarto:quia est contra ordinationem
natu

naturæ: secundùm Zenocratem qui multa lequenti ait. Os vnum, & duas aures à natura recepimus quasi dicat multa audire, pauca loqui deberes. ¶Quantum ad secundum tangitur insidiosa interrogatio. Pro qua aduertendum est: quòd teste Hiero. cùm Iudæa facta fuit Romano imperatori tributaria: magna est in populo exorta seditio dicentibus quibusdam quòd iustæ deberetur Romanis tributum: qui pro communi salute & quiete populi militarent. Pharisæis verò qui sibi iustitiam applaudebant e contrario dicentibus, non debere populum dei. qui decimas, & primitias, & cætera in lege domini constituta solueret humanis legibus subiacere. Ideo isti Pharisæi cogitauerunt hanc proponere quæstionē domino: vt siquidem diceret quòd licet dari tributum Cæsari, infamarent eum apud populum quasi non esset zelator pro lege, & populi dei libertate. Si vero diceret quòd non licet: statim per milites quos fortè etiam pecunia, & promissis conduxerant & quibus hoc displicebat, raperent illum. Et hoc secūdum magis volebant. Et ideo vsi arte rhetorica attribuebant ei quod obtinere volebant scilicet constantiam dicendi veritatem sine aliquo timore cuiuslibet personæ: vt per hoc ad loquendum contra Cæsarem moueretur. Dicunt (ergo Magister) Incipiunt à laudibus, vt beneuolentiam captent. Chrysosto. Hæc est autem hypocritarum prima simulatio: quia landant quos perdere volunt. Et ideo in laudem prorumpūt: dicentes (Magister) Magistrum eum vocant: vt quasi honoratus, & laudatus mysterium sui cordis simpliciter eis aperiat tanquàm volens eos habere discipulos. Hæc il. (Scimus quia verax es) in vita (& viam dei in veritate doces) quò ad doctrinam (& non est tibi cura de aliquo. Non enim accipis personam hominum) quò ad iustitiam tuēdam. Et in hoc secundùm Chrysostom. occultè insinuabant Cæsarem & Herodem. Sic ergo commendauerunt eum fallaciter de veritate vitæ, & doctrinæ & iustitiæ & hoc vt contra Cæsarem loqueretur. Hiero. Blanda quippe & fraudulenta interrogatio illud prouocat respondentem vt magis deum timeat quàm Cæsarem: Hæc ille. (Dic ergo nobis) quasi dicerent. Parati sumus stare dicto tuo, quod tamen falsum erat. (Quid tibi videtur. Licet censum dari Cæsari: an non?) Et hoc dicebant secundùm Hieronymum vt si negatiuè responderet: statim Herodiani eum tanquàm seditionis reum contra Romanum principem tenerent. Sciebant enim vt Chrysosto. ait: hac de causa alios occisos. Si vero respondisset affirmatiuè credebant eum gratiam populi amissurum. Si vero taceret arguissent eum timidium esse in professione veritatis. Iudæi semper volentes in sermone Christum capere vsi sunt dilemmate eum nescire dissoluere argumenta dubia cum ipse omnia sciret & omnes illorum cauillationes diluit non sine magno Iudæorum dedecore. Est dilemma argumentum eius energiæ vt quoquò te vertas semper capiaris vt docet. M.F. Quintilianus Instit. Orato. libri. v. capi. de argumentis vbi illum videas.

¶Moraliter in hac parte quilibet habet documentum vitandi adulatores, & eis asperè respondendi, sicut & christus fecit. Sicut enim dicit Aug. super ps̄. Duo sunt genera persecutorum. scilicet Vituperātium, & Adulantium. & plus perse qui

E F G H

I quitur lingua adultoris quàm manus
interfectoris. Sunt enim isti sicut Sy-
renæ quæ dormire & quiescere.i.perse-
uerare faciunt in peccatis.& sicut apes
habẽtes in ore mel:& aculeum in cau-
da:quia in absentia vituperãt. Et sicut
Scorpio qui facie blãditur,& cauda oc-
cidit.¶Quaatũ ad tertium tãgitur glo-
riosa cõfutatio : cum dicitur (Cognita
autẽ Iesu nequitia eorũ ait)non respõ-
dendo secundum eorũ blandos sermo-
K nes:sed secundum asperã quam noue-
rat eorũ conscientiam secundũ Chrys.
(Quid me tẽtatis hypocritæ?).i.simu-
latores,& deceptores secundum Chry.
Dicit ergo eis:hypocritæ:vt cõsyderã-
tes eum humanorũ cordium cognito-
rem : quod facere cogitabant, perficere
non auderẽt. Vide ergo quòd Pharisæi
blandiebãtur vt perderẽt:sed Iesus cõ-
fundebat vt saluaret: quia vtilior est
homini Deus iratus quàm homo pro-
L pitius.Hæc ille.(Ostẽdite mihi numis-
ma census).i.quod pro cẽsu datur. Est
enim sciendũ quòd singulis annis sin-
gula capita domorũ secundum aliquos
pro tributo dabãt nummum argẽteum
valentẽ decem nummos vsuales:ideoq;
denarius dicebatur.Dicitur autẽ num-
misma idẽ quòd nummus, vel scriptu-
ra,seu impressio facta in nũmo : quam
primo numa Pompilius apud Roma-
nos introduxit:à quo,& numus vel nu-
M misma dicũtur.(At illi obtulerũt ei de-
nariũ) qui erat idẽ quod numisma : vel
habebat impressum numisma. In eo
enim vt ait Hier.erat Cæsaris imago.
Et videtur etiã hic dicere tex.quòd cir-
ca imaginẽ haberet nomen Cęsaris in-
scriptum. Vnde & secũdum aliquos di-
ctum est quasi nomisma : quia nomina
principum erat in scripta in eo. (Et ait
illis, Cuius est imago hæc & superscri-
ptio?).i.nomẽ circa vel supra imaginẽ
scriptũ. Nec interrogat ex ignorantia:
cum tãtæ esset ætatis secundum Hier.
vt nomen scire posset imperatoris. sed
ex dispẽsãtione : vt.s.ex sua respõsione
eos cõuincat.(Dicunt ei Cæsaris)non
Augusti secũdum Hier.sed Tiberii pri-
uigni eius:sub quo passus est dominus.
Omnes tamẽ Romani imperatores, vt
idẽ dicit à primo Caio Cæsare qui im-
perium arripuerat, Cæsares appellan-
tur. (Tunc ait illis, Reddite ergo quæ
sunt Cæsaris, Cæsari:& quæ sunt Dei,
Deo) q.d.secundum.S.Tho. Vos estis
Dei : & Cæsaris : & aliqua habentes à
Deo:vt diuitias naturales : & aliqua à
Cæsare.s.artificiales,vt numos.Reddi-
te ergo Deo quæ sunt Dei.s.decimas,&
primiiias : & quæ sunt Cæsaris, Cæsa-
ri.s.tributũ.Vel aliter vos estis sub deo
immediatè spiritualiter:sed sub Cæsa-
re tẽporaliter.Reddite ergo Deo spiri-
tuale seruitiũ:& Cæsari corporale:&
tẽporale.Iudæi enim intrauerant ei a-
delitatem,& tributũ. Et sic Christus [illegible]
uauit iura Dei,& Cæsaris. Est autẽ [illegible]
cõsyderandum quantũ Christus de iu-
stitia curauit:quia multa habuit moti-
ua ad dicendum contra Cæsarẽ: puta:
quia erat infidelis,& alienigena. & per
tale tributũ pauperes grauabantur. &
multi ob hoc retrahi poterãt à solutio-
nibus decimarũ, & oblatione Dei. Ha-
buit etiam motiuum ad dicendũ contra
Deum ipsam Cæsaris,& tyrannorũ po
tentiã. Sed tamẽ Christus iura vtriusq;
saluauit:nec cõtra iustitiam voluit a.i.
quid dicere propter amorẽ priuatum,
aut in fauorẽ pauperum : aut prætextu
diuini cultus,aut propter timorẽ alicu-
ius tyrãni. ¶Moraliter secũdum Orig.
Cęsar est corpus. Deus vero est anima.
& vtriq; quod suum est oportet tribue-
re

re. Quidam vere attendunt Cæsari: nihil de hoc curantes. quidam è conuerso: licet raro. & vtrique male faciunt. Aug. Sicut obnoxium est corpori corpoream, escam non posse percipere ita periculosum est animæ spirituales delitias fastidire.

Dominica.xxiiij.post Trinitatem. Matth.ix.

LOquente Iesu ad turbas: ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum: dicens, Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam: & viuet. Et surgens Iesus sequebatur eum: & discipuli eius. Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro: & tetigit fimbriam vestimenti eius dicebat enim intra se, Si tetigero tantum vestimentum eius: salua ero. At Iesus conuersus: & videns eam, dixit, Confide filia: fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. Et cùm venisset Iesus in domum principis, & vidisset tibicines, & turbã tumultuantem, dicebat, Recedite: Nõ est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manum eius. Et surrexit puella, Et exiit fama hæc in vniuersam terram illam. E

LOQVENTE IESV AD turbas. Ecce princeps vnus &c.) Matth.ix. In præsenti Euang. tanguntur tria puncta quæ sunt, Deprecatio, Sanatio, & suscitatio. ¶ Quantum ad primum tangitur deprecatio: qui fecit princeps Synagogæ Christo pro filia sua cum dicitur (Loquente Iesu ad turbas) Reuera F vt patet ex textu: Christus loquebatur directè ad discipulos Ioannis in domo Matt. Euangelistæ: in qua erat factum conuiuium. & excusabat discipulos si non ieiunabant existente cum eis sponso. i. Christo. Ecclesia autem dicit quòd loquebatur ad turbas: quia reuera multi ibi erant præter eos. quod patet quia dum recessit de ista domo per viam comprimebatur à turba: vt dicit Mar- G cus: & sic etiam turbæ audiebant verba Christi. Conueniẽtius autem dicit ecclesia ad turbas quàm ad discipulos Ioannis ne in ipso statim exordio Euangelii animus auerteretur ab historia quæ in eo narratur: & suspẽderetur ad cogitandum quid & quare discipulis Ioannis loqueretur. (Ecce princeps vnus) cuius Mar. exprimit nomen quia dicebatur Iarius & etiam principatum: quia erat Archisynagogus. i. princeps H Synagogæ Iudæi námque cum in tota regione solum in Hierusalem haberent templum in quo licitè possent sacrificare in aliis ciuitatibus, & villis habebant Synagogas: ad quas conueniebant oraturi Deum, & audituri verbum Dei: & vt tractarent de re publica. Et ille qui præerat Synagogæ: cuius scilicet autoritate populus congrega-

I batur: dicebatur princeps Synagogæ: & fortè multi erant tales in vna synagoga. quod dicit. Marc. quòd iste fuit de Archisynagogis. (Accessit & adorabat eum) adoratione duliæ. i. reuerebatur. & vt Marc. dicit quòd procidit ad pedes eius (dicẽs, Domine filia mea) vnica, vt dicit Luc. (modo defuncta est) Contra: quia secundum Mar. v. dicitur quòd dixit eam fuisse in extremis. Luc. viij. quòd moriebatur. Ad hoc soluit

K Aug. de consen. Euang. quòd Iarius dixit id quod dicunt Luc. & Marc. scilicet quòd erat in extremis quando eam reliquit: sed tamẽ cogitabat id quod dixit Mat. s. quòd esset mortua. ideo Mat. ad cogitationem & voluntatem alii ad verba respexerunt. ¶ Sed cõtra: quia in via occurrerunt ei serui dicentes, quòd iam esset mortua: & quòd nõ oportebat vexare magistrum: ergo videtur quòd ipse non habuerit in cogitatione quòd

L esset mortua: quòd dominus eum veniret resuscitare. Ad hoc dicit ipse Aug. quòd non legitur quòd ipse consenserit suis sic nuntiantibus vt staret propter hoc ne cõduceret Christum. Item cõtra: quia audita morte puellæ Christus dixit ei, Noli timere: sed tantùmmodo crede. Ergo videtur quòd tunc fuerit diffusus & cõsequenter ante non intendebat conducere Christum ad suscitandum. Ad hoc dico sustinendo ex-

M positionem Augu. quòd tunc non fuit diffusus: sed fluctuabat ex certitudine mortis quam tunc sciuit sicut ante credidit. Christus autem dixit: crede non vt fidem conciperet de resurrectione puellæ: sed vt concepta iam diu solidaret atque perficeret. Alii dicunt quòd beatus Matth. breuitati studens: retulit verbo principis solùm ab eo loco quo audita morte puellæ assecuratus Chri-

sto concepit fidem de suscitatione eius: & dixisse creditur: Veni ergo, & impone manum &c. Alii vt Mag. Hist. dicũt quòd dixit eam mortuam. i. morti proximam. Quod enim parum distat accipit ac si nihil distet. Alii vt Chry. dicũt quòd per exaggerationem locutus est: aggrauando miseriam suam: vt mortuam dixerit quæ erat vicina morti. Fortè autem posset dici quòd sic dixit. Domine filia mea est in extremis quantum ego scio: sed reuera credo quòd sit mortua: quia vidi quòd diu viuere non posset. Et isto modo omnia sunt consona, (Sed veni) personaliter (pone manum tuam super eam) corporaliter (& viuet) corporaliter & spiritualiter. In hoc tamen quòd aduentum domini & tactum manus expostulat, secundum Chrys. suam patefecit grossitiem tanquàm alter Naamam: qui tactum manus expectabat Helisæi. (Et surgẽs Iesus statim.) In quo secundum Remig. apparet miranda atq; inaudita eius humilitas, & mansuetudo (sequebatur eũ ad domum eius (& discipuli eius) imo turba multa secundùm alios Euangelistas. Sensus autem spiritualis huius infrà patebit. ¶ Quantum ad secundũ ponitur sanatis mulieris emorroisse facta à Christo existente in via cùm dicitur. (Et ecce mulier.) Ista mulier secũdum Ambr. in libro de sapientissimo Salomone fuit beata Martha. Nam ibi enarrans beneficia Christi ad genus humanum, ait, Largum sanguinis fluxum siccauit in Martha demones expulit de Maria, corpus rediuiui spiritus calore constrinxit in Lazaro. Hæc ille. (quæ sanguinis fluxũ patiebatur) non omnibus mulieribus certis temporibus communem: sed insolitum (duodecim annis) adeo quòd Marcus dicit quòd in med

medicos erogauerat omnia sua, id est, omnem substantiam suam: vt etiam dicit Luc. Quod intelligendum est de rebus mobilibus si fuit Martha: vel accipitur totũ pro magna vel maiori parte & tamen nihil profecerat: sed in peius se habebat secundum Marc. (accessit retro.) Non enim audebat Christo patefacere necessitatem suam: secundum Chryso. quia verecundabatur propter passionem immundam se existimans sed retro accessit (& tetigit fimbriam vestimenti eius) quia secundum Remi. ex humilitate indignam se existimabat tangere pedes domini, aut plenitudinem vestimenti. ¶ Est autem sciendum quòd populus ex quo Christus erat secũdum carnem nasciturus: inter omnes populos debuit speciali sanctitate pollere, & ab omnibus distingui. Ex circuncisione quidem distinguebatur in carne: lege vero in modo viuendi: sed fimbriis in vestitu. De his habetur. Nume. xv. quòd præcepit dominus filiis Israel vt fimbrias per quatuor angulos haberent palliorum: cum vittis hyacinthinis. i. cœlestis coloris: prætendentes quòd cœlestem deberent præ aliis habere conuersationem: iuxta illud Phil. iij. Nostra conuersatio in cœlis est vnde ibidem Nume. xv. subditur. Vt recordentur mãdatorum Dei, & sint sancti domino Deo suo. Talẽ ergo vestem Christus tãquàm Iudæus portauit (Dicebat enim intra se) ex magnitudine fidei (si tetigero fimbriã vestimenti eius, salua ero) propter sanctitatem vestiti. i. Christi. Hic dicunt alii Euangelistæ quòd confestim vt tetigit Christi vestimentum siccatus est fons sanguinis eius & ipsa sensit se sanatam. Et tũc dixit Christus, qui me tetigit? Negantibus autẽ omnibus se eum tetigisse dixit Petrus, & alii discipuli, Præceptor turbæ te comprimunt & affligunt: & dicis quis me tetigit. ista tamen non interrogabat Christus ex ignorantia: sed vt publicaretur miraculum, & fides mulieris ad laudem Dei. Vnde subiunxit. Tetigit me aliquis. Nam & ego noui virtutem, seu miraculum de modo exisse. Videns autem mulier, quia non latuit: sicut ex verecundia appetiuerat: tremens venit, & procidit ante pedes eius: & ob quam causam tetigerit cum indicauit coram omni populo, & quomodo confestim sanata sit. Ista omnia habentur ex Luca, & Marco. Et hoc est quod subiungit Matt. (At Iesus conuersus) ad inquirẽdum quis eum tetigisset (videns eam) venientem & procidẽtem ante se (dixit Confide filia). Sed quare iubetur confidere quæ iam erat sanata? Ad hoc dicit Rabanus quòd in hoc hortatur eam dominus ad robur, & perseuerantiã fidei Chry. vero in homi. dicit quod hoc ideo dixit Christus: quia erat formidolosa hæc mulier. (Et salua facta est mulier ex illa hora) qua Christũ tetigerat: vt dicit Marcus & Lucas. Non autẽ qua Christus dixit confide. Est autem sciendũ secundum Euseb. in historia. Ecclesiastica ꝙ mulier emorroissa postquã fuit à sanguinis profluuio liberata in Cæsarea Philippi vnde fuerat oriunda statuam fecit in curia sua: Christũ cum fimbriis prout eam viderat repræsentantẽ. Fecit & imaginẽ sui stantẽ ante imaginẽ Christi genibus flexis & manibus cãcellatis: & ibidẽ dicitur quod sub statua Christi herba crescebat: quæ à principio quidẽ nullius penitus erat valoris. Postquã vero fimbriã vestimẽti Christi tetigisset: omnẽ sanabat lãguorẽ. Sicut autẽ testat Hie. in historia tripertita. Iulianus apostata

I ægreferens gloriã Christi amota prædicta Christi imagine ibi suum simulacrum statuit: sed postmodũ ictu fulminis contractum est. Sed si ista mulier fuit Martha quõo habuit curiam in Cæsarea Philippi? Ad hoc potest dici quod vt Historiæ tradunt erat valde nobilis & de sanguine regio. Ideo potuit non solum Bethaniam: sed & alia loca habere. & iste fuisse nata: maximè quia suus pater Theophi. Syrus scribi
K tur a Petro calo Cluniensi habuisse ducatum Syriæ quod hoc modo verum credo, quia fuit Syriæ gubernator.

¶ Sensus spirituales huius partis vide in fine Euangelii.

¶ Quantum ad tertium tangitur resuscitatio prædictæ puellæ. Pro qua aduertendum est quod: vt dicit Chryso. Christus voluit moram contrahere in vta interueniẽte curatione emorroissæ sed multis sermonibus vt interim
L puella perfectè moreretur: & cõsequẽtea omnibus patefieret gloriosa resurrectio. Et sicut alii Euangelistæ tradũt Christo existente in via nuntiata est mors puellæ & Christus statim confortauit principem. Noli timere: sed tantum crede & salua erit.

¶ Et cum venisset ad domum non permisit se sequi vel intrare nisi Petrum & Iacobum & Ioannem ostendens ꝙ in operibus miraculis non est ostenta-
M tio quærenda. Et licet vellet miraculũ sciri tamen volebat etiam vt populus sciret ꝙ ipse quantũ in se erat de hoc non curabat: nisi propter honorem dei & salutem animarum. Ideo quærebat latere & tamen volebant publicari vtrumque ad ædificationem nostram. Dicitur ergo. (Et cum venisset in domum principis) ingressus scilicet, cũ tribus prædictis, & principe (& vidisset tibi cines) Diuersæ enim melodię diuersas excitant passiones. Quædam audaciam, vt bellicæ: quædam deuotionem, vt ecclesiasticæ: quædam lætitiam: vt vanæ: & quædam fletum: & de his dicit Amb. More veteri tibicines: ad excitandos in mortuis ferebatur ad hiberi. Hæc ille. Tales erant isti (Et turbam tumultuantem). i. flentem, & eiulantem multum vt dicit Marcus (Et dicebat Recedite) de camera & non de domo (Non est enim mortua puella) Deo vt dicit glo. & si mortua esset hominibus (sed dormit ei qui æquè faciliter à morte sicut homo à somno excitat & amplius (Et deridebant eum) Christus secundum Chry. non increpauit derisionem vt & ipsa derisio & tibiæ & omnia alia demonstrarent veram puellæ mortem: quia multoties postquam erant facta miracula: homines non credebant. Et cum eiecta esset turba) quæ talia misteria videre non merebatur secundũ Hiero. eo quòd resuscitaturũ irridebant (intrauit) cameram (& tenuit manum eius) sua sancta manu quæ erat instrumentum deitatis: & in qua erat diuina virtus infirmitatum sanatiua (Et surrexit puella) veluti ex somno: cum eadem anima quam prius habuerat vt dicit Chry. (Exiit fama hæc in vniuersam terram illã) propter magnitudinem & nouitatem rei vt dicit glo.

¶ Allegoricè in hoc euangelio sunt sacramenta miranda de idolatria populi gentilis & post de eius conuersione & infidelitate synagogæ & tandẽ de conuersione Synagogæ in fine mundi. Ral Archisynagogus significat Moysen: qui dicitur Iarius quasi illuminans, vel illuminatus: quia accepit verba vitæ dare nobis: & per hoc cunctos illuminat ipse

ipse illuminatus à spiritussancto. Filia archisynagogi est ipsa Synagoga quæ velut duodecimo ætatis anno : quod tempus pubertatis est: postquam spiritualē sobolem deo generare debebat errorum langore consternata est. Ad hanc ergo principis filiam dum propezat dei verbum vt saluos faceret filios Israel sancta ecclesia ex gentibus congregata quæ interiorum lapsu criminum deperiebat: paratam aliis fide percepit sanitatem.

Notandum cum Archisynagogi filia filia sit duodenis: & mulier hæc ab annis duodecim sanguine fluxerit eo tēpore quo hæc nata est illa cœpit infirmari, Vna enim seculi ætate & Synagoga ex Patriarchis cœpit nasci: & gentium exterarum nationum idolatriæ sanie fœdari. nam fluxus sanguinis bifariam potest intelligi: hoc est super idolatriç pollutione: & super his quæ carnis, & sanguinis delectatione gerun tur. Et sic quādiu synagoga viguit laborauit ecclesia: sed illa derelicta? salus gētibus facta est. Accedit autem & tangit dominum ecclesia cum ei per fidem appropinquat. Hæc ille. Gloss. Credidit, dixit, tetigit: quia his tribus. Fide verbo & operç omnis salus acquiritur. Hær ille. Rab. Accedit autem retro siue iuxta hoc quod ipse ait si quis mihi ministrat me sequatur: siue quia præsentem dominum in carne non videns per actis iam sacramentis incarnationis illius ad agnitionis illius ad agnitionis illius gratiam peruenit. Vnde & fimbriam vestimenti tangit: quia cum Christum incarnæ gentium populus nō vidisset verba incarnationis recepit. Vestimētū enim Christi dicitur mysterium incarnationis eius, qui diuinitas induta est fimbria vestimenti verba de incarnatione eius depēdētia. Non autem vestem sed fimbriā tangit quia non vidit in carne dominum sed suscepit per Apostolos incarnationis verbum. Beatus qui vel extremā partem verbi fide tangit. Non autem in vrbe sed in itinere pergente domino sanatur. Vnde apostoli domini; quia indignos vos iudicatis æternæ vitæ ecce conuertimus ad gentes. Gētilitas autē ex hora dominici aduentus cœpit habere salutem. Hæc ille. Hilarius Mystici autem domū principis. i. synagogam ingreditur cui in causaticis legis hymmus luctuum personabat. Hæc ille. Hie. vsque enim hodie iacet in domo principis mortua: & qui vidētur magistri, & tibicines sunt carmen lugubre cauentes. Turba quorum Iudæorum non est turba credentium sed tumultuantium. Sed cum intrauerit plenitudo gentium tunc omnis Israël saluus fiet. Hæc ille. Hilarius. Vt autē rarus ex lege credentiū numerus possit intelligi turba expulsā est quā vtique saluari dominus optasset. Sed irridendo dicta gestàque eius resurrectionis non futi digna consortio. Hæc ille. Hie. tenuit autem manū eius, & surrexit puella: quia nisi prius mundatç fuerit manus Iudæorū quæ sanguine plene sunt Synagoga eorum mortua non consurget. Hæc ille Hilarius. Exeunte antem fama in vniuersam terrā illam electionis salus: donum Christi atque opera prædicātur. Hęc ille. Moraliter ait Raba. Puella in domo mortua est anima mortua in cogitatiōe: dicit aūt ꝙ puella dormit quia qui peccāt in p̄senti. adhuc per pœnitentiam resuscitari possunt. Tibicines adulatores qui fouent mortuam. Hęc ille Gre. xv. Moro. Foras autē turba eiicitur, vt puella

I suscitetur: quia nisi prius à secretiori-
bus cordis expellatur secularium mul
titudo curatũ: anima quæ intrinsecus
iacet mortua non resurgit. Hæc ille.
Raba. In domo autem puella corã pau
cis arbitris surgit iuuenis extra portã:
& Lazarus coram multis: quia publica
noxa publico eget remedio: leuis leuio
ri & secreta põt deleri pœnitẽtia.

Dominica .xxv. post Tri-
K *nitatem. Io. vj.*

CVm subleuasset ocu
los Iesus, & vidisset
qa multitudo maxi-
ma venit ad eum, di-
cit ad Philippũ, vnde ememus
panes, vt manducent hi? Hoc
autẽ dicebat tentans. Ipse enim
sciebat quid esset facturus. Re-
L spondit ei Philippus, Ducento
rum denariorũ panes non suf-
ficiunt eis vt vnusquisque mo-
dicum quid accipiat. Dicit ei
vnus ex discipulis eius, Andrè-
as frater Simonis petri. Est pu-
er vnus hic qui habet quinque
panes ordeaceos, & duos pisces
sed hæc quid sunt inter tantos?
M Dixit ergo eis Iesus, Facite ho
mines discũbere. erat aũt fœnũ
multũ in loco. Discubuerũt er-
go viri, numero quasi quinque
milia accepit ergo Iesus panes:
& cũ gratias eiecissetdistribuit
discũbentibus. Similiter & ex
piscibus quãtũ volebãt. Vt aũt
impleti sunt, dixit discipulis
suis, colligite quæ superfuerũt
fragmẽta ne pereant. College-
runt ergo, & impleuerunt duo
decim cophinos fragmentorũ
ex quinque panib⁹ ordeaceis,
quæ superfuerunt his quæ mã-
ducauerũt. Illi ergo hoĩes cum
vidissent ꝙ fecerat signũ, dice-
bãt. Quia hic est verè propheta
qui venturus est in mundum.

ABIIT IESVS TRANS
mare Galilææ &c. Io. vj. cir
ca miraculum de panibus
in præsenti euan. tanguntur
tria puncta. ꝓ sunt. Miraculi ꝑparatio,
facti ꝑpetratio: & Christi glorificatio.
¶ Quantũ ad primũ literaliter sciẽdũ
est ꝙ bis circa panes christus miraculũ
fecit. Semel. s. post Penthecosten. vt di
cit Mag. Hist. quando ex septem pani-
bus satiauit quatuor millia hominũ
extra paruulos & mulieres vt habetur
Mat. xv. Et semel prope Pascha vt ha-
betur in præsenti euang. Dicitur ergo
(Abiit Iesus) recedens à Iudæa quia
Iudæi persequebantur eum eo quòd
sabbato languidum curasset in proba-
tica piscina: vt dicit Io. & ipse eorũ fu-
rori cedebat secundũ Chryso. (trans
mare Galilææ (.i. vltra quandã laicum
de quo & de cuius nominibus habes. s.
Do. xij. secũdũ Theo. trãsit crist⁹ de lo
co ad locũ: vt auidiores & sollicitiores
reddat homines vniuscuiusq; ciuitatis
vnde sequitur (Et sequebatur cũ mul
titudo magna) quæ nõ erat rusticorũ:
sed ciuiũ. Mat. xiiij. Turbę secutæ sunt
eũ pedestres: de ciuitatibus. Et hoc pro
pter

pter venustam Christi faciem.& dulcē
doctrinam,& gloriosa miracula : sicut
dit Chry.quamuis etiā alioqui sequerē
tur ex inuidia,& appettitu detrahendi.
Maior tamē propter doctrinam,& mi
racula sequebatur illū(quia videbant
signa).i.miracula(quæ faciebaſ super
his qui infirmabantur.) Sanabat enim
eos corpore & animi.ita ꝙ sicut dicit
Archui.&.s.Tho. multum sanauit in
corpore quin sanauerit in anima : ad
quam sanandam principaliter vene-
rat Subiit ergo in montem Iesus) Pri
mo secundum Chry.quia erat ibi mi-
raculum facturus. Secundò:secundum
eundem: vt erudisset nos tumultus de.
clinare. Tertiò,fortè ascendit : qa erat
locus doctrinę & cōtēplationi cōgru⁹
ideo subditur(Et ibi edebat cū discipu
lis suis.s.quos docebat secundū Chry.
Erat autem proximū Pascha) In isto
Paschate Christus non fuit in Hieru-
salem secūdū Chry.& Theo.&.s.Tho
licet de hoc ꝙ esset legis præceptū &
est secundū eosdē:qa paulatim solue-
bat legem ostendere volens ꝙ illa le-
galia festa,& sacrificia cessare habebāt
adueniente veritate:& ꝙ ipse legi non
subiiciebatur. Sumebat autē occasionē
huius vt dicunt Iudaica nequitia qui
illum volebant occidere. Qui enim ha
bebant capitales inimicitias non tene
bantur ascendere. Dicit aūt hic Bed.ꝙ
ex hoc ꝙ factū dicitur accidisse prope
pascha secundū Io.& Ma.dicit ꝙ chri
stus audita nece Ioannis secessit in de-
cessit in desertū & ibi hoc miraculum
fecit,colligitur ꝙ Ioānes prope vnum
Pascha fuit occisus : & Christo prope
aliud sequens ita quod inter vtriusq;
mortē spatium fluxit vnius anni (dies
festus Iudæorum).Additur, autē Iu-
dæorū nō quia alienationes celebrarēt
Pascha sed propter causas dictas supra E
feria.ij.post.iiij.dom.xl.Et adde ꝙ for
tè hoc dixit: quia quando Ioānes scri-
psit euangelium iam diu erat . ꝙ in ec-
clesia non obseruabantur Iudæorū fe-
sta:ideo hoc addidit,vt sciretur etiā in
lege veteri fuisse pascha celebratū etiā
ab his qui Pentatheucum nō viderūt:
sed ab idolatria conuertebanī ad Deū.
¶ In hac parte documentū est morale:
vt rumores fugere debeamus,& tumul F
tus mundanos quibus inquietatur ani
mus:& ascendere modum contempla-
tionis,ponendo finem nostrum in deo:
tunc non sentiemus mundi pressuram.
Gre.in li.mora. Ille huius mundi pres-
suram Gre.in lib.mora. Ille huius mū
di veraciter mala sentit,qui eius bona
inhianter appetit. Nam cuius mens in
alium suspenditur sub ipsa est quicqd
contra ipsam mouetur . Hæc ille.
¶ Quantū ad secundum literaliter tā- G
gitur miraculi perpetratio,cū dicitur.
(Cum subleuasset ergo oculos Iesus)
Beda. Oculos enim non erigebat huc
atque illuc:sed pudicè sedebat attētus
cum discipulis suis. Hæc ille.(& vidis
set quia multitudo maxima venit ad
eum) cum tanta deuotione vt obliui-
scerentur secū deferre cibaria(dixit ad
Philippum.) Est autem sciendū ꝙ sicut
dicitur Mat.xiiij.& Marc.vj. Christus
videns multitudinem non statim allo- H
cutus est Philippū.sed sicut dicit.Mat.
curauit languidos eorum : & sicut di-
cit Mar.docuit eos multa,& protraxit
sermonem vsque ad vesperam. Et tunc
dixerunt ei discipuli,vt dicit Marc.de-
sertus est locus hic & iam in hora præ-
terit,dimitte illos ,vt euntes in proxi-
mas villas, & vicos emant sibi cibos
quos manducent. Et respondens,ait il-
lis. Date illis vos manducaue-

I fe dixerunt ei,euntes emamus ducentis
denariis panes & dabimus eis mandu-
care, & tunc ipſe dixit ad Philippum.
(Vnde ememus panes vt manducent
hi) id eſt ex quo pretio ememus: cum
fortè tantum ſummam non haberent:
vel ex quo loco ememus cùm forte tot
panes non potuiſſent ibi reperiri. Non
interrogat autem ex ignorantia ſecun
dum Chry.ſed vt euidentius fiat mira-
culum ex reſponſione Philippi. Quem
K potius interrogauit quam alium: quia
vt dicit Chry.ſciebat qui diſcipulorum
eius ampliori indigebat doctrina.(Hoc
autem dicebat tentans eum) Tentare
aliquando eſt ad malum prouocare:ſic
Deus neminem tentat:ſed eſt officium
diaboli. Aliquando eſt experimentum
ſumere de re incognita:& ſic deus dici-
tur tentare non quaſi ipſe experiatᷣ in-
cognitum,ſed quia facit alios experiri.
ſicut Gen. xxij. tentauit Abraham: vt
L eius obedientia aliis manifeſtaretur.Et
ſic tentauit Philippum ſcilicet vt ipſe
ſuam tarditatem in credendo agnoſcat
ſecundum Alchui. Vel vt hoc ipſum a-
liis oſtẽdat ſecundum The. Vel vt aliis
fieret manifeſtus defectus pecuniarum
& panum non autem vt ipſe addiſce-
ret quod neſciebat. (Ipſe enim ſciebat
quid eſſet facturus.) Sed quare non in-
terrogauit Iudam qui habebat loculos
Ad hoc dicitur quod Philippus erat de
M illa patria oriundus & fortè etiam ma-
gis ſollicitabat quàm alii apoſtoli, vt
turbam dimitteret ad emendos cibos.
(Dicit ei Philip.ducentorum denario-
rum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſ-
quiſque modicum quid accipiat). q. d.
Neq; pecunia neq; res venales ſuppe-
tũt nobis. Alchui.j.quę tarditatem ſuã
oſtendit. Nam ſi perfectè de creatore
intelligeret de eius potentiæ largitate
non diffideret. Hæc ille. ¶ Sed contra:
quia beatus Marcus dicit prædicta ve:
ba fuiſſe reſponſa à diſcipulis. Ad hoc
dicit Aug.de con.euan. dupliciter quia
ſcilicet Philippus ore cæterorum locu
tus eſt. Vel ponit ſingulare,pro plurali
vel è conuerſo. Dicit ei vnus ex diſci-
pulis eius. Andręas frater Simonis Pe-
tri. Eſt puer vnus hic) qui ſecundũ Ma-
giſtrum hiſto.creditur vnus eſt diſcipu
lis fuiſſe (qui habet quinq; panes ordea
ceos,& duos piſces.) Hic videtur me- O
lius diſpoſitus quàm Philippus. Quia
enim audiuerat quod Heliſæus ex vi-
ginti panibus ordeaceis ſatiauit cen-
tum homines vt ait Chryſoſto. aliquid
cogitauit de multiplicatione horum:
ſed tamen, vt idem ait, imperfectè cre-
didit quia cogitauit quòd de paucion-
bus pauciora de pluribus plura Chri-
ſtus multiplicando faceret.ideo ſubdit.
(ſed quid ſunt inter tantos).q. d. Si iſti
multiplicentur, vt multiplicauit Heli- P
ſæus tantum l. viri ſunt comeſturi. Sed
contra: quia ſecundum Marcum iſta
verba non fuerunt Andreæ: ſed diſci-
pulorum. Ad hoc dicit Auguſt. de con-
ſan.euang.quod Marcus poſuit plura-
le pro ſingulari.(Dicit ei Ieſus. Facite
homines diſcumbere) ideſt ordinate ſe
dere ad manducandum. Alcuinus. Ad
literam homines diſcumbere dicimus
iacendo comedere more antiquorum.
Hæc ille. Et vt intelligatur ille locus Q
aptus fuiſſe ſeſsioni: dicitur.(Et erat au
tem fœnum multum in loco) Theo.i.
herba viridis. Erat enim Paſcha quod
in primo menſe veris perficiebatur.
Hæc ille. (Diſcubuerunt ergo viri.)
Theo.ſoli viri numerantur ab euange
liſta quia legalem conſuetudinem ſe-
quebatur: quæ à viginti annis & ſupra
populũ numerare docet (numero quaſi
quia

quinq; milia) expectantes deuotè quid acturus esset Christus. Et sicut dicit Marcus discubuerũt per contubernia: quia vt dicit mag. hist. diuersarum villarum homines diuersis locis sedebant. (Accepit ergo Iesus panes & cũ gratias egisset distribuit discumbentibus similiter & ex piscibus quantum volebant scilicet ex piscibus & panibus ex quo patet quod fuerunt multiplicati. Sed quomodo fuerunt multiplicati? Ad hoc dicit S. Tho. j. par. q. xcij. quod eodem modo fuerũt multiplicati quo ad corpus Euę formatum ex costa viri. Quidam ergo dicunt quod ibi nulla fuit materia addita: sed tantum præ existens maiorẽ accepit quantitatem. Sed contra: quia hoc fuisset per rarefactionem. quod non est conueniens: quia rarefactio in talibus multiplicationibus non apparet. Item quia licet. S. Tho. non dicat ...ti fuissent quidem impleti, sed non satiati. Impleti quidem impleri: sed nõ satiati. Impleti quidem ratione magnę quantitatis: sed non satiati ratione mo...citatis substantiæ: quia verè ibi non fuisset nisi substãtia quinq; panum. Vt ergo dicit vbi supra hoc factum est altero duorum modorum quia: deus vel addebat præexistenti materiæ aliam, quam nouiter creabat vel prius creatã ...am nouiter in panem conuertebat. ...secundum est probabilius & videtur mens esse Aug. dicentis. Vnde enim multiplicat de paucis granis segetes: inde in manib' suis multiplicauit quinque panes Hæc ille. Constat autẽ quod segetes multiplicantur ex conuersione humoris terræ. Et idem dicitur de Eua ...tur tamen deus ex quinq; panibus satiasse turbas quia illa materia quinque panibus addebatur, & eodem modo Euam de costa formasse. Hæc ex. S. Tho. Credo autẽ illos panes fuisse multiplicatos non solum in manibus christi vt dicit Aug. sed in manibus apostolorum & in ore, & in stomacho comedentium, donec fuerunt satiati nõ enim est vero simile quod Christus vel apostoli tantam panis quantitatem attrectauerint. Et materia quæ in panem cõuertebatur credo aerem fuisse qui panem circunstabat. ¶ Est aũt notandum secundum Chryso. ꝙ christus suscitans mortuos & faciens maiora miracula, non orat vt se deum ostendat & oratione nõ indigere. Hic autem orat. Primo vt ostendat cibum sumere volentes, debere gratias agere deo. Secũdo vt ostẽdat se esse à deo & non contrarium deo Vnde vt idem dicit, qñ multi astabant quibus oportebat suadere ꝙ esset amicus dei orabat propter secundam rationem dictã secus qñ miracula faciebat in occulto. Hinc est ly Chrys. non dicat quod etiam in maioribus aliqñ orauit: vt in suscitatione Lazari. ¶ In hac parte est morale documentũ de quo The. ait. Addiscimus autẽ ex miraculo perpetrato non fieri pusillanimes in coarctationib' paupertatis. Hæc ille. ¶ Quãtum ad tertium ostenditur glorificatio christi qui gloriã ex ipso facto & ex testimonio turbarum reportauit cum dicitur. (Vt autem impleti sunt). i. satiati. Ex quo patet ꝙ miraculum fuit verum & non apparens (dixit discipulis suis. Colligite quæ superfuerunt fragmenta.) Non dicit panes: quia nullus ibi mansit integer. Voluit autem colligi fragmenta. Primò propter rationem quã ipse tangit dicẽs (ne pereãt) sed supple pauperibus ministrentur. Secundò vt miraculum per reliquias publicaret etiam apud illos qui non interfuerũt. Tertiò propter figuram de qua dicetur

I (Collegerunt ergo & impleuerunt duo
decim cophinos fragmẽtorum ex quin
que panibus ordeaceis, qui superfue
runt his qui manducauerant) non à ca-
su: sed ex diuina ordinatione vt tot es-
sent quod apostoli. secundum Chry. vt
scilicet per hoc significaretur. secundũ
Aug. quod ea quæ turbæ comedere, id
capere non valebant in mentibus per-
fectorum reconderentur. Vel vt signi-
ficaretur quod singuli apostolorum de
K ferrẽt verba christi & reliquias doctri-
næ suæ ad eos qui ipsum in carne do-
centem non viderũt. Sed quomodo ibi
habuerunt cophinos: dicitur quod erãt
in aliqua villa vicina vel delati fuerũt
vt multitudini venderentur. Vel ibi nõ
fuerunt cophini: sed ex reliquiis tantũ
sublatum est quantum duodecim co-
phini capiunt. Est autem Cophinus se-
cundum magistrum quid ex iuncis &
palmarum foliis contextum & credo
L quod sit idẽ quod sporta.) Illi ergo ho-
mines) quia secundũ Bed. carnales erãt
& carnaliter intelligebant cum vidis-
sent quod fecerat signum deum esse il-
lum nescientes (dicebant: quia hic est
verè propheta.) Nec tamen falluntur:
quia vt dicit Alchuinus ipse se prophe
tam vocauit dicens. Non capit prophe
tam perire extra Hierusalem Mar. xiij.
Fuit tamen & cum hoc dominus pro-
phetarũ secundum Aug. quia nullus est
M propheta sine verbo deũ quod est chri-
stus. Chry. ex hoc autem ꝙ dicunt (qui
venturus est in mundum) manifestum
est quod prophetam quendam expecta
bant principalem. Et ideo quod dicit.
Hic est verè propheta in Græco cũ ad-
iectione articuli ponitur ad ostenden-
dum. s. eum esse discretum ab aliis pro-
phetis. Hæc ille. ¶ In hac parte autẽ est
documentum quod dei opera miremur

de quo Aug. ait. Cõsyderandũ est quod
quia deus non est talis substantia quæ
videri oculis possit & mirabilia eius;
quibus totum mundum regit vniuer-
samq́; creaturam administrat assiduita
te viluerunt seruant sibi quædam quæ
faceret oportuno tempore præter visi-
tatũ cursum ordinemq́; naturæ vt non
maiora, sed insolita videndo stuperent
quibus quotidiana viduerũt. Maius enĩ
miraculum est gubernatio totius mun
di quàm saturatio quinq; millium ho-
minum de quinq; panibus & tamẽ hoc
nemo miraẗ illud mirantur homines,
nõ quia maius sed quia rarum est. Hæc
ille. ¶ Allegoricè secundum, Alchuinũ
christus mare Galileæ. i. præsens secu-
lum adiit nascendo transiuit moriendo
& resurgendo & secundum Bed. ascen-
dit in montem. i. in cœlum per ascensio
nem, & sequuntur eum secundum Al-
chuinum turbæ conuersorũ ad fidem.
Isti verò panes quinq; fuerunt quinq;
libri Moysi secundum Aug. qui fuerũt
ordeacei. i. grossæ corticis secundũ eun
dẽ quia in tali lege spiritualia subscor-
poralibus sacramentis tegebantur vel
secundum. Bed. quia ordeum est iumen
torum & ceruorum pabulum. Iudæi au
tem cerui fuerunt & iumenta: quia car
nales. Duo pisces secundum Alchuinũ
fuerunt doctrina prophetarum & Psal-
mistæ. Puer vero qui ista portabat, nec
manducabat secundum Aug. est Iudæo
rum populus sensus puerilis. Ista secũ-
dum Aug. lxxxiij. q. fregit christus apo
stolis differendo & illi turbæ: & sic to-
tum mundum satiaret. Vnde & secun-
dum Alchuinum quia non fecit nouos
panes significat quod non reprobauit
veterem scripturam sed aperiendo pa-
tefecit. ¶ Moraliter. Quinq; panes sunt
quos nobis christus exhibet quatum in
se

fecit, & quos vult nos manducare vt inde maximam consolationem reportemus. Primus est pœnitentialis, qui dicitur panis lachrymarum & doloris: & conficitur ex peccatis contritis & comminutis. Secundus est sacramentalis. i. eucharistia, qui dicit panis viuus. Iste coctus est in arca vteri virginalis ex tribus farinis, scilicet deitate anima & corpore, & in cruce fuit quinq; vulneribus incisus. & mãducatur spiritualiter tantum ab omnibus iustis per meditationem & sacramentaliter tantum à peccatoribus communicantibus & vtroque modo & iustis communicantibus. Tertius est materialis quem debemus condere in societate aliorum mediante eleemosyna. Quartus est doctrinalis qui est cibus animæ: secundum illud Mat.iiij. Non in solo pane. s. materiali viuit homo: sed &c. & est diuina scriptura in qua anima per lectionem, & meditationem refici debet. Quintus est cœlestialis qui manducatur in regno Dei vt patet Luc.xiiij. & .xxij. dicitur. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo. Iste panis est visio deitatis: vel Deus visus ad quem toto corde debemus anhelare E & per panem lachrymarum: & panem sacramẽtalem & materialem & doctrinalem ad illum pergere præstãte christo Iesu domino nostro qui cum patre & spiritusancto Deus regnat in æternum. Amen. F

Finis Tractatus secundi.

AVREAE ROSAE TRACTATVS TERTIVS IN QVO DIScutiuntur quæſtiones aliquot.

*

K QVIA REPLETA EST terra ſcientia Domini ſicut aquæ maris operientis: vt olim prædixerat. Eſa.c.xj.& iam fidelium multitudo ex diuini verbi frequenti vſu ad aliqua ſubtiliora contemplanda poteſt aſſurgere:nunc ſuper euangeliis temporalibus feſtiuis volo quædã ſubtiliora mouere quædam vero etiam diſcutere:ſuper ferialibus autem plerunque mouere tantummodo.Ea eſt enim
L librorum copia vt poſsimus ad alia loca remittere lectorem.Et harum quæſtionum quædam erunt pro maiori parte theoricæ,intellectum ſancti euangelii concernentes.Quidam verò morales & penitus impertinentes iuxta ea quæ in voluminis exordio ſpopondi.

Igitur dominica.i.in aduentu Domini Quæſtio.i.

M QVAERITVR VTRVM SI aſina humanæ naturæ peccati de merito à diabolo nõ fuiſſet alligata, dei filius, per incarnationem veniſſet eam inſidere:vel non.Ad hoc dico ꝙ Sco.in.iij. ſententiarum di.vij.licet dicat ſe loqui ſine prȩiudicio tamen patet ꝙ ſi homo non peccaſſet, nihilominus filius dei veniſſet per carnis aſſumptionem: non vt redemptor: ſed vt glorificator. Sed S.Tho.in.iij.di.j.patet.probabiliter ꝙ non veniſſet.licet dicat ꝙ alia opinio quam ſequitur Scotus poteſt etiã probabiliter ſuſtineri. In tertia parte autem.q.j.arti.iij.dicit ꝙ magis aſſentiendum eſt opinioni dicenti,ꝙ non veniſſet:& eius concluſio eſt tenenda.Et probat ratione vtrobique,ſic.Nam ea quæ ex ſola dei voluntate dependent nobis innoteſcere non poſſunt:niſi per reuelationem factam ſanctis.Sed in ſacra ſcriptura,& dictis ſanctorum,hæc ſola incarnationis cauſa aſsignatur redẽptio. ſcilicet hominis à ſeruitute peccati:ita quòd ceſſante peccato,ipſe ceſſaſſet. Intendit autem Sanct.Thom.arguere ſic. Quicunque in his quæ ſunt fidei aſſerit: quod ignorat præſumptuoſe aſſerit:ſed qui aſſerunt chriſtum homine non peccante fuiſſe venturum, aſſerũt quod ignorant.Nam cum aliquid ſciatur,vel ratione,vel reuelatione:iſti hoc non ſciunt ratione,quia ſic non poſſunt cognoſci,quæ ſolum ex diuina voluntate dependent,quam ignoramus:nec reuelatione,quia ſancti quibus facta eſt reuelatio,eorum quæ ſunt fidei non dicunt hoc:ſed appoſitum innuunt.Confirmatur autem ratio Sanct. Thom. quia ſi ceſſante peccato,filius dei fuiſſet humanatus,nulla poteſt ratio reddi niſi propteruiendo,quare non fuit angeli catus naturam angelicam aſſumendo,

& glo

&glorificando.Probat etiam vtrobiq;
autoritate.Nam Leo in sermone de na
tiuitate dicit,Si homo ad imaginem &
similitudinem dei factus in suo honore
mansisset,creator mundi creatura non
fieret,aut sempiternus temporalitatem
subiret:aut ęqualis Deo Patri dei filius
formam serui assumeret.Et August.in
oratione ad beatam virginem.Vt quid
inquit nescium peccati pro peccatori-
bus pareres: si deesset qui peccasset.
Aut quid mater fieres saluatoris,si nul-
lu esset indegentia salutis.Idem etiam
super illud Mat.j.Ipse enim saluum fa-
ciet &c.Si homo non peccasset: virgo
non peperisset.Et de verbis domini ex
ponens illud Lu.xix.Venit filius homi-
nis quærere &c.Si homo inquit nõ pec
casset filius hominis non venisset. Et
glo.I.Tim.j.super illud: Christus ve-
nit in hunc mundum peccatores saluos
&c.dicit.Nulla causa fuit veniẽdi chri
sto domino nisi peccatores saluos face-
re.Tolle morbos:tolle vulnera:& nul-
la erit medicinę causa.Sed contra de-
terminatum sermonem & conclusionẽ
emissis argumentis & que.S. Tho.fa-
cit & soluit arguo per rationes in qui-
bus fundauit se Scotus:Primo sic.Nam
omnis ordinatè volens prius vult quòd
est fini propinquus:puta prius gloriam
quam gratiam:& prius gloriam magis
gloriosi quàm minus gloriosi.Sed deus
ordinatè vult.Ergo prius natura eligit
ad gloriam non solùm christum sed o-
mnes quos voluit gloriam consequi
quam aliquid præuiderit circa peccato
rem de pœna vel culpa.Supple autem
quàm remoto posteriori puta præ-
uisione culpæ: stat prius puta electio
animæ christi ad gloriam. Solu:in nul
lo actu diuino immanente, cuiusmodi
est velle,& præscire est ordo naturæ,si
ue prioritas. vel posterioritas, si in se
consideretur:quia in eo non est distin-
ctio quem requirit ordo prioritatis:nec
ait tendit in obiectum,quasi vnum ob-
iectum sit prius scitum aut volitum,
quàm aliud quid sicut in vno actu: ita
in vno instanti omnia simul scit.& vult
sed est tantum in eo exparte obiecto-
rum,in quantum scit,& vult,vnum ob
iectum esse prius,alio.quia scit omne
verum,& vult omne bonum.Est autem
verum & bonum,vnam rem esse prio- F
rem alia.Et sic intelligitur deus ordina
tè velle:non quia in sua volitione in se
vel vt tendit in obiecta sit ordo:sed q̃a
est ordo in rebus ab eo volitis. Ad ar-
gumentum dico,quòd duplex est vo-
lens ordinate.Vnus scilicet in cuius vo
litione,est ordo, vt homo,& angelus,
qui habent(diuersas volitiones succes
siuas inuicem ordinatas.Alius in cuius
volitione non est ordo:sed in volitis vt
deus..De primo negatur minor & con- G
ceditur maior.de secundo autem econ.
uerso.¶ Sed contra solutionem repli-
co.Licet enim argumentum assumat
duo falsa.secundùm mentem arguen-
tis scilicet quòd in diuinis actibus sit
ordo naturæ in se, vel vt tendit in obie
cta:& quòd idem actus prius natura ten
dat in hoc obiectum,quàm in illud ta-
men saltem est ibi ordo rationis ex par
te ratiocinantis:& si non rõcinabilis.Et
Et consequenter prius secundùm ratio H
nem deus voluit gloriam animæ chri-
sti,quàm humanam redemptionem. Et
consequenter in illo priori voluit in-
carnationem per se,& secundùm se,nõ
per aliud.Et consequenter cessantibus
aliis fuisset celebrata.Sol. Deus vult
maius bonum prius ratione quàm mi-
nus:quando inter ea est ordo per se,si-
cut est inter bonum naturæ:gratiæ &
glor

I gloriæ, non autem hoc est necesse quan
do inter ea est per accidens: sicut est in
ter gratias aut glorias nullum essentia-
lem ordinem habentes vnde non opor
tet concedere deum prius natura, vel
ratione voluisse gloriam animæ chri-
sti quàm humanam redemptionem:
imo potuit esse, qnòd prius ratione vo
luerit secundùm, quàm primum. Secũ-
dò nullus est præcisè prædestinatus, eo
quòd alius prævisus sit casurus alio qui
K oporteret aliquem gaudere de casu al-
terius ergo multòmagis hoc verum est
de anima christi. Sed adde tu: quòd si
non venisset nisi homo peccasset: illa
anima fuisset prædestinata ad illam
gloriam præcise: quia alius prevísus
fuit casurus. Sol. Dupliciter intelligi-
tur aliquis prædestinari: quia alius prę
uidetur casurus. Primò quasi præuisio
casus sit causa prædestinationis sanctis
& hoc est falsum. Secundò: quia nun-
L quàm casurus prædestinatur ad subue
niendum casuro: & sic conceditur. Nec
tamen oportet illum gaudere & de al-
terius casu: sed de bono quod origina-
tur ex casu sicut ex causa, sine qua, non
sicut non oporteret deum: gaudere de
culpa, sine qua non haberet gloriam,
quam non habet in parcendo & puniẽ
do: nec oporteret martyres gaudere de
tyrannorum nequitia: sed de sua patiẽ
tia. Sed replicatur: quia non videtur
M deus animam christi ad tantam gloriã
præordinasse solùm propter talem re-
demptionem. Tum quia talis gloria est
maius bonum quàm illa redemptio si-
ne gloria redimendorum. Tum quia nõ
est verosimile summum bonum in en-
tibus esse solum propter minus bonum
occasionatum sicut necdeum prius prę
destinasse. Adam quàm christum quod
tamen sequeretur. Solu. Ad primum

quòd dicitur illam animam ad illam
gloriam fuisse prædestinatam, solùm
pro redemptione aliarum, dupliciter
intelligitur. Primò: quasi talis redem-
ptio sit principalis finis eius. Secundò,
quasi sit finis eiusdem: sine quo nõ fuis
set gloria animæ christi talis ac tanta
qualis & quanta nunc est Primo modo
negatur: & secundo modo conceditur.
Vel dicitur quòd talis redemptio non
fuit finis gloriæ christi, sed eius incar-
nationis, cuius duplex est finis scilicet
proximus. i. prædicta redemptio, & re-
motus. i. perfectio vniuersi, vel gloria
dei, vel ipse deus, quæ omnia sunt finis
totalis; & singula finis partialis. Ad se-
cundum autem dicitur ꝙ non inconue
nit maius bonum occasionari propter
minus bonum, tanquàm propter finem
proximum aut partialem: imo ex pec-
catis elicit deus bona quæ sine eis non
fuissent. Tertiò: si prædestinatio animę
christi sic enim pro redemptione alia-
rum deus prius vidisset Adam casurũ
quàm christum prædestinasset, quod
inconuenit. Et quia illam non fuit ne-
cesse vniri corpori passibili, omnes au-
toritates quæ videntur sonare quòd nõ
venisset, sunt glossandæ: quia non ve-
nisset vt redemptor: nec vt passibilis.
Sol. Concedo consequens illatum de
prioritate rõnis ex parte rocinantis. In
telligimus enim primò deũ volentẽ suã
bonitatẽ manifestare, in productione
perfecti vniuersi. Secundò, ꝙ in eo, vo-
luit esse creaturas rationales, & intelle
ctuales beatas. Tertiò, ꝙ vidit casum
aliquarum prædestinatarum. Quartò.
ꝙ decreuit eas reparare, per incarnatio
nẽ filii. Quintò, ꝙ voluit animã christi
inter oẽs præstare gratia, & gloria, & a-
liarũ glorias ordinare ad gloriã christi.
Sed prioritate perfectionis, & causali-
tatis

tatis ex parte effectus temporalis est è conuerso. Est tamen sciendũ q̃ .S.Tho. in.iij.di.j.q.ij.ar.iij.dicit q̃ aliquid puta A.dicitur finis, B.dupliciter. Primò: quia.B.ordinatur ad acquisitionem & conseruationem.A.vel quia ex.B. prouenit vtilitas ipsi.A.Et secundo quia B.tendit in.A.sicut in illud cuius similitudinem & participationem desyderat primo modo rusticus est finis regis: & sanitas est finis medicinæ & prædestinatio nostra prædestinationis christi sed secundo modo est è conuerso: quia nostra salus redundat in gloriam christi, quod autem ordinatur ad finem primo modo est duplex, s.quaddam non participans diuina bonitate nisi in ordine ad illud cui est vtile, vt partes in ordine ad totum. & q̃ eam partipat etiã sine illo ordine. sicut angeli sine ordine ad hominem. Primum non est nisi sit illud finis sed secus de secundo. Hæc ibi. Modus autem glossandi autoritates quem Scotus tradit: licet. S.Tho. in.iij. dicat q̃ probabiliter posset substineri. Tamen eum præsumptuosum credidit: quoniam videtur q̃ repugnet dictis sanctorum, licet non scripturæ. Stante enim tali glossa duplex fuit causa christo domino veniendi. s.peccatores saluos facere: & humanam naturam glorificare. Sed hoc est cõtra glossam supra inductam, quæ dicit q̃ nulla cã veniendi fuit nisi vna. s.peccatores saluos facere. Præterea super illud Leui. Vlti. Omnis æstimatio siclo sanctuarii põderabitur: dicit glo. Oĩs diffinitio sanctis fiat põderibus de sancta scriptura venientibus. Sed sic est q̃ dicta gl. nõ venit de sacra scriptura, id est in ea nõ habet fundamentũ, ergo p̃ eã nihil bñ diffiniri, vel determinari. De his oĩbus vide si vis. Cap. iij.di.j. ¶ Quæri etiã põt vtrũ conueniens fuerit Christũ incarnari. De quo vide. S.Tho. vbi.s̃. Et vtrum cõuenientius fuerit incarnari filium, quàm Patrem. vel Spiritũ sanctum. de quo vide Tho. iij. parte. q.iij. articu. viij. &. iij. di. j.q.ij.ar.ij.&.iij. E

Dominica secunda in Aduentu. Quæstio secunda.

QVAERITVR VTRVM Deus possit astra. i. solem lunam, & stellas suo splendore priuare. Ad quod respondeo per tres conclusione. Prima. Sol nulla sua luce verè priuari potest. Nam impossibile est q̃ stante cã, remoueatur effectus: quia causa est ad quam de necessitate sequitur aliud vt patet. v.Meta. Sed stante sole stat causa omnis suæ lucis: quia non habet lucem alienam: siue ab alio participatam: nec propriam quæ sit accidens idest commune: sed habet solùm propriam quæ est accidens per se, & naturalis proprietas eius. Omne autem tale accidens consequitur principia speciei, cui inest: vt visibilitas principia hominis: & dicitur causari à suo subiecto: non per actionem, sed per naturalem sequelam idest sic quòd producens subiectum producit per illud proprias subiecti passiones. F G H

¶ Secunda. Luna priuari potest verè aliqua luce, vt patet ad sensum: quia priuatur ea quam habet à sole vt patet in eclipsi. Non autem omni: quia secundùm Sanct Thom. super libro de cœlo, & mundo cum luce: participata à sole, habet propriã: licet debilẽ & solùm, in superficie. Et hæc consequitur principia lunæ sicut in sole dictum est

¶ Tertia. Stellæ priuari possunt verè aliqu

I aliqua luce: quia ea quam habent à sole qui secundum. S. Tho. illuminat omnes stellas: non autem omni: quia si luna quæ inter omnia corpora stellarũ est infima adeo vt sit opaca habet aliqualem lucem propriam à fortiori videntur eam habere stellæ: vt innuit. S. Tho. veri. q. xij. art. j. in corpore: dicẽs, lumen esse in stellis: vt qualitas & forma permanens: in aere vero, vt passio. ¶ Sed cõtra præmissa: quia quidam di-
K cunt solẽ in passione Christi verè priuatum lumine. Solu. Hoc est falsum: & contra Dionysium in epistola ad Policarpum: qui dicit se vidisse tunc lunam subintrasse solem. Ne hoc mirũ si ipse hoc vidit: non autem illi qui erant in Hierusalem: quia ipse fuit in AEgypto, vbi raro sunt nubes: tunc autem fuerũt nubes in Iudæa ad maiorem horrorem mortis Christi. Secundò: Nam Scotus & multi alii videntur habere pro maxima: quòd quandocunq; aliqua se ha-
L bent vt prius, & posterius, realiter distincta: Deus potest separare prius à posteriori: quia ab eo non depẽdet: sed huiusmodi sunt sol, & suus splendor & luna, & stellæ. Solu. Illa maxima est falsissima. Fallit enim primò, vbi vnũ eorum est reliquo ratio essendi. Vnde non posset Deus facere materiam sine forma qua est prior & à qua realiter distinguitur. Et secundò, vbi vnum est
M effectus & naturalis sequela alterius: sicut passio subiecti: quia tunc est impossibile agere ad conseruationem subiecti: & non eius quod necessariò est à subiecto. Et licet prius non dependeat à posteriori: tamen necessariò illud causat & infert & ipsum posterius à priori sic dependet vt aliquando non sinat ipsum sine se esse. ¶ Sed cõtra hoc, quia non magis dependet passio à subiecto:

puta calor ab igne quàm actio à passione, vel qualitate puta calefactio, à calore. Sed Deus potest passionem siue qualitatem subiecti separare ab actione: vt patet in tribus pueris. Ergo & subiectum à passione. Solu. Proprietates quæ sunt cum motu potest Deus à subiecto separare: quia non sunt proprietates, nisi supposito motu primi mobilis, à quo dependent. & magis à Deo: de quorum numero est calefacere, respectu ignis: non autem potest separare quæ sequuntur subiectum per simplicem emanationẽ: vt lucere. Hæc Petrus. Sed quia etiam stãte motu cæli ignis aliquãdo est absolutus ab actione quæ est calefactio. ideo medius ... potest quòd non est simile: quia passio est in subiecto: non autem actio in passione: sed transit in passum: & per eius in dispositionem potest impediri. Vnde si actio sit immanens, & naturalis: vt ea qua angelus se intelligit, est inseparabilis. Non ergo ignis est circa tres pueros absolutus à calefactione, quasi aliquid circa ipsum factum sit: sed quia aliqua forma impressa est pueris per modum habitus, vel actus qui prohibebat eos comburi: sicut & imprimetur corporibus gloriosis. Tertio. Nam luna, & stellæ non habent lucem, nisi ab alio: quia sol est fons totius luminis. & dictus est sic: quia solus luceat. Ergo possunt omni luce priuari. Sol. Sol lucet solus luce propria, & pura, non mixta cum alia luce: & est fons totius luminis inquantum ad omnia luminaria diffundit aliquod lumen per modum passionis suæ accidentis, non consequentis principia speciei: non autem quasi omne lumen luminarium sit hoc modo ab illo. ¶ Sed contra hoc: quia lumen quod stellæ habẽt à sole semper

habent:

habent: ergo non habent illud per modum passionum. Sol. Negatur consequentia: quia quòd semper illud habeant, vt aliquid permanens, & consequens earum naturam, sed quia semper aspiciunt solem, & idem esset de aere si sol firmaretur in vna parte hemisphe-rii. Et fortè quòd hac ratione. S. Tho. dicit in eis esse lumen, vt formam permanétem, quamuis posset dici quòd loquitur de luce propria stellarũ. Quartò: quia non videtur à quo tunc possint luminaria obscurari, si non priuantur lumine. Solu. Imò poterunt obscurari, per nubes qua etiam tunc erunt quicquid erunt cùm Christus sit venturus in nube: & per condensationem maximam aeris: quæ aliquando etiam tanta est, vt aer videatur corpus humanum: vt cùm apparet angelus, vel demõ corpora. i. visione: & per maioris luminis præsentiam. i. corporis Christi, & sanctorum quorum corpora lucebunt, vt sol. & cõsequenter Christus plus quàm sol. ¶ Quæri etiam potest vtrum aduẽtum secundum Christi præcedere debeant aliqua signa? de quo vide. iiij. senten. dist. xlviij. q. j. art. iiij. Et vtrum Christus iudicabit in forma gloriosa? de quo vide ibi art. ij.

Dominica. iij. in Aduentu.

Questio. iij.

QVAERITVR VTRVM opera. i. miracula Christi ostenderent eum sic euidenter esse filium Dei vt discipuli Ioannis hoc credere tenerentur? Ad hoc autem dico quod sic. Miracula Christi fuerunt in triplici differentia. Quædam enim fecit Christus ad consolationẽ fidelium, vel infidelium conuersionem orando, & deprecando: sicut suscitauit Lazarum præmissa oratione. Quædam verò fecit ad eandem finem imperando autoritate propria sicut suscitauit filium viduæ dicẽs, Adulescens, tibi dicò surge. Quædam verò etiam fecit in testimonium eorum quę dicebat sicut sanabat paralyticum: prę-mittens, Vt autem sciatis quia filius hominis habet in terra potestatẽ &c. Prima igitur miracula nullo modo arguebant ipsum esse Deum: nec de hoc faciebant suppositionem in mente: quia in nullo differebant à miraculis aliorũ sanctorum quæ non arguebant eos esse Deos. Secunda verò faciebant de hoc probabilem fidem: quia illi qui erant cum eo in naui viso quòd mari & ventis imperasset: dixerunt, Qualis est hic quia venti & mare obediunt ei? quasi dicerent: hic non est præcisè homo, vt alii. Tertia verò conuincebant demones credere: quia cum sciant totam virtutem naturæ creatæ. sciebant talia fieri non quacunque virtute creata: sed immediate à Deo de quo constat eis quòd non potest reddere testimonium falsitati: & consequenter concludebant (vt ita dicam) illam doctrinã esse veram in cuius testimonium illa fiebant Homine autem valde prouocabant ad fidem: quia quod demones sciunt. s. ista miracula fuisse à Deo homines probabiliter credebant frequenter: sed non conuincebant: quia non constabat euidenter eis hæc esse à Deo: quia non nouerunt omnes naturales causas occultas. Vnde quidam attribuebant ea diabolicę virtuti, quod diabolus facere nõ poterat: quia in hac re certus erat. Ratione tamen multitudinis, prima, secũda, & tertia miracula faciebant probabilem coniecturã quòd esset Christus, de quo erat fama quòd multa facturus

I esset miracula:& quia ipse fuit tãquàm
fons miraculorũ,cùm virtus de illo ex-
iret, & sanaret omnes. Similiter etiam
prima,secunda,& tertia probabãt quòd
erat Christus & similiter probabant de
itatem aliquo modo. s. mediatè.i.sup-
posito quòd ipse diceret, & prædicaret
se esse Christum, & Deum : quia cùm
Deus mendacio non faueat prædicans
falsam doctrinam miracula facere non
potest. Discipuli igitur Ioannis qui cũ
K magistro suo opera Christi, vt credi-
tur,audiuerunt nec non & viderãt cre-
dere nitebantur maximè, quia prædi-
ctum fuerat per Esaiam Christũ factu-
rum talia miracula.Esa.xxxv. Et sic ha
bes quæstiones multas & vnũ responsi-
uum corolarium. ¶ Sed cõtra prædicta
Primò:Nam quicquid probabat Iesum
esse Christũ probabat. esse filium Dei
quia scripturæ sacræ Christo attribuũt
deitatẽ:vt patebit. Sed prima miracula
sunt huiusmodi:quia erat quædam im-
L pletio prophetiarũ quę talia fienda per
Christum prædixerãt: vt patet in expo
sitione Euang. Sol. Non ducebãt in dei-
tatem Christi immediatè inquantũ ta-
lia miracula, vt dictum est, sed mediate
inquantum ducebant in Christũ:& in-
quãtum prophetata de Christo,vel fa-
cta ab eo qui se Christũ asserebat. Sed
replicatur:quia etiã talia fecit imperã-
do,cùm dixerat,Lazare veni foras. Sol.
M Ex quo pręcesserat oratio ad Deum il-
lud imperium intelligebatur esse diui-
næ virtutis,& non propriæ autoritatis.
Secundo:Nam quod puris hominibus
conuenit non facit fidẽ de alicuius dei-
tate. Sed huiusmodi erant miracula se-
cũda:quia sancti viri ex potestate ali-
quando fecerũt miracula,secundũ Gre.
Vnde beatus Benedictus solo aspectu
oculorũ soluit rusticũ alligatum. Solu.

Deus per sanctos sic est operatus mi- N
racula aliquãdo eis non orãtibus(sicut
per sacramenta iustificat animã).s.per
virtutẽ existentẽ intentionaliter à Deo
in vtrisq;, & deriuatã ab eis per inter-
media corpora vsq; ad materiã in qua
terminabatur operatio. Sic enim verba
consecrationis conuertunt panẽ,& vi-
num in corpus & sanguinẽ Christi:&
sic Petrus voce Ananiam prostrauit &
Saphirã Act.ij. Sed tamen nullus san-
ctus ita temere locutus est, vt in pro- O
pria persona ipsum effectum miraculi
imperauerit sicut Christus. Non enim
Petrus imperauit mortem illi,sed eo lo
quente ceciderãt. Tertiò : Nõ quod in-
tellectum cõuincit facit scientiam, vel
intellectum:quia inter habitus intelle-
ctus speculatiui isti soli conuincunt:
cùm in omnibus aliis maneat locus tre
pidationi: vt patet in cõiectura, & opi-
nione. Sed tertia miracula nõ faciebãt P
scientiã de Christi deitate alioqui ea-
dem cõclusio fidei fuisset scita & credi-
ta:cũ de ea sit articulus fidei. Sol. Quic
quid conuincat intellectũ facit de con-
clusione scientiã in speciali.i.faciendo
quòd videant rationes subiecti, & præ-
dicati & eorũ ordo adinuicẽ vel in ge-
nerali.i.faciendo quòd sciatur quidem
cõclusio esse vera : sed tamen ipsa in se
non sit visa. Primo modo facit scientiã
diffinitio terminorũ. Sed secũdo modo Q
miracula. Vnde istam conclusionẽ cor-
pus Christi est in hostia:in speciali dia
bolus nõ videt : quia nõ videt aliquam
colligationẽ inter illud subiectũ,& præ
dicatum resultantẽ ex rationibus eorũ:
quia nec eam habẽt cùm illud prędica-
tum non cõueniat illi subiecto ex sua
ratione:sed ex Dei voluntate quæ dia-
bolũ latet. Videt tamen quòd nõ potest
esse falsa: quia videt,& scit clarè aliqua

mirac

miracula facta esse à Deo in testimonium illius cōclusionis. Vide autem de ista quæstione & aliis pertinentibus ad miracula Christi sanctū Tho. in .iij. q. xliiij. & q. xliiij. ¶ Quæri etiā potest an Ioannes fuerit martyr. Ad quod dicendum est ex decisione generali. S. Tho. de matrimonio. ij. ij. q. cxxiiij. Et vtrū adulatio sit peccatū mortale. Ad quod respondendum est ex. ij. ij. q. cxv. art. ij.

Fer. iiij. post. iij. dominicam Aduentus. Quæstio. iiij.

QVAERITVR VTRVM angelus possit sua naturali virtute exhibere se visibilē homini: Ad hoc autē dico quòd aliquid videtur multipliciter. s. per se, vt hic color in concreto: siue hoc coloratum inquantum coloratū: siue inquantum est inesse, & genere qualitatis: & per accidens, vt substantia. Et hoc dupliciter. s. vt substantia subiecta colori per propriam quantitatem: vt lapis, & corpus animalis vel plantæ. & nō subiecta per propriam quantitatē: sed per quantitatem alicuius ad se pertinētis. Et hoc dupliciter. s. per quantitatem sui proprii perfectibilis & mobilis simul sicut videtur vita, & anima animalis per colorem animalis cui subiicitur animalis corpus perfectū ab anima: & per quantitatē sui proprii mobilis: licet non sui perfectibilis: sicut videmus hominē vestitum per colorē vestium quas mouet: licet nō perficiat animādo. Angelus igitur non potest se exhibere visibilē primo modo: quia nō est color, aut lux corporalis. Nec secūdo modo: quia nō est corpus. Nec tertio modo: quia non est anima, aut vita corporis. Sed potest se exhibere visibilē quarto modo: quia potest formare corpus, & illud mouere & per illud repræsentare suas proprietates: puta intellectū, formando illud corpus in forma hominis & agilitatē: formādo animas, & puritatē formādo pulchrum. Nam secundū Diony. angeli in corporibus assūmptis: tales se exhibēt in exteriorib⁹: quales sunt intus. Et hoc sic patet. Quicqd enim fieri potest motu locali inferiorū corporum hoc totū angelus naturali virtute potest: quia prima corpora mouere potest localiter ad motū suū sicut anima mouet corpus propriū: vt patet per Aug. & per rationem: quia si anima, quæ est spiritus inferior mouet ad nutū aliquod determinatū corpus. s. humanū: spiritus supior, i. angelus ad nutū poterit mouere corpus illuminatius, & vniuersalius: puta omne corp⁹ corruptibile, maximè aerē, qui est valde mobilis. Patet etiā experimēto: quia secundū philosophos p volūtatē mouēt cœlos, & cōsequenter à fortiori ista inferiora. Sed supradicta apparitio pōt fieri motu locali corporū inferiorū, maxime aeris: quia per talē motū cōdensat, & figurat: & p naturalia semina decolorat: vt videatur homo. Ex his autē patēt multa. Primò cōclusio principaliter intēta. Secūdò patet vnde hoc habeāt efficaciā incātationes sanatiuæ infirmitatū: quia. s. diabolus per scientiā suā scit medicinalia corporū, & per motū localē ea applicat: & hoc visibiliter sic vt talia corpora, nō videantur talia corpora: sed alia puta pāni inuoluti, aut aliquid tale. Hoc autem diabolus facere potest tripliciter. Primò, inuoluendo circa talia corpora aerem condensatum. Secundo, causando in oculis astantium acrisiam, vel aorisiam: quæ est quasi quædam cæcitas prohibens videre quædam: sed non omnia. Et tertiò applicando illa corpora quando

nullus intuetur, Tertiò, patet vnde est
quòd aliquid videt in aqua vel in igne,
aut lapide terso imagines aliquas q̃a
est vel ex eo ꝙ diabolus aliqua corpo-
ra format ex aere, & obiicit tali aquæ,
vel corpori terso, ficut nos obiicimus
faciẽ speculo: vel ex hoc ꝙ talia corpo
ra format, & obiicit sensib⁹ nr̃is: vel ex
hoc ꝙ in imaginatiõe format tales spẽs
ac imagines cum tanta impressione vt
videantur esse res veræ modo illo qui
statim dicetur. Signũ autem ꝙ illæ ima
gines sint in sensibus nostris: & non in
re: est quando non videntur ab omni-
bus. Quartò, vnde est quod quidã fatuè
credunt se ludere cum Hærodiana; cũ
tamen sint in lecto: quia. s. diabolus mo
uet Spiritus corporales in quibus fuit
phantasmata: & deducit eo per motũ
localem ad obiiciendum Phantasię eo
modo quo fit in freneticis. Nec tamen
nego quin aliquando realiter huiusmo
L di deferantur ad ludum: quia diabolus
portare posset turrim: nedum vetulam.
¶ Sed cõtra pdicta arguit primo. Nam
obiectũ intellect⁹ nũquã potest perci-
pi à sensu puta visu: q̃a si visus nõ põt
percipere obiectũ alterius sensus sibi
vicini puta sonum: multominus potest
percipere obiectum potentiæ magis di
stantis puta intellectus: sed Angelus
obiectum intellectus: quia est immate-
rialis: ergo non potest fieri solutio. Ra-
M tio probat ꝙ nõ potest videri o u̇lo cor
porali, primo, vel secundo, vel tertio
modo: quia quæ sic videt̃ sunt materia
lia non autem probat quin videatur
quarto modo. Secundo: Ná si dicimur
videre angelũ quia videmus corpus ab
illo motu pari ratione diceremur vide
re vaporẽ: quia videmus terręmotum
causatum ab illo. So. nõ est simile quia
apparere motorẽ in suo mobili non

sufficit mouere aliquid. Si enim videa
mus aliquod corpus motum à diabolo:
vt quando exquirũtur furta à malefi-
ciis, & mouetur setatium, aut cribrum,
non propter hoc dicimur videre diabo
lum, aut dicimus diabolum apparere.
Sed requiritur ꝙ tale mobile represen
tet proprietates motoris sic vestis pro
prietates motoris sic vestis pprietates
seu figura vestiti: ꝙ nõ facit terremot⁹ O
respectu vaporis. Vnde in corpore for
mato ab angelo aliquãdo dicitur appa
rere angelus, & aliquando Deus: quia.
s. illud corpus aliquãdo in Deum, ali-
quando in Angelum ducit representã-
do eius conditiones. Vnde Augu. dicit
ꝙ quãdo Deus apparuit prophetis fa-
ctum est mysterio Angelico: sed quia
corp⁹ illud ducebat in cognitionẽ dei:
ideo dicitur deus apparuisse. Tertiò, si
videtur motor in mobili se repræsentã p
te. deitas posset videri in omni creatu-
ra: quia quilibet creatura est à deo mo
ta, & deũ representat: cum sit ei similis.
Sol, dico duo. Primum est ꝙ non dicit
semp motor videri aut appetere eo mo
tor videri aut appetere eo modo quo
angelus in mobili se repræsentet q̃a nõ
dicimur videre patrẽ Socratis latẽtẽ si
videam⁹ filiũ eius ab eo actualiter mo-
tum. Sed tunc quãdo ad se representa- Q
dum est formatũ vt imago: & nõ vt ve
ra res talis qualis videt̃: sicut cũ aer for
mat̃ ad instar humani corporis. Modo
licet qualibet creatura moueatũ deo &
illũ repsentet, & ad illũ representat dũ
sit facta: nõ tñ est sic ad hoc facta, q̃ in
verè illa res quã se esse ptẽdit: sicut la-
pis est, verè lapis, secũdũ est ꝙ secũdũ
Au. i vi. de ci. de oculi btõrũ. poterũt vi
dere ĩcorporalia ẽt deitatẽ: secũdũ. s. th.
j. q. xij. ar. iij. ad secũdũ. s. eo mõ quo vi-
tã viuẽtis videm⁹ viuẽdo opera vitæ.

A Tunc enim intellectus erit peſpicax: diuina gloria, maximè refulgebit in corporibus ideoque ſtatim intellectus apprehendet deitatem viſis corporib⁹: ſicut modo ſtatim apprehendit vitam viuentis: viſo motu eius.

¶ Quæri etiam poteſt circa hoc Euanlium vtrum Deus poſſit facere omne verbum id eſt, omne a nobis intelligile ſiue non implicans cõtradictionem. Vide. j. q. xxv. argum. iij. po. quæſtio. j. ar. i. ii.

B

Feria. vj. poſt. iij. domini. in Aduentu. Quæſtio. v.

QVAERITVR VTRVM credere Deo reuelanti quicquam neceſſario ſit meritorium? Ad hoc autem dico ꝙ ſecundum doctrinam. ſ. Thom. vbique, C præcipuè. xij. q. xviij. & . ij. diſ. xl. & ma. q. ij. Aliquis actus humanus ſecundũ ſpeciem, vel genus conſyderatus eſt indifferens ad bonum, & malum morale: licet habeat naturalem bonitatẽ, inquãtum eſt. Nam ſic actus humani obiectũ includit aliquid rationi cõueniẽs actus eſt bonus, vt miſereri pauperis: & mal⁹ ſi includat aliquid ei repugnans: vt furari: & neuter ſi non includit cõueniẽs D nec repugnans: vt leuare feſtucam de terra: quia oĩs act⁹ habet ſp[ecie]m [a]b [o]bie[cto]: & actus humanus ab obiecto relato ad principium actuum humanorum quod eſt ratio. Sed ſi loquamur de actu ſecundum indiuiduum ſic quemlibet actum particularẽ humanum. i. deliberatum neceſſe eſt eſſe bonum, vel malum moraliter non ſolum ſecundum theologum: ſed etiam ſecundum philoſophum moralem. quia ſi actus fiat quã- E do oportet & vbi oportet: & ſicut oportet: & ſic de aliis circunſtantiis eſt bonus & ſi quid horum deficit eſt malus Eſt autem neceſſarium ꝙ fiat cum omnibus iſtis: aut non fiat: & cõſequenter ꝙ ſit bonus vel malus. Et ſi quis habeat gratiam non poteſt eſſe actus humanus in eo conſyderatus ſecundum indiuiduum qui non ſit peccatum, vel meritum. Nã quicquid ab eo qui hadet charitatem ordinatur in finem alicuius virtutis ordinatur in finem charitatis: & F cõſequenter eſt meritorium: quia ſicut voluntas omnes potentias: ita charitas omnes virtutes mouet ad finem ſuum. Sed omnis actus bon⁹ ordinatur in fine alicuius virtutũ: & cõſequenter eſt meritorius: & ſi ſit malus eſt demeritorius: & ſi ſit malus eſt demeritorius. Habens igitur charitatem meretur comedendo & ludendo ad recreationẽ ſeruato modo temperantiæ & eutrapeliæ. Hec ex. ſ. Tho. vbi. s. Igitur credere ſup G poſita gratia eſt meritorium: cum ſit actus virtutis. & ideo bene dicitur beata virgo quæ credidit domino.

¶ Sed cõtra. Primò, quia ſequitur quod quis ſimul in vno inſtanti merebitur: & peccabit mortaliter poſito ꝙ Socrati reueletur à Deo ſua damnatio. Credẽdo enim merebitur, vt dictũ eſt: & peccabit: quia deſperabit. Solu. Secundũ. ſ. Thom. Deus nulli reuelat ſuam damnationẽ ſed nec reuelare poteſt de po- H tentia ordinata. quod ſi faciat intelligendum eſt ꝙ loquatur comminatorie non ex ſententia. Hæc ille.

¶ Et ſi ponat ꝙ loquatur ex ſentẽtia dico ꝙ ſi talis acceptet Dei iuſtitiam ſecundum quã credit ſe dãnadũ meretur non autem peccat deſperando: quia nõ tenemur ſperare niſi quouſque ſumus dubii de ſalute. Si aũt non acceptet eas

I iam peccabit,& nõ merebitur. Et si ponatur casus quod deus reuelet ex sententia &cũ hoc stet præceptũ de spe. Dico ꝙ casus est impossibilis: quia sequitur ꝙ Deus vellet istũ simul credere cõtradictorias. s. de dãnãdũ,& saluãdũ cum non possit sperare salutem nisi credat se saluandum: Secundò: quia posset aliquis mereri credẽdo falsum: sicut Ezechias credẽdo se moriturũ & niniuitæ se credendo subuertendos: Sed hoc est
K contra, Anse. cur. deus homo. c. xvj. Si vera inquit non fuisset fides mortis Christi nihil profuisset fides mortis Christi nihil profuisset. Sol. Nõ potest sequi: ꝙ quis meratur credẽdo falsum: quia dñs non potest reuelare falsum: Nec illud verbum fuit falsum, morieris. Exech. quia sensus erat mors tua est futura quod fuit verum. Nam aliquid est futurũ eo ipso ꝙ sua causa est disposita vt eueniat: & ita erat de prima mor
L te: quia habebat cãs naturales vt morbum mortalẽ. Et similiter subuersio niniuę erat in sua causa. i. in demeritis niniuitarum. Et ideo dicĩt. ij. de generatione: ꝙ futur⁹ quis incedere non incedet: quia. s, sua incedẽdi causa impediet aut remouebit. Si cũ causa sit duplex. s. prima. i. dei voluntas ac præscientia. & & secunda. i. cœlũ aliæ causæ creatæ. aliquando aliquid est futurũ secũdum
M primã: nõ secũdã. vt iudiciũ generale. Aliquãdo secũdũ secũdã non primã vt mortem Ezechiæ: & subuersionẽ niniue: quia autem est futurũ secundũ primam: semper euenit: nõ autẽ ꝙ secũdũ secũdã ꝙ prima impediri nõ põt sicut secunda. Posito tamẽ ꝙ quis credat falsum vt cũ vetula credit predicatori erranti vt deo: tunc creditur falsum sub rõne veri: & est meritoriũ. Nec est contra Anse. quia illa sunt verba discipuli

quãuis dici etiã possit ꝙ illa fides non profuisset. i. obiectum illius fidei: quia nihil fuisset si fuisset falsum, pro fuisset tamen ipse actus: quia fuisset actus virtutis nobilissimæ id est, fidei.

¶ Quæri etiam põt An Ioannes exultauerit motus ab alio: per accelerationem vsus rationis, Vide. iij. q. xxvj. argu. vj.

Sabbato ante quartam dominicam in Aduentu Quæstio. vj.

QVAERETVR VTRVM is super quem fit verbum Dei per aliquem inspirationẽ, possit esse certus ꝙ à deo sit talis reuelatio Ad hoc aũt dico sic. Ille cui fit aliqua reuelatio occultorũ per visionẽ corporalẽ, vel imaginariã vel intellectualem potest de eius autore, an sit spiritus bonus, vel malus habere coniecturã probabilem. s. si terminetur in lætitia mentali. Hoc enim signum tradunt ferè sancti: sed primo beatus Anto. quantum ego legerim: & deinde. s. Th. iij. q. xxx. ar. iij. ad tertium. Sed hoc signũ est probabile tãtũ, vt dicit sancta Catherina in dialogo edoctã per Christũ de hac re: & est fallax: quia etiã quo ad hoc diabolũs fingit se angelum lucis. Ratio ꝙ hoc sit signũ naturale: quia naturaliter apparitio angelica est nobis horrida: & eam veremur sicut alia animalia verentur cõmuniter hominẽ: quia natura inferior ad præsentiã superioris timet. Sed Angelus malus tanquã superbus hominem in isto timore relinquit: vt ipse appareat magn⁹ vt potẽ qui timeatur ab homine. Bonus aũt tanquã charitate plenus hominẽ confortat: vel lætitiã interius inspirãdo: vel exterius loquen

A quendo, aut se exhibendo familiarem. Incipit vero bonus à timore, & quia reum: nã hoc exigit: & quia vult hominem eleuare, & attẽtiorẽ reddere: ad ꝙ talis perturbatio valet. Malus autẽ incipit ab aliqua lætitia, non repugnante prædicto timori: sicut qua ea quã facit per verba salutando: & per candorẽ vestium, aut lucem, vel huiusmodi: vt mẽtem per inanem gloriam eleuet: aut aut alia causa. Ratio aũt ꝙ hoc signum B sit probabile est: quia talẽ lætitiã mentalẽ diabolus absolutè procurare põt per phãtasmatã læta quæ posset imprimere id est deducere ad phãtasiam per motum spirituum: & etiam posset eam procurare supposito suo fine peruerso. quia ipsam ad illum potest ordinare vt i. mediante tali lætitia ducat hominẽ in errorem. Potest etiam talis de eodem habere coniecturã necessariã & demonstrantiua (vt ita dixerim). i. timorẽ vir C tutis: vt dicit beata Catherina vbi. s̃. & iudicium, vel lumẽ intellectus vt colligitur ex. s. Tho. Ratio horũ est quia si quid est ꝙ diabolus absolutè possit: illud ex suppositione nõ põt si repugnet fini suo quia nullus potest velle ea quę scit repugnare suo volito principali: cuiusmodi est suus finis. Igitur cũ diabolus intendat auertere hominẽ à Deo diabolus nihil potest facere per quod homo semper promoueatur in Deum. D igitur hominem prouocare non potest ad displicentia de peccatis inquantum sunt offensa Dei nec ad amorem virtutis. Et ideo bene dicit. s. Catherina ex doctrina Christi Iesu: quod quando mens post visionem sentit se amore virtutis ampliori succensam, hoc est infallibile signum ꝙ anima à suo sponso visitata sit. Non põt etiam diabolus reuelare aliqua homini cõfortando lumen eius ex suppositione sui finis: licet hoc E possit absolutè: quia intendit homines fallere & inducere in errorem: cui repugnat confortare lumen intellectus. Vnde diabolus manifestat aliqua homini monendo, & ordinando, & phantasmata, & vt dicit san. Tho. in. ij. distinctio. vij. quæstio. j. argumento. ij. etiã illuminando lumine fortior, ipsa phantasmata, vt scilicet inde homo melius sciat dubitare: & inducatur in aliqua quæ diiudicare nesciat: non F autem manifestat confortando: lumen intellectus vt ipse dicit in. j. par. quæstio. iiij. argumen. prima. Et ipse etiã cõcludit. ij. ij. q. clxxi. ar. iij. ꝙ prophetæ licet certi non sint de his quę instinctu quodã. i. per cordis inspirationẽ cognoscunt vtrũ sint à Deo, vel à proprio suo spiritu: tamen de his quę prophetice cognoscunt. i. per manifestam reuelationem, sunt certissimi. quod hic dicit patere: quia inde Abrahã moueba- G tur ad filiũ occidẽdũ ꝙ nõ fecisset nisi fuisset certissimus. Et hoc ideo, quia vt ibi dicitur maior est certitudo, q̃ est ꝑ lumẽ diuinũ, ꝙ q̃ est ꝑ lumẽ naturale. Sed habẽs sciẽtiã: pro certo scit se habere, ergo habens prohetiã per lumẽ diuinum multò magis est cert⁹ se hr̃e. vnde & Aug. dicit. vij. confessio. ꝙ mater sua dicebat discernere se nescio quo sapore: quẽ verbis exprimere nõ poterat ꝗd interesset inter deum reuelantẽ, & ani- H mam suam somniantẽ. ¶ Sed cõtra ꝑdicta: Nã si talis esset certus de aliqua reuelato ꝙ illud esset à deo sciret etiã q̃cunque cogitaret & non deo reuelante esse à suo cogitatione sicut si cognosco certè omnem ciuẽ Bononi. cognosco etiã certè omnẽ non Bononiẽsem, non esse bononiensem. Sed hoc est falsum: quia Grego. super Ezech. dicit ꝙ

I prophetæ ſancti dum aliquando conſu
luntur ex magno vſu prophetandi qui
dam ex ſpiritu ſuo proferunt & ſe hoc
ex prophetiæ ſpiritu dicere ſuſpicãtur.
Et huius exemplum eſt de Natham qui
conſulente Dauid an fabricare deberet
templum domino, dixit quod ſic, quia
dominus cum eo erat vt patet. j. Paral.
c.xvij. Sed tamẽ poſt admonitus à deo
reuocauit. Sol. S. Tho. vbi ſupra dicit
quod verbum Gre. non intelligiť de his
K quæ cognoſcuntur prophetice: ſed quæ
per inſtinctum qui eſt quid imperfectũ
in genere prophetiæ. ¶ Quæri poteſt.
Vtrum baptiſmus Ioannis ſic eſſet ba-
ptiſmus pœnitentiæ quod gratiam con
ferret. Vide. iij. q. xxxviij. arti. iij.

Dominica. iiij. in Aduentu.
Quæſtio. vij.

QVAERITVR VTRVM
Chriſtus debuerit talem ha
L bere conuerſationem extra
deſertum, & ſine aſpero vi-
ctu, & veſtitu vt Ioannes videretur ſan
ctior & chriſtus eſſe. Ad hoc autem di-
co ſub vna concluſione, & vno reſpon-
ſiuo corolario ſic Chriſtus debuit con-
uerſari inter homines ſecundum illud.
Baruch. iiij, Poſt hæc in terris viſus eſt
& cum hominibus conuerſatus eſt. Et
taliter conuerſari vt mediocrem vitam
in cibo, & potu & dormitione & veſtitu
M duceret ſecundum illud præſentis euã
gelii Medius veſtrum ſtetit &c. Nam
quicunq; operatur vt congruit ſuo fini
operatur vt debet quia vna quæq; ope-
ratio & res congruæ debet ſuo fini cum
à fine trahatur ratio eorum quæ ſunt
ad finem ſicut ſecare trahitur ratio qua
re ferra ferrea ſit, & dentata: ſed Chri-
ſtus conuerſando cum hominibus & ta
liter vt dictum eſt conuerſando opera-
batur vt ſuo fini congruebat. Hoc autẽ
patet. Primò quia venit (vt ipſemet di-
cit Lu. iiij.) euangelizare regnum Dei,
& teſtificari veritati diuinorum vt di-
xit ipſe Pilato, ſed hoc facere non po-
tuiſſet ſi ſemper fuiſſet in deſerto: niſi
fortè raro & quo ad paucos. Secundò:
quia venit taliter quærere ouem perdi
tam vt etiam prælatis. & prædicatori-
bus vicem eius gerentibus daret ſeip-
ſum formam ſecundum quam quærere
deberent. Sed hoc conuenienteŕ non fe
ciſſet: niſi quærendo nos ſupra fontem
ſediſſet laſſus ex itinere, ex calore, ex
famæ, ex ſiti, ex anxietate noſtræ ſalu-
tis. vnde ſecundum Chryſo. licet in eo-
dem loco manendo poſſet Chry. homi
nes ad ſe trahere vt eius prædicationẽ
audirent: non tamen hoc fecit præbens
nobis exemplum vt per ambularemus,
& requireremus pereuntes ſicut paſtor
ouem perditam, Tertio quia venit non
ſolum retrahere nos à peccato ſed prin
cipaliter vt induceret nos ad amorem
& amicitiam & familiaritatem cũ deo.
Sed hoc conuenientiſsimè factum eſt
eo familiariter conuerſante, & diſcum-
bente cum peccatoribus: quia vt dicit
Aug. nulla maior ad amorem inuitatio
quam præuenire amantem. Et dicit Am
bro. nihil eſt naturæ tam inſertum quã
diligentem ſe diligere. Quartò: & hæc
eſt ratio S. Th. iij. q. xlix. ar. ij. Nam ve
nit vt eſſet durum & præceptor omniũ
chriſtianorum quem deberent audire,
& ſequi ſecundum illud Eſa. Ecce teſtẽ
populis dedi eum: ducem & præcepto-
rem gentibus. Sed non poteſt eſſe om-
nium dux: niſi cum omnes poſſent inul
tari. Igitur quantum ad exteriorem cõ
uerſationem debuit maioris auſterita-
tis apparere quàm Ioannes & cõſequẽ-
ter Ioannes debuit eſſet magis in opi-
nione

[ſ]ione quàm eſſet Chriſtus & maximè accidentibus aliis quæ dicetur. Sed cõtra præmiſſa. Nam quicunq; eſt Deus decet eum vita ſolitaria: quia ſecundũ philoſophum.j.Pol.qui conuerſatur ſolitariè autem eſt beſtia.ſ.ex ſęuitia: aut deus ſi ex amore contemplandæ veritatis id facit. Vnde dicitur Dan. ij. Exceptis diis quorum non eſt cum hominibus cõuerſatio Sol. Qui non eſt deus purus: ſed eſt etiam homo habẽs ſuam deitatem publicare debet conuerſari, dictum eſt. Secundo. Nam quicunq; habet ducere vitam contemplatiuam habet conuerſare ſolitariè: quia ad hoc maximè confert ſolitudo: ſecundum illud Oſeę.ij. Ducam eam in ſolitudinẽ, & loquar ad cor eius. Sed Chriſtus debuit ducere vitam contemplatiuã quia iſta eſt perfectiſsima ſecundum illud, Maria optimam partẽ elegit Sol. Vita cõtẽplatiua eſt perfectiſsima non ſimpliciter ſed inter vitas (vt ita dicã) ſimplices & puras ſed perfectiſsima ſimpliciter eſt mixta ex cõtemplatiua & practica: quã quis contemplata tradit aliis per prædicationem ducens etiam illos in vitam contemplatiuam. Iſtæ enim præſupponit contemplationis abundantiam: quia tunc perfectum eſt vnum quodque quando poteſt facere ſibi ſimile. Tertiò. Nam quicunque habet initium dare conſiliis, & religionum formam inſtituere: non debet communem vitam ducere: ſed pauperem. Sed chriſtus fuit huiuſmodi. Sol. Sicut dicit S. Tho. in. iij. parte. q. xl. vbi de omnibus iſtis diffusè loquitur Mediocrem vitam in victu & veſtitu ducere poteſt habens, & non habẽs diuitias. Ideo iſta ſimul ſtant Chriſtum dediſſe religionis formam: & non habuiſſe auſteritatem Ioannis. ¶ Quæri etiã poteſt. Vtrum conueniens fuerit Ioannẽ E
baptizare. Vide. iij. q. xxx. viij. i. Et vtrũ chriſtus fuerit ſecundum legem cõuerſatus. Vide. ij. q. xl. ar. iiij.

In vigilia Natiuitatis domini noſtri Ieſu Chriſti Quæſtio. viij.

QVAERITVR VTRVM beata virgo ſic inuenta ſit habens in vtero de ſpiritu- F
ſancto quod filius eius debeat dici de ſpirituſancto conceptus? Ad hoc dico quod ly de: ſicut dicit S. Tho. j. q. xxxix. ar. v. & q. xlj. iij. Primũ: dicit habitudinem conſubſtantialitatis & cauſalitatis materialis: ſicut dicimus cultellum eſſe de ferro. & efficiẽtis: ſicut dicimus filium eſſe de patre. Igitur ſi ly de: dicat principium conſubſtantiatiale materiale: chriſtus eſt conceptus de puriſsimis. B. Mariæ ſanguinibus, G
quia iſta eſt cauſa materialis in conceptione cuiuſlibet de muliere naſcentis: vt patet. iij. q. xxxj. ar. v. & per philoſophum in li. de animalibus. Si verò dicat principium conſubſtantiale effectiuum poteſt dici conceptus de ſpirituſancto ſi conſubſtantialitas referatur ad vnum & cauſalitas ad aliud non autem ſi referatur ad idem. Nam cum in Chriſto concepto ſint duo, ſcilicet diuinũ ſuppoſitum, & corpus ſpirituſſan- H
ctus reſpectu ſuppoſiti habet conſubſtantialitatem cum ſint eiuſdem numero naturæ: & reſpectu corporis effectiuam cauſalitatem: ſed reſpectu ſuppoſiti chriſti non habet rationem cauſalitatis: nec reſpectu corporis habet conſubſtantialitatem. Vnde illud corpus non dicitur de ſpirituſancto: ſed ex ſpirituſancto. ¶ Sed contra. Primò: Nam

I principium actiuum de quo aliquid cõcipitur: in generatione se habet vt semen. Sed spiritussanctus in conceptione christi non se habuit vt semen. Nam dicit Hiero. in exposi. ca. fin. Non sicut quidam sceleratissimi opinantur spiritumsanctum dicimus fuisse pro semine sed potentia & virtute creationis dicimus fuisse apparatum. i. formatum corpus christi. Ergo non debet dici conceptus de spiritusancto. Sol. Hic videtur
K esse diuersitas inter Hiero. & quosdam alios dicentes spiritumsanctum ibi fuisse pro semine: sicut dicit Chryso. super Mat. & Damasce. in. iij. lib. Sed de facili soluitur: quia illi duo loquuntur secundum quod in semine intelligit virtus actiua: quia sic comparant semini Spiritumsanctum vel etiam filium qui est virtus altissimi. Sed Hiero. hoc negat secundum quod in semine intelligitur substantia corporalis quæ in conce
L ptione transmutatur sã sit ministrata à matre. Secundo. Nihil enim vnum formatur de duobus nisi aliquo modo cõmixtis. Si ergo corpus christi quod dicitur formatum de virgine dicatur etiã conceptum de spiritusancto videt facta commixtio spiritusancti, & Mariæ, quã mater ministrauit quod patet falsum. Sol. Sicut dicit Augu. in enchire: non eodem modo dicitur Christus conceptus aut natus de spiritusancto & de
M Maria virgine. quia de Maria virgine materialiter: & de spiritusancto effectiuè est conceptus. Et ideo non habuit hic locum commixtio. Omnia autem hacten⁹ dicta in hac queſtione sunt sententialiter S. Tho. in locis allegatis. vel in. iij. par. q. xxxij. ar. ij. Tertiò. Nam si dicitur conceptus de spiritusancto ratione efficientiæ, & consubstantialitatis: dicitur etiam conceptus de patre, & de seipso quia secundum Augu. in. Trini. indiuisa sunt opera Trinita[tis] scilicet ad extra Sol. Licet tota trin[itas] istam conceptioné operata sit tamen [at]tribuitur spiritusancto triplici rati[one] vt patet. iij. q, xxxij. ar. j. vide ibi, [...] Quartò. Non est conceptus de chari[ta]te, vel de dono ergo nec de spiritu[san]cto. Sol. Negatur consequentia qu[ia li]cet spiritussanctus sit charitas & do[num] tamen ista nõ significantur vt perso[na] subsistés cuius est agere, & esse cau[sam] efficienté consubstantialé. ¶ Queri[tur] potest circa hoc euan. vtrũ spiritussa[n]ctus possit dici pater Christi. vide [...] q. xxxij. arti. iij.

In nocte Natiuitatis Christi.

Quæstio. ix.

QVAERITVR VTRVM Beata virgo secundum te[m]poralem Natiuitatem C[hri]sti posset dici mater Chr[isti]. Ad hoc autem sic respondeo. Beata [vir]go dici potest mater Christi. Tum q[uia] euangelium dicit quia peperit [fi]lium suum primogenitum, & non aliũ q[uam] istum. Tum quia quæcunq; require[ntur] & sufficiunt ad rationé verę matris b[ea]ta virgo habuit & quæcunq; habét a[liæ] matres quæ sunt ministrare materi[am] vnde concipiat filii corpus: & quæ [ad] hoc consequuntur. Potest etiam ma[ter] Dei. Tum quia dicit Damalce. in [lib.] iij. Etheocestros. i. dei genitricem v[ere] & principaliter virginem prædicam[us]. Tum quia hoc asserit in capitulis C[y]rilli. in ephesina synodo cõprobati[s] quod hoc negãs Anathema sit tñ eti[am] quia ex hoc dicit mulier aliqua a[li]cu[ius] ius mater ꝙ eum cõcepit & genuit. S[ed] beata virgo deum concepit & gen[uit] quod. S. Th, iij. par. q. xxxv. arti. iiij.

probat.Omne nomen significãs in concreto aliquam naturam potest supponere pro quęlibet hypostasi illius naturę. Cum igitur vnio incarnationis sit facta in hypostasi:ly deum, supponere potest pro hypostasi habente humanã & diuinam naturam.Et ideo quicquid conuenit diuinæ naturæ,& humanæ illi personæ põt attribui siue secundum quod pro ea supponit nomen significans diuinam naturã siue secundum ꝙ pro eo supponit nomẽ significãs naturã humanam.Concipere,& nasci personę attribuitur & hypostasi secundum illã naturam in qua cõcipitur & nascitur. Cũ igitur in ipso principio cõceptionisꝰ fuerit natura humana assumpta à persona diuina consequẽs est ꝙ verè possit dici deũ esse conceptum & natũ de virgine.Hęc ille formaliter. ¶ Sed contra prædicta primo.Nã Damasc.dicit in.iij.li.Christotocon.i.christi matrẽ virginẽ nõ dicimus.Sol.Nõ negat eã Dama.esse matrem xpi sed dicit ꝙ non dicimus Christothocõ.quia hoc nomẽ inuentũ erat à Nestorio ad abolendũ theotocon.i.Dei matrẽ.Cũ hæreticis enim nec noĩa debemus habere cõia vt dicit Hier. super Oseæ.ij. Secundo Ministrare materiã nõ sufficit ad esse matrem sine actione alioqui lignũ esset mr̃ lecti.Sed B.Maria virgo solũ ministrauit materiã ergo non est mater xpi.So.B.virgo ministrauit materiã aptam vt inde produceret viuẽs eiusdẽ specie secum & locũ cõuenientẽ in vtero & nutrimentũ cõueniẽs fetui. Tertio. Nã quod põt esse erroris occasio nõ est asserendũ. Sed hmõi est. si dicat mr̃ dei quia intelligit mater patris & spiritussancti.Sol.Quidam olim hoc concedebant dicentes ꝙ debet dici mater filii:sed nõ dei.Sed ly deus, licet sit cõe tribus personis & pro qualibet

supponere possit quia signat in cõcreto naturã diuinã:tñ potest locutionem reddere verã per vna persona secundũ quod dicit deus generat sicut etiã dicit homo currit solo Petro currente. vnde simpliciter cõcedit quia est mr̃ de sicut quod Iesus est deus.Nec obst.ꝙ sit prædicatum:& prædicata teneant formaliter quia significat naturã subsistentẽ,& cõsequenter teneri põt supposito tam à parte subiecti quã à parte prædicati: vt dicit S.Th.i.iij.di.iiij.q.ij.ar.ij.ad secundũ.Quartò. Nulla enim mulier est mater alicuius nisi scd̃m naturã quẽ ab ea accepit.Sed filius nõ accepit à virgine naturã diuinã,sed humanã ergo &c. Solu. Quia vna ꝑsona subsistit in vtraque natura cõicat sibi naturæ idiomata sua.i.proprietates vt dicit Dama.vnde sicut Iudæi dicunt crucifixisse dñm gloriæ licet non scd̃m deitatẽ ita & virgo eundem peperit.Et sicut dicimus hominem creasse cœlos ita dicimus Deũ natum de virgine & consequẽter virginem matrẽ dei. ¶ Quæri etiã põt circa hoc euan.Vtrum christus debuerit nasci in Bethlæem & vtrum sine dolore matris. Vide.iij. quæstio. xxxv.articu. vj.&.vij.

E

F

G

In aurora.Quæstio.x.

QVAERITVR VTRVM collatio de qua dicitur virgo erat cõferẽs in corde suo esset dubitatiua?Ad quod dico quod ex ipso verbo euangelistæ dicentis conferens: & non dicentis inquirẽs sumitur huius quæstionis solutio.Nam aliud est comparare alio inquirere: quia inquirere rationem ad aliquam conclusionem est dubitantis, vtrum sit vel non: sed comparare vnum alteri: non est dubitare sed actualiter contemplari quæ ha

H

I habitu sciuntur: si ut si quis per visionem in somnis aliquid vidisset:puta ꝙ sacerdos prædicaret:& deinde illum videret expleri compararet effectum ipsum sue visioni de neutro dubitando. Hoc autem potest fieri cum delectatione maxima:tum quia naturale est animæ nostræ conferre:& propterea tantum delectamur in picturis & representationibus:quia conferimus ista ad ea quorum sunt signa:conferre:autem est
K delectabile cui est naturale:tum q est naturale desyderium quod scitur vno modo puta reuelatione,vt per scripturam:scire per alium:tum etiam quia interdum accrescitur gaudio ꝙ ipse res de quibus est meditatio sunt valde delectabiles.Et ista omnia concurrebant in virgine:& maximè tertium,quia illa erant ei valde grata:tum quia erāt maximè ad honorem dei qui pro seruo filium dederat quem ipse summè ama-
L bat:tum quia erant ad maximam vtilitatem proximi.i.salutem vniuersi:tum quia alia per eum explebantur tanquā per electum à deo est autem sciendū ꝙ secundùm Ori.& sanctos ipsa clarissimè nouerat interpretationem omniū figurarum,& prophetiarum : quia habuit donum sapiētiæ & prophetiæ & omnium gratiarum excellentissimè : Et quia omnia quæ circa christum gerebantur erāt figurata & profetata:in o-
M mnibus maxime lætabatur.Vnde dicit Beda ꝙ cōferebat:quia q̄ acta erāt videbantur cōformia his q̄ agenda legerat.Legerat enim Esa.xj.Exiet virga de radice iesse:& nazereus de radice eius ascendet.Et ex opposito videbat se ex stirpe Dauid ortam. Nazaret de Spiritusancto cōcepisse. Legerat Micheæ. v.Et tu bethlæem ephrata nequaquam parua es in milibus iudà.Ex te eīn egredietur &c.Ex opposito videbat se in betlæem peperisse.Legerat Esa.vij.Ecce virgo concipiet & pariet filium & Et Abac. iij.secundùm.lxx.interpreta. Domine in medio duum anima[illegible] notesceris.Et se virginem nouerat [illegible] filium in pręsepio inter bruta conspiciebat.Legerat multa alia quæ dicti[illegible] compleri videbat.¶ Quæri etiā potest circa hoc euangeliū , Vtrum nati[illegible] christi debuerit manifestari pastoribus ab angelis vel abipso christo:Vide[illegible] quæstio.xxxv.ar.iiij.&.v.& vtrum pri[illegible]mò debuerit manifestari pastor[illegible] Vide.ibid.ar.vj.

In missa maiori. *Quæst[illegible]*

QVAERITVR CIRCA hoc euangelium de quo ci[illegible]ca expositionem multa [illegible]tilia dicenda forent quan[illegible]do hæc propositio sit vera,de qua [illegible] est dubium ꝙ sit vera,scilicet verbu[m] caro factum est?Ad quod sic dico[illegible] verbum diuinum assumpsisset ange[lum] vel colūbā , vel solem vel zephyrum, vel ignem:aut aliam quāuis natura[illegible]cur,& assumere potuit,secundū.S.T[illegible] iij.di.ij.s.de potentia absoluta sicut a[illegible]sumpsit humanitatem diceretur ange[illegible]lus,vel columba,vel sol.zephyrus,[illegible] ignis sicut dicitur homo:quia omnis [illegible]tura in concreto prædicatur de supp[illegible]to habente naturam:siue habeat [illegible] per creationem vt sol:siue per gen[illegible] tionem,vt Sortes:siue per assumptionem [illegible] vt verbum dei habet humanitatē.A[illegible] ter tamen vero dicitur de verbo na[illegible]ra assumpta:& aliter pars naturæ a[illegible]ptæ:quia cum pars nunquàm præd[illegible]tur de toto sicut homo non est anima [illegible] nec est caro animata per animam:na[illegible]ra prædicatur de habente naturam g[illegible]

rasoi.quia natura est totum:sicut humanitas est anima,& corpus pars auté gratia totius per synecdochē. Igitur hec propositio. Verbum est caro: est vera per figuram.i.per synecdochē: sed hæc,Verbum est homo,est vera sine figura.Si tamen per possibile, vel impossibile verbum assumpsisset carnem,vt est pars à talis verbū esset caro sicut modo est homo.Ad quæstionem dico ꝙ hæc propositio, Verbum factū caro,est vera in sensu,in quo est vera illa;verbum est caro.s.per synecdochē:vt sit sensus, Verbum caro factum est.i.factum est homo: dicente Athan. in epistola ad epipha.ꝙ dicere verbum caro factum est:simile est ac si diceretur:homo factus est.Nam quicquid est aliquid & prius non erat illud est factū illud,sicut rex,est factum rex.Sed deus est homo:aliquando prius nō erat homo:ergo factus est homo siue caro.Sed contra prædicta.Primò.Nam si est verbū factus determinat absolutè subiectum aut prædicatū eū sit determinatum:Sed neutrum illorum determinat: quia nec deus qui est subiectum est factus:nec ille homo christo demonstrato est factus:nisi aliquid addatur: quia supponit æternum suppositum, ergo non est vera.So.Neutrum illorum absolutè determinat ratione dicta : sed determinat subiectum non absolutè, sed in ordine ad prædicatum:& importat terminationis circa deum non absolutè: prædicatur deus. Potest etiam determinare totam propositionem , vt sit sensus:factum est vt hæc propositio sit vera.Verbum caro factum est . Secundò. Nam si est factum caro,est caro : sicut qui est factus albus,est albus : sed non est caro.Si dicatur quòd est caro per synecdoché.Contra quia si est ita : melius euangelista dixisset propriè:est factum homo quā impropriè est factum caro.Solu.Affirmo responsionem quia homo dicitur aliquādo caro: sicut Esa. xl.Videbit omnis caro salutare dei. Ad replicam dico quòd solam carnèm nominauit. Primò quia caro fuit verbo ratio apparendi visibiliter.Vnde subditur.Et vidimus gloriam eius.Secundò vt ostenderet per locum à maiori nihil esse in natura hominis, quod verbum non assumpserit.Tertiò ad ostendendū carnis veritatem contra manicheos dicentes,verbum carnem phantasticam assumpsisse . Quartò ad ostendendam pietatem dei. Magnum enim fuisset pietatis sacramentum si deus animam rationalem sibi viciniorē assumpsisset: sed multo maius si passus est corporari idest corpori vniri secundùm illud j.ad Tim.iij.Et manifeste magnum est pietatis sacramentum:quod manifestatum est in carne.Quinto. Nam adhuc est falsa sumpta ibi carne pro homine quia deus esset factus simpliciter:quia cùm homo sit substantia fieri hominē, est fieri simpliciter.So.Fieri hominem est fieri simpliciter:quando simul fit natura humana,& ipsum suppositum in qua est.Modo non sic est hic.quia suppositum verbi eternum est.Vnde simile est deum fieri hominem:sicut Socratem præ existentem paruum quantitate,fieri magnum per incorporationem alimenti,cui anima nouiter communicat suum esse antiquum:sed hoc & omne aliud exemplum non sit omnino simile.¶ Quæri etiam potest vtrū hęc sit vera Caro,vel homo factus est deus Vide.iij.quæstio.xvj.articu.vij.Et vtrū iste homo demonstrato christo,seu verbo incarnato incœperit esse . Vide ibi demarti.ix.

Domin

I *Dominica infra octauas natiuitatis. Quæstio.xij.*

QVAERITVR VTRVM BEAta virgo sic fuerit gladio mortis, aut verbi christum forata, vt possit martyr appellari? Ad quod sic dico ex doctrina sancti Tho.ij.ij.quęst. cxxiiij. Cum dicat Isidorus in libro Etymo.duo esse genera martyrii. Vnũ in aperta passione. Aliud in occulta a-
K nimi virtute: beata virgo non fuit martyr primo modo idest propriè. Nam cũ martyr grecè, latinè dicatur testis: ad perfectam rationem martyrii requiritur vt quis mortem sustineat: in testimonium veritatis fidei christi: qua omnia visibilia propter inuisibilia post ponuntur: siue contenenda proponuntur: quia requiritur vt testificetur opere ita esse: quod non facit plenè quãdiu vitam retinet propter quam omnia a-
L lia sustinentur. Sed beata virgo non sustinuit mortem violentam: vt creditur & supponitur. Fuit autem martyr secũdo modo, & per quandam similitudinẽ. propter immensitatem amoris ad filiũ quem summè dilexit. Tum quia erat filius, tum quia solùs, tum quia benignus & virtuosus, tum quia pulcher, tũ quia cum labore educatus propter fugam egyptiacam, & alia. tum quia deus. Nã grauius fuit tantam animi passionem
M sentire quàm pati pro virtute in corpore cum animi lætitia: sicut martyres faciebant: quia dicebant se in tormentis quasi in pratis, & floribus epulari. Vnde August. in quodam sermone ita dicit. Maria quia mente passa est plus, quàm martyr fuit nimirum: quia eius dilectio amplius fortis quã mors: quoniam mortem christi suam fecit. ¶ Sed contra videtur ꝙ fuerit martyr rectè & propriè: quia dicit Hie. in ser. de assum. Rectè dixerim: dei genitrix virgo & martyr fuit: quamuis in pace vitam finierit. Solut. secundùm. S. Tho. in. ij. ij. & in. iiij. Omnes huiusmodi autoritates sanctorum intelligendæ sunt de martyrio secundùm similitudinem: sicut quòd dixit Grego. Iure plus quàm martyr est: quæ nimio amore vulnerata testis extitit saluatoris: & præ mero-re in animo cruciatum sustinuit passionis. Et quòd dicit Berñ. longè eã plus quàm martyrem censemus: in qua passionis sensum compassionis superauit effectus. Et rursus idem super illod. In plenitudine sanctorum &c. Merito, in plenitudine sanctorum detinquit, in plenitudine sanctorum detentio eius erat, cui nec puritas angelorum, nec fides defuit patriarcharum, nec spiritus prophetarum, nec apostolorum zelus, nec constantia martyrum, nec sobrietas confessorum, nec coniugatorum fœcunditas. ¶ Quærit etiam potest circa hoc euangelium. Vtrum maiores aut minores iudæorum condixerunt huic signo idest christo ex ignorantia: aut certe scienter christum cognoscendo. vide. iij. quæstio. xlvij. articu. v. Et vtrum bonitas morum præcipuè castitas vidualis disponet ad spiritum prophetiæ possidendum. Vide. ij. ij. quæst. clxxj. arti. iiij.

In circuncisione domini.

QVAERITVR VTRVM christus debuerit circuncidi? Et secundo vtrum conuenienter fuerit ei nomen impositum? Et de vtroque vide. iij. quæstio. xxxvij. articul. j. & ij. Et vtrum nos licitè possimus modo circuncidi. De quo vide in iiij. distinctio. j. quæstio. ij. artic. v. quæstio. iij.

In vi

In vigilia Epi. Quæstio.xiij.

QVAERITVR VTRVM christus possit dici nazarenus Ad hoc dico quòd sic. Et hoc conuenientissime. Primo quia nazarenus interpretatur sanctus siue sanctificatus: sed christus dicitur sanctus sanctorum. Dañ.ix.& de seipso dicit Io.ix. Quem pater sanctificauit. Secundò: quia nazarenus interpretatur floridus sed christus dicitur flos secũdùm Hie. sicut beata virgo dicitur virga, secũdũ illud Esa.xl. Egredietur virga de radice iesse:& flos &c. Tertiò quia conceptus est in nazareth & conuersatus ipse & sui parentes vt dicit gloss. Luc.ij.

¶ Sed contra. Primo nam homini cui non conuenit sanctificari idest fieri nõ conuenit esse sanctum: & consequenter nec nazarenum: quod secundùm gloss. interl. interpretatur sanctus, quia quod non potest esse non potest fieri: secundùm philosophum.j.physicorum. sed christo homini non conuenit sanctificari: cum sit principium totius humanæ sanctificationis: quia primum mouens in quolibet ordine est immobile &c. So. Cũ homo fiat sanctus ex sancto dupliciter. s. ex minus sancto magis sanctus & ex ęquè sancto ęquè sanctus: per cõtinuationẽ eiusdem sanctitatis [illegible] cùm etiam homo fiat sanctus ex non sancto dupliciter. s. ex non sancto priuatiuè quando. i. homo est & nõ est sanctus:& negatiuè: quando. s. homo [illegible] est & producitur sanctus: christo cõpatebat fieri sanctũ ex sancto secũdo modo secũdũ aliquos iuxta illud Ioan. xvij. Ego pro eis sanctifico meipsum: [illegible] etiam primo modo idest ex minus [illegible]: non quo ad ipsum habitum gratiæ sanctificantis: sed quo ad merita q̃ sunt effectus gratię: in q̃bus crescebat. E
Et similiter fieri sanctũ ex nõ sancto:
negatiuè inquãtũ homo erat loquẽdo
semper: quia añ primũ instãs in quo
factus est,& sanctus factus est: non erat
sastctus homo:& cõsequẽter factus est
ex non sancto sanctus. nõ aũt priuatiuè:
q̃a nũquã fuit sine sanctitate. ¶ Ad
argumẽtũ dico ꝙ mouẽs primũ simpliciter
est immobile simpliciter: sed primũ
in aliquo genere est immobile in illo
genere: sed nõ simpliciter: sicut primũ F
alterãs. i. cœlũ est immobile secũdũ
alterationẽ: sed tamẽ localiter mouetur.
Similiter christus inquãtũ homo
non est sanctificans simpliciter primũ:
sed deus trinitas. Est vero primum sanctificans
in hoc genere. i. per modum satisfaciẽtis
pro peccato:& quãtũ ad hũc
motũ est immobilis: quia nullus satisfacit
pro peccato eius cũ illud non fecerit:
nec cõtraxerit. Secundò. Nã, cui
nõ cõuenit habere cõtrariũ sanctificationis G
termino. i. gratiæ nõ cõuenit sanctificari
quia generationes ex cõtrariis
fiunt secundũ philosophũ, Sed christo
nõ cõuenit habere tale cõtrariũ: cũ illud
sit patrũ ergo &c. Sol, Generatiões.
i. productiones factæ ab agente naturali
fiũt ex cõtrariis: q̃a nõ agit nisi alterãdo
de qualitate in qualitatẽ. Sed productiões
factæ à deo possunt esse ex cõtradictorio.
i. de nõ ente sicut fecit cœlũ:
nõ ex cõtrario: sed ex cõtradictorio. Et H
similiter facit aliq̃ñ sctũ nõ ex ĩpio: sed
ex nõ sctõ: siue ex negatiõe sanctitatis:
& sic christ' est factus sctũs. Tertiò Nã
si sic debet dici, iõ est: q̃a sic est prophetarũ:
vt colligit̃ ex hoc euangelio. Sed
nullibi ĩ scriptura sic reperit̃ pphetarũ
ergo &c. Sol, Licet hoc nõ fuerit pphetarũ
formaliter sicut virtualiter: q̃a nazarenus:
vt dictum est. interpretatur
sanct

I sanctus & floridus. Christus autem in
scripturis dicitur sanctus & similiter
flos: iuxta illud Cañ.ij. Ego flos campi,
& iuxta illud Esaiæ.xj.& flos &c. Vnde
fortè signanter dicit Euangelista: per
prophetas in plurali. ¶ Quæri etiã po-
test vtrũ conueniens fuerit Ioseph ad-
moneri à Deo per angelum. vel potius
debuerit admoneri à Deo immediate.
Ad quod vide.j.parte.q.xxij.art.iij.

In die Epiphaniæ.

K

Quæstio.xiiij.

QVAERITVR VTRVM
fuerit conueniens magos de
christi natiuitate doceri per
stellam? Ad hoc dico nõ esse
dubium quòd sic: quia hoc ordinauit
Deus qui nihil nisi conuenientissimè
& sapientissimè ordinat: quia Dei per-
fecta sunt opera Deuter.xxxij. Ratio
autem cõuenientiæ est hęc. Nam Deus
L omnia effectiuè mouet, secũdum quòd
eorum natura requirit.i.naturalia per
naturales inclinationes: animalia sen-
tientia per sensibiles appetitus, & ho-
mines rationales per appetitum ratio-
nalẽ cum libertate quadã. Vnde Dio-
ny.dicit quòd ad prouidentiã Dei per-
tinet rerum naturas non destruere, sed
saluare. Sicut autem omnia mouet vt
congruit eis: ita etiam & omnia trahit
secundum modos eis conuenientiores,
M sicut Eustachium venatorem nobilem
traxit per ceruum, Caterinã virginem
elegantissimã, per viam cuiusdam ap-
parentis matrimonii consueti quo ma-
xime solent delectari iuuenculæ. Aug.
vero philosophum & oratorem per sa-
pientiam, & facundiam Ambrosianam.
vnde quia ipse ex sua viscerosa chari-
tate nullum cõuenientem modum tra-
hendi animam prætermittit dicit Esa.

v.cap. Quid vltra debui facere vineæ meæ (.i.populo meo vel cuilibet animæ) & nõ feci? Igitur etiam istos astrologos conuenienter traxit per stellam. Et confirmatur ratio: quia sicut omnis notificatio syllogistica debet esse per notiora. sicut philosophus.j.post.&.j.phys.docet ita quæ fit per aliqua signa vel indicia debet fieri per notiora: & consequenter familiora his quibus aliquid notificatur. Sed viris iustis & sanctis familiare est instrui intrinsecus sancti spiritus instinctu per donũ propheticum. reliquis autem per sensibilia: iudæis autẽ instrui per angelos visibiliter apparẽtes: per quos legem acceperant: vt potet act.vij.& responsa frequenter. Gentibus vero & astrologis maximè familiare erat doceri per sensibilia & maximè astra. Igitur Anna & Symeon iusti ac sancti acceperunt notitiam natiuitatis Christi per instinctum Spiritussancti. Pastores vero iudæi per angelos & gẽtiles astrologi.i.magi per sydera. Sed contra primo: nihil enim abducens homines à Deo in errorem conuenienter fit à Deo: quia ipse vult omnes homines saluos fieri: & ad agnitionem veritatis venire: sed apparitio huius stellæ est huiusmodi quia fauetur his qui dicunt, sydera natiuitatibus hominum dominari, ergo &c. Soluta apparitio nullam causam errãdi dedit nisi his qui veritatem intelligere noluerunt: quia secũdum Aug.cõtra Fau. nulli astrologi constituerunt ita nascentium hominum fata sub stellis: vt aliquam stellarum homine aliquo nato: circuitus sui ordinem reliquisse, & ad eum qui natus est perrexisse asseuerẽt. Si autẽ Deus vellet subtrahere omnẽ causam errandi his, qui volunt errare quorũ.s.ignorantia nõ solum est causa pecca

A peccati sed etiam peccatum subtraheret etiam aliis occasiones addiscendi sicut si subtraxisset apparitionem huius stellæ ignoremus multa quæ scimus. Secundò, Nam omne signum notificatiuum conuenienter alicuius est certè docens in illud. Sed ista stella non certè notificabat natiuitatem Christi futuri regis istis astrologis: tum quia estò quòd prætenderet regem futurum tamē impediri poterat ne regnaret: quia sydera non cogunt homines: tum etiam quia si non posset impediri: tamen non prætendebat eum esse natum in determinato loco cum potuisset mater regis sicut Bethleem: ita & longiorem regionem petiuisse. Tum etiam: quia dato quòd locum determinatū ipsa prætenderet: tamen non prætendebat determinatam personam: quia existens in aere non potest vnum hominem designare si esset inter multos vt poterat esse rex. C Tum quia dato quòd vnum determinate designaret: tamen isti cognoscere non poterant qui stellę naturam ignorabant: cùm eam antea non vidissent: ergo &c. Sol. fuit signum certum determinatæ personæ quantum ad officium regis futuri, sed non fuit signum certum ex se præcisè: sicut sydera signant bella aut morbos: sed gratia annexæ prophetiæ vel inspirationis diuinę. Nō enim isti sunt moti quærere: Christum D præcisè innitentes astrorum peritiæ: cum ista bella de illis non fuerit quas obseruat ars astronomica: sed innitebantur reuelationi diuinæ: vt patuit in expositione Euangelii: & etiam inspirationi diuinæ interiori quæ secūdum Heruecum est quædā inclinatio animæ ad vnum. Non poterat autem impediuisse rex ne regnaret: supposita diuina ordinatione. Et stella prætendebat lacum natiuitatis generalem .i. iudęam E gratia prophetiæ vel inspirationis asserentis quòd apparente tali stella ibi Christus nasceretur: qua inspiratione supposita mater regis nō se poterat absentare. Et licet non prętenderet determinatam personā quo ad substantiam: tamen sperabat in iudæa per aliam viam regis personam inuestigare: sicut & fecerunt. ¶ Quæri etiam potest. Vtrū illa stella fuerit vna de cœlestibus & F vtrum magi cōuenienter ad Christum adorandum venerint. vide autem. iij. q. xxxvj. art. vij. & viij.

Dominica infra octa. Epiphaniæ. Quæstio. xv.

QVAERITVR CIRCA Euangelium: Vtrum Christus audiendo, siue interrogando doctores, vel alios aliquid ab homine didicerit vel ab angelis. Ad quod ex doctrina. S. Tho. iij. q. G art. iij. & iiij. sic respondetur. Non fuit conueniens dignitati Christi vt à quocunq; homine doceretur. Nam in quolibet genere primum mouens non mouetur: secundum illam speciem motus: sicut primum alterans non alteratur. Sed Christus est omnium hominum cōstitutus caput. sic vt ab eo omnes doctrinam veritatis acciperēt. Vnde ipse dicit Ioan. xvj. Ad hoc veni in mundum vt testimonium perhibeam veritati. Nihil etiam didicit ab angelis. H Nam anima humana, sicut media est inter spiritualia, & corporalia: ita duobus modis perfici nata est, scilicet, per scientiam acceptam à sensibilibus: & per inditam impresionē spiritualium substantiarum. Sed anima Christi perfecta est ex sensibilibus quidem per experientiam ad quam lumen angelicum

I non requiritur:& ex impreſsione ſupe-
riori ſuper infuſam immediatè à Deo:
quia ſicut ſupra commune mundum
creaturæ vnita eſt verbo perſonaliter:
ita etiam ſupra eundem repleta eſt gra
tia & ſcientia:non mediantibus angelis
qui ex verbis influentis ſcientiam ac-
ceperunt.¶ Sed contra primam conclu
ſionem.Primò.Nam interrogare, & re-
ſpondere eſt addiſcentis. Sed Chriſtus
iſta inter doctores fecit.ergo &c. Solù.
K ſecundum Orig.ſuper Luc.non inter-
rogabat vt addiſceret, ſed vt erudiret.
Ex vno quippe doctrinæ fonte manat:
& interrogare,& reſpondere ſapienter.
Vnde,& dicitur quòd ſtupebant omnes
qui eum audiebant ſuper prudentia, &
reſponſis eius.Secundò Nam Chriſtus
accipiebat ſcientiam experimentalem
à ſenſibilibus : ergo à fortiori,& ab ho-
minibus quod eſt nobilius:cum in ani-
ma docentis ſpecies intelligibiles ſunt
L in actu:quæ in ſenſibilibus ſunt in po-
tentia. Solu.Addiſcens ab homine non
accipit ſcientiam à ſpeciebus intelligi-
bilibus eius immediatè : ſed medianti-
bus vocibus quæ ſunt conceptionum
intellectualium ſigna:ſicut & creaturæ
conditæ à Deo ſimiliter ſunt ſigna ſa-
pientiæ eius.Vnde ſicut dignius eſt do-
ceri à Deo, quàm ab homine: ita di-
gnius eſt accipere ſcientiam per ſenſi-
biles creaturas, quàm per hominis do-
M ctrinam.Tertiò.Nam quilibet audiens
ſermonẽ ſignificatiuum alicuius quod
neſcit,poteſt illud addiſcere:ſed Chri-
ſtus à principio ſecundum ſcientiam
experimentalem non ſciuit omnia:er-
go &c.Sol.Chriſtus in ſcientia experi-
mentali ſicut in ætate proficiebat. Si-
cut autem ad accipere ſcientiam per
inuentionem:ita & ad accipere per di-
ſciplinã requiritur ætas perfecta. Do-
minus autem nihil fecit ſuæ ætati non
congruens. Igitur audientis doctrinæ
ſermonibus non accommodauit audi-
tum,niſi illo tempore quo poterat per
viam experientiæ talem ſcientiæ gra-
dum attigiſſe. Hæc omnia cum multis
aliis. S.Tho.vbi.ſ.virtualiter. Sed ta-
men cum dicit quòd Chriſtus ab homi-
ne, non didicit videtur intelligendum
de rebus ab homine naturaliter ſcibili-
bus, cuiuſmodi eſt notitiam omnium
naturalium. non autem de his quæ per
ſeipſum naturaliter ſcire nullus poteſt
cuiuſmodi eſt loqui hac vel illa lin-
gua:cum hoc non ſit quid naturale:ſed
ex voluntaria inſtitutione dependens.
Scientia enim experimentali Chriſtus
adiſciebat & proficiebat modo natura-
li quo nõ poterat vt videtur ſcire præ-
dicta. ¶ Sed tamen ſciendum eſt quòd
homo in docendo dupliciter ſe habere
poteſt.ſ.vt doctor : quando.ſ.ex inten-
tione docendi aliquid facit.& vt res
quædam:quando.ſ.ſine intentione do-
cendi aliquid facit, aut dicit vnus alius
addiſcit. Ex iſto ſecundo modo forte
Chriſtus à matre ſua loqui didicit:
quia, ſcilicet, ex bonitate ſuæ phanta-
ſiæ & memoriæ, cùm audiebat nomi-
nari panem, & videbat afferri panem:
& apprehendebat quòd ly panis,panem
ſignificabat, ſiue per cogitatiuam, vt
faciunt alii pueri ante vſum rationis,
ſiue per rationem, cuius vſum ſemper
habuit:vnde antequàm tempus adeſſet
quo virgo mater eum verba formare
doceret iam iſta didiſcerat.

¶ Quæri etiam poteſt. Vtrum gratia
Chriſti fuerit infinita vide.iij.quæſtio.
vij.art.xj. Et vtrum quolibet actu ſuo
Chriſtus proficeret per gratiam,id eſt,
effectum gratiæ ſeu meritum.vide.iij.
diſtinct.xviij.quæſt.j.art.v.

In octaua Epiphaniæ.

Quæstio. xvj.

QVAERITVR VTRVM Ioannes videns Christum, & ei testimonium reddens ipsum vt dicit Ioan. agnum appellauerit cõuenientius quàm aliud animal solitum immolari, cuiusmodi est bos, vitulus, capra, turtur, columba. Ad quod respondetur quòd sic. primò, nam vt patet Nume. xxiiij. agnus erat principale sacrificium: quia licet alia animalia certis temporibus immolarentur: tamen vnum erat quotidianum sacrificium quo immolabatur vnus agnus manè alius vesperè. Sed Christus est principale sacrificium: quia licet sancti passi pro fide ad salutem fidelium conferant: non tamen habent hoc nisi inquantum super oblationem agni quasi oblatio adiuncta principali significato immolatur. Igitur ille agnus Christum significabat qui immolabatur manè & vesperè in signum quòd per Christum habeamus in patria visionem matutinam, & vespertinam, vel in signum quòd ipse sit alpha, & o. Et confirmatur ratio: quia ille agnus inter eius figuras erat expressio respectu passionis Christi: quia erat sine miraculo: & per illum filii Israel sunt liberati ab imperio Pharaonis: sicut per Christum purissimum liberamur ab imperio diaboli. Est autem notandum: quòd hoc testimonium Ioannes reddidit Christo: vt videtur quando ipsum baptizauit: quia vt patet Ioan. j. c. ipse Ioannes non cognoscebat Christum: sed à Deo acceperat signum quòd ipse esset super quem videret descendentẽ columbam: quã vidit descendere in baptismo. Ideo probabile est quòd tunc statim glorificauerit Christum apud suos discipulos quibus eum prædixerat venturum. Secundo propter mansuetudinem. Esaiæ. xxxv. Quasi agnus &c. ¶ Sed contra quanto animal est similius Christo: tanto conuenientius per nomen eius nominatur. Sed vitulus est similior Christo quàm agnus: quia est perfectior: & quãtò aliquid est perfectius est Deo similius. Sol. aliquid dicitur simile alteri duobus modis. Vno modo in repræsentando vt imago. Alio modo in essendo: sicut filius est similis patri. Quanto ergo aliquid est perfectius, est Deo similius in essendo: quia magis appropinquat diuinæ naturæ: sed nõ in repræsentãdo: quia interdum viliora habent proprietates magis expressiuas proprietatum Dei: sicut magis exprimũtur per misericordẽ gallinam, quæ pullos fouet & protegit: quàm per ęquum frementẽ, mordentẽ, & calcitrantẽ, & bella cupientẽ. Sed si instetur: quia etiã filius est similis patri in repræsentãdo. Dico ꝙ verũ est: vnde plus assimilatur quàm imago extẽsiuè: sed tamen imago aliquã plus assimilatur intẽsiuè quantũ ad repræsentationẽ: quia interdũ filius erit dissimilior patri in accidentibus: puta quãtitate, figura, & colore quàm imago. ¶ Quęri etiã põt vtrũ Xp̃s debuerit baptizari baptismo Io. Et vtrũ debuerint tũc cœli apiri. vide. iij. q. xxxix. ar. ij. v.

Domi. j. post octa. Epiphaniæ.

Quæstio. xvij.

QVAERITVR VTRVM iste sponsus fuerit Io. Euang. vel non? Ad hoc autem dico probabiliter & sine præiudicio quòd sic: quòd probo autoritate Augu. super Ioan. in prolog. & in glo. & etiam Hieremii. vt patebit, & Alberti magni su-

I per Ioā.dicendũ ꝙ absque dubio cele-
brior:opinio est ꝙ iste spōsus fuerit Io
annes,& quod sponsa fuerit vna de vir
ginibus deo consecratis:quæ postea cũ
matre Iesu permāserit.Hoc autem est
valde conueniẽs ꝙ Christus statim tā-
tum faueret virginitati vt ipso facto
ostenderet matrimonium non consum
matum gratia eius posse dissolui.suade
tur etiam alia ratione,quia non est ve-
rosimile ꝙ ibi fuisset mater domini ,vt
K patuit in expositione textus.Oppositũ
tamen tenuit Chrys.& Orig,& Victo
rinus.Et arguo pro eis, Primò Nam si
sic est idem sponsus fuisset vocatus ad
proprias;quia vocatus est Iesus , & di-
scipuli eius :inter quos discipulos erat
Ioannes vt videtur:quia ipse cum fra-
tre:sicut & Petrus cum Andræa viden-
tur vocati fuisse ante quàm signum ali-
quod viderẽt:& consequenter ante has
nuptias in quibus fuit primum signũ.
L Et quia inter baptismum post quẽ sta-
tim ferè cœpit congregare discipulos:
& has nuptias ad minus fluxit annus se
cundum .s. Tho.in quo vt idem dicit
discipuli conuersi sunt.Solu.Posset di-
ci quod discipuli fuerunt vocati : quia
fuit vocatum eorum collegium , licet
aliquis de collegio non fuerit vocatus.
i.Io.Secundo quia non est vero simile
ꝙ discipulus vocatus ad statum virgi
tatis à christo voluerit aspicere reiro
M & nubere præcipue iam dilectus.Solu,
potest dici quod non erat adhuc voca-
tus ad perfectum discipulatum sed ad
quandam notitiam & familiaritatem.
Et quod dicitur vocati discipuli ad
nuptias intelligitur : quia vocati sunt
qui discipuli futuri erant , quando ista
scribebantur : licet si tunc quando fue
runt vocati ad nuptias.Sed contra si
fuerunt vocati discipuli futuri oportet
quod haberẽt colligantiam omnes cum
sponso, vel cum aliquo gratia cui vo-
carentur.Non primum quia erāt de di
uersis ciuitatibus.vnde non est vero-
simile sponsum tam pauperẽ ,vt ei de-
ficeret vinum sic à remotis inuitasse.er
go &c.Ergo erat iam discipuli.Solu.
Erāt aliqui vel omnes de collegio apo
stolorum , tunc iam discipuli perfecti.
Tertiò arguitur argumẽto Victorini.
Nā virginitas,inquit,est in carne cor-
ruptibili incorruptionis perpetua me-
ditatio.ergo non est credendum quòd
Ioannes cui de virginitate testimoniũ
perhibetur vnquam in nuptiis consen
serit.Solu.Ad hoc respondet Albert.
Magi.dicens.Est incorruptio secũdum
mentem,& secundum corpus.& secũ-
dum vtrunqne.Virginitas autem quæ
secundum Ambrosi.habet radicem in
mente & ramos in corpore ;primo &
principaliter meditationem habet in
mente , sed meditatio incorruptionis
corporis diuersa est pro ipsorum diuer
sitate.Nam tẽpore non reuelatę gratiæ
quāuis incorruptio corporis desyderarẽ
tamen diuinæ dispensationi committe
tur:sicut etiam beata virgo fecit eo quòd
tunc matrimonium fructificabat gra-
tiæ:quia cũ propagatione seminis,fie-
bat etiam propagatio religionis.Tem
pore autem gratiæ reuelatæ incorru-
ptio corporis tenetur in integritate &
sanctitate:quia verbo castitatis fiebāt
etiam ad gentes propagatio religionis
Et quia matrimonium ante legem &
castitas tempore gratiæ Deo fructifica
bant matrimonio Abrahæ nō præfer-
tur celibatus Ioannis : quia castitatem
quam Io.exhibebat in corpore Abrahā
habuit in habitu,& in mente:&talis in
corruptionis meditatio est virginitas
vbi incorruptio tenẽ in mẽte & incor

ruptio corporis in habitu mentis: quã- uis non sit in corpore. Et quod dicit Victorinus quod non consensit Ioannes incorruptionem corporis intelligendum est de illa corruptione quæ violat habitum continentiæ in mente. Hæc ille. Cuius verba aliqualiter alterauí: quia exemplum videbatur mihi incorrectum. Intendit autem dicere ꝙ quando populus dei crescebat per matrimoniũ sicut in lege nõ repugnabat perfectè virginitati habere in mente desyderium continentiæ si deo placeret: & deinde committere si deo consentiendo in copulam coniugalẽ: quia sic fuit in beata virgine, secundum san. Tho. & vt videtur Albe. Modò autem populus Dei crescit per baptismum: ideo non est simile.

¶ Quæri etiam potest, Vtrum Christus debuerit facere miracula & vtrum cœperit ea facere in nuptiis Vide autẽ iiij. q. xliiij. ar. j. & . iij.

Dominica secunda post octauas Epiphaniæ. Quæstio .xviij.

QVAERITVR VTRVM Christus leprosum sanauerit virtutẽ diuina immediatè vel mediante aliqua virtute creata ad hoc autem dico quod deus tripliciter virtute aliquid operatur. Nam aliqua facit immediatè sua virtute, quæ est sua essentia; sicut creauit cœlum & alias primas creaturas non mediante alia creatura: alioqui in creaturis iret in infinitũ aliqua verò mediãte virtute sua, & virtuteq aiicui creaturę est naturaliter: sicut calefacit sua virtute & mediante calore: cum Deus sit causa omnium effectuũ, & omnium operationũ

E Aliqua vero mediãte sua virtute creata nulli creaturæ naturali: sed existẽte intentionaliter in creatura etiam corporali. eo modo quo motus est in serra à secante sicut iustificat animam per talem virtutem existentem in sacramẽtis. per ea quæ dicit Cap. in. iiij. di. q. j. Igitur virtus diuina sumitur duobus modis. Primò pro essentia diuina: & secundò pro virtute creata influxa à deo creaturę super naturaliter. i. sic ꝙ nulli creaturæ est naturalis. Tunc respõdeo per multas conclusiones. Prima quæcũ- F
que fiunt naturaliter, vel miraculosè fiunt diuina virtute: primo modo id est per diuinam essentiam, quia ipsa cum sit causa omnium causarum: & etiam causa omnium effectuum. Secunda, Non tamen omnia quæ fiunt sola diuina virtute primo modo: sed cum ea concurrit aliquando virtus naturalis & aliquando virtus diuina secũdo mo- G
do. i. creata. Nam actiones rerum naturalium non sunt immediatè à deo solo sed ad ipsis virtutibus naturalibus: vt calefacto à calore probat. s. Tho. iij. s. ca. lxix. & lxx. Actiones enim sacramẽtorum nouæ legis: puta iustificatio anime per gratiam & conuersio panis, & vini in carnem, & sanguinem: similiter fiunt virtute creata immediate: sed nõ naturali: sed diuina secundo modo: vt H
probat idem. iiij. di. j. q. j. ar. iiij. quęst. j. actiones etiam miraculorum factorum per sanctos, aliquando sunt immediatè per aliquam talem virtutem quãdo. s. ex potestate, & non orãdo miracula faciunt sicut. b. Benedictus dissoluit rustisticum loris alligatum aspectu suo tantum modo vt etiam idem dicit pot. q̃. vj. ar. iiij. Deus tamen nõ vtitur talibus virtutibus quasi sine eis omnia effectiuè facere non possit quæcun-

I que per illa efficit:ſed vt creaturas ſibi magis aſsimilet.& magis eiſdē ſuā cōmunicet bonitatem:quia melius eſt aſſimilari deo in duobus.ſ.in eſſe : & in eſſe cauſam alicuius quā in vno tātum ſ.in eſſe Tertia.Aliqua tamen fiunt ſola diuinina virtute primo modo in ſola diuina eſſentia:nulla inſtrumētali virtute concurrente. Hoc enim patet de primis creatis. Et ſicut dicit.ſ.Tho.de ipſa reſurrectiōe noſtra futura ad quā nihil angeli operabantur :licet aliqua

K præcedentia ſint facturi : puta cinerū collectionem,vt idē dicit Quarta Chriſtus omnia ſua miracula.fecit diuina virture vt probat.ſ.Tho.iij.q.xliij.art. i..quia inquit(ſolus deus mutare poteſt ordinē naturæ ꝙ pertinet ad miraculi rationē.Vnde dicit Leo,ad Flauianum Cum in Chriſto ſint duæ naturæ. Vna earum eſt.ſ.diuina quæ fulget miraculis.Altera. ſ.humana quæ ſuccūbit iniuriis.Quinta. Quædam tamen mira-

L cula fecit Chriſtus:vt videtur quibuſdam ſola diuinam virtute ,primo modo ſicut Lazari ſuſcitationem. Quædā vero etiam diuina virtute ſecūdo modo ſicut læproſi huius mundationē : ſic ꝙ à diuinitate deriuabāt ad illā beatā humanitatem virtus effectiua miraculorum qui ei nō erat naturalit Iſta eñ cōcluſio eſt de mente.ſ.Tho.iij.q.xiij. ar.x.vbi dicit animā Chriſti habuiſſe virtutem ad facienda quædam miracula circa corpus ſuū.& in.iij.qō.lxv.ar. iij.ad ſecūdū.vbi ſic dicit,Chriſtus verat ſaluare per mundum non ſolū virtute diuina:ſed per myſterium incarnationis ipſius.Et ideo frequēter in ſanatione infirmorū nō ſola diuina poteſtate vtebatur curanda per modum imperii,ſed etiam aliquid ad humanitatem eius pertinens apponendo.Vnde ſuper illud Lau.iiij.Singulis manus imponēs curabat omnes dicit Cyril. Quāuis ſvt Deus potuiſſet oēs verbo pellere morbos:tangit tamē eos oſtendens propria carnem efficacem rd præſtanda remedia ex.ſ.Tho.Poſſet tamē quis ſine peccato tenere ꝙ in omnibus miraculis Christus vtra que diuina virtute vtebatur:ita ꝙ ab eius deitate:non ſolum ad humanitatem:ſed etiā ad veſtes,& ad alia corpora ei coniuncta deriuatur ſupernaturalis virtus vſque ad rem in qua fiebat miraculum puta vſque ad infernum in ſuſcitatione Lazari:& hoc repente.& ſubito ſicut à ſole in inſtanti diffunditur poſsibiliter vel defecto lucten à cœlo vſque ad terrā:& ab oriente vſque ab occidentem.

¶ Sed contra prædicta Primò.Nam ſi Chriſto fecit miracula virtute diuina in faciendo fuiſſet omnipotens ſicut & illa virtus opꝰ eſt:ſed hoc eſt falſum quia dicit Mat.vj.quod non poterat ibi ſ.in patria ſua villam virtutem facere. So.Illud non intelligitur de potentia eius abſoluta : ſed quia non erat congrum operari miracula inter incredulos:vt dicit.ſ.Tho.iij.qō.xliij. argu.j. ad primum.Vnde ſubditur ibidem.& mirabatur propter incredulitatem eorum . Et hunc modum dicitur Gene. viij.Non celare poterit Abraham quæ geſturus ſum.Et Ge.xix . Non potero facere quicunque donec ingrediaris illuc.Secundo.Nam ſi feciſſet miracula diuina virtute aut poteſtate non oraſſet:quia etiam nec ſancti orant quādo miracula ex poteſtate faciunt ſecundū Grego.Sed hoc eſt falſum : quia orauit in ſuſcitatione Lazari.Ioan.xj.& panum in multiplicatione .Matt.xiiij. Solu.Ad hoc dicit ſan.Tho.vbi . ſ̄. ad ſecundum poſt Chryſoſto.quòd quia de

A de Christo oportebat credi ꝙ à patre sit & quòd ei æqualis sit Christus vtrunque ostendebat: nunc orando: & nunc ex potestate miràcula faciendo. In minoribus quidem vt in panum augmento respiciendo cœlum. Et in maioribus putà relaxatione peccatorum & mortuorum suscitatione: cum potestate operando quod autem Io. xj. dicitur Lazarũ suscitaturus oculos in cœlum leuasse non propter suffragii necessitatem sed propter exemplum hoc
B fecit. Vbi ibi dicit propter populum qui circunstat dixi, vt credant quia tu me misisti. Tertiò Si læprosum mundauit diuina virtute: creata tantum sequitur quod virtus spiritualis esset in corpore. Nam illa virtus agebat in spiritum: puta in animas eas iustificando: quia cum Christus venisset propter animam principaliter secundum. san. Thom. non prius curabat corpora
C quam animas: & consequenter erat spiritualis. quia erat spiritualis. quia vt dicitur in lib. sex principiorum impossibile quod non est corpus puta spiritum: corpore. i. corporali virtute moueri. Solu. Non inconuenit spiritualem virtutem esse in corpore per modum intentionis vel transeuntis. sicut conceptus scriptoris est in calamo aliquomodo. Vide de hoc Capreo. i ij. distin. qõ.
D j. conclusione. iij. & in solutione argumentorum contra ipsam.

¶ Quæri etiam potest vtrum Christus potuerit secundum aliquam scientiam suam aliqua ignorare & consequenter mirari. Vide. iij. quæstio. x. articu. ij. quæstio. argumen. j. quæstio. xij. argumen. j. Et vtrum in inferno erit fletus Vide quolibet septimo quæstione quinta argumento tertio.

Dominica tertia post octauas Epiphaniæ. Quæstio. xix.

QVAERITVR VTRVM vniuersalis ecclesia designata per nauiculam secundum gl. quandocũque sit sic procellis conquassanda vt patiatur naufragiũ. Ad quod dico quod non. Hoc autem patet. Primo per dictum August. in lib. de catho F
lica fide dicentis. Nauicula id est ecclesia Christi in medio mari videlicet mundi diu iactata est fluctibus sed vexata, non dissoluta, aut summersa: quia ille imperauit vento, & mari, qui eidẽ ecclesiæ promisit se vsque ad finem affuturum. Secundo per dictum Ambro. in quodam ser. dicẽtis. Nam ecclesiam debemus accipere in solo huius mundi constitutam quæ & si vndarum fluctibus, aut procefsis sæpe vexetur: sed nũ G
quam potest sustinere naufragium. Patet tertio per illud Matth. xvi. scilicet portæ inferni non præualebũt aduersus eam. Hoc enim non esset verum si aliquãdo vexationibus cõquassata, naufragii dispendia pateret. Patet ex quarto ex ratione. s. Tho. j. ij. q. cvj. arg. vlti. Dicit enim ꝙ cum status mundi possit variari dupliciter. i. secundũ quod stante vna, & eadem lege homines se habent diuersimodè ad illam obseruan- H
dum: & secũdũ diuersam legem. Primo modo sicut status legis veteris diuersimodè fuit mutatus: ita est status nouæ. mutabitur secũdum diuersitatẽ locorũ ac temporum. Non tamen expectãdus est status in quo perfectius habeatur gratia spiritussancti quam habita sit hactenus maxime ab apostolis, qui primitias spiritus acceperunt: & tempore prius & ceteris abundãtius secundum

glo.Roma. viij. Sed secundo modo di-
cit quod huic statui non succedet alius.
Nam statui,inquit,veteris legis succes-
sit status nouæ sicut perfectior imper-
fectiori. Sed nullus status præsentis vi
tæ esse perfectior potest quàm status
nouæ legis quia nihil potest esse vltimo
fini propinquius quàm quod ad illum
immediatè introducit,quod facit noua
lex.Tantò est autem vnum quodq; per
K fectius quantò vltimo fini propinquius
Hæc ille. Patet etiam vltimo testimo-
nio prophetico. Nam Daniel.ij.ca.Da-
niel declarauit Nabuchodonosor expo
nendo significatum statuæ quam vide-
rat rex:& dicit futura esse quatuor re-
gna seu quatuor monarchias.s.regnum
Chaldeorũ,regnum Medorum: & Per-
sarum,& regnum Græcorum: & regnũ
Romanorum. Et deinde subiungit di.
In diebus regnorum illorum suscitabit
L deus regnũ cœli.i.christianitatem, vel
ecclesiam. quod inæternum non dissi-
pabitur:& regnum eius.i.christi (quem
iam nominauerat in suo signo.i. lapide
pretioso sine manibus) populo alteri
non tradetur.Comminuet autem & cõ
sumet vniuersa regna hæc & ipsum sta
bit in æternum secundum quod vidisti
quod de monte abscisus est lapis sine
manibus.i.christus missus de cœlo sine
virili semine & comminuit testẽ & fer
M rum & æs,& argentum,& aurum.Simi
liter etiam cap.vij.iterum describit di-
ctasquatuor monarchias sub figura qua
tuor bestiarum.Deinde dicit filium ho
minis.i.christum accipere à deo regnũ
id est potestatem super christianitatẽ,
& de illo regno subiungit.Potestas eius
potestas æterna quæ non auferetur , &
regnum eius quod non corrumpentur,
scilicet durante ista vita : sed in fine
eius ex duabus prouinciis id est eccle-
sia militante & triumplante,fiet vna id N
est triumphãs quo ad bonos. Intelligo
autem ecclesiam semper duraturá quia
semper in aliqua parte orbis domina-
buntur christiani & in aliqua erit se-
des beati Petri:sicut è conuerso dicitur
Iudæorum regnum & synagoga defe-
cisse:quia non habent dominium: sed
vbiq; addicti sunt seruituti.¶ Sed con-
tra præmissa.Primò.Nam cum defece-
rit fides,hostia:& sacrificium deficit ec-
clesia quia secundum Aug.vbi fides:ibi O
ecclesia.Sed prædicta deficienter: quia
dicitur Danielis.ix.Deficiat hostia,&
sacrificium & erit in templo abomina-
tio desolationis.& vsq; ad consumma-
tionem & finem &c.Sol.dictum Danie.
non videtur intelligi de consummatio
ne mundi,sed Hierusalem.Dato autem
quod loquatur de fine mundi & abom.i
natio sit Antichristus tamen non defi-
ciet fides totaliter.Et si deficiat sacrifi- P
cium altaris in aliquibus terris quas in
uadet,quia christus Lu. xxij. pollicitus
est pastori ecclesiæ suæ.Ego rogaui pro
te Petre vt nõ deficiat fides tua & chri
stus exauditus est pro sua reuerentia
Heb.v.capit. Et hoc in omni oratione:
quia semper pater eum audit : vt dicit
Io.xj. Quia vero Daniel dicit regnum
christi perpetuum,& quia destructa se
de regali regnum videtur destructum
sicut capta Hierusalem destructum est
regnum Iudeorum æstimo quod vsq; Q
ad finem mundi durabit) sedes apostoli
ca:etiam tempore feruidæ persecutio-
nis Antichristi licet tunc multa Chri-
stianorum regna occupabit sicut & Ma
humech fecit quem quidam dicunt fuis
se Antichristum,quorum sententiam li
cet approbare non velim nolo tamen
reprobare : quia multum est mihi ap-
parens. Secundo. Nam Luc.xviij. di-
citur

citur. Verumtamen filius hominis veniens putas fidem inueniet in terra. q. dicat non ergo &c. Sol. Illud non dicitur: quia fides sit omnino defectura, sed propter paucitatem fidelium qui erunt tempore Antichristi. Vel hoc dicitur non propter fidelium paucitatem: sed propter fidei remissionem: quia erit quidem fides in multis: sed & exigua, & tenuis. ¶ Quæri etiam potest vtrum christus conuenienter permutat suos in ventis tentationum ipso dormiente id est sic se habente ac si ignoraret suos tentari. Vide. ij.ij. quæstio. clxv. arti. primo. Et vtrum aliquis timor possit esse naturalis. Vide. j.ij. quæstio. iiij. ar. iij.

Domini. iiij. post octa. epipha. Quæstio. xx.

QVAERITVR VTRVM inimicus homo id est Diabolus dictus homo propter conuenientiam in intelligẽdo possit in agro dei id est, anima humana superseminare zizania hæresum vel non. Respondeo. Ad hæresim quæ in intellectu consistit essentialiter multa requirũtur. Primò sensibile aliquod mouens sensum nostrum: quia omnis nostra cogitatio ortum habet à sensitiua vt patet. j. Poste. & sensitiua à sensibili: vt patet ad sensum. Et secundo à phãtasia quæ est motus factus à sensu, quia necesse est intelligentem phantasmata speculari id est formare phantasmata ex quibus, & in quibus videat rem. Et tertio lumẽ intellectus faciens phantasmata habilia ad imprimendum speciem in intellectu possibilem. Quartò species intelligibilis faciens intellectum in actu inquantum est intellectus licet prius esset in actu inquantum res E quædam quia ipse de se est sicut tabula in qua nihil est scriptum: & est pura potentia in genere intelligibilium & consequenter non potest intelligibiliter agere, scilicet intelligere cum potentia non sit principium agendi: sed actus, seu forma. Quintò requiritur verbum formatũ ab intellectu actuato per speciem intelligibilem: quia etiam Deus non potest intelligere se, vel alia sine verbo & multo minus angelus etiam F intelligendo essentiam suam & multo minus etiam homo. Sextò requiritur iudicium quo verbum simplex de verbo simplici affirmetur, aut negẽt: quia hæresis est credulitas falsi. falsum autem est solum in compositione & diuisione existens propriè. Septimò requiritur obstinatio ex parte voluntatis: quia secundum Augu. & S. Thom. ij.ij. q. xj. arti. ij. si aliqua opinio sit hæretica: & tenẽs eam non sit obstinatus ipse non est hæreticus: & consequenter opi- G nio hæretica non est hæresis sed tamen efficitur hæresis superueniente obstinatione. Diabolus igitur potest seminare hæresim quò ad primum quia vt pater ex dictis feria. iij. post. iij. dominicã Aduentus: potest aliquod & quodcunque sensibile supponere oculis & sensibus nostris. Et similiter quo ad secundum vt ibi patet. Non autem quo ad tertium id est lumen quia licet absolutè possit illud intendere: non tamen ex H suppositione sui finis vt tibi patet. Et probat. s. Thom. j. quæstio. iij. arti. Nec quo ad quartum id est speciem. Nam vt colligitur ex Sanct. Thom. quæstio. xvj. articu. xij. & ij. dist. xix. articu, quinto nec angelus malus, nec bonus potest influere species in intellectum humanum: licet possit vterq; aliqua signa exteriora adhibere quibus homo excita-

I tur ad intelligendum,& possit illustrare, & illuminare species imaginarias. Nec quò ad quintum: quia in libertate nostræ voluntatis est vt hac specie vel ista vtamur: & consequenter vt iudicemus secundum illas, vel non iudicemus. Nec quò ad sextum vt patebit in alia quæstione: quia de voluntate nõ se potest impedire nisi suadendo. Est ergo causa hæresis licet insufficiens. Et hoc potissimè duobus modis. Primo sci
K licet illustrando & ordinando phantasmata, vt homo sciat bene dubitare, & cogitare falsa: quæ tamen diiudicare non possit. Vnde & hac ratione non intendit lumen intellectus sicut posset: nec scilicet homo sciat dissoluere nodos in quos inducit. Et secundo persuadendo firmitatem in falso iudicio eo modo quo & alia vitia voluntati suadet. Sed contra præmissa. Primò. Nullum enim procedens ex libero arbitrio
L seminari potest à Diabolo. Sed huiusmodi sunt hęreses: quia secundum Hie. & habetur.xxiiij.q.iij.in.c.hæresis. Hæresis græcè ab electione dicitur quod scilicet eam sibi vnusquisq; eligat disciplinam: quam putat esse meliorem, ergo &c. So. Negatur minor. quia licet Diabolus non posit super liberũ arbitrium mouendo illud secus suadendo. Vnde dicit Augu.iiij.de Trinita. Diabolus sua subtilitate malignos affectus
M inspirat: & sic superseminant hæreses. ¶Quæri etiam potest vtrum hæretici sint extirpandi per mortem. Vide.ij.ij. q.xj.arti.iij. & vtrum Diabolus possit in voluntate seminare zizaniã odii, & vitiarum mouendo illam effectiuè? Vide prima quæstio.tertia articulo secundo.j. & secunda quæstione nona articulo.sexto tertiæ contra Gene. Capitulo.lxxxviij.

Dominica in Septuagesima.
Quæstio.vxj.

QVAERITVR VTRVM denarius diurnus id est qui pro labore diurno seu diei vnius reddi consueuit, id est deus vel beata visio omnibus laborantibus in vinea domini, sit eiusdem ponderis, ac valoris. Respondeo ex. S. Tho.j.ij.q.v.art.ij.&.iiij.di.xlix. q.iiij. quæstiuncula.ij.colligitur sequens doctrina. Gradus beatitudinis est attendẽdus, secundum gradum perfectionis in operando: quia beatitudo in operatione consistit: Pensatur autem perfectio operationis in qua felicitas consistit ex duobus ex parte scilicet operantis & ex parte obiecti. Vnde philosophus dicit in.x.Et hi.quod perfectissima operatio est altissimæ potentiæ perfectæ habitu nobilissimo: quod est ex parte operantis: & respectu nobilissimi obiecti. Igitur cum in ratione beatitudinis includãtur duo scilicet finis vltimus qui est summum bonum, & eius adeptio, vel fruitio. Vna beatitudo non potest esse maior alia, nec possunt in ea esse gradus ex parte obiecti operationis seu quantum ad ipsum bonũ quod est beatitudinis obiectum: & causa quia illud non est nisi vnum omnino idem id est Deus vel essentia dei potest tamẽ vnus esse beatior ex parte operantium: seu quãtum ad ipsam adeptionem vel fruitionem huiusmodi boni: quia secundũ quod habitus perficiens ad ipsam operationem id est lumen gloriæ erit perfectior in vno quàm in alio erit perfectior operatio, & delectatio maior.

¶Sed contra videtur quod vnus non possit alio esse beatior. Primò. Nam hic dicitur quod acceperunt singulos dena

A denarios: quia scilicet vt dicit Grego. æqualem æternæ vitæ retributionem sortiti sunt. Sol. vnitas denarii significat vnitatem beatitudinis ex parte obiecti sed diuersitas mansionum diuersitatem eiusdem secundum diuersum gradum fruitionis. Secundò. Nam summo non potest esse maius sed beatitudo, est summum bonum, ergo beatitudo vnius non est maior quàm alterius. Sol. est summum bonum inquantum est possessio, siue fruitio summi boni. Tertiò. Nam vel homo non est beatus vel beatitudo non potest esse maior: quia si deest aliquod bonum, quod suppleri possit desyderium hominis non quietatur, si autem nihil deest: non poterit esse maius bonum. Sol. Nulli beato deest aliquod bonum desyderandum: quia habent bonum omnis boni: sed dicitur quis alio beatior ex diuersa eiusdem boni participatione. Beatitu-
C do autem non consistit in gradu haben di Deum: quia cum quocunque habito haberi possit alius nullus esset beatus: sed consistit in habendo seu videndo Deum. Additio autem aliorum bonorum non auget beatitudinem. Vnde dicit Augusti. quinto confessio. Qui te, & alia nouit, non propter illa beatior: sed propter te solum beatus. Hæc omnia ex Sanct. Thom. Ex quibus patet quod
D ille denarius, id est, Deus visus est eiusdem valoris in se: sed non capientibus illum: quia non omnes capiunt eum secundum totum eius valorem: sed secundum plus ac minus. Sed denarius, id est, visio Dei illa in se non est vna omnium: nec eiusdem valoris: sed est vna extrinsecè: quia est de vno obiecto. ¶ Quæri etiam potest vtrum valor istius denarii sit futurus maior post iudicium. Vide quartam distinctio. xlix. quæstione prima articulo quarto quæstiuncula prima. & vtrum laborantes in vinea recipiunt diuersum valarem illius denarii secundum diuersitatem laboris exerciti: vel secundum diuersitatem charitatis, & affectus quo laborent. Vide quarta distinctio. xlix. quæstione prima articulo quarto, quæstiuncula vltima. B

Dominica sexagesima.

Quæstio. xxij. F

QVAERITVR VTRVM Christus qui docendo parabolis & similitudinibus vtebatur debuerit significare diuina per corpora vtilia puta per semen, & seminatorem, & terras, ac spinas, vel per nobilia: puta solem, lunam, astra, & superiores substãtias. Respon. De hoc Sanct. Tho. j. disti ct. xxxiiij. q. ij. articulo secundo sic docet Dio. ij. ca. eccle. hiera. ostendit conuenientius G significari diuina per creaturas viliores quàm per nobiliores. Primò, quia per ista magis occultantur diuina his quibus occultanda sunt id est indignis. Secundò quia modus conuenientissimus significandi diuina est per negationem. Sed viliora magis negantur, & distant à deo, quàm alia. Tertiò, quia nobis datur minor erroris occasio in talibus. Si enim de deo, dicerentur corpora nobiliora per similitudinem H de facili simplices, aliqui vix præter sensibilia aliquid cogitare valentes possent credere illa de eo dici secundum proprietatem, quod non contingit si Deus dicatur vile animal. Inuenitur tamen Deus in scriptura etiam nobilioribus creaturis designat: sicut sole, & stella, & huiusmodi: sed non ita frequentissimè. Sed

con

I contra. Primò, Nam omnis transſumptio nominis ſit per modum ſimilitudinis. Sed in rebus vilibus non ſunt nobiles conditiones ex quibus ſimilitudo ad deum poſsit attendi. ergo ex talibus non debent transſumi nomina ad diuina. Solu. Nihil omnino caret participatione diuinæ bonitatis ideoque ex rebus quantuncunq; viſibilibus poſſunt aſſumi aliquæ conditiones conuenientes ad diuinam. Quædam tamen nomi
K na creaturarum non tantum nominant id quod creatum eſt: ſed etiam defectum culpæ annexum ſicut ly Diabolus nominat naturam deformatam peccato, & ideo talibus nominibus vti nõ poſſumus transſumptiuè ad ſignificanda diuina. Secundo, Nam quantò in aliquibus rebus inuenitur expreſsa Dei ſimilitudo, tantòmagis inde nomina transſumi debent ad ſignificanda diuina. Sed in angelis incorporeis expreſ
L ſior eſt ſimilitudo dei, quàm in corporibus: ergo &c. Sol. cũ in angelis poſsimus conſiderare ipſas earum perfectiones, & modum habendi eas qui conuenit naturæ vel ordini eorum: perfectionum nomina dicuntur de deo propriè & non ſymbolicè, ſicut dicitur ſapiens & iuſtus: ſed nomina exprimentia illũ modum non poſſunt dici de deo propriè, nec etiam metaphoricè quia metaphora ſumenda eſt ex manifeſtis ſen-
M ſui. Et ideo nunquàm inuenimus in ſcriptura deum nominatum cherubin, vel ſeraphim, vel huiuſmodi. Sciendũ eſt tamen ꝙ cùm in vna re ſint diuerſæ proprietates, non incõuenit ſi ex eadem re fiat transſumptio ad contraria: vt deus dicatur leo ratione fortitudinis: & Diabolus ſimiliter dicatur leo, ratione crudelitatis. ¶ Quæri etiam poteſt vtrũ Chriſtus debuerit diuina verum obſcuritate velare. Vide Tho. iij. N
q. ij. ar. iiij. Et vtrum conueniens fuerit chriſtum tantum frequentare parabolas. Vide. j. quæſtio. j. articu. ix. & primo in prologo.

Dominica in quinquageſima. Quæſtio. xxiij.

QVAERITVR VTRVM Chriſtus fuerit occiſus à Iudæis & gentilibus, vt videtur dici in hoc euang. vel O
certè ipſe ſeipſum occiderit, ſpontè ponendo animam ſuam vt videtur ipſe dicere. Ioan. x. ca. Nemo tollit à me animam meam &c. Reſpondes. Ad hoc reſponderi poteſt ex doctrina ſancti Tho. j. quodlib. quæſtio. ij. ar. ij. dicentis ſic, Ad videndum cauſam mortis chriſti qui ſine dubio in cruce mortuus fuit, conſyderandum eſt ꝙ poteſtati eius ſuberat quicquid pertinet ad humanã naturam in chriſto: quod in aliis non contingit: vt. ſ. voluntati eorum ſubiaceat quæ ſunt naturalia: quia ipſe fuit verus deus, & verus homo. Vnde hæc aſsignatur cauſa, quare anima eius ſimul fruebatur, & patiebatur: quia. ſ. eo nolente hoc factum eſt: vt. ſ. à ſuperioribus viribus ad inferiores redundantia non fieret: nec inferiores propter ſuam paſsionem retardarent ſuperiores ab actu ſuo: quod in aliis non contingit Q
propter naturalẽ potẽtiarũ adinuicẽ cõiũctionẽ. Similiter autem in propoſito ſuberat eius voluntati quando natura reſiſteret nocumento illato: & conſequenter mors retardaretur: & quando cederet: ex qua ceſsione ſequitur mors violenta. Vnde eo volente natura reſtitit nocumento illato vſque ad finem plus quàm in aliis poſsit: ita quòd in fine plus multum ſanguinis effuſionem quaſi

A quasi integer viribus clamauit voce magna:& statim eo volente naturæ cessit:& tradidit spiritum: vt se ostenderet dominum naturæ ac vitæ, & mortis. Vnde hoc admirans Centurio dixit. Verè hic homo filius dei erat. Igitur Iudæi ipsum occiderunt: quia intulerunt nocumentum mortiferum:& tamen ipse animam suam posuit & tradidit spiritum:quia quando voluit naturaliter cessit. Sed contra. Nam secundùm hoc ipse fuisset homicida. Solu. Non est cui pandus propter hoc quasi sui homicida:quia cũ corpus sit propter animam. non e conuerso iniuria quidem fit animæ cùm per nocumentum expellitur de corpore contra naturalem suum appetitum. Si tamen anima in sui potestate haberet quando vellet à corpore recedere,& iterum quando vellet aduenire: non esset maioris culpæ si desereret corpus, quàm quòd C habitator deserat domum: licet culpæ sit quòd inde expellatur inuitus. Hæc Sanctus Thomas. ¶ Sed contra istam solutionem. Nam per hoc quòd anima christi habebat in sui potestate reintrare corpus non tollitur quin fuerit à corpore separata in vita:quia separauit se quidem per voluntatem:sed tamen cõtra eius naturalem inclinationem, & contra sensualitatem. Sol. Dico dupliciter. Primò quòd non fit iniuria D animæ si pars eius nobilior idest ratio iudicet bonum egredi corpus, contra inclinationẽ inferioris partis: quia quod animæ est bonum secundùm partem nobiliorem est ei bonum simpliciter. Vnde non est peccatum habitatori si ipsemet deserat domum contra aliquã suam inferiorem inclinationem: licet esset peccatum si alius eum expelleret Secundò quòd licet anima christi potuisset deserere fortè corpus suum sine E cuiuscunque vulneris illatione: tamen hoc non fecit:sed egressa est præualente vulnere per christi voluntatem. christum ergo animam potuisse, quantum pertinet ad hunc passum:est ipsam non voluisse conseruare naturam nisi vsq; ad illud instans. Modo non est propter hoc homicida si miraculum (vt dicam) quod aliquo tempore rationabiliter fecit semper facere non voluit. Sicut nec F esset homicida purus homo qui est infirmus aut vulneratus si non rogat deum, vt sanetur: dummodo non omittat quæ naturaliter fieri possunt.

¶ Quæri etiam potest vtrum conueniens & necessarium fuerit Christum pati pro generis humani salute. Vide tertia quæstio. xlvj. articul. primo Et vtrum conuenienter elegerit Hierosolymam passioni. Vide tertia quæstione xlvj. articu. x.

¶ Feria autem. iiij. in capite ieiunii quęritur. Vtrum ieiunare sit de iure naturæ. ij. ij. q. cxlvij. art. iij. G

Vtrum quis per ieiunium mereatur indignè vitam æternam. i. ij. q. cxiiij. arti. iij. & . ij. di. xxvij.

¶ Feria. v. quæritur sicut dominica. ij. post octa. Epiphaniæ.

Feria. vj. queritur.

Vtrum sit deo gratius amicum, quàm inimicum diligere. ij. ij. quæstione. xxvij art. vij. H

Vtrum oratio debeat esse vocalis. ij. ij. q. lxxxiij. artic. xij.

Sabbato queritur.

Vtrum corpus christi ambulando super aquas habuerit dotem agilitatis. iij. q. xlv. artic. ij.

Vtrum ventus contrarius tribulationũ et tentationum sit appetendus. ij. distinctio. xxj. quæstio. j. articu. iij. iij. q. xlj. ar

I xlj.articu.ij.ad secundum.

Dominica.i.in quadragesima. Quæstio.xxiiij.

QVAERITVR VTRVM quilibet christianus teneatur esse contentus ꝙ ieiunium quadragesimale sit institutum sub præcepto à deo. vel ab ecclesia:& alacrius suscipere tempus quadragesimale quàm tempus nuptiarum
K regis? Respon. Sicut pater per Archi.in ij.parte chronicæ.titu. xij.c.iij.§.xiiij. Quadragesimam (vt dicitur) B.Petrus instituit à.ij.feria post primam eius dominicam.& Grego.à.iiij.fe. cinerum vt conformemur christo in ieiunio.xl. dierum qui & declarauit non solum à carnibus,sed etiam ab ouis & caseo:abstinendum vt patet dist.iiij.c. denique Dico igitur primo quòd quilibet qui potest ieiunare tenetur alacriter alacri
L tate rationis hoc tempus ieiunii compleri quantum ad abstinentiam pertinet. Quilibet enim cui sit aliquod præceptum à deo vel homine, autoritate dei,tenetur illud implere sponte,& cõsequenter alacriter secundùm rationẽ deliberatam:quia Ber.de dispen.& præced.sic dicit. Siue deus,siue homo vicarius dei mandatum quodcunque tradiderit pari obsequendum est cura : pari reuerentia deferendum. Sed de ieiu
M nio.xl.est factum præceptum cuilibet potenti ieiunare post.xxj.annum vt patebit infrà in quæstionibus moralibus. Dico secundò quòd licet quilibet stante præcepto teneatur alacriter illud implere, & velle implere vt dictum est:nullus tamen tenetur esse contentus quòd hoc præceptum sit ab ecclesia promulgatum. Nam ista est differentia inter præcepta dei & ecclesiæ: quòd præcepta dici quilibet tenetur velle esse facta dicente Herueo: quòd quæ deus fecit tenemur velle esse factam:quia præcepta dei sunt de actibus virtutum, quæ omnibus placere debent. Vnde dicit August.super psalmo.lxv. Non est amicus recti: qui si fieri posset mallet quod rectum est nõ iuberi. Secus autem de præceptis ecclesiæ nisi quatenus illa sunt de aliquo de quo est præceptum iuris naturalis. O
quia cum ecclesia de interioribus se nõ intromittat:nisi quatenus habent necessariam.colligationem cum exterioribus:teneor quidem velle facere quod iubet me facere:sed non teneor velle quod ille vult me velle. Vnde præcipere non potest quòd ieiunem hac vel illa intentione. licet præcipere possit quòd ieiunem & consequenter quasi per accidẽs ratione colligationis quod velim ieiunare. Dico tertiò quòd quilibet nihilominus debet gaudere de tali vel consimili præcepto:quia est valde rationabile vt scilicet tempore veris pœniteamus. Isto enim tempore peccauit Adam cùm etiam mundus sit factus secundùm rabbi Moysen scilicet in Martio.quia dicitur. Gene.primo Germinet terra herbam virentem. Vnde Exo.xij.Martius dicitur primus mensis & omnes Astrologi suas calculationes incipiunt ab arietis signo:quod circa medium Martii ingreditur Sol. Rab Q
bi autem Helizer tenet quòd in Septembri:quia dicitur:& facientem semen. Deus enim facit opera perfecta. Sed ecclesia tenet primam opinionem vt dicitur.& est rationabilior:quia non in conuenit deum aliquid fecisse in sui principio imperfectum quod postmodum ipse perfecerit. Et tenent aliqui quòd sit factus.viij.Cal. Aprilis.s.xxv.

Nar

Martii in ęquinoctio.quia.dimisit deus lucem à tenebris.Sed fortè melius dicunt alii: quòd.xiij. Calend. Aprilis idest die viginti Martii. Circa idem etiam tempus christus pro nobis est humanatus,& passus.Et etiam in eodem climate in quo.Adam peccauit vt rationabiliter apparet:quia illud quartum clima in quo est Herusalem secundùm Albe.de natura locorum est temperatissimum.& consequenter in eo est paradisus terrestris.Quid ergo est rationabilius quàm vt eodem tempore pœniteas.Et.xl.diebus secundùm institutionem Grego.vt conformes te capiti.Vel.xxxvj.secundùm institutionem beati Petri vt temporis totius anni decimam soluas.Sed contra.Nam in primo die quadragesimæ ecclesia proponit epistolam Ioel.capitu. secundo in qua hortamur ad ieiunium cum fletu. ergo non est alacriter suscipiendum. ¶Solu. In hoc ieiunio si considereretur sola ratio præcepti & fructus, ieiunii nulla est causa tristitiæ: sed alacriter est explendum.sed si considereretur in ordine ad peccata quæ per illud morrificamus & dolemus:debet esse cum fletu.Vnde si quis esset carens omnino peccato: ieiunare deberet siue dolore rationis:nisi fortè doleret pro peccatis alienis.

¶Quæri etiam potest vtrum fuerit cōueniens christum tentari. vide tertia quæstione quadragesima prima articu. primo Et vtrum Diabolus tentaus superatus ad hore de cætero præsumat alium tentare.vide secunda distinctiōe sexta quæstione prima articu.v.j.quæstio.xliij.arti.v.

Feria.ij.queritur.

Vtrum cum solo originali decedentes comparebunt in iudicio.iiij. distin. xlvij.arti.iiij. E

Vtrum filio magis conueniat iudicare quàm patri.iij.q.lix.ar.j.

Feria.iij.queritur.

Vtrum christus fuerit propheta.iij.q. vij arti.viij.

Vtrum deus spiritualiter inhabitat spirituale templum idest animam iusti. j.q.xliij.arti.iij.

Feria.iiij.queritur.

Vtrum quæcunque prædicit deus semper eueniant.j.quæstio.ix.artic.vj.j. dist.xlvj.& .xlvij. F

Vtrum peccata dimissa redeāt per recidiuum.iiij.dist.xxij.q.j.ar.iij.quæst. lxxxviij.ar.j.

Feria.v.queritur.

Vtrum veri dicipuli christi per gratiā eius liberentur à seruitute peccati. xij.q.cix.art.vij.

Vtrum peccatum mortale semper hominem priuet diuina filiatione.iij. q.lxxxiij.ar.iij. G

Feria.vj. queritur.

Vtrum angelus possit moueri localiter j.q.xliij.art.j.

Vtrum motus angeli in assumpto corpore sit vita.j.q.liij.artic.iij.ij. dist. viij.ar.iiij.

Sabbato queritur.

Vtrum corpus gloriosum videri possit ab oculo non glorioso.iiij. distinct. xl.quæst.vj.

Vtrum lux transfigurationis christi esset a corpore vel ab anima.iij. quæ. xlv.ar.ij. H

Dominica.ij.in quadragesima. Quæstio.xxv

QVAERITVR VTRVM Diabolus obsidens hominē semp ęqualiter eū affligat. vel magis vno tpe quā alio? Resp

I Respondeo, dico Primò quòd diabolus
quo ad vires rationales.i.intellectum,
& voluntatem, non potest aliquo tem-
pore vexare magis, vel minus, vel tan-
tum:nisi exterius proponendo : quia in
has vires non imprimere cùm nō pos-
sit formam imprimere nisi per corpus
naturale : quod in spiritum agere non
potest. Posset tamē absolute augere im-
pressam.i.lumen naturale intellectus:
quod posset suo lumine confortare:sed
K hoc non potest sine supposito à se inten
to : qui est hominis deceptio:quia nul-
lus potest operari sciēter quod suæ in-
tentioni repugnat. Dico secundò quòd
diabolus potest hominem quo ad cor-
pus,& vires naturales,ac sensitiuas ani-
mæ affligere magis vno tempore quàm
in alio. Nam quicunque agit per cor-
pus naturale tanquam per instrumen-
tum:potest aliquando magis, aliquan-
do minus efficaciter operari : secūdum
L quòd passum magis, vel minus dispo-
nitur : quia omne tale corpus præsup-
ponit dispositionē in passuro. Sed dia-
bolus est huiusmodi : quia non potest
aliquam formam imprimere, nisi per
motum localē : vt dicit.S.Tho.j.q.xcj.
art.ij.q.cxiiij.art.iiij.ad secundum.qui
motus non est, nisi corporis naturalis.
Dico tertiò quòd hoc facit quandoque
de facto.quod patet. Primò : quia dici-
tur Matth.xiij.quòd demon ad præce-
M ptum Christi exclamans:& multum.s.
vltra solitum discerpens hominem,ex-
iit ab homine : & factus est sicut mor-
tuus.Et secundò:quia.S.Tho.dicit.j.q.
cxv.art.v.ad primum sic.Demones ma
gis vexant lunaticos in augmento lunę
propter duo. Primò quidem secundum
Hier.& Chry.vt infament Dei creatu-
ram.s.lunam. Secundò,quia cum non
posint operari nisi mediantibus natu-
ralibus virtutibus, vt.s.dictum est, in
suis operibus considerant corporū apti
tudines ad effectus intentos.Manifestū
est autem quòd cerebrum est humidis-
simum omnium partium corporis: vt
dicit Aristo. Et ideo magis subiicitur
operationi lunæ quæ ex sua proprieta
te habet mouere humorem. Et quia in
cerebro perficiūtur vires animales, se-
cundum certa augmenta lunæ pertur-
bant hominis phantasiam : quando ad
hoc considerant cerebrum esse dispo-
sitū.Hæc ille. Dico quartò quòd Deus
hoc rationabiliter ac misericorditer
permittit. quòd patet per dictum.S.
Tho.iij.q.xliiij.art.j.ad quartum:dicē-
tis,Christus docere, & miracula facere
venerat, propter hominum vtilitatem
principaliter quantum ad animæ salu-
tem.Et ideo demones quos eiiciebat ab
hominibus permisit,vel in corpore,vel
in rebus inferre nocumentum:propter
salutem animæ ad hominum.s.instru-
ctionem.sicut Matt.viij.permisit intra-
re porcos.quod secundum Chry.super
Matt.fecit non quasi à demonibus per-
suasus:sed primò vt doceret magnitu-
dinem nocumenti demonum qui ho-
minibus insidiantur. & secundò vt o-
mnes intelligāt quòd nec aduersus por
cos auderent aliquid facere nisi ipse
cōsensisset. Et tertiò vt ostēderet quòd
grauiora in homines illos exercuissent:
nisi misericordia diuina fuissent adiu-
ti. Et propter easdem causas permisit
eum,qui à demonibus liberabatur : ad
horam grauius affligi : à qua tamen af-
flictione eum continuo liberauit. Hæc
ille.¶ Sed contra. Nam si possunt ma-
gis nocere vno tempore quàm alio, est
vel ex parte sua : vel ex parte patien-
tium. Non primum : quia semper ipsi
habent voluntatem nocendi, & pote-
statem

statem æquè intensam: alioqui si intendi, vel remitti posset eorum velle, aut posse: etiam posset corrumpi quod est falsum: cum non possit potentiam perdere: nec mutare voluntatem. Nec secundum: quia cum inferiora corpora subiiciantur eorum voluntati ad nutū: semper possunt actiua applicare passiuis. Nec valet dicere quòd passiua non sunt semper æquè disposita: quia possunt applicare ad nutum ea quæ disponunt Sol. Dico hoc esse ex parte patiētium. Et licet quo ad motum localem obediant eis inferiora corpora ad nutum: tamen hoc intelligitur nisi impediantur ab alio spiritu: puta à superiore angelo, qui inferiorem nō solùm potest impedire ne moueat: sed etiā eum potest ligare, vel etiam ab ipsa anima fortè: quia licet ipsa ordine naturæ sit inferior demone: tamen ex quo humanum corpus est eidem animæ propor-
C tionatum: fortè quòd ipsa anima quando bene corpori dominatur: aliqualiter impedit motū demonis. Quicquid autē sit de hoc: certum est quòd ipsa passiua non sunt æqualiter disposita. Et licet possint ad libitum applicare corpora quæ disponunt passiua: tamen corpora ipsa dispositiua non possunt ad libitum dæmonum etiam applicata disponere: quia eis resistit naturalis virtus quando anima corpori bene denominatur.
D Et forte ista est causa quòd abhorret diabolus rutam in ore obsessi: quia.s. ipsa disponit ad contrarium quàm faciunt dispositiua naturalia quibus vt instrumentis vtitur demon. ¶ Quæri etiam potest: vtrum hominem peccantem mortaliter demon inhabitet per effectum malitiæ secundum essentiam? Vide.iiij.contra. Cap.xviij. &.iij quolibet.q.iij.artic.iij. Et vtrum dæmones vexent filiam chananeæ.i.animam ge- E
nitam ab ecclesia in purgatorio. Vide iiij.dist.xxj.q.j.art.j.quæstiuncula.v.

Feria.ij.queritur.

Vtrum principium rerū sit vnum vel plura.j.q.lxiij.art.j.ij.dist.j.

Vtrum Iudæi tenerētur credere Christo visibilia miracula non facienti quodli.ij.art.vj.

Feria.iij.queritur.

Vtrum magister in Theologia tractās quæstiones curiosas peccet mortaliter. Henricus quodli.ij.q.xvj. F

Vtrum magister docens in mortali peccet mortaliter. S.Thom.iij.quodlib. artic.ix.

Feria.iiij.queritur.

Quid sit sedere ad dextram Dei.iij.q. lvij.art.j.iij.dist.xxij.q.iij.

Vtrum Christus à gentibus debuerit pati.iij.q.xlvij.art.iiij.

¶ Fer.v.quæritur sicut dominica.j.post festum Trinita. G

Feria.vj.queritur.

Vtrum angeli sepiant homines per custodiam.j.q.cxiij.ij.dist.xj.

Vtrum mali quos Deus dicit malè perituros semper malè pereant.ij.ij.q. clxxj.art.vj.

Sabbato queritur.

Vtrum Deus oculo misericordiæ videat peccatorem statim post contritionem antequàm confiteatur. iiij. dist.xvij.art.x.

Vtrum peccator semper resurgat in gratia æquali vel maiori.iij.q.lxxxviij.&.iiij.dist.lxxxj.q.j.art.iij. H

Domi.iij.in quadragesima. Quæstio.xxvj.

QVÆRITVR VTRVM SIT vera consequentia vel conditionalis seu argumentum quo

I vtitur Christus dicẽs. Si in digito Dei
eiicio demonia : profectò venit in vos
regnum Dei.i.regnũ messiæ vel Chri-
sti in lege promissi. Respondeo procul
dubio quòd sic. Et est argumentum ef-
ficacissimum:cùm eo summa veritas &
summa sapientia vtatur. Ratio autem
veritatis eius est duplex. Pro quarum
prima sciendum est. Primò:quòd Chri
stus demones expellebat non solùm à
corpore:sed etiam ab anima:quod pro-
K babat sancta conuersatio eorum quos
liberabat. ¶ Sciendum est secũdò quòd
oportet quemlibet hominem esse super
regno Dei,vel diaboli. & nõ potest sub
vtroque simul esse. Est autem regnum
vtrunque principaliter super animam:
ita quòd ad regnum Dei pertinet qui
est in gratia:etiam si secundum corpus
sit obsessus à demone : & ad regnũ dia-
boli pertinet,qui est in peccato : quan-
tuncunque sit corpore mundus, ac pu-
L rus. Licet autem diabolus superior pos
set demonem à corpore humano depel
lere:non tamen à voluntate:quia solus
Deus in ea operatur : secũdum.S.Tho.
Item quia quilibet diabolus intendit
auersionem humanę voluntatis à Deo.
Nullus ergo potest liberare hominem
à regno diaboli:nisi Deus. Tunc probo
conditionalem Christi. Primò ratione
logicali. Nam ex opposito consequen-
tis infertur oppositum antecedẽtis, sic.
M Non peruenit in vos regnum Dei.i.
ego non sum Messias. ergo non eiicio
demones in digito Dei.i.virtute Spiri-
tussancti à corpore, & anima:à qua nul
lus potest eiicere : nisi Deus. & conse-
quenter nullus homo nisi Messias qui
est Deus. Prætereà oppositum conse-
quentis repugnat antecedenti. Non
enim nam simul non venit regnũ Dei:
& ego eiicio demones eo modo.s.quo

eiicio.i.à corpore,& anima : quia isto
modo nullus eiicit nisi Deus, & nullus
Deus est homo nisi Messias. Et secun-
dò ratione Theologali. Nam quan-
docunq; verum signum aliquid signifi-
cat adesse : ipsum significatũ adest. Sed
si Christus in digito Dei eiiciebat de-
mones modo prædicto:signum Messiæ
significabat illum adesse. quod patet.
Nã diminutio prædicta potestatis dia-
bolicæ ab hominum animabus signum
erat aduentus regni Dei siue Messiæ.
secundum illud Numeri.xliiij. Orietur
stella:quæ scilicet Magos ad Christum
perduxit : & Christum significabat.i.lu-
cem mundi ex Iacob nõ quasi ipsa stel-
la descenderit à Iacob, vel surrexit ab
occidẽte, vbi iacebat regio Iacob.i.Iu-
dæa. sed quia ex Iacob ortum est signi-
ficatum per stellã.i.Christus, vel quia
ipsa stella apparuit orientalibus à par-
te Iudææ : licet versus Iudæam moue-
retur. Et surget virga de Israel, id est,
Christus qui dictus est virga quæ est
instrumentum percussionis & suffra-
gium sustentationis : quia Deus per
Christum attriuit diabolum & susten-
tauit fideles. Et percutiet duces Moab,
i.demones principes idololatrarũ. Igi-
tur tunc aderat signatum. Sed tamen
sciendum est quòd cùm duplex esset
diaboli super homines potestas. Deti-
nendi,scilicet,in inferno,& impugnã-
di. Prima per Christum est sublata to-
taliter quò ad sufficientiam & effica-
ciam : nisi quò ad morientes in morta-
li : respectu quorum est sublata solùm
sufficienter:non efficaciter. Sed secun-
da est solùm debilitata : dum Christus
illum vicit, & hominibus contulit au-
xilia vincendi, & multa, vt sacramen-
ta : & gratiam abundantiorem : & hu-
iusmodi. ¶ Sed contra præmissa. Nam
filii

A filii Iudæorum quicunque sint illi virtute Dei eiiciebant demones: & tamen ex illorum eiectione non sequitur adesse regnum Christi. similiter nec ex eiectione exorcistarum Salomonis. Ergo nec hoc sequitur ex Christi eiectione. Solu. Non est simile de exorcistis Salomonis: propter duo. primò quia expellebant demones solùm à corporibus. Secundò: quia non expellebant eos propria virtute. Et sic de aliis quibuscunque: vel vtraque: vel altera B ratione prædicta. Secundò. Nam Christus maiora fecit, quàm expellere demones: & tamen ex illis non intulit aduenisse regnum Dei: ergo nec ex istis hoc debet inferre. Solu. Primò quidem ex aliis miraculis virtualiter intulit idem: sicut cùm ad discipulos Ioannis interrogantes, Tu es qui venturus es? per miracula virtualiter respõdit quòd sic. Secundò. Dato quòd non intulerit: C tamen illud potuit inferre: quia quædam eius miracula hæc inferebant. vt supra dictum est. ¶ Quæri etiam potest an in demonibus sint principatus, & ordo. Vide. j. q. xcix. art. j. & . ij. Et vtrum Beelzebuth an alius demon superior ligare, & soluere, ac expellere possint inferiorem. Vide. j. vbi. s.

Feria ij. queritur.

Vtrum apertio cœli sit causa terræ nascentium. j. quæstio. lxxxj. artic. ij. & D quæstio. ciiij. artic. j. & . ij. & de po. quæstio. v. artic. ix.

Vtrum Deus possit hominem liberare à lepra peccati. veri. q. xxviij. art. ij. j. ij. q. cix. artic. vij.

Feria. iij. queritur.

Vtrum iudex teneatur iudicare secundum probata & allegata. ij. ij. quæst. lxvij. artic. ij.

Vtrum Deus semper remittat omne peccatum. iij. quæstio, lxvj. artic. iij. E j. ij. quæstio. cxiij.

Feria. iiij. queritur.

Vtrum filius teneatur in omnibus obedire. ij. ij. q. ciiij. art. v.

Vtrum consuetudo possit irritare mandatum Dei. j. ij. q. xcviij. art. iij.

Feria. v. queritur.

Vtrum demones cognouerint Christum esse Deum. iij. q. xxix. art. j.

Vtrum Christus conuenienter miracula fecerit circa hominum sanitates. F iij. q. xliiij. art. iij.

Feria. vj. queritur.

Vtrum aqua Dei. i. felicitas extinguat sitim naturalis desyderii. iij. quæs. c. lxiij. & . j. q. xxvij. art. iiij.

Vtrum Messias aduenerit: vide dominica. x. post festum Trinita.

Sabbato queritur.

Vtrum Christus viuente Iudæi tenerentur seruare legalia adulteram lapidando. j. ij. q. ciij. art. iij. & . iiij. G

Vtrum existẽs in peccato possit alium corripere. ij. ij. q. xxxiij. art. v.

Domi. iij. in quadragesima. Quæstio. xxvij.

QVAERITVR VTRVM fuerit conueniens magis panes, de quibus agitur in Euãgelio, fuisse hordeaceos, an triticeos? Respondeo, non esse dubium conuenientius eos fuisse hordeaceos: H quia summa sapientia nihil nisi conuenientissimè fecit. Sed ratio conuenientiæ multiplex potest assignari. Prima, scilicet, literalis: vt doceret collegium apostolicum, & Christi Discipulos rudioribus cibis debere esse contentos. & Secunda similiter literalis: vt miraculum esset euidentius, & patentius. Illi enim panes debuerunt esse

I sapidißimi vt dicetur: vel simpliciter:
vel in genere suo, id est, panis hordea-
cei. Videtur autem magis discerni sa-
por electus in re insipida, quã in sapi-
da. Et tertia allegorica: quia illi panes
significabant Mosaycam legem fran-
gendam, & multiplicandam, quæ con-
nenientius significatur pane hordea-
ceo quam triticeo: propter anteriora-
legis ædicta, & tegumenta literæ gros-
siora: & quarta anagogica. Nã hi panes
K qui nullo modo Christo absente tantũ
populũ satiare potuissent quẽ satiaue
runt Christo præsente, & benedicente:
significant sensus quinque nostros: qui
dum in via peregrinamur à christo tur
bam desideriorum nostrorũ satiare nõ
possunt quod tamen faciunt præ sente
& benedicente Christo in gloria. Sunt
aũt sensus nostri rudes in genere potẽ-
tiarũ cognoscitiuarũ: sicut panes ordea
cei in genere ciborũ: sed ipse intellect⁹
L est veluti panis triticeus, & electus.
¶ Sed contra. Primò. Nam Christus
in miraculo vini fecit optimum vi-
num, ergò in miraculo panum de-
buit facere optimum panem: quia
panis debet correspondere vino.
¶ Ergo triticeũ ex hordeaceo. So. Non
est simile: quia miraculum vini deser-
uiebat (vt dicit Albertus magnus) iu-
cunditati nubentium: istud autem ne-
cessitati turbarum: & ideo cõueniebat
M aquam mutari in liquorẽ lætificantem
Non autem debuit mutare formam ne
cessitati deseruientẽ: conuertendo hor
deaceum in triticeum: maximè vt dicit
Chry. ne videretur gulæ deseruire: Præ
terea illud miraculum non erat cõuer-
siuum naturarũ: vt illud: sed augmẽtati
uum. In augmẽto aũt debet esse eadem
natura secundũ speciem. Fuerunt tamẽ
isti panes optimi in genere hordeaceo.

rum: ita ꝙ nunquã fuerunt meliores,
& fortè etiam optimi simpliciter. i. me-
liores: etiã triticeis ꝓductis ab arte hu
mana, & si nõ triticeis productis à deo
Secũdo. Nam istud miraculum signi-
ficabat euchariſtiam quæ in tritico cõ-
ficitur. Ergo idem. Sol. Negat cõsequẽ-
tia secundũ Alberi. magnum: quia hoc
miraculum est quidem signum euchari
stiæ sed remotum: & ideo non habuit
expressam similitudinem in materia.
¶ Quæri etiam potest Vtrũ repugnet
perfectioni religionis habere pecunias
in communi vnde posſint emi panes, &
necessaria pro religiosis de collegio vt
aliis indigentibus sicut habuerunt apo
stoli vt ex multis colligitur. Vide. iij.
q, clxxxviij. ar. vij. Et vtrum Christo
conueniret orare sicut legitur aliquan
do in benedictione panũ fecisse. Vide.
iij. q. xxj. ar. j. iij. dist. svij. ar. iij. quæstiũ
cula prima. Est autem notandũ pro hac
quæstiuncula: & pro aliis ꝙ licet quan
doque in eis sit doctrina. s. Tho. eam tã
non allegaui. quia verba alteraui, aut
aliqua super addidi. Licet autem multe
earum sint Ioannis de turre cremata:
tamen eum similiter nõ allegaui: quia
nihil ferè dixi eo modo quo ille dixit.
Feria. ij. quæritur de simonia ad libi-
tum. ij. ij. q. c. & . iiij. dist. xxv,

Feria. iij. quæritur.

Vtrum christus aliquid ab homine didi
dicerit: vide dominica in octa. Epi-
phaniæ.
Quæ sit ratio & figura omnium festo-
rum veteris testamenti. j. ij. q. cij. ar.
gu. iiij. x.

Feria. iiij. quæritur.

Vtrum homo posſit operari apera bo-
na in nocte. j. post mortẽ. iij. qõ. viij.
ar. j. iij. dis. xviij. argu. ij.
Vtrum Deum adorare corde vel cor-
pore

A pore sit res deo valde grata, iij. dist. ix. arti. x.

Feria. v. quæritur.

Vtrum Deus possit rem corruptam eandem numero reparare. iiij. dist. xliiij. argu. j.

Vtrum idem numero surrexerit iste adulescens, & si cutnos resurgemus, iiij. dist. xliiij. argu. j.

Feria. vj. quæritur.

Vtrum passionum turbatio fuerit in B Christo. iij. di. xv. & iij. distin. xlvj. argu. vj.

Vtrum omnis Christi oratio sit exaudita. iij. dist. xvij. iij. dist. xxj. arg. iiij.

Sabbato quæritur.

Vtrum pater mittat filium inquantum est æqualis patri id est Deus. j. q. xliiij. ar. j. primo. di. v.

Vtrum homo naturaliter scire possit vnde sit Christus. j. generationē eius j. q. xxxij. arti. j. C

Dominica de paßione Quæstio. xxviij.

QVAERITVR VTRVM melius dixerit antequā Abraham fieret ego sum: quā si dixisset: ego fui vel fueram? Ad quod ex. S. Tho. j. di. viij. q. ij. arti. iij. sic respōdetur. Ratio nostra nō pōt formare enūtiationes nisi per verba tēporalia. Nam D de aliquo non pōt fieri enuntiatio nisi secundū ꝙ cadit in cognitione. Sed cū omne cognoscēs secūdū hoc cognoscat per modū suum: rationi nostræ in statu viæ est generale accipere cū tēpore: quia eius cognitio causatur à sensibilibus quæ in tēpore sunt. Vnde etiā enūtians de deo licet intelligat ipsum esse supra omne tēpus: cogitur tñ verbis tēporalibus vti: nec tamē fallò enuntiat: quia esse diuinū habet in se omne esse E quantū ad id quod perfectionis est in omnibus. Et ideo enūtiamus de eo omnium tēporum verba propter id quod nulli tēpori deest: & quicquid perfectionis est in omnibus tēporibus ipse habet Sed inter alia presens per prius deo cōuenit inquantū nō implicat successionem: nec aliquid habet de nō esse inclusum, dicūtur tamen de deo, & alia secūdum id quod perfectionis est in eis: & non ratione successiōis, vel alterius defectus. ¶ Sed contra videtur quod maximè de eo dicatur præteritū. Nam di- F uinum esse est perfectum. Sed præteritum inter alia maximè sonat perfectionem. Solu. Dicitur de eo præteritum ratione perfectionis: & quia nō est nouū secundū ipse deus præteritis nō defuit. Aliquādo tamē perfectio per præsens magis quā per præteritū designatur scilicet perfectio eorum quorum esse consistit in permanendo: quia in hoc, quod G sunt, habent perfectionem: & pręteritū dicitur secūdū recessum ab esse aliquādo autē magis per præteritū quā per præsens. s. perfectio eorū quorū esse est in fieri: quorum. s. perfectio non est nisi quādo venitur ad terminū: vt sunt motus, & huiusmodi sucessiua. Vnde in diuinis quæ dicuntur per modū permanentis, verius significantur per præsens vt deus est bonus: sed per præteritū ea quæ significantur per modū actus: si- H cut dicit Grego. ꝙ magis propriè dicitur filius natus, quā nasci. Secūdo videtur etiā ꝙ præteritum imperfectū quia Ioannes in principio sui euangelij altissimè de deo locutus vtitur eo ad significandam diuinam ęternitatem dicens. In principio erat verbū. Sol. Magis propriè de eo dicitur quantum ad aliquid quā pręteritū perfectum: quia termi

terminationẽ non includit ſicut pręter
itum perfectũ Nã licet in his quæ dicũ
tur per modũ actus verius dicatur præ-
teritum perfectũ:quia.ſ.horũ perfectio
ſignificari nõ poteſt niſi ex termino:ta-
men quę ſignificãtur nõ per modũ ope
rationis:verius ſignificantur per imper
fectum:quia horũ perfectio nõ depen-
dea à termino. Tertiò videtur quòd fu
turum Nã diuina eſſentia maximè di-
X ſtat à defectu. Sed futurũ inter alia eſt
remotũ à deficiẽdo. Sol. Maximè remo
uetur à diuina prædicatione futurum:
quia nondũ eſt niſi in potẽtie:tamẽ ab-
iecta imperfectione dicitur ſecundũ id
quod imperfectionis eſt in ipſo.i. ſecun
dumquòd lõgè diſtat à deficiendo. Hęc
omnia s. Tho. Ex quibus patet ꝙ chri-
ſtus benedicere potuiſſet ego ero:& me
lius, ego fui:& adhuc melius,ego erant
& optime,ego ſum. ¶ Quæri etiã po-
L teſt. Vtrum in chriſtũ cadere potuerit
peccatũ vide.iij.q.xv.arti.j.&.ij.ſiue.Et
vtrũ aliquis poſsit ſcire ſe audire ver-
ba dei ſiue eſſe à deo per gratiam: vide
j.ij.q.cxij.arg.vlti.veri.q.x.arg.x.

Feria.ij.quæritur.

Vtrum homo naturaliter ire poſsit vbi
eſt chriſtus.ideſt ad viſionem deita-
tis.j.q.xij.arg.iiij.
Vtrum omnis faciens quod in ſe eſt cre
dendo in Chriſtum acquirat gratiã.
M ſan.Tho.ij.di.xxviij.arg.iiij.

Feria.iij.quæritur.

Vtrũ exẽplo Chriſti liceat chriſtianis
declinare perſecutiones.ij.ij. qõne.
clxxxv.arg.v.
Vtrũ peccet qui timore ductus ſuam fi
dem non profitetur.ij.ij.q.iiij. ar.ij.

Feria.iiij.quæritur.

Vtrũ miracula Chriſti oſtenderint eũ
eſſe deũ.vide dominica.iij.ĩ aduẽtu.
Vtrũ vna diuina perſona ſit in alia.j.q.
xlij.arg.v.

Feria.v.quæritur.

Vtrum amor ſit cauſa remiſsionis pec-
catorum.j.ij.q.cix.arg.vij.
Vtrũ chriſtus potuerit peccatã remitte
re inquãtum homo ſine ſacramentis
iij.diſt.x.q.j.arg.j.

Feria.vj.quæritur.

Vtrum expediẽs fuerit filium dei mo-
ri.iii.di,xx.q.1.ar.iii.iii.q.q.xlv.ar-
gu.ij.
Vtrum mali poſsit eſſe prophetæ.ii.ii
q.clxxii.ar.iiii.

Sabbato quæritur.

Vtrum chriſtus habeat poteſtatem ſu-
per omnes homines.iii q. viii.ar.
ii.&.iii.
Vtrum vera felicitas ſit ſolum in co-
gnitione diuina.i.ii.quæ.iiii.diſtin
xlvii.

Dominica in Ramis.

Quæſtio. xxix.

QVAERITVR VTRVM
cõuenienter xp̃s Hieruſalẽ
cũ tãta gloria intrauerit mo
riturus. Reſpõdeo. Hoc euã-
geliũ ſicut legitur in aduẽtu ſecũdum
quãdã ſimilitudinẽ & adaptationẽ:ita
legitur hodie ad literã:quia tali die cõ-
tigit hiſtoria quæ in eo narratur. Et cõ
ueniẽtiſsime Chriſtus vadẽs ad mortẽ
p quã acqreret ſibi pricipatũ & regnũ
portata cruce ſuper humerũ ſuũ tali et
regalẽ ciuitatẽ intrauit,qualiter in tan
cto hoc euãgelio narratur:ꝙ patet diſ-
currẽdo p ſingulas circũſtãtias huius
ingreſſus. Primo.ſ.quãtũ ad hoc ꝙ vo-
luit ipſe ire in hieruſalẽ tali die. Cõue
niẽs eñ erat paſſurũ ꝓpinquare loco
paſsiõis:vt oñderet ſe ſpõte pati.& tali
die appropinquãte.i.añ qnq; dies pa-
ſchæ:ſecũdũ Bed.vt ſe oñderet eſſe quẽ
figu

figurabat agnus imaculat°: quo dei populus liberat° est ab iperio Pharaonis: qui ante quinque dies paschæ. i. decimo die mésis primi: segregabatur à grege: & inferebatur ciuitati in qua erat immolãdus. Secũdo quãtũ ad hoc quod rex voluit appellari. Per hoc eñ voluit vt quisque eruditus hũc etiã intelligeret qué olim Zacha. ix. c. sic hierosolymã venturũ prophetauerat dicés. Dicite filiæ syon. i. Hierusalé. Ecce rex tuus &c. vbi dicit Albertus magnus: ꝙ Christus describibur ab octo. Primò at euidentia veniétis: quia dicitur. Ecce. Esa. xl. Videbit omnis caro salutare dei nostri. Secundò à dignitate potestatis: ibi rex. Esa. ix. Dominus legifer noster dominus rex noster. Tertiò à connaturalitate hominis: quia tuus Esa. ix. Paruulus natus est nobis. Quartò à propinquitate amoris: quia venit. Prouer. viij. Delitiæ meæ esse cũ filijs hominũ. Quintò ab vtilitate operis: quia tibi. i. ad vtilitaté tuã Sexto à bono habitu cordis: quia mansuetus. Mat. xj. Discite à me &c. Septimò aquietate regiminis: quia sedés Esa. xvj. Præparabitur in misericordia soliũ eius. Vel ab humilitate et simplicitate cõuersationis: quia sedens super asinã: ecce humilitaté. & pullũ filium subiugalis: ecce simplicitaté. Tertiò in quãtũ voluit sibi exhiberi signa lætitiæ per vestes stratas, & ramos cæsos: & voces exaltabũdas: quia & Zacharias prædixerat ꝙ in eius aduentu ciuitas Hierusalé exultare ac letari debebat. ¶ Sed cõtra primo: quia multoties alias venerat Hierusalé: & nunquã sic intrauit. ergo nec modo debebat sic intrare vt videtur. Solu. Nũquã ante intrauit quasi acceptus regiũ sceptrũ, & regiã coronã: nisi mõ quãdo venerat tenere sceptrũ arũdineũ: & spineam corona-
nam: & inire bellũ aduersus inimicum: E
quem sua propria morte, & suo cruore prostrauit. Et ideo nũc solũ intrauit vt rex. Secũdò, Nã qui olim regalé honorem refutauit: vt patet Io. vj. nũc nõ debet illũ acceptare: quia videretur instabilis: & vel tũc malè refutasse: vel nunc male acceptare. Nã si bonũ erat eũ esse regẽ malè refutauit si non erat bonum, malè acceptauit. So. Christus quia erat
ordinatus rex à deo patre secũdũ spũa F
le regnũ: nõ debuit aceptare regnũ terrenũ ab hõibus idõ bene illud refutauit. Debuit tamẽ adeo acceptare spũale: & cõsequẽter ab hõibus acceptare, nõ quidem regnum tale; quia illud dare non poterant, sed regias laudes ad nostram vtilitatem, & suã gloriã: quã tamẽ gloriam etiam in nostrã vtilitaté. referebat. Neque enim Deus vult laudari a nobis: nisi quia hoc est nobis: bo-
num: secundum illud Esaias capitu. G
xlviij. laude mea infrenabo tene inter eas. ¶ Quæri etiamnum potest sicut quæsitum est dominica prima in aduentu.

In die. S. paschæ de integritate resurrectio. Christi. Quæstio. xxx.

CIRCA INTEGRITA-
tem resurrectionis Christi H
de qua in lectione paschalis Euangelij est pertractatum multa restant: discutienda quo ad prætiosum & electum Iesu: christi sanguinem magnum nostræ salutis pretium. Primo enim quæritur. Vtrum ille sanguis quem Christus in resurrectione reassompsit, & in passione, vt fuderat fuerit in triduo mortis eius à deitate sua separatus. Et posito quod non

I Quæritur secundò: vtrum repugnet fidei aliquid de vero & naturali sanguine christi reperiri in terra de facto. Et posito quod non. Quæritur tertiò vtrũ illudmet repugnet doctrinæ. San. Th. Et posito quòd non. Quæritur quartò. vtrum sustineri posit quod in terra sit de sanguine, & aqua lateris Christi. Et posito quod sic. Quæritur quinto: qua adoratione talis sanguis sit venerandus vtrum scilicet latria aut non.

K ¶ Quantum igitur ad primam quæstionem (quia ipsa fuit olim coram Pio secundo pontificè maximo agitata.) primò volo eam quæ verè & catholicè circa hoc sunt scripta recitare: & deinde ad declarationem eorum superaddere quædam pauca. Tres itaq; sacræ pagine professores in tota religione prædicatorum vita, & doctrina celeberrimi: qui de hac re ex obedientia sui ordinis coram dicto pontifice disputauerunt

L mandante eodem quæ in disputatione dixerant: scripturę mandarunt in hunc modum. Ex mandato sanctitatis vestrę beatissime pater nos tres fratres frater Iacobus de brixia, frater Gabriel de barchinona, & frater Vercellinus de vercellis: omnes minimi theologi professores: & ordinis prædicatorum missi per generalem ordinis nostri ad. s. vestram pro causa benedicti sanguinis saluatoris nostri Iesu christi effusi in die

M Parascęues: redegimus in scriptis autoritates omnes & rationes, quas in præsentia. v. superioribus diebus verbo protulimus. Protestamur autem primò quod omnia nostra dicta subiicimus correctioni. s. v. cui semper intẽdimus adhærerę. Et secũdo quod non intendimus loqui de totalitate sanguinis effusi in die parasceues: vtrum scilicet totum christus in resurrectione assumpserit vel non totum: nec de sanguine N

circuncisionis vel aqua lateris Christi, aut similibus sed de sanguine effuso in die passionis & reassumpto in die resurrectionis. Vtrum scilicet tali in triduo mortis Christi diuinitas verbi fuerit vnita personaliter. Accipimus autem pro fundamento hanc regulam quod in solutione huius dubitationis, & similium pertinentium ad fidem non debemus vti nisi textibus sacrarum literarũ

aut sanctorum autoritatibus aut ratio- O

nibus ex sacris literis sumptis: quæ regula habetur ex Dio. ij. c. de diuinis no. Accipientes tanquam regulam famosissimam veritatis in eloquiis posita custodire non multiplicata id est, nihil addentes vt exponit Linconiensis & S. Thom. non minorata id est, secundum eosdem nihil delentes: & inconuersibilia. id est non peruersè exponentes. Vnde super illud Leui. vl. Omnis æstimatio siclo sanctuarii ponderabitur: dicit P

glo. Omnis diffinitio sanctis fiat ponderibus de sacra scriptura venientibus. In quæstione igitur hac tria faciemus. Primò enim nostram positionem probabimus: & Secundo improbabimus alienam. & Tertio refellemus responsiones alterius partis ad rationes & autoritates nostræ positionis. ¶ Quantum igitur ad primum probabimus duas cõclusiones: quarum. Prima est quod prædicto sanguini de quo loquimur ante- Q

quam effunderetur dum adhuc esset in corpore christi diuinitas erat personaliter vnita. Quam quia pars aduersa concedit: breuiter expedimus autoritate Dama. lib. iij. cap. secundo dicentis. Omni humanæ naturæ vnitam dicimus omnem diuinitatem substantiam. In nullo enim eorum quæ plantauit in nostra natura Deus verbum

ab

ab initio plasmans nos defecit, sed assumpsit: corpus & animam rationalem & intellectualem & eorum idiomata. Totum enim me totus assumpsit: & totus toti vnitus est vt toti mihi salutem gratificet. Quod enim in assumptum non curabile. In hoc autem quod dicit totum enim &c. significans quod filius dei omnibus vnitus est quæ assumpsit: excluditur cauillatio qua quis posset dicere sanguinē quidem ab eo esse assumptum in natura humana: iuxta illud Hæb.ij. Pueri id est apostoli, & fideles: communicauerunt carni & sanguini, & ipse similiter participauit eisdem sed tamen non fuit verbo vnitus quasi non sit necesse omnia ab eo assumpta ei esse personaliter vnita. In hoc etiam quod dicit omnia assumpta quæ sunt plantata in nostra natura non specificans nisi de anima & corpore manifeste: implicitè includit sanguinem quia significat omnia pertinentia ad corpus Dicit autem ipse. ij. lib. cap. xvj. Corpara animalium constant ex quatuor humoribus. Probatur etiam autoritate Leonis papæ in ser. viij. de nati. qui incipit. Cum semper dicentis vtrique naturæ in suis proprietatibus permanentis tanta est vnitatis sancta communio vt quicquid ibi est deitatis non sit ab humanitate disiunctum quicquid autē est hominis non sit à deitate diuisum. ¶ Secunda autem cōclusio etiam quod prædicto sanguini in triduo quoq; fuit effusus diuinitas fuit vnita personaliter. Quam quia non potest naturali ratione probari eo quod ex mera Dei voluntate dependeat: nō intendimus probare nisi per canonem, vel expositiones sanctorum de canone vel rationes ex canone sumptas. Aliter enim periculosum est in hac materia aliquid asserere, vel negare. Licet autē ipsa in canone testamēti noui explicite non habeatur tñ quædā sunt quæ iudicio nostro non possunt bene intelligi: nisi in hoc significato. Idem autem est de processione Spiritussancti & vnione deitatis ad corpus & animam christi in triduo quæ habentur quidem in scriptura sed tamen non explicite. Probatur igitur. Primò ex canone sic. Emundare conscientias vel emundare à peccato attribuitur sanguini Christi iuxta illud. j. Io. Sanguis Iesu Christi filii eius emundabit nos ab omni peccato. Et Hæb. ix. Si enim sanguis hircorum &c. & intelligitur de sanguine effuso quod patet per similitudinem de sanguine hircorum qui erat effusus. Hoc autem nō potest esse nisi ratione deitatis vnite: quia talis operatio est soli deitati debita. Vnde Nic. de ly. ibi scilicet Hæb. ix. dicit quod sanguis Christi ex vnione ad suppositum diuinum habet virtutem ad emundationem animæ. Item. j. Pe. j. dicitur. Non corruptibilibus auro &c. & intelligitur expresse de sanguine effuso quo sumus redempti. Vbi notamus. Primò quòd significatur sanguis Christi esse incorruptibilis quæ incorruptibilitas cōstat ei ex vnione ad deitatem vt patet ex Hen. de gan. quodli. xij. quæstio. xv. dicente quod si Christus resurrectionem suam vsque ad iudicium distulisset: præ credendum est quod illud corpus non fuisset corruptū ratione vnionis. & adducit expositionem Augu. super illud. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem dicentis id est, corpus meum à te sanctificatum. Et idem de sanguine dicendū est. Erat igitur vnitus. ¶ Notamus secundo quod dicitur prætiosior idest, pretio pleno scilicet pretio sufficienti

 ad

I ad redemptionem nostram de qua lo-
quitur. Nam fuisset autem pretium suf
ficiens: nisi fuisset pretium infinitum:
& consequenter deitati vnitum. Nota-
mus tertiò quod dicitur: quasi agni im
maculati, vt per ly quasi videatur fieri
relatio ad figuram id est, agnum cuius
sanguis fusus & linitus in postibus libe
rauit filios Israel ab exterminatore: vt
scilicet eodem modo sanguis Christi:
per illum agnum figurari effusus libe-
K rauerit nos. Quod non potuit facere ni
si fuerit vnitus. Secundo probatur au-
toritatibus sanctorum doctorum. Nam
Dama. iij. lib. c. iij. dicit sic. Inuertibili-
ter, inconfusibiliter, indiuisibiliter, &
inenulsibiliter, in duabus naturis per-
fectè se habentibus vnam hypostasim
confitemur verbi Dei. Vbi notatur
ineuulsibiliter: quasi velit dicere quod
diuinitas ab humana natura euelli non
potuit quod de ipsa humanitate non
L potest intelligi: quia in triduo desiit
esse humanitas: sed intelligitur de par-
tibus eius inter quas est sanguis. Vnde
idem dicit in cap. xxxj. Nullam partiũ
naturæ deposuit non corpus non ani-
mam, sed corpus, & animam possedit,
& ita rediit ad cœlum. Si autẽ per cor-
pus intelligit corpus sine sanguine re-
dijsse ad cœlos sine sanguine. Si vero
per corpus intelligit omnes partes cor
poris etiam cum sanguine habetur in-
M tentum. Item idem libro quarto cap.
xvj. Vna Christi persona est secundum
nullum modum diuisa ea quæ secun-
dum hypostasim est vnione. Si enim
secundum nullum modum est diuisa,
ergo secundum sanguinem non est fa-
cta diuisio vnionis. Item Leo sermone.
x. nati. qui incipit. Sæpe loquens de for
ma Dei, & serui, ait. Quæ in vnitatem
conuenerunt nec separationem habere
possent, nec finem, nec credentes dile- N
ctissimi Christiani sumus. Cum igitur
sanguis fuerit vnitus, sequitur quod
non potuit separari. Item idem sermo-
ne. xvij. de passione qui incipit. Sermo
proximus. In tanta, inquit vnitate Dei
& hominis natura conueniunt, quod
nec supplicio potuerit minui, nec mor-
te disiungi. In morte autem separatur
à corpore anima: in supplicio vero san
guis, & tamen ibi non est disiuncta vni
tas nec hic diminuta. Item idem serm. O
ix. nati. qui incipit. Excedit. Indesinen-
ter inquit illam verbi & carnis indisso
lubilem copulam non minus suscipi-
mus in præsepio iacentem, quàm in re
surrectione paternæ altitudinis conse
dentem. Per carnem autem ad quam
dicit indissolubilem copulam, intelli-
git totum hominem: vt ipse expresse di-
cit sermone. vij. de natiuitate vbi habet
Caro est suscepta in cuius nomine ho- P
mo totus accipitur. In toto autem ho-
mine continetur etiam sanguis. Item
idem sermo. xix. de passione qui inci-
pit. Sacramenta. Nisi inquit verbum
caro fieret, & tam solida cõsisteret vni
tas in vtraque natura vt à suscipiente
susceptum nec ipsum breue mortis tem
pus abiungeret: nunquam valeret ad
æternitatem redire mortalitas. Cum
igitur illa solida vnitas non potuerit
abiungi: non potuerit abiungi diuini- Q
tas à sanguine. Item Beda super illo
verbo Act. ij. Ecclesiam Dei quam ac-
quisiuit sanguine suo. Non dubitauit,
inquit Sanctus Paulus cuius scilicet,
sunt illa verba sanguinem Dei dicere
propter vnionem personæ in duabus
naturis Iesu Christi. Item Bern. de con
sydera. ad Euge. postquã dixerat vnio-
nem verbi ad humanitatem primum lo
cum teneret: post vnitatem Trinitatis:
sub

A ſubiungit. Neque enim quæ ex parte contingit ſeparatio: potuit vnitati præſcribere permanenti. Et licet explicitè de carne & anima loquatur: tamen ex verbis eius idem poteſt de ſanguine intelligi, vt patet præceſſum eius intuenti. Probatur etiam autoritas modernorum doctorum. Nam hanc tenet Sanct. Thom. quinto quodlib. articulo quinto & Albe. Magi. in tractatu de miſſa poſt medium. vbi dicit quod ſanguis
B lauat ratione coniunctæ deitatis, & quod in eo Deus poſuit deitatis accumen, vt lauaret ſordes electorum. Et ponit exemplum de lixiuio ad lauandas ſordes profundatas. Item Nico. de Lyra. ſuper nono cap. ad Hæbr. de hac materia dicit amplam quæſtionem: & idem expræſſè determinat. Tertio probatur in rationibus ex canone ſumptis. Arguitur igitur. Primò ſic. Nullum beneficium diuinum reuocatur,
C niſi ex culpa recipientis: quia ſine pœnitentia ſunt dona, & vocatio Dei. Romano. xj. & decet conceſſum à principe beneficium eſſe manſurum ſecundum iuriſtas. Sed vnio verbi ad ſanguinem fuit maximum beneficium: & in ſanguine nulla culpa fuit. Ergo &c. Secundo. Nam ſi ſic fuit id eſt, ſi fuit ſeparatus Chriſtus, vel eius ſanguis perdidiſſet dignitatem: ex hoc quod patri obediebat: quia ex eius mandato poſuit animam vt patet Ioannis decimo. Tertio. Nam iſta ſeparatio à ſanguine non pertinebat aliquo modo ad finem propter quem Chriſtus illum effundebat: cum ille eſſet ſalus hominum iuxta illud. Eſa. xlix. Vt ſit ſalus mea vſque ad extremum terræ ad quam ſalutem iſta ſeparatio non pertinet effectiuè vel exemplariter, vel alio modo. Ergo non eſt ponenda. Quarto. Nam beatifica vnio nunquam reuocatur. Apoc. iij. Foras non egredientur amplius, ergo nec perſonalis: quia eſt maior: ſecundum Bern. vbi ſupra. Quinto. Nam ſecundum Doctores nulla natura præter humanam fuit aſſumptibilis congruenter. Vnde nec corpus, nec partes corporis erant aſſumptibilia: niſi propter ordinem ad totam naturam humanam. Et iterum: quia in corpore exanimi remanſit ordo reunitionis: remanſit deitati vnitum propter illum, F
ſic quod ſi non habuiſſet ad animam rationalem ordinem quaſi iterum ei eſſet reuniendum: non habuiſſet vnionem perſonalem: ad verbum, vt clarè colligitur à Sanct. Thom. tertia diſtinctione ſecunda quæſtione ſecunda articulo primo quæſtione tertia. Tunc ſic. In ſanguine de quo loquimur manebat ordo naturam humanam: quia iterum erat aſſumendus: ergo manebat vnio ad deitatem ſicut & in corpore. G
Sextò. Nam omnibus partibus quæ ſunt de veritate humanæ naturę etiam ſeparatis manet vnita deitas ſecundum Doctor. noſtros, & partis aduerſæ. Sed talis pars eſt ſanguis quod patet. Primò extra de celebra. miſſ. in quadam vbi Innocen. tertio. probat veritatem corporis Chriſti ex veritate ſanguinis qui exiuit de latere eius. Idque verum eſſe tradit. D. Ioannes Euan. cap. xviij. cuius teſtimonium verũ. Secũdò, quia H
perficitur ab omnia rationali ſecundum Sanctum Thomam quarti diſtinctione quadrageſimaſeptima. Septimò. Nam idem eſt, de partibus quæ ſunt de integritate naturæ humanæ, & de eis eodem modo formatur ratio. Talis autem eſt ſanguis, vt patet per medicos: maximè Auerroim, in ſuo Collyrio libro primo,

I c.x.& lib.ij.qui ponit ſanguinem inter
mēbra ſimplicia hominis.Octaua.Nā ſi
non fuit vnitus:igitur fecit ſuā hypo-
ſtaſim de per ſe,& conſequenter fuiſſet
vna hypoſtaſis ſanguinis:& vna alia
verbis,ac corporis,& animæ cōtra Da-
maſ.li.iij.c.xxviij . dicentem . Vna eſt
ſemper verbi hypoſtaſis:& non duæ:
quia vna ſemper hypoſtaſis chriſti .Hy
poſtaſis autem verbi indubitantet ſem
per vna eſt:quia filius in deitate non
K habet niſi vnam perſonam:ſed hypoſta
ſis chriſti ſignificat hypoſtaſim in hu-
manitate:quam quia Dama.dicit ſem-
per vnam non poteſt ſanguis ad huma-
nitatem pertinens , hypoſtaſim de per
ſe feciſſe:quia iam eſſent duæ hypoſta-
ſes chriſti.Nono.Nam vero ſimile eſt
aliquam particulam ſanguinis in chri-
ſti corpore remanſiſſe:quia omnia vul
nera fuerunt in extremitatibus exce-
pto vulnere lateris quod illatum eſt
L poſt expirationem.Huic autem ſecun-
dùm partem aduerſam fuit vnita diui-
nitas.Ergo etiam fuit vnita effuſo:quia
inter hunc & illum non erat differen-
tia:niſi per eſſe in corpore,& extra ma
ximè etiam:quia nullaculpa fuit in ſan
guine exeunte.Decimò . Nullus enim
ſapiens inſtituit vt perpetuo repręſen
tetur res inutilis.Deus autem ſapiens
inſtituit vt in miſſa repræſentetur ſan
guis effuſus,dum conſecratur ſub pro
M priis ſpēbus:ergo ille non eſt inutilis:
quod eſſet ſi eſſet à deitate ſeparatus.
Ex poſitione autem aduerſa ſequun-
tur inconuenientia . Primum ſcilicet
quòd in illo triduo ſanguis non erat
adorandus latria.Et quia hoc concedi-
tur arguitur ſic.Sanguis enim ſacramē
ti eſt ſignum,ſiue commemoratio ſan-
guinis effuſi,vt patet ex Aug.de fide ad
Petrum.Sed ſanguis ſacramenti adora
tur latria:ergo & ſanguis effuſus ſic eſ-
ſet adorandus: quia nunquàm ſignum
debet eſſe in maiori reuerentia quàm
ſignatum.Et ſecundùm ꝙ ſcilicet ſi in
illo triduo fuiſſet facta conſecratio:ſa-
cramentum illud ſanguinis non fuiſſet
excellens ratione contenti:quia conti-
nuiſſet ſanguinem pręcisè ſine deitate.
Et tertium:quia ſequitur quòd varia-
rur forma ſacramenti quantum ad il-
lam habitudinem: vel ſignificationem
quàm dicit ly meus . Nam cùm dicit O
chriſtus.Hic eſt ſanguis meus: intelligi
tur,vel mihi vnitus , vel qui eſt aſſi
meus.Si autem hoc factum fuiſſet in
triduo oportuiſſet exponere qui fuit
meus.Et quartum:quia ſequitur quòd
in ille ſanguis non fuiſſet viuificatiuus
ſaltem eo modo quo caro contra illud
Io.vj.Qui manducat meam carnē,&
bibit meum ſanguinem habet vitam
ęternam:& caro mea vere eſt cibus &c.
Vbi Tho.ſi alii volunt carnem eſſe vi-
uificatiuam ratione deitatis vniæ.Et
damaſ.iiij.li.de communione dicit ꝙ
deus his duobus ſcilicet carni & ſan-
guini coniunxit deitatem , & ratione
deitatis habent animare,& viuificare.
Et ponit exēplum de ferro ignito quod
calefacit ratione ignis,& non ratione
ferri.¶ Nunc in ſecunda parte beatiſ-
ſime pater refellenda ſunt aduerſæ po-
ſitionis fundamenta:quæ eſt in prædi-
cto triduo,prædicto ſanguini non fuit Q
coniuncta diuinitas:nec tunc fuit ado-
randus latria:nec ei conſecrato tūc fuiſ-
ſet adiuncta diuinitas.Fundamenta au
tem eius quantum recordari poſſumus
tria ſunt autoritas ſcilicet Ratio,&
Exemplum. Autoritas prima eſt Da-
maſ.iij.lib.ca.xxviij. dicentis quòd in
morte chriſti non fuit deitas à corpore
& anima eius ſeparata:ergo fuit ſepara
ta à

ta à sanguine:quia de eo nullam facit
mentionem. So. Dicitur primò quòd
arguitur à particulari autoritate nega
tiuè quòd non valet. Dicitur secundò
melius,& Dama.nullibi explicitè dixit
deitatem vnitam sanguini dum esset
cum corpore:sed implicite tantùm, vt
patet,ex dictis. Vnde non fuit conue-
niens quòd explicitè diceret eam fuis-
se coniunctam sanguini effuso,sed im-
plicitè tantùm,dum per corpus intelli-
git corpus, & sanguinem. Esset autem
ratio aliqualis apparentie, si prius ex-
presè dixisset deitatem vnitam sangui
ni in corpore, & deinde loquens de se-
paratione in triduo fecisset mentio-
nem de corpore, & anima. sed non de
sanguine. Secunda autoritas est: quia
cùm sint quatuor compilationes gene-
rales continentes plenè ea quæ sunt fi-
dei. scilicet decretum, magister sen-
tentiarum, liber originalium docto-
rum,& catena aurea.s.Th.in nulla ea-
rum,nec etiam in symbolo fidei conti-
netur, quòd tunc illi sanguini fuerit
diuinitas vnita:ergo &c. So. Argumen-
tum deficit primo:quia est à particula-
ri autoritate negatiuè. Et secundò:quia
licet nostra positio non contineatur in
prædictis explicitè: continetur tamen
implicitè ibi,vel alibi:vt ostensum est,
Tertiò:quia non oportet quę fidei sunt
ad prædicta quatuor restringere. Pri-
ma autem ratio hæc est. Vbi est venio
cessitatis est communicatio idiomatum:
quia secundum Angelum & Dama.ta-
lis vnio est causa talis communicatio-
nis. Sed ista communicatio non potuit
esse ibi: vt scilicet diceretur. Christus
est effusus, vel Christus est in cruce
propter sanguinem ibi existentem, &
sic de alijs. Solut.dicitur primò quòd
falsum est fundamentum: quia posse-
mus dicere Christum effusum super E
terram iuxta illud Psalm.ex persona
Christi. Sicut aqua effusus. Vbi gloss.
Angel.dicit Aqua quando effunditur,
aut abluit, aut rigat. Effusus est Chri-
stus abluti sunt sordentes: rigati sunt
sitientes. Et quia dicebatur quòd debe-
bat fieri communicatio per ly est,quod
significat præsentialitatem vt dicere-
tur filius dei est in cruce: filius dei est
in terra:quod tamen non dicimus. Re-
spondetur quòd potest dici quòd filius F
dei in illo triduo fuit:& erat in omni
loco in quo erat aliqua gutta sangui-
nis prædicti ratione sanguinis sibi per-
sonaliter vniti. Nec tamē potuissemus
dicere vt arguens dicebat quòd filius
dei tribus diebus pendebat in cruce:
vel quòd tribus diebus fuit in cruce
clauatus:quia ille sanguis, nec pende-
bat,nec erat clauatus. Nec inconuenit
quòd sicut deum sine diminutione suæ
maiestatis dicimus esse in omni creatu G
ra vilissima & turpissima iribus modis
quos sancti ponunt. sic etiam dicamus
filium esse vbi est sanguis ei personali-
ter vnitus pręsertim cum essent maio-
ris vilitatis illa quæ in passione occur
rebāt,quàm in hoc quod est filium dei
esse vbi erat sanguis ille. Non autem di
cimus quòd Christus qui dicit supposi
tum in duabus naturis in illo triduo
fuerit in cruce: quia sanguis non est
pars principalis hominis a qua fit deno H
minatio: & quia necessitas disputatio-
nis nos:ad hoc non coegit. Dicitur se-
cundò iuxta b T.iij.distinct.xxij.argu.
j.& .iij.quæstione.xvj.argu. quarto. ad
vltimum quòd communicatio idioma-
tum,seu proprietatum non intelligitur
de omnibus absolutè & specialiter de
his quæ dicuntur de partibus,vt partes
sunt:quia non dicimus filium dei esse
formam

I formam licet anima sit forma, sed in-
telligitur de his quæ dicuntur de subsi-
stente: vt sic. vt quòd homo ille est æter
nus, & immortalis, & deus temporalis,
& mortalis. Sanguini autem illi com-
petebat effusio, vt pars est. & consequé-
ter non est necesse quòd effusio dicatur
de filio. Tertiò dicitur quòd sanguis nõ
est pars nata denominare totũ vt cris-
pitudo: quia non dicitur rubeus qui ha
bet rubeum sanguinem: sicut dicitur
K crispus habens capillos crispos. Vnde
non est necesse filium dei esse effusum
ex hoc quòd sanguis est effusus. Et con
firmatur: quia nulla proprietas partis
humanæ naturæ debet prædicari de fi-
lio dei, nisi possit prædicari de filio ho-
minis cuiusmodi non est effusio: quia
non dicitur homo effundi suo sangui-
ne effuso: quamuis vt dictum est videa
tur posse dici quòd Christus, vel filius
dei est effusus super terram: non pro-
L pter communicationem idiomatũ, sed
propter vnionem suppositalem. Quod
si diceremus hanc prædicationem fieri
propter communicationem oporteret
è contrario de sanguine dici idiomata
dei: vt dicere. Ille sanguis est eternus
quòd incõuenit. Quartò dicitur ex sen
tentia. s. Th. quòd fit cõmunicatio idio
matum. sed in obliquo & non in recto:
vt dicatur. Filius dei habet sanguinem
fusum: sicut diceremus filius virginis
M habet sanguinem fusum. Secunda ratio
est hæc. Nam guttę illius sanguinis fue
runt plurimæ, & consequenter non est
verosimile quòd omnibus remanserit
deitas vnita. Solu. non est difficile ver-
bo dei quod infinitum est, esse multis
guttis vnitum. Tertia vero hic. Nã par
tibus quæ non sunt de veritate huma-
næ naturæ separatis diuina natura nõ
mansit vnita. Cuiusmodi autem est san
guis. Solu. Imò sanguis est de veritate
humanæ naturæ, & ab anima perfici-
tur. Vnde negatur minor. Sed proba-
tur inquiunt primo per. s. Tho. prima
quæstione vltim. ar. j. ad tertium. Solu.
ibi sanct. Tho. non sensit sanguinem de
quo loquimur non esse de veritate hu-
manæ naturę cum dicat oppositum. iij.
quæstione. liiij. arti. iij. Sed loquitur ib.
j. in prima parte expresè de humido
nutrimentali. Vnde cum dicit ibi quòd
sanguis non suscipit perfectè naturam
speciei intellige sicut suscipit humidũ
radicale in quo fundatur virtus speciei
cum quo tamen stat quòd sanguis in-
formatur anima vt alibi dicit. Posito
to autem quòd sanguis non sit de ve-
ritate humanæ naturæ, nec perficia-
tur anima humana tamen est de in-
tegritate eiusdem naturæ cùm per-
tineat etiam ad resurrectionem no-
stram: quod sufficit adesse vnitum
verbo quòd vnitur omnibus quæ sunt
de integritate prædictæ naturæ. Præ-
tereà sanguine informari anima, vel
non: est problema neutrum in philoso-
phia apud aliquos, & consequenter non
est tutum ex hoc concludere ex neces-
sitate in theologia maximè tam pericu
losum vt est separatio verbi à sangui-
ne. quòd verò nos huiusmodi rationem
assumpserimus pro parte nostra feci-
mus sequentes doctorem nostrum qui
expresè. in. iiij. icit sanguinem perfici
anima humana, & consequenter est de
veritate humanæ naturæ. Et prætereà
alia multa fundamenta induximus. Se
cundò: quia sanguis non est subiectum
sanitatis, vel ægritudinis, ergo non est
pars, vel membrum corporis, & tertiò
quia medici ponũt febrem ethicam in
membris, & sinocham in sanguine: ergo
si sanguis esset pars, vel membrum cor
poris

A poris febris sinocha non distingueretur ab ethica. Solu. Hæ duæ rationes implicant expressam contradictionem. Si enim febris sinocha est in sanguine: est subiectum ægritudinis, & si non est subiectum ægritudinis: non est in eo febris sinocha.

¶ Quartò, quia Alb. magnus de partibus corporis materialibus & formalibus, & medijs fecit longam distinctionem & sanguinē non nominauit, ergo B de mente eius est quòd nō sit pars. & cōsequēter separatus nō est vnitus deitati. So. Sanguis non est de mēbris de quibus ille agebat: sed secundum Auerroim est de membris simplicibus. Quintò quia idē Alb. iij. de animalibus dicit ꝙ sanguis non est actu pars animalis, sed in potentia. So. sicut mēbrū ita & pars corporis animati est duplex. s. perfecta, siue principalis: & minus perfecta, seu C minus principalis. & talis est sanguis, sicut quatuor elementa sunt partes vniuersi minus principales & tamen sunt de eius perfectione & habent formas suas in illo. Partes autē principales hominis qui est paruus mundus sunt cor. & epar & huiusmodi. Minus principales verò sunt quatuor humores qui perficiunt ab anima: licet nō vsq; adeo: vt sentiant sicut nec ossa sentiunt. Exēplū autē ponunt, primò de columba quā vt dicunt assumpsit spiritussanctus, & tamen ei non fuit vnita personaliter. So. Impropriè dicit assumpta, nec fuit vnquam vnitas spirituisancto personaliter, & consequenter nec potest dici derelicta, vel separata à deitate. Vnde nō est simile: & secūdò quia ecclesia in die parasceues non consecrat sanguinem, in signum quòd tunc ei diuinitas non fuit vnita. So. Sic est: ergo nec tūc fuit deitas vnita corpori: quia etiam corpus non consecratur. Si dicat. quòd non lo- E quuntur de consecratione, sed de sumptione: quia scilicet ecclesia illa die sumit corpus, sed non sanguinem. Contra, quia cum ecclesia in sabbato quod est pars illius tridui consecrat, & sumit sub vtraque specie significabitur vnio ad vtrunque. Non ergo illa est ratio non consecrandi, vel non sumendi, sed quam doctores ponunt: quia scilicet adueniente veritate cessat figura. hoc autem sacramentum est exemplum, & fi- F gura passionis Christi. vnde ea die qua ipsa recolitur, prout realiter gesta est non celebratur huiusmodi sacramenti consecratio. ne tamē ecclesia illa die sit sine fructu passionis nobis exhibito per hoc sacramentum corpus Christi consecratum die priori reseruatur illa die sumendum. His fundamentis beatissime pater. (quia iudicio nostro valde debilia sunt) facilè fuit respondere, & ea paucis absoluimus: quia nec G in sacro canone, nec in aliquo sacro doctore fundatur. Expedita autem prima, & secunda parte aggredimur tertiam. Dicebant ergo primò ad authoritates canonis sonantes, quòd ille sanguis emundauit, & redemit quòd redemptio nostra est facta in morte Christi inquantum ipse dedit vitam suam corporalem pro nobis. Et quia illa consistit in sanguine: hinc est quòd sanguine dicimur redem- H pti. Dicunt vlterius meritum Christi fuisse: ex eo quòd voluntariè acceptauit passionem. Et ita exponunt omnes authoritates canonis. Sed hæc responsio non euacuat argumentum. Nā vt colligitur à sanctum Thomam tertia quæstione. l. ar. xvj. Christus est operatus salutem nostram per modum meriti: & per modum efficientiæ. Et quia per

E per quendam fuit recapitulatum quòd
sanctus Tho.in hac opinione fuit sin-
gularis. ideo dicitur quod hæc distin-
ctio colligitur etiam ex glo.Aug.Hebr.
ix.vbi dicitur. Sicut Moyses sanguiné
prędictorum animalium accepit vt eos
aspergeret & mūdaret:sic noster Moy-
ses.i.Christus sanguiné egressum cum
aqua de suo latere ad hoc opus accepit
s.per aquam, baptismum sanctificans:
pretio sanguinis non redimens.Ex quo
K patet sanguiné Christi post eius mor-
tem effusum aliquid operari ad nostrā
salutem:& hoc per modum efficientię:
quia non per modum meriti.Cum igi-
tur dicunt doctores vel glo.redemptio-
nem nostram fieri per mortem Christi
ex eo quòd dedit vitā corporalem, vel
acceptauit passionem : intelligitur per
modum meriti. Autoritates autem ad-
ductæ intelliguntur per modum effi-
cientiæ.Et hoc esse necessarium proba-
L tur primò:quia si sanguis hircorū mun
dat:non autem Christi sanguis:sed tan
tum passio Christi de virtute sermonis
erit falsa litera apostoli quam non li-
cet minuere:nisi cogente alia autorita-
te scripturę.secundò quia aliter vide-
tur esse contra intentionem eius. com-
parat enim sanguiné hircorum ad san-
guinem Christi. Tertio quia tolleren-
tur ferè omnes figuræ veteris testamé-
ti,vt agni paschalis,cuius sanguinæ li-
M berati sunt filii Israel : & sic de aliis.
Quartò:quia videtur ista respōsio esse
contra Leonem in sermone Christi de
passione dicentem. Fudit sanguiné iu-
stum qui mūdo reconciliando pretium
esset, & poculum. manifestum est au-
tem quòd sanguis effusus est poculum.
Et cum idem sit pretium:sanguis effu-
sus est pretium.Quintò,Nam scriptu-
ra quam non licet minorare, vel auge-
re,vel peruersè intelligere operationes
quæ à Deo fiunt attribuit illi sanguini
sine aliqua determinatione:vt munda-
re, sanctificare &c. Ergo oportet illum
esse Deum, vel instrumentum deitati
coniunctum : quia actiones solent at-
tribui,vel principali agenti,vel instru-
mento coniuncto. Cum ergo non sit
principale agens est instrumétum. Re-
spondebant secundò ad autoritaté bea-
ti Petri dicentis illum sanguinem non
esse corruptibilem:vt aurum, & argen-
tum quæ corrumpunt mentes hominū.
¶ Sed contra. Primò.quia beato Petro
dicendum fuerat in voce actiua non
corrumpentibus, aut corruptiuis auro,
& argento : & non in voce passiua cor-
ruptibilibus.Secūdò, quia corpus Chri
sti fuit incorruptibile secundum com-
munem opinionem doctorum iuxta il-
lud. Non dabis sanctum tuum videre
corruptioné. ergo similiter, & sanguis:
quia idem iudicium est de toto, & par-
te. Quando autem dicebatur : est pre-
tiosus.ergo deitati vnitus dicebant esse
fallaciam consequentis : sed argumen-
tum non capiebatur:quia dicendo,pre-
tiosus loquitur de pretio quo sumus
redempti, iuxta illud. Ezech.j.In quo
habemus redemptionem per sanguiné
glo. qui nostræ redemptionis est pre-
tium. Esseauté tali pretio pretiosum:
est esse deitati vnitum.Ad autoritatem
autem sanctorum doctorum quorum
sententia est hæc, quod semel verbum
assumpsit nunquàm deposuit dicunt q
intelliguntur solum de partibus prin-
cipalibus : cuiusmodi non est sanguis.
Et adducunt multas instātias : quia de-
posuit humanitatem,sanguinem nutri-
mentalem, vngues,capillos superfluos,
sudores, cum aliis superfluitatibus, &
multa resoluta per coloré naturalem.
Sed

A Sed pro his notandum eſt, primò quòd in his quæ depēdent ex voluntate Dei nihil eſt dicendum aſſertiuè, aut negatiuè: niſi quod habetur ex ſcriptura vel, ſacris doctoribus per eccleſiam approbatis: vt colligitur à Diony.c.j.de di. nominibus. ¶ Secundò, notandum eſt quòd cum in aliqua facultate ponitur regula vniuerſalis, accipienda eſt vniuerſaliter: niſi in eadem facultate fiat exceptio ſaltem implicitè: vt patet diſ-
B currenti per omnes facultates. Et ſingulariter hoc eſt verum in theologia quæ innititur diuinæ reuelationi. Nam temerarium eſſet limitare quod ſcriptura dicit: niſi illa limitatio ſaltem implicitè contineatur in ſcriptura: vt colligitur ex.ij.de diui.nominibus. Et idem obſeruandum eſt in ſacris doctoribus. ¶ Tertiò notandum eſt. Vtrum ſanguis Christi qui ſecundum omnes fuit vnitus deitati à principio natiui-
C tatis eius vſque ad mortem, & à puncto reſurrectionis, vſque in æternum fuerit de facto vnitus in triduo mortis eius, vel non ex ſola Dei voluntate dependet qui nobis in ſacro canone vel ſacris doctoribus reuelatur. His præmiſſis corroboramus poſitionem noſtram. Primò, ſic in ſcriptura legimus ſanguinem vnitum diuinitati: iuxta illud. Ioan. primo. Verbum caro factum eſt. Vbi per carnem totus homo acci-
D pitur etiam ſecundum aduerſarios. Et nunquàm poſt legimus fuiſſe ſeparatum. Ergo dicendum eſt ipſum ſemper fuiſſe vnitum, nunquàm vero fuiſſe ſeparatum: niſi noſtro ſenſu excipiamus: illud triduum nulla autoritate, vel ratione cogente. Secundò ſic. In ſacris doctoribus inueniuntur multæ autoritates allegatæ & allegabiles huiuſmodi ſententiæ, quòd Dei verbum nun-

quàm dimiſit quod ſemel aſſumpſit, & E
quòd ea quæ in vnitate conuenerunt non poſſunt habere ſeparationem: & nunquàm in eiſdem doctoribus explicitè vel implicitè excipitur: ſanguis ergo idem, quod prius. Et licet pro ſe ſupra allegauerint Damaſ. tamen potius eſt contra eos vt patet ex dictis. deinde oſtendimus omnia illa de quibus datur inſtantia, excipi in ſcripturis. Primò enim excipitur humanitas, cùm dicitur Chriſtus mortuus ex quo ſequi- F
tur dimiſſa eſſe omnia quæ per mortem tolluntur neceſſariò, vt humanitas, operationes vitales, ſenſitiuæ & intellectiuæ inquantū dependent à phantaſmate. Et ſecundò ſanguis nutrimentalis cùm dicitur Chriſtus reſurrexiſſe ex mortuis: quia ex conſequenti ei attribuuntur omnia quæ ſtatui reſurgentium conueniunt cuiuſmodi eſt non habere humidum nutrimentale. Ter-
tiò, excipiuntur omnia reliqua cùm G
ſcriptura dicit Chriſtum fuiſſe hominem verum, integrum, & mortalem. Ex conſequenti enim attribuuntur ei quæ cum aliis hominibus naturaliter ſecundum præſentem ſtatum conueniunt vt prædicta. Cùm ergo ſanguis non excipiatur etiam implicitè ſequitur quòd ſemper fuit vnitus. Deinde oſtenditur quòd illa expoſitio de partibus principalibus non eſt bona. Primò,
quia non colligitur ex ſcriptura vt de- H
bet colligi omnis expoſitio theologica. Secundò, quia ſequitur quod partes minus principales quàm ſanguis, vt cæteri humores, & pinguedo in illo triduo non fuiſſent vnitæ. Tertiò, quia eſt contra Damaſ. dicentem quòd nunquam eſt generata alia hypoſtaſis præter hypoſtaſim verbi: quòd eſſet falſum ſi qua pars minus principalis fuiſſet

I diuisa. Quartò, quia causa quare pars separata maneat vnita est: quia assumptibilis est, quæ causa fuit in sanguine cum de facto pòst fuerit assumptus. Ad Albe. autem respondebatur restringendo textum eius ad effusionem, & mortem. Sed hoc est contra eius textum: cùm in eodem li. exponendo illud Iob. xvj. Terra ne operias sanguinē meum, sic dicat, Vult enim quòd sanguis in terra fusus vacuus à fructu non lateat.

K Ad Nico. de Lyra, dicebant quòd insufficienter allegabatur: cū velit Christum nos redemisse dando vitam corporalem, vt patet ex processu libri. Sed ad hoc dicimus quòd aspicientibus librum patet nos sufficienter allegasse. quòd autem post dicit Christum nos redemisse dando vitam corporalem, verum est per modum meriti. Ad primam autem rationem dicebant donum vnionis est datum sanguini, vsq;

L ad tempus effusionis quo desiit corporali vitæ Christi deseruire. ¶ Sed hoc ex scriptura non colligitur: sed supponitur cùm esset probandum. Quòd vero additur de seruitio si valet infert quòd etiam aliæ partes minus principales fuerunt à deitate relictæ. Ad secundum autem dicebant quòd sanguis non obediebat. sed Christus qui suam dignitatem non perdidit: sed sanguis ad modicum perdidit sicut & humani-

M tas. ¶ Sed contra: quia perditio dignitatis in parte .i. sanguine redundat in totum .i. Christum. Et ita isti secūdum aliquam partē .i. secundum sanguinem solum Christum cōtra Leonem dicentem in epistola ad Flauia. Omnis spiritus qui soluit Christum ex Deo non est: hic est antichristus. Quid est autem soluere Iesum Christum: nisi ab eo separare naturam humanam? Sed statim

respondebitur, quòd per humanam naturam intelligūtur partes principales. Sed ipse in eadem epistola per ecclesiam approbata declarat quòd per humanam naturam intelliguntur omnia quæ in nobis saluator condidit, & reparāda suscepit, cuiusmodi est sanguis, dicens, In integra veri hominis perfectáque natura nexus natus est Deus totus in suis: totus in nostris. Nostra autē dicimus quæ in nobis ab initio creator condidit, & quæ reparanda suscepit. Quòd autē dicitur de humanitate non est simile: quia necesse fuit Christum pro nostra salute mori: & consequenter humanitatem deponere. Non autē est simile de sanguine: quia inde nulla fuisset secuta vtilitas. Postremo respondebant ad rationem de ordine dicentes, quòd sanguis: non remāsit vnitus: quia non habuit ordinem immediatum, sed mediatum. Sed contra. Primò, quia nos ponimus illum ordinem fuisse immediatū: quia immediatè sanguis formatur ab anima. Secūdò, quia & si sit mediatus tamē talis sufficeret ad sanguinem vniri deitati dum erat extra corpus: quia sufficiebat idem ordo ad hoc dum adhuc esset in corpore. Multa autem dici, & scribi ad hoc propositū potuissent, beatissimè pater, sed studuimus breuitati maximè: quia hæc erant vestræ sanctitati præsentanda: quæ sapientissima: & prudentissima multa ex paucis colligere nouit. Cuius correctioni, & determinationi omnia subiicimus: & Romanæ ecclesiæ parati respondere ad alias rationes, & responsiones si quas fecerint. Et sic finit opusculum prędictorum patrum quod hic recitaui quibusdā sublatis propter prolixitatem: sed tamen nullum verbum addidi, vel mutaui exceptis his quæ ad

part

A partium orationis connexionem spectant. Sed tamen pro dictis eorum aliqua sunt rursus annotanda.

AD PLENIOREM IGITVR prædictorũ notitiam duo faciam. Primò ponam aliquas declarationes, & secundò iterum obiiciam pro aduersa parte. ¶ Quantum ad primum igitur sciendum est quòd vtrum sanguis sit animatus, seu informetur anima, vel non, etiam inter eos qui doctrinam. S. B Thom. profitentur est diuersa opinio: quamuis secũdum quamlibet non fuerit separatus: quòd enim non sit animatus arguitur ex dictis eius. Primò, quia secũdum eum nõ est pars in actu: vt patet. iiij. di. ij. in litera. Esset autem actu pars si esset animatus. Secundò, quia secundum eum vt videtur semen quòd est sanguis digestissimus non est animatum. Vnde ex dictis eius. j. q. vlt. art. ij. sic arguitur. Si semen habet ani C mam, aut cùm resoluitur ad generandum eam retinet, aut nõ. Si non igitur est in via corruptionis: & recessus à forma generantis: & cõsequenter non potest generare ei simile quod inconuenit. Si autem eam retinet adhuc habet formam determinatæ partis animalis generantis: & consequenter in generato non poterit nisi ad illam partem cuius habet formam. & consequenter ex eo non generabitur nisi semẽ: quòd in- D conuenit. Patet autem totus iste processus vbi. s. Tertiò. Nam si habet animam in morte Christi sanguis fuit corruptus: quia perdidit suam formã substantialem cùm anima rationalis sit indiuisibilis. ergo ab ea fuit separata diuinitas: sicut & ab humanitate: quòd est contra eum. quod vero sit animatus arguitur. Primò: quia in. iij. sententiarum dicit quòd perficitur anima. Secundò: quia in. v. quodli. q. iij. art. j. in corpore E in prima ratione innuit: quòd sit de veritate humanæ naturæ. In. iij. parte autem. q. liiij. hoc expressè dicit: & consequenter oportet quòd participet formam humanã. Tertiò, quia nutritur, & augetur sicut & capilli, & vngues, de quibus secũdum eum cõstat quod sunt animata. Quartò: quia aliter verbum duas naturas assumpsisset. s. hominis, & sanguinis: & consequenter Deus esset sanguis. Qui verò inter thomistas sentit quòd sit animatus dicat ad primũ in F oppositũ. quòd nõ est actu pars animalis principalis. i. cuius materia in eodẽ indiuiduo non potest transferri ad aliã qualitatẽ vt caro, & nerui, & ossa, capilli & huiusmodi: sed tamen est actu pars non principalis. i. cuius materia nõ est tota stabilita sub qualitate quam habet: sed ad aliam mutari potest. Ad secundum verò dicat quòd semen decisum non est in via corruptionis, & re- G cessus à forma generantis stabili: à secundum suam totalem materiam vt sic: sed est ab ea vt est in aliqua parte in qua non erat stabilita in qualitatibus. Et hoc non repugnat quin possit agere ad alias partes à se: quia etiam in generante aliquando fuit in potentia ad alias partes à se. Et si instetur, quia in generante semen non erat in potentia ad sanguinem cùm iam recederet à forma sanguinis: dicat quòd semen, & H sanguis sunt eiusdem formæ substantialis cùm vtrunque vna anima animetur: & per se accidentalis; cùm vtrũque sit sanguis: licet vnus alio digestior: & ob hoc alium habens colorem qui non est per se qualitas sanguinis. Vel dicaĩ quòd forma sanguinis est in semine virtute, cũ sit perfectius: formę vero aliarũ partiũ animalis sunt in eo

I in potentia. Ad tertiũ autẽ dicat quod
ſanguis non nominat totum compoſi-
tum ex anima,& materia eius ſicut hu
manitas:ſed nominat partẽ materiæ ſi
cut corpus aliã partẽ eiuſdẽ materiæ.
Vnde ſicut corpus nõ eſt in morte cor-
ruptum eo modo qua humanitas quæ
deſijt ſed eo modo quo materia:quãdo
perdit ſuam formam quæ non deſinit:
ita & ſanguis. Vnde remanſit vnitus ſi-
cut & corpus. Qui vero ſentit aliter di
K cat ad primũ in oppoſitum & ſanguis
non perficitur anima formaliter ſed
effectiuè. quia. ſ. non efficitur, vel gene
ratur immediatè niſi per virtutem nu-
tritiuam animæ,& conſeruatiuè: quia.
ſ. eũ anima tanquã ſibi neceſſariũ con-
ſeruat effectiuè ſicut ab eodẽ ipſa in
corpore conſeruat materialiter & di-
ſpoſitiuè. Vnde ſeparatus ab ani-
ma naturaliter tẽdit nõ ineſſe:quia per
dit qualitates quibus ſua forma in tali
L materia cõſeruabatur, Ad ſecundũ aũt
dicat ꝙ vt colligitur ex Ioan. Domini-
ci & Petri de pal. in. iiij. aliquid eſt de
veritate humanæ naturæ dupliciter. i.
quia formaliter perficitur anima ratio
nali, ſiue in eo per ſe, & principaliter
conſiſtat ratio hominis: vt cor. caput,&
huiuſmodi: ſiue ſit ad cõſeruationem &
ornatũ talium, vt capilli,& huiuſmodi,
Et ſecundò. quia eſt neceſſariũ homini
ſiue ſit neceſſariũ ſine quo nõ vt totus
M aliquis ſanguis, ſiue ſine quo non bene,
vt aliquis ſanguis prædicto additus,&
ei continuus. ad tertium autẽ dicat ꝙ
nutrit̃,& augetur eo modo quo in ani-
mata, in quibus non eſt virtus ad gene-
randũ ſibi ſimile ſecũdũ indiuiduum:
vt faciunt viuentia per nutritiuam:ſed
ſolum ſecundũ ſpeciem. Ad quartum
vero dicat ꝙ etiam ſi ſanguis non ſit
animatus non habet proprie naturam
nec proprie eſt in ſpecie:quia produci- N
tur à natura vt via in aliud ſecundum
totum vel partem ſicut & embryo. Et
conſequenter nec deus debet dici ſan-
guis. ſicut nec homo dicitur manus:q̃a
ſanguis eſt aliquo mõ pars hominis:&
pars hominis,& pars non dicitur in re-
cto de ſuppoſito in quo ſubſiſtit. Ex his
patet quomodo diuerſimodè intelligi
poteſt ſanguinẽ Chriſti non fuiſſe cor O
ruptum:quia ſi non fuit animatus non
fuit corpus primo modo per receſſum
formę qua informabatur eo modo quo
corpus abeunte anima:nec ſecũdo mo
do vt totũ per ſeparationẽ ſuæ formæ
ſubſtantialis à ſua materia eo modo
quò humanitas:nec tertio per totalem
deſitionem quo ad materiã,& formam
ſimul vt ſubſtantia panis in euchari-
ſtia:nec quarto perdẽdo ſuum propriũ
eſſe qua ſubſiſtebat in corpore chriſti: P
quia illud erat diuinũ quod ſemper ha
uit. Si autem fuit animatus fuit corru-
ptus primo modo. ſ. vt materia abeun-
te forma:ſed non aliis modis, ſicut nec
corpus. Sciẽdũ eſt ſecũdo ꝙ cum dicũt
prædicti patres vel ſancti diuinitatem
nõ potuiſſe diuelli à ſanguine nõ intel
ligit̃ de potẽtia, dei abſoluta ſed de or
dinaria, Vel ĩtelligit̃ eo mõ quo dicim⁹
non potuiſſe fieri ꝙ non eſt factũ ta:
quo tamen impellente vt fieret. Mors Q
enim Chriſti ſiue inferens mortẽ mo-
uebat non ſolum ad ſeparationem ani
mæ à corpore quæ reſpectu corporis
eſt corruptio quaſi materiæ: ſed alte-
rius quantũ erat de ſe mouebat ad cor
ruptionẽ q̃ ipſius cadaueris p̱ incinera
tionẽ quæ eſt corruptio quaſi totius:&
ſimiliter de ſanguine dicendum eſt.
¶ Sciendum eſt tertio, quod filius, aut
Chriſtus licet dicatur effuſus non
tamen propriè cum hoc ſit fluidorum:
ſed

A sed methaphoricæ :& per similitudinē quandam quia.s.liquor dum effluit dissipatur,& perit,& sic illa benedicta humanitas Christo moriēte est dissipata. Et ideo ipsa mors effusio dicitur.

¶ Isti igitur patres concedunt Christum effusum esse non ratione effusi sanguinis qui propriè est effusus quia non est pars denominatiua totius: sed ratione simul effusi sanguinis,& effusæ humanitatis. Vnde Psal.cū dixisset ex eius persona. Sicut aqua effusus B sum subiunxit modum effusionis,dist. Dispersa sunt omnia ossa mea. Effusa autem humanitate,& omnibus partibus corporis impropriè etiam dicitur filius dei effusus: & similiter Christus ratione suppositalis vnionis :quia.s.illud suppositū denominatur effusum à sua natura.i.humanitate. Non autem ratione cōmunicationis idiomatū,maxime.cū sanguine:quia diceretur effusus propriè.sicut,& & sanguis ista videt C mihi mēs sanctorū patrū qui nisi liber vnde hoc sumpsi fuerit incorrectus concedunt Christum effusum ratione vnionis,& negāt Christū triduo fuisse in cruce;in qua tamen erat aliquid ad quod stabat vnio.sed illud nō erat sufficiens per se solum denominare totū. s.sanguis.¶ Sciēdū est quarto ꝙ sanguis dicitur de integritate humanæ naturę: D nō quia sit pars principalis in actu:sed quia est pars secundaria ; & ꝙ sine eo materialiter,& dispositiuè concurrēte non potest esse homo integer.& hoc si non sit animatus. ¶ Sciendum est etiā pro prima ratione aduersariorū quod illud quod cedit in dedecus deitatis nullo modo debet per hominem attentari. Sed si attētatum sit:debet in signū immensi amoris dei hoc pro hominibꝰ sustinentis feruenter prædicari. Et per hoc patet ad illud inconueniens ꝙ ipsi intendunt.s.ꝙ deitas fuisset cōculcata cum sanguine,& commixta terra,& huiusmodi.& certè non est mirum si is qui patienter tulit mortem tulit etiam concubinationem. ¶ Sciendum etiam vltimo pro secunda ratione eorum ꝙ soluit:quia sanguis est membrum simpliciter.est autem subiectum sanitatis remotum secūdum aliquos. Multa alia faciunt ad declarationē prædictorum F quæ habentur in sequentibus. Quantum ad secundum arguitur. Primò sic, Nam omne coniunctum deitati desinens esse quod erat, desinit esse cōiunctum vt patet de humanitate in triduo quia non est quod non est coniunctum sed huiusmodi fuit ille sanguis in triduo;quod patet:quia fuit coagulatus. & desiccatus,& commixtus terræ,& cōsequenter transiuit in lutum. Sed coagulatio seu congelatio soluit speciem: G vt patet in aqua quæ congelatione vertitur in cristalium:& lac per coagulationem in caseum : desiccatio quoque similiter soluitur in humido : quia humiditas:& siccitas sunt qualitates oppositæ:& per se passiones humidi & sicci. Similiter etiā & mixtio,quia mixta transeunt in tertium:vt patet ex li.de gñatione Sol. Ad hoc dupliciter solui potest. Primò, quod ille sanguis fuit H corruptus eo modo quo & corpus.s.per abscessum suæ formæ substantialis: licet non per incinerationem,aut putrefactionem. Quo posito diceretur quod ille sanguis dicitur mansisse vnitus gratia suæ materiæ sicut oportet dicere de eo:si sit animatus non autem gratia formæ vel totius:vt probat argumentum. Secundo,autem soluitur,& fortè meliꝰ dicendo sic. Congellatio non soluit speciem semper saltem interueniente vir-

I tute dei: vt patet in oleo: & si aliqnãdo qnaudo est diuturna. Similiter nec coagulatio vt patet in cera: si tamen propriè coagulatur maxime deo conseruãte. Siccitas etiam non soluit speciem humidi nisi sit intensiisima. Potuit igitur deus conseruare sanguinem verbi cum prædictis accidentibus & cum humiditate remissa sicut fortè est dle sancti Ianuarii qui est Neapol. qui aliquo tempore etiam calidissimo durescit ꝙ
K non est habentiũ intensam humiditatem: & aliquo tẽpore. s. semper, vel frequenter, quando appropinquat capiti eiusdem sancti bullit intensa vt videtur diuinitus eius humiditate. Et idem videtur de sanguine à magdalena sub cruce cum terra collecto qui singulis annis in parasceue perlecta passio sione ebulit: vt omnes asserunt in sancto Maximino cum reliquo tempore videatur in desiccatus. Ad lutum autẽ
L potest dici per idem: quia non oportet intelligere ꝙ omnis humor cõmixtus pulueri transeat in lutum tanquã tertium immutata. s. substantiali forma: cum non sit ibi necessaria mixtio per alterationem corruptiuam sed ibi potest esse cõmixtio per iuxta positionẽ partium: maximè operante deo vt lutũ substantialiter nihil aliud sit, quã terra, & aqua, vel terra, & sanguis. Et possibile est diuinitus nullam humoris partẽ resolui: sed fieri potest lutum humiditate impressa pulueri, & remissa in humore. Nec est mirum si remittatur humiditas in sanguine: quia etiam potest aliqualiter remitti caliditas in igne: ꝙ patet primo, quia dicit. s. Tho. in. ij. ij. quod ignis inferni est eiusdem speciei cum isto: & tamen est calidior ratione. s. frigiditatis terræ: & cõsequenter iste minus intensæ calliditatis.

¶ Et secundo: quia aliter non posset alterari ad formam æris. necundo arguitur confirmando priorem rationem. N
Nam aliqua pars principalis corporis Christi corrupta est in morte: & cõsequenter desinit esse vnita. s. illa ex qua generata est aqua lateris per resolutionem ergo à fortiori hoc verũ est de aliqua parte sanguinis qui est pars minus principalis Sol. Illa aqua vndecũque sit causata fuit vera aqua secundũ de- O
cretalem supra allegatam quæ etiam ponit sub distinctione, vt videtur ꝙ si non fuit naturalis: sit miraculosè facta vel nouiter creata: vel ex partibus corporis Christi per miraculosam resolutionem expressa. Et si fuit secundo modo vt magis videtur velle: materia eius fuit de veritate corporis Christi plus quam sanguinis materia: & veritatem corporis Christi arguebat quia vt dicit decreta. naturale est compositum. & P
elementatum resolui in cõponentia & elementa. Et illa quidem pars vnde generata est desinit esse vnita in triduo: quia desijt esse sed materia eius sub forma aqua semper fuit vnita: sicut de humiditate corrupta, & fuisset de corpore si iterum fuisset corruptus & similiter fuisset de sanguine, Idem cõpleto autẽ effectu gratia cuius fuit resoluta miraculose in eãdẽ partem est conuersa ne quid deesset glorioso corpori Christi Q
resurgentis. Si vero dicatur fuisse vera aqua nouiter creata nihilominus ostendebat verũ Christi corpus: quia Deus non attestatur falsitati: & completo ministerio suo mansit aqua pura non vnita verbo tanquã superflua. Ad argumentum negatur consequentia etiã si fuit generata ex corpore Christi: quia est assignare vtilitatem quare aliqua eius pars sit corrupta. s. vt dicit decretalis

ad

A ad figurandum mysterium regenerationis:& etiam ad confirmandã fidem humanitatis. Non est autem simile de sanguine. Tertio. Nam Ambro. super Lu. exponens illud: vt quid dereliquisti me: sic dicit, clamauit homo diuinitatis separationẽ moriturus. Nam cum diuinitas libera sit à morte vtique mors esse non poterat nisi diuinitas discederet: quia vita diuinitas est. Sol. Hoc argumentum aquæ vel magis concludetur, si quid valeret separationẽ deitatis à corpore, & anima, quam à sanguine. Dico ergo Primo. quòd secundum aliquos loquitur Ambro. de separatione deitatis quæ etiam per subtractionem exterioris auxili: secundum illud: vt quid dereliquisti me: nõ autem de ea quæ est per solutionem vnionis. Dico secundo, quod nihil viuens cui diuinitas coniuncta est potest mori. nisi separetur à deitate per quam est sicut nihil potest mori: nisi perdat suum esse. Vnde si deitas semper fuisset vnita illi humanitati nunquam illa suum esse perdidisset:& consequenter nunquam interisset. Illa ergo separatio de qua loquitur Amb. s. facta est ab humanitate: nõ a partibus eius inter quas est sanguis. Non tamen fuit difficultas in verbis: eo ꝙ separatio sit propriè eorum quo separata manent. cessatio autem D vnionis est etiã in his quorum alterũ, vel vtrunque interit. Vnde inter animas sola rationalis dicitur propriè separari à corpore: ceterum autem desinunt ei esse vnitæ, sed non separantur propris. Et sic nec humanitas est à deitate separata quamuis desierit esse vnita.

Questio. xxxȷ. E

QVANTVM AVTEM ad secundam quæstionem vtrum. s. repugnet fidei aliquid de vero, & naturali sanguine Christi reperiri in terra visis & præsuppositis his quę. s. Tho. docet. j. q. vl. ar. j. ij. di. xxx. & iiij. di. xliiij. & viij. quodli. q. ij, ar. vnico, sic dico, Quatuor elementa sic sunt in mundo ꝙ habent proprias formas stabilitas aliquo modo. s. quo ad totalem suam materiã. & F aliquo modo non stabilitas, s. quo ad partem: quia formæ elementorum non sunt formæ mixtorũ. & sic sunt eis propriè, & secundum eas, vel ab eius, aut ad eas non mutatur tota earum materia. sic sunt stabilitæ quo ad totalẽ materiam. & secundum partem generantur ex mixtis, & ex eis generantur mixta, & sic suæ formæ non sunt penitus stabilitæ. Eo autem modo quo sunt G elementa in mundo sunt quatuor humores in corpore humano secundum san. Th. vbi. s. vnde sanguis quo ad suam totalitatem habet formam stabilitam. ita quod totus non potest generari vel corrumpi nisi generatur, vel corrumpatur animal: dicente domino, Gen. xij. anima in sanguine est, scilicet, sicut in eo sine quo non est vita & Aristo. iij: de animalibus. quod sine eo non viuit animal. Sed tamen continuè H generatur ex cibis. & continuè ex eo generantur, partes principales animal. puta caro & ossa, & huiusmodi.

¶ Vnde dicit Da. in secundo libro capitu. vigesimo octauo. Fructus per quos. s. intelligit omnes cibos ex elementis consistunt: humores vero ex fructibus animalium vero corpora ex humoribus. De sanguine igitur pos-

I ſumus lo qui tripliciter. Primò loquen-
do de ipſo totali ſanguine gratia par-
tium ſuarum : qui non ſunt in via ad
perfectius habendam naturam ſangui-
nis nec in via recedendi à forma ſan-
guinis & tendendi ad formam princi-
palium membrorum: ſed ſunt ſtabili-
tæ ſub forma ſanguinis nullam peni-
tus habentes alterationem intentam
ab anima promouēte ad perfectiorem
formam , quod dico propter eam quæ
K eſt à naturali calore. Iſtomodo ſanguis
dicitur ſanguis ſine aliqua additione,
ſiue ſimpliciter , & ſic loquitur de ſan-
guine. S. Tho. in. iij. par. q. liiij. arti. iij.
quando dicit, quod carnes & oſſa & ſan
guis in corpore Chriſti reſurgentis fue
runt integraliter ſine diminutione. Et
ſecundo loquendo de ipſo quo ad par-
tes quæ ſunt in generari ex cibis : ita
quod nondum attigerunt ad perfectè
habendam formam ſanguinis. Et ſic di
L citur ſanguis nutrimentalis vel humi-
dum nutrimentale. Et tertio loquendo
de eo quo ad partes: quæ ſunt in moti-
ua forma ſanguinis ad formam princi-
palium partium & membrorum. Et ſic
dicitur ros vt eſt in principio tranſmu
tationis : & cambium vt eſt in medio
iam incipiens dealbari: & glutem vt eſt
in fine iam incorporatus membris. Pri-
mo igitur modo pertinet ad humidum
radicale tantum in genere ſanguinis.
M Tertio vero ad vtrunq; diuerſimodè vt
mihi videtur. Sicut enim patet vbi ſu-
pra humidum radicale licet ſecundum
vnam opinionem ſit illa materia quæ
habere à generante in vtero matris in
ipſa conceptione nutrimentale vero o-
mne quod ex cibis generatur: tamen ſe
cundum probabiliorem opinionem il-
la duo non diſtinguuntur : ſecundum
principium vt ſcilicet vnum ſit per vir

tutem generatiuam aliud vero per nu-
triuam ſed ſecundum finem vt ſcilicet
illud dicatur humidum radicale quod
iam peruenit ad terminum generatio-
nis ideſt ad perfectè habendum naturá
ſpeciei ſiue ad illum peruenerit per a-
ctum nutriuæ ſiue per actum generati-
uæ. nutrimentale vero eſt quod adhuc
ad illum terminum non peruenit : ſed
adhuc eſt in via ad illum & in via nu-
triendi. Hæc ex illo qui licet in prima
parte dicat ſanguinem ſe tenere ex par O
te nutrimentali tamen loquitur de ſan
guine vt nondum peruenit ad naturam
ſpeciei, ſed eſt in generari ex cibis. Vel
loquitur de ſanguine vt eſt in tranſmu
tari ad mēbra actu vel etiā aptitudine
aliquo modo. Cū igitur naturali calor
agat in ipſum totalem ſanguinem etiā
quantum ad illas partes quæ ſunt ſta-
bilitæ formæ: & ſimiliter in alia mem-
bra principalia ipſe ſanguis reſtaura-
tur per alimētum & principalia mēbra
per partes ſanguinis. Partes igitur ſan-
guinis quæ promouentur ad reſtaura-
tionem membrorum in principio ſal-
tem pertinet ad humidum radicale in
genere ſanguinis inquantum perfectè
participant naturam ſpeciei in genere
ſuo id eſt ſanguinis & ad nutrimentale
non in genere ſanguinis inquantum
ſunt in via ad principalia membra. In
eo igitur ſtatu in quo naturalis calor re
ſoluitur neceſſarius eſt homini triplex Q
ſanguis. ſ. ſanguis ſtabilitatæ formæ in
ſiue arterialis ſiue alius ne. ſ. anima ſta
tim diſcedat à corpore, & nutrimenta-
le ne alterialis totaliter conſumatur &
ros ac cambium ne principalia mem-
bra totaliter reſoluantur. Quando ve-
ro ceſſat actio caloris prædicti iam
neceſſarius primus tantum : quia alii
duo ſunt neceſſarii ſolum ad reſtaurá-
dum

A dum & remota causa: remouetur effe-
ctus. Vnde in resurgentibus non erit
ros vel cambium vt dicit S. Thom. in
iiij.nec sanguis nutrimentali: vt idem
dicit in.v.quodli.vbi supra. Ex his au-
tem patet quod christo vsque ad mor-
tem erat necessarius aliquid sanguis.s.
nutrimentali & ros ac cambium: qui
est sanguis verus & naturalis:licet pri-
mus sit imperfectus: & secundus sit in
recedere à forma sanguinis: & tñ nul-
B lus talis est ei necessarius in statu re-
surrectionis.Nec curo vtrũ ros & cam-
bium dicantur de aliis humoribus, vel
non. Dico igitur quod non repugnat
fidei aliquid de vero sanguine Christi
esse in terra loquendo de nutrimentali
& de rore ac cambio.Hoc autem patet.
Primò ex dictis quia vterq; superfluit
corpori glorioso:& Secundo autorita-
te Sanct. Thom. quia de rore ac cam-
bio dicit in. iiij. quod non resurgent:
C quia post resurrectionem omnes partes
corporis stabilientur in suis formis: &
de sanguine nutrimentali in.v. quodli.
vbi supra sic dicit. Quamuis circa ea
quæ sunt de veritate humanæ naturæ
sit diuersa: diuersorum opinio secun-
dum quamlibet non totus sanguis nu-
trimentalis id est, qui ex cibis genera-
tur pertinet ad veritatem humanæ na-
turæ.Cum ergo Christus ante passio-
nem comederit & biberit: nihil prohi-
D bet in eo fuisse aliquem sanguinem nu
trimentalem humanæ naturæ non per
tineret, & quem non oporteret ad cor-
pus eius in resurrectione redire.Hæc il
le.Et tertio patet autẽ.do.Bona. iiij.di.
xij.dicentis.In Christo resurrexit to-
tum quod fuit de veritate humanæ na-
turæ,& quod spectat ad decentiam: &
ideo dicitur esse totus in cœlo. Quod
ergo abiicitur de præputio.Dicendum
quod vel non fuit de carne secundum E
speciem sed diuina dispensatione pa-
rum de carne, secundum materiam ibi
fuit vt daretur nobis in deuotionem si
cut reliquię.Et sic dicendum est de san
guine. Vel aliquid fuit de veritate hu-
manæ naturæ, & illud surrexit cum
Christo & est in cœlo, & residuũ man-
sit.Hæc ille.Qui ex suo modo loquen-
di manifestè innuit non esse inconue-
niens in carne vel sanguine Christi es
se partem necessariam & partem super F
fluam.Si autem aliquis dicat prædicta
esse vera de sanguine ante passionem:
sed non tempore passionis vel die pas-
sionis effuso.Dico quod nulla prohibi
tio reperitur arctãs nos quin licitè cre
damus fuisse in Christo in die veneris
quod licite credimus in eo fuisse die
præcedenti vel ante per mensem: vno
nõ solum non prohibemur hoc crede-
re,sed rationabile est sic de sancto fuis
se,& fortè necessariò vt sicut calor na- G
turalis continuè vsq; ad mortem age-
bat in eius humidum radicale ita etiã
fieret continua generatio sanguinis ad
restaurandum deperditum. Vnde rur-
sus probatur spiritualiter idem de' san
guine effuso in passione dupliciter.Pri
mo autor summi ponti,sic dicẽtis.Pius
episcopus seruus seruorum Dei dile-
ctis filiis abbati monasterii sanctæ Ma
riæ Xantonen.dioce. & cantori eccle-
siæ Xantonen.ac priori prioratus san- H
cti Eutropii extra muros Xantonæ.S.
& apostolic.bene Et infra. Petitio exhi
bita continebat quod licet tanto tem-
pore cuius memoria non extitit in ec-
clesia dictæ domus vt piè creditur quæ
dam portiuncula preciosissimi sangui-
nis domini nostri Iesu Christi in ligno
crucis pro redemptione humani gene-
ris salubriter effusi &c. Et infra. Nos

I igitur qui de prædictis certam noti-
tiam habemus attendentes quod veri-
tati fidei nullatenus repugnat affirma
re redemptorem nostrum de sanguine
præfato ob ipsius passionis memoriam
aliquam partem in terris reliquisse: ac
propter eam deuotionem ipsorum fide
lium plurimum conseruari & scanda-
lis &c. Et infra datum Ro. apud S. Pet.
anno. incar. do. M.ccccl xj. Ex quo patet
propositum. ¶ Sed restat dubium : quia
K videt pontifex idem affirmare de san-
guine salubri qui fuit diuinitati vni-
tus & de veritate humanę naturæ quod
repugnat prædictis So. Spiritussanctus
locutus est per os eius. Non enim dici-
tur pro redemptione humani generis
salubri effusi sed salubriter effusi. Om-
nis enim sanguis fusus à Christo fuit
salubriter fusus : quia ad salutem con-
tulit ex parte fundētis per modum me-
riti cuius actionem determinat ly salu
L briter aduerbium: non tamē omnis fuit
salubris post effusionem per modum
efficientiæ: sed solus ille cui deitas fuit
vnita: vnde sanguis effusus in circun-
cisione suppositoquod fuerit nutrimen
talis fuit salubriter effusus non tamen
fuit salubris quasi pretium nostrum: si-
cut nec alia superflua. Reperitur ergo
in terra de sanguine salubriter effuso
cum salubri : sed non de ipso salubri.
Quod autem sic debeant intelligi ver-
M ba pontificis probo per ea quæ conti-
gerunt. Nam anno Do. M.cccl j. Barchi
none quidam prædicauit quod sanguis
Christi in passione fuit à deitate sepa-
ratus. Sed contra eum insurrexit in-
quisitor frater Nicolaus rosellí ordinis
predicatorum & processum formauit
demandato Clementis sexti vt patet
per literarum copiam Domini Ioannis
Cardinalis Sabinen. quam vidi & est
Brixiæ in archiuis inquisitionis. patet
etiam per Ioan. dominici & directo-
rium inquisitionis. Vnde qui hoc præ-
dicauerat illud reuocauit solenniter, &
copia reuocationis est vbi supra. De-
inde processus delatus est ad curiam &
eius discussio commissa est domino
Bernardo cardinali cum plena autori-
tate per Pium secundum qui dominus
Bernardus autoritate summi pontificis
dictum processum approbauit & copia
approbationis est vbi supra. Et simili- O
ter ipse processus ibidem est autentica-
tus. Prædicationem autem dicit articu-
li & eius condemnationem directorij
inquisitionis & etiam dominus Ioan-
nes dominici cardinalis testatur in suis
quæstionibus Euangelicis in die pas-
chæ sic dicēs. Confirmat totum id quod
dictum est: id quod legitur in directo-
rio inquisitionis quod Clemens sextus
informatus per fratrem Nicolaum ro-
selli ordinis prędicatorum quod in Ca
talonia in ciuitate Barchinon. publicè
prædicabatur quod in sanguine Chri-
sti asperso in parascæue non remansit
diuinitas nec sanguis ille erat deifica-
tus habito solenni concilio magistro-
rum, & aliorum mandauit per suas pa-
tentes literas dicto inquisitori quate-
nus dictum articulum vt hæreticalem
& erroneum faceret publicè reuocari:
atque solenniter condemnari quod &
fecit in ecclesia cathedrali. Hæc in di- Q
rectorio inquisitionis. Hæc ille. Patet
igitur quod pius in supradicto breui
non loquitur de sanguine salubri id est
deificato quod talis cum sit de veritate
humanæ naturæ secundum omnes fuit
reassumptus. Vnde dicit bea. Thom. in
tertia quod diuinitas non mansit vni-
ta nisi reuniendis, vel reassumendis:
sed de salubriter id est meritoriè, & vti

liter

liter effuso. Patet inquam primò ex cõmissione Clementis: quia supponitur quod vterque pontifex circa ea quæ sunt fidei idem senserunt maximè quã do inquantum pontifices loquuntur: quod tunc semper accidit quando quis eos consuluit in talibus non vt doctos: sed vt pastores: & ipsi ad taliter quæsita Respondet. Sensit autem Clemens quod aliquis sanguis in die passionis effusus deificatum esset in triduo: & cõsequenter ille fuit reunitus secundum Sanctum Thomam, quia qui non meruit reassumi non meruit esse etiam vnitus: & consequenter de isto non loquitur Pius. Patet secundo ex commissione etiam ipsius Pii & approbatione eius circa dictum processum. Est autem hic notandum quod quidam dicunt Pium mandasse sub excommunicationis pœna: ne in prædicto articulo altera pars alteram condemnet: sed nullus eorum qui enumerant excommunicationes latas post sextum, & Clemen. facit mentionem de ista. Vnde credo rem ita actam esse. Nam Pius primò mandauit nihil circa hoc debere innouari, donec per ipsum aut sedem apostolicam de hoc decerneretur: vt patet in breui quodam ad magistrum Iacobum de petris: cuius copia est Brixiæ. Sed interim rem commisit dicto cardinali vt dictum est: & ille processum approbauit: maximè recognito quod prædecessor Pii Clemens sextum ipsum articulum execrabatur. Secundo probatur idem spiritualiter de sanguine effuso in passione per signum. Et vt omittamus instrumenta passionis quæ dicuntur adhuc haberi cruentata: vt corona spinea in capella regis Franciæ: & vna spina Rechanati in conuentu heremitarum; & Nurimbergæ ferrum

lanceæ & similiter sanguinem, qui dicitur esse Mantuæ in abbatia Sancti benedicti in ecclesia Sancti Andreæ: quem (vt dicitur) Longinus ibi requiescens attulit. Assumo pro signo terram quam Magdalena collegit sub crucre. Nullus enim sanæ mentis, & sanæ fidei videtur mihi posse ambigere: quin verè Magdalena sic fecerit si videat ea quæ infra feria quinta, post pascha narrantur. Effectus enim qui adhuc apparent æ chronicæ simul euidenter ostendunt quod vera fuit historia Caroli, & reuelatio magdalenæ. Oportet igitur dicere quod in illa terra sit substantia alicuius sanguinis superflui, vel quod vltra alia miracula quæ circa illam fiunt ibi miraculosè conseruetur color sanguinis sine dubio alius ab eo qui fuit in sanguine Christi, quia accidentia non migrant de subiecto in subiectum. Non autem est ad miracula recurrendum concurrentibus duobus, scilicet primò quod vera naturalis causa possit de aliquo assignari: & secundò quod non sit maior ratio quod aliquid fiat miraculosè quàm naturaliter: vt in proposito. Et hoc quia deus non operatur miraculosa sine causa, & necessitate. Fortè tamen diceret aliquis quod sicut agente igno in aliquo participatur caliditas ignis in quo non est substantia ignis: ita etiam sanguis ille fecit in prędictis impressionem sui coloris qui remansit. Sed hoc non est probabile propter duo primò quia non videtur color ita esse actiuus vt suam similitudinem realiter imprimat: nisi per commixtionẽ sui subiecti cũm alio Secũdo quia Pius pontifex in breui supra recitato nõ loquit̃ de colore sanguinis sed de sanguine. Et concedit quod prædictus sanguis qui est Xantone (vt dici

I dicitur posit adorari:quod non fecisset(vt videtur)si ibi non esset substantia alicuius sanguinis naturalis, vel miraculosi,sed solùm aliquis effectus sanguinis Christi,id est color sanguineus. Quicquid autem sit de hoc:nobis sufficit quòd fidei non repugnet sic esse (vt diximus)& quod probabiliter ita sit de acto. ¶ Sed contra prædicta arguit̃. Primò sic. Nã si aliquis sanguis superfluus in[a] die pasiõis fuit in Christo. ille erat
K continuus cum alio in corpore Christi existens:vt patet. Et similiter etiam post effusionem saltem probabiliter, vel ad minus posibiliter:quod dico ne cauillando sine ratione dicatur quòd in ipsa effusione fuit ab alio per guttules separatus:vtriusque igitur sanguis, id est necessarij,& superflui erat vnum esse,& vnum suppositum : quia partes continui non habent proprium suppositum,vel esse:sed vnum est totius, &
L omnium partium diuersimode. Aut igitur illud suppositum,vel esse erat diuinum,& sic sanguis superfluus post effusionem erat vnitus deo suppositaliter: quod inconuenit. Aut erat aliud à diuino & sic sanguis necessarius non erat vnitus contra prædicta. Solu. Dupliciter ad hoc solui potest. Nam hoc sine dubio tenendum est ex sanct. Thom. & sancto Bonauen. quòd partes quę nõ fuerunt de veritate humanæ naturæ
M aliquando desierunt esse deitati vnitæ: quia pars sanguinis quæ non meruit in resurrectionem reassumi multò minus meruit remanere vnita deitati. Vnde sanct. Tho. iij. dist. ij. sic dicit. In omnibus quæ sunt de veritate humanæ naturæ etiam separatis manet ordo ad totam naturã,& ideo manet in eis assumptibilitas,& consequenter vnio,sicut in corpore Christi remansit anima separata. Vnde & eis latria debetur. Si autem separentur aliquæ partes quæ non sint de veritate humanæ naturæ: non remanet in eis ordo ad naturam humanam cui principaliter assumptio debetur.& ideo non remaneret vnio nec debitum latriæ. Hec ille. Ex quibus patet quòd partes superfluę sanguinis aliquando sunt deitate separatę. Quando autem sint separatę à partibus necessarijs,in puncto resurrectionis sic ꝙ toto triduo fuerunt vnitæ:nisi ante aliquæ fuerint sæparatæ à necessarijs, sicut etiam in resurrectione nostra, assumptis necessarijs:superflua quæ prius eis erant coniuncta incipiente habere nouum suppositum. Potest etiam dici secundò ꝙ tunc quando primò sunt separata à corpore Christi sicut accidebat de capillis ab eo defluentibus:ita ꝙ in toto triduo fuerunt saltem posibiliter in eodem continuo cum necessarijs, sed non in eodem supposito:deo ibi operãte, sicut accidit cùm calici consecrato miscetur gutta vini. Tunc enim eiusdem continui aliqua qualitas subsistit in se, & aliqua inhæret vino. Et sic patet etiam ad argumentum dupliciter. Sed si contra primum modum instetur:quia sanguis qui stetit vnitus in triduo est reassumptus secundum sanct. Thom. in v. quod lis. Dico, ꝙ verum est,si erat vnitus per se siue gratia sui quasi habens Q
per se ordinem ad naturam vt sanguis necessarius,secus autem si per accidens, id est gratia alterius cui erat cõtinuus, vt superfluus. Secundò. Nam sanguis qui est in sacramento est idem cũ effuso in parasceue : dicente domino, Hic est sanguis meus: qui pro vobis effundetur. Sed in sangnine sacramenti non est pars superflua:quia nihil nobis esset proficua &c. Solu. Est idem cum effuso

ipso necessario quem demonstrat, ly hic, quia beatus Ioan.dominici habet pro inconuenienti quòd Christus dederit in pretium nostrum, id quod non erat de veritate humanæ naturæ. Et licet vnus esset continuus alteri & ly hic demonstret totum: tamen demonstrat totum gratia partis maioris, vel nobilioris sicut cum dico. Iste piscis est bonus ad vescendum non demonstro illum gratia omnium partium eius. Tertiò, Nã superfluitas sanguinis in Christo non potuit esse à deo, vel natura: qa non abundat in superfluis: nec a ratione: quia non est ratio boni consilij qui parat superflua. Ergo esset ab aliquo malo regimine vitæ, puta quia immoderatè vescebatur quod est prophanũ. Solu. Fuit possibiliter à deo & natura: quia licet natura per se, non perducat superflua in statu naturali: tamen producit quædam in eo necessaria, & superflua in statu corruptionis.

Quæstio.xxxij.

AD TERTIAM QVAEstionem respondeo, primò ꝙ esto quòd prædicta repugnent doctrinę sanct. Tho. quod tamen nego. Adhuc discipulus .s. Tho. & professor doctrinæ eius sine reprehensione potest cõcedere aliquid de
D Christi sanguine vero, id est non miraculoso esse in terra: quia in hac re loquitur dubitatiuè: vt patet in iij. quodlis. in prima ratiõe eius vbi dicit: videtur magis dicendum, & in responsione ad vltimum loquens de sanguine miraculoso, qui in quibusdam ecclesijs ostenditur: dicit quòd dicitur fluxisse &c. Potest igitur discipulus eius soluere rationem quam ipse sciuit esse solubilẽ potissimè accidente nouo motiuo cuiusmodi est determinaio pontificis, & san- E
guis magdalenæ prædictus de quo san. Tho. non fecit mentionem quod patet: quia ille de qui ipse loquitur dicit̃ fluxisse de imagine crucifixi: iste autem dicitur, & legitur fluxisse de vero corpore Christi. Dico secundò, quòd nunquàm sanct. Tho. sensit quin de Christi vero sanguine sit in terra possibiliter: quod probo er quinto quodlib. vbi ẽ. clarè, & patenter sicut ar. præcedenti recitatum est. Et hoc etiam si sit fusus F
in passione quod sic suadeo. Primò, Nã ex verbis eius non potest necessario cõcludi oppositum eius: vt pasebit soluẽdo ad obiectiones: ergo non est dicendum quòd sanct. Tho. oppositum huius senserit. Secundò: quia ex verbis sanct. Tho. sequitur probabiliter. & fortè necessario id quod dico. Nam causa propter quam concedi posse esse in terra aliquam sanguinem nutrimẽtalem, est: qa talis generatur ex alimento, & Chri G
stus comedit, & bibit. Sed istamet causa fuit tempore passionis, quia à ieiunio xl. dierum vsque ad passionem duxit vitam communem cum alijs comedendo, & bibendo etiam vinum: vt patet ex decursu euangelij: & in cœna comedit carnes, id est agnum, & bibit de genimine vitis. Et post cœnam ante completam digestionem, vel circa statim cepit sanguinẽ fundere in flagellis. Quo- H
modo ergo est verosimile, ꝙ in eo tunc non fuerit sanguis nutrimentalis generatus ex illo cibo, vel alijs prioribus ꝗ adhuc non esset in summa perfectione sanguinis, quem nutrimentalem dicimus. Si dicitur quòd hoc fuit propter perfectam ætatem Christi, dico quòd deus non potest alterationem facere subito, & multo minus virtus stomochalis Christi poterat alimenta repẽte cõuertere

I uertere in ſanguinem maximè,quia ſe
cundum Dama. Chriſtus in paſsione
permiſit omnibus viribus ſua officia
peragere: Niſi forte aliquis dicat Chri
ſtum qui nobiliſsime complexiōis fuit
in flore iuuentutis qui non ita arte ci
bo vſus eſt quin eũ omnes poſſunt im-
mitari,ita debilem habuit virtutem di
geſtiuam ꝙ oporteret diuinitus cibum
ab eo ſumptum digeri quæ ſunt in ſa-
na. Refert tamen hæ Ioan.dominici ꝙ
K Ioãnes de poliaco in ſuo quarto quod-
lib.probauit in hora paſsionis Chriſtũ
nullum habuiſſe ſuperfluum ſanguinẽ
cuius rationibus reſpondere non va-
leo:quia eas non adduxit,ſed tamẽ qua
ratione probari poteſt ꝙ ex quo vſque
ad illam horam Chriſtus vniformiter
vixit non generaretur continuè in eo
ſanguis ad reſtaurandam cōtinuam de-
perditionẽ. Imo ego dico, quòd potuit
in ſanguine lateris etiam naturaliter
L eſſe aliquid de ſanguine nutrimentali
vel rorido,ſed maximè deo volente,vt
eſſet nobis in reliquiam. ¶ Sed contra
iſta arguitur ex verbis ſancti Thom.
quòd licet ſecundum eum non repu-
gnet fidei aliquid de ſanguine in paſ-
ſione effuſo eſſe in terra vt ſupra dedu
ctum eſt:tamen repugnet veritati.ſic ꝙ
de facto exiſtimauit nihil eius eſſe in
terra. Primò ſic, Nam expreſsè dicit ꝙ
totus ſanguis effuſus in paſsione ſit re-
M aſſumptus: vt patet in.v.quodlib. Solu.
Imo ibi hoc non dicit:ſed dicit ſic. Sed
quia ſpecialiter fit quæſtio de ſangui-
nem effuſo in paſsione pro redemptio-
ne humani generis,de hoc magis dicen
dum videtur quòd totus in reſurrectio
ne ad corpus Chriſti redierit. Hec ille.
Multum enim diſtat inter ſanguinem
effuſum,& effuſum pro redemptione:
quia iſte proculdubio non eſt ſuper-
fluus: quia Chriſtus ſuperfluum ali-
quid pro nobis in pretium non dedit
plus quàm capillos fluentes. Contulit
tamen ad redemptionem noſtram ſan-
guis ſuperfluus ex parte Chriſti per
modum meriti inquantum patienter,
& voluntariè tolerabat flagella,& vul-
nera quibus fundebatur,ſed nõ per mo
dum efficientiæ eo modo quo ſanguis
verus,& deificatus. ¶ Sed contra reſpõ-
ſionem inſtatur:quia ipſe.iij.q.liiij.ar.
iij.ad tertiam clarè ſic dicit, Totus ſan
guis qui de corpore Chriſti fluxit cùm
ad veritatẽ humanæ naturæ pertineat
in corpore Chriſti reſurrexit. Hec ille.
Sol.s.Tho.ibi non loquitur de ſangui-
ne effuſo in paſsione præciſè,ſed vni-
uerſaliter de effuſo. Vnde ad mentem
arguentium ſic ſequeretur ꝙ.s.Thom.
ſentiret omnem ſanguinem,etiam nu-
trimentalem quandocunq fuſum iterum
fuiſſe reaſſumptum. Quod etiam ſic illo
lo loquatur vt videtur non loquitur de
ſanguine nutrimentali: ſed de ſangui-
ne ſimpliciter dicto:quæ ſcilicet perue
nit perfectè ad naturam ſanguinis:&
adhuc ſub ea eſt. Et hoc probo euiden-
ter. Primò teſtimonio trium ſupradi-
ctorum patrum. Secundò, quia ſanct.
Tho.vbiq; dixit verum in hac materia
vt ſupponitur:& conſequenter dictum
in tertia parte intelligitur iuxta ſimi-
litudinem quam dat in quodlib.vt ſcili
cet intelligatur totus.i.totus effuſus pro
redemptione,qui & ſimpliciter dicitur
ſanguis. Tertiò,quia s.Thom.ibi in ter
tia parte intelligitur loqui de ſangui-
ne eodem modo accipiẽdo ſanguinem
in corpore articuli, & in,reſponſione
ad tertium:quia ipſe non æquiuocat vt
ſuppono. Et tamen in corpore cùm di-
cit ſanguinem in corpore Chriſti re-
ſurgentis fuiſſe integraliter ſine dimi-
nutione:

nutione: clarum est quòd non potest in
telligi nisi de sanguine arteriali seu
stabilito. quia secundum eius doctrinā
vbique non resurgit sanguis nutrimen
talis, nec ros, vel cambium: imo etiam
ex verbis eius ibi ad tertiū patet quod
loquitur de sanguine qui est de verita-
te humanæ naturæ, cuiusmodi non est
nutrimentalis. Sed quare ibi in tertia
parte non ponit sanct. Tho. istam limi-
tationē. Sol. Hoc est: quia subintelligit
propter duo. Primò, q̄a ille sanguis quē
pro salute nostra fudit: est sanguis sim-
pliciter, id est sine additione alicuius:
cùm sit perfectissimus in genere san-
guinis. Secundò, quia cum passio Chri
sti ex eius intētione ad redemptionem
esset ordinata propriè: & per se illū san
guinem dicitur fudisse in passione, quē
pro redemptione fudit. Reliquo autem
accidit fundi tunc per accidens quantū
fuit ex intentione Christi intendentis
redemptionem. Et hoc nisi ratione an-
nexi operis operantis ex parte Christi:
vt sæpe dictum est. Secundò, Nam in
prædicto quodlibet. sic dicit, Cū Chri-
stus ante passionem comederit, & bibe
rit nihil prohibet in eo fuisse aliquem
sanguinem nutrimentalem. id est qui
ex cibis generatur, qui ad veritatem hu
manæ naturæ non pertineret, & quem
non oporteret ad corpus eius in resur-
rectione redire. Hęc ille. Ex quibus ver
bis patet quòd distinguit inter sangui
nem effusum ante passionem, & alium
in ordine ad necessarium, vel super-
fluum. Cùm ergo fusus ante passionē,
sit superfluū: reliquus est necessarius.
So. Imo non sic distinguit, sed assignat
causam quare in Christo nihil prohibet
te passiōis fuisse sanguinem superfluū:
quia. s. ante passionē comedit: et bibit
nō autē dicit: ante sanguinē fudit tēpo

Tertio, Nam ibi in prima ronne sua ad E
probandum ꝙ totus sanguis effusus in
passione pro redemptione &c. vult ꝙ
quicquid fuit in eo vel alio in perfecta
ætate pertineret ad veritatem humane
naturæ dicens. Prima ratio accipi po-
test ex ætate Christi patientis. Passus
est enim in perfectissima ætate: in qua
maximè ea quæ in homine inueniun-
tur ad veritatem humanæ naturæ per-
tinere videntur. Hæc ille. Sol. Qui ca-
pit istum sensum in san. Tho. ꝙ ea æta F
te quæcunq; sunt in homine sunt de ve
ritate &c. videtur mihi satis hebes: quia
sequeretur tunc non esse in homine se
men, vel sanguinem nutrimentalē, aut
humiditatem roridam: vel cambiū: quę
licet prius fuerit de veritate suo mo-
do, id est in ratione sanguinis, vel alte-
rius humoris, tamen iam tunc sunt in
recessu à tali forma, & adhuc non atti-
gerunt ad aliam, & consequenter non
sunt de veritate saltem, in corpore re- G
surgente. Et similiter sequitur nullum
nullum capillum ab eo defluere sua
sponte, quòd non posset vngues præci
dere sine diminutione suæ integritatis.
Intendit ergo ibi sanct. Tho. ꝙ tunc ea
quæ sunt in homine, sunt maximè de
veritate, supposito quod sint de verita-
te humanæ naturæ. Quartò, Nam in
quodlib. v. vbi ʒ. sic dicit. Sanguis in
passione effusus qui maximè fuit salu-
bris, fuit diuinitati vnitus. Et ideo opor H
tuit quòd in resurrectione iungeretur
aliis humanitatis partibus. Hæc ille.
vbi multa alia latissimè congerit de re
surrectione christi, & eius qualitate vbi
videas. Tunc sic. Totus sanguis tunc
effusus fuit vnitus Deitati in toto tri-
duo: quia totus fuit vnitus per se, vel
continuus cū vnito, & consequēter vni
tus, ergo totus fuit reassumptus. So. dico
dupli-

I dupliciter iuxta dicta arti.præcedentis ad primum. Primò negando antecedés: & ad probationem eius patet: quia diuinitus potuit in eodem continuo esse vnitus, & non vnitus. Dicit tamen. S. Thom. sanguinem tunc effusum fuisse fuisse vnitum nulla facta distinctione: quia propriè ille dicitur effusus qui ex Christi intentione effluxit ad redimendum effectiuè. Vel, quia iam distinxerat virtualiter dicédo quæstionem esse
K specialiter de effuso pro redemptione humani generis. Secundò, negando consequentiam: quia dato antecedente, dico quòd ille solus fuit reassumptus qui fuit vnitus per se. Quintò, Nam ibi in fine articuli sic dicit soluendo argumétum de sanguine quæ alicubi ostenditur. Sanguis Christi qui in quibusdam ecclesiis ostenditur, dicitur ex quadam imagine Christi percussa miraculosè fluxisse, vel etiã aliâs ex corpore Chri-
L sti. Hæc ille. Ex quibus verbis arguitur dupliciter. Primò sic. Si S. Tho. credidisset probabiliter esse aliquid de Christi sanguine in terra: nõ habuisset causam soluendi argumentum quod probat hoc esse verum & cõsequenter non soluisset illud. Cùm igitur illud soluerit: sequitur quòd prædicta non credidit: & consequenter videtur credidisse oppositum: cùm hanc materiam considerauerit: & non remanserit perplexus,
M vt suppono. Sol. Etiam si crediderit sic, esse vt concludit argumentum adhuc habuit ad illud aliquid dicere. Tum ne sangnis miraculosus crederetur naturalis. Tum ne naturalis superfluus crederetur deificatus. Et ista duo in respõsione sua tangit. Secundò, quia in sua responsione affirmat virtualiter istam conclusionem. s. Si sanguis qui ostenditur in quibusdam ecclesiis non fuit

miraculosus. i. per miraculum ab imagine crucifixi resolutus. fluxit de corpore Christi aliâs. i. alio tẽpore quàm de tempore passionis. Sol. Negatur assumptum: quia, ly aliâs, non significat ibi vt exponitur: sed, ly aliâs, stat pro, ly aliter, vt sit sensus: quòd si ille sanguis non est miraculosus fluxit de corpore Christi, aliâs. i. aliter quàm modo dicto: seu aliter quàm ille qui fluxit vt pretium redemptionis nostræ, vel si, ly aliâs, stet pro alio tempore: ly alio, non refert tempus passionis, sed refert tempus illius effluxus miraculosi ab imagine Christi percussa, de quo ibi loquitur. Sexto, Nam Thomistæ communiter imponunt. S. Tho. quòd sic senserit vt Io. dominici, & quidam alii. Sol. Timuerunt olim thomistæ: ne si concederent vnam partem sanguinis tunc fuisse superfluũ: & consequenter à deitate separatum: cogerentur idem concedere de toto: vel saltem ne ex hoc fuisset quo ad hoc debilitata fides vnionis ad sanguinem. Vnde conati sunt interpretari. S. Tho. ad propositũ suum. Prædicti autem tres magistri tanquam viri doctissimi noluerunt se de hoc articulo intromittere (vtique vt reor) æstimantes quòd circa hoc veritas non erat in fauorem apud rudiores illi veritati quam defensare conabantur. Videre protestari sunt se de hoc non velle loqui: vt patet ex dictis.

Questio. xxxiij.

QVANTVM AVTEM AD quartam quæstioné duo faciam. Primò enim adducam fundaméta vnde elicitur responsio ad quæstionem. & Secundo respondebo. ¶ Quantum ad primum fundamentum primum est dictum Innocenti

A centii extrà de celeb.miſ.in decretali
quę incipit, In quadam poſtquam pro-
bauerat quòd illa ſit vera aqua:dicen-
tis, Reſtat igitur vt qualiſcunque fuit
illa aqua:ſiue naturalis, ſiue miraculo-
ſa,ſiue de nouo diuina virtute creata,
ſiue de componentibus ex parte aliqua
reſoluta proculdubio vera fuit.Hæc il-
le. Ex quibus patet quòd ſalua fide po-
teſt credi. Primò,quòd illa fuit natura-
lis.i.à natura producta:& lateri Chriſti
B angelica vel diuina virtute, vel quali-
tercunque applicata. Et ſecundò,quòd
fuit miraculoſa.i.facta de quocunque
corpore alio à corpore Chriſti. fortè
tamen hoc membrum non ponit in nu-
merum cum duobus ſequentibus. Et
tertiò,quòd fuit nouiter creata. Et quar
tò,quòd fuit de aliqua parte corporis
Chriſti per reſolutionem generata. Se-
cundum autem eſt dictum domini Bo-
na.ſuprà recitatum.ſ.In Chriſto reſur-
C rexit totum quod fuit de veritate hu-
manæ naturæ : & quod ſpectat ad de-
centiã.& ideo totus eſſe in cœlo. Quod
ergo obiicitur de præputio. Dicendum
quòd vel non fuit de carne ſecundum
ſpeciem : ſed diuina diſpenſatione pa-
rum de carne ſecundum materiam ibi
fuit:vt daretur nobis in deuotionem ſi-
cut reliquiæ. Et ſic dicẽdum eſt de ſan-
guine. Vel aliquid fuit ibi de veritate
humanæ naturæ : & illud ſurrexit cum
D Chriſto:& eſt in cœlo:& reſiduum mã-
ſit. Hæc ille. Et quia caro magis eſt de
veritate naturæ quàm ſanguis. quod
ipſe dicit de carne : poteſt dici de ſan-
guine à fortiori quantumcunque fuerit
ſtabilitæ formæ & perfectus. Tertium
eſt dictum Scoti in.iiij.diſt.xliiij. qui
quaſi exponendo dictum ſancti Bona-
uen.ſic dicit. Forma dat eſſe, & agere.
Ergo pars ſecũdum formam poteſt dici
quandiu habet eſſe ſecundum formam: E
vel quandiu habet agere ſecundum for
mam. Et ſecundum infert primum, li-
cet non è contrario, Citius enim deficit
alicui actio propter imperfectionem,
quàm eſſe. Et ſiue ſic : ſiue ſic : pars ſe-
cundum formam non eſt tantum pars
formæ : ſed includit materiam, & for-
mam. Primo autem modo quæcunque
pars dum manet in toto dicitur pars
ſecundum formam:à principio.ſ.perio
di ſuę vſque ad finem:quia.ſ.tandiu ha F
bet eſſe. Sed ſecundo modo non dici-
tur pro omni parte periodi:pars ſecun-
dum formam:ſed pro illa qua habet ve
ritatem ita efficacem quòd poteſt ſibi
competere actio ſecundum formam. Et
infrà. Primo modo parti ſecundum ſpe
ciem non opponitur propriè pars ſe-
cundum materiam : niſi ſicut homini
viuo opponitur homo mortuus. Et ſic
eadem pars dicitur ſecundum ſpeciem
dum manet in toto, & pars ſecundum G
materiam quando fluit. Sed ſecundo
modo alia eſt pars ſecundum ſpeciem,
& alia ſecundum materiam:etiam par-
tibus manentibus in toto : quia aliqua
modica pars cui non poteſt competere
propria actio etiam ſi ſit in principio
periodi ſuę & pars ſecũdum materiam.
Pars autem quantitatis, & virtutis ſuf-
ficientis ad agendum eſt pars ſecun-
dum ſpeciem. Quartum fundamentum
eſt opinio aliquorum qui dicunt quòd H.
non totus ſanguis qui eſt ſtabilitæ for-
mæ, & neceſſarius in corpore mortali
eſt de veritate humanæ naturæ in eo-
dem corpore reſurgente,aut ei neceſſa-
rius:quia pluri indiget itẽ corpus mor-
tale quàm immortale. Quam opinio-
nem poſſemus ſic declarare, & confir-
mare. Nam ſecundum medicos natura
eſt ſagax : & in animalibus de ea mate-

I ria qua ſubuenit membris reſtaurandis
plus ſemper ſibi retinet non ſolũ quàm
ſit neceſſe ad viuere,ſed etiam quàm ſit
neceſſe ad conſuetam reſtaurationem
tenuem:vt ſi non miniſtrentur ſibi ali-
menta horis conſuetis poſsit membra
vtcunque reſtaurare.Hinc eſt quòd ho
mo laſſus ſumpto cibo ſtatim recupe-
rat membrorum vires:nõ quia iam ci-
bus tranſierit ad membra:ſed quia na-
tura id quod pro munitione reſerua-
K bat ſtatim exhibeat poſtquam eſt ſibi
alimentum exhibitũ,vnde poſsit alium
humorem generare. Iſtud ergo plus,
quo ad ſanguinem ſpectat eſt quidem
neceſſarium in corpore mortali, & eſt
verus, & perfectiſsimus ſanguis:ſed nõ
eſt neceſſarius in corpore glorioſo,nec
in eo totum reſurgit,vt dicunt. Quan-
tum autem ad ſecundum,de aqua dico,
quòd ſana fide poteſt affirmari eſſe in
terra : quia ſi fuit ibi primo, vel ſecun-
L do,vel tertio modo ſuprà dicto:clarum
eſt quòd non fuit de veritate humani-
tatis Chriſti : & conſequenter poteſt
credi à Deo cõſeruata eſſe in terris. Si
autem fuit ibi quarto modo.i.per reſo-
lutionem factam de corpore Chriſti:
etiam idem credi poteſt eo modo quo
dominus Bonauen.dicit de præputio:
vt.ſ.ſit in terra quo ad aliquas partes
ſecundũ materiam quæ fuerunt in cor-
pore Chriſti:vnde reſoluta eſt ex diui-
M na diſpenſatione, vel quia id vnde re-
ſoluta eſt non erat totum de veritate
humanę naturę:quia,ſcilicet,in ea par-
te erant aliqui humores qui erant in
via tranſmutationis de forma in for-
mam,vel quia ibi erat aliqua pars car-
nis mox per calorem naturalem reſol-
uenda,tanquàm carens operatione ſpe-
ciei iuxta modum loquendi.Scoti,quæ
non erat reaſſumenda poſsibiliter, ſe-

cundũ aliquos.Igitur tribus modis po-
teſt affirmari quòd illa aqua tota ſit in
terra.& qũartò, quòd ſit ſecũdum par-
tem.Primò dicẽdo quòd fuit vera aqua
naturalis.i.à natura producta.Et ſecun
dò, dicendo quòd fuit generata de ali-
quo corpore alio à corpore Chriſti.Et
tertiò,dicendo, quòd fuit noniter crea-
ta.Et quartò, dicendo quòd fuit de car-
ne Chriſti reſoluta in qua erat aliquid
non de veritate naturæ : quod in aqua
cum carne conuerſum eſt : vel in qua
ſecũdum aliquos erat ſaltem diuinitus
pars ſecundum materiam non reaſſu-
menda. Quãtum autem ad ſanguinem
illum videtur mihi quòd nõ poſsit dici
totus eſſe in terra aliquo modo : quia
pars eius fuit deificata(vt videtur)cum
dicant doctores ſacramenta à tali ſan-
guine habere virtutem.Poteſt autẽ dici
in terra eſſe ſecundum partem:quia po
teſt credi in illo ſanguine multũ fuiſſe
de nutrimentali : quia iſte maximè vi-
get in epate : quod fuit vulneri lateris
vicinum.Nec eſt verũ quod dicit Guil.
in rationali Chriſtum fuiſſe lãceatum
latere ſiniſtro : tamen quia dicit Magi-
ſter Hiſtor.quòd in latere dextro,tum
quia hoc idem oſtendit conſuetudo pi-
ctorum : ex qua idem Magiſter arguit
in ortu domini fuiſſe bouem, & aſinũ.
tum quia ad hunc ſenſum eccleſia vi-
detur cantare illum verſiculum, Vidi
aquam egredientem de templo à latere
dextro. Igitur tribus modis poteſt dici
pars illius ſanguinis eſſe in terra. Pri-
mò dicendo, quòd ibi erat ſanguis nu-
trimentalis à quo Deus ſeparauit dei-
ficum in hora reſurrectionis. Secundò
dicendo,ſicut ſanctus Bona.de præputio
quòd ibi eſt diſpenſatione Dei:vel ali-
ter fuit pars ſanguinis ſecundum ma-
teriam, ſiue quæ mox erat per calorem
nato

A naturalem resoluenda: cui alia perfectior natura erat substituta: quæ iam formam sanguinis attigerat. Tertiò dicendo quòd non erat Christo necessarius totus eius sanguis post resurrectionem sicut ante, secundum aliquos.

Quæstio. xxxiiij.

Ad quintam quæstionem vtrum. s. talis sanguis superfluus si quis sit possit adorari latria? sanctus Thomas. in. iij. sententiarum dicit quòd non, vt patuit in articulo præcedenti. Et idem tenuerunt tres viri prædicti. Sed Ioannes dominici allegat, & non reprobat Ioannem de poli. qui sensit quòd potest, & debet adorari latria, vt reliquiæ Christi si finxit de corpore Christi: & similiter etiam si fluxit de imagine Christi, vel hostia consecrata: quia repræsentat Christum passum, & gratia eius adoratur. Concordia autem sit sic. Nam multipliciter aliquid adoratur latria, quæ debetur Deo. Primò, quia est Deus vt pater, filius, & Spiritussanctus. Et secundò: quia est in supposito diuino, vt humanitas Christi, & sanguis vnitus. Tertiò, quia est imago prædictorum, vt crux. Quartò, quia tetigit Christum tanquàm aliquid eius: vt testes, & claui, & huiusmodi. Notanter dicitur: tanquàm aliquid eius: quia etiam manus crucifigentium tetigerunt eum. Dico autem eius fuisse quod possedit: & quo vsus est ipse, vel alii circa ipsum: nisi sint partes rationales creaturæ. Et isto quarto modo ratione contactus sanguis modo non vnitus debet adorari latria: & capilli defluentes, & huiusmodi. Si enim crux quæ Christum tetigit, & vt perfusa sanguine eius debetur latria adorari, vt imago: & ratione contactus: à fortiori ipse sanguis qui fuit pars corporis, & vnitus deitatis sit, debet adorari. Et similiter illa aqua inquantum tetigit Christum: vel repræsentat eum lanceatum. Ex prædictis patet, quòd ordo prædicatorum nunquàm suscepit in communi ad sustinendum nihil de sanguine Christi esse in terra: licet fortè aliquis frater in particulari fecerit. Patet etiam quòd Sanctus Thomas nunquàm sensit in oppositum. & qui hoc ei imponunt: non bene illum capiunt. Et hæc sufficiant de tota ista materia: in qua laboraui pro inuenienda veritate. Et vbi inueni aduersariorum maledicta conatus sum vincere in bono malum: & benedicere maledicentibus: nisi quatenus materia me coegit. Christus autem Iesus æternus amor qui iuxta Esa. vaticinium in charitate perpetua dilexit nos, & attraxit nos miserans, vtique sanguine suo omnibus cordibus illum infundat charitatis ardorem quo pro omnibus, & singulis nobis sanguinem, & vitam misericorditer dedit, vt eum simul, & veritatem quærendo inuidiam, & odia omnes obliuioni perpetuæ tradant. Amen.

Feria secunda Paschæ.

Quæstio. xxv.

Quæritur vtrum Christus resurrectionem suam manifestauerit sufficientibus argumentis. Respondeo, Sanctus Thomas Aquin. tertia quæstione quinquagesimaquinta, articulo sexto, sic respondet, cùm christus suam resurrectionem dupliciter, manifestauerit, scilicet, testimonio.

& argumento seu signo: vtraq; manifestatio in gñe suo sufficiens fuit. Prima quidẽ: quia vsus est testimonio duplici quorũ neutrũ refelli potuit: Angelorum. s. qui mulieribus apparuerunt: & scripturarũ quas ipse proposuit vt dicitur Lucæ vltimo Et similiter secunda. Nam ostendit suam resurrectionẽ fuisse verã ex parte corporis: de quo ostendit primo, ꝙ erat verũ; qa palpa-
K bile præbuit. Secundò, ꝙ erat humanũ ostendendo effigiem verã quã oculis intuerentur & Tertiò, ꝙ esset idẽ numero quod habuerat prius ostendendo vulnerum cicatrices. Et similiter ex parte animæ ostendit idem per opera triplicis vitæ. Primo nutritiuæ: in hoc ꝙ cũ discipulis manducauit, & bibit. & Secundò, sensitiuæ: in hoc ꝙ ad interrogata respondebat, & discipulos præsentes salutauit. & Tertiò intellectiuæ
L in hoc ꝙ loquebatur, & disserebat de scripturis. Et ne quid deesset ad perfectionem manifestationis ostendit etiã se diuinam habere naturam, per miraculum quod fecit in piscibus capiẽdis & vlterius per hoc quod eis vidẽtibus ascendit in cœlũ: quia vt dicit Ioã. iiij. Nemo ascẽdit in cœlũ nisi qui descẽdit de cœlo filius hominis qui est in cœlo. Oñdit etiã resurrectionis gloriã, per hoc ꝙ clausis ianuis introiuit ad di-
M scipulos. & per hoc ꝙ ab oculis eorum statim euanuit: vt dicitur Luc. vlti. quia per hoc ostendebat in sua esse potestate videri: & non videri quæ est cõditio corporis gloriosi. Hæc ille.

¶ Sed contra. Nihil enim post resurrectionem Christus discipulis ostendit: ꝙ angeli in corporibus apparẽtes ostẽdere non possunt: qua se in effigie humanas ostẽderũt, & comederũt: loquendo: vt patet Gen. xviij. & tamen nõ habuerunt vera corpora, Ergo argumenta prædicta nõ fuerunt sufficiẽtia. Sol. Licet singula argumenta non sufficerent: omnia tamẽ simul perfectè resurrectionem Christi manifestabant maximè propter scripturæ testimoniũ, & angelorũ dicta, & assertionem christi cõfirmatã miraculis: Angeli aũt apparentes non se asserebant homines esse, vt Christus. Aliter tamẽ Christus, atque aliter angelus mãducauit qa cũ Angel⁹ nõ habeat corpus naturaliter vnitũ, & viuificatum: sua comestio non est vera etiam dixit Angelus. s. Tho. x. Videbar quidem inquit, manducare &c. Hæc idem. Sed intelligendũ est quòd argumentum duob⁹ modis aliquid probat. Euidenter. s. sic quod non possit mẽte non credi id ꝙ probatur. Et isto modo nullum est argumentum respectu hominis in statu viæ ad ea quæ sunt fidei vt patet discurrenti per singula. Et licet miraculum factum in testimoniũ fidei conuincat demones quibus constat illud à deo fieri: non tamen conuincit hominem: quia si videro (verbi gratia) mortuum resurgere: licet credam quod solus deus resuscitat: nescio tamen an iste verè an phantasticè resurrexerit. Alio modo probabiliter ita quod quilbet bene dispositus ad bonũ & mundus à passionibus sit crederet. Et isto modo signa simul sufficientia fuerunt maximè quia per quadraginta dies durauerunt in quibus perpendissent de dolo si resurrectio phantastica fuisset: & tantò magis quantò spiritus Angelicus non potest opera vitæ ita bene fingere: sicut anima potest exercere. Quæri etiã põt, Vtrũ xp̃s discipulis in effigie aliena debuit apparere. Vide. iij. q. lv. ar. iiij. Et vtrum debuerit euanescere ab oculis discipulorũ vel

cum

A cum eis continuè conseruari. Vide ibidem arti.iij.

Feria.iij. Paschæ.
Quæstio.xxxvj.

QVAERITVR VTRVM discipuli sicut post resurrectionem ita & in puncto resurrectionis debuerint christum videre resurgentem. Respondeo B ex doctrina.s.Tho.iij.par.q.lv.ar.ij.sic Resurrectio Christi non debuit videri immediate ab hominib⁹ sed eis debuit nuntiari ab angelis. Nam quæ sunt supra homines sunt eis per angelos manifestanda, quia talem ordinem Deus in rebus vt instituit vt tenet Dio.iiij.c.cel hierar.& quę à Deo sunt ordinata sunt ordinata sunt. Ro.xiij.sed christus resurgens non resurrexerit ad vitam cōmuniter omnibus notā: sed ad immortalem, & conformem deo secundum C illud Ro.vj.ꝙ enim viuit, viuit Deo. Vnde dicit Hil.super Matt.ꝙ ideo Angelus primus resurrectionis est iudex, vt quodam famulatu paternæ voluntatis resurrectio nuntiaretur.

¶ Sed contra primo. Nam qui debet testimonium ferre de aliquo hunc conueniens est videre illud quia testimoniū de visu est certissimum. Sed Apostoli habebant de resurrectione testificari, secundum illud Ac.iiij. Virtute magna D &c. Sol. poterant testificari de visu qa Christum viuentem occulata fide viderunt, quem sciuerant mortuum, sed sicut ad visionem beatā peruenitur per auditum fidei. ita ad visionem Christi resurgentis peruenerunt homines per audita ab Angelis. Secundò, Nā sicut de ascensione ita & de resurrectione oportebat certam fidem. Sed ad habendam certam fidem de ascensione illam viderunt, vt patet Act.j.ergo debuerūt etiam videre de resurrectionem Solu. Non est simile quia ascensio communem hominum notitiam transcēdebat solum, quantū ad terminum ad quem non à quo ideo videri potuit quantum ad terminū à quo.i.secundum ꝙ eleuabatur à terra: non autem ad quem quia nō viderūt qūo reciperet in cœlo. Sed resurrectio eam transcendebat quantū ad terminum à quo secundū ꝙ anima rediit ab inferis & corp⁹ exiuit de clauso sepulchro & ad quem secundū ꝙ est adeptus Christus vitam gloriosam. F Tertiò. Nam viderunt resurrectionē Lazari quæ fuit indicium resurrectionis Christi &c. Sol. Non est simile quia Lazarus est resuscitatus ad vitam talē, qualem prius habuerat: quæ communē hominum notitiam non transcendit. Hæc omnia.s.Tho.virtualiter. G

¶ Quæri etiam potest vtrum Christi resurrectio debuerit omnib⁹, aut certè solum Apostolis manfestari. Vide. iij. q.lv.ar.j. Et vtrum omnia naturali desyderio appetant pacem, quam quidā appetitu de liberato odiunt. Vide.ij.ij. q.xxix.ar.ij.

Dominica in octa. Paschæ
Quæstio.xxxvij. H

QVAERITVR VTRVM Thomas christi cicatrices tetigerit, aut viderit tantum (Respondeo. Quidam dicunt exhibuisse.pedem palpandum latus, ac manus sed Thomam solo visu credisse, nec ausum fuisse propter reuerentiam tangere. Quod Aug. videtur dubitando dicere, vt dicit. Albe. magnus super Ioan. sed alii.s.ipse Albe.& suus discipulus san. Tho.

I Tho.& Alex.& multi alii dicunt me-
lius,ꝙ vidit,& tetigit propter nos, vt
crederemus.Videntur autē isti moueri
propter dictum Leonis papæ dicentis,
Suffecerat ad finem propriā,quod vi-
derat.sed nobis operatus est vt tāgeret
quod videbat.Possēt autem adduci ar-
gumentum probabile.Licet enim con-
sueuerit dici ꝙ.s.Georgius ibi lancea
percussit draconem vbi pictoribus pla
cet tamen quando semper,& apud oēs
K aliquid pingitur ex pictura argumētū
probabile sumitur quia verosimile est
tale quasi semper in catholicis succes-
siuè deriuatū à primis qui viderunt.
Vnde hoc argumento vtitur mag.hist.
ad adstruādum ꝙ in Christi natiuitate
bos,& asinus affuerunt vnde,& pictu-
ræ dicuntur libri laicorum. Sed Tho.
quantū scitur semper & vniuersaliter
pingitur velut christi: latius tetigerit
&c.Sed contra.Nullus enim nō credēs
L resurrectionem Christi tetigit Christū
quia dicit Hie.ad Marcellam:quod nō
meretur tangere Christū qui resurre-
ctionem eius non credit. Vnde beatæ
Mariæ mag.dictum fuit,Noli me tan-
gere.Io.xx.Sed Thomas resurrectionē
non credebat.So.Sicut dicit.s.Tho.in
iij.statim quādo viditvulnera.credidit
Vnde dicit Christus quia vidisti,& nō
quia tetigisti me Thoma &c.Et conse-
M quenter meruit tangere.& tetigit. non
vt ipse crederet,quia iam credebat:sed
vt nos crederemus.Gloriosa autem Ma
gdalena nō eligebatur vt dicit.s. Tho.
vel vt testis resurrectionis in populis:
quia mulierem in ecclesia docere non
debet,vt patet.j.Corin.xiiij.Et ideo tā
gere non est permissa:licet etiam & hu
ius assignentur aliæ causæ.
¶ Quæri etiam potest vtrū duo corpo-
ra possint diuina virtute simul esse in
eodem loco. Vide.iiij.distinctione. N
cliiij.ar.ij.quæstiūcula.iij.& Capi.etiā
in.iiij.eadem dist.q.iij.conclusione.Et
vtrum ratio faciens remvideri minuat
vel totaliter auferat meritū fidei.Vide.
ij.ij.q.ij.ar.x.

Dominica prima post
Octauas Paschæ.
Quæstio.xxxviij. O

QVAERITVR VTRVM
sit licitum pastori persecu-
tionum tēpore aufugere à
grege deserto,secundū illud
saluatoris, Si vos persecuti fuerint in
vna ciuitate &c.Respondeo Triplici-
ter secundum scripturas,& sanctos di-
citur lupus.s.diabolus tentans:hæreti-
cus decipiens,& tyrannus violēter eri-
pens.Igitur tempore persecutionis pri- P
mi,& secūdi lupi.s.Diaboli,& hæretici
non licet pastori relinquere gregē suū
propter commodum temporale,aut pe
riculum personale si adeo sit grauis per
secutio,vt consyderatā conditione per-
sonarum,ac rerū: probabiliter timea-
tur perditio omnium ouium. aut plu-
rium, vel etiam vnius.Nā quilibet te-
netur vbi per suum incōmodū vel peri
culum personale crederet se alterius sa
lutē procurare:hoc ipsum facere: quia Q
hoc exigit ordo charitatis. vt plus vitā
corporalem proximi, quā res nostras
temporales:& plus eius vitam spiritua
lem,quā nostrā corporalem diligamus
vt patet per.s. Tho.ij.ij.q.xxvj.arg.v.
res autem temporales dicunt aliqui su
perflua necessitati.& decentiæ:non au
tem necessaria alteri eorum: alioquin
non tam plus corporalem vitam pro-
ximi quā temporalia licet quā vitam,
vel decentiam nostram: & sequenter
quam

quam virtutem affabilitatis diligeremus: sed de hoc patebit in quæstionibus moralibus. Præcipuè vero & speciali ratione ad hoc, tenetur pastor: nam quicunque est oligatus ad aliquid faciendum: maximè est obligatus vbi facere, vel non facere illud est causa quã finis obligationis sit vel nõ sit: sicut qui est stipendiatus, vt ducẽ defendat à gladio: maximè ad hoc tenetur vbi dux gladiis impetitur: quia si eum defendit stat finis: si non defendit, non stat. Sed pastores obligarunt se ad exequẽdum officium pastorale ad hunc finem quæ est salus æterna subditorum & ad exhibendum animam pro salute ouiũ: quia hoc ab eis expresse exigitur in cõsecratione, cũ dicitur, Vis ponere animam tuam pro ouibus tibi commissis, & respondet, volo. Ergo vbi salus pecorum præsentiam exigit pastoris: illicitũ est suam absentare personam: sed tenetur oues protegere orationibus, doctrina, & exemplis. Vnde Zach. x. fugiens pastor, dicitur idolum. i. vmbra, & similitudo veri pastoris. O pastor, inquit, & idolum derelinquens gregem. Si vero de tertio lupo. i. tyranno loquamur: distinguendum est quia aut persecutio est personalis id est contra personã pastoris solum: aut communis. Si primũ sic conclusio est: ꝙ quando in eius absentia per alium prouideri potest subditorum saluti: licet & propter ecclesiæ commodum vel periculum suæ personæ corporaliter relinquere gregem Quæ cõclusio probatur autoritate beati Aug. in epistola ad Honoratũ. Fugiant, inquit, de ciuitate in ciuitatem serui Christi: quando eorum quisque specialiter à persecutoribus quæritur vt ab aliis qui non ita quæruntur non deseratur ecclesia. Et exemplo Pauli Ac. ix. fugientis è Damasco: & Thomę cantuari. & multorum similium. Et ratione. Nam pastor relinquens gregem tempore luporum non peccat nisi sit persecutio contra gregem: quia ratio, & causa peccandi in similibus est: quia ratio protegitur grex vbi est necesse: quia necessitas nulla est vbi non impugnatur. Sed cum quæritur persona pastoris solum non est pugna, vel persecutio contra gregem. Si vero persecutio sit in personam eius, & gregem iterum distinguendum est. Si enim vnus tantum sit pastor: est conclusio: quod non licet illi gregem deserere: alioqui esset mercenarius. Si enim periculosum est nautam nauim in tranquillitate deserre, quãtò magis in fluctibus: vt dicit Niolaus papa, & habeẽ in decretis Si aũt sunt multi pastores quib⁹ alibi indigeat ecclesia cõclusio est: ꝙ aliq̃ eorũ fugere pñt: vt dicit Aug. vbi. s. & alii qui remanere: q̃a sic nec talis ecclesia deserit: nec pastor necessari⁹ interibit. ¶ Et si cõmuni concordia, aut alia conuenienti via qui remaneant, & qui vadant determinari non possit: possunt inuocata gratia spiritussancti mitti fortes: secundũ eundẽ ibidem. Sed contra. Videtur ꝙ nullo modo liceat fugere. Nam fugientẽ saluator dicit dicit mercenarium, & non pastorẽ sed contra pastorem illũ diuidit Sol. Mercenarius est qui plus de mercede quã de ouium salute curat. Sicut si quis securus de salote ouium: pro qua mori est paratus si oporteret vult etiam saluare se ipsum corporaliter: quia sic domin⁹ cõsuluit. ¶ Quæri etiam potest vtrum pastor noster Christus animam id est vitam suã dederit pretium pro ouibus id est fidelibus suis. Vide. iij. qõ. xlviij. argumen. ij. Et secundo. Vtrum Christus oues

I suas sic certitudinaliter cognoscat, vt sciat quot saluabuntur,& quæ ita quot saluari nequeant nec pluries nec pauciores, nec aliæ ab illis quas scit. Vide j.q.xxiij.arti.vij.verita.q.vj.art.iiij.

Dominica.ij.post oct.paschæ.

Quæstio.xxxix.

QVAERITVR VTRVM Apostoli dolentes de morte
K domini in hoc ipso diuinæ voluntati conformarentur. Respondeo apostoli de morte domini summè tristabantur & gaudebant quãdo erant in vera fide,si dilectione.Nam si passio Christi per se, & secundum se consideretur:de ea dolebant: quia quicunque habet charitatem dolet de iniqua morte innocentis & tanto magis quantò magis est sibi dilectus. Sed si consyderentur in ordine ad fructũ inde
L sequẽtem qui est liberatio mũdi:sic latebantur: quia ratione fidei hoc credebant & ratione charitatis hoc volebant Vtroq; autem modo scilicet volendo, & nolendo diuinæ voluntati conformabantur. Nolendo quidem quia etiam Deus nolebat illam passionem secundum se:imo nullum malũ pœnæ vult nisi sub ratione alicuius boni. Et similiter volendo, vt patet. Et hoc est quod aliis verbis dicimus,& dicit Sanct.Th. j.di.vj.arti.vlti.ad tertium quòd beata
M virgo ratione deliberata volebat Christi mortem quam voluntate naturali abhorret quilibet sanctus. Sed contra. Nam qui satis habet exultare non conformatur diuinæ voluntati: si multum tristetur quia exultare est extra salire præ lætitia quando scilicet tanta est vt lætus contineri non possit. Sed dicitur Zacha.ix.Exulta satis &c. So. Qui multum habet exultare non conformatur si tristetur ea ratione qua habet exultare secus si alia Zacharias autem dicebat exultandum esse de aduentu saluatoris inquantum erat salus ac redemptio mundi:non autem inquantum erat salus,ac redemptio mundi:non autem inquantum erat ad iniquissimam innocentis afflictionem sed sic de duris conqueritur Dauid in persona Christi in psal. dicens, Quæsiui (id est desyderaui naturali desyderio maximè tempore passionis) qui simul contristaretur scilicet O condolendo mihi (fuisset enim magnũ solatium Christo afflicto inquantum homo)& nõ fuit quia scilicet quasi nullus.Fuerunt enim paucæ mulieres nobiles & deuotæ & pauci discipuli.Quæri etiam potest vtrum quilibet in morte parentum vel amicorum flendo,& plorando,diuinæ voluntati conformetur. Vide.j.distinct. vl.arti.iij.& vtrum gaudium beatificum semel habitum de Christo viso possit à beato vel auferri vel perdi.vide.j.ij.q.v.ar.iiij.

Dominica.iiij.post oct.paschæ

Quæstio.xl.

QVAERITVR VTRVM expediret apostolis corporalem Christi præsentiam perdere? Respõdeo quod sic propter duo. Primò quia quando minus bonum præiudicat bono maiori expedit Q illud perdere sicut perditur & abscinditur pes ne totum corpus pereat. Sed bonum partis sensitiuæ est minus quã intellectiuæ cum illa pars sit inferior. Igitur vbi præiudicat bono rationis: et ita etiam expedit nos illo priuari. Et ita erat in apostolis quia corporalis delectatio discipulorum in visu personæ & actus Christi & in auditu verborum ita eos detinebat quod eleuatio mentis

A corum ad ſecreta diuinitatis eius præpediebant.Bed.in homil.Expedit vobis vt forma ſerui veſtris ſubtrahatur aſpectibus quatenus amor diuinitatis aptius veſtris infigatur mentibus. Secundo. Nam illud aliquod vel poſt quod ſequitur ſumma rei perfectio expedit tali rei fieri ſicut ei expedit ſua perfectio:qa illud eſt cauſa perfectionis ſal tem ſine qua non. Sed huiuſmodi eſt aſcenſio Chriſti quia plenitudo Spiritusſancti danda non erat niſi poſt eam vt in alia quæſtione patebit. Sed contra. Nam ſi hoc expediebat ideo erat: quia illa præſentia erat impeditiua cõſolationis Spiritusſancti. Sed hoc eſt falſum quia ipſa erat bona & ſalutaris. bonum autem non repugnat bono.Sol. Licet illa præſentia eſſet ſalutaris,id eſt conferens ad ſalutem, & non contraria aduentui Spiritusſancti directè & per ſe,neque conſolationi eius tamen indi

C rectè & per accidens aliqualiter illum impediebat propter conditiones naturales animæ noſtræ : cuius intentio ſi diuidatur ad plura minuitur:& quanto circa vnum intenditur tanto minuitur circa. Illud igitur ſtante delectatione & attentione apoſtolorum ad Chriſti humanitatem : non poterat in eis eſſe ſumma intẽtio amoris diuinitatis. Sed contra hoc.Primo quia quando potentiæ animæ ſunt ſubordinatæ : ſi vna in ſuo actu intendatur : intentio ſecundæ propter hoc non remittitur. Sed intellectus coordinatur ſenſui ergo &c.Sol. Illud procedit quando illæ potentiæ ſunt circa idẽ ſicut dum rem aliquam videmus non minus imaginamur vel intelligimus ſed non eſt ſic in propoſito quia ſenſus apoſtolorum erat circa humanitatem & intellectus circa deitatem quæ ſunt diuerſa.ſecundo, quia pari ratione in patria vbi cum ſummo E
gaudio veſtrum humanitas non eſſet ſummus amor in Deum.Sol. non eſt ſimile.Nam quando aliquorum duorum vnum eſt ratio volendi aliud intentio amoris circa vnũ non eſt cauſa remiſſionis circa aliud:ſed eſt cauſa, vel effectus intentionis circa aliud,ſicut intenſæ vel ſanitatem eſt cauſa intenſæ volendi medicinam:& intenſa volitio medicinæ eſt effectus intenſæ volitionis ſanitatis. Sed in patria Deus eſt ratio F
intelligendi , & volendi omnia. Vnde plus ibi gaudet de diuinitate Chriſti qui plus gaudet de humanitate, & è cõuerſo.Non ſic autem eſt in via vbi deitatem nec ſemper amamus nec ſemper videmus actualiter. ſecundo. Nã ſpiritusſanctus æquè potuit eis dari chriſto præſente ſicut chriſto abſente qa æquè chriſtus potuit eũ dare cũ æqualis eſſet poteſtatis : ergo dationi eius non erat neceſſarium chriſtum abire.So.Negãt G
conſequentia:quia licet eſſet poſſibile hoc chriſto:non tamen erat conueniẽs quãdiu erat cum eis ſecundũ.ſ.Tho.ſuper Io.multiplici ratione.Primò, propter eorum diſpoſitione : quod Spiritusſancto cum ſit amor ſpiritualis:contrariatur aliquo modo amor carnalis cuiuſmodi erat quodãmodo amor apoſtolorum ad Chriſtũ.Secũdò , propter auxilii diuini conditionẽ quod maximè conſueuit adeſſe quando quis aliis H
remediis & adiutoriis ponãt ſicut ſunt priuari apoſtoli chriſto recedente.Vnde ſtatim affuit alius adiutor & conſolator. Ideo dicit Chriſtus.Alium paracletum dabit vobis.Tertiò,propter dignitatis Chriſti conſiderationem. ne.ſ. homo,inquantũ homo crederetur eſſe qui dat Spiritumſanctum: qui exiſtẽs cũ apoſtolis videbatur eſſe quaſi vnus

I ex illis. Vnde Io.ix. Nondũ erat ſpirit°
datus quia Ieſus nondũ erat glorifica-
tus. Quartò propter vnitatem eccleſię
conſeruandã: ſicut Ioãnes nullũ ſignũ
fecit, vt dicitur Io.iiij. ne.ſ. populus di
uideretur à chriſto: ſed appareret chri
ſti ſup Ioannẽ eminentia. diſcipuli eñ
Chriſti ita erant replendi gratia Spiri
tuſſancti vt maiora facerent quã ipſe
feciſſet vt patet Ioan.xiij. Et ideo ſi an
te paſsionẽ fuiſſet apoſtolis datus apud
K multos fuiſſet in dubium verſum quiſ
nam eorũ Chriſtus eſſet. Tertio. Nam
quod adducit ad deitatis amorem ab il
lo non abducit: ſed huiuſmodi fuit præ
ſentia Chriſti &c. Sol. Alb. mag. ſic di-
cit. Quando Chriſtus ſuam præſentiã
corporalem exhibuit ſtatim ad amorẽ
diuinitatis erexit. Et ideo exhibuit ſuã
corporalem ſocietatem vt viam ſed di
uinam promiſit vt terminum viæ. Qui
L autem permanet in hoc quod eſt viæ,
impeditur à termino: & eo fruitur quo
deberet vti. Et hoc eſt quod dicunt ſan
cti corporalem delectationem in Chri
ſto ſecundum carnem impediuiſſe con
ſolationem Spirituſſancti. Hęc ex illo.
¶ Queri etiam poteſt vtrum plenitudo
Spirituſſancti dari debuerit in veteri
lege viſibiliter. Vide.j. diſtinct. xvj. Et
vtrum ſpirituſſanctus accipiat de eo
quod eſt filii: quaſi ab eo procedens. vi
de.j. quæſtio.xxxvj. articu.ij. potentia.
M quæſtio.x. arti.iiij.

Dominica.iiij.poſt octa.paſchæ.

Quæſtio.xlj.

QVAERITVR VTRVM
Chriſtus in patria annũtiet
nobis de patre palam. Ad
quod ſic reſpondeo. Aliquid
annuntiat de aliquo multipliciter. Pri-
mò, effectiuè ſicut cauſa effectiua co-
gnitionis. Et hoc tripliciter. Primò vt ſ
cauſa remota, & Secundo, vt proxima
qui eſt potentia ſicut intellectus. Ter-
tiò, vt ſpecies intelligibilis & omnis ha
bitus intellectus faciens ad eliciendum
intellectionem & ſecundò, formaliter.
Et hoc dupliciter. Primò ſicut intelle-
ctio manifeſtat: quę ſcilicet eſt ipſa ma
nifeſtatio, & ſecundo ſicut verbum eſt
manifeſtatiuum tanquã terminus ma-
nifeſtationi proximus. Tunc reſpon-
deo per aliquas concluſiones. Prima
tam in via quam in patria Deus id eſt,
pater verbum & Spirituſſanctus annun-
tiant nobis omnia effectiuè primo mo
modo: quia ipſe eſt cauſa prima omnium
& conſequenter cauſa remota omnium
habentium ſecundas cauſas proximas:
cuiuſmodi eſt noſtra manifeſtatio. Se-
cundò Effectiuè ſecundo modo de pa-
tre æterno (ſiue ſumatur pater eſſentia
liter pro deo patre, filio, & ſpirituſſan-
cto ſiue perſonaliter pro perſona pri-
ma in trinitate annuntiat nobis intel-
lectus noſter poſsibilis: quia ipſe ſcilicet
eſt potentia qua apprehendimus & in-
telligimus in materialia vt patet. iij.
de anima &.ij. poſterio. Tertia Effecti-
uè tertio modo de patre æterno annun
tiat nobis per ſpeculum in ænigmate
ſpecies intelligibilis creaturæ ſenſibi-
lis: quia inuiſibilia Dei per ea quæ fa-
cta ſunt intellectu conſpiciuntur. Ro.
primo. Sed palam id eſt facie ad faciem
annuntiat nobis ſolum eſſentia diuina
coniuncta nobis vt ſpecies intelligibi-
lis, & lumen gloriæ ad ipſam requiſi-
tum: quia Deus non poteſt faciliter, vt
ita dicam ſeu eſſentialiter vel per eſſen
tiam videri per quancunq; ſimilitudi-
nem creatam ſed ſolum per ipſam diui
nam eſſentiam: vt probat doctor ange-
licus.j. quęſtio.xij. articu.ij. Quarta for
mali

maliter autem primo modo annuntiat
nobis palam de patre sola visio beati-
fica.id est, elicita per lumen gloriæ: &
essentiam diuinam tenenté locum spe-
cie intelligibilis:quia omnis alia intel-
lectio nostra est ęnigmatica vt patet
ex locis allegatis. Quinta. Formaliter
autem secundo modo solum verbum
æternum annuntiat nobis palam de pa
tre.Nam omne verbum annuntians no
bis de æterno patre palã est beatificũ.
Sed solum verbum æternum est beati-
ficum:quia nullum aliud verbum ter-
minat beatam visionem : vt patet per
Ca.in.iiij.di.xlix.quæstio. v. conclu.v.
qui ibi habet quod beati per intelle-
ctionem beatificam non producũt ver
bum,sed ipsa ad verbum increatum ter
minatur.& per Sanct.Tho. j.di.ij.arti.
ij vbi habet quod beati nominant deũ
per verbum seu conceptum increatum
& consequenter Deum per illud ver-
bum intelligunt. Et hoc est quod dici-
tur Zacha.cap. xiij. In die illa scilicet,
quando Deum videmus sicuti est, erit
dominus vnus scilicet verè & opinati-
uè & nomen eius vnum, id est, sum-
ptum ab vno verbo increato. Sed con-
tra præmissa arguitur. Primò. Nam si
filius Dei annuntiat in patria de patre
id est, manifestat patrem, & verbum:
ideo est,quia intellectus ad intelligen-
dum indiget verbo. Sed hoc est falsum
quia sensus est imperfector in cogno-
scendo quàm intellectus: & tamen co-
gnoscit per solam operationem sine
verbo in se producto, & consequenter à
fortiori,& intellectus Sol. Sciendum
est quod sentire & intelligere sunt ope
rationes immanentes & conuenientes
in hoc quod perneutram aliquid pro-
ducitur extra sentientem,& intelligen-
tem: imo nec extra potentiam sensiti-
uam & intellectiuam : sed in hoc diffe- E
runt ꝙ per sentire nihil producitur in
potentia sentiua sed per intelligere in
potentia intellectiua producitur aliud,
quod est terminus intellectionis:& pri
mum seu immediatum intellectum: &
dicitur verbum. i. forma specularis ad
quam aspiciens intellectus intelligit
rem existentem extra animam quæ for
ma specularis realiter idem est cũ ipsa
intellectione vt alias dictum est. Ra-
tio autem differentiæ est duplex. Pri- F
mã est conditio sensationis : quia pro-
pter suã imperfectionem,& materiali-
tatem:non potest habere termiuum in-
trinsecum in suo principio elicitiuo.
Et secunda quia etiam hoc non oportet
propterea quod obiectum sensationis
sit actu sensibili in reum natura.& con
sequenter non oportet aliquid produ-
ci in quo res sensibilis sentiatur.Sed in
tellectio propter sui perfectionem ha-
bet intrinsecum terminum & rursus G
obiectum intellectus nostri nõ est actu
intelligibile : sed oportet produci ali-
quid in quo & per quod videatur.i.ver
bum.vnde secundum aliquos : quando
intellectus est cogitatio nõ pertingens
ad rei quidditatem per eam nõ produ-
citur verbũ quod qualiter sit verũ alias
fortè declarabitur.Secundo: nam si in-
tellectus ad intelligendum indigeret
verbo vt sic filius annuntiet de patre,
vt verbũ angelus intelligendo essentiã H
suã produceret verbũ. Sed hoc falsum
quia qñ potētia cognoscitiua habet ob-
iectum actu cognoscibile non produ-
cit aliquando in quo illud cognoscatur
vt patet de sensu.So.Per quodlibet in-
telligere producitur verbum ab ali-
quo intelligente: & si non à quolibet:
vt patet per S,Tho.j.quæst. xxvij. ar-
ti.j. Angelus igitur intelligendo se ne-
cessa

I cessario producit verbum non obstante quòd sua essentia sit actu intelligibi bilis:quia cum duæ sunt causæ nõ pro ducendi terminum intrinsecũ operationi immanenti: cognoscitur in perfe cto scilicet eius,& actualitas obiecti:si in angelo esset prima,esset etiam in no bis,cùm intelligimus quiditatem aliquam:& sic secunda ipsa etiam esset in deo:igitur si nec homo,nec deus possunt sic intelligere nisi producẽdo ver-
K bum multominus angelus cuius essentia est minus intelligibilis quã, diuina & cuius intellectio est perfectior quã humana, Pro his sciendum est: quòd quãtò actus est altior:tantò plura sibi eminenter identificat,sicut sensus cõmunis identificat sibi eminẽtes omnes proprios inquãtum vna vis quæ est ipse potest omnia quæ possunt illi. Cũ igitur ratio operationis,& ratio similitudinis,seu repręsentatiui sit alia, &
L alia,& istas duas aliqua cognitio propter suam eminentiam sibi identificat:vt eadem sit operatio,& species representatiua alterius sicut etiam deus qui est eminentissimus identificat sibi etiam genere diuersa:puta, absolutum & relatiuum.¶ Quæri etiã potest vtrũ omnis petens in nomine christi exaudiatur vide.ij.ij.q.lxxxiij.ar.vij.secundum & ar.xvj.&.iiij.dist.xv.q.iiij. lar.vij.quæstion. iij. Et vtrum gaudium
M spiritualæ,quod veritatis contemplationem sequitur,possit vnquàm terminari circa claram cognitionem entis infiniti.j.ij.q.iiij.arti.iij.

In die Ascensionis.

Quæstio.xliij.

QVAERITVR VTRVM congruum fuerit christũ ascẽdere.Et posito quòd sic vtrũ ascenderit super omnes cœlos visibiles,& intelligibiles tantùm:aut visibiles intelligibiles,& credibiles:Et posito quòd super omnes etiam credibiles: vtrum sic ascenderit super vltimum omnium vt sit infrà vltimi idest empyrei superficiem conuexam vel extra secundùm veritatem.Et posito ꝙ sit infra verè:vtrum.S.Tho.sic senserit.Respõdeo ad primum quæsitum,S. Tho.iij.di xxij.q.iij.ar.j.&.iij.q.lvij.ar.j.respõdet ꝙ christũ ascendere in cœlum fuit conueniens sibi.Nam locus debet esse proportionatus locato.Sed christus ad vitam incorruptibilem resurrexerat,& locum cœlestis est locus in corruptionis.sed contra hoc,nam motus cum sit actus existentiam potentia est actus imperfecti:& propter aliquam indigentiam: & propter aliquid melius. Sed christus post gloriosam resurrectionẽ non fuit imperfectus,nec indigens nec fuit ei melius in cœlo quã in terra:ergo non ascendit.Sol.Per motum localem non ponitur immobili aliqua perfectio:quasi desit ei aliquid eorum quæ debent inesse:sed ponitur, imperfectio secundùm quid per hoc ꝙ dũ est in uno loco non est in alio:quia talis motus nõ ponit exitum de potentia ad actum intrinsecum:sed ad extrinsecum quòd secundùm.viij.physi non mutat aliquid intraneum rei:sed id quod est extra. Non fuit etiam motus christi propter aliquã indigentiam: quia indigeret ipse ex parte sua in seipso haberet:sed propter nostram,vt esset in loco conuenienti sibi in quo nondum erat. Nihil etiam ei accreuit quantum ad essentialia gloriæ secundùm corpus vel animã sed accreuit ei aliquid quantum ad loci decẽtiã quod est de bñ esse.Et de hac decẽtia gaudiũ habuit:nõ quia tũc gaude re

re inciperet cum cœlum ascendit: sed,
quia nouo modo de hoc gauisus est si-
cut de re impleta. Fuit etiam conuen-
niens nobis. Primò, vt nos quasi in pos
sessionem corporalem induceret cœli:
quam nobis sanguinis sui pretio eme-
rat. Secundò, vt speremus nos illud pos
se conscendere: vbi est nostra natura.
Tertiò vt illũ iã nõ agnoscẽtes secũdũ
carnem spiritualiter tantum coniunga
mur illi, & consequẽter efficiamur ido
nei ad dona Spiritussancti secundũ ꝙ
dictũ est Ascendit in altum dedit dona
hominibus. Sed contra hoc: quia sua
præsentia corporalis magis fuisset ad-
nostram salutem, quã ascensio. So. Illa
præsentia in duobus poterat esse noci-
ua. Primò quantũ ad fidem: quia secun-
dum glo. Io. ij. videntes eum in forma
qua erat patre minor: non crederent de
facili patri æqualem. Secundò, quantũ
ad dilectionem: quia illum non solum
spiritualiter: sed etiam carnaliter dili-
geremus: cum ipso corporaliter conuer
santes: quòd est de imperfectione dile-
ctionis. Hæc omnia. S. Tho. Ad secun
dum autem quæsitum idem. iij. par. vbi
sup. art. iiij. & iij. di. xxij. q. iij. art. iij. q. v. sic
dicit. Quantò aliqua corpora perfe-
ctius de diuina bonitate participant: tã
in ordine corporali: qui est localis sunt
superiora. Vnde corpora formaliora
sunt superiora. vt patet. iiij. phy. & . ij. cœ
li: quia per formã omne corpus partici
pat diuinum esse vt patet. j. phy. Sed de
diuina bonitate plus participat corpus
per gloriã maximè corpus christi quod
inter cetera corpora gloriosa maximè
refulget gloria quã omne corpus natu-
rale per formam suæ naturæ, vnde cõ
uenientissimum est sibi ꝙ sit supra o-
mnia corpora constitutum in alio. Et
ideo sup illud Eph. iiij. Ascendens in al

tũ: dicit gl. loco, & dignitat. Sed contra E
hoc Nam dicitur in psalmo Dominus
in templo sancto suo, dominus in cœlo
sedes eius. Sed quod est in cœlo: nõ est
supra cœlũ. Ergo christus nõ ascendit
super omnes cœlos. Sol. Sedes dei dici
tur esse in cœlo nõ sicut in cõtinente:
sed sicut in contento. Vnde non oportet
aliquã partẽ cœli esse eo superiorem:
sed ipsum esse super omnes cœlos sicut
in psal. dicitur. Eleuata est magnificen
tia tua super cœlos deus. secundò, Nã F
corp⁹ christi necessariò est in loco. Sed
extra cœlum non est locus secũdũ phi-
losophũ. j. cœli. Sol. Non dicitur ascen
disse super cœlos: quia sit extra cœlũ
empyreũ: sed quia in altissimam partẽ
eius ascendit. Hæc omnia. S. Tho. Ad
tertium autem quæsitum dico, ꝙ quidã
cœli sunt visibiles gratia alicuius sui. s.
cœli. vij. planetarum, & stellarum fixa-
rum: quia horũ quilibet habet saltem
vnam stellam visu deprehensam. Et G
isti cognoscuntur esse distincti ex mo-
tu suarum stellarum quæ nõ sunt sem
per in eadẽ distantia ad inuicem. Qui-
dam autem non sunt visibiles: quia ca-
rent stellis: sed sunt intelligibiles: quia
deprehenduntur in motibuss inferiorũ.
Et isti secundùm aliquos sunt duo su-
pra octauã spherã secundùm alios ve-
rò vnus tantũ. Cũ enim primũ mobile
tanquã propinquissimũ substãtiis im-
mobilibus. i. angelis minimũ debeat ha H
bere de variatione motus secũdũ omnes
phylosophos debet habere vnũ motũ
tantũ, & cõsequenter octaua sphæra nõ
est primũ mobile: quia ipsa deprehen-
dit moueri tribus motibus distinctis. de
quibus alias. Intelligitur ꝙ supra ipsam
est ad minus vnũ cœlũ. fortè aũt non
oportet ponere plures supra eã propter
dictã rationẽ: qa ipsa põt duplici motu

I moueri ab vno angelo, vel duobus: &
vno à superiori corpore. Sed tamē pro
babilius est ꝙ supra eam sint iterum
duo cœli moti: vt dicunt quidam astro
logorum quorum opinionem videtur
sequi sanctus Tho.j.ij.di.ar.j. & Alb.
mag.ij.celi. Quoddam autem cœlum
non est visibile, nec intelligibile per
naturalem rationem. sed est credibile:
vt empyreum: quod tenetur autoritate
Strabi & Bedæ & Raba. Licet igitur
K posset dici ꝙ christus ascendit super o-
mnes cœlos visibiles: vel etiam intelli-
gibiles. Et sic intelligi dictum apostoli.
Eph.iiij. supra allegatum: quia antiqui
doctores: vt Aug. & Hier. & huiusmodi
nihil de empyreo dicunt: tamen tenen-
dum est ꝙ ascendit etiam supra cœlū
credibile: quia corpori nobilissimo de-
betur locus nobilissimus. Ad quartum
quæsitū dico: ꝙ ascendit supra oēs cœ-
los. etiā supra vltimum eo modo quo
L quis montem dicitur ascendisse: quia
maiorem partem eius ascendit: quāuis
extremū culumen pedibus non supera
uerit: non autem sic quasi sit omnino
extra cœlū. Nam si esset extra omnino
neque ipse sanctos: neque sancti ipsum
videre possent: quia spēs visibiles de-
ferri nō possent à visibili: cùm nihil es-
set medium nisi fortè miraculosè: & eo
modo quo nunc per phantasiam simili
tudine habemus rei absenti. Non pos-
M sent etiam se inuicem audire loquen-
tes, & laudantes deum: quia non esset
mediū p quod vox deferretur ad aures.
Locus etiam christi non haberet glo-
riam corporalem: cū illa nō possit esse
in nihilo: aut in relatione situali. Et po
nitur corpus christi non esse in loco:
quia de ratione loci sunt duo. s. super-
ficies cōtinens, & immobilitas. Non tñ
nego quin possit esse quodcunque cor-
pus gloriosum in conuexo cœli vlti-
mi, siue omnino extra illud: quia hoc
probat. S. Tho. vj. quodlibet. q.arti.ij.
vbi quærit vtrum corpus gloriosum
vel angelus possit esse in cōuexo cœ-
li empyrei? Ad quintū quæsitum dico
ꝙ. S. Tho. sensit vt supra dictum est. nō
aūt ꝙ corpus christi sit omnino extra
vniuersum. Quod suadeo primò, Nam
secundùm ipsum corpus christi est in
loco: sed si esset extra cœlum: non esset
in loco secundùm veritatem vt proba-
tum est: nec etiam secundùm. S. Tho.
quod patet: quia in dicto quodl. volēs
probare ꝙ corpus gloriosum vel ange
lus pōt esse extra cœlum vtitur hoc me
dio. s. ꝙ necesse est esse in loco: depen
det à primo continente: sed prædicta
non dependent à primo continente: er-
go non est necesse ꝙ ab aliquo locali-
ter ambiatur, & cōsequēter possunt ibi
esse. Secundò, quia si existimasset cor-
pus christi esse in conuexo cœli: & sic
intelligi dictū apostoli allegatum, non
est verosimile ꝙ hoc medium omni-
set ad probandum corpus gloriosum
vel angelum potuisse esse in conuexo
cœli imo superfluè quæsiuisse illas
quia res esset aperta. Tertiò: quia hoc
expresse tenet in tertio: vt patet hic ad
secūdū argumentū. Quartò: quia in.iij.
parte vbi supra dicit locū debere pro-
portionari locato: vt. s. sit incorrupti-
bilis locus incorruptibilis rei. Aut igi-
tur hoc intelligitur de loco quantū ad
suum materiale. i. superficiem locan-
aut quātū ad formale. i. relationem si-
tualem qua cōuenit ei immobilitas. aut
quantū ad vtrunqueque. Si primū: ha-
beo intētū: quia extra cœlū nō est su-
perficies talis: similiter si tertiū. Si aūt
secūdū. Cōtrà: quia omnis locus est in-
corruptibilis illo mō cū sit immobilis:
& si

A &sic corruptibilia æquè vt incorruptibilia haberent locũ incorruptibilem: quod ipse idem negat. Sed contra hoc arguitur ꝙ senserit ipsam esse extra. Primò, quia sua ratio suprà inducta ad probandum ꝙ ascendit super omnes cœlos hoc cõcludit. sol. Illa ratio vt patet intuenti probat nõ solũ de christo: sed etiam de omnibus sanctis. Si igitur voluit. S. Tho. hoc inferre de christo: etiam alii sancti essent extra cœlum
B quod ipse vbiq; negat. Intẽdit ergo. S. Tho. probare ꝙ omne corpus gloriosum dignitate transcendit oẽ naturale: & consequenter debet habere supremũ locũ inter corpora: vt dicit in tertio: ita ꝙ si supra cælũ empyreũ esset locus deberet esse in eo: nõ aũt debet esse extra locum. Secundò, Nã in .iij. parte, vbi. s. ad primum dicit ꝙ non oportet aliquã partẽ cœli esse eo superiorem. Sed si esset infra cœlũ: haberet partem
C superiorem. So. Negatur minor: quia ipse in .iiij. vbi clarè negat ipsum esse extra cœlũ empyreum, dicit, ꝙ ascẽdit in altissimam eius partẽ, & cõsequẽter nullam habet supra se si ipse est in altissima. Sed hoc tripliciter potest intelligi. Vno modo. s. de parte principali: quę est tertia pars cœli empyrei: modo quo diuiditur aer in tria interstitia, & hierarchia in tres ordines: & sic plana sunt omnia. Alio modo de parte non quidẽ tertia: nec quacũq; simpliciter: sed de parte notabili: puta vnius pedis, aut palmi. Et sic potest esse verũ si suũ caput est propinquissimum superficiei connexæ: licet eam non attingat. Alio modo de parte quacunque: & sic etiam potest dici esse in cœlo: & nullam habere supra se si superficies vltima sui capitis in aliquo puncto attingat superficiem connexam cœli.

¶ Quæri etiam potest vtrum ascensio E conuenerit christo secũdũ naturã diuinam, vel humanam? Vide. iij. q. lvij. arti. ij. Et vtrum ascẽderit supra omnẽ creaturam spiritualem: vide ibi arti. v.

Dominica infra octa. Ascẽsio. Quæstio. xliij.

QVAERITVR VTRVM spiritussanctus sufficienter F perhibuerit testimonium christo? Respondeo, Christo testimonium multa perhibuerunt. Primo, Moyses in lege. Io. vj. De me ille scripsit. Secundò prophetæ totius ver. testi. Apo. xix. Testimonium Iesu est spiritus prophetiæ. Tertiò Ioannes baptista. Ioann. j. Ecce agnus dei. Quartò, Pater in baptismo & transfiguratione dicens. hic est filius meus dilectus. Quintò Spiritussanctus eo modo quo dicitur. Sextò opera miraculorum: quæ nullus G alius fecit. Ioannis sexto. Opera quæ ego facio in nomine patris mei illa testimonium perhibent de me. Septimò, turba clamantium in die palmarum, Benedictus qui venit in nomine domini. Octauo, apostoli. Act. quarto. Virtute magna reddebant apostoli testimonium &c. Spiritussanctus autem testimonium reddidit ei tripliciter. Primò, armando discipulos H scientia, & constantia ad testificandum Matthæi decimo capitulo Non enim vos estis qui loquimini. Secundò, communicando sua dona credentibus in christum. Hebraic. secundo Contestante deo signis, & prodigiis. & variis Spiritussancti distributionibus. Tertio, emoliendo audientium corda. psalmo. Emitte spiritum tuũ & crea

I creabuntur &c. Sufficienter autem te-
ſtificatus eſt Deus vel Spirituſſanctus
quantum requirebatur ad conuerten-
dos diſpoſitos ad viã ſuæ ſalutis. Nun-
quam enim Deus vult aliquem effe-
ctum per aliquod medium producere
quin illud medium faciat oportunum:
& ſufficiẽter diſpoſitum : quia Deus &
natura nõ deficiunt in neceſſariis. Sed
prædictum teſtimonium Deus ordina-
bat ad effectum:qui eſt conuerſio mun
K di. Vnde cuilibet facienti quod in ſe
erat iſtud teſtimonium erat ſufficiens.
Sed contra. Nam poſt ſufficiens teſti-
monium Dei non remanet error, nec
dubitatio:quia teſtimonium domini fi-
dele ſapientiam præſtans &c. vt dici-
tur in Pſal. Sed poſt dictum teſtimo-
nium remanet error, & dubitatio. Sol.
Quod iſta remanſerint:non fuit ex in-
ſufficientia teſtimonii : ſed ex homi-
num diſpoſitione, ac malitia nolẽtium
L doctrinam veritatis accipere. Vnde be-
ne ibi dicitur:paruulis. i.humilibus, &
nõ ſuperbis. Sed cõtra. quia dato quod
illud teſtimoniũ tunc fuerit ſufficiens:
non tamen eſt modo : quia talia ſigna,
& effectus non videmus. Sol. Sicut di-
cit. S.Tho. in principio.i.contra gen.
quilibet poteſt prædicta videre in ſuis
effectibus : quia videmus, & legimus
mundum conuerſum ad credendum, &
ſperandum tam ardua. Quòd ſi hoc per
M miracula factum eſt:etiam nunc ea vi-
demus in gentium conuerſione. Si vero
ſine miraculo : etiam hoc fuit maximũ
miraculum quòd idiotæ hoc potuerint
ſine ſignis, & ſine gladio. Sed contra.
quia eodem modo poſſet reſpondere
Mahumetiſta. Sol. Non eſt verum:quia
Mahumeth nihil arduum proponit cre
dendum, vel ſperandum:ſed ſolum cor
porea. Et à principio ſubiecit ſibi agre-
ſtes : deinde vt armorum alios. Vnde
ipſe dicit ſe miſſum in probatione gla-
dii:quæ.ſ.lenonibus, & prædonibus nõ
deeſt, non autem miraculorum. Vide
de his ſanctum Tho. vbi.ſ. pulchrè diſ-
ſerentem. ¶ Quæri etiam poteſt vtrum
aliqua diuina perſona etiã modo mit-
tatur inuiſibiliter. Vide. S.Thom.j.q.
xliij.art.vj. Item.j.diſt.xv.q.v.art.j. Et
vtrum conſcientia erronea obliget, vel
excuſet. Vide.S.Tho.quodlib.xiij.art.
xxvij.&.j.ij.quæſt.xxvij.

In die ſancto Pentecoſtes.
Quæſtio. xliiij.

QVAERITVR VTRVM Spirituſſanctus debuerit vi-
ſibiliter mitti? Ad quod.S.
Tho.j.q.xliij.art.vij. ſic re-
ſpondet. Spirituiſancto cõueniebat vi-
ſibiliter mitti:quia Deus omnibus pro-
uidet:ſecundum proprium eorum mo-
dum:qui quò ad homines eſt vt per vi-
ſibilia ad inuiſibilia ducantur. Igitur
ſicut Deus, & proceſsiones æternæ di-
uinarum perſonarum:ita & earum in-
uiſibiles miſsiones fuerunt per aliqua
ſenſibilia ſigna demonſtranda. Nec ta-
men ratione huius miſsionis Spiritus-
ſanctus dici poteſt minor patre, ſicut
dicitur filius : quia creaturam inuiſibi-
lem in qua apparuit Spirituſſanctus,
puta columba : ipſe non aſſumpſit in
vnitatem perſonæ:ſicut filius in huma-
nitatem:vt de eo dicantur quæ dicun-
tur de illa creatura:puta colũba. ¶ Sed
contra. Primò, Nam ſi mitteretur viſi-
biliter Spirituſſanctus:eſſet hoc ſecun-
dum nobiliſsimam creaturam.i.ſecun-
dum rationalem : ſicut & filius, ſecun-
dum eam miſſus eſt. So. Miſsio filii de-
buit eſſe ſecundum rationalem creatu-
ram cuius eſt agere, & cui cõpetit ia.

A ctificari: quia filium oportuit declarari: vt sanctificationis autorem. Sanctificationis autem indicium esse potuit omnis alia creatura. nec oportuit eã quę ad indicandum tãtum formabatur assumi à Spiritusancto in vnitatem personæ: quia non assumebatur ad agendum aliquid: sed ad indicandum tantum. secundò, Nam missio visibilis attendit secundum aliquam creaturam visibilem assumptam: sicut missio filii, B secũdum carnem. Sed Spiritussanctus nullam creaturam assumpsit: & consequenter non potest dici quòd in aliqua tali sit nisi fortè vt in signo, sicut & in sacramentis, & figuris legalibus. Igitur vel non mittitur visibiliter, vel secundum omnia hæc missio visibilis attenditur. Sol. Missio visibilis Spiritussancti non attenditur, secundum visionem imaginariam: quæ est visio prophetica: quia secundum Aug. ij. de Tri. ista C visio, est in spiritu per spirituales imagines corporum. columbam autem illam, & ignem oculis viderunt quicunque viderunt. Nec iterum ad has species columbæ, & ignis se habuit Spiritussanctus, vt filius ad petram quæ erat Christus: quia illa iã erat, & per actionis modũ nuncupata est nomine Christi. Columba autem, & ignis ille ad hoc tantum significandum repente extiterunt. Sed videntur hæc similia flam- D mæ, quæ Moysi apparuit in rubro: & columnæ quam in deserto populus sequebatur, & fulgoribus, ac tonitruis quæ fiebant cum lex daretur in monte: quia ad hoc rerum illarum corporalis extitit species, vt aliquid significaret. Non attẽditur etiam secundum signa sacramentalia, quæ sunt quædam res præexistentes ad aliquid significãdum assumptæ. Dicit enim visibiliter missus Spiritussanctus in quatum apparuit E in quibusdam creaturis, vt in signis ad hoc specialiter factis. Hæc omnia ille. Sed not. secundum. S. Tho. quòd filius visibiliter mittitur solùm in natura assumpta, Spiritussanctus autem mittitur in multiplici specie: quia ille speciem sensibilem in qua apparuit. i. humanitatem nunquàm deposuit: sed spiritussanctus nullã illarum specierum assumpsit: ideo post vnam apparuit in alia vt dicit. S. Tho. ¶ Quæri etiam po F test circa hoc Euang. & duo sequentia immediatè: vtrum missio visibilis fieri debuerit ad patres veteris testamenti? Et vtrum species in quibus fit visibilis missio fiant ministerio angelorum? Et vtrum missio inuisibilis filii, & spiritusancti distinguantur? Et vtrum missio inuisibilis fuerit post incarnationẽ plenior quàm ante? Et vtrũ fiat secundum omne augmentum gratiæ? De quibus omnibus vide. j. dist. xv. vel. j. q. xliij. G

In festo Trinitatis.

Quæstio. xlv.

QVAERITVR SVPER illo verbo. Spiritus vbi vult spirat. Vtrum Spiritussanctus, vel Deus sit nunc liber libertate contradictionis ad prædestinandum me, vel non prædestinandum: ita quòd possit me etiam modo prædestinare: & non prædestinare? Respon- H deo. S. Tho. in. j. dist. xxxix. q. j. art. j. in corpore vbi tenet quòd Deus potest non scire quod scit: sic dicit? Hæc est ratio voluntatis vt liberè actum suum producat. Quod enim fit voluntate, nõ fit necessitate: vt dicit. S. Aug. vnde potest velle, & non velle. Sed hoc intelligendum est dum est actus in egrediendo à voluntate: quia postquàm transit,

I non subiacet facultati eius. Non enim
potest non voluisse, quod voluit. Simi-
liter non subiacet facultati eius: vt
vtrunq; simul producat. Non enim po-
test simul velle, & non velle. Et hoc nõ
tantum intelligẽdum est de actu ipsius
voluntatis immediato: sed de omnibus
actibus imperatis à voluntate: sicut co-
habitare, loqui, & huiusmodi. Cùm igi-
tur actus diuinæ voluntatis semper sit
in actu: & non pertransiens in futurum
K semper est quasi in egrediendo à vo-
luntate. Et ideo manet libertas diuinæ
voluntatis respectu ipsius. Vnde potest
dici quòd Deus potest velle & nõ vel-
le: hoc non tamen potest esse, vt simul
velit, & non velit: vel vt nunc velit,
postmodum non velit: quia mutabilis
esse non potest. Hæc ille. Scotus autem
in. xl. distin. primi quasi amplians præ-
dicta verba sanc. Tho. dicit, Si per im-
possibile intelligeremus Deum adhuc
L non determinasse voluntatem suam ad
alteram partem: sed quasi deliberaret
vtrum vellet istum prædestinare, aut
non: bene posset intellectus noster ca-
pere quòd contingenter ipsum præde-
stinaret, vel non prædestinaret: sicut
patet in actu voluntatis nostræ. Sed
quia semper recurrimus ad actum vo-
luntatis diuinæ quasi præteritum: ideo
quasi non concipimus libertatem in
voluntate illa ad actum quasi iam sit
M positus absolutè à voluntate. Sed ista
imaginatio falsa est. Illud enim nunc
æternitatis in quo est iste actus semper
præsens est: & ita intelligendum est de
voluntate diuina, siue volitione eius, vt
est huius obiecti sicut si per impossibi-
le nunc inciperet Deus habere velle in
isto, nunc & ita libere potest Deus in
nunc æternitatis velle quod vult. sicut
si ad nihil esset sua voluntas determi-
nata. Hæc ille valde bene. Sed vt me- N
lius intelligantur dicta eorum tria fa-
ciam. Primo, enim ponam quædam fun
damenta: & secundò quædam notabi-
lia: & tertiò quasdam conclusiones.
Quantum ad primum fundamentum
primum est quòd Deus ad extra in
creatura nihil vult necessariò: secun-
dum fidem catholicam & veram phi-
losophiam. Quicquid enim volẽs vult
necessariò: est vltimus finis eius vel ad
vltimum finem eius necessarium: sine O
quo non vt patet in nobis per expe-
rientiam. qui nihil necessariò volumus
nisi sit beatitudo: aut aliquid apprehen
sum vt necessarium ad illam. Sed nul-
la creatura est vltimus finis Dei: quia
esset eo nobilior neque est necessaria
sine quo non ad vltimum finem eius:
qui. s. est sua bonitas: quia alioqui Deus
non posset sine illa esse beatus, & perfe-
ctus; & consequenter perfectio Dei de-
penderet à creatura. Secũdum est quòd
æternitas licet in valore æquiualeat in
finito tempori præterito, & futuro: ta-
men formaliter est aliquid indiuisibile
non habens prius, vel posterius: sed to-
tum simul existens; quia sic à Boetio
diffinitur. AEternitas est interminabi-
lis vitæ tota simul, & perfecta posses-
sio. Et hoc sequitur quòd ipsa quantum
est de se ad omnia comparatur vt præ-
sens quia in se ex quo est tota simul est
solum præsens nõ habens partem præ- Q
teritam, vel futuram vt tempus. Ex quo
vlterius sequitur quòd futura non sunt
futura respectu æternitatis: sed respe-
ctu eorum quæ sunt in tempore. Tum
quia non sunt futura nisi respectu præ-
teritorũ & præsentium qua statim erũt
preterita. Tum etiam quia quæ sunt in
tempore vt futura: & extra tempus vt
æternitatis: nõ possunt cõparari secun-
dum

A dum prius & poſterius: ſed ſolum ſecū-
dum præſens in quo aliquo non cōue-
niunt. Huius autē exemplum. S. Tho.
ponit in.j.cōtra.Gen̄.dicens æternitatē
ita cōparari ad ea quæ ſunt in tēpore:
ſicut centrū circuli cōparatur ad pun-
cta ſignata in circunferētia; ad qua o-
mnia cōparatur vt præſens, vel coexi-
ſtens: licet illa adinuicem cōparentur
ſecundū prius, & poſterius in ſitu. Sed
tamē adde tu quòd in hoc eſt diſsimili-
B tudo: quia cùm omnia pūcta illa ſint ſi-
mul in actu: ſimul & ſemel centrum ad
omnia illa cōparatur vt coexiſtens: ſed
quia ea quæ tēporis decurſu producū-
tur nō ſunt ſimul: ſed ſucceſsiuè fiunt:
ideo æternitas ad oīa cōparatur quidē
vt pręſens quādo ipſa ſunt: ſed non cō-
paratur vt præſens ad omnia ſimul: ſed
ſucceſsiuè. Si tū per impoſsibile ipſa &
omnes tēporis partes ſimul eſſent ipſa
omnibus illis cōpararetur vt præſens:
C quia vt dictū eſt in ea non eſt niſi præ-
ſens: & quantū de ſe præſens eſt etiam
futuris quibus ideo nō eſt pręſens: quia
illa nō ſunt. Tertiū eſt quòd Deus ſe-
cūdum ſuum eſſe, & ſuam operationē:
vt dicitur in li. de cauſ. eſt in æternita-
te: licet ſuus effectus ſequatur nouiter:
ab æterna eius volitione. Nā ſi eſſe dei,
vel eius operatio menſuraretur tēpore
haberet prius & poſterius & cōſequen-
ter Deus mutaretur. Si autē menſura-
D retur æuo ſicut eſſe cœli & angeli: nō eſſet
quidē prius, & poſterius in illo, vel in
illa operatione: quia ſicut æternitas: ita
vt æuū eſt totū ſimul: ſed tū illi eſſe vel
operatione poſſet prius, & poſterius cō
iungi: ſicut ipſi eſſe cœli cōiungit prius,
& poſterius ſecūdum motū localē: eſſe
verò angeli ſecundū ſucceſsionē affe-
ctionū, & intellectionū. Quartū eſt ꝙ
diuina prouidētia non excludit cauſas
fœcūdas cōtingētes vt experimur: imo E
cauſas includit: vt probat. S. Tho. j. q.
xxiij. art. vij. Quantū ad ſecundū notā-
dum eſt. Primò, ꝙ qn̄ in ſubiecto alicu-
ius ꝑpoſitionis eſt terminus cōtractus:
qui. ſ. ſignificat ſubſtantiā, & qualitatē
inhærentē: vt ly album, quod ſignificat
aliquo modo, & rē albā & ipſam albe-
dinē, poteſt intelligi ꝙ prædicatū dictę
propoſitionis dupliciter attribuat ſub-
iecto. ſ. gratia ſubſtātiæ præciſè & gra-
tia ſubſtātiæ & accidētis ſimul. Iuxta F
quod diſtinguit talis propoſitio: dicēdo
ꝙ poteſt eſſe diuiſa, & cōpoſita. Exēpli
gratia dicēdo: albū poteſt eſſe nigrū: ſi
poſſe eſſe nigrū attribuat ſubiecto gra-
tia ſubſtantiæ: eſt propoſitio diuiſa, &
vera: quia, ſubſtātia qui eſt alba poteſt
eſſe nigra: ſed ſi attribuatur etiā gratia
accidētis. i. albedinis: eſt cōpoſita & fal
ſa: quia huic toto quod eſt ſubſtātia, &
albedo non poteſt conuenire nigredo.
Notādum eſt ſecūdò quòd vt patet. v. G
Metaph. dupliciter dicitur poſsibile. ſ.
ſecūdum ſe & in ordine ad aliquā po-
tētiam: ſiue ſub aliis verbis logicè, & na
turaliter. Poſsibilè ſecundū ſe. i. logicè:
eſt illud quod in terminis nō habet re-
pugnātiam: vt Socrates cæcus videt.
Et ſimiliter impoſsibile dicitur quod
ex terminis repugnat vt homo, eſt ſine
ratione. Poſsibile naturaliter eſt quod
alicui eſt poſsibile per aliquam poten-
tiam: & impoſsibile quod ſecundum H
aliquam potētiam non eſt ei poſsibile
eſt videre: cæco autem eſt impoſsibile:
licet nō ſit repugnantia terminorum:
quia cæcus non habet potētiam, vt vi-
deat. Quicquid autē eſt poſsibile natu-
raliter eſt etiā poſsibile logicè: & quic-
quid poſsibile logicè: eſt etiā poſsibile
naturaliter, vel fuit. Ratio eſt quia ars
imitat̄ naturā, quātùm pōt. Quod ideo

dico:quia Deus habet naturalem potē
tiā:,respectu omnis possibilis logici:
cum illud non includat contradictio-
nem:sed tamē illud possibile aliquādo
perdit rationem possibilis & transit in
necessariū & consequenter desinit esse
obiectum diuinæ potentiæ :quæ prius
se extendebat in illud:sicut Adam non
fuisse aliquādo deus facere poterat:sed
non modo. ¶ Notandū est tertio,quod
vt sequitur ex secundo notabili aliud
K est socratem posse velle aliquid : aliud
possibile est ꝙ Socrates velit aliquid:
quia in primo importatur possibile
naturale:in secundo vero logicū . Cū
gitur Socrates in instantia : vult ali
quid puta.b.in eodem instanti possi bi-
le est logicè Socratem non velle , b.
sed vtrum socrates possit non velle.b.
siue vtrum sit possibile naturale est du
bium.Quibusdam autem videtur ꝙ sic
quod si verum esset multomagis essent
L verę conclusiones ponendæ , Sed ego
credo ꝙ tunc.i.in instanti à socrate nō
velle.b.sit possibile logicum & nō na
turale : quia iam nec potentia socratis
nec dei se se potest ad illud extendere:
quia cum dei potentia facere non pos-
set vt in instanti in quo est volitio .b .
ipsa non sit:quia simul esset.& non es-
set.non potest etiam facere quod in eo
dem sit nolitio aut non volitio:quia si-
mul eēnt cōtradictoria vel cōtraria &
M cōsequēter etiā cōtradictoria hoc etiā
videtur sentire Scotus.xxxviij .primi,
scilicet ꝙ illud possibile sit lōgicū nō
autem naturale .Et si dicatur ꝙ.s.Tho.
in verbis.s̄.alle.dicit ꝙ voluntas liberè
producit actum suū quādo ipse actus
est in egrediendo .i.in instanti in quo
egredietur.Dico quod ista glo.non est
bona sed intelligitur in egrediendo id
est qn̄ imminet , vt ingrediatur:ita ꝙ

adhuc nec transiuit in præteritum nec
incipit transire : sed incipit esse præ-
sens;quia,s,tunc non est :& ferè statim
erit.Hoc autem patet esse de mēte eius
ex duobus.Primò ex verbis supra alle
gatis:cum dixit.Cum igitur actus diui
næ voluntatis semper sit in actu : & nō
pertransiēs in futurum : semper quasi
in egrediendo à voluntate.Vbi nota in
futurum id est in respectu futurorum,
non autem præteritorum vel præsen- O
tium.Sed quia posset aliquis dicere ꝙ
liber est incorrectus : & pro ly futurū
debet habere ly in præteritum:quāquā
omnes libri quos vidi habeant in futu
rum nisi sint abrasi & rescripti.Ideo
dico quod hoc patet secundo:quia ipse
in.xliiij.dt.primi.q.j.arg.iiij.in corpo-
re sic dicit:Potētia actiua est respectu
alicuius operandi.Vnde quando ali-
quid est iam determinatum vt sit præ-
sens in actu , vel in præteritum tran- P
sit possibilis rationem amittit. Et ideo
dicitur ꝙ deus illud facere nō potest.
Hæc ille.si autem aliquid factum præ-
sens amittit rationem possibilis:& con
sequenter induit rationem necessarii
oportet oppositum eius induere ratio-
nem impossibilis naturalis,& si nō lo-
gici.¶ Notandum est quarto quod ex
dictis sequit̄ hanc esse differentiā in-
ter socratem in a . instanti volentē.b.
& deum simul volentem. b.in instan- Q
ti.c.puta in nunc æternitatis : quia so-
cratem non velle. b.in a.est possibile
solum logicè :non autem naturaliter:
sed deum in capi.non velle.b.est possi
bile vtroque modo quia Deus increa-
tura nihil nisi vult liberè contradicto-
riè si illud sit futurum.Vnde in eo in-
stanti in quo vult potest nō velle alio
qui cum nihil velit nisi in vno instāti.
j.c.si in illo non posset non velle quæ
vult

vult non esset liber in volendo ad extra contra præmissa. Proximam autem huius differentiæ causam si Deo placuerit assignabo in breui. ¶ Quantum ad tertium prima conclusio est hæc. Deus ab æterno liberè prædestinauit: vel melius prædestinat omnes electos libertate contradictionis: ita quod poterat non prædestinare. Si enim non prędestinabat libere sed necessario volebat salutem electorum: quia in prædestinatione includitur voluntas de salute prædestinati. Sed illam salutem nō volebat necessario. quia in creatura nihil vult necessario &c. Secunda conclusio. Deus nunc ita liberè prædestinat eos qui adhuc nō sunt saluati sicut ab eterno liberè prędestinabat eos qui iam sunt saluati. Nam si non esset sic: ideo esset, vel quia Deus perdidit suam libertatem, vel quia salus futura aliquorum perdidit suam possibilitatem, & acquisiuit necessitatem, vel impossibilitatē. Non primum tum quia actus voluntatis Dei nondum est mutatus vt transiuerit in præteritum: sed adhuc est in illo nunc in quo est elicitus & consequenter nunc elicitur sicut & ab æterno: & consequenter nunc vt tunc est liber: Tum quia pro illo instanti in quo deus aliquid vult potest non velle illud si sit futurum vt probatum est. Neque secundum: quia futura per causas contingentes cuiusmodi est salus quæ est per voluntatem quandiu sunt futura sunt factibilia: & consequenter possibilia. Tertio. Necesse est hominē prædestinatum contingenter. i. per liberum arbitrium saluari, & præscitum contingenter damnari. Nam omnis voluntas, non impedibilis vt diuina producit effectum eo modo quo vult eum produci id est liberè vel contingenter & consequenter prædestinati saluantur eo modo quo Deus vult id est liberè &c. Sed contra primam conclusionem. Nam ab æterno, aut Deus prædestinabat aut non. Si primum igitur non poterat prædedestinare: quia vtrobique sequitur ꝙ mutaretur. Solu. prædestinabat Petrū. & poterat illum non prædestinare absolute: licet non supposito quòd prædestinaret. Et sic ponatur quod non prædestinaret Petrum: non sequitur quòd mutetur sed quod nunquam illū prædestinasset. Altera enim pars contradictionis posita in talibus deponit aliam æternalitatem. Cōtra secundam. Nam omne præteritum. Sed actus prædestinationis saluandorum est præteritus. Tum quia hoc importat ly præ. Tum quia est æternus. solut. imò nō est præteritus: sed est præsens ad primum tamen dico: quod ly præ, importat antecessionem: sed dupliciter aliquid antecedit aliud. Primò: quia est in eodem ordine cum illo & non est simul sicut vnus punctus circunferentiæ circuli antecedit aliud & vna hora diei aliam. Et secundo: quia nō est in eodē ordine sed coexistit priori existēti ī eodē ordine sicut si dicamus centrum circuli vt cointelligitur, & coassumitur vni⁹ puncto circunferentiæ: præcedere alia pūcta quæ sequuntur illum cui coassumitur. Et ista modo æternitas & prædestinatio præcedit hanc diem: quia coexistebat diei æternæ. Et sic patet ad secundum. Contra tertium. ¶ Nam ex causa coassumpto vero, sequitur falsum sic. Quicunque necessario damnatur contingenter non potest contingenter saluari quia eo modo quo aliquid necesse est esse, necesse est oppositum non esse: & cōsequenter

I impoſsibile eſt eſſe. Sed præſcitus neceſſario damnatur contingenter non poteſt contingēter id eſt liberè ſaluari. S o. ſi minor intelligatur de neceſsitate abſoluta. eſt falſa: ſi de conditionata eſt vera: ſed non infert impoſsibilitatem conclnſionis niſi conditionatā. q. ſ. ex ſuppoſitione quod præſcitus ſit præſcitus: non poteſt ſaluari. Et ſi dicatur quod eſt neceſſe ipſum eſſe preſcitum: hoc nego: quia ſanc. Tho. dicit in
K xxxix. diſtin. j. quæſtio. ij. argumē. j. ad primū ſic, Actus diuinæ ſcientiæ nunquam tranſit in præteritum: ſed ſemper eſt in actu: ideo ſēper manet in libertate voluntatis. Hæc ille. Vnde ſicut Deus nunc liberè prædeſtinat: ita etiam liberē præſcit, ac reprobat. Hæc ſunt quæ breuiter ſcribere volui, vt ſatiſfacerem pro modulo meo ingeniis humanis. verum tamen mihi videtur ꝙ omni animæ ſatiſfacere debeat
L hoc quod Deus iubet fieri bona: & mala vitari promittens bonis præmia, & minitans pœnas iniquis. Si autē deus iſta mandat factibilia ſunt: alioqui eſſet iniquus. ſi hoc ſciens mandaret vel Inſcius ſcilicet ignoranter. Plus autem debet homo Deo quam ſibi credere: q̃a rudes ſumus: nec poſſumus intelligere groſsiſsima etiam quæ ſentimus, vt pote vnde eſt quod palææ conſeruent niues, & maturent emiſpilia: cum illud
M frigus & hoc calor efficiat.

Dominica prima poſt feſtum Trinitatis Quæſtio. xlvj.

QVAERITVR VTRVM damnati gaudeant de pœnis inimicorum ſuorum damnatorum, ſicut iſte videtur doluiſſe de pœna parentū? Reſpōd. Tho. iij. quodli. ar. xxiiij. ſic dicit. Licet idem, ſecūdū diuerſas rationes, ſit delectabile, & triſte: tamē ſimpliciter dicitur tale à deo quod præeminet. ab eo vero quod eſt minus dicit, ſecundum quid. Igitur pœna inimici in dānatis habet ratione delectabilis quomodo. i. inquātum impletur voluntas damnati de malo inimici ſui quia vt dicitur Ezechiel. xviij. Dānati deſcendunt ad infernum cū armis O
i. prauis affectionib'. Vnde ſupra illud Eſa. xiiij. omnes principes terræ ſurrexerunt dicit glo. Hic. Solatium eſt malis inimicos ſuos ſocios habere penarū. Et quodāmodo etiam habet rationem triſtabilis propter duo. Primo: inquantum in pœna damnati impletur iuſtitia diuina: quam odiunt, & blaſphemāt damnati ſecūdū illud, Apoc. xvj. Aeſtuauerūt hōies æſtu magno, & blaſphemauerunt nomē domini. Secundo propter vermem conſcientiæ: quia ſic in eis remanent prauæ affectiones odii, & inuidiæ: quod de eis dolent ad punitionem non ad purgationem: ſecundum illud Sap. v. Pœnitentiā agētes, & præ anguſtia ſpiritus gementes. Sed cōtra. Nam cum omne gaudium dimminuat dolorem, vt patet. vij. Ethi. tantū poſſent alicuius damnati multiplicari inimici q̃ eius dolor qui intenſiue finitus eſt tota Q
liter deleretur: quod eſt contra diuinam iuſtitiam ſolu. Sicut in hac vita pœnitentes dolent, & gaudent de dolore: ita damnati gaudent de pœnis inimicorum: & de ipſo gaudio ipſo magis dolent, & præcipuè ſi præſtiterunt eis cauſam damnationis. Hæc ille. Qui ſentit quod de illis pœnis gaudent ſecundum quid: & ſimpliciter dolet.
¶ Quæri etiam poteſt vtrum damnati vel

vellent omnes alios etiam ſuos parentes eſſe damnatos. Vide.ſ.Tho.quodli. viij.argumen.viij.o.Item.iiij .diſtin .j. q.ij.ar.j.q.iiij.o.Et vtrum anima ſeparata poſsit igne corporeo cruciari. Vide.iiij.diſtinctione . lxiii j. quæſtio. x. argu.ij.

Dominica ſecundum poſt Feſtum Trinitatis. *Quæſtio.xl vij.*

QVAERITVR VTRVM homines peccatores maximè infideles ſint ad bonum compellendi ſecundum ꝙ hic dicitur, Exi i in vias,& ſepes & con pelle intrare. Reſpondeo, infideles qui nunquam fidem ſuſceperunt vt Gentiles,& Iudæi nullo modo compellendi ſunt ad bonum fidei, vt credent : quia credere volũtatis eſt. Vnde in decretis
C dlxlv .ſic dicitur De Iudęis pręcepit ſancta ſynodus neminem de cętero ad credendum vim inferre. Sunt tamen ſi facultas ad eſt compellendi nę fidem impediant blaſphemiis, vel perſuaſionibus vel perſecutionibus propter quę fideles contra eos bellum mouent:non vt eos credere cogant : quos relinquerent in ſua libertate credendi :etiam ſi eos captiuos haberẽt. Sed infideles qui quandoque fidem ſuſceperunt ,& pro-
D fitentur , vt hæretici , & apoſtatæ ſunt etiam compelllendi, vt impleant quod promiſerunt:vt de Iudæis dicitur vbi. ſ.ſed contra. Primo Nã paterfamilias Matth.xiij.prohibuit Zizania colligi vbi dicit Chryſ.Hæc dicens prohibet occiſiones fieri. Nec enim oportet interficere hæreticum : quia ſi eos occideritis neceſſe eſt multos ſanctorum ſimul ſubuerti . Ergo pari ratione videtur quod non ſint aliqui infideles ad fidem cogendi. Solutio; Quidam intellexerunt ibi prohiberi, non excommunicationem ſed occiſionem hæreticorũ, vt patet ex autoritate Chryſoſto. inducta. Et Auguſti. ad Vincent. de ſe dicit . Hæc primitus mea ſententia erat neminem ad vnitatẽ chriſti cogendũ ; verbo eſſe agẽdũ diſputatio- F
ne pugnandum : ſed hęc opinio mea non contradicentium verbis : ſed demonſtrantium ſuperatur exemplis. ¶ Legum enim terror ita profuit vt multi dicant gratias domino : qui vincula noſtra dirupit. ¶ Quomodo autẽ debeat intelligi illud. Sinite vtraque creſcere apparet ex hoc quod ſubditur . Ne fortè eradicetis ſimul,& triticum . Auguſti .contra epiſtolam Promeniani. Cum metus iſte non ſub eſt G
id eſt , quando ita cuiuſque crimen notum eſt : & omnibus execrabile apparet , vt vel nullos prorſus, vel non tales , habebat defenſores , per quos poſsit ſciſma contingere.nõ dormiat ſeueritas diſciplinæ ſecundo Nam ſecundum Augu. cętera poteſt homo nolens credere vero non niſi volens . Sed voluntas cogi non poteſt. Ergo non ſunt cogendi infideles.ſolu. Sicut vouere non voluntatis: ſed reddere neceſsitatis eſt ita volũtatis eſt ac- H
cipere fidẽ:ſed neceſsitatis acceptã tenere. Ideo cõpellendi ſunt heretici vt fidem teneant. tertiò. Nam Eze.xviij. dicitur ex perſona domini. Nolo mortem &c . Sed nos debemus noſtram voluntatem conformare diuinæ &c. ſolut . Sicut dicit Auguſti.in epiſtola ab Bonifacium comitem nullus noſtrum vult aliquem hæreticum perire:ſed dic itur quod nõ meruit habere

I pace domus Dauid nisi filius eius Ab-
salon in bello quod contra pacem gere
bat fuisset extinctus. Sic ecclesia catho
lica si ex aliquorum perditione cæte-
ros colligit dolorem materni sonat cor
dis tantorum liberatione apostolorum
Hæc omnia S. Tho.:ij.ij.q.x.artic.viij.
Arguitur etiã per rationes eorum qui
tenent pueros infidelium inuitis paren
tibus baptizandos. Vide cap.iiij.dist.v.
&. vj.quæstio.prima conclusione.j.
K ¶ Quæri etiam potest, vtrum ista quæ
parata sunt in cœna patrisfamilias. in
beatitudine sint bona corporalia?. Vi-
de.j.ij.q.iiij arti.vij. Et vtrum volunta
ti possit inferri violentia: Vide.j. ij. q.
vj.arti.iiij.

Dominica.iij. post festum Trinit.
Quæstio.xlviij.

QVAERITVR VTRVM
angeli plus gaudeant super
L vno peccatore pœnitentiam
agente quàm supra nonagin
tanouem iustis? Respondeo Angeli su-
per pœnitentes pœnitẽtia gaudent. pri
mò: quia vident suæ custodiæ fructum
Secundò quia vident eorum numerum
ac ruinam reparari. Tertiò quia ex am
plitudine charitatis lætantur sic in lau
dando Deum habere consortium cum
prius soli laudarent: iuxta illud Iob.iij.
Vbi eras cùm me laudarent astra matu
M tina id est angeli: & iubilarent omnes
filii Dei. Imo dicit. s. Boni. super Luc.
eos gaudere de pœnitentia peccato-
rum propter septem. Primo, quia de-
stituitur culpa. Secũdo: quia recupera-
tur iustitia. Tertiò: quia confutatur de-
monum superbia. Quartò: quia efficax
inuenitur angelorum custodia. Quinto
quia reparatur ecclesia. Sexto: quia pla
catur ira diuina. Septimò: quia restau-
ratur Hierusalem superna. Angelos au N
tem plus de dicta pœnitentia quàm de
nonaginta nouem iustis gaudere dupli
citer potest intelligi esse verum. Pri-
mò intelligendo per pœnitentiam hu-
manam redemptionem: & per peccato-
rem pœnitentẽ genus humanum quod
dei amicitia merito suæ redemptionis
recuperat & per.xcix. iustos intelligen
do angelorum vniuersitatem: & etiam
aliarum creaturarum. Sic enim Deus
plus super hoc gaudet. Tum quia est O
maius bonum includendo in genere hu
mano ipsum redemptorem cuius hu-
manitas vt vnita verbo est magis dile-
cta, quàm omnes angeli. Tum quia ali-
quam rationẽ gaudii habet in hoc quã
non habet in aliis. Tum quia in causa
pœnitentiæ humani generis. idest, in
eius redemptione qui facit eius pœni-
tentiam acceptam: est materia maioris
gaudii quã in aliis operibus eius. Nam
in opere redemptionis plus est opera-
tus deus quàm in conseruatione totius
multitudinis cœlestis: quia hoc est ma
nifestatiuum maioris potentiæ maio-
ris prudentiæ & maioris misericordiæ.
Maioris potentię quia maximum opus
dei aliquo modo est viuificare impium
vt patet.j.ij.q.ciij.art.ix.in c. Item vni
re humanitatem deitati personaliter:
quod est miraculorum vt dicit S.Tho.
de poten.q.vj.ar.ij.ad vltimum. Maio-
ris etiam prudentiæ: quia prudentia Q
eius percussit superbum. i. Diabolum.
Ioan.xxij. Vnde dicitur de Augu. Nec
satiabatur dulcedine mirabili conside
rare altitudinem diuini consilii super
salute humani generis. Maioris etiam
misericordiæ: quia genus humanum
quod damnationem meruerat sic sub-
leuauit vt non solum per gratiã & glo-
riam: sed etiam personaliter sibi vniret
in

in aliquo eius indiuiduo id est, Christi humanitate. Luc. j. Per viscera misericordiæ dei nostri &c. Secundo potest intelligi esse verum de singulis pœnitẽtibus. Super singulos enim eorũ angelus plus gaudet. Tum quia gaudium sibi est magis nouum siue quia habet in eo aliam rationem gaudii. Tum quia est aliquando feruentior iusto, & cautior, & humilior. Sed contra. Nam de meliori magis est gaudendum sed maius bonum sunt. xcix. iusti quàm vnus pœnitens &c. Sol. Non plus gaudent angeli Dei isto vno quàm illis: quia sit melior sed propter nouitatem rationis gaudii. Vnde cæteris paribus magis gaudent de meliori: sed secus si in minus bono sit aliqua ratio gaudendi specialis. Tunc enim aliquo modo est gaudium maius de minus bono. Si tamen pœnitẽs dicitur genus humanum est maius bonum includendo humanitatem verbo coniunctam. Vtrum autem pœnitentes semper resurgant in gradu æqualis vel maiori quàm prius habuerit? Vide Cap. quarto distinctio. decimaquarta, quæstione secunda conclusione secunda.

¶Quæri etiam potest vtrum Christus gauderet: quando ouem perditam suis humeris imposuit portans crucem. Vide tertia quæstione quadragesimasexta articulo octauo. Et vtrum super inuentione ouis perditæ sit congaudendum: oui & congratulandum: vel pastori, id est, vtrum magis gaudeat de bono eius ipsa ouis, an pastor? Vide quarta distinctione. xlix. quæstione. quarta articulo quinto quæstione quarta vbi habes quòd de bono inferioris beati magis gaudet superior quàm ipse inferior: & multò magis ipse Deus.

Dominica. iiij. post festum Trini. Quæstio. xlix. E

QVAERITVR VTRVM esse proximo misericordem sit esse summè & maximè virtuosum? Respondeo. Licet misericordia vt est dolor de aliena miseria sensitiuus sit passio & non virtus: tamen vt ex displicentia appetitus intellectiui de malo alieno est virtus. Nam ratio virtutis humanæ consistit F in hoc quod virtutes animi ratione regulentur. Sed prædictus motus potest esse regulatus ratione secundum hunc regulatum ratione potest regularis motus inferioris appetitus. vnde dicit Augu. ix. de ciui. dei. quod iste motus animi scilicet misericordia seruit rationi: quando ita præbetur misericordia: vt conseruetur iustitia siue cum indigenti tribuitur: siue cum ignoscitur pœnitenti. Cum autem virtus possit esse ma G xima secundum se & per comparationem ad habentem misericordia est maxima virtus secũdum se: quia ad ipsam pertinet effundere aliis: & defectus aliorum subleuare, quod maximè est superioris. Vnde misereri ponitur proprium deo, & in hoc maxime dicitur eius omnipotentia manifestari: non autem est maxima quò ad habentem nisi ille esset maximus nullum habens supra se: quia habenti aliquem supra se H maius, & melius est coniungi superiori quàm supplere defectum inferioris. Et ideo quantum ad hominem qui habet superiorem Deum: charitas qua deo vnitur, est potior misericordia qua proximorum defectus suppletur. Ipsa tamen est maxima inter omnes virtutes pertinentes ad proximum: sicut etiam est potioris actus: quia supplere defe-

I ctum alterius inquantum huiusmodi: est superioris & melioris. Sed contra primò. Nam maximè pertinere videtur ad virtutem cultus diuinus. Sed misericordia præfertur cultui diuino secundum illud Oseę.vj.& Mat.xij. Misericordiam volo &c.ergo est maxima virtus. Sol. Deum non colimus per exteriora sacrificia aut munera propter ipsum sed propter nos & proximos qa deus illis nō indiget:sed vult ea offerri
K propter nostram deuotionem &, proximorum vtilitatem. Et ideo misericordia qua subuenitur defectibus aliorum est sacrificium ei magis acceptum vtpote propinquius inducens vtilitatem proximorum secundum illud ad Heb. vlti. Beneficientiæ &c. Secundo. Nam super illud.j.Timo. v.Pietas ad omnia vtilis est dicit glo. Amb. Omnia summa disciplinæ Christiana in misericordia & pietate est. Sed disciplina Chri-
L stiana continet omnem virtutem: ergo in misericordia est summa totius veritatis Sol. Summa religionis Christianæ consistit in misericordia quantum ad opera exteriora interior tamen charitatis affectio qua deo coniungimur præponderat dilectioni & misericordiæ in proximos. Tertio. Nam tanto virtus est melior quanto facit deo similiorem quia tanto facit meliorem. Sed hoc maximè facit misericordia :quia
M vt dicitur in Psal. Miserationes eius, super omnia opera eius. Sol. Per charitatem assimilamur deo tanquam ei per affectum vniti, sed per misericordiam per similitudinem operationis ideoque illa est potior. Hæc omnia S.Tho.ij.ij. quæstio.xxx. arti. & iiij. Et nota quod id primum intendit dicere quod misericordia præfertur quidem alicui diuino cultui:sed non omni quia non præfertur sibiipsi qui pertinet ad illum cultum:quia dari indigenti est sacrificare deo. ¶Quæri etiam potest vtrum in deo sit misericordia vide.j.q.xxj.ar.iij. Et vtrum præmium quod nobis redditur sit commensuratum merito. Vide j.ij.q.ciiij.arti.in,c.

Dominica.v.post festum Tri.

Questio I.

QVAERITVR QVID melius,& deo gratius sit vel impendere curam particulariter saluti huius, vel illius,
a.i t laxando retia prædicationis docere sacram scripturam:seu per studium se disponere ad docendum. Et posito quod melius sit docere: quæritur quid sit melius docere verbo vel scripto. Respondeo S.Tho.j.quodli. q. vij.arti.ij. quærit vtrum peccet qui potest animarum saluti curam impendere: si circa studium tempus occupet: & sic dicit. Simpliciter melius & magis meritorium est docere sacram scripturam bona intentione vel ad hoc se per studium disponere quàm impendere curam particularem saluti huius vel illius. Nam in omni artificio melior est disponens de artificio,& architector quàm manualis exequens disposita. vnde ille maior mercede conducitur: licet nihil operetur manibus. Sed in ædificio spirituali sunt quasi manu operarii qui particulariter insistunt curæ animarum puta ministrando sacramenta vel aliquid huiusmodi particulariter agendo:, sed episcopi imperantes & disponētes qualiter illi operentur sunt quasi architectones. Propter quod & dicuntur episcopi, id est, super intendentes & docentes qualiter alii debeant salutem animarum procurare. Vnde & apostolus de se

se dicit prima. Cor. j. Non enim misit
me Christus baptizare, sed euangeliza
re quamuis Baptizare sit opus maximè
conferens saluti animarum. Ipsa etiam
ratio demonstrat quod melius est eru-
dire de pertinentibus ad salutem eos
qui & in se, & in aliis proficere possunt
quàm simplices qui proficere possunt
in se tantum. In aliquo tamen casu ne-
cessitate imminente deberent episco-
pi, & doctores intermisso proprio offi-
cio particulariter intendere saluti ani-
marum. Nihil enim prohibet quod sim
pliciter est melius: vt philosophari quã
ditari & Margarita quàm panis in ali-
quo casu esse minus eligendum vt tem
pore necessitatis, & famis: secundum
illud Hieremiæ. iiij. Dederunt quæ-
que prætiosa, pro cibo. Sed contra pri-
mo. Nulla enim est grauior iactura
quàm temporis. Ergo non debet ali-
quis totum tempus in studio expende-
re differens curam animarum. So. Nul
lam patitur temporis iacturam quæ
operatur quod melius est docendo scri
pturam vel se ad hoc per studium dis-
ponendo. Hæc Sanct. Thom. cum mul
tis aliis. Ex his autem patet ad primum
quæsitum hoc tamen notandum quod
Sanct. Thom. non loquitur de eo qui
studet quidem in theologicis: sed non
vt doceat verbo aut scripto sed vt sciat
& in ipso lætetur de deo: sed de eo qui
se per studium disponit vt, doceat ly vt
dicente causam finalem. Hic autem est
actiuus ille verò contemplatiuus. vt pa
tet. ij. ij. quæstio. clxxxj. arti. iij. in cor-
pore. Et ad inuicem in merito compa-
rantur eo modo quo vita mere contem
platiua & actiua veniens ex plenitudi-
ne contemplationis de quo vide secun-
da secundæ quæstione. clxxxij. articu-
lo primo in cor. Ad secundum autem
quæsitum dico vt patet ex dictis Sanct. E
Thom. in hac quæstione, quod melius
est simpliciter docere scripto quàm ver
bo quia docens verbo vt in pluribus
docet simplices tantum in seipsis pro-
ficientes. docens autem scripto docet
etiam futuros doctores & si vterq; do-
ceat doctores futuros (vt decens verbo
in scholis aut alibi) adhuc melius est
docere scripto: quia hæc doctrina est
vniuersalior & durabilior. Et eadem
ratione simpliciter melius est docere F
futuros doctores verbo in scholis quàm
simplices in ecclesia, licet illi sint plu-
res: quia sicut docens in ecclesia est ar-
chitectus respectu particulariter salu-
tem animarum procurantium: ita do-
cens in scholis respectu docentium in
ecclesia est architectus: quia docet qua-
liter doceant. Et consequenter est par-
ticeps totius fructus eorum quos do-
cuit secundum illud Gal. sexta. Com-
municet autem is qui &c. G

¶Quæri etiam potest: Vtrum docere
sit actus vitæ actiuæ aut contemplati-
uæ? Vide secunda secundæ quæstione
clxxxj. arti. Et vtrum doctor vel præ-
dicator habeat à Deo in patria præ-
mium spirituale id est, aureolam quan
do propter inanem gloriam prædicat
non laxans retia capturam: sed suspen
dens in ventum? Vide quarta distin-
ctione quadragesimaoctaua quæstio-
ne quinta, articulo tertio, quæstione H
tertia & quodlibet quinto quæstio. xl.
articulo primo.

Dominica. vj. post festum Trinit.
Quæstio. lj.

QVAERITVR VTRVM
recõciliatio fratris semper sit
faciem ante oblationem sacri
ficii?

I ficii? Respondeo quòd sic: ab eo qui fecit iniuriam si fratris presentia haberi possit: quia aliter non videtur quomodo possint verba saluatoris habere locum. s. Vade prius reconciliari fra. &c. Si vero est absens sufficit ad eum ire pedibus mentis: secundùm Angu. de sermone domini in monte dicentem. Pergendum est non pedibus corporis: sed motibus animi: vt te humili affectu prosternas fratri ad quem chara cogi-
K tatione concurris in conspectu eius cui munus oblaturus es. Sicut enim deus iustificat confitentem voto, & desyderio: sic acceptat munus reconciliantis fratrem desyderio: & si nondum facto. Qui autem suscipit iniuriam, secundũ Alex. de ales. in. iij. reconciliationem quęrere non debet debito necessitatis. Vnde dicit Aug. vbi supra. Non veniã postulabis ab eo qui tibi iniuriãm fecite sed tantum dimittas, sicut tibi a do-
L mino dimitti cupis quod ipse cõmiseris. Debet autem eam quere debito honestatis: vt gloriam duplicem consequatur: sicut dicit Chry. Vnam: quia iniuriatus est: aliã, quia prior rogauit. Sed contra videtur quod semper sit facienda ante. Nam maius est damnum allatum in bonis animę & spiriutalibus cõtristando spiritum fratris, ant dehonorando illum: quam illatũ in bonis fortunę: sicut & illa bona potiora. Sed stan-
M te damno secundo: nunquam deus acceptat sacrificium vel aliud opus bonum de manu damnificatoris: quia semper stat eius peccatum: eo quod nõ remittitur pecatum nisi restituatur male ablatum: extra de reg. iur. li, vj. Ergo multo fortius, nec stante damno primo. Sol. Damnum in bonis fortunę dupliciter stat scilicet in effectu quandiu scilicet non est emendatum: & in affectu scilicet quandiu non est deliberatio emendandi. Regula ergo loquitur in secundo sensu: non autẽ in primo, quia deus parcit si quis deliberat resarcire damnum quod tamen adhuc non emendat ex iusta causa puta impotentia & huiusmodi. Si enim deus vellet restituere eũ qui nequit: obligaret ad impossibile: contra aliam regulam iuris ibidem ici licet impossibilium non est obligatio. Est autem simile de alio damno. ¶ Quęri etiam potest an irasci fratri semper peccatũ? Vide. ij. ij. q. clviij. ar. ij. & iij. Et vtrum conuenienter gradus irę à domino assignentur. vide. ij. ij. q. clviij. ar. vij. in. c.

Dominica. vij. post festũ Trini. Quæstio. lij.

QVAERITVR QVOT MOdis Christus poterat turbam magnam panibus satiare in deserto? Respondeo. Natura, & ars nihil facere possunt nisi vno modo scilicet natura alterando materiam productam à deo: & ars alterando & disponẽdo materiam productam à natura, vel saltem à deo. Nam omne agens secundum sicut actionem ita & effectũ prioris presupponit in quod agat: quia cum non sit purus actus non potest se toto agere: & cõsequenter nec totum quod est in suo affectu producere. Deus autem potest rem compositam: quicquid sit de simplici quatuor modis facere. Primo, totaliter creando: ita quod nihil rei factę præexisteret factioni sicut fecit cęlum. Et secundo alterando eo modo quo agens naturale ita quod factioni rei præexistat quedam rei fiendę materia, sed nõ forma. sicut ex virga Aarõ produxit fructus: Nume. xvij. c. Et tertio

tio conuertendo materiam rei in aliam
rem iam prȩexiſtentem ita quod fa-
ctioni præexiſtat materia , & forma
rei fiendȩ: ſed non fit eo modo eſt poſt
factionem ſicut natura ex alimentis fa
cit carnes prȩexiſtentes inquantum il-
las augent conuerſa noua materi in car
nes: quia quod poteſt effectiuè deus fa-
cere per naturam poteſt etiam imme-
diate efficere per ſeipſum. Et ſic fecit
etiam conuertendo aliquam materiam
in carnem & os que erat in coſta Adȩ.
vel ſaltem in os; vt patet. j.q.xcij.ar.iij.
ad primum. Et quarto conuertendo in
rem præexiſtentem: non ſolum mate-
riam: ſed etiam formam alterius rei exi
ſtentis conuertendo totam rem vnam
in totam aliam: ſicut conuertit totum
panem quantum ad materiam, in totũ
corpus Chriſti: vt patet. iij.q.lxxv.ar-
ti.iiij.in.c. Quod autem deus hoc poſ-
ſet quanuis ſancti hoc doceant : tamen
ſic naturali ratione probatur . Nam cũ
omnes agat inquantum eſt actu agens
naturale vel creatum: propter hoc non
poteſt agere niſi ad immutationem for
mȩ: quia in ſuo actu eſt determinatum
vt pote exiſtens determinati generis &
ſpeciei: & conſequenter eius actio non
fertur niſi ſuper aliquem actum deter-
minatum: & conſequenter ſuper for-
mam tantum qua fit determinatio in
eſſe actuali. Igitur ſicut ſe habet agens
creatum ad tranſmutandum ſecundum
formam qua quid determinatur in eſſe
actuali: ita ſe habet increatũ ad tranſ-
mutandum totam entis naturam ſcili-
cet materiam, & formam: quia eſt actus
infinitus. Igitur ſicut agens creatum
perficere poteſt conuerſionem forma-
lem ideo, ſecundum formam ita poteſt
increatũ perficere ſubſtantialem, ideo,
ſecundum totam ſubſtantiam rei. Igi-
tur Chriſtus poterat in deſerto cum E
eſſet deus quatuor modis turbam pani-
bus ſaturare . Primo: creando panes, &
ſecundo: alterando aliquam materiam
ad nouam formam panis. Et tertio ad-
ducendo aliquam materiam ad formã
panis præexiſtentem. Et quarto : con-
uertendo lapides, vel aliquid tale in
panes. Potuit autem eiuſdem quatuor
modis replere ſtomachum turbatum,
& vlterius etiam. Quinto modo cilicet
rarefaciendo panes paucos ideo, nul- F
lam addendo ſubſtantiam: ſed augen-
do quantitatem. Eo enim caſu fuiſſent
repleti: quia replere eſt quantitatis: ſed
non ſatiati quia ſatiare appetitum ci-
bi eſt exhibere aliquid vnde nutria-
tur corpus & reſtauretur quod reſolu-
tum eſt per calorem naturalem quod
quantitas facere nõ poteſt: alioqui poſ
ſet quis nutriri ſphera mathematica ſi
hanc deglutiret. ¶ Sed contra predicta
arguo quod quartus modus ſit impoſſi G
bilis. Si enim totus lapis tranſiret in to
tum panem: eſſet ibi aliquod ſubiectũ
vtriuſque: qui in omni mutatione opor
tet eſſe ſubiectum quod prius ſit in po-
tentia: poſt vero in actu: cum motus ſit
actus exiſtentis in potentia. iij. phyſi.
Sed hoc non eſt ibi aſſignare . ergo &c.
So. Procedit hæc obiectio de mutatio-
ne formali quia proprium formæ eſt
in mater ia, vel ſubiecto eſſe. Non au-
tem habet locum in conuerſione to- H
tius ſubſtantiæ. Vnde cum hæc conuer
ſio ſubſtantialis importet quendam or
dinem ſubſtantiarum quarum vna cõ
uertitur in alteram: eſt ſicut in ſubie-
cto in vtraque ſubſtantia: ſicut ordo &
numerus. Vide de his omnibus. iij. q.
lxxv.ar: iiij. Secundo, Nam data poſſi-
bilitate dicti modi: non ſequitur quod
Chriſtus potuiſſet inde ſatiare turbas:
quia

I quia etiam ſi totum mundum conuertiſſet in ſeptem panes illos nō fuiſſent maiorem quantitate nec ſubſtantia: ſicut corpus Chriſti non crecit ex conſecratione panis. Sol. Iſte quartus modus ſubdiuidi poteſt in quatuor. Primus eſt conuertendo in illos ſeptem panes exiſtentes alia corpora puta lapides. Secundus eſt conuertendo lapides vel aliud in panes nouos: ita quòd totum tranſiret in totum: ſicut
K poſſet cogitari vxor Loth tranſiuiſſe in ſalem nouum, qui prius non erat. Tertius mutando materiam lapidis ad formam noui panis: ſine quacunque alteratione vel diſpoſitione media præuia: ſed cum diſpoſitione quæ eſt naturalis ſequela. Quartus eſt conuertendo illos panes in lapides magnos: & rurſus illos lapides in panes maiores prioribus. Eo enim caſu ſatiati ex maioribus panibus dicerentur aliqua ratione
L ſatiati exprioribus: quia cilicet, ſatiati eſſent ex illis in quos ſunt conuerſi lapides in quos erant conuerſi primi panes De primo autem horum non eſt dubium quia eſt ſanctorum ſimiliter nec de tertio: quia ſi deus poteſt producere formam cum materia ſimul ſine præuia diſpoſitione & vt produxit cælum poteſt etiam producere formam. Sed de alijs eſt dubium & ſi eſt poſſibilis vnus. eſt & reliquus: quia ſequens
M includit priorem in ſecunda conuerſione. Et quidem ſi ſolus primus horum modorum eſt poſſibilis, argumentum cōcludit. Si aūt poſſibilis eſt aliqui aliorum duorum id eſt ſecundi, & tertij: ſit ſtat quartus modus ſatiandi in deſerto non ex illis ſeptem panibus: ſed ex panibus multis. Si autem poſſibilis ſit vltimus ſic erit ſaturatio aliquo modo ex eiſdem ¶ Quæri etiam poteſt ſicut quæſitum eſt dominica. iiij. in quadrageſima.

Dominica. viij. poſt feſtum Trini. Quæſtio. liij.

QVERITVR VTRVM arbor bona ideo, voluntas bona poſſit facere malum fructum, ideo malam actionem. Reſpondeo ex doctrina ſan. Tho. ij. diſt. xxxix. q. ij. ar. ij. Cum voluntas feratur in finem vltimum, vt eſt intendens: & in finem proximum Ideſt, obiectum ordinatum in finem vltimum: vt eſt eligens: voluntas mala, vt eſt intendenes ſuper facit malum fructum: cum eius finis malus eſt. Sed tamen voluntas bona vt intendens non propter hoc neceſſario facit bonum fructum: vt ſi obiectum proximum ſit de ſe malum: puta fornicari. Bonum enim ſecundum Diony. eſt ex totali & integra cauſa: malum autem ex ſingulis defectibus: ſicut pulcher homo non eſt niſi habeat omnia membra pulchra. turpis autem dicitur ſi omnia ſint pulchra pręter obculum vnum: ſecundum quem ſit ſtrabo. Sed voluntas bona ſecundum quod eſt eligens non poteſt facere fructum malum. Nam ſi electio eſt bona: oportet eſſe conſilium bonum: quod electionem præcedit. Et ſi conſilium eſt bonum vt patet. vij. Et hic primo, finis eſt debitus: quia non dicitur conſiliarius bonus ad malum finem inueniens vias efficaces. Et ſecundo id per quod intēdit conſequi finem eſt bonum: quia nō eſt bonus conſiliarius, qui bonum finem medio inconueuienti conſequitur. Et tertiò tempus debitum: ita quod nec tardè, nec precipitanter conſilians conſiliatur. Licet hoc tertium pertineat ad bonitatem cōſilij: vt eſt in ratione: alia

vera

verò duo ex parte rei consiliabilis. Et si bonus est finis & id quod ordinatur in finem: bona est actio. Sed contra videtur quòd simpliciter ex voluntate actus iudicentur boni, vel mali: quia nō potest arbor bona fructus malos facere &c. Sol. Saluator comparat arbori voluntatem secundum quod est eligens: quia ex electione immediate sequitur actus: sicut ex arbore immediate fructus. Siue sub alijs verbis comparat arbori bonæ voluntatem bonam secundum quòd est bona ex actu volito & si ex intento vt dicit: sān. Th. j. ij. q. xix. Quæri etiam potest vtrum fructus malus arboris malę habeat rationem peccati & consequenter sit ei causa excisionis, & cōbustionis. Vide. j. ij. q. xxj. art. j. Et vtrum vnus & idem fructus possit esse vtriusque arboris, id est bonus, & malus Vide. j. ij. q. xx. at. vltimo.

Dominica nona post festum Trinita.

Quæstio. liiij.

QVAERITVR VTRVM liceat hunc villicum imitari faciendo eleemosynam de illicitè acquisitis. Respondeo, Tripliciter aliquid est illicite acquisitum. Primò quia debetur ei à quo acquisitum est vt in furto, rapina, & vsura. Secundo quia licet non debeantur ei à quo acquisitum est: tamen acquirens illud retinere non potest quia scilicet, vnus dedit, & alter accepit contra iustitiam, vt in simonia. Tertio: quia licet acquisitio sit licita: illicitum tamen est id quod acquirit sicut patet de eo quod per meretriciū acquirit mulier quod propriè dicitur turpe lucrū. Agit enim iniustè meretrix meretricando: sed nō mercedem pro meretricio accipiendo B igitur de primo eleemosyna fieri non potest: quia homo tenetur illud restituere nisi sit incertum cuius sit: quia tunc non solum licet, sed necessarium est illud in eleemosynas erogari. vel ipsi habenti si indiget, à suo confessore, seu prçlato, vel alteri & hoc ab ipso vel cōfessore vel à prelato suo. De secundo autem eleemosyna fiori debet quia illud non potest teneri: nec debet restitui ei qui dedit. Et simile est de alijs in quibus datio, & acceptio est contra legem. De tertia autem fieri potest: licet non sit debitum necessitatis: quia tale est effectum proprium & potest retinere: non tamen de acquisito per meretricium sit sacrificium vel oblato ad altare. Tum propter scādalum. Tum propter sctōrum reuerentiam. Sed contra videtur quod possit fieri de illicitè acquisitis: quia hoc est consilium Christi dicentis. Facite vobis amicos &c. G vbi dicit gloss. Iniquitas bene dispensata, in iustitiam vertitur. Sol: Mammona iniquitatis dicuntur diuitiæ acquisitæ illicite sed tamen licitę detentę. Vel dicuntur diuitiæ licitę acquisitæ sed tamen quę frequenter sunt causa iniquitatis &c. vt in expositione dictum est. Secundo. Nam quicunque videt existentem in extrema necessitate, ei omnino subuenire debet. Sed nihil habens nisi illicitè acquisitum, licite iuuat talem ergo &c. Sol. Si talis tali daret de alieno. quia necessitate extrema omnia sunt communia. Quærit etiam potest vtrum clericus habens à domino ideo, Christo, villicationem peccet mortaliter nō dando pauperibus superflua iuxta intentionem domini sui: vide. vj. quodli. art. xij. Et vtrum sequens opera pietatis possit damnari vel certè

I certè necessariò recipiatur in æterna
tabernacula. Vide.iiij.dist.xv.quæstio.
ij.articulo.ij.

Domi.x.post festum Trinita. Quæstio.lv.

QVAERITVR VTRVM
cognosci posit ex scripturis
tempus visitationis Hierusa-
lem quod illa non cognouit? Respon-
K deo. Ad probandum Christum domi-
num iam venisse, & visitasse Hierusa-
lem, & plebem domini. Primò induco
prophetiam Iacob Gene.xlix. Non au-
feretur sceptrũ de Iuda, & dux de fœ-
more eius, donec veniat qui mittendus
est:& ipse erit expectatio Gẽtium. Sed
modò ablatum est sceptrum, regimẽ,&
dominatio à Iudæis à tempore Hero-
dis Ascalonitæ sub quo natus est Ie-
sus. Ergo ab illo tempore venit Chri-
L stus. Ad hoc respondent aliqui Iudæi
quòd hæc autoritas non est intelligen-
da de Christo ad literam: sed de Nabu-
chodonosor rege Babyloniæ qui mis-
sus est ex ordinatione diuina contra
Hierusalem propter peccata propria:
vt habetur.iij.Reg.xxiiij. Extunc enim
defecit regimen Iudæorum: quia cœ-
pit Ezedechiam regem, & excæcauit
eum, & filios eius occidit: vt habetur
ibidem cap.xv. Nec post aliquis de se-
M mine eius regnauit. Sed hoc dictum ap
paret falsum: quia post captiuitatẽ Ba-
bylonicam habuerunt duces, & princi-
pes: vt patet de Zorobabel, Esdra, Nee-
mia, & Machabæis. Habuerunt etiam
reges: quia Ioannes Hircanus Simonis
Machabæi filius imposuit sibi diadema
regium. Et ex tunc regnauit filius eius
vsque ad Herodem qui fuit Ascaloni-
ta.& ab alienigena gente. Et ideo vsque
ad illud tempus non fuit amotũ omni-
no regnum Iudæorum. Si autem dica-
tur quòd à tempore Nabuchodonosor
fuit amotum à tribu Iuda. de qua amo-
tione loquit̃ propheta prædictus: quia
illi qui postea regnauerunt fuerunt de
alia tribu. quia Machabæi fuerunt de
tribu sacerdotali: non potest stare hoc
dicit: quia Zorobabel qui post captiui-
tatem Babylonicam fuit eorum dux:
fuit de tribu iuda: vt patet manifestè
in multis locis scripturæ similiter Ma-
chabæi: quia tribus sacerdotalis, & re-
gia fuerunt mixtæ. Et ideo alii soluunt
aliter: dicẽtes quòd intelligitur de Ro-
boam filio Salomonis à quo recesserunt
decem tribus & adhæserunt Ierobeam
filio Nabath vt habetur.iij. Reg.x.
Sic ergo exponunt prædictam autori-
tatem. Non auferetur &c. donec veniat
Silo: & est nomen loci, vt dicunt: quia
vbi Hieronymus transtulit mittendus
Hebraica veritas habet Silo. Ad illud
autem locum venit Roboam vt con-
stitueretur rex post patrem: & in illo
loco recesit populus Israel ab eo &
constituerunt super se Ieroboam qui
erat de alia tribu, scilicet Ephraim: &
sic tunc fuit ablatum sceptrum de Iu-
da. Verumtamen quia ipsi filio Salo-
monis remanserùnt duę tribus: ideo te-
quitur in Hebraica veritate. Et ei ag-
gregabuntur gentes vbi Hiero. transtu-
lit. Et ipse erit expectatio Gentium.
Sed ista responsio patet falsa per text.
iij.Reg.xij. quia ibi dicitur. quòd ille
locus in quo Roboam fuit à populo
derelictus vocatur Sichem. & est locus
bene remotus ab illo loco, qui vocatur
Silo. Item huiusmodi responsio præce-
dens & cõsimiles patent falsæ per trãs-
lationem Chaldaicam apud omnes Iu-
dæos ita autenticã, vt nullus sit ei olim
cont

contradicere ausus. secundum quã vbi Hier.transtulit: donec veniat qui mittendus est. Hebraica veritas habet donec veniat Messias. Nam id quod erat obscurum per hoc voluit declarare. Et sic patet quod prædicta autoritas non poterat intelligi de Nabuchodonosor: nec de Roboã: nec de aliquo alio quàm de Christo. Quod autem sequitur in Hebraico. Et aggregabuntur ei gentes: sic est intelligendum: quia Iudęi in aduétu Christi pro maiori parte sunt obstinati in sua infidelitate: & Gentiles qui nomine gentium designantur aggregati sunt ipsi Christo fidem eius deuotè suscipientes: secundum quòd dicit Apostolus. Ro.xj. Cæcitas ex parte &c. Quod autem tempore Herodis ablatũ est à Iudæis sceptrum, patet: quia ipse fuit primus alienigena qui regnauit in Iudæa. Pater enim eius fuit Idumæus. Iste Herodes Romanorum auxilio fretus, debellauit Antigonum regem Iudæorum qui descenderat à Machabęis, & omnem prolem regiam occidit, & libros de analogia regum combussit: ne posteà deprehenderentur alieni ipse & filii eius à regno Dauid. Interfecit etiã in populo doctores qui docebant illud Deuter.xvij. De medio fratrum tuorũ pones super regem, vt sic auferret Iudæis omnẽ viam recuperandi sceptrũ. Quod etiam patet per effectum: quia ab illo tempore vsque nunc fluxerunt, m.ccccc.anni, ad minus: quia tali anno incarnationis correctum est hoc opus. & adhuc Iudæi videntur magis à prædicto sceptro longinqui quàm à principio. Cùm igitur ablatio sceptri fuerit signum eis prædictum de aduẽtu Christi: manifestè patet quod illud impletum est tempore Herodis quo regnante natus est Iesus Christus. Et sic patet propositum. s. quòd tempus incarnationis sit præteritum. Item hoc idem E
probatur autoritate Aggei.ij. Hæc dicit dominus. Adhuc vnum modicum est, & ego mouebo cœlum & terram, mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desyderatus cunctis gentibus. Et infra, Maior erit gloria huius domus nouissimæ quàm primæ secundum omnes doctores Hebręorum habetur quòd iste desyderatus est Messias. Patet igitur per plura in autoritate F
prædicta posita: quòd tempus aduentus Christi sit præteritum. Primò per hoc quod dicitur ibi. Adhuc vnum modicum, & subditur de aduentu Christi. Veniet desyderatus cunctis gentibus. Aggeus enim propheta dixit hoc verbum secundo anno Darii regis Persarum. Ab illo autem tempore vsq; nunc fluxerunt anni ferè duo millia secundũ computationem Iudæorum. Multò magis secundum computationẽ nostram. G
Talis autẽ numerus non dicitur in scriptura modicum. Cùm igitur dicat propheta in scriptura restaret tempus modicum vsque ad tempus desyderati cũctis gẽtibus, patet quòd tempus sui aduentus est præteritum. Sed ad hoc respondent aliqui quòd tantum tempus in scriptura bene dicitur modicũ: quia dicitur in Psal.lxxxj. Mille anni ante ocu.tu.tãquàm dies hesterna. Sed quòd hæc responsio non valeat patet: quia si H
tempus mille annorum cõparetur æternitati, modicum est. Et sic loquitur autoritas psalmi prædicti: quod patet per hoc quòd dicit. Ante oculos tuos: quia diuina cognitio quæ per oculos designatur: ęternitate mẽsuratur. Sed si referatur tempus mille annorum ad expectationem populi: sic non potest dici rationabiliter loquendo tempus modi-

I cum : sed multum. Vnde.& Baruch.vj. tempus captiuitatis Babylonicæ prædicitur magnum, & longũ: quod tamen fuit valde modicum respectiuè,s.lxx. annorum. Item patet propositum per id quod in autoritate subditur. Replebo domum istam gloria. & loquitur de domo Dei ædificata à Iudæis post captiuitatem Babyloniæ. Igitur stante illa domo venit Christus:quia propheta dicit eam replendam gloria per aduen
K tum ipsius desyderati ad eam. Domus autem illa destructa est per Titum, & Vespasianum quadragesimosecũdo anno post domini passionẽ ergo &c. Item tertiò,patet propositum per illud quod sequitur in autoritate prædicta. Magna erit gloria istius domus nouissimæ &c. Constat enim quòd loquitur de ædificata post captiuitatem Babyloniæ. ad eius ædificationẽ inducebat populum: & prædixit gloriam eius maiorem fu-
L turam quàm fuit gloria domus ædificatæ per Salomonem. Hoc autem non intelligitur propter maiores diuitias, seu honores, seu cultum diuinum, vel ædificationes:quia domus,& status populi tunc erat quasi nullius momenti respectu illius domus & status qui fuit sub Salomone. Propter hoc dicitur.ij. Esdr.xij.quòd sacerdotes qui viderant primam domum lachrymabantur : alii exultantibus in dedicatione domus se-
M cundæ:quia quasi nullius momẽti erat respectu primæ. Et ideo non potest intelligi gloria eius maior nisi per aduẽtum ipsius desyderati cunctis gentibus: qui eã glorificauit præsentia sua : quia in ea fuit à matre oblatus secundum quòd propheta Malachias prædixerat iij.cap. Statim veniet ad templum &c. Ipsam etiam domum frequẽter honorauit quando ibi prędicauit,& miracula sine numero fecit Matt.xxj. Accesse-
N runt ad eum cæci, & claudi in templo, & sanauit eos. Dicũt autem aliqui Iudæi ad hoc quòd maior fuit gloria secũdæ domus &c.in annis:quia plus durauit. Sed hoc nõ valet etiam si verum sit quod plus durauit : quia hoc nõ fuit ad gloriam,sed ignominiam:quia pluribus temporibus fuit cõculcata, & dehonorata. Primò:quia Antiochus Epiphanes posuit ibi adorandum idolum, & fecit ibi prostibula mulierum:secun-
O dum quòd habetur. j. Machab. ij. Sed quia librum istum nõ recipiunt Iudæi: ideo potest dici quòd hoc idem habetur Danie.viij. Hoc etiã dicit Iosephus lib.xij.antiquitatum. Similiter quando Hierusalem fuit capta per Pompeium Romanum Imperatorem qui in templo collocauit equos. Item iterũ alias, & vltimo quãdo destructa fuit per Titum, & Vespasianum. Omnibus enim
P istis tẽporibus fuit ista domus deiecta, & cõculcata. Item ista maioritas durationis non videtur esse alicuius gloriæ notabilis. Aliter enim lapis dicitur maioris honoris,& glorię quàm natura humana : quia est maioris durationis. Itẽ si computemus durationem domus secundæ secundum Iudæos dicẽtes eam durasse. ccccxx. annos habemus quòd prima domus plus, vel saltẽ non minus, durauit : quia plures anni fluxerunt à quarto anno Salomonis:in quo fundata fuit prima domus: vsq; ad.xj.annum Sedechiæ in quo destructa fuit : quia fluxerunt anni.cccxxvij.cõputando tẽpora regum intermediorũ in tertio & quarto libr. Regum. Perfecta autẽ fuit xj.anno Salomonis. Licet autẽ fortè domus secunda plus durauerit tamen ista obiectio est efficax cõtra Iudæos:quia procedit ex suppositione cõputationis eor

A eorum quam repugnant verã. Patet ergo ex prædicta autoritate Aggei ꝙ &c. Sed restat ostendere quòd in prædicta autoritate videtur dubiũ, scilicet qualiter sit impletũ illud Mouebo cœlum, & terrã. Dicendum est igitur: quod cœlum in aduẽtu Christi motum est: largè accipiendo motum pro omni innouatione: quia magna innouãtio in cœlo apparuit: quãdo in natiuitate Christi noua stella est visa: propter quod B reges venerunt ad ipsum adorandum. Maior autem fuit cõmotio facta in cœlo id est in cœlestibus spiritibus: qui tantæ rei nouitate nouis gaudiis exultabant. Item circa illud tempus. s. tempore Herodis sub quo natus est Christus in Iudæa de qua magis loquitur propheta quam de aliis terris: fuit magnus terræ motus intãtum quòd gentes propinquæ credebant quòd in Iudæa nullus homo remansisset: vt dicit Iosephus C in. j. lib. de Iudaico bello. Et ex hoc arguitur probabiliter ab aliquibus aliquam cõiunctionem fuisse planetarum notabilem siue cõstellationem ex quibus solent accidere talia. Quod autem tunc motæ fuerint omnes gentes: patet, quia imminente Christi natiuitate iussit Cæsar Augustus describi orbem vniuersum, & omnes gentes Romanorum se tributarios profiteri: & propterea singuli ibant ad loca vnde erant D oriundi ad prædicta facienda. Propter quod etiam Ioseph de Galilæa ascendit in Bethleem &c. Luc. ij. In Iudæa etiam tunc fuit facta magna commotio: quia quidam nomine Iudas natione Galilæus publicè asserebat Iudæis esse illicitum cognoscere alium dominum præter Deum, & multi Iudæi secuti sunt ipsum: & postea interfecti ab exercitu Romanorũ: vt dicit Iosephus. ij. antiquitatum: & idem habetur Act. v. Ante hos dies &c. De commotione E autem maris non oportet exemplum ponere: quia frequenter solet accidere: propriè tamen per mare, & aridam intelliguntur habitantes in terris maritimis, & campestribus: sicut per cœlũ angeli illud inhabitantes qui omnes sunt moti vel per nouas illuminationes, & exultationes quo ad angelos: vel per descriptionem quò ad reliquos. Item quòd tempus aduentus Christi sit completum per autoritatẽ Daniel. ix. patet F vbi Gabriel angelus instruxit eum de tẽpore aduẽtus Christi di. Animaduerte sermonem, & intellige visionem. Septuagita hebdomades abbreuiatę sunt super populum tuum: & super vrbem, Sanctam tuam vt consumetur pręuaricatio: & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas. & adducatur iustitia sempiterna: & impleatur visio, & prophetia: & vngatur sanctus sanctorum. Scito ergo & animaduerte. Ab G exitu sermonis vt iterum ædificetur Hierusalem vsque ad Christum ducem hebdomadæ septem: & hebdomades sexaginta duæ erunt: & rursum ædificabitur platea & muri in angustia temporum. Et post hebdomades sexagintaduas occideretur Christus, & non erit eius populus qui eum negaturus est. Et ciuitatem & sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo. Et H finis eius vastitas, & post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna & in medio hebdomadis deficiet hostia, & sacrificium & in templo erit abominatio desolationis vsque ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio. ¶ Ad intellectum autem huius prophetiæ, primo videndum est

I qualiter hic accipiant̃ hebdomadę, vel
hebdomades, ꝙ idẽ est. In sacra eñ scri
ptura hebdomada sumit̃ vno mõ pro tẽ
pore.vij.dierum.& hoc modo commu-
niter accipitur. Nam hoc modo loquit̃
scriptura Leuitic.xxxj.vbi dicitur: qđ
septem hebdomadę accipiendæ sunt à
festo Paschę: quæ faciunt .xlix.dies.&
l.die celebrandum est festum penteco.
alio modo accipitur in hebdomadꝫ pro
tempore.vij.anno. Et hoc modo loqui-
K tur scriptura leui.xxvv.vbi dicit. Nu-
merabis septem hebdomadas annorum
quæ faciunt.xlix.annos.& quinquage-
simus dicitur Iubilæus: quæ apud Iu-
dæos dicitur annus remissionis.

¶ Non inuenitur autẽ hebdomada ac-
cipi pluribus modis. Hic autẽ non po-
test accipi pro hebdomada dierũ: quia
alias tota prophetia Daniel fuisset cõ-
pleta infra annũ & dimidium. ergo per
locum à diuisione oportet quod acci-
L piatur pro hebdomada annorum. Et in
hoc omnes catholici & Hebræi conue-
niunt: licet in hoc sit differentia, quod
quidam catholici vt beda & alii dicũt
quod isti anni intelligendi sunt anni lu
nares qui breuiores sunt solaribus.xj.
diebus. Motus autem fuit ad hoc dictũ
ex duobus. primo ex textu: quia dicitur
hebdomadæ abbreuiatæ.& sicut dictũ
est anni lunares sunt breuiores solari-
bus,& per consequens hebdomadæ an-
M norum. Secundò: quia Angelus loque-
batur Danieli qui erat Hæbreus.& Iu-
dæi computabant per annos lunares vt
dicit. Sed Nic. de lyra in quæstione cõ
tra Iudæos: vnde ferè omnia ista sumũ
tur: dicit quod salua reuerentia Bedæ
vtrunque videtur falsum esse quia in
hebræo non ponitur abbreuiatæ in de-
truncationem siue diminutionẽ prout
sonát: sed ponitur præcisè prout deter-
minationem importat temporis non N
plus aut minus. Similiter secundũ vi-
detur falsum: quia si Iudæi haberent
annum breuiorem.xj.diebus. quod an-
nus solaris quo vtimur cum secundum
legem teneantur primo mense cuiusq;
anni facere Pascha in die determinata
s.vj. sequeretur quod eos pascha huius
anni añcederet pascha anni p̃cedẽtis
in.xj.dieb⁹ & eodẽ modo pascha sequẽs O
per.xxij. ad quod loqueretur quod ipsi
celebrarent pascha ex obligatione præ
cepti infrà breue tempus in quo libet
mense totius anni. Hoc autem apparet
manifestum falsum ex vsu eorum. sem
per enim faciunt eodem tempore. Ideo
patet quod computant per annos sola
res sicut & nos. Licet enim incipiant
menses à lunationibus: tamen annus
apud ipsos habet.xij.lunationes. ita ꝙ
per embolismos faciunt æquationem
temporis. Dato tamen ꝙ quod compu P
tarent per annos lunares: nihilominus
habetur propositum: vt videbitur. Se-
cundo videndum est quot annos con-
tinent hebdomadæ prædictæ. Et patet
hoc: quia si multiplicẽtur.lxx.per.lxx.
per.vij. resultant.ccccxc. siue quatercẽ
tum nonaginta. Tertio videndum est
à quo anno incipiat computatió ipsa-
rum. Et dicunt aliqui Iudæi, quod inci
piat computatio ipsarum. Et dicũt ali- Q
qui Iudæi: quod incipit ab.xj. anno re-
gis Sedechiæ: quando destructum est
primum templum. Alii quod à primo
anno Darii regis Medorum quia in il-
lo tempore dixit ista Angelus danieli.
Alii quod à reditu captiuitatis sub Zo
robabel anno secundo Cyri regis Per
sarũ. Alii ꝙ anno secũdo regis. Artaxer
xis: quãdo missus est Hieremias ad re-
ædificandũ ciuitatẽ sanctã. Quæ autẽ
istarũ opinionũ sit vera: & aliarum in

pro

A probationẽ omitto, propter prolixitatem vitandam: quia secundnm omnes istas computationes habebit sufficienter propositum scilicet quòd sit preteritus aduentus Christi, quod patet quia angelus assignauit .cccccxc. annos vsq; quo impleatur visio, & prophetia, & vnguatur sanctus sanctorum .i. Christus. Sed qualitercunque accipiantur anni lunares, vel solares: & vbicunque incipiatur computatio secundum prædicta B quia inferius non potest accipi quã in secundo anno Artaxersis totum tẽpus prędictum iam diu est completum. Si autem aliquis vult plenius videre qualiter iste numerus annorum est completus per partes singulas: & qualiter in medio vltimę hebdomadę passus est Christus &c. quæ faciunt ad expositionem huius textus potest recurrere ad id quod scripsit nicolaus de lyra super Danielem. Verum hic volo remouere C quandam solutionem falsam rabbi Salomonis dicẽtis ꝙ illę hebdomadæ nõ continent tempus præcisum vsque ad aduentum Christi: sed à destructione primi templi vsque ad destructionem secundi: & sic exponit dicẽs: quod .lxx. hebdomadæ pręcisè idest p̃finitè sunt antequam veniat perfecta captiuitas ipsorum, quæ facta est per Romanos: vt consummerentur pręuaricatio .i. vt D desistent à præuaricationibus: castigati vt deleatur iniquitas ipsorum per dicta pœnalia: & adducatur iustitia sempiterna id est, vt in æternum iustificentur pœnam pro peccatis tolerando in dicta captiuitate: vt sic finaliter impleatur visio & prophetia id est visiones de Christo promissæ per prophetas: & vngatur sanctus sanctorũ id est, archa domini, & vasa sanctuarii, quæ recuperabuntur per messiam venturum in fine huius captiuitatis. Sed quantum debeat durare ista captiuitas non dicitur: & per consequens determinatum tempus ipsius Christi hic non determinantur, Quod autem ista expositio sit falsa, & extorta patet per literam præcedentem, vbi dicitur ꝙ Angelus Gabriel venit propter orationem Danielis orantis pro liberatiõe populi ad declarationem exauditionis, seu petitionis, Et ideo non solum nuntiauit liberationẽ de captiuitate babylonica: sed F etiam perfectam liberationem fiendã per Christum de qua principaliter Danielo rabat. Et ideo dicere quod Angelus veniebat ad denuntiandum perfectam liberationem sui populi & nullũ certum tempus liberationis fiendę per Christum assignauit est valde absurdum, & præcedenti literæ contrarium: quia Angelus non venisset ad consolationem sed desolationem Danielis. Itẽ G cum dicit quod per captiuitatẽ in qua sunt desistant à præuaricationibus, hoc manifestè est falsum: q̃a super omnes gentes intendunt sortilegiis: & auguriis: vt dicunt qui sciunt facta eorum: & tamen ista maxime prohibentur in lege diuina: vt patet &c. Item, quia dicit impleri visiones prophetarum per merita eorum est contra id quod dicitur. Deu .ix. Scito ꝙ non propter iustificationes tuas dominus deus dedit tibi H terram &c. Et multominus propter iustitias eorum est adimplenda promissio de Christo: & maxime quoniam de eo scribitur. Æza. viii, Erit in lapidẽ offensionis &c. Itẽ ꝙ dicit per vnctionẽ sancti sanctorum intelligi vnctionem archæ &c. hoc est contra illud ꝙ dicit Hie. iij. In diebus illis dicit dominus: non dicunt vltra archa testamẽti domini &c. hoc est dictũ ꝙ ceremoniæ veteris:

I ris testamenti omnino cessauerũt post
Christi passioné.Item probatur idem
per illud Dan.ij.vbi dicitur ꝙ nabu-
codonosor vidit statuam &c. & infra.
Abscisus est lapis de monte sine mani-
bus , & percussit statuam & cætera Et
per istam statuam significabantur qua-
tuor magna regna sibi in orbe succedẽ
tia : vt ipse Daniel exposuit primum
Chaldeorum.secundũ persarum tertiũ
Græcorum.quatum romanorum ꝙ per
ferrum significatur : quia omnia alia
regna domauit.Per lapidem autem si-
gnificatur Christus:cui subiiciendum
erat regnum Romanorum .secundum
omnes tam hebræos quã catholicis.cũ
auté Domino Iesu sit subiectũ regnum
Romanorum tempore beati Siluestri
per veram fidem sequitur quod ipse sit
Christus.Item probatur idem per di-
cta & glo.doctorum hebræorum anti -
quorum.siue autenticorum . Esa.enim
L vltro dicitur antequã parturiret pepe
rit glo.hebraica.Quia antequam natus
fuisset ille qui in seruitutem vltimam
redegit natus fuit redemptor.Ergo an-
te natiuitatem Titi fuit natiuitas chri
sti.Ideo ibidem translatio Caldaica di
cit.Et adhuc non erit veniens angustia
& redimeẽ.& adhuc nõ venit ei tremor
cum doloribus propter partum & reue
labitur rex Messia.Dolor enim & an-
gustia exprimunt maximam calamita
M tem qua sustinuerũt in obsidione Titi
ergo Christ⁹ ante Titũ natus est. Hoc
aũt multi Iudæorũ cõcedũt,dicẽtes ,ꝙ
Christus natus est in die destructionis
templi.sed cũ ab illo tẽpore fluxerint
plus.cccc.anni ideo dicũt aliqui eorũ
ꝙ est cum Angelis viués eo modo quo
Moyses in monte.Alii ꝙ est extra mõ-
tes Caspios expectans præceptum dñi
de liberatione populi.Alii:ꝙ vadit per
munoum sicut pau per,& leprosus pro- N
pter peccata populi.iuxta illud esa.iiij.
Et nos reputauim⁹ eũ quasi leprosum
&c.quousque appareat ex pcepto do-
mini in virtute ad liberationem eorũ
de ista captiuitate.Talis auté varietas
arguit manifestè eorũ dictũ esse ficti-
tium.sed verũ est quo ad hoc ꝙ diu tẽ-
pus eius esse præteritũ. Itẽ inde patet
per quandã traditioné apud eos autẽti
cam & habeẽ in libro iudicũ ordina- O
riorum tradito à domo Heliæ prima:q
est hæc.Discipulis ei⁹ per.vj. M.annos
erit mundus.2000.vanitati.2000.le-
gis.2000.Messiæ.¶ Ad intellectũ hu-
ius est aduertendum ꝙ hæbrei dicunt
hoc esse dictum à filio mulieris Sare-
ptanæ quem suscitauit.Helias:qui etiã
postea habuit spiritũ propheticum. Et
2000,annorũ dicũt tẽpus vanitatis qa
à principio mundi vsque ad vocatio-
nem Abrabæ.Ge.ij.mundũ defluxit in P
vanitate peccatorũ per luxuriã. vt pa-
tet in Gen.& per idolatriam adeo ꝙ tẽ
pore Abrahæ totius mundus erat cor-
ruptus:& ipse ausus est publicè primo
vnum Deum prædicare:vt ait Iose-
phus libro antiquitatũ.Et istud tẽpus
secundum eorum computationé fuit
2000.anno.&.xxiij.quia Abrahã.lxx-
v.annos habuit quando vocatus est .Et
ex tunc in cœpit tẽpus legis :quæ non
datur nisi populo adunato :cœpit aũt Q
sub ipso adunari & ad legem disponit
propter ꝙ & circuncisionem in distin-
ctioné accepit.Ab illo aũt tẽpore vsq;
ad Christi natiuitaté fluxerunt.2000.
annorum.nisi ꝙ deficiunt.xxix.
¶ Si igitur acccipiuntur.xxiij.qui su-
perabundant supra habemus à princi-
pio mundi vsque ad natiuitaté christi
quatuor millia annorum minus quin-
que.Quod si accipiãtur quinque anni
qui

A quibus latuit in Aegipto ita quod dies Messiæ incipiant computari ab illo tẽpore quo de Aegypto est reuersus. sic sunt præcisè quatuor & illa. Vtrum eutem.2000.annorum debeat esse tẽpus Messiæ: non me intromitto: sed sufficit mihi tempus eius esse impletum: quia ipsi principio mundi vsque ad præsentem annũ.s.M.ccccc.quo præsens opus fuit castigatum cõputant,cccc.& .cc.& lx.annos. Item ostendo propositũ per B rationem scripturę sumptam. Cõsyderando enim processum veteris testamẽti apparet ꝙ quãdiu filii Israël seruierũt dño: fuerũt ĩ statu ꝓspero & si aliqñ fuerũt captiuitati & afflicti: hoc fuit ꝓpter peccatum multitudinis. Núc aũt ita est ꝙ ante captiuitatẽ babylonicam fuerunt idolatrę pessimi & occisores prophetarum eos a peccatis prohibentium: adeo ꝙ sanguine prophetarũ re-C pleuerunt hierusalem vsque ad os.iiij. Reg.xxj.& multa alia fecerũt:& tamẽ captiuitas non durauit nisi.lxx.annis cũ autẽ captiuitas in qua sunt nũc anno domini.M.cccc.durauerit per annos.M.ccccxxv.quia facta fuit.xl.anno a Christi passione quæ fuit.xxxiij. vel circa ab eius natiuitate, nec adhuc apparet eorum liberatio Ne proximo: oportet eos concedere ꝙ peccatũ propter quod tãdiu captiui sunt sit maius D quã præcedẽtia: ꝙ nõ potest esse nisi occisio xpi.qa post dictã captiuitatẽ non leguntur idola trasse aut occidisse prophetas. Ideo dicit Rabbi Moyses in libro iudicũ ordinariorũ. Iesus Nazarenus visus est esse Messias:& interfect⁹ est per domũ iudicii:& ipse fuit causa & promeruit. vt destrueretur Israel in gladio. Item multa opera diuina sunt facta in testimonium doctrinæ apostolorum quæ via naturę fieri nõ possunt vt patet per scriptores verissimos, & E publicam famam vsque nunc cõtinuatam quæ in talibus faciunt sufficientem fidem. sicut firmiter tenemus Aristotelem & Platonẽ fuisse philosophos & tamen non habemus nisi publicam famã. Hoc idẽ patet per libros autenticos apud Iudæos. Scribit enim in quodam libello qui apud eos intitulat̃ de Iesu Nazareni gñatione: ꝙ leprosum mũdauit,& claudum ex vtero matris suæ stare fecit.& mortuos suscitauit,& multa alia quæ fieri nón poterant nisi F virtute diuina dicitur tamen ibidem quod talia fecit virtute nominis Tetragrammaton: quia qui sciret illud debito modo pronuntiare posset virtute illius miracula facere: vt ibidem dicitur Iesus autem Nazarenus prænũtiationem illius nominis didicit vt ibi dicitur: quia in templo lapidem inuenit super quem steterat archa domini antiquitus: in quo erat scriptum tale nomẽ G expositum. Vocatur autem expositio illius nominis descriptio siue determinatio qualiter debeat pronuntiari. Licet autem hoc dictum non sit verum nisi pro quanto confitetur dominũ Iesum diuina miracula fecisse: tamen ex eo habetur contra eos argumentum.

¶ Nam illud nomen non potest habere virtutem ad faciendum aliquod contra honorem dei. Ergo doctrina Iesu Nazareni miraculis ab isto nomine factis confirmata non potest esse honori diuino contraria. H

¶ Ergo fuit verus Deus, verus homo,& verus Christus: probatur in decreta. firmiter credimus de summa Trinita. Ratio quia ita docuit: alias virtute nominis dei fuissent facta miracula ad confirmationẽ huius falsitatis. Et Deus esset testis falsitatis. Non

 enim

I enim prolatio talis nominis: sed Deus illa miracula operabatur. Hæc & alia videtur dicere expresse Iosephus.xviij. antiquitatum dicens. Fuit hisdem temporibus Iesus sapiens vir, si tamen eum virum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector: & doctor eorum hominum qui libenter audiunt quæ vera sunt. Et multos quidem Iudeorum & multos ex gentibus sibi adiunxit. Christus hic erat hunc accu-
K sation primorum nostræ gentis cum prælatus in crucem agendum decreuisset non deseruerunt cum hi qui ab initio dilexerunt eum. Apparuit enim eis iterum viuus: secundum quod diuinitus inspirati prophetæ vel hæc vel alia de eo innumerabilia miracula futura prædixerant. Hæc ille. Item quãdo scriptura dicit aliquid futurum & determinat tempus, modum & locum si omnia ista in vnum concurrant manifestum
L est esse illud impletum. Sed sacra scriptura prædixit aduentum Christi, & determinauit tempus. Genesis. xlix. & locum Micheæ.v. Et tu Bethlæem: & modum viuendi scilicet in paupertate Zachar.ix. Ecce. & modum moriendi Esa.liij. Et omnia hæc sunt adimpleta in Iesu Nazareno: ergo &c. Sed contra hoc arguunt Iudæi per id quod habetur Esa.ij. vbi loquitur de aduẽtu Christi. Erit in nouissimis &c. Ex his formãt
M quadruplex argumentum. Primò quia Iesus non venit in nouissimis diebus. Secundo quia adhuc non est eleuatus mons domus domini. Occasione huius dicunt aliqui eorum doctores quod dominus comportabit montẽ Sinai: Thabor & Carmeli: & ponet super eos montem Sion. Tertio quia non omnes gentes crediderunt in Iesum Nazarenum. Quartò: quia non cessauerunt bella.

¶ Ad primum dicitur quod dies Messiæ in scriptura dicuntur nouissimi: quamuis secundum doctores hæbreos debeant durare duo milia annorum. Imo tempora præcedentia Messiam dicuntur dies nouissimi: vt patet Gene. xlix. vbi Iacob moriturus dixit se velle prædicere filiis futura in nouissimis diebus: & ibi dixit de multis quæ adimpleta sunt tempore regum & iudicum. Ad secundum etiam ipse Rosa. Iudæus dicit quod illa eleuatio intelligitur non quãtum ad signũ: sed quantum ad nobilitatem signorum quod impleuit ibi Iesus illuminando ibi cæcũ natum: & sanando languidum in probatica piscina &c. Ibi etiam dedit spiritũ sanctum quo subito homines idiotæ habuerunt plenam notitiam scripturarũ: & loquebantur omnia idiomata. Ad tertium dicitur quod ibi est distributio pro generibus singulorum, sicut omne animal fuit in archa &c. Vel aliter: quia scriptura multos nominat omnes. ij. Regum.xvij. Dixit Absalon & omnes viri Israel. Melius est consilium &c. Ad quartum dicitur quod fuit pax diuturna adeo quod mundus descriptus est: & durauit in Iudea. xl. annos post Christi passionem. Nec iudæi tunc vtebantur armis: quia terra à militibus Romanis custodiebatur. Ideo probabile est quod instrumenta bellica ad vsum agriculturæ conuerterent vt fit multoties. Et ly vltra non significat æternitatem, sed diuturnitatem: nam eadem dictio etiam ponitur.iiij. Regum.vj. Nõ venerũt vltra latrones Syrię &c. & tamen postea frequenter illam terrã inuaserunt & deprędati sunt. Quintò arguunt. Esa.xj. Vbi de Christo loquitur habitabit lupus &c. Ipsi enim dicunt, quod syluestria animalia in aduentu

Chri

A Christi debent domesticari. Sol. Illa locutio est metaphorica sicut & Ge. xlix. dicitur Beniamin lupus rapax &c. ideo significabatur quod qui prius se inuicem insequebantur vt Gentiles & Iudæi odiosi erant vno animo in fide futuri sicut & sunt hoc patet quia stirpen Iesse vocat virgam, & Christum florẽ &c. Ideo translatio Chaldaica sic habet. Exibit rex de filiis Esaię: & Messias de filiis filiorum eius. Sequitur. Et erũt B iusti circuncirca ei Et vbi habemus lupus cum agno. ibi dicit: & pax in diebus eius multiplicabitur. Potest etiam dici ista in Christi fidelibus ad literam cõpleta de mansuetudine ferarum &c. Sexto arguunt. Nam dicitur Exode. xxx. Si ad cardines cœli fueris dissipatus: inde retrahet te dominus Deus tuus, & introducet in terram &c. Sed non sumus, inquiunt congregari ergo non venit Christus. Sol. Hoc fuit impletum C in captiuitate Babylonica: sed contra. Nam dicitur Ezec. xxxix. Congregaui eos super terram suam non dereliqui quemquam. Sed multi derelicti sunt in captiuitate Babylonica. Ad hoc dicendum quod nullus remansit qui voluerit reuerti quia Cyrus qui erat monarcha in illis regnis dedit omnibus licentiam reuertendi & munera reuertentibus vt patet Esdrę. j. Vel dic quod ista congregatio intelligitur per fidem D & charitatem vt Ioannes exponit cap. x'. dum interpretatur dictum Caiphæ: extra quam cõgregationem nullus, qui velit intrare relinquitur. Septimo arguunt quia dicitur Zacha. vij. Oriens nomen eius. Et sequitur. Et ædificauit templum domino. Sed ista non conueniunt Iesu. sol. Secundum rabbi Salo. illud dictum intelligitur de templo secundo ædificato à Zorobabel. Octauo Hiere. xxiiij. Ecce dies veniũt dicit &c. E Et sequitur. In diebus illis saluabitur &c. sol. Iam ipsi non erant filii Israel & Iuda: quia Christum negauerunt: sed Israel id est illi. qui de Israel & Iuda crediderunt in Christum: saluati sunt ab eo quantum ad animam ab inferno & quantum ad corpus à Tito quia admoniti per Angelum tempore futuri belli transiuerunt in regnum Agrippæ vt dicitur in ecclesiastica hist. confederati Romanis. Aliter dicitur quod lo- F quitur de existentibus in gloria. Nono. Dan. vij. Aspiciebam &c. Sed Iesus nõ venit in nubibus. Sol. Duplex est aduentus. Quod Iudæi distinguere nesciunt: cum tamen aliquando dicatur venire cum potestate aliquando cum humilitate. Vnde quidam eorum propter autoritates quæ videntur sonare contrarium expectant duos messias: vnum qui dicitur filius Ioseph: qui occidetur alium filium Dauid qui susci- G tabit filium Ioseph: & restituet ei regnum Israel. Sed de hoc scripturis non habet autoritatem. Decimo Esa. xxx. Erit lux lunę &c. Solutio ad hoc patet quia verificabitur tempore secundi aduentus. Vndecimo. Esa. iiij. videbit semen longęuum. Psal. Ponam in seculũ seculi semen eius. Sed Iesus nõ habuit filios &c. Sol. Decebat eum spiritualis filiatio per fidem & sacramenta: non carnalis quæ semper habet feditatem. H Vnde super illud Gene. xj. In Isaac vocabitur tibi semen glo. hebraica dicit. Omnis qui confessus fuerit duo secula id est legis & messiæ vocabitur tibi semen. Duodecimo non enim est edificatum illud mirabile templum inquiunt de quo Ezec. vlti. dicitur. Sol. Propheta loquitᷣ sub metaphora de cœlesti Hierusalem: quia dicitur ibi nomen ciuita

I tis dominus ibidem. Vnde & dicit Rabbi Salo. De Hierusalem superna locutæ sunt scripturæ in fine Ezechiel.

¶ Est autem notandum quod multi ex Iudęis sunt conuersi sapientes vt Nathanael Paulus, Gamaliel. Matthias Io. xij. Multi ex principibus &c. id est sacerdotibus & doctoribus. Sed multi etiam auertuntur. Primo: quia semper fuerunt cupidi: & in lege eorum promittitur eis abundantia, ideo timēt &c.
K Secundò quia à cunabilis in odio christi nutriuntur. Tertiò propter altitudinem credendorum. Omnia ferè dicta in hac quæstiuncula sumpsi ex Nico. de ly. contra Iudæos. Multa autem de intellectu prophetiæ hebdomadarum. Danielis habes infra dominica vigesimaquarta post Pentecosten: secundum curiam.

Dominica. xj. post festum Trinit.

L

Quæstio. lvj.

QVAERITVR IN ILLO verbo propitius, vtrum in iustificatione impii requiratur magna Dei propitiatio: quasi ipsa iustificatio sit maximū aliquid? Respondeo. Cum opus dicatur magnū ex parte modi faciendi, & secundum magnitudinem rei factæ: creatio est maximum opus de primo modo, quia in ea nihil præsupponitur: sed iustifica
M tio impii est maior secundo modo quā creatio cœli & terræ: quia iustificatio terminatur ad bonum æternum diuinæ participationis: & illa creatio ad bonum naturæ mutabilis. Vnde August. exponens illud Io. decimoquarto. Maiora horum faciet: dicit quod maius opus est vt ex impio iustus fiat quàm creare cœlum & terram. Et subiungit. Cœlum enim & terra transibunt prædestinatorum autem salus & iustifica- N
tio permanebit. Sed cùm etiam aliquid dicatur magnum dupliciter, scilicet secundum quantitatem absolutam: & secundum quantitatem proportionis: sicut dicitur mons paruus, & milium magnum. Primò modo glorificatio iustorum est opus maius quam iustificatio impii: quia donum gloriæ absolutæ est maius dono gratiæ iustificantis; sed secundo modo est è contrario: quia maius est donum grauæ quàm gloriæ, eo O
quod plus excedat donum gratiæ dignitatem impii, qui erat dignus pœna quam donum gloriæ dignitatem iusti: quia ex hoc ipso quod est iustificatus est dignus gloria. Et ideo ibidem dicit Augu. Iudicet qui potest vtrum maius sit iustos angelos creare, quam impios iustificare. Certè si æqualis vtrunque potentiæ hoc maioris est misericordię. Sed contra. Nam bonum vniuersi est maius quā bonū vnius hominis, vt patet. j. Ethi. Sed iustificatio ordinatur ad bonum particulare vnius hominis. Ergo creato cœli & terræ est opus maius. Solu. Bonum vniuersi maius est bono vnius hominis si vtrunq; accipiatur in eodem genere, sed bonum gratiæ vnius maius est, quàm bonum naturæ totius vniuersi. Hæc omnia. S. Th. j. ij. q. cxiij. articu. ix. Ex quibus habet quod iustificatio impii ex parte rei factæ secun- Q
dum quantitatem proportionis est maximum opus Dei. Cui si addatur quod cōuersio, & iustificatio pauli inter alias quæ leguntur est maior aliquo modo, quia sola est miraculosa: vt patet ibi articulo decimo sequitur quod hoc modo ipsa est maximum opus Dei. Sed ista intellige quantum ad operationes, quibus sit aliquid existens non per esse diuinum: sed per esse creatum. Nam

opus

opus incarnationis est maximum ex parte rei factæ: quicquid sit ex parte modi faciendi ei absolute: quia esse diuinæ personæ maius est esse gloriæ: & proportionaliter quia maior est distantia inter diuinam personam, & naturā creatam quàm inter gloriam, & impium: cū illa sit infinita ex parte vnius extremi: non ista. Et de hoc habes à Sancto Thom. de po. quæstione sexta. Possent etiam multa dici circa hoc de conuersione panis in corpus Christi, de quo per teipsum ex dictis cogita. Quod an verum sit vide in c. firmiter credimus de summa trinitate & fide catholica & in cap. Ego Berengarius de consecratio. distictione secunda.

¶ Quæri etiam potest in illo verbo (Deus.) Vtrum in iustificatione impii requiratur motus fidei Deum inuocantis aut profitentis. Et in illo verbo (percutiebat) vtrum requiratur motus liberi arbitrii contra peccatum vide prima secunda quæstione, vbi supra articulij, & v.

Dominica. xij. post festum Trini. Quæstio. lvij.

QVAERITVR VTRVM illi homines publicando miraculum contra prohibitionem Christi peccauerint? Respondeo quod non propter duo. Primò, quia secundum Gregor. ix. mora. Christus non intendebat illos virtute præcepti obligare, sed seruis suis sequētibus exemplum dedit vt ipsi quidem virtutes suas occultare desyderent & tamen vt alii eorum exemplo proficiant dant inuiti. Et de hoc vide dominica secunda post octauam Epiphaniæ: quomodo est triplex Dei præceptum scilicet ad exequendum: vt non furaberis: ad probandum, vt tolle filium tuum E
vnigenitum, quem diligis Isaac & ad docendum: vt vide nemini dixeris &c. Secundò, quia dato quod Christus voluisset eos tacere: tamen non peccauerunt offendendo Christum quia: frangendo silentium eius aliquid adiungebant quod erat Christo gratius, quàm tacuisse scilicet amorem ad Christum. Est aut simile. Est religiosus cui summe displicet prælatura: & tamen diligit se eligentes, ad id quod sibi displi- F
cet: quia consyderat eos se amare. Sed contra quia fuerunt inobedientes Christo. Ergo peccauerunt. Sol. Negatur primo antecedens: quia Christus non intendebat eos obligare: sed solum dare humilitatis exemplum: & ita isti crediderunt. Secundò dico quod non omnis inobediens superiori peccat, sed solum quando scit ipsum esse superiorem sine superiore: vel scire tenetur. Non enim si inferior prælatus mandet G
aliquid & ego me credam facere rem gratam superiori bono & sancto, non obedienda pecco. Modo dico quod est vero simile istos credidisse quidem christum & sanctum: sed ignorasse eum esse Deum sine superiore: & de facto secundum Sanctum Thomam ita fuit. Quæ ignorantia apud minores non fuit peccatum statim à principio prædicationis Christi. Acceperunt ergo mandatum Christi tanquam depreca- H
tionem viri sancti ex humilitate loquentis: sed noluerunt obedire: vt gratam rem deo facerent eius & sui serui (vt credebant) magnalia prædicando. Et ideo negatur consequentia. Secundo. Nam si Christus voluit quod dixerat obseruari, peccauerunt. si noluit, ipse fuit ficto. Ergo cum secundum sit blasphemum: primum est, verum

N verum?sol.Licet iam pateat ex dictis solutio,tamen pro abundatiori doctrina dicitur ꝙ vel voluntate diuina, que duplex est.s.signi & beneplaciti:nō velit tales tacere non quidem voluntate bene placiti:quia cum talis semper impleatur tacuissent. Sed.voluntate signi vt est voluntas qua præcipit:quia non intendebat eos obligate.Vt dictum est. Voluntate autem humana voluit eos tacere aliquo modo:scilicet vt ostende
O ret gloriam vanam fugiendam: & non voluit aliquo modo vt scilicet,deus glorificaretur.Et eo modo quomodo noluit eos tacere:non fuit fictus:quia voluit se ostendere gloriam vanam non quærere : & eam esse declinandam. ¶ Quæri etiam potest vtrum Christus conuenienter fecerit miracula in corporum sanationibus. Vide.iij.q.xliiij. per totum.Et vtrum Christo conueniat ingemiscere & deprecari.Vide.iij.
P q.xxj.per totum.

Dominica.xiij.post festum. Trini.Quæstio.lviij.

QVAERITVR VTRVM in hac vita possumus habere amicitiam cum deo immediate:ita quod ipse & non aliqua:creaturā
Q sit obiectum nostri amoris. Respōdeo. Deus in statu viæ immediatę potest amari : & amatur a sanctis. Patet conclusio . Primo : autoritate Augustini in li.confes.dicentis. Ve illis qui diligunt nutus tuos pro te.Nota nutus dei ideo:parti cipationes diuinę bonitatis in creaturis.Secundo ratione.Nam vbi desinit intellectus ibi incipit voluntas:quę in operando est posterior: eo quod eius obiectum sit bonum cognitum:quia in omnibus potentijs ordinatis : ita est quod vbi terminatur operatio prioris in operando ibi incipit operatio posterioris sicut patet ꝙ sensus qui in cognoscendo est prior intellectu terminatur ad imaginationem:quę est motus factus a sensu secundum actum: & intellectus in termino imaginationis incipit : quia accipit phātasma pro obiecto:vt dicitur in.iij. de anima.Sed intellectus in cognoscendo:licet incipiat a creaturis:tamē eius cognitio terminatur in deo: quia ex multis conceptibus simplicibus creaturarum potest denenire ad vnum complexum deo proprium puta quod est ens primum & causa oīm.Ergo voluntas nostra potest amare deum immediate: licet pręcesserint multa mediate ex parte intellectus.Sed contra.Nam quicquid est immediate amatum:est immediate cognitum:quia inuisa diligere possumus : sed incognita nequaquam secundū Ange.x.de tri.& Philosophum.ix.Eth.Sed in via deus non est a nobis immediate visus:quia videmus per speculum.j.Corime.xij.Sol.Negatur maior:quia cum amor incipiat vbi desinit cognitio cuius est terminus in quod in alio cognoscit in seipso potest amari.Secundo . Nam si homo in via deum immediate amaret amor patriæ non excederet amorem vię sicut cognitio cognitioné.Sol.Deus plenius amatur in patria quam in via quia quanto bonum cognoscitur plenus tanto est amabilius:maxime illud in quo est omnes bonum & nullum malum.Cognitio tamen vię & patrię:non erit vnius rationis:quia differt per aliquid cognitionis propriū scilicet: per cognoscere in se vt in patria & in alio.vt in via. Amor autē vię & patrie est vnius rationis differens solum secundum magis & minus

A & minus quia ista amoris diuersitas nō est per aliquid pertinens ad amorem: sed per diuersitaté cognitionis. Et ideo via immediate illum amamus: licet nō immediate cognoscamus vt dictum est. Vide. S. Tho. iij. dist. xxvij. q. iij. art. j. ¶Queri etiam potest verum delicto qua deum diligimus habeat modum vi de ibi. Et vtrum in dilectione dei possit haberi respectus ad aliquam mercedé. Vide ibi dist. xxix. ar. iiij.

Dominica. xiiij. post festum Trini. Quæstio. lix.

QVAERITVR VTRVM ingratitudo ad deum sananté nos corperaliter aut spunnaliter vel ad alios benefactores: sit peccatum mortale? Respondeo ex doctrina. san. Th. ij. ij. q. cvij. Ominis ingratitudo est peccatum. Nam peccatum est ꝙ repugnat virtuti sed ingratitudo est hmōi. quia debitum gratitudinis est debitum honestatis quam virtus requirit ergo &c. Cum autem ad gratitudinem tria requirātur scilicet: Primo recognoscere beneficium: & secundo laudare ac gratias agere: & tertio retribuere pro loco & tempore secundum suam facultatem. Ingratitudo habet tres grades secundum ordinem illorum trium. Horū primus est non retribuere: quod enim est vltimum in generatione est primū in resolutione. Secundus. Dissimulare quasi non demonstret quis se beneficiū accepisse. Tertius & grauissimus non recognoscere siue per obliuionem siue alio modo. Et quia in affirmatione opposita intelligitur negatio ad primum gradum pertinet retribuere mala pro bonis: ad secundum vituperare beneficium: ad tertium beneficium. Igitur ingratitudo per solam omissionem: quia scilicet: quis non recognoscit vel laudat E vel non retribuit: licet contingere possit ꝙ sit peccatum mortale: vel propter interiorem cōtemptum: vel propter cōditionem eius quod subtrahitur: quod ex necessitate debetur simpliciter vel in casu aliquo: tamen non semper est peccatum mortale. Non enim est mortale omittere id ad quod quis non tenetur. Sed vt patet ex dictis de gratitudine. ij. ij. q. cvi. debitum gratitudinis est vt homo aliquid spiritualiter tribuat ꝙ F nō tenetur. Est tamen veniale; quia hęc prouenit ex quadam negligentia ant in dispositione ad vertutem. Ingratitudo auté qua non solum pretermittitur gratitudinis debitum sed etiam contrariū agitur secundum conditionem eius ꝙ agitur quandoque mortale peccatum. Sed cōtra videtur quod semper sit mortale: Nam peccando venialiter si quis esset ingratus deo cui maxime debet homo esset gradus omnes essent ingrati. G Sol. Ingratitudo veniens ex peccatum mortali habet perfectam rationé ingratitudinis. veniens autem ex veniali imperfectā: tñ habet veniale aliquid ingratitudinis inquantū tollit aliquem actum virtutis: per quem quis obsequitur deo. Videtur etiā quod non sit mortale. Nulli enim est danda via peccādi mortaliter. Sed aliquando præbet via ingratitudinis recipienti beneficium H quia vt dicit Sene. ij. de benefi. interdū qui iuuatur fallēdus est: vt habeat nec a quo acceperit sciat ergo ingratitudo non semper est mortale. Sol. Ignorans beneficiū non est ingratus non recōpésando: dummodo sit paratus recompensare si nosset. Est autem laudabile vt aliquando recipiens beneficium ignoret à quo. Tamen ad inanem gloriam vitandam sicut Beatus Nicolaus furtim

I tim aurum proiecit in domum vitare
volens humanum fauorem. Tum quia
sit maius beneficium in hoc consultan
do verecundiæ recipientis. ¶ Quæri
etiam post vtrum Christus læprosis
ingratis debuerit subtrahere sanitatis
concessum beneficiũ. Vide.ij.ij.q.eadẽ.
argu.iiij. Et vtrum operatio miracu-
losa fidei attribuenda sit. Vide pot.qõ.
xvj.argu.iiij.

K *Dominica.xv.post festum Trini. Questio.lx.*

QVAERITVR AVTEM
vnus homo posit duobus ho-
mo dominis seruare. Respon-
deo. Nemo ideo: nullus homo potest
seruire duobus dominis secũdũ Albe.
re diuersis dominus differentibus in
forma dominij. Sed domini duo diffe-
runt in forma dominij: non conuenien
tes in legibus & præceptis: quia si con-
L ueniunt in forma dominandi: quia sci-
licet eandem precipiunt & statuunt vt
superior & inferior non sunt duo do-
mini: sed duo homines & duo domini
secundum quid ideo: materialiter: sim-
pliciter autẽ vnus dominus quia totũ
dominium inferioris est dominum su-
perioris: sicut etiam finis & quod est ad
finem At sanitas & medicina sunt qui-
dam duæ res: sed nõ duo bona: sed vnũ
formaliter: quia tota bonitas medicinę
vtriusque est ad finem: est bonitas sanitatis.
M Sed contra. Nam si quis non potest ser
uire duobus dominis: & quia non po-
test manere vnitas & simplicitas inten
tionis animę: quę semper fertur in vnũ
Sed non est propter hoc: quia potest
qui sibi constituere duos fines scilicet:
ęternum & temporalem: vnum in aliũ
non referendo: Solu. nullus potest sibi
constituere duos fines vltimos princi-
pales non subordinatos etiam hoc lice N
ret vt patet per dictam san. Tho.j.ij.q.
j. Sed probatur hoc esse possibile. Pri-
mo. Nam idem actus potest referri ad
finem naturæ & gratiæ quia idem mo-
tus est gratiæ & naturæ sicut diligere
aliquem: quia est beneficus est naturæ
& quia est bonus est gratiæ: sed finis na
turæ semper est in creatura: & finis gra
tie in creatore: ergo eiusdem actus pos
sunt etiam duo fines inuicem non rela-
ti. So. In argumento est multiplex defe O
ctus: tamẽ hoc pro nunc sufficiat quod
finis naturæ qui est in creatura ordina-
tur ad finem gratiæ qui est in creatore:
sicut & natura ordinatur ad gratiam si
cut ad suam perfectionem: & consequẽ
ter: isti fines sunt relati adinuicem. Fi-
nis tamen peruerse voluntatis qui est
in creatura non ordinatur in finem gra
tiæ. Vnde aliter in creatura est finis na
turę & peruersæ voluntatis: quia volũ
tas ponens finem in creatura excludit
finem summum saltem implicite. non
natura. Secundo. Nam eadem actio po
test esse ex charitate & naturali pieta-
te: quia potest quis adire sanctum Iaco
bum ex voto per charitatem emisso: &
ex naturali pietate visitandi ibi fratrẽ
suum: sed charitas fertur in finem ęter
num: & naturalis pietas in temporalẽ
&c. So. Oportet alterum esse finẽ prin
cipalem & si vterque ex ęquo traheret,
tamen vterque ordinaretur in alium.
ideo seruitium dei quia habens chari-
tate saltẽ habitualiter omnia refert in
deum. ¶ Quæri etiam potest vtrũ quis
posit deum odio habere: Vide.j.q.vj.
ar.v.ad.v.iiij.distin.l.ar.scilicet Et v-
trum diuina prouidentia & voluntas
excludat causas medias vt non debea-
mus quærere cibum: sed expectare diui
nam prouisionem. Vide.j.q.xx.j.ar.iiij

Domini.

A *Dominica.xvj.post festum Trini.Quæstio.lxi.*

QVAERITVR VTRVM suscitatio huius adulescentis euidenter ostenderet Christus esse deum. Respondeo quod hoc ostenditur euidenter probabiliter. Nam hæc operatio ostendit autorem suum esse deum: quia suscitatio mortui non potest fieri nisi diuina virtute: cum a priuatione ad habitum naturaliter non fit regressus. Et ostendit autorem suũ esse Christum: quia facta est ab eo propria autoritate imperando: ergo ostendit Christum esse deum per syllogismnm expositorum. Hoc tamen non ostendit euidenter necessario & demonstratiue nec hominibus nec demonibus. Nam hominibus poterat esse dubia maior: quia nõ constabat eis quod illud factum esset immediate à deo vel quod esset miraculosum: sed poterant suspicari quod esset resurrectio phantastica & diabolica vel quod ille adulescens non fuisset vere mortuus: vt patet in lytargia aut se delusi sensibus per acrisiam (ideo cæcitatẽ extrinsecam & quo ad aliqua) vel per aliquid huiusmodi. Augelis autem malis poterat esse dubia minor licet maior constaret quia licet Christus imperaret: possibile tamen fuit quod secreto apud se orasset & in virtute orationis & dei illud præceptum fieri diabolus crederet: sed tamen hoc non erat probabile: quia non consueuerant sancti sic imperare. Et ideo nec diabolus cognouit eum esse deum nec omnes homines hoc crediderunt: sed quidam. ¶ Sed contra. Nam quod conuenit deo & homini puro non euideuter ostendit christum esse deum. Sed homini est suscitare mortuum quia nou solum christus deus: sed etiam helias homo purus mortuum excitauit. So. Imo tale ostendit esse deum eum qui sua virtute hoc facit sicut probabiliter apparuit Christum fecisse: quia iubendo per verbum primæ personæ fecit dicens. Tibi dico: ego scilicet: & non alius per me. Secundo. Nam si hoc miraculum arguit diuinam virtutem: sequitur quod aliqua F
virtus sit maior diuina: quia alia miracula facta sunt maiora isto & alijs factis à Christo secundum illud Ioan. iiij. Et maiora horum faciet. Maius enim opus arguit virtutem maiorem. Solu. Non sequitur hoc propter duo. Primo quia non semper maius opus ostendit maiorem virtutem: quia cum ventum fuerit ad opus quod infinitam virtutem requirit vt creatio formicæ, opera maiora non ostendunt maiorem G
cum non possit esse maior infinita: sed eandem ostendunt euidentius: vt creatio celi & terræ Secundo quia licet discipuli Christi fecerint maiora aliqua sicut Tetrus sanabat per vmbram suã: Christo sanante ad tactum fimbriæ vestis suæ: tamen illa maiora fecerunt virtute Christi. Ideo non arguebant virtutem maiorem ea quæ erit Christi sed illam inet arguebant esse diuinam quãdo apostoli eius nomine inuocato H
miranda faciebant. ¶ Quæri etiam potest vtrum resuscitare mortuum sit maximum miraculum dei? Vide supra dominica.xj.post Trin. Et vtrum deus sicut resuscitat mortuos: ita possit itefacere rem conuersam in nihil eandem numero: Vide.iiij.distinct.xliiij. contra gen.ca.lxxx.quodlibet.x.q.vj. Et deo hoc non est dubitandum quia omnia de nihilo facit, cùm sancta manus eius aut potentia nõ est diminuta.

Dominica

I *Domini.xvj.post festum Trinita.*
Quæstio.lxij.

QVAERITVR VTRVM appetere prælationẽ & primos accubitus in ecclesia sit peccatum? Respondeo. Sanctus doctor.ij.ij.q.clxxxv.art.sic dicit. In episcopatu tria considerari possunt. Primum est principale & finale.i.episcopalis operatio qua proximorũ vtili-
K tati intenditur. Secundum est altitudo gradus super familia domini sui. Tertium consequenter se habens ad hæc: est honor & reuerentia & sufficientia temporalium. Igitur appetere episcopatum quantum ad tertium est illicitũ: quia vel ad cupiditatem vel ad ambitionem pertinet: & similiter quantum ad secũdum: quia est præsumptuosum. Appetere autem prodesse proximis est quidem virtuosum secũdum se. sed ta-
L men videt̃ præsumptuosum quòd quis appetat præesse vt prosit subditis nisi manifesta necessitate imminente: quia hoc prodesse habet annexam celsitudinem gradus & ad episcopum pertinet esse perfectiorem & alios ad perfectionem adducere: ad quod requiritur esse perfectum: reputare autẽ se perfectum est præsumptuosum. Non autẽ est pręsumptuosum imminẽte necessitate. sicut dicit Grego. in pastorali quòd tunc
M laudabile erat episcopatum quærere quando per hunc quenquam dubium non erat ad supplicia grauiora peruenire: sic quòd de facili non inueniebatur qui onus assumeret præsertim cum quis zelo charitatis ad hoc diuinitus incitatur: sicut dicit ibi Gregor. Esaiam laudabiliter officiũ prædicationis appetiuisse. Nec est etiam præsumptuosum appetere talia opera facere si eum

contingat in tali officio esse: vel etiam N
se esse dignum ad talia opera exequenda: ita quòd opus bonum & nõ primatus sub desyderio cadat. Hæc. S. Tho. partim in corpore partim ad argumẽta. Quibus omnibus suppositis pono aliquas conclusiones. Prima in nullo casu licet prælationem procurare nec ratione necessitatis populorum: nec propter bonum finem.s.vt prosit. Patet autoritate apostoli ad Hebræ.v. Nec
quisquam sumat.i.sumere seu procu- O
rare debet sibi honorem.i.illud opus pastoris cui est honor annexus. sed supple est pastor qui vocatur à Deo per electionem vel inspirationem vel alio legitimo modo tanquàm Aaron. Item probatur ratione. Nam si licet quærere, hoc est vel ratione finis vt prosit, vel ratione necessitatis quia non est qui præsit. Non primum, quia per. S. Tho. patet quòd præsumptuosum est credere se esse talem qualem oportet esse quæ vult prodesse per officium prælationis. Qui igitur quærit prælaturam si credit se dignũ esse, est præsumptuosus, si non credit & tamen quærit: multo magis iniquè agit quia quærit exequi id ad quod nõ est idoneus. Nec secundum quia non licet tempore necessitatis quærere nisi ratione vtilitatis qua ratione nunquàm debet quærere vt prælibatũ est. ¶ Sed contra hoc: quia dicit Grego. quòd laudabile aliquando fuit episcopatum quærere. Solu. illud quærere vel sumitur pro accipere quod aliquando licet vt patebit, vel est quærere apud Deum & non per aliã viam, quod patet per exemplum quod adducit de Esaia, qui licite appetiit prędicare, sed tamen noluit quærere illud officium nisi apud Deum dicẽs. Mitte me. quomodo licite quis quæreret prælation

A tionem vt proſit vt dicetur. Secunda.
Licet nunquàm liceat prælaturã quæ-
rere: tamen neceſsitatis tépore. i. quan-
do non videt quis vnde competenter
de bono paſtore prouideatur: licitũ eſt
hanc appetere à Deo vt quis proſit, nõ
vt pręſit, & licitũ eſt hoc deſyderium. ſ.
vellẽ ꝙ Deus me dignũ iudicaret & fa
ceret vt aliis poſſem prodeſſe quia vel-
le prodeſſe eſt laudabile, & velle ꝓmo-
ueri per Deũ, non eſt præſumptuoſum
B cum ipſe nõ promoueat niſi dignos, li-
cet permittat promoueri malos, ſecun-
dum illud. Qui & idóneos nos fecit mi
niſtros noui teſtamẽti. Tertia. Tale de-
ſyderium extra caſum neceſsitatis non
eſt laudabile nec licitum: quia eſſet mi
nus bonum præferre meliori, cum ſit
melius vacare Deo, vbi non eſt neceſſe
vacare proximo quàm ipſi proximo va
care. Vnde ſancti omnes nunquàm vo-
lunt à contemplatione diſcedere, niſi
C ratione neceſsitatis. Quarta. Is cui vi-
tia placent in propria perſona vel cui
non diſplicent: nec ea conatur euertere
in aliena nũquàm licite appetit à Deo
promoueri quandiu ſic eſſe deliberat.
Talis enim non appetit prodeſſe aliis,
quia prodeſſet primo ſibi, & prodeſſet
etiam aliis ſecundum quod poteſt ex-
hortando & corrigendo. Multi ergo
falluntur perſuadentes ſibi ſe aliorum
vtilitatem appetere cum appetãt ſuam
D ſublimitatem. Vtrum autem illicitus
appetitus circa iſta ſit peccatum mor-
tale, mihi videtur quòd ſic. niſi forte
quando minus bonum præfertur ma-
iori. Sed cõtra. Nam qui epiſcopatum
deſyderat bonũ opus deſyderat. j. The.
ix. Sol. ſecundum Aug. xix. de ciui. Dei
epiſcopus eſt nomen operis non hono-
ris: quia cum ſcopos ſit intentio epiſco-
pus Græcè Latinè dicitur ſuper inten-
dens. & epiſcopari eſt ſuper intendere. E
Deſyderare ergo epiſcopatum: eſt de-
ſyderare prodeſſe proximo quod tunc
licitum fuit quando apoſtolus dicit:
quia neceſsitas erat ſecundum Gregor.
Vnde idem Greg. dicit quòd apoſtolus
laudauit deſyderium boni operis. Hæc
S. Tho. virtualiter. Secundo. Laudabile
eſt deſyderare ſtatim religionis. ergo
& ſtatum epiſcopatus, quia eſt perfe-
ctior. Sol. Non eſt ſimile propter duo.
Primo quia ad ſtatum epiſcopalẽ præ- F
exigitur vitæ perfectior non autem ad
ſtatum religionis, ſed eſt via in perfe-
ctionem. Vnde dominus commiſſurus.
Petro officium paſtorale quęſiuit ſi di-
ligeret eum plus aliis. Et adoleſcenti
dicit. Matth. ix. Si vis perfectus eſſe:
vade &c. Non autem dixit: ſi es perfe-
ctus. Ratio autem differentiæ eſt: quia
ſecundum Diony. epiſcopus habet per-
ficere: monachus autem perfici. Secun-
do: quia per illum ſtatum quis ſubiici- G
tur aliis ad ſpiritualia capienda per
iſtum vero ſublimatur vt prouideat
aliis. Hæc. S. Tho. ibi cum multis aliis.
¶ Quæri etiam poteſt vtrum ambitio
ſemper ſit peccatum. Vide. ij. ij. quæſt.
cxxxj. artic. j. in. c. Et vtrum inanis glo-
ria ſemper ſit peccatum mortale. Vide
ij. ij. q. cxxxij. art. in. c.

Domi. xviij. poſt feſtum Trini.
Quæſtio. lxiij.

H Q VAERITVR VTRVM
Chriſtus ſe Deum proba-
uerit ſufficienter per illam
autoritatem. Dixit domi-
nus domino meo &c. Reſpondeo quòd
ſic. pro quo ſciendum eſt quòd ſcribæ
& phariſæi ex quadam craſſa ignoran-
tia quæ ex eorum mala diſpoſitione ve
niebat: non cognouerũt Chriſtum eſſe

I Deum per doctrinam & miracula eius
vt dicit.S.Tho. iij.q.xlix.art.iiij. in.c.
Et ideo ſcripturas diuinitatem eius
aſtruentes peruertebant & Chriſtum
tanquàm blaſphemum inſequebantur.
Hos autem Chriſtus vt conuinceret in-
terrogauit cuius filius ſit Chriſtus.
Quibus reſpondentibus quòd ſit filius
Dauid tanquàm homo purus:vt intel-
ligerentur eius deitatem negare : con-
K tra eos fecit virtualiter tale argumen-
tum. Si Chriſtus eſſet filius Dauid ha-
bens ſolùm naturam humanam eiuſ-
dem ſpeciei cum natura Dauid:nec eſ-
ſet nec diceretur dominus eius : ſedens
ad dexteram domini Dei:quia filius re-
gis nunquàm dicitur dominus regis :
talis vt ſedeat ad dexteram Dei:nec eo
viuente nec eo mortuo. Sed Chriſtus
dicitur dominus Dauid vere:quia ipſe
Dauid in ſpiritu prophetico : qui nec
L fallit nec fallere poteſt : cum ſit diui-
nus appellat eum dominum ſuum di-
cens. Dixit dominus.i. Deus pater do-
mino meo,i.filio ſuo & meo & domino
meo:non ſuo : ſede &c. Ergo Chriſtus
non habet ſolum naturam humanam:
ſed oportet quòd aliam habeat ſupe-
riorem qua poſsit eſſe dominus domi-
norum & rex regum.& ſedere à dextris
Dei.Et non poterant reſpondere : quia
hęc ſcriptura ad literam de Chriſto in
M telligitur.Vnde volente Deo & repen-
tino argumento conturbante euaſio-
nem excogitare non potuerunt. Sed
ſucceſſu temporis iudęi ſucceſſores ex-
cogitarunt imo finxerunt reſponſio-
nem ad argumentum, dicentes illam
autoritatem ad literam intelligi de
Abraham & Eliezer famulo : ſuo qui
hunc pſalmum fecit Abrahæ,agẽs Deo
gratias pro victoria de quinque regi-
bus. Dicunt ergo quòd Eliezer ſic lo-
quitur. Dominus, ſcilicet, Deus dixit N
domino meo Abraham. ſede à dextris
meis &c. ¶ Sed contra primo. Nullus
enim pſalmus intitulatur Dauid quem
ipſe non fecerit quia titulus eſſet fal-
ſus. Sed vt patet tam in textu Hebrai-
co quàm Græco & Latino,iſte pſalmus
intitulatur & dicitur Dauid. Ergo iſta
non ſunt verba Eliezer. Secundo,quia
non legitur quòd Abrahæ ſit dictum à
Deo,ſede à dextris meis , nec cuiquam
homini puro nec mirum : quia etiam O
puro homini non conuenit.Vnde& re-
gina dicitur in pſalmo adititiſſe Deo
Chriſto & non ſediſſe. De hoc vide.iij.
quæſtione.lviij.o.Tertio : quia Abra-
ham non fuit genitus ante luciferum.
Si dicatur quòd fuit genitus in præ-
ſcientiam Dei:dico quòd etiam bones ſic
fuerunt geniti:id eſt præſciti generan-
di. Vnde in hoc non importatur digni-
tas : quam Pſalm̃. intendit attribuere
huic genito. Quarto quia Abraham P
non fuit ſacerdos æternus ſecundum
ordinem Melchiſedech:imo nec ſacer-
dos:vnde à ſacerdote Melchiſedech eſt
benedictus & ei decimas dedit. Quinto
quia Abraham non fuit nationum, id
eſt, gentilium iudex & reparator rui-
narum , id eſt , culparum redemptor.
¶ Sed contra. Nulla generatio inenar-
rabilis narratur per aliqua verba. Sed
generatio æterna Chriſti eſt inenarra-
bilis : vt patet Eſaiæ.lv.ergo de ea non Q
loquitur. Pſalm̃. allegatus. Solu. Licet
æterna verbi generatio ſit ineffabilis
per naturam omni nomini & omni
creaturæ : quia naturaliter cognoſci
non poteſt : nec tamen Deo qui de ea
per prophetas loquitur in ſcriptura.
Secundo. Si ille textus intelligitur ad
literam de Chriſto & Deo. Deus eſſet
corporeus qua haberet dextram. Solu.

Per

A Per dextram metaphorice dictam potest literaliter significari non sedes localis: sed æqualitas gloriæ.

¶ Quæri etiam potest vtrum de charitate fuerint danda duo præcepta. Vide ij.ij.quæst.xliiij.art.iij.in.c. Et vtrum homo ex charitate debeat plus diligere proximum quàm seipsum. vide.ij.ij.q. xxvj.artic.v.in.c.

B *Domi. xix. post festum Trinita. Quæstio. lxiiij.*

QVAERITVR VTRVM sit ita facile dicere: remittuntur tibi peccata, sicut dicere: surge & ambula? Respondeo. Si loquimur de facilitate quæ est in dicendo præcisè: non est notabilis difficultas maior in vno quàm in alio: quia regulariter verba formamus ad nutum. Si autem loquamur de ea C quæ est in dicendo & faciendo effectum quæ verba significant & hoc ex parte facientis sic etiam vterque æqualis est potestatis quia vtrunque potentiam infinitam requirit qua nulla est maior. Si vero loquamur de eadem ex parte facti in se faciliùs est dicere surge: quàm dimittuntur: cum facilius sit creare cœlum & terram: quàm iustificare impium. Tum quia ibi nulla est resistentia: sicut hic praua volun- D tas resistit. Tum quia ibi terminus operationis est bonum mutabile. hoc est æternum. Si etiam loquamur de eadem non in se, sed in ordine ad nostram cognitionem: facilius est dicere surge quàm dimittuntur: quia facilius illum effectum cognoscimus quem videmus quàm quem non videmus. Sed contra. Nam dimittere peccata semper excedit virtutem creaturæ secundum illud. Esaiæ. lxvj. Ego sum qui deleo E iniquitates tuas &c. Curare autem paralyticum est possibile virtute medicinæ, ergo non sunt æqualis virtutis. Solut. & si possit virtute naturæ aliquando curari paralysis: non tamen taliter, id est, subito & sic perfecte vt quis possit lectulum suum portare. Secundo. Nam opus habens terminum vel effectum maiorem est maioris virtutis. Sed huiusmodi est dimittere peccata respectu sanationis paralysis: quia F ibi anima: hic corpus sanatur. Solut. Maior est falsa ex parte operantis vbi vtrunque opus requirit virtutem infinitam, licet sit vera ex parte operati: quia ex parte effectus maior est virtus quæ facit maius.

¶ Quæri etiam potest vtrum Christus inquantum homo habuerit potestatem remittendi peccata. vide tertia quæstione sexagesimaquarta, articulo primo, & secundo. Et vtrum ab ipso fuerit G ministris ecclesię collata virtus remittendi peccata? Vide ibi. artiu. iiij.

Domi. xx. post festum Trinita. Quæstio. lxv.

QVAERITVR VTRVM charitas sit vestis, id est, virtus dignissima, & consequenter sit nuptialis? Respondeo ex doctrina sancti Thomæ, H secunda secundæ quæstione vigesimatertia, artic. sexto. virtutem humanam quæ bonorum actuum principium est: necessitate est consistere in attingendo humanorum actuum regulam: quia in talibus actibus est bonum secundùm quòd debite regulantur. Igitur virtutes Theologice præstantiores sunt moralibus, & intellectualibus

 quia

I quia cum duplex sit humanorũ actuũ regula.s.prima.i.deus.& secunda.i. ratio regulata priori regula theologicę virtutes consistunt in attingẽdo primã eo quod eorum obiectum sit Deus:relique autem in attingendo secundam.Inter theologicas autẽ charitas est excellentior.Nam in his illa est potior quę magis Deũ attingit.Sed huiusmddi est charitas que attingit ipsum vt in ipso sistat:nõ aũt vt inde nobis aliquid pro-
K ueniat sicut fides & spes quę attingunt ipsum secundum ꝙ ex ipso prouenit cognitio veri & adeptio boni q̃a semper quod est per se maius est eo ꝙ est per aliud.Igitur est dignissima virtutũ Hæc.s.Th.& cõsequẽter vestis nuptialis hac ratiõe dicitur.Primo.s.quia est virtus pulcherrima:sicut vestis nuptialis debet esse pulcherrima. Secũdo,q̃a ipsa est que distinguit ĩter filios regni.i.conuiuantes in nuptiis regis & diabo
L li:secundũ Aug.Tertio quia hanc christus indutus celebrauit nuptias cũ ex charitate voluerit incarnari. Quarto q̃a operit omnia dilecta sicut pulchra vestis operit maculas.Quinto quia ornat omnia opera vt patet.j.Corin.xiij. Sexto quia ipsa est amicitia quędã & propter & amicitiam nuptię fiunt.

¶ Sed contrà.Nam virtus altioris potẽtię est altior:quia perfectio præponit perfectibili.Sed fides est in altiori po
M tẽtia quã charitas cũ illa sit in intellectu dirigente & hęc in voluntate directa.ergo fides est dignior.Solut. dignitas operationis intellectus attenditur secundum mensuram intellectus :operationis autem voluntatis secundũ obiectum.quia intellectio perficitur secũdum ꝙ res intellecta est in intellectu. volitio autem secundum inclinationem voluntatis ad rem vt ad terminũ. Igitur eorum quæ sunt infra nos nobilior est cognitio quam dilectio.Propter quod & virtutes intellectuales p̃feruntur moralibus.vj.Eth.Sed eorum quæ sunt . s̃ . nos præcipue dei nobilior est dilectio quam cognitio:quia cum vnum quodque existens in alio sit in eo per modum eius : inferiora sunt in anima nobiliori modo quam in se : & superiora nobiliori modo in se quã in anima.Ideo charitas est excellentior fide.Hæc supra Thomas virtualiter. Sed intellige ista in via vbi obiectum intellectus aliquando nõ attingitur perfectè vt in se est:& vbi ipsum est in intellectu pro modum eius quia ei inhęret sicut accidens.s.per speciem snam. Aliter enim est in patria. Nam cæteris paribus semper habitus operationes intellectu sunt nobiliores: quia potentia est nobilior.& obiectum simplicius ac nobilius.Sed in via volũtas amat deum immediate vt in se est: non autẽ intellectus capit deum vt est: sed in alio & per modum suum & sic ꝙ Dei non est species intelligibilis in intellectu nisi vt ei inhęrens quo ad hominem ꝙ Deum intelligit per superadditam speciem: vel cui inheret ipse intellectus quo ad Angelum qui deum intelligit per suam id est Angeli essentiam.In patria autem Deus erit in intellectu sicut est id est ,per se & nõ per aliud & non per modum intellectus:q̃a non inhærebit sed erit species intelligibilis:subsistens vt patet.j.q.xij.arg. tj. in corint.Ideo nobilior simpliciter erit intellectio quã fruitio. & lumẽ gloriæ quod erit habitus intellectus quã charitas.& eo magis ꝙ intellectus habebit Deum in se voluntas autem tendet in Deum quod non est æquè nobile.Secundo.Nã id per ꝙ aliquid operatur

A tur est eo inferius, sicut dominus operatur per ministrum. Sed per charitatem operatur fides vt patet Gal.v. Sol. Fides non operatur per dilectionem sicut per ministrum vt dominus per seruum sed sicut per formã propriã. Quo modo autẽ charitatis sit fidei & virtutum forma. Vide.iij.ij.q.iiij. arti.iij.in corpore. ¶ Quæri etiã põt vtrum post mortẽ existẽtes in ĩferno habeãt man⁹ ligatas ac pedes vt non possint facere
B nec velle bonũ. vide verita.q.xxiiij.ar.x.&.xj. Et vtrum ibi sint tenebræ. Vide iiij.distinctio.j.quæstio.ij.artic.iij.quæ.iiij.

Dominica vigesimaprima post festum Trinitatis Quæstio.lxvj.

QVAERITVR VTRVM iste regulus iuste ac merito
C sit reprehensus à Christo: Respondeo quod sic. Nam secundum sanc.Tho. super Io.ad finẽ Christi infideles trahuntur per miracula quia duci non possunt autoritate secundum illud.j.Corin.xiiij. Signa data sunt infidelibus non fidelibus. Fideles autem ducẽdi sunt autoritate scripturæ cui credere tenentur. Tunc sit. Omnis fidelis vel nutritus inter fideles nõ credens per autoritates sed requirens
D signa est reprehensibilis: quia qui non vult trahi modo sibi cõuenienti est malè dispositus ad bonum. Sed iste regulus erat nutritus inter fideles iudęos instructus de lege vt.s̃. Sed contra. Nam qui quærit illud per quod vitiat reprehensibilitatem non est reprehensiblis. Sed contra. Nam qui quærit illud per quod vitiat reprehensibilitatem non rens sua vt credat quia quærit certitu- E
dinem per quam vitet festinationem credendi quæ est reprehensibilis iuxta illud. Eccl.xix.c. Qui cito credit leuis est corde. Solut. Maior est falsa quando illud quæritur indebite sicut fecit Thomas: qui voluit vulnera palpare cũ debuisset credere Aposto.collegio & similiter iste q debuisset credere vaticinis prophetarum: maxime quia xp̃s etiam interius mouebat corda ad cre- F
dendum in se licet moueret cum libertate. Vnde.s.Tho.ij.quodli.q.iiij.arg.l. querit, vtrum Christo non facienti visibilia miracula iudæi credere tenerentur. Et respondet quod sic. quia cum homo adiuuetur à Deo ad credendum interiori inspiratione & exteriori doctrina ac miraculis remoto tertio stabant duo priora quibus homines credere tenebantur. Secundo. Nam qui quæ-
rit ea sine quibus credere non potest: G
non est reprehensibilis. Sed huiusmodi est qui quærit miracula quia si absque miraculis credere quis posset nõn credendo peccaret: contra illud Io.xiij. Si opera non fecissent in eis quæ alius fecit peccatum non haberent. Solutio. Inter ipsa opera quæ fecit annumerari debet etiam eius interior vocatio & exterior doctrina nõ autem sola miracula. Non haberent autem quis pecca-
tum non credendo cessantibus miraculis adhuc posset peccare. H

¶ Quæri etiam posset vtrum modo homines teneantur credere qui miracula Christi non vident? Vide.ij.ij. quæstio.ij.articu.septimo in corpore. Et primo contra . capit.sexto. Et vtrum leuiter credant fideles miracula non videntes? Vide primo contra vbi.s̃.capit.vj.

Dominica vigesimasecunda

I *post festum Trinitatis Quæstio.lx vij.*

QVAERITVR VTRVM seruus cõsecutus misericordiam à domino peccauerit repetendo debitũ à conseruo. Respondeo. Aliquis actus dupliciter põt esse malus.s.per se siue ex spe & obiecto suo, vt fornicari. Aliquis vero ex circunstantia: puta tẽ poris vel
K loci vel modi vel finis indebiti: sicut ducere vxorem tẽpore prohibito. Igitur iste repetẽdo debitum nõ peccauit quasi faciẽs actum malũ de se quia nullus sic peccat petendo id ꝙ iustitia exigit esse suũ cuiusmodi est omne sibi debitum. Peccauit autẽ ex circunstãtia qa debitũ exigebat tẽpore indebito i. quo debitor erat impotens reddere ꝙ fuit crudelitas. ¶ Sed contra videtur quod peccauerit debitũ repetẽdo. Primo. Nã
L dicit dominus. Serue nequã &c. Sed ipse dominus erat misertus dimittendo ergo & ipse dimittere debuit. Sol. Fuit neque quia debuit misereri & tenebat̃ misereri: non relaxando debitum sed prorogando tempus solutionis. Vnde remittere debitũ fuisset honestatis prorogare vero terminum fuisset necessitatis. Et ly sicut non importat similitudinem in modo miserandi.s. relaxando debitum sed solũ misereri quoquo mõ
M Secundo. Nam quicunque facit contra charitatem peccat. Sed quis quærendo & repetendo sua facit contra charitatẽ quia ipsa non quærit quæ sua sunt. j. Corin. xiij. sol. dicit Alex. de ales in. iij. parte quod tribus modis qui debitum repetit.s. ex cupiditate & zelo & iustitiæ & ex timore casus ne.s. quis ꝑpter indigẽtiã ruat in aliquod peccatũ: puputa furtũ. Charitas igitur non quęrit sua primo modo.s. nõ est amatrix pecuniæ propter se vt ibi dicit glo. Sed repetere secundo modo conuenit etiam perfectis & tertio modo infirmis. Vel dicendũ iuxta Augustinum. in regula ꝙ charitas non quærit quæ sua sunt si comparetur proprium bonum ad commune ꝙ.s. plus diligit cõmune bonum quã proprium secus si comparetur proprium bonum ad aliquid particulare N
quia naturalis inclinatio quã charitas non destruit sed perficit est vt se & sua quis plus diligat quam alium & alia, Vnde amabilia quæ sunt ad alterũ veniunt ex his quæ sunt ad se secundum philosophũ in libro Ethico. tertio. Nã qui scandalizat proximum pro re temporali peccat quia plus debet bonum spirituale alienum amare quã corporale propriũ, Sed aliquãdo quis repetendo debitum scandalizat proximum vt iste fecit: quem ægretulerunt alii cõ
O serui ergo &c. So.s. Tho. ij. v. q. xiiij. ar. viij. dicit quod si ex petitione propriæ rei apud alium detẽtę: scandalizet qui ex ignorantia vel infirmitate: quod est scandalum pusillorum: tẽporalia sunt propter scandalum totaliter dimittenda vel aliquando scandalum est sedandum.s. per admonitionem, Si vero scãdalizatur ex malitia: quod est scãdalũ Pharisæorum: non sunt propter hoc di
P mittenda quia nocerent communi bono: dum malis daretur occasio rapiẽdi, & noceret ipsis malis qui remanerẽt in peccato. Hæc ille. Cum tamen quis est certus ꝙ ille tenet sua iniuste & nõ est certus inde aliquem ex repetitione scãdalizari: licite repetit. Et si sciret in scãdalũ oriri & tamen plus ponderat scãdalum proprium: plus tenetur suo quã alieno scandalo reparare. Ad argumentum autem dico conserui nõ scandali

A dalizabantur quia repetebat: sed quia repetebat crudeliter. ¶ Quæri etiam potest vtrum per ingratitudinē redeāt iam dimissa peccata? Vide.iiij.dis.xxij. q.j.ar.ij. Et vtrum aliquis habeat vnde satisfaciat deo pro debito ꝙ peccando contraxit. Vide.iiij.di.xv.q.j.ij.o.&.iij. q.j.arti.ij.ad secundum.

Dominica vigesimatertia post festum Trinitatis. Questio.lxviij.

B QVAERITVR VTRVM serui regis cælestis.i.Christiani teneantur cæsari.i.principi terreno tributa præstare? Respōdeo ꝙ sic.primo quia hoc dicit christ⁹ in presenti Euangelio dū dicit qui serui erāt regis æterni. Reddite que sunt cesaris cesari. Secūdo quia hoc dicit apostolos ad Ro.xiij.vt patet intuēti. Et assignat C huius rationē cū dixisset: deo eīn & tributa pstatis: dicēs. Ministri dei sunt in hoc ipso.i.pro hoc ipso. i.atributo seruientes.s.deo & populo: quasi diceret. Quæcūque seruis licite recipit pro ser uitio suo mercedē: secūdū illud.j.Cor. ix. Quis pascit gregē & de lacte eius nō edit. Sed principes seruiūt deo & popu lo in pace & equitate cōseruanda. Ideo cōcludit. Reddite ergo omnib⁹ debita: cui tributum tributū:: cui vectigal ve- D ctigal: ad hoc tamen debitū priuilegio liberi sunt clerici: quod æquitatem tamen habet naturalē quia sicut principes in temporalibus: ita clerici in spiritualibus pro cōmuni bono sollicitan tur & cōsequenter recompensant regi pro labore eius circa pacē. Vnde etiam apud gentiles vacantes diuinis liberi erant à tributis: sicut de sacerdotibus Aegypti patet Gen.xlvij.&.j.metaph.

¶ Sed contra videtur ꝙ non teneantur Nullus enim liber tenet ad opera seruitutis cuiusmodi est præstare tributa. Sed serui Dei sunt liberi per aduentū Christi: secundum illud Ioan.viij.c. Si filius vos liberauerit vere liberi eritis. solu. Sicut dicit.s.Tho.super epistolas Pauli: in primitiua ecclesia propter hāc rationem quidam dicebant se ptātibus non subiacere sed non bene dicebant quia per aduentum Christi li- F berātur spiritus à peccato morte & seruitute diaboli. sed caro remanet obnoxia seruituti. Et ideo dum carnem gerimus corruptibilem oportet nos dominis secularib⁹ subiici: nec absoluimur à tributis sicut nec ab aliis corporis pœnalitatibus: à quibus seipsum Christus voluit absoluere. Liberabitur autem & caro in libertatem gloriæ filiorū Dei, G & tunc homo liberatus per Christum nulli seruituti erit obnoxius: secundū illud.j.Corin.v. Cum tradiderit regnū deo & patri & euacauerit omnē principatum & potestatē. Secundo. Si tenētur fideles ad subiectionem & tributa. ideo est quia potestas principum a deo est vt patet ex apostolo Rom.xiij. Sed aliquando horū potestas non est à deo: secūdū illud Oseę.viij. Ipsi regnauerūt & nō ex me. ergo aliqñ ad hoc tenenť. H Sol. potestas regia vel alia quātum ad tria consyderari pōt. quātū, scilicet ad ipm potestatē & quātū ad modū adipiscēdi illā & quātū ad vsum ei⁹ quātū ad primū potestas semp à deo est: secūdū illud Ro.xiij. Omnis ptās a Deo est. & illud Io.xix. Nō haberes potē &c. Et ratio est qa omne dictū de Deo & creatura vt sapientia iustitia potentia & huiusmodi: a Deo est in creatura.

¶ Quantū autem attinet ad secundūm semper est à Deo permittente: quia

 nihil

I nihil ſit deo non permittente & aliquã-
do eſt ab eo faciente: quando ſcilicet
aliquis ordinarie accipit illam. Quan-
doque vero non eſt ab eo faciente quã
tum ad deformitatem in eius acquiſi-
tione, ſed eſt à peruerſa voluntate. Et
ſimiliter quantum ad tertium eſt à deo
quando quis ea legitime vtitur, & non
à deo quando peruerſe. ¶ Ad argumen-
tum dico quod tenentur quando, prin-
cipes habent iuridicam poteſtatem. nõ
K autem aliter niſi ratione ſcandali vel
propter maius malum vitandum: puta
perſonæ. ¶ Sed contra, quia obedien-
dum eſt etiam diſcholis. j. Petr. ij. Sol.
Verum eſt dummodo ſunt domini de
iure: nõ autem ſi de facto niſi vt ſupra.
Tertio. Nullus tenetur ad aliquid per
legem inferioris: puta hominis à quo
abſolutus eſt per legem ſuperioris: pu-
ta dei. Sed à ſeruitute principum & tri
butis omnis homo eſt liberatus à deo,
L quia Deus reliquit hominem in manu
conſilii ſui. Eccle. xv. ergo. &c. So. Deus
dicitur reliquiſſe hominem in manu
conſilii ſui: non dicitur abſoluerit eum
ab omni lege vt faciat quæcunque li-
buerit, ſed quia ad aliqua facienda ne-
ceſsitate naturæ non cogitur vt irratio
nalia, ſed libera electione ex proprio
conſilio procedente operatur.

¶ Quæri etiam poteſt, vtrum vita bo-
na poſsit ac debeat veritas dici. Vide
M prima quæſtione decimaſexta articu-
lo quarto. tertia, & quarta diſtinctione
ſexageſimaſexta. quæſtione prima ar-
ticulo primo quæſtio. quarta. Et vtrum
omnes teneantur deo ſacrificium offer
re? Vide ſecunda ſecundæ quæſtione
lxxxv. arti. iiij. in corpore.

Dominica. xxiiij.. poſt feſt. Tri.
Quæſtio lxix.

QVAERITVR VTRVM N
in ſuſcitatione ſpiritualis
puellæ id eſt, animæ expul-
ſio turbæ, id-eſt, culpæ ſeu
multitudinis ſecularium curarum præ
cedat tactum manus Chriſti, id eſt, gra
tiæ infuſionem? Reſpondeo ex doctri-
na S. Tho. j. q. ij. q. cxiij. arti. viij. Cum
in iuſtificatione impii quatuor requi-
rantur ſcilicet gratiæ infuſio: & motus
liberi arbitrii per fidem in deum & mo
tus eiuſdem in peccatum & remiſsio O
culpæ. Iſta ſunt tempore ſimul, quia iu
ſtificatio impii eſt in inſtanti: cum fiat
à deo qui infinitate ſuæ potentiæ in in
ſtanti diſponere, poteſt animam quam
iuſtificat. Sed tamen ordine naturæ
vnum eorum eſt alio prius. Et primum
eſt gratiæ infuſio. Secundum motus li-
beri arbitrii in deum. Tertium motus
eiuſdem in peccatum. & Quartum re-
miſsio culpæ. Nam in quolibet motu P
naturaliter. Primum eſt motio mouen
tis: quæ hic eſt gratiæ infuſio. Secũdum
vero eſt diſpoſitio materiæ ſeu motio
mobilis quæ eſt vterque motus prædi-
ctus ſed prior eſt qui in deum eſt, cum
ſit cauſa & ratio alterius, quia non de
teſtatur quis peccatum niſi quia eſt cõ
tra Deum. Tertium autem eſt termi-
nus motus qui hic eſt remiſsio culpæ:
ad quam tota tranſmutatio ordinatur.
¶ Sed cõtra. Primo. Nã recedere à ma-
lo prius eſt quàm accedere ad bonum Q
ſecundum illud pſal. Declina &c. Sed
remiſsio culpæ pertinet ad receſſum à
malo & infuſio gratiæ ad proſecutioné
boni ergo naturaliter prior eſt remiſ-
ſio culpæ. ſol. Si receſſus à termino &
acceſſus ad terminum conſyderentur
ex parte mobilis: naturaliter prior eſt
receſſus: quia prius eſt in mobili oppo-
ſitum: quod obiicitur, & poſt terminus
quem

quem assequitur. Sed ex parte agentis est è contrario quia agens ad remouendum contrarium: agit per formam quæ in eo præexistit sicut sol ad remouendum tenebras agit per lucem. Et ideo ex parte solis prius est illuminare quã remouere tenebras, licet ex parte aeris prius sit purgari tenebras quàm illuminari. Et quia infusio gratiæ & remissio culpæ dicuntur ex parte dei iustificantis: ideo naturaliter infusio gratiæ est prior. Sed liberatio à culpa est prior quàm assecutio gratiæ: quia ista sumuntur ex parte hominis iustificati. Vel potest dici quod termini iustificationis sunt causa sicut à quo: & iustitia sicut ad quem. Gratia vero est causa remissionis culpæ & assecutionis iustitiæ. Secundo, dispositio naturaliter est prior forma ad quam disponit sed motus liberi arbitrii est dispositio ad susceptionem gratiæ ergo est prior. Sol. dispositio subiecti præcedit naturaliter susceptionem formę sed sequitur actionem agẽtis qua subiectum disponitur. Ideo motus liberi arbitrii naturaliter præcedit consecutionem gratiæ sed sequitur gratiæ infusionem. Hæc San. Tho.

¶Quæri etiam potest: vtrum sine tactu manus Christi id est sine infusione gratia Dei resurgere possit per peccatum spiritualiter mortua puella. Vide prima secundæ quæstione.cxiij. articulo secũdo. Et vtrum alienis precibus mortuus in peccato diuinam gratiam consequatur. Vide ibi quæstione.cxiiij.articulo sexto.

¶Dominica autem.xxv. quærit. potest sicut quæsitum est dominica quarta in quadragesima.

¶Et sic iam completæ sunt quæstiones pertinentes directè ad intellectum. Euangeliorum.

Sequuntur quæstiones impertinentes.

Casus primus.

QVONIAM NONNVLli diuini verbi præcones estimãtes auditores suos & beneuolos: & attentos diuinis sermonibus esse: & ipsa materiæ diuisione posse dociles reddi: vice exordii breui dubiolo eoq; morali vti consueuerunt propositum est nostrum ac institutum: modo quæstiunculas nonnullas morales impertinentes euãgeliis breuiter ex autoribus variis colligere vt operis nostri tertiã partẽ totaliter absoluamus. Primo igitur quęritur. Vtrum bona opera & precipue oratio peccatoris existentis in fide & extra charitatem aliquid valeat ad vitam ęternam? Ad hoc autem dubium secundum S.Tho. in. iiij. distin. xv.q.j.ar.iij.q.iiij.& j.ij.quęst.cxiiij.Et Ray.in ti.de pe.& remis.§.item circa & Pisanus in tit.summa.titu.charitas. Et Rich.in.iiij.di.xv.sic. respondetur. In peccato mortali est ille solus qui mortale cõmisit & non pœniteret sufficiẽter. Secus autem si est in veritate contritus in actu & confessus in proposito: quia talis est in gratia vt patet per san. Tho.iiij.dist.xvij.q.ij.ar.v.q.j.& habere de pœnitentia dist.j.porro. Caue tamen ne fallaris propter non distinguere inter attritionem & contritionem. Non valent igitur bona opera existentis in mortali per modum meriti secundum omnes: quin charitas est principiũ merendi.ij.q.cxiiij. Valent autem primo ad vitam ęternam per modum gaudii accidentalis ad hunc sensum quàm si pœniteas ac tandem salueris in ęter-

I num gaudebis te illa bona fecisse: vt pa
tet de se. Et secundo valent secundum
S. Tho. ad eandem per modum dispo-
sitionis quia scilicet per ista disponeris
ad pœnitentiam & lumen gratiæ Dei.
de peni. di. v. fallas. Et tertio valent se-
cundum eundem ad tolerabilius iudi-
cium futurum de peni. distin. iij. si quis
quod vt Sanct. Thom. iiij. vbi supra de
clarat non intelligitur quasi pœnam
debitam in inferno tollant aut minuāt
K cum non tollant aut minuant causam
eius id est culpā: sed quia pœnam ęter
nalem futuram impediunt: dum quid
sic operando non omittit: aut quia ad
bonum disponunt: & consequenter à
multis malis retrahunt & faciunt quod
ex minori contemptu quis peccet. Et
quarto volens secundum eundem per
modum congrui ad temporalem pro-
speritatem de peni. di. iij. cauendum. &
L ij. ij. q. ij. quolibet. Et quinto secundum
eundem: quia assuefaciunt bonis operi
bus sicut olim baptismus Ioannis de cō
secra. dist. iiij. non regenerabatur. Et se
xto quia diabolus nō habet tantam po-
testatem super peccatorem: secundum
Pisanum. Et septimo valent ad consola
tionem in præsenti quia docet experiē
tia & Ari. testatur. Nullus est adeò ma-
lus qui de suo bono opere non lętetur,
& maximè oratio cui videtur appro-
priari iste effectus per excellentiam iu
M xta illud Ia. j. Tristatur quis in vobis
oret æquo animo & psallat. Et octauo:
quia inter omnia talia oratio habet ef-
fectum proprium scilicet, impetrare:
ipsa valet ad impetrandum à deo spiri
tualia & temporalia dona. Sed contra.
Primo: quia Deus peccatores non exau
dit. Io. ix. sol. Illa verba non sunt Dei
aut euangelistę: sed cuiusdam ceci illu
minati corporaliter: qui secundum gl.
adhuc spiritualiter non plene videbat:
quia deus aliquando exaudit peccato-
res. vt patuit fe. iiij. ante dominicam de
passione. Secundo. Nam quando serui-
tium vel opus est minus debitum tan-
to est magis meritorium patet de serui
tio exhibito tibi ab amico qui ad illud
non tenetur: & à seruo qui tenet. Opus
autem bonum peccatoris est minus de-
bitum quàm existentis in gratia: quia
ille à deo pauciora beneficia suscepit
saltem possibiliter sol. dicit S. Thom. O
j. ij. q. vbi supra ar. ij. ad secūdum quod
ista ratio concluderet si vtrunq; opus
esset æqualiter bonum quod non est in
proposito: quia semper melius est opus
existentis in gratia. Ex dictis autem pa
tent hæc conclusiones.

¶ Prima. Licet sit in mortali q̄ de mor-
tali non conteritur. secus de eo qui con
tritus est.

¶ Secunda. Licet valeant ad vitam ęter
nam per modum meriti opera bona co
triti tamen est secus de operibus bonis
eius qui est in mortali.

¶ Tertia. Opera existentis in mortali
valent quantum est de se ad gaudium
accidentale in patriam & ad dispositio
nem gratiæ ad vitandam aliquam pœ-
nam in gehenna & ad temporalem pro
speritatem & ad bonam cōsuetudinem
generandam: & ad reprimendam pote-
statem diabolicam: & ad animæ conso- Q
lationem maxime oratio sancta.

¶ Quarta. Oratio quātum est de se sup
posita gratia tres habet effectus q̄ sunt
mereri: impetrare consolari. Quorum
primus est communis omnium bono-
rum operum, & secundus est ei pro-
prius: & tertius appropriatus quodam
modo.

¶ Quinta. Oratio Iusti semp habet pri-
mum effectum: etiam si deus non velit
ipsum

ipsum exaudire, & similiter tertium si sit attenta: sed non secundum.

¶ Sexta. Oratio iniusti nunquam habet primum effectum: & semper habet tertium si sit attenta secundum autem habet aliquando tantum.

¶ Septima. Nunquam oratio est inanis siue iusti siue iniusti & cõsequenter est ab omnibus frequentanda.

¶ Octaua. Omnis homo quantumcunque malus debet incessanter bene operari: quia bona opera nunquam sunt sine fructu: & forte aliquando tantũ disponent ad gratiam Dei quod mala superabunt iuxta exemplum aromatarii species ponentis in statera contra pondera metallorum.

Casus secundus.

QVAERITVR. II. QVID sit grauius peccatum: aut negligẽter audire verbum Dei aut negligentur permittere cadere Christi corpus in terrã? Ad hoc autem respondet Archid. super c. inter rogo. j. q. j. & ibi dominus Ioannes dominici & Augustinus qui vt in dicto capitulo patet expresse: dicit quod non est minor prima negligẽtia. s. circa verbum dei quàm secunda. Pro hoc autem nota quod tripliciter aliqd alicui præfertur scilicet dignitate: necessitate: & causalitate. Dico igitur. Primo corpus Christi verũ est dignius mystice: quia nihil melius est corpore, & sanguine Christi. j. q. j. cap. multi. & intellige in creaturis: vt ibi tenet Ioannes dominici & sanctus Tho. j. di. xliiij. dicens humanitatem Christi esse quid melius omni creatura etiam possibili vt est vnita verbo. Et si contra hoc dicatur quod verum corpus est figura mystici figura autẽ est ignobilior figurato secundum gloss. primam Corin. quinto. Respondet Alber. & Sanctus Thom. iiij. distinctio. xiij. ꝙ illa glossa est vera solum in his quorum vsus est in significando solum vt est agnus paschalis. Dico secundo ꝙ illud corpus maius est verbo Dei dignitate, vt patet in d. c. multi. Et iterũ quia illud est substantia hoc vero accidens. Sed tamen necessitate est è conuerso quia magis necessaria est actualis auditio verbi dei qa ex auditu eius est fides. Ro. viij. & cognitio necessario rum ad salutem. Et similiter causalitatem, quia verbum dei tollit mortalia quæ sunt in subiecto: vt Eucharistia: & vlterius etiam quæ in conscientia & habet effectum in bonis & malis. Dico tertio ꝙ licet sit maior negligẽtia in Christi corpus quartũ est ex parte rei neglectæ vt patet ex dictis tñ alia est maior quantũ ad grauitatẽ nocumenti secundum Ioannẽ dominici qñ scilicet ex negligentia verbi dei prouenit ignorãtia agendorũ vel credendorum necessario & consequẽter est aliquo modo maius malum. Nam secundum Aug. in enchiri. malum non est malum quia nocet ergo maius malum est quia magis nocet. Ex his autem patet quod male faciunt parochiani curati volentes populũ prætermisso sermone audire missam in propria parochia maxime non de pecoris salute: sed de lana & de lacte cogitantes. Licet enim peccet qui in die festo prætermissa sui sacerdotis missa audit aliã ex contemptu vt patet extra de paro. c. ij. secus si hoc facit ex iusta causa: puta propter verbum Dei vel ex maiori deuotione: vt dicit Archiepiscop. secunda parte titu. ix. ca. x. & consentit glossa in dicto cap. Et similiter Innoc. & hoc est rationabile, quia licet ius diuinum aut naturale non abrogetur per

I per contrariam consuetudinem.extra
co.c.vl.& xxx. q.viij.flagitia. secus de
humano.extra vbi.s̃.dummodo consue
tudo sit rationabilis: vt glossat Inno.&
notatur ibi.& etiam præscripta.ad ꝙ
secundum canonistas teste Hostien.re
quiritur tempus quadraginta annorũ.
extra de electione,cumana,& extra de
censibus.olim. Et hoc habet locum in
ecclesiasticis quicquid sit de legibus.
¶Sed contra.quia præceptum est audi
K re missam non autem predicationem:
ergo illud est magis necessarium.Solu
tio-Negatur cõsequentia.quia facilius
est audire missam propter multitudi-
nem celebrantium quam predicationẽ,
ideoquæ precipitur illud & non istud.
Quanuis tamen aliqui dicãt quod prę
ceptum sit audire verbum dei:non de-
terminato tempore sed quand non ha-
betur vrgens causa non audiendi illud.
& auditurus nescit ad salutem necessa
L ria.& arguunt:quia curati tenentur prę
dicare extra de offi.iud.ordinarij.c.in-
ter cetera.xxxvj. dist.ecce.&.xvj.q.j.c.
adijcimus.& ca. Ecce.

Elice conclusiones.

¶Prima.Deus christum magis quã om
nes creaturam amat:quem tamen pro
nostra salute exposuit morti.
¶Secunda. Corpus christi verũ est di-
gnius mystico & verbo dei.
M ¶Tertia. Verbum tamen dei est magis
necessariũ quam corpus christi sub spe
cie sacramentali:quia sine eo nec fides
nec salus est adulto de lege communi.
¶Quarta. Corpus christi non tollit
mortale nisi illud sit extra conscientiã
cõmunicãtis:sed solũ in bonis. verbum
autẽ dei dispositiue tollit vtrũ quæ:&
fructificat tam in bonis quã in malis.
¶Quinta simpliciter maior est negligẽ
tia in corpus christi sed quantum ad no
cumentum sequens maior est alia. N
¶Sexta.Consuetudo nunquã tollit ius
diuinum aut naturale:sed solum huma
num si sit rationabilis & præscripta.
¶Septima.Qui nõ audit missam in sua
parochia vt audiat sermonem prædica
toris:bene facit.
¶Octaua.Quilibet debet accedere ad
predicationem sepe & deuote audire ac
ruminare: quia est cibus animę. Vnde.
Augu.Quanta sollicitudine &c. Vide O
in capitulo predicto.Interrogo vos.

Casus.iij.

QVAERITVR TERTIO
vtrum habens ad restituendũ
in certa liberetur si pauperi-
bus petentibus eleemosynã largiatur si
ne licentia episcopi?Ad hoc autem re-
spondet primo Hosti.extra de vsuca.in
per.c.cum tu.& in.c.cum sit.extra de iu
deis.& in sua summa de penitentia.§.
& Ioan.an.de peni.& remis. si episco-
pus. libr.vj.in glo.& de reg.iur.In regu
la peccatum.lib.vj.Et dicunt quod dis
pensatio incertorum pertinet ad solum
episcopum.Et probant opinionem suã
per dicta capitula.Et vlterius Ioã.and.
arguit sic.Talia bona incerta sunt pro
anima veri possessoris fideliter erogan
do.ergo sunt diuino cultui mancipata.
ergo a solo prelato diuini cultus sunt
dispensando.Probatur tertio: quia est
consuetudo.& Qarto quia episcopus Q
est pater pauperum. ¶Contra opinio
nem pono duas conclusiones. Quarum
prima hæc est.Non est necesse quod ta
lis per solum episcopum dispensetur.
Secunda.Ipse episcopus non potes hoc
custo statuere:nec de iure excommuni
care facere dotes hoc dispensantes.Pri
mam probo autoritate Archidiaconi:
qui de hoc fecit specialem quæstionem

& nota

& notatur.xiiij.q.j.ea.non sanè qui etiam dicit quod raptor ea potest propria autoritate dispēsare:vt colligitur ex dicto.c.cum tu.Et hoc clare innuit glo.extra de homicidio.c.sicut dignū.§.tos.Idem sentit Ioan.deligna.& Paulus & zenzelinus super clemen. prima de priuilegijs, & Ioannes cal. & Recupus:& dominus Hugo iuris vtriusquæ doctor.& Frater Clarus.Et idem innuit Inno. extra de immu.eccle.c. quia pleriquæ.& Scotus in.iiij.di.vxj. & san.Tho.ad ducissam brabantiæ.Itē probo ratione sic.Quilibet obligautus & onustus licite potest seipsum exonerare.instit.qui mo.tol.obli. & maximè si nulla lege iuuenitur prohibita exoneratio:vt in proposito. Talis autem est obligatus aut vero domino:aut pauperibus.Aliam etiam conclusionem probo autoritate Ioan.de ligna.super cap. cum sit dicentis.Quicquid dicat Ioan.and.dubiū est an episcopus hoc possit. Sed Ioan.calde.dicit expresse quod nò potest.& idem tenet dominus Hugo & frater Clarus.Sciendum tamen quod hoc inoleuit quia episcopi communiter sunt periti aut habēt peritos:& simplices sacerdotes imperiti.ideo ad episcopus recurrebant olim, quod tamen non oportet.Est autem vera opposita opinio secundum Archidia.quãdo nullus est deputatus a testatore qui incerta relicta dispenset.Est etiam vera de bonis publicorum vsurariorum que ad solum episcopum pertineut:vt expresse patet.extra de vsur.in.c.quanquam.li.vj.Et de bonis iudeorum non aliter Et licet ipsi hoc sibi reseruent intelligitur tamen quantum possunt de iure. Ad primum eorum motiuum dicitur quòd illi canones non loquuntur de christianis:sed de iudeis quorum dispēsatio potest esse suspecta christianis: E
vt patet in.c.cum sit.Ad secundum dicitur quòd si ratio valeret:nullus diues posset dispensare superflua.ideo negatur prima cōsequentia:cuius autor ostēdit se ignarum dialecticę. Ad tertium dicitur quòd talis consuetudo est contra legem naturalem: vt scilicet per eam quis ad hoc obligetur:Item est cōsuetudo quòd episcopi sibi reseruent hoc:sed non quòd eis à doctis obediatur nisi in his quæ iura mandauerunt. F
Ad quartum dicitur quod est pater pauperum dispensando bona sui patrimonij & suæ ecclesiæ & iudeorum ei publicorū vsurariorū.& qñ nullus est a testatore deputatus executor testamēti.

Elice conclusiones.

¶Prima.Non est necesse quod incerta dispensentur per episcopum: nisi sint publicorum vsurariorum vel iudeorū vel nisi testator non prouiderit. G

¶Secunda.Quilibet habens talia potest ea dispensare iudicio cuiuslibet sacerdotis prudentias & etiam laici: imo suijpsius.

¶Tertia.Sine licentia atmen episcopi vel sui confessoris nullus debet ea sibi retinere:quia in propria causa homo sepe decipitur.

¶Quarta.Si episcopus reseruet sibi dispensationem incertorum: intelligendum est mandatum quantum se extendit eius autoritas:aliter autem nullus ei tenetur obedire quãuis bonum esset obedire si homo sit timoris & non amator pecuniarum. H

Casus.iiij.

QVAERITVR QVARTO vtrum mortaliter peccent mulieres quæ suis capitibus pro crrimibus imponunt alienos capillos?Ad

I los? Ad hoc autem ſuppoſitis his quæ de ornatu dicit ſan. Th.ij.ij.q.j.lxix.& ſum. confeſſ.iij.lib.ti.xxxiij.& Piſanus & Archiepiſcopus. Et ſuppoſito quod hamanarum operationum quedã ſunt de ſe bonæ quæ non poſſunt eſſe malę vt amare deum.& quædam econuerſo de ſe male quæ non poſſunt eſſe bonæ: maxime autoritate humana: vt eũdem odire:& quędam indifferentes ad bonum & malum vt ire ad eccleſiam: vel plateam. Et ſuppoſito etiam quod quidam oranatius ſit ad abſcondendum
K turpitudinem ex aliqua cauſa proueni entem puta ex infirmitate. qui ſecundũ ſan. Th. vbi. ſ. non eſt peccatum.& quidam ad fingẽdum pulchritudinem maiorem quæ ſempe eſt peccatum cum ſit fictio: licet non ſit mortale: niſi fiat in contemptum dei vel ad finem peccati mortalis ſecus ad placendum coniugi: aut leuem vanitatem. Suppoſitis inquã his reſpondendo ad quæſtionem dico: quod alias nos capillos deferre non eſt
L mortale. niſi ex intentione deferentis. Nam eſſe peccatum mortale eſt contra legem naturæ vel ſcriptam quia ſecundum Ambro. eſt tranſgreſſio legis. Hoc autem non eſt contra aliquam legem ſcriptam: vt patebit: nec etiam contra legem naturæ quaſi ſcilicet, malum de ſe quia non poſſet dari caſus in quo ſine mortali mulier poſſet talia deferre. puta ne frigore moreretur: vel ne deprehenſa iniuſte moreretur quæ ſunt
M inſana. Ergo relinquitur quod ſit mortale ſolum ex intentione deferentis eos ad finem contrarium legi naturali vel ſcriptæ. Sed contra. Primo. Nam preſcindere partes humani corperis ab eo eſt mortale & taliter operans eſt excõmunicatus per quandam extrauagantem Bonifacij ſecundum quæ incepit

Deteſtandum. Sed capilli ſuus humani N corporis partes: quia nutriuntur & augentur. So. Quanuis aliquid dicantq; nec ſunt animati nec nutriuntur proprie: ſed augentur per appoſitionem materiæ eo modo quo glacies que pendet à tectis: tamen hoc non eſt verum: quia illud argumentum nõ haberet terminum determinatũ. Dico ergo quod perficiũtur formaliter anima rationali ſicur dentes & vngues: ſecundum opinionem ſancti. Tho. & ſunt partes humani corporis: ſed non tales ſecundum aliquos vt ille de quibus loquitur decretalis predicta: quæ loquitur de his quæ ſunt perfectè per animam non ſolum quo ad potentias vegetatiuas vt capilli: ſed etiam quo ad ſenſitiuas: vt manus & pedes: quas euellens vt alibi ſepeliat excommunicatus eſt. Si tamen etiam de capillis loquatur: hoc ſolum habet quod nõ licet eos auferre a mortuo: ſecus a viuo alioqui qui ſi talis neceſſario ſunt ſepelienda: oporteret barbit onſoresſepulchrũ facere in apotheca ſua. Secundo quia qui cauſam damni dat: damnum dediſſe videtur extra de re. iu. li. vj. Sed iſtę dant cauſam ruinæ ſo. Aequè probaretur quod non poſſunt vultum oſtendere Non ergo dant cauſam: ſed occaſionem: imo nec dant ſemper occaſionẽ ſed ab alijs eam accipiunt. vt cum mulier ex iuſta cauſa ſe ornat: quia tunc eſt ſcandalum paſſiuũ & non actiuum. Non eſt etiam ſemper mortale dare occaſionem in hoc: ſicut nec in alijs ornatibus ſecũdum ſanctos. Tertio quia hoc eſt ſuperbire cum ſit excedere menſuram ſuam. So. Superbire non eſt excedere menſuram ſuę pulcritudinis, ſed diuinæ legis: quod non ſit in propoſito: niſi ex intẽtione. Quarto: quia minus mortale eſt fingere pulchritu

chritudinem per capillos quam per ſve ſtes & fucos: quod tamen eſt mortale: dicente Cypriano de talibus: quod deũ videre non poterunt. So. ſecundum ſan. Tho. Cyprianus loquitur quando talia fiunt ad laſciuiam vel in dei contemptum. Quinto. quia eſt contra ſcripturam j. Pe. iij. vbi dicitur. Quarum ſcilicet mulierum non ſit extrinſecus capillatura aut circundatio auri. So. Dicit ibi glo. & dicit ſan. Tho. quod beatus apoſtolus loquitur de quibuſdam quæ ſuis viris exiſtentibus in tribulatione: ſe ornabant: vel placerent alijs. Veruntamen non omne quod eſt contra ſcripturam eſt mortale: vt patet de mendacio iocoſo & verbo otioſo. Et quod habetur j. Tim. ij. non intortis crinibus: ſecundum ſan. Tho. non eſt contra ornatum ſobrium & moderatum: ſed contra impudicum & ſuperfluum & inuerecundum. Sexto. quia contra tales eſt lata ſentẽtia excõmunicatiõis pe Ioannem. xij. à qua citra papam nõ poſſunt abſolui in quadam extrauaganti. So. Sic teſtatur Archie. iij. parte. tit. xxv. c. lxxij. Eugenius ſuper hoc cõſultus dicit ſe nõ credere eã fuiſſe Ioãnis vñ in regiſtro quæſita: nõ fuit inuẽta. & eũ (ſi fuit eius) idem Eugenius reuocauit tanquã periculoſam. Vnde & frater Angelus de claue. ordinis minorum in ti. ornatus. de hac non facit mentionem. Et tãdem ibi concludit quod non negaret abſolutionem mulieribus talia deponere nolentibus. Ex quo habetur quod non ſit mortale.

Elice concluſiones.

¶ Prima. Alienos capillos deferre non eſt de ſe mortale: ſed ſolũ ex intẽtione.

¶ Secunda. Non eſt mortale vel veniale talia deferre ad abſcondendum ſuam accidentalem turpitudinem: puta defectum capillorum ex infirmitate prouenientem. E

¶ Tertia. Simpliciter deferãtur ex alia cauſa honeſta & licita: ſecũdum diſcretionem boni viri.

¶ Quarta. Talia deferre ex leuitate vel inani gloria vel laſciuia: ſuper eſt mortale vel veniale: iuxta intentionem.

Caſus. v.

QVAERITVR. v. VTRVM recidiuans teneatur confiteri peccata quæ alias eſt confeſſus? Ad quod reſpondeo quod ſecundũ F ſanctũ Th. in. iiij. o diſt. xxij. q. i. ar. iiij. de hoc ſunt tres opiniones. Prima eſt quod tali tenetur omnia etiam in particulari reconfiteri ſi confiteatur alteri vel eidem ſed immemori. Secũda vero quod nec in particulari nec in generali tenetur. Tertia vero eſt quod tenetur ſolum ad reconfitendum in generali: & etiam in ſpeciali quantum ſibi videtur G expedire indirecte tanquam ad illud ſine quo non poteſt debitum remediũ adhiberi ſuis peccatis. Vt vbi gratia. Si aliquis frequenter lapſum carnis ex aliqua occaſione paſſus ſit illa: per ſatiſfactionem amputetur. Hanc tertiam (alijs reprobatis) ſequitur ſan. Tho. & Piſa. ti. confeſ. ij. & Ray. & ſum. confeſ. lib. iij. tit. xxxiiij. Et eſt rationabilis quia ita facienda eſt confeſſio vt quis ſatiſfaciat intentioni eccleſie quæ intendit vt remedium adhibeatur peccato. H Videtur igitur ad hoc teneri que frequenter contra id quòd ſacerdoti dixit vel promiſit lapſus eſt in idem ex conſuetudine: quia tunc grauius peccat. extra de cõſue: c. vl. Tanto grauiora ſunt peccatã quãto diutius infelicẽ animam detinẽt &c. grauiori tũc remedio opus eſt vt peccatum de cetero caueatur. Vñ

quando

I quando confitetur : tenetur dicere fre-
quenter se lapsum in tale peccatum.
Item qui ex naturali inclinatione:quia
tunc oportet pœnitentiam esse propor
tionatam ad moderandum illam incli-
nationem sicut ei qui est naturæ cali-
dæ & lubricæ magis expedit aquæ po-
tus quàm psalmodia. Item qui ex com-
moditate peccandi:puta quia domicel-
lam tenet in domo:& consequenter ha
bet ad vota. Si tamé tu commoditatem
K substraxisti videtur quòd tu nõ tenea-
ris. ¶ Sed contra:quia hoc in nulla lege
est scriptum. Sol. Hoc virtualiter con-
tinetur in præcepto ecclesiæ de confes-
sione : quæ intendit vt taliter confitea-
ris quòd possis curari : secundo. Quia
de pœnitentia distin.j. in.c.mensuram.
dicitur. Non est necesse vt qui semel
confessi sumus:denuo cõfiteantur. Sol.
Verum est directè:sed secus indirectè:
quia proprie non est confiteri peccata
L præterita sed præsentia.

Elice conclusiones.

¶ Prima. Non est necesse recõfiteri pec
cata semel rite confessa:nisi quando si-
ne eis non possunt sufficienter confite-
ri præsentia.

¶ Secunda. Hoc autem est quando fre-
quenter laberis ex consuetudine vel
robore aut inclinatione corporea aut
commoditate vel generaliter quacun-
que occasione.

M ¶ Tertia. Si tu es certus ex aliqua no-
uitate quòd non recidiuabis:non tene-
ris: vt videtur quia iam remedium est
appositum. Et si peccatum sit grauius
in habitudine ad peccata tamé ista gra-
uitas non est essentialis ei.

Casus. vj.

QVAERITVR. VI. VTRVM
existens in mortali posit exple-
re satisfactionem iniunctam pro his de N
quibus fuerat ante contritus? Ad hoc
respondet. Guil.& Petr.de palu.iiij.di.
xv.& Richar.ac Scot.ibidem : & Pisa-
nus in titu.satisfactio.& multi multa
loquuntur. verumtamen forte non ve-
re dissonant. Pro fundaméto igitur ac-
cipio dictum Petri de palu.in.iiij.quã-
uis non ad hoc propositum quòd du-
plex est satisfactio.s.sacramétalis:quæ
fit ex iniunctione sacerdotis dispensan
tis sacramenta. Et virtuosa quæ.s.fit ex O
virtute pœnitentiæ pugnantis contra
peccatũ. Deinde dico cum Scoto, quòd
pœnités qui sine causa non implet pœ
nitentiam iniunctam & acceptam:com
mittit inobediétiam mortalem. Vtrum
vero eam possit in mortali explere.S.
Tho.in.iiij.vbi supra, dicit quòd qui-
dam dixerunt quòd sic : sed est inquit
impossibile:quia oportet opera satisfa-
ctoria esse Deo accepta:cum non fiat ei
satisfactio secundum æqualitatem:sed
secũdum acceptationem : qua accepta-
tio non est respectu eorum quæ non
placent : cuiusmodi sunt opera pecca-
toris. Subiungit autem quòd satisfactio
quæ fit per opera relinquentia post se
effectum non est inferenda necessario:
quia si talis pœniteat illa satisfactio
erit accepta Deo in suo effectu:sed ta-
men eam quæ transit oportet iterari:
non autem confessionem quia hoc do-
ctores non dicunt. Hæc ille. Videtur Q
autem velle. Nider mentem sanc. Tho.
esse:quòd si effectus ieiunii iam trans-
isset quando redit contritio : non vale-
ret satisfactio. Petrus autem vbi.s.q.j.
artic.iij.sic dicit. Tertia conclusio est:
quòd quãdo homo de omnibus est con
tritus:& confessus:& absolutus:accepta
pœnitentia si illam peragat in mortali
nouiter commisso : liberat se ab iniun-
ctione

ctione sacerdotis nec incurrit inobedientiam: sicut si eam non fecisset: quia non est fortius vinculum confessoris quàm Dei vel ecclesiæ. Sed homo in mortali existens implendo præceptum Dei de honore parentum vel ecclesiæ de ieiunio ecclesiæ quadragesimali: se ab illa obligatione liberat: ergo & hic similiter. Quãdo autem satisfactio relinquit effectum; redeunte charitate: valet ratione charitatis & ex iniunctione sacerdotis. Hæc ille. Videtur autem mihi quòd opinio. S. Thom. sit eadem cum ista. quia. S. Thom. loquitur de satisfactione virtuosa: vt patet ex ratione sua. Dicendum igitur videtur quòd talis recidiuans si expleuit iniunctam satisfactionem in mortali non tenetur replicare illam in specie: maxime cum nullus sciat se esse sine mortali: sed sufficit si satisfaciat Deo per bona opera. Quod si non facit non peccat mortaliter; sed in purgatorio exoluet æquiualentem iniuncte sibi: nisi fuisset iniuncta excessiua: quia eo casu exoluet tantum debitam peccatis secũdum Cap. iiij. distin. xix. Cum ergo dicit. S. Tho. quòd transit reiterãda est. non intelligitur eadem in specie: sed æquiualeter. Et cum dicit quòd si relinquit effectum erit accepta in eo: intelligitur quantum se extendit ille effectus. Ita verbi gratia: quòd si effectus totus ieiunii relictus est: vt. x. & quando superuenit charitas iam non est nisi vt. v. illa satisfactio non esset accepta nisi vt. v. & alia quinq; oporteret aliunde supplere & hoc intendebat Nider: vt videtur. ¶ Sed contra. Peccata tua eleemosynis redime Dani. iiij. & tamen cõstat quòd ille rex erat in peccato. Sol. Eleemosyna relinquit effectum secundum sanctum Thomam. Et ita intendebat Da-

niel quòd pœniteret regem. E

Elice igitur conclusiones.

¶ Prima. Pœnitens est debitor pœnæ satisfactoriæ ratione peccati commissi: & ratione iniunctionis à sacerdote: sic quòd etiã si sacerdos iniungat maiorem debito: tenetur tamen ad eam.

¶ Secunda. Si sacerdos iniungat satisfactionem minorẽ debito peccati: pœnitens tenetur supplere residuũ: si autem maiorẽ tenetur eã explere si tamẽ ante expletionem moriatur non soluet nisi debitam peccato in purgatorio. F

¶ Tertia. Qui iniũctam satisfactionem non relinquentem effectum explet in mortali totã tenetur repetere non eandem in specie sed æquiualẽtem. Si autem effectum relinquit: tenetur æquiualentem tantum repetere quãtum de illo effectu sine charitate transiuit.

¶ Quarta. Qualitercunque expleatur pœnitentia non est propter hoc necessariò iteranda confessio. G

Casus. vij.

QVAERITVR SEPTIMO. Vtrũ quilibet Christianus tenetur ieiunare totã quadragesimam? Ad hoc respondent omnes doctores quòd quilibet tenetur, Quod patet. Primò. quia dicitur. ij. dist. In his rebus in quibus nihil certum scriptura statuit: mos populi: mos Dei. Nec refert vtrum voluntas principis verbis aut factis declaratur. ff. de legib. l. de quibus. Vnde obligat rationabilis & præscripta consuetudo. dist. ij. c. illud. & c. illa. Secundo: quia videtur expresse præcipi de conse. di. iij. nõ liceat. & c. non oportet. & c. placuit. & dist. v. quadragesima. sed intelligitur si quis potest. Pro quo nota duas regulas. Prima est. S. Tho. iiij. distin. xv. & talis. H

Quilibet potest & debet cõseruare vi-
tam & robur necessarium ad ea quæ si-
bi incumbunt facienda necessario: pro
vita vel officio vel societate conuiuen
tium: vel respectu eorum quæ facere
potest meliora ieiunio. Et intellige: in-
cumbere necessario: quando aliâs esset
notabile damnum vel notabile incom-
modum. Et similiter intelligo de offi-
cio & societate quã relinquere non po-
test: sine incommodo: vt cum quis inci-
K deret in latrones forte si solus esset: vel
si quis relinqueret officium vix posset
viuere: vt cursor vel laborator & hu-
iusmodi. Qui cum prædictis potest ie-
iunare dicitur posse: secunda est Guil.
& Pisani talis. Si cum prædictis certus
es quod non posis non requiritur dis-
pensatio. Si es dubius: consule quemli-
bet peritum & bonum: puta medicum
conscientiatum vel cõfessorem bonum
& prudentem. Qui si non remanet du-
L bius: ista iudicio eius sine alia dispen-
satione. Si autem remanet dubius opor
tet adire prælatum qui non solum de-
claret. sed declaret autoritatiue dispen
sando. Vnde pete episcopum: si potes
secundum Guil. & Host. & Petrum de
palude: sinauté pete parochianum. Ab
ista regula credo nullum doctoré vere
discrepare & si apparéter. Tempus au
tem quo obligaris ad ieiunium secun-
dum. S. Tho. & Petrum de palu. & Pisa.
M & Nider. & Archiepiscopum est: post
xxj. annũ. Licet enim ante tenearis ex
iure naturæ carnem subiicere spiritui:
non tamen per hoc medium oportet
multo cibo indigere ad nutrimentum
& augmentum. Nec est simile secun-
dum Petrum de indigentibus cibo ad
generationem: quia diebus ieiunii de-
bent coniuges abstinere à coitu: & se-
mel in anno sufficit secundare: & cum
ieiunio plus abundat semen quàm sit N
necesse. Modus autem ieiunandi est se-
cundum. S. Tho. & communiter omnes
semel comedere in. ix. hora quæ incipit
in meridie si numeremus horas per tri-
plicitates dicendo: prima: tertia: sexta:
nona. Si tamen numeremus per singu-
las vnitates hora nona est tertia post
meridiem Et ista est hora prandii in
ieiunio secundum legem: & si non se-
cundum consuetudinem. Videtur tamé
velle Petrus de palu. quòd de iure ex- O
tra quadragesimam liceat in ieiunio
prandere quàm primum incipit tripli-
citas none. i. transacto meridie: non au-
tem in quadragesima. Dicit enim Pe-
trus de palude quòd in quadragesima
& si non oporteat expectare vesperam
diei sed officii: tũ tardius debet comedi
quàm in aliis ieiuniis: ita quòd in tali
ieiunio debet ante prãdium esse trans-
acta nona: sicut in aliis hora sexta: sed
S. Tho. in. iiij. di. xv. videtur velle quòd
in omni ieiunio oporteat expectare fi-
nem none secundum legem. i. horã ter-
tiam post meridiem. Sed ego credo ho-
die standum consuetudini populi De
xj. dist. in his. ¶ De collatione serotina
dicit archiepiscopus & communiter do
ctores quòd licet per modum medici-
nę. i. ne potus noceat: non autẽ per mo-
dum cibi. Dicit tamé idem quòd si non
fiat causa medicinæ pie interpretandũ
est ratione cõsuetudinis nisi fiat in frau Q
dem: quod etiã sentit Abbas: quia stan-
dum est consuetudini: ex quo vt dicit
ius non est ad oppositum. Intelligo au-
tem quòd sit in fraudem: quando pro-
pter famem. Intelligo vero quòd licite
fiat: & non propter potum: quando non
fit propter famem: sed alia rationabili
causa: puta propter dormitionem vel
vocem. Imo dicit Richar. & idem vide-
tur

tur sentire. S. Tho. quod si quis ex sensualitate comedat aliqua: in tali collatione non frangitur ieiunium: nisi ratione magni excessus. De pane autem in collatione dicit idem Archiepiscopus quòd ieiunium soluit. Sed angelica & Rosella dicit quod non: maxime vbi est consuetudo quibus standũ est quando aliud non habetur: vel si habetur: illud nocet stomacho. Nam ex. S. Tho. & Petro de palude non potest quo ad hoc haberi distinctio inter panem: & fructus & herbas. Et si dicatur quòd consuetudo de non comedendo panem fecit legem. Dico quòd in foro conscientiæ consuetudo non obligat nisi quam intendit princeps legislator qui nõ intendit vt sine pane bibas quando sine pane potus quo indiges obesset. Vel quia fructus non habes: vel si habes fructus non habes stomachum fructibus opportunum. Potus autem etiam ante prandium secundum omnes ferè: licet etiam vini (& consequenter vt videtur licet aliqd sumere causa potus præcisè sine quo. s. potu impune sumi non posset. & habetur expresse hoc à. S. Tho. in. iiii. dist. xv. in quæstione de ieiunio art. iiii. q. ¶ Sed cõtra. Primo: quia si teneremur essemus perfectiores Christo qui vnam tantum quadragesimã ieiunauit. Sol. Ieiuna vnã eo modo quo Christus ... manducando deinde cessa si vis: quia te absoluo. Vel dico quòd Christus nõ indigebat ieiunio: sed ieiunauit propter ad exemplum & formam nostrã. Secundo suppono quòd ieiunium fiat ad satisfaciendum pro peccatis. Tunc sic. Christus nõ ieiunauit pro se: vt patet: ergo pro nobis: & cõsequenter sufficientissime satisfecit pro nobis: quia eius satisfactio erat infiniti valoris. Igitur nos nõ indigemus ieiunio. Sol. Nego præsuppositũ quia fit etiam ad mortificandum corpus & mentẽ eleuandã. E Vnde etiam iusti & sancti tenẽtur ieiunare: secundũ. S. Tho. Dato tamen supposito: dico quod Christus non intẽdebat sic satisfacere: pro nobis vt nos de cætero nõ affligeremur: sed sic: vt nostra satisfactio esset Deo grata mediãte satisfactione Christi à qua nostra habet efficaciam sicut etiam eum passus pro nobis: & tamẽ oportet nos suæ passioni coniungi per pœnitẽtiam vel sacramẽta: quæ pœnitẽtia nostra nõ satisfacit Deo: nisi virtute passionis christi. F

Elicce conclusiones.

¶ Prima. Quilibet qui potest ieiunare tenetur &c.

¶ Secunda. Ille dicitur non posse qui cum ieiunio non potest ea quæ sibi necessario faciẽda incũbunt: vel quę sunt meliora ieiunio: puta prædicare.

¶ Tertia. Vtrum possis vel nõ possis si es certus non oportet adire alium: nec non ieiunando peccas mortaliter: etiã si in parte fallaris secundũ Pisanum & Petrum de palude: quia. s. credis te habere causam sufficientem: & nõ habes. G

¶ Quarta. Si es dubius cõsule peritum & bonum & illi acquiesce. si non dubitat maxime medico timorato.

¶ Quinta. Si autẽ dubitat: require eum qui possit dispensare, id est, episcopum vel parochianum vel prælatum in religione. H

¶ Sexta. Tempus autem obligationis est. xxj. annus: & tempus comedendi hora. ix.

¶ Septima. Potus nec ante prandium nec post soluit nisi fiat in fraudem: siue sit vini siue aquæ.

¶ Octaua. Panis non soluit si sumatur per modum medicinæ: vbi maxime non habetur.

K *Casus. viij.*

QVAERITVR VIII. Vtrum qui accedit ad sacramentum cōfessionis: sine dolore peccet mortaliter ? Ad hoc autem respondetur secūdum Scotum, in, iiij. & dominum Bonauēturam ꝙ sic: quia quātū in se est perdit sacramentū, Idem videtur sentire. s. Th. qui dicit ꝙ accedēs fictus tenetur suam fi-
K ctionem confiteri: quod non esset verū si esset solum peccatū veniale. Nō oportet tamen istū dolorē esse cōtritionem sed sufficit si sit attritio. Differūt autē secundum perfectum & imperfectum ista duo, Nā vtrūque est dolor de præterito peccato cum proposito emendandi: sed contritio est quando tātum intenditur iste dolor: ꝙ peccatum tātū displicet quantum debet placere deo. i. super omnia. Et omnis reliquus dolor
L citra istum est attritio quæ sufficit ad non peccare mortaliter accedentem ad confessionem, Imo secundū Capreolum in. iiij, sufficit vt tunc confitēs gratiam consequatur quia aliquando ista attritio est tanta vt virtute clauiū fiat contritio; licet vt dicit non semper sit tanta, Imo viso. s. Tho. in. iiij, distinct. xviij, qō, s, artic. iij. q. j. & viso iudæi: dico ꝙ omnis attritio sufficit ad consequendam gratiam in hoc sacramento
M & in baptismo qui ordinatur contra culpa nisi quis actudum percipit sacramētum ponat ob vicē Imo dico quòd sufficit si quis vellet esse dolens in generali & particulari: quia talis necessario est dolens secundúm voluntatē deliberatam ad quam essentialiter pertinet attritio & contritio: licet forte nō doleat secundum sensum aut voluntatem naturalem: propter quod dicit etiam se non dolere. Est enim contra- N
dictio ꝙ velim mihi aliqd displicere, & ꝙ non displiceat secūdū rōnē deliberatam: quia cui aliquid placet ipsa etiam complacētia placet pro eo tēpore quo illud placet. Vn̄ & matrē Gratiani hoc modo fuisse absolutā. Archiepiscopus in chronica narrat. Et licet nō approbet Historiā; tamen non fefellit doctrinam. Sufficit igit̄ omnis dolor de peccato & propositum de futuro simul. sed O
aduerte quod propositum non est iudicium vel opinio. Vnde stat quod velim abstinere in futurum. & tamen credo quod non abstinendo sed mutando voluntatem: quod tamen non vellem modo: & hoc multos fallit,

Elice conclusiones.

¶ Prima. Qui confitetur nō dolens de peccato aut volens non cauere de futuro peccat mortaliter si confitetur vt absoluatur.

¶ Secunda. Qui vero dicto modo confitetur: nō vt absoluatur: sed ad recognitionem sui corā Deo & sacerdote non peccat ex hoc: quia secundū Rich. non contēnit sed veretur sacramētū. Vnde talium confessio est audienda & eis consulendū vt dicitur in capi. ꝙ quidā. de peniten. & remis.

¶ Tertia. Contritus est cui peccatū propter deū & displicet super omnia sic ꝙ est paratus omnia in generali pati deo volēte antequā denuo peccare licet in particulari nō cogitet nec debeat cogitare de hac pœna vel illa,

¶ Quarta. Attritus est omnis cōtritus: & quicunque alius dolet de offensa dei vt sit quocunque modo cum proposito emendandi,

¶ Quinta; Quicunque est attritus sine peccato: potest confiteri & petere absolutionem.

¶ Sexta

¶ Sexta. Similiter & quicunque scit se velle habere dolorem de peccato in generali, & particulari & dictum propositum: licet nesciat se dolere.

¶ Septima. Omnes tales consequuntur gratiam in absolutione: clauibus perficientibus imperfectum dolorem: non eundem numero actualiter: cū attritio actualis nūquā fiat contritionis actus iiij.di.xv.q.ij.art.j.q.iij.sed aliū specie vel numero nisi ponat obicem.

Casus. ix.

QVAERITVR. IX. VTRVM religiosus teneatur ad officiū attentè dicendum. Ad hoc autem respondet.s.Tho.ij.ij.q.iiij.& Pis. titu.hore.& pet.de pal.iiij.distin.xv.& Archie.iij.parte titu.xj.& Archid.in.c. grauis.de cele.mis.& Hosti.& Augusti. & Pau.& omnes ex quibus elicio multas conclusiones.

¶ Prima. Nō est autenticum ꝙ corona clericalis obliget ad septē horas canonicas: quia tamen gaudent tales priuilegio clericali: debent per aliquid recōpensare. Et bene facit episcopus aliqd iniungendo. Pet.de palu.

¶ Secunda. Non est etiam autenticum ꝙ minores ordines obligent ad officiū beatę virginis: secundū eundem licet debeant tales vt.s. Cum Petro est Angelica & communis opinio: cōtra quā tamen Archie.cū Ioan.audrea videtur dicere ꝙ tales tenentur ad officium. Et pan.dicit hoc esse tutius iuxta canonistarum refugium. Est autem tutius etiam & melius non comedere pisces essicatos. Ideo tu dic.ex quo non habetur à lege ꝙ non tenentur: quāuis teneatur vt dicit Petrus an aliquid determinatum ex ipsa honestate iuris naturalis.

¶ Tertia. Tenentur autem ad septem horas omnes qui sunt in sacris: nisi excusantur per non posse habere breuiarium: quod tamen potius quā bibliam emere tenētur: vel alia legitima causa. Concordant in hoc omnes: quia nō debet ordinari quis in sacris: nisi qui habet beneficiū: vel qui ad patrimonium suum loco ecclesiasticorum redditVum voluerit ordinari. extra de præbend.c. Episcopus.&.c. Conserui.

¶ Quarta. Tenentur etiam secūdū omnes beneficiati etiā si non sint in sacris. xcij.di.c.si.vbi dicitur ecclesiæ deputatus.s.per beneficiū.vt exponit Angelica.sed intellige secūdū Petrū de beneficio respiciente officiū spirituale. Nam instantia est de habente ecclesiasticos redditus pro officio matricularii: qui tamen non est clericus & de magistro theologiæ, vel grammaticæ qui non venit ad chorum intellige etiam secundum eundem Petrum si possunt percipere redditus.

¶ Quinta. Item religiosi clerici professi. Extra de voto.c.licet. quia secūdū petrum sunt pars ecclesiastici collegii. Et eandem ratio est secundum Archie. si sit monachus.& quia habet redditus: & est in religione instituta ad orandum.

¶ Sexta. Item secundum Petrum: nouitii clerici etiā si non sint in sacris: quia sustentantur eleemosynis & gaudēt priuilegio &c.sed quia nec corona: nec ordines minores obligant. vt dictum est eleemosynæ etiam non obligant ad aliquid determinatū recōpensandū. forte posset dici quod tenetur quidē naturali iure ad orationes & psalmos vel huiusmodi sed nō ad septē horas: maximè si officium plenè nesciunt: alioqui etiā

I conuersi tenerentur addiscere horas
Sed cõtra: qa si ingrediunť animo mu
tandi statum: sunt virtualiter ac tacite
professi. So. Dico ꝙ verum esset si in-
grederentur animo mutandi statũ per
professioné tacitã que olim etiã in mé-
dicãtib⁹ licebat in ipso ingressus exor-
dio: secus aũt si ingrediuntur cũ animo
mutandi statum: sed non se obligãdi ad
istam mutationem: sicut communiter
faciunt. Sed in hac re canonistæ multi
K falluntur vt forte Deo præuio alias
patebit.

¶ Septima. Item secundum Petrum & Archie. & Ang. de Ancho. conuersi tené tur ad modum sibi taxatum: sed nõ ad septam horas. Sed intelligo loquendo in ordine prædicatorũ ꝙ tenétur eodé modo quo tenentur ad gratias & suffragia mortuorum: nõ aũt quasi mortaliter peccent si omittunt & non ex cõtéptu: qui nec naturali nec diuina lege
L præcipitur eis ille determinatus modus orandi similiter nec lege canonica vel ciuili: quæ nihil inueniuntur ordinasse de septem horis per laicos exoluendis: nec per suas cõstitutiones quæ etiá ad velle non ligant nisi ratione contéptus vel præcepti: ꝙ præceptũ in hac re nõ est factũ. Magis auté sunt in statu periculoso: quando circa exercitia corporalia sunt notabiliter negligétes: quia in dicto ordine ad hoc recipiuntur: & ea
M ratiõe licet eis eleemosynas ordinis in suos vsus conuertere quia seruiunt seruientibus populo secundum. s. Tho. in opus contra religionem impugnantes. Possunt tamé orationi vocare secundũ modum mandatum à constitutionibus & permissum a prælatis: imo & debent quantum ad eum qui est in mandato constitutionum.

¶ Octaua. Ratione generalis cõsuetudinis quicunque tenetur ad horas tenet N
etiam ad officium beatę virginis vt vi
tur: & ratione consuetudinis specialis
ad vigilias mortuorum & ad aliquando celebrandum iusta causa. Imo secũdum aliquos quilibet talis tenetur quotidie ad missam legendam vel audiédã licet hoc nõ sit verũ: quia in. c. j. de priui. lib. vj. patet ꝙ episcopus nõ tenetur ad hoc: licet sit hoc decens: & cõsequéter a fortiori minus tenentur alii: non
obstante ꝙ horę ad missam ordinétur. O
Petrus de pal.

¶ Nona. Quantũ ad intentioné aũt vel attétioné quilibet ad officiũ obligatus tenetur in principio officii habere intétionem satisfaciendi: ita ꝑ officiũ prosicifcatur ab intellectu & non ab imaginatiua: secundum Petrũ. ꝙ intelligo actu vel habitu.

¶ Decima. Infra officium auté tenetur sic ad se redire si fuerit mente vagatus ꝙ nõ pereat totaliter dicta prima intétio secundum. s. Tho. j. frequenter: que tamen frequétia nę potest sub certa regula comprehendi.

¶ Vndecima. Nó tamé tenetur quouis præcepto esse attentus: sed siue culpa mortali potest euagari etiã à proposito dummodo sciat quid facit sic. s. ꝙ stet prima intentio. Hæc probétur autorite Pisa. de Pal. Angelicõ. & multorum
aliorum. Et ratione: quia ecclesia non Q
potest præcipere super interioribus.

¶ Duodecima mortale est tali dicendo officium se occupare per longum spatium in exterioribus: secundũ. s. Th. & ex ca. dolentes. ꝙ petrus exponit quando non compatiuntur attentionem ad officiũ: quod ego intelligo secus ab his quæ ad officiũ spectát: vt voluere chartas: parare libros & huiusmodi. Licet enim ecclesia de interiorib⁹ non possit

præ

præcipere tamen de exterioribus pōt & de facto pręcipit in.d.c.dolentes.vt deuote dicatur.

¶ Sed contra quia.s.Tho.vbi.s.dicit ꝙ qui sponte vagatur: videtur deridere Deum.sol.Illa derisio est interpretatiua solum cuiusmodi est in omni peccato etiam veniali. Et præterea videtur loqui non de psallente:sed de orāte:sic ꝙ petit à Deo.

Casus. x.

Qvaeritvr decimo virum per indulgentias remitti possit pœna iniuncta vel iniungenda pro peccatis.Ad hoc autem respondet.s. Tho .& communiter doctores in.iiij.di.xx.Pisa.tit.indul.& Petrus.in.iiij.c.sum .cō. & multi alii. Dicit igitur.s.Tho.omnes dicunt ꝙ indulgentiæ aliquid valent: sed quidam dicunt ꝙ non valēt :ad pœnam taxatam secundū iudicium dei in purgatorio:sed quantū ad taxatā a sacerdote.Sed hoc est cōtra illud priuilegium Petri: erit solutū & in cœlo.i.in foro dei.Itē ecclesia remitteret ad pœnas grauiores.Valent igitur ad pœnā debitam siue taxatam:siue nō:quia propter vnitatē corporis mystici vnus pōt pro alio satisfacere. Sancti autem qui habuerunt satisfactionē super abundātem: non intendebant satisfacere pro hoc vel illo:alioqui talis cōsequeretur remissionem sine indulgentia:sed pro tota ecclesia sicut de se scribit Paulus col.j.Sic igitur ista merita sunt cōmunia:& consequenter dispensanda per præsidentem totius ecclesiæ.Sunt aūt tot quot omnem pœnam quibuscunque debitam excedent ratione satisfactionis Christi infinitæ . Potest autem fieri pro aliquo speciali,sicut quæ orat pro rege franciæ,habet decem dies indulgentiæ.Et pro temporalibus vt ordinantur ad spiritualia.i.pacē ecclesiæ & huiusmodi. ¶ Quantū aūt valeant quidam dicunt ꝙ mensurantur secundum deuotionem suscipientium .licet ecclesia aliter prædicet:vt pie & vtiliter decipiat. ¶ Sed contra:quia ecclesia nullius esset autoritatis:sit facto doceret. Alii quād secundum quātitatem dati vt facit pro indulgentia.

¶ Sed contra.quia non valerent ad remissionem:sed ad commutationē Item in prædicatione ecclesiæ esset falsitas: cum aliquando pro minore prędicetur maior.Alii ꝙ secundum causam faciēdi indulgentiam.

¶ Sed contra quia pro eadem causa aliquando maior:aliquando minor datur Ideo tantū valent quantū intendit,qui eas dat & applicat.Hæc.s.Tho.Et cōsequenter quantū valere prædicātur. Et sic intelligitur ꝙ valent tantū quātum sonant.i.si dicitur cētū:nō sunt.xc. Valent igitur secundū Pis.i.cui consonat Ray.&.s.Th.quātū sonat.i.xl.dies indulgentiæ valēt tātū quātū.xl.dies pœnitentiæ secūdū taxationē facto à iure vel sacerdotē vel diuina iustitia : quia isti dies nō sunt dies cœli seu purgatorii:sed mūdi.Intendit aūt ꝙ isti.xl.dies tantū valent quātū si qs xl.diebus faceret pœnitentiā secūdū cōem impositionem iuris vel sacerdotū vel iustitiæ diuinę.siue ista pœnitētia sit iniūcta:siue nō.Et itellige secūdū taxationē diuinę iustitiæ principaliter:iuris aūt & sacerdotū secūdario inquātū taxāt secūdum iustitiā dei Isti aūt dies taxati hic secūdū iustitiā dei & secūdū iura vel sacerdotes cōformiter ad illā nō valēt ꝑcise xl.purgatorii:qa cū forū sit diuersum forte quod dies non respondet diei,

I sed paucis diebus potest quis hic soluere pœnitẽtiam ibi faciendam longo tempore. Ideo dicunt isti quod nõ sunt dies purgatorii, s. quantum est ex intentione ecclesiæ siue isti dies respondeãt illis siue non. Vnde sicut dicit Pisa. & Herueus. in. iiij. di. xv. sicut, xl. dies pœnitentiæ plus valent vni quam alteri ratione deuotionis maioris: ita &. xl. dies indulgentiæ. Sed hoc non videtur habere locum vbi datur plenarie. Qui
K bus autem valeant dicetur in conclusionibus. ¶ Sed contra. Primo. Deut. xxv. Secundum mensuram delicti erit plagarum modus: ergo nihil valent. solu. Plaga. i. pœnitentia Christi est mea per attributionem vicarii eius: & ipsa est æque magna & maior omnibus peccatis. Et sic indulgentia non facit quin secundum mensuram delicti sit plagarũ modus. secundo. Nam inferior puta papa non potest absoluere ab eo ad quod superior ligauit. i. deus. Solu. Papa non me absoluit à pœna: sed dat mihi vnde illa soluam scilicet merito Christi & sanctorum.

Elice igitur conclusiones.

¶ Prima. Indulgentiæ valent ad remissionem pœnæ hic vel in purgatorio tolerandæ.

¶ Secunda. Possunt fieri pro causa spirituali & pro temporali in ordine ad spiritualem: sed sine legitima causa non
M valent licet valeant si fiant indiscrete. scilicet quod homines quasi pro nihilo ab operibus pœnitentiæ reuocentur. Hæc. S. Tho.

¶ Tertia. Hoc quod dicĩ quod tantum valent quantum sonant intelligendum est quantum valere prædicantur siue de quantitate indulgentiæ & non de sono verborum quia valent tantum quãta est intentio dantis quæ potius attendenda est quam verba. N

¶ Quarta. Valent aũt quantum valere prędicantur quãtum ad quantitatẽ discretam secundũ Herueum. i. si deut. x. dies sunt. x. secundum ꝙ iustitia diuina taxaret sed quantũ ad cõtinuã seu intẽsiuam non valent æqualiter omnibus.

¶ Quinta. In doctrina ecclesiæ nulla falsitas continetur: & ipsa debet esse regula fidei nostræ.

¶ Sexta. Non valẽt existentibus in mortali quia dantur ad remissionem pœnę O & nõ culpæ. Et licet tales sint magis indigentes tamen sunt minus capaces.

¶ Septima. Valẽt aũt & religiosis si obseruent tenorem bullæ sed tamen per illas non remittuntur imposita in foro capituli: quia non est pœnitentiale sed iudiciale. S. Tho.

¶ Octaua. Nec tñ oportet religiosos exire claustra pro indulgentiis: quia licet indulgentiæ plus valeant quo ad remissionem pœnæ quã obseruantia tñ è cõ P uerso est quo ad acquisitionem pręmii quod est melius S. Tho.

¶ Nona. Valent etiam defunctis si contineτur in tenore bullarum: dummodo aliquis faciat quod mandatur. S. Tho. Nec tamẽ sequitur quod prælatus possit pro suo libito animas à purgatorio liberare. vt dicit S. Tho. quia inquit ad hoc quod indulgentiæ valeant requiritur causa conueniens.

¶ Decima. Auxilium dare intelligitur Q qui dat secundum suã facultatem: non autẽ qui citra vt rex dans obolũ. S. Th. Sed tamẽ dans citra facultatẽ consequitur partem indulgentiæ proportionalẽ vt innuit. Sanct. Tho. iiij. dist. xx. ar. iij. q. ij. arti. iiij.

¶ Vndecima. Cũ quis dat citra suã facultatem consequitur plus vel minus secundum quod dat S. Tho.

Duo

¶Duodecima. Confeſsio requiriť vel non requiritur ſecundum quod intēdit is qui dat indulgentiam quia quantum eſt ex natura rei ſecundum omnes non requiritur confeſsio:ſed ſufficit charitas & contritio.

¶Tredecima. Licet probabiliter dicať quod cū papa dicit : & confeſſus intendat dare ſolū his qui poſt confeſsionē non inciderūt in mortale tū mihi videť quod probabilius dicant alii ꝙ intēdat dare omnibus q̲bus pōt ſi ſemel in anno qui ſunt cōfeſsi.i.omnibus qui ſunt in charitate facientibus id quod mandatur quia papa non facit indulgentiam (vt ſuppono) ad inducendū ad confeſſionem ſed ad aliud puta eleemoſynam Quod aūt diciť cōfeſsis intelligiť ſcd̄m ſtatutū eccleſiæ qua mādat ſemel in anno cōfitari ſicut expreſſe tenet Panor. in c.omnis. extra de pœni.& re.

¶Quartadecima. Qui poteſt confiteri antequam accedat ad indulgentiā : bonum eſt quia ſecurius : qui tamen non poteſt nihilominus accedat:quia certū non eſt,quod eam conſequatuer

Caſus.xj.

QVAERITVR. XI. vtrum liceat adorare imagines ? Ad quod rn̄detur ex S. Tho.iij.di.ix.q. j.ar. ij. q.ij. & ij.ij. q. xciij. & in tractatu de decem præceptis.Pro quo ſciendum eſt, vt patet.ij.ij. q. ciij. quod deum honoramus honore latriæ vt ei exhibeamus reuerētiam tanquam principio omniū bonorum angelos autē & homines dulia:ſed homines excellentes hyperdulia vt beatam virginem.Eodē autem honore quo aliquē adoramus poſſumꝰ adorare imaginē eius vt imago eſt vt diciť. iij. vbi ſupra quia ſecundum Ariſt. de memoria & reminiſcen. eodē motu fertur qͥs E
in imaginē vt imago eſt in id cuius eſt imago ſecus vt imago eſt res. Igiť imagines Chriſti vt imagines adorantur latria ſanctorum autem dulia vel hyperdulia.¶ Sed contra. Primo. Nam Exo. xx.dicitur.Non facies tibi imaginē:ergo à fortiori non debet adorari.Sol. dicit S.Thom.in. iij. quod in veteri lege fuit prohibitū facere imagines nō ſimpliciter cum in ſanctuario fuerint cherubim, ſed ad adorandum. Primo quia F
ille populus erat pronus ad idololatriā & Secunda quia deus cum adhuc non eſſet incarnatus non erat figurabilis.In noua autem eſt conceſſum quia ceſſat vtraq; ratio.Secundo : quia hoc ſolum eſt quo idololatras irridemus:quia adorant opus manuū ſuarū.Sol. Primo introducens honorē imaginū in gentibus videtur fuiſſe Ninus qui fecit imaginē Belo patri ſecundum Bedam & ei diuinos honores exhibuit. Sed idololatræ G
credebant ex vt ſyderum imaginibus ineſſe deitatē ſicut Hermes vt teſtatur Augu.de ciui.dei.)dixit datum eſſe hominibus facere deos ideo adorabāt imagines vt res quod nos abhorremus. Itē adorabant imagines irrationabiliū, vt ſolis lunæ &c.Tertio. Nam imago ſiue vt res ſiue vt imago ſemper eſt creatura.ergo nunquam eſt adoranda latria So.Licet creatura nunquam adoreť latria vt terminus vltimus adorationis: H
ſecus vt medium & ratio adorandi ſiue vt imago.Quarto in cultu diuino non ſunt exhibenda niſi ea de quibus habeť in ſcriptura cuiuſmodi non ſunt imagines.So.Sicut dicit S. Thom. imagines ſunt introductæ. Primo à Chriſto ad abagarum mittente ſuā imaginē vt dicitur in eccleſiaſtica hiſto. Secundo ab apoſtolis quia tempore eorum Lucas

I secundum Dama. depinxit imaginem
Christi & virginis & imaginem Chri-
sti secum ferebat, vt dicitur in eius hi-
storia. Multa autem apostoli tradide-
runt quæ nõ sunt scripta & hoc est vnũ
Vnde in concilio Romano vbi fuerũt
mille episcopi secundum s.Tho. statu-
tum est vt pingerentur imagines. Pri-
mo vt sint libri laicorum. Secundo vt
magis sint in memoria mysteria Chri-
sti. Tertio ad excitandam deuotionem
K quia scilicet magis solent mouere visa
quàm audita.

Elice vt libet conclusiones.

Casus. xij.

QVAERITVR. XII.
Vtrum aliquid aliud ab ima
gine Dei sit adorandum la-
tria? Ad quod viso. S. Tho.
iij.dist.ix.& iij.q.xxv.& viso magistro
Petro vgo. in suis etymol. rñdeo quod
L cum res irrationalis non sit in se digna
aliquo honore vel adoratione: non po-
test adorari nisi vt aliquid est naturæ
vel personæ intellectualis. Quod du-
pliciter est. Vno modo, quia est eius
imago. Alio modo, quia est eius instru-
mentum quo tangendo vtitur ad agen
dum vel patiendum vt vestes calciamẽ
ta: patibulum & huiusmodi nisi sit crea
tura rationalis vt crucifixores. Hoc au-
tem instrumentum est duplex. s. quod-
M dam tangens tactu pręsenti realiter vel
apprehensiuè & quoddam quod solum
tetigit in pręterito nũc aũt non tangit
realiter nec apprehendit vt tangẽs actu
seu vt coniunctum, vt crux quæ olim
tetigit membra christi. Et hoc iterũ est
duplex. s. quoddã quod tangit per se &
secundum se vt ipsa totalis crux quan
do erat integra: & similiter ne fiat ma-
gna vis in verbis q̃libet eius pars quæ-
re fuit coniuncta membris Christi. Et N
quoddam quod tangit solũ gratia alte-
rius vt illę particulæ quæ modo sunt
separatæ: & non fuerunt in extremitate
crucis sed vel sub terra vel infra gros-
sitiem illius sancti ligni. Cum igit̃ se-
cundum S. Tho. duplex sit ratio adorã-
di creaturã latria. s. quia vel est imago
Christi vel quia ipsum tetigit: etiam si
non sit imago. Dico ꝙ ratione cõtactus
multa sunt adoranda latria vt quæcun O
que instrumenta Christi ipsum tetige-
runt si per intellectum accipiant vt cõ
iuncta personæ christi vt calciamenta
eius, & spinæ coronæ & vestes & huius
modi etiam si christum non tetigerunt
nisi in suo toto. Quod patet ꝙ oẽs par-
tes de quib⁹ credimus ꝙ sint crucis quæ
tetigit christum sic adoramus. Si tñ ta-
lia apprehendant̃ nõ vt coniuncta chri
sto de præsenti: sed solũ vt aliquid chri
sti sic adorant̃ hyperdulia vt patet. iij.
vbi. s̃. Si quis autẽ dicat ꝙ in ea re qua
adoratur non habet locum diuersa ac-
ceptio eius secundum consyderationẽ
dicendum est ei ꝙ nullus adorat sanc
lignum absolute, sed solũ distinguendo
per intellectum actu vel virtute. rõne
ligni vt lignum à ratione ligni vt ima
go. Crux igitur quæ christum tetigit se
cundum S. Tho. adorat̃ tripliciter. Pri-
mo vt imago. & hoc est cõe etiã cruci-
bus quæ non tetigerunt illũ. Et secun- Q
vt res christi ei coniuncta. Et tertio res
christi ei non coniuncta. Tertio modo
adoratur hyperdulia nõ obstante quod
ille honor sit christi & non crucis quia
licet christus in seipso & in sua imagi-
ne & in sua re sibi cõiuncta adoretur la
tria in re tamen non coniuncta adorat̃
hyperdulia quia adoratur in alio. ¶ Sed
contra. Primo. Nam si contactus est suf
ficiens ratio adorandi latria beata vir-

virgo deberet adorari latria. Sol. Beata virgo & ratione imaginis & ratione cõtactus est quidem digna adorari latria æque bene vt imago depicta & vestimẽta: sed tñ adorari non debet latria: quia cum in se sit quid adorabile vr̃ ille honor sistere in imagine vt res est & esset periculum idololatrandi. Secundo. Nã idem sequitur de asello quo Christus est vsus ascendens ad passioné in Hierosalem. Sol. vtiq; ille asellus vt cõiunctus christo esset adorandus latria & vt non coniunctus hyperdulia nec debet hoc alicui esse ridiculum quia non esset animatus dignior fuit lapide sepulchri quem veneramur.

Elice igitur conclusiones.

¶Prima. Crux quæ christum tetigit ratione cõtactus & ratione imaginis adoratur latria.

¶Secunda. Lancea auté quæ Christum tetigit & claui & reliqua adorantur latria vt coniuncta christo ratione contactus: sed non ratione imaginis.

¶Tertia. Omnis crux in quacunq; materia adoratur latria quia est imago nõ autem omnis lancea vel clauis, quia horum nullum est imago & quedã Christum tetigerunt quædam vero non.

¶Quarta. Ea quæ christum tetigerunt si considerentur precise vt res Christi id est non vt ei coniunctæ adorantur hyperdulia.

¶Quinta. Partes sanctę crucis quę christum tetigit quæ actu christum non tetigerunt de propinquo nisi in suo toto adorantur latria gratia alterius. i. christi & sui totius in quo tetigerunt.

¶Sexta. Non solum dei imago artificialis sed etiam naturalis puta homo maxime crucifixus vel angelus est digna adorari. sed rationalis non debet adorari nisi ea adoratiõe qua est digna in se.

¶Septima. Licet beata virgo sit duplici ratione digna adorari latria: tamen illicitum est sic eam adorare. E

¶Octaua. Eadem est ratio de reliquiis illius aselli si inueniantur sicut & de aliis quæ Christum tetigerunt: accepta substãtialis formæ mutatione quæ tamen non obsistit adorationi vt patet in reliquiis sanctorum.

¶Nona. Nulla creatura irrationalis secundum se est aliquo modo veneranda sed solum vt imago vel aliquid aliud F alterius.

Casus. xiij.

QVAERITVR XIII. Vtrum ornatus mulierum secundum morem patriæ sit meritum aut peccatum veniale aut mortale? Ad hoc autem respondet Sanct. Thom. secunda[a] secundæ quæstione. clxix. & Pisanus & Augustinus ad Præsidium, & Alexand. de G Ales in secũda & Archiepiscopus secunda parte. titulo quarto capitulo quinto. Ex quibus sic respondetur. Quod sanctorum patrum documento sancitum non est superstitiosa adinuentione non est præsumendum secunda quæstione quarta. consuluisti. Sed nec scripturæ nec sancti dicunt hoc esse mortale: nisi in certis casibus. Igitur aliis non erit mortale: per argumentum à contrariis vt distinctione vigesimaquinta, H qualis. ¶ Sed contra Primo: quia scriptura talibus comminatur. Esaiæ tertio & Cyprianus dicit quod purpura & serico induti Christum inducere non possunt. Sol. Intelligitur in casu in quo est mortale. Secundo: quia est contra scripturam apostolicam primę Petri tertia. Quarum non sit &c. Et primę Timo. secunda. Non in tortis

crini

I crinibus &c.Contra istam ante scriptu
ra non est dispensatio:xxv.q.j.sunt qui
dam imo per antiquam compilationẽ
decretalium prohibentur vestes incisę
homini sub pæna priuationis sacramẽ
torum.sol.Ratio militat de his que cõ
tinẽtur in doctrina apostolica sub prę
cepto. Quæ autem sint talia ex modo
loquendi & necessitate materię de qua
est sermo: & declaratione sanctorum
accipitur.Et ad antiquam compilatio-
K nem videtur quod in noua non habe-
tur quæ obseruatur.Item dicitur quod
aliquando leges vel non recipiuntur
moribus vtentium vel contraria con-
suetudine abolentur.dist.iiij. denique.
& sequentibus.Tertio Pat.viij.Ve illi
per quem scandalum venit.Sed ve se-
cundum Hie.importat damnationem
ęternam ad quod facit de ininr.& dam
c.si culpa.solu.Ornatus aliquando est
scandalum acceptum & non datum de
L quo procedit ratio. ¶ Sciendum quod
in hoc dupliciter contingit peccatum
scilicet ex intentione & ex ipso factos
quod per conclusiones declaratur.

¶ Prima.Ornatus semper est mortale
si intendatur ruina alicuius.

¶ Secunda.Similiter si intendatur va-
na gloria finaliter ideo sic quod esset
mulier parata peccare mortaliter ante
quam talem perdere laudem.

¶ Tertia.Similiter si intendatur com-
M placentia in ornatum sic quod ruina al
terius nec intendatur nec etiam cure-
tur.Et sic intelligit Petrus de taranta
illud Ang.Nihil est adeo veniale quin
fiat mortale dum placet dist.xxv.§.cri
minis.Et dico ruinam non curari cum
est parata non desistere etiam si sciret
aliquam inde ruinam passurum.

¶ Qnarta.Si autem intẽdatur laus vel
complacentia:cirrata ruina & non fina
liter est veniale. N

¶ Quinta.Si autem intendit placere vi
ro ne se contemnat vel sequatur alie-
nas:non est peccatum ratione inten-
tionis: nisi forte ratione magni ex-
cessus.

¶ Sexta.Si autem intendit abscondere
maculam aut vitare alienas derisiones
est nullum peccatum ant leue.

¶ Septima.¶ Quantum vero ad factum
ipsum ratiõe ꝓdigalitatis:erit mortale
si sit magnus excessus iudicio viri pru- O
dentis.

¶ Octaua.Rõne vero incẽtiui erit simi
liter mortale si sit magnus excessus:
alias nõ erit mortale si ibi sit aliqs ex-
cessus paru⁹ vel null⁹ si nullus excessus
quia non erit occasio data sed accepta.
ar.xxiij.q.v.de occidendis.

¶ Nona.De fucis dico quod sine pecca
to deferunt ad abscõdẽdã maculã à nu
ptiis & nubilibus secundum san. Tho
alias est peccatum licet non semper P
mortale ratione intentionis vel incen
tiui.Hæc omnia sunt doctrina Archie.
& mẽs prædictorum:quibus adde.quod
quando ornatus non est peccatum: tũc
supposita gratia est meritum quia om
nis actus deliberatus in habente gratiã
est peccatum vel meritum secundum
doctrinam Cap.& theologorum.

Casus.xiiij.

QVAERITVR XIIII. Q
Vtrum possint remitti venia-
lia stante complacentia ad il-
la? Ad hoc autem respondet.s.Tho.iiij.
dis.xvj.q.ij.& dist.xxxij.q.ij.cui con-
cordat Pisanus.ti.peccatum.v.per in-
frascriptas conclusiones.

¶ Prima.Nullo modo potest peccatum
veniale remitti quandiu placet in hac
vita quo ad culpam:nec consequenter
que

quo ad pęnam quæ non tollitur stante
sua causa ideo culpa: quia non potest re
mitti nisi voluntas inordinata reordine
tur: quod esse non potest quandiu pla
cet peccatum.
¶Secunda. Nec tamen ad eius deletio-
nem requiritur actualis contritio de
singulis quia oblita non posset deteri.
¶Tertia. Nec sufficit habitualis quia
non staret cum penitentia & consequē
ter nec cum gratia quod est falsum.
¶Quarta. Sufficit autem virtualis &
implicita que est quando quis talem ex
ercet actum quod actualiter de venia
li doleret si occurreret de quo actu pa-
tebit in sequenti.
¶Quinta. Delent per actū gnālis cōfes
sionis: quia est actus charitatis cōtra il
la directus nisi habitualiter teneantur
C in voluntate.
¶Sexta. Et per sacram cōiunem, de cō
se. dist. ij. com omne. &. c. si quotiescun-
que. & vt addunt quidam per extremā
vnctionem. extra de sacra vnctione.
¶Septima. Per aquam benedictam. de
conse. dist. iij. aquam.
¶Octaua. Item per eleemosynas de pe.
di. j. quam oblationem. &. c. mūdiciæ. &
di. iij. sane.
¶Nona. Item per orationem precipue
D dominicam de pe. di. j. quotidianis.
¶Decima. Item per episcopalem bene
dictionem, j. q. j. multi, imo per sacerdo
talem secundum aliquos.
¶Vndecima. Item per deuotam pecto-
ris tunsionem. de pe. di. j, tres actiones.
¶Duodecima. Item per contritionem
interdum etiam quo ad pænam.
¶Tertiadecima. Si autem in hac vita
nunquam recedit ab eis voluntas: re-
E mittuntur post hanc vitam etiam quo
ad culpam secundum san. Tho. & Gre.
¶Quartadecima. Et potest vnum ve-
niale remitti sine alio: quia non vniun B
tur in aduersione aut conuersione vt
mortalia: de quibus est secus.
¶Quintadecima. Non possunt autem
remitti stante aliquo mortali: quia tol
luntur per feruorem charitatis sibi con
trarium. Vnde & per supradicta remit
tuntur talia: inquantum illa excitant
feruorem per se vel remouendo prohi
bens. Hæc omnia ex aliquo illorum. F
¶Sextadecima. Qui vult cōsolationes
quæ proueniunt ex feruore charitatis:
studeat per predicta purgari a veniali
bus quæ dicto feruori repugnant.

Casus. xv.

QVAERITVR. XV. VTRVM
liceat alicui rem suam vende-
re quantum potest? Ad hoc au
tem soluit Scotus. iiij. di. v, Ray. in sum
ma. & archie. Et omnes concludunt ꝙ G
non quia est sententia iuris. x. que. v.
hoc ius pro hoc autem sciendum ex.
ij. ij. quæstio. lxxvij. quod emptio
& venditio pertinent ad iustam com-
mutationem vt etiam dicit Arist. in
lib. Ethi. de cuius ratione ex æqualitas.
Vnde oportet prætium esse æquale rei
& e conuerso. Et facere contra est face-
re contra iustitiā: quod semper est mor
tale: de se: nisi sit quid minimum vel in
deliberatum. Iustum autem siue ęqua- H
le pretium secundum Inn. & Ray. est
quod communiter currit in illo loco &
tempore quod tamen secundum san.
Tho. non consistit in diuisibili. Et hoc est
quod dicit gloss. in. d. c, hoc ius. quod iu
stum pretium taxatur secundum existi
mationem communem. Et idem habe-
tur in. l. pretia. ff. ad, l. falci. Et intellige
secundum archię nisi sit fraus minorā
tium rerum pretium studiose vel au-
gentium. Dicit tamen san. Tho. quod
quando

I quando venditor multum ex venditio
ne damnificatur: potest vendere & rem
& suum damnum. Secus autem si ipse
non damnificetur & venditor multum
iouetur quia cum hoc non sit propter
conditionem videntis. venderet quòd
non est suum. Ex istis igitur sequitur
quod licet vendere quantum potest cō
currentibus tribus. Primo: quòd esset
fraus minorantium: Secundo vis seu a
ctio ementium & Tertio ignorantia
K eorundem. Tunc enim pretium est iu-
stum. Addit autem Angelica quarto re
quiri quòd esset leuitas mentis sed re-
ducitur ad ignorātiam. Et quinto quod
tales possint donare sed supponit. con-
contrarium esse iniustum quod ego ne
go concurrentibus predictis. nisi quis
tanquam stultus vellet sua bona dilapi
dare. ¶ Sed contra. Primo quia leges
permittunt vt ementes & vendentes se
decipiant: dum modo hoc non fiat vl-
L tra dimidiū iusti pretij. vt. C. de rescin.
vendi. l. ij. sol. Leges humanæ non po-
tuerunt prohibere omnia quę sunt con
tra virtutem quia dantur multitudini
in qua sunt multi è virtute deficientes.
ideo prohibet solum destruentia homi
num societatem sed secus de diuina: cu
ius finis non est solum gubernatio mul
titudinis hominem. Secundo: quia na-
turale est vendere quantum quis potest
M quod patet quia omnibus conuenit. Nā
ab omnibus fuit approbatum dictum
mimi dicetis. Vili vultis emere: & care
vendere vt dicit Aug. xiij. de trini. Vn-
de dicitur Prouer. xx. Malum est malū
est: dicit omnis emptor &c. sol. Aug. di-
cit ꝙ ille ignoranter locutus est. Et po-
nit exemplum de quodam qui dedit iu
stum pretium libri cuiusdam: cum ven
ditor minus ex ignorantia postularet.
Vnde ista cōmunitas est omnium sim-
pliciter. & ideo est vitii: nō naturæ. Ter N
tio e conuerso videtur quòd debemus
rem vendere minus quàm valeat. quia
quæcunque vultis vt faciant vobis ho-
mines &c. Mat. vij. sol. Dictum domini
secundùm. Sanct. Tho. sic intelligitur.
Quecunque vultis. s. voluntate hone-
sta & iusta & rationabili: eadem facite
&c. Et hoc intellige obseruata condi-
tione personarum. Nō enim si rex vult
seruum lauare sibi pedes: debet velle fa O
cere e conuerso. sed debet ei velle serui
re in his quæ regem decent.

Elice conclusiones.

¶ Prima. Debemus esse parati facere
aliis quod vellemus nobis fieri volun-
tate rationabili.

¶ Secunda. Oportet pretium esse æqua
le rei & è conuerso. quod fit si vendatur
pretio currente ad numeratum, vel si
vendatur quantum est possibile cessan
te fraude & vi & ignorantia. P

¶ Tertia. Omnis qui emit aut vendit
recedens scienter à iusto pretio notabi
liter: facit contra iustitiā & peccat mor
taliter: & tenetur restituere.

¶ Quarta. Quando emendo aut vendē
do receditur à iusto pretio vltra dimi
dium eius venditio est rescindenda.
alias autem si sit infra vel secundùm
aliquos in dimidio præcise tenet. & suf
ficit restituere quod deest, vt dictum
est supra.

¶ Quinta. Quicunque voluntate deli- Q
berata cupit vendere plus iusto pretio
vel emere minus notabiliter: peccat
mortaliter. secus si tantum inclinetur
ex sensualitate, sed ratione deliberata
nihil vult preter æquitatem.

¶ Sexta. Licet vendere rem ratione dā
ni plus quàm valeat in se idest quantū
valet venditori non tamen quantū va-
let emptori. Et intellige quando vendi

A tor vendit vt seruiat.

¶ Septima. Licet leges humanæ aliqua permittant iniusta impunita: tamen secus est de diuina

Casus.xvj.

QVAERITVR. XVI. Vtrum liceat carius vendere propter dilationem temporis. Ad hoc dico quòd cum oporteat pretiũ esse æquale rei: si res plus iusto pretio vendatur scienter ad numeratum est iniustitia si ad tempus: est vsura, & si non ex forma: tamen virtualiter. vt patet extra de vsu. in ciuitate. vbi dicitur quòd est ibi peccatum. & si non vsura ex forma: imo est ibi vsura quo ad deũ secundùm glo. in. c. consuluit. extra de vsuris. Imo & secũdum textum expresse ecclesia hoc determinauit. Et declaro ratione: quia sic vendens seruit de pretio rei certo tempore: quo pretio deinde vult illam excrescentiam. ¶ Nota quòd iustum pretium rei non consistit in indiuisibili secundùm . S. Th. Ideo secundùm Sco. in. iiij. diuiditur iustum pretium in tria pretia. s. Infimum: medium: & summum sicut eandem peciã panni trium, estimatorum vnus possibiliter estimabit. xlix. aureis. alius. xlix. cum dimidio. alius. l. Cum igitur rem ad numeratum dares pro pretio infimo si ratione dilationis vendis vsque ad summum ibi sistendo: non peccas. quia stas intra limites iusti pretii. Posset tamen qui vendit vt seruiat vendere rẽ tantum plus quàm verosimiliter estimatur valitura tempore alio. & hoc si in tempus illud intẽdebat seruare. Hoc tum sentit Sco. & Archie. & habetur expresse in. c. in ciuitate. extra de vsu. & in. c. fin. Et hoc intelligo quòd à for- tori licet vendere sub hac lege: vt quã- do venditor voluerit ponat pretiũ currens: vel vt soluatur pretium quod erit tali die Si enim licet nunc rem vendere eo pretio quod valebit tempore quo eam intendo exponere secundùm estimationem hominum: multo magis licet eo quod valebit in veritate. Et hoc fit in casu meo. Et hæc intellige vt dictum est quando venditio sit causa amicitiæ vel beneuolentiæ alias illicitũ est Vide, si vis. Herueũ. iij. quod li. vlti. q. E

Si autem non intendebat seruare rem: vel non erat probabile rem plus valituram: est vsura secundùm Archi. & extra eodem. nauiganti. Idem etiam intelligo suo modo de emptore. quia. s. licet ei nunc soluere minus pretio currente tantum quantum verosimiliter estimatur res minus valitura tempore acceptionis. argu. in. c. in ciuitate. & in. c. nauiganti. ¶ Sed contra Primo. Nam res tantum valet quantum vendi potest F ff. ad trebel. l. j. §. si hæc res. & ff. ad. l. fal. quærebatur. & ff. de fur. Si quis vxori. §. vlti. & ff. de dona. causa mort. Pretia enim rerum nõ ex affectu singulorũ sed cõiter estimantur. ff. ad. l. falcid. pretia. solu. Glo. in. c. in ciuitate soluit: quia in isto contractu non sit emptio & venditio estimatione cõmuni. Sic eñ idest secũdũ estimationem cõem seu currenti tantum valet res quãtum vendi potest Archie. aũt. ij. parte. ti. s. c. vij. G soluit: quia res tantum valet quantum vendi potest cessante fraude minorantium pretium. Ego vero dico. vt. suprà quæst. proxima. Et addo q ad emendũ cogitur aliquis non solum propter naturales necessitates: sed etiam ex auiditate lucrandi: sicut qui non curant perdere. x. in emendo vt lucrãtur inde. xv. vel. xx. Secundo: quia quilibet potest se seruare indẽnem. Iste autẽ venditor H

I ditor multũ damnificatur ex hoc quòd suam pecuniam non habet. Solu. Cuilibet licet se indemnem seruare: sed nõ cum damno iniusto proximi: quia nemo debet cum alterius iactura locupletari. extra de regu. iur. lib. vj. Et quidem si damnum patitur iste quia posset de sua re nunc habere pecuniam quam recusat vt seruiat emptori tunc potest vendere damnum suum. Si autem pecuniam habere non potest & inde pa-
K titur damnum non est æquum vt emptor faciat eum indemnẽ. ex quo propter emptorem non patitur. Non enim tenetur de damno, quod eius causa non fit. Tertio quia est ita consuetum, Consuetudo autem est ius moribus institutum. dist. j. consuetudo. Imo aliquando præiudicat legi. extra eodem. c. vlt. Sol. Nulla consuetudo contra naturalem æquitatem potest esse iusta secundum. S. Tho. Quarto. Quia aliquando
L creditor facit expensas in exigendo. ergo videtur quòd liceat ei vendere aliquid plus ad reficiendum suum interesse: maxime cum hac intentione vel nihil plus accipiat si tempore statuto debitor soluerit. Solu. Hoc est laqueus diaboli: quia esto quòd talem habeas intentionem modo: potest mutari & potes obliuisci iustum prætium & potes mori & pauper remaneret in tuo libro apothecatus. Et præterea difficile est
M pecuniam oblatam remittere. Si ergo facis expensas: bene est ius vt tibi facias per illud recompensationẽ fieri.

Elice conclusiones.

¶ Prima. Quicũque scienter vendit vltra iustum pretium notabiliter: mortaliter peccat & est vsurarius ex fine: & si non ex forma si vendat ad tempus: excipiendo tamen: vt infra.

¶ Secunda. Similiter vsura est emere minori pretio quia soluitur nunc res N quæ habebitur in posterum: & mortale si fiat in re notabili.

¶ Tertia. Quando venditor gratia emptoris vendit quod seruare volebat in aliud tempus in quo probabiliter. i. secundum commune prudentium iudicium æstimatur plus valiturum. licet enim vendere tantum plus quantum plus æstimatur valiturum.

¶ Quarta. Si autem non intendebat seruare: vel creditur quòd non plus O valebit non licet.

¶ Quinta. Licet emptori soluere nunc minori pretio quàm creditur res minus valitura tempore quo reddetur.

¶ Sexta. Licet tibi vendere rem tuam hac lege quòd quando volueris pones pretium. quo posito non vltra conscendens etiam pretio conscendente: nec eo descendente descendes. ita tamen quòd pretiũ ponatur non quod fit præteritum: sed quod currat quãdo ponetur, & ita quòd rem intendebas seruare donec occurreret pretium tibi placens.

¶ Septima. Similiter licet vendere sub hac lege quòd detur tibi cõmune pretium quod communiter curret tali die si seruare intendis &c.

¶ Octaua. Cuilibet licet plus vendere ad tempus quàm ad numeratum: dummodo rei pretium summum non excedatur.

¶ Nona. In contractum istum multi & Q sepe incidunt: & ab eo pauci: & raré resurgunt.

Casus. xvij.

QVAERITVR. XVII. Vtrum vẽditor teneatur dicere defectum rei venditæ. Ad quod respondet. S. Tho. ij. ij. q. lxxvij. articu. iiij. Obscurè. & ij. quodl

A quodlib. art. x. & Pisanus & angelica. Doctrinam autem. S. Tho. sic intelligo. Nulli licet proximo inferre damnũ aut periculum. Quidam igitur defectus dant damnum tantum: vt pannus malus. Quidam vero damnum & periculum personæ vel rerum: vt cibus corruptus seu venenosus: & equus arestiuus cadens retrorsum. In primis siue defectus sit secretus siue non venditor dicere non tenetur: sed sufficit si minuat de pretio rei quantum apprehenditur ille defectus quia neq; damnum, neq; periculum infert emptor. Si tamẽ pretium non minuit infert damnum. In secũdis autem non tenetur si sint publici: secus si occulti etiam si minueret de pretio: quia exponeret emptorem periculo. Et dicit Amb. libro de officiis. In cõtractibus vitia eorum quę veneunt prodi iubentur: alioqui quamuis in ius emptoris transierunt: doli tamen actione vacuantur. ¶ Sed contra. quia Tullius de officiis introducit quendam dicentem. Quid tam absurdum quàm si domini iussu preco prædiceret: domum pestilentem vendo. sol. Licet non debeat defectus dici per pręconẽ quia retraherẽtur emptores à cõsyderatione bonitatis rei: tamẽ debet dici accedenti ad emendum: qui potest omnia cõsyderare. Secundo: quia si tenetur dicere hoc ideo est: quia dicendo minueretur pretium. Sed hoc est falsum quia pari ratione vendens frumentum in loco charistiæ: & sciens multos post se delaturos triticum teneretur hoc dicere: quod est falsum. sol. Non est simile quia vitiũ facit rem esse minoris pretii in præsenti: non autem id quod futurum est & nescitur. Ideo ille non tenetur dicere.

Elice conclusiones.

¶ Prima. Licet nulli teneamur dare auxilium nisi ratione curæ vel necessitatis: tamen nulli licet inferre damnum vel periculum. E

¶ Secũda. Si defectus rei est damnosus & nõ periculosus: non oportet illũ occultũ manifestare si pretiũ minuatur.

¶ Tertia. Si autem eo casu pretium nõ minuatur peccat venditor & restituere tenetur.

¶ Quarta. Si autẽ nec venditor talẽ defectum nouit: non peccat quidẽ sed tamen tenetur restituere cum nouerit. F

¶ Quinta. Si defectus est periculosus & occultus: sine peccato taceri nõ potest.

¶ Sexta. Si vero sit publicus non oportet ipsum patefacere: sed oportet pretium minorare.

Casus. xviij.

QVAERITVR DECIMOoctauo. Vtrum emens raptũ vel furatum teneatur restituere. Ad hęc respondet Archid. iij. parte. tit. j. & Pisanus tit. Restitutio quarto. & Ray. & Guil. & Hostiẽ. G Et secundum istos distinguitur. Aut enim fecit ignoranter aut scienter. Si primum sic est possessio bonæ fidei: nisi vt dicit Ray. ignorantia esset crassa vel supina: eo quòd lata culpa æquiparatur dolo. extra de constit. vt animarum. libro. vj. Potest igitur retinere expensas quas fecit tempore bonæ fidei circa rem: & fructus perceptos. extra de in integr. restitut. requisiuit. Et si bona H fide durante res periit: non tenetur secundum Raymun. & Hostien. quia non erat in mora. Nec similiter si alienauit: quia non desiit possidere dolo. Nec tenetur reddere pretium quod inde habuit: quia pretium rei furtiuæ non est furtiuum. ff. de furtis. l. qui vas. §. fina. Quod intelligo non solum si illud di-

I straxit sed etiam si extat. quia actio remanet vero domino contra secundum emptorem. Si tamen stante re illam agnoscit furtiuam: tenetur illam reddere cum fructibus extantibus nec potest à domino petere pretium. C. de furtis. l. inciuile. sed agit contra venditorem. Si autem secundum: adhuc distinguitur. quia aut hoc fecit ad vtilitatem suam: aut domini. Si primum tenetur restituere rem & omnes fructus
K extantes & consumptos etiam si solum probabiliter credebat. Nec liberatur alienando aut si res pereat quia commisit furtum rem alienam inuito domino contractando. ff. de furtis. l. j. Et tenetur restituere eam in ea bonitate in qua emit. Imò & in ea in qua fuit tempore intermedio: si qua fuit maior. Concor. Ray. & Hostien. Et idem intelligitur de secundo & tertio emptore tali: nec potest petere pretium. l. in-
L ciuile. Si autem ad vtilitatem domini vtiliter gerẽs negotium eius potest repetere quicquid illi abest pro illa re siue pretium siue expensas: & tenetur reddere quicquid sibi pro ea re adest. secundum Ray. & hoc si vtiliter negotium gessit: quia pretium. s. est modicũ: & dominus aliâs non erat habiturus.

Elice conclusiones.

¶ Prima. Qui bona fide ignorãter emit rem furtiuam tenetur solum de re & fructibus extantibus: nisi ignorantia
M esset crassa.

¶ Secunda. Talis potest repetere expensas factas in bona fide: nõ autẽ pretium quod dedit: sed agit cõtra venditorem.

¶ Tertia. Qui emit ignorantia crassa: tenetur in omnibus eo modo quo malę fidei possessor.

¶ Quarta. Qui emit scienter ad suam vtilitatem. i. animo habendi pro se rem vel pretium tenetur de re & de fructibus extantibus & de consumptis & de omni melioratione rei: etiam si res periit vel sit alienata. N

¶ Quinta. Qui autem ad vtilitatẽ domini gerendo vtiliter negotiũ eius potest repetere pretium: & omnes expensas: & tenetur reddere omnes fructus.

¶ Sexta. Licet in tali foro conscientiæ credatur tamẽ in foro contẽtioso secus. Vnde oportet ipsum protestari quod hac de causa emat argumẽtũ. C. de fur. l. i. O

¶ Septima. Probabiliter credo quòd taliter emens, paratus reddere vero domino si comparuerit: credens tamen quòd non comparebit: & consequenter sperans pro se rem se habiturum: non peccat quia verosimiliter potest de veri domini voluntate præsumere.

Casus. xix.

QVAERITVR. XIX. Vtrum liceat emere ab vsurariis manifestis pignora perdita? Ad hoc respondet Archie. quòd vna opinio quæ est Alex. de Ales. & Bonauen. & Scoti. iiij. dist. xv. est quòd in vsura non transferatur dominium secundum quam non possunt emi vel in solutionem accipi: sicut nec rapta. Sed alia est dicẽs quòd transfertur: sed remanet repetitio quæ est. S. Tho. & Gof. & Ber. & glo. xiiij. q. iiij. si quis. secundum quã possunt emi vel in solutionem accipi. Et ista inquit est communior & mihi magis placet. Nam ista emptio nõ est contra aliquã legem sicut emptio rei raptæ. cum tamen lex prohibeat emere raptum. C. de furt. lege. inciuile. & consequenter intelligitur esse cõcessa. Argumẽtum. xiiij. q. ij. ebron. Non est etiam contra legẽ naturæ ex hoc quòd fœnerator efficiatur impotẽtior ad restituendum:

dum: quia pro re accipit pretium: aut quia fiat iniuria domino pignoris quia scienti & consentienti non fit iniuria nec dolus extra de regu.iur.lib.vj. Ergo licet. Item domini & communitates volunt talia pacta esse rata. quia alias nullus vellet fenerari publice: quod multum obesset ciuitatibus licet non impediant vel statuant quin fiat repetitio: quia tenerentur insolidum: & statuentes ac obseruantes essent excommunicati. extra de vsuris. ex graui. in Clement. Ergo idem & præcipue quia inquit nullus doctor à me lectus hoc dicit expresse. ¶ Sed contra. quia secundum Ambro. vsura est rapina. xiiij. q. iiij. si quis. Raptum autem emi non potest. solu. est rapina, id est, quid illicite acquisitum. Intellige autem nisi res sit furata: aut sit sacra: quæ scilicet pignorari nequit: ante factum tamen prohibendum est: quia materia est dubia. hæc omnia ille. Cum eodem videtur sentire magister Petrus bergo. qui vio. S. Tho. ij. ij. q. lxxviij. artic. iij. & iij. quodlib. q. vij. art. ij. & iiij. dist. xv. q. ij. arti. iiij. q. v. dicit: quòd non transfertur dominium in lucro vsurario. & intelligo si habet vsum à proprietate distinctum sed secus in pignore perdito ratione pœnæ positæ in contractu. ¶ Vnde elice istam conclusionem: quòd omnibus est dissuadenda ista emptio ratione dubietatis: sed tamẽ nolẽti desistere non est negãda absolutio, nec aliquis post factum cogendus est restituere.

Casus.xx.

QVAERITVR VIGESIMO. Vtrum emẽs blada vel alios fructus tempore eorum vt postea carius vendat peccat? Ad hoc respondetur secundum Archie. & Ray. & Guil. quòd hoc lucrum E ex se est turp. xxiiij. q. iiij. Quicunque ideo oportet quòd honestetur aliquo bono fine. Si ergo quis hoc facit ad bonum communitatis vt Ioseph. sic est meritorium, secundum Ray. Si vero facit ad prouisionem suam non vt vendat, & tamen postea vendit est licitum secundum Guil. & Ray. & Innoc. & à fortiori si facit vt inde eleemosynam faciat, dummodo communitas per caristiam non lędatur, vt dicit Archie. Si F vero vt negotiando lucretur vitã suam & suorum: licet secundum Guil. maxime si aliud negotiationis genus facere nescit & non habet vnde sustentetur: dummodo non intendat caristiam. Si vero facit ex auaritia: vt alii cõpellantur ab eo emere & ipse vendat suo modo: aut si intẽdat caristiam: est mortale secundũ Guil. & tenetur restituere pauperibus secundum Ray. & xiiij. q. v. qui habetis. quod secũdum Guil. est verum G de honestate: sed non de præcepto. Cõcordat prædictis. S. Tho. q. ij. ij. dicit ꝙ secundum Philosophũ. j. Pol. lucrũ mercatoris de se est turpe. quia ordinatur ad seruiendum cupiditati: ideo oportet quòd honesto fine honestetur. qui est pro seruitio sui vel eleemosyna ad pauperes: vel opulentia communitatis. Et subdit quòd bonus mercator omnes istos fines debet intendere.

Elice igitur conclusiones. H

Casus.xxj.

QVAERITVR VIGESIMO primo. Vtrum liceat mercari? Ad hoc respondeo secundum Pisanum tit. emptio. & Petrum de Anchara. in cap. j. de vsuris. lib. vj. & Archi. iij. parte titu. vij. & sanctum Thomam. ij. ij. q. lxxvij. & dico

I ꝙ cum duplex ſit commutatio. Vna .ſ. eei ad rem vel rei ad pecuniam ordinata ad neceſsitatẽ vitæ. Et alia pecuniæ ad pecuniam: vel rei ad pecuniam ordinata ad lucrũ. Prima pertinet ad œconomos & politicos qui habent prouidere domui vel ciuitati. Secunda vero ad mercatores. vt patet. j. Po. Mercator igitur eſt qui emit aut vẽdit vt inde lucretur. Quęrere igitur vtrũ liceat mercari eſt quęrere vtrum liceat emere vt
R vendatur carius. Et dico ꝙ clericis hoc non licet: ſecũdũ .ſ. Tho. & di. lxxxviij. Fornicarii. Laicis autem licet eo modo quod dicetur in concluſionibus.

¶ Sed contra. quia Chry. ſuper Matth. dicit ꝙ null⁹ debet eſſe mercator quia nullus mercator põt deo placere diſt. lxxxviij. eiiciens. Vnde Pſal. Quoniã non cognoui negotiationẽ. Sol. dicit .ſ. Tho. ꝙ iſta intelliguntur de his qui ibi ponunt finem. Licitũ igitur eſt in ali-
L quibus caſibus mercari.

¶ Concluſio. Prima. Licet car⁹us rem vendere quá ſit empta ſecundũ Archi. quando emitur in magna quãtitate. & vẽditur ad mutuũ. quia tales laborant diſcurrendo: exigendo reuidendo: ſcribendo &c. Et dignus eſt operarius mercede ſua. xij. quæſtio. ij. Quicunque & Luc. x.

¶ Secunda. Et ſecundo ſecundum Petrum de Anch. & ſan. Tho. ſi res mute-
M tur in ſe. vt equus factus formoſior. Et tertio ſecundum eoſdem ſi mutetur pretium ratione temporis. Et quarto ſecundum eoſdem: ſi mutetur pretium ratione loci. Et quinto ſecundum ſan. Thom. ratione periculi & laboris in transferendo vel faciendo fieri aliquid ſed hoc reducitur ad prædicta.

¶ Tertia. Non apparet clare ſecundũ Archiep. ꝙ ſit iuſtum vt aliquis emat N
rem intentione ſtatim reuendendi rem minutatam in eodem loco & tempore. Imo dicit Nider. vij. præcepto. c. vlt. ꝙ talis eſſet à republica exterminandus: quia nocet vtriſque eorum qui vellent œconomice commutare. Et vt mihi videtur iſta ſunt vera de emẽte tali intẽtione: ſecus ſi quis emat vt rẽ alias reuendat tanquã retaliator: & ſtatim oc-
currit ſibi ad vendendũ. Iſte enim iam O
fecit partẽ ſui laboris ratione cuius dictum eſt ꝙ licet ei lucrari.

¶ Quarta. Talis qui nõ emit vt ſtatim vendat. & tamen ſtatim vendit: poteſt vendere & emere: iuſto pretio: & tamẽ lucrari: quia iuſtum pretium non conſiſtit in indiuiſibili.

¶ Quinta. Omnia prędicta intelliguntur concurrentibus conditionibus requiſitis ad illas commutationes eſſe licitas: que ſcilicet ſunt vt vtraq; pars ſit libera: non coacta: & quod res ſit vẽdibilis & ꝙ ſint ſine fraude in ſubſtantia vel quantitate vel qualitate rei: & quod cõmutantes habitualiter velint nulli iniuſte nocere: & ꝙ prætiũ rei ſit æquale & ꝙ finis ſit honeſtus quo ad mercatoriam commutationem.

Caſus .xxij. Q

QVAERITVR VIGESIMO ſecundo. Suppoſito quod vſura ſit peccatum: quare ſit peccatum: quare ſit peccatum. Ad quod reſpondeo quod ſicut doceret experiẽtis & dicit .ſ. Thõ. ij. ij. q. lxxviij. & iij. quæ libe. b. vij. ar. ij. Res ſunt in duplici differentia. Nam quædam ſunt quæ ſuo vſu proprio totaliter conſummuntur vt nihil eorum remaneat in ſeipſis vt panis & vinum: vel quo advtentem: vt

pe

A pecunia.Quædam vero non consummuntur totaliter: vt domus & equus.
¶Et imprimis quidem cuicunque conceditur rei vsus : conceditur etiam rei substantia ,& in illum transfertur dominium rei:non autem in aliis. Vnde est ridiculum dicere accommoda mihi panem istum donec eo vtar: non sic autem de æquo . Sicut igitur patet ex.s. Thom.ij.ij.vbi.s̃. vsura
B sumitur generaliter:& est pretiũ quod solu tur pro vsu rei.& specialiter vt est peccatum & sic vsura est prætiũ quod soluitur pro vsu rei quæ vsu proprio ex toto cõsumitur Et notanter dicitur pretium quia quod sumitur pro interesse damni emergentis:vel quod gratis offertur:non est vsura.quia nec prętiũ vsus.Et ad hoc deducit diffinitio Ray. cui concordat Inn.extre eodem.c.graui.scilicet.Vsura est lucrum ex mutuo pacto debitũ vel exactũ .Nota ex mu-
C tuo propriè eñ illud solũ dicitur mutuum quod non potest concedi alteri ad vsum sine translatione dominii qa secundum etymologiam vocabuli mutuum dicitur ex meo tuũ.quia.s. quod est meum fit tuum translato dominio. insti.qui.mo.re.contra.ob.§.Mutui. cũ aliis concor.Large tamen sumitur aliquando mutuum pro cõcesso.& sic aliquando licet inde lucrari : vt quando conceditur liber vel equus.Et ad idem
D redit diffinitio Godof.dicentis.Est omne lucrũ sorti accedens intentione pręcedente vel pacto.& intellige intentione principali.Est igitur vsura peccatũ non solum secundum philosophũ : sed etiam secundum scripturam vtriusque testamenti:ita quod asserens contrariũ pertinaciter est hæreticus :vt in cle.ex graui.Et ratio ex secundum.s.Tho.ij. ij.vbi s̃.quia in his quæ vsu cõsumuntur in quibus consistit vsura nõ potest E
seorsum concedi vsus à re.sed cuicunque conceditur vsus:conceditur substãtia rei per dominium.Igitur si quis vellet seorsum vendere & vinum & vsum vini aut vendit quod non est:aut idem venditur bis & simili modo iniustitiã committit.quia vult ibi pro mutuo fieri duas recompensationes.s.capitalis & vsus rei.Potest etiam dici ꝙ ratio hui⁹ F
est.quia venditur vsus rei alienæ.i.rei cuius dominium iam non est penes vẽdentem:& redit in idem cum priori ratione.Sed contra;videtur ꝙ nõ sit peccatum.quia dicitur Deu.xxiij.Nõ fœneraberis fratri tuo:sed alieno imo.promittitur in premium eiusdem.xxviij. Fœneraberis gentibus multi :& ipse à ne.&c.So.fœnerari alieno nõ fuit iudeis concessum quasi liceret:secundũ. G
s.Tho.sed permissum ad vitandũ maius malum:ne.s.acciperent vsuras a fratribus suis propter auaritiam cui erant dediti.Cum vero dicitur fœneraberis &c.sumit̃ fenerari pro mutuare.ꝙ est signum abundantiæ quæ iudæis promittebatur.Multũ alia argumenta habes.ij.ij.vbi.s̃.

Elice conclusiones.

¶ Prima.Vsura nunqua fuit licita : sed est contra legem naturalẽ mosaicam: H
euangelicã & canonicã & dicere oppositum est hæreticum.

¶ Secunda.Omne lucrũ accrescens ex mutuo interueniente pacto vel intẽtione principali est vsura.

¶ Tertia.Lucrũ accrescens mutuo ex beneuolentia gratis dãtis etiã si interuenit intentio secundario : non est vsura .

¶ Quarta.Lucrũ accrescens ex vsura principali argenti mutuati nõ monetati:non est vsura.nec similiter sit argen

K tum sit monetatã sed in signatum : ita
scilicet ꝙ idem numero sit restituen-
dum: quia tale argentum vsu non con-
sumitur.

¶ Quinta. Qui mutuauit pactovel prin
cipali intentione vt quis iret ad suam
apothecã est vsurarius & tenetur resti-
tuere nõ illi cui mutuauit secundũ Io.
de lig.& Io.cal.sed pauperibus tantum
quantum æstimaturille conc ursus ad
apothecauit.

¶ Sexta. Qui mutuat granum vetus vt
K recipiat nouũ princtpaliter intendens
illam meliorationem: est vsurarius: se-
cundum Rayn.Goffr.& Host.Secus si
facit nec suum pereat: & alteri faciat
gratiam.

¶ Septima. Dominus mutuans rustico,
vt colat suam possessionem: est vsura-
rius: si ratiõe mutui vult sibi de aliquo
responderi: non aliter secundũ Gre.de
Ari.& Lauren.de R odol.quia redimit
ius suum.

L ¶ Octaua. Qui mutuat vt sibi remutue
tur cessante pacto: non peccat secundũ
aliquos.

Casus.xxiij.

QVAERITVR VIGE-
simotertio. Vtrum vsurarius
teneatur restituere quicquid
acquirit ex lucro vsurario.

¶ Ad hoc respondet.s. Tho.ij.ij.q.lxx-
M vij.&.iij.quodli. q.vij.arg.ij.dicens in
his quorum vsus est consumptio : non
tenetur homo nisi de eo quod accepit:
quia fructus harum rerum nõ depen-
det ex eis sed industria humana: nisi do
minus illius rei fuerit dãnificatus. quia
tenetur & ei recompensare; si quid ami
sit de bonis suis. Item secundũ aliquos
quia si iste tenetur reddere lucrũ pecu
niæ vsurariæ: ille cui mutuauerat pos- N
set recipere lucrum ex sua pecunia: &
sic vsura esset peccat. Cũ sancto Tho.
est R ich.Pe.de pa & Io.an.& Io.cal.&
Ray.& Guil.& pisa. Alii tamen aliter
tenent. Si autẽ sit res quæ vsu non con-
sumitur: tenetur etiam de fructibus se-
cundum omnes: quia fructus sunt ipsi'
rei: & ipsa res est in dominio spoliati.
Sed contra videtur ꝙ totũ teneatur re
stituere etiam in illis. Primo. Nã si ra- O
dix sana & rami. Ro.xj. ergo eadẽ rõne
si radix infecta & rami. Si radix huius
lucri fuit infecta. quia vsura ergo & oẽ
acquisitum ex ea. Sol. Non est simile
de radice & pecunia illa: quia radix nõ
solum habet rationẽ materiæ vt pecu-
nia quæ est materia solũ: sed etiã ali-
qualiter causæ effectiuæ inquantum
ministrat nutrimentũ: secundũ.s.Tho.
Secundo. Nam in.c.cũ tu.extra de vsu.
possessiones emptæ ex pecunia vsura- P
ria mandãtur vendi: & pretia restitui.
Ergo eadẽ rõne & omne ex tali pecu-
nia acquisitũ Solu. Non mãdantur pos
sessiones restitui quia forte plus vale-
bant quã vsuræ extortæ: sed ipsa ptia:
quia scilicet possessiones erãt quidem
obligatæ spoliatis sed non erant suæ
sed vsurariorum. Tertio. Non habet
vsurarius maius ius in re empta ex pe
cunia vsuraria quam in ipsa pecunia
quã reddere tenetur. ergo tenetur red- Q
dere rem emptã. So. Imo plus iuris ha
bet in illa re empta quia debetur ei
propter pecuniã sicut propter causam
instrumẽtalẽ: sed propter suã industriã
sicut propter causam principalem.

¶ Cõclusio prima hec est. Qui per vsu
ra aliquid lucratus est : cuius vsus est
ipsa consumptio : non tenetur de fru-
ctibus.

¶ Secũda. Secus si sit res cuius vsus sit
di

distinctus a te.

¶Tertia. Tenetur tamẽ vsurarius spoliato de omni interesse damni emergẽtis quicquid sit de damno lucri cessantis.

Casus.viij.

QVAERITVR VIGEsimoquarto? Vtrum tabellio sciẽter conficiens instrumẽtum vsurarii contractus peccet mortaliter. Ad hoc autẽ secundũ Host. & Pet. & Pisa. & Archie.ij.parte titu.ix.respõdetur ꝙ sic: quia est periurus cũ iurauerit se tales contractus non recepturum & consequenter est infamis.xj.q.j.infamis.&.c.quicunque. Et nota ex.s.Tho. ij.ij.q.xcviij.ꝙ periurus iuramento assertio non est infamis ipso facto: sed solum postquã est conuictus & contra eum lata sententia: sed in permissorio est ipso iure infamis quando fuit solẽniter factum. Et tale videtur esse iuramentũ notarii. Vnde credo quod sit infamis quã primum est notorium: & cõsequenter non debet admitti ad testimonium vt in.d.c.quicunque. &.xxij.q.v.paruuli etiã si de hoc egerit penitẽtiam: extra de testibus testimonium. Nec vlla possunt tales instrumenta cõficere secundum Host. Item debet eis imponi grauis pœnitentia.exij.qu.v. Quicũque sciens periurauerit.lx. dies in pane & aqua ieiunet & septẽ annis pœniteat. Sed quis potest talẽ instituere vt conficiat instrumenta? Dico ꝙ nullus citra eum qui potuit eum instituere notariũ: quia non est nunc habilis ad illud officium quam ante suam infidelitatem. Sed nunquid tenetur restituere? Dico quod non tenetur de pecunia quam pro opere suo etiam illicito recepit licet videatur quod debeat pauperibus erogari.ar.xiiij.qõ.v. non sanè. Vtrum vero teneatur restituere vsuras. Gerar. distinguit: quia si instrumentum ponit contractum vsurarium sub forma liciti contractus: vt puta quia scitur esse pignoratio & tamen dicitur quod est venditio aut scit quod sunt centum & tamen dicitur ꝙ sunt.xc.ita ꝙ iustificatur contractus iniustus tenetur: quia efficaciter cooperatur. Et hoc nisi faceret in fauorẽ accipientis mutuum: puta quia indiget: & ille aliter non vult mutuare.

¶Tunc enim licet peccet mortaliter: tamen non tenetur.arg.xxxiij.qõ.v.de occidẽdis. Si autem instrumentũ facit mentionem: de vsura non tenetur: quia non cooperatur efficaciter: cum ille se possit in iudicio iuuare. Et hoc nisi loco vbi cõsuetudo iniqua aut iniustum statutum quod per talia instrumenta con gerentur debitores: quia tunc tenetur. Sed contra: quia multi sunt tales. Est autem inconueniens quod tot damnentur. So. Licet sit inconueniens: est tamẽ verum supposito quod tot male viuãt: & male moriantur.

Elice conclusiones.

¶Prima. Ominis talis scienter sit conficiens est periurus: & peccat mortaliter.

¶Secunda. Ominis etiam talis est infamis: si sit conuictus aut etiam notorius & suum testimonium est inualidum e- post pœnitentiam & grauiter est puniendus.s.&c.

¶Tertia. Talis non potest instrumenta conficere: nec restitui: nisi per eum, qui possit eum creare vel superiorem.

¶Quarta. Non tenetur restituere quod pro suo opere accepit: licet videatur ꝙ sit dandum pauperibus.

¶Quinta. Tenetur autem de vsuris, si

I vſurarium contractum iuſtificat: niſi
faciat in fauorem ſpoliati.

¶ Sexta. Non tenetur vero ſi vſurariũ
contractum ponit ſub propria forma
niſi vbi per eius inſtrumẽtum non poſ-
ſet ſe iuuare ratione conſuetudinis vel
ſtatuti.

¶ Septima. Non eſt mirum quod multi
damnentur quia multi non cauent à
peccatis.

K
Caſus. xxv.

QVAERITVR. XXV.
Vtrum committat vſurã
creditor, qui adueniente
termino ſolutionis non
vult prorogare terminũ:
niſi data pecunia? Ad hoc reſpondetur
ſecũdum Archie.ij.par.ti.j. quod ſi hoc
agit ſolum ratione temporis: non pro
euitãdo damno: vſura eſt extra de vſu.
conſuluit. Si autem hoc facit pro euitã
L do damno emergente.ſ. ne oporteat eũ
accipere ſub vſura: aut aliquid diſtra-
here vili pretio non eſt vſura ſecundũ
eundem: quia ſecundum Ray. non de-
bet grauari ex ſeruitio impenſo. Et ad
dit Petrus de ancha. ſuper cle. ex graui.
de ſepul. quod idem eſt de damno lucri
ceſſantis: ſi pecuniam intendebat exer-
cere: ſecus ſi ſeruaturus erat in arca cui
videtur concordare S.Tho.ij.ij.q.lxij.
dum tamen non exigatur totum lucrũ
M quod erat futurum: ſed tantum quantũ
valet illud lucrũ ſub dubio in quo eſt.

Elice concluſiones.

¶ Prima. Non eſt vſura prolongare ter
minum exacta pecunia ad euitandum
damnum emergens vel etiam lucrum
ceſſans quãdo ſuam pecuniam quis in
tendit exercere licet debeat computa-
ri periculum lucri.

¶ Secunda. Eſt autem vſura ſi fiat ratio
ne dilationis ſolum aut ſi pecuniam no N
lebat quis exercere.

Caſus. xxvj.

QVAERITVR XXI.
Vtrum ſit vſura in hoc
contractu Petrus de fur-
no mutuat Henrico de
puteo ad inſtantiam eius
cc. aureos. quibus emere volebat mer-
ces aut poſſeſsiones: hoc pacto quod
Henricus reddat ei capitale & lucrum O
quod vero ſimiliter erat facturus. Ad
hoc autem reſpondet Archie.ij.ti.j.c.j.
& Piſa. titu. vſura primo Ray. Anto. de
But. Hoſt. Inno. Ioã. An. Io. de lig. Lau-
ren. de Rodol. & s.Tho.ij.ij. q. lxxviij.
& omnes concedunt quod licet Petro
accipere intereſſe damni emergentis
præcipue. s.Tho. quia hoc non eſt ven-
dere vſum pecuniæ: ſed vitare damnũ.
Idem Ant. de But. in c. ſalubriter. extra
de vſu. & Ray. Hoſt. & Inno. Sed quan- P
tum ad intereſſe lucri ceſſantis eſt ma-
gnum dubium quibuſdam. Nam Inno.
extra de vſu. in c. fi. dicit quod eſt vſu-
ra, nec ſciret hoc excuſare. Et idem di-
Ioan. An. & Io. cal. Ratio. iſtorum eſt:
quia pararetur via ad fœnus. Sed Hoſ.
in eo. c. ſalubriter. tenet oppoſitum: &
idem Io. de lig. & do. Anto. de But. Ra-
tio iſtorũ eſt: quia ceſſante omni frau-
de, videtur ille Martinus teneri Petro
pro lucro, quod veroſimiliter erat fa- Q
cturus. Sed Laur. de Rodol. dicit quod
ante factum omnibus prohibendum
eſt; ſed poſt in foro conſcientiæ ſi non
fuit fraus: nec accepit quis totum lu-
crum: ſed deducit periculum: non eſt
cogendis talis reſtituere. Ego vero dico
quod contractus eſt licitus nec paratur
via ad fœnus: niſi volentibus fœnerari
quibus etiam non paratur via ad fœ-
nus:

nus:ſed pallium ad palliandum fœnora. Sed non oportet hac de cauſa tacere veritatem. Et hanc viam ſequũtur tres prædicti Piſanus Rayn.& Guil.& Archie. qui licet dicat hoc non debere fieri tamen in prædicto loco in. §. xxvj. vbi agit de domo &c. dicit hoc eſſe licitum s. Tho. autem videtur eſſe contrarius: ſed loquitur quando lucrum non eſt certum. Si quis tamen ſic facit extra caſum neceſsitatis precibus amici, ſecundum Archi. eſt vſurarius quia conuincitur quod potius vellet mutuare, quàm exponere pecuniam in mercantiis. Sed hoc intellige in foro contentioſo: quia in foro conſcientię ſtatur intentioni, quam ſe dicit habuiſſe.

Elice concluſiones.

¶Prima. Caſus non eſt dubius in damno emergente.

¶Secunda. ſimiliter nõ eſt dubium poſt factum quod non eſt quis agendus inuitus reſtituere etiam ſi quid acceperit pro lucro ceſſante quia plures & melioribus fundamentis hoc concedunt.

¶Tertia. Ante factum autem caſus eſt aliquibus dubius in lucro ceſſante: & ſecurius eſt tenere quod non licet: ſed oppoſitum eſt verius.

¶Quarta. Qui ſic facit extra neceſsitatem. præſumitur vſurarius: & qui hoc facit libenter. i. quia quantum eſt de ſe & pro ſua vtilitate manuali hoc quàm illud eſt vere vſurarius.

Caſus. xxvij.

QVAERITVR XXVII. Vtrum ſit vſura debitore exiſtente in mora recipere intereſſe. Ad hoc dico quod ſi intereſſe damni emergentis applicatur nõ tibi ſed tertio, vt quia debitor nõ ſoluit tibi: oportet te ſoluere vſuras alteri: ſic licet ſecundum omnes doctores extra de vſuris in cap. primo. Similiter ſi applicatur tibi puta: quia oportet te vendere rem viliori pretio: etiam licet ſecundum gloſſ. in cap. primo. Conquæſtus. & notat. Innocen. in cap. nauigãti. Imò etiam licet in lucro ceſſante: ſecundum Archie. Quod etiam probari poteſt ex ſupra allegatis. Vt verbi gratia. Vendidi tibi predium: & non ſoluis in termino & tamen fructus facis tuos poſſum elapſo termino exigere vſuram pro fructibus non vt vſuram: ſed vt intereſſe: argumentum. xiiij. quæſtione. iiij. quoniam. Et eſt expreſsè textus. C. de vſuris. l. vſuras. Et ſi daretur mihi ipſa poſſeſsio in pignus: licitè perciperem fructus cum aliâs eſſet vſura. Vtrum verò ante ipſum ſolutionis terminum poſſim accipere fructus? ſol. Petrus de Ancha. & Bar. dicunt quod ſic dum modo quando emptor ſoluit tantum detur ſibi de poſſeſsione pro rata: quantum ſolui de pretio: quia non videtur æquum quod iſte fructus & pecunias habeat. Sed theologi vt dicit Archiepiſcopus, non approbant hoc, quia videntur illi fructus haberi ratione dilationis temporis: quod ſapit vſuram extra de vſu. in ciuitate. Poteſt tamen inquit, fieri pactum in pœnam & non in fraudẽ quod ſi infra certum terminum non ſoluerit fructus amittat. Ego dicerem quod vẽditor poteſt percipere fructus, quando poſſeſsio eſt ſua: & non aliâs ante moram. i. ante terminũ ſolutionis niſi forte vendidiſſet principaliter ad ſeruiendum amico, quod non eſt in caſu. Igitur ſi venditio fiat nũc abſolute, & nũc detur mihi medietas pretii ſic percipio fructus reliquæ medietatis percipio fructus rei non meæ: & ſic intellige

I theologos. Si vero fiat venditio conditionata id est vt statuatur quidem pretium quo ego spondeo predium me vẽditurum, quando exhibebis pecuniam: sed non intelligatur facta actualis venditio nisi actu exhibeas pecuniam & interim predium stat periculo meo: sic quod si raperetur à flumine vel deterioraretur damnum esset meum. Sic verum est dictũ Bar. & legistarum. Aliud enim est vendere nunc atque aliud nũc
K spondere, & obligare me venditurum tali pretio intra annum, quia in primo casu apud me non stat dominium, sicut in secundo.

Elice conclusiones.

¶ Prima. Quando debitor est in mora: licet accipere interesse damni emergentis: cuicunq; applicetur interesse.

¶ Secunda. Idem etiam est de interesse lucri cessantis.

L ¶ Tertia. Si predium absolutè vendatur non licet ante terminum solutionis percipere fructus pro rata pretii non soluti.

¶ Quarta. Si autem vendatur conditionatè: siue fiat sponsio de venditione fiẽda in posterum pro rata pecuniæ numerandæ: secus est.

¶ Quinta. Post terminum autem solutionis, licet mihi accipere interesse pro fructibus, vel ipsos fructus si mihi dictum prędium pignori detur: quod in
M tellige si patior interesse, saltem lucri cessantis.

Casus. xxiij.

QVAERITVR XXVIII de iustitia huius contractus. Petrus de furno mutuat Henrico de puteo aureos c. accipiens in pignus domum valentem cap. & x. paciscendo quod si intra annum non soluat Henricus cedat debitum in commissum: & illa pigneratio venditio fiat. Ad hoc dicitur secundum Archie. quod iste casus includit illum cui pœna posita est in contractu. Ideo aduerte quod si pœna ponatur à iudice ad coercendam contumaciam debitoris licite creditor illã potest exigere. ar. xxiij. dist. quanquam. ff. de iudi. quæ autoritate. Idem sentit Rayn. & Host. & Innoc. in cap. suam. extra de pœ. Similiter si apponatur de consensu partium: vt saltem metu pœnæ soluat argumentum. extra de arbi. dilecti. Et concordat Hostien. & Guil. & Inno. vbi supra: excipitur autem quando à principio fuit intentio corrupta: quia putabat: quod nõ posset soluere. In foro etiam contentioso sunt multæ præsumptiones contra tales: de quibus ego, qui in conscientia loquor, nõ curo. Est autem etiam idem de pœna legali etiam si sit lex municipalis sicut alicubi statutum est, quod tutor teneatur pupillo ad. v. pro centum si non exponat eius pecuniam in possessiones. Tutor etiam si nihil lucretur tenetur secundum Archiepi. ad hanc pœnam, quia nomine suo pecunia vsus est ad quæstionẽ igitur distinguo. Si enim Petrus non computauit vsumfructum in sortem contractus non tenet & elapso termino tenetur de domo & de vsu fructu: quia contractus non tenuit sed fuit vsurarius, & radice vitiato &c. j. q. j. vulnerato. Secus autem sit si computauit: quia pœna est cõuentionalis. Hęc omnia Archie.

Elice conclusiones.

¶ Prima. Licitum est (communiter & regulariter) pœnam exigere positam à iudice sine fraude & similiter conuentionatam & legalem: etiam municipalem.

¶Secūda. Qui mutuat super domo vel alio pignore, & fructus cōputat in sortem non peccat.

¶Tertia. Et si sic computando fiat pactum, quod intra annum si non redimatur debitum cadat in commissum: sic quod impigneratio iam sit venditio licitè tenebit pignus creditor etiā si plus valeret.

¶Quarta. Si verò nō computat dicto modo tenetur restituere pignus & fructus: quia contractus non tenuit.

¶Quinta. Poterit tamen elapso termino, si damnificatur ex carentia suæ pecuniæ: petere suum interesse. Hæc omnia ille.

¶Sexta. Non videtur honestum in omni euentu expetere pœnam: imò nec licitum quando debitor sine sua culpa factus est impotens ad soluendum. Pisanus. Et intellige in foro conscientiæ quicquid sit secundum leges.

Casus. xxix.

QVAERITVR. XXIX. Vtrum sine vsura posit gener pro dote in posterum numeranda recipere ad. vj. pro centum? Ad hoc respondet Archie. secunda parte. ti. j. cap. vij. & Ioā. de Ligna. & Paulus & Lauren. de Rodol. & Anto. de But. & multi alii. Pro quo nota quod decretalis in c. salubriter. extra de vsu. & lex. ff. de doli except. l. pater dicit quod gener sustinens onera matrimonii: puta quia nutrit vxorem: non tenetur computare fructus possessionis obligatę. Nam propter onera fructus dotis sunt mariti. C. de iure dot. pro oneribus. Sed an liceat etiam aliquid recipere ex pecunia promissa. Ioannes Andr. in dicto capitulo dicit quod non. Tum quia papa de hoc consultus respondit solum de possessione. Tum quia pecunia de se non fructificat. Cùm eo sentit Ioan. de Ligna. sed Paulus de Leazar. tenet quod licet quia æquè iste vt ille sustinet onus. Et papa idem respondisset si fuisset interrogatus de pecunia. Dicit etiam quod pecunia fructificat hominis industria: sicut & terra. Vel dic quod licet pecunia nō fructificet: tamen vxor manducat, & vestiť: & hoc pater tenetur sublenare. Vnde hoc non petitur vt fructus pecuniæ sed vt interesse. Cum isto videtur esse Ioan. Calde. & Petrus de Anchar. Veritas autem est quam tenet Archiepis. & Laurent. de Rodol. & Anto. de Butr. & Guil. secundum quos dicitur: quod si socer est in mora id est, post terminum statutum soluendæ dotis: tunc licet eo modo quo dicetur in conclusionibus. Si autem non est in mora id est ante dictum terminum: non licet. Verumtamen videtur mihi (licet aliis videatur aliter) quod hoc intelligitur quando à principio non fuit conuentio, quod ante talem terminum aliquid recompensaretur pro oneribus. secus vbi interuenisset pactum: quia sicut paciscimur de dote licite ita & de hac solutione: cùm hoc scit pacisci de pretio expensarum, & non de fructu pecuniæ. Si vero non fiat pactum: præsumitur gener suscepisse in se onus expensarum vsque ad terminum solutionis. Vnde si quid peteret: retorqueretur in vsumfructum pecuniarum. Notandum tamen est quod mulier relicta secundum Innocentium, & Hostiensis. non potest percipere fructus possessionis impignoratæ, pro dote reddenda: quia non habet causam (qua cessante, cessare debet dispositio Barto. extrauag. ad repri.) quā habebat maritus

I tus viuus. Et intellige quando ipsa de hoc est contenta. Secus autem secundũ Archie. quando illi quorum interest, nõ possunt aut non volunt soluere.

Elice conclusiones.

¶ Prima. Licitum est genero pro oneribus matrimonii percipere fructus possessionis impignorata pro dotæ solum, postquàm socer est in mora. Et sic intelligitur ca. salubriter. Et intellige deductis pactis à principio.

K ¶ Secunda. Idem est etiam iudicium de recipienda pecunia ad. vj. vel. v. pro cẽtum saltem quando gener pecuniam dotis erat expositurus.

¶ Tertia. Ante terminum verò non licite percipiuntur illi fructus aut illa pecunia. Et intellige tanquàm pretiũ vsus pecuniȩ totalis: quia secus est si percipiantur ex iure pacti super oneribus factis à principio.

L ¶ Quarta. Filii mariti eo tempore quo non tenentur restituere dotem, sed alere relictam: non habent dictum priuilegium secundùm Io. Andræam: & Io. de Ligna. Post Hostien. quia statim possunt reddere possessionem mulieri: & consequenter seipsos exonerare.

¶ Quinta. Ipsa etiam mulier tenetur tales fructus cõputare in sortẽ: secũdum Hostien. & Inn. nisi quando dotẽ habere non potest. Sit ergo cauta vt possessionẽ nõ accipiat pignoratã: sed faciat

M distrahi, vel accipiat in solutum.

¶ Sexta. Ista onera debent esse certa: sic ꝙ si sunt vt decem, & fructus vt duodecim tenetur gener de duobus: quia alias est contra equitatem.

Casus. xxx.

QVAERITVR TRIGESIMO Vtrum vsura sit vti pignore obligato. Ad hoc respondet S. Tho. ij. ij. q. lxxviij. & archiepi. ij. parti. j. ca. vij. & Pisanus & multi alii. Ideo aduerte, vt dictum est, ꝙ quædam res vsu ipso consumuntur & quædam non. Et ista distinctio colligitur ist. de vsufru. per totum: & ibi vestimenta ponuntur in primo genere: licet oppositũ habeatur. ff. eodem. sed si quid. Et quomodo sit de concordantia gl. in insti. tamẽ vestimẽta sunt in secũdo genere: quia eis vtimur salua substantia: excepto si sint æstimata: quia tunc tenent vicem pecuniæ. Igitur secundum prædictos: si res sit cuius vsus mensuratur pecunia seorsum à re, si ille vsus non computetur in sortem in iustitia. Et si hoc fit de voluntate domini, est vsura: cũ ibi sit mutuum: alias est furtum. ff. de fur. l. pignore. Et hoc nisi pignus sit tuum, & iniuste detentũ, vt patet de possessione ecclesiæ. extra de vsuris. c. j. Est autem eadem ratio de possessione laici secundũ Io. Andrȩæ Host. & Ioan. de Ligna. Secus autem si res vsu suo consumitur. Et si quæras quid sit circa hoc faciendum. Dico quòd subuenias si potes sine lucro: & cum securitate: si vero non potes eme cum pacto de retrouendendo: quia licitum est secundùm Ray. & Pisa. & Host. & Inno. in. c. ad nostram. & secundum multos doctores, vt notat Ant. de But. extra de vsuris in. c. cùm dioces. Et hoc si fuit sine fraude: quæ præsumitur si pretium sit notabiliter modicum: aut si fiat cõditio ꝙ aliquid plus reddatur: aut si emptor consueuit fœnerari extra de pigno. illo vos. ¶ Sed cõtra videtur ꝙ liceat. Nam sic mutuando fit quod vult charitas. sol. Verum est quidem mutuando: sed non depredando vltra sortem. Secundò, quia ille voluntariè dat quod suum est scilicet fructus. sol. Dat voluntarie eo modo, quo quis

volunta

voluntariè proiicit merces in mare ne submergatur. Iste enim vult dare: quia alias tu non dares. Tertiò. Nam ibi est æquitas iustitiæ: quia vnus pignore vtitur, vt alius pecunia. so. Imò non est æquitas, sed iniquitas: quia vsus pignoris aliquid valet seorsum à pignore: nõ autem vsus pecuniæ.

Elice igitur conclusiones.

¶Prima. Vestimenta, iocalia, & omne quod vsu suo non cõsumitur in totum habent vsum distinctum à re: & consequenter pro vsu talium aliquid licite percipitur.

¶Secunda. Quæ suo vsu penitus consumuntur non habent vsum distinctũ à re: nec pro vsu eorum licet aliquid accipere.

¶Tertia. Qui vtitur pignore, cuius vsus est consumptio, non tenetur aliquẽ fructum computare in sortem.

¶Quarta. Secus si pignus vsu non consumitur alias est vsura, vel furtum.

¶Quinta. Excipitur quando pignus est tuum: & vt videtur si non est tuum: sed tamen creditor iniuste tenet aliquid tuum quod habere non potest.

¶Sexta. Contractus emptionis cum pacto de retrouendendo est licitus si recta intentione fiat vt scilicet vere emptor habeat intentionem emendi: & fructus omnes facit suos. de hoc tamen infra diffusius.

¶Septima. Si autem ibi sit fraus quia scilicet est pignoratio: quã muis instrumenta sonent ꝙ sit venditio: secus est.

Casus. xxxi.

QVAERITVR XXXI. Vtrum emens prędium cum pacto retrouendendi illud: si summa exhibita intra certum tempus restituatur: possit instante tali tempore percipere fructus ex tali re empta. Videtur enim quòd nõ. Primò, quia Leui. xxv. dicitur quòd tales fructus in tali casu sunt computandi in sortem. Ait enim ibi dominus. Si attenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam & voluerit proximus eius poterit redimere. Et inde computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit: & quod residuum est reddet emptori. Secundò, quia in tali contractu venditionis non transfertur dominium in emptorem. ergo fructus percipit rei non suæ, & cõsequenter tenetur restituere. Patet autem antecedens. Primò: quia talis venditor non habet liberam voluntatẽ vendendi. Secundò, quia nulla venditio facta sub conditione est vera venditio, secundùm iura. vt dicitur, & consequenter prædicta venditio deficit à ratione veræ venditionis. Tertiò, principaliter quia, vt quidam referunt secũdũ Host. & Io. Andr. in. c. ad nostrã. extra de emptio. & vend. talis contractus est inuentus ab vsurariis ad palliandum vsuras, ideo cauendus est. Quartò, quia super isto contractu variè sentiunt doctores, & docti viri: ergo est dubius: & consequenter cauendus: & via tutior eligenda iuxta notata per doctores in. c. in ciuitate. extra de vsuris. Est etiam ad hoc tex. extra despon. in. c. iuuenis. Sed contra quia multi viri doctissimi, & sancti consuluerunt in oppositum: & quotidie consulunt: eo quòd hoc fiat in fauorem venditoris, & nõ emptoris. Respõdeo. Pro intellectu dicendo sciendum est. Primò, quòd aliud est loqui de aliqua re secundùm forum contentiosum in quo solum ex exterioribus iudicatur secundùm probata, & allegata. Aliud loqui secundùm forũ conscientiæ in quo iudicatur secundùm ea quæ pœnitens fate

I fatetur, cui pro se, & contra se credendum est. Multa ergo sunt quæ in foro contentioso contractum istum redderent iniustum: vt puta, si taliter emens est assuetus vsuris, & huiusmodi. quo secundùm forum pœnitentię nihil ad rē pertinerent. Sciendum est secundo: ꝙ ea quæ ad hunc contractum allegabuntur infra: omnia sunt dicta ad propositum explicitè & formaliter non autem cauillosè tracta. Sciendum est Tertio
K quòd quatuor modis fit iste contractus vere, & vno apparente. Primò fit sic, Petrus de furno emit ab Henrico de puteo fundū. B. valoris florenorum mille pretio eodem ꝙ iustum est. & eidem Henrico spondet se reuenditurum intra certum tempus: puta. x. annos, vel quoties summa fuerit oblata. Interim autem ipse Petrus percipit fructus ex fundo, vel dat Henrico fundum prædictum ad affictū. secundùm rationē. vj.
L pro centum qui affictus iustus creditur, à me nunc supponitur. Secundò fit sic. Petrus emit cum prædicto pacto dimidium ipsius. B. pro indiuiso florenis quingentis: & dat Henrico ad affictū secundùm rationem prædictam. Tertiò, fit sic. Petrus cum prædicto pacto emit totum fundū. B. quingentis florenis: & dat Henrico ad affictum secundùm rationem prædictam. ita tamen ꝙ in tali affictu non cōsyderatur valor eius fun
M di sed quantitatis pretii: ita ꝙ quingenta, reddunt ei triginta. & non plura. Et est idem ac si emeret directum dominiū fundi valentis quingenta: non empto vtili quod tantundem valet. Quartò fit sic. Henricus egens pecunia vendit. lx. florenos auri Petro annui redditus super fundo. B. & omnibus bonis suis: & pretium competens constituitur, puta mille florenorum auri: ita tamē ꝙ si intrá certum tempus, vel quotiescunque N
reddatur summa prædicta liberetur Henricus à tali affictu. Quintò fit apparenter sic. Petrus accipit fundum. B. in pignus pro mille florenis: ita tamen ꝙ si intra certum tempus summa non reddatur: impignoratio fit venditio. Quia ergo multis modis variatur casus, iuxta singulos enucleandus est.

Casus. xxxij.

QVAERITVR IGITVR. O
xxxij. vtrum primo modo licitè fiat. Ad quod respondendo talem pono conclusionem. In foro conscientiæ cessante omni fraude, & corrupta intentione, ita quòd intentio emptoris sit verè, & realiter emēdi: & mallet emere absolutè, quā aliter. Dico ꝙ casus est licitus, & est opus pietatis, & emptor interim licitè percipit omnes fructus. Et hoc probo ratione sic. Nam talis emptor sine alicuius dāno iniusto P
seruit proximo. Nec valet dicere quòd damnificat venditorem: quia accipit fructus ex fundo. Fundum enim dico transiuisse in dominium emptoris per venditionem. Et si dicatur quòd ibi nō fit venditio. Dico quòd si absit fraus: est vera venditio: quia conditio de redimēdo non tollit venditionem: vt patet Leui. xxv. vbi dominus mandat quòd omnis terra populi sui vendatur sub redemptionis conditione. Quod inde etiā Q
patet: quia si rapiatur fluuio, aut submergatur terręmotu. aut effodiatur pro metallo, vel lapide aut quocunque non deterioretur: damnum ascribitur emptoris: siue culpa sit lata, siue leuis, siue nulla: quod non esset nisi res esset sua. Probo etiam autoritate. Nam hanc sententiam meam sic vt expressi intellectum explicite & formaliter tenuerunt

runt infrascripti doctores sacri ordinis minorum. vt testatur frater Bernardinus de busto ordinis eiusdem scilicet Ale.de Ales.iij.parte summæ,& Monaldus in summa.& sanct. Bernar. in suis tractatibus contractuum.& dictus frater Bernar.in quodam suo consilio, & frater angelus de Clauasio.in angelica.c.de vsuris. Eandem tenuerunt de ordine prædicatorum Ray. & Pisanus & Archie.& multi alii imò omnes.Eandem etiã tenuit Hug.vt refert Archie. in.c.plerique.xiiij.quæst.iij.& similiter Astens.Inno.Host.& dominus Ant. de But.in.c.conquestus.& communiter ibi omnes canonistæ:sicut theologi in.iiij. di.xv.& legistæ in.l.si fundum. &.l.si à te.C.de pactis inter emp.& vendi.Super dicto casu vltimatè scripsit dominus Bartho. Cepo. Veronens.qui de hoc fere vnum volumẽ confecit.& tandem in meam sententiam & conclusionem se resoluit.vt patet secundo casu suo columna prima Hanc etiam sententiam habes expresse & formaliter traditam secundùm iura ciuilia vt patet C.vbi suprà in vtraque lege prędicta. Similiter eandem habes secundùm canones vt patet in gloss.super.c. Cõquestus.extra de vsuris.Et super cap.ad nostram.extra de empto.& vendi.Nec obstat text.in.d.c.ad nostram.quia ibi reprobatur contractus ratione doli: non ratione pacti de retrouendendo,vt patet intuenti. Et sic patet conclusio.

Casus.xxxiij.

QVAERITVR XXXIII. Vtrum licitè fiat secundo modo.Ad quod dico, quòd est idem iudicium de primo,& secũdo modo:vt ex se patet.Si tamen in vtroque casu pretium non esset æquum, teneretur emptor augere pretium, non tamen rescinderetur contractus:nisi esset fraus vltra dimidium iusti pretii. Teneretur etiam secundùm aliquos restituere fructus perceptos pro rata diminutionis pretii:vt videtur prima frõte.sed tamen verius est quòd non: quia si contractus tenet res est sua,& consequenter fructus omnes. Vnde tenetur solum de residuo pretii:& de interesse si quod passus est venditor ratione illius residui.Sed quia in vtroque modo contractus fit mentio de emphiteusi, sciendum est quòd quidam dicunt, quòd licet pactum de retrouendendo solum non faciat præsumptionem vsuræ:facit tamen simul cum emphiteusi quia duo vincula magis ligant, quàm vnum tantum:in authen.de consanguine.& fratribus vteri.§.fin.C. de edicto diui Adri.l.fin.Sed circa hoc pono duas conclusiones.Prima.Licet tibi laico dare nouiter fundum tuum ad affictum ad vitam hominis: & ad.xx.&.xxx. annos.& in perpetuum. Hæc patent per Specu.titu.de locatione.& Pisa.titu.emphiteusis.& ex text.insti.de loca.& conduct.§.adeo.cum gloss.ff.si ager vectigal,vel emphiteut.leg.prima.Et ibi dicit Bald. & Ange. quòd proprie sola perpetua dicitur emphiteu. Secunda. Licet tibi dare huic à quo taliter emis alioqui esses de bono opere lapidandus idest de seruitio quòd ei exhibuisti taliter emendo. Hanc etiam tenet frater Bernardinus de Busto. Ad motum dicitur quòd duo vincula magis ligant:supposito quod ligent. Neutrum autem illorum ligat,seu facit esse vsuram verè in conscientia: siue faciant suspicionem siue non & quòd duo vincula sint fortiora vno nota.in.§.affinitatis.institu.de nuptiis.

Casus.

I *Casus.xxxiiij.*

QVAERITVR XXXIIII. Vtrum licite fiat tertio modo. Ad quod dico quòd in hoc est magna difficultas:& sublimitas. Sciendũ est igitur pro fundamento : quòd sicut medietas,vel alia pars alicuius fundi potest possideri per indiuisum : ita & per indiuisum potest
K emi:vt.s.ematur medietas.B.fundi indeterminatè.Et secundò,quòd hæc pars dupliciter emitur, aut venditur. Vno modo absolutè.i.sine respectu, & colligatione,vel hypothecatione residuę:sic quòd possessor alterius potest illa libere distrahere, & respectu eius est æquè liber, sicut respectu alicuius fundi, qui totus sit suus.Alio modo cum hypothecatione residuæ partis : sicut si ematur cum ista lege quòd residua non possit
L vendi sine licentia emptoris, vel cum alia obligatione:Et quãdo emitur primo modo vocetur pars absoluta:quando verò secundò vocetur pars colligata.Et tertio,sciendum est quòd pars dimidia.b.colligata,plus valet medietate eiusdem absoluta : quia secundum se valet tantum quantum illa : & vltra quàm valet colligatio illa : quia ipsa colligatio pecunia mensuratur : cum possit vendi,& emi. Eadem ratione ea-
M dem pars absolutè sumpta valet minus seipsa colligata. Ad casum igitur respondeo : quòd tripliciter emptor intendit emere. s.aut totum. B.aut partem absolutam,aut colligatam.

Pono tres conclusiones.

¶ Prima. Emere totum fundum minori pretio quàm valeat,si illa minoritas sit vltra dimidium iusti pretii, contractus est illicitus : & secundum iura rescindendus, vt dictum est. Si verò non sit vltra,est quidem licitus contractus,sed N iniustitia est in pretio, vt patet. Vnde tenetur emptor augere pretium.Nec si potest detur ad affictum secundum rationem dati pretii,& non valoris fundi, tollitur quin contractus sit illicitus vel pretium iniquum : quia posterius non variat prius.

¶ Secunda. Si autẽ is qui dicitur emere totum.B.non intendat emere totum.B. sed vnam eius partem absolutam per indiuisum : & eam det ad affictum se- O cundum proportionem totius.B.nulla est iniustitia,vt de se patet.

¶ Tertia.Si verò intẽdit emere partem colligatam:& locare pro rata totius affictus, quod est emere quasi directum dominium, sine vtili, aut plus soluit pro parte colligata, quàm valeat absoluta:aut non. Si secundum, est quidem licitus contractus emptionis & locationis : sed iniustitia est in pretio : quia P plus valet pars colligata, quàm absoluta.Et ista maioritas valoris est maior & minor, secundum varietatem legum municipalium, & consuetudinũ. Nam est maxima vbi non solum reliqua medietas distrahi non potest:sed etiam efficitur emptoris, si venditor non soluit affictum.Minor verò vbi per leges municipales cauetur,ne venditor non soluendo perdat de sua parte fundi plus quàm id quod debet soluere, & nõ sol- Q uit. Vbique verò quãta sit arbitrio boni viri.i.prudentis & timorati diiudicabitur. Si verò primum:nulla erit iniustitia:dummodo pretii maioritas tãta sit, quantus valor colligationis. Est autem necesse quòd talis emptor intendat emere totum,aut partem absolutam,aut colligatum:quia inter ista non est medium. Credo tamen quòd boni viri raro sic contractabant. Sed tamen ista

i ista scripsi: vt habeatur responsio ad malorum malitias, & argutas cauillationes.

Casus.xxxv.

QVAERITVR. XXXV. Vtrũ licitè fiat quarto modo, ad quod dico quòd istã quæstionem pertractat Innoc.in.c.in ciuitate. & multi post eum: puta Laur.Host.Ioan.Andr.& quidam Guil.& Alex.Lombardus.& Abbas Innoc.ergo distinguit. Aut enim talis annuus redditus iam est institutus super rebus mobilibus, vel immobilibus, aut non. Si primum, secundum eum, & omnes alios canonistas contractus est licitus, quia est vera venditio, cum ibi sit pretium, & merces.i.annuus redditus. C.de sacrosanc.eccle.l.iubemus. Si secundum, sic dicit Innoc.quod secundum aliquos est illicitus, quia ibi non videtur esse vera venditio cum merces non sit in rerum natura. Emptio autem & venditio sine re, quæ veneat, intelligi non potest. ff.de contrahen.emptio. l.nec emptio. Ideo consulit à talibus abstinendum.sed Ioan.And.dicit quòd contractus est illicitus:& vix videt quomodo sine fraude fieri posit. sed Guil. non glossator Raymundi, sed alius, & Abbas,& Alex.Lombar.dicunt contractum esse licitum.Inno.dicit iste Alex. quòd nullam videt causam dubitandi in hoc:quia cum habeamus tria.s.bona mobilia & bona immobilia: & ius in vtrisque:hoc tertium est quòd hic venditur.Vnde Innoc.in sua ratione assumit falsum.s.quòd ibi non sit res quæ veneat: quia est vtique.s.certus redditus, & ius exigendi illum. Et licet seu dato quòd non esset illud ius,& emptio non fiat sine re:fit tamẽ sine re existente, sed futura. vt cum emuntur fructus prouenturi ex agro: & partus ancillæ vel pecudis.ff.de contrahen.empt.l.nec empti.& iactus retis.l.si iactum. ff.eo. Mihi videtur quòd bene dicat iste Alexan.licet Archie.dicat quòd res non videtur clara. Non enim possum videre differentiam inter affictum & constitutum heri, & constitutum hodie. Si enim affictus constitutus: qui non potest etiam nunc licite alius institui, sicut tunc ille licite instituebatur. Si verò illicite fuit institutus, quasi res de se iniusta; licite emi non posset, quia non firmatur tractu temporis: quod ab initio iure non subsistit, extra de regu.iur. libro.vj. Ideo rem habeo claram si affictus fiat super re immobili, quia hoc hoc est vendere aliquam eius partem per indiuisum: Hoc igitur supposito nunquid licebit in hoc facere pactum de retrouendendo? ad hoc dico quòd sicut ex dictis patet. & ex Raymundo. si sic ematur pretium non est dubium quòd licet. Sed & de prædicto annuo redditu idem est secundum prædictum Guilielmum, imò vt ait omnia hæc videntur expressa. ff.de condictione adiecta.in.l.secunda.& in.l.vbi autem.& si redimatur non tenebitur emptor fructus computare in sortem. Sed contra. quia aliquid accederet sorti. ergo esset vsura. Solut. Hic nulla est sors, id est, mutuum, quia illæ pecuniæ, quantum erat ex parte emptoris, fuerunt venditori perpetuo, & irreuocabiliter traditæ. Est autem sors, id est, capitale, sed tali sorti aliquid potest accedere sine vsura, quia quando inuenitur: inde licitè aliquid percipitur.

I Casus.xxxvi.

QVAERITVR XXXVI. Vtrũ licite fiat quinto modo Ad quod dico quòd non est dubium quin omnes fructus inde ante terminum restitutionis recepti,sunt vsura vel furtum:quia nõ accipiuntur ex re propria.s.ex pignore.ff.de furtis.l.si pignore.sic igitur pa-
K tet quomodo sit licitus casus, & quomodo non. Ad primam ergo rationem principalem factam in oppositum dico dupliciter. Primo: quòd id quod de se licitum est, potest ex lege principis illicitum fieri. Vnde quædam ideo mala sunt,quia prohibita,vt edere carnes.vj. feria. Et sic iste contractus de se illicitus:potuit ex Dei determinatione taliter limitari quòd emptor non posset lucrari fructus: quia Deus vltra hoc
L quòd est dominus omnium, specialiter tamen dominium habuit illius terræ quam populo suo valida manu acquisiuit. Nec tamen nos modo tenemur illud statutum servare, quia vt patet ex doctrina theologorũ maxime. S.Tho. j.ij.q.ciij.cùm in lege veteri essent tria genera præceptorum. s.moralium seu naturalium:cerimonialium,& iudicialium:prima semper durant,sicut & natura, vt, Non furtum facies. Secunda verò vt immolare agnum:sunt prohi-
M bita post Christi passionem diuulgatam: quia protestaremur ea quæ sunt præterita, esse futura. Tertia verò seruari possunt,sed non tenemur,quia mutatus est status populi, ad quem ordinabantur: Secundo. Dico quod sicut habetur ibi,& in multis aliis locis: dominus constituit quod illa terra venderetur sub redemptionis conditione, & si non redimebatur anno l.redibat N
ad vẽditorem libera. Quanto ergo minus tempus restabat vsq; ad annum l. tanto vilius videbatur,& quanto maius tanto carius. Vnde possessio eadẽ vendita in anno primo valens l.aureos, in anno sequenti valebat.xlix,& in sequẽ. xlviij.& in sequen.xlvij.& sic de aliis. Et ita dominus iussit computari fructus in sortem:non quia tãtum de pretio minueretur quantum valebant fructus, sed quia proportionabiliter tan- O
tum diminuebatur de pretio quantum & de tempore fructuum percipiendorum. Et quòd iste sensus sit bonus signum est: quia posito quòd illa terra redderet.vj.pro centum:quælibet possessio in.xvij.anno fuisset ex toto libera si fuisset valor fructuum computatus in sortem, & cõsequenter venditor in.xvij.anno liberè sine pretio eam potuisset rehabere:quod est falsum: quia vsque ad.l.annum erat emptoris. Ad P
secundum nego antecedẽs. Ad primam probationem dico quòd aliquando talis venditor si posset habere pecuniam super pignore nollet vendere, sed quia aliter facere non potest vult vendere quod patet:quia si non inueniat qui faciat pactum de retrouendendo, vendetur aliquando absolutè.& constat quòd tunc vellet vendere, & tamen non haberet magis voluntatẽ vendendi:quam Q
quando vendit absolutè quàm quando vendit cum dicto pacto, sed minus. Vnde simpliciter vult vendere: licet habeat voluntatẽ non vendendi.i.si posset vellet non vendere. ¶ Notãdum est tamen quod etiam si venditor non intendit vendere,sed fingit & decipit emptorem nihilominus tenet venditio, si dicit se velle vendere.alioqui etiã de vendente

abso

A absolute idem dici posset, & cõsequenter si post decem annos diceret se intẽtionem vendendi non habuisse, & hoc probaret per testes, vel iureiurãdo, vel si non probaret: tamẽ hoc crederet emptor teneretur in conscientia resignare rem emptã, & fructus, quod dicere stultum est. Sufficit ergo, si dicat se velle vendere. Ad secundum autẽ dico, quòd in venditione dupliciter est conditio. Vno modo vt intelligatur annexa ipsi B venditioni: quasi scilicet vẽditio sit suspensa, vsque ad certũ terminum. Alio modo quia est annexa rei venditæ, vt cum aliquid venditur cum tali vel tali onere. Et primo quidẽ modo non transfertur dominium nisi adueniente termino: sed secundo modo secus. Dicere verò quòd secũdum iura venditio non possit fieri conditionatè, est ignoranter loqui: quia hoc nullibi habetur, sed potius Leuit. vbi. s. habetur oppositum: C quia illa terra vendebatur sub conditione redimendi. & tamen tali conditione non obstãte fructus erant emptoris. Et idem expresse habetur Instit. de empt. & vend. §. emptio. Ad tertium dico: quòd illi non dicunt hunc contractum vsurarios inuenisse, sed eo fuisse vsos. Et dato quòd ab eis esset inuentus: non sequitur quòd sit vsurarius. Ad quartum dico quòd nunquàm vidi doctorem scribentem, vel doctum dicentem oppositum ex sententia. Si autem D aliqui imperiti oppositum dicunt non est curandum.

Casus. xxxvij.

QVAERITVR. XXXVII. Vtrum liceat rem suã apud alium detentam furtim surripere. Ad hoc autẽ respondet Archie. ij. parte titu. j. & Petrus de palu. in. iiij. & Henri. & Pisa. & Aureo. E in. iij. quodlib. q. xxj. & S. Tho. ij. ij. q. lxv. Dico ergo quòd aut res tua est detenta apud alium iustè: puta quia est deposita, aut iniustè. Si primum non licet tibi secundum. S. Tho. quia grauas depositarium ad reddendum aut ostendendum se innoxium. ff. depositi. vel contra. l. depositum. & l. si hominem. Et idem intellige si est accommodata: quia is cui est accommodatum aliquid tenetur de re amissa. ff. commodati. vel F contra. l. rem mihi. Et similiter idem est de pignore. ff. de furtis. l. eum qui. & l. creditoris. §. idem scribit. Vnde teneris releuare grauamen depositarii. secundum. S. Thom. Et idem intellige de aliis. Si verò secundum: tunc accipiendo rem tuam aut aliquid æquiualẽs secundum Archie. peccas. vt dicit sanct. Tho. quia ministras tibi iustitiam quo contra. C. ne quis in propria causa. l. j. Non tamen teneris restituere. Hæc. S. G Thomas, & supradicti. Tamen secundum Archie. aliquando potest hoc licere, & tunc sex requiruntur. Primò quòd non sis dubius, quia exponeres te periculo furti. Argumentum distinctione. xxxiij. habuisse. Secundò quòd non possis rem tuam habere in iudicio: quod secundum Petrum aureo. tunc est quando non habes qui velit testificari ante iudicis præsentiam. & secundum Archie. quando non speras iusti- H tiam. Tertiò quòd non sit verosimile sequi scandalum aliis: quia nemo debet cum alterius iactura locupletari. extra de regulis iuris. libro sexto. Quartò quòd etiam non immineat tibi periculum fame ex hoc quòd scietur: quia qui fidens conscientiæ famam suam negligit, nimis crudelis est. duodecima quæstio. prima. nolo. Quintò quòd non

immineat periculum propriæ perso-
na quia hoc esset tentare deũ. Ar.xxij.
q.ij.quæritur. Sexto quod tua cõsciẽ-
tia sit stabilita:sic ꝙ contra eã nõfacias.

Elice igitur conclusiones.

¶ Prima.Qui furtiuè accipit rem suam
iuste detentam.s.quia est deposita com
modata vel pignori data peccat.& tene
tur alium releuare.

¶ Secunda.Qui vero accipit iniuste de
tentam cũ possit habere in iudicio:pec
K cat quidem sibi ministrando iustitiam
sed non tenetnr restituere.

¶ Tertia.Similiter peccat qui accipit,
& non est certus quod sit sua : etiam si
si in iudicio non posset rehabere.

¶ Quarta. Qui verò accipit credens in
de scandalum sequi alijs peccat.sed nõ
tenetur restituere,nisi ratione scandali
& idem est de accipiente cum pericu
lo propriæ famæ vel personæ vel con-
tra conscientiam,quia scilicet peccant
L sed non tenentur restituere : nisi forte
propter erroneam conscientiam.

¶ Quinta.Qui autem nõ potest habere
in iudicio: & est certus nec credit scan
dalum sequi aliis nec suæ famæ: nec
personæ periculum : nec facit contra
conscientiam non peccat furtim sur-
ripẽdo rẽ sua,vel aliquid æquiualens.

¶ Sexta.Adde ꝙ cum res possit qui-
dem perviam iudicii haberi:sed res est
modica & expensæ fierent magnę vel
M sequæretur inimicitiæ propter parua:
tunc etiam licet cõcurrentibus aliis
conditionibus quia impossibile est ꝙ
est possibile cum damno.

Casus.xxxviij.

QVAERITVR TRIGESI-
mooctauo. Vtrũ quis possit
mortaliter peccare sumẽdo
furtiuè rem paruã? Ad hoc
respondet Pisanus. tit.furtũ.& Archie. N
ij.par.tit.j.c.de furto.& scilicet.Tho.ij.
ij.q.lxv.art.vj.& ex dictis eorum opor
tet facere duplicem distinctionem.Pri
ma est quod quidam sic furantur mini
mum quod non acciperent magnum:
quidam vero etiam magnũ acciperent
si possent.Et isti mortaliter peccant:qa
nõ quod ablatum est,sed mens furãtis
attenditur.xiiij.quæstio . vj .capit.vl.
si idem san.Tho.Secunda est ꝙ eorum O
qui ita accipiunt parua quod non ac-
ciperent magna Quidam accipiunt
contra voluntatẽ domini.& quidã nõ.
Potest enim esse quòd res.minima erit
multa res minima erit multum chara
possessori.Hãc innuit.s.Tho.ij.ij. q.lx-
iij.ar.vij.tertium.& expresse ponit Pi-
sanus.Et primus quidem peccat morta
liter secundos istos:quod intelligo.Pri
mo qñ dñs notabiliter ęgrefert : & Se-
cundo si p̃sumit hoc :& Tertio si potes P
aliter facere.¶ Sed contra,q̃a parũ pro
nihilo reputat:ex.ij.Phy.so.Quod in se
parũ pro nihilo reputatnr ex.ij.Phyl.
sol.Quod in se est paruũ possibiliter
magnũ dño,& cõsequẽter q hoc accipit
simpliciter magnũ:q̃a a voluntate dñi
depẽdet tota grauitas in furto :cum de
eius voluntate ora eius bona possunt
accipi,Vel aliter , ꝙ redit in idẽ.Quod
est parũ licet nõ variet iustitiã nec sit
contra eã:tamẽ põt esse contra chari- Q
tatem quam notabiliter ostendit.

Elice igitur conclusiones.

¶ Prima. Omnes fures damnabuntur
nisi pœniteant, & restituant:quia fur-
tum de se est mortale.

¶ Secunda.Quicũq; cõcupiscit alienũ
ĩiustè:similiter q: hoc ẽ cõtra legẽ dei.

¶ Tertia.Qui parum accipit:quia non
potest acipere magnum:similiter quia
Deus respicit cor.

¶ Quarta.

A ¶ Quarta. Qui parũ accipit quod nõ acciperet magnum .ꝙ sic accipiendo contristat dominum notabiliter, & scienter, & sine vrgente necessitate peccat mortaliter, & tenetur. restituere.

¶ Quinta. Si vero contristat modicũ multum sed ignoranter: aut cũ magna necessitate arbitrio boni viri: non peccat mortaliter: quia eo casu ille deberet velle tibi de re parua seruire. B

Casus. xxxix.

QVAERITVR TRIGESIMO nono. Vtrum sit furtum non restituere inuenta; Ad quod respondeo secundum .s. Tho. ij. ij. quę. lxv. & Petrum de Palude in. iiij. & Archie. secundum quos distinguendũ est. Si enim res inuentæ nunquam fuerunt ab aliquo possessæ vt aues, aut ferę, vel lapilli, littore maris inuenti: secun- C dum omnes occupanti conceduntur.

¶ Si verò fuerunt possessæ quidem sed ab antiquo., vt thesauri de quibus non extat memoria cuius fuerint: ead ẽ ratio est: excepto quod secundum Petrum leges statuerunt medietatem pertinere ad dominum agri in quo inuenitur, quod secundum eundem intelligitur: quod inuenitur non debita opera & in agro alieno. De consuetudine autem D vbicunque inueniatur est principis. Sed ego credo quod ista consuetudo non liget saltem in conscientia; quia nõ est introducta per modum legis. sed violentię. Nec fuit vnquam approbata moribus vtẽtium, nisi violenter. Est etiam contra iura canonica quę bona incerta volunt esse pauperum, si talia sunt restituenda. & si non sunt restituenda: est contra iura ciuilia & videtur contra naturalem æquitatẽ. Si autem fuerint possessę de propinquo. & sunt derelictę E sunt occupantis secundum san. Tho. & Guil. Nota tamẽ quod proiecta in mare ad alleuiandum nauem secundum Archie. non sunt derelicta vnde illa teneris restituere. C. de statutis, & cõsue. l. j. Si autem non sint derelictæ & accipis animo retinendi tibi vt puta bursam inuentam: peccas mortaliter dicente Hier. Sciat hoc vitium esse simile rapinæ si inuenta non reddiderit. xiiij. q. F v. Multi. Et Aug. ea. q. Si quid inuẽisti. & nõ restituisti rapuisti. Intellige tñ ꝙ est rapina largè. Nam proprie est furtum. ff. de fur. l. falsus. ideo secundum Archie. talis debet facere primo præconizare in ecclesia & si non inuenit dominum ad arbitrium episcopi vel pœnitentiarij vel sacerdotis restituat, vel retineat si est pauper.

Elice igitur conclusiones. G

¶ Prima. Res inuenta, & nunquã possessa est occupantis.

¶ Secunda. Res possessa ab antiquo: tota est occupãtis, si inuenit eam in proprio fundo, vel in alieno data opera: est tamen media domini fundi si inuenitur in alieno non data opera.

¶ Tertia. Consuetudo autem in oppositum ꝙ si principis non ligat in conscientia: nisi vbi probabiliter præsumeretur fuisse antecessorum eius.

¶ Quarta. Res possessa de propinquo & relicta est occupantis. H

¶ Quinta. Proiecta in mare non sunt derelicta &c.

¶ Sexta. Res de propinquo, possessa, & non derelicta: necessario est restituẽda si potest inueniri dominus: alias danda est pauperibus, vel retinenda secũdum arbitrium vt. s.

¶ Septima. Peccatum mortale est nolle restituere bona inuẽta: & desyderare se

I inuenire,cum tali intentione non resti tuendi.

Casus .xl.

QVAERITVR QVADRAgesimo vtrum liceat dare pecuniam mercatori vel artifici vt lucrum inde factũ sit cõmune? Ad hoc respondet.s.Tho.ij.ij.q.lxviij.& Arch. ij.parte titu.j.& Pisa.ti.societas.& multi alii.Et prædicti dicunt licitum esse
R contractum:dummodo capitale stet periculo dantis.Dicit tamẽ Godef.& Io. calde.& Azo.ꝙ oportet periculum spectare ad vtrunque sed non est necessarium.nisi de bene esse:licet sit licitum non obstãte ꝙ posibiliter vna pars capitalis nõ perdatur :quia de ea nullum lucrum percipitur:secũdũ aliquos imo ex parte dantis est magis licitũ quanto magis stat periculo suo.¶ Notandũ tamen ꝙ cum duobus modis contractus
L aliquis vitietur.s.quia est ibi vsura:& quia est iniustitia:dũ.s.vna pars nimis grauatur:etiam si non sit ibi vsura.ad hoc ꝙ non sit ibi vsura sufficit capitale stare periculo dantis:vt patet intelligẽti diffinitionem vsuræ:sed ad secundũ ꝙ oportet neutra pars grauetur : quod secundum boni viri iudicabitur.Et de hoc iudicio meo debet intelligi dictũ illorum trium.Iste tamen contractus tribus modis variatur:& aliquando ex
M circuustantia illicitus est.Primo enim fit sic.Do tibi centum aureos hoc pacto ꝙ apud Henricum centum consimiles lucrentur aut perdant.Et sic secundum Archie.& multos doctores est dubius.& sapit vsuram.Tum quia est inuentus in fraudem vsurarum, & sub pallio societatis lateat mutuum cum spe lucri.Tum quia ista pecunia non est data per modum depositi :quia Hẽricus cui datur esset præmiandus non tu.Nec per modum societatis : quia in pacto esset deberet fideliter expendi in mercantiis : ergo est data per modum mutui concordat Inno.de vsuris.c.fi.& Io.Andr.ibidem.Secundo sic Petrus de furno conducit Henricum de puteo ad opera suæ artis.i.ad suendum in vestibus pretio florenorum.l.quod iustum creditur:cum hoc pacto:ꝙ ipse Henricus in exercitio talis artis ponet centũ O
de suis respiciat plus quã.l.i.lx.Et tũc dico ꝙ si illa centum substant periculo Hẽrici:ita ꝙ perdẽte magistro etiã perdat pro rata,& magistro non lucrante ipse non lucretur:sed in fine anni accipiet tantũ.l.est licitus.secundũ Archie. vt notat glo.xiiij.q.j.plerique.ff.pro socio.l.verum.quia est societas.Si autem ponit per modum mutui est vsura.Tertio fit bona fide sicut pecunia mea apud te lucretur cum periculo meo:ita quod P
tu industriam,& ego pecuniam pono: & diuidimus secundum ꝙ conuenimus Et sic est licitus secundum communem opinionem doctorum.

Elice igitur conclusiones.

¶ Prima.Item contractus primo modo est vsura palliata.

¶ Secunda . Sed secundo modo est licita societas si data pecunia stet pe- Q
riculo datoris : & lucrum , damnum sit incertum : alias est vsura cessantibus his.

¶ Tertia.Tertio modo licet.dummodo pecunia stet periculo dan is.

Casus.xlj.

QVAERITVR QVADRAgesimotertio.Vtrum ludus aleæ sit mortale.Ad hoc dico ꝙ secundum Archie.& Pisa. & Guil.ludus aleæ est ludus qui innititur

A titur fortunæ, vt ludus taxillorum: & secundum aliquos etiam chartarum. quia principaliter innititur fortunæ, quæ plus ibi valet quã experientia. Ludi ergo qui non fortunæ sed robori, vt certare hasta, vel dexteritati, vt ludus pilæ aut ingenio, vt ludus schacorum, innituntur, sunt liciti, secundũ doct. & ff. de aleatoribus. l. ij. etiam clericis secundum. Lan. quo ad ludum schacorũ. Sed omnis ludus fortunæ: nisi fiat pro recreatione, vt dicetur. est prohibitus. vt. C. de B religiosis, & sumpti. funerũ: & de aleæ lusu in constitutione græca, in qua etiã prohibetur inspectio talium. Vnde inspectores. & participes in alea & taxillis: semper peccant, secundum Mona. saltem venialiter: maximè si sint clerici, in auten. de san. epis. §. interdicimus. & extra, de vita & hone. cle. in. c. clerici. Hoc autem intelligo quando ludus illicitè exercetur. Vtrum verò peccent mortaliter inspectores quando ludus C exercetur cum peccato mortali: dicit Rosella quod non oportet eũ qui delectatur de eo, quod est mortale, non de se, sed ex intentione vel ecclesiæ constitutione peccare mortaliter, vt ille qui inspicit torneamentum: secus si sit mortale de se. ꝙ ego verum suspicor, quando tali displicet in tali re id ꝙ est peccatum. ita quod simpliciter nollet talia fieri. licet supposito, quod fieri habeant velit pascere oculum de ipsa re, D quæ in se mala non est.

¶ Est autem ludus aleæ mortale secundum Rayn. quia pro eo deponitur clericus: & laicus excommunicatur: quod pro veniali non fit. Et hoc non intelligit Archie. quando ludus ob recreationem ad aliquid modicum, & moderatè: vt quod in conuiuio vescendi causa ponitur, ff. de aleatoribus. l. fi. sed quando est ad acquirendũ aliquid notabile per ludum. Et idem innuit text. in. c. episcopus. di. xxxv. dũ dicit deseruiens: quia in hoc notatẽ assiduitas quæ non est nisi cum ludus est ex auaritia. vnde est secundũ Gui. est mortale cum ducitur in consuetudinem: quæ tamen ad hoc nihil facit. Intelligo autẽ quod ludus sit ex auaritia. quando quis non luderet nisi cum spe lucrandi ex solatio verò quando quis luderet etiam si neutram partem crederet lucraturam, F non obstante quod appetat, & speret lucrari. Ratio est. quia quando aliqua duo ita se habent quod posito, vel remoto altero, alterum ponitur, vel remouetur: & e conuerso: puta ludo, & spe lucri oportet alterum esse causam alterius. Sed si remota spe stat ludus: illa spes non erat causa. Vnde non omnis qui appetit lucrari, ludit propter lucrum.

Elice igitur conclusiones. G

¶ Prima. Omnis ludus fortunæ est prohibitus quo ad exerceri ex auaritia, seu causa lucri principaliter: vt ludus taxillorum: & secundum aliquos chartarum tales enim ludi fortuna magis. quàm arte subsistunt.

¶ Secunda. Ludus fortunæ est licitus, si fiat moderatè ad recreationẽ circa aliquod modicum.

¶ Tertia. Ludus industriæ & ingenii est, licitus etiã clericis (nisi ratione scãdali) vt ludus schacorum: & intellige ad recreationem, & ex rationabili causa.

¶ Quarta. Est autem mortale si ex auaritia exercetur circa notabile.

¶ Quinta. Illicitum est inspicere hos ludos, maximè clericis: quãdo nõ fiunt causa recreationis.

¶ Sexta. Talium autẽ inspectores, vel

I aliorum quæ non ſunt mala de ſe, ſed quia ab homine prohibita non peccant mortaliter, quando ſimpliciter vellent talia non fieri ratione peccati quod eis diſplicet.

Caſus. xlij.

QVAERITVR. XLII. Vtrum liceat vẽdere ea quibus in aliquibus caſibus non licet vti? Ad hoc autem re-
K ſpondeo per vnam maximam ex. ij. ij. quæſtione.clxix.& Piſanus ti. negotiatio.& Archiepi.quæ eſt hæc.Non debet vendere ea q̃bus homines bene vti nõ poſſunt,nec quibus vt plurimum malè vtuntur:nec q̃bus vtuntur bene & male ſi probabiliter credit̃ quod ad vſum malum comparentur. Deinde reſpondeo per concluſiones quarum.

¶ Prima hæc eſt ſecundum Archie.venditor alearum, taxillorum & charta-
L rum,non videtur poſſe excuſari à mortali:quia vt plurimũ his vtuntur homines ad mortale ex auaritia. Vnde ſecũdum Guil.non eſt tutum ex his viuere: quibus frequentius vtuntur homines ad mortale.

¶ Secunda. Tales ex conſequenti ſecũdum eundem non ſunt abſoluendi. de pœ.di.v.c.falſas.

¶ Tertia. Venditores fucorum,ſecundũ eundem poſſunt excuſari, quando non
M ſciunt nec credunt quod his mulier ſit vſura ad malum(quod tamen faciliter non eſt credendum)quia poſſunt bono fine aliquando talibus vti vtentes.

¶ Quarta.ſecundum Ray. mortale grauiſsimum eſt vendere arma ei qui ſcitur emere ad malum vſum.

¶ Quinta.Et ſimiliter vendere (ſecundum eundem) venena mortifera: quæ nullo ſecundum Archiepiſ. vſui ſunt apta. N

¶ Sexta. Licet vendunt ſecundum Archie.ea quibus quis poteſt bene & male vti, vt arma:dummodo non conſtet de malo vſu. Et intelligitur de conſtantia probabilis:& niſi vſus ſit vt plurimum malus aliâs eſſet repugnantia in dictis eius.

¶ Septima. Idẽ dicitur de venenis quæ iuuant medicinas.

Caſus. xliij. O

QVAERITVR XLVIII. Vtrum qui per ludum lucratur teneatur reſtituere vbi non viuitur legibus imperialibus.Ad hoc ſoluit Archie. ij.parte.Piſ. Ray.Petrus de Pa.iiij.diſt.xv.& multi alii:ſed ſingulariter S.Tho.ij.ij.q.xxxij.arti. vij.Qui dicit quod in tribus caſibus tenet̃ quis reſtituere ei,à quo eſt lucratus per ludum.Primo quãdo ille non potuit alienare. Et ſecundum Ray. tales ſunt furioſi & prodigi ideſt hi quibus ratione prodigalitatis dati ſunt tutores vt exponit Archie.& minores.xxv.annis maximè pupilli:& mente capti & ſurdi & ceci,& qui perpetuo morbo laborant. Quia enim tales rebus ſuis ſupereſſe id eſt prouidere non poſſunt dandi ſunt eis tutores vel curatores inſtitu.de cueis tutores vel curatores inſtitu.de curat. per totum. Item ſerui & filii non emancipati(niſi haberent peculium caſtrenſe,vel quaſi) & clerici quo ad bona eccleſiaſtica quæ ſunt pauperum. xvj.q.j.quoniam.& religioſi & vxores. Qui lucratur his tenetur eis ſecundum Sanctum Tho. Raymun. & Petrum & alios:niſi lucrum ſit aliquod modicum de quo præſumitur curator non curat. Secundo quando quis lucratur fraude: quia hoc reputatur vt furtum ſecundũ San

Sanctum Thomam. & Ray. arti. xiiij. q. v. non sane. Tertio, quando traxit alias non lusurum in principio vel medio ludi, secundum Thom. & Ray. qui adducit ad hoc ca. non sane. Et ista sunt dicta secundum ius diuinum, & canonicum. Sed quid, si cessantibus his cum leges imperiales mandent posse fieri repetitionem. ff. de aleato. l. finali. Dico quod secundum alios vbi non viuitur
B legibus imperialibus, vel vbi sunt per consuetudinem abrogatæ, ipse & statuta municipalia, si qua sint, de necessitate præcepti sunt pauperibus huiusmodi lucra erogāda. Alii vero dicūt quod solum de consilio ne pateat via ludis. Ista est via Monaldi Ascanii Angeli Archiepis. Francisci zaba. Petri de Pal. Rayn. qui dicunt quod consuetudo potuit dominium transferre in vincentē. Et Io. de Imo. qui ista allegat, & non re
C probat. Videtur etiam esse via Sancti Tho. & Richar. qui nihil dicunt de pauperibus, cum tamen dicant quod talis restituere non tenetur. Est etiam Ioan. and. & Io. calde. qui in c. clerici. dicunt tutum esse hæc dari pauperibus, sed nō necessarium. Lucra ludorum an debeāt restitui & qua actione vide tit. de aleç. lusu. & aleatorib. ff.

Elice conclusiones.

¶Prima. Qui lucratur perdere non pa-
D lenti restituere tenetur eidem. i. ei vel habenti curam eius.

¶Secunda. Similiter qui lucratur fraude.

¶Tertia. Similiter qui traxit in principio ludi, vel in medio non lusurum.

¶Quarta. Cessantibus his qui lucratur vbi contra hoc nulla lex viget: non tenetur restituere perditori: imo nec pauperibus: nisi de consilio.

Casus. xliiij. E

QVAERITVR XLIIII. Vtrum teneatur restituere qui aduersus legem non abrogatam lucratur per ludum? Ad hoc dicit Petrus de pal. quod vbi viuitur legibus imperialibus, vel municipalibus prohibentibus ludum & non abrogatis: qui lucratur cessantibus his quæ in superiori quæstiuncula dicta sunt. non tenet ei à qui lucratus est nisi per iudicium cōdemnetur: quia iura non mandant fie- F
ri restitutionem: sed concedunt posse fieri repetitionem, sed tenetur, inquit, pauperibus sic quod si prius dedisset pauperibus & deinde fiat repetitio potest excipere coram iudice. Alii verò dicunt quod tenetur ei: quia iura prohibent ludum, & acquisitionem per ipsum, & malefidei possessor est, qui contra legum iura mercatur. C. de agricolis & censitis. l. quemadmodum. Et hæc G
est opinio glo. in c. episcopus. di. xxv. & in ca. clerici. extra de vita & hone. cle. & Azo. & Ray. & Pisa. & Sanct. Thom. ij. ij. & iiij. di. xv. & Host. qui dicit quod fere omnes Doctores sic sentiunt addit tamen Sanctus Tho. quod debet dare pauperibus qui lucratur ei qui traxit ad ludum durante iure positiuo: quia iste non potest tenere nec ille meretur accipere. H

Elice conclusiones vt libet.

Casus. xlv.

QVAERITVR XLV. Vtrum liceat dare rustico pecora æstimata hac lege quod prius totum capitale recipiatur: dein de residuum diuidatur? Ad hoc dicitur quod si periculum stat rustico: est

I casus illicitus secundum Pisan. & Ar-
chie. Et sic videtur loqui Ioā. de ligna.
dicens absolutè quod non licet. Si ve-
ro stat domino scilicet, periculum rei
& fortunæ: sic dicunt aliqui quod licet.
Et sic videtur loqui Lauren. de Rodul-
phis: qui absolutè respondet quod licet
Ego autem respondeo per has conclu-
siones.

¶ Prima. Si periculum pecorum est tra
dentis ea: in contractu non potest esse
K vsura. quod patet. Primo: or ibi non est
mutuum. cum non transferatur domi-
num. ¶ Secundo: quia prædicti Docto-
res dicentes casum illicitum absolute:
vt Pisa. & Guil. & Archiep. non dicunt
ibi esse vsuram, sed inæqualitatē: quia
scilicet rusticus nimis grauatur. Est igi
tur societas.

¶ Secunda. Vtrum in tali contractu sit
in iustitia, vel non regula generalis da-
ri non potest: quia aliqua capita sunt
L meliora: & alicubi magis fructificant:
& facilius aluntur.

¶ Tertia. Vtrum ibi sit iniustitia iudica
bitur arbitrio boni viri: quia sciri non
potest generaliter vt dictum est.

¶ Quarta. Licet vt in pluribus talis con
tractus sit illicitus, ex hoc quod rusti-
cus nimis grauatur: tamen vbi iudicio
boni viri rusticus non grauaretur esset
licitus, quia tunc nō esset vsurarius, nec
iniquus siue iniustus.

M

Casus. xlvj.

QVAERITVR. XLVI.
Vtrum liceat locare boues
pro annuo censu, puta vigin
ti stariis graui? Ad hoc dico
quod vt elicio ex doctoribus variis cō
tractus iste est locatio. id est concessio
vsus rei pro pretio & consequenter est
potens benè & malè fieri. Pro fundamē
to igitur videamus de natura locatio- E
nis: de qua dico. Primo secundum Ho-
stiens. quod conductor non tenetur de
damno cui obuiare non potuit. ff. eodē.
l. sed de damno. similiter nec de fortui-
to. Tenetur autem de damno ex culpa
sua, vel eorum quibus vtitur: & in hoc
contractu venit etiam culpa leuis quā-
uis aliqui contrarium dixerunt. Iustit.
quibus modis contrahitur obligatio. §.
vlti. Vnde tenetur auriga si curru con-
tendens voluit alios præterire: & ver- O
tens currum destruxit seruum condu-
ctum. Debuit enim se temperare & di-
ligentius se habere. ff. eo. l. si merces. §.
si columnam. Incumbit autem proba-
tio conductori non locatori: secundum
eundem Host. sicut armentarius secun-
dum leges tenetur probare se amisisse
res cum ruina. Cùm igitur circa dictos
boues triplex sit periculum scilicet for
tuitæ mortis: & incuriæ, & deterioratio
nis. Ad casum respondetur per infra- P
scriptas conclusiones.

¶ Prima. Si locator non subit periculū
fortuitum vel deteriorationis vel neu-
trum, semper contractus est illicitus se
cundum Lauren. de Rod. & Ioan. de Li
gna. qui allegat ca. plerique. xiiij. quæ-
stione. iij.

¶ Secunda. Si damnum, & lucrum me-
liorationis vel deteriorationis, sit com-
mune locati, & conductori sed tñ dam-
num mortis sit locantis licitus est secū Q
dum Lauren. de Rodo. dummodo con-
ductor deductis expensis bonum lucrei
aliquid vnde proueniat frumentū quod
soluit locatori.

¶ Tertia. Si autem periculum mortis
spectat ad vtrunq; secundum Guil. non
licet: nisi locator habeat intentionem
nihil accipiendi: sed sic pacifcatur, ne
conductor minus grauet animalia. Tūc
enim

enim, inquit, licet dummodo non fiat instrumentum, nam tunc non licet quia esset: (vt dicit) vsurarius ex forma & scandalizatiuus: & ille potest intentionem mutare, vel mori & hæres ratione instrumenti coget &c.

¶ Quarta. Si autem omne periculũ curiæ & fortunæ æqualiter spectet ad vtrunq; secundum Guil. forte posset tolerari, quia cum periculũ fortunæ spectet solum ad locatorem incuriæ vero solum ad conductorem sit quædam recompensatio ad vitanda litigia. Mihi videtur quod in hoc contractu & simili nunquam est peccatum obseruatis duobus. Primo quod capitale stet periculo rei, & fortunæ pro exhibente illud Secundo quod neutra pars secundum iudicium boni viri nimis grauatᵉ: quia stante primo non est vsura: nec stante primo ac secundo est iniustitia.

Casus. xlvij.

QVAERITVR XLVII. Vtrum aliquis teneatur statim restituere scilicet alienũ Ad hoc respondet Pisa. ti. restitutio primo & Ray. & Archiepiscopus. ij. par. ti. ij. & Innoc. & Ioan. And. & Archid. & fere omnes canonistæ sed singulariter S. Tho. ij. ij. q. lxij. arti. vlt. dicens quod sic quia sicut contra iustitiam est rem alienam auferre: ita & detinere: quia impedit dominum ab vsu suæ rei. Manifestum est autẽ quod nullilicet quantumcunq; modico tempore facere contra iustitiam: iuxta illud Eccl. xxj. Quasi à facie colubri &c. Propter istam autem ratione omnes canonistæ coguntur sic dicere. Sed contra. Primo quia istud præceptum est affirmatiuum scilicet reddere debita, ergo non obligat ad semper. Sol. Dicit Sanctus Tho. quod includit negatiuum sci licet noli alienum detinere. Secundo. Nam aliquando homo nõ potest & impossibilium non est obligatio. extra de regu. iur. lib. vj. so. Dicit idem quod qui non potest non tenetur statim: sed debet petere dilationem per se, vel per alium. Sed hic surgit magna difficultas scilicet quid habeat facere qui restituere non potest. Nam secundum Ray. & Petrum si restituenda sunt incerta: debet petere dilationem ab episcopo vel discreto cõfessore. si vero debentur certæ personæ debet petere ab ipsa. Et si non obtineatur sunt opiniones variæ. Nam vna dicit quod debet statim satisfacere: aut cedere bonis etiam si oporteret ipsum mendicare & nihil sibi debet retinere nisi ea sine quibus moreretur: quia semper est in mora. quæ semper auget peccatum. ff. de condi. furt. l. in re furtiua. Ista opinio est Richar. in iiij. dicentis quod tali non licet retinere nisi necessaria naturæ: quia non licet de alieno viuere cum seculari honore. Est etiã opinio Alani. & Archid. super cap. si res. xiij quæstio. vj. & Bernar. & Hostien. & vt videtur Innocenc. in cap. cum tu. extra de vsur. & Ioannis dominici, & Ray. & Guil. Alia est Archiepiscopi dicentis quod ille qui habet vltra necessitatem naturæ: non tenet cedere bonis ad vitanda damna corporis, & animæ non obstante eo quod dicunt prædicti Doctores: quia loquuntur tanquam viam tutiorem, consulentes: quam tamen non tenemur semper accipere: sed sufficit eligere, secundum Sanctum Thomam. Vbi vide multa. Sufficit ergo, inquit, quod se restringat non viuendo ita laute, vel dotando ita ample, & paulatim reddat, & sic poterit absolui & com

I communicare.non autem qui possunt,
&procrastinant.Mihi videtur quòd sic
dicendum sit.Cum dicit.S.Tho.ꝙ non
licet retinere rem alienam contra vo-
luntatem domini:intelligitur si illa vo
luntas sit rationabilis.Nam secundùm
eundem sanctum Tho. possum gladiũ
furiosi depositum ad tempus retinere:
cum tamen lex strictissimè mandet de
posita reddi,C.depositi.l.fina.Ideo egre
giè Scotus(& secundùm Archiepisco-
K pum rationabiliter)notat aliquos ca-
sus in quibus aliquis non tenetur sta-
tim restituere,qui militant sub hac ma
xima.Licet rem alterius detinere quan
do ipse deberet velle eam retinere.Pri-
mus est.Si subdita restitutio esset mul-
tum damnosa communitati. Secundus
si esset damnosa ei cui sit vt si furioso
reddatur gladius.quo se vel alium per-
imat.Tertius,si se diffamaret ob hoc.
Sufficit enim tunc habere voluntatem
L qua citius poterit restituere. Quartus,
quando se multum dãnificaret:& alium
parum iuuaret. Quintus, quando est
quis impotens. Dicitur autem, secun-
dum doctores primæ opinionis, impo-
tens,quando habet solum necessaria na
turæ.Archie. Dicitur autem posse qui
potest se restringendo aliquantulum
vt suprà & consequenter videtur secun
dum eundem,& impotens sit qui se re-
M strinxit quantum patitur status suus.
& tamen cum hoc non potest.¶Notan
dum tamen quòd primi loquuntur de
eo qui potest vel non potest absolutè.
sed Archie. non absolutè sed cum de-
centia sua.Et iste qui non potest cum
decentia sua,non tenetur nisi,vt credo,
is cui debet esset in tanta restrictione
vt ipse. Videtur enim iniquum quòd
quis viuat cum honore ex rebus ali-
cuius,per quarum carentiam verus do
minus viuit in decore, vel in minori N
honore.

Elice conclusiones.

¶Prima,quilibet ex obligatione iusti-
tię tenetur statim aut restituere.aut pe
tere remissionem aut dilationem.
¶Secunda,Si non potest obtinere dila-
tionem.& vult viam tutiorem eligere:
secundum aliquos,statim restituat vel
cedat bonis: etiam si oporteret eum
mendicare:& nihil sibi retinere:nisi ne- O
cessaria naturæ.
¶Tertia,Simpliciter tamen & absolu-
tè non est necessarium talem cedere bo
nis, sed sufficit si se restringat, quan-
tum patitur infimus gradus sui status,
nisi vbi is cui debet: esset in eodem in-
fimo gradu: quia tunc absolutè tene-
tur deficere a statu suo, vt aliquis in
suo conseruetur per suas res, vsur-
patas.
¶Quarta.Quinque sunt casus in qui-
bus aliquis non tenetur statim resti-
tuere scilicet &c.
¶Quinta.Qui possunt restituere cum
restrictione sua,& procrastinant: nec
absolui nec communicare possunt.

Casus.xlviij.

QVAERITVR. XLVIII.
Vtrum restitutio semper sit fa
cienda ei à quo ablatum est?
Ad hoc respondet Raymun. & Archi- Q
episcopus.ij.parte ti.ij.& Pisa.&. Sanc.
Tho.ij.ij.quæst.lxij.secundùm quos o-
mnes virtualiter concordantes sic dici
tur.Tripliciter aliquis aliquam rem te
net.Primò quia est sua. Secundò quia
est aliena,iuste tamẽ detenta,puta quia
erat data pignori. vel accommodata
&c.Tertiò:quia est aliena & iniustè de
tenta.Regulariter igitur restitutio spo
liatis facienda est secundùm Ray.& Pi
sa.&

sa.&.iij.q.j.reintegranda.& fere per totam quæstionem.& extra de rest. spo. ferè per totum. Et intellige spoliatis iuste possidentibus, seu detinentibus. Fallit autem quando iste male accepit. & ille turpiter dedit. vt patet in simonia. De hoc vide.ij.ij.q.xxxij. ar. vij. Qui igitur accipit à possidente tertio modo secundùm Ray. non debet restituere ei à quo abstulit: sed vero domino, vel ei cui eam prior fur surripuerit: si eam iustè tenebat. Qui verò aufert à primo: tenetur restituere eidem. Similiter qui à secundò: tenetur eidem nec debet dare primo, i. possidenti primo modo. quia faceret iniuriam secundo. ff. de fur. l. is cuius. ¶ Sed contra quia aliquando ille est mortuus à quo res sublata est solu. Dicit. S. Tho. quòd si mortuus est tenetur hæredibus.& hoc secundùm Ray. pro rata vniuscuiusque hæredis, nisi quando aliquis est hæres in aliqua parte determinata: puta in centum ducatis præcise: quia talis nihil debet habere: cum non sit hæres: sed legatarius. C. de hære. insti. l. quoties. Si autem is, cui debet fieri, est incognitus: præmissa diligētia: secundùm. S. Tho. detur quod restituendum est pro anima eius. Nec refert vbicunque detur. Licet enim dicat Inno.& Io. And.& Io. de Ligna. quòd debet erogari in loco in quo furtum est factum: tamen Guil.& Hug.& frater Cla.& Fede. de Senis.&. S. Tho. sentiūt quòd hoc non est necessarium. Si autē est distans: mittatur ei si commodè potest: alioqui tuto loco deponatur,& ei notificetur.

Elice igitur conclusiones.

¶ Prima. Qui abstulit rem à vero domino: tenetur ei:& non excusatur dando alteri.

¶ Secunda. Qui abstulit ab eo qui non erat vere dominus: sed tamen iustè tenebat rem: tenetur eidem. E

¶ Tertia. Qui abstulit ab eo qui iniustè rem alienam detinebat: non tenetur, nec debet restituere ei: sed illi à quo primo iustè possidente rapta est, siue esset verus dominus, siue non.

¶ Quarta. Quando is, qui spoliatus est, mortuus est, tenetur raptor hæredibus pro rata, sed non legatariis.

¶ Quinta. Si autem est distans: debet ei res mitti aut depositari &c. F

¶ Sexta. Si autem est incognitus: debet pro eius anima erogari pauperibus.

Casus.xlix.

QVAERITVR XLIX. Vtrum sit sufficiens ista restitutio. Petrus de furno debet Henrico de puteo centum aureos quos extorsit per vsuras,& ponit se in manibus eius offerens se paratum omnia restituere: rogans temen, vt faciat cum eo misericordiam:& accipiat vnam partē alia remissa? Ad hoc respondet. Archiepi. ij. parte tit. ij.& Pisa. tit. restitutio primo,& Ray.& frater Aegidi. in quodl. Host. Federicus de Sen. Ioan. an. Laurē. de Rodol.& multi alii, de distinguēdū est secundùm mentem omnium, quia aut iste est vere paratus restituere aut non, sed credit se pretio exiguo euadere, aliter non ita fecisset. Equidem si nō est paratus: manifestum est secundùm fratrem Egi.& Pisa. quòd non est absolutus à peccato. Sed quid si Henricus remittat ei quinquaginta nunquid erit absolutus debito à restituendi? Ad hoc dico quòd quo ad absolutionem ab hoc debito nihil differt vtrum esset paratus necne, quia ista absolutio non dependet à volūtate, vel dispositione spoliātis: sed spoliati. Igitur frater Gerar. de Se

I de Senis, ordinis Ere.tenet quòd siue sit paratus, siue non sit nulla via mundi potest liberari nisi restituat: & adhoc facit septem ratione, quæ nullius sunt momenti. Glossa autem in regula Peccatum. dicit quòd est liberatus. Lauren. autem de Rodol. in tractatu de vsuris dicit quòd est liberatus si pecunia erat parata, non aliter. Quidam alii tradunt quòd est liberatus, si pecunia erat parata, & sit oblata. Io. autem Andræe
K in prædicta regula dicit. quòd liberatus est solum ille qui erat paratus reddere. Veritas ista est quomodocunque contentetur creditor: ille est liberatus quia dicitur. ff. qui. satisdare cogantur. l.j. quòd satisfacit quicunque desyderium implet creditoris: etiam si non soluatur. Et ratio est, quia remittere est donare: ideo creditor, sicut potest donare suum ita potest etiam remittere. Et eo modo quo tenet aliqua donatio: te-
L net etiam ista remisio. Vnde secundũ Pisa. & fratrem Egi. & Ray. & Archiepiscopum & Fede. de Senis & Archiepiscopum in ca. Quanquam. extra de vsuris. & Hostien. in sum. iste est liberatus concurrentibus tribus Primum est quòd ad hoc creditor non inducatur fraude: sicut inducunt mercatores ostẽdentes se fractos, & satisfacere non posse cum possint. Et secundum nec vi. Et
M tertium quòd nec desperatione: puta quia cogitauit se nunquàm aliquid habiturum. Et hoc tertium ego intelligo quando ista desperatio causatur ab ipso debitore indebite, puta quia fingit se non posse quod potest: vel quia dicit se non velle facere quod debet: siue fingat siue non. Quando verò inducitur ex ipsa rationabili consyderatione creditoris est liberatus, etiam sine tertio: imo hoc facit remissionem esse magis voluntariam, & magis misericordem: vt patet speculantibus. N

Elice igitur conclusiones.

¶ Prima. Qui non est paratus restituere per remissionem creditoris: non est absolutus à peccato: nec absolui potest nisi mutetur.

¶ Secunda. Siue autem intendat restituere siue non: est liberatus à debito restituendi cessante fraude & vi & desperatione. O

¶ Tertia. Imo & cessante fraude & vi præcise (etiam si ad sit desperatio) dũmodo ipse eam indebite non causauerit.

¶ Quarta. Qui ante quàm soluat vnam partem vult pacisci expresse vel virtualiter de aliqua remittenda: non est securus se esse liberatum: quia creditor inducitur ad desperandum indebite: vnde nec libere remittit: sed ne perdat totum &c. P

Casus. l.

QVAERITVR L. VTRVM aliqui teneantur aliquid restituere quod non acceperunt. & ad hoc respondent Pisa. & Archie. & Ray. & sum. confe. libr. secundo titul. v. quæstio. lxiiij. & Petrus de pal. iiij. distinctio. xv. & Guil. & Innocen. & Hostien. & Sanct. Thom. ij. ij. quæstio. lxij. Q & omnes concludunt quòd sic: quia fautores furum tenentur restituere. xj. quæstio. iij. qui consentit. Qui autem teneantur Sanctus Thom. Innocen. & Hostien. & Alanus. & Guil. & alii declarant per hos versus scilicet Iussio consilium. consensus. palpo. recursus. Participans. mutus. non obstans. non manifestans. Expositio autem eorum secundùm omnes militat sub hac maxima copulatiua scilicet Quicunque ded

dedit causam siue qua non sublationis allenæ rei participando in crimine: vel non obuiando cum teneretur ex officio vel ex iudicio: tenetur insolidum sicut cęteri participantes tenentur quã tum habuerunt. Et si is qui re habuit restituit omnes sunt liberati: sicut si saluat: qui non habuit eidem tenẽtur principales in dando. Sed vt elucidetur maxima: declaremus versus secundùm expositionem communiter omnium prædictorum. Iussio idest quilibet principaliter tenetur: & secundario qui accipit. Et intellige idem si quis ratum habuit quod suo nomine gestum est: quia ratihabitio comparatur mandato. extra de regul. iur. ratihabitio. lib. vj. Consilium. j. ex quo secutum est damnum: non aliter. Ad hoc reducitur cum quis dat consilium de collecta in præiudicium ecclesiarum sine licentia papæ. extra de senten. excommunica. non erit

C Idem est secundùm Petrum de palu. de consilio vsuræ. & de aduocante dante malum consilium etiam ex ignorantia. Idem est secundùm Richard. de cõsilio non restituendi: vel qualitercunque damnificandi scienter vel ignorantia crassa. Argumentum de sententia excommunicationis. c. nuper in gloss. Idem est secundùm Duran. de constitutoribus & consultoribus iniquorum statutorum in damnum alicuius. Idem

D etiam est secundùm Archie. de notariis qui destruunt vel occultant instrumenta vel testamenta vnde sequatur damnum quia tenentur insolidum. Consensus: qui quidem si sit sine quo non tenetur insolidum: alias autem pro rata rei raptæ vel damni illati ita tamen secũdùm Innocen. & Hostien. quòd qui fuit strenuior: magis tenetur. Palpo. idest adulator: ad quod secundùm Archie-

E Pertinet etiam si sit derisor talis tenetur in solidum si præda secura est ex sua laude vel irrisione. Recursus idest receptatio latronum vel rei raptæ qui tenetur insolidum quando iuuat per hoc furtum: vel impedit restitutionem enim Pe. Sed intellige quando sine hoc non fuisset factum furtum: aut fuisset facta restitutio. Participans scilicet in crimine associando Et si sine eo non

F fuisset factum: tenetur in solidum: sed si fuisset factum & tantum factum: tenetur debito tantum. Vnde secundùm Ray. quando plures simul vadunt: ita quòd non iret vnus sine alio: quilibet tenetur in solidum: aliter secus. Argumentum ad hanc distinctionem extra de sententia excommunicationis. c. inter alia. Mutus scilicet qui videt fieri maleficium: & tacet. Hic si tenetur ex officio obuiare: tenetur insolidum secũdùm Archie. non aliter. Non obstans

G qui tenetur insolidum quando ex officio in cumbit obstare: quia si habet ministrare iustitiam. Non manifestans idest post factum tenetur insolidum: si sit officialis: non aliter secundùm Archiepisco. nisi vocetur in iudicium: quia tunc tenetur insolidum mutus & non obstans & non manifestans: sicut officialis tenetur in iudicio & extra. Argumentum. xj. q. iij. quisquis. sed intelligo quando sine periculo personæ vel status potest obuiare. H

Elice conclusiones.

¶ Prima. Quãcũq; vnus q tenet̃ principaliter: nõ vult restituere: restitutio incũbit ei qui tenetur secũdario: cui post ea tenet̃ is qui principaliter tenebatur.

¶ Secunda. Qui iubet tenetur insolidũ & principaliter: & qui exequitur secundario: quod intelligo nisi res remanserit penes exequentem.

I ¶Tertia. Qui dedit consilium est con-
sensum sine quo nõ tenetur insolidum
secundario:exequens verò qui rem ha-
buit principaliter.

¶Quarta. Adulator sine quo non tene-
tur secundario insolidum : sed princi-
paliter exequens.

¶Quinta. Receptator rei vel furis sine
quo non tenetur insolidum secunda-
rio:sed fur principaliter.

¶Sexta. Associans sine quo non tene-
K tur insolidum secundario quo ad par-
tes quæ socios contigerunt : sed prin-
cipaliter quo ad suam vnusquisque te-
netur.

¶Septima. Mutus & non obstans &
non manifestans : si sit officialis tene-
netur insolidum secundario : alias non
nisi sit in iudicio.

¶Octaua. Non tenetur officialis cum
periculo suæ personæ vel status serua-
re alium indemnẽ in personã vel statu.

L ¶Nona. Quoties is qui habuit rem re-
stituit:omnes simpliciter sunt liberati.

Casus.lj.

QVAERITVR LI. AN
sit melius ieiunare an-
nuntiationem in sabba-
to quàm sexta feria : vel
die occurrentis vigiliæ?

Ad hoc dico quòd melius est in sexta
feria : quod probo authoritate sancti
M Vinc. Item rationem. Nam vt patet.ij.
ij.q.cxlvij.artic.iiij.ad.v. quoddam est
ieiunium luctus & quoddam exulta-
tionis. Hoc autem ieiunium videtur
esse mixtum:quia communiter qui hãc
diem ieiunant:propter duo ieiunant.s.
ad promerendum adiutorium virginis
in suis opportunitatibus contra sua pec-
cata & ad congaudendum virgini : &
congratulandum Deo pro dignitate
quem virgini contulit. Non est autem N
aliqua dies in scriptura:in qua recepe-
rimus tot beneficia & consequenter in
qua habeamus causam tanti gaudii vt
ista:vt patebit in conclusionibus : nec
etiam in qua habeamus causam tanti
doloris maxime propter Christi pas-
sionem. Vnde in sola feria sexta sunt
prohibitæ carnes secundum legem : si-
cut sabbato secundum consuetudinem.
extra de ieiunio. in. c.consilium. pri-
mum. id quod faciũt viri qui aliis sunt O
in exemplum:ab omnibus debet imita-
ri. Sed omnes religiosi ieiunant feria
sexta tanquàm id sit cõuenientius:imo
antiquitus seruabatur ac si fuisset de
præcepto vt dicit Archid. Primum ista
est dies commodior masculis & femi-
nabus: vt experientia docet & simul in
ea honoratur mater & filius?& non est
minoris meriti. Vnde in qualibet do-
mo nobili & ciuili deberet esse consue-
tudo in hac die ieiunãdi in memoriam P
sanguinis regis nostri:& doloris beatæ
matris eius : & in memoriam consola-
tionis quam ipsa habuit in apparitione
& salutatione Gabrielis : & conceptio-
ne verbi diuini quæ omnia fuerunt fa-
cta sexta feria. Sed contra:quia videtur
quòd in die occurrẽte. Nam per totum
annum illa dies computatur quasi vi-
gilia : in qua debet ieiunari pro festo.
solut.dico quòd ieiunamus in vigilia
ante festum vt in eo simus benè dispo- Q
siti. Vnde si festum non succedat ratio
non tenet sed poterit ieiunari in alia
die sanctiori. Secundo videtur quòd in
sabbato:quia illa dies est dicata virgi-
ni. Solut. Ista ratio est pro me : quia ex
quo sabbato est festum. feria sexta de-
bet esse in vigilia : & consequenter in
ea est ieiunãdum. Tertio videtur quòd
nulla die quia per hoc ieiunium omit-
tuntur

A tuntur ieiunia de præcepto. Solut. Illi qui sic omittunt male faciunt. Vnde si non potes vtrunque obseruare: dimitte deuotionem tuam vt obedias: quia beata virgo mauult te filio aut eius vicario obedire: quàm honorare eam & nō obedire filio eius.

Elice conclusiones.

¶Prima non sunt soluenda ieiunia de præcepto propter votiua.

¶Secunda. Melius est annuntiatam ieB iunare f. ria sexta quàm alia die.

¶Tertia. In feria. vj. habemus multas causas lætitiæ: quas omnes ex locis autenticis collegi. Nam primo est factus Adam & Eua secundum scripturam & secundo Dauid occidit Goliam: vt figura correspondęret figurato: & tertio decollatus est baptista: & quarta decollatus est Paulus: & Petrus crucifixus secūdum aliquos: & quinto decollata est beata Caterina: & sexto concepta est C beata virgo: & septimo est nata: & octauo est ab angelo salutata: & nono visitauit Helizabeth: & decimo conceptus est Christus: & vndecimo idem est natus: & duodecimo est circuncisus secundum aliquos: secundum alios vero est natus & circuncisus in dominica: quāuis etiam hoc sit dolorosum ex parte: & tredecimo beata virgo assumpta est in cœlum.

¶Quarta. In ea etiam habemus multas D causas doloris: quia in ea Adam peccauit: & Christus salus & vita nostra est potatus felle mortuus & sepultus: cuius mors dolorosè recollitur: quia est pro peccatis occisus.

Casus. iij.

QVAERITVR LII. VTRVM beata virgo sit post mortē assumpta statim in corpore: & in anima. Ad quod dico quòd Hier. hoc E dubium licet pertractet aliqualiter in sermone. Cogitis me tamen illud non determinat: & si alteri partium videatur fauere vt ibi patet. Sed Augu. illud determinat: & dominus Alber. super Missus est. & sanctus Tho. iiij. dist. xij. q. j. art. iij. q. iij. & iij. q. xxvij. & q. lxxxiij. pro quo sciendum est quòd fuit mortua sine dolore: quod probat Albertus. quia Ioannes ratione integritatis sine dolore decessit. ergo à fortiori & virgo. Secundo: quia secūdum aliquos dolor passionis fuit ei martyrium: post quod non remanet dolor mortis. Tertio: quia Moyses ratione contemplationis & eleuationis non sensit defectum famis quadraginta diebus. ergo nec virgo tunc sensit dolorem: quia eleuabatur à corpore actu & secundum substātiam. Est autem mortua ex amore vt idem probat: quia charitas abstrahit à corpore ad Christum: ergo tantum potest intendi quòd separet animam. Secundo, quia amor potest inducere languorem: ergo & mortem. Hæc ille. Qui intendit probabiliter arguere quòd sic acciderit in ea in qua amor naturalis respectu Christi & gratuitus fuit intensissimus: & plus quàm in angelis quo ad gratuitum. Vnde sicut amor leuabat corpus sancti Thomæ à terra, ita leuauit animam Mariæ à corpore, & est in cœlo in corpore, & in anima, vt probat H idē testimonio vnius papæ sancti Gregorii quia quod ille dixit in collecta. Nec tamen mortis nexibus &c. non potest intelligi nisi de incineratione: & duorum episcoporum. S. Augustini, & Dionysii de di. no. ca. iij. in text. & glo. simul bene intellectis, & vnius abbatis. id est, Bernardi. Et idem tenet. S. Tho. vbi suprà. Vnde ipsa resurgens non est

I mortua. Secus autem est vt dicit sanctus Tho.iij.q.liij.de his qui ante Christum surrexerunt aut eo præsente in carne, aut eo mortuo in eius passione. De his tamē vltimis Hiero.est dubius. sed Aug. dicit quòd sunt mortui cuius rationes efficaciores sunt. Si tamē non sunt mortui, surrexerunt post Christū, quia est primogenitus mortuorū.i.primus qui surrexit ad vitā immortalem.

¶ Sed contra, quia Hier.hæc non vult asserere.ergo non sunt vera. Sol.Dicit
K Alber. quòd Hiero.tanquàm interpres bibliæ noluit asserere quod in ea expressum non inuenit, ex quo nō sequitur quòd non sint ista vera & probabili ratione ponēda. Secundo, quia etiam Aug.idem non audet asserere. Nam dicit. Vera de eius assumptione sententia hæc est, vt assumpta sit siue in corpore siue extra corpus nescio, Deus scit. Sol. Licet illud nesciuerit, tamen credidit firmiter & rationabiliter opinabatur.
L Tertio. Omnes peccauimus in Adam, ergo & patimur pœnam peccati eius quæ est incineratio iuxta illud Genes. iij. Puluis es &c. Solu. Negatur consequentia. Licet enim Deus non inferat pœnam sine culpa, tamen aliquando misericorditer à pœna debita absoluit, saltem in parte.

Elice conclusiones.

¶ Prima. Ioannes est mortuus sine dolore & secundum. S.Thom.& August.
M viuit in cœlo.

¶ Secunda. Beata virgo est mortua sine dolore & ex amore.

¶ Tertia. Beata virgo est in cœlo viua, ipsa & suus filius naturalis Iesus, & adoptiuus Ioannes.

¶ Quarta. Resurrexit autem statim.i. ante incinerationem, ante quam resurrectionem licet anima eius fuerit beata forte tamen cœlum non ascendit vt N post ascenderet corpore gloriosa sed tamen hoc non est certum.

¶ Quinta. Omnes qui hactenus surrexerunt, iterum decesserunt: exceptis tribus (quantum ex scriptura & dictis sanctorum haberi potest) scilicet beata virgine: & filio eius naturali: & adoptiuo.

Casus.liij.

QVAERITVR. LIII. O Vtrum beata virgo in vita confiteretur & cui? Ad hoc dicitur secundum Albe.super missus est quòd beata virgo suscepit omnia sacramēta quæ erant omnibus masculis & feminis cōmunia. Primo ad sui humilitatem. Secundo: ne scandalizaret ignorantes suam sanctificationem. Tertio vt obediret Deo. Quarto vt confutaret hæresim eorum qui dixerunt eam fuisse angelum. Suscepit igitur baptismum & ab eo accepit characterem & augmentum gratiæ ac meritorum. Nec tamen fit festum de eo vt de purificatione: quia non fuit publicum sicut illa. Et similiter confirmationem: & ab ea habuit alium characterem: & augmentum vt supra. Et credo quòd Christus eam confirmauit, & baptizauit sicut secundum sanctum Thomam, confirmauit apostolos. Et ab eucharistia memoriam passionis: augmentum gratiæ actualem deuotionem: & solatium de absentia corporali filii. A matrimonio secundum Alber.habuit fidem & sacramentum, id est, figuram vnionis verbi ad naturam humanam: & etiam augmentum vt supra. Ab extrema vnctione habuit signum perfectæ victoriæ & futuræ gloriæ: & loco remissionis venialium:

A lium: remisionem doloris mortis: secundum Alber. Ordines non habuit: vt per humilitatem cõformaretur aliis mulieribus: quæ excluduntur propter tria ab ordinum susceptione secundum Alber. scilicet, indignitatem sexus: fragilitatem peccandi: & incongruitatem regiminis. A sacramento pœnitentiæ habuit augmentum gratiæ. Et secundum Alber. sua confessio non erat peccatorum: sed recognitio beneficiorum
B Dei: & suæ incongruitatis ad magnitudinem eorum. Credo tamen quòd (cum habitus voluntatis nostræ possint nos latere: secundum Sanctum Thomam, licet non habitus intellectus secundum Aristotelẽ,) nesciebat se esse ita Deo gratam propter humilitatem. vnde mirabatur in salutatione angelica: quia secundum sanctum Thomam, vere humili nihil tam insolitum: quàm sua exultatio. Et consequenter
C confitebatur de venialibus conditionaliter: puta dicendo: si in tali opere vel tali deliquissem per in cautelam vel negligẽtiam vel alio modo: dico meam culpam: quia bonarum mẽtium est &c. Nota agnoscere. scilicet dubitatiue: non autem assertiue: & secundum eundem Alber. Ioannes Euangelista fuit confessor proprius eidem deputatus. Sed quare ista non sunt scripta? Ad hoc respondet Alber. quòd ideo est.
D Primo vt exerceatur deuotio fidelium ad inquirendum. Et secundo: quia Deus vult nos quædam in via dubitare: vt veritatem desyderemus in patria. Et tertio: quia sicut Augustinus, habet pro regula in loquendo de peccatis quòd de ea non fit quæstio: ita loquendo de virtutibus est principium per se notum: quòd quicquid boni habuit quis creatura: eo ipsa non fuit priuata: quia secundum Dam. à nullo illustrium vincitur. E

Elice igitur conclusiones.

Casus. liiij.

QVAERITVR QVINquagesimoquarto. Vtrũ posit rationabiliter sciri cuius figuræ st coloris fuerit beata virgo. Ad hoc autem sic respondet Albe. super Missus est. Beata virgo fuit competentis quantitatis: & bonæ dispositionis membrorum: sicut & Christus F quia filius assimilatur generanti: sic videlicet vt tantus nascatur ex tanto: & talis ex tali. nisi sit error in natura ex impotentia: vel aliter. Et fuit coloris ex albo & nigro compositi: quia secundum Ioannicium solus iste color procedit ab æqualitate complexionis: & corporis euertico determinatur secundum Galenum & Constantinum. G Et habuit capillos nigros quia cerebrum optime dispositum: secundum Galenum & Constantinum est calidum & siccum. Licet enim ad operationes naturales cerebrum debeat esse calidum & humidum: ad quod sequuntur capilli rubei: tamen ad animales debet esse vt dictum est ad quod sequitur quòd capilli sint nigri: & consequenter sequitur maior pulchritudo supposita albedine faciei: quia opposita H iuxta se posita &c. Nigredo tamen illa capillorum & oculorum fuit temporata secundum eundem. Et talis etiam per omnia fuit Christus. Ex premissis sequitur quòd fuit pulcherrima. Quod etiam patet. Primo: quia omnes mulieres eam figurãtes fuerũt pulchræ vt Hester: Iudith: Rebecca: Rachel. Secundo: quia nobilitas & pulchritudo

I corporis est secundum nobilitatẽ animæ. Vnde corpus humanũ est pulcherrimum. ergo nobilissima anima vt illa habuit corpus nobilissimum. Tertiò: quia viderunt veronicam dicunt quòd pulcherrimam faciem repręsentat: & certum est filium similem fuisse matri. Quarto quia castitas laudabilior est in pulchris: sicut vituperabilior incontinentia in turpibus. In virgine autem castitas fuit summæ laudabilis. De hoc

K tamẽ scriptura nihil dicit. q̃a ipsa scriptura secundum Alberi. est nobis speculum salutis: ideo non vult laudare aliquam mulierem de eo quod multis est causa damnationis. Facit tamen de alicuius mulieris pulchritudine mentionem: non vt laudet sed incidẽter ad ostendendam causam alicuius dicti vel facti: quod circa virginem non accidebat. Sed contra primo. Nam pul-

L chritudo mulieris est occasio mali. Eccle. ix. Virginem ne conspicias &c. Sed virgo omnibus debuit esse causa solutis. Solu. Pulchritudo est in se bona: sed in bono & optimo mali scandalizãtur defectu suo sicut scandalizabantur in Christo Mar. v. & in Deo qui peruersis peruersus videtur: secundum glo. super illud Quom bonus israel Deus &c. Secũdo: quia color glaucus attestatur frigiditatem corporis frigidi: quale de-

M buit esse corpus virgineum. solu. Cum gratia sit nobilior quàm natura illa castitas quæ totaliter est à gratia nobilior est ea quæ est à natura: & tanto magis gratiã manifestat quanto magis est cõtra naturam. Et ideo illud corpus nõ fuit castum per naturam: sed per gratiam & voluntatem.

¶ Et licet in virgine pugna non fuerit: tamen perfectissimam habuit victoriam cum inimicus non, potuerit nec vincere nec pugnare: vt dicit Al- N bericus.

¶ Prima igitur conclusio hęc est. Beata virgo fuit mediocris quantitatis. & bonæ proportionis membrorum.

¶ Secunda. Fuit coloris mixti ex albo & rubeo.

¶ Tertia fuit etiam nigra oculis & capillis nigredine temperata.

¶ Quarta. Fuit etiam pulcherrima mu- O lierum.

¶ Quinta. Deus noluit animæ in scriptura laudare de pulchritudine: quia potest esse occasio mali. Vel dico ego in signũ q̃ Deus principaliter curat de pulchritudinæ animæ. Vel quia de ea non fuerunt aliqua narranda quæ exigerent fieri de pulchritudinæ mentionem.

¶ Sexta. Pulchritudo mulieris est causa P erroris malis.

¶ Septima. Beata virgo perfectissime vicit diabolum.

Casus. lv.

QVAERITVR QVINquagesimo quinto. Vtrũ Deus simpliciter magis amet virginẽ quam luciferum vel e conuerso? Et videtur q̃ luciferum quia est deo magis dilectus in bono simpliciter. i. in substã- Q tia: quia ei vult nobiliorem substantiã. id est angelicam naturã: sed beata virgo est magis dilecta in bonum secũdũ quid. i. in accidente: puta in fœlicitate. Sed econtra videtur q̃ virginem: quia rgo diligentes me diligo. Prouer. viij. & consequenter magis diligentes magis diligit. Secundo. Amare est velle bonũ. j. q. xx. & iij di. xcxij. & j. contra gen. c. xcj. Igitur deus amat omnia quia omnibus vult aliquod bonum. s. esse & amat omnia æqualiter ex parte actus: quia eo

A eodem actu omnia amat. Non autẽ ex parte obiecti seu boni voliti: quia non omnibus vult idem bonum: sicut nec largitur. Sed quo ad bona naturalia amat magis nobiliora quia vult eis maius bonũ naturæ.i.naturã nobiliorem. quo ad bona verò gratuita magis amat se amantes: quia vult eis maiorẽ amorem quo eum amant: & consequenter maiorem gratiam & gloriã. Simpliciter autẽ magis amant quæ magis amat B quantum ad bona gratiæ & gloriæ: ꝙ patet primò autoritate. Nam secundũ Aug. super Ioan. Deus inter alias creaturas rationales magis amat membra vnigeniti sui. Itẽ ratione: quia eis vult magis bonũ.i.bonum infinitum Igitur magis amat virginẽ simpliciter quàm aliquam puram creaturam. Ad argumentum in oppositum dico ꝙ si gloria considerentur secundum se simpliciter est ignobilior substantia angelica sed C secus quantum ad obiectum cui coniungit ꝙ Deus vult omnibus prædestinatus. Non enim vult his solum dare gloriam; sed etiam seipsum in præmium.

Elice igitur conclusiones.

¶ Prima. Deus omnes creaturas amat verè: non solum volendo: sed etiam faciendo eis bonum.

¶ Secunda. Quo ad bona naturalia magis amat nobiliora secundum suam D naturam.

¶ Tertia. Quo ad gratuita vero magis amat se amãtes quo ad gratiam & etiã quo ad gloriam si sint amantes finaliter.

¶ Quarta. Simpliciter loquendo magis amat quibus vult maiorem gloriam.

¶ Quinta. Igitur simpliciter magis amat se deinde Christum: deinde virginem gloriosam. E

Casus.lvj.

QVAERITVR QVINquagesimosexto. Vtrũ: hñs odium possit licentiari vt communicet? Ad hoc respondet Archiep.ij. par.ti.viij.ar.ij. & Duran. ordinis minorum quem ipse allegat qui dicunt ꝙ ex illatione iniuriæ sequitur primo odium in corde. secundo effectus odii in opere tertio signum odii in ore. & quarto actio iniuriarum aduersus autorem F earum. Odium igitur quilibet tenetur expellere: & quod quid appetit malum adesse aut bonum abesse proximo non propter aliquid bonum eius vel alterius est immortali nec potest cõmunicare. Si aũt hoc fit quia times ex eius prosperitate alios opprimi iniustè: vel quia speras ex eius depressione alios iuste erigi non est peccatum. Nota tamen ꝙ non teneris gaudere de bono tẽ G porali inimici: vt sic sed de speciali tãtum: & de temporali: vt expedit spirituali. Effectus antem odii si sit in subtrahendo beneficium seu bonũ spirituale: & est mortale: si illud bonum quod omnibus exhibetur nolumus inimico communicare vt orationem generalẽ: vel prædicationem. Si vero sit in subtrahendo bonum temporale: est mortale si illud bonum sit extremæ neces H sarium: alias veniale. Si vero sit in inferendo malum: erit mortale. si sit contra ordinem iuris: nec licet communio tali. Si vero sit secundum ordinem iuris semoto odio non erit peccatum etiam si cum armis & sententia iudicis satisfaciat sibi de bonis inimici. Sed quo ad signum odii seu rancoris in ore si quidem malefactor offerat condignã satisfactionem tenetur, quis eum ad

I ad amicitiam recipere & ei loqui. Si au
tem non exhibet: aut exhibet semiple-
ne nō tenetur nisi actio iniuriæ sit ab-
solita præterita remissiōe: vel etiā dissi
mulatione quia. s. allusit vel risit vel co
medit cum offenso post iniuriā. Actio-
nem autem iniuriarum ꝙ est quartum
nullus tenet̄ remittere: imo & aliquan
do quis non potest: vt si iniuria sit facta
seruo vel monacho: vel filio familias.
Hæc ex istis. Dico igitur ꝙ is qui osten
K dit communicare non potest: nisi offe-
rat satisfactionē si potest. Si autē ambo
offenderunt prior ostendendo sit prio-
ri: in reconciliando cæteris paribus.
¶ Quod dico: quia interdum quis
pro leui conuicio infert valde ma-
gnum.

Elice igitur conclusiones.

¶ Prima. Odium seruans ad proximū:
ita ꝙ ex mala voluntate dolet de bo-
nis eius: vel gaudet de malo notabili
L est in peccato mortali nec potest com-
municare.
¶ Secunda. Qui tamen vult malū pro-
pter donum aliquod rationabile non
peccat: sed potest communicare.
¶ Tertia. Similiter qui non gaudet de
bono temporali vt sic: sed solum vt or-
dinatur ad spiriruale id est, vt est ad sa
lutem animæ.
¶ Quarta. Quicunque intendit subtra-
here inimico bonum spirituale vel tē-
M porale generale: aut tēporale extremè
necessarium est immortali.
¶ Quinta. Secus qui spirituale particu
lare aut temporale particulare vel de
bene esse.
¶ Sexta. Qui intendit inferre malum
notabile contra ordinem iuris vel secū
dum ordinem iuris ex odio est in morta
li: secus secundum ordinem iuris sine
odio.

¶ Septima. Qui non vult loqui volenti N
satisfacere: communicando iudicium
sibi manducat.
¶ Octaua. Qui non vult remittere: sed
prosequi actionē iniuriarum semoto
odio, licitè communicat.
¶ Nona. Qui offendit & vult satisface
re iudicium sibi manducat quia frater
eius aliquid habet contra eum.
¶ Decima. Quando post offensam is
qui accipit iniuriam risit actoribus ali
quod signū amicitiæ ostendit est facta O
reconciliatio quæ videtur sufficere sal
tem in leuibus.
¶ Vndecima. Quando offensio est mu-
tua prior in offendēdo debet esse prior
in reconciliando cæteris paribus.
¶ Duodecima. Licet secundum Archie.
in die resurrectionis. i. in aliquo illorū
trium dierum communicādū sit tamē
ab Eugenio manauit breue ad fratrem
Ioānem de capistrano datū Romę. M. P
cccxlvj. in quo declarat optime esse sa-
tisfactum legi. si infra hebdomadā san-
ctam vel infra octauam paschæ quis
communicet.

Casus. lvij.

QVAERITVR QVIN-
quagesimoseptimo. Vtrum
secundum mentem. s. Tho.
& doctrinam eius teneatur Q
quis facere in eleemosynam in extre-
ma necessitate de necessario ad decen-
tiam vitæ? Ad quod ex doctrina eius.
ij. ij. q. xxxij. & . iiij. di. xv. respondeo cir
ca hoc sunt in doctrina beati Tho. duę
solennes opiniones habentes solēnissi
mos secretores. Primo ergo pertracta-
bo materiam secundum opinionē anti
quorum thomistarum quatuor facien-
do. Primo enim declarabo mentē eius.
Secun

A Secundo probabo declarationem esse veram per verba eius Tertio ex dictis eius argu ácontra & soluã. Quarto confirmabo p dicta thomistarũ oĩa dicta. ¶ Quantum ad primum sciendum est quod bona hominis diuitis sunt in quadruplici differentia. Prima sunt necessaria necessitate quasi absoluta id est, sine quibus nõ posset viuere ipse & sui quorum necessitatibus habet prouidere: puta valor quinquaginta aureorũ. B Ista sunt omnia sine quibus non posset viuere sanus & valens tanto tempore quanto sua complexio durare potest si debite procuretur. verbi gratia. Delicate nutrito est necessarius panis triticeus & pellicea tunica: & equus interdum. Secunda vero sunt necessaria necessitate quasi conditionata id est, sine quibus non potest viuere decenter ipse & sui. vt cẽtum aurei. Ista sunt om- C nia sine quibus non posset viuere inter coequales sibi: sine nota auaritiæ, vel stultitiæ vel inciuilitatis vel paupertatis vel huiusmodi: quo ad cibos: aut vestes: aut æquitaturas: aut palatia, aut ornamenta domus: aut huiusmodi. Sicut non viueret decenter nobilis cum veste rusticana nec etiam forte cum veste nobilium feriali decenter viueret in festo solenni nisi in aliquo casu. Sed pro hoc sciendum est quod ad D iudicandum quid decens & quid indecens sit duplici regula possumus vti scilicet iudicio communi prudentium & grauium hominum. & exemplis virtuose viuentium: qui quantuncunque, vtiliter incedant: aut decenter viuunt: aut non operantur secundum inclinationem virtutis.

¶ Non enim est aliquid iudicandum decens vel indecens ex sententiam ambitiosorum quin gustum habent infectum. Tertia sunt quæ continent qui- E dem intra bona necessaria ad decentiam: sed tamen sic quod eis sublatis stat decentia & eis additis non exceditur decentia. Terminus enim requisitorum ad decentiam non est indiuisibilis: puta centum aurei sed est in quadam latitudine puta non minus quam centum & nec plus quam centum viginti ita ꝙ ista viginti possunt addi & minui stante decentia. Quarta F sunt bona superflua id est, quæcunque excedunt quinquaginta, & centum & viginti. ita quod non sunt necessaria ad viuere nec ad decenter viuere sicut sunt centum in habente ducenta viginti. Prima igitur bona id est, quinquaginta aurei sint a. & secunda, id est, centum sint b. & tertia prima. viginti sint capitulo. & quarta id est, alia centum sint d. Igitur de a. nulla G est quæstio. quia omnes doctores conueniunt quod nullus tenetur de a. facere eleemosynam: imo nec licet quia est contra charitatem nisi in casu fieret hoc alicui personæ, vtiliori pro bono communi quod potes tuæ vitæ præferre vt similes offerat se morti pro duce: quod licet quamuis non sit necessarium. De ipso etiam d. non est quæstio. quia omnes concedunt quod cadit sub præcepto de eo facere eleemosynam in extrema necessi- H tate, vel etiam in necessitate vrgente; seu quando apparent signa probabilia extremæ necessitatis: etiam si non comparea nt adhuc pauperes extremæ necessitatis: non autem alias. De ipso vero capitulo primo. xx. dico quod secundum mentem sanct. Tho. potest fieri eleemosyna licitè & etiam debet fieri sed hoc debitum non est præcepti sed consilii; nisi res ita se habeat

I quod sine indecentia notabili possit resarciri, quia etiam tunc est præceptum in extrema necessitate, sed eo casu quo potest fieri resarcio: iam excidit à ratione necessarii ad decẽtiam. De ipso vero b.i.centum dico primo quod non est præceptum facere eleemosynam. Et secundo quod nec consilium. Et tertio quod nec licet secundum mentem. San. Tho. nisi sit quid modicum quia viuere indecenter est vt ipse dicit inordinatũ
K id est virtutem scilicet affabilitatis seu amicitiæ quæ est pars iustitiæ vt dicitur. ij.ij.q.cxiiij.arti. ij. & qua quisque ad proximum debet se delectabilem exhibere vt decet in verbis & factis vt dicitur in. iij.di.xxxiiij.q.j.ar.ij. Est autẽ indecens quod aliis vtentibus vestibus solennibus tu velis inter eos esse cum vilibus nisi in casu extremæ necessitatis alterius, sed vestes viles non dico quas iudicat ambitiosa põpa, sed quas
L communiter sententia probatorum & virtuosorum exempla condemnat. Cũ autem quis dando venerit ad modum viuendi: ita vilem quod si vilius incederet reputaretur alias reprehensibile: dico quod vlterius quis nec tenetur nec debet facere eleemosynam, quia quod non licet facere pro amore dei & virtutis humilitatis & seculi contemptu non est præceptum facere pro vita corporali proximi. Et quarto quod in tribus ca
M sibus licet facere de eo eleemosynam, scilicet primo cum mutatur status trãseundo ad religionem quia nobilis vel alius tunc non tenetur viuere decentur secundum statum quem relinquit. Et secundo quãdo de facili potest quis resarcire ne appareat inconueniens vt si in quadragesima detur vestis paschalis pauperibus cum quis scit se ante pascha habiturum. vnde aliam faciat. Et tertio quando occurrit in paupere necessitas maior quàm decentia: puta necessitas absoluta singularis personæ, N vel magna necessitas reipublicę. In his enim talibus eleemosyna sit de ipso. b. laudabiliter, sed non est in præcepto: nisi sit quid modicum vel si sit multum tamen de facili resarciri potest vt non appareat notabilis indecentia: quo casu iam excidit à ratione talis necessarii. Et si dicatur contra hoc quod si esset contra virtutem indecenter viuere nõ O liceret viuere indecenter propter extremam necessitatem fratris dico quod aliquid est contra virtutem aliquando que ex circunstantia sic honestatur vt fiat licitum & non de præcepto, sicut mori fame vt aliũ nutrias eo casu quo ille esset reipu.te vtilior & vxorem sibi admouere manus reformatrices pulchritudinis eo casu quo consulit viro lasciuienti. Si etiam dicatur quod plus P tenemur diligere vitam fratris quam res nostras, dico quod est verum, sed eo casu quo viuere indecenter cogimur quia est contra virtutis bonum & viro prudenti est grauius morte honorifica. Vnde quando quis dando tantum se attenuauerit in facultatibus quod iam ita viliter incedere cogitur sicut vnquam incessit virtuosus in eodem statu: tunc iam pauperes deo commẽdet, quia ipse fecit totum quod Deus exigit ab eo: puta si matrona nobilis iam remansit Q cum vna sola, & humillima veste ciuili, quia non tenetur hanc vendere & emere rusticanam: & de residuo pauperi subuenire morienti: alioqui totus mundus etiam religiosi non solum prælati: sed etiam subditi damnarentur: quibus licet in necessitate, extrema eleemosynam facere, & pauperiori erogare.

Quan

A QVANTVM AD SECVNdum adduco omnia quæ dicit S. Tho.in ista materia. Igitur S. Tho. ij. ij.q.xxxij.arti.vj. quærit vtrum corporalis eleemosyna sit danda de necessario & respondet sic formaliter: & de verbo ad verbum. Respondeo dicendum quod necessarium dupliciter dicitur. Vno modo sine quo aliquid esse non potest. Et de tali necessario omnino eleemosyna dari non debet puta si B aliquis in necessitatis articulo constitutus haberet solum vnde posset sustentari & filii sui & alii ad eum pertinentes. De hoc enim necessario eleemosynam dare, est sibi & suis vitam subtrahere: quod nō licet. Sed de hoc dico nisi forte talis casus immineret vt subtrahendo sibi daret alicui magnæ personæ per quam ecclesia vel respublica sustentaretur quia pro talis personæ liberatione seipsum & suos laudabiliter C periculo mortis exponeret cum bonū commune sit proprio præferendum. Alio modo aliquid dicitur esse necessarium sine quo non potest conuenienter vita transigi. secundum conditionem vel statum propriæ personæ & aliarū personarum quarum cura ei incumbit Huius necessarii terminus non est in indiuisibili constitutus sed multis additis non potest diiudicari esse vltra tale necessarium & multis subtractis ad-D huc remanet vnde possit aliquis conuenienter trāsire secundum proprium statum. De huiusmodi ergo eleemosynam dare est bonum & non cadit sub præcepto sed sub consilio. Inordinatū esset autem si aliquid tantum sibi de bonis propriis subtraheret vt aliis largitur, quod de residuo vitam non posset transigere conuenienter secundum proprium statum: & negotia occurrentia. Nullus enim inconuenienter viuere E debet. Sed ad hoc tria sunt excipienda. Quorum primum est quando aliquis statum mutat puta per religionis ingressum. Tūc enim omnia sua propter Christum largiens opus perfectionis facit se in alio statu ponendo. Secundo quando ea quæ sibi subtrahit, & si sint necessaria ad conuenientiam vitæ tamen de facili resarciri possunt vt non sequatur maximum inconueniēs. Tertio. quando occurreret extrema neces- F sitas alicuius priuatæ personæ vel etiā aliqua magna necessitas reipublicę. In his enim casibus laudabiliter aliquis prætermitteret id quod ad decentiam sui status pertinere videtur, vt necessitati maiori subueniret per hæc patet de facili solutio ad obiecta. Hæc S. Tho. Vbi nota primo, quod quando dicit inordinatum autem esset: incipit loqui de.b.non loquitur de. cap.de quo prius immediate loquebatur. Nota secundo G quod cum dicit sed ad hoc tria sunt excipienda: ly hoc non demonstrat id quod supra dixerat scilicet quod nō est præceptum dare eleemosynam de c. vt consequenter intelligatur quod in illis tribus casibus eleemosyna sit in præcepto quia iste sensus est contra eum: ibi & in quarto vbi expresse dicit vt patebit quod in illis casibus est de consilio. Sed ly hoc demonstrat id quod immediate præmiserat scilicet, quod est H inordinatum & illicitum viuere indecenter secundum suum statum. Hoc enim fallit in tribus casibus in quibus licite hoc fit ideo dicit quod quis laudabiliter facere aliqui autem textus habent, sed ab hoc & non sed ad hoc. Et hæc lectio magis congruit, & sensus est planior. Item in quarto distinctio. xv. q. secunda artic, quarto quæstiuncula

I prima quærit Sanct.Tho. vtrum elee-
mosyna sit danda de necessario : & re-
spõdet sic formaliter. Respõdeo dicen-
dum ad primam quæstionem quod de
rebus existentibus dicitur aliquid no-
bis necessarium dupliciter. Vno modo
sine quo non potest aliquis esse vel vi-
uere. Alio modo dicitur aliquid nobis
necessarium quo indigemus ad hone-
stè viuendum vel decenter secundum
statum nostrum. Sed talis decentia nõ
K consistit in aliquo indiuisibili, quia
multis additis homo non excedit status
sui conditionẽ & multis subtractis con
ditio sui status decenter conseruatur.
Sed tantum posset addi quod esset vl-
tra conditionem status eius. & tantum
diminui quod non seruaretur honestas
vel vltima sui status decentia. Et hoc
sermone determinari non potest, quia
de singularibus non est iudicium sed
statur in hoc prudentis arbitrio & vn-
L ctioni quæ docet de omnibus hæc ille.
Et infra. Illud ergo sine quo non potest
esse vel viuere aliquis vel ipse vel ille
cuius curam habet non debet in elee-
mosyna expendi. Hoc enim dicitur ne-
cessarium simpliciter quasi necessita-
te absoluta nisi forte possit ante quàm
necessitas incumbat per alium modum
resarciri: quia iam excedit ab huius ne
cessitatis ratione. Similiter etiam illud
quo subtracto non potest seruari decen
M tia status aliquo modo sui vel suorum
non debet aliquis in eleemosynas ex-
pendere nisi de facili resarciri possit
aut nisi aliquis statum mutare vellet:
quia nullus debet indecenter in aliquo
statu manere vel nisi necessitas alia prę
ponderet vel alicuius persona spiritua
lis in necessitate vltima existentis, vel
ecclesiæ vel rei publicæ : quia bonum
gentis est diuinius quam bonum vnius.

Illud autem quo posito vel subtracto
nihilominus decentia status manet: po
test in eleemosynam dari. Et de hoc est
consilium non præceptum. Illud au-
tem quod necessarium reputatur ad ali
quid quod est, vltra decentiam status
debet in eleemosynam dispensari : &
hoc cadit sub præcepto. Hæc ille. Qui
deinde arguit primo loco sic videtur,
quod non sit danda eleemosyna de ne-
cessario quia secundum Augusti. pec-
cat qui præpostere agit. Sed ordo cha- O
ritatis hoc exigit : vt magis homo sibi
quam alteri subueniat. ergo peccat sub
trahendo sibi necessarium vt alteri tri-
buat. Ecce argumentum sequitur. Sol.
Ad primum ergo dicendum quod si ali
quis necessarium sine quo nullo modo
esset aut decenter viuere posset sibi sub
traheret, vt aliis daret ordinem charita
tis subuerteret in beneficiis obseruan-
dum. Non autem si de aliis sine qui- P
bus prædicta esse possunt alteri quàm
sibi tribuat. quia virtuosi est de talibus
bonis corporalibus plus aliis quam si-
bi tribuere vt in nono. Ethi. philoso-
phus dixit. Hæc ille. Ex quibus patet
quod dare. c. &. b. est consilium tan-
tum.

QVANTVM AD TER-
tium arguitur ex dictis San.
Thom. contra prędicta quia
aliquã dicit quæ videntur Q
prædictis repugnare. Nam quarto di-
stinctio. & quæstione vbi supra articu.
primo quæstiuncula quarta, in qua
quærit vtrum eleemosyna cadat sub
præcepto : sic respondet. Ad quartam
quæstionem dicendum quod cum elee-
mosyna sit actus virtutis: oportet quod
aliquo modo cadat sub præcepto: quia
præcepta legislatoris ad virtutem in-
ducere intendũt vt dicitur secundo Ethi.

Hæc

Hæc ille. Et infra. Ordo autem ſubuentionis talis debet eſſe quantum ad duo ex parte eorum quibus ſubuenitur: vt primo ſibi poſtea ſibi coniunctis ſubueniat deinde extraneis. Secundo ex parte neceſsitatis talis debet eſſe ordo: vt prius neceſsitati abſolute ſubueniatur quam alicui neceſsitati conditionatæ: quæ eſt cum quis indiget aliquo ad ſui ſtatus decentem cōſeruationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat vt illud quod ſupereſt alicui poſt ſubuentionem perfectam & ſibi coniunctis, puta familia quam gubernare debet reſpectu vtriuſque neceſsitatis in eleemoſynas expendat ad ſubueniendum aliis reſpectu vtriuſque dictarum neceſsitatum. Sicut natura illud quod ſibi de alimento ſuperfluit: ab actu nutritiuæ in quo attenditur quaſi neceſsitas abſoluta: & actu augmentatiue in quo attenditur quaſi neceſsitas conditionata præparat ad conſeruationem ſpeciei: generatiuæ virtuti ſubminiſtrans. Et ſimiliter præceptum legis obligat quod etiam neceſsitati extraneorum abſolute primo ſubueniatur: quàm neceſsitati proprie vel propinquorum conditionate. Et ideo dicitur communiter quod dare eleemoſynam de ſuperfluo cadit in præcepto. Et ſimiliter etiam dare eleemoſynam ei qui eſt in extrema neceſsitate. Dare autem de eo quod eſt neceſſarium videlicet, neceſsitate ſecunda non autem de eo quod eſt neceſſarium neceſsitate prima quia hoc eſſet contra ordinem charitatis. Hæc ille. Ex his autem arguitur ſic. Nam præceptum legis obligat ad ſubueniendum prius neceſsitati abſolute extraneorum quam neceſsitati proprie vel propinquorum conditionate vt dicit Sanct. Thom. hoc autem non eſſet niſi eſſet præceptum vt quis in extrema neceſsitate daret neceſſaria ſibi ad decentiam. Sol. Dico primo quod Sanctus Thom. in ſumma. multa limitauit quæ ex aliorum opinionibus dixerat in ſententiis, & ſecundum aliquos hoc eſt vnum: ideoque ſtandum eſt dictis ſecunda ſecundæ. Dico ſecundo & melius quod etiã in quarto ſenſit: quod non ſit præceptum eleemoſynam facere de ipſo. b. vel. c. vt patuit: quæ autem hic dicit intelliguntur in caſu quo poteſt eſſe reſeruatio vt ſit ſenſus. Quando quis habet aliqua danda in eleemoſynam: cæteris paribus prius ſuis debet ſubuenire quam alienis: ſed præponderata neceſsitate: debet eſſe è conuerſo: ſicut habenti veſtem indecentem afferantur decem aurei: ſi tunc occurrat fratri extrema neceſ ſitas illi neceſsitati fratris abſolute habet occurrere, quam ſuæ conditionate: ſi ſtatim iſta, decem poteſt reſarcire ne magnum inconueniens appareat, quod ſi non poteſt reſarcire nec euadere ſine magna indecentia non tenetur ex neceſsitate. Vnde iſta debent intelligi concorditer ad ea quæ dicuntur in ſecunda ſecundæ & quæ ſubiungit ibi in quarto in locis multis. Et quod ſic ſenſerit patet ex tribus. Primo: quia vt ex ſuperioribus patet: vbique tam in ſumma quam in ſententiis tenet quod de neceſſario ad decentiam non eſt neceſſarium nec licitum facere eleemoſynam niſi illud poſsit ſtatim reſarciri vel &c. Et de hoc eſt textus forma. in. c. eleemoſyna xxiij. q. viij. & adde gloſſ. notabi. & ibi Aegidius gloſſ. j. ſuper verbo non licet. decima diſtinctione. vbi late videas. Secundoquia ſtatim poſt illa verba in reſponſione ad primũ dici ſic. Ad pri

I primum dicẽdum: quòd facere aliquid
boni ad quod ex legis pręcepto non te-
nemur: ad supererogationem pertinet:
de qua consilia dantur. Et ideo cum da-
re aliquid de superfluo respectu primæ
necessitatis sed necessario secunda ne-
cessitate ad subueniendum maiori ne-
nessitati & si non sit necessitas absolu-
ta: est bonum ad quod ex pręcepto non
obligamut. Ideo est supererogationis
& propter hoc de hoc est cõsilium. Hęc
K ille. Et si dicatur quod loquitur quan-
do pauper non habet extremam neces-
sitatem neque absolutam dico quòd ve
rum ęst: de extrema & absoluta iam po
sita in actu: sed tamen loquitur de ex-
trema mox futura cuius iam apparent
signa. quod patet. Tum quia istam ne-
cessitatem dicit maiorem quã decen-
tiæ. Tum quia secundùm eum vbique
non est præceptum dare eleemosynam
propter necessitatem decentiæ precise
L alioqui omnes damnaretur. Et ibidem
ad quartũ dicit. Tempus ad quod obli-
gat præceptum de eleemosynis facien-
dis ex parte accipientis est quando ap-
parent signa probabilia extremæ ne-
cessitatis futuræ nisi ei subueniatur: vt
cum aliquis videt alios impotentes vel
pigros ad subueniendum, & pauperem
indigentem cibo & potu, & aliis vitæ
necessariis: nec sibi satisfacere posse: nõ
enim expectanda est vltima necessitas
M quia tunc forte non posset iuuari natu
ra fame vel siti consumpta. Ex parte ve
ro dantis est quando habet homo mul-
ta quibus non indiget neque ad susten
tationem vitę sui & suorum: neque ad
decentem status sui conseruationem:
etiam si pauperes extremæ necessitatis
non comparent, Hæc ille. Vbi non in-
telligas quòd habens superflua tenea-
tur omnibus pauperibus dare nisi iu-

necessitate extrema vel quasi idest qu[...] do est mox futura & iam apparet, alio[...] qui si quis teneretur subuenire indece[n]tiæ omnium pauperum petentium, nu[l]lus saluaretur. Vnde quod dicit etiam si pauperes extremæ necessitatis no[n] compareat: sic intellige sicut prius ip[se] posuerat scilicet quia adhuc non sun[t] in necessitate extrema, sed tamen iam habent signa eius mox futuræ. Tertio quia sequendo exemplum eius: pate[t] quòd natura id quod est necessarium augmento proprio non administrat g[e]neratiuę, vt patet in brutis & hominibus bene regulatis, & si non in vitiosis qui plus coeunt quàm natura requirat non ex naturali inclinatiõe sed ex phã tasia prouocante naturam. Secundo ar guitur, quia sic se habet necessarium ad necessari[u]m sicut necessitas ad necessi tatem, quia scilicet si de minus necessa rio tenetur quis subuenire minori ne cessitati: etiam maiori tenebitur de ne cessario magis. Sed de superfluo tene tur quis etiam extraneam necessitatem scilicet si pauperes extraneæ necessita tis non compareant vt dicit Sanct. Th. Ergo in necessitate extrema tenetur de necessario ad decentiam so. Intendit Sanct. Thom. pauperes extremæ neces sitatis non comparere quando extrema necessitas est futura: sed probabilia si gna eius sunt pręsentia. Et eodem mo do vt dictum est quando supra dixit quòd dare aliquid superfluum respe ctu primæ necessitatis. sed necessariũ secunda necessitate ad subueniendum maiori necessitati etiam si non sit abso luta &c. intelligit quòd necessitas non absoluta. & tamen maior quàm necessi tas decentiæ: sit quando non adest ne cessitas extrema quę est absoluta: sed assunt signa eius probabilia. Vnde ex-

tra necessitatem extremam : vel quasi nullus tenetur eleemosynam dare sub præcepto. Et nota quòd extrema necessitas secundùm Pe.de.pal. non solum intelligitur quando homo est in periculo mortis: sed etiam grauis infirmitatis Tertio arguitur. quia secundùm eum in necessitate extrema omnia sunt cõmunia, quod non esset nisi &c. sol. Sunt communia tunc omnia quæ dare est præceptum: non autem necessaria absolute: quia est contra rationem quòd surripias mihi panem meum: eo casu quo est mihi æque: vt ibi necessarius : puta quando alter ex nobis fame esset moriturus. Sunt forte etiam communia ea quæ dare est consilium: sic quòd tibi licet surripere illa nec tamen ego dare teneor. Verumtamẽ potius morerer quã cogerem aliquem viuere indecenter. Quarto. Nam Sanct. Tho. vj. quodlibet. arg. xij. dicit: quòd in casu necessitatis cadit sub præcepo dare omnia sua pauperibus. So. Illa necessitas non est corporalis: sed spiritualis puta pro animæ salute.

QVANTVM AD QVARtum hactenus in ordine prædi. intellexerunt communiter doctores Sanct. Tho. eo modo quo ex posuit scilicet quod de necessario ad decentiam non sit præceptum facere eleemosynam nisi eo casu quo id quod datur iam excidit à ratione talis necessarii. Hoc autem patet de Petro de taram. iiij. dist. xvj. qui licet non sic intellexerit. Sanct. Th. tamen ipse tenuit. & Sanctus Thom. videtur ipsum esse imitatum & summa confes. lib. iij. ti. viij. & summa pisana titu. elemosyna primo. §. iij. & de archiep. ij. parte. ti. j. c. xxiiij. §. vlti. & peñ. Nec obstat si durandus est ordi. prædicatorum & sensit oppositũ quia hoc dicit ex sensu suo & non ex mente. Sanct. Tho. sicut & Pe. de Pal. qui oppositum tenet adducens exemplum de Martino qui cum sua indecentia pauperem vestiuit: sed ideo illud factum non fuisset præcepti sed consilii: alioqui non fuisse tantum à christo cõmendatum. Duo autem videtur Sanct. Thom. aliter intellexisse scilicet. Nider & Raynerius tenentes opinionem Petri de pal. Hæc autem iuxta mentem antiquorum doctorum thomistarum dicta sunt quorum opinio aliquando mihi videbatur probabilior moderniores autem vt Raynerius in sum. & Io. nider vt dictum est: & vt videtur bonæ memo. magister Petrus bergomens. & communiter docti adhuc viuentes sentiunt quòd in casu extremæ necessitatis: necessario sit eleemosyna facienda de. b. Ex quorum mente quæstionem sic pertracto. ¶ Prima conclusio. Habens de superfluo ad viuere licet sit necessarium ad decenter viuere : tenetur sub præcepto dare existẽti in extrema necessitate. Patet conclusio. iiij. di. xv. quæst. ij. arti. j. quæstio. iiij. in corpore vbi dicitur quòd tenetur quis prius subuenire necessitati absolute proximi: quàm suæ conditionatè: & quòd præceptum legis est vt quis det de necessario ad decentiam: patet etiam ratione: quia tenemur magis vitam proximi : quàm res nostras: & nostram corporalem decentiam amare: cum sit obiectum dignius. Et licet viro nobili sit grauius morte viuere indecenter propter suam imprudentiam, vel negligentiam, vel violentiam, secus propter fraternam pietatẽ, nisi indicando fallatur. ¶ Secunda conclusio dare eleemosynam de toto. b. nõ extrema necessitate: neque est de præcepto neque de consilio: sed est illicitũ quia

I quia nulli licet in quo statu viuere in-
decenter: nisi propter maiorem alterius
necessitatem.
¶Tertia conclusio. Dare aliquid de.b.
extra necessitatem extremam est consi
lium: quia perfectionis est plus alii quã
sibi de temporalibus velle: vt alius vi-
uat se decentius.
¶Quarta. Nihil habens superfluum ad
decenter viuere nec ad viuere nulli te-
netur æleemosynam facere de præce-
K pto nisi in casu quo iuuaretur resp. aut
persona reip. se vtilior quia nunc est
de consilio eo quòd bonum sit pro com
muni salute exponere vitam suam.
¶Quinta conclusio. Habens de super-
fluo ad decentiam tenetur dare sub prę
cepto vbi ad est necessitas decentiæ li-
cet non adsit extrema. iiij. vbi suprà ad
quartum. Sed contra prædicta argui-
tur. j. Nam sic est vera prima & vltima
conclusio: malè supra determinasset. S.
L Tho. tempus in quo obligat præceptũ
de æleemosyna: dicens quòd est quan-
do dans habet superflua vtrique neces-
sitate: & accipiens est in extrema neces
sitate &c. Sol. Duo sunt danda in ælee-
mosyna scilicet superfluum ad viuere
& ad decenter viuere. Duæ sunt etiam
necessitates quibus dandum est scilicet
necessitas extrema: & decentiæ. Sanct.
Thom. ergo ex parte dantis assignat
M tempus in quo tenetur dare omni ne-
cessitati: quia illud est cum quis habet
vtrunque superfluum: non autem cum
quis habet superfluum solum ad viuere
quia non tenetur dare necessitati de-
centiæ. non autem assignat illud in
quo tenetur dare alteri necessitati: non
autem omni: quia illud est etiam si non
habeatur superfluum ad decenter viue-
re vt in extrema necessitate. Similiter
ex parte accipientis assignat tempus

in quo debet accipere à quolibet haben- N
te danda. quia illud est etiam in extre-
ma necessitate: non autem assignat il-
lud in qui debet accipere ab aliquo:
sed non ab omni quia illud est etiam
in necessitate decentiæ in quo debet ac
cipere ab habente superflua ad decen-
tiam. Sed contra: quia peccabit morta-
liter omnis diues videns pauperem in-
decenter indutum & sic omnes damna-
mur. so. Dico dupliciter. Primo quòd
nescio videre quomodo diues habens O
multa superflua ad decentiam: quæ fa-
cilime pro vna sua voluptate aut ambi
tiose exponeretur multa possit habere
charitatis viscera: cum videt pauperes
laceratos: & non compatitur. Nec tamé
omnes nec valde multi propter hæc dã
nantur: quia non sunt valde multi ha-
bentes tantum de superfluo: vt illud
non possit credere necessarium ad suã
decentiam. Secundo: fortè dici potest
quòd licet cùm quis est in cadendo ad P
statum paupertatis teneantur haben-
tes superfluum ad decentiam substen-
tare illum ne cadat postquàm tamen
cecidit & iam est in statu paupertatis:
non tenetur ei prouidere decentiã nisi
tanquàm pauperi: puta si videatur cum
nudas carnes prætendentem: operien-
do illum, Item cõtra: quia. Sanct. Tho.
quodl. viij. arg. xij. dicit quòd habens su
perflua ad decentiam non peccat mor- Q
taliter non dando pauperi qui non est
in extrema necessitate ergo non tene-
tur dare habenti necessitatem decen-
tiæ tantum so. Illud dictum est verum
quando ideo illi non dat: quia credit
quòd sibi occurrat aliquando maior ne
cessitas. Vnde si habens necessitatem
decentiæ petat à tali: & ille non vero si
militer putet quòd melius dispensabit
æleemosynam suam tunc non tenetur
dare

dare illi. Item contra. quia dicit Sanct. Thom. in. ij. ij. quòd dare. c. est consilium non præceptum. & multominus præceptum est dare. b. Sol. Illud dicit non esse præceptum: quia non obligatur quis illud dare pro qualibet necessitate licet consilium sit dare pro necessitate decentiæ: cum quo stat quòd sic præceptum vt detur pro aliqua necessitate idest pro extrema. Item contra: quia ibi dicit quòd dare b. est laudabile. So. Etiam laudabile est ponere vitã corporaliter nostram pro spirituali proximi: quod tamen non est de præcepto. Quia enim dixerat quòd non licet viuere indecenter excepit tres casus in quibus decet indecenter viuere cum quo stat quòd in aliquo eorum hoc sit præceptum. Item contra: quia in. iiij. dicit: quòd dare necessarium ad decentiã ad subueniendum necessitati maiori est consilium. Sed ista maior necessitas est extrema ergo &c. Sol. ista necessitas maior quàm decentiæ non est extrema: quia necessitas decentiæ habet gradus. Vnde ibi subditur: quòd non est absoluta. Habet autem secunda Thomistarum opinio veritatem vt credo. licet aliquando aliam sim locutus.

Casus. lviij.

QVAERITVR. LVIII Vtrum sit simonia necne in sequentibus contractibus. Petrus enim de furno volens animæ suæ nunc & in posterum prouidere conuocat capitulum conuentus & monasterii dicens se velle in ecclesia eius erigere altare & ei assignare libras quinquaginta annui & perennis redditus: hac lege vt dictus conuentus teneatur singulo die in eo missam celebrare: & singulo anno anniuersarium facere pro se & suis defunctis requirens an hac lege velit dictum capitulum dictum reditu acceptare qui recusantem tandem concordant in libris quinquagintaquinque. Henricus vero deputeo motus eo sine quo Petrus accercito tabellione ac testibus donat alteri exigendo ius exigendi a se & suis hæredibus libras quinquagintaquinque anni & perpetui reditus: hac lege: vt si dictum capitulum hunc reditum percipere voluerit: teneatur celebrare missam & facere anniuersarium vt supra Deinde requirit dictum capitulum an velit hunc redditum cum hoc onere suscipere: & respondet quòd sic: & ad hoc se promissione vel pacto vel instrumento obligat. Igitur ad hoc quæsitum respondeo duo faciendo. Primo enim præmitto ea ex quibus soluitur dubitatio: & secũdo dico ad casum. Quantum ad primũ ex doctrina sancti Thomæ. ij. ij. quæst. c. & iiij. distinctione. xxv. & quodlib. octauo quæstione sexta articul. primo si respondetur. Sciendum est igitur quòd vt clare secunda secundæ articu. j. & quarto sententiarum etiam articu. j. quæstione prima colligitur: spirituale est duplex scilicet primo per essentiam: vt gratiam & virtutes quod vt dicitur quarto vbi supra ad tertium nullo modo vendi potest nec super eo potest cadere deliberata voluntas emptionis & intellige recte sentiendo. Et secundo per causam. Et hoc est duplex scilicet primum quod est spiritualis gratiæ causa vt sacramenta & secundum idest actus qui ex spirituali gratia & sacro officio procedit: & ad spiritualem gratiam disponit. In diffinitione autem simoniæ sumitur spirituale per casum: vt dicit quarto vbi supra ad quintum. Et hoc,

spiri

I spirituale vt dicitur ibi ad tertium:in-
quantum est corporale habet quãdam
speciem quæ veudi potest.quamuis nõ
ex hoc quod est spirituale. Sciendum
est secundo quòd vt dicit quarto art.ij.
q.iij. sicut spirituale quòd sub pretio
poni non debet est duplex.s.ipsa sacra-
menta & actus competentes ex officio
sacro.ita duplex est annexum spiritua-
li.s.ipsis sacramẽtis vt vasa sacra & hu-
iusmodi:& officiis sacris. vt decimæ &
K iuspatronatus. Sciendum tertio : quòd
sacrum pér causam quasi causa gratię:
nullo modo vendi potest vt vbique di-
cit.Vnde dicit.ij.ij.art.ij.ad secundum
quòd sacerdos non accipit pecuniam
quasi pretium consecratiònis euchari-
stiæ aut missæ cantatæ : hoc enim esset
simoniacum:sed quasi stipendium suæ
sustentationis. Hæc ibi. Et.iiij.artic.ij.
q.j.ad quartum sic dicit.Facere pactio-
nem de missa celebranda est simonia-
L cum semper.Si tamen sacerdos non ha
bet alios sumptus & non tenetur ex of-
ficio missam cantare : potest accipere
denarios:sicut cõductitii sacerdotes fa-
ciunt non quasi pretiũ missæ:sed quasi
sustentamentum vitæ. Hæc ibi. Et hoc
non intelligas interueniẽte pacto. quia
hoc esset ipso facto vendere missam:
quia vt dicit.ij.ij.art.j. ad quintum no-
mine emptionis & venditionis intelli-
M gitur omnis contractus non gratuitus.
Hæc ibi. Et quarto art.ij.ad primum
dicit quòd non licet pacisci pro anni-
uersario dicendo vt patebit : & conse-
quenter nec promissa. Sed contra hoc
arguitur sic : quia extra de præbend.in
c.significatum. dicitur quosdam cano-
nicos cuidam sacerdoti præbẽdam de-
disse in ecclesia vt missam de bęata vir
gine quotidie celebraret:& papa illam
pactionem confirmauit. Ergo licite sa-
cramenta:& vendi & emi possunt. Sol. N
Ad hoc.S.Tho.iiij.art.ij.q.j.ad quintũ
sic dicit.Ibi non fuit aliqua pactio:sed
illi præbendæ annexum fuit illud offi-
cium cantandi missam talem. Hæc ibi.
Idem autem sentit Anto.de but.& glo.
Sciendum est quarto quòd sacrum per
causam quasi causatum à sacro officio
vel spirituali gratia sunt actus mini-
strorum ecclesiæ spirituales. Sicut au-
tem dicit.viij.quodlib.c.vj.art.j.&.iiij.
art.ij.q.ij. Actus dicitur spiritualis du- O
pliciter primo quãtum ad principium:
quia.s.alicui conuenit ex spirituali do-
no vel officio, vt episcopo consecrare
basilicas,& diacono legere Euãgelium.
Et secundo ex parte finis tantum : vt
quando per illum ad aliquod spiritua-
le peruenitur,vt docere artes liberales:
quod etiam gentilibus cõuenit. Impri-
mis igitur vt dicitur quarto vbi supra.
nõ licet sine simonia locare opera sua:
sed potest aliquid recipi in sustẽtatio- P
nem vitæ, in secũdis autem potest quis
emere vel vendere opera sua : sed non
illud spirituale quod ex eis acquiritur.
Hęc ibi.Et ad primum ibi dicit sic.An-
niuersarium celebrare est spiritualis
actus primo modo,& ideo nullo modo
licet pacisci pro eo celebrando, sed ta-
men cum ex deuotione aliquid datur
ecclesiæ tenetur celebrare pro illis pro
quibus erogatur.Hęc ibi.Et.ij.ij.art.iij. Q
ad secundum dicit sic. Aliqua tempo-
ralia dantur Deum laudantibus siue
pro viuis siue pro mortuis : non quasi
pretium sed quasi sustentationis stipen
dium.,& eo etiam tenere pro processio-
nibus faciẽdis in aliquo funere aliquæ
eleemosynæ,recipiuntur.Si autem hu-
iusmodi pacto interueniente fiant : aut
etiam cum intentione emptionis & vẽ-
ditionis simoniacum esset.Hæc ibi.Vbi
nota

A nota quòd dictum est. s. quòd quæ licite pro spiritualibus suscipiuntur in sustentamentum vitæ necessario sine pacto accipiuntur. Sciendum est quinto quo ad annexa spiritualibus vt dicitur ij. ij. art. iiij. quòd eis aliquid est annexum dupliciter. Primo sicut ex spiritualibus dependens vt beneficium ecclesiasticum quod habere non licet nisi habenti beneficium clericale. Et secundo sicut ad spiritualia ordinatum: vt B iuspatronatus quod ordinatur ad præsentandum clericos beneficio ecclesiastico: & vasa sacra quæ ordinantur ad vsum sacramẽtorum. Primo modo annexa nullo modo vendere licet: quia sine spiritualibus esse non possunt: & eis vẽditis illa vendi intelliguntur. Reliqua autem vendi po[illegible]unt (sed non inquantum annexa) quia non præsupponunt spiritualia. sed ea tẽpore ordinis præcedunt. Hæc ibi quasi verbotenus.

C QVANTVM VERO AD secundum nunc respondeo ad casum & dico multa. Primo enim dico quòd in spirituali secundo modo quia. s. ex spirituali. i. super naturali dono vel officio dependet cuiusmodi est anniuersaria celebrare: vt dictum est: quantum ad Deum & conscientiam sufficit ad euitandam simoniam quòd quis non intẽdat aliquid accipere pro tali actu quasi D pretio vendendo actum suum. Quod patet quia in dicto quodlib. S. Tho. tenet quòd vadẽs ad ecclesiam aliâs non iturus non committit simoniam: si intendat pecuniam vt sustentamentum non vt pretium. Sed quo ad ecclesiam illud non sufficit: quia si quis paciscatur (quamuis non intendat nisi victum suum) quo ad ecclesiam est simoniacus: & subiacet pœnis illatis à iure.

Vnde dicit. ij. ij. artic. ad secundum loquens de actibus istis sic. Vnde illicita E esset ordinatio si in aliqua ecclesia statueretur quòd non fieret processio in funere alicuius: nisi solueret certam pecuniæ quantitatem: quia per statutum tale præcluderetur magis officiũ pietatis. Magis autem licita esset ordinatio si statueretur quòd omnibus certam eleemosynam dantibus talis honor exhiberetur. Prima enim ordinatio habet speciem exactionis. Secunda vero gratuite recompensationis. Hæc ibi. F Et idem dicit Ray. dicens quòd si in talibus constitutio sit affirmatiua vt qui fecerit sic habeat sic: non est simoniaca: sicut si sit negatiua: vt qui non fecerit sic non habeat sic. Hæc ille. Et idem tenet sum. angelica. titu. Simonia. iij. §. x. addens quòd ideo constitutio negatiua habet speciem exactionis: quia præsupponit quòd pro minori non fiat: nõ autem affirmatiua: quia non negatur G quinetiam fiat pro non sic facientibus. Ex quibus patet id quod dictum est: quia. s. quo ad ecclesiam non sufficit bona & recta intentio. Quia de ea non se impedit. Certum est enim quòd statuentes tam negatiue quàm affirmatiue possunt eandem intentionem habere: & tamen illi iudicantur simoniaci & non isti propter verborum formam.

¶ Dico secundo corollarie sequi ex hoc dicto quòd simoniaca est constitutio H qua statuit capitulum ecclesiæ matricis: ne aliquis de sua parochia ad funus vocet aliquos religiosos nisi vocet totum capitulum: habiturum aliquid tẽporale quod tamen vocare non tenetur. Est enim negatiua constitutio. Est etiam hæc constitutio contra ecclesiasticam libertatem quæ secundum Innocentium violatur quoties violatur

I priuilegium concessum vniuersali ec-
clesiæ cuiusmodi est posse diuinas lau-
des circa funera persoluere tanquàm
Dei ministros & inde per eleemosynas
gratuitas recompensationem recipere.
Cuius signum est: quia violatur eccle-
siastica libertas si statuatur aliquid re-
stringédo funeraria vt quod solum tot
cerei portentur vel huiusmodi vt dicit
Archie.& Panor. Et addit Zab. violatur
dicta libertas inquantum particularis
K ecclesia grauatur in priuilegio vniuer-
salis ecclesiæ. Et tanto hoc est deterius:
quanto grauamen ecclesiæ ab ecclesia
infertur: ac si idem non seipsum amet.
Sicut enim secundum S. Thom. in. iij.
melius est (ceteris paribus) bene facere
amico & coniunctiori quàm aliis: ita è
conuerso peius est ei male facere. Dico
tertio quòd prima forma casus est si-
moniaca: quia ibi est pactum: quod pa-
tet ex diffinitione eius: cum pactum sit
L duorum pluriúmve in idem placitum
seu consensus. ff. de pactis. l. prima. Di-
co quarto quòd forma secunda est licí-
ta: quia non est pactum sed donatio re-
ditus cum onere faciendi anniuersa-
rium. Hoc autem patet: quia in casu
supra allegato de præbenda cui alliga-
tum est onus cantandi missam nulla
fuit factio secundum S. Thomam. &
alios. Est autem simile de hoc vt dicit
Hostien. qui dicit expresse in cap. quo-
M niam enormis. extra ne prælat. vi. su.
quòd tale onus potest annecti rediti-
bus. dicit tamen tutius fore relinquere
sic. Relinquo tali ecclesiæ annuatim
decem libras super tali possessione di-
nidédas inter eos solummodo qui meo
anniuersario interfuerint: & rogo vt fiat
omni anno. Licet autem hoc sit tutius.
tamen secundum S. Thomam, non te-
nemur eligere viam tutiorem sed suf-
ficit eligere tutam. ¶ Sed contra præ- N
determinata arguitur multipliciter.
Primo sic. Nam in secunda forma est
pactum vel erit. s. quando dictus con-
uentus acceptabit: quia ibi est pollici-
tatio qua ille pollicetur in posterum se
daturum talem reditum. Pollicitatio
autem transit in pactum quando per
nuntium vel literas acceptatur: quia
iam ibi est duorum cõsensus. l. pactum.
ff. de pollicitat. Ergo secunda forma est
simoniaca. Sol. ibi non est pollicitatio O
sed donatio inter viuos quia donatur
ius exigendi quotannis de bonis suis
quinquagintaquinque libras. Et idem
est si quid sit sub prædicta forma secun
da legatum. Secundo. Nam secundum
Innoc. in c. quoniã enormi. licet sit me-
ritorium al qu[illegible] reditus cõstitui in ec-
clesia vt ibi fiat anniuersarium pro ali-
quo tamen hoc non potest cõstitui per
donationem quia non licet ei appone- P
re conditiones spirituales: sed potest
constitui per eos qui habent anniuer-
sarium facere. Et allegat capitulum si-
gnificante. extra de præbend. vbi. s. di-
citur quòd canonici instituentes di-
ctam præbendam petiuerunt confirma-
tionem à pontifice. Ergo secunda for-
ma non licet. Solu. Illud onus vel ista
conditio potest institui & apponi à cõ-
stituente reditum nec dicti canonici pe-
tiuerunt confirmationem: nisi quia du- Q
bitabant vel non credebant se id po-
tuisse facere vt ille contractus esset ra-
tus: vt innuit Ioan. And. Papa vero con
firmauit non approbando malum: sed
id quod licite factum est stabiliendo.
¶ Nunc vero iam non est dubium ex
quo Papa sic approbauit: & ideo ratio
non sequitur. Et præterea non est simi-
le quo ad hoc de beneficio vel reditu
ecclesiastico cuius. s. dispésator est Papa
vel

A vel episcopus: & de reditu isto, qui noniter institutitur à laico: qui.s.non est in dispensatione prædictorum nisi post constitutionem. Tertio nam licet sacerdoti locare opera sua secũdum glo. in.c.significatum.extra de præbend.& secundum Abbat. ibi.& in.c.quoniam enor.extra ne præla.vi.su. & in.c.tua nos.extra de simo. Ergo licet ei pacisci de anniuersario: & consequenter prima forma est licita. Solut. Dico primo

B quòd secundum be.Thom̃.in quodam quodlib. & Archiepi.florent. in.ij.par. tit.j.in his quæ sunt de iure diuino standum est magis sententiæ theologorum vt bene probat.S.Thom̃. Et licet Petr. de Anchar.hoc neget tamen ei non statur quia nimis fauet iuri positiuo. Vnde Anto.de Butrio [illegible]gnus decretalista sentit cum sancto Thoma. Vnde & experientia docet quòd in prædictis canonistæ multum & interdum ineptis-

C simè falluntur: vt in materia de voto: & de simo. in qua multi dicunt multa falsa & repugnantia: quia diffinitiones non intelligunt: vt alias ostendetur & patet ex dictis Abbatis in.c.literatuam.extra de voto & vo.reden. Standum est igitur.S.Thomæ dicenti quòd non licet sacerdoti locare opera sua in actibus spiritualibus ex parte principii. Et si contra hoc dicatur quòd secundum sanctum Thomam, aliqui sa-

D cerdotes licite conducuntur. vt ex dictis patet. Dico quòd illa conductio non est emendo aut vendendo vel paciscendo quia probatum est quòd cum ipse dicit aliquos licite spiritualibus percipere aliquod temporale sustentamentum intelligitur deducto pacto. Vnde ista conductio est per modum eleemosynæ. Sicut enim non est simoniaca: & consequenter nec cum pacto

constitutio affirmata: ita nec talis con- E
ductio qua dicatur. si volueris esse mecum dabo tibi hoc & illud: & sacerdos hoc acceptat vt intelligatur conduci ad annum: sicut quis conducitur ad diem sic. Domine do vobis vel dabo talem eleemosynam, celebretis hodie pro me & sacerdos hoc acceptat licite etiam si alias non esset pro eo celebraturus cum non teneatur. Si autem vellet dicere.nolo celebrare pro tanto: detis mihi tantum.iam incidit pactio.nec F
ille videtur dare eleemosynaliter: nec iste amore & gratis celebrare. Et simile est de conductione ad annum quantum ad actus spirituales ratione principii & si non quantum ad alios. Et confirmat hoc: quia Bartol.pisa. magnus theologus & legista & canonista. titu.simonia.j.§.xxv.cum recitasset dictum Ray.dicentis. Licet sacerdoti locare opera sua & aliquid exigere pro processione ad quam non tenetur: sub- G
iungit quòd in omnibus istis debet ipse gratis officiare. licet aliquid recipiat pro sumptibus quod ego sic intelligo: quia si ad talia non tenetur potest licite aliquid recipere sine quo talia nõ faceret dummodo cesset pactum: non autem qui ad ea tenetur & cum hoc est diues. Dico secundo ad principale argumentum quòd est quòd nõ sit in hac materia standum theologo: tamen standum est canonistis cõsentientibus theo- H
logo præcipue si sint plures & solenniores. Contra Abbatem autem sunt Innocent.& Hostien. in cap.tertio. ne præla.vj. cum quibus videtur esse Io. Andr.qui eos adducit in cap.significatum.nihil eis addens. Dicit enim Inno. quòd sacerdos suis parochianis non potest vendere spirituale: etiam si indigeret: sed non suis potest locare corpo-

I ralia opera.non autem ſpiritualia. Et
caueat inquit nec iſti cõtractus quo ad
intentionẽ:& verba miſceantur.Et per
opera corporalia intelligit ea quæ à
ſpirituali dono non ſunt vt ſcribere &
docere grãmaticã vel huiuſmodi.Mo-
tiua aũt abbatis ſunt hæc.Nam primo
beneficia inquit dantur propter officia
Solut.tamen non dantur ex pacto niſi
ſimoniacè. Secundo quia inquit man-
ſionarii pro ſeruitio ſpirituali recipiũt
R temporale.So.Si iſta recipiunt ex pa-
cto: eſt ſimonia : vt dictum eſt.Tertio.
Nam vicario epiſcopi conſtituitur cer
ta portio:& non pro ſeruitiis tempora
libus:vt patet inquit in.c.cum ex eo.
de elec.libr.vj.& in.c.peruenit.de app.
ſol.Pro ſeruitiis ſpiritualibus ex parte
finis poſt habere ſalarium ex pacto
& vendendo opera ſua:ſed pro ſpiritua
libus ex parte principii poteſt illud ha
bere ex taxatione ſuperioris ſine pacto.
L Quarto.Nam poteſt recipere recom-
penſationem damnorum quæ ſuſtinet.
Solut.Eſto ꝙ ſacerdos qui lucratur in
ſcribendo:& de hoc viuit poſsit in pa-
ctum deducere hoc damnum: ex hoc
non habetur ꝙ poſsit locare opera ſua
pro actibus dependentibus a ſuper na-
turali dono.Dico vltimo ad argumen-
tum ꝙ eſto quod verum dicat Abbas:
hoc etiam ſecundum eum non eſt lici-
tum:niſi ſacerdoti qui nõ poteſt aliun
M de habere vnde honeſte viuat.Vnde nõ
licebit clericis quibus interdum pau-
pertas eſſet animæ ſanitas & delitiæ
miniſtrant luxutiæ & vanitatum fo-
menta.Ex eis patet ꝙ dicentes ſecundũ
ſan.Tho.licere paciſci pro anniuerſa-
rio dicendo: aut illum non viderunt
aut non intellexerunt.Et cum eo ſen-
tit Ricar.in.iiij.& communiter omnes
theologi.

Caſus.lix. N

QVAERITVR QVIN-
quaſimonono.Vtrum illa ſpi-
na quam vincentem tãquam
Chriſti ſanguine cruentatam veneran
tur ampliori reuerentia quàm beata
virgo proſequenda ſit? Reſpõ.Omiſſa
tacita quæſtione an ſcilicet quippiam
ſanguinis Chriſti reperiri poſsit in ter
ra & ſuppoſita veritate huius ſpinæ:de O
qua nullus ſanę mentis poteſt ambige
re:cum id ſcripturæ publicæ autentica
tæ teſtentur:dico ſecundum ſanctũ do
ctorem.ij.ij.q.clij.&.q.xviij.&.iij. diſt.
ix.ꝙ triplex eſt honor ſeu adoratio:du
liæ.ſ.hyperduliæ: ac latriæ. Dulia eſt
virtus qua honorem virtuti debitum
ſuperioribus creaturis rependimus.
Dulia quippe ſeruitutem ſonat.Sumi-
tur autem dupliciter,communiter ſcili
cet pro omni honore exhibito ſuperio- P
ri:ſiue Deus: ſiue Angelus:ſiue homo
ſit & proprie pro honore vt diximus
exhibito ſuperioribus creaturis:ſic ve-
ro multas habet ſpecies. Aliter enim
patrem: & aliter regem honoramus.
Vnde ſumitur tertio pro honore quem
ſeruus exhibet domino ſuo vel pater fi-
lio.& huiuſmodi. Dulia ergo omnẽ ra-
tionalem creaturam veneramur: niſi Q
damnata ſit id eſt, in malo obſtinata.
Quelibet enim rationalis natura non
habet.aut habere poteſt Dei gratiam
& virtutem.Quemlibet ergo angelum
& hominem non damnatum dulia ve-
neramur poſsibiliter maxime vero p̃-
ſuies ac dominos:qui virtuti conſeruã
dæ & ad generandæ præficiuntur: niſi
ſint in actu peccati manifeſtè: ſic enim
aliq̃d habent honori cõtrariũ.Diuites
vero ꝑpter diuitias honorare eo hono
re cuius diuitię ſunt cauſę.i.quoad ex-
te-

A teriorem conuictum peccatum non est sunt enim altiores in republica & ipse diuitiæ sunt adinuenta virtutis. Reliquias: vero sanctorum ac vestes similiter, veneramur tanquam sanctorum aliquid & semper viuentis animæ corporeum instrumentum. Hyperdulia vero supradulia vel excellens dulia est. Est enim vt idem dicit virtus qua creaturas deo spirituali modo coniunctas honoramus: tales enim supre-
B mum gradum in entibus tenent: vt sic. Vnde suprema duliæ specie que hyper vel super dulia dicitur veneramur.

¶ Ad horum vero intellectum sciendũ est quod ille modus quo Deo per virtutem creatura iungitur omnibus honorandis communis est. Præter hunc autem specialem habent quædam vt beata virgo quę non solum virtute sed etiam internitate Deo coniuncta est. Ideo hanc sicut dulia secundum se: ita
C hyperdulia vt mater Christi veneramur. Ipsam etiam Christi humanitatẽ & patibulum crucis isto honore adoramus. Latria vero est virtus qua Deum honore congruo prosequimur tanquã. s. omnium bonorum principem. Sic autem honoramus primo quidem sanctã Trinitatem, deinde verò humanitatem verbi incarnati ratione vnitæ deitatis (quamuis secũdum se adoretur hyperdulia) deinde hostiam conditionaliter
D tamen si sit rite consecrata: quã tamen conditionẽ non oportet semper in omni tali adoratione actualiter: sed habitualiter, vel melius virtualiter mente retinere. deinde patibulum crucis, & cæteras imagines dei inquantum imagines sunt id est, gratia rei imaginatæ & non gratia sui. hoc enim generaliter verum est: non solum secundum fidem sed etiam secundum Ari. in lib. de me. mo. & reminis. ꝙ licet diuersus sit motus animi quo quis fertur in imaginẽ vt est quædam res in se puta aurum vel lapis & quo quis fertur in repræsenta tum per illam & tamen quando anim⁹ fertur in imaginem, vt imago est eodẽ motu ferĩ in vtrunque: & honor imaginis vt Remigius testatᷓ: imaginato ascribiĩ. Licet vero adoremus latria imaginem Dei irrationalem: puta lignum, imaginalem tamen rationalem. i. hominem non sic adoremus propterea ꝙ secundũ se adorabilis est homo: & consequenter ille honor videretur hominis, non Dei esse & periculum immineret: F
ne adorans hominẽ in creatura si stat. De adoratione vero crucis sic dicit san. Tho. iij. q. xxv. Honor nõ debetur creaturæ nisi rationabili. Visibili vero debetur honor ratione intellectualis, inquãtum scilicet eam repræsentat: vel ei quocunque modo coniungitur. Primo modo regis imaginem venerari cõsue G
uerunt homines. Secundo vero eius vestimentum: vtrunque autẽ veneratur eadem veneratione qua & regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce in qua christus affixus est: vtroque modo est à nobis veneranda, scilicet inquantum imago est Christi extensi. & inquantum membra eius tetigit, & sanguine perfusa est. Vtroque autem modo adoratur latria: quia eadem adoratione cũ Chri- H
stus eam veneramur. Vnde & crucem quasi crucifixũ alloquimur. & deprecamur. Quantũ aũt ad rõnẽ cõtact⁹ adoramus nõ solũ crucẽ: sed & omnia quæ sunt Christi. iuxta Damas. iiij. lib. dicẽtem, Pretiosum lignũ, & sanctificatũ cõtactu sacri corporis. & sanguinis decenter adorãdũ: clauos, indumenta, lãceã, & sacra eius tabernacula. Quia tamen ista non sunt imago Christi sicut crux:

 ideo

I ideo imaginẽ crucis in omni materia veneramur:nõ aũt clauorũ, vel huiuſ. modi. Hæc ille. Et idem videtur ſenſiſſe. ſ. Tho. ij. ij. q. ciij. Omnia vero in hac quæſtione dicta ſunt eiuſdẽ in locis allegatis excepto eo ꝙ dictũ de retentione habituali conditionis in hoſtia.

¶ Sed circa verba eius occurrit vna dubitatio. Nã videtur appoſita ſcripſiſſe. In. iij. enim ſent. dicit ꝙ crux chriſti quæ illum tetigit: vt imago Chriſti
K adoratur latria: ſed vt quædam res adoratur hyperdulia tanquã aliquid Chriſti: non autẽ latria: eo ꝙ non ſit pars Chriſti; nec conſequenter adoranda eadem adoratione qua Chriſtus. Ex his autem videtur conſurgere repugnãtia duplex. Prima quidẽ: quia. in. iij. par. dicit ꝙ creaturæ viſibili, ſeu irrationali nullus debetur honor. niſi ratione rationalis naturæ. In tertio vero dicit ꝙ
L ipſa crux poteſt adorari. vt res quædã. Secũda: quia tertia parte dicit ꝙ crux ratione cõtactus adoratur latria. In tertio vero dicit ꝙ nõ adoratur latria niſi vt imago. Ad iſtam ergo dubitationẽ ſoluit. Io. ca. & ſanctus doctor cũ baccalarius eſſet, multa ſcripſerit in ſententiis ſecundũ famoſas opiniones aliorũ: quæ poſtmodũ magiſter effectus correxit in ſumma. Neque vero hoc derogat tanto doctori: quia etiam Augu. multa
M ſua dicta retractauit: adeo vt librũ retractationum effecerit. Reſpondet etiã magiſter Petrus bergomẽſis in ſuis etymologiis, addens ad prædictam reſpõſionem ꝙ crux qui Chriſtũ tetigit duplíciter adorari poteſt. Primò. ſ. vt intelligatur Chriſto coniuncta. Et ſecundo. vt intelligatur diuiſa. Et primo quidẽ adoratur latria: vt dicit. iiij. ſentẽtiarũ. Et ſic ad primã repugnãtiã, dico ꝙ cũ dicit crucẽ poſſe adorari vt res quædam intelligit: imo expreſſè dicit ꝙ adorari poteſt vt res Chriſti: & conſequenter adoratur ratione rationalis naturæ. i. Chriſti: quãuis aliter vt intelligitur ei coniunctam, & aliter vt ab eo intelligitur diuiſa. Ad ſecundum diceretur ꝙ ſanct. Tho. nõ dicit in. iij. ſicut allegatur: ſed dicit ꝙ crux adoratur latria: vt imago Chriſti: & vt res quædam adoratur hyperdulia non aũt negant quin adoretur latria ratione contactus Mens ergo. ſ. Tho. eſt ꝙ trib⁹ modis crux adoratur. ſ. vt imago: & vt res Chriſti eidem coniuncta, & vt res eiuſdem ab eo diuiſa. Et tertio modo adoratur hyperdulia non obſtante quod ſit Chriſti ille honor, & nõ crucis quia licet Chriſtus in ſeipſo adorari poſsit latria: quando tamẽ adoratur in aliquo ſuo ſibi nõ coniuncto, adoratur in alio: & adoratur hyperdulia. Eſt autẽ & alia difficultas in verbis. ſ. Tho. Nam ſi cõtactus ad membra chriſti eſt ratio ſufficiens adorandi latria: videtur ſequi ꝙ beata virgo adoranda ſit latria, quod contra doctrinam ſanctorum eſt. Similiter ꝙ aſellus quo vſus eſt dominus adorandus eſſet latria: & eius reliquiæ ſi haberentur. So. Dico ad primũ iuxta præmiſſa ꝙ propter hoc non eſt beata virgo adoranda latria propter rationẽ ſupra allegatam quia. ſ. eſt quid in ſe adorabile. vnde videretur ille honor latriæ ad creaturam non ad Deum terminari. Dico tamen ꝙ licet non ſit taliter adoranda: eſt tamen taliter adorabilis, i. digna adorari. ſ. latria: & hoc inquantum eſt imago Dei: & fortè etiam inquantum per intellectum accipitur: vt aliquid Chriſti eidem coniunctum per contractum. Aliud enim eſt eſſe adorabile, aliquid aliud quoque eſſe adorandũ. Quemadmodũ tetiam aliud eſt fu-

A furem esse dignum suspendio:& furem esse a me suspendendum. Ad aliud dico ꝙ si ipse asellus acciperetur per intellectum vt aliquid actualiter coniunctum Christo adoraretur latria: quia eadem adoratione, qua & Christus, adoraretur. Vt aliquid autem separatum adoraretur hyperdulia. Nec debet hoc mirum videri: quia nobilior est asellus ligno crucis,& lapide sepulchri: & terra calcata domino quam in B locis quamplurimis veneramur. sicut & in quodam cœnobio Galliæ quædã portio calciamẽtorũ eius adoratur. Ad quæstionẽ autẽ agitatam deueniẽs dico quod si loquamur de honore exhibito alicui rei gratia sui:& non alterius prę dictus aculeus.& spina, nec magis, nec tantum, nec aliquo modo est venerabilis: quia rei rationali nullus debetur honor gratia sui. Si vero de eo honore loquamur, quem alicui naturæ exhibe- C mus gratia alterius: tunc iuxta prædicta dico duo. Primũ, ꝙ spina magis est veneranda. Secundum, quod beata virgo est magis venerabilis. i. digna venerari. Primum patet: quia spina adorãda est summo honore id est. latria virgo autem honore non summo id est, hyperdulia. Patet etiam secundum: quia virgo est digna venerari summo honore: & cum hoc secundum se est digna D hyperdulia. Et adorabilis est summo honore ratione repræsentationis, & contactus: spina vero ratione contactus tantummodo. Per hæc autem quæ scripsimus bene intellecta solui possunt omnia argumenta quæ in ista materia fieri consueuerunt. Arguit enim primò Henricus sic. Nulla, inquit imago potest esse imago Dei: quia secundum Dama. infigurabilis est Deus: ergo nulla imago: adoranda est latria

Solu. Deus vt est humanatus habet imaginem: nam Deus verè est crucifixus: E & imaginem habet diuinum suppositum cruci affixum.

¶ Secundò, arguit Duran. sic. Anima intelligens nunquam dicit imaginem vt imago est idem esse cum imaginato: sed semper illa duo dicit distincta: cum sint adinuicem relatiua: ergo nunquam quod vni eorum attribuitur, conuenit reliquo. Solu. Licet anima cum fertur in imaginem vt sit: nõ dicat imaginem esse imaginatum non tamen est F necesse ꝙ tunc neget vnum ab alio, vel faciat duos conceptus de illis: sed vno conceptu concæpit vtrunque vnum in ordine ad aliud. Negatur ergo antecedens ad hunc sensum: quod omnia illa duo dicit idem id est vno conceptu fertur in vtrumque, & vno motu, ac si essent idem. Ad probationem autem dico quod omnia ea quæ realiter distinguuntur vno conceptu potest concipere:& iudicare quando vnum eorum ad G aliud refertur cum vnum relatiuum claudatur in intellectu alterius. Et licet imago, vt sic & imaginatum. vt sic aliquando conceptibili distinguantur: philosophi ꝙ est vnius attribuunt alteri: vt patet de veri. q. iiij. ar. viij. Arguit tertio Holkoth super librum sapientię suæ. Latria enim est honor qui soli deo exhibetur: ergo nulli creaturæ conuenit: omnis autem imago est creatura. er- H go nullo modo imago adoratur latria. Solut. Sicut latria soli Deo conuenit per se siue gratia sui. ita & creaturæ per accidens, siue gratia alterius id est, Dei repræsentati conuenit: qui in secula, est gloriosus.

I *Casus.xl.*

QVAERITVR. LX. Vtrum aliquid valeat si sacerdos dicat in absolutione, quicquid boni feceris, sit tibi in remissione peccaminum? Adhoc respondet. Sanct. Tho. quodlib. iij. articu. xxviij. Et dicit multa, primum quod peccator est debitor pœnitentiæ dupliciter. Vno modo
K ex suo peccato alio modo ex iniunctione sacerdotis. Vnde si confessor imponat minorem pœnam quàm meretur, residuum exoluet aut hic aut in purgatorio. Si vero maiorem nihilominus tenetur facere si potest quod si moriatur ante quam expleat non exigetur ab eo nisi secundum quantitatem peccati S. Thom. in. iiij. Secundum est: quia dicit quod opus quod aliquis facit ex iniunctione sacerdotis dupliciter valet pœ-
L nitenti, scilicet ex natura sua, & virtute clauium: quia magis valent ad expiandum peccatum quam si proprio arbitrio fierent. Tertium est quia dicit quod sacerdos potest iniungere pœnitentiam proprio arbitrio & cõsilio alieno: & etiam arbitrio ipsius pœnitentis: sicut si dicatur facias hoc si potes, & si non potes facias hoc & simile est quando dicit, quicquid boni feceris &c. quasi dicat grauius tibi pœna esset iniungen
M da: sed volo quod omnia bona à te facta, & mala patienter tolerata sint tibi in remissionem peccatorum. Et per ista verba illa quæ facit pœnitens præter expressam iniunctionem accipiunt maiorem virtutem quàm habeant ex se ad satisfaciendum. Hæc Thom. Vide ergo quod in omni opere. &c. maximè in flagellis & in verbis iniuriosis si, habendo patientiam, satisfacis pro peccatis sicut quando facis iniunctam pœni- N
tentiam.

Casus.lxj.

QVAERITVR. LXI. Vtrum vnus confessor possit mutare pœnitentiam iniunctam ab alio, & dico secũdum Raym. quod sic: dummodo tria concurrant. Primò quod hoc fiat discretè: & cum rationabili causa, & circa subditum suum quo scilicet ad confessio- O
nem distin. lxxxij. presbyter. Excipiuntur solum isti casus. Primus si pœnitentia fuit publica maxime inchoata: quia secundum Guli. debet requiri si commodè potest ille qui iniunxit ne scandalizetur. Secundus quando est iniuncta pro peccato reseruato superiori secundum Guli. nisi vrgeat necessitas: aut suadeat vtilitas quia tunc pium est credere quod in huiusmodi concesserit potestatem. Tertius puando superior P
hoc sibi reseruauit, secundum eundem Guli. argu. l. di. accedens, & xxxiij. quæstio: secunda latorem & in gloss. vtriusque capituli. Aliter siue idem siue alius sacerdos potest hoc tamen non debet facere nisi examinata causa, propter quam iniuncta est secundum Ray. Propter quod videtur quod non possit fieri nisi facta generali confessione si omnia peccata concernit vel specialili, si pro aliquo specialiter imposita est nisi Q
sit euidens quod pœnitens ipsam expellere non possit, quia non debet dari medicina nisi cognito morbo.

Casus.lxij.

QVAERITVR LXII. Vtrum aliquis in extremis possit facere veram pœnitẽtiam? Respondetur secundũ sententiam Theo. & cano. maximè. S. Tho.

A Thom. quarta distinctione. xx. quęstio. prima articu. primo quæstione prima quod quandiu homo viuit potest verã agere pœnitentiam quod probat Aug. li. de pœnitentia de latrone Luc. xxij. & Ezec. xviij. In quacunq; hora &c. exemplum de Siluestro secundo. de pœ. dist. vij. Nemo. Sed tamen vix aut nunquã fit vera pœnitentia in morte: quia aut homo subito moritur & res sua est expedita. Credo quod dominus nũquam B hoc permittit nisi in pessimis hominibus & credo quod sit pessimum signum æternæ mortis. Et si perpendat se mori adhuc vix potest pœnitere. rationem assignat Scot. iiij. ex verbis August. de vera pœnitentia. Primo quia requiritur vsus liberi arbitrii quo voluntas liberè detestetur peccatum. Sed vsus hic timore & dolore impeditur. Vnde August. de vera pœnitentia. Difficile est vt tunc sit vera pœnitentia quãdo tam C sera venit: quando cruciatus membra ligat & dolor sensum opprimit: vt vix homo aliquid aliud cogitare valeat melior est tamen sera, quàm nulla. Secundo: quia non solum debet esse voluntaria, sed propter Deum. Vnde Sanct. Thom. in. iiij. dicit quod Antiochus nõ vere pœnituit. ij. Macha. x. quia hoc faciebat timore pœnę: ideo talis iam non videtur facere propter Deum: sed esse videtur sicut qui proiicit merces in ma D re. August. vbi supra. Nullus expectet quando peccare non potest arbitrii libertatem quærit Deus vt possit dolere commissa, non necessitate charitatẽ, & non timorem tantum, quia non in solo timore viuit homo. Quem ergo sero pœnitet oportet non solum timere iudicem sed & diligere: quia sine charitate nemo potest saluus esse. Hæc ille. Tertiò: quia malus habitus est effectus naturalis. Ideo dicit Sanct. Tho. quarta vbi supra quod est difficile quod affectus hominis quem multo tempore in aliquid inclinatum habuit subito in contrarium mutetur. Ideo August. vbi supra. Hæc conuersio si contingat etiã in fine desperandum non est de eius remissione: sed quoniam vix & raro est tam iusta conuersio timendum est de eo maxime cum filii quos illicitè dilexit sunt præsentes: mundus & vxor ad se vocem &c. quæ illicitè dilexit. Multos ex hoc solet pœnitentia decipere sera. Hæc ille. Adeo quarto secundum Alber. mag. super illud. Quis scit si conuertatur & ignoscat. Ioëlis. ij. Seueritas iustitiæ diuinæ in certa est, inquit, vtrum deus in extremis velit dare gratiam quia tunc locum habet illud Grego. Qui non vult cum potuerit iustum est vt infligatur ei non posse cum voluerit. Vnde Pröuer. j. Vocaui &c. Hæc Alber. Ideo accipe consilium domini Ne tardes conuerti ad Deum &c. G

Casus. lxiij.

QVAERITVR LXIII. Vtrum circunstantia tẽporis sacri peccatum aggrauet in infinitum & cõsequenter sit necessario confitenda? Respondeo. Pro fundamento argumentorum & decisionis præmitto vnum ex Sancto Thom. maio. H quæstione secunda articu. septimo & prima secundę quæstione. xviij. articu. vlti. & quarta distin. xvj. quæstio. tertia articulo secundo quæstione tertia scilicet quod nulla circunstantia aduenïens actui trahit illum ad aliam speciem peccati nisi ipsa addat nouam repugnantiam ad rationem. Addit autem nouam repugnantiam quando ipsa ex

I ſe habet rationem mali: ſed quando nō
habet rationem mali ex ſe: ſed ſolum
ex ſuppoſitione alicuius prioris: non
trahit in aliam ſpeciem: ſicut accipere
pecuniam multam non eſt malum. niſi
ſuppoſito quod ſit aliena: ideoque non
trahit extra genus furti. Hæc ex illo
virtualiter. Tunc arguo quod iſta cir-
cunſtantia ſit aggrauans infinitè. Pri-
mo. Nam omnis circunſtantia trahens
ad aliam ſpeciem peccati aggrauat in
K infinitum, & conſequenter eſt neceſſa-
rio confitenda ſecundum communem
doctrinam ſanctorum. Sed iſta eſt hu-
iuſmodi: quia habet ſpecialem repu-
gnantiam ad rationem: quia continet
iniuriam temporis ſacri. Confirmatur:
quia circunſtantia ſacri loci trahit ad
aliam ſpeciem: ergo & ſacri temporis.
Secundò. Nam quandocunque vno
actu agitur contra duo pręcepta: ibi eſt
circunſtantia aggrauans infinitè vt pa-
L tet. iiij. vbi ſupra quæſtiuncula. iiij. &
omnes concedunt. Sed quando quis for
nicatur in feſto: agitur contra duo præ
cepta. ſcilicet. Non męchaberis. & Non
faciens opus ſeruile: quia peccatum eſt
opus ſeruile. Confirmatur: quia San-
ctus Thom. ſecunda ſecundæ quæſtio.
cxxij. arti. iiij. ad ſecundum dicit quod
magis facit contra præceptum de ſan-
ctificatione feſti peccans quàm faciens
opus corporale licitum. Confirmatur
M etiam: quia Alex. de ales in tertia ſum-
mæ dicit quòd talis committit vnum
peccatum quantum ad actum: & duo
quantum ad reatum ſicut qui virginem
deflorando necat. Confirmatur tertio:
quia multi doctores expreſſe ſcripſe-
runt iſtam circunſtantiam eſſe confité-
dam neceſſario. Sed contra hoc eſt com
munis ſchola Sanct. Thom. in qua nun
quam vidi peritum non ſentientem in
oppoſitum. Ad quæſtionem igitur dico N
quod Nico. de Lyr. primus innuit quan
tum ego legerim) hanc circunſtantiam
eſſe de neceſsitate confeſsionis innixus
ſuper verbo ſeruile & ſuper do. Alexā.
de ales allegato vt credo. Fortè non ſa-
tis exquiſitè vtrunque intelligens. Hūc
deinde ſecutus eſt Archiepiſcopus flo-
rem ex ordine prædicatorum tanquam
cuius ſtudium fuerit ſemper fidelium
mores vitamq; reſtringere: & tanquam
qui profeſſor canonum ſententias phi- O
loſophicas aut theo. S. Tho. plenè diiu-
dicare non potuit: tertio loco emicuit
ſumma roſella: deinde præceptorium
diuinæ legis id eſt Ioannes Nider or-
di. prædi. qui tamen tanquam theolo-
gus, & melius doctus in Sanct. Thom.
noluit aſſertiuè, ſed dubitatiuè loqui,
dicens quod fortè eſt, neceſſaria quo
modo loquendi vltimo via eſt ſumma
angelica. Dico autem opiniones iſtorū
ſtare non poſſe: & hanc circunſtantiam P
non aggrauare in infinitum: nec eſſe cō
fitendam neceſſario, ſed ſolum de bene
eſſe & congruo quod probo primo ſic.
Omnis circunſtantia aggrauans in in-
finitum dat peccato nouā ſpeciem tra-
hens illud ad aliud genus vt patet ſe-
cundum omnes præcipuè S. Tho. in lo
cis ſuperius allegantis. Sed iſta nō dat
ſpeciem peccato: quia non aggrauat ni
ſi ſuppoſita malignitate priori. Accipe-
re enim voluptatem ex fœmina in die Q
feſto ſecundum ſe non repugnat ratio-
ni alioqui vir non poſſet debitum red-
dere die feſto ſine peccato etiam exa-
ctum contra S. Tho. iiij. diſt. xxxij. ſed
ſolum repugnat ſuppoſito quod non
ſit ſua: vel quod cauſa voluptatis coëat
vel quod ipſe vir ſit petens & exigens,
quod non licet propter mandatum ec-
cleſiæ: licet ex ſe non ſit malum: quia

A etiam in die laudē posset quis & actionem & coitum ordinare. Vnde Sanct. Thom. iiij. dist. xxxij. q. j. artic. v. quæstione secunda sic dicit Petere debitum in die festiuo, non est circunstantia trahens ad aliam speciem peccati vnde nō potest in infinitum aggrauare: & ideo non peccat mortaliter vxor. aut vir si in die festiuo debitum petat. Secundo. Nam quandocunque circunstantia aggrauat in infinitum: & est necessario cō B fitenda: oportet quod sit directè contra præceptum speciale. Sed in proposito, non est sic: quia dicit Sanct. Tho. ij. ij. q. cxxv. arti. iiij. ad primum quod illud præceptum de sanctificatione sabbati importat cessationem à peccato solum figuratiuè in sensu morali, & non ad literam & in iij. distinct. xxxvij. quæstio. j. articu. j. quæstione. ij. ad secundum sic dicit. Opera seruilia mysticè intelligun tur peccata. sed ad literam opera serui C lia dicuntur ad quorum exercitium ser uos deputatos habeamus: in quibus debent artes mechanicæ dirigere quæ cō tra liberales diuiduntur. Hæc ille. Et confirmatur: quia Deus exponendo illud præceptum facit mentionem semper de operibus mechanicis nunquam vero de peccato quod vtique fecisset si ad literam voluisset peccata prohibere. Confirmatur etiam quia facere con tra vnum pręceptum ad literam & con D tra aliud metaphoricè sit circunstantia necessaria necessariò qui fornicatur habet confiteri se etiā idololatrasse: quia fornicatio in scripturis dicitur metaphoricè idololatria. Dato quod sit contra illud præceptum: hoc non est nisi inquantum illud est generale prohibēs omne peccatum vt dicit Sanct. Thom. ij. ij. vbi supra quod autem est generale non trahit ad speciem nec ponit in numerum cum speciali vnde rapere, & E damnificare iniustè non sunt duo peccata nec duę deformitates. Ad primum ergo negatur maior de hoc autem San. Tho. iiij. dist. xvj. quæstio. iij. arti. vlti. quæstione. iiij. loquitur vbi expressè maiorem negat dicens quod circunstātia: speciem mutans potest in infinitum aggrauare sed non semper hoc facit sed solum quando directè habet oppositionem ad præceptum legis & ponit exemplum quia ad peccatum gulæ: quæ est F præpropere addit hæc circunstantia lautè specialem deformitatem, quæ etiam ex se peccatum faceret: sed non est directè contra legem: ideoque non aggrauat in infinitum. Hæc ex illo. Clarum est autem ex dictis quod circunstantia temporis non repugnat directè præcepto legis. Negatur etiam minor, & probatio: quia circunstantia temporis sacri non continet iniuriam eius ex se sed solum ex suppositione prioris a- G ctus mali. Ad confirmationē dico quòd de tempore, & loco est simile quo ad multa. Primo quo ad hoc quod vtrunque est circunstantia aggrauans ex suppositione prioris actus mali: & consequenter omne peccatum in vtroq; est grauius cæteris paribus. Secundo quātum ad hoc quod vtrunque potest esse obiectum animæ intendentis operari, in contemptum sacri loci vel temporis & cōsequēter vtrunq; isto mō trahit ad H aliam speciē puta inobedientiæ vel cōtemptus vel huiusmodi. Et ista duo quę diximus s. Th. in dema. q. ij. ar. vj. in fine corporis tangit dicēs. Si qs faciat aliquid indecēs in tempore sacro tempus sacrū quod consideratur vt circunstantia respectu actus indecentis, qui in eo fit potest considerari, vt obiectum respectu alterius actus circunstantis, qui

I qui est cõtemnere tempus sacrum. Hæc
ille. Et tertiò, quò ad hoc quòd vtrun-
que habet annexam circunstantiam
trahentem in aliam speciem, quantum
ad aliquam & aggrauantem in infini-
tum: quæ enim circunstantia inobediẽ
tiæ: quia quod alias esset licitum, in tẽ-
pore vel loco sacro erit illicitum, &
mortale: sicut arare in die festo: & iugu
lare latronem in ecclesia. Vnde sicut
homicidium iniustũ & in ecclesia ha-
K bet duplicem deformitatem: iustum au
tem vnam tantùm: ita labor manualis
iniquus: puta transportatio rei furtiuæ
in festo: habet similiter duplicem defor
mitatem: equus vero vnam tantum.
Est autem dissimile in vno: quia si à tẽ-
pore secludamus præceptum dei prohi
bentis opus aliquod, & intelligamus
deum tempus festi consecrasse ad sibi
quo ad aliquid vacandum: similiter si
à loco secludamus præceptum dei, vel
L ecclesiæ de non effundendo sanguine,
vel semine, vel de non furando sacra: &
intelligamus deum, vel ecclesiam con-
secrasse locum ecclesiæ pro diuinis: stã
te casu adhuc aliquod opus factum in
loco sacro habebit ex se repugnantiam
ad rationem: & non solùm in ordine ad
priora: puta si ibi quis lauat aut vir
cognoscat vxorem suam: vel potestas
vindictam sanguinis exerceat. Secus
autem de tempore: quia tunc arare non
M erit peccatum: sicut nec ludere ad pilam
in quo labor est maior: ideoque circun-
stantia loci aliquando trahit in aliam
speciem: non autem circunstantia tem
poris. Et horum ratio est: quia locus at-
tingi potest actione corporali transeũ-
te, puta furto quo tollitur res inhærens
vel effusione sanguinis vel seminis: nõ
autem tempus. Vnde sicut peccata quæ
fiunt in ecclesia, & non transeunt cor-
poraliter in locum ipsum, vt cogitatio- N
ne mala & verba quæ ex se habent in
aere sistere: non autem attingere stru-
cturas nisi per accidens: sunt quidem
grauiora sed non trahunt in speciem
aliam: quia non attingunt locum iniu-
riose: ita nullum peccatum factum in
tempore sacro transfert in aliam spe-
ciem: nisi vt dictum est ratione circun-
stantiæ annexæ: quia non attingit iniu
riose sacrum tempus. ¶ Et notãdum est O
quòd licet multa mala fiant in ecclesia:
tamen species sacrilegii aggrauantes
in infinitum non assignantur nisi tres:
quia quamuis fortè, & de hoc possit a-
lia ratio reddi: credo tamen quòd ista
sit ratio quia illa tria sub præcepto pro
hibita sunt à deo, vel potius ecclesia.
Vnde licet triturare segetes, & compri-
mere vuas & mercari, & facere ludos
in ecclesia, ex se sint malum: & conse-
quenter in aliam speciem trahant: quia
tamen sub præcepto non prohibentur:
non aggrauant infinitè. ¶ Ad secundũ
autem dico quòd valet ad oppositum
vt ostensum est. ¶ Ad primam confir-
mationem dico, quòd duobus modis ali
quid facit contra aliquod præceptum
Primo faciendo contra intentione pro-
ximam precipientis. Et secundò facien
do contrà remotam: sicut contra illud
præceptum. Non furaberis. facit primo Q
modo qui furatur. secundo & modo qui
odit: quia deus faciens illud præceptũ
in mente intendebat non esse furandũ:
vltimatè vero intendebat dilectionem
proximi, & sui. Quando autem quis fa-
cit contra præceptum aliquod secundo
modo: & non facit contra illud solùm
& specialiter & directè, sed omnia & in
directè: quia in vltimo fine omnia con-
ueniunt. Nec facere sic contra præce-
ptum. trahit in aliam speciem. alioqui
is qui

A is qui furatur etiam committeret defor mitatem fornicationis: sed solùm facere contra præceptum directè idest quãtum ad intentionem proximam, quod non est in proposito Sanct. Tho. autem loquitur secundo modo. Vel intendit. S.Tho. vt dicit bonæ memoriæ magister Petrus bergo. quòd talis facit magis contra illud præceptum intellectũ metaphoricè, & vt est quoddam præceptum generale. ¶ Ad secundam confirmationem dico, primò, quòd Alexãder loquitur eo modo quo & S. Thom. nec oportet moueri per exemplum quod ponit, quia sancti interdum per exaggerationem loquuntur in detestationem peccatorum. Dico, secundò quòd non cogimur autoritatem eius recipere aduersus autoritatem. S. Th. cuius doctrina est per ecclesiam examinata, & comprobata: maximè quantum ad ea qua fidem moresque concernunt. Vel dico, tertiò, quòd Alexander videtur se firmare in hoc quòd in noua lege præceptum de sanctificatione sabbati obseruandum est eo modo quo ecclesia statuit quę & ab operibus seruorum, & à peccatis mandat abstinendum: sed ecclesia loquitur exhortatoriè quò ad peccata, & non præceptiuè: quia nõ est credibile quòd ipsa illud præceptum strictiori modo quàm deus instituerit, dicẽtibus omnibus quòd maior cerimonia in veteri quàm in noua lege seruabatur. ¶ Ad tertiam confirmationem dico, quòd eorum autoritati in hac parte nõ est standum: quia inefficaciter arguunt in sensu mistico argu. j. do sic. Omne opus seruile in festo prohibetur. Peccatum est opus seruile &c. Post quã ista conscripseram interloquendum oblata mihi est epistola illius pręclari Thomistæ, & viri sanctissimi magistri Petri ber. ad quendam amicum suum sic dicentis, Venerabilis pater præmissa recon. De circunstantia temporis noueritis quòd iam diu venerabiles patres atque doctores sacri. s. magister Gabriel de Barchinona: magister Vercellinus de Vercellis magister Angelus de Nirdono, dominus Ludc. de Neapoli: qui disputauit contra totum generale capitulum fratrum minorũ: & postea factus est monachus: frater Antonius de sancto Germano de vercellis: frater Dominicus de cathalonia: & frater Ioannes de calopia in conuentu bononiensi me præsente diffinierunt, & concluserunt pro parte negatiua de mente sancti doctoris, & pro rei veritate quorum rationes & allegationes dimitto: quia nimis longum etiam cuncta narrare. Nec obstat quod dicitur. ij. ij. q. cxxij. ar. iiij. ad secundum quòd peccatum mortale est opus seruile: & quòd magis facit cõtra istud pręceptum peccans mortaliter in festo quã exercens opus manuale: quia vt ibi dicitur ad primum illud præceptum quò ad cessationem à peccatis, & quietem mentis in deo est: generale: generalia autem nihil addunt: supra specialia. nec generale numeratur cũ speciali sicut homicidium non aggrauatur ex præcepto generali. s. declina à malo, vel noli peccare. Item illud præceptũ tertium secundùm sensum literalem intelligitur solùm de opere manuali, seu mechanico: sed quo ad pctã mortalia intelligitur solum secundùm sensum mysticum: vt dicitur ibi: & in. iij. sen. di. xxxvij. quæst. j. arti. j. & super Mat. hic. xij. col. iiij. Et bene scitis quòd argumẽtum non trahitur à sensu mystico: sed tantùm à literali secundùm Diony. & August. & Sanct. Tho. Nec obstat etiã & circunstantia de festo potest consydera

I derari vt obiectũ respectu illius actus qui est contemnere tempus sacrũ quia illud est præter intentionem peccantis, vt plurimum. sed nulla circunstantia quæ est præter intentionem peccantis dat speciem peccato: vt dicitur prima secundo. quæstio. lxxij. arti. j. & . viij. in corpore. Hæc ille. ¶ Pro cuius verbis nota primo quòd cùm dicit generale non aggrauare speciale non vult dicere, quod peccatum in festo sit grauius: sed
K quòd non est grauius ex illo præcepto, non facies opus seruile quod peccata non prohibet facienda: sed significat eo modo quo præceptum de circuncisione non obligabat ad succidendum malos affectus: sed significat hoc esse faciendũ est autem grauius ex ipsa sanctitate temporis quæ contemnitur: licet ista grauitas non sit nisi in eadem specie & ex suppositione prioris inordinationis, vt dictum est. Nota secundò quòd vt
L patet magister. quæstio, ij. articu. vij. in cor. dupliciter circunstantia dat speciẽ peccato priori, vno. s. modo speciem eiusdem generis: sicut circunstantia loci addita furto facit sacrilegium quod est species furti. Alio modo speciem omnino disperatam: sicut si quis furetur vt occidat circunstantia finis dat speciem homicidii, quæ nõ est species furti. Et isto secundo modo intelligitur ꝙ circunstantia quæ est præter intentio-
M nem, non dat speciem: licet alio modo posit intelligi vt ipse magister Petrus declarat in dubiis suę tabulæ. ¶ Nota etiam pro tota quæstione quòd quando Aug. dicit in lib. de decem chordis quòd melius Iudæus in agro suo aliquid in sabbato vtile faceret quàm in theatro seditiosus existeret & Iudæorũ fœminę melius lanam facerent quàm in neomeniis impudicæ saltarent: hoc ideo non dicit quasi in illo faciant contra duo præcepta, & in isto contra vnũ tantũ: sed ideo quia iam sabbatũ nõ obligat. ideoque melius illis esset deposita erronea conscientia in eo operari. vel ideo quia licet opus manuale in sabbato ideo in festo ad lucrum sit peccatum secus ad laudem dei puta ad seruiendũ pauperibus, vel etiam ad cauendum à peccatis sicut vir auditis diuinis licitè se occupat in scribendo non ad lucrum sed ne otiosus fornicetur: & domicellæ a nobilibus matronis laudabiliter occupantur in addiscendis operibus aus: ne illis stantibus in fenestris mors ingrediatur per fenestras. Laudabiliter in quàm postquàm eis exercitia spiritualia diu continuata in fastidium vertuntur. Igitur canonistæ qui sentiunt istã circunstantiam esse necessario confitendam aut sileant, aut Sanctus Thomas intelligant prius, vel saltem vbique videant.

N O P

Casus. lxiiij.

QVAERITVR. LXIIII. Vtrum is qui religionem intrat animo, & intentione perseuerandi in ea vsque ad mortem si pæniteat redire ad seculum posit, & contrahere matrimonium. Respondeo, circa istam quæstionem multa dici possent: quia canonistæ super hac re multa scripserunt obscurando textus iuris clarissimos: sed breuibus agam. Tria autem faciam. Primò: quædam oportuna præmittam. Secundò, recitabo opiniones reprobando falsas, & astruendo veram. Tertio contra veritatem arguam, & soluam. ¶ Quantum ad primũ sciendum est primò quòd dupliciter aliquid est illicitum. Primò scilicet ex se vel secundùm se, siue ex genere suo, ita ꝙ Q

A ita quòd nunquàm potest licitè fieri, vt odire vel blasphemare deum. Et secundò ex circunstantia: ita scilicet quòd in aliquo casu est licitum & in aliquo illicitum, vt leuare festucam: quod illicitum est in conceptum alterius: vel quã do quis debet in aliis occupari: licet aliquando liceat nos autem nunc quærimus de illicitis primo modo: non autem secundo modo: quia non est dubiũ quòd ratione ingratitudinis, vel alte- B rius circunstantiæ talis peccare potest puta qu'a re. it ad secundum vt seculariter idest lasciuè conuersetur. ¶ Sciendum est secundò, quòd religionem tripliciter quis ingredi potest. Primò scilicet animo, & intentione exeundi tandem: sed interim aliquo tempore volendo componere mores proprios: vel satisfacere voto vel effugere persecutionem & huiusmodi. Et secundò, animo statim in ipsa habitus susceptione pro- C fitendi expresse, vel tacitè quod olim licuit, vt patet extra de regula. ad apostolicam, & ca. statuimus. & etiam modo licet extra ordines mendicantes: quia hoc prohibetur in ordi. prædi. & mino. extra eodem non solùm libro sextò & in aliis ordinibus mendicantium ibidem in capitul. constitutionem. Et tertiò, animo quidem, & intentione perseuerandi sed non animo profitendi intra annum seu vouendi vel aliter se D obligandi: vel quia de hoc non cogitat: vel quia cogitat: sed vult se liberum esse per annum. ¶ Sciendum est tertiò quòd Abbas in capi. literaturam. extrà de voto, & voti redemptione dicit: quòd secundùm canonistas votum initiatur quando propositum seminatur in animo: confirmatur autem cum deliberatio figitur: consummatur verò cum verba enuntiantur. Ex primo horum non obligatur quis quò ad deũ E vel ecclesiam. ex secundo vero obligatur quis quò ad deum tantum decimaseptima quæstione primo qui bona agunt. sed non quò ad ecclesiam: ex quo sibi non constat. ex tertio autem obligatur quis quantum ad vtrunque.

¶ Sciendum est quartò quòd idem ibidem dicit quòd secundùm Sanct. Thomas secunda secundę quæstione octuagesimaseptima articul. primo ad obligationem voti requiritur primò delibe F ratio: & secundò propositum: & tertiò promissio: quæ deo fieri potest etiam solo corde. quæ quidem dicta Sanct. Thom. quanquam Ioannes. andr. & doctores simpliciter recitent tamen mihi videtur quòd destruant multas theoricas canonistarum: vel saltem oportet illas restringere. Nam cum dictum sit in capit. consulti. extrà de regul. quòd suscipiens habitum religionis cum proposito vitam mutandi est efficaciter G obligatus religioni quò ad deum propter illud propositum. Contrarium huius potest inferri ex dictis Sanct. Tho. quia non sufficit propositum nisi sequatur promissio saltem in corde. Oportet ergo restringere iura quæ firmant decisionemem super proposito: vt intelligantur de proposito cum animi promissione. Hæc ex abbate.

¶ Sciendum est quintò quòd vel Abbas non intellexit canonistas, dicentes H votum esse propositum aliquid faciendi: vel canonistæ non intellexerunt quid sit votum? Nam si secundùm eos votum est propositum cum promissione dicta Sancti Thomæ. non euertunt tunt theoricas canonistarum: quia eodem modo sumunt votũ vt. S. Th. Si vero est propositũ sine promissiõe: ipsi nõ intelligũt q d sit votũ. de cuius ratione est

I est promissio. Tum quia causatur votum ex quadam pollicitatione. vt in.l. j.ff.de pollicitat. Tum quia scriptura vbique innuit votum esse promissionem: secundum illud Deuter.xxiij.Si votũ &c. Et subditur. Facies sicut promisisti domino nunquàm vero innuit quòd sit solum propositum. Tum quia idem tenet Archid.in.c.qui bona. dist. xvij.q.j. Tum quia idem patet ex eius diffinitione, sed omnes theologos,qui-
K bus in hoc standum est quia votum est actus latriæ quæ cultum exhibet Deo qui est obiectum theologiæ quæ est scientia de Deo. vt patet ex suo nomine. Quantum ad secundum. prima opinio est omnium canonistarum communiter dicentium quòd talis ad seculum redire non potest nec licitè contrahere:sed est religioni in genere vel in specie obligatus: quorum aliqui dicunt quòd talis est solenniter professus:ali-
L qui vero quòd nõ:licet ad seculum redire non possit. Nam Innoc.in.c.consulti.de regu.tenet quòd iste sit verus religiosus,nec teneat matrimonium ab eo contractum:quia inquit propositum mutandi vitam cum sit quoddam votum solennizatur per habitus susceptionem: quod etiam tenet Hostien.& Vinc.dicentes. quòd si iste vxorem habuisset, incognita illa potuisset incontinẽti alteri nubere. quasi per hoc pro-
M positum solennizatum per habitus susceptionem dissolutum fuerit matrimonium non consummatum:quod Io. And.dicit probari per.c.beneficium.de regu.iur.lib.vj. vbi dicitur quòd beneficium suscipientis habitum nouitiorum potest alteri conferri:si euidenter apparet eum voluisse vitam absolutè mutare;& cùm hac opinione transit dominus Ang.in.c.consulti.& ferè omnes scribentes. Sed dominus Cardi. tenet N
istum non esse verum religiosum:quàquàm ad seculum redire non possit & consequẽter teneret matrimonium ab illo contractum:quia,inquit,per susceptionem habitus non fit professio tacita, vel expressa, & consequenter votum non est solennizatum quò ad dirimere matrimonium post contractum.per.c. vnicum. de voto. lib.vj. & ita refert se consuluisse in facto. Sed opinio canonistarum stare non potest. Quicunque O
enim obligatur religioni obligatur superioris præcepto, vel proprio voto. Sed iste non obligatur religioni superioris præcepto, vt concedunt canonistæ:contra quos arguo. neque proprio voto :quia de ratione voti est promissio:vt patuit:quem iste non fecit. vnde bene dicit Panor.quòd doctrina beati Tho.imo omnium theologorum,canonistarum theoricas euertit. Specialiter P
autem opinio communior.i.Innocẽ.& sequacium stare nõ potest.Nam omne votum sic solennizatum, vt possit sequens matrimonium dirimere: est solennizatum per ordinem sacrum vel professionem expressam, vel tacitam factam alicui de religionibus approbatis & non aliter: quod patet in dicto.c. vnico. Sed iste non est professus expressè,vel tacitè.quòd patet primo per c.ex transmissa.extra de renuntiat.vbi Q
clarè patet quòd votum intrandi religionem & propositum perseuerandi simul nec faciunt religiosum per habitus susceptionem nec aliquam inducũt professionem.Et secundò,per.c.ad apostolicã.de regular.vbi patet quòd professio fieri non potest sine cõsensu profitentis, & monasterii:quod non intendit istum ad professionẽ recipere dando habitum nouitiorũ: sed vult mores

eius

A eius experiri. Et tertiò: quia cum ista professio sit quasi quidam contractus, & hincinde oriatur obligatio reciproca, non potest consistere ex parte vnius tantum. l. in omnibus. ff. de actio. & obligat. Secunda autem opinio est Petri de Palu. & Fanc. de Zabar. quòd susceptio habitus religionis cum firmo proposito remanendi æquipollet voto simplici ex vi statuti ecclesiastici. extra de regular. statuimus. ita quòd talis ad seculum redire non potest, non ratione voti: sed ratione statuti, vel præcepti ecclesiastici. Sed nec ista opinio potest habere veritatem: quod probo præmissis tribus dictis quæ habentur in canone. extra de regular. Nam in. c. consulti. Innoc. iij. dicit in hoc casu sic. Nos credimus distinguendum, vtrum is qui conuertitur proposuerit absolutè vitam mutare vt sub habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur: C an conditionaliter experiri obseruantiam regularem, vt ita demum si sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam. in primo casu debet vt regulariter viuat ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad seculum non vt viuat seculariter remanere. Vt ergo quæ sit eius intētio pleniùs agnoscatur propositum suum in principio protestetur. Hæc ibi. Vbi patet D quòd intentio mutandi vitam absolutè obligat ex se sine quocunque pręcepto, vel statuto: cum papa nihil ibi mandet aut statuat: sed solum declaret. Deinde vero in cap. statuimus. Gregor. ix. in eodem casu sic dicit. Statuimus nouitios in probatione positos ante susceptum religionis habitum qui dari profitentibus consueuit, vel ante professionem emissam ad priorem statum redire posse liberè infra annum: nisi euidēter appareat quòd tales absolutè voluerint vitam mutare, & in religione perpetuo domino deseruire cum quilibet renuntiare valeat ei quòd pro se noscitur introductū. Nihilominus statuentes ad omnem ambiguitatem penitus amouendam quòd cùm in quibusdam locis religiosis nouitiorum habitus non distinguatur ab habitu professorum professionis tempore benedicantur vestes quæ profitentibus concedantur vt nouitiorum à professorum habitus discernatur. Hæc ibi. Deinde Innocent. quartus in cap. non solùm. eodem titulo. libro. vj. fratribus prædicatorum, & minoribus inhibet sub excommunicationis pœna, ne ante annum probationis qui est maximè subsidium fragilitatis humanæ regulariter institutus, recipiant ad professionem suorum ordinum, vel renuntiationem seculo faciendam ne vnde spiritualis profectus quæritur salutis dispendium G subsequatur. Præmitto etiam quòd secundum Petrum idem est qui vult absolutè vitam mutare: & qui intendit perpetuò esse in religione: licet non sint idem secundum veritatem. Tunc arguo sic. Primò. Nam quod ad aliquid obligat ex se: non obligat ad illud ex quocunque præcepto ecclesiæ superueniente: quia illud præceptum ecclesiæ sine causa, & ratione & consequenter frustra fecisset. Sed susceptio habi- H tus religionis cum proposito perseuerandi. i. mutandi vitam absolutè ex se obligat ad non redire ad seculum vt patuit per cap. consulti. ergo nullum est factum præceptum ab ecclesia ad obligandum ad hoc. Secundò: Nam si talis est ad hoc obligatus ex præcepto ecclesię: causa obligationis esset ex parte ecclesiæ & non ex parte nouitii: sed

I hoc est falsum vt patet per cap. statuimus. in quo redditur causa obligationis: quia. s. ille renuntiauit iuri suo. i. libertati sibi concessæ in anno probationis. Et si dicatur quòd illa renuntiatio non est causa obligationis: sed est dispositio ad causam. i. præceptum. Contrà quia libertati suæ nullus renuntiat nisi: quia vult obligari: ad velle autem obligari ad aliquid sequitur esse obligatum cùm illud sit votum saltem in-
K terpretatiuè & consequenter superfluè induceretur præceptum obligatiuum, vel si non sequitur esse obligatum. tamen qui vult obligari statim potest se Deo obligare vouendo: & consequenter superfluè inducitur præceptũ. Tertiò: Nam quod ecclesia alios facere prohibet, ipsa non facit stante eadem causa. Sed ecclesia prohibet alios obligare aliquem ad religionem ante annum probationis etiam volentem ob-
L ligari, vt patet in cap. non solùm. ergo hoc ipsa non facit stante eadem causa: sicut stat in proposito: quia non minus vergit in dispendium salutis aliquem obligari ad religionem ex præcepto ecclesiæ quàm ex suasione inducentis ad se obligandum. Quartò si decretalis statuimus. habet veritatem per distinctionem habitus nouitiorũ, & professorũ in isto casu omnis tollitur ambiguitas: vt patet. d. c. statuimus. Sed si
M ecclesia præcipit vt suscipiens habitum nouitiorum cum intentione perseuerandi sit religioni obligatus: non tollitur omnis ambiguitas: quia quamuis horum habiturum quis recipiat intendens perseuerare nihil refert: ex quo vtroque modo est obligatus. ergo si Petri opinio est vera, decretalis est falsa. Quintò nullum pręceptum vergens in dispendium salutis animarum est factum ab ecclesia: quia hoc ipsa quæ à N
spiritusancto regitur canet: vt etiam patet in. d. c. non solùm. Sed istud est huiusmodi quia cùm ferè omnes intrantes religionem habeãt intentionẽ perseuerãdi: si eis non notificatur hoc pręceptum illaqueantur ignorantes. si verò eis notificatur datur eis occasio vt perseuerandi intentionem mutét, quod multum nocet animabus. Tertia auté opinio vera tenet, primò quòd ecclesia circa hoc nullum fecit præceptum ne- O
que aliquid obligauit: sed reliquit annum probationis liberum. Et secundò consequẽter quòd nullus obligatur ad religionẽ nisi ex propsio voto. Et tertiò quòd ille qui ingreditur cum animo perseuerandi, sed nihil vouens, aut spondens, est in sua libertate contrahẽdi matrimonium per totũ annum probationis: quia ad religionem non obligatur proprio voto: neq; alieno præcepto. Istam autem opinionẽ oportet di- P
cere esse de mente. S. Tho. vt patet per ea quæ. s̃. allegata sunt de Abbate. & clarius. ij. ij. q. vlt. art. iiij. Hãc etiam sequitur summa Rosella. tit. nouitius. §. xiij. & summa Ang. tit. eo. §. xij. Sed cõtra videtur quòd hæc opinio sit falsa. Primò: Nam dicitur in cap. vidua. extra de regular. Vidua si spontè velum conuersionis quamuis non sacrum sibi imposuerit, & in ecclesia inter velatas Q
oblationem Deo obtulerit: velit nolit sanctimoniæ habitũ vlterius debet habere, licet iuramento firmare velit: eo tenore velamen sibi imposuisse vt deponeret posset. Hæc ibi. Ergo à simili imò à fortiori habitum deponere non potest qui illum non depositurus assumpsit. Sol. Non est simile: sed esset simile si quis spontè assumeret habitum professorum consentientibus his quorum

A rum incorporare religioni: quia secundum glo. & canonistas maximè Abba. illud velum erat monacharum professarum. & illa oblatio similiter ex loci consuetudine propria erat professarũ. vnde vidua hic intelligitur implicitè voluisse profiteri. Secundò. Nã in multis capitulis dicitur quòd qui voluit absolutè vitam mutare tenetur ad religioné: sed ita est in proposito. Sol. Non est verum: quia secundum veriorẽ opi-
B nionem ille absolutè vult vitam mutari qui vult se sua libertate priuare per votum vt dicit summa Angeli. Tertiò: Nam extra de regul. in. c. super eo. Clerici qui infra annum probationis à religione discesserant: ad illam vel aliam cogantur redire. Sol. vt patet in eodem c. illi emiserant votum religionis. ¶ Est autem sciendum quòd textus in. c. non solùm. eum qui proponit vitã absolutè mutare, diuidit contra eũ qui expressè,
C vel tacitè profitetur propter duo. Primò quia ista voluntas mutandi vitam absolutè potest esse per votũ sine professione, qui requirit consensum duorum. Secundò secundum aliquos, quia potest esse per inchoationẽ professionis. quia. s. quis offert se professioni quã tamen alius non subito recipit: quia talis interpretatiuè vouet: & si alius eius professionẽ non acceptet tenetur transire ad aliam religionem. sicut etiam si
D quis offerat cõsensum matrimonialem vni postquàm obtulit etiam si alter nõ statim respõdeat ille iam quantum est in se obligatus est. Quartò: Nam quicunq; est ingratus Deo peccat. Sed qui suscipit habitum religionis cum intentione perseuerandi, & reuertitur ad seculum, est ingratus Deo de religionis maximo beneficio &c. Sol. A Equę probatur quòd ingrediens cum animo exeundi, si voluerit, peccat exeundo. E
Istud enim peccatum non consistit in exitu secundum se consyderato: sed ratione circũstantiæ. Concedo ergo quòd exiens sine causa semper peccat: sed non in eo quod exit: sed in eo quod sine causa exit. Sed tamen licet exeat cum peccato ratione circunstantiæ: ex ipsa tamen sua intẽtione perseuerandi non prohibetur qui nubere possit. Quintò: omnis mittens manum ad aratrum, & respiciens retro peccat: quia non est F
aptus regno Dei. Lu. ix. ad quod solum peccatũ inhabilitat. Sed iste est huiusmodi. Sol. Secundum Bedam manũ ponere ad aratrum est suum cor ferro verbi Dei per compũctionem scindere vt bonorum operũ fructus producat. Hoc autem dupliciter contingit: Primò. s. vt producantur fructus necessitatis per obseruantiam mãdatorum: & supererogationis per obseruãtiam cõsiliorum & religionis ingressum. Et similiter duo- G
bus modis aliquis est aptus regno Dei. Primò. s. aptitudine sufficienti vel necessaria quæ in charitate. Et secundò aptitudine super abũdanti quæ in charitatis perfectione consistit. Qui ergo respicit retro ne producat fructus necessitatis: non est aptus primo modo: qui verò respicit ne producat fructus supererogationis: sed solùm necessitatis est possibiliter aptus primo modo, sed non secũdo. Qui ergo exit religio- H
nem potest exire sine peccato: puta quia exit ex causa rationabili: & cum peccato veniali: quia exit sine causa rationabili: solũ religionis austeritate deterritus, vel aliqua honesta voluptate allectus: licet cũ aliquali ingratitudine qua possibiliter est veniale: aliquando vero cũ peccato mortali: puta, quia cũ intẽtione illicitè fruendi voluptatibus

I peccatorum: vel cum tanta ingratitudine quæ sit mortale:quod non est facilè diiudicare.s. Tho. autem.ij.ij.qõ. vj.ar.iiij.ad primum sic dicit.Non intelligitur quis retro aspicere nisi quando prætermittit id ad quod se obligauit:alioqui omnis faciens aliquod bonum opus per tempus si non semper id faciat esse ineptus regno Dei.ꝙ patet falsum.Hæc ex illo.

Casus.lxv.

K QVAERITVR ITErum an liceat iste cõtractus siue locatio:siue impignoratio sit Petrus habens iocale valoris aureorum trecentorum:& indigens pecunia,accipit à Titio aureos trecentos.& Titius à Petro dictum iocale hoc pacto vel quoties ille restituerit iocale,iste pecuniam restituat. Respondeo pro dicendorum fundamento assu-
L mo dictinctionem sancti doctoris.ij.ij. q.lxxviij.arg.j.& Panor.super rubrica de vsuris.que distinctio habetur etiam in textu iuris humani ciuilis.ff.de vsufru.l.omnium.& insti.e.§.constituitur. licet sit aliqua dissonantia inter illos textus legales de qua nihil ad rem modo.Est autem distinctio hęc,Rerũ possessarũ quædam ex suo vsu principali & vsitatiori totaliter consumuntur: ita quod post suum vsum non habeantur sub propria specie,atque substan-
M tia,vt panis,vinum,& huiusmodi:quędam vero ex suo principali vsu non consumuntur ex toto, & si nonnunquam patiantur detrimentum, vt ager ,domus,equus.In primis igitur,vt probat san.Tho.& vt habentur in textum legum prædictarum.constitui non potest vsusfructus:nec ipsa locari possunt anno,vel diurno.vel quouis censu:sed in secundis secus est:quia seor- N
sum tradi ,aut vendi potest vsus: puta domus,retenta proprietate,& similiter proprietas ,vsu retento.non autem in primis:sed cuicunque conceditur vsus vini : transit vinum in dominium, & proprietatem eius.Vnde ridiculum est dicere:mutua mihi panem vinum quousque vtar eo:aut scyphum vini: non autem mutua equum ,aut domum ,vel agrum.Pecunia autem sub primo rerũ genere continetur.ita quod qui ea vti- O
tur quantum ad eius vsum principalé, qui est distractio,eam consumit: quia iam non habet eam in propria specie, & substantia.& si eam habet in æquiualenti id est in re empta.sicut & panis habetur in sanguine in quem est per digestionem cõuersus.Monile auté continetur sub secundo:quia post suũ principalem vsum,qui est ostentatio adhuc remanet species etiam substantia rei. P
Igitur pecunia locari non potest.vt in de capiatur vsusfructus,qui tamen capi potest de monili.Igitur si in dicto casu sit locatio vel contractus alius id est impignoratio sicut de facto est eo modo quo practicatur.Probo quod sit illicitus ex parte locantis pecuniam,vel mutuantis super pignore. Primò si sit locatio . Quicunque enim ex vsu suæ pecuniæ accipit aliquid vltra forté ex pacto,vel intentione:sine qua non ca- Q
pitali existente securo,est vsurarius,vt patet ex diffinitionibus vsurę:quia accipit pretium vsus rei non habentis vsum à proprietate distinctum. Sed in isto contractu Titius dans trecentos aureos pro vsu suæ pecuniæ aliquid accipit vltra sortem capitali securo :quia accipit vsum iocalis qui aliquid valet sicut,& vsus equi,vel domus. Secundo etiam probo ꝙ sit illicitus si pecunia non

A nõ sit locata:sed mutuata super pigno re.Nam sic probat.s.doctor.ij.ij.q.lxxviij.qui vtitur pignore obligato tenetur pretiũ vsus cõputare in sorte nisi talis res sit cuius vsus computare in sortem nisi talis res sit cuius vsus cõcedi solet inter amicos puta liber,vel aliquid minimum alioqui si non computatur si quidem hoc fiat consentiente debitore est vsura eo vero nolente est furtum.vt in.l.pignore.ff.de furt.Sed
B contra videtur ꝙ ex parte pretii liceat contractus.Nam sicut Petrus licitè potest locare iocale.ita & Titius pecuniã locare potest. quia secundum Sco.in iij.di.xv.pecunia signata locari potest. So.Dico pecuniam signatam posse locari,& inde lucrum accipi non est dictum Scoti solum:sed san.Tho.& communiter omnium theologorum & canonistarum:quia sic conceditur pecu-
C nia ad aliquem vsum secundariũ per quem non consumitur puta ad ostentationem. Et si ita esset in casu: ita ꝙ Petrus acciperet aureos trecentos ad ostentandum restituendos non solùm in specie,sed in numero ita ꝙ extenso digito posset quis signando dicere.Isti sunt quos mutuauit Titus.Dico ꝙ casus esset licitus:quia tũc pecunia haberet vsum à proprietate distinctum: & esset locabilis,sicut & moni-
D le:& seruaretur æqualitas iustitiæ. Sed in proposito non est ita.

*

Finis tertii Tractatus.

INCIPIT E

VLTIMVS TRActatus Aureæ Rosæ.

In consecratione ecclesiæ. F

INGRESSVS Iesus perambulabat. Hierico Luc.xix. Sciendum est autem quod eã quæ in præsenti euangelio narrant̃ contigerunt quando dominus vltima vice ascendebat Hierusalem ad passionem. G
Et ecce vir nomine Zachæus.& hic erat princeps Publicanorum.Publicani erant qui publica vectigalia exigebant:& erant communiter viri peccatores.& infames.Iste autem fuit eorũ princeps,Vel quia habebat aliquod officium super alios:vel quia erat prim⁹ in diuitiis & ipse diues.Et quærebat videre Iesum quis esset & nõ poterat præ turba: quia statura pusillus erat. Et præcurrens ascendit in arborem sycomorum,vt videret illum: quia inde H
erat transiturus.Et cum venisset ad locum suspiciens Iesus vidit illum:& dixit ad eũ Zachęe, festinans descende; quia hodie in domo tua oportet me manere.Oportet aũt aliquando importat necessitatem: vt si dicam oportet me mori:aliquando importat indigentiam vt si dicam oportet me habere vestem. vel equum.Hic autem non tenetur primo modo:quia Christus infinitis aliis

I modis miraculosè, & sine miraculo potuisset pro se, & pro suis prandium inuenire: sed secundo modo: vt sit sensus Zacheę, indigeo me recipias in domo tua ad prandium cum sim pauper. Vnde qui desyderabat videre Christum quem nunquam ante viderat, vt dicit Titus, illum meruit hospitio recipere. (Et festinans descẽdit: & excepit illum gaudens. Et cum viderent omnes murmurabãt, dicentes, quòd ad hominem peccatorem diuertisset. Stans autẽ Zachæus dixit ad dominum, Ecce dimidium bonorum meorum (domine) do
K pauperibus: & si quid aliquem defraudauit reddo quadruplum.) Est autem sciẽdum quòd iste Zachæus secundum Chrysosto. habebat aliqua bona iustè possessa ex patrimonio, & aliqua iustè rapta. Et sciendum rursus quòd bona rapta quæ habebat erant in duplici differentia. Nam quædam erant incerta, & quædam certa. sic ergo præsens passus exponitur. Ecce dimidiũ bonorum
L meorũ (domine) do pauperibus pro restitutione incertorum. Et si quid aliquem defraudaui de quo, scilicet constat mihi reddo quadruplum. ¶ Notandum autem quòd non dixit non dabo: sed do: quia secundum Theo. non solùm hoc promittebat: sed faciebat. Sed nunquid tenebatur reddere quadruplum. Ad hoc dico quòd Chry. videtur innuere, & similiter quidam alij quòd sic: quia lex. Exod. xxij. mãdat quædam
M in triplo quædã in quadruplo: & quædam in quintuplo restituenda: sed hic per medium, id est quadruplum intelliguntur alia extrema, id est triplum & quintuplum. Sed bea. Tho. ij. ij. q. lxij. ar. iij. tenet quòd non. & dicit quòd Zachæus ista dixit volens supererogare, & plus facere quàm tenebat. Ad æqualitatẽ enim iustitiæ sufficit reddere simplum in foro conscientiæ. Si tamen aliquis fuisset conuictus in iudicio, & iudex eum condemnasset: tunc, & non aliter tenebatur soluere quod lex mandabat (ait Iesus ad eum. Quia hodie salus domui huic facta est, eo quòd & ipse filius sit Abrahæ.) Est autem dubiũ vtrũ carnaliter, vel secundũ fidem Zachæus filius fuerit Abrahæ. & secundum aliquos veritas est quòd carnaliter fuit filius Abrahæ: quod patet. quia illi qui murmurabant de Christo: quòd ad hominem peccatorem declinasset: multo magis murmurassent si declinasset ad Gentilem: quia tales erant Iudæis abhominabiles: & hoc ipsum vt suã murmurationem iustiorem facerent in sui excusationem adduxissent, dicentes, quòd ad hominem Gentilem, & peccatorem declinasset. Secundo hoc patet vt dicunt: quia ipse voluit facere restitutionem in quadruplum secũdum tenorem legis: ad quem Gentiles non tenebantur. Oppositum tamen tenet Mag. hist. & videtur tenere Beda dicẽs, Filius autem Abrahæ Zachæus dicitur: nõ quia de eius stirpe genitus: sed quia eius est fidem imitatus. Et idem videtur tenere Ambr. dicens si Zachæus exiguus meritis sicut populus nationũ: huius dubij veritas est mihi incerta: & omnes rationes, & autoritates quæ hincinde inducuntur solui possunt: tamẽ credo quòd non fuerit carnaliter filius Abrahæ. Ad primum contra hoc dicitur quòd forte erat proselitus: & susceperat circũcisionem. Vel dato quòd gentilis esset: isti murmuratores non fuerunt ausi ei titulum gentilitatis opponere: quia erant gentilium, id est Romanorum subditi: sed primum videtur probabilius. Ad secundum dicitur quòd illam restitutionem

A nem secundum mentem.s.Tho.non fabat quasi lege obligatus :sed super erogando. Vel potest dici ꝙ faciebat tanquam proselitus. Venit enim filius hominis quærere,& saluum facere quod perierat.

In vigilia sancti Andrææ.

B STABAT IOANNES & ex discipulis eiꝰ duo (.Io. Io.j.Vnus illorum erat Andreas :vt in hoc Euangelio dicitur.Alius ignoratur : & à quibusdā dicitur fuisse Ioannes qui se more scribentiū historias nō vult nominare.(Et respiciens Iesum ambulantē dicit,ecce agnus dei) Cū aūt sicut dicit Ori.in lege Mosaica offerentur tria genera animalium terrestriū.s.vitulus , capra , & ouis,& ouium aries,agnus,& ouis:auiū autē turtur,& columba.Tamen sacri-
C ficium agni erat principale quod singulis diebus manè & vespere offerebatur sine muratione alia vero offerebantur ex adiuncto.Igitur Christus dictus est agnus:quia Christus est principale sacrificiū:quia licet ad salutem fideliū prosint oēs martyres:non tñ vt dicit.s. Tho.nisi inquantū super oblationem agni quasi oblatio adiuncta principali sacrificio immolatur. Et qa sacrificiū agni inter omnia sacrificia veteris le-
D gis expressius Christi passionem figurauit :rōne innocentiæ & ratione tpis in qua solēniter immolabatur: quia in Pascha.Et rōne effectus:quia per illud sacrificium fuit hebraicus populus de seruitute Pharaonis liberatus: ideo supra idem Ioannes dixerat. Ecce agnus Dei ecce q tollit peccatū.i.peccata mūdi ponendo singulare pro plurali. Vel hoc dixit ratione peccati pro originalis quod est vnum speciis in omnibus E
hominibus secundū.s.Tho.j.ij.q.lxxx.ij.Est autem sciendū Mag.Hil.ꝙ agnus latinè ab agnoscendo dicitur : es ꝙ in magno grege matrē ad vocē agnoscat: grecè,vt ait dicitur ab agno ꝙ est piū. Et quia christus agnouit patrē per obedientiam:& matrē per curā:& pius fuit in passione per quā nobis pacē cū deo acquisiuit:ideo vt ait ter.in missa dicitur.Agnus dei.Quia vero Ioānes ante prædixerat ꝙ Christus venerat ,dum F
nunc dixit ista verba de Iesu discipuli qui eum audierunt intellexerunt ꝙ Iesus esset Christus Messias.Et ideo secuti sunt eū,vt viderent vbi maneret.Et viderunt quia sicut dicit Chryso.licet Christus non habuerit domū propriā iuxta illud.Filius hominis non habet vbi caput suū reclinet .Matt.viij.tamē vt dicit nō morabatur extra domū:sed in domo aliena.Egoautem ista sic intel G
ligo,quia dato ꝙ Christus habuerit ius in bonis Ioseph aut suæ matris siue ipsa fuit hæres, vt quidā dicunt,siue dotē habuerit tamē xp̄s omnibꝰ renūtiauit, viuens tāqua religiosus,vt religionibꝰ daret principiū viuēdi in paupertate. (Et audierūt eū duo discipuli loquētē, & secuti sunt Iesum.Conuersus autem Iesus videns eos sequentes se dicit eis Quid queritis?Qui dixerunt ei, Rabbi:quod dicitur interpretatū Magister H
vbi habitat?Dicit eis Venite,& videte: Venerunt & viderunt vbi maneret: & & apud eum manserunt die illo. Hora autem erat quasi decima.Erat autem . Andræas frater Simonis Petri vnus ex duobus qui audierant à Ioanne : & secuti fuerant Iesum Inuenit hic primum fratrem suum Simonem: & dicit ei, Inuenimus Messiam secundum quod dicit sanctus Augustinus.

I Hæbraicè Meſsias Græcè vnctus Lati-
nè Chriſtus dicitur, quod Chriſma eſt
vnctio, quod eſt interprętatum Chri-
ſtus.(Et Adduxit eum ad Ieſum. Intuēs
autem eum Ieſus dixit. Tu es filii Si-
mon filius Ioanna.) Nota quod idem
eſt filius Ioanna, quod Bariona.ex bar.
filius & Ioanna.(Tu vocaberis Cephas
quod inteprętatur Petrus.) Sicut magi
ſter hi.dicit Cephas eſt hebreum & Sy
rum Petrus vero gręcum & Latinum &
K apetra dicitur. Vtrum vero nunc nomē
Chriſtus imponat dicit idem quod tu-
tius eſt dicere quod illud impoſuerit
quādo dixit. Tu es Petrus & ſuper hāc
petram &c. Mat.xvj. vel quando elegit
xij.& Simoni impoſuit nomen Petrus.
Marc.iij. Si tamen intelligatur nūc hoc
nomen imponere in ſequentibus non
imponit denuo: ſed impoſitum confir-
mat.(In craſtinum voluit exire in Ga
lileam & inuenit Philippum. Et dicit ei
L Ieſus ſequere me. Erat autem Philip-
pus à Bethſaida ciuitate Andreæ & Pe-
tri. Inuenit Philippus Nathanael, & di
cit ei. Quem ſcripſit Moyſes in lege: &
prophetæ inuenimus Ieſum filium Io
ſeph à Nazareth) ſecundum exiſtima-
tionem populi.(Et dixit ei Nathanael.
A nazareth poteſt aliquid boni eſſe.)
Sicut dixit Aug. Nathanael cuius ſunt
iſta verba fuit doctiſsimus in lege: ideo
fortè intellexit quod Chriſtus aliquo
M modo veniret à Nazareth,& nō ſolum
à Bethleem. Fortè etiam non intelle-
xit. Ideo illa verba vt dixit dupliciter
legi poſſunt ſcilicet remiſsiuè ſeu affir
matiuè ſcilicet ſi illud intellexit & in-
terrogatiuè ſeu dubitatiuè ſi non intel-
lexerat quod à Nazareth Chriſtus ali-
quo modo veniret.(Dicit ei Philippus.
Veni & vide. Vidit Ieſus Nathanael
venientem ad ſe,& dixit de eo. Ecce ve
rè Iſraelita, in quo dolus non eſt. Dicit N
ei Nathanael. Vnde me noſti. Reſpon-
dit Ieſus & dixit ei. Prius quam te Phi-
lippus vocaret, cum eſſes ſub ficu vidi
te.) Secundum Auguſt. ad literam quā-
do Philippus allocutus eſt Nathanael
erant ambo ſub ficu: & Chriſtus longè
aberat. Ideo iſte ex his intellexit quod
Chriſtus cognoſceret occulta ideoque
illuminatus à deo ſtatim dixit.(Rabbi,
tu es filius dei tu es Rex Iſrael) id eſt,
Meſsias (Reſpondit Ieſus & dixit ei. O
Quia dixi tibi vidi te ſub ficu, credis
maius hic videbis. Et dicit eis, Amen di
co vobis videbitis cœlum aptum & an
gelos Dei aſcendentes & deſcendentes
ſupra filium hominis) ſcilicet in obſe-
quium diuinitatis latentis in humanita
te. Hoc autem ſecundum Sanct. Thom.
factum eſt quando in Paſsione appa-
ruit angelus confortans eum & in Re-
ſurrectione, quando deſcenderunt ad P
ſepulchrum & in Aſcenſione, quando
duo viri in veſtibus albis ſteterunt iu
xta apoſtolos. Poteſt autem eſſe quod
alias viderint cœlum apertum & ange
los Chriſto obſequentes & tamen non
ſit ſcriptum.

In die Sancti Andreæ.

AMBVLANS IESVS
iuxta mare Galileæ vidit
duos fratres Simonem qui Q
vocatur Petrus & Andręam
fratrem eius mittentes rete in mare.
Erant enim piſcatores. Et ait illis. Ve-
nite poſt me faciam vos fieri piſcato-
res hominum. At illi continuo relictis
retibus ſecuti ſunt eum &c.) Matthæi.
quarto. Præſentis Euangelii expoſi-
tio tota patet de dictis, Dominica ter-
tia poſt feſtum Trinitatis.

San

A *Sancti Thomæ Apostoli*

THOMAS VNVS EX duodecim qui dicitur didymus &c.) Ioann.xxij.Huius euangelii expositio habetur dominica octaua Paschæ.

Sancti Stephani prothomartyris.

B ECCE EGO MITTO ad vos prophetas & sapientes & scribas.) Mat.xxiij.Ante verba præsentis euangelii Christus multipliciter Scribas & Pharisæos reprehenderat:& inter cætera: quia ipsi dicebant quod si fuissent tempore patrum suorum Christi non occidissent prophetas: Christus dixit eis quod etiam ipsi implerant mensuram suam id est,quod facerent sicut patres eorum & deinde subiunxit quæ haben-
C tur in euangelio. (Et ex illis occidetis, & crucifigetis & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem.) Pro quo notandum est quod multi discipulorum christi & fortè omnes fuerunt prophetæ: vt patet de Ioanne in Apoc.& de Agabo.Act. xj. Multi sapientes qui scilicet habuerint per diuinam inspirationem magnam notitiam diuinorum: vt Paulus.Multi scribæ id est docti circa tex-
D tum scripturæ vt Nathanael,Matthias Nicodemus Gamaliel,& similes (vt veniat super vos omnis sanguis iustus: qui effusus est super terram.) ¶ Est autem notandum quod peccata priuatim commissa deus temporali pœna punit vsque in tertiam & quartam generationem.Sed peccata communia id est , in quibus communicat populus totus vel maior,aut principalior pars eius secū-dum aliquos punit etiam vltra quar- E
tam generationem : quia cum vnus sit populus à principio vsq; ad finem semper punitur ille populus qui peccauit sicut Mahumetistæ:tandem destruentur ad quam destructionem cooperabuntur etiam peccata facta tempore Mahumeti. Vnde primi Regū.xv. dominus Sauli per Samuelam in hæc verba mandauit.Recensui quæcunque fecit Amalech Israelita:quomodo restitit ei in via cū ascéderet de Aegypto. F
Nunc igitur vade percute Amalech, & demolire vniuersa eius posset tamen etiam dici quod omnis sanguis de quo dicitur venit super Iudæos non qui erant tempore Christi aut futuri erant sed qui erant vel fuerant vel futuri erant(à sanguine Abel iusti : vsque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ: quem occidistis inter templum & altare.) Cum autem sit duplex altare scilicet vnum infra domum interiorē tem- G
pli & vnum extra in atrio iste periit inter hoc secundum altare & templum id est ædem interiorem, Quæritur autem quis fuerit iste Zacharias.Dicit autem Ori. quod quædam traditio vsque ad tēpora sua peruenit quod cùm in Hierusalem esset in templo locus virginibus deputatus:& beata virgo post partum filii vellet in illo loco esse virgines illam repellebant. Sed Zacharias pater Ioannis baptistæ certamen as- H
sumpsit pro matre Christi dicens eam loco illo dignam eò , quòd virgo esset. Vtrum occisus est Hier.Hoc tamē quia de scripturis non habet autoritatē eadem facilitate contemnitur qua probatur.Hæc ille.Ideo tenet Hier.cum aliis multis quod iste fuit Zacharias occisus à Ioas rege in atrio templi : vt habetur.ij.Paral.xxiiij.eo quod regem,&

I populum de idololatria increparet: sed contra quia ille Zacharias non fuit filius Barachiæ: sed Ioiade. ad hoc dicitur dupliciter. Primo secundum Hier. quod Barachias interpretatur benedictus domini. Ioiadam ergo dominus appellauit Barachiam ad significandum eius sanctitaté. Vnde in euangelio quo vtunť Nazareni pro barachia. vt ait dicitur Ioiade. Alio modo dicitur secundum aliquos quod Ioiadas fuit bino-
K mius: ita quod & Ioida & Barachias dicebatur. Sed quare dominus dicit à sanguine Abel iusti qui fuit primus iniustè occisus vsque ad sanguiné Zachariæ cum ipse non fuerit vltimus iniuste occisus. Ad hoc dicit Remig. quod per hos duos significantur omnes martyres laicalis & sacerdotalis ordinis qa vnus fuit occisus in campo pastor ouiũ scilicet Abel. Alius in templo sacerdos scilicet Zacharias. Vel aliter posset di-
L ci: quia ipse Zacharias tunc erat vltimus occisus à Iudæis de quo legatur in scriptura. Nec obstat de Ioanne quia ipse fuit occisus ab Herode (Amen dico vobis: venient hæc omnia super generationem istam.) Sed contra quia ista generatio scilicet Iudæorum non occidit omnes prophetas. Dico secundum Sanctum Thomam quia ista generatio dicitur generatio malorũ: quia omnes mali sumuntur pro vna genera-
M tione sicut dicitur etiam generatio rectorum. Vel potest dici quod loquitur per exaggeratione vt dicantur isti occidisse omnes iustos & prophetas: quia maiorem partem occisorum occiderãt. Et licet Iudæi à principio mundi non fuerint Iudæi: sed post tempora Iacob & Iudæ fuerunt tamen Hebræi vel saltem populus. Vnde Greg. dicit quod hebraicus populus hora prima ad vineã conductus est (Hierusalem Hierusalem N
quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas: & noluisti. Ecce relinquetur vobis domus vestra) id est templũ (deserta) hoc autem non est sic intelligendum quasi ipsi super futuri essent in Hierusalem: & templum esset desolatum sed significatur Christus quod templum destrueretur & dispergerentur sacerdotes. Et O
non reædificabitur illud templum amplius: quia vt dixit Daniel vsq; in finé perseuerabit desolatio (Dico enim vobis non me videbitis ammodo) .i. tempore passionis quæ instabat (donec dicatis in fine mundi instante iudicio (benedictus qui venit in nomine domini.) Tunc enim iudęi conuertentur ad christum & postea videbunt eum in iudicio & benedicent. P

Sancti Ioannis euangelistæ.

DIXIT IESVS PETRO Sequere me) Io. vl. Est auté sciendũ quod ea quæ in præsenti euan. scribuntur dicta fuerunt à Christo post resurrectionem quãdo apparuit discipulis ad mare Tybertadis. Tunc enim Christus prædixit Petro quod sequeretur eum in vniuersali regimine ecclesiæ: & quod erat Q
moriturus in cruce. Et hoc dixerat ei obscure sub his verbis. Cum senueris extédes manus tuas, & alius te cinget .i. ligabit in cruce. & eandem sententiam postea expressè dicens (sequere me) .i. sequeris per morté crucis: vt exponit Aug. & etiam per officiũ pastorale. Sed petrus fuit sollicit⁹ scire quomodo Ioãnes debet mori & de hoc interrogauit. Vnde subditur. (Conuersus petrus vidit

A vidit illum discipulum quem diligebat Iesus sequentem qui & recubuit in cœna super pectus eius & dixit Domine quis est qui tradet te. Hunc ergo cum vidisset Petrus dixit Iesu Domine hic autem quid).i.secũdum Theo.nunquid morietur vel non? Aduertendum autẽ quod hic Ioannes dicitur discipulus dilectus à domino quod qualiter sit intelligendum.s.Tho.j.q.xx.declarat.Consueuit enim de hoc esse dubitatio: quia B ante verba presentis euangelii innuitur quod Petrus plus Christũ amaret quàm Ioannes & consequenter è conuerso videtur ꝙ Christus plus Petrum quam Ioannẽ dilexit: quia ego diligentes me diligo. Prouerb. viij. Hæc inquit dubitatio multipliciter soluitur. Aug. enim refert hoc ad mysterium dicẽs,ꝙ vita actiua quæ significatͬ per Petrum plus diligit deum quã vita contemplatiua quę significatͬ per Ioannẽ quia ma C gis sentit vitæ pñtis angustias & æstuãtius ab eis liberari desyderat:& ad eum ire.Cõtẽplatiuã vero vitã deus plus diligit quia magis eam cõseruat.Non eñ finitur simul cũ vita corporis sicut vita actiua.Quidã vero dicũt ꝙ petrus plus dilexit christum in mẽbris & sic etiam plus à christo fuit dilectus:vnde ei ecclesiã cõmendauit. Ioãnes vero plus dilexit xp̃m in seipso & sic etiã plus ab eo fuit dilectus vñ ei cõmendauit ma D trẽ.Alii vero dicunt ꝙ incertũ est quis horũ plus xp̃m dilexerit amore charitatis & similiter quem deus plus dilexerit in ordine ad maiorẽ gloriã sed Petrus dicitͬ plus dilexisse quantũ ad quãdem promptitudinẽ,vel feruorẽ. Ioannes vero plus fuit dilectus quãtum ad quædã familiaritatis indicia q̃ christus & magis demonstrabat propter eius iuuentutẽ & pueritatẽ. Alii vero dicũt ꝙ Christus plus dilexit petrum quantum E ad excellentius donum charitatis. Ioannem vero plus quantũ ad donum intellectus vnde similiter petrus fuit melior & magis dilectus sed Ioannes secundũ quid Præsumptuosum sed tñ videtͬ diiudicare hoc quia videtͬ prouer.xvj.Spirituũ ponderator est dominus.Hęc ille Est aũt sciendum ꝙ idem S.Tho.super Ioan. videtur stare in illa responsione de promptitudine & familiaritate. Fortè tamẽ dici posset quod cum dominus F dicit Petro diligis me plus his non voluit innuere quod eum plus cæteris diligeret sed quod is cui ouium cura erat committẽda plꝰ aliis debet diligere.Cũ hoc autem stat Ioannem æquè & plus dilexisse Christum quam petrus & tamen ouium curam non accepisse: quia vt dicit S.Th.in quodli.iiij.q.viij.Ioãnes erat maximè idoneus vt esset vicarius christi & tñ non fuit: ne cum esset christi consanguineus daretur posteris prælatis exemplũ dandi beneficia con G sanguineis.Et secundũ hoc dicendũ esset ꝙ simpliciter plus fuit dilectꝰ à christo qui simpliciter fuit melior ꝙ incertum est sed tñ christus Ioãni se familiariorẽ exhibuit ex quo tñ non sequitur eum simpliciter fuisse dilectiorẽ vel meliorẽ(.Dicit ei) Iesus. Sic eum volo manere donec veniã. Quid ad te? Tu me sequere. Exiit ergo sermo iile inter fratres quia discipulus ille non moritur.) H Est autem sciendum quod in istis verbis intellexerũt apostoli ꝙ Ioannes nõ esset moriturus. Vnde exiit sermo iste inter fratres &c. Quod nõ intelligo quasi crederent ꝙ nunquam moreretͬ, sed quod nõ moreretͬ vsq; ad diem qua ad iudiciũ veniet christus. Statutũ est hominibus semel mori ad Hæbr. ix. Vnde & quidem post apostolos eundem conceperunt

I perunt sensum in istis verbis idest ꝙ
vsque ad iudicium discipulus iste non
moritur:sed quòd tunc ab anti christo
esset necandus. Et horum quidam dixe
runt quòd viuit cum Enoch:& Helia
in paradiso terrestri. Quidam verò ꝙ
viuit adhuc in sepulchro:in qđ intras-
se legitur & nõ legitur exiuisse:& hinc
sicut dicit Augu.sumunt argumentũ:
quia vt semper fama sparsit apud Ephe
sum ex sepulcro eius terra sensum sca-
K turire & ebuilire cernitur:quando com
mota & emissa per expirationem dor-
mientis in eo. Sed omnes istas opinio-
nes videtur ipse Ioannes voluisse de-
struere cum subiunxit.(Et non dixit Ie
sus non moritur:sed sic eum volo ma-
nere donec veniam quid ad te) Dicit au
tem.S.Tho.quòd textus græcus habet.
Sed si sic eum volo &c. Est tamen idẽ
sensus. Tenentes autem prædictam
opinionem : ad hoc dicunt:quòd licet
L christus non dixerit ista verba scilicet
non moritur:dixerit tamen istam sen-
tentiam ab aliis verbis scilicet sic eum
volo manere. Vnde Ioannes negauit
quidem christum illa verba dixisse:sed
non negauit quin vera esset illa senten
tia. Contra has verò opiniones arguit.
Aug. Nam omnibus apostolis optabile
erat dissolui.& esse cum christo sicut &
Paulo:& hoc erat eis magnũ bonũ.s.de
M posita sarcina carnis,ad beatã vitã euo
lare. Non ergo tanto bono priuauit di-
scipulum præ aliis dilectum. Aduerten
dũ est autem ꝙ ista sententia Aug. est
vera:sua ratio etiam probat ꝙ Ioannes
non dormiat in sepulcro: priuatus dul-
cedine contemplationis:& priuatus au
gmento meritorum suorum:cum dor-
miens mereri nequeat:non autem pro-
bat quin viuat cum Hælia & enoch. Sic
enim oportet dicere ꝙ etiã Hælias fue

rit minus dilectus omnibus aliis pro- N
phetis qui nunc sunt in patria:quod nõ
est verum:quia licet tardetur præmiũ
tamen cùm adhuc sit viator cre-
scit in merito. Vnde fiet recompensatio
huius retardationis: quia ad maiorem
quandoque vocabitur gloriam quàm si
ante obiisset. Aug. autem proprie non
arguit contra hoc:quia isti dictum suũ
non probant nisi per textum euangelii
quem soluit ipse Aug.& alii. Arguit au
tem contra dicẽtes ꝙ in sepulchro dor- O
mit. Et ad mortuum de terra ebulliente
dicit quòd diuinitus fit:vt ostendatur
mors huius euangelistæ pretiosa:& si
non fuerit violenter illata. Vel fit vt
dicit alia quacunque de cã. Textus er-
go euangelii sic exponuntur. Primò my
stice secundùm Augu.de vita contem-
platiua quam Christus vult manere do
nec veniat ad vocandum per mortem:
& tunc etiam non finitur:sed perfici-
tur. Actiua verò in morte finitur: ideo P
dixit(tu)ò Petre qui vitam actiuam si-
gnificas(me sequere)perferendo huius
vitæ dolores:& erumnas vsque ad mor
tem. Secundò secundùm Chrysost. Sic
eum volo manere in Iudæa donec ve-
niam ad disperdendum Iudæos per Ti
tum,& Vespa. Non enim, vt ait ante di
scessit de Iudæa quã ille veniret ad Iu
deam secundùm chronicas. (Quid ad
te)qui de his ordinare non habes(tu me
sequere)faciendo quod moneo. Nam Q
secundùm eundem Chry. Petrus vt hic
colligitur: & in actibus apostolorum
valde amabat Ioannem.& ideo cum se
audiuit vocari ad prælationem orbis
sollicitus de Ioanne quem voluit habe
re socium quæsiuit de eo:sed christus
noluit eos esse coniunctos propter ma-
ius ecclesiæ bonum vnde secũdũ Chry
sosto. Petrus non interrogauit de mor-
te Io

A te Ioannis:ſed de prælatione.Sicut au-
tem dicit.S.Thom.ſuper Ioan.ipſe Io
annes prædiligebatur à Chriſto pro-
pter quatuor ſcilicet ſapientiam feruo
rem puritatem,& teneram ætatem . Et
vt idem dicit quodl.iiij.fuit maximè i-
doneus vt eſſet Chriſti vicarius:ſed no
luit Chriſtus.qui erat ſuus conſangui-
neus ne futuris prælatis daretur occa-
ſio mali,vt dictum eſt. Tertio ſecundũ
Hier.&.S.Thom.Sic eum volo mane-
B re ſine martyrio donec veniam in die
mortis vocare eum.tu mė ſequere per
mortem crucis vnde tenet Sanct.Tho.
quòd verè mortuus eſt,& reſurrexit:&
eſt in cœlo in corpore & anima : cuius
ſignum hinc accepit: quia corpus eius
inueniri nequit in terra.

Sanctorum Innocentium.

ANGELVS DOMINI
apparuit in ſomnis Io-
C ſeph dicens) Mat.ij . Ea
quæ in præſenti euange
lio narrantur non conti
gerunt ſtatim poſt diſceſſum magorũ
à Chriſto vt dicit Mag.hi. quanuis hoc
videatur Mat.dicere:ſed poſt præſenta
tionem Chriſti in templo vt patet ex
Luca.Nam herodes videns magos adſe
non fuiſſe reuerſos:credidit,eos fallaci
ſtella deceptos erubuiſſe regredi : ſed
D vbi audiuit quæ dicta erant de puero
Ieſu à paſtoribus & Simeone & Anna
credidit ſe deluſum à magis.Et tunc co
giauit de morte puerorum: Et Ioſeph
monitus eſt vt fugeret in ægyptũ . Vbi
autem ei angelus apparuerit incertum
eſt:licet quidam dicant quòd apparuit
ei in via quando regrediebatur à præ-
ſentatione pueri in templo.quidam ve
rò quòd in Nazareth vbi poſt præſenta
tionem fuit verè per duos annos vel
vnum ante quàm Herodes puerum in-
ſequeretur.Non enim eſt vero ſimile E
quòd angelus fecerit eum fugere per
duos annos ante perſecutionem. Et ſi-
cut dicit Mag hiſt.traditur quòd domi
no intrante Aegyptum. Aegypti idola
corruerunt.(Surge,& accipe puerũ , &
matrem eius:& fuge in Aegyptum &
eſto ibi vſque dum dicam tibi. Futurũ
eſt enim vt Herodes quærat puerum
ad perdendum eum . Qui conſurgens
accepit puerum & matrem eius nocte F
& ſeceſsit in Aegyptum.Et erat ibi vſ-
que ad obitum Herodis vt adimplere-
retur quod dictũ eſt à domino per pro-
phetam dicentem,Ex Aegypto vocaui
filium meum)hoc ſcriptum eſt Oſeæ.
xj . ad literam exponitur de populo
Iſrael:qui fuit dei filius per adoptionẽ:
& etiam de filio dei naturali.Eſt autem
ſciendum quòd tripliciter declaratur
Herodis crudelitas in morte innocen-
tium.Primò ex multitudine:quia pro- G
pter vnum occidit multos.Secundò:ex
loco quia non ſolum in Bethlæem :ſed
in omnibus finibus eius occidit pueros
Tertiò ex tempore:quia à bimatu,& in
fra.Bimatus eſt ſpatium duorum anno
rum.Vnde habens duos annos dicitur
bimus.Infra verò aliquando importat
ordinem temporis,& ſic infra bimatũ
ſunt quicunque adhuc duos annos non
habent completos.Et iſto modo com-
muniter ſancti ſumunt infra dicentes
quòd occidit omnes pueros qui erant H
vnius diei,vel menſis,vel anni,vel duo
rum annorum:non autem occidit ali-
quem qui duos annos tranſiuiſſet . Ali-
quando vero dicit ordinem numeri:&
ſic infra bimatum ſunt omnes haben-
tes plus quã duos annos.Numeri enim
maiores poſterius numerantur.& ſic
ſumit Chryſoſto.qui dicit quòd fuerũt
occiſi

I occisi omnes qui erant duorum anno-
rum,vel supra vsque ad quinque annos
secundùm tempus exquisitum à Magis
Et sicut dicit mag.hist.huic attestatur
quòd quædam ossa innocentum adeo
sunt grandia,vt non possunt esse pueri
bimi.nisi dicatur,vt idem dicit, quòd
longè maiores tunc quàm modo homi-
nes erant. Quando autem occisi sunt
isti christus erat vnius anni, & triũ die
rũ secũdũ aliquos verò erat duorũ an-
K norum:licet hoc non sit probabile : sed
primum.Non enim statim Herodes de
sæuit in pueros.Primo : quia non erat
status regni quietus,& fuit citatus Ro-
mam ad instantiam filiorum.Secundo:
secundùm alios quia cogitauit ꝙ pue-
rum occultassent parentes:ideoque dis
simulauit per tempus vt eos redderet se
curos,& incautos deprehenderet. Sed
quare occidit supra & intra ætatẽ quã
credebat habere christum. Dicitur ꝙ
L hoc fecit:ne puer euaderet:maximè q̃a
timebat secundùm Rabanum ne maio
rem aut minorem ætatem prætenderet
ille puer cui sydera famulabantur. Vn
de secundùm opinionem communem
sanctorum:cum crederet christum esse
vnius anni:occidit supra vsque ad secũ
dum annum:& infra vsque ad infantẽ
vnius diei Secundum verò opinionem
Chry.occidit à duobus annis, vsque ad
v.quia tunc credebat christum habere
M plus quàm vnum annum eo quòd stel-
la ante natiuitatem christi Magis appa
ruerat:& tunc ipse credidit christũ na-
tum.(Tunc Herodes videns quoniam
illusus esset à Magis iratus est valde.Et
mittens occidit omnes pueros qui erãt
in Bethlæẽ,& in omnibus finibus eius,
à bimatu & infra secũdũ tempus quod
exquisierat à magis.Tunc adimpletum
est quod dictum est per Hieremiã pro-
phetam dicentem).s.Hie.xxxj.(Vox in N
Rama audita est).i.in excelsis:eo quòd
fuerit vox magni clamoris secundùm
Hier.Vnde cum rama aliquando sit no
men loci non sic sumitur hic sed vt est
nomen cõmune(ploratus) quo ad pue-
ros(& vlulatus)quo ad matres.Sciẽdũ
est autem quòd Bethlæem est sita in tri
bu Iudæ:qui fuit filius non Rachel,sed
Liæ vt patet Geñ.xxix. Rachel tamen O
fuit sepulta prope Bethlæem vt patet
Geñ.xxv.Pueri ergo dicuntur filiæ Liç
ratione originis: Rachel verò ratione
sepulturæ.Ad significãdum autem vbi
fuerit ista vox audita:subditur(Rachel
plorans)supple est,vel fuit(filios suos)
scilicet occisos ab Herode(& noluit cõ
solari quia non sunt)scilicet viuentes.
Vtrum verò isti innocẽtes fuerint mar
tyres.Dic ꝙ sic:& vide sanctum Thom.
quodli.vj.&.ij.ij.q.cxxiiij.

Sancti Felicis confessoris. P

QVI VOS AVDIT ME
audit.)Luc.x.Et qui vos
spernit me spernit. Qui
autem me spernit : sper-
nit eum qui me misit.Re
uersi sunt autem septuaginta cum gau-
dio dicentes. Domine etiam demonia
subiiciuntur nobis in nomine tuo. Est
autem sciendum ꝙ Sathanas duplici- Q
ter cecidit.Primò cecidit de cœlo per
peccatũ:& hoc sicut furgur.i. celeriter:
quia quasi in instanti & potenter : quia
videntibus angelis bonis & cum fœto-
re proprii peccati,& cum flãma tenta-
tionis qua homines incendit.Alio mo-
do cecidit à potestate,& dominio quod
super homines ante christi incarnatio-
nem exercebat.Christus enim illum de
iecit.Sic ergo secũdùm sanctos illa ver
ba(Videbam Sathanam sicut fulgur de
cœlo

A cœlo cadentem (dupliciter exponuntur. Primò de casu primo mndo. Quia enim, vt dicit Cyrillus, & Gre. Apostoli inaniter eleuabantur: eo quòd eis demones subiicerentur: ideo dominus illum superbiæ motum comprimere voluit, inducens exemplum de ruina diaboli: quæ ei propter superbiam euenit. Alio modo exponuntur de casu, secundo modo: quem casum christus vidit à principio suæ natiuitatis: imò ab æterno futurum esse: ideo subditur. (Et ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes: & supra scorpiones: & supra omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit: verũtã in hoc nolite gaudere: quia spiritus vobis subiiciuntur) scilicet quasi in hoc sit vestrum gaudium & pręmium principale laborũ vestrorum. vobis enim sunt parata multo clariora. (Gaudete autẽ quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.

In conuersione sancti Pauli apostoli.

Ecce nos relinquimus omnia, & secuti sumus te) Nat. xix. (Quid ergo erit nobis). Ad intellectum huius euangelii oportet scire qui sunt illi, qui cum christo iudicabunt, & quomodo iudicabunt. Quantum ad primum. Sanct. Tho. dist. xlvij. arti. ij. dicit quòd illi erunt viri perfecti sequentes voluntariam paupertatem: vt in hoc euangelio dicitur. Primò, vt dicitur ratione cõgruitatis. Nam qui relictis omnibus adhæserunt christo non videntur habere quo à iustitia flectantur. Secundò, ratione meritis. Humilitati enim debetur exaltatio. Inter omnia autem quæ despectum faciunt in hac vita est paupertas. Tertiò, ratione dispositionis: qa contemptus diuitiarum est prima dispositio ad potestatem iudicandi idest ad habendum cor edoctum, taliter omni diuina veritate: vt etiam aliis possit eam manifestare. Quia enim diuitię vltimo acquiruntur: primo relinquuntur in congressu ad perfectionem. Quã tum ad secundum sciendum est, vt dicit idem ibidem, quòd aliquid indicat multipliciter. Primò causaliter: vt illud vnde aliquis apparet iudicandus. Sic ex comparatione. Niniuitæ iudicabũt. Secundo modo interpretatiuè consentiendo iudici. Sic omnes sancti iudicabunt. Tertiò per similitudinem ad iudicem scilicet sedendo in excelso loco. Et sic secundùm aliquos perfecti viri iudicabunt in iudicio: quia eleuabuntur in aëre obuiam christo. Sed tamen hoc non sufficit implere promissioné christi. quia non dixi solùm sedebitis: sed aliquid videtur super addere dicens: iudicantes. Ideo. Quarto vt dicit aliquis iudicat ferendo sententiam in alterum. Et hoc dupliciter. Vno modo propria autoritate: vt deus. Alio modo pronuntiando sententiam datam: & sic iudicabunt sancti alios ducentes in notitiam diuinæ sententiæ vt sciant quid eis debeatur. Hoc autem facient admittendo inferiores ad inspectionem sensuum suorum in his quæ ad iudicium spectant, (Iesus autem dixit illis: amen dico vobis quòd vos qui secuti estis me: in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ) id est in resurrectione mortuorum: secundùm Hieronymum (sedebitis & vos super sedes decimasecunda iudicantes. xij. tribus Israel) Sicut dicit Augustinus de ciuitate Dei non est credẽdũ quòd solũ. xij. cũ christo iudicabũt sed per. xij. significatur vniuersitas

I sitas iudicantium. (Et omnis qui reli-
querit domum,aut fratres,aut sorores,
aut patrem, aut matrem, aut filios, aut
agros propter nomen meum cētuplum
accipiet:& vitam æternam possidebit.)
Secundum Hiero.occasione huius sen-
tentiæ quidam dicunt quòd post resur-
rectionem mille annis homines viuent
in hoc seculo:& omnia relicta restituē-
tur in centuplum,& postea vita æter-
na. Et subiungit quòd si in cæteris di-
K gna sit promissio : in vxoribus tamen
apparet turpitudo:vt qui vnam pro do
mino dimiserit:centum accipiat in fu-
turo.Sensus igitur iste est. Qui carna-
lia pro saluatore dimiserit spiritualia
recipiet, quæ comparatione & merito
sui quasi parua numero cētenario com
parantur.Hæc ille.

In Purificatione.S.Mariæ virginis.

L POSTQVAM IMPLETI
sunt dies Purgationis Ma-
riæ secundum legem Moy-
si.) Luc.ij.Est autem scien-
dum quòd secundum. S.Thom. iij.q.
xxxviij.duplex erat legis præceptum
de prole nata. Nam secundum legem
Mosaicam pro quolibet masculo, vel
fœmina offerebatur sacrificium, vt pa
tet Leuit.xij.Quod sacrificium erat ad
expiandum peccatum, in quo proles
M erat concepta:& ad quandam eius con-
secrationem:quia tunc primo præsen-
tabatur in templo. Et ideo aliquid in
holocaustum, & aliquid pro peccato of
ferebatur. Erat autem & aliud præce-
ptum speciale de primogenitis homi-
num,& iumentorum. Sibi enim domi-
nus deputauerat omne primogenitum
in Israel:pro eo quòd ad liberationem
populi Israelitici percusserat primo-
genita AEgypti ab homine vsque ad N
pecus primogenitis filiorum Israel re-
seruatis.hæc.S.Thom. Vnde vltra hoc
primogenitus præsentabatur domino
tanquàm ei consecratus :& redimeba-
tur certo pretio: vt patet Exo.xiij.Bea-
ta autem virgo sub hac purgationis le-
ge non cadebat : quia obligabatur so-
lum mulier quæ semine virili conci-
piebat : vt patet numer. vbi. s̄. tamen
hanc legem voluit ex humilitate ser-
uare : & ne scandalizaret illos qui ne- O
sciebant quòd de spiritusancto conce-
perat(tulerunt. Iesum in Hierusalem,
vt sisterēt eum domino).i.vt offerrent
tanquàm primogenitum consecratum
Deo : & redimerent. Et licet ipse non
aperuerit vuluam.i.fregerit claustrum
pudoris, tamen hoc non constabat o-
mnibus. Vnde autem tulerint creditur
quòd de tugurio in quo natus erat. Si-
cut scriptum est in lege domini : quia
omne masculinum adaperiēs vuluam P
sanctum domino vocabitur. Et vt da-
rent hostiam secundum quòd dictum
est in lege domini)quæ non solum pro
primogenito:sed pro aliis dabatur(par
turturum aut duos pullos columbarū.)
Hæc erat oblatio pauperum : vt patet
Nume.vbi.s̄. Ergo mater Christi fuit
pauper, quamuis pallium eius auro &
gemmis adornemus. De hoc autem.S.
Tho.vbi.s̄.art.ij. Ad quartum sic dicit Q
formaliter Leuit.xij.præcipitur,vt qui
possēnt agnum pro filio,aut filia simul,
& turturem siue columbam offerrent.
Qui verò non sufficerent ad offeren-
dum agnum, duos turtures, aut duos
pullos columbæ offerrent. Dominus
ergo qui cum diues esset propter nos
egenus factus est, vt illius inopia diui-
tes essemus,vt dicitur.ij.Corint.viij.&
pro se pauperū hostiam voluit offerri
sicut

A sicut & in ipsa natiuitate pannis inuoluitur, & reclinatur in præsepio. Nihilominus tamen huiusmodi aues congruunt figuræ. Turtur enim quia est auis loquax prædicationem & confessionem fidei significat. Quia verò est animal solitarium significat contemplationem. Columba verò est animal mansuetum, & simplex mãsuetudinem, & simplicitatem significans. Est autem animal gregale vnde significat vitam
B actiuam. Et ideo huiusmodi hostia significabat perfectionẽ Christi & membrorum eius. Vtrunque autem animal propter consuetudinem gemendi præsentes sanctorum luctus designat. Sed turtur quę est solitaria significat secretas orationum lachrymas: columba verò quæ est gregalis significat publicas orationes ecclesiæ, vtrunq; autem animal duplicatum offertur: vt sanctitas sit non solum in anima sed etiam in
C corpore. Hæc ille. (Et ecce homo erat in Hierusalem cui nomen Symeon.) Iste secundum aliquos fuit sacerdos famosus. (Et homo iste iustus, & timoratus expectans consolationem Israel). i. Christum (& spiritussanctus erat in eo. Et responsum acceperat à Spiritusancto: non visurum se mortem nisi prius videret Christum domini.) Responsio non fit propriè nisi ad interrogantem.
D Interrogabat autem iste in orationibus si videret Christum: cuius tempus propinquum credebat. (Et venit in spiritu in templum). i. venit per spiritum: reuelatione. s. habita quòd tunc videret Christum. (Et cum inducerẽt puerum. Iesum parentes eius: vt facerent secundum cõsuetudinem legis pro eo: & ipse accepit eum in vlnas suas: & benedixit Deum) id est, laudauit (& dixit. Nunc dimittis). i. dimittes transire: scilicet ex hoc mundo ad alium (seruum tuum domine secundum verbum tuum). i. promissionem tuam (in pace). i. in quiete animi. (Quia viderunt oculi mei salutare tuum). i. Christum non quia Christus saluet Deum: sed quia per illum saluat Deus. (Quod parasti) ad videndum & ad publicandum per Apostolos (ante faciem omnium populorum) fidelium & infidelium. Parasti, inquam, illud tanquàm (lumen ad reuelationem gentium). i. quo gẽtes obscuræ & ignorantiæ tenebris cõtentæ reuelabuntur i. venient ad lucem (& gloriam plebis tuæ Israël.) Magna enim gloria est filius populi: quòd ex eo natus est Christus. Post istam autem præsentationem Christus angelo monente fugit in AEgyptum statim secundum aliquos vel post annum secundum alios vnde dicit Lucas quòd post purificationẽ regressi sunt in Nazareth.

E F G

Sancti Valentini martyris.

NOLITE ARBITRARI quia venerim pacem mittere in terram.) Matthæi. x. ¶ Nota quòd Christus non venit mittere pacem malam quæ est concordia in malum & contra Deum: sed venit mittere gladium. i. separationem animorum bonorũ à malis. (Non veni pacem mittere, sed gladium.) Veni enim separare hominem aduersus patrem suum: & filiam aduersus matrem suã: & inimici hominis domestici eius. Qui amat patrẽ aut matrẽ plus quàm me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me: non est me dignus. Qui inuenit animã suam perdet eam.) Vide feria. ij. post diem Palmarum. (Et qui nõ accipit crucẽ suam) i. mortem secũdum aliquos: quã quisq; H

I tenetur assumere secūdum pręparatio-
nem animi si oporteret. Vel crucem.i.
pœnitentiam,& pietatem,qua aliis ho-
mines compatiuntur secūdum Greg.in
homil. Dicitur enim, vt ait, crux, quia
cruciet(& sequitur me: non est me di-
gnus. Qui inuenit animā suam perdet
illā. Et qui perdiderit animā suam pro-
pter me inueniet eam. Qui recipit vos,
me recipit. Et qui me recipit,recipit eū
qui me misit. Qui recipit prophetā in
K nomine prophetæ).i.non propter ali-
quod tēporale secundum Chry.sed so-
lum ex hoc quòd propheta est(mercedē
prophetę accipiet).s.obiectiue,nō sub-
iectiue. Duplex enim est merces nostra
s.ipsa Dei visio:quæ dicit merces sub-
iectiuè:quia subiectiuè est in nostro in-
tellectu: & ipsum obiectum visionis.i.
Deus. Primo modo mercedes variæ
sunt sanctorum, quia secundum exces-
sum in charitate est & excessus in præ-
L mio. Sed secundo modo vna est merces
omnium, Deus (& qui recipit iustū in
nomine iusti:mercedē iusti accipiet. Et
quicunq; potum dederit vni ex mini-
mis istis calicem aquæ frigidæ tantum
in nomine discipuli: amen dico vobis,
non perdet mercedem suam.)

In cathedra. S. Petri Apostoli.

VENIT IESVS IN PAR-
tes Cęsareę Philippi.)Mat.
M xvj. Sicut Dicit Chrys.du-
plex est Cæsarea.s.Strato-
nis & Philippi fratris. s.Herodis Te-
trarchæ. Et hæc ciuitas postea dicta est
paneas. (Et interrogabat discipulos
suos) nō vt aliquid addisceret,sed,Pri-
mò, vt ex illorum responsione nos &
illos instrueret,quòd nō erat purus ho-
mo,vt videbatur(dicens. Quem dicunt
homines esse filium hominis? At illi di-
xerunt. Alii Ioannem Baptistam. Alii N
autem Heliam:alii verò Hieremiā:aut
vnum ex prophetis.) Secūdò, etiam in-
terrogat quid de se dicatur: secundum
Hiero. vt discamus & nos esse solliciti
quid de nobis dicatur: vt si bonū sit:au-
geatur, si malū corrigatur. Sciendū est
autem quòd erat apud quosdā Iudæos
opinio quòd animæ migrarent de cor-
pore in corpus. Vnde & Herodes audi-
ta fama Christi: credidit eū fuisse quē
Ioannē decollauerat: vt patet Marc.vj. O
Et ideo turbæ quæ de Christo sentie-
bant quòd sanctus esset: existimabant
quòd esset vnus ex sanctis mortuis pu-
ta Helias,aut Hieremias: secundum q
in eo aliqua videbāt indicia sanctitatis
qua videbantur præcessisse in aliquo
istorū, & sic de aliis. (Dicit illis Iesus.
Vos autē quem me esse dicitis? Respō-
dens Simon Petrus dixit. Tu es Chri-
stus filius Dei viui. Respōdens autem
Iesus,dixit ei: Beatus es Simon Bario- P
na).i.filius Ioānis à bar:quod est filius
& Iona(quia caro, & sanguis).i.homo
(nō reuelauit tibi sed pater meus qui
est in cœlis. Et ego dico tibi:quia tu es
Petrus & super hanc Petram ædificabo
ecclesiam meam.)Hoc autem secūdum
Aug.li.retractationū: dupliciter potest
intelligi. Vno modo: vt ipse Petrus, sit
petra in qua ecclesia est fundata, alio
modo, vt Christus sit ipsa petra, quam Q
Petrus est cōfessus,& in qua est funda-
ta ecclesia. (Et portæ inferi).i.peccata
vel doctrinæ hęreticorū:secundū Hier.
vel demones se-
quibus itur ad tartara: vel demones se-
cundum Orig. vel tormēta, & blandi-
menta persecutorum: secundum Raba.
(non præualebunt aduersus eam.) Glo.
i.non separabunt eam à charitate mea,
& fide. Hæc ille. Possumus etiam in his
verbis intelligere q status Christiani-
tatis

N A tatis propter hoc durabit vsq; ad iudicium. (Et tibi dabo claues regni cœlorum. Et quodcunq; ligaueris super terram: erit ligatũ & in cœlis. Et quodcũque solueris super terrã: erit solutum & in cœlis.) Est autẽ notandum quòd potestas ligãdi, & soluendi data est Petro singulariter: vt hic & omnibus apostolis simul: vt Ioã.xx. vbi dicitur quorum remiseritis peccata remittuntur eis. & hoc ad significandũ quòd à Petro
O B ad alios talis potestas deriuatur. Vide autem de materia istarũ clauium, quid & quot sint. iiij. distinct. xviij.

Sancti Matthæi Apostoli.

Confiteor tibi pater domine cœli & terræ.) Matth.xj. Confiteor tibi inquam. i. laudo te secundum Aug. (quia abscondisti hæc). i. fidei sacramenta de aduentu suo secundũ Hy-
P C lar. (à sapientibus & prudentibus). i. in oculis suis: vt sunt superbi, puta Scribæ, & Pharisæi (& reuelasti ea paruulis. Ita pater quia sic fuit placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo nouit filium), scilicet, perfectè & comprehensiuè imò neque clarè, & patenter nisi miraculosè: vt Moyses & Paulus (nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, & cui voluit filius reuelare.) Cum enim tam pater quàm fi-
Q D lius sit infinitus neuter eorum comprehendi potest, nisi ab intellectu infinito: cuiusmodi est diuinus: & neuter potest ab intellectu creato naturaliter videri, vt est. (Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis) sub onere corporis secũdum Augustinum, vel sub onere peccati, secundum Hylarium, vel sub onere temporalium secundum Gregorium, vel fortè sub onere præceptorum ceremoniarum Mosaicæ legis (& ego reficiam vos) hic per dulcedinem gratiæ: & in futuro per suauitatem gloriæ (Tollite iugum meum super vos,) id est, legem Euangelicam (& discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue) post initium secundum Rabanum. Vel leue est amanti, secundum Augustinum, vel leue est comparatione veteris legis: quamuis multi pastores nonnunquã tot super inducant grauamina libertati, quæ est in Christo, vt tolerabiliora sint auster à legis veteris edicta. His profectò conuenit illud Matthæi. xxiij. Alligant onera grauia &c. E F

In annuntiatione beatæ Mariæ virginis.

Missus est angelus Gabriel &c.) Luc.j. vide supra feria. iiij. post. iij. dominicam aduentus. G

Sanctorum Tyburcij, & Valeriani.

Ecce ego mitto vos sicut oues.) Matthæi.x. (in medio luporum.) Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ cauete H autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos. Et ad præsides, & ad Reges ducemini propter me: in testimonium illis, & gentibus. Cum autem tradent vos nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini. Quod Staphano disputãte cõtigisse legitur in act. apost. (Contrarium huic videtur esse illud. j.

Pe.ij.Parati semper ad satisfactionem omni poscēti vos ad rationē de ea quæ in vobis est, spe. Soluitur autē: quia cū homo habet tempus ad deliberandum quid loquatur debet cogitare: aliter tētaret deum, quando vero non habet tēpus. vt puta quādo aliquis cum furore trahitur ad iudicium, tunc non debet cogitare quid loquatur. i. non debet de hoc anxiari. Hier. Cum in medio amicorum certamen erit, iubemur esse sol

K liciti: cū autem est iudiciū terribile, & plebes insanientes, & timor vndiq;: auxilium à Christo prebetur: vt confidēter loquatur: & non obtupescant illi. vnde notanter dixit saluator. Dabitur enim vobis in illa hora. i. in tali necessitate quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini: sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis, Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater

L filium, & insurgent filii in parentes, & & morte eos afficiēt. Et eritis odio omnibus hominibus. i. Iudæis & gentilibus propter nomen meum. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Sancti Petri martyris.

SI QVIS VVLT post me venire) Luc. ix. abneget semetipsum & tollat crucē suam quoti-

M die & sequatur me. Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet illam. Nam qui perdiderit animam suam propter me saluā faciet illam Quid enim proficit homini si lucretur vniuersum mundū seipsum autem perdat? & detrimentū sui faciat? Patet hoc euangelium ex dictis, & allegatis supra in festo sancti Valentini Mar. excepto hoc. Qui erubuerit me & meos sermones id est, qui non audebit N

confiteri fidem in casu in quo tenetur id facere (hunc filius hominis erubescet) id est nō reputabit de numero suorum. Sicut dicit. 1. Tho. ij. ij. q. iij. est necessaria confessio fidei non semper: cū de hoc sit præceptum affirmatiuū, sed pro loco & tēpore, puta quando & taciturnitate subtrahitur Deo honor, & proximo vtilitas sua (cum venerit in maiestate sua) & patris, & sanctorum O

Angelorum.

Sanctorum Philippi & Iacobi Apostolorum.

NON TVRBETVR cor vestrum) Ioan. xiiij. Sciēdum est quod in nocte cœnæ dominus Apostolis prædixerat suam proditionem, & negationem Petri, & suum recessum: propter quem omnes P

erant in magna tristitia. Ideo per verba præsentis euangelii voluit eos consolari. creditis in deum. & in me credite) ex consequenti: & in hoc innuit se deū, non enim credim⁹ proprie nisi in deū. Vnde non recte dicitur. Credo in ecclesiam catholicam: sed Credo ecclesiam catholicam. ij. ij. q. ij. (In domo patris Q

mei). i. cœlo & in ipso Deo & ecclesia triumphanti, & militanti. Nam domus alicuius dicitur in qua habitat. Inueni tur autem in scriptura, ꝙ Deus habitat in cœlo. s. per specialē ostensionem gloriæ & in seipso, & in sanctis viæ per fidem, & in sanctis patriæ per gratiam consummatam, sed dominus de Deo, & cœlo loquitur dicens (In domo patris mei mansiones multæ sunt. In cœlo q dem multa sunt loca corporalia in potentia tamē: & quædam superiora quędam

A dam inferiora:& conſequenter minus digna. In Deo autem ſunt multæ manſiones ad hũc ſenſum: ꝙ beatitudo quæ à creatura habet̃ deo, multos habet gradus: quia omnes æqualiter vident. Si quominus dixiſſem ſunt duæ dictiones, & duo accentus hic: & intendit dicere ſaluator ſecundum expoſitores cõmuniter: ꝙ ſi iſtæ manſiones nõ eſſent ibi: vel ſi quo ſeu in aliquo min⁹ eſſent ibi quam dixerat: ipſe hoc eis dixiſſet.

B Vel poteſt dici ꝙ intendit dicere Si in præteritũ non ad plenũ dixiſſem vobis quæ facturus ſum: nunc dico vobis (q̃a vado parare vobis locũ) Locus autem cœleſtis manſionis, quantum in ſe eſt, ſemper fuit paratus: ſecundum diuinã prædeſtinationem: & inquantum in ſe eſt nullum habet defectum: ſed quo ad nos, qui non habeamus ius intrandi, non ſemper fuit paratus. Chriſtus ergo illum impetrauit exequendo prædeſtinationem:

C ſeu dando nobis ius intrãdi in illum per mortem ſuam: & mittẽdo ſpiritum ſanctum. Et ſi abiero & præparauero vobis locum: iterum venio) id eſt, veniam in morte. ſ. qui ad gloriam Apoſtoli erant aſſumendi (& accipiam vos ad meipſum: vt vbi ſum ego & vos ſitis. Et quo ego vado ſcitis & viam ſcitis & viam ſcitis) Contra: quia Tho. dicit ꝙ neutrum horum ſciebat ergo vel Chriſtus, vel Thomas fal

D ſum dicit; Reſpondeo ꝙ vterque verũ dicit: diuerſimode Sciebat enim Tho. viam iſtam, & terminum ſed neſciebat ꝙ illa via eſſet via, & quod talis terminus eſſet terminus, ſicut ſi ego viderẽ Andræam, & non crederem quod eſſet Andræas: negarem me Andræã videre ſine mendacio, imò etiam forte ſine falſitate quia non viderem Andræam vt ſic. alius autem vere diceret me videre Andræam id eſt, illum qui eſt Andræas

E Terminus ergo huius viæ erat deitas & gloria æterna. Via verò erat humanitas, & paſsio Chriſti quum Apoſtoli neſciebant perſectè eſſe viam. ideo ſubditur (Dicit ei Thomas. Domine neſcimus quo vadis. Et quomodo poſſumus viã ſcire: dicit ei Ieſus. Ego ſum via rõne hũanitatis (veritas) rõne deitatis viſæ ſeu intellectæ (& vita) ratione deitatis amatæ. Vnde Chriſtus eſt via ratione humanitatis: & terminus ad quẽ

F nos imus ratione deitatis. Et ſi dicas ꝙ Chriſtus erat iam beatus: ideo non accedebat ad beatitudinem. Dico ꝙ non erat beatus quo ad corpus, ſed ſolùm quo ad animam. Vnde etiam ipſe chriſtus non ſolum erat via, ſed etiam viator, & terminus. (Nemo venit ad patrem, niſi per me. Si cognouiſſetis me, & patrem meum vtique cognouiſſetis. Et à modo cognoſcetis eum, & vidiſtis

G eum. Dicit ei Philippus. Domine oſtẽde nobis patrẽ, & ſufficit nobis. Dicit Dicit Ieſus. Tanto tempore vobiſcũ ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui videt me: videt & patrem meum). i. eſſentiam & ſubſtãtiam patris, ſeu quæ eſt pater. filius enim eſt eſſentia, quæ eſt pater, & eſſentia patris: licet ipſe nõ ſit pater. & in hoc voluit dicere ꝙ pater nõ poterat videri, niſi ſicut & fili⁹ quo

H ad deitatẽ. ſ. per intellectum & nõ per oculũ corporeũ. [Q̃uo aũt vna ꝑſona diuina ſit in alia. dico ſecundũ Theo. quod hoc eſt quia eſſentia vnius eſt in alia eadem ſit omnium eſſentia. Eſt tamen & alius modus huius inexiſtentiæ de quo alias. Eo ipſo autem quod filius per opera miracuioſa probabat ſe Deũ probabat patrẽ in ſe eſſe vnde dicitur. propter opera ipſa credite. quæ. ſ. pater faciebat per filium. (Et quomodo tu

 dicis,

I dicit, ostende nobis patrē. Non credis, quia ego in patre, & pater in me est? Verba quæ ego loquor vobis: à meipso non loquor. Pater autem in me manēs ipse facit opera. Non creditis quia ego in patre & pater in me est? Alioqui propter opera ipse credite. Amen amē dico vobis: qui credit in me opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horū faciet) Hoc autem tripliciter intelligi tur. Vno modo quātū ad doctrinā. quia
K plures conuersi sunt ab Apostolis, quā à christo: & prædicabunt variis linguis Christus autem vnica id est. Hæbræa. Secundo modo quo ad modum aliquē faciendi miracula. Nam magnum erat quod Christus propria autoritate faciebat, miracula, & aliquando solo verbo, & aliquando ad tactum vestimentorum, aut fimbriarum. & quo ad hoc maius fuit quod Petrus sanabat, sola vmbra corporis & vestimentorum suo-
L rum, vt patet Act. v. Tertiò quantum ad substantiam rei factæ non absolutè, sed conditionaliter. Si enim fuisset opus maiora fecissent quàm fecerit Christus tempore quo ad prædicauit, quia impediuissent solem a suo motu multo melius quàm Iosuæ. Ratio autem omnium est quia Christus ibat ad patrem, & consequenter missurus erant spiritussanctum: quo fortificati Apostoli prædicta turi erāt
M per orbem. Per ista autem voluit Christus probare se esse Deum: sic arguens. Si opera quæ ego personaliter facio ostendunt ꝙ sum Deus: & quod pater in me est, multò magis opera maiora quæ faciam per alios petentes in nomine meo & in nomine meo miracula facientes hoc idem ostendent. Vnde subditur. (quia ego ad patrem vado. Et quodcunque petieritis patrem in nomine meo) dummodo debite pétatis (hoc faciam.) N

Sanctæ Catherinæ de Senis.

SIMILE EST REgnum cœlorum grano sinapis) Mat. xiij. (Regnum cœlorum). i. doctrina euangelica secundum Hiero. simile est grano si-
napis (ꝙ secundum Aug. calidum est O & venena repellit (quod accipiens homo). i. Christus (seminauit in agro suo) id est. humano corde secundum Hiero. (Quod minimum quidem est) à principio quia videtur stultitia credere decipio quia videtur stultitia credere deum crucifixum (omnibus seminibus) seu inter omnia seminina. i. secundum Hie. inter omnes philosophorū discipli nas (Cum aūt creuerit maius est omnibus oleribus). i. sectis philosophorū. (& P fit arbor, ita vt volucres cœli (id est, animæ credentes) veniant. & habitent in ramis eius) credendo quæ in ea traduntur. Vel secundū Chry. quia dominus dixerat ꝙ solū quinta pars seminis ceciderat in terram bonam & ꝙ ibi simul exorta fuerant Zizania, ne aliquis crederet ꝙ pauci remanerent fideles, hoc dominus excludit per hanc parabolam, in qua secundū mentē eius figuratur ꝙ tantū deberet ecclesia crescere Q in agro huius mundi: ꝙ volucres cœli. id est nobilissimi principes habitarent in ramis eius. i. sub eius obedientia. Et huic consonat sequēs parabola in qua per fermentum modicum, & calidū figuratur paucitas fidelium tempore Apostolorum: qui commixti mulię farinæ. i. tribus satis per quæ tres principales orbis partes Asia: Aphrica, & Europa, significatur: totam in sui naturam

A naturam conuerterunt.i.ad fidem.(Est autem satum genus mensurę. Dicta autem mulier est diuina sapientia q̄ Apostolos misit ad prædicandum. Dicitur ergo(Aliam parabolam locutus est eis. Simile est reg.cælorum fermēto :quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus:donec fermentatum est totum, Hæc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas propter causas dictas frequenter & sine parabolis nō B loquebatur eis : vt adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem. aperiam in parabolis os meum &c.

In inuentione sanctæ Crucis.

ERAT HOMO EX pharisæis Nicodemus nomine princeps Iudęorū.) vide in festo sanctę Trinitatis,

C *In festo coronæ domini.*

APPREHENDIT Pilatus Iesum, & flagellauit &c.) Ioan.xix. Ex se patet totum præsens Euangelium.

Sancti Ioannis ante portam Latinam.

D DIXIT IESVS PEtro sequere me.)vide in festo sancti Ioannis Euangelii.

In translatione bea. Dominici confesso.

VOS ESTIS SAL terræ) Ma.v.Est aūt notādū φ verba præsentis euāgelii dixit christus discipulis suis & consequenter intelligūtur dicta prælatis omnibus,Et quia docere est prælatorum:ideo etiam de doctoribus intelligūtur.Assimilantur aūt sali.Primo E quia per doctrinam cœlestium corpora à corruptione præseruant secūdum Hila:Secundò quia per eos cōditur hominum genus:secundū Hier.id est perficitur vt sit sapidum per intellectū & amorē diuinorū.Tertio:qa sine sapore cœlestis sapientiæ quam isti tradunt nullum sacrificium bonorum operum est acceptum Deo.sicut sine sale nullū F sacrificiū offerebatur Deo in lege mosaica secundum Remi.Quarto secūdū eundē Remi.quia cœlestis sapiētia per apostolos prædicata exiccat humores carnalium operum aufert putredinem & fœtorem malæ cōuersationis & vermen libidinosæ cogitationis.Hæc ille, (Quod si sal euanuerit) .i.si doctrina errauerit secūdū Hie.vel in persecutionibus defecerit secūdum Aug.(in quo) G i.per quem(salieī).i.condieī terra sine homines terreni quasi dicat. Non erit quē populus,corrigaī,& confirmeī(Ad nihilum valet vltra,nisi vt mitatur foras(Extra per ecclesiam per excommunicationē si sit hæreticus.Vel extra ecclesiam quo ad meritum: si sit peccator (& cōculcetur ab hominibus) tanquam ab alio,ad ima ruēs(vos estis lux mundi.) Sicut aūt prælati sunt sal prę cipuè qū per doctrinā mouent affectū H exhortādo ad contēptū terrænorū , & amorem cœlestiū:ita sunt lux : quādo per doctrinā illuminant intellectū circa credēda & sunt sicut ciuitas fortis ad quamm confugiūt debiles. Vnde non possunt id est, non debent abscondi tacendo veritatem fidei loco & tempore oportuno, Sed quia lux doctrinæ sine effectu operum parum valet doctori, & parum proficit auditori.ideo subditur Non potest ciuitas abscondi supra

I montem posita neq; accendunt lucerna & ponunt eam sub modio: sed super candelabrum vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est) Nota lux vestra.i. doctrina quæ sine operibus auditoribus parum, doctoribus autem nihil prodest: sed potius interdũ obest. Sicut auté dicit glo. postquam saluator docuit quales debent esse doctores docet quid debent dicere dicens. (Nolite putare quo niam veni soluere) id est transgredi vel annihilare, quo ad moralia id est, decẽ præcepta decalogi (legem aut prophetas nõ veni soluere sed adimplere.) Ad intellectum autem istorum quia varia dicunt doctores expositores: omnibus expositionibus omissis secundum propriam mentem aliqua dicemus. Sciendum est ergo ex doctrina. S. Tho. ij.ij. vbi de lege veteri loquitur quod in prę dicta lege erant tria genera præceptorum. Quædam enim dicebantur moralia.i. decem pręcepta decalogi, Ista erãt de lege naturæ, ideo semper habent durare sicut semper eadé est hominis natura. Quædam vero erant cermonialia pertinentia scilicet ad diuinum cultum Ista fuerunt figuratiua sicut immolatio agni paschalis figurabat christi passionem. Postquam ergo completa fuerunt illa quæ per talia figurabantur cessare debuerunt ista præcepta. Si enim etiã nunc immolaretur iste agnus significaretur quod Christus adhuc esset moriturus quod est impiũ. Vnde & sine peccato talia seruari non possunt. Et hinc est quod præceptum de sanctificatione sabbati cum esset partim morale scilicet quo ad hoc vt aliquo tempore cessantes homines à seruilibus operibus vacarent Deo, & partim cerimoniale.s. N quo ad hoc quod istud tempus esset sabbatum quod interpretatur requies, & significabat quietem Christi in sepulchro: cessauit quo ad secundum, sed nõ quo ad primum. Vnde aliquod tempus damus deo, sed non sabbatum. Quædã vero præcepta erant iudicialis quæ scilicet pertinebant ad regimen populi, vt quod ille qui furabatur aliquid restitueret illud & aliquid plus. Ista auté O non possunt eadem congrue dari omnibus populis, ideo variato populo ista variantur. Vnde ea Christus reliquit in arbitrio principum ita quod non tenemur illa seruare sicut moralia: nec etiam prohibemur ea obseruare sicut cerimonialia. Tota ista doctrina est S. Thom. Christus ergo impleuit legem quo ad moralia ea obseruando, & declarando & consilia superaddendo. Declarauit enim quod interiores motus animi etiam sine exteriori opere sunt P peccata quod iudæi non credebant nisi forte vbi lex expresse cõcupiscentiam prohibebat. Imo quando lex prohibet concupiscentiam vxoris alienæ non intelligebant de concupiscentia luxuriæ sed auaritiæ, Nam ex Sanct. Thom. prima secundæ vbi supra dicit quod voluntatem adulterii iudæi non credebãt peccatum. Cerimonialia autem & prophetias Christus impleuit, exhibendo veritatem quam significabant. Si vni- Q uersaliter totam legem quo ad moralia, & ceremonialia & legalia impleuit per obseruantiam vsque ad mortem (Amen quippe dico vobis donec transeat cœlum & terra: Iota vnum aut vnus apex non præteribit à lege) Iota est litera Hæbraica. iota vero Græca, & secundum Rabanum in numero signat decem: ideoque significabat decem

K, L, M (left margin letters)

A cem præcepta moralia. Apex vero non est litera sed signum quo valor discernitur literarum. Nam apud Hebreos alelph valet a. & e. secundum quod adduntur ei diuersa puncta: quem apices dicuntur & significant cerimonialia. Neque iota ergo, neque apex sine impletione prædicto modo pertransibit. Quamuis etiam dicere possumus quod iste modus est loquendi significatur quod tota lex vsque ad minima prę B dictis modis debet impleri quantum ad omnia præcepta obligatiua & quantum ad omnes prophetias (donec) id est quousq; (transeat cœlum & terra) quæ dicuntur transire non secundum substantiam sed secundum qualitatem accidentalem quia tam cœlum, quàm terra post iudicium erunt lucida suo modo plus quam ante vt alias dictum est. (Qui ergo soluerit) id est non obseruauerit: vel non sane intellexerit secun- C dum gloss. (vnum de mandatis istis minimis.) Ista mandata minima secundũ Chrysosto. super Matt. & in homil. sunt ipsæ declarationes decem præceptorũ: quas Christus statim erat docturus: puta quod nulli licet sine causa irasci: & quod non licet concupiscere mulierem turpiter. Dicuntur autem ista mandata minima à Christo secundum Chrys. quia sicut de se ita & de suis præceptis humilia dicit. Vel minima secundum D Augu. sunt ipsa præcepta Moysi maxima vero quæ super addit Christus (& docuerit sic homines minimus vocabitur in regno cœlorum) idest secundum Chrysosto. damnabitur tempore resurrectionis: quod hic regnum cœlorum dicitur eo quod in tali tempore tam anima, quam corpus iustorum erit in gloria vel secundum Grego. per regnum cœlorum ecclesia intelligenda est: in quo doctor, qui soluit mandatum minimus vocatur, quia cuius vita despicitur, restat vt eius sermo contemnatur. E Hæc ille. (Qui autem fecerit, & docuerit hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

Sanctorum Geruasii, & Prothasii.

CVM EGREDERETVR Iesus de tẽplo) Matth. xxiiij. Ad intellectum horum quæ F in hoc euangelio dicuntur: sciendum est quod Apostoli credebant quod post destructionem Hierusalem statim deberent omnia consummari, & mundus finiri. Ideo quia Christus eis prædixerat ruinam templi, & consequẽter ipsius ciuitatis Hierusalem interrogauerunt eum de duobus vt patet Mat. xxiiij. scilicet de tempore destructionis Hierusalem & signis aduentus christi, & destructionis mũdi. Et de his duo- G bus etiam hic dicuntur interrogasse. de primo ibi: quando ista fient. de secundo vero ibi, & quod signum. In præsenti autem euangelio tangitur responsio solum quo ad primum quæsitum. Ait illi vnus ex discipulis suis, Magister aspice quales lapides, & quales structuræ. Et respondens Iesus ait illi. Vide has omnes magnas ædificationes. Non relinquetur lapis super lapidem, qui non H destruetur. Et cum sederet in monte oliuarum contra templum: interrogabant eum separatim Petrus Iacobus & Ioannes & Andræas Dic nobis quando ista fient & quod signum erit quando hæc omnia incipient consummari. Et respondens Iesus cœpit dicere illis. Videte ne quis vos seducat (multi enim venient in nomine meo) id est vsurpando sibi nomen meum (dicentes quia

I ego sum) scilicet Christus (& multos seducent.) Talis fuit Simon magus: quem dicebant virtutem Dei magnam Samaritani vt patet Act. viij. Tales fuerunt etiam multi alii secundum Hier. imminēte ruina Hierusalem. Sed quia vt idem ait, à tempore dominicæ passionis: in populo Iudæorum : qui petiuit sibi pro Christo dari Barabbam latronem seditiosum, non defuerunt seditiones ciuium, nec hostium bella ideo
K dicit dominus.) Cùm audieritis autem bella, & opiniones bellorum ne timueritis. Oportet enim hæc fieri sed nondum finis) id est nondum erit desolatio, & destructio Iudeæ & Hierusalem secundum Hieron. sed vsque ad quadragesimum annum differentur prædicta desolatio. Ideoque securi estote in Iudæa. Et in istis. xl. annis & tempore obsidionis Hierusalem contigerunt omnia quæ saluator hic dicit & plura. Si-
L cut enim ex Iosepho patet innumeræ seditiones, & fames acerba, & pestis eos inuasit, & terrores de cœlo (exurget autem gens super gentem, & regnum super regnum & erunt terræmotus per loca & fames. Initium signorum hæc. Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in conciliis & in synagogis vapulabitis. Et ante reges, & præsides stabitis propter me in testimonium illis. Et in omnes gentes primum) ante sci-
M licet quam destruatur Hierusalē (oportet prædicari euangelium.) Beda. Hoc ita fuisse completum ecclesiasticæ testantur historiæ in quibus referī quod apostoli omnes multo ante excidium iudeæ prouinciæ ad prædicandum euāgelium toto orbe fuerunt dispersi : excepto Iacobo zebedæi & Iacobo fratre domini: qui in iudæa pro verbo domini prius sanguinem fuderant. Hæc ille.

Sicut autem euangelium semel est prædicatum & post venit desolatio Hierusalem ita vna alia vice prædicabitur, & deinde veniet desolatio mundi, vt patet per August ad Esichium, & Sanct. Thom. prima secunda vbi loquitur de lege euangelica & super epistola ad Roma. (Et cum duxerunt vos tradentes nolite præcogitare.) Hoc declaratum est supra in festo S. Tiburtii, & Valeriani (quid loquamini sed quod datum fuerit vobis in illa hora id loquamini. Nō enim vos estis loquentes, sed Spiritussanctus. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium) scilicet propter zelum idolorum: quia quando aliqui ad fidem conuertebantur quandoque parentes etiam strictissimè eos accusabant vel zelo idolorum vt dictum est vel priuato odio: aut cupiditate diuitiarum, vt patet de beato Paulo primo eremita vel etiam timore tyrannorum, qui istos perdi & accusari iubebāt (& consurgent filii in parentes & morte eos afficiēt. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit vsq; in finem hic saluus erit.)

In vigilia Sancti Ioannis Baptistæ.

FVIT IN DIEBVS HERODIS regis Iudeæ.) Luc. primo. Ad intellectum eorum quæ in præsenti euangelio dicuntur: sciendum est vt habeī. j. Paralip. xxiiij. quod Dauid ordinauit in ministerio templi domini esse. xxiiij. sacerdotes qui vt etiam testatur magist. histo. dicebantur summi sacerdotes : ita tamen quod vnus erat super eos, qui simpliciter erat summus sacerdos : siue etiam de numero illorum vigesimoquarto, siue non. Et singuli eorum; habant singulis septimanis

A nis ministrare secundum ordinem sorte decretum. Abia autem fuit sub octaua sorte: à quo descendit Zacharias pater Ioannis. Vtrum verò fuerit summus sacerdos, vel non, est magna inter aliquos concertatio: scilicet inter Nicolaum de Lyra & Paul, Bur. sed tamen credo, quod non fuerit simpliciter summus sacerdos sed secundum quid: inquantum fuit vnus de xxiiij. (sacerdos quidam nomine Zacharias de vice B Abia) profertur autem hic Abia vltima acuta: quia est indeclinabile (& vxor illius de filiabus Aaron: & nomen eius Helizabeth. Erant autem iusti ambo ante Deum: incedentes in omnibus mãdatis & iustificationibus domini sine querela. Et non erat eis filius: eo quod esset Helizabeth sterilis: & ambo processissent in diebus suis. Factum est autem cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine vicinis suæ aute Deũ C secundum consuetudinem sacerdotii sorte exiit: vt incensum poneret ingressus in templum domini. Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi. Sacrificium fiebat extra templum, id est, extra domum interiorem. fiebat enim in atrio quod erat immediatè prope illam domum: sed tamen intra domum erat altare incensi super quod ponebantur incensum expleto sacrificio. Vtrum verò illud altare es- D set inter sancta sanctorum: vel non est quæstio inter doctores. Augustin. tenet quod sic, alii quod non: quibus assentio. (Apparuit autem illi angelus domini stans à dextris altaris incensi. Et Zacharias turbatus est videns: & timor irruit super eum: Ait autem ad illum angelus. Ne timeas Zacharia: quoniam exaudita est deprecatio tua.) Ista deprecatio secundum Augustinum intelligitur esse facta pro populo: non E autem pro filio habendo. Nam etiam angelo dicente quod habiturus esset filium non credidit ei. Secundum alios verò erat deprecatio pro filio habendo quam tamen tunc non effuderat: sed longe ante (& vxor tua Helizabeth pariet tibi filium: & vocabis nomen eius Ioannem.) id est, in quo est gratia, vel cui datum est. Sic enim interpretatur Beda. Singularis meriti indicium datur: quoties hominibus nomen imponi F tur à deo, vel nuntiatur. Hæc ille. (& erit gaudium tibi & exultatio, & multi in natiuitate eius gaudebunt) scilicet, amici, & vicini. In festo verò natiuitatis eius gaudent Christiani, & vt fertur etiam pagani (erit enim magnus coram domino, & vinum & siceram non bibet.) Est autem sicera succus ex frugibus, & pomis coctis: præcipuè dactylis expræssus: qui potest inebriare sicut, & vinum (& Spiritusancto re- G plebitur adhuc ex vtero matri suæ.) Ex quo patet quod fuit in vtero sanctificatus: sicut & Hieremias: de quo dictum est Hieremi. primo. Antequam exires de vulua sanctificaui te. Idem à fortiori creditur de beata virgine: licet lex scripta non habeatur (& multos filiorum Israel conuertet ad Dominum Deum ipsorum & ipse præcedet ante illum) nascendo: prædicando: baptizando (in Spiritu & vir- H tute Heliæ,) id est, sanctitate Heliæ cui⁹ fuit similis primò in asperitate victus, secundo in constantia docendi veritatem, & tertio in præcedendo primum domini aduentum: sicut Helias præcedet secundum (vt conuertat corda patrum) id est, Iudæorum, secundum exẽplaria Græca cum qui Iudei patres fuerũt apostolorũ in filios) id

I idest ante filios Apostolos secundum.
eundem.ad quos diligendos Ioannes
inducebat iudeos:& ad eis credendum
ideo subditur & incredulos:& ad pru-
dentiam iustorum:quæ prudentia secũ
dùm Bedam.consistit in quærendo sa-
lutem non ex operibus legis,sed ex fide
christi(parare domino) idest ad susci-
piendum dominum seu christum (ple-
bem perfectam)idest deuotam.

K *In die Ioannis Baptistæ.*

HELIZABETH IMPLE-
tum est tempus pariendi:&
peperit filium.) Luc. j. Et
audierunt vicini,& cognati
eius.quia magnificauit dominus mise-
ricordiam suam cum illa:& congratula
bantur ei.Et factum est in die octauo
venerunt circuncidere puerum:& vo-
cabant eum nomine patris sui zacha-
riam.Et respondens mater eius dixit.
L Nequaquàm:sed vocabitur Ioannes.)
Ex hoc patet multos quòd non solùm
zachariæ,sed etiam helizabeth fuit re-
leuatum à deo nomen præcursoris.Nõ
enim potuit illud à marito didicisse.
quia,vt dicit beatus Lucas,exiuit mu-
tus de templo,quando angelus ei appa-
ruit.Et si dicatur quod potuit scribere
illud nomen ante sicut tunc dicit po-
test quod verum quidem est:sed tamen
si illud scripsisset,reuelasset prius, non
M quæsiuissent hoc tunc ab illo.(Et dixe
runt ad illam:quia nemo est in cogna-
tione tua,qui vocetur hoc nomine. In-
nuebant autem patri eius)scilicet sigil-
lis.Ex quo patet quòd non solum mu-
tus,sed etiam surdus erat factus.Si eñ
potuisset audire verba non significas-
sent ei illi conceptus suosper nutus seu
huiusmodi signa(quem vellent vocari
eum.)Et postulans pugillarem scripsit:
dicens,Ioannes est nomen eius.(Et mi- N
rati sunt vniuersi)scilicet quòd pater &
mater conuenirent in nomine,maxime
quia zacharias non dixit:vocabitur Io-
annes:sed dixit.Ioannes est nomen eius
in hoc scilicet innuens quòd hoc nomé
erat impositum à deo ipsi puero(Aper-
tum est autem ilico os eius & lingua
eius:& loquebatur benedicens deum)
zacharias enim fuit percussus priuatio-
ne loquelæ:eo quòd angelo loquenti
non credidit:diffidens de sua senectu- O
te & vxoris sterilitate:& vsque ad nati
uitatem filii fuit mutus(& factus est ti-
mor magnus super omnes vicinos eo-
rum)id est admiratio, vel timor super
zacharia castigato per angelum(& su-
per omnia montana Iudææ diuulga-
bantur omnia verba hæc.Et posuerunt
omnes qui audierant in corde suo dicẽ
tes,Quis putas puer iste erit? Etenim
manus domini) idest virtus(erat cum
illo)quia.s.circa illum faciebat miracu P
la.(Et zacharias pater eius repletus est
spiritusancto:& prophetauit dicens)In
sua prophetia duo prædixit scilicet ꝙ
deus visitauit nos mittendo Ioannem
qui esset præcursor christi.& etiam ꝙ
deus fecit redemptionem idest misit re
demptorem plebis suæ idest populi sui
(Benedictus dominus deus Israel: quia
visitauit,& fecit redemptionem ple-
bis suæ.)

In vigi. Apostolorum Petri, Q
& Pauli.

SIMON IOANNIS
diligis me plus his(Io-
ann.vlti.Est auté sciẽ-
dum ꝙ ea quæ in psen
ti euangelio narrantur
contigerunt,quãdo sal
uator apparuit.Petro,& sociis eius pi-
scan

A scantibus in mari Tyberiadis, post suã resurrectionem (Simon Ioannis) scilicet filius (diligis me plus his) id est plus quàm alii Apostoli qui erant præsentes scilicet Thom. Nathanael: & duo filii zebedæi, & alii duo qui sunt innominati. Interrogat autem de hoc christus ad innuendum quòd is qui eligitur in prælatum debet esse aliis melior. Vnde licet secundùm iura sufficiat eligere sufficientem: tamen quo ad deum quili
B bet tenetur eligere meliorem non meliorem simpliciter idest qui magis habet de charitate: sed qui meliorem quo ad hoc: quòd scilicet consyderatis omnibus est aptior ad regimen. Cæteris tamen paribus eligendus est meliori simpliciter: quia similior est summo pastori. Vide de hoc sanctum Thomam.ij.ij. quæstione.lxiij.& quodli.vj. (Dicit ei Etiam domine tuscis quia amo te) non dicit autem plus quam alii: quia suam
C fragilitatem in negatione fuerat expertus. vel quia vt dicit August. ignorabat aliorum corde. (Dicit ei. Pasce agnos meos) idest insipientes. (Dicit ei iterum Iterato dicit vt ostendat quantum nisum debeat facere prælatus de subditis (Simon Ioannis diligis me. Ait illi. Etiam domine. tu scis quia amo te. Dicit ei iterum. pasce agnos meos) id est proficientes, (Dicitur ei tertiò. Simon
D Ioannis amas me. Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò: amas me) secundùm aliquos: eo quòd christus frequenter interrogaret quod sciebat. Vnde secundũ alios cõtristatus est, quia timuit ne christus sibi prædicaret aliquod malum futurum: sicut fecerat quando dixit ei quòd ter illum esset negaturus. Et dicit ei. Domine tu omnia nosti, tu scis quia amo te. (Dicit ei, Pasce oues meas) idest perfectos. Et ne quis crederet leue onus præesse: ostendit christus ad quid ordinabat ouium suarum pastorem: quia ad hoc vt per mortem ostenderet caduca omnia contemnenda. Vnde subditur (Amen amen dico tibi, cùm esses iunior: cingebas te, & ambulabas vbi volebas. Cum autem senueris: extendens manus tuas) scilicet in cruce: (& alius) scilicet carnifex (te cinget.) idest ligabit in cruce (& ducet quo tu nõ vis) si secũdùm sensualitatem id est ad mortem, (Hoc autem dixit) scilicet christus significans qua morte) scilicet ipse Petrus (clarificaturus) idest glorificaturus (esset deum.) Significauit enim quòd crucifigeretur. E F

In die apostolorum Petri & Pauli.

VENIT IESVS IN PARtes Cæsareæ Philippi) &c. Vide supra in cathedra sancti Petri. G

In commemoratione sancti Pauli.

ECCE NOS RELIQVIMVS omnia &c. Vide supra in Cõuersione sancti Pauli.

In octaua apostolorum Petri, & Pauli.

IVSSIT IESVS DISCIpulos suos ascendere in nauiculã) Mat.xiiij. Patet aũt præsens euangelium ex dictis sabbato ante.j.dominicã quadrage. H

In festo septem Fratrum.

LOQVENTE IESV AD turbas ecce mater &c. Mat. xij. Vide feria.iiij. post primam dominicã quadragesi.

Sanc

I *Sanctæ Mariæ Magdalenæ.*

ROGABAT IESVM QVIdam Phariseus &c. Vide suprà feria. v. post quartam dominicam quadragesimæ.

Sancti apollinaris episcopi.

FACTA EST CONTENtio inter eos, quis eorum videretur esse maior) Lu. xxij. (Dixit autem eis. Reges gē-
K tium dominantur eorum: & qui potestatem habent super eos benefici vocātur. Vos autem non sic: sed qui maior est in vobis fiat sicut minor. & qui præcessor est sicut ministrator. Nam quis maior est, qui recumbit an qui ministrat? Nōne qui recumbit? Ego autem in medio vestrûm sum: sicut qui ministrat. Vos autem estis qui permansistis mecum in
L tentationibus meis). Hoc euangelium patet ex dictis feria quarta post secundā dominicam quadragesimæ. quasi totum. Motiuum autem contentionis de ..a hic dicit secundùm Theo. fuit: quia quærebant inter se quisnam esset qui christum traderet secundùm verò, Græcum fuit: quia discedente christo oportetbat aliquem eorum fieri aliorum principem. (Et ego dispono) idest trado (vobis regnum) tam ecclesiæ mili
M tantis cuius fuerunt facti rectores, quā ecclesiæ triumphantis cuius fuerunt in morte facti ciues & consequenter reges: quia omnes sancti in patria aliquo modo regnant. quia scilicet regnat ille in quem omne suum velle dirigunt (vt edatis, & bibatis) ipsum secramentum eucharistiæ (super mensam meam) idest super altare meum (in regno meo) idest ecclesia militante. vel vt edatis & bibatis idest vt fruamini super mensam meam: idest super, vel propter beatificam visionem deitatis (& sedeatis super thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.) N

Sancti Iacobi apostoli.

ACCESSIT AD IESVM mater filiorum zebedei &c. Vide feria quarta post dominicam secundam quadragesimæ. O

Sanctæ Marthæ virginis.

INTRAVIT IESVS in quoddam castellum) Luc. x. Istud castellum de quo hic agitur fuit, Bethania vt dicit Orl. (Et mulier quædam Martha nomine) soror. scilicet Lazari (excepit illū (scilicet in domum suā. (Et huic erat soror nomine Maria: quæ etiam sedens secus pedes domini audiebat verbum illius P magna suauitate eius delectata (martha autem satagebat) idest pro viribus conabatur (circa frequens) idest quotidianum (ministerium) idest circa præparationem refectionis pro christo & discipulis. (Quæ stetit) fessa discursibus (& ait) alacriter: & cum reuerentia, & confidentia magna (Domine non est tibi curæ quòd soror mea reliquit me solam ministrare. Dic ergo illi vt me adiuuet. Q Et respondens dixit illi dominus. Martha sollicita eos & turbaris idest inquietaris (erga plurima) idest propter multa. (Porrò vnum est necessarium) idest deus. vel vnum idest mentis vnitas: fidei quies. Vel vnum idest vita contemplatiua, vel actiua Necesse est enim vt qui deo seruit: seruat vel in actiua, vel in contemplatiua vita vel in vtraque. Sed tamen contemplatiua est simpliciter me

A ter melior, quàm actiua.ij.ij. quæstio. clxxxij.& est finis eius.iij. distinctione xxxv. In casu tamen necessitatis dimittitur contemplatiua propter actiuam. (Maria optimam partem elegit) idest vitam contemplatiuam (quæ non auferetur ab ea) sicut actiua quæ cessat in morte. Consistit enim in seruitiis quæ exhibemus hominibus. Vtraque verò vita fuit in beata virgine Maria conser-
B uabat omnia dicta de christo conferés in corde suo:& rursus dicebatur quæstuaria secundùm Hiero. eo scilicet vt arbitror: quia & de quæstu viueret: & & pro sanctis pauperibus faceret quæstum. Ideo in assumptione eius legitur hoc euangelium.

Sancti Petri ad vincula.

VENIT IESVS IN PARtes Cæsareæ Philippi &c. Vi-
C de supra in cathedra sancti Petri.

In inuentione sancti Stephani.

ECCE EGO MITTO AD VOS prophetas &c. Vide supra in festo sancti Stephani.

Sancti Dominici confessoris.

VOS ESTIS SAL TERRAE
D Vide supra in trãslatione beati Dominici.

In transfiguratione Domini.

ASSVMPSIT IESVS PEtrum, Iacobum: & Ioannem. Vide sabbato secunda quadragesimæ.

In vigilia Assumptionis Beatæ virginis Mariæ.

LOQVENTE IESV AD TVR- E
bas. Vide dominica tertia in quadragesima.

In die Assumptionis beatæ virginis Mariæ.

INTRAVIT IESVS IN QVODdam castellum &c. Vide supra in festo Sanctæ Marthæ.

In decollatione Sancti Ioannis Baptist.

F
MISIT HERODES AC tenuit Ioannem,& vinxit eum in carcerem propter Herodiadem vxoré Philippi fratris sui: quia duxerat eã) Mar.v. De cã incarcerationis Ioannis dictũ est domin.iij. de aduétu:& nunc addimus ꝙ secundũ quod recitat Mag. hist.& Beda. ipsa Herodias secũdũ aliquos fuit filia Arethæ regis: sed reuera vt ibi scripsimus fuit filia G
Aristoboli. Nupsit autem secundùm Iosephum: vt recitat magister histori. Herodi non quidem Herodi Agrippæ vel Tetrarchæ, sed cuidam Herodi filio Herodis Ascalonitæ ex filia Simonis sacerdotis. Fortè tamen vt dicit prædictus magister, iste Herodes dicebatur etiam Philippus. (Dicebat enim Ioannes Herodi. Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, & volebat occi- H
dere, nec poterat. Herodes autem metuebat Ioannem) idest populum zelantem pro Ioanne. timebat enim rebellionem populi penè furentis. Vnde etiam ne populus rebellaret fingebat se libenter audire Ioannem (sciens eum virum iustum,& sanctum,& custodiebat eum. Et audito eo multa faciebat:& libenter eum audiebat) quan-

I tum ad aliquam scintillã rationis, vel apparenter: reuera autem ipse, vt complaceret adulterę desyderabat eius mortem secundum sentẽtiam Bedæ (& cum dies oportunus accidisset) scilicet ad homicidium perpetrandum. vt intendebat adulter, & adultera (Herodes natalis sui cœnam fecit principibus Tribunis & primis Galilææ. Cúmq; introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset) id est, chorisasset (& placuisset Herodi
K símulque recumbentibus, rex ait puellæ. Pete à me quod vis, & dabo tibi: & iurauit illi: quia quicquid petieris dabo tibi: licet dimidium regni mei. (Iuramẽtum autem regis fuit vt Ioannem sub legitima causa negare videretur: & consequenter populus non rebellaret. (Quæ cũ exisset dixit matri suæ. Quid petam? at illa dixit. Caput Ioannis Baptistæ. Cúmque introisset statim cum festinatione ad regem: petiuit dicens.
L Volo vt protinus des mihi in disco caput. Ioannis Baptistæ. Et contristatus est rex). s. apparenter, & secundum opinionem astantium: vt dicit Bed. Nam Ioseph dictus est pater Christi: quia ita videbatur: & putabatur. Dicitur autem iste Herodes rex: nõ quia habuerit diadema: sed quia regnabat tanquàm dominus (propter iusiurãdum, & propter simul discumbentes noluit eam contristare: sed misso spiculatore pręcepit af-
M ferri caput eius in disco. Et decollauit eum in carere: & attulit caput eius in disco, & dedit illud puellæ: & puella dedit matri suæ. Quo audito discipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius: & posuerunt illud in monumento.) Est autem notandum quòd ab hac morte rarò aut nunquàm suos milites Christus liberauit: qui tamen eos sepisimè liberauit ab aliis cruciatibus. Hoc autẽ ideo factum puto: quia hæc mors inter N
violentas mortes videtur minus dedecoris, & doloris habere: vt in pluribus. Ab hac ergo non eripuit quos mori voluit in testimonium veritatis: & tamen liberauit ab aliis: siue ad compescendam vesaniam eorum, qui viliores mortes in derisum conabantur inferre: siue ad confortandum milites suos fortè interdum trepidantes.

In natiuitate beatæ virginis. O

LIBER GENERATIOnis Iesu Christi.) Matth. j. Supple hic est, vt visio Esaiæ scilicet hæc est. Hebræi enim communiter omittunt ly est. Et intellige de generatione tẽporali: quia diuina est ineffabilis (filii Dauid, filii Abraham.) Isti duo ponuntur vt radices in Christi genealogia. Primò, quia ad istos facta est specialiter promissio. P
Secundò, quia Dauid fuit principalis inter reges: & Abraham inter patriarchas: ex regibus autem, & patriarchis debebat descendere Christus. Præponitur autem Dauid licet sit tempore posterior. Primò propter regiam dignitatem: & iterum ne bis repetendus fuisset Abraham inter medio vno posito. i. Dauid scilicet dicendo filii Abraham. & Dauid. Abraham autem &c. (Abraham genuit Isaac.) tacetur au- Q
tem de Hismaele eiusdem filio, quia per illum non descendit Christus (Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius) qui cum Iuda nominantur: licet ab eis non descenderit Christus: quia fuerunt patres, & capita populi Dei. (Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar) quæ non erat vxor eius: sed erat vidua relicta filii ipsius Iudæ. dicit hic

beat

A beatus Hier. quòd in genealogia Christi nulla ponitur sancta mulier: sed tãtum ille quas scriptura repræhẽdit: vt Thamar quæ fornicata est cũ Iuda, & Ruth quæ fuit gẽtilis idololatra. & similiter Raab meretrix & Bersabeæ quę fuit adultera cõcubens cũ Dauid. Et hoc vt ait: vt qui pro peccatoribus venerat de peccatricibus nascẽs omniũ peccata deleret. Alia causa secundum alios: quare istę mulieres exprimũtur
B est: quia fuerũt accidẽtaliter cõiunctæ viris, ex qbus cõceperunt: quia nõ fuerunt primę & principales vxores eorũ. Sed cõtra dicta Hier. arguit Nic. de ly. Primo: quia secundũ eundẽ Hier. propter peccata Ioram: filii eius vsque ad quartã generationẽ tollũtur de Christi genealogia. Vnde hic nõ ponit Ochozias, Ioas, & Amasias. Nõ ergo iste mulieres ppter sua peccata inserũtur. Secũdò: quia beata Maria hic ponit quæ
C sancta fuit. Tertiò: quia Raab videt à scriptura cõmendari quia exploratores populi Dei abscõdit. Iosue. ij. & similiter Ruth eò ꝙ socrui fuit fidelis: & ad Deũ ab idolis est cõuersa. Ruth. iij. Ad ista autẽ soluenda. Ad primũ dico quòd omnes istas mulieres fuisse peccatrices ex scriptura cõstat: & cõsequẽter nõ sunt dicẽdæ sanctæ ad mentem Hie. q per sanctas intelligit innocẽtes. Fuerũt tamẽ vt rationabiliter creditur
D finaliter pœnitẽtes, & iustificatæ. Et quidem iustitia Raab, & Ruth satis ex dictis patet. Thamar autẽ postquàm fuerat ad mortẽ condemnata, fuit à Iuda absoluta: vt patet Geñ. xxxviij. Vnde verosimile est, ꝙ pœnituit. Et idẽ est de Barsabeę quę post fuit dilecta regi Dauid, & regi Salomonis, vt patet. iij. Reg. j. Intellexit ergo Hier. de peccatoribus pœnitẽtibus, in quos passio Christi efficaciã habet. De Ioram autẽ non habetur autoritas, vel ratio, ꝙ pœnituerit: vnde nõ est simile. Ad secũdum dico, ꝙ Hier. loquitur de his quæ ponũtur in genealogia, & nõ in eius termino: & quę potuisset omitti: talis autẽ nõ est virgo, ex qua sola descẽdit Christ9. Ad tertiũ dico ꝙ istæ fuerunt reprehẽsæ per scripturã pro aliquo tẽpore, vt ex dictis patet &c. (Phares autẽ genuit Esron.) Iste Phares cũ Iuda patre suo: & Iacob auo suo descẽdit in AEgyptũ: & ibi genuit Esrom qui genuit Arã: qui genuit Aminadab. qui genuit Naason. Iste autẽ Naason cũ patre suo exiit de AEgypto: & ideo fuit princeps in tribu Iuda in deserto post patrẽ suũ, qui fuerat princeps in exitu Israel de AEgypto sup eadẽ tribu Iuda. Imo iste Aminadab quando rubrũ mare fuit à dño exicatũ per medium (ita ꝙ aquæ erant à dextris & à sinistris, quasi murus. vt habet Exod. xiiij.) Primus per Moysen cũ curribus suis intrauit mare: aliis timẽtibus: & ibi tribus Iudæ meruit regnum super populũ. Et de hoc intelligitur illud. Cañ. j. & est vox synagogæ seu populi Israel timẽtis pro Aminadab. anima, inquit, mea cõturbauit me propter quadrigas Aminadab. (Naason autẽ genuit Salomõ. Salomon autem genuit Booz de Raab) qui Raab fuit gẽtilis. Sed cõtra. qa hoc erat præceptũ legis Deuter. vij. vbi præcipit ne tales vxores filii Israel acciperent. Ad hoc dicit ꝙ illud præceptũ fuit, ne mulieres ad idololatriã inducerẽt maritos, vbi autẽ ipsæ erant cõuersæ ad Deũ, & aliquid magni egerãt pro Dei populo dispẽsabatur à dño, vt creditur ꝙ talia matrimonia fierẽt. Et idem dicendũ est de Ruth est fuit cõiuncta Booz (Booz autẽ genuit Obeth ex ruth. Obeth autẽ ge-

I genuit Iesse) Iesse fuit pater Dauid? & alio nomine dicebatur Isai. (Iesse auté genuit Dauid regem.) Iste solus nominatur rex propter excellétiam sanctitatis: & quia fuit primus inter reges, à quibus descédit Christus. (Dauid auté rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Vriæ).i.ex Bersabeæ. cũ qua prius cõmiserat adulterium: vt patet.ij.Reg.xj. (Salomon auté genuit Roboã) qui fuit stultus filius sapiétis. Sub isto diuisum
K est regnũ Dauid in duo regna.s.in regnum Iuda, quòd erat duarũ tribuum.s. Iudæ & Beniamin: & in regno Israel quod erat.x.tribuum.vt patet.iij.Reg. xij.(Roboam auté genuit Abiam. Abiã autem genuit Asa. Asa auté genuit Iosaphat. Iosaphat auté genuit Ioram. Ioram auté genuit Oziam.) Hi tres reges omittuntur. Nam iste est succesśionis ordo Ioram: Ochozias: Ioas: Amastas: Ozias. Ratio auté huius est quia Euangelista voluit vnam quaterdenam ponere ab Abrahã vsq; ad Dauid: & vnã aliam, à Dauid vsq; ad transmigrationem Babylonis. Ideo auté istos potius quàm alios omisit secũdum Hier. quia Ioram cõiunctus est impiisśimæ Iezabel. Vnde in genealogia Christi filii eius vsq; ad quartam generationé excluduntur. (Ozias auté genuit Ioathã. Ioatham auté genuit Acham. Achã autem genuit Ezechiam. Ezechias autem
M genuit Manassem.) Iste Ezechias nõ habebat hæredé, quando dictũ est ei à domino per Esaiam. Dispone domui tuæ quia morieris &c. Esa.xxxviij.& tũc fleuit nõ timore mortis: sed propter defectum seminis: timé ne Christus de semine suo nõ nasceretur. Ideo orauit, & fleuit: & dñs dedit ei.xv.annos quibus superuiueret: & tũc genuit Manassem, qui primò fuit pesśimus, vt patet.iiij. Reg.xxj. vbi dicit quòd impleuit Hierusalem sanguine prophetarũ vsq; ad os, inter quos Esaiam auunculũ suum secari fecit. propter quod in captiuitatem ductus est finaliter tamé pœnituit: & in regnũ suum restitutus est. vt patet ij. Para.xxxiij. (Manasses auté genuit Amon. Amon auté genuit Iosiam.) Iste fuit optimus: & à iuuétute sua quæsiuit dominũ. (Iosias auté genuit Ieconiam, & fratres eius in trãsmigratione Babylonis) non quia iam esset trãsmigratio quãdo sunt geniti, sed quia imminebat. Nominantur auté fratres Ieconiæ cum eo: quia sicut & illi sunt captiuati. Ioachã auté qui primus regnauit post Iosiam captiuatus est per regé AEgypti. vt patet.iiij.Reg.xxiij. qui loco Ioachã constituit regé fratrem eius Eliachim: qué vocauit Ioachim vel Iechoniam. Iste à rege Babylonis captusseũ in Babylonem duceretur in Christo itinere remissus est ad regnũ suum sub iuramento quòd ei fideliter deseruiret: qui quarto anno volés rebellare ab eodé captus, & occisus est: & cadauer eius extra Hierusalé projectũ est: & regnauit Ioachim filius eius pro eo: qui similiter dictus est Ieconias: licet scribat aliter, quàm pater suus. Iste regnauit tribus mésibus: deinde in Babyloné cum matre, & nobilibus captiuis ductus est: & regnauit auũculus eius Sedechias filius Iosiæ. Hic vndecimo anno regni sui: qa rebellauerat captiuatus est à rege Babylonis: & execatus est: Hierusalé destructa: & templũ cõbustũ est.iiij.Reg. xxv.(Et post transmigrationé Babylonis Ieconias genuit Salathiel.) Iste Ieconias. à quo incipit tertia quaterdena: nõ fuit filius Iosiæ immediate: sed fuit nepos eius aliter nõ essent: quatuordecim in vltima quaternadena: sed de hoc. j.

Salat

A (Salathiel autem genuit Zorobabel.) Sub isto rediit populus Dei de Babylone ad terrã suam. Hic vt hic dicitur genuit Abiud. Nec est cõtra hoc quod dicitur.j.Para.iij.ꝙ genuit Mosolã: Anania,& Solomit. Quia aliquis istorũ triũ habuit duo nomina & dictus est Abiud. Ab isto Abiud vsq; ad Ioseph nõ habetur generationis ordo in scriptura: sed beatus Matthæus habuit aliũde. Fuerũt enim in populo Iudæorũ studiosi viri
B qui rationẽ de istis genealogiis tenerẽt, nec est rationabile, quod quidã dicunt, ꝙ beatus Matt. ista per reuelationẽ habuit: quia tunc non probasset per scripturas Christum ex Dauid descẽdisse: quod tñ ipse intẽdit, vt istimet dicunt. (Zorobabel autẽ genuit Abiud. Abiud autẽ genuit Eliachim. Eliachim autẽ genuit Azor. Azor autẽ genuit Sadoch. Sadoch autẽ genuit Achim. Achim autẽ genuit Eliud. Eliud autẽ genuit Elea-
C zar. Eleazar autẽ genuit Mathã. Mathã autẽ genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph.) Cõtra: quia Luc.iij. dicitur ꝙ Ioseph fuit filius Leui. Ad hoc dicitur secundũ Hier.& sanctos: ꝙ Mathan fuit filius Dauid, per Salomonẽ: & Mathat fuit filius eiusdẽ per Nathan. Isti autẽ duo Mathã & Mathat habuerũt vnam vxorẽ successiue quæ dicta est Escha: & ista de Mathan cõcepit Iacob: & de Mathat cõcepit Heli: ita ꝙ Iacob & Heli
D fuerũt fratres vterini.i. de eadẽ matre: sed non de eodẽ patre nati. Heli autem accepta vxore: sine liberis decessit: vnde Iacob frater eius volens iuxta morẽ legis suscitare fratri suo vterino semẽ accepit vxorẽ eius: & ex ea genuit Ioseph: qui fuit naturalis filius Iacob: & legalis filius Heli (virũ Mariç.) Sed cõtra. Nihil enim ad rẽ: cum ipsa nõ conceperit de viro. Ad hoc multi multa loquuntur: mihi autem videtur quòd ista difficultas duobus verbis possit absolui, secundum mentem sanctorum antiquorum doctorum. Beatus enim Matthæus voluit probare infidelibus & fidelibus qui tunc aderãt, quòd Christus erat filius Dauid: quod probauit ex hoc, quòd Ioseph descẽderat à Dauid: quia tunc tẽporis constabat, quòd beata virgo erat nõ solum de eadem tribu cum Ioseph, sed etiam de eadẽ familia. E
Nobis autẽ nõ voluit beatus Mattheus aliter quàm per fidẽ constare Christũ ex Dauid descẽdisse. Quia ergo eo tempore constabat virginẽ ab eadẽ radice cum Ioseph descẽdisse: ideo Euãgelista morem seruans scripturarũ non descripsit genealogiam, per fœminã, sed per virum: & eadẽ ratione descripsit eam per maritum, & non per patrẽ: quamuis etiam dicãt quidã Ioachim patrem virginis nõ fuisse de stirpe Dauid: sed matrẽ tantum.i. Annã. ¶ Est autẽ sciendum, ꝙ beatus Tho.iij.q.xxxj.art.ij.& iij. multa tangit ad declarationẽ huius Euãgelii facientia dicens: Cum Aaron fuerit de tribu Leui, videtur quòd de eadem fuerit beata virgo: quia fuit cognata Helisabeth, quæ fuit de filiabus Aaron: vt patet Luc.ij.& cõsequenter Christus nõ descẽdit à Dauid: qui fuit de tribu Iuda. Sed dicendũ est quòd dicit sic Greg. Nazan. Hoc nutu Dei cõtigit, vt regium genus sacerdotali stirpi iũgeretur: vt Christus qui rex est: & sacerdos ab vtrisq; nasceretur secundum carnem. Vnde & Aaron primus sacerdos secundum legẽ duxit ex tribu Iuda coniugem Helisabeth filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Helisabeth aliquam vxorẽ habuerit de stirpe Dauid, ratione cuius beata virgo Maria quæ fuit de stirpe Dauid Heli-

I ſabeth cognata fuit. Vel potius è con-
uerſo pater beatæ Mariæ de ſtirpe Da
uid exiſtens vxorem habuit de ſtirpe
Aaron. Vel ſicut dicit Augu.xxvj.con-
tra Fauſtũ : ſi Ioachim pater beatę Ma
rię de ſtirpe fuit Aaron: vt Fauſtus hæ-
reticus per ſcripturas aliquas apocri-
phas aſſerebat: credendũ eſt matrem
Ioachim fuiſſe de ſtirpe Dauid vel etiã
vxorem eius: ita vt per aliquem modũ
Mariam dicamus fuiſſe de ſtirpe Da-
K uid. Præterea ſecundo de Chriſto dici-
tur Eſa.ix. Super ſolium Dauid & ſu-
per regnum eius ſedebit: ergo non fuit
filius Ieconiæ de quæ Hiere.xxij.dici-
tur. ſcribe virum iſtum ſterilem. Non
erit de ſemine eius vir qui ſedeat ſu-
per ſolium Dauid. Sed ad hoc dicẽdũ
eſt ꝙ, vt dicit Ambro. ſuper Luc. illa au
toritas non negat poſteros naſcituros
de Ieconia: ſed regnaturos ſeculari ho
nore: quo Chriſtus non regnauit. Præ-
L terea tertiò. Nam Lucas dicit Ioſeph
filium Leui. & Mat. Iacobi & conſequẽ
ter habuiſſet duos patres. Ad hoc autẽ
dicit Gregor. Nazan. ꝙ iidem fuerunt
quos Matthæus & Lucas commemorãt
ſed ſub diuerſis nominibus, quaſi bino-
mios. Sed hoc ſtare non põt, quia Mat-
thæus ponit vnum filiorum Dauid Sa
lomonem. Lucas autem ponit alium
ſcilicet Natam : quis ſecundum Hy-
ſtoriam libr. regum conſtat fuiſſe fra
M tres. Alii dixerũt ꝙ Matthæus veram
genealogiam ſcripſit. Lucas autẽ puta
tiuam: vnde incepit vt putabatur filius
Ioſeph. Erant eñ aliqui ex Iudeis cre-
dentes Chriſtum per reges à Dauid nõ
deſcẽdere propter regum facinora: ſed
per ſtirpẽ hominũ priuatorũ eſſe naſci
turũ. Alii aũt dixerũt ꝙ Matthæus po-
nit patres carnales. Lucas vero ſpiritua
les. i. viros iuſtos dictos patres pro-
pter ſimilitudinem honeſtatis. Sed in N
lib.v. de quæſtionibus ve. & no. teſt. re-
ſpondetur ꝙ nõ eſt intelligẽdũ Ioſeph
fuiſſe filium Heli. ſed quia Heli & Io-
ſeph fuerunt tẽpore Chriſti diuerſimo
dè à Dauid deſcẽdentes, Vnde de chri-
ſto dicit ꝙ putabatur filius Ioſeph: &
ꝙ etiam ipſe Chriſtus fuit Heli filius.
quas di. ꝙ Chriſtus eadem ratione põt
dici filius Heli qua & Ioſeph, & omniũ
deſcendentium à Dauid: ſicut Apoſto- O
lus dicens ad Rom.ix. ex quibus. ſ. Iu-
dæis Chriſtus eſt ſecundum carnẽ. Au-
gu. autem in lib. de conſe. euan. triplici
ter ſoluit dicens. Aut aliter euangeliſta
patrem Ioſeph nominauit reliquus ve
ro auum maternum vel aliquem de co
gnatis maioribus: aut vnus illorũ erat
pater naturalis Ioſeph & adoptiu⁹: aut
Iudæorum & more cum ſine filiis vnus P
deceſsiſſet: alius ex defuncti vxore ei-
dem filium procreauit: quod etiam eſt
quoddam genus adoptionis legalis: vt
idem Aug. dicit. ij. de conſen. euange.
Eſt autem tertia ſolutio verior, quam
Hieronim. ſequitur ſuper Matthæ. &
Euſebius in eccleſiaſtica Hiſtoria. ad
Aphricano Hiſtoriographo traditum
aſſerit: ꝙ Mathã ex eſcha genuit Iaco-
bi: & Melchi eſt eadem relicta genuit
Heli. & Iacob ex vxore Heli genuit Io Q
ſeph qui conſequenter fuit legalis fili⁹
Heli: & naturalis Iacob. Lucas autem
ſcribit legalem generationem, & Mat-
thæus carnalem. Et quãuis Damaſce. di
cat beatam virginẽ attinere ipſi Ioſeph
ratione Heli: quia. ſ. ipſa deſcendit ex
Melchi: q eſt Dauid deſcendit per Na-
than: tamen credẽdum eſt quod Salo-
mone per aliquem modum deſcenderit
per illos patres, quos Matthæus enume
rat: præſertim cum Ambro. dicat chri-
ſtum Amb. Præterea quarto. Nã Mat-
thæus

A thæus incipiens ab Abraam vsque ad Ioseph quadraginta duas generationes enumerat. Lucas autē incipiens à Christo vsque ad deū enumerat septuaginta septem. ergo alter eorum incongruè describit generationē xpi. Ad hoc autē sic dicit Aug, lib. de consen. euan. Mattheus regia in Christo, instituerat insinuare personam. Lucas vero ad sacerdotalem. Vnde in generationibus Matthæi signatur nostrorū susceptio pecca-
B torum à domino, inquantum scilicet per carnis originem similitudinem sumpsit carnis peccati. In generationibus autem Luc. significatur nostrorum absolutio peccatorū, quia est per sacrificium Christi. Inde est Primò quod Matthæus enumerando descendit: Lucas ascendit. Et secundo Matthæus à Dauid per Salomonem descendit, in cuius matre ille peccauit. Lucas, verò ad Dauid per Natham
C ascendit: per cuius nominis prophetam peccatū illius expiauit. Es tertiò Matthæus texit generationem ab initio sui Euangelii: incipiens ab Abraam, & finiens in ioseph in Christi natiuitate. Lucas: verò in e conuerso incipit in baptismo Christi, tanquam magis sacerdotem declaret de explendis peccatis ex testimonio Io. dicentis. Ecce Agnus dei &c. Est ascendit transcēdens Abraham vsque ad Deum, cui expiati
D reconciliamur. Merito aūt Originem Adoptionis describit quia per eam efficimur filii dei: sicut p carnalē fili⁹ Dei fit filius hominis. Satis autem demonstrauit nō se ideo dixisse Ioseph filium Dauid: qa de illo sit genitus sed quòd ab illo fuerat adoptatus & ipsum, adā filium Dei dixit. eo ꝙ sit factus à Deo Numerus autē quadragenarius ad tēpus pertinet propter quatuor mundi partes: in quo moralē vitam ducimus E
sub christo regnante. Quadraginta aūt quater habet decē. & ipsa decē ab vno vsque ad progredientē numero confirmantur. Pōt etiam denarius ad decalogum referri, & quaternarius ad præsentem vitam. vel etiā ad quatuor euāgelia: secūdū q̄ xps regnat in nobis. Ideo Matthæus regiā personā cōmēdās quadraginta personas posuit exceptu xpo: ꝙ intelligēdū est si sit idē Ieconias, qui
ponit̄ in fine secundi quaternarii, & in F
principio tertii. vt vult Aug. dicens illud esse factū ad significādū, ꝙ in Ieconia facta est q̄dā ad exteras gētes de flexio, q̄m Babyloniā trāsmigratū est: ꝙ significabat Christū à circuncisione ad præputiū migraturū. Hier. autē dixit fuisse duos: patrem: s. & filiū: vt genealogia costet ex tribus quarternariis, ꝙ ascendit ad quadraginta duas personas Qui etiam numerus conuenit sanctæ ecclesiæ: quia consurgit ex senario: qui significat labore p̄sentis vitæ: & septēnario: qui significat labore presentis vitæ: & septēnario, qui significat quietem vitæ futuræ. Nā sexies septē sunt quadraginta duo. Ipse aūt quaterdenarius quia ex denario & quaterdenario cōstituitur, ad eandē figurā pertinere pōt, q̄ attributa est quadragenario, qui ex eisdē numeris cōsurgit secūdū multipli-
cationē. Numer⁹ aūt quo vtit̄ Lucas: si H
gnificat vniuersitatē peccatorū. Denarius enim tāquā iustitiæ numer⁹ ī decē preceptis ostēdit: Peccatū aūt est legis trāsgressio. denarii vero trāsgressio est vndenari⁹ Septenari⁹ aūt significat vniuersitatē: qa vniuersum tps septēnario dierū numero voluit. Septies aūt vndecim septuagīta septē cōstituūt: p qđ significatur vniuersitas peccatorū, que per Christū tollūtur. Præterea quinto.

I iiij.Re.viij.legitur:& patet ꝙ cũ dixit
Mat.Ioram genuit Oziam omisit inter
medios reges scilicet Achoziã:& Ioa,
& Amisit intermedios reges scilicet A-
choziam:& Ioã & Amasiã. Sed ad hoc
dicit Hier.super Mat.ꝙ Iorã rex gene-
ri semiscuerat impiissime Iezabel : id
circo : vsque ad quartam generatio-
nem eius memoria tollitur.ne in san-
ctæ natiuitatis ordine poneret̃. Et ita
vt Chry.dicit quãta benedictio sancta
K est super Iehu ,qui vindictam fecerat
de domo Achab:& Iezabel : tanta fuit
maledictio super domum Iorã propter
filiam iniqui Achab & Iezabel vt vsq;
ad quartã generationem proscindant̃
filii eius de numero regũ sicut scriptũ
est Exo.xx.Reddã peccata patrũ in fi-
lios vsque ad quartã generationẽ.Est
etiam attendendũ ꝙ aliqui reges pec-
catores in Christi genealogia ponũtur
L sed non fuit continua eorũ impietas.
Nam vt dicit in lib.quæstionũ vet.&
no.test.Salomon merito patris sui fuit
remissus in regnum, Roboam merito
animæ filii sui:illorum vero triũ con-
tinuata fuit impietas. Præterea sextò
aliquæ matres in hac genealogia ponũ
tur ,& non omnes, & similiter aliqui
fratres.s.Iudæ & Ieconię,& rursus Pha
res & Iaram:Lucas autem nihil tale di-
xit.Sed ad hoc dicit Hie.vbi.s.ꝙ in ge-
M nealogia saluatoris nulla sanctarũ mu
lierũ assumitur:sed ille quas scriptura
reprehendit : vt qui pro peccatoribus
venerat,de peccatricibus nascens om-
nium peccata deleret. Vnde ponitur
Thamar reprehensa de Socerino con-
cubitu:& Raab meretrix:& Ruth alie-
nigena:& Bersabea adultera quæ non
ex proprio:sed ex viri suo nomine de-
signat̃:tũ propter eius iniquitatẽ, quia
fuit adulterii ,& homicidia conscia:

cum vt nominato viro peccatũ Dauid N
ad memoriã reuocetur. Et quia Lucas
intẽdit designare Christũ:vt expiatorẽ
peccatorum tales nõ assumit mulieres.
Fratres aũt Iude cõmemorant̃ in signũ
ꝙ ad populũ dei pertineãt:à quo tamẽ
separant̃ Hismael frater Isaac:& æsau
frater Iacob:& etiã vt excludat̃ super-
bia.Multi enim ex fratribus iudæ ex
ancillis nati erãt:sed oẽs simul erãt Pa
triarchę & principes tribuũ.Phares aũt
Zarã simul nominant̃ secũdũ Amb.su- O
per Lu.(quia per eos gemina describit̃
vita populorũ vna secũdũ legẽ signata
per Zarã:& altera secũdũ fidẽ signata
per Phares.Fratres autẽ ieconiæ ponũ
tur.q̃a oẽs diuersis tẽporibus regnarũt:
quod in aliis regibus nõ acciderat. Vel
q̃a eorũ similis fuit & iniquitas & mise
ria.Hæc oĩa ex.s.Tho.vbi.s̃.Pro quib'
scito primò ꝙ aliqua sua exemplaria
sunt deprauata:vt pro Nathã habeant P
Melchi.Heli eñ fuit fili' Nathã: vt pa
tet per Lu.Et secũdo ꝙ q̄ librũ regũ in
telligit librũ,in quo narrant̃ Historiæ
regũ.Nathã eñ fuisse fratrẽ salomonis
habet̃.j.Para.iij.& nõ ĩ libro regũ.Fuit
aũt Nathã secũdũ aliquos naturalis fi-
lius Bersabeæ : sed melius dicũt alii,ꝙ
fuit filius adoptiu' dauid & cõsequẽter Q
vbi supra dicit̃ fili' Bersabeæ. Salomõ
eñ in prouerbiis dicit se fuisse vnige-
nitũ.s.naturalẽ corã matre sua.Et ter-
tio ꝙ secũdũ Ra.Bersabea ꝓprio noĩe
nõ exprimit̃:q̃a peccauit in coitu:secũ
dũ quẽ texit̃ genealogia.Sed iterũ cõ-
tra ꝑdicta arguit̃.Nã Christi genealo-
gia debuit describi ꝑ viros magis chri
sto attinẽtes : sed huiusmodi fuit Ioa-
chim:& sui pr̃es respectu ioseph : quia
Christ' aliquo mõ descẽdit ex ioachim
nullo aũt modo descẽdit ex ioseph. Ad
hoc dico ꝙ ꝑ ioachim describi non de-
buit.

A buit. Primo: quia contra scripturarum consuetudiné fuisset descripta per fœminas: quia Ioachim non attingebat Christũ immediatè nisi per fœminã. Secundò quia nõ æquè clarè per scripturas deduci poterat Ioachim ex Dauid descẽdisse: sicut potuit deduci de ioseph cuius signum est ꝙ quidã asseuerant ipsum fuisse de tribu Leui. Sed cõtra hoc dictum est beatam Mariã fuisse de eadem familia cũ ioseph qui fuit
B de tribu iuda: ergo & pater eius fuit de eadem. Ad hoc dico primo ꝙ esto quod ita fuerit non tamen ita per scripturas erat manifestum. Secundò quod potuit ioachim fuisse de tribu leui, ex parte patris: & beata maria de tribu iuda ex parte matris vel e cõuerso. Nobis enim sufficit quod beata virgo ex parte patris aut matris fuerit de tribu & familia Ioseph: quem per scripturas autenticas constabat tunc esse filium Da-
C uid.

In exultatione sanctæ Crucis.

NUNC IUDICIUM est mundi &c. Vide feria secunda post dominicam palmarum.

In vigilia sancti Matthæi.

D

VIDIT IESUS PUblicanum nomine leui sedentem ad telonæum. Lu.v. sciendum est quod publicanus est qui publico exigit vectigalia, seu pedagia, vel tributa: & tales communiter sunt viri flagitiosi & infames. Iste autẽ Leui qui dicitur fuisse publicanus secundũ August. fuit Matthæus qui fuit binomius. B
Bed. Sed Lucas & Marcus propter honorem Euangelistæ nomen tacent vulgatum. Matthæus autem in sui sermonis principio accusator sui factus: Matthæum se & publicanum nominauit ne quis à salutè desperet pro immanitate peccatorum, cum ipse de publicano in Apostolum sit mutatus. Hæc ille. Telonæum autem ex locus in quo tales officiales residere solent. à Te grecè, latinè tributum secundum quosdam (& ait F
illi sequere me. Et relictis omnib⁹ surgens secutus est eum) non leuitate ductus simplicis & vnius verbi: sed quia secundũ Hie. Christus tetigit cor eius. (Et fecit ei conuiuium magnum Leui in domo sua, & erat turba multa publicanorum & aliorum, qui cum illis erãt discumbentes) qui. s. fuerunt socii Matthæi: à quibus ille recessurus fecit ei cõuiuium. Christus autẽ familiariter cũ G
talibus conuersabatur, vt eos & ad fidem & ad bonos mores vocaret, alios vero qui iustè viuebãt, nõ erat opus vocare ad pœnitentiam, sed ad fidẽ tantũ modo. (Et murmurabant Pharisæi & scribæ eorum dicentes: quare cum puplicanis & peccatoribus manducatis & bibitis. Et respondens Iesus dixit ad illos. Non egent qui sani sunt medico, sed qui malè habent. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. H

In die.

CUM TRANSIRET iesus vidit hominem sedentem in telonæo Mat. nomine) Mat. ix. (Et ait illi, seq̃re me. Et surgẽs secut⁹ est eũ. & factũ est discũbẽte eo ĩ domo: ecce multi publi-

I cani & peccatores venientes discumbebant cum Iesu,& discipuli eius. Et videntes Pharisęi dicebat discipuli eius. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? At Iesus audiens ait. Non est opus valentibus medico sed malè habentibus. Euntes autē discite) scilicet quia non bene intelligitis (quid est) illud quod scribitur. Oseę. vj. scilicet. Misericordiam volo, & non sacrificium. Sunt autem ista verba dei

K quæ dupliciter exponuntur. Vno modo vt tam misericordia ad proximum, quam sacrificium factum deo laudetur sed misericordia quæ est effectus charitatis præferatur sacrificio quod est opus latriæ, sicut & charitas est dignior latria secundum Theo. Vnde prima præcepta sunt pręcepta charitatis. Alio modo vt opus nunc laudetur & opus sacrificii reprobetur non simpliciter sed tale quale offerebant Pharisęi secundū

L gloss. quia sine misericordia frequenter sacrificabant vt iusti crederentur. (Nō enim veni vocare iustos, sed peccatores) scilicet ad pœnitentiam. Nam omnes quidem venit Christus vocare ad fidem: sed ad pœnitentiam propriè venit vocare solum eos, qui commiserunt aliquod mortale quod deleri non potest, nisi per pœnitētiam factam in hoc mundo. Qui autem habent solum venialia: saluari possunt, etiam si nunquā

M in isto mundo pœniteant siue actualiter conterantur vt patuit in quæstionibus. Et ideo tales Christus non venit vocare ad pœnitentiam propriè.

Sancti Michaelis.

QVIS PVTAS MAIOR est in regno cœlorum) Mat. xviij. Ad intellectum præsentis Euangelii. sciendum est, vt patet ex textu. Matth. quod paulo ante Christus fuerat transfiguratus N ante aliquos discipulos. Vnde alii hoc egræ tulerunt, vt dicit Chry. Similiter etiam iusserat solui tributum pro se & Petro quod quia solum pro capitibus domorum soluebāt, alii indignati sunt. Vnde vt habetur Mar. ix. in via contēdebant quis eorum videretur esse maior, & Christus in domo eos de isto superbiæ motu reprehendit. Qui videntes se deprehensos interrogauerūt quis O esset maior in regno cœlorum. i. in ecclesia per meritum vel per gloriā. (Et aduocans paruulum) corpore & spiritu id est humilem. Fuit autem iste paruulus felix, quia dignus Christi contactu: beatus Marcialis vt fertur (statuit eum in medio eorum: & dixit eis. Amē dico vobis nisi conuersi fueritis.) scilicet à superbia & ambitione dominandi (& efficiamini sicut paruuli) id est humiles vt pueri (non intrabitis in regnū P cœlorum. Quicunque ergo humiliauerit se, sicut paruulus iste: hic maior est in regno cœlorum.) Non quia humilitas sit maxima virtutum: maiores enim sunt theologicæ: sed quia deus humilibus dat gratiam. Iac. iiij. ex qua quis est magnus in merito, & in præmio & magis humilibus dat maiorem (& qui susceperit vnum paruulum talem in nomine meo me suscipit. Qui autem scan Q dalizauerit) quid sit scandalum & quotuplex vide fer. iiij. post. ij. dñicam quadragesimæ (vnū de pusillis istis, qui in me credunt.) Nota ꝙ scandalizari passiuè est ruere in peccatum propter dictum aut factū alterius. ideo sicut ruere propriè est pusillorum ita & scandalizari & etiam scādalizare actiuè. Perfecti autem neq; scandalizant neq; scādalizantur nisi fortè quo ad peccatum ve

A veniale. ij. ij. q.xliij. Mirantur tamen etiam perfecti interdum,& male concipiunt de aliquo sed hoc non est scandalizari, licet hi de quibus concipiunt & mirentur, quantum in se est, scandalizent expedit ei.) id est melius est ei. Melius enim est mori, quam peccare etiã venialiter. Vel expedit ei.s.ipse sic meretur, maximè loquendo de scandalo mortali (vt suspendatur mola asinaria) id est quam trahit asinus ad pistrinum

B vel aliter (in collo eius & demergatur in profundum maris.) Loquitur autem dominus more Palestrinæ vbi damnati sumerguntur secundum aliquos (Ve mundo à scandalis. Necesse est enim vt veniant scandala) necesse inquam non absolutè: sed ex suppositione ꝙ homines velint seculariter & lasciuè viuere, vel supposita malitia diabolica,& infirmitate humana secundum aliquos. Vel secundum glosſ. scandala sunt ne-

C cessaria.i. vtilia vt qui probati sunt manifesti fiant (verumtamen ve homini illi per quem scandalum venit. Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te: abscinde eum & proiice abs te.) Hoc multipliciter exponitur. Primò secundum Hilarium vt per ista membra accipiãtur homines qui sunt nobis causa ruinæ quorum conuersationem à nobis debemus abscindere. Secundò secũdum alios vt per ista intelligantur di-

D uersæ affectiones qbus peccamus: quæ amputandæ sunt. Tertiò videtur mihi quod debeat exponi aliter. Proquo sciẽdum est quod nihil prohibet aliquam cõditionalem esse veram cuius partes sunt falsæ, vt si homo volat homo habet alas. Et similiter potest esse conditionalis licita cuius partes sunt illicitę vt si sortes vult occidere Platonem plato occidat Sortẽ. Et ita est forte in proposito. Si enim manus tua scandalizat te, ita.s. quod non solum sit occasio tibi

E sed etiã sit causa peccati abscinde: quia tamen nihil potest nobis esse causa peccati: prohibemus nobis incidere membra, quæ si tamen per imposibile essent sufficiens causa ruinæ nostræ illa licitè abscinderemus secus si essent occasio tantum, vt propriè est scandalizans quod nõ causa sed occasio est peccati. (Bonum tibi est vnum oculum ha

F benti in vitam intrare quàm duos oculos habentem mitti in gehẽnam ignis. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis.) Quare autem non sunt contemnendi pusilli: est ratio quia tantum est de eis cura deo vt angelos habeant custodes. Vnde dicitur (Dico enim vobis quia angeli eorum in cœlis semper vident faciẽ patris mei qui in cœlis est.) Sed nunquid angeli aliorum hominũ non vident faciem Dei. Dico ꝙ sic sed cæteris paribus semper angeli puerorũ

G sunt lætiores quia cæteris paribus semper innocens est dignior pœnitente, secundum S. Thom. ex hoc loca & ex eo quod Act.xij. dicebant fideles de Petro quod non erat ipse sed angelus eius dixerunt doctores quod hominibus angeli ad custodiam deputantur. De hac autem custodia hic miscere volo multas sententias suppositas ex diuersis locis doctrinæ S. Tho. Singulis igitur homi-

H nibus vt sunt singulares personæ deputantur singuli angeli sed vt sunt partes alicuius collegii habent vnum cõmunẽ sibi & aliis de collegio. Soli autẽ angeli infimi ordinis habent curã de particularibus hominibus. Prælatus tamen vt persona priuata custodiĩ ab angelo sed vt ꝑlatus est illuminaĩ ab archangelo: vel principe. Quidam etiam angeli custodiunt vnam prouinciã & aliqui vnã

I personam tantum. Sicut etiam vnicuique homini datus est ad exercitui vnus spiritus bonus & alter ma lus: ita & singulis gentibus duo spiritus præponunt scilicet vnus bonus, & vnus malus. Angeli etiam custodiunt particulares homines archangeli prouincias: principatus totam naturam humanam virtutes corpora cœlestia potestates sunt supra demones, sed dominationes supra bonos spiritus habent custodiam. Singu-
K lis quoq; specialibus rerum corruptibilium tam animalium quam plantarum & insensibilium deputantur singuli angeli, sicut singulis indiuiduis in corruptibilium puta singulis hominibus qui sunt incorruptibiles secundum animã. Idem autem angelus custodit matrem, & infantem quandiu est in vtero matris. Homo etiam in statu innocentię indigebat angelo propter pericula extrinseca tantum Christus autem non ha-
L buit angelum custodem sed ministrum quo ad passibilitatem corporis tantum Sanctificatis etiam in vtero deputatur angelus custos. Damnandis quoq; deputantur angeli custodes, qui retrahunt eos à multis malis. Antichristus etiam habebit angelum custodem, quia hoc auxilium est toti humanæ naturæ concessum. Sed homines vel animæ non deputantur ad custodiam homini (quia nõ sunt in superiori gradu naturæ sicut an-
M geli. Angeli etiam dãtur ad custodiam statim à conceptione hominis post animam rationalẽ. ij. di. xj. Hanc tñ secundum aliquos sententiã S. Th. reuocauit j. par. q. cxiij. vbi tenet ꝙ in natiuitate datur homini angelus. Forte tñ ꝙ nihil reuocauit sed in infusione animæ rationalis angelus custodiens matrem incipit custodire prolem non solum vt aliquid matris sicut ante faciebat: sed vt aliquid matris tam aliquo modo. i. quo ad formam vltimatã distinctã à matre: N
licet non quo ad colligationem corporalem. In natiuitate verò ab vtero iam deputaẽ angelus: alius. Sed de hoc alias deo præuio vt spero. Angelus etiam nõ deserit hominem quem custodit, vsque ad mortem. Custodia etiam angelorum principaliter ordinaẽ ad illuminãdum intellectum: sed secundario ad arcendũ demones. Angeli etiam boni pugnant O
ad inuicem pro custoditis hominibus & regnis non quia habeant contrarias voluntates sed quia allegat merita custoditorum: & pro eis consulunt diuinam voluntatem vt sciant quis debeat vincere vel succumbere. Hæc omnia sunt S. Tho. ij. dist. vel. j. q. cxiij. vel in aliis locis.

Sancti Lucæ euangelistæ.

DESIGNAVIT DOMINVS & alios septuagintaduos disci- P
pulos.) Lu. x. Sciendum est secundum Chry. ꝙ Deus prædixerat per prophetas quod euangelica prædicatio non solum ad duodecim tribus Israel perueneraт sed ad omnes gentes. Ideo post designationem duodecim apostolorum designauit & alios septuagintaduos secundum S. Luc. ꝙ septuaginta duabus linguis mundus diuisus fiet. Idẽ dicit Bed. addens ꝙ presbiterij tenent Q
locum horum (& misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatẽ & locũ quo erat ipse venturus. Binos inquam primò ratione mutuę consolationis, secundo ratione mutuæ conseruationis, vt scilicet vnus esset custos alterius tertio ratione confirmandæ veritatis vt in ore duorum vel trium staret omne verbum quarto in signum fraternæ charitatis. (Et dicebat illis. Messis quidem

A multa)id est multi sunt populi congre-
gandi per fidem ad horreum ecclesiæ (operarii autem pauci)licet sint multi comestores Grego.in homi. Sed non sine graui merore loqui possumus quod subditur. Operarii verò pauci quia & si sunt qui bona audiant desunt de dicant. Ecce mundus sacerdotibus est plenus sed tamen in messe dei rarus valdè reperitur operator, quia officium quidem sacerdotale suscipimus, sed opus
B officii non implemus. Hæc ille (Rogate ergo dominum mesis) id est deũ (vt mittat operarios in messem suam.) Ad quam missionem duo requiruntur scilicet facere idoneum ad hoc docendum & dare voluntatem causasq; docendi. Istos autem operarios secundum Chryso. Christus multiplicauitdicens. Mitto vos non addendo ad numerum: sed concedendo virtutem. Gregor. Per hoc etiam inducẽdi sunt subditi, vt pro
C suis pastoribus rogent, vt digna operari valeat, nec ab exhortatione torpeat lingua. Sæpe enim pro sua nequitia prędicantium restringitur lingua. Sępe vero ex subiectorum culpa agitur: vt eis qui præsunt prædicationis sermo subtrahatur. Hæc ille. Item) Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite portare sacculum, neq; peram, neq; calciamenta.) Quomodo ista intelligãtur. vide dominica. iiij. de aduentu domini
D (& neminem per viam salutaueritis. Modus iste loquendi est quo vtebantur homines quando aliquid sciendum mãdabant, quod sollicitè & festinanter impleri volebat: sicut. iiij. Reg. iiij. dixit Heliseus Giezi quem velociter mittebat. Si occurrerit tibi homo non salutes eum: & si salutauerit te quispiam, non respondeas ei. (In quancunq; domum intraueritis primum dicite. Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis) E
idest aliquis prædestinatus ad æternã pacem (requiescet super illum pax vestra) id est pacificè suscipiet verbũ quo æternam pacem initiatis ita quod prædicatio vestra vobis erit ad meritum & illi ad salutem. (Si inautem ad vos reuertetur) ita quod vos quidem habebitis meritum non autem illi fructum ex ea (In eadem autem domo manete) quia mutatio hospitiorum arguit mentis leuitatem plerumq;. Vnde dicit infra. No- F
lite transire de domo in domum sedentes & bibentes quæ apud illos sunt sine scrupulo q̃a vobis merito p̃dicationis debãtur. (Dignus est enim operarius mercede sua) ergo à fortiori dignus est sumptibus.

In die sanctorum Simo. & Iudæ.

HAEC MANDO VO- G
bis vt diligatis inuicem) Io.xv. (Si mũdus vos odit scitote, quia me priorẽ vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. Quia vero de mundo nõ estis: sed ego elegi vos de mundo: propterea odit vos mundus.) Contrà: quia interdum homines munda in se odiunt. Et inter se se mangna lites concitant.
Ad hoc dicit Sanctus Thomas, quod H
similitudo semper est, causa amoris amicitiæ quantum in se est: sed tamen non est causa amoris concupiscentiæ: quia iste amor causatur ex vtilitate, vel delectatione: quæ prouenit ex re amata. Similitudo autem aliquando est, causa damni, & incommodi. & detrimenti. Vnde rixanẽ superbi: quia vnus minuit alterius gloriam, & rixantur

I tur figuli,quia vnus tollit alterius lu-
crum.Et intendit.S.Tho. ꝙ similitudo
per se est causa amoris:per accidens ve
rò odii.In quantum tamen mali habēt
in se aliquod bonum : puta iustitiam,
non inconuenit si odiant malos , etiam
sibi non nocentes.sicut iudex peccator
iubet suspendi furē,inquantū est iustus
Mementote sermonis mei, quem ego
vobis.Non est seruus maior domino
suo.(Hic Christus apostolos dicit ser-
K uitute timoris casti seu filialis.Aliquan
do verò dicit eos esse amicos,& nō ser-
uos scilicet seruitute timoris seruilis(Si
me persecuti sunt,& vos persequentur
Si sermonem meū seruauerūt,& vestrū
seruabunt.Sed hæc omnia facient vo-
bis propter nomen meum,quia nesciūt
eum qui me misit) Licet enim Iudæi
haberent aliquā notitiam de deo,inquā
tū deus vnus est:tamē nesciebant deū
sub ratione patris mittentis filiū.(Si nō
L venissem)personaliter,vt erat eis pro
missum(& locutus eis).s.Iudæis (non
fuissem:peccatum non haberent).s. in-
fidelitatis:quāuis haberēt alia peccata.
(Nunc autem excusationem non habēt
de peccato suo.Qui me odit, & patrem
meū odit).i.odit eū qui est pater meus,
quamuis odiat per accidens,& non sub
ratione patris. Sicut enim vna diuina
persona sine alia amari non potest,eo ꝙ
vna est omnium bonitas:ita neq; odiri.
M Et in patria quidem nec actu nec habi-
tu vna persona potest amari sine alia:
sicut nec cogitari : in via autem potest
vna sine alia actualiter amari , sicut &
cogitari: secundū aliquos:non autē ha-
bitualiter.(Si opera nō fecissem in eis
quæ nemo alius fecit:peccatum non ha
berent.) ¶ Nota ꝙ Christus fecit opera
quæ nullus alius fecit,vt patet. Primò:
quia interius mouebat eorum volunta-
tes vt credere vellent:licet moueret li- N
bere ita quòd in eis erat cōsentire, vel
non cōsentire . Secundò patet quo ad
magnitudinem miraculorū: quia qua-
triduanum mortuum suscitauit,& cæ-
cum natum illuminauit,quod à seculo
non est auditum.His tamen maior est
simpliciter statio aut retrocessio cœli:
sed etiam similia egit in passione sua
concurrente ecclypsi ipsius solis,in qua
fuerunt multa miracula , & in qua non O
solum luna mota est contra ordinē suū
sed etiam quieuit sub sole : vt videtur
velle Chrys. Tertiò quo ad meltitudi-
nem,quia virtus de illo exibat,& sana-
bat omnes.Luc.vj.Quartò quantum ad
modum faciendi:quia propria autorita
te faciebat. Non tamen oportet vt per
opera accipiamus solum miracula visi-
bilia : quia etiam si Christus talia non
fecisset:adhuc Iudei credere tenebātur,
vt patet.ij.quodlib.q.iiij.& hoc ratione P
scripturæ quam Christus allegabat, &
interioris motionis,qua eos ad creden-
dum inducebat. (Nunc autem & vide-
runt, oderunt , & me & patrem meum.
Sed vt adimpleatur sermo , qui in lege
eorum scriptus est.ly vt stat hic conse-
cutiuè,& non casualiter (quia odio ha-
buerunt me gratis) id est sine causa mo
ta ex his quæ hic dicuntur, quòd infide
les qui nihil de Christo audierunt:non Q
habent peccatum de infidelitate sua.
Vnde dicit sanc.Tho.ij.ij.q.x.quòd in-
fidelitas duplex est, scilicet quædā quæ
opponitur fidei contrariæ:quia scilicet
fidem impugnat quis vel contēnit:quæ
dam verò negatiuè.prima est peccatū:
non secunda scilicet sed est pœna : nec
tamen deus cont a t les agit crudeliter
quia si rectè viuerent secundum legem
naturæ : non damnarentur ad pœnam
sensus,sed solum ad pœnam dāni:quia
nullum

A nullum haberent peccatum, nisi originale. Vita autem talium est aliquo modo felix, quia habent magnam scientiã, & nullum dolorem. Vide de hoc infra multa in euãgelio mortuorum. Per hoc patet responsio ad questionem qua solet quæri: quare deus permittit tot infideles damnari. Si enim contẽnunt fidẽ eis imputatur: si non contẽnunt: debent regratiari deo de hoc ꝙ dedit eis esse, & si bene agent: dabit eis aliquo modo, B bene esse post mortem: quamuis non velit eis dare tantum bonum, quantum alijs, scilicet baptizatis dat ex sua misericordia.

Sancti Theodori martyris.

NIHIL OPERTUM, quod nõ reueleť. Mat.x. Per verba pñtis euãgelij secundũ Remi. Christus voluit apostolos aduer-C sus persecutores solidare & confortare. Igitur. (Nihil opertum) scilicet in præsenti (quod non reueletur) in die iudicij: secundum Hieron. Vel secundum Chrys. hoc dicitur vt scirãt apostoli: ꝙ aliquo quidem tempore haberentur velut magi & malefici, sed postmodum tanquã viri sancti: & sua doctrina iam non in angulis, sed in publico annuntiaretur. (Quod dico vobis in tenebris). i. D in angulo incredulæ Iudeæ secundùm Remig. Vel in tenebris secundũ glo. i. in carnali timore: in quo adhuc erant apostoli (dicite in lumine). i. dicetis in lumine siue in gentibus credulis: vel in confidentia magna patenter & publicè loquendo (& quod in aure auditis prædicate super tecta.) Nam sicut dicit Raba. more Palestinæ loquitur in qua tecta carẽt cacuminibus: quia plana sunt, & super eis residẽt homines. Est autem in his verbis sensus, quòd Christus dicit eis ꝙ sua doctrina aliquando esset B in veneratione publica: vt dicatur dicite, id est dicetis & prædicate, id est prædicabitis patenter & publicè. Et iste sensus patenter innuitur Lu.xij. (Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animã autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Nonne duo F passeres asse veneunt) id est modico pretio venduntur. Est enim as assis obolus (& vnus ex illis non cadet super terram) id est non morietur (sine patre vestro) id est sine prouidentia dei. (Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.) Sẽsus est quòd deus multo maiorem habet de hominibus maximè iustis curam & prouidentiam. Et re vera deus nouit omnes hominum capillos: nec mirum, quia nouit infinitas partes cuiuslibet continui. (Nolite ergo timete: multis passeribus meliores estis vos. G Omnis ergo qui cõfitebitur me coram hominibus confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cœlis est.)

In communi vnius vel plurimorum apostolorum.

HOC EST PRAECEPTUM meum vt diligatis inuicem) Io.xv. (sicut dilexi) vos Maiorem hac dilectionem nemo habet quàm vt animam H suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis, Iam non dicam vos seruos: quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos: quia omnia quecunque audiui à patre meo) notificando generi humano per me (nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis, & fruct

I & fructuum afferatis, & fructus vester
maneat: vt quodcunque petieritis patrẽ
in nomine meo, det vobis.)Hoc euange
lium ex se patet. de dilectione verò dei
& proximi diximus dominica.xiii.post
festum trinitatis, & feria.vj.ante primã
dominicam.xl.

Aliud.

K EGO SVM.IOAN. XV. (vitis) id est caput secũ
dum August.(vera)hoc
autem non dicitur se-
cundum August. quasi
sit vitis materialis, sed ad differentiam
illius vitis, quæ in amaritudinem con-
uersa est. Et intendit Augu. quòd Chri-
stus est vitis vera, id est non ficta, nõ au
tem vera, id est propriè dicta seu ma-
terialis. (Et pater meus agricola est.)
Nos quippe colimus deum non melio-
rando ipsum. sed adorando. Ille vero co
L lit nos meliorando: expurgãdo, scilicet
mala semina de cordibus nostris. Sed
quia vt dicit Chrys. Christus sibi suffi-
cit: de cultu vitis nihil hic dicitur: sed
tantummodo palmitum, id est fidelium
malorum & bonorum. Mali Christiani
non fructifiant, ideo per mortem tandẽ
tolluntur, & in gehennam mittuntur.
Boni verò fructificant, & per tribulatio
nes purgãtur. vt dicit Chry. quæ faciũt
hominem fortiorem. (Omnem palmi-
M tem in me nõ ferentem fructum tollet
eum, & omnem qui fert fructum, purga
bit eum, vt fructũ plus afferat. iam vos
mundi estis)ab errrore Iudaico. secun-
dum Chrys. vel ab alijs etiam peccatis
secundum August.(propter sermonem
quem locutus sum vobis)id est propter
doctrinam: qua vos de fide instruxi. se-
cundum Chry. vel propter formam sa-
cramenti baptismi, quæ in verbis con-
sistit. secũdum Aug.(Manete in me)per N
fidem: spem, & amorẽ (& ego in vobis)
per gratiam inhabitãdo, & humorẽ fru-
ctificatiuũ largiendo.(Sicut palmes nõ
potest ferre fructũ a semetipso, nisi mã
serit in vite: sic nec vos. nisi in me man-
seritis. Ego sum vitis, vos palmites. Qui
manet in me, & ego in eo: hic fert fru-
ctum multum: quia sine me nihil pote-
stis facere.) Tripliciter deus concurrit
ad operationem hominis. Vno modo:
sicut causa productiua, & conseruatiua, O
& motiua hominis. Alio modo vltra hoc
speciale auxilium ferẽdo. Tertio modo
vltra illa duo per formam quæ est gra-
tia perficiendo. Sine Christo igitur agẽ
te primo modo neq; homo, neq; aliqua
creatura potest aliquid facere. Sine deo
autem agente secundo modo nihil po-
hil potest facere homo perfectè bonum
morale, id est bonum secundum omnes
circunstantias. Sine deo vero agẽte ter
tio modo non potest homo agere opus P
meritoriũ vitæ æternæ. Sed tamen sine
gratia potest homo cum speciali dei au
xilio agere opus perfectè bonum mora
le. Et sine speciali dei auxilio stante ge-
nerali influentia dei. i. conseruatione re
rũ & motione seu applicatione ad opus
potest homo agere actum malũ & actũ
aliquem bonũ imperfectè. Vide de his
j.ij.q.cix.& Cap.ij dist.xxviij.&. xxix.
(Si quis in me non manserit)per fidem
& charitatem (mittetur foras) per mor Q
tem, vel per peccatũ mittetur extra nu
merum membrorum Christi viuentiũ)
sicut palmes, & arescet).i. priuabitur vi
ta gratiæ(& in ignem mittẽt)angeli (&
ardet) in æternum: & non consummabi
tur. (Si manseritis in me, & verba mea
in vobis manserint, quodcunq; volueri
tis petetis: & fiet vobis) dummodo piè,
perseueranter, & ad salutem, & pro vo-
bis

A bis petatis.iiij.dist.xv.

In communi vnius martyris.

SI QVIS VVLT POST me venire, abneget semetipsum,& tollat crucē suā,& sequatur me(Mat.xv.(Qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me,inueniet eam. Quid
B enim prodest homini si vniuersum mū dum lucretur:animæ verò suæ detrimē rum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius.) Nota crucem suam, id est martyrium in præparatione animi: ita quòd sit pro Christo mori paratus, si fuerit necesse. vel crucem,id est pœnitentiam. Cæte-
C ra vide feria secunda post diem Palmarum.

Aliud.

NISI GRANVM FRVmenti cadens in terram mortuum fuerit &c. Vide feria. ij. post dominicam palmarum.

In communi plurimorum marty.

CVM AVDIERITIS prælia & seditiones nolite terreri.) Luc.xxj.Oportet primum hoc fieri, sed nondum statim finis. Tunc dicebat illis. Surget gens contra gentem: & regnum aduersus regnum, & terræ motus magni erunt,per loca,& pestilentię,& fames: terroresque de cœlo,& signa magna erunt. Sed ante hæc omnia inijcient vobis manus, & perse- E
quentur tradentes in synagogas, & custodias, trahentes ad reges & presides propter nomen meum. Continget autē vobis in testimonium. Ponite ergo cordibus vestris non præmeditari, quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os & sapientiam:cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarij vestri. trademini autem à parentibus,& fratribus,& cognatis & amicis,& morte afficient ex vobis. Et eritis F
odio omnibus hominibus propter nomen meum. (Et capillus de capite vestro non peribit)quod non est sic intelligendum, quasi quicquid de capillis & barba rescinditur: hoc totum in resurrectione reassumatur: quia esset indecens,sed tantum reassumitur quantum erit decens: secundum doctrinam sanctorum.(In patientia vestra) id est per patientiam vestrā (possidebitis animas vestras) secundum Grego.in.v.moral. G
possidere animas est dominari omnib⁹ motibus: quod in patria perfectè erit: qn̄ omnia rationi & deo subdent,quę in nobis erunt. Cætera vide suprà in die sanctorum Geruasij & Prothasij.

Aliud.

DESCENDENS IESVS de monte stetit in loco campestri,Luc.vj. Ad intellectum præsentis euā H
gelij& sequentis oportet videre aliqua. Primo quid sit donū,& quotuplex. Secundo quid sit beatitudo, & quotuplex. Quantum ad primū sciendum est ex doctrina Theo.& præcipue sanct.Tho.j.ij.q.lxviij.&.lxix.&.lxx.ꝙ dona distinguuntur à virtutibus. Nam homo in suis operibus mouetur à dupli ci motore.s.à deo,& à ratione. Ad hoc

autem

I autem ꝙ faciliter & delectabiliter moneatur, oportet ꝙ perficiatur aliquo habitu seu aliqua qualitate: sicut si bene debeat securus moueri ad incisionem, oportet ꝙ habeat acumē. Non est autē eadē dispositio, qua disponitur homo, vt bene moueatur à Deo, & qua disponitur, vt bene moueat̄ à ratione. Oportet enim mobile perfectiori dispositione perfici ordine ad pfectius mouens. Sicut ergo virtutes perficiunt hominē,
K vt bene moueat̄ ab extrinseca, seu à ratione: ita & dona, vt bñ moueat̄ à Deo. Nam dona in scripturis vocātur spiritus. Spiritus autē importat motionē: nō illā quę est ab extrinseco: ergo illā quę est ab extra. i. à Deo. Vnde dicit Philosophus in de bona fortuna: ꝙ his q mouētur per instinctū diuinū nō expedit cōsulere secundū humanā rationē: quia mouētur à meliori principio. Dicūtur tamē dona à beato Greg. primo mora-
L liū esse virtutes: quia eis cōuenit diffinitio virtutis, quę colligitur ex Aug. in de libero arbi. i. est bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nullus male vtit̄: quā Deus in nobis sine nobis operatur, sed in hoc tantū est differētia, ꝙ virtute rectè viuitur in ordine ad rationē: dono verò in ordine ad Deū. Itē quia ipsa dona sunt quædā virtutes diuinæ. Vnde & Philosophus. vij. Ethi. ponit virtutē heroicam supra communē.
M Sicut autē septē vitia cōtrariantur virtutibus inquantū ipsa sunt cōtra bonū rationis: ita eadē contrariant̄ septē donis, inquantū sunt cōtra bonū diuinū. Sunt autē dona necessaria homini ad operandū propter finē super naturalē, quia homo imperfectè participat dispositionē, quæ disponit ad hunc finē, quæ homini datur per theologicas virtutes, sicut luna nō illuminat nisi illumina-

ta: quia imperfectè participat lumē. Indiget ergo homo speciali auxilio. i. dono. N nis. Per seipsum tñ secluso omni auxilio Dei excepta eius generali motione: potest operari bonū in ordine ad finē naturalē: quia pfectè habet naturā qua perficitur vt in ordine ad illū operet̄. i. lumē naturale rationis. Sunt autē ipsa dona habitus, sicut & virtutes. Et sic patet quid sit donū. Est enim bona qualitas mētis, qua rectè viuitur secundū regulā Dei: qua nullus male vtitur, quā O Deus in nobis sine nobis operat̄. Sunt autē septē vt patet Esa. xj s. Intellectus: Sapiētia: Consiliū: Scientia: Pietas: fortitudo: Timor. Et ratio horū est, quia omnes hoīs vires, quæ possunt esse principiū actus humani. i. deliberati perficiuntur aliquo dono: quia omnes tales vires cōparantur ad Deū, sicut appetitus ad rationē, quē oportet virtute perfici, vt cōgruè ab intellectu moueat̄. In- P tellectus ergo speculatiuus perficit̄ intellectu ad perficiendū, & sapientia ad iudicandū. Similiter practicus perficitur cōsilio ad percipiendū, & sciētia ad iudicandū: appetitus verò in ordine ad Deum perficitur pietate: ad se verò pficitur fortitudine cōtra timores: timore verò cōtra concupiscētias. ¶ Quātum ad secundū sciendū est ꝙ beatitudines distinguūtur à virtutibus & donis: quia ipsæ beatitudines sunt actus eliciti à Q virtutibus vel donis. quod sic patet. Nā dicitur Ro. viiij. Spe salui facti sumus. Ex quo sequitur ꝙ aliqui: est qui sperat finē seu beatitudinē: qui tñ iam habet finē seu beatitudinē. Taliter autem sperās sperat: quia mouet̄ & appropinquat ad finē, quod fit per actū & operationē. Actus ergo virtutū & donorū maxime sunt qui nos beatos faciūt in spe, & cōsequenter dicūtur beatitudines. Et sic pa

A sic patet quid sit beatitudo. Est enim actus elicitus à virtute vel dono: seu est actus virtutis perfectæ per donū. Et sicut dicit beatitudo vt perficit: ita dicitur fructus vt delectat: cū tamē sit eadē operatio. Sunt autē quatuor & septē & octo diuersimodè sumēdo. vt patet vbi s. Nam Luc. vj. ponūtur quatuor quæ sunt in hoc Euā. & Mat. v. ponūtur octo quæ sunt in Euāgelio sequēti. sed octaua propriè est quædā cōfirmatio oīm B præcedētium & earū manifestatio. Ex hoc enim ꝙ aliquis est firmatus in septem primis: procedit ꝙ nulla persecutione quis moueat ab huiusmodi bonis ideo omnia ad septē alia reducūtur. Ad horū autē intellectū sciendū est ꝙ triplex beatitudo existimata est esse. s. Voluptuosa: Actiua: & Cōtemplatiua quæ tres ad futurā cuius spe dicūtur beati, ita se habēt, ꝙ prima impedit eā: secūda disponit ad illā: tertia est eadē cū ea si C sit pfecta: si autē sit imperfecta est quędam inchoatio eius. Voluptuosa quidē felicitas cōsistit in tribus. s. in affluētia bonorū exteriorū, siue sint diuitiæ siue sint honores: in persecutione passionū irascibilis, & in prosecutione passionū cōcupiscibilis. Ideo tres primæ beatitudines. s. Paupertas: spiritus: & mititas, & luctus remouēt tria prædicta. Et licet ista tria remoueātur per virtutes, tñ excellētiori modo remouētur per dona D à quibus sunt beatitudines principaliter. Vnde prima nō facit solū moderatè vti bonis exterioribus, vt humilitas, sed facit ea contemnere, & secūda & tertia facit passiones nō solum moderari: sed etiā totaliter quietari. Actiua vero vita cōsistit in duobus. s. in reddēdo proximis debita, & in exhibēdo beneficia. Ad primū disponit iustitia, & adhuc perfectius donū quod nos facit esurire. s. feruenti desyderio appetere opus iustitię. E Ad secūdum vero disponit liberalitas: vt. s. his donemus qbus ratio dictat esse donandū: puta amicis & cōiunctis: sed perfectius donū quod in talibus propter Dei reuerētiam solū necessitatem cōsyderat. Vnde Lu. xiiij. Cū facis prādium noli vocare amicos &c. sed voca pauperes &c. Hoc enim propriè est misereri. Ideo quarta beatitudo ponit esuries & sitis iustitiæ. Quinta vero misericordia. Operationes autē vitæ contēplatiuæ: quia sunt vltima felicitas vel F inchoatio eius nō numerātur inter beatitudines tanquàm merita, sed tāquàm præmia. Tanquàm merita vero ponūtur effectus actiuę vitę, qui sunt mūditia cordis quātum ad virtutes & dona quibus homo pficitur in seipso, ne passionibus mens inquinet. sed quo ad illa quibus perficitur, ad alios est pax quæ est opus iustitiæ. Esa. xxx. Et sic patent septē beatitudines ad quas reducit octaua. & omnis beatitudo reperta in scri- G pturis. Turbæ autē norunt solā voluptuosam felicitatē, ad quā ptinent quatuor. s. abūdantia exteriorū, secūdò abūdantia pertinēs ad bene esse corporis & sensuū: tertiò iucunditas cordis, quartò fauor hominū. Ideo quatuor ponuntur beatitudines secundū Lucā in præsenti Euāgelio excludētes ista quatuor. Sciēdum est etiā ꝙ prædictis septē beatitudinibus cōuenienter correspōdent septē præmia. Nā quia in vita voluptuo- H sa homines vani quęrūt tria. Primò excellētiam & abundātiam exteriorū. Secūdò per bellū quierē. Tertiò delectationē. ideo tribus primis beatitudinib⁹ quæ ab his tribus auertūt, promittūtur tria alia. s. regnū cœlorū, quod in excellentia & abūdantia cōsistit: & pacifica possessio terræ viuētium, & consolatio

I magna. In vita verò actiua homines vani auertunt se à iustitia, vt seipsos impleant: & à misericordia ne participent alienis miseriis. ideo duabus aliis beatitudinibus, quæ illa duo cōplectuntur promittitur satietas: & misericordia ab omnibus miseriis subleuãs. Mũditia verò quæ clarè videre facit promittitur visio Dei. Vide de his omnibus. j.ij.vbi.s.& in.iij.di.xxxiiij. Quãtum ergo pertinet ad præsens Euangelium sciendum rursus est: quòd aliqui
K eundem esse Christi sermonem dicũt. de quo agitur in hoc Euangelio secundum Lucã.& in sequenti secundũ Mat. Sed mens.S.Tho.in.j.ij.est in oppositum.& hoc etiã rationabiliter patet intuenti quæ hic & ibi dicuntur. (Descendens de monte) in quo dixerat discipulis illa quæ narrãtur in sequenti Euãg. (stetit in loco campestri).i.in planicie in qua turba magna eũ expectabat (& turba discipulorũ eius: & multitudo co
L piosa plebis) supple quæ venerãt ab omni Iudæa) & specialiter (Hierusalem & maritima.) Maritima aliquando est adiectiuum. aliquando verò substantiuum fœminini generis: & ęquipollet ei quod alicubi dicitur maregima.& significat terram vicinã mari: eo modo quo dicimus: nos ripariam. Ista autem maritima secundum Bedam nõ est maritima maris Galileæ: sed maris magni (& Tyri & Sidonis) supple partibus. Spe-
M cialiter auté istæ duæ ciuitates nominantur, licet essent in prædicta maritima: quia erant ciuitates gentilium (qui venerant vt audirent eum: & sanarentur à languioribus suis. Et qui vexabãtur à spiritibus immundis curabantur: & omnis turba quærebat eum tangere: quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos: dicebat.) Sed contra: quia N istas beatitudines proponebat turbis secũdum ea quæ dicta sunt. Ad hoc dico quòd licet Christus vellet docere turbam de beatitudinibus, quibus auerterentur ad his, quæ quærebant in vita voluptuosa: quia tamen iam apostoli erant ab his auersi, ideo ad eos sermonem dirigit. Cætera patent ex dictis. (Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei. Beati qui nũc esuritis, quia saturabimini. Beati qui nũc fletis, quia O ridebitis. Beati eritis, cum vos oderint homines, & cũ separauerint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomẽ vestrũ tanquàm malũ propter filiũ hominis. Gaudete in illa die, & exultate: ecce eñ merces vestra multa est in cœlo.)

Aliud.

VIDENS IESVS TVRbas ascendit in montem.) P Matth.v. Et cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius. Et aperiens os suum docebat eos dicés. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terrã. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo Q corde: quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur. Beati qui persecutioné patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorũ est regnum cœlorum. Beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint: & dixerint omne malum aduersum vos metientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.) Præsens

A sens Euãgelium patet ex dictis in præceden.i.

Aliud.

ATTENDITE A FERmento Pharisæorum, quod est hypocrisis.) Lu.xij. sciẽdum quòd Pharisæi per hypocrisim & fictam sanctitatem auertebant populum à veritate. ideo dominus B dixit cauendum esse fermẽtum eorum i. hypocrisim. Theo. Vocat autem fermentum: hypocrisim tanquàm alterantem & corrumpentem intentiones hominum, quibus se ingesserit. Hæc ille. Bed. Nam sicut modicum fermentum totam farinæ massam corrumpit: sic simulatio animum tota virtutum sinceritate & veritate fraudabit. Hæc ille. (Nihil enim opertum, quod non reueletur: neq; abscõditum, quod non sciaC tur. Quoniam quæ in tenebris dixistis: in lumine dicentur, & quod in aure locuti estis, in cubiculis, prædicabitur in tectis. Dico autem vobis amicis meis: ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent amplius, quid faciant. Ostendam autem vobis quæ timeatis. Timete eum qui postquàm occiderit, habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico vobis: hunc timete. Nonne quinque passeres veD neunt,) id est, venduntur (dupondio,) id est, duplici asse: nam duplex as facit vnum dupondium (& vnus ex illis non est in obliuione coram Deo. Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere. multis passeribus pluris,) id est, pretii maioris (estis vos. Dico autem vobis: omnis quicunque confessus fuerit me coram hominibus: & filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei) Cætera pa- E tent ex dictis suprà in festo sancti Theodori.

In communi vnius confessoris.

SINT LVMBI VEstri præcincti.) Luce.xij. Ad euidentiam præsentis Euãgelii sciendum est, quòd antiquitus nuptiæ nocte celebrari con- F sueuerunt: & ante sponsam tædas & luminaria ferebant iuxta illud. Vergilii. Si non pertæsum thalami tædeque fuissent. Ideo hic saluator volens docere, quòd Christiani debent Christum venientem in die mortis vel in die iudicii parati & vigiles expectare, ponit exemplum de seruis expectantibus nocte dominum suum, vt à nuptiis domum redeat. dicitur ergo. (Sint lumbi vestri) tam spirituales, qui sunt intel- G lectus & voluntas: quàm corporales (præcincti,) id est, parati ad exequenda mandata domini vestri, & restricti ab omni voluptate. (Et lucernæ ardentes in manibus vestris,) scilicet, sint. Manus autem sunt operationes. Lucerna est ratio dirigens sua luce: quæ tunc ardet quando amor charitatis concomitatur lumen rationis. Habere ergo lucernam in manibus est dirigi in operibus lumine rationis, & inflamari ar- H dore charitatis seclusis omnibus malis affectibus. (Et vos similes hominibus) id est, sitis & estote) expectantibus dominum suum) id est, Iesum Christum (quando reuertatur) in die mortis vel iudicii (à nuptiis) vitæ æternæ, ad quas iuit per ascensionem (vt cum venerit & pulsauerit) per ægritudines aut signa iudicii (confestim aperiant,) id est,

I cum amore in suo corde suscipiat(Beati serui illi. quos cũ venerit dominus, inuenerit vigilantes. Amé dico vobis, ꝙ præcinget se) id est,secundũ Greg. se ad retribuēdũ parabit (& faciet illos discumbere) id est omnino requiescere à laboribus:secundum Theo.& Diony.in epistola ad Titum. (& transiens ministrabit illis .) Transit autem secundum Gregorium,dupliciter. Vno modo à iudicio ad regnum re-diens:
K vel à visione humanitatis ad visionem deitatis nos eleuans.Prima autem vigilia secundũ eundem est pueritiam. Secunda iuuentus.Tertia senectus Dicit hic dominus se nocte venturũ : vel quia ad literam iudiciũ erit in nocte.i. crepusculo diei.vel quia sicut nox obscura est:ita incertum & incognitũ est nobis tépus aduentus eius in die mortis vel iudicii.(Et si venerit in secũda vigilia : & si in tertia vigilia venerit
L & ita inuenerit : beati sunt serui illi. Hoc autem scitote ,quoniam si sciret paterfamilias,quæ hora fur veniret,vigilaret vtique : & non sinet perfodi domum suam.Et vos estote parati : quia qua hora non putatis filius hominis veniet .)

Aliud.

M VIGILATE : QVIA qua hora dominus vester vẽturus sit.)Mat.xxiiij.In hoc Euãgelio dominus hortatur generaliter omnes ad vigilanter expectandum dominũ venienté in die mortis vel iudicii. Deinde specialiter,vt dicit Hila .hortatur episcopos & prælatos dicens.) illud aũt scitote ,quoniam si sciret pr̃familias,qua hora fur vẽturus esset,vigilaret vtique,& nõ sineret perfodi domum suam . ideoque & vos estote parati:quia nescitis quã hora filius hominis venturus est. Quis putas est fidelis seruus & prudens quem constituit dominus supra familiam suam vt det illis cibum in tempore(Interrogat auté non ex ignorantia:sed vt osñdat vt dicit Remig. ꝙ difficile sit prælatum in omnibus facere debitum suũ Glo.Rarus est fidelis seruus domino propter dominum seruium: oues Christi non ad lucrũ sed pro amore Christi pascens(prudens) qui subditorũ capacitatem: vitã & mores discutiat (quem constituit) qui.s.sit vocatus à Deo : & non se iniecerit.Hæc illa (vt det illis) s.subditis suis (cibum) verbi Dei (in tempore) oportuno.(Beatus ille seru⁹ quem cũ venerit dominus inuenerit sic facienté.Amen dico vobis,quoniam super omnia bona sua cõstituet eũ)Orig. vt.s.corregnet Christo.cui omnia sua tradidit pater.Hæc ille. Vel secundum Hil.hoc dicitur,quia talis in gloria dei collocabitur:quo nihil vltra melius inuenitur.In hac vt dicit Rab.cæteris patribus præcedunt prælati ratione custodiæ subditorum .

N

O

P

Aliud.

Q HOMO QVIDAM peregre proficiscés)Mat. xxv.Est autem sciendum ꝙ præsens euangelium est parabolicum: & in eo vt dicit gloss.dominus reprehendit eos maximè prælatos:q nolunt verbo prodesse proximo.(Homo quidam).i.Iesus Christus (peregre proficiscens).i.secũdum humanitaté ascédés in cœlũ secũdum Gre.& & Ori.humanitas eiñ cum ex cõtrariis sit cõposita:qñ est sup cœlos eleuata,non est in patria sua.Locus enim

A enim propri° est sphera actiuorũ & pas siuorũ.in quo debẽt esse omnia per naturam corruptibilia. Peregrinatur ergo in cœlo Christus secundum humanitatem (vocauit seruos suos) id est, apostolos:secũdũ Hie.(& tradidit illis bona sua) .i.doctrinam Euangelicam. Non est autem intelligendum ꝙ istam solis apostolis tradiderit sed tradidit eam omnibus fidelibus inter quos qui dans de negligentia condẽnãtur:vel si per.istos seruos apostolos intelligimus
B oportet in apostolis intelligere prelatos tenentes apostolicũ gradũ.i.episcopos.Et vni dedit quinque talẽta alij autẽ duo alij vero vnum vnicuique secũdum propriã virtutem :i.capacitatem & dispositionem suscipiẽtium:secundũ Hier.& Chr.Vnum per quinque & duo & vnum talentũ diuersi gradus significantur cognitiõis diuinorum secundũ
C eodẽ Sicut enim homo vtẽdo pecunia aliam lucratur:ita homo docẽdo que didicit:meretur ampliorẽ notitiam saltem in futura vita:vbi deum videbit plus aut minus secundũ diuersitatẽ meritorũ.(& ꝓfectus est statim.Abiit aũt qui quinque talenta acceperat: & operatus est in eis,& lucratus est alia quinque docendo quæ didicit,& exhortãdo.
D ¶ Est aũt sciendũ:vt dicit Chryso.ꝙ in parabolis non oportet omnia scrutari: sed ad intentionem respicere dicentis. Et hoc maximè in ista facere oportet. (Similiter qui duo acceperat, lucratus est alia duo.Qui autem vnum acceperat : abiens fodit in terram : & abscondit pecuniam domini sui) quia secundum Gregorium intentus terrenis negotijs non docuit vt debebat:sed suffocauit doctrinam.quam acceperat propter voluptates.Vel fodit in terram secũdum Orig.ille qui accepta docẽdi virtute,nõ docuit ex quadã ficta humilitate & religione. (Post multũm verò temporis),i. in die iudicii secundum Chry.& Hiero.(venit dominus seruorum illorum , & posuit rationẽ cũ eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat,obtulit alia quinque talenta: dicẽs,Dñe quinque talenta tradidisti mihi;ecce alia quinque super lucrat° sum (Ista oblatiõ sic est intelligẽda:vt ipsa merita que quis docendo acquisiuit:loquantur deo per euidentiã facti.Apparebit enim in die iudicii quod ille qui magnam accepit doctrinam ,& ferventer docuit dignus erit , vt sibi duplicẽt notitia diuinorum,id est vt pro meritis suis magnum gradũ in visione Dei habeat.(Ait illi dominum eius Euge serue bone & fidelis.) Rab.euge interiectio est laetantis,per qđ dominus gaudium suum insinuat,qui bene laborãtẽ seruum ad gaudium æternum inuitat. Hæc ille. (quia in pauca fuisti fidelis: supra multa te cõstituam.) Gre.Tunc fidelis seruus supra multa constituitur cum deuicta omnis corruptionis molestia:de terrenis gaudiis in illa celesti se collocatur.Hæc ille (intra in gaudium domini tui) id est in patria & vitam iucundam.Et notanter dicitur:intra in gaudium & non: gaudium intrabit in te:quia æternam felicitatẽ nulla creatura comprehendere põt.Est enim infinita in se:sed finitè participatũ.Eodem modo exponẽdũ est,qđ dicitur de seruo duorũ talentorũ.(Accessit aũt & qui duo talẽta acceperat, & ait.Domine duo talẽta tradidisti mihi : ecce alia duo lucratus sum.Ait illi domin° eius. Euge serue bone & fidelis : quia super pauca fuisti fidelis:supra multa te constituam intra in gaudium domini tui. Accedens autem & qui vnum talẽtum

(Right margin letters: E, F, G, H)

I acceperat: ait. Domine ſcio: quia ho-
mo durus eſt mẽtis, vbi non ſeminaſti:
congas, vbi non ſparſiſti, & timens abii
& abſcondi talẽtũ tuũ in terra. (Si iſte
dicatur abſcondiſſe talentum doctrinę
vacando terrenis: in iſtis verbis nihil
debemus intelligere, niſi ꝙ tales in die
iudicii non habebunt merita, quæ Deo
præſententur. Et ſimiliter in reprehen-
ſione domini tui, qui ſequitˀ nihil aliud
debemꝰ intelligere niſi quod talis pro
K ſua negligentia in die iudicii increpa-
bitur. Si verò dicatur abſcondiſſe ex
fatua humilitate, vel ſtulto dei timore:
quo ceſſauit à doctrina dicatur: ꝙ talis
ſeruus in verbis ſuis ſe excuſat, ſi non
docuit: quia in hoc timuit offendere
Deum, cum timere non deberet ſed in
Deo confidere: & dominus in reprehen
dendo dicit, ꝙ ipſe à numulariis. i. ab
auditoribus ꝗ doctrinã accepiſſent: exe
giſſet rationem de beneficio ſuſceptæ
L doctrinæ: ſi fuiſſent ingrati: & de vſu
eius in operando & in docendo ſi fuiſ-
ſent negligentes: Ecce habes quod tuũ
eſt.) Reſpondens autem dominus eiꝰ:
dixit ei. Serue male & piger, ſciebas, ꝗa
meto vbi non ſemino, & congrego vbi
non ſparſi. Oportuit ergo te committe
re pecuniam meam numulariis: & ve-
niens ego recepiſſem vtique, ꝙ meum
eſt cum vſura. Tollite itaque ab eo ta-
lentum.) Iſtud talentum doctrinæ tan
M diu in noſtra eſt poteſtate, quãdiu poſ-
ſumus docere, & docendo lucrari. i. me
reri: vel ſaltem de eo gaudere. In mor-
te ergo vel in iudicio tollitur talẽtum
à negligente inquantum iam non ha-
bet notitiam dei ad bonum ſuum: ſed
ad malũ: quia dánatis ipſa notitia eiſt
cauſa doloris. Tollunt aũt Angeli exe-
quentes ſententiam Dei. (Et date illi
qui habet decem talenta) hoc autẽ fit,
quando ipſi iuſti gaudent de dãnatiõe N
malorum propter conformitatem ſuæ
voluntatis ad diuinam. Et licet omnes
beati accipiant aliquod gaudium ex
eo ꝙ dãnatꝰ talento priuatur: quia ta-
men de hoc gaudet magis qui eſt bea-
tior: ideo dãnatorũ talentũ dari dicitur
ei qui decem, & non ei qui quatuor di-
citur habere talenta. (Omni enim ha-
benti dabitur) gandium de punitione
malorum (& abundabit) quia in bonũ O
eius cedent ſua merita, & aliena deme
rita (ab eo autẽ qui nõ habet) merita
bonorum operum & quod videtur ha
bere ipſa. ſ. doctrina, qua noluit vti au
feretur ab eo quia non erit ei ad gau-
dium: ſed ad ſupplicium (& inutilem
ſeruum). i. negligentem: qui nihil com
miſit ſed omiſit neceſſariam doctrinã
(eiicite) à me & ſocietate meorum (in P
tenebras exteriores illic erit fletus &
ſtridor dentium). Vide de hoc domini
ca. xx. poſt feſtum trinitatis.

Aliud.

HOMO QVIDAM
nobilis abiit in regionẽ lon
ginquã accipere ſibi regnũ
& reuerti) Luc. ix. Ad intel
lectuum, huius euangelii ſciendum eſt
ꝙ Iudæi etiam apoſtoli ante aſcenſio- Q
nem chriſti credebant regnum Chriſti
eſſe corporale & terrenũ. Vnde act. j.
quærebant à Chriſto aſcendente. Do-
mine ſi in tẽpore hoc reſtitues regnũ
iſrael. Et ſimiliter filii Zebedei petiue-
runt ſedere vnus ad dexterã. & vnus ad
ſiniſtram eius. Vnde quia chriſto aſcẽ-
dente vltimo in Hieruſalem: exiſtima-
bant eũ regẽ in regia ciuitate eſſe con-
ſtituendum. Chriſtus volens iſtũ ſen-
ſum ab eis amouere: induxit præſentẽ
parabolam oſtẽdens, quod in primo ad
uen

A uentu venerat pati: & in secundo veniet regnare. Vnde dicit Lucas. (Hæc illis audientibus).s.quæ dominus dicebat Zachæo:vt.s.in festo dedicationis ecclesiæ (adiiciens dixit parabolam.eo ꝙ esset prope Hierusalem: & quia existimarent .i. discipuli (ꝙ cõfestim regnum dei).i. Christi) manifestaretur. dixit ergo.Homo quidã)id est Christ⁹ natus de virgine (nobilis) quia filius Dauid regis secundum carnem (abiit) B per suam mortem & ascensionem (in regionem longinquam) id est : ad cœlum empyreum (accipere sibi regnum)super omnes angelos & omnẽ creaturam (reuerti) in fine mundi ad iudicandum (Vocatis autẽ decem seruis suis).i. vniuersis fidelibus qui per denarium numerum significantur : eo ꝙ in hoc numero quodam modo omnes numeri includuntur. Nam vsq; ad decem varientur numeri:sed post decẽ C vt replicatio præcedentium . Nam vndecim idem est quod vnũ & decẽ.duodecim quod duo & decẽ , & sic de aliis. (dedit illis.x.mnas).i.vniuersitatẽ bonorum suorum quę hominibus conferre consueuit,siue sint gratiæ:siue naturæ:siue fortunæ.Est autem mna põdus x.drachmas appendens secundum aliquos.vel secundum alios centũ.vtrunque põt verũ esse secũdũ diuersas gentes.Singulis ergo fidelibus dedit singu- D las mnas:vel singulis dedit decem:non ꝙ singuli æqualia bona susceperint absolutè: sed quia æqualiter susceperunt secundum suam proportionẽ.loquẽdo de his bonis,que dispositionẽ supponũt Nam quo ad dispositiones ipsas Deus dat vt vult:vnde nõ omnes sunt æquales naturalibus.(Et ait ad illos,Negotiamini) .i.exercete vobis collata bona : vt per vsum eorum meream accipere maiora (dũ venio) . i. quousque veniã ad iudiciũ , vsq; enim ad diẽ illã currit tp̃s negotiãdi.i.merendi.(Ciues autem eius).i,Iudæi ex quorũ sanguine Christus natus est (oderãt eũ) pro maiori parte:saltem quo ad rectores & capita populi (& miserunt legationem post illum dicẽtes .(Nolumus hunc regnare super nos)quod non est sic intelligendũ,quasi Iudæi miserunt ad patrẽ post Christi ascensionẽ nũtios ? qui ex parte sua dicerent ꝙ Christo non daret regnum Iudæorum:sed qa ex ipso suo facto ostenderunt se nolle illum in regem.Nam post xp̃i ascẽsionẽ conati sunt Christi fidẽ eliminare (& factum est vt rediret) in die iudicii(accepto regno).i,postquam acceperat regnũ (& iussit vocari seruos suos quibus dedit pecuniam : vt sciret quantùm quisque negotiatus esset. Venit autem primus dicens. Domine mna decẽ mnas acquisiui. Et ait illi, Euge serue bone , quia in modico fuisti fidelis : eris potestatẽ hñs supra decẽ ciuitates).i.secũdũ tua merita erit ꝓportiõabiliter& p̃miũ tuũ ĩ cœlo Cętera dicta & dicẽda patẽt ex dictis ĩ Euang.(Et alter venit dicens. Dñe:ĩ mna tua fecit qnq; mnas.& huic ait. Et tu esto sup qnq; ciuitates. Et aliter venit dicẽs. Dñe ecce mna quã habui repositam in sudario. Timui enim te , quia homo austerus es :tollis quod non posuisti , & metis quod non seminasti . Dixit ei. De ore tuo te iudico serue nequam . Sciebas quod ego homo austerus sum tollens quod nõ posui : metens quod non seminaui . Et quare non dedisti pecuniam ad mensam : & ego veniens (cum vsuris vtique exegissem illam. Et adstantibus dicit. Auferte ab illo mnam:& date illi q decem mnas habet. Et dixerunt ei. Dñe

I habet decem mnas. Dico autem vobis quia omni habenti dabitur, & abundabit ab eo autem qui non habet,& quod habet auferetur ab eo.

Aliud.

NEMO ACCENDIT lucernam)Lu.xj.|In præsenti euange. intendit saluator à fidelibus intentionem peruersam exclude-
K re sumens exemplum ad hoc ex lucerna & oculo Recta ergo intentio est similis lucernæ lucenti & ardenti : quia includit fidem , & ardorem charitatis. Nam recta intentio facit operari propter Deum amatum & consequenter supponit notitiam Dei, quæ per fidem est,& amoré qui est charitas , vel actus charitatis.Dicit ergo.(Nemo accendit lucernam)id est nemo habet bonam intentionem lucentem fide , &ardentem
L charitate(& in abscondito ponit, neq; sub modio)eam scilicet inflectendo circa temporalia acquirenda & fruenda (scilicet super candelabrum).i. in altũ erigit:vt finis intentus non sint fruges quæ modio mensurantur sed æterna felicitas(vt qui ingrediuntur lumen videant).i.vt omnes cogitationes quæ intrant domum conscientiæ & animi tui lumen videant. i. recta intentione ad Deum dirigantur,sicut homo ambulãs
M dirigitur lumine. Quod vero prædicta de intentione dicta sint declarat in his quæ sequuntur.Est aũt sciendum quod sicut hic sumitur lucerna spiritualiter, & significatur per corporalem oculum ita & corpus sumitur spiritualiter ,& per materiale significatur.Est aũt spirituale corpus nostrũ ipsa multitudoope rum nostrorum bonorũ ex genere suo ex diuersis operibus bonis tanquam ex variis membris integrata. Dicit ergo N
(Lucerna corporis tui). i. multitudinis operum tuorum(est oculus tuus). i. intentio tua , quæ oculus idcirco dicitur, quia hominem operando dirigit. (Si oculus tuus fuerit simplex). i. intentio pura & recta siue omni plica simulationis, totum corpus tuum lucidũ erit). i. opera tua visibilia erunt iń conspectu dei. Videt autem propriè Deus opera, quando approbat.vnde psal.Oculi domini super iustos. Non quinetiam sint O
super malos q̀a in omni loco oculi domini cõtemplantur bonos & malos pro uer.xv.Sed speciali modo videt iustos & opera iustorum quia.s. vtrunq; approbat.(Si autem nequã).i.malus(fuerit.) Est autem intentio mala : quando quod fit est ad malum finem ordinatũ: quamuis de se bonum sit(etiam corpus tuũ tenebrosum erit) quia. s. opera tua non videbit deus ad præmium , sed ad tormentum. (Vide ergo ne lumé quod P
in te est). i. intentio quæ debet esse lumen dirigens te ad deum(tenebrę sint) id est non dirigat te secundum rectam viam:sed errare faciat.(Si ergo corpus tuum totum) . i. quo ad omnes partes siue quo ad oẽs operationes (lucidum fuerit)quia est visibile seu approbabile à deo quantũ ad bonitaté operis & quãtum ad rectitudiné intentionis (nõ habens aliquam parté tenebrarũ). i. non Q
existens tenebrosum neq; quo ad substantiam operis neq;quo ad intentioné (erit lucidum totum .i.ipsum compositum ex opere & intentione. Vnde hic sumitur totum cathego.suprà vero syncathego. Si auté esset malũ opus & intentio bona,vel è conuerso bonũ opus & intentio mala tunc non esset lucidũ id quod ex vtroqs componitur. (Et sicut lucerna fulgoris illuminabit te) in præ

A præsenti per gratiam & in futuro per gloriam. Quanto enim homo maior est in merito tanto hic habet maius lumen gratiæ & in futuro maius lumen gloriæ.

In communi vnius virginis.

SIMILE EST REgnum cœlorum thesauro.) Mat.xiij.ad intellectum pręsentis euengelii sciendū est B quod eorum quæ possessore carent quędam sunt quæ nunquam possessorem habuerunt vt gemmæ inuentæ in littore maris. Alia vero aliquādo habuerūt possessorem vt antiqui thesauri. Prima secundum S.Tho.ij.ij.q.lxvj. occupanti & inuenienti conceduntur. Et eadem ratio est de secundis vt dicit, nisi quod leges ciuiles ad pacem hominum statuerunt vt in secundis medietas sit possessoris agri, quod intelligitur si inue- C nit in alieno non data opera si vero data est opera totum est inuenientis. Insti tu.de rerum diui.§.item ea. Ideo ille de qua in præsenti euange. agitur dicitur emisse agrum vt sine conditione totum thesaurum possideret. (Simile ergo est regnum cœlorum).i.status ecclesiæ militantis seu Christianitatis (thesauro abscondito in agro) Iste thesaurus secūdum Chryso.est prædicatio euangelica D abscondita in agro huius mundi quam nullus plenè & perfectè possidere potest vt dicit nisi venditis omnibus. Hāc inuentam abscondit inuentor secundū Hiero.non ex inuidia: sed vt seruaret: & non perderet. Vel secundum Grego. thesaurus iste est desyderiū salutis ęternæ. Ager vero in quo latet est disciplina studii cœlestis.i.sancta conuersatio. Hunc thesaurum oportet abscondere: quia diaboli libenter furātur illud. Vel possumus dicere quod in parabolis nō E oportet omnia scrutari. Intendit ergo saluator quod sicut inueniens prætiosum thesaurum omnibus se priuat vt illum possideat. Ita qui per fidem habuerit notitiā de thesauro felicitas ęterne, latitante magro seruitutis diuinæ, omnibus se priuat, quantum ad effectū nisi sit insanus vt consequatur illum. Quod autem dicitur de absconsione oportet hic habere significatum, nisi significetur quod appetens felicitatem F timet eam perducere (quam qui inuenit homo abscondit pro ex gaudio illius vadit & vendit vniuersa quę habet & emit agrum illum. Iterum simile est regnum cœlorum homini negotiatori quęrenti bonas margaritas. Inuenta autem vna pretiosa margarita abiit & vēdidit omnia quæ habuit, & emit eam.) Glo.per margarita pretiosam intelligitur dulcedo celestis vitæ quam inuentam omnia vendens emit: quia qui cœ G lestis vite dulcedinem inquantum possibilitas admittit perfecte cognouerit: ea quæ in terris amauerat libenter cuncta dereliquit: deforme conspicit quicquid de terrenæ rei placebat specie: qa sola pretiosæ margaritę claritas fulget in mente. Hæc ille. (Iterum simile est regnum cœlorum sagenæ.) Est autem sagena rete quoddam rarum & significat secundum Hier. doctrinam euangelicam à piscatoribus traditam quæ bo- H nos & malos pisces in mari huius seculi quotidie detinet. Vel secūdum Chry. est sancta ecclesia (missæ in mare) huius seculi (& ex omni genere pisciū).i. hominum congreganti (congreganti. Quam cum in pleta esset (multis credētibus (educentes de mari) huius seculi ad aliud futurum (& secus littus sedentes.) Est autem littus finis maris.i. secu

I lI secundum Chry.(elegerunt). i.eligẽt ipsi angeli(bonos in vasa sua). i. in tabernacula æterna. (Malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli & separabũt malos de medio iustorum & mittent eos in caminum ignis).i.fornacẽ. (Ibi erit fletus & stridor dentium.) Vide dominica.xx. post trinitatem (Intellexistis hæc omnia)ô discipuli mei.(Dicunt ei. Etiã. Ait illis. Ideo omnis scriba).i.doctor in scriptura (doctus in regno cœ-
K lorum).i.in ecclesia militanti vel scriptura. Vtrunq; enim dicitur regnũ cœlorum secundum S.Th.(similis est homini patrifamilias)qui habet ministrare alimenta familiæ (qui profert de thesauro suo).i. de capsa cordis sui (noua & vetera).i.autoritates noui & veteris testamenti. Ex quo patet quod ipsi apostolorum successores debent vtrinq; testamẽti habere notitiam in cuius signũ mitram portant cum duplici cornu.

L

Aliud.

SIMILE EST REGNVM cœlorũ)Mat.xxv.c.j.status christianitatis (decem virginibus)id est vniuersitati fidelium. Ponitur autẽ hæc parabola sub comparatione virginum secũdum Chry.vt ostendat, quod licet virginitas sit aliquid magnum tamen si bonis operibus non sit adornata non approbatur.(quæ accipientes lam-
M pades suas)Per lampades secundũ Augu.opera de genere suo bona intelligũtur Lumen autem in istis lampadibus accensum est fides operando dirigens (exierunt)de corpore per mortem secũdum Orig. Vel exierũt ab otio in opus bonum de genere suo(obuiam sponso, & sponsæ).i.filio dei,& humanitati,quę in virginis vtero tanquam in thalamo coniuncta fuerunt. Dicuntur autẽ ista N
secundum similitudinem ad res humanas: quia antiquitus nuptiæ, celebrari in nocte consueuerãt vt dictũ est.Quinque autẽ ex eis erãt fatuæ.)Si fatuitatẽ accipimus, vt opponitur prudentiæ: sic fatui sunt qui nesciunt bene ordinare vitam suã in ordine ad vltimum finem quod est opus prudentiæ(& quinq; prudentes) quæ.s.vitam suã in deũ ordinauerunt.(Sed quinq; fatuæ acceptis lampadibus.i.potẽtiis operationis & operi O
bus bonis ex genere non sumpserunt oleum secum.)Oleum secundũ Hilarũ & Hier.intelligitur opus bonũ quod intelligo non solũ de opere bono ex genere,sed etiam ex intentione: & tale est opus charitatis. Secundum Augu. vero intelligitur lætitia quæ habetur de bono opere propter deum ex.s.ꝙ deo placet secundum chry.vero charitas intelligitur. Sed omnes hæ tres acceptiones P
reducũtur in vltimã vt istud oleum dicatur charitas qui facit opus esse bonũ & de eo propter deum gaudere. Prudentes verò acceperunt oleũ in vasis suis) idest in cordibus seu voluntatibus suis (cum lampadibus)potentiarũ vel bonorum.(Moram autẽ faciẽte sponso.) Ista mora est tempus vsq; ad iudiciũ in quo veniet sponsus (dormitauerũt omnes) idest infirmatæ sunt (& dormierunt).i. mortuæ sunt. Mors enim in scriptura Q
consueuit appellari dormitio eò quod deus possit ad vitã excitare mortuũ sicut nos excitamus dormientẽ. (Media autẽ nocte).i. crepusculo diei quod cũ media nocte cõiungit. Tali enim hora veniet christus. Vel media nocte.i.tempore inopinato (clamor) tubæ vocantis ad iudicium(factus est ecce sponsus venit exite obuiam ei. (.Tunc surrexerunt oẽs virgines illæ à mortuis)& orna

A nauerũt lampades suas). i. reassumpserunt opera sua in quibus apparebat lumen fidei redderent ratione secundum Greg.& Augu. Sciendum est autẽ ꝙ in parabolis secundum Chry. & Aug. non oportet omnia scrutari vt in proposito patet. Non oportet post iudiciũ aliquis petet ab alio opera eius neq; ibit vt bene operetur, & faciat opera charitatis qui non fecerat. In his ergo quę hic dicuntur significatur quod in die iudicii
B opera de genere suo bona quę facta fuerunt cum fide & sine charitate non fulgebũt, quia fides sine operibus.s.ex charitate factis mortua est. Et quod tunc si quis vellet ad alium recurrere pro auxilio, vel si vellet bene operari non proficeret. Sed q̃a tales reperiemur in morte tales etiam præsentabimur in iudicio: ideo hortatur dñs, vt mortem vigiles expectemus: ne imparati moriamur & consequenter sine oleo simus in iudi
C cio: & claudatur nobis ianua cœli. Vnde dicit. Fatuæ autem sapientibus dixerunt. Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Respõderunt prudẽtes. Ne forte non sufficiat nobis, & vobis ite potius ad vendẽtes & emite vobis. Dñ autẽ irent emere venit spõsus: & q̃ paratæ erant intrauerũt cũ eo ad nuptias & clausa est ianua. Nouissimè verò veniunt & reliquæ virgines. Dicentes. Dñe domine aperi nobis
D At ille respondens ait. Nescio vos. Vigilate itaque: quia nescitis diem neque horam.

De sancta Trinitate.

CVM VENERIT PAracletus.) Vide supra dominica infra octaua. Ascensionis.

De spiritusancto.

SI QVIS DILIGIT ME sermonem meum seruabit.) Vide supra. In die sancto Pentecostes. E

De sancta cruce.

ASCENDENS IESVS hyerosolymam.) Vide supra feria. iiij. post dominicam. ij. quadragesimæ.

In commemoratione beatæ virginis per aduentum.

MISSVS EST GAbriel angelus.) Vide. s. feria quarta post tertiam dominicam aduentus. F

A natiuitate domini vsq; ad purificationem.

LOQVENTE IESV AD turbas.) Vide supra dominica tertia in quadragesima.

Pro quacunq; necessitate. G

HABETE FIDEM DEI.) Mar.xj. Cum beatus Petrus & alii discipuli vidissent ꝙ ficus cui male dixerat christus statim aruisset mirabãtur & tunc Christus dixit eis ea quæ in præsenti euangelio recitantur (Habete fidem dei.).i. confidentiam de deo. (Amen dico vobis, quia quicunq; dixerit huic monti tollere & mittere in mare: & non hæsitauerit in corde suo sed crediderit quia quodcunq; dixerit fiat, fiet ei.) Sed contra obiiciunt infideles vt dixit Beda, quia nullus sanctorum potuit transferre montes. Et respondet H primò: quod non omnia quæ à sanctis facta sunt scripta leguntur secũdũ quod ista intelligenda sunt: si necessitas affuisset transferendi montes. Vnde vt ait precibus Gregorius episcopus. Cæsarien. mons tantum spatii reliquit stru-

cto

I ctoribus ecclesiæ quantum opus habuerunt potest etiam dici quòd apostoli maiora fecerunt: quia mortuos suscitauerunt, quod neque diabolus, neq; terræmotus facere possunt. (Propterea dico vobis omnia quecunq; orantes petitis: credite: quia accipietis. & eueniét vobis) intellige tamen, si piè, & perseuerãter, & ad salutem & pro se quis petat. iiij. di. xv. & intellige piè. i. cum debita subiectione mentis ad deum: quæ sub-
K iectio est per fide: spem: & charitatem: quibus collitur deus.

De quotidianis missis defunctorum.

NISI MANDVCAVERITIS carnem filii hominis: & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.) Io. vj.
L Vide supra in festo corporis christi. Vtrum sub vtraque specie sit communicandum. (Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem) scilicet sacramentaliter: & spiritualiter tantũ habet vitá æternã in sua caussa, habet ũemin se de, & ei⁹ gratiã (& ego resuscitabo eũ in nouissimodie). i. ĩ die iudicii

Pro præsenti defuncto tantum.

M DIXIT MARTHA AD IEsum.) vide feria sexta ante dominicam in passione.

In omni anniuersario.

AMEN AMEN DICO vobis Io. v. (Quia venit hora, & nunc est, quãdo mortui) corporaliter secundùm Theo. vt filius vidua, & filia archisynagogi, & Lazarus: vel mortui spiritualiter secundùm Augu. (audient vocem filij dei) Audierint viuent) vita corporali secundùm N
Theo. vel spirituali secundùm August. (Sicut enim pater. habet vitam in semetipso: sic dedit & filio vitam habere in semetipso. Omnia enim quæ filius dei habet, accepit à patre: & omnia quę habet pater, dedit seu communicauit filio. Habet autem vitam in semetipso. id quod essentialiter est vita: & hic est solus deus. Omnia enim alia participant vitam: & non habet vitam in semetipsis, Ex his autem vult Christus infer- O
re, quòd ipse filius potest mortuis dare vitam, sicut & pater: cum sit essentialiter vitã. (Et potestatem dedit ei iudicium facere) hic secundùm Chry. punctuandum est deinde subiungendum. (Quia filius hominis est: nolite mirari hoc) existimauit enim quòd iudiciaria potestas cõueniat Christo solũ inquãtum deus. Arguit autem, Chrys. quia si non sic punctuetur, sed addatur: quia filius hominis est sequitur quòd omnis P
homo habeat hanc potestatem. Sed hoc argumentum non cogit: quia ista potestas data est filio dei: quia filius hominis est. i. caput omnium hominũ. Augu. verò quia tenet ꝙ etiã Christo inquantũ homini conuenit iudicare: licet nõ principaliter pũctuar eo modo, quo Chrys. negat esse punctuandum: nolite mirari hoc (quia venit hora). i. veniet. nec additur nunc: quia loquitur de generali resurrectione & non de particu- Q
laribus: vt suprà loquebatur (in qua omnes qui in momentis) i. omnes mortui audient vocem eius. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vite: Qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicii (Hic queritur quid erit de illis pueris: que nec bona, nec mala fecerunt: & tamen cum originali peccato sunt mortui: quia. s. nõ fuerũt bapti

zati

A zati. Nunquid tales ibunt in resurrectionem iudicii.i.mortis infernalis cui mali adiudicabuntur:vt patiantur penam sensus.i.penam afflictiuã. Ad hoc aut per aliquas conclusiones responde tur,quarum prima est hec. Tales pueros puniri sola pena damni est verum corollarium. Tenere quod tales soli tali pena puniantur,non est hereticum Secunda cõclusio. Assere re ꝙ tales sen sit credere temerarium est:& forte etiã
B hæreticum. Corollarium. Quicunque assertiuè prędicat,ꝙ tenentes primã cõ clusionem verã,& secundã falsam sunt hęretici,necessario est ignorans aut pec cans. Primam conclusionem probo rationibus theologicis. Primò sic. Nam pœna sensibilis correspondet delectationi,quæ habetur in peccato:vt testan tur Sco.& Bona.ij.di.xxxiij. vt patet per illud Apo.xviij. Quantum se glorificauit:& in delitiis fuit:tantũ date il
C li tormentum & luctum. Si enim qui non est delectatus affligeretur,non esset tãtus luctus,quanta fuit voluptas: sed esset maior,imo ille esset aliquãtus: & illa nullius quantitatis. Sed tales nul lius quãtitatis. Sed tales nullam habuerunt delectationem in peccato:ergo nul lam debent sentire penam afflictiuam. Cõfirmatur ratione quia cũ deus sit ꝓ nior ad miserendum,quàm puniendum
D videtur diuinę bonitati derogare,ꝙ ali quẽ affligat pro eo quod vitare non potest. Secundo omnes damnati que experiuntur sensibilem pœnam:vellent non esse:licet per accidens. Hoc verò patet. quia dicit gl. Hiero.xx. super illo verbo Maledicta dies in qua natus sum: quod melius est non esse,quam male esse. Vn & videmus quod propter angustias prę sentis vitæ:quæ nullius sunt momenti respectu illarum,quidam,si possent: vellent omnino non esse. antequam in
E eis perpetuò esse. Sed tales pueri non appetunt non esse:quia vt dicit Aug.& not.glo.de conse.di.iiii.regenerati tales malunt sic esse,quam non esse. Ergo nõ sunt dãnati realiter,vt sensibiliter crucientur. Confirmatur ratione secũdum aliquos:quia si talibus melius esset non esse,quam esse:sequitur quod deus creã do eos:nullũ eis cõtulisset bñficiũ. Si autẽ e cõuerso est eis meli⁹ sic esse quã nõ
F esse,nõ cruciant̃ sensibiliter ab igne gehẽnæ. Sed quia fortè posset aliquis dicere,ꝙ non habebunt dolorem sensitiuũ, sed rationalem, inquantum dolebunt per voluntatem de damno quod patientur. Contra hoc arguo dupliciter. Primo sic. Si enim post mortẽ illi qui sunt in originali peccato:& non in alio dolebunt:aut dolebunt de culpa:aut de pœna:si primum:ipsi erunt iusti:& amici dei. Si secundum:sic:cùm omnis pœna à deo inflicta sit iusta:tunc ipsi dolebũt
G de re iusta:& consequenter erũt iniusti & malã habentes voluntatem.& consequenter non erunt in solo originali, vt ponitur. Confirmatur ratione quia cum tales non habeant virtutẽ patiẽtiæ infusam vel acquisitã,si dolebunt de pœna inflicta à deo,erunt impatientes,& murmurantes contra deũ,& consequenter habebunt actuale peccatũ. Secundò si dolebunt,aut habebunt spem euadendi talem dolorem,aut non. Non primũ:
H quia sunt in statu imobili:ergo secundũ hoc erunt tunc desperati. Desperatio autẽ est pœna maxima. Non ergo pœna eorũ erit mitissima. Contra Aug.in enchi.& habetur in.d.c.regenerati. Confirmatur ratione quia vt dicitur Scot. Ex diuina ordinatione in quocunque loco ceciderit lignum,ibi erit. Non potest ergo:vt dicit,homo post mortẽ

habe

I habere nouam dispositionem volunta-
tis.Ergo isti quia in vita nullam habue
runt deordinationem voluntatis:nullã
possunt etiã habere post mortem. Ergo
non contristantur de statu in quo deus
illos vult esse:ergo non dolent.Et nota
ꝙ hę due rationes etiam probant,quod
tales aut non dolent in sensu:aut si do-
lent:sunt contenti d e suo dolore:& sua
damnatione.Probatur etiam eadem cõ
clusio autoritate. Nam hanc habemus
K in sacra scripura.Iob.iij.vbi dicit̃.Qua
re non in vulua mortuus sum.Et sequi-
tur.Nunc enim dormiens silerem . Vbi
omnes expositores literales dicũt,quod
per hec verba optabat Iob se fuisse mor
tuum in vtero matris ne presentis vitę
miserias pateretur.Constat autem ꝙ si
taliter morientes cruciantur post mor-
tem igne ęterno:tale desiderium Iob
fuisset stultum:quia nulla pęna huius
vitę potest equiparari pœnæ infernali:
L secundum sanctos.Habemus etiam ean
dem conclusionem.secundo,xxiij.q.iiij.
c.Nabuchodonosor. Nunquam inquit
deus vasis iræ ęternum inferret suppli-
cium,nisi homo spontaneum inuenire-
tur habere peccatũ.Tertiò habetur ex-
trà de bap.& eius effect.c.maiores. Vbi
expressè habetur ꝙ pena originalis pec
cati est carentia diuinæ visionis: actua
lis vero peccati pœna est gehennæ per
M petuus cruciatus.Et ibi dicit glo. quòd
peccato actuali debet̃ pœna damni &
sensus originali⁹ vero debetur tantum
pœna que est carentia visionis diuinæ.
Quartò habetur expressè & clarè a ma
gistro sententiarum.ij.di.xxxiij.que di-
cit,ꝙ tales nullam aliam penam sensu-
ri sunt:nisi quod diuina visione care -
bunt.Hanc eandem conclusionẽ tenuit
Alanus expressè & clarè super dicto.c.
maiores,& Archi.flo.j.parte.titu. viij.&
Sco.ij.di.xxxiij.& Bònauẽ.ibidẽ:& infi N
niti alij doctores,quòs gratia breuita-
tis omitto,Sic ergo patet prima conclu
sio:& consequenter patet eius corolla-
rium,quia credere verum nũquam po-
test esse hereticum.Secunda etiam con
clusio patet ex dictis quo ad primã par
tem.Tenere enim contra communem
sententiam doctorum fundatã in scri-
ptura & canone legis: est temerarium. O
Sed ita est in proposito.qa vt dicit Sco.
vbi.s.& Bona.communis magistrorum
opinio est ista,quam tenemus,que etiã
vt allegatum est:fundatur tam in scri-
ptura,quam in canone iuris pontificij.
Quo ad secundam verò partem sic pro
batur.Nam illud quod forte est contra
determinationem ecclesię forte est hæ-
reticum.Autoritas enim ecclesiæ est re
gula fidei:à qua etiam ipsa sancta euan
gelia habent autoritatem.Sed ista opi-
nio est fortè contra determinationem P
ecclesię:vt patet in.d.c.maiores.& in.c.
Nabuch.ergo forte hoc est hereticum.
Corollariũ vero sic deducit. Aut enim
predicator circa hanc materiam scit ve
ritatem:aut non.Si primum,est peccãs,
quia mentitur.Si secundum est igno-
rans:quia nescit,quod scire potest,& de
bet.Est autem necessarium quod sciat,
aut non sciat.ideo est necessarium quod
sit ignorãs vel peccãs. Sed contra istã Q
veritatẽ solidã & catholicã qdã friuolas
adducũt rõnes:quas: vt nulli⁹ ostẽdamus
esse momẽti,hic inferem⁹, Arguit̃ ergo
primò ex dictis aug.Nã primò ipse di-
cit de fide ad Petrũ : & habetur in,c.fir
missimè.tales æterno igne puniẽdos.Se
cũdò qa ĩ hypono.dicit,ꝙ sunt ĩ gehẽ-
na ipsi,& omnes iniq̃.Tertiò qa in ser-
mone de baptismo parũ cõtra Pelagiũ:
ipse dicit ꝙ in iudicio omnes homines
erunt in dextera,vel in sinistra,nec erit
locus

A locus medius. Ergo tales erunt in sinistra:& sic ibũt maledicti in ignem ęternũ, Quartò quia in epistola ad Cõsensum tenet, ꝙ oẽs resurgent in iudicio:& quilibet transibit ad statũ expertẽ doloris & corruptionis: aut igne cruciabitur ergo isti cruciabuntur igne. Quintò qa ipse in predicto sermone opinionẽ q̃ in prima cõclusione tãgit: attribuit Pelagio dicẽs: ꝙ ille pueros in exiliũ tãtum modò mittit dicẽs, ꝙ hec illis sola esset B pena: non esse in patria. Ad omnia autem ista dicta simul duæ solutiones datæ à sanctis. Prima est Sco.& bonauen. &.s.Tho. ꝙ Augu. excessiuè locutus est. Dicit enim sic idẽ Bona. secundò vbi.s. Augu. in verbis illis nõ intendit dicere, ꝙ paruuli sensibiliter cruciẽtur: sed intẽdit eorum penã manifestare, quantũ ad carentiã diuinę visionis:& quantũ etiã ad vtilitatẽ loci:& hoc valde abundanter exprimit plus dicẽs:& minus volẽs C intelligi. Nec sine causa sic loquit̃. Hoc enim facit ad extirpandam illam hæresim, que dicebat paruulos nulla pœna puniri. Vnde sicut in moribus documẽtũ est, ꝙ eum qui vult ab vno extremorum peruenire ad mediũ: quasi oportet ad aliud extremũ declinare. vt dicit philosoph⁹: sic etiã beatus Aug. vt illam hęresim extirparet, que dicebat paruulos ab omni pœna immunes:& ad medium D reduceret. s. ad penã carẽtię visionis dei, simpliciter asseruit eos cũ alijs peccatoribus ęternaliter damnari. sed tamen suum intellectum explanauit in Enchiri. vbi dixit penam illorum esse mitissimam. Et addit Sco. quod sancti frequenter sic loquũtur. s. excessiuè. Vnde dicunt eos nullam pati pœnam, sicut nullam habent culpam. Ideo multum ponderandum est contra quos hæreticos sancti sunt locuti: quia Augusti. contra Arrium videtur declinare ad E Sabellium:& è conuerso.& contra Pelagium videtur declinare ad Arrium: & e conuerso. Hæc Sco. ¶ Secunda responsio est sancti Tho.& Archie & glo. in.c. firmissimè. Dicunt enim isti ꝙ Augu. ponit speciem pro genere: vt dicantur ęterno igne puniri: id est ęterna pœna. Et intendunt isti dicere quòd pœna originali peccato debita directè est carentia diuinæ visionis: vt per gloss. in.c. F maiores. sed quia istam pœnam habebunt in igne infernali, in quo recludentur: ideo dicuntur æterno igne puniri: non quia puniantur ab igne, nisi sicut à carcere:& detinente: sed quia puniantur in igne. Sed quare Aug. sic loquitur Dico ꝙ hoc facit ad excludendum illã opinionem: quæ videtur fuisse Pelagii. scilicet ꝙ tales pueri post iudicium hũc mundum inhabitabunt. Est enim ista opinio falsa. Licet enim dicat Archie. ꝙ in quo loco habitaturi sint post iudiciũ G nouit dominus, tamen proculdubio ibi erunt, vbi sunt modo: secundùm quòd sonant Augu. verba qui eos ęterno igne puniendos asserit. Et hoc rationabiliter quia sicut modo & tunc habebunt præcisè eandem culpam: ita & eandem pœnam. Vnde & Bonauentu. dicit quòd talis locus debetur eis ratione fœditatis quæ fuit in carne. Sic ergo generaliter patet ad omnia dicta. Augu. Sed specialiter dicitur ad singula. Ad primum H quidem nihil oportet addere. Ad secundum dico quòd probat quòd receptaculum istorum puerorum erit vna pars gehennæ tenebrosa, quod conceditur: nec tamen sequitur si sunt in igne, quòd ab illo sensibiliter crucientur. quia vt dicit, Bona. ille ignis instrumẽtum est diuinæ iustitiæ: vtpote quo iustitia Dei exequatur:& ideo ita agit, vt deus

I Deus vult. Vnde aliquos cruciat: vt iniquos, aliquos purgat vt iustos, aliquos solũ detinet alligatos: vt pueros prædictos:& tñ vnus est ignis: vñ Greg. Sicut sub eodẽ igne aurũ rutilat, & palea fumat: sit idẽ ignis & reprobos cruciat,& electos purgat. Hæc ille. Ad tertiũ dico ꝙ prædicta verba Aug. de dextera & sinistra in iudicio non possunt intelligi, nisi de his qui vsum rationis habuerũt. Quis enim nisi insanus dicat
K ꝙ reprehendentur de negligẽtia circa opera misericordiæ: illi q̃ vsum rationis nõ habuerũt? Quia ergo existẽtes in sinistra de talib⁹ sunt increpãdi à Christo: ideo dico ꝙ isti paruuli nõ erũt in sinistra, neq; etiã in dextera. vnde sicut dicit. b. Gre. vt allegat. S. Tho. sup Mat. in dextera vel sinistra nõ erit aliquis infidelis, sed solũ fideles: qui potuerũt facere eleemosynas & infirmos visitare. Sic ergo dico ꝙ quantũ ad infideles me
L diocriter bonos vel malos in die iudicii nõ erit locus. i. status medius inter dexteram & sinistrã propriè. secus quo ad alios. Et si aliquãdo dicãtur pueri in sinistra esse, intelligendũ est de his pueris, qui aliquo modo vsum rationis habuerũt. Si autẽ intelligatur de aliis qui vsum rationis nõ habuerũt, sic sinistra sumitur impropriè: & sic etiã tales adiudicãtur igni impropriè. i. vt ab illo detineantur: & nõ vt ab alio crucientur.
M Et ista videtur esse mẽs Aug. Ad quartum dico ꝙ Aug. loquitur de his qui resurgẽt ad iudiciũ: nõ solũ vt cõdemnentur, vel præmientur: sed etiã vt discutiantur, & vituperẽtur, vel laudẽtur pro peccatis actualib⁹, vel pro meritis suis, vel per cruciatũ accipiant pœnam. Ad quintũ dico, ꝙ sicut ibi per dicta Aug. pater Pelagius nõ includebat paruulos in carcere gehẽnę, vt nos facimus: vnde longe est ista opinio ab illa. Et nota. ꝙ N
licet Aug. videat̃ ibi dicere ꝙ dolebũt: tamẽ ipse hoc dicit: nõ de oĩbus pueris. sed de his qui aliquo modo vsum rõnis habuerũt. Vel per dolorẽ intelligit pœnam. Cõtra istas rñsiones catholicas & solidas Greg. de Arimiuo facit aliquas replicas friuolas, quas qui videre cupit cũ solutionibus earũ videat. Cap. ij. di. xxxiij. Est autẽ mirũ de isto Greg. quia in hac materia magistrũ sententiarũ q̃
O pro nobis est: aut nõ vidit, aut nõ intellexit. Dicit enim ꝙ nũquàm legit Aug. vel aliũ allegantẽ Aug. qui dicat ꝙ tales solũ istã pœnã damni patiẽtur. Sicut etiã aliquãdo accidit prædicãtibus, ꝙ ista opinio quã sustineo, imo teneo, est hęretica propterea ꝙ Aug. de fide ad Petrũ in fine. xl. illarũ regularũ: quarũ vna est ca. firmissime dicit ꝙ sentiens aduersus illas regulas anathema sit. Ego enim cõtra illas regulas nihil dico
P sed illas intelligo sane: & cũ gl. sanctorum. Tales autẽ etiã ipsi glossant illud ca. firmissime. quo ad conceptionẽ beatæ virginis, de qua ibi fit mẽtio virtualiter: sed illæ glossæ nõ sunt sanctorũ: sed eas suo capite cõfingunt, & p̃ illas destruunt textũ. Secũdò arguit principaliter per dictũ Gre. ix. moral. sup illud verbũ Iob. ix. Multiplicauit vulnera mea sine causa. Ibi enim tenet Gre. ꝙ tales ad tormẽta perueniũt, & tormẽ
Q ta percipiũt. Et cõfirmatur: quia aliter melius esset istis post hanc vitã in ista: quod est cõtra textũ, quẽ Greg. exponit s. multiplicauit vulnera mea. sol. Ad argumentũ dico vt. s. s. ꝙ Greg. excessiuè locutus est: & ꝙ per tormẽti perceptionem aut experientiã. tã ipse quàm Augu. intelligũt ipsam notitiã: qua sciunt se Dei visione priuatos: quæ tñ non est eis causa doloris, vt dictũ est, & dicet.

Ad

A Ad confimationẽ dico iuxta doctrinam S.Tho.in.q.de ma.q.v.art.iiij.ad quintum quòd duplex est pœna peccati originalis.s.taxata, & cõcomitas. Taxata quidẽ in præsenti vita:est priuatio originalis iustitiæ & gratiæ gratũ facientis:in futura vero est priuatio prędictæ iustitiæ & gratiæ:& vltra hoc priuatio visionis diuinæ : & incarceratio:& impossibilitas euadẽdi. Pœna autẽ concomitãs vel consequẽs:sunt ipsæ afflictio
B nes quas in hac vita sustinemus:& ipsa mors : post hanc autem vitã non habet locũ propria pœna consequens,vel cõcomitãs : quia tunc omnis defectus taxatur pro culpa. Pœna autẽ talis.s.cõcomitans : neq; æquatur neq; proportionatur culpæ semper. Nam iudex aliquis iustus:iustè põt duos fures æqualiter culpabiles punire cęcitate,quę est pœna taxata, ex qua plura mala vni quàm alteri prouenient:quia vnus for
C te pluries impinget ad lapides. Quantũ ergo ad pœnã taxatã pro originali,quã oportet culpę proportionari:dico quòd grauius incõparabiliter post hanc vitã tales puniũtur:quia priuatio diuinæ visionis tũc.s.post mortẽ incipit esse pœna,non ante:quia etiã tunc incipit esse tẽpus videndi. E cõuerso autẽ est de cõmitãte : quia in alia vita aut minor,aut nulla est. Arguitur etiã per rationes:quòd tales patiantur dolorẽ sensibilẽ. Primò
D sic. Nã in hac vita paruuli sustinẽt pœnam sensibilẽ:& non iniustè cũ illa sit à Deo. Ergo iustè. Ergo pro originali istã meretur. Ergo etiã post hanc vitã pro originali tales pœnas patiẽtur:aut originale insufficienter punietur. Sol. Si argumentum aliquid valeret probaret vtique, quòd sicut in hac vita se nescimus,& morimur:ita & in futura : quòd est absurdũ. Diço ergo ad argumẽtum secũdum mentẽ. S.Tho.quòd pueri in E
hac vita patiuntur talia iustè : nõ sicut pœnam taxatã,sed sicut concomitantẽ: qua tamẽ post hanc vitam nõ patiuntur. Nec sequitur quòd maneat peccatum insufficienter punitũ : quia remaneat pœna taxata:quæ est per se intẽta à iudice:& proportionatur culpæ. Et si quæratur:quare Deus talia in hac vita permittit : dicitur primò secundum.S. Tho.vbi.s̃.quòd talia in hac vita possunt nobis esse vtilia,nõ in alia, vbi nõ F
est proficiendi tẽpus. Dicitur secundò: quòd hoc exigit talis status,quia firmato cœlo nulla potest naturaliter esse alteratio naturalis & corruptiua. Posset autẽ esse spiritualis : quæ etiã est afflictiua : sed ista non erit in talibus:quia iustitia Dei hoc non requirit, secus de damnatis. Vnde ipsi nõ corrumpentur: & tamẽ cruciabuntur vehemẽter : quia ignis trãsfundet in eos suum calorẽ nõ realiter,seu materialiter,sed intẽtiona- G
liter:eo modo quo albedo muri multiplicat in vicino aëre similitudinẽ seu speciem suam quæ in speculo relucet. Potest autẽ ad propositũ poni exemplũ de duobus prædictis cæcis : quia cũ iustitia iudicis stat quòd post cæcitatem vnus ponatur in tali statu, vt nũquàm impinguat, puta si ductorẽ inueniat, & nõ alius qui ductore caret. Secũdò arguitur ad idẽ sic. Causa & origo peccati originalis maximè penes carnẽ infe- H
cta residet:ergo maximè illa debet puniri:quia per quæ quis peccat, per hæc & torquetur. Sicut ergo anima priuatione diuinæ visionis punitur : ita caro debet aliquo supplicio affici. Sol. Ad hoc dicitur dupliciter. Primò quòd falsum est, quòd caro sit principalis causa peccati originalis, sed est ipse generãs, qui principaliter per animã generatur.

I Vnde & si de carne infecta fiat aliquis homo sine semine deciso ab Adã, talis nõ habebit originale peccatũ. Dico secundò vt dicit. S. Bonauẽ. quòd si causa peccati quocunq; modo resideat in carne, hoc est per modũ habitus, & nõ per modũ actus. Vnde caro nõ facit animã pueri concupiscentẽ, sed concupiscibilem. Et ideo nec ipsa nec anima in ipsa debet actuali cõbustione ignis torqueri. sed sicut anima priuatũ visione Dei:
K sic etiã caro priuatur solatio suo: & loco vili ac tenebroso ponitũ ratione suæ fœditatis, cũ in cœlo empyreo esset collocãda: si à talis fœditatis corruptione mũdata fuisset per efficaciã baptismi. Hæc ex illo. Tertiò arguitur ad idẽ sic. Istorum puerorũ corpora post resurrectionẽ non erunt dotata secũdum sanctos: sed erũt passibilia. Omne autẽ passibile necesse est pati, si addit actiuũ. Ergo isti si erũt in igne calefient. Solutio: ad hoc dico dupliciter. Primò secundũ
L S. Tho. ij. dist. xxxiij. quòd nõ patiẽtur: quia nõ aderit agens naturale corrumpens, quia firmato cœlo nullus erit motus depẽdens à motu cœli, quia remota causa nõ stat effectus: primus autẽ motus est aliorũ causa. Nulla ergo poterit tũc esse alteratio naturaliter. Et si dicatur quòd stabit spiritualis actio, dico vt suprà, ꝙ diuina iustitia nõ exigit, quòd à sensibilibus spiritualiter immutẽtur
M ad tormentũ, sed solum ad cognoscendum. Ignis enim ille, vt dicit dñs Bonauen. & allegatũ est, agit solũ vt Deo placet. A natura ergo erit, quòd neq; alterentur, neq; corrumpãtur. A Deo vero quòd nõ affligantur: sed solũ detineantur ab igne. Et licet illa corpora sint futura passibilia: tamẽ nõ indigebũt alimẽto in hoc diuina virtute id faciente. secundũ Bonauẽ. Vel ideo secundũ veritatẽ, quia remoto motu cœli calor na N turalis non alterabit ad famẽ, & sitim, agẽdo in humidũ radicale. Arguitũ etiã quòd patiantur interiorẽ dolorẽ. Primò sic. Nã Chry. dicit excludi à bonis ęternis, & alienũ effici ab his quæ præparata fuerũt iustis: tãtum generat cruciatum, vt etiã si nulla pœna extrinsecus torqueret, hæc sola sufficeret. Ergo si paruuli excludẽtur à regno sicut adulti, videtur ꝙ maximè cruciabũtur interiori dolore. Sol. Ad hoc dicit dñs Bonauẽ. ꝙ Chry. loquitur de his qui ab illa felicitate sua. i. actuali culpa excludũtur. ad pleniorẽ tamen notitiam horũ sciendũ est, quòd vt probat Sco. nullã possunt isti pueri post mortem habere malã voluntatẽ, ex quo sequitur ꝙ de tali priuatione dolere nõ possunt, cum sciant illã esse iustã. Si enim dolerẽt de iusto: essent iniusti. Et si dicatur ꝙ possunt dolere ꝙ talem visionẽ nõ meruerint, sicut alii pueri baptizari. Rñdet. S. P Tho. in. ij. sentẽtiarum ꝙ alii pueri meruerunt illã ex dono gratiæ sibi facto. Nullus autẽ rectè sentiens dolet, si sibi nõ fit gratia, quæ fit alteri: quia hoc esset murmurare cõtra eum qui nõ alii gratiã facit. quod nõ est sapientis. Secũdò arguitur. Quicunq; desyderat aliquid, & priuatũ eo: necessariò dolet. Omnes autẽ homines desyderant naturaliter beatitudinẽ, ideo quòd illa priuãtur, vt isti necessario dolet. Ad hoc dico Q secũdum mentẽ. S. Tho. vbi. s̃. quòd duplex est volũtas. s. perfecta, quæ si non impletur, sequitur inde tristitia: & imperfecta, quæ dicitur velleitas quædã, secundũ quam aliquis aliquãdo dicitur velle impossibile: puta volare, nec tamẽ dolet talis, si nõ volat. Respectu ergo beatitudinis tales nõ possunt habere voluntatẽ perfectã, quæ non est impossibi

sibi

A sibilū, quia sciunt hoc eis impossibile
esse:sed tātum imperfectā:ideo nō do-
lebūt. Et si dicatur ꝙ sciunt ꝙ potuis-
sent illā acquirere per baptismū, dico
vt suprà, quòd hoc solū ex gratia erat.
Qui tamē cōsecuti iam fuerint gratiā
baptismalē dolebūt,si eam nō habebūt,
quia se ab illa volūtariè auerterunt, cū
possent vel pseuerare in gratia, vel cō-
sentire Deo volēti iustificare eos. Quar
tò arguitur. Nā ipsi cognoscūt Deum,
B & amāt,ergo dolēt, quòd ab eo sūnt se-
parati. Ad hoc dicit.S.Tho.vbi.s̄.quòd
nō sunt separati à Deo oīno, puta quā-
tum ad naturalia bona:imo naturalē ha
bent cognitionē,& de ea gaudent, & se-
cundū eam de Deo. Quintò arguitur.
Nam data ista sentētia : sequitur quòd
æqualiter puniatur decedēs sine omni
peccato in puris naturalibus,& decedēs
cū peccato originali. Vterq; enim pri-
C uatur visione Dei. Ad hoc dico negādo
sequelā propter duo. Primò quia secū-
dum.S.Tho.& Sco.priuatio diuinę vi-
sionis,ei qui illā habere nō debebat:nō
est pœna neq; damnū. Talis est dece-
dēs in naturalibus puris. Vnde talis nō
punitur hac priuatione, sicut neq; cæ-
cus natus punitur per hoc ꝙ impingit
pro aliquo peccato actuali. Secūdò qa
nō est rationabile,ꝙ talis sine omni pec
cato decedēs : includeretur in tenebras
D gehēnæ, vt isti pueri, quorū pœna est
priuatio visionis Dei, & eorū quæ ad
illā consequunt:puta loci in quo Deus
videtur, & societatis sanctorū videntiū
Deū,vnde in tenebris cū diabolorū so-
cietate recludētur. Vltimò arguit̄,quia
Euge.in quadā extrauagāti dicit, quòd
tam morientes in actuali, quàm origi-
nali descēdunt in infernum disparibus
pœnis puniendi. Ad hoc dico quòd est
pro nobis. Ista enim pœnarū disparitas
est secūdum distantiā damni,& sensus. E
Et nota quòd infernus aliquādo sumi-
tur pro ea parte gehēnæ,in qua sunt in-
iusti.aliquādo ꝑ omni limbo seu parte
gehēnæ : vnde & Christus dicitur per-
sonaliter ad infernū descēdisse : qui ta-
men solum ad limbum patrum descē-
dit illo modo, & sic sumitur hic infer-
nus. Et hæc de ista quæstione ad præ-
sens sufficiant, & de tota expositione
hac super Euangeliis tam de tempore,
quàm de sanctis secundum ordinē bea- F
ti Dominici patris nostri.

Sed tamen vt etiam, qui

secundum ordinē curiæ Romanæ mis-
sas celebrare consueuerunt : Euangeli-
cas lectiones expositas legant : iterum
quædā pauca superaddere necesse est,
id est Euangelia necdum exposita.

Tabula ad Euāgelia per-

quirenda iuxta morem curiæ in Aurea G
Rosa, vbicunque in locis propriis non
signantur.

QVICVNQVE AVTEM
Euangelium secundū cu-
riam Romanā currēs in
hoc opusculo loco suo no
tatum non inuenerit, ad
tabulam hic subiectā recurrat. ¶ Igitur
dominica prima in aduētu Euāgelium
require dominica secūda in aduentu. H
Et dominica secūda in aduentu:requi-
re dñica tertia in aduētu. Et dominica
tertia de aduentu require in dominica
quarta eiusdē. Dominica autē quarta
require in sabbato quatuor tēporum.
In octaua epiphaniæ:require infrà. Fe-
ria tertia primæ hebdomadæ in qua-
dragesima require in dominica secūda
in.xl. Dñica secunda in.xl.require in

I sabbato præcedenti. Sabbato post do-
minicã in passione:require infrà. In vi
gilia ascensionis require in Sabbato
ante dominicam palmarũ. ¶ Notandũ
est vero ꝙ curia dominicam in qua est
festum Trinitatis vocat primam post
penthecostẽ:ita ꝙ prima post festum
Trinitatis est secunda post Pentheco-
stem. Dominica secunda post Penthe-
costem require in dominica secunda
post festum Trinitatis, Dominica ter-
K tia post penthecostem:require in domi
nica tertia post festũ Trinitatis. Domi
nica vero quarta : require in.v.&.v.in
vj.&.vj.in.vij.&.vij.in.viij.& sic dein-
ceps vsque ad dominicã.xxiij. Domin.
xxiiij.post Penthec.require infrà. ¶ In
festo sancti Thomæ martyris require
dominica prima post octauas paschæ.
Sancti Antonii de Padua ordinis mino
rum.reqre in festo san. Dominici San-
L ctorum Ciriaci:Largi:& Sma.require
in die ascensionis. Sancti Petronii,: re-
quire dominica prima post octauas. Pa
schæ. Beatis patris Frãcisci.require in
festo sancti Matthiæ. ¶ In cõi Aposto
lorum euangelium. Hæc mando vobis
require in festo Simonis & Iudæ. Et
uangelium. Ecce mitto:in festo Tibur
tii & Valeriani. Et euangeliũ Ecce nos
in cõmemoratione beati Pauli. Et euã-
gelium Designauit.in festo beati Luc.
M ¶ In communi vnius martyris euge-si
lium. Nolite arbitrari:require in festo
sancti valẽtini Et euã geliũ Nihiloper
tum:in festo Sancti Theodori. Et euan
gelium. Si quis venit ad me:require in
frà. ¶ In communi plurimorum marti
euan. Confiteor:require in festo beati.
Mathię & euangelium. Qui vos audit
require in festo sancti Felicis: & euan.
sedente:require infrà & similiter euã.
Ve vobis. ¶ In communi confessorum
euang. Vos estis require in festo sancti N
Dominici euan. autem Videte. require
infra : & similiter euangelium. Nolite
timere.

In octaua epiphaniæ secundum curia m

VIDIT IOANNES
Iesum veniẽtem ad se.)
Ioan.s. Iste aũt aduẽtus
Christi ad Ioannem ba O
ptizantem circa Iorda-
nẽ fuit à Galilæa secundũ.s.Tho. Qui
etiam dicit ꝙ iste aduentus, non est ille
quo Iesus venit ad baptismum Ioãnis,
de quo habetur Marc.ij.quia vt patet
in hoc eodem euangelio, Ioãnes, quan-
do vidit nunc Christũ:dixit se prius vi
disse spiritum quasi colũbã descendẽtẽ
super eum,& cõsequenter Christ⁹ erat
iam baptizatus. Vnde dicit idẽ qđ iste
aduentus fuit quo iam baptizatus & P
aliquandiu circa Iordanẽ cõmoratus
venit ad Ioãnem. Venit autem secũdũ
eundem post baptismum ad Ioannem.
Primò vt testimonium Ioannis, quo an
te dixerat, venit fortior &c. magis certi
ficaretur:ne quis erraret in cognitione
venturi cum iam adesset. Et secundo
ne quis crederet, ꝙ quando prima vice Q
ad eum venit ad baptismũ venerit qua
si purgandus à peccatis. Vnde signãter
dixit Ioannes quæ sequuntur. (Et ait.
Ecce agnus Dei :ecce qui tollit pecca-
ta mundi) . Ecce quòd reuerenter ser-
uus semper loquitur de domino suo. si
cut ei reuerẽtiam exhibuit etiam cum
vterque vero materno clauderetur ma
ria salutante Helisabeth. ¶ Quare autẽ
Christus dicatur agnus : vide supra in
vigi. sancti Andreæ. (Hic est quo dixi:
post me veniet vir). s. ad prædicandũ,
&

A & in notitiam hominũ. Venit autẽ Ioannes ad prædicandũ ante Christum. Primò secundum Chry. quia erat consanguineus Christi secundum carnem iuxta illud Luc.j. Ecce Helisabeth cognata. Si ergo Christe testimoniũ eius esse suspectũ. Secundo secũdũ.s. Tho. quia in procedentibus de potentia ad actum imperfectum præcedit perfectũ tempore: secũdum illud.j.Cor.xv. Nõ prius ꝙ spirituale est. secundum quod
B animale. Doctrina autem Ioãnis erat doctrina Christi imperfectior (Qui ante me factus est) eo modo quo expositum est dominica.iiij.in aduentu (qui prior me erat) .i. ab æterno Hebr.vj. Christus heri & hodie &c. Io.viij. Antequam Abraam fieret, ego sum. Secundum bonos enim dialecticos ista sunt vera. Iste homo: Christo demonstrato fuit ab æterno & tamen ab æterno iste homo non erat iste homo nec erat ho-
C mo sed erat iste qui ex tempore est homo. ad veritatem enim prædictorũ sufficit ꝙ persona quã demõstrat iste sit æterna: & ei humanitas sit cõiuncta ex tempore. Dicit autem.s.Tho. ꝙ etiã secundum humanitatem sustineri potest ꝙ Christus sit factus ante Ioãnẽ quia in ipso principio suæ cõceptionis fuit homo perfectus habens animam perfectam omni virtute. & corpus omnibus lineamentis distinctum: licet non perfe-
D ctæ quãtitatis Hiere.xxxj. Nouum faciet dominus super terrã: fœmina circũdabit virũ.s. perfectum fuit ergo Iesus homo perfectus añ Ioannẽ q̃a prius fuit cõcept⁹ quã Ioãnes esset homo pfectus (Et ego nesciebã eũ) quia ratione infantiæ nesciuit facta in Christi natiuitate: q̃ñ fiebant: deinde verò in deserto cõuersatus nõ habuit familiaritatẽ Christi (sed vt manifestet in Israël. propterea veni ego in aqua baptizãs) E
quod qualiter sit intelligendum, & similiter quæ sequuntur, patet ex dictis dominica.iiij.in aduentu & Sabbato præcedenti. vt dominica infrà octa.epiph. Et testimonium perhibuit Ioannes dicens: quia vidi spiritum descendẽtem quasi columbã de cœlo, & mãsit super eũ. Sed qui misit me baptizare in aqua ille mihi dixit, super quem videris spiritũ descendentẽ & manentem super eum: hic est qui baptizãt. Et ego vidi, & F
testimonium perhibui (quia hic est filius dei).s. naturalis: sicut alii sunt filii gratiam: Vbi secundum.s.Tho. aduertendum est quomodo Ioãnes normam obseruat prudentis doctoris. Non enim statim à principio doctor prudens profunda proponit: sed leuiora. Sic Ioannes non statim à principio sui testimonium dixit Christũ filium Dei, sed prętulit eum sibi dicens ꝙ veniret post se G
fortior cum tamen tantæ esset celsitudinis ipse, vt Christus credi potuisset. Deinde verò dixit eum filium Dei. ¶ Sed ex prædictis oritur dubitatio: quisnam sit qui Ioannem misit ad baptizandum. Si enim dicatur ꝙ est De⁹ pater: sequitur ꝙ etiam sit Dei filius: quia iuxta regulam theologicam indiuisa sunt opera Trinitatis ad extra. Quomodo ergo dicit, Ego nesciebam eum: si ab illo missus est. Si dicatur ꝙ H
cognoscebat eum secundum deitatem, sed non secundum humanitatem, nisi postquã vidit spiritũ sanctũ descẽdẽtẽ super eũ. Contrà, Nam ille descensus, fuit, quãdo Christus est baptizatus. Ioannes aũt cognouit eũ antequã baptizaretur: alias non dixisset. Ego à te debeo baptizari. Ad hoc aũt vt dicit san. Tho. tripliciter responderi põt. Primo secundum Chrys. Cuius mens est hæc.

I Ioãnes diu ante baptiſmũ non cogno-
ſcebat Ieſum ſecũdũ humanitatẽ fami
liariter quando aũt debebat baptizari:
iam erat ei familiaris ex viſitatiõe fre
quenti, ideo dixit: ego à te debeo &c. Se
cundo iuxta Hier. cuius mens eſt hæc.
Ioannes ſciunt Chriſtum eſſe mũdi ſal
uatorẽ: nõ autem eſſe mundi ſaluatorẽ
per baptiſmum: & ideo hoc quod neſci
uit audiuit. ſ. hic eſt qui baptizat in ſpi
ritu ſancto. Tertiò melius dicitur ſecũ
K dũ Aug. ꝙ aliquid ſciuit, & aliquid ne-
ſciuit. ſ. ꝙ poteſtatẽ baptizandi quã fide
libus ſuis communicare potuit, ſibi ſoli
retinuit. Et hoc eſt quod dicit. Qui mi-
ſit me baptizare in aqua: Et infrà. Hic
eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. ſ. ſin-
gulariter, & ſolus. Licet enim fidelibus
contulerit poteſtatem baptizandi mini
ſterialiter: non tamen interius mundan
di animam à macula peccati, ſed hanc
L ſibi reſeruauit ſecundum ſanctũ Tho.
Vel poteſt ſolui quartò ꝙ Ioannes ſci-
uit quidem Chriſtum eſſe filium dei, &
filium Mariæ virginis, & affinem ſuum
forte etiam antequã deſertum petiuiſ-
ſet: ſed tamen nõ cognoſcebat eum hic
vt nunc. ſicut frequenter accidit, quod
homo ſcit non habuiſſe filium, quẽ diu
non vidit, & nũc videt, & nõ cognoſcit
eſſe illum, quem ſcit eſſe filium ſuum.

Sabbato ante dominicam de
M *paßione ſecundum Curiam.*

COGITAVERVNT
principes ſacerdotum: vt &
Lazarum interficerent.) Io-
annis. xij. (quia multi pro-
pter illum abibant ex Iudæis) id eſt re
cedebãt à doctrina & ſequela Phariſęo
rũ) & credebant in Ieſum.) Quis eſt hõ
tam perſpicax in cogitãdo, & tã facun
dus in orando. vt poſſet viſo veteri ac
nouo teſtamento, & viſa pertinacia Iu N
dęorũ etiã modo ſufficiẽter dicere vel
cogitare Iudeorũ iniquitatem. obſtina
tionẽ, & fatuitatẽ: Sine dubio plus ſtu-
peo, quàm ſi viderẽ ſolẽ retrocedere
Et ſi præſentia non viderẽ. vix crederẽt
preterita. Ecce reſuſcitato viro nobiliſ
ſimo mortuo quatriduano tã patenter.
negari non poſſet, in mortem reſuſcitã
tis. & reſuſcitati conſpirarunt: vnde to-
ta gentilitas conuerti potuerat, ſi vidiſ-
ſet. (In craſtinũ autẽ turba multa &c.) O
Habes autem totum hoc euangeliũ quo
ad textũ & gloſſas feria. ij. poſt palmas.

Dominica vigeſimaquarta
poſt Pentecostem ſecun-
dum Curiam.

CVM VIDERITIS ABO
minationẽ deſolationis &c.
Mat. xxiiij. Eſt autem ſcien P
dum quòd vt patet ex te-
xtu beati Matthei. ea que in præſenti
euangelio recitantur, dicta ſunt à Chri
ſto poſtquam vltimo adſcendit Hie
ruſalem ad paſsionem. Cum enim
die quædam dixiſſet Iudęis. Ecce relin
quet vobis domus veſtra deſerta: egreſ
ſi de templo diſcipuli oſtendebant tem
pli ſtructurã, quæ erat mirabilis. Qui-
bus ille dixit lapidem ſuper lapidẽ nõ
remanſurum. Sedente autem eo dein- Q
de ſupra mõtẽ olineti, vbi futurũ eſt iu
dicium, & vnde totũ templũ & ciuitas
Hieroſolyma poterat videri: interroga
bant eum diſcipuli de duobus ſcilicet
euerſione tẽpli ſeu Hieruſalem, & aduẽ
tu ſecũdo eius, que erit in cõſummatio
ne ſeculi. Quibus ille reſpondit, ſicut
in euangelio tertio ab iſto ſequenti ha-
betur, in quo dedit multa ſigna deſtru-
ctiõis Hieruſalẽ, ſ. multiplicationẽ pſeu
do

A do prophetarum ac pseudochristi,& in gruentia mala. Deinde verò super addidit vltimũ signum euidentissimum,& de propinquo ostendens ruinã ciuitatis Hierusalẽ.& totius generis seu regni Israelitici. Et de hoc sic dicitur in hoc euãgelio. Cum videritis abominationẽ desolatiõis, quæ dicta est à Daniele propheta stãtẽ ĩ loco sancto .i .in tẽplo vel ĩ Hierusalẽ: quæ erat ciuitas sancta, vel in circunadiacente regione: quę etiã dicit terra sancta ratione tẽpli.¶ Est aũt
B sciendũ ꝙ angel⁹ Dañ.ix.sic dicit. Post hebdomadas sexaginta duas.s. annorũ, que completæ sunt in Christi passione (occidet Christus,& nec erit eius populus.qui eũ negatur⁹ est) corã Pilato, sed ille populus est reprobatus,& Christus elegit sibi aliũ.i. Christianũ: qui eũ non negauit (& ciuitatẽ) Hierusalẽ (& sanctuarium).i. tẽplũ (dissipabit populus)
C Romanus (cũ duce venturo) cõtra Hierusalẽ.i. Tito. (Et finis eius).s. ciuitatis (ac tẽpli) vastitas,& post finẽ libelli statuta desolatio.(Cõfirmabit aũt pactũ). i. euangelicã legẽ (multis hebdomada vna) quæ est vltima inter sexagintaaduas. in qua xps prædicauit. (Et in medio hebdomadæ deficiet hostia & sacrificiũ:) quia Christus instituit noua sa-
D crificia abolitis prioribus (Et in tẽplo erit abominatio desolationis) signũ euidentissimũ. Possunt aũt per hãc abominationẽ multa intelligi, vt patebit)& vsque ad consummationẽ & finẽ mundi ꝑseuerabit desolatio) Hierusalẽ calcatę à gẽtibus, donec impleant tempora nationũ,& Iudæi cõuertant ad fidem prædictam. ergo verba saluatoris multipliciter intelligunt. quia per abominationẽ desolationis secundũ.s. Thom. multa possunt intelligi Primò ipse exercitus Romanorũ. qui fuerunt idolola-

trę.& Iudaicę terrę desolatores. Secundò aliquod idolũ quod Iudæi abominationẽ vocabãt, vt aquila qua legit Pilatus inuexisse tẽplo, vel statua Adriani: quam posuit in loco tẽpli vbi steterat arca tecti. Cum ergo ista vel illa abominatio fuit in loco sancto præcipuè in templo signum fuit datum à saluatore, ꝙ Iudæi non deberent in posterũ vsq; ad finem mundi præualere in terra sua Vnde & iuxta Luc. saluator dixit. Cũ videretis circundari ab exercitu Hierusalem: scitote quia appropinquauit desolatio eius. Sed tamen quia in dicta ꝓphetia, Danielis sunt multa mysteria Christi: ideo saluator antequam dicat quid prætendat: facit parẽtesim dicens (Qui legit intelligat).s. quando incipiant,& quando terminẽtur hebdomadę Danielis,& quomodo accipiẽda sint quæ ille prophetauit. Deinde cõtinuat dictum suum dicens (Tũc qui in Iudęa sunt fugient ad montes).i. ad regnum agrippe dominantis in montibus secundum sanctum & confederati Romanis: ad quem fideles admoniti per istam prophetiam:& declarationem Christi & admonitionem angeli confugerunt, & habuerunt pacem dum Iudæi pro morte Christi lucrentur penas: oppressi bello per Vespasianum ac Titum (& qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua:& qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam) quia scilicet tempus erit fugiendi à facie Romanorum. Et vt dicit sanctus Thomas saluator vult dicere hoc malum ita subito venturum. vt non euitetur. quia Titius sciens multitudinem ad festũ paschatis in Hierusalem cõuenisse, ꝑoccupauit obsidere eos ĩ ciuitate.) Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus) quia fugere non po-

I terunt,cum licita queant adhortari nec
contra naturalem pietatem pueros de-
relinquere.Et eadem ratione sequitur.
(Orate autem vt non fiat fuga vestra
hyeme)in qua est difficilis. (vel sabba-
to)in quo Iudæis non licebat vltra mi-
liare vnum proficisci. Sed nunquid in
tanta necessitate non licuisset sabbato
fugere.Dico quod sic(sed tamen salua-
tor intendit dicere quod fuga erat futu
ra omnino quasi dicere. Nolite orare,
K ne fiat fuga vestra quia omnino fiet sed
ne fiat tempore incongruo quia repen-
te. Quidam tamen vt Nicol. de Lyra.
dicunt quod saluator incipit hic loqui
de tempore antichristi,& destructionis
mundi.Sed.S. Tho. melius exponit de
Hierusalem euersione,quod patet. Pri-
mo quia tempore destructionis mun-
di non erit fuga. sed terror. Secundo:
quia expresse beatus Lucas ista intro-
ducit de Hierusalem subuersione dicẽs
L Cum videritis circundari ab exercitu
Hierusalem,tũc scitote, quia appropin
quauit desolatio eius. Tunc qui in Iu-
dæa sunt fugiãt in montes,& qui in me
dio eius discedat & qui in regionibus
non intrent in eam : quia dies vltionis
hi sunt, vt impleantur omni quæ scri-
pta sunt. Væ autem prægnantibus &
nutrientibus in illis diebus. Erit enim
præssura magna super terram & ira po
pulo huic.Et cadent in ore gladii,& ca
ptiui ducentur in omnes gentes &ꝫ Hie
M rusalẽ calcabitur à gentibus donec im-
pleantur tempora nationum. Hæc ille.
(Erit enim tunc tribulatio magna) &
quæ non posset explicari,sed horror sit
cogitare.Opressura enim fuit Hierusa-
lem tpe azymorũ in quo christus occi-
derat post annos circiter quadraginta,
& in ea conclusa est multitudo populi
Innalida, quæ posset quidem alimenta
consumere sed non pugnare aduersus N
inimicos.Et tanta fuit intus seditio, vt
nunquam nisi cum Romani erant ad
muros cessarent ab homicidiis quæ per
petrabant seditiosi, & quidam latrones
dicti sicarii à sica gladio quem latenter
ferebant.Tanta fames vt Iosepho teste
parentes filiis & filii parentibus non so
lum de manibus sed etiam de faucibus
raperent alimenta :constricto gutture:
ne cibus qui os intrauerat ventrem in-
traret adeo vt Maria quædã nobilissi- O
ma matrona propria deuorauerit filiũ.
Tanta pestis vt iam in ciuitate sepul-
chra deessent & vrbis vallum cadaue-
ribus repleretur. Ideo sequit(qualis nõ
fuit ab initio mundi vsq; modo neque
fiet). s.in populo illo Hebraico secun-
dum S. Tho. licet maior sit futura tpe
antichristi vt dicit. Verumtamen licet
tpe antichristi futura sit maior tribula
tio secundum se tñ non erit,vt credo,
maior quo ad tribulatos quia magnum P
solatium tunc erit fidelibus ꝙ pro deo
moriantur quo solatio carebant Iudæi
qui pro suis sceleribus plectebant. Vel
se autem ꝙ iudæi redderent,si possunt
causam tantæ vexationis & tandiu du-
rantis dispersionis aliam à morte sui re
demptoris.(Et nisi breuiati fuissent dies
illi)non quia tunc dies facti sint breuio
res vt quidam dicunt & recitat Augu.
quia vt dicit in psal. Ordinatione tua
perseuerant dies sed vt dicit S. Thom. Q
sunt breuiati primo in numero vel: se
cundo quia breuiata sunt oĩa. (non fie-
ret salua omnis caro idest nulla caro,si
ue nullus homo iudæus euasisset quia
Romani dominabantur in orbe vniuer
so vt dicit S. Tho. Sed propter electos
breuiabũtur dies illi:) Vel quia aliqui
electi iudæi iam erant conuersi & de-
precabantur pro illo populo. Vel quia
multi

A multi electi de illo populo erant nasci tur quæ nati non fuissent si ille populus totaliter interiisset diebus illis non breuitatis. Præmissis autem istis saluator iã incipit scd̃m S. Th. loqui de pertinentibus ad secundũ eius aduentum. Pro quo sciendum est ꝙ duobus tp̃ibus Christus dicit apparituros aliquos, qui se dicerent esse Christum scilicet instãte destructione Hierusalẽ: vt dicetur in Euãgelio tertio ab isto: & instante de-
B structione mũdi. Et de hoc sequitur admonitio Christi dicentis. (Tunc) dicit autẽ. S. Tho. quòd ly tunc non dicit tẽpus determinatum, sed confusum. quia quod sequit̃ non est factũ statim euersa Hierusalẽ: sed expectatur futurũ in fine. Simile habetur Matt. iij. vbi dicitur. Et habitauit in Nazareth. Et sequitur. Tũc venit Io. &c. & tamẽ forte anni viginti fuerũt inter illa duo tẽpora. Igitur tunc. i. tẽpore finis mundi, quã-
C do apparebũt pseudochristi (si qs vobis dixerit. Ecce hic est Christus, autẽ illic, nolite credere) nisi cũ videritis venientẽ in nubibus cœli gloriosum & lucidum instar fulguris: imo supra solẽ. (Surgent enim pseudochristi). i. falsi Christi. (& pseudoprophetæ) qui erũt eorũ fautores (& dabunt). i. facient, vel causabũt, sicut luna dat lumẽ suum (signa magna & prodigia.) Non autẽ possunt demones, quorũ auxilio vtũtur hu-
D iusmodi personæ scelestæ, facere vera miracula siue miraculũ simpliciter: qa talia excedunt totã virtutem creatam: sed quo ad nos: quia sicut superior & magis ingeniosus artifex aliquid facit: de quo mirat̃ inferior. Ita possunt aliqua efficere demones, de quibus homines mirãtur. Quæ qualiter faciãt patebit in aliqua quæstionũ. (ita vt in errorem inducãtur, si fieri potest: etiam electi.) Quæ secũdum Origenẽ per exag-
E
gerationẽ dicuntur ad significandã rei magnitudinẽ. Licet enim electi seduci possint, & mori in seductione, si secundum se cõsyderentur, tamẽ hoc est impossibile: vt stãt sub ordine diuinę electionis (ecce prædixi vobis) vt iaculo præuisa caueatis. (Si ergo Dixerit vobis: ecce in deserto est: nolite exire: ecce in penetralibus). i. in secretis locis (nolite credere) & hic recapitulat & specificat quòd prius dixerat: vt cordi fir-
F
mius tradatur. Deinde verò docet modum, quo Christus ad iudiciũ sit vẽturus: & reddit causam, quare prædicta nõ credentur dicẽs. (Sicut enim fulgur exit ab oriente). i. generat̃ in partibus orientis (& apparet vsq; in occidentẽ. ita erit aduẽtus filii hominis) qa. s. erit in parte oriẽtali in Hierusalẽ sup montem olíueti, & vallem Iosaphat: & erit manifestus omnibus. (Vbicunq; fuerit corpus: ibi cõgregabuntur & aquilæ)
G
quasi di. Nolite dubitare quin sciatis meum aduentũ: quia sicut cõgregantur aquilę vbi est præda ita ante me congregabuntur omnes gentes & aquilę. i. sancti erunt mecum in aere. Dicit autem San. Thom. quòd in Hebręo pro corpus habetur anathema ideo cadauer Vnde voluit tempus significare passionem suam, quia veniet deus in corpore suo signa passionis. Statim autem
H
post tribulationem dierum illorũ ideo in quibus anticristus vexabit ecclesiã. Sed contra: quia de his diebus non erat facta mentio: sed solum de diebus vexationis Hierusalem. Dico quòd sicut Hierusalem significat in scripturis ecclesiam, ita eius vexatio & euersio significat vexationem & euersionem mundi. Vnde vtranque euersionem precedit aliquis aduẽtus cristi & pseudochristi: &

I sti & prædicatio euangelij generalis: vt dicet in euangelio tertio ab isto, & persecutio bonorũ, & abominatio in templo: quia sicut stetit idolũ in tẽplo materiali: ita sedebit antichristus in spirituali. i. ecclesia, ostendens se tanquam sit deus (sol obscurabitur, & luna non dabit lumẽ suum) Patent ãt ista & multa sequentia ex dictis dominica secunda in aduentu, (& stellæ cadent de cœlo, & virtutes celorum commouebuntur. Et tunc apparebit signum filiũ hominis in celo). i. crux, quòd signum vt sanct. Th. exponit, in ipsa innouatione mũdi quæ in celo lucidiori quod prius apperebit erit signum victorię christi quã habuit per passionẽ super omnibus, & significabit christũ per passionẽ acquisiuisse iudicij potestatẽ, & confundet iniquos. Erit aũt secundum. s. Tho. hoc signum sole clarius. Existimo aũt quòd erit aliqua lux in modum crucis formata. Si enim esset verè lignũ crucis iam corrũpi nõ posset cessante motu celi: & sic duraret in æternũ: quòd rationabiliter non videtur, quia nullum corpus mixtũ durabit æternaliter, nisi sit organũ animę rationalis, quæ immortalis est: vt sunt corpora humana (& tunc plangent omnes tribus terræ quæ christũ non sunt secutę: & tamen iam intelligent se grauiter errasse. Et videbunt filiũ hominis in nubibus celi cum virtute multa & maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba, & voce magna). Dicit autem san. Tho. super Mat. quòd cũ in resurrectiõe triplex virtus concurrat scilicet diuina, & humana christi, & angelica quo ad aliqua præambula prima significat tuba: & secunda vox magna: & tertiam angeli. In quarto autem di. xliij. dicit quòd ista tuba significat vocem christi, vel eius apparitionẽ. Et verum est, quia diuina virtus operabitur per Christi humanitatẽ seu virtutẽ humanitatis tanquam per instrumentum. Vnde & vox christi põt dici tuba dei, & è cõuerso. (Et congregabũt) angeli colligentes cineres & ad iudiciũ cõuocãtes (à quatuor vẽtis) qui sunt subsolanus ideo sub sole vel ab oriente natus fauonius a fouẽdo flores: qui ab occidente flat: auster & meridies per quos hic intelliguntur quatuor mundi partes (à summis cœlorum vsque ad terminos eorũ) ꝙ nõ solũ viui cõgregabũtur, sed etiã mortui, quorũ animę sunt in celo, & in purgatorio: & corpora in visceribus terrę. (Ab arbore aũt fici discite parabolã. Tũc iã ramus eius tenere fuerit, & folia nata: scitis quia propè est ęstas. Ita & vos, cũ videritis hæc omnia: scitote quia prepe est, & in ianuis) scilicet aduẽtus christi. (Amẽ dico vobis, qa nõ præteribit generatio hæc donec oĩa fiãt. Celũ & terra trãsibũt. verba aũt mea non preteribũt) que omnia patent ex dictis in dominica prædicta.

K L M N O P

In festo vnius martyris secundum curiam.

SI QVIS VENIT AD ME). Luc. xiiij. i. ad seruitiũ meũ volẽs meus effici discipulus. i. christianus, vel religiosus (& non odit patrem, suũ, & matrẽ) quo ad lineam ascendentiũ (& vxorẽ) que. s. nõ facit aliã lineam aut gradũ (& filios) quo ad lineã descẽdẽtiũ (& fratres & sorores) quo ad lineã transuersalium (adhuc autem & animã suam) ideo vitam animalem seu sensitiuã (nõ põt meus esse discipulus) ideo verus christianus, & multominus verus religiosus. Sed cum quilibet teneatur ex charitate diligere oẽs predictos: & Q

A multò magis seipsum:& cõiter vitam suam:ista verba intelligéda sunt, quando prædicta præstãt nobis impedimenta accedendi ad christũ. Sicut enim talia impedimenta debent nobis displicere:ita & quæ ea prestant debent nobis displicere, inquantum ea pręstant:licet sint amãda quantum ad naturã & ratione parẽtelę. Est autem notãdum, vt colligitur hic ex verbis saluatoris, quòd ad venire ad christũ, siue perfectè esse B discipulum christi tria requirunẽ:quorum duo respiciunt terminum à quo & terminum ad quem. Primum est superare impedimenta extrinseca, quæ notantur per partem & matrem.&c. Secũdum est superare intrinseca ideo proprias passiones, que notantur per animam. Quæ duo pertinent ad recedere à malo. Tertium est proficere ad bonũ offerendo deo corpus, & animam nostram, quod notatur, cũ dicitur.(Et qui C nõ baiulat crucem suam) idest sibi proportionatam:nõ autem meam:quia est aspera nimis & crudelis(& venit post me non potest meus esse discipulus.) Est autem duplex crux assumenda scilicet animæ ideo charitas: & corporis penitentia. Dicitur enim crux secundũ aliquos à cruciando. Cruciat autem penitentia corpus propriũ:& partes sensitiuas secundum illud Gal.v. Qui sunt christi, carnem suam crucifixerunt cũ D vi & cõcu. Charitas autem cruciat animam & partes intellectiuas inquantũ facit dolere de propria culpa, & de aliena miseria:& compati suo capiti Christo, sicut dicebat Paulus Gal. ij. Cum Christo confixus sum cruci. Aliqui autem textus habẽt crucẽ suã quotidie & est contra illos qui sexta feria abstinẽt & reliquis diebus delitiis imo crapulis & luxuriis vacant. Sed quia dupliciter aliquis est discipulus christi.s. quia est, E christianus & quia etiã religiosus & ad primũ sufficit fides cum obseruantia.x. præceptorũ non aũt ad secundũ. sed vlterius oportet ꝙ renũtiet diuitiis & cõcupiscentiis licitis & propriæ voluntati iuxta tria vota religionis ideo de hoc subditur duplex parabola. Dicit ergo. (Quis enim ex vobis volẽs turrim ædificare).i.aggredi perfectionẽ religionis quia se aduersus tela diaboli tueaẽ(non prius sedens) à passionibus quietus(cõ- F putat sumptus qui necessarii sunt si habeat ad perficiendũ).i.que sibi sunt necessaria & q̃ oportuna ad feruenter cõplendũ & ꝑagendũ hoc ædificiũ.i.statũ religionis cuiusmodi est seipsum contẽnere priuando diuitiis voluptatibus & voluntatibus suis(ne postea quã posuerit fundamẽtũ suscipiẽdo habitũ religionis, vel qualitercũq; incipiẽdo apostolicam vitã(& nõ potuerit perficere) q̃a deficiũt ei sumptus.i.cõceptus fuit inquã- G tum propter suã negligentiã & tenuem deuotionẽ non põt sufferre opprobriũ paupertatis aut lubricũ carnis vel proprię volũtatis motũ cohibere: licet absolute deo iuuante hoc posset. (oẽs qui viderint) eũ deponentẽ habitũ vel mutante propositũ(incipiãt illudere ei dicentes quia hic homo cepit ędificare & nõ potuit cõsummare.) Ecce primã similitudinẽ. Sequiẽ secunda ad idẽ.(Aut quis rex).i.homo viuens cõtinenter vt H religiosus per bonum regimen suorum affectuum atque membrorum dicitur enim rex à regendo(commissurus bellũ aduersus aliũ regẽ). i.aduersus Deum vel synderesim. Sed nunquid religiosi pugnant contra Deum vel synderesim? Dico quod sit omnino: sed non inquantum religiosi vel reges: sed inquantum homines fragiles, & ad illicita

I cita censualiter inclinati. In pugna enim materiali nũquam rex pugnat cũ rege inquantum reges sunt: quia vt sic operatur secundum iustitiam & virtutem, & consequenter sunt omnes concordes in bono: sed pugnant inquãtum alter eorum desinit esse rex, per hoc ꝙ suam voluntatem bene non regit: cum velit iniusta. Et similiter religiosus homo inquantum à religione per cogitationes illicitas cadit, pugnat cũ deo, &

K synderesi (non sedẽs prius cogitat, si possit cum decem milibus occurrere). i. cũ obseruantia decem preceptorum (ei qui cum. xx. milibus venit ad se). i. deo vel synderesi, que exigit ab eo obseruantiã. x. præceptorum, & vlterius consiliorũ. (alloqui). s. videns religiosus ꝙ licitè non potest abundare pecunijs ad votũ distrahendis, nec obscentis cogitationibus matrimonij occupari, aut proprio sensu operari. (adhuc illo longè agẽte).

L i. antequam veniat mors: in qua maximè deus & synderesis agunt aduersus illecebras, & omnia illicita (legationẽ mittens). i. bonam deliberationem faciens (rogat ea que pacis sunt) consentiendo deo & synderesi in obseruantia predicatorum seipsum totaliter contemnendo, & dicẽdo deo ac prelato suo, Vnde subditur parabolarum conclusio. (Sic ergo omnis ex vobis) que iam estis Christiani. Loquebatur enim Christus tur-

M bis, que eum sequebantur, & consequenter credebant in eum. (qui non renunciat omnibus, quæ possidet). i. iuri diuitiarum & matrimonium & proprie voluntatis (non potest meus esse discipul⁹) eo mõ quo apostoli & religiosi. licet possit esse Christian⁹. & cõsequẽter saluari.

In communi plurimorum martyrum secundum curiam.

SEDENTE IESV SVper mõtem oliueti.) Matthe. xxiiij. Ad intellectũ huius euangelij notanda sunt aliqua dicta in principio euangelij tertij ante istud. s. quam Christus circa tempus circa tẽpus suæ passionis dixerit templum salomonis euertẽdum, & idem conscendit mõtem oliueti que de diuerso montis, in quo erat templum: inter quos mõtem est vallis iosaphat, & torrens cedron. Dicitur O ergo (Sedente Iesu super mõtẽ oliueti) super quo in die iudicij stabit: & ex quo templum & ciuitas Hierusalem pulcherrimè videbatur accessarunt ad eum discipuli secretò). i. seorsum à turbis. & à toto collegio discipulorum. quia vt patet. Mar. xiij. isti interrogatores fuerunt Petrus: Iacobus: Ioãnes: & Andreas (Dicentes, Dic nobis quando hec erunt). s. destructio templi ac ciuitatis (& quod P signum aduentus tui, & consummationis seculi) que ambo erunt simul sumẽdo consummationem seculi pro cõsummatione status, quem modo habet seculum. s. est generationis & corruptionis. In vno enim instanti vel prope in quo Episcopus apparebit super mõtẽ oliueti, firmabitur celum cessando à motu: & consequenter nihil amplius generabitur, vel corrumpetur. quia remouebitur horum causa. i. motus celi. Sicut autem dicit. s. Tho. totum quod Christus respõ Q dit discipulis in hoc euangelio & in tertio ante istud quedam vt Aug. referunt ad spiritualẽ aduentũ Christi, que venit in nubibus. i. predicatoribus ad hominem mentes cõsolandas: quedam verò totũ referunt ad Christi aduentũ vltimum in iudicio: quedam vero totũ ad euersionẽ hierusalẽ, Chry. vero dicit: ꝙ dominus primò respõdet de euersione Hierusa

A Hierusalem.&secũdò de aduentu suo secundo. Et dicit sibi videri quod expositio Chry. sit preferenda: vnde ad destructionẽ pertinet totum quod est in hoc euãgelio:& aliquid quod est in tertio ante istud. vt ibi dictũ est.¶ Sed tamen nota quod destructio Hierusalẽ fuit figura destructionis mũdi:& que de vno horũ dicunť, sunt aliquo modo vera de alio: vt ibidẽ dictũ est.(Et respondẽs Iesus dixit eis) volẽs dare signa euersionis
B tẽpli & Hierosolimorũ.(Videte ne quis vos seducat. multi enim venient in nomine meo) nõ quidẽ quasi discipuli mei vt apostoli. sed quasi ego ipse(dicentes: ego sum Christus.) Talis fuit Simõ magus qui teste. s. Tho. dixit se verum dei deum magnũ: omnia dei. vt patet Actu. viij. de eo dicebant: hic est virtus dei, q̃ vocať magna. Talis etiam fuit Simon neseus: teste Iosepho predicans se Christum esse,& Iudæ liberatorẽ. Tales fue
C runt multi secundũ gl. tẽpore euersionis Hierusalem: dicentes tempus libertatis appropinquasse, vt Theodas & Iudas Galilęus. de quibus habetur Act.v. (& multos seducent) sicut ibi patet de Theoda pereunte cum suis.i. quingentis.(Audituri autem estis prælia) antequã fiant contra istam ciuitatẽ(& opiniones præliorum) quia quidã opinabãtur rebellãdũ esse Romanis: quidã nõ. Vnde & monstra que deus ostendebat,
D vt cometã: q̃ per annũ perseuerauit: & acies armatorũ per aera discurrentes: & huiusmodi quedã in bonũ:,& quedã in malũ interpretari conabanť(Videte ne turbemini) quasi finis sit mundi. oportet ei hæc fieri: sed nõdũ est finis). s. seculi:& ñ Hierusalem. Erat autẽ vt dicit. s. Tho. tunc tribulatio tãta. vt multi cederent mundũ desiturũ. Et hoc nimirũ.(Cõsurget enim genus in gẽtẽ). s. fortis in fortẽ.i. Romanorũ gẽs in gẽtẽ E
Iudeorũ:(& regnũ aduersus regnum:& erunt pestilẽtiæ & fames & terræmot⁹ per loca.) Omnia enim hæc ante Hierusalẽ destructionẽ euenerãt: sed multo peiora in ipsa destructione. Vnde subditur.(Hæc aũt omnia initia sunt dolorũ quasi dicat maiora expectãda fore ĩ posterũ.(Tũc tradẽt vos in tribulationẽ) quia vt dicit. s. Tho. dicebãt mala euenire propter sectam Christianorum: & hoc tam gentiles quã Hebręi(& occidẽt F
vos:& eritis odio omnibus gentibus) vt mors ostendi martyrum infinitorũ(propter nomen meum.) O consolationem maximam tribulari propter Episcopũ ad quem speramus per tribulatiões venire lætiores.(Et tunc scandalizabunť multi).i. impingẽt & cadẽt à fide & dilectione Christi timore perdendi diuitias & vitam. Scandalon autẽ græce latinè impactio dicitur.(& inuicem tradent) quia Christianus fidem negans interdũ G
alium latentem detegebat: vt vero simile est. Vel inuicem tradẽt homines etiã affines: sicut patet de cognato Pauli primi eremitę(& odio habebunt inuicem) vel ratione diuersitatis fidei vel cupiditatis diuitiarũ, vel huiusmodi.(Et multi pseudo).i. falsi(prophete). i. prædicatores(surgent & seducent multos) sicut patet de pseudo apostolis cum quibus Paulus & alij apostoli frequenter dimicabant:& de quibus Paul⁹ scribit Gall. H
iij. O insensati Galathæ, quis vos fascinauit? &c.(Et quoniam abundabitur iniquitas) persecutorum (refrigescet charitas multorum) Christianorum Qui autem perseuerauerit vsque in finem: hic saluus erit) Possunt autem omnia hæc exponi etiam de Christi aduentu ad iudicium: vt dictum est inferioribus.

Aliud

I *Aliud.*

VAE VOBIS, QVI AEDIdicatis monumenta prophetarum) Lu.xj. Ad intellectũ autem huius euangelii sciẽdum est, vt patet ex textu Luc. quòd dominus hæc verba dixit in domo cuiusdam Pharisæi qui ad prandiũ inuitauerat illum: sed dixit ea respondens cuidam legisperito seu scribæ Vnde Mat.
K dicit ista dicta esse scribis & Phariseis: quia vtrique aderãt. Et quia multi erãt & Iudæi erant: ideo ecclesia dicit ista dicta esse turbis Iudæorum. maximè quia fortasse aderant etiam aliqui deplebeis igitur dicitur. (Væ vobis.) Per quod secundùm Hier. importatur æterna dãnatio (qui ędificatis monumenta prophetarum. Patres autem vestri occiderunt illos) Sed nunquid est malum
L ædificare sepulcra, aut esse filium homicidæ. Certè non, neque hoc reprehendit saluator. Quidam autem, vt dicit. S. Tho. dicunt Christum hic reprehendere intentionem: quia ideo ædificabant prophetarum: sepulcra vt in memoria esset iniquitas patrum suorum. Sed vt ait: hæc expositio literæ non est consentanea. Chry. autem dicit quòd reprehẽdit intentionem gloriæ vanæ, propter quam monumenta struebant. Vel po-
M test dici quòd Christus eis comminatur, non quia fabricabant illa sepulcra: sed quia ex vna parte magnificabãt prophetas fabricando, & ex alia cogitabãt occidere dominum prophetarum. Vnde Christus facit mentionem de ista fabrica non quia esset mala. sed quia peccabant in simili: sicut si dicamus. Væ his qui faciunt eleemosynas religiosis, & excoriant pauperes (Profecto testificamini) ipso tempore & dicto vestro. dicebant enim patres suos fuisse prophe- N
tarum occisores (quòd cõsentiatis operibus patrum vestrorum: quoniam quidem ipsi eos occiderunt. Vos autem ædificatis eorum sepulcra (Sed contra. videtur potius quòd protestarentur oppositum: quia honorabant, quos patres occiderant. Respondent aliqui ꝙ hæc protestatio non erat per hanc fabricã: sed per conspirationem in mortẽ Christi. Sed contra hoc videtur esse textus qui dixit: quoniam quidem &c. vbi red O
ditur causa dicti. Chry. autem dicit ꝙ testificabantur se esse filios homicidarum. Vnde & saluator iuxta Mat. sic dicit. Itaque testimonio estis vobilmetipsis: quia filii estis eorum, qui prophetas occiderunt. Et quia filii communiter tales sunt, quales & patres: ideo consequenter ex quo per opus & dictũ suũ directè testificabantur se esse successores & filios homicidarum: indirectè etiã testificabantur se eis assimilari. Propter P
ea (quia estis similes patribus vestris sapientia dei dixit). i. ego ipse qui sum sapientia. i. persona cui sapientia appropriatur in diuinis dixi. (Mittã ad illos prophetas & apostolos) postquã misero de cœlis spiritũ sanctũ (& ex eis occidẽt & persequenť, vt inquirať) . i. exigatur (sanguis). i. pœna & vindicta pro sanguine. (omniũ prophetarũ: qui effusus est à cõstitutione mũdi à generatione ista à sanguine Abel iusti vsque ad san- Q
guinem Zachariæ filii Barachiæ: qui periit inter altare & ædem) . i. in atrio interiori templi: ita quòd ista ædes est domus in qua erant arca: mensa & cherubin &c. (Ita dico vobis requiretur ab hac generatione. Væ vobis legisperitis qui tulistis clauem scientiæ). i. clauem quæ est scientia, quæ ad secretam veritatem introducit ad instar clauis, quam

A quam ipsi tulerunt.i.acceperunt vel tulerunt.i.abstulerunt: quia apostolis abstulerunt quantum in se erat notitiam legis euangelicæ.(Ipsi nõ introistis) ad veritatem fidei & eos qui intrabant, prohibuistis. Cum hæc ad illos diceret: ceperunt Pharisæi & legisperiti grauiter insistere:& os eius opprimere de multis insidiantes ei.quærentes capere aliquid ex ore eius: vt accusarent eũ.) Cætera quæ pertinent ad intellectũ hu

B ius euangelij.vide in die beati Stepha.

In communi confessorum secundum Curiam.

VIDETE, VIGILATE, & orate.)Mar.xiij.(Nescitis enim quando tempus sit)scilicet iudicii:de quo saluator loquebatur

C vel mortis, quando scilicet sit iudicium particulare de singulis animabus Et hic supple ego enim dominus vester sum,sicut homo,qui peregre profectus est(qui reliquit domum suam:& dedit seruis suis) potestatem cuiusque operis(idest cuilibet mandauit quid faceret) & ianitori (per quem significatur ratio in homine) præcepit, vt vigilet. Vigilate ergo, nescitis enim quando dominus domus veniet, se-

D ro, an media noctæ an gallicantu,an mane (quod planum est, si de aduentu in morte loquamur: si verò loquamur de aduentu ad iudicium licet ille credatur futurus in crepusculo diei:tamen non est certum.(Ne dum venerit repente inueniat vos dormientes.Quod autem vobis dico omnibus) futuri tẽporis christianis(dico vigilate)quod verbum multi frequenter audientes,& rarò exequentes: repentina E morte damnantur.

¶ Sunt & quædam alia euangelia: quæ secundum curiam ad diuersa proposita recitantur &c.scilicet.Vnum de cõmuni confessorum: & vnum vel duo quarundam missarum extrauagantiũ: sed nullam penitus habent difficultatem,Et sic per gratiam christi imponã terminum Aureæ Rosæ:in qua si dicere voluissem,quæcunque dici possent

imoquę occurrerunt animo:necessario F effecissem non modo vnum verum & plura volumina vastę magnitudinis. Deus enim qui loquebatur in Christo cum sit infinitæ sapientię plus veritatis in doctrina eius conclusit & implicuit:quam tempore vllo humano ingenio possit explicari: Igitur deo optimo: maximo:omniscienti:omnipotenti:omni bonitate pollenti:qui sapientię & veritatis est possessor, atque largitor, sit honor & gloria per infinita secula ab G omni creatura.Amen.

Aureæ Rosæ sacrosanctiorum Euangelliorum,ac eorum, quę ad illa pertinent,interpraetis iam olim à Siluestro Prierio Pedemontano Hagiographiæ Doctore Præstantissimo æditæ

FINIS.

Series Chartarum. H

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz AA BB.

Omnes Quaternæ.

y de
ero.
osas
ciu

de luz algun
puse mi contentamiento en
re siempre por el d
quanto podia me l
que es el mesmo D
unos hom

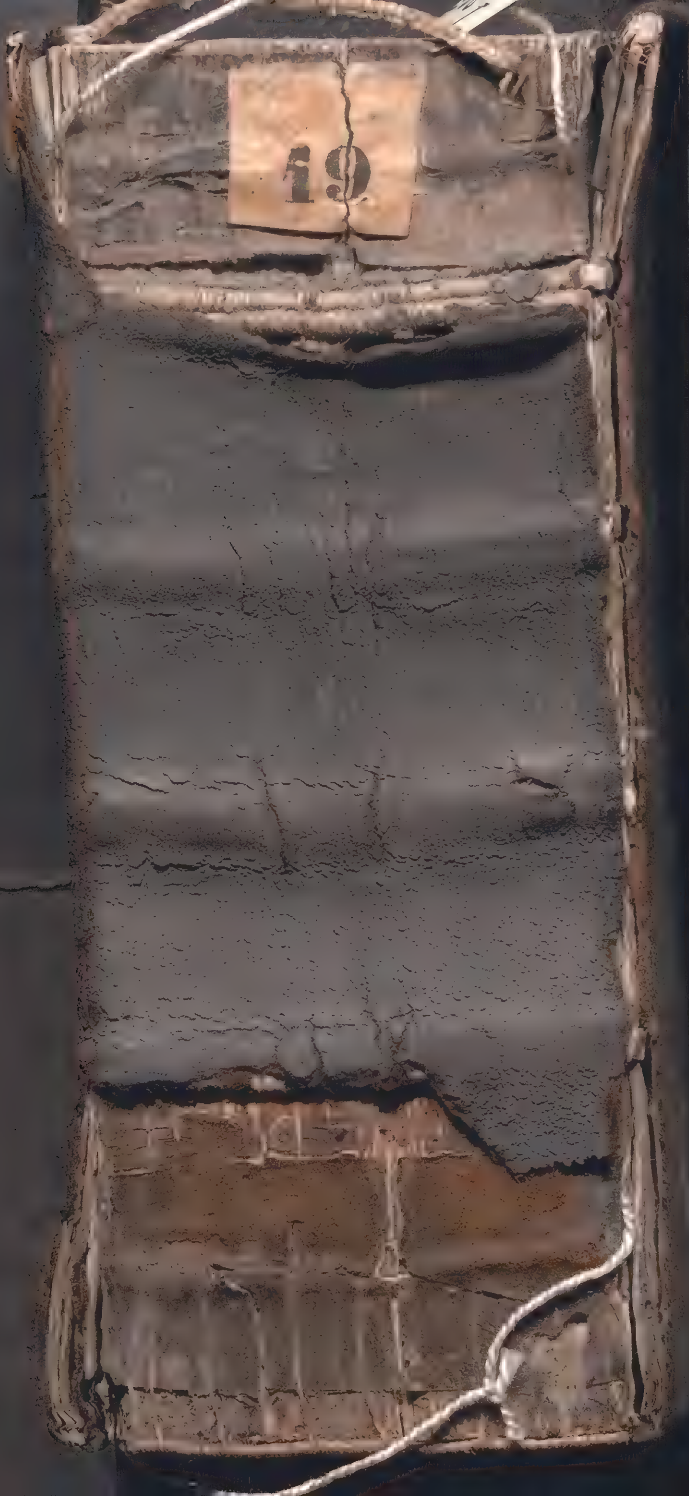
19

ROSA AVREA

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm